Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Chile
Biblioteca

1

Universidad de Deusto
Biblioteca

De la libreria del Doctor
Don Juan Corminas, Pres-
bitero Canonigo de Burgos.

6/9/13

40/6

Universidad de Deusto
Biblioteca

Celij 4o 2. lot 2 tom.
9

DIVI GREGORII PAPAE, HVIVS NOMINIS PRIMI, COGNOMENto Magni, omnia quæ extant, opera, nunc recens ad fidem veterum exemplariorum, accuratiore diligentia à mendis repurgata, & elegantioribus formulis quàm vnquam antehac excusa: Quorum omnium elenchum pagina versa exhibebit.

Cum Indice materiarum, ex eisdem summa fide collecto, auctiore multo, quàm priores in unum contracti fuerant: Altero item Indice authoritatum in omnia opera, qui antea solum Moralium continebat.

Societatis Iesu.
Burgis. 1863.

PARISIIS,

In ædibus Carolæ Guillard, sub Sole aureo, in via ad Diuum Iacobum.

1542

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX OPERVM DIVI GREGORII PAPAE.

In Iob, Expositionũ moralium libri XXXV.
Pastoralis curæ liber vnus, i tres sectus partes.
De vita & miraculis patrũ Italicorum: & de æternitate animæ, Dialogorum libri IIII.
In Cantica canticorum expositio.
In Ezechielem prophetam, homiliæ XXII.
In diuersas euangelii lectiones, homiliæ XL.
Expositio in VII. psalmos pœnitentiales.
Epistolarũ, ex registro pontificatus eiusdem collectarum, libri XII.
In primum Samuelis (qui & Regũ primus dicitur) variarum enarrationum libri VI.
Scripsit vero & alia nonnulla D. Gregorius, vt Ioannes de Trittenheym testatur, scilicet in quinq; libros Moysi, in libros Regum, in prophetas, & alias scripturas sanctas, quæ post ipsius mortem nondum in publicum data, æmuli eius nequissimi, gloriæ videlicet sancti viri inuidentes, igne perdiderunt, sicut Ioannes Diaconus in vita Gregorii conqueritur.

VITA DIVI GREGORII PAPAE EX IOANNE STELLA SACERDOTE VENETO.

Papa.67. An. Christi.590.

GRegorius Magnus, papa eius nominis primus: natione Romanus patre Gordiano viro senatorio, post Pelagiũ pontificem sedit annis. XIII. mẽsibus VI. & diebus decẽ. Do-

Doctor ecclesiæ. primus seruũ seruorum dei se nominauit.

ctor quidẽ eruditissimus, humillimusq; atque sanctissimus: qui primus omnium pontificũ se seruum seruorũ dei nominauit ac scripsit. Hic vt dictum est, primo monachus & leuita existens, pontificale munus in multa rerum perturbatione costitutus, tandẽ inuitus susce-

Vltima defuncti voluntas omnino obseruetur.

pit: in quo sane ita vixit, vt vsque ad tempora nostra neminem ex successoribus habuerit parem, nedum superiorẽ, vel sanctitate vitæ, vel diligẽtia in rebus agendis, vel doctrina & scriptis. Ea propter merito terrestris angelus vocari promeruit. Hic itaq; susceptа dignitate synodum apud sanctũ Petrum. XXIIII. episcoporum habuit: in qua quidẽ Gratiano testãte, multa sustulit quæ nocitura erãt: & multa addidit quæ profectura fidei nostræ videbantur: & præsertim quæ subiecta sunt, ordinauit: in ea quippe synodo primo. IIII. cõcilia. s. Nicen. Constantinopolitanũ, Ephesinũ: & Chalcedonense decreto publico approbauit & confirmauit: necnon & quintũ veneratus est: vt habemus in can. dist. v. ca. Sicut sancti euangelii. Vetuit item eo in concilio, vt nullus bigamus ordinaretur presbyter. Mãdauit præterea vltimam defuncti voluntatem modis omnibus obseruari debere. xiii. q. i. ca. Voluntas vltima. Vetuit item monasteria monialiũ introire, & earum cõmatres fieri posse. Addidit denique quadragesimali ieiunio. IIII. dies primo videlicet quartã, quintam, sextã feriam & sabbatũ, vt habetur de conse. dist. v. c. quadragesimam. Introitumq; missæ cũ vno versu alicuius psalmi ordinauit: eius etiam inuentum fuit, vt nouies Kyrieeleyson diceretur: & Alleluia & Offertorium: ac post communionem caneretur idem similiter in can. addidit, Diesq; nostros in sua pace disponat mandauit: rursus in principio omnium horarum canonicarum, Deus in adiutorium meum intende, cum Gloria patri dici debere. Supplicationesq; maiores, propter pestẽ sedandã atque stationes pro maiori parte instituit. Quid plura: omnẽ ecclesiastici officii institutionẽ ipse sanctissimus pontifex instituit & approbauit: ipse quoq; adhuc monachus in Sicilia, sex monasteria ex paternis facultatibus ædificauit. Domum insuper suam Romæ religioni dedicauit. Ipse etiam Traianum imperatorem ab inferno liberauit: pauperes præterea in domũ paternã vndique confluentes excepit, & in vita ciboq; ac potu semper ministrauit: fuit deniq; vir hic omni laude dignissimus: si vitã, si mores doctrinamq; inspicias, si tũ in diuinis rebus, ac in humanis prospicias: hic quoq; Anglos omnes & Visegothas hæreticos ad fidem Christi conuertit, & ad vnionem veritatis reduxit. Confirmata denique hoc pacto ex omni parte ecclesia sanctissimus hic Gregorius Secũdo Phocæ imperatoris anno migrauit ad dominũ. Cuius corpus in diui Petri Basilica omnibus cõlachrymantibus. IIII. idus Martii sepultum fuit: atq; eo die eius natale celebratur. Eoq; mortuo: sedes vacauit mensib. V. & diebus. XIX.

Kyrieeleyson nouies in missa dici ordinat.

Deus ĩ adiutoriũ, in horis canonicis ordinat.

Letaniæ maiores.

Sequuntur & aliæ vitæ ab aliis de eodem conscriptæ multo ampliores.

DIVI GREGORII PRIMI, COGNOMENTO Magni, vita ex diuersis Authoribus. Ex Platina.

GRegorius patria Romanus, patre Gordiano, viro senatorio: vno omnium consensu, inuitus etiam Põtifex creatur anno domini. dc. ac. xix. Monachus nanque erat ac leuita. Is autem cùm principis cõsensus requireretur (vt antea dixi) nuncios cum literis miserat: qui Mauricium obsecrarẽt, ne pateretur electionem cleri & populi Romani ea in re valere. Interceptæ sunt literæ à Præfecto vrbis, ac discerptę, scriptæq; aliæ quibus rogabatur, vt quem populus ac clerus in põtificem legisset, eundem Imperator confirmaret. Quo nihil ei nunciari iucundius ac gratius potuit: cùm secũ familiariter, dum Constantinopoli erat, Gregorius vixisset: filiúmq; eius è fonte baptismatis leuasset. Remisit itaque Mauricius nuncios, ac quidem properè, qui Gregorium confirmarent: cogerẽtque hominem sanctissimum, pontificatus gubernacula in tanta perturbatione rerum suscipere. Is itaque non sibiipsi, sed vtilitati hominum, ac diuino honori consulens, quem certe ob religionem & pietatẽ rebus omnibus semper antetulerat, spretis opibus, posthabitis voluptatibus, atque omni ambitione & potentia, gubernacula Reip. Christianæ susciпiens, ita vixit, vt vsque ad tempora nostra neminem ex successoribus parem habuerit, nedum superiorem, vel sanctitate vitæ, vel diligentia in rebus agendis, vel doctrina & scriptis. Nam & librum de sacramentis composuit, & antiphonarium, tam diurnũ, quàm nocturnum, & commentarios in Ezechielem, in quadraginta euangelia: in Iob quoque, vt dixi, allegoricẽ ad mores & historiam respiciens, & librum quem Pastoralem appellauit, ad Ioannem episcopum Rauennatem, de ratione gubernandæ ecclesiæ. Instituit præterea (ne quid ornatus & concentus inter sacrificãdum deesset) vt antiphona canerẽtur: hæc vulgo Introitus vocant. Eius quoque inuentum est vt nouies Kyrie eleison caneretur, & Alleluia, interpositis septuagesimæ diebus vsque ad Pascha. Cantatur etiam post euangelium, post communionem suo mandato. Idem quoque in canonẽ redegit, Diesque nostros in tua pace disponas. Præterea verò supplicationes maiores (quas Græci Litanias vocãt) primus instituit. Stationum quoque magnam partem, maximè autem quæ in basilica Petri habentur, die natali Iesu Christi, in Epiphania in dominica passione, in albis Paschæ, in ascensione, in Pentecoste, natalibus Apostolorum, in tertia dominica aduentus, in dedicatione eiusdem basilicæ, die festo sancti Andreæ, in cathedra Petri, dum maior Litania fit, in sabbato quatuor temporum. Quid plura de hoc sanctissimo viro commemorem? cum omnis institutio ecclesiastici officij, veteris præsertim, ab eo sit inuenta & approbata. Quem quidem ordinem vtinam sequeremur. Non abhorrerent hodie à lectione officij viri docti quẽadmodum faciunt, propter barbariem nescio quam illi latinitati & compositioni additam. Ne verò vlla in re vir sanctissimus ecclesiæ deesset, synodum habuit apud sanctũ Petrum. iiij. & xx. episcoporum, qua certe multa sustulit quæ nocitura, multa etiam addidit quæ profutura fidei nostræ videbantur. Misit & viros optimos in Britanniam Augustinum, Melitum, & Ioannem cúmque his monachos quosdam probatissimæ vitæ, quorum monitis & prædicationibus, fidei nostræ dogma Angli tum primùm integrè receperunt. Rediere etiam Gregorij opera, Gotthi ad vnionem catholicæ fidei. Sunt præterea qui scribant Gregorium dialogum suum de moribus ad Theudelindam Longobardorum reginam misisse, cuius lectione præferocem & indomitum viri sui Antharis animum ad religionem & mitiorem cultum redigeret. Erat enim matrona insignis, & fidei Christianæ studiosissima. Nam & basilicam beati Ioannis baptistæ Modoëtiæ ædificauit, quod oppidum. x. milibus passuum à Mediolano distat, & eandem ecclesiam prædiis ac vasis aureis ornauit. Ferunt eo tempore quo Hermichildus à patre Leuigildo Gotthorum rege interfectus est, q; fidem catholicam confiteretur, Iesu Christi tunicam, quę sorte vni militum obtigerat, inuentam esse apud vrbẽ in Zaphath in arca marmorea eo loci repositam: Thomę Hierosolymitani episcopi, & Ioannis Cõstantinopolitani, ac Gregorij Antiocheni tempore. Interea verò Mauricius superatis in Hetruria & Campania Hexarco Romano duce Longobardis in omnia vitia & omnem arrogantiam prolapsis, legem tulit: vt qui Romanæ militiæ adscriptus esset, nisi finita militia, aut mancus & debilis ex vulnere factus, deo militare non posset. Hanc ob rem motus Gregorius hominem admonet, ne eius religionem impugnet, cuius benignitate ex infima sorte hominum, ad summum gradum dignitatis peruenerat. Præterea verò cum Ioannes Constantinopolitanus episcopus habita Græcorum synodo, seipsum ecomenicum id est vniuersalem patriarchã creasset: monuisset que Gregorium Mauricius, vt Ioanni obtemperaret: respondit homo cõstantis ingenij & fidei, potestatem ligandi & soluendi Petro traditã, eiúsque successoribus, non episcopis Constantinopolitanis: proinde desineret iram dei in se concitare, dum seditiones studiosè nimium in eius ecclesia serit. Nequaquã verò his malis contentus Mauricius, reuocatis militibus suis, qui in Italia erant, Longobardos adhortatur, vt spretis fœderibus iam ictis, Romanos adorirentur. Quare Agilulphus ex Cisalpina mouens, vastatis longè ac latè Hetruriæ agris qua iter faciebat, vrbem Romã magnis illatis calamitatib⁹ integrum annũ obsedit. Quo quidem tempore Seuerus Aquileiẽsis episcopus in hæresim prolapsus est, quæ multorum malorum seminarium fuit. Nam Seuero mortuo, Aquileiensis ecclesia bifariã diuisa est: cum Agilulphus Longobardorũ rex Ioannem Aquileiensem, Gregorius Candianum Grandensem Foroiulianis episcopos præfeciisset. Agilulphus verò omissa spe potiundę vrbis, obsidionem soluẽs, Mediolanum rediit: at Mauricius non sponte, sed coactè pœnitentia ductus, cum Gregorio mitius agere cœpit, q; intellexerat quendã monachi habitu indutum, strictũm gladium in manu tenentem, in foro Constantinopolitano clamasse, Imperatorem breui gladio moriturũ. Hoc idẽ eius somnium confirmauit: quo se, vxorem ac liberos cædi videbat. Interim verò milites stipẽdiis suis defraudati, Phocam centurionem Imperatorem creant, & Mauricium obtruncant vndeuigesimo imperij sui anno. At Gregorius exornatis quibuscũque rebus potuit, basilicis Romanis, dedicataque Gotthorũ ecclesia, quæ in Suburra est, Agathæ martyris nomine:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Flauij Ricimerij viri consularis opus(vt literę suæ indicant) paternam domum in cliuo Scauri positam, non longè à circo maximo, in monasterium redegit. Quo in loco & hospites continuò accipiebat,& pauperes vndique consuetes,cibo & potu in vita retinebat.Vir certè omni laude dignus,si vitam,si mores,si doctrinam,si solertiam in rebus, tũ diuinis, tũ humanis inspicias.Ne quę est cur patiamur Gregorium hac in re à quibusdã literarum ignaris potissimum carpi,ꝙ suo mãdato,veterũ ædificia sint diruta, ne peregrini & aduenæ(vt ipsi fingunt)ad vrbem religionis causa venientes,posthabitis locis sacris,arcus triumphales,& monumenta veterum cum admiratione inspicerent. Absit hæc calũnia à tanto pontifice,Romano præsertim, cui certè post deũ, patria quàm vita charior fuit. Multa profectò ex collapsis ędificiis exedit vetustas,multa pręterea demoliuntur homines ædificandi gratia , vt quotidie cernimus. Impacta illa foramina,quæ tum in concauo fornicum, tum in coniuncturis marmorum quadratorumve lapidum videntur,non minus à Romanis quàm à Barbaris auellendi æris causa crediderim. In fornicibus enim quò leuior esset moles, ollas cum numismatis collocabant:lapides verò quadratos ęneis clauis firmabant.Factum id quoque à Romanis dixi , si Epirotæ, Dalmatæ, Pãnonij,& fex totius orbis terrarum huc missa,Romani appellari possunt.Gregorius autem confirmata omni ratione ecclesia dei,anno.xiij.mense.vj.die.x. pontificatus sui moritur:Phocæ verò imperatoris anno secundo,sepelituró; collachrymantibus omnibus in basilica Petri,ante secretariũ.iiij.Idus Martij.Eius verò in morte mensibus.v.diebus vndeuiginti sedes Romana tum vacat.

[3] qui est Dñi 604.

VITA DIVI
GREGORII EX HISTORIA vniuersali fratris Ioannis Laziardi Cœlestini.

Gregorij instituta.

GRegorius primus, natione Romanus,cœpit anno.cccccc.xxvj. cuius assumptio gratiosa atq; miraculosa fuit.In cathedraPetri sedit annis xiij.cum dimidio, & diebus. x.Hic primus Romanorum pontificum se seruum seruorũ dei scripsit. Antiphonas regulariter ĭtonuit.Introitus in missa statuit, ad populum demulcendum.Deinde Kyrie eleison nouies:à septuagesima vsque ad Pascha tractus cantari præcepit:& post prædicta Euangelium & Offertorium ordinauit.Statuit etiam vt oratio dominica decantaretur alta voce,& vt semper in principiis horarum deus in adiutorium meum intende , à presbytero dicatur. Hic in singulis Romanæ vrbis Ecclesiis , in remissionem peccatorum,stationes singulis diebus quadragesimæ ordinauit per fideles deuotione promptissima celebrandas. Et quia in dictis stationibus ipsarum institutor beatus Gregorius & plures in suo pontificio successores singulis eas digredientibus concessere indulgentias: Vnde annuatim diebus quadragesimæ plebs frequentat Romana,consequi arbitrans pœnæ debitæ ex fomite peccati relaxationem. Quia nouissimè quidam Pseudo christi Pseudo prophetæ Apostoli,secta scilicet pestifera Bohemorum in suis perfidis traditionibus conantur astruere indulgentias nullo modo prodesse, neque aliquid valere : sed fuit illusio & deceptio plebis Christianæ, vt legentibus palam sit hanc perfidiam de directo sacro aduersari concilio , & statuto vniuersalis Ecclesię, ac assertioni sacrorum doctorũ,libet & gratum est materiam indulgẽtiarum aliqualiter pertractare. Pro cuius decisione aliquę occurrunt pertractandę veritates, quarum prima: quòd indulgentię valent ad abolitionem pœnę propter crimen debitę . Veritas hęc sic declaratur: Liquidò constat Christum fore caput Ecclesię:dicente Apostolo ad Ephesios primo : Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam , quę est corpus ipsius. Et ad Colossenses primo: Ipse est caput corporis Ecclesię. Cùm igitur capitis officium sit dirigere,regere & gubernare membra : concluditur quòd Christus rexit & gubernauit , & gubernat hanc militantem ecclesiam. Erroneè quippe diceretur ipsum malè regere & rexisse. Cùm igitur Ecclesia vniuersaliter tenuerit , teneátque indulgentias valere:sequitur propositum . Suadetur sic: impium enim esset dicere Ecclesiam,cuius caput Christus est, & quę sancto regitur spiritu: vt patet Actorum xv. cùm dicitur : Visum est spiritui sancto & nobis,&c. aliquid vanè facere.Facit autem & concedit indulgentias: valent igitur.Rursus Ecclesia generalis errare non potest : quia ille qui exauditus fuit pro sua reuerentia, dixit Petro (super cuius confessione Ecclesia fundata est)Ego pro te rogaui Petre,vt nõ deficiat fides tua.Scribitur Lucæ. xxij. quòd Ecclesia generalis indulgentias approbat & facit:ergo valent . Veruntamen quidam dixerũt quòd non valent ad absoluendum à reatu pœnę, quam quis in purgatorio secundum iudicium dei meretur: sed valent ad absoluendum ab obligatione, qua sacerdos obligauit pœnitentem ad pœnam aliquam, etiã ordinatam ex canonum statutis . Hęc autem opinio cùm sit expressè cõtra illud priuilegiũ Petro & suis successoribus datũ,vt quod in terra remitteret, & in cœlo remitteretur,reprobatur: & dicitur quòd remissio, quę fit in foro Ecclesię per indulgentias, valet quantum ad forum dei : aliàs Ecclesia indulgentias huiusmodi concedens magis damnificaret , quàm adiuuaret , cùm ad grauiores remitteret pœnas , scilicet purgatorij, absoluendo à pœnitentiis iniũctis . Secunda veritas, quòd indulgentię valent vt præmissum est : & quantum ad forum Ecclesię,& quantum ad iudicium dei ad remissionem pœnę residuę post contritionem, confessionem & absolutionem : siue sit iniuncta , siue non : ratio cur valent,est vnitas corporis mystici,in qua multi in operibus pœnitentię seu pœnalibus supererogauerunt ad mensuram debitorum suorum,& varias angustias perperam subierunt patienter : per quas multitudo pœnarum poterat expiari si eis deberetur,quorum meritorũ tanta est copia,quòd omnem pœnam debitam viuentibus excedunt : præcipuè propter meritum Christi, quod tantę fuit efficacię quòd per vnam solam guttam cruoris, satisfactum fuisset pro peccato protoplasti. Tertia veritas quòd vnus pro alio satisfacere potest: dicente Apostolo ad Galatas.vj. Alter alterius onera portate. Cùm igitur sancti , in quibus superabundantia operum satisfactionis inuenitur , nec expressè nec determinatè, pro isto qui remissione indiget opera huiusmodi fecerunt : aliàs absque omni indulgentia remissionem consequerentur,sed communiter pro tota ecclesia : teste Apostolo.ij ad Corinthios primo dicente se implere ea quę desunt passioni Christi in corde suo pro Ecclesia.

mos de indulgentiis.

De ĭdulgẽtiis,& unde habeant originem.

Secũda ueritas.

Tertia ueritas.

Inuehit cõtra Bohemos de indulgentiis.

Igitur se-

Igitur sequitur ꝙ prædicta merita sunt toti Ecclesiæ cõmunia. Ea verò quæ communia sunt alicuius multitudinis,distribuũtur singulis de multitudine, iuxta arbitriũ illius qui multitudini præest.Verũ sicut aliquis cõsequeretur remissionem pœnæ , si alius pro alio satisfeciisset: ita & ei satisfactio alterius,si per eum qui potest distribuatur.Quarta veritas,ꝙ summus pontifex nedum Ecclesiæ militantis clauiger est:verumetiam & triumphãtis: ex eo patet,quia ei dictum est: Quodcunque ligaueris,&c.vnde liquet ꝙ apud eum & in facultate eius sunt thesauri militãtis Ecclesię derelicti, p Christũ ĭ manib⁹ ipsius,quos distribuere potest ad votum:causa tamen existente legitima,nec decentius dispensatio dicti thesauri relinqui poterat,q̃ Papæ Christi vicario,cuius fidelitatis & pasturæ oues pro quibus sanguinem fudit, commissæ sunt. Quinta veritas, ad hoc quòd iste thesaurus bene dispẽsetur: dispensatioq; fit efficax ex arte dispensantis, authoritas,quæ plenè in summo residet põtifice,requiritur:secũdò,causa iusta & rationabilis ex parte recipiẽtis exigitur.Primò,ꝙ in statu gratiæ:demũ,ꝙ adimpleat id pro quo indulgentia conceditur.Sexta veritas,ꝙ indulgentiæ tantum valent,quantum sonant.Pro cuius declaratione dicitur,quòd causa effectiua remissionis pœnæ, non est labor,nec deuotio,nec donũ recipientis,nec causa pro qua datur:nec ad quenq̃ horũ oportet proportionare quãtitatẽ remissionis : sed ad merita Ecclesiæ,quæ semper abundant:& ideo secundum quod applicantur ad istum,secundum hoc remissionem consequitur . Ad hoc autem quòd applicentur alicui, sequitur authoritas dispensandi huiusmodi thesaurum: & vnio eius cui dispensatur ad eum qui merebatur,quod est per charitatẽ. Et ideo dispensationis,secundum quam saluatur intentio illorum qui opera meritoria fecerunt, fecerunt quippe ad honorem dei & vtilitatem Ecclesiæ in generali: vnde quæcunque causa adsit,quæ in vtilitatem Ecclesiæ & honorem dei vergat, sufficiẽs causa est indulgentias faciendi.Septima veritas, ꝙ merita & pœnæ passionis Christi fuerunt dei & hominis.Culpę verò & pœnę per merita passionis Christi redimibiles solum sunt humanę,& minoritate sui minores & exiles:proinde sequitur quòd reliquum meritorum & pœnarum Christi superfluit:nec tamen inaniter Christusvoluit mereri,nec pati illas pœnas, cùm deus nihil agat frustra.Itaq; cõcludi tur illud reliquũ derelinqui pro nobis, pro quibus Christus in carne natus est & passus,quatenus in nostris necessitatibus ad multas obligati pœnas,ex continuis lapsibus pro solutione satisfactiõis ad præfatum recurramus thesaurum.Octaua veritas, & si in mortali existenti nõ valeat indulgentia,stat ꝙ in mortali existens potest indulgentias concedere . Prima pars ex præmissis liquet. Secundæ partis ratio est, quia concedere indulgentias ad iurisdictionem pertinet , quam habens non amittit per mortale peccatum,licèt bonitatem amittat: ideo in dulgentiæ æquiualent,si fiãt ab eo qui est in mortali peccato:sicut si fierent ab eo qui est sanctissimus: quia non remittitur pœna ex vi suorum meritorum,sed ex vi meritorum reconditorum in thesauro Ecclesię. Nona veritas est,cũ indulgentia indeterminatè conceditur:vt puta cũ summus antistes dicit,quòd porrigẽtes manus adiutrices ad fabricam alicuius Ecclesiæ,lucrentur. xl.dies de indulgentia: tale auxilium intelligitur,quod sit cõueniens ei qui auxilium largitur:& secundum quod accedit ad hoc secundum quod plus vel minus de indulgentia conceditur. Vnde licèt vnus inops largiens vnum denarium totam consequatur indulgentiam:locuples tamen similem tribuens denarium, totam non consequitur indulgentiam : quia nõ debet locuples ad opus tam pium & fructuosum ita parum erogare . Hæc dicta sint pro repellendo errorem perfidissimorum Bohemorũ. Nunc vertamus calamum ad seriem historiæ . Dictus enim pontifex ne antiquæ idololatriæ semen de cætero præualeret,imaginibus idolorum capita & membra fecit generaliter amputari. Hic addidit in canone missę. Diésque nostros in tua pace disponas:quanta gratia emicuerit,quanto scientię lumine prędĭtus fuerit, quantum presentibus & futuris exemplo operis & scripturis proesse studuerit,mortalis lingua vix explicare posset.Eodẽ tẽpore tunica dñi inconsutilis in ciuitate Iaphat, nõ longè à Hierosolyma, Simonis Iudęi confessione intẽta,ab Episcopis Gregorio Antiochię, Thoma Hierosolymitano,& Ioanne Constantinopolitano , Hierosolymas portata est.Eodem tempore apparuit in cœlo stella cometa.Nata sunt eodem tẽpore prodigia in suburbio Bizantij,puer videlicet quadrupes , & alter duos vertices habẽs . Eodem etiam tempore signum sanguineum in cœlo apparuisse visum est, & quasi hastę sanguineę,& lux clarissima quasi pér totam videbatur noctẽ. Quædã mulier etiam infantem peperit sine oculis , sine manibus,qui à lumbis infra erat sicut piscis.Sed & apud Aegyptum in Nilo flumine apparuerunt duo animalia humanę formę,vir scilicet & mulier.Vir quidem erat pectorosus,& vultu terribilis,rufa coma canisq; permixta, qui vsque ad lumbos cinctus mõstrabatur & nudus.Reliqua verò membra corporis cooperiebat aqua. Mulier verò mammillas habebat,& fœmineum vultum , cęsariemq; prolixam, & vsque ad horam nonam modo & forma prędictis se palam cunctis videre volẽtibus ostẽdebat.Eodẽ etiam tempore Sol à meridie vsque ad mediem minoratus est de tertia parte. Quo in tempore sanctus Lupus, qui patronus est contra morbum caducum , Ecclesiam regebat Senonen̄ . Dicto etiam tempore beatus Gregorius misit Augustinum cum Melite , Ioãne,in Angliam,qui regem Athabertum vna cum gẽte sua Christi baptismate insigniuerunt . Hoc refert expressè historia Amotini in gestis Francorum lib. iij. dicens quòd beatus Gregorius quasi in sui pontificatus initio Augustinum , Melitem & Ioannem ad gentem destinauit Anglorum, siue Britonum , conuertendam, regíque Francorum & prelatis Ecclesiarum per quos transitum facere debebant , suis præcepit literis , vt ipsos commendatos habentes dirigerent in agendis: quorum prędicatione Anglorum plebs fidem susćepit orthodoxam: de quo beatus Gregorius suis in moralibus faciens mentionem sic dicit : Ecce lingua Britannię, quæ nihil aliud nouerat quam barbarum frendere: iã diuinis in laudib⁹ Hebręa cœpit verba sonare. Ecce quódam tu aliàs timidus, nudus, iam substratus sanctorum pedibus seruit oceanus.Et Barbaros mores quos terreni principes domare nequiuerunt ferro,pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus verbis ligant:& qui catenas pugnantium infidelium nequaquam metuerat, iã nunc fidelis humilium verba timet. Hoc autem Anglię regnum qualiter originem sumpsit , referare lubet in lucem. Narrat quippe vetus Britannorum historia, quòd Ascanius, Aeneę Troiani filius , de filio suo Syluio nepotem habuit nomine Brutum , qui genitricẽ suã nascendo,& genitorem in venãdo casu peremit. Cuius parricidij causa tam exosum eum parentibus suis reddidit,vt de Italia pulsus in Gręciam fugeret,vbi exul cum esset,tanta cœpit probitate pollere , vt confluentibus ad

Quarta ueritas.

De ĭdulgẽtiis,& unde habeant originem.

Quinta ueritas.

Sexta ueritas.

Septima ueritas.

Octaua ueritas.

Nona ueritas.

Mõstra & prodigia.

Lupus episcopus.

Athabertus anglorũ rex, ab Augustino cũ gẽte sua baptizat⁹.

Britonũ siue anglorũ origo.

A iij eum

cum Troianis,qui ibi captiui habebantur,ducatum eorum sortiretur:quorum fretus multitudine & animatus consilio,petiit à Pandraso Græcorum rege libertatem eundi ad alias nationes.Rex autem ira permotus bello eos conterere voluit,sed nequaquam potuit.Nam victoria Bruto adeo pspera prouenit,vt plurimos de exercitu regis interiméret:ipsumq; ex improuiso caperet,minásque mortis ei intulit, nisi annueret rogatis. Exegit quippe ab eo filiam suam in coniugem, auri & argenti copiam multam,naues,frumẽtum,cęteráque marino itineri necessaria. Quæsitis igitur ex regis imperio plusq; ccc.nauibus,& omnium genere farris oneratis. Troianis auro & argento plurimo ditatis: Brutus filiam regis accepit, & salutato rege æquoreũ iter aggressus est. Transierunt autem Aphricã & Mauritaniam,venerũtq; ad littora Tyrrheni maris,vbi quatuor generationes gẽtis suæ exules inuenerũt cum duce Corinęo. Quibus secũ assumptis direxerunt iter ad fines Aquitaniæ, ibi eis exortum est cum Gallis prælium grauissimum, quibus eo tempore reges decem præsidebant: in quo congressu apparuit indicibilis fortitudo Corinæi ducis,qui tã valde percussit consularem virum in summo capitis,vt eũ dissecaret in duas partes toto corpore diuiso. Nepos autem Bruti Turnus,& ipse fortissimus miles,qui solo gladio suo sexcentos ibi peremit, hostium gladiis occisus est,deditq; nomen Turoni ciuitati , quia in loco illo sepultus fuit.Fine dato illi certamini Brutus cum suis ad naues rediit,cœptumq; iter aggressus tandem ad insulã destinatam peruenit . Erat autem nomen insulæ illius Albion,& à solis inhabitabatur gigantibus, cum quibus certamen persæpe habuerunt , quam insulam Brutus de suo nomine vocitauit Britanniã , hominesq; suos Britones,vel Britannos. Dux autem Corinęus terram quæ sorti suæ cesserat, Corinæã vocitauit,quæ modo Cornubia,vel à cornu Britannię,vel ex prædicti nominis corruptione appellatur. Nunc autem de successione Bruti,& qualiter Saxones Angliam obtinuerunt locutio sic exorditur.Porro exactis.xxiiij.annis ex quo insulam ingressi sunt mortuus est Brutus relictis tribus filiis regni sui hęredibus,qui sepulto patre distribuerunt inter se regnum paternum,quilibet partem suam de nomine proprio appellando.Primus cui nomen erat Lotrinus, mediam partem insulæ possedit , quę postmodũ Lotria est appellata.Secũdus qui Camber dicebatur, accepit partẽ illam quæ pòst Cambria dicta est,& modo Gallia vocatur.Tertius cui nomẽ erat Albanactus , possedit terram quę nunc Scotia dicitur,eiq; nomẽ dedit Albaniam.Regnauit autem Lotrinus decem annis , & mortuus est. Hi enim vsque ad Iulium Cęsarem Britanni libera voluntate regnauerunt,sub cuius imperio Romanis tributarij facti sunt.Porrò tempore Marci Antonij Veri, instantia Luci Britanniarum regis,per legatos Eleutherij papæ mysteria Christianitatis susceperunt,in qua aliqui eorum vsque ad martyrij coronam perducti sunt. Orta enim persecutiõe sub Diocletiano Cęsare,licèt fides deficeret in pluribus, in aliis tamen frangi nec morte potuit.Sed postquam maximus tyrannus insulam Britannię militum præsidio euacuauit,irruerunt Picti cæteręque Barbaræ nationes,populúmque imbecillem, & terram totam cæde & pręda vastare cœperunt. Accessit huic malo & aliud,quod rex Vertigerius ad sui tutamẽ, hostiúmque impugnationem inuitauit gentem Saxonũ adhuc Paganicam, quę cùm aliquando dirè strennuè ac fortiter eos tutati fuissent: dominandi cupidine illecti dignitates ciuiũ à rege petierunt, vt non iam opem ferre ciuibus,sed potius tyrannidem exercere in eos liberius possent:quod Britanni pręcauentes expulerunt eos, sed illi repulsi multipliciter redierunt,pacemq; simulantes penè vniuersos principes eorum fraudulenter occiderunt.Pręualentes igitur,ad tempus ciuitates & castella occupauerũt, donec surgeret rex Aurelius Ambrosius, qui eorum ducem interfecit,ciuitates abstulit , eorumq; reliquias effugauit. Post Aurelium surrexit Vterpãdragon Aurelij frater qui genuit Arcturum regem inuictũ atq; magnificũ.Post istos,sex reges de eorũ gente regnauerunt:& tunc prævalentibus Anglis auxilio Aphricanorum aliarúmq; gẽtiũ Britones monarchiã insulæ,& diadema regni perdiderunt,& alij quidem in minorẽ Britanniã,vbi eorũ & genus & nomen permanet. Alij verò in Galliam transfugerunt . Demum cũ redirent, regnũ obtinuerunt:sed non multo tempore pòst , vrgente eos diuina vltione,per famẽ & mortalitatẽ insulam alienigenis gentibus inuadendam reliquerunt:& ab illo tempore Saxones,id est Angli,Angliam de eorum nomine nuncupatam,sub eorum dominio tenuerunt.

Adhuc de catalogo regũ Britanniæ habendus est sermo.Vnde anno primo Gratiani iperatoris, & deinceps regnauit apud Britãnos Maximus annis.xxiij.& tũc Britãnorum vires nimis ex hostiũ irruptionibus attenuatæ sunt:& quia à Romanis vndique bello laborantibus nihil subsidij habere poterant,subtrahunt se ab eorum dominatione,& inito consilio direxerunt Londonienſem Archiepiscopum ad regem minoris Britãnię Ildroënũ, vt eis succurreret:at ille tradidit fratrem suum Constãtinum eis cum grandi militum armatura: qui quidẽ cõstantinus erectus fuit in regem,regnauítque annis decẽ: habuit autem tres filios,Constantem qui monachus factus est, Aurelium Ambrosium,& Vterpandragon.Itaque post alios annos vigintitres,quidam dicũt Anglos venisse in Britãniã:scilicet anno domini.cccc. xlvij. & Aurelium Ambrosium ibi regnare cœpisse. Sed verius videtur eos multo antè venisse q̃ ille regnaret . Deinde post annos.xlv,ab anno prænotato quidam asserunt initium regni Anglorum:verũ in hac re multum dissonãt historiæ.Itaque Britanni non valẽtes vlterius ferre virtutem Anglorum,vt victi concesserunt in ius & nomẽ eorum,& vocati sunt Anglici . Et primus rex de gente Anglorum Elli:secundus Telini altero mortuo succedẽdo regnauerũt annis.lxx.Post hos tertius regnauit Edilbertus annis.lv.post hũc Eadebal filius eius annis.xxiiij. cuius filius Calcobertus anno domini.ccccc.xl.regnauit annis.xxv.Hic in Anglia secundum Vincentiũ primus idola destruxit,& fidẽ Christi dilatauit . Post hunc filius eius Ebertus annis.viij.post hunc frater eius Lothere annis.xij.post illum Edrich biẽnio regnauit:quo mortuo externi gentium reges regnum Angliæ discindunt annis quatuor.Post hoc Vicredo filius Egberti Anglos ab illorũ oppressione liberat, & super eos regnat annis. xxxvj.postquam Edilbertus annis.viij.scilicet vsq; ad annum domini.cccccc.xxxvj.Adhuc autẽ regnũ Angloruũ annotare supersedeo,& ad historias eorũ te remitto.

Vita

Pãdrasus rex Græcorũ à Bruto uicitur, & ei filiã cõiugẽ largitur.

Corinæus dux Troianorum.

Mirandum Corinæidu cis robur.

Turones Turnº Bruti nepos cõdidit, & ibi sepultus est Bruti successores.

Periculum ĩ externis auxiliis.

Aurelius Saxones uicit, & regnodetur bat.

Britãni à rege Britãniæ minoris opẽ petunt.

vide qui reges Anglorũ regnauerunt.

VITA DIVI GREGORII PAPAE HVIVS nominis primi, incerto authore.

Gregorius nobili genere ortus

GRegorius vrbe Romana, patre Gordiano,matreverò Sylua ęditus: non solum de spectabili senatorum prosapia, verumetiã religiosa originẽ duxit.Nã Felix eiusdem apostolicæ sedis antistes,vir magnæ virtutis,& ecclesiæ in Christo gloria,ei⁹ atauus fuit . Sed tamen hanc Gregorius tãtæ nobilitatis lineã moribus extulit : probis actibus decoraut. Denique vt pòst in propatulo claruit: non sine magno quodã præsagio tale sortitus est nomẽ. Gregorius nanque ex Græco eloquio in nostra lingua vigilãs sonat.Re etenim vera vigilauit sibi:dum diuinis inhærendo præceptis, laudabiliter vixit. Vigilauit & fidelium populis:dum doctrinæ affluẽtis ingenio,eis quo tramite cœlestia scanderent,patefecit. Disciplinis verò liberalibus ita à puero est institutus:vt quanuis eo tempore florerent adhuc Romæ studia literarum: tamẽ nulli in vrbe ipsa secundus esse putaretur.Inerat ei in parua adhuc ætate maturum iam studium: adhærere scilicet maiorum dictis:& si quid dignũ potuisset auditu percipere, non segniter obliuioni tradere:sed tenaci potius memoriæ commendare:hauriebat iam tunc sitibundo doctrinæ fluenta pectore:quæ pòst congruenti tempore mellito gutture eructaret.Hic in annis adolescentiæ (in quibus solet ea ętas vias seculi ingredi)deo cœpit deuotus existere: & ad supernę vitæ patriam totis desideriis anhelare.Sed dum diu longęque conuersionis gratiam differret:& postquam cœlesti est afflatus desiderio, secu lari habitu contegi melius putaret:vellẽtq; præsenti mũ do quasi specietenus deseruire:cœperunt multa contra eum ex eiusdem mundi cura succrescere : vt in eo non iam specie,sed(vt ipse de se asserit)retineretur & mente. Tandem cũ parentum iam obitu, liberam disponenda rum rerum suarum haberet facultatem:quod prius mẽte gestiebat aperuit:quódque iam in diuinis erat obtutibus,humanis etiam vsibus ostendit . Mox etenim cuncta quæ habere potuit , ad pietatis opus distribuens: vt Christum pro nobis factum egenum, egens ipse sequeretur effecit.Sex denique in Sicilia monasteria construens:fratres illic Christo seruituros aggregauit.Septimũ verò intra vrbis muros instituit,in quo & ipse postmodum regulari tramite multis sibi sociatis fratribus sub abbatis imperio militauit.Quibus monasteriis tantum de reditibus prędiorum suorũ delegauit,quantũ posset illic commorantibus ad quotidianum victum sufficere. Reliqua verò cum omni domo prædia † vendidit, ac pauperibus erogauit . Nobilitatémq; illam quam ad sæculũ videbatur habere: totam ad nanciscendam supernæ gloriã dignitatis,diuina gratia largiente,conuertit. Et qui ante serico contextu ac gemmis micantibus soli tus erat per vrbes procedere trabeatus : pòst vili contectus tegmine , ministrabat pauper ipse pauperibus . Et enim mutato repentè sæculi habitu , monasterium petiit:& ex huius mũdi naufragio nudus euasit. In quo tãta perfectionis gratia cœpit conuersari : vt iam tũc in ipsis initiis in perfectorum posset numero deputari. Electus autem communi fratrum concordia in abbatem: præesse non renuit.Inerat denique ei tanta abstinentia in cibis,vigilantia in orationibus,strenuitas in ieiuniis,vt infirmato stomacho vix consistere posset.Sustinebat præterea assiduas corporis infirmitates:& maximè ea pulsabatur molestia,quã Græco eloquio medici syncopim vocant: cuius incommodis ita dolore vitalium cruciabatur:vt crebris interceptus angustiis, per singula pene horarum momenta ad exitum propinquaret.Qualis autem in monasterio fuerit:quámq; laudabili studio vitã duxerit:ex ipsius possumus verbis colligere: quibus ipse in pontificatu iam positus,dũ cũ Petro suo diacono colloqueretur,flendo visus est dicẽs:Infœlix quippe animus meus occupationis suæ pulsatus vulnere: meminit qualis aliquando in monasterio fuit: quomodo ei labentia cuncta superant:quantum rebus quæ voluuntur eminebat:q; nulla nisi cœlestia cogitare consueuerat:quòd etiã retentus corpore, ipsa iam carnis claustra cõtemplatione transibat:quòd mortem quoque(quæ penè cũctis pœna est)videlicet vt ingressum vitę,& laboris sui prẽmiũ amabat.At nunc ex occasione curæ pastoralis:secularium hominum negocia patitur:& post tam pulchram quietis suæ speciem terreni actus puluere fœdatur . Perpendo itaque quod tolero:perpendo quod amisi. Cúmq; in tueor illud quod perdidi:fit hoc grauius quod porto. Ecce etenim nũc magni maris fluctibus quatior , atque in naui mentis tẽpestatis validæ procellis illidor. Et dum prioris vitæ recolo:quasi post tergũ reductis oculis, viso littore suspiro.Quódque adhuc grauius est:dum immensis fluctibus turbatus feror:vix iam portũ valeo videre quem reliqui.Hæc autem ipse de se , nõ profectum iactando virtutum,sed deflendo potius defectum,referre consueuerat:quem semper se per pastoralem curã incurrisse metuebat.Sed quanuis talia de se ex magnæ humilitatis intentione dixerit:nos tamen credere decet, nihil eum monasticæ perfectionis perdidisse occasione curæ pastoralis:immò potiorem tunc sumpsisse profectum de labore conuersionis multorum : quàm de propriæ quondam quiete conuersationis habuerit.Sed qualiter hic beatus vir ad diaconatus officiũ, & post ad põtificatus culmen ascenderit:subsequens sermo declarabit.Deniq; cernens Romanus pontifex:qui tũc ecclesię pręerat:virtutum gradibus Gregorium ad alta conscendere:eum à monasterio abstractum, ecclesiastici ordinis officio sublimauit:leuitámq; septimũ ad suũ adiutorium assumpsit,nec multo pòst pro responsis ecclesiasticis ad vrbem Constantinopolim Apocrisarium direxit. Nec tamen ille , quanuis interreno conuersaretur palatio vitæ cœlestis intermisit propositũ . Secuti sunt nanq; eũ multi ex monasterio fratres sui, germana deuincti charitate.Quod diuina factum dispensatione cõspicitur,vt eorũ videlicet exemplo ad orationis placitũ littus, quasi anchora fune restringeretur , & dũ causarum sęcularium incessabili pulsũ fluctuaret , ad illorũ consortium velut ad tutissimum portus sinum post terreni actus volumina fluctúsque refugeret . Et licèt illud eum ministerium ex monasterio abstractum à pristinę quietis vita,mucrone suę occupationis extinxerit, inter eos tamen per studiosę lectionis alloquium quotidianę aspiratio compunctionis animabat . Horum ergo consortio non solum à terrenis est munitus incursibus,verumetiam ad cœlestis vitę exercitia magis magisque succensus.Tunc ab eisdem fratribus enixè rogatus,maximèque à Leandro venerabili viro Hispalensi episco-

Gregorius uigilãs interpretatur.

Gregorius disciplinis liberalibus eruditº fuit

Adolescẽtia Gregorij.

Gregorius monasteria cõstruxit.

† cũ omni domus præsidio.

Gregorij infirmitates.

Gregorii perfectio in uita monastica.

Gregorius efficitur Romanæ sedis diaconº cardinalis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cōpilatio libri moralium.

po,qui pro causis Vuisigothorum legatus eo tempore Constantinopolim aduenerat,compulsus est vt librum beati Iob multis inuolutum mysteriis enodaret. Nec ille negare potuit opus: quod sibi charitate interueniente amor fraternus multis vtile imponebat futurum. Sed eundem librum quomodo iuxta literam intelligendus:qualiter ad Christi ecclesiaq; sacramenta referendus:quo sensu vnicuique fidelium sit aptandus: per trigintaquinque librorum seriem miranda ratione perdocuit. In quibus libris ita de virtutibus vitiisque disseruit:vt non solis videatur eadem verbis exponere, sed formis aliquo modo visibilibus demonstrare. Vnde non est dubium eum perfectionem ipsarum assecutum esse virtutum, quarum tam efficaciter intimare valuit effectus. Qui cū adhuc esset in eadem regia vrbe positus nascentem ibi nouam hæresim, de statu nostræ resurrectionis, in ipso quo exorta est initio iuuante gratia catholicæ veritatis attriuit. Siquidē Euthicius eiusdē vrbis episcopus, corpus nostrum dogmatizabat in illa resurrectionis gloria impalpabileventis aërēque subtilius esse futurum. Quod ille audiens, & ratione veritatis,& exemplo dominicæ resurrectionis,probauit hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodo esse contrarium. Catholica etenim fides habet: quòd ipsum corpus nostrum,in illa immortalitatis gloria sublimatum,subtile quidem sit per effectum spiritualis potentiæ:sed palpabile per veritatem naturæ: iuxta exēplum dominici corporis:de quo à mortuis suscitato, dixit ipse discipulis: Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet,sicut me videtis habere. In cuius assertione fidei venerabilis pater Gregorius intantum contra nascentem hæresim laborare contendit:tantáque hanc instantia iuuante etiam piissimo imperatore Tiberio Constantino ita comminuit: vt nullus exinde sit inuentus, qui eius resuscitator existeret. Igitur postquam Romam venerandus Ieuita Gregorius regressus est: aliquanto interiecto tempore,tanta inundatione Tyberis fluuius alueum suum egressus est: atque adeò inualuit: vt eius vnda super muros vrbis influeret:atque in ea maximas regiones occuparet:ita vt plurima antiquarum ædiū monumenta deiiceret. Qua etiam aquarum violentia,horrea ecclesiæ subuersa sunt: in quibus nonnulla modiorum tritici milia perierunt. Tunc siquidem multitudo serpentium, cum magno dracone,in modum trabis validę, per huius fluminis alueum in mare descendit: sed & suffocatæ bestiæ inter salsos maris turbidi fluctus, in littore eiectæ sunt. Subsecuta est è vestigio clades, quam inguinariam vocant. Nam medio mense vndecimo adueniente:primū omnium iuxta illud quod in Ezechiele legitur,A sanctuario meo incipite: Pelagium papā perculit:& sine mora extinxit. Quo defuncto, tanta strages populi facta est:vt passim subtractis habitatoribus, domus in vrbe plurimæ vacuæ remanerent. Sed quia ecclesia dei sine rectore esse non poterat: beatum Gregorium licēt totis viribus renitentem, plebs tamen omnis elegit. Quē ille apicē attentius fugere tentās,sese omnino indignū tali honore clamitabat:metuens certè ne mundi gloria, quam prius abiecerat, ei sub ecclesiastici colore regiminis aliquo modo surrepere posset: Vnde factum est,vt epistolam ad imperatorem Mauricium dirigeret:cuius filium ex lauacro sancto susceperat, adiurans & multa prece deposcens,ne vnquam assensum populo pręberet:vt se huius honoris gloria sublimaret. Sed prefectus vrbis Germanus nomine,eius nuncium anticipauit: comprehensumq; ac diruptis epistolis consensum quē populus fecerat, imperatori direxit. At ille gratias deo agens pro amicitia diaconi, eo q̄ locum ei deferendi honoris vt cupierat reperisset:data ilicò prę-

Tyberis inundatio.

Luces. 24.

Luescinitatis Romanæ. Ezech.9.

Gregorius papa creatur.

Gregorius nouā insurgētē hæresim extinxit.

Li. 14. moraliū. ca. 31. & .32.

ceptione ipsum institui prębcepit. Cumq; tępus instaret vt benedicetur:& clades populū deuastaret:verbū ad plebē pro agenda pœnitētia hoc modo exorsus est:Oportet fratres dilectissimi,vt flagella dei quę metuere ventura debuimus,saltem presentia & experta timeamus. Conuersionis nobis aditum dolor aperiat: & cordis nostri duritiam ipsa quam patimur pœna dissoluat. Vt enim propheta teste prędictum est:Peruenit gladius vsque ad animam. Ecce etenim cuncta plebs cœlestis irę mucrone percutitur:& repentina singuli cędę vastantur. Nec languor mortem prębuenit,sed languoris moras(vt cernitis)mors ipsa prębcurrit. Percussus quisq; antè rapitur: quam ad lamenta pœnitentię conuertatur. Pensate ergo fratres,qualis ad conspectum districti iudicis peruenit,cui non vacat flere quod fecit. Habitatores quique non ex parte subtrahuntur,sed pariter corruūt. Domus vacuę relinquuntur:filiorum funera parentes aspiciunt: & sui eos ad interitum hęredes prębcedunt. Vnusquisque ergo nostrum ad pœnitentiæ lamenta confugiat: dum flere ante percussionem vacat. Reuocemus ante oculos mentis,quicquid errando commisimus. Et quod nequiter egimus,flendo puniamus. Prębeniamus faciem eius in cōfessione. Et sicut propheta admonet:Leuemus corda nostra cum manibus ad dominum. Quippe corda cum manibus leuare,est orationis nostrę studium cum merito bonę operationis erigere. Dat profectò,dat tremori nostro fiduciam,qui per prophetam clamat: Nolo mortē peccatoris:sed vt conuertatur & viuat. Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet. Vternosas nanque Niniuitarum culpas triduana pœnitētia absterſit:& conuersus latro vitę prębmia etiam in ipsa sententia suę mortis emeruit. Mutemus igitur corda: & præsumamus nos iam percepisse quod petimus. Citius ad precem iudex flectitur:si à prauitate sua animus corrigatur. Imminēte ergo tantę animaduersionis gladio, nos importunis fletibus insistamus. Ea nanq; quę ingrata esse hominib⁹ importunitas solet,iudici veritatis placet:quia pius ac misericors dominus vult à se precibus exigi:qui quantum meremur,non vult irasci. Hinc etenim per Psalmistā dicit: Inuoca me in die tribulatiōis tuę: & eripiā te,& magnificabis me. Ipse ergo sibi testis est,quia inuocātibus misereri desiderat,qui admonet vt iuocetur. Proīde fratres charissimi,cōtrito corde,& correctis operibus,ab ipso ferię quartę diluculo ad septifor mē litaniā deuota mēte cū lachrymis veniamus: vt districtus iudex cū culpas nostras nos punire cōsiderat,ipsam sentētiam damnationis tęperando parcat. Hanc au tē exhortationē beati Gregorij,ideo huic opusculo inserēdam putauimus, vt à quanta perfectione prędicationis initiū sumpserit, monstraremus. Igitur dū magna multitudo sacerdotū,monachorū diuersiq; sexus & ętatis iuxta prębceptionē beati Gregorij die cōstituta domi nū rogatura venisset:vsq; adeò lues ipsa desęuiit: vt intra vnius horę spatiū,dū voces plebs ad dominū supplicationis emitteret, octoginta homines ad terram corruētes spiritum exhalarēt. Sed non destitit sacerdos tā tus populo prędicare, ne ab oratiōe cessarēt,donec miseratione diuina pestis ipsa quiesceret. Cúmq; adhuc futurus antistes fugę latibulum prępararet:vrbis sollicitudo & portis vigiliæ deputantur: donec opportunè & glorioſè

Exhortatio Gregorii pestilētiæ tępore ex li.xi.epistolarū capit. 2.

Hiere.4.

Psal.94.

Thren. 3.

Ezech.18.

Psa.49.

Gregorius latēter fugit,ne cōsecraretur in pōtificē.

glorioſè,vt ordo sacer exposcit,in eo diuina munia cōplerentur. Obtinet is à negociatoribus, vt in cratere occultatus educeretur ab vrbe:atque ita latebris triduò se occuluit:donec illū ieiuniis & orationibus populus Roman⁹ colūna lucis tertia super eū nocte cœlitus emissa obtinuit:quæ non paruo noctis spatio à summo cœli vsque ad eundem ipsum linea recta effulgens quęrentibus votum optabile demonstrauit. Sed & cuidā anachoritę vrbi contiguo angeli ascendentes & descendentes per præfatam colūnam super illo visi sunt. Qui mox fœlix sacrumq; suscipiens auspicium, de ea quam vidit in somnis sanctus Iacob scala,ibidemq; domum domini, dixit fore rectorem domus dei:quæ est ecclesia: immo ipsum dei templum ibi est absconditum, exclamauit. Tandemq; electus ac dilectus domini inuenitur, capitur,trahitur, & ad beati Petri apostoli basilicā ducitur: ibiq; ad pontificalis gratiæ officium consecratus, papa vrbis efficitur. Quo in tępore cū à Ioanne Rauennatis vrbis episcopo reprehēsus fuisset:cur à pastorali officio delitescēdo se subducere vir tam idoneus voluisset: hac occasione compulsus volumen egregium, quod pastoralis cura appellatur, composuit: in quo manifesta luce patefecit, quales ad ecclesiæ regimen assumi, qualiter ipsi rectores viuere, qua discretione singulas quasque audientium personas instruere,quāta cōsideratione propriam quotidie debeāt fragilitatem pensare. Sed & homilias euangeliorum numero quadraginta composuit:quas in duobus codicibus æqua sorte distinxit. Libros etiam dialogorum quatuor ædidit: in quibus rogatu Petri diaconi sui, virtutes sanctorū quos in Italia clariores nosse vel audire potuerat,ad exemplum viuentium posteris collegit,vt sicut in libris expositionū suarum quibus sit virtutibus insudandum, edocuit: ita etiam de scripturis sanctorū miraculisq; eorundem claritas quanta sit ostenderet. Primam quoque & vltimam Ezechielis prophetæ partes,quæ videbātur obscuriores, per homilias viginti duas, quātum lucis intus habeant, demonstrauit. Scripsit præterea super prouerbia, super cantica canticorum,de prophetis, de libris regum, de heptatico, & alia nonnulla: epistolas complures, quæ singulatim cūcta edicere,breuitatis studio omisi. Quod eò magis miror,tot eum ac tanta condere volumina potuisse, qui omni ferè iuuentutis suæ tempore, vt verbis ipsius loquar, crebris viscerum cruciabatur doloribus: horis: momentisq; omnibus fracta stomachivirtute fatiscebat. Lentis quidem,sed tamen continuis febribus anhelabat: frequens etiam eum gressuum dolor vehementer affligebat. Verùm inter hæc dum sollicitus pensaret,quia scriptura teste,omnis filius qui recipitur, flagellatur: quò malis præsentib⁹ durius deprimebatur, eò de æterna certius præsumptiõe respirabat. Fatigabat eū præterea de ordinādis vrbis vigiliis ne ab hostib⁹ caperetur sollicitudo cōtinua. Vrebatur quoq; ei⁹ animus propter filiorum hinc inde discrimina nunciata. Sed tamen ille inter tot & talia deprehēsus incommoda, nūquam ocio indulgebat,quin aut filiorū vtilitatib⁹ inseruiret, aut aliquid dignū ecclesiæ scriberet, aut per cōtēplationis gratiā cœli se secretis interesset. Deniq; cū de tota penè Italia Lōgobardorū gladios metuētes plurimi vndiq; ad vrbē Romanā cōfluerēt,solertissimè pro omnibus curā gerebat:& vniuersis cū verbi pabulo corporis subsidia ministrabat. Adeo enim eius animū misericordiæ amor deuicerat:vt nō solū horū quos præsentes habebat necessitatib⁹ occurreret,sed insuper lōgè positis opem suæ largitatis impēderet:ita vt etiā in mōte Sinaī dei famulis constitutis, quæq; opportuna transmitteret. Nam alij quidem pontifices cōstruendis ornandisq; auro vel argento ecclesijs operā dabant,hic autē & his insistebat,& quasi his omissis totus erga animarum lucra vacabat:& quicquid pecuniæ habere poterat, sedulus dispergere,& dare pauperibus curabat,vt iustitia eius maneret in seculum seculi,& cornu eius exaltaretur in gloria:ita vt illud beati Iob veraciter dicere posset:Benedictio perituri super me veniebat,& cor viduæ consolatus sum. Iustitia indutus sum:& vestiui me sicut vestimēto, & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum,& causam quā nesciebam,diligentissimè inuestigabam. Et paulopost: Si comedi buccellam meam solus,& nō comedit pupillus ex ea, quia ab infantia mea creuit mecū miseratio,& de vtero matris meæ egressa est mecū. Ad cuius pietatis & iustitiæ opus pertinet,q̄ Anglorum gentem per prædicatores quos illuc direxit,de dētibus antiqui hostis eripiēs æternæ libertatis fecit esse participes. Etenim qui deo nostro fideliter adhæret,semper ex eius largifluo munere ad altiora conscendit. Dum hic ergo sanctus ardēti studio pro colligendis particulatim fideliū animabus satageret,donauit illi pius domin⁹, vt totā pariter Anglorū gentē conuerteret. Cuius conuersionis vt putatur,factæ diuinitus hæc occasio fuit: Dū die quadā aduenientibus nuper mercatoribus multa venalia in forū Romæ collata fuissent,multique ad emendum hinc inde cōfluerent,contigit vt Gregorius,antea quàm pontificale decus nactus fuisset, cū cęteris aduenisset,ac vidisset inter alia pueros venales positos, lactei corporis, ac venusti vultus,capillos quoq; præcipui candoris habētes. Quos cùm aspiceret, interrogauit, vt aiūt, de qua regione vel terra essent allati. Dictúmq; est, quia de Britannia insula,cuius incolę tali omnes decore niterēt. Rursus interrogauit vtrū in eadem insula Christiani essent, an pagano rū erroribus implicati. Dictúmq; est paganos esse. At ille intimo ex corde longa trahens suspiria, proh dolor,inquit,q̄ tā lucidi vultus homines tenebrarum author, possidet, tantáque frōtispicij gratia mentem ab internis gladiis vacuam gestat. Rursus ergo interrogauit,quod esset vocabulum gētis illius. Responsum est,q̄ Angli vocarentur. At ille:Bene inquit. Nam & angelicam habent faciem. Et tales angelorum in cœlis decet esse cohæredes. Quod habet inquit nomen illa prouincia,de qua isti sunt allati? Responsum est,quia Deiri vocarentur,id est prouinciales. At ille: Bene inquit Deiri, quia de ira eruti & ad misericordiam Christi vocādi. Rex autem prouinciæ illius quomodo vocatur? Responsum est quòd Adelle vocaretur. At ille alludens ad nomen ait: Ad laudem dei creatoris Alleluia illis in partibus oportet cantari. Accedēnsque ad Romanæ & apostolicę sedis antistitem, rogauit vt genti Anglorum in Britanniam aliquot verbi ministros, per quos ad Christum conuerterentur,mitteret: asserens & seipsum in hoc opus domino cooperante proficisci paratum esse, si tamen eidē apostolico papæ hoc vt fieret placeret. Quod cùm primo pontifex minimè annueret,victus tandem infatigabilibus eius precibus assensit. Quicuibus profectionis suę cęlans negocium, quando-quidem si id nouissent, nullo pacto acquieuissent. Quanto itaque celeriter potuit, iter cum apostolica benedictione arripuit. Hęc interea ad Romanorum ciuium veniunt notitiam. Vnanimes itaque tam vrbici quàm suburbani

Opuscula beati Gregorii.

Infirmitates beati Gregorii.

Pietas & mīa beati Gregorii.

Gregorius Anglos conuertit.

Gregorius ad Anglorum cōuer

Universidad de Deusto
Biblioteca

sionẽ iter arripiens precibus populi re uocatur.

suburbani proficiſcẽti ad Eccleſiam beati Petri Pelagio occurrunt,terribili conclamantes voce.Hei vir apoſtolice quid egiſti?Sanctum Petrum offendiſti.Romã deſtruxiſti. Gregorium non tam dimiſiſti quàm expuliſti. Quibus pontifex motus,populum enim metuebat,Gregorium à profectione reuocauit. Verũ priuſquam nuncij cum conueniſſent,trium dierum iter iam confecerat,interea vt iter agentibus moris eſt, dum circa ſextã horam in prato quodam ſociis quibuſdam quieſcentibus,aliis autem illi aſſidentibus vel quibuſq; rebus occupatis reſideret & legeret,venit ad eum locuſta,quæ proſiliens paginæ quã percurrebat inſedit. Quam cernens Gregorius mãſuetè ibi quieſcere,ad ſodales verſus,locuſta inquam hæc dici poteſt,quaſi loco ſta.Sciatis,inquit, nos iter cœptum non licere protendere. Veruntamen ſurgite,& iumenta ſternite,vt quandiu licuerit: quò tendimus properemus.Dum autem hæc mutuò confabularentur, apoſtolici nuncij equis ſudantibus ſuperuenerunt,epiſtolam tradunt. Qua perlecta,ita eſt,inquit,ſocij,vt prædixeram.Romam celeriter redibimus.Quod & factum eſt.Mox autem vt ipſe põtificatus officio functus eſt:opus diu deſideratum perfecit,alios quidẽ prædicatores mittens,ſed ipſe prædicationem vt fructificaret ſuis exhortationibus ac precibus ſeu muneribus fulciens. Denique direxit ad eandem inſulam ſeruos dei Auguſtinum, Melitum & Ioannem cum aliis multis, deum timentibus monachis. Qui paucis diebus,regem illum qui in capite morabatur inſulæ,cũ ſuo populo cõuerterunt. Quibus deus faciendorũ tantam miraculorum gratiam contulit,vt verbum fidei quod ore prædicabant, ſignorum efficacia confirmarẽt:ex quo factum eſt:vt paucis prædicantibus † annis cæteræ etiam inſulę, & ipſarum reges cum ſuis ſubiectis , ad Chriſti domini fidem accederent.De cuius gentis conuerſione ſimul & miraculorum prodigiis,quæ ibidem fiebant , ita Beatus Gregorius in libris moralibus perhibet dicẽs , Ecce lingua Britanniæ quæ nihil aliud nouerat quàm barbarum frendere,iam dudum in diuinis laudibus Hebręa cœpit verba reſonare. Ecce quondam tumidus iam ſubſtratus ſanctorum pedibus ſeruit Oceanus,eiuſq; barbaros motus quos terreni principes edomare ferro nequiuerant, hos per diuinam formidinem ſacerdotum ora ſimplicibus verbis ligant.Et qui cæteruas pugnantium infideles nequaquam metuerant,iam nunc fideles humilium linguas timẽt.Quia enim perceptis cœleſtibus verbis,clareſcẽtibus quoque miraculis virtus eis diuinæ cognitionis infunditur,eiuſdem diuinitatis terrore refrenãtur, vt prauè agere metuant,ac totis deſideriis ad æternitatis gratiam peruenire concupiſcant.Quod totum vt fieret,ita eidem beato Gregorio gratia diuina conceſſit,vt meritò ab Anglorum populis debeat apoſtolus appellari : quia etſi aliis non eſt apoſtolus , ſed tamen illis eſt. Nam ſignaculum apoſtolatus eius ipſi ſunt in domino, Si verò vtrum aliquibus vir iſte tanti meriti miraculis claruerit, ſuperfluò quæritur cùm luce clarius conſtet, quòd is qui virtutum ſigna ſuis meritis valuit aliis quoque Chriſto largiente acquirere, ſi exegiſſet opportunitas, facilius poterat hæc etiam ipſe promereri . Sed vt & his qui cum Iudæis ſigna viſibilia ad oſtendendam ſanctitatem expetunt , ſatisfactio non deſit , & illis qui ſanctorum exemplis ad meliora accendi & prouehi quęrunt , ædificatio proſit : quædam quæ per eum dominus ad excitandum & corroborandum noſtræ mentis torporem,& fortè infidelitatem potius , quàm ignorantiam,operatus ſit:manifeſtare decreui. Materfamiliàs quædam nobilis erat in hac ciuitate Romana, quæ religionis & deuotionis ſtudio oblatiões facere , & die dominica ad eccleſiam deferre,ſummôque pontifici eccleſiaſticæ conſuetudinis,& familiaritatis eiuſdem gratia offerre ſolebat.Hæc vbi quadam die ex more ad cõmunicandum de manu apoſtolici in ordine ſuo accederet: illique pontifex partem dominici corporis porrexiſſet,dicens:Corpus domini noſtri Ieſu Chriſti proſit tibi in remiſſionem peccatorum, & vitam æternam, illa ſubriſit.Quod vir domini cernens,illi communionem ſacram retraxit:& ſeparatim ſuper altare repoſuit: eámque diacono ſeruandam vſque dum cuncti cõmunicarent fideles,tradidit.Expletis verò ſacris myſteriis, interrogauit eam beatus Gregorius : Dic rogo, dic quid cordi tuo immerſerit : cùm communicatura riſiſti? At illa:Recognoui , inquit,portiunculam illam ex eadem oblatione fuiſſe, quam ego meis manibus feci,& tibi obtuli : & cùm eam te intellexeram corpus domini appellaſſe : ſubriſi . Tunc ſanctus domini pontifex ſermonem exinde fecit ad populum : hortatúſque eſt eum vt ſuppliciter dominum exoraret : quatenus ad multorum fidem corroborandam , carnis oculis oſtenderet quod infidelitas huius mulieris mentis oculis videre , & fidei lumine conſpicere debuiſſet. Quod cùm fuiſſet oratum : ipſe vnà cum populo eádémque muliere ab oratione ſurrexit: & altare cunctis cernentibus, & ſeſe ad cernendum cœleſte ſpectaculum comprimentibus , corporalem palàm reuelat : & vniuerſo populo atque ipſa muliere contuente partem digiti auricularis ſanguine cruentatam inuenit:ac mulieri dixit: Diſce inquam veritati vel modo etiam conteſtanti credere,Panis quem ego do , caro mea eſt , & ſanguis meus verè eſt potus . Sed præſcius conditor noſtræ infirmitatis , ea poteſtate qua cuncta fecit ex nihilo, & corpus ſibi ex carne ſemper virginis , operante ſpiritu ſancto, fabricauit: panem & vinum aqua mixtum,manente propria ſpecie , in carnem & ſanguinem ſuum ad catholicam precem ob reparationem noſtram ſpiritus ſui ſanctificatione conuertit . Indéque vniuerſos iuſſit diuinam precari potentiam , vt in formam priſtinam ſacroſanctum reformaret myſterium : quatenus mulieri aſſumendum fuiſſet poſſibile: quod & factum eſt. Vnde mulier pòſt in ſancta religione ac fide proficiens:participatione dominici ſacramẽti conſecrata eſt. Et omnes qui viderant , in diuino amore, & orthodoxa credulitate feruentius excreuerunt.

Quidam quoque nobiliſſimus , ſecundum carnis proſapiam,& potẽtiſſimus, iuxta regiam in ſuo modo magnificentiam , cùm per internuncios familiaritatem apoſtolicæ ſedis adeptus eſſet, & frequenti admonitione epiſtolarum etiam à beato Gregorio tranſmiſſarum inſtructione erga dei & ſanctorum cultum ſufficienter fuiſſet imbutus : per ſtrenuos viros munera ſummo pontifici miſit , petens ſanctorum apoſtolorum ac martyrum ſibi tranſmitti reliquias . Cuius legatos vir ipſe apoſtolicus honorabiliter ſuſcipiens , aliquandiu eos ſecum habuit , atque indeſinenter ſanctorum apoſtolorum memorias , ac myſteria † martyrum circuiens & more priſco pro huiuſmodi negocio miſſas celebrans , cùm expleuiſſet eorum celebrationes, quorum reliquiæ petebantur, particulatim eoſdem pannos conſecratos ſuper quibus ſancta celebrauerat , diuiſit , & ſingulis ſingulatim

buxetis

Angli conuertuntur.

† elabẽtib⁹

Gregorius Anglorum apoſtolus nominatur

Miracula beatiſſimi Gregorii.

Ioan.7.

† cemiteris

buxetis impoſuit.Munitiſq; eis ſigillo ſuæ ſanctæ authoritatis petitoribus vſui eccleſiaſtico tradidit.Qui debita cum veneratione benedictionem petitam ſuſcipientes,læto animo in viam ſuam profecti ſunt. Sed dũ per aliquot dies regreſſionis ſuæ iter carperent, qui primus eorum habebatur,ſodalibus curioſe ſtulteq; ſe tãti itineris ſubiiſſe laborem ait,cùm neſcirent quid precioſi domino ſuo referrent. Quare confractis apoſtolicæ dignitatis ſigillis,vaſcula aperta ſunt:& in ſingulis panni repertæ ſunt portiunculæ.Mox cum indignatione Romã regreſſi,archidiaconem adeunt conquerentes. Vt quid inquiunt dominus apoſtolicus adeo dominũ noſtrum vilipendit,qui tantam gratiam ſe apud eũ obtinuiſſe ſperauerat:vt ei illudere,& nos dehonorationi,& offenſioni ſuæ addicere voluerit? Exiſtimauimus ſiquidem nos oſſa apoſtolorum vel martyrum hinc ferre:ſicut decuerat tantum virum, vt dominus noſter eſt,à tanta nihilo minus ſede longa quæſita via, & difficillimo ſatis itinere: & datæ ſunt nobis panni modicæ portiunculæ: ac ſi huiuſmodi panniculi genus apud nos nequiuiſſet inueniri.Niſi enim cauta ſollicitudo ſubueniſſet,vt quod gerebamus cognoſceremus:ſtolidè ad dominum noſtrũ, nec ſine periculo honoris & gratiæ eius rediiſſemus. Quos archidiaconus modeſta increpatione redarguit: cur in tanto opere præſumpſerint vt apoſtolica ſigilla corruperint:hortans eos redire,& quæ acceperant domino ſuo cũ honore deferre.Sed hi nullatenus monitis eius acquieſcentes , vſque ad domini Gregorij venere præſentiam : réque comperta patientiſſimè eorum tulit ſtultitiam : eóſque ſacroſanctis miſſarum præcepit ſolenniis intereſſe.Deinde cùm ad locumſui ſermonis eſt ventum,ſuadet populo,dei & ſanctorum gratiam orare:quatenus in hac re dignetur ſic ſuam potẽtiam patefacere,vt quid mereatur fides,euidentius minus credauli & etiam ignorãtias poſſint cognoſcere . Et data oratione accepit ab eo cultellum, qui temerauerat ſigna, & ſuper altare corporis ſancti Petri acceptam vnam pãni portionem per medium pungens ſecauit:ex qua ſtatim ſanguis decurrit,& omnem eandem particulã cruẽtauit. Videntes autem legati, omnéſque populi ſtupẽdũ & arcanum ſacræ fidei miraculum,ceciderunt proniin terram,adorantes dominum,& dicẽtes:Mirabilis deus in ſanctis ſuis:deus Iſraël ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ,benedictus deus.Et facto ſilentio inter alia fidei documenta dixit ad eos beatus Gregorius,qui antea venerandas reliquias parui duxerant: Scitote fratres quia in conſecratione corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti:cũ ob ſanctificationem reliquiarũ in honorem apoſtolorum vel martyrum ipſius quibus ſpecialiter aſſignabantur,ſuper ſacroſanctum altare libamina offerebantur,ſemper illorum ſanguis hos pannos intrauit:qui effuſus eſt pro nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Et ædificatis in fide cunctis qui viderant: munitiſq; iterum vaſculis ſigno ſuo:incõparabilia munera voti ſui eis tradidit: qui cũ gaudio reuerſi hæc per ordinem domino ſuo nunciarunt:& ſui deſiderij cõpotem reddiderunt.Ille verò precioſa ſanctorum patrocinia reuerenter ſuſcepit:& honorabiliter in loco venerabili condidit:quo deus frequentiora quàm in ſancti Petri eccleſia miracula operari dignatur ad laudẽ & gloriam nominis ſui vſque in hodiernum diem.Pater quoque familiãs in vrbe Roma ditiſſimus,ſed religione egenus erat. Hic non minus vitiis quàm rebus abundabat.Nam cũ eius vxor ei diſplicuiſſet : contra præceptũ ſaluatoris noſtri diuortium fecit. Res verò beatum Gregorium non latuit: quia & mali,& perſonarum magnitudo facilè ſe prodidit.Huic itaq; beatus Gregorius ſuauiſſimis monitis, ſeu diſtricti diuini examinis terroribus,ſtudioſè,imò indeſinenter perſuadere contendit,vt vxorem in gratiam reciperet:à qua quoquo modo diuelli niſi morte, aut amborum conſenſu intercedente nequiret . Sed is diabolica præuentus pertinacia monita eius ſpreuit.Quem beatus Gregorius apoſtolica authoritate ab eccleſia ſub anathemate,niſi reſipiſceret , ſequeſtrauit.Quam excommunicationem paruipendens & ægrè admodum ferens,& peccata peccatis accumulans duos magos pecuniis conducit: vt in virum apoſtolicũ ad vindictam eius apodyxem artis ſuæ exercerent.Qui cũ faciem ignorarent: & quadam die ad proceſſionem ex more pergeret beatus Gregorius , illi eminus ſecus tranſitum ſtantes ſibi eum rogant inſinuari. Quibus reſponſum eſt : Qui ſolus pontificali dignitate equitans præcedentem & ſubſequentem cuneum eccleſiaſticorũ habet virorum. Intuentes eum repentè, equũ illius maleficiis vexare ceperunt. † Statimque beatus Gregorius inuocato nomine domini noſtri Ieſu Chriſti , & ædito ſigno crucis ab equo proturbauit dæmonia: reſpiciénſque in partem mox vt magos eſt contemplatus,illi cæcati , & ab eiſdem dæmonibus peruaſi ceciderunt retrorſum.Vnde intellexit vir domini eorũ id perpetratum nequitia:& cùm iuſſiſſet eos adduci : interroganti rei ordinem prodiderunt : quibus reſpondit beatiſſimus pontifex Perpetuò cæci eſſe debetisne videntes ad conſuetam peruerſitatem redire tentetis.In nomine autem domini noſtri Ieſu Chriſti , operante beato Petro, liberi à vexatione dæmonum ſitis . Qui confeſtim à dæmonibus emundati: & credentes fonte ſalutari perfuſi ſunt : ac permanente cæcitate damnati , iubente beato Gregorio de cætero ſtipe ſunt eccleſiaſtica aliti . Sed & tyrannus quidam multam oppreſſionem cum penè importabili importunitate quieti ingerebat S . Romanæ eccleſiæ : poſſeſſiones eiuſdem & mancipia crudeliſſimè deuaſtabat . Qua de re beati pontificis per internuncios admonitione correptus, maiori exarſit inſania : adeò vt vrbem depopulandam adiret. Cui aduenienti beatus Gregorius vt eum alloqueretur occurrit. Tantámque vim nutu diuino eius verbis ineſſe expertus eſt:vt humiliter viro apoſtolico ſatisfaceret:& ſe deinceps ſibi ſubditum,& ſanctæ Romanæ eccleſiæ deuotum famulum ſpopondiſſet.Is denique poſt ea vſque ad exitum ægrotus venerandi papę orationem popoſcit:reſponſũmque accepit , quòd ei dominus adhuc ſpatium pœnitentię largiretur,& cùm plenius conualeſceret, illis quibus nutritus fuerat cibis indulgere ſtuderet.Qui iuſſis obtemperans conualuit : deceteroq; fideliter vixit.Idem etiam perfectiſſimus & acceptabilis deo ſacerdos cùm quadam die in forum Traiani, quod opere mirifico cõſtat eſſe extructum, procederet: in quo memorabile illud comperit : quòd cũ idem orbis princeps in expeditionem, circumuallatus militum cuneis,prę̃iret:ibidem obuiam habuit viduam ſenio ſimúlque dolore ac paupertate confectam: cuius lachrymis atque vocibus ſic cõpellatur: Princeps piiſſime Traiane,Ecce hic ſunt homines qui mihi modo vnicum filium,ſenectutis ſcilicet meę baculum , & omne ſolatiũ occiderunt:meq; vna cum eo volentes occidere: dedignantur etiam mihi pro eo rationem aliquam reddere.Cui ille feſtinanter (vt res exigebat) pertranſiens:cũ rediero inquit,dicito mihi,& faciam tibi omnem iuſtitiam.Tum illa: domine inquit:Et ſi tu non redieris,ego

quid

Miraculum de ſanguine cor palis inciſi per beatũ Gregorium.

Magos diuinitus cæcitate pcuſſit.

† uexari ſe cerunt.

Cõtumacẽ & elatũ uirũ humiliauit.

Orauit pro Traiano ꝓpatore

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid faciam? Ad quam vocem ſubſtitit: & reos corã ſe adduci fecit. Neque cũ ſuggereretur à cunctis accelerari negocium oportere: greſſum à loco mouit: quouſque viduæ à fiſco, quod iuridicis ſanctionibus decretum eſt, perſolui fecerit: demumq; ſupplicantium precibus, & fletibus ſuper facti ſui pœnitentiam viſcerali clementia flexus nõ tam poteſtate, quàm precatu & lenitate, vinctos prætorialibus catenis abſoluit. Huius rei gratia compunctus venerabilis pontifex cœpit lachrymoſis gemitibus ſecum inter verba precantia, hæc ſiquidem prophetica
Eſa.1. & euangelica reuoluere oracula. Tu domine dixiſti: Iudicate pupillo: defendite viduam: & venite & arguite me? dimittite & dimittetur vobis: ne ímemor ſis queſo (peccator & ego indignus ſum) ꝓpter nomen gloriæ tuæ, fideliſſimæ promiſſionis tuæ in huius deuotiſſimi viri facto. Peruenienſq; ad ſepulchrum beati Petri diutius orauit & fleuit: atque veluti ſomno correptus in extaſim raptus eſt. Quo per reuelationem ſe exauditũ dicit: & ne vlterius iam talia de quoquam ſine baptiſmate ſacro defuncto præſumeret petere: promeruit caſtigari. Qua de re ab animis perfectæ fidei & curioſis quædam valeant quæri: & plura ab his qui credunt veritati fideliter dicẽti: quæ apud homines impoſſibilia ſunt vel videntur: facilia ſunt apud deum & ſalubria explanare: tutius tamẽ videtur in hoc actu diuinę pietatis & poteſtatis iudicium venerari, & à nemine diſcuti. Denique à Petro diacono fideli & religioſo viro: ac huic noſtro patri ſanctiſſimo pro ſuę religionis & vtilitatis merito valde familiariſſimo, fideliter poſt obitum eius nobis narratũ didicimus: ꝙ cum idem vas electionis & habitaculum ſancti ſpiritus viſionem vltimam prophetæ Ezechielis interpretaretur, ob panſum velum inter ipſum & eũdẽ exceptorem tractatus ſui, illo per interualla prolixius reticente: idem miniſter eius ſtilo perforauit: & euẽtu per foramen cõſpiciens, vidit columbam niue candidioré ſuper eius capite ſedentem: roſtrumq; ipſius ori diu tenere appoſitum, quę cũ ſe ab eiuſdẽ ore amoueret, incipiebat ſanctus põtifex loqui: & à notario graphium cęris imprimi. Cũ verò reticeret ſancti ſpiritus organum, miniſter eius oculũ foramini iterũ applicabat: eumq;, ac ſi in oratione leuatis ad cœlum manibus ſimul & oculis, columbæ roſtrum more ſolito conſpicabatur ore ſuſcipere. Quod tandem eodem ſpiritu reuelante pontifex ſanctus cognouit: & vehementiſſimè triſtis effectus interminatus eſt apoſtolica authoritate miraculi diuini in ſe perpetrati conſcium, ne in vita ſua id alicui quoquo modo potefaceret. Quod ille interim ſecretum cuſtodiens, poſt obitum ſanctiſſimi ſacerdotis cõpulſus quorundam inuidia (qui obtrectabant virum beatiſſimum pręſumptionis tumore tanta ac talia de cœleſtium arcanorum myſteriis fuiſſe locutũ) hęc ita ſe per omnia vidiſſe fideliter reuelauit. Migrãto nanque ad dominũ põtifice, cũ fames validiſſima non modo in pręfata ciuitate Romana, verũ & in omnibus circũregionibus ſatis ſuperq; graſſaretur: & is qui ei in ſede põtificali ſucceſſerat, horrea eccleſię ementibus frumenta aperiret: & illis quos beatus Gregorius per monaſteria & xenodochia ſeu diaconias vel hoſpitalia ſtipendiis alẽdos eccleſiaſticis ordinauerat clauderet: cœperunt omnes famis cõpellẽte inopia apoſtolicas aures inquietare dicẽtes: Domine apoſtolice quos pater noſter deceſſor tuus ſanctus Gregorius hactenus ſtuduit paſcere, tua ſanctitas fame non ſinat perire. Quorum vociferationem moleſte ferens reſpondit: Si Gregorius ad famam ſuę laudis cunctos populos curauit ſuſcipere, nos omnes paſcere non poſſumus, atque ita vacuos ſuiit abire. Quæ verba reſponſionis cum ſępius ad ſe clamantibus iterans rederet: apparuit ei per viſum beatus Gregorius tertiò: illumq; tertio blãdẽ increpans ſuper ſua detractione, & ipſius tenacia, ſeu miſerorum indigentia, admonuit atque corripuit. Qui nec cor ad iuſſa flexit: nec ori ab obtrectatione adhibere cuſtodiã voluit: nec etiam manum ad largitatem extendit. Vnde illi quartò apparẽs beatus Gregorius horribiliter eũ redarguit: & cõminans, eũ in capite percuſſit: cuius dolore vexatus paulopoſt defunctus eſt. Hęc breuiter de vita vel actibus beati Gregorij dicta ſint. Cęterũ quandiu mundi huius orbita voluitur, eius laudabile meritum ſemper accipit incrementum: quia ipſius ſine dubio glorię adſcribitur vel quia Anglorũ eccleſia noua ſemper ſobole fœcundatur: vel ꝙ illius doctrinis per orbem vniuerſum multi à peccatis elongati ad Chriſti clementiam conuertuntur: vel ꝙ boni quique eius ſuaſionibus inflammati, cœleſtem patriam deſideranter inquirunt. Qui beatiſſimus pontifex poſtquã ſedẽ Romanę & apoſtolicę eccleſię annis tredecí, mẽſibus ſex, & diebus decem glorioſiſſimè rexit: ex hac luce ſubtractus, atque ad ęternam regni cœleſtis ſedem tranſlatus eſt. Sepultus verò eſt in eccleſia beati Petri apoſtoli ante ſecretarium, Quarto Idus Martias: aliquando in ipſis cum cęteris ſanctæ eccleſię paſtoribus reſurrecturus in gloria. Scriptumq; eſt in tumba ipſius Epitaphium huiuſmodi.

Columba ad aures Gregorij uiſa dũ dictaret.

Gregorius detrahentẽ ſibi pcuſſit

Epitaphium ſancti Gregorij papæ. *Epitaphiũ beati Gregorij.*

Vſcipe terra tuo corpus de corpore ſumptum:
Reddere quod ualeas uiuificante deo.
Spiritus aſtra petit: lethi nil iura nocebunt:
Cui uitæ alterius, mors magis ipſa uia eſt.
Pontificis ſummi hoc clauduntur membra ſepulchro:
Qui innumeris uixit ſemper ubique bonis.
Eſuriem dapibus ſuperauit, frigora ueſte:
Atque animas monitis texit ab hoſte ſacris.
Implebátq; actu quicquid ſermone docebat:
Eſſet ut exemplum myſtica uerba loquens.
Anglos ad Chriſtum uertit pietate magiſtra
Acquirens fideiq; agmina gente noua.
Hic labor, hoc ſtudium, hæc tibi cura, hoc paſtor agebas.
Vt domino offerres plurima lucra gregis.
Hiſque dei conſul factus lætare triumphis:
Nam mercedem operum iam ſine fine tenes.

Symbolum

Symbolum diui Gregorij papæ.

SYMBOLVM

quod dictauit beatæ memoriæ ſanctiſſimus Gregorius papa urbis Romæ, huius nominis primus.

Credo in vnum deum patrem omnipotẽtem, & filium, & ſpiritum ſanctum: tres perſonas, vnam ſubſtãtiam. Patrem ingenitum: Filium genitum: Spiritum vero ſanctũ nec genitum, nec ingenitum, ſed coæternum, de patre & filio procedentem. Confiteor vnigenitum filiũ, conſubſtantialem, & ſine tempore natum de patre: omnium viſibilium & inuiſibilium cõditorem: lumen ex lumine: deum verũ de deo vero, ſplendorem gloriæ, figuram ſubſtantiæ. Qui manẽs verbum ante ſecula, perfectus homo creatus eſt iuxta finem ſeculorum. Cõceptus & natus ex ſpiritu ſancto, & Maria virgine. Qui naturam noſtram ſuſcepit abſq; peccato. Et ſub Pontio Pilato crucifixus & ſepultus, tertia die reſurrexit à mortuis. Die autem quadrageſimo aſcendit in cœlũ, ſedet ad dexteram patris. Vnde vẽturus eſt iudicare viuos & mortuos: poſiturus ante oculos omniũ omnia occulta ſingulorum. Daturus ſanctis perpetua præmia regni cœleſtis, iniquis autẽ ſupplicia ignis æterni: innouaturuſq; ſeculũ per ignem. Confiteor vnam fidem, Vnum baptiſma, Vnam apoſtolicam & vniuerſalem eccleſiam: in qua ſola poſſunt laxari peccata, in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti. Amen.

Miraculum

Universidad de Deusto
Biblioteca

MIRACVLVM DE INVENTIONE librorum moralium beati Gregorii.

BEatus Gregorius papa librũ beati Iob, petente sancto Leandro Hispalensi episcopo, exposuit: sicut in prologo Moralium patenter videri potest:& ei expositum tradidit. Illeq; expositum eum in Hispaniã ad sedem Hispalensem detulit. Hispalensis autẽ ciuitas vulgari nomine Sybilia vocatur: & est metropolis Hispaniæ. Decedente ergo beato Leandro, sanctus Isidorus, germanus eius, doctor precipuus, loco eius factus est archiepiscopus. Post cuius decessum, libri Moralium, quos beatus Leander attulerat, ita per negligentiam perditi sunt, vt in tota Hispania non inueniretur. Post aliquot ergo annos Cyndesindus rex Hispaniæ cõcilium triginta episcoporum in vrbe Toletana congregauit: vbi querimonia facta de amissione Moralium, vnanimi consilio episcoporum, præfatus rex Tagionem † Cæsaraugustanum episcopum Romam misit eũ epistolis ad papam, pro quærendis eisdem libris. Erat enim Tagio episcopus diuinæ scripturæ amator feruentissimus. Venit ergo Romam: præsentatisq; regalibus epistolis & muneribus: cùm de die in diem videret petitionem suam à papa differri, quasi præ multitudine aliorum librorum, illi quos quærebat, non possent in archiuo sedis apostolicæ reperiri: ad vltimum postulauit, vt saltem sibi licentia daretur, vna nocte integra in ecclesia beati Petri vigilandi & orandi. Qua accepta, cũ enixius obsecraret deum, vt iam iamq; sui itineris effectus prosperaretur: ecce circa mediam noctem in ipso orationis feruore persistens, vidit totam ecclesiam immenso lumine repleri. Deinde prospicit magnam reuerendorum virorum, niueis vestibus indutorum, multitudinem, ianuam ecclesiæ ingredientem: & decenti ordine binos & binos ad altare sancti Petri tẽdentẽ. Cumq; nimio terrore perterritus, de loco in quo stabat, se mouere non auderet, ecce vidit duos ex eis de cœtu illorum egressos ad se venientes. Ex quibus vnus dulciter salutans eum, percontatur quis esset, vnde & cur venisset: & cur ea hora ibi vigilaret. Episcopo verò ad singula respondente, totamq; itineris sui & orationis causam referente, is qui aduenerat, digitũ protendẽs: In scrinio inquit illo quod cernis, continentur libri quos quæris. Tunc verò episcopus fiducia assumpta: Obsecro, inquit, mi domine, vt mihi seruo tuo pãdere digneris: quę nam sit illa quam cerno, tam præclara virorum processio? Protinus ille respondens: Duo, inquit, illi, quos præcedentes, seq; inuicem manu inserta vides complectẽtes, beati apostoli sunt, Petrus & Paulus. Reliqui verò quos post eos cernis stantes, ipsi sunt successores eorũ, huius apostolicæ sedis põtifices. Et eodem ordine quo eos in episcopatu sunt secuti, etiam nunc eos sequuntur. Et sicut hanc ecclesiam in vita sua dilexerunt, ita & nũc post obitum diligunt: & frequenter eã inuisere veniunt. Tũc episcopus: Oro, inquit, mi domine, vt dicas mihi: quisnã tu ipse sis. Ille respondit: Ego sum Gregorius: pro cuius libris tanti itineris laborem sustinuisti. Ideoq; nunc veni: vt tuæ satisfacerem petitioni. Tunc episcopus inquit, K Obsecro domine mi (si hic est) mihi dicas quisnam istorum est beatus pater Augustinus, cuius libros non minus q̃ tuos dilexi. Respondit: Beatum Augustinum virum excellentissimum (de quo quæris) altior à nobis cõtinet locus. Hæc dixit: statimq; cum socio qui secum venerat, ad cœtum aliorum rediit. Postea videnti episcopo, omnes simul ad altare beati Petri reuerenter submissis capitibus inclinantes, eodem quo venerant ordine, ianuam ecclesiæ repetierunt, & cum lumine quod prius viderat recesserunt. Mane autem facto præfatus episcopus domino papæ cuncta quæ viderat retulit. Sicq; acceptos & descriptos libros Moralium in Hispaniã reportauit. Hancq; visionem eis deinceps prænotari & præscribi instituit.

Hispalensis ciuitas

H

†aliàs Tagionem.

I

REVERENDISSIMVS DOMINVS Dominicus episcopus Brixien. summi pontificis Sixti vicarius, hanc præfationem Moralibus beati Gregorij papæ inseruit.

SAnctus Iob, exemplar patientiæ, librũ L ædidit, in quo dei prouidentiam magna ex parte nobis aperit: & quorũdã hominum falsas de iudiciis dei opiniones refellit: qui plærunque pœnas & huius mundi molestias atque incõmoda, & econtra corporis & externa bona, in causas referunt eis prorsus incognitas: cum tamen propheta dicat: Iudicia dei abyssus multa. Et iterum de eisdem: Existimabam vt cognoscerẽ: hoc labor est ante me, donec intrem in sanctuarium dei, & intelligam in nouissimis eorum. Scripsit autem metro: cuius mensura in translatione seruari non potuit. Multa nãque sunt versuum genera, quibus prisci vtebantur, nobis incognita: ceu illud Deuteronomij canticum: Audite cœli quæ loquar: metro currit. Et hoc similiter carmen, ab eo loco: Pereat dies in qua natus sum, vsque ad calcem fere operis hexametrum est. Ex quo liquet non poëtas modo gẽtilium, sed vates quoq; nostros numerosis versibus vsos: & eorum fuisse inuentores. Siquidem Moyses, qui cecinit carmen illud, Cantemus domino, glorioseé enim honorificatus est. & quod suprà memoratũ est, eos omnes præcessit, quos Græci vetustissimos putant: Homerũ scilicet & Hesiodum, & ipsum Troianum bellum: & longè superior fuit Musæo, Orpheo, Mercurio, & Apolline, quemadmodum Eusebius Cæsarienſis clarè supputauit. Non magnum autem tẽporis decursum inter hos duos: scilicet Iob & Moysen autumant: qui rectè coniectari existimantur ab Esaü Iob descendisse: & ipsummet historiam suam texuisse. Describit etiam hic propheta resurrectionem futuram omnibus aliis clarius, dicens: Scio q̃ redemptor meus viuit: & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circũdabor pelle mea: & in carne mea videbo deum saluatorem meum: quem ego ipse, non alius, visurus sum. Diabolum etiam super omnes filios superbiæ regem, sub figuris Behemoth & Leuiathan. i. elephãtis & piscis magni: siue serpentis marini, imitandis conditionibus, & multa alia: quæ legẽtibus eruditionem egregiam, & delectationem afferant. Hunc beatus Gregorius declarandum suscepit: commẽtariáque in eum ædidit, vt plurimum iuxta sensum tropologicum: in triginta & quinque libros distincta, tanta eloquentia, tanta copia, tanta sententiarum grauitate, vt qui sacris literis delectantur, nihil ferè habeant, in quo

Psal. 35.
Psal. 72.
Deut. 32.
Iob. 3
Exod. 15.
M
Iob. 9.

quo magis possint, quæ ad mores & beatæ viuendũ spectant, contemplari: & idcirco Moralia appellata sunt. Eorum si authorem spectes, non solum magnæ doctrinæ, sed & authoritatis tibi erunt: quippe qui inter præcipuos enumeratur ecclesiæ doctores. Si verò eiusdem authoris sanctitatem & religionem contemplatus fueris, tunc pietatis speculum, frugalitatis exemplar, pœnitentiæ normam, beatæ viuendi regulam, & omnis virtutis ornamenta reperies. Hæc commentaria, quia magni admodum erant voluminis: non facilè haberi etiã à cupientibus poterant. Placuit autem clementissimo deo his nostris temporibus nouam artem docere homines, vt per impressionem characterum facillima esset scriptio librorum: adeo vt à tribus hominibus, solum tres menses laborantibus, per impressionem formata sint horum Moralium trecenta volumina: ad quæ tota eorum vita haud quaquam sufficeret: si digitis & calamo, aut penna, scribenda forent. Hac ipsa arte cum multa opera hominũ generi vtilia, in primis sacra, dehinc philosophorum, poëtarum, oratorum, historicorum, grammaticorum, & iurisconsultorum formata sint: tum etiam nuper hæc Moralia Gregorij pontificis maximi & sanctissimi, ad quæ habenda & legenda literarum studiosos, quàm maximè possum exhortor: & si quid in me est authoritatis, etiam admoneo: ne tanta dei beneficentia abutantur, tantam sacrarum scripturarum explanationem paruificiant, tantam negligant disciplinam: quæ in hoc codice possunt paruo precio comparari.

SANCTISSIMI CELEBERRIMIQVE Ecclesiæ doctoris Gregorii papæ, ad Leandrum episcopum, in expositionem libri beati Iob, Epistola.

REuerendissimo atque sanctissimo fratri suo Leandro coëpiscopo Gregorius seruus seruorum dei. Dudũ te frater beatissime in Constantinopolitana vrbe cognoscens: cum me illic sedis apostolicæ responsa constringerent: & te illuc iniuncta pro causis fidei regis Vuisigothorum legatio perduxisset, omne in tuis auribus quod mihi de me displicebat, exposui: quoniam diu longeq; conuersionis gratiam distuli: & postquam cœlesti sum desiderio afflatus, sæcularem habitum contemnere † melius putaui. Aperiebatur mihi iam tunc de æternitatis amore quod quærerẽ: sed inolita me consuetudo deuinxerat, ne exteriorem cultum mutarem. Cumq; adhuc me cogeret animus præsenti mundo quasi specietenus deseruire, cœperunt multa contra me ex eiusdem mundi cura succrescere, vt in eo iam non specie, sed quod (quod est grauius) mente retinerer. Quæ tandẽ cuncta sollicitè fugiens, portum monasterij petij: & relictis quæ mundi sunt (vt frustra tunc credidi) ex huius mundi naufragio nudus euasi. Quia enim plerũq; nauẽ incautè religatã, etiã de sinu tutissimo littoris vnda excutit, cũ tẽpestas excrescit, repẽte me sub prætextu ecclesiastici ordinis, in causarũ sæculariũ pelago reperi: & quietẽ monasterij (quia habendo nõ fortiter tenui) q̃ strictè tenẽda fuerit, perdẽdo cognoui. Nam cùm mihi ad percipiendum sacri altaris ministerium, obedientiæ virtus opponitur: hoc sub ecclesiæ colore susceptum est: quod si inultè liceat, iterum fugiendo deflectatur. Post quæ nolenti mihi atq; renitenti (eũ graue esset altaris ministerium) etiam pondus est curæ pastoralis iniunctum. Quod tanto nunc durius tolero: quanto me ei imparem esse sentiens, in nulla fiduciæ consolatione respiro. Quia enim mundi iam tempora, malis crebrescentibus, termino appropinquante turbata sunt, ipsi nos qui internis mysteriis † deseruire credimur, curis exterioribus implicamur: sicut eo quoq; tempore quo ad ministeriũ altaris accessi, hoc de me ignorante me actum est, vt sacri ordinis pondus acciperem: quatenus in terreno palatio licentius excubarem. Vbi me scilicet multi ex monasterio fratres mei germana vincti charitate secuti sunt. Quod diuina factum dispensatione cõspicio, vt eorum semper exemplo, ad orationis placidũ littus quasi anchoræ fune restringerer, cùm causarum sæcularium incessabili impulsu fluctuarem. Ad illorum quippe consortium velut ad tutissimi portus sinum, post terreni actus volumina fluctusq; fugiebam: & licet illud me ministerium ex monasterio abstractum, à pristinę quietis vita mucrone suę occupationis extinxerat: inter eos tamen per studiosæ lectionis al loquium quotidianæ me aspiratio compunctionis animabat. Tunc eisdem fratribus etiam cogente te placuit, sicut ipse meministi, vt librum beati Iob exponere importuna me petitione compellerent: & prout veritas vires infunderet, eis mysteria tantæ profunditatis aperirem. Qui hoc quoq; mihi in onere suæ petitionis addiderunt: vt non solum verba historię per allegoriarũ sensus excuterem, sed allegoriarũ sensus protinus in exercitium moralitatis inclinarẽ: adhuc aliud grauius adiungentes, vt intellecta queq; testimoniis cingerem: & prolata testimonia si implicita fortasse viderentur, interpositione superadditæ expositionis enodarem.

minister. altaris ig. omns.

† aliàs, ministeriis.

† seculari habitu contegi me.

Cap. II.

MOx verò vt in obscuro hoc opere atq; ante nos hactenus indiscusso, ad tanta me pertrahi ac talia cognoui, solo auditus pondere victus (fateor) lassatusq; succubui. Sed repente inter formidinem deuotionemq; deprehensus, cùm in largitorem munerum oculos mentis attollerem, cunctatione postposita, ilicò certus attendi: quia impossibile esse non poterat, quod de fraternis mihi cordibus charitas imperabat. Fore quippe idoneum me ad ista desperaui: sed ipsa mea desperatione robustior, ad illum spem protinus erexi, per quem aperta est lingua mutorum, qui linguas infantium facit disertas: qui immẽsos brutosq; asinæ ruditus, per sensatos hũani colloquij distinxit modos. Quid igitur mirũ, si intellectũ stulto homini præbeat, qui veritatem suã (cùm voluerit) etiã per ora iumẽtorũ narrare? Huius ergo robore considerationis † accinctus, ariditatem meã ad indagandum fontem tantæ profunditatis excitaui, & quanuis eorũ quibus exponere cõpellebar, longè me vita transcẽderet, iniuriosum tamẽ esse nõ credidi, si fluenta vsibus hominũ plumbi fistula ministraret. Vn de mox eisdẽ coram positis fratribꝰ priora libri sub oculis dixi, & quia tẽpus paulò vacantius reperi, posteriora tractãdo dictaui. Cumq; mihi spatia largiora suppeterẽt multa augens, pauca subtrahens, atq; ita vt inuenta sunt nonnulla derelinquens, ea quę me loquente excepta sub oculis fuerant, per libros emendando composui: quia & cùm postrema dictarem, quo stylo prima dixeram, sollicitè

Sap. 10.
Num. 22.

† consolationis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sollicitè attendi. Egi ergo vt & ea quæ locutus sum studiosa emendatione transcurrens, quasi ad similitudinem dictatus erigerem: & ea quæ dictaueram, non longè à colloquentis sermone discreparent: quatenus dum hoc tenditur, illud attrahitur, ædita modo dissimili res non dissimilis formaretur: quamuis tertiam huius operis partem vt colloquendo protuli, penè ita dereliqui: quia cùm me fratres ad alia pertrahunt, hanc subtilius emendari noluerunt. Quibus nimirum multa iubentibus dum parêre modo per expositionis ministerium, modo per contemplationis ascensum, modo per moralitatis instrumentum volui, opus hoc per triginta & quinque volumina extensum in sex codicibus expleui. Vnde & in eo sæpe quasi postponere ordinè expositionis inuenior: & paulò diutius contemplationis latitudini ac moralitatis insudo. Sed tamen quisquis de deo loquitur, curet necesse est, vt quicquid audientium mores instruit, rimetur: & hunc rectum loquêdi ordinem deputet, si cùm opportunitas ædificationis exigit, ab eo se quod loqui cœperat, vtiliter deriuet. Sacri enim tractator eloquij morem fluminis debet imitari. Fluuius quippe dum per alueum defluit, si valles concauas ex latere contingit, in eas protinus sui impetus cursum diuertit, cumq; illas sufficienter impleuerit, repentè se in alueum refundit. Sic nimirum sic diuini verbi esse tractator debet: vt cùm de qualibet re disserit, si fortasse iuxta posità occasionem congruæ ædificationis inuenerit: quasi ad vicinam vallem linguæ vndas intorqueat, & cùm subiectæ instructionis campum sufficienter infuderit, ad sermonis propositi alueum recurrat.

Similitudo pulchra.

Caput. III.

SCiendum verò est quòd quædam historica expositione transcurrimus: & per allegoriam quædam typica inuestigatione perscrutamur, quædam per sola allegoricę moralitatis instrumenta discutimus, nónulla autem per cũcta simul sollicitius exquirentes tripliciter indagamus. Nam primum quidem fundamenta historiæ ponimus: deinde per significationem typicam, in arcem fidei fabricam mentis erigimus: ad extremum quoque per moralitatis gratiam quasi superducto ædificium colore vestimus. Vel certè quid veritatis dicta, nisi reficiendæ mentis alimenta credenda sunt? Quæ modis alternantibus multipliciter disserendo, ferculum ori offerimus, vt inuitati lectoris quasi conuiuæ nostri fastidium repellamus: qui dum sibi multa oblata considerat, quod elegantius decernit assumat. Aliquando verò exponere aperta historiæ verba negligimus: ne tardius ad obscura veniamus. Aliquando autem intelligi iuxta literam ne queunt: quia superficietenus accepta nequaquam instructionem legentibus, sed errorem gignunt. Ecce etenim dicitur: Sub quo curuantur, qui portant orbem. Et de tanto viro quis nesciat quòd nequaquam vanas poëtarum fabulas sequitur: vt mundi molem subuehi gigãteo sudore suspicetur: qui rursum pressus percussionibus dicit, Elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Et quis rectum sapiens, credat virum tanti præconij (quem videlicet constat ab æterno iudice præmia pro patientiæ virtute recipere) decreuisse inter verbera suspendio vitam finire? Aliquando etiam, ne fòrtasse intelligi iuxta literam debeant, ipsa se verba literæ impugnant. Ait nanque, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo, & paulopost subiecit: Occupet eam caligo, & inuoluatur amaritudine. Atque in eiusdem noctis maledictione subiũgit: Sit nox illa solitaria. Qui nimirũ natiuitatis dies ipso impulsu temporis euolutus, stare non poterat.

Iob.9. *Iob.7.* *Iob.3.*

Caput. IIII.

QVo igitur pacto hũc inuolui caligine optabat, qui elapsus iam non erat: & tamen si in natura rerum subsisteret, sentire amaritudinem nequaquam posset? Constat ergo quòd nullo modo de die insensibili dicitur: qui sensu percuti amaritudinis optatur. Et si conceptionis nox reliquis noctibus coniuncta decesserat, quo pacto hanc fieri solitariam exoptat? Quæ vt à lapsu temporis figi non potuit, ita etiam nec à reliquarum noctium coniunctione separari. Qui rursum dicit: Vsquequo nõ parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam saliuam meam? & tamen paulò superius dixerat: Quæ prius tãgere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt. Quis autem nesciat saliuam facilius posse glutiri quàm cibum? Qui itaque se sumere cibum denunciat, incredibile est valde quo ordine glutire posse saliuam negat. Atque iterum dicit: Peccaui, quid faciam tibi ô custos hominum? vel certè: Consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ: Et tamè alia responsione subiungit: Nec enim reprehẽdit me cor meum in omni vita mea. Quo ergo pacto à corde suo minimè in omni vita sua reprehenditur, qui peccasse se publica voce testatur? Neque enim simul vnquam conueniunt culpa operis, & irreprehensibilitas cordis. Sed nimirum verba literæ dum collata sibi conuenire nequeunt, aliud in se aliquid quod quęratur ostendunt, acsi quibusdam vocibus dicant: Dum nostra nos conspicitis superficie destrui, hoc in nobis quærite: quod ordinatum sibiq; congruens apud nos valeat intus inueniri. Aliquando autem qui verba accipere historiæ iuxta literam negligit, oblatum sibi veritatis lumen abscondit. Cũq; laboriosè inuenire in eis aliud intrinsecus appetit, hoc quod foris sine difficultate assequi poterat, amittit. Sanctus nanque vir dicit: Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci: si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea: si despexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentũ: & absque operimento pauperem, si non benedixerint mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est. Quæ videlicet si ad allegoriæ sensum violenter inflectimus, cuncta eius misericordiæ facta vacuamus. Diuinus etenim sermo sicut mysteriis prudentes exercet: sic plærunque superficie simplices refouet. Habet in publico vnde paruulos nutriat: seruat in secreto vnde mentes sublimiũ in admiratione suspendat. Quasi quidam quippe est fluuius (vt ita dixerim) planus & altus: in quo & agnus ambulet, & elephas natet. Vt ergo vniuscuiusq; loci opportunitas postulat, ita se per studiũ expositionis ordo immutat: quatenus tanto verius sensum diuinæ locutionis inueniat, quanto vt res quęq; exegerit, se per causarum species alternat. Quam videlicet expositionem recensendam tuæ beatitudini (non quia velut dignam debui, sed quia te petente memini promisisse) trãsmisi. In qua quicquid tua sanctitas tepidum incultumq; repererit: tãto mihi celerrimè indulgeat, quãto hoc me ægrum dicere non ignorat. Nam dum molestia corpus atteritur, afflicta mente etiam dicendi studia languescunt. Multa quippe annorum iam curricula deuoluuntur, quòd crebris viscerum doloribus crucior: horis momẽtisq; omnibus fracta stomachi virtute lassesco: lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhelo: Inter quæ dum sollicitus pensо, quia scriptum est: Omnis filius qui à deo recipitur, flagellatur: quo malis præsentibus

Iob.7. *Iob.6.* *Iob.7.* *Iob.27.* *Iob.31.* *Heb.12.*

præsentibus duriùs deprimor, eò de æternis certius præsumptione respiro. Et fortasse hoc diuinæ prouidentiæ consilium fuit, vt percussum Iob percussus exponerem: & flagellati mentem melius per flagella sentirem.

Caput V.

SEd tamen rectè considerantibus liquet, quia aduersitate non modica, laboris mei studiis in hoc molestia corporalis obsistit: quòd carnis virtus cùm locutionis ministerium exhibere vix sufficit, mens dignè non potest intimare quod sentit. Quid nanque est officium corporis, nisi organum cordis? Et quamlibet peritus sit cantandi artifex, explere artem non valet, nisi ad hanc sibimet ministeria exteriora concordent: quia nimirum canticum quod docta manus imperat, quassata organa propriè non resultant: nec artem flatus exprimit, si scissa rimis fistula stridet. Quãto itaque gratius expositionis meæ qualitas premitur: in qua dicendi gratiam sic fractura organi dissipat, vt hanc peritiæ ars nulla componat? Quæso autem vt huius operis dicta percurrens, in his verborum folia non requiras: quia per sacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuosæ locuacitatis leuitas studiosè compescitur, dum in templo dei nemus plantari prohibetur. Et cuncti proculdubio scimus, quia quotiens in foliis malè lętæ † segetis culmi proficiunt: minori plenitudine spicarum grana turgescunt. Vnde & ipsam artem loquendi, quam magisteria disciplinæ exterioris insinuant, seruare despexi. Nam sicut huius quoque epistolæ tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio: non barbarismi confusionem deuito, situs motúsque præpositionum casúsque seruare contemno: quia indignum vehementer existimo, vt verba cœlestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neque enim hæc ab vllis interpretibus in scripturæ sacræ authoritate seruata sunt. Ex qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profectò est: vt quasi ædita soboles speciem suæ matris imitetur. Nouam verò translationem dissero, sed vt comprobationis causa exigit: nunc nouam, nunc veterem per testimonia assumo: vt quia sedes apostolica (cui authore deo præsideo) vtraq; vtitur: mei quoq; labor studij ex vtraq; fulciatur.

† *iactæ*

Grãmatica in sacris nõ obseruãda.

Finis Epistolę.

PRAEFATIO DIVI GREGORII Papæ, in expositionem beati Iob.

De qua stirpe, uel quo tempore, fuerit Iob. Cap. I.

INter multos sæpe quæritur quis libri beati Iob scriptor habeatur. Et alij quidem Moysen, alij vnumquẽlibet ex Prophetis scriptorem huius operis fuisse suspicantur. Quia enim in libro Geneseos Iobab de stirpe Esaũ descendisse, & Bale † filio Beor in regnum successisse describitur: hunc beatum Iob longe ante Moysi tempora extitisse crediderunt, morem profectò sacri eloquij nescientes: quia in superioribus suis partibus solet breuiter longe post secutura perstringere, cum studet ad alia subtilius enuncianda properare. Vnde & illic Iobab priusquam reges in Israël existerent, fuisse memoratur. Nequaquam ergo extitisse ante legem cognoscitur, qui Israëliticorum iudicum tempore fuisse signatur. Quod dum quidam minus cautè considerant, Moysen gestorum illius quasi longè antepositi scriptorem putant: vt videlicet is qui potuit ad eruditionem nostram legis præcepta ædere, ipse credatur etiam ex gentilis viri historia, virtutis ad nos exempla mandasse. Nonnulli verò (vt dictum est) scriptorem huius operis vnum quemlibet ex prophetis arbitrantur: asserentes quòd nullus tam mystica dei verba cognoscere potuit, nisi cuius mentem prophetiæ spiritus ad superna subleuauit. Sed quis hæc scripserit, valde superuacuè quæritur: cum tamen author libri spiritussanctus fideliter credatur. Ipse igitur hæc scripsit, qui hæc scribenda dictauit. Ipse scripsit, qui & illius operis inspirator extitit: & per scribentis vocem imitanda ad nos eius facta transmisit. Si magni cuiusdam viri susceptis epistolis legeremus verba: eáque quo calamo fuissent scripta, quæreremus: ridiculum profectò esset, si non epistolarum authorem scire, sensumq; cognoscere: sed quali calamo earum verba impressa fuerint, indagare studeremus. Cùm ergo rem cognoscimus, eiusq; rei spiritum sanctum authorem tenemus, quia scriptorem quærimus: quid aliud agimus, nisi legentes literas, de calamo perscrutamur?

Gene 36. † *aliàs Balach.*

Caput II.

ARbitrari tamen verius possumus, quod idem beatus Iob qui certamina spiritualis pugnę sustinuit: etiam consummatæ suæ victoriæ gesta narrauit. Nec mouere debet quòd in eodem libro dicitur, dixit Iob: vel hæc atque illa pertulit Iob. Moris enim scripturæ sacræ est: vt ipsi qui scribunt, sic de se in illa quasi de aliis loquantur. Hinc est enim quòd Moyses ait: Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Hinc Ioannes dicit: Hic est discipulus ille quem diligebat Iesus. Hinc Lucas ait: quòd ambularent duo ex discipulis in via: Cleophas, & alius. Quem profectò alium dum tam studiosè tacuit: vt (quidam dicunt) quid nisi seipsum fuisse monstrauit? Scriptores igitur sacri eloquij, qui impulsu sancti spiritus agitantur: sic de se in illo testimonium quasi de aliis proferunt. Spiritus ergo sanctus per Moysen locutus est de Moyse. Spiritus sanctus per Ioannem, locutus est de Ioanne. Paulus quoque, quia non ex seipso loqueretur, insinuat dicens: An experimentum quęritis eius, qui in me loquitur Christus? Hinc est quòd angelus qui Moysi apparuisse describitur: modo angelus, modo dominus memoratur. Angelus videlicet, ppter hoc quòd exterius loquendo seruiebat: dominus autem dicitur, quia interius præsidens, loquendi efficaciam ministrabat. Cùm ergo loquens ab interiori regitur, & per obsequium angelus, & per inspirationem dominus nominatur. Hinc Dauid ait: Attendite populе meus legem meam, inclinate aurem vestram in verba oris mei. Non enim lex Dauid, aut populus Dauid erat: sed personam eius ex quo loquebatur assumens, ipsius authoritate loquitur, cuius inspiratione replebatur. Hoc quotidie fieri in ecclesia cernimus, si vigilãter intuemur. Nam stans in medio populi lector clamat: Ego sum deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob. Et quòd ipse deus sit, verè profectò non dicit: nec tamen per hoc quod dicit, veritatis regulam deserit: quia cui ministerium lectione exhibet, eius dominium voce prætẽdit. Itaque scriptores sacri eloquij, quia repleti spiritu sancto super se trahuntur, quasi extra semetipsos fiunt: & sic dei sententias quasi de aliis proferunt. Vnde & beatus Iob sancto spiritu afflatus, potuit sua gesta (quæ erant videlicet supernæ aspirationis dona) quasi non sua scribere, quia eo alterius erant quæ loquebatur, quo homo loquebatur quæ dei sunt: & eo alter quæ erant ilius

Num.12. *Ioan.19.* *Lucæ.24.* *2.Cor.13.* *Psalm.77.* *Exod.3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lius loquebatur, quo ſpiritus ſanctus loquebatur quæ hominis ſunt.

Quòd ad confutandã impudentiam populi Chriſtiani Iob homo gentilis introducitur. Cap. iij.

SEd iam debemus iſta poſtponere, & ad conſiderãda ſacræ hiſtoriæ geſta properare. Omnis homo eoipſo quo homo eſt, ſuum intelligere debet autorem: cuius voluntati tanto magis ſeruiat, quanto ſe de ſeipſo nihil eſſe penſat. Ecce autem conditi deum conſiderare negleximus, adhibita ſunt præcepta. Præceptis quoq; obtẽperare noluimus, adiunguntur exempla: ipſa quoq; imitari exempla declinauimus, quæ ædidiſſe nobis poſitis ſub lege conſpicimus. Quia enim deus apertè quibuſdã ſub lege poſitis locutus eſt: quaſi alienos nos ab eiſdẽ præceptis aſpicimus, quibus hæc ſpecialiter locutus non eſt. Vnde ad confutandam impudentiam noſtram, gentilis homo ad exemplum deducitur: vt quia obedire homo legi ſub lege poſitus deſpicit, eius ſaltem cõparatione cuigilet, qui ſine lege legaliter vixit. Errãti igitur homini data eſt lex: erranti verò etiam ſub lege, adducitur teſtimonium eorum qui extra legem ſunt: vt quia conditi, conditionis noſtræ ordinem ſeruare noluimus, præceptis admoneremur: & quia præceptis obedire contempſimus, exemplis confunderemur: nec (vt dictum eſt) eorum exemplis quos lex aſtringeret, ſed quos lex à peccato nulla cohiberet. Circũſcripſit nos diuina prouidentia: circũuenit excuſationem noſtram: vndique concluſus eſt aditus tergiuerſationis humanæ. Homo gẽtilis, homo ſine lege, ad medium adducitur: vt eorum qui ſub lege ſunt, prauitas confundatur. Quod bene per prophetam, ac breuiter dicitur: Erubeſce Sydon, ait mare. In Sydone quippe figuratur ſtabilitas in lege poſitorum: in mari autem vita gẽtilium. Erubeſce ergo Sydon, ait mare: quia ex vita gentilium redarguitur vita ſub lege poſitorum: atque ex actione ſecularium confunditur vita religioſorum: dum illi etiam promittendo non ſeruant, quæ in præceptis audiũt: & iſti viuendo ea cuſtodiunt, in quibus nequaquam mãdatis legalibus aſtringuntur.

Eſaiæ. 23.

Caput. iiij.

QVa verò authoritate liber iſte ſit præditus, ipſa ſacrarum paginarum ſoliditas atteſtatur: dum per prophetam Ezechielem dicitur, quòd tres ſolummodo viri liberentur, Noe ſcilicet, Daniel, & Iob. Nec immeritò inter Hebræorum vitas, in authoritatis reuerentiam vita iuſti gentilis adducitur, quia redemptor noſter ſicut ad redemptionem Iudæorum & Gentilium venit, ita vtrorunq; vocibus prophetari voluit: vt per vtrunque populum diceretur, qui pro vtroque populo quandoq; pateretur. Vir itaque iſte ſummis virtutibus fultus, ſibi notus erat & deo: qui ſi non flagellaretur, à nobis nullatenus agnoſceretur. Virtus quippe etiam per quietem ſe exercuit: ſed virtutis opinio commota per flagella fragrauit: & qui quietus in ſeipſo quod erat continuit, commotus ad notitiam omnium odorem ſuæ fortitudinis aſperſit. Sicut enim vnguenta, niſi commota, redolere latius neſciunt: & ſicut aromata fragrantiã ſuã non niſi cum incenduntur expandunt: ita ſancti viri omne quod virtutibus redolent, in tribulationibus innoteſcunt. Vnde & recte in Euangelio dicitur: Si habueritis fidem ſanquam granum ſinapis: dicetis huic monti, tranſi hinc, & tranſibit. Granum quippe ſinapis niſi conteratur, nequaquam vis virtutis eius agnoſcitur: nam non contritum lene eſt, ſi verò conteratur, inardeſcit: & quod in ſe acerrimum latebat, oſtendit. Sic vnuſquiſque vir ſanctus cùm non pulſatur, deſpicabilis ac lenis aſpicitur: ſi qua verò illum tritura perſecutionis opprimat: mox omne quod calidum ſapit, oſtendit; atque in feruorem virtutis vertitur, quicquid in illo antè deſpicabile infirmúmque videbatur, quodq; in ſe per tranquillitatis tempora libens operuerat, exagitatus tribulationibus coactus innoteſcit. Vnde bene per prophetam dicitur: In die mandauit dominus misericordiam ſuam, & in nocte declarauit. Miſericordia enim domini in die mandatur, quia in tranquillo tempore cognoſcendo percipitur: in nocte verò declaratur, quia donum quod in tranquillitate ſumitur, in tribulationibus manifeſtatur.

Matth. 17.

pſal. 41.

Quantis uirtutibus Iob claruerit. Cap. v.

SEd ſubtilius perſcrutandum eſt, cur tot flagella pertulit, qui tantam virtutum cuſtodiam ſine reprehenſione ſeruauit. Humilitatem quippe habuit quia & ipſe teſtatur: Si contempſi iudicium ſubire cum ſeruo meo & ancilla mea, cum diſceptarent aduerſum me. Hoſpitalitatem exhibuit, ſicut ait: Foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit. Diſciplinæ vigorem tenuit: vt ipſe indicat dicens: Principes ceſſabãt loqui, & digitum ſuperponebant ori ſuo. Manſuetudinem in vigore cuſtodiuit, ſicut ipſe fatetur dicens: Cumq; ſederem quaſi rex circunſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator. Eleemoſynarum largitatem amplexatus eſt: vt inſinuat dicens: Si comedi buccellam meam ſolus, & pupillus non comedit ex ea. Cùm igitur omnium mandata virtutum perficeret: vnum ei deerat, vt etiam flagellatus agere gratias ſciret. Notum erat quia ſeruire deo inter dona nouerat: ſed dignum fuit vt diſtrictio ſeueritatis inquireret, vtrũ deuotus deo & inter flagella permaneret. Pœna quippe interrogat, ſi quietus quis veraciter amat. Quẽ hoſtis quidem vt deficeret petiuit, ſed vt proficeret accepit. Fieri enim dominus benignè permiſit, quod diabolus iniquè poſtulauit. Nam cùm idcirco illum expetiſſet hoſtis vt conſumeret, tentando egit vt eius merita augeret. Scriptum quippe eſt: In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis. Et quidem quædam verba reſponſionum illius imperitis lectoribus aſperſa reſonant: quia ſanctorum dicta piè intelligere (ſicut dicuntur) ignorant: & quia animum dolentis & iuſti in ſemetipſis aſſumere neſciunt: ideo doloris verba bene interpretari non poſſunt. Mentem quippe patientis bene penſare nouit condeſcenſio paſſionis. Credunt ergo beatum Iob in ſuis ſermonibus deliquiſſe, minus cautè intuentes: quia ſi beati Iob reſponſa redarguunt, falſam etiam de eo domini ſententiam fuiſſe teſtantur. Diabolo nanq; à domino dicitur: Conſideraſti ſeruum meum Iob quòd non ſit ei ſimilis ſuper terram? vir ſimplex & rectus ac timens deum, & recedens à malo? Cui à diabolo mox reſpondetur: Nunquid gratis Iob colit deũ? Nonne tu vallaſti eum, cunctámque ſubſtantiam eius? Sed mitte manum tuam, & tange eum: ſi non in faciem benedixerit tibi. Hoſtis itaque in beato Iob vires ſuas exercuit, ſed tamen contra deum certamen aſſum pſit. Inter deum nanque & diabolum beatus Iob in medio materia certaminis fuit.

Iob. 31.

Iob. 29.

Ibidem.

Iob. 31.

Iob. 1.

Ibidem.

Caput. vj.

QVisquis ergo ſanctum virum inter flagella poſitum in dictis ſuis peccaſſe aſſerit, quid aliud quàm deum qui pro illo propoſuerat, exceſſiſſe repre-

reprehendit? Ipſe quippe in ſe tentati cauſam ſuſcipere voluit: qui eum & ante flagella prætulit, & præferens tẽtari per flagella permiſit. Si ergo exceſſiſſe Iob dicitur, laudator illius ſuccubuiſſe perhibetur: quamuis eum nil latenus deliquiſſe etiam dona teſtãtur. Quis enim neſciat cp culpis non præmia, ſed pœnæ debeãtur? Qui ergo duplicia recipere quæ amiſerat meruit, ex remuneratione edocuit: quia nequaquam vitium, ſed virtus fuit omne quod dixit. Aſſertioni quoq; huic adhuc adiungitur, quòd ipſe pro amicis delinquentibus intercedit. In grauibus nãque peccatis quis poſitus, dum ſuis premitur, aliena nõ diluit. Mundus ergo oſtenditur eſſe de ſe, qui emundationẽ potuit obtinere pro aliis. Si verò hoc quibuſdam diſplicet, cp bona ſua ipſe narrauit: ſciendum eſt, quia inter tot rerum damna, inter tot corporis vulnera, inter tot pignorũ funera: amicis ad cõſolationem venientibus, & ad increpationem prorumpentibus: de vita ſua deſperare cogebatur, & quem tot detrimenta afflixerant, contumelioſa inſuper increpãtium verba feriebant. Hi nanque qui ad conſolandum venerant, dum quaſi iniuſtitiæ eius exprobrabãt: deſperare eum de ſemetipſo funditus compellebant. Quòd ergo bona ſua ad mentem reuocat, non ſe per iactantiam eleuat, ſed quaſi collapſum inter verba & vulnera ad ſpem animum reformat. Graui enim deſperationis ſtimulo † mens percutitur, cùm ſupernæ iræ tribulationibus † premitur, & foris linguarũ opprobriis vrgetur. Beatus igitur Iob tot dolorum iaculatione confoſſus: dũ labefactari per opprobria timuit, ad ſtatũ ſe fiduciæ ex anteacta vita confirmãdo reuocauit. Nequaquam ergo in iactantiæ vitium cecidit, quia contra internũ deſperationis impulſum, per exteriora præconiorum ſuorum verba pugnauit, vt dũ bona quæ fecerat diceret: nequaquam de bono quod præſcierat, † deſperaret.

† *al. telo. tcùm pro bonis, malorũ retributionibus.*

† *al. quæſierat.*

Quòd cunctas tentationum machinas contra Iob Satan erexit. Caput. VII.

SEd iam nunc ipſum ordinem tẽtationis eius exequamur. Inimicus ſæuiens, & ſancti viri validiſſimum pectus debellare contendens: cunctas contra eum tentationum machinas erexit: abſtulit ſubſtantiam, interfecit filios, percuſſit corpus, inſtigauit vxorẽ, amicos ad conſolationem adduxit, ſed in aſperitatem increpationis excitauit: aliũ quoq; amicum durius increpantem in extrema & acriori inuectione ſeruauit, vt ſaltem crebrius feriendo cor attingeret, quod nouo vulnere ſemper iteraret. Quia enim in ſæculo potentẽ vidit, dãnis ſubſtantiæ eũ moueri credidit: quẽ nõ concuſſum ex filiorũ morte pulſauit. Videns aũt quia ad augmentũ diuinæ laudis etiã ex vulnere creuit orbitatis, petiuit feriendam ſalutẽ corporis. Intuens etiam quia per dolorẽ corporis peruenire nequiuerat ad paſſionem mẽtis: inſtigauit vxorem. Ciuitatẽ quippe quã expugnare appetiuit, nimis munitam vidit: & idcirco exterius tot plagas inferens, quaſi foris exercitum admouit: animum verò vxoris in verbis malæ perſuaſionis accẽdens, quaſi intus ciuiũ corda corrupit. Ex bellis enim exterioribus diſcimus, quid de interioribus ſentiamus. Inimicus nanq; ſæuiens, & vrbem exercitibus circũfuſis vallans: ſi eius munimina inuicta conſpexerit, ad alia ſe pugnandi argumenta conuertit: vt intus etiam quorundam ciuium corda corrumpat: quatenus cùm extrinſecus, impugnatores admouerit, internos quoque habeat adiutores, atq; increſcente † belli foris certamine, de quorum intus fide confiditur, eorum perfidia vrbs deſtituta capiatur.

† *intus graſſante.*

Itaque exterius quaſi ariete conſtituto, murum ciuitatis iſtius tot ictibus perculit, quot vicibus aduerſa nũciauit. Intus autem quaſi ciuium corda corrupit, dum fortia huius vrbis munimina perſuaſione deſtruere coniugis ſtuduit. Foris itaque admouit impetum belli: intus venena conſilij: vt tanto citius vrbem caperet, quanto eam interius exteriuſq; turbaret.

Caput. VIII.

QVia autem nõnunquam plus conturbant verba quàm vulnera, amicorum ſe, vt dictũ eſt, linguis armauit. Qui quidem quia ſeniores erãt: de eorũ verbis minus fortaſſe dolere poterat. Heliu iunior ſubrogatur, vt ſanctum pectus tanto acriori vulnere percuteret, quanto contra illud ictus brachij validioris † excitaret. Ecce ad feriendum inuictiſſimum robur inimicus ſæuiens, quot tentationum ingenia inuenit: ecce quot obſidionum machinamenta circumpoſuit, ecce quot percuſſionum tela tranſmiſit: ſed in his omnibus manſit mens imperterrita, ſtetit ciuitas inconcuſſa. Student hoſtes cùm contra faciem veniũt, alios ex occulto tranſmittere, qui eo licentius pugnantis latus feriant, quo is qui pugnat, intentius venientes hoſtes contra faciem ſpectat.

† *al. ullioris.*

Quanta fuerit patientia Iob, & de diuerſis percuſſionum generibus.

Igitur Iob in huius certaminis bello deprehenſus, ſuſcepit damna quaſi hoſtes contra faciem: ſuſtinuit verba conſolãtium, quaſi hoſtes ex latere: ſed in his omnibus circũacto grauitatis ſuæ clypeo, vbique munitus aſtitit, vndique venientibus gladiis vigilanter obuiauit: amiſſam ſubſtantiam tacitè deſpicit, carnẽ in filiis mortuam æquanimiter dolet, in ſe carnem percuſſam patiẽter tolerat, carnem in coniuge malè ſuadentem ſapienter docet. Super hæc amici in aſperam correptionẽ proſiliunt: & pro ſedando dolore venientes, vim doloris adiungunt. Omnia ergo machinamenta tentationum ſancto viro vertuntur in augmenta virtutum. Per vulnera quippe probatur eius patientia: per verba verò exercetur eius ſapientia. Vbique fortiter occurrit, quia & flagella robore, & verba ratione ſuperauit. Amici verò eius, qui ad conſolationẽ quidem veniunt, ſed vſque ad verba increpationis excedunt, ignorantia magis credẽdi ſunt quàm malitia deliquiſſe. Neque enim tantum virum amicos iniquos habuiſſe credendum eſt: ſed dũ diſcernere cauſas flagellorum nequeunt, in culpam dilabuntur.

Caput. IX.

PErcuſſionum quippe diuerſa ſunt genera. Alia nãque eſt percuſſio qua peccator percutitur, vt ſine retractatione puniatur, alia qua peccator percutitur, vt corrigatur: alia qua nonnunquam quiſque percutitur, non vt præterita corrigat, ſed ne ventura committat: alia qua plærumque percutitur, per quã nec præterita culpa corrigitur, nec futura prohibetur: ſed dum inopinata ſalus percuſſionem ſequitur, ſaluantis virtus cognita ardentius ametur: cũq; innoxius flagello atteritur, ei per patientiam meritorũ ſumma cumuletur. Aliquãdo enim peccator percutitur, vt abſque retractatiõe puniatur, ſicut periturę Iudeę dicitur: Plaga inimici percuſſi te, caſtigatione crudeli. Et rurſum: Quid clamas ad me ſuper contritione tua? Inſanabilis eſt dolor tuus. Aliquando percutitur peccator vt corrigatur, ſicut cuidam in euangelio dicitur: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi cõtingat. Verba enim ſaluantis indicant: quia peccata præcedentia habiti vim

Hie. 30.

Ibidem.

Ioan. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

doloris exigebant. Aliquando quisque non pro præterita culpa diluenda, sed pro futura vitanda percutitur, quod apertè Paulus Apostolus de semetipso testatur, dicens: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meę, angelus satanæ, qui me colaphizet. Qui enim non ait, quia extulit: sed, ne extollat: apertè indicat quòd percussione illa ne eueniat compescitur, non autem quæ euenit culpa purgatur. Nonnunquā verò quisque nec pro præterita, nec pro futura iniquitate percutitur: sed vt sola diuinæ virtutis potentia ex amputata percussione monstretur. Vnde cum domino in euangelio de cæco nato diceretur, Quis peccauit, hic aut parentes eius, vt cæcus nasceretur? respondit dominus dicens: Neque hic peccauit, neque parentes eius: sed vt manifestentur opera dei. In qua manifestatione quid agitur: nisi vt ex flagello & meritorum virtus augeatur, & cùm nulla præterita iniquitas tergitur, magna de patientia fortitudo generetur? Vnde beatus idem Iob præfertur prius voce iudicis: & post manui committitur tẽtatoris, quem post flagella deus dum remunerans familiarius alloquitur, apertè quantum de verbere creuerit, indicatur. Amici ergo beati Iob, dum percussionum genera distinguere nesciunt, percussum pro culpa crediderunt: & dum deum iustum in persecutione sua conantur asserere, beatum Iob compulsi sunt de iniustitia reprobare, nescientes videlicet ideo flagellatũ, vt pro flagello eius, diuinæ gloriæ laus cresceret, nõ autẽ vt per flagella peccata, quæ nunq̃ cõmiserat, emẽdaret. Vnde & ad veniã citius redeunt, quia ignorantia potius q̃ malitia peccauerunt. Quorum superbiam diuina iustitia eò vehementer humiliat, quo nequaquam illos ad suam gratiã, nisi per eum quem despexerant reformat. Valde quippe elata mens retunditur, si ipsi super quem se exaltauit, supponatur.

2.Cor.12.

I oan.9.

Quòd sancti quasi stellæ noctem uitæ præsentis illuminant. Caput. x.

Sed libet inter hæc mira diuinæ dispẽsationis opera cernere, quomodo ad illuminandam noctem vitæ præsentis, astra quæque suis vicibus in cœli faciem veniant: quousque in finem noctis redemptor humani generis quasi verus Lucifer surgat. Nocturnum nã que spatium dum decedentium succedentiumq; stellarum cursibus illustratur, magno cœli decore peragitur. Vt ergo noctis nostræ tenebras suo tempore æditus, vicissimq; permutatus stellarum radius tangeret, ad ostẽdendam innocentiam venit Abel. Ad docẽdam actionis munditiam venit Enoch. Ad insinuandam longanimitatem spei & operis venit Noë. Ad manifestãdam obedientiam venit Abraham. Ad demonstrandam cõiugalis vitæ castimoniam venit Isaac. Ad insinuandam laboris tolerantiam venit Iacob. Ad rependendam pro malo bonæ retributionis gratiam venit Ioseph. Ad ostẽdendam mansuetudinem venit Moyses. Ad informãdam contra aduersa fiduciam, venit Iosue. Ad ostendẽdam inter flagella patientiam venit Iob. Ecce quàm fulgentes stellas in cœlo cernimus: vt inoffenso pede operis, iter nostræ noctis ambulemus. Nam cognitioni hominum diuina dispensatio quot iustos exhibuit, quasi tot astra super peccantium tenebras cœlum misit, quousque verus lucifer surgeret: qui æternum nobis mane nuncians, stellis cæteris clarius ex diuinitate radiaret. Quem electi omnes dum bene viuendo præeunt, & rebus & vocibus prophetãdo promiserunt. Nullus etenim iustus fuit, qui non eius per figuram nuncius extiterit. Dignum quippe erat vt in semetipsis bonum omnes ostenderet, de quo & omnes boni essent, & quod prodesse omnibus scirẽt. Vnde & sine cessatione promitti debuit, quod & sine æstimatione dabatur percipi, & sine fine retineri: vt simul omnia sæcula discerent, quid in redemptione communi sæculorum finis exhiberet. Vnde & necesse fuit vt etiam beatus Iob, qui tanta incarnationis eius mysteria protulit, eum quem voce diceret, ex cõuersatione signaret: & per ea quę pertulit, quæ passurus esset ostenderet: tantoq; verius passionis illius sacramenta prædiceret, quanto hæc non loquendo tantummodo, sed etiam patiendo prophetaret.

Caput. xi.

Sed quia redemptor noster vnam se personam cũ sancta ecclesia, quam assumpsit, exhibuit (de ipso enim dicitur: Qui est caput omnium nostrum, & de ecclesia eius scriptum est: Corpus Christi, quod est ecclesia.) quisquis eũ in semetipso significat: modo hunc ex capite, modo ex corpore designat: vt non solum vocem capitis, sed etiam corporis teneat: Vnde & Esaïas propheta eiusdem domini verba exprimens ait: Quasi sponso posuit mihi mitram: & quasi sponsam ornauit me ornamento. Quia igitur ipse in capite sponsus, ipse est in corpore sponsa: necesse est vt cum nonnunquam aliquid de capite dicitur, sensim ac subitò etiam ad vocem corporis deriuetur: & rursum cum de corpore aliquid dicitur, repentè ad vocem capitis ascendatur.

Ephe.1. Col.1. Ephe.5. Esaïæ.61.

Caput. xii.

Beatus ergo Iob venturi cum suo corpore typũ redemptoris insinuat: vxor verò eius, quæ eũ ad maledicendum prouocauit, vitam carnalium designat: qui intra sanctam ecclesiam incorrectis moribus positi, quo per fidem bonis iuxtà sunt, eò per vitam durius premunt: quia dum quasi fideles vitari nõ possunt, à fidelibus tanto deterius, quanto & interius tolerantur. Amici verò eius qui dum consulunt inuehuntur, hæreticorum figuram exprimunt: qui sub specie consulendi, agunt negocium seducendi. Vnde & ad beatũ Iob quasi pro domino loquuntur, sed tamẽ à domino non approbantur: quia videlicet omnes hæretici dum deum defendere nituntur, offendunt. Vnde eis aptè & ab eodem sancto viro dicitur: Disputare cum deo cupio; prius vos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorũ dogmatum. Constat ergo eos hæreticorum typum errãdo gerere: quos sanctus vir redarguit cultui peruersorũ dogmatum deseruire.

Iob.13.

Quòd ex ipso nomine Iob, uel amicorum eius, uitæ meritum uel actio designatur.

Omnis verò hæreticus in eo quòd deum defendere nititur, veritati illius aduersatur: psalmista attestãte, qui ait, Vt destruas inimicũ & defensorem. Inimicus quippe & defensor est qui deum quę prædicat, moribus impugnat. Nam quia beatus Iob venturi redemptoris speciem teneat: etiam nomine demonstrat. Iob quippe interpretatur dolens. Quo nimirum dolore: vel mediatoris passio, vel sanctæ ecclesiæ labor exprimitur: quę multiplici presentis vitę fatigatione cruciatur. Amici quoque eius ex vocabulo nominis, meritum suę indicãt actionis. Nam Eliphas Latina lingua, domini contemptus dicitur. Et quid aliud hæretici faciunt, nisi quòd dũ falsa de deo sentiunt, eum superbiendo contemnunt? Baldath interpretatur, vetustas sola. Bene autem omnes hæretici in his quę de deo loquuntur: dum nõ intentione recta, sed appetitione temporalis glorię videri prędicatores appetunt, vetustas sola nominantur. Ad loquendum quippe non zelo noui hominis: sed vitę veteris pra-

psal.8.

Eliphas.

Baldath.

Sophar. ris prauitate concitantur. Sophar quoque Latino sermone dicitur dissipatio speculę, vel speculatorem dissipans. Mentes nanque fidelium ad cõtemplanda superna se erigũt: sed dum hæreticorum verba peruertere recta contemplantes appetunt, speculam dissipare conantur.

Caput. xiii.

In tribus itaque amicorum Iob nominibus: tres hæreticarum mentium perditionis casus exprimuntur. Nisi enim deum contemnerent, nequaquam de eo peruersa sentirent: & nisi vetustatis praua verba elatè loquendo contraherent: in nouæ vitæ intelligentia non errarent: & nisi in se speculationẽ bonorum destruerẽt: nequaquam eos superna iustitia tam districto examine, pro verborum suorum culpa reprobaret. Contẽnendo igitur deum, in vetustate se retinent: sed in vetustate retinendo, prauis suis sermonibus speculationi rectorum nocent.

Quòd hæreticorum sacrificia deo accepta esse non possunt, nisi catholicis manibus offerantur.

Quia verò nonnunquam hæretici diuinæ gratiæ largitate perfusi, ad vnitatem sanctæ ecclesiæ redeunt: bene hoc ipsa amicorum recõciliatione signatur. pro quibus tamen beatus Iob exorare præcipitur: quia hæreticorum sacrificia accepta deo esse nequeunt, nisi pro eis vniuersalis ecclesię manibus offerantur: vt eius meritis remedium salutis inueniant, quam verborum iaculis impugnãdo feriebant. Vnde & septem pro eis sacrificia memorantur oblata: quia dum septiformis gratię spiritum confitẽtes accipiunt, quasi septem oblationibus expiãtur. Hinc est quod in Ioannis apocalypsi per septem ecclesiarum numerũ vniuersalis ecclesia designatur. Hinc per Salomonem de sapientia dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum: excidit columnas septem. Ipso ergo sacrificiorum numero reconciliati hæretici: quid prius fuerint exprimũt: qui perfectioni septiformis gratię nõ nisi redeundo iunguntur. Bene autem tauros pro se & arietes obtulisse describuntur. In tauro quippe ceruix superbię: in ariete autem ducatus gregum sequentium designatur. Quid est ergo pro eis tauros arietesq; mactare: nisi eorum ducatum superbum interficere: vt de se humilia sentiant & post se corda innocentium non seducant? Cernice enim tumenti ab ecclesię vnitate resilierant: & infirmos post se populos quasi sequentes greges trahebant. Veniant igitur ad beatum Iob. i. reuertãtur ad ecclesiam: & septenario sacrificio tauros & arietes mactandos offerant: quia vt vniuersali ecclesię coniungantur, humilitate interueniente interficiant quicquid prius tumidum de superbo ducatu sapiebant.

Apoca.1.

Prouer.9.

Quòd hæretici arrogantes argui debent, licèt pro eis sacrificium feruenter non possit offerri.

Per Heliu autem qui rectis quidem sensibus loquitur, sed ad stulta elationis verba deriuatur: persona vniuscuiusque arrogantis exprimitur. Multi nanque intra sanctam ecclesiam positi, recta quę sapiunt, rectè proferre contemnunt. Vnde diuinę increpationis verbis arguitur: nec tamen pro illo sacrificium offertur: quia fidelis quidem est, sed tamen arrogans: per veritatẽ credulitatis intus est, sed per tumoris sui obstaculum acceptabilis non est. Hunc ergo increpatio redarguit, sed sacrificium non reducit: quia in ea quidem fide est in qua esse debuit: sed superna hunc iustitia increpans pro superfluis repellit. Vnde & bene Heliu Latino sermone dicitur, deus meus iste: vel dominus deus. Arrogantes enim viri intra sanctam ecclesiam positi, quamuis deum elatè viuendo refugiant, eum tamen veraciter credendo confitentur. Quid est enim deus meus iste, nomine dicere, nisi eum cui crediderit, aperta professione mõstrare? Vel quid est dominum deum dicere: nisi hunc & deum per diuinitatem credere, & dominum ex incarnatione perhibere?

Quòd sicut Iob in præsenti duplicia, ita sanctæ ecclesiæ post huius uitæ pressuras duæ stolæ in unitate iudæorum & gentium, & animæ & corporis incorruptione reddentur.

Caput xiiii.

Bene autem post damna rerum, post funera pignorum, post cruciatus vulnerum, post certamina pugnasq; verborum, duplici remuneratione subleuatur: quia nimirum sancta ecclesia, adhuc etiam in hac vita posita, pro laboribus quos sustinet, duplicia munera recipit: cum susceptis plenè gentibus, in fine mũdi Iudęorum etiam ad se corda conuertit. Hinc enim scriptum est: Donec plenitudo gentium subintroiret: & sic omnis Israël saluus fieret. Duplicia & postmodum recipiet: quia finito labore presentis temporis, non solũ ad animarum gaudium, sed etiam ad beatitudinẽ corporum ascendit. Vnde bene per prophetam dicitur: In terra sua duplicia possidebũt. Sancti quippe in terra viuentium duplicia possident: quia nimirum beatitudine mentis simul & corporis gaudent. Vnde & Ioannes in apocalypsi: quia ante resurrectionem corporum clamãtes sanctorum animas vidit: accepisse eas stolas singulas aspexit, dicens: Et datę sunt illis singulæ stolæ albę: & dictum est illis: vt requiescerent tempus adhuc modicũ, donec impleretur numerus conseruorum & fratrum eorum. Ante resurrectionem quippe stolas singulas accepisse dicti sunt: quia sola adhuc mentis beatitudine perfruuntur. Binas ergo accepturi sunt: quando cum animarum perfecto gaudio, etiam incorruptione corporum vestientur. Rectè autem afflictio quidem beati Iob dicitur: sed quantitas temporis in eius afflictione reticetur: quia sanctę ecclesię in hac vita tribulatio cernitur: sed quanto hìc tempore conterenda atque differenda sit, ignoratur. Vnde & ore veritatis dicitur: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quę pater posuit in sua potestate. Per hoc ergo quòd beati Iob passio dicitur: docemur quod experimento nouimus. Per hoc verò quòd quantitas temporis in passione reticetur; docemur quid nescire debeamus. In longum prefationis verba protraximus: vt quasi totum breuiter perstringendo loqueremur. Sed quia ad loquendi initium diu loquendo peruenimus: debemus prius historię radicem figere, vt valeamus mentẽ post modum de allegoriarum fructu satiare.

Esaïæ.61.

Apoc.6.

Actio.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index egregie DICTORVM, ET SENtentiarum, quas materias vocant, in omnia opera Diui Gregorii papæ, cognomento Magni, iam recens & collectus denuo & impressus.

Aaron.

AARON & Vz manus Moysi orantis sustinēt. tomo.2. folio.318.D E.

Abbas.

Abbas Prenestini mōtis eiusq; presbyter. to.2.32.M
Abbas mortuus sese vertit in sepulchro. tomo.2.33.A
Abbas non potest fieri quis ex presbytero vel diacono secularis ecclesiæ. tomo.2.173.H.
Iuuenculæ non debent fieri abbatissæ. Ibidem.I.
Abbas lapsus, post pœnitentiam loco suo restituitur. to.2.177.F
Pro abbatis vel monachi promotione, nullo modo grauentur monasteria. to.2.198.K
Nullus de alia abbatia debet eligi. to.2.201.F.
Abbas solus debet ad ecclesiasticū, quem voluerit, eligere officium. Ibidem.F G
Abbatis conditiones. to.2.212.L
De abbate instituendo. Ibidem.
Abbas antè probandus quàm eligendus. tomo.2.220.K
Abbates de substantia sua postquam monasterium ingressi sunt, nihil possunt ordinare. to.2.227.C
Abbas ex dispēsatione papę potest res suas alienare. Ibidem.E
Abbati, prius monacho non existenti, conceditur facultas disponendi res suas. Ibidem.

Abel.

Abel occidenti fratri restitisse nō legitur. tomo.1.22.G
Abel agnum offerens, passionem Christi figurauit. to.1.174.A
Abel, Esaias, & Ioannes diuersis temporibus idem prædicauerunt. Ibidem.

Abies.

Abies quos repræsentet. to.2.11.K

Abigail.

Abigail viro suo Nabal ebrio culpā suam tacuit. to.2.11.G

Abner.

Abner & Azahel dissidium, quid signet. to.2.11.H
Abner, pater meus lucerna interpretatur. to.2.317.F G

Abortiuus.

An abortiui saluentur. to.1.16.L
Abortiuum tanquā extinctum occultatur. tomo.1.22.F
Patres primi seculi abortiui dicūtur. to.2.22.F.& sequentibus.

Abraham.

Abrahā peregrinus, amicus factus est deo. tomo.1.22.G
Quare Abraham vxorē suam in sepulchro duplici sepeliuit. to.1.36.C
Abraham in sacrificio aues abigebat. to.1.95.K
Abraham duos filios habuit: vnum innocentem, alterum fratris persecutorem. to.1.123.M
Obedientia Abrahæ. to.1.158.A
De genere Abraham natus est Caiphas. to.1.173.A
Abraham tres vidit, & vnū adorauit. to.2.109.F
Abrahæ sinus quid sit. to.2.133.C
Quare Abraham vocat diuitem epulonem filium. Ibidem.E

Absalon.

Absalon pax patris interpretatur. tom.2.150.A
Absalon populū Iudaicum signat. Ibidem.
Absalon persequens patrem, quid signet. Ibidem.

Abscondi.

Abscondi deo nihil potest. to.2.186.B

Absoluere.

Modus absoluendi officium in altari sancti Petri. to.2.183.L M
Absolutio quando dicatur vera. tomo.2.116.M

Abstinentia.

Per abstinentiam non caro, sed carnis vitia sunt extinguenda. to.1.124.C
Discretio in abstinentia seruanda. Ibidem.
Abstinentia violenta gulæ desideria reprimit. to.1.180.A
Abstinentia nimia sæpe vitium generat. to.2.12.D
Abstinētia adeo parua est, quæ nō nisi aliis virtutibus commendatur. Ibidem.E
Abstinentia sine eleemosyna parū prodest. Ibidem.
Abstinentia à concordia non est separanda. to.2.13.E
Abstinentia per tympanum significatur. to.2.197.D
Abstinentia velut miles contra fornicationem pugnare potest, superare non potest. to.2.316.D E
Abstinētia ciborū sola non prævalet contra fornicationem. to.2.316.D
Abstinentia cum humilitate potest fornicationem superare. to.2.316.E
Abstinentiæ probatio non est in attenuatione corporis, sed perfectione castitatis. to.2.303.M
Abstinentiæ sacræ fructus & dignitas. Ibidem.K
Abstinentiæ & gulæ discordia. tomo.2.302.L M.& sequentib.
Abstinentia & fornicationem minuit, & gulam frangit. to.2.310.L
per abstinentiam corpus atterendo multos carnis motus eneruamus. to.2.304.M
Abstinentiæ gulæ fatigati ad gulam se inclinant. to.2.302.K
Abstinentiam ciborū corporalium non habet qui mentem spiritualibus cibis non replet. tomo.2.310.L
Abstinentiæ dedita corpora gula præcipitare non cessat. to.2.302.H

Abstinentes.

Abstinentes cum serpēte pugnant si gulam deprimere curent. to.2.301.L
Abstinentibus gula prævalet, cum eos sola curare carnalia facit. Ibidem.K

Abundantia.

Abundantia vituperatur. to.2.90.A.& seq.
Abundantia superbiæ vicina est. Ibidem.C

Abundius.

De Abūdio mansionario ecclesiæ beati Petri. to.2.33.C
Abundius mansionarius authoritate Petri paralyticam curauit. Ibidem.

Abyssus.

Abyssus corda hominum tenebrosa significat. to.1.108.F
Quid est diabolū religari in abysso. Ibidē.
Abyssum abyssum inuocare, est de iudicio ad iudicium peruenire. to.1.161.A
Quid sit abyssi faciē cōstrigere. to.1.173.L

Accaron.

Accaron sterilis interpretatur. tomo.2.283.F.& 286.B
Accaronitę interpretāt steriles. t.2.280.C D

Accedere.

Accedere ad dominum est voluntatem eius agnoscere. to.2.314.G
Accedendi ad deum consilio nil sanctius. to.2.314.H I

Accessus.

Accessus, recessusq; dei à mente nostra, non cognoscitur. to.1.53.D

Accipere.

Accipere aliquando auferre, & rapere significat. to.1.199.L

Accipiter.

Accipitris natura. to.1.183.E
Quid per accipitrem designetur. tomo.1.182.E F. & 145.F
Accipiter quotannis pennam veterem mutat. to.1.189.L
Natura accipitrum, & domesticorū, & syluestrium. to.1.189.L M

Accusatio.

Accusationem propter promissiones deserens punitur. to.1.397.E
De eo qui promissione illectus ab accusatione destitit. Ibidem.
Accusantium personæ inuestigandæ sunt cuius conditionis existant. to.2.245.D E

Achab.

Achab rex, exigētibus meritis suis, dignus erat decipi. to.1.7.M
Achab reprobus, quia coram deo humiliatus est, meruit sententiæ diuinæ reuocationem. to.2.72.F

Acheron.

Pontis fluminisque Acherontis descriptio. tomo.2.41.A
Quare domus iuxta Acherontem fœtebāt aliquæ, aliæ verò non fœtebāt. Ibidē.D

Actio. Acta. Actus.

Actio omnis huius mundi, mola est. to.1.33.I.
Actionis tempus primum, est contemplationis extremum. to.1.36.I
Actionum meritum vitæ præsentis qualitas non

tas non probat. to.1.79.K
Actiones carnis sunt priores in corde reproborum. to.1.117.I
Actus boni considereturqualitas, figura, & quantitas. to.1.203.I K
Acta mala & bona sunt abscondenda. tomo.2.99.M
Actuum bonorum & malorum retributio districtissimè agitur. to.2.133.I

Adam.

Adam in tempore iustitiæ conditus est. to.1.17.I K
Adam post culpam audacior extitit. to.1.21.B.
Adam mortalis & immortalis cōditus est. Ibidem.F
Quare Adam in paradisum positus fuerit. Ibidem.
Primum Adæ peccatum. Ibidem.G
Si Adam non peccasset, filios geheunæ non generaret. to.1.22.F
Adam cum stare potuit, noluit. to.1.44.E
Adam præcepto conditoris resistens prostratus est. to.1.51.L
Adam homo erat, non filius hominis. tomo.1.100.C
Adā interpretatur terra rubra. to.1.109.D
Duos filios Adam habuit: vnus electus, alter reprobus fuit. to.1.123.M
Adam post primum peccatum se abscōdit. to.1.130.M
Adam peccatum suum excusare voluit per mulierem, & mulier per serpentem. to.1.131.A
Adam conditus fuit vt tēpora illo manente decederent. to.1.144.M
Quare Adam post peccatum pudenda cōtexit. to.1.151.H
Quia Adam Deo subditus esse noluit, ius carnis subditæ, quam regebat amisit. Ibidem.
Adam dormiens nostrum silentium figurauit. to.1.179.L
Adam nō acceperat mortem conditus, quā accepit elatus. to.1.182.C
Quomodo Adam & Eua simul creati sint. to.1.193.D E
Adam suam voluntatem sequēs ejectus est à paradiso. to.1.211.M
Adam triplici tentatione tentatus est. to.2.106.M
Quia Adam se cōfiteri culpabilem renuit, mortiferæ dānationis sententiam ad posteros misit. to.2.136.B
Adam & Euam vnusquisque habet. to.2.144.D
Adam vocatus est post meridiē. to.2.145.E
De anima Adæ in peccato mortua. tom.2.187.H
De anima Adæ, quòd in peccato mortua est. to.2.197.K L
Anima Adæ, non substantia, sed qualitate in peccato mortua est. Ibidem.L
Adam per pœnitentiam ad vitam rediit. Ibidem.
Adam non furto, non rapina, nec adulterio, nec homicidio, sed inobedictia corruit. to.2.272.H
Adam vir nō fuit ex congressione, qui fuit ex munere. to.2.254.L

Adiutor.

Adiutores dei esse nolunt, qui de suo sensu alta sapiunt. to.1.100.E
Quomodo dei adiutores simus. Ibidem.
Adiuuare imbecillem, charitatis est: adiuuare velle potentem, elationis. Ibidem.
Qui sint adiutores nobis conquirēdi. to.2.122.M
Adiutores Paulus vocat discipulos. tom.2.302.B.

Admonere.

Admonitiones 36. cum suis declarationibus incipiunt. to.2.7.vsque 17.M

Admonitio.

Domini sunt diuersæ admonitiones. to.2.107.F.
Non est contristandum de admonitione superioris. to.2.236.A
Triginta sex admonitiones cuiusuis status hominum. to.2.7.H.& seq.

Adolescentia.

Adolescentia bonis apta est operibus. to.1.70.B.
Adolescentia pro nouitate vitæ ponitur. to.1.140.C
Adolescentiæ & iuuentutis peccata deflea-mus. to.2.124.B

Adolescentulæ.

Per adolescentulas animę sanctæ designantur. to.2.44.I
Per adolescentulas, vagas animas intelligimus. to.2.51.G

Adoptio.

Nullus superne adoptionis gratiam nisi per vnigeniti cognitionē accepit. to.1.133.I

Adorare.

Adorant dominum reges & lubrici differenter. to.2.323.F G
Adorare quis dicatur. tom.1.11.B. & to.2.259.L M

Aduentus Christi.

Aduentus Christi ad iudicium. to.1.102.E F
Horror aduētus Christi ad iudicium. Ibidem.C D
Ante Christi aduentum etiam iusti ad infera descendebant. to.1.123.B
Aduentus Christi effectus. to.2.261.E F

Aduersa.

Qui recta agit, & aduersa sustinet, laborare in aduersitate cernitur sed in gloria consummabitur. to.1.97.K
In aduersis magis se cognoscit homo, quàm in prosperis. to.1.139.D
Aduersa non deiiciunt, quem prospera nulla corrumpunt. to.1.187.B
Quomodo in aduersis sit exultandū. Ibidē.
Qui ventura aduersa non metuit, pauorem despicit. to.1.187.G

Aduersarius.

Aduersariorum pugna constanter aliquādo appetenda est, & aliquando prudenter declinanda. to.1.187.E
Aduersarij possunt dici adiutores. tom.2.126.M
Aduersarius noster in via, est sermo dei. to.2.132.C
Aduersarius admonendus est vt ad audiendos testes veniat. to.2.246.C

Aduersitas.

Plerique aduersitatibus afflicti superna præmia cogitare negligunt. to.1.82.K
Aduersitatum fructus tribulatione, à quo factus est non contemplatur. to.1.151.C
De aduersitatibus huius mundi. to.2.199. D
Aduersitas probatio virtutis est. t.2.217. K
Aduersitates patiēter tolerādæ. to.2.221.G
Aduersitas auget studium nostrum ad amorem dei. to.2.194.K
Vide infrà, Tribulatio.

Adulatio.

Adulatio si ad tempus patienter susc ipitur, augetur. to.2.73.G

Adulator.

Adulatores dicuntur mortuos sepelire. tomo.1.21.E
Adulatorum conditiones. to.1.186.D E
Adulatores dicuntur olei venditores. tomo.2.104.F
Adulatores signantur per canes lingentes. to.2.133.C
Adulatores laudando se placere credunt. to.2.321.C
Adulatorum consuetudo. Ibidem.A B

Adulterari.

Adulterari verbum dei, quid sit. tomo.1.97.E.& 131.K

Adulterium.

Qui adulterium perpetrare desiderat, tenebras exquirit. to.1.27.E
Adulterium hæresi comparatur. to.1.97.E
Adulteriū, & fornicatio, differūt. t.1.126.H
Solo visu concupiscens adulterium perpetrat. Ibidem.

Aduocatus.

Aduocatus moriens futura prædixit. to.2.39.C.
Iustus aduocatus, iniustas causas nullo modo suscipit. to.2.64.G H

Aedificatio.

Non dispar ædificatio oritur ex memoria virtutum. to.2.19.D
Aedificij ostēsi Ezechieli ratio. t.2.77.C D
Intrare cœleste ædificium, est contemplari contenta in eo. Ibidem.K L
Latitudo ædificij, ad charitatem pertinet. to.2.80.C D
Latitudo ædificij tanta est, quanta est altitudo. Ibidem.D
Per frontes ædificij, bona opera exteriora designantur. to.2.85.F
Per atrium ædificij, charitas designatur. Ibidem.H
In spiritali ædificio, alter aditus ad Orientem, alter ad Aquilonem, & ad Austrum alius patet. to.2.89.K
Fides spes & charitas sunt spiritalis ædificij portæ. Ibidem.L
Atrium spiritalis ædificij, est multitudo fidelium populorum. to.2.97.D
Aedificium cœleste, & terrenum, differunt. to.2.129.B

Aegri.

Aegri considerent quanti sit muneris molestia corporalis. to.2.10.E
Aegri patientiæ virtutem seruent. Ibidē.F
Christi supplicia ab ægris meditāda. Ibid.

Aegritudo.

Aegritudo diutius premit propter prolixiora vitia. to.2.110.G

Aegyptus.

Aegyptus, huius mundi speciē gerens, muscis percutitur. to.1.108.H

Aemulatio.

Aemulatio in bonum, & in malum dicitur. to.2.53.H

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aer.

Aër ex cœli qualitate disponitur. to.1.21.H
Aër respectu cœli, & terra respectu aëris, & centrum eius respectu superficiei infernus dicitur. to.1.79.D
Quid per aërem designetur. to.1.162.L M

Aes.

Aere & lapidibus insensibilium hominum corda signantur. 1.39.C
Per æs perleuerâtia designatur. to.1.206.A

Aestimare.

Nemo se alicuius virtutis æstimet. t.1.139.F

Aestus.

Per æstũ persecutio designatur. to.1.172.A

Aetas.

Aetates hominis. to.1.70.B. & to.2.109.M
Aetas nostra ad senium vsque robustior viget, postea verò morbis quotidie deficit. to.1.204.H. & sequentib.
Aetas virilis tempus est administrandi sacerdotij. to.2.270.G
Aetas virilis tempus est dominicę incarnationis. to.2.268.F
Aetate virili mori. to.2.270.G H

Aeternitas & æternum.

Aeternitas non habet præteritum vel futurum. to.1.21.I
Aeterna labore quæsita repetè dantur obliuioni. to.1.47.H
Aeternitas præterita & futura conspicit. to.1.57.H
Aeterna desiderans, presentibus non mutatur. to.1.64.D
Aeternitas dei interminabilis. to.1.96.A
Aeternitatis conditiones. Ibidem.
Aeternitatis præmia præstolantes, vires ex aduersitatibus sumunt. to.1.151.A B
Aeternitatis gaudium sumant quos aduersitas vitæ præsentis humiliat. to.2.15.A
Quòd æterna ac spiritalia ideo à carnalibus minimè credantur, quia ea quæ audiunt per experimentum non nouerunt. to.2.36.D E
Aeternitatis contemplatio, cella vinaria dicitur. to.2.46.A

Aethan.

Aethan interpretatur fortis. to.1.199.E

Affectus & affectio.

Affectus ad promerenda cœlestia tanto fit capax, quanto fuerit expectando longanimis. to.1.122.G
Qui carnali affectioni succumbunt, non homines sed potius iumenta dicuntur. to.1.140.I

Affinis & affinitas.

De affinitatis cõiũctione. t.2.250.F. & seq.
Affinium carnalis coniunctio deo & homini abominabilis. Ibidem.

Afflictio.

Moderata afflictio lachrymas exprimit. to.1.59.E
Locus afflictionis, est vita præsens. tomo.1. 122.C.
De reuelatione afflictionis Reipublicę. tomo.2.243.G H
Diuersitas afflictorum. to.1.102.L M
Affligi non debet longo tempore innocentis hominis simplicitas. to.2.227.F
Afflictis, concomitante iustitia, subueniendum. tomo.2.157.B
Deus famulos suos magis respicit cum iuste eos nequitia persequentis affligit. to.1.154.B
Afflictio mentis diabolicæ tentationis mucro est. to.2.307.H

Agabus.

Agabi prophetia. to.1.212.C

Agag.

Agag meditans vel loquens interpretatur. to.2.319.K

Agapitus.

De sancto Agapito papa. to.2.29.E
Agapitus papa claudũ & mutum curauit. Ibidem.

Agathus.

Agathus episcopus. to.2.43.L
Agathus pro nauta victimam obtulit, & ipsum in Italia quo petebant inuenit. Ibidem. L M

Ager.

Agri nomine quid signetur. to.1.96.G
Ager mundũ præsentẽ designat. to.1.197.C
Ager Ioſue Bethſamitæ quis. to.2.283.A
Agri bonorũ dicuntur deuotę mentes subditorum. to.2.288.D

Agere.

Qui agere dissimulat, etiam rectè offerens peccat. to.1.13.E
Non solũ intueamur quod agimus, sed etiã cũ quanta discretione agamus. Ibidẽ.F
Omne quod hic agitur, pœna & miseria est. to.1.70.H
Per hoc quod foris agitur, quicquid intus latet aperitur. to.1.91.A

Agna.

Agnam offerre. to.1.191.I

Agnes.

Diuæ Agnetis commendatio. to.2.103.H I

Agnoitæ.

Agnoitæ ex Nestorianis prodeunt. tom.2. 223.C.

Agnus.

Discretio agnorum & hœdorum in iudicio. to.1.69.D
Agnum paschalem comedere. to.1.118 M
Agni paschalis comestio. to.2.113.F
Agnum paschalem comedimus in nocte. Ibidem.G
Agnum nec aqua coquamus, nec crudum comedamus. Ibidem.I
Agni carnes crudæ. Ibidem.
Agni intestina vorare. Ibidem.K
Caput agni vorare. Ibidem.
Agnum integrum offerre. to.2.285.E
Agnum offerre. Ibidem.D E
Agnus vnus Christus est. Ibidem.D
Agnorum nomine solent viri magnæ prudentiæ designari. to.2.318.L

Ahias.

Ahias propheta prędixit mala ventura domui Hieroboam. to.2.55.A

Ala.

Alas ad Austrũ extẽdere quid sit. to.1.189.L

Albugo.

Albuginem in oculo habere. to.2.3.K

Alienum.

Aliena appetens suis citò priuat. to.2.199.E

Allegoriæ.

Allegoriæ reb' notis cõficiunt. to.2.44.D

Allophyli.

Allophyli puteos Isaac replentes dæmones figurabant. to.1.93.H

Altare.

Altare dei, est cor nostrum. to.1.145.M
Altare domini est cor iusti. to.2.286.H
Fracto pede, vel manu, non admittitur ad altare. to.2.3.I
Altare dei quid sit. to.2.97.B
Altare aureum quid sit. Ibidem.D
Altarium tabernaculi diuersitas. Ibidem.
Altare æreum quid sit. Ibidem.
Altare dei, filius est. to.2.143.A
Nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi castitas eius fuerit prius approbata. to.2.158.D
Altaria duo in tabernaculo fœderis. to.2. 314.E.

Amalechita.

Amalechita populus lambens interpretatur. to.2.127.M

Amantius.

De Amantio presbytero prouinciæ Thusciæ. to.2.34.K L
Amãtius solo cõtactu ægros curauit. Ibid.
Amantius phreneticum curauit. Ibidem.I
Amantius signo crucis serpẽtes necat. Ibid.

Amare & amari.

Dominus se magis quàm ea quæ condidit vult amari. to.1.89.L M
Superna amare, iam sursum ire est. Ibid.M
Summa & infima æqualiter amari nõ possunt. to.1.103.M
Plus debemus amare quod sumus, quàm ea quibus vtimur. to.1.184.E
Nemo potest amare quod non crediderit. to.2.83.I.
Amemus nos & proximos. to.2.108.C
Contra huius seculi amatores. to.1.116.B

Amarum.

Dulcia non meruit qui non gustauit amara. to.2.117.M

Ambitio & Ambitiosus.

Duo sunt genera hominum ambitioni suæ seruientium. to.1.119.H
Ambitio sola ambitiosum ab ordinatione impedit & damnat. to.2.174.G
Contra ambitiosos. to.2.12.M

Ambulare.

Ambulare in die. to.2.300.C
Ambulare corã Christo quid. to.2.268.I
Ambulare omnibus diebus coram deo. tomo.2.270.M
In vacuum ambulare, quid sit. to.1.40.G
Ambulare ante faciem, & in præsenti. tomo.2.59.G
Ambulare in hyeme. to.2.156.K
Tanto debemus cautius ambulare, quanto nos scimus inter dei inimicos esse. to.2.222.C

Amicus.

Amicus veritatis, est rectę amator actionis. to.1.159.B
Amicus animæ custos dicitur. Ibidem, & to.2.117.M
Amici possunt dici qui persequuntur. Ibidem.L
Cum amicis omnia tractãda sunt, sed prius de ipsis. to.2.156.M
Amicus dei sit qui alios facere amicos eius satagit. to.2.296.L

Aminadab.

Aminadab spõtaneus populi mei interpretatur. to.2.52 B. & 283.M

Ammonites.

Ammonites populus mœroris interpretatur to.2.302.H

Amor.

Nunquam sine dolore amittitur quod cum amore possidetur to.1.1.H
Sine dolore amittitur, quicquid sine amore possidetur to.1.184.E
Qui pro dei amore se contemnunt, sublimes cum deo iudices erunt to.1.33.D
Amor pigras mentes sæpe ad opus excitat. to.1.36.G
Amor proximi, per dei amorem gignitur. to.1.39.E
Amor dei per amorem proximi nutritur. Ibidem.
Amor dei per timorem nascitur. Ibidem.
Amor seculi & amor dei se in vno corde non capiunt to.1.103.M.104.A
Amor & spes sanctorum mentem eleuant ad superna to.2.95.D F
Amor priuatus vehemẽter claudit oculum cordis Ibidem H
Amorem nostrum erga proximũ plus loquitur nostra operatio, quàm lingua. to.2.84.L
Amor dei ad contemplatiuam, amor proximi ad actiuam vitã spectat. to.2.87.H
Amor interior vincit quandoque dolorem carnis to.2.99.D
Amor multiplicat inquisitionẽ to.2.115.E
Amor dei nunquam est ociosus. to.2.120.C
Amoris signum nõ est in affectione animi, sed in studio bonæ operationis to.2. 271.K
Amore nihil leuius aut gratius to.2. 305.C D

Ampulla.

De ampulla vitrea in saxis proiecta, & non fracta to.2.27.D

Ananehel.

Ananehel gratia dei interpretatur to.1. 146.K
Ciuitatem domini à turre Ananehel vsque ad portam anguli ædificari, quid sit. Ibidem.

Ananias.

Ananias deo pecunias vouerat, quas subtraxit to.2.156.L

Anastasius.

De Anastasio abbate monasterij quod Suppentonia vocatur to.2.21.F
Anastasius ex notario ecclesiæ Romanæ, factus est monachus Ibidem G
Septem fratres cum Anastasio accepta voce à monte ordinatim obierunt to.2. Ibidem.G
Septem fratres cum Anastasio ad montem vocati. Ibidem.

Anathema.

Anathema alienatio dicitur to.1.125.H

Anchora.

Anchora cordis, est pondus timoris. to.1. 36.D

Anchonitana urbs.

Vrbs Auchonitana igne succensa to.2. 21.C

Andreas.

De Andrea Fundanæ ciuitatis episcopo. tomo.2.29.I
Andreas episcopus monialem secum habitare permisit Ibidem.L
Quidam diabolus inter cæteros palmam nactus, quòd monialem in animum Andreæ episcopi impressisset. to.1.241.M
Andreas episcopus omnes mulieres ab episcopio eiecit Ibidem.M
Iudæus Andreæ episcopo quæ de ipso audiuit, retulit Ibidem
Andreas templum Apollinis in diui Andreæ templum dedicauit Ibidem.
De miraculis monasterij sancti Andreæ. to.2.228.K & seq.
De peruersitate Andreæ monachi to.2. 234.C. & seq.

Angelus & Angelicus.

Angelorũ spiritus loco circumscripti sunt to.1.5.E
Angeli dei cùm semper deo assistant, quomodo dicantur venisse ad deũ. Ibidem.
Angeli ad ministerium pro nostra salute semper mittuntur Ibidem
Angelorum scientia quomodo dilatatur. Ibidem.E F
Angeli quocunque mittantur, semper faciem dei vident Ibidem.F
Angelicorum spirituum ad deum & homines comparatio Ibidem.F
Angeli beati nõ interrogantur à deo vnde veniant Ibidem.H
Angelos ascendere, & descendere, quid sit. to.1.5.K
Vox angelorum est in laude conditoris, ipsa admiratio intimæ contemplationis. Ibidem.L
Angeli loquuntur deo, cùm per hoc quòd super seipsos respiciunt, in motum admirationis surgunt Ibidem.
Quòd sancti angeli ad adiutorium electorum, Satan verò ad probationem, deo seruiat to.1.7.M
Angelus est solummodo spiritus. tomo.1. 18.A
Angelorum ordines menses designant. tomo.1.18.E
Quòd sancti angeli diabolo quòd diuinitatem promiserit homini exprobrent. Ibidem.F
Sancti angeli nos à diabolo defendũt. Ibid.
Sancti angeli Leuiathan in inferno premunt Ibidem.G
Angeli præsunt hominibus to.1.21.H
Archangeli præsunt angelis Ibidem.
Quare angeli reges & consules dicantur. Ibidem.H I
Angelos ascendentes & descendentes cernere to.1.28.D
Deus angelicam naturam condidit mutabilem to.1.29.F
Deus naturam angelicam cum libero arbitrio condidit Ibidem.F. & to.2.63.M
Lapsus angelicus propter inquietudinem. to.1.51.K
Angeli interdum dicuntur prædicatores. to.1.66.F.205.I
Angeli hominibus apparẽtes præcepta dederunt to.1.70.A
Singulis prouinciis singuli angeli præponuntur to.1.99.H I
Quomodo Græcorum princeps angelus venit in adiutorium angelo Danielis. Ibidem.I K
Quomodo angelus Persarum princeps cõtradicebat angelo Danielis to.1.99.K
Quomodo angeli dicuntur præliari inuicem. Ibidem.K
Angeli sancti contra diabolum potestatiuè decertant to.1.99.L
Angeli beati contra malignos spiritus decertant Ibidem.M
Angelici spiritus milites dei dicunt. Ibid.
Cur deus non angelos ad redimendum genus humanum misit, sed ipse venit. to.1. 108.L M
An angeli videant deum in natura to.1. 110.L
Quomodo angeli desiderant videre faciem dei Ibidem.L M
Quare angelus cinctus zona aurea super mammillas Ioanni apparuit to.1.125.D
Angeli ex natura conditi sunt mutabiles, vt sua sponte caderent, aut ex arbitrio starent to.1.145.F
Angeli creatoris potentiam plenè contemplari non possunt to.1.150.K
Ante Christi aduentum angeli se permittebant adorari, non autẽ post. to.1.159.B C to.2.53.B. Et quare. Ibidem. 102.A
Angelica natura prius subtilis creata est, postea impeccabilis cõfirmata. t.1.162.I
Angelorum ministeria coram deo ordine graduum distincta sunt to.1.164.K
Electi angeli mysterio incarnationis redempti non sunt to.1.167.B C
Angeli inter omnes creaturas fuerunt primò creati Ibidem.C
Quare angeli astra matutina dicuntur. Ibidem C
Angeli continuò diuinam potentiã laudant Ibidem.D
Angeli quare dicãtur prærupti filices. to.1. 190.F
Angelus est prima dei creatura tomo.1. 196.D
Nouem ordines angelorum to.1.196.E & to.2.124.K
Angeli beati inuicem charitate ligati sunt. Ibidem.L
Quomodo angeli boni per lapsum malorũ sint confirmati to.1.205.I K
Apostatæ angelo similis efficitur, qui homo hominibus esse similis dedignatur. to.2.5.E
Angeli persistentes in munere, acceperunt, vt omnino cadere nõ possent. to.2.64.A
Beatitudo angelorum contemplatione lustratur to.2.65.A
Angelus interpretatur nuncius. to.2.100.L 115.H
Christo nato ad pacem nostram angeli redeunt to.2.102.A
Quare angelus stola coopertus apparuit. to.2.112.E
Per duos angelos, duo testamenta designãtur to.2.115.H
Quare angeli in albis vestibus ascendente Christo apparuerunt, & non nascente. to.2.119.I
Angelorum vocabulum nomen est officij. to.2.125.A
Angelorum officia Ibidem.A
Angeli, secundum Dionysium, visibiliter, vel inuisibiliter, mittuntur ad humana solatia to.2.125.F
Angelus angelum mittit interdũ. Ibidẽ.G
Angelum mitti, quid sit to.2.125.F G
Angeli & archangeli non sunt æquales. tomo.2.185.D
Angeli mali

Universidad de Deusto
Biblioteca

Angeli mali virtute ſtare potuerunt. to.2.287.E
Angeli maligni per Philiſtæos figurantur. to.2.277.C
Angeli reprobi pœnitentiam agere de ſuperbia non poſſunt to.2.281.I.
Angeli ſanctificati creduntur in filio.to.2.261.I.
Angelorum reproborũ ruina.to.2.277.C

Angli.

Anglorum conuerſio ad fidem. to.2.202.I K.215.F.&.231.L.232.G M.& ſeq.
Diſtinctio epiſcopatuũ Angliæ.to.2.248.K

Anima.

Animas vindictam petere, eſt ipſas diem iudicij & corporum reſurrectionem deſiderare to.1.5.L
Clamor magnus animarum,eſt deſiderium magnum Ibidem
Animarum verba, ſunt earum deſideria. Ibidem.
Quare animæ vindictam expetant à deo. Ibidem.I
Præ omnibus conditis animam noſtram charius amare debemus to.1.4.A
Humana anima ita immortalis eſt vt mori poſſit,ita mortalis eſt vt mori nõ poſſit. to.1.17.K
Quòd fletu ſuo anima paſcatur to.1.24.I
Animas poſſidere to.1.26.G
Anima in nocte huius vitæ contemplans deum, ad magnitudinis eius inhorreſcit aſpectum to.1.28.A
Anima ex ſua diuerſitate iudicat quantum ab ipſa diuinitatis natura diſtet to.1.28.M
Anima percuſſione reducitur ad ſalutem. to.1.35.A
Animæ captio à diabolo to.1.58.K
Anima omnis viuentis, vita iumẽtorum dicitur to.1.66.H
Animam in manibus portare to.1.69.B
Ex anima rationali homo habet vt in perpetuum viuat to.1.80.H
Anima aliquando vidua dicitur to.1.98.G
Animanũquam poteſt eſſe ſine delectatione. to.1.103.M
Quãto anima eſt deſpectior in oculis ſuis, tanto erit ante oculos dei preciоſior. to.1.107.G
Animæ per ventos deſignantur to.1.111.K
Quanto anima malis adhæret, tanto minus intelligit bona quæ perdit to.1.120.F
Anima incorporea, corporearũ rerum delectatione non tangitur, niſi inquantum corpori inhæret to.1.125.A
Humana anima non peccaſſet, ſi mutabilis non fuiſſet to.1.145.F
Quo caſu anima venit ad infima, eo gradu reuertatur ad ſumma to.1.150.I
Anima quanto præcipitatur in infimis,tanto obſcuratur à ſummis Ibidem.L
Anima ad deum ſolum appetendum facta eſt. to.1.156.C
Cur anima remoueatur à re cui intendit. Ibidem.
Animæ oratio to.1.202.B
Pulchritudo ſanctarum animarum ad hæc terrena incomparabilis eſt to.1.213.H
Nemo animarum ſubditarum curæ oblitus ſecularibus curis inſeruiat to.2.5.L
An animæ excommunicatæ poſſint abſolui poſt mortem to.2.26.M
Quomodo anima exeat à corpore & non videatur to.2.36.M.37.A
Anima inuiſibilis eſt Ibidem.
De egreſſibus animarum to.2.37.D
De anima cuiuſdam incluſi Ibidem.E
Quod aliquando animæ meritum non in ipſo ſuo ingreſſu, ſed poſt mortem verius declaratur to.2.38.K
Si ante reſtitutionem corporis,recipiantur animæ iuſtorum in cœlo to.2.39.B
Quædam animę à corpore in cœlum tranſferuntur to.2.39.B
Quid animæ ſaluatæ in die iudicij pro iuſtitiæ ſuæ retributione recipient. Ibidem.B
Animæ in die iudicij binas ſtolas poſſidebunt to.2.39.C
Animæ egreſſuræ poſſunt etiam myſteria cœleſtia videre to.2.39.F
Quòd ſicut perfectorum animæ in cœlo, ita iniquorum in inferno eſſe credant. Ibidem.I
Anima diuitis epulonis in flãma ignis realis & corporei detinebatur Ibidem.K &.240.D
Quòd ſe etiam ignotæ animæ nonnunquã exiturę cognoſcant to.2.40.F
Quare animæ egredienti ignis apparuit. Ibidem.I
Quòd quorundam animæ adhuc in corpore pœnale aliquid de ſpiritalibus vident to.2.41.F
Cur in extremis temporibus tam multa de animabus clareſcunt, quæ antea latuerunt to.2.42.A
Anima damnata,& mortalis & immortalis dicatur to.2.42.H
Quomodo anima immortalis dicitur, quæ in perpetuo igne moritur to.2.43.A
An proſit animabus ſi mortuorum corpora in eccleſiis ſint ſepulta to.2.43.A
Quid poſt mortem valeat animabus ad abſolutionem prodeſſe to.2.43.E
Anima faſtidit omnia quæ per corpus ſentit. to.2.44.H
Quomodo ſancta anima ſit nigra & formoſa. Ibidem.M
Anima qualiter à ſole decoloratur to.2.45.A
Sancta anima turturi comparatur. Ibidem.
Anima ſancta columbæ comparatur. Ibidem.E
Anima deuota columbæ comparatur.to.2.46.E
Anima deuota propter operationem dicitur formoſa. Ibidem.E
Quomodo anima ſurgit & venit.Ibidem.H
Anima quando dicitur in deſerto viuere. to.2.47.E
Animæ ſanctorum ſunt reginæ to.2.51.D
Anima quæque lunę cõparari poteſt.to.2.51.K.
Anima palmæ decenter comparatur.to.2.52.I.
Quomodo anima dicitur domus exaſperans. to.2.67.L
Obduratæ animæ ſtatus to.2.75.K
Anima tota ſi qualibet parte corporis, agit per corpus diuerſa to.2.85.B
Anima ſine imaginibus corporis ſeipſam cogitat Ibidem.
Anima vita eſt corporis, deus eſt vita animarum Ibidem.
Nemo dubitat ſe habere animam quã non videt to.2.98.L
Anima quandoque dicitur eſſe recta, quãdoque curua to.2.121.L
Animæ cuiuſque fidelis vir deus eſt to.2.138.B.
Anima iuſti poteſt dici cœlum. to.2.130.A
Anima peruerſa ſuam diem hic habet.to.2.131.M.
Anima humana nullos habet maiores inimicos quàm ſpiritus malignos. tomo.2.32.A
Anima peruerſa futura præuidere refugit. Ibidem.
Anima quandoque ad terram conſternitur to.2.232.B
Animam prauam viſitat deus multis modis Ibidem.C D
Anima tribus vegetatur naturis. tomo.2.34.K
Anima quomodo turbata dicitur. tomo.2.135.C
Tanto anima fit preciоſior ante oculos dei, quãto fuerit deſpectior ante oculos ſuos to.2.138.B
Animæ ſuæ ſalutis memor,quid agere debeat. Ibidem.C
Animæ præparatio ad contemplationem. to.2.260.I.& ſeq.
Anima electa quomodo deo aſſiſtere debet to.2.259.M.& ſeq.
Anima infirmitate grauata à dei contemplatione repellitur to.2.260.K
Anima habet inimicos intrinſecos & extrinſecos to.2.139.D
Menſtruata anima quæ dicatur. tomo.2.149.K L.
Anima Chriſtiana quid agere debeat.to.2.151.L.
De cura animarum to.2.165.M
Si anima pluſquam debeat atteritur,Chriſtus minus amatur to.2.171.M
Quidam philoſophi dixerunt eandem animam in diuerſis eſſe corporibus to.2.172.D.
Quomodo vna anima eſt in duabus mentibus. Ibidem.D E
Quomodo anima Adæ mortua ſit cũ peccato to.2.187.H
De origine animæ hominis to.2.209.D
Animarum vtilitatem quærere, magnum lucrum eſt apud deum to.2.203.K
Rationes de origine animæ & immortalitate eius to.2.209.D
Anima Adę mortua eſt poſt eſum pomi ſubitò,& non corpus to.2.197.K L
Anima amat amantem ſe to.2.211.M

Animal.

Animalia ſanctos homines deſignant. to.1.141.B.
Quatuor animalium perfectiones à Chriſto manauerunt to.2.57.C
Quatuor animalium ſanctorum deſcriptio Ibidem.G
Quatuor ſancta animalia quomodo quatuor pennis vtantur to.2.59.F
Quomodo animalia vadunt & non reuertuntur, & tamen vadunt & reuertuntur. to.2.60.G.& ſeq.
Quatuor animalia euangeliſtas, & quoſlibet perfectos ſignificant to.2.61.H

Quare

Quare corpora animaliũ oculis plena deſcribantur. to.2.62.K L
Quomodo animalia dicantur ambulare & eleuari. to.2.63.C
Alæ animalium,ſunt virtutes ſanctorum. to.2.64.K.

Animus.

Diuerſæ ſunt animorum conſperſiones.to.1.36.D.
Humani animi proprium. to.1.120.F
Multi habitum, non animum, mutant. to.270.C.
Animus in vita monaſtica quiet⁹. to.2.19.B
Animi inquietudo ſecularibus negotiis occupati. Ibidem.C
Animus cùm diuiditur ad multa, fit minor ad ſingula. to.2.20.L
Quidam ſecularem habitum,nõ ſecularem animum gerunt to.2.128.H
Animus inter ſigna & miracula premendus eſt. to.2.232.K

Anna.

Quare Anna obtinere meruit quod poposcit. to.2.44.B
Anna mater Samuelis prophetiæ ſpiritum habebat. to.2.261.D

Annus.

Quid per annum,diem,menſemq; intelligatur. to.1.18.A B
Annus prædicationem ſupernæ gratiæ deſignat. Ibidem.B
Annus placabilis domini,quid ſit. Ibidem.
Annus benignitatis quis ſit. to.1.19.M

Anſeris.

Anſeris fluuius agros Lunenſes euertebat. to.2.30.B.

Antemurale.

Antemurale muri eccleſiæ, fuerunt prophetæ. to.2.79.E

Antichriſtus.

Antichriſtus in fine mundi aduenſet. to.1.18.F.
Antichriſtus eſt iniquorum caput. tom.1.74.H.
Sicut Chriſtus ſimplices & idiotas elegit, ita Antichriſtus aſtutos & duplices in fine mundi eliget to.1.76.I K
Antichriſtus omnium peccantium peccata tranſcendet
Antichriſti ambitio to.1.81.C
Antichriſti perſecutio Ibidem & 91.F
Damnatio Antichriſti nouiſſima. tom.1.81.D.& F
Antichriſti per vniuerſos terror. Ibidẽ.E
Antichriſtus eſt caput reproborũ. tomo.1.87.C
Antichriſti in fine ſuperbia, non patietur ſpſum argui. to.1.91.D
Quomodo Enoch & Helias Antichriſtum arguent Ibidem
Multi nũc vias Antichriſti arguũt.Ibidẽ.E
Multi tempus Antichriſti non viderunt, qui tamen in eius tentationibus verſantur to.1.169.H
Non deſunt in pace eccleſiæ, Antichriſti tentamenta Ibidem.L
Antichriſti regnum. to.1.169.B
Antichriſti tabernaculum eſt amor perfidiæ to.2.261.M
Apud iniquos quotidie res Antichriſti agitur. Ibidem
Antichriſtus volet videri deus Ibidem
Antichriſtus in fine temporum dominabitur to.1.174.I
Antichriſtus deum ſe eſſe mentietur. to.1.175.M
Antichriſtus ſua fallacia breui tempore proſperabitur Ibidem.M
Antichriſtus de tribu Dan futurus perhibetur to.1.185.L
Tota virtus Diaboli, in Antichriſto ſtringitur to.1.193.L M
Crudelitas Antichriſti parum durabit. to.1.194.B
Antichriſtus prodigia & miracula faciet. Ibidem.D
Antichriſti tyrannis tomo.1.194.C & ſequen.
Quomodo Antichriſtus fuge ſacrificium tollet Ibidem.D
Quare Antichriſtus per vndecimum cornu beſtiæ ſignatur Ibidem.E
Tota virtus diaboli in Antichriſto congeretur to.1.194.G
Multi ſunt iam teſticuli Antichriſti. to.1.194.H
Oſſa Antichriſti,qui ſint Ibidem.I
Tyranni Antichriſto,adhærent. Ibidẽ.K
Antichriſtus ſiue in ſe,ſiue in corpore ſuo, eſt veniam petiturus to.1.202.A
Antichriſtus ſummas huius ſeculi poteſtates obtinebit Ibidem.E
Antichriſti deſcriptio Ibidem.G
Antichriſtus,propter ſignorum & miraculorum multitudinem, Chriſtus à multis æſtimabitur.to.1. 203.E
Pſeudoprædicatores Antichriſti, multos ad perfidiam accędent Ibidem.G
Quomodo agnoſcẽdi ſint Antichriſti prędicatores to.1.203.H.I
Pſeudoprædicatores Antichriſti, in his quæ agunt, intentionis rectæ vim neſciunt Ibidem.K
Miracula pſeudoprædicatorum Antichriſti Ibidem
Antichriſti potentia in fine mundi ſuperbiæ ſuffragabitur. to.1.204.I
Miracula & prophetiæ in aduentu Antichriſti ſubtrahentur to.1.205.B
Antichriſti miracula,eccleſiæ ſigna obſcurabunt to.1.205.C
In perſecutione Antichriſti, prædicatio & patiẽtia ſanctorum periclitabitur. to.1.205.L.& 206.B.C
Antichriſtus erit gladius diaboli. Ibidẽ.E
Antichriſto adhærentes ita cæci fient: vt perſequendo bonos arbitrentur ſe obſequium præſtare deo to.1.207.E.& ſe.
Perſecutio ſub Antichriſto 276.G
Antichriſti ſemita multis miraculis fulgebit Ibidem.F
Antichriſti ſequaces pacem inuicem habebunt to.2.14.L
Antichriſtus dicet ſe deum to.2.197.F

Antiquus.

Antiquorum geſta nobis prophetiæ ſunt. to.2.149.M.150.A.

Antonius.

Antonij monachi in morte viſio. to.2.42.I

Aperire.

Aperire oculos deo quid ſit to.1.70.I

Apoſtata.

Apoſtatæ duobus modis fiunt to.2.67.H

Apoſtoli.

Quare duodecim Apoſtoli, ſunt electi ad prædicandum to.1.2.C
Quid ſit Apoſtolos in domo fratris primogeniti conuiuari to.1.8.B
Apoſtoli prædicantes à Iudęa perfidia repulſi:ad gentes venerunt to.1.51.M
Quare Apoſtoli dicti ſint labia eccleſiæ.to.1.83.K
Apoſtoli accepto ſpiritu ſancto, ornati ſunt miraculis to.1.101.L
Perſecutio Apoſtolorũ à Iudæis. Ibidẽ.M
Quomodo deus ornauit Apoſtolos. Ibidẽ.
Apoſtoli è Iudæa indigne repulſi tranſierunt ad gentes to.1.106.I
Apoſtoli dicuntur pedes Chriſti. Ibidem. to.2.139.D
Apoſtoli dicuntur filij prophetarum. to.1.107.C
Apoſtoli prophetis ſucceſſerunt.to.1.157.I
Apoſtoli ſtellæ,& nubes dicuntur.Ibidẽ.L
Apoſtoli per ſcripturas ſuas, corda ieiuna ſatiant fidelium to.1.158.G
Quare Apoſtoli vocabantur ad Macedoniam,& tamen prohibentur ire in Aſiã. to.1.165.F.G
Apoſtoli eccleſię oſtia exiſtũt.t.1.167.G H
Apoſtolorum à Iudęa expulſio. tomo.1.177.K
Apoſtoli à ſynagoga abiecti, ſunt nunc in veneratione gentium to.1.185.F
Ante Apoſtolorũ prædicationem totus penè mundus rebellis fuit to.2.45.A
Apoſtoli per crura ſponſi deſignantur. to.2.50.K
Apoſtoli pluſquam prophetæ edocti ſunt. to.2.83.H.I
Apoſtoli portæ interiores, & exteriores ſunt to.2.91.A.B
Quare Apoſtoli per ſpiritũ prohibiti ſunt in Aſia prędicare to.2.99.H & ſeq.
Apoſtolorum curſus ad monumentum nõ vacat myſterio to.2.113.A
Apoſtoli cœlorum nomine repræſentantur to.2.141.I
Apoſtoli dicuntur lapides Sion.to.2.145.A
Apoſtoli ad ipſam ſolam dominicam orationem conſecrabant to.2.210.F
Apoſtoli dicuntur cœli to.2.263.F
Apoſtoli dicuntur principes to.2.263.B
Apoſtolorum infirmitas ante cõfirmationem.to.2.262.F. Illorum firmitas.G
Apoſtolorum profectus to.2.267.H

Apoſtolicus.

Sedes Apoſtolica de aliarum eccleſiarum tuitione debet eſſe ſollicita to.2.160.G
Cauſæ arduæ ſunt ad ſedem Apoſtolicam deducendæ to.2.166.I
De quatuor Apoſtolicis ſedibus. to.2.198.E.& ſequen.
De ordinatione apoſtolicæ ſedis. tomo.2.208.H
Quæ ſemel authoritate apoſtolica firmata ſunt, non amplius egent firmitate.to.2.216.E
De ſponſalibus apoſtolicis to.2.244.D
Statuta apoſtolicorum præceptorum apoſtolicus deſtruere non debet. tomo.2.250.G

Apparere.

Apparere iugiter in conſpectu domini.tomo.2.258.B

Appare

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apparet dñs variis modis. to.2.274.G H
Appetere.
Omnes qui illicita appetunt,densis cogitationum tumultibus in corde cõprimuntur. to.1.21.L
Qui nihil huius mundi appetũt, nullis cogitationũ tumultib⁹ premunt.to.1.22.A
Durum est appetere quod cruciat, & sequi quod vitam fugat. to.1.38.G
Appetitus.
Quid sit appetitui dominari. to.1.20.A
Appetitus laudis humanæ,est quasi latrunculus. to.1.54.G
Aliena appetentes, suis sæpe priuantur. to.2.199.E
Aqua.
Aqua scientia prædicationis dicitur. to.1.66.L M
Aqua etiam spiritussancti gratia dicitur. Ibidem.& 71.G.&.111.L
Aqua scripturam sacram designat. to.1.100.L.&.111.L
Quomodo aqua dicitur in nubibus ligata. to.1.100.L M
Aquæ in sacra scriptura varia designant. to.1.111.L
Aqua,praua scientia Ibidem.M
Aqua,bonorum mentes fidelium 111.M
Aqua tribulationes signat Ibidem
Aqua populos designat Ibidem.&.173.B & to.2.64.I
Decursus aquarum quis sit to.1.116.E
Aquæ cõtradictionis,sunt populi resistentes to.1.151.B
Aquæ sunt prædicatorũ mẽtes. to.1.160.H
Per aquas corda fluxa reproborum designantur to.1.173.G
Aqua ab ecclesia hauriri poterat, influere non poterat to.2.32.G
Aqua Christi,sitim totaliter extinguit.to.2 49. A
Aquarum nomine, angelorum chori designantur to.2.69.C
Aquæ diluuij, multiplicitatem doctrinarũ figurant to.2.136.1K.
Aquila.
Aquila radios Solis aspicit to.1.55.D
Aquila multipliciter dicitur. to.1.189.M
Aquila insidiantes malos spiritus designat. to.1.190.A
Aquilæ nomine potestas terrena designatur to.1.Ibidem
Aquilæ nomine intelligẽtia sanctorum, vel volatus dominicæ ascensionis signatur. Ibidem.H.to.1.190.A.& seq.
Aquilæ acies cunctarum auium visum superat to.1.190.A
Aquilæ natura Ibidem
Aquilam in arduis ponere nidum, quid sit. to.1.190.B
Cur aquila nec à dextris nec à sinistris esse, sed superuolitare dicatur to.2.59.A
Aquilo.
Aquilonis nomine diabolus appellat. to.1.100.H.&.10.B.&.to.2.49.E
Facies Aquilonis,est suggestio diaboli.tomo.1.105.B
Per Aquilonem gentilitas signatur to.1.163.A.& to.2.87.L
Aquilonis nomine tempor maligni spiritus designatur to.2.56.G
Aquilo significat peccatores to.2.88.D
Porta Aquilonis, gentilitas aliquando dicitur to.2.91.M
Per portã Aquilonis,quid designetur.to.2.96.A.& seq.
Viæ Aquilonis,Austri & Orientis. Ibidem.
Aranea.
Telas araneæ texere to.1.87.C
Arare.
Arare est prædicare to.1.182.I
Arbitrium liberum.
Ex libero arbitrio ad malum ducimur.to.1.77.C
Liberum arbitrium nostrum sequitur gratiam præuenientem to.1.94.B.&.141.F
Homo in libero arbitrio conditus est. to.1.101.I
Liberum arbitrium in bono formatur electis to.1.201.L
Libero arbitrio vitiato,bonũ velle sine dei adiutorio non possumus to.2.151.A
Arbor.
Arbor non faciens fructum, in ignem mittetur to.2.111.E
Arbor huius mundi, est vniuersum genus humanum Ibidem
Arbor reuiuiscit ad fructũ ex fœtore.to.2.121.H. Infructifera.F.
Arbor quędã bona volũtas est.t.2.323.C D
Arca.
Arca dei in domo Aminadab to.2.284.A & seq.
Arca vacua est scientia dei sine bona operatione. to.2.280.K
Arcæ domini reductio to.1.40.M
Per arcam testamenti sancta ecclesia figuratur to.2.7.E
Arca testamenti to.2.97.D
Arca domini ferebatur per vaccas to.2.128.M
Arca Noë sanctam figurabat ecclesiã.to.2.83.M
Arcæ Noë mensura Ibidem
Quid in arca Noë continebatur Ibidem
Arca testamenti est cor sacerdotale. to.2.202.L
Arcturus.
Arcturi nomine ecclesia vniuersalis designatur to.1.52.G
Quare deus primò produxit Arcturũ, deinde Orionas, & tandem Hyades. to.1.52.H
Arcturus septẽ stellis cõponit. to.1.174.D
Arcturi motus, labores designat ecclesiæ. Ibidem
Arctur⁹ quis sit. to.1.173.M.174.D.& seq.
Arcturus ab Aquilone surgens legem designat to.1.174.F
Archidiaconus.
Archidiaconus non parẽs episcopo,ab ordine deponendus est to.2.175.C.
Arcus.
Arcus insidias figurat to.1.116.G
Arcus dies extremi iudicij Ibidem
Arcus in sacro eloquio multipliciter dicitur Ibidem
Arcus sacrã scripturã designat to.1.116.H
In manu arcum tenere,quid sit Ibidem.I
Arc⁹ fortiũ supbia est dęmonũ. t.2.264.F
Arcus semper tensus debilitatur. t.1.166.I
Area.
Area est ecclesia to.1.183.A
Arelatenses.
Arelatenses episcopi olim primates totius Galliæ erant to.2.185.D.& seq.
Arena.
Calamitas hominis arena grauior dicitur. to.1.37.G
Arentia.
Arentia quæ dicantur.to.1.180.H &.181.M
Argentum.
Per argentum diuina eloquia designantur. to.1.22.E.&.31.M.&.93.H.&. 104.E.to.2.292.H.&.268.A
Argentum innocentem diuidere to.1.104 G & seq.
Argentum non solum diuinum eloquium, sed diuini eloquij scriptores designat. to.1.109.A
Per argentum sancta prædicatio designatur to.2.45.F
Arguere.
Arguere minus est,q̃ corripere. t.2.134.M
Arianus.
De Ariano episcopo cæcato to.2.33.1K
Arianus Longobardorũ episcopus ecclesiam beati Pauli suo voluit dedicare errori to.2.33.1K
Arius & Ariana hæresis.
Arius tres deos in diuinis credidit to.1.114.A
Arianæ hæreseos damnatio to.2.33.1K & sequentibus copiose.
De Arianorũ ecclesia quæ in Romana vrbe catholica cõsecratione dedicata est. to.2.33.I
Magnus sonitus in ecclesia Arianorũ, post dedicationem auditus est to.2.33.L
Baptizati in Ariana hæresi an sint rebaptizandi to.2.154.B
Aries.
Per Arietem primus ordo designatur sacerdotum in ecclesia to.1.175.L
Ariolari.
Ariolandi peccatum inobedientia dicitur. to.1.211.L
Arioli.
Arioli qui sunt to.2.322.B
Arma.
Arma & currus tyrannorum to.2.288.C
Arma peccantium sunt membra corporis sui to.1.59.I
Arma quid significent to.1.175.G
Arma carnis contra fornicationem to.2.316.F.&318.D
Armilla.
Armilla quid significet to.2.116.C
Arnulfus.
De persecutione Arnulfi to.2.249.E
Aromata.
Aromata virtutes designant to.2.49.B
Arrogantia & Arrogantes.
Arrogantes & hypocritæ solam laudem quærunt to.1.19.A B
Arrogãtiũ hoim',ppriũ. to.1.73.M.74.A
Arrogantes qui dicantur to.1.134.E
Arrogantes dona pcepta despicabilia faciunt,qb⁹ nõ rectè vti nouerũt.to.1.134.K
Arrogantes iuxta dei præcepta nõ viuunt, deum tamen dominũ esse recognoscũt. Ibidem.
Arrogantes alios nihil scire, alios nõ bene viuere iudicant to.1.134.M
Arrogans sanctis se sociat,à quibus elationis prauitate disiungitur Ibidem

Arrogantes fastu scientiæ elati, hæreticis sunt iuniores. to.1.134.M
Arrogantium conditiones. Ibidem.
Arrogantes ecclesiam plerunq; quam defendunt,despiciunt. to.1.135.A B
Quatuor modis arrogãtium tumor dignoscitur. to.1.135.B
Prima species arrogantiæ, est à semetipso habere bonum putare. Ibidem.B C
Secunda species arrogantiæ,est donum cœleste suis posse meritis se accepisse putare. to.1.135.C
Tertia species arrogantiæ,est se iactare de eo quod non habet. Ibidem.
Quarta species arrogãtiæ,est despectis cęteris velle videri habere bonũ quod habet. Ibidem.
Arrogantes, ecclesiæ voces sibi dici dissimulant. to.1.135.F
Arrogantes de superbia redargui nolunt, quia humiles se esse putant. Ibidem.
Arrogantes interdum ecclesiam cõtra hæreticos defendunt. Ibidem.F G
Arrogans scientiam non tam habere,quàm ostendere appetit. Ibidem.G
Arrogantes ecclesiæ nõ contradicunt praua prædicando, sed prauè viuendo. Ibidem.
Arrogantes cum scientiam accipiunt,nihil se accepisse putant si occultam fore cõtingat. Ibidem.H
Tota arrogantium intentio est,vt clari hominibus ostendantur. Ibidem.I
Arrogantes dum pro locutione prædicatores sanctos venerari conspiciunt, locutionem & non intentionem imitantur. Ibidem.
Arrogantium doctrinæ proprium. to.1.136.D.L.& 142.H
Arrogantes sæpe arrogantiam,quã tenent, se fugere ostendunt. to.1.136.G
Arrogantes interdũ vera falsis permiscẽt. Ibidem.H
Arrogantes prudẽtibus stultitię verba miscent. Ibidem.
Arrogantes in natura se omnibus æquant, sed in scientia omnibus seipsos præponunt. Ibidem.H I
Arrogantes quicquid hominibus accidit, ex peccatis accidisse putant. Ibidem.M
Arrogans dum vera loquitur, per cordis tumorem quædam inania permiscet. to.1.142.H
Arrogantes iustos in correptione imitari appetunt. Ibidem.I
Modus prædicandi arrogantium. tomo.1.143.A
Arrogantes in prædicatione sua aures tantum sapientium expectant. Ibidem.B
Arrogantes aliquid humilitatis dictis suis permiscent. Ibibem.
Arrogantes solent suos auditores afflictos districtius corripere, quàm blandè refouere. to.1.142.D
Arrogantes in correctione magis terribiles quàm mites esse volunt. to.1.143.G
Arrogantes aliquid fortè acutum sentientes, alios in sui cõparatione despiciunt. Ibidem.H
Cum arrogantes aliquid dixerint laudabile ab auditoribus requirunt,an quid inordinatum dixerint. to.1.149.B
Propria fraus arrogantium quę est. Ibidẽ. Error arrogantium in correctione iustorũ & iniustorum. to.1.150.B
Arrogantes non solum student inepta dicere,sed multa to.1.150.C
Arrogantes cum non possunt iustè reprehendere quæ sunt, reprehendunt mentiendo quæ non sunt. to.1.150.E
Arrogãtes sua semper dicere volunt, aliena audire non possunt to.1.152.H I
Arrogantes graue damnũ iudicant,si scientiam suam breuitate loquendi constringant. Ibidem.I
Arrogantes laudant bona quæ dicunt ad laudem suam Ibidem.H
Arrogantes coram deo testimonium conscientiæ suæ non habent. to.1.152.K
Arrogantes si quod forte bonum dicunt, hoc velut incognitum proferunt. to.1.155.F
Arrogantes in ecclesiam inuehunt. Ibidem.H I
Arrogãtes se solos sapientes, & dignos honore putant. Ibidem.I
Arrogãtes iustorum vitam ex iniquorum æstimatione contemnunt to.1.155.L
Arrogantes plus videri iudices quàm consolatores volunt to.1.156.H
Modus corrigẽdi arrogantiũ. to.1.156.H I
Arrogantia generatur de superbia. tom.1.192.K
Arrogantis propriũ. to.2.313.G.M.& seq.
Arrogans videat quãta virtute redemptor noster apparuit. to.2.314.B
Arundo.
Arundo vento agitata esse non debemus. to.2.100.I
Arundo carnalem animũ designat. Ibidẽ.
Ascendere.
Dominus quando dicitur ascendere super occasum. to.2.107.F
Ascensuri in imo se esse considerent. to.1.136.L
Ascendere reprobis est de malo ad peius proficere. to.2.324.C
Ascendere in Bethel. to.2.297.M
Ascendere deum à nobis. to.2.283.K
Ascendere malignus spiritus est, alta per desiderium cœleste corda expugnare. to.2.285.A
Ascendere superbo est ad mensuram qua damnandus est,se extollere. to.2.324.C
Ascensio.
Ascensionis suæ dominus prænuncios habuit. to.2.119.G
Ascensor.
Ascẽsoris nomine dicitur deus. to.1.184.K
Ascensus.
Ascensus ad contemplationẽ. to.1.36.G H
Omnis ascensus in labore est. to.1.39.H
Ascensus ad cœlũ quomodo possibilis homini terrestri. to.1.159.B C
Ascensus ordinatus contemplantis quis. Ibidem.L M
Asini & Asinæ.
Asini interdum pigros, interdum luxuriosos, interdum gentilium designant simplicitatem. to.1.2.G
Asini gentiles designant. Ibidem.G H
Asinas possidere quid sit. to.1.3.I
Asinæ simpliciter viuentes designant. tomo.1.8.G
Asinæ pascentes simplices motus cordis sunt. to.1.10.A
Asinę significant animas peccatrices. to.2.292. A
Asinæ pascentes etiam patientiæ mansuetudinem notant. Ibidem.
Asinorum nomine quid designetur. to.1.212.K L
Aspis.
Aspidis natura. to.1.87.B
Oua aspidum rumpere quid sit. Ibidem.
Per aspides latentes diaboli suggestiones designantur. Ibidem.
Aspis subitò suo veneno occidit. to.1.87.C
Quid per aspidis caput designet.Ibid.C D
Assumptio.
Assumptio matutina quæ est. to.2.149.C
Assur.
Assur rex superbus Luciferum designat. to.1.60.C
Assurgere.
Assurgere decertantis est. to.1.10.M
Astra.
Astrorum nomina, à cultoribus sapientiæ carnalis inuenta sunt. to.1.52.G
Astutia.
Astutia inimicorum nostrorum. to.1.80.G
Athesis fluuius.
Athesis fluuij apud Veronam miraculum. to.2.32.F G
Atrium.
Atriũ latitudo vitæ præsentis to.1.165.G
Auaritia & Auarus.
Auaritia quomodo vincitur to.2.310.L
Auaritiam sectantes to.2.289.H I
Sæpe ad auaritiam cor parentis allicit fecunditas prolis to.1.1.H
Auari rari æternam gloriam possidebunt. to.1.16.K L
Auarorum tentatio to.1.39.L M.
Auaritia velut amphora est to.1.84.D
Impietas auaritiæ sui peccati põdere grauatur Ibidem
Auari per superbiã & inanem gloriã elati, proximos quosq; despiciunt Ibidem.G
Quare auari dicuntur esse inter cœlum & terram to.1.84.G
Auaritia desideratis rebus non extinguitur,sed augetur to.1.87.I
Tanta infelix auarus patitur, quanta pati timet Ibidem.L
Omnis dolor super auarum irruit Ibidem
Mens auari quæ ex abundãtia requiẽ quærit,ad custodiã grauius laborat Ibidem
Auaritiæ proprietates to.1.88.A
Olla succensa est cor auarorum.to.1.105.B
De auaro volenti destruere horrea sua, vt ampliora construeret to.1.128.G
Rami auaritiæ to.1.189.G
Auari quomodo monendi to.2.12.L.M
Raptorum auaritia per mundi cõtemptum corrigitur Ibidem.M
Auari tot quotidie perimunt, quot moriẽtium pauperum subsidia abscondunt. to.2.13.A
Excusatio auarorum non facientium eleemosynas Ibidem.B
Quomodo auaritia est ficcanda Ibidem.C
Auaritiæ detestatio to.2.90.B.& seq.
Auaritia, curiositas & voluptas priuant homines cœna dominica to.2.127.K
Auarus & luxuriosus ore suo deum non laudant

Universidad de Deusto
Biblioteca

laudant to.2.142.C
Auaritia,est idolorū seruit⁹.to.2.230.F M
Audire.
Absconditū verbū audire qd sit.to.1.27.K
Audire vocem populi to.2.29.F
Audire volentis est,sustinere nolentis.to.1.89.C
Auditor.
Secundum capacitatem auditorum moderetur lingua doctorum to.1.100.M
Auditorū verbi dei diuersitas to.1.117.A
Boni auditores verba non impugnant audita,sed credunt Ibidem
Mali auditores,auditis non credunt,sed ea pro viribus impugnant Ibidem
Sonum de superioribus audire. to.1.160.D
Audire nostrum quid sit to.1.209.L
Pro qualitate audientium formari debet sermo doctoris to.2.7.G
Boni auditoris mores to.2.57.L
Alia sunt quæ iacentes,alia quæ stantes audire debemus to.2.67.F
Auditorum diuersitas to.2.71.B
Propter bonos auditores malis doctorib⁹ sermo datur to.2.75.F G
Propter malos auditores sermo bonis prædicatoribus tollitur Ibidem
Auditores perfectiores vicini sunt rectori suo to.2.293.B
Qui quærūt audire quod iustum est,æquanimiter expectant audire quod quærunt to.1.142.I
Audientes libenter prædicatorum verba, facilè à domino exaudiuntur. tomo.2. 233.C
Augustinus.
Augustinus nec cum sorore sua habitare consensit to.2.207.B
De libris sancti Augustini to.2.222.D E
Augustini Anglorum episcopi laudes. tomo.2.232.L
Interrogationes vndecim Augustini Cantuarien.ad beatū Gregoriū.to.2.252.D
Auis.
Auis nascitur ad volatum to.2.32.K
Aura.
Per auram leuem spiritus sanctus intelligitur to.1.29.C
Auris.
Qui auertit aurem suā ne audiat legē,oratio eius erit execrabilis to.1.63.F
Humanæ aures verba nostra talia iudicāt, qualia foris sonant to.1.150.E
Aurem ab iniquitate reuelare. to.1.154.E
Aurem in tribulatione reuelare.to.1.155.A
Aures corporis sunt ad corporalia, aures vero cordis sunt solum ad spiritualia. to.2.79.B
Aures cordis quæ sint to.2.206.E
Aures tinnire quid to.2.273.F G.& seq.
Auricula quomodo reuelatur à domino. to.2.293.M
Aurora.
Aurora ecclesia dicitur to.1.18.M
Ortus auroræ, exordium est clarescentis ecclesiæ to.1.19.A
Ortus auroræ, est noua natiuitas resurrectionis to.1.20.K
Aurora mens iusti dicitur to.1.97.H
Quid est locus auroræ to.1.168.K L
Quomodo locus suus auroræ monstratus est Ibidem
Aurum.
Aurum obryzum sanctos angelos signat. to.1.108.M
Aurū cæteris metallis lucidius. to.1.109.B
Aurum & vitrum summam designant fœlicitatem Ibidem
Quid aurum obryzum to.1.128.G L
Aurum designat ingenium Ibidem.L
Aurum ab Aquilone venire to.1.162.C
Per aurum diuinitatis claritas designatur. to.1.206.L
Aurum multipliciter dicitur Ibidem
Per aurum nitor gloriæ temporalis accipitur Ibidem
Per aurum splendor designatur sanctitatis to.1.206.L
Per aurum splendor supernæ ciuitatis exprimitur Ibidem.M.& to.2.288.D
Per aurum charitas innotescit Ibidem
Aurum quasi lutum sternere to.1.206.M
Qui videntur clari in ecclesia, si diabolo subiicientur nunq̄ ante dei oculos aurū fuerunt,sed lutum to.1.207.A B
Per aurū sapiētia significatur. to.2.45.E F
Aurum obscuratum quid sit to.2.108.H
Vbi aurum pluet,ibi & vitium to.2.216.A
Auster.
Interiora austri, sunt secretissimi patriæ cœlestis sinus to.1.52.M
Per austrum spiritus sanctus designatur. to.1.162.F.& 289.I.to.2.49.E
Quid per austrum signetur to.1.163.A
Porta ad austrum quibus patet. to.2.89.I K
Porta australis Iudæa aliquando signatur. to.2.91.M
Per portā austri qd designetur. to.2.96.A
Author.
Nullus authoris verba reprehendere audeat to.1.54.K
Auxilium diuinum.
Auxilium diuinum nunquam deest animis iustorum tribulatorum to.1.121.L
Axa.
Axa filia Caleph quid significet.to.2.195.L
Azotij.
Azotij primordia gentilitatis designant. to.2.279.F.I
Azotij successiue credidisse dicuntur. tomo.2.279.E F
Babylon,& Babylonia.
Babylon confusio interpretatur. to.1.33.G.& to.2.71.A
Filia Babylonis virgo quare dicatur to.1.33.G
Rex Babylonis est antiqu⁹ hostis.to.1.40.F
Qui dicantur Babyloniæ ciues, & qui Hierusalem to.1.108.K
Babylonis nomine huius mundi gloria dicitur to.1.206.M
A Hierusalem in Babylonem venire quid sit to.2.70.M
In Babyloniam veniens propheta liberatus est to.2.71.A.& seq.
Balaam.
Balaam post consilium contra Israëlitas vidit in pœna quid prius in culpa commiserit to.1.90.F
Asina Balaā verba rōnalia ędidit.to.1.156.L
Balaam antichristi nequitiam sequutus est to.1.169.H
Asina Balaam impedit eum à peccato. tomo.2.10.E
Balaam reuertentes ad peccata,post contritionem,figurat to.2.16.G
Balaam propter auaritiam in populi necem consensit to.2.106.F
Baldad.
Baldad interpretatur vetustas sola. to.1.14.L.& 134.A
Baldath typum hæreticorum de prosperitate huius vitæ sese extollentium tenet to.1.79.M
In Baldath & Eliphas hæretici signati. tomo.1.134.A
Balneum.
Balneum Ciceronis,monasterium.tomo.2. 20.B
Balthasar.
Visio Balthasar non fuit prophetia. tomo.1.68.E
Baptismus.
Quantum apud nos valet baptismus, tantum apud priscos valebat fides parentū vel circuncisio to.1.16.I
Nisi baptismo ab originali abluamur, parentum peccata portamus to.1.90.B
Quare Christus post baptisma tentatus est tomo.1.141.I
Baptismus Ioannis erat in aqua. tomo.1. 101.E
Baptismus Ioannis non debebat peccata, nec conferebat gratiam Ibidem
Baptismus Ioannis non conferebat gratiam to.2.110.K
De trina immersione baptismi. tomo.2. 157.F
Trina immersio in baptismum quid designet Ibidem.G
Vnica immersio non impedit baptismum. Ibidem.G H
Error dicentium in baptismo omnia peccata dimitti to.2.229.D.& seq.
Baptismus præterita peccata dimittit. tomo.2.230.B
Baptismi virtus Ibidem
Baptismum non recipiens spiritus sancti gratia ab omni peccato redimitur. tomo.2.326.I
Baptizatus, & Baptizari.
Non baptizatus, reatus primi vinculis ligatur to.1.16.L
Baptizati inuiti, ad pristinam infidelitatem reuertuntur to.2.158.I
De baptizatis non rebaptizandis.tomo.2. 164.B.& seq.
Baptizatos infantes,presbyteri bis in frontibus vngere nō debent. to.2.173.E
Quomodo recipiantur ab ecclesia, qui in nomine trinitatis apud hæreticos baptizantur to.2.233.E
Baptizati ab hæreticis in nomine trinitatis,non sunt rebaptizandi Ibidem
Rebaptizandi sunt qui non in trinitatis nomine fuerint baptizati Ibidem.F
Si dubitetur de baptizatione,confirmatione,aliquorum,vel de ecclesię consecratione,quid faciendum to.2.250.K
Baptisterium.
Baptisterium non est in monasteriis fundandum to.2.171.C
De baptisterio construendo. to.2.242.H
Barachel.
Barachel interpretatur benedictio dei.tomo.1.134.K

Barba.
Quid per barbam domini rasam significetur to.1.9.D
Barbari.
De Barbarorū gladiis. t.2.199.D.& 248.H
Barbaricini.
De Barbaricinis mancipiis comparandis. to.2.226.K
De Barbaricinis cōuertēdis. to.2.175.B E
Bases.
Per Bases aliquando prophetæ signantur. to.1.165.I
Bases sunt animæ intentiones. to.1.166.L M
Basileus.
Basilæ⁹ terræ princeps interpretatur. to.1. 53.K
Basilica.
De constructione Basilicæ to.2.235.K
Basilius.
De Basilio magico to.2.20.C
Basilius magus ab episcopo præsentatus est Equitio Ibidem D
Basili⁹ sub habitu monachi diabolus Equitio apparebat Ibidem
Basilij magici actus Ibidem E
Basilius magus tādem Romæ crematus est. Ibidem E
Virgo febricitans Basilium magum quærebat ad medicinam Ibidem
De decē auri libris Basilio Cypriano trāsmissis to.2.219.H
Beatus.
An beatos culparum præteritarum tangat recordatio to.1.23.G
Beati videntes supplicia damnatorū magis deo se esse sentiūt debitores.to.1.200.E
Duplex est futura beatorum commutatio. to.2.147.K L
Ordo beatorum in paradiso to.2.66.B
Beatitudo.
Homo carne indutus,beatitudinis gloriam videre non potest to.1.20.K L
Beatitudinis disparitas to.1.23.E
Beatitudinis requies Ibidem F G
Behemoth.
Behemoth interpretat animal.to.1.193.C D
Quare Behemoth boui cōparetur. Ibidē G
Cauda Behemoth, est Antichristus. to.1. 193.L M
Quomodo Behemoth caudam suam dilatet Ibidem.
Behemoth tot testes habet, quot iniquitatis suæ prædicatores Ibidem.
Quid est quòd Behemoth caput herba est, & cauda cedrus to.1.194.K L M
Qui Behemoth caput non conterunt, plerunque cauda, & etiam nolentes,liguntur Ibidem.
Nerui testiculorū Behemoth,sunt pestifera argumenta machinationum Ibidem.G
Ossa Behemoth,cōsilia ei⁹.to.1.195.E& seq.
Quæ sint consilia Behemoth. Ibidem & seq.
Quomodo ossa Behemoth sunt sicut fistulæ æris to.1.195.F.& seq.
Deus Behemoth eminentiorem cæteris angelis fecit to.1.196.D
Diabolus Behemoth scientia cunctos trāscendisse putatur to.1.196.F G
An Behemoth fuerit conditus in charitate & gloria Ibidem.
Gladius Behemoth,ipsa nocēdi malicia est. to.1.196.H.& seq.
Quomodo gladius Behemoth applicatur. Ibidem.
Quomodo Behemoth ab electis vincatur. to.1.196.K
Cur multos Behemoth ferire permittitur. Ibidem.
Behemoth in frigidis mentibus iacet. to.1. 197.D.& seq.
Behemoth in sanctorum mentibus dormire non potest Ibidem.
Behemoth Christum nouit incarnatum,sed redemptionis nostræ ordinem nescit. to.1.198.I.& seq.
Per nares Behemoth, callidæ eius insidiæ designantur Ibidem.
Behemoth à deo laxatus,de culpa in culpā trahit to.1.200.A
Behemoth vno vitio homines percutit vt concidant, & alio ligat ne resurgant. Ibidem.A B
Fraudes tentationum Behemoth. Ibidem.B
Belial.
Belial filij to.2.301.M.302.C D
Bellum.
De ipsa victoria sæpe bellum oritur. to.1. 15.M
Bellum deo pluere quid sit to.1.87.M
Aliud est bella fortiter perpeti, aliud bellis impugnari to.1.136.A
Ducis belli conditiones to.1.187.G
Bellum procul odorari,quid sit.to.1.188.D & seq.&.189.D
Bella & seditiones differunt to.2.126.D
Bellum contra duos mouet diabolus. Ibi.K
Bellum cum malignis spiritibus habet qui eorum obedit voluntati to.1.277.E
Ad bella spiritualia non per seculares literas sed animas instruimur to.2.309.E
Bellum electorum & desideriorum carnalium to.2.302.I
Bella spiritualia sunt sicut & corporalia. to.2.302.G
Benedictus.
De vita & miraculis beati Benedicti. to.2. 23.I.& seq.
Benedicti origo & adolescentia Ibidem.
Benedictus solitudinem petiit Ibidem.
Benedictus capisterium fractum refecit. Ibidem.
Specus Benedicti Ibidem.
Deus quendam presbyterum misit ad Benedictum Ibidem.
Benedictus diem paschalem ignorabat. Ibidem.
Benedictus carnis tentatione superata, à tentationis vitio liber deinceps euasit. Ibidem.
Benedictus vitrum venenatum signo crucis fregit to.2.24.C.& seq.
Monachi de morte Benedicti conspirauerunt Ibidem.
Benedictus multis victus precib⁹ abbas effectus Ibidem.
Benedictus relicta abbatia solitudinem repetiit Ibidem.
Quare Benedictus cum monachis dissimilibus conuiuere nequiuit Ibidem.
Benedictus an susceptum monasterium deserere debuit Ibidem.
Benedictus duodecim monasteria construxit Ibidem.
Benedictus virgis monachum vagum castigauit Ibidem.
De fonte in vertice montis Benedicti oratione producto Ibidem.
Benedictus falcastri ferrum manubrio reuinxit Ibidem.
Benedictus coruo suo præcepit vt venenatum panem Florentij longe deferret. Ibidem.
Benedictus Florentij persecutione fractus monasterium deseruit Ibidem.
Benedictus confertur ad Moysen,Heliseū, Heliam,Dauid,& Petrum tomo.2. 25.A.& seq.
Benedictus fanum Apollinis in sancti Martini templum commutauit Ibidem.
Diabolus maledictū Benedictum vocabat. Ibidem.
De ingenti saxo per Benedicti orationem leuato Ibidem.
Benedictus lapidem à diabolo grauatum, oratione leuem fecit Ibidem.
Fantasticū ignem Benedictus oratione extinxit Ibidem.
Benedictus dilaceratum puerum oratione viuificauit Ibidem.
Benedictus prophetiæ spiritu pollebat. Ibidem.
Benedictus in absentia fratrum eos in spiritu vidit Ibidem.
De fratre Valentiniani monachi,quem Benedictus in via comedisse carpsit. Ibidē.
Benedictus in spiritu absentem comedere vidit Ibidem.
Benedictus Totilam increpat sibi prædicēs futura,& mortem suam Ibidem.
Benedicti prophetia super Romanæ vrbis excidio Ibidem.
Benedictus dei secreta habebat, quia eius mandata seruabat Ibidem.
Benedicti præceptū datum obsesso.Ibidem
De destructione monasterij Benedicti ab ipso prædicta to.2.26.C.& seq.
De abscōsione flasconis à beato Benedicto cognita Ibidem.
Benedictus ad Paulum confertur Ibidem.
De cogitatione monachi superba à Benedicto cognita Ibidem.
De ducentis modiis farinæ ante Benedicti cellam inuentis Ibidem.
Benedictus apparuit quibusdam in somnis Ibidem.
Abacuch & Benedictus conferuntur.Ibidē.
Benedictus mulieres excommunicauit minando Ibidem.
Benedictus moniales defunctas absoluit. Ibidem.
Benedictus leprosum sanauit to.2.29.C
Benedictus. xiij. solidos diuinitus accepit. Ibidem.
Benedictus quicquid olei restabat monachorum prouisioni, Agapito erogauit. Ibidem.C
Benedictus vacuum dolium sua oratione oleo impleuit Ibidem.
Benedictus per alapam obsessum liberauit. Ibidem.
Quomodo Benedictus tot & tāta miracula faciebat. Ibidem.
De ligato rustico solo aspectu Benedicti soluto Ibidem.
Rusticus à Galla vexatus res suas Benedicto commendauit Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Galla ad Benedictum ductus. to.2.29.C
Galla à Benedicto correptus ab insania resipuit. Ibidem.
Benedictus oratione sua puerum suscitauit. Ibidem.
Scholastica plus Benedicto potuit, quę amplius amauit. Ibidem.
Benedictus vidit animam sororis defunctę. Ibidem.
Benedictus quod voluit nō potuit. Ibidem.
De mundo ante oculos Benedicti collecto, & de anima Germani Capuani episcopi. Ibidem.
Totus mundus in quadam noctis claritate Benedicto apparuit. Ibidem.
Benedictus animam Germani Capuani vidit egredientem. to.2.28.B
Benedictus vidit animam Capuani episcopi ab angelis in cœlum portari. Ibidē.
Benedictus misit ad vrbem Capuam, quid de Germano episcopo accidisset. Ibid.C
Quòd Benedictus regulam monachorum scripserit. Ibidem.
Benedictus fratribus denunciat diem obitus sui. Ibidem.
Expiratio sancti Benedicti. Ibidem.
Mulier furibunda in specu Benedicti sanata est. Ibidem.
Sepultura Benedicti. Ibidem.
De Benedicto monacho. to.2.32.E
Miraculum ignis in cella Benedicti. Ibidē.
Benedictum monachum Gothi in clibanum posuerunt. Ibidem.

Benedictio.

Benedictionem Iacob quidam audientes historicè, quidā verò allegoricè capiunt. to.2.61.A B

Beneficium.

An liceat appetere beneficium. to.2.2.K
Plerique cum adepti fuerint beneficium, obliuiscuntur quicquid animo cogitauerant. to.2.3.D
Beneficia & alia bona ex deo esse cognoscantur. to.2.162.M

Benenatus.

De facinoribus Benenati Messenatis episcopi. to.2.243.C

Beniamin.

Beniamin, filius dextræ interpretatur. tomo.2.294.B

Benignitas.

Benignitatis exemplum Samuel est. to.2.82.B.

Bersabee.

Bersabee puteus septimus dicitur. to.1.15.G & 274.E
Bersabee legem literæ significat. Ibidem.

Bestia.

Bestia terræ, dicitur etiam motus carnis. to.1.35.I
Bestia agri quid sit. to.1.183.K
Bestiæ agri sunt dæmones. to.1.197.C

Bethauen.

Bethauen interpretatur domus inutilis. to.2.312.L

Bethchar.

Bethchar, domus agni interpretatur. to.2.285.H I

Bethel.

Bethel domꝰ dei interpretatur. to.2.46.M & to.2.286.D E

Bethleem.

Bethleem domus panis interpretatur. to.2.101.L
Bethleem domus panis dicitur. to.2.324.K

Bethsamis.

Bethsamis domus Solis interpretatur. tomo.2.129.A.& 282.C

Bethsamitæ.

Bethsamitæ in sancta ecclesia sunt mortui sacerdotes & ministri reprobi. to.2.283.L
Bethsamitæ perfectè contemplatiuos designant. to.2.282.I K

Bonus & bonum.

Nullum est bonum extrinsecum, nisi innocentiæ victima in ara cordis deo immoletur. to.1.4.I
Quomodo cognoscamus bona nostra vnde sint. to.1.10.H
Cur volenti bonum, posse subtrahitur. tomo.1.93.L
Bonum nostrum immortalis est gratiæ donum. to.1.130.D
Bonum bene & male dicitur. to.1.134.C
Qui sibi quod bonū est tribuit, solida basis non est. to.1.165.K
Bonum quod agimus, & dei est, & nostrū. to.1.201.M
Qui maius bonum proposuit, illicitè ad minus redit. to.2.15.G
Bonum quod alter habet, alteri impendat. to.2.64.C
Bonum si quod à deo habeamus, pertimescamus. to.2.133.K
Qui alterius bonum adiuuat, suum facit. to.2.232.E
Quòd bona malis admixta deo accepta esse non possint. to.1.1.F G
Bona dei quæ dicuntur. to.1.12.H
Bona quæ agere præcipimur, non præceptori, sed nobis prosunt. to.1.47.F
Bona quæ agimus, intus seruanda sunt. to.1.50.F
Bona nostra latrocinanti fraude sæpe pereunt. to.1.55.M
Quòd bona malis, & mala bonis in hac vita indifferenter eueniunt. to.1.79.L
Quòd in vita futura sola mala malis, & sola bona bonis euenient. Ibidem.
Bona mundi non habita in amore sunt, habita vero vilescunt. to.1.80.D
Quomodo licet alicui bona de seipso dicere. to.1.82.D
Bona temporalia quomodo in manu habētur. to.1.90.A
Bona prodesse nequeunt, si mala quæ surrepunt non cauentur. to.1.114.H
Minora bona aliquando prætermittenda sunt, pro vtilitate maiorum. to.1.115.E
Bona prēterita ad memoriam reuocata sæpe ingerunt superbiam. to.1.129.F G
Bona nostra in exitu reuocāda sunt ad memoriam, ne nos desperatio premat. Ibidem.G
Debemus bona nostra à memoria repellere, ne extollant. Ibidem.
Quæ sint bona summa, & quæ media. to.1.163.E.
Latitudo bonorum interiorum non facilè comprehenditur. to.1.170.L M
Ex bonis plerunque mala nascuntur. to.1.189.E.
Multa videntur bona, quæ non sunt. to.2.22.H.
Illi maiora bona non habent, qui in se minora vitia vincere non possunt. to.2.31.B
Bona temporalia propter Christum relinquentes inæstimabilem recipient retributionem. to.2.54.D
Bona nostra omnipotentis dei dona sunt. to.2.67.D
Ad bona surgere non possumus, nisi nos spiritus & præueniendo eleuet, & subsequendo confortet. to.2.72.F
Bona agens non quærat fauorem humanū. to.2.104.C
Bona quæ volumus non nisi magna mentis quiete diiudicamus. to.2.275.H
Bona spiritalia cognoscens in eis securius requiescit. to.2.276.A
Bona mundana qualiter sint tenenda. to.2.128.D
Bona propria non largiens, damnatur interdum. to.2.133.F
Bona malis admixta non sunt deo accepta. to.2.137.K
Bona huius mundi sunt dona conditoris. to.2.227.K
Bonum cū malis esse, laudabile est. to.1.1.E
Quid est quod in hac vita nonnunquam bonis male sit, & malis bene. to.1.23.H
Quare interdum bonis bene sit, & malis male. Ibidem.
Boni viri, consilij freno verba sua moderantur. to.1.26.C
Bonorum vita vsq; ad tenebras doloribus repletur. to.1.44.E
Differentia bonorum, sanctorum, & hypocritarum. to.1.48.H
Cur interdum credantur praua verba bonorum. to.1.82.D
Boni in suis locutionibus auditoribus prodesse & sibi, semper intendunt. to.1.89.B
Bonos mala inconsummata non condemnant. to.2.16.H
Boni malos, & mali bonos post mortem agnoscent. to.2.42.D
Boni post mortem non solum quos viuentes nouerant, sed quos nunquam viderāt cognoscent. Ibidem.
Nemo perfectè bonus est, nisi qui fuerit & cum malis bonus. to.2.68.K
Boni timendi sunt ne offendantur. Ibidē.L
Bonis quandoque graues contingunt afflictiones. to.2.106.G
Bonorum prosperitatem conuertimus ad voluptatis peruersitatem. to.2.226.E
Boni quando seperabuntur à malis. to.2.130.E
Bonus non fuit, qui malos tolerare recusauit. Ibidem.F G
Bonus non fuit, quem malorū prauitas non probauit. Ibidem.G
Boni pauci sunt, & multi mali. Ibidem.
Bona ecclesię debent pauperibus prodesse. to.2.153.I
Non accepta sunt deo bona malis admixta. to.2.136.A
Boni quanto plus à malis premuntur, tanto debent esse feruentiores. to.2.193.C
Boni malorum odia sustinent, & ab his lacerantur. Ibidem.
Boni sine malis, perfecti boni esse non possunt. to.2.229.F
Bonū alterius iuuans, suū facit. to.2.232.E

Boni sine malis in hac vita esse non possunt. tomo.2.229.G
Bonarum mentium est ibi agnoscere culpam, vbi culpa non est. to.2.253.E
Bonorum & malorum discrimen in ecclesia. to.2.307.I
Boni videri sine elatione non valemus. tomo.2.310.C
Bonum de quo potest nasci elatio abscondi debet. Ibidem.E

Bonifacius.

De Bonifacio Ferentinæ ciuitatis episcopo. to.2.21.I
Bonifacius de paucis à grandine relictis racemis omnia vasa sua vino repleuit. Ibidem.K
Bonifacius prohibuit miraculum, dum viueret, publicari. Ibidem.L
Bonifacius faculatori mortem prædixit. to.2.22.A
Bonifacius duodecim aureos pauperibus diuisit. Ibidem.B
Bonifacius duodecim aureos à beata virgine impetrauit. Ibidem.B
Bonifacius prædixit Constantio, quòd non esset futurus episcopus. Ibidem.C
Bonifacius duos Gothos hospitio recepit. Ibidem.
Vasculum à Bonifacio acceptū vinum multiplicauit. Ibidem.
Erucæ de præcepto Bonifacij ex horto migrauerunt. Ibidem.
Bonifacij pueritia. Ibidem.C D
Bonifacius puer triticum ex horreo matris pauperibus erogabat. Ibidem.
Bonifacius oratione horreum tritico impleuit. Ibidem.
Bonifacius oratione vulpem occidit. Ibidem.E.
De violentia Bonifacij notarij. to.2.226.L

Bos & Boues.

Boues interdum fatuos, interdum operarios designant. to.1.2.G
Boues Iudæos operarios designant. Ibidem.G H.
Boum iuga quingenta, bene laborantibus requiem signant. Ibidem.H
Iuga boum possidere quid sit. to.1.3.I
Boues, bene operantes designant. to.1.8.G
Boues arantes, nostras graues cogitationes significant. to.1.10.A
Boues etiam arantes, charitatis cogitationes significant. Ibidem.
Bouis nomine plebs Iudaica significatur. to.1.37.K
Bos prædicatores significat. to.1.38.D
In primogenito bouis operari, quid sit. tomo.1.49.M
Bouis nomine plebs Israëlitica designatur. to.1.212.K
Bouis nomine, luxuriosorum dementia signatur. Ibidem.
Bouis nomine, prædicatoris labor exprimitur. Ibidem.
Per iugatos boues possunt prædicatores intelligi. Ibidem.M
Bouis nomine aliquando fatuus signatur. to.2.88.F
Bouis nomine aliquando sapiens designatur. Ibidem.
Boum quinque iuga, quinque sensus repręsentant. to.2.127.H

Brachium.

Brachia, hominis opera designant. tomo.1.80.I.
Brachium dei dicitur filius eius. to.1.159.K
Excelsum brachium dicitur superba Antichristi celsitudo. to.1.169.L

Britannia.

Britannia ad fidem tempore Gregorij conuersa. to.1.158.F

Brucus.

Per brucum ventris ingluuies exprimitur. to.1.204.B

Butyrum.

Butyrum ex carne animalium producitur. to.1.87.E

Buzi.

Buzi interpretatur despectus. to.2.56.D

Buzites.

Buzites interpretatur contemptibilis. tomo.1.134.K

Byssus.

Per byssum, coccum, atque hyacinthum vita sanctorum tenera, sed clara, designatur. to.1.148.L
Byssus quid designat. to.2.155.A

Cadere & Cadens.

ADere in faciem. to.1.185.M.& to.2.67.A
Retro cadere quid sit. Ibidem.
Quomodo interdum cadere, interdum surgere iubemur. to.2.67.E
Qui cadēs apertos habet oculos. to.1.162.B

Cadauer.

Cadauer à casu dicitur. to.1.190.M

Cæcus.

Cæcus quis dicit. to.1.115.B C. & to.2.3.H
Quare duo cæci à Christo illuminati contra prohibitionem miraculum publicauerunt. to.2.21.L
Cæcus à deo illuminatus, humanum genus designat. to.2.98.G
Cæcum iuxta viam sedere & mendicare, quid sit. Ibidem.

Cain.

Cain in tempore culpæ natus est. to.1.17.K
Cain fratricidium. to.1.31.D
Cain primus ciuitatē construxit. to.1.32.A
Cain primā ciuitatē ædificans, nomine primogeniti sui Enoch appellauit. t.2.51.G
Cain primus in terra ciuitatem primam dicitur construxisse. to.1.93.A
Cain fuit membrum Antichristi. to.1.169.H
Inuidia, Cain fratrē Abel occidit. t.2.9.H I
Cain admonitus à deo, audire contempsit. to.2.120.E
Cain peccauit in spiritū sanctū. to.2.141.G

Calamus.

Per calamum prædicatores designantur. to.1.172.I
Calamus doctrinam scriptorum designat. to.1.197.G
Calamus, vel arūdo, verbi æternitatem designat. Ibidem.
Calamus mentis exprimit mobilitatē. Ibid.
Calamus nitorem gloriæ temporalis designat. Ibidem.
Calamus Iudæorum regno comparatur. to.1.197.H.
Calami de hastili procedentes, sunt prædicatores. to.2.61.F
Quidā in ecclesia calami nomine designantur, alij nomine funes. to.2.78.C
Calamus quid repræsentat. Ibidem.
Calamus, nostræ perfectionis & profectus mensura est. to.2.79.F

Calamitas.

In calamitate esse. to.1.119.K
Calamitates ad Orientis dextram surgere. to.1.121.H.
Calamitas sequitur peccata. to.2.168.G

Calciamenta.

Calciamenta ecclesiæ, sunt exempla præcedentium patrum. to.2.52.D
Calciamenta habeamus in pedibus, quando agnū paschalem comedimus. to.2.113.L

Caligo.

Caligo dicitur ipsa, per pœnitentiam, mentis nostræ confusio. to.1.19.L

Calumniator.

Calumniator grauius peccat malè viuendo vim bonorum moribus inferens, quàm bona æterna auferens. to.1.150.M
Calumniator est qui bonos suo exemplo malè viuere compellit. to.1.151.A

Calumniosus.

De condumia Calumnioso episcopo danda. to.2.226.G H

Camelus.

Camelus interdum Christum designat. tomo.1.2.E
Cameli gentilium vitiositatem designant. Ibidem.
Cameli etiam Samaritanorum vitam signabant. Ibidem.F
Camelos possidere quid sit. to.1.3.H
Cameli terrenarum rerum dispensationes designant. Ibidem.H I
Cameli bonas rerum temporalium dispensationes designant. to.1.10.G
Cameli noīe quid designetur. to.1.212.H

Campania.

De negligētia & desidia episcoporū Campaniæ. to.2.243.E

Campus.

Camporum Elysiorum descriptio. tom.2. 40.M.& 41.A

Candidus.

De laude Candidi Abbatis. to.2.227.L

Canes.

Canes gregis, ecclesiæ sunt doctores. to.1. 118.G.

Canon.

Canones & priscorū statuta frangens, peccat. to.2.170.H
Canones transgredientes pœna canonum sunt puniendi. to.2.174.K

Canonicus.

Is in quē canonica non fertur sententia, pœnam nō debet ferre canonicā. to.2.166.I

Canterma.

Canterma quid sit. to.2.248.G

Canticum.

Quare liber dicitur canticum canticorum. to.2.44.E F
Quare liber cantici canticorum tertius in ordine librorum Salomonis ponitur. Ibidem.

Capillus.

Mos antiquorum de rescindendis capillis, to.1.7.E.
Quid per decisos domini capillos, aut per caput eius designetur. to.1.9.C

Universidad de Deusto
Biblioteca

Capilli defluentes, animi cogitationes designant. to.1.10.M
Per capillos populi designatur. to.2.40.A
Capilli denotant abundantem terrenā substantiam. to.2.123.H
Capillus incisus non dolet. to.2.126.H
Capillos tondere. to.2.154.M
Capilli superfluam rerum copiam significant. to.2.256.K

Capisterium.

De capisterij fracti reparatione. to.2.23.K

Caprea.

Caprea ecclesiam designat. to.2.46.M

Captiuitas.

Qui redimitur, ex aliqua captiuitate liberatur. to.1.108.A

Captiui.

De multitudine captiuorū qui pro eo quòd capræ caput adorare noluerunt, occisi sunt. to.2.33.H
De receptione captiuorum. to.2.189.M
De precio in captiuos expēso. to.2.201.L M

Caput.

Caput tondere, est cogitationes superfluas à mente referare. to.1.11.A. & to.2.155.M
Caput in lapide ponere, est Christo adhærere. to.1.28.D
Caput appellatur interdum corpus, & contra. to.1.78.E
Caput mouere quid sit. to.1.211.I
Caput sponsæ mens dicitur. to.2.46.B
Caput nostrum Christus est. to.2.63.G
Caput inclinare spiritualib⁹ viris. t.2.298.C

Carbones.

Per carbones, iusti simplices & occulti designantur. to.2.60.C
Carbonum & lampadū differentia. Ibidē.

Cardo.

Cardines terræ sunt prædicatores ex gentibus electi. to.2.263.B.

Carmelus.

Carmelus mollis siue tener interpretatur. to.2.320.H.

Carmen.

Carmen in nocte, est lætitia in tribulatione. to.1.151.D
Carmen & in bono & in malo sumitur. to.2.69.E

Caro.

Per carnem & sanguinē solent peccata designari. to.1.14.B
Carnis suggestio, quidam clamor est contra quietem mentis. to.1.21.F G
Remediū aduersus carnis motus. t.1.35.I K
Carnis delectatio in renibus principatur. to.1.67.F
Per carnes discipuli fugientes in passione Christi. to.1.83.I
Caro, secundum naturam & secundum culpam dicitur. to.1.85.B. & seq.
Caro nostra post resurrectionē eadē erit p naturā, & diuersa per gloriam. Ibidē. F.
In carne nō esse, est nihil amoris carnalium habere. to.1.88.F G
Caro interdum sterilis dicitur. to.1.98.F G
Caro quid significet. to.1.139.C
Quomodo carnis incentiua castigētur. tomo.1.180.F G
Carnis cura quomodo facienda est. Ibidē.
Carnis delectationes sunt arguendæ. to.2.290.G
Caro per abstinentiam fornicationis impetum minuit. to.2.310.L
Caro fortis est quorum mens est debilis. to.2.302.M
Caro impinguata ad lapsū linguæ & aliorum sensuum facilis est. to.2.304.C
Carnis motus omnino tolli non potest violētia autē tolli potest. to.2.303.M. & seq.
Quò plus caro premitur, eo de cœlesti spe animus securius lætatur. to.1.188.I
Caro ea quę sunt spiritus capere non valet. to.2.33.C
Per carnes populi designantur. to.2.88.B
Carni & menti quotidie adhibēda sunt alimenta. to.2.100.A
Carnis locus proprius est terra. t.2.102.D
Salutare dei videbit omnis caro. to.2.111.B
Caro cōstat ex quatuor elemētis. t.2.134.K
Carnis & animæ diuersa sunt alimenta. tomo.2.139.C.

Carnalis.

Carnales in ecclesia Christum premunt. to.1.14.E
Carnaliū persecutiones in ecclesia. Ibidē.F
Mentes carnalium, quæ fluxa deo intentione deseruiunt, mulieres vocantur. tomo.1.14.I.
Carnales in ecclesia, sunt diaboli adiutores. to.1.31.H
Carnalium vita, fœni nomine & palearum designatur. to.1.193.G
Carnales dum cœlestia loquuntur, velut ægri rebus vtantur. to.2.292.H
Carnalium exaltatio causa est multorū malorum. to.2.288.D. & sequent.
Carnales motus non habent delectationem in corpore virginali. to.2.306.I
Carnales ad culmen sanctæ ecclesiæ proue hentes grauissimè peccant. to.2.305.D

Cassiopus.

De Cassiopi castro iniustè peruaso. to.2.247.A B

Cassius.

De Cassio Naruiensis ciuitatis episcopo. to.2.29.I.
Totila Cassium episcopum propter ruborem faciei despexit. Ibidem.
Cassius episcopus spatarium obsessum coram Totila liberauit. Ibidem.
Cassij episcopi visio. to.2.44.K
De vita & transitu Cassij episcopi. Ibidem.
De Cassio Naruiensi episcopo hostias quotidie offerente. to.2.129.F. & seq.

Castigatio.

De castigatione monachi vagi. to.2.24.H

Castimonia.

Qui de castimonia carnis superbiunt, in immunditiam carnis cadere permittuntur. to.1.67.E

Castitas.

Nulla est castitas carnis, quam non cōmendat suauitas mentis. to.1.35.L
Nec castitas sine humilitate, nec humilitas sine castitate valet. to.1.125.E. & sequen.
Castitas in Ioseph. to.1.158.A
Castitatis exemplum, est Ioseph. to.2.82.B
Castitas nō est magna sine bono opere, nec econtra. to.2.105.A
Qui castitatem non promisit, ab vxore sua separari non cogatur. to.2.158.D
Castitatis exempla quæ sunt. tomo.2.318. M. & sequentib.

Castrum.

Castra prædicantium, continentium, bonorum coniugatorum. to.2.65.E F
Castra designantur diuersa. Ibidem.

Casus.

Casus vnius, solet esse cautela alterius. tomo.2.186.A B

Casurus.

Casuri semper in præcipiti stant. to.1.136.L

Catenæ.

Catenæ obligationis quæ sint. to.1.154.D

Cauernæ.

Cauernæ terræ, dicuntur occultæ hæreticorum prædicationes. to.1.119.E
Cauernæ etiam dicuntur cogitationes prauæ. to.1.120.D
Cauerna maceriæ, dicitur vulnus lateris Christi. to.2.46.H I

Causæ.

Causarum occupationibus agitatus debet ad aliquem habere recursum. to.2.195.B
Causæ dubiæ sunt Romæ determinandæ. to.2.188.H
Causarum inter turbas non moueri, magni est animi. to.2.194.B

Cedar.

Cedar tenebræ interpretatur. to.2.44.M

Cedrus.

Cedri nomine prauorum potentia designatur. to.1.193.L
Cedri nomine aliquando cœlestis gloriæ celsitudo designatur. Ibidem.
Cedrus quid designet. to.2.45.A
Cedrus quos designet. to.2.111.I
Quare cedrus, spina, myrtus &c. in ecclesia poni dicantur. Ibidem.K L

Celeritas.

Celeritas, seu festinatio, cōmēdat. t.2.113.M

Cella.

Per cellam vinariam potest etiā sacra scriptura designari. to.2.46.A

Census.

Non est census in crimine, sed affectus. tomo.1.65.C

Centenarius, & Centum.

Centenarius numerus decemplicato denario perfectus est. to.1.87.A
Centenarius maximam perfectionem continet. to.2.87.H I
Vitam aliorum per centum metiri. Ibidem.K. & sequentib.
Centenarij numeri perfectio. to.2.89.F G. & 96.L. & 124.E

Centumcellensis.

De Centumcellensi presbytero, qui à cuiusdam spiritu petitus est, vt post mortem per Eucharistiā posset iuuari. to.2.43.E

Cerastes.

Ceraste serpēs cornutus dicitur. to.1.185.L
Ceraste antichristum significat. Ibidem.

Cerbonius.

De Cerbonio Populonij episcopo. t.2.30.D
In nauim non pluit in qua corpus Cerbonij defe.ebatur. Ibidem.E

Certamen.

Mos describēdi palestræ certamē. to.1.1.G
Certantium conditiones. Ibidem.G H

Cerua.

Ceruarum natura. to.1.178.E
Quid per ceruas designetur. Ibidem.F
Parturientes ceruas obseruare. Ibidem.L

Ceruus.

Cerui dicuntur patres antiqui. to.2.46.M

Ceruix.

Ceruix in malis superbiam, in bonis libertatis erectionem signat. to.1.77.A

Cetus.

Ceti noīe, antiquⁿ hostis designat. t.1.46.A

Chaldæi.

Chaldæi Iudæos Christum crucifigētes figurabant. to.1.8.L
Chaldæi feroces interpretant. Ibid. & 33.G
Chaldæorum turmæ, Pharisæos, Herodianos, & Sadducæos designabant. Ibidē. M
Quid per Chaldæos rapientes camelos designetur. to.1.10.E F
Quid per Chaldæos ferientes pueros camelorum custodes, intelligatur. Ibidem.F
Chaldæi interpretātur captiuantes, vel dæmones. to.2.56.D

Chalcedonenſis.

De Chalcedonensi synodo, & aliis tribus synodis recipiendis. to.1.166.M
Excommunicandus est qui cōcilio Chalcedonensi aliquid addere vel minuere præsumit. to.2.172.H & seq. & to.2.176.G. & 199.M. & 208.K L
Chalcedonēsis cōcilij authoritas. t.2.176.G
De Chalcedonen. synodo. to.2.204.C
De Chalcedonensi synodo omnino recipienda. to.2.208.H.
De quadā synodali epistola Chalcedonen. synodo aduersa. Ibidem.M. & sequent.

Chamus.

Per chamum & frenum quid intelligatur. to.2.137.C

Chanaam.

Cur Chanaam filius Cham vltionem peccati paterni pertulit. to.1.152.G
Quare terra Chanaam Iudæis data sit. tomo.2.14.M

Chananæus.

Chananæus factus est tributarius tribui Ephraim. to.1.20.G
Chananæus, populus gentilis, vitium significat. Ibidem.

Charitas.

Ex charitate virtutes oriuntur. to.1.3.F
Duo sunt præcepta charitatis, dei amor, & proximi. to.1.7.D. & to.2.3.A. & 193.G
Charitas est mentis oculus. to.1.31.F
Charitas in culmen cōtemplationis eleuat. to.1.38.H
Ordo charitatis. to.1.39.E. & 149.A B
Et duo eiusdem præcepta. Ibidem.
Charitatis vires in patres antiquos. tomo.1. 61.G. & sequentib.
Virtus charitatis. Ibidem.G. & seq.
Quomodo charitas patiens est, & benigna. Ibidem.K
Quomodo charitas nec æmulatur, nec inflatur. Ibidem.
Charitas non irritatur, nō cogitat malum, non gaudet super iniquitate. Ibidem.L
Charitas non agit perperam, non est ambitiosa, nec quærit quæ sua sunt. Ibidem.
Charitas calori comparatur. to.1.97.L
Dare consilium stulto, charitatis est: dare sapienti, ostētationis: dare ipsi sapientię, peruersitatis. to.1.100.F
Charitas oīb⁹ virtutib⁹ antefert. t.2.284.A
Charitas præstat ieiunio. to.2.272.I
Charitas pastorē debet ornare. t.2.326.B C
Charitatis feruor per concupiscentiam extinguitur. to.2.311.A
Summa perfectio charitatis, est inimicos diligere. to.1.130.E
Duobus modis charitas ostēditur. Ibidem.
Sola custodia charitatis probat nos dei discipulos. Ibidem.
Charitatis effectus. tomo.1.160.I. & 294. I. & seq. & to.2.215.F
Iram reprimit charitas. to.1.168.E
Charitas reprimit vitia. Ibidem.
Charitas luxuriam domat. Ibidem.
Charitas auaritiam castigat. Ibidem.
Charitas est vinculum perfectionis. Ibidē.
Charitas superbiam debilitat. to.1.168.F
Charitas, quæ diuisa sunt, vnire consueuit. to.1.177.I
Paulū charitas impellebat ad ecclesiæ augmentum. Ibidem.H I
Charitas deum simul & proximum diligit. to.2.4.F
Charitas per impatientię vitium amittitur. to.2.9.A.
Charitas est mater custosque omnium virtutum. Ibidem.
Lex Christi charitas est. to.2.15.D
Charitas est legis plenitudo. to.2.35.H
Charitas sancta cor pacificat. to.2.44.I
Quomodo charitas in spōsa per cellam vinariam ordinatur. to.2.46.A
Plus in charitate animorū vnitas, q̄ corporalis presentia venerari solet. to.1.169.L
Charitas est ascensus purpureus ad gloriam. to.2.81.F G
Charitatis feruoris exemplum est Ioannes. to.2.82.D
Charitate dei & proximi vita nostra debet mensurari. Ibidem.I
Per arcum charitas designatur. Ibidem.
Charitas ad proximum. to.2.84.L M
Homo in omnibus operibus suis se in charitatis amplitudine dilatet. to.2.85.G
Charitas quomodo lata est. Ibidem.
Quomodo via charitatis angusta est, & lata. Ibidem.
Charitas est maior fide & spe. to.2.96.L
Charitas vera in duob⁹ cōsistit. to.2.102.H
Charitatē in nobis ferire quærit hostis antiquus. to.2.117.K
Virtus charitatis in quo consistat. Ibidē.L
Charitatis vere affectum fratribus impendere debemus. to.2.118.F
Charitas in prælatis non cesset lingua tacente. to.2.124.C D
Charitas est plenitudo legis. to.2.125.D
Charitas vera quæ est. to.2.130.L
Charitas quomodo probatur. Ibidem.
Charitatē verē habet q & amicū diligit in deo, & inimicū propter deū. to.2.135.K
Charitate frigescente cor à bonis silet. to.2 138.F
Charitas est mater omnium virtutum. tomo.2.183.E. & 192.C D
Charitatis super cæteras virtutes excellentia. to.2.184.M
De laude charitatis. tomo.2.192.C.G. & 203.A. & 217.E
Charitas locis diuidi nō potest. t.2.222.M
De charitate clericis exhibēda. to.2.245.A
Charitatis opera. to.2.250.H

Cherubin.

Cherubin plenitudo scientię dicit. t.1.101.C & 196.G. & t.2.115.H. & 125.B. & D. & G
Duo Cherubin, duo testamenta signabant. to.2.61.M. & 62.A
Dominus quare dicitur sedere super Cherubin. to.2.125.G

Chobar.

Chobar interpretatur grauitas. to.2.56.D

Chrisma.

Ex quibus conficitur chrisma. to.2.45.H

Christus.

Christus in carnem veniens, simplicitatem cum rectitudine tenuit. to.1.2.A
Christus iuxta humanitatis naturam deum timuit. Ibidem.B
Christus Iob comparatur. Ibidem.
Christus Oriens dicitur. Ibidem.K
Quid nobis Christus sua petitione impetrauerit. to.1.3.A
Quare Christus Apostolorum pedes post prædicationem lauerit. Ibidem.B
Christi incarnatio nostræ emūdationis oblatio est. Ibidem.C
Ordo apparitionum Christi post resurrectionem. to.1.7.K
Vis incarnationis Christi. to.1.8.B C
Quomodo Christus venit simplex, & rectus, ac timens deum, & recedens à malo. Ibidem.D
Quomodo Christus vniuersa quæ habebat in manum tentantis dedit. Ibidem.F
Quomodo Christus nudus de vtero matris synagogæ exiit. to.1.9.F
Quando Christus in vterum matris reuertetur. Ibidem.G
Christus vt deus dat omnia, vt homo accipit omnia. Ibidem.
Christus per corpus adhuc multa quotidie patitur. to.1.13.G
Christus passus non fuisset, nisi primus homo deliquisset. Ibidem.H
Christⁿ est mediator dei & hominū. Ibidē.
Christus à debita morte nos non liberasset, nisi indebitā mortē suscepisset. Ibidē.I
Christus frustra iuxta seipsum afflictus est, iuxta nos verò non frustra. Ibidem.
Quomodo Christus frustra afflictus est. to.1.13.I
An diabolus cognouerit Christum fuisse filium dei. Ibidem.K
Christus, pro nostra redemptione, membrorum satanæ manibus seipsum tradidit. Ibidem.L
Christus ipsos à quibus tenebatur, tenebat. to.1.13.M
Anima Christi non est tentatione turbata. Ibidem.
Animam Christi diabolus seruare præcipitur. Ibidem.M. & sequen.
Ab ipso mūdi exordio mēbra Christi expugnare diabolus conatus est. to.1.14.B
Multi qui gladiis non possunt, peruersis actibus Christū persequuntur. Ibidem.D
Christus quotidie patitur omne quod à reprobis eius electi lacerantur. Ibidem.
An Christus ab hominibus tot peruersa to lerauerit, quot pia intulit. Ibidem.
Christus dicitur petra. to.1.15.L
Quòd Christus non angelus, sed homo factus est. to.1.18.D
Christus est caput bonorum, hi autem corpus eius. Ibidem.L
Quare Christus vno die & duabus noctibus in sepulchro iacuit. to.1.19.K

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus per vmbram suæ mortis, nostra peccata deleuit. to.1.19.K
Christus tres mortuos suscitauit. to.1.21.D
Quare Christus quartum mortuum nō suscitauerit. Ibidem.D E
Ante Christi passionem iusti inferni claustra tenebant. Ibidem.K
Mors Christi ad coniunctionem sui corporis valuit. to.1.34.C
Persecutorū Christi cęcitas.t.1.34.D.&leq.
Incarnationis Christi mysteriū. t.1.37.L M
Caput nostrum Christus est. to.1.47.C D
Instabilis est domus,quę Christum non habet in fundamento. to.1.49.F
Christi pauperes huius mundi potestates calcauerunt. to.1.52.E
Mirabilia Christi. to.1.53.A
Christus ad pœnam culpæ sine culpa peruenit. to.1.56.I
Christi opera redēptionis humanæ. Ibidē.
Christus nouus homo factus, ad nos deo placandos. Ibidem.
Christus contradictor est ad culpam amicus ad pœnam. Ibidem.
Christus non venit vt timeretur. Ibidem.K
Quare Christus dicitur fortitudo & sapiētia patris. to.1.67.B C
Christus hominibus peccata quæ ignorabant aperuit. to.1.69.I
Christus solus mūdus dicit, quia sine carnis delectatione cōceptus est. to.1.70.M
Quō Christus potest dici radix. to.1.71.H
Ante Christi aduentum quisque,quantumcunque probatæ vitæ,ad infernum descendebat. Ibidem.M
Sanguis Christi melius loquitur, quàm sanguis Abel. to.1.77.F
Sanguis Christi clamor eius est. Ibidem.
Christus est testis cuiusuis fidelis. Ibidē.G
Christus nec cogitatione,nec opere peccauit. to.1.78.C
Christus est expectatio iustorum.to.1.79.B
Christus i domo sua incognitus,quasi peregrinus extitit. to.1.83.B C
Christus postquam per prophetas Iudæis locutus est, tandem ore proprio est locutus. Ibidem.D
Quomodo Christus seruū rogauerit.Ibid.
Halitus Christi,odor est carnis eius. to.1.83.D.
Quomodo Christus incarnatus filios rogauerit. Ibidem.E
Christus & ecclesia vna persona est. Ibidem.H. & 113.B. & 133.M
Discipuli Christi in passione eius fugerūt. Ibidem.
Christus exēplo monstrauit quod promisit in præmio. to.1.84.I
Quomodo Christus nos butyro & melle satiauit. to.1.87.E
Solus Christus æquitatis nomine designatur. to.1.94.H
Christus mare calcans, eius repressit procellas. to.1.101.H
Prudentia Christus, non virtute, percussit superbum. Ibidem.
Christus post baptisma tentatus est à diabolo. Ibidem.I
Christus pro nobis mortē soluit indebitā, vt nos à morte debita liberaret. Ibidē.K
Modus tentationis Christi & victoriæ eius. Ibidem.
Ad quāta probra Christus propter nos venire consensit. to.1.102.G
Christus nos persecutores vna prostrauit voce. Ibidem.
Quis Christi iram toleret,cuius mansuetudo non potuit tolerari. Ibidem.G H
Egens homo dicitur Christus. to.1.106.I
Christus vulturis noīe appellat. to.1.107.B
Christo nec quisquam in antiquis vel nouis patribus aut angelis æquatur.to.1.109.E
Christus non est alter in humanitate, alter in diuinitate. to.1.110.C
Christus non conceptus, aut natus, purus homo. Ibidem.
Christus solus veraciter sanctus natus est. Ibidem.
Christus aliud ex patre, & aliud ex matre est,non tamen alius. to.1.110.D
Christus transiens ab Hierico duos cæcos illuminauit. to.1.111.G
Quomodo Christus petra riuos olei fudit. to.1.113.I
Quare Christus duobus cæcis illuminatis prohibuit miraculū reuelari,quos postea permisit reuelare. to.1.114.K
Christus non primum locum habet,sed vltimum,in his qui carnem animæ pręponunt. to.1.117.I
Quomodo Christus quasi rex sedet in corde nostro. Ibidem.K
Christus dicitur murus. to.1.121.M
Christi milites aliquando Christum impugnant. Ibidem.F
Christus sine sua morte reuocare nos potuit à passione. to.1.123.E
Christus duodecim apostolos habebat,sed vnus eorum persecutor erat. Ibidem.M
Christ⁹ posit⁹ nobis est i exēplū. t.1.125.M
Quare Christus apparuit hominib⁹ in carne. to.1.126.A
Quare Christus coram Herode tacuit. tomo.1.131.I.
Quare Christ⁹ i passione tacebat. Ibid.K L
Constantia Christi in omnibus. Ibidem.
Quomodo Christus sit mediator. Ibidē.M
Christus adiuuit hominē fact⁹ homo. Ibid.
Quomodo Christus interpellat pro nobis. to.1.132.A
Christus nūc mansuetus est in suo testamēto,sed districtus erit in iudicio. Ibidē.C
Christus ad reprimendam elationem,iudicium magistri elationis in medium profert. to.1.134.C D
Christus detestatur appropinquantes ad eum per ordines, & subsidia vitæ præsentis exquirentes. to.1.138.L
Quare Christus dictus est angelus. tomo.1.139.H. & 140.A
Christus ad nos venit tanquam medicus. Ibidem.H
Christus nullam pœnam ex necessitate suscepit. to.1.139.I K
Christi mors & resurrectio distat à nostra. Ibidem.
Christus in quo nobiscum concordat, & in quo discordat. to.1.139.K
Christus prō nobis patri loquitur.Ibidem.
Dicere Christi quid sit. Ibidem.M
Christus in quo miseretur homini.Ibidem.
Christ⁹ p nobis patrē iterpellat. t.1.140.C
Cur Christus in agone factus, prolixius orauit. to.1.141.E
Quare Christus per seipsum æs nummulariorum fudit, & cathedras vendentium columbas euertit. to.1.148.G
Christus non solum patris sapientia,sed æquitas nominatur. to.1.150.G
Christus mira iudicia exhibuit quæ cogitari non possunt. to.1.157.A B
Christi opera nostram scientiam excedunt. Ibidem.B
Christo nato angeli concinunt, Gloria in excelsis deo &c. to.1.159.B
Iudæi Christi mortem apud Pilatum procurauerunt. to.1.161.F
Christus Iudæorum sæuitiam vsq; ad mortem pertulit. Ibidem.G
Christi miracula corda Iudæorum indurauerunt. Ibidem.
Christus in carne ad ecclesiam veniens, fines ecclesiæ occulti iudicij subtilitate distinxit. to.1.165.F
Christus duos parietes coniunxit in vnum. Ibidem.L
Quare Christus in vrbe miracula faciebat, & in monte orando pernoctabat. to.1.167.A
Christus dicitur semper de patre natus, & non semper nascitur. to.1.168.G
Christus in natiuitate diuina ab homine cognosci non poterat. Ibidem.H
Christus ex patre natus sine tempore, ex matre natus est in tempore. Ibidem.
Dum Christus vmbras nostræ temporalitatis susceperit,lumen nobis suæ æternitatis infudit. Ibidem.I
Quomodo extrema terræ Christus tenuit. to.1.169.A
Quomodo Christus concussit impios terræ. Ibidem.
Qui non arguunt cùm possunt, Christum tacendo negant. to.1.169.K
Quomodo Christus deambulauerit in nouissimo abyssi. to.1.170.F
Innumeræ gentes post Christi resurrectionem in illum crediderunt. Ibidem.G
Christus est via per quam lux spargitur. to.1.171.K
Christus in carne veniens septem pleiades coniunxit. to.1.174.G
Nemo prēter Christum omnes gratias spiritussancti habuit. Ibidem.
Quomodo Christus dicit Lucifer. Ibidē.H
Quare Christus verme,scarabeo,& vilibus rebus figuretur. to.1.180.I
Quare infirmitates Christus assumpserit. Ibidem.K L
Christus,vt deus,cum patre dat omnia: vt homo,à patre accipit omnia. Ibidem.M
Christus homo inter homines factus, vsum tenere hominum noluit. Ibidem.
Christus noua conuersatione vsus est inter homines. Ibidem.
Christus fugit quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt. Ibidem.
Christus vitam nobis ignotam demonstrauit. Ibidem.
Qui verē Christum sequantur. to.1.181.G
Quare Christus natus ponitur in præsepe. to.2.182.G
Christus quatuor animalibus euangelistarum comparatur. to.1.190.B
Petra dicitur Christus. Ibidem.D
Christus incarnatus est,vt angelica damna sarciret. Ibidem.F
Christus dicitur manus,brachium,dextera & vox. to.1.191.E

Christus in carne diuinitatem abscondens, quasi hamo cepit diabolum. to.1.198.H
Christi incarnatio. Ibidem.I
Diabolus Christum incarnatum confessus est. Ibidem.K
Per incarnationem Christi captus est diabolus. to.1.199.A
Corpus Christi dicitur domus & templum dei. to.1.200.K
Quare Christus laudauit Nathanaëlem. Ibidem.
Quomodo Christus se humiliauerit. to.1.209.B.
Christus corda regit humilium. Ibidem.D
Positum in flagellis Christum Iudæi non consolabantur, quem post flagella consolabuntur. to.1.211.K
Christus non suam, sed patris sequens voluntatem,eos qui ad se veniunt nō eiicit. Ibidem.M
Quare Christus sedisse super asinam perhibetur. to.1.212.L
Quare Christus Apostolos misit binos ad prædicandum. Ibidem.M.& to.2.107.F
Christus rex fieri noluit, ad crucis verò patibulum sponte peruenit. to.2.2.F
Quare Christus duodecim annos natus, doctores interrogabat in templo,& nō docebat. to.2.14.I.& 56.A
Christus ante tricesimū annum, noluit esse hominum magister in terra. to.2.14.I
Christus quicquid egit,nobis in exemplum actionis præbuit. to.2.21.M
De immolatione Christi per Eucharistiam representata. to.2.44.A
Sanguis Christi animam redemit, & eam quotidie nutrit. Ibidem.M
Christus dicitur flos campi. to.2.45.L
Christus dicitur malus. Ibidem.
Christus dicitur arbor fructifera. Ibid.M
Salutis verbum in solo Christo designatur. Ibidem.
Christus propter miracula dicitur venisse, quasi saliens in montibus. to.2.46.D
Christus quomodo similis capreæ dicitur. Ibidem.
Qualiter Christus per fenestras & cancellos prospicere dicitur. to.2.46.E
Christus,propter fidem,sponsam suā amicam vocat. Ibidem.
Christus dupliciter nos exhortat. Ibidē.H
Christus dicitur candidus & rubicundus. to.2.50.E
Caput Christi deus. Ibidem.
Per comas Christi, fideles intelliguntur. Ibidem.F
Christus cedris est excelsior. Ibidem.L
Odorus est super omnia Christus. Ibidem.
Christus lilia colligit, dum bonos ad se trahit. to.2.51.A
Caput Ecclesiæ Christus. to.2.52.G
Christus botro comparatus ex synagoga processit. to.2.54.C
Christus peruersos dimittit, & sanctos visitat. Ibidem.F
Quantum debemus Christum imitari. tomo.2.57.C
Christus caput est omnium electorum. to.2.58.M
Christus per quatuor animalia figuratur. Ibidem.
In candelabro Christus designatur. to.2.61.E.
An Christus iuxta virtutes animæ, percussionibus proficere potuerit. to.2.61.E
Corpus Christi sunt omnes fideles. Ibidē.
Christus multis actib⁹ figuratus est. Ibid.L
Christi corpus in aliquibus aquæ simile fuit. to.2.64.A
Excellentia Christi cæteras superat. to.2.255.A B.& sequentib.
Quomodo Christus sit sub throno angelorum, & super thronum eorum. to.2.66.E.
Quomodo Christus habere speciem ignis in circuitu dicatur. Ibidem.
Christus mores nostros & culpas solus portat. to.2.77.H
Quare Christus æri cōparatur. Ibidē.L M
Quare Christus miracula fecit, & tamen passus est humana, Iudæis ingessit dubium. to.2.78.G
Christus natus est vt ad sanctæ Ecclesiæ fidem nos introduceret. Ibidem.H
Christus imminēte passione, discipulis suis vitæ præcepta dedit. Ibidem.I
Murus Christus dicitur incarnatus. to.2.79.E.
Christus murus nobis intus est deus, foris verò deus homo. Ibidem.
Christus mundi aduersa nō timuit,& prospera vitauit. Ibidem.F
Christi labores in hoc mundo. Ibidem.F G
Christus cum sancta Ecclesia vna substantia est. tomo.2.80.E. & 143.E.
Quomodo Christus per portam,& virū ad portam venientem,designetur. Ibidem.
Qualiter Christus est pastor ouium, ostiū, & ouis. Ibidem.
Qualiter Christ⁹ intret,& per semetipsum intret. Ibidem.
Christus corporis Ecclesiæ caput est,Ecclesia verò capitis Christi corpus est. Ibid.
Christus est Oriens. Ibidem.G
Christus est via,veritas,& vita. Ibidem.
Christus est finis noster. t.2.83.M.& 134.I
Omnia incarnationis Christi mysteria in Ezechiele continentur. Ibidem.D
Christus natus synagogam deseruit,& gētes collegit. to.2.96.D
Quare Christus ante discipulorum oculos cæcum illuminauit. to.2.98.K
Miracula Christi vltra ipsam veritatem aliquid innuunt. Ibidem.
Christus cæcum transiens audiuit,sed stans illuminauit. Ibidem.K
Humanitatis Christi transire est, sed stare diuinitatis. Ibidem.
Christus pro hominibus multa toleravit. Ibidem.M
Christum suo itinere ambulantes inuenimus. to.2.99.A
Christi incarnatio vix inuestigari potest. to.2.101.G
Natiuitas Christi,& mysteria eius. tom.2.317.E
Christus solum per suggestionem tentatus est. Ibidem.L
Christus si voluisset, suos persecutores exterminasset. to.2.109.G
Christus fuit rex & sacerdos. tomo.2.110.K.
Christus creuit,& Ioannes minutus est. tomo.2.111.A
Christus solus mortuus est, qui solus non resurrexit. to.2.112.K
Passio Christi lōge distat à nostra.t.2.113.C
Christus fuit mors mortis,& morsus inferni. Ibidem.E
Quare Christus duobus discipulis,eūtibus in Emaus,se nō manifestauit. to.2.114.C
Quando dicatur Christus in corde nostro ascendere ad patrem. to.2.115.L
Quomodo Christus corpus suum incorruptibile palpabile fecit. to.2.116.H
Christus mitis resurgendo, districtus erit iudicando. to.2.117.E
Quare Christus ad Centurionem, non ad Regulum ire promittit. to.2.118.I
Quare Christus describitur sedens à Marco,stans verò videtur à Stephano. to.2.119.H.
Christi mansuetudo. to.2.120.D
Christus apud Pharisæum fuit pastus intus & foris. to.2.123.B
Christus appellatur ceruorum hinnulus. Ibidem.
Christus confessioni peccatorum non pœnam,sed vitam promittit. Ibidem.L
Christus non componitur ex duabus personis. to.2.130.A
Christus quare voluit esse pauper. tom.2.143.C
Christus cum tota sua ecclesia,est vna vera persona. Ibidem.E
Christus dicitur catulus leonis.to.2.144.C
Christus est propitiatio prō peccatis nostris. to.2.148.M
Christus est primitiæ dormientium. to.2.149.D.
Mori in Christo quid sit. to.2.150.H
Christus humanā carnem assumpsit,vt nos à vinculo seruitutis eriperet. to.2.187.F
Christus ad inferos descēdens,quos secum assumpserit. to.2.194.L
Christus ab inferis extraxit, quos viuentes in sua fide & bona operatione seruauit. Ibidem.M
Christus est caput nostrum. to.2.214.G.& 250.E.
Quare Christus quærebat fructum in ficu, cùm nondum tempus esset ficuum. tomo.2.223.A
Christus nescit quod scit, quomodo intelgatur. Ibidem.C
Quare Christus aliquando Iudæorū scandalum curauit, aliquando non curauit. to.2.223.H
Christus multas passus est iniurias. tom.2.229.H.
Quomodo Christus est vnctus. to.2.233.H
Christi corpus Iudæi crudū comedunt, hæretici coctum aqua. to.2.266.D
Christi miraculorum ad prophetarū comparatio. to.2.262.A B
Christi humilitas & obedietia. to.2.255.K
Christi sanctitas excellēs.t.2.261.H.& seq.
Christum incarnari non oportuisset nisi Adam peccasset. to.2.287.F
Christū stare est ecclesiæ cōpati.t.2.256.C
Christus cęteris hominibus sibi durior extitit. to.2.291.M
Christus Mariæ Magdalenæ peccata dimisit, & suæ resurrectionis præconem fecit. to.2.290.M & seq.
Christus immolauit & immolatus est. to.2.255.K L
Christus pro his orauit pro quibus nemo orare dignus fuit. to.2.267.D E

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus conditor noster factus est prelia-
tor noster. to.2.254.L
Christus per humanitatem assumptam ma-
gnas virtutes operatus est. Ibidem.L M
Christus mundis à seculi inquinatione ap-
paruit,& eos spiritu sancto repleuit. to-
mo.2.297.K L
Christus super oës vir fuit. to.2.254.L M
Christus vir fuit qui angelum apostatam
separauit. Ibidem.L
Christus multiplicem habuit excellentiam.
to.2.255.A B.& sequent.
Christus quomodo sit dominus scientiarū.
to.2.262.D E
Christi pacificus ingressus. to.2.327.D
Christus ante mortem gloriam fugit, post
mortem cognosci voluit. to.2.314.B C
Christus quos maximè diligit.to.2.313.K L
Christi incarnatio quare tãdiu dilata.to.2.
327.F G
Christus paruulus dictus. Ibidem.F

Christianus.

Multi appetunt videri, & nõ esse Christia-
ni. to.1.113.D
Multi gloriantur dici Christiani,sed negli-
gũt esse quod dici gloriant. to.1.147.E
Perfectus Christianus res terrenas defen-
dere non debet. to.1.184.E
Christicolarum multitudo à paganis occi-
sa. to.2.33.H
Christiani à bono opere cessantes, vix se
excusabunt apud dominum. to.2.109.M
Christiani multi sunt nomine,sed non fide.
to.2.122.K
Qui Christianus fieri voluerit,libertate do
netur. to.2.189.H I
Christianus plus misericors, quàm distri-
ctus esse debet. to.2.206.M
Christiani,sunt mẽbra Christi.t.2.215.L M

Cibare.

Deus quomodo nos cibat volumine sacro.
to.2.69.M

Cibaria.

Cibaria Aegypti,qd significẽt.to.1.120.I K

Cibus.

Abiectiores cibi,cum reatu conscientiæ sę-
pe sumuntur. to.1.180.D
Cibus animæ est sermo dei. to.2.292.I
Cibus electæ animę persona est redempto-
ris. to.2.266.G
Cibus spiritualis. to.2.256.G
Cibꝰ mẽtis æterna eius lętitia est.t.2.314.A
Lautiores cibi sine culpa sæpe sumuntur.
to.1.180.D
Cibi carnis non sunt inordinatè appetendi.
to.2.12.F.

Cis.

Cis bonos designat pastores. to.2.297.E
Cis Christum & omnes electos figurat. to-
mo.2.291.M
Cis durus interpretatur. to.2.289.C

Cineus.

Cineus,possessor interpretatur. to.1.190.C

Circuitus.

Circuitus per gyrum,laboris designat an-
xietatem. to.1.5.H

Circulus.

Circulus aureus in naribus suis, mulier pul
chra & fatua. to.1.182.E
Per circulum diuinæ virtutis omnipotentia
signatur. to.1.199.F
Per circulum occulti iudicij adiutorium
signatur. to.1.199.E

Ciuis & Ciuitas.

Ciuitas à conuiuentium conuersatione di-
citur. to.1.74.K
Ciuitates desolatæ quid significent. Ibi-
dem.K L.
Ciuitatis nomine Ecclesia designatur. to.1.
96.M.
Supernorum ciuium numerus infinitus &
definitus est. to.1.99.K L
Ciues Hierusalem angarias soluunt Baby-
loniæ. to.1.108.K
Porta ciuitatis bona actio dicit. to.1.113.K
Quid ciuitas super montem condita. to.1.
179.K.
Quid multitudinem ciuitatis contemnere.
Ibidem.L. & 180.M
Superna ciuitas ex angelis & hominibus cõ
stat. to.2.125.B.& 130.D
In ciuitate stare. to.2.293.L
In ciuitatẽ venire vel ascendere. Ibidẽ.K L
Ciuitatis partes quatuor. to.2.296.G

Clamare.

Clamare & tacere inter se repugnant. to-
mo.2.136.D

Clamor.

Clamor est & bonus & malus. to.2.143.F

Claudus.

Claudus quis dicatur. to.1.115.C.& seq.&
tomo.2.9.G

Clauis.

Clauis apertionis, sermo correptionis est.
to.2.4.H.& 155.D
Clauium Petri potestas. to.2.176.M
Clauis in qua aliquid est de catenis Petri
inclusum. to.2.218.A
Clauis sancti Petri mirabile prodigium.
to.2.196.A B

Clericus.

De clerico à dæmone liberato. to.2.26.A
Clericus ordine susceptο iterum obsessus
est. Ibidem.
Ignoti vel peregrini nõ sunt ad clericatum
promouendi. to.2.163.H
Qui clerici fieri prohibeantur. Ibidem.
Clericus mappulis sine apostolica licentia,
vti non debet. to.2.171.B
Clericorum officium ad Ecclesię ornatum,
non ad fœditatem actuum pertinere de-
bet. to.2.172.L
Clericorum maleficorũ pœna. to.2.175.A
Clerici à laicis iudicibus, non sunt oppri-
mendi. Ibidem.C
Clerici sub disciplina vitã custodiant cle-
ricalem. to.2.178.D
Clerici vel monachi nõ debent à laicis cõ-
ueniri. to.2.187.D
Importunitas clericorum in monasterio.
to.2.189.C D
De submouendo clericorũ dominio in mo
nasteriis. to.2.298.H
De portionibus clericorum. to.2.200.D
De clericis sacra vasa vendentibus. tom.2.
202.E
Clerici ad modum episcoporũ viuere de-
bent. Ibidem.H
Clerici pro suis excessibꝰ ab episcopis suis
puniti,non sunt ab aliis defendendi. to-
mo.2.210.H I. & 228.F
De clericis episcopo non obedientibus.
Ibidem.I
Clericus clericum ad publica iudicia non
pertrahat. to.2.228.F G
Clerici contra episcopos suos non defen-
dendi. Ibidem.
Clericus coram laico non conueniatur. to-
mo.2.224.K
Clericus ratiociniorũ causas susciperε nõ
debet. to.2.237.F
Lex imperatoris contra trahentes clericos
ab ecclesia. to.2.245.L
Immunitas clericorum,ad ecclesiam confu
gientium. Ibidem.L
Clerici nihil proprium possideant. tom.2.
252.D E
Clerici extra sacros ordines constituti,cõ-
trahere possunt. Ibidem.E
An clerici continere non valentes, possint
cõtrahere,& ad seculum redire. Ibidẽ.

Cliuus.

Cliuum ascendat qui cupit inuenire viden-
tem. to.2.293.A

Cocytus.

Cocytus,luctus dicitur. to.1.9.G H
Sapientes huius seculi,cocytõ apud inferos
fluuium currere putauerunt. Ibidem.

Cœlum.

Cœlum,infernus, terra & mare à deo sub-
uertuntur. to.1.62.G
Cœlum, infernus, terra & mare in vnum
coarctantur. Ibidem.
Cœli iustos designant. to.1.88.G
Quomodo cœlum & terra transibunt. to-
mo.1.99.B C
Cœli,spiritus cœlestes designãt. to.1.162.I
Per cœlos etiã electi designantur. Ibidẽ.K
Cœlum quid significet. to.1.173.A
Quid sit rationem cœli in terra ponere.
to.174.L
Quid sit ordinem cœli nosse. Ibidem.
Quid cœlorũ cõcentus. to.1.176.H.& seq.
Quid cœlorum ratio. Ibidem.
Cœli concentus in reproborum ignoran-
tia extrinsecus dormit. Ibidem.K L
Cœli concentus in mentibus electorũ non
dormit. Ibidem.
Cœlũ dicitur Ecclesia electorũ. to.1.179.I
Cœlum, per viam angustam quærendum.
to.2.47.B
Cœlum est anima iusti. to.2.80.B
Cœlorum virtutes quæ dicãtur.to.2.97.M
Cœlum æthereum, & aëreum differunt.
to.2.119.F
Ornamenta cœlorum, sunt virtutes prædi-
cantium. to.2.120.K
Regnum cœlorum, est Ecclesia iustorum.
to.2.129.M.& 130.A
Cœlum nulli homini pateret, nisi filius ho-
minis carnem sumpsisset. to.2.143.A B
Cœli, doctores Ecclesiæ dicti sunt. tom.2.
147.H
Cœli peribunt,& non peribunt. Ibidem.I.

Cœlestis.

Cœlestibꝰ aduersatus pœnis tartareis præ-
paratur. to.2.311.B

Cœna.

Cœnam magnã fecit dominus. to.2.127.E
Cœna facta, nullum restat conuiuium.
Ibidem.
Alij vocantur ad cœnam, & contemnunt:
alij vocantur,& veniunt:alij compellun-
tur intrare. to.2.128.A
Compelluntur aliqui intrare ad cœnam do
mini. Ibidem.C

Cogitatio,& Cogitare.

Quisquis in cogitatione à rectitudine exor
bitat,in tenebris peccat. to.1.1.M
Repressio suggestionis cogitationis illicitæ.
to.1.16.D
Cogitationum vitiosarum in virtutes con-
uersio. Ibidem.G
Omnes qui in hoc mundo videri aliquid vo
lunt,densis cogitationibus comprimun-
tur. to.1.21.L
Diuersitas cogitationũ vexantium animos.
Ibidem.L.& sequent.
Cogitationum tumultus, somniis æquipa-
rantur. to.1.21.M
Cogitationes amputari funditus nequeũt.
to.1.28.I K
Praua cogitare,peccare est. to.1.103.F
Quomodo ex praua cogitatione, homo nõ
habet quod reprehendat. Ibidem.
Nimis difficile est ab illicita cogitatione
cor tergere, to.1.142.D
Cogitationes variæ, tentationes alliciunt.
to.1.156.G
Nemo suarũ cogitationum sibi victoriam
tribuat. to.1.168.F
Cogitatio interior libidinis exteriorẽ sen-
sum mouet. to.2.319.K
Cogitatio immũda glutinum est illecebro-
sorum motuum. to.2.324.A
Cogitatio immũda prœuenit sæpius ad san
ctorum conflictum. to.2.304.B
Cogitationes turpes sunt paleæ.to.2.318.G
Cogitationes turpes vitare non potest qui
honestas non habet. to.2.316.E
Cogitationes libidinum greges & armen-
ta dicuntur. to.2.319.M
Cogitare immunda cum mundis non possu
mus. to.2.320.B
Cogitationes quo auferendæ.to.2.291.A B

Cognoscere.

Aliud est deum cognoscere per fidẽ, aliud
per speciem. to.1.94.F

Cognitio.

Quomodo in cognitionem æternorum du-
camur. to.1.7.K
Impedimenta cognitionis secretorum dei.
to.1.137.G
Cognitio dei,facies dicitur. to.1.140.F
Cognitio diuini consilij absconditur re-
probis. to.2.274.F

Cohabitare.

Cohabitare mulieribus, clerici & monachi
prohibentur. to.2.158.M

Collis.

Collis altitudo est montis. to.2.298.F
Collis domini in lege Moysi reperitur.
Ibidem.I

Collum.

Erecto collo contra deũ currere. to.1.74.I
Per collum spõsæ prædicatores sanctæ ec-
clesiæ designantur. to.2.45.E

Columba.

Columba,simplicitatem designat. to.1.1.F
Quid per duos columbarum pullos. to.1.
191.K
Oculi columbarum, quid designent. to.2.
45.I.
Columbæ,quare resident iuxta aquas. to-
mo.2.50.F
Columbas vendere,quid sit. tomo.2.99.L.
& 185.A B.& M.
Columbæ natura. to.2.100.E
Cathedra vendentium columbas, quando
euertitur. to.2.108.E
Columbas vendere qui dicantur. Ibidem.
Columbæ, donum spiritus sancti designãt.
to.2.131.L
Qui columbas vendere præsumpserunt,eo-
rum cathedræ deo indice corruerunt.
to.2.187.A

Columna.

Columnæ cœli,sunt ipsi beati. to.1.101.E F
Columna ignis & nubis, quare Israëliticũ
populum præcedebat. to.2.112.F

Comedere.

Librum sacrum comedere. to.2.70.E
Comedere in vespere. to.2.313.B

Comminatio.

Comminatio dei, est terror adhuc sequen-
tis supplicij. to.1.22.C D

Commissarius.

Commissarius apostolicus authoritatem se
mittentis habet. to.2.152.K
Commissarius non integre exequens com-
mittentis mandatum, culpabilis est. to-
mo.2.165.K
Commissarius debet diuinum iudicium &
admonitionem committentis semper in
agendis considerare. to.2.201.D

Communicare.

Communicare non licet his qui excommu-
nicatis communicant. to.2.191.C

Communio.

Cõmunione corporis & sanguinis Christi,
quis propter culpã priuat.to.2.168.B C
Communione priuantur contumaces & in-
obedientes,etiam si alia culpa desit. to-
mo.2.188.M
Communionẽ potest recipere mulier post
partum sine peccato. to.2.253.H

Compassio.

Compassio vera in quo consistat.to.1.123.D
Compassionis efficacia. to.1.123.E F
Compassio proximi,in quo consistat. to.2.
122.E
Fraterna compassio, multum valet. to.2.
132.K

Compunctio.

Quatuor modis in cõpunctione afficimur.
to.1.137.L
Compunctionis species. Ibidem.L M
Compunctionis principalia sunt, timor,&
amor. to.2.34.H I
Quot sint cõpunctionis genera. Ibidem.
Compunctionum diuersitas. to.2.97.C
De duobus generibus compunctionis. to-
mo.2.195.K
Compunctio prima electorũ ex timore na-
scitur. to.2.314.E

Computrescere.

Cicatrices computrescere quid sit. tom.1.
58.E. to.2.137.M

Concilium.

Concilia debent cum maturitate celebrari.
to.2.152.I
Concilia sine odio & inuidia, celebranda
sunt. Ibidem.
Concilia debẽt celebrari ad vtilitatẽ pro-
uinciarum & pauperum. Ibidem.
Quatuor conciliorum virtus. to.2.156.A
Quatuor concilia,sicut quatuor Euangelia
sunt obseruanda. to.2.166.M
Contra quinque concilia prima errantes,
excommunicantur. to.2.166.M
Quintum concilium approbatur à Gregο-
rio. Ibidem.
Quatuor cõcilia,sunt inuiolabiliter obser-
uanda. to.2.166.M.& 207.L.& fo.seq.A
De cõcilio cõgregando.to.2.169.M.& seq.
Cõcilij Chalcedonẽ.fides inuiolabiliter est
seruãda.to.2.172.I.& seq. 208.K.& seq.
De peruerso cõcilio Numydiæ.to.2.173.A
De quarto concilio. to.2.175.M.& seq.
Quatuor concilia sunt tenenda, sub pœna
excommunicationis. to.2.176.A
Quatuor prima concilia. to.2.186.F
Qui contra quatuor cõcilia,& Leonis papę
tomum loquitur,anathema sit. Ibidem.
De obseruatione quatuor cõciliorum. to-
mo.2.207.K L
Concilia sine authoritate Romani pontifi-
cis congregata,nihil valent. to.2.211.D
Concilium bis faciendum est in qualibet
diœcesi,per singulos annos. t.2.215.A B
Quatuor conciliorum approbatio. tom.2.
247.K L
Concilium patrum, bis in anno fieri statu-
tum est. to.2.251.A

Concipere.

Concipere dolorem,quid sit. to.1.75.H
Cõceptio hominis,dicit natiuitas.t.1.171.E

Concordia.

Bonum concordiæ, per patientiam deseri-
tur. to.1.127.L M
Concordia facta inter ecclesias, & mona-
steria. to.2.206.A B

Concubitus.

Concubitus & menstrua, quando vitanda.
to.2.253.B
Quanto tempore vir post vxoris partũ ab-
stinere debet à concubitu. Ibidem.C
An concubitus viri & vxoris sit peccatum.
Ibidem.F
An cõcubitus cum sua vxore,impediat cõ-
munionem Eucharistiæ. Ibidem.G
An concubitus cum vxore ex voluptate so-
la,sit peccatum. Ibidem.H

Concupiscentia.

Concupiscentia sæpe intus dominatur. to-
mo.1.126.B
Studiosa cõcupiscentia tantum inquinat in
sacro ordine constitutum,quantũ adul-
terium secularem. Ibidem.H
Concupiscentia in mente locum sibi vendi-
cans mentis oculos ad peccati blandi-
mentum leuat. to.2.310.M.& seq.
Concupiscentiæ effectus. Ibidem.M
Concupiscentiarũ remedium. to.2.311.A B
Concupiscentiæ quomodo sint eradicãdæ.
to.2.290.G H

Condemnari.

Condemnari nullus debet sine iudicio. to-
mo.2.223.A

Condere.

Sicut deus ex nihilo bona condidit, ita per
incarnationem perdita bona reparauit.
to.1.18.A

Confessio.

De vtilitate confessionis, & pœnitentiæ.
to.1.45.K
Vera confessio quæ sit. to.1.48.D
Differẽtia cõfessiõis iusti & iniusti.t.1.69.D
Confessionis effectus. to.1.131.B C
Plerique homines culpas confitentur, sed
humiles non sunt. Ibidem.D

Universidad de Deusto
Biblioteca

Confessionis veræ indicia. to.1.131.D
Mala quę fecimus, spōte cōfiteamur, & hęc aliis arguentibus nō negemus. Ibidem.
Confessionem beatus Iob, vocalem obseruabat. Ibidem.D
Apud aures dei vox valida, deuota confessio est. to.1.154.H I
Confessio est via ad portam paradisi. to.2.82.G H
Confessionis fructus. to.2.95.C.& 136.M.& 148.L.
Per amarum poculum confessionis, peruenitur ad gaudium salutis. to.2.118.M
Confessio aperit vulnus peccati. to.2.133.A
Confiteri aduersum se quid est. to.2.136.G
Cōfessio est & peccati & laudis. t.2.148.M
Confessio vi extorta, non recipitur à iure. to.2.192.M.
Confessio extorta, facit crimen non factum fateri. to.2.221.F
Confessionē peccati nō honor aut gloria, sed vtilitas & contemptus sequi debet. to.2.323.B.
Confessionis veræ signum est in afflictione pœnitentiæ. Ibidem.C
Confidere.
Confidere ordinate vel inordinate de dei misericordia. to.2.274.A
Coniugium, Coniuges.
Bonum est coniugium: sed quę circa ipsum succrescunt, mala sunt. to.1.153.B
Coniuges quomodo sint admonendi. to.2.15.B.
Coniuges suscipiendæ prolis causa meminerint se esse coniunctos. Ibidem.D
Ex coniugiis terrenæ sollicitudines prodeunt. Ibidem.F
Coniugibus coniugalis honestas instanter est imperanda. to.2.319.F
In coniugibus omnis obscœnitatis turpitudo damnatur. Ibidem.E
Coniugatorum virtus. to.2.83.A B
Coniugium bonum est. to.2.127.K
Coniugia religionis gratia non soluantur. to.2.229.D
Neuter coniugum continentiam profiteatur, sine alterius consensu. to.2.230.A
Coniugia causa religionis, solui non debent. Ibidem.E
Conscientia.
Quòd de alterius conscientia non sit temerè iudicandum. to.1.1.M
Conscientia nostra, pulsatis virtutibus turbatur. to.1.10.G
Conscientia in tentatione turbata, subitò obruuntur in corde genitę virtutes. Ibidem.K.
Leuis conscientia concipit, leuior protinus lingua prodit. to.1.26.C
Humana cōscientia, semper in lubrico est. to.1.69.G
Conscientia semper remanet accusatrix. Ibidem.H
Conscientia hominis dum turbatur in homine, reparatur similitudo conditoris. to.2.124.I
Conscientia delictorū, est maxima omnium afflictionum. to.2.152.D
Conscientia debet attestari, quòd lingua loquitur. Ibidem.L
Liber est, quem conscientia non accusat. to.2.194.I.& 229.E
Conscientia peccato obnoxia, etiam si non est accusata, non est libera. to.2.229.E
Consecratio.
Consecratio ab excommunicatis celebrata, nulla est. to.2.174.F G
Consecratus.
Consecratus per violentiam, suspensus est ab officio. Ibidem.
Consensus.
Consensus in delectationem quomodo admittitur. to.1.20.M
Considerare.
Considerat deus malos quos puniat, hos autem ante non vidit. to.1.98.E
Consideratio meliorū, multum prodest ad humilitatem sanctorum. to.1.191.A
Consilium.
Qui sine consiliis viuunt, nullo interim cogitationum dolore fatigantur. to.1.3.E
Consilia nostra viribus nostris non tribuamus. to.1.10.I
Vis diuini consilij, vitari non potest. to.1.34.D.
Consilium diaboli, totum est in perditione generis humani. to.1.57.F
Consilium quid sit. to.1.66.I
Consilia dei occulta super nos, timenda sunt. to.2.99.I
Consilia diuina in sacra scriptura per patres nostros expressa sunt. to.2.275.E
Consilium religionis ab irreligiosis petere non est consilium accipere. to.2.312.E
Consilio accedendi ad deum nil sacerdotes sanctius dare possunt. to.2.314.I
Consilium in rebus arduis, non debet esse præceps. to.2.161.M
Consiliarius.
Consiliarij mali debent caueri. to.2.182.K & 203.H
Consolatio.
Cōsolatio in bonorū amissione. to.1.7.E F
Magna consolatio tribulationis est, authoris nostri ad memoriam dona reuocare. to.1.12.L
Quis ordo in consolatione tenendus sit. to.1.13.B
In afflictorum consolatione, abstinendum est ab increpatione. to.1.76.A B
Consolationis modus. Ibidem.B C
Consolatio super morte amicorum. to.2.215.C.& seq. & 234.F
Consolatio infirmorum. to.2.242.K
Conspectus.
Duobus modis in conspectum domini venimus. to.1.69.D
Constantes.
Constantium conditiones. to.1.116.C
Constantia.
Constantia in Iosue. to.1.158.B
Constantinopolis.
De synodo Constantinopoli congreganda. to.2.211.C D
Constantinus.
Constantinus imperator, de causis episcoporum noluit se intromittere. to.1.29.M
Constantinus, rempublicam Romanam, ab idolorum cultu purgauit. to.2.233.B C
Constantius.
De Constantio mansionario ecclesiæ sancti Stephani. to.2.20.M
Constantij sanctitas. to.2.21.A
Constantius, aquam loco olei, ardere fecit. to.2.21.A
Constantij humilitas magna. Ibidem.B
Constantij forma, & statura. Ibidem.
Quidam rusticus venit ad videndum Constantium. Ibidem.
Constantius Bonifacij nepos, quæritur de duodecim aureis sibi sublatis. to.2.22.B
De Constantio Aquinæ ciuitatis episcopo. to.2.30.A
Constantij responsum, in eius obitu. Ibidē.
Constantius episcopus, prophetię spiritum habuit. Ibidem.
Cōstātij episcopi prophetia impleta. Ibid.
De obedientia Constantio exhibenda. to.2.249.G
Constuprari.
Constuprari vsque ad verticem, quid sit. to.1.147.G
Consuetudo.
Consuetudo ex peccato tandem inducitur. to.1.21.B C
Difficilè post vsum malę cōsuetudinis, quis reuocatur. to.1.21.D
Consuetudo praui operis est domus transgressoris. to.2.324.C
Consuetudo bona viri electi. to.2.143.I
Consuetudo, quæ nihil contra fidem catholicā vsurpat, immota maneat. t.2.160.M
Consuetudines antiquæ, sunt obseruandæ. to.2.160.A
Cōsuetudines antiqs seculariū, facer dotes arripere nō debēt. to.2.176.G.& 211.E
Quæ sunt consuetudinis, nō sunt neganda. to.2.212.D
Quod constat ratione prohibitum, tandem fit consuetudine licitum. to.2.216.K
De diuersis consuetudinibus diuersarū Ecclesiarum. to.2.252.F
Consuetudo ecclesiastica in populo nouo, ex diuersarum ecclesiarum consuetudinibus est ordinanda. Ibidem.
Non locus consuetudinem, sed consuetudo locum commendat. Ibidem.
Consulere.
Consulere qūo oportet dñm. to.2.292.I M
Contemnere.
Contemnunt Christum qui negāt eum esse mundi redemptorem. to.2.268.D
Cōtēnēda etiā nō sunt minima. to.2.272.I
Contemplatio.
Contemplatio interdum humanis ministeriis occupatur. to.1.24.C
Contemplationi deditus, quasi dormire dicitur. to.1.28.C
In suauitate contemplationis intimæ mens non diu figitur. Ibidem.H
Mons est nostra contemplatio. to.1.29.C
Contemplationis sublimitas. Ibidem.D
Contemplatio nunquam commotioni iungitur. to.1.31.A
Homo conditus fuit ad contemplandū creatorem. to.1.45.H
Animus contemplantis videre valet, quod loqui non valet. to.1.87.E
Contemplationi intētus, potest minimis interdum negociis implicari. to.1.115.H
Contemplationis fructus. tomo.1.138.A. to.2.77.K. & 85.L.& sequent.
Effectus cōtēplationis. to.1.159.H.& 179.K
Contemplatione æternę patriæ, cor nostrū de loco suo mouetur. Ibidem.

Vis

Vis contemplationis to.1.190.F.& seq.
Contemplatio diuinarum perfectionum. to.2.65.H.I
Ne contemplatio inflet, tentatio aggrauat. to.2.79.C
Perfectus actus contēplationis. to.2.85.A B
Cuilibet officio & statui contemplatio tribuitur to.2.85.L M
Contemplatio non semper summis, sed interdum infimis datur Ibidem.
Diuisio contemplationum Ibidem.E
Atriū ædificij contemplatio est. to.2.87.H
Contemplatiuæ vitæ fructus Ibidem
Contemplatio interdum tumultus tolerat. to.2.136.K
In contemplatione, quæ sint meditanda. to.2.209.G
Contemplantium eleuatio. to.2.282.K L.& fo.sequen.C
Contemplantes in terra paleas metunt, in cœlo panem to.2.282.K L
Contemplationis effectus to.2.286.F
Contemplatiuæ vitæ studiosi to.2.297.I
Contemplatio vsque ad lucem in qua est deus to.2.297.M
Contemplatio internæ lucis clarissima dies est to.2.312.L
Contemplandi modus doctorum to.2.310.D E
Contemplatiuam vitā nullus qui in aliqua bona operatione non fuit to.2.316.L M
Contemptus.
De contemptu huius seculi to.2.196.F G
Contendere.
Cum deo contendere, est non ei tribuere, sed sibi gloriam suæ virtutis arrogare. to.1.51.I
Contentio.
Contentiones diu de terrenis habere indignum est religiosis to.2.206.A
Contentionibus finis non imponitur, si ea quæ iudicata fuerint compleri differantur to.2.231.C
Contentiones per formam pacis concordiam componere, valde laudabile est. Ibidem.
Continentia.
Ars continentię, quomodo tenēda est. to.1.180.F
Continētium excellentia. to.2.83.A.& seq.
Continentium perfectio to.2.306.G
Contritio.
Contritionis modus to.1.19.M.20.A
Contritio impiorum quæ est to.1.146.G
Contritio peccatorum to.2.97.C D
Contumelia.
Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat to.2.21.B
Conuersatio.
Conuersationis bonæ vir cœlestia amat, terrena despicit to.2.299.F
Conuersatio bonorum to.2.297.H I
Conuersatio electi prædicatoris non in omnibus subditis, sed in solis electis exploranda est to.2.293.A
Conuersatio fidelium quomodo eligenda. to.2.292.M.& seq.
Conuersationis profectus quis. to.2.269.H
Quòd res immensi præmij sit, inter malos laudabiliter conuersari to.1.1.D E
Sunt quædam quæ in familiarium conuersatione corrigi nequeūt sine culpa corrigentis to.1.130.I
Conuersatio bona de præterito, præsumere facit melius in futurum to.2.161.L
Conuersio.
Latronis, in cruce, subita conuersio to.1.108.A
Declaratio primæ vicis conuersionis. to.1.141.G H I K
Tres sunt modi conuersorum Ibidem.
Vitam cuiusque conuersi inchoatio blanda permulcet, aspera medietas probat, & plena perfectio roborat. Ibidem.
Conuersionum initia bonis moribus malisque sunt permixta to.1.188.C
Conuersorum gemitus deus clementer accipit to.2.280.F
Conuersio finalis peccatoris to.2.271.D
Conuersio perfecta to.2.283.G H
Conuersio vera peccatoris non in ore sed in corde accipitur to.2.271.B C
Cōuersionis vis est affectio charitatis. to.2.271.C
Conuersio beati Pauli facta est prouerbiū peccatoris to.2.300.L
Conuersio flagitiosorū facilis non est. to.2.311.C
Conuersio peccatorum multa indiget cōpassione prædicatorum to.2.311.I
Cōuersio perfecta peccatorū. to.2.312.H I
Conuersio peccatoris nulla est sine bono opere & vnitate charitatis to.2.312.I K
Conuersorum difficultas to.2.312.F
Conuersi in monasteriis alios conuertere debent to.2.312.G H
Conuitia.
Conuitia quis facilè tolerat, cùm in secreto mentis ad mala perpetrata recurrit. to.1.178.H
Conuiuium.
Quòd conuiuia sine culpa celebrari vix possunt, & penè epulas comitatur voluptas to.1.1.K & 7.A
Quædam sunt vitia quæ à conuiuiis separari vix vel nunquam possunt to.1.1.K
Conuiuiū domini vltimum, fuit cum septē discipulis to.2.115.A
Cōuiuia sunt plena loquacitatis. to.2.133.K
De conuiuiis iustis & iniustis to.2.164.M
Quę in cōuiuiis tractari debeāt. to.2.165.B
Cophinus.
Cophinus stercoris est memoria peccatorum to.2.121.G H
Coquina.
De fantastico coquinæ incendio. to.2.25.E
Cor.
Si cor veraciter dolet, linguam contra nos vitia non habent to.1.16.F
Corda malè sana sunt, cùm nullo dei amore sauciantur to.1.35.A
Cor hominis, est sacculus dei to.1.72.H
Nihil simplici corde fœlicius to.1.74.D
Cor sine disciplina exaltari non valet. to.1.78.D.
Plus est interdum ex corde compati, quàm dare to.1.123.E
Magna est securitas cordis, nil habere concupiscentiæ seculari to.1.131.E
Afflicti cordis proprium to.1.137.C
Aliena corda humanis oculis clausa sunt. to.1.146.E
Cæcitas cordis nox vocatur to.1.147.C
Apud homines cor ex verbis apud deum verba pensantur ex corde to.1.150.E
Nihil nobis vicinius est corde nostro, & tamen sæpe longius euagatur to.1.154.K
Locus humani cordis, est delectatio vitæ præsentis to.1.159.G H
Quomodo cor nostrū nube vestit. t.1.168.C
De affligendo corde inter sacra mysteria, & de mentis custodia post compunctionem to.2.44.B
Cor domino præparare to.2.284.G
Cor ecclesiæ sanctæ to.2.256.M.& seq.
Cor & anima dei est sacra eius scriptura. to.2.270.I
Cor nostrū in medio nostri est. to.2.284.G
Cor nostrum non habemus quotiens graiter delinquimus to.2.263.K
Cor dei voluntatē eius designat. to.2.308.E
Cor aliud qūo immutatur to.2.300.B C
Corda secularium aspera sunt, si prius religiosorum exempla nō vident. to.2.313.C
Cor suum sancti vix inuenire possunt. to.2.315.A
Cordi nostro, linguæ, & operi hostes inserere peruersa moliuntur to.2.309.A
Cordis ostium multi contra virtutem claudunt to.2.101.E
Multi habent cor contritum, qui non habent humiliatum to.2.142.E
Cor sacerdotis, est arca dei to.2.202.K
Cornelius.
Cornelij conuersio to.1.163.B
Cornelius antequam fidelis esset, pro bonis operibus meruit audiri to.2.67.H
Cornelij eleemosynæ, ante baptismum acceptæ sunt to.2.89.D
Cornelius non operibus venit ad fidem, sed fide venit ad opera Ibidem.
Cornelius fidem habuit, cuius orationes deo placuerunt Ibidem.
Cornu.
Cornu signat elationem to.1.182.E
Quid sit cornu in nare gestare. to.1.184.M
Vndecimum cornu bestiæ, quid designet. to.1.192.E
Cornu mentis est intentio to.2.263.L
Cornu Christi est eius imperium & regnū. to.2.263.G H
Cornu oleo impleri quid to.2.324.H I
Cornu multipliciter accipitur. to.2.326.M
Cornu oleo plenum to.2.326.M.& seq.
Cornu plenum quis habet to.2.326.E F
Corona.
Corona victoriæ præmiū est to.1.82.I K
Corona nō datur sine victoria. to.2.45.D
Corpus, & Corporalis.
Corpus nostrum tactus vsum habet, caput verò omnium sensuum to.1.11.G
Vnum corpus sunt diabolus, & omnes iniqui to.1.78.C
Nihil in rerum corporalium natura, cœlo & terra durabilius to.2.98.B
Corpus si non reficitur, vox ipsa subtrahitur to.2.111.G
Corpus domini quomodo potuit ad discipulos ianuis clausis intrare to.2.116.G
Corrigere & Correctio.
Pro qualitate personarum, temperanda est correctio doctorum to.1.76.B
Proteruus difficilè corrigitur Ibidem.D
Ars corrigendi proteruos Ibidem.E
De manu fugit ferientis, suam corrigens prauitatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prauitatem to.1.105.F
Correctionis modus in reprobos.to.1.121.E
Prima, secunda, & tertia correctionis considerationes to.1.136.F
Considerationes habendæ in aliorum correctione Ibidem.
Vitiosus homo corrigi nō poterat,nisi per deum to.1.139.I
Quanto moderamine sancti in correctione vtantur to.1.143.F G
Modus correctionis sanctorum.to.1.149.L
Modus correctionis rectorū to.1.153.F G
Correcturus alios seipsum priꝰ intueri debet to.1.156.A.& 165.C
Multi non corrigunt, ne gratiam subditorum amittant to.1.169.K
Difficile est malè inchoata corrigere. to.1.193.K
Facilè culpa corrigitur, quæ erubescitur. to.1.195.M
Effectus correctionis to.1.211.D
Correctionis conditiones to.2.5.K
Qui nulla adhuc bona agere cœperūt,quomodo sint corrigendi to.2.17.H
Correctio inutilis deserenda to.2.23.F
Correctionis modus to.2.183.A B
Qui non corrigit resecanda,committit.tomo.2.204.E
De maleficiis corrigendis to.2.210.L M
Qui corrigere negligit, participem se delicti facit to.2.233.L
De correctione malorum to.2.234.A B
Correctio fraterna to.2.250.M
Correctioni modus pēsandꝰ est.to.2.314.L
Correctio inferiorum à superioribus.to.2.302.E

Corrigia.

Corrigiam calciamēti soluere,quid signet. to.2.101.F G
Corrigia calciamenti,quid signet. Ibidē.G

Corripere,& Correptio.

Quare iusti viri de correptione sua gaudent,& tamen conturbantur.to.1.24.K.
Correptio diuina to.1.34.K L
Differentia correptionis iustorum & iniustorum to.1.60.L M.
Correptionem perdit, qui fallaciter viuit. to.1.99.E
Modus corripiendi iustorum to.1.142.I 143.E.& 171.G H
In correptione non superet ira to.1.156.A
Quid seruandum in correptione vitiorum. Ibidem.
Furens frustra per inuectionem corripitur to.1.177.F
Negligentia correptionis licentiam maiora audendi inducit to.1.173.A
Maior delinquentibus est adhibenda correptio, quando peccata plangenda augentur to.2.237.M
Sup.Correctio Castigatio.

Corruptio.

Grauis est sarcina corruptionis to.1.71.E
De corruptione ad gladium transire, quid sit to.1.138.D

Corui.

Corui de torrētibus,qui dicant.to.1.106.H
Quid corui pullorumque eius nomine designetur to.1.177.G &.seq.
Natura coruorū i nutriēdis pullis.Ibi.L M

Costa.

Costæ vniuscuiusque, sunt sensus animi. to.1.80.H I

Creare.

Deus non minus nos creat, quàm custodit. to.1.58.C D
Quomodo deꝰ omnia simul creauerit. to.1.193.C

Creatio.

Differētia creationis hominis,ab aliis creaturis to.1.57.K
Creatio cœlestium in terrestrium simul facta est to.1.192.C
Distinctio specierū in creatione.Ibidē.C D

Creator.

Creator omnium cuncta per seipsum tenet to.1.21.H
Creator vt se visibilem faceret, humanitatem nostram assumpsit to.1.29.A
Creator transire interdum dicit. Ibidē.A B
Qui dicantur se contra suū creatorem erigere to.1.74.I
Vestigia creatoris nostri, sunt mira opera visibilis creaturæ to.1.150.H
Creator eo immortalis est, quo creaturæ more mutabilis non est to.1.192.G
Dignū fuit,vt qui fuerat creator, esset recreator to.2.140.K

Creatura.

Duas creaturas ad se intelligendum, deus fecerat to.1.18.A
Creatura,quomodo à seruitute corruptionis eripitur to.1.23.B
Quomodo creatura nō volēs vanitati subditur Ibidem.
Rationalis creatura ,ad imaginem dei facta est to.1.29.A
Diuisio creaturarum to.1.33.B
Omnis creatura seipsa ad nihilum tendit. to.1.28.M
Omnes creaturæ suum fatentur creatorem. to.1.66.D E
Spiritualis creatura,deum considerare non sufficit to.1.53.M
Noua creatura in quo cōsistat. t.2.70.C D
Gradus creaturarum to.2.119.B

Creatum.

Intelligere creata perfectè, non sufficimus. to.1.28.A
Omnia quæ creata sunt,bona sunt. t.2.55.C
Cūcta creata ex nihilo facta sunt. to.1.95.D
Ex creatis agnoscimus quātum à creatoris sublimitate distamus to.1.150.I K
Omnia creata habuerunt principium to.1.157.F G
Quædam creata principium habuerūt, sed nunquā finem habitura Ibidem.G
Omnia simul creata sunt in materia, non in specie to.1.193.D E

Credere.

Credendum est melioribus nobis de nobis, & non nobis to.2.297.D

Creditor.

Creditores filios debitorum suorum tenere non possunt to.2.177.A

Crescere.

Crescere quidam putantur qui minuuntur. to.2.174.C

Crimen.

Ad crimen trahitur quod recta prædicatione contra crimen pfertur to.1.60.K
Crimina digna vltione plectenda sunt, & falsò imposita digna vltione aboleri debent to.2.195.C

Criminator.

Criminatores falsi puniendi sunt. tomo.2.166.K L
Criminosorum difficilis recōciliatio.to.2.281.F

Crisorius.

De morte Crisorij & monachi cuiusdam Iconiæ to.2.41.C
Crisorius vitiosus homo Ibidem.
Crisorius instante hora mortis, dæmones sibi imminentes vidit Ibidem.H
Crisorius dæmones ante mortem vidit, & inducias petiit nō ad suam, sed nostram vtilitatem Ibidem.
Crisorius cum clamaret inducias vel vsq; mane,defunctus est Ibidem.

Crux.

Crucem Iesu in angaria portare.to.1.49.E
Crux lignum dicitur to.1.71.E
Crux per arborē malū designat. to.2.53.F
Crux duobus modis tollitur. to.2.122.D. 129.A
Crucem domini portauit Simon in angaria to.2.122.E
Baiulare crucem,& post dominū ire, quid sit to.2.129.A
De cruce in qua erat particula catenæ beati Petri, & partes craticulæ beati Laurentij to.2.168.K
Crux in quo de ligno domini erat,& de capillis sācti Ioānis Baptistæ.to.2.217.H I 218.A

Cubicularius.

Cubicularij papæ non debent esse pueri, vel seculares to.2.183.M

Cubitus.

Cubiti thalamos mensurātes, qui sint.to.2.81.C

Culpa.

Per culpam deo discordes sumus,& per flagella ad eum redimus to.1.12.L
Diuersos diuersæ culpæ transfigunt. to.1.16.A
Culpa cùm defenditur,geminat. to.1.20.C
Quis culpā suā insequi dicatur. Ibidem.D
Culpa fauoribus nutrita, incessanter crescit to.1.21.D
Culpæ in vsum redactæ,vix resistit. Ibidē.
Culpæ memoria in beatitudine erit to.1.23.F G
Culpa oculos concupiscentiæ aperit to.1.28.D
Duobus modis ad culpam quis pertrahitur to.1.34.I
Si quempiam semel culpa ad pœnam pertrahit, misericordia vlterius ad veniam non reducit to.1.45.F
Nunquam sumus à culpa liberi,quandiu in corpore tenemur to.1.47.K
Deus reatu culpæ originalis astrictos, sine operibus damnat to.1.54.C
Non statim dimittit reatus culpæ remissæ. to.1.55.L
Culpa deleta, si delectet, rursum animam maculat to.1.58.D E
Cùm culpa animum tentat,mens vitæ breuitatem aspiciat to.1.59.D E
Citius culpa dimittitur, quæ malitiæ studio non perpetratur to.1.61.A
Vitam animæ,quælibet culpa polluit. to.1.63.G

Irrisus propter culpā,nullum virtutis meritum acquirit to.1.65.A
Qui sibi nunc in culpa parcit,ei postmodū in pœna non parcitur to.1.69.D
Deus nobis relaxat culpas, quas intuendo & pœnitendo cognoscimus to.1.72.H
Culpa prius in cogitatione est,postmodum in opere to.1.80.M
Origo prauæ inchoationis causas culpæ etiā præsumendo multiplicat. to.1.86.G
Qui multa inuenit ad culpam,nouis inuentionibus cruciatur in pœna to.1.87.F
Culpa peruersis sua pœna est Ibidem.
Nulla est libertas in culpa Ibidem.
Culpa superbiæ est,docere meliorem.to.1.93.E
Reatu culpæ depressus,ad deum faciem leuare veretur Ibidem.K
Culpas plangimus, cùm pensare cœperimus to.1.94.H
Culpas nostras negligendo,eorum iudiciū ignoramus Ibidem.
Culpa hominis non nisi per sacrificium deleri potuit to.1.101.I
In sola ecclesia est purgatio culpæ to.1.105.M.106.A
Auget reatum culpæ sequentis, præconium gloriæ præcedentis Ibidem.L
Culpa præcedens est causa sequentis,& sequens pœna præcedentis. to.1.146.L M
Culpæ culpis feriuntur Ibidem.M
Ad diem vltionis culpæ cumulantur. to.1.147.A
Pœna debet culpæ,non præmiū. to.1.150.C
Diabolus ex culpa culpam elicit, & ex virtute culpam to.1.189.B
Omnes culpæ non pari accessu cor occupant Ibidem.F
Deus culpas non sine increpatione deserit, nec reatum sine conuersione derelinquit to.1.210.E
Omnis culpa tribus modis perpetratur.tomo.2.16.D
Qui admissum plangit, nec tamen deserit, penè grauiori culpæ se subiicit.Ibidē.F
Culpam flere,est suæ deuotionis deo humilitatem ostendere Ibidem.
Plerunque culpa dum absconditur, effugatur. Ibidem.K
In parua deterius aliquando, quàm in maiori culpa peccatur to.2.17.D
Quomodo culpa temporalis, meretur pœnam æternam to.2.42.E F
Reuertimur quotidie ad vitam,post culpas to.2.116.B
Vsitata culpa obligat mentem, vt nequeat surgere ad rectitudinem to.2.121.K
Carnis culpa plærunque regnat in rerum opulentia to.2.125.M
Sine culpa esse non potest in mundo, qui cū culpa venit in mundum to.2.132.G
Culpa plebium, multum nocet vitæ pastorum to.2.194.B C
Perseuerātiæ culpæ,debetur iure vindicta. to.2.200.I
Res quæ culpa caret, ad damnum vocari non debet to.2.206.I
Quē maior sequitur culpa, maiori plectatur vindicta to.2.209.A
Peccantis culpam habet, qui quod potest corrigere,negligit emēdare.to.2.216.C
Culparum remissio, aliquando plus valet, quàm punitio to.2.220.C
Sunt culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam to.2.246.L
Nullus sine culpa deponendus est. Ibidē.M
Culpa ante iudicanda non est quàm certis signis demonstretur to.2.315.D E
Culpa populi aliquando prælato ascribitur to.2.314.M
Culpæ non omnes acriter feriendæ sunt. to.2.314.L
Culpæ graues non æqua asperitate insequendæ sunt to.2.314.L

Cupiditas.

Radix omnium malorum,est cupiditas. tomo.1.84.G.&to.2.214.G
Cupiditatis vituperium to.2.90.E
Quàm mala sit cupiditas,& præcipuè in ecclesia to.2.231.F G

Cura.

Mens curis occupata,ad superna nō attollitur to.1.25.B
Quanto quis hic altius erigitur, tanto curis grauioribus oneratur to.1.100.H
Curam habere secularium, reddit hominē seruum to.1.131.E
Qui adhuc vitiis impugnari se sentiunt, aliorum curā suscipere omnino non præsumant to.1.135.M
Cura animarum qualibus debeat committi to.2.185.H I

Curialis.

De morte Curialis cuius sepultura incensa est. to.2.40.B
Ossa Curialis in sepulchro arsa. Ibidem.M

Cursor.

Cursoris officium quod est to.1.55.C

Curuus.

Curuus terrā semper intuetur to.2.121.L

Custodia.

Custodia matutina,pro quo accipitur. tomo.1.149.E
Custodiens rem sibi datam, hostis declinat insidias to.2.225.M

Cutis.

Quid sit cutē ossibus adhærere. to.1.196.C

Cyathus.

Quid cyathi ad mensam tabernaculi præparati to.1.117.B

Cyphus.

Cyphi hastilis,sunt mētes auditorum.to.2.61.G.

Cypressus.

Cypressus quid designet to.2.45.K

Cyprus.

Cyprus in qua vberiores vineæ,quàm alibi nascuntur to.2.45.H
Per Cyprum, ecclesia vniuersalis designatur. Ibidem.

Cyrillus.

Cyrillus in Chalcedonensi synodo catholicus est reputatus to.2.208.M

Dæmones.

Daemones in huius cœli terræque medio vagantur to.1.10.C
Ludꝰ dæmonū vbi est.to.1.197.C
Dæmones in hoc mundo,nil proprium possident to.2.122.B
Dæmonis insidias quomodo facilius vitare poterimus to.2.282.B
Dæmonum manus euadere magnū imo maximum est to.2.284.I K
Demonibus crescit in damnationis augmentum,quòd ab electis vincunt.to.2.290.I
Dæmones in multis sanctis viris seruiunt. to.2.290.H I
Dæmones bene agentibus semper inuident to.2.285.A
Dæmones in subditos ineunt bellum, cum pastores in se stare feruentius vident. to.2.285.F
Dæmones quomodo dicuntur fortes to.2.264.F
Dæmonia in cordibus reproborum tot requiescunt quot desyderia immunda. tomo.2.284.G
Dæmones ab omni parte bellum in nos expectant to.2.297.A
Dæmones sublimia & vetera loquuntur. to.2.264.C

Dalmatica.

De vsu Dalmaticarum to.2.215.C D

Damascus.

Damascus sanguineꝰ interpretat. to.2.52.F

Damnari.

Aliud damnare,aliud affligere. to.1.143.K
An stat im ex vtero egressus moriēs,damnaretur to.1.16.L

Damnatus.

Damnati,non solum foris sentiunt tormenta,sed etiam intus cruciantur. to.1.35.E
Damnati nunquā se ignium cruciantis, adiuncto desperationis supplicio, agnoscunt to.1.45.C
Pœna damnatorum. to.1.59.H.& sequent. copiosè.
Supplicia damnatorum ex iustitia iudicis ordinem habent, in damnatis confusionem Ibidem.
Damnati in pœnis videbunt, quos dum viuerent inordinatè dilexerunt. to.1.60.B
Damnati per ignem cruciantur in corpore, & per dolorē ardent in mente.to.1.88.F
Sæpe diu tolerantur damnandi to.1.91.B
An animæ damnatorum ante iudicium cruciabuntur to.2.39.I
Quare tormenta damnatorum ostenduntur plærisque in hac vita to.2.40.I K
Damnati an ad saluatos transire velint, an econtra to.2.133.L M
Damnati quandoque in supplicij augmentum vident damnatos Ibidem M
Damnatis ad pœnam seruatur cognitio,& memoria Ibidem.
Damnati & corpore & anima semper essentialiter viuentes, & carne & spiritu sine fine morientur to.2.134.A
Nullus sine cognitione damnādus est.to.2.168.B
Pœna iniustè quempiam damnantium. Ibidem.C.
Damnati in inferno vident beatos in cœlo. to.2.270.E

Damnum.

Damna maiora,ad maiorem dolorem concitant mentem to.1.1.H
Damna minora timentes,cœlestis iræ damna incurrunt to.1.39.I
Damna parua quandoq; magni lucri causa fiunt to.2.31.B
Damnum quis pati non debet,qui pro communi bono aliquid expendit.to.2.184.K
Nullus lucrum de damno alterius expectet to.2.206.M

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dan.
Quare Dan dicitur coluber & ceraſtes. tomo.1.185.L
Dan ad Aquilonem in partitione caſtrorũ caſtrametatus eſt Ibidem.
Daniel.
Daniel cõtinentes in eccleſia notat.to.1.2.D
Daniel princeps magiſtratuum regis Babylonis,ſapientia vigebat to.1.108.K
Daniel per ſui corporis proſtrationem meritorum incrementa ſignauit.to.1.132.G
Daniel interpretatus eſt ſomnium regis Babylonis to.2.54.K
Datius.
De Datio Mediolanen. epiſcopo.t.2.29.E F
Datius epiſcopus diabolum alloquit. Ibid.
Datius domum à diabolo inhabitatã ſibi in hoſpitium elegit Ibidem.
Datius domum à diabolo habitatam fecit habitabilem Ibidem.
Dauid.
Quare Dauid maledixit montibus Gelboë. to.1.17.A B
Dauid pro ſeipſo iram dei temperare non valuit to.1.53.H
Dauid iuſtũ pater ſuꝰ deſperarat.to.1.65.F
Dauid adulteriũ cũ homicidio.to.1.72.K L
Dauid eccleſię afflictionẽ proſpiciens pſalmum pro torcularibꝰ cõdidit. to.1.96.L
Dauid fideles deſignat to.1.104.F
Correctio Dauid per Nathan to.1.131.B
Dauid humilitatis hoſtiam deo ſæpe offerebat to.1.153.H
Miſericordia in Dauide to.1.158.B
Dauid in humilitate omnia dona virtutum perceperat to.1.163.F
Dauid plus ſaltans admirandus eſt, quàm pugnans Ibidem.
Dauid coram arca ſaltat Ibidem.
Dauid, Eſaias, & Paulus, diuerſis temporibus idem ſenſerunt to.1.174.B
Dauid oſtendit deum in trinitate vnũ.Ibid.
Dauid pro peccato Berſabeæ vexatus,conuitia æquanimiter pertulit to.1.178.G
De lapſu ſuo Dauid ſurgente, nemo deſperet. to.1.199.K
Dauid ſuſcepto regimine,in crudelẽ euaſit to.2.2.H
Dauid cithara ſua, ſpiritum malignum à Sauli fugabat to.2.8.A
Dauid ante regnum rectior fuit, quàm in regno to.2.15.A
Dauid contra Ionathæ filium innocentem, dedit ſententiam to.2.20.K L
Dauid humilitas & præclara geſta. to.2.101.H
Dauid per pœnitentiam, ſcelus ſuum correxit to.2.125.K
Dauid in Saulem pietas to.2.139.L
Quare Dauid, & non Salomon, prohibitus ſit templũ domino ædificare. to.2.143.B
Dauid rex,quomodo manebat in ſolitudine to.2.149.G
Quare populus vindictam, pro Dauid peccante,ſuſcepit to.2.194.B C
Dauid aquam de ciſterna Bethleemitica bibere noluit to.2.217.K.230.A
Dauid recuſatis fame & gladio, peſtẽ elegit. to.2.222.K
Dauid cõtra Goliath pugnaturus arma depoſuit to.2.269.C D
Dauid quare in medio fratrum vngitur. to.2.326.G H
Dauidis vnctio in regem to.2.326.E
Dauid in multis Chriſtum figurauit. to.2.327.A.& ſeq.
Dauid perſeueraturus in gratia vngitur. to.2.326.I K
Dauid manu fortis interpretatur to.2.326.K.
Figuræ multæ Chriſti in Dauide to.2.327.A.& ſeq.
Debilis.
Debiles fieri non poſſunt virgines, continentes,aut martyres to.2.306.H
Debita.
Debitis obligatus liber homo,ſecũdum leges,teneri non debet to.2.177.A
Decalogus.
Decalogi ſumma in millenario & centenario numero concluditur to.2.319.A
Decem.
Decem milia virorum ſunt quæ in ſanctis angelis & electis hominibus in cœlis exultant to.2.312.L
Decima.
Decimas rerum & dierum, deo debemus offerre to.2.107.C
Decipula.
Decipula inimicorum noſtrorũ. to.1.80.F
Decreta.
Decreta beati Gregorij papæ. to.2.251.K & ſeq.copioſè
Decreta Gregorij papę,circa matrimoniũ. to.2.152.C
Dedicare.
Dedicationis eccleſię tempore,eleemoſynę ſunt pauperibus erogandæ. to.2.159.E F
Dedicanda non eſt eccleſia,vbi corpus fuit inhumatum to.2.162.B
Dedicanda ſunt loca, erroribus quondam dicata,in eccleſias to.2.167.G
Dedicatæ eccleſiæ in ſynagogis Iudæorũ, non debent eis reſtitui to.2.209.M
Dedicationis ſolennitas to.2.234.G
Defendere.
Turpe eſt defendere, quod conſtat iuſtum non eſſe to.2.224.D
Defluere.
Quiſquis defluere formidat, id quod fluit fugiat to.1.128.G
Defuncti.
Defunctorũ voluntates,non ſunt caſſandæ. to.2.173.E
Non ſunt deflendi defuncti,quos credendũ eſt ad veram vitam moriẽdo peruenire. to.2.215.D E
Delectari.
Qui delectatur in mundo, in deo delectari non poteſt to.1.103.M
Delectatio.
Delectatio in malum, grauiorem facit culpam cum conſenſu,quàm ſine conſenſu. to.1.19.L M
Delectationes vitandæ ſunt to.1.25.A
Delegatus.
Quæſtiones mediocres poſſunt delegati tractare to.2.166.I
Delictum.
Nullum delictum ſine vltione deſeritur. to.1.56.A
Differentia delictorum & ſcelerum. to.1.69.K.
Quomodo ſignantur in ſæculo delicta noſtra to.1.72.G H
Delictum cognitum facere, plus eſt quàm ipſum manifeſtare to.2.136.F
Delinquere.
Aliqui plus ore, quàm opere delinquunt. to.2.16.K
Qui de ſe negligẽter mala opinari permittunt,multipliciter delinquũt. to.2.18.A
Impoſſibile eſt ſanctos hic in opere, in locutione,aut cogitatione non delinquere. to.2.59.E
Delitiæ.
Super omnipotentem delitiis affluere. to.1.93.I.
Corporis & cordis delitię plurimum inter ſe differunt to.2.127.D
Delitiæ ſeculi mors ſunt potius quàm vita. to.2.270.G H
Denarius.
Denarius numerus,quomodo perfectus eſt to.2.213.A B
Denarij numeri perfectio to.2.87.H
Eundem denarium cuncti vineæ operarij accipiunt to.2.110.B
Dentes.
Per dentes quid intelligatur tomo.1.68.M & ſeq.
Per dentes,ſancti prædicatores deſignãtur to.2.48.A
Dentes damnatorum ſtridebunt, & eorum oculi flebunt to.2.131.A
Deponi.
Deponatur, qui locũ alterius inuadere non timet to.2.162.G L
Depoſitus.
Depoſitus iniuſtè eſt reſtituendus to.2.154.F
Depoſiti ab epiſcopatu,propter crimen,bona epiſcopatus auferre non debent.to.2.218.I
Deprecatio.
Quare deprecatio noſtra à conſpectu iudicis ſæpe repellitur to.1.54.A
Derogantes.
An derogantium verba ſint ſemper deſpicienda to.2.68.D
Deſertum.
Regio deſerti,eſt cor infidelium. to.1.9.A
Quid ſit ventus veniens è regione deſerti. Ibidem.
Regio deſerti,eſt immundorum ſpirituum multitudo derelicta to.1.10.F
Deſertum dominus in ſtagna aquarum poſuit. to.2.111.H
Deſertum infernum ſignificat. to.2.309.D
Deſiderare.
Multi ſunt qui neſciũt quid deſiderare debeant to.2.127.D
Deſiderium.
Omne deſiderium pœna eſt,cùm differtur. to.1.54.I.
Praua deſideria,ad peſſimam actionem trahunt. to.1.80.G
Remedium aduerſus deſideria carnalia.tomo.1.98.B
Deſideriis religioſis facilè eſt cõſentiendũ. to.2.159.D
Deſperatio.
Deſperatio quomodo animam interimit. to.1.21.D E
Deſperatio cum perpetratione nequitiæ ſociatur to.1.45.G
Corda deſperantium mulabus comparantur. Ibidem.
Licèt non exaudiamur de tribulatione, non eſt tamen deſperandum to.1.152.D
Deſpicere.
Deſpiciens perfectè terrena vir eſt ex fortitudine to.2.259.B C
Deſponſatus.
De deſponſata conuerſa to.2.195.E
Detractio.
Permittitur detractio, vt caueatur elatio. to.1.129.M
De detractionibus non curandis tomo.2.223.G.229.D
Detrahentes in terram exufflant, & puluerem in ſuos oculos mittunt. to.2.223.H
Deuotio.
Deuotio mentis quãta eſſe debeat. tomo.2.293.G
Deuoti quidam per deſideriũ ſunt, remiſſi per vitiorum debilitatem to.2.302.L
Deus.
Quòd maledicere deo ſit,de eius beneficio ſuperbire to.1.3.B
Quòd neſcire dei,reprobare ſit. Ibidem.
Deus peccatores ignorare perhibet.Ibidẽ.
Deus non vocauit ſatan,ſed requiſiuit. Ibidem G
Quomodo differunt in deo vocare,& quærere to.1.5.G
Aliter deus loquitur ad angelos, aliter autem angeli ad deum Ibidem.I K
Dicere dei,quid ſit to.1.6.B
Fruentium deo in hoc ſeculo, diuerſitas. Ibidem.D E
Quomodo deus tentatori in aliquibus dat licentiam, in aliis verò retinet & refrenat. Ibidem.G
Quòd deus eſt extra omnia,& intra omnia, ſupra omnia,& infra omnia. Ibidem.G
Deus eſt inferior & ſuperior ſine loco. tomo.1.6.H I
Quare apud deum aliquid quadam die factum dicatur to.1.7.I.& ſeq.
Quòd deus tempora ſine tẽpore intuetur, & in luce tenebras videt, & diuerſa ordinans non eſt diuerſus Ibidem.I K
Deus ſine diſtentione, bona & mala comprehendit Ibidem.K
Dei ad ſatan per figuram dicere, quid ſit. to.1.8.C D
Deus veſtitur,à quibus diligitur to.1.9.C
Quomodo deus veſtem, qua indutus erat, ſcidit Ibidem.
Quòd ſoliꝰ dei ſit dare & auferre, & quòd redemptori noſtro nullum ex conſortio carnis adhæſit peccatum to.1.9.G
Deum laudare quempiam,quid ſit.Ibidẽ.K
Quid ſit quòd deus in hoc ſeculo ſic deſpicit, quos ante ſecula ſublimiter elegit. to.1.12.D E
Quomodo deus iuſtus ſit, qui eum qui non debet puniri,condemnat to.1.13.I
Quare deus dixit ad ſatan,vnde venis? to.1.5.F.
Quare deus oppreſſos ſanctos, à malis interdum differt eripere to.1.15.G H
Quare deus potiꝰ hominem redemit, quàm diabolum to.1.18.A
Quæ requirat deus,& quæ non to.1.19.G
Quare deus quorundam mala percutit, aliorum inulta permittit to.1.26.H I
Deus iniquos patitur, vt iuſtorũ vita purgetur Ibidem.I
Deus aliquando iniuſtos celeriter trucidat Ibidem.
Flare deus dicitur Ibidem.K
Deus multis modis ſe nobis dat intelligi. to.1.27.L
Reſpondere dei,eſt effectũ precibus præbere to.1.30.G
Deus ex omni hominum genere, ad ſuam cognitionem vocat to.1.33.C
Quibus modis vulnerat deus, quos ad ſalutem reducere parat to.1.34.L M
Duobus modis deus affligit hominẽ.Ibidẽ.
Deus aliquando nos conterit to.1.38.I
Deus manum ſoluere dicitur, cùm ſuũ exercet affectum Ibidem.K
Deus quem expectando vult corrigere aſpiciendo non vult punire to.1.45.E
Deus eſt cuſtos hominum to.1.47.F
Deus ſapiens & fortis quare dicitur to.1.51.K.
Deus tot in his fluctibus greſſus poſuit, quot ſuperbis perſecutoribus miracula oſtendit to.1.52.E
Deus nos repentè interrogat to.1.53.E
Deus in ſanctorum patientia & mortificatione delectatur to.1.54.K
Ridere dei, eſt humanæ nolle afflictioni miſereri Ibidem.L
Cur deus condidit, quem perituru præſciuit to.1.55.H
Cur deus non fecit hominem, qui perire non poſſet Ibidem.
Deus nos ſordibus intingere quomodo dicitur to.1.56.D
Nemo poteſt arguere deum Ibidem.G
Deus in hac vita duobus modis hominem iudicat to.1.57.D
Deus neminem iniuſtè affligit Ibidem.E
Quomodo deus hominem plaſmat, plaſmatum viuificat, viuificatum cuſtodit. Ibidem.M
Qui perfectè deo placere deſiderat, ſibi de ſe nihil relinquat to.1.61.E
Deus per ſui amoris veſtigia indagandus eſt. to.1.62.B
Deum in quibuſdam donis ſuis,quaſi ex veſtigiis cognoſcimus Ibidem.
Deus angelicæ atque humanæ ſubtilitati inueſtigabilis eſt to.1.62.C
Deus eſt excelſior cœlo Ibidem.D & ſequentibus.
Deus eſt terra longior Ibidem.& ſeq.
Deus quatuor dimenſiones ſuas in nobis exercet Ibidem.G
Deus minora delicta non inulta deſerit. Ibidem.I
Aliud eſt quod deꝰ miſericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi permittit.to.1.66.A B
Quod deus fieri prohibet, iuſtũ eſt vt fieri ſinat Ibidem.B
eus humanum cor ædificat, cùm replet. Ibidem.I
Deus humanum cor deſtruit,cùm relinquit Ibidem.
Quare deus tardius delinquentes percutit. Ibidem.
Includere dei, eſt clauſis non aperire. Ibidem.K
Scire dei,eſt vel cognoſcere,vel approbare to.1.67.D
Deus aliquãdo conſiliarios adducit in ſtultum finem Ibidem.E
Diſputare cum deo, eſt conſcientiæ noſtræ facta ſubtiliter diſcutere to.1.68.F
Deus mendacio non eget Ibidem.G
Faciem dei in abſcõdito accipere. Ibidem.
Dei facies, quid ſit to.1.69.H
Vocare dei quid ſit Ibidem.I
Deus ab æterno futura præuidit & decreuit. to.1.71.B
Furor dei quomodo tranſire, & pertranſire,dicitur to.1.72.A
Quare deo nunc non reſpondemus Ibidem.E
Solus deus eſt natura immortalis & immutabilis to.1.73.L
Deus non attendit quantum quiſque facit, ſed quantum velit to.1.74.B
Quare deus finem noſtrum nos latere voluit Ibidem.
Quare deus dolentium diſſimulet exaudire vocem to.1.82.G
Deus perſecutor bonus dicitur to.1.83.M
Deum dolores furoris diuidere, quid ſit. to.1.90.B
Quare deꝰ permittat malos deteriora perpetrare to.1.91.B
Deus non indiget iuſtitia noſtra. to.1.92.C
Deus ſemper ita omnipotens eſt,vt non minus intendat omnibus quàm ſingulis. Ibidem.L
Deus mutat ſententiam,conſilium verò immobile manet Ibidem.K
Benignitas dei eſt,peccatoribus ſpatiũ pœnitentiæ largiri Ibidem.L
Quomodo deus dat ad ſe cõuerſis pro terra ſilicem,& pro ſilice torrentes aureos to.1.93.G
Deus ſit nobis dulcis in miraculis,in ſua tamen celſitudine manet occultus.tomo.1.94.F
Deus ita nos aſpicit, vt à nobis aſpici nequeat Ibidem.L
Deus vbique eſt non in parte. Ibidem.L M
Deus qualis in natura ſua eſt,à cogitatione mortali videri non poteſt Ibidem.L
Solus deus principaliter & immobiliter eſt Ibidem.M.& ſo.ſeq.A
Quomodo deus ſolus ſit to.1.95.D
Quare cogitationem dei nemo auertit.to.1.95.F
Deus eſt quod habet Ibidem.L
Natura dei ſimplex eſt Ibidem.
Deus nõ permittit inultum abire, quod iuſtè fieri permiſit iniuſtum to.1.96.A
Deus propriè nec obliuiſci nec recordari dicitur to.1.98.E
Quomodo deus obliuiſcitur, & recordatur Ibidem.F
Solus deus mortalium corda veraciter terret to.1.99.H
Deus bonos ad meritum profecit, quum malos contra vitam eorum ſæuire permittit Ibidem.
Quomodo deus fugit nos to.1.101.C
Deus ab homine ſumpſit naturam,non culpam Ibidem.K
Quare deus laudes ſuas narrat, nobis autem noſtras narrare prohibet. tomo.1.103.I
Deus in principio vitæ quoſdam ad virtu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis culmen prouehit, cæteros deserit. to.1.106.A
Deus interdum quos in exordio vitæ deseruerat,ad virtutis culmen reuocat. Ibidem.A B
Deus finem electorum & reproborum intuetur & considerat to.1.106.D
Videre dei,quid sit to.1.107.G
Quomodo similes & dissimiles deo esse possimus to.1.109.H
Solus deus veraciter est Ibidem L M
Deus per quasdam imagines pro hac vita videri potest, per essentiam autem non potest to.1.110.H I
Nullus deum spiritaliter videt, & carnaliter viuit Ibidem.
An deus in beatitudine,in sua claritate cõspiciatur,an in sua natura Ibidem.K
Quomodo deus videbitur in patria. Ibidẽ.
Dei sapientia aliter viam habet, & aliter locum to.1.111.F
Dei stare quid sit Ibidem.
Solius dei est scire ad quos veniat, & in quibus requiescat Ibidem.G
Respicere dei quid sit Ibidem.
Dies sicut palma multiplicare to.1.115.M
Ridere dei quid sit to.1.117.E F
Lucem vultus dei in terrã cadere. Ibid.H I
Quomodo deꝰ quosdam deterret, & quosdam refouet Ibidem.L
Deus quosdam electos interioribus donis & exterioribus honoribꝰ subleuat. to.1.120.C
Quos deus in æternum diligit, aliquando ad tempus relinquit to.1.121.K
Quomodo deus crudelis dicatur to.1.122.H.& seq.
Quomodo indignum aliquid de deo dicatur. Ibidem.
Deo impropriè attribuuntur passiones. Ibidem.
Deus zelare dicitur Ibidem.I K
Deus irasci quomodo dicitur Ibidem.
Deus misericors dicitur Ibidem.
Deus quomodo pœnitere dicitur. Ibidem.
In deo nec præterita, nec futura reperiri possunt Ibidem.I K
Deus nullo modo mutabilis est Ibidem.
Cognoscere dei quid sit to.1.125.M
Quare deus tres amicos Iob reconciliari per septem sacrificia præcipit,Heliu verò per vnum to.1.133.C
Nescire dei reprobare est to.1.134.E
Quid sit deum ad omnia verba non respõdere to.1.137.D
Deꝰ in scriptura sacra quicquid potest singulis euenire comprehendit Ibidem.L
Deo nec præteritum tempus competit, nec futurum Ibidem.
Loqui dei,est verbum genuisse Ibidem.
Vox dei quasi per somniũ auditur.Ibidẽ.G
Deus nobis per somnium loquens prius nos à corruptione & inde à gladio liberat. to.1.138.D
Quare deus factus est homo to.1.139.I
Inæstimabili pietate deus peccatores conuertit vel tolerat to.1.143.I
In deo non est impietas,nec iniquitas. Ibid.
Deus frustra condemnare non potest. Ibidem.K
Deus per se mundum regit quem per se cõdidit. Ibidem.K
Deus nonnullos ad amorem suum & corpore,& spiritu trahit Ibidem.
Deꝰ nõ est acceptor personarũ.to.1.144.K
Omnia sunt aperta in conspectu dei to.1.145.D
Deus est immutabilis Ibidem.
Quare deus solus dicitur habere immortalitatem Ibidem.E
Nihil deus ignorat,nihil obliuiscitur. Ibidem.D.& seq.copiosè.
Quò deꝰ suos tenere diligit, eo sollicitè ab externis actionibus abscõdit.to.1.148.K
Scire dei,approbare est:nescire,reprobare Ibidem.M.&.164.L
Facere dei,aliquando est irascẽdo permittere quod fieri prohibet Ibidem.
Deo nec peccata nostra nocent, nec bene gesta concurrunt to.1.150.G
Quare deꝰ suos permittit temporaliter opprimi, & violentorum malitiam nequiter augeri to.1.151.L
Deus suorum voces propter damnationem persequentium non exaudit. Ibidem.M
Deus hominem quem benignè condidit nõ iniquè spernit to.1.152.E
Deus diuersimodè videt homines. tomo.2.154.A B
Procul deum intueri to.1.157.D
Deum cognoscimus,& eius opera ignoramus Ibidem.D E
Aeternitas dei cognosci non potest. Ibid.F
Deus non localiter vbique est,sed per prædicatores suos in mundi partes localiter ambulat Ibidem.D E
Deꝰ magna & inscrutabilia facit.to.1.160.F
Deus est ineffabilis to.1.162.K
Deus magnus est,fortitudine,iudicio,& iustitia to.1.163.C D
Tribus modis deus interrogat to.1.165.A
Quomodo deus ostia maris primò & secundò clausit to.1.167.K
Deus vnigenitum contra lasciuos humani generis motus misit Ibidem.M
Quomodo deus perfectus dicit. to.1.168.G
Deus hominem ad similitudinem suã,quasi potentiæ suæ signaculũ,fecit.to.1.170.B
Quid sit deum mentem ingredi & penetrare. Ibidem.H
Deꝰ author est naturæ,nõ culpę.to.1.173.B
Deus non aperta maiestatis suæ specie, sed prędicatorum suorum voce locutus est. to.1.176.G
Contra superbientem diabolum, apparuit inter homines homo factus humilis deꝰ. to.1.182.D
Deus potentes diu passus ad præsepe alligauit Ibidem.H
Deus & per homines & sine hominibus loquitur to.1.183.I
Nihil in deo corporeum suspicandum.to.1.192.C
Quare deus rerum similitudinibus nominetur Ibidem
Deus aliquando à corporibus similitudinem trahit Ibidem.D
Deus aliquando à mentibus in se similitudinem trahit Ibidem.
Deus aliquando insensatis rebus se comparat. Ibidem.E
Deus præterita & præsentia æqualiter videt. Ibidem.
Deus aliquãdo ab auibus similitudinem in se trahit Ibidem.
Aliqua sensibilia ostendunt in deo effectũ operationis Ibidem.E
Item substantiam maiestatis Ibidem
Deum voce tonare quid sit Ibidem.E
Deum brachium habere,quid sit Ibidem.
Deus angelo aliquid maius tribuit quàm homini to.1.196.E
Quare deus fomenta terrori,& contra, nobis miscet to.1.198.H
Deus pius ac iustus est to.1.199.H
Deus homini dedit ne peccet, & peccanti remedia ne desperet Ibidem.
Quomodo deus dicitur illusisse diabolo. to.1.200.H
Deus non plus quàm expediat diabolum sæuire permittit to.1.201.C
Audire dei,quid sit to.1.209.L
Respondere dei,quid sit Ibidem.
Ante faciem dei stare to.2.15.I K
Post tergum dei stare Ibidem.
Deus quibus magna dona tribuit, etiã parua quædam reprehensibilia relinquit. to.2.31.B
An deus crudelitate pascatur to.2.42.F
Deus in superficie non iacet to.2.44.K
Quare deus permisit populum suum duci in captiuitatem to.2.55.I
Fortitudo dei ex cõceptu nasciẽ. to.2.56.D
Esse dei,est hunc æternum immutabilemq; permanere to.2.57.E
Aliquando deus nuncupatiuè, aliquando essentialiter dicitur to.2.64.L
Per sonitum sublimis dei quid designetur. Ibidem.M
Quare deus loquatur aliquando sub dubitatione to.2.67.I K
Deo se amicum denegat, qui eius placet inimico to.2.68.B
Deus suas virtutes tacere non debuit. Ibi.F
Quare deus vnã perfectionem dat vni electo,quam denegat alteri to.2.71.I K
Deus vni regioni nõ dat quod alteri. Ibi.K
Deus alios ab iniquitatibꝰ suis educit, alios in suis iniquitatibus relinquit.to.2.78.D
Deus promittẽtem secum ire,deserit: & recedentem ab eo,secum ire iubet. Ibid.E
Domus dei non solum angeli, sed & viri sancti dicuntur to.2.79.E
Deus Israëlitico populo per legem minora dedit præcepta to.2.83.E
Deus altiora præcepta suis apostolis dedit. Ibidem.G
Quare deus diem mortis nostræ incognitum nobis esse voluit to.2.84.I
Deus omnipotens,sibimetipsi semper similis,eadem virtute omnia agit. to.2.85.B
Deus sine mutatione mutabilia disponit. Ibidem.
Dei vestigia in creaturis Ibidem.
Deus est superior & inferior, exterior & interior Ibidem.C
Deus est vbique totus Ibidem.
Deus facta hominum cùm approbat,vel iudicat,nõ intrinsecus metitur. to.2.87.K
Minus est deo reparare quod erat, quàm fecisse quod non erat to.2.91.H
Deus non quærit quòd pro eo moriamur. to.2.103.K
Deum nescientes dei famulos falsò venerantur to.2.109.E
Deus vbique est per præsentiam maiestatis. to.2.112.F
Deus est vbique to.2.118.H
Deus aliquando aliud rebus, aliud verbis loquitur. to.2.121.E
Deus eligit quos mundus despicit.tomo.2.127.L
Deus vult placari precibus to.2.129.I
Amicus dei,& non amicus,quandoque potest aliquis esse to.2.130.K
Deus in cœlis non erubescet, qui deum in terris non erubuit to.2.132.I
Quare deus nomen Lazari dixit, nomen verò diuitis epulonis tacuit to.2.133.G
Quomodo deus iudicatus vicit.to.2.140.G
Solus deus verè immortalis est to.2.147.I
Respectum ad deum debemus habere.to.2.152.M
An deus possit nobis fieri debitor.tomo.2.154.B
Deus non permittit homines nobis nocere quantum volunt to.2.163.D
Deus quæ impossibilia sunt ad possibilitatem valet flectere to.2.171.E
Deus in omnibus agendis attendi debet. to.2.178.H
Causa dei cum magno timore debet disponi. to.2.193.M
Deus non solum in prosperis sed & aduersis benedicendus to.2.221.I
Deꝰ sæpe humano more loquit. to.2.223.B
Deo nihil præferre debemus to.2.227.K
Deus qui minora concessit,maiora nõ prohibuit to.2.230.A
Dei mandata cum timore seruantes aliis eminent to.2.232.F
Deus cur permisit eligere regẽ quem sciebat reprobandum to.2.287.C.& seq.
Deus nec cor nec animam habet tomo.2.268.H
Deus sic loquitur homini vt homo homini to.2.268.H
Deus non per seipsum Samueli sed per spiritum loquutus est to.2.272.F
Deus electorum corda duplici eruditione docet Ibidem.
Dij designant sublimes & sapientes viros, to.2.281.G
Deus exercituum dicitur deus pater. to.2.255.L
Deus cum reprobos punit, sanctos erudit. to.2.287.E
Deus bona promissa reuocat & minarum effectus retrahit to.2.274.B
Deus iustus est & pius to.2.274.B
Deus cur mala fieri permittit.to.2.287.E F
Deus cognoscitur per speculum & per seipsum to.2.297.M
Deo nihil est absens aut latens to.2.208.
Dij electi prædicatores intelliguntur.to.2.310.H

Deusdedit.

Deusdedit suam domum sabbato tantum ædificabat to.2.41.C.& sequen.

Dextera.

Dextera dei,& sinistra dei,quid sit. t.1.7.M
Per dexterã dei filius eius designatur. to.1.72.F
Ad dexteram ire quid to.1.94.M.to.2.282.F
Per dexteram vita æterna designatur.to.2.46.B.112.D
Dextera perpetuam vitam designat to.2.147.D
Pro dextro aliquem habere to.1.121.D
Pro dextro haberi,magnum ducitur. Ibid.
Dexter oculus est intuitus æternę claritatis to.2.302.K

Diabolus.

De diaboli manu non euaditur, nisi citius ad pœnitentiam recurratur to.1.4.H
Diabolus tribus modis bona nostra insequitur to.1.4.E
Respondere diaboli ad deum,est maiestati eius nihil posse cęlare to.1.5.M.& seq.
Dicere diaboli quid sit to.1.6.A
Quod diabolus non contra Iob,sed contra dominum iniit certamen Ibidem.C
Diabolꝰ primò opera nostra,deinde verba, & tandem cogitationes accusat. Ibid.C.
Cùm diabolus mala quæ accuset non inuenit ad malum inflectere ipsa bona quærit. Ibidem.
Quòd diabolus nihil possit nisi permissus. to.1.6.E
Non est formidandus diabolus, sed vis diuina timenda Ibidem.F
Diabolus vires feriendi sibi non tribuit. Ibidem.E
Diabolus à facie domini exiit, quia potestatem tentationis accipiens ad malitiæ suæ vota peruenit Ibidem.I
Diabolus non solum intuetur quid faciat, sed quando faciat to.1.6.K
Diabolus acrius insurgit quando disciplinæ custodes ventri seruire cognoscit. to.1.7.B
Quomodo diaboli iaculis obsistendum est. Ibidem.G H
Quòd diabolus humilitate nostra sternitur. Ibidem.F
Quòd diabolus patientia nostra superetur. Ibidem.
Diabolus tot nos iaculis percutit,quot tentationibus affligit Ibidem.G
Diabolus redemptorẽ humani generis cognouit venisse in mundum to.1.8.D
Diabolus superbus Christum esse deum ex humilitate dubitauit Ibidem.D E
Diaboli captiuantium nomine intelliguntur. Ibidem.H
Diabolum requirere,est eius nobis insidias declarare to.1.9.I
Diabolus sæpe nostris cogitationibꝰ se interserit Ibidem.
Quomodo diabolus terram circuit. Ibidem.I K.
Fraudes diaboli in tollendis bonis cogitationibus to.1.10.B
Diabolus ex rebus exterioribus colligit quod bonis viris ad mentis crimen infligit. to.1.11.M
Quòd diabolus cùm nos tentat,antiquæ artis insidias repetit to.1.12.F
Diabolus duobus modis humanum genus tentare consueuit Ibidem.G
Quia diabolus scit quomodo Adam decipi soleat,ad Euam recurrit Ibidem.
Diabolus occupauit animam coniugis Iob. Ibidem.
Diabolus nõ solum per seipsum, sed & per eos qui nobiscum sunt, nos tentat. Ibidem.13.K
Diabolus quò valentius vincitur, eo adhuc ad insidias ardentius instigatur.tomo.1.13.A
Nullus in hunc mundum venit qui non diaboli aduersa sustinuit to.1.14.B
Diabolus cur à tentatione quandoq; cesset. to.1.15.I
Diabolus cogitationes nostras non capit. Ibidem.
Calliditas diaboli in palliatione vitiorum. to.1.16.E
Diaboli insidiæ,vt ad crudelitatis terminũ perducat Ibidem.F
Remedium contra diaboli insidias. Ibidem.F.
Diabolus dies perditionis interpretatur. to.1.17.K
Diabolus se diem exhibet, sed noctis tenebras infert Ibidem.L
Quomodo diabolus dies est, & quomodo nox est Ibidem.
Quare diabolus non potest pœnitere. to.1.18.C.
Diabolus aliud patietur in fine quàm nunc patiatur Ibidem.
Diaboli versutia baptismi sacramento superatur Ibidem.G
Diabolus non cessat primam quam intulit culpam augere Ibidem.H
Diabolus cum reprobis vna persona est. to.1.18.L.55.B.78.E
Diabolus primi hominis rectitudinẽ quatuor rictibus fregit to.1.20.M
Diabolus leo & formica dicitur.to.1.27.D
Diabolus contra consentientes fortis est, contra resistentes debilis Ibidem.
Diabolus aliis leo est,aliis formica. Ibidẽ.
Diabolus per omne vitium cordi humano virus infundit to.1.31.D
Diabolus armatus Iudaïcum populum rapuit Ibidem.L
Diabolus quando armatus,& quando inermis dicitur to.1.32.E
Diabolus multipliciter nos impugnat.to.1.35.D.
Diabolus dicitur bestia terrę. Ibidem.G
Diaboli dum insidiantur affligunt. Ibid.H.
Diabolus aliquando nos conterit. to.1.38.I
Diabolus solus egressus domum conscientiæ,cum septem aliis redit Ibidem.K
Quomodo diabolus carcere constrictus dicatur. to.1.46.A
Diabolus quos vitæ præsentis amore intercipit vigilantes, prospera dormientibus promittit Ibidem.G
Diabolus iustorum corda somniis afficere nititur Ibidem.H
Diabolus tribus tentationibus redemptorem temerare voluit to.1.55.A
Diabolus est caput iniquorũ.Ibidẽ.&.81.C
Non minus quàm carnales in nos sęuit diabolus to.1.76.H
Diabolus occultas tentationes per singulos mouet Ibidem.
Diabolus per membra sua crudelia exercet Ibidem.I
Dentes diaboli,sunt bonorũ persecutores. Ibidem.
Qui socij,& qui filij diaboli to.1.78.E
Diabolus vitam nostrã peccatis illaqueans mortem nostram sitit to.1.80.D
Diabolus dicitur interitus,vel mors. Ibidem.L
Diabolus bene esse, non naturæ essentiam perdidit to.1.81.A
Diaboli ex omni latere mentem obsident, to.1.82.M
Diaboli neminem nisi iustè affligunt to.1.83.A.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diaboli potestatem nocendi non habent, nisi eos voluntas dei permittat. Ibidem.
Diaboli dicuntur horribiles to.1.88.D
Diaboli suggestiones dulces sunt his quos amor huius mundi voluit in profundum damnationis to.1.91.G
Voluptuosos huius sæculi diabolus extollit in honoribus Ibidem.
Diabolus ingredietur hominem Antichristum. Ibidem.91.H
Diabolus plures traxit ab initio mundi, quàm in fine cum Antichristo trahet. Ibidem.I.
Diabolus nunc non omnes trahit carnales, tempore verò Antichristi omnes trahet. Ibidem.I K
Quot vitia carnalibus diabolus inserit, tot potus suæ dulcedinis porrigit.Ibidem.I
Diaboli nituntur obseruare in nobis eloquia dei to.1.93.G H
Insidiæ diaboli bonorum vtilitati seruiũt, quos purgant dum tentant to.1.95.G
Diabolus præter omnes superbus dicitur. to.1.101.H
Diabolus dictus est coluber tortuosus.to.1.102.C
An diabolus ad interiora cordis peccatorum possit illabi Ibidem.
Quare diabolus ore serpentis locutus est. Ibidem.
Quia diabolus dominium intus perdidit, bella molitur foris Ibidem.C D
Omnis voluntas diaboli iniusta est,& tamẽ omnis eius potestas iusta Ibidem.M
Quare cùm diabolus sit malus,dicatur spiritus domini Ibidem.M
Duobus verbis cõprehenditur potestas iusta in diabolo,& voluntas iniusta. Ibid.
Quomodo diabolus quemlibet peruersum tollere dicitur to.1.105.A
Diabolus ceatus vrens dicitur Ibidem.
Diaboli perditionis & mortis nomine signantur to.1.111.E
Diaboli famam de Christo audierunt, sed eandem non viderunt Ibidem.F
Per dentes diaboli aperta culpæ perpetratio demonstratur to.1.115.K
Diaboli à tentationibus quiescere nesciũt. to.1.122.D
Diabolus leuigat quæ deus minatur. to.1.140.G
Diabolus eos tentare negligit, quos quieto iure possidere se sentit to.1.141.I
Diabolus in reproborum cordibus quasi in antro suo latet to.1.161.B
Latibulum & antrum diaboli quid sit. Ibidem.B C.
Diabolus mentes bonorum & malorum vario modo ingreditur Ibidem.C D
Diabolus reproborum mentes ingreditur, & ibidem moratur Ibidem.& seq.
Diabolus deum sublimitate imitari voluit. to.1.169.I
Diabolus lapsus Ibidem.M
Quare diabolus non sit redemptus.Ibidẽ.
Diabolus quod per se nobis facere nequit, per alios ipse facit to.1.171.H
Diabolus singulis hominibus vitiis conuenientibus insidiatur to.1.172.B
Diabolus est exacto. to.1.180.A.181.B
Diabolus sub virtutum specie iniqua nobis opponit to.1.188.I
Diaboli tentantis calliditas to.1.188.L M
Diabolus contra dei militem diuersos dolos parat Ibidem.
Diabolus victus de tentatione libidinis,elationem suggerit de seruata castitate. tomo.1.189.A
Diaboli machinationes singulæ in homines to.1.193.B C
Quare diabol⁹ modo leo, modo Behemoth dicitur to.1.194.C
Diabolus malorum mentes in virtute possidet to.1.193.K
Diabolus recepta in corde tentatione ex iure dominatur to.1.194.M
Diabolus in peccatoribus ardentius ante mortem satagit omne exaggerare peccatum to.1.195.A
Diabolus expulsus acriores conatur infligere stimulos Ibidem.
Diabolus ante mentis deceptæ oculos, culpas virtutes fingit to.1.195.L
Diaboli natura & conditio to.1.196.C D
Diabolus capax charitatis conditus est. Ibidem.E F
Casus diaboli debet hominem ab elatione terrere Ibidem.G
Diabolus humanum genus, vel per elationem,vel per luxuriam premit.to.1.197.K
Diaboli fraudes to.1.198.K.& seq.
Diabolus inter iustos mala seminat. Ibid.L
Diabolus est dei seruus sempiternus ex pacto. to.1.200.D
Quomodo diabolus est sempitern⁹ dei seruus. Ibidem.D E
Quare diabolus multis vocetur nominib⁹. Ibidem.F
Quare diabolus dicitur auis Ibidem.
Quare diabolus dicitur draco. Ibidem.F G
Quare diabolus dicitur irrationale animal quadrupes Ibidem.
Diabolus Christum velut purum hominem mori credidit Ibidem.H
Diabolus à pugnantibus non visus vincitur Ibidem.G
Quomodo domin⁹ suscitat diabolum. to.1.201.I K
Diabolus non est suarum culparum veniam petiturus to.1.202.A
Diabolus se transfert interdum in angelum lucis Ibidem.D
Diabolus aliter tentat iustos, aliter mundanos Ibidem.
Diabolus extrema mundi atrocius tentabit to.1.204.H
Quare diabolus tanto crudelius sęuit,quãto magis mundus senescit Ibidem.
Diabolus prius tentandum virtutibus spoliat,q̃ qui tentatur agnoscit. Ibidẽ.L M
Diabolus est impœnitens to.1.205.G
Diabolus tanto atrocius in electos sæuiet, quanto velocius se ab illis vinci conspiciet to.1.206.D
Diabolus superni in se iudicij tormenta cõtemnit Ibidem.
Quomodo diabolus permittitur tot sapiẽtes claróſq; sibi subiicere.to.1.207.A B
Diabolus plures variis illusionibus decipit Ibidem.
Diabolus naturæ suæ magnitudinem non amisit Ibidem.M
Diabolus ante lapsum deũ timebat,& amabat:post verò lapsum nullũ timet. Ibid.
Diabolus sua potestate omnia humana superat to.1.208.A
Lapsus diaboli Ibidem
An diabolus appetierit similitudinem dei. Ibidem.B
Diabol⁹ bonis inuidos subornat tomo.2.31.D
Diabolus cogitationi, locutioni, atq; operi nostro semper insistit to.2.32.H
Diabolus à mente pulsus,à bene viuentibus terretur Ibidem.G
Diabolus nullam in hominem potestatem habet nisi domino permittente. Ibidem.
Diaboli immissio ventus turbinis appellatur. to.2.56.H
Diabolus charitatem veram in nobis timet to.2.65.D
Diabolus virtutes in nobis, sine charitate non timet Ibidem.
Locus diaboli,sunt corda peccatorũ. to.2.71.E F
Diabolus est lupus mentes dilanians to.2.105.I K
Diabolus est caput omnium iniquorũ.to.2.106.L
Diabolus à secundo homine iisdem tentationibus victus est, quibus primum vicerat hominem to.2.107.A
Diabolus dicitur fluuium absorbuisse.to.2.117.D
Diabolus erit terribilis in die exitus to.2.132.G
Diabolo consentire periculosum est to.2.137.L
Diabolus est humani generis inimic⁹. to.2.150.F
Diaboli fraudes & insidiæ to.2.151.K & to.2.182.K.186.B.208.H I
De diabolo corruptore animæ tomo.2.171.L
Diabolus qui primũ hominem delecit, etiã nunc Christianos inficere non cessat.tomo.2.163.E.181.M.& seq.
Diabolus viris bonis per superbiã insidiatur. to.2.181.M.& seq.
Diaboli insidias subtiliter cauere debem⁹. to.2.186.A.& seq.
An diabol⁹ cor hominis ingrediatur. to.2.197.H K
Quanto quis cautius diabolo resistit, tanto molitur subtiliori arte subuertere.to.2.198.B
Diabolus ociosæ menti cautè insidiatur. to.2.208.I
Diabolus tanto ardentius sæuit, quanto ad cœlestem patriam feruentius anhelare cognoscit Ibidem.
Insidiæ diaboli in via præsenti. to.2.217.L
Quanto diabolus nouit se superatum,tanto acrius insidiatur to.2.238.G

Diaconi.

Diaconi in ecclesia Romana cantare non debent to.2.183.L M
Diacones absque apostolica licentia compagis vti non præsumant to.2.202.F

Diadema.

Per diadema quid designetur to.2.47.L

Dicere.

Rectè scit dicere, qui scit ordinatè tacere. to.1.177.F

Dicta.

Dicta quæ grauitate carent,intenta expositione non indigent to.1.150.B

Dies

Dies dominicus à morte Christi tertius est,ordine verò conditionis octauus.tomo.1.1.L
Quare dies dominicus iubetur obseruari to.1.210.M
An sit licitum corpus,sicut & faciẽ, die dominico lauare to.2.240.C
Dominicæ diei celebratio Ibidem.F
Dies vocatur intellectus to.1.2.L
Per diem intelligentia designatur.tomo.1.15.C
Dies natiuitatis totum mortalitatis huius tempus designat to.1.17.I
Quomodo dies vertitur in tenebras. Ibidem.M
Quid per dies intelligatur to.1.18.D
Quid per diem natiuitatis designetur. tomo.1.19.D
Quid sit diẽ vertere in tenebras.Ibid.20.B
Diem amaritudine inuolui quid sit. tomo.1.19.L
Qui sunt dies anni benignitatis. to.1.20.B
Dies læticiam delectationis designat. tomo.1.20.E
Diei maledicere quid sit Ibidem
Dies dimidiare quid sit to.1.29.M
Quid dies & menses vacuos ducere. tomo.1.44.C
In nocte dies, & in die vespera desideratur Ibidem.D
Dies æternam patriam designat. to.1.52.B
Differentia dierum & annorum hominis ab annis & diebus æternitatis. tomo.1.57.H
Dies dei ipsa æternitas appellatur.tomo.1.96.A
Plenus dierum quis dicitur to.1.213.K
Vacuus dierum quis dicitur Ibidem
Dies dominicus vnde dicatur to.2.82.H
Per dimidium dierum imperfectionem vitæ accipimus to.2.147.B
Longitudo dierum quid significet. Ibidem.D E
Sancti dicuntur dies Ibidem.M
Dies antiqui quid denotent to.2.150.K
Diem in hac vita non habemus to.2.151.E
Dies quid designat Ibidem.E
Manè diei quid sit Ibidem
Perfectus dies quis dicatur to.2.217.D
Lauari die dominico non est peccatum.tomo.2.240.E
Dies ascensus ad immolandum,& dies immolationis differunt to.2.260.B
Dies ascensus Christi to.2.255.H I
Dies ascensus qui sunt tom.2.259.I
Dies est vita iusti to.2.294.A
Dies statuti sunt dies electæ mentis.tom.2.259.H
Dies vitę electi sunt virtutes to.2.256.K
Dies tres perfectionis to.2.300.G H
Dies mentis est splendor eruditionis. tomo.2.313.K
Dies primus lux prædicationis, crastinus est diuinæ gratiæ to.2.303.G

Diffinitum.

Quod rationabiliter diffinitum est, in nullo debet violari to.2.216.D

Digitus.

Digitus significat discretionem. to.1.89.D
Digitum ori superponere quid sit. Ibidem
Digitus dei,spiritus eius vocat. to.2.70.L
Digitus dei spiritus sanctus est. to.2.319.C

Dignitas.

Quòd multi secularibus dignitatibus pręditi, vas fictile quod gestant, quamcitò sit conterendum non attendunt. tomo.1.12.C
Dignitas ad quã ambitiosẽ cum culpa peruenitur,sine culpa relinqui non potest. tomo.1.80.C
Occupatio secularium dignitatum, tanto facilioribus vitiis premitur,quanto maioribus curis grauatur to.1.100.H I
Dignitatis honor contemni debet. tomo.2.301.G
Dignitates sunt fugiendæ his qui se impares agnoscunt to.2.301.F G
Dignitatem plærię ambiunt,laborem pauci to.2.298.E

Dilectio.

Quòd per diem dilectio peccati, per noctem cæcitas mentis possit intelligi.tomo.1.17.L
In prosperitate dilectio vix cognoscitur. tomo.1.39.E
Dilectio proximi ad duo deriuatur.tom.1.61.E & sequen.
Dilectio dei, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute fieri debet. Ibidem.
Inimici dilectio quantæ sit vtilitatis. tomo.1.130.E
Dilectio nostra non præuenit deum. tomo.1.201.K
Dilectio dei & proximi per mammas significatur to.2.48.I
Dilectio est signum quo cognoscuntur veri catholici to.2.53.G
Dilectionis effectus Ibidem.H
Dilectionem dei & proximi capimus in eloquiis diuinis to.2.63.L
In dilectione proximi patientia & benignitas debet custodiri to.2.93.B
Dilectum quando dicamur in lectula quærere to.2.115.E
Mandatum omne est de sola dilectione.tomo.2.117.I
Dilectio inimici Ibidem.K L
Probatio dilectionis, exhibitio est operis. tomo.2.120.B
Dilectio est ignis, & culpa rubigo. tomo.2.123.F
Dilectio proximi in duo præcepta subdiuiditur to.2.130.L
Signorum maximum est dilectio.tomo.2.232.L
Pro dilectione proximorum à dei amore non est flectendum to.2.128.M
Dilectionis tres sunt gradus. tom.2.275.F
Dilectionis gradibus ad summa sustollimur to.2.275.G

Diligere.

Qui visibilia diligunt, inuisibilia non diligunt to.1.106.G
Soli recti Christum diligunt. tomo.2.445.M
Pulchritudinem duplicem habet,qui deum & proximum diligit to.2.45.I
Deus non diligitur cupiditate terrenę substantiæ to.2.53.K
Qui deum diligunt,ex mundi fine gaudere iubentur to.2.98.A
Mundum diligere non est tutum. Ibidem.G
Diligitur quandoq; proximus per odium. tomo.2.128.L
Diligere proximum, sicut nos,sacris præceptis compellimur. tomo.2.163.D
Diligendi sunt homines propter iustitiam, & iustitia propter homines nõ est postponenda to.2.224.D

Diluculum.

Quid sit diluculo consurgere. to.1.4.B
Quid per diluculum vel auroram designetur to.1.168.I

Dimensio.

Diuinæ dimensiones quomodo intelligantur to.1.62.C D

Dimittere.

Maior pars misericordiæ est dimittere, quàm dare to.1.130.K

Dina.

Dinæ factum pœnitentibus debet esse figura to.2.16.C

Disciplina.

Disciplina & misericordia sese comitari debent to.2.5.I K
Disciplinam ecclesiasticam transgredientes puniendi sunt. tomo.2.186.G
Quem diuina disciplina conterit, humanis flagellis non est conterendus.tomo.2.249.G H

Discipulus.

Discipuli Christi quare prohibiti sint prędicare gentibus & Samaritanis. tomo.2.99.H
Discipulorum Christi mirabilis dignitas to.2.116.L

Discordia.

Quàm mala sint peccata discordiæ.tomo.2.13.F
Quàm grauis sit culpa discordiæ.tomo.2.44.C
Munus non accipitur nisi discordia antè ab animo repellatur Ibidem
Quantum malum sit discordia tomo.2.65.E
Discordia inimica est deo. tomo secundo.154.F
Discordia aditum dispendij potius habet quàm vtilitatis to.2.161.B C
De malis hominibus discordiam seminantibus to.2.220.B C

Discretio.

Sola discretio perturbatis cogitationibus non succumbit to.1.10.D
Vbi virtus discretionis perditur, intentio quæ virtutis initium habuit, criminis finem accipit to.1.13.A
Discretio sanctorum virorum in actione. to.1.119.K
Discretiones virtutum to.1.166.H & seq.
Discretio inter necessitatem & voluptatem to.1.180.E F
Discretionis spiritum qui habere dicantur to.2.45.A
Discretio in afflictione carnis seruanda. to.2.282.F

Discutere.

Quisque debet causas suas apud dominum & causas domini contra se sollicita inquisitione discutere to.1.145.I

Universidad de Deusto
Biblioteca

Discumbere.
Discumbere nostrum, in regno quiescere est to.2.105.C
Dispensatio.
Quanta sit in rerum terrenarum dispensatione difficultas to.1.10.D
Iacula hostis in eos præcipuè qui dispẽsandis terrenis præsunt Ibidem.
Dispensatorum errores to.2.12.D
Bene dispensare propria monstrat, qui fideliter administrat aliena to.2.168.K
Dispensatio in negotiis ecclesia mortifera est, vbi inepti promouentur. to.2.325.K
Displicere.
Qui deo & hominibus displicere se credit tristari debet to.1.89.C
Diuersitas.
Diuersitas hominum processit ex vitio. tomo.1.127.A
Diuersitas virtutum in vna conuersatione tomo.2.50.A
Delictorum diuersitas, diuersitatem meretur pœnarum to.2.252.H I
Dives.
Dives epulo non arguitur loquacitatis. tomo.1.1.L
Quare dives epulo in inferno existens filius Abrahæ vocatur to.1.15.B
Dives epulo Lazarum in sinu Abrahæ videbat to.1.21.K
Quare dives epulo timebat fratres suos damnandos to.1.60.A
Dives epulo in inferno petitionis suæ passus est repulsam Ibidem
Diuitum abulus to.1.65.C
Diuites in sacris literis qui dicantur. Ibidem. D
Differentia finium pauperum & diuitum. Ibidem.
Latera diuitum, sunt coniuncti illis. tomo.1.74.K
Quare dives epulo stillari sibi aquam ex Lazari digito in linguam postulabat. tomo.1.75.A
Iniqui diuites non bona habent, sed ab ipsis habentur to.1.90.A
Praui diuites huius mundi to.1.99.D
Diuitum imperfectio to.1.104.L
Dives in inferno oculos suos aperuit quos hic clausos tenuit dum viueret. Ibidem
Dives epulo in inferno cognouit quod in mundo cognoscere neglexit Ibidem
Dives epulo guttam aquæ petiit, qui panis micas negauit Ibidem.M
Diuites consideratione diuitiarum suarum mœrorem ortum deuincunt. to.1.108.E
Superbus dives interdum exhortationis blandimento placandus est to.2.8.M
Contra diuites qui eiectis pauperibus nutriunt histriones to.2.12.K
Dives epulo non propter rapinam dicitur damnatus to.2.13.B
Dives epulo quare timebat fratres suos venturos secum in locum pœnarum. tomo.2.40.D
Qui non habens habere non appetit, dives est to.2.87.I
Diuites debent esse liberales to.2.102.I
Dives epulo Iudaicum populum repræsentat to.2.133.A
Dives epulo dicitur habuisse quinque fratres Ibidem.E
Diuitum nomina plus solent sciri, quàm pauperum Ibidem.G
Diuitis & Lazari comparatio. Ibidem. H & sequen.
Dives quomodo habuit bona in vita sua. Ibidem.L
Lingua diuitis epulonis quare dicitur plus ardere cæteris membris Ibidem.K
Diuitem velle fieri, periculosum est. tomo.2.150.G
Diuitiæ.
Diuitiarũ copia tanto à deo retrahit, quanto cogit diuersa cogitare to.1.1.I
Diuitiæ mentis, sunt verba sacræ locutionis to.1.32.F
Facilè est diuitias habitas despicere, difficilè verò non habitas viles æstimare. tomo.1.66.A
Diuitiæ & honores cum humilitate haberi possunt to.1.80.I
Diuitiæ dolore acquiruntur graui, sed graiori custodiuntur to.1.87.L
Nec diuitiæ debent mentem extollere, nec inopia perturbare tom.1.90.K
Non diuitiis, sed deo soli confidendum est tomo.1.128.G
Diuitiarum temporalium contemptus. tomo.1.184.C & seq.
Differentia inter spiritales & fallaces diuitias to.2.86.E F
Qui veras in se diuitias continent, rectè gazophylacia nominantur Ibidem
Diuitiæ dicuntur fallaces to.2.106.D
Quæ sint veræ diuitiæ Ibidem
Sollicitudines & voluptates diuitiis iunguntur Ibidem.F
Diuitiarum contemptus to.2.122.B
Diuitiæ veræ valde discrepant à falsis. tomo.2.134.G
Diuitiarum gaudium est momentaneum. tomo.2.152.D
Diuinitas.
Ortus diuinitatis ante & post non habet. tomo.1.168.H
Diuinitas carnem anima mediante suscepit to.1.185.I
Diuinitas præteritum & futurum non habet to.2.109.F
Diuisus.
Diuisus à Romana ecclesia, qui vult saluari nemo esse debet to.2.176.M
Docens.
Releuatio docentis, est immutatio proficientis to.1.211.I
Propter docentium meritum, & audientium iustificationem sermo doctrinæ tribuitur to.2.75.F
Docere.
Minoris laboris est, aut docere cùm nihil toleras, aut tolerare, cùm nihil doces to.1.14.I
Doctor.
Magni doctores sæpe ex nimia charitate modum correctionis excedunt. tomo.1.61.L M
Doctores noui testamenti allegorias ex veteri rimantur to.1.107.H
Doctorum ecclesiæ conditiones. tomo.1.118.L
Doctor à suis vocibus moribus discrepans: serit ieiunus to.1.126.E
Doctoris progenies aliquando eradicatur. Ibidem
Sancti doctores ex quibusdam signis solent occulta rimari, quæ sanent. tomo.1.149.I
Sancti doctores solent minuta grauiter discutere Ibidem.L
Doctoris mentem dei zelus frigit & excruciat to.1.150.B
Zelus doctorum, erga peccatores, quantus esse debeat Ibidem
Doctores sancti sæpe repetunt si qua obscurius dicunt to.1.152.L
Doctrina, non laudem: sed animarum lucrum quærere debet to.1.163.E
Intelligentia doctorum tanto subtilior esse debet, quanto se ad inuisibilia exercet to.1.176.A
Pro qualitate audientium formari debet sermo doctorum Ibidem.B
Perfecti doctores priscorum patrum sunt filij, & subsequẽtium patres. to.1.177.D
Discretio doctorum erga discipulos. tomo.1.177.M
Quare doctores per ceruas, & non per ceruos, designantur to.1.178.M
Propter auditorum reprobationem, bonis doctoribus sermo subtrahitur. tomo.1.182.B
Doctores super discipulos habent claritatis viscera to.1.183.L
Doctores dicuntur vigiles to.2.47.C
Propter malos, & auditores, & doctores sermo doctrinæ tollitur to.2.75.G
Doctorum custodia, est venerabilis vita auditorum to.2.86.K
Doctor malus vocat minimus. to.2.104.D
Doctoris lingua in vanum laborat, nisi intus sit qui doceat to.2.120.D
Doctorum virorum cautela nobis debet esse instructio to.2.207.B
Doctoris perfecti officium to.2.258.F
Doctor quando est in ciuitate. to.2.293.C
Doctor ecclesiæ raro sit in publico, frequenter in secreto to.2.293.D
Doctores præcipites arguũtur. to.2.276.F
Doctor quomodo hominibus placet & deo tomo.2.267.H I
Doctoris cornu spiritualis eius conuersatio est to.2.324.I
Doctores electi per opa reproborũ electos ad bene viuendũ couertunt. to.2.324.B
Doctores electi sciũt propriã fortitudinẽ, & populi infirmitatem to.2.315.C
Doctoris oleũ amor est cordis. to.2.324.H
Doctorũ pacificus ingressus to.2.325.D
Doctor quantis virtutum fulgoribus ornari debet to.2.326.A
Doctoribus arrogantibus, & lubricis propria to.2.320.H I & seq.
Doctorũ sãctæ ecclesiæ ppria. to.2.316.H I
Doctor prior debet bonum ostẽdere quod alios intendit docere to.2.311.F
Doctor quomodo nocte iacere & surgere dicitur to.2.320.G
Doctor non solum viuendo, sed etiam docendo dimicat to.2.316.A
Doctorẽ in libro scribere quid. to.2.301.L
Doctores electi auditores suos nõ solũ artẽ belladi docẽt, sed exercitiũ. to.2.304.L
Doctor exhortando non proficit, nisi auditor ad ea quæ loquitur intendat. tomo.2.304.L
Doctor peccantem terreat, & territum ad spem reducat to.2.305.G
Doctor pugnat dum prædicat to.2.315.L
Doctoris electi profectus to.2.306.G
Doctrina.
Per gradus virtutum ad doctrinam dei ascenditur to.1.132.M
Doctrina senum à Iudæis sublata est. to.1.67.G
Vera doctrina elationis vitium fugit. tomo.1.136.D
Doctrinæ subtrahitur fiducia quando conscientia præpedit linguam Ibid.E
Quis ordo sit rectus in doctrina Ibidem.F
Doctrina euangelica hominem abstrahit à vitiis in quibus computrescebat. tomo.1.151.E
on omnia tempora sunt doctrinæ congrua tu.1.177.F
In doctrina & silentio magna est diuersitas to.2.75.G
Doctrina est alimento corporali præferenda to.2.101.A
Doctrina electi prædicatoris dies est eruditi discipuli to.2.300.C
Dolens & dolor.
Dolentem non potest consolari qui nõ concordat dolori to.1.13.B
Mensura doloris suscipienda. Ibidem.C
Dolores præteritos ad memoriam sine dolore reducimus to.1.23.F
Dolores seminare to.1.26.H
Dolores metere Ibidem
Dolorem plangimus nostrum, cùm mala quæ fecimus dominus adiuuando demonstrat to.1.59.F
Infinitus est dolor omnium damnatorum. to.1.87.H
Multi in hac vita dolores, ad amorem cœlestium impellunt to.2.181.G
Dolium.
De dolio vacuo oleo impleto to.2.27.E
Dominari.
Modus dominandi subditis to.1.127.B
Solus altissimus ita dominatur super omnia, vt alteri subesse nõ possit. to.1.169.I
Dominari & principari differunt. tomo.2.125.A
Dominationes.
Dominationum cœlestium officium. tomo.2.125.A
Dominicus.
Dominici diei celebritas to.2.240.D E
Dominico die à labore terreno cessare & orationibus insistere debemus. Ibidẽ.E
Dominico die corpus lauare non prohibetur Ibidem
Dominus.
Dominus legem daturus in igne fumoque descendit tomo.1.36.G
Dominorũ gregum felicitates. tom.1.89.G
Cùm domini honoribus tument, subditi in Iudicris gaudent Ibidem
Quidam dominum tangendo non tangunt. tomo.1.121.B
Domini contra deum de munere eius non superbiant tomo.2.8.H
Dominus quomodo multis nominibus se nominat tomo.2.44.F
Dominorum est misereri to.2.146.K
Dominorum officium tom.2.134.L
Dominum nescire quis dicitur. tomo.2.275.I K L
Domus.
Per domos conscientiæ designantur. tomo.1.22.E
Domus multipliciter dicitur to.1.45.G
Domus desertæ, sunt cogitationes pravæ tomo.1.74.L
Quid sibi vult in locis amœnis domus instructio tomo.2.41.C
Domus nostræ quid spiritaliter repræsentent to.2.113.G
Domus dei domus orationis est. to.2.131.L
Domus quando dicatur euerti. to.2.124.I
Domus damnati infernus est. to.2.270.C
Domus dei quæ sit tom.2 297.L
Domus domini æternam patriam designat to.2.261.A
Domus fidelis & infidelis to.2.270.I M
Domus inutilis est reprobus. tom.2.307.F
Domus reproborum domus est superborũ & luxuriosorum & carcer. to.2.324.D
Domus panis olim Iudæa fuit. to.2.326.L
Domus superbi est nequitiæ suæ mensura tomo.2.324.C D
Domus regis alia est, alia populi. t.2.302.B
Donatistæ.
De Donatistis comprimendis. tom.2.175.L & fol. sequen.
De Donatistis to.2.190.D.& 192.K
Donatus.
De corpore beati Donati in Cassiopi castro tom.2.247.M
Donec.
Donec dictio explicatur to.1.50.M
Donum.
Quæ dona nobis dantur & auferuntur. tomo.1.11.G
Quare dominus ingratis sua dona non denegat to.1.93.C
Qui spiritalibus donis ditati sunt, nõ debẽt terrenis negotiis implicari. to.1.115.F
Quare vnus dona habet quæ non alter. tomo.1.141.A
Dona dei omne opus præueniũt. to.2.20.F
Multi per septem donorum gradus profecti sunt, qui adhuc curis terrenis inhiant to.2.89.G
Donis crescentibus rationes crescunt donorum to.2.102.C
Dona spiritalia percipiuntur à paucis. tomo.2.111.H
Vbi dona dei venialia habentur, ad dei seruitium non vita quæritur to.2.215.K
Donum dei custodiunt qui verbi auctoritate sanctam defendunt ecclesiam. tomo.2.306.H
Dona spiritualia per ministerium hominum in electis rectoribus cumulantur. tomo.2.326.H
Dormire.
In itinere dormire quid sit to.1.28.D
Dormire, est in peccatis iacere. to.1.44.F
In puluere dormire, quid sit to.1.90.M
Dormire: mori est to.2.104.E
Dormire & dormitare differunt. Ibidem
Dormire prædicatorũ i tẽplo. t.2.275.C D
Dormiens.
Dormientes defuncti dicuntur, propter resurrectionis certitudinem to.1.71.L
Corpore dormiente in morte, anima euigilat in vera cognitione. to.1.104.K
Quomodo dormientes responsum à distantibus capiant to.2.26.I
Dormitio.
Dormitio quinta Samuelis. tom.2.276.E.F
Dorsum.
Dorsum deo peccando vertimus, & tamen nos sustinet to.2.125.L
Draco.
Dracones malitiam designant to.1.40.C
Draconum nomine quid designetur, tomo.1.123.L
Draco monacho vago apparuit. to.2.27.B
Draco iuueni in morte apparuit. to.2.110.F
Dragma.
Dragmam mulierem perdere quid significet to.2.124.H
Dubitatio.
Dubitatio electis oritur ex virtute humilitatis to.2.292.E
Dubius.
Dubius de dedicatione ecclesiæ vel aliquo sacramento potest reiterare. to.2.250.K
Duci.
Duob⁹ modis extra nos ducimur. t.2.24.E
Duplex.
Duplices præ nimia fallacia sese prudentes præ cæteris gloriantur. tomo.2.9.M
Dux
Duces aduersæ partis sunt erroris authores tom.1.188.E
Duces impij sunt, qui verbo & exemplo ducatum præbent erroris. to.1.144.F G
Ebrietas.
Ebrietas cor mutare, & mentẽ alienare solet tom.2.257.B
Ecce.
Ecce dictio quomodo accipitur. tomo.1.156.M
Ecclesia.
Ecclesia sancta dicitur lilium inter spinas. to.1.1.E F
Tres sunt in ecclesia distinctiones fidelium tomo.1.2.D
Ecclesiæ vestimenta cuncti sunt ecclesiæ fideles tomo.1.15.B
Ecclesia aduersitatibus proficit Ibidem
Ecclesiæ rectores principes dicuntur. tomo.1.22.D
Quod sancta ecclesia simplicitatis & rectitudinis vias à timore incipit, & in charitate consummat tomo.1.3.E F
Ecclesia vacuos menses habet. tom.1.44.B
Ecclesia mutabilitatis flere damna non desinit Ibidem.E
Ecclesia aliquando carnis putredine, aliquando sordibus pueris grauatur. Ibidem.I
Duplex hominum genus in ecclesia. Ibi.K
Ecclesia in fide fundata contra persecutorum procellas proficit. tomo.1.52.F G
Quicquid in ecclesiæ initiis latuit, finis quotidie ostendit Ibidem.K
Ecclesia duplicem habet pulchritudinem. tomo.1.53.A
Ecclesia ex gentibus electa iuuencula dicitur respectu synagogæ. tom.1.67.H

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quare deus variis affligit ecclesiam aduersitatibus to.1.73.H
Quomodo sancta ecclesia malis parcat.tomo.1.76.C.D
Membra ecclesiæ quomodo ad nihilum redigantur to.1.76.F
Dolore ecclesia premitur quando peruersos in sua malitia crescere intuetur. Ibidem.
Quomodo ecclesia non habet rugam. Ibidem.G
Ecclesia nunc multos reprobos tenet. Ibidem.G
Ecclesia falsiloquium pacis suæ tempore patitur Ibidem
Maxillam ecclesiæ peruersi feriunt. Ibibem.L
Quomodo sancta ecclesia lanceis ab hoste suo circundatur to.1.77.A
Ecclesia in infirmis suis vulnere super vulnus conciditur Ibidem.C
Ecclesiæ viscera quæ sint Ibidem
Ecclesia peccata per pœnitentiã ad se pœnitentium reuocat Ibidem.D
Quare ecclesia aduersa vitæ præsentis tolerat Ibidem.H
Ecclesia in tranquillitate,modo animarum lucra,modo terrena cogitat to.1.78.K
Ecclesia quosque etiam falsos prædicatores intra sinum rectæ fidei colligere studet to.1.79.L
Extra ecclesiam non esse salutem credunt fideles,at contra hæretici Ibidem
Ecclesia in omnibus quæ sapit sensum suũ humiliter deprimit to.1.81.L
Ecclesia omnes ab hæreticis ad veritatem reuertentes recipit to.1.92.F
Sancta ecclesia delitiis affluit & ascendit. tomo.1.93.I
Vidua sancta ecclesia debet intelligi. tomo.1.96.E
Omnes qui sanctam ecclesiam persequũtur quasi torcular calcant Ibidem.K
Ecclesia sine gratia prœueniente non tot clareret donis to.1.100.A
Columnæ Ecclesiæ sunt prædicatores. tomo.1.101.E
Duobus modis ecclesia ab aduersariis tentari solet to.1.102.K L
Ecclesia inquantum cognoscere expedit, nihil veritatis absondit to.1.104.B
Extra ecclesiam non est locus conflationis to.1.105.L
Ecclesia comparatur auroræ to.1.106.D
Sacræ ecclesiæ fundamentum Ibidem.M
Ecclesia per synagogam transiit, sed non pertransiit to.1.107.D
Ecclesia sancta per spiritũ agnoscit quod synagoga ante non valuit to.1.107.I
Ecclesiæ incrementum ex signis & prodigiis emicuit to.1.110.A
Tempora nouissima Ecclesiæ. tomo.1.112.H & sequen.
Ecclesia duobus modis ab aduersariis patitur Ibidem.I
AEtates ecclesiæ to.1.113.A
Ecclesia in senio reminiscitur fœcunditatis suæ Ibidem.B
Pueri ecclesiæ qui dei mandatis inseruiunt to.1.113.D
Nemo ecclesiam imitatur, nisi quæ videt in ea curet to.1.114.B C
Sancta ecclesia opera pietatis exhibet. tomo.1.114.E
Quomodo ecclesia est oculus cæco, & pes claudo to.1.115.B
Sancta ecclesia consistit vnitate fidelium, sicut corpus vnitate membrorum. tomo.1.115.G
Ecclesia filios suos in nido nutrit. Ibidẽ.M
Radix ecclesiæ, incarnatio est redemptoris to.1.116.D
Ecclesia quotidie corda mœrentium consolatur to.1.117.L
Ecclesia in sua prædicatione spem miscet & metum Ibidem
Ecclesia non solos hæreticos sibi aduersarios putat, sed etiam carnales.tomo.1.119.G
Ecclesia afflictionis tempore prouerbium prauis efficitur to.1.121.C
Ecclesia in passionibus crescit Ibidem.D
Pedes ecclesiæ qui dicantur Ibidem.I
Sanctam ecclesiam reprobi quasi tunicę capitio constringunt to.1.122.F
Sancta ecclesia persecutionis suæ tempore fide stat,desideriis clamat Ibidem.G
Reprobi ecclesiam luto comparant. Ibidem
Ecclesia multa mala vltima persecutione passura est to.1.123.H
Ecclesia deflet quos exhortando trahere non valet to.1.124.D E
Locus videntium deum est ecclesia. tom.1.147.C
Deus ecclesiam suam sine digna administratione non deserit to.1.155.K
Intra ecclesiæ mensuras sunt omnes electi, extra sunt omnes reprobi to.1.165.G
Lineas ecclesiæ & mensuras quid significet Ibidem.G
Ecclesia corpus est Christi capitis. tom.1.166.D
Compositio ecclesiæ Ibidem
Quando sancta ecclesia dies erit.to.1.168.K
Ecclesia adhuc tentationum molestias sustinet Ibidem
Ecclesia tot vestibus induitur, quod fideliũ veneratione decoratur to.1.169.E
Non solum ex Iudæis, sed ex gentibus ecclesia doctores accepit to.1.177.G
Ecclesia primitiua à potentibus grauiter oppressa est to.1.181.E F
Ecclesia intus tolerat fictos fratres.tom.1.183.C
Ecclesia semper habet suos hostes. Ibidem
Ecclesia ex bonis malisque congregatur. tomo.1.184.K
Ecclesia tribus constat ordinibus. tomo.1.195. C
Sola ecclesia pro errantibus intercedit, per quam deus sacrificium libenter accipit to.1.210.H
Extra ecclesiam non est salus Ibidem
Extra ecclesiam nullum opus bonum fructuosè peragitur Ibidem.H
Vna erit in fine mundi degentibus & Iudæis ecclesia to.1.211.E
Quid est ecclesiam in fine duplicia recipere Ibidem
Duratio sanctæ ecclesiæ to.1.213.L
Dies suos ecclesia non amittit Ibidem.M
Quomodo ecclesia plena dierum moritur Ibidem
Nemo magis in ecclesia nocet, quàm qui peruersè agens nomen vel ordinem sanctitatis habet to.2.2.E
Nasus ecclesiæ sanctorum prouidam designat discretionem to.2.17.B
Ordo sanctæ ecclesiæ to.2.45.K
Per genas ecclesiæ prædicatores intelliguntur to.2.48.C
Martyres to.2.50.G
Ecclesia tribus virtutibus theologis debet esse munita to.2.48.G
Quomodo ecclesia coronatur de potentibus mundi Ibidem.H
Ecclesia sancta quasi aurora consurgens in vltimo iudicio progreditur.tomo.2.51.I
Ecclesia sic nouum testamentum recipit, vt vetus non abiiciat to.2.53.A
Ecclesia in veteri lege Christum exoptabat Ibidem.B
Ecclesia de deserto ascendere dicitur.Ibidem.E
Ecclesia sancta murus dici potest. Ibidem.L
Ecclesia soror Christi vocatur. Ibidem
Riui ecclesiæ sunt sancti prædicatores.tomo.2.72.C
In sancta ecclesia omnes vicissim se tolerare debent to.2.77.G
Differentia lapidum ecclesiæ Ibidem
Sancta ecclesia ad Austrum vergit. Ibidem.K
Deus de tota simul ecclesia loquitur, ac si de vna anima loquatur. tomo.2.80.C D
Ferculum regis nostri ecclesia est. tom.2.81.D
Ab Abel sanguine passio incepit ecclesiæ Ibidem.H
Lumen ecclesiæ interius & exterius. Ibidem
Propugnacula ecclesiæ quæ sint. tomo.2.82.D
Sancta ecclesia est spiritale ædificium. tomo.2.89.K
Sancta ecclesia duas vitas habet, temporalem & æternam to.2.96.I
Quæ spectant ad ecclesiam Ibidem
Ecclesia habet atrium exterius, & sua interiora Ibidem.K
Ordines ecclesiæ fidelium. Ibidem.I & sequen.
Ecclesia multos habet qui meliores vitæ vias aggredi metuunt to.2.102.F
Ecclesia lagenæ comparatur. tomo.2.103.K
Boni & mali in ecclesia permiscentur. Ibidem.L
Ecclesia ab Abel iusto incepit. tomo.2.109.K
Ecclesia posterior venit ad monumentum, vidit linteamina & cætera mysteria.tomo.2.113.K
Ecclesia nunc spiritaliter facit quod per Apostolos corporaliter fiebat. tom.2.119.E
Ecclesia præsens vocatur regnum dei.tomo.2.122.I
In ecclesia nec boni sine malis, nec mali sine bonis esse possunt. tomo.2.130.F
Quanto sanctiores quique sunt in ecclesia, tanto sunt pauciores Ibidem.H
Ex Iudæis & gentibus ædificata est ecclesia to.2.146.A D

Ecclesia filios deo sine dolore generat. to.2.146.F
Ecclesia dicitur terra to.2.147.F
Destitutio ecclesię alicuius,est causa sufficiens eam annectendi alteri. to.2.153.I
Sacculum ecclesiæ non decet turpibus lucris inquinari to.2.157.M
Qui ecclesiæ stipendiis subsistit, ad lucra propria non anhelet Ibidem.D
De stipendiis in dedicatione ecclesiæ dandis to.2 159.E
Res ad ius ecclesiæ pertinentes amitti non debent to.2.159.M
Ecclesia ante Petri apostoli corpus patrimonij potestatem accepit to.2.160.F
Ecclesia defuncto pastore, diu sacerdotio priuari non debet to.2.161.K
Qui metu hostilitatis ad alium locum transierit, postea ad suam ecclesiam redire oportet to.2.163.H
Ecclesia constructa in locis inimicorũ,non debet carere episcopo to.2.165.E
Iure proprietatis res ecclesiæ monasteriorum ædificiis tradere licet. to.2.167.F
Ecclesia debet redimere captiuos soluto precio to.2.169.E.& 174.D
Alienam ecclesiam non licet inuadere.Ibidem.G
Ecclesia animo potest retinere res alienas. Ibidem.G H
De redditibus ecclesiarum to.2.173.G H
De redditibus ecclesiæ (etiã nouiter quæsitis) quarta pars clericis erogetur. tomo.2.200.D.& 245.A
Ecclesia non potest bona aliena retinere. to.2.176.E F
Nihil alienandum est de bonis ecclesiæ. Ibidem.H
Res ecclesiarum non possunt alienari.to.2.178.B.& fo.seq.C
Quatuor portiones de redditibus ecclesiæ fieri debent to.2.183.I.& 252.E
Ecclesiæ militantis ordines ecclesiæ triumphanti conformari oportet. to.2.185.D
A nullo debet suscipi quem Romana depellit ecclesia to.2.189.A
De vnitate sanctæ ecclesiæ to.2.193.E
Ecclesia non potest vltra tres menses carere episcopo to.2.198.I
Ecclesia subtilius instruitur, dum hæreticorum quęstionibus impugnatur. to.2.199.E
Ecclesia gratis conferat quæ gratis accepit to.2.202.H
Ecclesia habet in se vasa preciosa & abiecta,scilicet bonos & malos. to.2.203.D
Ecclesię patrimonium commendatur.to.2.205.E.& seq.
Ecclesia pro malis intercedat, non eos temerario ausu defendens Ibidem.L
Ecclesia tenetur necessitatem patientibus præbere subsidium to.2.207.A
Ecclesia vna est fundata supra petram confessionis & humilitatis to.2.208.L
Quæ ab ecclesia ordinata vel decisa fuerint,non debẽt in posterum refragatione turbari to.2.210.B
Bona ecclesiæ,vel in reparationem eius vel cleri subuentionem to.2.211.H
Laudes redeuntium ad ecclesiæ vnitatem. to.2.213.G
Bona ecclesiæ auferens grauiter puniatur, to.2.218.K L
Ecclesiæ relicta retinere sacrilegium est. tomo.2.219.F
De redditibus ecclesiæ hospitibus dandis. to.2.221.D
De Helenæ hominibus ab ecclesia iniustè detentis to.2.226.F
Ecclesia sola succedit in bonis episcopi defuncti in episcopatu acquisitis. Ibidẽ.H
Ecclesia habet pauperes defendere. tom.2.234.K
De argento ecclesiarum secum deferendo. to.2.239.A
De redditibus ecclesiæ suscipiendis. Ibidem.C
Ne ad consignandos infantes egressi, nimium aggrauent ecclesias. tomo.2.242.E F
De ecclesiis vacantibus to.2.246.E F
Iniustè ab ecclesia deposita sub graui pœna reponantur to.2.247.C
De ecclesia sanctæ Mariæ consecranda. Ibidem.G
De redditibus ecclesiæ sancti Pauli concessis to.2.248.B.& seq.
De costruenda ecclesia Ibidem.C
De Eboracensi ecclesia Ibidem.I
Ecclesiæ bona non distrahenda. tomo.2.250.C D
De dedicatione ecclesiarum Ibidem.K
De obuentionibus ecclesiasticis diuidendis to.2.252.E
Cur sint tam diuersæ ecclesiarum consuetudines,cùm vna sit fides Ibidem.E
Ecclesiam sine augmento sibi ablata recipere oportet Ibidem.G
Ecclesia sancta pro fœcũditate dicitur mulier to.2.257.C
Ecclesia nullum alium præter Christum redemptorem habuit to.2.255.A
Ecclesia prius sterilis sed tandem fœcunda fuit to.2.255.G H
Ecclesia compatitur Iudæorum cæcitati. to.2.256.E H
Ecclesia credit à Iudęis ebria.to.2.257.A B
Ecclesiæ dilatatio to.2.276.K L
Ecclesia doctorum electa synagoga magnam apud gentes reuerentiam meuenit. to.2.276.K
Ecclesia vsque in mundi finem ducitur.tomo.2.276.M
Ecclesia ante Christi aduentum cornu habuit to.2.261.E
Ecclesiæ patientia to.2.257.F
Ecclesiæ sublimatio est synagogæ depressio to.2.262.M & seq.
Ecclesiæ rectoris conditiones. to.2.291.K
Ecclesiæ sanctæ vir redemptor noster est. to.2.257.H
Ecclesia sancta diuersis electorum ministeriis vtitur to.2.290.F
Ecclesia perfectos & imperfectos parit.tomo.2.266.K
Ecclesiam Christus crucis heredem constituit to.2.256.C
Ecclesiastica potestas erecta est in humanitate redemptoris to.2.261.E
Ecclesiæ rationes contra Iudæorum perfidiam to.2.261.G H
Ecclesiæ authoritas sine misericordia nulla est to.2.326.E
Ecclesiæ regimen nullus subire debet,qui non habet robur magni operis.tomo.2.326.E
Ecclesiæ sublimitas per cornu designatur. tomo.2.327.A
Ecclesiæ principes multa consideratione sunt eligendi to.2.301.E
Ecclesiæ diuersi gradus to.2.296.G
Idonei ad ecclesiæ regimen quanto studio sunt quærendi to.2.325.H & seq.

Ecclesiasticus.

Potestas ecclesiastica nec ex libidine amplecti debet, nec amplexa pro formidine deseri to.1.144.H
De ecclesiasticis priuilegiis. to.2.165.F
Priuilegia ecclesiastica apostolicus debet seruare illæsa Ibidem.H
Publicis administrationibus implicitus ad ecclesiasticum officium venire non debet to.2.171.H
Ecclesiasticus ordo, & monachica regula se impediunt to.2.173.H
Vasa sacra résque ecclesiarum distractæ, restitui debent to.2.174.A
Nemo ecclesiasticum ministerium, & religionis distinctionem simul tenere potest to.2.177.C D
Ecclesiasticis famulantes obsequiis, ecclesiasticum debent adipisci subsidium. tomo.2.179.H
Ecclesiastici redditus in quatuor partes diuidantur to.2.183.I

Vide supra Ecclesia.

Res ecclesiasticæ possunt pro redemptione captiuorum impendi to.2.205.B
Ecclesiasticæ res laicis non committantur. to.2.210.M
In rebus ecclesiasticis nulla debet induci confusio to.2.216.K
De rebus ecclesiasticis in publico competentibus to.2.221.C
De pecunia ecclesiastica concedenda. tomo.2.228.A
De transmutatione rerum ecclesiasticarum to.2.246.I
Res ecclesiasticæ possunt præscribi. Ibidem.
Si quis ecclesiasticorum vnquam titulos ponere siue in rustico, siue in vrbano prædio sua sponte præsumpserit, anathema sit to.2.251.L

Ecclesiastes.

Ecclesiastes liber quare sic nominatur.tomo.2.36.I
Ecclesiastes concionator dicitur. Ibidem.

Elatio.

Quomodo elatio nostra succidenda est. tomo.1.38.L
Elatio nunquam surgat ex munere. tomo.1.127.H
Elatio cordis ad vocem prorumpens quanta animaduersione puniatur. tomo.1.153.B
Si radix elationis abscinditur, consequenter rami prauæ assertionis arescunt.tomo.2.14.B

Elatus.

Elati propter abstinentiam minimorum, cadunt in maiora to.2.19.E

Eleazarus.

Eleazarus dei adiutor dicitur. tomo.2.284.A B

Universidad de Deusto
Biblioteca

Electus.

per Iob,& Hus electi designantur to.1.3.D
Status electorum pro hac vita Ibidem.E
Filij dei electi angeli vocantur to.1.5.C
Quòd electi in tentatione proficiunt: & quod eis diabolus præparat in ruinam, hoc eis deus conuertit in gloriam. to.1.9.L
Quare deus permittit electum affligi. tomo.1.12.A
Deus electum suum custodiendo deserit,& deserendo custodit Ibidem
Differentia electorum & reproborum. tomo.1.16.C
Electi fortiter omnia superant to.1.23.A
Electi sunt in amaritudine to.1.23.L M
Electorũ timor à iudicio diuino.to.1.24.K
Deus eligit quos hic mundus despicit.tomo.1.30.B
Quomodo electus æterna supplicia euadat to.1.34.K L
Electos suos non permittit deus tentari supra id quod possunt Ibidem.M
Electi non compatientur damnatis.tomo.1.35.E
Electorum à reprobis separatio. to.1.36.L
Electorum vita to.1.43.I.K
Electos pœna corruptiõis aggrauat.Ibi.M
Electus menses vacuos quasi mercenarius ducit to.1.44.A
Electi deo seruientes, vitæ præsentis subsidiis indigent Ibidem
Electus somno pressus peccati, ad iustitiæ vigilias exurgere conatur to.1.44.F
Electorum lux tentatione non extinguitur Ibidem.G
Electi post somnum,surrectionem: & post surrectionem vesperã expectant, Ibi.H
Electi ad æternitatis intentionem tendunt to.1.45.A
Electos reproborum supplicium purgat. to.1.45.I
Electi peccata quæ confitentur districtæ animaduersionis fletibus insequuntur. Ibidem.K
Electi hic elationem non habent. to.1.51.D
Electi ante Christi aduentum ipsum nunciantes dicuntur cursores to.1.55.C
Deus electorum suorum maculas temporali pœna affligit,quas inæternum nõ vult vindicare to.1.56.A
Electi grauantur non intelligentes sensum sui reprehensoris to.1.56.G
Deus electos aduersitatum loris sæpissimè ligat to.1.63.A
Sicut contra electos reprobi,sic contra catholicos hæretici effrenantur.Ibidem.C
Electi post tentationes quasi sol repentè ex tenebris erumpunt to.1.63.K
Electi à reprobis passim deprimuntur. tomo.1.65.E
Electus mundi honores metuit Ibidem
Electi culpis suis nesciunt parcere.tomo.1.69.D
Electus non omnibus diebus suis superbit to.1.74.B
Quanta aduersitatum tempore à falsis & fictis fratribus patientur electi. tom.1.76.F
Electorum populus apud iniquum concluditur Ibidẽ.M
Quanto electi iudicio magis proximant, tanto ad discutiendas mentes magis tremiscunt to.1.78.A
Electi ad cœlestia duobus modis inuitantur to.1.78.I
Electi nonnunquam ignorantia, vel infirmitate,peccant to.1.82.H
Electi plus student agere quàm sit eis præceptum to.1.87.G
Electi casum in peccatum præuident. tomo.1.90.F
Electos ad vitam flagella reuocant.Ibid.I
Electis & reprobis vita dispar est,carnis in morte corruptio dispar non est. Ibidem
Dei adiutorio electi, vt resistere valeant, fulciuntur to.1.91.E
Differentia voluptatis electorum & reproborum Ibidem.H
Electi ædificationes suas in septimo tempore expectant to.1.93.B
Electi nil præsentis gloriæ quærunt,vt posint in fine coronari Ibidem
Electis Enoch in septima generatione nascitur Ibidem
Electus nisi deum cognosceret, vtique non amaret to.1.94.F.
Electi deum fide cognoscentes, ipsum per fidem videre anhelant Ibidem
Prouidentia electorũ circa finẽ.to.1.105.D
Electi tenuerunt Christum deum, quem videbant hominem to.1.109.I
Electi sunt iustitia iustificata. Ibidem.K
Omnes electi participatione, non comparatione,sunt sapientes Ibidem
Electi neminem, quantumuis sublimẽ, dei sapientiæ conferunt Ibidem
Quare electi quibusdam tentationibus reprimuntur to.1.111.M
Electorum perseuerantia & consummatio. to.1.116.C D
Electi non promittant sibi,pro hac vita,securitatem to.1.117.F
Tanto quisque electus apud reprobos despectior est: quanto iustior esse potest. to.1.120.C
Deus electorum suorum aduersarios temporaliter permittit excrescere. tomo.1.121.K
Electorum anima nunc marcescit. tomo.1.122.B
Electi persecutionis tempore paratiores sunt mori quàm tacere to.1.122.F
Electi pro fide morientes,à reprobis infœlices arbitrantur Ibidem
Electi sciunt contra exterioris excellentiæ tentamenta pugnare to.1.123.I
Negantur electis bona terrena. to.1.125.G
Electis cùm foris ætas corporis, intus crescit ætas mentis to.1.127.F
Electi de multa abundantia minimè lętantur to.1.128.I
Electi, si in scientia sua inanis gloria surrepat,statim ad cor redeunt to.1.129.B
Electi tanto acrius timent, quanto æterna retributio vicinior est to.1.142.D
Electorum discussio circa futurum iudicium to.1.145.I
Electorum numerus certus ac definitus ostenditur: dum aliis cadentibus, ad stadum alij solidantur to.1.146.H
Non est discutiendum cur dominus populum Israëliticum primò elegit, & postea reprobauit: & contra de gentili. tomo.1.148.B
Electi sunt dei frumenta, cœlestibus horreis recondenda to.1.161.H
Deus electos suos in fine sollicitus purgat to.1.170.B
Mors carnis electos luci suæ restituit, lucem suam reprobis tollit Ibidem.C
Electorum vitæ proficit etiam vita reproborum to.1.171.F
Deus non sic colligit electos, quin iudicet reprobos. to.1.172.M
Nemo perscrutetur cur alius eligatur, & alius repellatur, vel econtra. tomo.1.173.C
Argumenta prauorum ad electorum salutẽ proficiunt to.1.182.C
Electi iudicare debent se vel in cogitatione vel in opere deliquisse to.1.191.I
Deus electos diabolo erudiendos subiicit. to.1.200.D
Deus rationabiliter agit cum diabolo, electos recipiens, & impios damnans.to.1.201.K
Deus electis suis pietatem sine iustitia non exhibet Ibidem.L
Electi facilè discernunt inter virtutes & vitia Ibidem.I K
Electi in desideria praua aliquando ruentes,à domino retinentur to.1.204.I
Egestas electorũ alia est ab egestate reproborum. tomo.1.204.L. Et quæ ea sit. Ibidem.M
Si electi tanti iudicij terrorem expauescunt, quid facient qui iudicis aduentũ oderunt? to.1.205.K
Electorum proprium est, quòd de se semp sentiunt infra q̃ sunt to.1.208.C D
Electi de nulla virtute superbiunt. Ibi.D E
Electus bene vtitur malo Ibidem.D
Differentia exaltationis electorum & reproborum Ibidẽ.D E
Electis nihil vel parum datur, sicut pueris qbus tota hæreditas reseruat.to.2.15.A
Electorum & reproborum distinctio.Ibid.
Electi in hoc mundo debent purgari. tomo.2.40.D
Omnes electi sunt membra nostri redemptoris to.2.58.L
Omnis electus per quatuor animalia figuratur Ibidem.M
Electi in operibus suis pennas desuper extendunt to.2.59.D & seq.
In electis & reprobis diuersi sunt impetus to.2.59.M
Impetus electorum Ibidem
Electi sic ad bona tendunt, vt ad mala perpetranda non redeant Ibidem
Electi in faciem, reprobi retrorsum cadũt. to.2.67.G
Electi quantumuis à deo donentur bonis, humiliantur amplius to.2.71.L M
Vnum signum electionis est, soliditas charitatis to.2.86.C
Deus quandoque suos electos labi permittit to.2.112.B
Electi qui membra Christi sunt, caput sũ in passione sequuntur to.2.126.G
Angeli congaudent, cùm ad cœlum assumuntur electi to.2.130.I K
Electi orantes vt ad deum perueniant, infirmitatis suæ excessus incessanter deplorant to.2.136.H
Qualis debeat esse eligendus. tomo 2.168.E

Clerus & populus põtificis electioni intererunt. to.2.168.G
In electione non sit venalitas to.2.179.E
Electus precio,indignus efficitur sacerdotio Ibidem.F
Electum præmiis & eligentes par pœna respicit Ibidem.E
Electi interdum operibus se immiscent reproborum:& contra to.2.203.E
Contra eos qui eliguntur imperiti ad sacerdotia to.2.214.M
Non ex fauore, sed iudicio, debet fieri electio to.2.222.H
Extraneus non præponatur intraneis in electione Ibidem.I
Electio differri potest si nõ inueniatur idoneus to.2.235.L
Electi spirituales esse curant,sed non videri to.2.296.H
Electorum est peccare & resipiscere. to.2.315.E
Electũ carnali affectu non mõstrat deus.tomo.2.325.B C
Electorum resistentia aduersus dæmonum insultus to.2.306.L M
Electi per virtutum gradus proficiscũtur. to.2.290.F
Electi non solum prædicatio,sed & conuersatio deo placet to.2.297.E
Electum se à deo quomodo quis cognoscere potest to.2.297.D
Electorum nemo nisi in Christo est.tom.2.261.M
Electi à reprobis dominica virtute in fine diuiduntur to.2.285.L
Electorum mores to.2.284.K
Electorum multiplicatio diminutio est reproborum to.2.264.M
Electi à malis etiam prædicatoribus bona suscipiunt to.2.270.F
Electorum saturitas to.2.264.K
Electi sine peccato esse non possunt.tom.2.264.K

Electio.

Electionis prælati magnum consilium requiritur to.2.296.A
Electio boni antistitis non sit humano iudicio,sed diuino to.2.300.C
Electio prælatorum ecclesiæ to.2.324.H

Eligere.

Eligendus ad sanctæ ecclesiæ culmen ab hominibus est discutiendus to.2.308.F
Eligendi pastoris conditiones. to.2.324.H & sequen.
Eligendi ad ecclesiam à deo monstrari debent to.2.325.B C
Eligitur potius spiritualibus quàm secularibus negotiis strenuus to.2.325.H

Electrum.

Per electrum mediator dei & hominum designatur to.1.164.F
Electrum quid sit Ibidem
Electri specie Christus designatur.tom.2.56.L
Electrum Christum incarnatum designat. to.2.66.F

Eleemosyna.

Eleemosynas ex rapinis non suscipit deus. to.1.75.A
Quando eleemosynæ prosint Ibidem.B
Qui semper vult peccare,non redimit animam suam dando eleemosynas continuas Ibidem.B
Eleemosyna superbi diuitis eum redimere non valet Ibidem
Intentio eleemosynæ superborũ. Ibid.B C
Qui dat egenti rem suam, manens in peccato, rem suam dat deo, & se peccato. to.1.115. A B
Plæriq; eleemosynam faciunt ne dei iram incurrant. Ibidem.D
Qui cum fastu eleemosynam tribuit, maiorem culpam intus peragit superbiendo: quàm extra largiendo mercedem. to.1.127.I
Mundari debet prius animus qui dat eleemosynam to.1.130.L
Eleemosyna quomodo facienda est. tomo.2.12.H
Quibus detur eleemosyna inspiciendum est Ibidem.I
Nemo putet peccata commissa eleemosynis redimendo impunè posse peccare. Ibidem. K
Peregrini sua in eleemosynam vestimenta receperunt to.2.31.A
Aliud est eleemosynã ex præcepto facere, aliud ex charitate to.2.71.G
Eleemosynæ tergunt maculas peccatorum. to.2.129.I
Eleemosynæ laudes to.2.196.E F
Eleemosyna deo placita to.2.214.K
Eleemosyna ex pecunia simoniace acquisita fieri non potest to.2.214.I K
Eleemosyna de denariis sancti Petri.to.2.219.A
De eleemosyna sæpius faciẽda. to.2.235.G

Elementa.

Elementa omnia deum venisse testata sunt. to.2.103.A

Eleutherius.

Eleutherius abbas virginem sæpe exhortari solebat to.2.32.I
De Eleutherio seruo dei to.2.34.E
Eleutherius plorando mortuum suscitauit. Ibidem.
Puer obsessus bis ab eodem Eleutherio sanatus est Ibidem.F
Eleutherius orando impetrauit vt Gregorius ieiunare posset Ibidem
Eleutherius vir magnæ cõpunctionis.Ibid.
Eleutherius lachrymando Gregorium curauit Ibidem.F

Eligere.

Eligerẽ indignas personas to.2.269.L

Eliphas.

Eliphas dei contemptus interpretatur.tomo.1.14.K

Elizabeth.

Elizabeth prophetiæ spiritu ex præterito præsenti & futuro tacta to.2.55.B

Eloquium.

Diuina eloquia bibi & comedi dicuntur. to.1.31.M
Diuina eloquia, messes & diuitiæ vocantur Ibidem
Sacrum eloquium à plærisque contemnitur to.1.116.L
Eloquij diuini stillatio to.1.117.A
Quanta libratione pensandus est intellectus sacri eloquij to.1.124.F
Multę sunt sacri eloquij sentẽtię quę nõ solũ secundum historiam exponi possunt. Ibidem.F
Diuina eloquia carmen & væ continent. tomo.1.151.E F
Sacrum eloquium est cœlum to.2.173.F
Quam mira est eloquiorum dei profunditas to.2.56.L
Eloquiorum dei obscuritas magnæ est vtilitatis to.2.61.A
Sacra eloquia visioni maris similia dicuntur Ibidem.K
Diuina eloqa cum legente crescunt. to.2.63.C
Sacri eloquij virtus Ibidem
Sacri eloquij lector quicquid scire quærit historicum,mysticum, aut morale, hæc illum sequuntur Ibidem.D
Liber sacri eloquij scriptus est intus p allegoriã,& foris per historiã. to.2.69.C
Diuina eloquia aliquando ex tempore,aliquãdo ex loco causas designãt. t.2.74.I
Eloquium omne sacrum intelligere difficillimum est to.2.113.K

Engaddi.

Engaddi interpretatur fons hœdi. tom.2.45.H
In Engaddi balsamum gignitur Ibidem

Enoch.

Enoch translatus est cũ domino. to.1.22.G
Enoch in electa prole septimus nascitur. to.1.51.C.& 93.B
Enoch & Helias Antichristo occurrent.tomo.1.81.E
Enoch dedicatio interpretatur. to.1.93.C
Enoch & Helia prædicante multi Iudæorũ conuertentur to.2.75.A
Enoch & Helias dicuntur duę oliuæ,& duo candelabra Ibidem
Ascensus Enoch & Helia Christi ascensionem figurauit to.2.119.G
Enoch in cœlum translatus, vxorem & filios habuit Ibidem

Ensis.

Per ensem rigor conuersationis designatur to.2.47.H

Ephesus.

Ephesina synodus to.2.197.L

Ephod.

Ephod lineum gẽtilis populi electum ordinem designat to.2.266.H
Ephod lineum candorem continentiæ designat to.2.269.B C

Ephraim.

Ephraim,fructificãs interpretatẽ. t.2.255.B

Episcopus.

Episcopi officium to.2.4.C
De episcopis Aphricanis pro fidei defensione lingua priuatis ab Arianis Vuandalorum to.2.34.C D
Episcopi lingua priuati loquelam non amiserunt Ibidem.D
Vnus Episcoporum lingua priuatorum in luxuriam lapsus dono miraculi priuatur Ibidem.B
Episcoporum grandis est honor,sed grande pondus huius honoris. tomo.2.116.L
Episcopi per Siciliam constituti, semel in
Epanno conueniant to.2.152.K
Iscopus eligitur vt sit intercessor ad dominum pro populo to.2.154.K
Episcopi conditiones. Ibidem.& sequen.
copio sẽ to.2.218.F

Universidad de Deusto
Biblioteca

Episcopi violenter à suis locis expulsi ab aliis sunt suscipiendi to.2.158.G.168.I
De episcopo eligẽdo.to.2.159.F G &.212.I
Electus indignus in episcopum non est approbandus to.2.159.F G
Episcopus ad exemplum Christi debet habere cũram orphanorum & viduarum. to.2.160.L
Episcoporum sedes propter hostiles incursus mutari solent to.2.160.D
Episcopus conuiuiis occupatus corripiendus est Ibidem
Episcopus moribus inordinatus quomodo puniendus sit Ibidem
Assumendus in episcopum debet antea examinari to.2.163.A
Purgatio etiam ab episcopis est exigenda. Ibidem.E
Episcopus debet potius animarũ lucris intendere,q̃ temporalibus Ibidem.H
Episcopus sua prædicatione debet in lucrãdis animabus laborare to.2.164.A
Pro iniuria propria episcopo aliquem excommunicare non licet Ibidem.H I
Non deponatur episcopus, nisi in conuentu episcoporum to.2.166.K
De ordinatione episcopi to.2.167.A
Vnus episcopus duabus præficitur ecclesiis Ibidem
Ad electionem episcopi populus poterat olim conuocari Ibidem.D
Tota electio episcopi potest in tres personas remitti Ibidem
In electione episcopi non munerum datio, nec aliquorum patrocinia cõualescant, Ibidem.I
Eligendus in episcopum debet esse deo gratus & hominibus to.2.168.B
In electione episcopi communi vtilitati nõ suo lucro quisq; prospiciat Ibidem.E
Episcopi, qui mulierem fustibus cædendã deputauit,pœna to.2.168.M
Episcoporum concilia bis sunt in anno celebranda to.2.173.D
Episcopus verborum correctione,non verberibus,timeri debet to.2.170.G
Episcopi se facere verberibus timere non debent Ibidem
In episcopali ceruice nil splendidius fulget q̃ humilitas Ibidem.K
Episcopi officium est in ecclesiæ vnitatem reducere qui à fidei veritate dissentiunt to.2.171.G
Quomodo episcopus in sua ecclesia cõuersari debeat Ibidem.H
Pro labore inuentarij defuncti episcopi nihil accipiatur to.2.173.H
Episcopus non debet clerum relaxare ab his quæ nõ sunt officij clericatus. Ibidẽ
Episcopus negligens scelera subditorum, grauius est quàm scelerati arguendus & puniendus Ibidem
Vbi episcopi desunt,baptizatos presbyteri in fronte chrismate tangunt.tomo.2.175.E
Episcopi modestia to.2.178.E
Episcopi exhibeant in opere quod signantur in nomine Ibidem.G
Qualitas eligendi in episcopum.Ibidem.L
De peruersitate episcoporum. to.2.180.G. & 216.G
Episcopi ecclesiæ dicũt astra cœli,t.2.182.H
Episcopi sunt nubes Ibidem
Episcopus prohibetur missas in monasteriis celebrare to.2.183.K
In ordinando episcopo, nec episcopus manum nec notarius calamum vendere debet to,2.184.B
Episcopus non debet fieri nisi prius bonis moribus exercitatus to.2.185.B
Omnes episcopi metropolitæ vtuntur pallio Ibidem.C
Episcopus non potest peregrè proficisci sine licentia archiepiscopi Ibidem
Periculum eligendi imperitum episcopum to.2.185.G
Quæ monasteriis ab episcopo conferuntur,reuocari non debent to.2.186.D
De rebus quas episcopus ante ordinationem habebat potest testari. Ibidem.& 208.G
Episcopus de monasteriis & religiosis vigilem debet habere curam .to.2.187.D E
In monasterio deputetur episcopus, qui in ecclesia sua residere contemnit. to.2.188.G
Episcopus non solum lectioni & orationi sed & eleemosynis vacare debet.tom.2.189.F
Ecclesia post episcopi depositionem nõ dicitur ante tres mẽses vacare.to.2.194.L
Nullus de altera ecclesia eligendus est in episcopum to.2.195.B.202.B C
De conuentu episcoporum Siciliæ quinto quoq; anno i vrbe Romana.to.2.195.D E
Quidam episcopus die dominico messem cuiusdam exarauit to.2.199.A
Episcopus monasteriũ gratia visitandi aut exhortandi adire potest to.2.201.G
Episcopi cum mulieribus non habitent.tomo.2.207.B.214.G.244.B
Propter infirmitatem episcopi alter est eligendus to.2.208.C & seq.
Quicquid episcopus in episcopatu acquisierit : debet post mortem eius in ecclesiæ manere dominio Ibidem.G
Nullus est reputandus episcopus qui non sequitur synodum Chalcedonensem. Ibidem.K
Episcoporum causæ magna cum diligẽtia debent scrutari to.2.210.B
Episcopus Bizantinus criminis accusatus delegato iudicãdus cõmittitur.Ibidẽ.G
Omnes secundum rationem humilitatis episcopi sunt æquales, nisi culpa exigat. Ibidem.G
Episcopis aut diaconibus vti dalmaticis absque apostolica authoritate non licet to.2.215.E
Episcopus secularibus causis occupari non debet to.2.219.K
Episcopus in causis pauperũ exercẽdus est, vel saltẽ bonæ sit voluntatis.to.2.222.B
Qui longã corporis sui continentiã nõ habet,in episcopũ eligi nõ debet. Ibidẽ.H
Secularium negotiorum imperiti non sunt in episcopos ordinandi Ibidem.I
De episcopo cautè eligendo to.2.223.I
Episcopus tenetur scandalum datum auferre to.2.226.B C
Quæ episcopus episcopatus tẽpore acquisiuit sola succedit ecclesia tomo.2.226.H
Episcopo ægroto sufficiatur vices gerens. to.2.230.K
Nullus episcopus propter infirmitatem est deponendus Ibidem
Episcopus pro molestia corporis suo non priuetur honore Ibidem
Episcopus olim à clero & populo eligebatur to.2.234.I K
Episcopi electores in duos conuenire possunt Ibidem
In episcopum electus non sit reus criminũ quæ morte puniuntur to.2.235.L M
Promissio cuiusdam episcopi hæresim suã anathematizantis to.2.237.G
Episcopi criminis accusati & conuicti depositio to.2.238.A
Episcopus depositus non debet bona ecclesiæ furari, immò quæ malè consumpsit debet restituere Ibidem
Depositus ab episcopatu non abstinens, in monasterium ad vitã retrudatur. Ibidẽ
Episcopus de bonis ante episcopatũ quæsitis testari potest Ibidem L
Episcopus de rebus quas ante episcopatum habebat, testari aut alienare non potest Ibidem
Episcopo infirmitate grauato nullus, nisi petierit,surrogetur to.2.240.K
Episcopum solum crimen ab officio deponit Ibidem.L
Episcopus iuramento purgari potest. tomo.1.241.A B
Episcopi eligendi discretio to.2.242.B G
Episcopus qualiter debeat conuersari. Ibidem.I
Corripiatur episcopus circa officiũ suum negligens to.2.243.B
Episcopus non debet frequenter discurrere Ibidem
Episcopus causas clericorum non nisi cum senioribus audiat to.2.245.B
De lege multimoda episcoporum & aliorum Ibidem
Ordinatus in episcopum, & eius ordinatores in locum iniustè depositi, priuantur officio Ibidem.B.& seq.
Pœna iniustè accusantiũ & testificantium super episcopi iniusta depositione. tomo.2.245.E
Epistola Ioan. defensoris de cognitione de qua inter episcopos resedit. Ibidẽ.G H
Pœna trahẽtium aliquem episcopum à sua ecclesia Ibidem.K
Episcopus non inuitus producendus est ad secularem iudicem Ibidem.M
Episcopus ab episcopis alterius concilij iudicari non debet Ibidem
Pœna iniicientium manus in episcopum, to.2.246.A
Episcopus criminis lesæ maiestatis accusatus Ibidem.A.& seq.
Conditiones episcopi eligendi. tomo.2.247.H I
Episcopi Eboracen. & Londonen. ecclesiarum pares sunt dignitate. tomo.2.248.K
Episcopus in ferendis sententiis non sit præceps to.2.250.B
De episcopis non detrahendis. Ibidem.F G H
Episcopi necessarij sunt in episcopi consecratione to.2.152.K
Episcopales sedes non debent à se longè distare Ibidem.L
Episcopus Arelaten.præfertur aliis episcopis Galliarum Ibidem.M

Episcopus

Episcopus vnius diœcesis vel prouincię nihil in aliena diœcesi vel prouincia exerceat. Ibidem.
Quilibet episcopus priuilegiũ suæ dignitatis seruare debet. Ibidem.
Episcoporum eligendorum formã dat dominus. to.2.308.F

Episcopatus.

Episcopatum quærere aliquando fuit laudabile. to.2.3.C
Qui episcopatũ ad gloriam honoris quærit,non ad ministerium quærit. Ibidem.
Si quis dign⁹ episcopatu in aliqua ecclesia reperiatur, debet eligi & nullus alius. tomo.2.162.B I
Duos episcopatus in vnũ redigere apostolica potest authoritas. to.2.164.A & I
Nemo ad episcopatum ordinetur, nisi sufficiente inuestigatione probatus. tomo.2.184.D E
Depositus ab episcopatu non potest reuocari. to.2.198.I
Episcopatus nomen non est in honore, sed in onere. to.2.216.G

Eques.

Equitis nomine anima sancti viri designatur. to.1.184.I
Equitum tyrannus. to.2.287.M

Equitius.

De Equitio abbate prouinciæ Valeriæ. tomo.2.20.C
Equitius per visionem eunuchizatus est. Ibidem.
Equitius eunuchizatus non solum viris sed & fœminis præerat. Ibidem.
Equitius Basilium magum expulit,& virginem febricitantem sanauit. Ibidem.
Licentia prædicandi Equitij sine sacris ordinibus. Ibidem.F
Monialis arrepta à diabolo, per Equitium liberatur. Ibidem.
Equitij vita & labores. Ibidem.
Equitius viles vestes ferebat. Ibidem.G
Equitij equitandi modus. Ibid.G
Equitium adulatores apud sedem apostolicam accusant. Ibidem.
Equitij prædicatio & doctrina. Ibidem.
Equitius fœnum secabat. Ibidem.H
Iulianus mittitur ad Equitium quærẽdum. Ibidem.
Equitius clauatis calciatus erat caligis. Ibidem.I
Summus pontifex visione cognouit Equitium non esse sibi præsentandum. Ibidem.K
Equitij sepulchri miraculum. Ibidem.L
Equitius monachos ad sepulchrum suũ fugientes tutatur. Ibidem.M
Longobardos in monachos Equitij seuiẽtes diabolus inuasit. Ibidem.

Equus.

Equus corpus nostrum designat. tomo.1.184.I
Per equum quid designetur. to.1.185.K
Equi nomine lubrica vita prauorum designatur. Ibidem.M
Item dignitas temporalis. Ibidem.
Item præsens seculum. Ibidem.L M
Ascensor equi dicitur quisquis extollit dignitatibus mundi. Ibidem.M
Vngulas equi mordere. Ibidem.
Equi nomine sanctus quisque prædicator dicitur. Ibidem.M
Equi nomine præparatio rectæ intentionis signatur. to.1.185.M
In equi vngula laboris fortitudo cognoscitur. to.1.186.K

Erigi.

Primùm contra nos, deinde contra malos erigamur. to.2.82.A

Ermigildus.

De Ermigildo rege Liuigildi Visigothorũ regis filio, pro fide catholica ab eodem patre suo occiso. to.2.34.A
Ermigildi regis in morte miracula. Ibidem.B

Error.

Errori venienti occurrendum est. tomo.2.176.D
De his qui quasi per errorem educi videntur è corpore. to.2.40.L
Error negantium satisfactionẽ post cõfessionem. to.2.321.H

Eruca.

Per erucam luxuria designatur. tomo.1.204.B

Esaias.

Esaias domino quærenti quem mitteret ad prædicandum,vltro se obtulit. tomo.2.3.A & seq.
Esaias prophetis aliis eloquentior extitit. tomo.2.309.F G

Esau.

Esau venatio quid figuret. to.1.25.C
Esau agricola. Ibidem.
Esau persecutio. to.1.31.D
Esau primogenita fratri pro esca vendidit. tomo.1.66.L
Dominus reprobauit Esau quem pater approbare voluit. Ibidem.
Esau non inuenit pœnitentiæ locum,quamuis ipsum cum lachrymis quæsiuisset. Ibidem.
Esau primogenitorum gloriam per gulã amisit. to.1.180.D

Essentia.

Essentiam vita habet,mors verò non habet. tomo.1.102.M

Esus.

Esus & potus ad lusum impellit. tomo.1.62.L M

Aethiopia.

Aethiopia præsentem mundum designat. tomo.1.110.B

Eua.

Comparatio Euæ ad vxorem Iob. tomo.1.12.H I
Euæ à latere Adæ productio, figurat ecclesiam à latere Christi mortui productã. tomo.2.61.L
Euæ in paradiso tentatio. to.2.302.H

Euanescere.

Euanescere dicitur quod repentè ab intuẽtium oculis aufertur. to.1.62.K

Euangelista.Euangelium.

Quatuor euangelistæ cõparantur quatuor animalibus. to.1.190.B &.56.L M &.58.I M
Quicquid vnus quatuor euangelistarũ sentit, & quilibet alius eorum sentit. tomo.2.57.G H
Quantum sanctum euangelium testamentũ vetus præcellit, tantum prædicatores huius prædicatoribus illius. tomo.2.61.H
Per euangelium lignum crucis ostenditur. Ibidem.K
Euangelium qualiter prędicari potest omni creaturæ. to.2.119.B
Euangelistæ tres humanitatem Christi descripserunt. to.2.258.D

Euangelizare.

Euangelizare,est denunciare. to.1.139.H

Eucharistia.

Eucharistiã indignè sumẽtes saturari non possunt. to.2.264.I K

Euenire.

Plerunque multa eueniunt quæ præuidentur. to.1.10.E

Eumorphius.

Eumorphius Stephanum secũ vocauit moriturum. to.2.40.H

Eunuchus.

Eunuchi qui dicantur. to.2.15.L
Eunuchi qui sunt. to.2.29.L

Europa.

Calamitas Europæ. to.2.180.I

Eusebius.

De libris Eusebij. to.2.202.G

Euthicius.

Euthicius moriens fidẽ resurrectionis confessus est. to.1.85.E
De Euthicio, & florentio seruis dei. tomo.2.31.C
Euthicius monasterium rexit. Ibid.& seq.
Quatuor Euthicij discipuli vrsum Florentij occiderunt. Ibidem.E
Euthicius post mortem multis claruit miraculis. Ibidem.I
Euthicij tunica elata,pluuiam aut serenitatem adducebat. Ibidem.

Exactor & exactio.

Exactor dicitur diabolus. to.1.23.C
Exactoris vox tentatio est. Ibidem.D
Differentia inter audientes & exaudientes vocem exactoris. Ibidem.D
Exactiones graues in Corsica insula. tomo.2.180.M

Examinare.

Examinandi accusati discretio. tomo.2.221.F G

Excedere.Excessus.

Qui sensu & lingua deficiunt, manibus excedere dicuntur. to.2.224.C D
Minoris excessus est veritatem non cognoscere, quàm in eadem cognita non manere. to.2.154.C

Excelsa.

Quid sit in excelsis habitare. to.1.190.H

Excommunicatio.

Sententia excommunicationis pastoris siue iusta,siue iniusta, timenda est. tomo.2.117.A
Excommunicationis sententiam nullus propria iniuria vindicanda fulminare debet. to.2.164.H
Secunda vel tertia admonitione interposita,excommunicationis sententia procedat. to.2.165.E
Si quis illicitè quempiam excommunicat, semetipsum,non illum,condemnat. tomo.2.168.B
Excommunicatis nullus commisceatur. tomo.2.175.A

Contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Contra baptismum & pœnitentiam sentiẽtes excommunicati sunt. to.2.230.D
Excomunicetur qui pro ordinibus sacris aliquid dat, vel accipit. tomo.2.237.L & sequentibus.
De consiliatiis excommunicatis Ianuarij episcopi. to.2.245.G

Excusare.

Excusant se semper reprobi. to.2.320.M
Excusatio Saulis sicut & aliorum peccatorum super inobedientia sua. tomo. 2.308.B

Exempla.

Antiquorum exempla ad insinuandam huius vitæ instabilitatem intuenda sunt. tomo.1.48.F G
Negligentes præcepta confunduntur per sanctorum exempla. to.1.59.A
Aliena exempla ad bonum perficiendũ nobis vtiliter persuadent. to.1.129.I
Qui præsunt, exempla mali operis subiectis non præbeant. to.1.133.G
Quantum exempla patrum conducant ad nostram conuersationem. to.1.145.M & sequentib.
Quanta grauitas est malorum exemplum. tomo.1.150.M
Sine Priscorum exemplis, intellectus noster diuina pertingere nequit. to.1.157.M
Exemplis patrum iuuamur. Ibidem.
Exempla antiquorum patrum sunt consideranda. to.1.166.F
Exempla priscorum sunt remedium cõtra vitia. to.1.178.I K
Grex per exempla melius quàm verba pastoris graditur. to.2.4.D
Nonnullos ad cœlestis amorẽ patriæ plus exempla quàm prædicamenta succendunt. to.2.19.D
Ad exemplum nõ sunt ostendẽda nisi quæ firma sunt. to.2.56.B
Exempla priscorum patrum imitari debemus. to.2.81.L
Exempla iustorum sunt in sacra scriptura Ibidem. M & seq.
Exempla priorum patrũ nos debent ad patientiam mouere. to.2.87.G
Exemplum cuiusdam peruersi, qui tandem bonus effectus est. to.2.110.E & seq.
Exemplum cuiusdam matronæ venientis ad ecclesiam sanctorum martyrum. tomo.2.122.K
Exempla adiungit deus cùm eius verba audire nolumus. to.2.130.C
Exempla plus mouent quàm verba. to. 2.131.C
Exemplum de tribus sororibus beati Gregorij. Ibidem. C & seq.
Exemplum cuiusdam mundani qui fratrẽ religiosum habebat. Ibidem.F
Exemplum cuiusdam sanctimonialis pietati deditæ. to.2.134.D & seq.
Exemplum præcepti generalis. tomo. 2.239.L

Exercitus.

Exercitui dux non nisi probatus præficitur. to.2.185.H
Exempla cæterorum nos ad virtutem inuitant. to.2.312.B C
Exẽpla castitatis peccatorũ tenebras cordibus destruunt. to.2.319.A
Exempla prauorum qualiter vitanda sunt. tomo.2.307.G

Exhortatio.

Non vna eademque cunctis exhortatio cõgruit. to.2.7.G
De exhortatione multis adhibenda. tomo.2.18.B
De exhortatione quæ vni adhibẽda est cõtrariis passionibus laboranti. Ibid.C D
Exhortatio ad sacram scripturam. tomo.2.183.F G

Expectare.

Expectamus prospera, formidamus aduersa. to.1.44.G

Expositores.

Sacri expositores apostolis succedunt. tomo.2.157.K
Sacri expositores in scientia non sunt apostolis præferendi. Ibidem.
Sacrorum expositorum prædicatio gurgitibus comparatur. Ibidem.

Exteriora.

Exteriora nos occupant, ne nosmetipsos consideremus. to.1.146.C D
Si vigilanter exteriora conspicimus, per ipsa ad interiora reuocamur. tomo.1. 150.H

Extraneus.

Extranei non asperis sed blandis ad fidem verbis sunt prouocandi. to.2.241.M & sequentibus.

Extrema.

Quidam in extremis suis ad deum redeũt. tomo.1.160.B

Ezechias.

Ezechias ostendendo diuitias suas hostibus suis, à propheta reprehensus est. tomo.1.50.D
Ezechias vna prece, centũ octogintaquinque milia hostium, angelo feriente, prostrauit. Ibidem.
Quomodo Ezechię.15.anni additi sunt cõtra diuinam sententiam. to.1.71.B C &.93.A
Ezechias se iustificauit in cogitatione. tomo.1.73.I
Ezechias alienigenis thesauros ostendẽs, non putabat peccare. to.2.2.I

Ezechiel.

Ezechiel magistrorum speciem tenet. tomo.1.149.L M
Ezechiel electri speciẽ in medio ignis vidit. to.1.164.F
Quare Ezechieli in altari dei fieri fossa præcipitur. to.2.9.B
Ezechiel cõtemplaturus cœlestia, prius filius hominis vocatur. to.2.18.L
Ezechiel in captiuitatem cum ceteris Israelitis missus. to.2.55.I
Quare Ezechiel incepit per copulam. tomo.2.56.A
Ezechiel interpretatur fortitudo dei. tomo.2.56.C D
Quòd Ezechiel pennam dicebat, hoc Petrus gratiam appellat. to.2.64.D
Cur Ezechiel & Paulus in faciem cadunt. tomo.2.67.G
Quare Ezechiel filius hominis appellatur. tomo.2.76.A
Quot annis prophetiæ Ezechieli reuelatæ sunt. to.2.77.A B
Ezechiel typum & figuram prædicantium tenet. to.2.76.B
Ezechiel durus peccatoribus prædicator. to.2.291.H I

Facies.

Acies manus dei, est percussio iusti iudicij. to.1.22.C
Interna facies hominis, mens est. tomo.1.63.E
Facies hominis immutatur, cùm eius species morte atteritur. to.1.72.M
Faciem crassitudo operit. to.1.74.K
Ad deum faciem leuare quid sibi velit. tomo.1.93.K
Quomodo dicunt quatuor facies vni quatuor animalium. to.2.57.G H
Per faciem notitia designatur. Ibidem.
Facies & pennas habere. to.2.58.F
Quis à facie dei proiiciatur. to.2.141.F
Facies dei cognitio eius est. to.2.297.M
Facies notat cõuersationẽ. to.2.326.A B
Faciei Christi decor. to.2.327.H I

Falx.

Falcis nomine diuinum iudicium dicitur. to.1.199.G

Fama.

Fama absentes facit presentes. to.2.160.K
Fama bonorum sicut lumen lucernæ diffunditur. Ibidem.

Fames.

Fames mentis est, silentium diuinæ locutionis. to.1.35.B
Fames carnis est, subtractum subsidiũ corporis. Ibidem.

Famelicus.

Famelicorum natura. to.2.97.H

Familia.

Quòd multa familia sit sub mentis dominio restringenda. to.1.3.I
Quid sit multa familiã possidere. Ibid.I K

Famulus.

Cur deus famulos suos sæpe molestet. tomo.1.201.C

Fanum.

Fanum Apollinis in Cassino monte. tomo.2.25.D

Fatuitas.

Fatuitas stultorum. to.1.154.F

Fatum.

Fatum nihil est. to.2.103.B
Confutatio erroris de Fato. Ibidem.B C

Fauces.

Per fauces occulta tractatio designatur. tomo.1.43.A

Fauni.

Fauni Græcè, incubi dicuntur. tomo.1. 40.C D

Faustus.

De possessionibus Fausti iniustè peruasis. tomo.2.228.H

Felicitas.

Felicitatis huius vitæ gaudia. to.1.89.E
Felicitas huius mundi nulla est, si læta non est. Ibidem.
Multos sua felicitas strauit. to.1.189.G
Felicitatis beatæ mirabilis commendatio. tomo.2.99.C
Felicitatis beatæ martyrium. Ibidem.
Beata Felicitas est plus quàm martyr. Ibidem.E
Felicitatis æternæ conditiones. tomo. 2.151.F G
Non omne quod feliciter, bene incedit: nec omne

omne quod bene, feliciter. to.1.175.M

Fenestra.

Fenestræ templi sunt sacerdotes & speculatores. to.2.74.E

Ferentina.

Paupertas grauis ecclesiæ Ferentinæ. to.2.21.I

Ferrum.

De terra ferrum tollitur cum terreus ad virtutem eleuatur. to.1.106.C
Per ferrũ virtus exprimitur. to.1.206.A
De reiunctione ferri cum manubrio. tomo.2.24.K

Festum.

Festa hominum ita celebrantur vt nõ perdantur festa angelorum. to.2.117.D
Festa paganorum qualiter sensim in Christianitmum conuerti debent. tomo.2. 234.G

Ficulnea.

Ficulnea, & mulier curua, humanam naturam repræsentant. to.2.121.E
Ficulnea Euangelij quomodo exponitur. to.2.223.A

Fides.

Fides Christi à Iudæis in gentes translata est. to.1.38.C
Fides nostra de resurrectione Christi, regulanda est per fidem apostolorum. tomo.1.85.B
Qui deum fide tenent, adhuc speciem ignorant. to.1.96.A
Fidem perdere qui dicantur. to.1.147.F
Fides tempore Grego. ab Oriente in Occidentem extensa erat. to.1.158.F G
Plurimi fidem tenent, sed vitam fidei non tenent. Ibidem.H &.198.D
Quicunque in Christi fide nati sunt, eius corpus existunt. to.1.159.D
Quomodo fides iam accepta sit seruanda. tomo.1.165.M
Fidei lumen non eos illustrat qui malitiam suam fidei nomine palliant. to.1.169.F
Deus militibus suis ante omnia fidei fortitudinem præbet. to.1.188.F
Fides sine operibus non sufficit. to.1.198.F & to.2.119.C
Nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diuinã præsentiam non cognoscit. to.1.210.H
Infidelis fidem habet. to.2.36.G
Fides qua à deo cognoscimur, per faciem designatur. to.2.46.I
Fides & operatio maximè debent à speculatore prædicari. to.2.73.F
Fidei defensionis exemplum est Petrus. tomo.2.82.C
Mortis appetitus pro fide, exemplum est Paulus. Ibidem.
Clypei fidei, qui sint. Ibidem.D E
Fides eadem fuit præcedentium, quæ est præsentium & futurorum. to.2.83.C D &.84.F G
Per marginem ante thalamos fides exprimitur. to.2.83.H
Non charitas fidem, sed fides charitatem præcedit. Ibidem.
Cùm Christus se nobis ostenderit, fides finietur. to.2.84.A
Per portam fides designatur. to.2.85.K
Per fidem pertingitur ad virtutes, & non econtra. to.2.89.D
Fides per vestibulum ędificij intelligi potest. Ibidem.
Altitudo sanctorum est fides inuisibilium. tomo.1.94.A
Per fidem omnia nobis peccata in baptismate laxantur. to.2.96.A
Ad fidem plures veniunt, ad regnum pauci perducuntur. to.2.110.C
Fides non habet meritum, cui humana ratio prębet experimentum. to.2.116.G
Vera fides est, quæ verbis quæ credit, moribus non contradicit. to.2.119.C
Fides ædificatur per allegoriã. to.2.133.A
Iustus ex fide viuit. to.2.141.M
Fide carens iustus esse non potest. Ibidem.
Merito fidei, bellorum paratur victoria. tomo.2.160.I
Fides percepta bonis operibus est exercẽda. to.2.175.E
In nomen vniuersale consentire, est fidem perdere. to.2.183.E
Fidei negocia nõ fiẽ.12. episcopis tractari debent. to.2.185.C
Fides regni Galliarum inter omnia regna coruscat. to.2.186.K
Fidei ad gremiũ redeuntes sunt suscipiendi. to.2.187.K
Fidem fidelibus non habere, infidelitas est. to.2.188.A
Christus est fidei fundamentum. tom.2. 207.L &.230.E
Fidei nostræ sacramenta aliis fublata, aliis sunt reuelata. to.2.280.B
Fide velut fama deum cognoscumus. tomo 2.272.L
Fidem vnumquẽque habere oportet. tomo 2.327.G

Fideles.

Fideles quare tolerant hæreticos. tomo. 1.42.H I
Fidelis populus in signum hosti suo positus est. to.2.77.A
Omnes fideles sunt membra Christi. tomo,1.83.G
Fideles eo amplius gemũt, quò malos blãdiri conspiciunt. to.1.94.E
Qui fidelium mores instituũt, spiritale negocium gerunt. to.1.107.C
Ordo ecclesiæ fidelium. to.1.117.K
Fidelis se pati denunciat, quando quos diligit pati videt. to.1.122.B
Fideles expectant bona, & susçipiunt mala. to.1.123.G
Excelsus est fidelium populus, qui huius vitæ abiecta contemnit. to.1.134.L
Fidelis domus à domino fideli sacerdoti ædificatur. to.2.270.L M
Fideles subiecti non sunt liberi. tomo. 2.302.A
Falsorum fidelium finis. to.1.169.G
Fidelis insensibilis ad verbũ dei præbeat auditum verbo, & cumulabitur mysterio. to.1.172.K
Plærique fideles ad verba dei insensibiles sunt. Ibidem.
Omnes fideles greges vocantur. tomo. 2.45.C
Fideles pacem tenentes, hostibus apparent terribiles. to.2.51.C
Fideles multi bene viuentes & in simplicitate, vna columba dici possunt. Ibid.H
Diuersitas fideliũ in ecclesia. to.2.94.B C
Virtutes & vita fidelium debent metiri in quadrum. to.2.96.M.97.A
Fideles verè sunt, qui quod verbis promittunt, operibus complent. to.2.119.C D
Omnes fideles apostolorum dicuntur filij. tomo.2.147.L M
Omnes fideles vnum sunt in Christo. tomo.2.18.H
Omnes fideles corpus constituunt Ecclesiæ. to.2.182.I

Fiducia.

Fiducia non est ponenda in his quæ temporaria & fluxibilia sunt. to.1.128.G H

Fieri.

Nemo alteri faciat, quod sibi non vult ab alio fieri. to.1.61.E

Filius & Filij.

Filius est imago patris. to.1.29.B
Filius stulti ambitiosus dicitur. to.1.32.C
Filius dei, dicitur manus eius. to.1.104.B
Filius per incarnationem dicitur angelus. to.1.164.I
De filio prodigo. to.2.24.D E
Quare filius dei dicitur minor patre. tomo.2.115.M
Sermo filij, est ipsius patris. to.2.120.C
Pater filio dedit iudicium. to.2.146.C
Initium dei filius est. to.2.147.E
Filius dei est domus Dauid. to.2.149.K
Filium mulier absque peccato pârere posset. to.2.146.E
Filij Sion. to.1.27.C
Filij Babylonis. Ibidem.
Filij dei esse non possunt qui inimicos non diligunt. to.2.148.M
Filius dei dicitur fons patens. to.2.148.K
Filiorum est diligere, non timere. tomo. 2.146.F
Filij prodigi vtilis & pulchra applicatio. tomo.2.151.M
Filij Belial qui sunt. to.2.269.A
Filij electorũ sunt qui eorum virtutes imitantur. to.2.287.L
Filij Heli Israelitas designabant. tomo.2. 266.B
Filij Heli dicũtur sacerdotes domini & filij Belial. to.2.255.M
Filij Heli duos ordines sacerdotũ Iudæorum designabant. to.2.268.G
Filiorum Heli mors vna die domum Iudaicam simul interituram figurabat. tomo.2. 268.G
Filios incorrectos permittere periculosum est. to.2.273.H
Filij Samuelis patri dissimiles. t.2.286.K L
Filij Samuelis non ambulauerũt in viis patris. to.2.289.H
Filij vitæ actiuæ & contẽplatiuæ qui sunt. tomo.2.259.G & fol.sequenti. C
Filij culpę originalis sunt concupiscentię, & peccata. to.2.323.K
Filij & filiæ Saulis. to.2.316.H I & seq.
Filiæ Saulis duas vitas designant. tomo. 2.316.L M
Filios peccantes qualiter debent parentes corrigere. to.2.314.K L
Filij Belial qui dicunt. t.2.301.M.302.C D
Filius dextræ Christus est sedens ad dextram patris. to.2.308.I
Filij dei qui sunt. to.2.301.B

Finis.

Prauorum hominum finis. to.1.99.B
Sicut nõ est finis gaudio bonorum, ita nec est finis

Universidad de Deusto
Biblioteca

est finis tormẽto malorum. to.2.42.D
Finem suum nemo cognoscit. to.2.131.H
De finibus possessionis cuiusdam iniustè peruasis. to.2.228.I

Firmamentum.

Vox de firmamento,& super firmamentũ. tomo.2.65.G & seq.
Firmamentum quid designet. to.2.63.M 65.F
Firmamentum aliquãdo cœlestes designat potestates. to.2.65.F & seq.
Firmamentum aliquãdo signat Christum. to.2.66.A & seq.

Firminus.

De conuersione Firmini Histriæ episcopi ad catholicam ecclesiam. to.2.238.E

Flagellari.

Ex nobis causa est cur flagellamur. tomo.1.32.H
Flagellari concupiscunt sancti. to.1.38.K
Quare deus quosdã flagellat, alios successibus fulcit. to.1.39.E F
Quisquis flagellatur, quasi in prouerbium ponitur vulgi. to.1.78.F
Cum flagellamur per ea quæ videmus,hũc timeamus sollicitè quẽ non videmus. tomo.1.95.E
Deus sanctos flagellat,vt illis parcat. tomo.1.105.D & seq.
Iusti dum temporaliter flagellantur, probantur. to.1.125.G
Dum flagellamur, à tentationibus defendimur. to.1.201.C D
Deus flagellat omnem filium quẽ recipit. to.2.206.F
Flagellaris à domino, non est danda afflictio. to.2.161.L

Flagellum.

Duobus modis flagella pensanda sunt. tomo.1.12.B
Flagella dei dicuntur mala. Ibidem.K L
Qui de flagello dei murmurant, iustitiam ferientis accusant. to.1.29.F
Cùm caro flagellis afficitur,mens ad altiora appetenda eleuatur. to.1.32.I
Flagellum linguæ quid sit. to.1.35.F
Quomodo anima à flagello linguæ abscõditur. Ibidem.
Flagellum desiderat beatus Iob. to.1.38.K
Quidam flagellati vt æs sonum confessionis emittunt. to.1.39.C
Quidam in flagellis vt lapides indurantur. Ibidem.
Vir sanctus flagella ad probationem interdum percipit. to.1.57.E
Dolor flagelli tẽperatur,cùm culpa agnoscitur. to.1.61.I M
Non solum flagella atterunt, sed dæmonis tentamenta. to.1.63.K
Diuina flagella prauis mentibus incorrigibilibus optari benignè debent. tomo.1.76.B C
Quomodo praui in flagellis constituti sint consolandi. Ibidem.
Aliud est flagellis percuti,aliud cingi. tomo.1.82.F
Qui percussione flagelli superat, nõ quasi filius,sed quasi hostis feritur. Ibidem.L
Diuinis flagellis afflictum non corripere, sed consolari debemus. to.1.83.M
Flagella bonorum,vel vitia purgãt,vel futura deuitant. to.1.95.I
Flagella præsentia reproborum, sunt initia tormentorum. to.1.105.D & seq.
Flagellum diluit culpam, cùm mutat pœnam. Ibidem.
Flagelli diuini causa ignoratur. to.1.121.D
Qui in flagellis positus murmurat, iustitiã ferientis accusat. to.1.192.A
Flagella diuina nos à diaboli flagello liberant. to.1.201.E
Flagella Dauid à culpa ad veniam reuocauerunt. to.2.2.H
Incorrecti per flagella dulcius admonendi sunt. to.2.10.K
Deus nos donis non solum reficit, sed etiã flagellis erudit. to.2.90.C
Oculi flagellis aperiuntur. to.2.139.E
Velle deũ à flagellis cessare, & nolle à peccatis quiescere,est primum genus demẽtiæ. to.2.222.L

Flamma.

Flamma ignis impiorum quę sit.to.1.80.A
Flamma ignis iustorum quæ sit. Ibidem.
Eodem momento habuit flamma virtutem, & non habuit. to.2.32.F

Flatus.

Flatus vnde sit. to.1.26.K

Flere.

Flere dolorem suum non valet, qui culpæ suę reatum considerat,& gemere negat. tomo.1.59.F.

Fletus.

Ad fletum per gaudia peruenitur. tomo. 2.98.M
Per fletum ad æterna gaudia ducimur.Ibi.

Florentius.

Florentius Benedicti suorumque æmulus. to.2.24.M
Florentius septem puellas nudas fratribus obiecit. to.2.25.A
Florentij supplicium & ruina. to.2.25.B
Florentio vrsus ad obsequium à deo missus est. to.2.31.D
Vrsus in omnibus Florentij mandatis obediebat. Ibidem.
Florentius vrsum fratrem vocabat. Ibi.E
Florentius vltionem mortis vrsi sui imprecatus, & quatuor Euticij monachi elephantino morbo perierunt. Ibidem.E
Diaconus quidam ad Florentiũ veniens celulã eius inuenit serpẽtibus plenã. Ibi.F
Aues oratione Florentij serpentes occisos extulerunt. Ibidem.G
Florẽtius orando serpentes occidit. Ibid.

Flores.

Per flores teneri quique fideles designantur. to.2.46.A
Flores diuersi olent diuersa. to.2.61.C & sequenti.
Flores æternorum fructuũ sunt opera sanctorum. to.2.297.G H

Fluctus.

Fluctuum pericula. to.1.128.A

Flumen.

Fluminis torrens, & fluminis riuuli in quo differunt. to.1.87.E
Flumina dicuntur antiquorum patrum dicta. to.1.107.H

Foca.

De Foca imperatore coronato.to.2.239.M

Fœmina.

Fœminæ deo dicatę non debent pro negociis tractandis exire monasterium. tomo.2.173.C D

Fœmur.

Per duo fœmora sponsę,duo populi ecclesiæ designantur. to.2.5.D

Fœnum.

Fœnum bouis quid significet. to.1.37.L
Populus quomodo est fœnum. to.2.105.F
Fœnum facile aret. to.2.145.F

Fons.

Fons & puteus sacram scripturã designãt. tomo.2.49.C
Fons occultus,est vnigenitus inuisibilis filius deus. to.2.92.H
Fons patens,est filius dei incarnatus.Ibidẽ.

Formatio.

Formatio hominis in vtero matris. tomo. 2.91.H

Fornicari.

Hierusalem in suo nomine fornicari, quid sit. to.2.18.K

Fornicatio.

Fornicatio quantum sit peccatũ. to.2.15.G
Fornicatio non ante vincitur quàm per abstinẽtiam corpus atteratur. to.2.316.F
Fornicationis spiritus non vnica vincitur virtute. to.2.316.D.318.D
Fornicationis certamen quanta difficultate superatur. to.2.318.D
Fornicatio quò fœdior cernitur, eo subtilius à reprobis occultatur. to.2.320.L
Fornicationis pugna valde fortis & violẽta est. to.2.318.C & seq.
Fornicationis spiritus continentia depellitur. to.2.310.L

Fortis.

Qui verè fortes dicantur. tomo.1.22.L &.to.2.193.F
Fortes infirmitatis verba aliquando suscipiunt. to.1.72.C

Fortitudo.

Quomodo fortitudo nostra turbatur. tomo.1.10.G
Fortitudo nõ nisi in aduersitate ostẽditur. to.1.26.F
Fortitudo quid sit. to.2.97.A
Fortitudo in quo consistat. to.2.136.B

Fortunatus.

De Fortunato Tudertinæ vrbis episcopo. tomo.2.22.F
Fortunatus eiiciendis dæmonibus perpotens. Ibidem.
Fortunatus diabolum à quodam obsesso eiecit. Ibidem.G
Diabolus à Fortunato eiectus in forma peregrini contra Fortunatum clamabat. Ibidem.
Fortunatus matronam à legione dæmonũ liberat. Ibidem.
Fortunatus pro equo sanato argentum nõ accepit,sed equum suis pecuniis emit. Ibidem.K
Fortunatus cæco visum restituit. Ibidem.I
Fortunatus signo crucis equum furiosum mansuetum reddidit. Ibidem.K
Fortunatus quicquid petiit à deo,impetrauit. Ibidem.
Fortunatus aqua benedicta coxam Gothi sanauit. Ibidem.M
Fortunatus resuscitauit Marcellũ mortuũ. to.2.23.A

De For-

De Fortunato abbate iniustè depositio. tomo.2.246.M

Frater.

Quomodo quis potest fieri frater & mater domini. to.2.99.C
Dolendũ est de casu fratris. to.2.186.A B
Duo fratres possunt contrahere cum duabus sororibus. to.2.252.H
Frater redemptoris quis. to.2.301.B

Fraus.

Fraus tribus modis committitur.to.1.55.L

Frenum.

Frenum ori imponendum apud reproborum auditorium. to.1.121.E

Frigidianus.

De Frigidiano Lunensis ciuitatis episcopo. to.2.30.B
Frigidianus episcopus fluuiũ oratione sua à proprio alueo diuertit. Ibidem.

Frigus.

Per frigus desiderium signari potest. tomo.1.96.G

Fructus.

Fructus doloris est retributio damnatiõis. to.1.26.H
Fructum facere, & fructum pœnitentiæ dignum facere,in quo differãt. to.2.111.C
Perpetuus fructus quis dicatur.to.2.148.B
Fructus bonorum operum sunt vitæ actiuę filij. to.2.259.G

Fruges.

Fruges domini quæ sint. to.2.72.I K

Frumentum.

Quid in frumẽto figuret.to.1.133.F &.161.I
Frumentum perditur seruando, sed renouatur seminando. to.2.122.F

Fuga.

Fuga nostra non fiat in hyeme vel sabbato. tomo.2.104.L

Fugere.

Fugit veniente lupo, qui tacet cùm possit loqui. to.1.169.K

Fulgentius.

De Fulgentio Vtriculano episcopo. tomo. 2.30.F
Fulgentius episcopus regi Totilæ xenia misit. Ibidem.
Totila fecit Fulgentium episcopum comprehendi. Ibidem.G
Intra circulum Fulgentij non pluebat. Ibidem.

Fulgor.

Fulgor meridianus quis dicatur. to.1.63.L

Fulgurare.

Aliud est splendere,aliud fulgurare. tomo.1.88.C

Fulgur.

Quid fulgura ex nubibus exire. to.1.175.F

Fulmen.

Fulmina, iudicij sententiam designant. tomo.1.205.F

Funda.

Per fundam sancta ecclesia signatur. tomo.1.206.D

Fundamentum.

Fundamentum quid sit. to.1.155.C D
Fundamentum dominus dicitur.to.1.165.E
Fundamenta dicuntur prædicatores. Ibid.
Fundamentum animæ humanæ est fides. Ibidem.M

Vbi Christus est fundamentum, bonorum operum sequetur ædificium.to.2.230.F

Fundis.

Fundis monasterium ab Honorato fundatum. to.2.19.F

Funis.

Funis accipit pro peccato.t.1.67.E &.199.B
Funis aliquando dimensionum sortes hæreditarias signat. Ibidem.

Funiculus.

Funiculus quid repræsentet. to.2.78.D E
Funiculus lineus prædicatio subtilis est. Ibidem.B

Fur.

Fur hortum Fundensem diripiebat. tomo. 2.20.A
Miraculosè fur deprehensus. Ibidem.B
Fur domum perfodit patrefamiliãs nesciẽte. to.2.105.E
Fures rerum ecclesiasticarum qualiter puniri debeant. to.2.252.G

Furor.

Quomodo furor attribuitur diuinitati. tomo.2.134.M
Furor humanus non nisi in corpus se extẽdit. Ibidem.
Furor an sit in deo. Ibidem.
Maior est furor,quàm ira. to.2.135.A

Futura.

Futura præuisa, minoris sunt timoris cùm præsentia fuerint. to.2.17.B

Gabaa.

Gabaa,sublimis dicitur. tomo. 2.302.B

Gabriel.

Gabriel archangelus quare fuit ad Mariam missus. to.2.124.L

Galaad.

Galaad interpretatur aceruus testimonij. to.2.14.A
Galaad ecclesiam catholicã designat. Ibi.

Galgal.

Galgal rota dicitur. to.2.286.E
Galgala interpretatur rota. to.2.299.K

Galilæa.

Galilęa transmigratio facta interpretatur. tomo.2.112.G

Galla.

Galla Gothus in rusticum crudelis. tomo.2.27.H
Galla mortuo marito monasterio sancti Petri seipsam tradidit. to.2.37.L
Galla vlcere cancri in mammilla percussa. Ibidem.
De transitu Gallæ ancillæ dei. Ibidem.

Gallia.

De multis rebus corrigendis in regno Galliæ. to.2.185.G
Regnum Galliæ cætera regna excellit. tomo.2.186.I K
Galliæ regnum cæteris religione præstat. tomo.2.215.M

Gallus.

Galli natura. to.1.176.D E to.2.18.G H
Galli nomine prædicatores designantur. tomo.1.175.L
Intelligentiam gallus accepit. to.1.176.A

Gaudere.

Nemo potest hic gaudere cùm seculo, & sursum regnare cum Christo. tomo. 2.104.A

Gaude sed tanquam non gaudeas. tom. 2.128.F

Gaudium.

Ad æterna gaudia redire non possumus, nisi per teporalia detrimenta.to.1.151.D
Gaudium priuatum vanum est. tomo.2. 90.C D

Gaza.

Gaza ciuitas infernum designat.to.2.112.I

Gazophylatium.

Gazophylatia doctorũ corda scientiis plena designant. to.2.86.E
Quomodo gazophylatia,cantores, sacerdotes,templum,altare,sacrificia sint cõtra portam,& tamen in ecclesia. to.2. 95.H & sequen.
Gazophylatium cantorũ in ecclesia. Ibi.I & sequenti.

Gedeon.

Gedeon contra Madianitas. to.1.181.D E
Gedeon non solum opere, sed & nomine Christum figurauit. Ibidem.F
Gedeon interpretatur circũiens in vtero. Ibidem.G
Quid designent trecenti viri Gedeonem sequentes. Ibidem.G
Ex militibus Gedeonis quidam curuauerunt genua,& quidam non. Ibidem.
Quid est quòd Gedeon cum lampadibus,& lagenis, & cum tubis iuit ad prælium. Ibidem.
Quare milites Gedeonis tubas in dextra, & lagenas in sinistra portabãt. Ibid.I K

Gehenna.

Gehenna vna est omnibus damnatis,diuersa tamen qualitate illos succendit. tomo.1.59.K
Vtrum vnus gehennæ ignis sit, an diuersi. tomo.2.42.D
Si semper ardeant qui gehennæ incendiis deputantur. Ibidem.

Gelboe.

Gelboë interpretatur decursus. to.1.17.A
Gelboë montes superba Iudæorum corda designant. Ibidem.

Gelu.

Per gelu & glaciem frigida Iudæorũ corda signantur. to.1.172.M
Per gelu & glaciem satan potest intelligi. to.1.173.C
Per gelu & glaciem potest præsentis vitæ aduersitas designari. Ibidem.K

Gemere & Gemendus.

Gemendus est qui non gemere curat. tomo.2.125.E

Generatio.

Per quatuor generationes,quatuor tempora signantur. to.1.213.I

Genimina.

Genimina, sunt bonæ operationes animæ. tomo.1.126.K

Gentes.

Gentes sunt primitiuæ Ecclesiæ. to.1.17.B
Vocatio gentium ab antiquo in dei consilio abscondita est. to.1.58.C D
Vocatio gentium processit ex repulsione apostolorum. to.1.107.D E
Vocatio gentiũ.t.1.110.B &.121.G &.172.G & seq.176.M &.177.G &.187.I M & tomo.2.99.H
Facilis gentium obedientia ad dei verbum tomo.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tomo.2.70.G
Miseria & ingratitudo gentium.to.2.88.A
Gentium vocatio. to.2.262.H I fol.seq.A
Gentium conuersionem impij non potuerunt impedire. to.2.280.H
Gentilis.
Gentilis populus, minor est filius domini. tomo.1.8.F G
Per nihilū gentiles designātur. to.1.100.K
Gentiles quare sub arcturo frigere dicantur. to.1.161.F
Gentiles in fide Iudæis successerunt. tomo.1.173.B C
Gentiles per Euangelium legem didicerūt, & non econtra. to.2.61.I
Gentiles ad cognitionem domini per signa sunt perducti. to.2.102.M
Gentiles quare vocati sunt ligna syluæ. tomo.2.128.A
Gentilitas.
Gentilitas vitiis obnoxia fuit quantum suū conditorem ignorauit. to.1.1.D
Gentilitas conuersa est ab infidelitatis suę tenebris. to.1.110.A
Locus misericordiæ dei est ipsa gētilitas. to.1.161.M
Gētilitas quare dicitur desertū. to.1.172.F
Gentilitas erat inuia. Ibidem.B
In gentilitate,nec patriarcha, nec propheta fuit. to.1.180.K
Per campū gētilitas designatur.to.2.74.K
Gentilitas ante synagogam fuit.to.2.91.M
Georgius.
De Ecclesia sancti Georgij restauranda. tomo.2.234.C
Germanus.
Germanus Capuanus in thermis animā Pascasij inuenit. to.2.41.M
Gerontius.
Gerontius monachus accepit ab angelis se aliosque de monasterio breui morituros. to.2.39.D E
Geth.
Geth,torcular interpretatur. to.2.286.B
Getulia.
Getulia piscatores non habet. to.2.103.C
Gibbus.
Gibbus quis dicatur. to.2.3.I
Gigas.
Gigantes quid designent. to.1.100.G H
Gladius.
Faciem gladij fugere,quid sit. to.1.85.H
Gladius est verbum dei. to.1.116.I & to.2.94.E F
Habere,& tenere, gladium quomodo differunt. to.1.116.I
Gladius multipliciter dicitur. to.1.205.L
Gladius dicitur sancta prædicatio. Ibidē.
Gladius tribulatio temporalis accipitur. Ibidem.
Gladius æternam damnationē signat.Ibid.
Gladius,ira vel persuasio diaboli. Ibidē.M
Glarea.
Glarea lapilli sunt fluminum. to.1.91.H
Per glareas Cocyti reprobi designantur. Ibidem.
Glarea minutissimos fluuiorum lapides significat. to.1.119.E
Glarea vitā præsentē designat. to.1.120.D
Gleba.
Globæ dicūntur collectiones ordinum ecclesiæ. to.1.106.M
Quid per glebas intelligatur, to.1.176.M 182.K
Quid glebas compingere. Ibidem.
Gloria.
Gloria humana nihil est. to.1.32.B
Inanis gloriæ conditio. to.1.40.B
Gloria cœlestis patriæ. to.1.53.A
Superbia,& inanis gloria, per omnia opera sua satanæ famulantur. to.1.84.E
Quærenda est gloria dei per vias eius. to.1.98.M
Inquorum gloria quantumuis longa, post mortē breuissima iudicatur. Ibidem.M
Breuitas gloriæ carnalis. Ibidem.M
Gloria dei in hac vita ex parte solum cognoscitur. to.1.101. B C
Gloria habita per gratiā,non potest æquari gloriæ vnigeniti habitæ per naturā. to.1.110.C
Præsentis vitæ gloria quasi in alto cernitur,sed nulla stabilitate solidatur. tomo.1.122.M
Rami inanis gloriæ. to.1.189.F
Gloria dei in rebus videri potest, in seipso pro hac vita non potest. to.2.66.M
Gloria domini de loco suo benedicitur. tomo.2.71.B
Gloria inanis fugienda est. to.2.99.L M
Gloriam temporalem multi conantur apprehendere,& nequeunt. to.2.128.B
Gloria Israël non periit sed transfertur. tomo.2.279.D
Gloriā deo dare. to.2.281.F
Sedes gloriæ quæ est. to.2.265.E
Vana gloria excitat ad maiora audenda. tomo.2.313.F G
Vana gloria ex operibus cauenda. tomo.2.311.E F
Gloriari.
Qui gloriatur in se, non exauditur. tomo.2.150.C
Glorificare.
Glorificat dominus qui eum glorificant. tomo.2.270.A B
Golias.
Golias hæreticos designat. to.1.104.F
Gothi.
Gothorum equi diuina vltione flumen trāsire nequeunt. to.2.19.I
Gothus,coxa fracta, pueros Fortunato reddidit. to.2.22.M
Gothorum ab Ariana hæresi conuersio. tomo.2.217.H I
Gradiri.
Graditur vno itinere qui quod agit exteriꝰ intendit interius. to.2.282.F G
Gradus.
Quare quindecim gradibus ad templum ascendebatur. to.1.210.M
Gradus portę ecclesię,sunt merita virtutū. tomo.2.80.G
Cradus ascensionum qui sint. to.2.85.A B
Gradus creaturarum inferiorum. Ibidē.C
Gradus ascensus ad cœlum. to.2.89.A B
Octauus gradus quis est. to.2.91.A & seq.
Septem gradus ecclesiæ, sunt septem dona spiritussancti. Ibidem.B
Per quindecim templi gradus quid designetur. to.2.148.D
Apud deum non gradus elegantior,sed vitæ melioris actio comprobatur. tomo.2.160.H
Gradum sublimiorem non approbat deus, sed vitæ meritum. Ibidem.M
Gradus maior aliquando propter ingratitudinem confertur. to.2.162.F H M
Graduum & ordinum distributio,ecclesiæ vnitatem conseruat. to.2.185.D
Gradus cōsanguinitatis & affinitatis in matrimonio prohibiti. to.2.252.H I
Grammatica.
Grammaticam artem episcopus docere nō debet. to.2.231.D E
Granum.
Granum sinapis Christum significat. tomo.1.111.D
Gratia.
Quòd gratia dei aliquando à studiosis se vtiliter subtrahat. to.1.10.G H
Gratiæ gratis datæ aliquando vtiliter subtrahuntur. to.1.11.D
Gratia sæpe putatur ira,& cōtra. to.1.53.C
Deus peccantem per gratiæ infusionē prꝫuenit. t.1.58.M &.92.A B.94.A B.141.F 201.K L to.2.44.K.58.F G
Gratia præueniens,est lumē dei. to.1.99.M
Gratiæ gratis datæ. to.1.102.B to.2.71.I 120.K
Ex gratia præueniente opera in corde generātur,vt ex libero arbitrio subsequatur actio. to.1.107.M
Gratia iusti animam vocat, tentatio interrogat. to.1.121.K
Gratiæ gratis datæ dantur diuersis diuersimodē. to.1.141.A
Gratiæ gratis datæ cōuersis plerisque dātur. Ibidem.K
Error circa gratias gratis datas in primitiua ecclesia. to.1.159.M
Dominus gratia aliquem replens, eius vitā in lamentum conuertit. to.1.160.C
Gratiæ gratis datæ quibus conferantur. to.1.166.B C
Ex dei gratia homo veterē hominē exuit. to.1.189.K L
Nullus primā gratiam meretur.to.1.201.K
Duodecim apostoli,gratiæ septiformis spiritu repleti,fidem trinitatis per quatuor mundi partes docuerunt. to.1.210.K
Diuisiones gratiarum sunt. to.2.71.I
Gratiæ gratis datæ, aliquando dantur reprobis. to.2.86.B
Gratiæ gratis datæ,differenter dantur electis & reprobis. Ibidem.C E
Punitione graui dignus est qui sæpius dei gratiam contempsit. to.2.129.F
Gratiæ diuinæ ascribitur omne quod prosperum à nobis geritur. to.2.285.M
Gratia spiritussancti pluribus datur ad bene viuendum non autem ad bene docēdum. to.2.325.I
Gratia spiritus sancti à synagoga tollitur, & sanctæ ecclesiæ datur. to.2.327.L M
Gratiam recipiens nescit an in ea perpetuò perseuerare debeat. to.2.326.I
Gratiam dei à se expellunt,qui carnalē sibi præesse eligunt. to.2.305.A
Gratiæ spiritus sancti effectus.to.2.300.C
Graue.
Graue multipliciter dicitur. to.1.111.K
Gregoria.
Gregoria sanctimonialis effecta. to.2.304
Gregorius.
Disputatio

Disputatio Gregorij & Euthicij corā imperatore. to.1.85.A & seq.
Victoria Gregorij in Euthicium in vrbe Constantinopolitana. Ibidem.
Gregorius ægrè fert religionis quietē dimissam. to.2.19.C
Gregorius vidit animam Speciosi fratris egredientem. to.2.37.E
Prouidum Gregorij factum in morte monachi. to.2.43.H I
Gregorius fecit monachum suum, cum tribus aureis suis reseruatis, in sterquilinio sepeliri. Ibidem.
Gregorij querimonia super negligētia sua in cura pastorali. to.2.72.M & seq.
Gregorius se marā vocari iubet.to.2.153.G
Gregorij humilitas. tomo.2.180.B & seq.copiosē.
Gregorius potius mori paratus, quàm patrum decreta violare. Ibidem.E
Gregorij exclamatio in sui temporis miserias. Ibidem,I
Gesta synodi habitæ à beato Gregorio in vrbe Romana, tempore Mauricij augusti. to.2.183.L
Gregorius Episcopum non misericordem arguit. to.2.189.E F
Gregorius excommunicat quendā,qui nocte contestationem posuit. Ibidem.G
Gregorius potius mori paratus erat,quàm Petri iura violari permittere.to.2.199.A
Gregorius noluit se immiscere bello Longobardorum. Ibidem.
Gregorius in morte alicuius se immiscere noluit. Ibidem.B
Gregorius ex humilitate vniuersalem se papam appellari prohibebat. to.2.202.L
Gregorius conqueritur de doloribus suis. tomo.2.218.C
Gregorius futura coniectat. to.2.222.B
Gregorius podagræ morbo laborabat. Ibidem.227.H
Gregorius scripta sua respectu Augustini furfuri comparat. to.2.222.E
Gregorij variæ infirmitates. to.2.227.H L & fo.sequen.K L
Gregorius gratulatur regię & reginæ Anglorum super gentis suæ conuersione. tomo.2.232.M
Gregorius Græcarum literarū inscius erat. to.2.234.D
Gregorius aliqua quæ non extant composuit opera. to.2.236.K
Pastorale Gregorij in linguam Græcā trāstulit Anastasius Antiochenus. Ibidē.L
Commentaria Gregorij in beatum Iob, nō sunt rudibus legenda. Ibidem.
Sermo beati Gregorij Papæ, tempore mortalitatis. to.2.240.A
Gregorius petit pro se orare. to.2.251.B
Gressus.
Quomodo deus gressus nostros dinumeret. to.1.72.G
Quid gressus nomine designetur.to.1.125.I
Dominus districtē numerat gressus vniuscuiusque. Ibidem.K
Quotiens gressus noster de via declinet. to.1.126.B
Gressus hominum, sunt singulæ ipsorū operationes. to.1.145.C
Grex.
Gregū nomīe imperiti designant. t.1.96.D
Grex sanctæ ecclesiæ,quis est. to.1.118.G
Grex per pastoris lapsum non debet manere destitutus. to.2.154.F
Quomodo grex dei gubernari debeat. tomo.2.155.C
Gula & Gulosus.
Gula quot mala fecerit. to.1.180.C D
Non cibus,sed appetitus, in vitio gulæ est. Ibidem.D
Rami gulæ. to.1.189.G
Gula sæpe loquacitatem & luxuriam generat. to.2.12.B & seq.
Gulosi quomodo sint admonēdi. Ibidem.D
Gulæ detestatio. Ibidem.F
Gula per abstinentiā frangitur. to.2.310.L
Gula innumera vitiorum agmina ad animę conflictum producit. to.2.303.L M
Gulæ vitio recisa multa simul vitia subiugantur. to.2.303.M
Gulam pugnare est corpora abstinentium ad ventris repletionem prouocare. tomo.2.302.I
Gulæ sancti viri illudunt. to.2.303.I
Gulæ effectus. to.2.302.H I
Gulæ origo. to.2.302.H
Gulæ species tres. to.2.269.B
Guttur.
Gutturis appellatione prædicatio designatur. to.2.52.K
Habitus.
HAbitus militaris nulli ante triennium est suscipiendus. tomo.2.200.H
Habitus exterior clarus cum mētis grauitate est accipiēdus. to.2.215.G
Habitus monachi, est contemptus mundi. to.2.236.K
Hæreditas.
Qui hæreditatem aut successionem parentum renuit,hæreditaria non debet onera subire. to.2.190.A
Hæreditatis onera non fert, qui hæreditati aut redit aut renunciat. Ibidem.
Hæresis.
Anthropomorphitarū hæresis. to.1.192.C
Hæresis Arrij confutatio. to.1.196.I
Hæresis simoniaca est prima omnium. tomo.2.144.K
Hæresis dicentium ecclesiam non esse generalem. to.2.147.D
De hæresi Donatistarum. to.2.164.E F &.175.L.176.C
Hæresis Nestoriana. tomo.2.180.I.233.F & sequentibus.
Hæresis Macedoniana. to.2.180.I
Inquisitio super hæresi quomodo fieri debeat. to.2.185.D & seq.
De Pelagiana hæresi. to.2.187.H
Hæresis de descensu Christi ad inferos. tomo.2.194.L M
Eudoxij hæresis. to.2.202.K
De simoniaca hæresi. to.2.214.G & seq. copiosē.215.I.238.F
De hęresi Agnoitarum. to.2.221.L.222.M
Hæresis Ariana. to.2.233.E
Hæresis Bonosiacorum. Ibidem.F
Hæresis Cathaphrigarum. Ibidem.
Hæresis Montani. Ibidem.
Hæresis Nouati. to.2.274.H I
Hæresis Origenis. Ibidem.
Hæreticus.
Hæretici solā vetustatē quærūt.to.1.14.M
Hæretici plus ardentius appetunt sapere, ideo plusquàm necesse est studeant calere. Ibidem.
Hæretici nouæ vitæ conuersationem negligunt. Ibidem.
Hæreticorum conditiones. Ibidem.M & sequentibus.
Hæretici ad Ecclesiā quasi cōsolantes propinquant. to.1.15.A
Hęretici per decorem linguę peruersa persuadere studeant. Ibidem.
Quare hæretici vocantur ecclesiæ amici. Ibidem.
Hæreticorum vitiorum ordo. Ibidem.
Hæretici docti non esse,sed videri appetūt. Ibidem.B
Hæreticorum vestes sunt,qui eorum erroribus inuoluuntur. Ibidem.
Hæreticorum proprium quid sit. Ibidem.
Hæretici diuina verba plus discutiunt, q̄ capiunt. Ibidem.C
Hæretici in præceptis dei per terrenam intelligentiam vltra suarum mentium vires eniituntur. Ibidem.
Quò diutius hæretici progrediuntur, eò maiorem confusionem acquirūt.Ibid.C
Hæretici circa Christi incarnationem à fidelibus sæpe discordant. Ibidem.D
Hæretici tā in his quæ sciunt, quàm in his quæ ignorant iurmanti Ecclesiæ condescendere simulant. Ibidem.
Hæreticorum aduersus ecclesiam fraudes. Ibidem.D
Hæretici mutis amici sunt,loquentibus aduersantur. Ibidem.E
Hæreticorum aduersus fideles discordiæ. Ibidem.
Hæreticorum simulationes. Ibidem.E F &.27.H.&.44.G H
Hæreticorum propriū est,bona malis permiscere. to.1.25.L
Hæretici molliter loqui inchoāt. to.1.26.B
Hæreticorum fraus in referendis iustorum bonis. Ibidem.C D
Hæretici quasi de sanctitate securi sunt. tomo.1.27.C
Hæretici de sanctitatis præsumptione superbiunt. Ibidem.D E
Hæretici magnos se in omnibus æstimant. Ibidem.
Hæretici & hypocritæ noua, & inaudita promittunt. Ibidem.
Hæretici latenter prædicant. Ibidem.
Hęretici communem scientiam habere nolunt. Ibidem.F
Hæretici occulta,vel noxia, semper exquirunt. Ibidem.
Hæretici alios sibi putant inferiores. Ibi.G
Hæretici dum altiora dicere conantur, ipsi sibi testes sunt. Ibidem.F
Hæretici interdum vera & sublimia loquūtur. Ibidem.G &.73.I K &.104.G
Hæretici vocem domini se audisse simulāt. tomo.1.27.H
Omnes hæretici Iudæorum perfidiam reprehendunt. to.1.31.K
Hęretici quicquid ab ecclesia rectè agitur, semper ad vitium inflectunt. to.1.34.M
Ecclesia hæreticorum substantia non indiget. to.1.41.F
Hæretici iurgia quærunt. to.1.42.L M
Hæretici de temporali ecclesię animaduersione gaudent. to.1.48.D
Hęretici

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæretici se lucem veritatis tenere existimant. Ibidem.E
Hæreticorum verba ad catholicos. Ibidē.
Hæreticorum verbis difficilè creditur. Ibidem.F
Hæretici antiquos patres nobiscū laudāt. Ibidem.G
Hæretici Ecclesiæ vitam detestantur. Ibid.
Hæretici vmbram falsitatis ad probandum quod prauè intelligunt de deo, instāter requirunt. to.1.68.H
Fraudem deo hæretici exhibent. Ibidem.I
Hæretici contra bonos falsa fingunt. tomo.1.73.E
Hæretici sanctæ Ecclesiæ in mysteriis incarnationis contradicunt. Ibidem.F
Hæretici diuinis mysteriis contradicunt. Ibidem.
Hęretici præsentes despiciunt,& antiquos secum sensisse fatentur. Ibidem.G
Oēs hæretici à sancta ecclesia sunt egressi. Ibidem.&.106.H &.118.G
Hæretici verba dominicæ defensionis assumunt,vt docti esse videantur. Ibidem.
Hæretici interdum vera dictis permiscere solent. Ibidem.I K &.104.G H
Hæretici se doctis existimant doctiores. to.1.74.A &.92.G & L
Hęretici putant magistros suorum errorū solos Ecclesiam rexisse. Ibidem.A
Consolatio hæreticorum, siue prauorum, est mala persuasio. to.1.76.A
Hæretici Ecclesiam in quibusdā incognitis superbire putant. to.1.79.I
Hæretici propter labores & flagella fideliū in arrogantiā extollūtur. Ibidem.M
Hæreticorum proprium est de suæ scientiæ arrogantia inflari. to.1.81.K
Hæretici tribulationes non nisi ex peccato esse suspicantur. to.1.82.C
Hæretici suos discipulos vestitos putant, quandiu suam retinent doctrinam. to.1.92.F G
Hæretici sanctā Ecclesiam de imperitia irrident. Ibidem.
Hæretici eloquētiæ studēt,& cōtra catholicos super doctrina gloriantur. Ibidē.
Hęretici inuidēt ꝓsperitati Ecclesię. Ibi.H
Hæretici quidam virtutibus studētes in vitia labuntur. to.1.92.H
Hæretici tribuunt fortitudini,& non veritati,quòd Ecclesia prosperet. Ibidem.
Hæretici fidelem populum perfidię culpis oppressum existimant. Ibidem.I
Hęreticorum error circa dei omnipotentiam. Ibidem.K
Hęretici fidelem populum à deo discessisse existimant. to.1.93.F
Typus hæreticorum. to.1.94.B
Hæretici quod capere non possunt,se perfectè scire gloriantur. to.1.96.C & seq.
Hęretici patrum instituta trālgrediuntur. Ibidem.D
Hæretici à gremio Ecclesiæ sunt alieni. Ibidem.
Hæretici non opus dei, sed suum peragūt. Ibidem.F
Hæretici vt sanctiores videantur, solitariā vitam sibi deligunt. Ibidem.
Ad prædam vigilant hæretici. Ibidem.
Hæretici infirmis bona opera subtrahunt. Ibidem.G H
Hæretici deprędantes pupillos,vim faciūt. Ibidem.I
Hæretici peruersis mūdanis adhærere cōtendunt. Ibidem.&.97.D E
Hæretici & quilibet peruersi super iustorum deiectione gaudent. Ibidem.G
Hęretici nec in fide Ecclesię,nec in via charitatis ambulant. Ibidem.K
Hæreticos vita sua arguit. to.1.98.I
Violenti dicuntur hæretici. to.1.104.C
Quomodo hæretici partem & hæreditatē à deo suscipiunt. to.1.104.D
Quomodo filij hæreticorum non satiantur pane. Ibidem.
Viduæ hæreticorum quæ sint. Ibidem.E
Hæretici adductis authoritatibus sæpe vincuntur. Ibidem.F
Hæretici per decem leprosos à deo mundatos figurantur. to.1.104.G
Hæreticus sequaces suos ab æterno igne liberos fore pollicetur. Ibidem.H
Hæretici potentum seculi patrociniis fulciuntur. Ibidem.
Hæreticus tineæ comparatur. Ibidem.
Hæretici affertionum suarum principia de sanctis libris assumunt. to.1.105.I K
Hæretici proferunt sæpe quæ in sacris nō continentur libris veteribus. Ibidem.
Gaudent hæretici nouitate verborum. Ibidem.
Hæreticus deum non diligit. Ibidem.M
Quomodo differunt hæretici & schismatici. Ibidem.
Hæretici de iustitia sua gloriantur,nos inquos esse aut fuisse criminantes. tomo.1.106.B
Hæretici conuersos de præteritis peccatis accusant. Ibidem.
Hæretici contra matrem suam bella parauerunt. to.1.110.A
Quidam hæreticus dixit,non inuideo Christo deo facto:quoniā si volo,& ipse possum fieri. Ibidem.C
Persecutiones verborum ab hæreticis. tomo.1.112.I K
Persecutiones gladiorum ab hæreticis. Ibidem.
In culpa hæretici concordant, in sententia vero discordant. to.1.114.A
Fraus hæreticorum. Ibidem.
Hæresiarchæ pessimi. to.1.118.G
Sancta Ecclesia cuncta hæreticorum opera contemnit. Ibidem.
Hæretici charitatem dei & proximi deserunt. Ibidem.G H
Hæretici interdum signa atque miracula faciunt. Ibidem.
Hæretici quò de deo plus volūt sapere, eò plus amittunt. Ibidem.K
Hæretici sub nomine Christi militant cōtra nomen Christi. Ibidem.
Hæretici ea scire negligunt,ex quibus eruditi potuerant. Ibidem.
Hæretici non ad medullam scripturæ perueniunt,sed solum corticem rodunt. Ibidem.M
Hæretici quasi certas sentētias dare de incognitis præsumunt. Ibidem.
Quare hæretici dicuntur esse in solitudine. Ibidem.
Hæreticorū intētio in auaritia est.t.1.119.B
Hæretici in verbis suis plærunq; sola exteriora lucra sectantur. Ibidem.C
Hæretici culpis culpas addere non credūt. Ibidem.F
Quid sit hæreticos herbas & arborū cortices mandere. Ibid.B &.119.M & seq.
Hæreticorū sacrificia accepta deo esse nō possunt, nisi pro eis vniuersalis Ecclesia offerat. to.1.134.D
Hęretici quos in Ecclesia venerari conspiciunt,detrectationibus lacerare contēdunt. to.1.135.E
Hæretica doctrina nitore eloquij resplendet. to.1.182.E
Hęretici potentū mūdi defensionibus quasi armis se tegunt. to.1.187.C
Hæretici sonum bene loquendi habent,sed sensum bene viuēdi nō habēt. t.1.194.K
Hæresiarchæ & principes malitiæ sunt olsa Antichristi. Ibidem.I K
Quidam hæretici existimant infernitormenta esse solum minas ad arcendos homines à peccatis. to.1.207.G H
Hæretici ad ecclesiā sine eius precibus redire non possunt. to.1.210.G
Hæretici extra Ecclesiam positi, incarnationis mysteria sicut sunt nō agnoscūt. Ibidem.I
Hęreticorum reuertentium superbia septē sacrificiis expiatur. Ibidem.
Hæretici per tauros & arietes designātur. Ibidem.
Per vulpes. to.2.46.K
Hæretici sunt monendi ne legem dei in sacrificium satanæ vertant. to.2.14.A B
Hæretici etiam cum periculo sunt in communionem suscipiendi. to.2.55.H
De concilio contra hæreticos faciendo. tomo.1.160.G
Hęretici,si possunt, contra catholicam ecclesiam venena sua effundunt. Ibidem.
Qui corpus & sanguinem Christi hęreticis vendiderit,ab illis tractādis submoueatur. to.2.164.F
De compescendis hęreticis. to.2.177.E
Et quòd eorum prauitatē lex persequitur. to.2.175.I
De condemnatione hęretica. to.2.192.L
Hęreticorum bella noua. to.2.199.E
De Frontinianistis hęreticis.to.2.222.B C
Quid hęretici reuersi promittere debeāt. tomo.2.233.E F
Forma abiurandi hęresim. to.2.257.G
Hęretici inter fideles non habitent. tomo.2.239.I K
Hęretici per humanam sapientiam diuinitatis & humanitatis Christi sacramenta euacuant. to.2.266.D
Hęreticorum punitio. to.2.283.I

Halleluia.

Halleluia,ex Hieronymi traditione, à Hierosolymorum Ecclesia tractum est. tomo,2.210.E

Hamus.

Hami linea est per antiquorum patrū propaginem memorata. to.1.199.A
In hamo captꝰ est diabolꝰ.t.2.116.B & seq.

Hasta.

Hastę & thoracis differentia. to.1.205.M
Per hastam prędicationis iaculū designatur. Ibidem.
Hastam vibrare quid signet. to.1.206.G

Hastile.

Hastile cādelabri ipsa Ecclesia est.t.2.61.F

Hebes.

Hebetibus prædicandum est quicquid de superna sapiētia cognoscitur. to.2.8.H
Hebetes melius aliorum exempla conuertūnt. Ibidem.I

Hebræi.

Vir vnde Hebræi appellati sunt, ex gentibus electus est. to.2.92.A

Helena.

Helena Constantini mater imperatores cōuertit ad fidem. to.2.232.M

Heli.

Heli cū filiis percussus est, quia eos noluit delinquentes castigare. to.2.5.I
Heli nō solum vetus sacerdotiū, sed & veterum doctrinā designabat. to.2.266.L
Heli nō sufficienter humilis erat. to.2.273.M & seq.
Heli mortuus est cum esset. 98.annorum. to.2.278.E F G
Heli pro dissolutione sua percussus. tomo.2.315.H
Heli vita propria iustus,sed auctoritate pastorali remissus. to.2.315.H

Helias.

Helias audito sibilo auræ tenuis, vultū suū operuit. to.1.29.E
Helias in Achab idololatrū.t.1.41.K & L M
Helias à domino visitatus mulieris insidias expauit. to.1.47.B
Et hoc post multa miracula. to.1.111.M
Helias & Enoch in fine prædicantes occidentur. to.1.52.C
Helias pro aliis deum placauit, pro se non potuit. to.1.53.H
Helias in fine reducet corda filiorum ad patres suos. to.1.67.H
Quomodo Helias restituturus est omnia. to.1.123.C
Helias ad cœlum raptus mortem distulit, non euasit. Ibidem.
Helias erit præcursor diei iudicij.t.1.212.E
In Helia timoris erat infirmitas, licèt fortitudinis custodia esset. to.2.79.C
Helias in cœlum assumptus est.to.2.119.F G
Helias nec vxorem nec filios habuisse reperitur. Ibidem.

Helisæus.

Helisæus in Ioram. to.1.41.K
In Naaman. Ibidem.L M
Helisæus filium Sunamitis per seipsum suscitauit. to.1.56.K
Helisæus Christum figurauit in suscitatione filij Sunamitis. Ibidem.
Helisæus aquas Iordanis non virtute chlamydis Heliæ,sed dei nomine diuisit. tomo.2.19.L
Helisæus misit lignum in aquam,& natauit ferrum amissum. to.2.55.C
Helisæus ignorabat quoties Syria percuteretur à rege Israël. Ibidem.D
Helisæi miraculum de vidua. to.2.57.L

Heliu.

Heliu iunior tribus amicis Iob adiungitur. tomo.1.134.B
Heliu vanæ gloriæ amatores signat. Ibi.M
Item arrogantes. Ibidem.F
Nomen Heliu, loci & cognationis intētionem ipsius designant. Ibidem.K
Heliu interpretatur,deus meus iste. Ibidē.E

Herba.

Herba multipliciter dicitur. to.1.172.H
Herba scientia atque doctrina æternæ vitæ. Ibidem.
Herba bona operatio dicitur. Ibidem.
Herba sustentatio prædicantium. Ibidem.
Herba dicitur viror gloriæ temporalis. Ibidem.
Herba dicitur refectio diaboli. Ibidem.

Herculanus.

De Herculano Perusino episcopo. tomo.2.30.G H
Crudele Totilæ edictum in Herculanum episcopum. Ibidem.
Herculani caput corpori post mortem reunitum. Ibidem.
Martyrium Herculani. Ibidem.

Hericius.

Hericius malitiosos designat. to.1.203.B
Hericij nomine impuræ mentis, seque callidè defendentis duplicitas designatur. tomo.2.9.L
Hericij natura. Ibidem.L M

Herodes.

Herodes cupiens à Christo miraculum videre,non vidit. to.1.65.I K
Herodis simulatio fraudulenta. to.2.103.B

Herodius.

Herodij natura. to.1.183.C
Per Herodiū quid designetur. Ibidem.C D &.185.F

Hieremias.

Quare Hieremias maledixit homini nuncianti patri suo natiuitatem. to.1.17.B
Hieremias cùm à deo ad prædicandum mittitur, ne mitti debeat humiliter reluctatur. to.2.3.A
Quare Hieremias renuit mitti à deo ad prędicandū,& Esaias se obtulit. t.2.193.F G

Hiericho.

Hiericho,luna interpretatur. to.2.98.G

Hieroboam.

Hieroboam fecit altare idolis in Bethel. tomo.1.41.I
Manus Hieroboam in virum dei extensa aruit. to.1.41.K
Vir dei prophetes ad Hieroboam missus. Ibidem.I M

Hierosolyma.

Hierosolyma euersa Iudæi per vniuersum orbem translati. to.1.51.M
Hierosolymæ vrbis obsessio & destructio prædicitur. to.2.75.M
Hierosolymorum excidium. to.2.278.A B

Hierusalem.

Quid sit Hierusalem vsque ad fundamentū exinaniſſe. to.1.147.F G
Quid sit ciuitatem Hierusalem in latere describere. to.1.149.L M
Hierusalem visio pacis interpretatur. tomo.2.47.K.70.M.148.K
Per Hierusalem ecclesia designatur. to.2.51.A.142.G & seq.
A Hierusalem ad Babyloniam venire. tomo.2.70.M
Locus dei est Hierusalem. to.2.71.B
Hierusalem visitauit Christus per suam incarnationem. to.2.131.K
De cœlesti Hierusalem. to.2.203.E
Ciues Hierusalem operibus Babyloniæ interdum seruiunt,& contra. Ibidem.

Hiezabel.

Hiezabel Antichristi operibus adhæsit. tomo.1.169.H

Historia.

Quæ secundum historiam accipi possunt, plærunque spiritaliter accipienda sunt. tomo.2.77.C

Histriani.

Histriani ad fidem reuersi. to.2.213.D

Hœdus.

Per hœdos immūdæ cogitationes designātur. to.2.45.D

Holocaustum.

Holocaustum dare, est totam mentem igne compunctionis incendere. to.1.4.C
Holocaustum dicitur totum incensum.to.1.4.C &.191.K &.to.2.76.I
Holocaustum nostrum & sacrificium,quomodo differant. to.2.76.I &.92.D
Holocaustum lachrymis lauandum est. tomo.2.92.B C E F G
Holocaustū domino fieri quid sit. Ibidem.B & sequen.copiosè.
Holocaustū in ostio portarum lauare quid sit. Ibidem.D
Holocaustum sine fletu imperfectum est. to.1.304.G
Holocausta & victimæ non sunt quæ præter obedientiam fiunt. to.2.321.K L M

Homilia.

Homilia vnde dicatur. to.2.97.G
Homiliæ.40.Gregorij, quare recto ordine non sunt positæ. Ibidem.I
Homiliarum liber diuisus est in duas partes. Ibidem.H

Homo.

Homo est spiritus & caro. to.1.18.A
Homo tribus modis dicitur. to.1.19.E
Homo in quibusdam hosti suo etiam nolēs inseruit. to.1.21.G
Homines iumentis præsunt. Ibidem.H
Tria sunt hominum genera. to.1.26.B
Si homo non peccasset, fuisset in carne spiritalis,qui est in mēte carnalis.to.1.28.L
Homo nascitur ad laborem. to.1.32.I
Homo est omnis creatura. to.1.33.C & tomo.2.119.C
Homo ad contemplandum creatorem suum conditus est. to.1.37.F.44.E.55.G
Primus hominis lapsus.to.1.44.E &.169.M
Locus hominis est conditor eius. to.1.45.F
Carcere quomodo homo circūdatur.Ibi.M
In breuitate huius vitæ magnificatur homo dono virtutum. to.1.46.L
Quomodo deus hominem magnificat. Ibidem.M
Quomodo deus hominem sibi contrarium ponit. to.1.47.F
Quia homo de humo sumptus est, iudicia dei discutere dignus non est. to.1.53.F
Quod homo apprehendere non valet, non requirat. Ibidem.
Homo ne finiatur viuere appetit,sed quotidie ad finem tendit. to.1.55.G
Hominis expulsio à paradiso. Ibidem.
Homo factus est vt lutum. to.1.57.M
Quomodo homo interior sicut lutum existit. to.1.58.A
Homo reductus ad veniam, sub disciplina melius viuit. Ibidem.K
Homo acceptis virtutibus, sæpe in audaciā

Universidad de Deusto
Biblioteca

suæ præsumptionis erigitur. Ibidem.
Homo lapsus in peccati foueam suis viribꝰ surgere non valet. Ibidem.L
Homo est cœlum,infernus,terra ,& mare. tomo.1.62.D E
Plærunque homini non vacat quod & brutis animantibus. to.1.63.A
Homo quomodo dicitur includi à deo. tomo.1.66.K L
Homo ex culpa venit ad pœnam , ex pœna verò ad amorem. to.1.69.L
Quare homo stipula dicitur. Ibidem.M
Pes hominis quomodo in neruo ponitur. to.1.70.C
Quare homo folio comparetur. tomo. 1.69.M
Homo quasi putredo consumitur,dum carnis suæ corruptione cõteritur.to.1.70.D
Homo nascitur in mundo sicut flos in campo. Ibidem.H
Homo non solum exterius , sed interius patitur mutabilitatem. Ibidem.I
Quare homo vmbræ & non Soli instabili comparatur. Ibidem.
Homo semper ad deteriora tendit , nisi disciplina arceatur. Ibidem.K
Homo per seipsum mundus esse non potest. Ibidem.L
Homo lignum dicitur. to.1.71.E
Homo patriam volens perdidit,à peregrinatione verò sua inuitus expellitur. Ibi.I
Homo peccator moritur in culpa , nudatur à iustitia,& consumitur à pœna.Ibidem.
Homo ab humo appellatus est. to.1.73.K
Omnes homines per naturam sunt mutabiles,sed per gratiam fiunt immutabiles. Ibidem.L
Quomodo homo quasi aquas iniquitatem bibat. Ibidem.M
Homo est abominabilis & inutilis. Ibidem.
Homo tanto diabolum intolerabiliorem facit,quanto se ei magis subiicit. tomo. 1.77.D
Homo putredini subiectus est propter peccatum. to.1.79.A
Homines suspicantur sibi fieri quod aliis faciunt. Ibidem.K
Homo ex robore & infirmitate compositus est. to.1.80.H
Homines ex anima inuisibili & corpore visibili consistunt. to.1.89.L
Plus appetunt homines seruire hominibus quos vident,quàm deo quem non vidẽt. Ibidem.
Homines quidam deo militant. to.1.99.L
Homo sponte sua factus est debitor mortis. tomo.1.101.I
Aliud est homines esse sapientes in deo, & esse sapientiam dei. to.1.109.H
Quanto magis homines in sapientia diuina proficiunt , tanto magis se nihil esse cognoscunt. Ibidem.L
In homine aliud est esse,aliud viuere.Ibidẽ.
Terrenorum hominum conditiones. tomo. 1.116.A to.2.131.F
In hominibus charitatis humilitas, non autem debent virtutum signa venerari. tomo.1.118 I
Homo cæteris animalibus non hominibus natura prælatus est. to.1.127.A B
Plus libet homini intueri quod sibi in se placet,quàm quod sibi in se displicet. tomo.1.129.F
Homo non perfectè sufficit ad vtraque diuisus. to.1.137.G
Homo de seipso nil nisi peccatũ fecit. tomo.1.138.C
Homo debet se suis meritis agnoscere infirmum. to.1.139.M
Homo redemptus ad hoc percipiendũ rediit ad quod cõditus fuerat. t.1.140.B G
Homo puluis est & cinis. to.1.143.M
Homo debet hominũ ducatũ suscipere,qui nescit homines bene viuendo præire. tomo.1.144.F
Homo nõ ex eo quod ipse est,sed ex his quę circa ipsum sunt honorari debet.Ibidẽ.I
Homo post primũ peccatum cœpit per ætates transire ad mortem. Ibidem.M
Dum homo hominiꝰ esse similis dedignatur,apostatæ angelo similis efficitur. tomo.1.153.D
Duæ sunt partes hominum,quę simul combinatę quatuor ordines constituũt.Ibi.K
Omnis homo inquantum rationalis , debet ex ratione cognoscere eum à quo conditus est esse deum. to.1.157.D
Homo naturaliter cognoscit , quid bonum & quid malum. to.1.160.M
Homo potest dici deus,non coli vt deus. tomo.1.169.M
Homo peccando dei similitudinem perdidit. to.1.170.C
Homines quando esse incipiunt. Ibidem.E
Homo de terra factus est , & in terra positus. to.1.173.M
Homo exterior & interior , quomodo sibi inuicem seruiant. to.1.180.G
Nullum irrationale cum homine creatũ est. tomo.1.193.F
Nonnulli apud homines carnales reputantur,qui apud deum sunt spiritales.Ibi.G
Homo ex septem qualitatibus constat. tomo.1.213.B
Quomodo iidem homines dei iudicia sciãt & nesciant. to.2.26.C
Quomodo similitudo hominis sit in quatuor animalibus. to.2.57.C & seq.
Cur homo & leo à dextris ipsorũ quatuor, vitulus verò à sinistris ipsorum quatuor perhibetur. to.2.59.A
Vetus homo in quo consistat. to.2.70.D
Hominum diuersitas in ecclesia. to.2.84.A
In quo consistat hominis perfectio. tomo. 2.87.I K
Hominum mutabilitas. to.2.98.BC
Genus humanum quando receperit lumen quod amiserat. Ibidem.G
Homines,ante Christum natum , discordiã cum angelis habuerunt. to.2.101.M
Homines varij variis inuoluuntur vitiis. tomo.2.116.D E
Hominũ dignitas magna est , qui amici dei vocantur. to.2.117.L
Homines quare honorare debemꝰ.t.2.118.L
Homo sexto die factus est. to.2.121.I
Homo non valet apprehendere quod vltra ipsum est , si nescierit mactare quod est. tomo.2.122.D
Homines cũ angelis in cœlum ascendere cupiẽtes,angelos imitari debẽt.to.2.125.C
Distinctæ conuersationes hominum,singulorum agminum cœlestiũ ordinibus cõgruunt. Ibidem.C & seq.
Tot ascendent homines in cœlum , quot illic remanserunt angeli electi. Ibidem.
Prius corda hominum,& pòst elemẽta turbantur. to.2.126.F
Primus homo duos habuit filios,vnum electum,alterum reprobum. to.2.130.F
Homine nihil infirmius. to.2.137.I
Homo vetus quid facit. to.2.141.F
Homo fœno comparatur. to.2.144.B
Hominis dignitas super cætera animalia. tomo.2.145.D
Homo mirabiliter conditus est,sed mirabilius redemptus. Ibidem.H
Homo liber non habens vnde soluat , nõ teneri debet pro debito. to.2.177.A
Hominibus ignotis non est passim credendum. to.2.210.H
De malis hominibus non admittendis in societatem. to.2.226.A D
Homines cur non facile spiritalia credunt. to.2.36.E
Homo nummus est argenteus. to.2.271.A
Homines & filij dei differunt. to.2.266.G
Homo foris deus intus & non homo operatur. to.2.326.H

Honor.

Honores sæpe mutant mores. to.2.2.G
Honores & diuitias honoramus potius, q̃ homines ipsos. to.2.118.I
Honores transeuntes contemnendi sunt. to.2.134.G
Honori huius mundi non est arridendum. tomo.2.153.A G
Honor malis exhibitus , in eorum commutatur ruinam. Ibidem.E
Honor prælationis facit perdere alta contemplationis. Ibidem.E
Honorem aliorum præripere quis non debet vt seipsum honoret. to.2.181.K
Honore crescente sollicitudo crescere debet. to.2.185.A
Honore crescente dignitatis,maior vigilãtia crescere debet. Ibidem.
Honor nulli prouenire debet cum iniuria alterius. to.2.202.L
Honorem exhibere maioribus , valde laudabile est. to.2.238.D
Honoribus ecclesiæ pauci se subtrahunt, multi se ingerunt. to.2.301.G H
Honor dignitatis per seipsum magnum fit onus mentis. to.2.301.G

Honorari.

Qui honoratur in vita , in peruentione dãnabitur. to.1.32.B

Honoratus.

De Honorato abbate monasterij Fundensis. to.2.19.E F
Honoratus carnes non edebat. Ibidem.F
Honorati abstinentia. Ibidem.
Piscis montanus Honorati. Ibidem.
Honoratus saxi molem cadentem , nomine Christi inuocato , fecit in montis latere stare. Ibidem.F G

Hora.

Horæ ministerij statuendæ sunt. tomo.2. 293.D E

Hortulanus, & Hortus.

Hortulani Fundensis ad furem liberalitas. to.2.20.B
De Hortulano monacho monasterij Fundensis. Ibidem.A
Hortus sancta ecclesia dicitur. to.2.48.M
Hortus nucum,corda sunt sanctorum. tomo.2.51.L

Hospes.

Hospitem suscipiens,suscipit Christum. to.2.114.E
De hospitibus & pauperibus. to.2.165.M & sequentibus.

Hospitalitas.

Hospitalitas cuius sit fructus. to.1.130.K L
Hospitalitatis commendatio. to.2.114.C
Hospitalitatem nesciens nõ fiat episcopus. to.2.247.H I

Hostia.

Partes hostiarum sacrificatarũ quid significent. to.1.58.F G
Salutari hostia post mortem non indigebimus,si ante mortem dei ipsi hostia fuerimus. to.2.44.C
Hostiam altaris magnæ esse efficaciæ,notabili ostenditur exemplo. to.2.129.E
Hostia altaris multum valet ad absolutionem nostram. Ibidem.
Hostia mentis eius deuotio est. to.2.293.F
Hostia interdum munda,interdum mũda & mundans. to.2.293.G
Hostia solennis ecclesiæ. to.2.258.E

Hostis.

Hostes sabbata videntes irrident. to.1.28.E
Facilè hosti resistitur si non ei,vel in multis lapsibus, vel in vno diutius cõsentiatur. to.1.77.D
Contra hostis nostri insidias,cautela est adhibenda. to.1.117.G
Hostes armati,sunt immũdi spũs. to.1.188.I
Armatis hostibus in occursum pergere. Ibidem.
Hostes humani generis qualiter disperdũtur à deo. to.2.152.F
De inuasione hostium. to.2.231.B
Hostes nostri in circuitu nostro sunt.tomo. 2.297.A
Hostis antiquus in iuuenum nequitia valde reficitur. to.2.290.M
Hostis antiquus semper bene agẽtibus aduersatur. to.2.290.C

Humanitas.

Humanitatis nomine carnalium sectatores designantur. to.1.110.M
Humanitatis vocabulum non habet rationẽ elationis. to.1.127.C

Humanus.

Humanum genus in primo parente à sublimibus ad ima corruit. to.1.55.H
Humana natura nõ nisi dei gratia erigitur. to.1.72.F
Cur deus humanam naturam in tantam cadere cæcitatem permisit. to.1.90.I
Omnis dignitas humanæ cõditionis,ad obsequium Christi inclinatur. to.2.145.M
Omnia humana, iusta aut pulchra , iustitiæ dei aut pulchritudini comparata,nec iusta nec pulchra sunt,nec omnino sunt. to.1.209.I
De humanis laudibus vitandis. to.2.166.A

Humiliare.

Qui se spõte non humiliat,non hunc sequẽs gloria exaltat. to.1.50.A
Quot nunc pro dei amore se humiliant, tot in iudicio lãpades coruscabunt.to.1.65.I
Humiliari pro defectu virtutis sæpius accipitur. to.2.307.D

Humilis.

In sublimi humiles ponunt. t.1.33.D & seq.
Humilium conditio. to.1.130.A
Humiles ad locum superborum eriguntur. to.1.146.G
Ille est verè humilis in bonis, qui nõ est defensor in malis. to.1.149.B
Deum non nisi humiles cõtemplari possunt. to.1.163.D
Quidam humiles corde refugiunt despectum exteriorem. Ibidem.G
Humiles cœlum petunt,dum se inferius deficiunt. to.1.192.M
Nõ est verè humilis, qui diuino nutu vt debeat præesse intelligit,& tamen præesse contemnit. to.2.2.M
Humiles dum se deiiciunt , ad dei similitudinem ascendunt. to.2.11.I
Humiles sæpe ex timore peccant. Ibidem.
Vallis humilem designat. to.2.110.L M
Humilibus deus misericordiæ suæ dona nõ denegat. to.2.169.L
Humilis est in oculis suis qui se perfectè respicit. to.2.321.D E
Humilis quis dicitur. to.2.325.L M

Humilitas.

Locus sanctorum,humilitas. to.1.14.K L
Humilitas lamenti , curatio est peccati. Ibidem.
Vera humilitas per Iob in sterquilinio designatur. to.1.15.M
Humilitas generat amorem. to.1.41.L
Humilitas ante districti iudicis oculos, cæteris virtutibus præeminet. to.1.56.C
Humilitatis effectus est salus. to.1.93.M
Paupertatis nomine humilitas designatur. to.1.96.E
Potentibus viris , magna est virtus humilitatis. to.1.127.A
Humilitas & pietas debent inter se esse cõnexæ. Ibidem.F G
Minus inops est qui vestem nõ habet, quàm qui humilitatem. Ibidem.I
Perfectæ humilitatis indicium est peccatũ accusare,& accusantibus non negare. to.1.131.C
Ex humilitate vera , secura nascitur authoritas. Ibidem.E
Humilitas est magistra & mater omniũ virtutum. to.1.136.E & seq.
Item custos. to.2.101.H
Lumen intelligentiæ humilitas aperit , superbia abscondit. to.1.147.L
Per humilitatis custodiã, seruanda est mũditia castitatis. to.1.151.G
Saul per humilitatem prælatus est , per superbiam reprobatus. to.1.153.D
Seruanda est in corde humilitas , & in opere disciplina. Ibidem.G
In cordibus sublimium , regnat humilitas morum. Ibidem.H
Cùm humilitas per tentationem proficit, prospera est ipsa aduersitas quæ mentẽ ab elatione custodit. to.1.156.F
Humilitas est origo virtutis. to.1.163.F
Comparatio humilitatis Christi ad superbiam diaboli. to.1.209.B
Authoritates humilitatis Christi, & superbiæ diaboli. to.1.213.E & seq.
Euidentissimum electorum signum , est humilitas. Ibidem.F
Humilitas non debet deiicere prælatos. tomo.2.5.G
Humilitas dei inuenta est nostræ redẽptionis argumentum. to.2.11.I
Quantum in exhibendis virtutibus humilitas valeat. to.2.19.L
In rebus dubijs humilitas seruari iubetur. to.2.75.H
Humilitas in proximos libera esse debet. Ibidem.
Opera bona sine humilitate nihil sunt. tomo.2.101.I
Qui sine humilitate virtutes cõgregat,quasi in vẽtum puluerem portat. to.2.137.K
Humilitas vera per quid cognoscitur. tomo.1.139.E
Humilitatis virtus quomodo est seruanda. tomo.2.155.K
Humilitas habenda est erga eos qui nos affligunt. to.2.163.F
De humilitate tenenda in prosperis , & aduersis. to.2.170.D E
Humilitas concordiam ecclesiasticam custodit. to.2.182.G
Humilitatis & superbiæ collatio. Ibidẽ.M
Humilitatis laudes. Ibidem.L M
Humilitas valde commẽdatur in episcopis. Ibidem.
Humilitas subditorum acquirit arcana quę superiores per superbiam perdunt. tomo.2.271.M
Humilitas vera est quæ se ad culpæ emendationem offert. to.2.273.M
Humilitas magna acta laudabiliter cælat. tomo.2.310.C

Hus.

Hus terra est gentilium. to.1.1.D
Hus interpretatur conciliator. to.1.2.A

Hyades.

Hyades pluuias prognosticant. to.1.52.K
Hyades stellæ, signant ecclesiæ doctores. Ibidem.

Hyems.

Hyems est vita præsẽs.t.1.160.I & t.2.46.F

Hypocrisis.

Hypocrisis contra veritatem prævalere nõ permittatur. to.2.181.B

Hypocrita.

Quòd hypocritæ , qui quasi stellæ in nocte videntur,erroris sui caligine obscurentur. to.1.18.K & seq.
Hypocritarum fraudes. to.1.26.M
Hypocrita omnes virtutes vitiis simulat. Ibidem.
Hypocritarum laus pręda dicitur. Ibidem.
Vita hypocritarum. to.1.48.H & seq.
Hypocritæ ex munere diuino viriditatẽ bonæ operationis accipiunt. Ibidem.
Hypocrita sanctus esse non appetit, sed vocari. Ibidem.K
Hypocritarum opera , ante finẽm vitæ deficiunt. Ibidem.
Spes hypocritarum quæ sit. Ibidem.M
Hypocritæ vitibus neglectis assimilantur. to.1.49.B
Tandem hypocrita sapit. Ibi.B & seq.
Hypocritarum fiducia aranearum telis similis est. Ibidem.C D
Hypocritarum abstinentia. Ibidem.D
Hypocrita nil nisi opinionis suæ gloriam quærit. Ibidem.F
Hypocritæ domus,est delectatio fauoris. Ibidem.
Hypocritæ multa in occulto mala faciunt, in publico bona. Ibidem.G
Hypocritæ in hac vita recipiunt mercedẽ suam. Ibidem.H

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hypocritæ reprobatio in iudicio. t.1.49.H
Hypocrita dum viuit, ſanctus ab omnibus reputatur, in iudicio iniquus. Ibidem.K
Hypocritæ ſua opera perdidiſſe putant, ſi à nemine conſpiciantur. to.1.50.A
Hypocritæ quotidie altiores videri cupiũt. Ibidem.C
Hypocrita cogitationes ſuas in exquirenda hominum admiratione multiplicat. Ibidem.
Deus hypocritis largitur dona operis, ſed ſortè denegat hæreditatis. Ibidem.G H
Hypocritæ pro peccatis alienis cruciabuntur. Ibidem.I
Hypocritæ nomen ſuum dilatare ſtudent. to.1.51.A
Hypocritæ ſola preſentia curant. Ibidem.B
Hypocritæ dum hominum iudicia quærũt, diuino ſe iudicio non exhibẽt. to.1.69.D
Conditiones hypocritarum. Ibidem.E F &.184.E & ſeq. &.to.2.59.C
Hypocritæ, in conſpectu dei, aridi ſunt & infœcundi. to.1.75.D
Hypocritæ congregatio inutilis eſt. Ibi.D & ſequentibus.
Cœpta bona non amitteret, ſi hypocrita nõ fuiſſet. to.1.75.G
Mens hypocritæ nunquam vacat à malitiæ cogitatione. Ibidem.H
Mens hypocritæ ſemper præparat dolos. Ibidem.I
Hypocrita ab his qui exteriora & non interiora cernunt, gloria afficitur. tomo. 1.86.B
Hypocritæ conuerſatio. Ibidem.
Hypocritæ gaudium, ad ſimilitudinem pũcti eſt. Ibidem.C
Hypocritæ ſuperbia, quomodo ad cœlum aſcendere dicitur. Ibidem.
Hypocrita ſterquilinio ſimilis dicitur. Ibidem.D
Vita hypocritarum in fine ab omnibus plęrunque recognoſcitur reproba. Ibid.C
Vita hypocritarum viſio phantaſmatis eſt. Ibidem.D
Hypocritarum finis. Ibidem. D E & G H
Locus hypocritæ cor adulantium eſt. Ibi.F
Adoleſcentia hypocritæ. Ibidem.G
Oſſa hypocritæ cum eo in puluere dormire. Ibidem.G H
In ore hypocritæ malũ dulce eſt. to.1.86.H
Hypocritæ malum ſub lingua, non in lingua, habent. Ibidem.H I
Hypocrita ſacris literis interdũ ſtudet ad inanem gloriam. Ibidem.L
Hypocrita ſæpe in hęreſim labitur. Ibidem.
Hypocritæ ſtudium inane. Ibidem.
Hypocrita vult ſcire diuina, & non facere. rectè loqui, & non viuere. Ibidem.L M
Hypocrita propter doctrinam grauius dãnabitur. Ibidem.M
Hypocrita vt fur iudicabitur. to.1.87.A
Hypocrita lucra præſentia quærens, futura deſpicit. Ibidem.D
Hypocrita nec deum, nec proximum, diligit. Ibidem.F
Hypocritarum & peccatorum damnatio, & tormenta. Ibidem.F
Hypocrita moriens nil de bonis ſuis ſecum tollet. Ibidem.I
Dominus ſuper hypocritam bellum ſuum pluit. Ibidem.M
Hypocrita actiones bonas in ſuperficie oſtendit. to.1.88.E
Hypocritæ ſupremum iudicium. Ibidem.I
Hypocrita Græcè, dicitur Latinè ſimulator. to.1.103.C
Hypocritarum proprium. Ibidem.H
Quæ eſt ſpes hypocritarum. Ibidem.L
Deus tempore anguſtiæ hypocritæ clamorem non audit. Ibidem.
Hypocrita in deo delectari non poteſt. tomo.1.104.A
Hypocrita deum inuocat ſolũ in anguſtia.
Hypocritarum fictiones. to.1.182.C
Quis verè hypocrita. to.1.148.D E
Quomodo domin⁹ regnare faciat hypocritam. to.1.148.M.149.A
Hypocritæ etiam cum vincti ad infernũ trahuntur, ſua peccata confiteri recuſant. to.1.154.F
Hypocritæ foris oſtendendo ſeruant, quæ intus viuendo impugnant. Ibidem.H
Hypocritæ tales cupiunt apud humana iudicia remanere, quales ſtuduerunt ſe ſem per oſtendere. Ibidem.I K
Hypocritarum deceptio. Ibidem.& ſeq.
Hypocritæ ſanctitatis ſpeciem, non charitatis habent. to.1.183.C D
Hypocritæ recta loqui non deſinunt, licèt peruerſa ſemper operentur. Ibidem.G
Quàm parum hypocrita diſcipulos ſuos foueat. Ibidem.I K
Hypocritæ charitatis viſcera neſciunt. to.1.184.A
Hypocritæ vtilitatem temporalium, vtilitati animarum præponunt. Ibidem.C D
Hypocrita ſuorum ſubditorum correctionem negligit. Ibidem.D
Hypocritæ animas hominum quæ dei ſunt, perdere non timent. Ibidem.E
Hypocritarum & infirmorum differentia. Ibidem.F & ſeq.
Hypocritas de⁹ dedit in reprobum ſenſum. Ibidem.H I
Hypocritam deridere deũ quid ſit. Ibid.K
Hypocritam deridere equitẽ, quid ſit. Ibi.K
Deus ſanctis ſuis hypocritarum mentes manifeſtat. to.1.201.E
Hypocritarum facies rationalis, ſed corpus beſtiale eſt. to.1.203.B
Hypocritarũ prædicantiũ fraudes. Ibi.H I
Hypocritæ monendi ſunt, ne quæ agunt recta, deſpiciant. to.2.17.L
Hypocritæ viuunt aliis, & ſibi moriuntur. Ibidem.M
Hypocritę pardis comparantur. to.2.48.H
Hypocritæ ſunt reprobati. to.2.138.F
Hypocritæ qualiter decipiant homines. tomo.2.181.C
Hypocritæ vnum intus alterum foris ſimulant. to.2.323.E

Hyſſopus.

Hyſſopum offerre quid ſit. to.1.36.C D
Hyſſopus eſt herba, Chriſti humilitatem ſignificans. to.2.140.K

Iacere.

Iacere in malam partem ſæpiſſimè capitur. to.2.272.D
Iacere ad negligentiã pertinet. to.2.272.B

Iacob.

Iacob Iudaïcũ deſignat populũ. tomo.1.9.E
Iacob fratrem fugiens, ſpſum domuit. to.1.22.G
Iacob qui angelum tenuit, vno pede claudicauit. Ibidem.M
Iocob in tabernaculis. to.1.25.C
Iacob pro Rachel ſeruiuit, & Liam accepit. to.1.36.I
Quare Iacob prius Liam quàm Rachelẽ duxit. Ibidem.
Iacob deum non niſi in angelo vidit. tomo. 1.110.H
Iacob duodecim filios habuit, vnum innocẽtẽ, cæteros fratris vẽditores. t.1.123.M
Quid ſit, quòd Iacob virgas populeas, & amigdalinas decorticauit. to.1.124.G H
Labor in Iacob. to.1.158.A
Iacob, filiis Ioſeph benedixit. to.2.54.M
Allegoria benedictionis Iacob. to.2.61.A B
Iacob deſiderans Rachelem, accepit in nocte Liam. to.2.79.K
Iacob lucta cum angelo. Ibidẽ.L & ſequen.
Angelus neruum fœmoris Iacob marceſcere fecit. Ibidem.M
Laborioſæ fortitudinis exemplum eſt Iacob. to.2.82.A
Iacob proficiſcens ad quærendam coniugẽ cognouit dominum. to.2.272.K

Iacula.

Iacula dñi, ſunt verba ſanctorũ. to.2.60.I
Iacula præuiſa minus feriunt. to.2.126.D

Ianuarius.

Ianuarij epiſcopi conſiliarij excõmunicati. to.2.245.G
De infirmitate Ianuarij epiſcopi tempore ſacrificij. to.2.246.E

Ibix.

Ibices quæ dicuntur. to.1.178.D E
Quid per Ibices deſignetur. Ibid.E & ſeq.

Idolum.

Idola auaritia deſignant. to.1.181.C
Idolum zeli quid ſit. to.1.184.B
De cultoribus idolorum conuertendis. tomo. 2.171.G.199.B
De his qui idola colebant & arbores. tomo.2.201.H
Templa idolorum non neceſſe eſt, ſed ipſa idola, deſtrui. to.2.234.G
Templa idolorum quomodo ſint purganda. Ibidem.G H

Idololatria.

Idololatria circa Solẽ & Lunam. to.1.128.I
Quaſi ſcelus idololatriæ eſt, nolle acquieſcere monitis ſuperiorum. to.1.211.L
Idololatræ qui ſunt. to.2.322.B
Idololatræ non ſolum exteriora ſacrificia, ſed iniqua deſyderia dæmonib⁹ offerũt. to.2.279.H

Idololatra.

Contra idololatras Gallos. to.2.199.M

Iechonias.

Iechonias rex lapidis angularis typum tenuit. to.1.165.L

Ieiunium.

Ieiunium ſanctificare. to.2.107.C D
Ieiunium magis deo gratum. Ibidem.
Diſpenſat Papa in ieiunio. to.2.227.M
Ieiunij præmium. to.2.272.I
Ieiunãtes à vitiis ſacramẽta diuina rite percipiunt. to.2.264.I K
Ieiunare multi in futurũ proponunt, nunquam in præſens. to.2.302.L M
Ieiunare quidam diſponentes conſueta gula vincuntur. to.2.302.L
Ieiunium quadrageſimale. to.2.303.K
Ieiunia legis, prophetiæ & euangelij commendantur. to.2.303.K

Ieſus.

Ieſus ſaluator, vel ſalutaris, dicitur. tomo. 2.55.G.77.I.118.C
Ieſus à ſpiritu ſancto ductus eſt in deſertũ. to.2.106.L

Ignis.

Ignis zelum indicat. to.1.1.F
Ignis inferni non habet lucem. to.1.59.H I
Ignis inferni non lucet ad conſolationẽ ſed ad deſolationem. to.1.60.A
Ignis gehennæ ab ipſa mundi origine creatus eſt. to.1.88.E
Ignis gehennæ conditiones. Ibidem.
Ignis gehennæ incorporeus, in ſe miſſos reprobos corporaliter exurit. Ibidem.
Ignis diuinus, inter reprobos & electos diuidet. to.1.106.E F
An ignis corporeus tenere animam incorpoream poſſit. to.2.39.I K
Ignis inferni, corporeus & viſibilis eſt. Ibidem.K L
Corporeus ignis in ſpiritum peccatoris agit. Ibidem.
Quare ignis & ſulphur ſuper Sodomitas pluit. to.2.41.E
Ignis aliquãdo ſpiritum ſanctum deſignat. tomo.2.56.I
Ignis aliquando mentis malitiam deſignat. Ibidem.
Ignis iudicij Chriſto in reproborum vindicta famulabitur. to.2.57.A
Ignis iudicij effectus. Ibidem.
Ignis ſpiritum ſanctum deſignat. tomo. 2.60.D
Deus tuus ignis conſumens eſt. Ibidem.
Ignis ardorem ſancti ſpiritus deſignat. tomo.2.66.G
Ignis ardor in ſanctis patribus ardebat. Ibidem.H

Ignorans & Ignorantia.

A luce veritatis in tantas ignorantiæ tenebras corruimus, vt noſipſos ignoremus. to.1.69.I K
Ignorantium deum in hac vita interitus. to.1.81.F
Tolerabilius deo quempiam in ignorantia cum humilitate iacere, quàm cũ elatione alta ſapere. to.1.99.F
Deus per ignorantiam noſtram nobis abſconditur. to.1.101.C
Ignorantia iudicij nox dicitur. to.2.105.A
Ignorantiæ humanæ magnum eſt pelagus. to.2.315.A
Ignorans in nocte eſt. to.2.296.D

Imago.

Terrenæ imagines, mentis compunctionẽ impediunt. to.2.65.H
De imaginum veneratione. to.2.209.F
De imaginibus in eccleſia non confringendis. to.2.214.F.226.B
Imagines ſunt libri imperitorum. Ibidem.
Imaginum vtilitas. Ibidem.
Imagines non adorantur, ſed quod per imagines repreſentatur. Ibidem.
Imago & ſimilitudo dei. to.2.271.A B

Imaginari.

Imaginari duas res ſimul non poſſumus. to.2.320.B

Imber.

Imbres mõtiũ, ſunt verba doctorũ. t.1.96.H
Imber infirmitatis dei, eſt prædicatio incarnationis. to.1.160.L
Imber fortitudinis dei, eſt prædicatio diuinitatis. Ibidem.
Per imbrẽ ſermo dei deſignatur. t.1.172.D
Vehemens imber, & vehementiſſimus. Ibid.

Imitari.

Seruata veritate hiſtoriæ imitari ſpiritaliter poſſumus quod carnaliter audiuim⁹. tomo.1.3.H
Deum imitari deſiderat, qui faſtigium potentiæ adeptus, aliis prodeſſe appetit nõ præeſſe. to.1.153.I
Turpe eſt nõ imitari quod ſumus. to.2.9.H
Imitari nolle bonum, & apud deum & apud homines pœna eſt. to.2.186.L

Imitatores.

Imitatores doctorum reproborum, in idem præcipitium corruunt. to.2.270.G H
Imitatores Heli ſunt q propter timorẽ ſuos ſubditos corrigere nõ audẽt. t.2.274.A

Immanis.

Immanes ſunt qui ſe elatis cogitationibus extollunt. to.1.158.I
Immanes in multa vitia declinant. Ibidẽ.
Immanes per Ruben & Gad, & dimidiã Maneſſe tribum figurantur. Ibidem.K L
Immanes aliquando ſuperna gratia reſpicit. Ibidem.

Immobilis.

Nemo poteſt immobilis ſtare, qui mobilia diligit. to.1.49.A

Immolatio.

Immolatio ſacrificij hoſtiarum. to.1.58.F G

Immolare.

Immolare deo victimas. to.2.269.K

Impatiens.

Impatientes quædam neſcita produnt. tomo.1.131.H
Contra impatientes. to.2.87.F G
Homines vt plurimum ſunt impatientes. tomo.2.107.A
Dominus iratus ſæpe concedit impatientibus quod petunt. to.2.150.E

Impatientia.

Impatientia quantum ſit peccatum. tomo. 2.9.C
Impatientia ſæpe amica eſt poteſtati. tomo.1.123.K

Imperator.

Imperator ſimiam iuſſit fieri leonem. tomo.2.153.F

Imperitia.

Imperitiæ vitium eſt, rectum non rectè ſapere. to.1.164.L

Impetigo.

Impetiginem habere in corpore. to.2.3.L

Impietas.

Humana impietas ei nocet, quem peruertẽdo inquinat. to.1.150.K
Impietas non differt à ſuperbia. to.1.192.K
Impietas ad infidelitatem pertinet. tomo. 2.73.E

Impius.

Impius à conditore conſumitur. to.1.54.K
Impij nomine diabol⁹ deſignatur. to.1.55.A
Impij tentationibus non reluctantur, ſed quieſcunt in eis. to.1.58.H
Oculi impiorũ, ſũt intẽtiones eorũ. t.1.64.E
Impij tot habent in mundo effugia, quot ſibi præparant delectamenta. Ibidem.D
Impius cunctis diebus vitæ ſuæ ſuperbit. to.1.74.B
Impiorum ſuperbia, tyrãnis vocatur. Ibi.C
Deus corda impiorum in præſenti vita pœnis implicat. Ibidem.D
Impius aliquando iudicia dei metuit. Ibi.E
Impius nil niſi tentat veritatem falſitate impugnare. Ibidem.F G
Impius ſemper paſſionibus agitatur. Ibid.
Impius tribulatione & anguſtia vallatur. Ibidem.
Lux impiorum eſt, proſperitas vitæ præſentis. to.1.80.A
Conſilium impiorum. Ibidem.C
Impium ſitire, eſt bona huius mundi concupiſcere. Ibidem.E
Impius tales omnes ſuſpicatur, qualis ipſe eſſe contra omnes nititur. Ibidem.G
Impij in fine cognoſcent q̃ breuis ſit laus vitæ præſentis. to.1.86.A
Impij non eſſe boni, ſed dici quærunt. Ibid.
Impij, tanto magis in culpa proficiunt, quãto minus ex culpa feriuntur. to.1.89.F
Impij ſcire nolunt, quod facere contemnũt Ibidem.I
Impij non verbis, ſed moribus, dicunt deo, recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Ibidem.H I
Impij carnalibus dediti, ſpiritualia cõtemnunt, & interdum deum non eſſe ſuſpicantur. Ibidem.K
Impij deum non quærunt. Ibidem.
Impij carnales, quare deum videre nõ poſſunt. Ibidem.
Pœna præſens impios non immutans à ſupplicijs æternis non liberat. to.1.90.C
Inundatio impiis quomodo ſuperuenit. to.1.90.B
Impiorum oculos culpa claudit, ſed pœna aperit. Ibidem.F
Impij diabolici potus dulcedinem non percipiunt, niſi qui præſentibus voluptatibus dediti, ad perpetuũ luctum trahunt. to.1.91.H I
Quomodo impij auferũtur ante tẽpus ſuũ. to.1.92.M
Impij hic pro malis actibus, rarò feriũtur. tomo.1.93.D
In fine carnem ſuam impij reſument, vt in ea ardeant cum qua peccauerunt. Ibid.E
Differentia inter impium & iniquum. tomo.1.103.F G
Inter impium & peccatorem. to.1.147.D
Impij vocantur hæretici. to.1.104.C
Impius eſt qui à religionis pietate ſeparatur. to.1.147.D
In hoc mundo non omnia impiorum ſcelera punit deus. to.1.152.E
Impij qui dicantur. to.1.153.I
Impij maledictionis fulmine, in die iudicij, ferientur. to.2.205.F

Inauris.

Per inaurem obedientia deſignatur. tomo. 1.211.L

Incantatio.

De incantationibus & ſortilegiis inſequẽdis. to.2.231.D

Incarnatio.

Incarnationis Chriſti commoda. to.1.37.F
Incarnationis Chriſti ordo. to.1.101.H
Incarnato domino diſcordantia corda cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cordata sunt. to.1.101.H
Mirabilia incarnationis dei. to.1.110.D
Modus incarnationis verbi. Ibidem.
Via incarnatæ sapientię quæ sit. to.1.147.K
Tempus incarnationis ante prophetarũ voces cognitum non fuit. to.1.178.F
Incarnationis Christi mysteriũ. to.2.233.G

Incolumis.

Incolumes exerceant salutem corporis, ad salutem mentis. to.2.10.B

Inconstans.

Inconstantes quomodo sint admonendi. tomo.2.11.M & fo.seq.B
Inconstantes seipsos negligunt. Ibidem.

Inconstantia.

Inconstantia ex leuitate generatur. tomo.2.12.A

Increpare.

Qui semper increpare appetunt, multa plærũque increpãdo mẽtiuntur. to.1.127.A

Increpatio.

Increpationẽ domini reprobat, qui pro peccato percussus murmurat. to.1.34.L

India.

India hunc mundum designat. to.1.109.C
Qui dicantur tincti colores Indiæ. Ibidem.

Indigni.

Indignos nulla dispẽsatione ad ecclesiæ regimen doctor præferat. to.2.325.K L
Indignos promouere est illos deo proponere. to.2.269.L

Indocti.

Indocti contemplari superna præsumentes potius deuiant quàm veritatẽ apprehendant. to.2.282.H

Infamari.

Infamari facit diabolus quos non potest ad se conuertere. to.2.163.E

Inferi.

Apud inferos non est redemptio. tomo.1.45.F &.59.H

Infernus.

Terra tenebrosa, infernus est. to.1.59.G
Infernus, lacus dicitur. Ibidem.
Infernus dicitur terra miseriæ & tenebrarum. Ibidem.H
Quomodo in inferno nullus est ordo. Ibidem.K & L M
In inferno dolor dilaniat, & pauor angustat. Ibidem.L
Nihil prodest peccatoribus inferni tormẽta cognoscere, nisi studeant illa euadere. to.1.60.D
De⁹ est profundior inferno. to.1.62.D & se.
Diuersa inferni loca. to.1.72.A
Graue tædiũ erat iustis in inferno. t.1.78.M
Quomodo in profundissimum infernũ descendebant olim omnia, & sancti ad superiorem limbũ descẽdebant. to.1.79.C
Infernus quid significet. to.1.100.I
Infernus nullo sensu à nobis penetratur. to.1.170.D
Inferni descriptio. to.2.40.M.41.A
Quare inferni supplicia quibusdam demõstrantur. to.2.41.C
Vbi infernus esse credendus sit. to.2.42.B
Opiniones de loco inferni. Ibidem.
Infernus sub terra esse creditur. Ibidem.C
Vnus est inferni ignis, nõ æquè cunctos crucians peccatores. Ibidem.D
An infernum minetur deus, vt à peccatis homines compescat. Ibidem.E

Infidelis.

Infideles Christum contumeliis lacessere non cessant. to.1.34.G
Infidelis quisque etiam impius dicitur. tomo.1.55.B
Resurgunt infideles, non ad iudicium, sed ad tormentum. to.1.153.K
Omnes infideles fidei prædicationem (excitatis sæculi potestatibus) impugnant. tomo.1.187.C
Sine obedientia quisque infidelis esse conuincitur. to.1.211.M
Infideles ad fidem inducendi sunt mansuetudine. to.2.157.A

Infirmitas.

Infirmitas considerata propria, mala nobis excusat aliena. to.1.30.M
Quisquis alios propter infirmitatem eorũ percutit, infirmus esse nõ debet. t.1.83.M
Infirmitas custos virtutis est. to.1.112.B
Infirmitatis causa, loco suo quis priuari nõ debet. to.2.173.L
Prima virtus est cognitio suæ infirmitatis. tomo.1.45.L
De infirmitate Rauennatis episcopi. tomo.2.227.M

Infirmus.

Infirmi fortium facta non reprehendant. to.1.25.G
Infirmi videntes peruersos florere, iustosq; cruciari, sæpe ab opere desistũt. t.1.78.G
Quare infirmi inuident iniquorũ bonis successibus. Ibidem.
Infirmi ex flagellis aliorum, culpas metiuntur. to.1.91.B
Infirmi tanto quempiam iustũ putant, quãto fœlicior est. to.1.93.L
Infirmis eloquia infirma debent prædicari. to.1.101.A
Infirmorum animus de auditu veritatis trepidat. to.1.105.G
Multi infirmi, persecutione cogente, in fine decident. to.1.112.L
Infirmorum damna, ad fortiorũ corda trãseunt. Ibidem.
Infirmi, valida tribulatione pulsati, pusillanimitate deficiunt. to.1.151.C
Infirmum populũ timor à culpa coërcuit. tomo.1.167.K
Qui occulta sua infirma considerat, sese in humilitate premit. to.1.184.G
Infirma & ignobilia mundi elegit deus, vt fortitudinem diaboli destrueret. tomo.1.200.I & seq.
Ruinæ fortium, augmenta præstant perditionibus infirmorum. to.1.206.I
Infirmi debent fugere societatem malorũ. tomo.2.68.L
Nemo est insanabilior infirmo qui sibi sanus videtur. to.2.140.B
Infirmi clerici, propter suas infirmitates suis stipendiis priuari non debent. to.2.161.L 173.L
Ille cæteris est infirmior, qui suam nequit considerare infirmitatem. to.2.193.D

Ingressus.

Ingressus pacificus qui cum pacis præsentia venit. to.2.327.D

Inimicus.

Lætificat nos quandoque inimicorum ruina. to.1.130.F
An lętandũ sit de malo inimici. Ibi.F & seq.
Homo omnem inimicum, quem tolerat, impium putat. Ibidem.
Non est inimicus maledictionibus impetẽdus. Ibidem.G
Frustra exteriores inimicos vincimus, si interioribus parcimus. to.1.180.B
Inimici sanctorum dicuntur malignus spiritus. to.2.313.A

Iniquitas.

Omnis iniquitas apud dei iudicia habet voces suas. to.1.25.D
Omnis iniquitas est vanitas, & non econtra. to.1.62.K
Iniquitas plus q̃ peccatum sonat. to.1.69.K
Iniquitas quomodo os docet. to.1.73.E F
Parere iniquitatem, quid sit. to.1.75.I
Qui diu in iniquitate tolerati sunt, subita morte rapiuntur, vt nec flere liceat ante mortem qui peccauerunt. to.1.89.H
Filius patris iniquitatem imitans, patris pœnas in vita præsenti persoluit. to.1.90.E
Quisquis parẽtis praui sequitur iniquitatẽ, ex eius delicto etiam constringitur. Ibi.
Iniquitatem esse in tabernaculo, quid sit. to.1.93.G
Iniquitas frigori comparatur. to.1.97.L
Quæ est iniquitas maxima. to.1.130.D
Quid iniquitatem sequi post miseriam. tomo.1.156.H
Quare deus iniquitatem non obseruat. tomo.2.148.L

Iniquus.

Spes iniquorum. to.1.18.I M
Iniqui flante deo pereunt. to.1.26.I
Iniqui nolunt suæ iniquitatis retributionẽ agnoscere. to.1.29.M
Iniquorum aduersus iustos inuidia. tom.1.34.H I
Iniquorum potẽtium proprium. to.1.47.G
Iniqui membra sunt diaboli. to.1.76.H
Iniquus fugiens arma, irruit in arcum. to.1.88.B
Iniquus fulguri comparatur. Ibidem.C
Quomodo iniquus dicitur quasi gladius in vagina. Ibidem.
Iniquis, obsequente diabolo, vitia vitiis succedunt. Ibidem.D E
Iniquus iustis & iniustis nocet. Ibidem.G H
Iniqui maiorum malorum debitores, supplicijs traditi vsque ad nouissimũ quadrãtem persoluent. Ibidem.L
Iniqui partem à domino, quàm ipsum dominum habere maluerunt. Ibidem.L M
Iniquorum consilium. to.1.90.B
Iniquorũ lætitia transit ad pœnã. to.1.90.K
Iniqui appetunt, non obstantibus supplicijs futuris, hic secundum votum florere. to.1.91.B
Quomodo iniquorum via arguitur. Ibid.E
Iniquus permittitur prosperari, & iustus sub flagello retinetur. Ibidem.L
Quomodo iniqui ante tempus subtrahuntur. to.1.92.L
Iniqui nihil post hanc vitam requirunt. to.1.93.A
Iniqui solis inhiant terrenis. Ibidem.L
Iniqui semper iustorum afflictionem expectant. to.1.97.G
Iniqui quotidie ad supplicium trahũtur, & nesciunt. Ibidem.H
Iniqui mens plus quàm aquę superficies instabilis est. Ibidem.I

Iniquus in hac vita benedicitur, sed in futura maledicitur. Ibidem.K
Iniquus, carnis non animæ curam gerit. to.1.98.G
Iniquus moriens quosdam reuocat terrore tormenti, quos ad peccatum traxerat. tomo.1.105.F
Quomodo iniqui longè fugiunt ab ecclesia. to.1.121.C D
Iniquorum semitæ fluctibus comparantur. Ibidem.I
Quomodo iniqui pedes ecclesię subuertũt. Ibidem.
Subitò & repẽtè de hac vita tolluntur iniqui. to.1.144.K
Diuina seueritas eo acrius iniquum punit, quò diutius pertulit. to.1.145.A
Iniquus conteritur dupliciter. to.1.146.L
Omnes iniqui dicuntur rectè calumniatores. to.1.150.M
Quare deus permittit iniquos perseuerare in malis. to.1.152.A B
Iniquus duplex est. to.1.154.H I
Iniqui sunt vmbræ diaboli. to.1.197.L
Iniqui audito dei verbo, factо timore percussi, à diaboli se imitatione suspẽdunt. tomo.1.200.L
Iniqui sub specie boni, multa mala commit tunt. to.1.202.C
Iniqui scutis fusilibus comparantur. tomo.1.202.K
Iniqui, contra correptionem, scuta diaboli opponunt. Ibidem.L
Iniqui peccata prȩterita vident, sed instantia non vident. to.1.204.B
Iniqui superbiæ fastu omnes despiciunt. to.1.208.B

Initium.

Sicut nemo suum cognouit initium, sic nec cognoscit exitum. to.1.171.D

Iniuria.

Gloriosius est tacendo iniuriam fugere, q̃ respondendo superare. to.2.109.H
Sibi iniuriam facit, qui fratrum suorum iura perturbat. to.2.165.E
Non indignum est pro Christo iniurias pati. to.2.229.H
Iniuriam faciẽs à quo honoratur digne ab honore repellitur. to.2.269.M

Iniustus.

Iniustus ex laude sua polluitur. to.1.130.B

Innocens.

Innocentes hic sæpe pereunt. to.1.26.G
Innocens, carnẽ, sed non spiritu, perire dicitur. Ibidem.I
Innocens à creatore cõseruatur. t.1.54.I K
Pœnæ innocentum, sunt desideria iustorũ. Ibidem.L
Quomodo deus de innocentum pœnis ridere dicitur. Ibidem.M
Quomodo innocẽtes cõtra hypocritas succumbuntur. to.1.78.G
Innocentis afflicti pœna transit ad gloriã. to.1.90.K

Innocentia.

Ab innocentia recedere. to.1.103.C
Innocentiæ exemplum, Abel est. to.2.82.A
Innocentia Samuelis in regimine. tomo.2.304.H I K

Inobedientia.

Inobediẽtia q̃ graue sit peccatũ. to.2.39.A
Inobediẽtia quàm sit detestabilis. t.2.319.I
Inobedientia quantum sit cauenda. tomo.2.320.E
Inobedientia quantũ sit vitãda. to.2.307.L
Inobedientia ex superbiæ radice nascitur. tomo.2.308.B
Inobedientes suorum Imperiis prȩlatorum quare repugnant. to.2.322.B
Inobediẽtes deteriores sunt ariolis & idololatris. to.2.322.A B
Inobedientium conditiones. to.2.308.A B

Inops.

Inopes sunt consolandi. to.2.7.L M

Inquisitio.

Inquisitio in rebus dubiis diligẽter inquirenda est. to.2.221.F
In inquisitione criminum nullius personæ gratia consideranda est. to.2.193.C

Inquisitor.

Pœna inquisitorum negligentium inuestigare hæreticos. to.2.177.E F
Inquirenda est semper veritas vt innocens absoluatur, & culpabilis puniatur. tomo.2.246.L

Insula.

De insulis Neapolitanis. to.2.224.G

Intellectus.

Intellectus cùm intẽditur, eius in deum ardentior affectus aperitur. to.1.122.G
Intellectus donum exercitandum est, ne ocio torpeat. to.1.129.C
Humanus intellectus, multis cogitationibus est occupatus. to.1.141.A

Intelligentia.

Cur negligenti intelligentiæ donum tribuatur. to.1.32.G
Intelligentia nobis data est quasi pecunia mutuata. to.1.129.A B
Quidam de intelligentia, alij de operatione exultant. Ibidem.K

Intelligere.

Qui vult intelligere qualis est, tales debet respicere qualis non est. to.1.140.I

Intentio.

Intentio in omnibus pensanda est. tomo.1.166.L
Intentio peruersa si fuerit, prauum est omne quod sequitur, licèt rectum videatur. to.2.22.H I
Bona agens, non deo placens, sed hominibus, intentionem deorsum deprimit. to.2.59.C
Omnẽ bonum quod agitur, per intentionẽ ad cœlestia tendere debet. Ibidem.

Intercedere, Intercessor.

Quisquis pro aliis intercedere nititur, sibiipsi potius ex ipsa charitate suffragetur. to.1.211.C
Homo præsumit esse apud deum pro populo intercessor, qui familiarẽ se eius gratiæ esse per vitæ merita nescit. to.2.3.G
Nemo quem crimen deprauat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorum. Ibidem.H
Cùm is qui displicet ad intercedẽdum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Ibidem.H
Probandus est qui populi intercessor assumitur. to.2.214.L

Interitus.

Quomodo sit idem interitus hominum & iumentorum. to.2.36.I
De quæstione Salomonis qua dicitur, vnus est interitus hominis & iumentorum. Ibidem.

Interrogare.

Interrogare nostrum, ad deum, quid sit. tomo.1.209.I

Intueri.

Intueri non decet quid licet concupisci. to.1.125.B

Inuenire.

Inuenire peccata nostra, & inuenta pensare negligimus. to.2.315.A

Inuentarium.

Inuentarium de rebus ecclesiæ defuncto episcopo fieri debet. to.2.167.K

Inuentores.

Inuentores peruersorum dogmatum, torrentes dicuntur. to.1.119.D & seq.

Inuidia.

Quomodo inuidia cognoscatur. to.1.31.B
Inuidia est in meliores. Ibidem.C
Inuidia cũcta bene gesta cõsumit. to.1.31.D
Inuidiæ repressio. Ibidem.E
Causæ inuidiæ. Ibidem.
Inuidia de superbia nascitur. to.1.106.K
Rami inuidiæ. to.1.189.F

Inuidi.

Inuidorum natura. to.1.169.I
Dum inuidi se à liuore non custodiunt, in antiquam diaboli nequitiam demergũt. to.2.9.G
Inuidis nihil infœlicius, quos dum aliorũ fœlicitas afficit pœna, nequiores reddit. Ibidem.

Inuisibilia.

Inuisibilia rebus visibilibus præstantiora sunt. to.1.89.K

Ioannes.

Ioannes baptista in vtero matris prophetiæ spiritu fuit repletus. to.1.12.E
Ioannis baptistæ commendatio ex multis. Ibidem.
Decollatio Ioannis baptistæ. to.1.78.G
Ioãnes baptista pro veritate iustitiæ Christi occubuit. to.1.169.K
Quare Ioannes mel & locustas edere dicitur. to.1.186.D
Ioannes baptista magistrum non habuit. to.2.19.G
Ioannes baptista natus est ex parẽtibus antiquis. to.2.49.G
Liberæ locutionis exemplum est Ioannes. tomo.2.82.B C
Quomodo Ioannes erat plusquàm prophe ta. to.2.99.D.100.L
Quare Ioannes mittens ad Christum quærit, tu es qui venturus es &c. to.1.101.C
Ioannes baptista dubitauit an Christus ad inferna descensurus esset. Ibidem.D
Ioannes baptista camelorum pilis vestitus erat. Ibidem.I
Quomodo Ioannes dixit se non esse Heliã, cum dominus dixerit ipsum esse Heliã. tomo.2.101.C
Ioãnes baptista, in quibus est imitatus Heliam. Ibidem.D
Ioannes baptista, quare dictus est vox. Ibidem.D.110.L
Ioannis testimonium de Christo. tomo.2.101.E
Ioannes fuit Christi præcursor baptizando & prædicando. Ibidem.
Ioannes baptista quo tempore prædicationis offi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis officium acceperit. to.2.110.K
Ioannes non solum baptismum pœnitentię prædicauit, sed etiam cõtulit. Ibidem.L
Ioannis baptistæ clamor. Ibidem.M
De tunica sancti Ioannis. to.2.165.M
Ioannes est adolescens, qui sequens Christum à Iudæis captũ relicta syndone aufugit. to.1.83.I
Quid charius Ioanne? to.1.157.M
Quare Ioânes euangelista, aquilæ comparatur. to.1.190.B
Ioannes iunior synagogam significat. tomo.2.113.A
Ioannes euangelista, per martyrium vitam non finiuit. to.2.126.L M
De sancto Ioanne papa. to.2.29.D
Ioannes papa cæcum illuminauit. Ibidem.
Equus qui Ioannem papam portauit, mulierem amplius ferre noluit. Ibidem.
Ioannes papa equum sedendo sibi soli dedicauit. Ibidem.
Quidã monachus, nomine Ioânes, suũ exitum fratribus ante dies quatuordecim prædixit. to.2.40.G
Ioannes monachus moriens, Vrsum monachum secum moriturum vocauit. Ibid.
Antiphona Ioannis monachi. Ibidem.
Ioannis monachi, imminente morte, visio. to.2.42.K
Vniuersale nomen Ioannes Cõstantinopolitanus vsurpauit. to.2.180.F & seq. copiosè.
Ioannis Constantinopolitani mores & superbia. to.2.181.I & fo.seq.B C
De superbia Ioannis episcopi Cõstantinopolitani, & Cyriaci. to.2.211.B
Ioannes baptista durus prædicator. tomo. 2.291.H

Iob.

Iob liberalitas erga deum & proximum. tomo.1.1.H
Iob constantia in substantiæ filiorumque amissione. Ibidem.
Iob multa possidebat. Ibidem.I
Iob euangelicam secutus est perfectionem, substantiã suã mente relinquendo. Ibid.
Iob filij licèt diuites, cõcordes tamen erãt. to.1.1.I
Iob septem diebus reuolutis, octauo die sacrificans mysterium resurrectionis colebat. to.1.1.L
Iob solicitudo circa filiorum suorum mũditiam. Ibidem.M
Filij Iob perfecti in opere erant & sermone. to.1.1.M
Quid sit Iob terram Hus inhabitare. tomo. 1.2.A & 3.E
Iob interpretatur dolẽs. to.1.2.A & 31.G & 98.D
Septẽ filij Iob, Apostolos designabãt. 2.C
Filiæ Iob, quid significent. Ibidem.C D
Iob cõiugatos in ecclesia designat. Ibid.D
Possessio Iob quid designet. Ibidem.E
Quare prius animalia Iob quàm familia eius descripta est. Ibidem.I K
Quid per conuiuium filiorum & filiarum Iob signetur. to.1.2.K
Iob Christum designat. to.1.3.C
Tres filiæ Iob: fidem, spem, & charitatem designant. to 1.3.F G
Septem filij Iob, septiformẽ spiritussancti gratiam designant. Ibidem.
Quid possessio ouium, asinorum, & camelorum ipsius Iob. Ibidem.G
Filios per domos conuiuium facere, est virtutes singulas iuxta modum proprium mentem pascere. to.1.3.L
Dies vniuscuiusque filij, est illuminatio vniuscuiusque virtutis. Ibidem.
Quid sit tres sorores ad fratrum conuiuia vocari. to.1.4.A
Quid sit filios post cõuiuium sanctificare. to.1.4.A B
Quid sit filios deo maledicere. Ibid.D E
Iob in sermonibus suis inter flagella non deliquit. to.1.6.C &.7.H &.12.L M
Deus nisi Iob in sua iustitia permansurum nosset, non illum diabolo proposuisset. to.1.6.C &.210.E
Quomodo ex comessatione filiorum Iob, diabolus tentandi occasionem accepit. to.1.6.K
Quare diabol⁹, à minimis ad maxima progressus, Iob gradatim afflixit. to.1.7.A
Ordo afflictionis Iob à diabolo. Ibidem. &.17.E F
Filij Iob, non ingurgitando ventri, conuiuiis vacabant. to.1.7.B
Quàm immobilis in dei & proximi charitate inter flagella Iob extiterit, to.1.7.C
Quare diabolus filios Iob, in domo maioris oppressit. Ibidem.
Iob veræ philosophiæ regulam tenuit. tom0.1.7.D
Quare Iob scidit vestimenta, & tonso capite in terram corruit. Ibidem.
Quare Iob inter gemitus adorauit. Ibid.D
Iob percussus hymnũ gloriæ domino reddidit. to.1.7.F
Iob superbum hostẽ humilitate percussit, crudelem patientia strauit. to.1.7.H
Iob acriora vulnera hosti inflixit quàm sustinuit. Ibidem.
In quibus Iob Christũ figurabat. to.1.8.C
Filij Iob & filiæ, apostolorum ordinẽ, vel fidelium designãt multitudinem. Ibid.F
Quomodo per Iob cadẽtem in terram dominus designetur. to.1.9.E
Iob in terram corruẽs adorauit. to.1.11.B C
Sanctus Iob erat soli deo sibique cognitus. Ibidem.L
Iob permissiones nõ cedunt in exemplum. Ibidem.
Quare Iob frustra & non frustra percutitur. Ibidem.L M
Quare Satan iubetur animam Iob seruare. to.1.12.B
Quare Iob saniem testa radebat. Ibidem.C
Quare Iob in sterquilinio iacebat. Ibid.D
Iob mulierem sibi subiectam & non præpositam attendit. Ibidem.F
Post omnia rerum damna & vulnera diabolus vxorẽ Iob in eũ cõcitauit. t.1.12.G H
Ordo tẽtationis cõtra Iob. Ibi.H &.133.M
Iob cognouit quid deo, & quid proximo deberet. Ibidem.M
Amici Iob, vt afflictum à dolore suspenderent, curauerunt necessariò simul dolere. to.1.13.B
Amici Iob plus quàm necesse fuerat, in cõsolatione doluerunt. Ibidem.C
Incertum est an amici Iob septẽ diebus cõtinuis cum eo manserint. Ibidem. D E
Amicorum Iob quanta cum illo compassio fuerit. to.1.13.E
Amici Iob ex locutione peccauerunt, qui prius taciturnitate meruerant. Ibidem.
Passiones beati Iob referuntur ad Christũ. t.1.13.F G.&.31.H &.98.C &.133.M & se.
Vxor Iob malorũ elatione succũbentium figuram tenuit. to.1.14.G H &.133.M
Loca amicorum Iob congruunt hæreticorum actibus. to.1.14.M
Amici Iob hæreticorum speciem tenent. 14.L M &.31.H I &.133.H
Quid sit quòd amici Iob septem diebus cũ eo in puluere sedere perhibent. t.1.15.C
Cum Iob in terra sedere quid sit. Ibidem.E
Per ea quæ ab amicis Iob bene gesta sunt, malè ab hæreticis gerenda signantur. Ibidem.H
Quare Iob maledicebat diei suæ, & nocti. to.1.16.K &.19.D
Maledictio Iob non est ex malitia delinquẽtis. to.1.17.I
Amici Iob ipsum pro iniquitate percussum crediderunt. to.1.25.F &.90.K
Amici Iob contra eũ insurgentes peccant. tomo.1.25.H
Amici Iob multa bona illi prædicant. Ibidem.I K
Iob celsitudo in doctrina morũ. t.1.26.C D
Iob temporalia regendo æterna prædicauit. Ibidem.D
Quatuor gradus virtutũ beati Iob. Ibid.E
Amicorum Iob dicta non omnia reprobãtur. to.1.31.I
Iob amicis suis tria respondit. to.1.41.H
Opera bona beati Iob. to.1.55.K
Iob inimicos dilexit. Ibidem.
Diaboli intentio affligendo beatum Iob. to.1.57.G
Iob per patientiam typum ſeruat ecclesiæ. to.1.75.L &.98.D
Quare Iob se in multis peccasse cõfitetur. to.1.78.B
Quomodo Iob dicit omnia sua ad infernũ descensura. to.1.79.D
Iob contra tormẽta patientiam, cõtra verba sapientiam tenuit. Ibidem.G
An Iob iusto dei iudicio fuerit afflictus. to.1.82.D
An Iob in suis flagellis peccauit. Ibidem. & seq.&.133.K
Cur deus beatũ Iob se frustra afflixisse testetur. Ibidem.E
Iob flagellis credidit peccata sua deleri, nõ merita augeri. Ibid.&.150.F.191.A
Iob à Satan percussus, percussionem suam Satanæ non tribuit. to.1.83.L
Fides btĩ Iob de Christo ſcarnato. t.1.84.H
Amici Iob ipsum propter peccata flagellatum suspicati sunt. to.1.85.L M
Iob inter flagella deo displicuisse se credit. to.1.89.C
Quare Iob flagellari permissus est. to.1.95.A &.192.A & sequen.
Iob minus se existimauit q̃erat. Ibidem.
Quid miseri peccatores timere debeant, si Iob frustra afflictus timeat. Ibidem.I
Iob prophetiæ spiritu sæpe futura narrat, & præsentia transcendit. to.1.98.D
Quare Iob se dicebat patrẽ pauperum, & non patronum. to.1.115.D E
Quantæ reuerentiæ fuit Iob apud auditores suos. to.1.117.A
Noua trãslatio beati Iob ex Hebræo & Arabico sumpta est. to.1.122.H

Sæpe Iob narrat gesta vt gerenda prænunciet to.1.124.A
Humilitas Iob quanta fuerit to.1.126.L
Authoritas regiminis Iob quanta fuerit. Ibidem
Beatus Iob pauperes multos in sua conuersatione habebat tomo.1.127.D
Miserationem ab vtero beatus Iob munere conditoris accepit Ibidem.
Iob ab eodẽ accepit esse, & pium esse. to.1.127.F
Beatus Iob non solum magnus fuit in excellentia virtutum, sed in confessione peccatorum to.1.131.D
Cõstantia Iob aduersus omnes diaboli machinas Ibidem.K & 133.K
Damna beato Iob illata to.1.133.I
Quare beatus Iob tanto verbere afflictus est Ibidem
Quot vulnera diabolus Iob intulit, tot sancto viro victorias contulit Ibidem.K
Diabolus amicos Iob de singulis locis in eum commouit Ibidem.
In tribus amicorum Iob nominibus, tres in hereticis perditionum casus exprimuntur. to.1.134.A
Quare tauros & arietes pro amicis Iob obtulerunt Ibidem.D
Iob pro gratia flagellatus est to.1.136.L
Iob innocenter flagellatus est to.1.149.G
Et quare to.1.163.L
Dolorum Iob epilogus Ibidem.K
Iust⁹ Iob ante flagella fuit, sed iustior post illa permansit Ibidem.L
Collatio locorum Iob & Esaiæ. to.1.190.I K
An Iob in locutiõe peccauerit. to.1.191.H I
Iob iniustè se feriri credidit. to.1.192.A
Iob in nulla culpa deo discrepauit. Ibidem
Iob quare sit à domino verbis correptus. Ibidem
Quomodo cum beato Iob Behemoth fuerit creatus to.1.193.E
Iob flagella à Behemoth illata. to.1.196.H I
Quare Iob se dicit insipienter locutum. tomo.1.209.I K
Quantum Iob ex flagellatione profecerit. to.1.210.A
Amicorum Iob verba dei sententia reprobantur Ibidem.C
Iob credidit se pro culpa, & non pro gratia flagellari Ibidem.D
An Iob post flagella peccauerit. Ibidem.E
Quare amici Iob offerre tauros & arietes iubentur Ibidem.I
Quare dominus liberos Iob non duplicauit sicut aliam substantiam. tomo.1.212. F.& sequen.
Quid per animalia beato Iob post flagella reddita Ibidem.H
Ratio numerorum animalium beato Iob redditorum to.1.213.A B
Nomina filiarum Iob Ibidem
Et sequen. copiosè
Iob virtutes & diuitiæ to.2.90.E F
Iob per flagella notus est sibi & nobis. Ibidem
Iob patientia, & aduersitas Ibidem.F G
De libris in expositionem beati Iob. tomo. 2.184.F
De libris beati Iob transmittendis. tomo. 2.222.D E

Ionathas.

Ionathas, donum columbæ interpretatur. tomo.2.306.F

Ionas.

Ionas ad prædicandum Niniuitis, ire recusauit to.1.34.B
Historiæ Ionæ expositio Ibidem
Ionas clamauit ad dominum & exauditus fuit to.2.148.F

Iordanis.

Iordanis qd signet. to.1.198.F.& t.2.117.D
Iordanis descensio eius interpretatur. tomo.1.198.G

Iosaphat.

Iosaphat à domino increpatur, quia Achab ferret auxilium to.2.13.H

Ioseph.

Ioseph Ismaelitis à fratribus venditus. tomo.1.31.D
Ioseph somnia to.1.33.I K
Historiæ Ioseph expositio. Ibid. to.2.94.L & sequen.
Ioseph Aegypto præfectus sapientia pollebat to.1.108.I K
Ioseph pro bono malum à fratribus recipit to.2.94.L M
Ioseph fratrum facinus & dimissi & vindicauit Ibidem
Ioseph venditio Christi venditionem designauit tom.2.119.G
Ioseph Mariã cognoscere non potuit post q̃ deum concepisse cognouit. to.1.50.M

Iosue.

Iosue mirabilia to.2.262.B

Iouinianus.

Iouinianus virginitatis munditiam despexit to.1.114.A

Ira.

Ira sæpe iungitur inchoatæ iustitiæ nostræ to.1.4.F
Potestas iræ dei quæ sit to.1.24.L
Quantum peccatum sit ira to.1.30.F
Ira homicidio æquiparatur, Ibidem.I K
Ira per silentium in mente clausa vehementius æstuat Ibidem.K
Ira duobus modis reprimi potest. Ibi.L M
Ira interdum ex virtute, interdum ex vitio oritur Ibidem.M
Ira per vitium stultos trucidat. to.1.31.B C
Ira per zelum sapientes turbat Ibidem
Quomodo sancti iræ dei quandoque resistant to.1.53.G H
Quomodo iræ dei nemo resistere potest. tomo.1.53.H & seq.
Nullius interuentu ira diuina restringitur, cùm implacabiliter excitatur. to.1.53.K
Ira dei quomodo nobis multiplicata dicitur to.1.59.B
Quomodo differunt ira, racha, & fatue. tomo.1.125.I K
Iram dei mereri to.1.154.G
Iram dei prouocare, quid sit Ibidem
Ira plus in vindicta exigit, quàm iniuria accepit to.1.167.L
Quid fulgura iræ to.1.175.G & seq.
Rami iræ to.1.180.F
Ira multiplex to.2.11.F G
Præcones iræ sequentis, sunt terrores quos cernimus to.2.98.E
Ad iram deus prouocatur, cùm mala in deum non puniuntur to.2.168.G
Iræ effectus to.2.217.L & 224.C
Ira in vindicta malorum sequi rationem, & non præire debet to.2.226.D
Ira contra vitia laudabilis est, licet molesta to.2.153.D
Ira sanctorum metuenda si spiritus in eos insiliat to.2.303.D
Ira quomodo vincitur to.2.310.L

Iracundi.

Iracundorum quatuor species. to.1.30.L M
Iracundorum varietas Ibidem
Iracundi damnent perturbationẽ. to.2.17.F
Iracundi mansuetudinem æmulationi adiungant Ibidem.G
Iracundi ab impatientibus differũt. Ibi.H
Iracundi nulla consideratione se mitigant. tomo.2.11.G

Iracundia.

Iracundiæ conditiones to.2.126.K

Irasci.

Quidam citò irascuntur, & facilius sedantur to.1.30.L
Quidam tardè irascuntur, & facilè sedantur Ibidem
Quidam tardè irascuntur, & difficilius sedantur Ibidem
Domin⁹ in suos iratus qd faciat. t.2.143.G
Irati cum præsunt sæpe iram suam iustitiæ zelo imputant to.2.11.E

Irenæus.

Irenæi scripta to.2.231.I

Iris.

Iris testis est iudicij facti & faciendi. tomo 2.66.K
Iris arcus cœlestis Ibidem
Quare ignis & aqua in iride apparent. Ibidem.K L

Irriguum.

Irriguum superius, & irriguum inferius. tomo.2.34.I K.195.L M

Irrisio.

Duplex irrisio to.1.65.A

Isaac.

Isaac caligantibus oculis futura multa prę uidit to.1.22.G
Isaac risus interpretatur to.1.60.F
Isaac nolendo benedixit Iacob, quem dominus voluit to.1.66.L
Isaac aperire Esau filio non potuit, quem deus in suæ carcere malitiæ includit. Ibidem
Isaac duos filios habuit: alterum electum, alterum reprobum to.1.123.M
Patientia in Isaac to.1.158.A
De Isaac seruo dei to.1.30.I
Isaac tribus diebus totidemque noctibus orauit Ibidem.K
Custos ecclesiæ Isaac alapam dedit, vnde à dæmone statim est arreptus Ibidem
Isaac eiecit diabolum ab obsesso Ibidem
Isaac multa bona oblata respuit. Ibidem.L
Isaac in deserto sibi fecit habitaculũ. Ibid.
Fures horti Isaac versi sunt in operarios. Ibidem.L
Isaac fraudes peregrinorũ agnouit. Ibi.L
Isaac in spiritu furtum vidit Ibidem
Isaac oblatus Christũ figurabat. to.2.61.L
Isaac benedicens Iacob, futura multa cognouit, & præsentem filium non cognouit to.2.103.A

Isboseth.

Isboseth occisus to.1.4.C D
Isboseth vir confusionis interpretat. Ibi.D

Israel.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Israel gentium designat populum. to.1.9.D
Reliquiæ filiorum Israël in fine saluæ fient to.1.52.G 113.B & 158.M
Israël contra tribum Beniamin bis certamine prostratus est, & tertiò conualuit. tomo.1.82.B

Israëliticus.

Plebs Israëlitica in fine colligetur, quæ in principio vsq; adeo induruit. to.1.52.C
Israëliticus populus olim prophetiæ dono infusus prophetiam perdidit. to.1.55.E
Israëlitæ manna abhorrētes cibaria Aegypti desiderabant to.1.120.I
Beneficia Israëliticæ genti ante & post terræ promissionis ingressum collata. tomo.1.169.B C
Israëliticus equitatus non statim Pharaone submerso ingressus est terram promissionis to.2.45.E
Israëliticus populus primum sacrificium deo obtulit in Aegypto, secundum in eremo to.2.92.E
Israëlitico populo quare promittitur terra promissionis to.2.122.I

Italia.

Italiæ persecutio signis quibusdam ostensa fuerat to.2.97.L
Italiæ desolatio per Longobardos. Ibidem

Iter.

Qui in itinere deprędari formidat, abscondat bona quæ portat to.1.50.E
Cur nonnulli non perseueraturi augustum iter arripiant to.1.207.D

Iubilatio.

Iubilatio quid sit to.1.167.C

Iubileus.

Annus iubileus qd signat. t.1.2.C. t.2.114.I
Iubilei requies quinquagenarij numeri mysterio continetur to.1.96.M
Quare annus iubileus obseruari præcipitur to.1.210.M
Iubileꝰ in requiē datꝰ est. t.2.85.I K & 88.K

Iuda.

Tribus Iuda clara ac multiplex præ cæteris dicitur to.1.161.M
Iuda confitens interpretatur to.2.319.C

Iudas.

Iudas cum cæteris Christi mortis consciis in manus impij dicunt fuisse to.1.55.A
Mirabile de fine Iudæ & latronis. t.1.146.F
Iudas de apostolatu lapsus est in tartarum to.1.171.K
Iudas grauius nocuit domino, q̄ si non fuisset de eius familia to.2.126.G

Iudæa.

Columnæ terræ Iudææ to.1.51.M
Qui ab Iudæa repulsi sunt, per totum orbē honorantur to.1.52.D
Iudęa solebat legis panē frāgere. t.1.106.K
Iudæa in prædicatores fidei exarsit, eosq; feriendo repulit to.1.107.B
Iudæa solā literæ superficiem ignotis profundis seruauit Ibidem.H
Iudęa sup se regē regnare noluit. t.1.148D
Postquam gentilitas crediderit, Iudæa ad fidem veniet to.1.177.K
Iudæa posita est in medio gentium. tomo.1.181.L
Iudæa per aduentum Antichristi superbi, laqueo seductionis capietur to.1.185.I
Iudæa errore capta, pro Christo Antichristum expectat Ibidem.M
Iudæa prius mysteriorum non inscia, & postea cæca per Isaac caligantem figuratur to.1.211.H
Iudęa incarnato domino diaboli tentatione in perfidiam est versa to.2.56.H
Iudææ cæcitatē secuta est crudelitas persecutionis Ibidem.K
Iudææ crudelitas lucem gentibus sparsit. Ibidem.L
Iudææ duritia ad audiendum verbum. tomo.2.70.G
Iudæa in extremis ad fidem conuertetur. to.2.54.L M. & 113.D
Iudææ regnum in Christi aduentu in quatuor erit diuisum to.1.110.I
Iudæam & gentilitatem venerat deus redimere to.2.105.L
Iudæa nunc dicitur terra to.2.277.I
Iudęa in cæcitatis suę tenebris non semper deseretur to.2.268.I
Iudææ cæcitas & obstinatio. tom.2.276.D & sequen.
Iudęæ destitutio to.2.276.B D E
Iudææ reprobatio to.2.256.D E
Iudææ repulsio to.2.267.I K

Iudæi.

Iudæorum reprobatio. to.1.19.B.68.A.121. G.172.H I
Populus Iudæorum stultus fuit, dominum præsentem in carne spernendo. tomo.1.31.I K
Iudæi morte Christi fidelium sperabant tollere deuotionem, sed inde fides creuit to.1.34.C
Iudæi gentibus subditi sunt, quia deo subdi noluerunt to.1.51.M
Iudæi expulsis à Iudæa apostolis in ea manere non potuerunt to.1.52.A
Iudæi prius Christum venturum credentes incarnatum non crediderunt. to.1.67.H
Quomodo cor principum Iudæorum sit immutatum to.1.68.B
Iudæorum superbia incarnationis mysteriū despicere maluit, q̄ sequi. to.1.67.C
Iudæi Christum toties prophetatum venientem obliuioni dederunt. to.1.83.B
Quare Iudæi Christum non cognouerunt. Ibidem.C
Iudæi dominū suū despexerunt. Ibidē. E F
Iudæus populus lapis caliginis dicitur. tomo.1.106.F
Iudæus populus vmbra mortis fuit. tomo. 1.106.F
Iudæi inuij quare dicuntur Ibidem.I
Iudęi in ore tenebant legem, sed legis persequebantur authorem Ibidem.K
Iudæi peccauerunt ex studio & industria. to.1.147.H
Iudæi quare sub meridiano sole feruere dicantur to.1.161.F
Iudæi post tot beneficia à deo collata illius mortem procurauerunt to.1.169.B
Quare Iudæi sunt excęcati ne legem agnoscant Ibidem.C
Iudæi dicunt onagri & dracones. t.1.172.I
Quomodo deus dicitur genuisse Iudæos. to.1.173.A
Deus locutus est Iudæis in ænigmatibus & in nube to.1.175.B
Iudæi sensus mysticos legis negligentes, debitum fidei suę propter nebulam perdiderunt Ibidem.C
Cæcitas Iudæorum Ibidem.D E
Iudæi in fine ad fidei cognitionem venient. to.1.211.G H & tomo.2.47.D
Iudæi ante passionē Christi ipsum cognouerunt Ibidem.H
Iudæi in fine venient ad conuiuium domini to.1.212.E
Concio dæmonum corā Iudæo. to.2.29.K
Dictum dæmonum de Iudæo cruce signato to.2.29.L
Iudæus viso dæmonum concilio baptizatur Ibidem.M
Iudæorum inuidia to.2.53.H
Iudæi redemptorem promissum videntes, negabant to.2.56.I
Iudæi Christum promissum videntes turbati sunt to.2.78.F
Iudæi videntes Christum mortalem, & humana patientē dubitauerunt de eo. Ibid.
Iudæorum obduratio to.2.109.E
Multi Iudæos operatione imitātur. Ibi. G H
Iudæi deteriores ex prædicatione facti sunt Ibidem
Iudæorū malitia in Christum. to.2.104.I
Iudæi erant cineres to.2.144.M
Iudæi debent tolerari suas festiuitates celebrare to.2.157.A
Sibiter alias suas ceremonias. t.2.240.A B
De Iudæis non persequendis. tomo.2.157. A & 202.E
Iudæi sunt inuitandi ad fidem. to.2.157.A
Iudæi prædicatione ad fidem trahi debent tomo.2.59.M
Iudæi non debent vi baptizari. Ibidem
Iudæis non licet Christiana habere mancipia to.2.169.B & 174.H
Iudæis conducti, ad colendos agros, non auferantur to.2.174.H
De Iudæis conuertendis to.2.175.L
Iudæis, si ad fidem conuertantur, possessionis onus debet ex parte imminui. tomo.2 177.H I
De Iudæis & de mancipiis ab eis comparatis to.2.189.H 206.H I 215.I & seq.
De conuersione Iudæorum in Agrigentino territorio to.2,202.A
Mancipium à Iudæo emptum, si non infra quadraginta dies venundetur, poterit liberum abire to.2.206.H I
De synagogis Iudæorum irrationabiliter occupatis to.2.209.L M
Nihil debet Iudæis in suis synagogis molestiæ fieri Ibidem.M
Quod semel consecratum est, non debet Iudæis restitui Ibidem
Quare Christus Iudæorum scandala aliquando curauit, aliquando non curauit. tomo.2.229.I
De Iudæis non opprimendis to.2.241.M & sequen.
De synagoga Iudæorum to.2.249.A
Iudæi si voluerint fieri Christiani: aliquantulum eis pensi relaxetur. tomo.2.249.L
Iudæorum obstinatio. to.2.261.G H & seq.
Iudęi saluatorem expectant: quem deum fore non credunt to.2.261.G H I K
Iudæi expectant Antichristum. tomo.2. 261.H M
Iudæi patrum miracula ad elationis ostensionem habent to.2.261.M & seq.
Iudæi occisione Christi sua spe falsi sunt. tomo.2.262.G H
Iudæorum repulsio. to.2.265.M & seq.
Iudæi prophetarum scripta, sciebant promissum vero per ea nesciebant. tomo.2. 266.B
Iudæorum perfidia ex senectute. tomo.2. 266.M & seq.
Iudæorum peccatum grande est. tomo.2. 266.G
Iudæorum hæreses to.2.267.A
Iudæi in omnibus scripturis redemptori nostro contradicunt to.2.267.A
Iudæi sacram scripturam iuxta literam intelligentes varias hæreses statuunt. tomo.2.267.A B
Iudæi quare cæci remanent to.2.267.G
Iudæi hactenus cæci sunt, vt promissa patribus suis signa in Christo audisse non credant to.2.267.G
Iudæorum reprobatio to.2.275.A B
Iudæi per infidelitatem malignis spiritibus subditi sunt to.2.277.C
Iudæi hostibus non resistunt quia fidem in redemptorem non ponunt to.2.277.D
Iudæi patres suos non consequuntur. tomo 2.277.K L
Iudæorum versutiam fideles facile impugnant to.2.277.L M
Iudæorum temeritas magna regem petendo to.2.287.H & seq.
Iudæi qui regem petendo deum abiecerant postea idola coluerunt to.2.287.K
Iudæi propter infidelitatem, & spiritali & materiali plaga percussi sunt. tomo.2. 278.A B
Iudæus sensum legis carnaliter retinens, fidelibus resistere disputando non potest. to.2.278.K
Iudæi nobiscum ad sacrificium venire nequeunt to.2.327.E
Iudæi errorum suorum gladio à dæmonibus perimuntur to.2.298.I

Iudaicus.

Iudaïcus populus, maior est filius domini. to.1.8.E F
Quòd primogenitus frater sit Iudaïcus populus: & domus quatuor angulorum scribæ, pharisæi, sacerdotes & seniores populi Ibidem.L M
Quòd plebs Iudaïca & legis sacramenta à capite & corpore suo amissa sunt & scissa to.1.9.B
Iudaïcus populus in fine saluabitur. Ibidem G 17.A. to.2.61.A
Iudaïcus populus legem portat, qua conuincente moriatur to.1.15.H
Iudaïcus populus seruus dei fuit. tomo.1. 83.C
Iudaicus populus vidit Christum mortalem, sed quòd morte sua nos liberaret non intellexit to.1.107.B
Diues epulo Iudaïcum designat populum. to.1.148.A
Populus Iudaïcus legem trinitatis ignorauit to.2.83.F G
Populus Iudaïcus solam decalogi legem seruabat Ibidem
Iudaïcus populus Oriens dicitur. tomo.2. 87.L

Iudaizare.

Iudaïzat qui vult diem sabbati solennizare to.2.240.D

Iudex.

Iudex animarum esse non debet, qui mentis speculationem non habet. tomo.2. 285.A
Deus iudex & testis peccatorum est. tomo. 1.54.E
Apud misericordem iudicē nunquam sine venia culpa relinquitur to.1.61.M
Qui iudices cum summo iudice sint futuri to.1.65.H
Iudices dicuntur qui examinandis aliorum moribus præsunt to.1.67.E
Quomodo iudex deduci dicitur in stuporem Ibidem
Iudex supremus ante iudicium precibus placari potest, in iudicio non potest. tomo.1.85.H
Iudex nunc peccantes considerat & expectat to.1.88.H
Iustus iudex transfert se in personam proximi to.1.114.I
Iusti iudicis officium Ibidem.I K
Quanta cura adhibenda est in cogitatione venturi iudicis to.1.126.M
Qui supererogationis opera sequuntur, erunt in iudicio iudices & non iudicabuntur to.1.153.M
In examine recti iudicis, mutat merita ordinum qualitas actionum to.2.15.M
Christus cùm iudex apparuerit, & speciosus iustis, & terribilis erit iniustis. tomo.2.64.B
Iudex internus potius considerat mentem quàm verba to.2.118.E
Iudicem aditurus, patronum conquirere debet to.2.122.L
Iudicem misericordem hic cum lachrymis adire debemus to.2.126.B
Iudex exteriora & interiora iudicabit. tomo.2.129.D
Iudex districtus dum sustinet, debemus cogitare quid nobis sit futurum. tomo.2. 132.E
Iudex non ex sublimioris gradus prærogatiua, sed ex operum meritis approbabit to.2.160.M
Iudex præ oculis debet dei timorem habere to.2.168.C & 189.I
Iudex laïcus sacerdotes opprimere non debet to.2.175.C
Iudex debet habere actionem districtam, & linguam mitem to.2.189.L
Iudex debet vtrique parti litigantium se exhibere communem to.2.207.G
Iudices secundum rationem & non impetuosē, vel furiosē, iudicare debent. tomo.2.209.G
Iudex citius ad precem flectitur, si à prauitate sua petitor corrigatur. tomo.2. 240.B
Metu coram iudice deponens in depositionem episcopi, mitius puniatur. tomo. 2.245.D
Pœna iudicum præsumentium aliquid in causis clericorum Ibidem.M
Iudicum discretio to.2.246.L

Iudicare.

Iudicare subditos non potest qui spiritum huius mundi habet to.2.285.A
Quòd deus iudicat, lumine illustrāt. tomo.1.19.G
Mos iudicandi aliena, naturæ humanæ. tomo.1.32.B
Christus quotidie facta mortalium iudicat to.1.67.G
Quisquis in fine iudicari formidat, hic quantum potest seipsum iudicat. tomo.1.69.L
Qui se prius non iudicat, quid in aliis rectum iudicet, ignorat to.1.82.A
Coram domino iudicari quis dicatur. tomo.1.145.H
Qui seipsum coram deo non iudicat, eum dum affligitur non expectat. tomo.1. 152.E
Nemo bene iudicat quod ignorat. tomo. 1.157.B
Debemus nos iudicare antequam alios iudicemus to.2.59.I
Qui aliter sua, & quæ sunt proximi iudicat pondus & pondus habet Ibidem
In quo debemus iudicare facta aliorum. tomo.2.87.K & seq.
Iudicum discretio to.2.287.A

Iudicium.

Fugere iudicium dei, est se in pœnitentia abscondere to.1.19.H
Occulta dei iudicia to.1.23.H
Dies iudicij dicitur porta regni. tomo. 1.32.C
In iudicium dominus veniens peccatorem videt vt feriat to.1.45.D
In die iudicij reprobi erubescent. tomo. 1.51.A
Quilibet in iudicio sui cæcus est. tomo. 1.54.H
Iudicium dei nec peccator nec iustus effugit Ibidem.I
Disputatio ad iudicium pertinet. tomo.1. 68.E F
Nulla sine occulto dei iudicio hominibus fiunt to.1.71.B
Occulta dei iudicia ab ecclesiæ prælatis non cognoscuntur to.1.77.E
Terror supremi iudicij mala præterita cogitare facit to.1.85.L M
Malos in iudicio boni & mali accusabunt. to.1.88.G
Iustum dei iudicium in discretione angelorum to.1.90.H
Secreta dei iudicia nemo ad plenum intelligit Ibidem
Coram deo iudicium ponere to.1.94.G
Qui subtile dei iudicium intuetur, amaritudine pœnitentiæ seipsum persequitur Ibidem.G H
Quanto terrore Christus veniet ad iudicium to.1.102.E & to.2.104.G
Indicium dei aduersus negligentes præcepta sua to.1.103.L M
Iudicij turbo tempestas dicitur. tomo.1. 105.A
Non est ante sufficientem probationē præcipitandum iudicium to.1.115.I
Deus Sodomitas igne iudicij ante iudiciū præuenit Ibidem.K
Quid est venienti ad iudicium librum offerre to.1.132.M
Conuersus quisque attendere non cessat quàm districtus iudex æternus aduenit to.1.142.C
Quis dicitur amare iudicium. tomo.1. 144.C
Proponendum est contra se futurum iudicium to.1.145.G
In iudicio mentis, nullum deest causæ mysterium, vbi conscientia accusat & ratio iudicat Ibidem.H

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudicium futurum multiplex to.1.145.H
Quale debet esse examen conscientiæ in discussione iudicij futuri Ibidem.I K
Pro hac vita in potestate nostra est, internum mentis nostræ contra nos subire iudicium Ibidem K
Quomodo diuina iudicia intenduntur, super vnam animam, vnam vrbem, & vnam gentem to.1.148.C
Diuina iudicia talia verba nostra audiunt, qualia ex intimis proferuntur. tomo.1. 150.E
Quidam in iudicio non iudicantur, & pereunt to.1.154.K
In iudicio hi verba iudicis audiunt, qui eius fidei verba tenuerunt Ibidem.L
Ex parte electorum quidam in iudicio iudicantur & regnant Ibidem
Quidam in iudicio non iudicantur & regnant Ibidem.M
Iudicia dei incomprehensibilia. to.1.157.B & 174.K
Et quomodo incomprehensibilia. tomo.2. 26.B C
Iudiciorum dei similitudines. to.1.157.B C
Tanta debent iudicia dei humilitate venerari, quanta obscuritate nequeunt cõspici Ibidem
Instante iudicio non erit opus prædicatione to.1.160.K
Diuini iudicij occulta mensura est. tomo. 1.167.H
Iudicia dei q̃ mirabilia sint to.1.171.A
Diuina iudicia cùm nesciuntur, non sunt discutienda to.1.191.E
Deus in iudicio mansuetus iniustos puniet. to.1.192.G H
Christus in iudicio, tranquillus iustis, & iratus apparebit iniustis Ibidem
Quare deus in iudicio mansuetus iustis apparet Ibidem.H I
Quare deus in iudicio iratus peccatoribus apparet Ibidem
In die iudicij pœnitentia impiorum irrita erit to.1.200.C
Iudicium vltimum sine misericordia erit. to.1.201.F
Iudicij vltimi sententia Ibidem.G
Iudicia dei abyssi dicuntur. to.1.207.H
Iudicia dei profunda cogitare, est alas deponere to.2.65.K & seq.
Iudicij dies semper ante oculos ponendus est to.2.98.D
Ad iudicium sine intermissione properamus to.2.106.D
Iudicij extremi horror mirabilis erit omnibus, præsertim pastoribus. to.2.108.K
In iudicio pastores cum suis gregibus apparebunt Ibidem
Longé magis timendum est iudicium diuinum, q̃ humanum to.2.117.E & 230.D
Iudicia duo deus ex vna re exhibuit. tom.2. 117.E & 133.H I
Iudicia dei quanto sunt inuestigabilia, tanto debent humanis mentibus esse metuenda to.2.156.D
Admonitio de die iudicij to.1.168.F G
Iudicium absolutum esse non debet in rebus dubiis to.2.169.H
Peruersitas iudicij in Sardina. to.2.180.M
Qui bonis studiis cõptus est, iudicio non fauore magnus est to.2.222.D
Iudicij vniuersalis diem nemo scit nisi solus pater to.2.223.D
Iudicij venturi sententiam fugere per pœnitentiam possumus to.2.227.I K
Nullum seruetur iudicium, nisi rationabiliter habitum to.2.245.C
Iudicij peruersio ex acceptione munerum quæ ex auaritia procedit to.2.289.I
Iudicia diuinæ districtionis plærique metuunt qui prima agere non desistunt. tomo.2.305.C

Iugum.

Asperum iugum & dura seruitutis pondus est, subesse temporalibus. tomo.1. 179.G
Iugum est verbum dei to.2.149.F
Iugum portare debemus ab adolescentia &c. Ibidem

Iulianus.

Iuliani Apostatæ lex to.2.172.C

Iumentum.

Per iumenta sensu pigriores designantur. to.1.66.D
Iumenta terræ qui dicantur. tomo.1.151.E & sequen.
Iumenta in stercore putrescere. tomo.2. 103.E & 121.H

Iuniperus.

Radix Iuniperi auaritiam designat. tomo. 1.119.B

Iura.

Iura regis interdum in bonam partem dicuntur to.2.289.L M
Iura regia potius vitanda sunt quàm imitanda to.2.287.L
Iura hominum proponuntur contemnentibus iura dei to.2.287.H

Iuramentum.

Iuramentum proferre, est nos voto diuinæ virtutis alligare to.1.191.I
Cauti in iuramentis esse debemus. tomo.2. 315.I
Iuramentis quanta cautela inesse debet. tomo.2.215.I
Iuramentum regis quale sit to.2.313.E
Iurando cauti esse debemus, & discreti ne peruersa iuremus to.2.315.H I
Iurare domino, repromittere est. tomo. 2.305.L
Iusiurandum dimittitur cum male iuratur. tomo.2.315.I

Iustinus.

De peruerso consilio Iustini to.2.204.H

Iustitia.

Quomodo iustitia nostra peruertitur aliquando to.1.10.G
Iustitia nostra examine diuinæ iustitiæ, iniustitia est to.1.25.D
Idem si comparetur ad diuinam. tomo.1. 29.F & 99.M
Quantacunque iustitia electi polleant, ad innocentiam sibi non sufficiunt. tomo. 1.47.L
Ex iustitia non in nobis sed in domino gloriandum est to.1.53.M
Iustitia pro vestimento capitur. to.1.82.K
Gloria cuiusque sua iustitia est Ibidem
Apud deum nulla est iustitia hominis, si eam extollit arrogantia mentis. tomo. 1.93.M
Operimentum ad iustitiam pertinet, frigus ad culpam to.1.96.G
Iustitia præponenda est pietati. to.1.115.A
Humana iustitia iniustitia est, si diuinitus districtè iudicetur to.1.127.L
Iustitia nostra, quomodo nostra. t.1.140.F
Iustitia nostra eum adiuuat, quem à prauis actionibus mutat to.1.150.K
Quomodo iustitia conuertitur in iudiciũ. to.1.154.B
Debemus pro defensione iustitiæ nosipsos obiicere to.1.187.C
Bonorum causa iustitia est to.1.155.E
Vnde agnoscitur quid est iustitia, inde eruditur vt videat quid est culpa. to.1.191.C
Iustitia quid sit to.2.97.A
Iustitia vera compassionem habet. tomo. 2.124.D
Iustitiam falsam habentes alios despiciunt Ibidem.E
Iustitiam vendere quid est to.2.132.D
Iustitiam quam quis mente gerit, operibus etiam monstrare debet to.2.158.K
Summum in regibus bonum est, iustitiam colere to.2.216.L
Iustitiam diuinam post peccatum non time re periculosum est to.2.274.B C

Iustus.

Iusta sunt cuncta quæ patimur to.1.7.G
Deus qui sibi iusti videntur deserens, qui se iniustos fatentur assumpsit. to.1.9.D
Quòd iusti frustra percutiuntur, & nõ frustra to.1.11.L
Sicut iniusta dicere, ita iusta reticere peccatum est to.1.12.M
Iusti in dolore tribulationis propriæ positi, non desernnt curam vtilitatis alienæ to.1.14.G I
Iustorum proprium quid sit Ibidem.I
Iustorum fortitudo in bello Ibidem.I K
Nullus carnalium desideriorum tumultus iustos tenet to.1.23.A
Bona iusti agunt, vt soli deo placeant. tomo.1.23.I
Iusti in prosperitate turbantur Ibidem
Iusti in hac vita magis prospera quàm aduersa formidant Ibidem.K
Iustorum meditationes Ibidem
Iusti viri defient & pauent to.1.24.K
Deus permittit iustos affligi to.1.25.E
Iusti in hoc seculo se custodiunt à leone, leæna, & catulis eorum to.1.27.C
Iusti in sapientia moriuntur to.1.30.E
Iusti progenies herbæ terræ comparatur. to.1.36.A
Iusti verba dolore plena sunt to.1.37.G
Iusti amarum putant esse dulce. Ibidem.M & 38.G
Iusti afflictionem requiem putant. to.1.38. A B & Ibidem.H
Iustorum timor Ibidem.G & 45.E
Mens iusti cruciatus appetit to.1.38.H
Fortitudo iustorum quid sit Ibidem.M
Iustus ad mundi pericula, pro mundo toleranda, debilis est to.1.39.B
Iusti huius vitæ gaudia plenè despiciunt. to.1.41.I
Iustus peccata sua semper detestatur in cõfessione to.1.45.I
Contemplatio iustorum to.1.46.D E
Quæ sit desperatio iusti Ibidem.K
Iustus de diuinæ misericordiæ largitate nõ desperat Ibidem
Iniustis semper grauia sunt verba iustorum to.1.48.A

Iustorum bona vsque ad terminum vitæ crescunt to.1 48.K
Iusti nec præsentia bona curant, nec præsentia mala timent to.1.51.B
Iustis exercitium virtutis est, sola exterius aduersa tolerare to.1.54.E
Iustum aliquando iniustè quis exequitur. Ibidem.G
Tædet iustum viuere Ibidem.H
Quare iusti aliquando cadere permittuntur to.1.58.I
Iusti ex reprehensione corriguntur. tomo. 1.60.M
Iusti vita Lucifero comparatur. to.1.63.M
Iusti in hac vita aduersa tolerantes in fine lumine coruscabunt to.1.64.A
Prudentia iustorum à sapientibus mundi fatuitas creditur to.1.65.A B
Iusti simplicitas à reprobis despicitur. Ibidem.F
Iustus in vita præsenti despectus, in futura potestate magna fulgebit Ibidem.H
Quomodo lampas iustorum passim contemnitur Ibidem.H & seq.
Lampas iustorum quæ nunc contemnitur, ad statutum tempus ventura præparatur Ibidem.K
Differentia timoris iustorum & iniustorum to.1.68.K
Iusti & si sæuiendo aliorum facta arguant, cum compassione reprehendunt. Ibid.H
Iustorum proprium est non solum suã sed & proximorum ædificationem in dictis & factis quærere to.1.69.B
Si iusti non labantur in opere, labuntur tamen in cogitatione Ibidem.F
Iustorum merita dominus flagellis auget, non tergit delicta Ibidem.G
Iustorum labor est vt seipsos inueniant. Ibidem.K
Verba & opera iustorum & iniustorum similia sunt, intentio tamen diuersa. tomo.1.73.H I
Iustus ne iustitiam deserat, non facit quod potest to.1.76.B
Iustis æterna non deerunt, quando prauis terrena bona non denegantur. to.1.78.H
Cœlestia iustus appetit quę sibi cum reprobis communia esse non possunt. Ibidem
Desiderium iustorum ante Christi aduentum to.1.79.C
Iustus non est qui iustitiam in dolore deserit to.1.82.C
Iustus iniusta patiens, non tam ad iram, q̃ ad preces mouetur to.1.83.K
Iusti huius mundi gloriam quasi stercus reputant to.1.86.C
Iustorum conuersatio in cœlis est. tomo. 1.88.F
Iusti partem à domino non accipiunt, sed ipsum dominum Ibidem.K
Multi iusti diuites fuerunt qui bona in manu habebant to.1.90.A
Iusti de errore pereuntium lætari non possunt to.1.93.C
Quando iusti de iniustorum interitu gaudebunt Ibidem.D
Iusti de iniustorum nequitia tabescunt. Ibidem
Quanto plus iusti hic laborant, tanto amplius deum contemplari desiderant. tomo.1.94.D E
Animæ iustorum probantur quasi aurum quod per ignem transit Ibidem.M
Iustorum mentes per intentionem domino semper assistunt to.1.95.C
Iustorum sollicitudo est, actus suos quotidie iuxta viam veritatis examinare. Ibidem
Iusti semper ad cordis secretarium redeũt Ibidem.H
Corda iustorum sæpe cogitationes polluunt Ibidem.L
Anima iustorum vulneratur, cùm fides turbatur infirmorum to.1.97.A
Indignum est iustum ab iniustis iudicari. tomo.1.99.E
Iustus dei illustratione, non comparatione, iustus est Ibidem.M
Iusti mœrore afflicti, consideratione cœlestium consolantur to.1.108.D E
Iusti aurum esse possunt in hac vita, sed obrizum esse non possunt Ibidem.M
Iustorum iudicia diademati comparantur to.1.114.I
Quare iustorum iudicium diadema dicatur. Ibidem.I K
Iusti & iniusti cõparatio, ex fine. t.1.125.G H
Iustorum vita palmæ cõparatur. to.1.116.A
Vtilitati iustorum, militat potestas iniquorum to.1.121.K
Iusti quos clementer tolerant, docere non cessant to.1.123.G
Non inuident iusti fœlicitati reproborum to.1.125.G
Vir iustus audita sua laude purgatur. tomo.1.130.B
Iusti malo culpæ se participes esse credũt, si in iniquitate eos crescere silendo permittunt to.1.135.I
Iustorum vita conspicienda est. to.1.140.K
Quandiu indigeamus refici exemplis iustorum Ibidem.L
Iustorum interitus cum lætitia est. tomo.1. 142.F
Iusti aliquando in correctione mites, aliquando seueri sunt to.1.143.F G
Iusti in hac vita à reprobis affligi permittuntur to.1.150.L M
Iusti in tribulatione supernum solatiũ temporaliter percipiunt, quod non temporaliter implorant to.1.151.M
Profectus dilationis desiderij iustorum. tomo.1.152.B
Iusti plærunque laudant bona quæ dicunt. Ibidem.M
Laus sua iustos cruciat, iniquos exaltat. tomo.1.154.L
In hac vita duo sunt genera iustorum. tomo.1.157.H
Mira dei misericordia in exaltatione iustorum in cœlum to.1.159.D E
Quomodo iustus & iniustus differenter expectant iudicium to.1.186.I
Iusti securitas leoni comparatur. tomo.1. 187. C
Esca iustorum est conuersio peruersorum. tomo.1.191. A
Differentia iustorum est iniustorum in iudicio to.1.192.H
Iusti videntes miserias damnatorũ, in laudibus dei crescunt to.1.200.F
Iusti æquanimiter flagella tolerant diuina to.1.201.E
Eripiuntur iusti dum diuiduntur iniusti. tomo.1.205.E
Iusti cum laborem suum sine fructu fore considerant, in alium locum ad laborem cum fructu migrant to.2.24.F
Monachus iustus nomine tres aureos secum retinuerat to.2.43.G
Iustorum honesta occupatio to.2.49.G
Iusti vt sibi adhærentes ad amorem accendunt, carbones sunt: vt verò remotos illustrant, lampades fiunt to.2.60.C
Iusti non humana, sed diuina iudicia aspiciunt to.2.68.B C
Iusti aliquando bona opera sua aliis narrant Ibidem.E
Iusti vituperium sui non semper patiuntur Ibidem.E F
Iusti detrahentium verba redarguunt. Ibidem.G
Solis iustis regni cœlestis præmia debentur to.2.112.A
Mors iustorum bonis est in adiutorium. tomo.2.126.F
Iusti iniustorum tormenta videre possunt. tomo.2.134.A
Iustus esse non potest qui fidem non habet incarnationis to.2.261.M
Iusti quare permittunt cadere. t.2.320.E.F

Iuuenes.

Iuuenes, etiam rectè sapientes, non debent incautè ad prædicandum prosilire. tomo.1.66.H
Iuuenes optimi principum to.2.290.M

Iuuenculæ.

Iuuenculæ ante sexagesimum annum virgines non consecrentur to.2.173.I

Iuuentus.

Iuuentutem qui sine fructu præteriit, saltẽ in senectute resipiscat to.2.110.A

Kyrie eleyson.

Kyrie eleyson vnde profectum sit. tomo.2.210.F

Laban.

Laban dealbatio interpretatur. to.1.181.B C
Laban mundum designare potest Ibidem
Laban exactoris typum tenuit Ibidem
Quare Laban idola sua apud Iacob non inuenit Ibidem.C
Filiarum Laban & Saulis comparatio. tomo.2.317.A B

Labium.

Duobus modis labiis delinquimus. t.1.12.M
Dei labia iudicia eius to.1.61.B
Quomodo deus labia sua aperit. Ibid.B C
Labium veracium mutari quomodo intelligitur to.1.67.G
Per labia ecclesiæ prædicatores dicuntur. to.2.48.B
Labia mensarum quid designent. to.2.94. C.& sequen.

Labor.

Subleuatio est laboris, visitatio collaborantis to.1.24.D E
In laborem os mittere quid sit. to.1.45.I
In omnibus laboribus fructus semper pensandus est to.1.187.E
Laboraui sustinens to.2.113.C
Sine labore transire non possumus æstum huius seculi to.2.182.C D

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lachryma.
Gratia lachrymarum à bonis expetenda. tomo.2.34.I
Lachrymarum legationem mittamus ad regem to.2.129.I
Lactare.
Lactare paruulos sanctæ ecclesiæ interest pastorum to.2.258.A
Letitia.
Lætitia immoderata sæpe bono operi subiungitur to.1.4.F
Lætitia satietatis, prænuncia est tribulationis to.1.6.I
Inanis lætitia dulcis est, sed in fine amara. tomo.1.86.K
Non est secura lætitia multa cognoscere, sed cognita custodire to.2.129.A
Lætitia arcana mentis aperit, aperiendo amittit to.1.173.L
Læua.
Per læuam sponsæ vita præsens designatur to.2.46.B
Laguncula.
Lagunculæ quid designent to.1.135.L
Laicus.
De insuetis ponderibus laïcorum. tomo. 2.157.L
Laïcus cuiuslibet meriti non venit eligendus to.2.163.B K
De violentiis laïcorum reprimendis. tomo.2.166.B
Laïcæ personæ non aspirent ad sacerdotium to.2.188.F
Laïci non præsumant aspirare ad episcopatum. to.2.195.A 205.M 215.I & seq.
Laïcis non temere tuitionem ecclesiasticam impendere to.2.205.K
De laïcis qui tonsurantur vt fiant episcopi vel abbates to.2.214.M & fo.seq.K M
Laïci ministerio cubiculi pontificalis non obsequantur to.2.251.L
Lamenta.
Lamenta sine humilitate non prosunt. tomo.2.56.C
Lamenta sequuntur gaudia to.2.104.A
Lamia.
Lamiæ hæreticos significant to.1.114.B
Lamia hypocritas designat to.1.203.B
Lamina.
Per plumbi laminam Iudæa intelligitur. tomo.1.84.B
Lampas.
Lampades diuinitus accensæ to.2.33.M
Per lampades iusti manifesti figurantur. tomo.2.60.C
Lapis.
Lapides regionum, electi sunt ecclesiarum tomo.1.35.H
Lapides homines designant to.1.50.B
Lapidum nomine viri in ecclesia fortes designantur to.1.96.I
Lapis dicitur calore solui, cum cor durum igne diuini amoris tangitur. tomo.1. 106.C & sequen.
Lapides aliquando in bono, aliquando in malo dicuntur Ibidem.L
Lapis angularis quis dicatur. tomo. 1. 165.K L
Lapidis angularis intellectus duplex. to. 1.167.A
Per lapides qui designentur to.1.173.B D
Nouem genera lapidum, qui sunt nouem ordines angelorum to.1.195.H
Per lapides quadros quid intelligatur. tomo.2.93.E F
Per lapides intelliguntur gentes.to.2.111.D
Lapides nouem preciosi, nouem angelorum ordines notant to.2.124.L
Lapis magnus Christus est to.2.283.B
Lapis Christum significat to.2.285.L
Lapidem reuoluere to.2.314.C
Lapsus.
Lapsus in culpam to.1.19.L M
Ordo lapsus in culpam to.1.20.M
Clericus lapsu carnis damnatus, vlterius ad altaris mysterium admitti non debet to.2.175.C D & 178.I K
De lapsu presbyterorum, diaconorum, & subdiaconorum to.2.178.I
Lapsi quo possunt reparari. to.2.209.A
Lapsus post dignam satisfactionem ad pristinum redit honorē.to.2.209.A & seq.
Latitudo.
Latitudo ad charitatem proximi pertinet, altitudo ad intelligentiam contemplatoris to.2.80.C D
Latro.
Latrones dei sunt diaboli to.1.82.M
Latro in cruce clauatus manus & pedes. tomo.1.108.B
Latro in cruce subita repletus gratia, habuit fidem, spem, & charitatem. Ibidem
Mors Christi alterum conuertit latronem, alterum cæcauit to.1.160.E
Latro de patibulo transiuit ad regnum.tomo.1.171.B
Latro prius ad paradisum quàm Petrus est perductus to.2.110.A
Latro bonus magnam peccatoribus præstat fiduciam to.2.112.A
Laus.
Qui laudes humanas appetit, testem suum quærit in terra to.1.77.I
Si laudibus eriginur, vituperationibus humiliamur to.2.209.E
Laus indeuota nulla est to.2.261.A
Laudes moribus æquare, & laudes appetere in quo differunt to.2.313.H I
Laudes quærere vt maiora operetur, fallitur to.2.313.I
Laudibus diuinis imputādum est quicquid magnum agere pensamus. to.2.311.H
Laudari interdum iusti appetunt interdum refugiunt to.2.313.H I
Lazarus.
Lazarus erat mortuus, sed non à mortuis sepultus to.1.21.E
Lazarus pauper in fine requiē habuit, epulo vero cruciatum to.1.65.C
Suscitatio Lazari quid figuret to.1.131.B
Lazarus vulneratus significat gentilem populum to.1.148.A
Suscitatio Lazari aliis fidem, aliis inuidiā suscitauit to.1.160.E
Lazarus gentilem populum repræsentat. tomo.2.133.A B
Lazarus adiutus interpretatur Ibidem.C
Lectulus & lectus.
Lectulus, cubile, & stratum, secretum cordis designat to.1.46.C
Lectus siue grabbatum aut stratum. tomo.1.138.D & seq.
Per lectulum sponsæ ocij quietem intelligimus to.2.45.I
Lectulum facere Salomoni quid sit. tomo. 2.47.G
Lectus conscientiam repræsentat. tomo.2. 135. G
Lectum per singulas noctes lauare. Ibid.G
Leo.
Rugitus leonis, viri seueritas dicitur. tomo.1.26.I
Dentes catulorum leonum, filij Iob edaces Ibidem
Leo virtute deum, sæuitia diabolum signat tomo.1.27.B
Catuli leonum reprobos signant. Ibidem. B & sequen.
Leo Christum figurat.tomo.1.175.L & tomo.2.88.F. Aliquando etiam diabolum. to.2.88.F
Leo custodiuit cadauer Iusti to.2.39.A
Leæna.
Vox leænæ, coniugis est loquacitas. tomo. 1.26.I
Leæna ecclesiam & Babylonem signat. tomo1.27.B
Modus capiendi leænam to.1.58.I K
Ecclesia sacra leæna dicitur to.1.107.E
Per leænam quid intelligatur to.1.177.D
Catuli leænæ sunt Apostoli Ibidem
Leprosus.
Leprosi hæreticos exprimunt to.1.25.M
Leprosi carne nil est abiectius to.2.132.K
Letania.
De letania maiore to.2.161.G
De letaniis faciendis to.2.231.D
Vt plebs faciat septem letanias diuisim secundum status in vno die to.2.240.A
Letaniarum loca Ibidem.C
Leuare.
Nemo suis viribus se valet in alta leuare. tomo.1.32.K
Corda cum manibus leuare to.1.103.E
Leuiathan.
Leuiathan interpretatur additamentum hominum to.1.18.H
Item additamentum eorum to.1.199.A
Qui dicuntur contra se suscitare Leuiathan to.1.20.E
Leuiathan potest per irrisionem vocari.tomo.1.199.A
Quomodo Christus linguam Leuiathan ligauit Ibidem.D
Quomodo deus ancillis suis fortitudinem Leuiathan ligauit to.1.200.I & seq.
Per caput Leuiathan quid designetur. tomo.1.201.B C
Per pellem eius quid Ibidem
Quid sit intrare in medium oris Leuiathan to.1.202.C & seq.
Portæ vultus Leuiathan, sunt iniqui doctores Ibidem
Leuiathan sternutatio quæ dicatur. tomo. 1.203.E
Quomodo fumus de narib⁹ Leuiathan, exire dicitur Ibidem.L
Quare Leuiathan dicitur regulus. Ibid.M
Fumus egrédiens à naribus Leuiathan, obscurat cordis oculos electorum.Ibid.M
Leuiathan luxuriæ facibus cor Salomonis excussit to.1.204.E
Leuiathan faciem superbiæ menti Euæ supposuit to.1.204.E
Leuiathan inuidiæ flamma Cain animam succendit Ibidem
Leuiathan auaritiæ igne Achab animum concremauit Ibidem
Quid Leuiathan prunas halitus perflare. Ibidem.E F
Quid Leuiathan ex ore emittere flammam. Ibidem. F
Quomodo egestas faciem Leuiathan præcedere dicitur to.1.205.A
Carnes Leuiathan sunt omnes reprobi. Ibidem.C D
Quare Leuiathan malorum vnitatem in iustos congregare permittitur. Ibidē.E F
Leuiathan incudi comparatur Ibidem.G
Leuiathan à cœlo cadente angeli electi territi sunt & purgati Ibidem.H
Quomodo Leuiathan apprehēdi à gladio dicitur Ibidem.M
Leuiathan ex reprobis virtute prædicationis non mouetur to.1.206.C D
Leuiathan verba prædicantiū despicit. Ibi.
Sapiētiores in fine potestati Leuiathan subiicientur Ibidem.I & seq.
Quomodo Leuiathan reproborum corda infatuet to.1.207.H
Quare per corporeum animal Leuiathan signatur to.1.208.F
Leuiathan rex est superborum. tomo .1. 209.D
Absq; scientia Leuiathan cælat consilium. tomo.1.209.I
Leuiathan designat diabolum. to.2.116.B
Leuiathan hamo capit pater omnipotens. Ibidem
Quid subtrahi ab ore Leuiathan. Ibidem.C
Leui.
Leui interpretatur assumptus. to.2.96.H
Leuita.
Leuitarum pili iussi sunt radi, non euelli. to.1.28.I K
Leuitæ ab anno vigesimo quinto tabernaculo seruiebant, & à quinquagesimo cu stodes vasorum fiebant. to.1.135.M
Leuitæ peccatoribus noluerunt parcere. to.2.13.H
Leuitæ interpretantur assumpti.to.2.283.D
Lex.
Qui lege accepta nati sunt, plæriq; lucem non viderunt to.1.22.H
Qui legem carnaliter accipit, insulsum cibum comedit to.1.37.M
Lex carnaliter degustata mortem detulit. to.1.38.A
Legis dei initium, dilectio est dei & proximi to.1.61.D
Lex dei charitas eius est Ibidem
Lex dei, multiplex est Ibid.G & seq.
Vmbra mortis erat legis duritia. tomo.1. 67.K
Lex vetus sub percussionis vltione populum tenuit to.1.69.H
Lex ostendere peccata potuit, non auferre to.1.109.A
Non necesse est lege perimi qui lege nunquam potuit teneri to.1.153.L
Legis veteris rigor to.1.174.E F
Christus laborem legis mutauit in libertatem Ibidem.H
Legis veteris obseruantia. to.2.93.B C
Dominus venit ante legem, in lege, & post legem to.2.121.F
Lex non patitur Iudæos nouas erigere synagogas, sed veteres sine inquietudine permittit to.2.204.E
Adueniente lege Christi, precepta quæ per figuram dicta sunt iuxta figuram prohibentur seruari to.2.240.D
Lex carnis tolli non potest quin membra moueat to.2.303.M
Lex crudelis regni vltio est domini abiicientis populi to.2.301.I
Legem regni Christus loquitur ad populum to.2.301.L
Legislator.
Nullus legislatorum priscorum Christo similis est to.1.156.L
Legislatores qui fuerint Ibidem
Lia.
Lia lippa sed fœcunda, actiua vita est. tomo.1.36.I
Lia laboriosa dicitur Ibidem & 291.L
Lia & Rachel vtranque vitam figurant.tomo.2.79.K L
Lia lippa erat: sed fœcunda Ibidem.L
Libanus.
Per Libanum baptisma interpretatur. tomo.2.48.F
Liber pro uolumine.
Libri sacri sunt quasi quædam venæ argenti to.1.105.K
Libri non canonici ad ecclesiæ ædificationem sunt æditi to.1.114.H
Librum in humero portare to.1.132.E
Liber vitæ, visio aduenientis iudicis. tomo.1.140.K
Libri antiqui ad veritatis affirmationem multum valent to.2.187.I
Libri Romani veriores sunt quàm Græci. Ibidem
Liberare.
Quem deus liberare noluit, deserendo percussit to.1.146.M
Liberari de manu dæmonum maximum est to.2.284.I K
Liber.
Beatius est liberum exire, q̄ post vincula libertatem quærere to.2.44.A
Quis dicatur liber to.1.179.G H
Liber homo si fraudem committit, in persona non debet puniri, sed in facultate to.2.224.B
Liberorum hominum Romani imperatores domini sunt, cæteri autem reges sunt domini seruorum Ibidem
Libertinus.
De Libertino præposito Fundensis monasterij to.2.19.H & seq.
Libertini patientia Ibidem
Equus Libertino à Gothis ablatus est. Ibid.
Caballus Libertino restituitur Ibidem.I
Libertinus Francis inuisibilis Ibidem
Libertinus quocunq; ibat magistri sui Honorati ferebat caligulam Ibidem.K
Libertinus caligula Honorati puerum mortuum resuscitauit Ibidem
An Libertinus meritis suis, an caligula Honorati puerum suscitauerit. Ibidem.K L
Libertini mira patientia Ibidem.L
Abbas Fundetisis Libertinum iniuria affecit Ibidem
Libertini modestum responsum. Ibidem.M
Abbas Fundensis ad pedes Libertini humiliatus Ibidem
Libertini causa to.2.224.B
Libido.
Si per cordis munditiam libidinis flamma non extinguitur, frustra quælibet virtutes oriuntur to.1.126.K
Causa libidinis ex culpa prorumpit elationis to.1.151.G H
Libido ad perfectionem tendentibus arma voluptatis parat to.2.318.C
Libido mentem per multos modos obsidentis illicit to.2.320.A
Libido nihil est nisi ignis to.2.318.G
Libido more ignis succenditur. to.2.323.M
Libidinis aculei innumeri to.2.303.M
Libido super omnia vitia maiores menti ingerit tenebras to.2.321.E
Libidinum incitamenta perimuntur cum gulam domamus to.2.303.M
Libidinis victoria subita est, circunspectio cogitationis to.2.320.B
Libidinis fortia bella sustinemus dum in carne sumus to.2.318.C
Librari.
Non solum facta, sed & cogitata librantur to.1.145.C
Licita.
Multa de se licita sunt quę malè fieri possūt to.2.253.G
Lignum.
Lignum in panem mittere to.1.71.E
Lignum in sacra scriptura multipliciter dicitur Ibidem
Lilium.
Quid per lilia signetur to.1.140.L
Per lilia mundæ animæ designantur. tomo. 2.46.I
Lilia de candelabro prodeuntia, sunt merces prædicantium to.2.61.G
Lingua.
Linguæ incontinentia discordiam parit. tomo.1.26.C
Lingua cùm non restringitur semper ad deteriora descendit to.1.29.C
Confusio linguarum in ædificatione turris Babel to.2.120.F
Imperitus linguarum multas interdum patitur difficultates to.2.223.D
Linum.
Linum sacerdotium designat to.1.197.H
Lippus.
Lippus quis dicatur to.2.3.K
Lis.
Mos veterum in decidendis litibus. tomo.1. 127.K
Litera.
Quòd multa verba secundum literam accipienda non sunt to.1.16.I
Cùm ratio literæ deficit, ad mysticum recurrendum est seusum to.1.133.A
Litera tegit spiritum, sicut palea frumentum to.2.44.E
Liuigildus.
Liuigildus filium suū nec prece nec precio ad hæresim Arianam reducere potuit. tomo.2.34.A

Universidad de Deusto
Biblioteca

Liuigildus Arianum ad filium conuertendum misit Ibidem
Liuigildus moriens filium suum Richardum Leandro episcopo catholico commendauit Ibidem.B
Liuigildus filium suum Ermigildum vita priuauit Ibidem

Liuor.

Liuor vulneris quid sit to.1.137.L

Locus.

Loca arida quæ sint to.1.197.I
Loca humentia quæ sint Ibidem
Locum appetens indebitè superiorem, in vltimo est constituendus. tom.2.161.E
Loca quondam erroribus deputata possunt in diuinum cultum dedicari.to.2.167.G
Locum maiorem apud deum retinet,qui etiam est abiectioris vitæ. tom.2.194.E F
Loca, vel ordines, proximos deo nos non faciunt to.2.197.C
Loca dæmonum quæ sunt to.2.315.K
Locus certaminis est cor verbum dei audientis to.2.312.F
Locus iustorum bona conuersatio est. tomo.2.311.E
Locus prædicatoris non iacendi, sed standi officium habet to.2.272.A
Locus sanctæ ecclesiæ quis to.2.266.I

Locusta.

Locustarum natura to.1.186.C
Locustarum nomine Iudaïcus populus designatur Ibidem
Locustæ nomine lingua adulantis exprimitur Ibidem.D E
Locustæ nomine redemptoris nostri resurrectio designatur Ibidem.D
Locustarum nomine prædicatorum perfectio designatur Ibidem.E & seq.
Per locustam inanis gloria designatur. tomo.1.204.B

Longobardus.

Longobardus quidam apes furari paratus à dæmone coram Mena vexatus est. to.2.33.D
Longobardi ad spectaculum mortis Sanctuli læti aduenichant to.2.35.F
Longobardorum tyrannis Ibidem.K
De conuersione Logobardorum.to.2.161.I
De persecutione Longobardorum. tom.2.192.C
De pace facta cum Longobardis.t.2.213.K

Loquacitas.

Loquacitas inter epulas valde effrenis est. tom.1.1.K

Loqui, & loquutio.

Aliter deus ad diabolum loquitur,aliter ad deum diabolus to.1.5.I M
Aliter deus ad sanctorum animas loquitur aliter sanctorum animæ ad deum. Ibid. I & sequen.
Deus angelis loquitur,cum eis voluntas eius intima videnda manifestatur.Ibid.K
Loqui dei ad diabolum,est vias eius increpare Ibidem.M
Loqui in auribus amicorum. to.2.291.F
Loqui in auribus domini quid sit. tomo.2.288.L M & 291.F
Loqui diuina apt, etentes spiritu sancto statim docentur to.2.299.F
Loquitur deus ad diabolum quatuor modis to.1.5.M
Loquitur diabolus ad deum tribus modis. Ibidem.M & seq.
Stultè contra deum loqui quid sit. tomo.1.7.H I
Diuersitas loquendi to.1.13.D
Effrenatè loqui,cœpta effrenatius plerique exequuntur Ibidem.
Quanta humilitate debeat magistro loqui discipulus to.1.25.H
Quadrifaria loquentium varietas.tomo.1.48.A
Loqui cum deo, est orare humiliter.tomo.1.68.F
Examinandum est quid sit loquendum. tomo.1.42.L
Alij loqui dissimulant,alij recta audire contemnunt to.1.124.E
Coram deo loqui quid sit to.1.131.K
Ex synceritate loqui quid sit Ibidem
Ex deo loqui quid sit Ibidem
In faucibus loqui quid sit to.1.136.G
Quid sit dominum loqui de turbine.tomo.1.164.C
Dominus seruis suis loqui dicitur,cum per districtionem ne extollantur premit. Ibidem
Dominus seruis suis loqui dicitur, cum eos per compunctionem interiorem prouehit Ibidem
Quibus modis deus hominibus loquatur. Ibidem
Loqui nostrum quid sit to.1.191.H I
Loqui nostrum ad deum,quid sit.t.1.209.L
Loqui de deo, quietæ valde & liberæ mentis est to.2.74.D
Loqui non debet quis vnum in lingua, & aliud in corde habere to.2.178.D

Loquutio.

Differentia loquutionis angelicæ & humanæ to.1.5.I
Duo sunt genera loquutionum importuna generi humano to.1.42.C & seq.
Per linguam aperta loquutio designatur. tomo.1.43.A
Magnę virtutis laus est simplicitas loquutionis to.1.136.G
In omni loquutione attendēdę sunt circunstantiæ to.1.144.C
Duobus modis locutio diuina distinguitur tomo.1.164.C
Locutio incauta in errorem pertrahit. tomo.2.155.C
Vtilis est docti viri locutio to.2.202.G
Locutio dei externa & interna. to.2.272.F

Lora.

Lora ecclesiæ,sunt præcepta disciplinæ.tomo.1.182.I

Loth.

Loth à Petro laudatur,quia inter malos bonus erat to.1.1.E
Loth historia coniugium signat. tomo.2.15.E F
Loth in Sodomis sanctus extitit, in monte peccauit to.2.84.K
Loth in peruersa ciuitate iustus fuit,in mõte peccauit to.1.193.H

Lucas.

Lucas & Marcus quod scripserunt euangelium, non visu, sed auditu didicerunt. to.2.19.E
De Luca presbytero hæretico.to.2.204.C

Lucerna.

Lucernalumen in testa est to.1.80.B
Lucerna impiorum quando extinguitur. tom.1.90.B
Lucerna est sacræ scripturæ lumen.tomo.1.112.M
Quid lucernam ardere in nocte.to.1.129.D
Lucerna lux prædicationis dicitur. tomo.1.181.K
Lucernam sub modio ponere Ibidem
Lucerna sacram scripturam figurat. tomo.2.317.F

Lucifer.

Quid sit patrem producere Luciferum.tomo.1.174.I
Per occultum dei iudicium is qui electis est Lucifer, reprobis auditoribus fit vesper Ibidem.K
Lucifer in fine cum Michaele præliabitur to.2.124.M

Lucillus.

De deponendo Lucillo episcopo. tomo.2.210.C

Ludere.

Quid bestias in herbis ludere to.1.197.C

Lumbi.

In lumbis luxuria est to.1.77.B & 165.A
In lumbos ferire, est ad luxuriam pertrahere Ibidem
Lumbos mentis & carnis succingere.tomo.1.125.C D
Lumbos accingere quid sit to.1.165.A
Lumbi animam repręsentare possunt.to.2.138.C

Lumen.

Lumen in viis iustorum splendere. tomo.1.93.M
Lumen creatum nobis non lucet, nisi illuminetur à lumine non creato.to.2.63.M
Lumen magnum quid sit to.2.149.E
Lumen est cognitio dei Ibidem

Luna.

Luna ecclesiam totam significat. tomo.1.100.A to.2.77.D
Lunam incedentem clarè videre, quid sit. tom.1.128.I K
Lunæ proprium quid sit to.1.129.H
Luna defectũ carnis exprimit. to.2.98.G

Lupus.

Lupus quando dicitur super oues venire. to.2.105.I

Lutum.

Lutum pro iniquitate accipitur. to.1.169.D
Per lutum terrenarum rerum multiplicitas signatur to.1.206.M & seq.
Per lutum designatur desiderium sordidæ voluptatis Ibidem
Per lutum doctrina iniqua, sordidum sapiens Ibidem

Lux & Lucere.

Nos vno eodemq; contuitu lucem & tenebras intueri non possumus to.1.7.L
Multi in tenebris vitæ præsentis lucent.tomo.1.20.I
In luce dei nec tumultus concupiscentiarum, nec labor peccati,sed munditia est mentis & pacifica quies to.1.22.I K
Lux beatorum, locus est eorum. Ibidem.M

Lucis appellatione intelligitur prosperitas to.1.23.K
Lux miseris quomodo datur. Ibidem.
Humanum genus in luce intima creatum, per peccatum suum lumen conditoris perdidit. to.1.69.L
Lux post tenebras speratur. to.1.78.L
Lux nostra æterna patria est. to.1.97.I
Lux visibilis si incautè diligatur, à luce inuisibili cor cæcatur. to.1.128.K
Differunt lux viuentium, & lux morientiũ. to.1.142.G
Lux æterna,quæ deus est, quanto immutabiliter fulget,tanto penetrabiliter videt to.1.145.G
Lucem aduenire quid sit. to.1.158.M
Lux superbi est gloria vitæ præsentis.to.1.170.C
Lux sparsa quid sit. to.1.171.K.& seq.
Lucis nomine iustitia designatur.Ibidem.L
Lux à domino quæratur,non terrena dona. to.2.98.L
Lux gregis,flãma est pastoris. to.2.203.A
Lux diei plena est quando deus sanctis viris eloquitur. to.2.294.A
Lux diuina reprobos & fictos fugit. to.2.274.F
Lux operis non est quam non præcedat rectitudo intentionis. to.2.294.A
Lux in tenebras reprobis commutatur. tomo.2.307.F
Lux inaccessibilis & ineffabilis.t.2.297.L M

Luxuria & Luxuriosus.

Luxuria dicitur ignis dei. to.1.10.C
Luxuriæ conditio. to.1.39.M.40.A B
Luxuriosi cæcitas. to.1.98.B
Luxuria in corde frenanda est. to.1.125.B C
Malum luxuriæ aut cogitatione perpetratur,aut opere. Ibidem.C
Luxuria est ignis vsque ad perditionem deuorans. to.1.126.I
Luxuria omnia bona obruit. Ibidem.K
Luxuriæ damna. Ibidem.
Luxuria ex superbia nascitur. to.1.151.G H
Luxuriosi mens corrumpitur,si rebus transitoriis delectatur. to.1.154.M
Alia est luxuria carnis,alia est luxuria cordis. to.1.165.A
Remedium contra stimulos luxuriæ. to.1.178.H
De ventris ingluuie luxuria nascitur. to.1.189.H
Vterque sexus virtute diaboli luxuriæ infirmitate substernitur. to.1.193.K
Seminarium luxuriæ mulieribus in vmbilico dicitur esse. Ibidem.& to.2.104.M
Seminarium luxuriæ in lumbis inesse viris dicitur. Ibidem.& to.2.104.M
Læti ex propinquo habẽt luxuriã. to.2.8.C
Luxuriam fugere non prodest, si auaritiam sectaris. to.2.125.I
Luxuriæ proprietates per Amalech & eorũ bona designantur. to.2.318.G.& seq.
Luxuriæ parcit qui vel cogitationem turpem aut linguam non cohibet. tomo.2.318.G
Luxuria omnis in carne perfecte domanda est. to.2.318.H
Luxuria quãdo dicitur percuti. to.2.318.A
Luxuriæ inquinamenta deo valde odibilia sunt. to.2.318.B
Luxuria plus quàm cætera vitia diffamat. to.2.320.M
Luxuriosus iustitia dei proiicitur. tomo.2.318.B

Machabæi.

Machabæorum libri tempore Gregorij nondum erant canonici. to.1.114.H

Magdalena.

Maria Magdalena recipit amorem & perdidit culparum maculam. to.2.64.K
Magdalenæ conuersio. to.2.115.D
Magdalenam maxima amoris vis accendit. Ibidem.
Magdalena putans Christum hortulanum non errabat. Ibidem.K
Magdalena citò credens,minus nobis præstitit q̃ Thomas diu dubitans. to.2.119.A
Magdalenę pœnitentia fuit perfecta. to.2.123.B
Magdalena habuit septem dæmonia.Ibid.
Magdalena fuit in ciuitate peccatrix. to.2.195.G H
Magdalena vitam contemplatiuam tenebat Ibidem.
Magdalena typũ gessit ecclesiæ. to.2.203.E
Magdalenæ vocatio & electio. to.2.291.A

Magister.

Christus per magistros vitam iudicat plebium, sed per seipsum vitam examinat magistrorum. to.1.148.G
Magistri necessarij sunt infirmis. to.2.19.G

Magisterium.

Ne venire imperiti ad magisteriũ audeant. to.2.2.B C
Magna temeritas suscipiẽtium magisteriũ pastorale. Ibidem.
Quidã magisteriũ spirit' habẽt. to.2.19.G

Magmas.

Magmas interpretatur humilitas. tomo.2.306.F G

Magnus.

Magnus est qui æterna cõcupiscit.to.1.31.F
Qui magna agit, scit magna esse quæ agit. to.1.156.D
Magnum est soli deo seruire. to.2.284.K

Maledicere & Maledictio.

Quare Iudæi susceperunt maledictionem. to.1.17.A.
Maledictiones sacræ scripturæ quid significent. Ibidem.B C
Maledictionem sacra scriptura prohibet. Ibidem.G
Deus maledicit & maledicere homo prohibetur. Ibidem.
Effectus sequens ostendit quare quid maledictum fuerit. Ibidem.H
Quid sit maledicere diei natiuitatis suæ. Ibidem.I
Quid sit maledicere pulchritudini stulti. to.1.32.A B
An maledicere ex linguæ incuria,& non ex malitia,sit graue peccatum. to.2.31.F
An maledicere alicui sit graue peccatum. Ibidem.

Malitia.

Malitia remanentiũ meretur,vt hi qui prodesse possunt festinè subtrahantur. to.2.31.F

Malleus.

Malleus aliquando cœlestem percussionem designat. to.1.206.E
Malleus aliquando diabolum signat. Ibid.

Malus, Malignus, Malum.

Mali circa temporalium tumultus semper vacant. to.1.25.C
Mali facta meliorum non reprehendant. Ibidem.G
Maligni vocantur hypocritæ. to.1.50.K
Dissimulatio malorum. to.1.61.A
Quicquid malus excogitat aduersus alios, de se putat excogitari. to.1.74.D
Mali deo permittente iustos persequuntur. to.1.83.M
Malorum domos bonis dominus implet. to.1.92.C
Mali incorrigibiles aliquando sunt tolerandi. to.1.121.E
Mali rupto muro super bonos irruunt.Ibidem.M.& seq.
Malos bona imperfecta non adiuuant.to.2.16.G
Cur mali æternaliter puniantur.to.2.42.F
Mali non sunt timendi. to.2.279.M.& seq.
Tanto magis sunt tolerandi mali, quanto magis abundant. to.2.130.H
Malorum obtrectationes non sunt curandę to.2.194.I K
Mali non sunt familiaritate bonis coniungendi. to.2.231.G
Malus homo ab aliorum familiaritate est segregandus. to.2.234.D E
Mala à deo inflicta quæ sint. to.1.12.I K
Quos præsentia mala non corrigunt, ad futura perducunt. to.1.57.D
Firmi priusquam mala veniant,præuident. to.1.76.M
Plærique obtusi sensus ad malum sunt cæteris promptiores. to.1.84.D
Inuentores malorũ grauius in inferno torquebuntur. to.1.87.H
Malum timetur quod nondum susceptum est. to.1.95.G
Propheta non optat mala. to.1.97.M
Festina consolatio bonorum,est consideratus finis malorum. to.1.125.G
Malum nostrum est à primi parentis delicto. to.1.130.D
Malum bene & malè dicitur. to.1.134.C
Malis exterioribus interiora puniuntur.tomo.1.151.G
Malum sine substantia est. to.1.55.C
Mala quę agunt,homines,pensare contemnunt. to.1.160.M
Difficilius malum corrigitur, quod perfectionis etiam prosperitate fulcitur. to.1.204.L
Mala nostra solum nostra sunt. to.2.67.D
Mala non agere non sufficit, nisi etiam bona fiant. to.2.105.A
Malorum societas fugienda est præcipuè à prælato. to.2.226.D
Mala quę pro peccatis patimur bona & iusta sunt. to.2.289.D
Mala sunt magna quæ p primæ culpæ meritum patimur. to.2..287.F
Mali lugendi non sunt. to.2.324.F

Malum punicum.

Per mala punica fidei vnitas designatur. to.2.4.K
Per malum punicum ecclesia designatur. to.2.48.C
Mala punica quando dicuntur in Christi ecclesia germinare. to.2.52.A

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mala punica quid designent. to.2.155.E
Mancipia.
Ad libertatem perducãtur mancipia Christiana à Iudæis comparata. to.2.169.C
Pagana mancipia empta & circumcisa libertate donentur. to.2.189.K
Mandragora.
Mandragoræ virtutes perfectorum repræsentant. to.2.53.A
Manè.
A manè ad vesperam peccator succiditur. to.1.29.L.97.C D
Manè huius mũdi prosperitas, vespere aduersitas est. to.1.29.L
Manè dominicæ incarnationis aduentus. to.1.97.C
Manè multipliciter dicitur. Ibidem.
Manè aduentus iudicis dicitur. to.1.97.C
Manhu.
Manhu interpretatẽ quid est hoc. to.1.160.F
Manichæus.
Manichæorum error destruitur. to.1.57.I
Manichæus duo principia rerum posuit. Ibidem.I K
Manna.
Manna omne saporis delectamẽtum habebat. to.1.33.D
Manna esca gratiæ dicitur. to.1.120.K
Manna de supernis accipere. to.1.160.F
Manna est verbum dei. to.1.184.L
Mansio.
Quomodo multæ mansiones sunt in domo dei. to.2.40.I K
Deus in quorundam corda venit, sed mansionem non facit. to.2.120.B
Mansuetus & Mansuetudo.
Multi mãsuetè patiẽtes iniuriã, postea mãsuetudinẽ in malitiã vertunt. to2.9.E F
Mansueti iustitiæ æmulationem habere studeant. to.2.11.E
Mansueti sollicitudinem amplectant. Ibid.
Mansueti cùm præsunt sæpe torporem desidiæ patiuntur. Ibidem.
Mansueti homines, indignante deo, ad iracundiam prouocantur. to.2.224.C
Mansuetudo in Moyse. to.1.158.A B
Mansuetudinis ac patientiæ exemplum est Moyses. to.2.82.B
Mansuetudo cum fide quomodo imitanda. to.2.290.K
Manue.
Manue viso angelo contremiscit. to.1.28.G
Vxor Manue viso domino fit audax. Ibidẽ.
Manus.
Idem est in manu dei, & in manu diaboli. to.1.12.B
Contra deum manum tendere. to.1.74.H I
Manus designant operationes. to.1.36.K L
Manꝰ hostis, fortitudo est satanæ. to.1.41.G
Per manus opera designantur. to.1.56.D & to.2.50.A
Manus plagæ quid sit. to.1.94.E
Manus stringere quid sit. to.1.105.F
Manus dei quomodo dura dicit. to.1.122.M
Manum super os ponere. to.1.191.F
Manus sit munda quę aliorum curat diluere sordes. to.2.4.B
Per manus Christi opera eius nobis imitãda intelliguntur. to.2.50.H
Manus domini vnigenitus filius eiꝰ dicitur. to.2.56.E.72.G
Manus in visione, est virtus in contemplatione. to.2.77.D
Manus immunda tactu inquinat, non mundat. to.2.154.L
Manu vtraque vtitur, qui cœlestia & terrestria simul exercet. to.2.182.C
Manus domini est vnigenitus patris æterni. to.2.282.E
Manus domini est virtus diuinæ potestatis. to.2.279.I
Manus domini diuinæ est seueritas vltionis. to.2.305.D
Mappula.
De mappulis à monacho pro prędicatione acceptis. to.2.26.E
Marcellinus.
De Marcellino, Anchonitanæ ciuitatis episcopo. to.2.21.C
Marcellinus ignẽ æstuantẽ cõpescuit. Ibid.
Marcianus.
De mendacio Marciani episcopi nescièter dicto. to.2.221.I
Marcius.
De Marcio monacho de monte Marsico. to.2.31.I
Marci miraculum de aqua stillante in specum suũ, ad vsum quotidianum. Ibidem.
Diabolus in specie serpentis Marcium molestat. Ibidem.K
Marcius cum serpente triennio iacuit securus. Ibidem.
Marcius statuit nullã mulierẽ videre. Ibid.
Marcus.
Marcus euangelista ad Alexandriam à Petro apostolo missus est. to.2.192.D
Mare.
Mare viua in se corpora retinet, mortua reiicit. to.1.24.B
Mare carnalium corda diuersis cogitationibus fluctuantia signat. to.1.46.A
Deus est mari latior. to.1.62.D.& seq.
Mare dicitur mens hominis. to.1.71.K
Maris fluctꝰ dicunt mẽtis cogitationes. Ibi.
Mare præsens seculum designat. to.1.101.H 167.D
Mare secularium inquietudinem designat. to.1.108.G
Quid mare designet. to.1.167.I.&.170.H
Solus dñs ostiis mare cõcludit. to.1.168.A
Quomodo dominus terminis suis mare circundat. Ibidem.D
Profunda maris, inferni claustra dicuntur. to.1.170.D
Lingua maris est scientia doctrinæ secularis. to.1.199.D
Maris littꝰ seculi finẽ significat. to.2.103.L
Margarita.
Margarita quandoque latet in sterquilinio to.2.134.F
Maria.
Maria verba dei residendo audiens, vita contemplatiua est. to.1.36.K
Mariæ obumbratio. to.1.105.C
Maria virgo, & ancilla domini & mater fuit. to.1.110.D
Et quare sic dicatur. to.1.133.E.& seq.
Quomodo virtus altissimi Mariam obumbrauit. to.1.197.E
Maria Christum diademate coronauit. tomo.2.47.L
Mariæ sponsus ad eius nuptias non peruenit. to.2.117.B
Maria virgo, mons & domus dicitur. to.2.255.D E
Maria virgo per Ramatha designat. to.2.255.D
Maria virgo mons Ephraim dicitur. to.2.255.D E
Marinianus.
De infirmitate & medicamine Mariniani episcopi Rauennæ. to.2.243.D
Marsi.
De transitu diaconi ecclesiæ Marsorum. to.2.38.M
Martha.
Martha multis occupata obsequiis, vita actiua est. to.1.36.K
Martha, & Maria vtranque vitam figurant. to.2.58.A.79.I
Martyr.
Veri martyres non nisi in ecclesia fiunt. tomo.1.106.A
Martyrũ diuersæ pœnæ. to.1.194.A.& seq.
Duo sunt martyrij genera. to.2.33.F.126.L
Martyres pacis tempore. to.2.32.G
Sancti martyres præsentem vitam non despexissent, nisi certiorem animarum vitam subsequi scirent. to.2.37.C
Martyrum multitudo per Galaad designatur. to.2.48.A
Martyres & alij sancti fructus pomorum gerere dicuntur. to.2.49.B
Martyres charitate ardebant. to.2.53.I
Martyrem non facit pœna, sed causa. to.2.164.K
Nomina martyrũ, dies, loca & tẽpora passionum Romæ habentur. to.2.202.G
Martyrius.
De Martyrio monacho prouinciæ Valerię. to.2.23.B C
Martyrius panes in cineribus coopertos cruce digito signauit. Ibidem.
Martyrij monachi mirabilis deuotio. to.2.132.I
Masphat.
Masphat contemplatio dicitur. to.2.284.L
Masphath, speculatio interpretatur. to.2.301.C
Matrimonium.
Matrimonium dicitur castum. to.2.140.I
Matrimonium est inseparabile. to.2.173.K
Matrimoniũ non dissoluendum, nisi ex cõsensu p religionis ingressu. to.2.229.M
Matrona.
Matrona ob carnis vitium à diabolo correpta. to.2.22.F G
Matthæus.
Matthæus de terra sublatꝰ dicit. to.1.105.C
Matthæi vocatio. to.1.181.M
Cur Matthæus ad officium suum nõ est reuersus sicut Petrus. to.2.114.G
Matthæi vocatio. to.2..291.A
Matthias.
Quare Matthias duodecimum apostolorũ locum sortitus est. to.1.194.E
Mauricius.
De Mauricio imperatore cum filiis suis interfecto. to.2.239.M
Maurus.
Maurꝰ fuit discipulꝰ Benedicti. to.2.24.G
De ambulatione Mauri sup aquã. Ibidẽ.I
Maximianus.
De Maximiano Syracusanæ ciuitatis episcopo. to.2.34.M

Maximus.
De Maximi inquisitione. to.2.248.D
Medardus.
Priuilegium ecclesiæ sancti Medardi Suessionensis. to.2.251.C
Electio abbatis sancti Medardi Suessionen. solis monachis pertinet. Ibidem.D
Subscriptiones bullæ priuilegiorum sancti Medardi Suessionensis. Ibidem.H I
Mediator.
Nisi pro nobis interpellatio mediatoris intercederet, ab aure dei nostræ preces silerent. to.1.132.A
Mediator dei & hominũ. to.1.156.I.& seq.
Salutaris est mediator dei & hominum. tomo.2.141.H
Medicina.
Medicina aliquando similia similibus, aliquando contraria contrariis curat. to.1.139.H
Medicus.
Periti medici officium. to.1.143.F
Medici boni officium. to.2.135.D
Meditatio.
De supernorum meditatione. to.2.209.G
Mel.
Mel ex aëre desuper cadit. to.1.87.E
Mellitus.
Mellitus monachus præuidit diem mortis suæ. to.2.39.E
Membrum.
Membra diaboli sunt, qui ei peruersè viuẽdo iunguntur. to.1.13.L
Membra Christi fuerunt, qui à principio mundi pie viuendo crudelia passi sunt. to.1.14.B
Cur in deo membra corporis nominantur. to.1.83.E
Membrorum corporis officia. to.1.115.G
Membra ecclesiæ debẽt esse officio distincta, sed charitate coniuncta. Ibidem.
Non sentimus in nobis augmentum vel mutationem membrorum. to.1.145.L
Dum vnum membrũ inordinatè reficitur, aliud ad contumelias excitat. to.1.189.H
Omnia membra vnum fiunt eo quo sibi vicissim congruunt. to.2.9.H
Non aliter efficimur mẽbra Christi, quàm inhærendo deo. to.2.132.H
Membra omnia ad vitium inclinamus. tomo.2.138.C
Si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra. to.2.248.I
Menas.
De Mena monacho solitario. to.2.33.D E
Menas vrsos ferula de apibus suis fugauit. Ibidem.
Menas oblationem Cartherij in spiritu cognouit. Ibidem.E
Mendacium.
Mendacium sermonibus, sicut ædificiũ lapidibus fabricatur. to.1.68.G
Omne mendacium iniquitas est, & econtra. to.1.103.A
Aliquod est mendacium veniale. Ibidem.B
Mendacia veteris testamenti. Ibidem.C
Mendacium dicere peius est, quàm carnes comedere. to.2.170.F
Mendacium quàm graue sit peccatum. Ibidem.F G
Mens.
Ratio ad mentem rediens reprimit cogitationes. to.1.3.K
Mens plerunq; decipit, vt aut qualitate mali, aut quantitate boni fallatur. to.1.4.B
Mentis aditus tota virtute muniendus est. Ibidem.D
Pia mens cum se aduersa ab hominibꝰ perpeti conspicit, in diuinę gratiæ consolatione requiescit. to.1.6.L
Quantumcunq; mens ab hoste patiatur, rationis discretio semper ad animũ redit. to.1.10.C
Recta mens qualiter curas dispensationis terrenorum accipit. Ibidem.F
Caput cuiusque actionis præcipuum mens signat. to.1.11.A
Mens cum se in elationem erigit, quasi in tyrannidem erumpit. Ibidem.B
Mens diutius discussis rebus inuoluta, peruenire ad indiscussa præpedit. to.1.13.G
Mens iusti, arca testamenti. to.1.25.G
Mẽs reproba corã iudice turbat. to.1.26.L
Mens nunquam perfectè contemplatur, nisi prius à terrenorum desideriorũ tumultu sopiatur. to.1.28.E F
Mens ad cœlestia secreta eleuata contremiscit. Ibidem.E F
Humana mens per primum peccatũ lumen inuisibilium perdidit. Ibidem.L
Mens incorporea ex sua qualitate localis cognoscitur. Ibidem.M
Machina mentis, est vis amoris. to.1.36.I
Mens intus consilio carens foris anxia est. to.1.33.H
Mens quę cessat ad ea quæ supra se sunt inhiare, sub se indesinenter ruit. Ibidem.I
Prius mens ab appetitu terrenorum tergẽda, quàm ad arcem contemplationis erigenda. to.1.36.H
Mens peccati consuetudine cæcata nescit quò vadat. to.1.40.E
Carnales mentes præsentia diligunt. to.1.44.K
Mens cõcupiscentiis exterioribus occupata, igne diuini amoris nõ calet. to.1.49.B
Quæ perturbationes mentem nostram ab oratione impediant. to.1.54.A
Accusat mẽs ipsa quod ꝓpetrat. to.1.57.C
Mens fidelis aliquando dubietate mouetur. to.1.62.I
Mens nostra tabernaculum nuncupatur. tomo.1.63.D
Quò mens duriora tolerat, eò æternitatis præmia certius sperat. to.1.64.B C
Mens à luce veritatis exclusa, nil in se nisi tenebras inuenit. to.1.69.L
Mens fortis, leuiter surripiẽte vitio absorbetur. to.1.72.I
Vera lætitia mentis, creator est. to.1.73.B
Mens praua semper est in laboribus. to.1.74.D
Mentis intentio per faciẽ designatur. Ibi.K
Virtutibus ditatur cuius mentem inhabitat deus. Ibidem.L
Ecclesia prohibet infirmis mentibus alta perscrutari. to.1.92.G
Tanto altius ad deum pertingitur, quanto mens apud se verius humiliat. to.1.101.G
Perturbatæ mentes secularium, à sapientia alienæ sunt. to.1.108.L
Mens pro capite sumitur. to.1.112.M & to.2.104.F
Terrenæ mẽtes arbustis similes. to.1.116.K
Ad tumorem mẽtis virtutes interdum eleuant. to.1.126.K
Mens nescit veterascere per torporem, quę studet per desiderium semper inchoare. to.1.128.L
Mens prauis dilatata cogitationibus ventri pleno comparatur. to.1.137.L
Quomodo mẽs iueterata renouet. to.1.145.L
Cauendum est ne mens, dum extollitur, cadat. to.1.146.H
Concussa mens citius in portum spei se locat, si causas suas cũ deo subtiliter pensat. to.1.152.D E
Locus mentis & vnaquæque intentio cogitationis. to.1.156.B
Causa & origo instabilitatis mẽtis. Ibi.B C
Quomodo sanctis mẽtibus populi subigũtur. to.1.156.G
Mens nostra amore præsentis seculi prostrata dormitat. to.1.159.H
Deus duras mentes multipliciter terret. tomo.1.170.B
Nullus in aliena mente diuinorum incrementa seminum considerat, nisi ille qui creat. to.1.178.L
Quomodo bona in mente concipiuntur, & proficiunt ad partum. Ibidem.
Mens quæ apud se tota non est, seipsam cogitare non potest. to.1.184.A
Mens quanto ab exterioribus abstracta cõpescitur, tanto aucta in intimis inflammatur Ibidem.
Tanto tardius mens vitium deserit, quanto quod perpetrat nõ erubescit. to.1.195.M
Loca mentium mutauit ordo meritorum. to.1.196.K
Niũ mentis leuitas caueatur, cogitationum inconstantia non vincitur. to.2.12.B
Loca mentem non muniunt. to.2.68.K
Verecundæ mentes, & asperæ quomodo arguendæ sint. to.2.73.H.& seq.
Quomodo deus permittit vt cæcata mens in alia peccata labatur. to.2.24.B C
Quanto mens circa terrena plus satagit, tanto in cœlestibus minus videt. to.2.76.M.121.A
Quies mentis in hac vita perfecta esse non potest. to.2.80.B
Domum mentis preparet, qui dominum dignè recipere volet. to.2.120.B
Inter verba laudantiũ, vel vituperãtium, ad mentẽ semp recurrendũ est. to.2.223.G
Duris mẽtibus simul omnia abscindere impossibile est. to.2.234.H
Bonarum mentium est agnoscere culpam vbi culpa non est. to.2.253.E
Mentis electæ inimici sunt spiritus maligni to.2.263.M
Mens quomodo concipere & pãrere dicatur. to.2.263.I
Mẽs electa quare tẽtari ꝑmittit. to.2.303.H
Mens humana per ignorantiam tenebrosa est, per veritatem lucida. to.2.296.D
Mentis geminum remedium cõtra duplum diaboli bellum. to.2.303.H
Mentis eleuatæ ad lucem ineffabilem conditiones. to.2.297.I M
Mentes nostras regis imperio subiugamꝰ. to.2.299.I
Mensa.
Duæ mensæ vestibuli portarum, sunt fides & vita. to.2.93.B

Universidad de Deusto
Biblioteca

Per quatuor mensas exteriores quid designetur. to.2.93.H
Per interiores quid. Ibidem. E F. & fo. seq. K
Mensis.
Qui sint mēses anni benignitatis. to.1.20.B
Mensium nomine, dierum collectio signatur. to.1.44.C
Quomodo numerus nostrorum mensium apud deum est. to.1.71.B
Mensis multipliciter dicitur. to.1.112.L
Quid per menses designetur. to.1.179.B
Mensura.
Iuxta mensuram vniuscuiusque peccati cęcitas generatur. to.1.69.A
Mensura mensurarum quid designet. tomo.2.93.K
De mensura rusticorū iniusta. to.2.243.M
Mercenarius.
Mercenarij dies qui sint. to.1.44.B.& seq.
Mercenarius quāto distat à fine operis, tanto & à retributione mercedis. to.1.71.D
Mercenarius quis dicatur. to.2.6.D
Mercenarius quando fugere dicitur. to.2.105.K
Mercenarius in periculo ouium stare non potest. Ibidem.
Merces.
Merces duplex debetur vni nostro operi. to.2.107.L
Deus pro temporalibus actibus ęternā mercedem parat. to.2.181.B
Meridies.
Per meridiem ardor vitiorum exprimitur. to.2.45.B
Mereri.
Aliud homo per iustitiam meruit, aliud per gratiam accepit. to.1.107.M
Naturali ratione dē homini insinuat, quid agat, & quid mereatur. to.1.160.M
Nemo potest à deo mereri quod petit, qui hic noluit audire quod iussit. t.2.104.H
Meritum.
Superna gratia hominis meritum nō vt veniat, inuenit, sed postquam venerit facit. to.1.108.A
Deus hominum vitam interrogat ex sola qualitate meritorum. to.1.144.K
Nemo meritis deum præuenit. to.1.201.K
Iuxta meritum plebis deus solet prouidere de pastore. to.1.168.F
Merita & misericordia in quo differāt. tomo.2.151.G
Præter ecclesiam non est locus vbi merita crescant. to.2.258.H
Merita personarum pensanda sunt in electorum examine. to.2.315.G
Merulus.
Meruli monachi instante morte, vīsio. to.2.42.I
Messis.
Messis apertam designat operationem. to.1.81.B
Messis quid designet to.1.161.I
Messis ecclesiæ quæ est. to.1.116.E
Metuere.
Plærique deum non metuunt, quem videre non possunt. to.1.92.K
Michaël.
Michaël archangelus prælatus erat populo Iudææ terra remanenti. to.1.99.H I
Michol.
Michol Dauid saltātem ridebat. to.1.163.G
Miles.
Militum dei exercitium. to.1.188.E
Quomodo miles dei custodiatur. to.1.189.B
Miles dei omnium virtutum moderationi prouidet. Ibidem.E
Miles quidam Acheronta & campos Elisios vidit. to.2.40.M
De iniusta lege imperatoris, ne miles conuertatur. to.2.172.C
De milite qui ancillam dei de monasterio rapuit. to.2.247.G
Milites suos deus non deserit, sed victores facit. to.2.297.B
Milites apti & inepti ad prælium Christi. to.2.317.L M
Militia.
Militia est in hostes exercitium. to.1.43.C
Militia diuersa in peccata. Ibidē. D. & seq.
Militiæ cœlestis ordo. to.2.285.H
Millenarius.
Millenarius numerus pro vniuersitate solet intelligi. to.1.51.I
Millenarius non temporis quantitatem, sed qua ecclesia regnat vniuersitatem designat to.1.108.F
Millenarius numerus quid significet. to.1.132.L
Millenario numero perfectum tempus ecclesiæ designatur. to.1.193.L
Millenari⁹ quomodo perfect⁹ est. to.1.213.B
Millenarius numerus omnes numeros cōprehendit. to.2.48.D
Millenarius perfect⁹ est numer⁹. to.2.54.C
Millenarius numerus summā perfectionis insinuat. to.2.306.D
Minæ.
Minæ maiorum humiliter ferendæ sunt. tomo.2.314.M
Ministrare.
Qui sint qui domino ministrant. to.2.96.I
Qui ministrat fideliter aliena, monstrat q̄ bene dispenset propria. to.2.168.K
Ministrare domino in laborem prędicationis pergere est. to.2.174.K L
Minister.
Ministri altaris sedis apostolicę cantare nō debent. to.2.251.K
Nullus secularis ad dei ministerium assumatur, nisi prius fuerit sufficienter probatus. to.2.252.A
Ministri prius debent inspici quàm consecrari. to.2.284.A
Ministerium.
Nemo innocens debet ab ordinis sui deiici ministerio iniustē. to.2.154.F
Qui vnicū nō rite potest exequi ministeriū, ad duo non censetur idoneus. to.2.173.H
Nullus debet ad ecclesiæ ministerium, nisi exercitatus ordinari. to.2.199.L
De ministeriis ecclesiasticis recipiendis. to.2..206.D E
Ministerium deo debitum. to.2.274.K L
Minor.
Quicquid à minoribus voluptuosē agitur, à maioribus cohibetur. to.1.7.B
Oppressiones minorū à maioribus in Sardinia. to.2.222.F
Mirabilia.
Mirabilia dei inscrutabilia sunt. to.1.32.L
Mirabilia dei in producendis arboribus. to.1.33.A
Mirabilia dei in deserto. to.2.262.B C
Miracula.
Miracula dei naturalibus effectibus comparata. to.1.23.M
Miracula diuina consideranda sunt, & non discutienda. Ibidem.
Quare Christus miracula in die faciebat, & in nocte orationibus in monte vacabat. to.1.36.C
Qui inuisibilia despiciunt, visibilib⁹ miraculis moueri aliquādo possunt. t.1.152.A
Miracula sanctorum insensibilitatis nostrę tenebras illustrant. to.1.158.E. & seq.
Primitiua ecclesia miraculorū adiutoriis indiguit. to.1.159.M. & to.2.119.D
Quidam dei miracula iacentes considerāt. to.1.162.A
Miraculis sanctorum fracta est violētia tyrannorum. to.1.167.D
Miracula aliquando ex potestate, aliquando ex postulatione fiunt. to.2.27.H
Miraculum ex potestate factum. Ibidem.
Qui deo familiarius seruiunt, aliquando mira ex potestate facere possunt. Ibid. I
An maximum sit omnium miraculorū, animam ad corpus reuocare. to.2.32.C D
Vtrum mai⁹ miraculum suscitatio Lazari, an conuersio Pauli. Ibidem.
Maius est miraculum prædicationis verbo atq; orationis solatio peccatorē conuertere, q̄ mortuum suscitare. Ibidem.
Per miracula sanctorū probat Grego. animam immortalem. to.2.37.D
Miracula sanctorum sententias comitatur. to.2.60.K
Miraculorum effectus. to.2.99.K
Miracula non omnes videntes conuertunt. to.2.312.A B
Miracula sacerdotalis dignitatis. t.2.289.F
Miraculum à deo est quod sine homine facit deus. to.2.312.B
Miracula facere quare permissum sit sanctis prædicatoribus. to.2.99.K
Miracula ex assiduitate vilescūt. to.2.117.F
An signa miraculorum sint necessaria ecclesiæ. to.2.119.C
Miracula sanctitatem ostendunt, sed non faciunt. Ibidem.F
Nemo de miraculorum gratia gaudeat. tomo.2.232.H I
Miraculum à deo, & quasi à deo differunt. to.2.312.B C
Misereri.
Misereri volens proximo, sibipsi prius debet misereri. to.1.115.A
Miseria.
Quanta sit miseria mutabilitatis humanæ. to.1.47.F
Miseria ad dolorem pertinet. to.1.59.H
In æterna miseria nullum est impiis effugium. to.1.64.E
Miseria vitæ hominis. to.1.70.H
Miseria humana ex carne propria. to.1.119.I K
Miseria & labor animæ labentis in peccatum. to.1.142.E
Misericordia.
Misericordia dei, est summum solatiū mœstorum. to.1.11.C
Post mortē misericordia nulla. t.1.45.C D
Sine dei misericordia, nemo posset dæmonum tentationibus resistere. to.1.57.G
Vita sine

Vita sine misericordia dei non valet. to.1.58.B
Largitas misericordiæ diuinæ, qua tantam homini post culpam confert gloriam. to.1.72.F
Dei misericordia illius obliuiscitur, qui ei⁹ iustitiam fuerit oblitus. to.1.98.A
Ad misericordiam exhibēdam duo requiruntur. to.1.115.B
Opera misericordiæ cū benignitate & hilaritate debent fieri. to.1.127.F
Opera misericordiæ in quo consistant. Ibidem.G H
Qui dat & non dimittit, nullam misericordiam facit. to.1.130.K
Opera misericordiæ. Ibidem.& to.2.84.I K.&.255.G H
Misericordia dei in peccatores. to.1.170.A to.2.15.I K.125.H
Aliud est pro peccatis misericordiam facere, aliud pro misericordia facienda peccare. to.2.13.C
Misericordes quomodo sint admonendi. to.2.12.G
Misericordiæ dei vis in peccatores. to.2.55.K L
Per scientiam charitatis, misericordia discitur. to.2.71.K
Diuinam misericordiam non intelligit, qui suæ misericordiæ memor non est. to.2.87.M
In fonte misericordiæ multi loti sunt. to.2.92.K
Misericordia conditoris nostri est immēsa to.2.116.D
Ineffabilis. to.2.149.I
Misericordia superat omnem legem. to.2.124.A
Misericordiæ tempus nemo perdat. Ibidem.& 134.C
Misericordia, & miseratio, differunt. to.2.140.B
Misericordia quid sit. to.2.141.L
Et de ea plura. to.2.195.G
Misericordia dei est benignissima. to.2.143.G
Memoriale dei, est sua misericordia. to.2.145.H
Lex dei, misericordia est. to.2.148.M
Disciplina & misericordia separari nō debent. to.2.155.L
Misericordiæ opera & hic iuuant, & in futuro præmiant facientem. to.2.168.C D
Misericordia dei quàm magna sit. to.2.227.G H
Misericordia dei quomodo facilè meretur. to.2.281.G
Missa.
Missæ non debent prohiberi celebrari in monasterio. to.2.154.A
Missa quotidie in veneratione omnium sanctorum Romæ celebratur. to.2.202.G
Ratio de missæ ordinatione. to.2.210.E F
Missio.
Nissio in diuinis, quid sit. to.2.116.H I
Mittere.
Qualiter intelligatur, mitto vos sicut misit me pater. Ibidem.
Modestia.
Modestiæ exēplum est Dauid. to.2.82.B C
Modestia hominis impellit alios ad eum diligendum. to.2.152.M
Mœchus.
Mœchus græcè, dicitur adulter latinè. tomo.1.126.H.
Mœnia.
Mœnia & munitiones à Iudæis domin⁹ abstulit, & gentibus tribuit. to.1.67.I K
Mœrens.
Deus sospitate mœrentes erigit. to.1.33.D E
Mœrere non quomodolibet, sed affectuosissimè flere est. to.2.313.K
Mœror.
Mœror cōfessionis vocem excutiat, necesse est. to.1.45.K
Tres sunt vices quibus quilibet homo anxietate mœroris afficitur, & post mœrorem ad lætitiam reuocatur. to.1.141.G
Mola.
Per molas diaboli, occultæ eius insidiæ intelliguntur. to.1.115.L
Quid sit molas diaboli frangere. Ibid. L M
Per molā asinariā, quid significet. to.2.2.F
Molestia.
Quare deus nos molestiis aliquando exercere permittit. to.1.173.K
Molestia corporis, magna est salus cordis. to.2.10.E
Monachus.
De monachis qui extra cellam comederāt. to.2.25.G
De monacho qui de monasterio discedens, draconem inuenit. to.2.27.B
Monachus in terra sepultus, manere nō potuit, donec dominicum corpus super pectus poneretur. Ibidem.
De monacho à dæmone liberato. Ibidem.F
Monachus qui in terra possessiones quærit, monachus non est. to.2.30.L
De monacho ex monte argētario, qui mortuum suscitauit. to.2.32.A
Quidam monachus ex altari puluere acceptо, post longam orationem, mortuum suscitauit. Ibidem.C
Monachus quidam ab abbate suo petiuit facultatem sibi fodiendi sepulchrum. Ibidem.M & seq.
Monachi suspensi ad arborem, canebant. to.2.38.K
De duobus monachis Valentij abbatis. Ibidem.
Quidā monachus quia ieiunare fingebat, in morte à dracone deuorat⁹ est. to.2.41.I
Monachi vagi sunt ad monasterium reducendi. to.2.157.D
Item profugi. to.2.179.I
Qui à clericatu in monachicam conuersionem venerit, non licet pro nutu resilire. to.2.157.E
Monachi non transeant de monasterio ad monasterium, sine abbatis licentia. Ibid.
Monachi faciendi non sunt in monasteriis in insulis cōstitutis, ante decimum octauum annum. to.2.159.A
Monachi litigiis forensibus impediri non debent. to.2.160.C
De monacha quæ ad lapsum adulterij ducitur. to.2.173.D
Monachis non licet facere commatres. tomo.2.176.L
Monachi possunt trahi ex monasterio ad officium episcopi. to.2.189.C
Monachi in presbyteros parœciales ordinari possunt. Ibidem.
Ne monachi contra abbates ab episcopis defendantur. to.2.197.M
De libertate & priuilegiis monachorum. to.2.201.D E
De monachis Surentinis. to.2.220.E
De cohabitatione monachorum & mulierum. Ibidem.G.& seq.
Monachus tonsurari non debet ante biennium suæ conuersionis. Ibidem.K
Monachorum mores. to.2.225.L M
Quidam monachus pro furto à dæmone vexatus. to.2.228.M
Cuidam monacho fugienti, canis niger apparuit. to.2.229.A
Quidam monachus fugere volens, à dæmonio arreptus est. Ibidem.
Peculiaritas non conuenit monacho. to.2.236.H I
Monachus solus ire non præsumat. Ibidē.
Monachus peculiaritati studens, non debet fieri abbas. Ibidem.K
Monachus qui solus ambulat, non rectè viuit. Ibidem.
Monachus qui regulam tenere nescit, alios non poterit eam facere tenere. Ibidem.
Habitus monachi, designat contemptum mundi. Ibidem.
De monachis Capreæ insulæ. tomo.2.245.G
De monachis fugitiuis restituendis. to.2.249.C
Monasterium.
De dispositione monasterij per visionē habita. to.2.26.I
In monasterio recludātur monachi vxoribus sociati. to.2.157.E F
Res eorum qui ex clero labuntur, simul cū ipsis monasterio tradantur. to.2.158.C
Mulieres circa monasteria monachorum non maneant. Ibidem.M
Pueri ante octodecim annos, in monasterio non suscipiantur. to.2.159.A
Lex iniusta est, vt miles in monasterio non suscipiatur. to.2.171.H
Debitis grauatus, in monasterio recipi non debet. Ibidem.I
Res à monasterio ablatæ reddantur cum fructibus & accessionibus. to.2.172.M. & sequen.
Mulieres monasteria frequentare non debent. to.2.276.L
Monasteria nec clericorum nec laicorum debent fieri habitacula. to.2.177.C
Monasteria nō debent clericis secularibus dare. Ibidem.D
Congregatio monasterij, non episcopus, aut alius extraneorū, abbatem instituat. to.2.183.K
De contentionibus monasteriorum terminandis. to.2.198.D
De consecrando monasterio. to.2.200.B
Res monasterij non sunt segregandæ. to.2.203.C D
Ad habitum redire cogatur, & recludatur in monasterio, quæ religiosam vestem abiecit. to.2.200.E
Non sunt bona monasterij minuēda. to.2.201.E
Nec auferenda. to.2.222.G H
Post monasterij ingressum, nulli relinquitur licentia testandi. to.2.204.E

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ne milites in monasterio virginum hospitentur. to.2.214.D
Monasteriorum bona, nulli debent cõcedi. to.2.218.M
De monasterio Romano cõsecrando. to.2.219.B
Monasteriorum esse debent quæcunq; per abbatem acquisita. to.2.218.M
De infractione monasterij sancti Archangeli. to.2.219.K
De vnitate monasterij Gazareñ. ad Neopolitanum. to.2.222.F G
De monasterio construendo. to.2.225.L M
Monasterium monachorũ non rite fit iuxta monasterium religiosarum.to.2.226.M
Difformatio monasterij. to.2.230.L
Peculiaritas à monasterij monachis prohibeatur. to.2.236.K
Coniunctio duorum monasteriorum. to.2.240.F
De monasterio sanctæ Mariæ Augustuduneñ. to.2.241.H
Monasterium sancti Medardi Suessioneñ. est ca ut omnium monasteriorum Galliæ. to.2.251.E

Monialis.

Monialis per lactucæ morsum, arrepta est à diabolo. to.2.20.E
Monialis sepulta in ecclesia semiusta apparuit. to.2.43.B
Moniales ex præcepto dei, in necessariis sunt subleuandæ. to.2.154.I
Monialibus se carnaliter commiscẽtes clerici, officio priuentur: laici excommunicentur. to.2.173.D
Moniales velari ante annum ætatis suæ sexagesimum prohibentur Ibidem.I
Moniales in coniugium ducentes, excommunicentur. to.2.252.C

Monos.

Monos,latinè dicitur vnus,vnde monachus to.2.259.C

Mons.

Montium nomine, prædicantium altitudo designatur. to.1.51.L M
Montes dicuntur,huius seculi potẽtes. to.1.107.E
Radices montium, dicuntur cogitationes superborum Ibidem.
Montes pascuæ qui sint. to.1.180.H. & fo.seq.L
Montes pluraliter multipliciter dicitur.tomo.1.196.M.& seq.
Mons dei testamentum exprimit. Ibidem.
Mons sanctam designat ecclesiam. Ibidem.
Mons dominum designat Ibidem.
Mons singulariter multipharie dicit. Ibid.
Mons angelum apostatam designat. Ibidẽ.
Mons designat hæreticum. Ibidem.
Montes prophetarum & apostolorum designant celsitudinem Ibidem.
Per montes secularium potestatum tumor designatur. Ibidem.
Herba montium est,voluptas superborum. to.1.197.B
Mons vel collis,superbum designat. to.2.110.M

Monophisitæ.

Monophisitarum conuersio. to.2.239.G

Mores.

Diuersa morum genera. to.1.176.C D
Non omnes par morum qualitas astringit. to.1.176.B
Qualitas morum, permutat ordinem personarum. to.2.7.M

Mori.

Nemo alio in tẽpore mori potuit, nisi ipso quo moritur. to.1.93.A
Mori dominꝰ pro inimicis venit.to.2.117.L

Mors.

Nos pœna duplæ mortis astringimur. tomo.1.54.L
Mors exterior animam à carne,interior verò animam à deo diuidit. to.1.59.H
Mors peccatum est, quod animam occidit. to.1.80.I
Præsens mors,est pœna peccati. to.1.47.K
Vmbra mortis, est obscuritas diuisionis. to.1.59.H
Fit miseris mors sine morte. Ibidem.M
Redemptor noster suscepit mortẽ, ne mori timeremus. to.1.84.I
Post mortem, nulla est absolutionis facultas. to.1.98.A
Declaratio tertiæ vicis quæ est mors. to.1.142.C
Quid cõsiderandum sit instante morte. Ibidem.E
Appropinquante morte cuiuslibet anima non immeritò terretur.Ibidem.E & seq.
Nemo post mortem, ad iudiciũ reduci potest. to.1.145.G
Corpus nostrum debet nos incitare ad mortis considerationem. to.1.204.H.& seq.
De morte viri dei,qui missus Bethel fuerat to.2.38.M
Morti cui pastor non contradicit, adiungitur. to.2.73.E
Morte non eripitur, quod pro æterna vita agitur. to.2.118.B
Fructus dei à morte incipit. Ibidem.
Mortis nostræ hora, quantum sit timenda. to.2.132.F G
Mortalitatem & passibilitatem, nemo euadere poterit. to.2.137.H
Quòd quidam,ne in morte timeant,reuelatione roborantur. to.2.42.I
Portę mortis,sunt sensus nostri.to.2.144.E
Mors quid sit. to.2.150.H
Mors animarum tolerabilior est, quoniam mortalis cõditio id exposcit.to.2.153.M
Mors duobus modis accidit. to.2.187.L
Quanto quis morti proximior fit, tãto sollicitior atq; timidior effici debet. to.2.203.H
Qui mortis vrgentur periculo,viaticũ non negetur. to.2.210.D

Mortificare,& Mortificatio.

Mortificemus nos si viuere velimus. to.2.152.C
Mortificantes seipsos,quasi effodiẽtes thesaurum quærunt. to.1.24.D
Mortificationis suipsius effectus.Ibidẽ.E F
Mortificatio carnis facienda. to.2.299.A

Mortuus.

Quid per tres mortuos à Christo suscitatos designetur. to.1.21.D E
Mortui sepeliunt mortuos. Ibidem.D
Mortui non sentientes, pro nescientibus ponuntur. to.1.104.C
Quibus modis morientes aliqua prædicũt. to.2.39.C
De mortuo suscitato. to.2.27.I K
Mortuus balneanti famulabatur.to.2.43.E
Mortuorum corpora olim lauabantur. tomo.2.131.D
Nobiles morientes multi conueniunt. Ibid.
Mortui non prohibeantur sepeliri in monasterio. to.2.153.M

Motus.

Motus carnis nobis pacem cum deo faciũt. to.1.35.I K
Robusti sunt motus cordis, cùm nulla nisi quæ virtutis sunt,sentiunt. to.1.156.E
Motus diuinus. to.2.273.C
Motus quibus dæmones nostra corda pulsant sciri non possunt omnes. tomo.2.307.A
Motus carnis quomodo in fugam vertitur. to.2.304.A B
Motus carnis quomodo sint dispergendi. to.2.324.A B
Motus carnis quomodo frenandus sit.to.2.324.A

Moyses.

Moyses in Pharaonem. to.1.41.I M
Moyses quare terram promissionis ingredi non potuit. to.1.53.H.&.232.I K
Quare Moyses cum populo loqueretur,faciem suam velabat. to.1.107.I
Moyses deum in imagine vidit. tomo.1.110.H I
Moyses septuaginta viros pro se ad populum constituit. to.1.115.G
Moyses descendens de monte, occidit viginti tria milia hominum. to.1.118.B
Moyses exemplum misericordiæ cum seueritate erga subditos ostendit. Ibidem.B C
Moyses in Aegypto vocem domini non audiebat, sed in deserto plenè audiuit. tomo.1.137.H
Quomodo Moyses renitente Pharaone Israëlitas etiam inuitos de Aegypto extraxit. to.1.150.L
Moyses,& nubes & tẽtorium dei factus est. to.1.158.E
Moyses in deserto pascens gregem, domino humiliter obedit. to.1.212.B C
Moyses vtranq; vitam exercebat. to.2.5.A
Moyses pro diuinis secularia aliis commisit. Ibidem.M & seq.
Moyses Obab cognatum suum adulatione exhortatus est. to.2.11.L
Moyses caruit magistro. to.2.18.G
Moyses plusquam Abraham in sciẽtia dei eruditus est to.2.83.H
Moysi miracula. to.2.232.I
Deus culpam Moysi longo tempore seruauit puniendam. Ibidem.K
Moyses plenus spiritu erat. to.2.324.I
Moyses quomodo facie ad faciem deum alloquebatur. to.2.297.M.& seq.
Moysi miracula. to.2.262.A B.& seq.

Mulier.

Diabolus ex primo hoĩs lapsu nouit quòd docere mulier recta nesciret. to.1.12.G
Sensus prauæ voluntatis, non autem sexus, mulieribus in vitio est. Ibidem.M
Mulier pro sexu & infirmitate ponitur. tomo.1.70.G
Mulier dicitur mens infirma & indiscreta. Ibidem.H
Mulier primam viro iniustitiam intulit. tomo.1.73.K
Quid significet mulier,quæ filiũ dormiendo suffo-

do suffocauit to.1.126.E.& seq.
Mulieres olim inter viros hereditatem non sortiebantur. to.1.213.I
Mulier à diabolo correpta,maleficis offertur curanda. to.2.22.G
De insana muliere in specu sanata. tomo.2.28.G
Deuoti cum mulieribus habitare non debent. to.2.29.I
Mulieres dominum viderũt, quæ cum aromatibus venerunt. to.2.112.D
Mulier viro propinauit mortem,mulier viro nunciauit vitam. to.2.116.A
Mulieris religiosæ optima indicia.tomo.2.134.D
Mulier absque viri cõsensu monasterio deputata, ad eius consortium non prohibetur redire to.2.176.B
Mulieres monasteria virorum non intrent. Ibidem.L
Mulieres non fiant monachorum commatres. Ibidem.
Mulieris stulta petitio. to.2.195.H
Mulieribus cohabitare episcopus non debet. to.2.207.A B
De muliere religiosa violenter viro conuncta. to.2.216.H
Mulier prægnans & puer natus, potest baptizari. to.2.253.B
Mulier quãto tempore post partum ab ingressu ecclesię abstinere debet.Ibidẽ.C
Mulier mẽstrua patiens,ab ecclesiæ ingressu non prohibetur. Ibidem.D

Multiloquus.

Multiloquus iustitiæ rectitudinem tenere non potest. to.1.42.D
Multiloqui quomodo sint admonendi. tomo.2.10.M

Mundari,& Mundus.

Prius mundentur,per quos aliorum peccata mundantur. to.1.81.M
Mundus debet esse à vitiis, qui aliorum culpas arguit. to.2.42.B
Qui per se mundus est, mundare præualet immunda. to.1.70.L

Munditia.

Qui cordis munditiam nõ appetit, munditiæ authorem à se repellit. to.1.125.E
Munditiæ exemplum est Enoch. to.2.82.A

Mundus.

Mundus quomodo cuipiam est crucifixus. to.1.24.A
Mundo quomodo quis crucifixꝰ est. Ibidẽ.
Mundi contemptus & amor. Ibidem.A B & to.2.99.I.& seq.&.118.L.134.G.196.G.219.K
Quomodo perfectè moriendum est mundo to.1.24.D
Quidam mundi actiones fugiunt,sed nullis virtutibus exercentur to.1.28.D
Hic mundus ex sensibilibus & insensibilibꝰ constat. to.1.32.L
Qui mundum deserunt, ad exteriora officia prouehi non debent. to.1.49.L
In mundo nihil fit quod deus non fecerit. to.1.52.H
Mundus tot floribus, quot hominibus plenus est. to.1.70.I
In mundo raritas bonorum est, & multitudo malorum. to.1.91.G
Vilis deo est mundus præsens. to.1.107.G
Origo mundi to.1.165.D
Quare datur huius mundi prosperitas. tomo.2.14.M
Quomodo vnus homo, totum simul mundum videre queat. to.2.28.D
Mundus est despiciendus. to.2.35.L
Ager est hic mundus. to.2.52.M
Quatuor mundi partes. to.2.57.M
Infirmitas huius mundi. to.2.75.I
Quanto mundus ad extremitatem ducitur, tanto nobis æternæ scientiæ aditus largius aperitur. to.2.83.I
Contemptus mundi, & eorum quæ in eo sunt. to.2.99.F
Ex ruina mundi prope esse agnoscitur regnum dei to.2.98.B
Mundi fructus ruina est. Ibidem.
Mundi mutabilitas. Ibidem.C
Mundus non est amandus. to.2.99.I
Mundus quare describitur Christo nascituro. to.2.101.L
Mundus varias habet ætates. to.2.109.L
Totus mundus martyribus plenus est.to.2.118.A
Mundum totum lucrari,& se perdere,nihil proficit to.2.122.F
Princeps huius mundi habet aliquid in omnibus qui in peccatis concipiuntur. to.2.132.G
Signa aduenientis finis mundi. to.2.233.D

Mundani.

Omnes mundani eorum quæ agunt memoriam relinquere conantur. to.1.68.L
Mundani omnem præsentis vitæ copiam, inopiam deputant. to.1.128.L

Munus.

Tres sunt acceptiones munerum. to.155.M
Quid sit munus ab ore & à manu recipere. to.1.75.G
Exteriora munera ex interna cordis mundi tia condiuntur. to.1.130.L
Munera in cõferendis ordinibus, vel nuptiis,non conferantur. to.2.175.A
Munera quæ dantur non respicit deus, sed à quo dantur. to.2.217.I
Spiritualia munera inferiorum ad superiores. to.2.301.D
Munera superioribus debita.to.2.302.D E

Murena.

Murena piscis est. to.2.45.F

Murenula.

Murenulæ dicuntur iuaures. Ibidem
Per murenulas,sancta scriptura designatur Ibidem.

Murmurantes.

Contra prælatos murmurantes,contra deũ murmuramus. to.2.250.K
Murmuratores dicuntur intrare in iudiciũ cum deo. to.2.150.D

Murus.

Murus interdum munitio est disciplinæ. to.1.121.M

Musa.

De transitu Musæ puellæ. to.2.38.F
Musa virgo beatam virginem in transitu vidit. Ibidem.

Musca.

Musca huius mundi insolentes significat. to.1.108.H

Mutabilitas.

Mutabilitatem huius vitæ, sanctus quisque perire desiderat. to.1.17.I

Mutus.

Muti qui dicantur. to.1.91.D

Myrmicaleon.

Myrmicaleon animal. to.1.27.A D

Myrrha.

Myrrham adhibere membris nostris debemus. to.2.45.G
Myrrha quid designet. to.2.47.C

Myrtus.

Per myrtum qui designantur. to.2.111.I

Mysterium.

Diuinæ virtutis mysteria, quæ intellectu comprehendi non possunt,fide veneranda sunt. to.2.91.K
Mysteria nostræ redemptionis. to.2.46.D

Naama.

Naama interpretatur decor. to.1.14.M

Naaman.

Naaman Syrus in Iordane sanatus. to.1.41.K

Naas.

Naas interpretatur serpens. to.2.302.G

Nabuchodonosor.

Nabuchodonosor propter superbiã in irrationale animal conuersus est. to.1.25.A.to.2.2.I
Nabuchodonosor propter superbiam iectus est à regno. to.1.208.I

Nardus.

Nardus frigus gustata expellit,& membrũ calefacit. to.2.45.F

Naris.

Narium nomine fatuitas designatur. to.1.186.G H
Quare redemptoris nostri spiritus in naribus esse dicitur. Ibidem.H
Narium nomine diaboli insidiæ designantur. Ibidem.
Narium nomine præscientia designatur. Ibidem.H I
Quomodo gloria nariũ dei terror est. Ibidem.H
Narium nomine spei nostræ cogitationes exprimuntur. to.1.188.H
Per nares insidiæ designantur. to.1.199.F

Nasa.

Nasæ Iudæi pœna. to.2.169.B

Nasus.

Paruum nasum habens, non admittitur ad offerendum deo. to.2.3.H I
Nasus grandis & tortus,quis dicitur. Ibidem.I
Nasus prædicatores repræsentat.to.2.52.F

Nathan.

Nathan in Dauid. to.1.41.I M
Nathan duré Dauid de adulterio increpauit. to.2.73.F
Nathan propheta,Dauid correxit. to.2.139.K

Natiuitas.

Ineffabilis vnigeniti natiuitas. to.1.137.E F
Superstitio astronomicarum natiuitatum. to.1.199.D

Natura.

Natura diuina à mente inhiante sine aspectu cernitur,sine voce auditur,sine motu suscipitur. to.1.28.M
Natura diuina vbiq; præsens est. Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sola natura diuina immutabilis est to.1. 29.H
Natura nostra facta est extra naturam.to.1. 44.I
Quomodo ex natura corrupta & mala cõsuetudine curæ oriantur to.1.79.A
Periculum circa necessitates naturales tomo.1.119.K
Natura omnes homines æquales genuit. to.1.127.A
Ea sumenda sunt,quæ naturæ necessitas requirit to.1.180.E
Studium naturæ humanæ Ibidem.M
Natura omnes homines æquales genuit,sed alios aliis culpa postponit to.2.5.C
Status naturæ lapsæ to.2.135.B C
Infirmitates naturæ to.2.253.D
Quicquid in hac mortalitate patimur, ex infirmitate naturæ est Ibidem.
Natura nostra in Adam facta infirma,facta est in Christo valida to.2.254.L
Natura humana ad perferẽdas erumnas in hoc seculo est ligata to.2.309.C

Nauis.

Per nauem Petri,ecclesia designatur to.1. 100.M
Nauis aqua plena ad portum peruenit.to.2. 35.A

Nazaræi.

Quare Nazarei capillos nutriebant to.1. 11.B
Nazareorum nomine continentium & abstinentium vita signatur to.1.196.A

Neapolitanus.

Annona Neapolitana subtracta.to.2.220.F

Nebula.

Quid sit dominum in nebula loqui to.1. 175.D.& seq.

Necessitas.

Omnis necessitas ferrũ vocatur to.1.88.A

Negligens.

Negligẽtes vix saluari possunt. to.2.281.G

Negligentia.

Negligentia sæpe de virtute facit peccatum to.1.13.E
Negligentia est causa excessuum, & incurrit in ea quæ cauenda sunt to.2.207.A
Negligẽtia ecclesiasticæ solicitudinis animabus nocet to.2.248.E

Negociatio.

In negociationem ire quid sit to.2.130.C

Neophytus.

Quis dicatur neophytus tomo.2.185.B. &.214.M
Neophytus non ordinetur to.2.214.G
Neophyti in gradu prohibito iũcti, nec separandi sunt,nec sacra communione priuandi to.2.252.I

Nescire.

Qui interna nesciunt,de malis exterioribus desperant to.1.76.C
Aliud est nescisse,aliud scire noluisse.to.1. 89.I
Nescire ignorantia est, scire noluisse superbia est to.1.147.K
Nescire dominum to.2.275.I.& seq.

Nestorius.

Nestorius hæreticus, in Chalcedonẽ. synodo est denunciatus to.2.208.M

Niger.

Nigri post candorem fiunt, qui amissa dei iustitia in peccata ignorata labuntur.tomo.1.196.B

Nix.

Aquæ niuis,sunt lamenta humilitatis. to.1. 56.C
Nix quid designet to.1.160.H I.&.171.H

Nocere.

Nocere bonis elati desiderant, à quibus solatia sperant to.1.46.A
Aliud est quòd inimicus noster bonis nocet,aliud est quòd sibi & cæteris to.1. 130.F

Noë.

Noë pastores in ecclesia signat to.1.2.D
Noë à diluuij vastatione superstes fuit tomo.1.22.G
Quid sit quòd filij Noë, auersi verenda patris operuerunt to.1.148.H I
Noë tres filios habuit,duos humiles,& tertium superbum to.1.123.M
Item duos electos,& vnum reprobum.to.2. 130.F

Nonnosus.

De Nonnoso præposito monasterij in monte Soractis to.2.21.D
Nonnosus abbatis mores æquanimiter tolerabat Ibidem.
Nonnosus lampadam vitream sua oratione integrauit Ibidem.E
Nonnosus saxum ingens sua oratione amouit Ibidem.
Nonnosus Helisæum in olei augmentatione imitatus Ibidem.F

Nonus.

Nonus frater ab Anastasio mortem deprecatus est Ibidem.G

Notarius.

Notariorum mores to.2.178.D
De morte primogeniti notarij to.2.236.B

Nouacula.

Nouacula malorũ pastorum cupiditas est. to.2.256.K

Nouatus.

Nouati error circa impœnitentiam. to.2. 274.H

Nox.

Nox ignorantiæ obscuritas est. to.1.2.L &.15.C.&.44.C
Quomodo solitaria nox dicatur.to.1.18.E F
Noctis appellatione, intelligitur aduersitas. to.1.23.K
Nox vitam præsentem designat to.1.51.B
Nox quomodo in lucẽ vertitur. to.1.47.A
In media nocte transire to.1.144.L
Dominus dicitur inducere noctem.tomo.1. 147.C
Noctem protrahere quid sit to.1.155.M
Per noctem cæcitas nostræ infirmitatis & debilitatis exprimitur. to.2.17.A
Per noctes quærere deum, qui dicantur. to.2.47.A
Peccatores dicuntur nox. to.2.147.M

Nubes.

Nubes designant prædicatores. to.1.100.L
Nubes multipliciter dicuntur. to.1.157.K
Per nubes aliquãdo mobilitas humanę mẽtis signatur Ibidem.
Per nubes aliquando prophetæ designantur. Ibidem.L M
Per nubes etiam apostoli designantur. Ibidem.L
Quid sit dominum extendere nubes. to.1. 158.C
Nubes lumen suum spargere. to.1.161.K
Nubes cœlitus ascendit super aram. to.2. 33.M

Nuces.

Nuces perfectos designant to.2.51.L

Nudus.

Aliud est nudum esse, aliud nudum incedere to.1.96.K

Numisma.

Examinatio numismatis. to.1.203.I

Nummularius.

Pecuniam nummulariis dare, quid signat. to.2.102.G

Nuncius.

Nuncij verba quandoque non despiciũtur. to.2.127.G

Nundinæ.

Populus ad nundinas & solennitates libenter pergit to.2.106.A

Nuptiæ.

Carnales nuptiæ à lætitia incipiũt, & in luctum terminantur to.2.37.L
Spirituales nuptiæ à luctu incipiunt,& in lætitiam terminantur Ibidem.
Dominꝰ quãdo ad nuptias abiit. to.2.105.B
Nuptias filio suo quando dicitur pater fecisse. to.2.130.A
Nuptiarum domus dicitur sancta ecclesia. Ibidem.H
Vestis nuptialis est charitas Ibidem.I K
Commodum nuptiarum vnius solidi summam non excedat to.2.157.L

Obdurare & Obduratio.

Obdurare dicitur deꝰ per iustitiã, quando non emollit per gratiam. to.1.66.K
Obduratio in quo consistit. to.2. 74.C

Obedientia.

Sola obedientia virtutes cæteras menti inserit,insertasque custodit to.1.211.L
Quanta sit virtus obedientiæ Ibidem.
Nullum malum debet per obedientiã fieri. to.1.212.A
Aliquod bonum debet aliquando per obedientiam intermitti Ibidem.
Obedientia aliquãdo si de suo quid non habeat,minima est Ibidem
Obedientia aliquando si quid de suo habeat nulla est Ibidem.
Obedientia debet in aduersis aliquid ex suo habere,in prosperis nihil Ibidem.B
Obedientia prosperis huius seculi ex sola iussione, aduersi autem etiam ex deuotione militat Ibidem.C
Obedientiæ exemplum Abraham est. to.2. 82.A
De obedientia maioribus exhibenda. to.2. 177.K
Obedientiæ dilatio post citationem, ostendit hominem culpabilem. to.2.188.M
Obedientia sua nulli debet inferre iacturã. to.2.227.E
Obedientiæ effectus to.2.272.G H
Obedientia Iacob to.2.272.K L
Obedientia vera to.2.272.G
Obedientiæ bonitas vnde oritur. tomo.2. 321.M
Obedientia præfertur victimis & holocaustis. to.2.321.K M

Obedientia vincimus dæmones,cæteris virtutibus impugnamus. to.2.299.M
Obedientia perfecta quæ sit. Ibidem.K L

Obedire.

Qui obedire præceptis diuinis studet,dies suos in bono complebunt. to.1.154.E
Nemo deo obedit,nisi innocens:& econtra. to.1.212.A
Obedire deo qui dicuntur. to.2.284.K

Oblatio, Oblata.

Oblatio deo recta est,cùm de iustitiæ radice procedit. to.1.115.B
Oblatio iram iudicis placare non potest, nisi ex munditia placeat offerentis. to.1. 130.K.
Oblatio hostiarum, mortuis vtilis est. tomo.2.43.F
Per oblationem hostiæ, Iustus monachus à pœnis est liberatus. Ibidem.I
Captiuus oblationibus coniugis liberatus est. Ibidem.K
Victima sacræ oblationis non modo viuis, sed & mortuis prodest. Ibidem.M
Carnes oblationis super mensas portare. to.2.95.B
Oblationes luminarium,in sepulturis mortuorũ,accipi non prohibent. to.2.209.I
Oblata rectè diuidere,quid sit. to.1.13.D
Oblatio domini est. to.2.299.M

Obscurus.

Cur rebus patẽtibus obscura permisceantur. to.1.165.E

Obsequens.

Presbyter duas coronas mortuo sibi in baneis obsequenti obtulit. to.2.43.E F

Obsequium.

Obsequia vera deo reddere. to.1.56.M.

Obstetrices.

Quare deus obstetricibus domos ædificauit. to.1.103.A B

Obtrectatores.

Contra obtrectatores. to.2.68.E F.& I K.

Obumbratio.

Obumbratio aliquãdo mentis refrigerium à feruore carnalium cogitationum. tomo.1.197.D
Obumbratio, Christi incarnationẽ aliquãdo designat. Ibidem.

Occidens.

Ad Occidentem ire quid sit. to.1.94.L

Occidentales.

Quid sit magnũ esse inter omnes Occidentales. to.1.3.L

Occisor.

Occisor Diaconi, statim à diabolo occiditur. to.2.38.M

Ocium,& Ociosus.

De ocioso & inordinato verbo. to.1.42.C
Ociosum verbum quid sit. Ibidem.D.& to.2.11.B.
De verbo ocioso, nec sancti excusari possunt. to.1.191.F
Omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines,reddent de eo rationem in die iudicij. to.2.11.B
Viri sancti, ociosa verba non loquuntur. to.2.31.G
Ociosa non sunt loquenda. Ibidem.
Ab ociosis ad noxia verba, à leuioribus ad grauiora venimus. Ibidem.
Ociosa non sunt loquenda. to.2.264.E

Octaua,& Octauus.

Octaua quid designet. to.2.134.I K
Octaua dies æternam figurat beatitudinẽ. to.2.82.H
Octaui numeri perfectio. to.2.91.C D

Octonarius.

Octonarij numeri causa & ratio. to.2.82.H

Octogenarius.

Octogenarij numeri ratio. to.2.51.F

Oculus.

Oculus amoris, tenebras illustrat hebetudinis. to.1.32.F
Oculi dicuntur intentiones. to.1.78.E
Oculos declinare quid sit. to.1.93.M.& seq.
Quid est habere oculos in circuitu & intus. to.1.113.B
Oculi pulsante delectatione sunt restringendi. to.1.126.C
Oculi per animam vident. to.2.37.B
Dum alia negligimus,oculũ non habemus. to.2.63.A
Oculi corporis ad corporalia, oculi verò cordis solũ sunt ad spiritalia. to.2.79.B
Oculi sunt fenestræ animæ. to.2.100.E
Oculi prædicatorum sunt intuitus rationis. to.2.314.G
Oculus dexter & sinister. to.2.302.K
Sinister oculus est concupiscentia carnalis. Ibidem.

Odium.

Odium tenebrat conscientiam. to.1.31.E
Odientes nos debemus diligere, & quãtum in nobis est pacem habere. to.2.223.H
Odium proximi, impedit orationis fructũ. to.1.63.G H
Odia aliquando sunt pro veritate sustinenda. to.2.201.C

Odor.

Bonus odor ex virtute est,sicut malus ex vitio. to.1.84.G

Offerre & Offerri.

Quòd omnibꝰ diebus sacrificium deo pro nobis filius offerre non cessat. to.1.3.C
Quòd holocaustum per singulos offerre, sit singularium virtutum circunspecta & pura intentio. to.1.4.B
Coccum bis tinctum offerre quid sit. to.1. 36.C D.
Homo sine culpa debuit pro nobis offerri. to.1.101.I.
Oportuit hominem rationalem pro hominibus offerri. Ibidem.
Sacrificium deo offerre quid sit.to.1.304.K
Pigmenta offerre. to.2.97.E
Thuris sacrificium offerre. Ibidem.
Myrrhæ sacrificium offerre. Ibidem.
Vide oblatio.

Officium.

Indignus est diuino officio, qui quod mereri debuit precio mercari non metuit. to.2.185.H
Nemo suo officio sine sufficienti causa priuandus est. to.2.235.H.& sequent.
Officia regis interdum in bonum sumũtur. to.2.290.A B
Officia regis iniusta. to.2.288.B C.& seq. & 290.B
Officium sacerdotij tria continet. tomo.2. 267.K L.
Officium sacerdotale cognoscere. tomo.2 266.B.

Oleum.

Oleum multipliciter dicitur. to.1.113.I
Per oleum nitor gloriæ designatur. to.2. 104.D.
Olei virtutes. to.2.296.I
Oleum,misericordiam,prædicationis gratiam,& peccatorũ remissionem. Ibidẽ.

Oliua.

Oliua misericordes denotat. to.2.111.I K

Onager.

Onager gentilium designat populum. to.1. 37.K.
Herba onagri quid significet. Ibidem.I
Onager fideles designat. to.1.38.E
Onager,agrestis est asinus. to.1.96.F
Onagris comparantur hæretici. Ibidem.
Onager quid significat. to.1.179.G
Solutio vinculorum onagri. Ibidem.H
Onager,Christum incarnatum figurat. tomo.1.180.I K.

Onocentaurus.

Onocentaurus designat lubricos & elatos. to.1.40.C

Onus.

Quomodo onus dei est leue, & est durum & graue. to.2.85.G
Onera seruitutis importabilia prædicuntur his qui mitia dei consilia spernunt. tomo.2.287.H

Operans.

Laus humana, mentem operantis sæpe immutat. to.1.4.F
Non præueniemus deum operando. tom.1. 201.K.

Operari.

Quisquis sibi tribuit quod operatur, gratiam authoris sui negat. to.1.130.D
Si negligunt bona operari quæ possunt, sine actiua intrare non possunt. to.2.58.A
Sine contemplatiua cœlum intrare possunt, qui bona quæ possunt, operari non negligunt. Ibidem.

Operarius.

Sua bona perdit operarius,qui aliena mala renuit perpeti. to.1.128.A

Operatio.

Omnis operatio & virtus nostra per decem, & septem plenè comprehenditur. to.2. 114.L.
Arbori infructuosæ comparatur, qui bonæ operationis fructum non exhibet. to.2.121.F

Operator.

Diuersitas dispensationis in operatoribus iustitiæ. to.1.141.A

Opus.

Quanta sollicitudine abstinendum sit à malo opere. to.1.4.D
Bonis operibus prauis non sunt miscenda. to.2.284.H.
Boni operis sollicitudo contemplationi nocet. to.2.260.E
Quòd in vanum bono opere laboramus, si vsque in finem non perseueramus. to.1. 4.L M.
Discretio operum in hac vita est.to.1.23.D
Opus sæpe damnationis causa est,quod putatur esse virtutis. to.1.24.G
Vt opera digniora videantur,necesse est vt indigna reputentur. Ibidem.M
Opus nostrum quomodo hominibus ostendendum

Universidad de Deusto
Biblioteca

dendum est. to.1.50.G
Desidia & fraus in bonis operibus formidanda sunt. to.1.55.L
Opera exteriora resecans, interiora discernat. to.1.63.D
Cũcta bona opera ex cogitatione prodeũt. Ibidem.
In omnibus operibus nostris, nos & non deum iuuamus. to.1.92.C
Sicut vestimentum corpus, ita bona opera protegunt animam. to.1.96.G
Quidam in quibusdam rebus peccata faciunt, in quibusdam recta opera sequuntur. Ibidem.
Opera interiora nostra, solius dei oculis patent. to.1.113.B
Non bona sunt opera, quæ prauis inquinãtur. to.1.114.E
Bona opera occultentur studio, sed necessitate publicentur. Ibidem.K
Aliud est opus ex præcepto, aliud ex affectu facere. to.1.115.D
Virtus in manu, magnitudo est in operatione. to.1.118.F
Quanto quis in bonis operibus attollãtur, tanto ampliore, ab ore laudantium, flatu fatigatur. to.1.129.L
Super fidem opera cõstruuntur. to.1.147.F
Ecclesia nunc exigit operũ merita, non virtutum signa. to.1.160.A
Multi fidei quam credunt, operibus contradicunt. to.1.169.G
Nemo de suis operib⁹ extollatur. to.1.171.I
Secretorum dei, inter hominum opera diuersitas. to.1.174.L M
Hostis Christi est, qui per recta opera sua ecclesiæ placere cupit. to.2.6.E
Cùm pro recto opere laus transitoria quẽritur, res æterna retributione digna pro vili precio venundatur. to.2.17.L
Quomodo opus nostrum ita faciendum est vt videatur, & tamen vt debeat videri præcipitur. Ibidem.M.& seq.
Bonum opus plærunque occultum est cùm publicè fit, & publicum cùm fit occultè. to.2.18.A
Quidam bona opera facere studeant, vt gratiam alienæ operationis obnubilent. tomo.2.22.I
Aliter retro respicitur ex opere, aliter ex cogitatione. to.2.58.H
Merces ex bono opere quæsita, ex malo perditur. to.2.59.I
Nec fides sine operibus, nec opera sine fide prosunt. to.2.67.H
Fructus operum triceſimus, sexagesimus, & centesimus. to.2.85.F G
Aliud est secundum opera reddere, aliud propter opera reddere. to.2.151.G
Opera exteriora virtuti, nos eminentes in hac vita constituunt. to.2.160.I
Nulla opera sunt bona, si à soliditate fidei disiungantur. to.2.176.A
Opus dei homo est, opus verò hominis vitium. to.2.181.M
Sine operibus bonis, fideles non saluantur. to.2.194.M
Perseuerantia boni operis commendatur, atque laudatur. to.2.200.M
Bonis operibus auxilium præstans, mercedis est particeps. to.2.226.K.
Bonis operibus consilium ferre debemus. Ibidem.
Opus hominis indignum esse sine gratia ad promerendam gloriam. to.2.268.H I
Opera bona non facere & esse in ecclesia Ephrathæus dicitur. to.2.259.F
Opera bona requiruntur ad fidem. to.2.280.K L
Opera sanctorũ sunt flores æternorum fructuum. to.2.297.G H
Opus bonum qualiter dæmon tentat impedire. to.2.309.B C
Opus vel scientia in ecclesia sine humilitate non probatur. to.2.325.F G
Opera bona electorum quę sunt. to.2.321.K
Opus bonum lumen est. to.2.317.F
Opera patrum filiis prosunt. to.2.315.G

Opes.

Prius opes cordis quàm corporis describuntur. to.1.1.H

Orare, & Orans.

Quid sit verè orare. to.1.202.C
Quomodo beati orant pro inimicis suis. to.2.207.K L
Quisquis orat inimici detrimentum, contra deum pugnat. to.2.118.D
Quis dign⁹ est exaudirí cũ orat. to.2.143.F
Orans & non attendens, clamans tacet. tomo.2.132.B
Modus orandi. to.1.63.E F
Quomodo orandum sit, ne inducamur in tentationem. to.1.78.D
Non est orandum pro damnatis, sicut nec pro diabolo. to.1.207.K L
Orare sine intermissione. to.2.260.G H
Orans pro aliis quando exaudiẽ. to.2.285.F

Oratio.

Cur Moysi & Samuelis orationes, sanctorũ patrũ orationibus præferũtur. to.1.53.I
Ante orationem conspiciendum est, quid potest in oratione reprobari. to.1.63.F
Oratio multa illicita impedit. Ibidem.
Duo impediunt orationis fructum. Ibidẽ.H
Oratio grata deo quando dicitur. Ibidem.
Quæ in oratione postulanda sint, & quomodo. to.1.89.I M
Cùm deus in oratione non quæritur, citius in oratione animus lassatur. Ibidem.
Importunę cogitationes in orationis sacrificio se sæpe ingerunt. to.1.95.I K
Apud deum oratione fulciatur operatio, & operatione oratio. to.1.103.E
Vtilitas orationis. Ibidem.
Attentio in oratione quãtum prodest. to.1.131.A B.
Quomodo opponitur nubes ne transeat oratio. to.1.167.E
Orationes vanæ. to.1.202.A
Quare in orationibus nostris tardè exaudimur à domino. to.2.31.H
De quodam ab hostibus capto, cuius vincula orationis hora soluebantur. to.2.43.K.
Orationem impedientia. to.2.65.H.
Orationis vires. to.2.97.D E. & 118.C D.
Orationes inutiles. to.2.118.C D.
Oratio deuota, protegit à deuoratione diabolica. to.2.131.G
Oratio vnicuique salutaris. to.2.142.M
Oratio debet esse perseuerans. to.2.148.H
Oratio & deprecatio differunt. Ibidem.K
Oratio & obsecratio differunt. to.2.150.C
Stultum est ab oratione cessare, si deus differat cùm rogatur exaudire. to.2.150.D
Oratio beati Gregorij pia, & satis artificiosa. to.2.152.H.
Orationis præsidio temporũ procellas superamus. to.2.154.G
Oratio mutua, orantes inuicem sustentat. to.2.156.A
Orationes nostræ à domino exaudiuntur, si nos proximorum necessitatibus subuenimus. to.2.159.G
Orationes seruorum dei, congregant principibus exercitum. to.2.171.L
Orationes in charitate factæ, à deo exaudiuntur. to.2.188.D
Oratio dominica à toto populo in Græcorum missa dicebatur. to.2.210.F
Manis fit oratio, vbi praua est actio. to.2.231.C.
Oratio electi deuota nunquã est infructuosa. to.2.288.M
Oratio iusti quibus prodest. to.2.271.A
Orationes ecclesiæ pro Iudęis. to.2.256.M
Oratio cum abstinentia & humilitate vincere poterit fornicationem. to.2.316.E. & 318.D.

Oratorium.

De oratorio consecrando. to.2.235.M

Ordinari.

Qui debeant ordinari. to.2.169.M.& seq.
Vxorati ordinari cupientes, aut à suis vxoribus abstinebant, aut ministrare prohibebantur. to.2.176.B C
Pestiferum est quempiam non meritis, sed precio ordinari. to.2.185.H
Nullus per prẽmium ordinetur. to.2.186.B
Qui cum precio ordinatur, fit hæreticus. to.2.185.B.& 186.A.& fo.seq.A
Apostolica permissione vnius ecclesiæ clericus in altera valet ordinari. t.2.187.D
Quare sit cõstitutum ne curiales ordinentur. to.2.200.G H
Quisquis simoniacè ordinatur, frustra sacerdos dicitur. to.2.214.H
Succedens intruso per iniustam depositionem, nunquam in ea ordinetur Ecclesia. to.2.245.D.& sequentib.

Ordinatus, & Ordinandus.

De ordinatis non reordinandis. tomo.2.174.A B C.
Ordinatus in carnis vitium lapsus ad altaris ministerium non accedat. to.2.175.D
Ordinatus per simoniam non præsumat in ordine ministrare. to.2.286.G
Ordinandus non est quis in subdiaconum, qui non antea castitatem se seruaturum promiserit. to.2.158.D
Nullus hæreticus est ordinandus. tomo.2.160.L M.
Ordinandorum conditiones. to.2.163.H
Nullus cuius vita reprehendi potest, est ordinandus. to.2.174.C
Visitans ecclesiam habet potestatem ordinandi ea quæ in illa sunt, tanquã episcopus. to.2.168.A.& sequent.
Qualitates ordinandorum. tomo.2.170.A.& seq.& to.2.175.D.& 186.I.& 188.F.& fo.seq.L.

Ordo.

Ordines ab ortu ecclesiæ distincti. tomo.2.174.C.
Nemo fauore, venalitate aut supplicatione ad sacros promoueatur ordines. tomo.2.169.M
Nihil

Nihil accipiatur pro actibus ordinum, nuptiarum, clericorum, aut velationis virginum. to.2.175.A
De sacris ordinibus lapsi reparari nõ possunt. Ibidẽ.D.& 177.H.& 178.I.& seq.
Voluntas principis in ordinatione pontificis desideratur. to.2.178.F
Quisquis in Romana ecclesia sacrum ordinem acceperit, ab ea vlterius egredi non poterit. to.2.179.M
De his qui accusationes deserunt, vt ecclesiasticos ordines accipiant. to.2.184.K
Ordines maiores & minores debent esse in ecclesia, instar angelorum in cœlo. tomo.2.185.C D
Districta interdictione prohibitum est aliquid pro pallio vel ordinantibus capere. to.2.185.M.& seq.
De sacris ordinibus prẽmio non concedendis. to.2.199.K
Ordo ecclesiæ bene custoditus lætitiam generat, expellendo tristitiam. to.2.201.A
Ordo ecclesiæ confunditur, si illicita præsumantur. to.2.202.F
Nulli homines nõ rectæ fidei ad sacros ordines debent promoueri. to.2.207.L
Ordines per simoniacam hæresim non cõferantur. to.2.214.G
Qui vltro ordines ambit, vel importunè se ingerit, est repellendus. Ibidem.H
Ex pecunia ex ordinibus acquisita, non potest fundari xenodochium aut monasterium. Ibidem.K
Nullus pro ordinibus dare vel accipere præsumat. to.2.215.B
In ordinatione constituti non debent mulierib⁹ cohabitare. Ibidẽ.A.& fo.seq.C
Excommunicatur qui pro ordine aliquid dat vel accipit. to.2.216.C
Ad sacros ordines vsurarij promoueri non debent. to.2.222.I
De persona quadam ad sacrum ordinem promouenda. to.2.225.G.
Nihil pro ordinationibus, datione vsupallij, traditione chartarum, consecratione episcopi, vel scriptura apostolica accipi debet. to.2.251.M.& seq.
Ordinis sacerdotum initium. to.2.289.F
Ordinum ecclesiæ in dei seruitio varietas. to.2.301.E F.
Sanctæ ecclesiæ ordines. Ibidem.E.

Organum.

Quid per organum, & fistulas eius. tom.1.124.C.

Origenistæ.

Confutatio erroris Origenistarum & obiectionum eorum. to.2.207.H.& seq.
Error Origenistarum, de pœnarum inferni fine. Ibidem.
Origenis error circa dæmonum liberationem. to.2.274.H.

Oriens.

Ad Orientem ire, quid sit. to.1.94.L
Oriens, iustos significat. to.2.88.D
Quare porta Orientalis est inter Austrałẽ & Aquilonarem. to.2.96.C D

Orientales.

Orientales diuites erant. to.1.1.I
Fideles omnes in Christo, dicuntur Orientales. to.1.2.K
Quid sit magnum esse inter omnes Orientales. to.1.3.K L

Oriones.

Oriones stellæ excitant tẽpestates. to.1.52.I
Per Oriones stellas martyres designantur. Ibidem.

Orphanus.

Orphanis paruulis dentur tutores. tomo.2.157.M.
Officium pontificis est, orphanis subuenire. to.2.167.I

Osanna.

Osanna, salua nos iuterpretatur. to.2.84.A

Os.

Per os domini, fortitudo eius in passione designatur. to.1.83.H
Os dei, dicitur vnigenitus eius filius. to.1.159.K.
Os sponsi, inspiratio Christi. to.2.44.G
Os aperire. to.2.69.M
Ori parcens quis dicitur. to.2.310.G H

Osculari.

Osculari pedes redemptoris, quid sit. to.2.123.H.

Osculum.

Osculum oris sponsi, dulcis amor inspirationis. to.2.44.G
Osculum prophetæ quid. to.2.296.L.

Ossa.

Ossa fortia facta designãt. to.1.28.F.& 31.E
Item fortes ipsos. to.1.122.D
Ossa & medullas in ossibus habere, quid significet. to.1.90.L.
Ossa, in scriptura sacra, virtutes sunt. to.1.138.G.& to.2.135.B.& fo.seq.C
Ossa quid significent. to.1.139.C
Per ossa populi potentes designantur. tomo.2.88.B
Ossa sicut cremium arescunt. to.2.143.M

Ostium.

Ostia ventris, sunt desideria concupiscentię carnalis. to.1.20.L
Quid sit egredi ostium. to.1.131.H
Per ostia prædicatores sancti designantur. to.1.167.G
Per ostia quid designetur. to.1.168.A.& 170.E.& seq.
Ostium cõtra ostium quid signet. to.2.85.A
Ostium in portarum frontibus aperire, est dicta Apostolorum discutere. to.2.92.A
Ostium portæ, est historicus intellectus legis. to.2.93.D
Ostia domus domini. to.2.276.G

Oua.

Per oua quid designetur. to.1.183.F
Quomodo dominus oua in puluere derelicta, calefacit. Ibidem.G

Oues.

Oues innocentiam fidelium designant. tomo.1.2.E.
Quid septem milia ouium, & tria milia camelorum designent. Ibidem.E F
Oues Iudæos designabant. Ibidem.F
Oues possidere quid sit. to.1.3.H
Per oues cogitationum munditia designatur. to.1.10.C
Ouium primogenita tondere, quid sit. tomo.1.49.L M
Per ouem innocentia designatur. to.1.211.K
Per oues quid designetur. to.1.212.L

Ouile.

Ouile sanctæ ecclesiæ, hædos cum agnis recipit. to.2.110.D

Oza.

Oza robustus domini interpretatur. to.2.25.G.
Oza tangens arcam, mortuus est. Ibid.G H

Pacatus.

Pacatus est deus iis qui in deum peccauerunt. to.2.267.E

Padus.

Padus chartam à Sabino episco po recipiens terras ecclesiæ, inundare non amplius præsumpsit. to.2.30.C

Paganus.

Festa paganorũ quomodo sensim in Christianissimum commutari debeant. to.2.234.G.

Pallium.

Pallium auferre dicuntur prædicatores. to.2.50.D
De illicita vsurpatione pallij. to.2.170.K
Archiepiscopo non nisi ad missarum solemnia vti pallio licet. tomo.2.170.K L.& 185.I K.
Nullus episcopus per plateas pallium, nisi ex priuilegio sedis apostolicę ferre præsumat. to.2.170.L M
Vsus pallij nõ permittitur extra ecclesiam. to.2.178.D
De vsu pallij. tomo.2.178.A F.& 211.K.& 244.C.& 248.I K.
Honor pallij non detur nisi meritis exigentibus. to.2.199.K
Priuilegia cum vsu pallij, semper debent concedi. to.2.215.H
De vsu pallij, & diuersis ornatibus. to.2.239.H I.

Palma.

Palma tardè proficit, sed diu in viriditate persistit. to.1.115.M
Palma in aliquo ab omni specie arborum differt. to.1.116.A
Sine labore certaminis, non est palma victoriæ. to.2.32.G
Per palmas præmium victoriæ signatur. to.2.86.B
Palmam à dextro, & à sinistro gestare. tomo.2.89.L
Palmarum pictura & cælatura in quo differunt. Ibidem.
Palmam in fronte gerere. to.2.90.A

Palmes.

Palmes infructuosus tollitur, quando peccator eradicatur. to.2.206.F
Palmes fructuosus purgatur, quando peccator emendatur. Ibidem.

Palmus.

Palmus inchoatio contemplationis exprimitur. to.2.84.E

Palpebræ.

Palpebræ dei, sunt iudicia eius. to.1.165.B

Palumbus.

Negligẽtia Palumbi episcopi. to.2.242.M

Panis.

Panis est stipẽdiũ vitæ præsentis. to.1.74.E
Item subsidium. to.1.138.L
Panis sacræ scripturæ designat intelligentiam. to.1.86.L
Panis multiplex. to.1.138.I.
Panis signat gratiam spiritus sancti. Ibidẽ.
Panis dominum signat. Ibidem.
Panis, hæreticorum prædicatio. Ibidem.K
Panis diuinæ doctrinæ eruditio. Ibidem.

Panis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Panis sacræ scripturæ refectio. to.1.138.K
Panis iocunditas humanæ delectationis. Ibidem.L.
De septem panibus satiati qui sint. Ibidem.
Satiatos de panibus dominum sequi. Ibidē.
Miraculum multiplicationis panum à Christo. to.1.96.M
Qui dat panem peccatori, vt est homo:non peccatorem,sed iustū nutrit. to.2.12.K
De infecto per venenum pane per coruum longius proiecto. to.2.24.M
Vnus panis pluribus suffecit decem diebus. to.2.35.D
Panes azymos quis comedere dicatur. tomo.2.113.H
Panis primi hominis. to.2.144.C
Panis noster est verbum dei. Ibidem.
Panis terrenam delectationem interdū designat. to.2.271.D.F.
Panis delectationem vitæ præsentis significat. to.2.298.B
Panis multiplex. Ibidem.C D.

Papa.

Papa quendam acolytum, episcopo requirente,ordinauit. to.2.199.C.
Exhortatio papæ ad iperatorē.t.2.243.G H

Papyrus.

Per papyrum, secularis scientia designatur. to.1.76.K

Parabola.

Parabola quintupliciter dicit. to.1.102.K

Paracletus.

Paracletus dicitur aduocatus. to.2.120.D

Paradisus.

In paradiso non obstabit corporis crassitudo, quo minus pateant intima cordiū. to.1.109.F.
Quare deus omnes paradisi arbores ad esum concessit, cùm ab vna prohibuerit. to.1.212.A
Multa nunc exhibenda sunt,quæ in paradiso necessaria non fuerunt. to.1.213.F
Paradisus quotidie pœnitentibus aperitur. tomo.2.5.C

Parcere.

Quomodo deus non parcit delinquenti. to.1.56.A

Parens.

Quod in primis parentibus primò actum est,hoc in nobis peccatum quotidie agitur. to.1.20.M
Primi parentes, si in statu suo perstitissent, sine morte in cœlum transferri potuissent. to.1.21.G.
Relinquendi sunt parentes propter deum. to.1.40.L
Primi parentes similitudinē diuinitatis appetentes, immortalitatis munera perdiderunt. to.1.111.D
Primi parentes fuerunt de culpa requisiti, vt confiterentur. to.1.130.M
Primi parentes dum peccatum suum defendere moliuntur, addunt vt culpa eorum atrocior fieret. to.1.131.A
Primi parentes, peccatum suum in deum retorquebant. Ibidem.

Pares.

Pares paribus in tormentis similibus sociant. to.2.40.K.

Paries.

Parietem ædificare & linire. to.1.103.D

Paroecia.

Nullus potest alterius paroeciam occupare. to.2.247.B

Pars.

Quid sit partem à domino accipere. to.1.88.K.

Partus.

Partus varius ecclesiæ & synagogæ. to.2.256.I K.

Parua.

Parua non sunt negligenda. to.1.62.L

Paruulus.

Paruulus est,qui liuore occidit.to.1.31.C.F
Paruulus est qui terrena diligit. Ibidem.E
Cur paruuli plerunque à dæmoniis arripiantur. to.1.90.E
Quis dicatur esse paruulus in oculis suis. to.1.208.C
Quòd quibusdam paruulis regni cœlestis aditus,à parentibus,clauditur.to.2.38.G
De paruulorum animabus sine baptismo mortuorū. to.2.208.H.& 209.C.& seq.

Pascasius.

De anima Pascasij diaconi. to.2.41.M
Pascasij laudes. Ibidem.
Dæmoniacus tactu dalmaticæ Pascasij defuncti sanatus est. Ibidem.
Pascasius errorem suum confitetur. Ibidē.
Pascasius quomodo miraculum etiam mortuus fecit. to.2.42.B
Desidia Pascasij episcopi increpanda. tomo.2.243.B

Pascha.

De tēpore paschæ requirendo.to.2.204.G

Paschalis.

Paschalis solennitas,dicitur solennitas solennitatum. to.2.113.D

Pascua.

Pascua ouium Christi,quæ sint.to.2.105.M

Passer.

Passer hominē prudentē notat. to.2.144.F

Passio.

Passio Christi non sit in nobis ociosa. tomo.1.77.G
Passionibus propriis quidam non mouentur,sed alienis. to.2.319.L

Pastor.

Pastorum bonorum officium.to.1.114.D.& to.2.12.A B. & 72.M. & seq.copiosē. & 178.G H.
Pastores nō propriam gloriam,sed authoris quærere debent. to.1.133.E
Pastorum defectus. Ibidem.F G
Superbia pastorū in subditos.to.1.144.D E
Pastores superbi subditos ad impietatem trahunt. Ibidem.E
Ex culpa pastorū,fit deterior vita plebium: & ex plebium merito, mutatur vita pastorum. to.1.148.G.
Mali pastores non sunt imitandi,sed tamen venerandi. Ibidem.I
Prologus in pastoralia beati Gregorij papæ. to.2.2.A
Deus quos pastores permittendo tolerat, per iudicium reprobationis ignorat. Ibidem.C.
Qui pastores sint indigni. Ibidem.
Imperitia pastorum meritis sæpe congruit subiectorum. Ibidem.D
Quisquis virtutibus pollens gregem dei pascere renuit,pastorem summum conuincitur non amare. to.2.2.L
Boni pastoris proprietates. t.2.3.D.& seq. & 154.M.& seq.
Quis pastor indignus ad pascendum. tomo.2.3.G.& seq.
Pastores cum silentio mercenariorum vice deseruiunt. to.2.4.G
Pastores non solum contemplatiuæ vitæ, sed & actiuæ vacent. Ibidem.I M
Tanto facilius pastor à sua tentatione eripitur, quanto misericordius ex aliena fatigatur. to.2.5.A B
Multi pastores se amplius sapere putant cunctis, quibus se vident amplius posse. Ibidem.D.
Languente pastore,gregem languere oportet. Ibidem.I
Non solū pastoribus spiritalia,sed & corporalia conueniunt. to.2.6.B C
Pastoris prædicatio sine misericordia non prodest. Ibidem.B
Pastorum incuria. Ibidem.B C
Multi pastoralis mansuetudinis obliti, iure dominationis terrent. Ibidem.E
Multi pastores subditis in nullo parcūt,qui sibi in omnibus parci volunt. Ibidē.F G
Correptionis pastorum indiscretio.Ibid.F. & fo.seq.C.
Pastores Benedictum inuenerunt, & vulgauerunt. to.2.23.M
Pastoris causæ emergentes. tomo.2.72.M.& sequentib.
Pastoris sollicitudo. Ibidem.I M.& seq. Vigilantia. to.2.207.I M
Pastorum & subditorum connexa sunt pecata. to.2.73.C
Tot pastores occidunt,quot ad mortem ire quotidie negligentes vident. Ibidem.D
Quantus debeat esse ordo & consideratio locutionis in ore pastoris. Ibidem.E
Pastores vigiles sublimia videre merentur. to.2.101.M.
Pastor bonus, duo pro ouibus impendere debet. to.2.105.H
Pastorum grauis error. to.2.107.I
Exhortatio ad pastores. Ibidem.M
Pastores lupos fieri gregibus,periculosum est. to.2.108.G
Oratio pastorum ad deum. Ibidem.M
Onus curæ pastoralis. tomo.2.153.C.& 156.B.D.& 217.F
Et quantum sit. to.2.154.K
Pastoris opera. Ibidem.I
Pastorum potestas. to.2.155.B
Si gregi pastoris cura defuerit, facilè laqueos insidiatoris incurrit. to.2.161.D
De cura pastorali. to.2.164.E F.& fo.seq.F 178.G.& 187.D E.& 192.G.& sequen.& 207.K.& 230.E.& fo.seq.H. & sequentibus copiosē.
Boni pastoris est ad concordiam redigere discordes. to.2.169.G
Nulla est excusatio pastoris,si lupus eo sciente oues comedat. to.2.170.F
Cùm pastor deest, nullus contra lupos vigilat. to.2.189.A
Pastores non plus pecuniæ quàm animabus studeant. Ibidem.D
Pastor simoniacus, nullam præbet ouibus medicinam. to.2.216.A
De exhortatione pastorali. to.2.235.A
Peccata communia pastorum. Ibidem.B
Pastorū exemplum in subditos.to.2.290.D

Pastoribus spiritalibus subiectio indissolubilis est. to.2.291.D.
Pastores dei contemptores similes angelis lapsis erūt, quorum imaginem vestiunt. to.2.27.B
Pastor datur secundum exigentiam populi. to.2.294.E
Pastorum culpæ subtilius iudicantur. tomo.2.269.I.
Pastores cupiditate intrusos dominus ignorat. to.2.270.A B
Pastores pro populo orantes secundum ca pacitatē populi exaudiūtur. to.2.289.A
Pastor bonus à domino magnis precibus quærendus est. to.2.294.B
Pastorum pericula. to.2.270.G H
Pastores negligentes sæpius sua spe fraudantur. to.2.271.K
Pastores sic debent alienam quærere salutem,vt non negligant suam. to.2.297.F
Pastoris negligentis manifesta visio nō est. to.2.271.K.
Pastorum imperfectio. Ibidem.L M
Pastorum peccata non solum pœnas eorum aggrauant,sed & munera auferunt. tomo.2.269.I
Pastores tam conuertendis quàm conuersis debent vigilare. to.2.312.K
Pastor negligenter præest qui subditorum & fortitudinem & infirmitatem nescit. to.2.315.D
Pastores idoneos quærere oportet. tom.2.325.I.& sequentib.
Pastores remissi bella quæ docent suscipere non curant. to.2.310.A
Pastores cuncti ecclesiæ vnum habent pastorem. to.2.299.C
Pastorum reproborum negligentia. Ibidē.
Pastorum omnium sanctæ ecclesiæ profectus. to.2.300.F
Pastorum reproborum cōditiones, & supplicium. to.2.304.H
Pastorum reproborum principale propositum est in rapina subditorum. Ibidem.
Pastoris conditiones. to.2.296.B

Pastus.

Per pastum quid designetur. to.1.179.E F

Pater.

Quomodo intelligitur pater cōmotus aduersus Christum filium. to.1.13.D.& I
Testis filij dei est pater. to.1.77.G H
Quomodo pater dicitur esse conscius filij. Ibidem.H
Pater, filius, & spiritus sanctus non vocantur angeli. to.1.164.K
Pater verbū sine tempore genuit.to.1.137.E
Patris culpa non debet ingrauare filium. to.2.176.F
Pater nō est sine filio laudandus.to.2.263.F

Patres.

Antiqui patres dicuntur naues poma portantes. to.1.55.C
Patres antiqui instar aquilæ solem conspiciebant,& inde incarnandum iudicabāt. Ibidem.D E.
Patres antiqui à timore legis ad euangelij libertatem transire optabant. to.1.56.K
Patres prisci dicti sunt vasa auri excelsa. to.1.109.I.
Antiqui patres fructiferis arboribus similes fuerunt. to.1.133.L
More nubium extensa super nos vita patrum tegimur. to.1.158.C.
Antiqui patres nostri,non reges hominum, sed pastores fuere pecorum. to.2.5.C
Antiqui patres à bonis in cœlo cognoscentur. to.2.40.E
Patres antiqui operati sunt in fabrica ecclesiæ sanctæ. to.2.78.C D
In sacra scriptura miracula patrum, & virtutes bonorum leguntur. to.2.82.D
Patres antiqui tripartiti sunt. to.2.83.A
Patres noui testamēti tripartiuntur. Ibid.B
Comparatio priscorum patrum ad Apostolos. to.2.87.G
Patres sancti, ecclesiæ statum custodiunt. to.2.115.F
Patres antiqui inter bonos filios,malos habuerunt. to.2.229.F G
Patres Christi ex generationis origine. tomo.2.255.F.
Patres antiqui vt deo placerent, filiis etiam ad mortem non parcebant. to.2.314.K
Patres huius temporis peccantes filios aut obiurgare nolunt,aut timent. Ibidem.L
Patres huius temporis deum minus quàm filios diligunt. Ibidem.
Patres deum diligentes filij eius sunt. to.2.300.I K.

Patria.

Quomodo solam patriam cœlestē diligentes terrenis inhiant curis. to.1.108.K
De spe ad æternam patriam tendenda. tomo.2.242.H

Patrimonium.

Patrimonium papæ apud Gallias, de pensionibus ecclesiarum. to.2.191.G.& seq.
De patrimonio Ecclesiæ Rauennæ. tom.2.225.H.& sequen.

Pati.

Nulla nisi quę domino placuerint,pati possumus. to.1.7.G
Inuiti patiamur oportet,quæ ex arbitrio & sponte fecimus. to.1.20.L
Quicquid patimur, peccata nostra meruerunt. to.1.32.H
Minus patimur,quàm meremur. t.2.222.K

Patiens.

Verè patiens quis dicitur. to.1.69.C
Nullus perfectus est, qui inter proximorū mala patiens non est. to.1.123.M
Patientes studeant diligere,quos sibi necesse est tolerare. to.2.9.D
Qui malum non retribuit, quia nequit:non est patiens. to.2.126.H I

Patientia.

Quomodo patientiam nostram modestè feramus. to.1.7.F G
Modus patientiæ. to.1.12.M
Patientiæ scutum opponendum est tribulationum bello. to.1.14.G
Patientia in quo consistat. to.1.26.G
Patientiæ modus in flagellis. to.1.63.K
Virtus patientiæ, non in prosperis, sed in aduersis agnoscitur. to.2.69.C
Patientia sanctorum. to.1.75.K
Patientia ecclesiæ exercetur, cùm tentatur gladiis. to.1.102.L
Patientia quantæ sit vtilitatis. to.1.128.A
Patientia est custodia conditionis nostræ. tomo.2.9.C
Patientia vera est, quæ & ipsum amat quē portat. to.2.63.H. & 85.H
Patientia Christi alios ad patientiam exhortari debet. to.2.109.D
Per patientiam possidemus animas nostras. to.2.126.H
Patientiæ diffinitio. Ibidem.
Patientiæ conditiones. Ibidē.H I. & 224.E
Patientiæ seruandæ exemplum singulare. to.2.126.M
Patientia est exercenda in operatione. tomo.2.127.A.& seq.
Patientiæ fructus. to.2.202.C D.& 221.G. 224.E.
Patientia in infirmitatibus. to.2.227.H
Patientia dei in peccatores. Ibidem.H I

Patruus.

Patruus dicitur frater patris. to.2.301.B

Pauci.

Pauci ex Iudæis Christo prædicante crediderunt. to.1.170.G

Pauimentum.

Pauimentum designat fideles. to.2.86.F

Paulinus.

De sancto Paulino Nolanæ vrbis episcopo. to.2.28.M
Paulinus omnia bona sua captiuis largiebatur. Ibidem.
Paulinus se dedit in seruum loco alterius captiui. Ibidem.H
Paulinus se dixit hortulanum. Ibidem.I
Paulinus prædixit regem Vvandalorū statim moriturum. Ibidem.
Paulinus cum omnibus suis ciuibus Nolanis in patriam reuersus est. to.2.29.C
Paulini cubiculum in domo cōsistente, terræ motu tremuit. Ibidem.
De peruersitate Paulini Regensis episcopi. to.2.237.H I

Paulus.

Pauli aduersitates & erumnæ. to.1.14.H I
Pauli verba ad principem sacerdotum. Ibidem.K L.
Paulus ad tertium cœlum raptus,certamen carnis passus est. to.1.47.B
Paulus vsque ad tertium cœlum raptus. tomo.1.62.H.& 103.H
Paulus apud diuites contemptus fuit. tomo.1.65.G
Pauli conuersio. to.1.67.A.& 111.M.& seq. & 171.H I.& 185.A B.& seq.& 202.M.& to.2.17.H
Paulus de tribu Beniamin natus.to.1.104.G
Paulus non obstantibus multis virtutibus, varia passus est pericula. to.1.112.A
Labores Pauli. t.1.112.A.& 158.D.& 200.A
Quare Paulus quærebat honorari. tomo.1.114.M.
Paulus honorem pro vtilitate suorum auditorum quærebat. Ibidem.
Paulus & Heliu conferuntur. to.1.136.K
Modus correctionis Pauli. t.1.143.E.& seq.
Paulus peccauit ex ignorantia. to.1.147.H
Paulus gelu erat,sed in aquam rediit. to.1.161.H.
Paulus patrem Publij sanauit & non Timotheum. to.1.160.A
Quomodo satanas prohibuit Paulum ire ad Thessalonicenses. Ibidem.K
Paulus in raptu interrogatus à deo, postea respondit. to.1.165.C D
Paulus Timotheum circuncidit. to.1.166.I
Quomodo Paulus in contemplatione cœlestium adhuc infirmus erat. to.1.168.C
Paulus ex persecutionis sæuitia, vocatus

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ad Apostolatum. to.1.171.B C.
Paulus per Apostolatus gratiam Stephanũ præcedit. Ibidem.I
Paulus rorem spargebat. to.1.172.M
Vagatio Pauli. to.1.177.H I
Quàm diligenter Paulus fouebat discipulos suos. to.1.183.K.& seq.
Et consolabatur. Ibidem.M
Paulus ante conuersionem cornu in nare gestabat. to.1.185.A.& sequen.
Paulus ante conuersionem ab adolescentia, lapidantium adiutor extitit. Ibidem.C
Prædicatio Pauli post conuersionem. Ibidem.C D.
Quare Paulus volebat intrare theatrũ apud Ephesum,& tamẽ Damasci per sportam dimissus est. to.1.187.D
Cur Paulus imperterritus petiit Hierosolymam,in qua sciebat se ligandũ. Ibidẽ.F
Quadraginta viri in Pauli mortem coniurauerant. Ibidem.I
Paulus lapidatus Lystris,& extra ciuitatem pulsus,nõ timuit eã regredi. to.1.187.M
Pauli feruor ad prædicandum. to.1.188.A
Paulus occidi poterat, superari non poterat. Ibidem.
Paulus fortis perseuerat in laboribus, & exultat in aduersis. Ibidem.
Quomodo Paulus mori desiderat, & carne expoliari formidat. Ibidem.B C
Labores & victoriæ Pauli. Ibidem.L M
Quare Paulus Corinthium,in interitũ carnis,tradidit Satanæ. to.1.198.L
Paulus Christum incarnatum cõtemnebat. to.1.203.A
Paulus contra prophetiam Agabi perrexit Hierusalem. to.1.211.C
Paulus quindecim scripsit epistolas. to.1.213.L.
Paulus aliquando se esse prælatum nesciebat, aliquando se magistrum esse dicebat. to.2.5.F
Paulus ad infirmorum defectus condescendebat. to.2.4.L M
Quomodo Paulus correxit pusillanimes. to.2.8.L M.
Quare Paulus aliter Titum, aliter Timotheum admonet. to.2.11.F.& 73.G
Paulus inter Pharisæos & Sadducæos diuisionem posuit. to.2.13.M
Pauli fuga à Damasco. to.2.24.F
Paulus optat pro fratribus mori, quorum morte prius gaudebat. to.2.32.D
Paulus ex præterito euangelium cognoscebat; sed quid pro eodem passurus esset ignorabat. to.2.55.C
Plangit Paulus quod ante baptisma commiserat. to.2.59.F
Quare Paulus Galatas sine modestia increpat. to.2.73.K
Quare Paulus prius Corinthios laudat, & statim post increpat. Ibidem.H I
Paulus iustè reprehendit Petrũ. to.2.86.M
Paulus in epistolis suis scripsit Petrum reprehensibilem. Ibidem.
Paulus erat minor Petro. Ibidem.
Pauli mansuetudo. to.2.87.B.& sequen.
Paulus à Corinthiis stipendia prædicationis non accepit. Ibidem.C
Paulus apud Corinthios anno integro & sex mensibus prædicauit. Ibidem.D
Paulus implenit quod prædicauit. Ibidem.
Paulus Corinthios arguit impietatis. Ibid.E
Miracula Pauli. to.2.99.K L
Paulus animam suam amando oderat. tomo.2.128.L
Paulus vas electionis. to.2.141.L
Quidam Orientales corpora Petri & Pauli statim post martyrium in Orientem deferre parantes, sunt diuinitus prohibiti. to.2.175.I
Catenæ beati Pauli miracula fecerunt. Ibidem.K.
De Paulo Dyaclinæ ciuitatis episcopo depositio & relapso. to.2.237.M.& seq.
Absentia Pauli episcopi. to.2.243.A
De vltione Pauli scholastici in maleficos. to.2.246.D
Pauli conuersio. to.2.278.G H
Paulus conuersus admirationi multis erat. to.2.300.L
Paulus cæteris apostolis per doctrinam excellit. to.2.309.G

Pauor.

Quid sit pauor. to.1.159.G

Pauper, & Paupertas.

Pauper est, qui apud seipsum elatus nõ est. tomo.1.34.I
Erepto paupere egenus ad spem reducitur. to.1.34.F
Paupertas est quædam macies. to.1.74.I
Verè pauperes qui sint. to.1.127.D
In sacra scriptura dici pauperes humiles solent. Ibidem.& 153.I
Pauperes clamant aduersus pastores mutos. to.1.148.A
Paupertatis fumibus vinciri quid sit. to.1.154.D.
Pauperem de angustia sua eripi. Ibidem.M
Paupertas in mentis inopia est,nõ in quantitate possessionis. to.2.87.I
Pauperes & debiles qui dicantẽ. to.2.127.K
Deus pauperes humiles scit, sed superbos nescit diuites. to.2.133.G
Pauperes procurare debemꝰ nobis pro aduocatis. to.2.134.C
Pauper reprehensibilis moneri debet, non despici. Ibidem.D
Pauperibus non subuenientes, dicũtur manus contractas habere. to.2.150.M
Pauperum cura pastoribus habenda est. to.2.157.C
De rebus pauperũ cum mansuetudine disponendis. to.2.171.D
Pauperi datum,nõ est donum:sed mutuum. to.2.220.F
Pauperum & captiuorum subuentio. tomo.2.222.B
Quis mensis pauperum præponendus. tomo.2.227.G
Pauperem domino facere. to.2.265.B
Pauperes sunt qui propter euangelium ea quę in seculo sunt reliquerũt. t.2.265.D

Pax.

Pax inchoata,& pax plena. to.1.35.K
Omnis pax à deo est. to.1.99.H
Quomodo est pax in sublimibus, si angeli inter se certent. Ibidem.I.
Qui seruare pacem nõ curat,ferre fructum spiritus recusat. to.2.13.D
Pacis commendatio. Ibidem.D E
Pax transitoria, est quoddam vestigium pacis æternæ. Ibidem.G
Pax præsens quomodo tenẽda est. Ibidem.
Pacati temporalem pacem sibi perturbari formident. to.2.13.H
Pax ex duarum partium consensu subsistit. Ibidem.I.
Pacis absentia, à bonis & à malis, semper nociua. Ibidem.L
Legationem ad dominum mittamus, & rogemus quæ pacis sunt. to.2.129.D
Pacem super pacem tribuit deus dilectis suis. to.2.152.A
Pacem mali habere cum bonis non possunt. to.2.181.L
Pax debet inter fideles esse. Ibidem.
Pacem mali fugiunt. Ibidem.
De conseruanda pace sanctæ ecclesiæ. tomo.2.193.D E.
Pacem debet custodire, qui vult esse hæres regni cœlestis. to.2.204.C
De pace. Ibidem.
Pacem dedit Christus discipulis pro magno munere, vt essent in opere fidei cõfortes. Ibidem.
Pacis vtilitas. to.2.207.D
Pacem amantes,deum qui est author pacis, amant. Ibidem.
De pace in ecclesia habenda. to.2.230.I
De pace ordinanda. tomo.2.240.M.& fo.sequen.C D.
Pacis radix est humilitas. to.2.244.G H
De pace & vnitate ecclesiæ. Ibidem.
Pax inter electos & reprobos. to.2.286.C
Pacem cum carne habere non possumus. to.2.302.I.
Pacificus ingressus. to.2.325.D.& 327.D

Paxillus.

Paxilli ærei ferculi Salomonis, sunt prædicatores. to.2.81.I

Peccare.

Si homo non peccasset, ad paradisum sine redemptione pertingeret. to.1.21.H
Homo peccat si optat hoc à deo fieri quod ipse facere vel non posset, vel facere non liceret. to.1.130.H
Commune humani generis vitium est latenter peccare, & commissum negare, & conuictum defendendo multiplicare. Ibidem.M.
Qui peccat,seruus est peccati. to.1.180.K
Aliud est infirmitate, aliud malitia peccare. to.1.184.F
Nullus tam perfectus, & tam deuotus, qui non inter ipsa (quantumcunq; pia) peccet vota. to.1.191.K
Tanto apud dominũ obligatiores sumus, quanto apud homines inultè peccamus. to.2.5.G
Quantum peccent, qui cùm possint prædicare refugiunt. to.2.14.E.& seq.
Omnis qui peccat conditoris sui in se iracundiam iritat. to.2.68.M
Homo homini non peccat. to.2.140.I
Aliud est peccare ignoranter, aliud scienter. to.2.154.D
Peccare est à deo fugere. to.2.196.L
Peccare definimus cũ futura tormenta formidamus. to.2.265.A
Peccare in deũ,& in hominẽ. to.2.269.F G
Peccare ex studio & voluntate & peccare ex infirmitate differunt. to.2.322.F

Peccator, & Peccans.

Deus quasi vbi sint peccatores ignorat. to.1.5.G.

Qui

Qui lactant peccatores. to.1.21.D
Peccantium tres modi facilè corriguntur, quartus difficilius. Ibidem.
Quanta maneant peccantes supplicia, si tanta districtio in hac vita iustos castigat. to.1.25.E
Cùm deus peccatores non ferit, manum ligatam dicitur habere. to.1.38.K
Peccator deum non metuit & viuit sed blasphemat & proficit. to.1.45.E
Peccator post veniam ad mentem suam redeat. Ibidem.G
Peccator afflatu spiritussancti tactus,periculum suum agnoscit. to.1.58.M
Peccator fit quotidie tanto securior, quanto peior. Ibidem.
Peccator à deo visitatus,ab ipso grauius lachrymis affligitur. Ibidem.
Peccator vinculis peccatorũ ita ligatur, vt pondus quod tolerat ignoret. to.1.59.E
Peccatoris lumen in die est, obscuritas in vespere. to.1.64.A
Spes misera peccatorum. Ibidem.G
Peccatores in malæ consuetudinis carcere inclusi, per seipsos exire non possunt. to.1.66.K
Peccator mortuus dicitur. to.1.71.L
Peccator se in peccatis esse agnoscit, sed pro quibꝰ flagelletur ignorat.to.1.77.K
Omnis peccator prudens erit in pœna, qui stultus fuit in culpa. to.1.90.G
Peccatores nõ vias dei,sed suas suspiciunt. to.1.98.K
Quare deꝰ peccatores diutius tolerat. Ibid.
Viæ peccatorum quæ sint. Ibidem.L
In peccatoris corde semper debet spes & timor coniungi. to.1.99.F
Confunditur peccator mandata dei respiciendo quæ contempsit. to.1.103.D
Peccatores deum non putant præsentẽ esse, quem non vident. to.1.113.D
Exordium illuminationis peccatoris,est humilitas confessionis. to.1.131.B
Qui peccatorem se intelligit, iam ex parte iustus esse inchoauit. to.1.140.H
Falsò dicẽtes se esse peccatores. to.1.141.D
Verè dicentes se esse peccatores. Ibidem.E
Multi peccatores sub pace ecclesię absconduntur. to.1.147.E
Deus peccantes misericorditer expectat. to.1.152.F
Peccatores sibi in conscientia testes sunt. to.1.161.A
Duobus modis à domino peccator respicitur. to.1.192.I
In quo quisque peccator conscius est, in eo cæteros peccatores defendit. to.1.197.L
Excusationes à peccato. to 1.203.A.& seq.
Peccatores pertinaciter sibi inhærent inuicem. Ibidem.C D
Contra propriã scientiam peccantes quàm grauiter punientur. to.2.16.K L
Peccatores ex ignorantia securi. to.2.71.D
Peccatorum conuersio. Ibidem.D.& seq.
Increpandus peccator est, & nunquam timendus. to.2.70.K
Peccatores sunt inexcusabiles. to.2.97.B
Conuersio peccatorũ ad dominũ per quid impeditur. to.2.98.H
Tormenta peccatorum. to.2.103.L
Peccatores cuiuslibet status per sacerdotes sunt admonendi. to.2.108.M
Peccatori (vt Lazaro) dicendum est, veni foras. to.2.117.A
Peccator terrena cogitans sursum respicere nequit. to.2.121.I
Peccatores dum conspicimus, nosmetipsos desleamus. to.2.123.E
Peccatores deus videt & sustinet. Ibidem.L
Quare maius gaudium de conuersis peccatoribus fit in cœlo quàm de stantibus. to.2.124.G.
Peccatores qui se aliquando illicita egisse meminerint, optimi quandoq; efficiuntur. Ibidem.
Finis peccatorum mors est. to.2.135.L
Peccatores dicuntur terra. to.2.145.L
Peccatorum exempla ad se conuertendum. to.2.149.I
Peccator ad se redeat,vt prodigus, si à deo recipi velit. to.2.150.I.
Peccator cùm in præsenti vita profecerit, vt rota ponitur. to.2.153.E
Peccatores terræ nomine designantur. tomo.2.265.F
Peccatoris pœna est nõ videre. to.2.272.C
Peccator conuertitur quando spiritussancti gratia illustratur. to.2.271.C
Peccatoribus inuolui est æterna pœna damnari. to.2.319.F.
Peccatores cũ malignis spiritibꝰ sunt propositio & voluntate peccati. to.2.312.I
Peccator peccando ad nihilum tendit. tomo.2.311.G.
Peccatorum miseria & cæcitas. Ibidem.E
Peccatores varij variis modis sunt saluandi. to.2.310.K

Peccatum.

In peccato originali moriens,culpę supplicia non amittit. to.1.16.L
Nullum peccatum dominus inultum relaxat. to.1.19.L.& 152.F G
Cùm peccata impunita relinquimus, à nocte possidemur. to.1.20.A
Cùm peccata per pœnitentiam plectimus, noctem possidemus. Ibidem.
Peccatum peccato adiicit, qui malè gesta defendit. Ibidem.C
Peccatum quatuor modis in corde, & quatuor consummatur in opere. Ibidem.M
Quomodo contradicendũ est dominio peccati. to.1.23.E F
Peccata deserentes ad iustitiam tendimus. to.1.24.G
Peccatum fit cogitatione,locutione,& operatione. Ibidem.M
Duobus modis vitantur peccata. to.1.34.K
Peccata, etiam grauissima, per pœnitẽtiam relaxantur. to.1.137.F
Peccatum ex peccato nascitur. tom.1.39.L. & 77.D.
Abusus peccatorum. to.1.43.G
Pœna primi peccati. tomo.1.47.G.& seq. & 55.G.
Peccatum originale tormẽtis punitur. tomo.1.53.C.
Homo ad veniam peruenit, cùm irremissibile sit diaboli peccatum. to.1.57.L
Quare peccatum diaboli est irremissibile. Ibidem.
Peccata per pœnitentiam deleta, importuna cogitatio reducit ad mentem. tom.1. 58.D.& sequentib.
Omne peccatum aut sola cogitatione committitur, aut cogitatione simul & opere perpetratur. to.1.63.D
Delectatio peccatorum, est abominatio iustorum. to.1.64.E
Dum peccato anima pascitur,panem iustitiæ edere non valet. to.1.69.A
Differentia peccati operis, & cogitationis. Ibidem.K.
Quomodo peccata nostra deus scribere dicitur. to.1.70.A
Nullus homo, præter Christum, sine peccato est. to.1.71.I.
Peccata occulta sunt corrigenda occultè, publica publicè. to.1.76.E
Peccatum vnum euadere tentans, sæpe in aliud incidit. to.1.77.B
Peccati flagella quæ sint. to.1.78.C
Per gloriam peccati, peccata multiplicantur. to.1.80.C
Peccatum incendio sulphuris comparatur. to.1.81.A
Quomodo peccata patrum redundant in filios. to.1.90.D E
Peccatum originale à parẽtibus trahimus. Ibidem.
Deleto peccato originali,filij ex parentum nequitia nõ amplius tenentur. Ibidem.E
Cur filij adulti ex patris peccato puniantur. Ibidem.
Peccata dicuntur debita. to.1.92.E
Peccatum ad mortem quid est. to.1.98.A
Peccatum per pœnitentiam non deletum, vsque ad inferos ducit. Ibidem.
Nemo pro hac vita immunis est à peccato. to.1.99.M
Peccatum originale vnde nascatur. Ibidẽ.
Rerum celsitudines sine peccatis non ministrantur. to.1.100.I
Quædam peccata à iustis vitari possunt, & quædam non possunt. to.1.103.F
An quis pro eodem peccato bis flagelletur. to.1.105.E
Frustra quis cauet sibi ab vno peccato,nisi etiam ab omnibus caueat. to.1.114.F G
Peccatum sæpe vel ignorantia,vel infirmitate perpetratur. to.1.115.B
Maiora peccata tardius credenda sunt cùm audiuntur,& citius punienda cùm agnoscuntur. Ibidem.I
Peccato pro hoc statu omnino carere non possumus. to.1.125.F
Peccatum in mortali corpore non regnare potest,sed non esse non potest. Ibidem.
In hac vita multi sunt sine crimine,nulli sine peccato. to.1.126.I
Distantia inter peccatum & crimen. Ibidẽ.
Nonnulla peccata animam polluunt, quam crimina extinguunt. Ibidem.
Peccatum ex infirmitate non perdit spem. to.1.130.E
Homo vult peccatum suum domino abscõdi. to.1.131.A
Difficilius est commissa peccata prodere, quàm non admissa vitare. Ibidem.E
Qui pro peccato sine murmure flagellatur, iam iustus esse inchoat. to.1.137.B
Omnis peccator ab hac corruptione vitiorum,ad gladium transit pœnarum. tomo.1.138.D
In peccato quisquis positus mortalitatis suæ obliuiscitur. to.1.143.M
Peccatis præteritis exigentibus, peccatores excæcantur. to.1.146.L
Peccatum non citò dilutum,aut peccatũ est & causa

Universidad de Deusto
Biblioteca

& cauſa peccati: aut peccatū eſt, & pœna peccati. to.1.146.L.& to.2.73.M.& ſeq.
Peccatum ex altero naſcens peccatum eſt, & pœna peccati. to.2.73.M
Peccatum quod pœnitentia non diluit, ipſo ſuo pondere mox ad aliud trahit. Ibidē.
Peccatis involuti lumen videre nō poſſunt, quod quando poterant videre noluerūt. Ibidem.I.
Peccatum tribus modis committitur. to.1.147.H.& 194.M.& to.2.138.M.& 253.M
Quid peccatum ex infirmitate. to.1.147.H
Quid peccatum ex ignorantia. Ibidem.
Peccatum ex infirmitate, grauius eſt quàm ex ignorantia. Ibidem.
Quid peccatum ex ſtudio. Ibidem.
Vnum peccatum cuſtoditur ex altero. tomo.1.151.F G
Occulta peccata publicè puniuntur. Ibidē.
Peccator peiore vltione damnatur cùm ei nulla aduerſitate reſiſtitur. to.1.152.A
Quædam peccata deus in hac vita ferire inchoat, quæ æterna damnatione conſummat. Ibidem.F G
Quare quædā peccata à domino hic feriuntur,& quædam ſeruantur inulta. Ibid.G
Peccata,& quæ circa peccata verſant, ſunt nobis noxia. to.1.153.B
Tanto quis à peccato facilius egreditur, quanto minori cōſuetudine coarctatur. to.1.155.A
Nullum peccatum habet fundamentum. Ibidem.C.
Nemo excuſatur à peccatis contra legem naturæ. to.1.161.A
Qui in peccati mortem ceciderit, cadauer dicitur. to.1.190.M
Quid peccata tegere. t.1.191.F.& t.2.135.M
Et quomodo tegenda. to.2.157.L M
Peccatum primorum parentum. to.1.193.K
Omne peccatum vndenarium eſt. tomo.1.194.E.
Quædam peccata ita perplexa ſunt, vt ea ſi fingere appetas peccatum aliud non euadas. to.1.195.B
Perplexitas in peccatis. Ibidem.
Peccata tanto augentur, quanto per potentium defenſionem diu inulta remanent. to.1.197.M
Primi parentes poſt peccatum ſuum ſcuto Leuiathan ſe defendere nitebantur. tomo.1.202.L.
Sæpe homo multis occultè peccatis inuoluitur, & in vna virtute magnus videtur. to.1.207.B
Quare quidam ſuis peccatis finem imponere negligunt. Ibidem.H
Peccata cordis & ſi homines, non tamen deum latent. to,2.2.H I.
Peccata carnis experti quomodo ſint admonendi. to.2.15.H
Item ignorantes,&c. Ibidem.K
Suggeſtione peccatum agnoſcimus, delectatione vincimur, conſenſu ligamur. to.2.16.D
Peccata cordis deus eò citius abluit, quò exire ad opera non permittit. Ibidem.
Non prodeſt peccatum deſerere, niſi fletibus mundetur. Ibidem.H
Tardius peccatum ſoluitur quod per conſilium ſolidatur. to.2.17.B
Peccata ex infirmitate, & peccata ex certa malitia, in quo differunt. Ibidem.B C
Peccata præcipitationis leuiora ſunt peccatis ex ſtudio factis. to.2.17.C
Prius ſunt plangēda admiſſa peccata, quàm noua inferenda. Ibidem.G
An peccatum dimiſſum redeat. to.2.44.B
Deus peccata inſequitur, peccatores autem protegit. to.2.55.L
Omne peccatum graue eſt. to.2.56.D
Multa peccata quæ cōmittimus, nobis gratia non videntur. to.2.59.H
Peccatum fugat omnia bona præterita. tomo.2.73.L
Peccatum quod ex alio ſequitur, peccatum eſt,& pœna peccati. to.2.74.A
Peccata quæ alia generant. to.2.76.F G
Quid contra cuiuſuis peccati tentationem ſit obiiciendum. to.2.82.D E.
Peccata quæ gehennæ ignibus feriri poſſunt, diſciplinæ verbere ſunt corrigenda. to.2.89.B
Differentia inter peccatum, & delictum. to.2.93.D
Peccata populi comedere. to.2.107.M.
Nemo de proximo peccatis addicto deſperet. to.2.110.E.
Peccatum cum voce, & cum clamore. tomo.2.136.D
Peccatum omne ſpina dicitur. Ibidem.E
Remiſſio peccatorum eſt à deo, ſuper omnes diuitias expetenda. to.2.140.B.
Carnalis delectatio pœna peccati eſt. Ibidem.H.
Peccata niſi hic puniantur, in altero ſeculo ſeueriſſimè punientur. Ibidem.I
Remiſſio peccatorum, opus ſpirituſſancti eſt. to.2.141.G
Peccatorum remiſſio quàm vtilis ſit. Ibid.L
Peccatum eſt mors. to.2.150.H.
Peccata ſi non puniantur, dei iram prouocant. to.2.168.C
An liceat de peccatis ſuis velle fieri ſecurum. to.2.195.H
Peccatum nihil eſt aliud quàm fuga à deo. to.2.196.L
Magna eſt contra peccatum virtus pœnitentiæ. to.2.230.C
Peccata non debent relinqui impunita, ne ex hoc cæteri audaciam ſumant. to.2.238.C.
Peccata manifeſta non ſunt occulta correctione purganda. to.2.250.M.
Peccata in proximum leuiora ſunt peccatis in deum. to.2.267.D
Peccata quotidiè ſūt exhauriēda.t.2.264.K
Peccata populi ſacerdotum precibus delentur. to.2.269.G
Peccatum grande eſt quod pœnitentiæ lachrymis non deletur. to.2.266.G
Peccata ſubditorū incorrepta perenni pœnæ nos obligant. to.2.273.H
Peccatū originale vnde proceſſit. t.2.323.I
Peccatum motionis carnis ſit ex culpa originali. Ibidem.
Peccatum quod diligitur, confitendo non deletur. Ibidem.B
Peccata ſubditorum in prælatorum compa ratione deſpicienda ſunt. to.2.320.M
Peccatum eſt tenebræ. to.2.317.F
Peccata aliorum multi quærunt, & ſua non curant. to,2.315.A
Nemo ſine peccato niſi ſolus deus. tomo.2.314.F.
Peccata ſubditorum etiam prælatis & coniuis nocent. to.2.314.I.
Peccata qui nolūt vitare cū poſſunt, poſtea non poſſunt cum volunt. to.2.320.B
Peccatum in confeſſione prodendum eſt. to.2.315.F
Peccata in confeſſione non ſunt minuenda. Ibidem.E.
Peccati cognitio eſt præparatio diuini muneris. to.2.301.C
Peccata latentia niſi expoſita nō curantur. to.2.314.B
Vina peccata quæ dicuntur. to.2.321.B

Peculiaritas.

Peculiaritas à monachis eſt extirpanda. to.2.236.I.

Pecunia.

Pecuniā in ſudario ligare quid ſit. to.2.3.F

Pedes.

Pedes ſanctorum ſuorum deus ſeruat. tomo.2.265.F
Pedes ſanctorum, vel mentes eorum, vel fidem & amorem redemptoris ſignificāt. to.2.263.D E
Pedes lauari butyro quid ſit. tomo.2.113. E.& ſequentib.
Pedes eccleſiæ ſunt prædicatores. Ibidem.
Pedes eccleſiæ interdum ſunt infimi miniſtri. Ibidem.G
Lauare pedes quid ſignificet. to.2.49.L
Pedes calciare quando dicimur. to.2.52.D
Per pedes greſſus actuum deſignantur. tomo.2.57.H
Quomodo pedes quatuor animalium dicūtur recti. Ibidem.
Pedes ſpecioſos habere debem⁹. to.2.45.K

Pelagius, & Pelagianus.

Pelagianorum hæreſis. to.1.193.A
Confutatio erroris Pelagij. to.2.67.D E
Pelagius papa Conſtantinopolitanū caſſauit concilium. to.2.181.I.& 182.E F
De damnatione Pelagij & Celeſtini. to.2.287.I M.& ſequen.

Pellicanus.

Pellicani natura. to.2.144.E

Pellis.

Quomodo homo interior pelle & carnibus veſtitur. to.1.58.B
Per pellem ſanctæ mulieres Chriſto in paſſione adhærentes deſignantur. to.1.83.H
Per pelles & cilicia tabernaculi, mundani deſignantur. to.1.148.K

Penetrare.

Tanto quis ſuperiora ſubtilius penetrat, quanto humilius pro amore dei nec inferiora contemnit. to.1.115.H

Penna.

Per pennā cōtemplatio ſignatur.to.2.57.G
Quomodo dicūtur quatuor pennę vni quatuor animalium. Ibidem.H
Quæ ſint quatuor pennæ ſanctorum, quarum duæ ſuperius iunguntur, duæ tegūt corpora eorum. to.2.59.D
Quare pennæ extentæ iunguntur, quæ verò corpora tegūt nō ſunt cōiūctę. Ibid.F G
Pennæ qūo rectæ debent eſſe. to.2.276.D
Pennæ quomodo tenduntur, & corpora tegunt. Ibidem.E
Pennæ columbæ deargentatę, ſunt charitas dei & proximi. to.2.199.F

Pentecoſte.

Pentecoſtes ſolennitas eſt valde laudabilis. to.2.120.M.

Percuſſio.

Omnis diuina percuſſio eſt purgatio vitæ præſentis, aut initium pœnæ ſubſequentis to.1.105.E

Perdere.

Alij perdunt quod tenere videbantur, alij accipiunt quod alij perdunt. to.1.146.E
Perditur homo cum peccat to.2.292.B

Perditio.

Perditionis indicium eſt, quando affectatis iniquitatibus ſubſequens fauet affectus to.1.151.B

Peregrinus.

Diabolus in forma peregrini puerum extinxit to.2.22.H
Quare deus permiſit filium occidi eius qui peregrinum recepit Ibidem
Peregrini ſunt ad hoſpitium trahendi. tomo.2.114.D

Perfectio.

Perfectio ſolet in ſeptenario numero deſignari to.2.325.I
Perfectionis tres ſunt gradus in eccleſia. to.2.306.D E F
Perfectionis tres ſunt gradus. to.2.300.G
Perfectio de patientia naſcitur to.1.26.G

Perfectus.

Perfectus quis dicitur Ibidem
Tanto quiſq; perfectus eſt, quanto perfectè dolores ſentit alienos to.1.112.L
Perfectæ magnitudinis laus eſt, aduerſa perpeti to.1.130.I
Omnes perfecti, perfectionis ſuæ rectitudinem ex quatuor euangeliis didicerunt tomo.2.57.B

Periculum.

Periculum & malum ex indignorum electione to.2 325.L
Periculum multum manentibus in ſeculo. to.2.307.D E

Perire.

Perire duobus modis dicitur to.1.17.K

Perſecutio.

Perſecutionis vltimæ tribulatio.to.1.122.D
Perſecutio vltima Antichriſti. tomo.1.169. G & ſequen.
Perſecutio vltima to.1.202.G
Perſecutio non proficit ad ſalutem, niſi rationabiliter ſuſtineatur to.2.164.K
De perſecutione non timenda to.2.196.I
Perſecutiones patiuntur qui piè viuunt. Ibidem.I K
Perſecutio eccleſiam non potuit à prædicatione auertere to.2.257.E F
Perſecutiones pati non valentes, piè non viuunt Ibidem

Perſecutores.

Perſecutores noſtri ſunt, qui ad mala nos vel verbis vel exemplis illiciunt.t.1.14.F
Perſecutores crudeles non ſtudio purgationis, ſed liuoris facibus feriunt.to.1.83.M
Perſecutores eccleſiæ peruerſi ſunt & multi to.1.122.D
Perſecutores Chriſti quidam conuerſi alij periere to.2.267.E

Perſona.

Perſonarū acceptio prohibetur. t.2.168.C
Acceptio perſonarum non eſt in eccleſiaſti ca cenſura to.2.315.H

Pertinacia, & pertinax.

Quidam pertinacia inſenſibilitatis indura-

tus cor firmare dicitur to.1.63.B
Pertinaces quomodo ſint admonendi. tomo.2.11.M & ſeq.
Pertinaces plus de ſe q̄ ſint ſentiūt. Ibidem
Pertinaces ſeipſos vincere ſtudent. tomo. 2.12.A
Pertinacia ex ſuperbia oritur Ibidem

Perturbatio.

In interna perturbatione ad dominum recurrendum eſt to.1.11.C
Vltimæ perturbationis concuſſio.t.1.56.M

Peruerſus.

Peruerſi duobus modis bonorum vitam impetunt to.1.26.D
Peruerſi interdum loquunt̄ boua de iuſtis. Ibidem
Peruerſorum proprium to.1.75.K
Locus peruerſorum quis eſt to.1.105.G
Peruerſi pro huius mundi gloria amant tribulationes to.1.120.H I
Cùm peruerſis populis poteſtas tribuitur, ianua erroris aperitur to.1.121.M
Peruerſi inter reprobos locum ſumunt honoris, vt contra Eccleſiam ex authoritatē ſæuiant to.1.124.B

Peſſulum.

Peſſulum claudere, & aperire, quid ſignificet to.2.50.B

Peſtis, & peſtilentia.

Peſtis vniuerſalis to.2.218.C
De peſtilentia Aphricana to.2.222.I K
Peſtis violentia to.2.240.A

Petentes.

Cur deus differat voces petentiū t.1.122.G
Petentes ſuperbè non accipiunt, eo quòd malè petunt to.1.127.D
Petentes iniuſta audire non debent, & iuſta petentes exaudiri to.2.186.D

Petra.

Petra dicitur Chriſtus to.1.113.I
Petræ etiam pluraliter ſunt ſublimes cœleſtium virtutum poteſtates to.1.190.E
Petræ pluraliter ſunt membra Chriſti. Ibidem
Petræ foramina, dicuntur Chriſti vulnera to.2.46.H
Per foramina petræ poſſunt ſacramenta deſignari Ibidem.I

Petrus.

Petrus carnalem mentē ante Chriſti mortē reſurrectionemq; retinebat. to.1.14.E
Petrus in Iudæos to.1.41.K & ſeq.
Petrus reprehenditur, quia tabernacula in terra figere conatur to.1.51.C
Petrus primus apoſtolorū quomodo Chriſtum negauit to.1.101.I.
Petri fortitudo & conſtantia poſt acceptū ſpiritum ſanctum Ibidem.M & ſe.
Petrus propter verbera & minas non timet annunciare Chriſtum Ibidem
Petrus nō aliud de ſapientia dei quàm erat intellexit to.1.109.I
Petri incrementa to.1.132.G
Petrus peccauit ex infirmitate. to.1.147.H
Petrus Ananiam & Sapphiram pro culpa puniſre non diſtulit to.1.153.E
A Cornelio humiliato immoderatè Petrus venerari recuſauit Ibidem.& 155.I K
Quid deuotius Petro? to.1.157.M
Petrus non timuit annunciare verbum dei propter ſuperiorum minas. to.1.166.G
Quomodo Petrus oſtium fuerit. tomo.1. 167.G
Petrus officium paſtoris iuſtè exercuit. tomo.2.5.F
Comparatio Petri & Pauli apoſtolorum. to.2.23.E
Eductio Petri è carcere Herodis.to.2.24.E
Sanctus Petrus Gallæ apparuit. tomo.2. 37.M
Petrus monachus defunctus poſtq̄ inferni pœnas vidit, ab angelo eductus & monitus eſt de futuro to.2.40.L
Petrus monachus defunctus, corpori reſtitutus eſt Ibidem
Petrus ſanauit claudum ex vtero matris.tomo.2.60.K
Petrus in hypocriſim culpa grauiorem inciderat to.2.86.M
Petrus in epiſtolis ſuis Paulum aſſerit admirandum Ibidem
Petri manſuetudo Ibidem
Petri ſumma charitas Ibidem
Petri eminentiæ to.2.87.A B
Petrus patitur reprehēdi à minori. Ibidem
An Petrus à Paulo reprehenſus, fuerit ille Petrus apoſtolorum primus Ibidem.B
An ſecunda Petri epiſtola ſit illius, vel alterius Ibidem
Petrus & Andreas Chriſtum adhuc illis ignotum ſecuti ſunt to.2.100.B
Petrus & Andreas multum pro Chriſto diſerunt Ibidem.C
Petrus quare permiſſus eſt dominum negare to.2.112.G
Petrus ſenior eccleſiam deſignat. tomo.2. 113.A
Quare Petrus à piſcatore conuerſus, poſt conuerſionem ad piſcationem rediit.tomo.2.114.G
Rete Petri plenum fuit 153.piſcibus & quare hoc Ibidem.K
Petrus ſpiritu ſancto repletus gaudebat in verberibus, qui prius timebat in verbis to.2.120.L
Petrus vltionis pœnas in Ananiam & Sapphiram exercuit to.2.155.I K
Catenæ ſancti Petri to.2.156.F G
Clauis corporis ſancti Petri miracula operabatur Ibidem
Miracula Petri & Pauli apoſtolorum. tomo.2.175.G
Signum terribile in auferente Papa argentum à ſepulchro beati Petri Apoſtoli. Ibidem.H
Diuiſus ab eccleſiæ Petri clauibus, ſibi timeat to.2.176.M
Petro apoſtolorum principi eccleſiæ cura commiſſa eſt to.2.180.H
Petrus apoſtolus eſt primum membrum eccleſiæ vniuerſalis to.2.182.I
Patrimonium beati Petri in Gallia. tomo. 2.187.C
De claue ſancti Petri miraculum. t.2.196.B
De claue ſancti Petri cum parte catenæ eius to.2.196.F
Petrus à petra dicitur to.2.198.F
Petri acoliti fugitiui pœna to.2.200.C
Petri neophyti exceſſus in ſynagogam Iudæorum to.2.203.M & ſeq.
Petrus poſt Chriſti negationem pœnituit. to.2.209.C

Universidad de Deusto
Biblioteca

De mulieribus ſancto Petro tranſmiſſis. to. 2.217.I
De denarijs ſancto Petro tranſmiſſis. tomo. 2.219.A
Petri apoſtoli prærogatiuæ. to.2.229.K L
Petrus paſſus eſt contumelias Ibidem.L
Eccleſia ſancti Petri ſpecialiter honoranda eſt to.2.244.F
Patrimonium beati Petri apud Gallias. tomo.2.248.M & ſeq.
Petrus in monte tranſfigurato domino per Samuelem figuratur to.2.273.E
Petri fides tam in tranſfiguratione, q̃ poſt reſurrectionem to.2.327.1K

Pharao.

Viſio Pharaonis per ſomnium non fuit ꝓphetia to.1.68.E
Quomodo dominus obdurauit cor Pharaonis to.1.184.H

Pharetra.

Pharetra dei quid ſit to.1.121.D
Pharetra dei quid deſignet to.1.187.H

Phariſæus.

Phariſæus ſe iuſtificauit in opere. to.1.73.I
Phariſæus oculum ad gratias referendas deo habebat, ad humilitatem non habebat to.2.63.A
Phariſæi elatio in conuerſione Mariæ. tomo.2.123.D E

Phiala.

Quid phialæ ad menſam tabernaculi præparatæ to.1.117.B
In menſa tabernaculi erant phialæ & cyathi Ibidem

Philiſtæi.

Quare dominus permiſit Philiſtæos & Chananæos in terra promiſſionis remanere. tomo.2.31.B
Philiſtæi vel dæmones vel prædicatores deſignant to.2.277.E F

Philiſtiim.

Philiſtiim cadentes poculo interpretãtur. to.2.277.C
Philiſtiim aliquando malos ſpiritus deſignant to.2.284.I

Philoſophi

An philoſophi priſci naturalem legem ſectantes, potuerint ſine mediatore ſaluari to.1.109.B

Philoſophia.

In quo conſiſtat vera dei philoſophia. tomo.1.7.C

Phinees.

Phinees iratus iram dei placauit.to.2.13.H

Pictura.

Pictura gentibus pro lectione eſt. tomo.2. 226.B C

Pietas.

Superna pietas prius agit aliquid in nobis ſine nobis to.1.94.A
Pietatis perfectio to.2.89.B C
Opera pietatis & miſericordię apud deum præmiantur to.2.168.D

Pignus.

Pignus etiam peccati confeſſio dicitur. tomo.1.92.D
Pignoris appellatione aliquando dona ſpiritusſancti deſignantur Ibidem

Pilatus.

Pilatus membrum erat diaboli.tomo.1.13.L & 106.L

Piſcari, & Piſcatores.

Piſcari bis dominus ſuſſiſſe legitur. tomo. 2.114.H
Deus per piſcatores ſubegit oratores, & non econtra to.1.201.C

Piſces.

Piſces pinnulas habentes, ſaltare ſuper aquas ſolent to.2.25.B
Per piſces maris, curioſi huius ſeculi deſignantur to.1.66.D
Piſci aſſo quare dominus fauum coniunxit to.2.114.M

Placere.

Nemo deo placet per formidinem. t.1.69.I
Placere ita debet appetere quis hominibus, vt æternam gratiam non offendat. tomo.2.180.F
Placere tam deo q̃ hominibus magnæ virtutis eſt to.2.269.H

Placens.

Deo placens, & hominibus diſplicens, cauſas nullas habet triſtitiæ to.1.89.C

Placidus.

Placidus diſcipul⁹ fuit Benedicti. t.2.24.G
Placidus puer in aquam lapſus à Mauro eſt liberatus Ibidem.L

Plaga.

Plaga in ſecretioribus ventris quid ſit.tomo.1.137.L
Plagæ diuerſæ peccatorum to.2.311.L

Plantare.

Plantare & rigare,adiuuare eſt. to.1.100.E

Plantatio.

Prima plantatio ex deo eſt, ſecunda ex homine to.1.71.G

Platea.

Plateæ à latitudine dicuntur. tomo.2.6. B & 108.H

Plebs.

Plebs reproba reprobum paſtorem habere permittitur to.2.294.E

Pleiades.

Pleiades quæ ſint to.1.173.M
Pleiades ſtelle ἀπὸ τῶ πλείω dictæ ſunt. Ibid.
Pleiades ſanctos denunciant to.1.134.A
Pleiades ab Oriente venientes noui teſtamenti gratiam deſignant.tomo.1.174.F. & ſequen.

Plumbum.

Per plumbum peccatum auaritiæ ſignatur. to.1.84.D

Pluuia.

Pluuiæ prædicantium dicta deſignant. tomo.1.112.C
Pluuiæ nubium,ſunt verba prædicationum to.1.162.B
Quomodo deus dicitur pater pluuiæ. tomo.1.172.L & 173.H
Pluuia quid ſignificet Ibidem.L

Poculum.

Poculũ in bonũ & malũ capiť. t.2.277.D E

Pœna.

Pœna primi peccati to.1.44.I
Pœna præſens non ſemper certificat de gloria futura to.1.57.D
Pœnæ infernales nec tranſitoriæ ſunt, nec fantaſticæ,ſed ſolidę & ꝑpetuæ.t.1.59.G
Pœna debet reſpondere culpæ Ibidem.K
Eadem eſt pœna dæmonum, & hominum damnatorum to.1.60.C
Pœna æterna premitur,qui gloria temporali extollitur to.1.80.C
Metu pœnarum iuſtitiam deſerens, quas metuit pœnas non euadit to.1.82.L
Pœna deiecti ab ordinibus præſumentis iterum miniſtrare to.2.278.I M
Pœna præſens ſi animum afflicti conuertit finis eſt culpæ præcedentis. to.2.227.H

Pœnitentia.

Quòd à nobis non requirat deus per pœnitentiam dimiſſa to.1.19.G
Pœnitentia quantum valeat. Ibidem.G H
Quòd à vęturo iudice non obiicietur,quod per pœnitentiam inſecuti ſumus. tomo. 1.20.A B
Pœnitentiæ modus to.1.23.E
Dum anima gemitu pœnitentiæ afficitur, conſolationis diuinæ refectione ſatiatur to.1.24.I
Vis amaritudinis pœnitentiæ. to.1.45.L
Pœnitentiæ præſentis amaritudo iram dei extinguit to.1.57.C D
Pœnitentia peccatorũ occultorũ.t.1.58.E F
Pœnitentiæ initium to.1.67.L
Virtus pœnitentiæ to.1.77.B
Tardè pœnitentium interitus. to.1.145.B C
Duplex in pœnitentia gemitus debetur.tomo.1.191.K
Pœnitentiam in fauilla & cinere agere. tomo.1.210.A
Pœnitentia munditiam facit, & conſeruat. tomo.2.48.E
Pœnitentia paruulorum to.2.64.G
Poſt pœnitentiam virtus virtutem excitat. to.2.71.F & ſeq.
Pœnitentiæ effectus to.2.98.M
Pœnitentiæ tempus perdentes mirabilia verba audient à domino to.2.104.H
Pœnitentiæ diffinitio.tom.2.125.I & 230.D
Pœnitentiam verè non agit, qui ex peccatorum ſuorum recordatione tribulationem non ſentit to.2.142.D
Pœnitentiã eſt vnum de perfectis donis deſcendentibus à patre luminũ. to.2.151.D
Pœnitentiam in præſenti pro peccatis faciens, tribunal Chriſti ſecurus aſpiciet. to.2.169.H
Poſt dignam pœnitentiam communionem recipiant, qui in religioſas mulieres exceſſerunt to.2.175.B
Pœnitentia ſola eſt quæ euacuat quod culpa adiuuat to.2.264.K
Pœnitentiæ bonum quando intelligitur. tomo.2.281.A B
Pœnitentiæ effectus to.2.264.K
Pœnitẽtiæ dolor eſt plagæ moleſtia ex dęmonum percuſſione to.2.280.L
Pœnitentię lamenta quotidie quærenda.tomo.2.264.K
Pœnitentiæ partes tres to.2.323.B C
Pœnitentiam fructuoſam poſt mortem agere non valemus to.2.314.D
Error dicentium poſt pœnitentiam triennio factam, licentiam eſſe peccandi. tomo.2.229.D M & ſeq.
Pœnitentia mitior per metum peccantibus imponenda eſt to.2.245.C

Pœnitens.

Suſpirat antequam comedat pœnitens. tomo.1.24.L
Pœnitentis cura to.1.44.D
Pœnitentes de peccatis operum, quomodo ſint admonendi to.2.16.A

Pœnitens de miſericordia dei quam poſtulat præſumat to.2.16.B
Pœnitentes de ſpe fiduciã habeant. Ibidem
Pœnitentes de peccatis cogitationum quomodo ſint admonendi Ibidem.C
Pœnitentes de peccatis præteritis nec tamen ea deſerentes, quomodo ſint admonendi. Ibidem.E
Ex luctu pœnitentium oriuntur virtutes ſanctorum to.2.71.F
Pœnitenti veniam, ſed non peccanti craſtinum,promittit deus to.2.104.I
Pœnitentis ſpiritus quomodo anxiatur.tomo.2.150.I
Pœnitentis mens bene dirigitur ſi diuina iudicia metuat to.2.305.G

Pœnitere.

Plærique pœnitere incipiunt,ſed ſtatim ad ſolita recurrunt to.1.75.C D
Modus verè pœnitendi. to.1.141.E & ſeq. 145.G
Pœnitendi modus de ſingulis peccatis. tomo.2.16.B C
Pœnitendi modus & fructus. to.1.146.M
Pœnitere quomodo dicitur dñs. t.2.320.D
Pœnitendo ſaluantur non ſolum qui agere bona negligunt ſed qui abundanter iniquitatem faciunt to.2.286.B

Pollutio.

Pollutio nocturna celebrationem & communionem impedit to.2.153.I & ſeq.
Pollutio nocturna ex quibus cauſis procedat Ibidem.I K

Poma.

Quid per poma deſignetur to.2.51.M

Pompeianus.

Pompeianus abbas to.2.24.H
De Pompeiana religioſa. to.2.246.E & ſe.

Pompeius.

De Pompeio epiſcopo innocenter condemnato to.2.221.E & ſeq.

Ponderoſus.

Ponderoſus ad altare nõ accedat. to.2.3.M.

Pontifex.

Pontifex neceſſitatem patientibus ſubuenire debet to.2.175.F
Solus pontifex Romanus vniuerſalis dici debet to.2.180.I K
Pontifex diſtrictus debet eſſe ſuperbis. tomo.2.204.M
Feretrum quo Romani pontificis corpus ad ſepeliendum ducitur, nullo tegmine veletur to.2.251.M
Pontificis ſummi ſollicitudo. to.2.312.D E

Pontificalis.

De honore oneroſo pontificalis dignitatis to.2.217.F G

Populus.

Populus eccleſiæ pupillus dicitur. tomo.1. 42.H I
Populus peregrinus, numerus eſt electorum to.1.106.G

Porcus.

Porcus inuiſibilis ex eccleſia Arrianorum exiit to.2.33.L

Porta.

Porta Chriſtum deſignat to.1.31.K
Portæ mortis quæ ſint to.1.170.F K
Porta ſcientiam ſacram deſignare poteſt. to.2.80.G
Porta fidem catholicam deſignare poteſt. Ibidem
Portæ nomine prædicator intelligi poteſt. Ibidem.& 88.G H
Limen portæ fuerunt antiqui patres.tomo. 2.80.L M & fol.ſeq.G
Frons portæ eſt meritum vitæ præſentis. tomo.2.82.I
Latitudo liminis portæ, lex eſt veteris teſtamenti to.2.83.F
Longitudo liminis portæ, eſt gratia noui teſtamenti Ibidem
Quare latitudo portæ menſuretur decem cubitis Ibidem.F
Quare longitudo portæ menſuretur tredecim cubitis Ibidem.F G
Porta quid deſignet Ibidem.G
Atrium portæ quis habere dicatur. tomo. 2.85.H
Porta inferior ædificij, fides eſt. to.2.87.H
Porta ad Orientem pateat to.2.89.K
Porta ad Aquilonem quibus patet. Ibidem
Porta Auſtralis eſt charitas Ibidem.L
Porta Aquilonis eſt ſpes Ibidem
Tres portæ interiores eccleſiæ quæ ſint. tomo.2.90.L M
Portæ interiores eccleſiæ ſunt prædicatores noui teſtamenti Ibidem.M
Portæ quare ſeptem vel octo gradus habent Ibidem.M
Portæ eccleſiæ ſunt prędicatores. Ibidem
Portæ exteriores eccleſiæ ſunt prædicatores veteris teſtamenti Ibidem
Porta Orientis dominus aliquando deſignatur to.2.91.M
Ordo portarum adinuſcem. Ibidem. M & ſequen.
Duo latera portarum, ſunt dilectio dei & proximi to.2.93.B
Porta exterior teſtamentum vetus. Ibidem
Portæ inferi quæ ſint to.2.147.F

Portare.

Qui dicantur orbem portare to.1.53.L

Poſſeſſio.

De poſſeſſione quadraginta annorum. tomo.2.153.K & ſeq.
Poſſeſſio quadraginta annorum, etiam cõtra eccleſiam Romanam, acquirit dominium Ibidem
De poſſeſſionibus iniuſtè detentis. tomo. 2.161.D
Et inuaſis to.2.207.G
De poſſeſſione eccleſiæ to.2.211.M

Poſtulari.

Dominus vult æterna potius q̃ terrena poſtulari to.1.89.L
Vera poſtulatio nõ in oris eſt vocibus, ſed in cogitationibus cordis to.1.132.K

Potens.

Quomodo huius ſeculi potentes ſint arguendi to.2.8.A

Potentia.

Potentia temporalis quanti meriti ſit apud deum to.1.153.C
Potentiam deus tribuit, elationem verò potentię malitia noſtra adinuenit.Ibidem.I
Potentiam bene regit, qui & tenere illam nouerit & impugnare to.2.5.F

Poteſtas.

In poteſtate conſtituti vtilia ſępe amittunt. tomo.1.24.M
In poteſtate cõſtituti quibus periculis ſubiiciantur Ibidem.M & ſeq.
Quis poteſtatem bene exercere poteſt. tomo.1.153.E
Poteſtas tanto premi interius debet,quanto exterius eminet to.1.153.G
Poteſtas culminis eſt tempeſtas mentis. tomo.2.3.E
Poteſtatum cœleſtium officium. tomo.2. 125.A
Poteſtas principibus data eſt,vt boni adiuuentur & commodius ſubleuentur. tomo.2.171.I
Poteſtas eccleſię to.2.261.E F

Potus.

Potus amarus quomodo delectat ad ſanitatem to.1.188.G

Prauus.

Prauí nil niſi quod ipſi ſenſerint rectum putant to.1.60.L
Prauí calamitati ſuę miſeriam ſociant. tomo.1.119.L

Præcepta.

Præcepta decalogi magnum eſt gaudium ſeruare to.1.81.K
Qui dei præcepta contemnunt, rogant dominum,& non exaudiuntur. to.1.93.K
Qui diuina præcepta metuunt,dei tabernacula fiunt to.1.113.C
Qui dei præceptis inſeruiunt,aduentum illius ſpe certa præſtolantur. to.1.186.H
Præcepta dei ſunt in ſacra ſcriptura. tomo.2.81.M
Præceptorum dei obſeruator fuit Noë. Ibidem
Præcepta dominica per decalogum ſunt accepta to.2.107.B
Præcepta dei comparantur ſpeculis mulierum to.2.108.B
Præcepta dominica,& multa ſunt & vnum. to.2.117.I
Præcepta noua dedit redemptor nouus homo to.2.122.A
Præcepta noui teſtamenti non ſunt facilliora q̃ veteris to.2.133.F
Præcepta noui teſtamenti ſubtiliora ſunt præceptis legis to.2.134.B
Præcepta dei ſunt maiora q̃ præcepta principum to.2.158.G
De præceptis domini cuſtodiendis. tomo. 2.232.E F
Præcepta quędam in ſcriptura diſpenſatione dei præcepta ſunt,non amore dei.tomo.2.270.K
Præcepta quędam iuxta cor & animam dei, altera iuxta alterum tãtum. to.2.270.K
Præcepta maiorum & timori eſſe debent & amori to.2.313.G
Præcepta quędam dei ſunt communia omnium, non ſpecialia aliquorum. tomo. 2.308.C

Præceptor.

Diſciplinam præceptoris negligentes, in die afflictionis non inuenient eum adiutorem to.2.32.D

Præco.

Præconis officium ſuſcipit, quiſquis ad ſacerdotium accedit. tomo. 2. 4. H & 155.D

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præda.
Quid sit prædam de dentibus diaboli eripere to.1.115.K L
Prædo.
Prædones qui dicantur to.1.66.A & seq.
Prædestinatio.
Quicquid foris futurum est in opere,intus iam factum est in prædestinatione . tomo.1.165.F
Nemo suam prædestinationem, intelligere aut cognoscere potest to.1.174.L M
De prædestinatione to.2.21.H
An prædestiatio possit precib⁹ iuuari.Ibi.
Obtineri non possunt quæ prædestinata non sunt Ibidem
Deus prædestinauerat semen Abrahæ per Isaac multiplicare Ibidem
Prædestinatio quomodo precibus iuuetur. Ibidem.I
Prædestinati & non prædestinati in quo differunt to.2.315.K
Prædestinare deo,est facere to.2.308.F
Prædicare.
Quid prædicare debeant sancti prædicatores to.1.161.L
Multi verbis prædicant quæ moribus impugnant to.2.2.D
Quomodo scientes prædicare,& non prædicantes,sint admonendi to.2.14.E
Imperfecti prædicare ne præsumant . Ibidem.H
Infirmis mentibus non debent alta prædicari to.2.18.G
Iuuenes non debent prædicare . tomo.2.56.A B
Idem prædicant lex , prophetæ euangeliũ, & apostoli to.2.61.L
Vt seruetur veritas prædicandi , teneatur necesse est altitudo viuendi. to.2.73.B
Prædicanda infidelibus to.2.199.B C
Prædicans Iesum,debet eius passiones imitari to.2.327.C
Prædicatio.
Effectus gratiæ prædicationis.tom.1.66.M 107.F & 160.M
Qui ratione laudis vel muneris prædicat, æterna mercede se priuat to.2.107.L
Radix iusti sancta prædicatio dicitur.tomo.1.71.F
Verba prædicationis sicut pluuiam sustinere to.1.117.B
Prædicatio fortè despicitur , quorum vita nescitur to.1.114.L
Modus prædicandi iustorum. to.1.143.A
Deus rudes primò prædicatione non aperta edocuit to.1.167.K
Effectus prædicationis apostolorum . tomo.1.171.I & seq.
Timor non terruit apostolos à prædicatione to.1.172.C
Prædicatione cessante interna gratia ad corda audientium non pertransit. Ibi.D
Quòd nonnunquàm prædicationis officiũ nonnulli laudabiliter appetunt , & ad hoc nonnulli coacti pertrahantur . tomo.2.3.A
Qui ad officium prædicationis excubant, à sacræ lectionis studio non recedant. tomo.2.7.F
Prædicatio debet auditorio conformari.tomo.2.18.G
De opere prædicationis & voce.Ibidem.H
Prædicatio nõ facilè accipitur eius qui moribus leuis esse videtur to.2.57.I
Verbum prædicationis , semen est in corde audientis Ibidem.L
Prædicationis euãgelicæ fruct⁹.t.2.64.I K
An prædicatio pro solis malis auditoribus, an pro vitio prædicantis subtrahatur to.2.75.F G
Inanis gloria non est de prædicationis labore quærenda to.2.94.G
Laudem de prædicatione quærere, est rem magnam vili precio venundare. Ibi.G H
Prædicatio à quibusdam subtrahitur. tomo.2.99.H
Difficile est inter terrenas curas prædicare to.2.153.D
Ignari literarum debent prædicatione instrui to.2.167.B
Prædicationis varius effectus.to.2.256.H I
Prædicationis finis to.2.269.L
Prædicationis officium duplex.to.2.276.C
Prædicationem sanctorum spernentes exemplo reproborum ad ima corruunt.tomo.2.307.F
Prædicatio & opus bonum virga & manus est to.2.313.E
Prædicator.
Prædicatores synagogæ cœlum recte vocati sunt to.1.8.I
Reges sunt sancti prædicatores Ecclesiæ. to.1.21.K
Consules Ibidem.K L & 67.D
Cœli,& Sol to.1.52.D & to.2.147.G
Maxilla Ecclesiæ to.1.76.L
Torrentes to.1.120 D
Nubes & operarij to.1.161.K
Portæ Sion to.1.202.E
Dentes Ecclesiæ Ibidem.F G
Angeli to.1.205.I
Canes to.2.46.K & 133.B
Boues to.2.57.I
Spinæ to.2.111.I
Perfectus prædicator quis dicatur.t.1.36.C
Prædicatores & vitæ actiuæ studeant , & contemplatiuæ Ibidem.D
Prædicator peruersus talis durabit quousq; viuet in corpore to.1.98.I
Prædicator erroris , huius mundi diuitibus iungitur Ibidem.H
Fortitudo peruersi prædicatoris , est elata scientia locutionis Ibidem.H
Prædicator dicitur bos viduæ ecclesiæ.tomo.1.96.E
Item os dei to 1.201.A
Et quare Ibidem
Medicus to.2.70.I
Prædicatores nõ debent terrena sed cœlestia moderatè prædicare to.1.100.M
Prædicator audientis modum consideret. to.1.101.B
Prædicator prius euellat nociua ab auditoribus & postea plantet vtilia.to.1.104.A
Prædicator causarum origines à sacris paginis sumat to.1.105.K
Lex est ipsis prædicatorib⁹ posita.t.1.112.D
Boni prædicatores non de rerum munere gaudent , sed de conferentium fructu. tomo.1.113.F
Prædicatores boni non causa victus prædicant Ibidem
Cùm auditores prædicantium vitam suspiciunt vim prædicationis necessariò admirantur to.1.114.L
Boni prædicatores honorem propter elationem fugiunt , licet honorari propter imitationem velint Ibidem.M
Prædicator accommodet se auditorio . tomo.1.117.A
Prædicatores prudentes ad prædicationis fructum solerter inuigilant. to.1.124.D
Quomodo auditores obtemperare debent prædicatoribus to.1.126.E & seq.
Fidelis prædicator nemini inuidet , sed optat vt veritatem ora omnium sonent. to.1.133.E
Prædicator Ecclesię sanctę caueat ne vitio elationis se extollat to.1.134.F
Prædicator non solum bene dicere studeat, sed viuendo bene quę dicit ornet.Ibidẽ.
Prędicatoris boni officium Ibidem
Et quale to.2.7.A
Prędicatores sancti intus de sapientia gaudent, foris verò alios ab errore compescunt to.1.135.G H
Iusti prędicatores in vitia auditorum solẽt districta increpatione sęuire.to.1.143.D
Verba prędicatorum sunt quasi claui.Ibid.
Prędicatores non solum insinuant quomodo vitia mentem expugnent : sed etiam quomodo virtutes roborent.to.1.149.M
Prędicatorum fidei constantia . tomo.1.158.F G
Plęriq; ex duris persecutorib⁹ magni prædicatores fiunt to.1.161.H & 182.I K
Prędicatores sancti quosdam exhortari volunt,sed nequeunt to.1.161.K
Prędicatorum erga subditos cura. Ibidẽ.L
Prędicatores sancti aliquando prodesse cupiunt,sed non possunt Ibidem.M
Feruor auditorum incitat prędicatores. tomo.1.162.F G
Prędicatores non sibi tribuant profectum auditorum , sed deo . Ibidem.G H & tomo.1.175.F
Sparsis per mundum fidei prędicatoribus, æstus persecutionis incaluit. to.1.171.I
Prędicator verba auribus dare potest,corda vero aperire non potest. to.1.172.E
Ad Iudęos missus quisque prędicator, ad gentes deflexit to.1.172.F G
Quare prędicatores dicũtur succincti lumbos to.1.175.L
Prędicatorum erga cunctos accommodatio to.1.176.C
Prędicatorum discretio . Ibidem. E & seq. & 179.D
Prędicator sibi perfectè vigilet,& dormitẽtes ad vigilias vocet to.1.176.F
Dum doctrinę discretio à prędicatore cautè custoditur,ei diuinitus largior copia prędicationis datur to.1.178.A
Quid prędicator considerare debet.tomo.1.179.B
Prędicatores quod loquendo docent,viuendo concordent Ibidem
Prędicatores sancti in lachrymis seminant Ibidem.C
Prędicatores à deo vitam habent & doctrinam to.1.185.M
Prędicatoris operatio sine locutione alios excitante non prodest Ibidem
In prędicatore necesse est sermonem vocis cum fortitudine esse actionis Ibidem
In prędicatore nisi sermo & vita conueneriut , virtus perfectionis non apparebit. Ibidem

Prædicator ad perfectionis culmen erigitur,qui non solum actiua sed & contemplatiua vita solidatur to.1.186.F
Porma bellica prędicatoribus est seruanda to.1.187.G
Contra prædicatorem praui machinantur. to.1.187.K
Prædicatores sancti propter persecutiones à prædicatione non desistunt. Ibidem
Prędicatorũ fortitudo Ibidem.M & seq.
Prædicatores cùm vident auditores diuinorũ incapaces,ad Christi incarnationẽ descendunt to.1.191.K L
Quare sancti prædicatores nunc ancillæ dei, nunc eius amici dicunt.t.1.200.L M
Prædicatorum negocium.Ibidem.L & seq.
Differentia inter sanctos & iniquos prædicatores to.1.202.D E
Cautelæ prædicatorum to.2.4.I K
Inanis gloria sæpe inuadit prædicatores. to.2.14.D
Prædicatorũ conditiones. t.2.18.H & 57.C & seq.67.M & seq.86.H 194.E F
Prædicator plus actibus quàm vocibus insonet to.2.18.H
Prædicator post aliorum curationem ad se ipsum redeat Ibidem.I
Quisque prædicator infirmitatem ad memoriam reuocet, ne de acceptis virtutibus intumescat Ibidem.L M
Prædicatores sunt tanq̃ columnæ.t.2.47.I
Prædicatores sancti gemellos dicuntur habere to.2.48.B
Prædicatores ecclesiæ collo comparantur. Ibidem.C
Prædicatores quomodo dicuntur percutere & vulnerare Ecclesiam to.2.50.D
Prædicatores per labia spõsi designati, debent esse mundi Ibidem.H
Prædicator armatus libenter auditur . tomo.2.54.E
Quomodo sanctis prædicatoribus planta pedis est quasi planta pedis vituli . tomo.2.57.I
Prædicatoris mores. Ibidem & 75.B
Voces prædicantium æri comparantur.Ibidem.K
Prædicatorum verba scintillæ appellantur Ibidem
Prædicatorum duplex vita Ibidem.I
Prædicatores Antichristi miracula facient to.2.67.I
Ad prædicandum conscientia sancti amoris plus ædificat, quàm exercitatio sermonis to.2.70.E
Prædicatori necessaria. Ibid.E F & 73.E
Prædicator vt auditoribus placeat aliquid mentiendo componens , sua & non dei verba loquitur to.2.70.F
Prædicatorem quomodo dicitur spiritus assumere to.2.71.D
Quanto auditores in charitate proficiunt, tanto prædicatoribus gratia datur . tomo.2.72.C D
Prædicatoris vita semper in alto esse fixa debet to.2.73.B C
Prædicator sanguinis iusti cadentis reus erit,si tacuerit Ibidem.L
Prædicatores virtutes vitiis opponunt. tomo.2.76.D E
Prædicatores ponunt contra dęmonum insidias,castra & munitiones Ibidem.F
Prædicatorum eminentia to.2.83.A B
Prædicatores longè excedere suos auditores debent to.2.86.L
In prædicatoris vita sunt opera quæ videantur to.2.88.K
Prædicator debet operari quod prædicat to.2.94.E F
Sanctorum prædicatorum perfectio . tomo.2.100.F
Prædicator quãdo dicit doctus. t.2.104.A
Prædicantiũ vox ex subditorum vitio subtrahitur to.2.107.G H
Prædicantium lingua pro sua nequitia sæpe restringit Ibidem
Prædicatoris in deum confidentia. Ibidẽ.I
Prædicator quomodo optat aliis pacem. Ibidem.K
Prædicator potest petere sumptus & alimenta Ibidem
Prædicator meritum accipit,etiam si auditores non conuertantur to.2.172.A
Prædicatorum virtus manifestatur vbi est multus fructus animarum to.2.194.D
Prædicatores quidã hominibus & non deo placẽt,alij deo & hoibus. to.2.267.H I
Prædicatorum nouus ordo Iudæorum sacerdotio successit to.2.275.B
Prædicatores aspiciunt magna electorum opera to.2.294.F
Prædicator electus & suorum & suæ vacet vtilitati to.2.297.F
Prædicator electus omnium sanctorum ordinum exempla sequitur. to.2.286.E F
Prædicatoribus munditia sine humilitate non sufficit , nec humilitas sine conuersatione sancta to.2.278.D
Prædicatores gratiam spiritussancti abundãter excipientes carnalẽ vitam ex toto derelinquunt to.2.277.E
Prædicatorum electio to.2.281.L M
Prædicatores habent loca diuersa . tomo.2.293.B
Prædicatorum vita & sublimis , & humilis est to.2.266.L
Prædicator quãdo inuenitur . to.2.293.H I
Prædicatores dij dicuntur to.2.257.L M
Prædicator nõ solũ noua sed & vetera scribat to.2.258.L
Prædicatores sancti prædicatoribus mollia non loquuntur to.2.291.H I
Prædicatoris locus to.2.276.B
Prædicator rudis per electorum exempla proficit to.2.297.H
Prædicator carnalis dicitur lucerna cæca. to.2.272.B
Prædicatorum officium to.2.283.E F
Prædicatoris officium to.2.286.F G
Prædicator in ordine prædicationis perfectus non est si contemplationis reuelatione caruerit to.2.286.F
Prædicator circunstantias considerare habet to.2.276.F
Prædicatori grandis labor præcipitur.to.2.297.A
Prædicatoribus attendenda. to.2.274.D
Prædicatoris domus to.2.276.D
Prædicator missus qualis esse debet.tomo.2.312.D
Prædicatorum ordo Iudęam prius conuertere studuit,& postea gẽtes. to.2.327.C
Prædicator rex dicitur to.2.316.I K
Prædicatorum sanctæ ecclesiæ proprium. to.2.314.B
Prędicator in vmbra redemptoris requiem habet to.2.310.D E
Prædicatores sancti non solum opere , sed etiam contemplatione sublimes sunt.tomo.2.310.D
Prædicatorum prouidentia contra spiritus malignos to.2.309.K
Prædicatorum sanctorum exhortatio dies est to.2.303.G
Prædicatorum hortamenta spernentes eorum vitæ detrahunt to.2.311.A
Prædicatores clamare quid to.2.305.F
Prædicatorum verbo per inobedientiam discedentes dãm derelinquunt.t.2.320.D
Prædicatores sancti cõsyderent quid,q̃tũ, quãdo,& quibus loquantur to.2.311.D
Prædicatoris spiritualis,pfectus.t.2.300.G
Sancti prædicatores clarissimum diem auditoribus produnt to.2.300.D E
Signa boni prædicatoris & auditoris.tomo 2.300.D E
Prædicatores falsi mel in lingua non sub lingua portant to.2.48.L
Prædicatores falsi concubinis æquiparantur to.2.51.F
Prædicatores falsi eadem quæ & veri prædicant Ibidem.I
Pseudoprædicator
Pseudoprædicatores secularium violentia potestatum vtuntur to.2.202.E F
Pseudoprædicatores dicuntur dentes Leuiathan Ibidem.F
Pseudoprædicatores quicquid à piis patribus gestum memoratur , impugnant. to.1.203.K
Prælatio.& Prælatus.& Præsul.
Qui de prælatione sua gloriam ab hominibus quærunt , apud deum sine gloria sunt to.1.67.F
Signa spiritualis prelatiõis.t.2.300.D & se.
Signa spiritualis prælationis non habita nos terrere debent to.2.300.F
Ecclesiæ prælati subditorum pecçata quasi propria plangunt to.1.77.E
Prælatus peruerius cæteris hominibus videri appetit to.1.91.I
Qualis sit grauitatis prælatus ad subditos to.1.117.C D
In prælatis debet esse consolans misericordia & piè sæuiens disciplina. to.1.118.A
Prælati nisi spiritussancti freno teneantur, in subditos sæpe sæuiunt. to.1.123.K
Prælati , cùm non est vitium subditorum quod corrigatur, non de excellentia potestatis,sed de qualitate cõditionis gaudent to.1.127.B
Aduersus prælatos Ecclesiæ terra clamat to.1.133.A B
Prælatus quid aliud q̃ terram incolendam tenet Ibidem
Si prelatorum verbo, vel exemplo , fideles subditi non fructificant , prelati rationem reddent Ibidem
Officium prelatorum. Ibidem.C D tom.2.154.L & seq.167.B
Prælatus mutus exigit quod debetur suo corpori, sed non impendit quod subiectorum debetur cordi to.1.133.C
Multi prelati non tam propter dominum quàm pro domino venerari volunt . tomo.1.144.D
Multi prelati prę tumore cunctos subditos despiciunt Ibidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prælati singularitate gaudent culminis,& non æqualitate conditionis.to.1.144.G
Boni prælati conditiones & proprietates. tomo.1.144.F G & to.2.154.L & seq.copiosè.& 250.G & seq.
Potestas prælati, non honor,sed onus æstimatur to.1.144.H
Prælati omnes subditos minus sapientes q̄ ipsi sint arbitrantur to.1.148.G
Non sunt semper arguendi prælati qui interdum temporalia curant. Ibi.I & seq.
Prælati considerare debent se æqualiter esse cum cæteris conditos,non temporaliter cæteris prælatos to.1.153.G
Tantum debet actionem populi actio transcendere prælis,quantum distare solet à grege vita pastoris to.2.4.A
Elatio prælatorum to.2.5.D
Prælatorum potentia quanto maior exterius cernitur, tanto interius apud eos de primatur Ibidem.G H
Prælati debent humiliter pati increpationem à subditis to.2.6.G
Prælatus debet studere se diligi, & amorē suum pro seipso non quærere Ibidem
Nōnulla peccata aperte cognita,sunt à prælato maturè tollenda, aliqua dissimulāda,aliqua subtiliter & occultè perscrutanda,aliqua vehementer increpanda,aliqua leniter arguenda Ibidem.I M
Prælati tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt to.2.8.C
Prælatorum vigilantia Ibidem.D E
Prælati circūspectionis studio oculos peruigiles habeant Ibidem.E
Prælatus non sit crudelis in subditos. tomo.2.107.H
Prælatos deus puniet per seipsum.tomo.2.108.F
Prælatorum negligentia Ibidem.G
Prælatorum peruersa exempla subditos corrumpunt to.2.121.G
Peccatum prælati grauius est peccato subditi to.2.140.C
Prælatus vices suas potest vicario committere to.2.152.K L
Prælationes multis anxietatibus sunt permixtæ to.2.153.B C
Prælatus & si nihil sibi timeat, commissis tamen sibi timere debet Ibidem.C
Prælati suis precibus debent adiuuare subditos to.2.154.G
Prælatus si silentio suo perire permittat ali quem,negligentiæ condemnatur Ibid.B
Prælatus sine cessatione debet prædicare vt possit coram iudice lucrum pastoris portare Ibidem.D
Prælatus qui habet alios mundare, debet esse mundus Ibidem.L
Prælatus qui gratiam humanam perdere timens rectè non loquitur, mercennarij vice defungitur to.2.155.C
Prælatus afflictis quantum potest debet iustitia subuenire to.2.157.B
Concordia debet vnire prælatos cum subditis to.2.164.H
Prælati defectu non debet grex pastorali cura destitui to.2.154.E
Prælato negligente crescūt vitia.t.2.157.G
Prælati cura plebis destituta laqueos inimici incurrunt to.2.159.H & 161.D
Prælatus debet esse sollicitus de animabus sibi commissis to.2.158.M
Prælatus debet sibi commissos ab omni hæresum zizania conseruare to.2.160.L
Prælati debent corrigere subditos: quod si non faciunt peccant to.2.165.D
Prælati tenentur suis exhortationibus subditos ad deum trahere Ibidem
Prælati diuino iudicio secundum plebium merita tribuuntur to.2.168.F
Prælati crudeles similes sunt filiis Iacob qui Sichen interfecerunt to.2.171.M
Prælatus non corripiens delinquentes, arripiendus est to.2.173.K
Prælati debent corrigere clericos & religiosos delinquentes to.2.174.I K
Deus perditorum animas de manu negligentium prælatorū requiret. to.2.175.I
Prælatus effici non debet:qui est causa dānationis subditorum to.2.177.F
Concordia inter prælatos ecclesiarum esse debet to.2.182.A B
Prælatus plus misericors,quàm seuerus esse debet to.2.184.K
Prælatus tunc bene proximos diligit, cum deum ex toto corde diligit. to.2.192.I
Prælati debent suos subditos diligere.Ibi.
Prælati giganti pulchrè comparantur. tomo.2.193.H
Omnes prælati exteriores sollicitudines habere debent Ibidem.I
Prælati mala vita subditis suis nocet. tomo.2.194.B C
Prælatus qui pascit oues, debet diligenter in oues intendere to.2.207.L M
De honore prælationis to.2.217.E
Prælatus per ignorantiam peccans, negligentiæ arguitur:per scientiam verò dignus est magna punitione.to.2.220.G H
Prælati sollicitudo erga subditos maiorē gratiam acquirit to.2.223.F
Prælati sibi commissos debent prohibere à gula,superbia,& auaritia to.2.225.M
Prælatorum vitam subditi nulla dissimulatione negligunt to.2.238.D
Prælati hæretici subditos submergunt in fœtorem to.2.267.C
Prælatis propria vita non sufficit, subditis verò sufficit to.2.269.E
Prælatus reprobus non dormire sed iacere dicitur to.2.272.D
Prælatorum reproborum exempla non debemus imitari to.2.292.M
Prælatorum orationes super omnia subditos iuuant to.2.285.F
Prælatorum discretio to.2.291.E
Prælati videntes se abiectos adhuc velle honorari audent to.2.323.D
Prælatus electus dicitur salus domini. tomo.2.324.K
Prælatus secundum cor dei eligendus. tomo.2.308.F
Prælatum carnalem constituens quàm grauiter peccat to.2.305.D E
Prælati & subditi reprobam vitam ducentes dei vltionem pariter subeunt. tomo.2.305.B

Prælatio.

Prælationis officium electi viri refugiunt. tomo.2.301.G
Prælationis culmen pro aliis non pro nobis ascendimus to.2.304.I
Prælatiōis culmē diuersi accipiūt.t.2.296.K
Prælationis honorem multi ambiunt, ministerij laborem pauci to.2.298.E

Prælatura.

Labores in dirigēdo prælaturā.t.2.157.F G

Prælium.

Prælia spiritalia to.2.277.B

Præmium.

Qui vera cœlestis patriæ præmia negligunt,in suis hic voluptatibus cadūt.tomo.1.67.F
Cœlestium præmiorum gustatio.t.2.72.D

Præpositus.

Quòd dissolutio præpositorum sit ruina minorum to.1.7.B
Quòd dum præpositi gloriam propriam quærunt,subditorum corda subuertuntur to.1.8.I
Præpositorum bonitas, subiectorum salubris est regula to.2.191.L
In præpositorum operibus sibi ratio totum vendicet to.2.219.K
Præpositorum sollicitudo,subiectorum est cautela to.2.225.L

Præscire.

Deus quomodo præscire dicat.to.1.122.H I

Præscriptio.

Præscriptio quadraginta annorum requiritur ad acquirendum dominium rei ecclesiæ to.2.198.E

Præsentia.

Præsentia quærens amissionem metuit.tomo.1.64.C

Præsepe.

Præsepe quid designet to.1.182.G

Præsumptio.

Vnde generetur præsumptio in corde. tomo.1.11.A
Præsumptio quàm graue sit peccatum. tomo.1.130.D
Præsumptio docentium, quæ non didicerunt to.2.2.B C
De præsumptione tonsuratoris in Sicilia. tomo.2.239.B

Præesse.

Qui infidelibus vel hæreticis præsunt,prāua præcepta sua quasi ex ratione persuadent to.1.188.E
De his qui præesse cōcupiscunt, & ad vsum suæ libidinis instrumentum sermonis apostolici arripiunt to.2.3.C
Quòd mens præesse volentium plærunque sibi ficta bonorum operum promissione blanditur Ibidem.D
Appetens præesse vires suas prius metiatur Ibidem.E & seq.
Nemo præesse audeat: qui subesse non dicerit to.2.19.G

Præuidere.

Quanto infirmi futura mala prēuidere nesciunt,tāto eis grauiora fiunt.to.1.76.M

Preces.

Humanæ preces non nisi per aduocatum audiri possent ad requiem æternam.tomo.1.132.A
Plus pro se suas valere preces efficit, qui has etiam aliis impendit to.1.211.C
Cur deus in paruis & vilibus rebus preces exaudiat to.2.22.E
Preces nostræ tanto celerius ad diuinas feruntur aures,quanto eas vicissim efferimus tom.2.188.D

Presbyter.

De presbytero prouinciæ Valeriæ, qui furem ad sepulchrū suum tenuit. t.2.32.L
Presbyter vel diaconus secularis ecclesiæ potest eligi in abbatem to.2.173.H
De presbyteris ordinandis to.2.189.C
Presbyter post lapsum non potest in sacro ordine reparari to.2.202.D
Presbyter apud episcopum tantum iudicari debet to.2.245.K

Princeps,Principari,Principatus.

Principes qui suis semper cogitationibus principantur to.1.67.L
Principes crudeles leonibus comparantur. to.2.48.H
Principari & dominari differunt. tomo.2.125.A
Principatuum cœlestium officium. Ibidem
Principes mali subditos sæpius corruere faciunt to.2.288.E & seq.

Principium.

Quod inter principium & finem claudi̇tur breue est to.1.86.A

Prisci.

Termini priscorum non sunt transcendendi to.2.239.H

Priscillianistæ.

Priscillianistarum hæresis to.2.103.B

Priuare,Priuatus.

Priuare aliquem dignitate,vel officio, pro aliorum arbitrio cōtra iustitiam est valde peruersum to.2.246.M
Priuata vita multa pace & quiete potitur. to.2.153.D

Priuilegium.

Priuilegia ita vni ecclesiæ concedantur vt alteri iniuria non irrogetur.to.2.165.H
Priuilegium primicerij papę.to.2.201.C D
Priuilegia monasteriis olim indulta non sunt abroganda to.2.203.B & seq.
Priuilegium monasterij Arelatēsis. tom.2.216.D
Priuilegia & vetera & noua non sunt obliteranda to.2.239.H & seq.
De priuilegiis monasteriorū. to.2.240.M
Priuilegia xenodochij Augustudunen. tomo.2.241.E & seq.
Pœna infringentium decretum priuilegij Augustudun. Ibidem.H I
Priuilegia præ cæteris apostolis Petro data to.2.244.G

Probare,Probatio.

Quomodo deus hominem probat.t.1.47.B
Minus tentat probatio, quàm remuneratio consolatur to.2.211.D
Onus ꝓbationis reo non incūbit.t.2.288.K

Probus.

De anima Probi Reatinæ vrbis episcopi. to.2.37.I
Probus episcopus sanctos vidit. Ibidem.K
Forma testamēti Probi abbatis.to.2.229.B
Probꝰ renitēs abbas est effectꝰ.Ibi.C & se.

Procax.

Procaces nota iactanter proferunt, vt loquendo docti videantur to.1.48.C
Rectè dictis procaces semper ex aduerso respondent to.1.60.K

Proficere,profectus.

Nemo quantum profecerit, nisi inter aduersa cognoscit.tomo.1.139.B & seq.
Profectus hominum comparatur incrementis arbustorum to.1.129.L
Proficere ad meliora quid to.2.282.D
Proficere quomodo oporteat in conuersatione to.2.269.H

Promissio

Quare duo solum Caleph & Iosue de reliquiis Aegypti ascenderunt in terrā promissionis to.2.148.A
Promissio verbi est gaudium sine fine mansurum to.2.277.A

Promoueri.

Nemo debet promoueri inuitus. tomo.2.154.F

Prophetæ.

Prophetæ non à semetipsis locuti sunt. tomo.2.275.D
Prophetæ in disponendis suis prophetiæ spiritum non semper habent. tomo.2.286.K

Prophetia.

Prophetia non solum de futuris, sed & de præteritis enunciat to.1.22.F
Prophetica dona quędam sunt mœnia mentis to.1.67.I
Prophetia non est, nisi intelligatur quod ostenditur,vel auditur to.1.68.F
Prophetiæ spiritus an semper mentes prophetarum irradiet to.2.26.H
Prophetiæ tempora aliquando inuicem sibi concinunt to.2.54.H I
Prophetiæ spiritus quot modis, & qualiter prophetæ animum tangat. Ibidem. L & sequen.copiosè
Prophetia quare sic dicatur Ibidem.H
Et eius tria tempora Ibidem
Prophetiæ moris est subitò mutare materiam to.2.62.I K
Prophetia tripliciter fit to.2.149.M

Propheta & Prophetica locutio.

Prophetæ dicti sunt institores. to.1.107.C
Antemurale to.1.121.M
Quid sit quòd filiis prophetarum ligna cædētibus ferrum de manubrio lapsum Helisæus restituit to.1.129.A B
Quid sit prophetam per aquam mitti vsq̄ ad talos, ad genua, ad renes. tomo.1.132.K L
Non omnes prophetæ sanctitatis meritum attingunt to.1.156.I
Prophetæ non minus verbo quàm scripto & exemplo terram rigauerunt. tomo.1.157.H
Prophetæ quot modis tangantur. tomo.2.55.E F
Quidam prophetæ sæpe ex suo spiritu loquentes à spiritu sancto correcti seipsos reprehendunt Ibidem.H
Prophetiæ spiritus aliquando prophetis abest Ibidem.G
Differentia inter veros & falsos prophetas Ibidem.I
Prophetiæ locutionis ordo Ibidem.M
Propheta aliquando de se,aliquando ex seipso loquitur to.2.56.F
In prophetica locutione alter est qui præsidet,alter qui obsequitur Ibidem.G
Prophetæ falsi sua, & nō dei verba loquuntur to.2.70.F
In prophetis verbis res, & verba rebus exponuntur to.2.72.I
Quare propheta de medio Israēl exiit in campum à quo regreditur dorsum. tomo.2.54.L M 75.B & seq.
Prophetæ plusquam Moyses scientiam diuinam apprehenderunt to.2.83.H
Mercedem prophetæ, & mercedem de propheta recipere, differunt. tomo.2.111.G
Prophetę persona qualis esse debeat. to.2.300.F
Prophetæ quandoque doctores vocantur. to.2.155.D
Prophetæ ministerium est occulta reuelare & futura prædicere to.2.298.H
Prophetarum instrumenta varia. tomo.2.298.M & seq

Propugnacula.

Quid inter propugnacula & clypeos distet to.2.82.D

Prospera,Prosperitas.

Qui nulla prospera appetit, nulla aduersa pertimescit to.1.131.L
Constitutus in prosperis vix custodit se à superbia & luxuria to.1.151.I
Prospera sunt metuenda to. 2.139.L
Per sola prospera soluimur, ad virtutem verò per aduersa solidamur.tomo.1.173.L
Temporalis prosperitas ad tribulationis tenebras perducit to.1.19.D
Statutum est quantum prosperitas vel aduersitas cuiuis homini sit futura. tomo.1.71.B
Prosperitas atque aduersitas in hac vita alternant to.1.78.L
Prosperitas mundi impedit ad bona opera reditum to.1.80.C
Prosperitas temporalis habet finem suum mortem to.2.213.C

Prospicere.

Prospicere est à longè intueri. to.2.146.H

Protegere.

Protegere alios non potest, qui bona conuersatione luceq̄ non fulget. tomo.2.310.I

Protectio.

Nihil sumus si à dei protectione deseramur to.1.139.E

Prouerbium.

Prouerbium quid sit to.2.300.L

Prouidentia.

Prouidentia dei in factis humanis. tomo.1.145.C

Prouocare.

Deum prouocare quid sit to.1.66.C

Proximus.

Nemo suam cogitans vtilitatem proximorum negligat to.2.2.M
Tantum quisque portat proximum,quantū amat to.2.81.B
Proximus est amandus, si ad deum peruenire velimus to.2.121.B
Proximis in arcta necessitate subueniendum est to.2.158.H

Prudentia.

Quomodo prudentia in nobis frigescit.tomo.1.10.G
Prudentiæ huius mundi conditiones. tomo.1.65.A
Prudentia plurima cui competit. tomo.1.100.F
Prudentia quid sit to.2.97.A B

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prudẽtia ſumma í quo cõſiſtat.t.2.13.C M
Pſalmodia, Pſalmus, Pſalterium.
Pſalmodiæ vocis effectus to.2.55.G
Pſalmus quid ſit to.2.134.I
Pſalmi graduum quid deſignent. tomo.2.148.E F
Pſalterium quid ſit to.2.134.I
Pudicitia.
Pudicitiæ bonum non ſolum externum ſed etiam internum eſſe oportet. to.2.285.E
Puer.
Quid ſit puerum ſolum fugere, vt domino ſuo nunciaret to.1.8.K M
Ludus puerorum diuitum to.1.89.G H
Tres pueri Hebræi in camino ignis.tom.1.60.B & 180.C
Diabolus murum euertendo puerum contriuit to.2.25.F
De puero confracto à pariete, ſanato. Ibid.
De puero poſt ſepulturam à terra proiecto to.2.27.A
Puer à morbo elephãtino per Benedictum ſanatus Ibidem.C
Puer lapſus ex ſummo monte Marſico in vallem, repertus eſt incolumis. to.2.31.L
Puer ſanctos vidit to.2.37.K
Puer quinq; amorum à dæmonibus in gremio patris raptus to.2.38.G H
Quidam puer armentarius poſt mortem rediit to.2.39.F
Puer reductus à cœlo, loquebatur omnes linguas Ibidem.F G
Mors pueri terribilis Ibidem.G
Tres pueri cibis regis Babylonici vti noluerunt to.2.230.A
De puero quodam de tranſmarinis adducto. tomo.2.235.C
Puer ordinatus in diaconem to.2.244.I
Pueri Dauid à panibus propoſitionis arcebantur niſi à mulieribus mundi eſſent. tomo.2.253.I
Tu puer propheta altiſſimi vocaberis. tomo.2.268.M & ſeq.
Pugnare.
Pugnat omnibus diebus qui multa alios docet to.2.317.I K
Pulchritudo.
Pulchritudo cutis eſt gloria temporalis.tomo.1.80.I
Pulſare.
Dominus quando dicatur pulſare.tomo.2.105.B
Puluis.
Quid puluerem in cœlum ſuper caput ſpargere to.1.15.C
Per puluerem peccatores deſignantur. tomo.1.176.M
Per puluerem quid deſignetur. to.1.183.H
Puniri.
Aliter punitur ciuis, aliter hoſtis.to.1.153.L
Pupillus.
Pupilli vocantur electi dei to.1.96.D
Pupillus quis dicatur. Ibidem.I & 114.E
Cauſam pupillorũ vel viduæ pro pecunia defendere, eſt præmium terrenum & nõ æternum quærere to.2.94.I
Purgatorium.
Ignis purgatorij grauior eſt quacunq; pœna temporali to.2.137.G
Purgatorium quaſdam iuſtorum animas detinet to.2.39.A
Purgatoriũ authoritatibus ſcripturæ probatur to.2.41.K
Purgatorium poſt mortem ad vitam mittit qui bonam voluntatem habuerunt in confeſſione peccati to.2.271.D
Puſillanimis.
Puſillanimes arbuſtis cõparant. to.1.116.C
Puſillanimes ad viam rectè agendi facilius reducuntur q̃ proterui to.2.8.L
Quadragenarius.
QVadragenarius numer⁹ ad pecca tores pertinet to.2.279.A
Quadrageſimus, Quadrageſima.
Quadrageſima quare eſt abſtinẽtia 40. dierum to.1.107.B
Quadrageſimæ tempus in ſancta eccleſia conſecratum eſt to.2.279.A
Quadrageſimus ſubdiaconus. to.2.32.B
Quadraginta, Quadripertitum.
Quadraginta dierum abſtinentia Iudæis baptizandis adiicitur to.2.202.A
Quadraginta ruſtici à Longobardis occiſi tomo.2.33.G
Omne quod dicitur, quadripertita poteſt qualitate diſtingui to.1.134.C
Quadrigæ.
Quadrigæ regis ſunt bona exempla electi prædicatorum to.2.289.M & ſeq.
Quadrigæ regum quæ dicuntur. tomo.2.287.M & ſeq.
Quærere.
Quid eſt ſtantem quietem in præſenti ſemper quærere to.1.22.I
Deum quærere hominem, quid ſit.t.1.47.K
Quærendus eſt deus dum tempus habemus to.1.60.D & 103.K
Quidam à deo exteriora quærunt dona.tomo.1.89.K L
Quærere deũ & ſummum bonum. Ibi.L M
Quomodo & vbi quærendus eſt deus. tomo.1.105.M & ſeq.
Quærentibus primo regnum dei, & iuſtitiã eius dominus venit & in eorum corde ſedet primus to.1.117.K
Quaſi.
Dictio quaſi, aliquando pro ſimilitudine, aliquãdo pro veritate ponit.to.1.147.C
Quercus.
Quercus Thabor ſecretam ſignat conuerſationem to.2.297.H I
Quidam.
Quidam dicitur de eo quem aut exprimere nolumus, aut non poſſumus to.1.28.L
Quies, Quieſcere.
Quies in labore: & fatigatio in quiete.to.1.98.A B
Quieſcere eſt bene í poteſtate eſſe.t.1.25.B
Quieſcere poſt domnũ quid.to.2.284.E F
Quinarius.
Quinarij numeri ratio to.2.84.I
Quinarij nũeri pfectio. t.2.88.M & 104.D
Quinquagenarius, Quinque.
Quinquagenarius numerus quietis perfectionem deſignat to.1.2.F G
Quinquagenarij nũeri rõ.to.2.85.I & 88.K
Quinquagenarius requiem æternã ſignat. tomo.2.85.I K & 88.K
Quinq; ſenſus exteriores virtutẽ & diſcretionem à cerebro trahunt to.1.66.F
Quinq; ſenſuum vigore omne peccatũ perficitur to.2.311.L
Quinque latibula quinque ſenſibus corporis contraria to.2.307.G H
Quinque gradus peſſimæ vitæ per quinque nationes deſignati to.2.316.B C
Rabboni.
RAbboni interpretatur magiſter. tomo.2.115.K
Racha.
Racha in Hebræo vox indignantis eſt to.1.125.I
Rachel.
Rachel pulchra, ſed ſterilis, contemplatio eſt to.1.36.I & to.2.79.K
Rachel viſum principium interpretat. Ibi.
Rachel quæ ouis dicitur, eccleſiam figurauit to.1.181.C
Quare Rachel ſedẽdo idola operuit.Ibidẽ
Rachel interpretatur ouis to.2.79.K
Radere.
Quid ſit teſta ſaniem radere to.1.14.B C
Teſta ſaniem radimus, cùm culpam à voluntate & actione mundamus to.1.15.K
Radix.
Radices latentes deſignant cogitationes. tomo.1.50.B
Radix iuſti natura humanitatis intelligi poteſt to.1.71.G
Radix cogitationem deſignat. to.1,74.M & 81.B
Radicem iuxta aquas aperiri to.1.116.E
Ramatha.
Ramatha, viſio conſummata dicitur.tom.2 255.B & 259.D
Ramatha vocationem gentium deſignat. tomo.2.257.H
Raphaël.
Raphaël ad curandum Thobiam miſſus eſt to.2.124.M
Raphaël interpretatur medicina dei.Ibidẽ
Rapere, Raptor.
Homo inuiſibiliter rapitur, qui viſibiliter rapiebat to.1.145.A
Si tanta pœna mulctatur qui nõ dediſſe ſua conuincitur, quanta feriendus eſt qui aliena rapuit to.1.87.H
Plus metuendi ſunt raptores animarum, q̃ rerum temporalium to.1.184.E
Qui raptorem proximum odit, ſeipſum peius ipſo raptore perſequitur. Ibidem.H
Raptores repentè æterna percuſſio corripiet to.1.145.B C
Ratio, Rationalis.
Sicut abſente domina ancillæ vagantur, ſic abſente ratione cogitationes.to.1.3.K
Aliqui magis ratione quàm fide in deo tenentur to.1.97.L
Homo rationalis per victimam irrationalium non potuit redimi to.1.101.I
Rationale in pectore Aaron ferebat.tom.1.154.L
Reddere deo rationẽ debemus de eo quod aliis præſumus to.2.304.I
Reatus.
Reatus primæ culpæ ab ingreſſu regni quemque prohibebat to.1.21.K
Rebecca.
Rebecca gentilitatem deſignat. to.1.2.E
Rebellare.
Quanto magis rebellamus, tanto amplius hoſtis noſter nos expugnare contendit. tomo.1.141.E

Reblatha.
Reblatha, multa hæc interpretatur. tomo.1.40.F
Recedi.
Duobus modis à domino receditur. tomo.2.67.G
Rectus, & Rectitudo.
Quantumcunque rectè agere credimus, ſit ne rectum ignoramus. to.1.24.F G
Rectitudo iuſtitiam deſignat. to.1.2.A
Malè ſe rectum putat, qui regulam ſummæ rectitudinis ignorat. to.1.29.G
Veraciter recti. to.1.26.H
Hic rectus nondum eſt, qui à prauitatis deſiderio liber non eſt. to.1.56.M
Rector.
Cura rectorũ erga ſibi ſubiectos. to.1.1.M
Tres rectorum ordines in ſynagoga erant. to.1.9.A
Boni rectoris conditiones. to.1.118.B C & to.2.154.L
Quiſquis ſuperbus rector toties ad apoſtaſiam labitur, quoties præeſſe hominibus delectatur. to.1.144.E
Contra ſuperbos rectores. Ibidem.
Eccleſiæ rectores de animab⁹ ſibi commiſſis in iudicio reddent rationem. Ibidẽ.H
Rectores aliorum fortiora tentationum certamina patiuntur. to.1.188.M
Quiſque ſignum palam defert ſub quo rectore militet. to.2.209.D E
Rector bonus qualis eſſe debeat. to.2.4.B & ſequen.copioſè. to.1.154.L
Rectorũ negligẽtiũ reprobatio.t.2.296.M
Rectoris diſcretio arguendo, increpando, & corripiendo. to.2.326.E F
Rector quãdo dicitur deſcendere in oppidum. to.2.296.B C
Rector quando dicitur eſſe in excelſo. tomo.2.296.B
Rectores eccleſiæ magna ſunt ſubtilitate ordinandi. to.2.304.E F
Vt ſit rector internorum curam, in exteriorum occupatione non minuẽs, prouidẽtiam in internorum ſollicitudine non relinquens. to.2.5.L
Ne placere rector ſuo ſtudio hominibus appetat, ſed tamen ad quid placere debeat intendat. to.2.6.E
Ex amore ſuo mens rectoris in mollitiẽ vertitur. Ibidem.
Boni rectores hominibus placere non appetant. Ibidem.G
Rector animarum vitia & virtutes vigilanter diſcernat. Ibidem.I
Quòd ſcire ſollicitè rector debeat, quòd plẽrunque vitia virtutes ſe eſſe mentiuntur. Ibidem.
Quòd eſſe rectori debet, & diſcretio correctionis & diſſimulatio feruoris & mãſuetudinis. Ibidem.K
Quantum rector ſacræ legis meditationibus eſſe debeat intentus. to.2.7.E
Rectoris compaſſio. to.2.155.F & ſeq.
Rector ſpiritalis gubernatori nauis comparatur. to.2.193.G
Rectorem ſancti ſpiritus gratiã petere eſt neceſſe. Ibidem.H
Reconciliari, & Reconciliatio.
Reconciliari appetentes patronos quærũt. to.2.134.L
Reconciliatio fratris ad alterũ. to.2.122.H
Redemptor, & Redemptio.
Redemptoris noſtri conditio. to.1.139.I
De redemptione captiuorum à Iudæis detentorum. to.2.195.F
Redemptor creauit matrem, in qua crearetur. to.2.115.M
Redẽptori noſtro multa debem⁹. to.2.116.C
Redemptor noſter quare excelſus & cœlũ dicitur. to.2.146.H
Redẽptoris nr̃i mirabilia.t.2.261.H & ſeq.
Redemptoris filij & frater. to.2.301.B
Redemptus.
De viſione Redempti Ferentinæ ciuitatis epiſcopi. to.2.35.I
Redemptus epiſcopus Euthicium per viſionem vidit & audiuit. Ibidem.K
Redimere.
An deus potuerit redimere genus humanũ in alia, ab homine, natura. to.1.101.I
Regentes, & Rex.
Quatuor ſant ordines regẽtium in eccleſia. tomo.2.93.G
Quòd per reges & conſules ſanctos angelos intelligat. to.1.21.H
Reges vocantur qui membrorum ſuorũ motus bene regere ſciunt. to.1.67.E
Regũ munera Chriſto oblata quid ſignẽt. to.2.103.D
Regis iniqui conditiones. to.2.144.K
Reges propriè qui dicuntur. to.2.146.M
Reges quales debent eſſe. to.2.187.I K
Reges in ſuo regimine iuſtitia & æquitate indigent. to.2.216.L
Differentia inter reges gentium, & imperatores Romanorum. to.2.224.B C
Regis adhortatio perpulchra. to.2.233.B & ſequentibus.
Regibus prudentes viros adhærere valde laudabile & bonum eſt. to.2.248.M
Regis iura. to.2.287.G
Reges eccleſiarũ ſunt ſancti prædicatores. to.2.301.K
Regis boni conditiones. to.2.301.I
Regum mala & magnatum quandoque toleranda ſunt. to.2.323.F
Rex quare vngendus eſt. to.2.296.I K
Regere, & Regi.
Nemo poteſt rectè terrena regere, niſi nouerit prius diuina tractare. to.2.180.F
Summus locus bene regitur, cũ is qui præeſt, vitiis potius quàm fratribus dominatur. to.1.153.F & to.2.5.G
Quare alter regitur ab altero. to.2.5.C
Regimen.
Diuerſitas regiminis corpis noſtri. t.1.23.B
In regimine conſtituti gloriam ſuæ dignitatis diſſimulent. to.1.24.M
Poteſtas regiminis miniſtrari non poteſt ſine ſtudio curæ temporalis. to.1.148.I K
Quid diſcutere teneatur is cui regimen offertur. Ibidem.M
Ne locũ regiminis ſubeãt, qui viuendo non perficiunt, quæ meditando didicerunt. tomo.2.2.D
De põdere regiminis eo quòd aduerſa quæque deſpicienda ſunt, & proſpera formidanda. Ibidem.F
Quòd plærunque occupatio regiminis ſoliditatem diſſipat mentis. Ibidem.H
De his qui in regiminis culmine prodeſſe exemplo virtutum poſſunt, ſed quietem propriã ſectando refugiunt. Ibidem.I
Quòd hi qui pondus regiminis per humilitatem refugiunt, tũc verè humiles ſunt cùm diuinis iudiciis non reſiſtunt. Ibi.M
Qualis quiſque ad regimen venire debet, & econtra. to.2.3.F & ſeq.
Is qui ad regimẽ ordinatè peruenerit, qualem ſe in ipſo debeat exhibere.to.2.4.A
Locus regiminis deſiderantibus eſt negandus, & fugientib⁹ offerẽdus.to.2.193.F G
Quàm periculoſum eſt locum ſubire regiminis. to.2.193.H I
In regni regimine, iuſtitia & poteſtas eget æquitate. to.2.216.M
Regio.
Regio noſtra, paradiſus eſt. to.2.103.E
Regnare.
Error quorũdam negantium deum vbique regnare. Ibidem.D
Regnum.
Regnũ diaboli, & gloria huius mũdi, & cõcupiſcentia carnis in ſeruis dei contrita ſunt. to.2.27.B
Regnum cœlorum eccleſiam præſentem aliquãdo ſignificat.to.1.112.C. t.2.104.C
In regno dei ſimplex eſt adhuc ſtola ſactorum. to.1.211.D
Regnum cœleſte æquè Iudæis ac gentibus, iuſtis & iniuſtis ad fidem conuerſis aperitur. to.2.89.E
Regnũ dei quare æſtati cõparatur.t.2.98.B
Regnum dei tantum valet quantum habes. to.2.100.C
Regnũ Chriſti ſacta eccleſia eſt. t.2.263.H
Regnum quomodo debilitatur. to.2.315.L
Regni verbum quid. to.2.301.A
Regnum cœlorum quare rebus terrenis ſimile eſſe dicitur. to.2.103.H
Regnum cœlorum penetrabit qui hic rectè viuere ſtudebit. Ibidem.M
Cur regnum cœlorum decẽ virginibus cõparetur. to.2.104.C
Regnum cœlorum an poſſit dari murmurantibus. to.2.110.B
Regnum cœlorum quibus denegabitur. Ibidem.D
Regnum cœlorum quomodo vim perpeti dicitur. to.2.111.M
Regnum cœlorum eſt locus iuſtorum. Ibi. & ſequentibus.
Regnũ quomodo decẽter regiſt. to.2.218.A
Regulus.
Quomodo regulus minus in deũ credidit. tomo.2.118.H
Regulus ſerpentum rex dicitur. to.1.87.C
Reguli natura & conditio. to.1.203.M
Relaxari.
De relaxandis pœnis alienis, vt noſtræ relaxentur. to.2.41.B
Religio.
Quanta religione reges debent deo famulari. to.1.183.B
Eccleſiaſticæ religionis inimici etiam bellis ſunt coërcendi. to.2.160.H
Qui prohibentur conuerti ad religionem. to.2.170.H & ſeq.
Si alter coniugum conuertatur ad religionem, incongruum eſt alterum in ſæculo manere. to.2.191.D
Bona religionibus conceſſa ſunt perpetuò poſſidenda. to.2.250.C D
Religioſus.
De quo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

De quoda religioso,qui moriens vidit prophetas. to.2.40.F
Soli religiosi sunt xenodochiis preficiendi. to.2.174.M
Nullus religiosus excommunicatis iungatur. to.2.175.A
Religiosus res à se monasterio datas potest disponere ad diuersos vsus monasterij. to.2.240.H

Relinquere.

Multum propter deum relinquit,qui sibi nihil retinet. to.2.100.C
Relinquere nosipsos quomodo possumus. to.2.122.B
Omnia relinquere possumus etiam retinendo. to.2.128.E

Reliquiæ.

Reliquiarum transferendarum modus. tomo.2.175.G H
De reliquiis apostolorum Petri & Pauli suscipiendis. to.2.191.E
De reliquiis concedendis. to.2.204.M
De reliquiis sanctorum martyrum Ioannis & Pancratij. to.2.212.H
De reliquiis Adeodatæ mulieri concessis. to.2.225.B
De reliquiis sancti Leuticij. to.2.234.I
De reliquiis sancti Sauini. to.2.242.C
Reliquiæ sancti Sixti martyris trãslatæ fũt ad Anglos. to.2.253.A

Remedia.

Remedia aduersus diaboli impugnationes. tomo.1.35.D
Remedia contra aërias potestates.t.2.81.M & seq.copiosè.
Remedium contra fornicationẽ, & turpes cogitationes. to.2.316.E.318.A B
Remedium contra innumeras dæmonũ tẽtationes. to.2.307.C
Remediũ cõtra desideria carnis. to.2.310.L
Remedium contra turpes libidinis cogitationes. to.2.320.B
Remediũ cõtra oẽs tentationes. to.2.316.A

Remissio.

Remissio authoritatis & potestatis diaboli. to.1.102.C D
Remissio offensæ. to.2.220.C

Reparatus.

De morte Reparati. to.2.40.A
Reparatus loca pœnarum vidit. Ibidem. B

Reprehendi.

Ad reprehendendos nosipsos semper accincti esse debemus. to.1.187.A
Vtilis est reprehẽsio,quando sequitur correctio. to.2.210.A
In quibus alios reprehendimus, elationem nostræ cogitationis inclinem⁹.t.1.184.H

Reprobare.

Christus Scribas, Pharisæos, ac pontifices reprobauit. to.1.169.B
Reprobare cur dicitur deus. to.2.287.F

Reprobus.

Status reproborum pro hac vita. to.1.3.D
Locus reproborum superbia. to.1.14.K
Reproborum cõditiones. to.1.18.M & seq.
Mores. to.1.48.C D
Reprobi sunt in amaritudine. to.1.23.M
Reprobi vnde generentur. to.1.27.C
Fortitudinis reproborum declaratio. tomo.1.29.A
Et quid sit. to.1.38.M
Reprobi augmentum malitiæ suæ semper ingeminant. to.1.29.L M
Reproborum interitus. to.1.30.A B & seq. &.45.I &.154.K & seq.
Reprobi electos despiciunt. to.1.30.E
Reproborum mentes peruersis cogitationibus semper inuigilant. to.1.33.K L
Reproborum semitæ. to.1.39.L & seq.
Reprobi super bonorum casu hilarescunt. to.1.41.D
Reproborũ iudiciũ finale. Ibidẽ.D & seq.
Reprobi in iudicio videbunt quod perdiderunt. Ibidem.E
Reprobi semper hic appetunt viuere. tom. 1.44.M
Reproborum finis insperatus. Ibidem.
Reproborum mentes quare præsentis vitæ rursum æstimare nõ sufficiũt. to.1.45.A
Reprobi sæpe peccata confitentur, sed deflere contemnunt. to.1.45.K
Aeterna dãnatio reprobũ sequit. to.1.58.H
Quomodo deus reprobos nouit,& non nouit. to.1.67.C D
Reprobis non timor requiem, sed pœna timorem parit. to.1.68.K
Deus reprobos ab inferno non retraxit. tomo.1.72.B
Deus reprobos quasi sine flagello dimittit. tomo.1.73.H
Ora sua reprobi quomodo exprobrãtes aperiunt. to.1.76.K
Reprobi plurima nequiter agũt,quia se diu tius viuere putant. to.1.78.A
Reproborũ corpus sub disciplina est, mẽs verò procul. Ibidem.C & seq.
Omnes reprobi qui ex anima & carne peccauerunt, in igne gehennæ in anima & carne cruciabuntur. to.1.88.E F
Reproborum vita fauillæ & paleæ comparatur. to.1.90.C
Reprobos à malis actibus nulla flagella reuocant. Ibidem.I
Reprobus non curat,modo voluptates suas perficere non desistat. Ibidem.H
Reprobi summum bonum in genere & familia quærunt. Ibidem.
Deus per reproborũ iniustitiam culpas percutit electorum. to.1.97.A
Reprobi per superbiam,& non per ignorãtiam,peccant. Ibidem.B
Reprobi quæ recta sequenda cognoscunt sequi despiciunt. Ibidem.
Imitatores reproborum, dicuntur filij eorum. to.1.119.G
Reprobi peccatorum consuetudinem delitiosam putant. to.1.120.F
Reprobi subiecti flendis peccatis gaudent. Ibidem.
Multi reprobi veritatem cognoscendo premunt. to.1.121.B
Reprobi nihil esse existimant, quicquid de virtutibus electorum vident. to.1.122.E
Reprobi,qui in laboribus hominũ nõ sunt, æterno anathemate condẽnant.t.1.125.G
Quare reprobis dantur quæ appetũt. Ibid.
Reprobi meliorum vitam inspicere negligunt. to.1.141.D
Reprobi ad meliora proficere non possunt Ibidem.E
Quotidiani reproborũ defect⁹. to.1.144.B
Reproborum proprium est semper praua agere,& nunq̃ acta retractare. t.1.145.K
Nunquam reprobi culpam suam nisi in pœna cognoscunt. to.1.146.F
Reproborum conditiones. Ibidem.E F
Reprobi in crescente multitudine ecclesiæ etiam colliguntur. Ibidem.I
Reproborũ nequitia purgat vitam electorum. to.1.150.L
Reprobi bona electorum calumniantur. Ibidem.M
Reprobi in iudicio Christum non videbunt in diuinitatis forma. to.1.157.D
Omne visibile quod hic reprobos figit,electos ad alia impellit. to.1.176.K
Reprobi solis visibilibus seruiũt.Ibidem.L
In reprobis est imago diaboli. to.1.197.L
Deus reprobis iustitiam sine misericordia non exercet. to.1.201.H
Quare reprobi squamis compacti sint. tomo.1.202.E
Conuiuium reproborum est delectatio tẽporalium voluptatum. to.1.203.D
Egestas reproborum quæ sit. to.2.205.A
Quantę virtutis in fine futura sit feritas reproborum. Ibidem.C D
Reprobi contra bonos vehementer præualent. Ibidem.
Deus mala actione reproborũ vtitur ad vtilitatem electorum. Ibidem.I
Quare deus occulta aliquãdo mala tolerat reproborum. to.1.207.C
Bona reproborum applicabuntur electis. Ibidem.C D
Sæpe reprobi viam sanctitatis aliis ostendunt. Ibidem.
Reprobi humilitatis formam tenere contẽnunt. to.1.205.D E
Reprobus malè vtitur bono. to.1.208.E F
Reprobis datur quicquid petunt, sicut ægris desperatis. to.2.15.A
Reprobi ab ecclesia tanquam sacramenta inutilia amputantur. to.2.46.G
Reproborum virtutes non redolent. tomo. 2.48.K
Impetus reproborum. to.2.59.M
Reprobi mala bonis ingerunt. to.2.67.M
Reprobi non cogitant vnde bona sibi proueniant. to.2.71.L
Reprobi ex mundi destructione lugent. to.2.98.A
Iniquis suis operib⁹ reprobi se manifestãt. to.2.109.C
De reproborum miraculis. to.2.232.K
Reprobi cum arguuntur, vel culpas tegũt, vel in alios transferũt. to.2.320.M.321.I
Reprobis optima quęcunq; habent in corde videntur. to.2.319.M
Reprobi ante mundi constitutionem prævisi. to.2.315.K
Reprobi quãdo in hac vita ponuntur in opprobrium. to.2.302.K
Reprobi seculum exeuntes tenebras subeũt quas lucem esse crediderunt. to.2.307.F
Reproborũ vita veritatem obscuritatis habet. to.2.307.E
Reproborum corda malum cito proponũt, à quo non cito resipiscunt. to.2.288.I
Reprobi corda sua non habent sed diabolus. to.2.263.K
Reprobi dæmonum impetus imitantur. to.2.285.C
Reprobi non omnino retributione priuantur. to.2.256.E
Reprobi in adimplendis suis prauitatibus à deo exaudiuntur. to.2.289.A
Reprobos prouehere est ipsũ ordinẽ promotionis

motionis confundere. to.2.269.L
Reprobi superna loquuntur & audiũt, nec tamen reficiuntur. to.2.292.I
Reprobi verba dei audiunt, & tamen nulla opera bona illis proponunt. to.2.284.K
Sacri eloquij virtus in reprobis deficit. tomo.2.267.B

Requies.

Perfecta requies est qua deus cernitur. tomo.1.111.B
Requies mensæ,est refectio satietatis internæ. to.1.155.E
Qui cœlestem requiem considerat, facilè inferiores labores tolerat. to.2.10.D

Res.

Quòd nonnunquã res gestæ in actione malæ sint,& in significatione virtutem prophetiæ contineant. to.1.15.F
Res insensibiles ducunt nos in cognitionẽ sensibilium & intelligibilium. to.1.21.H
Res semel dicta pro confirmatione replicatur. to.1.167.I
Cum rebus desideria crescunt. to.1.196.M
Quomodo res corporea rem incorpoream affligat. to.2.39.L
Ex rerũ imaginibus pensantur merita causarum. to.2.41.D

Resistere.

Resistere deo quis dicatur. to.1.51.L

Resolutio.

Hora resolutionis erit terribilis. to.2.132.E

Respondere.

Respõdere deo,& alteri,quid sit.to.1.56.M
Respondere nostrum quid sit. to.1.69.K
Respondere alicui quomodo dicamur. tomo.1.72.E
Respõdere dei quid. to.2.314.I

Restituere.

De restituendis iniustè ablatis. to.2.220.F

Resurrectio, & Resurgere.

Resurrectio corporum exemplis deprehẽdi potest,ratione non potest. to.1.33.A
Resurrectio mortuorum non erit nisi prius elementa ardore soluantur. to.1.71.K
Certitudinem de resurrectiõe, Iob indicat. to.1.72.D
Fides resurrectionis Christi & nostræ. tomo.1.84.H I
Redemptor noster ostendit resurrectionẽ, vt nos resurrecturos speremus. Ibi.I M
Dubitantes nostram resurrectionem. Ibi.L
Resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur. Ibidem.L
Resurrectionis nostræ ex naturalibus demonstratio. Ibidem.I & seq.
Exemplo Iob credimus resurrectionẽ Christi factam, qui cognouit faciendam. tomo.1.85.A
Euthicij error circa resurrectionem. Ibi.B
Modus resurrectionis. Ibidem.
Resurrectionis integræ probatio. Ibid.E F & to.2.91.F & seq.
Tempus resurrectionis. to.1.176.I
Error de resurrectiõe nouissima. to.2.91.D
Confutatio erroris de resurrectione nouissima. Ibidem.E & seq.
Resurrectio credenda est, non inuestiganda. Ibidem.I
Resurrectio Christi, est festiuitas hominũ & angelorum. to.2.112.E
In Christi resurrectione ablata sunt omnia argumenta perfidiæ. Ibidem.H
Resurrectionis possibilitas multis ostenditur modis. to.2.117.F
Resurrectionis gloria,est virtus Christi. tomo.2.147.A
Resurrectionẽ dubitare nephas est. Ibidẽ.I
Multi cum Christo surrexerũt,ne de resurrectione nostra dubitaremus. to.1.84.I
An iidẽ resurgemus qui morimur. t.1.85.A

Resurgens.

Christus resurgẽs corp⁹ palpabile habuit. Ibidem.B
Status resurgentium. to.1.176.H
Mirandũ est quòd Christus resurrexit potius quàm quòd mori potuit.to.2.262.H
Resurrectionis vltimæ claritas. tomo.2. 264.B C

Rete.

Rete rumpi,est ecclesiam hęresibus scindi. to.2.114.I K

Retractatio.

Retractatio errorum. to.2.192.M & seq.

Retributio.

Gloria retributionis,semper sequitur laborem operis. to.1.33.D
Qui æternam retributionem expectat, necesse est vt ad omnem causam secuturæ mercedis seipsum extendat. to.1.115.E
Retributio vltima pastorum mutorum. tomo.1.133.F
Quare ex merito retributionem quærimus, & tamen deo gratias agimus.to.1.201.M

Reuelatio.

Reuelationes dei quomodo fiũt. t.1.164.C & sequentibus.
Reuelatio diuinitatis lux est inaccessibilis. tomo.2.297.L

Rhinoceros.

Rhinocerotis natura. to.1.181.D E
Rhinoceros quid designet. Ibidem.E &.184.M & seq.
Rhinoceros idem quod monoceros, siue vnicornis. to.1.184.M
Rhinocerotis fortitudo & natura. Ibidem. &.185.D E
Modus capiendi rhinocerotem. Ibidem.M

Richardus.

Richardus rex fratrem suum Ermigildum secutus est. to.2.54.C & sequentibus.
Richardus rex Vuisigothorum totam gentem suam ad fidem catholicam conuertit. Ibidem.D

Riggo.

Riggo Totilæ spatarius à Benedicto cognitus & simulatione reprehẽsus. to.2.25.K

Risus.

Risus corporis,& cordis differentia. tomo.1.50.L

Riuulus.

Riuuli fluminis,sunt dona spiritussancti. to.1.87.D

Robur.

Robur hoïs est anima rationalis. to.1.80.H

Roma.

Vrbis Romæ desolatio & miseria.to.2.88. A & sequen.
Calamitates vrbis Romæ durante Gregorio. to.2.180.D & seq.
prouisio Romanæ ciuitatis. to.2.218.D
Mala quæ patiebatur Romana ciuitas. tomo.2.249.K
De necessitatibus annonæ in vrbe Roma. Ibidem.L

Romanus.

Tyrannis olim Romanorum. to.2.88.G
Romani codices multo veriores sunt,quàm Græci. to.2.187.K

Romanus monachus.

Romanus monachus Benedicto necessaria ministrauit. to.2.23.L
Diabolus Romani tintinabulum fregit. Ibidem.
De mancipiis Romani spectabilis viri. tomo.2.219.C

Romphæa.

Romphęa flammea ad paradisi aditum posita fuit Adæ discedente. to.1.72.A

Romula.

De transitu Romulæ ancillæ dei. to.2.38.B
Romula paralysi percussa. Ibidem.C
Romulæ laudes. Ibidem.C
Cœlestes exequiæ Romulæ. Ibidem.D

Ros.

Ros desuper veniẽs,gratia dei est. t.1.116.E

Rota.

Rota sacram scripturã designat. to.1.61.A
Quomodo rota dicitur habere quatuor facies. Ibidem.K &.62.A
Rotæ signant ambo testamenta. to.2.62.A
Rota interior habet staturam, altitudinẽ & horribilem aspectum. to.2.62.E
Vox rotarum est sermo testamentorum. tomo.2.71.M
Rotæ plaustri vel vtrũq; testamentũ,vel electi cuiusq; geminũ desiderium. to.2.281.K

Rubigo.

Rubigo peccati purgari nõ potuit,nisi igne tormenti. to.1.13.I
Per rubiginem ira intelligitur. to.2.91.D

Rubus.

Rubus ardens Iudaïcum populum figurabat. to.2.63.E

Ruga.

Rugæ ecclesiæ sunt,qui fidem vocibus clamant,sed operibus negant. to.1.76.G
Per rugas duplicitas designatur. Ibidem.

Ruina.

Ordo ruinæ in opus extrinsecum malum. to.1.20.M & seq.

Rupes.

Rupes euulsa per saltum miraculosum lõgius cecidit. to.2.31.M

Rusticus.

Rusticus ad dominum onere pensionis conuerti cogatur. to.2.175.C
De quadraginta rusticis, qui pro eo quòd carnes comedere immolatitias noluerũt, à Longobardis occisi sunt. to.2.33.G
De rusticis idolis seruientibus. to.2.124.K
De rusticis in Sardinia idolorum sacrificiis seruientibus. to.2.180.M

Saba,Sabæi.

Saba rete interpretatur.t.1.40.H
Sabæi captiuantes interpretantur. to.1.8.H

Sabaoth.

Sabaoth,interpretatur exercitus. t.2.130.D

Sabbatum.

In sabbato ab exteriori opere cessandũ est. to.1.28.E
Populus deum sequens, accipit sabbatum, hoc est requiem. to.1.108.H

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quare sabbatum obseruari præcipitur. tomo.1.210.H
Sabbatum,requies interpretatur.to.2.137.F &.240.D
Nec die sabbati feriandum,nec die dominico lauachrum est prohibẽdũ. Ibidem.C
Sicut sabbatum spiritaliter acceptum est, ita spiritaliter est tenendum. Ibidem.D

Sabellius.

Sabellius vnam in deitate credidit esse personam. to.1.114.A

Sabinus.

Sabinus episcopus prophetiæ spiritum habuit. to.2.29.G
Totila rex Gothorum prandere cum Sabino voluit, ad prophetiam eius experiendam. Ibidem.
Sabinus episcopus cæcus est sensu fact⁹.Ibi.
De Sabino Samisinæ vrbis episcopo.Ibidẽ.
Sabinum eius archidiaconus intoxicare voluit. Ibidem.H
Sabinus venenum bibit quo is obiit qui dare fecit. Ibidem.
De Sabino episcopo Placentino. to.2.30.C
Sabini mandato Padus inundans intra suũ alueum sese retraxit. Ibidem.

Sacerdos.

Principes sacerdotum corpus diaboli erãt. tomo.1.13.L
Magna sacerdotis gloria est rectitudo subditorum. to.1.67.F
Sacerdotes membrorũ domini prima pars sunt. to.1.82.K
Sacerdotes dicuntur domus dei inquilini. to.1.83.B
Quare sacerdos tabernaculum ingrediens duodecim lãpades in pectore portabat. tomo.1.165.E
Sacerdos irreprehensibilis graditur, cùm priscorum patrum exempla indesinenter intuetur. to.2.4.B
Quid rationale iudicij in pectore sacerdotis. Ibidem.B C
Quare sacerdoti pectusculum cum armo in esu tribuitur. Ibidem.D
Quare sacerdos armum dextrum in sacrificium accipit. Ibidem.D
Quanta sacerdos virtutum diuersitate clarescere debet. Ibidem.E
Quare sacerdos in vtroque humero velamine superhumeralis astringitur. Ibidem.
Superhumerale sacerdotis ex auro,hyacintho, purpura, bis tincto cocco, & torta fieri bisso præcipitur. Ibidem.E F
Dignitas sacerdotalis quanta sit. Ibidem.F
Sacerdos prædicationis nescius, est præco mutus. Ibidem.H
Quare sacerdos olim tabernaculum ingrediens tintinabulis ambiebatur. Ibidem.I
Sacerdos ante caulas gregis sepultus furem veruecis retinuit. to.2.32.L
Sacerdos inter celebrãdum quid agere debeat. to.2.44.B
Sacerdotum ordo & officium. to.2.74.E 162.A.154.A
Sacerdotibus nil tam onerosum quàm rigorẽ mentis cõpatiendo flectere.to.2.94.F
Et quòd cum sacerdotes intrinsecus ministrãt,vestibus lapeis nõ vtãt,&c.Ibi.F G
Sacerdotes custodientes templum qui sint. to.2.96.E
Sacerdotes ministrãtes altari q sint. Ibid.F
Sacerdos quilibet angelus dicitur. t.2.10.L
Mũdus sacerdotibus plenus est. to.2.107.G
Sacerdos debet esse petra salis in populis. to.2.108.A
Ira sacerdotis qualis esse debet. Ibidẽ.D
Sacerdos sit seuerus & mansuetus. Ibidem.
Sacerdotes vitiosi plus præiudicant, quàm quicunque alij. Ibidem.G
Sacerdotes fermè omnes actiones seculi administrant. Ibidem.H
Mundus multas ex sacerdotibus malis calamitates patitur. Ibidem.L
Sacerdotes sunt causa mortis subditorum. Ibidem.I.233.L
Sacerdotes officio suo,cæteros ad viam salutis adducunt,ipsi verò ad infernum festinant. Ibidem.L
Sacerdotes mali, similes sunt aquæ baptismatis. Ibidem.L
Sacerdotes etiam hodie dæmonia possunt ejicere. to.2.119.E
Sacerdotes etiam iusti subiectos non despiciant. to.2.123.D
Populus sæpe ruit ex culpa sacerdotum. tomo.2.131.L
Sacerdotis opera debent charitate decorari. to.2.155.B
Sacerdotes sonitum dare debent. Ibidem.E
Locutionis sacerdotis cautela. Ibidem.
Sacerdotes prohibentur cũ mulieribus habitare. to.2.159.C.244.B
Graue est pondus sacerdotij. to.2.165.G
Sacerdos debet prædicationi intendere. Ibidem.G H
Sacerdotis magna merces est post iniurias in veritate permanere. Ibidem.L
Sacerdos concubinarius est deponendus à sacerdotio. to.2.169.H I
Sacerdotalis indignatio virtute sit admixta dulcedinis. to.2.172.F
Contumelia sacerdotum est de diuinis cultibus admoneri. Ibidem.L
Sacerdotes à laicis iudicibus opprimi non debent. to.2.175.C
Sacerdos depositus celebrans, priuatur cõmunione perpetua, nisi in mortis articulo. to.2.177.H
Sacordotem pati necessitatem, indignũ est ecclesiæ. to.2.179.H
De sacerdotibus honorandis,exemplum. to.2.180.B & seq.
Sacerdotes interdum dij, interdum angeli vocantur. Ibidem.C
Sententia Cõstantini de sacerdotibus.Ibi.C
Sacerdotis arrogantia mordetur. Ibidẽ.G & sequentibus.
Multi sacerdotes Constantinopolitani lapsi sunt in hæreses. Ibidem.H
Sacerdos humilitatem in mente,& dignitatem sacerdotij in honore seruare debet. to.2.181.I
De his qui subitò fiunt sacerdotes, vt fiant episcopi. to.2.185.B C
Principes in causis sacerdotalibus nõ se misceant. to.2.188.K L
Deus à sacerdotis officio non quærit aurũ, sed animas. to.2.189.D
Cor sacerdotis dicitur arca testamenti. to.2.202.L
Sacerdotum mores & vita. to.2.203.A
De sacerdotali officio post lapsum restituendo. to.2.208.H
Sacerdotes ex laicis non sunt ordinandi. tomo.2.215.I.216.C
In sacerdotibus fides est eligenda cum vita. to.2.216.A
Sacerdotes ab episcopis suis supra modum non grauentur. to.2.242.F
Dignitas sacerdotalis,vita, ac officium declaratur. to.2.154.K
Sacerdotis culpa à superiori persona non expiatur. to.2.269.G
Sacerdotes Dagon adhuc sunt qui per immunda deliderio dæmonibus sacrificãt. tomo.2.279.H
Sacerdotium Iudaicum sacram scripturam habet,sed virtutem eius non habet. tomo.2.275.A
Sacerdotes reprobi causa sunt ruinæ populi. to.2.267.B C
Sacerdotibus veteris legis mortuis nouos dominus suscitauit. to.2.268.G H
Sacerdotes summi & minores Christus à Iudæis amouit. to.2.268.D E
Sacerdos fidelis iuxta cor & animã dei debet assumi. to.2.270.I K
Sacerdos fidelis quomodo cognoscitur. tomo.2.270.L
Sacerdotes dei electi eius sunt. to.2.271.E
Sacerdos iudicat,cum non humanum arbitrium,sed diuinum sequitur.to.2.284.M

Sacerdotium.

Sacerdotij veteris domus Iudæa fuit.tomo. 2.276.D
Sacerdotium Iudæorum in perfidiæ suæ cæcitatẽ sepultum est. to.2.274.M & seq.
Sacerdotium à Iudæis ablatum.to.2.268.E
Sacerdotij veteris æmulus est ordo nouorũ prædicatorum. to.2.268.E

Sacramentum.

Sacramenta foris percipimus, vt intus sancti spirit⁹ gratia repleamur. to.2.326.H
Sacramenti virtus est gratia spiritussancti to.2.300.C
Sacramẽta suscipit vnctionis, qui in culmine ponitur. to.2.296.I

Sacrificium.

Quid sacrificia animaliũ in veteri lege designabant. to.1.167.M
Gratum deo sacrificium est, afflictio cõtra peccatum. to.2.102.F
Sacrificium deo magis acceptũ. to.2.126.H
Sacrificium deo acceptabile, est ipsum puro corde laudare. to.2.142.C
Deus in cultu proprio reseruauit vsum sacrificiorũ diabolo oblatorũ.to.2.234.H
Sacrificium multiplex. to.2.258.F G

Sacrilegus.

Sacrilegum est, sanctorum corpora tangere. to.2.175.G & seq.
Pœna sacrilegi. to.2.252.G

Sadoc.

Sadoc,Latinè dicitur iustus. to.2.96.H

Sagena.

Per sagenas vel gurgustium piscium,ecclesia fidelium designatur. to.1.201.B

Sagitta.

Sagittæ verba designant prædicationis. tomo.1.37.H &.206.C
Sagittæ animaduersionis sentẽtias signant. Ibidem.I
Sagittæ domini spiritum hominis ebibunt. Ibidem.I K
Sagittam dominus de pharetra iacit. tomo. 1.121.D

Sagittæ

sagittæ de cœlo in vrbem Romanam cadẽtes visæ sunt. to.2.40.M
Sagittæ sunt verba dei. to.2.137.H

Sal.

Sal literæ,in lege quid sit. to.1.37.M

Saliua.

Saliua in os ex capite delabitur. to.1.47.C & sequentibus.
Saliua sapor est intimæ contemplationis. Ibidem.C D
Saliuam glutire quid sit. Ibidem.D E
Saliua oris dei,est sapientia eius. to.2.70.L

Salix.

Salices quid designent. to.1.198.A

Salomon.

Salomon accepta diuinitus sapientia,certamen turpium mulierum accepit. tomo. 1.47.B
Salomon ex mulierum assiduitate in idololatriam versus est. to.1.72.L
Iudicium Salomonis inter duas mulieres. to.1.126.E F
Salomon nihil prius aduersitatis habuit, q̃ in idololatriam laberetur. to.2.15.B
Ratio librorum Salomonis. to.2.44.F
Salomon pacificus dicitur. Ibidem.M
Per Salomonem Christus intelligitur. Ibidem &.47.G

Saluandus.

Quis saluandus sit in extremo examine. tomo.1.94.A

Saluari.

Nemo sua dextera saluari, sine dei adiutorio,potest. to.1.193.A

Saluus.

Quidam saluos suis se viribus exultant. tomo.1.108.A

Salus.

Salus corporis non æstimatur,donec sentia tur amissa. to.2.10.B
Salutem vt recuperemus,amara potamus. tomo.2.99.D
De salute plurimorum amicorũ. to.2.196.I
Salutis viam quomodo à predicatoribus discere possimus. to.2.293.M
Salutatio viri sancti. to.2.298.C

Salutare.

Salutare in itinere quis dicatur.to.2.107.K

Samarei.

De Samaræis qui mancipia emunt & circũcidunt. to.2.189.I K
Samaræis non debent Christiana inseruire mancipia. to.2.201.K

Samaritani.

Samaritani domino prædicanti crediderũt. tomo.1.8.L
Samaritanus,semiuiuus relictus,fouetur vino & oleo. to.1.118.A
Samaritano vulnerato applicatur vinum & oleum. to.2.5.K
Samaritanus custos interpretat. to.2.109.C

Samson.

Samson,amissis oculis, ad molam deputatus est. to.1.40.E F
Samson Philistæos occidens Christum figurabat. to.1.170.G
Samson Christi resurrectionem figurauit. tomo.2.112.I
De Samsonis gestis exponendis.to.2.238.M

Samuel.

Benignitas in Samuele. to.1.158.B
Samuël in vnctiõe Dauidis Saulem timebat. tomo.2.55.E
Samuëlis & Saulis comparatio. to.2.288.K
Samuël interpretatur nomen eius deus. tomo.2.257.L
Samuël gentilem populum fidelem repræsentat. to.2.265.M
Samuëlis conuersatio. to.2.271.G & seq.
Samuël senex & propheta dicitur. tomo. 2.289.G
Samuël mala quæ non fecit exposuit, bona vero quæ fecit,tacuit. to.2.304.K
Samuël de prælatione sua non terrena, sed cœlestia quæsiuit. to.2.304.K

Sancti & Sanctus.

Viri sancti maledicentes non peccant. tomo.1.17.H
Viri sancti maledicentes, non vltione, sed iustitia hoc faciunt. Ibidem.
Quòd sancti nolentes aliquas peccati reliquias trahant. to.1.20.G
Sancti viri videre verum manè appetunt. Ibidem.K
Quantalibet virtute nunc sancti fulgeant, resurrectionis gloriam quam expectant non intelligunt. Ibidem.K L
Sancti viri ad patriam festinantes, huius peregrinationis prosperitatẽ contemnunt. tomo.1.23.K
Sancti viri clarescere in prosperitate refugiunt. Ibidem.
Sancti se mũdo mortificare cupientes,præesse in regimine compelluntur. tomo. 1.24.B
Viri sancti vnde locupletiores fiunt, se destructiores existimant. Ibidem.B
Sancti quomodo peccatis occurrunt.Ibi.M
Sancti viri in prosperitate dissimulant. tomo.2.25.C
Silent & quiescunt. Ibidem.D
Sancti qui in hoc mundo pereunt, ad æternam gloriam pereundo seruantur. tomo.1.26.G
Sancti viri spe exultant, pauore trepidant. tomo.1.27.E
Sancti viri foris despecti sunt. to.1.33.F
Sanctis bonorum studiis malorum vita cõtradicit. to.1.38.F
Sancti viri nec ex elatione liberi, nec ex timore sunt submissi. to.1.42.A
Armatura sanctorũ in hæreticos.to.1.42.I
Sancti viri ex conscientia bonæ vitæ, fidẽter expectant præmium æternum. tomo.1.43.K
Qui sancti videntur, macula peccati non carent. to.1.45.E
Sancti ad cordis secreta semper redeunt. tomo.1.46.D
Sancti certissimè sciunt quia in hac vita requiẽ habere minimè possunt. Ibidem.H
Sanctorum suspendiũ est eleuatio ad astra. Ibidem.
Sanctorum desperatio est terrenarum voluptatum abdicatio. Ibidem.I
Quò verius sancti summa cognoscunt, eò sublimius terrena despiciunt. Ibidem.M
Sanctorum & hypocritarum differentia. tomo.1.49.I K
Sancti etiam sine causa flagellantur, non vt puniantur,sed vt probentur. to.1.54.B C
Viri sancti incerti sunt vt confidant. tomo.1.56.B
Sancti,quantumcunque mundi, se reputant immundos. Ibidem.B C
Viri sancti tẽtationum miseria afficiuntur. tomo.1.58.H
Sancti viri cùm à deo relinquuntur, ruinæ suæ dispendia non sentiunt. Ibidem.M
Viri sancti,ab impiis derisi, ad testem conscientiæ deum concurrunt. to.1.64.M
Quomodo sancti viri carnes suas lacerare dicantur. to.1.68.M
Sancti patres ad legem amoris à lege timoris desiderabant venire. to.1.69.H
Sancti in laboribus huius mundi quasi mercenarij gemunt. to.1.71.D
Sanctorum mors in nobis per exemplũ fructificat. Ibidem.D E
Sancti propter excellentiam vitæ cœli vocantur. to.1.73.I
Sancti ante iudicium mundi ad perfectum esse non possunt. Ibidem.L
Sancti & si interdum peccent, non tamen in superbia perseuerant. to.1.74.B
Sancti admirãtur cur peruersi aduersus eos prævalere permittantur. to.1.78.F
Sancti dum à cœlestium consideratione ad terrenas curas descendunt, torqueri dicuntur. Ibidem.K L
Sancti ab Adam vsque ad Christum, ad infernum descenderunt. Ibidem.L M
Sancti in inferno sine tormentis tenebãtur. Ibidem.M
Sancti possunt esse sine regno peccati, non autem sine peccato. to.1.80.K L
Sancti viri irrideri non metuunt. to.1.89.B
Sanctos culpa fallaciæ torquet alienæ. tomo.1.91.L
Sancti,pessimorum consortia execrantur. tomo.1.103.F
Sancti operum suorum gloriam non appetunt,sed refugiunt quod esse meruerunt. Ibidem.H
Quare sancti viri aliquãdo laudes suas manifestant. Ibidem.I
Nulli sancti dici debent nisi se sapiẽtiæ seruos esse agnoscant. to.1.109.A
Sanctorum virorum est bona sua occultare. to.1.114.K
Sancti viri interdum coram hominibus cõpelluntur bona facere,vel facta narrare. Ibidem.K L
Quidam sancti venerari appetunt, vt reuerenter audiantur. Ibidem.L
Sanctorum lux in terrenorum desideriis nõ est,quorum conuersatio est in cœlis. tomo.1.117.E
Sancti sic de spe certi sunt,vt tamẽ sint semper de tentatione timidi. Ibidem.G
Probatio sanctitatis non est signa facere. tomo.1.118.I
Sanctos suos dominus veniẽdo adiuuat, derelinquendo probat,donis firmat,tribulationibus tentat. to.1.121.K
Sancti in extrema persecutione victi tormẽtis deficient. to.1.122.E F
Sancti mortem præsentem non ad consumptionem sibi esse intelligũt,qui de resurrectione confidunt. to.1.123.B
Verè sancti sunt qui inter malos conuersari innocentes possunt. Ibidem.L M
Sancti viri quanto se subtilius in cogitatione constringunt,tanto à superno iudice sua districtius considerari conspiciunt. tomo.1.125.L

Sancti

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sancti viri non præesse cæteris gaudent, sed prodesse. to.1.127.A
Sancti viri cùm præsunt, non in se potestatē ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt. Ibidem.
Sancti viri non suam gloriam, sed subditorum iustitiam quærunt. Ibidem.I
Sancti viri à subditis interdum timeri appetunt. to.2.127.B
Sancti non sibi, sed deo, tribuunt si quid boni habent. Ibidem.E
Sancti viri cum inferioribus contendentes, malùt grauari quàm grauare. Ibidem.K
Sancti viri aurū robur suum non deputant. tomo.1.128.L
Sancti viri exultāt cùm faciunt quæ cognouerant. to.1.129.C
Sancti nec de bono opere vel fama, nec coram hominibus, nec in conscientia gloriantur. Ibidem.D
Viri sancti nec de scientia, nec de operis magnitudine inflantur. Ibidem.K
Sancti viri interdum de bona opinione sua gaudent. to.1.130.A
Sancti in commotionis tētatione, seipsos ostendere refugiunt. to.1.131.I
Sancti sententiam suam absondunt, quādo aliorum vitam loquēdo lucrari nō possunt. Ibidem.I K
Non solum quod sancti viri dicunt prophetia est, sed etiam quod agunt. to.1.132.H
Cautela sanctorum virorum. to.1.137.H
Sancti in hac vita diuinę naturæ secreta quasi sub quadam imaginatione conspiciūt. Ibidem.I
Sanctis viris dormire in lectulo. Ibidem.K
Sanctorum exempla conspiciens, iniquum se esse deprehendit. to.1.140.I
Sancti viri vicissim alios sibi considerationē virtutum præferunt. to.1.141.B C
Sancti humiles in nulla voluptate carni obediunt. to.1.143.L
Exempla sanctorum ad renouationem nos multum adiuuant. to.1.145.M & seq.
Sancti humanum iudicium non timent, sed diuinum. to.1.149.D E
Quomodo sancti viri luxuriæ cogitationibus occurrunt. to.1.151.I
Sancti transitoria quæque despiciunt. Ibidem.K
Quomodo sancti viri super iumenta terræ, & super volucres cœli virtute eruditionis excrescunt. Ibidem.
Sancti viri, reges in sacra scriptura vocantur. to.1.154.B
Modus corrigendi sanctorum virorum. to.1.156.I
Quomodo sancti coniuncti sunt intentione, & disiuncti tempore. to.1.174.A
Sancti viri intra se collecti occulta etiam aliena delicta deprehendunt. to.1.184.B
Sancti viri de suis & auditorum cordibus terrenas eiiciunt cogitationes. to.1.186.E & sequentibus.
Sancti viri, nec insidiis, nec minis, nec disputationibus, nec pœnis terrentur. tomo.1.187.I
Vir sanctus quò maiore persecutione præmitur, eò ad prædicandum acrius instigatur. Ibidem.L
Vir sanctus ad regnum non potest, nisi interposita morte transire. to.1.188.C
Qui viam sanctitatis appetunt, in errorem lapsi tardius emendantur. to.1.196.A
Sancti dum tentantur humiliantur, dum humiliantur iam diaboli esse desinunt. tomo.1.200.B
Diabolus elatos in sanctitate nō amitteret, nisi tentaret. Ibidem.
Quanto viri sancti contemplando diuiniora cognoscunt, tanto minus se esse reputant. to.1.209.L
Bona quæ de sanctorum vita cognoscimus, si veritate carent, nulla sunt: si mysteria non habent, minima sunt. to.1.214.A
Sancti viri sunt templa dei. to.2.22.A
An sancti viri omnia quæ volunt possint, & cuncta impetrent quæ desiderant. tomo.2.27.L
Quare sancti extra loca suorum corporum maiora miracula faciant. to.2.284.G
Sancti viri vt ab illicitis longè absint, etiam illicita abscindunt. to.2.37.H
Cur sancti pro damnatis non orent. tomo.2.42.F G
De quodam sancto viro, qui ad mortē veniens expauit. Ibidem.H
Sancti viri inter illusiones & reuelationes somniorum discernunt. Ibidem.M
Viri sancti spretis terrenis, ea ad quæ facti sunt contemplantur. to.2.48.I
Sancti qui perfectē mundum reliquerunt, iudices erunt. to.2.57.A
Quomodo sancti similes erūt Christo. Ibi.F
Sancti omnia opera sua in laudem creatoris referunt. to.2.60.L
Sancti amando discunt, quod docendo proferunt. Ibidem.
Sancti viri caueant ne vitia sub specie virtutis nutriantur. to.2.62.L
Nemo sanctorum ad cœlestem gloriam, ni si patientiam seruando, peruenit. tomo.2.63.H
Deus sanctorum mentes cœlesti implet desiderio, & ipse exaudit impletas. tomo.2.64.K
Quicquid in sanctorum virtutibus agitur, eius est gratię qui merita largitur. Ibi.L
Sancti viri fortia agētes, de se vitia sentiūt. tomo.2.101.I
Impossibile est viros sanctos in cogitatiōe, vel locutione, non peccare. to.2.136.A
Sancti viri quantumcunque virtute polleāt, habent tamen adhuc de culpa quod fleant. Ibidem.H
Viri sancti dicuntur compediti & gementes. to.2.146.I
Sancti dicūtur opertorium dei. to.2.147.L
De gestis sanctorū per Italiam. to.2.170.D
An corpora sanctorum possint à terra extrahi. to.2.175.H I
Sancti viri duobus modis à licitis solet abstinere. to.2.230.A
Sancti viri in iudiciis suis faciles non sunt qui deo displicere metuunt. to.2.287.A
Sanctus quisque hoc accepit à Christo quo sanctus est. to.2.261.L
Sanctorum gesta sequentium solatia sunt. tomo.2.286.K

Sanctificatio.

Sanctificationis gratiam extra filium homines inuenire non possunt. to.2.261.L
Sanctificationem quomodo à deo accipimus. to.2.264.B
Sāctificatio corporis pudicitia, mētis charitas & humilitas. to.2.325.E
Sanctificare quid sit. to.2.325.E

Sanctimoniales.

De sanctimonialibus fœminis post mortem absolutis. to.2.26.L
De quadam sanctimoniali fœmina in ecclesia sancti Laurentij sepulta, quæ dimidia apparuit incensa. to.2.43.A B
De sanctimonialibus ad seculum reuersis. tomo.2.179.A
De sanctimoniali de monasterio egressa, & marito sociata. to.2.219.G

Sanctuarium.

Lapides sanctuarij qui sunt. to.2.6.B

Sanctulus.

De Sanctulo presbytero prouinciæ Nursiæ. tomo.2.35.A
Sanctulus à Longobardis oleum petens irrisus est, & iniuriis afflictus. Ibidem.B
Sanctulus aquam benedicendo in oleū conuertit. Ibidem.
Sanctulus panem in clibano miraculosē reperit. Ibidem.C
Sanctulus ecclesiam beati Laurentij à Longobardis incēsam restaurare cœpit. Ibi.
Sanctulus diaconum captiuum in custodiā recepit. Ibidem.
Sanctulus captiuum fugere præcepit. Ibidem.E
Carnificis electi ad Sanctulum decollandū manus in aëre cum gladio remansit. Ibidem.E F
Sanctulus omnes secum reduxit captiuos. Ibidem.E
Sanctulus carnificem iuramento recepto, nunquam Christianum se occisurum, sanauit. Ibidem.

Sanguis.

Sanguis dicitur peccatum. to.1.77.D & tomo.2.217.G
Quid sanguinē Christi lambere. to.1.190.L
Sanguinem subditorum dominus de manu speculatoris requirit. to.2.73.C
Sanguinis nomine quid designetur. Ibid.D
Non est mundus à sanguine subiectorum, qui dei consilium illis non annunciat. tomo.2.156.K

Sanies.

Sanies corporis, est lutum. to.1.12.C
Sanies peccata longa vetustate peiora designat. to.1.14.B

Sanitas.

Nihil prodest sanitas in superficie corporis, si vulnus animæ intrinsecus latet. tomo.2.171.D

Saphyrus.

Saphyrꝰ lapis preciosus aëream habet speciem. to.2.109.D &.196.A
Saphyrus prædicatores noui testamēti potest designare. to.1.109.D
Saphyrus angelos designat. Ibidem.

Sapiendum.

Non plus sapiendū quàm oportet. to.1.96.C

Sapiens.

Deus sapientes reprehendit in afflutia eorū. to.1.33.L.34.B
Sapientes huius seculi in proprium sensum præcipites ruunt. to.1.80.C
Difficile est eum qui se sapientē existimat, mentē ad humilitatē reducere. t.1.97.M
Quomodo plærique antiquorum sapientes essent & curis temporalium insisterent. tomo.1.108.I

Differunt

Differunt verba sapientum mundi, & sapiētiæ dei. to.2.109.C
In sapiente requiritur senectus cordis. tomo.1.113.L
Finis locutionis sapientium est eousque dicere donec aduersarijs silentium imponant. to.1.135.F G
Sapientes mundi Antichristo adhærebunt. to.1.203.F
Sapientes huius seculi in se destruant, quod se sapientes arbitrantur. to.2.8.H
Sapiens illicita superat, qui etiam concessis non vtitur. to.2.207.B
Sapientis viri proprium. to.2.224.E
Sapiētes non in inferno, sed in cœlo sibi domum parant. to.2.270.D

Sapientia.

Sapientia prior bonorum sequentium in electorum corde nascitur. to.1.9.M
Dominus Hebræorum sapientiam reprobauit. to.1.34.B
Sapientia huius mundi. to.1.65.A
Sapientia iustorum. Ibidem.B
Vna & eadem sapiētia diuersos diuersè afficit. to.1.66.G
Incarnata dei sapientia lignum dicitur. tomo.1.71.E
Qui falsæ sapientiæ suæ fiducia decipiuntur, ad veram sapientiam venire nō possunt. to.1.78.I K
Sapientia ecclesiæ exercetur, cùm tentatur verbis. to.1.102.L
Humana sapientia, nec teneri loco, nec emi diuitiis potest. to.1.107.L
Quid precium sapientiæ diuinæ nescire. Ibidem.L M
Sapientia diuina nō inuenitur in terra suauiter viuentium. Ibidem.L &.108.E
Sapiētia nō est in corde iniquorū. t.1.108.E & sequentibus.
Sapientia non est in corde inquieto. Ibi.H I
Cur dei sapientia in mundum venerit. tomo.1.109.B
Verba sapientiæ mundanæ, verborum cōpositionibus sæpe mētiuntur. Ibidem.C
Sapientia dei non fucatur coloribus. Ibidē.
Quare sapientia sardonico vel saphyro nō cōfertur. Ibidem.D E
Sapientia non habet aliud esse, aliud sapere. Ibidem.K
Differentia sapientiæ dei & hominum. Ibidem.K L
Sapientia dei hoc quod habet, ipsa est. Ibidem.L
Sapientia dei non nisi inuisibiliter inuenitur. to.1.110.A
Sapientia abscondita est ab oculis omnium viuentium. Ibidem.G
Sapientia humanam replens animam, sanctā facit. Ibidem.
Locus sapientiæ pater est, sicut locus patris sapientia est. to.1.111.G
Sapientia est bonorum operum magistra. tomo.1.132.K
Contemplari dei sapientiam non possunt, q sibi videntur sapientes. to.1.163.H
Quid requiratur ad dei sapientiam contēplandam. Ibidem.I
Vera sapiētia hominis quę sit. to.1.164.I M
Sapientia sanctorum à deo est. to.1.175.L
Quid sit sapientiam in visceribus hominis poni. Ibidem.M
Sapientia huius mundi infidelis est. tomo.1.190.I
Qui seipsum nondum despicit, humilē dei sapientiam non apprehendit. to.1.208.C
Omnis sapientia humana, diuinæ comparata, insipientia est. to.1.209.H I
Sapiētia dei ineffabilis, quæ sit. to.2.65.K L
Sapientes seculi quomodo falluntur. tomo.2.287.A

Saponaria.

De Saponariis ciuitatis Neapolitanæ. tomo.2.221.B

Sara.

Sara post ostium se abscondit. to.1.60.F
Sara promissiones dei audiens, ridet. Ibidē.

Sardonicus.

Sardonicus lapis preciosus terræ rubræ similitudinem tenet. to.1.109.C D
Sardonicus hominem designat. Ibidem.D
Sardonicus patres veteris testamenti designare potest. Ibidem.

Satan.

Quòd Satan inter filios dei affuit absens præsenti, sicut cæcus non videns lumen à quo illustratur. to.1.5.B
Quomodo Satan inter filios dei astitisse dicatur. Ibidem.E F
Satan venit coram domino, non vt videret, sed vt videretur. Ibidem.F
Quomodo Satan dicatur circuisse terram, & eam perambulasse. Ibidem.G
Quid sit quòd dominus Satan interrogasse, & Satan domino respōdisse perhibetur. Ibidem.H
Satan nil se facere putat, nisi animam saucier. to.1.6.F
Satanæ voluntas semper iniusta, nunquam iniusta potestas. Ibidem.F
Quomodo egreditur Satan à facie domini. Ibidem.H & seq.
Quare Satan inter filios dei affuisse dicitur. tomo.1.7.L
Quòd ab Adam vsque ad aduentum Christi, Satan nullum qui sibi plenè resisteret, repererit. to.1.8.B
Quare Satan in die requiritur de viis suis. Ibidem.
Quare Satan expetiuit à domino omnē Iob tangi substantiam. Ibidem.F
Satanæ manus, non potestas, sed tentatio eius intelligitur. Ibidem.
Quid sit Satan à facie domini exiisse. Ibidē.
Quòd Satan dicitur seruare, quæ non permittitur tangere. to.1.12.A
Satanæ manus, eius potestas intelligitur. tomo.1.13.L
Satan caput erat Pilati. Ibidem.M
Satanas tenetur ligatus in abysso vsque ad finem mundi. to.1.18.I
Satan, leo dicitur, & tigris. to.1.27.D
Satanæ fraudis varietas. Ibidem.D
Satan transfigurat se velut angelum lucis. tomo.1.173.D

Satiari, & Satietas.

Ars magna est satiari. to.2.90.E
Angustia ex satietate nascitur. to.1.87.L

Satisfacere.

Solus deꝰ potuit satisfacere pro genere humano. to.1.139.L.140.A
Satisfacit deo qui malè acta dimittēs ad bona conuertitur. to.2.203.L
Satisfaciendum est prius deo, quàm homini gratiam inueniamus. Ibidem.M

Satisfactio.

Magna satisfactio percussionis, est voluntas iusta conditoris. to.1.192.B
Satisfactione non facta, culpa non est remitenda. to.2.203.L
Satisfactio quantum requiratur ad confessionem. to.2.323.B & seq.
Satisfactio requiritur post confessionem. tomo.2.321.H

Saul.

Saul vnctus & mortuus Christum signat. tomo.2.17.A
Saul Dauid lancea persequitur. to.1.31.D
Saul volebat dare Dauid in manus Philistinorum. to.1.34.A
Historiæ Saul expositio. Ibidem.
Saul fuit de numero prophetarum. tomo.1.156.L
Quare Saul fuerit reprobatus. to.1.208.C
Saul prius dignus assumpto regimine intumuit, & factus est indignus. to.2.2.G
Saul per humilitatem prælatus est, per superbiam reprobatus. to.2.5.E
Saul non secundum gratiam sed secundū iudicium electus est. to.2.289.C D
Saulis electio & mores. to.2.291.K & seq.
Saul & corpore & virtute cæteris prestans eligitur in regem. tomo.2.288.K & fol. sequen.B C D
Saul propter humilitatem electus, propter superbiam reprobatur. to.2.321.D E
Saul sorte quæritur ad eligendū. to.2.301.E
Saulis inobediētia ex superbia. to.2.319.H I
Saul cor immutatum habere dicitur. tomo.2.300.B C
Saul multis gradibꝰ est electus. to.2.304.E
Saulis reprobatio. to.2.308.A & seq.
Saulis immutatio subita. to.2.300.G
Saul quomodo vnius esset anni cum regnare cœpisset. to.2.306.C
Saul tēpora quibus factus est superbus ad regnum deputata non sunt. to.2.306.C
Saulis prima inobediētia. t.2.307.M & seq.

Saulus.

Saulus lapidantium Stephanum vestimenta seruabat. to.2.110.D
Saulum persecutorem suū dominus de cœlo allocutus est. to.2.126.A

Scabies.

Iugem habere scabiem. to.2.3.L

Scandalum.

Qui per verba sua aliis scandalum dederit, reus erit peccati eorum. to.1.101.A
In dominicæ incarnationis mysterio, aliis lux veritatis ostenditur, aliorū verò corda per scandalū tenebrātur. to.1.174.H
Non est ponendum scandalum pro negligentia debiti operis. to.2.18.B
Scandalum proximi aliquando cauendum in nostro bono opere, aliquando permittendum. to.2.63.A
Si de veritate scandalū sumitur, vtilius permittitur nasci scandalum, quàm veritas relinquatur. Ibidem.B
Scandalum proximorū vitare debemus inquantum sine peccato possumus. Ibidē.
Scādalum à Christianis pellatur. to.2.193.K
Scandala quædam vitanda sunt, alia vitanda non sunt. to.2.229.I
Scandalum quàm malum sit in ecclesia. tomo.2.244.H

Scelus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scelus.
Graue peccatum est scelꝰ permittere quod potest impediri. to.2.176.D
Scelus non usu magnum peccatum dicitur. tomo.2.322.B C
Schisma.
Schisma fuit in Ecclesia propter nomẽ vniuersale. to.2.183.A
Iuramenta redeuntis à schismate ad vnitatem. to.2.237.G H
Schismaticus.
De schismaticis ad ecclesiam redeuntibus. to.1.213.E
Schismaticus proximũ nõ diligit.t.1.105.M
De schismaticis. to.2.199.1.204.H.212.M & sequentibus.
Scholastica.
De miraculo Scholasticæ sororis Benedicti. to.2.27.L
Scholastica Benedicti soror, ad eum semel in anno visitandum veniebat. Ibidem.
Scholastica orando pluuiam, tempestatem que impetrauit. Ibidem.M
Scientia.
In comparatione dei scientia nostra ignorãtia est. to.1.92.B
Nulli æternitatis scientia tribuitur, in hac vita. to.1.104.E
Veræ scientiæ virtus. to.1.136.M
Ex scientia aditus elationis panditur. tomo. 1.156.D
Tanto à dei scientia longè repellimur, quãto eius potentiam nos comprehẽdisse suspicamur. to.1.157.F
Quæ sint perfectæ scientiæ. tomo.1.162.E & sequentibus.
Per incrementa temporum, creuit scientia spiritalium patrum. to.2.83.H
Scientiæ doni perfectio. to.2.89.B C
Fons scientiæ est deus. to.2.125.H
Scientia secularis nihil facit contra malignos spiritus. to.2.309.E
Scirpus.
Scirpus, & carectum, hypocritæ vitam signant. to.1.48.H
Scirpus hypocritas, cæteræ herbæ sanctos designant. to.1.49.I
Scorpio.
Scorpiones sunt blandi, mali, & noxij. tomo.2.68.I
Scriba.
Scribæ & legislatores consiliarij dei erant. tomo.1.83.G
Scriptura.
Paucorum est fortia & occulta scripturæ cognoscere, multorum verò aperta sentire historiæ. to.1.2.M
Scriptura sacra aliquando nobis cibus est, aliquando potus. Ibidem.
Scriptura sacra est quasi quoddam mentis speculum. to.1.5.A
Sacræ scripturæ vires & materiæ. Ibidem.
Quomodo sancta scriptura ex qualitatibus aëris vel temporis, vel ex corporis situ, locorum fines exprimat, effectusque earum. to.1.5.B C
Quæ de die sacra scriptura cœpta memorat, satis fœlicem habuere exitũ. to.1.5.C
Contrarium de nocte. Ibidem.
Modus sacræ scripturæ in enarrandis æternis. to.1.7.I K
Sacra scriptura sicut pro toto parte, sic pro parte totũ ponere solet. t.1.13.C.t.2.115.I
Sacra scriptura interdum reprehendenda præcipit, & præcipienda reprehendit. to.1.16.H
Sensus literalis sacræ scripturæ, & facies eius. Ibidem.
Solam historiam scripturæ agnoscere, est ipsam facietenus videre. Ibidem.
Scriptura ex præmissis indicat sequentia. to.1.17.E
Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat. Ibidem.G
Sacræ scripturæ studij vtilitas. to.1.24.E
In sacra scriptura per quãlibet rẽ, licitè diuersa figurantur. to.1.27.B
Quibus modis sacra scriptura somnum accipiat. to.1.18.A & seq.
Quare sacra scriptura vtitur nominibus astrorum, impositis à poëtis. to.1.52.G
Quare in sacra scriptura vtimur sermonibus sapientum seculi. Ibidem.
Sacra scriptura damnatio est his qui vel scire nolunt, vel sciendo contemnunt. tomo.1.87.A
Quare sacræ scripturæ lõgitudo est. 20. cubitorum, & latitudo.10. Ibidem.
Multæ delitiæ in sacra scriptura reperiuntur. to.1.93.I
Multi sensus ex sacra scriptura trahuntur. Ibidem.K
Expositio spiritalis sacræ scripturę illuminat quod litera caliginosa obscurabat. tomo.1.107.H
Sacræ scripturæ eminentiæ & vtilitates. tomo.1.116.M
Sacra scriptura transcendit nostram scientiam. Ibidem.
Sacra scriptura terret nos ne terrenis nimiũ inhiemus, sed æternis inhæreamus. tomo.1.146.D
Sacra scriptura à plurali ad singularem, & econtra, sæpe transire solet. to.1.151.C
Aliud est quod per sacram scripturam omnibus præcipitur, aliud quod perfectioribus. to.1.153.M
Sacra scriptura eodẽ verbo superbos premit, quo humiles leuat. to.1.199.K
Scriptura sacra aliquãdo præterito pro futuro, & contra, vtitur. to.1.205.H
Quare sacra scriptura mẽbra humani corporis ad spiritalem cognitionem trahat. tomo.2.44.D E
Sacram scripturã diuersi diuerso modo audientes capiunt. to.2.61.A B
Sacra scriptura lignum crucis per legẽ nobis prænunciat. Ibidem.K
Statura sacræ scripturæ. to.2.62.B C & sequentibus.
Altitudo sacræ scripturæ. Ibidem.& seq.
Sacra scriptura habet staturam, altitudinem & horribilẽ aspectum. to.2.62.B C & sequentibus.
Aspectus horribilis sacræ scripturæ. Ibidem.& sequen.
Per præcepta sacræ scripturæ reuiuiscimꝰ, qui in culpa mortui iacebamꝰ. to.2.63.K
Liber inuolutꝰ, est sacræ scripturæ eloquiũ obscurum. to.2.69.B
Quare in libro sacræ scripturæ scribantur lamentationes, carmẽ, & vę. Ibi. F & seq.
Liber sacræ scripturæ est speculum. Ibid.G
In libro sacræ scripturæ, cuncta quæ ædificant, omnia quæ erudiunt, scripta contineutur. Ibidem.
Scriptura sacra quomodo cibus est. Ibid.L
Cibus & potus. Ibidem.
Per ea quæ in sacra scriptura occultantur, nostra humilitas approbatur. to.2.84.K
Tota nostra munitio in sacra cõtinetur scriptura. to.2.81.M & seq.
In intellectu sacræ scripturæ respui nõ debet, quicquid sanæ fidei non resistit. tomo.2.172.A
Scriptura sacra est epistola dei ad creaturam suam. to.2.183.F
Sacram scripturam, non grammaticam, debet episcopus docere. to.2.231.D E
Sacræ scripturæ virtutem non habens, ad fidem non erigitur. to.2.275.A
Scriptura sacra quotidie Iudæis caliginem sui erroris insinuat. to.2.267.G
Scripturarũ regulæ per fines Beniamin designantur. to.2.297.C
Scriptura vetus ad nouæ confirmationẽ adducatur. to.2.258.L
Scripturas veteres sine præceptore intelligere non possumus. to.2.258.L
Scripturæ sacræ male exponendo peruertuntur. to.2.298.K
Testimoniis sacræ scripturæ vti debent rectores in nostra correctione. to.2,308.H
Scutum.
Scutum multipliciter dicitur. to.1.202.H
Scutũ pro diuina defensione sumitur. Ibid.
Scutũ pro humana repugnatione dicit. Ibi.
Secretum.
Secreta dei nemo inquirẽdo valet inuenire. to.1.61.B C
Seculum, & Secularis.
Seculum, beatæ vitæ designat æternitatem. to.2.148.A B
Pericula multa sunt in via præsentis seculi. to.2.151.K
In rebus secularibus suũ cuique ius & ordo seruandus est. to.2.216.K
Secum.
Quid est aliquem secum esse. to.2.24.D
Secundinus.
De scriptis Secundini. to.2.247.K
Securis.
Redẽptor noster dicitur securis. to.2.111.E
Securis non ad ramos, sed ad radicem, quare posita dicitur. Ibidem.
Securitas.
Differentia securitatis mentis bonæ, & pravæ. to.1.24.D & seq.
Securitas, mater est negligentiæ. to.1.141.I tomo.2.195.H
Conuersio securitatem parit. Ibidem.
Sedechias.
Occidit rex Babylonis filios Sedechiæ in Reblatha, in oculis eius, &c. to.1.140.F
Sedere & Sessio.
Sedere quiescentis est. to.1.10.L
Sedere cum senatoribus terræ, quid sit. tomo.1.32.C
Sedere in puluere. to.1.33.G
Sedere, est humilitatem pœnitentiæ appetere. to.1.181.C
In cathedra pestilentiæ sedere. to.2.17.C
Sedere quid sit. to.2.149.G
Fructus sessionis Christi in corde nostro. tomo.1.117.K

Sella.
De sellis plectilibus dirigẽdis. to.2.236.M
Semen.
Semen quid significet. to.1.136.H.
Semen est verbũ prædicationis. to.1.183.A
Quare deus voluit per se explanare parabolam de semine iacto in terrã. to.2.106.D
In semine cuncta simul latent. to.2.117.G.
Seminantes.
Seminantes furgia, similes sunt diabolo. to.2.13.I K.
Seminatores.
Seminatores zizaniorum quomodo admonendi sint. to.2.13.I K.
Semita.
Semita Christi, humilitas, seculorũ superbia. to.1.92.L
Angustior est semita, quàm via. to.1.97.B
Ex semita iræ suæ dominus viam facit. tomo.1.147.A.
Quæ sint magnę vsuẽdi semitæ. to,1.162.D
Senarius.
Senarius numerus quomodo perfectus est. to.1.213.A. & to.2.121.I.
Per senarium numerum vitæ actiuæ perfectio signatur. to.2.58.C.
Senarij numeri ratio. to.2.84.M.& seq.
Senes.
Iusti senes peccata adolescentiæ formidãt. to.1.70.B.
Sennaar.
Sennaar vallis est in qua ædificata est turris Babylon. to.1.84.G
Sennaar fœtor eorum interpretatur. Ibidẽ.
Sennaar interpretatur excussio dentium. to.2.143.H.
Sensualitas.
Sensualitatis vigor quomodo euidenda. to.2.323.L M.
Sensualitas quantum hominem deprimat. to.2.319.I.
Sensus.
Sensus communis interior, est exteriorum iudex. to.1.66.F G.
Sensus diuersi sacræ scripturæ quomodo eliciuntur. to.1.124.G H
Sensus exteriores, sunt viæ mẽtis. to.1.125.A
Sensibus exterioribus corporis, cura summa adhibenda est. Ibidem.A.& sequen.
Pluribus intentus minor est ad singula sensus. to.2.2.H.
Quinque sensus corporis exteriores. to.2.84.I.
Sensuum corporis propria & contraria. to.2,307.G H
Sententia.
Sententia in ore, consilium in cogitatione. to.1.93.C.
Quid in proferenda sententia agendum sit. to.1.114.K
Sententia in bonum semper accipitur, si sine reprobationis adiectione ponatur. to.1.134.B.
Sententia à sensu vocata est. to.1.136.M
Sententiæ Christi sunt manentes. to.2.98.C
Sententia canonica nõ prolata, nullus damnari potest. to.2.166.L
Sententia certa in re dubia ferri non debet. to.2.221.F.
Sententia à non suo iudice lata, est nulla. to.2.245.K.
Sententiam ferentes non debent esse præcipites. to.2.249.H
Sentes.
Sentes designant peccatorum punctiones. to.1.119.F
Sepelirí.
Sepelirí in ecclesia quibus mortuis prosit. to.2.43.A.
Sepulchrum.
Sepulchrum, est contemplatio diuina. tomo.1.24.E.& 36.E
Sepulchrum etiam vitam actiuam designat. to.1.36.E.
Sepulchrum fœlicitatem supremam designare potest. Ibidem.L.
Per sepulchra reproborum corda signantur. to.1.91.F.
Sepultura.
De precio pro sepultura non recipiendo. to.2.199.G H.
Nihil pro sepultura exigendum est. to.2.209.H I.
Septem.
Septem diebus vniuersum tempus euoluitur. to.2.82.G
Septem diaconorum electio. to.2.267.H
Septenarius.
Septenarij numeri compositio. to.1.2.C
Quòd septenarium numerum frequentissimè sacra scriptura pro perfectione ponit. Ibidem.
A septenario numero in duodenarium surgitur. Ibidem.
Septenario numero summa vniuersitatis exprimitur. to.1.15.C D
Septenarius numerus vitæ præsentis decursum signat. to.2.35.B C
Per septenarium ecclesiarũ numerum, vniuersalis ecclesia designatur. to.1.134.D
Septenarius numerus multipliciter dicitur. to.1.210.I.& sequen.
Septenarij numeri ratio. Ibidem.
Septenarius numerus quomodo perfectus est. to.1.213.A B.
Septenarij numeri perfectio. to.2.85.I.
Septenarius numerus quomodo perfectus sit. to.2.299.L
Septimus.
Septimus dies quid designet. to.1.2.C
Sequi.
Nemo deum sequitur sine illius adiutorio. to.1.201 K.
Sequentium rerum certitudo, est præteritarum exhibitio. to.2.97.L.
Sequi deum quid sit. to.2.98.M
Quomodo sit sequendus deus. Ibidem.
Redemptorem sequamur passionibus amoris. to.2.119.M
Seraphin.
Seraphin incendium dicitur. to.2.66.I.
Seraphin cœlestium officium. tomo.2.125. B.& sequen.
Seraphin dicuntur ardentes. Ibidẽ.B.& G.
Serere.
Serere, est verba vitæ prædicare. to.1.126.D
Sermo.
Sermonis multiplicitatẽ ori tribuens, cordis inopiam reprehendit. to.1.48.C
Pro auditoris gratia datur bonꝰ sermo malis doctoribus. to.1.182.A B
Sermo propter bonos & malos auditores aliquando datur, aliquando subtrahitur. to.1.182.B
Eundem dei sermonem alij gaudendo, alij vero inuidendo audiunt. to.1.174.K
Sermo dulcedinem nõ habet, quem vita reproba in cõscientia remordet. t.1.282.L
Sermo cõueniat auditorio. to.1.285.A.& D.
Sermo dei contemni non debet. to.2.132.C.
Sermo dei quando est preciosus. tomo.2. 274.L M.
Sermo domini quomodo proiscitur. tomo.2.322.D.
Serpens.
Serpẽs nõ est de culpa requisitus. to.1.131.A
Quid est serpentem pectore & ventre repere. to.1.125.D
Callidus serpens quotidie agit quod in paradiso fecit. to.1.140.G
Prima serpentis suggestio mollis ac tenera est. to.1.194.L M.
Quare serpens non interrogatur sicut primi parentes. to.1.202.L.
Serpẽs hortũ custodire iussus. to.2.20.A B
Seruire.
Seruit soli domino qui bonis operibus mala non interserit. to.2.284.H
Seruire dño in omni corde. to.2.305.H.M.
Seruus.
Seruus quãdo fit liber à domino. to.1.23.F.
Quanta sit securitas seruorũ dei. to.1.41.G
Seruus quousque æstum tolerauerit, vmbrã desiderat. to.1.43.L
Serui dei pro insanis reputantur, qui tamen in fine gaudebunt. to.1.50.K.
Serui dei cum pupillis & viduis temporalia subsidia, & mensam debent habere communem. to.1.127.E
Serui dominos non despiciant. to.2.8.G.
Præmium seruorum fidelium. to.2.102.E
Inutilis seruus dominũ durũ vocat. Ibid.F
Seruorum dei humilitas in afflictionis tempore apparere debet. to.2.163.F
Serui ecclesiarũ in eorum dominium transferri possunt qui ecclesiasticis vtilitatibus deseruiunt. to.2.167.F G.
Graue peccatum est sæuire in seruos dei. to.2.170.F
Serui Iudæorum baptizari volentes libertate donentur. to.2.173.D E.
Serui ecclesiarum possunt manumitti. tomo.2.187.F.
Si seruus infra tres menses ab emptione fieri Christianus voluerit, debet vẽdi Christiano: si post tres menses, debet manumitti. to.2.189.I.
Seruientibus ecclesiis nõ debent alimoniarum deesse suffragia. to.2.191.E
De seruis dei Bleranæ ciuitatis. to.2.139.E
Serui non sunt audiendi in accusatione domini sui episcopi. to.2.246.A
Serui regum qui sunt. to.2.291.B C
Seruitus.
Seruitus actiua, libertas contemplatiua vocatur. to.2.58.A
Seruitutis & libertatis vtriusque vitæ differentia. Ibidem.A B
Seruitutis occasione dimitti non debet, quę pro libera est accepta. to.2.193.B
Seruulus.
Seruulus patientiam habuit maximam. tomo.2.106.G H.
Seruuli mors gloriosa. Ibidem.H.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Seruulus.
Seruulus in exitu angelos cantare audiuit. tomo.2.38.B.
Seueritas.
Seueritas dei post mortem increpantis. to.1.103.K.
Sententiæ iustę seueritatis plerunq; per clementiam temperatur. to.2.273.H.
Seuerus.
De Seuero presbytero prouinciæ Valerię. to.2.27.C.
Seuerus lachrymis suis mortuum resuscitauit. Ibidem.D.
Suscitatus à Seuero septem diebꝰ pœnituit. & octauo lætus de corpore exiuit. Ibid.
Violentia Seueri contra Firminum episcopum. to.2.243.K.
Sexagenarius.
Sexagenarij numeri ratio. tomo.2.47.H. & 51.E.& 85.E F.
Sexaginta.
Per sexaginta fortes,omnes perfectos præcedentes intelligimus. to.2.47.G H.
Sichimitæ.
De Sichimitis à filiis Iacob occisis. tom.2. 171.M.
Sichimitæ Abrahæ pro Sara mortua sepultura gratis concesserunt. to.2.169.H.
Sicut.
Dictio sicut, non semper pro similitudine, sed pro veritate interdum ponitur. to.1.103.F
Signaculum.
Signaculum pro fide accipitur. to.1.169.D.
Silere.
Silere est mentem à terrenorum desideriorum voce restringere. to.1.25.A
Silentium.
Silentium imponendum est vbi prædicatio contemnitur. to.1.121.E
Silentium est quoddam verbi nutrimentum. to.2.72.L.
Simeon.
Simeon cum multis Israëlitis desiderauit videre diem incarnationis. to.1.137.I.
Simila.
Simila in sartagine quid sit. to.2.76.I.
Simon.
Simon Magus à Petro maledictus est. tomo.1.17.H.
Simon Magus superbia Antichristi abundauit. to.1.169.H
Simon Magus donum spiritussancti pecunia emere voluit. to.2.99.L
Simon Magus fuit ab apostolis baptizatus. to.2.144.K.
Simonia.
Simonia damnatur per canones. to.2.108.E
Simonia fuit prima hæresis in ecclesia orta. to.2.185.B.& 214.I.215.K.
Simoniæ execratio. to.2.185.B
Mala ex simonia prodeuntia. to.2.215.K
Simonia à beato Petro fuit punita.t.2.230.H
Simoniacus.
Simoniacus indignus est sacerdotio,& aliis culpis obnoxius. to.2.179.E.
Simoniaca hæresis est contra sanctam ecclesiam exorta. to.2.185.A
Simoniacè ordinatus, ordine & beneficio priuatur. to.2.173.L
Simoniacus est qui sacros ordines emit & paratus est vendere. to.2.185.L M.
De simoniaca hæresi. to.2.231.I.& seq.copiosè.& 233.L.244.I.
Simoniacæ hæresis extirpatio iubetur. tomo.2.237.I.& sequen.
Simoniacus est qui vt eligatur præmia largitur. to.2.189.A
Simoniaci,sacerdotes esse non possunt. tomo.2.214.I.
Simplex.
Quòd simplices perfectissimis adhærentes, eorum intellectu pascuntur. to.1.8.G H.
Simplicitas.
Quòd simplicitas sine virtute pro rectitudine habenda non sit. to.1.1.F
Simplicitas nimia nocet. Ibidem.
Simplicitas mansuetudinem notat. to.1.2.A
Iusti simplicitas lampas esse dicit.to.1.65.F
Simplicitas morũ,exẽplũ est Isaac.t.2.82.A
Simplicitas prudentię sociat. to.2.180.A B
Simulatio.
Simulationis falsitatẽ exequi nemo nisi subtilioris ingenij potest. to.1.154.G
Potentum simulatio. to.1.169.I.
Simulator.
Simulatoris conditiones. to.1.154.G.
Sinistra.
Ad sinistram ire quid sit. tomo.1.94.M. & to.2.282.F.
Sinistrum.
Pro sinistro aliquem habere. to.1.121.F
Pro sinistro haberi quod nihilum est dicitur. to.1.181.I.
Sinus.
Sinus significat mentem. to.1.131.C.
Sion.
Sion speculatio dicit. t.1.196.M.& t.2.142.F
Filiæ Sion,sunt filiæ ecclesiæ. to.2.51.H
Sion ecclesiam significat. to.2.142.F
Sion notat Iudæos & gentiles. to.2.145.I.
Sisunius.
Idololatria Sisunij presbyteri. to.2.219.C
Scelera Sisunij. Ibidem.C D.
Soboles.
Quibus soboles deficit, sua potentia pœna est. to.1.89.E
Societas.
Societas malorum incorrigibilium,fugienda est. to.2.68.L
Pauca est societas in qua non sint praui homines inter bonos. to.2.229.F G.
Sodoma.
Deus contra Sodomam, ignem & sulphur pluit. to.1.81.A.
Quare deus videtur dubitasse de clamore Sodomorum,an ita esset. to.1.115.I.
Sodomorum conflagratio. Ibidem.
De pœna Sodomorum. to.2.41.E.
Sodomitæ.
Sodomitę Loth domus ostium inuenire nequibant. to.1.34.H.
Sol.
Solis appellatione dñs signatur. to.1.49.I.
Solis nomine aliquando prædicatorum claritas designatur. to.1.52.A.
Sol & luna humanis ministeriis deputata, cœli militiæ vocantur. to.1.128.I K
Solem fulgentem videre quid sit. Ibidem.
Quid solem fulgere in die. to.1.129.D
Sol in fulgore, trinum opus in manifestatione. Ibidem.
Solis proprium,quid sit. to.1.129.H
Per Solem dominus figuratur. to.1.206.H
Sol multipliciter dicitur. Ibidem.
Per Solem persecutio designatur. Ibidem.
Per Solem visionis manifestæ ostensio designatur. Ibidem.I.
Per Solem sapientium intellectus exprimitur. Ibidem.
Per Solem Christus significatur.to.2.45.A
Sol diuersa agit, secundum diuersitatem passorum. to.2.85.D
Sol aliquando significat Christum. to.2. 88.F.
Sol aliquãdo significat persecutionẽ. Ibid.
Quomodo Sol eleuatus est, & luna stetit in ordine suo. to.2.119.L
Solem rectè inspicere nemo potest. tom.2. 121.A.
Solis ad dei virtutem comparatio. Ibidem. & sequen.
Solicitudo.
Terrenæ solicitudines, impediunt orationis affectum. to.1.63.G.
Solicitudo terrenorum nos à cõtemplatione cœlesti repellit. to.2.300.F
Solidus.
De solidis per miraculum presbytero reditis. to.2.27.C.
Solitudo.
Non prodest solitudo corporis, si desit solitudo cordis. to.1.179.I
Quid ædificare solitudines. to.1.21.B.
Solium.
Solium dei,sunt angelici spiritus. tomo.1. 94.G.
Ad solium dei venire quid est. Ibidem.G H
Solium dei,quid sit. to.1.101.D
Solus.
Solus est qui à deo derelinquitur. tomo.2. 298.H.
Solutio.
Solutionis & ligationis vires. to.2.116.M.
Somnus.
Somnus tribus modis accipitur. to.1.28.C
Somnus corpori, vigilia animæ tribuitur. to.1.104.K.
Somnus Samuelis quintuplex. to.2.276.E F
Somnium.
In somnio exteriores sensus dormiunt,& interiora cernuntur. to.1.137.G
An obseruanda sint somnia,& quot sint genera somniorum. to.2.42.L
Somnia vel visiones,sunt imaginationes districti iudicij. to.1.46.D
Somnia, sex modis tangunt animum. Ibidem.E F.
Somniorum sex genera. to.2.42.L M
De quodam cui per somnium longa vitæ spacia promissa sunt,& in breui tempore morte resecata. Ibidem.M.
Quidam somnio deceptus. Ibidem.
Sonus.
Sonus ex ore dei procedens, quis sit. tomo.1.159.K.
Sophar.
Sophar speculam dissipans interpretatur. to.1.14.M.& 134.B.
Sophin.
Sophin, specula interpretatur. to.2.255.B. & 259.D.
Sors.
Sortes spirituales mittere. to.2.315.C.

Sorte Ionas in mare missus, sorte Matthias in apostolum electus. to.2.315.C.
Sors vniuscuiusque propria est conuersatio. Ibidem.
Sosomenus.
Historia Sosomeni non recipitur ab ecclesia. to.2.197.I.
Species.
Species hominis est alter homo. to.1.35.L
Species ab exterioribus ad interiora deducta,non facilè dissoluitur. to.1.125.B
Speciosus.
De excessu animæ Speciosi monachi. to.2. 37.E.
Speculari.
Speculari nobis est de altitudine scripturarũ æterna bona contemplari.to.2.284.L
Speculator.
Speculator dicitur, cui aliena cura cõmittitur. to.2.72.L
Speculator excelsus per vitam esse debet. Ibidem.
Speculatoris vita alta debet esse, & semper circunspecta. to.2.73.B
Speculatoris officium. to.2.72.M.& seq.
Per nasum speculatorum,discretio designatur. to.2.73.B
Sperare.
Frustra sperat,qui deũ nõ timet. to.1.101.F
Spes abbas.
Spes abbas quadraginta annis cæcus fuit. to.2.37.F
De egressu animæ Spei abbatis. Ibidem.
Spei anima visa in specie columbæ. Ibid.G
Spes abbas cæcus sanatus est. Ibidem.
Spes uirtus.
Spes ad maiora audẽda sese erigit.t.1.28.G
Spes in æternitatem animum erigit. tomo.1.34.I.
Spes remunerationis alleuiat pondus laboris. to.1.43.M
Tota spes iustorum, in authorem figitur. to.1.64.M
Velle in rebus labentibus spem solidare, est in aquis fluentibus fundamentum ponere. to.1.128.G
Spes infirma quomodo firmetur.to.1.152.D
Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea quæ in vobis est spe. to.2.7.F
Spes huius seculi,sicca est. to.2.79.D
Spei certitudinis exemplum est Iosue. tomo.2.82.B.
Spes cœlestium mentem solidat. to.2.85.I.
Per locum tendentem ad faciem vestibuli, spes exprimitur. Ibidem.K.
Terrena spem tollunt cœlestium.to.2.88.H
Spem in carne ponere non debemus. to.2. 148.G.
Spe indubitata misericordiam dei expectamus. to.2.198.A
Spes in homine ponenda nõ est.to.2.234.L
Spei effectus. to.2.305.G H
Spherula.
Spherula volubilis, est prædicatio. to.2. 61.G.
Spica.
Spicarum grana, sunt verba prophetarum. to.1.31.L.
Spina.
Spinam configi,vel confringi. to.2.136.E.
Spiritus.
Spiritus sanctus in columba & igne suam hominibus præsentiam patefecit. to.1.1.F & to.2.11.F.120.G.
Spiritus sanctus apostolis missus quicquid eis culpæ inesse potuit, emundauit. tomo.1.3.A.
Quodlibet spiritus sancti donũ, suum diem habet. Ibidem.L M
Dona spiritus sancti vsque adeo nectuntur, vt separari nequeant. Ibidem.M.& fo. sequen.B C.
Dona spiritus sancti mentem nostram contra tentamenta erudiunt. to.1.10.H.
Quòd prophetis sanctis & adest & abest spiritus prophetiæ. to.1.11.D
Duplicia sunt dona spiritus sancti. Ibidẽ.F
Spiritus sanctus semper manet in his donis, sine quibus non potest acquiri vita æterna. Ibidem.
Quòd sunt quædã dona spiritus sancti,sine quibus nemo ad vitam peruenit. Ibidẽ.
Spiritus sanctus per sonum se discipulis manifestauit. to.1.29.C.
Quare spiritus sanctus, dicitur spiritus vehemens. Ibidem.
Sanctus spiritus non acceptat personas. tomo.1.33.C.
Quanto in nobis spiritus dei virtus crescit, tanto spiritus noster deficit. to.1.132.F
Spiritus sub dei iure seruiens, habet commissum sibi carnis dominium.to.1.151.H
Effectus inspirationis spiritus sancti. to.1. 159.I.& sequen.
Spiritus sanctus terrore pellit timorem. Ibidem.L.
Nemo perfectè spiritus sancti inuestigat effectum. to,1.160.D
Aduentus spiritus sancti. to.1.164.C D
Spiritus sancti gratia mentes irradians,diaboli tentationes modificat. to.1.172.B
Septiformis gratia spiritus sancti non solum trium theologarum virtutum, sed quatuor cardinalium operationem præbet. to.1.210.K L
Quare spiritus sanctus in linguarum specie super apostolos insedit. to.2.4.I.
Spiritus sancti donum lege non constringitur. to.2.19.G
Quomodo qui domino adhæret, vnus spiritus cum eo est. to.2.26.A.& sequen.
Spiritus sanctus mentem quam replet, obumbrat. to.2.45.M.
Vmbra Christi, protectio est spiritus sancti. Ibidem.
Cur spiritus sanctus currere dicatur. tomo.2.60.D.
Cur spiritus sanctus mobilis & stabilis dicatur. Ibidem.E F
Spiritus sanctus inter perfectos discurrit. Ibidem.F.
Spiritus sanctus in quibusdam virtutibus, electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit. Ibidem.
Spiritus sanctus in quibusdam virtutibus perfectorum corda non deserit. Ibidem.
Per sacra eloquia dono spiritus viuificamur. to.2.63.G
Spiritus vitæ animum tangit legentis diuersis modis & ordinibus. Ibidem.G H
Spiritus vitæ animum legentis ad studium prædicationis tangit. Ibidem.H
Spiritus vitæ tangit animum legẽtis ad seruandam patientiam. to.2.63.H
Spiritus vitæ tangit animũ legentis ad seruandum zelum. Ibidem.
Spiritus vitæ animum legentis tangit ad pœnitentiæ lamenta. Ibidem.I.
Quidam per spiritũ prophetiæ eleuantur, qui tamen non assumuntur. to.2.72.D
Per septiformem sancti spiritus gratiam, aditus nobis regni cœlestis aperitur. to.2.89.A
Septem dona spiritus sancti. Ibidẽ.& seq. & 114.K.
Spiritus Christi in quibus nõ est.to.2.115.B
Spiritum sanctum quare semel dedit dominus in terra,& semel in cœlo. to.2.116.I.
Quomodo spiritus sanctus pro nobis postulare dicatur. to.2.120.D
Spiritus sanctus vocatur consolator. Ibidẽ.
Quomodo spiritus sanctus suggerere dicatur. Ibidem.E.
Spiritus sanctus quare sub diuersis figuris apparuisse dicitur. Ibidem.
Spiritus sanctus quos replet, simplices facit & ardentes. Ibidem.H
Spiritus sanctus quare apparuit super redemptorem in columba, & super discipulos in igne. Ibidem.I.
Spiritus sancti dona varia sunt. Ibidem.K
Differentia doctorum ante aduentum spiritus sancti,& post. Ibidem.L.
Spiritus sancti opera in multis. Ibidem.M
Spiritum innouare quid est. to.2.141.F
Vbi spiritus sancti præsentia est,ibi desperatio esse non potest. Ibidem.H.
De spiritu corporis Christi non viuit hæreticus, schismaticus, excommunicatus. to.2.143.E.
Spiritus dei super quos requieuit. tom.2. 151.B.
Graue sacinus est spiritum sanctum, qui omnia redemit,venundare. to.2.199.L
Quòd hi quos inhabitat consilij spiritus in præsentibus dolent, & ad æterna suspirant. to.1.3.C
Occulta iustitiæ licentia malignis spiritibus datur. to.1.8.A.
Spiritus hominis, est spiritus elationis. tomo.1.37.I.
Spiritus, & animæ substantiam, & spiritalem designat efficientiam. to.1.66.E
Nullos hostes magis patimur, quàm malignos spiritus. to.1.93.H
Numerus supernorum spirituum nõ est in humana cognitione. to.1.99.K
Quidam spiritus assistunt deo, alij ministrant ei. Ibidem.
Nobilioris naturæ est spiritus, quàm corpus. to.2.26.K
Quòd tres sunt vitales spiritus creati. tomo.2.36.G.
Spiritus triplex à deo creatus:angelus, homo,iumentum. Ibidem.
Carne quiescente,spiritus deficit:sed ea laborante,conualescit. to.2.139.C.
Spirituum malorum facies est cõcupiscentia secularis. to.2.285.B
Spiritus sancti visitationis effectꝰ.t.2.271.C
Spiritus sanctus super humiles donorũ multitudine requiescit. to.2.264.I
Spiritus sancti directio in operatione sacramentorum. to.2.326.I.
Spiritus immundi vastatores dicuntur. tomo.2.316.G H.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spiritus fornicationis omnia virtutum dona tollit. to.2.316.G.
Spiritussanctꝰ motus ad conuertendos peccatores. to.2.312.B C
Spiritussanctus per scriptores sacros loquebatur. to.2.302.F
Spiritus maligni perpetui sunt sanctorũ hominum serui in hac vita. to.2.290.H I
Spiritu diuino pleni dei magnalia tacere non possunt. to.2.299.E
Spiritu sancto repleti cœlestia prædicant & amant. Ibidem.F
Spiritus sanctus more suo erigit pauperes, humiles,& simplices. to.2.300.K.
Spiritũ reptoborũ insidiæ. to.2.306.L M
Spiritus maligni nobis semper insidiantur. to.2.273.I.

Spiritalis.

Spiritalis natura non componitur ex corpore & anima. to.1.5.I.
Spiritualibus alta seculi vitanda,quę ad inferna perducunt. to.2.297.D

Spolia.

Spolia diuidere. to.1.104.G.

Sponsa.

Mater sponsæ sancta ecclesia. to.2.45.A
Sponsa dormiente pulsat sponsus,vt ei aperiatur. to.2.49.I.

Sponsus.

Abscondit se sponsus cùm quæritur,vt ardentius quæratur. to.1.24.C
Nomen sponsi Christus est. to.2.44.I.
Per sponsi cellaria,sacræ scripturæ arcana designantur, Ibidem.L.
Sponsus animarum castitate delectatur. tomo.2.46.L.
Caput sponsi,deus est. to.2.49.K
Venter sponsę,quare ad tactum sponsi tremere dicitur. Ibidem.M
Sponsus interdum quæritur,& non inuenitur. to.2.50.C,
Sponsus perfectè diligi non potest,nisi etiã proximus diligatur. to.2.52.M
Per guttur sponsi, testamentum eius intelligitur. to.2.50.L
Oculos ad sponsum tendere quando dicamur. to.2.51.C

Stare.

Stare solius creatoris est. to.1.29.A
Stare est recta agere. to.1.162.A
Quidã stãt ad vtilitatẽ proximi,custodiam sui,& contemplationem dei. to.2.63.K
Stare coram dño præcipimur. to.2.301.D
Stare in conspectu domini. to.2.305 H
Stare retro. Ibidem.
Stare dei est mentes quas tangit gratiæ dono retinere. to.2.273.B.
Stare fortitudinis est. to.2.284.C
Stare ad laborem operis pertinet,& ad pugnæ necessitatem. to.2.272.B

Stater.

Quarta pars stateris à quatuor diuersis prędicatoribus distributa. to.2.292.I

Statera.

Stateræ nomine mediator dei & hominum designatur. to.1.125.M

Status.

Fixum statum hic habere non possumus. to.1.70.K.
Status maior maiores patitur tentationis difficultates. to.2.310.B.

Stella.

Quid stellarũ nomine designetur. to.1.18.K
Stellæ animas bene viuentium designant. to.1.100.A.
Per stellas pluuiæ apostoli designantur. to.1.157.I.
Stellæ roris, sunt ipsi prædicatores. to.1.172.L.
Stellas de cœlo in terram cadere, quid sit. to.1.194.C.
Stellæ sunt homines sancti. to.2.77.D
Quare stella Magos gentiles, & angelus Iudæos ad Christum adorandum excitauit. to.2.102.M

Stephanus.

Stephanus in Iudæos. to.1.41.L
Stephanus inter lapides pro persecutoribus orabat. to.1.124.E
Ecclesia beati martyris Stephani. t.2.20.M
De Stephano presbytero prouinciæ Valeriæ cui diabolus caligas ẽ tibiis traxit. to.2.32.H.
Diabolus discalciauit Stephanum. Ibidem.
De transitu Stephani viri dei. to.2.38.H
Stephani laudes. Ibidem.
Stephani virtus eximia. Ibidem.I.
Stephanus quidam pœnas inferni vidit. tomo.2.40.M.
Certamen in ponte Acherontis inter viros candidos & nigerrimos pro anima Stephani. to.2.41.B.
Stephani zelus & feruor. to.2.87.F.

Sterilis.

Quid sterilem pascere. to.1.98.G
Steriles sunt qui aut fide, aut bona conuersatione carent. to.2.283.F

Sternutatio.

Sternutationis effectus, & causa. tomo.1.203.E.

Sterquilinium.

Quid sit in sterquilinio iacere. to.1.14.C D
In sterquilinio sedere quid sit. to.1.15.M

Stilus.

Per stilum ferreum fortis dei sententia designatur. to.1.84.C.

Stola.

Prima stola & vestis innocentiæ. to.1.71.I.

Struthio.

Struthionum nomine hypocrisis designatur. to.1.40.C.& 123.I.
Struthionis natura. to.1.183.C D
Per struthiones quid designetur. Ibidem,
Per struthionem synagoga designatur. tomo.1.185.F.

Studiosus.

Diuersitas studiosorum,& vitiosorum. tomo.1.161.E.& sequen.

Stultus,Stultitia.

Stulti iustos non reprehendant.to.1.25.G H
Quomodo stultus firma radice attollitur. to.1.31.I K.& 32.A
Stultus iuxta scientiam suam non viuit. tomo.1.32.D E.
Stultus intelligere bona negligit. Ibidem.
Stultus si tacuerit,an sapiens, an stultus fuerit,absondet. to.1.68.G
Stulti tanto intentius de alienis iudicant, quanto sua profundius ignorant. Ibidem.H.
Stulti fiant apud se, qui volunt apud deum sapientes reputari. to.1.78.I K.
Tanto quis stultior fit, quanto conatur sapiens videri. to.1.108.F
Quidam vocantur stulti nobiles, quidam stulti ignobiles. to.1.120.K
Et qui dicantur stulti nobiles,& ignobiles. Ibidem.K L.
Quomodo stultus seruit sapienti, illũ premendo. to.1.121.L
Sicut nec auris escas, nec guttur verba agnoscit,ita nec stultus sapientiam sapientis intelligit. to.1.143.B
Stultitia huius seculi, nobilitas est apud deum. to.1.120.K L.

Suanenses.

De fide Suanensium. to.2.249.F

Subdiaconus.

Subdiaconibus vices suas Romana confert ecclesia. to.2.152.K
Subdiaconorum castitas. to.2.158.D
Nullus subdiaconus ordinetur, nisi qui se victurum castè promiserit. to.2.172.L
Quare subdiacones spoliati procedunt. to.2.210.E.

Subditus,& Subiectus.

Subditi promouendi non sunt præter prælatorum conscientiam. to.2.325.A B.
Secundum mores subditorum dantur rectores. to.1.148.C.F.
Non est subditorum temerè vitam iudicare regentium. Ibidem.G. & to.2.250.I.
Subditorum vitia quæ à magistris vel dissimulantur iudicari,vel nequeunt, diuino iudicio reseruantur. to.1.148.G.
Subditi Dauid peccantis vindictam pro eo susceperunt. Ibidem.
Subditi se posse melius agere putant, quàm prælatos, si eos præesse contingeret. Ibidem.H.
Subditi plærunque malorum prælatorum per exempla gradientes, in infidelitate errant. Ibidem.L M.
Aliud debemus iniustis subditis, aliud iustis & non subditis. to.1.150.B.
In correctione subditorum miscenda est leuitas cum seueritate. to.2.5.K
Subditi prælatorum suorum vitam non temerè iudicare debent. to.2.8.F
Quantam reuerentiam subditi habere debent prælatis,etiam discolis. Ibidẽ.F G
Peccatum subditi culpa pastoris si tacuerit reputatur. to.2.73.F
Subiectorum culpa, prælatorum deprimit vitam. to.2.174.K
Subiecti à superbis dominis oppressi clamant ad deum contra eos. to.1.147.M
Subiecti vt plurimum imitantur pastores. to.2.323.G H
Subiecti maligni. to.2.271.H I
Subiectus ad superiorem obedientiam debet. Ibidem.I.
Subiecti humiles sæpe quæ superioribus desunt accipiunt visiones. to.2.271.L M
Subiecti malorum principum quanuis boni, sæpe periclitantur. tomo.2.288. E F. & sequen.

Subesse.

Imitatur diabolum qui subesse superioribus fastidit. to.1.169.I.

Subsannatio.

Quid subsannationem bibere vt aquam. to.1.143.C.

Substantia.

Maior inter fratres substãtia, solet esse maioris discordiæ causa. to.1.1.I.

Sudes.

Per sudes quid designetur.to.1.198.K.& M.

Suggestio.

Quomodo suggestioni occurrendum est. to.1.20.M.& sequen.

Suites.

Suites interpretatur loquens. to.1.14.K.

Sulphur.

Sulphur peccatũ carnis designat. to.1.81.A

Summus.

Nemo infima deferens,repentè fit summus. to.1.132.E.

Superior.

Superiora agmina cœlestium nunquã mittuntur. to.2.125.E.
Per superiorũ duritiem, subiecti sæpe deprimuntur. to.2.243.G.

Superbia.

Principium hæresis,est superbia. to.1.14.L
Superbia odium generat. to.1.41.L
Magna superbia est in iudiciis diuinis rationem quærere. to.1.53.E
Per ceruicem solet superbia designari. tomo.1.68.L.
Pinguis ceruix, est opulenta superbia. tomo.1.74.I.
Primogenita mors,superbia dicit. t.1.80.K
Superbiæ & inanis gloriæ proprium. tomo.1.84.F.
Superbia & inanis gloria impietati coniuncta sunt. Ibidem.
Superbia cordis quasi quædam pinguedo est crassitudinis. to.1.90.L
Superbia quot modis animum pulsat. to.1.129.K.& sequen.
Immensa superbia à seniore sibi reuerentiam exigere. to.1.142.H
Aliena semper à veritate est superbia. tomo.1.143.H.
Ex abundantia rerum nascitur. to.1.90.L
Superbia vbi nasci intelligitur, statim eradicanda est. to.1.144.A
Quanto superbia se latius in mẽte dilatat, tanto vehemẽtius lumẽ angustat.Ibid.C
Remedium contra superbiam. Ibidem.
Difficilè quis in se inueteratam superbiam deprehendit. Ibidem.
Superbia lumen intelligentiæ abscondit. to.1.47.L.
Nimia superbia est de melioris scientia dubitare. to.1.149.F
Omni custodia mens est à superbia seruanda. to.1.151.G
Superbia lumen intelligentiæ à synagoga abstulit. to.1.185.H
Radix cuncti mali superbia. tomo.1.189.F. & 208.H.
Superbia vitiorum regina est. Ibidem.
Prima superbiæ filia, est inanis gloria. Ibidem.H.
Superbia mox ad carnis corruptionẽ deiicit. to.1.193.K
Superbia potentum seculi. to.1.97.B
Multi per opera & dona virtutum, in superbiam cadunt. to.1.199.M
Superbia per collũ exprimitur. to.1.204.I.
Superbia omnia alia mala superat. tomo.1.208.G.
Superbiæ conditiones. Ibidem.G H.
Superbia omnes virtutes corrumpit. tomo.1.208.H
Superbiæ nil nisi sua placent. Ibidem.B.
Cætera à superbia vitia, virtutem sibi oppositam solum impugnant. Ibidem.
Superbia vel est de rebus secularibus, vel de rebus spiritualibus. Ibidem.I.
Quomodo superbia aliter prælatos, aliter subditos tentat. Ibidem.K
Superbiæ effectus. Ibidem.K.& sequen.
Euidentissimum reproborum signum est superbia. to.1.209.D
Superbia sæpe excedit in verbis. to.2.62.K
Superbia nostra increpatur per hoc quod dominus Centurionis seruum personaliter visitauit. to.2.118.I.
Superbia sine inuidia atq; inani gloria esse nullatenus potest. to.2.76.F
Superbiæ detestatio. to.2.182.K.& sequen.
Superbia fumo oculos lędenti comparatur. Ibidem.L M.
Superbię exprobratio. Ibidẽ.& to.2.193.K
Superbia in clericis detestanda est. tom.2. 239.H I.
Superbiæ & inobedientiæ mala.to.2.307.L
Superbia abiicit à deo. to.2.325.L

Superbire.

Superbit,qui peccatum si liceat puniri non deserit. to.1.21.B
Contra naturam superbire est. to.1.127.B
Contra cõditorem superbire,est præcepta eius peccando transcendere. to.1.138.C
Superbiens propter scientiam diuinam, in eadem cæcatur. to.1.173.F
Nemo de doctrina superbiat,aut indoctiorem rideat. to.1.182.B
Nemo de statu suo cadente Dauid superbiat. to.1.199.K
Contra naturam superbire est ab æquali velle timeri. to.2.5.D
Superbire studiosius vitandum est electis quàm cætera mala. to.2.307.L

Superbus.

Superborum conditio. to.1.16.A.& 39.L M
Superbi imitantur diabolum. to.1.16.A
Superbi portam salutis non inuenient. tomo.1.32.D.
Superbi contra suos eriguntur correctores. to.1.60.L M.
Vita superborum & finis. to.1.68.L
Superborum gloria luto & cineri in fine comparatur. Ibidem.K
Superbi virtutibus non ditantur. to.1.74.L
Superborum status est sine radice.Ibidẽ.M
Socij superborum, participes sunt pœnarum illorum. Ibidem.
Superborum lingua maledica. Ibidem.
Quomodo intelligitur quòd superbus antequam dies eius impleantur, peribit. to.1.75.C
Longos animo dies, superbus sibi proponit. Ibidem.
Superbi cùm se despici suspicantur,ad cõtumelias prosiliunt. to.1.79.K.
Superbi tanto aliquem deo despectum putant,quàm afflictum vident. to.1.82.B
Superbis graue onus est doctrina humilitatis. to.1.89.C
Superborum diuersitas. Ibidem.M
Si qui lætantur qui similes iniustis nõ sunt, hi superbi sunt. to.1.93.D
Superborum labor. to.1.100.H
Superbi sibi attribuunt, quicquid sciunt. tomo.1.104.B.
Superbi cùm de se falsa dicuntur,exultant. to.1.130.A.
Superbi spiritu sancto se esse plenos asserunt. to.1.135.I.
Superbi ea quę rectè sentiunt,rectè proferre non possunt. to.1.136.D
Superbi vias dei intelligere nolunt. to.1.47.L.
Superbi non tam consolari quàm increpare desiderant. Ibidem.L
Superbi perdunt quod acceperũt, si de gratia intumescant. to.1.146.G
Superbi deum despiciunt,& relicta creatoris sui gloria propriam quærũt. Ibid.H
Superbi humilitatis dominicæ facta contemnunt. to.1.147.L
Superbis mentibus humilitas alta est. tomo.1.149.C
Superbi iudicium diuinum non timent, sed humanum. Ibidem.D
Superbi afflictorũ tribulationibus non cõpatiuntur. Ibidem.G
Elatio superborum, iustis viris solet esse occasio virtutum. to.1.152.H
Superbis cognitio denegatur veritatis. tomo.1.158.I.
Superborum arrogantia. to.1.169.I.
Superbi potentes, nascentem ecclesiam ridebant. to.1.182.G.
Superbi ex respectu domini confunduntur. to.1.192.K
Superbis sua in pœnã vertit culpa. Ibidẽ.L
Superborum vita,in iudicio non cognoscitur. Ibidem.
Superborum facies in foueam demergitur. to.1.192.M.
Superbi quò magis se erigunt, eo magis ruendo inferius tendunt. Ibidem.
Quomodo superbi Behemoth herbas ferunt. to.1.197.B
Superbi nullum malum cogitando præteriunt. Ibidem.D
Superbi cunctorum vitam meritumq; sibi postponunt. to.1.208.B
Quare superbus aliena opera spernit, & sua semper miratur. Ibidem.H.
Multæ authoritates contra superbos. tomo.1.209.A
Superbus esset qui regimen plebis sine timore susciperet, nec minus si authoris imperio obedire recusaret. to.2.3.B
Superbi dum se erigunt, apostatam angelum imitantur. to.2.11.K
Corripiendo superbos, interdum laudum fomenta misceantur. Ibidem.
Superbi fide sola saluari æstimant sine pœnitentia. to.2.322.G
Superbi in sua sapientia gloriantes ad diuinorum mysteriorum cognitionem pertingere non possunt. to.2.277.G
Superbi videri parui aut peccatores vitãt. to.2.322.E.
Superbi compulsi cõfiteri peccatum accusando minuunt. Ibidem.
Superbos verba non corrigunt. Ibidem.
Superbi domus, & ascensus. tomo.2. 324.C D.
Superbi notari peccatores erubescunt. tomo.2.321.H I.
Superbi non sunt qui in voluntate dei non sunt. to.2.320.D

Universidad de Deusto
Biblioteca

Superba mens diuina mandata despicit. to.2.316.C.
Superborũ reprobatio. to.2.308.D.& seq.
Superbi arguendi. to.2.308.B C.

Suranus.

De transitu Surani abbatis. to.2.38.L
Terra tremuit in cede Surani abbatis.Ibid.

Surgere.

Ante lucem surgere, quid significet. tomo.1.50.A.
Surgere de sepulchro plus fuit, quàm de cœlo descendere. to.2.112.I.

Sustinere.

Nemo sustinere debet iniustè dispendium, vnde nullũ sensit commodũ. to.2.190.B

Susurrium.

Susurrium occulti verbi quid sit. to.1.27.L

Sycomorus.

Sycomorus ficus fatua dicitur. to.1.163.I
Quid sit Christum per sycomorum transire. Ibidem.K.

Sylo.

Sylo,missio interpretat. to.2.255.M.& seq.
Sylo veteris legis signat traditionem. to. 2.258.H

Syna.

Dominus in Syna monte,populum à mulieribus abstinere præcepit. to.2.253.H.

Synagoga.

Vestimentum domini,synagoga dicebatur. tomo.1.9.C.
Quòd synagoga adultera pallio literæ retento,dum lege carnaliter vti voluit cõtempta est, & legislatorẽ criminata, nudum abire permisit. Ibidem.F.
Synagoga redemptoris mater iuxta carnẽ extitit. Ibidem.
Synagoga vxor domini dicitur. to.1.83.D
Synagoga quem videbat hominem Christum,deum credere expauit. Ibidem.
Synagoga ecclesiam persequens,inuidiæ se igne consumpsit. to.1.106. K
Quos synagoga genuit,à terra non suspendit. to.1.185.G
Synagoga in persecutione fidelium diuini timoris impulsũ duci arbitratur. Ibidẽ.
Synagoga non solum dei humanitatem,sed & diuinitatem irridet. Ibidem.I.
Synagoga expectat tempus antichristi, ad persequendam ecclesiam Christi. Ibidẽ.
Synagoga antichristum,mendacij hominẽ, deum credet. Ibidem.I K
Mater ecclesiæ synagoga fuit. to.2.47.D
Synagoga quomodo dicitur esse pulchra, & amica. to.2.51.A
Synagoga tandem Christi fidem suscipiet. to.2.52.B.& 53.E
Synagoga ad Aquilonem vergebat. to.2. 77.I.
Synagoga venit prior quàm Ecclesia ad monumentum,sed non intrauit. to.2.113.A B
Synagogæ doctores à scripturarum intelligentia repulsi sunt. to.2.256.H.
Synagoga aduersus ecclesiam. to.2.262.D
Synagoga persequebat ecclesiã. t.2.256.D
Synagoga quomodo cecidit. to.2.278.K L
Synagoga prius fœcunda fuit, & tandem sterilis. to.2.255.G H
Synagoga quomodo senuit. to.2.266.M
Synagoga in primis patribus gloriatur. to.2.262.L.
Synagoga quo infirmatur. to.2.252.L M
Synagoga in sanctis patribus lucerna dei fuit. to.2.275.A B
Synagogæ magisterium quare periit. tomo.2.278.L M
Synagoga pariens incuruata moritur. tomo.2.279.B

Synodus.

Quinta synodus nihil contra quatuor principales synodos continet. to.2.176.H
De synodo Ephesina. to.2.187.H
De synodo facienda. to.2.215.C.& sequen. & 231.H I.232.F.& 250.E F.251.A

Tabernaculum.

Tabernaculum iusti,quomodo pacem habere dicitur. to.1.35.L
Tabernaculum constituitur,vt ab æstu corpus & frigore defendatur. to.1.51.A B.
Tabernaculum multipliciter dicitur. tomo.1.93.F.
Tabernaculum mentẽ significat. to.1.113.B
Tabernaculum figurabat ecclesiam. to.1. 148.K.
Quare tabernaculum intus byssо, cocco, atque hiacyntho, extrà verò pellibus & ciliciis tegebatur. Ibidem.
Tabulæ tabernaculi quid significabant. to.1.165.I K.
Tabernaculum cũ singulis ornamẽtis suis, ecclesiam sanctã designat. to.1.177.B C.
Tabernaculum, & domus, quomodo differant. to.1.180.M
Per tabernaculum pastorum, conuenticula hæreticorum designantur. to.2.45.D
Tabernaculi compositio. to.2.88.L
Quid cortinæ tabernaculi designent. Ibidem.L M.
Sacerdos tabernaculum ingrediens tintinnabulis ambiebatur. to.2.155.E

Tacens.

Quomodo tacens consumitur. to.1.69.H

Tacere.

Quomodo idem simul tacet & clamat. tomo.2.136.D.

Talaris.

Talaris tunica, actio est consummata. tomo.1.4.M.

Talentum.

Talentum erogare quisque pro virili tenetur. to.2.100.M
Talenta quinque,duo,& vnum, quid significent. to.2.102.D
Talentum in terra abscondere. Ibidem.E
Talenta duo qui accepit,plus habuit,quàm is qui habuerat quinque. Ibidem.G
Talentum vnum, intellectum significat. Ibidem.I.
Talentum quilibet à deo accepit. Ibidem.
Talentum à quolibet venturus iudex exiget. Ibidem.I K.

Tarsilla.

De transitu Tarsillæ sacræ virginis. to.2. 38.E.
Tarsilla in transitu Iesum vidit. Ibidem.

Taurus.

Tauri & altilia quid repræsentant. to.2. 130.B.

Temperantia.

Quomodo temperantia in nobis marcescit. to.1.10.G.
Temperantia quid sit. to.2.97.A.

Templum.

Templum Salomonis, ciuitatis supernæ figuram gestauit. to.2.143.I.
Quid templum ostendere peccatoribus. to.1.141.A.
Templum dei fidelis quisque est. to.2.80.B
Templum dei est conscientia. to.2.132.D
Templum dei non potest esse pollutum. to.2.141.E.
Templum dei quid sit. to.2.97.A B
Templa idolorum non sunt destruenda,sed in ecclesias dedicanda. to.2.234.G
Templũ dei superna patria est.to.2.270.D
Templũ domini spiritale quid. to.2.256.G

Tempus.

Modus est temporis vt statum non habeat mansionis. to.1.16.I K
Tempus redimere quid sit. to.1.29.M
Tempus in quo deus recordatus est nostri, fuit tempus aduentus eius. to.1.72.B
Tempus opportunum est post Christi aduentum. to.2.136.I.
Tempora vanitati dedita vitæ nostræ non memorantur. to.2.306.C D

Temporalia.

Temporalibus occupati exteriora quomodo disponant. to.1.25.B
Diligẽtes temporalia vix vera docent. tomo.1.67.G.
Si temporalia magna essent, deus aduersariis suis non tribueret. to.1.78.H
Quicquid tẽporale est,subitũ est.to.1.89.H
Qui tẽporalia min⁹ diligit, potius habetur ab illis q̃ habeat illa. Ibidem.M.& seq.
Temporalibus dediti vix spiritalia amplectuntur. to.2.98.I
Vana sunt omnia etiam temporalia, in cõparatione æternorum. to.2.305.I

Tenaces.

Tenaces monendi sunt de iniuria deo illata. to.2.13.B

Tenebræ.

Per tenebras occulta iudicia designantur. to.1.19.G
Tenebris quomodo homo circundatur. to.1.24.H
Tenebræ pertinent ad cæcitatem. to.1.59.H
Profunda de tenebris reuelare, est mysticæ de occultis prophetarum verbis agnoscere. to.1.67.K.
Quomodo dominus profunda de tenebris reuelat. Ibidem.M
Tenebrarum dies, est tempus vltionis. tomo.1.74.E
Tenebræ dicuntur peccatores. to.1.101.E
Per tenebras ignorantia designatur. to.1. 145.D E.
Tenebræ sunt vbi Christus non respicit. to.2.151.D

Tentari,& Tentare.

Cur deus nos tentari permittit ab hoste. to.1.9.L.
Intantum diabolo tentare permittitur, inquantum necesse est vt tentationibus erudita solidentur. Ibidem.L M
Cùm culpa tentamur, ad lamenta accendimur. to.1.10.M
Deus non permittit tentari fideles suprà id quod possunt. to.1.57.G.& 63.L M
Homo interdum tentatur nolens. to.1.70.L
Quicunque tentatur,iustè tentatur. tomo.1. 102.M.

Aliud

Aliud est tentari, aliud tentationi consentire. to.1.125.F
Cur tentari permittitur. to.1.139.A
Differenter tentamur vitiis, & atterimur flagellis. Ibidem. A B.
Cur incipientes non sæpe tentantur. to.1. 141.L.
Tentare dei quid sit. to.1.165.B
Tentauit Christum diabolus. to.1.198.M

Tentatio.

Tentationis diabolicæ cautelæ. to.1.4.E F
Tentationis vires. to.1.5.A
Tempora tentationibus congrua. to.1.6.K
Tentationis vtilitates. to.1.10.H.& sequen.
Cautelæ in vitandis tentationibus. Ibidem. & sequentib.
Quomodo in tentationibus crescẽdum sit. to.1.11.C
Tentationum genera diaboli aduersus rebellantes. to.1.20.E
Tentationum diuersitas. to.1.39.L.& seq.& 141.M.& 202.C D
Tentatio est pugna contra malignos spiritus. to.1.43.C
Tentatio est militia. Ibidem.C D.& H I.
Tentatio iuuat ad salutem. to.1.44.F.
De tentatione incertum est, vtrum probet vel trucidet deus. to.1.53.D
Quomodo deus nos in tentatione roborat. to.1.58.B.
Differentia tentationum iusti & iniusti. Ibidem.H I.
Tentatio interdum iustos ad desperationẽ vsque inclinat. to.1.63.L
Quot tentationibus homo quatitur, tot flatibus mouetur. to.1.69.M
Immunda tentatio ab ipso homine nascitur. to.1.70.D.
Duo sunt genera tẽtationũ. t.1.72.I.& seq.
Diaboli variæ tẽtationes.t.1.82.M.& 173.D
Tentatio exterior culpam non perficit. tomo.1.12.C
Tentationes vitiorum non desunt perfectis. Ibidem.
Tentationibus resistere non potest, qui verbi dei gladium postponit. to.1.116.K
Tentatio humana quæ sit. to.1.125.F.
Tentatio dæmoniaca quæ sit. Ibidem.F G
Sicut tentatio per oculos trahitur, sic intus concepta compellit oculos sibi extra deseruire. to.1.126.B
Festinè resistendum est tentationi in corde nascenti:nam statim roboratur. Ibidẽ.D
Viuere sine tentationibus nullatenus homo potest. to.1.138.F
Quantum tentatio faciat profectum. Ibid.G
Tentatio dat sui cognitionem. to.1.139.A
Post duras tentationes menti nostræ lux veritatis erumpit. to.1.140.D
Tentatio sequitur conuersionẽ. to.1.141.H
Declaratio secũdæ vicis tentationis. Ibidẽ.
Remedium aduersus tentationes in conuersis inchoantibus. Ibidem.M.
Occulta tentationum radix euellenda est radicitus. to.1.142.A
Deus semper adiutor est in mitigandis tentationibus diuturnis. Ibidem.B
Tentationum stimuli insurgunt nonnunquã longiores,etsi non acriores. Ibidem.
Tentationis violentia cogitationes virtutum deturbat, to.1.156.E.& seq.
Quid faciat tentationibus pressus. Ibidẽ.F.
In tentatione deprehensus tenebras mœroris incidit. to.1.156.F G
Tentationis violentia. to.1.168.E
Bonum virtutis irruente cordis tentatione, facilè destruitur. Ibidem.
Tentatio diaboli. to.1.172.A
Post illuminationem diuini muneris,tentationis certamen augetur. Ibidem.
Tentatio cuique fit iuxta mores suos. Ibidem.A B.
Remedia contra tentationes. Ibidem.C. & 204.F.
Exactoris clamor est violenta tentatio. tomo.1.180.A B.& 181.B
Miles dei fortis tentationem despicit. tomo.1.188.L
Tentationum repulsio. Ibidem.L M
Tentatio de luxuria. Ibidem.M.
Qua tentatione vitia capitalia mentem exhortentur. to.1.189.H I
Initia tentationis maximè fugienda sunt. to.1.195.A
Tentatio religiosorum. Ibidem.I.
Tentatio diaboli reprobos ad varia inflammat vitia. to.1.204.E.& seq.
Carnis tentatio asperrimo medio superata. to.2.24.A
De tentatione carnis superata. Ibidem.
Tentatio tripliciter agitur. to.2.106.L
Non solum anima à voluptatibus arcenda est,nisi à tentatione arceat. to.2.135.C D
Contra tentationes,deus quærendus est adiutor. to.2.208.K
Tentationum cauta prouisio.to.2.225.L M
Tentationes dæmonis radiis charitatis vincuntur. to.2.263.E
Tẽtatiõi nemo sine deo resistit.t.2.265.G H
Tentatio immundorum spirituum nox est. to.2.273.K
Tentationes maiores quanto quis est in maiori statu patitur. to.2.310.B
Tentationes diabolicæ in vespere euanescunt. to.2.313.B
Tentatus deuotione vincit dæmonem. tomo.2.307.C.
Remedia contra tentationes. to.2.290.E F

Tentator.

Tentatoris calliditas. to.1.6.K.& sequen.

Tentatus.

Tentatus non solum à quo vires accipiat discit, sed quanta eas vigilantia seruet. to 1.10.K L
Tentati morti appropinquãt,nisi per deum liberentur. to.1.139.D

Tentorium.

Tentoriũ multipliciter dicitur. to.1.158.D

Tepidi.

Tepidi in monasteriis medendi sunt quasi ægri. to.2.291.G

Terminus.

Termini terræ qui dicantur. to.1.160.B
Terminus cogitationis & verbi est cõsummatio boni operis. to.2.309.B
Termini Israëlis sunt cœli. to.2.286.A

Ternarius.

Ternarius sanctæ trinitatis fidem insinuat. to.2.295.K

Terra.

Quare terram matrem vocamus. to.1.7.F
Per terram homo peccator designatur. tomo.1.9.D.& 66.M.& 71.G.& 88.G.
In terra confedere quid sit. to.1.15.D
Mediatoris incarnatio potest per terram designari. to.1.15.D.
Terra aëre fœcundatur. to.1.21.H
Nihil est in terra sine causa. to.1.32.G
Terræ nomine caro exprimitur. to.1.55.A
Per terram, terrena sapientes dicimus. tomo.1.66.D.
Quo terra dicitur subuerti.Ibid.M.& seq.
Terra sanguinem Christi non abscondit. to.1.77.F.
Terræ nomine sancta ecclesia designatur. to.1.100.K.
Esse in terra,& apparere. to.1.121.A
Esse in terra,& non apparere. Ibidem.
Quid terram clamare,deflere sulcos,& fructus proprios emendo comedere. to.1. 133.A.
Fructus terræ absque pecunia comedere. Ibidem.C.
Terra dei tota Indea nominatur.to.1.161.M
Terræ bases, sunt ecclesiæ doctores. to.1. 165.I.
Per terram anima iusti designatur. Ibid.M
Extrema terræ dominum tenere, & concutere,quid sit. to.1.169.C D
Quid per terram designetur. to.1.170.A
Terra est verbum dei. to.1.184.L
Altitudines terræ quæ sint. to.1.190.D
Inferiora terræ quæ sint. Ibidem.
Terra quando dicitur clamare cõtra suum possessorem. to.2.107.M
Terram occupare qui dicantur. to.2.121.F
Terra spinosa aliquãdo plus amatur,quàm illa quæ nunq̃ spinas habuit. to.2.124.G
Orbis terrarum quomodo pugnabit contra insensatos. to.2.126.E

Terrenus.

Terrenis addicti præmiis. to.1.26.H
Terrena non curans rarò inuidet. to.1.31.F
Terrena diligentes sunt sicut torrentes. tomo.1.39.G H.
Cura multiplex terrenarum rerum, excæcat. to.1.74.I
In terrenis actibus frigescit animus,nisi fuerit per intima dona solidatus. to.1.75.E
Terrena quæ seruando amittimus,largiendo seruamus. to.1.104.I.
Terrena somno comparantur. Ibidem.
Bona terrena seruando totaliter amittuntur. to.2.100.A
Terrena efficiunt animas curuas. to.2.121.I
Qui terrenarum rerum amore vincitur, in deo non delectatur. to.2.137.E
Terrenorum cõtemptus, est saluberrimus. to.2.151.I.
Pro terrenis æterna sperare, est in æternitatis vita partem habere. to.2.196.H
Contemptus rerũ terrenarũ. to.2.242.H I

Terror.

Quomodo terror conuertitur in protestatem. to.1.159.L
Humani terrores fumo sunt similes. to.2. 222.B.

Testa.

Testa, Christi carnem ex nostra sumptam designat. to.1.14.B

Testamentum.

Plærique patres veteris testamenti dicuntur vidisse deum. to.1.110.G
Testamenti noui & veteris comparatio. to.1.116.H I.
In chorda arcus testamentũ nouum,in cor-

 nu verò

Universidad de Deusto
Biblioteca

nu verò testamentum vetus designatur. tomo.1.116.H I.
Antiqui patres noui testamenti librum legere desiderabant. to.1.131.E
Vtrunq; testamentum in quatuor partibus est distinctum. to.2.61.I
Testamẽtum nouum per allegoriam latuit in veteri testamento. Ibidem.
Quod vnum testamentum promittit, alterum exhibet. Ibidem.M
Testamẽtum vetus mutabile erat. tomo.2.62.A B.
Testamentum nouum immutabile est,& æternum. Ibidem.B
Testamenta simul concordant. to.2.88.I.
Porta interior,testamentũ nouũ. to.2.93.B
Testamentũ abbatissę in præiudicium monasterij,est nullum. to.2.204.F
Testamentum vtrunque per rotas plaustri signatur. to.2.281.K
Testamenti veteris & noui differentia. tomo.2.266.H

Testimonium.

Nemo coram deo pro se testimonium ferre potest. to.1.54.E F
Testimonium superni discipulatus, est donum fraternæ dilectionis. to.1.118.K

Testis.

Testes dei,qui sint. to.1.59.A
Testes suos cõtra nos deus instaurat.Ibid.B
Dei testes contra nos militant. Ibidem.C
De testibus producendis & examinandis. to.2.246.B C
Testium conditiones. Ibidem.C

Thalamus.

Qui sint thalami in ecclesia. tomo.2.80.M. & 81.C.
Thalamus ecclesiæ tantum habet longitudinis,quantum latitudinis. to.2.81.B
Thalami qui sint. to.2.82.M

Tharsis.

Tharsis exploratio gaudij dicit. to.1.19.M

Thema.

Thema interpretatur Auster. tom.1.14.M. & 40.H.

Theodoricus.

De morte Theodorici regis Ariani. to.2.39.M.

Theodorus.

De Theodoro mansionario ecclesiæ beati Petri apostoli vrbis Romæ. to.2.33.B
Theodoro beatus Petrus apparuit. Ibidẽ.
Theodorus puer prauus. to.2.41.F
Theodorus puer vidit draconem sibi mortem minantem. Ibidem.
Theodori pueri conuersio. Ibidem.G.
De querimonia Theodori episcopi. to.2.243.G.

Theophanius.

De morte Theophanij comitis. to.2.39.G
Theophanius comes futura prædixit. Ibidem.H.
Theophanij comitis cõmẽdatio.to.2.128.G

Thesaurus.

Thesaurus in agro, spes est in pœnitentia. tomo.1.4.H.
Thesaurus noster,cognitio est. to.1.24.C
Thesaurus ἀπὸ τῆς φύσεως nominatur. tom.1.171.G.
Thesaurum publicè in via portans,deprædari desiderat. to.2.103.H
Thesaurus est cœleste desiderium. Ibidẽ.I.

Thomas.

Thomæ incredulitas, vulnera infidelitatis sanauit. to.2.117.B
Thomas aliud vidit,aliud credidit. Ibid.C

Thorax.

Per thoracem,fortitudo patientiæ designatur. to.1.205.M.

Thronus.

Per thronum filij, singulare culmen iudiciariæ potestatis designatur. to.1.154.C
Per thronos duodecim, vniuersale iudiciũ designatur. Ibidem.
Throni ad ministerium missi nunquam leguntur. to.2.66.A
Per thronum virtutes angelicæ designantur. Ibidem.
Thronorum cœlestium officium. tomo.2.125.B.& H.

Thus.

Thus quid designet. to.2.47.F
Thus orationem designat. tom.2.48.E.M. & 103.D.

Tigris.

Tigris Iob appellatur. to.1.26.M
Tigris hypocritas designat.Ibid.M.& seq.

Timere.

Deum timere quid sit. to.1.1.F
Quidã, nisi territi, deum timere nequeunt. to.1.41.E F.
Quantum timere debeat, qui scienter peccat. to.1.55.K
Multum timere debent hi, quos ad pœnitentiam deus expectat. to.1.98.K
Qui timere deum se cognoscit, se sapientiam dei habere intelligit. to.1.112.E
Diabolus nec deum, nec tormenta timet. to.1.208.B
Timendum est iudicium diuinum ne timeatur. to.2.117.E

Timor.

Ex timore vnumquodque vitium premitur. tomo.1.3.F.
Qui timore bona agit,à malo penitus nondum recessit. Ibidem.
Quis timor bonus. to.1.21.B
In via dei à timore incipitur. to.1.26.F.
Timor inquietas mentes in contemplatione refrenat. to.1.36.G
Timor nos à peccati morte suscitare non potuit. to.1.56.F
Timor est testis nequitię impiorũ. t.1.74.F
Timores nocturni qui sint. to.1.117.G
Timor diuinus,est fidei fundamentum. tomo.1.165.M
Timor iustorum. to.1.188.H
Duplex est timor. to.1.207.M.& to.2.15.D
Timor mentem rectoris humilians,purgat. to.2.4.C
Timor seruilis. to.2.10.G H
Timor & pœnitentia sanctorum mala præterita abscondunt. to.2.59.D F
Timor pœnitentiæ iungitur. to.2.64.G
A timore ad sapientiã abscindit. to.2.89.B
Timor sine pietate nullus est. Ibidem.
Bona temporalia timere, ne desint vanus est timor. to.2.122.F
Timor ad contemplandum requisitus. tomo.2.259.M.& seq.
Timor sine spe in desperationẽ præcipitat. to.2.305.G.
Cum spe salutem operatur. Ibidem.
Timor quis eligendus. to.2.305.C
Timor sæpius nos in vinculum perducit charitatis. to.2.303.D E

Tinctor.

De Tinctoris corpore in ecclesia sepulto, pòst non inuento. to.2.43.D.& sequen.
Tinctoris corpus in sepulchro combustũ. Ibidem.

Tinctura.

Tincturæ mundissimæ sunt verè humiles. to.1.110.E

Tinea.

Tinea de quaveste oritur,eam oriendo corrumpit. to.1.29.I.
Tinea damnum facit, & sonitum non facit. Ibidem.L.
Tinea sibi domum corrumpendo ædificat. to.1.104.H

Tintinnabula.

Tintinnabula quid designent. to.2.155.E F

Titulus.

Titulorũ psalmorũ iterpretatio. t.2.134.I

Tolli.

Subitò tollitur,qui diu toleraꝝ. to.2.145.C

Tonitruum.

Per tonitruum aliquando Christus incarnatus designatur. to.1.172.D
Per tonitruum prædicatio superni terroris designatur. Ibidem.
Tonitrua cœlorum sunt perfecta desideria electorum. to.2.265.H

Topazius.

Topazius lapis preciosus quid significet. to.1.110.B

Tormenta.

Tormenta plærosque cruciant, sed non emendant. to.1.37.H I.
In huius vitæ tormentis timor dolorem habet,dolor timorem non habet.to.1.59.M
Quosdam à perditis moribus tormenta nõ compescunt. to.1.154.F
Tormenta à notis illata plus nocent, quàm ab ignotis. to.2.126.G

Torpentes.

Quod torpentes latuit, flentibus subtilius innotescit. to.1.45.L

Torques.

Potenter dimicantibus torques collo datur. to.1.186.B

Torrens.

Torrens diuidens quid significet. tomo.1.106.F.H.
Dominus de torrẽte in via bibit.to.2.116.A
Torrens nostræ mortalitatis decursum signat. to.2.319.D

Totila.

De simulatione regis Totilæ deprehensa. to.2.25.I K.
Fraus Totilæ regis Gothorum. Ibidem.
De prophetia regi Totilæ,& Canusinæ antistiti. Ibidem.L
Totila Vrsi mansuetudinem imitatus est. to.2.30.D
Totila rex Cerbonium vrsis laniandum obiecit. Ibidem.
Totila Perusium septennió obsessum intrauit. Ibidem.H

Trabes.

De trabibus in ecclesia beati Petri necessariis. to.2.237.C.

Tranquillitas.

Quæ in tranquillitate persistere nequeunt, seipsa seipsa confundunt. to.1.51.K

Transfiguratio.

Transfiguratio Christi ipsum magnificauit. to.2.327.I K

Transire.

Differentia inter transire, & pertransire to.1.145.A

Translatio.

Dissonãtia vetustæ trãslationis. to.1.122.H

Trecentenarius.

Trecentenarius numerus perfectam trinitatis cognitionem designat.to.2.181.F G
Trecentenarius numerus in Tau litera continetur,q̃ crucis speciem tenet. Ibidem.

Tribulatio.

Cur coniugibus inest carnis tribulatio. tomo.1.73.B
Tribulationes per flumina designantur. tomo.2.53.K
Vltima tribulatio multis tribulationibus præuenitur. to.2.126.D
Tribulatio nostra superni gaudij introitus est.to.2.307.H I

Tricenarius.

Tricenarij numeri perfectio. to.2.86.H
Tricenarius quid designat. to.2.295.K
Tricenarius numer⁹ ad fidem & operationem pertinet. to.2.303.E

Trinitas.

Esaias insinuauit trinitatem. to.1.174.B
Paulus trinitatem designauit. Ibidem.
Post resurrectionem beati distinctè trinitatem agnoscent. to.1.176.I

Tristis.

Tristes ex propinquo habẽt iram.to.2.8.C

Tristitia.

Tristitia sæpe grauitatem cordis sequitur. to.1.4.F
Rami tristitiæ,siue acediæ. to.1.189.F
Tristitia quomodo vincitur. to.2.310.L

Tuba.

Tubam clangere quid sit. to.1.187.L M
Quid sit equum tubæ clangorem non metuere. Ibidem.M
Quid sonare clangorem tubæ. to.1.189.C

Tumor.

Obstaculum veritatis est tumor mentis.tomo.1.136.M

Tumultus.

Exteriores tumultus nunquam ad interiora iustorum perueniunt. to.1.108.L
Tumultus quid. to.2.278.E

Tunica.

Tunicam vendere, vt gladius ematur. to.2.49.L

Turtur.

Turturi & columbæ sacrificatis guttur secabatur,sed non penitus abscindebatur. to.1.34.C
Quid per duos turtures signeꝝ. to.1.191.K
Per turturẽ ecclesia designatur. to.2.46.G
Turtur quid designet. to.2.63.F
Turturis pulchra conditio. to.2.45.E

Tyrannus.

Tyrannus quis dicatur. to.1.74.C
Tyrannorum interitus. to.1.145.A B
Tyrannum in corde sustinere quid sit. to.1.151.A
Tyrannorum superbia. to.1.182.L M
Tyrannorum versutia pia fraude deludenda. to.2.324.M

Vacare.

Vacare deo,quid sit. to.1.25.B

Vacca.

Vaccam mactare,est carnis lasci uiam extinguere. to.1.36.C
Vacca humanitatem Christi significat. tomo.2.140.L

Vacuus.

Per vacuum Iudææ infidelitas intelligitur. to.1.100.K
Quę vacua & laboriosa seorsum,vel simul to.1.44.B

Væ.

Væ in scriptura potius de æterno luctu, q̃ de præsenti solet intelligi. to.2.69.F

Vah.

Vah verbum est exultationis. to.1.188.B

Valentinus.

De corpore Valentini ab ecclesia post mortem proiecto. to.2.43.C
Corpus Valentini à dæmonibus extra ecclesiam extractum. Ibidem.

Valentius.

Valentius abbas. to.2.38.K

Valerianus.

De Valeriani patricij sepultura. to.2.43.B
Valeriani corpus iussum est ab ecclesia deponi. Ibidem.

Vanitas.

Ex vanitate homo ad culpam labitur. to.2.62.L M
Vanitatis finis. Ibidem.M
Vanitas,& dolus,quomodo differant. to.1.126.A

Vas.

Vasa iræ fecit deus vasa misericordiæ. tomo.2.151.G
Pœna vendentium sacra vasa & ministeria ecclesiastica Iudæis. to.2.160.B
Sacra vasa pro redemptione captiuorum sunt venundanda. to.2.194.H I
De vasis sacris pro redemptione captiuorũ distrahendis. to.2.198.C D

Vastari.

Vastari quis dicitur. to.2.316.G

Vbera.

Quid per duo vbera signetur. to.1.140.L
Vbera sponsi,dilectio dei & proximi.to.2.44.H
Per duo vbera, duo prædicatorum ordines signantur. to.2.48.E
Per vbera,duo populi designanꝝ. to.2.52.E

Vectis.

Per vectem, Christus incarnatus designatur. to.1.167.G

Vena.

Venæ susurrij diuini,quæ sint. to.1.27.L & seq.

Venantius.

De infirmitate Venantij. to.2.228.C D
Consolatio filiarum Venantij super infirmitate patris earum. Ibidem.

Vendere.

Vili precio opus vendere quis dicitur. tomo.1.49.A

Venenum.

Venenum mors est homini, vita serpenti. to.1.12.K

Venia.

In quibusdam factis certi de venia reddimur. to.1.58.D

Venire.

Venire sapientiæ dei,quid sit. to.1.111.I
Qui dicantur ad dominum de longinquo venire. to.2.95.D
Venire deum. to.2.273.B C

Venter.

Ventris vel vteri nomine, mens solet intelligi. to.1.75.I
Venter potest dici exactor. to.1.180.A
Quanta custodia sit ventri adhibenda. Ibidem.B C
Venter mentem plærunque designat. to.2.10.F
Dum venter ingluuie extenditur, virtutes animæ per luxuriã destruunt. to.2.12.C
Ventris viscera quid sint. to.2.70.A B

Verbum.

Quòd verbum dei non pereat, etiam cùm nõ perierint hi aduersus quos mala prędixit. to.1.8.H
Verbum absconditum,inuisibilis dei filius to.1.27.I
Verbum absconditum, aliquando spiritus sancti consolatio dicitur. Ibidem.K
Vtilitas verbi dei. to.1.36.A
In ventũ verba proferre,quid sit.to.1.42.C
Verba dei ad nos, sunt sæpe iudicia illius. to.1.53.M
Deus verbum veritatis facientibus tribuit, & non facientibus tollit. to.1.67.G
Verbum diuinum electi & reprobi diuersimodè audiunt & gustant. to.1.66.G H
Verba ventosa quæ dicantur. to.1.76.A
Verbum dei sapientia est: stultitia hui⁹ sapientiæ,dicta est caro verbi. to.1.83.F
Qui dicentis verba despiciunt, doctrinam eius ad certaminis causam sumunt. to.1.85.M
Verba diuina in sinu cordis abscõdere. tomo.1.95.C
Verba ante deum ponere,quid sit.to.1.99.F
Modus annunciandi verbum dei. tomo.1.100.L M
Verba dei quasi pigmenta sunt nostri adiutorij. to.1.170.A
Quomodo de⁹ miro modo nos disponit ad verbum dei suscipiendum. to.1.172.H I
Effectus dei verbi. Ibidem.K
Quomodo verbũ dei respuitur. to.1.175.D
Quomodo huius mundi principes semen verbi diuini multiplicant. to.1.183.M
Verbi dei efficacia. to.1.200.I M
Verba dei sunt humiliter loquenda. to.2.14.C
Verbum quod fecit linguam, sine lingua loqui potest. to.2.34.D
Audimus verba dei si facimus. to.2.70.L
Radix verbi,virtus est operis. to.2.72.I K
Nihil in rerum natura tam velociter, quàm verbum transit. to.2.98.B
Hi verba dei non audiunt,qui hæc exercere opere contemnunt. to.2.109.C
Verbi dei auditio probos ab improbis secernit, Ibidem.
Verborum domini auditores sunt in multiplici differentia. Ibidem.
Memorando nouissima verbis dei possum⁹ erudiri. to.2.132.E
Dum proprietas verborùm attenditur,sensuum virtus amittitur. to.2.156.F

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verba nutrientium sunt lac, vel venenum. to.2.195.M.
De verbo dei instantius prædicando. to.2.244.K.& seq.
Verbum dei cum mala deliberatione conuenire non potest. to.2.314.H
Verbi diuini cognitio superbis absconditur, humilibus reuelatur. to.2.394.F
Verbi doctorum multiplex effectus. to.2.277.A
Verbum domini multotiens apud prophetas replicatur. to.2.262.D
Verbum dñi est vnigenitus dei. to.2.261.L
Verbum domini apud prophetas est promissio redemptoris. to.2.276.M
Verbum fidei vsque ad finem mundi fidelibus exhibetur. to.2.292.I
Verba prædicatoris non audit qui ea implere negligit. to.2.313.F
Verbum prædicatoris in terrã cadere. tomo.2.274.D
Vetera seculi verba non sunt loquenda.tomo.2.264.D E
Verbosus.
Verbosus nequit iustificari. to.1.60.L
Verecundia.
Plærique per exteriorem verecundiam,interiorem culpam corrigunt. to.1.81.K
Plærique à malitia inuitati, ab humana verecundia reuocantur. Ibidem.
Verecundia laudabilis est in malo, reprehensibilis in bono. to.2.70.I
Veritas.
Ante veritatis examen securi non sumus, si in humano iudicio quod reprehendi debeat non habemus. to.1.153.A
Nihil est ad dicendum veritate facilius. tomo.2.9.K
Veritas ipsa absconsa fuit Iudeis.to.2.109.H
Dum veritas iustificat, hominem mendaciũ condemnat. to.2.140.F
Veritas quibus occultatur. to.2.271.K
Verum.
Non omnia vera dicenda sunt. to.1.150.G to.2.9.I K
Vermis.
Vermes tam diuites quàm pauperes superbos operient. to.1.90.M
Natura vermium, est incessanter moueri. to.1.98.B
Vermis quid designet. Ibidem.
Quilibet descendens à primo homine,vermis dicitur. to.1.100.C
Vespasianus.
Vespasianus & Titus Hierusalem euerterunt. to.2.131.I
Vespera.
Vesperę nomine quid designet. to.1.144.G
Vir sanctus vesperam expectat. Ibidem.
Quid sit dominum super filios terrę facere vesperum consurgere. to.1.174.I
Vestibulum.
Vestibulum interius æternæ vitæ latitudinem designat. to.2.82.G
Per vestibulum interius ecclesiæ quid designetur. to.2.91.K
Per vestibulum exterius ecclesiæ, quid designetur. Ibidem.
Vestigium.
Vestigia dei quæ sint. to.2.62.B
Vestigia pedum,quid designent. to.1.70.C
Vestigia dei,quomodo sequmur.to.1.95.A B
Vestimentum.
Vestimẽta scindere,qd significet. t.1.10.M
Vestimentum,terrenum corpus dicitur.tomo.1.56.E
Quomodo vestimenta dicuntur abominari Ibidem.F
Vestimentum quid designet. to.1.122.E
Vestimenta ecclesiæ quæ sint. to.1.162.F
Natura vestimentorum est calorem à corpore attrahere,& eam corpori reddere. Ibidem.G
Vestimenta sanctorum, sunt corpora eorũ. to.2.147.K
Vestimẽta dei,quomodo mutentur. Ibid.L
Vestiri,& Vestis.
Mollibus vestiri,quid sit. to.2.100.K
Vestem ex lana linoq; induere. to.1.50.K
An vestibus vti preciosis,peccatum sit. tomo.2.100.K.133.F
Albæ vestes,quid designent. to.2.119.I
Vestis pontificis ostentio est bonæ conuersationis. to.2.301.A
Vetustas.
Quomodo vetustas nostra renouari debet. to.1.116.F
Vexatio.
Vexatio dat intellectum. to.2.137.C
Via.
Viro via sua quomodo absconditа est.to.1.24.G
Via dei, & via seculi, quomodo differunt. to.1.26.F
Quæ sint viæ domini. to.1.89.I
Quid est vias domini nolle. Ibidem.
Viam dei custodire,& ab ea non declinare. to.1.95.B
Per viam vinearum ambulare. to.1.97.K
Viæ redemptoris nostri. to.1.98.M
Hæc via, ad patriam peregrinatio dicitur. to.1.106.G
Quid via & locus domini. to.1.111.G H
Viæ actiones designant. to.1.125.I
Dominus vias nostras subtili examinatione considerat. Ibidem.L
Viæ ad creatorem, sunt opera considerata creatoris to.1.150.H
Via perfectionis quæ est. to.2.87.I K
Via domini quomodo dirigitur ad cor.tomo.2.101.D
Viam redemptoris asperã sequi debemus. to.2.91.F
Viæ nostræ maceria sepiuntur. to.2.128.C
Viæ,in sacris scripturis,pro actionibus accipiuntur. to.2.130.E
Viæ peccatorum. to.1.98.L
Via bona & recta quæ sit. to.2.305.M. & sequen.
Viæ dei difficiles. to.2.289.G H
Via ad æterna gaudia non per delectationes est. to.2.282.D
Via salutis quæ sit. to.2.278.D
Viæ vitæ sunt afflictiones pœnitentię.to.2.271.F
Viator.
Viator dicitur, qui hic viam & non patriã attendit. to.1.91.C
Viatoris stulti conditio. to.2.106.A
Vicenarius.
Vicenarij numeri perfectio. to.2.284.D
Victima.
Victimæ sunt obsequia obedientium. to.2.299.M
Victimæ quæ sunt. to.2.321.L
Victimas deo offerre. to.2.300.A
Victor, Victoria.
Victores sunt contra dęmones qui per nullum sensum illis subdi nolũt. to.2.316.A
Victoria dei laudibus tribuitur.to.2.309.F
Victoria nõ minor est hostes tolerare quã hostes vincere. to.2.304.D E
Victoria quomodo potiuntur electi in dæmones. to.2.307.H I
Victoria in dæmones extolli non debemus. to.2.307.B
Victoria aduersus spiritalia prælia. to.2.277.B
Excellentior nascitur ex desperatione victoria. to.2.213.B
Victorinus.
Victorini cuiusdam commendatio. to.2.125.M.& seq.
Videre.
Non videbimus deum, sicut videt seipsum. to.1.111.A
Videre dei,sapiẽtiam est habere.Ibidẽ.E F
Videre dei,quid sit. to.1.112.E
Aliud est videre per iudiciũ, aliud per appetitum. to.1.128.I K
Cùm videri nos non credimus,in sole clausos oculos tenemus. to.1.145.G
Quibus modis videndus est nobis deus pro hac vita. to.1.150.H
Ab inuisibilibus,p visibilia cadimus.Ibid.I
Videre deum,quid sit. to.1.157.D
Quanto se quisque minus videt, tanto sibi minus displicet. to.1.210.A
Videre & sequi deum,quomodo intelligatur. to.2.98.L M
Videre dominum non potest,qui fidem ecclesiæ doctoribus non adhibet. tomo.2.276.F
Videns quibus modis dicatur. to.2.292.K
Visibilia.
Visibilia per inuisibilia videntur.to.2.37.B
Visio,& Visus.
Horror nocturnę visionis,est pauor occultæ contemplationis. to.1.28.A
Visus hominis,est misericordia redemptoris. to.1.45.C
Differentia visionis beatorum & carnaliũ. to.1.72.M.& seq.
Visio nostra erit vtcũque visioni dei similis,sed non æqualis. to.1.111.A
Visio dei nunc fide inchoatur. Ibidem.B
An visiones nocturnæ debeant obseruari. to.2.42.K
Visio dei per essentiam. to.2.57.D E
Visio dei,& cognitio eius,pro hac vita impossibilis est. to.2.148.E
Vidua.
Vidua impignerans duos filios,ecclesia est. to.2.57.L
Vigilare.
Mundanis vacantes,vigilare dicuntur. to.1.28.C
Sancti viri laboriosius dormiunt, quàm vigilare potuerunt. Ibidem.E
Vigilam⁹ opere,locutione, & cogitatione, dum negligenter hoc seculo vtimur.tomo.2.272.M.& seq.
Vigiliæ.
Vigiliæ tres sunt. to.2.105.C
Vilis.
Quidam viles videri appetũt, & propterea intumescunt. to.1.163.G
Villa.
Villa terrenam substãtiam significat. to.2.127.H
In villam ire,quid sit. to.2.130.C
Vinctus.
Vincti sumus in hoc mundo. to.1.23.B C
Vinculum.
Quomodo vincula vniuscuiusque soluantur. to.1.179.H
Quomodo anima vinculis ligetur.Ibidem.
Quomodo vincula Christi sint soluta. tomo.1.180.K
Vinculum perfectionis est charitas dei & proximi. to.2.308.K
Vinea.
Vineæ nomine,quid designetur. to.1.96.G
Via nanque vinearum, est rectitudo ecclesiarum. to.1.97.K
Non est discutiendum cur dominus laborantes in vinea sua, inæquales labore & æquales in præmio fecit. to.1.148.B
In vinea domini laborantes non æquè fortiuntur denarium. to.1.23.D
Vineæ mentis concupiscentias rectæ designant. to.2.290.G
Per vineam Iudæa designatur. to.2.45.B
Vineam nouã coluerũt apostoli. to.2.54.C
Deus nullo tempore destitit mittere operarios in vineam suam. to.2.109.L
Vineam domini qui dicantur rectè colere. to.2.110.A
Vinum.
Vinum necat,& vbera nutriunt. to.2.44.I
Per vinũ cura temporalis exprimitur.Ibid.
Vinum absconditum in serpentem versum. to.2.26.E
Vinum sponsæ,quid sit. to.2.52.K L
Violentum.
Violentorũ non est adiutor deus.to.1.66.B
Filij violentorum sunt sequaces hæreticorum. to.1.104.C D
Violenti rapiunt cœlum. to.2.112.A
Violentia.
Violentia est cœlis inferenda. to.2.148.H
De violentia Luminosi. to.2.239.C
Vipera.
Viperæ natura. to.1.87.B
Per viperæ linguam, violenta diaboli tentatio dicitur. Ibidem.
Vipera suo veneno tardius occidit.Ibidẽ.C
Quid per viperæ linguam. Ibidem.C D
Viperarum genimina,qui dicantur. to.2.111.C
Vir.
Vir ecclesiæ,est humani generis redẽptor. to.1.32.C
Vir quisque dicitur fortis & discretus. tomo.1.70.G
Vir in scriptura,multipliciter dicitur.to.1.157.B.164.M
Viros esse fœminis remissiores, valde turpe est. to.2.99.E
Vir vxori commixtus non nisi lotus aqua ecclesiam intrare debet. to.2.253.F
Vir à virtute nominatur. to.2.254.K
Vir in virum quomodo peccare dicitur.tomo.2.269.F
Vir & vn⁹ vir in quo differũt.to.2.259.B C
Viri interdum capitalia crimina sunt. to.2.314.F
Viri electi desideriorum carnalium impetum sentiunt. to.2.302.I
Viri fortes & ad præliũ apti sunt,qui sciũt pugnare & volunt. to.2.317.L
Viri perfecti audire suas laudes possunt, à rigore iustitię flecti nequeũt.to.2.320.L
Viri sancti presentia despiciunt,æterna inquirunt. to.2.302.C
Viri sancti in auribus domini loquuntur. to.2.288.L
Viri sancti pro reprobis orantes exaudiri nequeunt. to.2.289.A
Viros plures ecclesia sed vnum præcipuũ habuit. to.2.255.A
Virentia.
Virentia quæ dicantur. to.1.180.H. & fo.seq.M
Vires.
Nemo vires suas in pace cognoscit. to.1.139.B
Virga.
Virga Aaron reliquis vndecim aridis manentibus floruit. to.1.84.K
Virga Aaron corpus Christi statim ad viriditatem rediens. Ibidem.
Virgam in manu tenere. to.2.313.E
Virgilius.
Virgilius Arelatẽsis episcop⁹, cæteris Galliarũ episcopis prælat⁹ est. to.2.185.D G
Virginitas.
Virginitas non est de præcepto. to.1.87.G
Virginitas præminet coniugio. to.2.15.L
Nemo pro virginitate se cæteris præferat. Ibidem.M.
Virginitas aurea non est,si foris & intus nõ est. to.2.319.B
Virginum chorus aduersus immundos spiritus. to.2.308.M
Virginum perfectio. to.2.306.F
Virginei decori omnis pudicitia comparari non potest. to.2.319.B
Virgo.
Virgines quantam sui sollicitudinem habere debeant. to.2.15.K
Virgo sanctimonialis,solo imperio diabolum elecit. to.2.32.K
An virgo licitè iusserit diabolum ingredi porcum. Ibidem.
Tam prudentes virgines,quàm fatuæ, lampades habent. to.2.104.E
Quid per decem virgines designetur. Ibid.
Quid est quòd fatuæ virgines à prudentibus oleum petunt. Ibidem.F
Qui virginem violauerit,eam ducat in vxorem:vel excõmunicatus ingrediatur religionem,acturus pœnitentiam.tomo.2.169.E G
Pœna stupratoris virginum. to.2.172.M. & fo.seq.D
Pœna rapientis virginem à monasterio. tomo.2.247.G H
Virtus.
Virtutes & vitia chordis harmonicis comparantur. to.1.1.L
Quomodo singulæ virtutes in suo die conuiuium faciunt. to.1.3.L
Virtutes interdum nos aliquantula elatione polluunt. to.1.4.A
Virtutum sensus melius preces quàm discussiones inueniunt. Ibidem.B C
Nulla virt⁹ est verè virt⁹, nisi aliis sit mixta virtutibus. Ibidem.K.& 128.E
Omnes virtutes connectunt in fide.to.1.9.M
Virtutes sine prudentia, verè virtutes non sunt. to.1.10.A
Quatuor virtutes cardinales, sunt quatuor anguli nostræ domus. Ibidem.G
Virtus habita deterius,quàm si deesset, interficit. to.1.39.B
Nostris virtutib⁹ sine dei misericordia resurgere non valemus. to.1.47.F
Virtutes theologę sunt mentis munitiones. to.1.67.I
Nemo tantum virtutis apprehendit, quantum desiderat. to.1.71.C
Tremor cœlestium virtutum non timoris, sed admirationis. to.1.101.G
Virtutes cœlestes continuè deum videntes contremiscunt. Ibidem.
Vera virtus in amore est. to.1.118.I
Nulla virtus sine alia,vel nulla est omnino, vel minima. to.1.125.E
Tanto minor vna virtus est, quanto desunt cæteræ. to.1.128.E
Quisquis virtute pollere creditur,tunc verè pollet,cùm vitiis non subiacet. Ibidem.
Virtutum connexio inter se. Ibidem.E F
Virtutes cardinales tanto sunt perfectæ, quanto sunt inter se cõiunctæ. Ibidem.F
Gradus virtutum in quo consistant. to.1.132.F G
Per gradus virtutum ascenditur, vt ad cœlestia obtinenda veniatur. Ibidem.M
Virtutes sunt interdum causa superbię. tomo.1.138.F
Virtutibus crescentibus plærunque bella tentationis augentur. to.1.149.M.& seq.
Virtus laudi transitoriæ innixa, nõ est virtus. to.1.163.E
Non eadem res semp est virtus. to.1.166.H
Virtus cùm indiscretè tenetur, amittitur. Ibidem.I
Quomodo virtutes à deo datæ in vitia abeunt. to.1.173.E
Homines plærunque ad virtutes quas appetunt,pertingere non valent.Ibidem.K
Iuxta mensuram virtutum, effectus subsequitur fructuum. to.1.179.B
Quomodo virtus ante dei oculos non est virtus. to.2.207.B
Nil infœlicius quàm cùm ex virtute nascitur vitium. to.2.13.C
Quomodo singulis virtutum contraria sint prædicanda. to.2.18.B C
Sæpe magnitudo virtutis occasio perditionis fuit. Ibidem.I
Virtus diuina,diuersimodè in diuersis operatur. to.2.37.A
Virtutes theologæ per ceruos & capreas designantur. to.2.46.B
Virtutes qui dicanẽ cõgregare.to.2.47.G
Virtutes diuersæ, diuersis congruunt populis. to.2.54.A
Quatuor virtutes cardinales. to.2.96.M. & sequen.
Sine concordiæ virtute,cęterę virtutes non esse virtutes monstrãtur. to.2.65.D
Virtutes cœlestium, saphiro designantur. to.2.66.A B
Virtutũ & vitiorũ oppositio. to.2.76.D E
Virtutes habent gradus ad perfectionem. to.2.80.G H
Virtutis aliud est exordium, aliud profectus,aliud perfectio. Ibidem.
Tres sunt virtutes sine quibus adultus saluari

Universidad de Deusto
Biblioteca

uari non potest. to.2.82.M
Virtus veræ orationis est, celsitudo charitatis. to.2.118.E
Virtutum cœlestium officium. to.2.125.A
Virtutes sciunctæ,parum proficiunt. to.2.137.I
Virtus vna non sufficit ad extinguendum fornicationis spiritum.to.2.316.D.318.D
Virtus hominis debilis est sine auxilio conditoris. to.2.263.D
Reuerti ad virtutem est amorem religiosæ vitæ resumere. to.2.312.I
Virtutes quatuor Iudæis inerãt.to.2.255.F
Virtutes mentis ex quibus bona opera procedunt,matres sunt. to.2.323.L
Virtutes electorũ tacendæ sunt. to.2.310.E
Virtutum addecimatio. to.2.290.K
Virtutes spiritales exemplo prauorum dissipantur. to.2.188.F G H
Virtutibus quidam crescunt , qui elatione corruunt. to.2.274.C
Virtutes electorum quasi in thesauro dei occulti sunt. to.2.325.K

Visio.

Visionis internæ claritatem nemo sine bonis operibus inueniet. to.2.282.I

Visitare.

Quomodo de⁹ hominẽ visitat.to.1.47.A B
Deus hominem diluculò visitat. Ibidem.

Visitatores.

Visitatores ecclesiarũ , possunt aliquid accipere pro labore. to.2.173.I.178.B

Vita.

Vita amaricatis datur. to.1.24.A
Deus pro hac vita videri non potest. to.1.27.M
Plærique præsentis vitæ oblectamenta calcant. to.1.30.A
Vita carnis,infirmitas est. to.1.31.E
Grauis labor est , præsentis vitæ gloriam quærere. to.1.32.I
Duæ vitæ,actiua & cõtemplatiua,sunt duo oculi. to.1.36.E
Vtriusque vitæ commoda Ibidem.
Vitæ præsentis ad futuram comparatio. to.1.41.C
Quare vita hominis est tentatio. to.1.43.C
Quomodo vita hominis sit militia. tomo.1.72.D
Vita carnalium , & cogitationum puluere, & operũ putredine inquinat. to.1.44.E
Vita carnalis telæ comparatur. Ibidem.L
Vita præsens , moram defectus non habet. Ibidem.L
Finis vitę inter electos & reprobos discrimina. to.1.45.C D
Sapor diuinæ dulcedinis in hac vita gustatus non reficit. to.1.47.C
Vita præsens sanctis vilescit , quanto propinquius cõditoris dulcedine sensérint. to.1.57.C
Cura vitæ æternæ pro hoc statu habenda est. to.1.60.E
Homo indefessus in actiua vita figitur , in contemplatiua lassatur. to.1.63.I
Differentia vitæ actiuæ, & contemplatiuæ. to.1.63.I.167.A.to.2.57.M. & seq. 60.G
Vita cõtemplatiua stabilitatem suam non perdit,si aliquando nõ deficiat. to.1.63.I
Præsentis vitæ miseriæ aquis prætereuntibus comparantur. Ibidem.K
Mala vitæ tanto durius animus sentit,quãto pensare bonũ quod sequitur negligit Ibidem.
Qui habere bonam vitã recusat , iusto dei iudicio quæ agit praua docere subiectos incipit. to.1.67.G
Quare omnia quæ habẽtur in hac vita,sunt nobis incerta. Ibidem.K
Humanæ vitæ breuitas & calamitas. to.1.70.G H
Statutum est quantũ homo in hac vita mortali viuat. to.1.71.B
Vita præsens comparatur mari , & fluuio. Ibidem.K
Vita spiritus longè est à vita carnis. to.1.73.A.
Perfecta vita est mortis imitatio. to.1.78.B
Præsentis vitæ prosperitas, innocentiæ testis non est. to.1.89.H
Qui in hac vita auertit oculos à crimine,in futura non valet sententiam damnationis declinare. to.1.90.F
Ad vetustam vitam vitia pertinent,virtutes ad nouam. to.1.116.F
Nox est vita præsens. to.1.137.I
Præsentis vitæ mala sicut sunt conspicere nequit,qui bona æternę patriæ per contemplationẽ intueri nõ potest.to.1.138.A
Quare in hac vita tot perturbationibus cõterimur. to.1.138.F
Vita præsens via est ad patriam. Ibidem.
Nostra vita comparatur vię Israëlis de Aegypto in terram promissionis per desertum. to.1.141.H.& sequen.
Præsentem vitam sine culpa transire non possumus. to.1.142.E
In hac vita non semp dominus reddit iuxta opus singulis. to.1.143.H
Vitæ spacium vnde crescere creditur , decrescit. to.1.144.M
Vita hominum, remota pietate, laudabilis non est. to.1.171.D
Duæ vitæ sunt hominis. to.1.181.A
Vita nostra bonis malisque permixta est. to.1.188.H
Quantumuis in hac vita quis profecerit, nondum tamen satiatur. to.1.190.G
Actiuæ vitæ virtutes. Ibidem.H
Tolerabilius est vitam rectã non arripere, quàm post arreptam post tergũ redire. to.2.17.K
Vera vitæ existimatio,in virtute est operũ, non in ostensione signorum. to.2.23.E
Quòd vita animę in corpus deprehenditur per motum membrorum, sic post corp⁹ in sanctis pensanda est ex virtute miraculorum. to.2.37.A
In hac vita nox est,in æterna dies. tomo.2.46.L
Vita præsens per læuam Christi , & futura per eius dexteram designatur.to.2.53.C
Vita actiua minor est meritò quàm contemplatiua. to.2.57.M.& seq.
Vitæ contemplatiuæ fructus. to.2.60.G H
Vita sanctorum qualis esse debeat. to.2.62.K L
Vita peccatorum indigna est. to.2.66.D
Cui vita præsens dulcis est , hic nondum prædicator eleuatus aut assumptus est. to.2.72.D
Vita præsens & æterna non simul dulces videntur. Ibidem.
Per manus scribẽtium,mensuratur vita auditorum. to.2.79.G
Actiua vita quid sit. Ibidem.& seq.
Contemplatiua. Ibidem.H
Vitæ actiuæ & contemplatiuæ per sacrum eloquium à Christo eruduntur.Ibidem.
Contemplatiua vita hic incipitur,vt in cœlo perficiatur. Ibidem.I
Actiua vita cum corpore deficit. Ibidem.
Actiua debet nos ad cõtemplatiuam vitam transmittere. Ibidem.I
Vitæ contemplatiuæ & actiuæ conditiones. Ibidem.I.& seq.
Præsens vita adhuc nobis est sexta feria.tomo.2.82.H
Longè distat vita populorum,à vita docentium. Ibidem.I
Vita mortalis via est. to.2.98.A
Quomodo creditur vita inuisibilis quæ nõ sentitur. to.2.98.I
Pauca sunt omnia bona huius vitę,respectu cœlestium. to.2.102.E
Vita humana neque à stellis , neque à fato, sed à deo gubernatur. to.2.303.B
Vita temporalis æternæ comparata mors est. to.2.128.I
Vitæ tẽporalis mutabilitas. to.2.148.C D
Vita actiua & cõtemplatiua per numerum dierum quindecim designant.Ibidem.D
Duæ sunt vitę:vna mortalis,altera immortalis. to.2.112.G
Vitæ beatæ excellentia. to.2.152.G
Vita q̃ breuis sit aspicere debem⁹. Ibid.M.
Vita contemplatiua per Rachelem figuratur. to.2.152.D
Vita contemplatiua per Magdalenam figuratur. Ibidem.
Vita actiua per Liam figuratur. Ibidem.
Vita actiua per Marthã designatur.Ibid.
In hac vita nulla est stabilitas. t.2.170.D E
Nemo in hac vita potest sanctus iudicari. to.2.194.A
Quem ætas non vita seniorem facit , increpandus est. to.2.203.G
Vita præsens est peregrinatio. to.2.234.F
Vita debet sicut lingua prędicare.tomo.2.311.F
Vitæ actiuæ propria. to.2.317.C.& seq.
Vitæ actiuæ & contemplatiuæ conuenientia & discrimen. to.2.316.M.& seq.
Vitæ vtriusque filij. to.2.259.G
Vita hæc æternæ comparata nox dicitur. to.2.314.F
Vitæ innocentiam pro nobis habemus. tomo.2.304.I
Vita electorum alta est meritis. to.2.310.I
Vita peccatoris nox est. to.2.320.G
Vitæ pessimæ gradus per quinque gentes designantur. to.2.316.B C
Vita præsens dicitur media pars iugeri. to.2.311.L
Vita sanctorũ quàm cautam & circunspectam esse oportet. to.2.307.A

Vitium.

Vitia donis spiritussancti opposita. to.1.10.H
Sub specie virtutis vitia ad nos blanda facie veniunt,sed quid veneni intus habeãt tandem ostendunt. to.1.16.D
Qui vitia subigere appetit,virtutum se armis accingit. Ibidem.
Vitia quædam sub virtutis specie se tegũt. Ibidem.D E
Vitia nos afflictos non agnoscunt. Ibidẽ.E

Ramus erroris defendendi vitiũ,ab Adam hactenus perseuerat. to.1.20.D
Pilosi nomine, cuiuslibet vitij asperitas designatur. to.1.40.D
Vitiorum actus refrenans , in bonis operibus molestatur. to.1.43.D
Ex vitiis vitia nascuntur:& qui minima negligit,paulatim cadit. to.1.62.K
Vitium ostendit quicquid intus habet. tomo.1.109.E
Qui omnia vitia superant,si de victoria superbiunt,ab hoste superãtur. to.1.114.H
Vitia sæpe mentiuntur se esse virtutes. to.1.135.K
Aliud est vitia suadere viuendo,aliud iubere terrendo. to.1.151.A
Quædam vitia etiam obtusiores sensu perpetrant. to.1.154.G
Eisdem alimentis vitia superbiunt , quibus nutritæ virtutes viuunt. to.1.180.G
Vitia colore virtutum tincta,tanto nequiora sunt,quanto esse vitia ignorantur. tomo.1.185.H
Vitia tentantia aliquãdo more ducum, aliquando more exercitus insequuntur.tomo.1.189.E F
Cætera vitia sunt duces superbiæ. Ibidẽ.F
Septem principalia vitia sunt proles superbiæ. Ibidem.
Ex septem vitiis capitalibus quinque spiritalia sunt,& duo carnalia. Ibidem.G
Quomodo vnum vitium capitale ex altero generetur. Ibidem.
Quomodo omnia vitia mentem deceptam, inuadunt. Ibidem.G H
Remedium militis Christiani aduersus vitia capitalia. Ibidem.H I
Non est sine vitio , quod ignoscitur & non præcipitur. to.1.195.F
Duo sunt vitia quę maximè humano generi dominantur. to.1.197.K
Melius est ardere flamma febrium , quàm igne vitiorum. to.1.201.D
Cùm vitia vitiis succedunt , agrum mentis alia pestis deuorat , quod alia reliquit. to.2.204.C
Quàm periculosum est per vitia corporis salutem expendere. to.2.10.B C
Cùm vitium virtus creditur,sine metu culpa cumulatur. to.2.11.E
Quædam vitia ex semetipsis gignunt alia. to.2.12.A
Vitia virtutibus opposita. to.2.18.C
Aliquando leuiora vitia relinquenda sunt, vt grauiora subtrahantur. Ibidem.E
Vitium vnũ quidam edomant,alia non edomant. to.2.71.B
Vitia permixta contra mentem veniunt.tomo.2.76.F
Contra vitia sumatur virtus adiutorij.to.2.82.D
Sæpe vitia se virtutes mentiũtur. to.2.155.L
Vitia honore remunerari indignum est.tomo.2.216.A
Vitia capitalia. to.2.302.G H
Vitia per confessionem deleta sunt pœnitentiæ austeritate delenda. to.2.321.H
Vitiis singulis propriæ curationes adhibendæ. to.2.310.K

Vitrum.

De vitro fracto per virtutem crucis. to.2.24.C
Vitreum vas lapidibus illisum,nõ fractum. to.2.27.E

Vitulus.

Vitulorum vngulæ discretionem signant. to.2.143.B

Viuere. Viuus.

Quomodo differant beatè viuere, & essentialiter viuere. to.1.17.K
Per spiramentum viuimus , per sapientiam sapientes sumus. to.1.100.F
Illi non viuunt qui peccando vitam iustitię perdiderunt. Ibidem.G
Viui sentientes pro scientibus ponuntur. to.1.104.C
Qui hic suauiter viuunt, adhuc stulti sunt. to.1.108.F
Quanto incipit quisque superius viuere, tãto incipit inferius interire.to.1.143.M
Deum bene viuẽdo non iuuamus, nec malis actionibus grauamus. to.1.150.K
Viuere , & permanere , multum differunt. to.2.145.H
Nemo sine crimine viuit. to.2.235.B
Ars viuendi subtilissima,quæ est. to.1.153.I
Arcta bene viuendi censura, non est ampla via,sed semita. to.1.162.D
Viuit in diebus , qui vitam virtutibus plenam ducit. to.2.317.K
Viuimus solum tempore quo innocenter & humiliter viuimus. to.2.306.C D
Viuit dominus in cuius conspectu sto.to.2.305.H
Viuere deo per amorem non valemus , nisi seculum amare desistamus. to.2.264.M

Viuentes.

Viuentes perfecti timent iudicem , ne morientes timeant accusatorem. to.1.35.G

Vlmus.

Vlmus quos designet. to.2.111.K

Vltio.

Quare deus differat vltionem peccatorum. to.1.146.M.& seq.
In vlciscẽdis vitiis sæpe crudelitas agitur, & iustitia putatur. to.1.195.L

Vmbra.

Vmbra mortis obliuio dicitur. to.1.18.B
Vmbra mortis quid sit. to.1.19.I
Vmbram desiderare quid sit. to.1.43.K
Vmbra mortis dicitur praua operatio.tomo.1.67.M
Per vmbram mortis obliuio designatur.tomo.1.145.E
Per vmbram torpor frigidæ mentis recedente charitate exprimitur. to.1.197.E
Vmbra redemptoris sacrum euangelium. to.2.310.E

Vngere. Vnctio.

Vngere multiplex est. to.2.327.A B
Vnctio diuersa. to.2.296.K
Vnctionis fructus est cultus diuinæ hæreditatis. to.2.296.M

Vnguentum.

Odor vnguentorum,opinionem signat. tomo.2.207.F
Per vnguenta,virtutes ortę ex charitate intelliguntur. to.2.48.K

Vngula.

Quid per vngulam designetur. to.1.186.K
Quid vngula terrã fodere. Ibidem.K L M

Vnitas.

Quisquis extra vnitatẽ ecclesiæ pœnas patitur,martyr fieri non potest. to.1.105.L
Vnitas bona , & vnitas mala , in quo differant. to.2.205.D
Malorum vnitas semper noxia est. Ibidẽ.E
Vnitas spiritalis in quibus reperitur. to.2.259.C

Vniuersale.

Vniuersale nomen soli pontifici Romano pertinet. to.1.181.I K.182.H

Vniuersitas.

Vniuersitatis nomine signatur homo. to.1.33.B C

Vniuersus.

Vniuersa deũ aquis irrigare,quid sit.Ibi.C
Vniuersorum nomine morum dissimilitudines signantur. Ibidem.
Prophanum vocabulum vniuersalis , quid significet. to.2.196.D.& fo.seq.A
Qui vniuersalem se nominat, præco est antichristi. to.2.197.E H
Papa Romanus in Chalcedonensi synodo vniuersalis est appellatus,sed renuit.tomo.2.202.I
Nec etiam Romanus pontifex vniuersalis est appellandus. Ibidem.M.& seq.
De vocabulo vniuersale. to.2.211.B C

Vocare.

Vocare nostrum , est humili prece deum deposcere. to.1.30.G
Deus nos vocat multipliciter. to.2.128.D
Multi vocant deum,sed non inuocant.to.2.143.K
Multi sunt vocati, pauci verò electi,verbũ valde tremendum. to.2.131.B
Vocare dei. to.2.275.F
Vocare dei est electam mentem ad augmẽtum maioris gratiæ excitare.to.2.273.B
Vocare dei per vim maioris gratiæ excitare est. to.2.272.D

Vocatio.

Nemo præsumat de vocatione sua. to.2.110.E
Vocationis triplex effectus. to.2.276.C
Vocatio gentium. to.2.257.H.& seq. &.266.A
Vocatio Gentium est expulsio Iudæorum. to.2.262.M.& seq.copiosè.

Volatilia.

Per volatilia cœli , sublimia sapiẽtes intelligimus. to.1.66.D

Volucres.

Volucres aliquando in bono , aliquando in malo dicuntur. to.1.111.C D
Volucres cœli qui dicantur. to.1.151.E F.

Volumen.

Volumen volans,est sacra scriptura. to.1.86.M

Voluntas.

Plæriq; consiliis diuinis resistentes dei voluntatem peragunt. to.1.33.L
Voluntas dei in omnibus operibus nostris inquirenda est. to.1.34.D
Nos ex voluntate propria implemus quod nobis diabolus malè suggerit.to.1.77.C
Quomodo homines se conformant diuinæ voluntati. to.1.108.L
Voluntas requiritur ad omne quod in hac vita concupiscitur. to.1.149.A
Quibus modis dominus voluntatem suam indicat. to.1.164.E
Nil difficilius quàm proprias voluntates frangere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

frangere. to.1.196.B
Quos voluntas praua peruertit,plærunque aduersitas corrigit. to.1.204.L
Bonæ voluntatis holocaustum. to.2.100.E
Nunquam vacua est manus à munere, vbi arca cordis repleta est bona voluntate. to.1.312.E
Voluntas bona,quam deus appetit, in quo consistat. Ibidem.D
Nō sufficit bene velle,nisi sequatur facere. to.2.150.M
Non sunt cassandæ piæ voluntates viuorū ac defunctorum. to.2.173.E
Vltima voluntas defuncti interdum potest interpretari. to.2.227.A
Voluntatem & statuta decessorum suorum custodiant,qui suam seruari volunt. tomo.2.187.G
Vltima voluntas defuncti non est omittenda. to.2.226.M
Voluntas bona vxor prædicatoris. to.2.317.E
Voluntas bona infunditur à deo.to.2.317.F
Voluntas bona sola trahit ad exercenda vitiorum opera. to.2.283.M
Voluntas dei quomodo perficienda. to.2.305.D
Voluntatem propriam sequi eligētes à deo non probantur. to.2.321.M
Voluntatem propriā alienæ subiicere maioris est meriti. to.2.322.A
Voluntatem suā subdere maioris arbitrio summa excellentia est. to.2.272.I

Voluptas.

Cùm maiores voluptati inseruiunt,minoribus lasciuiæ frena laxantur. to.1.7.B
Voluptatis perfectio frustra queritur.to.1.21.I
Omnis descensus est in voluptate. to.1.39.H
Qui nunc malè in voluptatibus se dilatat, cum pòst in supplicijs pœna angustat. to.1.80.B
Dediti temporaliū voluptati,sapientiæ perfruitraquillitate nō possunt. to.1.108.G
Voluptatibus dediti cœlestia non gustant. to.1.120.G
Quomodo in iumentorum voluptatem decidant homines. to.1.158.G
Voluptas sub necessitate interdum se palliat. to.1.180.E
Contra mundi voluptates. to.2.103.F
Voluptates pristinæ ad memoriam redeūt. to.2.103.F
Voluptas carnis,non dolor,in culpa est.tomo.2.253.C

Voluptuosus.

Voluptuosorum vita nil nisi punctus est. to.1.89.H
Voluptuosi labores temporalium voluptatem putant. to.1.120.G
Voluptuosi absynthio inebriati sunt. Ibid.
Voluptuosorum interitus. to.1.123.C

Votum.

Quanto citius malum votum impleri permittitur,tāto celerius punitur. to.1.87.I
Bona vota quotiens effectum percipiunt, multiplicantur. to.1.209.M
Votum est persoluendum. to.2.156.L
Dignus est supplicio qui seipsum deo subtrahit à voto resiliens. Ibidem.

Vouere.

Quid sit vouere. to.1.191.I K
Vouere se cœlestibus gaudiis quomodo mens dicitur. to.2.260.H

Vox.

Vox capitis,sæpe ad vocem corporis: sæpe vox corporis ad vocem capitis transfertur. to.1.117.E
Vox dei non in gaudio, sed in terrore audiri dicitur. to.1.159.I K
Vocem domini & spiritū audire.to.1.160.E
Per vocem prædicationem intelligimus. to.2.46.I
Vox plus excitat quàm lectio. to.2.112.D
Viua vox strictius cor trahit quàm lectio. to.2.194.G
Vocem domini quis audit. to.2.305.C

Vrbani.

Vrbani qui sunt. to.2.325.H

Vrias.

Vrias lux mea dei dicitur. to.1.15.G
Vrias Iudaicum populum designat. Ibidē.
Vriæ historia quid designet. Ibidem.

Vrsinus.

Presbyter Vrsinus suam presbyteram longè à se manere curabat. to.2.37.H
De egressu animæ Vrsini presbyteri. Ibid.
Presbyter Vrsinus, laborans in extremis, presbyteram suam discedere fecit. Ibi.I
Presbyter Vrsinus moriens apostolos vidit. Ibidem.

Vrsus.

Vrsus,ferocitatis oblitus,Cerbonij episcopi pedes lambebat. to.2.30.D
Vrsus pastor ouium effectus est. to.2.31.D

Vtilitas.

Vtilitatem etiam paucorum procurare debemus. to.2.112.M
Vtilitas afflictionis. to.1.35.H

Vuisigothus.

Mortuus est vnus Vuisigothus vt multi viuerent. to.2.34.C

Vulgus.

Vulgus pauper est populus indoctus. to.1.96.I K

Vulnus.

Qui vnò vulnere non prosternitur, idcirco bis terque percutitur,vt vsque ad intima feriatur. to.1.6.M
Vulnera clausa plus cruciant. to.1.42.G
Sine causa vulnera multiplicant.to.1.54.C
Per vulnus peccatū exprimitur.to.2.137.M

Vulpes.

Vulpes quid designent. to.1.111.C D

Vxor.

Vxor malè suadens,carnalis cogitatio. tomo.1.16.C
Quomodo vxor sit diligenda, & odienda. to.2.128.I M
De vxoribus clericorum. to.2.157.I
De vxore zelotipa. to.2.221.H
Ad vxorem suam redire cogatur, qui sine eius consensu religionem intrauit. to.2.231.A B

Xenodochium.

Xenodochiorū rationes sunt episcopis reddendæ. to.2.174.M
Xenodochiorum rectores vita & moribus polleant. Ibidem.
Xenodochium sancti Theodori.to.2.219.M
De xenodochio construendo. to.2.235.I
De xenodochio Augustudunēsi. t.2.241.E
Bona xenodochiis oblata,nūquam sunt auferenda. Ibidem.
De xenodochio neglecto. to.2.246.E.F

Zacheus.

Zachæus pusillus sycomorū ascēdit & dominū vidit. to.1.163.I

Zelus.

zelus spiritalis. to.2.76.G H
Nullum deo tale est sacrificium, quàm zelus animarum. Ibidem.H
Zeli rectitudinis exemplum est Phinees.tomo.2.82.B

Zeno.

De ecclesia beati Zenonis martyris, in qua aquæ vltra portam inundantes non intrauerunt. to.2.32.F

Finit Index Materiarum.

Tabula

TABVLA AVTHORITATVM BIbliæ,per ordinem librorum,à D. Gregorio sparsim explicatarū.

Genesis.1.

IN principio creauit deus cœlū & terram.to.1.162.I
Facta est lux,factūq; est vespere. to.1.44.G
Germinet terra herbam virentem.tomo.1.114.D.&.172.H
Protulit terra herbam virentem. to.1.35.L
Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. to.1.57.K
Et creauit deus hominem ad imaginem. tomo.1.29.B
Masculū & fœminā creauit eos. to.1.153.D

Gen.2.

Et requieuit die septimo. to.1.2.C
Istæ sunt gñationes cœli & terrę. t.1.193.D
Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. to.1.109.L.& 136.I
Et posuit illum in paradiso voluptatis.to.1.114.H
Ex omni ligno paradisi comedite, de ligno autē scientię boni & mali &c.to.1.212.A
Qua hora comederitis, morte moriemini. to.2.187.H.197.K.&.310.M
Immisit dñs soporem in Adam. to.1.179.L
Hoc nunc os ex ossibus méis. to.1.85.C

Gene.3.

Cur præcepit vobis deus vt non comederetis &c. to.1.114.G
In quacunque die comederitis aperientur oculi vestri. to.1.17.L.& 20.M. & 169.M.& to.2.106.M
Vidit igitur mulier quòd bonum esset. tomo.1.20.M.& 125.B
Tulit de fructu illius & comedit. to.1.28.D
Consuerunt folia ficus & fecerunt sibi perizomata. to.1.151.H.& 193.K
Et cùm audisset vocem domini dei. tomo.1.164.G.197.E.& to.2.145.E
Abscondit se Adam & vxor eius.to.1.131.A
Adam vbi es? to.1.5.G.& to.2.292.B
Mulier quam dedisti mihi sociam. to.1.20.B.& 131.A.& to.2.136.B
Serpens decepit me & comedi. to.1.202.L
Pectore & vētre repes. t.1.125.D.to.2.12.C
Terram comedes cunctis diebus. to.2.145.L
Ipsa tuum obseruabit caput, & tu calcaneū eius. to.1.4.I
Maledicta terra in opere tuo. to.1.17.G
Terra es,& in terrā ibis. to.1.9.D.& 170.A

Gen.4.

Abel quoq; obtulit de primogenitis. to.2.174.A
Respexit dominus ad Abel & ad munera eius. to.1.130.L.& to.2.9.I.&.217.I
Iratúsque est Cain vehementer. Ibidem.
In foribus peccatū tuum aderit, sub te erit appetitus tuus. to.1.20.A
Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. to.1.77.G
Cain ædificauit ciuitatem. to.1.32.A. & fo.seq.A.& 93.A

Si recte offeras, nō aūt recte dividas peccasti. to.1.13.D.

Et vocauit nomen eius ex nomine fratris sui Enoch. to.1.51.C

Gen.6.

Non permanebit spiritus meus in homine. to.1.85.C
Finis vniuersæ carnis venit coram me.to.2.35.K
Fac tibi arcam de lignis. to.2.230.E F
Bitumine linies extrinsecus. to.2.193.I
Trecentorum cubitorum erit longitudo. to.2.83.M

Gen.7

Aquæ leuauerunt arcam in sublime à terra to.1.210.H

Gen.8.

Requieuitq; arca die septimo. to.2.230.F

Gen.9.

Et terror vester ac tremor sit super cuncta animantia terræ.to.1.127.A.& to.2.5.C
Arcum meū ponam in nubibus. to.2.66.K
Faciésque eorum auersę erant.to.1.148.H I
Maledictus puer Chanaam. to.1.152.G

Gen.11.

Cumq; profiscerentur de Oriēte. to.1.142 H
Venite faciamus nobis ciuitatem & turrem eius. Ibidem.& seq.
Venite descendamus & confundamus ibi linguam eorum. to.1.5.K

Gen.12.

Maledicam maledicentibus tibi. to.1.17.G
Semini tuo dabo terram hanc. to.2.14.M

Gen.15.

Et reputatū est ei ad iustitiam. to.2.141.M
Descenderuntq; volucres, & abigebat eas. to.1.95.K.& to.2.138.C

Gen.17.

Infans octo dierū circuncidetur. to.2.91.D

Gen.18.

Apparuerunt ei tres viri. to.1.60.F. &.164.H.to.2.109.A.& 164.M
Clamor Sodomorum & Gomorręorū multiplicatus est. to.1.25.D.& 115.I to.2.16.K.136.D.194.K
Loquar ad dñm meū,cùm sim puluis & cinis. t.1.15.M.& 65.C.& 109.M.& 143.M

Gen.19.

Et introduxerunt ad se Loth. to.1.34.H
Loth ardentem Sodomam fugit. to.2.15.E
Igitur dominus pluit super Sodomā & Gomorram. to.1.81.A.& to.2.41.E

Gen.22.

Tulit ergo ligna holocausti. to.2.61.L
Nunc cognoui quòd timeas dominum. tomo.1.125.M.to.2.223.A B

Gen.23.

Sepeliuit Abrahā vxorem in spelunca duplici. to.1.36.C
Ephron ad Abraham pro Sarræ sepultura nihil voluit accipere. to.2.209.I

Gen.24.

Dixitque ad seruum suum seniorem domus suæ. to.1.8.H
Rebecca ad Isaac veniens dorso cameli deducitur. to.1.2.E.& 212.I
Inclinata iam die egressum in agro Isaac in camelo sedens. to.1.212.H

Gen.25.

Deprecatus Isaac pro vxore sua. to.2.21.I
Factus est Esaü vir gnarus venādi. to.1.25.C
Iacob autem vir simplex habitans in tabernaculis. Ibidem.

Accepto pane & lentis edulio comedit. tomo.2.180.D

Gen.26.

Inuidentes ei Palæstini omnes. to.1.93.H
Rursum fodit alios puteos. to.1.186.L

Gen.27.

Senuit autē Isaac & caligauerunt oculi eius. to.1.211.H
Cumq; venatu aliquid attuleris. to.2.61.A
Quos cùm oblatos comedisset. to.2.164.M
Benedixit Isaac Iacob. to.2.61.A.164.M
Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni. to.2.61.C D
Det tibi dominus de rore cœli & de pinguedine terræ. to.2.61.D

Gen.28.

Tulit ergo de lapidibus & dormiuit in eodem loco. to.1.28.C
Angelos quoque ascendentes, & descendentes. Ibidem.to.2.155.G

Gen.29.

Et vespere Lyam filiam suam introduxit. to.2.79.K.& seq.
Nónne pro Rachel seruiui tibi? to.1.36.I

Gen.30.

Tollens ergo Iacob populeas virgas virides. to.1.124.G

Gen.31.

Cur furatus es deos meos? to.1.181.B
Iuxta cōsuetudinem fœminarum nunc accidit. Ibidem.C

Gen.32.

Et ecce vir luctabatur cum eo. to.2.79.L
Vidi dominum facie ad faciem. to.1.110.G to.1.140.F
Ipse verò claudicabat pede. to.1.22.M. & to.2.148.G

Gen.33.

Eleuans autem Iacob oculos, vidit venientem Esaü. to.1.51.D

Gen.34.

Egressa est autem Dyna vt videret mulieres. to.2.16.C
Tristemq; blanditiis deliniuit. Ibidem.

Gen.37.

Fecitq; tunicam polimitam. to.2.115.E fo.1. fo.4. M. de tunica talari.
Putabam nos ligare manipulos. to.1.33.M to.2.42.L.94.L
Ecce somniator venit ille, venite occidamus eum. to.1.33.M

Gen.39.

Quomodo ergo possum hoc malū facere? to.1.178.H
Qui relicto in manu eius pallio fugit. tomo.1.9.F

Gen.41.

Vidit Pharao somnium. to.1.68.E.211.B

Gen.42.

Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum. to.2.94.M

Gen.46.

Omnes animæ domus Iacob, quæ egressæ fuerant. to.1.13.D.to.2.115.I

Gen.47.

Accipite semina & serite agros. to.1.36.A

Gen.49.

Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti. to.2.144.G
Isachar asinus fortis,accubans inter terminos. to.1.2.I

Fiat Dan

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fiat Dancoluber in via, & ceraſtes in ſemita: vt cadat aſceuſor eius retrò. to.1.185.L
Salutare tuum expectabo domine. to.1.185.M.to.2.66.H
Beniamin lupus rapax, manè comedit prædam. to.1.104.G

Exodi, Cap.1.

Bene ergo fecit de obſtetricibus. tomo.1.103.B

Exod.2.

Qui fugiens de conſpectu eius. to.1.137.H

Exod.3.

Videbat quòd rubus arderet, & non comburebatur. to.2.63.E
Vadam & videbo viſionem hanc. to.1.91.C
Vocauit eum de medio rubi, & ait. to.1.164.H I.to.2.63.E
Qui eſt miſit me ad vos. to.1.109.M. & to.2.147.L
Ego ſum qui ſum. to.2.261.M

Exod.4.

Obſecro domine non ſum eloquens. to.1.212.B.to.2.65.M
Ego indurabo cor eius.to.1.66.K.&.148.M & 173.G.& 184.H.to.2.74.C

Exod.5.

Videat dominus & iudicet, quoniã fœtere feciſtis odorem noſtrum. to.2.76.C

Exod.6.

Et nomen meum Adonaï non indicaui eis. to.2.85.K
Ego audiui gemitum filiorum Iſraël. to.1.150.L

Exod.7.

Ego conſtitui te deum Pharaonis. to.2.64.L.80.L

Exod.8.

Et venit muſca grauiſſima in domos Pharaonis.to.1.108.H

Exod.10.

Ventus vrens leuauit locuſtas, quæ aſcenderunt. to.1.186.D

Exod.12.

Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua. to.2.266.C
Tollat vnuſquiſque agnum per familias. to.2.92.E
Et ſument de ſanguine eius ac ponent.to.2.113.F.& ſeq.
Et comedetis feſtinantes. Ibidem.M
Si quid reſiduum fuerit, igne comburetis. to.1.118.M
In vna domo comedetis. to.1.210.H

Exod.13.

Primogenitum aſini mutabitis boue. to.1.160.B
Igitur cùm emiſiſſet Pharao populum.to.1.141.L
Dominus autem &c. Et per noctem in columna ignis. to.1.9.D.to.2.112.F

Exod.14.

Quid clamas ad me. to.2.132.B
Et erat nubes tenebroſa. to.1.9.D
Diuiſaque eſt aqua.to.1.205.E
Et ingreſſi ſunt filij Iſraël per medium ſicci maris. to.2.230.B
Perſequẽtesq; Aegyptij ingreſſi ſunt poſt eos. Ibidem.

Exod.15.

Quis ſimilis tui in diis domine, &c. to.2.311.M

Exod.16.

Ecce ego pluam vobis panes de cœlo. to.1.120.I
Nec contra nos eſt murmur veſtrum. to.1.133.H
Dixeruntque ad inuicem, Manhu. tomo.1.160.F
Et ſabbatizabit populus die ſeptimo. to.1.108.H

Exod.17.

Moyſes virtute orationis contra Amalech pugnabat. to.2.318.D E
Manus autem Moyſi erant graues. tomo.2.123.L

Exod.18.

Solus illud non poteris ſuſtinere. to.2.5.M.& ſeq.

Exod.19.

Moyſes autem aſcendit in montem ad deũ. to.1.29.C.137.H
Mons Sinaï fumabat eo quòd deſcendiſſet dominus in igne. to.1.36.G
Omnis qui tetigerit montem, morte morietur. Ibidem.H
Beſtia quæ tetigerit montem, lapidabitur. Ibidem.H
Non poterit vulgus aſcendere in montem. to.1.5.B
Deſcenditque Moyſes ad populum. to.2.74.I

Exod.20.

Ego ſum dominus deus tuus, viſitans iniquitatem patrum in filios. to.1.90.D
Altare de terra facietis mihi. to.1.15.D & to.2.143.A

Exod.21.

Si emeris ſeruum Hebræum, ſex annis &c. to.2.58.B.& ſeq.
Et erit ei ſeruus in ſeculum. Ibidem.E
Si quis aperuerit ciſternam, & foderit, & non operuerit &c. to.2.19.G

Exod.22.

Applicabitur ad deos. to.2.64.L
Si pignus à proximo tuo acceperis.tomo.1.92.D

Exod.24.

Moyſes aſcendit, & dominus in mõtem deſcendit. to.1.29.C

Exod.25.

Hæc ſunt quæ accipere debetis.to.1.148.K
Facies quatuor circulos aureos. to.2.7.E
Nec vnquam extrahẽtur ab eis.Ibidem.E F
Poneſque in arca teſtificationem quam dabo tibi. to.2.202.K L
Duos quoque cherubin aureos & productiles. to.2.115.H
Parabis & acetabula & phialas. tomo.2.100.M
Facies & candelabrum ductile de auro. tomo.2.61.E

Exod.26.

Tabernaculum verò ita fiet: decem cortinas &c. to.2.88.K.130.K
Cocco bis tincto opere plumario facies. to.2.108.C.130.K
Facies & tabulas ſtantes tabernaculi. to.1.165.I
Quibus quadraginta baſes argenteas fundes. Ibidem.I K

Exod.27.

Facies & altare de lignis cethin.to.2.97.C
Columnas habebit quatuor, cum baſibus totidem. to.1.165.I

Exod.28.

Facient autem ſuperhumerale de auro & hiacintho. to.2.82.I.155.B
Coccoque bis tincto. to.2.82.I.155.B C
Portabitque Aaron nomina eorum. to.2.4.B
Super vtrunque humerum. tomo.2.4.D. 155.B
Vt ſtringatur rationale &c. vitta hiacinthina. to.2.4.B.to.2.155.C
Et geſtabit iudicium filiorum Iſraël in pectore ſuo. to.2.4.B
Deorſum verò quaſi mala punica facies. to.2.155.E F
Mixtis in medio tintinnabulis. to.2.4.H 155.H
Vt audiatur ſonitus, quando ingreditur & egreditur. to.2.4.H

Exod.29.

Sanctificabis pectuſculum conſecratum & armum. to.2.155.D

Exod.30.

Facies quoque altare ad adolendum. to.2.97.C
Sume tibi aromata, & ſtacten, & onycham &c. to.1.4.A
Cumque in tenuiſſimum puluerem vniuerſa aromata contuderis. Ibidem.K

Exod.32.

Et ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexit ludere. to.1.1.K.& 62.L to.2.12.C.& 314.L
Vade deſcende, peccauit populus tuus.to.1.118.B
Ponat vir gladium ſuper fœmur. tomo.2.14.G
Et occidat vnuſquiſque fratrem. Ibidem.

Exod.33.

Cumque egrederetur Moyſes ad tabernaculum. to.2.78.K
Loquebatur Moyſi dominus facie ad faciẽ. to.2.297.M.& ſeq.
Stabat vnuſquiſque in oſtio papilionis.to.1.29.E
Nube in tabernaculum deſcendente, Iſraëlitæ, é longinquo cernebant. Ibidem.
Oſtende mihi faciem tuam. to.1.110.H
Facies mea præcedet te. to.1.204.L
Et teipſum noui ex nomine. to.2.115.K
Ecce inquit eſt locus apud me. to.1.147.D & to.1.210.H.to.2.208.L
Non enim videbit me homo & viuet. to.1.110.I
Tu videbis poſteriora mea. to.1.208.L

Exod.34.

Nulluſque apud te innocens eſt. to.1.94.A
Qui reddis iniquitatem patrum in filios. to.1.90.D
Poſuit velamen ſuper faciem ſuam. to.1.107.I & to.2.18.G

Exod.35.

Coccumque bis tinctum. to.2.108.D
Quicquid ad cultũ & ad veſtes ſanctas &c. to.1.177.A

Exod.37.

Et vaſa &c. Phyalas & cyathos. to.1.117.B

Exod.38.

Fecit & labrũ æneũ cũ baſi ſua. to.2.108.B
Columnæ autẽ in ingreſſu fuere. to.2.91.E

Leuitici. Cap.1.

Detractaque pelle hoſtię. to.1.4.L
De turturibus &c. & retorto ad collum. to.1.34.C to.2.63.F

Leuitici.2.

Si rectè offeras, rectè autẽ non diuidas, peccaſti. to.2.73.F

Leuitici.3.

Et offerent &c. vſque, Et caudam. tomo.2.115.D

Leuitici.5.

Anima quæ iurauerit & protulerit &c. Offerat agnam de gregibus, ſiue capram, orabitque pro eo ſacerdos. to.1.191.I
Retorquebit caput eius ad pennulas. tomo.2.63.F

Leuitici.6.

Ignis autem in altari ſemper ardebit. tomo.1.145.M
Ignis eſt iſte perpetuus qui nunquam deficiet. Ibidem.
Quæ in ſartagine oleo conſperſa frigetur. tomo.2.76.H
Offerent autem eam calidam. Ibidem.

Leuitici.7.

Armus quoque dexter de pacificorum &c. tomo.2.154.M
Pectuſculum enim eleuationis &c. Ibidem.

Leuitici.11.

Quicquid autem pennulas & ſquamas non habet. to.1.25.B.121.L
Omne animal &c. nec ruminat, immundum erit. to.2.52.L

Leuitici.15.

Vir qui patitur fluxum ſeminis, immundus erit. to.1.136.H to.2.4.K

Leuitici.18.

Turpitudinem patris tui non diſcooperies. tomo.2.252.I

Leuitici.19.

Non maledices ſurdo, nec coram cæco pones offendiculum. to.2.18.B
Quando ingreſſi &c. & plura in ea ligna pomifera. to.1.50.A
Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum. to.2.130.B
Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia. to.1.46.F.to.2.42.I

Leuitici.21.

Homo de ſemine tuo per familias. to.2.3.H & ſequentibus.
Si impetiginem in corpore, ſi hernioſus &c. Ibidem. H I
Si gibbus. Ibidem.&.121.L

Leuitici.26.

Ambulabo inter vos. to.1.158.D

Numeri. Cap.6.

TVnc reddetur Nazaræus ad oſtium. tomo.1.11.B

Nume.7.

Cumque ingrederetur Moyſes tabernaculum. to.1.137.H

Nume.8.

Leuitæ radant omnes pilos carnis ſuæ. tomo.1.28.I
Hæc eſt lex leuitarum, à xxv. annis & ſuprà. tomo.1.135.M.to.2.24.B

Nume.10.

Fac tibi duas tubas argenteas ductiles. tomo.1.176.E
Si autem prolixior atque conciſus clangor increpuerit. Ibidem.
Proficiſcimur ad locum quem dominus daturus eſt nobis, veni nobiſcum, & benefacimus tibi. to.2.11.L M

Nume.11.

Quis dabit nobis ad veſcendum carnes. tomo.1.120.I
Congrega mihi de ſenioribus lxx. viros. tomo.1.113.L

Nume.19.

Præcipe filiis Iſraël vt adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ &c. to.1.36.C tomo.2.140.L
Lignum quoque cædrinum & hyſſopum, coccumque. to.1.36.C
Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturã deſuper, immundũ erit. t.1.135.G

Nume.20.

Ingreſſuſq; Moyſes & Aaron &c.t.1.137.H

Nume.22.

Dixit auditor ſermonum dei, qui nouit doctrinam altiſſimi &c. to.2.69.A
Cernens aſina angelum ſtantem. to.2.10.E
Aperuitque dominus os aſinæ. to.1.156.L

Nume.23.

Moriatur anima mea, morte iuſtorum. tomo.1.202.B

Nume.24.

Qui cadens apertos habebat oculos. tomo.1.147.E
Robuſtum quidem eſt habitaculum tuum. tomo.1.190.C

Nume.26.

Nulluſque remanſit ex eis niſi Caleph. tomo.2.148.A

Nume.32.

Precamur vt des nobis &c. to.1.158.L
Caulas ouiũ fabricabimus & ſtabula.Ibi.L

Nume.35.

Poſtquam autem ille obierit homicida. to.2.61.K

Deuterono.1.

HAec ſunt verba &c. in ſolitudine cãpeſtri. to.1.5.B
Nocte oſtendens vobis iter per ignẽ. tomo.2.112.F
Non videbit quiſpiam præter Caleph. tomo.2.148.A

Deut.4.

Dominus deus tuus ignis conſumens eſt.to.2.60.D.66.I.120.F
Diliges dominum deum tuum ex toto corde. to.1.39.E &.105.M.130.I

Deut.10.

Circuncidite præputium cordis veſtri. to.1.165.A

Deut.11.

Dabit pluuiam terræ veſtræ. to.1.117.C

Deut.13.

Tẽtat vos dñs deus veſter. to.1.165.B.112.D
Vt palam fiat ſi diligitis eum. to.1.112.D

Deut.14.

Quæ habent pẽnulas & ſquamas. to.1.25.B

Deut.15.

Nõ arabis in primogenito bouis.to.1.49.M tomo.2.56.B
Nõ tõdebis primogenita ouium. to.1.49.M

Deut.16.

Nõ apparebis in cõſpectu domini vacuus. tomo.1.140.G
Iuſtè quod iuſtũ eſt proſequeris. to.1.54.G

Deut.19.

Si quis abierit cũ amico ſimpliciter ad ſiluã, ad ligna cędẽda &c.t.1.61.M.t.2.7.D
Et percutiat animam eius, non eſt reus mortis. to.1.61.M

Deut.22.

Non arabis in boue ſimul & aſino. to.1.2.G to.2.303.C
Non indues veſtem ex lana linoq; contextã. tomo.1.50.K

Deut.23

Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra &c. to.1.58.E
Habebis locum extra caſtra, ad quem egrediaris ad exquiſita naturæ, gerens paxillum in baltheo. to.1.186.M & ſeq.
Si intraueris ſegetem &c. falce autem non metes. to.2.252.M

Deut.24.

Non accipies loco pignoris ſuperiorẽ, aut inferiorem molam. to.1.199.L

Deut.25.

Nõ obturabis os boui trituranti.to.1.212.K
Vxorẽ fratris ſine filiis defuncti ſuperſtes frater accipiat &c. to.2.2.L

Deut.32.

Attende cœlum & loquar, & audiat terra verba ex ore meo. to.1.8.I
Suxerunt mel de petra, & oleũ de firma petra. to.2.116.K
Ignis exarſit ab ira mea, & ardebit vſque ad inferos deorſum. to.1.105.E
Deuorabitq; terrã cũ germie ſuo.t.1.126.K
Ego retribuam in tempore, vt labatur ſpes eorum. to.1.147.A
Ego occidam & ego viuere faciam, percutiã & ego ſanabo. to.1.34.M. to.2.281.A
Gladius meus deuorabit carnes. t.1.104.D
Ex vinea Sodomorũ vinea eorũ & de ſuburbanis Gomorrhæ, Vua eorum vua fellis, &c. to.2.290.G H

Deut.33.

In dextera eius ignea lex. to.2.63.E.120.H
Qui dixerit patri ſuo & matri ſuæ, neſcio vos &c. to.1.40.L
Ferrum & æs calciamentum eius.t.1.206.A

Ioſuæ. 5.

NOſter es an aduerſariorũ. t.1.202.D

Ioſuæ.15.

Axa filia Caleph ſedens ſuper aſinũ ſuſpirauit: cui dixit pater ſuus, Quid habes &c. to.2.34.I.195.L
Deditque ei Caleph irriguum ſuperius, & irriguum inferius. to.2.34.I

Ioſuæ.16.

Habitauitq; Chananæus in medio Ephraïm. tomo.1.20.G

Ioſuæ.20.

Tunc reuertetur homicida & ingredietur. tomo.2.61.L

Iudicum.3.

HAec ſunt gentes quas dominus dereliquit, vt erudiret. to.1.20.H
Dimiſitque eos vt in ipſis &c.t.2.31.B

Iudic.6.

Hieroboal cùm à paleis frumẽta excuteret, angelum vidit. to.1.15.L
Aſcenditque ignis de petra. Ibidem.

Iudic.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui manu & lingua lambunt aquas. tomo. 1.181.D G
Tenuerunt ſiniſtris manibus lampades &c. Ibidem.H.& ſeq.
Iudic.13.
Morte moriemur,quia vidimus dominum. tomo.1.28.G
Si dñs nos vellet occidere de manibus. Ibi.
Iudic.15.
Inuentamque maxillam aſini &c. to.1.76.L
Iudicum.16.
Abiit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingreſſusque eſt ad eā &c. to.2.112.I
Et clauſum in carcere molere fecerunt. tomo.1.40.F
Multoq; plures interfecit moriēs.t.1.170.G
Iudicum.20.
Exire vltra debemus ad pugnam. to.1.82.B
Ruth.1.
NOlite me vocare Noëmi, ſed vocate me Mara. to.2.217.F
1.Reg.1.
VLtusque illius non ſunt amplius in diuerſa mutati. to.1.202.B. to.2.44.B.74.F
1.Reg.2.
Dñs iudicabit fines terræ.to.1.160.B.170.B
Audiuit omnia quæ faciebant filij ſui. tomo.2.75.G
1.Reg.6.
Tollentes duas vaccas quæ lactabant vitulos,iunxerunt ad plauſtrum, vitulosque earum clauſerunt domi &c. to.1.40.M
Ibant autem in directum vaccæ per viā quę ducit Bethſamis:vno itinere gradiebantur &c. to.2.128.M
1.Reg.15.
Nónne cùm paruulus eſſes in oculis tuis,caput te conſtitui in tribubus Iſraël. to. 1. 107.G &.153.D &.208.C.to.2.5.E.101.H
Melior eſt obedientia quàm victimæ,& auſcultare magis quàm offerre adipem arietum. to.1.211.L
1.Reg.18.
Spiritus domini malus irruebat in Saul. tomo.1.6.F
Dauid oram chlamydis Saulis abſcidit. tomo.2.8.F
1.Reg.30.
Inuenerunt virū Aegyptium in agro,& adduxerunt eum ad Dauid. to.1.30.B.to.2. 127.L & ſeq.
2.Reg.2.
Locutus eſt Abner ad Azahel dicens, recede à me,noli me perſequi &c.t.2.11.G H
2.Reg.3.
Ioab Amaſæ mentum dextera tenuit, ſed ſiniſtram ad gladium latēter mittens,eius viſcera effudit. to.1.86.I
2.Reg.4.
Venientes filij Remmon Berothitę Rechab & Banaa,ingreſſi ſunt feruēte die domū Isboſeth.&c. to.1.4.C D
2.Reg.6.
Extendit Oza manum ad arcam dei, & tenuit eam &c. to.1.25.G
Viuit dominus quia ludam ante dominum qui elegit me. to.1.163.G
2.Reg.7.
Non tu ædificabis mihi templum, quia vir ſanguinum es. to.1.42.B
Inuenit ſeruus tuus cor ſuum. to.2.295.I
2.Reg.8.
Dauid valles ſalinarum percutit.to.1.14.M
2.Reg.11.
Dauid in ſolario deambulās Berſabee Vrię concupiſcit vxorem. to.1.15.F
2.Reg.12.
Tu feciſti in abſcondito,ego verò faciā verbum iſtud in conſpectu omnis Iſraël, & in conſpectu ſolis. to.1.206.H
2.Reg.13.
Thamar Dauid regis filia humiliata eſt. tomo.2.307.D
2.Reg.16.
Nunquid pro his verbis non occidetur Semei,qui maledixit Chriſto domini. tomo.1.14.F
Quid mihi & vobis filij Saruię,dimittite eū vt maledicat &c. to.1.178.G
3.Reg.2.
Quia in vaſis templi inter coronas & plectas,boues & leones,& Cherubin exſculpta ſunt. to.2.94.K
3.Reg.6.
Domus autem cùm ædificaretur, lapidibus dedolatis atq; perfectis ędificata eſt &c. tomo.1.206.F
3.Reg.7.
Mare æneum duodecim boues portabant. tomo.2.5.B
In templi miniſterio in baſibus tēpli ſculptorio opere leones, & boues, & Cherubin expreſſa ſunt. to.2.108.D
3.Reg.8.
Nebula impleuit domum domini,& non poterant ſacerdotes miniſtrare propter nebulam. to.1.175.C
3.Reg.10.
Regina Saba audita ſapiētia Salomonis &c. tomo.2.151.B
3.Reg.19.
Ecce dominus tranſit,& ſpiritus grandis & fortis, ſubuertens montes & conterēs petras &c. to.1.29.D
Quod cùm audiſſet Helias, operuit vultum ſuum pallio. to.2.78.L
3.Reg.22.
Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium ſuū, & exercitum cœli à dextris eius,& à ſiniſtris &c. to.1.7.M
4.Reg.1.
Si homo dei ſum, deſcendat ignis de cœlo. tomo.1.17.H
4.Reg.2.
Pater mi,pater mi, currus Iſraël & auriga eius. to.2.94.G
Et aſcendit Helias per turbinem. to.2.119.E
4.Reg.20.
Diſpone domui tuæ quia morieris tu, & nō viues. to.1.71.B
4.Reg.25.
Princeps cocorum deſtruxit muros Hieruſalem. to.2.12.C
1.Par.11.
LIbauit eam domino. to.2.125.K
Abſit à me, vt ſanguinem iuſtorum hominum bibam. to.2.217.K
Num ſanguinem iſtorum hominū qui profecti ſunt,bibam. to.2.230.A
2.Par.4.
Et ipſum mare duodecim boues &c. tomo.2.155.H
Tho.4.
PAnem tuum & vinum ſuper ſepulturā iuſti conſtitue,& noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus. tomo.2.12.I
Iob.1.
ERat vir ſimplex & rectus. to.2.120.H
Iob.5.
Cuius meſſem famelicus comedit. tomo.2.94.E
Iob.7.
Tentatio eſt vita hominis ſuper terram. tomo.2.148.C
Iob.13.
Animam meam porto in manibus meis. tomo.2.263.K
Iob.16.
Ecce in cœlo teſtis meus. to.2.223.G.229.D
Iob.18.
Abſcondita eſt in terra pedica eius,& decipula illius ſuper ſemitas. to.2.150.F
Habitent in tabernaculo eius ſocij eius qui non eſt. to.2.261.M
Iob.19.
Pelli meæ conſumptis carnibus adhæſit os meum &c. to.2.144.A
Iob.26.
Ecce gigantes gemunt ſub aquis. tomo. 2.193.G
Spiritus eius ornauit cœlos. to.2.120.K &.326.A
Iob.28.
Semitam ignorauit auis. to.2.119.K
Aquas appendit menſura. to.2.79.C
Iob.31.
Si aduerſum me terra mea clamat &c. tomo.2.107.M
Iob.35.
Vbi eſt q fecit me,qui dedit carmina in nocte. to.2.69.E
Iob.38.
Poſui ori meo cuſtodiam cum conſiſteret peccator aduerſum me &c. tomo. 2.292.D
Quis dedit gallo intelligentiam. to.2.18.G
Iob.39.
Nunquid qui contendit cum deo, facilè cōquieſcit &c. to.2.150.D
Manum meam ponam ſuper os meum. tomo.2.59.E
Iob.40.
Abſorbebit fluuium & non mirabitur. tomo.2.117.C D
Nunquid capies Leuiathan hamo. tomo. 2.116.A
Aut armilla perforabis maxillam eius. Ibidem.C
Pſal.1.
ET in cathedra peſtilentiæ non ſedit. tomo.2.17.C
Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum. tom.1. 116.E.to.2.56.D & to.2.355.G
Pſal.2.
Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. tomo.1.38.I & to.2.146.C
Pſal.5.
Manè aſtabo tibi & videbo. to.1.137.K

Dirige

Dirige in conſpectu tuo viam meam. tomo.1.210.E
Scuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos. tomo.1.202.H I
Pſal.6.
Domine ne in ira tua arguas me,neque in furore tuo corripias me. to.2.82.H
Turbatus eſt præ ira oculus meus &c. tomo.2.224.E
Inueteraui inter omnes inimicos meos. tomo.1.116.F
Pſal.7.
Deus iudex iuſtus,fortis & longanimis. tomo.2.105.D
Arcum ſuum tetendit, & parauit illum, & in ipſo parauit vaſa mortis &c.t.1.116.H
Pſal.8.
Vt deſtruas inimicū & defenſorē.to.1.68.I
Quoniā videbo cœlos opera digitorū tuorum,lunam & ſtellas quæ tu fundaſti. tomo.2.77.C D.147.G
Pſal.9.
Adiutor in opportunitatibus in tribulatione. to.1.152.D
Qui exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. to.1.113.K.to.2.144.E
Non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. tomo.2.127.B
Sub lingua eius labor & dolor. tomo.1. 86.1.202.H
Inſidiatur in occulto, quaſi leo in ſpelunca ſua. to.1.194.B
Pſal.10.
In domino cōfido, quomodo dicitis animæ meæ tranſmigra in mōtem ſicut paſſer. to.1.197.A
Palpebræ eius interrogant filios hominum. to.1.165.B.to.2.84.K
Pluit ſuper peccatores laqueos ignis, ſulphur,& ſpiritus procellarum pars calicis eorum. to.1.90.B
Pſal.11.
Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam dicit dominus. tomo.2.141.H
Eloquia domini eloquia caſta,argentū igne examinatum. to.1.22.E
In circuitu impij ambulant. to.1.5.H
Pſal.14.
Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. to.1.117.C
Pſal.15.
Funes ceciderunt mihi in præclaris,etenim hæreditas mea præclara eſt mihi.tomo. 1.199.C
Notas mihi feciſti vias vitæ. to.2.149.D &.271.K
Pſal.16.
Ego clamaui quoniam exaudiſti me. tomo. 1.209.M
Mirifica miſericordias tuas domine,qui ſalvos facis ſperantes in te. tom.1.193.B.to. 2.87.M
Sub vmbra alarū tuarū ,ptege me. t.1.192.E
Pſal.17.
Caligo ſub pedibus eius, & aſcendit ſuper cherubin & volauit, volauit ſuper pēnas ventorum &c. to.1.101.C &.to.2.258.C
Qui ambulat ſuper pennas ventorum. tomo.1.111.K
Pſal.13.
Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus. tom.1. 89. k.
Poſuit tenebras latibulum ſuum.to.1.24.H
Tenebroſa aqua in nubibus aēris. t.1.100.L &.157.L tomo.2.60.M
Præ fulgore eius nubes tranſierunt,grādo, & carbones ignis. to.1.171.G
Fulgura multiplicabis & conturbabis eos. tomo.1.175.F G
Et in deo meo tranſgrediar murum. tomo. 1.151.B
Qui perfecit pedes meos quaſi cerui. Ibid.
Pſal.18.
Cœli enarrant gloriam dei. to.2.150.L
In ſole poſuit tabernaculū ſuū. to.1.206.H tomo.2.130.A
Pſal.19.
Memor ſit omnis ſacrificij tui, & holocauſtum tuum pingue fiat. to.2.92.E
Pſal.20.
Pones eos vt clibanum ignis in tēpore vultus tui &c. to.1.35.E &.88.F
Pſal.21.
Deus meus clamabo per diem & non exaudies,& nocte,& non ad inſipientiam mihi. to.1.152.C
Exaruit velut teſta virtus mea. to.1.14.B tomo.2.113.G.124.H
In conſpectu eius procidunt vniuerſi qui deſcendunt in terram. to.2.91.E
Edent pauperes & ſaturabuntur.to.2.292.I
Pſal.22.
Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. to.1.118.B.to.2.5.K
Impinguaſti in oleo caput meū. to.1.112.M &.211.H &.to.2.277.E
Pſal.24.
Vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas. to.2.141.L
Pſal.25.
Proba me domine & tenta me. to.1.6.G
Vre renes meos,& cor meum. to.2.113.K L
Pſal.26.
Dominus illuminatio mea, & ſalus mea quē timebo. to.1.82.H.115.C
Vnam petij à domino,hanc requiram,vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. to.1.22.B
Nunc autem exaltauit caput meum, ſuper inimicos meos. to.2.80.F
Circuibo & immolabo in tabernaculo dei hoſtiam iubilationis. to.2.86.B
Pſal.29.
Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus. to.2.18.L
Pſal.30.
Statuiſti in loco ſpacioſo pedes meos. tomo.1.155.B C
Infirmata eſt in paupertate virtus mea. tomo.1.204.M
Quàm magna multitudo dulcedinis tuę domine. to.2.60.H
Abſcondes eos in abſcondito vultus tui, à conturbatione hominum. tomo.1.19.A &.24.E
Ego dixi in pauore meo,proiectus ſū à vultu oculorum tuorum. to.1.108.D.138.A tomo. 2.60.H
Viriliter agite & confortetur cor veſtrum. tomo.1.91.H.154.M
Pſal.31.
Conuerſus ſum in erumna mea dum configitur ſpina. to.2.280.L M
Dixi pronunciabo aduerſum me iniuſtitias meas domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei. tomo.2.16.E
Pſal.32.
Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. tomo.2. 120.K.141.I
Congregans ſicut in vtre aquas maris. tomo.1.52.E &.112.I.to.2.230.G
Pſal.33.
Accedite ad eū & illuminamini. to.1.110.M tomo.2.149.E
Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt dominus. to.2.127.E
Diuites egerunt & eſurierunt. to.1.86.F
Declina à malo & fac bonum. to.1.138.E tomo.2.87.K
Oculi domini ſuper facientes mala vt perdat de terra memoriam eorum. tomo. 2.141.C
Multæ tribulationes iuſtorum. tomo. 2.139.I
Pſal.34.
Fiant tāquam puluis ante faciem venti &c. tomo.1.16.C
Fiant viæ eorum tenebræ & lubricum. tomo.1.115.C
Anima autem exultauit in domino & delectabitur. to.2.77.I
Omnia oſſa mea dicent,domine quis ſimilis tibi. to.1.28.G
Pſal.35.
Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. tomo.2.70.C
Pſal.36.
Deficientes vt fumus deficient. to.2.153.E
Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatum ſicut cædros Libani &c. to.2.143.M
Manſueti autem hæreditabunt terram. tomo.2.152.A
Pſal.37.
Computruerunt & deterioraverunt cicatrices meæ,à facie inſipientiæ meæ. tomo. 1.58.E
Rugiebam à gemitu cordis mei.to.2.271.E
Cor meum dereliquit me. to.2.295.I
Iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo. to.1.45.K
Qui retribuunt mala pro bonis detrahebāt mihi,quoniam ſequebar bonitatem. tomo.2.68.B
Pſal.38.
Poſui ori meo cuſtodiam, cùm conſiſteret peccator aduerſum me: obmutui & humiliatus ſum &c. to.1.135.K
Vniuerſa vanitas omnis homo viuens. tomo.1.62.K
Quanquam in imagine dei ambulet homo. tamen vanè conturbatur. to.1.131.F
Pſal.39.
Eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto fecis: ſtatuit ſupra petram pedes meos &c. tomo.2.67.F
Multiplicati ſunt ſuper numerum. tomo.1. 146.I.to.2.110.D
Pſal.41.
Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum dei, in voce exultationis &c. to.1.176.L
Memor ero tui de terra Iordanis & Hermoniim. to.1.198.F
Abyſſus abyſſum inuocat, in voce catara-

 ctarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctarum tuarum. to.1.161.A
In die mandauit dominus misericordiã suã &c. to.1.139.C
Psal.43.
Humiliasti nos in loco afflictionis, & operuit nos vmbra mortis. to.1.19.K.154.D 122.C.197.F
Psal.44.
Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. to.1.197.G
Accingere gladio tuo super fœmur tuum, potentissime. to.2.66.G
Intẽde prosperè procede & regna, propter veritatem & mansuetudinem & iusticiã. tomo.1.2.B
Vnxit te deus deus tuus oleo lętitiæ prę cõsortibus tuis. to.2.233.H
Myrrha & gutta, & casia, à vestimentis tuis à gradibus eburneis &c. tomo.1.213.G tomo.2.147.L
Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato. to.2.319.A
Adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus. tomo.1.212.E
Omnis gloria eius filiæ regum abintus. tomo.1.50.F.213.H.to.2.319.A B
Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos super omnem terram.to.1.155.K
Constitues eos principes super omnem terram,&c. to.2.263.B
Psal.45.
Transferentur montes in cor maris. tom.1. 51.M &.106.I
Venite & videte opera domini, quàm terribilis in consiliis super filios hominum. tomo.2.99.I
Arcũ cõteret,& cõfringet arma. to.1.202.I
Vacate & videte quoniam ego sum deus. tomo.1.25.B.204.A
Psal.47.
Deus in gradibus eius dignoscetur,dum suscipiet eam. to.2.80.G
In spiritu vehementi conteres naues Tharsis. to.1.19.M
Psal.48.
Inclinabo ad similitudinẽ aurem meam, aperiam in psalterio propositionem meã. tomo.2.73.C
Non dabit deo placationem suam,nec precium redemptionis animæ suæ.to.2.13.B
Psal.49.
Ignis in conspectu eius ardebit,& in circuitu eius tempestas valida. to.2.94.D
Aduocauit cœlos de sursum & terram, vt discerneret populum suum. to.1.88.H
Proiecisti sermones meos retrorsum.tomo. 1.112.C D
Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te,& magnificabis me. to.2.240.B
Existimasti inique quòd ero tui similis, arguam te & statuam contra faciem tuam. tomo.2.141.C
Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter est quo ostẽdam illi salutare dei. tomo.2.55.G
Psal.50.
Auerte oculos tuos à peccatis meis &c. tomo.2.16.B
Cor mundum creа in me deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis &c. tomo.2.209.B
Redde mihi lætitiam salutaris tui,& spiritu principali confirma me. to.2.92.I
Cor contritum & humiliatum deus nõ spernit. to.2.16.I
Psal.51.
Videbunt iusti & timebunt, & super eum ridebunt &c. to.1.35.F
Psal.53.
Voluntarię sacrificabo tibi. to.2.204.B
Psal.54.
Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. to.1.22.C.to.2.149.G
Descendant in infernũ viuentes.to.1.104.C tomo.2.16.L
Diuisi sunt ab ira vultus eius, & appropinquauit cor illius. to.1.199.E
Viri sanguinum & dolosi, non dimidiabũt dies suos. to.1.29.L
Psal.55.
Ipsi calcaneũ meum obseruabũt. to.1.4.H I
In me sunt deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi. to.2.100.D
Psal.57.
Super eos cecidit ignis, & non viderunt solem. to.1.59.I
Lętabitur iustus cùm viderit vindictam impiorum, manus suas lauabit in sanguine peccatorum. to.1.105.F
Psal.58.
Adiutor meus tibi psallam, quia tu deus susceptor meꝰ es,deus meus, misericordia mea. to.2.110.G
Psal.59.
Commouisti terram & conturbasti eam,sana contritiones eius quia commota est. tomo.2.71.E
Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis, dedisti metuentibus te significationem. to.1.116.G
In Idumęam extendam calciamentum meũ. tomo.2.101.G
Psal.62.
Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. to.2.91.E
Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. to.1.44.K
Psal.63.
Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum. to.1.206.C
Psal.64.
Riuos eius inebrians multiplica generationes eius:in stillicidiis eius lætabitur cùm exorietur. to.2.72.C
Benedices coronæ anni benignitatis tuæ. tomo.1.20.B
Et conualles abundabunt frumento. tomo. 2.110.M
Psal.65.
Holocausta medullata offerã tibi.to.2.92.F
Ad ipsum ore clamaui & exultaui sub lingua mea. to.2.261.B
Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus. to.1.128.K
Psal.66.
Vt cognoscamus in terra viã tuã.to.2.96.D
Terra dedit fructum suum. to.2.255.E
Benedicat nos deus deus noster, benedicat nos deus,& metuant eum omnes fines terræ. to.1.174.B
Psal.67.
Iter facite ei qui ascendit super occasum. to.1.111.H.to.2.55.G.107.F
Pluuiam voluntariam segregabis deus hæreditati tuæ. to.1.172.L
Et specici domus diuidere spolia.to.1.67.K
Pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in specie auri. tomo.2. 81.E.199.F
Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem &c. to.2.119.K
Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso, to.1.118.G.133.B
Aethiopia præueniet manus eius deo. tomo.1.110.B
Psal.68.
Quæ non rapui tunc exoluebam. to.1.13.I
Eripe me de luto vt nõ inhæreã.to.1.207.A
Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum. to.1.155.A
Propter inimicos meos eripe me.to.1.151.M
Sustinui qui simul mecum contristaretur,& non fuit,consolantem me quæsiui, & nõ inueni. to.1.211.K
Obscurentur oculi eorum ne videant. tomo.2.2.D
Psal.71.
Deus iudicium tuum regi da. to.2.146.C
Psal.72.
Deiecisti eos dum alleuarentur. to.1.192.K to.2.14.M.153.E.217.F
Psal.73.
Signa nostra non vidimus iam non est propheta. to.2.300.F
Tu dirupisti fontes & torrentes, tu siccasti fluuios Ethan. to.1.199.D E
Psal.74.
Dixi insipiis, nolite iniquè agere: & delinquẽtibus nolite exaltare cornu.to.2.16.I
Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente,neque à desertis montibus quoniã deꝰ iudex est. to.1.199.G
Psal.75.
Ibi confregit cornua,arcũ, scutum, gladiũ & bellum. to.1.202.I
Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis. to.1.157.M
Dormitauerunt qui ascenderunt equos. tomo.1.185.L
Psal.76.
In die tribulationis męę deum exquisiui manibus meis. to.2.150.M
Negaui consolari animam meam.to.1.108.E
Memor fui dei ac delectatus sum. Ibidem.
Exercitatus sum & pauliſper defecit spiritus meus. to.1.132.F
Etenim sagittæ tuæ pertransierunt. tomo. 1.172.D
Psal.77.
Filij Effraim intendentes arcũ & mittentes sagittas cõuersi sũt in die belli. t.2.94.F
Statuit aquas quasi in vtre. to.1.46.A
Et memoratus est quia caro sunt. to.1.18.B
Immissiones per angelos malos, viam fecit semitæ iræ suæ. to.1.147.A
Conuersi sunt in arcum peruersum. tomo. 1.163.D
Tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. to.1.50.E.to.2.18.L
Psal.78.
Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. to.1.131.C
Psal.79.

Psal.79.
Qui sedes super cherubin. to.2.125.G
Cibabis nos pane lachrymarum,& potũ dabis nobis in lachrymis in mensura.tomo. 2.281.A
Psal.80.
Sumite psalmũ & date tympanũ.t.1.200.M
Exaudiui te in absc̃dito tempestatis, probaui te apud aquas contradictionis. tomo.1.151.B
Et erit tempus eorum in secula. to.1.17.K
Psal.81.
Vos sicut homines moriemini. to.1.19.E
Psal.82.
Deus meus pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.to.1.97.K.153.E
Psal.83.
Cõcupiuit & defecit anima mea in atria domini. to.1.22.L.46.K
Etenim passer inuenit sibi domum,& turtur nidum vbi reponat pullos. to.1.115.M
Etenim benedictionem dabit legislator. tomo.2.317.H
Ascensus eius in corde eius dispositi, in conualle lachrymarum &c. to.1.180.H tomo.2.89.D.148.C.217.F
Ibunt de virtute in virtutem:videbitur deus deorum in Sion. to.2.80.H
Psal.85.
Lætetur cor meum vt timeat nomen tuum. to.1.117.G.to.2.141.I
Liberasti animam meam ex inferno inferiori. to.2.47.C
Iustitia tua sicut montes dei, iudicia tua abyssus multa. to.2.273.G
Psal.86.
Diligit dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob. to.2.146.A
Psal.87.
In me pertrãsierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. to.1.37.K
Psal.88.
Misericordias tuas domine inæternum cãtabo. to.1.23.F
Beatus populus qui scit iubilationem. tomo.1.140.D
Auertisti adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello. to.2.94.F
Psal.89.
Manè sicut herba transeat, manè floreat & pertranseat. to.1.172.H
Quis nouit potestatem iræ tuæ. to.1.24.L
Psal.90.
Ipse liberabit me de laqueo venantium,& à verbo aspero. to.1.35.C
In scapulis suis obumbrabit tibi.to.1.192.C
Psal.91.
Adhuc multiplicabũtur in senecta vberi & bene patientes erunt vt annuncient. tomo.1.212.F
Psal.92.
Dñs regnauit,decorẽ induit &c.to.2.322.K
Psal.93.
Donec iustitia conuertatur in iudicium. tomo.1.154.B
Secundum multitudinem dolorum meorũ in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. to.1.211.D
Qui fingis dolorem in præcepto.to.1.105.E
Psal.94.
Altitudines montiũ ipse cõspicit.to.1.181.L
Psal.95.
Tunc exultabunt omnia ligna siluarum à facie domini quia venit. to.2.128.A
Psal.96.
Dominus regnauit exultet terra,lętẽtur insulæ multæ. to.2.324.L
Montes sicut cæra fluxerunt à facie domini. tomo.1.181.L.197.A
Psal.97.
Viderunt omnes fines terræ salutare dei nostri. to.2.261.H
Psallite domino in cithara,in cithara & voce psalmi &c. to.2.161.H I
Psal.98.
Commoueatur à facie eius vniuersa terra, &c. to.2.280.G
Psal.99.
Intrate portas eius in confessione,atria eius in hymnis confessionum. to.2.82.G
Psal.100.
Misericordias & iudicium cãtabo tibi domine. to.2.95.L
Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. to.1.96.F
Psal.101.
Cinerem sicut panem manducabam. tomo. 2.89.A
Potum meum cum fletu temperabam. tomo.1.146.F
Psal.102.
Ipse enim scit figmentũ nostrum. to.1.77.I
Memoria retinentibus mandata eius, vt faciant ea. to.1.86.M
Psal.103.
Confessionem & decorem induisti, amictus lumine,sicut vestimento. to.1.192.G
Extendens cœlum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius. to.2.69.C.84.H
Qui ponit nubem ascensum suũ. to.2.66.L
Qui facit angelos suos spiritꝰ, & ministros suos ignem vrentem. tomo.1.66.F. tomo.2.124.L
Ascendunt montes, & descendunt campi. tomo.1.197.A
Qui emittit fontes in cõuallibus.to.2.110.M
Montes excelsi ceruis, petra refugium erinaciis. to.1.180.H.to.2.69.D
Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ. tomo.1.161.C
Ortus est sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Ibidem.
Auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. to.1.143.M & seq.to.2.151.B
Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. to.1.172.K
Psal.104.
Verbi quod mandauit in mille generationes. to.1.213.B
Psal.106.
Ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsque ad abyssos. to.1.54.A
Effusa est cõtentio super principes eorum, &c. to.1.113.M
Psal.107.
Saluum me fac dextera tua. to.2.14.L
Psal.108.
Fiat oratio eius in peccatum. to.2.118.D
Excussus sum sicut locusta. to.1.186.E
Induantur sicut diploide confessione sua. tomo.1.57.D
Psal.109.
Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis,donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. to.1.50.M
De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput. to.1.84.I.198.B.to.2.116.A
Psal.110.
Magna opera domini, exquisita in oẽs voluntates eius. to.1.34.D
Virtutem operum suorum annunciabit populo suo,vt det illis hereditatem gentiũ. tomo.1.103.I
Psal.110.& Prouerb.9.
Initium sapientiæ timor domini. to.2.89.B
Psal.111.
In memoria æterna erit iustus. to.1.68.L
Dispersit dedit pauperibus,iustitia eius manet in æternum. to.2.13.A
Psal.114.
Custodiens paruulos dominus. to.2.118.K
Psal.115.
Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. to.1.131.G
Psal.117.
Quoniam in seculum misericordia eius. tomo.1.45.D
Dominus mihi adiutor,& ego videbo inimicos meos. to.1.170.F
Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.t.2.194.A
Circundederunt me sicut apes,& exarserũt sicut ignis in spinis. to.2.68.I
Hæc dies quam fecit dominus,&c. tomo. 2.194.A
Constituite diem solennem in confrequentationibꝰ,vsq; ad cornu altaris. t.1.54.M
Psal.118.
Non me derelinquas vsquequaque. tomo. 1.121.K
In quo corrigit adolescentior viam suam. tomo.2.149.F
In labiis meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. to.2.26.C
In mandatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas. to.2.57.D
Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. to.1.95.F
Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ, in loco incolatus mei. Ibidem.L
Funes peccatorum circumplexi sunt me. tomo.1.199.C
Defecit in salutare tuum anima mea. tomo.1.22.L
Latum mandatum tuum nimis. to.2.80.C
Super senes intellexi. to.1.67.H
Incuruatus sum & humiliatus sum vsquequaque. to.2.121.K
Declinate à me maligni, & scrutabor mandata dei mei. to.1.93.H
Os meum aperui,& attraxi spiritum.tomo. 2.69.A B
Faciem tuam illumina super seruum tuum, &c. to.2.151.D
Fiat manus tua,vt saluũ me faciat.to.2.56.E
Vide quoniam mandata tua dilexi domine, in tua misericordia viuifica me.t.2.71.G
Lętabor ego super eloquia tua,sicut qui inuenit spolia multa. to.1.104.G
Psal.119.
Cum his qui oderũt pacem eram pacificus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cùm loquebar illis impugnabant me gratis. tomo.2.13.H

*Psal.*120.

Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum. to.2.78.H

*Psal.*121.

Hierusalem quæ ædificatur vt ciuitas. tomo.2.77.F

*Psal.*124.

Qui confidunt in domino sicut mons Sion. tomo.1.196.M

*Psal.*125.

Conuerte domine captiuitatem nostram sicut torrens in Austro. tomo.2.77.I &.276.F

Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. to.1.40.G

*Psal.*126.

Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis. to.1.50.A

Cùm dederit dilectis suis somnũ. to.2.118.B

*Psal.*128.

Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. to.2.6.K

Fiant sicut fœnum ædificiorum, quod priusquam euellatur exaruit. to.1.48.M

*Psal.*130.

Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. to.1.166.E & seq.

*Psal.*131.

Exurge domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. to.2.91.E

Pauperes eius saturabo panibus. to.1.138.K

*Psal.*136.

In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. to.1.198.B

Exinanite exinanite vsque ad fundamẽtum in ea. to.1.147.F

Beatus qui tenebit, & illidet paruulos suos ad petram. to.2.143.A

*Psal.*138.

Mirabilis facta est scientia tua ex me. &c. tomo.2.85.E

Et nox illuminatio mea in delitiis meis. tomo.1.93.K

Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. tomo.1.23.K

Mihi autem nimis honorati sunt amici tui deus. to.2.117.M

Dinumerabo eos, & super arenam multipli cabuntur. to.2.118.A

Nonne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam. tomo. 2.13.G.68.B

*Psal.*139.

Funes extenderunt in laqueum &c. tomo. 2.309.C

Labor labiorum suorũ operiet eos. t.2.9.K

In miseriis non subsistent. to.1.7.C &.76.C

*Psal.*140.

Pone domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis. to.1.42.G tomo.2.10.M

*Psal.*143.

Domine inclina cœlos tuos, & descende. tomo.1.179.E

Qui liberasti Dauid seruum tuum de gladio maligno. to.1.205.L

*Psal.*144.

Memoriam suauitatis tuæ eructabunt. tomo.2.60.H

*Psal.*145.

In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. to.2.132.B

*Psal.*146.

Humiliat autem peccatores vsque ad terrã. tomo.1.146.H &.192.M

Producit in montibus fœnum, & herbã seruituti hominum. to.1.172.H

Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. to.1.177.G

*Psal.*147.

Qui posuit fines tuos pacem. to.2.286.C

Velociter currit sermo eius. to.1.172.D

*Psal.*150.

Laudate eum in tympano & choro. tomo. 2.13.E.65.D.197.D

*Prouerbiorum.*1.

Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. to.1.21.D

Frustra iactatur rete ante oculos pennatorum. to.1.94.B

Ego quoque in interitu vestro ridebo. tomo.1.54.M

Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. tomo. 2.75.K.143.M

*Prouer.*2.

Si quæsieris illam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam. to.1.24.E

Qui lætantur cùm malefecerint, & exultãt in rebus pessimis. to.1.33.K

*Prouer.*3.

Honora dominum de tuis iustis laboribus. tomo. 2.214.K

Longitudo dierum in dextera eius, in sinistra verò eius diuitiæ & gloria. tomo. 2.14.L.147.D

Dominus erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris. to.1.189.B

Cum simplicibus sermocinatio eius. tomo. 2.9.M.143.K

*Prouer.*4.

Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque perfectum diem. tomo.2.60.B.217.D

Palpebræ tuæ præcedunt gressus tuos. tomo.2.11.E

*Prouer.*5.

Fili mi attẽde sapientiam meam, & prudẽtiæ meæ inclina aurẽ tuam, vt custodias cogitationes. to.2.10.L

Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli. &c. to.2.10.B

Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui, &c. to.2.14.C D.75.C

*Prouer.*6.

Fili mi si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, &c. tomo.2.8.D

Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui, &c. to.2.8.D

Homo apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, &c. to.2.13.K

*Prouer.*9.

Sapiẽtia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. to.1.101.F

Immolauit victimas, miscuit vinum, & proposuit mensam, misit ancillas suas, &c. Ibidem.

Si quis est paruulus, veniat ad me. tomo. 1.208.D

Noli arguere derisorem, ne oderit te. tomo.1.48.L

Aquæ furtiuæ dulciores sunt. to.1.138.L

*Prouer.*10.

Qui ambulat simpliciter, ambulat confidẽter. to.2.9.M

In multiloquio nõ deerit peccatũ. to.2.11.B

*Prouer.*11.

Manus in manu non erit innocens malus. tomo.1.145.C D

Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoq; inebriabitur. tomo.2.14.F G

Qui abscondit frumenta, maledicitur in populis. Ibidem.E

Qui stultus est, seruiet sapienti. to.1.121.L

*Prouer.*12.

Cogitationes iustorum, iudicia. to.1.114.I

Verte impios, & non erunt. to.2.122.C

*Prouer.*14.

Vbi plurimæ segetes, ibi manifesta fortitudo boum. to.2.202.I

In ore stulti virga superbiæ. to.1.143.D

Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius nõ miscebitur extraneus. tomo.1.33.E.to.2.260.H I

Corona sapientiũ, diuitiæ eorũ. to.1.28.M

In timore domini, fiducia fortitudinis. tomo.1.26.F

Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossiũ inuidia. to.1.31.E.to.2.9.I

*Prouer.*15.

Cor stultorum dissimile erit. to.2.12.A

Vir animosus parit rixas, & vir iracundus effundit peccata. to.1.30.I

Iter pigrorũ quasi sepes spinarũ. t.1.179.H

*Prouer.*16.

Abominatio dei est omnis arrogans. tomo. 2.14.C

Est via quę videtur homini recta, nouissima autem eius ducũt ad mortem. to.1.24.G

Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum. to.2.86.I

Melior est vir patiens viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore vrbiũ. to.2.9.B.86.K.126.I

*Prouer.*17.

Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum. tomo.1.26.C &.42.D &.to.2.11.A

*Prouer.*18.

Qui mollis & dissolutꝰ in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipantis. to.2.17.I

*Prouer.*19.

Doctrina dei per patientiam noscitur. to.2.9.A.94.F.126.I

Pigredo immittit soporem. to.2.11.C

Anima dissoluta esuriet. Ibidem.

Abscondit piger manum suã sub axilla sua, &c. to.1.130.C

*Prouer.*20.

Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate & non dabitur ei. tomo.2.11.D &.58.H

Pondus & pondus, mensura & mensura, vtrunque abominabile. to.2.59.H

Hæreditas ad quam festinatur in principio, in nouissimo bñdictiõe carebit. t.2.12.M

Lucerna dñi spiraculũ hominis, quę inuestigat oĩa secreta ventris. to.1.75.I.t.2.10.F

Liuor vulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribꝰ vẽtris. to.1.137.I.to.2.10.F

*Prouer.*21.

Vir qui errauerit à via doctrinæ, in cœtu gigantium commorabitur. to.1.100.H

Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. to.1.22.D

Hostiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex scelere. to.2.13.C.&.214.K

Vir obediẽs loquitur victorias. to.2.211.M

Equus præparatur in die belli, sed dominus salutem tribuit. to.1.186.A

*Prouer.*22.

Quis poterit habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendum. to.1.30.I

*Prouer.*23

Si sederis ad mensam potẽtis sapienter attende &c. to.2.295.M

Noli esse in conuiuiis potatorum, neque comedas cum eis qui carnes ad vescendum conferunt. to.1.84.A

Quia vacantes potibus & dantes symbolũ consumentur, & vestietur pannis dormitatio. to.1.84.A

Et eris quasi dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo. to.2.17.A

Verberauerunt me, sed non doluí: traxerũt me, & ego non sensi, &c. to.2.16.M

*Prouer.*24.

Septies in die cadit iustus, & resurgit. to.2.320.E

Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, vt postea edifices domum tuam. to.1.63.D.&.188.I

Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vrticæ. to.1.122.A

*Prouer.*25.

Gloria regum, cęlare verbum: & gloria dei est, inuestigare sermonem. to.2.60.M

Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus euomas illud. to.1.92.G & 118.L

Acetum in nitro, qui cantat carmina corde pessimo. to.2.69.E

Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. to.1.81.L

Sicut vrbs patens, & absque murorum ambitu: ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. to.2.11.A

*Prouer.*26. & 2.*Pe.*2.

Canis reuersus ad suũ vomitum, & sus lota in volutabro luti. to.2.16.E

*Prouer.*27.

Sicut probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurũ, ita probatur homo ore laudantis. to.1.130.B

*Prouer.*28.

Iustus quasi leo confidens absque terrore erit. to.1.187.C

Qui auertit aurem suam, ne audiat legem, ratio eius erit execrabilis. to.1.30.G

Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & dereliquerit ea, misericordiam consequetur. to.1.131.C

Beatus homo qui semper est pauidus: qui vero mentis est dure, corruet in malum. to.2.132.A

Qui festinat ditari, non erit innocens. to.2.12.L

*Prouer.*29.

Totum spiritum suum profert stultus. to.2.9.C

*Prouer.*30.

Oculum qui subsannat patrẽ, & qui despicit partum matris suæ, effodiant illum corui de torrentibus. to.1.106.H

Regẽ locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas. to.1.186.D

Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. to.1.32.E

Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartũ quod fœliciter incedit, &c. to.1.175.L

Qui fortiter premit vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem. tomo.1. 124.H.

*Prouer.*31.

Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt. to.1.91.D

Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. to.1.120.L

Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradidit. to.1.200.M

Fortitudo & decor indumentum eius. to.2. 142.K

Considerat semitas domus suæ, & panem ociosa non comedit. to.1.213.M

Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. to.2.32.D

*Ecclesiastes.*1.

Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. to.2.305.I

Generatio vadit, & generatio venit, terra autem in æternum stat. to.2. 147.C

Ad locum de quo exeunt flumina reuertũtur, vt iterum fluant. to.1.175.I

Eo quòd in multa sapientia multa sit indignatio: & qui apponit scientiam, apponit dolorem. to.2.72.E

Qui addit scientiam, addit & dolorem. tomo.1.3.E.108.C

*Ecclesiastes.*2.

Oculi sapientis in capite eius. to.1.98.L 117.E.to.2.57.D

Melius est comedere, & bibere: melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. to.1.16.H

*Ecclesiastes.*3.

Tempus mittendi lapides, & tempus colligendi. to.2.35.I

Tempus tacendi, & tempus loquendi. to.2. 10.M.72.L

Vnus est interitus hominum & iumentorũ, & æqua vtriusque conditio. to.2.36.K

*Ecclesiastes.*4.

Vę soli, quoniã si ceciderit, non est qui erigat eum. to.2.298.H

Funiculus triplex difficilè rumpitur. to.1. 199.C

*Ecclesiastes.*5.

Auarus nõ implebitur pecunia: & qui amat diuitias, non capiet fructum ex eis. to.2. 12.L

*Ecclesiastes.*6.

Omnis labor hominis in ore eius, sed anima eius &c. to.2.133.D

*Ecclesiastes.*7.

Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domũ conuiuij. to.1.16.H.& to.2.36.I K

Melior est patiens arrogante. to.2.9.A.

Ira in sinu stulti requiescit. to.1.30.H & to.2.309.B

Cuncta tentaui in sapientia, & dixi, sapiens efficiar & ipsa longiꝰ recessit à me. to.1. 191.E

*Ecclesiastes.*9.

Omni tempore sint vestimenta tua candida. to.1.56.E

Oleum de capite tuo non deficiat. to.1.56.E

Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare, quia nec opus &c. to.2. 105.E

*Ecclesiastes.*10.

Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locũ tuũ ne dimiseris. to.1.14.L

Vidi seruos in equis, & principes ambulãtes quasi seruos super terram. to.1.185.K

Væ tibi terra cuius rex puer est, & cuius principes manè comedunt. to.1.97.C

*Ecclesiastes.*11.

Da partes septẽ, necnon & octo, quia ignoras quid malo futurum sit super terram to.2.82.I.& to.1.210.M.& to.2.148.D

Si ceciderit lignũ ad austrũ, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. to.1.71.E

Qui ventum obseruat, non seminat: & qui considerat nubes, nunq̃ metit. to.1.157.K to.2.58.I.11.D

Lętare iuuenis in adolescẽtia tua. to.1.16.H 140.C

*Ecclesiastes.*12.

Florebit amigdalum, impinguabitur locusta, dissipabitur capparis. to.1.186.D

*Canticorum.*1.

Osculetur me osculo oris sui. to.1. 83.D.159.K.to.2.123.I

Meliora sunt vbera tuo vino. to.1. 179.E

Adolescentulæ dilexerunt te. to.1.113.A. 140.C

Posuerunt me custodẽ in vineis. to.2.108.G

Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. to.1.181.M.to.2.123.K

Nisi cognoueris te, ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregũ. to.1.96.D.179.M

Collum tuum sicut monilia. to.2.146.I

Donec rex in recubitu suo est, nardus mea dedit odorem suum. to.1.213.E

Oculi tui columbarum. to.2.138.B

Quæ est ista quæ ascendit dealbata. to.1. 110.F

*Canticorum.*2.

Sub vmbra illius quem desiderauerã, sedi. to.1.197.E.& 310.E

Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. to.2.81.A

Vulnerata charitate ego sum. to.2.80.M

Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. to.2.14.L

Ecce iste venit saliẽs in mõtibus. to.2.119.L

En ipse stat post parietem nostrũ. to.1.109.G

Respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos. to.2.78.F

Surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni: iam enim hyems transiit &c. to.2.83.L

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iam enim hyems transiit, imber abiit, & recessit. to.1.160.K
Tempus putationis aduenit. to.2.83.L
Canticorum.3.
In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea, quæsiui illum, & nō inueni. to.1.24.C.46.C.156.M. to.2.89.H.115.E
Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem. to.1.109.K
Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatib⁹. to.1.4.L
En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël. to.2.142.K
Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. to.1.116.L
Vniuscuiusq; ensis sup fœmur suū, ꝓpter timores nocturnos. to.1.17.G.to.2.17.A
Ferculum fecit sibi rex Salomon: de lignis Libani: columnas eius fecit argēteas &c. to.2.81.D
Propter filias Hierusalem. Ibidem. & seq.
Canticorum.4.
Quàm pulchra es amica mea, q̄ pulchra es, oculi tui columbarū, absq; eo quod intrinsecus latet. to.1.53.A
Dentes tui sicut greges detonsarum ascendentium de lauachro. to.1.202.F.
Sicut vitta coccinea labia tua spōsa, & eloquium tuum dulce. to.1.10.M
Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis suis: mille clypei pendent ex ea &c. to.2.81.L.82.D
Duo vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, quæ pascūtur in liliis donec aspiret dies &c. to.1.140.L
Mel & lac sub lingua tua. to.1.86.I
Surge Aquilo & veni Auster, perfla hortū meum & fluent aromata illius. to.1.52.M.162.F.to.2.56.G
Hortus conclusus soror mea sponsa. to.2.316.G
Canticorum.5.
Ego dormio & cor meū vigilat. to.1.28.C 137.I
Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius. to.2.89.F
Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. to.1.22.L.to.2.115.G
Dilectus meus candidus & rubicundus. tomo.2.40.L
Caput eius aurum optimum. to.1.206.L
Canticorum.6.
Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata. to.2.65.B C
Sicut cortex mali punici genæ tuæ, absque occultis tuis. to.2.83.D E
Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens. to.1.18.M.106.D E.110.F
Canticorum.7.
Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano. to.1.189.D 17.B.72.B
Manè surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus pariunt. to.1.75.F
Canticorum.8.
Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens. to.1.93.1 K
Pone me vt signaculum super cor tuum. tomo.1.169.E
Fortis est vt mors dilectio. to.2.103.I
Vinea fui pacifico, in ea quæ habet populos. to.2.145.A
Quæ habitas in hortis amica ausculta, fac me audire vocem tuam. to.2.79.D.14.G
Fuge dilecte mi, fuge. to.1.101.C
Sapientiæ.1.
SEntite de domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum. to.2.143.K
Sapientiæ.2.
Inuidia autem diaboli mors intrauit in orbem terrarum. to.2.9.H
Sapientiæ.3.
Deus tentauit illos, & inuenit eos dignos se. to.1.139.D
Fulgebunt iusti, & tanq̄ scintillæ in arundineto discurrent. to.1.197.H
Sapientiæ.5.
Errauimus à via veritatis, & lumen iustitiæ non luxit nobis, & sol non est ortus nobis. to.1.206.H
Et pugnabit cum illo orbis terrarum cōtra insensatos. to.1.32.H.to.2.126.E
Sapientiæ.6.
In viis ostendit se illis hilariter, & omni ꝓuidentia occurrit illis. to.1.150.H
Sapientiæ.7.
Mihi autem dedit deus dicere ex sententia. to.1.136.M
Sapientiæ.16.
Paratum panem de cœlo præstitisti illis sine labore, omne delectamētum in se habentem. to.1.33.D
Sapientiæ.17.
Cùm sit timida nequitia, dat testimonium condemnationi. to.1.161.A
Ecclesiastici.2
FIli accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia, & in timore, & præpara animā tuā ad tētationem. to.1.20.F
Væ peccatori terram ingredienti duabus viis. to.1.3.F.to.2.282.G
Væ his qui perdiderunt sustinentiam. to.1.41.B.to.2.308.D
Ecclesiastici.4
Est confusio adducens peccatum, & est cōfusio adducēs gloriā. to.1.19.L.t.2.70.I
Ecclesiastici.5
Altissimus enim est patiens redditor. to.2.105.D
Ecclesiastici.6
Inijce pedes tuos in compedes eius, & in torques illius collum tuum. to.2.146.I
Ecclesiastici.7
Ne iteres verbum in oratione tua. to.1.63.F.to.2.16.F
Ecclesiastici.9
Ignorat homo an odio vel amore dign⁹ sit. to.2.315.A
Ecclesiastici.10
Initium omnis peccati superbia. to.2.86.K
Ecclesiastici.11
Fili ne in multis sint actus tui. to.2.2.H
In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum. to.2.90.H
Ecclesiastici.12.
Verba sapientiū quasi stimuli, & sicut claui in altum defixi. to.1.143.D
Ecclesiastici.18.
Adde verbum super datum bonū, & vtraq; cum homine iustificato. to.1.127.G
Ecclesiastici.19.
Qui modica spernit, paulatim decidit. to.1.62.M.to.2.17.D
Ecclesiastici.20.
Homo sapiens tacebit vsque ad tempus. tomo.2.149.G
Ecclesiastici.21.
Peccasti, non adicias iterum. to.1.20.C
Ecclesiastici.22.
De stercore boum lapidatus est piger. to.1.86.C
Ecclesiastici.28.
Ori tuo fac ostium & vectem, & in verbis tuis iugum & stateram. to.2.142.A
Ecclesiastici.29.
Transi hospes, & orna mensam. to.1.193.H
Ecclesiastici.34.
Qui immolat sacrificium de substātia pauperis, quasi qui victimat filiū in conspectu patris sui. to.2.13.D.& 214.K
Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodest lauatio eius? tomo.2.16.F.142.F.230.C
Ecclesiastici.42.
Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier. to.1.70.G
Esaiæ.1.
COgnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui. to.1.2.H.& 212.K
Lauamini, mundi estote, to.2.16.F
Quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudicium, &c. to.1.56.G
Esaiæ.2.
Et erit in nouissimis dieb⁹ præparat⁹ mons domus domini in vertice montium. to.1.196.M.to.2.77.E
Ingredere in petram, absconde fossa humo à facie timoris domini, & à gloria maiestatis eius. to.1.186.M
Quiescite ab homine, cuius spiritus est in naribus eius. Ibidem.H
Qui excelsus reputatus est ipse. Ibidem.
Esaiæ.3.
Peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. to.2.16.K
Stat ad iudicandum dominus, stat ad iudicandos populos. to.2.68.D
Et erit pro suaui odore fœtor, pro zona funiculus. to.2.142.I
Esaiæ.4.
Qui cœlum metitur palmo, & terram pugillo concludit. to.2.85.D
Esaiæ.5.
Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, &c. to.2.12.L
Propterea captiuus ductus est populus me⁹, quia non habebat scientiam. to.1.8.I
Nobiles eius interierūt fame, & multitudo eius siti exaruit. to.1.2.M
Dilatauit infernus animā suam, & aperuit os suum absque vllo termino. to.1.155.D
Et deserta in vbertatem versa aduenæ comedent. to.2.58.K
Væ qui trahitis iniquitatē in funiculis vanitatis. to.1.199.C
Væ qui potentes estis ad bibendum vinum & fortes ad miscendam ebrietatem. tomo.2.290.M
Esaiæ.6.
Anno quo mortuus est rex Osias, vidi dominum sedētem super solium excelsum, &c. to.2.80.A
Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth. to.1.174.B.to.2.83.C
Væ mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum. to.2.31.G
Et volauit ad me vnus de Seraphin, & in manu eius calculus quem forcipe tulerat. &c. to.2.125.F
Esaiæ.7.
Nisi credideritis non intelligetis. to.1.9.M
Propter hoc dabit dominus ipse vobis signum, Ecce virgo concipiet, &c. to.2.146.F
Cum sagittis & arcu egrediuntur illuc. tomo.1.116.H I
Esaiæ.9.
Iugum enim oneris eius, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, &c. to.1.181.D
Populus qui ambulabat in tenebris. to.1.145.E
Vestimentum mixtum sanguine erit in cōbustionem. to.1.56.E
Verbum misit dominus in Iacob, & cecidit in Israël. to.1.9.E
Lateres ceciderunt, sed quadris ædificabimus. to.2.92.F.141.I
Esaiæ.10.
Cōputrescet iugum à facie olei. to.2.116.L
Esaiæ.11.
Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, &c. to.1.3.G.to.2.89.A
Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit. to.2.82.K
Vitulus & leo simul morabuntur. Ibidem.
Et puer paruul⁹ minabit eos. Ibid.I & seq.
Delectabitur infans ab vbere super foramina aspidis, & in cauerna reguli, &c. to.1.102.C D
Et desolabit dominus linguam maris Aegyptij. to.1.199.D
Esaiæ.13.
Super montem caliginosum leuate signum. to.1.197.K
Esaiæ.14.
In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in mōte testamenti &c. to.2.182.H
Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis altissimo. to.2.5.E
Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. to.2.56.G
Esaiæ.18.
Væ terræ, cymbalo alarum quæ est trans flumina Aethiopiæ quæ mittit in mare legatos, &c. to.1.76.K
Esaiæ.19.
Clamabūt ad dominum à facie tribulantis, & mittes eis saluatorem, & propugnatorem. to.2.146.B
Esaiæ.21.
Custos quid de nocte, custos quid de nocte, &c. to.1.34.E
Qui habitabis in terra Austri, cum panibus occurrite fugienti. to.1.138.K
Esaiæ.23.
Erubesce Sidon, ait mare. to.2.15.M
Esaiæ.26.
Ponetur in ea murus & antemurale. to.1.121.M.to.2.79.D
Anima mea desiderauit te in nocte. to.1.137.K
Omnia opera nostra operatus est nobis. tomo.2.60.L
Mortui non viuent, gigantes non resurgent to.1.100.G
Intra in cubicula tua, & claude ostia tua. to.1.20.L
Dabo illis solatiū verum, pacem super pacem. to.2.152.A
Esaiæ.27.
Super Leuiathan serpentem vectem. to.1.18.H
Esaiæ.28.
Percusserunt fœdus cum morte & inferno. to.2.320.F
Et tantummodo sola vexatio intellectū dat auditui. to.1.39.K.& 68.K.& to.2.137.C
Vt faciat opus suum, alienum est opus eius, &c. to.2.84.C
Esaiæ.30.
Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum post tergum mouentis. to.2.15.I.125.L
Et frenū erroris quod erat in maxillis populorum, canticum erit vobis, &c. to.2.87.M
Esaiæ.31.
Viuit dominꝰ, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Hierusalem. to.2.93.M
Esaiæ.32.
Cultus iustitiæ silentium. to.2.11.B
Beati qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bouis & asini. to.1.126.D E.212.L
Esaiæ.33.
Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. to.1.55.M
Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum. &c. to.1.138.I
Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius, &c. to.1.190.H I
Locus fluuiorum riui latissimi, & patentes. to.1.107.I
Esaiæ.34.
Erit cubile draconum, & pascua struthionum. to.1.40.C
Inebriatus est in cœlo gladius meus. to.1.196.H
Oriuntur in domibus eius spinæ & vrticæ, & palinurus in munitionibus eius. to.1.197.K
Ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem. to.1.203.B
Ibi habuit foueam hericius. to.1.203.B to.2.9.L
Esaiæ.35.
Orietur in ea viror calami & iunci. to.2.38.C
In cubilibus in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci. to.1.172.I
Esaiæ.37.
Ponam circulum in naribus tuis. to.1.199.F
Et hoc quod saluatū fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est mittet radicē deorsum, & faciet fructū sursum. to.1.50.B
Mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. to.1.174.M
Esaiæ.40.
Et erunt praua in directa, & aspera &c. tomo.2.111.B
Omnis caro fœnum, & omnis gloria ei⁹ sicut flos fœni. to.1.99.A
Verè fœnum est populus. to.2.105.F
Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion. to.2.4.D.72.M. 154.M
Cœlum metitur palmo, & omnem terram pugillo concludit. to.1.6.H
Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem suam: assumēt pennas vt aquilę, &c. to.1.39.A. to.1.116.C.to.2.142.I K
Esaiæ.41.
Ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarū. to.2.111.H
Esaiæ.42.
Calamum cassatum non confringet, & linum fumigans non extinguet. to.1.197.H
Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar. to.1.54.E.65.K
Esaiæ.43.
Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te. to.2.193.H
Glorificabunt me bestiæ agri, dracones & struthiones. to.1.183.D
Ego sum qui deleo iniquitates tuas, & memor non ero. to.2.141.D
Reduc me in memoriam, vt iudicemur simul. to.2.127.I
Esaiæ.44.
Germinabūt inter herbas, sicut salices iuxta præterfluentes aquas. to.1.198.A
Esaiæ.45.
Ego dominus, & non est alter, formans lumen, & creans tenebras: faciens pacem, & creans mala. to.1.12.K
Esaiæ.46.
Redite præuaricatores ad cor. to.1.154.K
Esaiæ.47.
Descende, sede in puluere virgo filia Babylonis, sede in terra, &c. to.1.33.G.& 80.H
Denuda turpitudinem, & discooperi humerum, reuela crura, &c. to.1.33.I
Esaiæ.48.
Non est pax impiis, dicit dñs. to.2.137.E
Esaiæ.49.
Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. to.1.192.D
Esaiæ.50.
Dominꝰ dedit mihi linguam eruditam. tomo.2.142.A
Esaiæ.51.
Posuisti profundum maris viam, vt transirent liberati. to.1.170.D
Qui dixerunt animæ tuę, incuruare vt trāseamus. to.2.121.K L
Esaiæ.52.
Mundamini qui fertis vasa domini. to.2.4.B.94.B
Esaiæ.53.
Sicut agnus coram tondente se obmutescet to.1.14.B
Esaiæ.54.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad dexteram enim & ad leuam dilataberis, & semen tuum gentes hæreditabit. to.1.146.K
Ecce ego sternam per ordinẽ lapides tuos, & fundabo te in saphiris, & ponã iaspidem propugnacula tua. to.1.106.M. to.2.86.F

Esaiæ.55.

Omnes sitientes venite ad aquas,& qui non habetis argentum properate. tomo.1. 31.K
Quare appenditis argentum, & non in panibus. to.1.138.K
Quærite dominum dum inueniri potest,invocate eum dum propé est. tomo.1. 103.L
Quomodo descendit imber & nix de cœlo, &c. to.2.147.G
Pro saliunca ascendet abies, & pro vrtica crescet myrtus. to.1.105.B

Esaiæ.56.

Qui custodierint sabbata mea, & legerint quæ volui, & fœdus meum tenuerint, &c. to.2.15.L
Speculatores eius cæci. to.1.147.E
Canes muti nõ valentes latrare. to.2.271.L

Esaiæ.57.

Iustus perit & nemo est qui recogitet. to.1. 29.M

Esaiæ.58.

Clama ne cesses, sicut tuba exalta vocem tuam. to.2.155.D
Quare ieiunauimus & non aspexisti. to.2. 150.D
Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impié. to.2.12.E
Sustollam te super altitudines terræ. to.1. 190.D

Esaiæ.59.

Oua aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerũt:qui comedet de ouis eorum,morietur.&c. to.1.87.B C

Esaiæ.60.

Qui sunt hi qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas. to.1.109.E 125.A. to.2.87.G. 100.E. & 304.C D.& 310.D

Esaiæ.61.

Qui dicunt animæ tuæ incuruare vt transeamus. to.2.307.D

Esaiæ.63.

Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum. to.2.77.M

Esaiæ.64.

Cecidim⁹ quasi folium vniuersi, & iniquitates nostrę quasi ventus abstulerũt nos. to.1.69.M

Esaiæ.65.

Puer centum annorum morietur,& peccator centum annorum maledictus erit.tomo.1.98.K

Esaiæ.66.

Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. to.2.85.D. 146.H.147.H
Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & tremẽtem sermones meos. to.1.30.I
Ecce dominus in igne veniet, & quasi turbo quadriga eius. to.1.164.C
Et erit mensis ex mẽse, & sabbatum ex sabbato,& venit omnis caro,&c. tomo.2. 62.D
Vermis eorum non morietur,& ignis eorũ non extinguetur. Ibidem.E

Hieremiæ.1.

Ecce enim cõstitui te hodie, super gẽtes,& super regna,vt euellas & destruas,&c. to.2.17.G
Ollam succensam ego video,& faciẽ eius à facie Aquilonis. to.1.105.B 204.D.to.2.56.K

Hiere.2.

Sancti Israël domino,primitiæ frugũ eius. to.2.72.I
Et tenentes legem nescierunt me. tomo.2. 2.D
Filij quoque Mempheos, & Taphneos cõstuprauerunt te vsque ad verticem.to.1. 147.G
Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui. to.1.96.F
Omnes qui quærunt eam non deficient, in menstruis eius inuenient eam. tomo.2. 92.I

Hiere.3.

Si dimiserit vir vxorem suam, & illa recedens duxerit virum alium,&c. to.2. 15.I
Frons mulieris meretricis facta est tibi,noluisti erubescere. to.2.135.L
Nunquid vidisti quæ fecerit aduersatrix Israël, abiit sibimetipsa super omnem montem excelsum,&c. to.2.75.I

Hiere.4.

Ventrem meum,ventrem meum doleo. tomo.2.70.A

Hiere.5.

Percussisti eos,& non doluerunt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. to.1.7.C.105.E
Posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit. to.1. 52.F
Dabo vobis pluuiam temporaneam & serotinam. to.1.117.C

Hiere.6.

Laboraui sustinens. to.2.77.H

Hiere.8.

Attendi & auscultaui, nemo quod bonum est loquitur,&c. to.2.124.A
Dan auditus est fremit⁹ curruum & equorum. to.2.267.C
Immittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio. to.1.206.D

Hiere.9.

Docuerunt linguam suam loqui mendacium, vt iniquè agerent laborauerunt. to.2.9.K
Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. tomo.1.125.A to.2.144.E

Hiere.11.

Oliuam vberem,pulchram,fructificã, speciosam. to.2.94.H
Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium. to.1.13.K & 71.E

Hiere.12.

Congrega eos quasi gregem ad victimam. to.1.160.K

Hiere.14.

Onagri steterunt in rupibus, traxerunt vẽtos quasi dracones,defecerunt oculi eorum quia non erat herba. tomo.1.123.L 172.H

Hiere.15.

Si steterint Moyses & Samuel coram me, non est anima mea,&c. to.1.53.I
A facie manus tuæ solus sedebam, quoniã comminatione repleisti me. tomo.1. 22.C D
Si separaueris pretiosum à vili, quasi os meum eris. to.1.107.G.201.A

Hiere.17.

Maledictus homo qui spem suam ponit in homine. to.1.19.E
Ne inferatis onera per portas vestras die sabbati. to.2.240.D

Hiere.20.

Non recordabor eius, neque loquar vltra in nomine illius. to.1.135.I
Maledictus vir qui dixit patri meo, natus est tibi masculus. to.1.17.A C

Hiere.25.

Deserta facta est terra à facie irę columbę, à facie furoris domini. tomo.1. 192.G H

Hiere.31.

Postquam cõuertisti me, egi pœnitentiam: & postquã ostendisti mihi,percussi fœmur meum. to.1.143.L M
Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines. to.1.189.D
Aedificabitur ciuitas domino à turre Ananehel,vsque ad portam anguli,&c. to.1. 146.I

Hiere.38.

Extraxerunt Hieremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu. to.1.146.B

Hiere.41.

Venerunt octoginta viri de Sichem, & de Sylo,& de Samaria, rasi barba, & scissis vestibus,&c. to.1.4.G
Decem autẽ viri reperti sunt inter eos qui dixerunt ad Ismaël, noli occidere nos, &c. Ibidem.H

Hiere.48.

Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine. to.2.14.F

Hiere.50.

Quomodo confractus est & cõtritus malleus vniuersæ terræ. to.2.206.E

Hiere.51.

Calix aureus Babylon. to.1.206.M
Curauimus Babylonem & non est sanata. to.2.10.I

Threnorum.1.

Plorans plorauit in nocte, & lachrymę eius in maxillis eius. to.1.176.L
Facti sunt hostes eius in capite.tomo.1. 4.F
Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius. to.1.28.E
Omnis populus eius gemens & quærẽs panem,dederunt preciosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. tomo.1. 138.M

Vide 91. C.

Vide domine & considera quia facta sum vilis. tomo.1.138.M.
Foris interficit gladius,& domi mors similis est. to.1.16.C.

Thren.2.

Factus est dominus velut inimicus: præcipitauit Israël, præcipitauit omnia mœnia eius. to.1.67.I.
Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta, nec aperuerunt iniquitatem tuam, &c. to.2.4.H.

Threno.3.

Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius. to.1.204.M.
Circumædificauit aduersum me, vt non egrediar, aggrauauit cõpedem meum. to.2.75.E.
Inebriauit me absynthio. tomo.2.39.B. & 120.G H.
Scrutemur vias nostras,& quęramus,& reuertamur ad dominum. Leuemus corda nostra,&c. to.1.103.E.
Leuemus corda nostra cũ manibus ad deũ. to.2.150.M.& 240.A.
Diuisiones aquarum deduxit oculus meus. to.2.16.B.143.I.
Opposuisti nubem ne transeat oratio. tomo.1.167.E.
Oculus meus deprędatus est animã meam. to.1.125.B.
Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me. to.1.155.B.
Reddes eis vicem domine iuxta opera manuum suarum. to.1.202.K
Dabis eis scutum cordis, laborem tuum. Ibidem. & to.2.113.C.

Threno.4.

Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus. tomo.1.107.A.& 163.A.206.M.& to.2.6.A.108.H.
Sed & lamiæ nudauerunt mammam,lactauerunt catulos suos. to.1.114.B.
Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. to.1.2.M.
Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, saphiro pulchriores,&c. tomo.1.196.A.
Velociores sunt persecutores nostri aquilis cœli. to.1.190.A.

Baruch.1.

Ex ore suo loquebatur quasi legens. tomo.1.3.M.

Ezechielis.1.

Et similitudo manus hominis subtus pennas eorum erat. tomo.1. 36.L.
Iunctæque erant pennæ eorum vnius ad alterum. to.1.174.C.
Non reuertebantur cùm incederent. tomo.1.63.I.
Cùm fieret vox supra firmamentum quod erat supra caput eorum, stabant,& submittebant alas suas. to.1.209.K.
In circuitu & intus plena erant oculis. tomo.2.292.K.

Ezechiel.3.

Et audiui post me vocem commotionis magnæ, benedicta gloria domini de loco sancto suo: & vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram. tomo.1.141.B.
Linguam tuam adhærescere faciam palato tuo,& eris mutus,nec quasi vir obiurgans,&c. to.2.107.G.

Ezechiel.4.

Fili hominis sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem. tomo.1.149.L. & to.2.7.A.& sequen.

Ezechiel.5.

Tu fili hominis sume tibi gladium acutum radentem pilos, & assumes eum, & duces super caput tuum & barbam. tomo.1.9.D.

Ezechiel.6.

Contriui cor eorum fornicans & recedens à me. to.1.146.G.

Ezechiel.8.

Emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me spiritus,&c. to.1.184.A B.
Fili hominis fode parietem, & cùm fodissem parietem apparuit ostium vnũ, &c, to.1.149.1.186.L. & to.2.6.K.
Et vniuersa idola domus Israël depicta erant in pariete. to.2.6.L.

Ezechie.9.

Ecce sex viri veniebant de via portæ superioris quæ respicit ad Aquilonem, &c. to.1.132.C.

Ezechiel.13.

Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die domini. tomo.2.4.G.& 105.I.155.C.
Ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum. to.1.103.D.
Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus,& faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis. tomo.1.103.C. & to.2.6.F.
Mortificabant animas quæ non moriuntur. to.2.116.M.

Ezechiel.16.

In die ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus. to.1.193.K.
Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te dicit dominus,&c. to.2. 18.K.
Habens fiduciam in pulchritudine tua,fornicata es in nomine tuo. to.2.217.M.

Ezechie.17.

Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate,&c. to.1.190.A.

Ezechiel.18.& Hiere.31.

Omnis homo qui comederit vuam acerbam, obstupescent dentes eius. tomo.1. 69.A.

Ezechiel.18.

Peccator in quacunque die conuersus ingemuerit, saluus erit, &c. tomo.2. 209.B.
Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. to.2.267.E.

Ezechie.20.

Ego dedi eis præcepta non bona. tomo.1. 167.L.

Ezechiel.22.

Versa est mihi domus Israël in scoriam,omnes isti mihi facti sunt æs, & stannum,&c. to.2.10.I.

Ezechiel.23.

Fornicatæ sunt in Aegypto in adolescentia sua,ibi subacta sunt vbera earum,&c. to.2.15.H.

Ezechiel.24.

Sanguis eius in medio eius est, super limpidissimam petram effudit illum, &c. to.1.88.H.
Multo labore sudatum est,& non exiuit de ea nimia rubigo,&c. to.2.10.K.
Oues meæ his quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur,&c. tomo.1. 133.H.

Ezechiel.28.

Tu signaculum similitudinis dei, plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis paradisi dei fuisti. tomo.1.196.E.& to.2.124.K.
Omnis lapis preciosus operimentum tuum, Sardius & Topazius,& Iaspis,& Chrysolitus, &c. tomo.1.196.E. & tomo.2. 124.K.
Tu Cherub extentus, & protegens in monte sancto dei in medio lapidum ignitorum,&c. to.1.196.G.

Ezechiel.31.

Cędri non fuerunt altiores,illo in paradiso dei. to.1.196.D E.

Ezechiel.32.

Quò pulchrior es descende, & dormi cum incircuncisis. tomo.1.139.M.& tom.2. 18.K.217.M.
Ibi Assur,& omnis multitudo eius, & in circuitu eius sepulchra illius. tomo.1. 60.C.
In circuitu illius sepulchra eius, omnes interfecti & qui ceciderunt gladio. tomo.1.91.G.
Descenderunt in infernum cum armis suis. to.1.59.I.

Ezechiel.33.

Quia quacunque die iustus peccauerit,omnes iustitiæ eius in obliuione erunt coram me. to.2.125.H.

Ezechiel.34.

Quod fractum est non alligastis, & quod abiectum fuerat non reduxistis. tomo.2.5.I.
Pone ollam, pone inquam, & mitte in ea aquam,&c. to.2.88.A.
Cùm ipsi limpidissimam aquam biberetis, reliquam pedib⁹ vestris turbabatis,&c. tomo.2.2.E.

Ezechiel.36.

Tollam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum. to.1.63.B.

Ezechiel.40.

Et in manu viri calamus sex cubitorum, & palmo. to.1.179.K.
Portæ ciuitatis in monte constitutæ vestibulum duobus cubitis mensuratur. tomo.2.130.K.

Ezechiel.43.

Ostende domui Israël templum,&c. to.1. 140.M.

Ezechiel.44.

Sacerdotes caput suum non radant, neque comam nutriant, &c. tomo.2.6.D. & 155.M.193.I.

Ezechiel.47.

Mensus est cubitos mille, & transduxit me per

Universidad de Deusto
Biblioteca

per aquam vsque ad talos,&c. tomo.1. 132.K.

Danielis.4.

NOnne hæc est Babylon quam ego ædificaui. to.1.25.D.

Daniel.7.

Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum de medio eorum, &c. to.1.194.E.

Thronus eius flamma ignis, rotæ eius ignis accensus. to.2.60.E.

Milia milium ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei. tom.2. 125.F.

Danie.8.

Deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas, &c. to.1.194.C

Consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones: & roborabitur fortitudo eius. Ibidem.

Et dolus in manu eius dirigetur. tomo.1. 152.B.& 204.I.L.

Danie.10.

Ego Daniel elangui, & ægrotaui per dies. to.1.22.L. & to.2.33.C.65.M.

Audiui vocem verborũ eius, & audiens iacebam cõsternatus super faciem meã, &c. to.1.132.G.

Ego veni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus, &c. to.1.99.H.

Oseæ.2.

ECce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eã maceria, & semitas suas non inueniet, &c. tom.1.204.K.& tomo.2.128.B.

Vadam & reuertar ad virum meum priorẽ, quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc. Ibidem.C.

Dedi eis frumentum, vinum, & oleum, & argentum multiplicaui eis & aurum quo fecerunt Baal. to.2.14.B.

Oseæ.4.

Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. to.1.77.D.& to.2.74.C.217.G.

Peccata populi mei comedent. to.2.107.M

Et erit sicut populus, sic sacerdos. tomo.2. 6.A.& 108.H.

Oseæ.5.

Dabo tibi regem in furore meo. tomo.1. 148.E.

Victimas in profundum deferebant. tomo.2.59.C.

Et respondebit arrogantia Israël in faciem eius. to.1.151.G H.

Oseæ.7.

Factus est Ephraim panis subcinericius, qui non reuersatur. to.1.67.B.& 192.L.

Comederunt alieni robur eius, & ipse ignorauit. to.1.205.A.

Oseæ.8.

Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & ego ignoraui. to.2.2.C.

Culmus stans, non est ei germen, & non faciet farinam. to.1.49.B.

Oseæ.10.

Ephraïm vitula dõcta diligere triturare. to.1.120.H.& to.2.70.H.

Oseæ.13.

Dabo tibi regem in furore meo. tomo.1. 148.E. & to.2.294.E.

Ero mors tua ô mors: ero morsus tuus inferne. to.1.72.B.& to.2.113.E.

Oseæ.14.

Omnem auferiniquitatẽ, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum. to.2.260.M.& sequen.

Iohelis.1.

REsiduum erucæ comedit locusta, residuum locustæ comedit brucus, residuum bruci comedit rubigo. to.1.204.B.

Expergiscimini ebrij & flete. Ibidem.C.

Posuit vineam meam in desertum, decorticauit ficum meam, nudans expoliauit eum, &c. to.1.50.E.

Sanctificate ieiunium. to.2.12.E.107.D

Computruerunt iumenta in stercore suo. to.1.140.I. & to.2.103.E.121.H.142.I.

Amos.1.

DIssecuerunt prægnãtes Galaad, ad dilatandum terminum. tomo.2. 14.A.

Amos.2.

Ecce ego stridebo super vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno. to.1.192.E.

Amos.4.

Et sacrificate de fermento laudem. to.2. 113.H.

Plui super ciuitatem vnam, & super alterã non plui, &c. to.2.71.B

Amos.5.

Et constituite in porta iudicium. to.1.127.K

Amos.7.

Vocauit dominus iudicium ad ignem, & deuorabit abyssum multam, & comedet partem domus domini. to.1.198.G

Non sum propheta neque filius prophetæ, sed armentarius puer ego sum vellicans sycomoros. to.1.11.D.

Amos.8.

Mittam famem in terram, nõ famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum domini. to.2.69.L

Amos.9.

Si cælauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti & mordebit eos. to.2.151.E.

Ionæ.1.

SVrrexit Ionas, vt fugeret in Tharsis à facie domini, &c. & facta est tempestas magna in mari. to.1.34.B.

Micheæ.1.

DIlata caluitium tuum sicut aquila. to.2.88.C.

Micheæ.3.

Prophetæ tui qui seducũt populũ meũ, &c. to.2.256.L.

Micheæ.4.

Et venies vsque ad Babylonem: ibi liberaberis. to.2.71.A.

Naum.1.

NOn consurget duplex tribulatio, vbi translatio. lxx. habet sic: Nõ vindicabit deus bis in idipsum, in tribulatione. to.1.105.E

Sicut spinæ inuicem se complectuntur, sic conuiuium eorum pariter potantium. to.1.203.D.

Naum.2.

Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum. to.2.88.C

Abacuch.1.

ET cibus eius electus. tomo.1.193.G.& 198.F.

Abacuch.2.

Super custodiam meam stabo. to.1.131.F.

Iustus autem in fide sua viuet. to.2.48.F.

Dilatauit quasi infernus animam suam. tomo.1.155.D

Væ ei qui multiplicat non sua, vsquequo aggrauat contra se densum lutum. to.1. 207.A. & to.2.12.I.

Abacuch.3.

Deus à Libano veniet, & sanctus de monte vmbroso & condenso. to.1.196.M.

Pedes eius steterunt, & mota est terra. tomo.1.211.I.

Dedit abyssus vocem suam, ab altitudine phantasiæ suæ. to.1.54.H.

Eleuatus est sol, & luna stetit in ordine suo. to.1.100.A. & to.2.119.K.

In lumine iacula tua ibunt, in splendore fulguris armorum tuorum. to.1.175.G. & to.2.60.I.

Præcidisti in alienatione capita potentium, mouebuntur in ea gentes, &c. Nostra autem trãslatio habet, maledixisti sceptris bellatorum eius, &c. to.2.72.B

Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum. to.1.207.A.

Misisti in mare equos tuos, turbantes aquas multas. to.1.186.A.

Et introiuit tremor in ossa mea, & subtus me turbata est virtus mea. to.1.131.F G.

Super excelsa statue me, vt vincam in claritate ipsius. to.2.263.E.

Sophoniæ.

DIsperierunt omnes inuoluti argento. to.1.104.F.

Ecce dies domini venit magnus & horribilis, dies illa dies iræ, dies tenebrarum & caliginis, &c. to.2.11.M.

Pastores tui lupi vespere, non relinquentes in mane. to.2.256.L.

Aggei.1.

POnite corda vestra super vias vestras: seminastis multum, & intulistis parum, &c. to.2.70.B

Qui merces congregauit, misit eas in saccum pertusum. to.2.13.D.59.I.

Zachariæ.1.

ET dixit ad me angelus qui loquebatur in me, &c. to.1.164.I.

Conuertimini ad me, & conuertar ad vos, tomo.2.151.C.

Zacha.2.

Ecce angelus qui loquebatur ad me, egrediebatur in occursum eius, &c. tomo.2. 125.G.

Zacha.3.

Et ostendit mihi Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo domini, & satan sedebat à dextris eius, &c. tom.1. 121.F G.

Super lapidem vnum septem oculi sunt. tomo.1.174.G.

Zacha.5.

Quid tu vides Zacharia? Et dixi, Ego video volumen volans, &c. to.1.86.M.

Leua oculos & vide, quid est hoc quod egreditur, & dixi, quidnam est, &c. tomo.1.84.C D.

Zacha.6.

Oriens est nomen eius. to.1.121.H

Zacha.7.

Cùm ieiunaretis & plangeretis in quinto & in septimo mense per hos septuaginta annos, nunquid ieiunium ieiunastis mihi? to.2.12.E.107.D.

Cùm comeditis & bibitis, nunquid non vobis, & vobismetipsis bibitis? tom.2. 107.D.

Zacha.9.

Deuorabunt & subiicient lapidibus fundæ. to.2.206.D.

Zacha.12.

Et erit qui offenderit ex eis in illa die, quasi Dauid: & domus Dauid, quasi dei, &c. to.2.92.H.

Zacha.13.

In illa die erit fons patens domus Dauid habitantibus in Hierusalem, &c. tom.2. 92.H.& 149.K L.195.H.

Zacha.14.

Pedes eius steterunt, & commota est terra. to.2.71.E.

Malachiæ.3.

ECce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. to.2.100.L.

1.Machabæorum.6.

ELeazar elephantem strauit, sub quo cadente occubuit. to.1.114.H

Matthæi.1.

IOsias autem genuit Iechoniam, &c. tomo.1.165.L.

Et non cognouit eam donec peperit filium suum primogenitum. to.1.50.M.

Matth.3.

Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. to.2.323.C.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. to.1.98.F.

Vox clamantis in deserto, parate viam domini. to.1.111.H.

Locustas & mel syluestre edebat. tomo.1. 186.C.

Potens est enim deus de lapidibus istis, &c. to.1.106.L.173.B.

Et vidit spiritum dei descendentem. to.2. 120.H I.

Matth.3.& 17.

Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. to.2.66.B.

Matth.4.

Tunc ductus est Iesus in desertum. tomo.1. 13.M.

Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. to.1.8.E, 141.I K.

Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit, &c. tomo.2. 294.K.

Assumpsit eum in montem excelsum seorsum. to.1.13.M.

Et ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei. to.2.66.E.

Matth.5.

Videns Iesus turbas ascendit in montem & sedens docebat eos. to.2.74.I.

Aperiens os suum dixit, &c. to.1.17.F.

Beati pauperes spiritu. to.1.153.I.

Beati qui lugent. to.2.139.L.

Beati mundo corde. to.2.141.D.

Beati pacifici, quoniam filij dei &c. to.2. 13.K.& 204.C

Vos estis sal terræ. to.2.108.A.I.

Neque accendunt lucernam & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum. tomo.1.181.K.114.L.

Sic luceat lux vestra coram hominibus: vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. tom.1. 114.L. & to.2.17.M.

Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. tomo.1.112.D.

Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui dixerit fratri suo racha, reus erit cõcilio: qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis. to.1.125.I.

Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, &c. tomo.2.65.E. & 194.K.

Scriptum est, non adulterabis: ego autem dico vobis, omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, &c. tomo.1. 125.C.

Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus vos, &c. to.2.9.D.42.F.

Matth.6.

Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. to.1.50.G.& to.2.17.M

Receperunt mercedem suam. to.1.18.M.& 49.A. & to.2.17.M.

Nesciat sinistra quid faciat dextera tua. tomo.2.12.H.

Intra cubiculũ tuũ, & clauso ostio tuo, &c. to.1.132.B.

Fiat voluntas tua. to.1.88.G.& 162.I.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. to.1.140.F

Et dimitte nobis debita nostra sicut & nos, &c. to.1.63.H.

Et ne nos inducas in tentationem. to.1.78.D

Exterminant facies suas vt appareant hominibus ieiunantes. to.1.49.E.

Lucerna corporis tui est oculus tuus: si oculus tuus simplex fuerit, &c. tomo.1. 166.K.

Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit. to.1.77.I.166.K. & to.2.62.L.

Nemo potest duobus dominis seruire. tomo.2.28.E F.

Melior est anima quàm esca, & melius corpus quàm vestimentum. to.2.12.K.

Quærite primùm regnum dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. to.1.89.M.

Matth.6.

Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua to.2.310.I.

Matth.7. & Lucæ.6.

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo, &c. tomo.2.9.D.

Matth.7.

Hypocrita eiice primùm trabem de oculo tuo, &c. to.2.9. D

Omnis enim qui petit, accipit. tomo.2. 198.A.

Quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. to.1.35.M.61.E,& 114.I.& to.2.130.I.

Intrate per angustam portam. to.2.85.G

Angusta porta & arcta via est, &c. tomo.1. 162.D. & to.2.41.D.

Ex fructibus eorum cognoscetis eos. to.1. 91.A.183.F. & to.2.87.K.

Nõne in nomine tuo prophetauimus. tomo.1.118.I.& 200.C. & to.2.86.C.

Erat enim docens sicut potestatem habens, non sicut scribæ & pharisæi. to.1.136.E

Matth.8.

Sequar te quocunque ieris. to.2.78.E.

Vulpes foueas habent, & volucres cœlinidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. to.1.111.C

Permitte mihi prius ire, & sepelire patrem meum. to.1.40.K.

Si eicis nos hinc, mitte nos in porcos. to.1. 196.I. & to.2.32.M.

Matth.9.

Vade in domum tuam. to.1.22.E.

Vidit hominem sedentem in telonio. tomo.1.106.C.

Et cùm eiecta esset turba, intrauit, & tenuit manum eius, & surrexit puella. tomo.1.108.I.

Videte ne quis sciat: abeuntes autem diffamauerunt eum per totam terram illam. to.1.114.K.

Messis quidem multa, operarij autem pauci: rogate autem dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. to.1. 161.I. & to.2.145.A.279.I.

Matth.10.

Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. to.1.1.F.& to.2.9.K. & 120.H.180.B.

Cùm tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini. to.2.165.C

Non enim estis vos qui loquimini, sed spiritus, &c. to.2.138.I.

Nihil opertum est quod non reueletur, &c. to.2.186.B.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine. to.1.67.K. & to.2.60.M.& seq.

Quid putatis, quia pacem veni mittere in terram? non vtique, sed gladium. tomo.2.13.H.

Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. to.2. 111.G.M.

Matth.11.

Tu es qui venturus es, an alium expectamus? to.2.54.M

Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam. to.1.197.G.& to.2. 68.D.& 229.E

Regnum cœlorum vim patitur. tomo.2. 111.M.

Cõfiteor tibi pater cœli & terræ: quia abscondisti hęc à sapientib⁹, &c. to.2.294.G

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, &c. to.1. 22.K.120.I. & to.2.316.L.

Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. to.1.120.I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iugum enim meum suaue est,& onus meum leue. to.2.85.G.

Matth.12.

Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. to.2.101.A
Signum non dabitur,nisi signum Ionæ prophetæ. to.2.25.C.

Matth.13.

Venerunt volucres cœli & comederunt ea. to.1.151.K
Nata sine radicibus semina,orto sole aruerunt. to.1.206.H

Matth.13.& Mar.4.

Aliud cecidit in terram bonã,& dabat fructum ascendentem & excrescentem, &c. tomo.2.85.F.

Matth.13.

Qui seminatus est in spinis,hic est qui verbum dei audit. to.1.1.I.
Colligite primùm zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum. to.1.59.K
Simile est grano sinapis, quod acceptũ homo misit in hortum, & creuit,& factum est in arborem magnam,&c. to.1.111.D
Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. to.2.122.1.
Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare,& ex omni genere piscium congreganti. to.2.201.B
Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo,&c. to.2.69.B
Tunc dicam messoribus,Colligite zizania & ligate ea in fasciculos ad comburendum. to.2.40.K

Matth.14.

Misitque & decollauit Ioannem in carcere. to.1.12.E.
Date illis manducare. to.1.2.K

Matth.15.

Scis quia pharisæi audito verbo hoc scandalizati sunt. to.2.62.M
Sinite eos, cæci sunt, & duces cæcorum. to.2.321.E

Matth.16.

Absit à te domine, non erit tibi hoc. tomo.1.14.F
Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam,&c. to.2.180.H
Portæ inferi non præualebunt aduersus eã. to.2.147.F.
Qui vult venire post me, abneget semetipsum. to.2.70.C.
Quid prodest homini si totum mundum lucretur,animę verò suæ detrimentum faciat. to.2.12.M.

Matth.17.

Helias veniet, & ille restituet omnia. to.1.211.F.
Vt autem non scandalizemus eos. tomo.2.62.M.

Matth.18.

Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria, &c. tomo.1.136.E. & to.2.2.F.
Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & proiice abs te. to.1.36.E
Nónne relinquit nonaginta nouem in montibus,&c. to.2.124.F.
Vbi fuerint congregati duo vel tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum. tomo.2.215.B. & 251.A.

Matth.19.

Non omnes capiunt verbum hoc. tomo.2.15.I.
Sunt eunuchi qui castrauerunt se propter regnum. to.2.290.L
Facilius est camelũ per foramẽ acus transire,quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. to.1.212.H I
In regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos,&c. to.1.20.K.65.H.
Omnis qui relinquit domũ, aut fratres,aut sorores,aut patrẽ, aut matrem,aut vxorem,&c. to.1.87.A.& to.2.87.H

Matth.20.

Acceperunt & ipsi singulos denarios. tomo.1.213.B.
Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? tomo.1.98.M.& tomo.2.33.F. & 117.M.
Calicem quidem meum bibetis. to.2.126.L

Matth.20.& Mar.10.

Si quis vult inter vos primus esse,erit omnium minimus. to.2.183.A

Matth.21.

Christus sedit super asinam, tendens Hierusalem. to.1.2.G
Alij cædebant ramos de arboribus,&c. tomo.2.84.F
Benedictus qui venit in nomine domini. to.2.146.H.
Cathedras vendentium columbas euertit. to.2.185.I.M.186.M.214.I.230.H.

Matth.22.

Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores. to.1.146.L
Magister scimus quia verax es,&c. tom.2.144.I.

Matth.22.& Leuit.19.

Diliges proximum tuum sicut teipsum. tomo.2.111.F.130.I K.& 275.F.

Matth.23.

Quæ dicunt facite,iuxta opera verò eorum nolite facere. to.1.32.E.& 319.H
Decimatis mentam & anetum,& ciminũ,& relinquitis quæ grauiora sunt legis,&c. to.2.17.F.& 94.C
Liquantes culicem, camelum autem glutientes. to.1.2.E.& to.2.17.E

Matth.24.

Orate ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. to.2.104.L.156.K

Matth.24.& Marci.13.

Dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiã electi. to.1.81.D E.& to.2.67.I.

Matth.24.

Nisi breuiati fuissent dies illi,non fieret salua omnis caro. to.1.194.A
Amen dico vobis super omnia bona sua constituet eum. to.2.295.F
Veniet dominus serui illius,in die qua non sperat, & hora qua ignorat, &c. tomo.2.5.I.

Matth.25.

Et fatuæ virgines in vasis suis oleum non sumpserunt, sapientes autem sumpserunt,&c. to.2.229.D.& 285.E.
Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. to.1.49.G
Nescio vos. to.2.326.B C
Quod vni ex minimis meis fecistis,mihi fecistis. to.2.114.F.132.L
Esurini & non dedistis mihi manducare:sitiui & non dedistis mihi potum,&c. tomo.2.12.K.

Matth.27.

Inuenerunt hominem Cyrenæum, venientem obuiam sibi,nomine Simonem:hunc angariauerunt, vt tolleret crucem Iesu. to.1.49.E.122.E.
Si rex Israël est,descendat de cruce, & credimus ei. to.2.112.H

Matth.28.

Erat aspectus eius sicut fulgur,& vestimenta eius sicut nix. to.2.112.E.

Marci.2.

Tolle grabbatum tuum,& vade in domum tuam. to.2.75.B C

Marci.3.

Et fecit vt essent duodecim cum illo. to.1.210.K.

Marci.4.

Vltrò enim terra fructificat, primùm herbam,deinde spicam,deinde plenum frumentum in spica. to.1.132.F
Sic est regnum dei, quemadmodum si iaciat homo semẽ in terrã,& dormiat,&c. to.2.80.I.

Marci.5.

Quis me tetigit? Cui cùm discipuli respondissent:Turbę te premũt,& affligũt,&c. to.1.14.E.

Marci.6.

Discubuerunt in partes, per centenos & quinquagenos. to.1.96.M

Marci.7.

Adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum vt imponat illi manũ,&c. to.2.70.L.

Marci.8.

Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent. to.2.95.C.
Dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. to.1.2.K

Marci.9.

Credo domine: adiuua incredulitatẽ meã. to.1.62.I.132.K. & to.2.80.I.
Surde & mute spiritꝰ,ego tibi præcipio,exi ab eo,& amplius ne introeas in eum,&c. to.1.195.A.
Clamans & multum discerpens eum exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, &c. to.1.65.D. & to.2.76.C.
Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos. to.2.4.I.13.E.& 155.E.197.D

Marci.10.

Iesu fili Dauid miserere mei. to.1.111.G.

Marci.11.

Adduxerunt asinam,&c.& eum desuper sedere fecerunt,&c. to.2.84.F
Non enim erat tempus ficorum. tomo.2.223.A.

Marci.13.

Surgent Pseudochristi & Pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur,si fieri potest,etiam electi. to.1.203.L.
Quia diem & horam neque filius, neque angeli sciunt. to.2.223.A.& seq.

Marci.13.

Marci.14.

Accepto pane,gratias egit to.1.9.H
Ioannes adhuc adolescens per pallium tenetur to.2 322.L
At ille negauit &c.& cœpit flere.t.2.138.M

Marci.16.

Emerunt aromatha vt venientes vngerent Iesum to.2.317.B C & 326.M
Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.tom.2.133C. & 316.D

Lucæ.1.

Erant autem iusti ambo ante deum. tomo.2.210.E
Occultabat se mensibus quinque. tomo.2.299.M
Virtus altissimi obumbrabit tibi. to.1.105. C & 197.E
Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum to.2.233.G
Ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Heliæ to.2.101.C
Deposuit potentes de sede,& exaltauit humiles to.2.322.K
Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent to.1.19.I
Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis to.2.123.F

Lucæ.2.

Cùm factus esset annorum duodecim, remansit puer Iesus in Hierusalem,&c. tomo.2.14.I

Lucæ.3.

Iam enim securis ad radicem arboris posita est to.2.13.B
Venit in omnem regionem Iordanis prædicans baptismum pœnitentiæ, &c. tomo.2.307.K L

Lucæ.4.

Scimus quòd sis sanctus dei to.1.13.K

Lucæ.5.

Ascendit Iesus in nauiculam Petri, & rogauit vt à terra reduceret pusillum, &c.to to.1.100.M

Luc.6.

Væ vobis qui nunc ridetis,quia flebitis.tomo.2.285.C
Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos to.2.130.M & 305.M
Dimittite & dimittetur vobis, date, & dabitur vobis to.1.130.K & to.2.118.F

Luc.7.

Ecce defunctus efferebatur,filius vnicus ei, &c. to.2.144.E
Dimissa sunt ei peccata multa,quoniam dilexit multum to.2.195.G

Luc.8.

Quihabet aures audiẽdi,audiat.t o.2.79.B
Turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis quis me tetigit? to.1.121.A
Si eiicis nos, mitte nos in gregem porcorum to.1.6.E
Reuertere primum in domum tuam,& narra q̃ta tibi fecerit deus to.1.36.I& 94.F

Luc.9.

Si quis vult venire post me, abneget semetipsum to.1.198.F
Nemo mittens manum ad aratrum,& aspiciens retrò aptus est regno dei. tomo.2.58.G

Luc.10.

Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete & exultate,quia nomina vestra scripta sunt in cœlo to.2.90.C & 232.H
Infundens vinum & oleum to.2.155.L
Maria sedebat secus pedes domini. tomo.2 316.M & 317.C
Martha Martha sollicita es,& turbaris erga plurima: porrò vnum est necessarium,&c. to.1.36.K & to.2.79.I

Luc.12.

Omnis qui se exaltat humiliabit.t.2.307.D
Exi cito in plateas,& vicos ciuitatis,& pauperes,ac debiles &c. to.2.312.M
Quid faciam quia non habeo quo congregem fructus meos,&c. to.1.87.K
Hac nocte repetunt animam tuam à te.tomo.1.144.I.
Sint lumbi vestri præcincti, & lucernę ardentes,&c. to.1.165.A
Quis putas est dispensator fidelis & prudens? to.2.18.G
Ignem veni mittere in terram,quid volo ni si vt ardeat to.2.56.I& 120.F
Cùm vadis cum aduersario tuo ad principem in via to.2.132.C

Luc.13.

Arborem fici quidam habebat transplantatam in vinea to.2.13.B

Luc.14.& 18.

Omnis qui se humiliat exaltabitur, & qui se exaltat humiliabitur to.2.197.G

Luc.14.

Si quis venit ad me & non odit patrem suũ, & matrem,& vxorem & filios,&c.tomo 1.40.L
Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet,non potest meus esse discipulus.tomo.2.122.B
Qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus to.2.129.A

Luc.15.

Gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis,qui non indigent pœnitentia to.1.14.C
Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus? to.2.127.L
Citò proferte stolam primam to.1.71.I
Indignatus est autem, & nolebat introire. to.2.150.A

Luc.16.

Audiebant autem hæc omnia Pharisæi,qui erant auari, & deridebant eum. tomo.1.80.E
Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam to.1.1.K L 45.B& to.2.13.B
Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus to.2.118.K
Recepisti bona in vita tua to.2.15.A
Rogo te pater Abraham vt mittas in domum patris mei,&c. to.1.45.B

Luc.17.

Occurrerunt Christo decem viri leprosi.tomo.1.25.L M

Luc.18.

Deus gratias ago tibi, non sum sicut cæteri hominum to.2.63.A
Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo,&c. to.1.114.G
Deus propitius esto mihi peccatori.tomo. 2.136.C

Luc.19.

Zachæus præcurrens ascendit in arborem sycomorum, vt videret eum, quia inde erat transiturus to.1.163.I
Negotiamini dũ venio.to.2.108.K & 165.G
Omni habenti dabitur,& abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere,auferetur ab eo to.2.52.H
Qui præibant & qui sequebantur clamabant dicentes, Osanna filio Dauid.tomo 2.84.F

Luc.21.

In patientia vestra possidebitis animas vestras to.1.26.G& to.2.9.C & 229.F

Luc.22.

Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat to.2.272.A

Respexit Petrũ to.1 45. C.

Luc.23.

Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt to.2.117.K
Hodie mecum eris in paradiso. to.2.112.A

Luc.24.

Apparuit angelus qui ab ostio monumenti lapidem reuoluit to.2.314.B C
Vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto to.2.14.I
Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum. to.2.114.H

Ioannis.1.

In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum to.1.27.I
In propria venit, & sui eum non receperunt to.1.83.B
Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios dei fieri. tomo. 2.62.E
Verbum caro factum est,& habitauit in nobis to.2.233.F
De plenitudine eius omnes accepimus. tomo.2.294.M
Non sum propheta to.2.99.D
Super quem videris spiritum descendentem,& manentem super eum, hic est qui baptizat to.1.11.E
Ecce agnus dei,ecce qui tollit peccata mundi to.2.54.L

Ioannis.2.

Quid mihi & tibi mulier, nõdum venit hora mea to.2.223.B
Implete hydrias aqua to.2.61.D
Cathedras vendentium columbas euertit, &c. to.2.108.E

Ioannis.3.

Spiritus vbi vult spirat. t.1.160.E.t.2.326.I
Qui habet sponsam,sponsus est.to.2.110.M
Illum oportet crescere,me autem minui.tomo.2.111.A

Ioannis.5.

Surge tolle grabbatum, & vade in domum tuam to.1.138.D & to.2.75.B
Vade in domum tuam to.2.22.E
Pater meus vsq; modo operatur. t.2.300.K
Nõ possum ego à meipso facere quicquam sed sicut audio iudico. tomo.1.211.M & to.2.12.A
Ille erat lucerna ardens & lucens.to.2.73.B

Ioannis.6.

Iesus ergo cùm cognouisset, quia venturi essent

Universidad de Deusto
Biblioteca

ri essent vt raperent eum & facerent eũ regem, fugit iterum in montem ipse solus to.2.2.F G
Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus meis, & saturati estis to.1.138.L
Eum qui venit ad me non eiiciam foras: quia de cœlo descendi, vt faciam voluntatem meam, &c. to.1.211.M

Ioannis.7.

Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. tomo.1.107.F & to.2.70.A tom. 1. 87. D.

Ioannis.8.

Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat to.1.2.B
Omnis qui peccat, seruus est peccati. tomo.1.23.E
Ego sum lux mundi to.1.18.L
Si vos filius liberauerit verè liberi eritis. tomo.2.320.B

Ioan.9.

Me oportet operari opera eius qui me misit to.2.145.A
Da gloriam deo to.2.266.F

Ioan.10.

Qui intrat per ostium, pastor est ouium. tomo.2.77.L
Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. to.1.27.G & to.2.80.F 207.L & 230.F
Per me si quis introierit, saluabitur, &c. tomo.2.78.H
Oues meæ venient, & pascua inuenient. tomo.2.248.M
Hyems autem erat to.1.5.C & to.2.74.I

Ioan.11.

Iesus infremuit spiritu, & turbauit seipsum to.1.14.A
Vbi posuistis eum to.2.227.C
Lazare veni foras. to.1.131.B & to.2.116.M
Quid facimus, quia hic homo multa signa facit to.1.106.L

Ioan.12

Nunc princeps huius mundi eiicietur foras to.1.102.C
Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me to.2.113.E & 195.A

Ioan.13.

Cùm diabolus iam misisset in cor vt traderet eum Iudas, &c. to.2.263.K
Sciens Iesus quia omnia dedit ei pater in manus to.1.13.M
Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus to.2.230.B

Ioan.14.

In domo patris mei mansiones multæ sunt. to.1.23.D & 213.I & to.2.40.I & 83.C
Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis to.1.27.K
Qui habet verba mea & facit ea, hic est qui me diligit, &c. to.2.282.I
Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis to.2.13.G & 152.A
Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam to.2.132.F

Ioan.15.

Pater meus agricola est, & omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet, &c. to.2 206.F
Manete in me, & ego in vobis. tomo.2.149.B
Si de hoc mundo essetis, mũdus quod suum erat diligeret to.2.223.G

Ioan.16.

Si ego non abiero, paracletus non veniet. to.1.46.D
Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis to.2.118.B
Palam de patre meo annunciabo vobis. tomo.1.179.F
Hæc locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis: in mundo pressuram habebitis, &c. to.1.151.E
Vsque modo non petistis quicquam. tomo.2.118.C
Venit hora cùm iam non in prouerbiis loquar vobis to.1.176.I

Ioan.18.

Quia frigus erat, & stans ad prunas calefaciebat se to.1.5.C

Ioan.19.

Non haberes in me potestatem vllam, nisi tibi esset data desuper to.1.13.L

Ioan.20.

Tulerunt dominum meum & nescio vbi posuerunt eum to.1.13.D
Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem to.1.154.C
Cùm sero esset vna sabbatorum, & fores essent clausæ, &c. to.2.297.K

Ioan.21.

Simon Ioannis amas me, pasce oues meas. tomo.2.193.F & 326.C
Cùm senueris extendes manus tuas, & alius te cinget & ducet quo nõ vis. to.1.188.B

Actorum.1.

Qvæ cœpit Iesus facere & docere. tomo.2.79.F
Cõuescens præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent, &c. tom. 2.119.A
Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis to.1.56.E

Actorum.2.

Dum complerentur dies Pentecostes, &c. to.2.297.K L
Nonne isti qui loquuntur Galilæi sunt? tomo.2.300.H
Factus est repentè de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, &c. tomo.1.29.C 164.D & 294.M
Cecidit spiritus domini super eos. to.1.9.E
Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum to.2.16.I

Act.4.

Verbum dei cum fiducia prædicabant. tomo.2.300.C
Erat eis cor vnum & anima vna. to.2.259.C

Act.7.

Video cœlos apertos & Iesum stantem. tomo.2.256.C

Actorum.8.

Pecunia tua tecum sit in perditionem. tomo.1.17.H

Actorum.9.

Saulus spirans minarum & cædis in discipulos domini to.2.300.L
Ego sum Iesus Nazarænus, quem tu persequeris to.1.203.A
In conuersione Pauli, squamæ ceciderunt ab oculis eius to.1.202.M
Aenea sanet te dominus Iesus Christus, surge & sterne tibi to.1.138.E

Act.14.

Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei to.2.307.H
Macta & manduca to.1.107.D
Surge, & ipse ego homo sum to.1.127.B

Act.20.

Mundus sum à sanguine omnium. tomo.2.73.D & 156.K

Act.23.

De spe & resurrectione mortuorum ego iudicor to.1.105.E

Romanorum.1.

Ivstus autem ex fide viuit to.2.48.F
Cum cognouissent deum, non sicut deũ glorificauerunt, aut gratias egerunt &c. to.2.74.B

Romanorum 2.

Ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit, &c. to.2.74.D
Inter seinuicem cogitationum accusantiũ, aut etiam defendentium to.1.19.F

Roman.5.

Christus pro impiis mortuus est. to.1.22.K

Roman.6.

Non regnet peccatum in vestro mortali corpore to.1.80.L & 125.I
Humanum dico propter infirmitatẽ carnis vestrę. Sicut enim exhibuistis mẽbra vestra seruire immunditiæ, &c. to.1.116.B
Quem ergo fructum tunc habuistis in illis in quibus nunc erubescitis? tom.1.167.H

Roman.7.

Itaque iam non operor illud, sed quod habitat in me peccatum to.2.323.I K
Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio to.1.173.I
Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum ducentem me, &c. to.2.304.A

Roman.8.

Qui in carne sunt, deo placere non possunt to.2.235.C
Qui enim spiritu dei aguntur, hi filij dei sunt to.2.152.A
Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius to.2.115.B
Vnusquisque mercedem accipiet secundũ laborem to.2.295.F
Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus to.1.9.E
Vanitati enim subiecta est creatura non volens, &c. to.1.23.B
Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei to.1.43.L & to.2.58.E
Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum to.2.137.D & 307.B
Christus Iesus qui mortuus est pro nobis, imò qui & resurrexit, qui est in dextera dei, &c. to.2.132.A

Roman.9.

Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula to.2.80.L
O homo, tu quis es qui respondeas deo? tomo.1.53.E

Roman.10.

Finis legis Christus ad iustitiam credenti. to.2.83.K
Corde creditur ad iustitiam, ore autem cõfessio fit ad salutem to.2.323.C

Quàm

Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, &c. to.2.145.A

Roma.11.

Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia ipsi gloria in secula seculorum, amen. to.1.174.B & to.2.83.D

Romano.12.

Vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, deo placentem. tomo.2 97.B & 107.C
Si fieri potest quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. tomo.2.13.I 182.L & 223.H

Roman.13.

Vis non timere potestatem, bonum fac & habebis laudem ex illa to.2.18.F
Nox præcessit, dies autem appropinquauit tomo.1.168.K
Carnis curam ne feceritis in desideriis. tomo.1.180.F. & to.2.240.E

Roman.14.

Qui non manducat manducantem non iudicet to.2.165.B
Alius iudicat diem inter diem, alius iudicat omnem diem to.1.2.L
Nemo nostrum sibi viuit, & nemo sibi moritur: siue enim viuimus domino, &c. tomo.2.96.K

Roman.15.

Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt to.2.165.C

Roman.16.

Salutate Priscam & Aquilam adiutores meos to.2.302.B

1.Corinth.1.

Gratias ago deo meo semper pro vobis, in gratia dei quæ data est vobis in Christo Iesu, &c. tomo.1.143.E & to.2.73.H
Quia in dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam deum, placuit deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes to.1.83.E & 168.H
Ego sum Pauli, ego Apollo, ego verò Cephæ to.2.182.G
Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam to.2.100.H
Qui factus est sapientia nobis à deo & iustitia to.1.94.I

1.Corinth.2.

Nil me iudicaui scire inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum. tomo.2.69.D

1.Corinth.3.

Non potui vobis loqui tanquam spiritualibus, &c. to.2.295.I
Lac vobis potum dedi non escam. tomo.2.324.K
Cùm sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? to.1.19.E
Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. tomo.1.100.E
Vnusquisque mercedem accipiet secundũ laborem to.2.295.F
Adiutores enim dei sumus. Ibidem
Si quis superædificauerit super hoc fundamentum, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam, &c. tomo.2.41.K
Sic salui fient quasi per ignem. to.2.271.D
Sapientia huius mundi, stultitia est apud deum to.1.67.C & seq.

1.Corinth.4.

Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, &c. to.1.68.B C
Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificat' sum. to.1.25.D 28.H & t.2.315.A
Quid vultis in virga veniam ad vos, &c. tomo.2.155.K

1.Corinth.6.

An nescitis quia angelos iudicabimus. tomo.2.286. A
Contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos cõstituite ad iudicandum to.1.115.F
Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandum to.2.5.M
Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis to.2.16.I
Omnia mihi licent, sed sub nullius redigar potestatem to.1.25.A
Qui adhæret domino, vnus spiritus est cũ eo to.2.26.A 299.G H & 287.C

1.Corinth.7.

Propter fornicationes autem vnusquisque suam vxorem habeat to.2.155.F
Vxori vir debitum reddat, & vxor viro. tomo.2.319.E
Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium to.2.253.H
Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi to.1.73.B
Qui habent vxores, tanq̃ non habentes: & qui flent, tanq̃ non flentes, & qui gaudẽt, tanq̃ non gaudentes. to.2.15.C & 128.E
Qui gaudent tanquam non gaudentes sint. to.2.123.A
Præterit enim figura huius mundi. tomo.2.15.C
Hoc ad vtilitatem vestram dico, non vt laqueum vobis iniiciam: sed ad id quod honestum est, &c. Ibidem.F

1.Corinth.8.

Scientia inflat, charitas autem ædificat. tomo.1.49.D
Vt sit sancta carne & spiritu to.2.319.A

1.Corinth.9.

Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer: & his qui sub lege erant, quasi sub lege essem, &c. tomo.1.35.M & to.2.4.M & 155.G
Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, &c. to.2.122.D

1.Corinth.10.

Petra autem erat Christus to.2.143.A
Neque idololatrę efficiamini sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est, Sedit populus manducare, &c. tomo.1.62.L
Tentatio vos non apprehendat, nisi humana to.1.125.F & to.2.3.L
Fidelis deus qui non patietur vos tentari suprà quam potestis. tom.1.57.G.167.D

1.Corinth.11.

Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. tomo.2.264.K

1.Corinth.12.

Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa &c. to.1.166.D
Vos estis corpus Christi, & membra de membro to.1.205.D

1 Corinth.12.& Ephe.4.

Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, &c. to.2.93.G

1.Corinth.13.

Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, &c. tomo.1.194.K
Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest to.1.105.M
Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non inflatur, non agit perperam. tom.1.61. K 130.K & tomo.2.9. A 126.H & 149.A

1.Corinth.14.

Prophetiæ fidelibus datæ sunt, non infidelibus: signa autem infidelibus, non fidelibus to.2.102.M

1.Corinth.15.

Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, &c. to.2.71.K
Plus illis omnibus laborauí to.2.67.D
Tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur, &c. to.1.85.D
Gratia autem dei sum id quod sum, &c. tomo.1.94.A & 116.F

2.Corinth.1.

Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ to.1.50.F
Nunquid leuitate vsus sum, aut quæ cogito secundũ carnẽ cogito? &c. to.2.12.B
Non quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. tomo.1.153. F & to.2.5.F

2.Corint.2.

Cui aliquid donastis, & ego, &c. to.1.198.L & to.2.62.L
Christi bonus odor sumus deo, in omni loco to.2.123.G & 203.F
Non enim sumus sicut plurimi adulterantes, &c. to.1.131.K
Sicut ex deo, coram deo, in Christo loquimur to.2.14.C

2.Corinth.3.

Litera occidit spiritus autem vluificat. tomo.2.295.A
Vsq; in hodiernũ diem cùm legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum to.1.55.B

2.Corinth.4.

Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum dei to.1.97.E

2.Corinth.5.

Si qua igitur in Christo noua creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua to.2.70.D

2.Corinth.7.

Nam cum venissemus Macedoniam, nullam requiẽ habuit caro nostra. tom.1.187.B
Foris pugnæ, intus timores to.1.14.G

2.Corinth.8.

Scimus quia nihil est idolum to.1.18.F

2.Corinth.11.

Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis to.1.17.M
In labore, in erumna, in vigiliis multis, in fame, & siti. tomo.1.14. H & tomo.2. 96.F

In periculis

Universidad de Deusto
Biblioteca

In perfeuilis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, &c. to.1.14.H
Sollicitudo omnium ecclesiarum.t.2.312.C
Quis infirmatur, & non ego infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? to mo.2.122.D

2.Corinth.12.

Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me to.1.103.H

2.Corinth.13.

Vosmetipsos tentate si estis in fide, ipsi vos probate to.1.188.D

Galatas.2.

VIuo autem iam non ego, &c. tom.2. 122.C

Galatas.4.

Filioli mei, quos iterū parturio, donec formetur Christus in vobis, &c. to.1.179.C
Illa autem quæ sursum est Hierusalem, libera est, mater nostra to.2.142.K

Galatas.5.

Per charitatem seruite inuicem. to.1.166.C
Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis to.1.49.E
Inuicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi. to.2.9.B & 15.C

Galatas.6.

Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, &c. to.2.6.M
Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi to.2.149.A
Opus suum probet vnusquisq;, & sic in semetipso gloriam habebit, & non in altero to.2.229.D
Quæcunque seminauerit homo, hæc & metet to.2.148.A
Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem to.2.290.G
Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo to.1.24.A & 110.K

Ephesiorum.1.

PRoposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quę in cœlis, & quę in terra sunt, in ipso to.1.190.F

Ephesiorum.3.

Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum to.2.62.G

Ephesiorum.4.

Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis to.2.13.E
Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia auferatur à vobis, &c. to.2.9.D

Ephesiorum.5.

Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt to.1.29.M
Vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam. tomo.1. 9.C 76.G & 122.E

Philippenses.1.

MIhi viuere Christus est, & mori lucrum to.2.81.A
Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse, multo melius Ibidem
Cupio dissolui, & esse cū Christo. t.1.23.C

Philippenses.2.

Superiores sibi inuicem arbitrantes. tomo. 1.208.D
Qui cùm in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, &c. to.1.8.C
Qui cùm esset diues, pauper pro nobis factus est to.2.143.C

Philippenses.3.

Vnum autem quæ retrò sunt oblitus, ad ea quæ ante sunt extentus. tomo.1.202. G & to.2.58.H

Philippenses.4.

Scio & humiliari, scio & abundare: vbique & in omnibus institutus sum, &c. tomo. 2.90.A
Scio manducare & esurire to.2.302.I
Non quæro datum, sed requiro fructum. to.1.113.F

1.Thessalonicenses.2.

NEc quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis, cum possimus oneri esse vt Christi apostoli, &c. to.1.144.F

1.Thessal.3.

Nemo moueatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus to.1.14.H
Ipsi enim scitis quèd in hoc positi sumus. to.1.77.A

1.Thessal.4.

Nolumus autem ignorare vos fratres de dormientibus, vt non contristemini, &c. to.1.71.L

1.Thessal.5.

Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat to 1.144.L
Sine intermissione orate to.2.260.G

2.Thessal.1.

Ita vt & nosipsi in vobis gloriemur in ecclesiis dei, pro patientia vestra, & fide, &c. to.1.25.E

2.Thessal.2.

Dominus Iesus interficiet eum spiritu oris sui to.1.81.D

2.Thessal.3.

Et nolite vt inimicum existimare illum, sed corripite vt fratrem to.2.13.I

Colossenses.2.

EX quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum crescit in augmentū dei to.2.61.F
Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ, in superstitione & humilitate. to.2.12.D

Colossenses.4.

Orantes simul & pro nobis, vt deus aperiat nobis ostium verbi, ad loquendum mysterium Christi to.1.172.E

1.Timothei.2.

QVia salua erit per filiorum generationem to.1.73.A

1.Timoth.3.

Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat to.2.3.C
Oportet autem episcopum irreprehensibilem esse Ibidem
Apparuit angelis, prędicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria to.1.205.I

1.Timoth.4.

Præcipe hæc & doce cum omni imperio. to.1.136.E

1.Timoth.5.

Viuens mortua est to.2.294.K
Manus citò nemini imposueris, neq; cōmunicaueris peccatis alienis to.1.30.D
Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates Ibidem

1.Timoth.6.

Lucem habitat inaccessibilem. to.1.110.M
Radix omnium malorum est cupiditas. tomo.1.119.B

2.Timoth.2.

Laborò vsque ad vincula, quasi malè operans, sed verbum dei non est alligatum. to.1.187.L

2.Timoth.4.

Prædica verbum, insta opportunè, importunè to.2.4.L
Ego enim iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat: bonum certamen certaui, &c. to.2.95.M
Non solum autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius Ibidem

Ad Titum.1.

QVi confitentur se nosse deum, factis autem negant to.1.18.L

Hebræorum.4.

VIuus est sermo dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, &c. to.2.94.I

Hebræorum.10.

Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam. tomo. 1.24.D
Tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem Ibidem.B

Hebræorum.11.

Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. to.2.117.C

Hebræorum.12.

Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit, &c. tomo.2.230.I

Hebræorum.12.& Deute.4.

Deus noster ignis consumens est. tomo.2. 66.I & 130.F

Iacobi.1.

COncupiscentia peccatum parit. tomo 2.319.G
Apud quem nō est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio to.1.73.L
Ira viri iustitiam dei non operatur. tomo. 1.30.I

Iacobi.4.

Quicunque amicus huius seculi esse voluerit, inimicus dei constituitur. to.2.137.E

Iacobi.5.

Orate pro inuicem, vt saluemini. to.2.188.D
Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, &c. to.1.114.E

1.Petri.1.

REgenerauit nos in spē viuā. to.1.36.D
Aduersarius vester diabolus tanq; leo rugiens circuit, &c. to.2.315.M
Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij perfectè sperate in eam quæ

quæ offertur vobis gratiam. to.1.125.C

1.Petri.2.

Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius to.1.9.H

1.Petri.3.

Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes. tomo.1. 166.C

1.Petri.4. [illegible] vix saluat. to.1.25.E

Si quis loquitur, quasi sermones dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat deus tomo.2.64.E
Nemo vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus to.1.14.K

1.Petri.5.

Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam to.2.294.G

2.Petri.1.

Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute scientiam, in scientia autem abstinentiam, &c. to.2.12.C

2.Petri.2.

Et iustum Loth oppressum ànephandorum iniustitia, &c. to.1.124.A
Correptionem habuit suæ vesaniæ subiugalem mutum, &c. to.2.10.E

2.Petri.3.

Qui vult omnes homines saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire. to.2.316.D
Sicut & charissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis to.2.71.K

1.Ioannis.1.

OMne quod in mundo est, concupiscētia est carnis, concupiscentia oculorum, aut superbia vitę. t.2.90.C
Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis nō est to.2.307.B

1.Ioannis.2.

Qui se dicit nosse deum, & mandata eius non custodit mendax est to.2.96.M
Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo to.1.103.M

1.Ioannis.3.

Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est to.2.57.E
Omnis qui natus est ex deo non peccat. to.2.317.G
Qui non diligit, manet in morte. t.2.295.K
Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud deum: & quicquid petierimus ab eo, accipiemus. tomo.1.63.E F & 103.E

1.Ioannis.4.

Perfecta charitas foras mittit timorem. tomo.2.197.B C

1.Ioannis.5.

Mandata eius grauia non sunt. to.2.305.D
Est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt quis roget to.1.98.A & to.2.322.F

Apocalypsis.2.

DAbo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. to mo.1.111.F

Apocalypsis.3.

Esto vigilans, & confirma cætera quæ moritura erant: non enim inuenio opera tua plena coram deo meo to.2.17.I
Qui vicerit faciam illum columnam in tēplo dei mei. to.1.101.E
Vtinam frigidus esses, aut calidus, sed quia tepidus es, &c. to.2.17.K
Dicis quòd diues sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, &c. to.2.205.A
Suadeo tibi emere à me aurum ignitum. to mo.22.E
Collyrio inunge oculos tuos, vt videas. to mo.2.3.K

Apocalypsis.4.

Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor &c. to.2.295.K

Apocalypsis.5.

Nemo inuentus est dignus, neque in cœlo, neque in terra, neque subtus terram, aperire librum, &c. to.2.42.C

Apocalypsis.6.

Vidi subter altare animas interfectorum propter verbum dei, & propter testimoniū quod habebāt, &c. t.1.5.L t.2.141.A
Datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est eis, &c. to.2.111. F & seq.
Factus est sol vt saccus cilicinus. to.1.52.A

Apocalypsis.7.

Et palmæ in manibus eorum. to.2.86.B

Apocalypsis.8.

Factum est silentium in cœlo quasi dimidia hora to.1.179.I & to.2.80.B

Apocalypsis.9.

Potestas equorum in ore & in caudis eorū erat to.2.202.G

Apocalypsis.11.

Atrium quod foris templum est, eiice foras & ne metiaris illud to.1.165.G

Apocalypsis.12.

Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius to.1.206.H
Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cœli, &c. to.1.194.C & 18.K
Proiectus est accusator fratrum nostrorum qui accusabat illos ante conspectum dei die ac nocte to.1.6.D
Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnā, sciens quòd modicum tempus habet to.1.204.H

Apocalypsis.13.

Vidi aliam bestiam ascendentem de terra, habentem duo cornua similia agni, & loquebatur vt draco to.1.203.H
Ita vt ignem faciat descendere de cœlo in terram Ibidem.M

Apocalypsis.14.

Et canticum cantant, quod nemo potest dicere, nisi illa centum quadraginta quatuor milia to.2.15.L

Apocalypsis.16.

Quartus angelus effudit phialam suam in solem, &c. to.1.206.I
Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinē eius. to.1.10.M 17.I & to.2.144.F

Apocalypsis.19.

Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt to.2.115.A
Et exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis to.1.184.I
Habebat in vestimento, & in fœmore suo scriptum rex regum, & dominus dominantium to.2.77.M

Apocalypsis.20.

Vidi angelum descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi, &c. tom.1.18.H I. 108.F & 193.M
Cùm completi fuerint mille anni, soluetur Satanas to.1.18.I

Apocalypsis.21.

Et erat structura muri eius ex lapide Iaspide, ipsa verò ciuitas aurum mundum, simile vitro mundo to.1.109.F
Ipsa ciuitas aurum mundum, simile vitro mundo to.1.206.L

Apocalypsis.22.

Stella splendida & matutina. tom.1.174.I

Finit Index authoritatum Biblię, à D. Gregorio Papa sparsim in suis libris explicatarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TABVLA AD PROMptius inueniendum Euangelia. 40, Homiliarũ diui Gregorii ordine alphabetico.

Ambulans Iesus iuxta mare Galileæ. tomo.2.104.A ~~103.100~~
Anno duodecimo imperij Tiberij. to.2.~~100.H~~ 110.H
Arborem fici habebat quidam plantatam to.2.121.C
Assumpsit Iesus duodecim discipulos suos. tomo.2.98.E
Cùm appropinquaret Iesus Hierusalem videns ciuitatem fleuit super eam dicens. to.2.131.H
Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi to.2.100.F
Cùm audieritis prælia & seditiones. tomo. 2.126.B
Cùm esset serò die illa vna sabbatorum. tomo.2.116.F
Cùm natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ. tomo.2.102.K
Cùm turba plurima conueniret. to.2.106.B
Designauit dominus Iesus & alios septuaginta duos to.2.107.E
Dicebat Iesus turbis Iudæorum, & principibus sacerdotum to.2.109.A
Ductus est Iesus in desertum à spiritu. tomo.2.106.I
Duo ex discipulis Iesu ibant ipsa die in castellum to.2.113.M
Ego sum pastor bonus to.2.105.G
Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum to.2.118.G
Erant appropinquantes ad Iesum publicani to.2.124.B
Erunt signa in sole & luna to.2.197.I
Exiit edictum à Cæsare Augusto. to.2.101.I
Hoc est præceptum meum vt diligatis inuicem to.2.117.H
Homo quidam erat diues to.2.132.L
Homo quidam fecit cœnam magnam. tomo.2.127.C
Homo quidam peregrè proficiscens. tomo. 2.102.A
Loquente Iesu ad turbas, ecce mater eius. tomo.2.99.A
Loquebatur Iesus principibus sacerdotum to.2.129.K
Manifestauit se iterum Iesus discipulis suis. to.2.114.E
Maria Magdalenæ & Maria Iacobi & Salomæ to.2.112.B
Maria stabat ad monumentum foris plorans to.2.115.C
Misit dominus Iesus duodecim discipulos suos to.2.99.G
Miserunt Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes to.2.101.A
Recumbentibus vndecim discipulis. tomo 2.118.M
Rogabat Iesum quidam Pharisæus, vt manducaret cum illo to.2.122.M
Simile est regnum cœlorum decem virginibus to.2.104.A B
Simile est regnum cœlorum homini patrifamiliàs to.2.109.I
Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito to.2.103.G
Sint lumbi vestri præcincti. to. 2.104.L M
Si quis diligit me, sermonem meum seruabit to.2.119.M
Si quis venit ad me & non odit patrem suum to.2.128.H
Si quis vult venire post me, abneget semetipsum to.2.121.M
Vna sabbati Maria Magdalenæ. to.2.112.L

FINIS.

Errata sic corrigito.

Tomo secundo, folio.13. columna.3. versu.43. lege: Admonendi sunt pacati. to.2. fo.122. in fine col.4. adde, stans retro pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius &c. Eodem tomo fo.252. col.2. versu.20 lege, celsa & venerabilia.

Index quaternionum.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. v. x. y. z. A. B. C. D.

Omnes sunt quaterniones præter I in primo ordine quinternionem & D ternionem postremam tertij ordinis.

A

INCIPIT TEXTVS LIBRI PRIMI Iob. CAPVT I.

VIR erat in terra Hus, nomine Iob. Et erat vir ille simplex, & rectus, ac timens deum, & recedens à malo. Natique sunt ei septem filij, & tres filiæ. Et fuit possessio eius septẽ milia ouium, & tria milia camelorũ. Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis. Eratq; vir ille magnus inter omnes Orientales. Et ibant filij eius, & faciebant conuiuia per domos, vnusquisq; in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis. Cumq; in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos: consurgẽnsque diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. Quadam autem die cum venissent filij dei vt assisterent coram domino, affuit inter eos etiam satan. Cui dixit dominus: Vnde venis? Qui respondens ait, Circuiui terram, & perambulaui eam. Dixitque dominus ad eum: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd nõ sit ei similis in terra: homo simplex, & rectus, ac timens deum, & recedens à malo? Cui respondens satan ait: Nunquid frustra timet deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamque substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra: sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo dominus ad satan: Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. Egressúsque est satan à facie domini. Cùm autem quadam die filij & filiæ eius comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuncius venit ad Iob qui diceret: Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos: & irruerunt Sabæi, tulerúntque omnia, & pueros percusserunt gladio, & euasi ego solus vt nunciarem tibi. Cumq; adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis dei cecidit è cœlo, & tactas oues, puerósque consumpsit: & effugi ego solus vt nunciarem tibi. Sed & adhuc illo loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos: necnon & pueros percusserunt gladio, & ego fugi solus vt nunciarem tibi. Adhuc loquebatur ille & ecce alius intrauit, & dixit: Filiis tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repentè ventus vehemens irruit à regione deserti: & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego solus vt nunciarem tibi. Tunc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram, adorauit & dixit: Nudus egressus sum de vtero matris meæ: & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. In omnibus his non peccauit Iob labiis suis: neque stultum quid contra deum locutus est.

D

Moralis expositio SANCTISSIMI PATRIS GREGORII magni: Ecclesiæ doctoris celeberrimi, In beatum Iob.

INCIPIT LIBER PRIMVS SVper primo capite textus. Cap. I.

Quòd res immẽsi præconii sit, inter malos laudabiliter conuersari.

VIR erat in terra Hus, nomine Iob.) Idcirco sanctus vir vbi habitauerit dicitur: vt eius meritũ virtutis exprimatur. Hus nanque quis nesciat quòd sit terra gẽtilium? Gentilitas autẽ eo obligata vitiis extitit: quo cognitionem sui conditoris ignorauit. Dicatur itaq; vbi habitauerit, vt hoc eius laudibus proficiat, quòd bonus inter malos fuit. Neque enim valde laudabile est bonum esse cum bonis: sed bonum esse cum malis. Sicut enim grauioris culpæ est inter * bonos bonum non esse: ita immẽsi est præconij bonũ etiam inter malos extitisse. Hinc est quòd isdem beatus Iob sibimet attestatur dicens: Frater fui draconum, & socius struthionum. Hinc Petrus magnis Loth laudibus extulit: quia bonum inter reprobos inuenit, dicens: Et iustum Loth oppressum à nephãdorum iniusta conuersatione eripuit. Aspectu enim & auditu iustus erat: habitãs apud eos, qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabant: Qui nimirũ cruciari non posset, nisi praua propinquorum opera, & audiret, & cerneret. Et tamen aspectu & auditu iustus dicitur: quia iniquorum vita, non delectando iusti aures atque oculos, sed feriendo tangebat. Hinc Paulus discipulis dicit: In medio nationis prauæ & puersæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Hinc Pergami Ecclesiæ dicitur: Scio vbi habitas, vbi sedes est Satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Hinc sancta Ecclesia sponsi voce laudatur, cùm ei in amoris cantico dicitur: Sicut liliũ inter spinas, sic amica mea inter filias. Bene ergo beatus Iob, memorata terra gentili, inter iniquos vixisse describitur: vt iuxta sponsi præconiũ inter spinas liliũ creuisse monstretur. Vbi rectè mox subditur: Simplex & rectus.)

Hus.

non est vsquequaque laudabile bonum esse cũ bonis.

* al. intra.

E

Iob. 30.

2. Petri. 2.

Quòd simplicitas sine uirtute pro rectitudine habenda non sit. Caput. II.

F

NOnnulli nanque ita sunt simplices, vt rectum quid sit ignorent: sed eo veræ simplicitatis innocentiam deserunt, quo ad virtutem rectitudinis non assurgunt: quia dum cauti esse per rectitudinem nesciunt, nequaquam innocentes persistere per simplicitatem possunt. Hinc est quod Paulus discipulos admonet, dicẽs: Volo vos sapiẽtes esse in bono: simplices autem in malo. Hinc rursus dicit: Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote. Hinc per semetipsam veritas discipulis præcipit, dicẽs: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Vtraque enim necessariò in admonitione coniunxit: vt & simplicitatẽ columbæ astutia serpentis instrueret, & rursum serpentis astutiam columbæ simplicitas temperaret: Hinc est quòd sanctus spiritus præsentiam suam hominibus, non in columba solùmodo, sed etiam in igne patefecit. Per columbam quippe simplicitas: per ignẽ verò zelus indicatur. In columba ergo, & in igne, sanctus spiritus ostẽditur: quia quicũque illo pleni sunt: sic mãsuetudini simplicitatis inseruiũt: vt cõtra culpas delinquẽtium etiá zelo rectitudinis accendantur. Sequitur:

Rom. 16.

1. Cor. 14.

Matt. 10.

spũs sãcti ignis in columba & in igne apparuit.

Act. 2.

Quòd bona malis admixta deo accepta esse non possint.

Timens deum: & recedens à malo.) Deum timere, est nulla quæ facienda sunt bona, præterire. Vnde per Salomonem dicitur: Qui deum timet, nihil negligit. Sed quia nonnulli sic bona quædam faciunt: vt tamen à quibusdam malis minimè suspendantur: bene postquam timens deum dicitur, recedẽs quoque à malo perhibetur. Scriptum quippe est: Declina à malo, & fac bonum. Neque enim bona deo accepta sunt, quę

Timere quid sit.

Ecclesiastes. 7.

psal. 36.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecclesiastes. 7. Iaco. 2. 1. Cor. 5.

G ante eius oculos malorum admixtione maculantur. Hinc nãque per Salomonẽ dicitur: Qui in vno offenderit, multa bona perdet. Hinc Iacobus attestatur dicens: Quicunque totam legem seruauerit, offendat autem in vno: factus est omnium reus. Hinc Paulus ait: Modicum fermentum totam massam corrumpit. Cap. III.

B Eatus igitur Iob vt ostendatur quàm mundus in bonis extitit: solerter indicatur quàm alien⁹ à malis fuit. Mos verò esse narrantium solet: vt cùm palestrę certamen insinuant, prius luctantium membra describat, quàm latum validumque sit pect⁹, quàm sanum, quàm pleni tumeãt lacerti: quàm subter positus vẽter, nec mole grauet, nec extenuatione debilitet, vt cũ prius aptos certamini artus ostẽderint, tũc demũ magnæ fortitudinis ictus narret. Quia ergo athleta noster contra diabolum fuerat certaturus: quasi ante arenę spectaculũ sacræ scriptor historiæ, in athleta hoc spiritales virtutes enumerans, mentis mẽbra describit, dicens:

Erat ille vir simplex & rectus: ac timens deũ & recedens à malo:) vt dum membrorum positio magna cognoscitur, ex hac ipsa iam fortitudinis positione subleques etiam victoria prænoscatur. Sequitur:

Quòd constãs Iob, in amissione substantiæ & filiorum extiterit.

Natiq; sunt ei septem filij & tres filiæ.) Sæpe ad auaritiã cor parentis illicit fœcunditas prolis. Eo enim ad ambitum congregandæ hæreditatis accẽditur: quo multis hæredibus fœcundatur. Vt ergo beati Iob quàm sancta mens fuerit, ostendatur: & iustus dicitur, & multæ prolis pater fuisse perhibetur. Qui in libri huius exordio deuotus sacrificiis offerendis asseritur: promptus autem largitatibus etiam post à semetipso memoratur. Pẽsemus ergo quàta fortitudine præditus extitit: quem ad hæreditatis tenaciam, nec tot hæredũ affectus inclinauit. Sequitur: Cap. IIII.

Et fuit possessio eius septem milia ouium: & tria milia camelorũ. Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis.) Scimus quia ad maiorem dolorem mentem commouent damna maiora. Vt igitur ostendatur quantæ virtutis extitit: multum fuisse dicitur quod patienter amisit. Nunquam quippe sine dolore amittitur: nisi quod sine amore possidetur. Itaque dum substantia magna describitur, & tamẽ paulopost patienter amissa perhibetur: quam sine dolore perdidit, constat: quia sine amore possedit. Notãdum quoque est, quòd prius cordis diuitiæ, & post opes corporis describuntur. Solet etenim rerum abundantia, tanto magis à diuino timore mentem soluere, quanto magis hanc exigit diuersa cogitare. Nam dũ per multa spargitur: stare in intimis fixa prohibetur. Quod per semetipsam veritas cùm parabolam seminantis exponeret, indicauit dicens: Qui seminatus est in spinis, hic est qui verbum dei audit: & sollicitudo istius seculi, & fallacia diuitiarũ, suffocant verbum: & sine fructu efficitur. Ecce beatus Iob & multa possidere dicitur: & paulopost diuinis sacrificiis instanter deseruire perhibetur. Consideremus ergo cuius sanctitatis iste vir fuerit: qui ad tam sedula dei obsequia sic occupatus vacauit. Necdum præcepti virtus emicuerat: quæ omnia relinqui præciperet: sed tamen beatus Iob eiusdem iam præceptionis vim in corde seruabat: quia nimirum substãtiam suã mente reliquerat: quã sine delectatione possidebat. Erãt⁹ vir ille magnus inter omnes Orientales.) Oriẽtales viros esse prædiuites quis ignorat? Magnus verò inter Oriẽtales extitit, ac si apertè diceretur: quia & diuitibus ditior fuit.

Et ibãt filij eius, & faciebãt cõuiuia per domos, vnusquisq; in die suo: & mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis.) Solet inter fratres maior substantia, discordiæ fieri grauioris causa. O inæstimabilem paternæ institutionis laudem. Et pater diues dicitur: & filij cõcordes asseruntur. Et dum diuidenda inter eos substãtia aderat: corda tamen omnium indiuisa charitas replebat. Cũq; in orbẽ transissent dies conuiuij: mittebat ad eos Iob & sanctificabat illos: surgens q; diluculò offerebat holocausta per singulos.) Cùm dicitur mittebat & sanctificabat illos: apertè demõstratur quid districtionis erga illos præsens ageret: quibus absens sollicitudine non deesset.

Quòd conuiuia sine culpa celebrari non possunt: & penè epulas comitatur uoluptas. Cap. V.

Cur dicitur Iob tot habuisse filios.

Rex abũdaũ aliqñ a diuino timore soluit.

Matt. 13. & Luc. 8.

Iob diuitibꝰ ditior fuit.

SEd hoc nobis solerter intuendum: quòd peractis diebꝰ conuiuij purgatio per singulos adhibetur holocausti. Vir quippe sanctus nouerat, quia celebrari conuiuia sine culpa vix posset, nouerat quia magna purgatione sacrificiorũ, diluendæ sũt epulæ conuiuiorũ: & quidquid in semetipsis filij conuiuantes inquinauerant: pater sacrificium immolãdo tergebat. Nõnulla quippe sunt vitia quæ à conuiuijs aut sepãrari vix possunt: aut certe nequaquam possunt. Pene enim sẽper epulas comitatur voluptas. Nã cũ corpus in refectionis delectatiõe resoluitur: cor ad inane gaudiũ relaxatur. Vnde scriptũ est: Sedit populus mãducare & bibere, & surrexerũt ludere. Pene sẽper epulas loquacitas sequitur. Cũque vẽter reficitur, lingua defrenatur. Vnde rectè dicitur apud inferos aquam appetere describitur, dicẽs: Pater Abraam miserere mei: & mitte Lazarũ vt intingat extremũ digiti sui in aqua, & refrigeret linguã meam, quia crucior in hac flãma. Prius epulatus quotidie dicitur splendide: & post aquam petere in lingua memoratur. Quia enim, vt diximus, inter epulas valde defluere loquacitas solet: ex pœna indicat culpam: cùm eum quem epulatum quotidie splendide veritas dixerat, in lingua plus ardere perhibebat. Hi qui chordarũ harmoniã tẽperãt: tanta hanc arte dispensant, vt plerumque cum vna tangitur, lõge alia ac multis interiacentibus posita chorda quatiatur: cùmque ista sonitum reddit, illa quæ in eodem cãtu tẽperata est, aliis impercussis tremit. Sic ergo in scriptura sacra plerumq; de virtutibus, sic de vitiis agitur: vt dũ loquẽdo aliud insinuat, aliud tacendo innotescat. Cap. VI.

NIhil enim contra diuitẽ de loquacitate memoratur: sed dum pœna in lingua dicitur: quę in conuiuio inter alias grauior fuerit culpa monstratur. Cum vero septem, per singulos dies, fratres conuiuia facere describũtur: & peractis diebus conuiuij Iob septẽ sacrificia offerre perhibetur: aperte historia indicat, quod beatus Iob octauo die sacrificium offerens, mysterium resurrectionis colebat. Dies nanque qui nunc dominicus dicitur, à morte redẽptoris est tertius: sed in ordine conditionis octauus: qui & primus in conditione est. Sed quia reuolutus septimũ sequitur: octau⁹ rectè numeratur. Qui ergo octauo die offerre septẽ sacrificia dicitur: plenus septiformis gratię spiritu pro spe resurrectionis domino deseruisse perhibet. Vnde & Psal. pro octaua præscribitur: in quo gaudium de resurrectione nunciatur. Psal. 6.

Caput. VII.

SEd quia beati Iob filij tanta fuerãt disciplina bonæ institutionis accincti: vt neque per facta in conuiuiis, neq; per verba delinquerent: aperte mõstratur cũ subditur: Dicebat em̃: Ne forte peccauerint filij mei & benedixerint deo in cordibus suis.) Perfectos quippe esse in opere & sermone docuerat, p quibus de sola pater cogitatione metuebat. filiorꝫ Iacob Discipline

Quòd de alterius conscientia non sit temerè iudicãdum.

Quia verò de alienis cordibus iudicare temerè nõ debeamus: in sancti huius viri verbis agnoscimus: qui non ait, quia benedixerũt deũ in cordibus suis: sed, ne forte benedixerint deo in cordibus suis. Vnde bene per Paulum dicitur: Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus, qui illuminabit abscõdita tenebrarũ: & manifestabit cõsilia cordiũ. 1. Cor. 4.

Caput. VIII.

QVisquis enim in cogitatione à rectitudine exorbitat: in tenebris peccat. Nos ergo tanto minus debemus aliena corda audacter reprehendere: quanto scimus quia visu nostro non possumus alienæ cogitationis tenebras illustrare. Sed in hac re solerter intuendum est, quanta pater seueritate potuit filiorum opera corrigere, q tãta sollicitudine studuit corda mũdare. Quid ad hæc rectores fidelium dicunt: qui discipulorum suorum & aperta opera nesciunt? Quid in sua exultatione cogitant: qui in commissis sibi nec vulnera actionum curant? Vt verò huius sancti viri operis etiam perseuerantia demonstretur: rectè subiungitur: Sic faciebat Iob cunctis diebus.) Scriptum quippe est: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. In sacrificio igitur sancta actio: in cunctis autẽ diebus sacrificij, cõstantia sanctæ actionis ostenditur. Hæc breuiter historiam sequendo transcurrimus: nunc ordo expositionis exigit: vt exordium repetentes allegoriarũ iam secreta pandamus. Matt. 10.

Caput. IX.

Vir erat

A VIr erat in terra Hus, nomine Iob.) Hæc per historiã facta credimus, sed per allegoriam iam qualiter sint impleta, videamus. Iob nãque, vt diximus, interpretatur dolẽs: Hus vero consiliator. Quem ergo alium beatus Iob suo nomine exprimit, nisi eũ de quo propheta loquitur dicẽs: Dolores nostros ipse portauit. Qui Husterrã inhabitat quia in corde populi consiliatoris regnat. Paulus quippe ait: Christum dei virtutem, & dei sapientiam. Atque hæc ipsa sapientia per Salomonẽ dicit: Ego sapientia habito in cõsilio, & eruditis interfũ cogitationibus. Hus ergo terrã inhabitat Iob: quia sapientia, quæ pro nobis passionis dolorẽ sustinuit, corda vitæ cõsiliis dedita, sibimet habitatiõnẽ fecit. Cap. X. Esaiæ. 53. 1. Cor. 1. Prou. 8.

ET erat vir ille simplex & rectus.) In rectitudine iustitia: in simplicitate autem mãsuetudo signatur. Plærũque nos cùm rectitudinem iustitiæ exequimur, mãsuetudinem relinquimus: & cùm mansuetudinem seruare cupimus, iustitiæ rectitudinem declinamus. Dominus autem in carne veniẽs, simplicitatem cum rectitudine tenuit, quia nec in mansuetudine districtionem iustitiæ, nec rursum in districtione iustitię virtutẽ mansuetudinis amisit. Vnde cùm quidam deducta adultera hunc tentare voluissent, vt in culpam, aut iumansuetudinis, aut iniustitiæ laberetur, ad vtraque respõdit dicens: Qui sine peccato est vestrum, primus in illã lapidem mittat. Dat simplicitatem mansuetudinis, Qui sine B peccato est vestrum: Dat zelũ iustitiæ, Primus in illã lapidẽ mittat. Vnde & ei propheta dicit: Intẽde prosperè, procede, & regna: propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. Veritatem quippe exsequens, mansuetudinem cum iustitia conseruauit: vt nec zelum rectitudinis in mansuetudinis põdere amitteret, nec rursum pondus mãsuetudinis zelo rectitudinis pertubaret. Sequitur: Caput. XI. Ioan. 8. Psal. 44.

AC timens deum & recedẽs à malo.) Scriptum est de illo: Et repleuit eũ spiritus timoris domini. Incarnatus enim dominus in semetipso, omne quod nobis imperauit, ostendit: vt quod præcepto diceret, exemplo suaderet. Iuxta humanitatis ergo naturam redẽptor noster deum timuit, quia vt superbum hominem redimeret, mẽtẽ * pro illo humilem suspit. Cuius bene per hoc quòd recedere à malo, Iob dicitur, & actio designatur. Ipse quippe recessit à malo, non quod faciendo contigit: sed quod inueniendo reprobauit: quia vetustã quam natus inuenit, humanæ conuersationis vitam deseruit: & nouam quam secum detulit, sequacium moribus impressit. Esaiæ. 11. *al. mortẽ.

Quod septenarium numerum frequentissimè sacra scriptura pro perfectione ponere consueuit.

Natique sunt ei septem filij, & tres filiæ.) Quid in septenario numero, nisi sũma perfectionis accipitur? Vt enim humanę rationis causas de septenario numero taceam⁹, quę assẽrũt quod idcirco psectus sit, quia ex primo pari cõstat, & primo impari: ex primo qui diuidi potest, & primo qui diuidi nõ potest: certissime scimus quod septenariũ numerum scriptura sacra pro perfectione ponere consueuit. Vnde & septimo die dominum requieuisse ab operibus asserit. Hinc est etiam quòd septimus dies in requiem hominibus, id est, in sabbatũ datus est. Hinc est quod iubileus annus, in quo plena requies exprimitur, septem hebdomadibus cõsũmatur: qui monade addita nostræ adunationis summa impletur. Caput. XII. C Gene. 2.

NAti sunt ergo ei septem filij) ad prædicandũ. s. viriliter incedẽtes apostoli. Qui dũ perfectionis præcepta peragũt: quasi superioris sexus fortitudinem in conuersatione tenuerunt. Hinc est enim quod perfectione septiformis gratiæ spiritus implẽdi duodecim sunt electi. A septenario quippe numero, in duodenarium surgitur. Nã septenarius suis in se partibus multiplicatus, ad duodenariũ tẽdit. Siue enim quatuor per tria, siue per quatuor tria ducãtur: septem in duodecim vertuntur. Vnde & sancti apostoli, quia sanctã trinitatem in quatuor mũdi partibus prædicare mittebãtur, duodecim sũt electi: vt etiã numero perfectionẽ ostenderent, quã vita & voce prędicarẽt. Natę sunt & ei tres filiæ.) Quid in faliabus, nisi infirmiores fidelium plebes accipim⁹, fidẽ sanctę trinitatis tenẽtes? Quę & si imperfectione operis nequaquam forti virtute permanent, fidem tamen trinitatis cogitam constãter tenẽt. In septẽ ergo filiis ordo

prædicãtium: in tribus vero filiabus multitudo auditorum signatur. Possunt etiam per tres filias, tres ordines fidelium designari. Post filios quippe filiæ nominantur: quia post apostolorum conspectam fortitudinem, tres distinctiones fidelium in Ecclesiæ conuersatione secutæ sunt, pastorum videlicet, & continentium atque coniugatorum. Cap. XIII. D

VNde & Ezechiel propheta tres liberatos viros audisse se asserit. Noẽ scilicet, Danielem, & Iob. Quid enim per Noe (qui arcam in vndis rexit) nisi præpositorum ordo designatur, qui dum ad formam vitæ populis præsunt, sanctam Ecclesiam in tentationum fluctibus regũt? Quid per Danielem (cuius mira abstinẽtia describitur) nisi continentium vita figuratur, qui dum cuncta quæ mũdi sunt deserunt, despectæ babyloniæ alta mente dominantur? Quid per Iob, nisi bonorum coniugatorũ vita signatur, qui de rebus mundi quas possident, dum pia opera faciunt: quasi per terræ viam ad cœlestem patriam tendunt? Quia igitur post sanctos Apostolos tres istæ fidelium distinctiones secutæ sunt: rectè post filios, tres filiæ natæ memorantur. Sequitur: Et fuit possessio eius septem milia ouium, & tria milia camelorum.) Quia fideles auditores ex varia conuersatione collecti sunt, quod prius vniuersaliter memoratis filiis & filiabus dicitur: hoc distinctè postmodum appellatione animalium subinfertur. Quid enim aliud in septem milibus ouium, nisi perfectam quorundam innocẽtiam exprimit, quæ ad perceptionem gratiæ, * ex legis pascuis venit? Quid verò in tribus milibus camelorum, nisi ad plenitudinẽ fidei veniens, torta gentilium vitiositas designatur. Cap. XIIII. Tres fideãliũ distinctiões quæ figurantur per Noẽ, Danielem, & Iob. E *al. perfectionis gratiam.

IN scriptura autem sacra aliquando cameli nomine ipse dominus, aliquando autem populus gentilis exprimitur. Cameli enim nomine dominus designatur, sicut ab eodem domino Iudæis aduersantibus dicitur: Liquantes culicem, camelum autem glutientes. Culex enim susurrando vulnerat, camelus autem sponte se ad susципienda onera inclinat. Liquauerũt ergo Iudæi culicem, quia seditiosum dimitti latronem petierunt: Camelum verò glutierunt, quia eum qui ad susципienda nostræ mortalitatis onera sponte descenderat, extinguere clamando conati sunt. Rursus cameli nomine gẽtilitas designatur. Vnde & Rebecca ad Isaac veniens, dorso cameli deducitur: quia ad Christum ex gentilitate Ecclesia properans, in tortis vitiosisq; vitæ veteris conuersationibus inuenitur. Quæ viso Isaac descendit: quia domino cognito, vitia sua gentilitas deseruit, & ab elatione celsitudinis, ima humilitatis petiuit. Quæ & verecũdata pallio velatur: quia coram illo ex anteacta vita confunditur. Vnde & per Apostolũ eisdem gentibus dicitur: Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Quia igitur per oues, Hebræos à pascuis legis ad fidem veniẽtes accipimus: nihil obstat vt per camelos, tortos moribus, atque onustos idolorum cultibus, gentilium populos sentiamus. Quia enim ex semetipsis sibi inuenerunt deos, quos colerent: quasi à semetipsis eis onus in dorso excreuerat quod portarent. Caput. XV. Matt. 23. cameli nomine dns designatur. camely gentilitatẽ designat. Gene. 24. Roma. 6.

POtest etiam per camelos (quia communia sunt animalia) Samaritanorum vita signari. Cameli nanque ruminant, sed nequaquam vngulã findũt. Samaritani quoq; quasi ruminant, quia ex parte legis verba recipiunt: & quasi vngulam non findunt, quia eam pro parte contemnunt. qui etiã graue onus in dorso mentis tolerant: quia in omne quod faciunt, sine spe ęternitatis elaborant: fidem quippe resurrectionis nesciunt. Et quid esse grauius atque onustius potest, quàm afflictionem seculi prætereuntis perpeti, & nequaquã ad reuelationem mentis, gaudia remunerationis sperare? Sed quia in carne dominus apparens, & Hebręorum populũ perfectionis gratia impleuit, & Samaritanorum quosdam ad cognitionem fidei, mira opera ostendẽdo, perduxit: dicatur rectè de vmbra quæ veritatem exprimeret, quòd & septem milia ouium, & camelorum tria milia posslideret. Sequitur: Quingenta quoq; iuga boũ: & quingentæ asinæ.) Iam superi⁹ dictũ est quòd in quinquagenario numero (qui septẽ hebdomadibus ac monade addita impletur) requies designatur: de nario autem numero summa perfectionis exprimitur. Quia verò fidelibus perfectio quietis promittitur, quasi quiquagenario decies ducto ad quingentesimũ peruenitur. Cap. XVI. Camely Samaritanoꝝ vitam significat. † al. relaxationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Boues quid signi fizent.

G IN scriptura autem sacra boum nomine aliquando hebetudo fatuorum: aliquando bene operantium vita designatur. Quia enim bouis nomine, stultorum vecordia figuratur: rectè per Salomonem dicitur: Statimq; eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam. Rursum: quia boum nomine vita vniuscuiusque operantis exprimitur, legis præcepta testantur, quę per Moysen præcepit, dicens: Non alligabis os boui tritturanti. Quod apertè rursus dicitur: Dignus est operarius mercede sua. Asinorū quoque nomine aliquando stultorum pigritia, aliquando immoderata petulantium luxuria, aliquando gentilium simplicitas designatur. Stultorum pigritia, asinorum appellatione figuratur: sicut per Moysen dicitur: Non arabis in boue simul & asino. Ac si diceret: Fatuū sapientibus in prædicatione nō socies: ne per eum qui imperе rem nō valet, illi qui prævalet obsistas. Immoderata quoque petulātium luxuria, asinorum appellatione exprimitur, vt propheta testatur, qui ait: Quorum carnes sunt vt carnes asinorum. Asinorum rursus nomine, simplicitās gentilis ostēditur. Vnde Hierusalem tendens dominus, asellum sedisse perhibetur. Quid est enim sedendo asinam Hierusalem venire, nisi gentilium simplicia corda possidendo, ea ad visionem pacis regendo & præsidendo perducere? Quod vno & facili testimonio ostenditur: quia & per boues Iudæi operarij, & per asinum gentiles populi designantur: cùm per prophetam dicitur: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui. Quis enim bos, nisi Iudaicus populus extitit: cuius ceruicem iugum legis attriuit? Et quis asinus, nisi gentilitas fuit, quam quilibet seductor reperit, quasi brutū animal, & nulla ratione renitens, quo voluit errore substrauit? Bos ergo possessorem, & asinus domini præsepe cognouit: quia & Hebraicus populus deum quem colebat, sed ignorabat, reperit: & gentilitas legis pabulum quod non habebat, accepit. Quod igitur superius nominatis ouibus & camelis dicitur: hoc inferius in bobus & asinis replicatur. Habuit verò & ante redemptoris aduentum Iudæa boues: quia ad prædicandum misit operarios, quibus voce veritatis dicitur: Væ vobis hypocritæ, qui circumītis mare & aridam, vt faciatis vnum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos. Quos graue iugum legis presserat, quia exteriora literæ mandata tolerabant. Quibus veritatis voce dicitur: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me: quia mitis sum & humilis corde. Quod ergo in Euangelio bene laborantibus requies promittitur, hoc est quod hic iuga boum quingenta memorantur. Quia qui redē ptoris dominio colla subiiciunt, quò, nisi ad requiē tendunt?

Deut. 25. Prouer. 7. Lucæ.10. Asinoz notē quid signifiet. Deut. 22. Ezech. 23. Matt. 21. Esaiæ.2. Matt.23. Matt. 11.

Caput. XVII.

VNde & asinæ quingentæ perhibentur: quia vocatæ plebes gentilium, dum ad requiem peruenire desiderant: cuncta mandatorum onera libenter portant. I Vnde bene quòd hanc requiem populus gentilis appeteret, Iacob filios alloquens, prophetica hoc studuit voce signare, Gene. 49. dicens: Isachar asinus fortis, accubans inter terminos, vidit requiem quòd esset bona, & terram quòd optima, & supposuit humerum ad portandum. Inter terminos nanque accubare, est præstolato mūdi fine requiescere: nihilq; de his quę nunc in medio versantur, quærere, sed vltima desiderare. Fortis q; asinus requiem ac terram optimam videt: cùm simplex gentilitas idcirco se ad robur boni operis erigit: quia ad æternæ vitæ patriam tendit. Quæ & ad portandum onus humerum supponit: quia conspecta superna requie, præceptis etiam grauibus in operatione se subiicit, & quicquid intolerabile pusillanimitas asserit, hoc ei leue ac facile spes remunerationis ostendit. Quia ergo ad æternam requiem pro electorum parte Iudæa, gentilitasq; colligitur: rectè quingenta iuga boum, & quingentæ asinæ haberi perhibentur. Sequitur: Caput. XVIII.

Cur sic animalia multitudo describitur & familia.

AC familia multa nimis.) Quid est quòd prius animalium multitudo describitur: & familia in extremo memoratur, nisi quòd ad cognitionē fidei prius stulta mundi collecta sunt: vt postea astuta eius etiam vocarentur? Paulo attestante, qui ait: Non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, nō multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi, elegit deus: vt confundat sapientes. Ipsa nanque sanctæ ecclesiæ principia, literarū perhibentur ignara: vt videlicet cunctis prædicatoribus suis redemptor ostēderet, quòd ad vitam credentes populos non sermo, sed causa suaderet. Sequitur: Caput. XIX. K

I. Cor. I.

ERat vir ille magnus inter omnes orietales.) Quòd redemptor noster oriens dicitur, propheta testāte perhibetur, qui ait: Et ecce vir oriens nomen eius. Omnes ergo qui in hoc oriente fide consistunt: rectè orientales vocā tur. Sed quia omnes homines tantummodo homines sunt: ipse autē oriens deus & homo: rectè dicitur. Erat magnus inter omnes orientales.) Ac si apertè diceretur: Omnes qui in fide deo nascuntur, superat: quia non vt cæteros adoptio, sed natura illum diuinitatis exaltat: qui etsi humanitate cæteris apparuit similis: diuinitate tamen mansit super omnia singularis. Zacha. 6.

Quid per allegoricum sensum, per conuiuium filiorum, & uocationem filiarum intelligatur.

Et ibant filij eius & faciebant conuiuia per domos.) Filij facturi conuiuia per domos ibant: cùm prædicatores Apostoli in diuersis mundi regionibus, virtutum epulas audientibus, quasi edentibus ministrabant. Vnde & eisdem filiis de esurientibus plebibus dicitur: Date illis vos manducare. Et rursum: Dimittere eos seiunos nolo, ne deficiant in via, id est, in prædicatione vestra verbum consolationis accipiant, ne à veritatis pabulo seiuni remanentes, in huius vitæ labore succumbant. Hinc rursum eisdem filiis dicitur: Operamini non cibum qui perit: sed qui permanet in vitam æternā. Cap. XX. Matt. 14. Marci. 8. L Ioan. 6.

QVæ conuiuia quomodo exhiberentur, adiungitur: cùm protinus subinfertur: Vnusquisque in die suo.) Si ignorantiæ obscuritas, sine dubitatione, nox cordis est: intellectus non immerito dies vocatur. Vnde & per Paulum dicitur: Alius iudicat diē inter diem: alius iudicat omnē diem. Ac si apertè dicat: Alius quædam nōnullis intermissis intelligit: alius verò omnia intellectu possibilia, ita vt sunt videnda, cognoscit. Vnusquisq; ergo filius in die suo conuiuium exhibet: quia sanctus quisq; prædicator iuxta mensuram illuminatæ intelligentiæ, mentes audientium epulis veritatis pascit. In die suo Paulus fecerat conuiuium, cùm dicebat: Beatiores erunt, si sic permanserint: secundum meum consilium. De die suo vnumquenq; admonebat cogitare, cùm diceret: Vnusquisque in suo sensu abundet. Sequitur: Et mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis.) Sorores filij ad cōuiuium vocāt: quia infirmis auditoribus sancti Apostoli refectionis supernæ gaudia prædicant: eorumq; mentes, quia à veritatis pabulo seiunas aspiciunt, diuini eloquij epulis pascunt. Bene autem dicitur: Vt comederent & biberent cum eis. Caput. XXI. Roma. 14. 1. Cor. 7. Roma. 14.

SCriptura enim sacra aliquando nobis est cibus, aliquādo potus. Cibus est in locis obscurioribus, quia quasi exponendo frangitur, & mandendo glutitur. Potus verò est in locis apertioribus: quia ita sorbetur sicut inuenitur. Cibum vidit propheta scripturam sacram: qui exponendo frangeretur, cum diceret: Paruuli petierunt panē, & non erat qui frangeret eis: id est infirmi quicq; scripturæ sacræ valentiores sententias petierunt exponēdo comminui: sed qui exponere debeat, non valet inueniri. Potum vidit scripturā sacram propheta, cùm diceret: Omnes sitiētes venite ad aquas. Si potus aperta mandata non essent, per semetipsam veritas non clamaret: Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Quasi cibū & potum vidit propheta Iudææ defuisse, cùm diceret: Nobiles eius interierunt fame: & multitudo eius siti exaruit. Paucorum quippe est, fortia & occulta cognoscere: multorū verò, historiæ aperta sentire. Idcirco Iudææ nobiles nō siti, sed fame interisse asserit: quia hi qui præesse videbantur: dū totos se exteriori intelligentiæ dederant, quod de intimis discutiendo manderent, non habebant. Quia verò sublimioribus ab intellectu interno cadentibus, paruulorum intelligentia & in exterioribus exiccatur: rectè illic adiungitur: Multitudo eius siti exaruit. Ac si apertè diceret: Dum vulgus studium vitæ suæ deserit: iam nec fluenta historiæ exquirit. Et tamen occulta sacri eloquij mandata & aperta se intellexisse testantur, qui reprobanti se iudici conquerentes dicunt: Māducauimus & bibimus corā te. Quod apertè exponendo subiungunt: M Thren. 4. Esaiæ. 55. Ioan. 7. Esaiæ. 55.

A sungunt: Et in plateis nostris docuisti. Quia ergo sacra eloquia in locis obscurioribus exponendo franguntur, in locis vero apertioribus, ita vt inuenta fuerint, potantur: dicatur rectè: Mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederēt & biberent cum eis.) Ac si apertè diceretur: Infirmos quosq; blanda ad se persuasione deducebant: quatenus eorum mentes & magna per contemplationem differentes pascerent, & parua per historiā tradētes nutrirēt. Sequitur. Caput. XXII.

CVmq; in orbē trāsissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos: Consurgensq; diluculo, offerebat holocausta per singulos.) In orbē dies conuiuij transeūt, cùm prædicationis ministeria peraguntur. Peractisq; cōuiuiis, holocaustum Iob pro filiis obtulit: quia pro Apostolis de prædicatione redeuntibus, patrē, Christus redemptor exorauit. Bene autē mittendo sanctificare dicitur, quia dum spiritū sanctū, qui à se procedit, discipulorū cordib⁹ tribuit: quicquid eis culpæ inesse pōtuit, emūdauit. Rectéq; ad offerenda holocausta diluculo consurgere perhibetur: quia per hoc quòd pro nobis intercessionis suæ petitionem obtulit, discussa erroris nocte, humanę mentis tenebras illūstrauit, ne quo peccati contagio, ex ipsa prædicationis gratia, mens in occulto polluatur, ne sibi quæ agit, tribuat: ne sibi tribuendo quæ agebat, amittat.

Quòd maledicere deo, sit de eius beneficio supbire. Ca. XXIII.

B VNde rectè subiungitur: Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint deo in cordibus suis.) Deo quippe benedicere, id est maledicere, est de eius munere sibi gloriā præbere. Vnde rectè sanctis Apostolis post prædicationem dominus pedes lauit, vt videlicet apertè mōstraret: quia plerunq; in bono opere peccati puluis contrahatur, & inde inquinētur vestigia loquentiū, vnde audientiū corda mundantur. Nā sæpe nonnulli dū exhortationis verba faciūt, quāquam tenuiter, sese intrinsecus: quia per eos gratia purgationis *deriuatur, extolluunt. Cūq; verba aliena opera diluunt, quasi ex bono itinere puluerem malæ cogitationis sumūt. Quid ergo fuit post prædicationem pedes discipulorum lauare, nisi post prædicationis gloriam cogitationū puluerē tergere, gressusq; cordis ab interna elatione mundare? Nec obstat ab omnimoda mediatoris scientia quod dicitur: Ne forte peccauerint. Nā cuncta sciens, sed in semetipso *ignorantiā nostram suscipiens, tq; dum suscipit docēs: nonnunq; quasi ex nostra dubitatione loquitur, sicut dicit: Filius hominis veniens, putas inueniet fidem super terram? Expletis ergo conuiuiis sacrificium pro filiis Iob offerens dicebat: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint deo in cordibus suis. Quia redemptor noster postquam prædicatores suos à malis impugnantibus diluit: etiam inter bona quę egerant, & à tentationibus defendit. *dl. prædicationis *dl. loquitione sua. Luc. 18.

C *Quòd omnibus diebus sacrificium deo pro nobis filius offerre non cessat. Caput. XXIIII.*

SIc faciebat Iob cunctis diebus.) Cunctis diebus Iob sacrificium offerre nō cessat, quia sine intermissione pro nobis holocaustum redemptor immolat, qui sine cessatione patri suā pro nobis incarnationē demōstrat. Ipsa quippe eius incarnatio nostræ emundationis oblatio est. Cumq; se hominem ostendit, delicta hominis interueniens diluit, & humanitatis suæ mysterio perenne sacrificiū immolat, quia & hæc sunt æterna quæ mundat. Caput. XXV.

IGitur quia in ipso expositionis exordio sic personam beati Iob nunciare dominū diximus: vt designari per illū caput & corpus, id est, Christū & ecclesiā diceremus. Postquā caput nostrū quomodo designatū credatur, ostendimus: nūc corpus eius, quod nos sumus, quomodo exprimatur, indicemus: vt quia audiuimus ex historia quod miremur: cognouimus ex capite quod credam?, cōsideremus nūc ex corpore quid viuēdo teneamus. In nobismetipsis nanq; debemus transformare quod legimus, vt cùm per auditum se animus excitat, ad operandum quod audierat, vita concurrat.

Quòd hi quos inhabitat consilij spiritus in præsentibus dolent, & ad æterna suspirant. Cap. XXVI.

VIr erat in terra Hus, nomine Iob.) Si Iob dolens, & Hus cōsiliator dicitur, non immerito per vtraq; nomina electus quisq; figuratur: quia nimirū consiliatorem animū inhabitat, qui dolens de præsentibus ad æterna festinat. Nā sunt nonnulli qui vitam suā negligunt, & dum transitoria appetunt: dum æterna vel non intelligūt, vel intellecta contenunt, nec dolorē sentiūt, nec habere consilium sciunt. Cūq; superna quæ amiserunt, non considerant, esse se (heu miseri) in bonis fœlices putant. Nequaquā enim ad veritatis lucē, cui conditi fuerāt, mentis oculos erigūt, nequaquam ad contemplationē patriæ æternæ desiderij aciem tēdunt: sed semetipsos in his ad quæ projecti sunt deserentes, vice patriæ diligunt exilium quod patiūtur, & in cęcitate quā tolerant, quasi in claritate luminis exultant. At contrà electorū mentes dum transitoria cūcta nulla esse conspiciūt, ad quæ sint conditæ exquirunt: cūq; eorū satisfactioni nihil extra deum sufficit, ipsa inquisitionis exercitatione fatigata illorū cogitatio in conditoris sui spe & contēplatione requiescit, supernis interseri ciuibus appetit: & vnusquisque eorū adhuc in mundo corpore positus, mente tamē extra mundū surgit: ærumnā exilij quā tolerat, deplorat: & ad sublimē patriā incessantibus se amoris stimulis excitat. Cùm ergo dolēs videt quàm sit æternū quod perdidit, inuenit salubre consilium, temporale hoc despicere quod percurrit: & quo magis crescit consilij scientia vt peritura deserat, eo augetur dolor, quòd necdū ad māsura pertingat. Vnde bene p Salomonē dicitur: Qui addit scientiā, addit & dolorē. Qui enī scit iā summa quę adhuc nō habet, magis de infimis in quibus retinetur, dolet. Rectè ergo i terra Hus, habitare Iob dicit, quia in scientiæ cōsilio electi vniuscuiusq; dolens animus tenctur. Intuendū quoque est, quòd nullus dolor mentis sit in actione præcipitationis. Qui enim sine consiliis viuūt, qui seipsos rerum euentibus præcipites deserunt, nullo interim cogitationum dolore fatigantur. Nam qui solerter in vitæ consilio figit mentē, caute sese in omni actione circunspiciendo considerat: & ne ex re, quæ agitur, repentinus finis aduersūsque surripiat, hunc prius molliter posito pede cogitationis palpat, pensat ne ab his quæ agenda sunt, præpediat formido: ne in his quæ differēda sunt, præcipitatio impellat: ne praua per concupiscentiam aperto bello superent, ne recta per inanem gloriam insidiando supplantent. Iob ergo in terra Hus habitat, dum mens electi quo magis per consiliū viuere nititur, eo angusti itineris dolore fatigatur. Sequitur. D Iob electos significat. impios ejectos. Electos meritis nitisq; eorum Deum superat. E Ecclesiæ stes. 1. E

Quòd sancta ecclesia simplicitatis & rectitudinis vias à timore incipit, & in charitate consummat. Cap. XXVII.

SImplex & rectus ac timens deum, & recedens à malo.) Quisquis æternam patriam appetit, simplex proculdubio & rectus viuit, simplex videlicet opere, rectus fide: simplex in bonis, quæ inferius peragit, rectus in summis, quę in intimis sentit. Sunt nanque nonnulli, qui in bonis quæ faciunt, simplices nō sunt: dum non in his retributionem interius, sed exterius fauorem quærunt. Vnde bene per quendā sapientem dicitur: Væ peccatori terram ingredienti duabus viis. Duabus viis peccator quippe terram ingreditur: quando & dei est quod opere exhibet, & mundi, quod per cogitationem quærit. Bene autem dicitur: Timens deum, & recedēs à malo.) Quia sancta electorum Ecclesia simplicitatis suæ & rectitudinis vias timore inchoat, sed charitate consummat: cui tūc est funditus à malo recedere, cùm ex amore dei cœperit iā nolle peccare. Cùm vero adhuc timore bona agit, à malo penitus non recessit: quia eoipso peccat, quo peccare vellet, si peccare inultè potuisset. Rectè ergo cùm timere deum Iob dicitur, recedere etiā à malo perhibetur: quia dū metum charitas sequit, ea quę metu relinquitur etiā per cogitationis propositum culpa calcatur. Cap. XXVIII. F Eccli. 2. Eo ipso quis peccat, quo peccare vellet, si peccare inultè posset.

ENit quia ex timore vnumquodque vitium premitur, ex charitate autem virtutes oriuntur, rectè subiungitur:

Quòd fœcūditas spiritalis, pper septiformē spiritum in filiis septē, & tribus filiabus, fides, spes, & charitas intelligātur.

Nati sunt ei septem filij & tres filiæ.) Septem quippe filij nobis nascuntur cùm per conceptionem bonæ cogitationis, sancti spiritus septem in nobis virtutes oriuntur. Hanc nanque interna prolem Propheta dinumerat, cùm spiritus mentem fœcundat, dicens: Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus Esa. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G timoris domini. Cũ ergo per aduentũ ſpiritus ſancti, ſapiẽtia, intellectus, conſilium, fortitudo, ſcientia, pietas, ac timor domini in animo vnicuique noſtrum gignitur: quaſi menſura poſteritas in mente propagatur, quæ ſupernæ noſtræ nobilitatis genus eo ad vitam longius ſeruat, quo amori æternitatis ſociat. Sed habent in nobis ſeptem filij, tres proculdubio ſorores ſuas, quia quicquid virile hi virtutum ſenſus faciũt, ſpei, fidei, charitatiq; conſungunt. Neque enim ad denarij perfectionem ſeptem filij peruenĩũt: niſi in fide, ſpe, & charitate fuerit omne quod agunt. Quia vero hanc præeuntium virtutum copiam multimoda bonorum operum cogitatio ſequitur, rectè ſubiungitur.

Quòd poſſeſſio ouium & aſinorum & camelorum ſit ſubiugatio illorum, quos aliquando uel formido diſſoluit, uel ſuperbia inflat, uel luxuria inquinat.

Et fuit poſſeſſio eius ſeptẽ milia ouium & tria milia camelorum.) Seruata quippe veritate hiſtoriæ imitari ſpirita liter poſſumus, quod carnaliter audiuimus. Ouium enim ſeptem milia poſſidemus, cùm cogitationes innocuas perfecta cordis munditia, intra noſmetipſos inquiſito veritatis pabulo paſcimus. Eruntq; nobis in poſſeſſionem etiam tria milia camelorũ, ſi omne quod in nobis altum ac tortuoſum eſt, rationi fideì ſubditur: & ſub cognitione trinitatis, ſponte in H appetitu humilitatis inclinatur. Camelos quippe poſſidemus, ſi quod altum ſapimus, humiliter deponamus. Camelos proculdubio poſſidemus, cùm cogitationes noſtras ad infirmitatis fraternæ compaſſionem flectimus, & viciſſim onera noſtra portantes, alienæ infirmitati compati condeſcendendo nouerimus. Poſſunt etiam per camelos (qui vngulam neq; quàm ſindunt, ſed tamen rumiuant) terrenarum rerum bonæ diſpenſationes intelligi, quæ quia habent aliquid ſeculi & aliquid dei, per commune eas neceſſe eſt animal deſignari. Neque enim terrena diſpenſatio (quanuis æternę vtilitati ſeruiat) ſine perturbatione mentis valet exhiberi.

Caput. XXIX.

QVia igitur per hanc & ad præſens mens confundi tur, & in perpetuũ merces paratur, quaſi cõmune animal, & aliquid de lege habet, & aliquid non habet. Vngulam nanque nõ findit: quia nõ ſe penit⁹ anima ab omni terreno opere diſtũgit: ſed tamẽ rumiat: quia bene diſpẽſando tẽporalia, per certitudinis fiduciã cœleſtia ſperat. Terrenę igitur diſpẽſatiões quaſi camelorũ more capite legi cõcordãt, pede diſcrepãt: quia & cœli ſunt illa, quę iuſtè viuẽtes appetũt: & huius mũdi ſunt ea, in quib⁹ opere verſantur. Nos ergo cũ eaſdẽ terrenas cognitioni trinitatis diſpẽſationes ſubdimus, quaſi camelos intra iudiuiſibilem numerum fide poſſidemus. Sequitur: Cap. XXX.

QVingenta quoq; iuga boũ, & quingẽtæ aſinæ.) Iuga boũ in vſum noſtræ poſſeſſionis ſũt, dum cõcordes virtutes exarãt duritiam mentis. Quingentas quoq; aſinas poſſidemus, cùm laſciuiẽtes motus reſtringimus: & quicquid in nobis carnale exurgere appetit, ſpiritali cordis dominatu refrenamus. Vel certè aſinas poſſidere, eſt cogitationes intra nos ſimplices regere. Quę dum in ſubtiliori intellectu currere non valent: quo quaſi pigrius ambulant, eo fraterna onera mãſuetius portant. Sũt nanque nõnulli qui dum alta non intelligunt, per exteriora cõuerſationis opera ſe humilius premũt. Bene ergo per aſinas (pigrũ quidem animal, ſed tñ portandis oneribus deditum) ſimplices cogitationes accipimus, quia dum noſtrã plerumq; ignorantiã cognoſcimus, leuius onera aliena toleramus. Cunq; nos quaſi ſingularis ſapiẽtiæ altitudo nõ eleuat: ad perferendam alieni cordis inertiã, mens ſe noſtra æquani miter inclinat. Rectè autẽ ſiue iuga boũ, ſiue quingentæ aſinæ referuntur: quia vel in hoc quod prudenter ſapimus, vel in hoc quod humiliter ignoramus, dũ æternę pacis requiem quærimus, quaſi intra iubilei, numerũ tenemur. Sequitur:

Quòd multa familia, id eſt, multitudo cogitationum ſit ſub mẽtis dominio reſtringenda. Cap. XXXI.

AC familia multa nimis.) Multam familiã nimis poſſidemus, cùm cogitationes innumeras ſub mẽtis dominatiõe reſtringimus, ne ipſa ſui multitudine animum ſuperent, ue peruerſo ordine diſcretionis noſtræ principatũ calcent. Et bene cogitationũ turba multæ familię appellatione ſignatur. Nam ſcimus quod abſente domina ancillarũ linguæ perſtrepunt, ſilentium deſerunt, deputati operis officia negligunt, totumq; ordinem ſibimet viuendi confundunt. At ſi repente domina veniat, mox perſtrepentes linguæ reticẽt, officia vniuſcuiuſq; operis repetũt: ſicq; opus proprium ac ſi nõ receſſerint, reuertuntur. Si igitur à domo mentis ad momentum ratio diſcedat, quaſi abſente domina cogitationum ſe clamor, velut garrula ancillarũ turba multiplicat. Vt autem ratio ad mentem redierit, mox ſe confuſio tumultuoſa compeſcit, & quaſi ancillæ ſe ad iniũctũ op⁹ tacitè reprimũt: dum cogitationes protinus cauſis ſe propriis ad vtilitatem ſubdunt. Poſſidemus ergo multam familiam, cùm recto iure innumeris cogitationibus ratiõis diſcretione dominamur. Quod nimirũ cùm ſolerter agimus, iungi per eandem diſcretionem angelis conamur. Vnde rectè ſubiungitur: Eratq; vir ille magnus inter omnes Oriẽtales.) Tũc nanque magni inter omnes Orientales efficimur, cùm eis ſpiritibus qui Orientali luci inhærent, preſſa carnalis corruptionis nebula, diſcretionis noſtræ radiis, inquantum poſſibilitas ſuppetit, ſociamur. Vnde & per Paulum dicitur: Noſtra conuerſatio in cœlis eſt. Quiſquis temporalia ac defectiua ſequit, occaſum petit: quiſquis verò ſuperna deſiderat, quia in Oriente habitet, demonſtrat. Magnus ergo non inter Occidentales, ſed inter Orientales efficitur, qui nõ inter malorum actiones, ima & fugitiua quærentium, ſed inter choros proficere ſupernorum ciuium conatur. Sequitur:

Quomodo ſingulæ uirtutes in ſuo die conuiuium faciunt.

Caput. XXXII.

ET ibant filij eius, & faciebant conuiuium per domos, vnuſquiſque in die ſuo.) Filij per domos conuiuium faciunt, dum virtutes ſingulæ, iuxta modum proprium, mẽtem paſcunt. Vnde bene dicitur, vnuſquiſque in die ſuo. Dies enim vniuſcuiuſque filij, eſt illuminatio vniuſcuiuſque virtutis. Vt enim hæc ipſa dona breuiter ſeptiformis gratiæ replicem: alium diem habet ſapientia, alium intellectus, aliũ conſilium, alium fortitudo, alium ſcientia, alium pietas, aliũ timor. Neq; enim hoc eſt ſapere quod intelligere: quia multi æterna quidem ſapiunt, ſed intelligere nequaquam poſſunt. Sapientia ergo in die ſuo conuiuium facit: quia mentem de æternorum ſpe & certitudine reficit. Intellectus in die ſuo conuiuium parat: quia in eo quòd audita penetrat, reficiẽdo cor, tenebras eius illuſtrat. Conſilium in die ſuo conuiuium exhibet: quia dum præcipitem eſſe prohibet, ratione animũ replet. Fortitudo in die ſuo conuiuium agit: quia dum aduerſa non metuit, trepidanti menti cibos confidentiæ apponit. M Scientia in die ſuo conuiuium parat: quia in ventre mentis ignorantiæ ieiunium ſuperat. Pietas in die ſuo cõuiuium exhibet: quia cordis viſcera miſericordię operibus replet. Timor in die ſuo conuiuium facit: quia dum premit mẽtem ne de præſentibus ſuperbiat, de futuris illam ſpei cibo confortat. Sed illud in hoc filiorum conuiuio perſcrutãdum video, quòd ſemetipſos inuicem paſcunt. Valde enim ſingula virtus quælibet deſtituitur, ſi non vna alij virtus virtuti ſuffragetur. Minor quippe eſt ſapientia, ſi intellectu careat, & valde inutilis intellectus eſt, ſi ex ſapientia non ſubſiſtat: quia cùm altiora ſine ſapientiæ pondere penetrat, ſua illum leuitas grauius ruiturum leuat. Vile eſt conſilium, cui robur fortitudinis deeſt: Quia quod tractando inuenit, carens viribus, vſque ad perfectionem operis non perducit. Et valde fortitudo deſtruitur, niſi per conſilium fulciatur: quia quo plus ſe poſſe conſpicit, eo virtus ſine rationis moderamine deterius in præceps ruit. Nulla eſt ſcientia ſi vtilitatem pietatis non habet: quia dum bona cognita exequi negligit, ſeſe ad iudicium arctius ſtringit. Et valde inutilis pietas, ſi ſcientiæ diſcretione caret: quia dum nulla hanc ſcientia illuminat, quomodo miſereatur, ignorat. Timor quoque ipſe niſi has etiã virtutes habuerit, ad nullum opus proculdubio bonæ actionis ſurgit: quia dum ad cuncta trepidat, ipſa ſua formidine à bonis omnibus torpens vacat. Quia ergo alternato miniſterio virtus à virtute reficitur, rectè dicitur quòd apud ſe filij viciſſim conuiuantur. Cunque vna aliam ſubleuando ſubleuat: quaſi per dies ſuos numeroſa ſoboles paſcẽda conuiuiũ parat.

A parat. Sequitur.

Tres ſorores ad fratrum conuiuia uocantur, quando gaudẽt uirtutes uirtutibus, & inuicem ſibi ſubſeruiunt ac miniſtrant.

Caput. XXXIII.

ET mittẽtes vocabant tres ſorores ſuas vt comederent & biberent cũ eis.) Cũ virtutes noſtræ in omne quod agũt, ſpẽ, fidẽ, & charitatẽ ciunt: quaſi operantes filij, tres ad conuiuiũ ſorores vocant: vt fides, ſpes, charitas in op⁹ bonũ gaudeãt, quod vnaquæq; virtus adminiſtrat. Quæ quaſi ex cibo vires accipiũt, dum bonis operibus fidentiores fiunt: & dum poſt cibum contemplationis rore infundi appetunt, quaſi ex poculo ebriantur. Cap. XXXIIII.

SEd quid eſt quod in hac vita ſine quauis tenuiſſimi contagij inquinatiõe peragatur? Nõnunq; nanq; ipſis bonis quæ agimus, ad deterius propinquamus: quia dum lætitiam menti pariunt, quandam etiã ſecuritatẽ gignunt: dũq; mẽs ſecura redditur, in torporem laxatur. Nonnunquam vero virtutes aliquantula elatione nos polluunt: & tanto deiectiores apud deum faciunt, quãto apud noſmetipſos tumidio res reddunt. Vnde bene ſubiungitur:

Quòd filios poſt conuiuium ſanctificare, eſt retractatio operum & diſcuſſio cogitationum.

Cunq; in orbẽ tranſiſſent dies cõuiuij, mittebat Iob & ſãctificabat illos.) Peracto quippe orbe dierũ cõuiuij mittere B ad filios & eos ſanctificare, eſt, poſt virtutũ ſenſum intẽtionẽ cordis dirigere: & omne quod agitur diſtricta retractatiõis diſcuſſione mũdare: ne bona æſtimẽtur quę mala ſunt: ne ſaltem veraciter bona putentur ſufficientia, cùm perfecta non ſunt. Sic enim mens plærunq; decipitur, vt aut qualitate mali, aut boni quantitate fallatur. Cap. XXXV.

SEd hos virtutũ ſenſus melius preces q̃ diſcuſſiones inueniũt, nam ea quæ perſcrutari in nobiſmetipſis pleni⁹ nitimur, ſæpe verius orando q̃ inueſtigando penetramus. Cùm enim mẽs per quãdam cõpunctionis machinam ad alta ſuſtollit: omne quod ei de ſeipſa occurrerit, ſub ſeipſa diiudicãdo certius contẽplatur. Vnde & rectè ſubiungitur:

Quòd holocauſtum per ſingulos offerre ſit ſingularium uirtutum circunſpecta & pura intentio.

Cõſurgẽſq; diluculo offerebat holocauſta per ſingulos.) Diluculo nanq; cõſurgimus, cum cõpunctiõis luce perfuſi humanitatis noſtræ nocte deſerimus: & ad veri luminis radios oculos mentis aperimus. Atq; holocauſtũ per ſingulos filios offerimus, cum pro vnaquaq; virtute domino hoſtiam noſtræ precis immolamus, ne ſapientia eleuet: ne intellectus, dum ſubtiliter currit, aberret: ne conſilium, dũ ſe multiplicat, cõfundat: ne fortitudo, dum fiduciam præbet, præcipitet: ne ſcientia, dũ nouit & non diligit, inflet: ne pietas, dum ſe extra rectitudinẽ inclinat, intorqueat: ne timor, dũ plus iuſto trepidat, in deſperationis foueam mergat. Cùm ergo pro vnaquaque virtute, vt pura eſſe debeat, preces domino fundimus: quid aliud quàm iuxta filiorum numerum holocauſtum per ſingulos exhibemus? Holocauſtum nanque totum incenſum dicitur. Holocauſtum igitur dare, eſt totam mentem igne compunctionis incendere: vt in ara amoris cor ardeat: & quaſi delicta propriæ ſobolis, inquinamenta cogitationis exurat. Caput. XXXVI.

SEd hæc agere neſciũt, niſi hi qui priuſq̃ cogitationes ad opus prodeant, internos ſuos motus ſollicitè circunſpicientes frenãt. Hæc cauere neſciũt, niſi hi qui virili cuſtodia munire mẽtem nouerunt. Vnde rectè inopinata morte extinctus Iſboſeth dicitur, quem & ſcriptura ſacra, nõ in domo oſtiariũ, ſed oſtiariã habuiſſe teſtatur, dicens: Venientes 2. Reg. 4. filij Rẽmon Berothitæ Rechab & Banaa, ingreſſi ſunt feruẽte die domum Iſboſeth, qui dormiebat ſuper ſtratum ſuum meridie. Ingreſſi ſunt autẽ domũ: & oſtiaria domus purgãs triticum obdormiuit: ſumentes ſpicas tritici, latẽter ingreſſi ſunt, & percuſſerũt eum in inguine. Oſtiaria triticũ purgat cũ mentis cuſtodia diſcernẽdo, virtutes à vitiis ſeparat. Quę ſi obdormierit, in mortẽ propri⁹ domini ſui, inſidiatores admittit: quia cũ diſcretionis ſollicitudo ceſſauerit: ad interficiendum animũ malignis ſpiritibus iter pandit. Qui ingreſſi ſpicas tollũt: quia mox bonarũ cogitationum germina auferunt: atq; in inguine feriunt: quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire, eſt vitam mẽ D tis, delectatiõe carnis perforare. Nequaquàm vero Iſboſeth iſte hac morte ſuccumberet: ſi nõ ad ingreſſum domus mulierem, id eſt mollem cuſtodiam ad mentis aditum deputaſſet. Fortis nanque virilisq; ſenſus præponi cordis foribus debet: quem nec negligentiæ ſomnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. Vnde bene & Iſboſeth appellat⁹ eſt, qui cuſtode fœmina hoſtilibus gladiis nudatur. Iſboſeth quippe vir confuſionis dicitur. Vir autem confuſionis eſt, qui forti mentis cuſtodia munitus non eſt: quia dum virtutes ſe agere æſtimat, ſubintrantia vitia neſcientem necant. Tota itaque virtute muniendus eſt aditus mentis: nequando eam inſidiantes hoſtes penetrent foramine negligẽtiæ cogitationis. Hinc Salomon ait: Omni cuſtodia ſerua cor tuum: quoniam ex ipſo vi- Prouer. 3. ta procedit. Virtutes ergo quas agimus, dignum eſt vt ſummoperè ab intẽtionis origine penſemus: ne ex malo ortu prodeant, etiam ſi recta ſunt quæ oſtentant.

Iſboſeth cur occiſus.

Quanta ſolicitudine abſtinendum ſit à malo opere, cum etiam diſtrictè ſerui dei iudicentur de cogitatione.

Caput. XXXVII.

VNde hic quoque rectè ſubiungitur: Dicebat enim, Ne forte peccauerint filij mei: & benedixerint deo in cordibus ſuis.) Filij in cordibus maledicunt, cùm recta noſtra opera à non rectis cogitationibus prodeũt: cum E bona in aperto exerũt, ſed in occulto noxia moliuntur. Deo quippe maledicunt, cum mentes noſtræ ſe de ſe æſtimant habere, quod ſunt. Deo maledicunt, cùm ſe & ab illo accepiſſe vires intelligunt: ſed tamen de eius muneribus propriam laudem quærunt. Caput. XXXVIII.

SCiendum vero eſt: quod bona noſtra tribus modis antiquus hoſtis inſequitur: vt videlicet hoc quod rectum coram hominibus agitur, in interni iudicis conſpectu vitietur. Aliquando nanque in bono opere intentionem polluit: vt omne quod in actione ſequitur, eo purũ mundumq; non exeat, quo hoc ab origine perturbat. Aliquãdo vero intentionem boni operis vitiare non prævalet, ſed in ipſa actione ſe quaſi in itinere opponit: vt cum per propoſitum mentis ſecurior quiſque egreditur, ſubiuncto latẽter vitio, quaſi ex inſidiis perimatur. Aliquando vero nec intentionem vitiat, nec in itinere ſupplãtat: ſed opus bonum in fine actionis illa queat: quantoq; vel à domo cordis, vel ab itinere operis lõgius receſſiſſe ſe ſimulat, tanto ad decipiendum bonæ actionis terminũ aſtuti⁹ expectat: & quo incautũ quenq; quaſi recedendo ſecurum reddiderit, eo illũ repentino nõnunq̃ vulnere durius, inſanabiliusq; tranſfigit. Intentionẽ quippe in bono opere polluit: quia cũ facilia ad decipiendum corda hominum cõſpicit, eorũ deſideriis aurã tranſitorij fauoris apponit: vt in his quæ recta faciũt, ad appetenda ſima, tortitudine intẽtionis inclinẽtur. Vnde rectè ſub Iudæę ſpecie de vnaqua quę anima miſeræ intẽtionis laqueo capta, per prophetam F dicitur: Facti ſunt hoſtes eius in capite. Ac ſi apertè diceretur: Cum bonum opus non bona intentione ſumitur: huic ad uerſantes ſpiritus ab ipſo cogitationis exordio principãtur: tantoq; eam plenius poſſident, quanto & per initium dominantes tenent. Cùm vero intentionem vitiare nõ prævalent, in via poſitos laqueos tegunt: vt in eo quod bene agitur, cor exaltans ſe ex latere ad vitium deriuetur: quatenus quod inchoans aliter propoſuerat, in actione longe aliter quàm cœperat percurrat. Sæpe enim bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quę quanuis quæſita nõ fuerat, tamen oblata delectat. Cui⁹ delectatione cũ mens bene operantis reſoluitur, ab omni intentionis intimæ vigore diſſipatur. Sæpe ſe bene inchoatæ noſtræ iuſtitiæ ex latere ira ſubiungit, & dum zelo rectitudinis immoderatius mentem turbat, cunctam quietis intimæ ſalutem ſauciat. Sæpe grauitatem cordis quaſi ex latere ſubiuncta triſtitia ſequitur, atque omne opus quod mens bona intentione inchoat, hæc velamine mœroris obumbrat. Quæ & nonnunquam tanto tardius repellitur, quanto & preſſæ menti quaſi ſerior famulatur. Sæpe ſe bono operi lætitia immoderata ſubiungit, cunctq; plus mentem quàm decet hilareſcere exigit, ab actione bona omne pondus grauitatis repellit. Quia enim etiam bene inchoantibus ſubeſſe in

a illij itinere

Universidad de Deusto
Biblioteca

G utinere laqueos psalmista conspexerat: rectè prophetico plenus spiritu dicebat: In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. Quod bene ac subtiliter Hieremias insinuat: qui dum gesta foris referre studuit, quę intus apud nosmetipsos gereretur, indicauit dicens: Venerunt octoginta viri de Sychē, & de Sylo, & de Samaria, rasi barba, & scissis vestibus, squalentes: munera & thus habebant in manu, vt offerrent in domo domini. Egressus autem Ismaël filius Nathaniæ in occursum eorum de Maspha, incedens & plorans ibat. Cumq; occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Aicha. Qui cùm venissent ad mediū ciuitatis, interfecit eos. Barbam quippe radūt, qui sibi de propriis viribus fiduciam subtrahunt. Vestes scindunt, qui sibimetipsis in exterioris decoris laceratione nō parcunt. Oblaturi in domo domini thus & munera veniunt qui exhibere se in dei sacrificio orationem cum operibus pollicentur. Sed tamen si se in ipsa sanctę deuotionis via cautè circūspicere nesciunt: Ismael Nathaniæ filius in eorum occursum venit: quia nimirum quilibet malignus spiritus: prioris sui satanę videlicet exemplo in superbiæ errore generatus, se ad laqueum deceptionis op ponit. De quo & bene dicitur: Incedens & plorans ibat: quia vt deuotas mentes interimere feriendo prævaleat, semetipsum quasi sub velamine virtutis occultat: & dum concordare se vere lugentibus simulat, ad cordis intima securius admissus, hoc quod intus de virtute latet, occidit: qui plerunq; se spondet ad altiora prouehere. vnde & dixisse perhibetur:

H V enite ad Godoliam filium Aicham. Atque dū maiora promittit etiam minima *subtrahit. Vnde & rectè dictum est: Qui cùm venissent ad mediū ciuitatis, interfecit eos. Viros ergo ad offerenda deo munera venientes, in medio ciuitatis interficit: quia diuinis deditæ operibus mentes, nisi magna se circunspectione custodiant, hostę surripiente, dum deuotionis hostiam portant, in ipso itinere perdunt vitam. De cuius hostis manu non euaditur, nisi citius ad pœnitentiam recurratur. Vnde illic aptè subiungitur: Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismael: Noli occidere nos quia habemus in agro thesauros frumenti, & hordei, & olei, & mellis: & non occidit eos. Thesaurus quippe in agro est spes in pœnitentia, quę quia non cernitur, quasi in terra cordis suffossa continetur. Qui ergo thesauros in agro habuere, seruati sunt: quia qui post incautelæ suæ vitium, ad lamenta pœnitentiæ redeunt, nec capti moriuntur. Cùm vero antiquus hostis neque in exordio intentionis ferit, neque in itinere actiōis intercipit, duriores in fine laqueos tēdit. Quem tanto nequius obsidet, quanto solum sibi remansisse ad decipiendum videt. Hos nanque fini suo laqueos oppositos propheta conspexerat, cùm dicebat: Ipsi calcaneum meum observabunt. Quia enim in calcaneo finis est corporis: quid per hunc nisi terminus signatur actionis? Siue ergo maligni

1 spiritus, siue praui quique homines, illorum superbiæ sequaces, calcaneum obseruant, cùm actionis bonæ finem vitiare desiderant. Vnde & eidem serpenti dicitur: Ipsa tuum observabit caput, & tu calcaneum eius. Caput quippe serpētis observare, est initia suggestionis eius aspicere, & manu sollicitæ considerationis a cordis aditu funditus extirpare. Qui tamen cùm ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur: quia etsi suggestione prima intentionem non percutit, decipere in fine tendit. Si autem semel cor in intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas & terminus ab hoste callido securè possidetur: quoniam totam sibi arborem fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiauit. Quia ergo summa cura vigilandum est, ne vel bonis operibus seruiens mens, reproba intentione polluatur: rectè dicitur: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint deo in cordibus suis.) Ac si apertè diceretur: Nullum est bonum quod foris agitur: si non pro eo, intus ante dei oculos, innocentiæ victima in ara cordis immolatur.

al. animā.

Pſal.141.

Hiere.41.

Hier.41.

Pſal.55

Geneſ.3.

Caput serpētis obseruare quid sit.

Caput. XXXIX.

TOta ităque virtute perspiciendus est fluuius operis, si purus emanat ex fonte cogitationis. Omni cura seruandus est à malitiæ puluere oculus cordis, ne hoc quod in actione rectum hominibus ostentat, apud semet ipsum per vitium prauæ intentionis intorqueat. Curandum ităque est, ne bona nostra pauca sint: curandum ne indiscussa: ne aut pauca agentes, inueniamur steriles: aut indiscussa relinquentes, vecordes. Neque enim vnaquæque verè virtus est, si mixta aliis virtutibus non est. Vnde rectè ad Moysen dicitur: Sume tibi aromata & stactē & onycham, galbanum quoque boni odoris, & thus lucidissimum, faciesq; thymiama compositum opere vnguentarij, mixtum diligenter & purum. Thymiama quippe ex aromatibus compositum facimus, cùm in altari boni operis, virtutum multipliciter redolemus. Quod mixtum & purum fit, quia quanto virtus virtuti iungitur, tanto incensum boni operis sincerius exhibetur. Vbi & bene subiungitur: Cumq; in tenuissimum puluerem vniuersa aromata contuderis: pones ex eo coram testimonij tabernaculo. In tenuissimum puluerē aromata vniuersa conterimus: cùm bona nostra quasi in pilo cordis: occulta discussione tundimus, & si veraciter bona sint, subtiliter retractamus. Aromata ergo in puluerem redigere, est virtutes recogitando terere, & vsque ad subtilitatem occulti examinis reuocare. Et notandum quòd de eodem pulueré dicitur: Pones ex eo coram testimonij tabernaculo: quia tunc nimirum bona nostra veraciter in conspectu iudicis placent, cùm hæc mens subtilius recogitando conterit, & quasi de aromatibus puluerem reddit, ne grossum durumq; sit bonum, quod agitur: ne si hoc arcta retractationis manus non comminuat: odorem de se subtilius non aspergat. Hinc est enim quòd sponsæ virtus sponsi voce laudatur, cùm dicitur: Quæ est ista quæ ascendit per desertū, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Sancta quippe Ecclesia sicut fumi virgula ex aromatibus ascendit: quia ex vitæ suæ virtutibus in interni quotidie incensi rectitudinem proficit, nec sparsa per cogitationes defluit, sed sese intra arcana cordis in rigoris virga constringit. Quæ ea quæ agit, dum recogitare semper ac retractare non desinit: myrrham quidem & thus habet in opere, sed puluerem in cogitatione. Hinc est quod de oblatoribus hostiæ ad Moysen iterum dicitur.

K

Ibidem.

Ibidem.

L

Cant.3

Caput. XL.

DEtracta pelle hostiæ artus in frusta concidant. Pellem nanque hostiæ detrahimus, cùm à mentis nostræ oculis superficiem virtutis amouemus. Cuius artus in frusta concidimus, cùm distinguentes subtiliter eius intima, membratimq; cogitamus. Curandum ergo est, ne cùm mala vincimus, bonis lasciuientibus supplantemur, ne fortasse fluxa prodeant, ne incircunspecta capiantur, ne per errorem viam deserant, ne per lassitudinem fracta, anteacti laboris meritum perdant. In cunctis enim vigilanter debet se mens circunspicere: atque in ipsa circūspectionis suæ prouidentia perseuerare. Vnde & rectè subiungitur.

Leuit.1

Quòd in uanum bono opere laboramus, si usque in finem non perseueramus.

Sic faciebat Iob cunctis diebus vitæ suæ.) Incassum quippe bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur: quia & frustra velociter currit, qui prius quàm ad metas veniat, deficit. Hinc est enim quod de reprobis dicitur: Væ his qui perdiderūt sustinentiam. Hinc electis suis veritas dicit: Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Hinc Ioseph qui inter fratres vsque in finem iustus perseuerasse describitur: solus talarem tunicam habuisse perhibetur. Nam quid est talaris tunica, nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operit: cùm bona actio ante dei oculos vsque ad vitæ nos terminum tegit. Hinc est quòd per Moysen caudam hostiæ in altari offerre præcipimur, vt videlicet omne bonum quod incipimus, etiā perseueranti fine compleamus. Bene igitur cœpta, cunctis diebus agenda sunt, vt cùm malum pugnando repellitur, ipsa boni victoria constantiæ manu teneatur. Hæc itaque sub intellectu triplici dicimus, vt fastidienti animæ varia alimēta proponentes: aliquid quod eligendo sumat, offeramus. Hoc tamen magnoperè petimus, vt qui ad spiritalem intelligentiam mentem subleuat, à veneratione historiæ non recedat.

M

Eccli.2
Lucæ.22.
Gen.37

Exod.29 & Leuit.3

Libri primi moralium sancti Gregorij finis.

Liber

A

LIBER SECVNDVS CONTINVANS

moraliter primum Caput textus beati Iob. Caput. I.

SCRIPTVRA sacra mētis oculis quasi quoddam speculum opponitur: vt interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi etenim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus. Ibi sentimus quātum proficimus, ibi à profectu q̄ longè distamus. Narrat autē gesta sanctorum: & ad imitationem corda prouocat infirmorum. Dūq; illorum victricia facta commemorat, contra vitiorum prælia debilia nostra confirmat, fitq; verbis illius vt eo mens minus inter certamina trepidet, quo ante se positos tot virorū fortium triumphos videt. Nonnunquam vero non solum nobis eorum virtutes asserit, sed etiam casus innotescit, vt & in victoria fortium quod imitando arripere, & rursum videamus in lapsibus quod debeam timere. Ecce enim Iob describitur tentatione auctus, sed Dauid tentatione prostratus, vt

B & maiorum virtus spem nostram foueat, & maiorum casus ad cautelā nos humilitatis accingat: quatenus dum illa gaudentes subleuant, ista metuentes premāt, & audientis animus illinc spei fiducia, hinc humilitate timoris eruditus: nec temeritate superbiat, quia formidine premitur: nec pressus timore desperet, quia ad spei fiduciam virtutis exemplo roboratur.

Quòd Satan inter filios dei affuit absens præsenti, sicut cæcus non uidens lumen à quo illustratur. Et quomodo sancta scriptura ex qualitatibus aeris uel temporis, uel ex corporis situ uel positione, locorum fines exprimat, effectúsque causarum. Cap. II.

QVadam autem die cum venissent filij dei, vt assisterent coram domino, affuit inter eos etiam satan.) Intueri libet quomodo sacra eloquia in exordiis narrationum qualitates exprimant, terminosque causarum. Aliquando nāque à positione loci, aliquādo à positione corporis, aliquando à qualitate aeris, aliquando à qualitate tēporis signant, quid de ventura actione subsiciant. A positione quippe locorum diuina scriptura exprimit subsequentium merita, finēsq; causarum, sicut de Israel

Deut.1. dicit: quia verba dei in monte audire nō potuit, sed præcepta in campestribus accepit: subsequentem nimirum infirmitatem populi indicans qui ascēdere ad summa non valuit, sed

C semetipsum in infimis neglectè viuendo laxauit. A positione corporis futura denunciat: sicut in actibus apostolorum Stephanus Iesum, qui à dextris virtutis dei sedet, stantem se vidisse manifestat. Stare quippe adiuuantis est. Et rectè stare

Act.7. cernitur, qui in bello certaminis opitulatur. A qualitate aeris res subsequēs demonstratur, sicut Euangelista, cum prædicante domino, nullos tunc ex Iudæis credituros diceret, præmisit dicens: Hyems autem erat. Scriptum nanque est:

Ioan.10. Matt.24. Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Idcirco ergo hyemis curauit tempus exprimere, vt inesse auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret. Hinc est quòd denegaturo Petro prædixit: Quia frigus erat, & stās

Ioan.18. ad prunas calefaciebat se. Iam nanque intus à charitatis calore torpuerat, & ad amorem præsentis vitæ, quasi ad persecutorum prunas infirmitate æstuante, recalebat. A qualitate quoque temporis finis exprimitur actionis, sicut nō rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam nocte iudas exisse perhibetur, cum egrediente illo ab Euangelista dicitur: Erat

Ioan.13. Lucæ.12. autem nox. Hinc enim & iniquo diuiti dicitur: Hac nocte repetent animā tuā abs te. Anima quippe quę ad tenebras ducitur: nō in die repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est quòd

3.Reg.3. Gene.18. Gene.19. Salomon qui sapientiam nō perseueraturus accepit, in somnis hanc & nocte accepisse describitur. Hinc est quòd angeli ad Abraham meridie veniunt, punituri autem Sodomam, ad eam vespere venisse memorantur. Quia igitur beati Iob tentatio ad victoriam deducitur, à die cœpta perhibetur, cū dicitur: Quadam autem die cum venissent filij dei vt assisterēt coram domino, affuit inter eos etiam satan. Qui autem dei filij, nisi electi angeli vocantur? De quibus cum constet quòd obtutibus maiestatis inseruiant: valde quærendum est vnde veniant, vt coram domino assistant. De his quippe voce veritatis dicitur: Angeli eorum in cœlis semper videt faciem patris mei, qui in cœlis est. De his propheta ait: Milia milium ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei. Si igitur semper vident, & semper assistunt: vigilanti cura quærendum est, vnde veniant, qui nunquam recedunt. Sed cū de illis per Paulum dicitur: Nonne omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capiunt salutis? per hoc quòd missos cognoscimus, vnde veniant inuenimus.

Matt.18.
Dan.7.
Hebr.1.

Cap. III.

SEd ecce quæstioni quæstionem iungimus, & quasi dum ansam soluere nitimur, nodū ligamus. Quomodo enim aut semper assistere, aut videre semper faciem patris possunt, si ad ministerium exterius pro nostra salute mittuntur? Quod tamen citius soluimus, si quātæ subtilitatis sit angelica natura, pensamus. Neq; enim sic à diuina visione foras exeunt, vt internæ contēplationis gaudiis priuentur: quia si conditoris aspectū exeuntes amitterent, nec iacētes erigere, nec ignorantibus vera nunciare possent, fontemq; lucis quē egredientes ipsi perderent, cæcis nullatenus propinarent. In

E hoc itaq; est nunc natura angelica à naturæ nostræ conditione distincta, quòd nos & loco circunscribimur, & cæcitatis ignorantia coarctamur: Angelorum vero spiritus loco quidē circunscripti sunt, sed tamē eorum scientiæ longè super nos incomparabiliter dilatantur. Interius quippe exteriusq; sciendo diffusi sunt, quia ipsum fontem scientiæ cōtemplantur. Quid enim de his quæ scienda sunt, nesciunt, qui scientem omnia sciunt? Eorum itaq; scientia comparatione nostræ scientiæ valde dilatata est, sed tamen comparatione diuinæ scientiæ angusta: sicut & ipsi illorum spiritus comparatione quidem nostrorum corporum, spiritus sunt, sed comparatione summi & incircunscripti spiritus, sunt corpus. Et mittuntur igitur & assistūt, quia per hoc quòd circūscripti sunt, exeūt, & per hoc quòd intus quoq; præsentes sunt, nunq̄ recedunt. Et faciem ergo patris semper vident, & tamen ad nos veniūt, quia & ad nos spiritali præsentia foras exeunt: & tamen ibi se, vnde recesserant, per internam cōtemplationem seruant. Dicitur ergo: Venerunt filij dei vt assisterent coram domino, quia illuc spiritus cōuersione redeunt, vnde nulla mentis auersione discedunt. Affuit inter eos etiam satan.) Valde quærendum est, quomodo inter electos angelos satan adesse potuerit, qui ab eorum sorte, exigente superbia, dudum dānatus exiuit. Sed rectè inter eos affuisse describitur, quia etsi beatitudinem perdidit, naturam tamen eis similem non amisit: etsi meritis prægrauatur, cōditione naturę subtilis attollitur. Inter dei ergo filios corā domino affuisse dicitur: quia eo intuitu quo omnipotens deus cuncta spiritalia conspicit: etiam satan in ordine naturæ subtilioris videt, attestante scriptura, quæ dicit: Oculi domini contemplantur malos & bonos. Sed hoc quòd affuisse satan corā domino dicitur, in gratui nobis quæstione versatur. Scriptum quippe est: Beati mundo corde, quoniā ipsi deum videbunt. Satan verò qui mundo corde esse non potest: quomodo videndo domino affuisse potest? Sed intuendum quia affuisse coram domino, non autē videre dominū perhibetur. Venit quippe vt videretur, non vt videret. Ipse in conspectu domini, non autē in conspectu eius dominus affuit: sicut cæcus cum in sole cōsistit, ipse quidem solis radiis perfunditur: sed tamen lumen non videt quo illustratur. Ita ergo etiam inter angelos in conspectu domini satan affuit, quia vis diuina quæ intuendo penetrat omnia: non se videntem immundū spiritum, vidit. Quia enim & ipsa quę deum fugiunt, latere nō possunt, dum cuncta nuda sint superno conspectui, satan affuit absens præsenti. Sequitur:

D

Matth.5.

Quòd nescire dei, reprobare sit. Cap. IIII.

CVi dixit dominus: Vnde venis? quid est quòd veniētibus angelis electis nequaq̄ dicitur: Vnde venitis? satan verò vnde veniat percōtatur? Non enim requirimus nisi vtique quæ nescimus. Nescire autē dei reprobare est. vnde

Angeli quomodo semp videnr faciem pris.

Angelor scientia quārum scientiam superat mētes.

refello galuanonis argumēt

Satan quomodo inter ei Angelos adesse potuerit.

F

Universidad de Deusto
Biblioteca

nescio quem dicat Deum. Luce.13.

est.vnde quibusdam in fine dicturus est: Nescio vos vnde sitis. Discedite à me omnes operarij iniquitatis. Sicut & nescire mentiri,vir verax dicitur,qui labi per mendacium dedignatur:non quia si mentiri velit, nesciat:sed quòd falsa loqui veritatis amore contemnat. Quid est ergo ad satan dicere,vnde venis,nisi vias illius quasi incognitas reprobare? Veritatis igitur lumen tenebras quas reprobat,ignorat, & satanæ itinera quia iudicans damnat: dignum est vt quasi nescienſ requirat. Hinc est quòd Adæ peccáti conditoris voce dicitur: Adam vbi es? Neque enim diuina potentia nesciebat, post culpam seruus ad quæ latibula fugerat:sed quia la psum vidit in culpa, iam sub peccato velut ab oculis veritatis absconditum, quia tenebras erroris eius non approbat, quasi vbi sit peccator ignorat, eumque & vocat & requirit, dicens: Adam vbi es? Per hoc quòd vocat, signum dat, quia ad pœnitentiam reuocat. Per hoc quòd requirit:apertè insinuat, quia peccatores iure damnandos ignorat. Satan ergo dominus non vocat, sed tamen requirit dicens: Vnde venis? quia nimirum deus apostatam spiritum ad pœnitentiam nequaquam reuocat: sed vias superbiæ eius nescienſ damnat. Igitur dum satan de itinere suo discutitur, electi angeli requirendi vnde veniant non sunt: quia eorum viæ tanto deo notę sunt, quanto & ipso authore peraguntur: dumque soli eius voluntati inseruiunt, eo esse incognitę nequeunt: quo per
H approbationis oculum ex ipso semper ante ipsum fiunt. Sequitur: Respondens satan ait: Circuiui terram & perambulaui eam.) Solet per gyrum circuitus, laboris anxietas designari. Satan ergo laborans terram circuiuit: quia quietus in cœli culmine stare contempsit. Cumque se non transuolasse, sed perambulasse insinuat: quanto peccati pondere in imis prematur, demonstrat. Perambulans ergo terram circuit: quia ab illo spiritalis potentiæ volatu corruens, malitiæ suæ pressus grauedine, foras ad gyrum laboris venit.
Psal.11. Hinc est enim quod & de eius membris per Psalmistam dicitur: In circuitu impij ambulant: quia dum interiora nõ appetunt, in exteriorum labore fatigantur. Sequitur: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra: vir simplex & rectus ac timens deum, & recedens à malo?) Hoc quòd diuina voce beatus Iob simplex & rectus ac timens deum & recedens à malo dicitur: quia subtiliter mẽbratimq; suprà exposuimus, replicare quæ dixim⁹ deuita mus: ne dũ discussa repetim⁹, tardi⁹ ad indiscussa veniamus.

Quid sit quod ad satan dominus loqui dicitur, uel quòd satan domino respondere perhibetur. Caput.V.

HOc ergo nobis est solerter intuẽdum, quid sit quòd vel ad satan loqui dominus dicitur, vel quòd satan domino respondere perhibetur. Discutienda quippe est, quænam sit ista locutio. Neque enim vel à domino (qui summus atque incircunscriptus est spiritus) vel à satan (qui nulla est carnea natura vestitus) humano modo aëreus flatus folle ventris attrahitur, vt per organum gutturis, vocis expressione reddatur. Sed dum naturæ inuisibili natura incomprehensibilis loquitur, dignum est vt mẽs nostra qualitatem corporeę locutionis excedens, ad sublimes atque incognitos modos locutionis intimæ suspendatur. Nos nanq;, vt ea quæ sentimus intrinsecus, extrinsecus exprimamus: hęc per organum gutturis, per sonum vocis eiicimus. Alienis quippe oculis intra secretum mentis quasi post parietem corporis stamus: sed cùm manifestare nosmetipsos cupimus, quasi per linguæ ianuam egredimur: vt quales sumus intrinsecus, ostendamus. Spiritalis autem natura non ita est, quæ ex mente & corpore composita dupliciter non est. Sed rursus sciendum est, quia ipsa etiam natura incorporea cum loqui dicitur, eius locutio nequaquã vna atque eadem qualitate formatur. Aliter enim loquitur deus ad angelos, aliter angeli ad deũ: aliter deus ad sanctorũ animas, aliter sanctorum animæ ad deum: aliter deus ad diabolum, aliter diabolus ad deum. Nam quia spiritali naturæ ex corporea appositione nihil obstat: loquitur deus ad angelos sanctos eo ipso, quo eorum cordibus occulta sua inuisibilia ostendit, vt quicquid agere debeant, in ipsa contemplatione veritatis legant, vt velut quædam præcepta vocis, sint ipsa gaudia contemplationis. Quasi enim audientibus dicitur, quod videntibus inspiratur. Vnde cùm eorum cordibus, deus contra humanam superbiam, animaduersionem vltionis infunderet, di
K xit: Venite descendamus, & cõfundamus ibi linguam eorum. Gene.11. Dicitur eis qui aderant, venite, quia nimirum hoc ipsum nũquam à diuina contemplatione decrescere, in diuina cõtemplatione semper adcrescere est: & nunquam corde recedere, quasi quodam stabili motu est semper venire. Quibus & dicit: Descendamus & confundamus ibi linguam eorum. Ascendunt angeli in eo quòd creatorẽ conspiciunt: Descendunt angeli in eo quòd creaturam sese in illicitis erigentem, examine districtionis premunt. Dicere ergo dei est: Descendamus & confundamus ibi linguam eorum, in seipso eis hoc quod rectè agatur ostendere, & per vim internæ visionis, eorum mentibus exhibenda iudicia occultis motibus inspirare. Aliter loquuntur angeli ad deum, sicut & per Ioannis apocalypsim dicunt: Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutem & diuinitatem & sapientiam. Vox nanque angelorum est in laude conditoris ipsa admiratio intimæ contemplationis. Virtutis diuinæ miracula obstupuisse, dixisse est: quia excitatus cum reuerentia motus cordis, magnus est ad aures incircunscripti spiritus, clamor vocis. Quæ vox se quasi per distincta verba explicat, dum sese per innumeros modos admirationis format. Deus ergo angelis loquitur: cũ eis voluntas eius intima videnda manifestatur. Angeli autem
L loquuntur domino: cùm per hoc quòd super semetipsos respiciunt, in motum admirationis surgunt. Aliter deus ad sanctorum animas, aliter sanctorum animæ loquũtur ad deum.

Caput.VI.

VNde & in Ioannis Apocalypsi rursum dicitur: Vidi subter altare animas interfectorum propter verbũ dei, & propter testimonium quod habebant: & clamabant voce magna, dicentes: Vsquequo domine sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrum, de his qui habitant in terra? Vbi illico adiungitur: Datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis vt requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conseruorum & fratrum eorum. Quid est enim animas vindictæ petitionem dicere, nisi diem extremum iudicij, & resurrectionem extinctorum corporum desiderare? Magnus quippe earum clamor, magnum est desiderium. Tanto enim quisque minus clamat, quanto minus desiderat: & tãto maiorem vocem in aures circunscripti spiritus exprimit, quanto se in eius desiderium plenius fundit. Animarum igitur verba, ipsa sunt desideria. Nam si desiderium sermo non esset, Propheta non diceret: Desiderium cordis eorum audiuit auris tua. Sed cùm aliter moueri soleat mens quæ petit, aliter quæ petitur: & sanctorum animæ ita in interni secreti sinu deo inhæreant, vt inhærendo requiescant: quomodo dicuntur petere, quas ab interna voluntate constat nullatenus discrepare? Quomodo
M dicũtur vindictam desiderare, quas & voluntatẽ dei certum est, & ea quæ futura sunt, non ignorare? Sed in ipso positæ: ab ipso aliquid petere dicuntur, non quòd quicquam desiderent quod ab eius voluntate, quẽ cernunt, discordat: sed quo deo mente ardentius inhærent, eo etiam de ipso accipiunt, vt ab ipso petant quod eum facere velle nouerunt. De ipso ergo bibunt quod ab ipso sitiunt: & modo nobis adhuc incõprehensibili, in hoc quod petendo esuriunt, præsciendo satiantur. Discordarent ergo à voluntate cõditoris, si quæ eum vident velle, non peterent: eiq; minus inhærerent, si volentem dare, desiderio pigriori pulsarent. Quibus responsum diuinitus dicitur: Requiescite tempus adhuc modicum: donec compleatur numerus cõseruorum & fratrum vestrorũ. Desiderantibus animabus, requiescite tempus adhuc' modicũ dicere, est, inter ardorem desiderij ex ipsa præscientia solatium consolationis aspirare: vt & animarum vox sit, hoc quod amantes desiderant: & respondentis dei sermo sit, hoc quod eas retributionis certitudine inter desidersa confirmat. Respõdere ergo eis est, vt collectionem fratrum expectare debeant: eorũ mentibus libenter expectandi moras infundere: vt cùm carnis resurrectionem appetunt: etiam ex colligendorũ fratrum augmento gratulentur.

Cap.VII.

ALiter deus loquitur ad diabolum, aliter diabolus ad deum. Loqui enim dei est ad diabolum: vias eius ac negocia animaduersione occultę districtionis increpare, sicut hic dicitur: Vnde venis? Diaboli autem ei respondere,

bolus ad deum. A spondere, est omnipotenti maiestati eius posse nihil celare. Vnde hic ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Quasi enim dicere eius est quid egerit, scire quòd actus suos oculis illius occultare non possit. Sciendum verò est quia sicut hoc loco discimus, quatuor modis loquitur deus ad diabolum: tribus diabolus ad deum. Quatuor modis loquitur deus ad diabolum, quia & iniustas vias eius arguit, & electorum suorum contra illum iustitiam proponit, & tentandam eorum innocentiam ei concedendo permittit, & aliquando eum ne tentare audeat prohibet. Iniustas enim vias eius redarguit: sicut iam dictum est: Vnde venis?) Electorum suorum contra illum iustitiam proponit, cùm ait: Nunquid considerasti seruum meum Iob: quòd non sit ei similis super terram?) Tentandam eorum innocentiam concedendo permittit, sicut ait: Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt.) Rursumque eum à tentatione prohibet cùm dicit: Tantũ in eum ne extendas manum tuam.) Tribus autem modis loquitur diabolus ad deum: cùm vel vias suas insinuat, vel electorum innocentiam fictis criminibus accusat, vel tentandam eandem innocentiam postulat. Vias quippe suas insinuat qui ait: Circuiui terram & perambulaui eam. Electorum innocentiam accusat, qui dicit: Nunquid frustra Iob timet deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius vniuersamque substantiam eius per circuitum? Tentandam eandem innocentiam postulat, cum dicit: Extende manum tuam, & tange
B cuncta quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi. Sed dicere dei est: Vnde venis? sicut & supra insinuauimus, vi suæ iustitiæ itinera malitiæ eius increpare. Dicere dei est: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis super terram? tales electos suos iustificando facere: qualibus nimirum apostata, angelus possit inuidere. Dicere dei est: Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: ad probationem fidelium, contra eos occulta vi incursum illum suæ malitiæ relaxare. Dicere dei est: Tantum in eum ne extendas manum tuam: ab immoderatæ tentationis impetu eum etiam permittendo restringere. Diaboli autem dicere est: Circuiui terram & perambulaui eam: sagacitatem suæ malitiæ inuisibilibus eius oculis occultare non posse. Dicere diaboli est: Nunquid frustra Iob timet deum: contra bonos intra cogitationum suarum latibula conqueri: eorúmq; profectibus inuidere, atque inuidendo reprobationis rimas exquirere. Dicere diaboli est: Extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: ad afflictionem bonorum, malitiæ æstibus anhelare. Quo enim eorum tentationem inuidens appetit, eo illorum quasi probationem deprecans petit. Quia igitur internarum locutionum modos succinctè diximus: ad intermissum paululum expositionis ordinẽ reuertamur. Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit similis ei super terram, vir simplex & rectus: ac timens
C deum, & recedens à malo?)

Quòd diabolus non contra Iob, sed contra dominum certamen iniit. Cap.VIII.

PRæcedenti iam sermone tractatum est: quia diabolus non contra Iob, sed contra deum certamen proposuit, materia verò certaminis beatus Iob in medium fuit. Et si in sermonibus suis dicimus Iob inter flagella deliquisse, quod sentire nephas est, deum dicimus in sua propositione victoriam perdidisse. Nam ecce & in hoc loco intuendum est: quia non prius diabolus beatum Iob à domino petiit, sed eum dominus in diaboli despectum laudauit. Et nisi in sua iustitia permansurum nosset, non vtique pro illo proponeret. Nec perituram in tentatione concederet, de quo ante tentationem, ex dei laudibus, in tentatoris mente, inuidiæ fuerant faces excitatæ. Sed antiquus aduersarius cùm quæ accusset mala, non inuenit: ipsa ad malũ inflectere bona quærit. Cumque de operibus vincitur, ad accusandum verba nostra perscrutatur. Cùm nec in verbis accusationem reperit: intentionem cordis fuscare contendit, tanquam bona facta bono animo non fiant, & idcirco perpendi à iudice bona non debeant. Quia enim fructus arboris esse & in æstu virides conspicit: quasi vermem ponere ad radicem quærit. Nam dicit: Nunquid frustra Iob timet deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamque substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, & possessio ilius creuit in terra. Ac si apertè dicat: Qui tot bona in terra
D recipit: quid mirum si pro eis se innocenter gerit? Innocens verè esset, si bonus inter aduersa persisteret. Cur autem magnus dicitur, quem merces sui vnusquisque operis, tanta rerũ multiplicitate comitatur? Astutus quippe aduersarius cum sanctum virum inter prospera bene egisse considerat: reprobare apud iudicem per aduersa festinat. Vnde rectè in Apocalypsi voce angelica dicitur: Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum dei nostri die ac nocte. Apoc.12.

Cap.IX.

SCriptura autem sacra sæpe diem pro prosperis, noctem autem pro aduersis ponere consueuit. In die & nocte accusare non desinit: quia modo nos in prosperis, modo in aduersis accusabiles ostẽdere contendit. In die accusat, cùm prosperis male nos vti insinuat. In nocte accusat, cùm in aduersis nos nõ habere patientiam demonstrat. Beatum ergo Iob quia nẽdum flagella attigerant: quasi adhuc vnde in nocte accusare posset, omnino nõ habebat. Quia verò in prosperis magna sanctitate viguerat, pro eisdẽ prosperis bona illũ egisse simulabat: versuta assertione mẽtiẽs, quòd nõ ad vsum domini substantiã possideret, sed ad vsum substantiæ dominũ coleret. Sunt enim nonnulli qui vt fruãtur deo, dispensatorie vtuntur hoc seculo. Et sunt nonnulli qui vt fruantur hoc seculo, transitorie vti volunt deo. Cum ergo bona diuini muneris narrat, putat quòd fortis operarij E facta leuiget: vt cuius vitam reprehendere de operibus non valet, eius mentem quasi ex cogitationibus addicat: mentiens quòd non amore domini, sed temporalis prosperitatis appetitione seruierit, omne quod innocuè exterius vixit. Vires ergo beati Iob nesciens, sed tamen vnumquenque aduersis probari verius sciens, tentandum hunc expetit: vt qui per diem prosperitatis inoffenso gressu incesserat: saltem in nocte aduersitatis impingeret, & ante laudatoris sui oculos offensione impatientiæ prostratus iaceret. Vnde subiungit.

Quòd diabolus nihil posit nisi permissus.

Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi.) Cùm sanctum virum satan tentare appetit, & tamen domino vt manum suam extendere debeat dicit: valde notandum est: quia ferendi vires nec ipse sibi tribuit, qui contra authorem omnium singulariter superbit. Scit nanque diabolus: quia quodlibet agere ex semetipso nõ sufficit, quia nec per semetipsum in eo quòd est spiritus existit. Hinc est quod in Euangelio expellenda de homine legio dicebat: Si eiicis nos, mitte nos in gregem porcorum. Qui enim per semetipsum ire in porcos non poterat: quid mirum si sine authoris manu, sancti viri domum contingere non valebat? Caput.X.

SCiendũ verò est: quia satanæ voluntas semper iniqua est, sed nunquam potestas iniusta: quia à semetipso voluntatem habet, sed à domino potestatem. Quod enim ipse facere iniquè appetit, hoc deus fieri nõ nisi iustè permittit. Vnde bene in libris Regum dicitur: Spiritus domini malus irruebat in Saul. Ecce vnus idemq; spiritus & domini appellatur & malus: domini videlicet per licentiam potestatis iustæ: malus autem per desiderium voluntatis iniustæ. Formidari ergo non debet qui nihil nisi permissus valet. Sola ergo vis illa timenda est, quæ cùm hostem sæuire permiserit, ei ad vsum iusti iudicij & iniusti illius voluntas seruit. Paululum verò manum postulat extendi: quia exteriora sunt quæ expetit conteri. Neque enim satan facere se aliquid multum putat, nisi cùm in anima sauciat, vt ab illa patria feriens reuocet, à qua ipse longè telo superbiæ suæ prostratus iacet. Sed quid est quod ait: Nisi in faciem benedixerit tibi?) Nos nempe quod amamus, respicimus: quod verò auersari volumus, ab eo faciem declinamus. Quid itaque dei facies nisi respectus eius gratiæ perhibetur intelligi? Ait ergo: Extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi. Ac si apertè dicat: Ea quæ dedisti subtrahe: nam si accepta perdiderit, respectum gratiæ tuæ ablatis rebus temporalibus non requiret. Si enim ea quibus delectatur non habuerit, fauorem tuum etiam maledicendo contemnet. Cuius petitione callida nequaquam prouocata veritas vincitur, sed ad

Loquitur deus ad diabolũ quatuor modis

Loquitur diabolus ad deũ tribus modis.

Dicere dei.

Dicere diaboli.

Clamor magnus, desideriũ magnum.

Verba animarum desideria.

Psal.9.

Aliter loquitur deus ad diabolũ: aliter diabolus

Diaboli actiones.

Dies prosperitatẽ, nox aduersitatem significat.

Diabolus uires feriẽdi sibi non tribuit. Luc.8.

Satanæ nõ uoluntas semper iniqua, nunquam iniusta potestas. 1.Reg.18.

Nõ est formidandus diabolus, sed uis diuina timenda.

natura spiritualis cõporum ex mẽte & corpore nõ admittit.

Locutionum diuersitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G sed ad deceptionem suam hosti conceditur: quod fideli famulo ad augmentum muneris suffragetur. Vnde mox subditur: Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam.)

Quomodo deus tentatori in quibusdam dat licentiam, in aliis uero retinet & refrenat. Caput. XI.

COnsideranda est in verbis domini dispensatio sanctæ pietatis, quomodo hostem nostrum permittit & retinet, relaxat & refrenat. Alia ad tentandum dat, alia ad affligendum, sed ab aliis religat. Ecce vniuersa quæ habet in manu tua sunt: tantum ne in eum extendas manum tuam. Substantiam prodit, sed tamen corpus protegit: quod quidē postmodum tentatori traditurus est, sed tamen non simul ad omnia relaxat hostem: ne vndiq; feriens frágat ciuem. Mala enim cùm multa electis eueniunt, mira conditoris gratia ex tempore dispensantur: vt quæ coaceruata perimeret, possint diuisa tolerari. Hinc Paulus ait: Fidelis deus qui nō patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum vt possitis sustinere. Hinc Dauid ait: Proba me domine & tenta me. Ac si apertè dicat: Prius vires inspice, & tunc vt ferre valeā tentari permitte. Hoc tamen quod dicitur: Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam: Intelligi & aliter potest, quia fortem quidem pugnatorem suum dominus nouerat, sed tamen diuidere ei certamina contra hostem volebat: vt quanuis robusto bellatori victoria in cunctis suppeteret, prius tamē de vno certamine hostis ad dominū victus rediret: tūc; ei aliud iterū vincendo concederet, quatenus fidelis famulus eo mirabilius victor existeret, quo victus hostis se contra illum iterum ad noua bella repararet. Sequitur:

1.Cor.10.

Psal. 25.

H

Quòd deus est intra omnia, & extra omnia, & supra omnia, & infra omnia. Cap.XII.

EGressus q; est satan à facie domini.) Quid est quòd satan à facie domini egressus dicitur? Quò enim exitur ab eo qui vbique est? Hinc nanque ait: Cœlum & terram ego impleo. Hinc est quòd sapientia illius dicit: Gyrum cœli circuiui sola. Hinc de eius spiritu scriptū est: Spiritus domini repleuit orbem terrarū. Hinc est quòd dominus dicit iterum: Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Hinc rursum de eo scriptum est: Cœlum me titur palmo, & omnē terram pugillo concludit. Sedi quippe cui præsidet, interior & exterior manet. Cœlum palmo metiens & terram pugillo concludens ostenditur: quòd ipse sit circūquaque cunctis rebus, quas creauit, exterior. Id nanq; quod interius concluditur à concludente exterius cōtinetur. Per sedē ergo cui præsidet, intelligitur esse interius supraq;. Per pugillum quo continet, exterius subtercq; signatur. Quia enim ipse manet intra omnia, ipse extra omnia, ipse supra omnia, ipse infra omnia, & superior est per potentiam, & inferior per sustentationem: exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem: sursum regens, deorsum cōtinens: extrà circūdans, interius penetrans, nec alia ex parte superior, alia inferior, aut alia ex parte exterior, atq; alia manet interior: sed vnus idemq; totus vbiq; presidendo sustinens, sustinendo præsidens, circundando penetrans, penetrando circūdans. Vnde superius præsidēs, inde inferius sustinēs, & vnde exterius ambiēs, inde interius replens, sine inquietudine superius regens, sine labore inferius sustinēs, interius sine extenuatione penetrans, exterius sine extensione circundans. Est itaq; inferior & superior sine loco: est amplior sine latitudine: est subtilior sine extenuatione. Quò igitur ab eo exitur, qui dum per molem corporis nusquām est: per incircūscriptam substantiam nusq; deest? Sed quandiu satan pressus maiestatis potentia appetitum suæ malicię exercere non valuit, quasi ante faciem domini stetit. Cap.XIII.

Hier. 23. Eccleſiaſti. 24. Sapien. 1. Eſaiæ. 66. Eſaiæ. 40.

I

AFacie autem domini exiit, quia relaxatus diuinitus ab internæ retentionis angustia, ad sui desiderij effectum venit. A facie domini exiit, quia diu vinculis disciplinæ religata quandoque voluntas noxia ad opus processit. Cùm enim (sicut dictum est) id quod voluit implere non valuit, quasi ante faciem domini stetit, quia illum ab effectu malitiæ superna dispensatio coarctauit. Sed à facie domini exiit, quia potestatem tentationis accipiens, ad malitiæ suæ vota peruenit. Sequitur: K

Quòd conuiuantibus filiis Iob ex ipsa comessatione diabolus tentandi occasionem accepit, & quomodo de minoribus ad maiora paulatim progrediatur.

Cùm autem quadam die filij & filię eius comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuntius venit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio, & ego euasi solus vt nunciarem tibi.) Notādum quæ tempora tentationibus cōgruant. Tūc quippe diabolus tentandi tempus elegit, quando beati Iob filios in conuiuio inuenit. Neque enim solummodo intuetur hostis quid faciat, sed etiam quando faciat. Nam quanuis potestatem acceperit, aptum tamen ad subuersionem tempus exquisiuit, vt videlicet nobis deo dispensante proderetur, quia prænuncia tribulationis est lætitia satietatis. Intuendum verò est, quàm callidè ipsa damna quæ illata sunt nunciantur. Non enim dicitur, boues à Sabæis ablati sunt: sed qui ablati sunt, boues arabant, vt videlicet memorato fructu operis, causa crescat doloris. Vnde & apud Græcos non solum asinæ: sed asinæ fœtæ raptę referuntur, vt dum minima animalia audientis animum minus ex sui qualitate percuterent, amplius ex fœcunditate vulnerarent. Et quia eo magis aduersa animum feriunt, quo cùm multa sunt, etiam subita nūciantur, aucta est mensura gemituum, etiam per particula nunciorum. Nam sequitur: Cum adhuc ille loqueretur venit alius & dixit:) Cap.XIIII.

L

IGnis dei cecidit de cœlo, & tactas oues puerosque consumpsit, & effugi ego solus vt nunciarem tibi.) Ne rebus perditis minorem audienti dolorem moueat: eius animū ad exercendum etiam ipsis nunciorum verbis instigat. Intuendū quippe est quàm callidè dicitur ignis dei, ac si apertè diceretur: Illius animaduersionem sustines, quem tot hostiis placare voluisti: Illius iram toleras, cui quotidie seruiens insudabas. Dum enim deum cui seruierat aduersa intulisse iudicat: læso* commemorat, in quo excedat: quatenus anteacta obsequia ad mentem reduceret, & frusta se seruisse æstimans, in auctoris iniuriam superbiret. Pia etenim mens cùm se aduersa ab hominibus perpeti conspicit, in diuinæ gratiæ consolatione requiescit: cūq; tentationum procellas increscere extrinsec⁹ viderit, secessum spei dominicæ appetens, intra conscientiæ portum fugit. Vt vero versutus hostis vno eodémque tempore sancti viri robustissimum pectus, & humanis aduersitatibus & diuina dispēsatione* cōcuteret, & prius Sabæos irruisse intulit, & mox ignem dei de cœlo cecidisse nunciauit: vt quasi omnem aditum consolationis excluderet, dum & ipsum aduersantem ostenderet, qui consolari animum intra adue. sa potuisset: quatenus dū se tentatus vndique destitui atque vndique premi considerat, in contumeliam tanto audacius, quanto & desperatius erumpat. Sequitur: Et adhuc loquente illo, venit alius & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos: & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & effugi ego solus vt nunciarem tibi.) Ecce iterum ne quid minus de humana aduersitate doluisset, Chaldæorum turmas irruisse denunciat, & ne illum minus de super veniens aduersitas feriat: iteratam iram in aere demonstrat. Nam sequitur: Loquebatur ille, & ecce alius intrauit & dixit: Filiis tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinū in domo fratris sui primogeniti: repentè vētus vehemens irruit à regione deserti, & cōcussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos & mortui sunt, & effugi ego solus vt nunciarem tibi.)

*al. Ieſum.

*al. deſit. ratione.

M

Caput. XV.

QVi vno vulnere non prosternitur, idcirco bis tērque percutitur, vt vsque ad intima quandoq; feria tur. Nūciata itaq; fuerat aduersitas de Sabæis: nūciata diuina animaduersio per ignē de cœlo: nū ciatur ab hominibus iterū camelorū raptus, cædésq; puerorū & diuinæ indignationis ira repetitur, dū ventus irruens concussisse domus angulos, atq; extinxisse liberos indicatur. Quia enim notum est, quòd absq; superno nutu moueri elementa non possint, latenter infertur, quòd ipse contra illum elementa

A elementa mouerit, qui moueri permisit, quanuis satan à domino semel accepta potestate ad vsum suæ nequitiæ etiā elementa concutere prævalet. Nec mouere debet si spiritus de summis projectus turbare in ventos aerem potuit: cùm nimirum constet, quia & damnatis in metallum, ad vsum aqua & ignis seruit. Quæritum est igitur vt nunciarentur mala: quæritum est vt multa: quæritum est vt subita. Sed cùm prius aduersa nunciauit, tranquillo adhuc pectori quasi sanis membris vulnus inflixit: cùm verò percussum cor feriendo repetiit, vt ad impatientię verba compelleret, super vulnera vulnus irrogauit. Intuendum verò est quàm callidè curauit hostis antiquus, non tam iactura rerum sancti viri patientiam rumpere, quàm ipso ordine nunciorū. Qui studens prius parua, & pòst nunciare maiora, in extremo filiorum mortem intulit: ne vilia pater rei familiaris damna duceret, si illa iam orbatus audiret, & minus percuteret rerum amissio præcognita morte filiorum: quia videlicet nulla esset hæreditas, si illos prius subtraheret, qui seruabantur hæredes. Sed à minimis incipiens, in vltimum grauiora nunciauit, vt dum gradatim deteriora cognosceret, in eius corde doloris locum omne vulnus inueniret. Notandum quàm callidè tot malorū pondera & diuisa & subita nunciantur: vt & repentè & particulatim crescens, in audientis corde dolor sese ipse non caperet, & tanto ardentius in blasphemiam accenderet, quanto

maiora dāna cum vilioribus nunciatur.

B subitis ac multiplicibus nunciis in se angustius æstuaret.

Quòd dissolutio præpositorum sit ruina minorum. Caput. XVI.

SEd neque hoc negligenter* prætereundum puto: quòd filij in maioris fratris domo conuiuantur cùm pereunt. Dictum nanque est superius, quòd conuiuia peragi sine culpa non* possunt. Vt ergo nostra, non illorum loquamur: sciendum nobis est, quia omne quod à minoribus voluptuosè agitur, maiorum disciplina cohibetur. Cùm verò maiores ipsi voluptati deseruiunt, nimirum minoribus laicuiæ frena laxantur. Quis enim sub disciplinæ se constrictione retineat, quando & ipsi qui ius constrictionis accipiunt, sese voluptatibus relaxant? Dum ergo in maioris fratris domo conuiuātur, pereunt: quia tunc contra nos hostis vehementius vires accipit, quando & ipsos qui pro custodia disciplinæ prælati sunt, ventri seruire cognoscit. Tanto enim licentius ad ferien dum occupat subditos: quanto & hi qui intercedere pro culpis poterant, voluptati vacāt. Absit autem ne tanti viri filios per conuiuiorum studia, ingurgitando ventri vacasse suspicemur: sed tamen veraciter nouimus, quia etsi per disciplinæ quisque custodiam necessitatis metas edēdo non transit, accensa tamen mentis intentio inter conuiuia torpescit: & minus in quanto sit tentationum bello considerāt, qui se per securitatem relaxat. In domo ergo primi fratris filios obruit: quia antiquus hostis in minorum morte subuersionis aditū per negligentiam maiorum querit. Sed quia quantis nunciorum iaculis sit percussus, agnouimus: vir fortis noster, qualis inter vulnera consistat audiamus. Sequitur:

*al. neglectè. *al. uix.

Filij Iob non ingurgitādo uētri conuiuiis uacabant.

C

Quòd Iob in eo quòd filios luxit & deum adorauit, manifestè ostendit, quàm immobilis in dei & proximi charitate extiterit.

Tunc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua: & tonso capite corruens in terram adorauit.) Nonnulli magnæ constātiæ philosophiam putant, si disciplinæ asperitate correpti, ictus verberum doloresq; non sentiant. Nonnulli verò tam nimis percussionum flagella sentiunt: vt immoderato dolore cōmoti, etiam in excessu linguæ dilabantur. Sed quisquis verā philosophiam nititur tenere: necesse est vt inter vtraque gradiatur. Non est enim pondus veræ virtutis, insensibilitas cordis, quia & valde insana per stuporē membra sunt: quæ & incisa sentire dolorem nequaquam possunt. Rursus virtutis custodiam deserit, qui dolorem verberum vltra quàm necesse est sentit: quia dum nimia afflictione cor tangitur, vsque ad impatientiæ contumelias excitatur: & qui per flagella corrigere malefacta debuerat, agit vt nequitia per flagellū crescat. Cōtra insensibilitatem quippe percussorum per prophetam dicitur: Percussisti eos, nec doluerūt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Contra pusillanimitatem percussorum per psalmistam dicitur: In miseriis non subsistent. In miseriis nanque subsisterent: si æquanimiter aduersa tolerarent. At postquam mente inter flagella corruunt: quasi inter illatas miserias subsistendi constantiam perdunt. Cap.XVII.

Hier.5. Pſal.139.

D

BEatus itaque Iob quia veræ philosophiæ regulam tenuit: contra vtraque mira se æquitatis arte seruauit: vt nec quasi dolorem non sentiens flagella sperneret: nec rursum vltra modum dolorem sentiens contra iudicium flagellantis insaniret. Cunctis enim rebus perditis, cunctis liberis amissis, surrexit: scidit vestimenta sua: & tonso capite corruens in terram adorauit. Quòd vestimenta scidit: quòd tonso capite in terram corruit: monstrat nimirum, quia flagelli dolorem sensit. Quòd verò additur, adorauit: apertè ostenditur, quia in dolore positus contra flagellantis iudiciū non excessit. Nec omnino ergo non motus est, ne deum ipsa insensibilitate contemneret: nec rursum omnino motus est, ne nimis dolendo peccaret. Sed quia duo sunt præcepta charitatis, dei videlicet amor & proximi: vt dilectionem proximi exoueret, impendit filiis luctum: ne dilectionem dei deseret, expleuit inter gemitus adorationem. Solent nonnulli in prosperis deum diligere, in aduersis autem positi flagellātem minus amare. Beatus autem Iob per hoc quòd motus exterius exhibuit, ostendit: quia flagella patris agnouit. Per hoc quòd adorando humilis mansit, ostendit: quia amorem patris nec in dolore deseruit. Ne igitur superbus esset nō sentiens, in percussione corruit: ne autem se ferienti extraneum faceret, ad hoc corruit vt adoraret. Mos autem veterū fuit: vt quisquis speciem sui corporis capillos nutriendo seruaret: eos tempore afflictionis abscinderet: & rursum qui tranquillitatis tempore capillos abscinderet: eos in ostēsione afflictionis nutriret. Beatus igitur Iob tranquillitatis tempore capillos seruasse ostenditur: cùm ad doloris vsum caput totondisse memoratur: quatenus cùm in cunctis eum rebus manus superna percuteret, etiam sponte illum pœnitentiæ species diuersa fuscaret: sed iste exutus rebus, filiis orbatus, qui vestimenta scidit, qui caput totondit, qui in terram corruit, quid dicat audiamus:

E *veterum mos.*

Quòd in amissione exteriorum magna consolatio sit, considerare, quòd hæc temporalia nec aliquando habuimus, nec semper habebimus.

Nudus egressus sum de vtero matris meæ: nudus reuertar illuc.) O quàm altæ sedi interni consilij præsidet iste, qui scissis vestibus in terra prostratus iacet. Quia enim iudicate domino cuncta amiserat, pro seruanda patientia illud tēpus ad memoriam reduxit: quo necdum ista quæ perdidit habebat: vt dum intuetur quòd aliquando illa non habuit: dolorē temperet quòd amisit. Magna enim consolatio est in rerum amissione, illa tempora ad mentem reducere: quibus nos cōtigit res quas perdidimus nō habuisse. Quia verò omnes nos terra genuit: hanc non immeritò matrē vocamus. Vnde scriptum est: Graue iugum super filios Adam à die exitus de vētre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem eorū omnium. Beatus igitur Iob vt patienter lugeat quod hic amisit, vigilanter attendit qualis huc venerit: ad augmentū autē seruandæ patientiæ, adhuc solertius inspicit, hinc qualis recedat, & dicit: Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc.) Ac si dicat: Nudū me huc intrātē terra protulit: nudum me hinc exeuntē terra recipiet. Quid ergo accepta habui, sed relinquenda perdidi: quid proprium amisi?

F Eccli. 40.

Quòd diabolus humilitate nostra sternitur, & patientia superatur. Caput. XVIII.

QVia verò consolatio non solum ex consideratione conditionis exhibenda est: sed etiam ex iustitia cōditoris: rectè subiungit: Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est.) Sanctus vir tentante aduersario cuncta perdiderat: sed tamen sciens quia contra se satan tentandi vires, nisi permittente domino non habebat: non ait, Dominus dedit, diabolus abstulit: sed dominus dedit, dominus abstulit. Fortasse enim fuerat dolendum, si quod dominus dedit, hostis abstulisset: at postquam non abstulit, nisi ipse qui dedit, sua recepit: non nostra abstulit. Si enim nos ab illo accipimus, quibus in hac vita vtimur: cur doleamus quod ipso iudicante exigimur: quo largiente fœneramur? Nec aliquādo iniustus est creditor, qui dum præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G dum præfixo reddendi tempore non constringitur: quando vult exigit quod fœneratur. V bi & bene subiungitur: Sicut domino placuit,ita factum est. Cùm enim in hac vita ea quæ nolumus patimur, necesse est vt ad eum qui iniustum velle nihil potest,studia nostræ volùtatis inclinemus. Magna quippe est consolatio in eo quod displicet,quod illo ordinante erga nos agitur,cui non nisi iustum placet. Si igitur iusta deo placere scimus:pati autem nulla,nisi quę domino placuerint possumus:iusta sunt cuncta quæ patimur: & valde iniustum est,si de iusta passione murmuramus. Sed quia orator fortis quomodo assertionem partis suæ contra aduersarium allegauit,audiuimus: nunc quomodo in orationis suæ termino iudicem benedicēdo laudet,audiamus. Sequitur: Sit nomen domini benedictum.) Ecce omne quod rectum sensit, domini benedictione cōclusit:vt hinc aduersarius insp̃iciat, & ad pœnam suam victus erubescat: quia ipse domino contumax etiam in beatitudine conditus extitit:cui homo hymnum gloriæ etiam percussus dicit. Caput.XIX.

INtuendū verò est,quia hostis noster tot nos iaculis percutit,quot tentationibus affligit. Quotidie nanque in acie stamus,quotidie tentationum eius tela excipimus. Sed & nos contra illum iacula mittimus,si cōfossi tribulationibus,humilia respondemus. Beatus igitur Iob percussus dāno rerum,percussus morte filiorum:quia vim doloris vertit
H in laudem conditoris,dicens: Dominus dedit,dominus abstulit:sicut domino placuit,ita factum est:sit nomen domini benedictum.) Superbum hostem humilitate percussit,crudelem patiētia strauit. Nec credamus quòd bellator noster accepit, & non inflixit vulnera. Quot enim voces patientiæ in dei laudem percussus reddidit:quasi tot in aduersarij pectore iacula intorsit, & acriora valde quàm sustinuit,inflixit. Afflictus enim terrena perdidit:sed afflictionem humiliter sustinens,cœlestia multiplicauit. Sequitur:

Quòd Iob percussus nec uerbo nec cogitatione in deum peccauit.

In omnibus his non peccauit Iob labiis suis:neque stultū aliquid contra deum locutus est.) Quia tentationum tribulationibus deprehēsi,etiam tacito cogitationum motu possumus nō loquendo peccare:beato Iob & oris testimonium perhibetur & cordis. Prius enim dicitur, non peccauit Iob labiis suis:& tunc demum subditur: Neque stultum aliquid contra deum locutus est. Qui enim stultum locutus non est, culpam à lingua compescuit:sed cùm præmittitur, non peccauit: constat quòd murmurationis vitium etiam à cogitatione restrinxit. Nec ergo peccauit, nec stultum locutus est: quia nec per conscientiam tacitus tumuit, nec linguā in contumaciam relaxauit. Stultè autem contra deum loquitur, qui
I inter diuinæ animaduersionis flagella positus, iustificare semetipsum conatur. Si enim innocentem se asserere superbè audeat:quid aliud quàm iustitiam ferentis accusat? Hucusq; nos verba historiæ trāscurrisse sufficiat:iam nunc ad indaganda allegoriæ mysteria expositionis se sermo cōuertat.

Quòd deus tempora sine tempore intuetur: & in luce tenebras uidet: & diuersa ordinans non est diuersus. Cap. XX.

SEd in hoc quod scriptum est: Quadam die cùm venissent filij dei vt assisterent coram domino:affuit inter eos etiam satam.) discutiendum prius est:cur quadam die factum aliquid coram domino dicitur:cùm apud illum nequaquam cursus temporis mutatione diei noctisq; varietur. Neque enim in ea luce,quæ sine accessu ea quæ eligit illustrat,& sine recessu ea quæ respuit deserit,defectus mutabilitatis venit:quia in semetipsa manēdo immutabilis,mutabilia cuncta disponit:sicq; in se transeuntia condidit:vt apud se transire nequaquam possint:nec tempus intus in conspectu eius defluit: quod apud nos foris decurrit. Vnde fit vt in æternitate eius fixa maneant ea, quæ non fixa exterius seculorum volumina emanant. Cur ergo apud eum dicitur quadam die,cui nimirum dies vna est æternitas sua? Quam
Psal. 83. videlicet nec fine claudi, nec initio vidit aperiri psalmista, cùm dicit: Melior est dies vna in atriis tuis super milia. Sed cùm scriptura sacra de temporaliter editis loquitur: dignū est vt verbis temporalibus vtatur:quatenus condescendēdo leuet: & dum de æternitate aliquid temporaliter narrat, assuetos temporalibus sensim,ad æterna traiiciat:seq; bene no K
strīs mentibus æternitas incognita,dum verbis cognitis blāditur,infundat. Quid autem mirum si in sacro eloquio incōmutabilitatē suam deus pręproperè humanæ mēti non aperit:quando & resurrectionis suæ solennitate celebrata,quibusdam prouectionum accessibus innotuit,in corruptionem corporis quod resumpsit? Luca quippe attestante didicimus: Luc. 24.
quòd quibusdam se in monumento quærentibus prius angelos misit: & rursum discipulis in via de se loquentibus ipse quidem,sed non cognoscendus,apparuit: qui post exhortationis moras, cognoscendum se in panis fractione monstrauit. Ad extremum verò repentè ingrediens,non solum se cognoscibilem,sed etiam palpabilem præbuit. Quia enim infirma adhuc gestabant corda discipuli:in cognitione tanti mysterij ita fuerant diuina dispēsatione nutrienti, vt paulisper aliquid quærentes inuenirent:inuenientes crescerent: & crescentes cognita robustius tenerent. Quia igitur non repēte, sed causarum verborumq; incrementis, quasi quibusdam ad æternitatem passibus ducimur:intus apud eum quadam die aliquid factum dicitur,qui ipsa quoque tempora sine tēpore contuetur. An quia etiam satan affuit die quadam, dum hoc factum dicitur,indicare sacra scriptura studuit:quia in luce deus tenebras vidit? Caput.XXI.

NOs quippe vno eodemq; cōtuitu lucem & tenebras L
contueri non possumus: quia cùm in tenebris oculus figitur,lux fugatur:& cùm ad lucis se coruscationem verterit,tenebrarum vmbra discedit. Illa autem vis quæ cuncta mutabilia immutabiliter videt:quasi in die ei satan affuit:quia apostatæ angeli tenebras sine obscuritate cōprehendit. Nos (vt dictum est) vno eodemq; intuitu contemplari non possumus,& quæ approbando eligimus,& quæ reprobando damnamus:quia cùm ad hanc animus vertitur,ab illa cogitatione separatur: cùm verò ad illam reducitur, ab hac cui inhæsit,remouetur. Deus verò qui sine mutabilitate simul cuncta respicit,sine distentione comprehendit:videlicet & bona quæ adiuuat,& mala quæ iudicat, & quæ adiuta remunerat,& quæ iudicans damnat, in his quæ diuerso disponit ordine: diuersus non est. In die ergo ei satan affuisse describitur:quia lumen æternitatis eius nulla mutabilitatis fuscatione tāgitur,& in hoc quòd ei tenebræ præsentes sunt, affuisse inter filios dei dicitur: quia ea vi iustitiæ immundus spiritus penetratur:qua videlicet mundorum spirituum corda complentur:eoq; radio luminis iste transfigitur: quo illi vt luceant perfunduntur. Inter filios dei affuit: quia & si illi deo ad electorum adiutorium:iste ad probationē seruit. Inter filios dei affuit:quia & si ab illis in hac vita laborantibus auxilium pietatis impenditur: iste occultæ eius iustitiæ nesciendo seruiens,ministerium exequi reprobationis conatur. M
Vnde bene in libris Regum per prophetam dicitur:

Quòd sancti angeli ad adiutorium electorum:satan uerò ad probationem,deo seruiat.

Vidi dominum sedētem super solium suum:& exercitum 3.Reg. 22.
cœli à dextris eius & à sinistris:& dictum est:In quo decipiā Achab:vt ascendat & cadat in Ramoth Galaath? Et dixit alius ita,& alius aliter. Et egressus est vnus,& dixit: Ego decipiam Achab,& dictum est:In quo decipies? Qui respondit dicens:Egrediar,& ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Quid enim solium dei: nisi angelicas potestates accipimus,quarum mentibus altius præsidens inferius cuncta disponit? Et quid exercitus cœli,nisi ministrantium angelorum multitudo describitur? Quid est ergo quòd exercitus cœli à dextris & sinistris eius stare perhibetur? Deus enim qui ita est intra omnia, vt etiam sit extra omnia: nec dextra nec sinistra concluditur. Sed dextra dei,angelorum pars electa: sinistra autem dei, pars angelorum reproba designatur. Non enim ministrant deo solummodo boni qui adiuuent:sed etiam mali qui probent. Non solum qui à culpa redeuntes subleuent:sed etiam qui redire nolentes grauent. Nec quod cœli exercitus dicitur:angelorum pars reproba in eo intelligi posse prohibetur. Quas enim suspendi in aēre nouimus,aues cœli nominamus. Et de eisdē spiritibus Paulus dicit:Con Ephes. 6.
tra spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Quorum caput enuncians ait:Secundum principem potestatis aëris huius. A de- Ephes. 2.
xtera ergo dei & sinistra angelorum exercitus stat, quia &

A voluntas electorum spirituum diuinæ pietati concordat: & reproborum sensus suæ malitiæ seruiens,iudicio districtionis eius obtemperat. Vnde & mox fallax spiritus in medium prosiliſſe describitur:per quem Achab rex,exigentibus suis meritis decipiatur. Neque enim fas est credere bonum spiritum fallaciæ deseruire voluisse,vt diceret:Egrediar,& ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius:sed quia Achab rex ex præcedētibus peccatis dignus erat,vt tali debuisset deceptione damnari:quatenus qui sæpe volens ceciderat in culpam: quandoque nolens caperetur ad pœnam. Occulta iustitiæ licentia malignis spiritibus datur:vt quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Quòd ergo illic à dextris atque à sinistris dei,exercitus cœli astitisse describitur: hoc hic inter filios dei satan affuisse perhibetur. Ecce à dextris dei steterunt angeli, qui nominantur filij dei: ecce à sinistris angeli stant,quia affuit inter eos etiam satan. Caput.XXII.

SEd quia allegoriæ mysteria indagare decreuimus non inconuenienter accipimus quòd in die dominus satan vidit:quia vias eius in sapiētiæ suæ incarnatione corripuit:quasi eum non vidisse,fuerit,tanditu prauitatem illius in humani generis perditione tolerasse. Vnde & ei diuina vo ce mox dicitur: Vnde venis?) In die satan requiritur de viis suis:quia in luce manifestatæ sapientiæ,occulti hostis infidiæ deteguntur. Quia ergo incarnato domino diabolus in-
B crepatur,& à sua pestifera effrenatiōe corripitur:rectè subiungitur, Cui dixit dominus:Vnde venis?) Tunc enim satanæ,vias requirendo arguit,cùm per mediatoris aduentum persuasionis eius nequitias reprimens,increpauit. Nec immeritò in hoc die filij dei coram domino astitisse referuntur, quia videlicet ad æternæ patriæ vocationem, electi omnes, luce sapientiæ se illustrante,collecti sunt. Quos quanuis incarnata sapientia aggregare effectu operis venerat,diuinitati tamen illius iam per eius præsentiam * intrinsecus assiste
al. præscientiam. bant. Sed quia de viis suis antiquus hostis,redēptore veniente,discutitur,quid dicat audiamus:

Quòd ab Adam usque ad aduentum Christi satan nullum qui sibi plenè resisteret,reperierit.

Circuiui terram,& perambulaui eam.) Ab Adam quippe, ante aduentum domini,omnes post se gentium nationes trahit. Circuiuit terram & perambulauit: quia per corda gentium iniquitatis suæ vestigia impressit. Cadens enim à tubli
Sathan mibi circuire quid sit. mibus,humanas mentes iure possedit,quia in culpæ suæ vinculo volentes astrinxit:tantoq; latius in mundo vagatus est, quanto à reatu illius quisquam liber per omnia inuentus nō est. Cui quasi ex potestate mundum circuisse,est nullum hominē qui sibi plenè resisteret inuenisse. Sed iam satan redeat, id est,ab effectu suæ malitiæ vis illū diuina constringat:quia
C iam apparuit in carne,qui in peccati contagione,ex carnis nihil habebat infirmitate. Venit humilis,quem & superbus hostis admiraretur:quatenus qui fortia diuinitatis eius despexerat, etiam humanitatis eius infirma pertimesceat. Vnde & mox significatione mirifica,cōtra eum ipsa humanitatis infirmitas obstupescenda proponitur:vt dicatur: Nunquid
Esaie. 53. Christo filius inuria nō fit. considerasti seruum meum Iob:quòd non sit ei similis in terra?) Quòd Iob interpretetur dolens,pauloante iam diximus. Dolens verò ipse veraciter per figuram dicitur:qui portare dolores nostros propheta attestante,perhibetur. Cui in terra similis non est,quia omnis homo tantummodo homo est, ipse autem deus & homo. In terra ei similis non est:quia etsi adoptiuus quisque filius ad percipiendam diuinitatem proficit,nequaquam tamē vt deus naturaliter esset,accipit. Qui bene etiam seruus dictus est,quia formam serui susc̃ipere dignatus est. Nec maiestati iniuriam intulit assumpta humilitas carnis:quia & vt seruanda susc̃iperet, nec tamen habita
Philip. 2. permutaret,nec diuina humanitate minuit, nec humana diuinitate consumpsit: quia etsi per Paulum dicitur: Qui cùm in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualē deo:sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiēs:ei semetipsum exinaniuisse,est,ab inuisibilitatis suæ magnitudine se visibilē demonstrasse:vt serui forma tegeret hoc quod incircunscriptè omnia ex diuinitate penetraret. Dei autem ad satan per figuram dicere,est,nunquid considerasti seruū meum Iob? vnigenitum filium contra eum in forma serui admirabilem demonstrare. Eo enim ipso quo illum tantæ virD
tutis in carne innotuit:quasi superbiēti aduersario quòd dolens cōsideraret,indicauit. Sed quia bonum quod miraretur intulerat:restat,vt ad reprimendam eius superbiam,virtutes illius adhuc enumerando subiungat. Sequitur: Cap.XXIII.

HOmo simplex & rectus ac timens deum,& recedēs Christ qualis inter homines venerit.
à malo.) Venit nanque inter homines mediator dei & hominum,homo Christus Iesus: ad præbendum exemplum vitæ hominibus simplex,ad non parcendum verò malignis spiritibus rectus,ad debellandam superbiam timēs deum,ad detergendam verò in electis suis vitæ immunditiā, recedens à malo. De ipso enim per Esaiam principaliter dicitur:Et replebit eum spiritus timoris domini. Et ipse à ma- Esaiæ. 11.
lo singulariter recessit,quia facta imitari noluit,quę in homi 1. Petri. 2.
nibus inuenit:quoniam attestante Petro:Peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Sequitur: Respondēs satan ait:Nunquid fruſtra Iob timet deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius,vniuersamq; substantiā eius per circuitum? Operibus manuū eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra.) Antiquus hostis redemptorem humani generis,debellatorem suum in mūdum venisse cognouit: vnde & per obsessum hominem in Euangelio dicitur: Quid nobis Matt. 8.
& tibi fili dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? Qui tamen prius cùm hunc passibilem cerneret: & posse mortalia Diabolꝰ vñ dubitauerit Christi diuinitatem.
perpeti humanitatis videret:omne quod de eius diuinitate su E
spicatus est,ei fastu superbiæ suæ,in dubiū venit. Nihil quippe nisi superbum sapiens,dum esse hunc humilem conspicit, deum esse dubitauit. Vnde & ad tentationum se argumenta conuertit,dicens:Si filius dei es,dic vt lapides isti panes fiāt. Matt. 4.
Quia igitur passibilem vidit,non deum natum, sed dei gratia custoditū credidit. Vnde & nunc inferre perhibetur:Nōne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamq; substantiam eius per circuitum? Operibus manuū eius benedixisti,& possessio illius creuit in terra. Eum quippe ac domū eius à deo vallatam dicit,quia tentando eius conscientiā penetrare non potuit. Substantiam eius vallatam asserit,quia electos eius inuadere non præsumit. Operibus manuum eius benedixisse deum,& possessionem eius excrescere in terra queritur:quia scilicet tabescens videt,quòd fides eius in notitiam hominū prædicātibus apostolis multiplicatur. Possessio quippe eius crescere dicitur,dum laborātibus prædicatoribus, fidelium quotidie numerus augetur. Hæc itaque satan deo dixisse est, talia inuidendo sensisse. Hæc satan deo dixisse,est, de his tabescendo doluisse. Sequitur: Caput.XXIIII.

SEd extende paululū manum tuam,& tange cuncta quæ possidet,nisi in faciē benedixerit tibi,Quem enim trāquillitatis tempore,dei gratia custoditū credidit,peccare posse per passionem putauit. Ac si apertè dicat:Interrogatus afflictionibus homo & peccator agnoscitur,qui in miraculis deus putatur. Dixit ergo dominus ad satan. Ecce
F vniuersa quæ habet,in manu tua sunt:tantum in eum ne extē das manum tuam.) Cùm sacram historiam sub figurali intellectu discutimus,satanę manus non potestas,sed tentatio debet intelligi. Vniuersa itaque quæ habet,in manum tentantis dantur,& in eum tentationis manus extendi prohibetur: quod tamen fieri substantia amissa cōceditur: quia nimirum prius Iudæa,quæ possessio eius fuerat,in infidelitate sublata est,& pòst eius caro patibulo crucis affixa. Qui igitur prius Iudæam aduersantem pertulit,& postea vsque ad crucem venit:quasi prius habita amisit,& pòst in semetipso aduersantis nequitiā pertulit. Egressusq; est satan à facie domini.) Sicut & superius dictum est,satan à facie domini exiit, quia ad desiderij sui vota peruenit. Quasi enim ante ipsum erat, dum propter ipsum quod male sitiebat,implere non poterat.

Cùm autē quadam die filij eius & filiæ comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti.) Beati Iob filios ac filias,vel Apostolorum ordinem,vel cunctorum fidelium multitudinem diximus designasse. Incarnatus autem dominus prius ex Iudæa ad fidē paucos elegit,& post sibi multitudinem populi gentilis aggregauit. Quis aut̄ maior domini filius,nisi Iudaicus populus accipi debet,qui ei dudum datæ legis fuerat doctrina generatus: minor autem gentilis populus,qui in mundi extremitate collectus est? Quia igitur cùm satan vtilitati hominū nesciens deseruiret,& corruptis

Universidad de Deusto
Biblioteca

G persecutorum cordibus,licentiam dominicæ passionis expeteret:sancti Apostoli necdum aggregandam deo gentilitatẽ nouerant,& soli Iudææ fidei arcana prædicabant: cùm satan exiisse à domino dicitur,filij & filiæ in domo fratris primogeniti conuiuari referuntur.Dictum quippe eis fuerat:In viã gentium ne abieritis. Post mortem namque resurrectionemq; domini in gentium prædicationem conuersi sunt. Vnde & in suis actibus dicunt: Vobis oportebat loqui primùm verbum dei,sed quia repulistis illud,& indignos vos iudicastis æternæ vitę:ecce conuertimur ad gentes. Hi itaque filij sponsi,de quibus & eiusdem voce sponsi dicitur : Non seiunabunt filij sponsi,quandiu cum illis est sponsus. In domo fratris primogeniti conuiuãtur,quia videlicet adhuc Apostoli sacrę scripturæ delitiis,in solius Iudaici populi collectione, vescebãtur. Nuncius venit ad Iob,qui diceret:

Mat.10.
Acto.13.
Matt.9.

Quòd simplices perfectißimis adhærentes eorum intellectu pascuntur.

Boues arabant,& asinæ pascebantur iuxta eos:& irruerũt Sabæi,tuleruntq; omnia,& pueros percusserũt gladio,& eua si ego solus,vt nunciarem tibi.) Caput.XXV.

QVid aliud in figura per boues,quàm bene operantes:quid aliud per asinas , quàm quosdam simpliciter viuẽtes accipimus? Quæ bene iuxta boues pasci referuntur:quia mentes simplicium etiam cùm alta capere nõ possunt,eo magis vicinæ sunt,quo & fraH terna bona sua per charitatem credunt:cumq; inuidere alienis sensibus nesciunt,quasi in pastu se minimè diuidũt. Simul ergo se asinæ cum bobus reficiunt,quia prudentibus coniuncti tardiores eorum intelligentia pascuntur. Sabæi autem captiuantes interpretantur . Et qui alij captiuantium nomine, nisi immundi spiritus designantur,qui cunctos quos sibi subiiciunt,in infidelitatem captiuos ducunt? Qui & pueros gladio feriunt,quia eos tentationis suæ grauiter iaculis vulnerant,quos necdum iuuenilis constantia liberos vel robustos seruat . Qui bene quidem bona incipiunt, sed in ipsa adhuc inchoationis suæ teneritudine captiuantibus immundis spiritibus substernũtur. Quos gladio hostis percutit,quia eternitatis desperatione transfigit.

Deut.32.

Quòd uerbum dei non pereat,etiam cùm non perierint hii, aduersus quos mala prædixit.

Quid est autem hoc quòd nuncius venit , qui diceret ego euasi solus ? Quis est iste nuncius qui aliis pereuntibus solus euadit,nisi propheticus sermo,qui dum fiũt mala omnia quæ prædixit,quasi sanus ad dominum solus redit? Dum enim vera dixisse de perditorum casu cognoscitur: quasi inter mor-
Genes.24. tuos vixisse monstratur. Hinc est quòd ad Rebeccam in Isaac coniugio deducendam puer mittitur: quia videlicet ad desponsandam Ecclesiam domino,interposita prophetia famulatur. Sabæis igitur irruentibus,solus puer qui nunciaret eua I sit:quia malignis spiritibus infirmorum mentes in captiuita tem ducentibus sententia prophetica conualuit,quę eandem
Esaiæ.5. captiuitatem prænuncians dicit: Propterea captiuus ductus est populus meus,quia non habuit scientiam. Prophetia ergo quasi saluatur,dum captiuitas quam prędixit ostenditur. Sequitur: Cumq; adhuc ille loqueretur , venit alter & dixit:Ignis dei cecidit de cœlo,& tactas oues,puerosq; consumpsit:& effugi ego solus vt nunciarem tibi.

Quòd dum præpositi gloriam propriam quærunt, subditorum corda subuertuntur. Cap.XXVI.

OMnes qui prædicationis officiũ in synagoga tenuerunt,cœlum rectè vocati sunt,quia nimirum sapere cœlestia credebantur . Vnde & Moyses cùm sacerdotes ac populum ad verba suæ admonitionis excitaret,dixit:Attende cœlum & loquar , & audiat terra verba ex ore
Deut.32. meo. Per cœlum videlicet significans præpositorum ordinẽ, per terram verò subditorum plebem. Hoc igitur loco cœlũ, sacerdotes vel pharisæos,vel legis doctores non inconuenienter accipimus,qui ante oculos hominum dum cœlestibus officiis inseruirent,quasi desuper lucere videbantur. Sed quia ipsi summoperè in redemptoris nostri aduersitate commoti sunt,quasi ignis de cœlo cecidit : dum ad decipiendum imperitum populum,ab his etiam qui vera docere putabantur
Lucæ.20. flamma inuidiæ exarsit. Testante quippe Euangelio nouimus, quòd doctrinę veritatis inuidentes opportunitatem dominicæ traditionis exquirebant:sed metuentes populum,quę mo K liebantur innotescere non audebant . Hinc etiam in eo scriptum est,quòd dissuadendis populis dicunt: Nunquid aliquis Ioan.7. ex principibus credidit in eum , aut ex pharisæis ? Sed turba hæc quæ nõ nouit legem,maledicti sunt. Quid autem in ouibus atque in pueris nisi innocentes quoslibet,sed tamẽ adhuc infirmos accipimus? Qui dum aduersitatem Phariseorum ac principum tolerare timuerunt , infidelitatis concremationi consumpti sunt. Dicatur ergo: Ignis dei cecidit de cœlo,& tactas oues puerosq; consumpsit,id est,à præpositorum cordibus flamma inuidiæ corruit,& quicquid boni in plebibus oriebatur,incendit:quia dum mali præpositi suum contra veritatem honorem exigunt,ab omni rectitudine corda sequẽtium subuertunt. Vbi & bene adiungitur: Et effugi ego solus vt nũciarem tibi : quia dũ impletur prædicta causa malitiæ, fallaciæ interitũ euadit sermo prophetiæ,qui ait:Et nũc ignis aduersarios consumit. Ac si apertè dicat, Malos nõ solũ ignis per vindictam pòst cruciat:sed nunc etiam per liuorem cremat:quia qui pòst puniendi sunt retributionis supplicio,nũc semetipsos afficiunt inuidiæ tormento . Puer ergo solus fugiens remeat:& igne perisse oues puerosq; denunciat : dum prophetia Iudaicum populum deserens,vera se dixisse manifestat,quæ ait:Zelus apprehendit populum inerudítum . Ac si apertè dicat:Dum verba prophetarum discutere plebs nouit,sed credulitatem suam verbis inuidentium dedit , zeli L igne periit:quia in alienæ inuidiæ se flamma concremauit. Sequitur: Sed & illo adhuc loquente , venit alius & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas,& inuaserunt camelos & tulerunt eos,necnon & pueros percusserunt gladio : & effugi ego solus,vt nunciarem tibi. Caput.XXVII.

QVia Chaldæos feroces interpretari nouimus, qui alij Chaldæorum nomine designentur,nisi persecu tionis authores vsque ad apertos clamores malitię
Luc.23. prorumpentes,cùm dicunt: Crucifige crucifige? Qui de semetipsis tres turmas faciunt,cùm se ad proponẽdas qnæstiones domino Pharisæi, Herodiani & Sadducæi diusserunt. Qui ore quidem sapiẽtiæ victi sunt,sed quia stultos quosdam pòst se eos traxisse credendum est , factis turmis Camelos tulerunt . Vnusquisque nanque eorum ordo in praua quæ sapuit insipientium corda corrupit , & dum persuadendo ad interitum pertraxit,quasi tortuosas mentes infirmantium ad captiuitatem duxit. Prædicante quippe in Samaria domino,multi ex Samaritanis fuerunt in possessionem eiusdem redemptoris nostri ascíti. Sed nunquid,ij qui proseptem viris vnius mulieris mortuis de resurrectionis desperatione dominum tentant , nequaquam conati sunt credentes Samaritanos à fide reducere,quos constat spem resurrectionis ignorare? Qui dum ex lege nonnulla recipiunt , nonnulla contemnunt:quasi Camelorum more velut animal mũdum M ruminant : sed vt immundum nequaquam vngulam findunt: quanuis & eos Cameli ruminantes , sed tamen vngulam non findentes indicant,qui in Iudæa iuxta literam historiam audierant,sed virtutem eius spiritaliter discernere nescíebant. Quos tribus turmis Chaldæi rapiunt,dum Pharisæi , Herodiani & Sadducæi ab omni sensus rectitudine iniqua persuasione peruertunt. Simulq; pueros gladio feriũt,quia & si qui in populo vti iam ratione poterant:eis ipsi non virtute rationis,sed potestatis authoritate contraibant : dumq; se quasi præpositos imitari à subditis volunt:etsi intelligere aliquid sequentes possunt : ex authoritate tamen suscepti regiminis eos ad perniciem pertrahunt . A quibus bene solus puer qui nunciet fugit:quia Pharisæis Herodianis atq; Sadducæis iniqua patrantibus eos nimirum deserens propheticus sermo conualescit,qui ait:Et tenentes legẽ nescierunt me. Sequitur: Hierem.2.

Quòd primogenitus frater sit Iudaicus populus: & domus quatuor angulorum Scribæ & Pharisei & sacerdotes & seniores populi: & uentus à regione deserti immũdorum spirituum in sanctos cursus. Cap.XXVIII.

ADhuc loquebatur ille,& ecce alius intrauit & dixit: Filiis tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti:repentè ventus vehemens irruit à regione deserti : & concussit quatuor angulos

A angulos domus. Quę corruens oppressit liberos tuos:& mortui sunt.) Pauloante iam diximus, quòd filios & filias prædicantes apostolos & plebes subditas sentiamus, qui in domo fratris primogeniti conuiuari referuntur:quia in habitatione adhuc Iudaici populi sacræ prædicationis delitiis vescebantur. Repentè autem vehemẽs ventus irruit à regione deserti. Regio deserti est cor infideliũ , quod dum creator deserit,nullus inhabitator colit. Ventus autem vehemens,quid aliud quàm tentatio fortis accipitur? Ventus ergo vehemẽs à regione deserti irruit:quia in passione redemptoris nostri contra fideles eius,fortis tentatio à cordibus Iudæorũ venit. Potest etiam deserti regio , derelicta immundorum spirituũ multitudo non inconuenienter intelligi. A qua ventus venit, & domum concutit:quia ab eis tentatio prodiit, & persecutorum corda commouit. Sed hæc domus in qua conuiuabantur filij:in quatuor angulis stabat. Tres enim regentium ordines in synagoga cognouimus:sacerdotum scilicet scribarum atque seniorum populi. Quibus & si Pharisæos iungimus:quatuor in hac domo angulos inuenimus. A regione igitur deserti ventus venit: & quatuor angulos domus concutit:quia ab immundis spiritibus tentatio irruit , & mentes quatuor ordinum in malitiam persecutionis excitauit. Quæ domus corruens oppressit liberos: quia dum Iudæa in
B cradelitatem dominicæ persecutionis cecidit : Apostolorum fidem desperationis formidine obruit. Teneri enim tãtummodo magistrum viderunt: etiam negantes per diuersa fugiebant. Et quanuis manus interna eorum spiritum in præscientia ad vita tenuit:à vita tamen fidei eos interim carnalis timor extinxit. Qui ergo authorem suum,Iudæa sæuiente, reliquerunt,quasi cõcussis angulis domo euersa necati sunt. Quid autem illo tempore de grege fidelium factum credimus,quo fugisse ipsos etiam arietes scimus ? Sed inter hæc vnus qui enunciet,euadit: quia conualuisse se sermo prophe-
Hier.11 ticus,qui hæc denunciauerat,ostendit dicens de persecutore populo: Dilectus meus in domo mea fecit scelera multa:
Psal.37. dicens de bonis prædicatoribus,sed tamen in passione fugiẽ
Zacha.13. tibus: Proximi mei à longè steterunt. Dicens de cunctis valde formidantibus: Percutiã pastorem , & dispergentur oues gregis. Sequitur:

Quòd plebs Iudaica & legis sacramenta à capite & corpore suo amissa sunt & scissa. Cap.XXIX.

TVnc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua.) Ruente domo,extinctis filiis,Iob surrexit: quia Iudæa in infidelitate perdita , prædicatoribus in pauore mortis cadentibus, redemptor humani generis semetipsum à carnis suæ morte suscitauit : quia quanto iudicio persecutores
Surgere christi quid sit. C suos deseruerit,demonstrauit. Surgere quippe eius , est qua districtione peccatores derelinquat ostẽdere: quasi enim iacere eius est,patienter mala tolerare . Surgit ergo cùm contra reprobos iudicium iusticiæ exerit. Vnde & rectè vestimẽ ta scidisse perhibetur. Quid enim vestimentum domini nisi
vestimenti dñi quid sit Ephes.5 synagoga exitit:quæ prophetis prædicantibus expectationi incarnationis illius adhæsit ? Sicut enim his nunc vestitur à quibus diligitur,Paulo attestante qui ait: Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam,non habentem maculã aut rugam. Quę enim maculam aut rugã nõhabere dicitur:profectò vestis rationalis & per actionem munda,& per spem tensa monstratur. Ita cùm incarnandum eum Iudæa credidit adhærendo, nihilominus vestis fuit. Sed quia expectatus venit,veniens nouam docuit,docens mira exercuit,mira faciens , praua toleraIoan.7. uit. Vestem qua indutus fuerat,scidit:dum in Iudæa alios ab infidelitate sustulit,alios in incredulitate dereliquit . Quid est igitur vestis scissa,nisi Iudæa in contrariis sententiis diuisa? Si enim vestis eius scissa non esset,Euangelista non diceret,quòd prædicante domino contentio oriebatur in populo vt alij dicerent, bonus est: alij autem non,sed seducit turbas. Quasi scissa vestis illius fuit,quę diuisa per sententias vnitatem concordiæ perdidit, cùm & pòst resurrectionem suam quibusdam credituris apparuit, & quibusdam non credituris se abscondit. Sequitur: Et tonso capite corruens in terram adorauit.) Quid per decisos capillos:nisi sacramentorum subtilitas : quid per caput , nisi summa sacerdotij dignitas designatur? Vnde & ad Ezechielem prophetam dici-

tur: Tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem E Ezech.5. pilos, & assumes eum ,& duces super caput tuum & barbã: D vt videlicet prophetæ facto , iudicium redemptoris exprimatur,qui in carne apparens caput rasit : quia à Iudaico sacerdotio præceptorum suorum sacramenta abstulit. Barbã rasit: quia regnum Israëliticum deserens,decorem virtutis eius amputauit. Caput.XXX.

QVid vero hoc loco per terram,nisi homo peccator exprimitur? Primo quippe peccanti homini dictũ est:Terra es,& in terram ibis. Terræ ergo nomi- Gen.3. ne,peccatrix gentilitas designatur. Nã cùm sustam Iudæa se crederet,constat quàm reproba de gentilitate sentiret,Paulo attestante qui ait:Nos natura Iudæi,& nõ Gala.2. ex gentibus peccatores. Mediator igitur noster quasi detonso capite in terram corruit:quia Iudæam deserens , dum sacramenta sua ab eius sacerdotio abstulit , ad notitiam gentium venit. Capillos enim à capite rasit:quia sacramenta legis ab illo suo primo sacerdotio sustulit : & in terrã corruit: quia saluandis se peccatoribus dedit: dúmque eos qui sibi iusti videbantur,deseruit:hos qui se iniustos & fatebantur, & Ioan.9. nouerant,assumpsit. Hinc ipse in Euangelio dicit: Ego in iudicium veni in hunc mundum,vt qui nõ vident,videant: & qui Exod.13. vident,cęci fiant. Hinc & columna nubis quæ in eremo populum præibat,splendore ignis nõ in die,sed in nocte radiabat: quia videlicet redemptor noster suæ conuersationis exemplo,ducatum sequentibus præstans,de iustitia sua confidentibus ,nulla luce claruit: peccatorum vero suorum tenebras agnoscentibus,ignem sui amoris infulsit. Nec quòd corrue- cadere domini in terram.
re Iob dicitur:indignum mens hoc significationi redemptoris arbitretur. Scriptum nanque est: Verbum misit dominus Esaiæ.9. in Iacob,& cecidit in Israel. Iacob quippe supplãtator,Israel vero videns deum dicitur. Et quid per Iacob nisi Iudaicus populus : quid per Israel nisi gentilis populus designatur? Quia quem Iacob per carnis mortem supplantare studuit, hunc nimirum per oculos fidei gentilitas deum vidit. Ad Iacob ergo missum verbum,in Israel cecidit : quia eum quem ad se venientem Iudaicus populus respuit, hunc repentè confitens populus gentilis inuenit. De sancto quoque spiritu scriptum est : Cecidit spiritus domini super eos . Idcirco autem Acto.2. verbum domini vel spiritussanctus in sacra scriptura cade- Spiritus sanctus, cur cadere dr.
re dicitur , vt inopinatus eius aduentus exprimatur. Quod enim ruit vel cadit,ad ima repentè venit . Mediatori ergo in terram quasi corruisse,est nullis signis præcurrentibus inopinatè ad gentes venisse. Bene autem dicitur quod corruens adorauit:quia dum ipse humilitatẽ carnis susceperit, in se credentibus vota humilitatis infudit. Fecit enim , quia fieri do- Roma.8. dns facit, qui facere docet.
cuit:sicut & de eius spiritu dicitur: Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Neq; enim petit qui æqua- F lis est,sed postulare dicitur: quia nimirum quos repleuerit, postulantes facit:quanuis hoc & in semetipso redemptor no ster ostendit,qui patrem etiam, dum passioni propinquaret, exoraurit. Quid enim mirum,si in forma serui exorãdo se patri subdidit,in qua etiam manus peccantium vsque ad mortis extrema tolerauit? Sequitur:

Quòd synagoga adultera pallio literæ retento,dum lege carnaliter uti uoluit,contẽpta est: & legislatorẽ eriminata,nudum abire permisit. Caput.XXXI. Gene.26.

NVdus egressus sum de vtero matris meæ:nudus reuertar illuc.) Redemptoris mater iuxta carnem synagoga extitit,ex qua ad nos per corpus visibilis processit . Sed hunc intra se tegmine literæ adopertum tenuit , dum ad spiritalem eius intelligentiam mentis oculos aperire neglexit. Hunc quia in carne humani corporis latentem videre deum noluit,quasi in diuinitate nudum conspicere contempsit. Sed nudus de vtero matris exiit: quia à synagogæ carne prodiens conspicuus ad gentes venit. Quod bene Ioseph relicto pallio fugiente signatũ est. Dum enim mulier adultera male illo vti voluisset , relicto pallio fugit foras: quia dum synagoga dominum purum hominem credẽs, quasi adulterino complexu constringere voluit:ipse tegmen literæ eius oculis reliquit , & ad cognoscendam diuinitatis suæ potẽtiam,conspicuũ se gẽtibus præbuit. Vnde & Paulus dixit: Vsq; hodie dum legitur Moyses velamen est positum 2.Cor.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Osee.11. Roma.11.

G super cor eorũ: quia videlicet adultera mulier apud semetipsam pallium retinuit, & quem malè tenebat, nudum amisit. Quia ergo à synagoga veniens, fidei gentium conspicuus apparuit, ex utero matris nudus exiit. Sed nunquid hanc omnino deseruit? Et vbi est quod per Prophetam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israël quasi arena maris, reliquiæ saluę fient? Vbi est quod scriptum est: Donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret? Erit ergo quandoq; conspicuus: vt etiam synagogæ appareat. Erit in fine mundi proculdubio, quando gentis suæ reliquiis semetipsum, sicut est dominus, innotescit. Vnde & bene hic dicitur: Nud⁹ reuertar illuc.) Nudus quippe ad vterũ matris reuertitur, cùm in mũdi huius termino, qui in seculo factus homo despicitur, synagogæ suę oculis deus ante secula declaratur. Sequitur:

Quòd solius dei sit dare & auferre, & quòd redẽptori nostro nullum ex consortio carnis, peccatum adhæsit.

Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum.) Redemptor noster per hoc quòd deus est cum patre dat omnia: per hoc vero quòd homo est, à patre accipit omnia. Dicatur igitur de Iudæa, cùm venturum incarnationis eius mysterium crederet, dominus dedit. Dicatur de Iudæa, cùm expectatam incarnationis eius præsentiam contempsisset, dominus abstulit. Data quippe est cùm per quosdam futura credidit, sed

H exigente merito suæ cæcitatis ablata est, cùm credita per quosdam venerari contempsit. In se autem credẽtes edocet, vt in flagellis positi benedicere domino sciãt, cùm subditur: Sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Vnde & testante Euangelio cùm appropinquare passioni dicitur, accepto pane gratias egisse perhibetur. Gratias itaque agit, qui flagella alienæ iniquitatis suscipit. Et qui nihil dignum percussione exhibuit, humiliter in persecutione benedicit: vt hinc videlicet ostendat quid vnusquisque in flagello culpæ propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ portat alienæ: vt hinc ostendat quid in correctione faciat subditus, si in flagello positus patri gratias agit æqualis. Sequitur: In omnibus his non peccauit Iob, neque stultum aliquid contra deum locutus est.) Quod nec peccasse, nec stultum aliquid contra deum locutus asseritur: hoc de illo Petrus (sicut iam prædiximus) apertè testatur, dicens:

1.Petri. 2. Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Dolus quippe in ore quanto apud homines prudẽtius callet, tanto apud deum stultius desipit, Paulo attestante, qui ait: Sapientia huius mundi, stultitia est apud deum. Quia ergo dolus in ore eius non fuit, stultum procul dubio nihil dixit.

1.Corin. 3. Hunc contra deum, sacerdotes & principes stultè locutum crediderunt, cùm interrogatus passionis tempore, dei se filium testaretur. Vnde & conquirentes dicunt: Quid adhuc

Matt.26. egemus testibus? ecce ipsi audiuimus blasphemiam. Sed contra deum nihil stultè dixit: quia vera loquens, hoc de se infidelibus etiam moriendo intulit, quod paulopost redemptis omnibus resurgendo monstrauit.

Caput.XXXII.

HAec in significationem nostri capitis breuiter tractata transcurrimus, nunc ad ædificationem eius corporis, ea moraliter tractanda replicemus: vt quod actum foris narratur in opere, sciamus quomodo intus agatur in mente. Nam cùm filij dei assistunt coram deo, inter eos quoque assistit & satan: quia plerũque bonis nostris cogitationibus, quæ in corde nostro, aduẽtu spiritus sancti operante, seminantur: antiquus ille callidè se interserit, & subiungit inimicus: vt bene cogitata perturbet, maléque pertur bata dilaniet. Sed nequaquam nos in tentatione deserit, qui creauit. Nam hostem nostrum qui se contra nos in insidiis contegit, illustratione sui luminis nobis deprehensibilem reddit: propter quod ei mox dicitur: Vnde venis? Callidum nãque hostem requirere, est eius nobis insidias declarare: vt quo eum subintrare ad cor cernimus, forti contra illum circunspectione vigilemus. Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam.) Satanæ terram circuire, est carnalia corda perscrutari: & vnde occasionem accusationis inuenire possit, exquirere. Terrã circuit: quia humana corda circumuenit, vt bona tollat, vt mala mentibus inserat, vt inserta cumulet, vt cumulata perficiat, vt perfectos in iniK quitatibus ad pœnam socios acquirat. Et notandum quòd nõ trãsuolasse, sed perambulasse se asserit: quia nimirum nequaquam quem tentat, velociter deserit: sed vbi molle cor inuenerit, ibi pedem miseræ persuasionis figit, vt immorando actionis prauæ vestigia imprimat: & ex suæ iniquitatis similitudine, quos valet, reprobos reddat. Sed cõtra hunc beatus Iob laudatur, & dicitur: Nunquid considerasti seruum meũ Iob, quòd non sit ei similis super terram: Vir simplex & rectus, ac timens deum, & recedens à malo?) Quem diuina inspiratio contra hostem roborat: hunc quasi in satanæ auribus deus laudat. Laudare quippe eius est, & prius bona concedere, & post concessa custodire. Sed antiquus hostis eo contra bonos grauius sæuit, quo vallari eos diuinæ protectionis munere conspicit. Vnde & subiungens dicit: Nunquid frustra Iob timet deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamq; substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illi⁹ creuit in terra.) Ac si apertè dicat: Cur laudas eum quem protegendo roboras? Despecto enim me, dignus tuis laudibus homo esset, si suis contra me viribus staret. Vnde mox & malitiosè de homine expetit: quod tamen protector hominis benignè concedit. Nam subditur:

Quòd electi in tentatione proficiunt, & quod eis diabolus præparat in ruinam, hoc eis deus conuertit in gloriam. L

Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi.) Plerunque enim dum fœcundè virtutum fructus reddimus, dum continua prosperitate pollemus, aliquantulum mens erigitur: vt à semetipsa sibi existere bona quæ habet, arbitretur. Quæ nimirum bona antiquus hostis malitiosè attrectare appetit: sed hæc tentari deus nonnisi benignè permittit: vt dum mens tẽtatione pulsata, in bonis de quibus gaudebat, concutitur: imbecillitatis suæ debilitate cognita, in spe diuini adiutorij robustius solidetur. Fitque mira dispensatione pietatis: vt vnde malignus hostis cor tetat, vt interimat: inde misericors cõditor hoc erudiat, vt viuat. Vnde & bene subiũgitur: Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam.) Ac si apertè dicat: Electi vniuscuiusque bona sic tibi tentanda exterius tribuo, vt tamen ipse noueris: quia perseuerantem mihi illum in mentis radice conseruo. Vbi & bene subditur: Egressusq; est satan à facie domini:) quia per hoc quòd vsque ad defectum cordis præualere nequaquam permittitur, exclusus ab intimis, exterius vagatur. Qui etiamsi virtutem mentis plærunque turbat: eo ipso foris est, quo resistente domino, vsque ad interitum, bonorum corda non vulnerat. Intantum quippe contra illa sęuire permittitur, inquantum necesse est vt tentationibus erudita solidentur: ne ea quæ agunt bona, suis viribus tribuant, ne in securitatis torpore se deserant: & à formidinis accinctione dissoluant: sed ad profectus sui custodiam tanto solertius inuigilent, quanto se contra aduersarium stare semper in acie tentationum vident. Cùm autem quadam die filij & filiæ eius comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti: nuncius venit ad Iob qui diceret: Boues arabant: & asinæ pascebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio.)

Caput.XXXIII.

IN electorum corde prior bonorum sequentium sapientia nascitur, atque hæc per donum spiritus quasi primogenita proles profertur. Quæ profectò sapientia, nostra fides est, propheta attestante, qui ait: Nisi credideritis, non intelligetis. Tunc enim verè ad intelligendum sapimus, cùm cunctis quæ conditor dicit, credulitatis nostræ fidem præbemus. In domo ergo fratris primogeniti conuiuantur filij, dum virtutes reliquæ epulantur in fide. Quæ si non prima in corde nostro gignitur: reliqua quæque esse bona non possunt, etiamsi bona videantur. In domo fratris primogeniti, filij conuiuantur, dum virtutes nostræ in habitaculo fidei, sacri eloquij cibo satiantur. Scriptum quippe est: Sine fide impossibile est placere deo. Tunc ergo virtutes nostræ veras vitæ epulas sumunt, cùm nutriri fidei sacramentis incipiunt. In domo fratris primogeniti conuiuantur

Benedicere dño in aduersis.

Cur deus nos tentari permittat ab antiquo hoste.

Laudat Dei quid sit.

Esaiæ.6.

fides est primogenita

Heb.11.

moralis expositio.

interrogare hostem quid sit.

Terram circuire quid sit.

A uluantur filij: quia nisi virtutes reliquæ sapientiæ epulis repletæ, ea quæ appetũt, prudenter agant: virtutes esse nequaquam possunt. Sed ecce dum bona quæ agimus, sapientiæ epulis fideique pascuntur: hostis noster arantes boues & pascentes asinas subtrahit, & pueros gladio occidit. Quid arãtes boues, nisi graviores nostras cogitationes accipimus? Quæ dum cor studiosa exercitatione cõficiunt, vberes profectuum fructus reddunt. Quid pascentes intelligimus asinas, nisi simplices motus cordis? Quos dum studiosè à duplicitatis errore compescimus, quasi in campo liberæ puritatis nutrimus. Sed plerunque hostis callidus cùm graues cogitationes in corde conspicit, subintroducta eas voluptatis delectatione corrumpit: & dum motus cordis simplices videt, subtilia inuentionum acumina ostendit: vt dum laus de subtilitate quæritur, puritatis simplicitas amittatur: & si vsque ad opus prauum pertrahere non valet, tentando tamen bonorum cogitationibus subrepens nocet, vt cùm turbare bona mentis agnoscitur, ea quasi funditus abstulisse videatur. Possunt etiam per arantes boues, cogitationes charitatis accipi: quibus prodesse aliis conamur, cùm fraterni cordis duritiam prædicando scindere cupimus. Potest etiam per asinas (quæ nimirum sese onerantibus, nulla ferocitatis insania resistunt) patientiæ mansuetudo signari. Et sæpe hostis antiquus cùm velle prodesse nos loquendo aliis conspicit, in

B in quodam torpore otij mentem mergit: vt aliis prodesse nõ libeat, etiam cùm à propriis vacat. Arantes ergo boues subtrahit, cùm cogitationes mentis, fraternæ vtilitatis fructibus deditas, per submissum negligentiæ torporem frangit. Et quamuis electorum corda intra arcana suæ cogitationis inuigilent, & quid à tentatore sustineant, superantes pensent eo tamẽ ipso malignus inimicus aliquid rapuisse se gaudet, quo cogitationibus bonorũ vel ad momentum prealet.

Caput.XXXIIII.

SAepe autem cum præparatam mentem ad tolerantiam videt, quid ab ea maximè diligatur, exquirit, & ibi scãdali laqueos inserit: vt quo magis res quæque diligitur, eo per eam facilius patiẽtia turbetur. Et quidem electorum corda ad se semper sollicitè redeunt, & semetipsa grauiter vel pro leui motu excessionis affligunt: & dum mota discunt quomodo stare debuerint, aliquando melius concussa solidantur. Sed antiquus hostis, dum tolerantię cogitationes vel ad momentum turbat, quasi abstulisse se ab agro cordis asinas exultat. In his autem quæ agere disponimus, rationali custodia quid quibusque rebus congruat, sollicitè pensamus. Sed plerunque hostis dum subita ad nos perturbatione tentationis irruit, circunspectiones cordis inopinatè præueniens, quasi ipsos custodes pueros gladio occidit. Sed tamẽ vnus fugit, qui alios perisse nunciet: quia in eo quod mens ab hoste patitur, rationis discretio semper ad animum redit: & quasi solam se euasisse indicat, quę apud semetipsam fortiter quicquid pertulerit, pensat. Aliis ergo pereuntibus vnus ad domum redit, dum turbata tentationis motibus discretio ad conscientiam recurrit, vt quod repẽtinis incursibus prẽoccupata mens se perdidisse pensat: hoc compunctionis studio afflicta recipiat. Cunque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis dei cecidit de cœlo, & tactas oues puerósque consumpsit, & effugi ego solus vt nunciarem tibi. Quid per oues nisi cogitationum innocentia, quid per pueros, nisi bonorum cordium munditia designatur? Cœlum verò aërem dicipauloante iam diximus: vnde & aues cœli nominamus. Et scimus quòd immundi spiritus qui de cœlo æthereo lapsi sunt, in huius cœli terræque medio vagantur, qui tãto magis corda hominum ascendere ad cœlestia inuident, quanto se à cœlestibus per elationis suæ immunditiam proiectos vident. Quia ergo ab aëris potestatibus, contra cogitationum nostrarum munditiam, flamma liuoris irruit, de cœlo ignis ad oues venit. Sæpe enim mundas mentis nostræ cogitationes ardore libidinis accendunt, & quasi igne oues concremant, dũ castos motus animi, luxuriæ tentatione perturbãt. Qui ignis dei dicitur: quia etsi non faciente deo, tamen permittente ge neratur. Et quia impulsu subito ipsas nonnunquam circunspectiones mentis obruũt, quasi custodes pueros gladio occidũt. Sed tamen vnus incolumis fugit dum omne quod mẽs patitur, perseuerans discretio subtiliter respicit, solaque

destroy cancho & riscuies

pues q escuchan & vuelan

ignis dei unt hicut

mortis periculum * euadit, quia etiam perturbatis cogitationibus discretio non succumbit, vt damna sua animo renunciet: & quasi dominum ad lamentum vocet. Sed illo adhuc loquente venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & effugi ego solus vt nunciarem tibi.) Per camelos qui mundum aliquid habent, dum ruminant: & immundum dum nequaquam vngulam findunt, suprà iam diximus, bonas rerum temporalium dispensationes intelligi, in quibus quo est cura distensior, eo nobis multiplicius insidiatur inimicus.

D **al.mortẽ gladij.*

Quanta sit in rerum terrenarum dispensatione difficultas.

Caput.XXXV.

OMnis enim qui dispensandis terrenis rebus præsidet, occulti hostis iaculis latius patet. Nonnulla enim prouidens agere nititur, & sæpe dum cautus fu tura subtiliter præuidet, incautus damna præsentia nequaquam videt: sæpe dum præsentibus inuigilat, ad instantia præuidenda dormitat: sæpe dum aliqua torpens agit, quæ vigilãter agenda sunt, negligit: sæpe dum plus iusto vigilantem se in actione exhibet, ipsa actionis suæ inquietudine rebus subditis peius nocet. Aliquando autem linguæ modum ponere nititur, sed onere dispensationis exigente silere prohibetur. Aliquando dum nimia se censura restringit, tacet

E etiam quæ loqui debuit. Aliquando ad inferenda necessaria dum se latius relaxat: dicit etiam quæ loqui non debuit. Plerunque autem tantis cogitationum voluminibus implicatur: vt ipsa ferre vix valeat, quæ intra se prouidus versat, & cùm nil opere faciat, sub magno cordis sui pondere vehemẽter insudat. Quia enim dura sunt quæ apud semetipsum in⁹ patitur, quietus foris otiosusq; lassatur. Plerunq; enim quasi ventura animus conspicit, totamq; contra hæc intentionem proponit, magnusq; ardor cõtentionis se inserit, sopor fugit, nox in diem vertitur: & cùm quieta foris mẽbra lectulus teneat, intus magnis clamoribus in cordis foro ligatur. Et fit plerunq; vt nulla eueniant quæ præuidentur: totaq; cogitatio illa quæ diu plena se intentione parauerat, repentè vacua quiescat. Tanto autem longius mens à necessariis cessat, quãto inania latius cogitat. Quia igitur dispensationis curã maligni spiritus modo torpenti vel præcipiti actione feriunt: modo pigra vel immoderata locutione confundunt: penè autem semper nimiis cogitationum molibus premunt: tribus turmis Chaldæi camelos rapiunt. Quasi enim tres turmas contra camelos facere, est terrenarum dispẽsationum studia modo illicito opere, modo superflua locutione, modo inordinata cogitatione vastare, vt dum se ad administrãda exterius mens efficaciter extendere nititur: à sui consideratione separetur: & eo damna quæ de semetipsa patitur, nesciat: quo erga aliena fortiori studio quàm decet, elaborat. Recta autem

F mens cùm curas dispẽsationis suscipit, quid sibi, quid proximis debeat, attendit: & nec per alienæ sollicitudinis immoderationem sua studia negligit: nec per suæ vtilitatis vigilantiam, aliena postponit. Sed tamen plærunque dum ad vtraq; solerter mens inuigilat, dum magnis, erga se & ea quæ sibi commissa sunt, circunspectionibus vacat, repentino turbata cuiuslibet causæ emergentis articulo, ita in præceps rapitur: vt ab ea subito cunctæ circunspectiones eius obruantur. Vnde & custodes camelorum pueros, Chaldæi gladio feriunt: & tamen vnus redit: quia inter hæc discretionis ratio mentis nostræ oculis occurrit, & sollicita sibimet anima, quid subito impulsu tẽtationis intrinsecus amittat, intelligit. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit: Filius tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repentè ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruẽs oppressit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego solus vt nunciarem tibi.) Sicut suprà iam diximus regio deserti est immundorum spirituum multitudo derelicta: quæ dum conditoris sui beatitudinem deseruit, quasi manũ cultoris apuisit: à qua ventus vehemens venit, & domum subruit: quia ab immundis spiritibus fortis tentatio surrepit, & à tranquillitatis suę statu conscientiam euertit. Sequitur:

Fit plerũque ut nulla eueniant quæ præuidentur.

Predatory pericula.

Quòd his qui iustitia, prudentia, fortitudine, & temperãtia:

Universidad de Deusto
Biblioteca

G

4^or anguli domus sunt 4^or virtutis

aliisque bonis spiritalibus præditi sunt, gratia dei aliquando se utiliter subtrahat: ut qui de se præsumit, quantum in seipso sit infirmus, agnoscat. Caput. XXXVI.

IN quatuor verò angulis domus ista cõsistit: quia nimirum solidum mẽtis nostræ ædificium, prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia sustinet. In quatuor ergo angulis domus ista subsistit: quia in his quatuor virtutibus tota boni operis structura consurgit. Vnde & quatuor paradisi flumina terram irrigant: quia dum his quatuor virtutibus cor infunditur: ab omni desideriorum carnaliũ æstu tẽperatur. Sed nonnunq̃ dum menti ignauia surrepit, prudentia frigescit: nam cum fessa torpet, ventura non prouidet. Nonnunq̃ dum nonnulla menti delectatio surrepit, tẽperantia nostra marcescit. Inquantum enim ad delectationem præsentiũ ducimur, intantum minus ab illicitis tẽperamur. Nonnunq̃ se timor cordi insinuat, & vires nostræ fortitudinis turbat: & eo minores contra aduersa existimus, quo quædam perdere immoderatius dilecta formidamus. Nonnunq̃ vero amor suus se menti ingerit, eámque latenti motu à rectitudine iusticiæ diuertit, & quo se totam authori reddere negligit: eo in se iustitiæ iurꝫ contradicit. Ventus ergo vehemẽs quatuor angulos domus concutit, dum fortis tentatio occultis motibus quatuor virtutes quatit: & quasi quassatis angulis dom⁹ obruitur: dum pulsatis virtutibus conscientia turbatur. Intra
H hos autẽ quatuor domus angulos filij cõiuiantur: quia intra arcana mentis, quæ principaliter his quatuor virtutibus ad summæ rectitudinis culmen erigitur: virtutes cæteræ quasi quædam cordis soboles seinuicem pascunt: Donum quippe spiritus, quod in subiecta mente, ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam format: eandem mentem vt contra singula quæque tentamẽta erudiat, in septem mox virtutibus temperat: vt contra stultitiam, sapientiam: contra hebetudinẽ, intellectum: cõtra præcipitationem, consilium: contra timorem, fortitudinem: cõtra ignorantiam, scientiã: contra duritiam, pietatem: contra superbiam, det timorem. Sed nonnunquam dum mens nostra tanti muneris plenitudine atque vbertate fulcitur: si continua in his securitate perfruitur, à quo sibi hæc sint, obliuiscitur: seque à se habere putat, quod nunquam sibi abesse considerat. Vnde fit vt aliquãdo se hæc eadem gratia vtiliter subtrahat, & præsumẽti mẽti quantum in se infirmetur, ostendat. Tunc enim verè cognoscimus bona nostra vnde sint: quando hæc quasi amittendo, sentimus, quia à nobis seruari nõ possunt. Ad hoc itaque intimandæ humilitatis magisterium, fit plerunque vt irruente tentationis articulo, tanta stultitia sapientiam nostrã feriat: vt turbata mens, qualiter malis imminentibus obuiet, vel cõtra tentationem quomodo se præparet, ignoret. Sed hac ipsa stultitia cor prudenter eruditur: quia vnde ad momentum
I despipit, eo pòst verius quo & humilius sapit, & sapientia vnde quasi amittitur, inde certius possidetur. Aliquando dum sublimia intelligendo in elatione se animus erigit, in rebus ímis & vilibus graui hebetudine pigrescit: vt repẽte sibi etiã ima clausa videat, qui pernix summa penetrabat. Sed hęc ipsa hebetudo intellectũ nobis dum subtrahit, seruat: quia dum ad momentum cor humiliat, verius ad sublimia intelligẽda confirmat. Aliquãdo dum cuncta nos agere consilij grauitate gaudemus, pulsante causæ emergentis articulo, præcipitatione subita rapimur: & qui nos semper dispositè vixisse credidimus, repentè intima confusione vastamur: sed tamen eiusdem confusionis eruditione discimus, ne nostris viribus consilia nostra tribuamus, & tanto maturius ad grauitatem restringimur: quãto ad hanc quasi amissam redimus. Aliquãdo dum mens fortiter aduersa contemnit, subortis aduersitatis euentibus hanc metus vehemens percutit: sed per hunc cõcussa discit cui tribuat, quòd in quibusdam fortiter stetit: & tanto pòst validius fortitudinem retinet, quanto hanc repentè irruente formidine sibi iam quasi elapsam videt. Aliquando dum magna nos scire gaudemus, repentinæ ignorãtiæ cecitate torpescimus: sed quo ignorantia mentis oculus ad momentum clauditur: eo pòst ad scientiam verius aperitur: vt nimirum flagello suæ cæcitatis eruditus, scire ipsum à quo habebat, sciat. Aliquãdo dum religiosè cuncta disponimus, dũ pietatis viscera plenè nos habere gratulamur, quadam mentis duritia irrruente percutimur: sed quasi obdura K
ti cognoscimus cui pietatis habitæ bona tribuamus, & pietas verius velut extincta recipitur, dum quasi amissa amplius amatur. Aliquando dum subiectum se diuinæ formidini animus gaudet, repente superbia tentante rigescit: sed tamen valde mox timens, quia non timet, ad humilitatem se iterum festinus inflectit, & tanto hanc solidius recipit, quanto eius virtutis pondus quasi amittendo pensauit. Euersa igitur domo moriuntur filij: quia turbata in tentatione conscientia, ad vtilitatẽ propriæ cognitionis raptim & in momento temporis obruuntur genitæ in corde virtutes. Cap. XXXVII.

QVi profectò filij intus per spiritum viuũt, dum exterius carne moriuntur: quia videlicet virtutes nostræ tentationis tẽpore etsi in momento turbatæ ab status sui incolumitate deficiunt, per intentionis tamẽ perseuerantiam integrè in mentis radice subsistunt. Cũ quibus etiam tres sorores occũbunt: quia in corde nonnunq̃ per flagella turbatur charitas, per formidinẽ cõcutitur spes, per quæstiones pulsatur fides. Sæpe enim quasi à conditoris amore torpescimus, dum vltra quàm nobis congruere credimus, flagello fatigamur. Sæpe dum plus quàm necesse est mens formidat, fiduciam sibimet spei debilitat: Sæpe dũ immensis quæstionibus animus tẽditur, perturbata fides quasi defectura fatigatur. Sed tamen viuunt filiæ quæ domo cõcussa moriuntur: quia etsi intra conscientiam, L
spẽ, fidem, charitatemq̃ penè occũbere perturbatio ipsa renunciat: has tamẽ ante dei oculos viuas perseuerantia rectæ intẽtionis seruat. Vnde & puer qui hæc nũciet, solus euadit: quia mentis discretio etiã inter tentamẽta incolumis perma net. Agitq̃ puer vt Iob filios flendo recipiat: dũ discretione nunciante dolens animus vires quas quasi amittere cœperat pœnitendo conseruat. Mira autẽ hoc nobis cum dispensatione agitur, vt mens nostra culpæ nõnunq̃ pulsatione feriatur. Nam esse se magnarũ virium homo crederet, si nullum vnquam earundem virium defectum intra mentis arcana sentiret. Sed tum tentatione irruente quatitur, & quasi vltra q̃ sufficit, fatigatur: ei contra hostis sui insidias munimen humilitatis ostẽditur: & vnde se pertimescit eneruiter cadere, inde accipit fortiter stare. Tentatus autem nõ solum virés à quo accipiat, discit: sed quanta eas vigilantia seruet intelligit. Sæpe enim quem tentationis certamen superare non valuit, sua deterius securitas strauit. Nam dum lassum se quisq̃ in otio remittit, dissolutã mẽtem corruptori prostituit: at si eum ex dispensatione supernæ pietatis, tentatio non repentè vehemẽter irruens, sed temperato accessu eruditus pulsat: nimirum ad insidias prouidendas euigilat, vt cõtra hostem se in certamine cautius accingat. Vnde & bene subiungitur: Tunc surrexit Iob.) Sedere enim quiescentis est: assurgere decertãtis. Auditis ergo aduersis surgere, est expertis tentationibus mẽtem ad certamina robustius parare. Quibus nimirum tentationibus etiã discretio proficit: quia vt virtutes à vitiis subtilius distinguat, agnoscit. Vnde & bene subiungitur: Scidit vestimenta sua.) Vestimenta scindimus cùm discernendo opera nostra retractamus. Cap. XXXVIII.

SI enim nos apud deum opera nostra quasi vestimenta non tegerent, nequaquam voce angelica diceretur: Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Turpitudo enim nostra tunc cernitur, cùm vita reprehensibilis ante iustorum oculos in iudicio, nequaquam subsequentis boni operis tegmine velatur. Sed quia cum culpa tentamur ad lamenta accẽdimur: atq; ipsis lamentis excitati, ad perspiciendam lucem iustitiæ subtilius oculos mẽtis aperimus, quasi in dolore vestimenta scindimus: quia ex fletu discretione crescente cũcta quæ agimus, districtius irata manu iudicamus. Tunc omnis nostra elatio corruit, tunc cuncta ab animo cogitationum superfluitas cadit. Vnde & subditur: Et tonso capite corruens in terram adorauit.) Nam quid moraliter per capillos, nisi defluentes animi cogitationes accipimus? Vnde & aliàs Ecclesiæ dicitur: Sicut vitta coccinea labia tua sponsa, & eloquium tuum dulce. Vitta quippe crines capitis astringit. Labia ergo sponsæ sicut vitta sunt: quia exhortatione sanctæ Ecclesiæ, cunctæ in auditorũ mentibus diffusæ cogitationes ligantur, ne remissæ defluant, ne sese per illicita spargant, ne

Gratia spiritussancti aliquando utiliter subtrahitur.

Dona spiritussancti mẽtẽ nostrã cõtra tẽtamenta erudiũt & temperant &c.

Sedere. Assurgere M

Vestimẽta scindere.

Apo. 6.

Cant. 4.

A sparsæ cordis oculos deprimant: sed quasi ad vnam se intentionem colligant, dum vitta eas sanctæ prædicationis ligat. Quam rectè & coccíneam asserit, quia sanctorum prædicatio solo charitatis ardore flammescit. Quid vero per caput nisi ea quæ principale vniuscuiusque actionis est, mens ipsa signatur? Vnde & aliàs dicitur: Et oleũ de capite tuo nõ deficiat. Oleum quippe in capite, est charitas in mente, & deficit oleum à capite, cùm charitas discedit à mente. Caput ergo tondere, est cogitationes superfluas à mente resecare. Et tonso capite in terram corruit, qui repressis præsumptionis suæ cogitationibus, quàm in semetipso infirmus sit, humiliter agnoscit. Cap. XXXIX.

Eccles. 9

DIfficile nanque est quempiam magna agere, & apud semetipsum de magnis actibus cogitationum fiduciam non habere. Eoipso enim quo contra vitia fortiter viuitur, cogitationum præsumptio in corde generatur, & cùm mens foris culpam suam valenter conterit, plerunque apud semetipsam latenter intumescit: iamq; sese magni alicuius meriti æstimat, nec se peccare in cogitatione suæ æstimationis putat. Ante districti autem iudicis oculos tãto deterius delinquitur, quanto culpa occultius, & penè incorrigibiliter perpetratur, & tanto ad vorãdum latius patet fouea, quanto de semetipsa elatius gloriatur vita. Vnde (vt sæpe iã diximus) pia conditoris dispensatione agitur: vt de se confidens anima dispensatoria tentatione pulsetur: quatenus infirmata, quid sit, inueniat: & præsumptionis propriæ fastum
B deponat. Mox enim vt tentatio mentem pulsauerit: omnis cogitationis nostrarum præsumptio, tumultúsque conquiescit. Mens enim cùm se in elationem erigit, quasi in tyrannidem erumpit. Habet autem tyrannidis suæ satellites fauentes sibimet cogitationes suas. Sed si super tyrannum hostis irruat: fauor mox satellitum cessat. Intrante nanque hoste, satellites fugiunt, eumque territi declinant, quem in pace positi callida adulatione laudabant. Subductis verò satellitib⁹, ante hostem solus remanet: quia recedentibus elatis cogitationibus, perturbatus animus se solummodo in tentatione vi
Numer. 6. det. Auditis ergo aduersis caput tondetur, cùm tentationib⁹ vehementer irruentibus à præsumptionis suæ cogitationib⁹ mẽs nudatur. Quid est enim quòd Nazaræi capillos nutriũt: nisi quòd per vitam magnæ continentiæ præsumptionum cogitationes crescunt? Sed quid est quòd deuotione completa caput Nazaræus radere, capillosque in igne sacrificij ponere iubetur: nisi quòd tunc ad perfectionis summam pertingimus, cùm sic exteriora vitia vincimus: vt etiam cogitationes superfluas à mente resecemus? Quas nimirum sacrificij igne concremare, est flamma eas diuini amoris incendere: vt totum cor in dei amore ardeat: & cogitationes superfluas concremans quasi Nazaræi capillos deuotionis perfectione consumat. Et notandum quòd in terram corruens adorauit.
C Caput. XL.

ILle enim veram deo orationem exhibet, qui semetipsum quia puluis sit humiliter videt, qui nihil sibi virtutis tribuit, qui bona quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit. Vnde & competẽter dicit. Nudus egressus sum de vtero matris meæ: nudus reuertar illuc.) Ac si tentatus animus & infirmitatis suæ inopia deprehensus dicat: Nudum me in fide prima gratia genuit, nudum eadẽ gratia in assumptione saluabit. Est nanque magnum animi turbati solatium: vt pulsatus vitiis, cùm se quasi nudari virtutibus conspicit: ad solam misericordiæ spem recurrat: & eo se nudari non sinat, quo se à virtutibus humiliter nudum putat: qui etsi fortasse aliqua virtute in tentatione detegitur, infirmitatem tamen propriam agnoscens, ipsa melius humilitate vestitur, & valde robustius quàm steterat, iacet: cùm sibi sine diuino adiutorio cessat tribuere quod habet. Vnde & manum mox largitoris & iudicis humiliter agnoscit, dicens: Dominus dedit dominus abstulit.) Ecce tentationibus eruditus creuit, qui & in virtute habita largitatem dantis, & in perturbatione fortitudinis, potestatem tollentis agnoscit. Quæ tamen fortitudo non tollitur, sed perturbata fatigatur: quatenus concussa mens, dum se hanc iam iamq; quasi amittere trepidat, semper facta humilis nunquam perdat. Sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum.) In hoc quòd interna perturbatione concutimur: dignum est vt ad conditoris iudicium recurramus, vt inde cor nostrum adiutori nostro maiores laudes exhibeat, vnde pulsatum verius imbecillitatem suæ infirmitatis pensat. Bene autem dicitur: In omnibus his nõ peccauit Iob labijs suis, nec stultum aliquid contra deum locutus est:) quia solerti cura custodire dolẽs animus debet, ne cùm se intus tentatio stimulat, in verba foras illicitæ locutionis erumpat, ne de probatione murmuret: & ignis qui hunc velut aurum concremat, per excessum sermonis illiciti in paleæ fauillam vertat.

D

Quòd prophetis sanctis & adest & abest spiritus prophetiæ. Cap. XLI.

NIhil verò obstat si hoc quod de virtutibus diximus: de his quæ in ostensione virtutis dantur, donis sanctiſpiritus sentiamus. Alij nanque prophetiæ: alij genera linguarum: alij virtutes curationum dantur. Sed quia dona hæc ipsa non semper in mẽte eodem modo sunt, liquidò ostenditur: quòd ne se mens in præsumptione eleuet: aliquando vtiliter subtrahuntur. Nã si prophetiæ spiritus prophetis semper adesset: nimirum Helisæus propheta non diceret dimitte eam, anima enim eius in amaritudine est, & dominus cẽlauit à me verbum. Si prophetiæ spiritus prophetis semper adesset: inquisitus Amos propheta non diceret: Non sum propheta, vbi & subdidit: Neque filius prophetæ: sed armentarius puer ego sum, vellicans sycomoros. Quomodo autem propheta non fuit, qui de futuris tot vera prædixit? Aut quomodo propheta fuit, si de se in præsenti vera denegauit? Sed quia eadem hora qua requisitus est, prophetiæ sibi spiritum deesse sensit, de semetipso testimonium veraciter intulit dicens: Non sum propheta. Qui tamen secutus adiunxit: Et nunc audi verbum domini: Hæc dicit dominus: Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadẽt, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris. Quibus prophetiæ verbis apertè ostenditur: quia dum de se illa loqueretur, impletus est: & mox habere prophetandi spiritum meruit: quia se prophetam non esse humiliter agnouit. Et si prophetiæ spiritus prophetis semper adesset: Dauid regi de templi se constructione consulenti, nequaq̃ Nathan propheta cõcederet: quod pòst paulum negaret. Vnde bene & in Euangelio scriptum est: Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum: hic est qui baptizat. In cunctis nanque fidelibus spiritus venit, sed in solo mediatore semper singulariter permanet: quia eius humanitatem nũquam deseruit, ex cuius diuinitate procedit. In illo igitur manet, qui solus & omnia & semper potest. Nam fideles qui hũc accipiunt, cùm signorum dona semper habere, vt volunt, nõ possunt: hũc se accepisse quasi in transitus ostensione testantur. Sed cùm rursum de eodem spiritu veritatis ore discipulis dicitur: Apud vos manebit, & in vobis erit, quid est quòd diuina voce mediatoris signum hoc, eadem sanctiſpiritus mãsio declaratur, cùm dicitur: Super quem videris spiritum descendentem & manentem super eum: Si igitur iuxta magistri vocem & in discipulis manet: quomodo iam singulare signũ erit quod in mediatore permanet? Quod tamen citius cognoscimus, si dona eiusdem spiritus discernamus.

dona sancti spiritus vtiliter nõnunq̃ subtrahunt.

4. Reg. 4.

Amos. 7.

E

2. Reg. 7.

Ioan. 1.

spũs. s. in solo mediatore sẽp singulariter manet.

Ioan. 14.

F

Quòd sunt quædam dona spiritussancti, sine quibus nemo ad vitam peruenit, & alia in præsenti vita ad subsidium tẽporalium necessitatum utilia. Caput. XLII.

ALia nanq; sunt dona illius sine quibus ad vitã nequaquam pertingitur, alia quibus vitæ sanctitas proximorum vtilitate declaratur. Mansuetudo nanque humilitas, patiẽtia, fides, spes, charitas, dona eius sunt: sed ea sine quibus ad vitã homines peruenire nequaq̃ possunt. Prophetiæ autẽ, virt⁹ curationũ, genera linguarũ, interpretatio sermonũ, dona eius sunt: sed quæ virtutis eius præsentia pro correctione intuentium ostendunt. In his igitur donis sine quibus ad vitam peruenire non potest spiritussanctus, siue in prædicatoribus suis, siue in electis omnibus semper manet: in illis autem quibus per ostensionem illius non nostra vita seruatur, sed aliorum quæritur: nequaquam semper in prædicatoribus permanet, quia semper quidem eorum cordi ad bene viuendum præsidet, nec tamen per eos virtutum signa semper ostendit: sed aliquando se eis à ignorum ostensioni-

Duplicia sunt dona spiritus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G bus subtrahit, vt eo humilius virtutes eius habeantur, quo habitæ teneri non possunt. Mediator autem dei & hominum homo Christus Iesus: in cunctis eum & semper & continuè habet præsentem: quia ex illo idem spiritus per substantiam profertur. Rectè ergo cùm in sanctis prædicatorib⁹ maneat, in mediatore singulariter manere perhibetur: quia in istis per gratiam manet ad aliquid, in illo autem per substantiam manet ad cuncta. Sicut enim corpus nostrum sensum tãtummodo tactus agnoscit, caput autem corporis, vsum simul omnium quinque sensuum possidet: vt videat, audiat, gustet, odoretur, & tãgat: ita membra superni capitis in quibusdam virtutibus emicãt: ipsum vero caput in cũctis virtutibus flagrat. Dissimiliter ergo spiritus in illo manet cui se ad votum substantialiter exhibet, & à quo per naturam nunquam recedit. Dona verò eius quibus ad vitam tenditur, sine periculo amitti non possunt: dona autem quibus vitæ sanctitas demonstratur, plerunque, vt dictum est, sine dispendio subtrahuntur. Illa ergo pro nostra eruditione tenenda sunt, hæc pro alienis profectibus exquirenda. In illis nos terreat formido, ne pereant: in istis verò ad tempus aliquando sublatis consoletur humilitas: quia ad elationem mentem fortasse subleuant. Cùm igitur concessa nobis virtutum signa subtrahuntur, dicamus rectè: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Tunc enim verè ostendimus, quia accepta rectè
H tenuimus: cùm profectò æquanimiter ad momentum sublata toleramus.

Libri secundi Moralium sancti Gregorij finis.

SANCTI GREGORII LIBER TERTIUS in expositionem moralem capitis secundi textus beati Iob.

BEATVS Iob ad mortẽ petitus intentatione, ad vitam creuit ex verbere: & antiquus hostis vnde se bona eius æstimauit extinguere: inde doluit multiplicasse. Sed quia in primo certamine se succubuisse cõsiderat, ad alia se tentationum bella restaurat, de & sancto viro mala adhuc impudenter sperat: quia bona malus credere non potest, vel experta. Ea autem quæ in prima eius percussione præmissa sunt, iterum subnectuntur cum dicitur. Caput. II.

I EActum est autem cùm quadã die venissent filij dei & starent coram domino: venisset quoque satan inter eos, & staret in conspectu eius, vt diceret dominus ad satan: Vnde venis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Et dixit dominus ad satan: Nunquid considerasti seruũ meũ Iob, quòd non sit ei similis in terra: vir simplex & rectus ac timens deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustra. Cui respondens satan ait: Pellẽ pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis q⁹ in facie benedicat tibi. Dixit ergo dominus ad satan: Ecce in manu tua est: veruntamẽ animam illius serua. Egressus igitur satã à facie domini, percussit Iob vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem eius, qui testa saniem radebat, sedens in sterquilinio. Dixit autem illi vxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic deo, & morere: qui ait ad illam: Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu domini, mala quare K non sustineamus: In omnibus his non peccauit Iob labiis suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerũt singuli de loco suo, Eliphas Themanites, & Baldath Suites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim vt pariter venientes visitarẽt eũ & consolarentur. Cúmque eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum. Et exclamantes ploraueruntque: scissisque vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cœlum. Et sederunt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum. Videbant enim dolorem esse vehementẽ.

Hæc quia latius suprà disseruimus, melius silendo prætermus: nedum sæpius discussa repetimus, tardius ad indiscussa veniamus. Quauis hoc quod voce domini ad satan dicitur: vnde venis? nequaquã æstimo quòd ita ei vt pri⁹ dicatur. Cũ enim ab eo certamine in quo relaxatus fuerat, victus redit: & vnde venit, requiritur, qui vnde veniat, scitur, quid aliud quàm infirmitas superbiæ eius increpatur? ac si ei apertè diuina vox dicat: Ecce ab vno & in infirma carne posito homine vinceris, qui te contra me authorem omnium erigere conaris: Vnde mox dominus cùm beati Iob bona sicut prius diceret, hæc cum victoria & triumphis enumerans adiungit: L
Et adhuc retinens innocentiam suam.) Ac si apertè dicat: Tu quidem exercuisti malitiam: sed ille innocentiam non amisit: & vnde te æstimasti profectum eius imminuere: inde compulsus es eius profectui deseruire: quia mentis innocentiam quam gloriosè tenuit in tranquillitate, gloriosius seruauit in verbere. Sequitur:

Quòd iusti & frustra percutiuntur & non frustra: non frustra, quia augetur uitæ meritum: frustra, quia in eis non punitur peccatum.

Tu autem commouisti me aduersus eum, vt affligerem eũ frustra.) Cùm sit deus iustus & verax: valde quærendum est, quomodo beatum Iob frustra afflixisse se indicat. Quia enim iustus est frustra affligere non potuit. Sed rursum quia verax est: aliter non potuit dixisse quàm fecit. Vt ergo iusto & veraci vtraque conueniant: quatenus & vera dicat, & iniusta nõ faciat, cognoscamus beatum Iob & iuxta aliquid frustra, & rursum iuxta aliquid non frustra percussum. Quia enim iustus & verax hæc de semetipso asserit: ostendamus & verũ extitisse quod dixit, & rectum fuisse quod fecit. Necesse quippe erat vt sanctus vir deo soli sibique cognitus, quanta virtute polleret, ad imitandum cunctis innotesceret. Aperta nãque aliis virtutis exempla non daret, si ipse sine tentatione permaneret. Actum est ergo vt vires eius cunctis imitandas ipsa vis percussionis ostenderet, & flagella proderent quod M
in tranquillitate latuisset. Sed eisdem flagellis creuit virtus patientiæ: atque ex dolore verberis, aucta est gloria remunerationis. Vt ergo in dicto domini veritas, rectitudo autẽ teneatur in facto: beatus Iob & non frustra percutitur: quia augetur meritũ, & tamẽ frustra percutitur, quia nullũ punitur admissum. Frustra enim percussus est, cui culpa nulla reciditur, & nõ frustra pcussus est, cui virtutis meritũ cumulatur, Sed qd est quod dicitur, cõmouisti me aduersus eũ? Ca. II.

NVnquid satanę verbis veritas accenditur, vt in subditorum suorum cruciatus instigetur? Quis hęc de deo sentserit, quæ recto etiã homini indigna perpẽdit? Sed quia nos ferire nisi cõmoti nescim⁹: ipsa diuina percussio cõmotio vocatur: & ad nostra verba diuina voce descenditur: vt eius factũ ab homine ytcũq; capiatur. Illa enim vis quæ absq; necessitate omnia creauit, & sine defectu omnibus præsidet, & sine labore cũcta sustẽtat: & sine occupatione regit, etiã sine cõmotione corrigit: sicq; humanas mentes ad ea quę voluerit flagellis format: vt in diuersitatis vmbrã à suæ incõmutabilitatis luce nõ transeat. Sequitur: Respondẽs satã ait. Pellem pro pelle, & cũcta quę habet homo, dabit pro anima sua: alioquin mitte manũ tuam, & tange os eius & carnẽ, & tũc videbis quòd in facie benedicat tibi.) Antiquus hostis ex rebus exterioribus colligit quod beato viro ad mẽtis crimẽ infligit. Pellẽ enim pro pelle dari asserit: quia sæpe dũ venire ictum contra faciẽ cernimus, manũ palpebris opponimus,

A opponimus, vt ab ictu oculos defendamus: & corpus vulneri obiicimus, ne in corpore teneriorivulneremur. Satã ergo hęc consuetẽ fieri sciens, dicit: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Ac si apertè dicat: Idcirco Iob tot extra se flagella æquanimiter patitur: quia pauet ne ipse feriatur. Cura ergo carnis est quòd damno affectuũ carnalium motus non est, quia dum sibimetipsi metuit, minus suorum percussiones sentit. Vnde & mox eius carnẽ feriẽdam postulat, dicens: Mitte manũ tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi.) Superius dixerat. Tange cuncta quæ possidet, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi. Nunc quasi prioris propositionis oblitus factus, de aliis alia postulat. Quod tamen rectè diuina dispensatione permittitur: quatenus altercator impudens vel sæpe victus obmutescat. Sequitur:

Quòd satan dicitur seruare quæ non permittitur tangere.

Dixit ergo dominus ad satan. Ecce in manu tua est, veruntamen animam illius serua:) Ecce iterum permissionem verberis comitatur custodia protectionis, & electũ suum diuina dispensatio custodiendo deserit, deserendo custodit: alia illi⁹ prodit, alia protegit. Si enim totum Iob desereret in manu tanti aduersarij, homo quid esset? In ipsa ergo iustitia permissionis permiscetur quædam libra pietatis: quatenus in vno eodémq; certamine & seruus humilis ex oppressione proficiat, & hostis superbiens ex permissione succumbat: Manui
B itaque aduersarij sanctus vir traditur, sed tamen in intimis adiutoris sui manu retinetur. De illis quippe ouibus fuit, de
Ioan.10. quibus in Euangelio ipsa veritas dicit: Nõ rapiet eas quisquã de manu mea: & tamen expetenti hosti dicitur: Ecce in manu tua est. Idem ergo in manu dei, idem in manu est diaboli. Nã dicens: In manu tua est, cum protinus adiungit, veruntamen animam illius serua: patenter pius adiutor innotuit: quia tenuit quem concessit, & dando non dedit, quem aduersarij sui iaculis eiiciens abscondit. Cap. III.

QVid est autem hoc quod ad satan dicitur: Animam illius serua? Quo enim pacto ille custodit, qui custodita semper irrumpere appetit? Sed seruare satan dicitur, irrumpere non audere: sicut eõ-
Matt.6. trario patrem in oratione postulamus dicentes: Ne nos induc as in tentationem. Neque enim in tentationẽ dominus inducit: qui semper à tentatione subditos misericorditer protegit: sed tamẽ in tentationẽ quasi eius inducere est à tẽtationis nos illecebra non munire. Et tũc nos in tentationis laqueũ non inducit, cùm tentari nos vltra quàm possumus, non permittit. Sicut ergo dominus inducere nos in tentationẽ dicitur, si nos ab aduersario induci patiatur: ita aduersarius seruare animam dicitur, cùm hanc tentando superare prohibetur. Egressus igitur satã à facie domini.) Quomodo satan à facie domini exeat, ea quæ iam superius dicta sunt, manifeC stant. Sequitur: Percussit Iob vlcere pessimo, à planta pedis vsq; ad verticẽ eius.) Duobus semper modis flagella pensanda sunt: vt scilicet perpendatur aut qualia sint, aut quãta. Nã sæpe multa ex qualitate, sæpe grauia ex quãtitate leui gantur: si videlicet cùm multa sunt, nõ sint grauia: cùm verò grauia, nõ sint multa. Vt igitur ostẽdatur quomodo per aspe ritatẽ flagelli aduersarius cõtra sanctum virũ non solum per nequitiã qualitatis, sed etiã per pondus quãtitatis exarsit: ad demõstrandam qualitatẽ dicitur, percussit eum vlcere pessimo: ad insinuandam verò quantitatem subiungitur, à planta pedis vsque ad verticem: vt nimirum nihil in mente vacet à gloria, in cuius nil corpore vacat à pœna. Sequitur:

Quòd multi secularibus dignitatibus præditi uas fictile qđ gestant, quàmcito sit conterendum non attendunt.

Qui testa saniem radebat, sedẽs in sterquilinio.) Vnde testa nisi ex luto cõficitur? quid verò est sanies corporis nisi lu tumẽ? Saniẽ ergo radere testa perhibetur, ac si apertè diceretur: Luto tergebat lutum. Pensabat quippe vir sanctus vnde sumptum fuerat quod gestabat, & fragmento vasis fictilis cõfractum vas fictile radebat. Quo facto patenter ostenditur corpus suum quomodo sibi sanum subdidit, quod & percussum sic despiciens curauit: quam ille mollitiem sanẽ suæ carni concessit, qui non vestem, non digitos, sed testam etiã vulneribus admouit. Testa ergo radebat saniem: vt semetipsum & infragmento cõsiderans, etiam de exterfione vulneris sumeret curam mentis. Cap. IIII. D

QVia verò sepe per ea quæ circa corpus sunt, anim⁹ inflatur: & per hoc quod erga nos agitur: fragilitas nostri corporis ab oculis cordis amouetur, (sicut nonnulli seculares cùm temporalibus dignitatibus fulciuntur, dum locis altioribus præsident, dum multorum obsequia sibi súppetere ad votum vident: fragilitatem suam intuerinegligũt, & vas fictile quod gestãt, quàm sit velociter conterendum, obliuiscentes omnino non attendunt) beatus Iob vt considerationem suę fragilitatis etiã ex circunstantibus traheret, & ante oculos suos vim suæ defectionis augeret, non qualibet in terra, quæ penè vbiq; immun
al. mundã da* reperitur, sed in sterquilinio sedisse perhibetur. In sterquilinio ponebat corpus, vt ex terra assumpta quæ esset carnis substantia, bene proficiens perpenderet animus. In sterquilinio ponebat corpus, vt etiam ex loci fœtore caperet, quòd festinè corpus ad fœtorem rediret.

Quid sit quòd deus in hoc seculo sic despicit quos ante secula sublimiter elegit.

Sed ecce cùm beatus Iob tot rerum damna sustinet: tot funeribus pignorum percussus dolet, tot vulnera tolerat, dum decurrentem saniem testa radit: dum per putredinem defluens in sterquilinio residet, intueri libet quid est quòd omnipotens deus quos sibi tam charos in æternum conspicit: tam vehementer quasi despiciens affligit. Ecce autem dũ beati Iob vulnera cruciatúsque considero: repentè mentis ocE los ad Ioannem reduco, & non sine grauissima admiratione perpendo, quòd ille prophetiæ spiritu intra matris vterum impletus: atque, vt ita dixerim, priusquam nasceretur renatus: ille amicus sponsi, ille quo inter natos mulierum maior nemo surrexit: ille sic propheta, vt plus etiam quàm prophe
Matt.3. Lucæ.3. ta, ab iniquis in carcerem mittitur, & pro puellæ saltatu capite truncatur, & vir tantæ seueritatis pro risu turpium moritur. Nunquid nam credimus aliquid fuisse, quod in eius vita illa sic despecta mors tergeret? Sed quando ille vel in cibo peccauit, qui locustas solũmodo & mel siluestre edit? Quid deo vel de qualitate sui tegminis deliquit, qui camelorum pilis corpus operuit? Quid de conuersatione sua offendere potuit, qui de eremo non recessit? Quid illum loquacitatis reatus polluit, qui disiunctus longè ab hominibus fuit? Quãdo illum vel silẽtij culpa attigit, qui ad se venientes tam vehemẽter increpauit, dicẽs: Genimina viperarum, quis demõstrauit vobis fugere à ventura ira? Quid est ergo quòd Iob dei testimonio præfertur: & tamẽ plagis vsq; ad sterquiliniũ sternitur? Quid est quòd Ioannes dei voce laudatur, & tamen protemulenti verbis in saltatricis præmium moritur? Quid est quòd deus omnipotẽs sic vehemẽter in hoc seculo despicit, quos sic sublimiter ante secula elegit, nisi hoc quod pietati fi delium patet: quoniã idcirco sic eos premit in infimis, quia vidét quomodo remuneret in summis, & foras vsque ad despecta deiicit: quia intus vsq; ad incomprehensibilia perducit? Hinc ergo vnusquisq; colligat, quid illic sint passuri quos reprobat, si hic sic cruciat, quos amat. Aut quomodo ferientur qui in iudicio arguendi sunt: si sic eorum vita premitur, qui ipso iudice teste laudantur. Sequitur:

Quòd diabolus cũ nos tẽtat, antiquæ artis insidias repetit, & quia scit quomodo Adam decipi soleat, ad Euam recurrit, & quòd iustus sit in sterquilinio, qui iniust⁹ fuerat in paradiso.

Dixit autẽ illi vxor sua. Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic deo & morere.) Antiquus hostis humanũ gen⁹ duobus modis tẽtare cõsueuit, vt videlicet corda stantiũ aut tribulationib⁹ frãgat, aut persuasionib⁹ molliat. In vtrisq; ergo cõtra beatũ Iob se vehemẽter exercuit. Nam prius patrifamiliãs intulit damna rerũ, orbauit patrem morte filiorũ: percussit incolumem putredine vulnerum. Sed quia putrescẽtem foris, sanum adhuc interius stare conspexit, & quẽ exterius nudum reddidit, hunc interius ditiorem fieri per exhibitam laudẽ conditoris inuidit, callidé cogitans pensat, quòd contra se athleta dei vnde premitur, inde subleuatur, victúsque ad subtilia tentandi argumenta conuertitur. Cap. V.

NAm antiquę artis insidias repetit, & quia scit quomodo Adã decipi soleat, ad Euã recurrit. Beatũ em Iob iter tot rerũ dãna, inter tot pcussionũ vulnera,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quasi in quadam virtutum arce stare inuictum vidit. In alto quippe mentem fixerat: & idcirco hanc hostiles insidiæ irrumpere non valebant. Quæritur ergo ab aduersario, in hac arcem munitissimam quibus gradibus ascēdatur. Vicina est autē viro mulier, atque subiecta. Cor igitur mulieris tenuit: & quasi scalam qua ad cor viri ascendere potuisset, inuenit. Occupauit animam coniugis, scalam mariti. Sed nihil hac arte prævaluit, quia sanctus vir subiectam sibi mulierem, & nō præpositam attendit: & recta loquens docuit, quam serpens vt peruersa loqueretur, instigauit. Dignum quippe erat vt flu xam mentem virilis censura restringeret, cùm profectò & de ipso primo lapsu humani generis nocer, quòd docere mulier recta nesciret. Vnde bene & per Paulum dicitur: Docere autem mulieri non permitto. Quia nimirum aliquādo cùm docuit, à sapientiæ æternitate separauit. Antiquus itaque hostis ab Adam in sterquilinio victoriā perdidit, qui Adam in paradiso superauit: atque adiutricem suam mulierem dum ad verba malę persuasionis accendit: ad doctrinam sanctę eruditionis misit, & quæ excitata fuerat vt perderet, erudita est ne periret. Sic à nostris viris fortib⁹ hostis percutitur: vt sua ei etiam tela rapiantur. Vnde enim se exaggerare æstimat dolorē vulneris, inde ei contra semetipsum suggerit arma virtutis. Ex verbis autē malē persuadentis coniugis vigilanter debemus aspicere, quòd antiquus aduersarius non solū per semetipsum, sed per eos etiam qui nobis adhærent, statū latagit nostræ mentis inclinare. Cùm enim cor nostrum sua persuasione non subruit, ad hoc nimirum per linguas adhærentium repit. Hinc enim scriptum est: A filiis tuis caue, & à domesticis tuis attende. Hinc per prophetam dicitur: vnusquisq; se à proximo suo custodiat, & in omni fratri suo nō habeat fiduciam. Hinc rursum scriptū est: Inimici hominis domestici eius. Callidus nanq; aduersarius cùm à bonorū cordibus repelli se conspicit: eos qui ab illis valde diliguntur, exquirit & per eorum verba blandiens loquitur, qui plus cæteris amantur: vt dum vis amoris cor perforat, facilè persua sionis eius gladius ad intima rectitudinis munimina irrumpat. Post damna igitur rerum, post funera pignorū, post vulnera scissuráque membrorum, antiquus hostis linguam mouit vxoris. Et notandum quo tempore viri mentem studuit virulēto sermone corrumpere. Verba enim post vulnera intulit, vt nimirum cùm vis doloris ingraueſceret, facilè persuasionis suggestio peruersa prævaleret. Cap. V I.

Mulieri aut. 1.Tim.2. nō permittitur docere.

Diabolus nōsolū per seipsū, sed & eos qui nobis adhærent nos tē tat. Eccli.32.

H Hier.9. Mat.10.

Ordo tentationis cō tra Iob.

SEd si ipsum subtiliter tentationis eius ordinem perpendimus, qua calliditate sæuiat, inuenimus. Mouit nanque prius damna substantiæ, quę & extra naturam profectò essent, & extra corpus. Subtraxit filios, quod iam extra naturam quidem non esset: sed tamen adhuc aliquatenus extra proprium corpus: ad extremum percussit & corp⁹ Sed quia vulneribus carnis ad mentis vulnus peruenire non valuit, etiam coniunctæ mulieris linguam quæsiuit. Quia enim aperto certamine superari se doluit, de ore coniugis iaculū quasi de insidiis intorsit, quę profectò diceret. Adhuc permanes in simplicitate tua? benedic deo, & morere.) Ecce tentando omnia abstulit, ecce tentando mulierem reliquit, & sancto viro callidè cūcta diripuit: sed valde callidus adiutricem suam mulierem reseruauit, quæ dicat: adhuc permanes in simplicitate tua?) Verba sua Eua repetit. Nā quid est dicere: Simplicitatē deſere, nisi obedientiam, pomum vetitū comedēdo, contemne? Et quid est dicere: Benedic deo, & morere: nisi transcendendo præceptum vltra quàm es conditus viue? Sed Adam noster fortis in sterquilinio iacuit, qui in paradiso quondam debilis stetit: nam ilico ad malē suadentis verba respondit dicens:

I

Quid sit quod Esaiæ, 45. scriptum est: Ego dominus formās lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans mala.

Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona accepimus de manu domini, mala quare nō sustineam⁹?) Ecce vbique hostis frangitur, vbique superatur. Per cuncta tentationum argumēta succubuit: quia & illud suum familiare solatium etiam de muliere amisit. Inter hæc igitur sanctum virū intueri libet, foris rebus vacuum, intrinsecus deo plenum. Cùm Paulus apostolus in semetipso diuitias sapientiæ internæ conspiceret, seque ipsum exterius esse corruptibile corp⁹ videret, ait: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Ecce in beato Iob vas fictile scissuras vulnerum exterius sensit: K sed hic thesaurus interius integer mansit. Foris enim per vulnera crepuit, sed indeficienter interius nascens thesaurus sapientiæ per verba sanctæ eruditionis emanauit, dicens: Si bona accepimus de manu domini, mala quare non sustineam⁹?) Bona scilicet dona dei vel temporalia vel eterna, mala autē flagella presentia appellans, de quibus per prophetā domin⁹ dicit: Ego domin⁹, & nō est alter, formans lucē, & creās tenebras, faciēs pacē, & creās mala. Neq; enim mala, quę nulla sua natura subsistūt, à domino creātur: sed creare se mala dominus indicat, cùm res benè cōditas nobis malè agētibus in flagellū format: vt ea ipsa & per dolorē quo feriūt, delinquētib⁹ mala sint, & per naturā qua existūt, bona. Vnde & venenū mors quidem est homini, sed tamē vita serpenti. Amore enī præsentium ab authoris nostri dilectione recessimus, & per uersa mens dum dilectioni creaturæ se subdidit, à creatoris societate disiunxit. Ex his ergo ab authore ferienda erat, quę errans authori præposuerat: vt vnde homo culpam non timuit superbus admittere: inde pœnam corrigendus inueniret, & tanto citius resipisceret ad illa quæ perdidit, quanto doloris plena esse conspiceret quæ quæsiuit. Vnde & bene dicitur. Formans lucem, & creans tenebras: quia cùm per flagella exterius doloris tenebræ creantur, intus per eruditionem lux mentis accenditur. Faciens pacem, & creans mala: quia tunc nobis pax cum deo redditur, cùm hæc quæ bene L sunt condita, sed malè concupita: in ea quæ nobis mala sunt, flagella vertuntur. Per culpam quippe discordes deo existimus, dignum ergo est vt ad pacem illius per flagella redeamus: vt cum vnaquæque res bene condita nobis in dolorem vertitur, correcti mens ad authoris pacem humiliter reformetur. Hæc itaque flagella beatus Iob mala nominat: quia salutis & tranquillitatis bonū qua perturbatione feriāt, pensat. Sed illud valde in eius verbis intuendum est, contra persuasionem coniugis quanta considerationis arte se colligat dicens: si bona accepimus de manu domini, mala quare non sustineamus?) Cap. V I I.

Esaiæ. 45.

Ecclſt. 11.

MAgna quippe cōsolatio tribulationis est, si cùm ad uersa patimur, authoris nostri ad memoriam dona reuocemus. Nec frangit quod ex dolore obuiat, si menti citius hoc quod ex munere subleuat, occurrat. Hinc nanque scriptum est: In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum. Quisquis enim dona percipit: sed donorum tempore nequaquam etiā flagella pertimescit: in elationem per lætitiam corruit. Quisquis autem flagellis atteritur, sed flagellorum tempore, nequaquam se ex donis quæ eum contigit accepisse, cōsolatur: à statu mentis omnimoda desperatione destruitur. Sic ergo vtraque iungenda sunt: vt vnum semper ex altero fulciatur quatenus & flagelli pœnam memoria temperet doni, & doni lætitiam mordeat suspicio ac formido flagelli. Sanctus ergo vir vt oppressam mētem inter vulnera mulceat, in flagellorum doloribus blandimenta donorum pensat, dicens: Si bona suscepimus de manu domini, mala quarę non sustineamus?) vbi & benè præmittit dicens: Locuta es quasi vna ex stultis mulieribus.) Quia enim sensus prauæ voluntatis mulieribus, non autem sexus in vitio est: nequaquam ait: locuta es quasi vna ex mulieribus, sed quasi ex ineptis mulieribus, vt videlicet ostendatur: quia quod prauum sapit, accidētis stultitiæ, non autem conditæ sit naturæ. Sequitur:

M

Quòd sicut iniusta dicere, ita iniusta reticere peccatum est.

In omnibus his non peccauit Iob labiis suis.) Duobus modis labiis delinquimus, cùm aut iniusta dicimus, aut iusta reticemus. Nā si aliquando & tacere culpa non esset, propheta non diceret: Væ mihi quia tacui. Beatus igitur Iob in cunctis quæ egit, labiis suis minimè peccauit: quia nec contra ferientem superba dixit, nec contra suadentem, recta reticuit. Nec loquens ergo, nec tacens deliquit: quia & flagellāti patri gratias reddidit, & malè suadenti coniugi doctrinæ sapientiam ministrauit. Quia enim sciuit quid deberet deo, quid proximo. s. patientia cōditori, sapientiā coniugi: idcirco & hāc redarguēdo docuit, & illū gratias agendo laudauit. Quis autē nostrum sivnum quodlibet vulnus tantæ huius percussionis acciperet, nō mox ab intimis prostrat⁹ iaceret? Ecce stratus foris vulnerib⁹ carnis, erect⁹ intrinsecus munimine permanet mentis:

Esaiæ. 6.

A mentis: & sub semetipso omne iaculum transuolare conspicit, quod in se exterius districta manu seuiens hostis figit. Vigilanter deprehendit iacula, modo vulneribus contra se à facie, modo verbis quasi ex latere intorta. Et bellator noster circunuallantium certaminum feruore deprehensus, vbique patientiæ suæ clypeum opponit: vndique venientibus spiculis obuiat, & per cuncta virtutum latera circunspectā contra irruentia vulnera mentem roborat. Cap. V I I I.

SEd antiquus hostis quo valentius vincitur, eo adhuc ad insidias ardentius instigatur. Nam quia vxor increpata tacuit, protinus alios qui increpandi ad contumelias surgerent, excitauit. Sicut enim damna rerum studuit crebrius nunciando percutere, ita nūc robustum pectus satagit verborum contumeliis sæpius feriendo penetrare. Sequitur: Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo: Eliphas Themanites, Baldath Suites, & Sophar Naamathites. Cōdixerant enī, vt pariter venientes visitarent eum, & consolarentur.)

Quòd ubi virtus discretionis perditur, intentio quæ initiū uirtutis habuit, finem accipit criminis.

Quia ex condicto ad afflicti consolationem veniunt, & inter se & erga percussum quantæ charitatis fuerint, demonstratur. Quanuis & per hoc quod scriptura eos tanti viri amicos fuisse testatur: quia boni studij & rectæ fuerint intentionis, ostenditur. Sed tamen hæc ipsa illorum intentio eis ad B verba prorumpentibus, ante districti iudicis oculos suborta indiscretione fuscatur. Sequitur: Cùmque eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, scissísque vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cœlum.)

Quis ordo in consolatione tenendus sit.

Quia percussi speciem plaga mutauerat, amici plorantes exclamant, vestes scindunt, capita puluere aspergunt: vt cùm mutatum ad quem venerant, cernerent: ipsam etiam consolatorum speciem spontaneus dolor immutaret. Ordo quippe consolationis est, vt cùm volumus afflictum quempiam à mœrore suspendere, studeamus prius mœrendo eius luctui concordare. Dolentem nanque non potest consolari, qui non concordat dolori: quia eo ipso quo à mœrentis afflictione discrepat, minus ab illo recipitur, à quo mentis qualitate separatur. Sed emolliri prius debet animus vt afflicto congruat, congruens inhæreat, inhærens trahat. Neque enim ferrum ferro coniungitur, si non vtrunque exustione ignis liquetur: & durum molli non adhæret, nisi prius eius duritia tēperata mollescat: vt quasi hoc ipsum fiat quod curatur, vt teneat. Sic nec iacentes erigimus, nisi à rigore nostri status inclinemur: quia dum rectitudo stantis à iacentis situ discrepat, eum cui condescendere negligit, nequaquam C leuat. Amici igitur beati Iob vt afflictū à dolore suspenderant, curauerunt necessario simul dolere. Et cùm vulneratum illius corpus viderent, studuerunt ipsi vestes scindere: & cùm immutatum conspicerent, studuerunt puluere capita fœdare: quatenus afflictus vir tanto facilius eorū verba reciperet, quanto in eis suum aliquid de afflictione cognouisset Caput. I X.

SEd inter hæc sciendum est, quia is qui afflictum consolari desiderat, mensuram necesse est dolori quem suscipit, ponat: ne non solum dolentem non mulceat, sed intemperatè dolens, afflicti animum ad pondus desperationis premat. Sic enim dolor noster mœrentium dolori iungēdus est, vt per temperamentum subleuet, non autem per augmentum grauet. Vnde fortasse colligendum est, quòd amici beati Iob pluſquam necesse fuerat, in consolatione doluerunt, qui dum percussionem cernunt, sed percussi mentē nesciunt: ita in immensum luctum versi sunt, ac si percussus virtantę fortitudinis, in plaga corporis etiam à corde cecidisset. Sequitur: Sederūntque cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem eius esse vehemētem.) Vtrum continuis septē diebus & septem noctibus cùm afflicto Iob sederint, an certe diebus septem & noctibus totidem instantia ei crebræ visitationis adhæserint, ignoramus. Sæpe enim rem quamlibet tot diebus agere dicimur, quanuis non eisdem diebus ad eā continuè vacemus. Sæpe vero scriptura sacra sic totum pro parte, sicut pro toto partem ponere consuevit. Pro toto enī D partem loquitur: sicut Iacob familiam describens dicit: Intrauit Iacob in Aegyptum cum animabus septuaginta. Quæ nimirum cùm animas memorat, constat, quia intrantium & corpora comprehendit. Rursum totum pro parte insinuat: sicut ad monumentum Maria queritur, dicens: Tulerunt dominum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum. Solū quippe corpus domini quæsitura venerat, & quasi totum simul dominum sublatū deplorat. An ergo & in hoc loco totū pro parte dicatur, incertū est. Sed tamen hoc quod diu tacuerunt, & quādoque loquēdo reprobati sunt: neglectē pretereundum non est. Sunt nanque nonnulli qui & loqui præcipitanter incipiunt, & effrenatē cœpta, effrenatius exequūtur. Et sunt nonnulli qui tarde quidem loqui inchoant: sed semel inchoantes, habere modum elocutionis ignorant. Amici igitur beati Iob dolorem videntes diu tacuerunt: sed tardè inchoantes, indiscretè locuti sunt: quia parcere dolenti noluerunt. Tenuerunt linguam ne properè inciperet, sed incipientem semel nequaquam moderati sunt, ne se ex consolatione vsque ad contumelias effrenaret. Et bona quidem intentione ad consolandum venerant: sed hoc quod pia mens deo mundum obtulit, locutio præcipitata vitiauit. Scriptum quippe est: Si rectè offeras, non rectè autem diuidas, peccasti. Rectè nanque offertur, cùm recta intentione quid agitur. Sed rectè non diuiditur, si non hoc quod piè agitur, etiam subtiliter discernatur. Oblata enim rectè diuidere, est quælibet bona nostra studia sollicitè discernendo pensare. Quod nimirū qui E agere dissimulat, etiam rectè offerens peccat. Cap. X.

Ioan.20.

Gene. 46.

Gene. 4.

SAEpe ergo & quod bono studio gerimus, dum discernere cautè negligimus, quo iudicetur fine, nescimus: & nonnunquā hoc hi reatus criminis, quod putatur causa virtutis. Quisquis autem amicorum beati Iob facta considerat: quàm pia ad eum intentione venerint, non ignorat. Pensemus enim cuius charitatis fuerit, ad afflictum concorditer conuenisse: quanta virtus longanimitatis extiterit, septem diebus & septē noctibus cum afflicto tacuisse: quæ humilitas in terra tot diebus ac noctibus sedisse: quæ compassio, puluere capita consperſisse. Sed tamen inchoantes loqui, vnde se æstimauerunt præmiū mercedis acquirere: inde eos contigit reatum reprehensionis inuenire: quia incautis sæpe ad peccati finem vertitur etiam quod pro solo studio mercedis inchoatur. Ecce præcipiti locutione perdiderunt bonum, quod tanto labore mercati sunt. Et nisi diuina gratia offerre eos sacrificium pro suo reatu præcepisset, inde à domino iustè puniri poterant: vnde se placere domino mirabiliter æstimabant: inde iudici displicent, vnde sibi quasi pro defensione iudicis per effrenationem placent. Idcirco verò hæc dicimus, vt ad memoriam legentium reuocemus: quatenus sollicitè quisque consideret ea quæ malo voto perpetrantur: quanta dominus animaduersione puniat, si inchoata bono studio, sed negligētia indiscretionis admixta, tanta inuectione castigat. Quis non mercedis causam peregisse se F credereret, si aut in defensione dei quicquam contra proximū diceret: aut certè septem diebus ac noctibus pro proximi dolore tacuisset? Et tamen amici beati Iob hæc agentes ad culpam laborando venerunt: quia consolationis quidem bonū quod agebant, nouerant: sed cùm quanta agendum esset discretionis libra, nesciebāt. Vnde necesse est vt non solum intueamur quod agimus, sed etiam cum quanta discretione agamus. Primum quidem ne mala quoquo modo: postmodū verò ne bona incautè faciamus. Ad quæ nimirum bona sollicitè peragenda, propheta nos admonet, dicens: Maledictus homo qui facit opus dei negligenter. Ad hoc verò ista proficiunt: vt ante terribilis iudicis subtile atque incomprehensibile examen, non solum mala quæ commisimus, sed ipsa etiā si qua in nobis sunt bene gesta, timeamus: quia sæpe in iusto iudicio culpa esse deprehenditur, quod virtus ante iudicium putatur. Et vnde expectatur pia merces operis, inde supplicium iustæ sequitur vltionis.

Hier. 48

Quòd hæc quæ supradicta sunt in persona Iob, allegoricè referuntur ad Christum. Cap. X I.

Allegoria

HAec iuxta historiā breuiter tractata percurrimus: nunc ad allegoriarū mysterium verba vertamus. Sed quia in exordio huius operis dum de vnitate capitis

Universidad de Deusto
Biblioteca

G pitis & corporis tractaremus, sollicita intentione præmisimus quanta in eis sit compago charitatis: quia nimirum & dominus multa adhuc per corpus, quod nos sumus, patitur: & iam eius corpus, id est ecclesia, de suo capite, videlicet domino, in cœlo gloriatur: ita nunc passiones exprimi eiusdem capitis debent, vt ostendatur quàm multa etiam in corpore suo sustinet. Si enim caput nostrum tormenta nostra nō tangerent: nequaquā pro afflictis membris persecutori suo etiā de cœlo clamaret: Saule Saule, quid me persequeris? Si cruciatus nostri, eius pœnæ nō essent: cōuersus afflictus; Paulus mininè diceret: Suppleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea. Et tamen resurrectione iam sui capitis exaltatus dicit: Qui nos conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus. Nempe hunc in terra persecutionum tormenta constrinxerant: sed pœnarum suarum ponderibus pressus: ecce iam per gloriam capitis in cœlo residebat. Quia ergo in omnib⁹ vnitum caput & corpus nouimus, sic à persecutione capitis incipimus: vt subsequenter tamen ad corporis flagella veniamus. Sed hoc quòd quadam die satan coram domino astitisse dicitur: quòd vnde veniat, percōtatur: quòd beatus Iob magnis conditoris præconiis præfertur: quia iam sæpe discussimus, replicare deuitam⁹. Si enim diu mēs rebus discussis inuoluitur, peruenire ad indiscussa præditur. Ibi ergo allegoriæ nunc initium ponimus, vbi post verba sæpe repetita, adiunctum noui aliquid scimus. Itaque ait: Commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustra.) Si beatus Iob redemptoris nostri in passione positi speciem tenet, quomodo à domino ad satan dicitur: Cōmouisti me aduersus eum? Mediator quippe dei & hominum homo Christus Iesus, vt culpas nostræ transgressionis extingueret: venit mortalitatis nostræ flagella tolerare. Sed quia vnius cum patre eiusdémque naturæ est, quomodo per satan motum se aduersus eum pater asserit? cùm constet quòd patris filiique concordiam nulla potestatis inæqualitas: nulla voluntatis diuersitas interrumpat? Sed tamen idem qui patri est æqualis per diuinitatē: venit propter nos ad flagella per carnem. Quæ nimirum flagella non susciperet, nisi formam damnati hominis redimendo sumpsisset. Et nisi primus homo delinqueret, secundus ad passionum probra minimè veniret. Cùm ergo primus homo per satan à domino motus est, tunc est dominus in homine secundo commotus. Satan itaque ad huius afflictionem dominum tunc commouit, quando in paradiso primum hominem à iustitiæ culmine, inobedientiæ culpa, prostrauit. Nisi enim Adam primum per voluntarium vitiū in animæ mortem traxisset: Adam secundus sine vitio in carnis mortem voluntariam non veniret. Bene ergo ei etiam de redemptore nostro dicitur: Commouisti me aduersus eum, vt affligerem illum frustra. Ac si apertius dicatur: Dum iste non sua, sed illius causa moritur: tunc me in huius afflictionem cōmouisti, cùm illum à me callida persuasione traxisti. De quo & bene additur, frustra. Frustra quippe afflictus est, qui & culpæ vltione pressus est, & culpæ contagio inquinatus nō est. Frustra afflictus est, qui in carne natus, propria admissa nō habuit, & tamē pœnā carnaliū sine culpa suscepit. Hinc est enim quod per prophetā loquitur, dicēs: Quæ nō rapui, tunc exoluebā. Alius nanq; ad paradisum conditus, diuinæ potētiæ similitudinē superbè rapere voluit: sed tamē culpas hui⁹ superbię sine culpa mediator exoluit. Hinc est quod patri quidā sapiēs dicit: Cùm sis iust⁹, iustè omnia disponis: eum quoq; qui nō debet puniri, condemnas. Sed pensandum est quomodo iustus sit, & omnia iustè disponat, si eum qui nō debet puniri, cōdemnat. Mediator etenim noster puniri pro semetipso nō debuit: quia nullū culpæ cōtagiū perpetrauit. Sed si ipse indebitā mortē nō susciperet, nunquā nos à debita morte liberaret. Pater ergo cùm iustus sit, iustū puniēs omnia iustè disponit: quia per hoc cūcta iustificat, quòd eum qui sine peccato est, pro peccatoribus dānat: vt eo electa omnia ad culmē iustitiæ surgerent, quo is qui est super omnia, dāna iniustitiæ nostrę sustineret. Quòd ergo illic damnatus cùm nō debeat, dicitur: hoc hic afflict⁹ frustra, memoratur. Qui tamē iuxta semetipsum frustra afflictus est, iuxta verò nostra acta nō frustra. Rubigo quippe peccati purgari nō potuit, nisi igne tormēti. Venit itaq; sine vitio, qui se subiiceret sponte tormento: vt debita nostræ iniquitati supplicia, eo

Acto. 9.
Coloss. 1
Ephes. 2

H

reos suos iustè amitterent, quo hunc à semetipsis liberū iniustè tenuissent. Frustra ergo & nō frustra afflictus est: quia in se quidem admissa non habuit, sed proprio cruore reatus nostri maculam tersit. Cap. XII.

K

REspondens satan ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: Alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quòd in faciē benedicat tibi.) Malignus spiritus cùm redemptorem nostrū miraculis coruscare conspicit, clamat: Scimus quòd sis sanctus dei. Qui hæc dicēs, cognoscendo dei filium pertimescit: sed tamen vim supernæ pietatis ignorās, dum passibilem considerat, hominem purum putat. Multos autem sub sanctitatis specie in pastorali positos loco didicerat, qui alieni valde à viscerib⁹ charitatis, pro minimo aliena damna pensabant. Hunc ergo quasi ex aliis colligens: quia subtractis multis superari non vidit: vsque ad eius carnem per tactum passionis exarsit. Velut si diceret: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: Alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi. Ac si apertè dicat: Moueri ex his quæ extra se sunt, negligit: sed tunc veraciter qui sit, agnoscitur: si in seipso quod doleat, experiatur. Hæc per se satan cùm fieri appetit, non verbis & desideriis dixit. Hæc per mēbra sua & verbis & desideriis intulit. Ipse quippe loquitur, cùm iuxta prophetæ vocē, eius sequaces dicūt: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium. Lignum quippe in panem mittere, est configendo eius corpori stipitē crucis adhibere: & vitam illius de terra viuentium eradere se posse existimant: quem dum mortalem conspiciunt, finiri morte suspicantur. Dixitautem dominus ad satan: Ecce in manu tua est, veruntamen animam illius serua.) Conditorem omnium satanæ manui traditum quis veldesipiens credat? sed tamē edoctus veritate, quis nesciat quod eiusdem satanæ mēbra sunt omnes qui ei peruer se viuendo iungūtur. Membrum quippe eius Pilatus extitit, qui vsque ad mortis extrema venientem in redemptionē nostram dominū nō cognouit. Corpus aūt eius principes sacerdotū extiterūt, qui redēptorē mundi à mundo repellere, vsq; ad crucem persequendo, conati sunt. Cùm ergo se pro nostra redemptione dominus membrorum satanæ manibus tradidit: quid aliud quàm eiusdem satanæ manū in se sæuire permisit, vt vnde ipse exterius occumberet, inde nos exterius interiūsque liberaret? Si igitur satanæ manus, eius potestas accipitur, eius manū iuxta carnem pertulit, cuius potestatem corporis vsque ad sputa, colaphos, flagella, crucem, lāceamq; toleraut. Vnde & Pilato, eius videlicet corporis mēbro, ad passionem veniens dicit: Non haberes in me potestatem vllā, nisi tibi data esset desuper. Sed tamen hanc potestatem quam contra se ei extrinsecus dederat, suis seruire lucris intrinsecus compellebat. Pilatus enim vel satan (qui eiusdem Pilati caput extiterat) sub potestate illius super quem potestatem acceperat, tenebatur: quia & superior ipse dispositorat hoc quod inferius accedens à persecutore tolerabat: vt cùm ex mala mente infidelium surgeret, vtilitati tamen electorum omnium, ipsa quoque crudelitas deseruiret. Pié igitur disponebat intus, quod semetipsum pati nequiter permittebat foris. Hinc est enim quod de illo in cœna dicitur: Sciens Iesus quia omnia dedit ei pater in manus: & quia à deo exiuit, & ad deum vadit: surgit à cœna, & ponit vestimenta sua. Ecce in manus persequentium iturus, sciebat quòd in manu sua ipsos etiam persecutores acceperat. Qui enim omnia accepisse se nouerat: constat quia & ipsos à quibus tenebatur, tenebat: vt ipse in se ad vsum pietatis intorqueret, quicquid eorum contra se malitia permissa sæuiret. Dicatur ergo ei: Ecce in manu tua est, quia ad feriendam carnem sæuiens licentiam accepit, sed potestati illius nescíens deseruiit. Cap. XIII.

Luc. 4.
Ioan. 19.
Hier. 11.
Ioan. 13.
Matt. 4.

ANimam verò illius seruare præcipitur, nō quòd hāc tentare prohibeatur, sed quòd hanc superare non posse, conuincitur. Neq; enim sicut nos, qui purihomines sumus, irruente sæpe tentatione concutimur: ita redēptoris nostri anima tentationis est necessitate turbata. Hostis nanque noster, etsi in excelsum montem eum quem permissus assumpsit, duxit: si daturum se regna mūdi perhibuit, si quasi in panes vertendos lapides ostendit: mentem tamen mediatoris

A, mediatoris dei & hominum tentatione quassare non valuit. Sic enim dignatus est hæc exterius cuncta susciperе: vt tamē mens eius interius diuinitati suæ inhærens inconcussa permaneret. Qui etsi quando turbatus spiritu infremuisse dicitur: ipse tamen diuinitus disponebat, quantum ipse humanitus turbaretur: qui immutabiliter omnibus præsidens, & semetipsum mutabilem in satisfactione infirmitatis ostendit. Quietus ergo in semetipso manens, disposuit quicquid pro ostendenda humanitate quam susceperat, etiam turbulentus fecit. Quia verò cum rectè diligimus, nihil in rebus conditis anima nostra charius amamus, & sicut animam nostram eos diligere dicimus, quibus amoris nostri exprimere pondus conamur: potest per eius animam electorum vita signari. Et cùm satan ad feriendam redemptoris carnem permittitur, ab anima separatur: quia cùm corpus eius ad passionem accipit, electos eius à iure suæ potestatis amittit. Cūque illius caro per crucem moritur, horum mens contra tentamenta solidatur. Dicatur ergo: Ecce in manu tua est, verūtamen animam illius serua.) Ac si apertè audiat: Licentiam contra corpus eius accipe, & ab electis illius quos apud se ante secula præsciēs possidet, ius prauę dominationis perde.

Ioan. 11.

Caput. XIIII.

B EGressus igitur satan à facie domini, percussit Iob vlcere pessimo, à planta pedis vsque ad verticem.) Nullus in hac vita electorū venit, qui nō huius hostis aduersa sustinuit. Membra autem nostri redemptoris extiterunt, etiā qui ab ipso mundi exordio dū piè viuūt, crudelia passi sunt. An nō huius membrum Abel se esse perhibuit, qui eius mortem, de quo scriptum est: Sicut agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum, non solum placens in sacrificio: sed etiam moriēs tacendo signauit? Ab ipso itaque mū di exordio redemptoris nostri corpus expugnare satan conatus est. A planta ergo pedis vsque ad verticem vulnus intulit, quia prius ab hominibus inchoans, vsque ad ipsum caput Ecclesiæ sæuiendo peruenit. Bene autem dicitur testa saniem radebat. Quid enim aliud in manu domini testa est, nisi caro ex nostræ substantiæ luto sumpta? Etenim testa igne solidatur. Caro autem domini eo ex passione sua robustior extitit, quo per infirmitatem moriens, à morte sine infirmitate surrexit. Vnde rectè etiam per prophetam dicitur: Exaruit velut testa virt⁹ mea. Sicut testa enim eius virtus exaruit, quia susceptæ carnis infirmitatem passionis suæ igne roborauit. Quid vero per saniem nisi peccatum debet intelligi? Per carnem quippe & sanguinem solent carnis peccata designari. Vnde per Psalmistam dicitur: Libera me de sanguinibus. Sanies itaque putredo sanguinis est. Quid vero accipimus saniem, nisi carnis peccata ex longa vetustate peiora? Vulnus itaque in saniem vertitur, cùm neglecta culpa vsu deterius grauatur. Mediator itaque dei & hominum homo Christus Iesus, corpus suum manibus persequentium tradens, saniem testa rasit: quia peccatū carne deleuit. Venit enim, sicut scriptum est, in similitudinem carnis peccati: vt de peccato damnaret peccatum. Dumque hosti obicit innocentiam carnis suæ, exterfit contagia carnis nostræ: & ex qua nos captiuos inimicus tenuit, per illam nos liberos expiauit, quia quam nos instrumentum fecimus culpæ, hæc nobis per mediatorē versa est in arma iustitiæ. Testa ergo sanies raditur, cùm carne culpa superatur. Bene autem subditur: Sedens in sterquilinio.) Nō in foro, in quo lex perstrepit: non in ædificio, quod se culmine in alta sustollit: sed in sterquilinio residet: quia videlicet redemptor humani generis ad carnem veniens, attestante Paulo infirma mundi elegit, vt confunderet fortia. An non quasi ruentibus ædificiis in sterquilinio residet, qui relictis Iudæis superbientibus: in ea quam dudum abiecerat, gentilitate requiescit? Extra habitaculum reperitur in vulnere, qui in eo quòd Iudæam aduersantem pertulit, passionis dolorem agente propria despectus sensit: Ioanne attestante, qui ait: In propria venit, & sui eum non receperunt. Sed quomodo sedens in sterquilinio conquiescat: hæc eadem de semetipsa veritas dicat. Ait enim: Gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Ecce dolēs in sterquilinio sedet qui post perpetratas culpas libenter corda pœnitentium possidet. An non quasi quoddam sterquilinium

Esaiæ. 53.
Psal. 21.
Psal. 50.
Roma. 8.
1. Cor. 1.
Ioan. 1.
Lucæ. 15.

sunt corda pœnitentium, qui dum mala sua flēdo considerāt, quasi ante se stercora, sese abiiciendo coaceruant? Percussus ergo Iob montem non petiit, sed in sterquilinio sedit: quia ad passionem redemptor veniens, alta superborum corda deseruit, & in afflictorum cordium humilitate requieuit. Quod tamen de se & prius quàm incarnaretur, indicauit: cùm per prophetam dixit: Ad quem respiciam, nisi ad humilem & quietum & trementem sermones meos? Quis vero cō sideret, is qui tot pia hominibus intulit, quot ab hominibus peruersa tolerauit? Quis consideret quanta nunc vsque tolerat, etiam cùm de cœlo super corda fidelium regnat? Ipse quippe quotidie patitur omne quod à reprobis eius electi lacerantur. Et quanuis caput huius corporis, quod videlicet nos sumus: iam sese super omnia liberum erexerit, reproborum tamen vulnera adhuc per suum, quod deorsum retinet, corpus sentit. Sed quid ista de infidelibus dicimus, cùm in ipsa quoque Ecclesia multos carnalium, prauis moribus contra redemptoris vitam pugnare videamus? Sunt nanque nonnulli qui hunc, quia gladius non possunt, peruersis actibus insequūtur: quia dum sibi in Ecclesia vident deesse quod ambiunt, hostes bonorum fiunt, & non solum prauę semetipsos actioni inserunt: sed etiam iustorum rectitudinem infiectere ad peruersa moliuntur. Aeterna quippe intueri negligunt, & appetitui temporalium mentis pusillanimitate succumbunt, tantoque ab æternis altius corruunt, quanto bona temporalia esse quasi sola suspicantur. His iustorum simplicitas displicet, & cùm occasionem perturbationis inueniunt, suam eos arripere duplicitatem suadent. Vnde hoc quoque congruit aptè quod subditur: Dixit autē illi vxor sua: Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic deo, & morere.) Cuius enim speciem malesuadens mulier tenuit, nisi quorumlibet carnaliū in Ecclesiæ sinu positorum, qui quo verbis professæ fidei intus sunt, eo bonos incorrectis suis moribus pessimè premunt? Nam minus fortasse nocuissent, si nō eos sancta Ecclesia introrsus admittens, vsque ad fidei cubile reciperet, quos dum per professam fidem recipit, sibi proculdubio penè ineuitabiles facit. Hinc est quòd premente turba, vna redēptorem nostrum mulier tetigit: vnde & idem redemptor noster protinus dicit: Quis me tetigit? Cui cùm discipuli responderent: Turbæ te premunt & affligunt, & tu dicis: quis me tetigit? Illicò adiunxit: Tetigit me aliquis. Nam & ego noui virtutem de me exisse. Caput. XV.

C

D

Esaiæ. 66.

E

Mar. 5.

MVlti ergo dominum cōprimunt, & vna tangit: quia carnales quique in Ecclesia eū premunt à quo longè sunt, & soli tangunt qui huic veraciter humiles adiunguntur. Turba igitur premit: quia multitudo carnaliū quo intus admittitur, eo grauius toleratur. Premit, & nō tangit: quia & importuna est per præsentiam, & absens per vitam. Nonnunquam enim prauis nos sermonibus, nonnunquā verò solis peruersis moribus insequuntur. Suadent nanq; aliquando quæ tenent, aliquando verò etsi non suadeant, præbere tamen iniquitatis exempla non cessant. Qui igitur ad mala nos vel verbis vel exemplis illiciunt, profectò persecutores nostri sunt, à quibus tentationum certamina sumimus, quæ saltem in corde vincamus. Sciendum verò est: quia carnales in Ecclesia aliquādo metu, aliquādo verò audacia suadere peruersa contendunt: cunq; ipsi vel pusillanimitate vel elatione deficiunt: hæc iustorum cordibus infundere, quasi ex dilectione moliuntur. Carnalem videlicet mentem Petrus ante redemptoris mortem, resurrectionemq; retinebat. Saruiæ filius carnali mente duci suo Dauid adiūctus inhæserat: sed tamen vnus formidine, alter elatione peccabat. Ille quippe mortem magistri audiens dixit: Absit à te domine, nō erit tibi hoc. Hic verò iniurias ducis non ferens ait: Nunquid pro his verbis non occidetur Semei, qui maledixit Christo domini? Sed illi mox dicitur: Redi post me satana: & hic cum germano audiuit protinus: Quid mihi & vobis filij Saruiæ, cur efficiamini mihi hodie in satan? Malè itaque suadentes angeli, apostatæ appellatione censentur: qui verbis blandis ad illicita quasi diligentes trahunt. Valde verò deteriores sunt, qui huic culpæ non formidine, sed elatione succumbūt: quorum specialiter beati Iob vxor figuram tenuit, quæ marito suadere superba tentauit, dicens: Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic deo, & morere. Simplicitatem in marito redarguit,

Matt. 16.
2. Reg. 16.

Christus frustra est afflictus: quomodo intelligatur.

Psal. 68.

questio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gredarguit,quòd transitoria cuncta despiciens,puro corde sola æterna concupiscit. Ac si apertè dicat: Quid simpliciter æterna appetis, & sub malis præsentibus æquanimiter inge miscis?Excedens æterna despice, & mala præsentia vel morieus euade. Cap.XVI.

Sed electi quique cùm praua intus à carnalibus tolerãt, quantam in se formã rectitudinis ostendant, discamus ex verbis vulnerati & incolumis, sedentis & erecti quiait: Locuta es quasi vna ex stultis mulierib⁹:Si bona accepimus de manu domini,mala quare non sustineamus?)Sancti viri tribulationum bello deprehensi, cùm vno eodémque tempore alios ferientes,alios suadentes ferunt,illis opponũt scutum patiẽtiæ: istis iacula intorquẽt doctrinæ:atque ad vtrũque pugnandi modum mira virtutis arte se erigũt:quatenus & peruersa intus sapienter doceant, & foris fortiter aduersa contemnant:hos docentes corrigant, illos tolerantes premant.Insurgentes nanque hostes patiendo despiciunt, infirmantes vero ciues compatiendo ad salutem reducunt: illis resistũt,ne & alios subtrahant,istis medentur,ne vitam rectitudinis funditus perdant.

Quòd ad exemplum apostoli Pauli,iusti positi in dolore tribulationis propriæ, non deserunt curam utilitatis alienæ.

Videamus castrorum dei militem,contra vtraque præliã
2.Corin. 7 tem . Ait enim : Foris pugnæ,intus timores.Enumerat bella
H quæ extrinsecus tolerat,dicens:In periculis fluminum , perí-
2.Corin.11 culis latronum,periculis ex genere,periculis ex gentibus,pe-
riculis in ciuitate,periculis in solitudine,periculis in mari,pe-
Ibidem. riculis in falsis fratribus.In hoc autem bello quæ contra aduersarium spicula intorqueat,adiungit:In labore & ærumna, in vigiliis multis,in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate.Sed inter tot certamina deprehensus dicat:quanto vigiliarum munimine etiam castra custodiat.Nã protinus adiungit:Præter illa quæ extrinsecus sunt,instãtia mea quotidiana,sollicitudo omnium Ecclesiarum. Ecce in se bella foris aduersa tolerare, intus infirma protegere. Foris pugnas patitur:quia verberibus scinditur, catenis ligatur: intus metum tolerat:quia passionem suam non sibi, sed discipu-
1.Thes.3 lis obesse formidat.Vnde & eisdem scribit,dicens:Nemo moueatur in tribulationibus istis . Ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus. Aliorum quippe casus in propria passione metuebat,ne dum discipuli ipsum afflictum pro fide verberibus agnoscerẽt,fideles se esse profiteri recusarẽt. O immẽsa charitatis viscera, despicit quod ipse patitur, & curat ne quid prauæ persuasionis discipuli in corde patiantur.Ipse in se cõtemnit vulnera corporis,& in aliis vulnera medetur cordis. Habent quippe hoc iusti proprium,vt in dolore positi tribu-
1 lationis suæ,curam non deserant vtilitatis alienæ: & cùm de se aduersa patiẽtes dolẽt, aliis necessaria docẽtes prævidẽt: & quasi quidã percussi magni medici egrotant.Ipsi tolerant scissuras vulneris,& aliis proferunt medicamenta sanitatis. Valde autẽ minoris laboris est,aut docere cùm nihil toleras: aut tolerare, cùm nihil doces.Vnde sãcti viri ad vtraq; se solerter extendunt,& cũ tribulationibus fortasse feriuntur,sic exteriora bella suscipiunt,vt sollicitè cogitent,ne proximorum interiora lacerentur. Sic sancti viri fortiter in acie consistunt,& illinc iaculis aduersantia pectora feriũt hinc scuto postpositos debiles tuentur: atque ita vtrobique velocitate circunspectionis inuigilant:quatenus & ante se audaces confodiant:& post se trepidos à vulnere defendant.Quia igitur
Psal.30. sancti viri sic sciunt foris aduersa tolerare:vt intus etiam nouerint peruersa corrigere,dicatur rectè: Locuta es quasi vna ex stultis mulieribus.Quia eñ electis dicitur:Viriliter agite,& cõfortetur cor vestrum, mentes carnaliũ quæ fluxa deo intentione deseruiunt,non immerito mulieres vocantur. Si bona accepimus de manu domini , mala quare non sustineamus?Ac si dicat:Si ad bona æterna tendimus, quid mirum si temporalia mala sufferamus?Hæc autem bona sollicitè Paulus inspexerat, quando illata æquanimiter mala tolerabat,
Rom. 8. dicens:Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam,quæ reuelabitur in nobis. In omnibus his non peccauit Iob labiis suis.) Sancti viri cùm persecutionem intus forisque patiuntur, non solum in dei iniu- K
riis minimè excedunt:sed neque contra ipsos aduersarios cõ
tumelioſa verba iaculãtur. Quod dux bonorum rectè Petrus
admonet,dicens: Nemo vestrum patiatur quasi homicida, 1.Petri.4.
aut fur,aut maledicus.Maledicus enim patitur qui passionis
suæ tempore,in sui saltem iniuriam persecutoris effrenatur.
Sed quia redemptoris corpus, sancta nimirum Ecclesia, ita
pondus dolorum portat:vt humilitatis modũ per verba non
transeat:rectè de hoc dolente dicitur: In omnibus his non
peccauit Iob labiis suis:neque stultum aliquid contra deum
locutus est. Cap.XVII.

IGitur audientes tres amici Iob omne malũ quod accidisset ei,venerũt singuli de loco suo:Eliphas Themanites,& Baldad Suites,& Sophar Naamathites.)In præfatione huius operis diximus , quia amici beati Iob etsi bona intentione ad eum conuenerint , hæreticorum tamen idcirco specie tenent:quia ad culpam indiscretè loquendo dilabuntur. Vnde & illis ab eodem beato Iob dicitur: Disputare cum deo cupio,prius vos ostendens fabricatores mendacij,& peruersorum cultores dogmatum.

Quòd locus sanctorum sit humilitas,sicut econtra reproborum locus superbia.

Sancta itaque Ecclesia omni hoc tempore peregrinationis suæ in afflictione constituta, dum vulnera sustinet , dum L
membrorum suorum lapsus dolet:insuper alios sub Christi
nomine tolerat hostes Christi. Ad augmentum nanque doloris eius,etiam hæretici in contentionem conueniunt,eamq; quasi quibusdam iaculis,irrationabilibus verbis transfigũt. Bene autem dicitur: Venerunt de loco suo.)Hæreticorum quippe locus ipsa superbia est:quia nisi prius in corde intumescerent,ad prauæ assertionis certamina non conuenirent. Ita nanque malorum locus est superbia,sicut est econtra humilitas locus bonorũ.De quo loco per Salomonem dicitur: Eccles.10.
Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te : locum
tuum ne dimiseris.Ac si apertè dicat: Si tentatoris spiritum
contra te in aliquo prevalere consideras:humilitatem pœnitentiæ non derelinquas.Qui quia locum nostrum humilitatem pœnitentiæ dixerit:verbis sequentibus ostendit,dicens: Ibidem.
Quia curatio cessare faciet peccata maxima . Quid enim est
aliud humilitas lamenti,nisi medicina peccati?Hæretici igitur de loco suo veniunt:quia contra sanctam Ecclesiam exsuperbia mouẽtur:quorum peruersa quoque actio ex ipsa suorum nominum interpretatione colligitur . Dicuntur enim, Eliphas,Baldad,Sophar:& sicut superi⁹ diximus ,Eliphas interpretatus est dei contemptus . Nisi enim deum contemnerent,nequaquam de eo peruersa sentirent.Baldad autem interpretatur vetustas sola.Dum enim verè vinci refugiunt , & peruerso studio esse victores quærunt:nouæ vitæ conuersationem negligunt : & ex sola vetustate est quod intendunt. M
Sophar verò speculam dissipãs interpretatur. Hi etenim qui in sancta ecclesia siti sunt,redemptoris sui mysteria fide vera humiliter contemplantur.Sed dum hæretici cum falsis allegationibus veniunt,speculam dissipant: quia eorum mẽtes quos ad se trahunt, ab intentione rectæ contemplationis inclinant.

Quòd tres amici Iob hæreticorum typum habeant, & ex ipsorum nominibus eorum actio & intentio exprimatur. Caput.XVIII.

BEne autem loca de quibus veniunt, congrua hæreticorum actibus describuntur.Dicitur enim: Themanites Suites, Naamathites. Thema nãque interpretatur Auster:Sui,loquens:Naama,decor.Austrum autem ventum cali dum esse quis nescíat?

Hæretici igitur quia ardẽtius appetunt sapere:quasi plusquam necesse est,studeant calere.Desidia quippe torpori frigoris:& rursum inquietudo immoderatæ curiositatis , immoderato cõcordat calori. Quia ergo amplius quàm debẽt, calorem sapientiæ percipere appetunt, ab Austro venire referuntur.Ab hoc calore immoderatæ sapientiæ,mentes fidelium Paulus temperare curauerat,cum dicebat: Non plus sa Roma.12.
pere quàm oportet sapere:sed sapere ad sobrietatem. Hinc 2.Reg.8.
est quòd Dauid valles salinarũ percutit : quia videlicet redemptor noster suæ districtionis examine in his qui de illo praua

A praua sentiunt,stultitiam immoderati saporis extinguit. Sui autem dicitur loquens.Calorem quippe non vt bene viuãt, sed vt elatè loquantur,habere desiderant.A Thema igitur& Sui,id est,à calore & loquacitate venire referũtur:quia per hoc quòd scripturarum lectioni se studiosos exhibent,solius verbis loquacitatis,non autem visceribus charitatis calent. Naama verò interpretatur decor : quia enim docti non esse, sed videri appetũt,ex eruditionis verbis speciem bene viuẽtium sumunt.Et per calorem loquacitatis in se imagiñ ostẽdunt decoris,vt eo per decorem linguæ peruersa facilè persuadeant, quo fœditatem vitæ sensus calliditate occultant. Sed neque ipsa locorum nomina,inordinata sunt narratione distincta.Prius enim Thema,postmodum Sui, ac deinde Naama ponitur:quia prius illos inordinat⁹ calor accẽdit in corde:deinde nitor loquacitatis erigit,& tunc demum decoros hominibus hypocrisis ostendit. Cõdixerant enim vt pariter venientes visitarent eum & consolarentur . Condicunt enim sibi hæretici quando praua quædam contra Ecclesiam concorditer sentiunt,& in quibus à veritate discrepant , sibi in falsitate concordant.Omnes autem qui nos de æternitate erudiunt:quid aliud faciũt,nisi in peregrinationis nostræ nos afflictione consolantur?Hæretici autem quia sanctam Ecclesiam sua docere desiderant,ad eam quasi consolantes appropinquant.Nec mirum quòd qui aduersantium formam expri-
Matt. 26. munt,nominantur amici,cùm ipsi quoque traditori dicitur:
B Amice ad quid venisti?Et diues qui in inferni igni exuritur,
Abraham filius vocatur:quia etsi per nos mali corrigi negligunt:dignum tamen est vt à nobis non ex sua nequitia,sed ex nostra benignitate amici nominentur : Cumque eleuassent procul oculos suos,non cognouerunt eum.)Hæretici quique cùm sanctæ ecclesiæ facta considerant , oculos leuant : quia ipsi videlicet in imo positi sunt,& cùm eius opera respiciũt, in alto sunt sita quæ cernunt,sed tamen hanc in dolore positam,non cognoscunt.Ipsa quippe appetit hic mala recipere, vt possit ad æternæ remunerationis præmium purgata pernenire.Plærunque prospera metuit, & disciplina eruditionis hilarescit.Hæretici igitur quia pro magno præsentia appetunt,eam in vulneribus positam non cognoscunt.Hoc nanque quod in illa cernunt,in suorum cordium cognitione non relegunt.Cùm ergo hæc & aduersitatibus proficit , ipsi suo stupori inhærent:quia per experimentum ignorant quæ videt.
Caput.XIX.

SCissisque vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cœlum.)Sicut vestimenta Ecclesiæ cunctos fide-
Esaie.49. les accipimus: Vnde & per prophetam dicitur:Omnibus his velut ornamento vestieris : ita hæreticorum vestes, sunt omnes qui eis concorditer inhærentes, illorum erroribus inuoluuntur.Habent vero heretici hoc proprium,quòd
C in eo gradu in quo de Ecclesia exeunt,diu stare non possunt: sed ad deteriora quotidie ruunt,& sentiendo peiora, in multis se partibus scindunt: atque à semetipsis plærunque longius confusionis suæ altercatione diuiduntur.Quia ergo hos quos suæ perfidiæ adiungunt,adhuc in multa diuisione dilaniant:dicatur rectè,quòd amici qui veniunt,vestes rumpant. Ruptis autem vestibus corpus ostenditur:quia sæpe scissis sequacibus,malitia eorũ cogitationis aperitur, vt discordia dolos patefaciat,quos grauis prius concordiæ culpa claudebat.Puluerem vero in cœlum super capita spargunt. Quid vero per puluerem,nisi terrena intelligẽtia : quid per caput, nisi hoc quod principale nostrum est,mẽs videlicet, designatur?Quid per cœlum,nisi præceptum supernę locutionis exprimitur?Puluerem ergo super caput in cœlũ spargere, est
F seculari intellectu mẽtem corrumpere,& de verbis cœlestibus terrena sentire. Diuina autem verba plus discutiunt plerunque quàm capiunt.Super capita igitur puluerem spargunt:quia in præceptis dei per terrenam intelligentiam vltra suarum mentium vires eniituntur.

Quid sit quòd amici Iob septem diebus cum eo sedere in terra perhibentur.

Sederuntque cum eo in terra septem diebus & septem noctibus.)In die quæ videmus,agnoscimus : in nocte autem aut cæcitate nil cernimus,aut dubietate caligamus . Per diẽ itaque intelligentia,per noctem ignorãtia designatur.Septenario verò numero summa vniuersitatis exprimitur . Vnde & D.
non amplius quàm septem diebus omne hoc tempus transitorium consummatur.Quid est ergo quòd amici Iob considere ei septem diebus & septem noctibus referuntur , nisi quòd hæretici vel in his in quibus verũ lumẽ intelligũt: vel in his in quibus ignorãtię tenebras patiũtur,quasi infirmanti sanctæ Ecclesiæ se cõdescendere simulant,eique sub blãdimẽ torũ specie dolos deceptionis parant ? Et quanuis vel in his hereticoy
quæ intelligũt, vel in his quæ intelligere nõ possunt, elatio- astutia.
nis typho turgidi,magnos se apud semetipsos æstimant,nõ-
nunq; tamẽ se Ecclesiæ sanctæ specietenus inclinãt, & dũ verba molliunt,virus in fundunt.In terra ergo consedere, est alí quid de imagine humilitatis ostendere:vt dũ humilia exhibent , persuadeant superba quæ docent. Caput.XX.

POtest verò per terram ipsa etiam mediatoris incarna- Exod.20
tio designari.Vnde & ad Israel dicitur: Altare de terra facietis mihi. Altare enim de terra domino facere, est in incarnationem mediatoris sperare.Tunc quippe à deo munus nostrum accipitur, quando in hoc altari nostra humilitas, id est, super dominicæ incarnationis fidem , posuerit quicquid operatur. In altari ergo de terra oblatum munus ponimus, si actus nostros dominicæ incarnationis fide solidamus . Sed sunt nonnulli hæretici qui factam mediatoris incarnationem non denegant : sed aut de diuinitate aliter quàm est,æstimant,aut in ipsa à nobis incarnationis qua- E
litate discordant. Qui ergo veram nobiscum incarnationem redemptoris perhibent , quasi cum Iob in terra pariter sedent.Septem verò diebus & septem noctibus in terra consedere describitur:quia vel in hoc quòd aliquid de plenitudine veritatis intelligunt,vel in hoc quòd suæ stultitiæ tenebris excæcantur,incarnationis mysterium negare non possunt.Cum beato ergo Iob in terra sedere, est veram redemptoris carnem cum sancta Ecclesia credere. Aliquando verò hæretici contra nos etiam suppliciis sæuiunt, aliquando nos solis verbis insequuntur:aliquãdo quietos lacessunt, aliquãdo si nos tacẽtes videant,quieſcũt:& mutis amici sunt,loquẽtibus aduersantur. Vnde quia beatus Iob necdũ ad illos aliquid differens dixerat,rectè subiungitur: Et nemo loquebatur ei verbum.) Tacentes enim aduersarios habemus, si veræ fidei filios prædicando generare negligimus.Si autem recta loqui incipimus , graues mox contumelias ex eorum responsione sentimus, protinus in aduersitatem prosiliunt : & contra nos in vocem doloris erumpunt : quia videlicet metuunt,ne corda quæ in infimis pondus stultitiæ aggrauat: ad altum vox rectè loquentis trahat . Quia ergo(vt diximus) mutos nos aduersarij diligunt,loquentes odiunt: rectè apud tacẽtem Iob dicitur:Nemo loquebatur ei verbum.Nonnunquam tamen cùm per torporem inertiæ,fidelium corda cõsiderãt,erroris semina spargere loquendo non cessant. Cùm
F verò mentes bonorum vident alta sapere , & ad patriam reditum quærere,de ærumna huius exilij strenuè dolere , circunspectione sollicita linguã frenant:quia vident quòd contra corda dolentium incassum loquentes citius obmutescũt. Vnde & rectè cùm diceretur:Nemo loquebatur ei verbum, mox causa silentij subinfertur, cùm dicitur : Videbant enim dolorem eius esse vehementem. Cùm enim amoris dei dolor vehemens corda nostra transfigit:passim praua loqui aduersarius metuit : quia videt quòd intentam mentem lacessens, non solum ad peruersitatem trahere non valet,sed per excitatam forsitan sapientiam,& quos tenuerat,perdit.

Quòd nonnunquam res gestæ in actione malæ sint,in significatione verò virtutem prophetiæ contineant: sicut in Dauid & uxore Vriæ accipitur. Cap.XXI.

SEd fortasse aliquos mouet nos hęc ita dixisse,quòd quę bene ab amicis gesta sunt , male ab hæreticis gerenda Regula
significent . Sed sic plærunque res quælibet per historiam virtus est,per significationem culpa,sicut aliquãdo res gesta,in facto causa damnationis est, in scripto autem prophetia virtutis.Quod verum citius ostendimus, si vnum sacræ scripturæ testimonium ad vtraque probanda proferamus.Quis nanque audiens,non solum fidelium, sed ipsorum quoque infidelium non omnimodo detestetur , quòd Dauid 2.Reg.11.
in solario deambulans,Bersabee Vriæ concupiscit vxorem?

Quem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psalm.18.

G Quem tamen à prælio reuertentem, ire ad domum admonet, pedes lauare. Qui protinus respondit dicens: Arca domini sub pellibus est, & ego in domo mea requiescam? Quem Dauid ad mensam propriã susceptt, eiq; epistolas per quas mori debeat, tradit. Cuius autem Dauid in solario deambulans typum tenet, nisi eius de quo scriptum est: In sole posuit tabernaculum suum? Et quid est Bersabee ad se perducere, nisi legem literæ, carnali populo coniunctam, spiritali sibi intellectu sociare? Bersabee enim puteus septimus dicitur: quia nimirũ per cognitionem legis, infusione spiritalis gratiæ, perfecta nobis sapientia ministratur. Quem vero Vrias, nisi Iudaicum populum designat? Cuius nomẽ interpretatũ dicitur, lux mea dei. Iudaicus enim populus: quia de accepta legis scientia extollitur, quasi de dei luce gloriatur. Sed huic Vriæ Dauid vxorem abstulit, sibiq; coniunxit: quia videlicet manu fortis, quod Dauid dicitur, in carne redemptor apparens, dũ de se spiritualiter loqui legẽ innotuit: per hoc quod iuxta literam tenebatur, hanc à Iudaico populo extraneam demonstrauit: sibiq; coniunxit: quia se per illam prædicari declarauit. Vriam tamen ad domum ire Dauid admonet, pedes lauare: quia incarnatus dominus veniens Iudaico populo præcepit, vt ad conscientiã redeat, sordes operũ fletibus tergat, spiritaliter legis mandata intelligat, & post tantã duritiam præceptorũ tandẽ baptismatis inueniens: ad aquã post laborem recurrat. Sed Vrias qui arcam domini esse sub pellibus meminit: respondit quòd domũ suam intrare non possit. Ac si Iudaicus populus dicat: Ego mandata dei in sacrificiis carnalibus video, & redire ad conscientiã per spiritalem intelligentiam non requiro. Quasi enim arcam esse sub pellibus dicit, qui præcepta dei non nisi ad exhibendum ministerium sacrificij carnalis intelligit. Hunc tamẽ etiam redire ad domum nolentem, Dauid ad mensam vocat: quia quãuis Iudaicus populus ad conscientiam reuerti contemnat, ei tamen redemptor veniens mandata spiritalia prædicat dicens: Si credieretis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit. Legẽ itaq; Iudaicus populus tenet, quę eius diuinitatẽ loquitur: cui idem populus credere dedignatur. Vnde & Vrias ad Ioab cũ epistolis ex quibus occidi debeat, mittitur: quia idem ipse Iudaicus populus legem portat, qua cõuincente moriatur. Dũ enim mãdata legis retinẽs implere renititur: ipse nimirum desert iudicium vnde damnetur. Quid ergo per factũ istud, Dauid scelestius: quid Vria mundius dici potest? Sed rursus per mysterium quid Dauid sanctius, quid Vria infidelius inuenitur: quando & ille per vitæ culpam, prophetiæ signat innocẽtiam, & iste per vitæ innocentiam, in prophetia exprimit culpam? Non ergo incongrue per ea quæ bene ab amicis Iob gesta sunt, malè ab hæreticis gerenda signantur: dum virtus sacri eloquij sic transacta narrat, vt vẽtura exprimat: sic in facto rem approbat, vt ei in mysterio contradicat: sic gesta damnat, vt hæc mystice gerenda persuadeat. Caput.XXII.

Ioan.5.

I Mozales

IGitur quia allegoriæ mysteria membratim enodãtes expleuimus: nunc moralitatis intelligentiam raptim tangẽtes exequamur. Ad obscuriora quippe differenda mens properat: & si apertis diu inuoluitur, clausa, vt dignum est, pulsare præpeditur. Sæpe antiquus hostis postquam menti nostræ tentationum certamen inflixerit: ab ipso suo certamine ad tempus recedit, non vt illatæ malitiæ finẽ præbeat, sed vt corda quæ per quietem secura reddiderit, repentè rediẽs facilius inopinatus irrumpat. Hinc est quòd ad tentandum beatum virum iterum redit: eiusq; cruciatus expetit, quem tamen ei superna pietas retinendo cõcedit, dicẽs: Ecce in manu tua est, tantum animam illius serua.) Sic quippe ille non deserit, vt custodiat: sic custodit, vt tamen permisso tentationis articulo, statum nobis nostræ infirmitatis ostendat. Qui mox à facie domini exiit: atque à planta pedis vsq; ad verticem acceptum feriendo vulnerauit: quia nimirum cùm licentiam percipit, à minimis incipiens, atque vsque ad maiora perueniens, quasi omne corpus mentis illatis tentationibus lacerando transfigit. Sed tamen ad animam feriendo non peruenit: quia cunctis cogitationibus interior, inter ipsa vulnera delectationum quę susçipit, arcani propositi intentio resistit: vt quanuis delectatio mentem mordeat: deliberationem tamen sanctæ rectitudinis vsque ad consensus mollitiem non inflectat. Debemus tamen per asperitatẽ pœnitentiæ, ipsa delectationum vulnera tergere, & censura districtionis rigidæ, si quid fluxum emanat in cogitatione mũ dare. Vnde bene mox subditur:

K

Quòd moraliter testa saniem radimus, cùm culpã à uoluntate & actione mundamus. Et quid mysterij sacrificium Hieroboal contineat.

Qui testa saniem radebat) Quid enim per testam nisi vigor districtionis: quid per saniem, nisi fluxus illicitæ cogitationis accipitur? Percussi ergo testa sanẽ radimus, cùm post pollutionem cogitationis illicitæ, nosmetipsos asperè diiudicando mundamus. Potest etiam testa fragilitas mortalitatis intelligi. Testa ergo saniem mundare, est mortalitatis cursum, fragilitatemque pensare, & putredinem miseræ delectationis abstergere. Nam dum quisque considerat, quàm citius caro ad puluerem redeat: festinè superat hoc quod se de carne intus turpiter impugnat. Cùm ergo ex tentatione prava menti cogitatio influit: quasi ex vulnere sanies decurit. Sed citius sanies tergitur, si in consideratione nostra fragilitas quasi in manu testa teneatur. Neque enim paruipendenda sunt quæ quanuis vsque ad effectum non pertrahunt, tamen illicitè in mente versantur. Hinc est quòd quasi à vulneribus redemptor saniem radere venerat, cùm dicebat: Audistis quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autẽ dico vobis, quòd si quis viderit mulierem ad concupiscendũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Sanies itaque tergitur, cùm culpa nõ solum ab opere, sed etiam à cogitatione resecatur. Hinc est quòd Hieroboal cùm à paleis frumenta excuteret, angelum vidit, ad cuius imperium protinus hædũ coxit, quem super petram posuit: & ius carnium desuper effudit, quæ angelus virga tetigit, eaque ignis exiens de petra consumpsit, Quid est enim frumentum virga cædere, nisi rectitudine iudicij à vitiorum paleis virtutũ grana separare? Sed hæc agentibus angelus apparet: quia tãto magis dominus interiora denunciat, quanto se studiosius homines ab exterioribus purgant. Qui occidi hædum præcipit, id est omnẽ appetitum carnis nostræ immolari, carnesque super petram poni, & ius carnium desuper fundi. Quem alium signat petra, nisi eum de quo per Paulum dicitur: Petra autem erat Christus? carnes ergo super petram ponimus, cùm corpus nostrum in Christi imitatione cruciamus. Ius etiam carnium desuper fundit, qui in conuersatione Christi ipsas etiam à se carnales delectationes exinanit. Quasi enim ius ex carne liquidum in petram funditur, quando mens à cogitationum carnalium fluxu vacuatur. Quæ tamen mox angelus virga tangit: quia intentionem nostrã nequaquam potestas diuini adiutorij deserit. De petra autem ignis exit, & ius carnesque consumit: quia afflatus à redemptore spiritus, tanta cor nostrum flamma compunctionis concremat, vt omne quod in eo illicitum est & operis & cogitationis exurat. Quod ergo illic est in petram ius fundere, hoc est hic saniem testa mundare. Perfecta enim mens solerter inuigilet: vt non solũ peruersa agere renuat, sed omne etiã quod in se per cogitationes turpiter liquatur tergat. Cap.XXIII.

Matt.5. L

Iudic.6.

I.Cor.10.

Genes.18.

SEd sæpe de ipsa victoria bellum oritur, vt cùm immũda cogitatio vincitur, victoris animus elatione pulsetur. Sic ergo mentem necesse est per munditiam erigi, vt tamen sollicitè debeat in humilitate substerni.

Quòd in eo quòd Iob in sterquilinio sedere dicitur, describitur uerè humilitatis consideratio.

Vnde & cùm de sancto viro diceretur, testa saniem radebat protinus apertè subiungitur: Sedens in sterquilinio.) In sterquilinio quippe sedere, est de se vilia quæpiam & abiecta sentire. In sterquilinio nobis quippe sedere, est ad ea quæ illicitè gessimus, mentis oculos pœnitendo reducere, vt cùm ante nos peccatorum stercora cernimus, omne quod in animo de elatione surgit, inclinemus. In sterquilinio sedet, qui infirmitatem suam sollicitus respicit, & sese de bonis quæ per gratiam perceperit, nõ extollit. An non in sterquilinio apud se Abrahã sederat, qui dicebat: Loquar ad dominũ meum, cùm sim puluis & cinis? Apertè enim cernimus in quo se apud se loco posuerat, qui puluerem se ac cinerem, etiam cùm deo loqueretur, æstimabat. Si igitur ita se despicit qui

A cit qui vsque ad honorem diuinæ collocutionis ascẽdit, sollicita intentione pensandum est qua pœna illi feriendi sunt qui & ad summa nõ proficiunt, & tamen de minimis extollũtur. Nam sunt nonnulli qui cùm parua agunt, de semetipsis magna sentiunt: in altum mentem subleuant, & præire se cæteros virtutum meritis putant. Hi nimirum apud se introrsus humilitatis sterquilinium deserunt, & elationis fastigia ascendunt: illum videlicet imitantes, qui se primus apud se extulit, sed eleuando prostrauit: illum imitantes, qui accepta conditionis dignitate contentus non fuit, dicens: In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum. Vnde & ei malè cõiuncta Babylonia, id est, confusa multitudo peccantium dicit: Sedeo regina, & vidua non sum. Quisquis ergo introrsus intumescit, in altum se apud semetipsum ponit. Sed eo se grauius in infimis deprimit, quo de se infima veraciter sentire contemnit. Sunt vero nonnulli qui nihil quidem virtutis studeant agere, sed tamen cùm alios peccare conspiciunt, iustos se in eorum comparatione suspicãtur. Neque enim corda omnium, vna vel similis culpa transfigit. Hunc nanque superbia illaqueat, illum forsitan ira supplantat: hunc autem auaritia cruciat, illum vero luxuriã inflammat. Et plærunque contingit vt is quem superbia deprimit, alium respiciat qualiter ira succendat: & quia se non citius ira instigat, meliorem se iracundo iam reputat, atque

Esaiæ.14.

Esaiæ.47.

B apud semetipsum quasi de iustitia extollitur: quia pensare vitium negligit quo grauius tenetur. Plærunque cõtingit vt is quem auaritia sauciat, alium in luxuriæ voragine mersum cernat: & quia se à pollutione carnali alienum respicit quibus ipse sordibus spiritalis vitij intrinsecus polluitur, non attendit, dumque in alio pensat malum quod ipse non habet, in se negligit considerare quod habet: ficque fit vt dum ad aliena diiudicanda mens ducitur, proprij iudicij lumine priuetur, & eo durius contra aliena superbiat, quo sua negligentius ignorat. Caput.XXIIII.

AT contrà hi, qui ad alta virtutum surgere veraciter appetunt, cùm alienas culpas audiunt, mox ad cor proprias reducunt: & tanto rectius illas diiudicant, quanto verius istas deplorant. Quia igitur electus quisque in infirmitatis suæ consideratione se comprimit, dicatur rectè quòd vir sanctus in sterquilinio dolens sedet. Qui enim verè se humiliat, continuæ considerationis oculo, quibus circumseptus sit delictorum sordibus, proficiens pensat. Sciendum verò est quia plærunque in prosperis importuna tentatione mens tangitur. Sed tamen aliquando & aduersa exterius patimur, & intus tentationis impulsu fatigamur: vt & carnem flagella crucient, & tamen ad mentem carnalis suggestio inundet. Vnde & bene post tot beati Iob vulnera, adhuc subiuncta sunt etiam malè suadẽtis vxoris verba, quę ait: Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic deo, & more.) Vxor quippe malè suadens, est carnalis cogitatio mentem lacescens. Sæpe enim (vt dictum est) & foris flagellis aterimur, & intus carnali suggestione fatigamur. Hinc est eũ quod Hieremias deplorat dicens: Foris interficit gladius, & domi mors similis est. Foris enim gladius interficit, cùm nos exterius feriens vindicta confligit. Sed domi mors similis est: quia & flagella quidem sustinet, & tamen intus cõscientia à tentationis sordibus mũda nõ est. Hinc Dauid ait: Fiant tanquã puluis ante faciem venti, & angelus domini affligẽs eos. Qui enim in corde suo aura tẽtationis rapitur, quasi ante vẽti faciem puluis eleuatur. Et cùm inter hæc diuina districtio percutit: quid aliud quàm angelus domini affligit? Sed hæc aliter aguntur à reprobis, aliter ab electis. Illorum nanque corda ita tentantur, vt consentiant: istorum vero tentationes quidem susçipiunt, sed repugnant. Illorum mens delectabiliter capitur: etsi ad tempus, quod malè suggeritur, displicet: sed postmodum per deliberationem libet. Isti vero sic tentationum iacula excipiunt, vt semper resistendo fatigentur: etsi quãdo vsq; ad delectationẽ tentata mẽs rapitur, ipsam tamen citius subreptionem suæ delectationis erubescũt, & forti censura redarguunt: quicquid intra se exurgere carnale deprehendunt. Vnde & bene mox subiungitur:

C Vxor malè suadens, carnalis cogitatio. Thren.1.

Psal.34.

Quòd sub uirtutis specie blanda ad nos facie uitia ueniunt: sed quid ueneni intus habeant, infine ostendunt.

Locuta es quasi vna ex stultis mulieribus. Si bona suscepimus de manu domini, mala quare nõ sustineamus?) Dignum quippe est vt sancta mens, spiritali correptione comprimat, quicquid apud se carnale insolenter immurmurat, ne caro aut loquẽs aspera, ad impatientiã pertrahat, aut loquẽs blanda, ad libidinis fluxa dissoluat. Censura igitur virilis, illicitæ cogitationis suggestionem redarguens, dissolutam turpitudinis mollitiem deprimat, dicens: Locuta es quasi vna ex stultis mulieribus.) Et rursum consideratio munerum: cogitationis asperæ impatientiam refrenet, dicens: Si bona suscepimus de manu domini, mala quare non sustineamus? Quisquis autem subigere vitia appetit, & ad æternæ internæ retributionis culmina veræ intentionis gressibus tendit: quo magis vallari se vitiorum bello vndique conspicit, eo se virtutum armis robustius accingit, & tanto minus iacula metuit, quanto contra hæc venientia fortiter pectus munit. Sed plerunque dum contra hoc tentationum bellum fulciri magnis virtutibus nitimur: quædam se nobis vitia sub specie virtutũ tegunt, & quasi blanda ad nos facie veniunt: sed cuius aduersitatis sint, discussa sentiuntur. Vnde & amici beati Iob quasi pro consolatione conueniunt: sed in contumelias erumpunt: quia insidiantia vitia virtutum faciem sumunt, sed hostili inuectione nos feriunt. Nam sæpe immoderata ira, sustitia: & sæpe dissoluta remissio, misericordia vult videri. Sæpe incautus timor, humilitas: sæpe effrenata superbia appetit libertas apparere. Ad consolandum ergo amici veniũt, sed ad increpationis verba dilabuntur: quia nimirum vitia virtutum specie palliata, blanda quidem superficie inchoãt: sed asperanos contrarietate perturbant. Bene autem dicitur:

D

Qui uitia subigere appetit, uirtutũ se armis accingit

Vitia quædã sub uirtutis specie tegunt.

E

Condixerant enim sibi, vt pariter venientes visitarent eũ.) Vitia quippe sibi sub virtutum prætextu condicunt: quia sunt quædam vitia quæ aduersum nos inter se quadam conuenientia coniunguntur, sicut superbia & ira, remissio & timor. Vicina nanque est ira superbiæ, & remissio timori. Con dicendo ergo veniunt, quæ contra nos sibi ex quadam prauitatis cognatione sociantur. Caput.XXV.

SEd si ærumnam nostræ captiuitatis agnoscimus, si ex amore æternæ patriæ in intimis dolemus: vitia quę male lætis surrepunt, bene tristibus prealere nõ possunt. Vnde & bene subditur: Cumque eleuassent procul oculos suos, non agnouerunt eum.) Afflictos enim nos vitia minimè cognoscunt: quia triste cor mox vt pulsauerint, reprobata reliliunt: & quæ nos lætos quasi nouerant, quia penetrabant: mœrentes cognoscere nequeunt, quia ipso nostro rigore fruntur. Sed antiquus hostis, quo in eis fortiter deprehendi se cõspicit: eo illa sub virtutum imagine altius abscõdit. Vnde & subditur: Et exclamantes plorauerunt: scissisque vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cœlum, & sederunt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus.) Signatur enim pietas per ploratum, discretio per scissionem vestium, affectus operum per puluerem capitum, humilitas per sessionem. Aliquado enim quasi pium quid hostis insidians simulat, vt ad crudelitatis terminum deducat, sicut est, cùm plecti per disciplinam culpam prohibet: quatenus quæ hic non reprimitur, igne gehennæ feriatur. Aliquãdo discretionis imaginem oculis obiicit, vt ad indiscretionis laqueos perducat, sicut est, cùm impulsu eius pro infirmitate nobis plus alimentorum quasi discretè concedimus: sed indiscretè contra nos bella carnis excitamus. Aliquãdo affectum simulat bonorum operum, sed per hunc, inquietudinem irrogat laborum: sicut est, cùm quis quiescere non valet, & quasi de otio iudicari timet. Aliquando imaginem humilitatis ostendit, vt effectum vtilitatis subtrahat: sicut est, cùm quosdam plusquam sunt, infirmos atque inutiles sibimetipsis asserit, vt dum se nimis indignos considerant, res in quibus prodesse proximis poterant, ministrare pertimescant. Sed hæc vitia quæ sub virtutũ specie antiquus hostis occultat: valde subtiliter manus compunctionis examinat. Qui enim veraciter intus dolet, quæ agenda foris, quæve non agenda sint, fortiter præuidet. Si enim nos virtus compũctionis in intimis afficit, omnis strepitus prauæ suggestionis obmutescit. Vnde & subditur: Et nemo loquebatur ei verbũ, videbant enim dolorem eius esse vehementem.) Si enim cor veraciter dolet, linguam contra nos vitia nõ habent. Nam cùm plenè vita rectitudinis

Calliditas hostis antiqui.

F

Remedium

Universidad de Deusto
Biblioteca

G rectitudinis quæritur, superuacua suggestio prauitatis obtu-
ratur. Sæpe autem si forti nos studio contra vitiorum incen-
tiua stringimus: ipsa etiam vitia ad vsum virtutis immuta-
mus. Nonnullos nanque ira possidet, sed hanc, dum rationi
subiiciunt, in sancti zeli ministerium vertunt. Nonnullos su-
perbia erigit, sed dum diuinæ formidini animum inclinant,
hanc ad defensionem iustitiæ in vocem liberæ authoritatis
immutant. Nonnullos fortitudo carnis illecebrat: sed dum
exercendis piis operibus corpus subdunt: vnde iniquitatis
stimulos passi sunt, inde pietatis lucra mercantur. Vnde &
bene idem beatus Iob post multa certamina hostias pro ami
cis immolat. Quos enim per contentionem diu hostes pertu-
lit, quandoque per sacrificium ciues reddit: quia dum vitio-
sas quasque cogitationes subigendo in virtutes vertimus: tē
tationum aduersa studia per intentionis hostiam, quasi ad
amica corda permutamus. Hæc nos in tribus voluminibus
tripliciter disseruisse sufficiat. In ipso nanque operis huius
exordio velut in molem nasciturę arboris linguæ radicem
fiximus: vt expositionis ramos postmodum, prout singula ex-
petunt loca, ducamus.

in tribus libris triplex
habuit expositio.

Libri tertij Moralium sancti
Gregorij finis.

H # LIB. QVAR=
TVS MORALIS EXPOSI-
tionis beati Gregorij, deducens secundum
caput finaliter, & tertium inchoatiuè.
Caput primum.

QVI textum considerat, & sensum
sacrę locutionis ignorat, non tam
se eruditione instruit, q̄ ambiguita-
te confundit, quśa nonnunquam
sibi literæ verba contradicunt: sed
dum à semetipsis per contrarietatem differunt, lectorem ad intelligentiam veritatis mittunt. Quid
enim est quòd Salomon ait: Melius
Eccles. 7. est comedere & bibere: & non lōge
post subiicit: Melius est ire ad domum luctus, quàm ad do-
mum conuiuij? Cur luctum cōuiuio prætulit, qui prius esum
potumque laudauit? Si enim per electionem bonū est come-
dere & bibere, proculdubio melius esse debet ad domū gau-
dij, quàm ad domum lamenti properare. Hinc est quod ite-
Eccles. 12. rum dicit: Lętare iuuenis in adolescentia tua. Et paulopost
I adiūxit: Adolescētia & voluptas vana sūt. Quid est hoc quòd
vel prius reprehēdenda prędicit, vel post prędicta reprehē-
dit, nisi quòd ipsis literę verbis innuit: vt qui difficultatē exte
rius patitur, veritatis intelligentiam consideret quam se-
quatur? Quæ nimirum veritatis intelligentia cùm per cordis
humilitatem quæritur, assiduitate legendi penetratur. Sicut
enim ignotorum hominum facies cernimus, & corda nesci-
mus, sed si familiari eis locutione coniungimur, vsu collo-
quij eorum etiam cogitationes indagamus: ita cùm in sacro
eloquio sola historia aspicitur: nihil aliud quàm facies vi-
detur: sed si huic assiduo vsu coniungimur, eius nimirum
mentem quasi ex collocutionis familiaritate penetramus.
Dum enim alia ex aliis colligimus, facile in verbis agnoscī-
mus, aliud esse quod intimant, aliud quod sonant. Tanto au-
tem quisque notitiæ illius extraneus redditur, quanto in so-
la eius superficie ligatur. Sequitur:

Verumpta multitudo assiduitate legendi penetrata.

Quòd hæc uerba secundum literam accipienda non sunt. Caput. II.

ECce enim quòd beatus Iob diei suo maledixisse descri
bitur, dicens: Pereat dies in qua natus sum, & nox
in qua dictum est, conceptus est homo) si superficie-
tenus historia attenditur: quid his verbis reprehensibilius
inuenitur? Quis autem nesciat diem in quo natus est, nequa-
quam tunc stare potuisse? Modus quippe est temporis, vt sta-
tum non habeat mansionis. Quia enim per ventura tendit ad K
esse, semper ex præteritis festinat non esse. Cur ergo virtan
tus ei maledicere rei, quam nequaquam subsistere non igno
raret? Sed fortasse aliquis dicat, quòd ex eo pondus virtutis
eius aspicitur: quia tribulatione commotus, illi rei ma-
ledictum irrogat: quæ cōstat, quòd minime subsistat. Sed hoc
citius perspecta ratio destruit: quia si subsistebat res cui ma
lediceret, pernicioſum maledictum intulit: si autem non sub-
sistebat, otiosum. Quisquis vero eius spiritu plenus est, qui
ait: Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, ra- Matt. 12.
tionem reddēt de eo in die iudicij: ita otiosa admittere, sicut
etiam pernitiosa formidat. Cui adhuc sententiæ adiungitur.

Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum deus de-
super, & non sit in recordatione, & nō illustretur lumine, ob-
scurent eum tenebræ & vmbra mortis, occupet eum caligo,
& inuoluatur amaritudine. Noctem illam tenebrosus turbo
possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in
mēsibus: sit nox illa solitaria, nec laude digna, expectet lucē,
& non videat, nec ortum surgentis auroræ.) Dies qui ela-
psus cursu temporis scitur, cur vertiin tenebras dicitur? Et
cùm constaret quia non subsisteret, cur optatur vt eum vm-
bra mortis obscuret? vel quem diem caligo occupet, quem
implicatio amaritudinis non inuoluit? Aut quam noctem te-
nebrosus turbo possideat: quam nullus status tenet? Aut quo
modo optatur fieri solitaria, quę trauseundo iam fuerat nul- L
la? Aut lucem quomodo expectet, quæ & sensu caret, & in
proprio statu nō permanet? Quibus adhuc verbis subiicit.

Quòd quantum apud nos ualet aqua baptismatis, tantum apud ueteres ualuit uel pro paruulis sola fi des, uel pro maioribus sacrificium, uel pro Hebræis circuncisionis mysterium.

Quare nō in vulua mortuus sum, egressus ex vtero nō sta
tim perij? Quare exceptus genibus? Cur lactatus vberibus?
Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem.)
Nunquid si egressus ex vtero statim periisset, retributionis
meritum ex hac ipsa perditione susciperet? Nunquid æter-
na requie abortiui perfruūtur? Quisquis enim regeneratio-
nis vnda non soluitur, reatus primi vinculis ligatus tenetur.
Quod vero apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud
veteres vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus
sacrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierant, my-
sterium circuncisionis. Nam quia vnusquisque cum primi pa Psal. 50.
rentis culpa concipitur, propheta testatur, dicens: Ecce enim
in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me
mater mea. Et quia is quem salutis vnda non diluit, originā-
lis culpæ supplicia non amittit, apertè per semetipsam veri- Ioan. 3.
tas perhibet, dicens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spi- M
ritusancto, nō habebit vitam æternam, Quid est ergo quòd
in vulua se mortuum fuisse desiderat, & potuisse se quiescē-
re eiusdem mortis beneficiis sperat, dum constat quòd ne-
quaquam eum requies vitæ susciperet, si à reatu illū origi-
nalis culpæ nequaquam diuinæ cognitionis sacramenta libe-
rassent? Qui adhuc cum quibus quiescere potuisset, adiungit
dicens: Cū regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi
solitudines.) Quis ignoret, quòd reges terræ ac consules eo
à solitudine longè sunt, quo innumeris obsequentium cuneis
constipantur? vel quàm difficile hi ad requiem tendunt, qui
tam duris rationum multiplicium nexibus astringūtur: scri- Sapien. 6.
ptura teste, quæ ait: Iudicium durissimum his qui præsunt, Luc. 12.
fiet. Vnde & in Euangelio veritas dicit: Cui multum datum
est, multum quæretur ab eo. Qui adhuc quos in eadem re-
quie socios habuisset, insinuat dicens: Aut cum principibus, Matt. 19.
qui possident aurum, & replent domos suas argento. Rarum
valde est vt qui aurum possident, ad requiem tendant, dum
per semetipsam veritas dicat: Difficile qui pecunias ha-
bent, intrabunt in regnum cœlorum. Nam qui hic multipli-
candis diuitiis inhiant, quæ alterius vitæ gaudia sperant?
Quod tamen vt redemptor noster valde rarum, & ex solo di
uino miraculo euenire posse monstraret: apud homines, in-
quit, hoc impossibile est, apud deum autem possibilia om-
nia sunt. Quia igitur verba hæc in superficie à ratione dis-
cordant, ipsa iam litera indicat, quòd in eis sanctus vir iux-
ta literam nihil dicat.

Caput. III.

Bēg gregor̄ intellīt in gr̄co sm̄ sensū lr̄alem ejus
accepū. nā quis dubitat nullū celoꝝ in. s. s. qui nō habeat
sensibilez? ēt ipe spūalē sensū suū habet. & illa suppōat?
ideo ēt ē alig sm̄ lr̄alē. inquit accepū. q̄ vsus ipōl
significat. Vt in gr̄co. sc. Nā ille ēt sensū lr̄alis quem
sps sēp̄ gerendū.

A Caput. III.

SEd si prius in sacro eloquio alia maledicta discutimus,
hoc quod beati Iob ore prolatum est, subtilius indaga-
mus. Quid est enim quòd Dauid qui retribuentibus
sibi mala non reddidit, cùm Saul & Ionatha bello occumbe-
2 Reg. 1. rent, Gelboē montibus maledixit, dicens: Mōtes Gelboē, nec
ros, nec pluuia veniat super vos, neq; sint agri primitiarum:
quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non
esset vnctus oleo.

Quid sit quod Hieremias dixit: Maledictus uir qui dixit patri meo, natus est tibi masculus.

Quid est quod Hieremias cùm prædicationem suam cer-
neret audientium difficultate præpediri, maledixit dicens:
Hier. 20. Maledictus vir qui annunciauit patri meo dicens: Natus est
tibi puer masculus? Quid ergo montes Gelboe Saul morien-
te deliquerunt, quatenus in eos nec ros, nec pluuia caderet,
& ab omni eos viriditatis germine sententiæ sermo ficca-
ret? Sed quia Gelboe interpretatur decursus, per Saul au-
tem vnctum & mortuum, mors nostri mediatoris exprimi-
tur: non immerito per Gelboe montes, superba Iudæorū cor-
da signantur, quæ dum in huius mundi desideriis defluunt,
in Christi, id est, vncti se morte miscuerunt. Et quia in eis
vnctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni gratiæ rore
siccantur. De quibus & bene dicitur: vt agri primitiarum
B esse non possint. Superbæ quippe Hebræorum mentes pri-
mitiuos fructus non ferunt: quia in redemptoris aduentu ex
parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei sequi
noluerunt. Sancta nanque Ecclesia in primitiis suis multi-
tudine gentium fœcundata, vix in mundi fine Iudæos quos
Esa. 10. inuenit, suscipit: & extrema colligens, eos quasi reliquias
frugum ponit. De quibus nimirum reliquiis Esaias dicit: Si
fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ
salui fient. Possunt tamen idcirco Gelboe montes ore pro-
phetæ maledici, vt dum fructus exarescente terra non ori-
tur, possessores terræ sterilitatis damno feriantur, quatenus
ipsi maledictionis sententiam acciperent, qui apud se mor-
tem regis suscipere, iniquitate sua exigente, meruissent.

Caput. IIII.

SEd quid est quòd à propheta maledictionis sententiam
vir ille susceperit, qui natiuitatem illius patri nunciauit?
hoc nimirum tanto intrinsecus maiori mysterio ple-
num est, quanto extrinsecus humana ratione vacuum. Nam
si quid exterius rationabile fortasse sonuisset, nequaquam nos
ad studium interioris intellectus accenderet. Eò ergo nobis
plenius aliquid intus innuit, quo foris rationabile nihil osten
dit. Si enim ex matris suæ vtero hoc in mundo propheta af-
fligendus prodiit, natiuitatis eius nuncius quid deliquit? Sed
C quid persona prophetæ fluctuantis, nisi per pœnæ meritum
veniens humani generis mutabilitas designatur? Et quid per
patrem illius, nisi iste de quo nascimur mundus exprimitur?
Et quis est ille vir qui natiuitatem nostram patri annunciat,
nisi antiquus hostis? Qui cùm nos in cogitationibus fluctua-
re considerat, malorum mentes qui ex authoritate huius
mundi præeminent, ad persuasionem nostræ deceptionis in-
stigat. Cumque nos agere infirma cōspexerit, ea quasi fortia
fauoribus extollit, & quòd sit natus masculus loquitur, cùm
corruptores veritatis, per mendacium nos extitisse gratula-
tur. Patri ergo masculum natū denunciat: quando huic mun-
do eum quem persuaserit factum innocentiæ corruptorem
demonstrat. Nam cùm cuilibet peccanti atque superbienti
dicitur: Fecisti sicut vir: quid aliud quàm natus masculus in
mundo perhibetur? Iure igitur vir qui masculum natum nun
ciat, maledicitur: quia ipso eius nuncio reprobum gaudium
nostri corruptoris indicatur. His ergo scripturæ sacræ ma-
ledictionibus discimus, quid apud beatum Iob in voce ma-
ledictionis inquiramus, ne quem deus post vulnera & verbe-
ra remunerat, lector verba eius redarguere non intelligens
Præsumat. Quia igitur vtcunque hæc quæ in prefatione fue-
rant exquirenda distinximus, verba iam historiæ differen-
tes exequamur.

D Tertium Caput beati Iob.

POst hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, & locutus est:
Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictū est, conceptus
est homo. Dies illa vertatur in tenebras. Non requirat eū deus
desuper, & nō illustret lumine. Obscurēt eū tenebræ & vmbra
mortis. Occupet eū caligo, & inuoluatur amaritudine.
Noctē illam tenebrosus turbo possideat. Non cōputetur
in diebus anni, nec numeretur in mēsibus. Sit nox illa
solitaria, nec laude digna. Maledicant ei qui maledicūt
diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan. Obtenebrentur
stellæ caligine eius. Expectet lucē, & non videat, nec or-
tum surgentis auroræ, quia nō concluſit ostia vētris qui
portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare nō
in vulua mortuus sum, egressus ex vtero nō statim perij?
Quare exceptus genibus? cur lactatus vberibus? Nunc e-
nim dormiens silerem, & somno meo requiescerē cum
regibus & cōsulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines,
aut cū principibus, qui possident aurū, & replent domos E
suas argēto, aut sicut abortiuū absconditū non subsisterē,
vel qui concepti nō viderunt lucē. Ibi impij cessauerūt à
tumultu, & ibi requieuerūt fessi robore, & quondā vincti
pariter sine molestia. Non audierunt vocem exactoris.
Paruus & magnus ibi sunt, & seruus & liber à domino
suo. Quare misero data est lux, & vita his qui in amari-
tudine animæ sunt? Qui expectant mortem, & non ve-
nit, quasi effodiētes thesaurū, gaudēntq; vehementer cū
inuenerint sepulchrū. Viro cuius abscōdita est via, & cir
cūdedit eū de⁹ tenebris. Anteq̄ comedo, suspiro, & qua-
si inundātes aquę, sic rugitus meus, quia timor quē time-
bā euenit mihi, & quod verebar accidit. Nōne dissimula
uī? nōne siluī? nōne quieui? Et venit super me indignatio.

mozalem expōnem
vt. i. fo. 19 D.

Post hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo di-
cens: Pereat dies in qua natus sum.) Non est neglectē disse-
rendum quod dicitur, aperuit os suum. Scriptura enim sacra
ex his quæ tenuiter præmittit, reuerenter expectanda indi-
cat quæ subiungit. Sicut enim clausa vascula, quid intus ha-
beant ignoramus, aperto vero ore vasculorum, quid intrin-
secus contineatur agnoscimus: ita sanctorū corda quæ clau-
so ore occulta sunt, aperto ore deteguntur: & cùm cogita-
tiones detegunt, os aperire referuntur, vt intenta mēte quasi
apertis vasculis quid intus contineant, festinemus cognosce-
re, ac nosmetipsos eorum intimo odore recreare. Vnde & su- Matt. 5.
blimia præcepta domino in monte dicturo, ptemittitur: Ape
riens os suum dixit, quanuis illic & hoc accipi debeat, quia
tunc os suum in præceptis aperuit, in quibus dudum aperue-
rat ora prophetarum. Valde autem solerter intuendum
est quòd dicitur, post hæc, vt nimirum rei virtus quæ agitur,
veraciter ex tempore sentiatur. Prius enim vastitas rerum,
extinctio pignorum, dolor vulnerum, persuasio coniugis, ad-
uentus amicorū describitur, qui scidisse vestes, exclamatesq;
fleuisse, puluere capita cōspersisse, & diu considentes in terra
tacuisse memorātur, ac deinde subiungitur: Post hæc aperuit
Iob os suum, & maledixit diei suo, vt ipso videlicet narratio-
nis ordine perpendatur, quia nequaquā maledictum per im-
patientiam protulit, qui ad maledictionis vocem amicis ad-
huc tacentibus erupit. Cap. V.

SI enim ira motus maledixeret, audito damno substan-
tię, cognita morte filiorum, eum proculdubio ad male-
dictionem dolor excitaret. Sed tunc quid dixerit audi-
uimus. Ait nanq̄: Dominus dedit, dominus abstulit. Rursum: Simile.
Si ira motus malediceret, saltē percussus in corpore, vel ma-
lē suasus à coniuge, maledictum inferre potuisset. Sed quid
tunc respōdit agnouimus. Ait nanq̄: Locuta es quasi vna ex
stultis mulieribus. Si bona suscepim⁹ de manu domini, mala

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maledicti cur aliqñ recte fieri dicimus.

G quare non sustineamus? Post hęc verò describitur, quia amici veniunt, stent, considerent, tacent, moxque subiungitur hoc, quòd dicisuo maledixisse perhibetur. Nimis itaque incongruum est, vt suspicemur eum nullo instigate, nullo pulsante, ex impatientia ad vocem maledictionis erumpere, quem nimirum nouimus inter damna rerũ, mortęque filiorũ, inter vulnera corporis, inter verba malè suadentis vxoris, magna creatori præconia humili mente reddidisse. Patefecit ergo quia mente hæc quietus dixerit, qui tot dei laudes etiam percussus enarrauit. Neque enim postmodum percussus superbire potuit, quem & in percussione dolor humilem ostendit. Sed cùm certò nouimus quòd maledictum sacra scriptura prohibet, cur rectè aliquando fieri dicimus, quod vetari eodem sacro eloquio non ignoramus?

Quibus modis scriptura proferat maledictum.

Sciẽdũ verò est quòd scriptura sacra duobus modis maledictũ memorat, aliud videlicet qđ approbat, aliud quod dãnat. Aliter em̃ maledictũ profertur iudicio iustitiæ, aliter liuore vindictæ. Maledictũ quippe iustitię iudicio, ipsi primo homini peccanti prolatũ est, cũ audiuit: Maledicta terra in opere tuo. Maledictũ iudicio iustitiæ profertur, cũ ad Abraham dicitur: Maledicam maledicentibus tibi. Rursum quia maledictum non iudicio iustitiæ, sed liuore vindictæ promitur, voce Pauli apostoli prædicantis admonemur, qui ait: Benedicite, & nolite maledicere. Et rursum: Neq; maledici regnum dei possidebunt. Deus ergo maledicere dicitur, & tamen maledicere homo prohibetur, quia quod homo agit malitia vindictæ, deus non facit nisi examine & virtute iustitiæ.

Gene.3.
Gene.12.
H
Rom.12.

Caput. VI.

CVm ergo sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto vltionis, sed ex iustitia examinis erumpunt. Intus enim subtile dei iudicium aspiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire cognoscunt: & eo in maledicto non peccant, quo ab interno iudicio non discordant. Hinc est quòd Petrus in offerentem sibi pecunias Simonem, sententiam maledictionis intorsit, dicens: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Qui enim non ait, est, sed sit, non indicatiuo sed optatiuo modo se signauit hæc dixisse. Hinc Helias duobus quinquagenariis ad se venientibus dixit: Si homo dei sum, descendat ignis de cœlo, & consumat vos. Quorum vtrorumque sententia quanta seueritatis ratione conualuit, terminus causæ monstrauit. Nam & Simon æterna perditione interiit, & duos quinquãgenarios desuper veniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur, qua mente maledictionis sententia promitur. Cùm enim & maledicentis innocentia permanet, & tamen eum qui maledicitur vsq; ad interitum maledictio absorbet, ex vtriusque partis fine colligitur, quia ab vno & intimo iudice in reum sententia sumpta iaculatur. Igitur si subtiliter beati Iob verba pensamus, non est eius maledictio ex malitia delinquentis, sed ex rectitudine iudicis: non est ira commoti, sed doctrina tranquilli. Qui enim tam recta maledicens intulit, non perturbationis vitio succubuit, sed doctrinę magisterium impendit. Vidit quippe amicos cum clamore flere, vidit vestes scindere, vidit puluere capita conspergere, vidit consideratione suæ percussionis obmutescere, & vir sanctus inspexit, quia hi qui prospera temporalia requirebãt, ex comparatione mentis propriæ, eum temporali fractum aduersitate crediderant. Perspexit quòd transitoria afflictione percussum desperatè non ferent, nisi ipsi desperatam mentem ab spe incolumitatis internæ subtraherent: & dum erumpit foras in vocem doloris, vulneratis intus ostẽdit virtutem medicaminis, dicens:

Act.8.
4.Reg.1.
I

Quòd mutabilitatem huius transitoriæ uitæ in qua nati sumus, sanctius quisque perire desiderat.

Pereat dies in qua natus sum.) Quid enim debet per diem natiuitatis, nisi omne hoc tempus nostræ mortalitatis intelligi? quod quãdiu nos in hac nostrę mutabilitatis corruptione retinet, æternitatis nobis incommutabilitas non apparet. Qui igitur diem iam æternitatis videt, ægrè diem suæ mortalitatis sustinet. Et notandum quia nõ ait, pereat dies in qua conditus sum, sed pereat dies, in qua natus sum. In die quippe iustitiæ homo est conditus, sed iam in tempore culpæ natus. Adam enim conditus, sed Cain primus est natus. Quid est ergo, diei natiuitatis maledicere, nisi apertè dicere, dies mutabilitatis pereat, & lumen æternitatis erumpat? K

Caput. VII.

SEd quia perire duobus modis dicere solemus: aliter enim perire dicimus, quando aliquid optamus vt non sit, & aliter perire dicimus, quando optamus vt malè sit: hoc quod de hoc die subditur: Obscuret eũ caligo, & inuoluatur amaritudine: liquidò ostendit quia dies iste nõ ita, vt non sit, sed ita perire optatur, vt malè sit. Inuolui enim amaritudine non potest, quod omnino perditum penitus [nõ] est. Hoc autem tempus nostræ mutabilitatis non quandoque ita periturum, id est, transiturum est, vt malè sit, sed vt penitus non sit, angelo in sacro eloquio attestante, qui ait: Per viuentem in secula, quia tempus iam non erit. Nã etsi propheta dicit: Erit tempus eorum in æternum: quia per momenta tempus deficit, nomine temporis eorum defectum vocauit, ostendens, quòd sine fine omnimodo defectu deficiunt hi, qui à visionis intimæ consolatione separantur. Quia ergo nostræ mortalitatis hoc tempus non ita vt malè sit, sed ita perit, vt non sit, quærendum est quid sit quod non ita vt non sit, sed ita perire optatur, vt malè sit. Humana enim anima seu angelicus spiritus, ita immortalis est, vt mori possit, ita mortalis, vt mori non possit. Nam beatè viuere, siue per vitium, siue per supplicium perdit. Essentialiter autem viuere, neque per vitium, neque per supplicium, amittit. A qualitate enim viuendi deficit, sed omnimodo subsistendi interitũ nec moriens sentit. Vt ergo breuiter dixerim, & immortaliter mortalis est, & mortaliter immortalis. L

Apoc.10.
Psalm.77.

Quòd antiquus hostis, dies interpretatur, qui promittens eritis dii, quasi transfigurans se in angelum lucis, humano generi peccatum tentando persuasit.

Dum igitur dies vt pereat optatur, & paulopost inuoluendus amaritudine dicitur, quem credamus quòd vir sanctus diei nomine exprimere voluit, nisi apostatam spiritum, qui in viuendi essentia etiam moriendo subsistit? quem perditio vitæ non subtrahit, quia in æterno dolore positum, seruando mors immortalis extinguit. Qui iam à beatitudinis gloria deiectus, adhuc optatur vt pereat, vt videlicet retrusus dignis suppliciis, etiam tentandi licentiam amittat.

Quòd per diem dilectio peccati, per noctem uero cæcitas mentis possit intelligi. Cap. VIII.

Antiquus hostis diem se exhibet, sed nostis tenebras infert. Gen.2. M

IS nimirum diem se exhibet, quia per prospera incipit, sed in noctis tenebras semper definit, quia ad aduersa perducit. Diem nanq; se ostendebat cùm diceret: In quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij. Sed noctem intulit, cùm ad mortalitatis tenebras perduxit. Dies itaque est illata promissio meliorum, sed nox est exhibita ipsa experientia calamitatum. Antiquus hostis dies est, per naturam bene conditus, sed nox est per meritum ad tenebras delapsus. Dies est, cùm pollicendo bona, humanis aspectibus lucis se angelum simulat, Paulo attestãte qui ait: Ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis. Sed nox est cùm mentes consentientium erroris tenebris obscurat. Vir ergo sanctus in dolore proprio causam totius humani generis deflens, & nihil speciale omnimodo in speciali vulnere cogitans, reducat ad animum originem culpæ, & considerationem iustitiæ, dolorem temperet pœnæ. Videat humanum genus, vnde & quò cecidit, & dicat: Pereat dies, in qua natus sum, & nox, in qua dictum est, conceptus est homo. Ac si apertè dicat: Pereat spes ab apostata angelo illata, qui diem se simulans ex promissione diuinitatis emsicuit, sed noctem se exhibens, lucem nobis nostræ immortalitatis obscurauit. Pereat antiquus hostis, qui lucem promissionis ostendit, sed peccati tenebras contulit. Qui quasi diem se blandiendo innotuit, sed vsque ad tenebrosam noctem ex impressa cordis cæcitate perduxit. Sequitur: Dies illa vertatur in tenebras.) Quasi lucet dies ista mentibus hominum, cùm prauitatis eius persuasio prospera creditur, & qualis sit intrinsecus, non videtur. Sed cùm iniquitas illius sicut est agnoscitur, dies falsæ promissionis quasi quibusdam ante iudicis nostri oculos tenebris obscuratur, quia videlicet, qualis est ex merito, talis perspicit in blandimẽto. In tenebras ergo dies ver-

2.Cor.11.

A dies vertitur, quando aduersa intelligimus, etiam quæ prospera suadendo pollicentur. In tenebras dies vertitur, quando antiquus hostis qualis est sæuiens, talis à nobis perspicitur etiam sub blandimentis latens, ne fictis prosperitatibus quasi ex diei lumine illudat, & veris miseriis ad peccati tenebras pertrahat. Sequitur: Non requirat eum deus desuper, & non illustret lumine.) Omnipotens deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cùm voluit per incarnationis suę mysterium, etiam perdita bona reparauit.

Caput. IX.

DVas vero ad intelligendum se, creaturas fecerat, angelicam videlicet & humanam. vtranque verò superbia perculit, atque ab statu ingenitæ rectitudinis fregit. Sed vna tegmen carnis habuit, alia vero nihil infirmum de carne gestauit. Angelus nanque solummodo spiritus, homo vero & spiritus est & caro. Misertus ergo creator vt redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ, ex infirmitate aliquid constat habuisse, & eo amplius debuit apostatam angelum repellere, quo cùm à persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestauit. Vnde & rectè Psalmista cùm misertum redemptorem hominibus diceret, ipsam quoque causam misericordiæ expressit, dicens:

Quòd ideo misertus est homini, quia cùm caro esset, ex infirmitate peccauit.

B Psal.77.

Et memoratus est, quia caro sunt. Ac si diceret: Quo eorum infirma vidit, eo districtè culpas punire noluit. Est adhuc aliud, quo & perditus homo reparari debuit, & superbiens spiritus reparari non possit. Quia nimirũ angelus sua malitia cecidit, hominem verò aliena prostrauit. Quia ergo humanum genus ad lucem pœnitentiæ, redemptoris aduentu reducitur, apostata vero angelus ad restaurationis lucem nulla spe veniæ, nulla conuersionis emendatione, reuocatur: dicatur rectè: Non requirat eum deus desuper, & non illustret lumine.) Ac si apertè diceretur: Quia ipse tenebras intulit, toleret sine fine quod fecit, nec vnquam lumen pristini status recipiat: quia hoc etiam non suasus amisit. Sequitur: Obscurent eum tenebræ & vmbra mortis.) Per vmbram mortis, obliuio debet intelligi, quia sicut mors interimit vitam, ita obliuio extinguit memoriam. Quia ergo apostata angelus æternæ obliuioni traditur, vmbra mortis obscuratur. Dicatur igitur: Obscurent eum tenebræ & vmbra mortis, id est, sic eum erroris sui cæcitas obruat, vt nequaquam vlterius ad lucem pœnitentiæ per diuini respectus memoriam resurgat. Sequitur: Occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine.)

Caput. X.

C ANtiquus hostis nequitię suæ vinculis astrictus, aliud est quod nunc patitur, aliud quod in fine patietur, Quia enim à lucis intimæ ordine cecidit, nunc semetipsum intrinsecus erroris caligine confundit. Sed post hoc amaritudine inuoluitur, quia ex merito spontaneæ caliginis, æterno gehennæ tormento cruciatur. Dicatur ergo: Is qui serenitatem lucis intimę perdidit, quid est quod ante extremum supplicium tolerat? Occupet eum caligo. Subiungatur etiam quæ illum pœna subsequens etiã sine termino deuastat: Inuoluatur amaritudine. Omne quippe quod inuolutum est, finem suum quasi nusquam indicat, quia sicut non ostendit quo incipit, ita non detegit quo desistit. Inuolui ergo amaritudine antiquus hostis dicitur, quia superbiæ eius supplicia non solum omnimoda, sed etiam infinita præparantur. Quæ videlicet eius pœna tunc initium accipit, cũ districtus ad extremum iudicium iudex venit. Vnde & bene subditur:

Quid per annum, diem, mensemque intelligatur, & quid item sit annum domini placabilem prædicari.

Psal.49.

Noctem illam tenebrosus turbo possideat.) Scriptũ quippe est: Deus manifestè veniet, deus noster, & nõ silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Tenebrosus ergo turbo hanc noctem possidet, quia apostatam spiritum à conspectu districti iudicis ad æterna supplicia, pauenda illa tempestas rapit. Turbine ergo nox ista possidetur, quia superba eius cęcitas districta animaduersione percutitur. Sequitur: Non cõputetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.) Annũ prædicationem supernæ gratiæ non inconuenienter accipimus, quia sicut in anno congestis diebus tempus perficitur, ita in superna gratia virtutum multiplex vita completur. Potest per annum etiam multitudo intelligi redemptorum, quia sicut ex dierum multitudine annus ducitur, ita ex collectione bonorũ omnium, illa electorum innumerabilis vniuersitas expletur. Hunc nanq; annum perfectæ multitudinis Esaias prædicat, dicens: Spiritus domini super me, eo quòd vnxerit me. Ad annunciandũ mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, vt prædicarem annum placabilem domini. Annus enim placabilis domini prædicatur, cùm futura plebs fideliũ, veritatis lumine illustranda prædicitur. Quid verò per dies, nisi singulæ quæque electorum mentes, quid per menses nisi multiplicatæ eorum Ecclesię, quæ vnam catholicam faciunt, designatur? Illa ergo nox non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus, quia antiquus hostis superbiæ suæ tenebris pressus, aduentum quidem redemptoris conspicit, sed nequaquã ad veniam cum electis redit. Hinc enim scriptũ est: Nusquã enim angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. D Esa.61. Hebr.2.

Quòd Christus non angelus sed homo factus est. Hoc enim fieri debuit quod redemit.

Idcirco nanq; redemptor noster, non angelus, sed homo factus est, quia hoc procul dubio fieri debuit quod redemit, vt & perditum angelũ non apprehendendo desereret, & hominem in semetipso apprehendendo repararet. Cap. XI. E

POssunt etiam dies hi qui in interna luce permanẽt angelici spiritus, menses autem, eorum ordines & dignitates intelligi. Singuli enim quique spiritus quia lucẽt dies sunt. Sed quia certis quibusdã dignitatibus distinguũtur, vt alij throni, alij dominationes, alij principatus, alij potestates sint, pro hac ipsa distributione agminum, menses vocantur. Sed quia antiquus hostis nequaquam ad meritum lucis, nequaquam ad ordinem supernorum agminum reducitur, nec in diebus anni, nec in mensibus numeratur. Sic quippe illum perpetratæ cæcitas superbię grauat, vt vltra ad illa claritatis intimæ superna agmina non redeat. Nequaquam iam stantibus lucis dignitatibus admiscetur, quia tenebrarum suarum merito semper ad ima deprimitur. Qui quia ab illa patriæ cœlestis frequentia exors in perpetuum permanet, rectè adhuc subiungitur: Sit nox illa solitaria, nec laude digna.) Nox illa solitaria efficitur, quia distinctione perpetua à frequentia patriæ supernæ separatur. Quod tamen intelligi & aliter potest, vt videlicet hominem quem sibi socium ad perditionem fecerat amittat, & solus cum suo corpore hostis pereat, dum multos quos destruxerat, redemptoris gratia reformat. Solitaria ergo nox efficitur, cùm sublatis eis qui electi sunt, solus hostis antiquus æternis gehennæ ignibus mancipatur. Bene autem dicitur: Nec laude digna.) Cùm enim humanum genus erroris tenebris pressum, deos lapides crederet, per hoc quòd idolis seruiebat, quid aliud quàm seductoris sui facta laudabat? Vnde per apostolum Paulum bene dicitur: Scimus quia nihil est idolum, sed quæ immolant gentes, dæmoniis immolant. Qui ergo idolorum veneratione substrati sunt, quid aliud quàm noctis tenebras laudauerunt? Sed ecce iam cernimus quia nox illa non esse laude digna cognoscitur, cùm iam à redempto humano genere, idolorum veneratio reprobatur: & nox solitaria relinquitur, quia cum damnato apostata spiritu ad tormenta non itur. Sequitur: Maledicant ei qui maledicũt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan.) In translatione veteri ita non dicitur, sed maledicat eam qui maledixit diem, qui capturus est grandem cetũ. Quibus verbis apertè ostẽditur, quòd à sancto viro in fine mũdi vẽtura antichristi perditio præuidetur. Malignus nãq; spiritus qui per meritũ nox est, diem se in mũdi fine simulat, cũ se quasi deum hominibus ostentat, cũ clari tatẽ sibi diuinitatis fallaciter tribuit, & supra omne se quod deus vel dicitur vel colitur, extollit. Noctem igitur maledicit, qui maledicit diem, quia ille nũc eius malitiam destruit, qui illustratione aduentus sui tunc etiam potẽtiam eius fortitudinis extinguet. Vnde & bene subiungitur: Qui capturus est grãdem cetum.) Huius enim ceti fortitudo in aquis

F 1.Cor.8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G capitur,quia antiqui hostis versutia baptismi sacramento superatur.Sed quod translatione veteri de auctore omnium dicitur,hoc translatione hac, quæ ad nos ex Hebræo est Arabicoque sermone deriuata, de electis eius angelis memoratur.De his nanque dicitur:

Quòd sancti angeli diabolo quòd diuinitatem homini promiserit exprobrent,quorum potestati substratus, & ad probandum electos excitatur, & religatur ne extinguat infirmos.

Maledicant ei qui maledicunt diei.) Diem se quippe iste superbiens spiritus ostentare etiam angelicis potestatibus voluit,cùm se super cæteros quasi in potentia diuinitatis extollens,tot post se ad interitum legiones traxit.Sed hi nimirum qui in auctore suo humili corde perstiterunt,cùm errori eius noctem inesse conspicerent, diem claritatis illius de semetipsis humilia sentiẽdo calcauerunt: qui nũc nobis doli eius tenebras iudicãt, & quàm sit illius despicienda ficta claritas,demonstrãt.Dicatur ergo de tenebrosa nocte, quæ humanæ infirmitatis oculos claudit: Maledicant ei qui maledicunt diei,id est,illi electi spiritus erroris eius tenebras dãnandas denuncient, qui magnitudinem claritatis illius iam ab exordio fictam vident. Bene autem subditur: Qui parati sunt suscitare Leuiathan.) Leuiathan quippe interpretatus dicitur additamentum eorum. Quorum scilicet nisi hominum?Rectè autem additamentum eorũ dicitur,quia postquàm primam culpam mala suggestione intulit, hanc quotidie augere grauioribus persuasionibus nõ desistit. Vel certè per exprobrationem Leuiathan vocatus est,id est,additamentum hominum dictus. Eos nanque in paradiso immortales reperit,sed diuinitatem immortalibus promittendo, quasi eis aliquid vltrà quàm erant se addere spopondit. Sed dum blandè non habita se daturum perhibuit, callidè & habita subtraxit.Vnde & eundem Leuiathan ita propheta describit dicens:Super Leuiathan serpentem vectem, super Leuiathan serpentem tortuosum . Leuiathan quippe iste in eo quòd se addere homini spopondit, tortuosis ad eum sinibus irrepsit,quia dum falsò impossibilia promisit, verè & possibilia sustulit. Caput.XII.

Esa. 27.

Quærendum verò nobis est,cur qui serpentem dixerat,tortuosumq; illicò subiungens , interposuit vectem,nisi fortè quòd in serpentis tortitudine fluxa mollities, in vecte autem est duritiæ rigiditas.Vt ergo hunc & durum signaret & mollem,& vectẽ nominat & serpentem . Durus quippe est per malitiam , mollis per blandimenta. Vectis ergo dicitur, quia vsque ad necem percutit,serpens autem,quia se per insidias molliter infundit.Sed hunc Leuiathan electi angelorum spiritus,nunc in puteo abyssi clausum premunt.Vnde scriptum est:Vidi angelũ descendentem de cœlo,habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua , & apprehendit draconem serpentem antiquum,qui est diabolus & satanas , & ligauit eum per annos mille,& misit eum in abyssum.Quem tamen in mundi fine ad apertiora certamina reuocant , & totum contra nos in suis viribus relaxant . Vnde illic rursum scriptum est : Cùm completi fuerint mille anni,soluetur satanas . Ille enim apostata angelus qui ita conditus fuerat vt angelorum cæteris legionibus emineret,ita superbiendo succubuit, vt nunc statium angelorum ditioni substratus sit , quatenus vel nunc ad vtilitatẽ nostram eis ministrantibus religatus lateat,vel tunc ad probationem nostram eis relaxantibus totis se suis cõtra nos viribus solutus exerceat.Quia igitur hi electi spiritus superbum apostatam comprimunt, qui humiles hunc sequi noluerunt,ipsisq; administrantibus disponitur , vt ad intentionem aperti certaminis destruendus funditus quandoque reuocetur, dicatur rectè : Qui parati sunt suscitare Leuiathan.Quia tamen hostis callidus ad aperta bella necdum suscitatus est, quomodo quorundam mentes nox ista nunc latenter obscureat,insinuat. Sequitur:

Apoc. 20. I

Ibidem.

Quòd hypocritæ qui quasi stellæ in nocte uidentur, erroris sui caligine sæpe ita obscurentur,ut etiam foris in actione confundantur. Caput.XIII.

K Obtenebrentur stellæ caligine eius.)In scriptura sacra stellarum nomine aliquando sanctorum iustitia,quæ in huius vitæ tenebris lucet,aliquando vero hypocritarum fictio demonstratur,qui bona quæ faciunt ad percipiendas laudes hominibus ostendunt . Si enim rectè viuentes, stellæ non essent, nequaquam Paulus discipulis diceret:In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo . Rursum si inter eos qui recta agere videntur, quidam de actione sua retributionem fauoris humani non quærerent, nequaquam stellas Ioannes ruere à cœlestibus videret,dicẽs:Misit draco caudam, & traxit tertiam partem stellarum.Draconis enim cauda stellarum pars trahitur: quia extrema persuasione antichristi quidam qui videntur lucere,rapientur. Stellas nanque in terram trahere,est eos qui videntur studio vitæ cœlestis inhærere, ex amore terreno iniquitate aperti erroris inuoluere. Sunt nanque nonnulli qui ante humanos oculos velut magnis operibus lucent, sed quia hæc ipsa opera à mundo corde non prodeunt,capti in occultis cogitationibus, noctis huius tenebris obscurantur. Qui sæpe ea quæ mundo corde non faciunt,etiam opera amittunt. Quia ergo nox prævalere permittitur, quando & inter bona opera cordis intentio minimè mundatur, dicatur rectè : Obscurentur stellæ caligine eius,id est, eos qui ante humanos oculos quasi bonis operibus splendent , malitia antiqui hostis obscurare prævaleat , & hoc quod ante humana iudicia sumpserant, lumen laudis deponant. Caligine quippe noctis obscurantur, cùm eorum vita aperto errore confunditur, vt nimirum tales etiam foris in actione appareant, quales apud semetipsos intus diuino parere iudicio non formidant. Sequitur: Expectet lucem & non videat,nec ortum surgentis auroræ. Cap.XIIII.

Philip.2.

Apoc.12.

L

Ioan.8. Diabolus cũ reprobis una persona est. *al. peruersa.

IN Euangelio veritas dicit:Ego sum lux mundi. Sicut autem idem redemptor noster vna persona est cum congregatione bonorum,ipse nanque caput est corporis, & nos huius capitis corpus:ita antiquus hostis vna persona est cum cuncta collectione reproborum , quia ipse eis ad iniquitatem quasi caput præeminet,illi autem dum ad persuasa*dẽ seruiunt,velut subiũctum capiti corpus inhærent. Quod ergo de hac nocte,id est, antiquo hoste dicitur, dignum est vt ad corpus eius,id est,ad iniquos quosque deriuetur.Quia igitur redemptor noster humani generis lux est,quid est quod de hac nocte dicitur:Expectet lucem & nõ videat : nisi quòd sunt nonnulli qui fidem quam operibus destruunt, tenere se sermonibus ostendunt ? De quibus per Paulum dicitur:Qui confitentur se nosse deum, factis autem negant . Hi nimirum aut praua sunt quæ faciunt, aut recta opera non recto corde sectantur . Non enim de suis operibus retributiones perpetuas, sed transitorios fauores quærunt, & tamen quia quasi sanctos laudari se audiunt, esse se veraciter sanctos arbitrantur, & quanto se ex multorum æstimatione irreprehensibiles putant,tanto diem districti iudicij securius expectant. De quibus bene per prophetam dicitur: Væ desiderantibus diem domini. Quibus beatus Iob debitam sententiam profert , prædicentis studio, non optantis voto dicens:

ad Tit.1.

M

Amos.5.

Expectet lucem, & non videat.) Nox quippe illa,ille videlicet tenebrosus hostis,in membris suis lucem expectat,& non videbit : quia vel hi qui fidem sine operibus retinent, cùm pro eadem fide in extremo iudicio saluari se posse confidunt,spes eorum frustrabitur, quia hanc malè viuendo demoliti sunt, quam confitendo tenuerunt, vel hi qui pro humana laude in bona actione se exhibent , incassum à veniente iudice retributionem bonorum operum sperãt,quia dum hæc in ostentationem faciunt laudis , iam præmium ab humano ore receperunt , veritate attestante, quæ ait: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam . Vbi & bene subiungitur: Nec ortum surgentis auroræ. Caput.XV.

Matt.6.

AVrora quippe Ecclesia dicitur, quæ à peccatorum suorum tenebris ad lucem iustitiæ permutatur.Vnde & hanc sponsus in Canticorum cantico miratur, dicens:Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora cõsurgẽs? quasi aurora quippe electorum surgit Ecclesia, quæ prauitatis pristinæ tenebras deserit,& sese in noui luminis fulgorem conuertit. In illa igitur luce quæ in districti iudicis aduentu monstratur,corpus damnati hostis ortũ surgentis auroræ non

Cant.6.

A roræ non videt, quia cùm districtus iudex ad retributionem venerit, iniquus quisque suorum caligine meritorum pressus, quanta claritate sancta Ecclesia in intimum lumen cordis surgat, ignorat . Tunc nanque electorum mens in altum rapitur,vt diuinitatis radiis illustretur, & quo eius respectu perfunditur, eo vltra se gratia coruscante subleuatur. Tunc sancta Ecclesia plena aurora fit,cùm mortalitatis atq; ignorantiæ suæ tenebras funditus amittit. In iudicio ergo adhuc aurora est, sed in regno dies, quia etsi iam cum restauratione corporum videre lumẽ in iudicio inchoat, eius tamen visum plenius in regno consummat . Ortus itaque auroræ, est exordium clarescentis Ecclesiæ, quem videre nequeunt reprobi,quia à conspectu districti iudicis malorũ suorum pondere pressi ad tenebras pertrahuntur. Vnde rectè per prophetam dicitur:Tollatur impius,ne videat gloriam dei.Hinc est quod de hac aurora per Psalmũ.dicitur: Abscondes eos in absconditio vultus tui , à conturbatione hominum . Electus enim quisque in interno visum in vultu diuinitatis absconditur, dum reproborum foris cæcitas districta animaduersione iustitiæ repulsa turbatur . Quod etiam non inconuenienter ad præsens accipimus, si simulatorum corda subtilius indagamus . Arrogantes nanque & hypocritæ bonorum facta exterius aspiciunt, eosque in factis suis laudari ab hominibus agnoscũt, eorumque celebre nomen mirantur, & quòd pro bene gestis laudes suscipiant vident, sed

Psal.30.

B quanto studio easdem laudes fugiant, non vident . Aperta eorum opera considerant, sed quod sola spe intima hæc operentur, ignorant . Qui enim vera luce iustitiæ clari sunt, prius à tenebris internæ intentionis immutantur, vt obscuritatem intus terrenæ appetitiouis plenè deserant, & corda sua ad supernæ lucis desideria perfectè conuertant, ne cùm aliis apparent lucidi, sibimetipsis sint obscuri . Arrogantes ergo quia bonorum facta considerant, corda non pensant, imitantur vnde laudari foris valeant, non vnde intus ad iustitiæ lumen surgant : quasi ortum surgentis auroræ videre neſciunt,quia intentionem religiosæ mentis considerare contemnunt.

Caput.XVI.

POtest etiam sanctus vir gratia prophetici spiritus plenus,Iudææ perfidiam redemptore veniente conspicere,eiusq; cæcitatis dãna per verba hæc quasi ex optantis qualitate prophetare,vt dicat:Expectet lucem,& non videat,nec ortum surgentis auroræ. Iudæa quippe lucem expectauit,& non vidit:quia humani generis redemptorẽ venturum quidem prophetando sustinuit,sed venientem minimè cognouit,& quos ad spem aperuit mẽtis oculos,ad præsentiam lucis clausit. Quæ & surgentis auroræ ortum non vidit, quia infirma illa sanctæ Ecclesiæ primordia venerari contempsit:dumque hanc labefactari suorum *mortibus credidit,ad quæ fortia peruenirent, ignorauit . Sed quia de infidelibus loquens, iniqui capitis membra innotuit, ad ipsum rursum iniquorum caput verba conuertit,dicens : Quia non concluſit ostia ventris,qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.) Quod vnicuique hominum venter est matris, hoc vniuerso humano generi extitit habitatio illa summa paradisi.Ex ipsa nanque proles humani generis velut ex ventre prodiit,& quasi ad incrementa corporis,sic ad augmenta propaginis foras emanauit. Ibi cõceptio nostra coaluit, vbi origo hominum homo primus habitauit. Sed huius ventris ostia serpens aperuit,quia persuasione callida in corde hominis mandatum cœleste dissoluit . Huius ventris ostia serpens aperuit,quia munita supernis monitis clausira mentis irrupit. Sanctus igitur vir in pœna quam tolerat,ad culpam mẽtis oculos reducat. Doleat hoc quod tenebrosa nox, id est, antiqui hostis obscura suggestio humanis mentibus intulit:doleat hoc quod suggestioni callidæ humana mens in sua deceptione consensit , & dicat: Quia non concluſit ostia ventris, qui portauit me , nec abstulit mala ab oculis meis. Nec moueat quòd non concluſisse queritur, quem aperuisse paradisi ianuam detestatur . Non concluſit enim dicit, aperuit:& mala non abstulit, irrogauit . Quasi enim auferret, si quiescseret:& quasi clauderet,si ab irruptione cessaret. Pensat nanque de quo loquitur, & perpendit quòd prauo spiritui quasi lucra nobis dedisse fuerat, si damna non intulisset.

C *al. sanctorum.

Sic nos de latronibus loquimur, quia captiuis suis dõat vitam,si non abstulerint . Libet hæc ab inchoatione repetere, atque ex eo quod in vsu præsentis vitæ recognoscimus, moraliter retractare. Cap.XVII. D

BEatus Iob considerans , postquam à mentis statu succubuit genus humanum,quanta in rebus prosperis fiducia subleuetur, vel quanta ex aduersis perturbatione frangatur,ad illum quem habere in paradiso potuit incõmutabilitatis statum,mente recurrit,& mortalitatis lapsum per prospera & aduersa variantem, quàm despicabilem ceneret,maledicendo declarauit,dicens:

Quid sit quòd Iob diem in qua natus est,perire optat, & noctem in qua est conceptus: & cur homo in die dicatur nasci,in nocte uerò concipi.

Pereat dies in qua natus sum , & nox in qua dictum est, conceptus est homo.) Quasi dies quædam est,cùm mundi huius prosperitas arridet . Sed dies iste in noctem definit, quia sæpe temporalis prosperitas ad tribulationis tenebras perducit . Hunc prosperitatis diem propheta despexerat, cùm dicebat: Diem hominis non concupiui, tu scis . Hanc tribulationis noctem postremo incarnationis suæ tempore passurum se dominus nũciabat,cùm per Psalmistam quasi ex præterito diceret: Vsque ad noctem increpuerũt me renes mei. Potest autem per diem, peccati delectatio, per noctem vero cæcitas mentis intelligi , per quam se homo patitur in culpæ perpetratione prosterni. Optat igitur perire diem, vt omne quod blandiri culpa cernitur, vigore iustitiæ interueniente destruatur. Optat etiam perire noctem, vt quod cæcata mens etiam per consensum perpetrat, animaduersione pœnitentiæ extinguat . Sed quærendum nobis est, cur in die homo natus dicitur,in nocte conceptus ? Scriptura sacra tribus modis hominem appellat, scilicet aliquando per naturam,aliquando per culpam,aliquando per infirmitatem.Homo quippe per naturam dicitur,sicut scriptum est:Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrã . Homo per culpam,sicut scriptum est:Ego dixi dij estis,& filij excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini . Ac si apertè dicat : Sicut delinquentes obibitis . Vnde & apostolus Paulus ait : Cùm sit inter vos zelus & contentio,nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis ? Ac si apertè dicat: Qui discordes mentes ducitis , nonne adhuc ex reprehensibili humanitate peccatis ? Homo per infirmitatem dicitur, sicut scriptum est: Maledictus homo qui spem suam ponit in homine. Ac si apertè diceret, in infirmitate . Homo ergo in die nascitur,sed in nocte concipitur, quia nequaquam ad delectationem peccati rapitur, nisi prius per voluntarias mentis tenebras infirmetur . Antea enim cæcus in mente fit , & postmodum se reprobæ delectationi substernit . Dicatur ergo: Pereat dies in qua natus sum , & nox in qua dictum est, conceptus est homo,id est, pereat delectatio quæ in culpam hominem rapuit,pereat incauta mentis infirmitas,quæ eum vsque ad tenebras praui consensus excæcauit . Homo enim dum blandimenta delectationis cautè non perspicit, etiam in noctem nequissimæ perpetrationis ruit. Solerter ergo vigilandum est,vt cùm blãdiri culpa inchoat, ad quantum interitum mens trahatur,agnoscat. Vnde & aptè subditur:

Homo triã bus modis dicitur. Psal.81. Gene.1. 1.Cor.3. Hier.17.

Hier.17.

E

F

Dies illa vertat in tenebras.)Dies quippe in tenebras vertitur,cùm culpa in ipso delectationis exordio ad quem perditionis finem rapiat,videtur. In tenebras ergo diem vertimus, cùm nosmetipsos districtè punientes, ipsa delectationis prauæ blandimenta per districta pœnitentiæ lamenta cruciamus,& cùm flendo insequimur, quicquid in corde taciti ex delectatione peccamus. Quia enim fidelis quisque cogitationes in iudicio exquiri subtiliter non ignorat , Paulo attestante, qui ait: Inter seinuicem cogitationum accusantium aut etiam defendentium, semetipsum introrsus discutiens, ante iudicium vehementer examinat , vt districtus iudex eo iam tranquillus veniat,quò reatum suum quem discutere appetit, iam pro culpa punitum cernit. Vnde & rectè subiungitur:

Roma.2.

Quòd à nobis non requirat deus quæ per pœnitentiam constat esse dimissa. Caput.XVIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Quæ requirit deus.

NOn requirat eum deus desuper.) Requirit deus quę iudicando discutit, non requirit quæ ignoscendo in suo iã iudicio impunita derelinquit. Hic itaq; dies, id est, hæc peccati delectatio à domino non requiritur, si animaduersione spontanea punitur, Paulo attestante qui ait: I. Cor. 11. Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtiq; à domino iudicaremur. Deo ergo diem nostrum requirere, est contra mentem nostram subtiliter in iudicio, omne quod de culpa gratulamur admissum indagare. In qua scilicet requisitione, illum tunc seuerius percutit, quẽ sibi nunc mollius peperciſſe deprehendit. Bene autem sequitur: Et non illustret lumine.) In iucidio nanque dominus apparens, omne quod tunc redarguit, lumine illustrat. Quasi enim sub quadam obscuritate tegitur, quicquid tunc in memoriam iudicis non reuocatur. Ephes. 5. Scriptum quippe est: Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifestantur. Psal. 31. Quasi quædam tenebræ peccata pœnitẽtium abscondũtur, de quibus per prophetã dicitur. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Quia ergo omne quod tegitur, velut in tenebris occultatur, in die extremi iudicij non illustratur lumine, quod non discutitur vltione. Actus nanq; nostros, quos tunc iustè punire noluerit, ipsa sibi aliquo modo sciens diuina misericordia abscondit. In lumine vero ostenditur, quicquid tunc in conspectu omnium demonstratur. Hic ergo dies vertatur in tenebras, vt H videlicet omne quod delinquimus, nos per pœnitentiam feriamus. Hunc diem dominus non requirat, & lumine non illustret, vt scilicet nobis culpam nostram ferientibus, ipse hanc extremi iudicij animaduersione non increpet. Ipse autem iudex venturus est, qui cũcta penetret, cuncta perstringat. Qui quia vbique est, locus quo fugiatur, non est.

Caput. XIX.

SEd quia correctionis nostræ fletibus placatur, solus ab illo locũ fugę inuenit, qui post perpetratam culpam nunc se in pœnitentia abscondit. Vnde & aptè adhuc de hoc delectationis die subiungitur:

Quòd carnalis delectationis diem tenebræ fletuum & pœnitentiæ lamenta, & recordatio mortis obscurent.

Obscurent eum tenebræ & vmbra mortis.) Diem profecto tenebræ obscurant, quando delectationem mentis infligta pœnitentiæ lamenta transuerberant. Possunt etiam per tenebras occulta iudicia designari. In luce nanque quod videmus agnoscimus, in tenebris vero aut omnino nihil cernimus, aut incerto visu caligamus. Occulta nanq; iudicia quasi quædam ante nostros oculos tenebræ sunt, quia perscrutari Psal. 17. nequaquam possunt. Vnde & de deo scriptum est: Posuit tenebras latibulum suum. Et quia absolui non meremur agnoscimus, sed præueniente nos diuina gratia per eius iudicia occulta liberamur. Diem igitur tenebræ obscurant, cum flendum nostræ delectationis gaudium, ab illo iustæ animaduer- I sionis radio, inscrutabilia eius iudicia misericorditer occultant. Vnde & aptè subiungitur: Et vmbra mortis.)

Caput. XX.

IN scriptura enim sacra vmbra mortis aliquando obliuio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Vmbra enim mortis, obliuio mentis accipitur, quia, vt & superius diximus, sicut mors hoc quod interficit, agit vt non sit in vita, ita & obliuio hoc quod intercipit, agit, vt non sit in memoria. Vnde & rectè quia Ioannes Hebræorum populo eum cuius obliti fuerant deum prædi- Luc. 1. care veniebat, per Zachariam dicitur: Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. In vmbra enim mortis vmbra mortis quid sit. sedere, est à diuini amoris notitia in obliuione latescere. Vmbra mortis imitatio antiqui hostis accipitur. Ipse enim quia mortem intulit, mors vocatur: Iohanne attestante, qui Apoc. 6. ait: Et nomen illi mors. Per vmbram igitur mortis, eius imitatio designatur, quia sicut vmbra iuxta qualitatem corporis ducitur, ita actiones insquorum de specie imitationis eius exprimuntur. Vnde & rectè Esaias cùm gentiles populos ab antiqui hostis cerneret imitatione defeciſſe, eosque ad veri solis ortum resurgere, quæ certò futura considerat, Esa. 9. quasi ex præteritis narrat, dicens: Sedentibus in tenebris & vmbra mortis, lux orta est eis. Vmbra enim mortis, mors carnis accipitur, quia sicut vera mors est, qua anima separatur à deo, ita vmbra mortis est, qua caro separatur ab anima. Vnde rectè voce martyrum per prophetam dicitur: K Humiliasti nos in loco afflictionis, & operuit nos vmbra mortis. Quos enim constat non spiritu, sed sola carne mori, nequaquam se vera morte, sed vmbra mortis dicunt operiri. Psal. 43. Quid est ergo quòd beatus Iob, ad obscurandum diem prauæ delectationis, postulat vmbram mortis, nisi quòd ad delenda peccata ante dei oculos, dei & hominum mediatorem requirit, qui solam pro nobis mortem carnis susciperet, & veram mortem delinquentium per vmbram suæ mortis deleret? Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebamur: vnam ad nos suam mortem detulit: & duas nostras quas reperit soluit. Si enim ipse vtranque susciperet, nos à nulla liberaret. Sed vnam misericorditer accepit, & iustè vtranque damnauit. Simplam suam duplæ nostræ contulit, & duplam nostram moriens subegit. Vnde & non immerito vno die in sepulchro & duabus noctibus iacuit, quia videlicet lucem suæ simplæ mortis, tenebris duplæ nostræ mortis adiunxit. Qui ergo solam pro nobis mortem carnis susciepit, vmbram mortis pertulit, & à dei oculis culpam quam fecimus abscondit. Dicatur igitur rectè: Obscurent eum tenebræ & vmbra mortis. Ac si apertè diceretur: Ille veniat, qui vt à morte carnis & spiritus debitores eripiat, mortem carnis non debens soluat.

Caput. XXI.

SEd quia nullum peccatũ dominus inultum relaxat, aut L enim nos hoc flendo insequimur, aut ipse iudicando re- Nullum seruat, restat vt ad emendationem suam semper mens peccatum solerter inuigilet. In quo ergo sibi quisq; misericorditer sub dominus ueniri desiderat, hoc necesse est vt confitens tergat. Vnde & inultũ re- aptè subiungitur: Occupet eum caligo.) Quia enim caligi- laxat. ne oculus confunditur, ipsa per pœnitentiam mentis nostræ confusio, caligo nominatur. Nam sicut caligo nebulosa congerie obscurat diem, ita confusio perturbatis cogitationi- Eccli. 4. bus obnubilat mentem. De qua per quendam dicitur: Est confusio adducens gloriam. Cùm enim ad mentem malè gesta pœnitendo reducimus, grauí mox mœrore confundimur. perstrepit in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas deuastat, in ærumnam mens vertitur, & quasi quodam nubilo caliginis obscuratur. Hæc nanque caligo confusionis eorum mentem salubriter oppresserat, quibus apostolus dicebat: Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in Roma. 6. quibus nunc erubescitis? Hunc ergo peccati diem caligo occupet, id est, blandimentum nequitiæ, afflictio pœnitẽtiæ digno mœrore perturbet. Vnde & aptè subiungitur: Inuoluatur amaritudine.) Dies enim amaritudine inuoluitur, cùm ad cognitionem mente redeunte, peccati blandimenta cruciatus pœnitentiæ sequitur. Diem amaritudine inuoluimus, cùm prauæ delectationis gaudium quæ supplicia sequantur aspicimus, & asperis hoc fletibus circundamus. Quia enim M hoc quod inuoluitur, ex latere omnis partis operitur, inuolui dies amaritudine optatur, quatenus quę mala incorrectis imminent, ex omni parte quisque conspiciat, & voluptatis suæ lasciuiam tristitiæ lamentis tergat. Sed si diem, quam pecca ti delectationem diximus, tot impeti precibus audiuimus, vt videlicet circũdantes fletus expient, quicquid delectatus per negligentiam animus deliquit, quanta animaduersione pœnitentiæ huius diei nox ferienda est, videlicet ipse iam consensus ad culpam? Sicut enim minoris culpæ est, cùm carnaliter mens in delectationem rapitur, sed tamen delectationi suæ per spiritum reluctatur, ita grauioris & plenæ nequitiæ est, ad peccati illecebram non solum delectatione pertrahi, sed etiam cõsensu famulari. Tanto igitur arctiori manu pœnitentiæ, mens à pollutione tergenda est, quanto se per consensum conspicit sordidius inquinatam. Vnde & aptè subiungitur: Noctem illã tenebrosus turbo possideat.) Quasi enim quidam turbo tẽpestatis, est concitatus spiritus mœroris. Nam dum peccatum quisque quod fecit, intelligit: dũ prauitatis suæ nequitiam subtiliter pensat, mœrore mentem obnubilat, & quasi concusso serenæ lætitiæ aëre, omnem in se tranquillitatem cordis pœnitentiæ turbine deuastat. Nisi enim recognoscentem se animum iste turbo contereret, nequaquam propheta dixisset: In spiritu vehementi conteres naues Tharsis. Tharsis quippe exploratio gaudij dici- Psal. 47. tur.

Caput. XXII.

Sed cum

A SEd cum vehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omnem in ea exploratione reprehensibilis gaudij perturbat, vt nihil ei iã nisi flere libeat, nihil nisi quod se terrere possit attendat. Ponit nanq; ante oculos illinc districtionem iustitię, hinc meritum culpæ, conspicit quo supplicio digna sit, si parcentis pietas desit, quæ per lamenta præsentia ab æterna eruere pœna cõsueuit. Spiritus ergo vehemens Tharsis naues conterit, cùm vis compunctionis valida, mentes nostras huic mundo, quasi mari deditas, salubri terrore confundit. Dicit ergo: Noctem illam tenebrosus turbo possideat, id est, perpetrationem culpæ, non blandimenta securæ quietis foueant, sed piè læuiens amaritudo pœnitentiæ irrumpat. Sciendum vero est quia cùm peccata impunita relinquimus, à nocte possidemur: cùm vero hæc animaduersione pœnitentiæ plectimus, nimirum nos noctem quam fecimus possidemus. Sed tunc peccatum cordis sub iuGene. 4. ris nostri possessionem reducitur, si cùm incipit, reprimatur. Vnde & diuina voce Cain praua cogitãdi dicitur: In foribus peccatum tuum aderit, sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. In foribus quippe peccatum adest, cùm in cogitationibus pulsat. Cuius appetitus subter est, eique homo dominatur, si cordis nequitia inspecta citius prematur, & priusquam ad duritiam crescat, reluctanti menti subigatur. Vt ergo delictum suum citius animus sentiat, & culpæ B tyrannidem sub iure suo pœnitendo restringat, dicatur rectè: Noctem illam tenebrosus turbo possideat.) Ac si apertè dicatur: Ne captiua mens culpæ seruiat, culpam à pœnitentia liberam non relinquat. Et quia quod flendo insequimur, nequaquam nobis à vẽturo iudice hoc obiici certè speramus, bene subditur:

Quòd à uenturo iudice nequaquam nobis ultra obiiciatur, quod hic in nobis flendo insecuti sumus.

Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.) Illuminationis nostræ annus tunc perficitur, quando apparente æterno iudice, sanctæ Ecclesiæ peregrinationis suæ vita completur. Tunc laboris sui remunerationem recipit: cùm expleto hoc belli tempore ad patriam redit. Vn- Psal. 64. de bene per prophetam dicitur: Benedices coronæ anni be- Annus benignitatis. nignitatis tuæ. Quasi enim corona anni benedicitur, cùm fi- Dies. nito laboris tempore virtutum remuneratio confertur. Dies Mensis. vero huius anni sunt singulæ quæque virtutes, menses autem multiplicia facta virtutum. Sed ecce cùm per fiduciam mens erigitur, vt speret, quòd veniente iudice de virtutibus remuneretur, occurrunt eius memoriæ etiam mala quæ gessit, & valde formidat ne districtus iudex qui venit, vt virtutes remuneret, etiam ea quæ illicitè gesta sunt examinans subtiliter pensęt, ne cùm annum complet, etiam noctem numeret. Dicat itaque de hac nocte: Non computetur in die- C bus anni, nec numeretur in mensibus.) Ac si districtum iudicem exoret, dicens: Cùm expleto sanctæ Ecclesiæ tempore, extremo te examini manifestas, sic dona quæ contulisti remunera, vt mala quæ commisimus non requiras. Si enim nox illa in diebus anni computatur, omne quod egimus, ex prauitatis nostræ æstimatione confunditur. Et dies virtutum iam non lucent, si hos in conspectu tuo annumerata nostræ nocti tenebrosa confusio obscuret.

Cap. XXIII.

SEd si de nocte nostra moueri tunc inquisitionem nolumus, magnopere nunc curandum est, vt nos in eius discussione vigilemus: ne quælibet nobis culpa impunita remaneat, ne mens peruersa quæ fecit, defendere audeat, & defendendo nequitiæ nequitiam adiungat. Vnde & bene subditur:

Quòd non relinquit peccatum solum, sed congeminat, qui quod malè agit, defendit: & quòd à radice Adam ramus iste erroris, hucusque in genere humano pullulat.

Culpa cũ defenditur, geminatur. Eccli. 21. Sit nox illa solitaria, nec laude digna.) Sunt nonnulli qui non solum nequaquam deflent quod faciunt, sed etiam laudare & defendere non desiunt. Et nimirum dum defenditur, culpa geminatur. Contra quod rectè per quendam dicitur: Peccasti, non adiicias iterum. Peccatum quippe peccato adiicit, qui malè gesta etiam defendit, & noctem illam solitariam non relinquit, qui culpæ suæ tenebris etiam patrocinia defensionis adiungit. Hinc est quòd primus homo de eroris sui nocte requisitus, eandem noctem esse solitariam no D luit, quia dum requisitione ad pœnitentiam vocaretur, ei adminicula excusationis adiunxit, dicens: Mulier quam dedisti Gene. 3. mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi: scilicet excessus sui vitium in auctorem latenter intorquens, ac si diceret: Tu occasionem delinquendi præbuisti, qui mulierem dedisti. Hinc est quòd huius erroris ramus in humano genere ex illa nunc vsque radice protrahitur, vt quod malè agitur, adhuc etiam defendatur. Dicatur ergo: Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Ac si apertè exoret dicens: Culpa quam fecimus, sola remaneat, ne dum laudatur & defenditur, in conspectu nos nostri iudicis multiplicius astringat. Peccare quidem non debuimus, sed vtinam alia non iungentes, vel ea quæ fecimus, sola deseramus. Sed inter hæc sciendum est, quia illę culpam suam veraciter insequitur, qui iam ad amorem præsentis seculi nullo appetitu prosperitatis instigatur, qui huius mundi blandimenta quàm sint fraudulenta considerat, fauorẽsque eius quasi quasdam persecutiones pensat. Vnde & bene subditur:

Quid sit quod dicitur: Maledicant ei, qui maledicunt diei, & quòd illi transactas culpas uerè puniunt, qui seductoris insidias in ipsa suggestione deprehendunt.

Maledicant ei qui maledicunt diei.) Ac si apertè dicat: Illi huius noctis tenebras verè pœnitẽdo feriant, qui iam lucem prosperitatis scicli despicientes calcant. Si enim diem lætiE tiam delectationis accipimus, rectè de hac nocte dicitur: Maledicant ei qui maledicunt diei, quia nimirum illi veraciter mala transacta per animaduersionem pœnitentiæ corrigũt, qui iam ad bona fallentia, nulla delectatione rapiuntur. Nam quos adhuc noxia alia delectant, falsum est quod cernitur, quia perpetrata alia deplorãt. Si autem, vt suprà dictum est, noctem suggestionem callidam antiqui hostis accipimus, illi maledicere nocti intelligendi sunt, qui diei maledicunt, quia scilicet illi transactas culpas verè puniunt, qui maligni seductoris insidias in ipsa suggestione blanda deprehendunt. Bene autem subditur: Qui parati sunt suscitare Leuiathan.)

Quòd diabolum contra se suscitant, qui ea quæ mundi sunt, mente contemnunt, & ea quæ dei sunt, plena intentione desiderant.

Cap. XXIIII.

OMnes enim qui ea quæ mundi sunt, mente calcant, & ea quæ dei sunt, plena intentione desiderant, Leuiathan contra se suscitant, quia eius malitiam instigatione suæ conuersationis inflammant. nam qui eius voluntati subiecti sunt, quasi quieto ab illo iure possidentur, & superbus eorũ rex quasi quadam securitate perfruitur, dum eorum cordibus inconcussa potestate dominatur. Sed cùm vniuscuiusque spiritus ad conditoris sui desiderium recalescit, cùm torporem negligentiæ deserit, & frigus insensibilitatis pristinæ igne sancti amoris accendit, cùm libertatis ingenitæ meminit, & teneri ab hoste seruus erubescit: quia idem hostis se confiderat despici, quia vias dei videt apprehendi, dolet contra se captum reniti, & mox zelo accẽditur, mox ad certamen mouetur, mox ad tentationes innumeras, contra rebellantem mentem se excitat, atque in omni arte laceF rationis instigat, vt tentationum iacula intorquendo confodiat cor, quod dudum quieto iure possidebat. Quasi dormiebat quippe, dum sopitus in prauo corde quiescebat: sed excitatur in prouocatione certaminis, cùm ius amiserit peruersæ dominationis. Huic ergo nocti maledicant, qui parati sunt suscitare Leuiathan, id est, hi se contra peccatum fortiter in iudicio districtionis erigant, qui in suis tentationibus excitare antiquum aduersarium non formidant. Scriptum nanque est: Fili accedens ad seruitutem dei: sta in iustitia & Eccli. 2. timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Quisquis enim accingi in diuino seruitio properat, quid aliud quàm se contra antiqui aduersarij certamen parat, vt liber in certamine ictus suscipiat, qui quietus sub tyranno in captiuitate seruiebat? Sed in eo ipso quòd mens contra hostem accingitur, quòd alia vitia subigit, aliis reluctatur, aliquando de culpa aliquid, quod tamen nõ valde noceat, remanere permittitur. Et sępe mens quæ aduersa multa & fortia superat, vnũ in se & fortasse minimũ, quanuis magna intentione inuigilet, nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

G expugnat. Quod diuina nimirum dispensatione agitur, ne ex omni parte virtutibus splendens, in elationem subleuetur, vt dum in se paruum quid reprehensibile videt, & tamē hoc subigere non valet, nequaquam sibi, sed auctori victoriam tribuat in his, quæ subigere fortiter valet. Vnde & bene subiungitur:

Quòd sancti nolentes aliquas peccati reliquias trahant, & quòd ad erudiendum Israelem tributarius in medio Ephraim relinquatur Chananæus.

Obtenebrentur stellæ caligine eius.) Stellæ quippe huius noctis caligine obtenebrantur, quando & hi qui magnis iam virtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpę aliquid renitentes sustinent, vt etiam magna vitæ claritate luceant, & tamen adhuc noctis reliquias nolentes trahant. Quod ad hoc sicut dictum est, agitur, vt mens proficiens ad virtutem iustitiæ, sua melius infirmitate roboretur, & inde verius in bonis luceat, vnde eam etiam nolentem, parua reprehensibilia humiliter obscurant. Vnde & bene cùm Israelitico populo percepta repromissionis terra partiretur, Ephraim tribui Chananæus gentilis populus non occisus, sed factus tributarius dicitur, sicut scriptum est: Habitauit Chananæus in medio Ephraim tributarius. Quid enim Chananæus, gentilis videlicet populus, nisi vitium significat? Et sæpe magnis virtutibus terram promissionis ingredimur, quia spe intima de æternitate roboramur. Cap. XXV.

Ioſue.16.

H

Sed dum inter acta sublimia, vitia quædam parua retinemus, quasi Chananæum viuere in terra nostra concedimus. Qui tamen nobis tributarius efficitur, quia hoc ipsum vitiū quod subigere nō possumus, ad vsum nostræ vtilitatis humiliter retorquemus, vt eo de se mēs & in summis vilia sentiat, quo suis viribus etiam parua quæ appetit, non expugnat. Vnde & bene rursum scriptum est: Hæ sunt gentes quas dominus dereliquit, vt eruditet in eis Israelem. Ad hoc nanq; quædam minima vitia nostra retinentur, vt sese nostra intentio sollicitam in certamine semper exerceat, & eo de victoria non superbiat, quo viuere in se hostes conspicit, à quibus adhuc vinci formidat. Israel ergo reseruatis gentibus eruditur, quando in quibusdam minimis vitiis elatio virtutis nostræ comprimitur, & in paruis sibi resistentibus discit quòd ex se maiora non subigit. Hoc tamen quod dicitur: Obtenebrentur stellæ caligine eius, intelligi & aliter potest. Nox quippe illa, consensus videlicet ad culpam, quæ ad nos primi parentis est excessu propagata, mentis nostræ oculum tanta obscuritate perculit, vt omnis homo in huius vitæ exilio, cæcitatis suæ tenebris pressus, quantalibet vi ad æternitatis lumen intenderit, penetrare non possit. Post pœnam nanque damnati peccatores nascimur, atque ad hāc vitam cum mortis nostræ merito venimus, & cum ad supernæ lucis radium aciem mentis erigimus, ipsa infirmitatis nostrę obscuritate caligamus. Et quidem multi in hac infirmitate carnis tanta virtute roborati sunt, vt resplendere mundo quasi stellæ potuissent. Multi in tenebris vitæ præsentis, dum superiora de se exempla exhibent, astrorum more nobis desuper lucent, sed quantalibet coruscatione operis fulgeant, quantolibet se igne compunctionis accendant: nimirum constat, quia dum corruptibili adhuc carne grauati sunt, æternum lumen sicut est, videre nequaquam possunt. dicat ergo: Obtenebrentur stellę caligine eius, id est, etiam illi in contēplatione sua, antiquę noctis adhuc tenebras sentiant, de quibus nimirum constat quòd humano generi in huius vitæ caligine, virtutum suarum iam radios expandant: quia etsi mente iam ad summa exiliunt, adhuc tamen in infimis primæ culpæ pondere grauantur. Vnde fit vt & foris exempla lucis velut astra præbeant, sed tamen intus vsq; ad fixæ visionis certitudinem, pressi noctis caligine non ascendant. Sæpe autem ita mens accendit ur, vt quanuis in carne sit posita, in deum tamē omni subiugata carnali cogitatione, rapiatur: nec tamen deū sicut est conspicit, quia hāc nimirum, sicut dictum est, in carne corruptibili pondus primæ damnationis premit. Sæpe etiam ita vt est, se absorberi desiderat, vt æternam vitam, si possit fieri, sine interuentu corporeæ mortis attingat. Vnde apostolus Paulus cum ardenter internam lucem quæreret, sed tamen vtcunq; exterioris mortis damna formidaret, ait: Quādiu sumus in hoc habitaculo, ingemiscimus grauati eo quod nolumus expoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur quod mortale est, à vita. Cap. XXVI.

Iudi.3.

I

2.Cor.5.

K

Sancti igitur viri videre verū mane appetunt, & si concedatur, etiam cum corpore illud attingere lucis intimę secretum volunt. Sed quantolibet ardore intentionis exiliant, adhuc antiqua nox aggrauat, & corruptibilis hu ius carnis oculos, quos hostis callidus ad concupiscentiam aperuit, iustus iudex à contuitu interni sui fulgoris premit. Vnde & bene subditur:

Quòd quantalibet uirtute sancti nunc fulgeant, resurrectionis tamē gloriam nondū intelligunt, quā expectant.

Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis aurorę.) Quantalibet nanque intentione adhuc peregrina mens satagat, videre lucem æternam sicut est non valet: quia hanc ei damnationis suæ cæcitas abscondit. Ortus vero auroręest illa noua natiuitas resurrectionis, qua sancta Ecclesia etiam carne suscitata oritur ad contemplandum lumen æternitatis. Si enim ipsa carnis nostræ resurrectio quasi quædam natiuitas non esset, de ea veritas non dixisset: In regeneratione cū sederit filius hominis in sede maiestatis suæ. Esse ergo hanc ortam vidit, quam regenerationem vocauit. Sed quantalibet virtute electi nūc fulgeant, quæ erit illa nouę natiuitatis gloria, penetrare nequeunt, qua tunc cum carne ad contemplandum æternitatis lumen ascendunt. Vnde & apostolus Paulus ait: quòd oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligentibus se. Dicat ergo: Expectet lucem & non videat, nec ortum surgentis aurorę, quia spōtaneo vitio tenebrata nostra infirmitas, nisi prius per mortem pœnæ suæ debitum soluat, claritatem lucis internæ non penetrat. Sequitur:

Matt.19.

L

1.Cor.2.

Quòd iustitia exigit, ut ea inuiti patiamur, quæ ex arbitrio & sponte uolentes fecimus.

Quia non conclusit ostia ventris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.) Sicut & superius dictum est, non conclusit, dicit, aperuit: & non abstulit, irrogauit. Hæc itaq; nox, videlicet culpa, ostia ventris aperuit: quia concepto ad peccatum homini desideria concupiscentiæ carnalis reseruauit. Ostia quippe ventris, sunt desideria concupiscentiæ carnalis, de quibus per prophetā dicitur: Intra in cubicula tua, & claude ostia tua. Cubicula quippe ingredimur, cum secreta mentis nostræ intramus. Ostia autem claudimus, cum desideria illicita coërcemus. Hæc itaque concupiscentiæ carnalis ostia, dum consensus noster aperuit, ad innumera nos mala corruptionis pertraxit. Vnde etiam nunc sub mortalitatis pondere gemimus: quanuis ad hanc arbitrio nostro venerimus, quia & iudicij sic iustitia exigit, vt quod sponte fecimus, inuiti toleremus. Sequitur:

Eſa.26.

M

Quòd peccatum quatuor modis in corde, & quatuor consummatur in opere.

Quare non in vulua mortuus sum? Egressus ex vtero non statim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus vberibus?) Absit nos credere, quòd beatus Iob tāta spiritus sciētia preditus, tanta interni iudicis attestatione laudatus, abortiuum se optet interiisse. Sed quia, sicut etiam per remunerationem cognoscitur, intus habet testem suæ fortitudinis, intus pensanda sunt eius pondera locutionis. Caput. XXVII.

Quatuor quippe modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde nanque suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia perpetratur. Fit enim suggestio per aduersarium, delectatio per carnem, cōsensus per spiritum, defensionis audacia per elationē. Culpa enim quæ terrere mentem debuit, extollit, & deliciēdo eleuat, sed grauius eleuando supplātat. Vnde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis his quatuor ictibus fregit. Nā serpens suasit, Eua delectata est: Adam consensit, qui etiam requisitus, confiteri culpam per audaciam noluit. Hoc verò in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parēte nostri generis nō ignoratur. Serpēs suadet: quia occultus hostis mala cordibus hominū latēter suggerit. Eua delectata est: quia carnalis sensus, ad verba serpētis mox se delectationi substernit. Consensum verò Adam mulieri prępositus præbuit:

A præbuit: quia dum caro in delectationem rapitur, etiā à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus Adā confiteri culpam noluit: quia videlicet spiritus quo peccādo à veritate difiūgitur, eo in ruinæ suæ audacia nequius obduratur. Eisdem etiam quatuor modis, peccatum cōsumma tur in opere. Prius nanque latens culpa agitur: postmodū vero etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur: dehinc & in consuetudinem ducitur: ad extremum vero vel falsæ spei seductionibus, vel obstinatiōe miseræ desperationis enutritur. Hos itaque peccati modos, qui vel in corde latenter fiūt, vel patenter opere perpetrantur, beatus Iob cō siderat, & humanum genus in quot peccatorum gradibus lapsum sit, deplorat dicens: Quare nō in vulua mortuus sum? egressus ex vtero nō statim perij? Cur exceptus genib⁹? Cur lactatus vberibus? Prima enim vulua conceptionis, fuit lingua malæ suggestionis. Sed peccator in vulua moreretur, si moriturum se homo in ipsa suggestiōe cognosceret. Qui tamen ex vtero egressus est, quia postquàm in peccato eū suggerens lingua cōcepit, foras mox etiam delectatio rapuit. Post egressionem vero exceptus est genibus, quia cùm ad delectationem carnis prodiit, nimirum culpam per consensionem spiritus, subiectis cūctis sensibus, quasi suppositis genibus consummauit. Sed genibus exceptus, etiam vberibus est lactatus. In consensu enim culpæ addictis spiritus sensibus, multa cassæ fiduciæ argumēta subsecuta sunt, quæ natam in

B peccato animam, virulento lacte nutrierūt, & ne aspera mortis supplicia metueret, hāc blandis excusationibus fouerūt.

Caput. XXVIII.

Gene.3.

Vnde & primus homo post culpam audacior extitit, dicens: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Qui quidem per timorē semetipsum absconsurus fugerat, sed tamen requisitus: innotuit quantū etiam timēs timebat. Cùm enim ex peccato præsens pœna metuitur, & amissa dei facies non amatur: timor ex tumore est, non ex humilitate. Superbit quippe, qui peccatum, si liceat nō puniri, nō deserit. Sed his, sicut dictum est, quatuor modis culpa vt in corde agitur, etiam opere perpetratur. Ait enim: Quare non in vulua mortuus sum? Vulua quippe peccantis, est hominis culpa latens, quæ occultè peccatorem cōcipit, & reatum suū adhuc in tenebris absco dit. Egressus ex vtero nō statim perij? A vulua de vtero exitur, cùm peccator quæ in occulto commiserit, hæc etiam in aperto committere nō erubescit. Quasi enim ab occultationis suæ vulua processerant, de quibus propheta dicebat: Et peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Quare exceptus genibus?) Quia nimirum peccator, cùm iam de iniquitate sua non cōfunditur, in iniquitate eadē etiam adminiculis pessimæ cōsuetudinis roboratur. Quasi

Eſaiæ.3.

C genibus peccator fouetur vt crescat, dum culpa cōsuetudinibus firmatur vt vigeat. Cur lactatus vberibus?) Quia dum prodire culpa in vsum cœperit, nimirum se vel falsa spe diuinæ misericordiæ, vel aperta miseria desperationis pascit, vt eo nequaquàm ad correptionem redeat, quo vel factorem suum, pium sibi inordinatè simulat, vel hoc quod fecit, inordinatè formidat. Beatus igitur vir humani generis lapsus aspicit, & quibus præcipitiis mersum sit in foueam iniquitatis intendit, dicens: Quare non in vulua mortuus sum? id est, in ipsa occulta perpetratione peccati, cur à carnis vita mortificare me nolui? Egressus ex vtero nō statim perij? id est, postquàm ad apertam iniquitatem exij, cur me tunc saltem perditum non cognoui? Perisset quippe in suo iudicio, si se perditum cognouisset. Quare exceptus genibus? id est, etiam post apertam culpā, cur me adhuc in illa etiam cōsuetudo suscepit, vt valētiorem ad nequitias redderet, & prauis me vsibus sustinēs foueret? Cur lactatus vberibus? id est, postquàm in culpæ cōsuetudinem veni, cur me ad atrociorem nequitiam, vel falsæ spei fiducia, vel lacte mi seræ desperationis enutriui? Cum enim culpa in vsum venerit, ei iam animus etiam si appetat, debiliusresistit: quia quot vicibus prauæ frequentationis astringitur, quasi tot vinculis ad mentem ligatur. Cap. XXIX.

Vnde fit vt eneruis animus, cùm solui non valet, ad quædam se solatia falsæ cōsolationis inclinet: quatenus venturum iudicē tantæ sibi misericordiæ spō deat: vt eos etiam quos arguendos inuenerit, penitus non occidat. Cui rei hoc deterius accidit, quòd ei multorum similium lingua consentit: cùm multi etiam malè gesta laudibus exaggerant. Vnde fit vt incessanter crescat culpa, fauoribus nutrita. Curari autem vulnus negligitur, quod dignum præmio laudis videtur. Vnde bene per Salomonem dicitur: Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Peccatores etenim lactant, cùm vel perpetranda mala blandimentis inferunt, vel perpetrata fauoribus extollunt. An non lactatur, de quo per Psalm. dicitur: Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ: & cum iniqua egerit iniquus, benedicitur? Sciendum quoque est quòd tres illi modi peccantium iuxta descensus sui ordinem facilius corrigūtur, quartus verò iste difficilius emendatur. Vnde & redeptor noster puellam in domo, iuuenem extra portam, in sepulchro autem Lazarum suscitauit. Adhuc quippe quasi mortuus iacet in domo, qui latet in peccato. Iam quasi extra portam educitur, cuius iniquitas vsque ad inuerecundiam publicæ perpetrationis aperitur. Sepulturæ verò aggere premitur, qui in perpetratione nequitiæ etiam vsu cōsuetudinis pressus grauatur. Sed hos ad vitam miseratus reuocat: quia plærunque diuina gratia non solum in occultis, sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos, & mole prauæ cōsuetudinis pressos, respectus sui lumine illustrat. Quartum verò mortuum redemptor noster nunciante discipulo agnoscit, nec tamē suscitat, quia valde difficile est, vt is quem post vsum malę consuetudinis etiā ad vltimum adulantium linguæ excipiunt, à mentis suæ mor te reuocetur. De quo & bene dicitur: Sine mortuos sepelire mortuos. Mortui enim mortuos sepeliunt, cùm peccatores peccatorem fauoribus premunt. Quid est enim aliud peccare quàm occumbere, & sepelire, quàm absconderе? Sed qui peccantem laudibus prosequūtur: extinctum sub verborum suorum aggere absconduūt. Erat autem & Lazarus mortuus, sed tamen non à mortuis sepultus. Fideles quippe mulieres illum obruerant, quæ & eius mortē viuificatori nūciabant. Vnde & protinus ad lucem rediit, quia cum in peccato animus moritur, citius ad vitam reducitur, si super hunc sollicitæ cogitationes viuunt. Aliquando autē, sicut & superius dictum est, falla spes mentē nō intercipit, sed hanc deterior de speratio configit: quæ dū omnē spē veniæ fundit? interimit, erroris lacte animam vberius nutrit. Cap. XXX.

Prouer.1. Pctōres lactant.

Psalm.9. Peccantiū tres modi facilius corriguntur: quartus difficilius emēdatur.

Christus tres mortuos suscitauit.

Quartum nō suscitauit.

Lucæ.9. Mortui sepeliunt mortuos.

D

E

Conſideret igitur sanctus vir post primā culpā quanta deterius homo mala cōmisit, postquàm paradisū perdidit, vsq; ad quanta huius exilij prærupta descēdit, & dicat: Quare non in vulua mortuus sum? id est, cùm serpentis suggestio peccatorem me cōciperet: tūc vtinam quæ me mors sequeretur, agnouisse, ne vsq; ad delectationē suggestio raperet, & morti arctius ligaret.) Egressus ex vtero non statim perij? Ac si dicat: Vtinam ad exteriorem delectationem exiens, quòd interiore lumine priuabar, agnouissem: & saltem in ipsa delectatiōe occumberem, ne per cōsensum mors acrius puniret. Cur exceptꝰ genibus?) Ac si dicat: Vtinam minimè me cōsensus subiectis prauitati sensibus excepisset, ne ipsa me cōsensio ad audaciam deterius raperet. Cur lactatus vberibus?) Ac si dicat: Vtinam blandiri saltem mihi post mala perpetrata noluissem: ne tāto me culpæ nequiꝰ astringerē, quanto me in illa mollius fouerē. His itaq; reprehensionum suarum vocibus in parente primo se peccasse redarguit. Sed si ad ærumnā huiꝰ exilij nequaquam homo peccando descenderet: dicat qua perfrui quiete potuisset. Sequitur: Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem.) Ad hoc quippe in paradiso homo positus fuerat: vt si se ad cōditoris sui obedientiam vinculis charitatis astringeret, ad cœlestem angelorū patriam quandoque sine carnis morte transiret. Sic nanq; est immortalis conditus, vt tamen si peccaret, & mori posset: & sic mortalis est cōditus: vt si non peccaret, etiam non mori posset: atq; ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare vel mori non posset. Vbi igitur post redemptionis tempus carnis morte interposita, electi transeunt, illuc procul dubio parentes primi si in cōditionis suæ statu perstitissent: etiam sine morte corporū transferri potuissent. Dormiens igitur sileret, & somno suo homo requiesceret: dum ad æternæ requiem patriæ ductus, quasi secessum quēdam à clamore hoc

quā quietem & felicitatem primi hoīs posſēt amiſiſſe

Universidad de Deusto
Biblioteca

G rehoc humanæ infirmitatis inueniret. Post peccatum namq; quasi clamans vigilat,qui contentionem carnis propriæ repugnans portat.Hoc quietis silentiũ iam homo conditus habuit:cùm contra hostem suum liberum voluntatis arbitriũ accepit.Cui quia sua spõte succubuit, mox de se quod cõtra se perstrepere,inuenit,mox in certamine infirmitatis tumultũ reperit:& quãuis in pacis silentio ab authore fuerat cõditus:hosti tamen sponte substratus, clamores de pugna toleraut. Ipsa enim carnis suggestio, quasi quidam clamor est contra quietem mẽtis,quam ante transgressionem homo nõ sensit:quia nimirum quid de infirmitate posset tolerare,non habuit. Postq̃ vero se sponte hosti subdidit, astrictus culpæ suæ vinculis, in quibusdam ei etiam nolens seruit,& clamores in mente patitur,cum caro spiritu reluctatur. An nõ clamores intrinsecus audiebat,qui prauæ cõtra se legis verba

Rom. 7. tolerabat,dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ,& captiuũ me ducentem in legem peccati, quæ est in membris meis? Contempletur ergo vir sanctus in quanta cordis pace quiesceret, si serpẽtis verba susc̃ipere homo noluisset,& dicat:Nũc enim dormiẽs silerẽ, & somno meo requiescerẽ,id est,intra mẽtis secretum ad conditoris contemplationem secederẽ:nisi me extra me tentationum tumultibus consensus primæ culpæ prodidisset.

H Huius autem quietis gaudiis cum quibus etiam sociis perfrueretur, adiungit dicens.

Quòd per reges & consules,sanctos uelit angelos intelligi, cum quibus homo conuenisset ab initio, nisi ipse onus peccati uoluntariè sumpsisset. Caput.XXXI.

CVm regibus & consulibus terræ.)Rebus insensibilibus discimus, quid de sensibilibus atq; intelligibilibus sentiamus. Terra nanque aere fœcundatur,aer autem ex cœli qualitate disponitur. Sic iumentis homines, hominibus angeli, archãgeli vero angelis præsunt. Nã quod iumentis homines præsint, & vsu cernimus, & verbis Psal-

Psalm.8. mistæ docemur,qui ait: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas,insuper & pecora campi. Quia vero hominibus angeli præsint, per prophetam testatur angelus

Dan. 10. dicens:Princeps regni Persarũ restitit mihi. Quòd vero angeli à superiorũ angelorum potestatibus dispensentur, Za-

Zacha.2. charias propheta perhibet, qui ait:Ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur: & angelus alius egrediebatur in occursum eius,& dixit ad eum:Curre & loquere ad puerum istum,dicens: Absq; muro habitabitur Hierusalem. Si enim in ipsis officiis sanctorũ spirituum nequaq̃ potestates summę minimas disponerent:nullo modo hoc quod homini diceret angelus ab angelo cognouisset. Quia igitur cunctorum conditor omnia per semetipsum tenet,& tamẽ ad distinguendũ pulchræ vniuersitatis ordinem,alia aliis dispensantibus regit,nõ immerito reges,angelorum spiritꝰ accipimus,qui quo

I authori omnium familiarius seruiunt,eo subiecta potius regunt. Cum regibus ergo dormiret:quia nimirum iam cũ angelis homo quiesceret,si persuasoris linguam sequi noluisset. Qui bene etiam consules vocantur: quia spiritali reipublicæ consulunt,dum nos sibi ad regnum socios iungunt. Bene consules vocantur: quia dum ipsis nunciantibus voluntatem conditoris agnoscimus,in eis procul dubio consultum ab hac angustia nostræ tribulatiõis inuenimꝰ. Cap.XXXII.

SEd quia beatus Iob sancto æternitatis spiritu impletur, & fuisse vel futurum esse æternitas non habet, cui nimirum neq; præterita transeunt,neque quæ futura sunt venisse:quia cuncta per præsens videt,potest futuros prædicatores Ecclesiæ in præsentia spiritus cõtemplari, qui postq̃ de corporibus transeunt,nequaquam per morarũ spatia, sicut antiqui patres, à cœlestis patriæ perceptione differũtur. Mox quippe vt à carnis colligatione exeunt, in cœlesti sede

2.Corin.5. quiescunt,Paulo attestante, qui ait: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur:quod ędificationem ex deo habemus,domum non manufactam,eternam in cœlis. Prius autem quam redẽptor noster morte sua, humani generis pœnã solueret,eos etiã qui cœlestis patriæ vias sectati sunt, post egressum carnis inferni claustra tenuerunt:non vt pœna quasi peccatores plecteret,sed vt eos in locis remotioribus quiescentes,quia necdũ intercessio me

Sancti pres quasi in inferno detinebantur ante Christi mortem.

diatoris aduenerat, ab ingressu regni, reatus primæ culpæ K prohiberet. Vnde iuxta eiusdem redemptoris nostri testimonium,dicit qui apud inferos torquetur, in sinu Abrahæ Luc.16. requiescere Lazarum cõtemplatur. Qui profecto si adhuc in imis non essent:hos ille in tormẽtis positus non videret. Vnde & idem redemptor noster pro nostræ culpæ debito occũbens, inferna penetrat,vt suos qui ei inhæserant,ad cœlestia reducat. Sed quo nunc homo redemptus ascendit illuc profecto si peccare noluisset, etiam sine redemptione pertingeret. Cõsideret ergo vir sanctus,quia si nõ peccasset, illuc etiã non redẽptus ascenderet:ad quod prędicatores sanctos,post redemptionẽ necesse est cum magno labore peruenire. Et cũ quibus iam nũc quiesceret,insinuet dicens: Cum regibus & consulibus terræ. Cap.XXXIII.

REges quippe sunt sancti prædicatores Ecclesiæ: qui & cõmissos sibi rectè disponere,& sua bene regere corpora sciunt,quia dum desideriorum motus in se temperant,super subiectas cogitationes lege virtutis regnãt. Qui bene etiam terræ consules vocantur. Reges enim sunt, quia sibimetipsis præsident:terrę autem consules:quia extinctis peccatoribus, vitæ præbent consultum. Reges sunt, quia semetipsos regere sciunt: terræ autem sunt consules, quia terrenas mentes per exhortationis suæ cõsilium,ad cœlestia pertrahunt. An terræ consul non erat qui dicebat: De virginibus autem præceptum domini non habeo, consilium autẽ do? Et iterum:Beatior erit,si sic permanserit,secundum consilium meum. Bene autem subditur:

Quòd serui tranquillas animas habeant, filii uero mundi huius densis cogitationum tumultibus in corde uexentur.

Oẽs quiillicita appetunt, uel in hoc mundo aliquid uideri uolũt: densis cogitationum tumultibus in corde cõ primũtur.

Qui ædificãt sibi solitudines.)Oẽs enim quivel illicita appetunt:vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimũtur. Dũq; desiderio rum turbas intra se excitãt, prostratam mentem pede miseræ frequentationis calcant. Alius nanq; iuri se luxuriæ subdit,atq; ante mentis oculos schemata turpium perpetrationum fingit:& cùm effectus non tribuitur operis,hoc crebrius agitur intentione cogitationis. Voluptatis perfectio quæritur,& cõcussus eneruiter animus,hincinde & sollicitꝰ & cæcatus,occasionem nequissimæ expletionis timatur. Mẽs itaq; hæc quasi quendam populum patitur, quæ insolenti cogitationũ tumultu vastatur. Alius iræ se dominio strauit, & quid in corde,nisi iurgia etiam quæ desunt,peragitꝰ Hic sæpe præsentes non videt,absentibus cõtradicit:intra semetipsum cõtumelias profert & recipit,receptis autem durius respõdet: & cùm qui obuiet nullus assit, magnis clamoribus rixas in corde componit. Turbam itaque hic intus sustinet, quẽ pondus vehemens inflammatæ cogitationis premit. Alius iuri se auaritiæ tradit,& fastidiens propria,aliena concupiscit. Hic plerunque concupita adipisci non valens,diem quidem in oc-

M cium,noctem verò in cogitationẽ versat:torpet ab vtili opere:quia fatigatur illicita cogitatione,consilia multiplicat: & suum mentis cogitationum inuentionibus latius expandit: peruenire ad concupita satagit,atq; ad obtinenda hæc quosdam secretissimos causarum meatus quærit. Qui mox vt in causa aliquid subtile inuenisse se æstimat,iam se obtinuisse quod concupierat,exultat:iam quid etiam adeptæ rei adiungat,excogitat,atque vt in meliori statu debeat excoli pertractat. Quam quia iam quasi possidet, & quasi ad meliorem speciem adducit:mox insidias inuidentiũ considerat,& quid contra se iurgij moueatur,pẽsat:& exquirit quid respõdeat: & cùm rẽ nullã teneat,iam in defensiõe rei quam appetit,vacuus litigator elaborat. Quanuis enim nihil de concupita receperit: habet tamen in corde iam fructum concupiscentię, laborem rixæ. Graui itaque populo premitur,qui instigantis auaritiæ tumultu vastatur. Alius se tyrannidi superbiæ subiicit,& cor miserum,dum contra homines erigit, vitio substernit. Honorum sublimium insulas appetit,exaltari successibus exquirit,totumq; quod esse desiderat,sibi apud semetipsum in cogitationibus depingit:iam quasi tribunali prædet,iam sibi parêre obsequia subiectorum videt,iam cæteris eminet,iam aliis mala irrogat,aliis quæ irrogauerint,recompẽsat. Iam apud semetipsum stipatus cuneis ad publicũ procedit:iam quibus obsequiis fulciatur, conspicit: qui tamen hæc cogitans solus repetit:iam alia conculcat,alia subleuat:

iam de

A iã de cõculcatis satisfacit odiis,iã de subleuatis recipit fauores. Qui igit tot phantasmata cordi imprimit: qd aliud iste

Somniũ ui gilãs uidet quã somniũ vigilans videt? Qui ergo tot rerum causas quas fingit, tolerat: nimirum intrinsecus natas ex desideriis turbas portat. Alius iam illicita refugit,sed tamen bonis mundi carere pertimescit: concessa tenere appetit,videri inter homines minor erubescit, & curat summoperè ne inops sit in domo,ne despectus in publico. Exquirit quid sibi sufficiat: quid necessitas subiectorum petat, atq; vt sufficiẽter iura patronatus subditis expleat: patronos quærit, quibus ipse famuletur, sed dum his familiariter iungitur, eorum procul dubio causis implicatur: quibus sæpe consentit in illicitis, & mala quæ propter semetipsum non appetit,cõmittit propter alia quæ non derelinquit. Nam sæpe dum honorem suũ in hoc mundo imminui trepidat, ea apud maiores personas approbat, quæ per proprium iudicium damnat. Is dum sollicitè cogitat quid patronis debeat, quid subiectis, quid sibi augeat, quid effectibus prosit,quasi tanta frequentia turbarum premitur, quanta curarum importunitate laceratur.

Caput.XXXIIII.

AT contrà sancti viri,qui nihil huius mundi appetũt nullis procul dubio in corde tumultibus premũtur: omnes quippe inordinatos desideriorum motus à cubili cordis, manu sanctæ considerationis eiiciunt: & quia

B transitoria cuncta despiciunt,ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur:solam nanq; æternam patriam appetunt:& quia nulla huius mundi diligunt,magna mentis trã

Quid ædificare solitudines. quillitate perfruuntur. Vnde & rectè dicitur: Qui ædificant sibi solitudines.) Solitudines quippe ædificare,est,à secreto cordis,terrenorum desideriorũ tumultus expellere: & vna intentione æternæ patriæ, in amorem intimæ quietis anhelare. An non cunctos à se cogitationum tumultus expulerat,

Psam. 26. qui dicebat: Vnam petij à domino,hanc requiram,vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ? A frequẽtia quippe terrenorum desideriorum fugerat,& ad magnam videlicet solitudinem semetipsum contulerat,vbi eo tutius nihil extraneum cõspiceret,quo incompetens nihil amaret.

Solitudines cõstruentes etiam cõsules uocantur. A tumultu rerum corporaliũ magnum quendam secessũ petierat quietam mentẽ,in qua tanto purius deũ cerneret:quãto hunc cum se solo solum inueniret. Bene autem hi qui sibi solitudines construũt,etiam consules vocantur:quia sic in se solitudinem mẽtis ædificant: vt tamen,in quo præualẽt,aliis per charitatẽ consulere minimè desistant. Hunc ergo quem modo prætulimus consulem,paulo subtilius perpendamus, quomodo ad præbenda vitæ sublimioris exempla, subiectis populorum cuneis,virtutum calculos spargat. Ecce ad insinuandam retributionẽ boni pro malo,de semetipso fatetur,

Psalm.7. dicens: Si reddidi retribuentibus mihi mala:decidam meritò ab inimicis meis inanis. Ad dilectionem conditoris ex-

C citandam insinuat dicens: Mihi autem adhærere deo,bonum

Psalm.72. est. Ad formam sanctæ humilitatis imprimendã:secreta cor-

Psalm.120. dis sui indicat dicens: Domine non est exaltatum cor meũ: neq; elati sunt oculi mei. Ad imitandam zeli rectitudinem

Psalm.138. exemplo suo nos excitat,dicens: Nõne qui oderunt te domine oderam:& super inimicos tuos tabescebã? Perfecto odio oderam illos: & inimici facti sũt mihi. Ad æternæ nobis pa-

Psalm.119 triæ desiderium succẽdendum,vitę præsentis longitudinem deplorat, dicens: Heu mihi quia incolatus meus prolongatꝰ est. Largitate nimirum consulatus emicuit:qui exemplo cõuersationis propriæ,tot nobis virtutum calculos sparsit.

Caput. XXXV.

Psalm.54. SEd iste aliis consulens quomodo sibi etiã solitudinẽ ædificet, narrat. Ait enim:Ecce elongaui fugiens, & mãsi in solitudine. Fugiens se elongat:quia à turba desiderium temporalium in altam dei cõtemplationem se subleuat. Manet vero in solitudine:quia perseuerat in remota mẽtis intentione. De qua bene solitudine,domino Hieremias ait

Hiere.15. A facie manus tuæ solus sedebam:quoniam cõminatione repleti me. Facies quippe manus dei,est illa percussio iusti iudicij,qua superbiente hominem à paradiso repulit: & in hac cæcitate præsentis exilij inclusit. Comminatio verò eius,est terror adhuc supplicij sequentis. Post faciem igitur manus adhuc nos minæ terrificant:quia per experimentum iudicij iam nos & pœna præsentis exilij perculit: & si peccare non desistimus,æternis adhuc supplicijs addicit. Consideret ergo vir sanctus, proiectus huc,vnde homo ceciderit, atq; hũc post ista peccantem,quo adhuc iustitia iudicantis rapit: & cunctas à se desideriorum temporalium turbas eiiciat:seq; in magna mẽtis solitudine abscondat,dicens: A facie manus tuæ solus sedebam:quoniam cõminatione replesti me. Ac si apertè dicat: Dum cõsidero quid iã per iudicij experimẽtum patior:à tumultu desideriorũ temporalium trepidus mentis

D

recessum peto, quia & adhuc illa acrius quæ minaris,eterna supplicia formido. Bene ergo de regibus atq; consulibus dicitur: Qui ædificant sibi solitudines.) Quia hi qui & se bene regere,& cõsulere aliis sciunt: quoniã præsentari interim illi intimæ quieti non possunt:hanc apud semetipsos per studium tranquillæ mentis imitantur. Sequitur: Cum principibus qui possident aurum,& replent domos suas argẽto.) Quos alios principes,nisi sanctæ Ecclesiæ rectores vocat,quos indefinienter in loco prædicatorum præcedentium diuina di-

Psal.44. spensatio subrogat? De quibus eidem Ecclesiæ Psalmista ait; Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos princi-

Prouer.21. pes super omnem terram. Quid vero aurum,nisi sapientiam appellat? de qua per Salomonem dicitur: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Aurum nempe sapientiam vidit, quam thesaurum vocauit. Quæ & rectè auri appellatione signatur: quia sicut auro temporalia,ita sapientia bona

E æterna mercãtur. Si aurum sapientia non esset, nequaquam

Apoc.2. Laodiciæ Ecclesiæ ab angelo diceretur: Suadeo tibi emere à me aurum ignitum. Aurum quippe emimus, cùm accepturi sapientiam,prius obedientiam præbemus. Ad quem videlicet contractum bene nos quidam sapiens excitat,dicens:Cõcupisti sapientiam,serua mandata:& dominus præbebit illã tibi. Quid autem per domos, nisi conscientiæ designantur?

Ioan.5. Vnde sanato cuidam dicitur: Vade in domum tuam. Ac si apertè audiat: Post exterius miraculum ad conscientiam reuertere: & qualem te intrinsecus deo debeas exhibere, perpende. Quid etiam per argentum,nisi diuina eloquia figuran-

Psalm.11. tur? de quibus per Psalmistam dicitur:Eloquia domini eloquia casta: argentum igne examinatum. Eloquiũ domini argentum igne examinatum dicitur:quia sermo dei si in corde figitur,tribulationibus probatur. Cap.XXXVI.

VIr igitur sanctus spiritu æternitatis plenꝰ,quęq; futura sunt colligat:& quos longè post futura secula gignerent:laxato mentis sinu comprehendat,& magna admiratione cõsideret:cum quibus electis sine labore in æternitate quiesceret:si per appetitũ superbiæ nemo peccasset,& dicat: Nunc enim dormiens silerem: & somno meo requiescerem cum regibus & consulibus terræ: qui ædificãt sibi solitudines,aut cum principibus qui possident aurum,& replent domos suas argento.) Quia enim si parentem primũ nulla peccati putredo corrumperet: nequaquam ex se filios F gehennæ generaret: sed hi qui nunc per redemptionem saluandi sunt,soli ab illo electi nascerentur,eosdem electos aspiciat,atq; cum eis quomodo quiescere potuisset,intendat. Videat sanctos apostolos sic susceptam Ecclesiam regere:vt ei prædicationis verbo nõ desinant cõsultum præbere: eosq; reges & consules appellet. Videat post hos in eorum loco rectores exurgere:qui & sapienter viuendo aurum possideant:& aliis recta prædicando,argento sacrę locutionis enite scant:eosq; principes repletis conscientiarũ domibus auro & argento diutes memoret. Sed quia aliquãdo prophetico spiritui nequaquã sufficit vt ventura præuideat: nisi cordi prophetantis etiam preterita & antiqua repræsentet,sanctus vir infra supraq; oculos aperit:& non solum ventura conspicit, sed etiam transacta ad memoriam reducit. Nam protinus adiungit:

Quòd primi seculi patres abortiuos dicat: quia præter paucos, quos Moyses scripsit: maxima pars humani generis occultatur.

Aut sicut abortiuum absconditum non subsisterem: vel qui concepti non viderunt lucem.) Abortiuum,quia ante plenum tempus oritur, extinctum protinus occultatur. Quos ergo sanctus vir alios abortiuos vocat,cum quibus se quiescere potuisse considerat:nisi electos quosq;,qui ab ipso mũdi primordio ante redemptionis tempus exorti sunt,& tamẽ

huic mũ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G huic mundo semetipsos mortificare curauerunt? Qui cõscriptæ legis tabulas non habentes, quasi in vtero mortui sunt: quia authorem suum naturali lege timuerunt: & cùm ventu
rum mediatorem crederent, studuerunt summopere mortificandis voluptatibus, etiã quæ scripto non acceperant præcepta seruare. Tempus itaque illud quod iuxta mundi initiũ
Gen. 4. mortuos huic seculo patres nostros protulit, quasi abortiui
Gen.5. vterus fuit. Ibi nanque Abel, qui occidẽti se fratri restitisse
Gen.9. non legitur. Ibi Enoch, qui talem se exhibuit vt ambularus
cum domino transferretur. Ibi Noẽ, qui per hoc quòd diuino examini placuit: immũdo mundo superstes fuit. Ibi Abra-
Gen.17. ham, qui dum peregrinus est seculo, fact⁹ est amicus deo. Ibi
Gen.27. Isaac, qui caligantibus carnis oculis, per ætatem quidẽ præsentia non vidit: sed per virtutem prophetici spiritus, in futuris etiam seculis magna videndi luce radiauit. Ibi Iacob,
Gen.28. qui iram fratris humiliter fugit: clemẽter edomuit: qui prole quidem fœcundus extitit, sed tamen spiritus vbertate fœcundior, eandem prolem sub prophetiæ suæ vinculis astrinxit. Bene autem abortiuum hoc absconditum dicitur: quia à mundi primordiis dum quosdã paucos Moyse scribente cognoscimus, pars nobis maxima humani generis occultatur. Neque enim tot iustos solummodo vsque ad acceptam legẽ extitisse credendum est: quot Moyses breuissima descriptio-
H ne perstrinxit. Quia ergo à mundi primordio ædita multitudo bonorum, ex magna parte notitiæ nostræ subtrahitur: absconditum hoc abortiuum vocatur. Quod & non subsistisse dicitur: quia enumeratis paucis: eorum frequentia nullo apud nos memoriæ scripto retinetur. Rectè verò additur: Vel qui concepti non viderunt lucem. Cap.XXXVII.

HI nanq; qui post acceptam legem in hoc mundo nati sunt, authori suo eiusdem legis sunt admonitione concepti: sed tamen concepti minimè lucem viderunt: quia ad aduentũ incarnationis dominicæ, quanuis hanc
Iohan.8. fideliter crederent, peruenire nequiuerunt. Incarnatus quippe dominus dicit: Ego sum lux mũdi. Atque ipsa lux ait: Mul
Matt.13. ti prophetæ & iusti desiderauerunt videre quæ videtis, & nõ viderunt. Concepti igitur non viderunt lucem: quia ad spem venturi mediatoris, apertis prophetarum vocibus excitati, nequaq; potuerunt cernere eius incarnationem. In his itaq; cõceptus interior formam fidei ædidit: sed hanc vsq; ad apertam visionem diuinę præsentię non perduxit: quia prius hos à mũdo mors interueniens rapuit, quàm manifesta veritas mundum illustrauit. Caput.XXXVIII.

VIr igitur sanctus spiritu eternitatis plen⁹: manu cordis cuncta labentia ad memoriam astrinxit: & quia angusta est omnis creatura creatori, per eundẽ spiritum qui nihil ex se, vel iuxta se aliud, nisi sẽper esse habet,
I omne quod erit, quod præteriit, cõspicit: ac infra supraq; mẽtis oculũ tendit, & venientia vel transacta cõsiderãs, ad eternũ esse medullitus inardescit, dicẽs: Nũc eñ dormiẽs silerẽ.) Nũc quippe præsentis est tẽporis. Et qd est stantem sẽper in
Exo.3. præsenti quietẽ quærere, nisi ad illud cui nihil venit, nihil præterit, gaudiũ eternitatis anhelare? Quod nimirũ veritas sẽper esse suũ, vt nobis vtcũque infũderet: Moyse mediãte insinuat, dicens: Ego sũ q sũ. Et dices filiis Israël: Qui est misit me ad vos. Sed ecce quia labentia conspicit: quia sẽper præsens gaudium querit: quia venturæ lucis memorat: quia electorum eius ordines enumerans pensat: ipsam iam nobis apertius quietem huius lucis insinuet, & quid apud illã quotidie de prauorum conuersatione agitur, verbis manifestioribus demonstret.

Quòd in luce quæ deus est, nec est tumultus concupiscentiarum: nec labor peccati, sed munditia mentis, & pacifica quies. Caput.XXXIX.

IBi impij cessauerunt à tumultu: & ibi requieuerunt fessi robore.) Paulo ante iam diximus, quia corda peccãtium per hoc quod strepitus desideriorũ possidet: grauis cogitationum instigantium tumultus premit. Sed in hac luce quã concepti minime viderunt, à tumultu suo impij cessare perhibentur: quia nimirum mediatoris aduentum, quem patres in lege positi diu præstolati sunt: ad vitę suæ requiem popu-
Rom.11. li gentiles inuenerunt: Paulo attestante, qui ait: Quod quærebat Israël, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est. In hac itaque luce impij à tumultu cessant: dum peruer-

sorum mentes veritate cognita laboriosa mũdi desideria fu K
giũt, & trãquillitati intimi amoris acquieseũt. An nõ ad cessationẽ vocat lux ipsa, quæ ait: Venite ad me omnes qui la-
Matt.11. boratis & onerati estis, & ego reficiam vos: tollite iugũ meũ super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suaue est, & onus meum leue? Quid enim graue mẽtis nostrę ceruicibus imponit: qui vitari omne desiderium quod perturbat pręcipit? Quid graue subiectis iubet, qui declinare laboriosa mundi huius itinera admonet? Attestante autem
Rom.5. Paulo apostolo: Christus pro impiis mortuus est. Sed idcirco dignata est pro impiis lux ipsa occumbere: ne impij in tenebrarum suarum tumultu remanerent. Cõtempletur ergo vir sanctus quòd lux per incarnationis suæ mysterium ex graui labore impios eripit: dum ab eorum cordibus desideria praui-
tatis tergit: contempletur quod cõuersi quiq; quietem quã percipere in æternitate desiderãt: hic iam per tranquillitatem mentis degustant, & dicat: Ibi impij cessauerũt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore.) Omnes enim qui in hoc mundo fortes sunt robore: quasi fortes sunt, non robore defessi. Qui vero in authoris sui amore roborantur, quo magis in concupita dei fortitudine conualescunt, eo à propria virtute deficiunt. Et quo robustius æterna appetunt, eo à tempo-
ralibus salubri defectione lassantur. Hinc psalmista amoris L
sui robore fessus dicebat: Defecit in salutare tuũ anima mea. Psalm.118.
In salutare enim dei proficiendo defecerat, quia æternitatis lucem desiderans, à carnis iam fiducia fractus anhelabat.
Hinc rursum dicit: Cõcupiuit, & defecit anima mea in atria Psalm.83.
domini. Qui nimirum cùm diceret, concupiuit, rectè subdidit: Et defecit. Quia valde minor est diuinitatis concupiscẽtia: quam nõ mox etiã proprius sequitur defectus. Qui enim ad appetenda æternitatis atria accenditur: dignum profecto est vt ab hoc tẽporalitatis amore lassetur: vt tanto frigescat ab studio seculi, quanto surgit ardẽtior in amorem dei. Quẽ scilicet si perfectè arripit, mundum etiam plenè derelinquit: & eo funditus temporalibus moritur, quo ad supernam vitã
Can.5. alti⁹ afflatu æternitatis animatur. An non robore suo fessam se inuenerat, quæ dicebat: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est? Quia nimirũ mens dum occultæ locutionis aspiratione tangitur, à statu suę fortitudinis infirmata, ipso quo absorbetur desiderio liquatur: inde se apud semetipsam fessam inuenit: vnde vltra se esse conspicit fortitudinem quã
Dan.8. conscendit. Hinc propheta cum visionẽ dei se conspexisse diceret, adiungit: Elangui & ægrotaui per dies plurimos: quia cùm ad virtutem dei mens astringitur, à fortitudine propria caro lassatur. Caput.XL.

HInc Iacob qui angelum tenuit, vno mox pede claudicauit: quia qui vero amore sublimia respicit, iam
Gen.32 in hoc mundo duplicib⁹ incedere desideriis nescit. M
Vno enim pede innititur, qui solo dei amore roboratur: & ne cesse est vt alius marcescat: quia mentis virtute crescente, oportet procul dubio vt carnis fortitudo torpescat. Beat⁹ igi tur Iob alta fidelium corda respiciat, atque perpendat quem sinum intimę quietis inueniũt: dum à viribus proprijs in deũ proficiendo lassantur: & dicat: Ibi requieuerũt fessi robore. Ac si apertè insinuet dicens: Illic requies lucis remunerat, quos hic interius recreans profectus fatigat. Nec mouere de bet quod lucem nominans nequaquàm subdit in hac, sed ibi. Quam enim continere electos conspicit, quasi locum nostrũ hanc esse deprehendit. Vnde psalmista cùm incõmutabilita
Psalm.101. tem æternitatis aspiceret, dicens: Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient: hunc electorum locum esse denunciat, subdens: Filij seruorum tuorum habitabunt ibi. Deus enim qui sine situ omnia continet, nobis ad se venientibus locus nõ localis manet. Ad quem locum dum pertingimus, etiam ipsa in hac vita mentis nostrę tranquillitas, quanta fuerit perturbatio videmus: quia etsi iam iusti in prauorum cõparatione quieti sunt: in æstimatione tamen quietis intimæ omnimodo quieti non sunt. Vnde & bene subditur: Et quondã vincti pa
Sapien.9. riter sine molestia.) Iustos enim quanuis nullus desideriorũ carnaliũ tumultus possideat: duris tamen vinculis eos in hac vita positos, suę molestia corruptionis ligat. Scriptum quippe est: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitãtem. Eo itaq; ipso quo

A ipso quo adhuc mortales sũt, corruptiõis suæ põdere grauã tur, & astricti molestia vincti sunt: quia in illa adhuc libertate vitæ incorruptibilis non exurgunt. Aliud nanq; de mente, aliud de corpore tolerant: & cõtra semetipsos quotidie in terno certamine desudant. An non duro molestię vinculo ligantur, quorũ nimirum mens sine labore in ignorantia soluitur, & non nisi cũ studio laboris eruditur? Quæ coacta erigitur, libens iacet, ab infimis vix leuatur: & tamẽ eleuata protinus labitur: semetipsam laboriosè vincendo, superna conspicit, sed reuerberata: lumen quod se irradiauerat refugit. An non duro molestiæ vinculo ligantur: quos cum accensus spiritus ad sinũ pacis intimæ pleno desiderio pertrahat, feruente certamine caro perturbat? Quæ etsi iam ante faciẽ velut ex aduerso acie erecta non obuiat: adhuc tamen à mẽtis dorso quasi captiua submurmurat, & quanuis timendo, sed tñ turpi strepitu in corde speciẽ pulchrę quietis fœdat. Electi igitur etsi valenter omnia superant, cum securitatem pacis internæ desiderant, grauis eis est molestia, adhuc habere quod vincant. Quibus exceptis, etiam ea vincula sustinẽt: quæ grauis exterius necessitas astringit: seruire quippe, sitire, lassescere, vincula corruptiõis sunt: quæ scilicet solui nequeunt, nisi cùm in illam immortalitatis gloriã nostra mortalitas permutatur. Caput.XLI.

B REplemus etenim refectionibus corpus, ne extenuatum deficiat: extenuamus abstinentia, ne nos repletum premat. Vegetam⁹ hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat: sed citius hoc collocando sistimus, ne ipsa sua vegetatione succumbat. Adiumentis hoc vestium tegimus, ne frigus interimat: & quæsita adiumenta proiicimus, ne calor exurat. Tot igitur diuersitatibus occurrentes, quid agimus: nisi corruptibilitati seruimus: vt saltem multiplici
Roma.8. tas impensi obsequij corpus sustineat: quod anxietas infirmę mutabilitatis grauat? Vnde bene per Paulum dicitur: Vanitati enim subiecta est creatura non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum dei. Vanitati quippe creatura non volens subditur: quia homo qui ingenitę constantiæ statũ voluens deseruit: pressus iustè mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis, suæ corruptioni seruit. Sed creatura hęc tunc à seruitute corruptionis eripitur, cùm ad filiorum dei gloriam incorrupta resurgendo subleuatur. Hic itaq; electi molestia vincti sunt: quia adhuc corruptionis suę pœna deprimuntur. Sed cùm corruptibili carne exuimur, quasi ab his quibus nunc astringimur, molestiæ vinculis relaxamur. Præsentari nanq; iam deo cupimus: sed adhuc mortalis corporis obligatione præpedimur. Iure ergo vincti dicimur: quia adhuc incessum nostri desiderij ad deũ liberum non habemus. Vnde bene Paulus eterna desiderans,
Phil.1. sed tamen adhuc corruptionis suæ sarcinam portans, vinct⁹
C clamat: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Dissolui enim non quereret, nisi se procul dubio vinctum videret. Hæc autẽ
Psal.115. vincula quia certissimè rumpenda in resurrectione conspexerat: iam quasi rupta gaudebat propheta, cũ diceret: Diru pisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Cõtempletur itaq; sanctus vir, quòd conuersos peccatores lux interna recipiat, & dicat: Ibi impij cessauerunt à tumultu. Contempletur quòd sancti viri desiderij exercitatione fatigati, altius in illo intimo sinu requiescant, & dicat: Et ibi requieuerunt fessi robore. Contempletur quòd cunctis simul corruptionis suæ vinculis absoluti, ad illa libertatis gaudia incorrupta perueniant, & dicat: Et quondam vincti pariter sine molestia.) Bene autem dicitur: quondam vincti: quia dum il la semper presens lętitia cernitur: omne quod erit & defluit quasi præteritum iam videtur. Dum enim rerum finis attenditur: omne quod præterit, quasi iam fuisse pensatur. Sed omnes hi quos illuc quies interna suscipiet: hic in terra quid egerint narret. Sequitur.

Quòd diabolus exactor intelligatur: & quod in paruis & magnis: seruis & liberis secũdum distinctionem meritorũ, accipienda sit in retributione sanctorum, distinctio dignitatum.

Exactor quid sit. Non exaudierunt vocem exactoris.) Quis alius debet nomine exactoris intelligi, nisi importunus ille persuasor, qui humano generi semel deceptiõis nummũ contulit, & adhuc quotidie expetere mortis debitum non desistit: qui in paradi D
so homini peccanti pecuniam cõmodauit: sed iniquitate crescente, hanc quotidie cum vsuris exigit? De quo exactore in Euãgelio veritas dicit: Et iudex tradet te exactori. Huius igi Lucæ.12.
tur exactoris vox, est tentatio miserę suggestionis. Audimus autem vocem exactoris, cum eius tentatioe pulsamur, sed nõ exaudimus, si pulsanti resistimus. Audit enim qui tentationem sentit: exaudit verò, qui tẽtationi cõsentit. Dicatur itaq; de iustis: Non exaudierunt vocem exactoris: quoniam suggestionem eius etsi audiunt, quia tentantur, non exaudiũt: quia consentire contemnunt. Caput.XLII.

SEd quia quod valde mens amat, etiam in sermone sępe⁹ replicat: beatus Iob qui internæ pacis frequentiam diligens conspicit: descriptioni eius iterum inseruit, dicens. Paruus & magnus ibi sũt: & seru⁹ liber à domino suo.) Quia in hac vita nobis est discretio operum: erit in illa procul dubio discretio dignitatum: vt quo hic alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendat. Vnde in Euangelio veritas dicit: In domo patris mei mãsiones mul- Ioan.14.
tæ sunt. Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo Exemium bton
ipsa retributionum diuersitas concors: quia tanta vis amoris quodammodo equale.
in illa pace nos sociat: vt quod in se quisq; non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde & non æquè laborantes in vinea, equè cuncti denarium sortiuntur. Et quidem apud patrem mansiones multę sunt: & tamen eundem denarium di- E
spares laboratores accipiunt: quia vna cunctis erit beatitudo lętitiæ: quanuis non vna sit omnibus sublimitas vitæ. Parvum & magnum in hac luce consp exerat, qui ex voce capitis dicebat: Imperfectum meũ viderunt oculi tui & in libro tuo Psal.138.
omnes scribentur. Paruum & magnum conspexerat, cum dicebat: Benedixit omnes timentes se dominus, pusillos cũ ma Psal.130
joribus. Bene autem subditur: Et seruus liber à domino suo. Scriptum quippe est: Omnis qui peccat, seruus est peccati: Ioan.8.
quia nimirum quisquis se prauo desiderio subiicit, iniquitatis dominio dudum libera mẽtis colla supponit. Sed huic dominio cõtradicimus, cũ iniquitati quæ nos ceperat reluctamur: cum cõsuetudini violenter resistimus: & desideria peruersa calcantes contra hanc ius nobis libertatis ingenitę vẽdicamus: cùm culpã pœnitendo percutimus, & maculas fordium fletibus lauamus. Plerumq; autẽ iam mens quidẽ quod se peruersè egisse meminit, deplorat: iam prauè acta non solũ deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit: & tamen dum eorum quæ egit reminiscitur, grauiter iudicij pauore terretur. Iam se perfectè conuertit, sed adhuc se perfectè in secu ritatem non erigit: quia dum quãta sit districtio extremi examinis pensat, inter spem formidinẽq; solicita trepidat: quia iudex iustus veniens, quid de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Nam quàm praua cõmiserit meminit: sed an cõ F
missa dignè fleuerit nescit: ac ne culpæ immanitas modũ pœ Pbẽz quãdo
nitentiæ transeat, metuit. Et plerunq; culpam iam veritas re fugit dñm.
laxat: sed mens afflicta adhuc de venia, dum valde sibi est sol licita, formidat. Seru⁹ ergo hic iam fugit dominum, sed liber non est: quia peccatum suum homo iam corrigendo & pœnitendo deserit: sed tamen adhuc districtũ iudicem de eius retributione pertimescit. Ibi ergo seruus à domino liber erit: vbi iam de peccati venia dubietas non erit. Ibi iam securam mentem culpę suę memoria non addicit, vbi non sub reatu a- queſho.
nimus trepidat: sed de eius indulgentia liber exultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui memoria tangitur, ereptum se vn de gratulatur? Aut quomodo largitori gratias refert de venia quam accepit: si interueniẽte obliuione transactæ nequitiæ, pœnę se esse debitorem nescit? Neque enim neglecte prę
tereundum est quod Psalmista ait: Misericordias tuas domi- Psal.88.
ne in æternum cantabo. Quomodo enim dei misericordias in æternum cãtat, qui se fuisse miserum ignorat: Et si miserię
trãsactę nõ meminit: vnde largitori misericordię laudes red Altera queſtio.
dit? Sed rursum querendum est, quomodo electorum mens perfecta esse in beatitudine poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? Aut quomodo perfectę lucis clare- Solutio
scit gloria, quam reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nunc tristiũ læti reminiscimur, ita tunc trãsactæ nequitię sine læsione nostræ beatitudinis recordamur. Plærunq; enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores pręteritos sine dolore reducimus: & quo egros nos reco-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G nos recollmus,eo nos incolumes plus amamus . Erit ergo & in illa beatitudine culpæ memoria,non quæ mentē polluāt, sed quæ nos arctius lętitiæ astringat: vt dū doloris sui animꝰ sine dolore reminiscitur,& debitorem se medico verius intelligat: & eo magis acceptam salutem diligat,quo molestię meminit quam euasit.In illa itaq; lætitia sic tunc sine tædio mala nostra conspicimus:sicut nūc in luce positi,sine vlla cordis caligine animo tenebras videmus:quia etsi obscurum est quod mente cernimus,de iudicio est hoc luminis, nō de passione cæcitatis.Et in æternum ergo laudes misericordię largitori nostro referimus, & nequaquam miseria conscientiæ grauamur:quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus:& nunquàm erit quod corda laudātium de trāsactis iniquitatibus polluat:& semper erit quod hæc ad laudem liberatoris accendat. Quia ergo internæ lucis requies sic in se magnos subleuat: vt tamē paruulos nō derelinquat, dicatur rectè: Paruus & magnus ibi sunt.) Quia autem sic sibi conuersi peccatoris animus culpæ suæ memoria tāgitur: vt tamen nulla eiusdem memoriæ confusione deprimatur, congruè subiungitur: Et seruus liber à domino suo.

Libri quarti Moralium sancti Gregorij finis.

H

LIB·QVIN TVS MORALIVM BEATI Gregorij in Iob: continuans Tertium caput vsque in finem: & Quartum inchoans.

Quid sit quòd in hac uita nonnunquam bonis malè sit, & malis bene. *Caput.I.*

De occultis dei iudiciis.

VM valde occulta sint iudicia diuina: cur in hac vita nonnūquam bonis sit malè,& malis bene:tunc occultiora sunt cum & bonis hic bene est,& malis malè.Nam cum bonis hic malè est, & malis bene: hoc fortasse deprehenditur: quia & boni si qua deliquerunt,hic recipiunt:vt ab æterna plenius dānatione liberentur:& mali bona quæ pro hac vita faciūt, hic inueniunt: vt ad sola in posterum tormenta pertrahantur.

Luc. 16. Vnde & ardenti in inferno diuiti dicitur: Memento fili quia recepisti bona in vita tua,& Lazarus similiter mala. At cùm I bonis hic bene est,& malis malè:incertum valde est, vtrum boni idcirco bona accipiant: vt prouocati ad aliquid melius crescant,an iusto,latentiq; iudicio hic suorum operum remunerationē percipiant, vt à præmiis vitæ sequentis inanescāt: & vtrum malos idcirco aduersa feriant,vt ab æternis supplicijs corrigendo defendant , an hic eorum pœna incipiat : vt quandoq; complenda eos ad vltima gehennæ tormenta perducat . Quia ergo inter diuina iudicia grauí incertitudinis suæ caligine humana mens premitur:sancti viri cùm sibi supetere prospera huius mundi conspiciunt,pauida suspitione turbantur. Timent enim ne hic laborum suorum fructus recipiant::timent ne quod diuina iustitia latens in eis vulnus aspiciat:& exterioribus eos muneribus cumulans , ab intimis repellat.Cùm verò taciti cogitant quòd nec bona agunt,nisi vt soli domino placeant,nec in ipsa affluentia suę prosperitatis exultant. Minus quidem de prosperis occulta contra se iudicia metuunt:sed tamen eadem prospera,quia se ab intima intentione præpediunt,ægreferunt:& molestè præsentis vitæ blandimenta tolerant, quia per hæc se vtcunque tardari
S in interno desiderio non ignorant. Plus enim in hoc mūdo horꝛ quàm dꝛspectio occupat:& magis prosperitatis sublimitas,quàm necessitatis aduersitas grauat. Per hanc nanq; nōnunquam cùm homo exterius premitur : ad concupiscenda quę intus sunt,liberius relaxatur.Per illam verò animus dum multis parēre cogitur, à desiderij sui cursu retinetur . Vnde fit vt sancti viri magis in hoc mundo prospera quàm aduersa formident.Sciunt nanque quia mens dum blanda occupatione premitur : aliquando libens ad exteriora deriuatur. Sciūt quia sæpe sic hanc clādestina cogitatio decipit:vt quomodo permutetur,ignoret . Pensant autem quæ sint interna bona quæ cupiunt,& cognoscunt: quàm nihil sit omne quod blādum ac temporaliter arridet: cunctaq; huius mundi prospera mens eorum eo ægrè tolerat : quo supernæ fœlicitatis est amore sauciata:tantoq; magis in præsentis dulcedinis aspernatione erigitur:quanto hanc conspicit, quia furtiuè sibi internæ gloriæ despectu blanditur.Vnde & beatus Iob cùm supernam requiem contemplatus diceret:Paruus & magnus ibi sunt,& seruus liber à domino suo,ilico adiungit:

Quòd sancti uiri ad patriam redire desiderantes peregrinationis huius claritatem, & gloriam tēporalis honoris contemnunt.

Quare data est misero luxꝰ) In scriptura sacra nonnunquam lucis appellatione prosperitas : noctis autem nomine, huius mundi aduersitas designatur . Vnde & bene per Psalmistam dicitur:Sicut tenebræ eius,ita & lumen eius. Quia enim sancti viri ita prosperitatem seculi despicientes calcāt: sicut aduersitatem eius calcantes tolerant,per magnam mētis celsitudinem mundi sibi & aduersa & prospera substernentes dicunt:Sicut tenebræ eius,ita & lumē eius. Ac si aperte dicant:Sicut intentionis nostræ fortitudinem , eius tristia non premunt,ita hanc nec blanda corrumpunt.Sed quia hæc (vt diximus) bonorum mentem etiā cùm non subleuant,perturbant:sancti viri,qui se in huius exilij ærumna miseros cognoscunt,claréscere in eius prosperitate refugiunt. Vnde bene nunc dicitur:Quare data est misero luxꝰLux enim miseris datur,quando hi qui sublimia contemplantes, esse se in hac peregrinatione miseros agnoscunt:claritatē transitorię prosperitatis accipiunt.Et cùm valde defleant,quia tardè ad patriam redeunt:tolerare insuper honoris onera compellūtur. Amor eos æternorum conterit : & gloria de temporalibus arridet.Qui dum cogitant quæ sint quæ in infimis tenent: & quæ sint quæ de sublimibus non vident,quæ sint quæ se in terra fulciunt:quæ autem de cœlestibus perdiderunt,prosperitatis suæ mœrore mordentur:quia etsi vident nequaquam ab ea se funditus opprimi , pensant tamē sollicitè cogitationem suam in amore domini,& in eius dispensatione partiri. Vnde bene cùm dicit:Quare data est misero luxꝰprotinus adiūgit: Et vita his qui in amaritudine animæ sunt.)

Quòd sicut in hoc seculo sancti nil appetunt: ita etiam amaritudinem eius non ferentes, hoc optant ut nulla eius obligatione teneantur. *Caput.II.*

IN amaritudine quippe animæ sunt omnes electi, qui vel punire flendo non desinunt quę deliquerunt:vel graui se mœrore afficiunt: quia longè huc à facie conditoris prosecti: adhuc in æternę patriæ gaudiis non sunt. De quorum corde bene per Salomonem dicitur:Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miscebitur extraneus.In amaritudine nanq; sunt & corda reproborum: quia ipsis etiam prauis suis desideriis affliguntur:sed eandē amaritudinem nesciunt, quia pensare quod tolerant , sponte sua excæcati nō possunt. At contra cor bonorum amaritudinem suam nouit: quia ærumnam exilij in qua proiectum laceratur,intelligit: & quàm sint trāquilla quæ perdidit:quàm cō fusa in quibus cecidit,sentit.Sed hoc amaricatū cor,ad gaudium suum quandoq; reducitur:atque in eius gaudio extraneus non miscetur: quia is qui nunc ab hoc mœrore cordis foras se per desideria seculi eicit: secluso tūc ab illa intima eius solennitate remanebit. Hi itaque qui in amaritudine animæ sunt,mori mundo funditus concupiscunt:vt sicut in seculo ipsi nihil appetunt,ita iam à seculo nulla oblīgatione teneantur.Et plærunque contingit,vt iam homo mū dum mente non teneat: sed tamen mundus hominem occupationibus astringat:& ipse quidē mundo iam mortuus est: sed ipsi mūdus adhuc mortuus non est.Quasi enim viuus adhuc mundus eum conspicit, dum alio intentum,in suis actibus rapere contendit. Vnde bene Paulus cùm & ipse seculō perfectè despiceret: & talem se factum videret,quòd iā hoc seculum concupiscere omnino non posset : ruptis huius vitę vinculis

Gal.6. A vinculis liber dicit.Mihi mūdus crucifixus est,& ego mūdo. Mūdus quippe ei crucifixꝰ fuerat:quia hūc cordi suo iā mortuum non amabat. Sed & seipsum mundo crucifixerat: quia talem se ei exhibere studuit, vt ab eo quasi mortuus concupiscī non posset.Si enim vno in loco sint mortuus & viuens: etsi mortuus viuum non videt, viuus tamen mortuum videt: si verò vtriq; mortui sint,alter alterum nequaquam videt.Ita qui iam mundum non amat,sed tamen ab illo vel non volens amatꝰ,etsi ipse velut mortuus mundū non videt, hunc tamen mundus adhuc non mortuus videt.Si verò nec ipse in amore mundum retinet , nec rursum à mundi amore retinetur,vicissim sibi vtrique extincti sunt:quia dum alter alterum nō appetit,quasi mortuum mortuus non attendit.Quia igitur nec Paulus mundi gloriam quærebat,nec à mūdi gloria ipse quę rebatur:& se mundo,& mūdum sibi crucifixum esse gloriatur.Quod quia multi appetunt,sed tamen vsq; ad culmen extinctionis omnimodo non assurgunt, rectè gementes dicunt: Quare data est misero lux,&vita his qui in amaritudine animæ sunt?Vita quippe amaricatis datꝰ:cùm huius mundi gloria tristibus gementibusq; tribuitur. In qua nimirū vita pœna se validissimi timoris afficiunt: quia etsi ipsi mundum nō tenent: adhuc tamen tales esse se metuūt,qui à mūdo teneātur: quia nisi ei quantulūcunq; viuerent, hos ad vsum suum procul dubio nō amaret. Mare enim viua corpora in semet-
B ipso retinet:nā mortua extra se protinus expellit. Sequitur.

Quòd occulto dei iudicio nōnulli sancti qui in hoc mūdo mortificare se appetunt, præesse in regimine uel occupari iniūctis honoribus compelluntur : & unde locupletiores fiunt se destructiores existimant.

Qui expectant mortem,& non venit.) Desiderant quippe mortificare se funditus:atque ab omni vita gloriæ teporalis extinguere:sed occultis sæpe dei iudiciis,vel præsse in regimine:vel occupari iniunctis honoribus compelluntur,atq; inter hæc mortificationem plenissimam indesinenter expectant.Sed expectata mors non venit:quia eorum vsus temporali gloriæ etiam nolens viuit.Quam tamen pro diuino amore tolerant:& intus quidem seruant desiderium pietatis, foris autem explent ministerium ordinis: quatenus nec à perfectione per intentionem recedant:nec dispositioni cōditoris per superbiam contradicant.Mira enim diuinitatis pieta te agitur: cùm is qui perfecto corde ad cōtemplationem tēdit, humanis ministeriis occupatur:vt & multis infirmioribus eius mens perfecta proficiat:& quo semetipsum imperfectū respicit,inde ad humilitatis culmen pfectior assurgat.

Caput.III.

NOnnunquam etenim viri sancti vnde desideriorum suorum detrimenta tolerant,inde maiora lucra cō
C uersis aliis reportant:quia dum eis vacare, vt appetūt,nō licet:rapere secū alios quibꝰ admiscenē libet. Fit ergo mira dispositiōe pietatis,vt vnde se destructiores estimāt,inde locupletiores ad cœlestis patriæ cōstructionē surgāt. Nō nunquā verò idcirco ad concepta desideria minimè perueniunt:vt ipsa interueniēte tarditate,ad eadem desideria laxato mētis sinu dilatenē: & quæ extenuari fortasse impleta potērāt,magna dispositiōe agitur, vt repulsa crescāt.Sic quippe mortificari appetunt,vt iam perfectè,si liceat, cōditoris sui faciem contemplētur.Sed eorum desideriū differtur,vt proficiat: & tarditatis suæ sinu nutritur,vt crescat. Vnde bene sponsa in sponsi sui desiderio anhelās clamat:In lectulo meo per noctem quæsiui quem diligit anima mea:quæsiui illum, & non inueni. Absconditꝰ se sponsus cùm quæritur,vt non inuentus ardentius quæratꝰ:& differtur quærens sponsa,ne inueniat:vt tarditate sua capacior reddita,multiplicius quandoque inueniat, quod quærebat. Vnde beatus Iob cùm dicret: Expectant mortem,& non venit:vt hocipsum quærentiū desiderium subtilius expleret, ilico adiungit:

Quòd thesaurus noster cognitio sit: & quasi sepulchrum contemplatio diuina:in qua mens mundo crucifixa quiescit.

Quasi effodientes thesaurum.)Omnes nanque qui fodiendo thesaurum quærunt:cum fodere altius cœperint,ad laborem instantius inardescunt: quia quo se thesauro absconditoꝰ iam iamq; appropinquare æstimant:eo in effodiendo enixiꝰ laborant. Qui igitur plenè mortificationem suam appetunt: quasi effodientes thesaurum quærunt:quia quanto fiunt vi- D ciniores ad finem,tanto se exhibēt ardentiores in opere.Laborādo ergo nō deficiūt:sed magis ad vsum laboris crescūt: quia quo iam præmia propinquiora considerant:eo in opere delectabilius exudant. Vnde bene Paulus quibusdam absō- *Heb.10.* ditum æternæ patriæ thesaurum quærentibus,dicit: Nō deserentes collectionem nostram,sicut est cōsuetudinis quibusdam,sed consolantes,& tanto magis,quanto videritis appropinquantem diem.Laborantem quippe consolari,est pariter in labore persistere:quia subleuatio est laboris, visitatio collaborantis:sicut cum in itinere comes iungitur , via quidem non abstrahitur,sed tamē de societate comitis leuiatur labor itineris. Dū itaq; Paulus consolantes se in laboribus quę reret, adiunxit dicens:Tanto magis, quanto videritis appro *Ibidem.* pinquantem diem. Ac si diceret:Eo labor crescat,quo ipsa iā præmia laboris appropinquant, velut si apertè dicat : Thesaurum quæritis,sed eo fodere ardentius debetis, quo iā iuxta quæsitum aurum fodiēdo peruenitis. Quanuis hoc quod dicitur:Expectant mortē,& non venit,quasi effodientes thesaurū:intelligi & aliter potest. Quia em perfectè mori mūdo non possumus,nisi intra mentis nostræ inuisibilia à visibilibus absc̄damur : rectè hi qui mortificationem suam appetunt:thesaurū effodientibus cōparantur.Mundo enim per E inuisibilem sapientiam morimur:de qua per Salomonem dicitur: Si quæsieris illam quasi pecuniā,& sicut thesauros ef- *Prouer.2.* foderis eam. Sapientia quippe in rerum superficie non iacet, quia in inuisibilibus latet. Et tunc mortificationem nostram contingentes, sapientiam apprehendimus:si relictis visibilibus,in inuisibilibus absc̄ondamur:si hic hanc cor effodientes quærimus,vt omne quod terrenū mens cogitat,à semetipsa, manu sanctæ discretionis eiiciat: & thesaurum virtutis qui se latebat,agnoscat. Facilè enim in se thesaurum quæsitū inuenit: si eam quæ se male presserat,molem à se terrenæ cogitationis repellit. Quia autem quęsitam mortem sicut thesaurum dicit,rectè subiungit: Gaudentq; vehemēter cùm inuenerint sepulchrum.) Sicut enim sepulchrum locus est,quo *Psal.30.* absconditur corpus,ita diuina contemplatio quoddā sepulchrum est mentis,quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo viuimus, cùm mēte in eum foris vagamur:sed mortui in sepulchro absc̄ondimur , cū mortificati exterius, in secreto internæ cōtemplationis cęlamur.Sancti igitur viri ab importunitate desideriorum temporalium, à tumultu inutilium curarum,à clamore perstrepentium perturbationum, semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinūt: atque intus ante dei faciem in sinu mentis absc̄ondunt.Vnde bene per Psalmistam dicitur: Absc̄ondes eos in absc̄ondito vultus tui,à conturbatione hominum. Quod quanuis perfectè postmodum fiat:etiam nunc ex magna parte agitur, cùm F à temporalium desideriorum tumultibus, delectatiōe in interiora rapiuntur: vt mens eorum dum in amorē dei tota tēditur,nulla inutili perturbatiōe laceretur.Hinc est quòd Paulus per cōtemplatiōnē mortuos,& quasi in sepulchro absc̄ōditos discipulos viderat, quibus dicebat: Mortui enim estis, *Col.3.* & vita vestra absc̄ondita est,cum Christo in deo. Qui ergo mortem quærit, gaudet dum sepulchrum inuenit : quia qui mortificare se appetit,valde ad inuentam requiem contemplationis hilarescit : vt extinctus mundo lateat , & à cunctis exteriorū rerum perturbationibus intra sinū se intimi amoris absc̄ondat.Si verò ad hoc quòd thesaurus effodi dicitur: etiam sepulchri inuentio subinfertur:hoc necesse est vt intē- *Antiqui suos mortuos cum diuitijs obruebant.* tio nostra conspiciat,quòd antiqui suos mortuos cum diuitiis obruebant.Qui igitur thesaurum quærit,gaudet cùm se pulchrū inuenerit:quia sapientiam perquirentes,cùm sacræ scripturæ paginas voluimus, cùm exempla præcedentiū patrum perscrutamur:quasi ex sepulchro gaudium sumimus, & mētis diuitias apud mortuos inuenimus,quia qui huic mūdo perfectè extincti sunt,in occulto cum diuitiis requiescūt. Sepulchro ergo diues efficitur, qui per exempla iustorum in contemplationis virtute subleuatur.Sed cùm requirens dicat: Quare data est misero luxꝰ cur hoc ipsum requirere præsumat,insinuat dicens.

Quòd hoc ipsum quod rectè nos agere credimus, utrū in districti iudicis examine rectum sit, ignoramus.

Viro cuius absc̄ondita est via,& circūdedit eum deus tenebris.)

Universidad de Deusto
Biblioteca
Viro quomodo abscondita via sua

G nebris.) Viro enī via sua absc̄dita est: quia etsi iā in qua sit vitæ qualitate consideret: adhuc tamen ad quē finem tēdat, ignorat. Etsi iam superna appetit: etsi plenis hæc desideriis quærit, adhuc tamen si in eilde desideriis permaneat, nescit. Peccata quippe deserētes ad iustitiam tendimus: & vnde venimus, nouimus: sed quo perueniamus, ignoramus. Quid hesterna die fuimus, scimus: sed quid cōtingat crastina nos esse, nescimus. Viro ergo via sua absc̄dita est: quia sic pedem ponit operis: vt tamen prꝫidere nequeat exitum cōsummationis eius. Caput. IIII.

Est & alia viæ nostræ absconsio: quia nonnunq̄ ea ipsa quæ rectè nos agere credim⁹, an in districti iudicis examine recta sint, ignoramus. Sæpe enim sicut & longe superius diximus, opus nostrum causa damnatiōis est, quod profectus putatur esse virtutis. Sæpe vnde placari iudex creditur, inde ad irascendū placidus instigatur: Salomone attestante, qui ait: Est via quæ videt homini recta: nouissima autem eius ducunt ad mortem. Vnde sancti viri cùm mala superant, sua etiā bene gesta formidant: ne cùm bona agere appetunt, de actiōis imagine fallantur: ne pestifera tabes putre dinis, sub boni specie lateat coloris. Sciunt enim quia corruptionis adhuc pondere grauati, diiudicare bona subtiliter nesciunt: & cùm ante oculos extremi examinis regulam deducunt: hæcipsa in se nonnunquā & quæ approbant metuūt: & tota quidem mente interna desiderant: sed tamē de incertitudine operum trepidi, quo gradiuntur, ignorāt. Vnde bene postquam dictum est: Quare data est misero lux? adiūgitur: Viro cuius absc̄ondita est via. Ac si dicatur: Cur huius vitæ successus appetit qui sub qua sit æstimatione iudicis iter sui operis, nescit? Bene autem subditur: Et circundedit eum deus tenebris. Tenebris nāque homo circundatur: quia quāuis cœlestis desiderio ferueat: quid de semetipso sit dispositum intrinsecus, ignorat. Et valde metuit, ne quid sibi in iudicio obuiet: quod ie de se nunc in desiderio boni feruoris latet. Tenebris homo circundatur: quia ignorantiæ suæ caligine premitur. An tenebris circundatus non est, qui plærūque præteritorum non meminit, futura non inuenit: præsentia vix cognoscit? Tenebris circundatum se quidam sapiens viderat, cùm dicebat. Quæ in prospectu sunt, vix inuenimus cum labore: & quæ in cœlis sūt, quis inuestigabit? Hic se tenebris propheta circundatum vidit, cùm dispositionis intimæ penetrare interna non potuit, dicens: Posuit tenebras latibulum suum. Author enim noster quia nobis in hoc exiliū deiectis, lucem suæ visionis abstulit: sese nostris oculis quasi in tenebrarum latibulo absc̄ondit. Quas nimirum cæcitatis nostræ tenebras cum studiosè conspicimus: mentem ad lamenta prouocamus. Flet enim cæcitatem quam foris patitur: si humiliter meminit, quòd in interioribus lumine priuetur. Cunq; tenebras quibus circundatur, respicit: splendoris intimi ardenti se desiderio affligit: omniq; intentionis adnisu semetipsam concutit: & supernam lucem quam condita deseruit, repulsa quærit. Vnde fit plærūque vt in ipsis piis fletibus illa interni gaudij claritas erumpat: & mēs quæ in torpore prius cæca iacuerat: ad inspectionem fulgoris intimi susPiriis vegetata conualescat. Vnde bene sequitur.

Quòd fletu suo anima pascitur: & dum gemitu pœnitentiæ afficitur, consolationis diuinæ refectione satiatur.

Antequam comedam, suspiro.) Comedere nanq; est animæ. Supernæ lucis contēplationibus pasci. Suspirat ergo antequam comedat, qui prius gemitibus tribulatiōis afficitur: & postmodū contemplationis refectione satiatur. Nisi enim suspiret, nō comedit: quia qui se in hoc exilio per desideriorū cœlestiū lamēta non humiliat: æternæ patriæ gaudia nō deguſtat. A veritatis enim pabulo ieiuni sūt: qui in hac peregrinationis inopia lætantur. Suspirat autē qui comedit, quia quos veritatis amor afficit, etiā refectio cōtemplationis pascit. Suspirans propheta comedebat, cùm diceret: Fuerūt mihi lachrimæ meę panes. Luctu enim suo anima pascitur, cùm ad superna gaudia flendo subleuatur: & intus quidem doloris sui gemitum tolerat: sed eo refectionis pabulum percipit, quo vis amoris per lachrimas emanat. Vnde & eandem vim lachrymarum adhuc beatus Iob prosequitur, subdens: Et quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus.) Aquę cùm inundant, cum impetu veniunt: & crescentibus multipliciter voluminibus intumescunt. Electi verò dum mentis suæ oculis diuina iudicia opponunt: dum de occulta super se sententia trepidant: dum se ad deum peruenire posse confidunt, sed tamen ne non perueniāt metuunt: dum præteritorum suorum recolunt quæ deflent: dum quæ sibi adhuc futura sunt, quia nesciunt, pertimescunt: quasi quædam in eis aquarum more volumina colliguntur: quæ in mœroris rugitus quasi in subiecta littora defluunt. Vir igitur sanctus vidit, quanta sint in lamentis pœnitentiæ volumina cogitationum: & ipsas mœroris vndas inundantes aquas vocauit, dicens: Et quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus. Caput. V.

NOnnunquam verò iusti, sicut & paulo superius diximus, in ipsis bonis operibus positi trepidāt: ac ne in eisdem occulto aliquo errore displiceant: continuis lamentis vacant. Quos cū diuina subito flagella corripiunt: authoris sui gratiam se offendisse suspicātur: quia vel infirmitatibus præpediti, vel amaritudinibus pressi, ad impendenda proximis pia opera non assurgunt. Et cor in lamē tum vertitur: quia corpus à deuotiōis suæ ministerio retardatur. Cunq; se mercēdo non augere considerant: etiā trāsacta opera displicuisse formidant. Vnde etiam beatus Iob cum rugitum suum quasi inundantes aquas diceret, ilico adiunxit: Quia timor quem timebam, euenit mihi: & quod verebar accidit.) Iusti igitur viri defleut & pauent: & magnis se lamentis cruciant, quia deseri formidant: & quanuis de correptione sua gaudeant: eorum tamen trepidam mentem correptio ipsa perturbat: ne malum quod tolerant: non pia percussio disciplinæ sit, sed animaduersio iusta vindictæ. Quod bene Psalmista considerans ait: Quis nouit potestatem iræ tuæ? Potestas quippe diuinæ iræ nostra non potest mente comprehendi: quia eius dispensatio, obscuris super nos dispositiōibus, sæpe vnde æstimatur deserere, inde nos recipit: & vnde nos recipere creditur, inde derelinquit: vt plærunq; hoc fiat gratia, quod ira dicit: & hoc aliquando ira fit, quod gratia putatur. Nonnullos enim flagella corrigunt: nonnullos ad impatientiæ vesaniam perducunt: & alios prospera quia demulcent, ab insania mitigant: alios quia eleuant, funditus ab omni spe cōuersionis eradicant. Cunctos autem vitia ad ima pertrahunt: sed tamen quidam eo ab his facilius redeunt, quo se in eis corruisse altius erubescunt: Et semper virtutes ad superna subleuant: sed nonnunquam quidam dū tumorem de virtutibus concipiūt: per ipsum tramitem ascē sionis cadūt. Quia ergo potestas diuinæ iræ minimè cognoscitur: in cunctis necesse est vt sine cessatione timeatur. Sequitur:

Quòd hi qui in regimine constituti sunt, districtè cogitare debent ut gloriā suæ dignitatis dissimulēt: & quod non omnia eis liceant: ergo ad loquendum aut iudicandum præcipites, intra semetipsos quantum possunt à cupiditatis tumultibus ad contemplationis quietem confugiant.

Nōne dissimulauiē? nonne siluiē? nonne quieui? & venit super me indignatio.) Quanuis quolibet in loco positi, cogitando, loquendo, agendo, peccemus: tunc tamē per tria hæc animus effrenatius rapitur, cum mundi huius prosperitate subleuatur. Nam cùm præire se potestate cæteros conspicit: alta de se elatè cogitans sentit. Et cum authoritati vocis à nullo resistitur, lingua licentius per abrupta defrenatur. Cumq; facere quod libet licet: iustè sibi omne æstimat licere quod libet. Sed sancti viri cùm mundi huius potestate fulciuntur, tanto sub maiorem mentis disciplinam se redigunt, quanto sibi per impatientiam potestatis, suaderi illicita quasi licentius sciunt. Cor nanque à consideranda sua gloria reprimūt: linguam ab immoderata locutione restringunt: opus ab inquietudinis vagatione custodiunt. Caput. VI.

SAepe enim qui in potestate sunt, ea quæ rectè faciunt, quia elatè cogitant, amittunt: dumq; se ad cuncta vtiles æstimant: etiam impensę vtilitatis sibi meritum damnant. Vt enim cuiuslibet facta digniora sint: necesse est vt ei apud se semper indigna videantur: ne eadem bona actio agētis cor subleuet: & subleuando plus authorem de elatione deiicat, quàm ipsos forte quibus impenditur iuuat. Hinc est enim quod rex Babyloniæ, dum elata mente apud se tacitus volueret

Dan.4. A volueret, dicens: Nonnē hæc est Babylon, quam ego ædificaui in irrationale animal protinus versus est. Quod enim factus fuerat, perdidit: quia humiliter noluit dissimulare quod fecit. Et quia elatione cogitationis se super homines extulit: ipsum quem communem cum hominibus habuit sensum hominis, amisit. Sæpe verò qui in potestate sunt, ad subiectorū passim contumelias erumpunt: & hoc quod vigilantes regimini seruiunt, per linguæ procacitatem perdunt: minori scilicet formidine iudicis verba pensantes: quia qui sine causa fratri, fatue, dixerit: gehennæ se ignibus addicit. Sæpe hi qui in potestate sunt: dum sese à licitis retinere nesciunt, ad illicita opera & inquieta dilabuntur. Solus enim in illicitis non cadit, qui se aliquādo & à licitis cautè restringit. Qua videlicet constrictione religatum bene se Paulus insinuat dicēs: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Atq; vt ex ipsa religatione ostenderet in quanta se mentis libertate dilataret, ilico adiunxit: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem. Cùm enim mens concepta desideria sequitur, seruire rebus conuincitur, quarum amore superatur. Sed Paulus cui cuncta licent, sub nullius potestatem se redigit: quia semetipsum etiam à licitis restringēdo, ea quæ delectata premerent, despecta transcendit. Beatus igitur Iob, vt nos erudiat qualis in potestate fuit, innotescit, dicens: Nonne dissimulauiē? Potestas nanque cùm habetur, & cogitanda est ad vtilitatem, & dissimulanda propter tumorem: quatenus is qui ea vtitur: & vt prodesse debeat, posse se sciat: & vt extolli non debeat, posse se nesciat. Qualis verò in ore fuerit, adiunxit dicens: Nonne siluiē? Qualis erga illicita opera, adhuc subiicit: Nonne quieuiē? Potest autē silere & quiescere, adhuc subtilius perscrutari. Silere nanque, est mentem à terrenorum desideriorum voce restringere. Vis enim magni clamoris est tumultus cordis. Quiescunt quoque qui bene in potestate sunt: cùm terrenarum actionum strepitus pro diuino amore intermittendo postponunt: ne dum ima indesinenter occupant, cor funditus à summis cadat. Sciunt enim quia nequaquam mens ad superna attollitur: si curarum tumultibus continuè in infimis occupatur. Quid enim de deo occupata obtineat, quæ de illo apprehendere aliquid etiam vacans laborat? Bene autem per Psalmistā dicitur: Vacate & videte, quoniam ego sum deus. Quia qui vacare deo negligit, suo sibi iudicio lumen eius visionis absc̄ondit. Hinc etiam per Moysen dicitur, vt pisces qui pennulas nō habent, non edantur. Pisces nanque qui habent pennulas, saltus dare super aquas solent. Soli ergo in electorū corpore quasi pisces trāseunt, qui in eo quòd imis deseruiunt, aliquando ad superna conscendere mentis saltibus sciunt: ne semper in profundis curarum lateant: & nulla eos amoris summi quasi liberi aëris aura contingat. Qui ergo rebus temporalibus occupantur: tunc bene exteriora disponunt, cùm sollicitè ad interiora refugiunt: cùm nequaquam foris perturbationum strepitus diligunt: sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt. Caput. VII.

Matt.5.

1.Cor.6.

B

C

PRauæ etenim mentes temporalium rerū tumultus intra semetipsas versare non cessant, etiam cùm vacant. In cogitatione enim seruant depicta quæ amant: & quanuis nihil exterius faciant, apud semetipsas tamen sub pondere inquietæ quietis elaborant. Quibus si earundem rerum administratio prębeatur, semetipsas funditus deserunt: & fugitiua hæc temporalia per intentionis cursum, continuis cogitationum passibus sequuntur. Piæ autem mentes hæc, & cùm desunt, non quærunt: & grauiter etiam cùm assunt, ferunt, quia per exteriorum curam à se exire pertimescunt. Quod bene illa duorum fratrum vita signatur, de quibus scriptū est: Factus est Esaü vir gnarus venandi, & homo agricola. Iacob autem vir simplex habitat in tabernaculis. Vel sicut in alia translatione dicitur, habitat domi. Quid enim per venationem Esaü, nisi eorum vita figuratur, qui in exterioribus voluptatibus fusi carnem sequuntur? Qui etiā agricola esse scribitur: quia amatores huius seculi, tanto magis exteriora colunt, quanto interiora sua inculta derelinquunt. Iacob verò vir simplex in tabernaculis vel in domo habitare perhibetur: quia nimirum omnes qui in curis exterioribus sparsi refugiunt, simplices in conscientiæ suæ habitatione consistunt. In tabernaculis enim aut in domo habitare, est se intra mentis secreta restringere: & nequaquam exterius per desideria dissipare, ne dum ad multa foris inhiant, à semetipsis alienati cogitationibus recedant. Dicat igitur probatus vir, & exercitatus in prosperis: Nonne dissimulaui? Nonne silui? Nonne quieui? Vt enim suprà diximus, sancti viri cùm eis transitoria prosperitas arridet, fauorem mundi quasi nescientes, dissimulant: & forti gressu interius hoc vnde exterius subleuantur, calcant. Silent autem quia nullis prauæ actionis clamoribus perstrepunt. Omnis nanque iniquitas apud secreta dei iudicia, habet voces suas. Vnde scriptum est. Clamor Sodomorum & Gomorræorum multiplicatus est. Quiescunt vero, cùm non solum nullo cupiditatum temporalium turbulento appetitu rapiuntur, verumetiam curis præsentis vitę necessariis immoderatius occupari refugiunt. Sed hæc agētes, paterna adhuc flagella sentiunt: vt tanto perfectiores ad hæreditatem veniant, quanto eos spiritaliter plē feriēs disciplina quotidie etiam de minimis purgat. Iusta itaque indesinenter faciunt, & assiduè dura patiuntur: quia sæpe ipsa iustitia nostra, ad examen diuinæ iustitię deducta, iniustitia est: & sordet in districtione iudicis, quod in æstimatione fulget operantis. Vnde Paulus cùm diceret: Nihil mihi conscius sum: protinus adiunxit: Sed non in hoc iustificatus sum. Qui causam mox, cur non sit iustificatus, insinuans, ait: Qui autem iudicat me, dominus est. Ac si dicat: Idcirco in eo quòd nihil mihi conscius sum, iustificatum me abnego: quia ab eo qui me iudicat, examinari me subtilius scio. Caput. VIII.

Gene.25.

Gen.18.

1.Cor.4.

DIssimulanda ergo sunt quæ exterius fauēt: reprimēda quæ interius perstrepunt: declinanda quæ quasi necessaria inuoluunt: & tamen in his omnibus adhuc districti examinis flagella metuenda: quia & ipsa nostra perfectio culpa nō caret, nisi hanc seuerus iudex in subtili lance examinis misericorditer pēset. Bene autē subditur:

Quanta maneant peccantes supplicia, si tam ualida districtio in hac uita iustos castigat.

Et venit super me indignatio.) Magna quippe arte doctrinæ dicturus verba, prætulit * rectè facta, vt hinc vnusquisq; consideret, quæ peccantes postmodum supplicia maneant, si etiam iustos tam valida hic flagella castigant. Hinc est enim quod Petrus ait: Tempus est vt iudicium incipiat de domo dei. Et si iustus vix saluabitur, impi⁹ & peccator vbi parebunt? Hinc Paulus cùm multa in Thessalonicensium laudem dixisset, protinus adiūxit: Ita vt & nosipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis dei: pro patientia vestra & fide in omnibus persequutionibus vestris & tribulationibus, quas sustinetis, in exemplum iusti iudicij dei. Ac si diceret: Dum tot dura toleratis, qui tam recta agitis: quid aliud quàm iusti dei iudicij exempla datis? quia ex vestra pœna colligendum est, quomodo seriat, quibus irascitur, si sic vos affligi patitur, in quibus lætatur: aut quomodo illos percussur⁹ est quibus iustum iudicium exhibet: si etiam vos sic cruciat, quos piè redarguens fouet?

al. uerbera, inotuit.

1 Pet. 4.

2. Thes. 1.

Quòd uerba uel facta sanctorum malis sæpe displicent, quia eorum intentionem non intelligunt: & quid sit quòd Oza leuites arcam erigens, sententiam mortis accepit.

Caput. IX.

PRima igitur Iob locutione terminata, viciſſim se amici qui cōsolaturi piè venerāt, eius increpationi subiiciunt, dumq; ad contentionis verba prosiliunt, eam pro qua venerant, causam pietatis amittūt. Qui quidem non praua hoc intentione faciunt, sed quanuis affectum percusso exhibeant: percussum tamen non nisi pro iniquitate credidere runt: dumq; intentionem bonam nequaquam locutio cauta subsequitur, ipsa pietatis propositio in transgressionis vitiū vertitur. Pensandum nāq; fuerat, cui & quādo loquerentur. Iustus quippe erat ad quē venerāt, & diuinis verberibus cinctus. Ex ante acta ergo eius vita, debuerunt ea, quæ intelligere non valebant: illius verba perpendere, & ex flagellis præsentibus non illum redarguere, sed de sua vita formidare: seque flagellato iusto, non quasi ratiocinando erigere, sed flendo sociare: vt nequaquam se eorum scientia per verba

d ostenderet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gostenderet, sed loqui rectè linguam consolantium magistri dolor erudiret. Qui etsi qua forsitã diuersa sentirent, dignũ profecto erat, vt hæc humiliter dicerent, ne percusso vulnera per immoderata verba cumularent. Sæpe enim quia intelligi non valent, deterioribus displicẽt, vel facta, vel dicta meliorum: sed eo ab eis non temerè reprehendenda sunt, quo apprehendi veraciter nequaquã possunt. Sæpe aliquid à maioribus dispensatoriè agitur vel præcipitur, quod à minoribus error putatur. Sæpe multa à fortibus dicũtur, quę infirmi idcirco diiudicant, quia ignorant. Quod bene bobus calcitrantibus inclinata illa testamenti arca signauit: quã quia casuram credens, leuites erigere voluit, mox sententiã mortis accepit. 2.Reg.6.

Caput.X.

QVid est nanque mens iusti, nisi arca testamenti? Quæ gestata à bobus calcitrantibus inclinat: quia nonnũquam etiam qui bene præest, dum subiectorum populorum confusione concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione permouetur. Sed in hoc quod dispensatoriè agitur, inclinatio ipsa fortitudinis, casus putatur imperitis. Vnde & nonnulli subditi contra hanc, manum reprehensionis mittunt, sed à vita protinus ipsa sua temeritate deficiũt. Leuites ergo quasi adiuuans, manum extendit, sed delinquens vitam perdidit: quia dum infirmi quiq; fortium facta corripiunt, ipsa viuentiũ sorte reprobant. Aliquando etiã sancti viri quædã minima cõdescendẽtes dicũt, aliquando vero sũma contẽplãtes proferunt: dũq; vim vel cõdescensionis vel altitudinis nesciũt, audacter hæc stulti reprehendunt. Et quid est iustũ de sua condescensione velle corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehensionis manu releuare? Quid est iustum de incognita locutione reprehendere, nisi motum eius fortitudinis, erroris lapsum putare? Sed perdit vitam, qui arcam dei tumidè subleuat: quia nequaquam quis sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Vnde rectè & leuites idẽ Oza dicitur, quod videlicet robustus domini interpretatur: quia præsumptores quique, nisi audaci mẽte robustos se in domino crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta velut infirma iudicarent. Amici igitur Iob, dum cõtra eum quasi in dei defensionem prosiliunt, diuini præcepti regulam superbientes excedunt. Cùm vero quædam facta meliorum deterioribus displicent, nequaquã hoc quod mẽtem mouet, reticendum est, sed cum magna humilitate proferendũ: quatenus intentio piè sentientis, eo veræ seruet formã rectitudinis, quo per iter graditur humilitatis. Et liberè ergo dicenda sunt quæ sentimus, & valde humiliter promẽda quæ dicimus: ne & quæ rectè intẽdimus, hæc elatè proferendo non recta faciamus. Paulus auditoribus suis multa humiliter dixerat: sed de ipsa exhortatione humili placare eos adhuc humilius satagebat, dicens: Rogo autem vos fratres vt sufferatis verbum solatij, etenim perpaucis scripsi vobis. Ephesiis quoque Mileti valedicẽs afflictis ac gementibus, humilitatem suam ad memoriam reuocat, dicens: Vigilate, memoria retinentes: quoniam per triennĩ nocte ac die nõ cessaui cum lachrymis, monens vnumquemq; vestrum. Eisdem rursum per epistolam dicit: Obsecro vos fratres, ego vinctus in domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis. Hinc ergo colligat, si quando aliquid rectè sentit, quanta humilitate debeat magistro loqui discipulus: si ipse magister gentium in his quæ cum authoritate prædicat, tam submissè discipulos rogat. Hinc vnusquisque colligat, eis à quibus bene viuẽdi exempla percepit: hoc quod bene intelligit, quã humiliter dicat: si Paulus illis humili se voce subdidit, quos ad vitam ipse suscitauit. Eliphas autem qui primus amicorum loquitur, quanuis ad consolandum pietate venerãt: humilitatem tamen locutionis deserens regulam consolationis ignorat. Qui dum loquendi custodiam negligit, vsque ad afflicti contumelias excedit, dicens: Tigris periit, eo quòd non haberet prædam. Rugitus leonis & vox leænæ, & dẽtes catulorum leonum dissipati sunt.) Beatum videlicet Iob nomine Tigridis, quasi vitio varietatis notans: per leonis rugitum eiusdem viri terrorem: per leænæ vocem, loquacitatem coniugis: per dissipatos verò dentes catulorum leonum, destructam filiorum edacitatem & audaciam signans. Vnde & bene amicorum sensum qui in tumida se correptiõe extulit, sententia diuina reprehendit, dicens: Non estis locuti corã me rectum, sicut seruus meus Iob. Cap.XI. K

SEd quærendum video cur Paulus illorum sentẽtiis tãta authoritate vtitur, si hæ eorũ sentẽtiæ dominica reprehensione cassantur? Eliphas quippe verba sunt, quæ Corinthiis intulit dicens, sicut scriptum est: Comprehendã sapientes in astutia eorum. Quomodo ergo quasi praua respuemus, quæ Paulus ex authoritate astruit? aut quomodo attestatione Pauli recta putabimus, quæ per semetipsum dominus non recta definiuit? Sed vtraque hæc citius, quàm non sint diuersa cognoscimus, si eiusdem dominicæ sententiæ verba subtilius pensamus: quia nimirum cùm diceret: Non estis locuti coram me rectum, illico adiunxit: Sicut seruus meus Iob. Liquet ergo, quia quædam in eorum dictis recta sunt, sed melioris comparatione superantur. Nam inter alia quæ irrationabiliter dicunt, multas ad beatum Iob fortes sententias proferunt; sed cõparatę dictis fortioribus vim fortitudinis amittunt. Mira sunt autem multa quæ dicunt, nisi in sancti viri aduersitatem dicerentur. In semetipsis igitur magna sunt, sed quia iustũ virum transfigere appetunt, eiusdem magnitudinis pondus perdunt: quia & quamlibet forte frustra iaculum mittitur, vt dura saxa feriantur. Eo nanque obtusum longius resilit, quo intortum fortius venit. Igitur amicorũ Iob dicta, licet in quibusdam valde sint fortia, cùm tamen sancti viri fortem vitam feriunt, cunctum sui acuminis mucronem retundunt. Quia ergo & in semetipsis magna sunt, sed contra beatum Iob nullo modo assumi debuerunt: & Paulus hæc ex virtute pensans, in authoritate proferat: & iudex quia incautè prolata sunt, ex personæ qualitate reprehendat. Sed quia eosdem amicos beati Iob, hæreticorum tenere speciem superius diximus: nunc eorum verba quomodo hæreticis congruant, indagemus. Nam quædam valde rectè sentiunt, sed tamen inter hæc ad peruersa dilabuntur. Habent quippe hoc hæretici proprium, vt malis bona permisceãt, quatenus facilè sensui audiẽtis illudant. Si em̃ semper praua dicerent, citius in sua prauitate cogniti, quod vellent, minimè persuaderẽt. Rursum, si semper recta sentirẽt, profecto hæretici nõ fuissẽt. Sed dũ fallendi arte ad vtraque deseruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala vt recipiantur abscõdunt: sicut qui veneni poculum porrigit, ora pocuIi dulcedine mellis tangit: dumq; hoc quod dulce est, primo attactu delibatur: etiam illud quod est mortiferum, indubitanter absorbetur. Itaque hæretici permiscent recta peruersis, vt ostendendo bona auditores ad se trahant: & exhibendo mala, latenti eos peste corrumpant. Aliquando tamen prædicatione sanctæ Ecclesiæ atque exhortatione correcti, ab hac sensus sui diuersitate saluantur. Vnde & amici Iob reconciliationis suæ sacrificium eiusdem sancti viri manibus offerunt, atq; ad superni iudicis gratiam, vel adducti* reuocantur. Quos bene in Euangelio illa decem leprosorum mundatio designat. In lepra quippe & pars cutis in fulgorem ducitur, & pars in colore sano retinetur. Leprosi itaq; hæreticos exprimunt, qui dum rectis praua permiscent, colorem sanum maculis aspergunt. Vnde & bene vt saluẽtur, clamãt: Iesu præceptor. Quia enim in eius verbis se erraſſe significant, hunc saluandi præceptorem humiliter vocant: cunque ad cognitionem præceptoris redeunt, mox ad formam salutis recurrunt. Sed quia in amicorum dictis præfationem expositionis paulò longius duximus, ipsa iam eorum verba subtiliter pensemus. Sequitur: 1.Cor.3. *al.addicti Luc.17.

Sequitur caput quartum textus, sed XII. expositionis moralis libri quinti.

De tribus generibus locutionum.

RESpondens autem Eliphas Themanites dixit: Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies. Sed conceptum sermonem tenere quis poterit? Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti. Vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti. Nunc autem venit super te

A per te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es. Vbi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua & perfectio viarũ tuarum? Recordare obsecro te, quis vnquã innocẽs periit, aut quando recti deleti sunt? Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatẽ, & seminant dolores, & metunt eos, flante deo perisse, & spiritu iræ eius esse consumptos. Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt. Tigris periit: eo quod non haberet prædam, & catuli leonis dissipati sunt. Porrò ad me dictum est verbum absc̃ditum, & quasi furtiuè susceptum auris mea venas susurrij eius in horrore visionis nocturnę, quãdo solet sopor occupare homines, pauor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt. Et cum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ. Stetit quidam cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audiui: Nunquid homo, dei cõparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir? Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fũdamentum, consumentur velut à tinea? De mane vsq; B ad vesperam succidentur: & quia nullus intelligit, in aternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

Respondens autem Eliphas Themanites, dixit: Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies.) Iam superius dicta sunt, quæ his vocabulorum interpretationibus exprimantur. Quia ergo festinè ad indiscussa tẽdimus prolata replicare deuitamus. Hoc itaque est solerter intuendum, quòd hi qui hæreticorum speciem tenent, loqui molliter inchoãt, dicentes: Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies. Exasperare quippe hæretici auditores suos in exordio locutionis suæ metuunt, ne vigilanter audiantur, eorumq; valde tristitiam declinant, vt negligentiã capiant. Et planè semper blanda sunt quæ proponunt, sed aspera quæ prosequendo subinferunt. Vnde & nunc amici Iob à reuerentia mansuetæ locutionis incipiunt, sed vsque ad iacula asperrimæ inuectionis erumpunt: quia & radices spinarum molles sunt, sed tamen ex ipsa sua mollitie proferunt, vnde pungunt. Sequitur: Sed conceptum sermonem quis tenere poterit?) Tria sunt hominum genera, quæ gradatim ductis à se qualitatibus dissident. Sunt nanque alij qui & ad loquendum praua concipiunt, & à locutione sua nulla silentij grauitate refrenantur. Et sunt alij qui cùm praua concipiunt, magno se silentij vigore restringunt. Et sunt nonnulli qui virtutum vsu roborati, vsque ad eam celsitudinẽ prouehuntur, vt ad loquendum ne in corde quidem peruersa concipiant, quæ silentio compescant. Eliphas itaque ex quo sit ordine, ostenditur, qui conceptum sermonem tenere se non posse testatur. Qua in re & illud innotuit, quòd se loquendo offensurum nouit. Neque enim retinere verba quæ non potest, vellet, nisi per hæc se vulnera inferre prænosceret. Boni enim viri freno consilij retinẽt præcipitationem verbi, & cautè cõsiderant, ne relaxantes linguæ lasciuiam, auditorum conscientiam incauta locutione transfigant. Vnde bene per Salomonem dicitur: Qui dimittit aquam, caput est iurgiorũ. Aqua quippe dimittitur, cùm linguæ fluxus effrenatur. Sed dimissor aquæ, caput iurgiorum efficitur: quia per linguæ incontinentiam, discordiæ origo propinatur. Igitur sicut prauI, in sensu leues sunt, ita in locutione præcipites, & retrectare pertractando negligunt, quæ loquantur: sed quod leuis conscientia concipit, leuior protinus lingua prodit. Vnde nunc Eliphas ex suo experimento colligit, quod desperatè de omnibus sentit, dicens: Sed conceptum sermonẽ tenere quis poterit? Sequitur:

Tria hominũ genera.

Prouer.17.

Quodleuis conscientia concipit, leuior protinus lingua prodit.

Quòd hæretici uel peruersi dum bona iustorum referunt, ea quæ probant, quantum possunt peruertunt.

Ecce docuisti plurimos, & manus lassas roborasti, vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti.) Si ipsius historiæ textus aspicitur, magna est lectoris vtilitas, quòd ab amicis iurgantibus, in beatum Iob pro laceratione vitiorum, virtutum præconia proferuntur. Nunquam quippe est tam robustum vitæ testimoniũ, quàm cùm ille laudanda loquitur, qui ingerere crimen conatur, Pensemus autem cuius celsitudinis iste vir fuerit, qui indoctos docens, lassos roborans, vacillantẽsque confirmans, inter curas domus, inter multiplicium rerum custodiã, inter affectus pignorum, inter studia tot laborum, erudiendis se cæteris impendit. Et illa quidem occupatus exercuit, sed tamen liber magisterio doctrinæ militauit. Temporalia regendo disposuit, æterna prædicando nuuciauit, vitæ rectitudinem, & agendo videntibus ostendit, & loquendo audientibus ingessit. Caput. XIII. D Laus ab inimicis Iob celsitudo.

SEd siue hæretici, seu peruersi quilibet, cùm bona iusto rum referunt, hæc in argumentum criminis inflectũt. Inde nanque Eliphas contra beatum Iob occasionem obiurgationis colligit, vnde laudanda narrauit. Nam sequitur: Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.) Peruersi quique duobus modis bonorum vitam impetunt: quia aut praua eos dicere asserunt, aut recta non seruare, quæ dicunt. Vnde & beatus Iob inferius ab amicis suis de locutione reprehenditur: nunc autem recta dixisse, sed hæc non obseruasse laceratur. Ab iniquis ergo modo bonorum locutio, modo actio reprobatur quatenus aut reprehẽsa lingua taceat, aut eiusdem linguæ fuę adiudicata testimonio in crimine vita succumbat. Et notãdum quòd prius laudes linguæ inferunt, & postmodum de vitę infirmitate cõqueruntẽ. Iniqui etenim, ne publicè praui videãtur, loquuntur aliquando bona de iustis, quæ esse iam cognita & aliis nouerunt. Sed sicut prædiximus, hæc ipsa protinus ad cumulum reatus pertrahunt: & credendum sibi in cõtrariis, ex eo quòd & prospera loquebantur, ostendunt: tantoq; mala quasi verius insinuant, quãto & bona quasi deuotè laudabant. Ad vsum ergo intorquent criminis, voces fauoris: dum iustorum vitam inde pòst grauius vulnerãt, vnde hanc pauloante specietenus defendebat. Sæpe autẽ eorũ bona quæ prius habita despiciũt: hæc postmodum quasi perdita mirãtur. Vnde & Eliphas sancti viri virtutes, quia amissas asserit, enumerando subiungit, dicens: Peruersi dupliciter bonorũ uitã impetũt. E

De quatuor gradibus uirtutum, quibus sancti Iob uita distinguitur.

Vbi est timor tuus, fortitudo tua, & patientia tua, & perfectio viarum tuarum?) Quæ nimirum cuncta ei sententiæ subrogat, quam præmisit, dicens: Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es. Omnia ergo simul interisse asserit, in eo quòd beatum Iob turbatum flagello reprehendit. Sed intuendum valde est, quia quanuis F inconuenienter eũ increpet, congruenter tamen ordines virtutum narrat. Quatuor quippe gradibus vitã beati Iob virtutes enumerando distinxit, dum & timori fortitudinem, & fortitudini patientiam, & patientiæ perfectionem iunxit. In via etenim dei à timore incipitur, vt ad fortitudinem, veniatur. Nã sicut in via seculi audacia fortitudinẽ, ita in via dei audacia debilitatem parit: & sicut in via seculi timor debilitatem, ita in via dei timor fortitudinem gignit: Salomone attestante, qui ait: In timore domini, fiducia fortitudinis. Timori quippe domini inesse, fiducia fortitudinis dicitur: quia nimirum mens nostra tãto valentius terrores rerum temporalium despicit, quanto se authori earundẽ veracius per formidinem subdit: Quæ in timore domini constituta, non inuenit extrà quod metuat: quia dum recto metu conditori omnium iungitur, potestate quadam supra omnia subleuatur. Fortitudo autem, non nisi in aduersitate ostẽditur, vnde & mox post fortitudinem patientia subrogatur. Tanto enim quisque se ad fortitudinem profecisse verius demonstrat, quanto aliena mala robustius tolerat. Nam minus in se conualuit: quem aliena iniquitas sternit. Qui in eo quod ferre contrarietatem non valet, pusillanimitatis suæ gladio confossus iacet. Quia verò perfectio de patiẽtia, nascitur: statim post patientiam, viarum perfectio subinfertur. In via dei a timore incipitur. Prouer.14

Caput.XIIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G

TLle enim verè perfectus est,qui erga imperfectionẽ proximi, impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit: ipse sibi testis est, quòd perfectè necdum proficit. Hinc in Euangelio veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Quid est enim animas possidere,nisi perfectè in omnibus viuere,cunctis mentis motibus ex virtutis arce dominari? Qui igitur patientiam tenet,animã possidet:quia inde contra aduersa omnia fortis efficitur,vnde sibi & seipsum vincẽdo dominat. Et quo se laudabiliter frangit, infractum se fortiter exerit:quia cùm in suis se voluptatibus superat, sese ad cõtraria inuictum parat. Sed quia Eliphas inuehẽdo corripuit, nunc aliqua velut exhortando subiungit, dicens:

Luc.æ.21.

Quòd sancti qui in hoc mundo pereunt,ad æternam gloriam pereundo seruantur.

Recordare obsecro,quis vnquam innocẽs periit,aut quãdo recti deleti sunt?) Siue hæretici,quorũ amicos beati Iob tenere speciem diximus, siue peruersi quilibet,quàm inordinate redarguunt,tam reprehensibiliter exhortatur. Ait nãque: Quis vnquam innocens periit, aut quando recti deleti sunt? Sæpe quippe hic & innocentes pereunt, & recti funditus delentur, sed tamen ad æternam gloriam pereundo seruantur. Si enim nullus innocens periret, propheta non diceret: Iustus perit,& nemo est qui recogiter. Si rectos de⁹ pro uidendo non raperet,nequaquam de iusto sapiẽtia dixisset: Raptus est, ne malitia mutaret intellectum illius. Si iustos animaduersio nulla percuteret,Petrus minimè prænũciaret, dicens: Tempus est vt incipiat iudicium de domo dei. Illi vero veraciter recti sunt,qui amore supernæ patriæ,ad cuncta præsentis vitæ aduersa præparantur. Nam qui pro æternis bonis,mala hic perpeti metuunt,videlicet recti nõ sunt. Sed Eliphas vel rectos deleri, vel innocentes hic perire non æstimat:quia sæpe hi qui nõ spe cœlestis gloriæ,sed pro terrena deo retributione deseruiunt:ipsi sibimet fingunt quod quærunt,& docere præsumentes, cùm terrenam securitatem prædicant,cunctis suis laboribus ostendunt quid amãt. Sequitur: Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem,& seminant dolores, & metunt eos, flante deo perisse, & spiritu iræ eius esse consumptos.

Sæpe hic innocentes pereunt. Esa.57. Sapien. 4.

H

1.Pet.4 Veraciter recti.

Quare deus in hoc mundo quorundam mala districtè percutit, aliorum inulta permittit. Caput.XV.

Dolores seminare,est fraudulẽta dicere:dolores autem metere, est dicendo præualere. Vel certè dolores seminant,qui peruersa agunt: dolores metũt, cùm de eadem peruersitate puniũtur. Fructus quippe doloris est retributio dãnationis. Sed cùm protinus subinfertur, quia qui dolores seminant & metunt, flante deo pereunt, & iræ eius spiritu consumuntur: hoc loco doloris messio, non iam pœna,sed adhuc perfectio iniquitatis ostenditur:quia ex diuinæ ire spiritu, eiusdem messionis pœna subrogatur. Seminant ergo hic dolores & metunt,quia iniqua sunt quæ faciũt,& ipsa iniquitate prosperãtur:sicut de iniquo per Psalmistã dicitur: Polluũtur viæ eius in omni tempore: auferũtur iudicia tua à facie eius, omnium inimicorũ suorum dominabitur.De quo paulopost subditur: Sub lingua ei⁹ labor & dolor.Dolores itaque seminat, cùm peruersa agit : dolores metit,cùm ex eisdem peruersitatibus temporaliter excrescit.Quomodo ergo flante deo pereunt, qui plærunque diu hic subsistere, & iustis fœlicius permittuntur? Hinc nanque de illis iterum per Psalmistam dicitur: In laboribus hominum non sunt,& cum hominibus nõ flagellabũtur. Hinc Hieremias ait: Quare via impiorũ prosperatur? Quia enim,sicut scriptum est: Dominus patiens redditor est: sæpe diu tolerat,quos in perpetuum damnat: nonnunquam vero concitè percutit, quia pusillanimitati innocentium consolando concurrit. Aliquando ergo omnipotens deus diu prætermittens iniquos patitur, vt iustorum mundius vita purgetur. Aliquando vero iniustos celeriter trucidat, eorũque interitu innocentium corda confirmat . Si enim nunc omnes malè agentes percuteret, extremum iudicium quibus exhiberet? Si autem nullum omnino percuteret, quis deum res humanas curare crederet ? Nonnunquam ergo iniquos ferit,vt ostendat, quia inulta mala non deserit. Nonnunquam vero iniquos diu tolerat, vt consideрantibus insinuet,ad quod eos iudicium reseruet. Hæc itaque sententia dilationis iniquorum,si non cum fine præsentis seculi de cunctis generaliter dicitur , ex magna parte procul dubio veritatis virtute vacuatur.Sed tunc vera erit, cùm jam iniquitatis dilatio non erit. Quæ hoc fortasse modo intelligi recti⁹ potest,quoniam nec innocẽs perit,nec rectus deletur: quia etsi carne hic atteritur,in conspectu æterni iudicis vera salute reparatur. Et qui seminant dolores & metunt, flante deo pereunt: quia quanto hic altius peruersè agendo proficiunt, tanto durius subsequenti damnatione feriuntur. Sed cùm eidem sententiæ præmittitur: Recordare,videlicet patet, quia transacta res ad mentem reducitur, non autem futura nunciatur.Tũc ergo Eliphas verius diceret,si hæc de iniquis generaliter fieri extrema animaduersione credidisset. Sed hoc quòd flare de⁹ dicitur, vrget vt subtilius discernatur. Nos quippe cùm flamus, aërem ab exterioribus introrsus trahimus, & introrsus tractum hunc exterius reddimus. Flare ergo deus in vindictę retributione dicitur, quia ab exterioribus causis introrsus iudicij consilium concipit, & ab interno consilio extrorsus sententiam emittit. Quasi flante deo ab exterioribus aliquid introrsum trahitur, quando foris mala nostra conspicit, & intus iudicium disponit.Et rursum,quasi flante deo ab interioribus spiritus extrorsus emittitur,quando ab interno conceptu consilij,exterius iudicium damnationis infertur. Bene itaque dicitur,quòd qui dolores seminant,flante deo pereunt:quia vnde foris peruersa faciũt, inde ab intimis rectè feriuntur. Vel certè cùm flare deus dicitur,quia & statim iræ eius spiritus subinferꝛ, appellatione flatus illius potest ipsa ei⁹ animaduersio designari.Nos quippe cùm irascimur,flatu furoris inflãmamur. Vt ergo vindictam cogitans dominus demonstraretur, flare irascendo dicitur: non quòd ipse in natura sua mutabilitatis vicissitudinẽ recipiat,sed quòd post longam patientiam quandoque vindictam peccatoris exequitur,is qui in semetipso tranquillus est,pereuntibus turbulentus videtur. Mens quippe reproba, quia aduersum suis actibus iudicem conspicit,quasi commotus ei ostenditur, quia in conspectu illius suo reatu proprio ipsa turbatur Sed postquam quasi clementer admonuit,apertæ increpationis verba subiungit, dicens: Rugitus leonis,& vox leænę,& dentes catulorum leonum contriti sunt.) Quid enim rugitum leonis appellat, nisi, vt pauloãte præmisimus, seueritatem viri? Quid vocem lænę, nisi loquacitatem conjugis? Quid dentes catulorum leonum, nisi edacitatem prolis? Quia enim filij conuiuantes extincti sunt, dentiũ expressione signantur.Quæ cuncta dũ contrita Eliphas rigidus exultat, quasi iure damnata denunciat. Cuius adhuc duritiam increpationis ingeminat, cùm subiungit:

Dolores seminare. Dolores metere.

I

Psal.9.

Quæstio de iniquis, quomodo flante deo pereant. Psal.32. Hiere.13.

Respõsio. Cur deus iniquos toleret.

Quòd Tigridis nomine hypocritarum uarietas : & rapacitas exprimitur , quibus quasi præda est iustorum sibi laus uendicata.

M

Tigris perijt,eo quòd non haberet prædam,& catuli leonum dissipati sunt.) Quem enim nomine Tigridis,nisi beatũ Iob nota varietatis signat,vel asperſum maculis simulatiõis?

Caput. XVI.

OMnis nãque simulator in eo quòd videri rectus appetit,mundum se per omnia non ostendit:quia dũ virtutes quasdam per hypocrisim assumit,& occultè semetipsum vitiis subiicit, quædam latentia vitia repentè in faciem erumpunt,& superductæ simulationis,quasi visionis corium,ex admixtione sua varium ostendunt:vt plærunque fit mirum cur homo qui tantis virtutibus pollere cernitur,etiam tam reprobis actibus inquinetur.Sed nimirum omnis hypocrita Tigris est: quia dum mundus color de simulatione dicitur,vitiorum nigredine interrumpente variatur. Sæpe enim dum de castitatis munditia extollitur,sorde auaritiæ fœdatur. Sæpe dum de virtute largitatis speciosus ostenditur luxuriæ maculis inquinatur. Sæpe dum castitatis atque largitatis decore vestitur , velut ex zelo iustitiæ, crudelitatis atrocitate fuscatur. Sæpe largitate, castitate, pietate ex pulchra visione induitur, sed interfusa obscuritate superbiæ notatur. Sicque fit, vt intermixtis, vitiis,dũ

A vitiis , dum mundam in se speciem hypocrita non ostendit, quasi vnum colorem Tigris habere nequaquã possit . Quæ, videlicet Tigris rapit prædã,quia humani sibi fauoris vsurpat gloriam.Quia enim rapta laude extollitur, quasi præda latiatur.Bene autem hypocritarum laus præda dicitur.Præda quippe est,cùm aliena violenter auferuntur.Omnis autem hypocrita,quia vitam iustitiæ simulans , iustorum sibi laudẽ arripit,alienum profectò est,quod tollit.Eliphas itaque,qui beatum Iob incolumitatis suæ tempore laudanda egisse cognouit,percussione subsequente , illum hæc tenuisse per hypocrisim credidit,dicens:Tigris periit,eo quòd non haberet prædam.Ac si apertè dicat:Varietas tuę simulationis extincta est,quia & adulatio laudis ablata est:etiam tua hypocrisis prædam non habet,quia percussa diuinitus, humanis fauoribus caret.Translatione autem septuaginta interpretum nequaquam Tigris dicitur,sed Myrmicaleon periit,eo quòd non haberet prædam. Myrmicaleon quippe paruũ valde est animal,formicis aduersum, quod se sub puluere abscondit, & formicas frumenta gestantes interficit, interfectasq; consumit.Myrmicaleon autem Latinè dicitur , vel formicarum leo,vel certè expressius,formica pariter & leo.Rectè autem formica & leo nominatur:quia siue volatilibus seu quibuslibet aliis minutis animalibus formica est,ipsis autem formicis leo.Has enim quasi leo deuorat,sed ab illis quasi formica

B deuoratur. Cùm igitur Eliphas dicit : Myrmicaleon periit, quid in beato Iob sub Myrmicaleontis nomine,nisi pauorem & audaciam reprehendit?Ac si apertè dicat:Nõ iniustè percussus es: quia contra erectos timidus , contra subditos audax fuisti:Ac si apertius dicat : Contra astutos formido te pressit,contra simplices temeritas influit. Sed iam Myrmicaleon prædam non habet,quia tumida tua elatio dum verberibus premitur,ab aliena læsione prohibetur. Sed quia amicos beati Iob,tenere hæreticorum speciem diximus:vrget necessariò,vt hæc eadem Eliphas verba quomodo etiam typicè sentienda sint,intimemus.

Quòd regnum diaboli,& gloria huius mundi,& concupiscentia carnis in seruis dei contritæ sunt.

Rugitus leonis & vox leænæ, & dentes catulorũ leonum cõtriti sunt.)Quia natura vniuscuiusq; rei,ex diuersitate cõponitur,in sacro eloquio per rem quamlibet licitè diuersa figurantur.Habet quippe leo virtutem,habet & sæuitiã.Virtute ergo dominũ, sæuitia diabolum signat. Hinc eñ de domino dicitur: Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid. Hinc de diabolo scriptũ est: Aduersarius vester,sicut leo rugiẽs, circuit quærens quẽ deuoret. Leænæ autem nomine aliquando sancta Ecclesia, aliquãdo Babylonia designatur.Pro eo enim quod contra aduersa audax est, leęna Ecclesia dicitur : sicut eiusdem beati Iob vocibus approbatur,qui derelictã ab Ecclesia Iudæam indicans,ait: Nõ calcauerunt eam filij insti-

Apoc.5. 1.Petri.5.

Iob.28.

C

tutorum,nec pertransibit per eam leæna. Aliquãdo vero leænæ nomine huius mũdi ciuitas,id est, Babylonia exprimitur,quę contra vitã innocentiũ immanitate crudelitatis effrenatur, quæ antiquo hosti,quasi sæuissimo leoni sociata,peruersę per suasionis eius semina concipit,& reprobos ex se filios ad similitudinem illius quasi crudeles catulos gignit.Catuli autẽ leonum sunt quilibet reprobi,ad iniquam vitã, malignorum spirituũ errore generati,qui & simul omnes vniuersam mũdi ciuitatem quam prædiximus,Babyloniam faciunt,& tamẽ sidem singuli Babyloniæ filij,quasi non leæna,sed leænę catuli vocantur.Sicut enim Sion tota simul Ecclesia dicitur,filij autem Sion sanctorum quique singuli memorantur: ita & filij Babyloniæ singuli quique reproborum,& eadem Babylonia simul omnes reprobi vocantur. Caput. XVII.

Reprobi unde generentur.

Filij Sion. Filii Babyloniæ.

SEd sancti viri quamdiu in hac vita sunt, semetipsos sollicita circunspectione custodiunt:ne leo circũiens insidiando surrepat,id est, antiquus hostis sub aliqua imagine virtutis occidat:ne leænæ vox auribus obstrepat,id est, ne Babylonis gloria sensum ab amore patriæ cœlestis auertat: ne catulorũ leonum dentes mordeãt,id est,ne reproborum persuasio in corde cõualescat. At contra hæretici iam quasi de sanctitate securi sunt, quia vitę suæ meritis cũcta se superasse suspicantur. Vnde & nunc dicitur: Rugitus leonis, & vox leænæ,& dentes catulorum leonum cõtriti sunt.Ac si diceretur:Nos ideo nõnullis flagellis atterimur, quia & virtutẽ antiqui hostis,& cupiditate terrenæ gloriæ, & suasionẽ reproborum hominũ vitæ meritis superãdo calcamus. Vnde adhuc subditur: Tigris perit,eo quod non haberet prædã, & catuli leonũ dissipati sunt.) Hunc vocabulo Tigridis repetit, quem leonis appellatione signauit.Satã quippe & propter sæuitiam leo dicit,& propter multiformis astutiæ varietatem nõ incongruè Tigris vocatur. Modo enim se sicut est perdit⁹,humanis sensibus obiicit,modo quasi angelũ lucis ostendit.Modo stultorum mentibus blandiendo persuadet, modo ad culpam terrendo pertrahit. Modo suadere vitia apertè nititur, modo suis in suggestionibus sub virtutis specie palliatur.Hæc itaq; belua quę tanta varietate respergit, iure Tigris vocat,quæ apud septuaginta interpretes,vt prędicti sumus , Myrmicaleon dicitur. Quòd videlicet animal absconsum puluere,formicas,vt diximus,frumenta gestãtes interficit:quia nimirũ apostata angelus in terrã de cœlo prosectus,iustorum mẽtes quæ bonorum spiritũ refectionem præparant,in ipso actionis itinere obsidet: cunctas eas per insidias superat, quasi formicas frumenta gestantes improuisus necat. Rectè autẽ Myrmicaleõ,id est,leo & formica dicitur, formicis enim, vt diximus, leo est, volatilibus formica: quia nimirũ antiquus hostis,sicut contra cõsentiẽtes fortis est,ita contra resistentes debilis.Si enim eius suggestionibus assensus præbetur,quasi leo tolerari nequaquã potest:si autẽ resistitur,quasi formica atteritur. Aliis ergo leo est,aliis formica:quia crudelitatẽ illius carnales mentes vix tolerant, spirituales vero infirmitatẽ illius pede virtutis calcant. Hæretici igitur,quia de sanctitatis præsumptione superbiũt,quasi exultantes dicũt:Myrmicaleon,vel certè Tigris,periit,eo quod non haberet prædam. Ac si apertè dicant:Vetustus aduersarius in nobis prædam nõ habet,quia quantũ ad nostra studia iam victus iacet. Idcirco autem Myrmicaleõtis appellatione,vel Tigridis repetitur,qui iam cõtrito leonis rugitu fuerat designatus:quia quicquid per gaudium dicitur,sæpe replicatur.Voces quippe ingeminat animus cùm exultat.Vnde & veraci lætitia Psalmista crebro repetit hoc,quod se exauditum esse recognouit,dicens: Exaudiuit dominus vocẽ fletus mei:exaudiuit dominus deprecationem meam, dominus orationem meam suscepit. Caput.XVIII.

D

Satan leo. Satan Tigris.

Diabolus dicitur leo. Diabolus dicitur formica.

B

Psalm.6.

SEd sancti viri cùm de quibusdam se vitiis ereptos hilarescunt,magnoſe metu etiam in ipsa exultatione concutiunt, quia etsi iam de cuiuslibet procella tempestatis ereptisunt,esse tamen se adhuc in incerti maris dubiis fluctibus sciunt,& sic spe exultant,vt pauore trepident: sic pauore trepidant,vt spei fiducia exultent. Vnde per eundem psalmistam dicitur: Seruite domino in timore,& exultate ei cum tremore. At contrà hi qui de specie sanctitatis intumescunt,cùm vnum quodlibet vitium superant,mox mẽtem in superbiam erigunt,& quasi de vitæ suæ perfectione gloriatur:& pro eo quòd fortasse semel à periculo tempestatis erepti sunt,iam quia in mari nauigent,obliuiscũtur: magnos se in omnibus æstimant:& vicisse se antiquum hostem funditus putant:infra se cunctos respiciũt,quia se per sapiẽtiam trãscendere omnes arbitrantur. Vnde & subditur:

Psal.2.

F

Quòd hæretici & hypocritæ noua & inaudita promittunt, ut in admiratiõẽ sui simplices conuertant:neque ea quæ loquuntur,ad ædificationem, sed ad ostentationem scientiæ suæ proferunt.

Porro ad me dictum est verbũ absconditum.)Verbum absconditum hæretici audire se simulant, vt auditorum mentibus quandam prædicationis suæ reuerentiam obducant.) Vnde & latenter prædicant,quatenus eorum prædicatio tãto sancta, quanto & occulta videatur.Cõmunem autẽ scientiam habere refugiunt, ne cæteris æquales æstimentur. Occulta vel noua semper exquirunt: quæ dũ alij nesciunt,apud imperitorum mentes ipsi de scientiæ singularitate gloriantur. Quã occultã,vt diximus, insinuant:quia scilicet vt admirationem ostendere valeant, hanc se latenter percepisse confirmant. Vnde apud Salomonem hæreticorum speciem mulier tenens, dicit : Aquæ furtiuę dulciores sunt,& panis absconditus suauior.Vnde hic quoq; subditur. Et quasi furtiuè susurrij ei⁹.) Furtiuè susur-

Prouer.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Grij venas percipiũt:quia ſocialis ſciẽtiæ gratiam deſerentes,
ad hanc nequaquã per oſtium ingrediuntur: domino atte-
Ioan.10. ſtante,qui ait: Qui non intrat per hoſtium in ouile ouium
ſed aſcendit aliundè, ille fur eſt & latro. Venas itaq; diuini
ſuſurrij, furtiuè ſuſcipit, qui ad percipiendã virtutis eius no
titiam deſerto publicæ prædicationis oſtio, prauæ intelligẽ-
tiæ rimas quærit. Quia verò fur & latro qui intrat aliundè,
tenebras diligit, & claritatem luminis perhorreſcit, rectè
ſubiungitur: In horrore viſionis nocturnæ, quando ſolet ſo-
por occupare homines. Caput.XIX.

SAepe hæretici dum altiora dicere conant, ipſi ſibi te-
ſtes ſunt, quia quæ proferunt, vera non ſunt. In noctur
na quippe viſione dubiè cernitur. Rimas ergo ſuſurrij
in pauore nocturnæ viſionis ſe percepiſſe aſſerunt: qui vt ea
quæ docent, alta aliis oſtendant, vix ea ſe capere poſſe denũ-
ciant. Sed hinc colligendũ eſt quomodo audiẽtibus certa eſſe
poterunt, quæ ipſi dubiè viderũt. Miro ergo ordine cùm alta
loquẽtes profluũt, in patefactione ſtultitiæ, ipſis ſuæ altitudi-
nis vocibus ligantur. Quantũ vero de ſingularitate ſapientię
eleuantur, oſtenditur cùm protinus ſubditur. Quando ſolet
ſopor occupare homines.) Ac ſi apertè ab hæreticis diceretur:
Cùm homines inferius dormiunt, nos ad percipienda ſu-
perna vigilamus, quia ea nobis nota ſũt, ad quæ videlicet co
gnoſcenda cæterorum hominũ corda torpẽtia non aſſurgũt.
Ac ſi apertius dicant: In quibus intelligentia noſtra ſe erigit,
H reliquorum hominũ ſenſus dormit. Nonnunquã vero cùm
hoc deſpici ab auditore quod dicũt cõſpiciũt, ſemetipſos ſi-
mulant timere quod dicunt. Vnde & ſubdit: Pauor tenuit
me & tremor, & omnia oſſa mea perterrita ſũt.) Quia enim
de doctrinæ ſuę altitudine miri videri appetunt, quaſi perti-
meſcunt quæ fingũt: & cùm minoris laboris ſit audire q̃ dice
re, ad ea proferenda audaces ſunt, quæ ſcilicet aſtruunt, quia
ipſi vix audire potuerũt. Vnde adhuc ſubditur: Et cùm ſpi-
ritus me præſente tranſiret, inhorruerũt pili carnis meæ: ſte
tit quidam cuius non agnoſcebam vultum.) Vt incõprehen-
ſibilia ſe cognouiſſe indicent, nõ ſtetiſſe, ſed tranſiſſe coram
ſe ſpiritũ narrant, & vultum ſe vidiſſe incognitum ſimulant:
vt eſſe ſe ei cognitos qui ab humana mente cognoſci nõ va-
let, oſtendãt. Vbi adhuc ſubditur: Imago coràm oculis meis,
& vocẽ quaſi auræ lenis audiui.) Sæpe hæretici deũ ſibi ima
ginabiliter fingũt, quem intueri ſpiritaliter nequeunt: eiuſq;
vocẽ quaſi aurę lenis audire ſe perhibent, quia ad ſecreta il-
lius cognoſcẽda, quaſi eſſe ſe cæteris familiariores gaudẽt.
Nõ enim ea docent quæ deus publicè loquit, ſed quæ eorum
auri quaſi latenter aſpirantur. Hæc igit̃ diximus, vt quid ſub
hæreticorũ ſpecie in Eliphas ſermonib⁹ ſẽtiẽdũ ſit, intimem⁹.
Sed quia amici beati Iob, tanti viri amici nõ eſſent, niſi mani-
feſtè aliquid ex veritate didiciſſent, qui quanuis in ſententiis
correptionis errãt, in veritatis tamẽ cognitione nõ titubant:
I hęc eadẽ paulo ſuperi⁹ verba replicemus, vt ſubtili⁹ diſcer-
namus quomodo ea quæ de perceptione veritatis dicũtur, à
rectè ſentientibus proferri veraciter poſſint. Cap.XX.

NOnnunquã verò hęretici vera quædam & ſublimia
loquũtur, non quòd hęc diuinitus ipſi percipiãt, ſed
quòd ex ſanctæ Eccleſię cõtentione didicerunt, ne-
que hæc ad profectũ conſcientiæ, ſed ad ſcientiæ oſtenta-
tionem trahunt. Vnde fit plærunq;, vt alta ſciendo dicãt, ſed
viuendo quæ dicunt, neſciant. Siue igitur ex hæreticorũ ſpe
cie, videlicet non vitam ſcientiæ, ſed verba tenentium, ſeu ex
perſona certè amicorũ beati Iob, qui de cognitione veritā-
tis potuerunt procul dubio percipiendo experiri, quod ſtu-
duerũt docendo eloqui, hæc eadem quæ tranſcurrimus, ſub-
tilius dicta differamus: vt dum ſollicitè Eliphas ſermo diſcu
titur, quantæ ſcientiæ fuerit demonſtretur, quanuis in eadẽ
ſcientia humilitatem non tenuit, qui commune bonum ſibi
ſpecialiter arrogauit. Ait nanque:

Quòd uerbũ abſconditum inuiſibilis dei filius ſit, cuius ſubti-
litatẽ mens ſpiritu ſancto aſſlata raptim & occultè agnoſcit.

Porrò adęne dictũ eſt verbum abſcõditũ.) Verbum quip
pe abſconditũ, inuiſibilis filius vocat̃: de quo Ioannes ait: In
Ioan.1. principio erat verbũ. Quod ipſe quoq; abſconditũ inſinuat,
dũ ſubiungit: Et verbum erat apud deũ, & deus erat verbũ.
Sed hoc verbum abſconditũ electorum mentibus dicit̃, cùm
poteſtas vnigeniti filij credẽtibus manifeſtat̃. Poteſt etiã per K
verbum abſconditũ, allocutio intimæ aſpirationis intelligi:
de qua Ioãnes dicit: Vnctio eius docet vos de omnibus. Quæ 1.Ioan.2.
nimirum aſpiratio humanã mentẽ tangendo ſubleuat, & tẽ-
porales cogitationes deprimẽs, æternis hãc deſideriis inflã-
mat: vt nihil ei iam, niſi quæ ſuperna ſunt libeat: & cũcta quę
inferius de humana perſtrepũt corruptiõe, contẽnat. Abſcõ-
ditum ergo verbũ audire, eſt locutionẽ ſanctiſpiritus corde
cõcipere. Quæ profectò ſciri nõ poteſt, niſi à quo haberi po-
teſt. Vnde & veritatis voce de hac abſcõdita locutiõe dicit: Ioan.14.
Ego rogabo patrẽ, & alium paracletũ dabit vobis, vt maneat
vobiſcum in æternũ: ſpiritum veritatis, quẽ mũdus nõ poteſt
accipere. Sicut enim idẽ paracletus poſt mediatoris aſcenſũ,
alius humani generis conſolator, in ſemetipſo inuiſibilis eſt:
ita omnẽ quem repleuerit, ad deſideranda inuiſibilia accẽdit.
Et quoniã mundana corda ſola viſibilia diligunt, hunc mun-
dus nõ accipit, quia ad diligenda inuiſibilia non aſſurgit. Secu
lares enim mẽtes quanto ſe foris per deſideria dilatant, tãto
ad receptionẽ illius ſinũ cordis anguſtãt. Et quoniã valde in
humano genere pauci ſunt, qui à deſideriorũ carnalium ſor-
de purgati, ad perceptionẽ ſanctiſpiritus ipſa hac purgatiõe
dilatãtur, verbum hoc abſcõditũ dicitur: quia illud à quibuſ
dam procul dubio in corde percipitur, quod à maxima homi
num parte neſcitur. Vel certè hæc ipſa afflatio ſanctiſpiritus
verbum abſconditum eſt, quia ſentiri poteſt, ſed ſtrepitu lo-
cutionis exprimi non poteſt. Cùm igitur diuina aſpiratio ſine L
ſtrepitu mentem ſubleuat, verbum abſcõditum auditur, quia
ſermo ſanctiſpũs in aure cordis ſiletẽr ſonat. Vnde & ſubdit:

Quòd multis modis ad aurẽ noſtræ intelligentiæ deus uenit:
& quòd quãdo nobis de diuinitatis natura per contẽplationẽ
aliquid inſinuat, nequaquã nobis loquitur, ſed quaſi ſuſurrat.

Et quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurrij eius.) Ve
nas ſuperni ſuſurrij, auris cordis furtiuè ſuſcepit: quia ſubti
litatem locutionis intimæ, afflata mens, & raptim & occultè
cognoſcit. Niſi enim ſe ab exterioribus deſideriis abſcondat,
interna non penetrat. Occultatur autem vt audiat, & audit vt
occultetur: quia & ſubtracta à viſibilibus, inuiſibilia conſpi-
cit: & repleta inuiſibilibus, viſibilia perfectè contemnit. No-
tandum verò quòd non ait: Quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea
ſuſurrium eius, ſed venas ſuſurrij eius. Suſurrium quippe oc-
culti verbi, eſt hæcipſa locutio aſpirationis internę. Venæ au
tem ſuſurrij dicuntur cauſarũ origines, quibus hæcipſa aſpi-
ratio ad mentem ducitur. Quaſi enim venas ſuſurrij ſui ape-
rit, cùm nobis deus latenter inſinuat, quibus modis ad noſtræ
intelligentiæ aurem venit. Aliquando enim nos amore, ali-
quando terrore compungit: aliquando præſentia quàm nulla
ſint oſtendit, & ad æterna diligenda deſideriũ erigit: aliquã-
do prius æterna indicat, vt poſt tẽporalia vilęſcant. Aliquã-
do noſtra nobis mala aperit, & ad hoc nos vſque, vt alienis M
etiam malis condoleamus, extendit. Aliquando mala aliena
noſtris obtutibus obiicit, & compũctos mirabiliter à noſtra
prauitate nos corrigit. Venas itaq; diuini ſuſurrij furtiuè au-
dire, eſt occultos diuinæ aſpiratiõis modos tenuiter & latẽ-
ter cognoſcere. Quanuis adhuc vel ſuſurriũ, vel venas ſuſur-
rij intelligere aliter valeamus. Qui enim ſuſurrat, occultè lo
quitur: & vocem non exprimit, ſed imitatur. Nos ergo quo-
uſque carnis corruptione premimur, nullo modo claritatem
diuinæ potentiæ, ſicut in ſe incommutabilis manet, videmus:
quia acies infirmitatis noſtræ non ſuſtinet hoc quod de eius
æternitatis radio ſuper nos intolerabiliter fulget. Cùm ergo
ſe nobis omnipotens deus per rimas contemplationis indi-
cat, nequaquam nobis loquitur, ſed ſuſurrat: quia etſi ſe ple-
nè non intimat, quiddam tamen de ſe humanæ menti mani-
feſtat. Tunc autem nequaquã iam ſuſurrat, ſed loquitur, cùm
eius nobis ſpecies certa reuelatur. Hinc eſt enim quod in Ioan.16.
Euangelio veritas dicit: Palàm de patre meo annunciabo vo- 1.Ioan.3.
bis. Hinc Ioannes ait: Videbimus eum ſicuti eſt. Hinc Pau- 1.Cor.13.
lus dicit: Tunc cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Nunc au-
tem diuinũ ſuſurrium tot ad nos venas habet, quot creatis
operibus ipſa diuinitas præſidet. Dum enim quæ ſunt cũcta
creata cernimus, in creatoris admirationẽ ſubleuamur. Nã
ſicut aqua leniter fluens, rimata per venas quæritur, vt augea
tur, tantoq; ſe latius fundit, quanto venas apertiores inue-
nerit:

A nerit: ita nos dum ſtudioſè diuinitatis notitiam ex creaturæ
eius conſideratione colligimus, quaſi ſuſurrij ad nos venas il
lius aperimus: quia per hoc quod factum cernimus, virtutẽ
creatoris admiramur: & per ea quę ſunt in publico, illud ad
nos emanat quod latet in occulto. Quaſi enim per quendam
ad nos ſonitum erumpit, dum conſideranda nobis ſua opera
oſtendit: in quo ſemetipſum vtcunq; indicat, dum quàm ſit
incomprehenſibilis, manifeſtat. Quia igitur conſiderare eũ
dignè non poſſumus, nõ eius vocem, ſed vix ſuſurrium audi-
mus: plenè enim perpendere, neque ipſa quæ ſunt creata,
ſufficimus. Rectè autem dicitur: Quaſi furtiuè ſuſcepit au-
ris mea venas ſuſurrij eius. Proiectũ quippe à paradiſi gau-
diis & cæcitatis pœna mulctati, vix ſuſurrij venas apprehen
dimus, quia ipſa quoque mira eius opera raptim tenuiterq;
penſamus. Caput.XXI

SCiendum verò eſt, quia quãto virtutẽ illius mens ſub-
leuata conſiderat, tanto eius rectitudinẽ repreſſa for-
midat. Vnde & rectè ſubiungitur:

Quòd anima in nocte huius uitæ contemplans deum, ad ma-
gnitudinis illius inhorreſcat aſpectum.

In horrore viſionis nocturnæ.) Horror nocturnæ viſionis
eſt pauor occultæ contẽplationis. Humana etenim mens quo
altius eleuata quæ ſint æterna, conſiderat, eo de factis tẽpo-
ralibus grauius tremefacta formidat: quia tanto ſe ream ve-
rius cernit, quanto ſe ab illo lumine diſcrepaſſe quod ſuper
B ſe intermicat conſpicit: ſicq; fit, vt illuminata plus metuat,
quia magis aſpicit à veritatis regula per quanta diſcordat:
eaque graui formidine ſuus ipſe profectus quatit, quę pri⁹
quaſi ſecura nihil videbat. Quanuis quantalibet virtute pro
fecerit, non iam manifeſtum aliquid de æternitate compre-
hendit, ſed adhuc ſub cuiuſdam caligine imaginationis con-
ſpicit. Vnde & hæc eadem viſio nocturna dicitur: In nocte
quippe, ſicut & ſuperius diximus, dubiè: in die autem cõſtan
ter videmus. Quia igitur ad cõtemplandum interni ſolis ra-
dium, nubes ſeſe noſtræ corruptionis interſerit, nec ad infir
mos noſtræ mentis oculos, illud ſicut eſt incommutabile lu-
men, erumpit: adhuc deum quaſi in nocturna viſione cerni-
mus, cùm procul dubio ſub incerta contemplatione caliga-
mus. Sed quanuis extremum de illo aliquid mens cõceperit,
in conſideratione tamẽ eius magnitudinis inhorreſcit, & ma
gis metuit: quia ipſis cõtemplationis eius veſtigiis ſe impa-
rem ſentit, atque ad ſe relapſa, eum arcti⁹ diligit: cuius mirã
dulcedinem ferre non valens, vix hãc ſub incerta viſione gu
ſtauit. Sed quia ad huius ſubleuationis culmẽ minimè pertin-
gitur, niſi prius deſideriorum carnalium importunè perſtre
pens, turba reprimatur, rectè ſubiungitur:

Quibus modis ſacra ſcriptura ſomnum accipiat. Et quid ſit
C *quòd Iacob lapide ad caput poſito dormiẽs, ſcalam cœlo in-*
hærentem, & dominum ſcalæ innixum, & angelos aſcendẽ
tes & deſcendentes uidit.

Quãdo ſolet ſopor occupare homines.) Quiſquis ea quę
mundi ſunt, agere appetit, quaſi vigilat: quiſquis vero inter-
nam quietem quærens, huius mundi ſtrepitũ fugit, velut ob-
dormiſcit. Sed prius ſciendum eſt, quia in ſcriptura ſacra fi-
guratè poſitus, tribus modis ſomn⁹ accipitur. Aliquando eñ
ſomno mors carnis, aliquando torpor negligentiæ, aliquãdo
verò exprimitur, calcatis terrenis deſideriis, quies vitæ. Som
1.Theſ.4. ni nanq; vel dormitionis nomine, carnis mors intimatur, ſicut
Paulus ait: Nolo vos ignorare fratres de dormientibus. Et
Rom.13. paulopoſt: Ita & deus eos qui dormierunt per Ieſum, adduc-
1.Corin.15 cet cum eo. Somno rurſum torpor negligentiæ deſignatur,
ſicut ab eodem Paulo dicitur: Hora eſt iam nos de ſomno ſur
Cantt.5. gere. Et rurſum: Euigilate iuſti, & nolite peccare. Somno quo
que, calcatis carnis deſideriis, vitę quies figurat̃: ſicut ſpoſæ
voce in canticis canticorũ dicitur: Ego dormio, & cor meũ
vigilat: quia videlicet ſancta mens quo ſe à ſtrepitu tẽporā-
lis concupiſcentiæ comprimit, eo verius interna cognoſcit,
& tanto alacrius ad intima vigilat, quãto ſe ab exteriori in-
Gene.28. quietudine occultat. Quod bene per Iacob in itinere dormi-
entem figuratur, qui ad caput lapidẽ poſuit, & obdormiuit:
à terra ſcalam cœlo inhærentem, innixum ſcalæ deum, aſcẽ-
dẽtes quoque & deſcendẽtes angelos vidit. In itinere quip-
pe dormire, eſt in hoc præſentis vitæ tranſitu, à rerum tem-
poralium amore quieſcere. In ſtinere dormire, eſt in dierum D
labentium curſu ab appetitu viſibilium mentis oculos clau-
dere, quos primis hominib⁹ ſeductor aperuit, qui dixit: Scit Gene.3
enim deus, quòd in quocunque die comederitis ex eo, aperiẽtur oculi veſtri. Vnde & paulopoſt ſubditur: Tulit de fru
ctu illius, & comedit: deditq; viro ſuo, qui comedit, & aper-
ti ſunt oculi amborum. Culpa quippe oculos concupiſcentiæ
aperuit, quos innocentia clauſos tenebat. Angelos verò aſcẽ
dentes & deſcendentes cernere, eſt ciues ſuperne patriæ cõ-
templari: vel quanto amore authori ſuo ſemetipſos tranſcẽ-
dendo inhæreat, vel quãta compaſſione charitatis noſtris in-
firmitatibus condeſcendant. Et notandum eſt valde, quòd il
le dormiens angelos cõſpicit, qui in lapide caput ponit: quia
nimirũ ipſe ab exterioribus operibus ceſſans, interna pene-
trat, qui intenta mẽte, quæ principale eſt hominis, imitatio-
nem ſui redemptoris obſeruat. Caput quippe in lapide po-
nere, eſt mente Chriſto inhærere. Qui enim à præſentis vi-
tæ actione remoti ſunt, ſed ad ſuperna nullo amore rapiun-
tur, dormire poſſunt: ſed videre angelos nequaquam poſ-
ſunt, quia caput in lapide tenere contemnunt.
Caput. XXII.

SVnt nanque nõnulli qui mũdi quidem actiones fugiũt,
ſed nullis virtutibus exercentur. Hi nimirum torpo-
re, non ſtudio dormiunt, & idcirco interna non conſpi-
ciunt: quia caput non in lapide, ſed in terra poſuerunt. Qui- E
bus plærunque cõtingit, vt quãto ſecurius ab externis actio-
nibus ceſſant, tanto latius immundæ in ſe cogitationis ſtre-
pitum per ocium congerant. Vnde ſub Iudææ ſpecie per pro
phetam torpens ocio anima defletur, cùm dicitur: Viderunt Thren.1
eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius. Præcepto etenim le-
gis, ab exteriori opere in ſabbato ceſſatur. Hoſtes ergo ſab-
bata videntes irrident, cùm maligni ſpiritus ipſa vacationis
ocia ad cogitationes illicitas pertrahunt: vt vnaquęque re-
proba anima quo remota ab externis actionibus ſeruire deo
creditur, eo magis eorum tyrannidi illicita cogitando famu
letur. Sancti autem viri qui à mundi operibus non torpore,
ſed virtute ſopiuntur: laborioſius dormiunt, quàm vigila-
re potuerunt, quia in eo quòd actiones huius ſeculi de- 2
ſerentes ſuperant, robuſto conflictu quotidie contra ſe-
metipſos pugnant, ne mens per negligentiam torpeat: ne
ſubacta ocio ad deſideria immunda frigeſcat, ne ipſis bo-
nis deſideriis plus iuſto inſerueat: ne ſub diſcretionis ſpe-
cie ſibimet parcendo, à perfectione langueſcat. Agit hæc
& ab huius mundi inquieta cõcupiſcentia ſe penitus ſubtra-
hit, ac terrenarum actionum ſtrepitum deſerit, & per quietis
ſtudium virtutibus intenta, vigilans dormit. Neque enim ad
contemplanda interna perducitur, niſi ab his quę exteri⁹ im-
plicant ſtudioſè ſubtrahatur. Hinc eſt enim quod per ſemet-
ipſam veritas dicit: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Matt.6.
Hinc Paulus ait: Nemo militans deo, implicat ſe negociis ſe- 2.Tim.2.
cularibus, vt placeat cui ſe probauit. Hinc per prophetã do- F
minus admonẽs dicit: Vacate & videte quoniã ego ſum de⁹. Pſal.45.
Quia igit̃ nequaquã notitia interna cõcipitur, niſi ab externa
implicatione ceſſetur: rectè nunc verbi abſconditi & diuini
ſuſurrij tẽpus exprimitur, cùm dicitur: In horrore viſiõis no
cturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines: quia nimirũ
mẽs noſtra nullo modo ad vim intimæ contẽplationis rapit̃,
niſi ſtudioſè prius à terrenorum deſideriorũ tumultu ſopia-
tur. Sed humanus animus quadam ſuæ contẽplatiõis machi-
na ſubleuatus, quo ſuper ſe altiora conſpicit, eo in ſemetipſo
terribilius contremiſcit. Vnde & aptè ſubditur:

Quòd cùm mens ad cœleſtia ſecreta ſe ſubleuat, totum huma
næ uirtutis robur contremiſcit: & quid ſit quod Manue an-
gelo uiſo timet, & uxor eius non timet.

Pauor tenuit me & tremor, & omnia oſſa mea perterrita
ſũt.) Quid per oſſa, niſi fortia acta ſignantẽ? De quibus & per
prophetã dicitur: Dominus cuſtodit omnia oſſa eorũ. Et tæ- Pſal.33.
pe ea quæ agunt homines, eſſe alicuius momenti æſtimant:
quia diſtrictionis intimę quàm ſit ſubtile iudicium, ignorant.
Sed cùm per cõtemplationem rapti, ſuperna conſpiciunt, ab
ipſa aliquo modo præſumptionis ſuæ ſecuritate hiqueſcunt:
& tanto magis in diuino conſpectu trepidant, quanto nec bo
na ſua digna eius examine, quem conſpiciunt, penſant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Hinc eſt enim quòd his qui fortia operando profecerat, per-
Pſalm. 34. ſpiritum ſubleuatus clamabat: Omnia oſſa mea dicent: domine, quis ſimilis tibi? Ac ſi diceret: Carnes meæ verba non habent, quia infirma mea apud te funditus ſilent. Oſſa autem mea tuæ magnitudinis laudem dicunt, quia ipſa quoque quę eſſe in me fortia credidi, tua conſideratione contremiſcunt. Hinc eſt enim quòd Manue viſo angelo pertimeſcens dicit:
Iudicũ. 13. Morte moriemur, quia vidimus dominum. Quem vxor protinus conſolatur, dicens: Si dominus nos vellet occidere, de manibus noſtris holocauſtum & libamenta non ſuſcepiſſet. Quid eſt hoc quòd ad viſionem angeli vir fit timidus, & mulier audax: niſi quòd nobis quoties cœleſtia demonſtrantur, ſpiritus quidem pauore ſe cõcutit, ſed tamen ſpes præſumit? Inde nanque ſpes ad maiora audenda ſeſe erigit, vnde turbatur ſpiritus: quia ea quæ ſuperna ſunt prior videt.

Caput. XXIII.

QVia igitur cùm altiora ſecretorum cœleſtiũ ſubleuata mens conſpicit, cuncta humanarum virium ſoliditas contremiſcit, rectè nunc dicitur: Pauor tenuit me & tremor, & omnia oſſa mea perterrita ſunt.) Ac ſi apertè diceretur: Subtilitatis intimæ arcana percipiens: vnde me apud me fortem credidi, ante conſpectum iudicis inde titubaui. Diſtrictionem quippe diuinæ
H iuſtitiæ contemplantes, etiam de ipſis operibus iure pertimeſcimus, quæ nos fortia egiſſe putabamus. Ducta nanque ad internam regulam noſtra rectitudo, ſi diſtrictum iudiciũ inuenit, multis tortitudinum ſuarum ſinibus in intimam rectitudinem impingit. Vnde bene Paulus cùm & virtutũ oſſa habere ſe cerneret: & tamen ſub diſtricto examine hæc eadẽ
1. Cor. 4. eius oſſa trepidarent, ait: Mihi pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Sed neq; meipſum iudico: nihil enim mihi cõſcius ſum. Sed quia auditis venis diuini ſuſurrij, hæc eadem eius oſſa contremuerunt, illico adiunxit: Sed non in hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudicat me, dominus eſt. Ac ſi diceret: Recta egiſſe me recolo: attamen de meritis nõ præſumo, quia ad eius examen vita noſtra ducitur: ſub quo noſtræ fortitudinis & oſſa turbantur. Sed cùm mens in cõtemplatione ſuſpenditur, cùm carnis anguſtiam ſuperans, per ſpeculationis vim de libertate aliquid intimæ ſecuritatis rimatur, ſtare diu ſuper ſemetipſam non poteſt: quia etſi hãc ſpiritus ad ſumma vehit, caro tamen ipſo adhuc corruptionis ſuæ pondere deorſum premit. Vnde & ſubditur: Et cùm ſpiritus me præſente trãſiret, inhorruerũt pili carnis meę.) Nobis præſentibus ſpiritus tranſit, quando inuiſibilia cognoſcimus: & tamen hæc non ſolidè, ſed raptim videmus. Neq; enim in ſuauitate contemplationis intimæ diu mens figitur: quia ad ſemetipſam immenſitate luminis reuerberata reuocatur. Cumq; internam dulcedinem deguſtat, amore eſtuat:
I ire ſuper ſemetipſam nititur, ſed ad infirmitatis ſuæ tenebras fracta relabitur, & magna virtute proficiẽs, videt quia videre non poſſit hoc quod ardenter diligit: nec tam ardenter diligeret, niſi aliquatenus videret. Non ergo ſtat, ſed trãſit ſpiritus: quia ſupernam lucem noſtra nobis contemplatio & inhiantibus aperit, & mox infirmantibus abſcõdit. Et quia
Sapien. 9. in hac vita quantalibet virtute quis profecerit, adhuc tamen corruptionis ſuę ſtimulum ſentit: Corpus quippe quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem: rectè ſubditur:

Quid ſit quòd leuitarum pili iuſſi ſunt radi, non euelli.

Inhorruerunt pili carnis meæ.) Pili etenim carnis ſunt quælibet ſuperflua humanæ corruptionis. Pili carnis ſunt vitæ veteris cogitationes, quas ſic à mente abſcindimus, vt de amiſſione earum nullo dolore fatigemur. Bene autem per
Nume. 8. Moyſen dicitur: Leuitæ radant omnes pilos carnis ſuæ. Leuita quippe aſſumptus vocatur. Oportet ergo leuitas omnes pilos carnis radere: quia is qui in obſequijs diuinis aſſumitur, debet ante dei oculos à cunctis carnis cogitationibus mundus apparere, ne illicitas cogitationes mens proferat, & pulchram animæ ſpeciem quaſi pilis fructificantibus deformem reddat. Sed quantalibet, vt diximus, quempiam virtus ſanctæ conuerſationis euexerit, adhuc tamen ei de ve
tuſtate vitæ naſcitur quod toleretur. Vnde & ipſi leuitarum pili radi præcepti ſunt, non euelli. Raſis etenim pilis in carne radices remanent, & creſcunt vt iterum radantur: quia magno quidem ſtudio ſuperfluæ cogitationes amputandæ K ſunt, ſed tamen amputari funditus nequaquam poſſunt. Semper enim caro ſuperflua generat, quæ ſemper ſpiritus ferro ſollicitudinis recidat. Sed tamen hæc in nobis tũc ſubtilius cõſpicimus: cùm ſpeculationis alta penetramus. Vnde rectè nunc dicitur: Cùm ſpiritus me præſente tranſiret, inhorruerunt pili carnis meæ. Caput. XXIIII.

HVmana etenim mens in contemplationis arce ſubleuata: tanto ſemetipſam durius de ſuperfluis cruciat, quanto nimis ſubtile conſpicit eſſe quod amat. Et cùm pulchrum intuetur hoc quod ſuper ſe appetit, diſtrictè iudicat quicquid in ſe infirmum prius trãquillè tolerabat. Tranſeunte ergo ſpiritu, pili pertimeſcunt: quia ante compunctionis vim, cogitationes ſuperfluæ fugiunt: vt nihil fluxum, nihil iam remiſſum libeat, quia afflictã mentem etiã contra ſemetipſam viſitationis intimæ ſeueritas inflammat. Cumq; hoc quod in corde illicitum naſcitur, continua diſtrictione relecatur: fit plærunque vt vegetata mens, paulo altius radio ſuæ ſpeculationis inhæreat, & penè figat ſpiritum qui tranſibat. Nec tamen hæcipſa contẽplationis mora diuinitatis plenè vim aperit, quia eius immenſitas humanas vires auctas ſubleuataſq; tranſcẽdit. Vnde & bene ſubdit:

Quòd ſi homo non peccaſſet, in carne futurus eſſet ſpiritalis, qui peccando factus eſt mente carnalis, atque viſibilibus im- L
merſus, ad inuiſibilia non aſſurgit.

Stetit quidam cuius non agnoſcebam vultum.) Quidam nanque non dicimus, niſi de eo vtique, quem exprimere aut nolumus, aut non valemus. Sed qua mente hoc loco dicitur quidam, videlicet exponitur cùm protinus ſubinfertur: Cuius non agnoſcebam vultum. Humana quippe anima, primorum hominum vitio à paradiſi gaudijs expulſa, lucem inuiſibilium perdidit, & totam ſe in amorem viſibilium fudit: tantoq; ab interna ſpeculatione cæcata eſt, quanto foras deformiter ſparſa: vnde fit vt nulla nouerit, niſi ea quæ corporeis oculis, vt ita dixerim, palpando cognoſcit. Homo enim qui ſi præceptum ſeruare voluiſſet, etiam carne ſpiritalis futurus erat: peccando factus eſt etiam mente carnalis, vt ſola cogitet quæ ad animum per imagines corporum trahit. Corpus quippe eſt cœli, terræ, aquarum, animalium, cunctarumq; rerum viſibilium, quas indeſinenter intuetur: in quibus dum totam ſe delectata mens proiicit, ab internæ intelligentiæ ſubtilitate groſſeſcit: & quia iam erigere ad ſumma ſe non valet, in his infirma libenter iacet. Cùm vero miris conatibus ab his exurgere nititur, magnũ valde eſt, ſi ad cognitionem ſuam, repreſſa corporali ſpecie, anima perducatur, vt ſemetipſam ſine corporea imagine cogitet, & cogitando ſe, viam ſibi vſque ad conſiderandam æternitatis ſubſtantiam paret. Caput. XXV.

HOc autem modo quaſi quãdam ſcalam ſibi exhibet M ſemetipſam, per quam ab exterioribus aſcendendo in ſe tranſeat, & à ſe in authorem tendat. Cùm enim corporeas imagines deſerit, in ſemetipſam mens veniens, nõ modicũ aſcendit. Sed quanuis incorporea ſit anima, quia tamen corpori inhæret, ex ipſa ſui qualitate localis cognoſcit, quæ carnali loco detinetur. Quę dum obliuiſcit ſcita, cognoſcit incognita: meminit obliuioni mãdata, hilareſcit poſt triſtia, addicitur poſt læta: ipſa ſui diuerſitate indicat, quantũ à ſubſtãtia ęterne incõmutabilitatis natura diſtat: quę ſemper vt eſt, idem eſt: vbiq; præſens, vbiq; inuiſibilis, vbique tota, vbiq; incomprehenſibilis: per inhiantẽ mentem ſine aſpectu cernitur, ſine voce auditur, ſine motu ſuſcipitur, ſine copore tangitur, ſine loco retinetur. Hanc nimirum ſubſtantiã cùm animus cogitat, aſſuetus rebus corporalibus, diuerſarũ imaginum phantaſmata ſuſtinet. Quę dum ab intentionis ſuæ oculis abigit manu diſcretionis, poſtponens ei omnia, iam hãc aliquatenus conſpicit. Quam ſi necdum quid ſit apprehendit, agnouit certè quid non ſit. Quia ergo ad inſueta mens rapitur, cùm diuinitatis eſſentiam rimatur, rectè nunc dicitur: Stetit quidam cuius non agnoſcebam vultum.) Bene autem dictum eſt, ſtetit. Omnis quippe creatura, quia ex nihilo facta eſt, & per ſemetipſam ad nihilum tendit, nõ ſtare habet, ſed defluere. Rationalis vero creatura eoipſo quo ad imaginem creatoris condita eſt, ne ad nihilum tranſeat figitur: irrationalis autem nequaquam figitur, ſed donec viſionis ſuæ miniſte-

A miniſterio vnſuerſitatis ſpeciem impleat, tranſeundo tardatur. Nam etſi cœlum ac terra poſt in æternum permanent, in ſemetipſis tamen nunc ad nihilum properant, ſed pro eorum vſu quibus ſeruiunt, in melius mutanda perſeuerant. Stare ergo, ſolius creatoris eſt, per quem cũcta non tranſeuntẽ tranſeunt, & in quo aliqua ne tranſeant retinentur. Vnde & redẽptor noſter, quia diuinitatis eius ſtatus capi ab humana mẽte non potuit, hunc ſe nobis ad nos veniens creatus, natus, mortuus, ſepultus, reſurgens, atque ad cœleſtia rediens, quaſi tranſeundo mõſtrauit. Quod bene per Euangelium illumi-
Matt. 10. nato cæco innotuit, cui tranſiens auditum præbuit, ſed ſtans oculos reparauit. Per humanitatis quippe diſpenſationem tranſire habet: per diuinitatis verò potentiam, qua vbique præſens eſt, ſtare. Voces igitur cæcitatis noſtræ dominus audire tranſiens dicitur, quia humanæ miſeriæ factus homo miſeretur. Stans autem lucem reparat, quia infirmitatis noſtræ tenebras ex virtute diuinitatis illuſtrat. Bene ergo poſtquã dictum eſt: Cùm ſpiritus me præſente tranſiret, ſubditur:

Steſit quidam cuius non agnoſcebam vultum.) Ac ſi apertè diceretur: Eum quem per tranſitum ſenſi, non tranſire deprehendi. Ipſe eſt ergo qui tranſit, ipſe qui ſtat. Tranſit enim quia teneri cognitus non valet. Stat autem, quia inquantum
B cognoſcitur, incommutabilis apparet. Quia igitur raptim
Exod. 3. Iacobi. 1. is qui ſemper idem eſt, cernitur: ſimul deus, & tranſiens, & ſtans videtur. Vel certè ſtare eius, eſt nulla mutatione variari, ſicut ad Moyſen dicitur: Ego ſum qui ſum. Et ſicut hunc Iacobus inſinuat, dicens: Apud quem non eſt tranſmutatio, nec
Gene. 1. viciſſitudinis obumbratio. Quia vero quiſquis iam aliquid de contẽplatione æternitatis apprehendit, hanc per coæternam eius ſpeciem conſpicit, rectè ſubiungitur. Imago coram oculis meis.) Imago quippe patris, filius eſt: ſicut de condito homine Moyſes inſinuat, dicẽs: Creauit deus hominem,
Sapien. 7. Hebr. 1. ad imaginem dei fecit illum. Et ſicut per expreſſionẽ ſapientiæ de dei filio quidam ſapiens dicit: Candor eſt enim lucis æternæ. Et ſicut Paulus ait: Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, ac figura ſubſtantiæ eius. Cũ ergo æternitas eius cernitur, prout infirmitatis noſtræ poſſibilitas admittit, imago eius, mentis noſtræ oculis antefertur: quia cùm verè in patrem tenditur, hunc quãtum accipimus, per ſuam imaginem, id eſt, per filium videmus: & per eam ſpeciem quæ de ipſo ſine initio
Ioan. 14. nata eſt, eum aliquo modo cernere qui nec cœpit nec deſinet conamur. Vnde & hęc eadem veritas in Euangelio dicit: Nemo venit ad patrem, niſi per me. Bene autem ſubditur:

Quòd per auram lenem ſpiritus ſanctus accipiatur, cuius C
præſentiam ex ſubtilitate ſua Helias agnouit: unde in libro
Regum, non in ſpiritu grandi & forti, neque in commo-
tione, neque in igne, ſed in ſibilo auræ tenuis tranſitum do-
mini intellexit.

Et vocem quaſi auræ lenis audiui.) Quid enim per vocem auræ lenis, niſi cognitio ſpiritus ſancti deſignatur? Qui de patre procedens, & de eo quod eſt filij accipiens, noſtræ tenuiter notitiæ infirmitatis infunditur. Qui tamen ſuper apoſto-
Actuũ. 2. los veniens, per exteriorem ſonum tanquam per vehemẽtem ſpiritum demonſtratur, cùm dicitur: Factus eſt repentè de cœlo ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehementis. Sanctus enim ſpiritus cùm ſe notitiæ humanæ infirmitatis inſinuat, & ſonitu vehementis ſpiritus, & voce auræ lenis exprimitur: quia videlicet veniens, & vehemens eſt & lenis. Lenis, quia notitiam ſuam, quatenus cognoſci vtcũque valeat, noſtris ſenſibus temperat. Vehemens, quia quantumlibet hanc temperet, aduentu tamen ſuo infirmitatis noſtræ cæcitatem illuminando perturbat. Illuſtratione enim ſua nos leniter tãgit, ſed inopiam noſtram immaniter concutit. Vox ergo dei quaſi auræ lenis auditur, quia in hac adhuc vita poſitis contemplatoribus ſuis, nequaquã ſe diuinitas ſicut eſt, inſinuat, ſed lippientibus mentis noſtræ oculis claritatem ſuam tenuiter demonſtrat. Quod bene ipſa legis acceptione ſignatur,
Exod. 24. cùm dicitur: quia Moyſes aſcendit, & dominus in montem deſcendit. Caput. XXVI.

MOns quippe eſt ipſa noſtra contemplatio, in quam nos aſcendimus: vt ad ea quæ vltra infirmitatem noſtram ſunt videnda ſubleuemur. Sed in hanc dominus deſcendit, quia nobis multum proficientibus, parum de ſe aliquid ſenſibus noſtris aperit, ſi tamen dici in illo vel D parum vel aliquid poteſt, qui vnus ſemper & idem permanens, intelligi pariliter non poteſt, & tamen à ſuis fidelibus participari dicitur, cum in eius ſubſtãtia pars nullatenus admittatur. Sed quia hũc exprimere perfecto ſermone nõ poſſumus, humanitatis noſtræ modulo, quaſi infantiæ imbecillitate præpediti, eum aliquatenus balbutiendo reſonamus. Quia vero & in magna contẽplatione ſubleuati, ſubtile quid de æternitatis cognitione pertingimus, ſacræ hiſtoriæ verbis oſtenditur, cùm de cognitione dei propheta nobilis Helias edocetur. Cui cùm trãſiturum ante eum ſe dominus promitteret, dicens: Ecce dominus tranſit, & ſpiritus grandis & 3. Reg. 19.
fortis ſubuertens montes, & conterens petras ante dominũ, ilico adiunxit: Non in ſpiritu dominus. Et poſt ſpiritum commotio, non in commotione dominus. Et poſt commotionem ignis, non in igne dominus. Et poſt ignem ſibilus aurę tenuis, & ibi dominus. Spiritus quippe ante dominum euertit montes & petras conterit: quia pauor qui ex aduentu eius irruit, & altitudinem cordis noſtri deiicit, & duritiam liquefacit. Sed ſpiritui commotionis & igni nõ ineſſe dominus dicitur: eſſe vero in ſibilo auræ tenuis non negatur, quia nimirũ mens cùm in contemplationis ſublimitate ſuſpenditur: quicquid perfectè conſpicere prævalet, deus non eſt. Cùm vero ſubtile aliquid conſpicit, hoc eſt quod de incomprehenſibili ſubſtãtia æternitatis audit. Quaſi enim ſibilum tenuis aurę percipimus, cùm ſaporem incircunſcriptæ veritatis contempla- E
tione ſubita ſubtiliter deguſtamus. Tunc ergo verũ eſt quod de deo cognoſcimus: cùm plenè nos aliquid de illo cognoſcere non poſſe ſentimus. Vnde bene illic ſubditur: Quod cùm audiſſet Helias, operuit vultum ſuum pallio, & ingreſſus ſtetit in oſtio ſpeluncæ. Poſt auræ tenuis ſibilum, vultum ſuum propheta pallio operuit, quia in ipſa ſubtiliſſima contemplatione veritatis, quanta ignorantia homo cõtegatur, agnoſcit. Vultui nanque pallium ſuperducere: eſt, ne altiora mẽs quæ quærere audeat, hanc ex conſideratione proprię infirmitatis velare, vt nequaquam intelligentiæ oculos vltra ſe præcipitanter aperiat, ſed ad hoc quòd apprehendere non valet, reuerenter claudat. Qui hæc agens, in ſpeluncæ oſtio ſtetiſſe deſcribitur. Quid nanque ſpelunca noſtra eſt, niſi hæc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex vetuſtate retinemur? Sed cùm aliquid percipere de cognitione diuinitatis incipimus, quaſi iam in ſpeluncæ noſtræ oſtio ſtamus. Quia enim progredi perfectè non poſſumus, ad cognitionem tamen veritatis inhiantes, ſiam aliquid de libertatis aura captamus. In ingreſſu ergo ſpeluncæ ſtare, eſt repreſſo noſtræ corruptionis obſtaculo, ad cognitionem veritatis incipere exire. Vnde & Exod. 33.
nube in tabernaculum deſcendẽte, Iſraelitæ è longinquo cernentes, in papilionum ſuorum oſtiis ſtetiſſe memorãtur: quia hi qui aduentum diuinitatis vtcunque conſpiciunt, quaſi iam ex habitaculo carnis procedunt. Quia igitur humana mens F
quantalibet ſe virtute tetenderit, vix de intimis extrema cognoſcit, rectè nunc dicitur: Et vocem quaſi aurę lenis audiui. Sed quoniam cùm de ſe ſaltem parum nobis diuina cogitio exhibet, infirmitatis noſtræ ignorantiam perfectè docet, qui vocem auræ lenis audiuit, dicat quæ ex ipſa hac auditione di dicerit. Sequitur:

Quòd qui de flagello dei murmurant, iuſtitiam fe-
rientis accuſant.

Nũquid homo dei comparatione iuſtificabitur, aut factore ſuo purior erit vir?) Humana iuſtitia diuinæ iuſtitiæ comparata, iniuſtitia eſt: quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur, ſed in ſolis radio poſita tenebratur. Quid ergo Eliphas raptus in contemplatione cognouit, niſi quòd iuſtificari homo dei comparatione non poſſit? Recta nanq; credimus quæ exterius operamur, ſed cùm minimè interna cognoſcimus, quaſi in ſolis radio poſiti caligamus. Cùm verò illa vtcunque percipimus, iſta non vtcunque iudicamus, quia tanto quiſque ſubtilius de tenebris iudicat, quanto ei verius claritas lucis conſtat. Qui enim lucem videt, ſcit quid de tenebris æſtimet. Nam qui cãdorem lucis ignorat, etiam obſcura pro lucidis approbat. Bene autẽ ſubditur: Aut factore ſuo purior erit vir?) Quiſquis de perſecutione murmurat, quid aliud quam iuſtitiam ferientis accuſat? Puriorem ergo ſe vir factore ſuo exiſtimat, ſi contra flagellũ querelam parat, eũq; ſibi pro-

Deus quò participari dicatur.

quid ſit pallio vultũ operire.

iuſtitia nrã cõpta iuſtic diuine iniuſtic ſit.

Universidad de Deusto
Biblioteca
Similitudines.

G sint proculdubio postponit, cuius iudicium de sua afflictione redarguit. Vt ergo homo reprehendere non audeat iudicem culpæ, hunc humiliter cogitet auctorem naturæ: quia qui mi rè hominem ex nihilo fecit, factum impiè non affligit. Quod tunc Eliphas didicit, cùm vocem quasi auræ lenis audiuit. In consideratione nanq; diuinæ magnitudinis discitur, quàm hu militer in sua animaduersione timeatur. Et qui superna degu stat, inferiora æquanimiter tolerat, quia plenè intus conspi cit, quanti æstimet quod foris agit. Malè enim se rectum pu tat, qui regulam summæ rectitudinis ignorat. Et sæpe lignũ rectum creditur, si ad regulam non ducatur: sed cùm regulæ iungitur, per quãtam tortitudinem tumescit inuenitur: quia nimirum rectitudo accedens increpat, quod oculus deceptus approbat. Eliphas itaque quia superna conspexit, districtum iudicium de inferioribus exerit, & quanuis beatum Iob non rectè redarguit, in comparatione tamen creatoris omnium, omnem creaturę modum rectè describit, dicens:

Quòd deus angelicam naturam condidit mirabilem, ut ex libero arbitrio qui manere nollent ruerent, & maioris meriti fierent qui mutabilitatis suæ conditionem uolũtatis statione fixissent.

Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem, quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?

Caput. XXVII.

H Natura angelica etsi contemplationi authoris inhærendo, in statu suo immutabiliter permanet, eoipso tamẽ quo creatura est, in semetipsa vicissitudinem mutabilitatis habet. Mutari autem, ex alio in aliud ire est, & in semetipso stabilem non esse. Vnaquęq; enim res quasi tot passibus ad aliud tendit, quot mutabilitatis suæ motib⁹ subiacet. Sola autem natura incomprehensibilis à statu suo nescit moueri, quæ ab eo quod semper idem est, nescit immutari. Nam si angelorum substãtia à mutabilitatis motu fuisset aliena, bene ab authore condita, nequaquam in reprobis spiritibus à beatitudinis suæ arce cecidisset. Mirè autem omnipotens deus naturam summorum spirituum bonam, sed mutabilem condidit: vt & qui permanere nollent, ruerent, & qui in conditione persisterent, tanto in ea iam dignius, quanto ex arbitrio starent: & eo maioris apud deũ meriti fierent, quo mutabilitatis suæ motum, voluntatis statione fixissent. Quia ergo ipsa quoq; natura angelica est in semetipsa muta bilis, quam videlicet mutabilitatem vicit per hoc, quòd ei qui semper idem est, vinculis amoris alligatur, rectè nunc di citur: Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles.) Atque eiusdem protinus documentum mutabilitatis adiungitur, cùm de apostatis spiritib⁹ subinfertur: Et in angelis suis reperit prauitatem.) Ex quorum comparatione bene casus infirmitatis humanæ considerationem colligit, cùm ilico, subnectit: Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?) Luteas quippe domos habitamus, quia in corporibus terrenis subsistimus. Quæ bene Paulus considerans ait: Habemus the saurum istum in vasis fictilibus. Et rursum: Scimus quia si ter restris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex deo habemus, domum non manufactam. Terrenum quoq; fundamentum, est substantia carnis. Quod in se sollicitè Psalmista conspexerat, cùm dicebat: Non est occultatũ os meum à te, quod fecisti in occulto, & subsistantia mea in inferioribus terræ. Tinea autem de veste nascitur, & eandem vestem de qua oritur, oriẽdo corrumpit. Quasi quę dam vero vestis animæ caro est, sed hæc nimirum vestis habet tineam suam: quia ab ipsa carnalis tẽtatio oritur, ex qua laceratur. Quasi enim quadam sua tinea vestis nostra consumitur, cùm caro corruptibilis tentationem gignit, & per hãc ad interitum peruenit. Velut à tinea homo consumitur, cùm de se oritur, vnde conteratur. Ac si apertè dicat: Si illi spiritus esse ex se incõmutabiles nequeunt, qui nulla carnis infirmitate deprimũtur, qua temeritate se homines in bono permanere constanter existimant, quos in eo quòd intellectus ad summa euehit, carnalis infirmitas aggrauans præpedit: vt per corruptionis vitium in semetipsis habeant, vnde ab intima nouitate veterascant?

Mutari quid sit

I

2.Cor.4.
2.Cor.5.

Psal.138.

K

Cap. XXVIII.

Possunt quoq; per angelos, sancti doctores intelligi, sicut per prophetam dicitur: Labia sacerdotis custodiũt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia angelus dominj exercituum est. Qui quantalibet virtute fulgeant, esse omnino sine culpa nequeunt, cùm iter præsentis illecebrosum vitæ gradiuntur, quia eorum nimirum gressus tangitur, aut luto illiciti operis, aut puluere cogitationis. Domos autem luteas habitant, qui de illecebrosa hac vita carnis exultant. Hanc domum luteam Paulus contemplerat habitare, cùm dicebat: Nostra autem conuersatio in cœlis est. Dicat ergo: Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis reperit prauitatem, quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?) Ac si apertè dicat. Si præsentis vitæ viam illi sine contagione transire nequeunt, qui æterna cogitantes se contra temporalia accingunt, quę detrimenta illi sustinẽt, qui esse se in carnalis habitationis voluptatibus gaudẽt? Qui enim seruiunt ei, non sunt stabiles, quia cùm mens ad alta nititur, carnis suæ cogitatione dissipatur: ita vt sæpe animus dum intimis inhiat, dum sola cœlestia expectat, subita carnali delectatione perculsus, à semetipso scissus iaceat: & qui se infirmitatis suæ molestias superasse gaudebat, repentino vulnere prostratus gemat. Prauitas ergo & in angelis reperitur, dum ipsos quoque qui veritatem nunciant, nonnunquã surreptio vitæ fallacis grauat. Si ergo hi etiam mundi huius iniquitate feriuntur, quos contra eum sancta intentio erigit, quibus ictibus illi penetrantur, quos ante eius iacula, ipsa infirmitatis suæ delectatio sternit? Qui bene velut à tinea consumi describuntur. Tinea quippe damnum facit, & sonitum non facit: Ita iniquorum mentes quia damna sua considerare negligunt, integritatem quasi nescientes perdunt. Amittunt nanque à corde innocentiam, ab ore veritatem, à carne continentiam, & per accessum temporis ab ætate vitam. * Sed hæc se indesinenter amittere nequaquam conspiciunt, dum toto desiderio curis temporalibus occupantur. Quasi ergo à tinea consumuntur, quia sine sonitu, culpę morsum tolerant, dum quanta detrimenta vitæ & innocentiæ patiantur, ignorant. Vnde & bene subditur: Dum mane vsq; ad vesperam succidentur.) A mane vsq; ad vesperam peccator succiditur, dum à vitæ suæ exordio vsque ad terminum iniquitatis perpetratione vulneratur. Omni nanque tempore reprobi per augmentum malitiæ contra se ictus ingeminant, quibus succisi in profundum ruant. De quibus bene per Psalmistam dicitur. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabũt dies suos. Dies quippe dimidiare, est tempus vitæ malæ in voluptatibus ductum, ad pœnitentiæ lamenta diuidere, atq; hoc ad bonum vsum partiendo reparare. Sed iniqui dies suos nequaquam dimidiant, quia peruersam mentẽ nec in extremo tempore immutant. Quo cõtrabene Paulus admonet dicens: Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Tempus quippe redimimus, quando anteactam vitam quam lasciuiendo perdidimus, flendo reparamus. Sequitur: Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.) Nullus videlicet eorum qui à mane vsq; ad vesperam succideutur. Nullus intelligit vel eorum qui pereunt, vel eorum qui perditos mores pereuntium imitantur. Vnde aliàs scriptum est: Iustus perit, & nemo est qui recogitet in corde suo, & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat. Iniqui ergo dum sola temporalia appetunt, & quæ bona electis in æternum maneant, scire contemnunt: dum iustorum afflictionem conspiciunt, sed quę sit afflictionis retributio non agnoscunt, actionis suæ pedem in profundum porrigunt: quia à luce intelligentiæ sponte sua oculos claudũt. Multis enim mali voluptatibus decepti, dum quæ vident, temporaliter diligunt, à semetipsis alienati non vident, vbi in æternum ruũt. Potest etiam mane prosperitas, vespere huius mundi aduersitas designari. De mane ergo vsq; ad vesperam reprobi succidũtur, quia & per prospera lasciuientes depereunt, & per aduersa impatientes ad insaniam exurgunt. Quos de mane vsque ad vesperam nequaquam cuipa succideret, si vel prospera fomentum crederẽt, vel aduersa sectionem sui vulneris æstimarent.

Caput. XXIX.

Sed quia

L

*al. æterna nã iuitam.

Psal.54.

M

Ephes.5.

A Sed quia nequaquam sic humani generis multitudo deseritur, vt cuncta ad interitũ tendere permittatur, sunt nonnulli qui præsentis vitæ oblectamenta despiciunt: etiam cũ assunt, transitoria esse considerant, atq; hęc ex amore æternitatis calcant. Cũq; in hoc primo gradu iudicij gressus suos ponunt, vegetiores ad altiora perueniunt: vt cuncta temporalia non solũ quia citius sunt admittenda, despiciant, sed his inhærere nõ appetant, etiam si æterna esse potuissent: & à pulchrè conditis amorem subtrahunt, quia in ipsum auctorem pulchritudinis cordis passibus tendunt. Et sunt nonnulli qui bona vitæ præsentis diligunt, sed tamen hæc nullatenus assequũtur: qui rebus temporalibus totis desideriis inhiant, mundi gloriam quærunt, sed adipisci nequaquam possunt. Hos, vt ita dixerim, cor ad mundum pertrahit, mundus ad cor repellit. Nam sæpe contingit, vt ipsis suis aduersitatibus fracti ad mentem redeant, & in semetipsis reuersi considerent, quàm sint inania quæ quærebãt, seseq; pro tam stulto desiderio protinus ad lamentum vertant, & tanto valentius æterna desiderent, quanto se stultius laborasse pro temporalibus dolent. Vnde bene descriptis reprobis subditur:

Quod eos quos mundus hic despicit, deus eligit, & quid sit quòd puer Amalechita dux Dauid in persecutione hostium efficitur.

Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis.) Quos alios B reliquos, nisi huius mundi despectos accipimus? Quos dum præsens seculum ad nullius gloriæ vsum eligit, quasi minimos indignosq; derelinquit. Sed mundi reliquos auferre do 1.Cor.1. minus dicitur, quia despectos huius seculi eligere dignatur: Paulo attestante, qui ait: Nõ multi sapientes secundũ carnẽ, nõ multi potẽtes, nõ multi nobiles, sed quę stulta sunt mundi elegit de⁹, vt cõfundat sapiẽtes: & infirma mũdi elegit deus, vt cõfundat fortia. Quod bene in libris Regũ, Aegyptio puero in via lassescẽte signatur, quem Amalechita egrotũ in itinere deserit. Dauid vero inuenit, cibo reficit, ducem sui itineris facit: Amalechitam persequitur, epulantem reperit, & funditus extinguit. Quid est enim quòd Aegyptius Amalechitæ puer in itinere lassatur, nisi quòd amator presentis seculi peccati sui nigredine opertus, sæpe ab eodem seculo infirmus despectusque relinquitur, vt cum eo currere nequaquam valeat, sed fractus aduersitate torpescat? Sed hunc Dauid inuenit: quia redẽptor noster veraciter manu fortis, nonnunquam quos despectos à mundi gloria reperit, in suum amorem conuertit. Cibo pascit, quia verbi scientia reficit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi non voluit, dux Dauid efficitur, quia is quem indignum mundus deseruit, non solum conuersus in suam mentem dominum recipit, sed prædicando hunc etiam vsq; ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce Dauid con C uiuantem Amalechitam inuenit & extinguit, quia ipsis prædicantibus Christus mundi lætitiam destruit, quos mundus habere comites despexit. Quia igitur plærũq; quos mundus relinquit, dominus eligit, rectè nunc dicitur: Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis. Sequitur: Morientur, & non in sapientia.) Quid est quòd superius reproborum interitũ protulit, dicens: quia nullus intelligit, in æternum peribũt: & de electis dei ilico adiunxit: qui reliqui fuerint, auferentur ex eis: & hoc protinus quod eisdem electis non conueniat, dicẽs subdidit: Morientur, & non in sapientia. Si enim à reprobis diuinitus auferuntur, quo pacto mori non in sapientia dicuntur? Sed nimirum sacræ scripturæ cõsuetudo est, vt cùm aliquid narrat, interposita alterius causæ sententia, ad superiora protinus redeat. Nam postquam dixit: Et quia nullus est qui intelligat, in æternum peribunt: electorum mox sortem subintulit, dicens: Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis. Et rursum sententiæ suæ oculum, in eum quem prædixerat interitum reproborum mittens, subito adiunxit: Morientur, & non in sapientia. Ac si diceret: Hi quos dixi, quia non intelligentes in æternũ peribunt, proculdubio non in sapientia morientur. Sed hunc esse nonnunquam morem sacri eloquij melius ostendimus, si ex eo aliquam huius rei similitudinem proferamus. Paulus nanque apostolus cùm dilectum discipulum de instituendis Ecclesiæ officiis admoneret, ne quos forte ad sacros ordines inordinatè procheret, dixit:

1.Reg.20.

Regulæ

Manus cito nemini imposueris, neq; communicaueris peccatis alienis, teipsum castum custodi. Qui ad infirmitatem eius D corporis protinus verba conuertens ait: Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Statimq; subiũgit, dicens: Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, quorundam autem & subsequuntur. Quid ergo ad illud pertinet quòd ab infirmo aquã bibi prohibuit, hoc quod de peccatis absconditis quorundam hominum manifestiq; subiunxit? nisi quòd interposita de eius infirmitate sententia, ad hoc in extremo redit: quod superius dixit: Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Vt enim hæc eadem peccata quanta sollicitudine perquiren da essent ostenderet: interposita contra infirmitatis molestiã discretionis admonitione, protinus intulit, quòd in aliis patescerent, in aliis lateret, dicens: Quorundam hominum pec cata manifesta sunt præcedentia ad iudicium: quorũdam au tem & subsequuntur. Sicut ergo per hanc sententiam non eisdem verbis Paulus congruit, quibus eam loquens de Timothei infirmitate subiunxit: sed ad illud rediit quod superius intermittendo narrauit, ita hoc loco Eliphas cùm de electis diceret: qui reliqui fuerint, auferentur ex eis, ilico adiũgens: Morientur, & non in sapientia: ad illud protinus recurrit quod superius de reprobis protulit, dicens: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.

1.Tim.4.

1.Tim.5.

Caput. XXX.

Idcirco autem reprobi electos despiciunt, quòd ad vitam inuisibilem per visibilem mortem tendunt. De quibus be- E ne nũc dicitur: Morientur, & non in sapiẽtia. Ac si apertè diceretur: Mortem quidem & sapientiam pariter fugiunt, sed sapientiam penitus deserunt, mortis autem laqueos non euadunt. Et quia quandoque morituri viuere moriendo potuerant, dum mortem, quę procul dubio ventura est, metuũt, & vitam simul & sapientiam perdunt. At contrà iusti in sapientia moriuntur, quia mortem quam deuitare funditus nequeunt, cũ pro veritate imminet, differre contemnunt, eamq; dum æquanimiter ferunt, pœnam propaginis vertunt in instrumentum virtutis: vt inde debeat vita recipi: vnde per priiusti moriunt in sapiã.
mæ culpæ meritum cogitur finiri. Sed quia Eliphas hæc contra iniquos veraciter protulit, beatum Iob reprehensibilem æstimans, de fastu se sapientiæ inflauit. Vnde & post prædicamenta tantæ rectitudinis, irrisionis verba subiũgit, dicens:

Caput quintum textus libri beati Iob.

Voca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere. Virum stultum interficit iracundia, & parvulum occidit inuidia. Ego vidi stultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Longè F sient filij eius à salute, & conterentur in porta: & non erit qui eripiat. Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius. Nihil in terra sine causa fit: & de humo non egredietur dolor. Homo nascitur ad laborem, & auis ad volatum. Quamobrem ego deprecabor dominum, & ad deum ponam eloquium meum. Qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absque numero. Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis vniuersa. Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant. Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & consilij prauorum dissipat. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie. Porrò saluum faciet egenum à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem. Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum. Beatus homo qui corripitur à domino. Increpationem ergo domini ne reprobes, quia ipse vulnerat & medetur: percutit, & manus eius sanabunt. In sex tribulationibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

G lationibus liberabit te, & in septima nō tanget te malū.
In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij.
A flagello linguæ absconderis, & non timebis calamitatem cum venerit. In vastitate & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis. Sed cum lapidibus regionū pactum tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi. Et scies quòd pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam non peccabis. Et scies quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua quasi herba terræ. Ingredieris in abundātia sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo. Ecce hoc, vt inuestigauimus, ita est, quod audita mente pertracta.

Prou.28. Voca ergo si est qui tibi respondeat.) Omnipotens enim deus sæpe eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta illius in trāquillitate contemnit. Vnde scriptum est: Qui auertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Vocare autem nostrum, est humili deum prece deposcere: respondere vero dei, est effectum precibus præbere. Ait ergo: Voca si est qui tibi respondeat. Ac si apertè dicat: Quantūlibet afflictus clames, deum tibi respondentem non habes, quia vox in tribulatione eum non inuenit, quem mens in tranquillitate contempsit. Vbi adhuc deridendo subiungit:
H Et ad aliquem sanctorū conuertere.) Ac si despiciens dicat: Sanctos quoq; inuenire in afflictione adiutores non vales, quos habere socios in hilaritate noluisti. Qui post irrisionem protinus sententiam subdit, dicens:

Quantum peccatum sit ira, quod etiam homicidio comparatur: & quomodo compesci debeat.

Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.) Quæ nimirum sententia vera esset, si illata contra tanti viri patientiam non fuisset. Sed nos pensemus quod dicitur: quanuis ab auditoris sui virtute elidatur, vt ostendamus q̄ rectum est quod promitur, si non in beatum Iob iniuste promeretur, cùm scriptum sit: Tu autem domine cū tranquillitate iudicas. Sapien.12. Sciendum nobis magnopere est, quia quotiens turbulentos motus animi sub mansuetudinis virtute restringimus, ad similitudinē redire conditoris conamur. Nam cùm tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo scissamque perturbat, vt sibimetipsi non cōgruat, ac vim intimæ similitudinis amittat.

Caput. XXXI.

QVanta ergo sit iracundiæ culpa pensemus, per quā dum mansuetudo amittitur, supernæ imaginis similitudo vitiatur. Per iram sapientia perditur: vt quid, quóve ordine agendum sit, omnino nesciatur, sicut scriptum est: Ira in sinu stulti requiescit, quia ni Eccli.7.
I mirum intelligentiæ lucem subtrahit, cùm mentem permouendo confundit. Per iram vita amittitur, etsi sapientia teneri videatur, sicut scriptum est: Ira perdit etiā prudentes, quia scilicet confusus animus nequaquam explet, etiam si quid intelligere prudenter valet. Per iram iustitia relinquitur, sicut Iaco.1. scriptum est: Ira viri iustitiam dei non operatur: quia dum perturbata mēs iudicium suæ rationis exasperat, omne quod Prou.22. furor suggerit, rectum putat. Per iram gratia vitæ socialis amittitur, sicut scriptum est: Noli esse assiduus cum homine iracundo, ne discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Et idem. Quis poterit habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendum? Quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est vt bestialiter solus viuat. Per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est: Vir animosus parit rixas, & vir iracundus effundit peccata. Iracundus quippe peccata effundit, quia etiam malos quos incautè ad discordiam prouocat, peiores facit. Per iram lux veritatis amittitur, Ephe.4. sicut scriptum est: Sol non occidat super iracundiam vestram: quia cùm menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic deus radium suæ cognitionis abscōdit. Per iram sancti spiritus splendor excluditur, quo contra, iuxta vetustam Esa.66. translationem scriptum est: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & trementem sermones meos? Cùm enim humilem diceret: quietum protinus adiunxit. Si ergo ira quietem mentis subtrahit, suam sancto spiritui habitationem claudit, cuius recessione animus vacuus, K ad apertam mox insaniam ducitur, & vsque ad superficiem ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. Nam iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies igneſcit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti. Lingua quidem clamorem format, sed sensus quid loquatur ignorat. In quo itaque iste ab abreptitiis longè est, qui actionis suæ conscius non est vnde sit plærunq; vt vsq; ad manus ira prosiliat, & quo ratio longius recedit, audacior exurgat, seque ipsum animus retinere non valet, quia factus est potestatis alienæ, & eo furor membra foris in ictibus exercet, quo intus ipsam membrorū dominam mentem captiuam tenet. Aliquando autem manus non exerit, sed in maledictionis iaculum linguam vertit. Fratris nanque interitū precibus exposcit, & hoc deum perpetrare expetit, quod ipse peruersus homo facere vel metuit vel erubescit. Fitq; vt voto & voce homicidium peragat, etiam cum à læsione proximi manibus cessat. Aliquando ira perturbato animo quasi ex iudicio silentium indicit, & quo se foras per linguam non exprimit, intus deterius igneſcit, vt iratus quisq; collocutionem suam proximo subtrahat, & nil dicendo quàm sit auersus dicat. Et nonnunquam hæc silentij seueritas per disciplinæ dispensationem geritur: si tamen sollicitè in intimis discretionis forma teneatur. Nonnūquam verò dum accensus animus à consueta locutione restringitur, L
per accessum temporis penitus à proximi dilectione separatur, & acriores stimuli ad mentem veniunt, causæq; quæ grauius exasperant oriuntur, atque in irati oculo festuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur. Plærūq; ira per silentium clausa intra mentem vehementius æstuat, & clamosas tacita voces format, verba sibi quibus exasperetur obiicit: & quasi in causæ examine posita durius exasperata respondet, quod Salomon breuiter insinuat, dicens: Præstolatio impiorum furor. Sicque fit vt perturbatus animus maiorem strepitum sui silentij sentiat, eumque grauius clausa iræ flamma consumat. Vnde bene ante nos quidam sapiens dixit: Cogitationes iracūdi vipereæ sunt generationis, mentem comedunt matrem suam. Prou.11.

Caput. XXXII.

SCiendum verò est quòd nonnullos ira citius accendit, facilius deserit. Nonnullos verò tardè quidem commouet, sed diutius tenet. Alij nanque accensis calamis similes dum vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddunt, citius quidem flammā faciunt: sed protinus in fauilla frigescunt. Alij autem lignis grauioribus durioribusq; non dilpares, accensionem tardè suscipiunt, sed tamen accensi semel difficilius extinguuntur: & quia se tardius in asperitatem concitant, furoris sui diutius ignem seruant. Alij autem, quod est nequius, & citius iracūdiæ flammas ac- M
cipiunt, & tardius deponunt. Nonnulli verò has & tardè suscipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquidò lector agnoscit, quia & ad tranquillitatis bonum vltimus pluſquàm primus appropinquat, & in malo secundū tertius superat. Sed quid prodest quòd iracundia quomodo mentem teneat dicimus, si non etiam qualiter compesci debeat exprimamus? Duobus enim modis fracta possidere animum ira desuescit. Primus quippe est vt mens sollicita antequàm agere quodlibet incipiat, omnes sibi quas pati potest contumelias proponat: quatenus redemptoris sui probra cogitans, ad aduersa se præparet. Quæ nimirum venientia tanto fortius excipit, quanto se cautius ex præscientia armauit. Qui enim improuidus ab aduersitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eumq; citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat. Nam qui mala imminentia per sollicitudinem prænotat, hostiles incursus quasi in insidiis vigilans expectat: & inde ad victoriam valeter accingitur, vnde nesciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet aduersa meditari: vt semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quicquid acciderit, prouidus superet: & quicquid non accesserit, lucrum putet. Secundus autem seruandæ mansuetudinis modus est, vt cùm alienos excessus aspicimus, nostra quibus in aliis excessimus delicta cogitemus. Consideratа quippe infirmitas propria, mala nobis excusat

A cusat aliena. Patienter nanque illatam iniuriam tolerat, qui pie meminit quòd fortasse adhuc habeat in quo debeat ipse tolerari. Et quasi aqua ignis extinguitur, cum surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa reuocatur, quia erubescit sibi peccata non parcere, qui vel deo vel proximo sæpe se recolit parcenda peccasse.

Caput. XXXIII.

SEd inter hæc solerter sciendum est, quòd alia est ira quam impatientia excitat, alia quam zelus iustitiæ formal. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, diuinæ animaduersionis impetum Phinees per gladium non placasset. Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter supernæ vltionis excitauit. Nam quo contra subditorum vitia tepuit, eo contra illum districtio æterni rectoris exarsit. De hac ira Psal.4. per Psalmistam dicitur: Irascimini, & nolite peccare. Quod nimirum non rectè intelligunt, qui irasci nos nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim sic proximos vt nos amare præcipimur, restat vt sic eorum Eccles.7. erratibus, sicut nostris vitiis irascamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. De hac iterum Psalmista ait: Turbatus est præ ira oculus meus. Ira quippe per Psal.6. vitium oculum mentis excæcat, ira autem per zelum turbat: quia quum saltem recti æmulatione concutitur, ea quæ
B nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Ipse nanque zelus rectitudinis, quia inquietudine mentem agitat, eius mox aciem obscurat, vt altiora in commotione non videat, quæ bene prius tranquilla cernebat. Sed inde subtilius ad alta reducitur, vnde ad tempus ne videat reuerberatur. Nam ipsa recti æmulatio æterna post paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit: & vnde mens turbatur ne videat, inde proficit, vt ad videndum verius clarescat, sicut infirmanti oculo cum collyrium immittitur, lux penitus negatur, sed inde eam post paululum veraciter recipit: vnde hanc ad tempus salubriter amittit. Nunquam vero commotioni contemplatio iungitur, nec præualet mens perturbata conspicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: quia nec Solis radius cernitur, cum commotæ nubes cœli faciem obducunt, nec turbatus fons inspicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriè ostendit, quia quo eius vnda palpitat, eo in se speciem similitudinis obscurat. Sed cùm per zelum animus mouetur, curandum summopere est, ne hæc eadem quæ instrumēto virtutis assumitur, menti ira dominetur, nec quasi domina præeat: sed velut ancilla ad obsequium parata, à rationis tergo nunquam recedat. Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cum subdita rationi famulatur. Nam quan
C tumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata men tem vicerit, rationi protinus seruire contemnit, & tanto se impudentius dilatat, quanto impatientiæ vitium virtutem putat. Vnde necesse est vt hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis mouetur, attendat, ne ira extra mētis dominium transeat, sed in vltione peccati tempus modumque consideranS, surgentem animi perturbationem subtilius retractando restringat, animositatem reprimat, & motus seruidos sub æquitate disponat, vt eo fiat iustior vltra alienus, quo prius extitit victor suus, quatenus sic culpas delinquentium corrigat, vt antè ipse qui corrigit, per patientiam crescat, vt seruorem suum transcendendo diiudicet, ne intemperanter excitatus ipso zelo rectitudinis, longè à rectitudine aberret. Quia verò sicut diximus, etiā laudanda boni æmulatio mentis oculum turbat, rectè nunc dicitur: Virum stultum interficit iracundia.) Ac si apertè diceretur: Ira per zelum sapientes turbat, ira vero per vitium stultos trucidat, quia illa sub ratione restringitur, hæc vero irrationabiliter deuictæ menti dominatur. Bene autem subditur:

Quomodo inuidia cognoscitur.

Et paruulū occidit inuidia.) Inuidere enim non possumus, nisi eis quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergo est qui liuore occiditur, quia ipse sibi testimonium perhibet, quòd eo minor sit cuius inuidia torquetur. Hinc est quòd hostis callidus primo homini inuidēdo surripuit, quia amissa beatitudine, minorem se immortalitate illius agnouit. Hinc est quòd Cain ad perpetrandum fratricidium corruit: quia despecto suo sacrificio, prælatum sibi infremuit, Gene.4.
D cuius deus hostiam accepit, & quem meliorem se esse exhorruit, ne vtcunque esset, amputauit. Hinc Esau ad persecutionem fratris exarsit, quia primogenitorum benedictione perdita, quam tamen pro esu lenticulæ ipse vendiderat, minorem se eo quem nascendo præibat, ingemuit. Hinc Ioseph fra- Gen.37.
tres sui Hismaēlitis transeuntibus, vendiderunt: quia cognito reuelationis mysterio, ne se fieret melior, eius profectibus obuiare conati sunt. Hinc Saul Dauid subditum lanceam in- 1.Reg.18.
torquendo persequitur, quia quem magnis quotidie augeri virtutum successibus sensit, vltra se excrescere expauit. Paruulus itaque est qui inuidia occiditur: quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret.

Caput. XXXIIII.

SEd inter hæc sciendum est, quia quanuis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in hac tamen nequitia, tota sua viscera serpens concutit, & imprimendæ malitiæ pestem mouit. De quo nimirum scriptum est: Inuidia diaboli mors intrauit Sapien.2.
in orbem terrarum. Nam cùm deuictum cor liuoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quàm grauiter animum vesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescunt, fit in cogitatione rabies, in dētibus stridor: cumq; in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore cæco tenebrat conscientiam vulnus inclusum. Nil lætum de propriis libet, E
quia tabescentem mentem sua pœna sauciat, quam fœlicitas torquet aliena, quantoq; extranei operis in altum fabrica ducitur, tanto fundamentum mentis liuidæ profundius suffoditur: vt quo alij ad meliora properant, eo ipso deterius ruant, qua ruina videlicet etiam illud destruitur, quod in aliis actibus perfecto opere surrexisse putabatur. Nā inuidia cùm mentem tabefecerit, cuncta quæ inuenerit bene gesta consumit. Vnde bene per Salomonem dicitur: Vita carnium sani- Prou.14.
tas cordis, putredo ossium inuidia. Quid enim per vitam carnis, nisi infirma quædam ac tenera, & quid per ossa, nisi fortia acta signantur? Et plærunque contingit vt quidam cùm vera cordis innocentia, in nonnullis suis actibus infirmi videantur, quidam verò iam quædam ante humanos oculos robusta exerceant, sed tamen erga aliorum bona, intus inuidiæ pestilentia latenter tabescant. Bene ergo dicitur: Vita carnium sanitas cordis: quia si mentis innocentia custoditur, etiam siqua foris infirma sunt, quandoque roborantur. Et rectè subditur: Putredo ossium inuidia: quia per liuoris vitium, ante dei oculos pereunt, etiam fortia acta virtutum. Ossa quippe per inuidiam putrescere, est quædam etiam robusta deperire. Sed cur hæc de inuidia dicimus, si non etiā qualiter eruatur intimemus? Difficile nanq; est vt hoc alteri non inuideat, quod adipisci alter exoptat: quia quicquid tēporaliter percipitur, tanto fit minus singulis, quanto diuiditur in multis: F
& idcirco desiderantis mentē liuor excruciat, quia hoc quod appetit, aut funditus alter accipiens adimit, aut à quantitate restringit. Qui ergo liuoris peste plenè carere desiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non angustat, quæ & omnibus vna est, & singulis tota: quæ tanto largior esse ostenditur, quanto ad hanc percipientium multitudo dilatatur. Imminutio ergo liuoris est affectus surgens internæ dulcedinis, & plena mors eius, est perfectus amor æternitatis. Nam cùm mens ab eius rei appetitu retrahitur, quæ accipientium numero partitur, tanto magis proximum diligit, quanto minus ex profectu illius sua damna pertimescit. Quæ si perfectè in amore cœlestis patriæ rapitur, plenè etiam in proximi dilectione sine omni inuidia solidatur, quia cum nulla terrena desiderat, nihil est quod eius erga proximum charitati contradicat. Quæ nimirum charitas quid est aliud q̄ mentis oculus, qui si terreni amoris pulueregitur tangitur, ab internæ lucis mox intuitu lęsus reuerberatur. Quia autem paruulus est qui terrena diligit, magnus qui æterna concupiscit, potest etiam sic non inconuenienter intelligi. Paruulum occidit inuidia, quoniam huius pestis languore non moritur, nisi qui adhuc in desideriis infirmatur.

Libri Quinti Moralium sancti Gregorij finis.

Liber sextus

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBER SEXTVS BEATI GREGORII

continuans moraliter Quintum caput Iob.

Quid per nomen Iob & vulnera eius, quæ à planta pedis usque ad verticem pertulit: quid item per uxorem maledictionem suadere conantem, quidque per amicos consolatores accipiatur, breuiter recapitulatur.

Caput. I.

SEruata historiæ veritate, beati Iob dicta amicorumque illius, mystica proposui interpretatione discutere, quia cunctis vera scientibus liquet quòd redemptorem mundi totis suis allegationibus curat sancta scriptura promittere, eumque per electos omnes, vt per eius scilicet membra, studuit designare. Vnde & Idem Beatus Iob latino eloquio dolens dicitur: vt per eius & nomẽ & vulnera, redẽptoris nostri passio designetur, de quo
Esaiæ.53. propheta ait: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Cui tentator ablatis omnibus, & seruos & liberos occidit, quia non solum Iudaicũ populũ ex timore seruientem, sed ipsos quoq; apostolos in suo amore regeneratos, passionis eius tempore telo perfidię perculit. Vulneribus beati Iob corpus atteritur: quia redemptor noster configi clauis in crucis patibulo nõ dedignatur. A planta autem pedis, vsq; ad verticem vulnera susceptit, quia sanctam Ecclesiam, quæ corpus eius est, non solum per extrema & vltima, sed vsq; ad summa membra persecutione sæuiẽs tentator afflixit. Vnde etiam Paulus dixit: Complebo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea. Cui suadere vxor ad maledicẽdum nititur, quia carnales quiq; intra sanctam Ecclesiam adiutores callidi tentatoris existunt. Quæ enim eum ad maledicendum prouocat, vitam carnalium designat: qui, vt suprà diximus, iam intra sanctam Ecclesiam incorrectis moribus positi, quo per fidem bonis iuxtà sunt, eo per vitam durius premunt. Quia enim quasi fideles vitari nequeũt, à fidelibus tanto deterius, quanto & interius tolerantur. Amici verò illius qui quasi ad consolandum veniunt, sed ad verba asperæ inuectionis excedunt, hæreticorũ speciem tenent, qui cũ contra bonos deũ defendere nituntur, offendunt. Hæc itaq; superius latius dicta, nunc breuiter studui ex mystica designatione succingere, vt lector meus ex ipsa hac replicatione meminerit me in hoc opere spiritali intellectui deseruire, & tamen cùm vtilitatis ipsius vsus postulat, subtiliter quoq; studeo historiæ verba discutere: cùm vero necesse est, simul vtrũque complector, vt spiritales fructus allegoria generet, quos tamen ex radice historiæ veritas producit. Amicos vero beati Iob, quos hæreticorum speciem tenere diximus, in dictis suis nequaquam per omnia reprobamus, quia dum per supernam sententiam cõtra eos dicitur: Non estis locuti coram me rectum, & protinus subditur: Sicut seruus meus Iob, profectò liquet, quia non omnino despicitur, quod ex melioris comparatione reprobatur. In reprehensione quippe eius incautè dilabuntur, sed tamen quia tanti viri amici sunt, ex familiaritate illius mystica multa didicerunt. Vnde & sicut superius diximus, eorum verbis etiam Paulus vtitur, & hæc in assertionis suę adiutorium assumens, prolata ex veritate testatur, quæ tamè veritas rectè reprehendit: quia quâlibet fortis sententia contra sanctum virum proferri nõ debuit. Possunt ergo mystícè Eliphas verba pensari, quibus ad beatum Iob loquitur, dicens:

Quòd stultus fuerit Iudæorum populus, qui præsentem dominum in carne spreuit, & filij eius sint qui perfidiam eius imitantur. *Caput.* II.

EGo vidi stultum firmam radicem, & maledixi pulchritudini eius statim.) Stultus quippe Iudæorum populus extitit, quia ipsam in carne præsentiam æternæ sapientiæ spreuit. Qui quasi firma radice conualuit, quia electorum vitam temporaliter extinguendo superauit. Sed hũc Eliphas maledicẽdo despicit: quia nimirum omnes hæretici, quorũ tenere speciem amicos beati Iob diximus, cùm de nomine Christi gloriantur, Iudæorum perfidiam ex auctoritate reprehendũt. De quo stulto protinus subditur: Longè sient filij eius à salute.) Filij huius stulti sunt omnes qui perfidiæ illius prædicatione generãtur. Qui scilicet à salute longè sunt, quia etsi temporalem vitam sine afflictione percipiunt, eterna grauius vltione ferientur, sicut de eisdem filiis illius dominus dicit: Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proselytum, & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos. *Matt.23.* Sequitur: Et conterentur in porta, & non erit qui eripiat.) Quis alius portæ nomine, nisi mediator dei & hominum debet intelligi, qui ait: Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur? Filij igitur huius stulti extra portam proficiunt, & in porta conteruntur: quia prauæ Iudæorũ soboles ante mediatoris aduentum, in legis obseruatione floruerunt: sed in ipsa redemptoris nostri præsentia, à diuinitatis obsequio, perfidiæ suæ meritis repulsi ceciderunt. Quos nimirũ nõ est qui eripiat: quia scilicet dum ipsum redemptorem extinguere perlequendo conati sunt, oblatæ sibi remedium erep tionis absciderũt, de quo bene subditur: Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus.) Huius enim stulti messis fuerat sacri seges eloquij. Quædam nanq; spicarum grana, sunt verba prophetarum, quæ stultus habuit, sed non comedit: quia Iudaicus populus legem quidem verbotenus tenuit, sed per fatuitatis fastidium ab eius intellectu ieiunauit. Huius ergo stulti messem famelicus comedit, quia nimirum gentilis populus verba legis intelligẽdo edit, ad quæ plebs Iudaica sine intellectu laborauit. Hos famelicos fidei, *Matt.5.* dominus præuidit, cùm per Euangelistam dixit: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. De *1.Reg.2.* his famelicis Anna prophetante dicitur: Repleti prius pro panibus se locauerũt, & famelici saturati sunt. Sed quia messem perdidit, rectè subiungitur, qualiter etiam ipse stultus perit, cum dicitur: Et ipsum rapiet armatus. Antiquus hostis Iudaicum populum armatus rapuit, quia in eo vitam fidei fraudulenter suggestionis iaculis extinxit: vt vnde se inhærere deo crederet, inde eius ordinationi repugnaret. Quod *Ioan.16.* profectò discipulos suos veritas præmonet, dicẽs: Venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare deo. Sequitur:

Quid sit quòd aliquis uelox ingenio, quæ intelligit cõtemnit, & alius tardus & hebes uix tandem multo labore assequitur, quod cùm intellexerit, operatur.

Caput. III.

ET bibent sitientes diuitias eius.) Huius stulti diuitias sitientes bibunt, quia fluentis sacræ locutionis, quæ Iudaicus populus in superbiæ ostentatione possederat, conuersæ gentilium mentes irrigantur. Vnde & eisdem per *Esa.55.* prophetam dicitur: Omnes sitientes venite ad aquas, & qui *Psal.11.* non habetis argentum, properate. Quia enim argenti vocabulo eloquia diuina signantur, Psalmista testatur, dicens: Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum. Qui ergo argentũ non habent, ad aquas vocantur, quia nimirum gentilitas, quæ scripturæ sacræ præcepta non acceperat, sacri eloquij inundatione satiatur, quam tanto nunc auidius potat, quãto hanc diu sicca sitiebat. Eadem ergo diuina eloquia & messes & diuitiæ vocantur: messes, quia ieiunam mentem reficiũt, diuitiæ vero, quia magna nos morum venustate componunt. Eadem & comedi dicuntur & bibi, quia nimirũ dum quædam in eis obscura sunt, quæ non nisi interpretata intelligimus, hæc quasi mandendo glutimus, dùm quædam vero ad intelligendum facilia ita sumimus, vt inuenimus ea quasi non mansa bibimus: quia non fracta sorbemus. Hæc sub intellectu mystico breui locutione transcurrimus, ne quid forsitan præteriisse videamur. Sed quia beati Iob amici esse non possent, nisi in quibusdam quoque magna morum honestate fulgerent, restat vt in eorum verbis virtutem sensuum moraliter inquiramus, quatenus dum locutionis eorum pondus discutitur, cuius doctrinæ fuerint, ostendatur.

Quid sit

Quid sit maledicere pulchritudini stulti.

Ego vidi stultum firmam radice, & maledixi pulchritudini eius statim.) Quasi firma radice stultus in terra figitur, qui totis desideriis in terreno amore solidatur. Vnde & primus Cain ciuitatem in terra construxisse dicitur: vt apertè monstraretur, quia ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate cœlestis patriæ alienus fuit. Quasi firma radice stultus attollitur: quando hic temporali prosperitate fulcitur, vt omne quod appetit assequatur, aduersa nulla sustineat, cõtra infirmos sine repugnatione præualeat, bene agentibus ex authoritate cõtradicat, ad maiora commoda ex peiori semper actione perueniat, vt vnde viam vitæ deserit, inde ad tempus fœlicior viuat. Sed cùm malos florere infirmi conspiciũt, trepidant: & apud semetipsos peccantium prosperitate, turbati, intus in gressibus mentis nutant. Quorum profecto speciem sumpsit Psalmista, cum diceret: Mei autem penè moti *Psal.72.* sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelaui in peccatoribus, pacem peccatorum videns. Cum vero eorũ gloriam fortes aspiciunt, protinus quæ post gloriam pœna sequatur, attenduut: & alta intus cogitatione despiciũt hoc quod foris superbi fastu vacuæ inflationis intumescunt. Bene ergo dicitur: Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Pulchritudini quippe stulti maledicere, est eius gloriã ex considerata damnatione iudicare, quia eo atrocius in tormentis obruitur, quo altius in peccatis eleuatur, quia cùm transit quod extollitur, permanet quod punitur. Qui honoratur in via, in peruentione damnabitur. Et quasi per amœna prata in carcerem peruenit, qui per præsentis vitę prosperа ad interitũ tendit. Notandũ vero quòd cum stulti pulchritudini maledixisse se diceret, protinus addidit, statim. Mos nanq; humanæ & infirmæ mentis est: vt cùm earũ rerũ quas respicit, qualitate varietur, sæpe eius iudiciũ cũ ipsa præsentis rei specie ducatur, & iuxta hoc quod aspicit, intẽtio illius sensusq; formetur. Nam plerũq; nonnulli dum quorũdam gloriam cernũt, eiusdem gloriæ aspectibus delectantur, ac magnũ aliquid æstimant, seq; vt talia mereantur, exoptant. Cùm vero gloriosos quosq; aut delectos subito, aut fortasse etiam morientes aspiciũt, quia humana gloria omnimodo nihil sit, cũ gemitu fatentur: ita vt protinus dicant: Ecce quàm nihil est homo. Qui hoc nimirũ rectius dicerent, si cũ in gloria hominem cernerent, tũc eius interitum cogitantes, transeũtem potentiam nihil esse sensissent. Tũc quippe est humana elatio pensanda, quàm nihil sit, cũ sese super cæteros successibus extollit. Tũc considerandum est quo cursu fœlicitas transuolet, cùm ante humanos oculos quasi permanens pollet. Nã gloriam morituri nihil esse, in ipsa iam morte pensare infirmi quilibet possunt. Tũc enim ei etiam illi derogant, qui hãc & vsq; ad mortem sequentes amant. Bene itaq; dicitur: Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Ac si apertè diceret: Contra stulti pulchritudinem, moram in maledictione non habui: quia cùm hanc cernerem, simul etiam pœnam sequentem vidi. Non enim statim maledicerẽ, si qua me gloriæ illius delectatio tenuisset, sed sine tarditate maledixi: quia supplicia mansura conspiciens, eius potentiam sine dubitatione reprobaui. Sed quia iniqui quique quo plus in hoc mundo proficiunt, plures secum ad interitũ trahunt, rectè subditur: Longe fiant filij eius à salute.) Filij quippe huius stulti sunt, qui in ambitione huius seculi, ex eius imitatione nascuntur, qui profecto tanto à salute longius fiunt, quanto in perpetratione nequitiæ nulla infirmitate feriuntur. De quibus bene additur: Et conterentur in porta, & non erit qui eripiat.) Nam sicut vrbis aditus porta dicitur: ita est dies iudicij porta regni: quia per eum ab electis omnibus ad cœlestis patriæ gloriam intratur.

Dies iudicij porta regni.

Caput. IIII.

VNde & hunc diem cùm ad retributionem sanctę Ecclesiæ Salomon appropinquare conspiceret, dixit: *Prouer.31.* Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Vir quippe est Ecclesiæ humani generis redẽptor, qui in portis se nobilem ostendit, qui despectus prius in contumeliis extitit, sed in ingressu regni sublimis appare *Matt.19.* bit. Qui cum terræ senatoribus residet: quia iudicij sententiam cum sanctis eiusdem Ecclesiæ prædicatoribus decernet, sicut & ipse in Euangelio dicit: Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Quod Esaias quoq; longè antè prænuncians ait: Dominus ad iudicium veniet cum senioribus popu- *Esaiæ.3.* li sui. De his portis Salomon iterum dicit: Date ei de fructu *Prouer.31.* manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. Tunc quippe sancta Ecclesia de fructu manuum suarum accipit: cùm eam ad percipienda cœlestia, laboris sui retributio attollit. Tunc eam sua opera in portis laudant, quando eius mẽbris in ipso regni aditu dicitur: Esuriui, & dedistis mihi man- *Matt.25.* ducare: sitiui, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me. Filij igitur huius stulti ante portam elati sunt: sed in porta conterentur, quia amatores huius seculi in præsenti vita superbiunt: sed in ipso regni aditu æterna animaduersione feriuntur. Bene autem subditur: Et non erit qui eripiat. Illos quippe veritas ab æterna aduersitate eripit, quos in temporalibus prosperis per disciplinam premit. Qui ergo nunc renuit premi, tunc non valet eripi: quia iniqui eum quem per disciplinam negligunt habere patrem, afflictionis suæ tempore per adiutorium non inuenient ereptorem. Sequitur: Cuius messem famelicus comedet.) Habet enim stultus messem, quando iniquus quisque donum rectæ intelligentiæ accipit: scripturæ sacræ sententiis docetur, bona loquitur, sed tamen nullo modo hoc quod dicit operatur: verba dei profert, nec tamen diligit: laudando exaggerat, viuendo calcat. Quia ergo stultus iste rectè & intelligit & dicit, sed tamen hæc operando non amat, messem habendo ieiunat. Quam nimirum famelicus comedit, quia is qui ad deum sanctis desideriis anhelat: discit quod audit, agit quod didicerit: & dum doctoris praui recta prædicatione reficitur, quid aliud quàm stulti fruge saturatur? An non famelicos suos veritas vt stulti messem comederent admonebat, cùm per desideria sancta flagrantibus, de Pharisæis præcepit, dicens: Quæ dicunt facite, iu- *Matt.23.* xta opera vero eorum, nolite facere. Ac si apertè diceret: Verbi messem loquendo excolunt, sed hanc malè viuendo minime contingunt. Vestram ergo famem messis ista reficiat: quia vobis hanc per fatuitatis suæ fastidium seruant. Bene autem subditur: Et ipsum rapiet armatus.) Antiquus nanque hostis quasi inermis vincitur, cùm mala aperta suggerens humanæ menti, bona omnia simul destruere conatur. Sed armatus venit, quando bona alia intacta deserens, latenter alia corrumpit. Nam sæpe quosdam in intellectu non tẽtat, eisq; in sacri eloquij meditatione non obuiat: sed tamen eorum vitam in operatione supplantat, qui dum de scientiæ virtute laudantur, nequaquam suorum operum damna respiciunt: cumq; in fauoris delectationem animus ducitur, vitæ suæ vulnera non medetur. Hunc ergo armatus hostis rapuit, quem fraude tectus in alia deserens, ex alia parte superauit. Sequitur: Et bibent sitiẽtes diuitias eius.) Sæpe stultus habet interni liquoris fontem, sed non bibit: quia ingenium quidẽ intelligentiæ accipit, sed tamen veritatis sententias cognoscere legendo contemnit, scit quia intelligere studendo prę- *Prou.30.* ualeat, sed ab omni doctrinæ studio fastidiosus cessat. Diuitiæ quoque mentis, sunt verba sacræ locutionis. Sed has diuitias stultus oculis aspicit, & in ornamenti sui vsum minimè assumit, quia verba legis audiens, magna quidem esse considerat: sed ad comprehendenda hæc nullo studio amoris elaborat. At contrà alius sitim habet, ingenium nõ habet: amor ergo hunc ad meditandum pertrahit, sensus hebetudo contradicit, & sæpe hoc in diuinæ legis eruditione quandoque studendo intelligit, quod per negligentiam ingeniosus nescit. Huius ergo stulti diuitias sitientes bibunt, dum præcepta dei quæ ingeniosi fastidientes nesciunt, hebetes amantes assequuntur. In his nimirũ tenebras hebetudinis illustrat oculus amoris: nam hoc tardioribus sitis aperit, quod velocioribus fastidium claudit. Qui & idcirco ad intelligentiæ alta peruenium, quia agere quæ intellexerunt, vel minima nulla contemnunt: & dum sensum manibus adiuuant, sese vltra altitudinem ingeniosorum leuant. Vnde bene per Salomonem dicitur: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. Plærunque enim aues quas ad volatum penna subleuat, in ve pribus residẽt: & stellio, qui ad volatum pennas non habet, nitens manibus, regis ędificium tenet: quia nimirum sæpe ingenioſi

Universidad de Deusto
Biblioteca

G gentiles quique dum negligentia torpent, in prauis actionibus remanent,& simplices quos ingenij penna nō adiuuat,ad obtinenda æterni regni mœnia virtus operationis leuat. Stellio ergo dum manibus nititur,in regis ædibus moratur: quia illo simplex per intentionem recti operis peruenit, quō ingeniosus minimè ascendit.Sed his auditis,quæstio nostro cordi subrepit:cur vel negligenti,intelligentię donum tribuatur, vel studioso quisque sensus sui tarditate præpediatur? Ad quam citius respondetur,dum protinus subditur: Nihil in terra sine causa fit.) Idcirco enim sæpe & desidioso ingenium accipit, vt ingenioso de negligentia iustius puniatur: quia quod sine labore assequi potuit,scire contemnit. Et idcirco nonnunquam studioso tarditate intelligentiæ premitur, vt eo maiora præmia retributionis inueniat, quo magis in studio inuētionis elaborat.Nihil ergo in terra est sine causa,quando & studioso tarditas ad præmium proficit,& desidioso velocitas ad supplicium crescit.

Caput. V.

AD intelligenda autem quæ recta sunt, aliquando laboris studio, aliquādo vero dolore percussionis erudimur.Vnde cùm dictum sit: Nihil in terra sine causa fit,aptè protinus additur:

Quòd non ex elementis huius mundi,sed ex nobis est causa per quam meritò flagellamur.

H Et de humo non egredietur dolor.) Dolor nanque quasi de humo egreditur, cùm homo ad dei imaginem conditus, de rebus insensibilibus flagellatur.Sed quia per occulta merita mentium,aperta prodeunt flagella pœnarum, de humo dolor non egreditur,quoniam sensus nostri malitia exigit,vt à rebus insensibilibus feriatur.Ecce enim cernimus quod ad correptionem nostram, expectatus imber arente terra suspenditur,& caligino sus aër inardescente sole siccatur, mare procellis tumescentibus sæuit,& alios ad transmeandum susceptos intercipit,aliis desideratum iter erecta in cumulum vnda interdicit, terra non solum germina fœcunditatis imminuit,sed etiam semina accepta consumit. In quibus nimirum cunctis,patenter aspicitur hoc quod quidam sapiens de domino testatur,dicens: Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.Orbis quippe terrarum cum domino contra insensatos pugnat, quando in pœna delinquentium, & elementorum aduersitas militat. Sed tamen de humo dolor non egreditur: quia res quælibet insensibilis ad afflictionem nostram, stimulo nostræ actionis excitatur. De humo dolor non egreditur: quia nequaquam pœna de ea nascitur creatura, quæ percutit: sed de ea proculdubio quæ peccando vim percussionis extorsit. Sed curandum magnopere est,vt cùm in rebus exterioribus pondere doloris afficimur, spe ad superna tendamus, quatenus eo mens ad alta peruenIniat, quo nos exterior pœna castigat. Vnde & aptè subiungitur:

Sapien.5.

Quòd amatores huius mundi,& in hoc seculo,& in futuro, laboribus deputati sunt: serui uero dei hinc mente auolantes sub se habent omnia quæ contemnunt.

Homo ad laborē nascitur.

Homo ad laborem nascitur,& auis ad volatum.) Ad laborem quippe nascitur homo, quia nimirum is qui accepta est præditus ratione,considerat quòd valde sibi sit impossibile, vt hęc peregrinationis suę tempora sine gemitu euadat: Vnde bene Paulus cùm tribulationes suas discipulis enumeraret,adiunxit: Ipsi enim scitis, quòd in hoc positi sumus. Sed in eo quòd caro flagellis afficitur,mens ad appetenda altiora subleuatur.Paulo rursus attestante,qui ait: Et licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem. Homo ergo ad laborem nascitur, & auis ad volatum: quia inde mens ad summa euolat, vnde caro in infimis durius laborat. Potest quoque appellatione hominis,carnalium vita signari. Vnde & Paulus ait: Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis? Quibus paulopost subiecit dicens: Nonne homines estis? In hac itaquē vita homo ad laborem nascitur:quia carnalis quisque cùm transeuntia appetit, desideriorum suorum se pondere affligit. Grauis quippe labor est, hanc ipsam præsentis vitæ gloriam quærere, quæsitam quandoque percipere, & perceptam cum omni circunspectione custodire. Grauis labor est, hoc cum magna fatigatione apprehendere, quod is qui apprehendit,nouerit diu stare non posse.Sanctī autem viri,quia transeuntia non amant,non solum nulla temporalium desideriorum pondera tolerant, sed & siqua aduersa consurgunt,in ipsis suis pressuris & languoribus nō laborant. Quid enim flagellis durius?& tamen de flagellatis apostolis scriptum est: Ibant apostoli gaudentes à cōspectu concilij:quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Quid ergo eorum mētibus labor est, quibus & pœna verberum labor non est? Homo ergo ad laborem nascitur:quia ille huius mundi veraciter mala sentit, qui eius bona inhianter appetit.Nam cuius mens ad alta suspenditur,sub ipsa est, quicquid exterius contra ipsam mouetur.

1.Thes.3.

2.Corin.4

1.Corin.3.

Actuum.5.

Caput. VI.

Auis ad volatum.

BEne itaque subditur:Et auis ad volatum.) Quia tanto animus à laboris afflictione se subtrahit, quanto per spem ad summa sustollit.An non quasi auis,Paulus ad volatum natus fuerat, qui tot aduersa sustinens dicebat? Nostra autem conuersatio in cœlis est.Et rursum: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur,quòd ædificationem habemus ex deo,domum non manufactam, æternam in cœlis. Velut auis ergo ima transcenderat,quem adhuc corpore in terra demorantem,iam in sublimibus spei penna subleuabat. Sed quia nullus suis viribus valet sese in alta sustollere: vt cùm à visibilibus affligitur, in inuisibilia subleuetur, rectē mox subditur: Quamobrem ergo deprecabor dominum, & ad deum ponam eloquium meum.) Ac si apertè diceret: Illum rogo, per quem hæc tribui scio.Si enim hoc per se habere se crederet, deprecari dominum non indigeret. Sequitur: Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absque numero.) Quis omnipotentis dei mirabilia perscrutari sufficiat, quòd cuncta ex nihilo creauit,quòd ipsa mundi fabrica mira potentiæ virtute dispositā sit,& super aëra cœlum suspenditur, & super abyssum terra libratur,quòd ex rebus inuisibilibus ac visibilibus omnis hæc vniuersitas existit,quòd hominē fecerit, vt ita dixerim, in breui colligens mundum alterum,sed rationalem: quòd hunc ex anima & carne constituens,inuestigabili virtutis dispositione permiscuit spiritum & lutum? Ex his itaque aliud nouimus,aliud & sumus:sed tamen mirari negligimus, quia ea quæ incomprehensibili indagatione mira sunt, humanis oculis vsu viluerunt. Vnde fit vt si mortuus homo suscitetur, in admiratione omnes exiliant, & quotidie homo qui non erat,nascitur, & nemo miratur: cùm procul dubio omnibus constet, quia plus sit creari quod non erat, quàm reparari quod erat. Quia arida Aaron virga floruit, cuncti mirati sunt, & quotidie ex arente terra arbor producitur,virtusque pulueris in lignum vertitur, & nemo miratur. Quia quinque panibus quinque millia hominum saturati sunt, creuisse escas sub dentibus cuncti mirati sunt: quotidie sparsa grana seminum,plenitudine multiplicantur spicarum,& nemo miratur. Aquam semel in vinum permutatam videntes cuncti mirati sunt:quotidie humor terræ in radicem vitis attractus, per botrum in vinum vertitur, & nemo miratur. Mira itaque sunt omnia quæ mirari homines negligunt: qui ad considerandum,vt prædiximus,vsu torpescunt.Bene autem cum diceret: Qui facit magna.)adiunxit statim: Et inscrutabilia.) Minus enim fuerat magna facere, si tamen ea quæ facta sunt, perscrutari potuissent. Rectē autem subditur:

Mirabilia dei.

Quòd diuina miracula considerari quidem debent per studium,nec tamen discuti per intellectum.

Miracula diuina considerāda sunt.

Et mirabilia absque numero.) quia minoris essent magnitudinis,si qui inscrutabilia condidit,pauca fecisset. Sed inter hæc sciendum est, quia diuina miracula & semper debent considerari per studium,& nūquam discuti per intellectum. Sæpe nanque humanus sensus, dum quarūdam rerum rationem quærens non inuenit, in dubitationis se voraginem mergit. Vnde fit vt nonnulli homines mortuorum corpora in puluerem redacta considerent, dumque resurrectionis vim colligere ex ratione nō possunt,hæc ad statum pristinum redire posse desperant. Mira igitur quæ ex fide credenda sunt, perscrutanda per rationē non sunt,quia si hæc nostris oculis ratio expanderet,mira non essent.Sed cū in his fortasse animus

Miracula diuina non discutienda sunt.

A titubat,necesse est vt ea quæ per vsum nouit, nec tamen per rationem colligit ad memoriam reducat,quatenus rei similis argumēto ndem roboret,quam labefactari sua sagacitate deprehendit.Considerato quippe humanæ carnis pulueре,quorundam mens concussa desperat, quando puluis ad carnem redeat,& rediuiuum corpus per membrorum lineamenta componat:quando illa terræ ariditas per viuentia mē bra viridescat,ac sese per eorum species formasque distinguat. Hoc nimirum per rationem comprehendi non potest: sed tamen credi per exemplum facile potest. Quis enim ab vno grano seminis, immensam surgere arborem crederet,nisi certum hoc per experimentum teneret?In tanta namq; vnius grani paruitate,& nulla sui dissimilitudine,* vbi latet ligni duritia, & ligno tenerior medulla, asperitas cortícis,viriditas radicis,sapor fructuum,suauitas odorum, diuersitas colorum, mollicies foliorum: & tamen quia hoc per experimentum nouimus, ex vno grano seminis prodire omnia nō dubitamus. Quid ergo est difficile, vt puluis in mē bra redeat, dum conditoris potentiam quotidie cernimus, qui & ex grano ligna mirabiliter, & adhuc mirabilius fructus ex lignis creat? Dicat ergo: Qui facit magna & inscrutabilia,& mirabilia absque numero: quia diuinorum operū magnitudo,nec ex qualitate valet discuti, nec ex quantitate numerari. Vnde & adhuc subditur: Qui dat pluuiā super faciem terræ,& irrigat aquis vniuersa. Qui ponit humiles in sublimi,& mœrentes erigit sospitate.) Quia amicos beati Iob eruditos eius societate credimus,necesse est vt hæc Eliphath verba mysticè disseramus.Omnipotēs enim deus terræ pluuiam tribuit, cum arentia corda gentilium, superna gratia prædicationis infundit.

Resurrectio corporū per rationē comprehēdi nō potest, sed per exemplum.

** ad penè nullā uides similitudinem.*

B

Caput. VII.

ET aquis vniuersa irrigat,quia sterilitatem perditi hominis repletione spiritus ad fructificationem format, sicut per semetipsam veritas dicit:Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Vniuersitatis autem nomine homo signatur, quia in ipso & vera species, & magna communio vniuersitatis ostenditur. Omne nanque quod est,aut est & non viuit:aut est & viuit, sed nequaquam sentit.aut est, & viuit, & sentit, sed non intelligit, nec discernit. aut est, viuit, & sentit, & intelligit & discernit. Sunt nanque lapides,nec tamen viuunt. Sunt arbusta: viuunt quidem,nec tamen sentiunt. Herbarum quoque atque arborum vita viriditas vocatur,sicut per Paulum de seminibus dicitur:Insipiens tu,quod seminas nō viuificatur,nisi prius moriatur.Sunt bruta animalia,viuunt & sentiunt,nec tamen intelligunt,aut discernunt:Sunt angeli,viuunt & sentiūt, & intelligendo discernunt. Homo itaque quia habet commune esse cum lapidibus,viuere cum arboribus, sentire cum animalib⁹, discernere cū angelis,rectē nomine vniuersitatis exprimitur,in quo iuxta aliquid ipsa vniuersitas tenetur. Vnde & discipulis veritas dicit: Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.Omnē videlicet creaturam solum intelligi hominē voluit, cui commune aliquid cum omnibus creauit:quanuis hoc loco vniuersa intelligi & aliter possunt. Sancti enim spiritus gratia cum sibi diuites subiicit,pauperes non repellit:cùm fortes humiliat, venire ad se debiles non recusat:cum nobiles colligit,simul & ignobiles apprehendit:cùm sapientes suscipit,imperitorum stultitiam non contemnit. Vniuersa ergo deus aquis irrigat, qui dono sancti spiritus,ex omni genere hominum ad suam cognitionem vocat.

Ioan.4.

Diuisio creaturarū

1.Corin.15.

C

Mar.16. Homo est omnis creatura.

Quod iuxta morum diuersitatem,uim sui sermonis format deus in singulis.

Alia expositio

Possunt autem vniuersorum nomine,ipsæ morum dissimilitudines designari.Alius nanque elatione erigitur,alius pōdere timoris inclinatur, alius libidine æstuat, alius auaritia anhelat,alius remissione se deiicit,alius ira feruescit.Sed per doctrinam sacri eloquij, dum superbo humilitas tribuitur, timido confidentia præbetur, luxurioso per castitatis studium ab immunditia tergitur, auarus per continentiam ab ambitionis æstu temperatur,remissus zeli rectitudine erigitur,iracundus à præcipitationis suæ excitatione refrenatur: vniuersa deus aquis irrigat,quia vim sui sermonis in singulis iuxta morum diuersitatē format,vt hoc in eius eloquio quisque inueniat,per quod virtutis necessariæ germen ferat. Vnde per quendam sapientem de mannæ dulcedine dicitur:Paratum panem de cœlo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem,atque omnis saporis suauitatem. Manna quippe omne delectamentum atque omnis saporis suauitatem in se habuit,quod videlicet in ore spiritalium iuxta voluntatem edentium saporem dedit, quia diuinus sermo & omnibus congruens, & à semetipso non discrepans, qualitati audientium condescendit,quem dum electus quisque vtiliter, iuxta modum suum intelligit, quasi acceptum manna in voluntarium saporem vertit.Et quia laborem boni operis gloria sequitur retributionis,post aquarū irrigationē rectè subiungitur:

D

Sapien.16.

Quòd hi qui pro amore dei modo se contemnunt, sublimes cum deo iudices uenient. Caput. VIII.

QVi ponit humiles in sublimi,& mœrentes erigit sospitate.)In sublimi humiles ponuntur: quia hi qui nunc pro dei amore despecti sunt,tunc cum deo iudices veniunt, sicut hoc quod pauloante diximus eisdem humilibus veritas pollicetur,dicens: Vos qui secuti estis me,in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ,sedebitis & vos super duodecim sedes,iudicantes duodecim tribus Israël. Tunc mœrentes dominus sospitate erigit, quia hi qui eius desideriis accensi, prospera fugiunt,aduersa patiuntur, cruciatus persequentiū tolerant,seque ipsos per lamenta castigant,tanto sublimiorē tunc sospitatem recipiunt,quantonunc cunctis mundi gaudiis deuotè moriūtur.Hinc etenim per Salomonem dicitur. Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ,in gaudio eius nō miscebitur extraneus.Humana etenim mēs animæ suæ amaritudinem scit,cùm æternæ patriæ desideriis accensa, peregrinationis suæ pœnam flendo cognoscit,sed in eius gaudio extraneus non miscebitur, quia qui nunc à mœrore compūctionis alienus est, tunc particeps ad lætitiam consolationis non est.Hinc est quod in Euangelio veritas dicit: Amen amen dico vobis,quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit,vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.Et rursum:Vos igitur nunc quidem tristitiam habetis,iterum autem videbo vos,& gaudebit cor vestrum,& gaudium vestrum nemo auferet à vobis. Sospitate ergo dominus mœrentes erigere dicitur, quia pro se afflictos temporaliter, vera salute consolatur. Quod tamen de electis dei etiam in hac vita nil obstat intelligi. In sublimi quippe humiles ponuntur,quia cùm se ex humilitate substernunt altæ mentis iudicio cuncta temporalia transeunt, cumque se indignos in omnibus æstimant, rectæ cogitationis examine huius mundi gloriam transcendentes calcant:Videamus humilem Paulum cùm discipulis dicit: Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum dominum nostrum, nos autem seruos vestros per Christum. Videamus hunc humilem in sublimi iam positum dicentem: An nescitis quia angelos iudicabimus?& rursum: Conresuscitauit & consedere nos fecit in cœlestibus.Fortasse hunc exterius tūc catena religabat,mente tamen in sublimibus positus fuerat, quia iam per spei suæ certitudinem in cœlestibus sedebat. Sancti itaque viri foris despecti sunt, & velut indigni omnia tolerant,sed dignos se supernis sedibus confidentes, æternitatis gloriam cum certitudine expectant: cumque laborant foris aduersitate persecutionis, ad munitā recurrūt intrinsecus arcem mentis,& inde cuncta sub se ire despiciunt, inter quæ transire corporaliter etiam semetipsos cernunt,minas non metuunt, quia & tormenta patiendo contemnunt. Hinc enim per Salomonem dicitur: Iustus quasi leo confidēs absque terrore erit.Hinc ab eo scriptum est iterum:Non cōtristabit iustum,quicquid ei acciderit.Quia enim recti quique in alto intentionis suæ vertice siti sunt,dum mortem morsēdo nō sentiunt, miro modo eos reproborum iacula & feriūt, & non contingunt.In sublimi ergo humiles sunt positi, quia vnde se in omnibus despiciunt, inde contra omnia securiores fiunt.

1.Corin.1.

F

1.Corin.6.

Ephes.2.

Prouer.14

Prouer.28

Prouer.12.

Quid sit quod scriptum est in Esaia,descende,sede in puluere uirgo filia Babylonis. Cap. IX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esa.47. QVocontra rectè sub Babylonis specie per prophetam menti reprobæ dicitur: Descende, sede in puluere virgo filia Babylonis, sede in terra, non est solium filiæ Chaldeorum. Hoc enim loco humana mẽs virgo non incorrupta (vt arbitror) dicitur, sed infœcunda. Et quia Babylon confusio interpretatur, rectè infœcũda mẽs Babylonis filia vocatur, quæ in eo quòd nequaq̃ bona opera germinat, dum nullo ordine rectę vitæ componitur, quasi confusione matre generatur. Sinautem virgo nõ infœcunda dicitur, sed incorrupta, postquã statũ salutis perdidit, ad confusionis suæ cumulum appellatur quod fuit. Cui aptè per increpationem dicitur diuina voce, descende, in alto quippe humanus animus stat, quando supernis retributionibus inhiat, sed ab hoc statu descendit, cùm turpiter victus, sese defluentibus mundi desideriis subiicit. Cui bene mox additur, sede in puluere. Descendens enim in puluere residet, quia cœlestia deserẽs, terrenis cogitationibus aspersus, in infimis vilescit. Vbi adhuc ingeminado subiungitur: Sede in terra. Ac si apertè exprobrans dicat: Quia cœlesti conuersatione noluisti te erigere, sub temetipso prostrat⁹ in terrenis actibus humiliare. Vnde & necessariò protinus additur: Non est solium filiæ Chaldæorum. Chaldæi nanque feroces interpretantur. Valde autẽ feroces sunt, qui voluntates proprias sequẽtes, nec suis parcere mortibus *sciũt. Ferocia sunt terrena desideria, quæ non solũ contra præcepta conditoris,
*al. moribus. H sed sæpe etiam contra percussionum verba, duram atque insensibilem mentem reddunt. Sed filia ferocium solium non habet, quia mens quæ ad amorem mundi ex prauis desideriis nascitur, atque eisdẽ desideriis obduratur, in eo quòd se terrenis concupiscentiis subiicit, sedem iudicij amittit, nullicq; apud se solio præsidet, quia examine discretionis caret, & quasi à iudicij sui sessione repellitur, quia per exteriores concupiscentias vagatur. Liquet enim quòd mens quæ intus cõsilij sedẽ perdiderit, foras se per desideria innumerabiliter spargit. Et quia agere intellecta dissimulat, cæcatur etiã rectè, vt nesciat quod agat, & sæpe iusto iudicio in sua voluntate relinquitur, & sub ea quę anxiè appetit, laboriosa mundi ministeria relaxatur. Caput. X.

Esa.47. VNde aptè illic subditur: Quia vltrà non vocaberis mollis & tenera, tolle molam, & mole farinam. Cõstat nimirum quòd tenerę suæ filiæ parentes parcũt, nec duris atq; seruilibus hanc operibus affligunt. Omnipotẽs ergo deus quasi teneram filiam vocat, quando dilectã vnius cuiusq; animam, à laboriosis huius mundi seruitiis reuocat, ne dum exterioribus actionibus afficitur, ab internis desideris obduretur. Sed Chaldæorum filia mollis & tenera nõ vocatur, quia mens prauis desideriis dedita, in eo quod anxiè appetit, huius seculi labore relinquitur, vt foris mundo velut ancilla seruiat, quę intus deum vt filia nequaquam amat.
I Vnde & molam tollere, ac farinam molere iubetur. Mola in gyrũ ducitur, & farina profertur. Vanquæque autem mundi huius actio mola est, quæ dum multas curas congerit, humanas mentes quasi per gyrum vertit, atque ex se quasi farinam proiicit, quia seducto corde, semper minutissimas cogitationes gignit. Caput. XI.

Esa.47. NOnnunquam verò qui quietus alicuius esse meriti creditur, positus in qualibet actione denudatur, vnde illic protinus subinfertur: Denuda turpitudinem tuam, discooperi humerum, reuela crura, transi flumina. In administratione quippe operis turpitudo denudatur, dum vilis mens abiectaque in actionis ostentatione cognoscitur, quæ quieta prius magna putabatur. Humerum mens discooperit, quando opus suum quod ignorabatur, ostendit. Crura reuelat, quia quibus desideriorum passibus, lucris mũdi inhiet, manifestat. Flumina etiam trãsit, quia actiones huius seculi quæ quotidie ad terminum defluunt, indesinenter appetit, dumque alias relinquit, alias assequitur, quasi de flumine semper ad flumen tendit. Hæc paucis per excessum diximus, vt mens à solio sanctæ intentionis excussa, quo iaceat monstrare cius, quia si ad ea quæ super ipsam sunt, inhiare cessauerit, sub semetipsam etiam indesinenter ruit. In alto autem figitur, si amorem temporalium deserens, ad spem incommutabilis æternitatis ligatur. Bene ergo dicitur: Qui ponit humiles in sublimi. Atque aptè subiungitur: Et mœrentes erigit sospitate). Sæpe in hoc mundo etiam lætí quilibet erecti sunt, dum de ipsa gloria suæ prosperitatis intumescunt. Sed mœrentes dominus sospitate erigit: quia afflictos suos ad gloriam veræ lætitiæ soliditate sustollit. Sospitate quippe, non insania erecti sunt, qui in bonis actibus positi, spe in deum firma gratulantur. Nonnulli enim (sicut diximus) & iniquitates perpetrant, & gaudere nõ cessant, de quibus per Salomonem dicitur: Qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Et rursum: Sunt impij qui ita sunt securi, ac si iustorum facta habeant. Hi nimirum non sospitate eriguntur, sed insania, quia superbiũt cùm affligi deK buerunt: & inde miseri in exultatione defluunt, vnde à bonis fiẽtur, phreneticorũ videlicet sensibus similes, qui insaniam qua præualent, virtutem putant, qui ex morbo esse nesciunt hoc quod amplius sanis possunt: & quasi creuisse se viribus æstimant, dum ad vitæ terminũ per augmenta languoris appropinquant, qui quia rationis sensum non habent, flentur, & rident: & tanto se in magna exultatione dilatant, quanto & insensibiles malum quod patiuntur, ignorant. Sospitate ergo dominus mœrentes erigit, quia electorum mens non de præsentis vitæ insania, sed de certitudine æternę salutis hilarescit. Vnde aptè mox de hac ipsa prauorum destructione subiungitur: Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant. Reproborum mentes peruersis cogitationibus semper inuigilant, sed plærunque
L eis superna dispositio obuiat, & quanuis prauitatem consilij nec fracti aduersitatibus corrigant, tamen ne contra bonos præualeant, eorum vires refrenat. Quos contra miro iudicio agitur, vt effectu quidem prauí operis careant, & tamen iustæ sententiæ iudicis reos conscientia addicat. Quòd ergo mala cogitant, quid ipsi faciant ostendunt, quòd vero mala implere nequeunt, hi contra quos cogitauerant, defenduntur. Vnde & adhuc bene subditur:

Quòd humana consilia in eo quòd dei consilio nituntur resistere, obsequuntur: vt de fratribus Ioseph legitur, & de Saul, & de Iona, & de Iudæis Christi nomẽ extinguere uolentibus.

Qui comprehendit sapientes in astutia eorum, & consilia prauorum dissipat.) Sæpe enim nonnulli humana sapientia inflati, dum desideriis suis diuina iudicia cõtraire conspiciũt, astutis eis reluctari machinationibus conantur: & quo ad votum suum vim supernæ dispositionis intorqueant, callidis cogitationibus insistunt, subtiliora consilia exquirunt: sed inde voluntatem dei peragunt, vnde hanc immutare contendunt, atque omnipotentis dei consilio dum resistere nituntur, obsequũtur, quia sæpe & hoc eius dispositioni aptè militat, quod ei per humanum studium friuolè resultat. Sapientes ergo dominus in ipsa eorum astutia comprehendit, quãdo eius consiliis humana facta etiam tunc congruè seruiunt, M cùm resistunt. Quod melius ostendimus, si pauca ad medium gestarum rerum exempla proferamus.

Caput. XII.

IOseph somnium viderat quòd suo manipulo, fratrum eius se manipuli prosternebant: somnium viderat quòd sol & luna se cum reliquis stellis adorabãt. Quæ quia purè fratribus retulit, eorũ corda protinus futuræ dominationis inuidia, pauorque percussit. Cumque hunc ad se venire conspicerent, malitia sæuientes dixerunt: Ecce somniator venit ille, venite occidamus eum, & videamus quid illi proderint somnia sua. Cumque se eius dominio subiici metuũt, somniatorem in puteum deponunt, eumque Hismaëlitis transeuntibus vendunt: qui in Aegyptum ductus, seruituti subditus, luxuriæ accusatione damnatus, castitatis merito adiutus, prophetiæ iudicio ereptus, omni Aegypto prælatus est: per superGene.37. nam vero sapientiam prouidus frumenta congessit, & futuro periculo necessitatis obuiauit. Cumque in orbem fames irruit, de alimentorum præparatione sollicitus Iacob, filios suos in Aegyptum misit, qui frumentorum dispensationi præpositum Ioseph nescientes inueniunt, atque vt mererentur alimenta percipere, eorum dispensatorem compulsi sunt pronis in terrã ceruicibus adorare. Pensemus ergo gestæ rei ordinẽ, pensemus quomodo sapientes in ipsa sua astutia vis diuina cõprehẽdat. Ideo ab eis vẽdit⁹ fuerat Ioseph, ne adoraretur,

A raretur, sed ideo est adoratus, quia venditus. Astutè nanque aliquid agere ausi sunt, vt dei cõsilium mutaretur, sed diuino iudicio, quod declinare conati sunt, renitendo seruierunt. Inde quippe coacti sunt dei voluntatem peragere, vnde hãc moliti sunt astutè commutare. Sic sic diuinum consilium dũ deuitatur, impletur: sic humana sapientia dum reluctatur, comprehenditur. Timuerunt fratres ne Ioseph super eos excresceret, sed hoc quod diuinitus dispositum fuerat, cauendo factum est vt eueniret. Humana ergo sapientia in seipsa comprehensa est, quæ voluntati dei vnde per intentionẽ restitit, inde eius impletioni militauit. Caput. XIII.

Exemplũ de Saul. SIc Saũl dum Dauid subiectum quotidiano succrescere virtutum successu conspiceret, suam ei in coniugiũ filiam spopondit, atque in eius dotem, centum dari ab eo Philistinorũ præputia petiit, vt cùm prouocatus milesvltra
1.Reg.18. se excrescere quæreret, inimicorum gladiis traditus vitã finiret, sicut scriptũ est: Nõ habet rex necesse spõsalia, nisi tãtũ centũ præputia Philistinorũ, vt fiat vltio de inimicis regis. Porro Saũl cogitabat tradere Dauid in manus Philistinorum, sed Dauid dispositionis intimę fauore roboratus, centũ se dare perhibuit, & ducenta præputia reportauit. Cuius nimirum operis Saũl argumento superatus, superna prouidentia in sapientię suæ est consilio deprehensus: quia vnde succrescentis militis vitam se extinguere credidit, virtutis eius gloriam inde culmulauit. Sed quia nonnunquam astutè se ali
B quid sapere etiam electi moliuntur, libet ad medium alium sapientem deducere, & quomodo in internis consiliis astutia mortalium comprehendatur, demonstrare. Prudenter quip-
Exẽplum de Iona. Ionæ.1. pe Ionas sapere voluit, cùm ad prædicandam Niniuitarum pœnitentiã missus, quia electis gentibus Iudæam deferere timuit, prædicationis officiũ implere recusauit. Nauim petiit, fugere Tharsis elegit, sed protinus tempestas exoritur, sors mittitur, vt videlicet cognoscatur cuius culpa mare turbetur. Ionas in culpa deprehenditur, in profundum mergitur, ceto sorbente repentè deuoratur, atque illic gestante belua peruenit, quo ire sponte contempsit. Ecce fugitiuum dei tempestas inuenit, sors ligat, mare suscipit, belua includit, & quia authori suo obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suo reus carcere portatur. Iubẽte deo ministrare homo prophetiam noluit, aspirante deo belua prophetam vomuit. Cõ-
Qqomodo dominus cõ prehendit sapientes in astutia. Exẽplum de Hebræis Ioan.12. prehendit ergo dominus sapientes in astutia eorum, quando & hoc in vsum suæ voluntatis redigit, per quod sibi voluntas humana contradicit. Perscrutemur adhuc Hebræorum sapiẽtiam, vt videamus quid prouidendo prohibuit, aut quid prohibendo prouocauit. Certè cùm ad redemptoris nostri mira
C cula credentium turba conflueret, cùm sacerdotes populi, inuidiæ facibus accensi, mundum post eum ire cernerent, vt
Ioan.11. proclamarent dicentes: Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abiit: vt ab illo vim tantę concursio nis absciderent, finire eius potentiam morte conati sunt, dicentes: Expedit vt vnus homo moriatur, & non tota gẽs pereat. Sed redemptoris morsad coniunctionem sui corporis, id est, Ecclesiæ valuit, non ad separationem. Vnde & per legem turturi vel columbæ (in figura nostri sacrificij) secari guttur præcipitur, & non penitus abscindi, vt & post mortẽ corpori caput inhæreat, quia videlicet mediator dei & hominum, id est, caput omniũ nostrũ, & veræ mundationis hostia vnde pro nobis mortem pertulit, inde nobis verius inhæ fit. Post sectionem ergo, caput turturis suo corpori inhæret, quia Christũ ab Ecclesia nec mors interueniẽs diuidit. Perse-
Lun.1. cutores igitur peregerũt hoc quod perniciosè moliti sũt, intulerũt mortẽ, vt ab eo abscinderẽt fideliũ deuotionẽ: sed inde fides creuit, vnde hãc se extinguere infidelium crudelitas credidit. Cũq; se æstimãt eius miracula persequẽdo abscindere, hæc nimirũ cõpulsi sunt nesciędo dilatare. Cõprehendit ergo dominus sapientes in astutia eorum, quando & hoc ad pietatis suæ obsequiũ redigit, quod contra illum humana crudelitas exarsit. Iust⁹ nãq; & misericors mortaliũ acta disponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus, atque ea quę permittit, sic tolerat, vt hęc in suũ cõsilij vsum vertat.

Caput. XIIII.

VNde miro modo fit vt & quod sine voluntate dei agitur, voluntati dei contrariũ non sit: quia dũ in bonum vsum mala facta vertuntur, eius cõsilio militãt etiam quæ eius consilio repugnant. Hinc enim per Psalmi- D
Psalm.110. stam dicitur: Magna opera domini, exquisita in omnes voluntates ei⁹. Sic quippe ei⁹ opera magna sunt, vt per omne quod ab hominibus agitur, eius voluntas exquiratur. Nam sæpe inde perficitur, vnde repelli putabatur. Hinc rursum dicitur. Omnia quæcunque voluit dominus fecit in cœlo & in terra. Psal.134.
Hinc Salomon ait: Non est sapientia, nõ est prudentia, non est Prouer.21. consilium contra dominũ. Restat ergo vt in cunctis quę agimus, vim supernæ voluntatis inquiramus, cui videlicet cognitæ, debet nostra actio deuotè famulari, & quasi ducẽ sui itineris prosequi, ne ei etiam nolẽs seruiat, si hanc superbiens declinat. Vitari enim vis superni consilij nequaquam potest, sed magna sibi virtute hanc temperat, qui se sub eius nutibus refrenat, eiusq; se pondera leuigat, qui hanc subiecto cordis humero volens portat. Sed quia persecutorum superius memoriam fecimus, qualiter etiam ea quæ subiecta sunt, eorum cæcitati congruant, ostendamus. Sequitur:

Quòd exemplo Loth, contra uitam iusti, accusationis aditũ non inueniunt peccatores.

Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.) Per diem tenebras incurrũt, quia in ipsa veritatis præsentia perfidiæ errore cæcati sunt. Clarè quippe per diem cernitur, per noctem vero nostra acies obscuratur. Persecutores igitur redemptoris nostri, dum diuinæ virtutis miracula cernerent, & tamen de eius diuinitate dubitarent, E
in die tenebras passi sunt, quia visum in luce perdiderũt. Hinc est quòd eos ipsa lux admonet dicẽs: Ambulate dum lucem Ioan.12.
habetis, ne vos tenebræ comprehendãt. Hinc est quod de Iu Hier.13
dæa dicitur: Occidit ei sol, cùm adhuc esset dies. Hinc est quòd vocem pœnitentium in se propheta iterum sumit dicẽs: Impegimus meridie quasi in tenebris, in caligino sis quasi mortui. Hinc iterũ dicit: Custos quid de nocte, custos quid Esa.59.
de nocte? Dixit custos. Venit mane & nox. De nocte etenim Esa.21.
custos venit, quia humani generis protector, & manifestus in carne apparuit, & tamen hunc pressa perfidiæ suæ tenebris Iudæa minime cognouit. Vbi bene ex voce custodis additur: Venit mane & nox, quia per eius præsentiam & noua lux mũdo inclaruit, & tamen in corde infidelium vetusta cæcitas remansit. Caput. XV.

BEne autem dicitur: Quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.) Hoc quippe palpãdo exquirimus, quod oculis non videmus. Iudei autem aperta eius miracula viderant, & adhuc eũ quasi palpantes quærebant, cùm dicerẽt: Quousque animã nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis Ioan.10.
palàm. Ecce miraculorum lux ante oculos aderat, & tamẽ in cordis sui tenebras offendentes, adhuc requirendo palpabãt. Quorum nimirum cæcitas ad crudelitatẽ, crudelitas etiam vsq; ad aperta opera persecutionis exarsit. Sed redẽptor humani generis, persecutorum suorum manibus diu teneri non F
potuit. Vnde & protinus subditur: Porrò saluũ faciet egenum de gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.) Ipse quippe iste pauper est, de quo per Paulum dicitur: Propter nos egenus factus est, cùm diues esset. Et quia Iudæi accu- 2.Corin.8.
sando dominum tradiderunt, quem traditum gentiles crucifixerunt, potest per oris gladium, accusantium Iudæorum
lingua signari, de quibus per Psalmistam dicitur: Filij homi- Psalm.56.
num, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius Luc.23.
acutus. Qui Euangelio etiam teste clamauerunt: Crucifige, crucifige eum. Per violenti vero manum, ipsa crucifigens gentilitas exprimi potest, quæ in redemptoris morte, Hebræorum voces opere impleuit. Deus itaque hunc pauperem & de violenti manu & de oris gladio saluum fecit, quia videlicet redemptor noster & vires gentilium, & linguas Hæbræorum moriendo ex humanitate pertulit, sed ex diuinitatis suæ potentia resurgendo superauit. Quia videlicet resurrectione quid aliud agitur, nisi vt ad spem vitæ subsequentis, infirmitas nostra roboretur? Vnde & bene mox subditur: Et erit egeno spes.) Erepto quippe pauperegenus ad spem reducitur, quia humilis fidelium populus redemptore moriente, pauore concutitur, sed resurgente solidatur. Ipsos nanque primos huius populi pauperes electos videlicet prædicatores, visa eius mors perculit, sed resurrectio ostensa reparauit. Saluato ergo paupere, spem egenus recipit, quia resurgente in carne domino fidelis quisq; ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

G eternæ vitę fiduciam conualescit. Sed ecce iam in manifesta ostensione veritas venit, iam carnis mortem pertulit, eamque resurgendo destruxit, iam resurrectionem gloria ascensionis honorauit: & tamen Hebræorum lingua adhuc eum contumeliis lacessere non desinit, quos nimirum æquanimiter tolerat, vt alios tolerando conuertat, atque alios minimè cõuersos quandoque districtius feriat. Tunc enim lingua infidelium ab effrenatione vanæ suę loquacitatis obmutescet, cùm venire eum iustum iudicem viderit, quem tunc iniustè iudicauit. Vnde & bene subditur: Iniquitas autem contrahet os suum.) Os enim suum nunc adhuc iniquitas dilatat, quia humani generis redemptorem, lingua infidelium contumeliis lacessere nequaquam cessat. Sed tunc os contrahit, cùm hoc quod nõ vult per studium, per supplicium claudit, quod tamen bene accipi etiam de conuersis persecutoribus potest. Saluato enim paupere, dum egenus ad spem redit, contracto ore iniquitas obmutescit, quia resurrectionis eius clarescente miraculo, dum copiosa multitudo infidelium credidit, à redemptoris sui iniuriis contumeliisque cessauit. Os enim suum quod deum deridendo aperuit, iam formidando contraxit. Caput. XVI.

L Libet hæc moraliter, postposita Iudæorũ significatione trãscurrere, atq; à prauis generaliter quomodo agãtur indagare. Iniquorum quippe hominum mentes cũ H quædam à proximis bene gesta conspiciunt, in extenso liuoris sui eculeo torquentur: & grauem malitiæ suæ pœnam sustinent, cùm bona in aliis tabescentes vident. Rectè itaque dicitur: Per diem incurrent tenebras.) Quia mens eorum cùm de aliena melioratione affligitur, de radio lucis obscuratur, quia sæpe in proximis dum bona aperta considerant, si qua mala lateant inuestigant, & sollicitis inquisitionibus laborant, si quid forte quod accusare possint inueniant. Sana quidem membra conspiciunt, sed clausis cordis oculis vulnus palpantes quærunt. Vnde & bene subditur: Et quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.) Dies boni operis in proximo exterius lucet, sed quasi in nocte palpant, quia liuoris sui intus tenebras tolerant. Peruenire ad aliqua quæ reprehendãt satagunt, detractionis aditum quærunt, sed quia hunc inuenire non valent, cęci exterius circũeunt. Quod bene exprimitur, cùm Loth protegentibus angelis, in domo eius Sodomitæ ostium non inuenerunt, sicut scriptum est: Vimque faciebant Loth vehementissimè, & iam proximum erat vt frangerent fores, & miserunt manum viri, & introduxerunt ad se Loth, clauserunt que ostium, & eos qui erant foris, percusserunt cæcitate, à minimo vsque ad maximum, ita vt ostium inuenire nõ possent. Quid est quòd malis aduersantibus intra domũ Loth reducitur & munitur, nisi quòd iustus quisque dum prauorũ insidias sustinet, ad mentem reuertitur, & imperterritus manet? Sodomitæ autem viri in domo Loth I ostiũ inuenire nequeunt, quia corruptores mentium, contra vitam iusti nullum accusationis aditum deprehendunt. Percussi enim cæcitate quasi domum circumeunt, quia inuidentes facta dictaq; perscrutantur. Sed quia eis de vita iusti fortis vndiq; ac laudabilis actio obuiat, errãtes nihil aliud q̃ parietem palpant. Bene ergo dicitur: Quasi in nocte, sic palpabũt in meridie: quia dum bonũ quod vident accusare nequeunt, cæcati malitia, malum quod non vident, ad accusationem quærunt. Vnde rectè subiungitur: Porrò saluũ faciet egenum de gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.) Pauper quippe est, quisquis apud semetipsum elatus non est. Mat.5. Vnde & per Euangelium veritas dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Duobus autẽ modis ad culpam vnusquisque pertrahitur, aut enim delectatione perducitur, aut terrore superatur. Gladius nanque oris est iniquitas persuasionis: manus autem violenti, est aduersitas potestatis. Sed quia veraciter humilis, qui hoc loco pauper vocatur, quo nulla huius mundi prospera appetit, eo audenter etiam aduersa contemnit, rectè dicitur: Saluum faciet egenum de gladio oris eorum, & de manu violenti pauperẽ. Ac si apertè diceretur: Sic in se deus mentes humilium solidat, vt eas ad perpetrandam nequitiam nec blandimẽta suasionum pertrahant, nec dolores suppliciorum frãgant. Spes quippe in æternitatem animum erigit, & idcirco nulla mala exterius quę tolerat sentit. Vnde & subditur: Et erit egeno spes.) Ad cuius spei videlicet fructum cùm pauper peruenerit, omnis elatus obmutescit. Vnde & adhuc subditur: Iniquitas autem contrahet os suum.) Nũc enim malus bonis derogat, & recta quæ agere negligit, hæc in aliis obtrectando lacerare non cessat. Sed tunc iniquitas os suũ contrahit, cùm iustis quanta suppetat gloria retributionis agnoscit. Tunc enim ei loqui contra bonos non vacat, quia malorum suorũ digna retributione, linguam tormenta ligant. Vnde bene Anna prophetante dicitur: Pedes sanctorum suorum seruabit, & impij in tenebris conticescent. Sed vt electus quisque 1.Reg.2 æterna supplicia euadat, & ad perennem gloriãpauper ascẽdat, debet hic assiduis flagellis atteri, quatenus in iudicio valeat purgatus inueniri: Ipso nanque infirmitatis nostræ pondere deorsum quotidie ducimur, nisi mira manu artificis per subuenientia flagella releuemur. Vnde & subditur:

Caput. XVII.

B Eatus homo qui corripitur à domino. Prima virtus est, ne perpetrari debeant, sed vitari peccata: secunda autem saltem perpetrata corrigere. Sed plærunque culpas non solum imminentes minimè vitamus, verumetiam nec commissas agnoscimus. Et peccatoris mens tanto altius tenebrescit, quanto nec damnũ suæ cæcitatis intelligit. Vnde fit plærunque diuini muneris largitate, vt culpam pœna subsequatur, & flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia securitas cæcabat. Torpens quippe animus percussione tangitur, vt excitetur: quatenus qui statum suæ rectitudinis securus perdidit, afflictus considereat quo iacet. L Hinc itaq; ipsa asperitas correptionis, origo fit luminis. Vnde & per Paulum dicitur: Omne quod arguitur, à lumine manifestatur: argumentum enim salutis, est vis doloris. Hinc est Ephes.5. enim quod Salomon ait: Curatio cessare faciet peccata maxima. Hinc iterum dicit: Quem enim dominus diligit, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Hinc voce Eccles.10. angelica dominus nd Ioannẽ loquitur, dicens: Ego quos amo redarguo & castigo. Hinc Paulus ait: Omnis autem disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris, Heb.12. postea autem fructum pacatissimũ exercitatis per eam reddit iustitiæ. Quanuis ergo cõuenire simul nequeant dolor & beatitudo, rectè tamen nunc dicitur: Beatus homo qui corripitur à domino, quia per hoc quòd peccator dolore correptionis premitur, quandoque ad beatitudinem, quæ sine interuentu doloris est, eruditur. Sequitur:

Quibus modis uulnerat deus, quos ad salutem reducere curat.

Increpationem ergo domini ne reprobes.) Quisquis pro culpa percutitur, sed in querela suæ percussionis eleuatur, increpationem domini reprobat: quia hanc iniustè se perpeti accusat. Qui autem non pro purgatione criminis, sed & pro- M fortitudinis probatione feriuntur, cùm causas suæ percussionis inquirunt, nequaquam increpationem domini reprobare dicendi sunt: quia in semetipsis castigando satagunt inuenire quòd nesciunt. Vnde & beatus Iob ad libertatis verba, inter percussionis verbera, erumpens, tanto de se rectius iudicia ferientis interrogat, quanto in semetipso verius causas persecutionis ignorat. Eliphas itaque quia hunc pęrcussum non probationis examine, sed purgationis æstimauit, dum liberè inter flagella loqueretur, reprobasse dei increpationem credidit. Quem etiam aptè hæreticorum tenere speciem diximus, qui omne quod à sancta Ecclesia rectè agitur, apud iudicium suum semper ad vitium tortitudinis inflectũt. Quia verò bona intentione ad loquendum ducitur, sed non curat discernere cui loquatur, adhuc supernæ disp̃sationis moderamina prædicando subiungit, dicens: Cap. XVIII.

Q Via ipse vulnerat, & medetur, percutit & manus eius sanabunt.) Duobus modis omnipotẽs deus vulnerat, quos reducere ad salutem curat. Aliquando enim carnẽ percutit, & mentis duritiã suo patuore tabefacit: Vulnerando ergo ad salutẽ reuocat, cùm electos suos affligit exterius, vt interi⁹ viuãt. Vnde per Moysen Deut.32. quoq; loquitur dicẽs: Ego occidã, & ego viuere faciam, percutiam, & ego sanabo. Occidit enim vt viuificet, percutit vt sanet: quia idcirco foris verbera admouet, vt intus vulnera delictorum curet. Aliquãdo autem etiam si flagella exterius cessare videantur, intus vulnera infligit, quia mentis nostræ duritiam

A duritiam suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat: quia terroris sui iaculo transfixos, ad sensum nos rectitudinis reuocat. Corda enim nostra malè sana sunt, cùm nullo dei amore sauciantur, cùm peregrinationis suæ ærumnam non sentiunt, cùm erga infirmitatem proximi, nec quamlibet minimo affectu languescunt. Sed vulnerantur vt sanentur, quia amoris sui spiculis mentes deus insensibiles percutit, moxq; eas sensibiles per ardorem charitatis reddit. Vnde & sponsa in canticis cãticorum dicit: Vulnerata charitate ego sum. Malè enim sana anima, atque in huius exilij statu cæca securitate prostrata, nec videbat deũ, nec videre requirebat: percussa autem charitatis eius spiculis, vulneratur in intimis affectu pietatis, ardet desiderio cõtemplationis, & miro modo viuificatur ex vulnere, quæ prius mortua iacebat in salute, æstuat, anhelat, & iam videre desiderat quem fugiebat. Percussione ergo ad salutem reducitur, quæ ad securitatem quietis intimæ, amoris sui perturbatiõe reuocatur. Sed cùm sauciata mens anhelare in deum cœperit, cùm cuncta mundi huius blandimenta despiciens, ad supernam se patriam per desiderium tendit, ad tentationem ei protinus vertitur, quicquid amicum prius in seculo blandumq; putabatur. Nam qui peccantem amare consueuerãt, rectè viuentem crudeliter impugnant. Et erectus in deum animus, carnis suæ bella tolerat, in B quæ prius vitiis seruiens, delectabiliter iacebat: voluptates priscæ ad memoriam redeunt, & contradicentem mentẽ graui certamine affligunt. Sed quia dum transitorio labore aterimur, à perpetuo dolore liberamur, aptè subiungitur:

Quòd in præsenti uita electos suos non permittit deus tentari, supra id quod possunt, donec huius uitæ septimana completa, nulla eos deinceps tentatio tangat.

In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.) Quid enim senario numero quem septimus sequitur, nisi præsentis vitę operatio decursus? q̃ signatur è sexto quippe die omnia perficiens, hominem condidit, & septimo die deus requieuit, qui scilicet septimus vesperam nõ habet, quia subsequentem requiem nullus iam terminus claudit. Perfectis ergo omnibus, requies sequitur, quia post bona vitæ præsentis opera, retributio æternæ quietis inuenitur. In sex itaque nos tribulationibus dominus liberat, ne nos in septima malum tangat: quia per paternę pietatis eruditionem præsentis vitæ labore nos atterit, sed in aduentu iudicij à verbere abscondit, vt tanto tunc ad salutem certiores exhibeat, quanto nunc nos flagella durius secant. Qui aptè mox mala vitæ præsentis, & adiutoria supernæ protectionis enumerãs subdit: In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij.) Sicut fames carnis, est subtractum subsidium corporis, ita & fames mentis, est silentium diuinæ locutionis. Vnde rectè per prophetam dicitur: Emittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum domini. Et quia humanam mentem cùm diuina allocutio deserit, contra eam carnis tentatio inualescit, aptè subiungitur: Et in bello de manu gladij. Bellum quippe patimur, cùm carnis nostræ tentationibus impugnamur: de quo nimirum bello per Psalmistam dicitur: Obumbrasti super caput meum in die belli. Quia igitur reprobi dum fame verbi dei deficiunt, etiam belli gladio transfiguntur, electos suos dominus & in fame à morte eripit, & in bello à gladio abscondit: quia eorum mentes dum verbi sui pabulo reficit, contra tentationes corporis fortes reddit. Sed sunt nonnulli qui etsi ex diuino eloquio ab interna se fame reficiunt, si iam contra tẽtationes corporis, continentiæ virtute fulciuntur, adhuc tamen percuti humanis detractionibus metuunt, & sæpe dum linguarum iacula formidant, peccati se laqueo strangulant. Vnde & aptè subditur: Caput. XIX.

A Flagello linguæ absconderis.) Flagellum linguæ est exprobratio illatæ cõtumeliæ. Flagello linguæ bonos feriunt, qui eorum opera irridendo persequuntur. Sæpe enim lingua à bono opere dum vituperat reuocat, & quasi flagellum se exerit, quia dorsum timidæ mentis cędit. Hoc flagellum linguæ, electorum mẽtibus insidiari propheta conspexerat, cùm supernum adiutorium pollicens dicebat: Ipse liberabit me de laqueo venantium, & à verbo aspero. Venantes enim nihil aliud quàm carnem quærunt. Sed à venantium laqueo, atque ab aspero verbo eripimur, quando & insidias carnalium, & irrisionum probra despiciendo superamus. Aspera quippe eorum verba sunt, quæ bonis nostris itineribus aduersantur. Sed asperitatem verbi euadere, est irrisiones detrahentium dissimulando calcare. Sancta ergo anima à flagello linguæ absconditur: quia dum in hoc mũdo honorem laudis non quærit, nec cõtumelias detractionis sentit. Sed sunt nonnulli qui iam derogantium verba despiciunt, iam irrisiones pro nihilo attendunt, adhuc tamen pœnas corporis cruciatúsque pertimescunt. Antiquus nanque aduersarius vt à recta intentione nos retrahat, multiformiter impugnat, & tentationem nostram modo verbi fame, modo carnis certamine, modo flagello sermonis, modo calamitate persecutionis aggreditur. Sed quia perfectus quisque cùm in semetipso vitia vicerit, statim mentem etiam contra vulnera passionis accingit, aptè subiungitur: Et non timebis calamitatem cùm venerit.) Sancti enim viri quia contra multiformem aduersarium se pugnare considerant, semetipsos in certamine multipliciter parant. Habent enim contra famem, diuini verbi pabulum: contra belli gladium, continentiæ scutum: contra flagellũ linguæ, protectionem patiẽtię: cõtra exterioris calamitatis damnũ, interni amoris adiutoriũ. Vnde miro modo agitur, vt quo eos hostis callidus numerosius tentat, eo circũspecti dei milites virtutibus ditiores fiãt. Et quia electi quique dum præsentis vitæ certamina fortiter tolerant, in terrore sibi venturi iudicij securitatem parant, rectè subiungitur: E

Quòd damnatis nulla humanitate compatientur electi, & sic solidi erunt, ut ultrà nec timore nec dolore ullo affici possint. Caput. XX.

I N vastitate & fame ridebis.) Tunc quippe reprobi vastitatem famemque passuri sunt, cùm damnatin extremo iudicio ab æterni panis visione separantur. Scriptum nãque est: Tollatur impius, ne videat gloriã dei. Et per semetipsum dominus dicit: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Simul ergo eos vastitas famesque cruciat, qui non solum foris tormenta sentiunt, sed intus etiam inediæ peste moriũtur. Vastat igitur gehẽna, quia concremat: fames interficit, quia suam illis faciem redemptor abscondit. Bene nanq; retributionem interius exteriusque recipiunt: quia & cogitando miseri, & operando deliquerunt. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui, dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Quod enim ab igne deuoratur, ab exteriori parte accẽditur. Cliban⁹ verò interius inflãmatur. In tẽpore ergo vult⁹ domini, iniusti omnes, vt clibanus ponũtur, & ab igne deuorã tur, quia apparente indice, cum à visione illius eorum multitudo repellitur, & intus per desiderium ardet conscientia, & foris carnem cruciat gehenna. Potest etiam flagellum linguę sententia vltimæ animaduersionis intelligi, qua districtus iudex reprobis dicet: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Iustus ergo à flagello linguæ, atque à calamitate veniente absconditur, quia in tanta districtione sententiæ, blanda tunc iudicis voce refouetur cùm dicitur: Esuriui & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Quibus præmittitur: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. In vastitate ergo & fame iustus ridebit, quia cùm iniquos omnes extrema vltio percutit, ipse de gloria dignæ retributionis hilarescit. Nec damnatis iam tunc ex humanitate compatitur, quia diuinæ iustitiæ per speciem inhærens, inconcusso districtionis intimæ vigore solidatur. Erectas nanque in claritate supernæ rectitudinis electorum mẽtes nulla misericordia afficit, quia has à miseriis altitudo beatitudinis alienas reddit. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Videbunt iusti & timebunt, & super eum ridebũt & dicent: Ecce homo qui non posuit deum adiutorem suum. Iniquos enim iusti nunc vident, & metuunt, tunc visuri sunt & ridebunt. Quia enim modo ad eorum labi imitationem possunt, hic habent formidinem. Quia vero damnatis tunc prodesse nequeunt, illic non habent compassionem. Aeterno itaque

Gene.19.

Fames carnis.
Fames mẽtis. C
Amos.8.
Psal.139.
Flagellum linguæ.
Psal.90.
Diabolus multipliciter nos impugnat
Remedia custos multiplicia.
Ephes.5.
Eccles.10.
Heb.12.
Apoc.3.
Heb.12.
Esaiæ.26.
Ioan.6.
Psal. 20.
F
Flagellum linguæ suũ vltimus terribilis.
Mat.25.
Beati nõ cõpatiuntur.
Psal.57.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ſupplicio deditis,nõ eſſe miſerendum,in ipſa,qua beati ſunt, iuſtitia iudicantis legunt,qui,quod ſuſpicari fas nõ eſt, qualitatem ſibi perceptæ fœlicitatis imminuũt,ſi in regno poſiti volunt,quod implere nequaquam poſſunt.Sed quiſquis ad vitæ præcepta ſe dirigit, priuſquam præmia æterna percipiat,hic iam initia ſecuturæ in perpetuum ſecuritatis deguſtat,vt antiquum hoſtem non metuat, & interueniente mortis articulo,violentos eius impetus nullatenus perhorreſcat.

Caput.XXI.

IVſtis nanque initium retributionis,eſt ipſa plerunque in obitu ſecuritas mentis.Vnde & rectè ſubiungitur:Et beſtiam terræ non formidabis.Callidus quippe aduerſarius beſtia terræ dicitur,quia ad rapiendas mortis tempore peccatorum animas,violẽtia crudelitatis efferatur. Quos enim viuentes blandiens decipit,morientes ſæuiens rapit.Quo cõtra de electorum Eccleſia per prophetam dominus pollicetur,dicens:Mala beſtia non tranſibit per eam. Illi igitur terræ beſtiam morientes timent,qui conditoris ſui potentiam viuentes non timent.Sancti igitur viri,quia diuinæ ſe formidini medullitus ſubdunt, omne in aduentu aduerſarij põdus timoris abiiciunt. Hinc eſt enim quòd Pſalmiſta dominum exorat, dicens: Nequando rapiat vt leo animam. Hinc rurſus ait:Exaudi deus orationem meam cùm deprecor,à timore inimici eripe animam meam.Viuentes quippe perfecti timent iudicem,ne morientes metuant accuſatorem.Bene ergo dicitur:Et beſtiam terræ non formidabis. Ac ſi apertè diceretur:Quia à blandiente modo hoſte non vinceris,hunc ſæuientem poſtmodum non timebis. Sed cùm bene viuitur,valde cauendum eſt,ne mens deſpectis cæteris, de gloria ſingularitatis eleuetur. Vnde apte ad memoriam bonum ſociale reducitur,cùm protinus ſubinfertur. Sed cũ lapidibus regionum pactum tuum.) Quaſi diſtinctæ in mundo regiones ſunt Eccleſiæ gentium, quæ in vna fide poſitæ, morum linguarumq; diuerſitate diuiduntur. Quid ergo per regionum lapides,niſi Eccleſiarũ electos accipimus? Quibus primi inſtructoris voce dicitur: Vos autem tanquam lapides viui ſuperædificamini.De quibus ſanctæ Eccleſiæ dominus per prophetam pollicetur,dicens: Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos. Qui igitur rectè viuit, pacto ſe cum lapidibus regionum iungit,quia in eo quòd mundi deſideria ſuperat,vitã ſuam proculdubio ad ſanctorum præcedentium imitationẽ ligat.Sed cùm à mundi dilectione * diſiungitur,malorũ ſpirituum impugnationes creſcunt,quę tamẽ quo magis in mœrore quenquam atterunt,eo conditori humilius ſubdũt.Vnde & ſubiungitur:Et beſtiæ terræ pacificæ erunt tibi.)Notãdum prius eſt, quòd non ait pacatæ, ſed pacificę, videlicet non quia pacem habent,ſed quia pacem faciunt. Hoſtes quippe callidi dum inſidiantur affligunt,ſed afflicta mens tanto magis ad ęternam patriã reditum diligit,quanto in hoc ęrũ nolo exilio laborioſius viuit:& verius ſe gratiæ ſui adiutoris humiliat , cùm contra ſe inſidias hoſtium acriores penſat. Terræ ergo beſtiæ electis pacificæ fiunt, quia maligni ſpiritus cùm bonorum corda aduerſantes deprimunt, hæc nolentes ad amorem domini impellunt. Inde ergo cum deo robuſtior pax oritur,vnde nobis ab aduerſariis durior pugna generatur.

Caput.XXII.

POſſunt etiam per terrę beſtias, motus carnis intelligi, qui dum mentem noſtram irrationabilia ſuadendo laceſſant,contra nos beſtialiter inſurgunt. Sed cùm cor diuina ſub lege deprimitur,etiam carnis incentiua detumeſcunt,vt etſi tentando ſubmurmurant , nequaquam tamen vſque ad effectum operum,quaſi ad aperti morſus rabiẽ exurgant. Quis enim adhuc in hac corruptibili carne ſubſiſtẽs has terræ beſtias planè edomat , cùm ille ad tertium cœlũ raptus egregius prædicator dicat:Video aliam legem in mẽbris meis repugnantem legi mentis meæ,& captiuum me ducentẽ in lege peccati,quæ eſt in membris meis? Sed aliud eſt has beſtias in campo operis ſæuientes aſpicere , aliud intra cordis caueam frementes tenere.Redactæ nanque intra claſtra cõtinẽtiæ,etſi adhuc tentando rugiunt,vſque ad morſum tamen,vt diximus,actionis illicitæ non excedũt.Pacifice itaque ſunt terræ beſtiæ , quia motus carnis etſi per deſideria palpitant, aperta nos tamen contradictione operis non impugnant. Quamuis per ipſum quòd pacificæ dicuntur, etiam id quod de malignis ſpiritibus diximus, non inconuenienter accipitur. Motus etenim carnis pacem nobis cũ deo faciunt, cùm tentando contradicunt. Nam iuſti mens in eo quòd ad ſuperna dirigitur,ex corruptibili carne graui bello fatigatur . Quæ ſi quando à deſideriis cœleſtibus , huius mundi qualibet minima delectatione tardatur,ipſo bello ſuæ tẽtationis impellitur,vt illud toto corde diligat , quod contradictio nulla perturbat. Vnde fit vt quietem intimam ad memoriam reuocet, & carnis ſuæ illecebras fugiens , ad illam plenè amore ſuſpiret. Conſiderare enim ex tentatione vnuſquiſque compellitur,vnde vel ex quo cecidit, qui poſtquam dei pacem deſeruit,rixam ſibi contra ſe exurgere ex ſemetipſo ſentit,& tunc verius videt de ſecura dei dilectione quid perdidit:quia ad ſe dilapſus,ſuam in ſe cõtumeliam inuenit. Pacem ergo nobis terræ beſtiæ faciunt , quia motus carnis, dum nos tentando laceſſunt,ad amorem quietis intimæ impellunt.

Caput.XXIII.

BEne autem ſubditur: Et ſcias quòd pacem habeat tabernaculum tuum.)In ſcriptura ſacra aliter pax plena dicitur,atque aliter inchoata.Inchoatam quippe pacem veritas diſcipulis dederat,cùm dicebat: Pacẽ relinquo vobis, pacem meã do vobis.Et plenam Simeõ deſiderauerat, cùm exoraret dicens:Nũc dimittis ſeruum tuum domine ſecundum verbum tuum in pace.Pax enim noſtra ex deſiderio conditoris inchoatur,ex manifeſta autem viſione perficitur. Plana quippe tunc erit,cùm mens noſtra nec ignorantia cæcatur,nec carnis ſuæ impugnatione cõcutitur. Sed quia eius exordia tãgimus,cùm vel mentẽ deo , vel carnẽ mẽti ſubiugamus,tabernaculum iuſti habere pacem dicitur:quia videlicet eius corpus quod mente inhabitatur, à peruerſis deſideriorum motibus prius inquietatum,nunc ſub iuſtitiæ diſpoſitione refrenatur.Sed quid prodeſt per cõtinentiam carnem reſtringere,ſi mẽs per ſe compaſſionem neſciat in proximi amore dilatare?Nulla nanque eſt caſtitas carnis , quam non commendat ſuauitas mentis. Vnde poſt pacem tabernaculi aptè ſubiungitur: Et viſitãs ſpeciem tuam,non peccabis.) Species quippe hominis eſt alter homo. Rectè enim ſpecies noſtra dicitur proximus noſter,quia in illo cernimus quid ipſi ſumus . Corporali enim viſitatione , ad proximum greſſuum acceſſu venimus,ſpiritali verò, non greſſu ſed affectu ducimur.Speciem ergo ſuam viſitat,quiſquis ad deũ quẽ ſibi ſimilem per naturam conſpicit,paſſibus amoris tendit: vt in altero ſua conſiderans,ex ſeipſo colligat qualiter infirmitati alterius condeſcendat.Speciem ſuam viſitat,qui vt in ſe alterum reficiat,ſe in altero penſat. Hinc nanq; per Moyſen veritas cùm geſta deſcriberet, gerenda ſignabat dicens: Protulit terra herbam virentem , & afferentem ſemen iuxta genus ſuum,lignumq; faciens fructũ, & habens vnumquodq; ſemen ſecundum ſpeciem ſuam . Lignum quippe ſecundum ſpeciem ſuam ſemen producit,cùm mens noſtra ex ſui conſideratione ſe in alterum colligit,& recti operis germẽ parit. Hinc quidam ſapiens dicit:Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Hinc in Euangelio dominus dicit : Quæ vultis vt faciant vobis homines,& vos eadem facite illis. Ac ſi apertè diceret:Speciem veſtram in altero viſitate,atque ex vobiſmetipſis agnoſcite,quid vos oporteat aliis exhibere . Hinc Paulus ait:Factus ſum Iudæis tanquam Iudæus,vt Iudæos lucrarer:& his qui ſub lege erant , quaſi ſub lege eſſem , cùm ipſe non eſſem ſub lege,vt eos qui ſub lege erant,lucrifacerem:& his qui ſine lege ſunt,quaſi ſine lege eſſem,cùm ſine lege dei non eſſem,ſed ſub lege eſſem Chriſti.Et paulopoſt:Omnibus omnia factus ſum , vt omnes ſaluos facerem . Neque enim egregius prædicator , vt quaſi Iudæus fieret , ad perfidiam erupit:neque vt quaſi ſub lege eſſet , ad carnale ſacrificium rediit:neque vt omnibus omnia fieret,ſimplicitatem mentis in erroris varietatem commutauit:ſed condeſcendendo appropinquat infidelibus , non cadendo : vt videlicet ſingulos in ſe ſuſcipiens , & ſe in ſingulos tranſſigurans , compatiendo colligeret,ſi ita ipſe vt illi eſſet,quid impendi ſibi ab aliis rectè voluiſſet : & tanto verius vnicuique erranti concurreret,quanto ſalutis eius modum ex propria cõſideratione didiciſſet.Bene ergo dicitur:Et viſitans ſpeciem tuam non peccabis:quia tunc peccatũ plenè vincitur,cùm ex ſua ſimilitudine vnuſquiſq; perpẽdit,quomodo in proximi dilectione dilatetur.

A latetur.Cùm verò à vitiis caro reſtringitur,cùm mens virtutibus exercetur , reſtat vt loquendo quiſque doceat vitam alios,quam moribus ſeruat.

Caput.XXIIII.

ILle nanque vberes fructus prædicationis colligit, qui ſemina bonæ operationis præmittit . Vnde poſt pacem tabernaculi & ſpeciei noſtræ viſitationem, rectè ſubiungitur. Et ſcies quoniam multiplex erit ſemen tuum, & progenies tua ſicut herba terræ.)Poſt pacem quippe tabernaculi,poſt ſpeciei noſtræ viſitationem,ſemen iuſti multiplex ſurgit:quia nimirum poſt membrorum macerationem , ac morum magnitudinem,tanto ei fœcundius prædicationis verbum tribuitur , quanto hoc in eius pectore perfecti operis exaratione præuenitur. Ille nanque bene loquẽdi facundiam accipit,qui ſinum cordis ad perfectè viuendi ſtudia extẽdit. Nec conſcientia loquentem præpedit,cùm vita linguã antecedit.Hinc eſt quòd Aegyptij ſeruitio publico Ioſeph diſpẽſante ſubiecti, cùm iuri regis ſemetipſos tradẽtes humiliãt, frumenta etiam ad ſemẽ reportant.Frugem quippe ad eſum etiam liberi accipimus,cùm & ſacro eloquio paſcimur,& tamen ad quædam quæ in hoc mundo appetimus,in noſtris voluptatibus vacamus. Sed ſerui facti , & ad ſemen frumenta percipimus, quia dum plenè deo ſubdimur , etiam verbo prędicationis replemur.Et quoniam magna proles fidelium ſequitur cùm ſancta prædicatio prærogatur, poſt multiplicitatẽ ſeminis rectè ſubiũgitur: Et progenies tua ſicut herba terræ.)Iuſti progenies herbæ terræ comparatur:quia qui de eius imitatione naſcitur,dum arentem vitæ preſentis gloriam deſerit,ſpe interna virideſcit.Vel certè iuſti progenies ſicut herba oritur,quia dum viuendo monſtrat quod prædicando aſſerit,multitudo ſequentium innumerabilis exurgit. Sed quiſquis iam terrena deſideria deſpicit, quiſquis ſe per actiuæ vitæ opera extendit,nequaquam ei ſufficit magna exterius agere,niſi etiam per contemplationem valeat interna penetrare.Vnde & aptè protinus ſubinfertur:

Quid eſt quòd Abraham coniugem mortuam in ſepulchro duplici ſepelit:& quid ſit quòd per Moyſen cùm hyſopo lignóque cedrino uacca mactari præcipitur.

Ingredieris in abundantia ſepulchrũ, ſicut infertur aceruus tritici in tempore ſuo.)Quid enim ſepulchri nomine niſi contemplatiua vita ſignatur: quæ nos quaſi ab hoc mundo mortuos ſepelit , dum à terrenis deſideriis ſuſceptos in intimis abſcondit?Ab exteriori quippe vita,mortui, etiã ſepulti per contemplationem fuerant, quibus Paulus dicebat: Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo.

Caput.XXV.

C Actiua quoque vita ſepulchrũ eſt , quia à prauis nos operibus mortuos tegit,ſed contemplatiua perfectius ſepelit,quia à cũctis mũdi actionibus funditus diuidit. Quiſquis ergo iam in ſe cõtumelias carnis edomuit, ſupereſt vt mentem per ſtudia ſanctæ operationis exerceat, & quiſquis iam mẽtem per ſancta opera dilatat,ſupereſt, vt hanc vſq; ad ſecreta intimæ contẽplationis ſtudia extendat. Neq; enim perfectus prædicator eſt,qui vel propter contemplationis ſtudiũ operanda negligit, vel propter operationis inſtantiam contemplanda poſtponit. Hinc eſt enim quòd Abraham coniugẽ mortuam in ſepulchro duplici ſepelit, quia nimirũ perfectus quiſq; prędicator extinctam à præſentis vitæ deſideriis animam ſuam,ſub bonæ operationis tegmine & contẽplationis abſcondit, vt à carnali concupiſcentia,ſub actiua contemplatiua q; vita quaſi inſenſibilis lateat, quæ prius mũdi deſideria ſentiens,mortaliter viuebat. Hinc eſt quòd humani generis redemptor per diem miracula in verbibus exhibet,& ad orationis ſtudiũ in monte pernoctat: vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat,quatenus nec actiuam vitam amore ſpeculationis funditus deſerant,nec cõtemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnant:ſed quieti contemplantes ſorbeant,quod occupati erga proximos loquentes refundant.Speculãdo quippe in dei amorem ſurgitur , ſed prædicando ad proximi vtilitatem reditur.Vnde apud Moyſen dum in ſacrificio vacca mactatur,offerri cùm hyſopo lignoq; cedrino bis tinctus coccus præcipitur.Vaccam quippe mactamus, cùm carnem à laſciuia ſuæ voluptatis extinguimus,quam cum hyſopo lignoq; cedrino ac cocco offerimus:quia cum maceratione carnis,ſacrificium fidei, ſpei & charitatis adolemus. Hyſopus quippe interna noſtra mundare cõſueuit.Et per Petrum dicitur: Fide mundans corda eorum.Lignum cedrinum nulla putredine deficit:quia ſpem cœleſtium terminus non conſumit. Vnde & per Petrum dicitur:Regenerauit nos in ſpem viuã, per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarceſcibilem. Coccus vero rubro colore flammeſcit:quia quẽ implet charitas,incendit.Vnde & in Euangelio veritas dicit:Ignem veni mittere in terram.Sed bis tinctus coccus offerri præcipitur:vt videlicet ante interni iudicis oculos , charitas noſtra, dei & proximi dilectione coloretur:quatenus conuerſa mẽs nec ſic pro amore dei quietem diligat , vt curã proximi vtilitatemq; poſtponat:nec ſi pro amore proximi occupationi inſeruiat,vt quietem funditus deſerens,ſignem in ſe ſuperni amoris extinguat.Quiſquis ergo ſemetipſum deo iam ſacrificium obtulit,ſi perfecta deſiderat,curet neceſſe eſt , vt nõ ſolum ad operationis ſe latitudinem, verumetiam ad culmina contemplationis extendat.

Caput.XXVI.

SEd inter hæc magnopere ſciẽdum eſt, quia valde inter ſe diuerſæ ſunt conſperſiones animorum.Nonnulli nãque hominum ita otioſæ mẽtis ſunt, vt ſi eos labor occupationis excipiat,in ipſa operis inchoatione ſuccumbant: & nonnulli ita inquieti ſunt,vt ſi vacationem laboris habuerint, grauius laborem,quia tãto deteriores cordis tumultus tolerant,quanto eis licentius ad cogitationes vacat . Vnde neceſſe eſt vt nec quieta mens ad exercitationem ſe immoderati operis dilatet, nec inquieta ad ſtudium contemplationis anguſtet.Sæpe enim qui contemplari deum quieti poterant,occupationibus preſſi cæciderunt:& ſæpe qui occupati bene humanis vſibus viuerent, gladio ſuæ quietis extincti ſunt:Hinc nanque eſt quòd nonnulli inquieti ſpiritus , dum plus exquirunt contemplando quàm capiunt, vſque ad peruerſa dogmata erumpunt:& dum veritatis diſcipuli eſſe humiliter negligũt,magiſtri errorũ fiunt.Hinc per ſemetipſam veritas dicit:Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum & proiice abs te . Bonum eſt tibi cum vno oculo in vitam intrare,quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Duæ quippe vitæ,actiua videlicet & contemplatiua,cùm cõſeruantur in mente,quaſi duo oculi habentur in facie.Dexter nanque oculus vita contemplatiua eſt,ſiniſter actiua.Sed ſunt nonnulli vt diximus,qui diſcretè intueri ſumma & ſpiritalia nequaquam poſſunt,& tamen alta contemplationis aſſumũt, atq; idcirco in perfidiæ foueam , intellectus prauí errore delabuntur . Hos itaque contemplatiua vita vltra vires aſſumpta,cogit à veritate cadere,quos in ſtatu ſuæ rectitudinis humiliter poterat ſola actiua cuſtodire. Quibꝰ rectè hoc quod præfati ſumus , veritas dicit: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te,erue eum & proiice abs te.Bonum tibi eſt cũ vno oculo in vitam intrare,quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.Ac ſi apertè diceret:Cùm ad contemplatiuam vitam idonea diſcretione nõ ſufficis, ſolam ſecurius actiuam tene.Cumq; in hoc quod pro magno eligis,deficis,eo cõtentus eſto,quod pro minimo attẽdis:vt ſi per contemplatiuam vitam à veritatis agnitione compelleris cadere,regnum cœlorum per ſolam actiuam valeas ſaltem luſcus intrare.Hinc rurſum dicit : Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis qui in me credunt,expedit ei vt,ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius,& demergatur in profundum maris. Quid per mare, niſi ſeculum,quid per molam aſinariam,niſi actio terrena ſignatur?Quæ dum colla mentis per ſtulta deſideria conſtringit,hanc in laboris circuitum mittit . Sunt itaq; nonnulli qui dum terrenas actiones deſerunt , & ad contemplationis ſtudia,humilitate poſtpoſita, vltra intelligentiæ vires ſurgunt, non ſolum ſe in errorem deiiciunt , ſed infirmos quoſque à gremio vnitatis diuidunt.Qui ergo vnum de minimis ſcandalizat,melius illi fuerat alligata collo mola aſinaria in mare proiici: quia nimirum peruerſæ menti expedibilius eſſe potuiſſet,vt occupata mũdo terrena negocia ageret, quàm per contemplationis ſtudia ad multorum pernicię vacaret.Rurſum niſi quibuſdam mẽtibus contẽplatiua vita potius quàm actiua congrueret,nequaquam per Pſalmiſtam dominus diceret:Vacate & videte quia ego ſum deus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caput.XXVII.

G SEd inter hæc sciendum est quia sæpe & pigras mentes amor ad opus excitat, & inquietas in contemplatione timor refrenat. Anchora enim cordis est pondus timoris,& plerunque fluctu cogitationum quatitur, sed per disciplinæ suæ vincula retinetur,neque hoc tempestas suę inquietudinis ad naufragiū pertrahit,quia in diuini amoris littore perfecta charitas astringit. Vnde necesse est vt quisquis ad contemplationis studia properat,semetipsum prius subtiliter interroget quantum amat. Machina quippe mentis est vis amoris,quę hanc dum à mundo extrahit,in alta sustollit Prius ergo discutiat si summa inquirens diligit,si diligens timet,si nouit incognita aut amando comprehendere, aut non comprehensa timendo venerari. In contemplatione etenim mentem si amor non excitat, teporis sui torpor obscurat: si timor non aggrauat,sensus hanc per inania ad nebulam erroris leuat:& cùm clausa ei secretorum ianua tardius aperitur,ab ea longius ipsa sua præsumptione repellitur: quia irrumpere appetit hoc quod non inueniens quærit:cumque superba mẽs errorẽ proueritate percipit,quo quasi intus gressum porrigit,foras tẽdit.Hinc est enim quòd legem daturus dominus,in igne fumoque descendit,quia & humiles per claritatem suæ ostensionis illuminat,& superborum oculos per caliginem erroris obscurat. Prius igitur mens ab appetitu gloriæ temporalis, atque ab omni carnalis concupiscentiæ delectatione tergenda est,& tunc ad arcem contemplationis erigenda. Vnde & cùm lex accipitur,populus à monte prohibetur,vt videlicet qui infirmis adhuc mẽtibus terrena desiderant, cõsiderare sublimia non præsumant. Vnde & rectè dicitur:Si bestia tetigerit montem,lapidabitur. Bestia enim montem tangit,cùm mens irrationabilibus desideriis subdita,ad contemplationis alta se erigit: sed lapidibus percutitur,quia summa non sustinens,ipsis superni ponderis ictibus necatur. Qui igitur culmen perfectionis apprehendere nitũtur,cùm contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent,vt sollicite sciant si nulla iam mala proximis irrogant: si irrogata à proximis, æquanimiter portant:si obiectis temporalibus bonis nequaquam mens lætitia soluitur,si subtractis non nimio mœrore fauciatur:ac deinde perpendant si cùm ad semetipsos intror sus redeunt,in eo quod spiritalia rimantur,ne quaquam secũ rerum temporalium vmbras trahũt,vel fortasse tractas, manu discretionis abigunt:si incircunscriptum lumen videre cupientes,cunctas circũscriptionis suæ imagines deprimũt, & in eo quod super se contingere appetunt, vincunt quod sunt. Vnde rectè nunc dicitur: Caput.XXVIII.

INgredieris in abundantia sepulchrum.) Vir quippe perfectus in abundantia sepulchrum ingreditur, quia prius I actiuæ vitæ opera congregat, & postmodum carnis sensum, per contemplationem mortuum huic mundo, funditus occultat. Vnde & aptè subditur: Sicut infertur aceruus in tempore suo) Actionis nanque tempus primum est,contemplationis extremum. Vnde necesse est, vt perfectus quisque prius virtutibus mentem exerceat, atque hanc postmodum Luc.8. in horreum quietis condat. Hinc est enim quòd is quem legio dæmonum domino iubente dereliquit, ad saluatoris sui pedes residet, verba doctrinę percipit, & de regione sua simul discedere cùm salutis author concupiscit:sed tamen & ipsa quæ salutem contulit veritas dicit: Reuertere primùm in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit deus. Cùm enim quamlibet parum de diuina cognitione percipimus, redire ad humana iam nolumus,& proximorum necessitatibus one rari recusamus,quietem contemplationis quærimus, nihilq; aliud,nisi hoc quod sine labore reficit animum,amamus.Sed sanatos nos veritas ad domum mittit,narrare quæ nobiscum acta sunt præcipit:vt videlicet mens prius desudet in opere, & postmodum refici debeat per contemplationem.

Quid sit quòd Iacob pro Rachel seruiuit,& Liam accepit.

Hinc est quòd Iacob pro Rachel seruiuit, & Liam accepit eique dicitur: Non est cõsuetudinis in terra nostra,vt mi- Gen.29.
nores antè tradamus ad nuptias quàm maiores. Rachel nanque visum principium:Lia autem laboriosa dicitur. Et quid per Rachelem,nisi contemplatiua:quid per Liam,nisi actiua vita signatur? In contemplatione quippe principium, quod deus est,quæritur:in operatione autem sub graui necessitatum fasce laboratur. Vnde & Rachel pulchra, sed sterilis, Lia autem lippa est, sed fœcunda: quia nimirum mens cùm contemplando otia appetit,plus videt, sed minus deo filios generat:cùm vero ad laborem prædicationis se dirigit,minus videt,sed amplius parit.Post Liæ ergo amplexus ad Rachelem Iacob peruenit:quia perfectus quisque antè actiuæ vitæ ad fœcunditatem iungitur,& post contemplatiuæ ad requiẽ copulatur.Quia enim contemplatiua vita minor quidem tẽpore,sed merito maior est,quàm actiua,sacri Euangelij verbis ostenditur, in quo duæ mulieres diuersa egisse referuntur.Maria quippe redemptoris nostri verba audiens, ad pedes illius residebat,Martha autem corporalibus ministeriis insistebat.Cumque contra Marię otium Martha quereretur, audiuit:Martha Martha sollicita es,& turbaris erga plurima.Porrò vnum est necessarium.Maria optimam partem elegit,quæ non auferetur ab ea.Quid enim per Mariã quæ verba domini residens audiebat, nisi contemplatiua vita exprimitur?Quid per Martham exterioribus obsequiis occupatã, nisi actiua vita signatur?Sed Marthæ cura non reprehẽditur, Mariæ verò etiam laudatur:quia magna sunt actiuæ vitæ merita,sed contemplatiuæ potiora. Vnde nec auferri vnquam Mariæ pars dicitur:quia actiuæ vitæ opera cũ corpore trãseunt,contemplatiuæ autem gaudia melius ex fine conualescunt. Quod bene ac breuiter Ezechiel propheta exprimit, cùm volantia animalia contemplatus ait: Et similitudo manus hominis subtus pennas eorum erat. Quid enim per pennas animalium,nisi cõtemplationes possumus sentire sanctorum,quibus ad summa trãsuolant,& terrena deserentes,sese in cœlestibus librant?Quid per manus,nisi operationes accipimus?Quia cùm in proximi amore se dilatant, bona quæ prę Ezech.1.
qualent,etiam corporaliter administrant.Sed manus eorũ sub pennis sunt,quia actionis suæ opera virtute contemplationis vincunt. Cap.XXIX.

POtest etiam per sepulchrum non solum in hac vita Alia
nostra contemplatio,sed quies æternæ & intimæ re- exp.
tributionis intelligi, in qua tanto verius quiescitur, quãto in nobis corruptionis vita perfectius necatur.In abũdantia ergo sepulchrum ingreditur, qui post congesta vitæ præsentis opera, mutabilitati suæ plenè mortuus, in secreto veri luminis occultatur.Vnde & per Psalmistã dicitur: Abscondes eos in abscondito vultus tui,à conturbatione homi- Psal.30.
num.Quod bene etiam comparatio adiuncta cõmendat,cùm dicitur:Sicut infertur aceruus in tempore suo. Frumentum quippe in segete Sole tangitur,quia in hac vita,humana anima respectu superni luminis illustratur, pluuias percipit, quia veritatis eloquio pinguescit:ventis cõcutitur,quia tentationibus exercetur:& secum crescentes paleas portat,quia nequiorem contra se quotidie vitam peccãtium tolerat:atq; ad aream deductum triturationis pondere premitur,vt à palearum connexione soluatur:quia mens nostra cœlesti disci- M
plinæ supposita, dum correctionis flagella percipit à societate carnalium mundior recedit,& relictis paleis ad horreũ ducitur: quia foris remanentibus reprobis, electa anima ad supernæ mansionis gaudia æterna subleuatur.Bene ergo dicitur:Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus in tempore suo,quia dum post afflictionẽ iusti præmia patriæ cœlestis inueniunt, quasi post pressuras ad horreum grana deferũtur,& in alieno quidem tempore percussiones sentiunt,sed in suo à percussione requiescunt. Electis quippe alienum tempus est vita præsens,vnde & quibusdam adhuc infidelibus veritas dicit: Tempus meum nondum ad- Ioan.7.
uenit,tempus autẽ vestrum semper est paratum. Et rursum: Luc.22.
Hæc est hora vestra,& potestas tenebrarum.Sepulchrum ergo in tempore suo sicut frumenti aceruus ingreditur, quia ille æternam requiẽ percipit, qui prius hic vt ab exurendis paleis liber sit,disciplinæ pressuras sentit.Eliphas verò quia & in locutionis suæ serie tabernaculum,lapides, bestias, semen,herbas, sepulchrumq; nominauit, quòd non hæc iuxta literam dixerit, ipse innuit, qui post cuncta ilicò subiungit: Ecce hoc vt inuestigauimus ita est.) Liquet profectò quod in his verbis nihil ab eo iuxta superficiẽ dicitur,quia nimirũ ante faciẽ nõ iacet,quod inuestigatur. Quid ergo hęc inuestigasse se indicat,nisi quia quòd in verbis exteriorib⁹ interiora quæsierit,

A quæsierit,demonstrat.Sed post cuncta ad stultitiam iactantiæ peruenit,quia protinus subdit: Quod auditum mente pertracta.) Quantalibet doctrina mens polleat, grauis eius imperitia est,velle docere meliorem.Vnde & ea quæ ab amicis rectè prolata sunt,ab interno arbitro non recta iudicantur.In eo nanque vim suæ rectitudinis amittunt, quo auditori non congruunt,quia & medicamina vires perdunt, cùm sanis membris apponuntur.In omne ergo quod dicitur,necesse est vt causa,tempus & persona pensetur,si verba sententię veritas roboret,si hanc tempus congruum postulet, si & veritatem sententiæ,& congruentiam temporis,personæ qualitas non impugnet.Ille enim laudabiliter spicula emittit,qui prius hostem quem feriat conspicit.Malè nanque arcus validi cornua subigit,qui sagittam fortiter dirigens,ciuẽ ferit.

Libri sexti Moralium sancti Gregorij finis.

LIB. SEPTIMVS MORALIVM SANcti Gregorij papæ in beatum Iob super caput sextum. Cap.I.

B QVORVNDAM mẽtes plus flagella quàm conuitia cruciat,quorundam verò plus conuitia quàm flagella castigant. Nam sæpe contra nos quibuslibet pœnis durius torquẽta verborum sæuiunt,cumque nos ad defensionem erigunt, in impatientiã sternunt. Vnde beato Iob ne deesse tentatio vlla potuisset,non solum hũc flagella desuper feriunt,sed grauiora plagis amicorum colloquia affligunt:vt sancti viri anima hinc inde pulsata,ad motum iracũdiæ & elationis erumperet: & quicquid mundè vixerat, per contumaciam superbæ locutionis inquinaret. Sed tactus plagis gratias retulit,lacessitus verbis recta respondit, & percussus innotescit quàm pro minimo salutem carnis habuerit.Loquens quoque indicat,quàm sapiens tacebat. Sed quędam eius verbis admixta sunt,quæ apud humana iudicia patientiæ limitem transire videatur,quæ nos verè intelligimus, si superni sententiam iudicis in eorum examinatione pensamus.Ipse quippe beatum Iob & prius contra aduersarium prætulit dicens: Vidisti seruum meum Iob, quòd nõ sit similis ei super terram:vir simplex & rectus ac timens deum, & recedens à malo?Ipse post probationem amicos eius redarguit,dicens:Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus C
meus Iob:restat ergo, vt cùm mens in beati Iob sermonibus fluctuat,eorum põdus ex eiusdem historiæ initio ac fine perpendat. Ab æterno enim iudice nec casurus laudari potuit, nec lapsus præferri. Si igitur in ambiguitatis tẽpestate deprehensi,prima huius historiæ & postrema conspicimus,nauis cordis,considerationis suæ funibus,quasi à prora & puppi restringitur,ne in erroris saxum perducatur. Nullis ergo ignorantiæ nostræ procellis obruimur, si tranquillum supernæ sententiæ littus tenemus.Ecce enim dicit, quod quæstione non modica lectoris animum moueat.Sed quis hoc nõ rectum dicere audeat,quod in dei auribus rectum sonat?

Caput sextum textus libri Iob.

REspondens autem Iob dixit:Vtinã appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quã patior in statera,quasi arena maris hæc grauior appareret. Vnde & verba mea dolore sunt plena, quia sagittæ domini in me sunt, quarũ indignatio ebibit spiritum meum, & terrores domini militant contra me. Nunquid rugiet onager cum habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præsepe plenũ D
steterit? Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum?Aut potest aliquis gustare,quod gustatum affert mortem?Animę enim esurienti etiam amara dulcia esse videtur. Quæ prius nolebat tãgere anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt.Quis det vt veniat petitio mea,& quod expecto tribuat mihi deus,& qui cœpit,ipse me conterat? Soluat manum suam, & succidat me,& hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore non parcat,nec contradicam sermonibus sancti. Quæ est enim fortitudo mea vt sustineã, aut quis finis meus vt patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea,nec caro mea ænea est.Ecce non est auxilium mihi in me,& necessarij quoque mei recesserũt à me. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem domini derelinquit.Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in conuallibus. Qui timent pruinam irruet super eos nix.Tempore quo fuerint dissipati,peribunt: & vt incaluerint,soluentur de loco suo.Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, ambulabunt in vacuum, & peribũt.Considerate semitas Theman, itinera Saba, & expectate paulisper.Confusi sunt,quia speraui. Venerunt quoque vsque ad me,& pudore cooperti sunt. Nũc E
venistis,& modo videntes plagam meã timetis. Nunquid dixi,afferte mihi,& de substantia vestra donate mihi,vel liberate me de manu hostis,& de manu robustorũ eruite me? Docete me & ego tacebo, & si quid forte ignoraui, instruite me. Quare detraxistis sermonibus veritatis,cùm è vobis nullus sit qui possit arguere me? Ad increpandum tantum eloquia concinnatis,& in vẽtum verba profertis.Super pupillũ irruitis, & subuertere nitimini amicum vestrum. Verũtamen quod cœpistis,explete.Præbete aurem,& videte an mentiar.Respõdete obsecro absque contentione,& loquentes id quod iustum est iudicate.Et nõ inuenietis in lingua mea iniquitatem,nec in faucibus meis stultitia personabit.

Quòd statera nomine,Christus accipiatur,qui in se calamitatem nostram & peccata appendit.

Vtinam appenderentur peccata mea,quibus iram merui, & calamitas quam patior,in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.) Quis alio⁹ statęre nomine,nisi dei & hominum mediator exprimitur? qui ad pensandũ vitæ nostræ meritum venit,ac secum iustitiam simul & misericordiam detulit,sed misericordiæ lance præponderans, culpas nostras parcendo leuigauit. In manu etenim patris quasi statera miri libraminis factus,hinc in se calamitatem nostram,& illinc peccata suspẽdit.Sed grauis põderis calamitatem moriendo innotuit,& apud misericordiam suam deus leue esse peccatum relaxando monstrauit.[Ergo per veram pœnitentiam,quãuis multa & grauissima sint peccata per misericordiam dei facilè relaxãtur: & apud misericordiam suam leue esse peccatũ, quod relaxatur,monstrauit,] qui hoc primùm gratiæ contulit, quia pœnam nostram nobis cognoscibilem fecit.Homo nanque ad contemplandum authorem cõditus, sed exigentibus meritis ab internis gaudiis defectus: in ærũnam corruptionis ruẽs cæcitatem exilij sustinens culpę suæ supplicia & tolerabat & nesciebat, ita vt exilium patriam crederet,& sic sub corruptiõis põdere,quasi in salutis libertate gauderet.Sed is quem intus homo reliquerat, assumpta carne foris apparuit deus,cumque se exterius præbuit expulsum foras hominem ad interiora reuocauit, vt iam damna sua videat,iam pœnam suæ cæcitatis ingemiscat.Calamitas ergo hominis in statera grauis apparuit, quia malum quod pertulit, non nisi in præsentia redemptoris agnouit. Lucem quippe nescíens,damnationis suæ tenebras voluptuosè tolerabat,sed postquam vidit quod diligeret, intellexit etiam quod doleret,& graue sensit quod pertulit,quia dulcè innotuit quod amisit. Vir igitur sanctus colloquentis amici sententiis à

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tentis à clausтris silentij excussus, & prophetici spiritus affluentia repletus, dicat sua, dicat humani generis voce: Vtinã appenderentur peccata mea quibus iram merui, & calamitas quam patior, in statera quasi arena maris hæc grauior appareret, ac si aperte diceret: Damnationis nostræ malum leue creditur, quia nec dum cognita redemptoris æquitate pensatur. Sed vtinã veniat, & ærumnã tanti exilij misericordiæ suæ lance suspendat, & quid post exilium requiramus, edoceat. Si enim innotescit quod amisimus, graue esse insinuat quod toleramus. Caput. II.

BEne autem hæc eadem peregrinationis nostræ calamitas maris arenę cõparatur. Arena enim maris, vndarum æstu exterius impellitur, quia & delinquens homo quoniam tentationum fluctus mobiliter pertulit, extra se ab intimis exiuit. Magni autem arena maris est ponderis, sed calamitas hominis arena maris grauior dicitur, quia dura fuisse pœna ostenditur, dum per misericordem iudicem, culpa quæ leuigatur agnoscitur. Et quia quisquis gratiam redẽptoris agnoscit, quisquis reditum ad patriam diligit, eruditus sub pondere peregrinationis gemit, post stateræ desiderium rectè subiũgitur. Vnde & verba mea dolore sunt plena.) Qui peregrinationem pro patria diligit, dolere etiam inter dolores nescit. Iusti autem verba dolore plena sunt, quia quousque præsentia tolerat, ad alia loquendo suspirat:
H omne quod peccans pertulit, conspicit, atque ad statum beatitudinis redeat, sollicitè iudicia quibus affligitur pensat, Vnde subditur: Quia sagittæ domini in me sunt.) Sagittarum quippe nomine aliquando prædicationis verba, aliquãdo animaduersionis sententiæ designantur. Prædicationis nanque eloquia sagittis exprimuntur, quia in eo quòd vitia feriunt, malè viuentium corda transfigunt. De his sagittis venienti redemptori dicitur: Sagittæ tuæ acutæ potentissimæ, populi sub te cadent in corde. De quo Esaias dicit: Mittam ex eis qui saluati fuerint, ad gentes in mare, in Aphricam, in Libyam, tenentes sagittam, in Italiam & Græciam. Rursum sagittis animaduersionis percussio designatur, sicut Ioas regi per Helisæum dicitur: Iace sagittam. Quo iaciente ait: Percuties Syriam donec consumas eam. Vir igitur sanctus, quia peregrinationis suæ ærumnam respicit, quia sub percussionibus dominicæ animaduersionis ingemiscit, dicat:

Quòd serui dei in hoc mundo lugeant, & percussiones diuinæ mentem ne intumescat compungant, & ex his quæ tolerat, futura formidat.

Vnde & verba mea dolore sunt plena, quia sagittę domini in me sunt,) Ac si apertè diceret: Ego in exilij damnatione non gaudeo, sed sub iudicio positus doleo, quia vim percussionis agnosco. Plærique autem sunt quos tormenta cruciãt, sed non emendant. Quos contra aptè subiungitur: Quarũ
I indignatio ebibit spiritum meum.) Quid enim spiritus hominis, nisi spiritus elationis? Caput. III.

SAgittæ autem domini spiritum hominis ebibunt, cùm supernæ animaduersionis sententiæ afflictam mentem ab elatione compescunt. Sagittæ domini spiritum hominis ebibũt, quia intentum exterioribus, introrsus trahunt. Epotatus nanque Dauid spiritus fuerat, cùm dicebat: In desiendo in me spiritum meum, tu cognouisti semitas meas. Et rursum: Negaui consolari animam meam, memor fui dei, & delectatus sum, exercitatus sum, & defecit paulisper spiritus meus. Sagittarum ergo indignatio iusti spiritum ebibit, quia supernæ sententiæ electos quos in peccatis inueniunt, dum vulnerant immutant, vt duritiam suam transfixa mens deserat, atque ex salutifero vulnere sanguis cõfessionis currat. Pensant nanque vnde vel quo lapsi sunt, pensant à quãta beatitudine, ad quæ corruptionis suæ tormenta ceciderunt, & non solum gemunt in his quæ sustinent, sed insuper metuunt hoc quod districtus iudex delinquẽtibus de gehennæ ignibus minatur. Vnde rectè subiungitur: Et terrores domini militant contra me.) Iustorum mens non solum perpendit quod tolerat, sed etiam pauet quod restat, videt qualia in hac vita patitur, metuit ne post hanc grauiora patiatur. Luget quia in huius cęcitatis exilio à paradisi gaudiis cecidit, timet ne cùm exilium relinquitur, mors æterna subsequatur. Iam ergo sententiam tolerat in pœna, sed minas adhuc venturi iudicis formidat ex culpa. Hinc Psalmista ait: In me pertransierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Interni quippe iudicis postquam iræ pertrãsierunt, etiam terrores conturbant, quia iam aliud de damnatione patimur, & adhuc aliud de æterna vltione formidam⁹. Vir igitur sanctus perpendens mala quæ tolerat, dicat: Sagittæ domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Sed grauiora imperpetuum metuens, adiũgat. Et terrores militant cõtra me. Ac si apertè diceret: Percussus quidem de præsentibus doleo, sed hoc in dolore fit grauius: quia & in pœna positus, adhuc supplicia æterna pertimesco. Sed quia iam stateræ interuentum desiderat, iam mala in quibus humanum genus cecidit, pensat: quanuis in gentili natione positus, munere tamen prophetici spiritus plenus, quo ardore redemptoris aduentum vel gẽtilitas vel Iudæa sitiat, verbis sequentibus demonstrat, dicens:

Quòd onagri & bouis nomine gentilis & Iudaicus populus accipiatur, quorum clamor expectatio intelligitur.

Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præsepe plenum steterit?) Quid nanque per onagrum, id est, agrestem asinum, nisi gentilis populus designatur? quam sicut natura extra stabula disciplinæ edidit, ita vagus in voluptatum suarum campo permansit. Quid per bouem, nisi plebs Iudaïca significatur? quæ iugo supernę L
damnationis supposita, ad spem proselytos colligens, per corda quæ valuit, vomerem legis traxit. Sed beati Iob vita attestante cognoscimus, vt expectasse redemptoris aduentũ, multos etiam gentiles credamus. Et nascẽte domino, Simeone in spiritu in templum veniente, didicimus quanto desiderio ex plebe Israëlitica sancti viri incarnationis eius mysterium videre cupierunt. Vnde & per eundem redemptorem discipulis dicitur: Dico vobis quòd multi iusti & prophetæ Luce.10.
desiderauerunt videre quæ videtis, & non viderunt.

Caput. IIII.

HErba ergo onagri, & fœnum bouis, est hæc ipsa mediatoris incarnatio, per quam simul gentilitas & Iudæa satiatur. Quia enim per prophetam dicitur: Esaie.40.
Omnis caro fœnum, vniuersitatis conditor ex nostra substãtia carnem sumens, fœnum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fœnum remaneret. Tũc ergo herbam onager inuenit, cùm gẽtilis populus gratiam diuinæ incarnationis accepit. Tunc bos vacuum præsepe non habuit, cùm plebi Iudaïcæ eius carnem expectanti lex exhibuit, quẽ diu expectatum prophetauit. Vnde & natus dominus in præsepe ponitur, vt videlicet signaretur quia sancta animalia quæ ieiuna diu apud legem inuenta sunt, incarnationis eius fœno satiarentur. Præsepe enim natus impleuit, qui cibum semetipsum Ioan.6.
mentibus mortalium præbuit, dicens: Qui comedit carnem M
meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Sed quia diu & electorum gentilium vota dilata sunt, & ex Hebraïco populo sancti quique longo tempore redemptionem suam expectando gemuerunt, bene beatus Iob prophetiæ mysteria enarrans, ex vtraque natione causas afflictionis insinuat, dicens: Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præsepe plenum steterit? Ac si apertè dicat: Idcirco gentilitas gemit, quia eam necdum redemptoris sui gratia reficit: atque ideo Iudęa mugitus dilatat, quia legem tenens, sed legis authorem non videns, stans ante præsepe ieiunat. Quæ nimirum lex, quia ante mediatoris aduentum nequaquam spiritaliter, sed carnaliter tenebatur, rectè subiungitur:

Quòd insulsum cibum comedit, qui legem carnaliter accipit.

Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditũ?) In lege sal literæ, est intelligentiæ virtus occultæ. Quisquis ergo obsequiis carnalibus intentus, hanc intelligere spiritaliter noluit, quid aliud quàm insulsum cibum comedit? Sed hoc in cibo sal cognita veritas misit, cùm latere in lege sapo- Ioan.5.
rem occultæ intelligentiæ docuit, dicens: Si crederetis Moysi, crederetis vtique & mihi, de me enim ille scripsit. Et rursum: Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos. Sed quia ante mediatoris aduentum, Iudæa legem carnaliter tenuit, præceptis

A præceptis eius dura iubentibus gentilitas subdi recusauit. Insulsum ergo cibum comedere noluit, quæ priusquam spiritus condimentum perciperet, seruare vim literæ expauit. Quis nanque gentilium hoc quod illic præcipitur ferret, filiorum carnem pro obsequio religionis incidere, verborũ culpas morte resecare? Vnde & bene subditur adhuc: Aut gustare aliquis potest, quod gustatum affert mortem?) Lex nanque carnaliter degustata mortem detulit, quia commissa deliquentium dura animaduersione distrinxit. Mortem detulit, quia & per præceptum culpam innotuit, & hanc per
Heb.7. gratiam non deleuit, Paulo attestante, qui ait: Nihil ad per-
Rom.7. fectum perduxit lex. Et rursum: Lex quidem sancta, & mandatum sanctum & iustum & bonum. Et paulopost: Peccatum vt appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem. Ad Christum vero conuersa gentilitas, quia hunc signari per verba legis intelligit, angustata desideriis suis, eum quem vehementer diligit, inter præcepta carnalia spiri taliter requirit:

Quòd iusti quicquid sibi in hac uita amarum est, dulce reputant, & quod affligit, requiem putant.

Caput. V.

VNde & ex voce mox Ecclesiæ per prophetiæ spirítũ subditur:) Quæ prius tangere nolebat anima
B mea, nunc præ anguſtia cibi mei sunt.) Valde nãque in errorem labitur, qui beati Iob verba ad solam prolata historiam suspicatur. Vir enim sanctus, & tot conditoris sui præconiis fultus, quid magnum, vel potius quid verum diceret, si insulsum cibum comedi non posse dixisset? Aut quis eius esui mortifera alimenta obtulerat vt subiungat: Aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem? Quæ si de amicorũ eius colloquiis dicta sentimus, ab intellectu hoc sententia subiuncta compescimur, qua ait: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ anguſtia cibi mei sunt. Absit enim ne vir sanctus in ſtatus sui incolumitate constitutus, amicorum suorum aliquando dicta desperit: qui, sicut ipso attestante pòst discimus, & seruis humilis fuit. Verba ergo eius à mysteriis non vacant: quæ, sicut ex fine historiæ discimus, & internus arbiter laudat. Quæ nequaquam etiam cum tanta veneratione vsque ad mundi extrema decurrerent, si intellectu mystico grauia nõ fuissent. Beatus igitur Iob quia mẽbrũ sanctę est Ecclesiæ, eius etiã loquatur ex voce dicens: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ anguſtia cibi mei sunt: quia nimirum amoris sui æstibus anxia cibum scripturæ veteris conuersa gentilitas esurit, quem dudum superba despexit. Quæ tamen & Iudææ vocibus cõgruunt, si paulo confideratius differãtur. Ipsa quippe ex eruditione legis, ex vnius dei cognitione sal habuit, & tanquam animalia bruta despexit. Sed quia societate gentiliũ ad se-
C metipsam recipere, præceptis legis erudita contempserat:
Exod.23. quid aliud quàm insulsum cibum sumere fastidiebat? Diuina quippe sententia proposita morte vetuerat, ne plebs Israëlitica fœdus cum alienigenis iungeret: & vitam sanctę religionis inquinaret. Vnde & subditur: Aut gustare aliquis potest, quod gustatum affert mortem? Sed quia ad redemptoris fidem hæc eadem Iudæa ex electorum parte conuersa est, lucem quam cognouerat, prædicare per sanctos Apostolos sug
Actio.13. prolis infidelibus satagebat. Eius autem prædicationis obsequium Hebræorum superbia repulit. Vnde mox ad collectionem gentium exhortationis suæ verba declinauit, sicut & per eosdem Apostolos dicitur: Vobis oportebat primum loqui verbum dei: sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternę vitę, ecce conuertímur ad gentes. Vnde hoc quoque loco aptè subiungitur: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nũc præ anguſtia cibi mei sunt. Iudæa quippe vitam gentilium dedignata, eam dudum quasi tangere noluit, cuius societatem recipere spreuit: sed ad redemptoris gratiam veniens, ab Israëliticis infidelibus repulsa, dum per sanctos Apostolos ad collectionem se gẽtilium dilatat, quasi hoc in cibum esuriẽs accepit, quod indignum prius fastidiosa despexit. prædicationis enim suæ anguſtias pertulit, quæ apud Hebræos despici quod loquebatur, vidit. Sed præ anguſtia cibos quos dudum contempserat, comedit: quia repulsa Iudæorum duritia gentiles suscipere populos quos

D *sensus moralis.*

despexerat, cõcupiuit. Quia igitur hæc figuraliter diximus; restat nunc vt moraliter inquiramus. Vir sanctus redemptoris aduentum sub stateræ appellatione desiderans, dum per se eloquium aperit, nos ad viuendi studium erudit: dum sua narrat, quædam nostra indicat: dum de se quæ recognoscamus insinuat, nos ad spem trepidos infirmosque confirmat. Iam quippe per fidem mediatoris viuimus: & tamen adhuc pro expurgatione vitiorum, dura animaduersionis intimæ flagella sustinemus. Vnde & post stateræ desiderium subdit: Quia sagittæ domini in me sunt, quarũ indignatio ebibit spiritum meum.) Sed ecce vt superius dictum est, & diuinæ corruptionis percussione configimur, & tamen adhuc illud est grauius, quod de terrore venturi iudicis ex æterna animaduersione formidamus. Vnde protinus subinfertur:

Et terrores domini militant contra me.) Debet tamẽ à metu & dolore animus excuti, & ad sola æternæ patriæ desideria extendi. Tunc enim nobilitatem nostræ regenerationis ostendimus, si eum vt patrẽ diligimus, quem nũc seruili mẽte vt dominum formidamus. Vnde per Paulum dicitur: Non Rom.8.
accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus, abba pater. Pondus itaque formidinis mens electi postponat, in virtute se amoris exerceat, renouationis suæ dignitatem desideret, ad conditoris sui speciem anhelet: quem quousque conspicere non valet, æternitatem eius necesse est, id est, intimũ cibum suum esuriens expectet. Vnde & aptè subditur: E

Caput. VI.

NVnquid rugiet onager, cùm habuerit herbam, aut mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit?) Qui alij onagri appellatiõe signati sunt, nisi hi, qui in campo fidei cõstituti, nullius officij loris ligãtur? Vel quos bouis significatio exprimit, nisi hos, quos intra sanctam Ecclesiam ad prædicationis officium, suscepti ordinis iugum premit? Herba verò onagri & pabulum bouis, est interna refectio populi fidelis. Alij nanq; more bouis intra Ecclesiam suscepti officij loris tenentur: Alij more onagri, sacri ordinis stabula nescíunt, & in campo propriæ voluntatis degunt. Sed cùm quis ex vita seculari internæ visionis desiderio æstuat, cùm refectionis intimæ pabulum concupiscit, cùm ieiunium se in peregrinationis huius cæcitate considerans, quibus valet fletibus reficit: quasi herbam nõ inueniens onager rugit. Alius quoque necessitatem suscepti ordinis tolerat, in labore prædicationis exudat, & per æternã iam contemplationẽ refici appetit, sed quia redemptoris sui speciem necdum conspicit, quasi bos ad præsepe vacuũ ligatus gemit. Quia enim longè ab interna sapientia positi, æternæ hæreditatis non cernimus viriditatem, velut bruta animalia à desiderata herba ieiunamus. De qua nimirum herba redemptoris voce dicitur: Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietˉ & egre Ioan.10.
dietur, & pascua inueniet. Sed plerunque quod esse amantibus grauius solet, sanctis bonorum studiis malorum vita cõtradicit, & cùm mens ad cœleste desiderium rapitur, bene cœpta intentio interrumpentibus stultorum verbis ac moribus reuerberatur, ita vt quæ iam per contemplationis adnisum ad summa euolauerat, ad expugnãdam prauorum stultitiam sese in infimis cõtra certamina accingat. Vnde & subditur: Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale cõditum?) Verba quippe moresque carnalium, quasi cibum se nostris mentibus ingerunt, vt in delectationis ventre rapiantur. Sed electus quisque insulsum cibum non comedit, quia prauorum dicta factaque diiudicans, ab ore cordis repellit. Paulus ad esum mẽtium inferri insulsa prohibuit, cùm disci- Coloss.4.
pulis dixit: Sermo vester semper in gratia sale sit conditus. Et Psalmistę quoque, verba reproborum in cordis ore insul- Psal.118.
sa sapuerunt, cùm dicebat: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ita vt lex tua domine. Sæpe autem carnalium verba dum se importunè nostris auribus ingerunt, in corde bellum tentationis gignunt: & quanuis hæc & ratio respuat, & lingua reprehendat, cũ labore tamen intus vincitur, quod foris cum authoritate diiudicatur. Vnde necesse est, vt nec ad aures veniat, quod mens à cogitationis aditu vigilãs repellat. Sancti igitur viri cùm æternitatis desideriis anhelant, in tantam altitudinem vitæ se subleuant, vt audire iam quæ mundi sunt, graue sibi ac deprimens pondus credant. Valde nanque

sagittæ nõe quid significetur.

spiritus hõis quid sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tumque insolens atque intolerabile æstimant, quicquid illud non sonat quod intus amant. Caput.VII.

Sed sepe mens iam per desiderium ad sublimia rapitur, iam funditus ad stulta terrenorum hominum locutione separatur, nec tamen adhuc pro amore veritatis, ad perferendos præsentis vitæ cruciatus accingitur, iam supernа appetit, iam in infimis stulta contemnit, sed necdum se ad perferendæ aduersitatis tolerantiam dirigit. Vnde & subditur: Ant potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?)Durum quippe est appetere quod cruciat, sequi quod vitam fugat. Sed plærunque mens iusti ad tantum se virtutis culmen extendit, vt & apud se in internæ rationis arce præsideat, & quorundam foris stultitiam tolerando conuertat: Quos enim ad fortia trahere nitimur, eorum necesse est, vt infirma toleremus: quia nec iacentem erigit, nisi qui status sui rectitudinem per compassionem flectit. Cùm vero alienæ infirmitati compatimur, valentius à nostra roboramur, vt amore futurorum mens ad præsentia aduersa se præparet, & cruciatus corporis quos timebat expectet. Auctus nanque desideriis cœlestibus angustatur, cumque æternæ patriæ quanta sit dulcedo considerat, pro ea præsentis vitæ amaritudines ardenter amat. Vnde post insulsi cibi fastidium, post impossibilem mortis gustum, rectè subiungitur:

H *Quòd electi cùm aliquo se offendisse nouerint, & nulla eis pro malè gestis irrogantur aduersa, timent ne in æternum gratia deserat, quos in præsenti uita nulla mali sui retributio castigat.*

Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc pre angustia cibi mei sunt.)Mens enim iusti proficiens, quæ prius dum sola propria curaret, ferre aliena fastidiebat, & quæ min⁹ alienis compatiens, conualescere contra aduersa non poterat: cùm ad toleranda proximi infirma se attrahit, ad aduersa superanda conualescit, ita vt pro amore veritatis, præsentis vitæ cruciatus tanto post fortius appetat, quanto prius infirma fugiebat. Inclinatione nanq; sua erigitur, attractione tenditur, compassione roboratur: cumq; in amorem proximi se dilatat, quasi ex meditatione colligit, quanta fortitudine in authorem surgat. Charitas nanq; quia nos ad vim compassionis humiliat, altius in culmine contẽplationis leuat: & multiplicata iam maioribus desideriis æstuat, iã peruenire ad vitam spiritus, etiã per cruciatus corporis anhelat. Quod ergo prius tãgere nolebat, hoc post pre angustia comedit, qui desideria sua vix capiens, & ipsas quas dudum timuerat, iam pro amore cœlestis patriæ pœnas amat. Si enim mens in deũ forti intentione dirigitur, quicquid sibi in hac vita amarum fit, dulce æstimat: omne quod affligit, requiem putat: transire & per mortem appetit, vt obtinere plenius vitam possit, funditus extingui in infimis desiderat, quo verius ad summa conscendat. Sed hæc de cuiuslibet animo, hęc de beati Iob mente mẽtior, nisi ipse subiũgat: Quis det vt veniat petitio mea, & quod expecto tribuat mihi deus, & qui cœpit, ipse me cõterat, soluat manum suam, & succidat me, & hæc mihi fit cõsolatio, vt affligens me dolore, non parcat?) Sed hæc fortasse per contumaciam expetit, fortasse in eo quòd se perfectè extingui desiderat, iniustitiam ferientis accusat. Absit hoc. Nã qua mente id expetat, verbis sequentibus demonstrat, dicẽs:

Nec contradicam sermonibus sancti.) Nequaquam ergo de iniustitia percutiens murmurat, qui percussorem suum & inter verbera sanctum vocat. Sciendum vero, quia aliquando nos aduersarius, aliquando autem conterit deus. Ex contritione autem aduersarij, à virtute deficimus, per contritionẽ vero domini fracti, à vitiis in virtute roboramur. Hanc contritionem propheta prospexerat, cùm dicebat: Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli conteres eos: in virga nos ferrea dominus regit & conterit, quia dispensationis suę forti rectitudine cùm nos interius reficit, exterius affligit. Nam quo virtutem carnis humiliat, intentionem spiritus exaltat. Vnde hæc eadem contritio figuli vasi comparatur, sicut & per Paulum dicitur: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Qui simul contritionem & regimen exprimens ait: Licet is qui foris est, noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem.

Cruciatus appetit mẽs iusti.

Quomodo mẽti amarũ sit dulce, & afflictio requies. I

Conterit nos aduersarius.
Conterit nos deus.
Psal.2.

2.Corin.4

Caput.VIII. K

Sanctus igitur vir, qui appropinquare deo etiam per flagella desiderat, per spiritum humilitatis dicat: Qui cœpit, ipse me conterat.)Plerunque enim vitiorum contritionem in nobis agere dominus inchoat, sed cùm mens ex ipso exordio profectus extollitur, cũque se iam quasi de virtutibus erigit, sæuienti contra se aduersario aditum pandit, qui cordis intima penetrans, omne quod in ea de studio bonæ inchoationis inuenerit, confringit: tantoque se vehemẽtius in eius confractione exhibet, quanto & grauius, quia vel ad modicum fuerat proiectus, dolet. Vnde & teste Euangelio, voce veritatis, ad neglectam domum conscientię spiritus immundus qui solus exiit, cum spiritibus septẽ redit. Ne ergo post diuinæ correptionis exordia antiquus hostis surripiat, atque ad virtutum confractionem trahat, sanctus vir congruè exorat, dicens: Qui cœpit, ipse me conterat. Ac si apertè dicat, hoc quod in me exorsus est, perficere feriendo non desinat, ne desertum me aduersario ad contritionem tradat. Vnde & aptè subditur: Soluat manum suam, & succidat me.)Sepe nanque fiducia longe prosperitatis inflati, in quodam statu elationis erigimur. Cumque nos extolli conditor conspicit, sed amorem suum erga nos per verbera non exercet, quasi ad ferienda nostra vitia manum ligatam tenet. An non affectus sui manum ligauerat, cum peccanti populo dicebat: Iã nõ irascar tibi: &, Zelus meus recessit à te? Soluere ergo manum suam dicitur, cùm exercet affectum. Rectè autem subiungitur: Et succidat me. Cùm enim securos nos ac de virtutum affluentia elatos, repentinus vel flagelli dolor, vel infirmitatis tentatio percutit, protinus ab statu sui vertice, mentis nostræ elatio succisa cadit, vt de semet ipsa nihil audeat, sed infirmitatis suæ ictu prostrata, manum leuantis quærat. Hinc est quòd sancti viri cùm de occulta erga se dispositione suspecti fuat, plus prospera ipsa pertimescũt, tẽtari appetũt, flagellari concupiscunt, quatenus incautam mentem metus & dolor erudiat: ne in hac peregrinationis via, hoste ex insidiis erumpente, sua eã deterius securitas sternat. Hinc Psalmista ait: Proba me domine, & tenta me. Hinc iterum dicit: Ego ad flagella paratus sum. Quia enim viri sancti mẽtis suę corruptionis vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parãt: vt aperto vulnere virus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat. Vnde & adhuc subditur: Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat.) Electi quique cùm perpetrasse se illicita nouerunt, sed perscrutantes inueniunt, quia nulla pro illis aduersa perpessi sunt, in immẽsæ formidinis terrore tabescunt, pauore æstuant, sinistris agitati suspitionibus laborant: ne in æternum se gratia deserat, quos in præsenti vita mali sui retributio nulla castigat: timent, ne vltio quæ suspenditur, grauior in fine seruetur: feriri paterna correptione desiderant, & dolorem vulneris medicamina salutis putant. Rectè ergo nunc dicitur: Hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat. Ac si apertè diceretur: Quia ideo hic quibusdam parcit, vt eos in perpetuum feriat: ideo me hic feriat non parcendo, vt in perpetuum parcat. Ex afflictione enim consolor, quia corruptionis humanæ putredinem sciens, ad spẽ salutis ex vulnere certus reddor. Quod quia non tumenti, sed humiliter edidit, subiungendo, vt prædiximus, patefacit, dicens: Nec contradicã sermonibus sancti.)Plærũque ad nos verba dei non sunt dictorum sonitus, sed effectus operationũ. In eo enim nobis loquitur, quod erga nos tacitus operatur. Beatus igitur Iob sermonibus dei contradiceret, si de eius percussionibus murmuraret. Sed quid de percussore suo sentiat, indicat, qui, sicut iam diximus, quem ferientem tolerat, sanctum vocat. Sequitur:

Flagellum desiderat beatus Iob

Mat.12.

M

Flagelleri cõcupiscũt sancti.

Psal.25.
Psal.37.

Quid sit fortitudo iustorum, & quid reproborum.

Caput.IX.

Quæ est enim fortitudo mea vt sustineam, aut quis finis meus vt patienter agam? Sciendũ quòd alia iustorum, atque alia est fortitudo reproborum. Iustorum quippe fortitudo, est carnẽ vincere, propriis voluntatibus contrarie, delectationem vitæ presentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis premiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metũ in corde superare. Reproborũ verò fortitudo est, trãsitoria sine

Fortitudo iustorum.

Fortitudo reproborũ

A tia sine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium, nec aduersitate quiescere, ad inanem gloriam etiam cum vitæ detrimento peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum vitam non solum verbis ac moribus, sed etiam gladiis impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie, sine vllo desiderij defectu, perpetrare. Hinc est quod per Psalmistam dicitur ad electos: Viriliter agite & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in domino. Hinc per prophetã reprobis dicitur: Væ qui potentes estis ad potandum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Hinc per Salomonẽ dicitur, quòd sancti quique sine vlla debilitate desiderij internam requiem contemplãtur. En lectulum Salominis sexaginta fortes ambiunt, ex fortissimis Israël. Hinc Psalmista contra reprobos in passione positi voce redẽptoris insinuat, dicens: Ecce occupauerunt animam meam, & irruerũt in me fortes. Quam bene vtranque fortitudinem Esaias complexus est, dicens: Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem. Qui enim nequaquã sument, sed mutabunt dixit: profecto patenter innotuit, aliam esse quæ proponitur, & aliam quę inchoatur. An non etiam reprobi fortes sunt, qui ad presentis vitæ concupiscentiam tot laboribus currunt, periculis se audenter obiiciunt, pro lucris contumelias libenter ferunt, ab appetitus sui libidine nulla victi contrarietate resiliunt, percussionibus durescunt, & mala mundi tolerant pro mundo, eiusque, vt ita dixerim, gaudia quærentes perdunt, nec tamen hæc perdendo fatigantur? Vnde & bene ex humani generis voce per Hieremiam dicitur: Inebriauit me absynthio. Ebrius quippe quod patitur nescit. Absynthio ergo ebrius est, qui pre amore presentis seculi, à sensu rationis alienus, dum quicquid pro mundo sustinet, leue deputat: laboris amaritudinem quam tolerat, ignorat: quia nimirum delectabiliter ad cuncta ducitur, in quibus pœnaliter fatigatur. At contra vir iustus ad mundi pericula pro mundo toleranda esse debilis studet, finem suum conspicit, vita præsens quàm sit transitoria attendit, & pro ea exterius labores perpeti renuit, cuius intrinsecus delectationem vicit. Beatus igitur Iob præsentis vitæ aduersitatibus pressus, dicat ex sua, dicat ex omnium voce iustorũ: Quæ est enim fortitudo mea, vt sustineam? aut quis finis meus, vt patienter agam? Ac si apertè insinuet, dicens: Mala mundi pro mundo tolerare nequeo, quia iam in eius desiderio fortis non sum. Dum enim præsentis vitæ finem conspicio, cur põdus cruciatus eius patior, cuius appetitum calco? Et quia iniusti quique, vt diximus, tanto fortius labores illius perferunt, quanto auidius eius delectatione pascuntur, rectè mox eandem reproborũ fortitudinem subdit, dicens:

Declaratio fortitudinis reprobor.

Psal.30.

Esa.5.

Cant.3.

Psal.58.

Esa. 40.

B

Thren.3.

Iustus ad mundi pericula pro mundo debilis est.

C *Quòd nonnulli reprobi ex percussione sicut lapides indurantur, alij uero in percussione consoni resonant sine correptione.* Caput.X.

Aere & lapidibus insensibilibus hominũ corda signantur.
Ezec.11.
2.Cor.13.

Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea enea est.) Quid hoc loco ære ac lapidibus, nisi insensibilium hominum corda signantur? Qui sæpe & supernos ictus accipiunt, & tamen nulla disciplinæ percussione molescunt. Quo contrà electis per prophetã pollicente domino dicitur: Tollam à vobis cor lapideũ, & dabo vobis cor carneum. Paulus quoque ait: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Scimus autem quoniam percussi lapides clarum sonum reddere nequeunt, æs vero cùm percutitur, canorus valde sonitus ex eius percussione formatur. Quod quia vt lapides vita caret, sensum in sonitu non habet. Et non sunt nonnulli qui lapidibus similes, ita ad pietatis præcepta duruerunt, vt cum eos percussio supernæ animaduersionis examinat, nequaquam sonitum humilis cõfessionis reddant. Quidam vero à metallo æris in nullo discrepantes, cùm flagella supernæ percussionis accipiunt, pię confessionis sonitum emittunt. Sed quia humilitatis voces ex corde non proferunt, ad statum salutis reducti, nesciũt quod promiserunt. Illi ergo more lapidum percussi, nec voces habent, isti autem in nullo æris imitationem fugiũt, qui in percussione positi, bona quæ non sentiunt loquuntur. Illi venerationem ferientis & verba denegant, isti pollicentes quod non implent, sine vita clamant. Vir igitur sanctus reprobo- D rum duritiam inter verbera fugiens dicat: Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Ac si apertè fateatur dicens: Reproborum similitudinem sub disciplinæ verbere fugio, quia nec more lapidũ ita obdurui, vt sub percussionis stimulo à ministerio confessionis obmutescam: nec rursum quasi æs vocem confessionis resono, & sensum vocis ignoro. Sed quia ad percussionem reprobi debiliter fortes sunt, electi autem valenter infirmi: beatus Iob dum fortem se per insaniam non esse asserit, fortem se per statum salutis innotescit. Caput.XI.

Vnde ergo hanc eandem fortitudinem perceperit patẽter insinuet, ne si sibi vires quas habet arroget, potenter ad mortem currat. Plerũque enim virtus habita deterius, q̃ si deesset, interficit, quia dum ad sui cõfidentiam mentem erigit, hanc elationis gladio transfigit. Cumq; eam quasi roborando viuificat, eleuando necat, ad interitum videlicet pertrahit, quam per spem propriam ab interne fortitudinis fiducia euellit. Sed quia beatus Iob & virtute pollet, & in semetipso fiduciam non habet, atq;, vt ita dixerim, vires infirmus habet, aptè subiungit, dicens: Ecce nõ est auxiliũ mihi in me.)Patet iam ad cuius spẽ percussi animus recurrat, cùm in se sibi auxilium esse denegat. Sed quia infirmũ se in semetipso insinuat, ad maioris adhuc fortitudinis merĭtum, quomodo etiam à proximis destituatur, adiungit: Necessarij quoque mei recesserunt à me.) Sed ecce despectus B exterius, intus solio iudicij præfidet. Nam cum derelictum se asserit, protinus ad sententiam erumpit, dicens:

De ordine charitatis, & quòd in prosperitate dilectio uix agnoscatur.

Qui tollit ab amico suo misericordiam', timorem domini derelinquit.)Quis hoc loco amici nomine, nisi quilibet proximus designatur? Qui eo fidelius nobis iungitur, quo perceptio nunc à nobis boni operis exemplo, ad obtinendam post æternam patriam veraciter auxiliatur, Quia autem duo sunt præcepta charitatis, dei videlicet amor, & proximi: per amorem dei amor proximi gignitur, & per amorem proximi amor dei nutritur. Nam qui amare deum negligit, profecto diligere proximum nescit, & tunc plenius in dilectione dei proficimus, si in eiusdem dilectionis gremio prius proximi charitate ligamur* . Quia enim amor dei amorem proximi generat, dicturus per legem dominus: Diliges proximum tuũ sicut teipsum, præmisit dicens: Diliges dominum deum tuũ, vt scilicet in terra pectoris nostri, prius amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodũ dilectio fraterna germinaret. Et rursum quia amor dei ex proximi amore coalescit, testatur Ioannes, qui increpat dicens: Qui non diligit fratrem suum quem videt, deum quem non videt, quomodo potest diligere? Quæ tamen diuina dilectio per timorem nascitur, sed in affectũ crescendo permutatur. Sæpe vero omnipotens deus vt quantũ quisque à charitate eius ac proximi longè sit, vel in ea quantũ profecerit innotescat, miro ordine cũcta dispensans, alios flagellis deprimit, alios successibus fulcit. Et cùm quosdam temporaliter deserit, in quorundã cordibus quæ mala latent ostendit. Nam plærunque ipsi nos miseros insequuntur, qui fœlices sine comparatione coluerũt. Cùm enim quis positus in prosperitate diligitur, incertum valde est vtrũ prosperitas an persona diligatur. Amissio autem fœlicitatis interrogat vim dilectionis. Vnde bene quidam sapiens dicit: Non agnoscitur in bonis amicus, & nõ abscondĭtur in malis inimicus. Nec prosperitas quippe amicũ indicat, nec aduersitas inimicum celat: quia & ille sępe prosperitatis nostræ reuerẽtia tegitur, & iste ex confidentia aduersitatis aperitur. Vir igitur iustus in flagellis positus, dicat: Qui tollit ab amico suo misericordiã, timorẽ domini derelinquit: quia nimirum qui ex aduersitate proximum despicit, aperte conuincĭtur quòd hũc in prosperis nõ amauit. Et cùm omnipotẽs deus ideo flagello quosdam crucĭet vt & percussos erudiat, & non percussis, occasionẽ boni operis præbeat, quisquis percussum despicit, occasionẽ à se virtutis repellit: & tãto se nequius contra authorẽ erigit, quãto hunc nec piũ in salute propria, nec iustũ in alieno vulnere agnoscit. Intuẽdum verò quòd beatus Iob sic sua loquitur, vt totius quoque electi populi per eũ vita signetur. Quia enim ejusdem populi membrum

al.lactamur.

Deut.6.

1.Ioan.4.

F

Eccli.12.

Cur deus quosdam flagellat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Reprobi sepe sunt immunes a verbere.

G membrum est,cùm vera quæ ipsa patitur narrat,ea etiá quę sustinet ille denunciat, dicens: Fratres mei præterierunt me sicut torrens, qui raptim transit in conuallibus.)Reproborum mẽs quia sola præsentia diligit, plærunq; nunc tanto aliena existit à verbere,quanto pòst extranea remanet ab hę reditate,& superba iustos despicit,quos paterna misericorditer seueritas affligit.Sæpe vero reprobi eandem fidem qua viuimus retinent,eiusdẽ fidei sacramẽta percipiunt,eiusdem religionis vnitate continẽtur, sed tamen cõpassionis viscera nesciunt,charitati vim qua in deum flagramus & proximum non agnoscunt.Rectè ergo & fratres & prætereũtes vocantur,quia ex vno matris gremio nobiscũ per fidem prodeũt, sed in vno charitatis studio erga deum & proximũ non figũtur.Vnde etiã aptè torrenti qui raptim trãsit in conuallib⁹, cõparantur.Torrens nanq; ex montanis in ima defluit,& collectus hyemalibus pluuiis,æstiuis solibus aresçit . Qui enim terrena diligunt, & spem supernæ patriæ deserunt, quasi ex montibus valles petunt, quos tamen hyems præsentis vitæ multiplicat,sed æstas venturi iudicij exsiccat , quia cùm sol supernæ districtionis incanduerit, reproborum lætitiam in ariditatem vertit.Bene autem dicitur:Raptim transit in conuallibus.Torrentem quippe ad cõualles raptim transire, est prauorum mentes ad ima desideria,sine vllo obstaculo ac difficultate descendere. Caput.XII.

Ascensus ois quare difficilis.

H OMnis enim ascensus in labore est,descensus in voluptate,quia per adnisum gressus ad superiora tenditur,per remissionem verò ad inferiora declinatur. Ad mõtis enim vertícẽ saxum subuehere magni laboris est, cumq; à summis ad ima dimittere labor non est.Sine mora videlicet proruit,qui magnis conatibus ad summa peruenit. Lõgo studio seges seritur, sole atq; imbre diutino nutritur, sed tamen vna & subita scintilla consumitur. Et pauliſper ædificia ad alta proficiunt,sed repentinis casibus terram petunt.Robusta arbor in aëra per tarda incrementa se erigit, sed quicquid diu ad alta protulit,semel & simul cadit. Quia igitur ascensus in labore est,descẽsus in voluptate, rectè nũc dicitur: Fratres mei præterierunt me sicut torrens qui raptim transit in conuallibus.)Quod tamẽ sentiri & aliter potest.Si enim conualles ima pœnarum loca intelligimus,iniusti quique sicut torrens raptim ad conualles transeunt, quia in hac vita quam totis desideriis appetũt,diu stare nequaquã possunt.Nam quot dies ætatis accipiunt , quasi tot quotidie gressibus ad finem tendunt.Augeri sibi optant tempora, sed quia concessa subsistere nequeunt , quot augmenta viuendi percipiunt,diu viuendi spacia totidem perdunt. Momẽta ergo temporum quo sequuntur fugiunt,quo accipiũt amittũt. Raptim itaque ad conualles transeunt, qui in longum quidẽ voluptatum desideria pertrahunt,sed ad inferni claustra repentè perducũtur. Quia enim hoc etiam tempus quod qua-
I libet longæuitate extensum est:si fine clauditur, longum nõ est:ex fine miserí collegerunt breue fuisse, quod amittendo
Eccl̃. 11. tenuerunt . Vnde bene & per Salomonem dicitur: Si multis annis vixerit homo,& in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierũ multorũ,qui cùm venerint,vanitatis arguẽtur præterita.Stulta etenim mẽs cùm malũ repẽtè inuenerit,quod nequaq̃ præterit,æternitatẽ eius tolerando intelligit,quia quod prẽterire potuit,vanum fuit. sciendũ verò est quòd plærique agere recta desiderant: sed sunt nõnulla quæ infirmis eorũ mentibus ex prẽsenti vita cõtradicunt,cúq; aduersa in infimis perpeti metuũt, in supernĩ iudicij rectitudine offendunt.Vnde rectè subiungitur:

Quòd hi qui temporalium damnorum metu ueritatem uel iustitiam,uel cæteras uirtutes prætermittunt,cæle stis iræ uindictam incurrunt.

Qui timent pruinã, irruet super eos nix.) Pruina quippe inferius gelatur,nix autem de superioribus ruit. Et sæpe nõnulli dum temporalia aduersa pertimescunt , districtioni se
Psal. 13. æternæ animaduersionis obiiciunt.De quibus bene per Psalmistã dicitur:Illic trepidauerunt timore,vbi nõ erat timor. Iste nanque veritatem iam liberè defendere appetit , sed tamen in ipso suo appetitu trepidus indignationem potestatis humanæ pertimescit:cumque in terra hominem contra veritatem pauet,eiusdẽ veritatis iram cœlitus sustinet. Ille peccatorum suorum conscius,ea quæ possidet,indigentibus iam K largiri desiderat,sed tamen ne datis rebus egeat,ipse formidat.Cumque carnis subsidia reseruando trepidus præparat, ab alimentis misericordiæ animam necat. Et cùm pati in terra inopiam metuit,æternã sibi abundantiã supernæ refectionis abscindit.Rectè ergo dicitur: Qui timent pruinã, irruet super eos nix. Quia qui cõculcãda in infimis metuũt,à summis metuenda patiuntur:& cùm transire nolunt quod calcare poterant,iudicium de supernis accipiunt , quod tolerare nequaquam possunt.Sed hæc agentes, mundi gloriam tẽporaliter obtinent.Quid autem tempore vocationis suæ facturi sunt,cùm cuncta simul pauidi deserũt,quæ hic cum graui timore seruauerunt?Vnde & apertè subditur: Tẽpore quo fuerint dissipati,peribunt.)Quos enim præsentis vitæ sollicitudo ordinat, amissio dissipat,& tunc etiam exterius pereũt, qui intus dudum æterna negligendo perierunt. De quibus rectè additur: Caput.XIII.

ET vt incaluerint, soluentur de loco suo.)Iniquus enim quisque cùm incaluerit,de loco suo soluetur , quia iudicio intimæ districtionis appropinquãs, cùm iam per cognitionem penè feruere cœperit, ab ea qui dudum inhæserat carnis suę delectatione seperatur.Hinc est enim quod per Esaiæ.28. prophetam de reprobis dicitur:Et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui,quia videlicet æterna non intelligunt,nisi cùm pro temporalibus iam sine emendatione L puniuntur,tunc mens æstuat, & infructuosæ pœnitentiæ se ignibus inflammat,ducí ad supplicium timet, præsentem vitam ex desiderio retinet:sed de loco suo soluitur,quia oblectamenta carnis deserens,eius duritia per supplicium liquatur.Sed quia iniqui omnes quid abstractionis suæ tempore patiantur audiuimus,adhuc aliqua quibus in libertatis suæ spacio implicantur,audiamus. Sequitur:

Quòd peccatum ex peccato nascatur, mira & subtilis distinctio,& quid sit quod per Esaiam dicitur: Erit cubile draconum & pascua struthionum. Cap.XIIII.

INuoluntæ sunt semitæ gressuum eorum.) Omne quod inuoluitur, in semetipsum replicatur. Et sunt nonnulli qui seducentibus vitiis obuiare quasi tota intẽtione deliberant,sed irruente tentationis articulo,in deliberationis proposito non perdurant . Alius nanque prauo vsu superbiæ inflatus,cùm magna esse præmia humilitatis considerat,aduersum semetipsum se erigit, & quasi tumorẽ turgidi fastus deponit, exhibere se quibuslibet cõtumeliis humilem promittit,sed cùm repẽtè hunc vnius iniuria verbi pullauerit,ad cõsuetam protinus elationem redit, sicq; ad tumorem ducitur, vt nequaquam quia humilitatis bonum cõcupierat recorde tur. Alius auaritia æstuans,augendis facultatibus anhelat,is cum prẽterire omnia velociter conspicit,vagantem per concupiscentias mentem figit , decernit iam nihil appetere , & M adepta tantũmodo sub magni moderaminis freno possidere, sed cum repentè fuerint oculis oblata quæ placeant , in ambitione protinus mens anhelat , semetipsam nõ capit,adipiscendi hæc occasionem quærit , & oblita continentiæ quam secum pepigerat , cogitationum se stimulis per desideria acquisitionis inquietat. Alius luxuriæ tabe polluitur , & longa iam consuetudine captus tenetur, quanta autem castitatis sit mũditia,cõspicit,& à carne vinci turpe deprehẽdit.Restringere ergo voluptatum fluxa deliberat , & resultare consuetudini,quasi totis se viribus parat.Sed vel obiecta oculis speçie,vel ad memoriam reducta,cùm subiecta tentatione concutitur, protinus à pristina præparatione dissipatur . Et qui contra hanc clypeum deliberationis erexerat , delectationis iaculo confossus iacet , sicque eum luxuria eneruem superat, ac si nulla contra eam intentionis arma præparasset . Alius verò iracundiæ flammis accenditur : eiusque stimulis ad inferendas proximis contumelias effrenatur . Cùm verò nulla furoris animam occasio pulsat,quanta sit mansuetudinis virtus, quanta patientiæ altitudo considerat , seque etiam contra contumelias patienter parat , sed cùm parua quælibet commotionis occasio nascitur , repente ad voces & contumelias medullitus inflammatur , ita vt non solum ad memoriam patientia promissa non redeat , sed & semetipsam mens & ea quæ loquitur cõuitia non agnoscat.Cumq; furori plenè

A plenè satisfecerit quasi post exercitium in tranquillitatem redit:& tunc se ad silentij claustra recolligit, cùm linguæ nõ patientia sed procacitatis suæ satisfactio frenum ponit. Vix igitur vel sero post conuitia illata se cohibet, quia & à cursu sæpe spumantes equos non præsidentis dextera, sed campi terminus coërcet.Bene ergo de reprobis dicitur : Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, quia recta quidem deliberando appetũt,sed ad consueta semper mala replicãtur, & quasi extra se tensi,ad semetipsos per circuitum redeunt, qui bona quidem cupiunt , sed à malis nequaquam recedunt . Esse quippe humiles,sed tamen sine despectu: esse contenti propriis,sed sine necessitate:esse casti,sed sine maceratione corporis:esse patientes,sed sine contumeliis volũt: cumque adipisci virtutes quærunt , sed labores virtutum fugiunt , quid aliud quàm exhibere belli certamina in campo nesciunt , & triumphare in vrbibus de bello concupiscunt?

Caput.XV.

QVanuis hoc quòd eorum semitæ inuolutæ memorantur,adhuc intelligi & aliter possit.Sepe nanque nonnulli contra quædam se vitia vehemẽter accingunt,sed quædam subigere negligunt:cumq; se contra ista non erigunt , & illa contra se reparant quæ subegerunt.Alius nãque iam carnem à luxuria edomuit, sed tamen adhuc mentem ab auaritia non refrenauit,cumq; se in
B mundo pro exercenda auaritia retinet , cumque à terrenis actibus non recedit,erumpente occasionis articulo, etiam in luxuriam labitur,quam iam subegisse vidẽbatur. Alius auaritiæ æstum vicit,sed nequaquã vim luxurię subdidit:cumq; explendę luxurię precium prẽparat,iugo quoq; auaritię quã dudum edomuit cordis ceruicem subdit. Alius rebellantem iam impatiẽtiam strauit,sed inanem gloriam necdum vicit: & cùm se per hanc mundi honoribus inserit,confixus causarum stimulis,ad impatientiam captus redit:cunq; inanis gloria ad defensionem sui animum erigit, & illam victus tolerat quam superauit. Alius iam inanem gloriam subdidit, sed tamen impatientiam necdum strauit:& cùm multa resistentibus per impatientiã minatur,erubescens non implere quod loquitur,sub inanis gloriæ iugum reuocatur , & hoc victus per aliud tolerat , quod plenè se vicisse gaudebat. Sic ergo ope vicaria fugitiuum suum vitia retinent,& quasi iam amissum sub dominij sui iure recipiunt, atque ad vindictam sibi vicissim tradunt. Peruersis itaq; inuolutæ sunt gressuum semitæ,quia etsi deuicta vna nequitia pedem leuant, regnante tamen altera,hunc in ea etiam quam deuicerant , implicant. Aliquando verò inuolutis gressuum semitis , & nulla culpa deuincitur,& alia per aliã perpetratur.Nam sæpe furto,negationis fallacia iungitur,& sæpe culpa fallaciæ, periurij reatu cumulatur.Sæpe quodlibet vitium impudẽti præsumptione
C committitur,& sæpe(quod omni culpa fit grauius)etiam de commisso vitio superbitur.Nã quãuis de virtute nasci elatio soleat,nonnunq; tamen stulta mens de perpetrata se nequitia exaltat.Sed cùm culpa culpæ adiungitur,quid aliud q̃ inuolutis semitis atque innodatis vinculis prauorum gressus ligãtur?Vnde bene contra peruersam mentem sub Iudæę specie
Esaiæ.34. per Esaiam dicitur:Erit cubile draconum, & pascua struthionum,& occurrent dæmonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum. Quid nãque per dracones, nisi malitia, quid vero struthionum nomine nisi hypocrisis designatur? Struthio quippe volandi speciem habet,sed vsum volandi nõ habet, quia & hypocrisis cunctis intuẽtibus imaginem de se sanctitatis insinuat,sed tenere vitam sanctitatis ignorat . In peruersa igitur mente draco cubat,& struthio pascitur,quia & latens malitia callidè tegitur,& intuentium oculis simulatio bonitatis antefertur.Quid vero onocentaurorum nomine,nisi & lubrici figurantur & elati? Græco quippe eloquio
Ezę. 24. onos asinus dicitur,& appellatione asini luxuria designatur, propheta attestãte,qui ait:Vt carnes asinorũ,carnes eorum.
Psalm.21. Tauri autem vocabulo,ceruix superbiæ demonstratur , sicut voce dominica de Iudæis superbientibus per Psalmistam dicitur:Tauri pingues obsederunt me. Onocentauri ergo sunt, qui subiecti luxuriæ vitiis, inde ceruicem erigunt, vnde humiliari debuerant. Qui carnis suæ voluptatibus seruientes, expulsa longè verecundia,non solum se amittere rectitudinem non dolent,sed adhuc etiam de opere confusionis gaudent.Onocentauris autem dæmonia occurrunt,quia maligni D spiritus valde eis ad silentij claustra recolligit, cùm linguæ nõ patientia sed procacitatis suæ satisfactio frenum ponit. Vix igitur vel sero post conuitia illata se cohibet, quia & à cursu sæpe spumantes equos non præsidentis dextera, sed campi terminus coërcet.Bene ergo de reprobis dicitur : Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, quia recta quidem deliberando appetũt,sed ad consueta semper mala replicãtur, & quasi extra se tensi,ad semetipsos per circuitum redeunt, qui bona quidem cupiunt , sed à malis nequaquam recedunt . Esse quippe humiles,sed tamen sine despectu: esse contenti propriis,sed sine necessitate:esse casti,sed sine maceratione corporis:esse patientes,sed sine contumeliis volũt: cumque adipisci virtutes quærunt , sed labores virtutum fugiunt , quid aliud quàm exhibere belli certamina in campo nesciunt , & triumphare in vrbibus de bello concupiscunt? Onocentauris autem dæmonia occurrunt,quia maligni spiritus valde eis ad silentij claustra recolligit, cùm linguæ nõ patientia sed procacitatis suæ satisfactio frenum ponit. Vix igitur vel sero post conuitia illata se cohibet, quia & à cursu sæpe spumantes equos non præsidentis dextera, sed campi terminus coërcet.Bene ergo de reprobis dicitur : Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, quia recta quidem deliberando appetũt,sed ad consueta semper mala replicãtur, & quasi extra se tensi,ad semetipsos per circuitum redeunt, qui bona quidem cupiunt , sed à malis nequaquam recedunt . Esse quippe humiles,sed tamen sine despectu: esse contenti propriis,sed sine necessitate:esse casti,sed sine maceratione corporis:esse patientes,sed sine contumeliis volũt: cumque adipisci virtutes quærunt , sed labores virtutum fugiunt , quid aliud quàm exhibere belli certamina in campo nesciunt , & triumphare in vrbibus de bello concupiscunt?

al.panas.

Quòd peccati consuetudine mens cæcata nescit quo uadat, & libenter illecebris se subdat,quod exemplo Sãpsonis & Sedechiæ probatur. Caput.XVI.

SEd inter hæc sciendum est, quòd aliquando prius oculus intellectus obtunditur, & postmodum captus animus per exteriora desideria vagatur:vt cæca mens quo ducitur nesciat, & carnis suæ illecebris sese libenter subdat. Aliquando verò prius desideria carnis ebulliunt,& post longum vsum illiciti operis,oculum cordis claudunt.Nam sępe mens recta cernit,nec tamen audenter contra peruersa se erigit:& renitens vincitur,dum hocipsum quod agit diiudicãs, carnis suę delectatione superatur.Quia enim plerunq; prius oculus contemplationis amittitur,& post per carnis desideria huius mundi laboribus animus subiugatur,testatur Sampson ab Allophylis captus , qui postquam oculos perdidit, F ad molam deputatus est:quia nimirũ maligni spiritus , postquam tentationum stimulis intus aciem contemplationis effodiunt,foras in circuitum laborum mittunt . Rursum,quia sæpe & recta operatio exterius perditur,& tamen adhuc rationis lumẽ in corde retinetur,propheta Hieremias insinuat qui dum Sedechiæ captiuitatẽ narrat , ordinem captiuitatis internæ denunciat,dicens:Occidit rex Babylonis filios Sede- Hiere.39. chiæ in Reblatha in oculis eius,& omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis,oculos quoque Sedechiæ eruit.Rex Babylonis est antiquus hostis , possessor intimæ confusionis , qui prius filios ante intuentis oculos trucidat, quia sæpe sic bona opera interficit,vt hæc se amittere ipse qui captus est,dolens cernat.Nam bona plærunque gignit animus,& tamẽ carnis suæ delectationibus victus,bona quæ genuit, amans perdit,& quæ patitur damna considerat,nec tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat . Sed dum videns nequitiæ perpetratione percutitur,ad hoc quandoque peccati *quid sit cruce oculos Sedechię* vsu perducitur,vt ipso quoq; rationis lumine priuetur. Vnde Babylonis rex,extinctis prius filiis,Sedechiæ oculos eruit quia malignus spiritus subductis prius bonis operibus , pòst & intelligentiæ lumen tollit . Quod rectè Sedechias in Reblatha patitur . Reblatha quippe multa hæc interpretatur. Ei enim quandoque & lumen rationis clauditur , qui prauo vsu ex iniquitatis suæ multitudine grauatur.

Caput.XVII.

Quoquo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Reprobor. semitæ semp sunt inuolutæ

Ambulare in vacuū quid sit.

QVoquo autē modo culpa prodeat, vel quibuslibet occasionibus erumpat, reproborum tamen semitæ semper inuolutæ sunt, vt prauis concupiscentiis dediti, aut bona nulla appetant, aut appetentes infirmo desiderio, ad hæc nequaq̄ mentis liberos gressus tēdant. Recta enim aut nō incipiūt, aut in ipso fracti itinere, ad hæc minimè pertingunt. Vnde fit plærunq; vt ad morem suum lassati redeant, seseq; ab intentione animi in carnis voluptatibus sternant, sola quæ transeunt cogitēt, nulla quę secum permaneant, curēt. Vnde & aptè subditur: Ambulabunt in vacuum & peribunt.) In vacuū quippe ambulant, qui nihil secū de fructu sui laboris portant. Alius nanque adipiscendis honoribus exudat, alius multiplicandis facultatibus æstuat, alius promerēdis laudibus anhelat. Sed quia cuncta hæc quisq; moriens deserit, labores in vacuum perdidit, quia secum ante iudicem nihil tulit. Quo contra bene per legem

Deut.16. dicitur: Nō apparebis in conspectu domini vacuus. Qui enim promerendæ vitæ mercedē bene agendo non prouidet in cōspectu domini vacuus apparet. Hinc de iustis per Psalmistā

Psal.125. dicitur: Venientes autem venient in exultatione portantes manipulos suos. Ad examen quippe iudicij portantes manipulos veniunt, qui in semetipsis recta opera quibus vitā mereantur ostendunt. Hinc de vnoquoque electo Psalmista iterum dicit: Qui non accepit in vano animā suam. In vano nāq; animam suam accipit, qui sola præsentia cogitās quæ sequātur in perpetuo *nō attendit. In vano animā suam accipit, qui

Psal. 25. H *al proximo. eius vitam negligēs, ei curam carnis anteponit. Sed animam suam iusti in vano non accipiunt, quia intentione cōtinua ad eius vtilitatem referunt quicquid corporaliter operantur, quatenus & transeunte opere, operis causa non transeat, quæ vitæ præmia post vitam parat. Sed hæc curare reprobi negligunt: quia profecto ambulantes in vacuum, vitam sequentes fugiunt, inuenientes perdunt, Melius vero à prauorū imitatione compescimur, si eorum damna ex fine pensamus. Vnde bene etiam cum exhortatione subiungitur:

Quod tepidè conuersantium illaqueata intentio, in seculi huius turbine attendenda sit, & ex alterius damno correcti, firmiter in deū proficere debeamus, & quid sit quòd uitulis domi reclusis uaccæ trahentes plaustrum, cui arca est imposita, ibant in directum per uiam quæ ducit in Bethsamis.

Considerate semitas Theman, itinera Saba: & expectate pauliſper.) Themā quippe Auster, Saba autem rete interpretatur. Quid hic per Austrum, qui afflata teporibus membra dissoluit, nisi fluxa viuendi remissio: quid per rete, nisi actionis obligatio demonstratur? Qui enim dissoluta mēte ea quę terrena sunt appetunt, nec gressu libero ad deum pergunt, ipsi se suis inordinatis conatibus ligant: cumq; se fluxis couersationis suæ actibus implicant, quasi remansuros in retis vinculis pedes ponunt. Vt enim paulo superius quosdam ad de-

I uictas iam culpas retrahi per aperta quædam & non deuicta vitia diximus: ita nonnulli ad ea quæ reliquerant, redeūt per quædam quæ vel honestatis nomine: vel laudis honore palliantur. Nam sunt plærique qui iam aliena non appetunt, atque ab huius mundi iurgiis inchoatæ quietis amore diuiduntur, eruditi sacris eloquiis sitiunt, vacare supernis cōtēplationibus concupiscunt, nec tamen perfecta animi libertate curā rerum familiarium deserunt, cui sæpe dum licitè seruiunt, etiam illicitis huius mundi iurgiis implicantur: cūque terrenas res studioſè tueri desiderant, cordis requiem deserunt, quam quærebant, & cum substantia fugiens continua prouisione protegitur: conceptus in animo diuinæ scientiæ sermo dissipatur: quia iuxta veritatis sententiam, obortum semen spinę opprimunt, cùm verbum dei à memoria importunæ terrenarum rerum sollicitudines expellunt. Dissolutis itaque gressibus in rete ambulant, qui dum mundum perfectè non deserunt, semetipsos gradiendo obligāt ne gradiantur. Et sunt plęrique qui non solum aliena non appetunt, verumetiam cuncta quæ possederant, in mundo derelinquūt, semetipsos despiciunt, nullam præsentis vitæ gloriam requirunt, ab huius mundi se actibus separant, & penè quicquid prosperitatis arriserit, calcant. Sed tamēn adhuc vinculo carnalis cognationis obligati, dum amori propinquitatis indiscretè deseruiūt, ad ea sępe per affectum cognationū redeūt, quæ iam & cum proprio despectu subegerunt. Cumq; plus- K quam necesse est, carnis propinquos diligunt, retracti exterius à cordis parente diuiduntur. Nam sæpe quosdam videmus (quantum ad proprium studium spectat) iam præsentis vitæ desideria non habere, mundum & opere & professione reliquisse: sed tamen pro inordinatis affectibus propinquorum, prætoria irrumpere, terrenarum rerum iurgiis vacare, libertatem intimę quietis relinquere, & mundi studia in se iamdudum destructa reparare. Quo itaque isti nisi in rete ambulant, quos à præsenti seculo inchoata iam vitæ perfectio soluerat, sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligatē Qui enim districto studio, & non dissolutis gressibus æternæ iponsionis præmium sequuntur, sicut semetipsos pro diuino amore despiciunt, sic cuncta quibus se sentiunt præpediri, postponunt: & cùm pro deo necesse est, vt quibus valent cunctis inseruiant, pro deo priuata obsequia etiam propinquis negant. Hinc est enim quòd quidam cùm diceret, Permitte mihi prius ire & sepelire patrem meū protinus ex Mat.8 ore veritatis audiuit: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autē vade, & annuncia regnū dei. Qua in re notandum est, quia electus discipulus dum à parentis sepultura compescitur, hoc deuotū quenq; exhibere patri mortuo ex affectu carnali propter dominū non licet, quod propter dominū & exteris debet. Hinc rursum veritas dicit. Caput.XVIII. L

Luc.14. SI quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrē & vxorem, & filios, & fratres, & sorores: adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Quo in loco videlicet dum propinquorum odio, animæ quoque nostræ odium subinfertur, patenter ostenditur, quia sic propinquos, sicut nosmetipsos odio habere præcipimur, vt hos ad æterna rapientes, eorūq; carnalem gratiam cùm prępedit postponētes, discamus temperata eos discretionis arte & cō uenienter diligere, & salubriter odio habere, quatenus sic sciat per amorem odiū surgere, vt valeamus eos verius per odiū amare. Hinc rursum per Moysen dicitur: Qui dixerit patri Deut.33. suo & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum & pactum tuum, & seruauerunt iudicia tua. Ille enim scire dominum familiarius appetit, qui præ amore pietatis nescire desiderat, quos carnaliter sciuit. Graui etenim damno scientia diuina minuitur, si cùm carnis notitia partitur. Extra cognatos ergo quisque ac proximos debet fieri, si vult parenti omnium verius iungi: quatenus eosdem quos propter deum viriliter negligit, tanto solidius diligat, quanto in eis affectum solubilem copulæ carnalis ignorat. Debemus quidē & temporaliter his, quibus vicinius iungimur, plus cæteris prodesse, quia & flamma admotis rebus incendiū porrigit, sed hoc- M ipsum prius vbi nascitur, incendit. Debemus copulam terrenæ cognationis agnoscere, sed tamen hanc cùm cursum mētis prępedit, ignorare: quatenus fidelis animus diuino studio accensus, nec ea quæ sibi sunt in infimis coniuncta, despiciat, & hæc apud semetipsum rectè ordinans, summorum amore transcendat. Solerti ergo cura prouidendum est, ne carnis gratia surrepat, atque à recto itinere cordis gressum deflectat, ne vim superni amoris impediat, & surgentem mentem superimposito pōdere deorsum premat. Sic etenim quisque propinquorum debet necessitatibus compati, vt tamen per compassionem non sinat vim suæ intentionis impediri: vt affectus quidem mentis viscera repleat, sed tamen à spirituali proposito non auertat. Neque enim sancti viri ad impendenda necessaria propinquos carnis non diligunt, sed amore spiritalium ipsam in se dilectionem vincunt: quatenus sic eam discretionis moderamine tēperent, vt per hanc in paruo saltem ac minimo à recto itinere non declinent. Quos bene nobis per significationem vaccæ innuunt, quæ sub arca domini ad montana tendentes, affectu simul & rigido sensu gradiuntur, sicut scriptum est: Tollentes duas vaccas quæ lactabant vitulos, iunxerunt ad plaustrum, vitulosque earum clausерunt domi, & posuerunt arcam dei super plaustrum. Et pau- 1.Reg.6. lopòst: Ibant in directum vaccæ per viam quæ ducit Bethsamis, & itinere vno gradiebantur, pergentes & mugientes, & non declinantes neque ad dextram, neque ad sinistram. Ecce enim recluſis domi vitulis, vaccæ quę sub arca domini plaustro religantur, gemunt & pergunt, dant ab intimis mugitus, &

Monachi

A gitus, & tamen ab itinere non demutant gressus. Amorē quidem per compassionem sentiunt, sed colla posterius non deflectunt. Sic sic necesse est vt incedere debeant, qui sacræ legis iugo supposĭti, iam per internam scientiam dei arcam portant: quatenus per hoc quòd propinquorum necessitatibus condolent, à cœpto rectitudinis itinere non declinent. Bethsamis quippe domus solis dicitur. Arca ergo domini super posita Bethsamis pergere, est cum superna scientia ad æternæ lucis habitaculum propinquare. Sed tunc vere Bethsamis tendimus, cum viam rectitudinis gradientes, ad vicina erroris latera nec pro affectu pignorū declinamus. Quorum nimirum gratia mentem nostram tenere debet, sed reflectere non debet: ne hæc eadem mens aut si affectu non tangitur, dura sit, aut plus tacta, si inflectitur, remissa.

Caput.XIX.

INtueri libet beatum Iob, in quo diuini timoris iugo colla cordis attriuerat, sub quāto discretionis moderamine diuinæ scientiæ arcam portat. Amissis nanque vitulis mugit, quia audita morte filiorum, in terram tonso capite corruit, sed recto tamen itinere mugiens graditur, quia os eius in gemitu ad dei laudes aperitur, cum protinus dicit: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Sed indiscretę mentes hāc viuendi regulam nesciunt, & quo vias dei dissolutè appetūt, eo ad mundi itinera stultè replicantur. Rectè igitur sanctus

B vir post Theman semitas, Saba itinera memorat, quia quos Auster reprobi teporis soluerit, hos nimirum rete implicationis tenet. Bene autem prauorum facta describens, considerare hæc admonet: quia peruersa agendo diligimus, sed hæc visa in aliis diiudicamus, & quæ in nobis minus diiudicanda credimus, quàm sint turpia, in aliorum actibus cognoscimus, sicque fit, vt ad semetipsam mens redeat, & agere quod reprehendit erubescat. Quasi enim à speculo fœda facies displicet, cùm mens à vita simili in seipsa quòd auersetur videt. Ait ergo: Considerate semitas Theman, itinera Saba, & expectate pauliſper.) Ac si apertè diceret: Damna alie ni teporis attendite, & tunc spem de æternis firmius sumitis, si recto cordis oculo quod in aliis displiceat, videtis.

Caput.XX.

BEne autem dicitur: Expectate pauliſper. Sæpe etenim dum præsentis vitæ breuitas quasi diu perseueratura diligitur, ab æterna spe animus frangitur, & delectatus præsentibus, desperationis suæ caligine reuerberatur. Cumque longum putat quod ad viuendi sibi spatium restat, repentè vitam deserens, æterna mala inuenit, quæ vitare iam

Eccli.2. nequeat. Hinc est enim quod per quendam sapientem dicitur: Væ his qui perdiderunt sustinentiam. Sustinentiam videlicet perdunt, qui dum diu se immorari visibilibus æstimant, spem inuisibilium derelinquūt. Cumque mens in præ- C sentibus figitur, vita terminatur, & repentè ad supplicia improuisa perueniunt, quæ decepti suis præsumptionibus, aut

Matt.25. nunquam se contingere, aut tardè crediderunt. Hinc veritas 1.Thes.5. dicit: Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. Hinc rursum scriptum est: Dies domini sicut fur in nocte, ita veniet. Quia enim ad rapiendam animam propinquans minimè considerat, furi in nocte comparatur. Tanto igitur debet quasi semper veniens metui, quanto à nobis non valent ventura præsciri. Vnde & sancti viri quia breuitatem vitæ indefinenter aspiciunt, quasi quotidie morientes viuunt: & tan to se solidius mansuris præparant, quanto & nulla esse transitoria semper ex fine pensant. Hinc quippe Psalmista veloci

Psal.36. cursu fugere vitam peccatoris aspiciens, ait: Pusillum adhuc, Psal.102. & non erit peccator. Hinc iterum dicit: Homo sicut fœnum Esa.40. dies eius. Hinc Esaias ait: Omnis caro fœnum, & omnis glo- Iacob.4. ria eius sicut flos agri. Hinc mentes præsumentium Iacobus corripit, dicens: Quæ est vita nostra? Vapor est ad modicum parens. Rectè ergo dicitur: Exspectate pauliſper: quia & immensum est quod sine termino sequitur, & parum est quicquid finitur. Longum quippe nobis videri non debet, quod cursu sui temporis tendit vt non sit: quod dum per momenta ducitur, ipsa hoc momenta sua quæ differunt, impellunt: atque vnde teneri cernitur, inde agitur ne teneatur. Bene autem beatus Iob postquam breuitatem præsentis vitæ despiciens intulit, cōtra iniquos protinus in voce omnium electorum surgit, dicens: Confusi sunt, quia sperauī.) Cùm D bonis mala reprobi ingerunt, si hos à spe intima labefactari conspiciunt: effectu deceptionis hilarescunt. Lucrum nanq; maximum, erroris sui propagationē deputāt: quia habere se ad perditionem socios exultant. Cùm verò bonorum spes interius figitur: & nequaquā malis exterioribus ad ima reclinatur: prauorum mentem cōfusio occupat: quia dum peruenire ad afflictorum intima nequeunt: incassum se existere crudeles erubescunt. Sanctus igitur vir dicat ex voce sua: dicat ex vniuersalis Ecclesiæ afflictæ, gementisque constantia, quæ inter aduersa reproborum, supernæ retributionis gaudium sine vllo mentis defectu desiderat, atque ad vitam moriendo perdurat: Confusi sunt, quia sperauī. Ac si apertè dicat: Quia duris persecutionibus reprobi vim mei rigoris non emolliunt: erubescentes procul dubio laborem suæ crudelitatis perdunt. Vnde & mox venturæ retributionis bona, quasi iam presentia conspicit: & qui reatus in iudicio reprobos maneat, attendit subdens: Venerunt quoque vsque ad me, & pudore cooperti sunt.) Vsque ad sanctam quippe Ecclesiam in die iudicij reprobi veniunt: quia vsque ad eius tūc conspiciendam gloriā perducuntur: vt ad maiora tunc reatus sui supplicia, repulsi videant quod perdiderunt. Tunc verò iniquos pudor cooperit: cùm eos in conspectu iudicis testis conscientia addicit. Tūc iudex exterius cernitur, sed accusator interius toleratur. Tūc omnis ante oculos culpa reducitur: & mens super gehennæ incendia, suo grauius igne E cruciatur. De quibus rectè per prophetam dicitur: Domine exaltetur manus tua, vt non videant, videant & confundantur. Intellectum quippe reproborum nūc merita obscurant: sed tunc cognitio reatus illuminat, vt & modo sequenda non videant: & tunc ea postquam amiserint, cernant. Nunc quippe æterna intelligere negligunt, vel appetere intellecta contemnunt: sed tunc ea intelligentes procul dubio desiderantesque conspiciunt, cùm desiderata assequi nequaquam possunt.

Caput. XXI.

QVæ etiam beati Iob verba amicis eius specialiter congruunt: qui duris obiurgationibus sancti viri animum labefactare conabantur. Ait enim confusi sunt, quia sperauī. Ac si apertè diceret: Dū me stultis increpationibus ad desperationem flectere nequeunt: ipsi temeritatis suę insania confunduntur. Venerūt quoque vsque ad me, & pudore cooperti sunt. Ac si dicat: Videntes corporis vulnera: sed mentis constantiam nescientes: dū me de iniustitia increpare ausi sunt, vsque ad me necdum venerunt: sed dura me inuectione pulsantes, dum stare animum inter aduersa deprehendunt: quasi ad me venientes erubescunt. Eo enim ad me veniunt, quo me in intimis agnoscunt, ibique eos pudor cooperit: vbi me stantem fortiter exterior iactura non tangit. Sunt verò nonnulli qui timere deum nesciunt, nisi cùm vel in se experta, vel in aliis cognita aduersi- F tate terrentur: quos prospera per audaciam eleuant, contraria per infirmitatem turbant. Ex quorum scilicet numero amicos suos esse beatus Iob redarguit, cùm protinus subdit dicens: Nunc venistis, & modo videntes plagam meam, timetis.) Ac si apertè dicat: Ego tunc deum timui, cum fultus prosperis, flagellorum detrimenta non sensi. vos autem quia ex amore deum non metuitis, ex sola eum verberis percussione formidatis. Sequitur: Nunquid dixi, afferte mihi: & de substantia vestra donate mihi, vel liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me?) Si ad personam sanctæ Ecclesiæ hęc verba referuntur: quia amicos beati Iob hæreticorum tenere speciem diximus: rectè se asserit eorum substantia non indigere. Hæreticorum quippe substantia, carnalis sapientia non inconuenienter accipitur: qua dū peruersè fulciuntur, quasi in verbis se diuites ostendunt: quam eo sancta Ecclesia non quærit, quo hanc spiritali intellectu transcendit. Sæpe verò hæretici cum peruersa de fide asserunt, nonnulla contra antiquū hostem subtilia de carnis tentationibus loquuntur. Nam nonnunquam eo in se quasi sana membra operationis ostendunt: quo in fide vulnerati serpentis morsu in capite tenentur. Sed sancta Ecclesia audire ab his subtilia de tentationibus non vult: quia dum vera quædā de conuersatione asserunt, ad falsa perfidiæ perducunt. Vn-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G de rectè nũc ſubditur: Nunquid dixi, afferte mihi: & de ſubſtantia veſtra donate mihi, vel liberate me de manu hoſtis, & de manu robuſtorum eruite me? Manum quippe hoſtis, ſatanæ fortitudinem vocat: & manũ robuſtorum, vires malignorum ſpirituum appellat. Quos idcirco robuſtos memorat: quia dum abſque carnis infirmitate ſunt conditi: prauis eorum admiſſibus imbecillitas adiuncta non obuiat. Hoc verò quod ſubditur: Docete me, & ego tacebo: & ſi quid forte ignoraui, inſtruite me.) Sub cuius diſtinctionis libramine pendeat, incertum videtur: vtrum ad hoc ſubiunctum ſit quod intulerat: Nunquid dixi: an certe diſiuncta à ſuperioribus ſententia promatur, quaſi per increpationem dicatur: Docete me, & ego tacebo: & ſi quid forte ignoraui, inſtruite me. Quod tamen vtrique diſtinctioni conuenit: quia ab intellectus ſani tramite per neutram recedit. Sed quia hæc in tranſcurſu per allegoriam diximus, reſtat vt moraliter hiſtoriæ verba perſcrutemur.

moralis expoſitio

Quanta ſit ſecuritas ſeruorum dei, & in reprehendendis uitiis ſine perſonarũ acceptione authoritas: & quòd ſanctus quiſque prudentiam & uires & opes carnalium contemnat. Caput. XXII.

H Beatus Iob damna rerum pertulerat: malignorum ſpirituum percuſſionibus traditus, dolores vulnerũ ſentiebat: ſed ſapientem dei ſtultitiam diligens, ſtultam mundi ſapientiam mentis deſpectu calcauerat. Igitur contra mundi diuites pauper: contra poteſtates & potentes oppreſſus, contra ſapientes ſtultus dicitur: Tria reſpondit, quia nec pauper eorum ſubſtantiam, nec oppreſſus adiutorium cõtra robuſtos, nec ſtultus doctrinam ſapientiæ carnalis quærit. Sanctus etenim vir quia mente ſuper ſemetipſum rapitur: & pauper inopia non anguſtatur: & oppreſſus nihil patitur: & voluntariè ſtultus carnalem ſapientiam non miratur. Hinc eſt enim quòd oppreſſus Paul⁹ pauper dicit: Aporiamur, ſed non deſtruimur: perſecutionem patimur, ſed nõ derelinquimur: deiicimur, ſed non perimus. Hinc eſt quod ſapientiam ſanctæ ſtultitiæ inſinuans, ait: Quæ ſtulta ſunt mundi, elegit deus: vt confundat ſapientes. Et, ſi quis videtur inter vos ſapiẽs eſſe in hoc ſeculo: ſtultus fiat, vt ſit ſapiẽs. Hinc eſt quòd gloriam oppreſſionis, & diuitias deſideratæ paupertatis aperiens dicit: Quaſi morientes, & ecce viuimus: vt caſtigati, & non mortificati: quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes, multos autem locupletantes: tanq̃ nihil habentes, & omnia poſſidentes. Libet inter hæc oculos mentis attollere: & electos dei exterius oppreſſos quãtæ intrinſecus arci præſideant, videre: cuncta quippe quę foris eminẽt, occultis eorum obtutibus per deſpectum iacent. Nam ſuper ſe interius rapti, in alto animum figunt: & quæcq; in hac vita patiuntur, quaſi longè infra labentia atq; à ſe aliena conſpiciunt: atq;, vt ita dixerim, dũ mente extra carnem fieri decertant, penè ipſa quæ tolerant, ignorant. In horum profecto oculis quicquid temporaliter eminet, altum non eſt: nam velut in magni vertice montis ſiti, præſentis vitæ gaudia plenè deſpiciunt: ſeq; ipſos per ſpiritalem celſitudinẽ tranſcẽdentes, ſubiecta ſibimet intus vident, quæcunq; per carnalem gloriam foris tument. Vnde & nullis contra veritatem poteſtatibus parcũt: ſed quos attolli per elationẽ conſpiciunt, per ſpiritus authoritatem premunt. Hinc eſt enim quòd ad deſertum Moyſes veniens, Aegypti regẽ ex authoritate aggreditur, dicens: Hęc dicit dominꝰ deus Hebræorũ: Vſquequo nõ vis ſubiici mihi? Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi. Cui dum plagis preſſus Pharao diceret: Ite, ſacrificate deo veſtro in terra iſta: aucta protinus authoritate reſpõdit: Nõ poteſt ita fieri. Abominationes Aegyptiorũ immolabimus domino deo noſtro? Hinc eſt quòd peccantem regẽ, Nathan aggreditur: cui prius ſimilitudinẽ perpetratę pręuaricationis obiiciens: eũque reum per proprij iudicij vocẽ tenens, protinus adiunxit dicens: Tu es ille vir qui feciſti hanc rẽ. Hinc eſt quòd vir dei ad deſtruendã idololatriã, Samariam miſſus, Hieroboam regem ſuper altare thura iacientẽ, non regẽ veritus, non formidine mortis preſſus, cõtra altare intrepidus authoritatẽ libere vocis exercuit, dicens: Altare altare, hæc dicit dominus deus: Ecce filius naſcetur domui Dauid, Ioſias nomine: & immolabit ſuper te ſacerdotes excelſorũ. Hinc eſt quòd Achab ſuperbus idolorum ſeruitio ſubactus: cùm increpare Heliam præſumeret, dicẽs: Tu ne es ille vir qui cõturbas Iſraël? Helias protinus ſuperbi regis ſtultitiã, obiurgationis libera authoritate percuſſit, dicens: Non ego turbaui Iſraël: ſed tu & domus patris tui, qui dereliquiſtis mãdata domini, & ſecuti eſtis Baãlim. Hinc eſt quòd Heliſæus verã magiſtri celſitudinem ſequẽs: Ioram filiũ Achab ad ſe cũ Ioſaphat rege venientem ex reatu perfidiæ confudit, dicens: Quid mihi & tibi eſt? vade ad prophetas patris tui & matris tuæ. Viuit dominus exercituũ, in cuius conſpectu ſto: quòd ſi non vultũ Ioſaphat regis Iudæ erubeſcerẽ: nec attendiſſem quidem te, nec reſpexiſſem. Hinc eſt quòd idem vir, Naaman ad ſe cũ equis & curribus venientem, ante oſtium domus ſixit: & talentorum copia ac veſtium ſulto non occurrit: non ianuam domus aperuit: ſed vt lauari ſepties in Iordane debuiſſet, per nuncium iuſſit. Vnde & idem Naaman iratus recedebat, dicens: Putabam quòd egrederetur ad me, & ſtans inuocaret nomen dei ſui. Hinc eſt quòd Petrus, cùm eum ſacerdotes ac principes etiam per flagella ſæuientes, in nomine Ieſu loqui prohiberent: cum magna protinus authoritate reſpondit, dicens: Si iuſtum eſt in conſpectu dei vos potius audire quàm deum, iudicate. Non enim poſſumus quæ vidimus & audiuimus, nõ loqui. Hinc eſt quòd Paulus cum reſiſtentem cõtra veritatẽ ſacerdotum principem cerneret: eumque miniſter illius alapa percuſſiſſet, nõ maledictum perturbatus intulit: ſed repletus ſpiritu ſancto, libera voce prophetauit, dicens: Percutiet te deus paries dealbate. Et tu ſedens iudicas me ſecundum legem: & contra legem iubes me percuti? Hinc eſt quod Stephanus contra vim perſequẽtium authoritatem vocis exercere, nec moriturus expauit, dicens: Dura ceruice & incircũciſi corde & auribus: vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis, ſicut patres veſtri, & vos.

2.Cor.4.
1.Corin.1.
1.Corin.3.
2.Cor.6.
cõſideratio notanda.
I
Sanctoꝝ authoritas in reprehẽdendis vitijs
Exod.10.
Exempla
Exod.8.
2.Reg.12.
3.Reg.13.
K
3.Reg.18.
Ibidem.
4.Reg.3.
4.Reg.5.
Act.4.
L
Act.23.
Act.7.

Caput. XXIII.

Sed quia ſancti viri ad verba tantæ altitudinis zelo veritatis, non autem vitio elationis exiliunt, ipſi patenter indicant, qui factis dictiſque aliis & quanta humilitate polleant: & erga eos quos redarguunt, quanta charitate ferueant, manifeſtant. Superbia quippe odium generat: humilitas amorem. Verba itaque quæ amor exaſperat, profectò ex fonte humilitatis emanant. Quomodo ergo Stephanus proferre increpationem per elationem potuit: qui pro eiſdem quos increpauerat, ad deteriora creſcentibus, ſeq; lapidantibus, flexis genibus orauit, dicens: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum? Quomodo Paulus contra gentis ſuæ ſacerdotem ac principem aſperitatis verba ſuperbiens intulit: qui humilitate ſe etiam diſcipulorum ſeruitio ſubſternit, dicens: Non enim noſmetipſos prędicamus: ſed dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: nos autem ſeruos veſtros per Chriſtum? Quomodo Petrus per elationem principibus reſtitit: quorum errori compatiens, reatum velut excuſat, dicens: Scio quia per ignorantiam feciſtis: ſicut & principes veſtri? Deus autem qui prænunciauit per os omnium prophetarum pati Chriſtum ſuum, impleuit ſic. Quos ad vitam miſericorditer trahit, dicens: Pœnitemini igitur & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra. Quomodo Heliſæus videre Naaman ex elatione noluit: qui non ſolum ſe cõſpici, ſed teneri etiam à muliere permiſit? de qua ſcriptum eſt: Cùm veniſſet ad virum dei in montem, apprehendit pedes eius: & acceſſit Giezi vt amoueret eam: & ait vir dei: Dimitte eam: anima enim eius in amaritudine eſt. Quomodo Helias ſuperbo regi increpationis verba per tumorem intulit: qui ante eius currum humiliter cucurrit? ſicut ſcriptum eſt: Accinctiſq; lumbis currebat ante Achab. Quomodo vir dei Hieroboam præſentiã ex elatione deſpexit: qui arentem dexteram eius ſaluti priſtinæ protinus ex pietate reparauit? ſicut ſcriptũ eſt: Cumq; audiſſet rex ſermonem hominis dei quem inclamauerat cõtra altare in Bethel: extendit manum ſuam de altari, dicens: Apprehẽdite eum, & exaruit manus eius. Et paulopoſt: Ornauit vir dei faciem domini: & reuerſa eſt manus regis ad eum: & facta eſt ſicut prius fuerat. Quia enim ſuperbia gignere virtutes neſcit: quãta ex humilitate prodiit vox increpatiõis, oſtenditur, quã ſigna comitantur. Quomodo Nathan cõtra Dauid regẽ per verba increpationis tumuit: qui cũ increpãda culpa deeſſet, in terrã ſe in conſpectu eius pronus ſtrauit? ſicut

A ſicut ſcriptum eſt: Nunciauerunt regi dicentes: Adeſt Nathã propheta. Cũq; introiſſet ante conſpectũ regis, adorauit eum pronus in terra. Quomodo Moyſes regi AEgyptio libere reſiſtens, eũ deſpicere potuit: qui deo familiariter colloquens, ſequentẽ ſe Iethro, cognatum ſuum humilis adorauit? Cuius etiam conſilio tantam obedientiam præbuit: vt poſt ſecreta dei colloquia, magnum lucrum inde duceret: quod foris ab ore hominis audiret. Caput. XXIIII.

2.Reg.12.
Exod.18.

Ex aliis ergo ſanctorũ factis diſcimus quid de aliis pen ſare debeamus. Sancti etenim viri nec ex elatione ſunt liberi, nec ex timore ſubmiſſi: ſed cum rectitudo eos ad libertatem vocis erigit, conſideratio infirmitatis proprię in humilitate cuſtodit. Culpas quippe delinquentium etſi ex alto increpantes feriunt, ſemetipſos tamen apud ſe ſubtilius iudicantes, quaſi in abiectis ponunt: & quo praua in aliis inſequuntur, eo ad reprimendos ſe atrociores redeunt, rurſuſque quo ſibimet meliora agentibus nequaquam parcunt: eo vigilantius aliena facta reprehendunt. Quid enim de humana potentia mirari exterius poterunt, qui ſemetipſos quoque deſpiciunt, etiam cum intimè penè iam arcem ſublimitatis apprehendunt? Idcirco ergo bene foris diiudicant altitudinem terrenæ celſitudinis: quia intus oculum non grauat pondus tumoris. Vnde & beatus Iob cùm in amicis dura loquentibus terrenam prudentiam, vires, ſubſtantiamq; deſpiceret, dicens: Nunquid dixi, afferte mihi, & de ſubſtantia veſtra donate mihi, vel liberate me de manu hoſtis, & de manu robuſtorum eruite me? Docete me & ego tacebo: & ſi quid forte ignoraui, inſtruite me.) quid de ſeipſo ſentiat, paulo inferius manifeſtat, dicens: Super pupillum irruitis.) Luce itaq; clarius patet quantæ ſe infirmitatis conſpiciat, quem pupillum vocat. Sequitur:

B

Quòd mundus debet eſſe à uitiis, qui aliorum culpas arguit.

cõmonitor & pedagogꝰ debet ẽ mundꝰ a uitijs.

Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis, cum è vobis nullus ſit qui poſſit me arguere? Mundus ipſe eſſe à vitiis debet, qui curat aliena corrigere: vt terrena non cogitet, vt deſideriis infimis non ſuccumbat: quatenus tanto perſpicacius aliis fugienda videat, quanto hæc ipſe per ſcientiam & vitam verius declinat: quia nequaquam purè maculam in membro conſiderat oculus, quem puluis grauat: & ſuperiectas ſordes tergere non valet manus, quæ lutum tenet. Quod iuxta antiquæ tranſlationis ſeriem, bene ad Dauid erga exteriora bella laborantem, per ſignificationem diuina vox innuit cum dicit: Non tu ædificabis mihi templum, quia vir ſanguinum es. Dei autem templum ædificat, qui corrigendis atque inſtituendis proximorum mentibus vacat. Templum quippe dei nos ſumus, qui ad veram vitam ex eius inhabitatione conſtruimur: Paulo atteſtãte, qui ait: Templum dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Sed vir ſanguinum templum deo ædificare prohibetur, quia qui adhuc actibus carnalibus incumbit: neceſſe eſt vt inſtruere ſpiritaliter mentes proximorum erubeſcat. Bene ergo dicitur: Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis, cum è vobis nullus ſit qui me poſſit arguere? Ac ſi apertè diceretur: Qua temeritate audita reprehenditis: qui percuſſionis meæ cauſas ignorantes, adhuc reprehenſibilia profertis? Sequitur:

2.Reg.7.
1.Corin.3.
C

De ocioſo & inordinato uerbo.

Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.) Duo ſunt genera locutionum importuna valde & noxia generi humano, Vnum quod curat etiam peruerſa laudare: Aliud quod ſtudet ſemper etiam recta corripere. Illud deorſum cum fluuio ducitur: hoc verò contra fluenta veritatis obſerare & alueum conatur. Illud metus premit, hoc elatio erigit. Illud gratiam ex fauoribus captat, hoc iram vt ex certamine oſtendatur exagitat. Illud in promptu ſubiacet, hoc ſemper è diuerſo tumet. Ex huius ergo qualitate beatus Iob amicos ſuos fuiſſe redarguit, cùm dicit: Ad increpandum tantum eloquia concinnatis. Sed vnde vſq; ad iniuſtæ increpationis audaciam peruenitur, protinus innotuit cum ſubiunxit: Et in ventum verba profertis. In ventum enim verba proferre, eſt ocioſa dicere. Nam ſæpe dum ab ocioſis verbis nequaquam lingua compeſcitur: ad temeritatem quoq; ſtultæ increpationis effrenatur. Quibuſdam enim ruinæ ſuæ gradibus, deſidioſa mens in foueæ lapſus impellitur. Nam dum ocioſa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus: vt prius loqui aliena libeat, & poſtmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat: quandoq; autem vſq; ad apertas contumelias erumpat. Hinc frarum ſeminantur ſtimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax tota extinguitur cordium. Vnde bene per Salomonem dicitur: Qui dimittit aquam, caput eſt iurgiorum. Aquam quippe dimittere, eſt linguam in fluxum eloquij relaxare. Quo contra & in bonam partem aſſerit dicens: Aqua profunda, verba ex ore viri. Qui ergo dimittit aquam, caput eſt iurgiorum: quia qui linguam non refrenat, concordiam diſſipat. Vnde ediuerſo ſcriptum eſt: Qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat. Caput. XXV.

D *Verba ocioſa ꝙ periculoſa.*
Prou.27.

Quia autem multiloquio quiſq; ſeruiens, rectitudinem iuſtitiæ tenere non poſſit: teſtatur propheta qui ait: Vir linguoſus non dirigetur ſuper terram. Hinc Salomon iterum dicit: In multiloquio peccatum non deerit. Hinc Eſaias: Cultus iuſtitiæ ſilentium: videlicet indicans, quia mentis iuſtitia deſolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. Hinc Iacobus dicit: Si quis putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum: huius vana eſt religio. Hinc rurſum ait: Sit omnis homo velox ad audiendum: tardus autẽ ad loquendum. Hinc iterum adiungit: Lingua inquietum malum, plena veneno mortifero. Hinc per ſemetipſam nos veritas admonet dicens: Omne verbum ocioſum quod locuti fuerint homines: reddent de eo rationẽ in die iudicij. Ocioſum quippe verbum eſt, quod aut ratione iuſtæ neceſſitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret. Si ergo ratio de ocioſo ſermone exigitur: penſandum valde eſt quæ pœna illud multiloquium ſequatur: in quo etiam per ſuperbiæ verba peccatur. Sciendum quoque eſt, quòd ab omni rectitudinis ſtatu depereunt, qui per noxia verba dilabuntur. Humana etenim mens, aquæ more, & circũcluſa ad ſuperiora colligitur, quia illud repetit vnde deſcendit: & relaxata deperit, quia ſe per infima inutiliter ſpargit. Quot enim ſuperuacuis verbis à ſilentij ſui cenſura diſſipatur: quaſi tot riuis extra ſe ducitur. Vnde & redire interius ad ſui cognitionem non ſufficit: quia per multiloquium exterius ſparſa, vim intimæ conſiderationis amittit. Totam igitur ſeſe inſidiantis hoſtis vulneribus detegit: quia nulla ſe munitione cuſtodiæ circuncludit. Vnde ſcriptum eſt: Sicut vrbs patens & abſque murorum ambitu: ita vir qui non poteſt in loquẽdo cohibere ſpiritum ſuum. Quia enim murum ſilentij non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis: & cùm ſe per verba extra ſemetipſam eiicit, apertam ſe aduerſario oſtendit, quam tanto ille ſine labore ſuperat, quanto & hæc eadem quæ vincitur, contra ſemetipſam per multiloquium pugnat. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia cum pauore nimio à locutione reſtringimur: interdum pluſquam neceſſe eſt, intra clauſtra ſilentij coarctamur: & dum linguæ vitia incautè fugimus, occulte deterioribus implicamur. Nam ſæpe dum ab eloquio immoderatè compeſcimur, graue multiloquium in corde toleramus: vt eo plus cogitationes in mente ferueant, quo illas violenta cuſtodia indiſcreti ſilentij anguſtat: & plærunque tanto latius defluunt, quanto ſe eſſe ſecurius æſtimant, quia foris à reprehenſoribus non videntur. Vnde mens nonnunquam in ſuperbiam attollitur, eoſque quos loquentes audit, quaſi infirmos conſpicit. Cũmque os corporis claudit, quantum ſe vitiis ſuperbiendo aperiat, non agnoſcit. Linguam etenim premit, cogitationem erigit, & cum ſe per negligentiã minimè conſiderat: tanto apud ſe cunctos liberius, quãto & ſecretius accuſat. Cap. XXVI.

Prou.10.
Eſaiæ.32.
Iaco.1.
Ibidem.
Iaco.3.
Matt.12.
E *Verbum ocioſum quid ſit.*

Plærunque autem nimis taciti cùm nonnulla iniuſta patiuntur: eo in acriorem dolorem prodeunt, quo ea quę ſuſtinent, non loquuntur. Nam ſi illatas moleſtias lingua tranquillè diceret, à cõſcientia dolor emanaret: vulnera enim clauſa plus cruciant, quia cũ putredo quæ intrinſecus feruet, eiicitur, ad ſalutem dolor aperitur. Plærunque nimis taciti dum quorundam mala reſpiciunt, & tamen in ſilentio linguam premunt, quaſi cõſpectis vulneribus viam medicaminis ſubtrahũt: & eo mortis authores fiunt, quo virus quod poterant eiicere loquendo, noluerũt: vnde & immoderatum ſilentiũ ſi culpa nõ eſſet, propheta non diceret: Væ mihi quia tacui. Quid ergo inter hæc niſi ſtudioſè linguam ſub magni

Prouer.25.
Eſa.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

moderaminis libratione frenanda est: non insolubiliter obligãda, ne aut laxata in vitiũ defluat, aut restricta etiã ab vtilitate torpescat? Hinc nanque per quendam sapientem dicitur: Sapiens tacebit vsque ad tempus, vt nimirum cùm opportunum considerat: postposita censura silentij, loquendo quæ congruunt, in vsum se vtilitatis impendat. Hinc Salomon ait: Eccli. 20.
Tempus tacendi, & tempus loquendi. Discretè quippe vicissitudinum pensanda sunt tempora: ne aut cum restringi lingua debet, per verba se inutiliter soluat: aut cùm loqui vtiliter potest, semetipsam pigrè restringat. Quod bene Psalmista considerans breui postulatione complexus est, dicens: Po- Eccli. 3.
ne domine custodiam ori meo: & ostium circunstantiæ labiis meis. Ostium nanque aperitur & clauditur. Qui ergo ori suo nequaquam poni obstaculum, sed ostium petit: aperte docuit quòd & per disciplinã retineri lingua debeat, & ex necessitate laxari: quatenus os discretum & congruo tempore vox aperiat, & rursum congruo taciturnitas claudat. Quod quia vel amici beati Iob, vel omnes hæretici, quorum hi speciem tenent, seruare nescIunt, in ventum verba proferre perhibentur: quia nimirum dicta quæ discretionis pondus non solidat, aura leuitatis portat. Psal. 140.

Libri septimi Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER O-

CTAVVS MORALIS EXpositionis Gregorij magni in beatum Iob: sextum continuans finaliter caput, & septimum incipiens.

Quòd uerè humiles in perferendis malis patientiam, in repetendis bonis exercent benignitatem. Cap. I.

PRAECEDENTI iam libello tractauimus quòd beatus Iob vim nobis humilitatis suæ innotescit, dicens: Super pupillum irruitis: & subuertere nitimini amicum vestrum.) Quantæ nanque infirmitatis se perpendat, insinuat, quẽ pupillum vocat. Quia vero ab amore recedere charitas etiam læsa nescit, & subuerti velle se queritur: & tamen amicum se esse testatur. Cuius verba, vt sæpe iam diximus, sic eidem speciaIiter congruunt: vt tamen per hæc ex prophetico spiritu etiã sententia fidelis populi, ex voce Ecclesiæ vniuersalis, exprimatur: qui hæreticorum contrarietatem tolerans, & infirmum se per humilitatem conspicit: & tamen à seruandæ dilectionis magnitudine non recedit. Sanctæ quippe Ecclesiæ populus, quia mortui patris est filius, pupillus non incongruè dicitur: Cuius resurgentis vitam iam quidem per fidem sequitur, sed necdum per speciem contemplatur. Super pupillum verò hæretici irruunt: cùm humilitatem fidelis populi importunis falsisque allegationibus affligunt. Et tamen amicus est quem nitũtur euertere: quia fidelis dei populus ipsos quoque quos persequentes tolerat, amando non definit ad veritatem vocare. Sed inter hæc sciendum est, quia sancti viri nec sustinere falsa per infirmitatem metuunt, nec læsi vnquã à veritate conticescunt. Vnde & subditur: Verũtamẽ quod cœpistis, explete. Præbetè aurem: & videte an mentiar.) Qui enim aduersa perpeti non timet, dicat: Veruntamen quod cœpistis, explete. Qui verò ipsis suis persecutoribus veritatis prædicamenta non subtrahit, adiungat: Præbete aurem, & videte an mentiar. Ac si apertè dicat: Nec ante illatas molestias trepido: nec ingratis auditoribus correptionis adiutorium abscondo: quia & malis pressus exerceor, & ipsis meis persecutoribus benignè impensus cresco. Mens quippe sanctorum in hoc tentationum prælio & munita patientiæ clypeo, & gladiis amoris accincta: ad perferenda mala sumit fortitudinem: & ad repẽdenda bona exercet benignitatem: quatenus & odiorum tela potenter excipiat, & amoris iacula valenter reddat. Nequaquam quippe ad bella armatus pergit: qui aut clypeum sumens, gladiis non vtitur: aut vtens gladiis, clypeo non munitur. Vnde & miles dei, aduersitatis bello deprehensus, & scutum patientiæ debet anteferre, ne pereat: & ad prædicandum promptus amoris inferre iacula, vt vincat. Cuius armaturæ summam Paulus breuiter insinuat, dicens: Charitas patiens est, benigna est. Cùm vero vnum ex vtroq; defuerit, charitas non est, si videlicet malos aut absque benignitate tolerans non amat: aut rursum sese sine patientia exhibens, negligit tolerare quos amat. Vt ergo à nobis charitas vera teneatur: necesse est quatenus & benignitati patiẽtia, & rursum patientiæ benignitas suffragetur: vt magnum quoddam in corde nostro ædificium cõstruens, & benignitatis arcem patientia solidet: & patientiæ fundata ædificia benignitas exornet. Beatus igitur Iob promptus ad patientiam dicat: Veruntamen quod cœpistis, explete: benignitate præditus adiungat: Præbete aurem, & videte an mentiar. Quia verò sancta Ecclesia ex magisterio humilitatis instituta, recta quæ errantibus dicit: non quasi ex authoritate præcipit, sed ex ratione persuadet, bene nunc dicitur: Videte an mentiar. Ac si apertè dicat: Ea quæ affero, nequaquam mihi ex authoritate credite: sed an vera sint, ex ratione pensate. Quæ & si quando dicit quod ratione comprehendi non valet: ne de occultis humana ratio quæri debeat, rationabiliter suadet. 1. Cor. 13.

Quòd scientia tumida in inquisitionibus suis non ueritatem inquirat sed gloriam. Ideoque contẽdunt superbi ut uincant: non ut discant. Caput. II.

SEd sæpe hæretici dum occasionem ratiocinationis accipiunt: ad iurgia contentionis effrenantur. Vnde & aptè mox subditur: Respondete quæso absque contentione.) Neque enim hæretici inquisitionibus suis veritatem conãtur assequi, sed victores videri. Cumq; se foris ostẽdi sapientes appetunt: intus per stultitiam elationis suæ vinculis ligantur. Vnde fit vt contentionũ certamina exquirãt: & de deo, qui pax nostra est, loqui pacificè nesciant: atque ex pacis negocio rixæ inuẽtores fiant. Quibus bene per Paulum dicitur: Si quis autem videtur esse contentiosus: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia dei. Rectè autem subditur: Et loquentes id quod iustũ est, iudicate.) Is nanque qui loquitur, dum de verbis suis auditoris sententiã expectat: quasi eius iudicio supponitur, à quo auditur. Qui igitur in dictis suis reprobari metuit, ipse prius debet examinare quod dicit: quatenus inter cor & linguã æquus quidam discretusq; arbiter sedeat: subtiliter pensans si recta verba cor offerat: quæ vtiliter suscipiens, ad auditorum iudicium lingua perducat. Beatus igitur Iob sua contra amicos agens: sed contra hæreticos nostra denuncians, præcipitationem loquentium reprehendat: atque ad eorum mentem verba recolat, dicens: Loquentes id quod iustum est iudicate. Ac si apertè diceret: Si in eo quòd ad nos per egressum locutionis exitis, reprehendi non vultis, intus iustitiæ libram tenete: vt tanto foris quod dicitur: ex veritatis pondere placeat, quanto hoc interius trutina discretionis pensat. Et quia hi erga aliena dicta recta iudicia exerunt, qui iudicare prius propria sciunt, postquam dixit: Loquentes id quod iustum est iudicate, aptè mox subdit: Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem: nec in faucibus meis stultitia personabit.) Ac si apertè diceret: Si subtilius vestra perpenditis, verius aliena pensatis: & cùm rectum cœperit esse quod dicitis, iustum cognoscetis quod auditis. Nequaquam quippe mea vobis lingua stultitiam resonat, si à vestra conscientia non procedat. Sic sancta Ecclesia studet prius assertiones hostium falsas ostendere: & tunc prædicamenta veritatis aperire: quia cùm recta se tenere æstimant, recta quæ audiunt, contumaciter impugnant. Antè ergo necesse est vt errorem suum hæretici sentiant, ne auditæ veritati contradicant: quia & si camporum sentes arator vomeris scissione non eruit: terra accepta semina in segetes non producit. Et cum putredinem medicus vulneris apertione non eiicit: nequaquam in loco putredinis sana caro coalescit. Prius ergo peruersa destruens, dicat: Loquentes id quod iustum est iudicate, pòst autem recta adiungens insinuet. Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem: nec in faucibus meis stultitia

Armatura sanctorum.

A stultitia personabit. Solent autem hæretici alia apertè dicere, alia occultè sentire. Caput. III.

PEr linguam quippe aperta locutio, per fauces vero occulta tractatio designatur. Sanctæ ergo Ecclesiæ nec in lingua iniquitas: nec stultitia in faucibus resonat: quia ea quæ per publicam locutionem prædicat, etiam per intimam fidem seruat: nec in aperto aliud docet, atq; in occultis aliud retinet: sed & quod sentit, loquendo docet: & quod loquitur, viuendo custodit: ac de sapientiæ supernæ conuiuio quicquid per linguam prædicationis emanat: hoc per fauces tacitæ expectationis degustat. Sed beatus Iob, vnum scilicet membrum vniuersalis Ecclesiæ, sua insinuans, atque electorum omnium corda manifestans, omne quod sentit aperiat: vt mentis eius rectitudinem attestatio locutionis innotescat. Sequitur:

Quòd uita hominis uitiis oppressa, ad cœleste desiderium tendere non ualet: & aliquando donis spiritalibus prædita, ex occasione uirtutum deterius peccat.

Caput Septimum textus: & quartum libri octaui Moralium.

B MIlitia est vita hominis super terrã: & sicut dies mercenarij dies eius. Sicut ceruus desiderat vmbram: & sicut mercenarius præstolatur finẽ operis sui: sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi. Si dormiero, dicam: quando consurgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus vsque ad tenebras. Induta est caro mea putredine & sordibus pulueris. Cutis mea aruit, & contracta est. Dies mei velocius transierunt, quàm à texente tela succiditur: & consumpti sunt absque vlla spe. Memento quia ventus est vita mea: & non reuertetur oculus meus vt videat bona: nec aspiciet me visus hominis. Oculi tui in me, & non subsistam. Sicut consumitur nubes & pertransit: sic qui descendit ad inferos, non ascendet, nec reuertetur vltra in domum suam: neque cognoscet eum amplius locus eius. Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine animæ meæ. Nunquid mare ego sum aut cœtus: quia circundedisti me carcere? Si dixero, consolabitur me lectulus meus: & reuelabor loquens mecum in stratu meo: terrebis me per somnia, & per visiones horro- C re concuties. Quamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Desperaui. Nequaquam vltra iam viuam. Parce mihi domine: nihil enim sunt dies mei. Quid est homo quia magnificas eum: aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo: & subito probas illum. Vsquequo non parcis mihi: nec dimittis me vt glutiam saliuam meam? Peccaui. Quid faciam tibi ô custos hominum? Quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meã? Ecce nunc in puluere dormiam: & si mane me quæsieris, non subsistam.

Tentatio. Militia.

Militia est vita hominis super terram.) Hoc in loco translatione veteri nequaquam militia vita hominis nuncupatur, sed tentatio. Sed si vtriusq; verbi sensus aspicitur: diuersum quidem est quod exterius resonat: sed vnum eundemque concorditer intellectum format. Quid enim nisi pugna contra malignos spiritus, nomine tentationis exprimitur? Et quid appellatione militiæ, nisi contra hostes exercitium designatur? Tentatio itaque ipsa militia est: quia dum contra malignorum spirituum insidias vigilat: in bellorum procinctu procul dubio exudat. Notandum vero quòd hæc eadem vita hominis, non tentationem habere dicitur: sed ipsa tẽtatio esse perhibetur. Sponte quippe à statu conditionis lapsa: & corru- D ptionis suæ putredini subdita, dum sibi ex semetipsa molestias gignit: hoc est iam facta quod tolerat. Quia enim statũ mentis inclinata deseruit, quid in se nisi motum varietatis inuenit? Vnde nunc & si ad summa appetenda se erigit: mutabilitatis lubricę impulsu protinus ad semetipsam cadit. Vult in contemplatione stare, sed non valet. Cogitationis gressum figere nititur, sed infirmitatis suæ lapsibus eneruatur. Quæ nimirum mutabilitatis suæ onera quia volens expetiit, nolens portat. Quietus homo possidere carnem potuit: si bene ab authore conditus, possideri voluisset. Cumq; se erigere contra conditorem studuit, in semetipso protinus carnis contumelias inuenit. Sed quia cum culpa simul ab origine etiam pœna propagatur, inserto infirmitatis vitio nascimur: & quasi nobiscum hostem deducimus, quem cum labore superamus. Ipsa ergo hominis vita tentatio est, cui ex semetipsa nascitur vnde perimatur. Quæ etsi semper ex virtute succidit, quod ex infirmitate generat: semper tamen ex infirmitate generat, quod ex virtute succidat. Sic itaque humana vita tentatio est: vt etsi iam ab iniquitatis perpetratione compescitur: in ipsis tamen bonis operibus modo malorum memoria: modo seductionis caligine: modo intentionis suæ interruptione fuscetur. Alius nanque à luxuria carnem iam refrenat, sed tamen adhuc luxuriæ phantasmata tolerat: quia quæ volens fecit, horum inuitus meminit: & pœnam sustinet, quod voluptatem putauit. Quia verò ad denictam culpam retrahi metuit: ventrẽ miræ abstinentiæ vigore restringit, vultusque ex abstinentia pallescit: cumque in facie pallor aspicitur, reuerenda ab hominibus vita laudatur: moxque inanis gloria ad abstinentis animum cum verbis fauoris venit, quam concussa mens dum subiicere non valet, eum per quem venerat, tergere à facie pallorem quærit: sicque fit vt infirmitatis nexibus ligata, aut pallorem abstinentiæ fugiens, iterum per alimenta subdi luxuriæ metuat: aut impulsum luxuriæ per abstinentiam superans, pallorem suum inani gloriæ militare pertimescat. Alius lapsum superbiæ superans: toto iam desiderio statum humilitatis apprehendit: cumque superbientes quosdam vsque ad oppressionem innocentium erumpere conspicit: zeli excitatione succensus, postponere aliquatenus cogitur quod decreuit, vim rectitudinis exerit: prauisque non mansuetudine, sed authoritate cõtradicit. Vnde plærunque fit, vt aut humilitatis studio zelum rectitudinis deserat: aut rursum zelo rectitudinis turbet humilitatis studium, quod tenebat. Cumq; seruari simul & zeli authoritas & propositionis humilitas non possit: sibimetipsi homo ex perturbatione incognitus redditur: ita vt vehementer ambigat, ne apud seductum animum aut superbia se authoritatem zeli insinuet: aut torpor pauidus humilitatem fingat. Alius quanta sit fallaciæ culpa considerans, munire se arce veritatis decernit: vt ex ore eius iam falsus sermo non prodeat, sese{que} funditus à mendacij transgressione disiungat. Sed fit plærunque vt cùm verum dicitur, vita proximi grauetur, cumque ingerere alteri læsionem metuit: ad hoc quod dudum presserat fallaciæ vitium, quasi ex studio pietatis redit: sicque fit vt etsi malitia mẽtem non teneat: in ea tamen veritatis radium vmbra mendacij obscuret. Vnde & sæpe quia percontatus quisque conticescere nõ valet: aut falsum dicens suam mentem trucidat: aut vera loquens proximi vitam grauat. Alius amore conditoris excitatus, à terrenis cogitationibus mentem curat assidua oratione suspendere: atque hanc in secreta quietis intimæ securitate collocare: sed in ipso suæ orationis ascensu, dum eleuari ab infimis nititur, infimorum phantasmate reuerberatur: atque ad intuendam lucem mentis oculus tenditur, sed ex corporeo vsu, surgentibus terrenarum rerum imaginibus obscuratur. Vnde fit plærunque vt intendentis animus ipsa sua infirmitate fatigatus, aut orationem deserens, desidia torpeat: aut si diu in oratione permanserit, ante oculos eius obortarum imaginum caligo densescat.

Si quis ab iniquitatis perpetratione compescitur: in bonis tamẽ operibus molestatur E

Caput. V.

BEne ergo dicitur: Tentatio est vita hominis super terram: quãdo ibi quoq; reatum descensionis inuenit: vbi se profectum comprehendere ascensionis putauit: & inde mens cõfunditur, vnde surgere à cõfusione nitebatur: vt F

Universidad de Deusto
Biblioteca

G per hoc ad ſemetipſam diuerberata redeat, per quod ſemetipſam iam collecta & coadunata tranſibat. Iſte ab eruditione diuinæ legis alienus, ignorantia ſua deprimitur, ne quid obtinendæ ſalutis operetur. Ille diuinæ legis ſcientia præditus, dum ſibi præ cæteris gaudet intellectum ſuppetere: quia priuato gaudio exultat, percepti intellectus in ſe munera diſſipat: & inde in dei iudicio cæteris deterior exhibetur, vnde clarior cæteris ad tempus oſtenditur. Hunc quia virtutum dona non ſubleuant, etiam viam ſimplicem rectitudinis declinat: & velut extraneum ſe à cœlesti munere deputans, eo quaſi ſecurius praua agit, quo ſuperni doni ſublimia munera non percepit. Illum prophetiæ ſpiritus replet, ad præſcientiam ſubleuat: eiúe ventura quæque quaſi iam præſentia oſtendit. Sed dum ſæpe & in multis ſuper ſemetipſum tollitur, vt futura veraciter contempletur: mens in ſui confidentiam deducta, eum qui haberi ſemper non poteſt, ſemper ſibi adeſſe prophetiæ ſpiritum æſtimat: cumque omne quod ſenſerit, prophetiam putat: quia ſibi hanc & cùm non habet tribuit, & inquantum habere potuit, amittit. Sicque fit vt inde poſt aliorum merita triſtis redeat: vnde æſtimationem omnium lętus præibat. Tentatio eſt ergo vita hominis ſuper terram: quæ aut aliena à virtutibus ad cœleſte præmium ſurgere non valet: aut ditata donis ſpiritalibus aliquando deterius ex occaſione virtutum ruit.

Caput. VI.

H QVia autem paulo ſuperius hoc eſſe tentationem quod militiam diximus: ſciẽdum ſummopere eſt, quòd quiddã nobis appellatione militiæ amplius quàm nomine tentationis innuitur. Hoc nanq; noſtro intellectui expreſſione militiæ augetur, quod nimirum per militiam ad finem quotidie tenditur, cumq; per ordinem militiæ locus creſcit, tota ſimul hominum militia deficit. Militia ergo eſt vita hominis ſuper terram: quia ſicut & ſuperius diximus, vnuſquiſque dum quotidie ad vitæ terminum per temporum augmentum tendit, augendo vitam viuere definit. Dies quippe expectantur vt veniant: ſed cùm ad augmentum vitæ veniunt: iam ab augmento vitæ ſubtrahuntur: quia & itinerantis greſſus dum in anteriora proficit, quod reſtat iter decreſcit. Vita ergo noſtra militia eſt: quæ quo ad augmentum ducitur, eo vt non ſit finitur. Bene igitur dicitur: Militia eſt vita hominis ſuper terram: quia dum per ſpatia temporum creſcere appetit, ad eorum ſpatium quod perdendo colligit, creſcendo pertranſit. Vnde & aptè quoq; ipſe militię curſus exprimitur, cum protinus ſubinfertur. Et ſicut dies mercenarij dies eius.) Dies ſuos mercenarius euoluí citius exoptat: vt ad laboris ſui præmiũ ſine tarditate perueniat. Dies itaq; hominis vera & æterna ſapiẽtis, rectè mercenarij diebus comparantur: quia præſentem vitam, viam non patriam, militiam non palmam deputat: & eo ſe abeſſe longius à præmio conſpicit, quo tardius ad finẽ venit. Conſiderandum quoq; eſt quòd mercenarius in alienis laboribus exudat: ſed tamen ſibi præmiũ proprium præparat. Voce autem redemptoris noſtri dicitur: Regnum meum nõ eſt de hoc mundo. Omnes ergo qui ſpe cœleſtium prædíti, exercitio vitæ præſentis atterimur: in alieno laboramus. Nã ſæpe & reprobis ſeruire cogimur: mundo, quæ mundi ſunt reddere coarctamur: & alieno quidem labore fatigamur, ſed tamen præmia noſtra percipimus: & per hoc peruenimus ad propria, quòd purè miniſtramus aliena. Quo contrà quibuſdam veritas dicit: Si in alieno fideles non fuiſtis: quod veſtrũ eſt, quis credet vobis?

Caput. VII.

SCiendum quoq; eſt quòd mercenarius ſollicitè curat inſpicere: ne vnquam dies vacuus labatur ab opere: & expectatus finis temporis, ne inanis veniat ad remunerationem. In laboris nanq; ſtudio conſpicit: quid percipere in tẽpore remunerationis poſſit. Nam cùm opus creſcit: præmij fiducia proficit: cùm vero opus torpuerit, ſpes à remunerationelaſſeſcit. Vnde & electus quiſq; vitã ſuam quaſi mercenarij dies penſans: tanto fidentius ſpe tendit ad præmium, quanto nunc robuſtius perdurat ad laboris incrementũ. Qui ſi decurſus preſentis temporis penſat: dies cum operibus numerat, ne à labore vacua tranſeant vitæ momenta, formidat. Aduerſis gaudet, paſſione reficitur, mœrore refouetur: quia ſubſequentis vitæ præmiis tanto ſe remunerarí largius conſpicit, quanto pro amore illius quotidianis ſe mortibus verius impendit. Hinc nanque eſt quòd ciues ſupernæ patriæ, conditori eius, Pſalmiſtæ vocibus dicunt: Propter te mortificamur tota die. Hinc Paulus ait: Quotidie morior propter gloriam veſtram fratres. Hinc iterum dicit: Ob quam causam hæc patior, ſed non confundor: ſcio enim cui credidi, & certus ſum: quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illũ diem. Sancti igitur viri quot labores nunc veritati commendantes exhibent, tot iam remunerationis ſuæ pignora, intra ſpei cubiculum clauſa tenent. Sed grauis nunc ſentitur æſtus in opere: vt quandoque refrigerium percipiatur ex quiete. Vnde & aptè mox ſubditur:

Quòd ſancti uiri ex conſcientia bonæ uitæ, fidenter expectant præmium retributionis æternæ.

Sicut ſeruus deſiderat vmbrã, & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui: ſic & ego habui menſes vacuos, & noctes laboriоſas enumerari mihi.) Vmbram quippe ſeruo deſiderare, eſt poſt tentationis æſtum, ſudoremq; operis, æterni refrigerij requiem quærere. Hanc nanque vmbram ſeruus ille deſiderauerat, qui dicebat: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciẽ dei? Et rurſum: Heu me, quia incolatus meus prolõgatus eſt. Qui quaſi à labore agri æſtum fugiens: atque ad obtinẽdam requiem refrigerij, tegmen quærens, iterum dicit: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, vſque ad domum dei. Hãc vmbram comprehendere Paulus anhelabat: deſiderium habens diſſolui, & cum Chriſto eſſe. Ad hanc vmbram ex deſiderij iam perfectione peruenerãt qui dicebant: Nos qui portauimus pondus diei & æſtus. Bene autem qui deſiderare vmbrã dicitur, ſeruus vocatur: quia electus quiſque quouſque infirmitatis conditione conſtringitur, ſub dominantis corruptionis iugo quaſi ſub æſtus anxietate retinetur. Qui nimirum cùm à corruptione exutus fuerit: tunc ſibimetipſi liber & tranquillus innoteſcit. Vnde & rectè etiam per Paulum dicitur: Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum dei. Electos enim nunc pœna corruptionis aggrauat: ſed tunc incorruptionis gloria exaltat: & quantum ad præſentis neceſſitatis pondera, nunc in dei filiis de libertate nihil oſtenditur: tantum verò ad ſubſequentis libertatis gloriam, tunc in dei famulis de ſeruitute nihil apparebit. Creatura ergo ſeruitute corruptionis exuta, & dignitate libertatis accepta, in filiorum dei gloriam vertitur: quia vnita deo per ſpiritum, quaſi hocipſum quod creatura eſt, tranſiſſe ac ſubegiſſe declaratur. Sed quia adhuc vmbram deſiderat, ſeruus eſt: quia quouſque eſtum tentationum tolerat, iugum miſeræ cõditionis portat. Vbi aptè ſubditur:

Quòd ſpes remunerationis, alleuiet pondus laboris.

Et ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui.) Mercenarius etenim cùm facienda opera conſpicit, mentem protinus ex longinquitate & pondere laboris addicit: cùm vero laſſeſcentem animum ad conſiderandum operis præmiũ reuocat, vigorem mox animi ad exercitium laboris reformat: & quod graue perpendit ex opere, leue exiſtimat ex remuneratione. Sic electi quiſque dum mundi huius aduerſa patiuntur: cùm inhoneſtates, contumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerant, eſſe grauia quibus exercentur penſant: ſed cum mentis oculum ad æternæ patriæ conſiderationem tendunt, ex comparatione præmij, quàm ſit leue quod patiuntur, ſinueniunt. Quod enim valde eſſe importabile ex dolore oſtenditur, conſideratione prouida ex remuneratione leuigatur. Hinc eſt quòd Paulus ſemper ſeipſo robuſtior contra aduerſa erigitur: quia nimirum finem ſui operis ſicut mercenarius præſtolatur. Graue nanque quod ſuſtinet æſtimat: ſed leue hoc per præmij conſiderationem penſat. Ipſe quippe q̃ ſit graue quod patitur indicat, qui in carceribus abundatius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequẽter ſe fuiſſe teſtatur: qui à Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepit: qui ter virgis cæſus, ſemel lapidatus eſt: ter naufragium paſſus, nocte & die in profundo maris fuit: qui pericula fluminũ, latronum, ex genere, ex gentibus, in ciuitate, in ſolitudine, in mari, in falſis fratribus pertulit: qui in labore & ærumna & ieiunijs multis, in fame & ſiti, in frigore & nuditate laborauit,

A rauit, qui foris pugnas, intus timores ſuſtinuit: qui vltra vires grauatum ſe aſſerit dicens: Supra modum grauati ſumus ſupra virtutem: ita vt tæderet nos etiam viuere. Sed quomodo remunerationis linteo ſudores tanti laboris tergat, ipſe denunciat dicens: Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis. Finem itaque operis quaſi mercenarius præſtolatur, qui dum profectum remunerationis conſiderat, vile eſtimat quod penè deficiens laborat. Aptè autem ſubditur: Sic & ego habui menſes vacuos: & noctes laboriоſas enumerari mihi.) Electi quippe conditori rerum ſeruiunt, & ſæpe rerum inopia coanguſtantur: per amorem deo inhærent, & tamen vitæ præſentis ſubſidiis egent. Qui igitur per actiones ſuas præſentia non quærunt, à mundi cõpendiis menſes vacuos ducunt: Noctes quoque laboriоſas tolerãt: quia aduerſitatum tenebras non ſolum vſque ad inopiam: ſed ſæpe ad corporis vſque cruciatum portant. Deſpectum nanque egeſtatemque perpeti, laborioſum bonis mentibus non eſt, ſed cum vſque ad afflictionem carnis aduerſitas vertitur, labor procul dubio ex dolore ſentitur.

Caput. VIII.

Via expoſita. POteſt etiam non inconuenienter intelligi, quòd ſanctus quiſq; menſes vacuos ſicut mercenarius ducit: quia laborem iam ſuſtinet, ſed præmium necdum tenet: hoc tolerat, illud expectat. Noctes vero laboriоſas enumerat: quia aduerſitates ſibi præſentis temporis ſeſe in virtutibus B exercendo coaceruat. Nam ſi proficere in mente nõ appetit: minus fortaſſe aſpera, quæ mundi ſunt, ſentit. Quæ tamen ſententia ſi ad vocẽ ſanctæ Eccleſię ducitur, intellectus eius paulo ſubtilius indagatur. Ipſa quippe vacuos mẽſes habet: quæ in infirmis ſuis membris terrenas actiones abſq; vitę præmio defluentes ſuſtinet. Ipſa noctes laboriоſas enumerat: quæ in membris fortibus multiplices tribulationes portat. In hac etenim vita quædam laboriоſa ſunt, quædam vacua, quædam vero vacua ſimul & laboriоſa. Amore quippe conditoris, præſentis vitæ tribulationibus exerceri, laborioſum quidem eſt, ſed vacuum non eſt. Amore autem ſeculi voluptatibus ſoluti: vacuum quidem eſt, ſed non laborioſum. Amore verò eiuſdẽ ſeculi aduerſa aliqua pati: & vacuũ ſimul eſt & laborioſum: quia ex aduerſitate mens afficitur: & remunerationis præmio non repletur. In his itaq; ſancta Eccleſia qui in ea iam poſiti, adhuc voluptatibus defluunt: & proinde fructu boni operis non ditãtur, menſes vacuos ducit: quia vitæ tempora ſine retributionis munere expendit. In his vero qui æternis deſideriis dediti, mundi huius aduerſa patiuntur: laborioſas noctes enumerat: quia tribulationum tenebras quaſi in caligine vitæ præſentis portat. In his autem qui & tranſeuntem mundum diligunt: & tamen eius contrarietate fatigantur: ſimul menſes vacuos & noctes laboriоſas tolerat: quia eorum vitam & retributio ſubſequens nulla remunerat: & præſens tribulatio anguſtat. Rectè autem nequaquã dies, ſed in eis menſes vacuos habere ſe perhibet. Menſium quippe nomine, dierum collectio & ſumma ſignatur. Per diem ergo vnaquæque C actio exprimi potuit: per menſes autem, actionum finis innuitur. Et ſæpe cum in hoc mundo aliquid agimus: intenta ſpei alacritate ſuſpenſi, hoc ipſum quod agimus, vacuum non putamus: ſed poſtquam ad actionum terminum peruenimus, nõ obtinentes quod appetimus, laboraſſe nos inuacuũ dolemus. Non ſolum igitur dies, ſed & menſes vacuos ducimus, cum nos in terrenis actibus ſine fructu laboraſſe, non exactionum principio, ſed ſine penſamus. Cùm enim labores noſtros aduerſitas ſequitur, quaſi vitæ noſtræ vacui menſes arguuntur: quia ex completione actionum agnoſcitur quàm fruſtra in actionibus ſudabatur. Sed quia in ſacro eloquio nonnunq̃ nox pro ignorantia ponitur: Paulo atteſtante, qui venturam vitam ſcientibus diſcipulis dicit: Omnes vos filij lucis eſtis, & filij diei, non ſumus noctis neque tenebrarum: quibus præmiſit: Vos autem fratres non eſtis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat: poteſt hoc in loco ex eorum perſona, vox ſanctæ Eccleſiæ accipi: qui poſt ignorantiæ ſuæ caliginem, ad amorem rectitudinis redeunt: & veritatis radiis illuſtrati, fletibus diluunt quod errauerunt. Illuminatus etenim quiſque reſpicit: quàm turpe fuerit quod pro præſentis vitæ amore laborauit.

In hac uita ſunt quædã laboriоſa: quædã uacua, quædã uacua & laboriоſa.

Caput. IX.

IN eis ergo ſancta Eccleſia in quibus ad vitam reuertitur, D laborem ſuum æſtuãti ſeruo, & deſideranti finem mercenario comparat, dicẽs: Sicut ſeruus deſiderat vmbram, & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui: ſic & ego habui menſes vacuos, & noctes laboriоſas enumerari mihi.) In comparatione etenim duo ſunt quæ præmiſit: in expreſſione etiam fatigationis duo protinus ſubdidit. Ad æſtuantem quippe menſes vacuos reddidit: quia quo magis ęternum refrigerium quæritur: eo magis conſpicitur quàm vacuè pro vita iſta laboratur. Ad præſtolantem vero laboriоſas noctes ſubintulit: quia quo magis ex termino operis præmium quod aſſequamur inſpicimus: eo magis ingemiſcimus diu nos neſciſſe quod quæreremus. Vnde & ipſa pœnitentis cura vigilanter exprimitur: vt laboriоſas noctes enumeraſſe diceretur: quia quanto verius ad deum reuertimur, tanto ſubtilius labores quos per ignorantiam in hoc mundo pertulimus, dolendo penſamus. Nam quo vnicuique plus dulce fit quod de æternis deſiderat: eo magis ei graue oſtenditur: quod pro præſentium amore tolerat. Si vero ad ſolam hiſtoriã ſequentia verba penſantur: per hæc procul dubio animus dolentis exprimitur: qualiter per diuerſos motus deſiderij mœſtitia impellente variatur. Nã ſubditur. Si dormiero, dicam: quando conſurgam? Et rurſum expectabo veſperã.) In nocte quippe dies quæritur: in die veſpera deſideratur: quia nimirum dolor non permittit placere quæ aſſunt. Cumque mẽtem per experimentum præſentium afficit: ſemper hanc, quaſi conſolante deſiderio, ad alia per expectationem tendit. Sed quia & afflicta mens per appetitum ducitur: & tamẽ dolor eius etiã ſeductus deſideriis non finitur: rectè ſubiungitur. Replebor doloribus vſque ad tenebras.) Cauſa autem eiuſdem doloris exprimitur, cum protinus ſubinfertur. E

Quòd uita carnalium, & cogitationum puluere & operum putredine inquinatur.

Induta eſt caro mea putredine, & ſordibus puluꝑis. Cutis mea aruit, & contracta eſt.) Sed hæc ſubtilius congruentiúſque diſſerimus: ſi ad præmiſſæ expoſitionis ordinem redeamus. Somno nanque torpor ocij, ſurrectione autem exercitatio actionis exprimitur. Veſperæ quoque nomine, quia ſomno congruit, rurſus ocij deſiderium figuratur. Sancta vero Eccleſia quouſque vitam corruptionis ducit: flere mutabilitatis ſuæ damna non deſinit. Ad hoc nanque homo conditus fuerat: vt ſtante mente, in arcem ſe contemplationis erigeret: & nulla hũc corruptio à cõditoris ſui amore declinaret. Sed in eo quòd ab ingenita ſtãdi ſoliditate volũtatis pedem ad culpã mouit: à dilectione cõditoris in ſemetipſo protinus cecidit. Amorem vero dei, veram ſcilicet ſtationis arcẽ deſerens: nec in ſe conſiſtere potuit: quia lubricæ mutabilitatis impulſu, infra ſe per corruptionem proruens: etiam à ſemetipſo diſceſſit. Qui nunc quia conditionis ſuæ ſoliditate non figitur, alternantis ſemper deſiderij motu variatur: vt & F quietus actionem deſideret, & occupatus ad ocium anhelet. Quia enim fixa mens ſtare cum potuit noluit: ſtare iam non valet, etiam cum vult. Conditoris quippe ſui contemplationem deſerens: ſalutis ſuæ fortitudinem perdidit: & quolibet poſita, ſemper ægra alium locum quærit. Varietatem ergo humanæ mentis exprimens dicat: Si dormiero, dicam, quando conſurgam? Et rurſum expectabo veſperam. Acſi apertè diceret: Nihil perceptum menti ſufficit: quia ipſum qui verè ſufficere potuit, amiſit. In ſomno nanq; ſurrectionem deſidero, in ſurrectione veſperam expecto: quia & quietus exercitium actionis appeto, & exercitatus ocium quietis quæro. Quod tamen intelligi & aliter poteſt.

Caput. X.

DOrmire nanq;, eſt in peccatis iacere. Si enim ſomni appellatione culpa deſignata non eſſet: nequaquam Paulus diſcipulis diceret: Euigilate iuſti, & nolite peccare. Vnde & auditorẽ ſuum admonet dicens: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Chriſtus. Et rurſum: Hora eſt iã nos de ſomno ſurgere. Vnde & Salomon peccantẽ increpat dicens: Vſquequo piger dormis? Electus igitur quiſq; cũ peccati ſomno premitur, ad iuſtitiæ vigilias exurgere conatur: ſed ſæpe cũ ſurrexerit, ipſa ſe extolli virtutũ magnitudine ſentit. Vnde & tẽtari ſe preſentis vitę aduerſitatibus poſt virtutes deſiderat: ne peius ex virtutũ confidentia cadat. Si enim ſeruari ſe melius per tentationẽ non co-

Dormire eſt in peccatis iacere. 1. Cor. 15. Ephe. 5. Rom. 13. Prou. 24.

Tentationum utilitas.

 gnoſceret,

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnosceret, nequaq̃ Psalmista diceret: Proba me domine, & tenta me. Bene ergo nunc dicitur: Si dormiero, dicam: quãdo cõsurgã? Et rursum expectabo vesperã, quia & in peccati somno, lumen iustitiæ quæritur: & cùm virtutũ prospera mentem elevat, adiutrix aduersitas desideratur: vt profecto animus cum virtutũ suarum gaudio plus q̃ debet attollitur, per contrarietatẽ præsentis vitæ ædito mœrore solidetur. Vnde & nequaq̃, Formidabo vesperam, dicitur, sed expectabo. Expectat anius etenim prospera: formidamus aduersa. Vir igitur sanctus vesperam expectat, quia cum exerceri hunc tribulatione necesse est, ipsa ei fit aduersitas prospera. Potest vesperæ nomine, etiam peccati tentatio designari: quæ sæpe tanto acrius mentem lacessit, quanto & eandem mẽtem spiritus ad superna altius euehit. Nequaq̃ enim sic in vita per exercitationem iustitiæ, peccatum deseritur: vt in eadem iustitia inconcusse maneatur: quia etsi iam à cordis habitaculo culpã rectitudo eliminat: ipsa tamen culpa quæ repellitur, cogitationis nostræ foribus astans, vt sibi aperiatur, pulsat. Quod Moyses quoq; spiritaliter innuit, cũ facta corporaliter tẽporum momenta narrauit, dicens: Facta est lux, atq; paulo post subiiciens: Factum est vespere. Creator quippe omniũ, humanæ culpæ præscius, tunc expressit in tempore, quod nunc vertitur in mente. Lux quippe ad vesperũ ducitur: quia nimirũ lucem rectitudinis, vmbra sequitur tentationis. Sed quia electorum lux tentatione non extinguitur: nequaquam nox, sed vespera facta perhibetur: quia nimirum sæpe tẽtatio in corde electorum lumen iustitiæ abscondit, sed non interimit: & quasi ad pallorem trepidationis pertrahit, sed funditus non extinguit. Electi ergo post somnum surrectionem appetunt: post surrectionem vesperam præstolãtur: quia & de peccato ad iustitiæ lumen euigilant: & in ipso iustitiæ lumine positi, semper se contra illecebras tentationum parant, quas nimirum non timent, sed expectãt: quia vtilitati suæ rectitudinis, etiam tentamenta proficere non ignorant. Quantalibet autẽ contra corruptionem suam virtute contenderint: habere integram salutem nequeunt, quouscq; dies præsentis vitę finiatur. Vnde & subditur: Et replebor doloribus vsq; ad tenebras.) Modo nanq; aduersa irruunt: modo ipsa quoq; prospera callida hilaritate blandiuntur. Modo surgẽtia vitia bellum carnis excitant: modo deuicta animũ ad elationem vocãt. Bonorũ igitur vita vsq; ad tenebras doloribus repletur: quia quouscq; tempus corruptionis agitur, interna externaq; afflictione concutitur: & salutis securitatem non inuenit, nisi cum diem funditus tẽtationis relinquit. Vnde bene & hæc eadem dolorum causa protinus subinfertur, cùm dicitur: Caput. XI.

INduta est caro mea putredine, & sordibus puluris.) Vt enim paulo superius diximus: soliditatem ingenitam volũtarie homo deseruit, & sese in corruptionis voraginem mersit, vnde nunc vel per immunda opera labitur, vel per cogitationes illicitas fœdatur. Vt enim ita dixerim: culpæ suæ pœnaliter subdita, ipsa iam natura nostra facta est extra naturam: & remissa vsque ad peruersa opera ducitur: restricta autem peruersorum operum importuna cogitatione fuscatur. Per expletionem ergo actionis illicitæ, carnem putredo afficit: per leuitatem vero cogitationis improbæ, quasi ante oculos puluis surgit. Consentiendo vitiis putredine atterimur: vitiorũ verò imagines in corde tolerãdo, sordibus puluris fœdamur. Ait ergo: Induta est caro mea putredine, & sordibus puluris.) Ac si apertè diceret: Carnalem vitam quam patior, aut tabes lubricæ operationis polluit, aut ex vitiorum memoria caligo miseræ cogitationis premit. Quod tamen si ex voce Ecclesiæ vniuersalis accipimus, aliquando hanc procul dubio carnis putredine, aliquando autẽ grauari sordibus puluris inuenimus. Multi quippe in ea sunt, qui dũ amori carnis inseruiunt, fœtore luxuriæ computrescunt. Et sunt nonnulli qui à voluptate quidem carnis abstinent: sed tamen tota mente in terrenis actibus iacent. Dicat ergo sancta Ecclesia vnius mẽbri sui vocibus: dicat quid de vtroq; genere hominum tolerat: Induta est caro mea putredine, & sordibus puluris: ac si apertè insinuet dicens: Sunt plærique qui mihi per fidem membra sunt, sed tamen sana vel munda per actionem non sunt: quia aut victi desideriis turpibus ad corruptionis putredinem defluunt: aut terrenis actibus dediti, puluere terrenæ cupiditatis cõspergũtur. In illis enim quos lubricos tolero, carnem videlicet putrescẽtem gemo: in istis autem quos terrena quærentes patior, quid aliud quàm fœdata puluere membra porto? Vnde & aptè simul de vtrisq; subiungitur: Cutis mea aruit, & contracta est.) In sanctæ quippe Ecclesiæ corpore hi qui solis exterioribus curis inseruiunt, congruè cutis vocantur. Quæ nimirum cutis arescendo attrahitur, quia mentes carnaliũ dum præsentia diligunt, & quasi iuxtà posita concupiscunt, ad futura tendi per longanimitatẽ nolunt. Qui dum internæ spei pinguedinem negligunt, vt attrahantur arefiunt: quia si eorum corda desperatio non siccaret: nequaq̃ æstus hæc pusillanimitatis attraheret. Hanc nanq; attractionem Psalmista formidauerat, cũ siccitatem mentis metuens dicebat: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Adeps quippe pinguedinis animam replet: cũ hanc contra præsentium desideriorũ æstum supernæ spei infusio refouet. Cutis ergo aresçens attrahitur, cum cor rebus exterioribus deditũ, atq; ex desperatione siccatũ, in authoris sui amorem non tenditur, sed in semetipso, vt ita dixerim, rugosa cogitatione replicatur. Pensandum verò est quòd carnales mentes idcirco præsentia diligunt, quia vita carnis q̃ fugitiua sit, minimè perpendũt. Nam si velocitatem tranſitus eius aspicerent, hanc etiam prosperantem minimè amarent. Sancta autem Ecclesia in electis suis quotidie quantus sit rebus exterioribus cursus conspicit: & idcirco in intimis pedem sollicitę intentionis figit. Vnde & aptè subditur:

Quòd uita carnalis non incongruè telæ comparatur,
quæ cùm consummata fuerit, complicata succiditur.

Dies mei velocius tranſierunt, quàm à texente tela succiditur.) Congrua valde similitudine tempus carnis, telæ cõparatur: quia sicut tela filis, sic vita mortalis diebus singulis proficit: sed quo ad augmentum proficit, eo ad incisionem tẽdit: quia sicut & superius diximus, cùm tempora percepta prætereunt, ventura breuiantur: & de vniuerso vitæ spatio eo fiunt pauciora quæ veniunt, quo multa sunt quæ transierunt. Tela quippe infra supraq; ligata, duobus lignis innectitur vt texatur: sed quo inferius texta inuoluitur, eo superius texenda deplicatur: & vnde se ad augmentum multiplicat, inde fit minus quod restat. Sic nimirum vitæ nostræ tempora & transacta quasi inferius inuoluimus, & ventura à superiori deplicamus: quia quo plus fiunt præterita, minus esse incipiunt futura. Sed quia nec tela ad expressionem nostri tẽporis sufficit, nam eius quoq; festinationem, vitæ nostræ velocitas transit, rectè nunc dicitur: Dies mei velocius transierunt, quàm à texẽte tela succiditur. Tela quippe tarditatem profectus habet: vita autem præsens moram defectus nõ habet. In illa quoque cùm laborantis manus figitur, aduentus terminus elongatur, in ista verò quia tempus semper desinẽs indesinenter consumimus: ad finem nostri itineris etiã quiescendo peruenimus: & per cursum nostri transitus, etiã dormientes imus. Electi igitur quia præsentis vitæ mõeta decurrere sub festinatione conspiciunt: nequaquã in hoc tantæ mobilitatis itinere, cordis intentionẽ figunt. Cap. XII.

VNde & aptè protinus subditur: Et consumpti sunt absque vlla spe.) Reproborum mens erga dies vitæ præsentis tanto amore constringitur: vt sic semper hic appetant viuere: quatenus, si valeant, viuendi cursum desiderant nunquam finire. Cogitare quippe ventura despiciunt, spem totam in rebus transeuntibus ponunt: habere nulla nisi quæ prætereunt, concupiscunt. Cumq; nimis transeuntia cogitant, & mansura nullatenus sperant: sic cæcitate insensibili cordis oculus clauditur: vt æternæ luci nullatenus intendatur. Vnde fit vt sæpe iam corpus molestia quatiat: & vicina mors virtutem vitalis spiritus incidat, nec tamen curare quæ mundi sunt desinant. Iamq; eos vltor ad iudicium pertrahit: & tamen ipsi ordinatione sollicita rebus transeuntibus occupati, nihil aliud cogitant, nisi in hoc mundo adhuc qualiter viuant. Relinquendo omnia, quasi possidendo disponunt: quia spes viuendi non frangitur, etiam cùm vita terminatur. Iam ad iudicium trahuntur per sententiam: & tamen adhuc habendis rebus inhærent per curã. Dura etenim mente, abesse mors longè creditur, etiam cum sentitur. Sicque à carne anima soluitur, vt erga præsentia immoderato amore se retinens, cum ad æternum supplicium ducitur, hoc ipsum quoq; nesciat quo ducatur: & deserens quæ amare cũ termino noluit,

A no noluit, repente sine termino inuenit, quæ nunq̃ præuidit. At contrà electorum mens ad æternitatis intentionem tenditur, etiam cum præsens eam fœliciter vita comitatur.

Magna carnis salute vtitur: nec tamen eius fiducia animus retardatur. Nullus adhuc mortis articulus erumpit: & quasi præsentem hanc quotidie conspicit. Quia enim vita indesinenter labitur, spes ei viuendi funditus amputatur. Bene ergo de diebus præteruntibus dicitur consumpti sunt absq; vlla spe. Ac si apertè diceretur: Mentis fiducia in præsenti vita non posui: quia omne quod præterit, calcando despreui: Vnde & mox aptè subditur:

Quòd ad exhibenda recta opera, exuta carne anima non recurrat: & quod deus post mortem non liberat quos ante mortem gratia ad ueniam non reformat.

Memento quia ventus est vita mea.) Hi etenim vitam carnis quasi permanẽtem diligunt: qui quanta sit vitæ sequentis æternitas non attendunt: cumq; soliditatẽ perennitatis non cõsiderant, exilium patriam, tenebras lumen, cursum statione putant: quia qui maiora nesciunt, iudicare de minimis nequaquam possunt. Ordo quippe iudicij exigit: vt quod examinare nitimur, trãscendamus. Si enim præesse rebus omnibus animus nõ valet: nequaquam de his certa à quibus vincitur videt, Idcirco itaque mens reproba præsentis vitę cursum æstimare non sufficit: quia admirationi illius ex amore succumbit. Sancti autem viri qui ad æterna cor eleuãt: quàm B breue sit quod fine clauditur, pẽsant: & eo eorũ sensibus vilescit quod præterit: quo intellectu radiãte interlucet quod acceptum nunquam recedit. Cũq; infinitatem perennitatis aspiciunt, nequaquam iam pro magno desiderant, quicquid finis augustat. Sed subleuata mens extra temporum terminos ducitur, etiam cum carne in tẽpore tenetur: & tanto altius finienda despicit, quanto verius infinita cognoscit. Sed hæcipsa humanæ breuitatis cõsideratio: authori nostro magnæ virtutis oblatio est. Vnde & rectè nũc cum deprecationem immolatio eiusdem virtutis offertur, cum dicitur: Memento quia vẽtus est vita mea.) Ac si apertè diceretur. Trãseuntem velociter benignus respice: quia tanto à te videri misericordius debeo, quanto ipse à consideratione breuitatis meæ oculos non auerto. Sed quia dum tempus vitæ præsentis abscinditur: ad operationem promerendæ venię vlterius non reditur, rectè subiungitur: Nec reuertetur oculus meus vt videat bona.) Ad videnda bona extincti oculus non reuertitur: quia ad exhibenda recta opera exuta carne anima non recurrit. Hinc est quod diues quem inferni flamma cruciabat, quia semetipsum reparare operando non posse agnouerat: nequaquam iam sibi, sed relictis fratribus prodesse fata Luc. 16. gebat: dicens: Rogo te pater Abraham, vt mittas eum in do C mum patris mei, habeo enim quinque fratres: vt testetur illis, ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum. Solet nãque mœstum animum spes vel falsa refouere. Sed vt pœnam suam reprobi grauius sentiant, spem de venia amittunt. Vnde flammis vltricibus traditus: non sibi, vt diximus, sed opitulari fratribus concupiuit: quia nunquam se ignium carere tormentis, adiuncto desperationis supplicio, agnouit. Hinc Ecclesiastes. 9. Salomon ait: Quodcunque potest manus tua facere, instãter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas. Nequaquam ergo ad videnda bona oculus reuertetur: quia retributionem suam mens inueniens, ad operationis vsum nullatenus reuocatur. Quia igitur fugit omne quod cernitur, & mansura sunt quæ sequuntur bene beatus Iob vno versu vtraque complexatus est, dicens: Memento quia ventus est vita mea, nec reuertetur oculus meus vt videat bona.) Cursum quippe præsentiũ contemplatus ait: Memento quia ventus est vita mea. Aeternitatem vero sequentium considerans adiunxit: Nec reuertetur oculus meus vt videat bona. Vbi aptè quoque vniuersi humani generis à redemptionis munere destituti vocem protinus sumit, dicens: Caput. XIII.

Luc. 22 NEc aspiciet me visus hominis.) Visus quippe hominis, est misericordia redemptoris, quæ insensibilitatis nostræ duritiam cùm respicit emollit. Vnde teste quoque Euangelio dicitur: Respexit dominus Petrum, & recordatus est Petrus verbi quod dixerat Iesus, & egressus foras, fleuit amarè. Exutam vero carne animam nequaquam D iam visus hominis aspicit, quia post mortẽ non liberat, quã ante mortem gratia ad veniam non reformat. Hinc etenim Paulus dicit: Ecce nunc tẽpus acceptabile, ecce nunc dies sa- 1. Corin. 6. lutis. Hinc Psalmista ait: Quoniam in seculum misericordia Psal. 135. eius. Quia nimirum quem nequaquã modo misericordia eripit, sola post præsens seculum iustitia addicit. Hinc Salomõ ait: Quia lignum in quocunque loco ceciderit, siue ad Au- Ecclesiastes. 11. strum, siue ad Aquilonem, ibi erit: quia cùm humani casus tempore, siue sanctus, siue malignus spiritus egredientem animam clausura carnis, acceperit: inæternum secum sine vlla permutatione retinebit, vt nec exaltata ad supplicium proruat, nec mersa æternis suppliciis, vltra ad remediũ ereptionis ascendat. Vir igitur sanctus humani generis damna considerans, quod à præsenti seculo sine redemptoris cognitione subtrahitur, atque in æternis ignibus irreparabiliter sepelitur, & eius vocem in se suscipiens, dicat: Nec aspiciet me visus hominis, quia nimirum redemptoris gratia quem nunc intuetur vt corrigat: tunc respicit vt ab interitu abscondat. In iudicium quippe dominus veniens, peccatorẽ videt vt feriat, sed non videt vt ad largiẽdam salutis gratiam recognoscat: culpas examinat, & vitam pereuntiũ ignorat. Vnde sanctus vir cùm se post præsentem vitam respectu hominis videri non posse fateretur, aptè mox subdidit:

Quòd secundum dei districtam iustitiam etiam qui sancti uidentur, macula peccati non carent.

Oculi tui in me, & nõ subsistã.) Ac si apertè diceret: Districtus ad iudiciũ veniens, & ad saluandũ non vides, & ad feriẽ E dũ vides, quia quẽ in præsẽti vita dispẽsatiõis tuæ miseratio ne nõ respicis, respiciendo postmodũ per iustitiã extinguis. Nũc em̃ peccator quisque deũ nõ metuit & viuit, blasphemat & proficit, quia scilicet misericors creator quem expectando vult corrigere, aspiciendo non vult punire, sicut scriptum est: Dissimulans peccata hominum, propter pœnitentiam. Sed tunc peccator cùm respicitur, non subsistit, quia cũ districtus iudex merita subtiliter inquirit, reus ad tormenta non sufficit. Quauis hoc etiam voci iustorum congruit, quorum mens semper sollicita venturo examini intendit. Omne enim quod agunt, metuunt, dum cautè considerant ante quãtum iudicem stabunt. Intuentur potentiam illius magnitudinis, & pensant quanto reatu constricti sunt propriæ infirmitatis. Enumerant mala propriã operis, & cõtra hæc exaggerãt bona gratiæ conditoris. Considerant praua quam districtè iudicet, bona opera quam subtiliter penset, & perituros se absque ambiguitate præsciunt, si remota pietate iudicentur, quia hoc ipsum quoq; quod iustè videmur viuere culpa est, si vitam nostram cùm iudicat, hanc apud se diuina misericordia non excusat. Hinc enim in hoc eodem libro scriptum est: Astra non sunt munda in conspectu eius. Quia apud eũ districtè iudicati, ipsi quoque maculas inquinatiõis habẽt, qui per F munditiam sanctitatis lucent. Bene ergo dicitur: Oculi tui in me, & nõ subsistam. Ac si apertè iusti voce diceretur: Si subtili examinatione discutior, ad perferendum iudicium non assurgo, quia ad pœnam vita non sufficit, si hanc immanitas iustæ retributionis premit. Bene autem eiusdem humani generis & culpa breuiter & pœna surrogatur, cùm protinus subditur:

Quòd quem semel culpa ad interitum pertrahit, misericordia ad ueniam non reducit. Caput. XIIII.

SIcut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos, non ascendet.) Nubes quippe ad altiora suspẽditur, sed densata vento impellitur vt currat, calore autem Solis dissipatur vt euanescat. Sic nimirũ corda sunt hominum quæ per acceptæ ratiõis ingeniũ ad alta emigrãt, impulsa autem maligni spiritus flatu, prauis desideriorum suorum motibus huc illucq; pertrahũtur, sed districto respectu superni iudicis, quasi solis calore liquefiunt, & semel locis pœnalibus tradita, ad operationis vsum vltrà non redeũt. Vir igitur sanctus elationis cursum, defectumq; humani generis exprimens dicat: Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos, non ascendet. Ac si apertè loquetur dicens: In altum currendo deficit, qui superbiendo ad interitum tendit: quem si semel culpa ad pœnam pertrahit, misericordia

Universidad de Deusto
Biblioteca

G misericordia vlterius ad veniam nō reducit. Vnde & adhuc subditur: Nec reuertetur vltra in domum suam.) Sicut domus est corporis habitaculum corporale, ita vnicuique menti hoc domus fit, quod ex desiderio inhabitare consueuit. Ad domum igitur suam non reuertitur, quia semel quisque æternis suppliciis traditus, ad hoc iam vbi amore inhæserat, nullatenus reuocatur. Potest etiam inferni nomine, peccatoris desperatio designari, de qua per Psalmistam dicitur: In inferno autem quis confitebitur tibi? Vnde rursum scriptum est: Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit. Quisquis autē impietati succūbit, vitā profectō iustitiæ moriendo derelinquit. Qui verò etiam post peccatum mole desperationis obruitur: quid aliud quàm post mortē in inferni supplicio sepelitur? Bene ergo dicitur: Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos, non ascendet. Quia plærunque cum perpetratione nequitiæ etiam desperatio sociatur, & via iam reuersionis abscinditur. Rectè autem corda desperantium nubibus comparantur, quia & caligine erroris obscura sunt, & peccatorū multiplicitate cōdensa, sed cōsumpta pertranseunt, quia claritate extremi iudicij irradiata dissipantur. Solet etiam domus, inhabitatio cordis intelligi. Vnde sanato cuidam dicitur: Vade in domū tuam, quia nimirum dignum est vt peccator post veniam ad mentem suam redeat, ne iterum quo iustè seriatur admittat. Sed qui ad infernum descenderit, ad domum suam vlterius non ascendit: quia eum quem desperatio obruit, à cordis sui habitaculo foras mittit. Et redire introrsus non valet, quia falsus exterius, ad dexteriora quotidie impulsus cadit. Ad contemplandum quippe creatorem homo conditus fuerat, vt eius semper speciem quæreret, atque in soliditate illius amoris habitaret, sed extra se per inobedientiam missus, mentis suæ locum perdidit, quia tenebrosis itineribus sparsus, ab inhabitatione veri luminis elōgauit. Vnde & aptè adhuc subditur: Caput. XV.

Desperantium corda nubibus cōparantur.

Pſalm.6. Prouer.18.

Mar.5.

H

NEque cognoscet eum amplius locus eius.) Locus quippe hominis, sed non localis, ipse scilicet conditor extitit, qui hunc vt in semetipso consisteret creauit. Quem nimirum locum tunc homo deseruit, cùm seductoris verba audiēs, à conditoris amore discessit. Sed cùm omnipotens deus redimendo se homini etiam corporaliter ostendit, ipse, vt ita dixerim, fugitiui sui vestigia subsequens ad retinendum quem amiserit hominem locus venit. Si enim appellari locus nequaquam conditor posset, deum laudans Psalmista non diceret: Filij seruorum tuorū habitabunt ibi. Ibi enim non dicimus, nisi cum locum specialiter designam⁹. Sed sunt plærique qui etiam post perceptum redēptoris auxilium, ad desperationis tenebras deuoluuntur, & tanto nequius pereunt, quanto & oblata remedia misericordiæ contemnunt. Rectè ergo de damnato homine dicitur: Neque cognoscet eum amplius locus eius, quia à conditore suo tanto tunc districtius in iudicio nō cognoscitur, quanto nunc ad reparationis gratiam nec per dona reuocatur. Vnde & notandū summopere est, quod non ait: Neque cognoscet amplius locum suum, sed ait: Neque cognoscet eum amplius locus ei⁹. Dum enim cognitio non homini, sed loco tribuitur, patenter ipse conditor loci nomine designatur, qui districtus ad examen vltimum veniens, in iniquitate durantibus dicit: Nescio vos vnde sitis. Sed electi quique quo districtè reprobos repelli considerāt, eo semetipsos quotidie à perpetratæ nequitiæ sordibus sollicitius purgant. Cūque perituros alios frigescere à vitæ amore conspiciunt, studiosè se ad pœnitentiæ lamenta succendunt. Vnde & aptè subditur: Quapropter & ego non parcam ori meo.) Ori etenim suo non parcit, qui cōfiteri malum quod fecit, non erubescit. In laborem quippe os mittere, est ad hoc confessionem perpetratæ iniquitatis occupare. Sed iustus ori suo non parcit, quia iram iudicis districti præueniens verbis contra se propriæ cōfessionis sequit. Hinc Psalmista ait: Præueniamus faciem eius in confessione. Hinc per Salomonem dicitur: Qui abscondit scelera sua, non dirigetur, qui autem cōfessus fuerit & dereliquerit ea, misericordiam consequetur. Hinc rursum scriptum est: Iustus in principio accusator est sui. Sed nequaquam ad confessionem os panditur, nisi cùm considerationē districti iudicij, per pauorē spiritus āgustat. Vnde & aptè mox subditur.

cōditor nr̄ locus appellatur.

Lucæ.13.

Pſalm.94. Prouer.28

I

De utilitate confessionis & pœnitentiæ. K

Loquar in tribulatione spiritus mei.) Tribulatio quippe spiritus linguam commouet, vt reatum prauī operis vox cōfessionis impugnet. Sciendum quoq; est quia sæpe & reprobi peccata confitentur, sed deflere contemnunt. Electi autē cul pas suas quas vocibus confessionis aperiūt, districtę animaduersionis fletibus insequuntur. Vnde beatus Iob bene postq̄ se ori suo non parcere spopondit, tribulationem mox spiritus subdidit, Ac si apertè fateretur, dicens: sic reatum lingua loquitur, vt nequaquam expers à mœroris stimulo per alia spiritus vagetur, sed culpas loquens, vulnus aperio. Culpas verò ad correptionem cogitans, salutem vulneris ex medicamine mœroris quæro. Qui enim mala quidem quæ perpetrauit insinuat, sed flere quæ insinuauerit recusat, quasi subducta veste vulnus detegit, sed torpenti mente medicamentum vulneri non apponit. Confessiōis igitur vocem solus necesse est vt mœror excutiat, ne vulnus proditum, sed neglectum, quo licentius iam per humanam notitiā tangitur, deterius putrescat. Quo contra Psalmista plagam cordis non solum detexerat, sed detectæ etiam medicamentum mœrorjs adhibebat, dicens: Iniquitatem meam ego pronūciabo, & cogitabo pro peccato meo. Pronunciando enim occultum vulnus detegit, cogitando autem quid aliud quàm medicamentum vulneri apponit? Caput. XVI.

Sæpe reprobi peccata confitentur, sed deflere cōtemnunt.

Pſal.37.

L

SEd afflictæ menti & sua sollicitè damna cogitanti, rixa pro semetipsa oritur contra semetipsam. Nam, cùm se ad lamenta pœnitentiæ instigat, occulta se increpatione dilaniat. Vnde & aptè mox subditur: Confabulabor cū amaritudine animæ meæ.) Pauore nanque diuini iudicij afflicti, dum quædā malè gesta plangimus, ipsa vi nostræ amaritudinis ad discutiendos nos vigilantius excitati, alia in nobis etiā quæ amplius defleamus, inuenimus. Nam sæpe quod torpentes latuit, flentibus subtilius innotescit, & afflicta mēs certi⁹ inuenit malum quod fecerat & nesciebat, eiq; rixa sua verius aperit, quātum à veritatis pace deuiauit, quia reatum suum cuius secura non meminit, hunc in se commota deprehendit. Succrescens quippe amaritudo pœnitentiæ, verecundanti cordi importunè ingerit illicita quæ commisit, dictum contra hæc iudicem ostendit, suppliciorum minas incutit, pauore animam ferit, pudore confundit, motus illicitos increpat, quietem noxiæ securitatis turbat, quæ ei conditor bona contulit, quę ipse bonis illius mala respōdit, enumerat, quòd mirè ab eo conditus, quòd gratuitò nutritus, quòd rationis substantia in conditione ditatus est, quòd conditoris gratia vocatus, quòd sequi ipse & vocatus noluit, quòd vocantis misericordia, nec surdum hunc renitentemq; desp exit, quòd illuminatus donis, quòd sua sponte prauis actibus etiam post dona cæcatus est, quòd à cęcitatis suæ erroribus paternæ sol licitudinis flagellis expiatus, quòd à flagellorū doloribus ad salutis gaudia misericordiæ medicamēto reductus est, quòd quibusdā culpis etsi nō grauibus subditus, peccare tamen & inter flagella nō desinit, quòd peccatorē suum superna gratia nec contempta dereliquit. Cùm igitur afflictā mētem modo per replicationem donorū dei, modo per improperia actionis suæ tanta seueritate increpat, habet in corde iustorū amaritudo animæ linguam suam, quæ tāto eis subtilius loquitur, quanto & interius auditur. Vnde & nequaquam dicitur: Fabulabor in amaritudine animæ meæ, sed confabulabor cum amaritudine animæ meæ: quia vis doloris quæ peccata singula reputans, torpentem animum ad lamenta excitat, quasi ad eum verba confabulationis format, in quibus semet ipsum correctus inueniat, & ad sui iam custodiam sollicitior exurgat. Dicat itaque vir iustus ex voce sua, & sanctę Ecclesiæ typum tenens, dicat ex nostra: Confabulabor cum amaritudine animæ meæ. Ac si apertius insinuet, dicens: Intus contra me cum cordis mei dolore colloquor, & foris me à verbere iudicis abscondo. Sed mēs pœnitentiæ doloribus pressa, in semetipsa constringitur, atque à cunctis delectationibus carnis forti cogitatione separatur, ad summa proficere appetit, & tamen adhuc de corruptione corporis contradictionem sentit. Vnde & aptè mox subditur:

Nunquid mare sum ego aut cœtus, quia circundedisti me carcere?) Carcere homo circundatur, quia plærunq; & virtutum profectibus ad alta exurgere nititur, & tamē carnis suę corruptione

A corruptione præpeditur. Qua bene exui Psalmista deprecatur dicens: Educ de carcere animam meam, ad confitendum nomini tuo. Quid vero appellatione maris corda carnalium tumidis cogitationibus fluctuosa: quid autem cœti nomine, nisi antiquus hostis exprimitur? Qui dum mentes secularium possidendo penetrat, quasi in eorum lubrica cogitatione natat. Sed cœtus carcere constringitur, quia malignus spiritus in inferioribus deiectus ne ad cœlestia euolare præualeat, pœnæ suæ pondere coarctatur: Petro attestante, qui ait: Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit, in iudicio cruciandos reseruari. Cœtus carcere constringitur, quia tentare bonos quantum desiderat prohibetur. Carcere quoque mare circundatur, quia carnalium mētium tumida insanaq; desideria ad peragenda mala quæ appetūt, impossibilitatis suæ anguſtia grauantur. Sæpe enim dominari melioribus cōcupiscunt, sed tamen eis diuino iudicio cuncta mirabiliter disponente substrati sunt. Nocere bonis elati desiderant, & tamen subiecti ab eis solatia sperant. Pro explēdis voluptatibus carnis, lōgeuitatem vitæ præsentis cupiunt, sed tamen ab ea sub celeritate rapiuntur. De quibus bene per Psalmistā dicitur: Statuit aquas quasi in vtre. Aquæ quippe in vtre sunt, cùm lubrica eorum desideria, quia operis effectum non inueniunt, sub carnali corde deprimuntur. Cœtus ergo ac mare circūdatione premitur carceris, quia vel malignus spiritus vel sęquaces illius, in quorum se mētibus colligit, atque in eis vndas tumentium cogitationum voluit, vt implere mala quæ appetunt nequeant, superna eos districtio anguſtat.

Pſalm.141.

Pſalm.77.

B

Quid iusti desiderio pacis æternæ faciant, si carceris huius egredi anguſtias concupiscunt. Caput. XVII.

SAncti autem viri quo mūdiori corde cœlestium arcana considerāt, auctis ad hæc quotidie ardoribus anhelant. Ibi iam plenè satiari desiderant, vnde adhuc parū aliquid ore contemplationis deguſtant. Perfectè cupiunt carnis stimulum subdere, nihil in cogitatione illicitum de eius iam corruptione tolerare, sed quia scriptū est: Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem: intētione iam quidem vltra semetipsos eminent, sed tamen adhuc infirmitatis suæ incertis motib⁹ subditi, corruptiōis suæ se carcere clausos dolēt. Ait ergo: Nunquid mare sum ego, aut cœtus, quia circundedisti me carcere?) Acsi aperte diceret: Mare vel cœtus: iniqui videlicet, eorumque auctor malignus spiritus, quia effrenari ad solam perpetrandæ iniquitatis licentiam appetunt, rectè pœnę suę carcere constringuntur. Ego autem quia iam æternitatis tuæ libertatem desidero, cur adhuc meæ carcere corruptionis premor? Quod tamen nec à iustis superbè requiritur, quia amore veritatis accensi, infirmitatis suæ anguſtias transgredi perfectè concupiscūt. Nec ab authore iustorum iniustè disponitur, quia electorum suorum vota differens cruciat, crucians purgat, vt ad percipiēdum quod desiderant, quandoq; melius ex dilatione conualescant. Electi autem quouisq; ab intima quiete differuntur, ad cor suum redeunt, ibique à carnis suæ tumultibus absconsi, quasi amœnissimum secretum petūt. Sed in eo sæpe tentationis aculeos sentiunt, carnis incentiua patiuntur, & ibi grauissimos labores inueniunt, vbi magnā requiem à labore quæsierāt. Vnde sanctus vir post insinuatum corruptionis suæ carcerem, ad quietam cordis patriam redire festinans, quia eandem rixam & in intimis inuenit, quam ab exterioribus fugit, protinus subdit dicens:

Sapien.9.

C

Quòd cùm ad silentium mentis nostræ reuertimur, intra nos in cogitationibus colloquimur, & quàm subtilia sint iudicia diuina, metuentes, quasi in lectuli requie somnij uisione turbamur.

Si dixero, consolabitur me lectulus meus, & reuelabor loquens mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore cōcuties.) In sacro nanque eloquio lectulus, cubile vel stratum, secretum solet cordis intelligi. Hinc est enim quod sub vniuscuiusq; animæ specie sponsa occultis stimulis sancti amoris excitata, in canticis canticorum dicit: In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea. In lectulo quippe & per noctem dilectus quæritur: quia nimirum inuisibilis cōditoris species, repressa omni corporeæ visionis imagine, in cubili cordis inuenitur. Vnde & eisdem suis dilectoribus veritas dicit: Regnum dei intra vos est. Et rursum: Si ego non abiero, paracletus non veniet: Ac si apertè diceret: Si ab intentionis vestræ oculis corpus non subtraho, ad intellectum vos inuisibilem, per cōsolatorem spiritum nō perduco. Hinc de iustis per Psalmistam dicitur: Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis: quia scilicet cùm mala ab exterioribus fugiūt, securi intra mentium secreta gloriantur. Sed tunc lætitia cordium perfecta erit, cùm carnis ab exterioribus pugna nō fuerit. Nā quoniq; caro illicit, quia quasi nostræ domus paries quatitur, etiam cubile turbatur. Vnde & rectè per eundem Psalmistam dicitur: Vniuersum stratū eius versasti in infirmitate eius: quia dum nos tentatio carnis concutit, tremefacta nostra infirmitas etiam mentis cubile cōfundit. Quid verò hoc loco somnia vel visiones accipimus, nisi imaginationes vltimi districtiq̄ examinis? quod iam vtcunq; per timorem cernimus, sed tamen vt est veraciter non videmus. Sancti itaq; viri, vt diximus, ad cordis secreta semper redeunt, cùm ab hoc mūdo vel vltra votum prospera, vel vltra vires aduersa patiuntur, atque externis laboribus fessi, quasi stratum vel lectulū cubilia mentis petunt. Sed dum quibusdam imaginationibus cogitationum, quàm sint subtilia diuina iudicia cōspiciunt, quasi in ipsa stratus sui requie, somnij visione turbantur. Cōtemplantur enim quàm districtus iudex veniat, qui dum vi immensę magnitudinis cordiū secreta illuminat, omnes ante oculos culpas reducit. Pensant quanta illa sit verecundia, in conspectu tunc totius humani generis, angelorum omnium archangelorumq; confundi. Perpendunt, qui post confusionē cruciatus maneat, cùm & reatus animum immortaliter morientem, & indesinenter deficientem carnem gehenna consumat. Cùm itaque tam pauida imaginatione mens quatitur, quid aliud quàm in stratu triste somniū videtur? Dicat ergo Si dixero, consolabit me lectulus meus, & reuelabor loquēs mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties. Ac si apertè fateatur, dicens: Si exteriora fugiēs, introrsus redeo, & vtcūque requiescere in cordis cubiculo concupisco, ibi mihi dū districtionis tuæ contemplationē obiicis, vehemēter me per ipsas mæ prouidentiæ imaginationes terres. Bene autem dicitur: Et releuabor loquens mecum in stratu meo, quia nimirum cùm ad mentis nostræ silentium fessi reuertimur, quasi in stratu colloquentes, occulta intra nos cogitationum verba versamus. Sed hæc ipsa nostra collocutio in pauorem vertitur, quia ex illa vehemētius intellectus nobis qui terrorē districti iudicis innotescat, in mente aperitur. Caput. XVIII.

Cant.3.

Luc.17.

Ioan.16.

Pſal.149.

D

iusti vnde turbantur.

E

NEquis vero hæc studeat iuxta literam perscrutari, exquirendum magnopere est, quot modis tangant animum imagines somniorum. Aliquando nanque somnia ventris plenitudine vel inanitate, aliquando verò illusione, aliquando cogitatione simul & illusione, aliquando reuelatione, aliquando autem cogitatione simul & reuelatione generantur. Sed duo quæ prima diximus, omnes experimento cognoscimus, subiuncta autem quatuor, in sacræ scripturæ paginis inuenimus. Sōnia etenim nisi plærūq; ab occulto hoste per illusionem fierent, nequaquam hoc vir sapiens indicaret, dicens: Multos errare fecerunt somnia, & illusiones vanæ. Vel certè. Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Quibus profecto verbis, cuius sint detestationis ostenditur, quæ augurijs consunguntur. Rursum nisi aliquādo ex cogitatione simul & illusione procederent: Salomō minimè dixisset: Multas curas sequūtur somnia. Et nisi aliquādo somnia ex mysterio reuelationis orirentur, Ioseph præferendum se fratribus per somnium non videret: nec Mariæ sponsum vt ablato puero in Aegyptum fugeret, per somniū angelus admoneret. Rursum nisi aliquando somnia cogitatione simul & reuelatiōe procederent, nequaquā Daniel propheta, Nabuchodonosor visionē differēs, à radice cogitationis inchoasset, dicens: Tu rex cogitare cœpisti in stratu tuo quid esset futurum post hæc, & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ uentura sunt. Et paulopost subiūgit, dicens: Videbas, & ecce quasi statua vna grandis, statua illa magna & statura sublimis stabat contra te &c. Daniel itaq; dum somnium &

Somnia sex modis tangūt animū

Eccli. 34. Leui. 19.

Eccles. 5.

Gene. 37. Mat. 2

Daniel. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gnium & implendum reuerenter insinuat,& ex qua ortum sit cogitatione manifestat, patenter ostẽditur: quia hoc plærũque ex cogitatione simul & reuelatione generatur. Sed nimirum cùm somnia tot rerum qualitatibus alternent, tanto eis credi difficilius debet, quanto & ex quo impulsu veniant, facilius non elucet. Sæpe nanque malignus spiritus his quos amore vitæ præsentis vigilãtes intercipit, prospera etiã dormientibus promittit, & quos formidare aduersa considerat, eis hæc durius somnij imaginibus intẽtat: quatenus indiscretam mentem diuersa qualitate afficiat, eamq; aut spe subleuans, aut deprimens, timore confundat. Sæpe autem etiã sanctorum corda afficere somniis nititur, vt ab intentione cogitationis solidæ, ad tempus saltem momentumq; deriuentur, quanuis ipsi protinus animum ab illusionis imaginatione discutiant. Sed hostis insidians quo eos vigilãtes minimè superat, eo dormientes graulus impugnat. Quem tamen hæc maligné agere superna dispensatio benignè permittit, ne in electorum cordibus ipse saltem à passionis præmio somnus vacet. Bene ergo rectori omnium dicitur: Si dixero, consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties, quia nimirum deus mirabiliter cuncta dispensat, & ipse facit quod malignus spiritus iniustè facere appetit, qui hoc fieri non nisi iustè permittit. Sed quia iustorum vita & per vigilias tẽtatione quatitur, & per somnium illusione fatigatur, foris corruptionis suæ moleitias tolerat, intus apud semetipsam grauiter illicitas cogitationes portat. Sed quid est quod faciat, vt pedem cordis à tot scandalorum laqueis euellat? Ecce beatus vir, quanta vndique pressus sit perturbatione cognouimus, sed quod consilium contra hanc inueniat, audiamus. Sequitur:

Quòd suspendium sanctorum sit extolli ad cœlestia, & mors ossium, terrenæ fortitudinis mortificatio.

Quamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.) Quid per animam, nisi mentis intentio, quid per ossa nisi carnis fortitudo designatur? Omne autem quod suspenditur, procul dubio ab imis eleuatur. Anima ergo suspẽdium eligit, vt ossa moriantur: quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinẽ vitæ exterioris necat. Sancti enim viri certissimè sciunt, quia habere in hac vita requiem nequaquam possunt, & idcirco suspendium eligunt, quia nimirum desideria terrena deserentes, ad alta animum tollunt. Suspensi autem mortem suis ossibus inserũt, quia amore supernæ patriæ, in virtutum studiis accincti, hoc quod fortes prius in mundo fuerant, vinculo humilitatis insequuntur. Intueri libet quomodo animam suam Paulus suspenderat, qui dicebat: Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Christus. Et rursum: Desiderium habeo dissolui, & esse cum Christo. Et, Mihi viuere, Christus est, & mori lucrum. Qui gesta terrenę fortitudinis ad memoriam reuocans, quasi quædam in se ossa numerabat dicens: Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus, secundum æmulationem persequens ecclesiam dei. Sed iuspẽdio animæ quia hæc in se ossa interfecit, protinus asserit, qui subiungit: Sed quæ mihi fuerũt lucra, hęc arbitratus sum propter Christum, detrimẽta. Quę adhuc ossa in semetipso insinuat vehementius extincta, cùm subdit: Propter quem, omnium detrimẽtum feci, & arbitror vt stercora. Mortuis vero ossibus quàm exanimis pẽdeat, ostendit, qui illico subiungit, dicens: Vt Christũ lucri faciam, & inueniar in illo non habens meam iustitiam quę ex lege est, sed eam quæ ex fide est Iesu Christi. Sed quia collatis eius testimoniis Paulum ad alta suspensum, mundo mortuum testati sumus, nunc beatum Iob si plenus eodem spiritu, exterioris vitæ concupiscentiam fugiat, ostendamus. Sequitur:

Quòd desperatio sanctorum, sit terrenarum abdicatio uoluptatum. Caput. XIX.

Desperaui, nequaquam vltrà iam viuam.) Sunt nonnulli iustorum qui sic cœlestia appetũt, vt tamen à terrenorum spe minimè frangantur. Largita diuinitus patrimonia ad necessitatis subsidium possident, honores sibi temporaliter impensos retinent, aliena non ambiunt, suis licitè vtuntur. Qui tamen ab eisdem rebus quas habent, alieni sunt, quia ad hæc ipsa quæ possident, ex desiderio non tenentur. Et sunt nonnulli iustorum, qui ad comprehendendũ culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetũt, exterius cuncta derelinquũt: qui rebus se habitis nudant, gloria honoris expoliant: qui internorum desiderio per assiduitatem se amici mœroris afficiunt, habere de exterioribus cõsolationem nolunt, qui internis gaudiis dum mente appropiant, vitam in se funditus corporeæ delectationis necant. Talibus nanq; per Paulum dicitur: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in deo. Horum vocẽ Psalmista expresserat, cùm dicebat: Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Concupiscunt enim, sed non deficiunt, qui iam quidem cœlestia appetunt, sed adhuc tamẽ à terrenorum delectationibus minimè lassantur. Concupiscit vero & in atrio dei deficit, qui cùm æterna desiderat, in amore temporalis non perdurat. Hinc Psalmista iterum dicit: Defecit in salutari tuo anima mea. Hinc per semetipsam veritas admonet, dicens: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Et rursum: Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Horum igitur numero sanctus vir, diuisa à terrenis desideriis mente, se inserit, qui ait: Desperaui nequaquam vltrà iam viuam. Iusti quippe desperare, est præsentis vitæ bona æternitatis electioe deserere, mansura quærere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens, nequaquam se vltrà viuere asserit, quia videlicet viuificatrice morte quotidie à vita se passiois occidit. Absit enim ne vir sanct⁹ de diuinæ misericordiæ largitate desperet, ne gressum cordis à profectu intimi itineris subtrahat, ne amorem conditoris deserens, quasi à duce destitutus in via remaneat, & confossus gladio latrocinantis de sperationis ruat. Sed ne eius dicta ad nostri intellectus arbitrium videamur violẽter inflectere, debemus ex posterioribus præmissa pensare. Quo enim sensu hæc dixerit, ipse protinus indicat, qui subiungit:

Quòd in breuitate huius uitæ magnificatur homo dono uirtutum.

Parce mihi domine, nihil enim sunt dies mei.) Neq; enim duo sibi hæc verba conueniunt, desperaui, & parce: nam qui desperat, nequaquam iam sibi parci postulat: & qui adhuc sibi parci desiderat, profecto minimè desperat. Aliunde ergo est quòd desperat, aliunde vero quod parci sibi sanctus vir postulat: quia nimirum dum bona vitæ transeuntis per desperationem deserit, ad obtinenda quæ permanent, in spe robustior exurgit. Desperando itaque melius ad spẽ venię ducitur, quia eo certius ventura appetit, quo præsentia verius & ex desperatione derelinquit. Et notandum quod vim nobis sui cordis insinuans, vnam quidem de se sententiam protulit, sed hanc tertiò insinuando replicauit. Quod enim supe rius dixerat: Elegit suspendiũ anima mea, hoc replicans addidit: Desperaui: atque æterna concupiscendo, & temporalia postponendo, hoc postremo intulit: Parce mihi: & quod superius dixit, mortem ossa mea, hoc nimirum subdidit, nequaquam vltrà iam viuam. Hoc quoque vltimò protulit: Nihil enim sunt dies mei. Caput. XX.

Bene autem dies suos nihil esse considerat, quia, vt paulo superius sæpe iam diximus, sancti viri quo verius summa cognoscũt, eo sublimius terrena despiciunt, & idcirco præsentis vitæ dies nihil esse conspiciunt: quia illuminatæ mentis oculos in considerationem æternitatis figunt. De qua dum ad se redeũt, quid se esse nisi puluerẽ agnoscunt, & infirmitatis suæ conscij, districtè iudicari metuunt? Cumque vim tãti vigoris aspiciũt, trepidãt examinari quod sunt. Vnde & adhuc aptè subiungitur: Quid est homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Hominem deus magnificat, quia largitate rationis ditat, infusione gratiæ visitat, honore collatæ virtutis exaltat. Cumq; per semetipsum nihil sit, esse tamẽ eum cognitionis suę participem, benignitatis munere concedit. Sed erga eundem magnificatum hominem cor suum dominus apponit: quia post dona iudiciũ exerit, merita subtiliter pensat, vitæ podera vehementer examinat, & tanto ab eo post districtius pœnas exigit, quanto hunc impenso munere largius præuenit. Vir igitur sanctus immẽsitatem supernæ maiestatis aspiciat, atq; ad infirmitatem propriam considerationis oculum reducat. Videat, quia caro capere nõ valet hoc quod de semetipsa veritas per spiritũ sanctum docet. Videat, quia etiam subleuatus hominis spiritus iudiciũ tolerare non sufficit, quod deus sub examine districtæ retributionis intendat, & dicat: Quid est homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum? Ac si apertè clamet, dicens: Magnificatur homo spiritali munere, sed tamen caro est: & vias eius post munera districtè consideras, sed tamen si remota pietate iudicetur, pondus quod de tua subtilitate imminet, ferre nec subleuatus ad iustitiam spiritus valet: quia etsi hunc vltra se tua dona dilatãt, ad inquisitionẽ tamen tui districti examinis sua eum infirmitas angustat. Vnde & adhuc aptè subiungitur:

Quòd deus uisitat hominem cum in uirtutibus prouehit, & probat eum aliquando, cùm recedendo concuti tentatione permittit.

Visitas eum diluculo, & subito probas illum.) Quis nostrum nesciat quia diluculum dicitur, cùm iam nocturna tẽpora in claritatem lucis mutantur? Nos itaque noctis tenebris premimur, cùm perpetratione iniquitatis obscuramur. Sed nox in lucem vertitur, cùm erroris nostri obscuritas, veritatis cognitione irradiatur. Nox in lucẽ vertitur, cùm corda nostra iustitiæ fulgor illuminat, quæ cęcitas culpę deprimebat. Hoc diluculum discipulorum mentibus oriri Paulus aspexerat, cum dicebat: Nox præcessit, dies autẽ appropinquauit. Diluculo ergo nos dominus visitat, quia erroris nostri tenebras, luce suæ cognitionis illustrat, contemplationis munere subleuat, in arcem virtutis exaltat. Sed notandum, quod deus postquam diluculo visitat, subito hominem probat, quia & accedendo corda nostra ad virtutes prouehit, & recedendo concuti tentatione permittit. Si enim post virtutum munera, nulla tentatione concutitur, has se habere animus ex semetipso gloriatur. Vt ergo & firmitatis dona habeat, & infirmitatem suam humiliter agnoscat, per accessum gratiæ ad alta sustollitur, & per recessum quid ex semetipso sit, probatur. Quod bene nobis ex historia sacræ lectionis innuitur, qua Salomon & diuinitus accepisse sapientiam, & tamen post acceptam eãdem sapientiam, meretricum statim pulsatus quæstione memoratur. Mox enim vt tantæ reuelationis gratiam accepit, certamen turpium mulierum pertulit: quia nimirum sæpe cùm mentem nostram concessis virtutibus respectus intimæ largitatis illuminat, hanc protinus etiam lubricæ cogitationes turbãt, vt quæ subleuata immẽso munere exultat, etiam tentatione pulsata, quid sit, inueniat. Sic & Helias visitatus diluculo, sermone cœlos aperuit, & tamen probatus subito, infirmus per deserta fugiens, vnã mulierem expauit. Sic Paulus ad tertium cœlũ raptus ducitur, paradisi penetrans secreta cõsiderat: & tamẽ ad semetipsum rediens, contra carnis bellum laborat, legem aliam in membris sustinet, cuius in se rebellione fatigari spiritus legẽ dolet. Diluculo ergo deus hominẽ visitat, sed subito post visitationem probat, quia & collato munere subleuat, & abstracto, ad paululum, ipsum sibi hominem demonstrat. Quod eousq; procul dubio patimur, quo deterſa funditus labe peccati, ad promissæ incorruptionis substantiam reformemur. Vnde & adhuc aptè subditur:

Quòd in hac uita saporem dulcedinis diuinæ gustamus, sed satiari nisi in regno beatitudinis illa omnino non possumus.

Caput. XXI.

Vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me vt glutiã salĩuam meam?) Saliua in os ex capite delabitur, ab ore vero ad ventrem deducitur cum glutitur. Quid itaque est caput nostrum, nisi diuinitas? per quam existendi principium sumimus, vt creatura simus: Paulo attestante, qui ait? Caput viri Christus, caput autẽ Christi deus. Quid autem venter noster est nisi mens? quæ dum cibum suum, supernum videlicet intellectum suscipit, refecta procul dubio omnium membra actionum regit. Nisi enim sacra eloquia aliquando mentem nomine ventris exprimerent. Salomon vtiq; nõ dixisset: Lucerna domini spiraculũ hominis, quę inuestigat omnia secreta ventris. Quia nimirum dum nos gratia superni respectus illuminat, cuncta etiã mentis nostræ nobis absconsa manifestat. Quid ergo saliuæ nomine, nisi sapor intimæ contemplationis accipitur? quæ ad os à capite defluit, quia de claritate conditoris adhuc in hac vita nos positos, vix gutta* reuelationis tangit? Vnde & redemptor nostri ęternies saliuam luto miscuit, & cæci nati oculos reparauit, quia superna gratia carnalem cogitationem nostram per admixtionem suæ contemplationis irradiat, & ab originali cæcitate hominem ad intellectum reformat. Nam quia à paradisi gaudiis expulsum, in hoc iã exilio natura ædidit, quasi à natiuitate homo sine oculis processit. Sed sicut sanctus vir insinuat, hęc saliua ad os quidẽ labitur vt verò ad vertẽ vsq; perueniat, non glutitur, quia diuinitatis contemplatio sensum tangit, sed plenè mentem non reficit, quoniam perfectè animus conspicere non valet, quod adhuc quia caligo corruptionis prępedit, raptim videt. Ecce enim electorum mens iam terrena desideria subiicit, iam cũcta quæ cõsiderat prętterire, transcendit, iam ab exteriorum delectatione suspẽditur, & quæ sint bona inuisibilia rimatur, atque hæc agens, plærunque in dulcedinem supernæ cõtemplationis rapitur: iamq; de intimis aliquid quasi per caliginem cõspicit, & ardẽti desiderio interesse spiritalibus angelorum ministeriis conatur, gustu incircunscripti luminis pascitur, & vltra se euecta, ad semetipsam relabi dedignatur. Sed quia adhuc corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, inhærere diu luci non valet, quam raptim videt. Ipsa quippe carnis infirmitas transcendentem se animam retrahit, atque ad cogitãda ima ac necessaria suspirantem reducit. Saliua ergo ex capite defluẽs os tangit, sed ad ventrem minimè peruenit, quia liquore supernæ contemplationis iam quidem intellectus noster infunditur, sed nequaquam mens plenè satiatur. In ore etenim gustus est, in ventre satietas. Saliuam vtiq; glutire nõ possumus, quia supernæ claritatis bono satiari non permittimur, quod adhuc ex tenuitate gustam⁹. Sed quia hoc ipsum quod vtcunq; iam super nos cognoscimus, ex pietate parcẽtis est, quòd vero hoc percipere perfectè non possumus, adhuc ex pœna vetustæ damnationis, rectè nunc dicitur: Vsquequo nõ parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam saliuam meam? Ac si apertè diceretur: Tunc homini plenè parcis, cùm hunc ad perfectionem tuæ contemplationis admiseris, vt claritatem tuam raptus interius videat, & eum carnis suæ corruptio ex terius non repellat. Tunc permittis vt saliuam glutiam, cùm me sapore tuę claritatis vsque ad abundantiam satietatis infuderis, vt nequaquam iam per indigentiã gustu oris ęsuriam, sed in te solidatus, irrigato mẽtis vẽtre subsistam. Sed qui promereri vult bonum quod expetit, debet malum confiteri quod fecit. Sequitur:

Quòd nisi misericordia dei subueniat, qui per nos cecidimus, nostris resurgere uirtutibus non ualemus.

Peccaui: quid faciam tibi ô custos hominum?) Ecce fatetur malum quod fecit, sed bonum quod deo in recompensationem debeat offerre non inuenit, quia ad abluendam culpã quælibet humanæ actionis virtus infirma est, nisi hanc misericordia parcentis foueat, & non iustitia rectè iudicantis permat. Vnde rectè per Psalmistã dicit: Melior est misericordia tua super vitã, quia quãlibet videatur innocens, apud districtum tamen iudicem nostra nos vita non liberat, si ei reatus sui debitum misericordiæ benignitas non relaxat. Vel certè cùm dicitur: Quid faciam tibi? patenter ostẽditur, quia hęc ipsa bona quæ agere præcipimur, non præceptori, sed nobis prosunt. Vnde rursum per Psalmistam dicitur. Quoniã bonorum meorum non indiges. Humilitas autem nostrę destitutionis exprimitur, cùm deus hominũ custos vocatur, quia si eius nos custodia minimè protegit, ante occulti hostis insidias, nostræ sollicitudinis oculus vigilans dormit, Psalmista rursus attestante, qui ait: Nisi dominus custodierit ciuitatẽ, in vanum vigilant qui custodiunt eam. Per nos nanque cecidimus, sed nostris resurgere viribus non valemus. Culpa nos voluntatis propriæ semel strauit, sed pœna culpæ deterius quotidie deprimit. Ad amissam rectitudinem resurgere studiorum conatibus nitimur, sed meritorum pondere grauamur. Vnde & aptè subitur:

Quanta sit miseria mutabilitatis humanæ. Cap. XXII.

Quare posuisti me cõtrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis?) Tunc sibi contrarium deus hominem posuit, cùm homo deum peccando dereliquit. Ser-

D Saliua quid sit

*al, gustus Marc. 8.

Saliuam glutire quid sit

Plene parcere hoi quid sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quit. Serpentis quippe persuasionibus captus, hostis eius exti-
tit, cuius præcepta contempsit. Iustus verò conditor hunc
sibi contrarium posuit, quia inimicum ex elatione deputauit.
Sed hæc ipsa cõtrarietas culpę, facta est homini pondus pœ-
næ, vt corruptioni suæ malè liber seruiat, qui bene seruus de
incorruptionis libertate gaudebat. Salubrem quippe humi-
litatis arcem deserens, ad infirmitatis iugum superbiendo
peruenit, & ceruicẽ cordis erigendo suppoluit: quia qui sub-
esse diuinis iussionibus noluit, sub suis se necessitatibus stra-
uit. Quod melius ostendimus, si ea quæ deiectus sustinet, &
prius carnis, & pòst pondera mentis exprimamus. Vt enim
taceamus hoc quòd dolores tolerat, quòd febribus anhelat,
sua quadam ægritudine constringitur. Ipsa hæc nostri corpo-
ris, quæ salus vocatur, ægritudo est. Nam ocio tabescit, ope-
re deficit: inedia deficiens, cibo reficitur vt subsistat: refec-
tione lassescens, abstinentia releuatur vt vigeat: aqua perfũ-
ditur, ne arescat: linteis tergitur, ne ipsa nimis perfusione li-
quefiat: labore vegetatur, ne quiete torpeat: quiete refoue-
tur, ne laboris exercitatione succumbat: fatigatur vigiliis,
somno reparatur: oppressa somno, vigiliis excutitur, ne sua
peius quiete lassetur: vestibus tegitur, ne frigoris aduersitate
penetretur: quæsito calore deficiens, aurarum flatu refoue-
tur. Cũq; inde molestias inuenit, vnde vitare molestias quæ-
suit, malè sauciata, vt ita dixerim, de ipso suo medicamine
languescit. Remotis ergo febribus, cessantibusq; doloribus
H ipsa nostra salus ægritudo est, cui curandi necessitas nũquam
deest. Quot enim lolatia ad viuẽdi vsum quærimus, quasi tot
nostræ ægritudini medicamentis obuiamus. Sed ipsum quo-
que medicamen in vulnus vertitur, quia exquisito remedio
paulo diutius inhærẽtes, ex eo grauius deficimus, quod pro-
uidè ad refectionem paramus. Sic nimirum debuit præsump-
tio corripi, sic superbia sterni. Quia enim elatũ semel sump-
simus spiritum, ecce defluens quotidie portamus lutũ. Ipsa
quoque mens nostra à secreti interioris securo gaudio exclu
sa, modo spe decipitur, modo pauore vexatur, modo dolore
deiicitur, modo falsa hilaritate releuatur: transitoria perti-
naciter diligit, eorumq; amissione incessanter atteritur, quia
& incessanter cursu rapiente permutatur. Rebus autem mu-
tabilibus subdita, & à semetipsa variatur. Nam quærẽs quod
non habet, anxia percipit: Cumq; hoc habere cœperit, tædet
hanc percepisse quod quæsiuit. Amat sæpe quod despexerat,
despicit quod amauerat. Cum labore quę æterna sunt discit,
sed horũ repentè obliuiscitur, si laborare defierit. Diu quæ-
rit vt parum quid de summis inueniat, sed ad consueta citius
relabens, nec parum in his quæ inuenerit perseuerat. Erudi-
ri appetens, vix suam ignorantiam superat, sed erudita, gra-
uius contra scientiæ gloriam pugnat. Vix carnis suæ sibi ty-
rannidem subiicit, sed tamen adhuc intus culpæ suæ imagi-
nem tolerat, cuius iam foris opera vincendo restrinxit. In au
I thoris sui inquisitione se erigit, sed reuerberatam hanc, cor-
porearum rerum amica caligo confundit. Semetipsam qua-
liter incorporea corpus regat, intueri vult, & non valet. Re-
quirit mirè, quòd sibi respondere non sufficit, & sub eo igna
ra deficit, quod prudenter requirit. Amplam se simul & an-
gustam considerans, qualem se veraciter æstimet ignorat:
quia si ampla non esset, nequaquam tam inuestiganda requi-
reret: Et rursum si angusta non esset, hoc ipsum saltem quod
ipsa requirit, inueniret. Bene ergo dicitur: Posuisti me con-
trarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis. Quia dum re-
pulsus homo, & à carne molestias, & à mente quæstiones to-
lerat, graue nimirum pondus semetipsum portat. Vndique
languoribus premitur, vndique infirmitatibus vrgetur, vt
qui relicto deo, se sibi ad requiem sufficere credidit, nihil in
se nisi tumultum perturbationis inueniret, inuentumq; se fu-
gere quæreret: sed authore contempto, quo se fugeret, non
haberet. Cuius infirmitatis põdera bene quidam sapiens cõ-
templatus, ait: Graue iugum super filios Adam, à die exitus
de ventre matris eorum, vsq; ad diem sepulturę in matrem
omnium. Beatus autem Iob ista considerans, & quare ita or-
dinata sint ingemiscens, non iustitiam redarguit, sed miseri-
cordiam inquirit, vt percõtando ipse humiliter pulset, quod
parcẽdo diuina pietas immutat. Ac si apertè dicat: Cur quasi
cõtrarium tibi hominem despicis, qui certus scio, quia per-
ire ipsum quẽ despicere crederis, non vis? Vnde bene adhuc

ipsa salꝰ corꝑis mei ægritudo est.

hominis miseria in hoc statu.

inconstantia rez tẽpora lium. & mutabilitas animę.

homo quã graue pondus sustineat.

Ecclesiasti
ci. 40.

& humilitatem confessionis exprimit, & vocem liberæ in- K
quisitionis adiungit, dicens: Caput.XXIII.

CVr non tollis peccatum meum, & quare non aufers
iniquitatem meam?) Quibus profecto verbis quid
aliud quam desiderium pręstolati mediatoris innuit-
tur? de quo Ioannes ait: Ecce agnus dei, ecce qui tollit pec- Ioan.1.
catum mũdi. Vel certè ab humano genere tunc peccatũ ple-
nè tollitur, cùm per incorruptiõis gloriam nostra corruptio
permutatur. Esse nanque à culpa liberi nequaquã possumus,
quouslibet in corpore mortis tenemur. Redemptoris ergo gra
tiam, vel resurrectionis soliditatem desiderat, qui iniquitatẽ
suam offerri funditus sperat. Vnde mox & pœnam prævari-
cationis culpæ, quã ex origine meruit, & iudicium quod ex
propria actione pertimescit, adiungens subdit:

Quòd præsens mors sit pœna peccati, & in iudicio si à peccatore secundum districtionem operum ratio exigatur: non subsistit, nec habet quid respondeat iudici.

Ecce nunc in puluere dormiã, & si mane me quæsieris, non Gene.3.
subsistam:) Peccanti primo homini dictum est: Puluis es, &
in puluerem reuerteris. Mane autem dicitur illa tunc mani-
festatio mentium, quæ in aduentu iudicis apertis cogitation
bus quasi post noctis tenebras demonstratur. De quo nimirũ
mane per Psalmistam dicitur: Mane astabo tibi & videbo.
Quærere autem dei, est hominem subtili interrogatione di-
scutere, & districtè discutiendo iudicare. Beatus igitur Job
humanæ deiectionis damna considerans, videat quia & præ- L
senti iam pœna præmitur, & adhuc de futuris grauius vrge-
tur, Et dicat: Ecce nũc in puluere dormiã, & si mane me quę-
sieris, non subsistam. Ac si apertius deploret, dicens: In pre-
senti quidem mortem iam carnis patior, & tamen adhuc de
futuro iudicio grauiorem morte, districtionis tuæ sentẽtiam
pertimesco. Interitum pro culpa sustineo, sed adhuc ad iu-
dicium veniens, culpas restitui & post interitum formido.
Exteriorem ergo mortem considerans, dicat: Ecce nunc in
puluere dormiam: interiorem metuens adiungat: Et si mane
me quæsieris, non subsistã Quãtalibet enim iustitia polleãt,
nequaquam sibi ad innocentiam vel electi sufficiunt, si in iu-
dicio districtè requirantur. Sed hoc nunc ad solatium suæ e-
reptionis inueniunt, quod nequaquam se posse sufficere hu-
militer sciunt. Sub humilitatis ergo tegmine à gladio se tãte
animad uersionis abscondunt, & quo terrorem venturi iudi-
cis præstolantes cõtinuo timore trepidant, eo indefinenter
agitur, vt pratiores fiant. Sequitur:

Caput octauum textus beati Iob, &.xxiiij. caput li-
bri octaui expositionis moralis beati Gregorij.

RESpondens autem Baldath Suites, M
dixit: Vsquequo loqueris talia, &
spiritus multiplex sermonis oris
tui? Nunquid deus supplantat iudi
cium, aut omnipotens subuertit
quod iustum est? Etiam si filij tui
peccauerũt ei, & dimisit eos in ma
nu iniquitatis suæ, tu tamen si diluculo consurrexeris ad
deum, & omnipotentẽ fueris deprecatus, si mundus &
rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatũ red-
det habitaculum iustitiæ tuæ: intantum vt si priora tua
fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.
Interroga enim generationem pristinam, & diligenter
inuestiga patrum memoriam. Hesterni quippe sumus,
& ignoramus, quoniã sicut vmbra dies nostri sunt su-
per terram. Ipsi docebunt te, loquentur tibi, & de corde
suo proferent eloquia. Nunquid virere potest scirpus
absque humore, aut crescere carectum sine aqua? Cùm
adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes her-
bas arescit. Sic viæ omnium qui obliuiscuntur deum,
& spes hypocritæ peribit. Non ei placebit vecordia sua,
& sicut tela aranearum fiducia eius. Innitetur super do-
mum suam, & non stabit, fulciet eam, & nõ consurget.
Humectus videtur antequam veniat sol, & in ortu suo
germen

A germen eius egredietur. Super aceruum petrarum radi-
ces eius densabuntur, & inter lapides commorabitur.
Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet:
Non noui te. Hæc est enim lætitia viæ eius, vt rursum
de terra alij germinentur. Deus non proiiciet simpli-
cem, nec porriget manum malignis, donec impleatur
risu os tuum, & labia tua iubilo. Qui oderunt te,
induentur confusione, & tabernaculum impiorum
non subsistet.

Respondens autem Baldath Suites ait: Vsquequo loque-
ris talia, & spiritꝰ multiplex sermõis oris tui?) Iniustis sem-
per grauia sunt verba iustorum, & quæ ad ædificationẽ pro
lata audiunt, hæc quasi superimpositum pondus ferunt.
Quod de se apertè Baldath Suites indicat, dicens: Vsquequo
loqueris talia? Qui enim vsquequo dicit: quia ædificationis
verba iam portare non possit, ostẽdit. Sed cùm corrigi ini-
qui despiciunt, bene prolata criminantur. Vnde & protinus
subiungit: Et spiritus multiplex sermonis oris tui. Cùm mul-
tiplicitas in sermone reprehenditur, esse procul dubio intel-
De quadri farialoquẽ tium uarie tate. B ligentiæ grauitas in sensu denegatur. Vis quippe summa lo-
quẽtium, quadrifaria qualitate distinguitur. Nam sunt nõ-
nulli quos sentiendi simul ac dicendi amplitudo dilatat, &
sunt nonnulli quos sentiendi simul & dicẽdi inopia angustat.
Sunt nonnulli qui efficaciã dicendi habent, sed acumen sen-
tiendi non habent. Et sunt nonnulli qui acumine sentiendi
subnixi sunt, sed ex inopia locutionis obmutescunt. Hoc nan-
que in hominibus cernimus, quod in rebus sæpe insensibili-
bus videmus. Nam plærunque & abundans aqua ab intimis
ducitur, & largis in superficiẽ meatibus deriuatur. Plærũq;
angusta in intimis latet, & progrediẽdi rimas difficulter in-
ueniens, foras angustior exundat*. Plærũque minima in ab-
*al. exha- lat. scõditis oritur: cumque patenter qua exeat inuenit, ex largo
foramine tenuis procedit, magnicq; le meatus dilatant, sed nõ
est quod fundant. Plærunque vero ampla in abscõditis sur-
git, sed angustis pressa meatibus tenuissima profluit. Sic itaq;
in aliis os patens emanat, quod largus ingenij fons ministrat.
In aliis intellectum nec sensus porrigit, nec lingua fundit. In
aliis os quidem ad loquendum patet, sed ad reddendum pa-
rata à sensu lingua nihil accipit. In aliis vero largus sentiẽ-
di fons à corde exuberat, sed hũc quasi meatus tenuis impar
lingua coangustat. In quibus nimirum quatuor dicendi qua-
litatibus, sola crimini tertia subiacet, quæ hoc sibi per locu-
tionem arripit, ad quod per ingenium non assurgit. Nam pri-
ma laudanda est, quæ vtroque valenter pollet. Secunda mi-
seranda, quæ vtroque humiliter caret. Quarta adiuuãda, quę
explere quod sentit non valet. Tertia vero despicienda atq;
reprimenda, quę dum sermone se erigit, sensu iacet: quæ mẽ-
C bris inflatione tumentibus similis, ad aures audientium va-
sta, sed vacua procedit. Quod nũc Baldath beato Iob crimẽ
intorquet, dicens: Spiritus multiplex sermonis oris tui. Qui
enim multiplicitatem sermonis ori tribuit, profecto cordis
inopiam reprehendit. Ac si apertè dicat: Abundantia spiri-
tus in sermone oris attolleris: sed sensus indigentia coangu-
staris. Caput.XXV.

PRaui autem cùm recta reprehendunt, ne ipsi quæ iusta
sunt nescire videantur, nota omnibus bona quę audiẽ-
do didicerunt, quasi incognita proferunt. Vnde &
Baldath protinus adiungit: Nunquid deus supplantat iudi-
cium, aut omnipotens subuertit quod iustum est?) Hæc bea-
tus Iob nec loquẽs negauerat, nec reticẽs ignorabat. Sed pro
caces quiq;, vt diximus, etiam nota iactanter proferũt, vt lo-
quendo docti videantur. Contemnũt moderatè conticescere
ne credantur ex imperitia tacuisse. Sciendum vero est, quia
tunc diuinæ iustitiæ rectitudinem laudant, cum se ad gaudiũ
incolumitas subleuat, & alios flagella castigant, cùm se con-
spiciunt rerum prosperitate perfrui, alios aduersitate fatiga
ri. Nam dum peruersè agunt, sed tamen se rectos arbitran-
tur, hoc quod sibi prospera suppetunt, deberi suis meritis
credunt, eoq; colligunt quod deus iniustè non iudicat, quòd
quasi iustos se aduersitas nulla contristat. Sed si eorum vitã
qualibet breuiter vis superne correptionis attigerit, pulsati
protinus consiliũ diuini examinis increpant, quod pauloãte

incolumes admirando præferebant, sustumq; esse iudicium D
quod suis moribus aduersatur, negãt, & dum de diuina æqui-
tate disputant, ad resultationis verba prosiliunt, & correpti
quia deliquerint, grauius delinquunt. Vnde bene etiam per
Psalmistam contra peccatoris confessionem dicitur: Confi- Psal. 48.
tebitur tibi cùm benefeceris ei. Despecta quippe vox cõfes-
sionis est, quam format iocunditas prosperitatis. Sola autem
confessio habet magni meritum ponderis, quam à veritatis
rectitudine nequaquam separat vis doloris, quam vsque ad
iudicium vocis exacuit aduersitas testis cordis. Non ergo mi
rum quòd Baldath diuinam iustitiã laudat, qui nihil aduersi
ab eadẽ iustitia tolerat. Sed quia amicos beati Iob, hæretico-
rũ tenere speciem diximus, libet vt paucis quomodo Bal-
dath verba hæreticorum surreptionibus congruant, demõ-
stremus. Hi quippe dum sanctam Ecclesiam temporali corri-
pi animaduersione conspiciunt, audacius in iactãtiam per-
uersæ prædicationis intumescunt, & superni examinis rectã-
tudinem prætendentes, prosperari se ex meritis asserunt, il-
lam vero affligi dignis retributionibus attestantur, & verbis
blandiẽtibus surreptionis aditũ protinus inter dolores quę-
runt, atque aliorum vitam exprobrãtes, aliorum mortibus
feriũt, ac si illi iam iustè defuncti sint, qui de deo credere di-
gna noluerunt. Vnde Baldath Suites postquam diuinam iu-
sticiam protulit, ilico subiungit: Etiam si filij tui peccaue-
runt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ, tu tamẽ si di-
luculo cõsurrexeris ad deum, & omnipotẽtem fueris deprec-
catus: si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te,
& pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ.) Ac si afflictis E
catholicis errorum prædicatores dicant: Vitæ vestrę proui-
dete, & quàm peruersa teneatis, ex eorum qui inter vos de-
functi sunt damnatione cognoscite, quia conditori omnium
nisi perfidia vestra displiceret, nequaquam à vobis tam nu-
merosos populos, interitu sæuiente, subtraheret. Ait enim:
Etiam si filij tui peccauerũt ei, & dimisit eos in manu iniqui-
tatis suæ. Quasi apertè diceret: In iniquitatis suæ manu di-
missi sunt, qui vitam nostræ rectitudinis imitari noluerunt.
Tu tamen si diluculo consurrexeris ad deum, & omnipoten-
tem fueris deprecatus. Caput.XXVI.

QVia enim se hæretici tenere lucem veritatis æsti-
mãt, sanctam ecclesiam quasi in erroris nocte po-
sitam, ad diluculum veritatis vocant, quatenus &
per cognitionem dei, quasi per diluculum
surgat, & per precem pœnitentiæ præterita diluat. Si mũ-
dus & rectus incesseris.) Mundus videlicet in cogitatione,
rectus in opere. Statim euigilabit ad te.) Ac si apertè dicat:
Quia is qui nunc tribulationibus tuis virtutem suæ prote-
ctionis non exerit, quasi ab adiutorio errãtis dormit. Et pa-
catum reddet habitaculum iustitiæ tuæ.) id est, præsentis
vitæ contrarietates amouet, & tranquillitatis protinus secu-
ritatem præbet. Quia enim peruersi quiq; temporale gau-
dium singulare æstimant, diuinæ remunerationis bonũ quod
ipsi anxiè ambiunt, hoc aliis pro magno pollicentur. Vnde
plerunque fit vt aut amissa recuperari spõdeant, aut ad ma- F
iora adhuc præsentis vitæ præmia, auditorum suorũ animos
extendant. Quod patenter Baldath exprimit, cùm protinus
adiungit: Intantum vt si priora tua fuerint parua, & nouissi
ma tua multiplicentur nimis.) Si vero habitaculum iustitiæ,
consilium mentis vocat, afflictis catholicis errorum magistri
pacatũ iustitiæ habitaculũ promittũt, quia si eos ad sua per-
trahũt, profecto à cõtentione cõticescunt. Namq; hi qui per-
trahi ad peruersa potuerunt, tanto iam trãquillius temporali
pace quieti sunt, quanto longius ab æterna separantur. Opes
quoq; intelligentiæ se sequentibus crescere spondent. Vnde
& subditur: Intantum vt si priora tua fuerint parua, & no-
uissima tua multiplicẽtur nimis.) Sed quia eorum verbis nõ
facile creditur, quoniam sæpe vita cõtemptibilis demõstra-
tur, antiquorum patrum sententias proferũt, earumque re-
ctitudinem in argumentum sui erroris intellectunt. Vnde &
subditur.

Quòd antiquorum patrum exempla, ad insinuandam trãsitoriæ huius uitæ instabilitatem, intuenda sunt.

Interroga enim generationem pristinam, & diligenter in-
uestiga patrum memoriam.) Generationem pristinam, ac
patrum

Universidad de Deusto
Biblioteca

G patrum memoriam nequaquã videri, sed inuestigari admonent, quia hoc in ea nolunt conspici, quod liquidò cunctis patet. Nonnunquam verò more bonorum, quædam moraliter docent, & qualiter ex præteritis præsentia colligantur, insinuant: atque ex his quæ iam à nostris oculis pertranseundo subtracta sunt quàm nulla sint quæ videntur, demonstrant. Vnde & adhuc subditur: Helterni quippe sumus, & ignoramus, quoniam sicut vmbra dies nostri sunt super terram.) Generatio itaque pristina interrogãda proponitur, vt transire tempus vitæ præsentis sicut vmbra monstretur, quia videlicet si ea quæ erant & iam transacta sunt, ad memoriam reducimus, patenter cognoscimus quàm celeriter hoc quoq; fugiat quod tenemus. Sæpe verò hæretici eosdem nobiscum patres quos veneramur laudant, sed intellectu deprauato, ipsis nos eorum laudibus impugnant. Vnde & adhuc subditur: Ipsi docebunt te, loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.) Notandum quòd superius dixerat: Spiritus multiplex sermonis oris tui, nunc verò reductis ad memoriã patribus dicit: De corde suo proferent eloquia. Ac si vitam sanctæ Ecclesiæ hæretici detestantes dicant: Multiplicitatem spiritus in ore habes, in corde non habes. Sed illi contra te audiendi sunt, qui verba ex corde proferentes, recta viuendo docuerunt. Sæpe autem praui dum suæ vitium tortitudinis ignorant, audenter aliorum rectitudinem lacerant. Cumq; contra bonos sibi authoritatem increpationis arripiunt, aut ea bona proferunt, quæ non videndo sed audiendo didicerũt, aut ea aliis mala mentientes ingerunt, quæ ipsi committunt.

H Sed cùm ea bona proferunt, quæ seruare contemnunt, sciendum est quia plærunque veritas sic per ora aduersariorum sonat, vt eorum linguam mouens, vitam feriat, quatenus culmen rectitudinis loquentes & ignorantes, ipsi sibi & verbis iudices, & factis accusatores fiant. Vnde Baldath mira quidẽ cõtra hypocritas subdit, sed mucrone verbi se impetit, quia simulator iustitiæ nisi ex aliquantulo ipse esset, docere iustũ nequaquam tanta temeritate præsumeret. Et quidem fortia sunt valde quæ dicit, sed hæc stultis, non autem sapienti: prauis, non recto dicere debuit: quia & vecordem se asserit, qui hortis sitientibus, in flumine aquã fundit. Sed interim postponentes cui dicitur, pensemus subtiliter quid dicatur, vt nos prolata instruant, quanuis meritum sui auctoris impugnent. Sequitur.

Quòd sanctorum bona quæ uera sunt permanent, hypocritarum uero bona, quia falsa sunt, non perseuerant: & quod superbi correctionis impatientes sunt.

Nũquid viuere potest scirpus absq; humore, aut crescere carectũ sine aqua?) Cui Baldath scirpũ vel carectum cõparet, ipse protinus aperit, cùm subiungit.) Cùm adhuc sit in flore nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit: sic viæ omniũ qui obliuiscuntur deum, & spes hypocritæ peribit.) Scirpi ergo vel carecti nomine, hypocritæ vitam signat, quę I speciem quidẽ viriditatis habet, sed ad humanos vsus fructũ vtilitatis non habet, quæ sterilitate operis arida permanens, solo sanctitatis colore viridescit. Cap.XXVII.

Sed neq; sine humore scirpꝰ, neq; sine aqua carectũ proficit, quia hypocritarũ vita ad bona opera infusionem quidẽ superni muneris percipit, sed in cũctis quę agit, exteriores laudes appetens, à fructu perceptę infusionis inanescit. Sæpe nanq; mira signorũ opera faciunt, ab obsessis corporibus spiritus pellunt, & per prophetię donũ, ventura quæq; sciendo præueniũt, sed tamen à largitore tot munerũ, cogitationis intẽtione diuisi sunt: quia per eius dona, nõ eius gloriã, sed proprios fauores quærunt: cumq; per accepta dona in sua laude se eleuant, ipsis muneribus contra largitorẽ pugnant. Inde quippe cõtra dantem superbiunt, vnde ei amplius humiles esse debuerũt. Sed eo postmodum eos districtior sentẽtia percutit, quo nũc superna bonitas & ingratos largius infundit. Fitq; eis amplitudo muneris, incrementum dãnationis, quia irrigati fructũ non ferunt, sed sub viriditatis colore vacui in altum crescunt. Quos bene per Euangeliũ ve- Mat.7. ritas exprimit, dicens: Multi dicent mihi in illo die, domine domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc cõfitebor illis, quia nunquã noui vos, discedite à me qui operamini iniquitatẽ. Scirpus igitur vel carectum absq; humore vel aqua non viuit, quia nimirũ hypocritæ nõ nisi ex superno munere viriditatem bonæ operationis accipiunt. Sed quia hanc in vsum propriæ laudis arripiunt, in aqua quidẽ virides, sed tamen inanes crescunt. Bene autẽ subditur: Cùm adhuc sit in flore, nec carpat manu, ante omnes herbas arescit.) Scirpus in flore, est hypocrita in laude. Acutis vero angulis surgens carectũ manu nõ carpitur, quia exasperatis per arrogantiam sensibus, de prauitate sua hypocrita corripi dedignatur. In flore suo manum carpentis incidit, quia in laude hypocrita positus, ne hũc quisquam corripere audeat, asperitate sua protinus vitam corripientis secat. Sanctus nanque esse non appetit, sed vocari: & cùm fortasse corripitur, quasi in opinionis gloria detruncatur. Deprehensum se in prauitate irascitur, loqui sibi redarguẽtem prohibet, quia velut in occulto vulnere tactus dolet. Qualis imperitis innotuit, talis vult ab omnibꝰ æstimari, & paratior est mori quàm corripi. Redargutiõe deterior redditur, quia quasi diræ percussionis æstimat iaculum, puritatis verbum. Vnde exasperatus protinus in contumelias surgit, & quæ mala exaggeret contra vitam correptoris, inquirit. Demõstrare longè incõparabiliter reum reprehensorem suum desiderat, vt innocentem se non suis actibus sed alienis criminibus ostendat, ita vt sæpe homo redargutionis aliquid se dixisse pœniteat, & quasi à carpentis manu, sic à corripientis animo quidam, vt ita dixerim, sanguis mœroris currat. Vnde bene Prouer.9 per Salomonẽ dicitur. Noli arguere derisorem, ne oderit te. L Neque enim iusto timendũ est, ne derisor cùm corripitur, cõtumelias inferat, sed ne tractus ad odiũ, peior fiat. Inter hęc sciendũ est, quòd iustorum bona, quia ex corde incipiunt, vsq; ad præsentis vitæ terminũ crescũt. Hypocritarum vero opera, quia nequaquam sunt in occulto radicata, sæpe antè deficiunt, quàm præsens vita finiatur. Nam plærũque studio sacræ eruditionis insistunt, & quia hanc non præparãdis meritis, sed promerendis fauoribus inquirunt, statim vt iudicium humanæ laudis arripiunt, & per hoc gratiã transitorij profectus assequuntur, tota mente secularibus curis inseruiunt, atq; à sacra funditus eruditione vacuantur, & agendo post indicant, quãtum temporalia diligant, qui sola prius æterna prædicabãt. Plærũq; autẽ assumptæ speciẽ maturitatis ostẽdunt, quiete silentij, longanimitate patientiæ, cõtinentię virtute decorantur. Sed cùm per hæc quæsiti culmẽ honoris attigerint, cumq; sibi iam reuerentia à cunctis impẽditur, protinus se in lasciuiã voluptatis fundunt, & bona se nõ ex corde tenuisse ipsi sibi testes sunt, qui hæc cito dimiserunt. Nonnunquam vero aliqui quæ possident tribuunt, atque indigẽtibus cuncta largiuntur, sed tamen ante vitæ terminum, auaritiæ prurigine acceusi, aliena appetunt, qui sua largiri videbãtur, & pertinaci pòst crudelitate ambiũt, quod ficta prius pietate reliquerunt. Vnde & rectè nunc dicitur:

Caput.XXVIII. M

CVm adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit.) Iuxta carnẽ quippe & iusti herba sunt, propheta attestante, qui ait: Omnis caro fœ- Esa.40. num. Sed ante omnes herbas arescere scirpꝰ dicitur, quia iustis in bono suo permanentibus, à viriditate assumptæ rectitudinis hypocritarum vita siccatur. Arescunt herbæ etiam reliquæ, quia iustorum opera cum carnis vita deficiunt. Sed herbarum ariditatem scirpus præuenit, quia, priusquam de carne hypocrita transeat, ea quæ in se ostenderat, virtutũ facta derelinquit. De quibus etiam bene per Psalmistã dicitur: Fiãt sicut fœnum ædificiorum, quod priusquã euellatur, exaruit. Fœnum quippe ædificij in alto nascitur, sed nequaquam pinguí radice solidatur, quia & hypocrita summa quidem agere cernitur, sed non in eis ex cordis puritate roboratur. Quod nimirum fœnũ & non euulsum citius arescit, quia videlicet hypocrita & in præsẽti adhuc vita subsistit, & iam sanctitatis opera quasi viriditatis speciem amittit. Quia enim sine intentione rectæ cogitationis bona studuit agere, hæc amittens, indicat se sine radice floruisse. Sed Baldath, sicut prædiximus, cui scirpum vel carectum cõparet ilico aperit, cum subiungit: Sic viæ omnium qui obliuiscuntur deum, & spes hypocritæ peribit.) Quid enim in cũctis suis operibꝰ hypocrita sperat, nisi honoris reuerẽtiam, gloriam

A gloriam laudis, à melioribus metui, sanctus ab omnibus vocari? Sed permanere spes hypocritæ non valet, quia æternitatem non quærens, fugit quod tenet'. Nequaquam quippe mentis eius intentio in illa gloria figitur, quæ sine fine posMat.6. sidetur: sed cùm transitoriis fauoribus inhiat, perdit percipiendo quod laborat, veritate attestante, quæ ait: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Sed hæc spes recipiendæ mercedis diu teneri non potest, quia pro ostensis operibus honor tribuitur, sed vita ad terminum vrgetur: laudes resonant, sed ad finem cum laudibus tẽpora festinant: & quia nequaquam animus in æternitatis amore radicatur, cum ipNemo potest immobilis stare, qui mobilia diligit. sis profecto rebus quas diligit labitur. Nemo nanque valet mobilia diligere, & ipse immobilis stare. Qui enim transeũtia amplectitur, eo ipso ad cursum ducitur, quo decurrentibus implicatur. Dicat ergo: Et spes hypocritæ peribit, quia humana laus quã magnis laboribus appetit, impulsa temporum momentis decurrit. Bene autem subditur:

Quòd uili precio opus magnum uendit, qui ideo in laboribus continẽtiæ seruit, ut laus ei ab hominibus impendatur, & cùm tẽpus retributionis aduenerit, hæc quæ modo placet insania, in tormentis positis displicebit.

Non ei placebit vecordia sua.) Magna quippe vecordia est, laboriosa agere, & aurę laudis inhiare, forti opere præceptis cœlestibus inseruire, sed terrenæ retributiõis præmiũ quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro virtute quam agit, humanos fauores desiderat, rem magni meriti vili precio venalem B portat. Vnde cœli regnum mereri potuit, inde nummũ trãsitorij sermonis quærit. Vili ergo precio opus vendit, quia magna impendit, sed minima recipit. Cap.XXIX.

QVibus itaque hypocritæ similes, nisi fœcundis & neglectis vitibus existunt? quæ per vbertatem fructum proferunt, sed nequaquam per studium à terra subleuantur. Quod pingues palmites germinãt, errantes bestiæ conculcant, & quo hoc vberius aspiciunt, proiectũ in infimis, auidius consumunt: quia nimirum hypocritarum opera dum clara monstrantur, quasi pinguia prodeunt, sed dũ humanas laudes appetunt, quasi in terra deferuntur. Quæ huius mundi bestiæ, maligni scilicet spiritus comedunt, quia hæc ad vsum perditionis inflectunt, tantoq; ardentius rapiunt, quanto & magna clarius innotescunt. Vnde bene per prophetã dicitur: Culmus stans nõ est in eo germen & non faciet farinam, quòd etsi fecerit, alieni comedent Osee.8. eam. Culmus quippe germen nõ habet, cùm vita meritis virtutum caret. Farinam culmus non facit, cùm is qui in præsenti seculo proficit, nil subtilitatis intelligit, nullum boni operis fructum reddit. Sed sæpe cùm fecerit farinam, hanc alieni comedunt, quia & cùm bona opera hypocritæ ostendunt, de his maligiorum spirituum vota satiantur. Qui enim per hæc placere deo non appetunt, nequaquam agri dominũ, C sed alienos pascũt. Fœcundo itaq; hypocrita & neglecto palmiti similis, seruare fructum non valet, quia botrus boni operis in terra iacet. Sed tamen hac ipsa vecordia sua pascitur, quia pro bono opere à cũctis honoratur, cæteris præeminet, subiectas hominum mentes tenet, maioribus locis attollitur, fauoribus nutritur. Hæc vero ei sua vecordia placet interim sed non placebit, quia cùm retributionis tempus aduenerit, in pœna displicet quòd vecors fuit. Tunc se stultè egisse intelligit, cùm pro delectatione laudis, sententiam diuinæ correptionis acceperit. Tunc se vecordem fuisse considerat, cùm se pro temporali quam percepit gloria, perpetua tormenta castigant. Tunc veram scientiam supplicia aperiunt: quia per hæc profecto colligitur, nihil fuisse omnia quæ transire potuerunt. Vndę & rectè subditur:

Quòd ad flatum mortis quasi ad uenti uehementis impetum, hypocritarum textura rumpatur, & hi qui crucem in angaria portant, Christo non commoriantur.

Et sicut tela aranearum fiducia eius.) Bene hypocritarum fiducia, aranearum telis similis dicitur, quia omne quod ob obtinendam gloriam exudant, ventus vitæ mortalis dissipat. Nam quoniam æterna non quærunt, bona temporalia cũ tempore amittunt. Pẽsandum quoque est quòd tila aranęæ per ordinem ducunt, quia sua hypocritæ quasi sub discretione opera disponunt. Aranearum tela studiosè texitur, sed subD to venti flatu dissipatur: quia quicquid hypocrita cum labore peragit, aura humani fauoris tollit: & dum in appetitu laudis opus deficit, quasi in ventum labor euanescit. Sæpe nanq; & vsque ad præsentis vitæ terminum, hypocritarum facta perdurant, sed quia per hæc authoris laudem non quærunt, bona ante dei oculos nunquam fuerunt. Plærunque enim, vt prædiximus, sacrę legis eruditione fulciuntur, doctrinę verba proferunt: omne quod sentiunt, testimoniis accingũt: nec tamen per hæc vitam audietium, sed proprios fauores quærunt, quia nec proferre alia nouerunt, nisi quæ auditorũ corda ad rependendas laudes excitent, non autem ad lachrymas accendant. Caput.XXX.

MEns quippe concupiscẽtiis exterioribus occupata, igne diuini amoris non calet, & idcirco ad superhypocritæ verba cum frigida maneant. num desiderium inflãmare auditores suos nequeunt verba, quæ frigido corde proferũt. Neque enim res quę in seipsa non arserit, aliud accendit. Vnde fit plærunque vt hypocritarum dicta & audientes non eruditant, & eosdemipsos qui ea proferunt, elatos laudibus deteriores reddant. Attestante enim Paulo, scientia inflat, charitas verò ædificat. 1.Corin.8. Quem enim charitas ædificando non erigit, scientia inflando peruertit. Plærunque se hypocritæ mira abstinentia affligũt, hypocrisy mira abstinentia sed inutilis. omne robur corporis atterunt, & quasi carnis vitam funditus in carne viuentes extinguunt, sicq; per abstinentiam morti appropiant, vt penè quotidie morientes viuant. Sed ad hęc E humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt, veritate attestante, quæ ait: Exterminant facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Nam ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpẽtibus suspiriis vrgetur. Sed inter hæc, ab ore proximorum sermo admirationis quæritur, nihilq; tanto labore aliud, nisi æstimatio humana cogitatur. Quos nimirum bene Simon ille significat, qui dominicæ passionis tempore in angaria crucẽ portabat, de quo scriptum est: Inuenerunt hominem Cyrenæum, venientem obuiã Mat. 27. sibi, nomine Simonem: hunc angariauerunt vt tolleret crucẽ Iesu. Quod enim per angariam agimus, non hoc ex studio amoris operamur. Crucem ergo Iesu in angaria portare, est afflictionem abstinentiæ pro alia quàm necesse est intentione tolerare. An non Iesu crucem portat in angaria, qui quasi ad præceptum domini, carnem domat, sed tamen spiritalem patriam non amat? Vnde & Simon idem crucem portat, sed nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidẽ per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ, mundo viuit. Caput.XXXI.

QVo contra per Paulum bene de electis dicitur: Qui Gala.5. autem sunt Christi, carnem suam crucifixerũt cũ vitiis & concupiscentiis. Cum vitiis quippe & con cupiscentiis carnem crucifigimus, si fic gulã F restringimus, vt iam de mundi gloria nihil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per concupiscentiam peius viuit, quia & sępe per sanctitatis imaginem, locum regiminis indignus assequitur: quem nisi aliquid in se virtutis ostenderet, nullo percipere labore mereretur. Sed transit quod delectabiliter obtinet, & pœnaliter quod sequitur, manet. Sanctitatis nunc fiducia in ore hominũ ponitur: sed cùm internus iudex secreta cordis examinat, testes vitæ exterius non quærit. Bene ergo dicitur. Sicut tela aranearum fiducia eius, quia apparente cordis teste, præterit omne quod exterius de humano fauore confidit. Vnde & adhuc aptè subiungitur:

Quòd instabilis sit domus quæ Christum non habet in fundamento, & quid sit quòd fatuæ uirgines oleum mendicant.

Innitetur super domum suam, & non stabit.) Sicut domũ exterioris conuersationis, est ædificium quod inhabitat corpus: ita domus nostræ cogitationis, est res quælibet quã per dilectionem inhabitat animus. Omne quippe quod diligimus, quasi in hoc quieſcẽtes habitamus. Vnde Paulus quia in supernis cor fixerat, in terra quidẽ positus, sed tamen à terra domus hypocritæ quid. extraneus, dicebat: Nostra cõuersatio in cœlis est. Mens itaque hypocritæ nihil aliud in omne quod agit, nisi opinionis Philip.3. suæ gloriam cogitat, nec curat quo pòst per meritum ducitur, sed quid interim dicatur. Domus ergo eius, est dele-

g ctatio fauo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

statio fauoris, quam quasi quietus inhabitat: quia per cuncta sua opera ad hanc se intra animum reclinat. Sed stare domus hæc non valet, quia laus cum vita præterit, & humanus fauor in iudicio nō subsistit. Vnde & fatuę virgines quę oleū in vasis non sumpserant, quia in alienis scilicet vocibus gloriam, & non in suis conscientiis habebant, turbatæ per ipsōi præsentiam dicunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Oleum quippe à proximis petere, est gloriam boni operis, à testimonio alieni oris implorare. Mens etenim vacua, cum cunctis suis laboribus nihil se intus tenuisse inuenerit, testimoniū foris quærit. Ac si apertè fatuæ virgines dicant: Cùm nos repelli sine retributione conspicitis, dicite in nostro opere quid vidistis. Mat.25.

Caput. XXXII.

Sed frustra tunc hypocrita super hanc domum laudis instituitur, quia nihil ei in iudicio attestatio humana suffragatur, quia eandem laudem quam pòst in testimonium exigit, prius in munere recepit. Vel certè super domū suā hypocrita instituitur, cùm vanis fauoribus deceptus, quasi de fiducia sanctitatis eleuatur. Multa quippe hypocritæ in occulto mala faciunt, quædam verò bona in publico. Cūque ex bonis patentibus laudes recipiunt, ab occultis malis cōsiderationis oculos auertunt, talesque se æstimant, quales foris audiunt, non quales intus nouerunt. Vnde fit plærunque vt ad supernum quoque iudicium cum fiducia veniant, quia tales se apud internum arbitrum credunt, quales ab hominibus foris habebantur. Sed stare domus hypocritæ non valet, quia in terrore districti examinis, omnis anteactę fiducia sanctitatis cadit. Cùmque sibi oris alieni testimonia deesse cognouerit, ad sua se opera enumeranda cōuertit. Vnde & adhuc subditur: Fulciet eam, & non consurget.) Hoc nanque quod per se stare non valet, fulcitur vt stet: quia cùm vitam suam hypocrita labefactari in iudicio conspicit, hanc fulciēdo statuere operum enumeratione contendit. An non laudis sue habitaculum hinciude fulciunt, qui acta sua, vt præfati sumus, in iudicio enumerantes dicunt. Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauim⁹, & in nomine tuo dæmonia eiicimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Sed domus laudis tot allegationibus fulta, minimè consurgit, quia protinus iudex dicit: Nunquam noui vos, discedite à me qui operamini iniquitatem. Et sciendum est, quia hoc quod surgit, ab infimis ad superiora se erigit. Domus ergo hypocritę surgere non valet, quia per omne quod iuxta præcepta cœlestia agere potuit, à terra nunquam animum leuauit. Iure igitur tunc nequaquam ad præmium retributionis erigitur, quia per hoc quod nūc exhibet, in appetitu temporalis gloriæ facet. hypocrisy periculū

Quòd illucescente sole iustitiæ, sicci erunt, & aridi hypocritæ, qui uirides uidentur & humecti.

Caput. XXXIII.

Sed quia vita hypocritæ scirpi appellatione signata, qualiter in iudicio reprobetur audiuimus: priusquam districtus iudex appareat, qualis ab hominibus habeatur audiamus. Sequitur: Humectus videtur scirpus antequam veniat sol.) Sæpe in sacro eloquio dominus, solis appellatione figuratur, sicut per prophetam dicitur: Vobis autem qui timetis nomen domini, orietur sol iustitiæ: & sicut repulsi in iudicio impij dicere in sapientiæ libro describuntur: Errauimus à via veritatis, & lumen iustitiæ non luxit nobis, & sol non est ortus nobis. Ante solem igitur scirpus humidus cernitur, quia priusquam diuina districtio in iudicio cāleat, omnis hypocrita infusum se sanctitatis gratia ostentat: quasi virens aspicitur, quia iustus æstimatur: honoris locum obtinet, de gloria sanctitatis pollet, à cunctis veneratio defertur, opinio laudis extenditur: Scirpus itaque iste in nocte humidus est: sole autem veniente siccatur: quia nimirum hypocrita in tenebris vitę præsentis, sanctus ab omnibus creditur, sed cùm districtus iudex venerit, quàm sit inquus apparebit. Dicat ergo: Humectus videtur, antequā veniat sol, quia virentem se nunc humanis oculis exhibet, sed in calore tunc diuini iudicij arescet. Sequitur: Et in ortu suo, germen eius egreditur.) Herba quælibet nascendo prius à terra producitur: aura & æstibus tangitur, sole ac pluuiis nutritur, & tunc demum ad proferendum sui seminis germē aperitur. Scirpus verò cum flore suo nascitur, moxque dum à terra surgit, sui secum seminis germen producit. Bene ergo per herbas reliquas sanctus quilibet, per scirpū vero hypocrita designatur, quia iusti viri priusquàm in opere sanctę conuersationis oriuntur: huius vitæ hyemē tolerant, eosque grauium persecutionū æstus fatigant. Sed cùm recta faciūt, nequaquàm hic suæ rectitudinis remunerationem quærunt. Cùm vero à præsentis mundi laboribus exeunt, ad æternam patriam venientes, expectata retributione perfruuntur. At contrà hypocrita, quia mox vt in bono opere nascitur, præsentis mundi recipere gloriam conatur, quasi scirpi more cū germine oritur. Qui pro eo quod bene viuere incipit, quærit statim, vt à cunctis honoretur. Germen itaque in ortu, est remuneratio in inchoatione. Sæpe nanque nonnulli apertè prauitatis vias deserunt, sanctitatis habitum sumunt, moxque vt prima limina bene viuendi contigerint, obliti qui fuerint: affligi iam per pœnitentiam de consummatis nequitiis nolunt, laudari autem de inchoata iustitia appetunt, præesse cæteris etiam melioribus concupiscunt. Quos plærunque dum iuxta votum præsens prosperitas sequitur, multo quàm prius fuerāt, de sanctitatis habitu peiores fiunt. Nam rebus multiplicibus occupati, atque ipsa occupatione confisi, non solum perpetrata minimè deplorant, sed adhuc quæ deplorentur exaggerant. Sirb

Quid sit non operari in primogenito bouis, & lignorum auferre præputia. Caput. XXXIIII.

Qui enim mundū deserunt, ad exteriora officia prouehi non debent, nisi per humilitatem diutius in eiusdem mundi contemptu solidentur. Citius nāque bona depereunt: quę hominibus ante tēpus innotescunt, quia & arbusta plantata, priusquam fixa radice coalescant, si manus concutiens tangit, arefacit. At si in altum radix figitur, & terræ humoribus conspersa solidatur, hæc & manus impellit, sed nō lædit: hæc & ventorum flatus inflectendo concutiunt, sed non euertunt. Ne ergo eruatur vita cœpti operis, diutinè ac robustè in alto humilitatis figē da est radix cordis: vt cùm ab humano ore detractionis aura vel fauoris flauerit, etsi in quālibet partē vtcúque incuruat, animū funditus non euellat, sed ad statum suū protinus post inflectionē redeat, si apud se fortis in radice perdurat. Quid in rebus excrescentibus pariete surgente robustius? Qui tamen si dū construitur, impellatur, statim sine labore destruitur: si autem per spatiū tēporis ab humore suo exiccari permittitur, sæpe & arietū ictibus minimè quassatur. Sic sic videlicet bona nostra & intempestiuè manifestata depereunt, & diutius occultata solidātur: quia humanę occupatiōis manus cùm incipientem conuersationis nostræ vitā contigerit, quasi recentem parietem impellit, eámq; facilè destruit, quia adhuc humorem infirmitatis propriæ non amisit. Cùm vero in longa quietis suæ adiectione se animus comprimit, quasi more exiccati parietis, contra ictus obdurescit, & confractū protinus resilit, omne quod solidum impactum fuerit. Hinc est quod vitam inchoantium Moyses humanis occupationibus exerceri prohibuit, dicens: Non operaberis in primogenito bouis, & non tōdebis primogenita ouiū. In primogenito quippe bouis operari, est bonę conuersatiōis primordia, in exercitio publicę actiōis ostēdere. Ouium quippe primogenita tōdere, est ab occultationis suæ tegmine, humanis oculis inchoantia bona opera nostra denudare. In primogenito ergo bouis operari prohibemur, atq; à primogenitis ouiū detondēdis cōpescimur, quia etsi quid robustū incipimus, exercere hoc in aperto citius nō debemus. Et cùm vita nostra simplex quid atq; innocuum inchoat, dignum est, vt secreti sui velamina non relinquat, ne nudum hoc humanis oculis quasi subducto vellere ostendat. Caput. XXXV. Sitz Deut.25.

Ad sola ergo diuina sacrificia boum primogenita ouiumque proficiant, vt quicquid forte simplex, innocuumque incipimus, hoc ad honorem intimi iudicis, in ara cordis immolemus. Quod ab illo proculdubio tanto libentius accipitur, quanto & ab hominibus occultatū nulla laudis appetitione maculatur. Sæpe autem nouæ conuersationis primordia adhuc ex carnali vita sunt commixta, & de hypocrisi exponit?

A xta, & idcirco innotescere citius non debent, ne cùm laudātur bona quæ placent, deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala quæ latēt. Vnde rectè rursū per Moysen dicitur: Quando ingressi fueritis terram, quam ego daturus sum vobis, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. Poma quæ germinant, immunda erūt vobis, nec edetis ex eis. Ligna quippe pomifera, sunt opera virtutibus fœcunda. Præputia itaque lignorum auferimus, cùm de ipsa inchoationis infirmitate suspecti, primordia nostrorum operum non approbamus. Poma autem quæ germinant, immunda ducimus, nostrisq; esibus non aptamus: quia cùm primordia boni laudantur operis, dignum est vt hoc animum nō pascat operantis, ne dum accepta laus suauiter carpitur, fructus operis intempestiuè comedatur. Qui ergo inchoatæ virtutis, ab humano ore laudē receperit, quasi plantati ligni ante tempus pomum comedit. Hinc per Psalmistam veritas dicit: Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis. Ante lucem quippe surgere, est prius quàm claritas æternæ retributionis appareat, in præsentis vitæ nocte gaudere. Sedendū ergo prius est, vt pòst rectè surgamus: quia quisquis nunc sese sponte non humiliat, nequaquam hunc sequēs gloria exaltat. Quod ergo illic ante lucem surgere, hoc hic hypocritæ in ortu est germen proferre: quia humanas laudes desiderans, vbi ad opus bonum nascitur, ibi mox expetit, vt gloriam retributionis assequatur. An nō in ortu suo iri germen protulerant, de quibus veritas dicebat: Amāt primos discubitus in conuiuiis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi? Pro eo ergo quòd bene agere incipiunt, quia honorem consequi ab hominibus conantur: quasi scirpi more ab ortu suo cum germine exurgunt. Hi nimirum cùm recta operari appetunt, prius mente sollicita eiusdem operis sui testes quærūt, & tacita cogitatione pertractant, si sunt qui gerenda videant, si dignè hæc eloqui, qui viderint, possint. Si verò eorum facta nullum fortasse hominum contingat aspicere, hęc se proculdubio æstimāt perdidisse, & interni arbitri oculos quasi absentes deputant: quia ab eo vicem sui operis recipere in posterum recusant. Et quoniam cùm rectum quod hypocrita egerit, videri à multis quærit, bene adhuc de hoc scirpo subiungitur: Super aceruum petrarum radices eius dēsabūtur, & inter lapides commorabitur.) Quid enim radicum nomine, nisi latentes cogitationes accipimus, quę in occulto prodeunt, sed in ostensione operum per apertum surgunt, sicut & de verbi semine per prophetam dicitur: Et hoc quod saluatum fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. Radicem quippe deorsum mittere, est cogitationem bonam in abditis multiplicare. Fructum vero sursum facere, est per efficaciam operis, recta quæ cogitauit ostendere. Lapidum vero nomine, in sacra scriptura homines designantur: sicut sanctæ Ecclesiæ per Esaïam dicitur: Ponam iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos. Qui eosdem lapides quid dixisset, aperuit cùm subiungit: Vniuersos filios tuos doctos à domino. Et sicut admonente Petro apostolo dicitur: Et vos tanquam lapides viui superædificamini domus spiritales. Hoc itaque loco quia lapides dicti sunt, sed tamen vi- ui minimè dicuntur, nuda appellatione lapidū, permisti possunt reprobi & electi figurari. Leui.19. Psal.126. B Mar.12. hypocrisy mores. C Esa.54. 1.Pet.2. Exo.24.

Quòd in suam destructionem laborant, qui nuncijs regis Babylonis bona quæ agunt, quasi diuitias congregatas ostendunt. Caput. XXXVI.

Scirpus itaque iste qui inter lapides commoratur: super aceruum petrarum radices densat, quia omnis hypocrita cogitationes suas in exquirenda hominum admiratione multiplicat. Per omne enim quod hypocritæ faciunt, quia occultis cogitationibus laudes hominum requirunt, quasi radices scirpi in aceruum petrarū mittunt. Operaturi quippe laudes suas cogitant, laudati autem has secum taciti in cogitationibus versant. Gaudēt se præcipuos in humana æstimatione claruisse. Cumque inflati fauoribus apud semetipsos intumescunt, sæpe mirantur taciti etiā ipsi quod sunt. Videri quotidie semetipsis altiores cupiunt, ac miris in uentionibus in opere excrescunt, quia sicut virtus humilitatis omne vitium eneruat, sic arrogantia roborat: Cogit nanque mentem iuuenescere, & contra vires valere: quia & quod negat vigor valetudinis, amor imperat laudis. Vnde & factis suis, vt diximus, arbitros inquirunt. Si vero eorum operi testes deesse contingat, narrant ipsi quæ gesserint. Cumque efferri fauoribus cœperint, sæpe eisdem suis operibus quæ egisse se referunt, mentiendo aliquid adiungunt. Cùm verò & vera dicunt, hæc dicendo aliena faciunt, quia quæsitis remunerati fauoribus, ab eorū intima retributiōe vacuātur. In eo enim quòd bona sua patefaciunt, ostendunt malignis spiritibus, quasi insidiantibus hostibus, quæ prædentur. Quorum profecto vitam illa cunctis notissima Ezechiæ culpa figurauit, qui postquàm vna prece, & sub vnius noctis spatio, centū octoginta quinque millia hostium angelo ferlēte prostrauit: postquàm occasui proximum, ad altiora cœli spatia solē reduxit: postq; vitam propinquante iam termino coarctatā, in tempora longiora protelauit: susceptis Babylonici regis nūciis, bona omnia quæ possidebat ostendit: sed prophetæ voce protinus audiuit: Ecce dies venient, & auferentur omnia quę in domo tua sunt, in Babylonem: non relinquetur quicquam, dicit dominus. Sic sic nimirum hypocritæ postquam magnis virtutibus excrescunt, quia cauere maligno rum spirituum insidias negligunt, & cælari in eisdem virtutibus nolunt, bona sua ostendendo, hostium faciunt: & prodentes subitò amittunt, quicquid diutius studentes operantur. hypocrisy vitam figurabit Ezechias 4.Re.20. D E

Caput. XXXVII. Psal. 77.

Hinc per Psalmistam dicitur: Tradidit in captiuitatem virtutes eorum, & pulchritudines eorum, in manus inimici. Virtus quippe & pulchritudo arrogantium, inimici manibus traditur: quia omne bonū quod per concupiscentiam laudis ostēditur, occulti aduersarij iuri mancipatur. Hostes nāque ad rapinā prouocat, qui suas eorū notitiæ diuitias denudat. Quousque enim ab æternę patrię securitate disiungimur, per latronum insidiantium iter ambulemus. Qui ergo in itinere deprædari formidat, abiscondat necesse est bona quæ portat. O miseri qui affectantes laudes hominum in semetipsis dissipant fructus laborū, cumque se ostendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Quos nimirum maligni spiritus cùm ad iactantiam prouocant, eorum, sicut diximus, opera captiuantes denudant. Vnde sub cuiusdam gentis specie, antiquorum hostium malitiam signans, per prophetam veritas dicit: Posuit vineam meam in desertum, decorticauit ficum meam, nudans expoliauit eam, albi facti sunt rami eius. Insidiantibus quippe spiritibus, dei vinea in desertum ponitur, cùm plena fructibus anima, humanæ laudis cupiditate dissipatur. Ficum dei gens ista decorticat, quia seductam mentem in fauoris appetitum rapiens, quo hanc ad ostentationem pertrahit, tegmen ei humilitatis tollit, eamque nudans expoliat, quia quousque in bonis suis absconditur, quasi proprij tegminis cortice vestitur. Cùm vero mens hoc quod egerit, videri ab aliis concupiscit, quasi expoliata ficus eum qui se texerat corticem amisit. Vbi aptè subditur: Albi facti sunt rami eius, quia ostensa humanis oculis eius opera candescunt, de sanctitate nomen sumitur, cùm recta actio diuulgatur. Sed quoniam subducto cortice rami fici hui⁹ arescūt, solerter intuendum est: quia facta arrogantium, humanis oculis ostensa: vnde placere appetunt, inde siccantur. Mens itaque quæ per iactantiam proditur, decorticata rectè ficus vocatur, quia & candida est per hoc quòd cernitur: & siccitati proxima per hoc quòd tegmine corticis nudatur. Intus ergo sunt seruanda quæ agimus, si ab interno arbitro vicem recipere nostri operis expectamus. Hinc est enim quod per Euāgelium veritas dicit: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua: vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscōdito reddet tibi. Hinc est quod de electorum Ecclesia per Psalmistam dicitur: Omnis gloria eius filiæ regum ab intus. Hinc Paulus ait: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Filia quippe regum Ecclesia, quæ in bono est opere spiritaliū principum prædicatione generata, gloriam intus habet: quia hoc quod agit, in ostentationis iactantia non habet. Gloriam suam Paulus testimonium conscientiæ memorat, quia fauores oris alieni non appetens, vitæ suæ gaudia extra semetipsum po- Mat.6. Psalm.44 2.Cor.1. F

Universidad de Deusto
Biblioteca

G nere ignorat. Occultanda sunt ergo quæ agimus, ne hæc in huius vitę itinere incautè portantes, latrocinantium spirituũ incursione perdamus. Et tamen veritas dicit:

Caput. XXXVIII.

Mat. 5. Videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Sed aliud est profectò, cum in ostensione operis, gloria quæritur largitoris, aliud
Ibidem. cùm laus priuata concupiscitur de dono largientis. Vnde & rursus in Euangelio hæc eadem veritas dicit: Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Opus ergo nostrũ cùm hominibus ostenditur, in cordis prius examinatione pensandum est, per eiusdẽ ostensionis studium quid quęratur. Si enim dantis gloriã quærimus, etiã publica nostra opera, in conspectu illius occulta seruamus. Si vero per hæc nostram laudem concupiscimus, foras ab eius conspectu iam fusa sunt, etiã si à multis ignorẽtur. Sed valde perfectorum est, sic ostenso opere, authoris gloriam quęrere, vt de illata laude priuata nesciant exultatione gaudere. Tũc solum nanque innoxiè hominibus laudabile opus ostẽditur, cùm per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur. Quam quia infirmi quique perfectè contemnendo non superant, restat necesse est, vt bonũ hoc quod operantur, abscondant. Sæpe enim ab ipso ostensionis exordio, propriam laudẽ quærunt, sæpe verò in ostensione operis, authoris patefacere gloriam cupiunt, sed excepti fauoribus, in laudis propriæ cupiditatem rapiuntur: cumq; semetipsos diiudicare interius negligunt, sparsi exterius ignorant quod agũt, eorumq; opus suæ elationi militat, atque hoc se impendere obsequio largitoris putãt. Scirpus ergo inter lapides commoratur, quia ibi hypocrita stat, vbi metis suæ intentionem solidat. Nam cùm attestationẽ percipere multorum ambit, quasi in lapidũ collectione subsistit. Sed iste hypocrita qui scirpi appellatione signatur, cùm corpus abstinentia domat, cùm largiendo quæ possidet, studio pietatis exudat, cùm notitia sacræ legis eruditur, cùm verbo prædicationis vtitur: quis hunc tanta plenum largitate cõspiciens, à gratia æstimet largitoris alienũ? Et tamen superna dispensatio largitur huic dona operis, & sortem denegat hæreditatis, operandi munera cumulat, & tamen vitam operantis ignorat: quia cùm perceptum munus ad laudem propriã trahitur, in cõspectu lucis intimæ vmbra elationis obscuratur. Vnde & bene subditur: si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non noui te.) De loco suo hypocrita absorbetur, cùm à præsentis vitę fauoribus
Mat. 25. morte interueniente separatur. Sed hũc absorptum internus arbiter negat, seque eum nescire denunciat, quia simulatoris vitam iustè reprobando veritas ignorat, nec recognoscit eius bona quæ egit, quia hæc ex recta intẽtione nõ protulit. Vnde & fatuis virginibus in iudicium venienis dicit: Amen dico vobis, nescio vos. In quibus dum mentis corruptionem cõsiderat, carnis etiam incorruptionem damnat. Sed vtinam hypocritis sua perditio sola sufficeret, & nequaquã peruersa eorũ studia ardenter alios ad vitã duplicitatis instigarẽt. Hoc nãque vniuscuiusq; propriũ esse solet, vt qualis ipse fuerit, tales sibi coniungi & alios velit, diuersitatem vitæ refugiat, atque hoc imitandum imprimat quod amat. Vnde & apud hypocritarum sensum simplicitas omnis in crimine est. Apertas quippe mentes diiudicant, & puritatem cordis, hebetudinẽ appellant, omnesque quos sibi adhærere cupiunt, à simplicitatis itinere diuertũt, & quasi expulsa insipientia eos eruditos se æstimant, in quibus puritatem mentis, id est, arcem sapientiæ debellant.

Caput. XXXIX.

Quia verò non solum ex sua peruersitate hypocrita, sed adiuncta etiam sequaciũ perditione reprobatur, postq; non cognosci à iudice dicit: rectè protinus subinfertur. Hæc est em lætitia vię eius: vt rursum de terra alij germinentur. Ac si apertè diceretur: Veniente iudice nequaquam cognoscitur, sed multipliciter supplicia recipit: quia eo latius in sua iniquitate lætatus est, quo & in aliis mala propagauit. Cui enim hic non sufficit iniquitas propria, torqueatur illic necesse est etiam ex merito reatus alieni. Nunc staq; simulatores gaudeant, & humana iudicia se obtinuisse glorientur. Despiciatur iustorum simplicitas: atque à calliditate dupliciũ fatuitas vocetur. Cui despectus simplicium transit, citius dupliciũ gloria percurrit.

Vnde & aptè subiungitur. K

Quòd serui dei quorum uita nũc æstimatur insania: in nouissimo ridebunt quando introibunt in gaudium domini sui.

Deus non proficiet simplicem, nec porriget manum malignis. Quia nimirum districtus in iudicio apparẽs, & despectum simplicium glorificando erigit, & malignorum gloriã reprobando confringit. Maligni enim vocantur hypocritæ, qui bona non bene faciunt, & recta quæ agere videntur, sub studio laudis operantur. Manum vero cui porrigimus, hunc videlicet ab imis eleuamus. Malignis ergo deus manum non porrigit: quia quærentes terrenam gloriam in imo derelinquit, & quamlibet recta videãtur esse quæ agunt, hos ad gaudia superna non prouehit. Vel certè ideo maligni appellantur hypocritæ, quia benignitatem erga proximos ostendũt, & dolos suę iniquitatis operiunt. Per omne nanque quod vel faciunt, vel loquuntur, simplicitatem exterius exhibent, sed subtilitate interius duplicitatis callẽt, puritatem superficie simulant, sed semper malitiam sub specie puritatis occultãt.
Quos contra bene per Moysen dicitur: Non indues vestem Deut. 22. ex lana, linoq; cõtextam. Per lanam quippe simplicitas, per linum vero subtilitas designatur: Et nimirum vestis quæ ex lana linoq; conficitur, linum interius cælat, lanam in superficie demõstrat. Vestem ergo ex lana linoq; contextã induit, qui in locutione vel actione qua vtitur, intus subtilitatẽ malitiæ operit, & simplicitatem foris innocentiæ ostẽdit. Quia L enim sub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet, quasi sub lanæ grossitudine linum latet. Bene autem post reproborum supplicia, iustorum remuneratio demonstratur, cùm protinus subditur: Donec impleatur os tuum risu, & labia tua iubilo.) Os quippe iustorum tunc risu replebitur, cùm eorum corda finitis peregrinationum fletibus, æternæ lętitiæ exultatione satiabuntur. De hoc risu discipulis veritas Ioan. 16. dicit: Mundus gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudiũ. Et rursum: Videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Ibidem. De hoc risu sanctæ Ecclesiæ Salomon ait: Ridebit in die nouissimo. De hoc iterum dicit: Timenti dominum, bene erit Prouerb. 31 Eccli. 1. in extremis. Non autẽ tunc risus erit corporis, sed risus cordis. Risus enim nunc corporis de lasciuia dissolutionis: nam risus cordis tunc de lætitia nascetur securitatis. Cùm ergo electi homines implentur gaudio manifestæ contemplationis quasi ad hilaritatem risus exiliunt in ore mentis. Iubilũ verò dicimus, cùm tantam lætitiam corde concipimus, quantam sermonis efficacia non explemus, & tamen mentis exultatio hoc quod sermone non explicat, ore sonat. Bene autem os risu impleri dicitur: & labia iubilo: quia in illa æterna patria, cùm iustorum mens in exultationem rapitur, lingua in cantũ laudis eleuatur. Qui quoniam tantum vident, quantum dicere non valent, in risu iubilant: quia non explendo resonant M quod amant.

Caput. XL.

Donec autẽ dicitur, non quòd omnipotẽs deus eousque malignos non subleuet, quousq; electos suos in subilationis gaudia assumat: ac si post à pœna eripiat, quos ante in culpa deserens dãnat: sed quod hoc nequaquam vel ante iudicium faciat, cum dubium hominibus videri possit an fiat. Nam post electorum suorum iubilum: quia malignis manum nõ porrigat, ex ipsa iam districtione vltimi examinis constat. Sic nanque & per Psalmistam dicitur: Di- Psal. 109. xit dominus domino meo, sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Nõ quòd à dextris domini nequaquam dominus sedeat, postq; inimicos illius sedens, eius potestati substernit: sed quòd in æterna cunctis beatitudine præsidet, & prius quam rebelliũ suorum corda conculcet. In qua nimirũ constat, quia subiectis hostibus sine fine & posterius regnat: sicut per Euangelium de Mariæ sponso dicitur: Et non cognouit eam donec peperit filium Mat. 1. suum primogenitum: non quod hãc post natiuitatem dei cognouerit: sed quòd nequaquã illam contigit, etiam cùm cõditoris sui matrem esse nesciut. Nã quia eam contingere nequaq; valuit, postq; redemptionis nostræ ex eius vtero celebrari mysterium agnouit, de illo profecto tempore necesse erat vt Euangelista testimonium ferret, de quo propter Ioseph ignorantiam dubitari potuisset. Sic itaque nunc dicitur:

Deus non

A Deus non proiiciet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo. Ac si apertè diceretur: Vitam simplicium nec ante iudicium deserit, & malignorum mentes percutere deserendo, nec priusq; appareat prætermittit: nam quia sine fine reprobos cruciet, & electi eius imperpetuum postq; apparuerit, regnẽt, profecto dubium non est. Sequitur:

Quòd in die iudicij reprobi erubescent, cùm in illa mũdi ruina quàm uanè laborauerint, tunc demum intelligent.

Qui oderunt te, induentur cõfusione.) Iustorum hostes in extremo examine confusio induit, quia cùm translata mala redundare sibi ante oculos mentis aspexerint, suus eos vndique reatus deprimens vestit. Ad pœnam hi quippe tũc factorum suorum memoriam tolerant, qui nunc quasi à sensu rationis extranei gaudentes peccant. Ibi videt quantum debuerint fugere quod amauerunt, ibi conspiciũt quàm lugubre fuerit quod nunc in culpa gratulantur. Tunc animũ reatus obnubilat, & recordationis suæ iaculis ipsa se cõscientia impugnat. Quis igitur dignè penset iniquorũ confusio quãta tunc erit, quãdo & foris æternus iudex cernitur, & intus ante oculos culpa versatur? Qui ad hæc idcirco perueniunt, quia sola hic transeuntia dilexerũt. Vnde & aptè mox subditur: Et tabernaculum impiorum non subsistet.) Tabernaculum
B quippe construitur, vt ab æstu corpus & frigore defendatur. Quid itaque hoc loco tabernaculi nomine, nisi ædificatio terrenæ fœlicitatis exprimitur, per quam super se reprobi cassura multiplicant, vt se à præsentis vitæ necessitatibus quasi ab æstu & imbribus defendãt? Honoribus nanque excrescere ambiũt, ne despecti videant. Terrena aggregãdo exaggerãt, ne inopiæ frigore tabescant. Contẽunt curare quod sequitur: & tota intentione satagunt, ne quid in prælentibus desit. Student nomen dilatare, ne lateant, & si cuncta ad desiderium suppetant, munitos se in omnibus & fœlices putant. Vbi ergo mentis habitationem construunt, ibi proculdubio tabernacula fixerunt. Aduersa impatienter perferunt, remissè in prosperis lætantur. Sola quæ assunt cogitant, nec ad affectũ cœlestis patriæ vlla recordatione respirant. Gaudẽt sibi suppetere bona quę cupiũt, atque vbi carne requiescũt, ibi & mentem extinguẽdo sepeliunt: quia secularis curæ telo trucidati, terrenarum rerum aggerem, quem foris exquirendo multiplicant, hunc semper interius per cogitationẽ portant.

Caput. XLI.

Iusti nec prælentia bona malignẽtium, nec præsentia mala pertimescũt, C

AT contrà iusti nec oblata bona hic pro magno suscipiunt, nec illata mala valde pertimescunt: sed cùm bonis præsentibus vtuntur, ventura mala metuunt: & cùm de malis præsentibus gemũt, bonorũ sequentiũ amore consolantur, sicque temporali refouentur subsidio, sicut viator in stabulo vtitur lecto, pausat, & recedere festinat, quiescit corpore, sed ad aliud tendit mente. Nonnunquã vero & aduersa perpeti appetunt: in trãsitoriis prosperari refugiunt, ne delectatione itineris, à patriæ peruentione sequestrentur, ne gressum cordis in via peregrinationis figant, & quandoque ad conspectum cœlestis patriæ sine remuneratione * perueniant. Gaudent despici, nec dolent se necessitatibus affligi. Qui ergo contra præsentia se aduersa non muniunt, quasi contra æstus & pluuias habere tabernaculum nolunt. Vnde & Petrus iure reprehenditur, quia necdum mentis perfectiõe roboratus, veritatis claritate cognita, in terra figere tabernaculum conatur. Iusti itaque hic se construere negligunt, vbi peregrinos se & hospites nouerũt. Quia enim in propriis gaudere desiderant, esse in alieno fœlices recusant. Iniusti autem quanto longius ab æternæ patriæ hæreditate diuisi sunt, tanto in terra altius fundamenta cogitationis figunt. Hinc est quod ab ipso humanę conditionis exordio, in electa prole. Enoch septimus nascitur: Hinc est quod Cain primum filium suum Enoch vocat atque ex eius nomine ciuitatem, quam condidit, appellat. Enoch quippe dedicatio dicitur. Iniqui ergo se in primordiis dedicant, quia in hac vita, quæ ante est, cordis radicem plantant: vt hic ad votum florcant, & à sequenti patria funditus arescant. Ex iustis vero Enoch septimus oritur, quia eorum vitæ festa dedicatione in fine seruatur. Hinc est quod attestante paulo, Abraham in casulis habitat, quia habentem fundamenta ciuitatẽ quam supernus artifex cõstruxit, expectat. Hinc est quod Iacob greges ouium sequens humiliter graditur, atque huic Esaiũ obuiam veniens, tumultu multiplicis comitatus eleuatur, quia nimirum & electi hic elationem nõ habent, & in bonis carnis reprobi læti tumẽt. Hinc ad Israël dominus dicit: Si elegeris vnum de populo terræ, & constitueris principem Deut. 17. super te, non faciet sibi equos & equites. Et tamẽ primus rex ab eodem populo electus, repente vt culmen potestatis attigit, tria milia sibimet equites elegit, in elationẽ protinus prodiit, ad ædificationẽ percepti culminis erupit, quia foris restringere sub æqualitate non poterat, quod intus animus super cæteros tumebat. Quasi munitum sibi diues ille tabernaculum constituerat, qui dicebat: Anima, habes multa bona Luc. 12. reposita in annos multos: requiesce, comede, & bibe, & epulare. Sed quia eius tabernaculum in veritatis fundamento non subsistit, ilico audiuit: Stulte, hac nocte repetunt animã tuam abs te: quæ autem parasti, cuius erunt? Bene ergo dicitur: Tabernaculum impiorum nõ subsistet, quia vitæ fugiẽtis amatores, dum studiosè se in præsentibus construunt, repentè ad æternam pœnam rapiuntur.

Finis libri octaui Moralium sancti Gregorij.

LIBER NONVS MORALIVM BEATI

Gregorij papæ, in Caput nonum sancti Iob: Textus expositionis verò

Caput primum.

PEruersæ mentes si semel ad studiũ contrarietatis eruperint, siue prauum siue rectum quid à contradicentibus audiant, aduersis hoc respõsionib⁹ impugnãt: quia cũ persona per cõtrarietatem displicet, nec recta quæ protulerit placent. At contrà bonorum corda, quibus in odiũ non venit persona, sed culpa, sic peruersa diiudicant, vt quæ recta dicuntur, assumant. Discernendis quippe contradicentiũ sensibus æquissimi arbitri resident, & sic malè prolata respuũt, vt tamen approbent quæ ex veritate cognoscunt. Solet nanque inter spinarum multitudinem, etiam de frugis semine spica succrescere. Cauta ergo manu operantis agendum est, vt dum spina tollitur, spica nutriatur: quatenus qui studet eradicare quod pungit, nouerit seruare quod reficit. Vnde & beat⁹ Iob, quia Baldath Suites rectè per inquisitionem dixerat: Nũquid dominus supplantat iudicium, aut omnipotens subuertit quod iustum est, quia vera in hypocritas robustaq; protulerat, F bene hæc & contra prauos generaliter prolata conspiciens, studium propriæ defensionis calcat, atque audita protinus approbat, dicens:

Textus libri Iob, Caput nonum.

ET respondens Iob, ait: Verè scio quod ita sit, & quòd non iustificetur homo cõpositus deo, Si voluerit contendere cũ eo, non poterit respõdere ei vnum pro mille. Sapiens corde est, & fortis robore. Quis restitit ei, & pacem habuit? Qui transtulit montes: & nescierũt hi quos subuertit in furore suo. Qui cõmouet terram de loco suo, & colũnę eius concutiuntur. Qui præcipit Soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extendit cœlos solus, & graditur super fluctus maris. Qui facit arcturum & oriona & hyadas, & interiora Austri. Qui facit magna & incomprehensibilia & mirabilia, quorum non est numerus. Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam. Si repentè interroget, quis respondebit ei? Vel quis dicere potest: cur ita facis? Deus cuius iræ nemo resistere

 potest,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G poteſt,& ſub quo curuantur qui portant orbem. Quantus ergo ſum ego vt reſpondeã ei,& loquar verbis meis cum eo? Qui etiam ſi habuero quippiam iuſtum, non reſpõdebo: ſed meum iudicem deprecabor. Et cùm inuocantem me exaudierit,non credo quod audierit vocem meam. In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiam ſine cauſa. Non concedit requieſcere ſpiritum meũ,& implet me amaritudinibus. Si fortitudo quæritur, robuſtiſſimus eſt. Si æquitas iudicij, nemo audet pro me teſtimonium dicere. Si iuſtificare me voluero,os meum condemnabit me. Si innocentem oſtendero, prauum me comprobabit. Etiam ſi ſimplex fuero,hoc ipſum ignorabit anima mea:& tædebit me vitæ meę. Vnum eſt quod locutus ſum,& innocẽtem & impium ipſe cõſumit. Si flagellat, occidat ſemel & non de pœnis innocentium rideat. Terra data eſt in manus impij,vultum iudicum eius operit. Quòd ſi non ille eſt,quis ergo eſt? Dies mei velociores fuerunt curſore,fugerunt,& non viderunt bonum. Pertrãſierunt quaſi naues poma portantes,ſicut aquila volans ad eſcam. Cum dixero: Nequaquam ita loquar,commuto faciem meam,& dolore torqueor. Verebar omnia opera mea, H ſciens quòd non parceres delinquenti. Si autem & ſic impius ſum,quare fruſtra laboraui? Si lotus fuero quaſi aquis niuis,& fulſerint velut mundiſſimę manus meæ, tamẽ ſordibus intinges me: & abominabuntur me veſtimenta mea. Neque enim viro qui ſimilis mei eſt reſpõdebo, nec qui mecũ in iudicio ex æquo poſſit audiri. Non eſt qui vtrunque valeat arguere,& ponere manum ſuam in ambobus. Auferat à me virgam ſuam,& pauor eius non me terreat. Loquar,& non timebo eum. Nec enim poſſum metuens reſpondere.

Verè ſcio quod ita ſit,& quòd nõ iuſtificabitur homo cõpoſitus deo. (Homo quippe deo nõ cõpoſitus,iuſtitiam percipit,compoſitus amittit: quia quiſquis ſe authori bonorum comparat,bono ſe quod acceperat priuat. Qui enim accepta bona ſibi arrogat: ſuis contra deum donis pugnat. Vnde ergo deſpectus erigitur,dignum eſt vt erectus inde deſtruatur. Sanctus autem vir, quia omne virtutis noſtræ meritum eſſe vitium conſpicit: ſi ab interno arbitro diſtricte iudicetur,rectè ſubiungit:

Quòd qui de uitæ perfectione ſe erigit, nec initium ſe habere oſtendit.

I Si voluerit contendere cum eo,non poterit reſpondere ei vnũ pro mille. (In ſcriptura ſancta millenarius numerus pro
Pſalm. 104 vniuerſitate ſolet intelligi. Hinc etenim Pſalmiſta ait: Verbi quod mandauit in mille generationes: cum profecto conſtet quod ab ipſo mundi exordio vſque ad redemptoris aduentũ, per Euangeliſtam non amplius quàm ſeptuaginta ſeptẽ pro pagines numerentur. Quid ergo in millenario numero, niſi ad proferendam nouam ſobolem,perfecta vniuerſitas preſcri
tę generationis exprimitur? Hinc & per Ioannem dicitur: Et
Apo. 20. regnabunt cum eo mille annis,quia videlicet regnum ſanctæ Eccleſiæ,vniuerſitatis perfectione ſolidatur. Quia vero monas decies multiplicata in denariũ ducitur: denarius per ſemetipſum ductus in centenariũ dilatatur, qui rurſus per denarium ductus in millenarium tenditur, cùm ab vno incipimus,vt ad millenarium veniamus,quid hoc loco vnius appellatione,niſi bene viuendi initiũ, quid millenarij numeri amplitudine,niſi eiuſdem bonæ vitæ perfectio deſignatur? Cum deo autẽ contendere,eſt non ei tribuere, ſed ſibi gloriam ſuę virtutis arrogare. Sed ſanctus vir cõſpiciat,quia & qui ſumma iam dona percepit,ſi de acceptis extollitur, cuncta quæ acceperat amittit,& dicat: Si voluerit cõtendere cum eo,nõ poterit reſpondere ei vnum pro mille. Qui enim cũ authore contendit,vnum pro mille reſpondere non ſufficit: quia qui de perfectione ſe erigit,habere ſe bene viuendi, nec initium oſtendit. Vnum nãque pro mille reſpondere non poſſumus: quia cùm de bonæ vitę perfectione extollimur,hanc nos nec inchoaſſe monſtramus. Sed tunc de noſtra infirmitate verius K
concutimur, ſi quàm ſit immenſa potentia iudicis, conſiderando penſamus. Vnde & ſubditur: Caput. II.

SApiens corde eſt,& fortis robore.) Quid mirum ſi cõditorem ſapientiũ,ſapientem dicimus,quem ipſam eſſe ſapientiam ſcimus? Et quid mirum quòd fortem eſſe memorat,quem ipſam eſſe fortitudinem nullus ignorat? Sed ſanctus vir duobus verbis in laudẽ authoris prolatis,aliquid nobis intimat, vnde nos ad cognitionẽ noſtrã trepidos reducat. Sapiens quippe deus dicitur: quia occulta noſtra ſubtiliter agnoſcit: & eſſe fortis adiungitur,quia valenter cognita percutit. Nec falli ergo à nobis,quia ſapiens: nec vitari quia fortis eſt,valet. Nunc vt ſapiens omnia inuiſibilis aſpicit: tũc vt fortis ſine vllo obſtaculo quos reprobat, punit. Qui hoc quoq; hic forti ſapientia ordinat,vt humana mẽs cùm cõtra authorẽ ſe eleuat, ipſa ſe ſua elatiõe cõfundat. Vnde & ſubdit: Quis reſtitit ei,& pacẽ habuit? Qui eñ cũcta mirabiliter creat,ipſe vt creata ſibimet cõueniat ordinat. In quo ergo cõditori reſiſtit, pacis cõuentio diſſipatur: quia ordinata eſſe nequeũt, quę ſupni moderaminis diſpoſitionẽ pdũt. Quę enim ſubiecta deo,in trãquillitate perſiſtere nequeũt, ipſa ſe ſibimet dimiſſa,cõfundunt: quia in ſe pacẽ nõ inueniunt, cui
venienti deſuper in authore cõtradicũt. Sic ſummus ille angelicus ſpiritus,qui ſubiectus deo in culmine ſtare potuiſſet, ſemetipſum repulſus patitur: quia per naturæ ſuæ inquietudinem foris vagatur. Sic primus humani generis parens, L
quia authoris præcepto reſtitit, carnis protinus contumeliã ſenſit: & quia ſubeſſe conditori per obedientiam noluit,ſub ſemetipſo proſtratus,& pacem corporis protinus amiſit. Bene ergo dicitur: Quis reſtitit ei & pacẽ habuit? quia perueꝛſa mens vnde ſe contra authorẽ erigit, inde ſe in ſemetipſa confundit. Reſiſtere autem deo dicimur, cùm repugnare eius diſpoſitionibus conamur. Neq; enim noſtra infirmitas incõmutabili eius ſentẽtiæ obuiat,ſed tamen quod explere non valet,tentat. Nã ſæpe humana infirmitas occultè vim diſpoſitiõis agnoſcit,& tamẽ hanc ſi mutare valeat appetit. Cõtraire ſatagit,ſed ipſo ſe gladio cõtradictionis fragit. Ordini interno renititur,ſed ſuis victa conatibus ligatur. Habere ergo pacem reſiſtẽs non poteſt: quia dum ſuperbiam confuſio ſequitur, quod ſtultè per culpam geritur, hoc in agentis pœnã mirabiliter ordinatur. Sed vir ſanctus virtute prophetici ſpiritus plenus, cum confuſionẽ generaliter humanę ſuperbiæ conſpicit,ad ſpeciale malum protinus plebis Iſraëliticæ oculos mentis tendit, & quæ pœna elatos omnes maneat,ex vnius gentis interitu oſtendit. Nam repente ſubiungit,dicens: Qui tranſtulit montes, & neſcierunt hi,quos ſubuertit in furore ſuo.) In ſcriptura ſacra ſæpe montiũ nomine,prędicantium altitudo deſignatur. De quibus per Pſalmiſtam dicitur: Suſcipiant montes pacem populo tuo. Electi Pſalm.71. M
quippe prædicatores, æternæ patriæ non immeritò montes vocantur: quia per vitæ ſuæ celſitudinem ima terrenorũ deſerunt,& cœlo propinqui fiunt. Sed montes veritas tranſtulit, cùm prædicatores ſanctos à Iudææ obduratione ſubtraxit. Vnde rectè etiam per Pſalmiſtam dicitur: Tranſferentur Pſal.45.
montes in cor maris. In cor enim maris mõtes tranſlati ſunt, cùm prædicantes Apoſtoli à Iudææ perfidia repulſi, ad intellectum gentilium veneruut. Vnde ipſi quoque in ſuis actibus dicunt: Vobis oportebat primum loqui verbum dei,ſed Act. 13.
quia repulſiſtis illud, & indignos vos iudicaſtis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sed hanc eandem tranſlationem montium hi ipſi neſcierunt, qui in domini furore ſubuerſi ſunt, quia cùm de ſuis finibus Hebræi Apoſtolos pellerent, lucrum ſe feciſſe arbitrati ſunt, quòd prædicationis lumen amiſerunt. Exigentibus quippe meritis,iuſta animaduerſione percuſſi, tanto intelligentiæ errore cæcati ſunt, vt quòd lucem perderent, hoc eſſe gaudium putarent. Sed repulſis Apoſtolis, à Romano protinus principe Tito Iudæa deſtruitur,atque in cunctis gentibus ſparſa,diſſipatur. Vnde & tranſlatis montibus rectè ſubiungitur:

Caput. III.

QVi commouet terram de loco ſuo,& columnę eius cõcutiũtur.) De loco quippe ſuo terra cõmota eſt: cũ plebs Iſraëlitica de Iudææ finib⁹ euulſa,nimirũ colla gẽtibus ſubdidit,quia ſubdi authori recuſauit.

A cuſauit. Quæ ſcilicet terra colũnas habuit, quia in ſacerdotes & principes,legis doctores atque phariſæos,ruitura eius fabricę ſtructura ſurrexit. In ipſis nãq; literæ ædificium tenuit, & tranquillitatis ſuæ tempore, ſacrificium carnalium quaſi ſuperimpoſitæ fabricę onera portauit. Sed tranſlatis mõtibus, colũnæ concuſſæ ſunt: quia ſubductis à Iudea Apoſtolis, nec ipſi viuere in illa permiſſi ſunt, qui ab illa vitæ prædicatores expulerunt. Dignum quippe erat,vt terrenam patriam ſubacti perderẽt,cuius amore nequaquã veriti ſunt cœleſtis patriæ milites impugnare. Sed expulſis ſanctis doctoribus,Iudæa funditus corruit, & iuſſo iudicantis examine,in erroris ſui tenebris mentis oculos clauſit. Vnde & adhuc ſubditur:

Quòd propter malitiam ſubditorum ſubtrahatur lux prædicationis, & claudat deus ora ſanctorum doctorum.

Qui præcipit Soli, & non oritur: & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo,) Aliquando nãque in ſacro eloquio Solis nomine,prædicatorum claritas deſignatur: ſicut per Ioannem
Apo. 6. dicitur: Factus eſt ſol vt ſaccus cilicinus. In extremo quippe tempore Sol quaſi cilicinus ſaccus oſtenditur: quia fulgens vita prædicantium,ante reproborum oculos,aſpera & deſpecta monſtratur. Qui ſtellarum quoque claritate figurantur, quia dum recta peccatoribus prædicant,tenebras noſtræ no
B ctis illuſtrant. Vnde & ſubtractis prædicatoribus, per pro-
Hiere. 3. phetam dicitur: Prohibitę ſunt ſtellæ pluuiarum. Quia vero ſol per diem fulget,ſtellæ obſcuritatem noctis irradiant, & plęrumque in ſacro eloquio diei appellatione æterna patria, noctis autẽ nomine,præſens vita ſignatur,prædicatores ſancti,vt ſol noſtris oculis fiunt,cùm cõtemplationem nobis veræ lucis aperiunt: & velut ſtellæ in tenebris lucent, cùm per actiuam vitam pro futuris neceſſitatibus noſtris terrena diſponunt. Quaſi in die vt Sol coruſcant,cùm ad contemplandam internæ claritatis patriam, mentis noſtrę aciem ſubleuant,& quaſi ſtellæ in nocte reſplendẽt: quia & cùm terrena agunt, offenſurum iamiamque noſtri operis pedem exemplo ſuæ rectitudinis diriguut. Sed quia expulſis prædicatoribus, non fuit qui plebi Iudaïcæ in perfidiæ ſuæ nocte remanenti, vel claritatem contemplationis oſtenderet, vel actiuæ vitæ lumen aperiret: veritas quippe,quæ hanc repulſa deſeruit, ſubtracto deprecationis lumine, merito ſuæ prauitatis excæcauit,rectè dicitur: Qui præcipit Soli, & non oritur: & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo. Oriri quippe ei Solẽ noluit, à qua prædicantium animũ diuertit. Et quaſi ſub ſignaculo ſtellas clauſit, qui dum prædicatores ſuos per ſilentiũ intra ſemetipſos retinuit,cęcis iniquorum mentibus cœleſte lumen abſcondit.

Caput. IIII.

C PEnſandum verò eſt,quia idcireo aliquid ſub ſignaculo claudimus,vt hoc cùm tempus congruit, ad medium proferamus. Et ſacro eloquio atteſtante didicimus: quod Iudęa quæ nunc deſeritur, ad ſinum fidei in fine colligatur. Hinc nãque per Eſaïam dicitur: Si fuerit numerus filio
Eſa. 10. rum Iſraël quaſi arena maris, reliquię ſaluę fient. Hinc Pau-
Roma. 11. lus ait: Donec plenitudo gentium intraret,& ſic omnis Iſraël ſaluus fieret. Qui igitur prædicatores ſuos nunc Iudęæ oculis ſubtrahit, ſed poſtmodum oſtendit, quaſi ſub ſignaculo ſtellas clauſit: vt abſconſis prius,& poſt coruſcantibus altrorum ſpiritalium radiis noctem perfidiæ ſuæ,& nunc repulſa non videat,& tunc illuminata deprehendat. Hinc eſt quòd
Apoc. 11. duo illi prædicatores eximij dilata morte ſubtracti ſunt, vt ad prędicationis vſum in fine reuocentur. De quibus per Ioannem dicitur: Hi ſunt duæ oliuę & duo candelabra in conMatt. 17. ſpectu domini terræ aſtantes. Quorum vnum in Euangelio per ſemetipſam veritas pollicetur, dicens: Helias venturus eſt,& reſtituet omnia. Quaſi ergo ſub ſignaculo ſtellæ clauſæ ſunt,quæ & nunc occultantur ne appareant,& poſt vt pro deſſe valeant,apparebunt. Sed tamen plebs Iſraëlitica, quæ vbertim in fine colligitur, in ipſis ſanctę Eccleſię exordiis crudeliter obduratur. Nam prædicatores veritatis renuit, verba adiutorij ſpreuit. Quod tamen mira authoris diſpenſatione agitur, vt nimirum prædicantium gloria quæ recepta in vno populo latere poterat,in cunctis gentibus repulſa dilatetur. Vnde & aptè mox ſubditur: D

Quòd cœli extenſi ſunt, quando dilatatum eſt Euangelium, & diffuſa prædicatio in orbem terrarum.

Qui extendit cœlos ſolus) Quid nãque cœlorum nomine, niſi hæc eadem cœleſtis prædicantium vita deſignatur? De quibus per Pſalmiſtam dicitur: Cœli enarrant gloriam dei. Pſal. 18.
Ipſi igitur cœli,ipſi ſol eſſe memorantur. Cœli ſcilicet, quia Prędicatores dicuntur
intercedendo protegunt. Sol autem,quia prædicando vim lu- cœli & ſol
minis oſtendunt. Commota igitur terra cœli extẽſi ſunt,quia cùm Iudæa ad vim perſecutionis infremuit, Apoſtolorũ vitam dominus in cunctarum gentium cognitionem dilatauit. Et dum illa per iudicium in mũdum captiua diſpergitur, iſti vbique per gratiam in honore tẽduntur. Anguſti quippe cœli fuerant,cùm vna plebs tot egregios prędicatores tenebat. Quis enim gentilium Petrum noſſet,ſi in ſolius Iſraëlitici põ
puli prædicatione remanſiſſet? Quis Pauli virtutes agnoſceret,niſi hunc Iudæa ad noſtram notitiam perſequendo tranſ
miſſiſſet? Ecce ſam qui plagis & cõtumeliis ab Iſraëlitica plebe repulſi ſunt,per mundi fines honorantur. Solus ergo domi
nus cœlos tetendit, qui ſecreti mira diſpenſatione conſilij prædicatores ſuos vnde permiſit in vna gente opprimi,fecit in mundi cardines inde dilatari. Sed neque ipſa hæc præſenti dedita mundo gentilitas,cùm culpas eius, Apoſtolorũ lingua corripuit, verba vitæ libenter accepit. nam protinus in elatione contradictionis intumuit,atque ad crudelitatem ſe perſecutionis excitauit. Sed quæ prędicationis verbis cõtraire nititur,ſignorum citius admiratione temperatur. Vnde E
& aptè quoque in authoris laudem ſubiungitur:

Quòd pauperes Chriſti, huius mundi poteſtates in miraculorum uirtute calcauerunt.

Caput. V.

ET graditur ſuper fluctus maris.) Quid enim maris nomine,niſi in bonorum nece ſeuiens mundi huius amaritudo ſignatur? De quo & per Pſalmiſtã dicit: Congregans quaſi in vtrem aquas maris. Aquas etenim maris Pſalm. 32.
quaſi in vtrem dominus congregat, cùm miro moderamine cuncta diſponens, in ſuis clauſas cordibus carnalium minas frenat. Super fluctus ergo maris dominus graditur, quia cùm ſe procellæ perſecutionis erigunt,miraculorũ eius obſtupefactione franguntur. Qui enim tumores humanæ veſaniæ mitigat,quaſi erectas in cumulo vndas calcat. Nã cùm morem ſuum gentilitas deſtrui nouæ conuerſationis prædicatione conſpiceret, cùm mundi huius diuites, elationi ſuæ contraire viderent facta pauperum: cùm ſapientes ſeculi,aduerſari ſibi imperitorum verba penſarent: in perſecutionis protinus tempeſtatem tumuerunt. Sed qui verborum aduerſitate commoti,ad perſecutionis procellas inſiliunt,ſignorũ, vt diximus,admiratione temperantur. Tot ergo in his fluctibus dominus greſſus poſuit,quot ſuperbis perſecutoribus miracula oſtendit. Vnde bene rurſum per Pſalmiſtam dici- Pſalm. 92.
tur: Mirabiles elatiões maris,mirabilis in excelſis dominus: quia contra electorum vitam ad perſecutionis vndas mũdus F
ſe mirabiliter extulit,ſed has ſupernorum conditor,ſub eleuata virtute prædicãtium mirabilius ſtruit: miniſtros etenim ſuos plus oſtendit poſſe per miracula, quàm poteſtates terrenæ quę tumuerant per iram. Quod bene etiam per Hieremiam dominus exterſora narrans,interſora denuncians,di- Hiere. 5.
cit: Poſui arenam terminum mari,præceptum ſempiternum, quod non præteribit,& commouebuntur, & non poterunt, & intumeſcent fluctus eius, & non tranſibunt illum. Arenam quippe dominus mari terminum poſuit: quia ad frangendam mundi gloriam, abiectos & pauperes elegit. Cuius nimirum maris fluctus intumeſcunt: cùm poteſtates ſeculi, ad commotionem perſecutionis exiliunt. Sed tranſire arenam nequeunt, quia deſpectorum miraculis & humilitate franguntur. Sed dum mare ſæuit, dum per inſaniæ ſuæ fluctus erigitur, quia tamen virtutis intimæ oſtenſione calcatur, ſancta Eccleſia proficit, atque ad ſtatum ſui ordinis per temporum incrementa conſurgit. Vnde & aptè mox ſubditur:

Quòd fundata in fide Chriſti Eccleſia, in hyeme infidelitatis cõtra perſecutorũ procellas, primò martyres, deinde docto

Universidad de Deusto
Biblioteca

res effulserunt : quibus post laborum pressuras in interioribus Austri, id est, secreto cœlestis patriæ sinu, præparata est ab æterno cum angelis sanctis hæreditas. Caput. VI

QVi facit arcturū & orionas & hyadas, & interiora Austri.) Nequaquā sermo veritatis vanas Hesiodi, Arati & Callimachi fabulas sequit, vt arcturum nominās, extremā stellarum septem caudam vrsæ suspicetur, & quasi orion gladium teneat, amator insanus. Hæc quippe astrorum nomina, à cultoribus sapientiæ carnalis inuenta sunt, sed scriptura sacra idcirco eisdem vocabulis vtitur: vt res quas insinuare appetit, notitia vitatæ appellationis exprimantur. Nam si astra quæ vellet per ignota nobis nomina diceret: homo pro quo hæc eadem scriptura facta est, nesciret proculdubio quid audiret. Sic igitur in sacro eloquio sapientes dei sermonem trahunt à sapientibus seculi, sicut in eo pro vtilitate hominis vocem in se humanæ passionis ipse conditor hominū sumit deus, vt videlicet dicat: Pœnitet me feciſſe hominem super terram: cū profectò constet quia is qui cuncta prius quàm veniant cōspicit, nequaquàm postē aliquid fecerit, pœnitēdo resipiscat. Quid ergo mirum si spiritales viri vtūtur verbis carnalium, quādo ipse ineffabilis & creator omniū spiritus, vt ad intellectum suum carnem pertrahat, in seipso carnis sermonem formet? In scriptura igitur sacra dum nota astrorū nomina audimus, de quibus astris sermo mouetur, agnoscim⁹. Cùm vero quæ enarrentur astra perpendimus, reītat vt ex eorum motibus ad spiritalis intelligentiæ arcana surgamus. Neq; enim iuxta literam mirum aliquid dicitur, quod deus arcturū, orionas, & hyadas fecit: de quo nimirum constat quia omnino in mūdo nihil fit, quod ipse non fecerit. Sed sanctus vir hæc feciſſe deum dicit: per quæ signari propriè ea quæ spiritaliter geruntur, intelligit. Quid nanque arcturi nomine, qui in cœli axe constitutus, septem stellarum radiis fulget, nisi Ecclesia vniuersalis exprimitur, quæ in Ioannis Apocalypsi per septē Ecclesias, septemq; candelabra figuratur? Quæ dum dona in se septiformis gratiæ spiritus continet, claritatē summæ virtutis irradians, quasi ab axe veritatis lucet. Cap. VII.

Arcturum quid significatur.

PEnsandum quoque est quod arcturus semper versatur, & nunquā mergitur: quia & sancta Ecclesia persecutiones iniquorum sine cessatione tolerat, sed tamen vsq; ad mundi terminum sine defectu perdurat. Sæpe nāque eam reprobi, quia vsque ad internitionem persecuti sunt, quasi hanc se funditus extinxisse crediderunt: sed eo multiplicius ad statum sui profectus rediit, quo inter manus persequentiū moriendo laborauit. Arcturus ergo dum versatur erigitur: quia tunc sancta Ecclesia valentius in veritate reficitur, cùm ardentius pro veritate fatigatur. Vnde aptè quoq; post arcturum protinus orionas subdit. Oriones quippe in ipso pondere temporis hyemalis orsuntur: suo quoque ortu tempestates excitāt, & maria terrasq; perturbant. Quid igitur post arcturum per orionas, nisi martyres designantur? Qui dū sanctā Ecclesiam ad statum prædicationis erigunt, pondus perse quentium, molestiasq; passuri, ad cœli faciem quasi in hyeme venerunt. His etenim natis, mare terraq; turbata est: quia dū gentilitas mores suos destruī, apparente illorum fortitudine doluit, in eorum necem nō solum iracundos ac turbidos, sed etiam placidos erexit. Ex orionibus itaque hyems inhorruit: quia clarescente sanctorum constantia, frigida mens infidelium, ad tempestatem se persecutionis excitauit. Orionas ergo cœlum ædidit, cùm sancta Ecclesia martyres misit. Qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, omne pondus ex frigoris aduersitate pertulerunt. Bene autem protinus hyadas subdit, quæ virescente * verno ad cœli faciem prodeunt, & cùm iam sol caloris sui vires exerit, ostendūtur. Illius quippe signi inis inherent, quod sapientes seculi. Taurum vocant, ex quo augeri sol incipit, atque ad extendenda diei spatia feruentior exurgit. Qui itaque post orionas hyadū nomine, nisi doctores sancte Ecclesiæ designantur? Qui subductis martyribus, eo iam tempore ad mundi notitiam venerunt, quo fides clarius elucet, & repressa infidelitatis hyeme, altius per corda fidelium sol veritatis calet. Qui remota tempestate persecutionis, expletis longis noctibus infidelitatis, tunc sanctæ Ecclesiæ orti sunt, cùm ei iam per credulitatis vernum lucidior annus aperitur. Caput. VIII.

Oriones significant martyres.

**al. inuenescente.*

hyadū nōe doctores sancte eccliæ significantur.

NEc immerito doctores sancti hyadum nuncupatione signantur. Greco quippe eloquio hyetos pluuia vocatur, & hyades nomen à pluuiis acceperunt, quia ortę procul dubio imbres ferunt. Bene ergo hyadum appellatione expressi sunt, qui ad statum vniuersalis Ecclesiæ, quasi in cœli faciem deducti, super arentem terram humani pectoris, sanctæ prædicationis imbres fuderunt. Si enim prædicationis sermo pluuia non esset, Moyses minimè dixisset: Expectetur sicut pluuia eloquium meum, & nequaquam per Esaiam veritas diceret: Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem, atque hoc quod paulò ante protulimus: Quamobrem prohibitæ sunt stellæ pluuiarum. Dum ergo hyades cum pluuiis veniunt, ad cœli spatia altiora sol ducitur: quia apparente doctorum scientia, dum mens nostra imbre prædicationis infunditur, fidei calor augetur. Et perfusa terra ad fructum proficit, cùm lumen ætheris ignescit, quia verius frugem boni operis reddimus, dum per sacræ eruditionis flammam, in corde clarius ardemus. Dunque per eos diebus singulis magis magisq; scientia cœlestis ostenditur, quasi interni nobis luminis vernum tempus aperitur: vt nouus Sol nostris mentibus rutilet, & eorum verbis nobis cognitus, seipso quotidie clarior micet. Vrgente etenim mundi fine, superna scientia proficit, & largius cum tempore excrescit. Hinc nāque per Danielem dicitur: Pertransibunt plurimi: & multiplex erit scientia. Hinc Ioanni in priori parte reuelationis angelus dicit: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua. Cui tamen in eiusdem reuelationis termino præcepit, dicens: Ne signaueris verba prophetiæ libri huius. Pars quippe reuelationis anterior signari præcipitur, terminus prohibetur: quia quicquid in sanctæ Ecclesiæ initiis latuit, finis quotidie ostendit. Nonnulli vero à Græca litera: quę y dicitur: hyadas nuncupatas arbitantur. Quod si ita est, significationi quam diximus, cōtrarium non est. Doctores enim his stellis non inconuenienter expressi sunt, quæ à literis nomen trahunt. Sed quanuis hyades ab eiusdem literæ visione non discrepent, certum tamen est, quia hyetos imber dicitur, eo quod exortę pluuias apportant. Vir igitur sanctus redemptionis nostræ ordinem contemplatus admiretur, atque admirans exclamet, dicens: Qui extendit cœlos solus: & graditur super fluctus maris, qui facit arcturum & orionas & hyadas. Extensis etenim cœlis, dominus formauit arcturum, quia in honorem deductis Apostolis, in cœlesti conuersatione fundauit Ecclesiam. Formato quoque Arcturo, fecit orionas, quia roborata fide vniuersalis Ecclesiæ, contra procellas mundi ædidit martyres. Aeditis quoque orionibus protulit hyadas, quia conualescentibus contra aduersa martyribus, ad infundendā ariditatem humanorum cordium, doctrinam contulit magistrorum. Isti itaque sunt astrorum spiritalium ordines, qui dum summis virtutibus eminent, semper ex supernis lucent. Sed post ista quid restat, nisi vt sancta Ecclesia laboris sui fructum recipiens, ad vidēda supernæ patriæ interna perueniat? Vnde & aptè, quia dixit: Qui facit Arcturum & orionas & hyadas, protinus addidit, & interiora Austri.

Deut. 37.

**al. abditis astra.*

Caput. IX.

QVid nanque in hoc loco Austri nomine, nisi feruor sancti spiritus designatur? Quo dū repletus quisque fuerit, ad amorem patriæ spiritalis ignescit. Vnde & sponsi voce in Canticorū canticis dicit: Surge Aquilo & veni Auster, perfla hortū meū, & fluēt aromata illius. Austro quippe veniente, Aquilo surgens recedit, cùm aduētu sancti spiritus expulsus antiqu⁹ hostis, qui in torpore mentem constrinxerat, deserit. Atq; hortum ipsū Auster perflat, vt aromata defluant, quia nimirum dum sanctam Ecclesiam donorum suorum virtutibus spiritus veritatis impleuerit, ab ea longè lateąue odores boni operis spargit. Interiora ergo Austri, sunt occulti illi angelorum ordines, & secretissimi patriæ cœlestis sinus, quos implet calor spiritus sancti. Illuc quippe sanctorum animæ, & nūc corporibus exutæ, & postea corporibus restitutæ perueniunt, & quasi in Austri abditis * occultantur. Ibi per diem quasi in meridiano tēpore, ardentius solis ignis accenditur,

Cant. 4.

**al. in abditis astra.*

A ditur, quia conditoris claritas mortalitatis nostræ iam pressa caligine, manifestius videtur, & velut sphærę radius ad spatia altiora se eleuat: quia de semetipsa nos veritas subtilius illustrat. Ibi lumen intimæ contemplationis sine interueniente cernitur vmbra mutabilitatis, ibi calor summi luminis sine vlla obscuritate corporis *, ibi inuisibiles angelorum chori quasi astra in abditis emicant, quę eo nunc ab hominibus videri nequeunt, quo flamma veri luminis altius perfundūtur. Valde itaq; mirum est quòd missis Apostolis dominus cœlos tetendit, quòd temperatis persecutionum tumoribus maris fluctus gradiens repressit, quòd solidata Ecclesia arcturum statuit, quòd roboratis contra aduersa martyribus orionas misit, quòd repletis in tranquillitate doctoribus hyadas præbuit: sed post hæc valde est admirabile quòd sinū nobis cœlestis patriæ quasi interiora Austri præparauit. Pulchrum est hoc omne, quod quasi in cœli facie de diuina dispensatione cernitur, sed longè illud & incomparabiliter pulchrius, ad quod inuisibiliter peruenitur. Vnde bene iterum sponsus in ipsius suæ laudibus dicit: Quàm pulchra es amica mea, q̄ pulchra es, oculi tui columbarum, absq; eo quod intrinsecus latet. Pulchrā narrat, & pulchram replicat: quia alia est ei pulchritudo morum in qua nunc cernitur, atq; alia pulchritudo præmiorum, in qua tunc per conditoris sui speciem subleuabitur. Cuius membra, videlicet omnes electi, quia ad cuncta simpliciter incedunt, eius oculi columbarum vocantur, qui magna luce irradiant, quia & signorum miraculis coruscat. Sed quantum est omne hoc miraculum quod videri nunc potest? Illud de internis miraculum est mirabilius, quod nunc videri non potest. De quo illic aptè subditur: Absq; eo quod intrinsecus latet. Magna quippe est gloria aperti operis, sed longè incomparabilis occultæ remunerationis. Quod ergo per beatum Iob astrorum nomine, hoc Salomonis vocibus oculorum appellatione signatur: & quod per Salomonem dicitur: Absq; eo quod intrinsecus latet, hoc nobis beatus Iob intimat, cum Austri interiora commendat. Sed ecce vir sanctus exteriora nominans, interiora considerans, aperta narrans, occulta penetrans, omne quod interius exteriusque agitur, dicere conatur: sed opera summæ magnitudinis quando explicet lingua carnis? Vnde & aptè mox hæc eadem opera melius definiendo * comprehendit dicens:

**al. torporis.*

**al. deficiendo.*

Caput. X.

QVi facit magna & inscrutabilia & mirabilia, quorum non est numerus. Diuinæ fortitudinis facta tunc verius explemus *, cùm hæc nos explere * nō posse cognoscimus: tunc facūdius loquimur, cum ab his obstupescendo reticemus. Ad narranda quippe dei opera habet defectus noster, quàm sufficienter exerat linguam suam, vt quæ cōprehendere idoneè non valet, hæc idoneè mutus laudet. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Laudate eum in potentatibus eius, laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Ille quippe dominum secundū multitudinem magnitudinis eius laudat, qui se succumbere in eius laudis expletione considerat. Dicat ergo: Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia, quorum non est numerus: videlicet magna virtute, inscrutabilia ratione, innumerabilia multiplicitate. Diuina ergo opera quæ explere dicēdo nō potuit, facundius deficiendo definiuit. Sed in consideratione rerum cur longè extra nos ducimur, qui hoc ipsum quoque quod erga nos agitur, ignoramus? Vnde & aptè subiungitur:

**al. explicamus.*

**al. explicare.*

Psal. 150.

Quòd exigentibus peccatis ita cæcum est genus humanum, vt sæpe quod donum est gratiæ, iram putet: & quod ira est, gratiam æstimet.

Sæpe gratia putatur ira. Sæpe ira putatur gratia.

Si venerit ad me, non videbo eum: & si abierit, non intelligam eum.) Secluſum quippe ab internis gaudiis genus humanum, exigente culpa mentis oculos perdidit: & quo meritorum suorum passibus graditur, nescit. Sæpe enim gratiæ est donum, quod iram deputat: & sæpe diuinæ districtionis ira est, quod gratiam deputat. Nam plærunque gratiam æstimat dona virtutum, & tamen de eisdem donis elatus corruit. Plærunq; velut iram metuit aduersa tentationum: & tamen eisdem tentationibus pressus, ad virtutum custodiam cautior exurgit. Quis enim deo se propinquare nō æstimet, cùm supernis excrescere se muneribus agnoscit, cùm vel prophetiæ donum, vel doctrinæ magisterium percipit, vel ad exercendam curationum gratiam conualescit? Et tamen sæpe mens dum de virtutis suę securitate resoluitur, insidiante aduersario inopinatæ culpæ telo perforatur. Et inde à deo in æternum longè fit, vnde ei ad tempus sine cautelæ custodia propinquauit. Caput. XI.

D

ET quis se derelictum à diuina iam gratia non deputet, cùm post experimentum munditiæ, lacessiri se carnis tentationibus videt, inhonesta ad animum congeri, & ante cogitationis oculos, nonnulla improba & immunda versari? Et tamen cùm fatigant ista nec superāt, nequaquam per pollutionem trucidant, sed per humilitatem seruant: vt infirmum se animus in tentatione deprehendens, totum se ad diuinitatis adiutorium conferat, & sui fiduciam funditus amittat. Sicq; fit, vt inde altius deo inhæreat, vnde se à deo profundius cecidisse suspirabat. Accessus igitur recessusq; dei, à mē te nostra minimè cognoscitur, quouisque rerum alternātium finis ignoratur: quia & de tentatione incertum est, vtrū probet, an trucidet: & de donis nequaquam deprehenditur, vtrū hic desertos remunerent: an in via nutriant, vt ad patriā perducant. Homo ergo ab internis gaudiis semel expulsus, clausas contra se ianuas secreti spiritalis aspiciat, atq; ad semetipsum foras proiectus in carne gemat, & cæcitatis suæ damna considerans, dicat: Si venerit ad me, non videbo eum: & si abierit, nō intelligam. Ac si apertè deploret, dicens: Postquā semel sponte oculos perdidit, quoniam quæsitæ noctis cæcitatem patior, nec ortum iam, nec occasum Solis agnosco. Et tamen homo qui infirmitatis pœna premitur, & cæcitatis suæ caligine grauatur, ad supernæ lucis iudicium properat, vt suorum actuum rationem reddat. Vnde & mox subditur:

De tentatione incertum est, vtrum probet vel trucidet.

E

Quòd magna superbia sit, in iudiciis diuinis rationem quærere.

Si repentè interroget, quis respondebit ei?) Repentè deus interrogat, cùm nos ad districtionem sui examinis inopinatos vocat. Sed interrogationi illius homo respondere nō sufficit: quia si remota tunc pietate discutitur, in illo examine etiam sustorū vita succumbit. Vel certè interrogat, cùm duris nos percussionib⁹ pulsat: vt cū mēs nostra magna de se in trāquillitate æstimat: semetipsam veraciter qualis sit, in perturbatione deprehēdat. Et plerūq; quoniā percutitur gemit, sed respondere non sufficit, quia & ipsa ei percussionis suæ aduersitas displicet: sed tamē semetipsum homo considerās tacet, & diuina iudicia discutere metuit, qui esse se puluerem agnoscit. Vnde & per Paulū dicitur: O homo tu quis es qui respondeas deo? Respōdere deo nō posse conuincitur, qui homo nominatur: quia per hoc quòd de humo sumptus est, iudicia superna discutere dignus non est. Vnde hic quoque aptè subiungitur: Vel quis ei dicere potest, cur ita facis?) Authoris facta semper indiscussa veneranda sunt, quia inusta nequaquam esse possunt. Rationem quippe de occulto eius iudicio * quærere, nihil est aliud quàm contra eius consiliū superbire. Cùm ergo factorum causa non deprehenditur, restat vt sub factis illius cum humilitate taceatur: quia nequaquam sufficit sensus carnis, vt secreta penetret maiestatis. Qui ergo in factis dei rationem non videt, infirmitatem suā considerans, cur nō videat, rationē videt. Vnde & per Paulū quoque subsequenter adiungitur: Nunquid dicet figmentum ei qui se finxit, quare me feciſti sic? Quo enim se cernit figmentum diuini operis, eo semetipsum redaguit, ne contra manum resultet operantis: quia qui benignè quòd non erat, fecit: quod est, iniustè non deserit. Ad semetipsam ergo in percussione mens redeat, & quod apprehendere non valet, non requirat: ne si diuinæ iræ causa discutitur, amplius discussa prouocetur: & quam placare humilitas poterat, inextinguibiliter superbia accendat. Vnde aptè quoque de hac eadem ira protinus subditur:

Repentè deus interrogat.

Respōdere deo quid sit.

Rom. 9.

**al. consilio.*

Roma. 9.

Quomodo uerum sit, quòd nullus iræ dei resistat, cùm patens sit, quòd Moyses & multi alij restiterint.

Deus cuius resistere iræ nemo potest, & sub quo curuātur qui portant orbem.) Mirum valde est, quòd iræ dei nullum posse resistere dicitur, cū multos indignationi supernæ animaduersionis obuiasse, eloquia diuina testentur. An non iræ dei Moyses restitit, qui pro cadēte populo erectus, ipsum supernæ

quæstio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exod.32. Nume.16. Nume.25. *Exempla sanctor qui ire dei restiterunt.*

Gpernæ percussionis impetum, mortis suæ oblatione restrinxit, dicens: Dimitte illis hanc noxã: alioqui dele me de libro tuo quem scripsisti? An non iræ dei Aaron restitit, cùm inter viuentes ac mortuos thuribulum sumpsit, atque animaduersionis ignem, incensi fumo temperauit? An non Phinees iræ dei restitit, qui luxuriantes cum alienigenis, in ipso coitu trucidans, zelum suum diuinæ indignationi obtulit, & furorem gladio placauit? An nõ iræ dei Dauid restitit, qui angelo feriẽti se offerẽs, placationis gratiã & ante tempus propositũ exegit? An non Helias iræ dei restitit, qui longo iam tempore terra arente, subductas de cœlo pluuias verbo reuocauit? Quomodo ergo diuinæ iræ nullum posse resistere dicitur, cũ multos sæpe restitisse exemplis existentibus demonstratur? Sed si subtiliter & hæc beati Iob eloquia, & illorum facta pensamus: & verum cognoscimus, quia diuinæ iræ non resistitur: & verum, quia multi sæpe restiterunt. Caput. XII.

Quomodo sancti iræ dei quãdoq; resistãt.

Omnes etenim sancti qui iræ dei obuiant, ab ipso accipiunt, vt contra impetum percussionis eius opponantur: atq;, vt ita dixerim, cum ipso se erigunt contra ipsum, eoſq; diuina vis sibi opponit secum: quia in eo quod aduersum sæuientis iram foris obtinent, intus eos gratia irascentis fouet: & famulantes interius leuat, quos quasi aduersantes exterius tolerat. Portat ergo cõtradictione precantium quam aspirat, & velut nolenti opponitur, quod ab ipso vt fiat, imperatur. Moysi enim dicit: Dimitte me vt H irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq; te in gentem magnam. Quid est seruo dicere, dimitte me, nisi deprecãdi ausum præbere? Ac si apertè ei diceretur: Pensa, quãtũ apud me valeas, & cognosce, quia obtinere poteris quicquid pro populo exoras. Quod quia hac mẽte agitur, statim venia subiuncta testatur. Cùm verò superna indignatio sese, vt ita dixerim, medullitus mouet: hãc oppositio humana nõ retinet: nec se vtiliter cuiuslibet deprecatio obiicit, cùm semel deus aliquid ab intimis irascẽdo disponit. Hinc est enim quòd Moyses qui reatum totius plebis apud deum suis precibus tersit, dumq; se obicem obtulit, diuinæ iracundiæ vim placauit: ad petram Oreb veniẽs, & pro aquæ exhibitione diffidens, repromissionis terram ingredi, domino irascente non potuit. Et sæpe hac de re affligitur, sæpe desiderio se excitãte turbatur, & dispositæ vltionis iracundiam repellere, à semetipso non valuit, qui hanc volente domino & à populo amouit. Hinc Dauid, quia prostrata plebe postmodum angeli gladium prece compescuit: prius plorans & eiulans, nudis pedibus filium fugit: & quouſq; perpetrati facinoris vltionẽ ad plenum reciperet, iram dei pro semetipso temperare nequaquam valuit. Hinc Helias, vt sicut homo parum aliquid quasi de diuina animaduersione sentiret: qui verbo cœlos aperuit, ante indignationem mulieris territus per desertum fugit: & pro semetipso infirmatur in formidine, qui furorem dei placat aliis per interuentionem. Iræ dei igitur & resisti I valet, quando ipse qui irascitur, opitulatur: & resisti omnino non valet, quando se & ad vlciscendum excitat: & ipse precẽ quæ ei funditur, non aspirat. Hinc ad Hieremiam dicitur: Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas pro eis laudem & orationem, quia nõ exaudiam te, in tempore clamoris eorum ad me. Et rursum: Si steterint Moyses & Samuel corã me, non est anima mea ad populum istum. Qua in re queri vtiliter potest, cur relictis tot antiquioribus patribus, ad effundendam precem Moyses & Samuel tantũmodo præstantius elegantiusq; nominantur? Quod tamen facilè agnoscimus, si eius, qua diligere & inimicos præcipitur, charitatis merita pensamus. Cap. XIII.

2.Reg.24. 3.Reg.17. Hier.7. Hier.15. *Quæstio de Moyse & Samuele Resp̃sio.*

Conditoris nanq; auribus maximè illa oratio commendatur, quæ pro inimicis quoque intercedere nititur. Vnde & per semetipsam veritas dicit: Orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Et rursum: Cùm stabitis ad orãdum, dimittite siquid habetis aduersus alterum. Cùm verò patrum priorum facta sacro eloquio describente reuoluimus, Moysen & Samuelem exorasse pro aduersantibus inuenimus. Quos quippe eorum sæuientis populi persecutiones fugit, & tamen pro vita sui persecutoris interuenit. Alter ex principatu populi deiectus, ipsis suis aduersãriis dicit: Absit à me hoc peccatum in domino, quo minus cessem orare pro vobis. Quid est ergo in difficultate deprecandi, Moysen & Samuẽlem deducere, nisi apertius indicare: quia eius K iræ, neque illi si astarent, obsisterent: qui idcirco pro amicis interuenire citius possent: quia apud hũc intercedere & pro inimicis solerent? Hinc ad eandem Iudæam dicitur: Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Et rursum: Quid clamas ad me super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus. Vir igitur sanctus aspiciat: quia nullius interuentu diuina ira restringitur, cùm implacabiliter excitatur, & dicat: Deus cuius resistere iræ nemo potest. Quod bene & ad specialem intellectum ducimus, si eiusdem plebis Israëliticæ damna pensamus, quam redemptor per dispensationis suæ mysterium ostensus, superbientem deseruit: atq; ad cognitionis suæ gratiam gentes vocauit. Vnde & aptè mox subditur:

Hier.30. *Nullius interuẽtu ira diuina restringitur, cùm implacabiliter excitatur.*

Quòd pondere diuino omnes curuantur, & nec ipsi perfecti viri qui mundum regunt, nec ipsi angeli diuinitatis eius immensitatem comprehendant.

Sub quo curuantur qui portant orbem.) Ipsi etenim orbẽ portant, qui curam præsentis seculi tolerant. Tantorum quippe pondera vnusquisq; sustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Vnde & terræ princeps non incongruè Græco eloquio Basile⁹ dicitur. Laos em̃ populus interpretat. Basileus igitur basis laou vocatur, quod Latina videlicet lingua basis populi dicitur: quia videlicet ipse super se populũ sustinet, qui motus illius, potestatis pondere fixus regit. Quòd enim subiectorum suorum onera tolerat, eo quasi superpositam columnam basis portat. Beatus igitur Iob virtute prophetici spiritus plenus, aspiciat quòd Iudæa deseritur: atque ad diuinitatis cultum gentium principes inclinãtur, & dicat: Deus cuius resistere iræ nemo potest: sub quo curuãtur, qui portant orbem. Ac si apertè fateatur dicens: Et subiectos quondam districtè deseris, & erectas potestates gentium mi sericorditer flectis. Caput. XIIII. L

Quanuis per hoc quod dicitur: Sub quo curuantur qui portant orbem, possint & angelicæ virtutes intelligi. Ipsi enim orbem portant, qui regendi mundi curas administrant, Paulo attestante, qui ait: Nõne omnes sunt administratorij spiritus, in ministeriũ missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis? Ait ergo, Deus cuius resistere iræ nemo potest: sub quo curuantur qui portant orbem.) Ac si humilitatem omnis creaturæ conspiciat, & tremefactus dicat: Quis infirmorum hominum tuis nutibus obuiet, cuius se fortitudini & virtutes angelicæ inclinant? Vel certè quoniam cùm curuamur, superiora nõ cernimus: erecti essent illi subtilissimi spiritus, si plenè potentiam eius maiestatis attingerent. Sed qui orbem portant, sub deo curui sunt: quia diuinitatis eius celsitudinem quanuis subleuati videant, nec virtutes tamen angelicæ comprehendunt. Quam vir iustus præ infirmitate non penetrans: sed hanc vtcunq; ex subiectis summorum spirituum ministeriis pensans, ad considerationem se propriam sollicita humilitate recolligit, sibiq; coram se præ potestate supernæ magnitudinis vilescit, dicens: Quantus ergo ego sum vt respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?) Ac si apertè dicat: Si creatura illa hunc considerare non sufficit, quæ carne nõ premitur: qua mente de eius ego iudiciis disputo, qui pondere corruptionis anguſtor? Sicut autem sæpe ad nos verba dei sunt iudicia illius, quæ nostrorum actuum sententiam loquũtur: ita verba nostra ad deũ, sunt opera quę exhibemus. Sed cùm deo loqui verbis suis homo non valet, qui apud subtile eius iudicium, nullam de suis actibus fiduciam tenet. Vnde & aptè subditur: Hebr.1. M

Quod ex iustitia non in nobis, sed in domino gloriandum est.

Qui etiã si habuero quippiam iustum, non respõdebo, sed meum iudicem deprecabor.) Vt enim sæpe diximus: Omnis humana iustitia, iniustitia esse cõuincitur, si districtè iudicetur. Prece ergo post iustitiam indiget, vt quæ succũbere discussa poterat, ex sola iudicis pietate conualescat. Quæ cùm plenè à perfectioribus habetur, haberi de illa quippiam dicitur: quia mens humana & comprehensa vix peragit, & valde extrema sunt quæ cõprehendit. Dicat ergo: Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Velut, si apertius fateatur, dicens: Et si ad opus virtutis excreuero, ad vitam non ex meritis, sed ex venia conualesco.

A ualesco. Preci itaq; innitendum est, cùm recta agimus: vt omne quod iustè viuimus, ex humilitate condiamus.

Caput. XV.

*d. tentationibus.

SEd plærunq; ipsa nostra deprecatio tam multis cogitationibus * quatitur, vt penè à conspectu iudicis repulsa videatur: & sæpe hanc creator misericors respicit: sed quia illibatam se vt vult exerere non valet, super se iudicium reprobationis pauet. Vnde & subditur: Et cùm intuo cantem me exaudierit, nõ credo quòd audierit vocem meã.) Plærunq; etenim mens diuini amoris igne accẽditur, atq; ad intuẽda cœlestia & arcana subleuatur. Ad summa iam rapitur, & perfecto desiderio compũcta, ab infimis alienatur: sed repentina tentatione percussa, quæ intentione forti erecta in deum fuerat, obortis cogitationibus transfixa curuatur: ita vt semetipsam discernere nequeat, atq; inter vitia virtutésque deprehensa: ex qua parte sit valentior, non agnoscat. Nã sæpe ad hoc vsq; perducitur, vt miretur quomodo tam summa comprehẽdat, quam cogitatio illicita polluit. Et rursum: Quomodo illicitas cogitationes recipiat, quam super se validè feruor spiritus rapit. Quos alternantes cogitationũ motus in animo bene Psalmista intuens, ait: Ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsq; ad abyssos. Vsq; ad cœlos quippe Psal.106. ascendimus, cùm summa penetramus: sed ad abyssos vsq; descendimus, cùm repentè à contemplationis culmine per turpia tentamenta deiicimur. Motus itaq; animi dum inter vota B & vitia alternant, nimirũ sibi certitudinem exauditionis obnubilant. Rectè ergo dicitur: Et cùm inuocantem me exaudierit, non credo quod audierit vocem meam: quia mens ex ipsa sua mutabilitate fit trepida: & per hoc quod nolens patitur, repulsam se abiectámq; suspicatur. Libet intueri vir sanctus quanta se subtilitate diiudicat, ne quid in illo diuina iudicia reprehendant. Infirmitatem nanq; suam intuens, ait:

Quòd sancti etiam sine causa flagellantur, non ut puniantur, sed ut probentur.

Quantus ego sum qui respondeã ei, & loquar verbis meis cum eo?) De iustitiæ suæ meritis non confidens, sed ad solam se ipsem postulationis conferens, subdit: Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Sed de ipsa quoque postulatione pauidus adiungit: Et cùm inuocantem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam. Cur tanta circunspectione trepidat, cur tanta sollicitudine formidat, nisi quia terrorem iudicis in extrema districtione considerat, & vim discussionis illius non ferens: omne quod gerit, esse sibi insufficiens pensat? Vnde & protinus subdit: In turbine enim conteret me. Cap. XVI.

PEccator quisq; in turbine atteritur, qui erectus in tranquillitate videbatur: quia quẽ diu superna lõganimitas tolerat, extrema iudicij seueritas necat: quæ rectè turbo dicitur, quia in elementorum cõmotione reuelatur, Psalmista attestante, qui ait: Deus manifestè veniet, deus noster, Psal.49. C & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Vnde & propheta quoque alius dicit: Naum.1. Dominus in tempestate & turbine viæ eius. Inquo nimirum turbine idcirco iustus nequaquam conteritur, quia semper hic sollicitè metuit, ne conteratur. Perpendit nanq; adhuc in præsentis vitæ itinere constitutus, humanis actibus exactor operum q̃ districtus appareat: qui quoſdam tunc reatu culpę originalis astrictos, etiam sine operibus damnat. Vnde rectè vir sanctus ex humani generis voce, protinus adiungit: Et multiplicabit vulnera mea, etiã sine causa.) Nonnulli etenim prius à præsenti luce subtrahuntur, q̃ ad proferenda bona malàve merita actiuæ vitæ, perueniant. Quos quia à culpa originis sacramenta salutis non liberant: & hic ex proprio nihil egerunt, & illuc ad tormenta perueniunt. Quibus vnum vulnus est, corruptibiliter nasci: aliud, carnaliter emori. Sed quia post mortem quoque æterna mors sequitur, occulto eis iustoque iudicio, etiam sine causa vulnera multiplicantur. Perpetua quippe tormenta percipiunt, qui nihil ex propria voluntate peccauerunt. Hinc nanq; scriptum est: Nõ est mundus in conspectu eius, nec vnius diei infans super terrã. Hinc per semetipsam veritas dicit: Nisi quis renat⁹ fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnũ dei. Hinc Paulus ait: Eramus natura filij iræ, sicut & cæteri. Qui itaque nullum proprium adiungens, ex solo originis reatu perimitur: quid iste in illo extremo examine, quantum ad humani D sensus æstimationẽ, nisi fine causa vulneratur? Sed tamen sub diuina districtione iustũ est, vt propago mortalis, velut infructuosa arbor, & in ramis seruet amaritudinem quam traxit ex radice. Ait ergo: In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa. Ac si apertè humani generis damna considerans dicat: Districtus iudex qua eos animaduersione trucidat, quos culpa propriæ actionis damnat, si & illos in æternum percutit, quos reatus arbitrij non addicit? Quę nimirum dicta, nec à beato Iob discrepare specialiter cognoscimus, si hęc quàm verè prolata sunt, indagamus. Semetipsum nanq; subtiliter pensans, atq; in omni actione diiudicans: supernæ districtionis vim quanta sollicitudine pertimescat, insinuat dicens: In turbine enim conteret me. Ac si apertè dicat: Idcirco hunc semper & in tranquillitate timeo: quia per flagella qualis in turbine veniat, non ignoro. Quæ flagella scilicet & metuens præuidit, & præuidens pertulit. Vnde subiungit: Et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa. Vt enim sæpe iam diximus, nequaquam beatus Iob percussus est: vt in eo percussio vitium tergeret, sed vt meritum augeret. Vulneratum se itaq; sine causa asserens, hoc de se foris loquitur, quod de illo veritas in occulto testatur, dicens: Commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustra. Vir ergo sanctus superbè non dicit, quod veraciter dicit: nec per hæc verba à rectitudine discrepat, per quæ à iudice non discordat, qui eorundem protinus vulnerum continuationem exprimit, cùm subiungit: Non concedit quie- E scere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.

Caput. XVII.

SAepe iustis exercitium virtutis est, sola exterius aduersa tolerare. Sed vt eorum vires certamen plenæ probationis eruditat, hos nonnunquam & foris tormenta lacerant, & intus tentamenta castigant. Vnde vir sanctus impletum se amaritudinibus asserit: quia cùm flagella exterius tolerat, illud est grauius quod de tẽtatione aduersarij in intimis portat. Sed inter hæc mitigat vim doloris, considerata æquitas & potentia ferientis. Vnde subiungit: Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas iudicij, nemo pro me audet testimoniũ dicere.) Ille quippe vitæ causas examinat, qui has per alienum testimonium non explorat: quia qui di- Hier.29. strictus quandoque ostenditur illator pœnæ, ipse diu tacitus Esa.42. extitit testis culpæ. Hinc enim per prophetam dicitur: Ego sum iudex & testis. Hinc rursum ait: Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar. Parturiens nanque cum dolore eiicit, quod diu in abditis cum pondere portauit. Post longum ergo silentium, sicut parturiens, dominus loquitur: quia quod apud se nunc tacitus tolerat, in vltione quandoq; iudicij quasi cum dolore manifestat. Sed requirendum nobis est, iste vir iustus, si pro eo testimonium dicere quisquã præsumeret, nunquid hũc à reatu liberaret? Et si huic alius testimonium non impendit, nunquid ad proferendum pro se testimonium saltem ipse conualescit? Sequitur: Si iustificare F me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prauum me comprobabit.) Ac si apertè dicat: Quid de aliis loquar, qui ipse de me testimonium ferre non valeo? Sed quia innocentiæ tuæ testificari non sufficis, nunquid hocipsum, quia innocentiam habeas, scis? Subdit:

Quanta sit homini in sui cogitatione difficultas, & quòd recta quæ agimus, sciendo nescire debeamus.

Etiam si simplex fuero, hocipsum ignorabit anima mea.) Plærunque si scimus bona quæ agimus, ad elationem ducimur: si nescimus, minimè seruamus. Quis enim aut de virtutis suæ conscientia non quantulumcunq; superbiat? Aut quis rursum bonum in se custodiat, quod ignorat? Sed cõtra vtraque quid superest, nisi vt recta quæ agimus, sciendo nesciamus: vt hæc & recta æstimemus, & minima: quatenus & ad custodiam sensificet animum scientia rectitudinis, & in tumorem non eleuet æstimatio minorationis? Cap. XVIII.

SEd sunt nonnulla quæ sciri à nobis facilè nequeũt, etiã cùm geruntur. Nã sæpe recto studio contra delinquẽtium culpas accendimur: & cùm vltra æquitatis metas per iram rapimur, hoc zelum iustæ districtionis æstimamus. Sæpe officium prædicationis assumimus, vt per hoc fraternæ vtilitati seruiamus: sed nisi placeamus cui loquimur, nequaquam li-

Lucæ.6. *Quomodo quandoque iræ dei nemo potest resistere.*

Lucri absq; baptismo accidentes.

Sine causa vulnera multiplicantur. Ioan.3. Ephesi.2.

dns loq̃t sicut parturiens.

Universidad de Deusto
Predicantium periculum.
Biblioteca

G quū libēter accipiāt quod prædicamus. Cumq; placere mens vtiliter ſtudet,ad amorem laudis propriæ turpiter deſluit,& quæ à captiuitate vitiorum alios curabat eruere,ipſa ſuis fauoribus incipit captiua ſeruire. Quaſi latrunculus quippe eſt appetitus laudis humanæ,qui recto itinere gradientibus ex latere iungitur,vt ex occultis educto gladio gradientium vita trucidetur. Cumq; propoſitæ vtilitatis intentio ad ſtudia priuata deducitur: horrendo modo vnum idemq; opus culpa peragit,quod virtꝰ inchoauit. Sæpe & ab ipſis exordiis aliud cogitatio expetit,aliud actio oſtendit. Caput.XIX.

SAepe ſe fidelem ſibi, nec ipſa cogitatio exhibet, quia aliud ante oculos mētis verſat,& longè ad aliud ex intentione feſtinat. Nam plærunq; nonnulli terrena præmia appetunt,& iuſtitiam defendūt: leq; innocentes æſtimāt, & eſſe defenſores rectitudinis exultant. Quibus ſi ſpes nummi ſubtrahitur,à defenſione protinus iuſtitiæ ceſſatur: & tamen defenſores iuſtitiæ ſe cogitant, ſibiq; ſe rectos aſſerunt, qui nequaquam rectitudinem,ſed nummos quærunt. Contra quos bene per Moyſen dicitur: Iuſtè quod iuſtū eſt,exequeris. Iniuſtè quippe quod iuſtum eſt exequitur, qui ad defenſionem iuſtitiæ, non virtutis æmulatione,ſed amore præmij temporalis excitatur. Iniuſtè quod iuſtum eſt exequitur,qui ipſam quam prætendit iuſtitiam vænūdare minimè veretur. Iuſtè ergo iuſtum exequi,eſt in aſſertione iuſtitiæ eaudem ipſam iuſtitiam quærere. Sæpe recta agimus,& nequaquā præmia,nequaquam laudes ab hominibus expectamus: ſed tamē mens in ſui fiduciam erecta,his à quibus nihil expetit,placere contemnit,eorum iudicia deſpicit, ſeq; malè liberam per abrupta elationis rapit,& inde ſub vitio peius obruitur, vnde quaſi deuictis vitiis nullis ſe appetitionibus ſubiacere gloriatur. Sæpe dum noſmetipſos plus iuſto diſcutimus, de ipſo diſcretionis ſtudio indiſcretius erramus, & mentis noſtræ acies quo plus cernere nititur,obſcuratur: quia & qui importunè Solis radios aſpicit,tenebreſcit: & inde nihil videre cōpellitur,vnde videre amplius conatur. Quia igitur ab inquiſitione noſtra torpentes nos omnino neſcimus, aut ſi ſubtili nos diſcuſſione requirimus, plærunq; inter vitia virtutesque caligamus: rectè nunc dicitur: Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.) Ac ſi apertè diceretur: Conditoris contra me iudicia qua temeritate redarguo, qui ipſum me ex infirmitatis caligine ignoro? Vnde bene per prophetā dicitur: Dedit abyſſus vocem ſuam ab altitudine phantaſiæ ſuæ. Abyſſus quippe phantaſiæ altitudinem portat, cùm humanus animus,immēſa cogitatione caliginoſus, ſemetipſum etiam diſcutiendo nō penetrat. Sed ab hac altitudine vocem dare, eſt: quia dum ſe deprehendere nō poteſt, cogitur in admirationem conſurgere: vt eo perſcrutari non audeat, quod ſuper ipſum eſt: quo incomprehenſibilitatem ſuam ipſe cogitans,non valet inuenire quod eſt. Sed iuſtorum corda,quia ad perfectum ſe examinare nequeunt, ægre hoc exiliū cæcitatis ferunt. Vnde & bene ſubditur: Et tædebit me vitæ meæ.)

I Tædet iuſtum viuere, quia & operando vitam non deſinit quærere: & tamen eiuſdem vitę ſuæ meritum non valet inuenire. Libram quippe axaminis à ſinu intimæ æquitatis trahit, & inde in ſe erga effectum inuentionis deficit, vnde ſuper ſe raptus ad vim inquiſitionis excreſcit. Sed eſt conſolatio noſtræ caliginis,reducta ad animum iuſta & incomprehenſibilis potentia conditoris: quæ & iniquos ſine vltione non deſerit, & rectorum iuſtitiam incomprehenſibilitatis immenſitate tranſcendit. Vnde & aptè ſubiungitur:

Quòd iudicium diuinum nec peccator nec iuſtus effugiat, & quòd quantalibet iuſti ſimplicitas fuerit, ipſa diuinæ magnitudinis ſimplicitate ſuperetur.

Vnum eſt quod locutus ſum,& innocentem & impiū ipſe conſumit.) Innocens à creatore cōſumitur: quia quantalibet eius ſimplicitas fuerit, diuinæ magnitudinis ſimplicitate ſuperatur *. Quanuis enim ſimplicitatem ſtudioſè ſeruemus, ex conſideratione tamen intimæ puritatis oſtenditur, quòd hæc ipſa quam agimus,ſimplicitas non ſit. Impius quoque à conditore conſumitur,quia deo cuncta mirabiliter ordinante,ipſis ſuis verſutiis eius impietas ligatur. Nam inde ſe ſupplicijs & neſciens implicat, vnde ſe aliquid facere ſcienter exultat. Quia igitur omnipotens deus & bonorum innocentiam ſimplicitatemq; ſuperat,& malorum aſtutiam penetrās K damnat, rectè nunc dicitur: Vnum eſt quod locutus ſum,& innocentem & impium ipſe conſumit. Ac ſi apertè diceretur: Hoc apud me verbū cogitationis protuli: quia nec innocens, ſi diſtrictè diſcutior, apparebo: nec impius ſi apud me latere voluero, à ſuperni examinis acumine abſcondor: quoniam diſtrictus iudex cuncta comprehendens, occulta malitiæ mirabiliter penetrat, & ſuis hāc inuentionibus bene ordinans dānat. Vel certè & innocentem & impium ipſe conſumere dicitur: quia quanuis in meritis vitæ diuiſi ſint, primæ tamen culpæ merito æquè ad carnis interitum pertrahuntur. Vnde & per Salomonē dicitur: Moritur doctus ſimiliter & indoctus. Eccleſ.2.
Et rurſum: Cuncta ſubiacent vanitati, & omnia pergunt ad vnum locum. De terra facta ſunt, & in terram pariter reuertuntur. Sequitur:

Quòd cùm ſancti à preſſuris liberari deſiderant, deus in eorum patientia & mortificatione delectatur.

Si flagellat, occidat ſemel, & nō de pœnis innocentum rideat.) Quis hæc non per ſuperbiam prolata crederet, niſi ſententiam iudicis audiret, qui ait: Non eſtis locuti corā me rectum, ſicut ſeruus meus Iob? Reſtat ergo vt nullus authoris verba reprehendere audeat, quæ conſtat quia iudex laudat. Sed tanto in intimis ſuis cautius ſubtiliuſque rimanda ſunt, quanto durius foris ſonant. Cap.XX.

VIr etenim ſanctus humani generis dāna conſiderans, L vnde & quo venerint penſans, quòd homo pollicente aduerſario, boni maliq; ſcientiam appetens ſcire, perdidit etiā ſemetipſum, ita vt veraciter dicat: Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ignorabit anima mea: quòd poſt expulſionis pœnam flagella quoq; corruptionis ſuſtinet, & adhuc ad carnis vel certè ad mentis interitum etiam poſt tormentum tendit, vt rectè dicat: Et innocentem & impium ipſe conſumit: mediatoris contra hæc gratiam requirit, dicens: Si flagellat, occidat ſemel. Nos enim quia & à deo mente receſſimus, & carne ad puluerem redimus, pœna duplæ mortis adſtringimur'. Sed venit ad nos qui pro nobis ſola carne moreretur, qui ſimplam ſuam duplæ noſtræ iungeret, & nos ab vtraque morte liberaret. De qua per Paulū dicitur: Quòd autē mortuus eſt pro peccato, mortuus eſt ſemel. Damna ergo vir ſanctus noſtræ corruptionis aſpiciat, & vnam quæ duas noſtras deſtruat, mortem mediatoris quærat, atq; hanc deſideranſ dicat: Si flagellat, occidat ſemel. Sed ecce quaſi humilitati reſtitur, quòd protinus ſubinfertur: Et non de pœnis innocentū rideat. Quod tamen valde humillimum ſine difficultate cognoſcimus, ſi humili hoc mente penſamus. Cunctis etenim liquet, quòd omne deſiderium pœna eſt, cùm differtur: Salomone quoq; atteſtante, qui ait: Spes quæ differtur, affligit animam. Ridere autem dei, eſt humanæ nolle afflictioni miſereri. Vnde per Salomonem rurſum dominus reprobis in culpa durantibus dicit: Ego quoq; in interitu veſtro ridebo, id eſt, afflictioni veſtræ nulla pietate compatiar. Ante redemptoris igitur aduentum, pœnam ſuam electi omnes habuerunt: quia æſtuante deſiderio, incarnationis eius myſterium videre cupierunt: ipſo atteſtāte, qui ait: Multi, dico vobis, iuſti & prophetæ voluerunt videre quę vos videtis, & non viderunt. Pœnæ itaq; innocentum, ſunt deſideria iuſtorum. Quouſque ergo electorum ſuorum vota dominus nō compatiens diſtulit, quid aliud quàm innocētum pœnas riſit. Itaq; vir ſanctus venturi redemptoris dona conſiderans, & votorum ſuorum dilationem patienter *tolerans dicat: Si flagellat, occidat ſemel, & non de pœnis innocentum rideat. Ac ſi apertè exoret, dicens: Quia vita noſtra quotidie flagello vindictæ pro culpa atteritur: ille ſā veniat, qui pro nobis ſemel ſine culpa moriatur: vt de innocentum pœnis deus vltra non rideat, ſi ipſe carne paſſibilis appareat, in cuius ſe deſideriis mens noſtra caſtigat. Cap.XXI.

VEl certè ſi riſum dei, eius lætitiam appellat: de innocentum pœnis rídere dominus dicitur: quia quo à nobis ardentius quæritur, eo de nobis ſuauius lætatur. Quaſi quoddam quippe ei ex pœna gaudiū facimus, cùm per ſancta deſideria pro eius nos amore caſtigamus. Hinc Pſalmiſta ait: Cōſtituite diem ſolennem in confrequentationibus, vſque ad cornu altaris. Solennem nanq; domino diem in confrequentationibus cōſtituit, quiſquis ſe aſſiduè in eius deſiderio

A deſiderio affligit. Qui nimirū ſolennitatis dies vſq; ad altaris cornu tendi præcipitur: quia tādiu neceſſe eſt vt quiſq; ſe affligat, quouſq; ad ſuperni ſacrificij altitudinem, id eſt, ad æterna gaudia pertingat. Iuſtus igit vir, quia impleri deſideriū ſuum appetit, non differri, humiliter dicit: Non de pœnis innocentum rideat. Ac ſi diceret: Vota noſtra libenter accipiens vltrà nō differat, ſed oſtendendo exhibeat eum, qui nos in ſua expectatione caſtigat. Quia verò eum ſpecialiter beatus Iob occidi ſemel petiuit, qui carnis ſolius mortem in mūdi pro nobis fine toleraſſet: protinus aperit, qui ipſum quoq; ordinē eius paſſionis adiungit, dicens: Terra data eſt in manus impij, vultum iudicum eius operit.) Quid nanq; terrę nomine, niſi caro exprimitur? Quis appellatione impij, niſi diabolus deſignatur? Huius impij manus fuerunt hi qui in redēptoris noſtri morte graſſati ſunt. Terra itaq; data eſt in manus impij, quia antiquus hoſtis redemptoris mētem corrumpere perſe tentando non valuit: ſed eius carnem per ſuos ſatellites ad triduum permiſſus extinxit, & diſpenſationem ſupernæ pietatis neſciens, ex hac ipſa permiſſione ſeruiuit. Tribus enim redemptorem noſtrum tentationibus pulſans, cor dei temerare non valuit. Sed Iudę mentem ad mortem carnis eius excitauit, cumq; ei cohortem atq; à Pontificibus & Phariſæis miniſtros tradidit, nimirum iſte impius manus ad terram tetendit. Huius terræ iudices, ſacerdotes & principes, Pi
B latus atq; illuſores milites fuerunt. Iſte itaq; impius vultum iudicum eius operuit, quia corda perſequentium ne authorē ſuum cognoſcerent, malitiæ nubilo velauit. Vnde & per Pau
2.Corin.3. lum dicitur: Vſq; in hodiernum diem cùm legitur Moyſes,
2.Corin.2. velamen eſt poſitū ſuper cor eorum. Qui rurſus ait: Si enim cognouiſſent, nūquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Vultus ergo iudicum opertus extitit, quia mens perſequentium eum quem carne tenere potuit, deū nec per miracula agnouit. Quia verò antiquus hoſtis cū iniquis omnibus vna perſona eſt: ſic plærunq; ſcriptura ſacra de iniquorum capite, id eſt, diabolo loquitur: vt repentè ad eius corpus, id eſt, ad ſequaces illius deriuetur. Caput.XXII.

POteſt ergo nomine impij, infidelis ac perſecutor populꝰ deſignari, cui & hoc cōgruit omnino quod ſubditur: Quòd ſi nō ille eſt: quis ergo eſt?) Ac ſi apertè diceretur: Quis vnquam impius eſſe putādus eſt, ſi ille populus qui ipſam pietatem perſequutus eſt, impius non eſt? Sed conſiderata vir ſanctus Iudaicę plebis perfidia, ad ſemetipſum mētis oculos reuocat: dolet quòd videre nequeat quem amat: mœrore afficitur, quia ex præſenti mundo antè ſubtrahitur, quàm ſalus mundi reueletur. Vnde & ſubdit:

Quòd antiqui patres fuerint, quaſi portatores pomorum, prænunciantes Chriſtum, & odorem Euangelij futuris gentibus porrigentes.

C Dies mei velociores fuerunt curſore, fugerunt, & non viderunt bonum.) Curſoris quippe officium eſt ſecutura nunciare. Omnes igitur electi, qui ante aduentum redemptoris orti ſunt, quia hūc aut audiendo tantummodo, aut etiam loquendo nunciarunt, quidam quaſi in mundo curſores fuerūt. Sed quia ante præſtolatum redemptoris tempus ſe ſubtrahi præuident, tranſire ſe curſore velocius dolent: dieſq; ſuos eſſe breues ingemiſcunt, quia vſque ad videndam redemptoris
Gene.1. lucem minimè tenduntur. Vnde aptè dicitur: Fugerunt, & nō viderunt bonum. Omnia quæ creata ſunt, bona ſunt: Moyſe atteſtante, qui ait: Vidit deus cūcta quæ fecerat, & erant valde bona. Sed hoc ſolum bonum principaliter bonum eſt, per
Lucæ.18. quod hæc omnia bona ſunt, quæ bona non principaliter exiſtunt. De quo bono veritas per Euangelium dicit: Nemo bonus, niſi ſolus deus. Quia igitur antiquorum patrum priſus dies finiti ſunt, q̄ mundo deus in carne monſtraretur, rectè nunc de eiſdem diebus dicitur: Fugerunt, & non viderunt bonum. Ac ſi apertè diceretur: Ante expectatum tempus elapſi ſunt, qui ad redemptoris preſentiam peruenire nequiuerunt. Vnde & adhuc ſubditur: Pertranſierunt quaſi naues poma portantes.) Hi qui poma deferentes maria tranſmeant: ipſi quidem fructuū odore perfruuntur, ſed eorūdem fructuum aliis cibos ferūt. Quid igitur antiqui patres, niſi naues poma portantes extiterunt? Qui diuinæ incarnationis myſterium Prophetātes, ipſi quidē ſpei odore potiti ſunt, ſed nobis fru-

ctum de eiuſdem ſpei perfectione detulerunt. Quod enim illi D
expectando odorati ſunt, hoc nos cernendo & percipiendo
ſatiamur. Vnde & redemptor eiſdem diſcipulis dicit: Alij la- Ioan.4.
borauerunt, & vos in labores eorum introiſtis. Quorum videlicet dies comparantur nauibus: quia decurrunt. Et rectè poma portantibus: quia electos omnes quos ante redemptoris præſentiam geſtauerunt: per prophetiæ valeruntſpiritum expectatione refouere, non autem manifeſta exhibitione reficere. Vel certè, quia naues cùm poma portant, hæc paleis admiſcent, vt ad terras illæſa perducant: rectè patrum præcedentium dies deſcribuntur nauibus poma portantibus ſimiles, quia antiquorum dicta, in eo quòd myſteria ſpiritalis vitæ denunciant, per interfuſam hęc hiſtoriæ ſtipulā ſeruant, & opertum nobis fructum ſpiritus deferunt, cùm carnalia loquuntur. Sæpe nanq; dum quædam narrant propria, ad diuinitatis eleuantur arcana. Qui crebro etiam cùm altitudinem diuinitatis aſpiciunt, ad incarnationis eius myſteriū repentè funduntur. Vnde adhuc aptè ſubiungitur:

Caput.XXIII.

SIcut aquila volans ad eſcam.) Moris quippe eſt aquilę, vt irreuerberata acie radios ſolis aſpiciat: ſed cùm refectionis indigentia vrgetur, eandem oculorum aciem quam radiis ſolis infixerat, ad reſpectum cadaueris inclinat: & quanuis ad alta euolet, pro ſumendis tamen carnibus terram petit. Sic videlicet ſic antiqui patres fuerunt, qui inquātum humanitatis infirmitas admittebat, creatoris lucem ere- E
cta mente contemplati ſunt: ſed incarnandum hunc in mūdi fine præſcientes, quaſi à ſolis radiis ad terram oculos deflexerunt. Et quaſi de ſummis ad ima veniunt, dum hunc deū ſupra omnia, & hominem infra omnia agnoſcunt. Quem pro humano genere dum paſſurum moriturumq; conſpiciūt, qua ſcilicet morte ſemetipſos refici, atque reformari ad vitam nouerunt, quaſi more aquilæ poſt contemplatos Solis radios, in cadauere eſcam quærūt. Libet ſpectare aquilam ſolis radios intuentem, quæ ait: Deus fortis, pater futuri ſęculi, princeps Eſaiæ.9.
pacis. Sed ab alto volatu celſitudinis ad terras veniat, eſcam cadaueris inferius inquirat. Paulopòſt etenim ſubdidit, dicens: Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati Eſa.53.
ſumus. Et rurſum: Et homo eſt, & quis cognoſcet eum? Subleuata ergo in diuinitate mens iuſti, cùm diſpenſationis gratiā ex eius carne conſiderat, quaſi à ſummis repentè, vt aquila ad eſcam volat. Sed ecce ille Iſraëliticus populus immenſo dudum prophetiæ ſpiritu infuſus, eiuſdem prophetiæ dona perdidit: atque in ea fide quam præuidendo nunciauerat, nō permanſit, & à ſe redemptoris præſentiam negando repulit, quam cunctis ſe ſequentibus prænunciando declarauit. Vnde & aptè protinus per compaſſionem ad eorum quoque dū ritiam ſermo conuertitur, atque ab eis quomodo prophetiæ gratia ſubtrahatur, indicatur. Nam ſubditur: Cùm dixero, nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, & dolore F
torqueor.) Plebs quippe Iudaïca loqui, vt prius noluit, quæ eum quem prædixerat, negauit. Sed cōmutata facie, torqueatur dolore, quia dum interni ſui hominis aſpectū, quo agnoſci à conditore poterat, fœditate perfidiæ polluit, à præſentibus malis incipiens, ſub æterna vltione ſe damnauit. Quaſi enim commutata facie ab authore nō cognoſcitur, quæ perdita bonæ conſcientiæ fide reprobatur. Sed nimirum reſtat, vt ſuppliciorum dolor torqueat, quam ſuus non cognoſcens cōditor ignorat. Quia igitur hæc ſub redemptoris noſtri ſignificatione tranſcurrimus, nunc moraliter diſcutiendo replicemus. Dies mei velociores fuerunt curſore: fugerunt, & Moralis expoſitio.
non viderunt bonum. Sicut ſæpe iam diximus, ſic primus homo conditus fuit, vt per augmenta temporum tendi poſſet eius vita tantummodo, nō euoluī: ſed quia ſponte ad culpam decidit: quo attigit vetitum, pertulit decurſum, quem nunc homo præſentis vitę deſiderio oppreſſus, indeſinenter & tolerat, & optat. Ne enim finiatur, viuere appetit: ſed per augmenta vitæ quotidie ad finem tendit. Nec deprehendi valet, incrementa temporum q̄ nulla ſint, niſi cùm repentè trāſacta finiuntur, quæ venientia longa videbantur.

Caput.XXIIII.

VIr igitur ſanctus ſtatum ſuæ conditionis aſpiciat, & ex humani generis voce dāna decurſus ingemiſcat, dicens: Dies mei velociores fuerunt curſore: fugerunt, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ruit, & non viderunt bonum.) Ac si apertè dicat: Ad hoc homo conditus fuit, vt bonum quod deus est, vídere potuísset: sed quia ſtare ad lucem noluit, fugiendo oculos amiſit: quia quo per culpam cœpit ad ima decurrere, eo ſecum cæcitatẽ pertulit, ne intimum lumen videret. De quibus adhuc diebus aptè ſubiungitur: Pertranſierunt quaſi naues poma portantes.) Naues cùm poma portant, fructus terræ, videlicet per fluctus ferunt. Terra verò hominis paradiſus extitit, quæ hùc inconcuſſum tenere potuit, ſi per innocentiam ſtare voluiſſet. Sed quia ad mutabilitatis vndas per culpam cecidit, ad præſentis vitæ maria poſt terram venit. Poma etiam terræ huius fuerunt mandati ſermo, conceſſa poſſibilitas operis, naturæ indita intelligentia conditoris. Sed hæc poma quæ edere in terra renuimus, per maria iam portamus: quia conceſſa bona tot munerum inconcuſſi cuſtodire in paradiſo noluímus, & ſeruare nunc in tentationibus conamur. Tendentes ad terminum aura vitæ præſentis impellimur, mutabilitatis noſtræ fluctu fatigamur. Sed quia per crucis myſterium ad ingenita naturæ bona reſtringimur, quaſi per lignum poma portamus. Quod tamen intelligi, & aliter poteſt. Naues etenim cùm poma portant, ſuauitatem odoris habent, ſed grauitatem ponderis non habent. Et humanum genus à paradiſi gaudiis expulſum, vim contemplationis perdidit, robur conditæ fortitudinis amiſit: cumque ad ſuperna repetenda ſe erigit, fragrat quidem odore memoriæ, ſed dignè H non exerit pondus vitæ. Pomorum ergo odoribus repletur, & tamen huc illucque leuiter mentis noſtræ nauis impellitur: quia & paradiſi celſitudinem cum odoris recordatione meminimus, & importunos tentationum fluctus ex carne toleramus. Vnde & aptè ſubiungitur:

Caput. XXV.

SIcut aquila volans ad eſcam.) Aquila etenim alto valde volatu ſuſpenditur, & anniſu præpeti ad æthera libratur, ſed per appetitum ventris terras expetit, ſeſéque à ſublimibus repentè deorſum fundit. Sic ſic humanum genus in parẽte primo, ad ima de ſublimibus corruit. Quod nimirũ conditionis ſuæ dignitas in rationis celſitudine quaſi in aëris libertate ſuſpenderat: ſed quia contra præceptum, cibum vetitum contigit, per vẽtris concupiſcentiam ad terras venit: & quaſi poſt volatum carnibus paſcitur, quia illa libera cõtemplationis inſpiracula perdidit, & deorſum corporeis voluptatibus lætatur: Sicut ergo aquila volans ad eſcam, dies noſtri velociter tranſeunt: quia quo ima petimus, eo ſubſiſtere in vita prohibemur. Sed cùm hæc ante mentis oculos continua cogitatione reuoluimus, duris taciti quæſtionibus vrgemur: cur omnipotens deus condidit quẽ periturum eſſe præſciuit: cur is qui ſummè potens & ſummè bonus eſt, nequaquam voluit hominem talem facere, qui perire non poſſet? Cùm verò hæc tacita mens interrogat, pauet ne ipſo interrogationis auſu in ſuperbiam erũpat, ſeque humiliter comprimit, & cogitationes ſuas reſtringit. Sed eo grauius affligitur, quo inter mala quæ ſuſtinet, etiam de conditionis ſuæ abſcondito intellectu cruciatur. Vnde hic quoque aptè ſubiungitur: Cum dixero, nequaquam ita loquar, cõmuto faciem meam, & dolore torqueor.) Nequaquã quippe nos ſta debere loqui dicimus, cùm noſtræ infirmitatis modũ ex inquiſitione tranſeuntes, noſmetipſos pauore reprehendimus, & ſupernæ reuerentiæ conſideratione refrenamus. In qua refrenatione ſcilicet mentis noſtræ facies commutatur: quia quæ prius non capiens audenter ſumma requirebat, infirmitatem ſuam poſtmodum agnoſcens, venerari inchoat quod ignorat. Sed in ipſa commutatione dolor eſt, quia valde affligitur, quoniam primæ culpæ merito ad intelligenda ea quæ de ipſa ſunt, cæcatur. Quæ patitur, iuſta eſſe conſiderat. Pauet ne in dolore per licentiã locutionis excedat. Ori ſilẽtiũ indicit, ſed tacitus dolor eoipſo quo reſtringit, augetur. Dicat ergo: Cùm dixero, nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor. Quia tunc grauius plærunque affligimur, cùm quaſi per conſolationis ſtudium, afflictionis noſtræ nobis conamur mala leuigare. Sed quiſquis iã ſubtiliter parentis primi damnatione propagata, humani generis dãna conſiderat, ſupereſt vt his adiungere propria metuat. Vnde vir ſanctus poſtquam communia ſutulit, repentè ſpecialia ſubiungit dicens.

Quantum timere debeat qui ſcienter peccat, cùm Iob tantis virtutum teſtimoniis approbatus, ſua opera vereatur, & quòd fraus tribus modis committatur. K

Verebar omnia opera mea, ſciens quia non parceres delinquenti.) Quæ beatus Iob opera exercuit, ſacræ huius hiſtoriæ textus oſtendit. Holocauſtis quippe multiplicibus authorem placare ſtuduit, quia ſexta filiorum numerum, vt ſcriptum eſt, conſurgens diluculo, offerebat holocauſta per ſingulos: eoſque non ſolum ab immundis actibus, ſed à praua quoq; cogitatione mundabat. De quo ſcriptura teſte perhibetur. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint deo in cordibus ſuis. Affectum ergo compaſſionis exercuit: quia ipſe de ſe amicorum queſtionibus exactus, dicit: Flebam quondam ſuper eo qui afflictus erat. Miniſterium pietatis impendit, qui ait: Oculus fui cæco, & pes claudo. Caſtitatis munditiam in corde cuſtodiuit, qui obteſtãdo ſe aperit, dicens: Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere. Humilitatis culmen medullitus tenuit, qui dicit: Si cõtempſi iudicium ſubire cum ſeruo meo & ancilla mea, cùm diſceptarent aduerſum me. Beneficia largitatis impendit, qui ait: Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea. Et rurſum: Si non benedixerint mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus eſt. Gratiam hoſpitalitatis exhibuit, qui dicit: Foris nõ manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit. Et inter hæc ad virtutum cumulum per excellentiorem viam charitatis, & inimicos dilexit, qui ait: Si L gauiſus ſum ad ruinam eius, qui me oderat. Et rurſum: Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius. Quid ergo vir ſanctus ſua opera verebatur, qui illa ſemper exhibuit, exquib⁹ placari deus, erga iniquitates ſolet? Quid ergo eſt quòd mira opera facieus, hæc ipſa etiam veretur pauens, cùm dicit: Verebar omnia opera mea: niſi quòd in ſancti viri actibus verbiſque colligimus, vt ſi placere deo veraciter cupimus, poſtquam peruerſa ſubigimus, ipſa in nobis etiam bene geſta timeamus.

Cap. XXVI.

DVo quippe ſunt quæ in bonis operibus neceſſe eſt vt ſtudioſè formidẽtur, deſidia videlicet, & fraus. Vnde & per prophetam apud vetuſtam tranſlationem dicitur: Maledictus omnis qui facit opus dei fraudulenter & deſidioſè. Sed ſciẽdum magnopere eſt, quia deſidia per torporem naſcitur, fraus per priuatam dilectionem. Illam nanque minor dei amor exaggerat, hanc autem malè mentẽ poſſidens, proprius amor creat. Fraudem quippe in dei opere perpetrat, quiſquis ſemetipſum inordinatè diligens, per hoc quod rectè egerit, ad remuneratiõis trãſitoria bona feſtinat. Sciendũ quoq; eſt, quòd tribus modis fraus ipſa cõmittitur, quia per hanc procul dubio aut tacita cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut res quælibet exterior deſideratur. Quo contra rectè de iuſto per prophetam dicitur: Beatus qui excutit manus ſuas ab omni munere. Quia enim non ſolũ fraus in acceptione pecuniæ eſt, munus procul dubio vnum nõ eſt. Tres verò ſunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude feſtinatur. Munus nanq; à corde eſt, captata gratia à cogitatione. Munus ab ore, eſt gloria per fauorem. Munus ex manu, eſt præmium per dationem. Sed iuſtus quiſque ab omni munere manus excutit: quia in eo quod rectè agit, nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore laudem, nec à manu recipere donationem quærit. Solus ergo in dei opere fraudem non facit: qui cùm ad ſtudia bonæ actionis inuigilat, nec ad corporalis rei præmia, nec ad laudis verba, nec ad humani iudicij gratiam anhelat. Ipſa igitur bona noſtra, quſa inſidiantis culpæ euadere gladium nequeunt, niſi ſollicito quotidie timore muniantur, per ſanctum virum nũc rectè dicitur: Verebar omnia opera mea. Ac ſi humili confeſſione diceretur: Quæ apertè egerim, video: ſed quid in his latenter pertulerim, ignoro.

Duo in bonis operibus formidãda ſunt, ſcilicet deſidia, & fraus.

Caput. XXVII.

SAepe enim bona noſtra latrocinãti fraude, pereũt quia rectis ſe noſtris actibus concupiſcentiæ terrenæ ſubiungũt. Sæpe deſidia interueniente deficiunt, quia à feruore quo cœpta ſunt, frigeſcente amore tabeſcunt. Quia ergo culpæ ſurreptio, vel in ipſo virtutis actu vix vincitur: quid ad ſecuritatem ſupereſt, niſi vt ſtudioſè ſemper & in virtute timeatur? Sed poſt hæc valde ſcrupuloſum cordi ſe obiicit, quod ſubiungit:

Dubitatio. quod ſubſungſt: Sciens quòd non parceres delinquenti.)

Solutio. A Si enim delinquenti non parcitur, quis ab æterna morte eripitur, cùm à delicto mundus nemo reperitur? An pœnitenti parcit, & delinquenti non parcit? Quia cùm delicta plangimus, nequaquã iam delinquẽtes ſumus. Sed quid eſt quòd Petrus cùm negat reſpicitur, & redemptoris negati reſpectu, ad lachrymas vocatur? Quid quòd Paulus cùm redemptoris nomen in terra conaretur extinguere, eius verba de cœlo meruit audire? Sed tamen culpa in vtroq; punita eſt: quia & de Petro, teſte Euangelio ſcriptum eſt: Recordatus eſt Petrus verbi Ieſu quod dixerat: & egreſſus foras, fleuit amarè. Et de Paulo hæc eadem quæ hunc vocauit, veritas dicit: Ego oſtendam ei, quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Delinquenti ergo dominus nequaquam parcit, quia delictum ſine vltione non deſerit. Aut enim ipſe hoc homo in ſe pœnitens punit, aut hoc deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur, quia nullatenus ſine vindicta laxatur. Sic Dauid audire poſt confeſſionem meruit: Dominus tranſtulit peccatum tuum. Et tamen multis pòſt cruciatibus afflictus ac fugiens, reatum culpæ quam perpetrauerat, exoluit. Sic nos ſalutis vnda à culpa primi parentis abſoluimur, ſed tamen reatum eiuſdem culpæ diluentes, abſoluti quoque adhuc carnaliter obimus. Bene ergo dicitur: Sciens quòd non parceres delinquenti, quia delicta noſtra ſiue per nos, ſiue per ſemetipſum reſecat, etiam cùm relaxat. Ab electis enim ſuis iniquitatum maculas ſtudet temporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non vult vindicare. B Sed ſæpe mens dum plus iuſto trepidat, dum pauore quatitur, dum iniſtris ſuſpitionibus vrgetur, tædet hanc viuere, quæ ſe ad vitam vel per labores ambigit peruenire. Vnde & ſubſequenter adiungitur:

Lucæ 22. Actor. 9. Delinquẽti nequaquã parcitur. 2. Reg. 12.

Quòd ſancti viri ita incerti ſunt, ut confidant: ita confidunt, ut tamen ex ſecuritate non torpeant.

Si autẽ & ſic impius ſum, quare fruſtra laboraui?) Si enim remota pietate diſcutimur, opus noſtrum pœna dignum eſt, quod remunerari præmiis præſtolamur. Vir igitur ſanctus ſub occulto iudicio trepidans dicit: Si autẽ & ſic impius ſum, quare fruſtra laboraui? Non quòd hunc laboraſſe pœnitet, ſed quòd incertus eſſe de præmiis, & inter labores dolet. Sciendum verò eſt, quòd viri ſancti ita incerti ſunt vt confidãt, atq; ita confidunt, vt tamen ex ſecuritate non torpeant. Quia ergo plærunq; mens, & impenſa rectis actibus trepidat: reſtat vt poſtquam bonum opus agitur, lachrymæ expiationis exquirantur, quatenus ad æterna præmia meritum recti operis ſubuehat humilitas poſtulationis.

Quòd quantalibet munditia ſancti fulgeant, tamen ex hoc corpore quod corrumpitur in quo ſunt, abominabiles ſe iudicant, & ex concupiſcentiarum ſordibus ſine quibus non ſunt, immundos ſe reputant.

Caput. XXVIII.

C SEd tamen ſciendum eſt, quia mundos nos ad perfectum reddere, vel vita, vel lachrymæ non valent, quouſque nos mortalitas noſtræ corruptionis tenet. Vnde & aptè ſubiungitur: Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ, tamen ſordibus intinges me, & abominabuntur me veſtimenta mea.) Aquæ enim niuis, ſunt lamenta humilitatis. Quæ profecto humilitas, quia ante diſtricti iudicis oculos cæteris virtutibus præminet, quaſi per magni meriti colorem candet. Sunt nanque nonnulli qui lamenta habent, ſed humilitatem non habent, quia afflicti plangunt: ſed tamen in ipſis fletibus vel contra proximorum vitam ſuperbiunt, vel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirum aquas habent, ſed niuis aquas non habent: & mundi eſſe nequeunt, quia humilitatis fletibus minimè lauantur. Aquis autem niuis à culpa ſe lauerat, qui confidenter dicebat: Cor contritum & humiliatum deus non ſpernit. Qui enim lamentis affliguntur, ſed murmurando rebelles ſunt: mentem quidem conterunt, ſed humiliari contemnunt. Quanuis aquæ niuis intelligi & aliter poſſint. Aqua enim fontis & fluminis ex terra oritur, aqua verò niuis ex aëre proruit. Et ſunt plærique qui per orationum lamenta ſe cruciant: ſed tamen totis lamentorum laboribus ad ſola terrena deſideria exudant: compunguntur in precibus, ſed fœlicitatis tranſitoriæ gaudia requirunt. Hos itaq; niuis D aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis venit. Quaſi enim ex terræ aqua perfuſi ſunt, qui pro terrenis bonis in precibus compunguntur. Qui verò idcirco plorant, quoniam præmia æterna deſiderant, aqua niuis hos diluit, quia cœleſtis compunctio infundit. Nam cùm perennem patriam per lamenta appetunt, eiuſq; accenſi deſideriis plangunt, à ſummis accipiunt vnde mundentur. Per manus autem quid aliud q̃ opera deſignantur? Vnde quibuſdam per prophetam dicitur: Ma- Eſa. 1. nus veſtræ ſanguine plenæ ſunt, id eſt, opere crudelitatis. Notandum verò, quòd vir ſanctus non ait: Fulſerint mundiſſimæ manus meæ, ſed velut mundiſſimæ manus meæ: quia quouſq; pœna corruptionis adſtringimur, quamlibet rectis operibus inſudemus veram munditiam nequaquam apprehendimus, ſed imitamur. Vnde & aptè ſubiungitur: Tamẽ ſordibus intinges me.) Deus nos ſordibus intingere dicitur, intinctos ſordibus demonſtrare: quia quanto ad illum verius per bona opera ſurgimus, tanto ſubtilius vitæ noſtræ ſordes agnoſcimus, quibus ab eius munditia diſcordamus. Ait ergo: Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ, tamen ſordibus intinges me. Ac ſi apertè dicat: Quanuis lamentis ſupernæ compunctionis infundar, quanuis per ſtudia rectæ operationis exercear: in tua tamen munditia video, quia mundus nõ ſum. Intentam quippe deo animam, ipſa adhuc corruptibilis caro diuerberat, eiuſq; amoris pulchritudinem obſcœnis & illicitis cogitationum motibus fœdat. E Vnde & ſubditur:

Caput. XXIX.

ET abominabuntur me veſtimenta mea.) Quid enim veſtimenti nomine, niſi hoc terrenum corpus exprimitur, quo induta anima tegitur, ne in ſubtilitatis ſuę ſubſtãtia nuda videatur? Hinc etenim Salomon ait: Omni tempore ſint veſtimenta tua candida, id eſt, membra corporis à ſordidis actibus munda. Hinc Eſaïas ait: Veſtimentum mixtũ ſanguine, erit in combuſtionem. Sanguine quippe veſtimentum miſcere, eſt deſideriis carnalibus corpus inquinare. Quibus nimirũ ſe pollui, Pſalmiſta formidauerat, cùm dicebat: Libera me de ſanguinib⁹ deus, deus ſalutis meę. Hinc voce angeli ad Ioannẽ dicitur: Habes pauca nomina in Sardis, quæ nõ inquinauerunt veſtimenta ſua. More autem ſacri eloquii, veſtimenta noſtra nos abominari referuntur, quia abominabiles reddunt: ſicut per Petrum quoque de Iuda dicitur: Hic Actor. 1. poſſidebit agrum de mercede iniquitatis. Neque enim emptum precio ſanguinis, agrum figuli Iudas poſſidere potuit, qui relatis triginta argenteis, traditionis crimen criminoſiori in ſe protinus morte mulctauit: ſed poſſedit dictum eſt, poſſidere fecit. Ita hoc loco: Abominabuntur me veſtimenta mea, dicitur: abominabilem facient, quia nimirum dũ contra mentem membra ſuperbiũt, dum ſancti deſiderij ſtudia, tentationum ſuarum tumultibus interrumpunt, in ipſo ſuo certamine poſita anima agnoſcit, quãtum adhuc à diuinitate deſpicitur, quæ corruptionem ſuam plenè appetens tranſire, ſed nõ valens, fœdo puluere cogitationis inquinatur. Hãc F veſtimentorum abominationem ſenſerat, qui dicebat: Video Roma. 7. aliam legem in membris meis, repugnantẽ legi mentis meæ: & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Hæc etiam veſtimenta in quibus perfectè placere non poterat: quandoque melius reſumenda, deponere feſtinè cupiebat, dicens: Infœlix ego homo, quis me liberabit de cor- Ibidem. pore mortis huius? Dicat ergo vir iuſtus: Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ, tamẽ ſordibus intinges me, & abominabuntur me veſtimẽta mea: quia quantumlibet ad ſumma, ex compunctione contemplationis aſcenderit, quantumlibet in opere ſe per exercitium laboris accinxerit: indignum tamen adhuc aliquid de corpore mortis ſentit, & abominabilẽ ſe eſſe conſiderat in multis, quæ de pondere corruptionis portat.

Quòd graue tormentum ſit in cordibus electorum, quòd ſenſum ſui reprehenſoris non intelligunt. Cap. XXX.

CVi hoc quoq; fit grauius, quòd ſæpe neque id hoc intelligit, vnde delinquit. Flagella ſuſcipit, ſed diſtricto iudici quid in ſe maius quidve minus diſpliceat, non agnoſcit. Vnde & ſubditur: neque enim viro qui ſimilis mei eſt reſpondebo: Neque qui mecum in iudicio ex æquo poſſit audiri.)

Universidad de Deusto
Biblioteca

& audiri.)Dum cum quolibet in iudicio ex æquo contendimus: & quid contra nos dicatur, agnoſcimus: & in his quæ dicimus, audimur: & quo obiecta patenter apprehendimus, eo audenter ad propſita reſpõdemus. Quia ergo inuiſibilis iudex quæ facimus videt, quaſi audit quæ dicimus: ſed quia id quoſi ei diſplicet, nequaquam plenè cognoſcimus, quaſi quid ipſe dicit ignoramus. Vir igitur ſanctus veſtimẽtorum ſuorum abominationem conſiderans, eo amplius timet, quo audiri in iudicio ex æquo non valet: quia quouſque corruptionis ſuæ pondere premitur, hoc in ſua grauius pœna tolerat, quòd & ſenſum ſui reprehenſoris ignorat. Ac ſi apertè dicat: In hoc ex æquo non audior, quia & patent cuncta quæ facio, & tamen ipſe neſcio per quanta reprehendor. Sequitur: Non eſt qui vtrunque valeat arguere, & ponere manum ſuam in ambobus.)Durum ſonat, vt queratur qui deum arguat, ſed durum non erit ſi recurrat ad memoriam, quod ipſe per aliũ prophetam dicit: per Eſaïam quippe admonet, dicẽs: Quieſcite agere peruerſè, diſcite benefacere, quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam: & venite & arguite me, dicit dominus. Ei nanque quem arguimus, rationis authoritate contraimus. Et quid eſt quòd dominus agere ſancta nos admonens adiungit: Venite & arguite me: niſi quòd apertè inſinuat, quantam bonis actibus fiduciam præſtat. Ac ſi patenter dicat: Recta agite, & animaduerſionis meæ motibus non iam per deprecationis gemitum, ſed per fiduciam authoritatis obuiate. Hinc etiam Ioannes dicit: Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad deum. Hinc eſt quòd Moyſes, quia placet ſeruiens, auditur tacens, cùm ſilenti dicitur: Quid clamas ad me? Hinc eſt quòd iraſcentem retinet, cùm audit: Dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra populum iſtum. Hinc eſt quòd arguentem dominus non habuiſſe ſe queritur, cùm per prophetam dicit: Quæſiui virum qui interponeret ſepem, & ſtaret oppoſitus contra me, ne diſſiparem eam, & non inueni. Hinc eſt quòd grauiter Eſaïas deplorat, dicens: Omnes nos cecidimus quaſi folium, & iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos: nõ eſt qui inuocet nomen tuũ, qui conſurgat & teneat te. Sed poſſunt recti quilibet per acceptę pœnitentiæ* meritum aliquando præſentis motibus animaduerſionis obuiare: non autem valent virtute propria ab humano genere ſupplicia ſecuturæ mortis expellere. Vir igitur ſanctus humanum genus conſideret quo defluxit, æternæ mortis damna conſpiciat, cui nimirum conſtat, quia nequaquam iuſtitia humana contradicat: videat quàm peruerſè homo deliquerit, videat quàm diſtrictè conditor contra hominem iraſcatur, & mediatorem dei & hominis, deum & hominem requirat.

Eſaïe.1. Arguere deum quid ſit.

H 1.Ioan.3. Exod.14. Exod.32. Exec.22. Eſa.64.

*al.innocentiæ.

Quòd Chriſtus ad nos deo patri placandos nouus homo uenerit, contradictor ad culpam, amicus ad pœnam.

Caput.XXXI.

I Quem quia longè poſt venturum conſiderat, deplorans dicat: Non eſt qui vtrunque valeat arguere, & ponere manum ſuam in ambobus.) Redemptor quippe humani generis, mediator dei & hominis per carnem factus, quia iuſtus in hominibus ſolus apparuit: & tamen ad pœnam culpæ, etiam ſine culpa peruenit, & hominem redarguit ne delinqueret, & deo obſtitit ne feriret: exempla innocentię præbuit, pœnam malitiæ ſuſcepit. Patiendo ergo vtrunque arguit, qui & culpam homĩs per iuſtitiam aſpirando corripuit, & iram iudicis moriendo temperauit: atque in vtriſque manum poſuit: quia & exempla hominibus quæ imitarentur præbuit, & deo in ſe opera, quibus erga homines placaretur, oſtẽdit. Nullus quippe ante hunc extitit, qui ſic pro alienis reatibus intercederet, vt proprios non haberet. Aeternæ igitur morti tanto quiſ in aliis obuiare non poterat, quanto hunc reatus de propriis adſtringebat. Venit itaque nouus homo ad homines, contradictor ad culpam, amicus ad pœnam: mira monſtrauit, crudelia pertulit. Manum ergo ſuam in ambobus poſuit, quia vnde reum recta docuit, inde iratum iudicem placauit. Qui hoc quoque ipſis ſuis miraculis mirabilius præbuit, quia corda delinquentiũ manſuetudine potius quàm terrore correxit. Vnde & ſubditur:

Mediatoris neceſſitas.

Quòd à timore legis in libertatem Euangelij antiqui ſancti tranſire optabant. Et quid ſit quòd Heliſeus non per Gieſi, ſed per ſeipſum Sunamitis filium ſuſcitauit. K

Auferat à me virgam ſuã, & pauor eius non me terreat.) Per legem quippe virgam deus tenuerat, cùm dicebat: Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. Sed incarnatus virgam abſtulit, quia vias vitæ per manſuetudinem oſtendit. Vnde ei per Pſalmiſtam dicitur: Intende proſpere procede & regna: propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam. Pſal.44.

Caput.XXXII.

Timeri quippe quaſi deus noluit, ſed quaſi pater vt amaretur inſpirauit. Quod liquidò Paulus dicit: Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Vnde hic quoque aptè ſubiungitur: Loquar, & non timebo eũ: neque enim poſſum metuens reſpondere.) Vir etenim ſanctus, quia humani generis redemptorẽ venire mitem conſpicit: non metũ ad dominum, ſed affectum ad patrem ſumit, & timorem deſpicit, quia per adoptionis gratiam ad amorẽ ſurgit. Hinc Ioannes ait: Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Hinc Zacharias dicit: Vt ſine timore de manu inimicorũ noſtrorum liberati, ſeruiamus illi. A peccati igitur morte timor nos ſuſcitare non valuit, ſed ad ſtatũ vitę aſpirata manſuetudinis gratia erexit. Quod bene in Heliſæo Sunamitis filium ſuſcitante ſignatur: qui cum baculo Puerum mittens, extincto filio vitam minimè reddidit: per ſemetipſum verò veniens, ſeq; ſuper mortuũ ſternens, atq; ad eius membra ſe colligẽs, huc illucq; deambulans, & in ore mortui ſepties aſpirans: hũc ad rediuiuam lucem, protinus per miniſterium compaſſionis animauit. Author quippe humani generis deus, quaſi mortuum puerũ doluit: cùm extinctos nos iniquitatis aculeo miſeratus aſpexit. Et quia per Moyſen terrorem legis protulit, quaſi per puerum virgam miſit. Sed puer cum baculo mortuũ ſuſcitare non valuit, quia Paulo atteſtante: Nihil ad perfectum duxit lex. Ipſe autem per ſemetipſum veniẽs, & ſuper cadauer ſe humiliter ſternẽs, ad exæquanda ſibi mortui mẽbra ſe colligit: quia cùm in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualẽ deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formans ſerui accipiens: in ſimilitudinem hominũ factus, & habitu inuentus vt homo. Huc illucq; ambulat, quia & Iudæam iuxtà & longè poſitas gentes vocat. Super mortuum ſepties oſcitat, quia per apertionem diuini muneris, gratiæ ſeptiformis ſpiritum in peccati morte iacentibus aſpirat. Moxq; viuens erigitur: quia is quem terroris virga ſuſcitare non potuit, per amoris ſpiritũ puer ad vitam rediit. Dicat itaq; beatus Iob ex ſua, dicat ex voce humani generis: Auferat à me virgam ſuam, & pauor eius non me terreat: loquar, & non timebo eum. Vbi aptè ſubiungit: Neque enim poſſum metuens reſpondere. Reſpondere quippe cuilibet dicimur, cùm factis illius digna opera repenſamus. Deo ergo reſpondere, eſt donis eius præcedẽtibus, noſtra obſequia reddere. Vnde & pſalmi quidam in quibus ſancta operatio imitanda proponitur, ad reſpondendũ ſcripti prænotantur. Rectum itaq; deus hominem condidit, eumq; ad peruerſa defluentem, cum longanimitate tolerauit: Quotidie culpas aſpicit, & tamẽ viuendi ſpacia non citius abſcindit: dona largitur benignitate ſua, & erga malos vtitur patientia ſua. Reſpõdere homo tot beneficiis debet, ſed tamen reſpondere metuens, non valet: quia humani generis cõditorẽ qui adhuc ſeruiliter formidat, procul dubiõ nõ amat. Nam tunc ſolũ deo vera obſequia reddimus, cùm eum propter amoris fiduciam non timemus, cùm nos ad bona opera affectus, non metus dirigit, cùm malũ noſtræ mẽti iam nõ placet, etiam ſi licẽt. Nam quiſ à peruerſitatis opere ex timore reſtringitur, peruerſa libẽter ageret, ſi liceret. Nequaquã ergo veraciter rectus eſt, qui adhuc à prauitatis deſiderio liber nõ eſt. Bene itaq; dicitur: Neq; enim poſſum metuens reſpondere: quia vera obſequia deo nõ reddimus, ſi ex timore mandatis illius, & non potius ex amore ſeruimus. Sed cùm menti noſtræ eius dulcedinis amor accẽditur, omne deſiderium præſentis vitæ leuigatur, in tædium delectatio vertitur, atque hanc cum mœrore mens tolerat, cui victa prius reprobo amore ſeruiebat: Vnde & aptè ſubditur.

Textus

A Textus beati Iob Caput decimum, ſed libri Noni moralis expoſitionis.

Caput.XXXIII.

Taedet animam meam vitæ meæ, dimittam aduerſum me eloquium meum. Loquar in amaritudine animæ meæ, dicam deo: noli me cõdemnare. Indica mihi, cur me ita iudices? Nunquid bonum tibi videtur ſi calumnieris me, & opprimas me, opus manuum tuarum, & conſilium impiorũ adiuues? Nunquid oculi carnei tibi ſunt, aut ſicut videt homo, & tu videbis? Nunquid ſicut dies hominis dies tui, & anni tui ſicut humana ſunt tempora: vt quæras iniquitatem meam, & peccatũ meum ſcruteris: & ſcias quia nihil impium fecerim? cùm ſit nemo, qui de manu tua poſſit eruere. Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu: & ſic repentè præcipitas me? Memento quæſo quòd ſicut lutum feceris me, & in puluerẽ reduces me. Nõne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti? Pelle & carnib⁹ veſtiſti me, B oſſibus & neruis compegiſti me. Vitam & miſericordiam tribuiſti mihi, & viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum. Licèt hæc cæles in corde tuo, tamen ſcio quia vniuerſorum memineris. Si peccaui, & ad horam pepercíſti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me eſſe non pateris? Et ſi impius fuero, væ mihi eſt: & ſi iuſtus, nõ leuabo caput, ſaturatus afflictione & miſeria. Et propter ſuperbiam quaſi leænã capies me, reuerſúſque mirabiliter me crucias. Inſtauras teſtes tuos contra me, & multiplicas iram tuam aduerſum me, & pœnæ militant in me. Quare de vulua eduxiſti me? qui vtinam cõſumptus eſſem, ne oculus me videret. Fuiſſem quaſi nõ eſſem, de vtero tranſlatus ad tumulũ. Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? Dimitte ergo me vt plãgam paululum dolorem meum, antequam vadã & non reuertar ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine: terram miſeriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.

Quòd ſanctis præſens uita uileſcit, cùm conditoris dulcedinem ſenſerit: & quanto plus ei propinquant, tanto ſe amplius accuſant. C

Tædet animam meam vitæ meæ.) Sed cùm præſens vita vileſcere, cùm conditoris amor dulceſcere cœperit: ſeſe cõtra ſe animus accendit, vt accuſare ſe de culpis debeat, in quibus ſe antè ſupernorum neſcius defendebat. Vnde adhuc rectè ſubiungit: Dimittam aduerſum me eloquium meũ.) Quaſi pro ſe eloquio ſuo vtitur, qui praua quæ geſſit, defendere excuſationibus conatur. Sed aduerſum ſe eloquium dimittit, qui accuſare in ſe hoc incipit quod errauit. Sæpe vero & cùm delinquimus, ea quoque quæ agimus diiudicamus. Accuſat mens ipſa quod perpetrat, ſed quia hoc ex deſiderio minimè deſerit, erubeſcit cõfiteri quod fecit. Cùm verò toto iam iudicio carnis delectationem premit, audaci voce in accuſationis ſuæ confeſſione ſe erigit. Vnde rectè nunc dicitur: Dimittam aduerſum me eloquium meum: quia fortis mens relaxare contra ſe verba deteſtationis inchoat, quæ apud ſemetipſam prius infirmè verecundata retinebat. Sed ſunt nõnulli qui apertis vocibus culpas fatentur, ſed tamen in confeſſione gemere neſciunt, & lugenda gaudentes dicunt. Vnde & adhuc aptè ſubiungitur:

Quòd iram dei amaritudo præſentis pœnitentiæ extinguat.

Loquar in amaritudine animæ meæ.) Qui culpas ſuas deteſtãdo loquitur, reſtat vt has in amaritudine animæ loquatur: vt hæc ipſa amãritudo puniat, quicquid lingua per mẽtis indicium accuſat. Sciendum verò eſt, quia ex pœna pœnitentiæ quam ſibi mens irrogat, aliquatenus ſecuritatem percipit, atque ad interrogationem ſuperai iudicis fidentior exurgit, vt ſemetipſam ſubtilius inueniat, & erga ſe quæque quomodo diſponantur agnoſcat. Vnde & protinus additur: Dícam deo, noli me condemnare. Indica mihi, cur me ita iudices?) Qui peccatorem ſe in amaritudine animæ aſſerit, quid deo aliud quàm ne condemnetur dicit? quia amaritudo præſentis pœnitentiæ, extinguit ſupplicia ſequentis iræ. Duobus autem modis in hac vita hominẽ deus iudicat: quia aut per mala præſentia irrogare iam tormenta ſequentia incipit, aut tormenta ſequẽtia flagellis præſentibus extinguit. Niſi enim delictis exigentibus iuſtus iudex & nunc & poſtmodum quoſdam percuteret, Iudas apoſtolus minimè dixiſſet. Secũdò, eos qui non crediderunt, perdidit. Et de iniquis Pſalmiſta non diceret: Induãtur ſicut diploide confuſione ſua. Diploidem quippe duplum veſtimentum dicimus. Confuſione ergo ſicut diploide induti ſunt, qui iuxta reatus ſui meritum, & temporali & perpetua animaduerſione feriuntur. Solos quippe pœna à ſupplicio liberat, quos immutat. Nam quos præſentia mala non corrigunt, ad ſequentia perducunt. Si autem nequaquam quoſdam pœna præſens à ſupplicio æterno defenderet, Paulus minimè dixiſſet: Cùm iudicamur à domino, corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Hinc voce angelica ad Ioannem dicitur: Ego quos amo, redarguo & caſtigo. Hinc etiam ſcriptum eſt: Quem diligit dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.

Deus in hac uita iudicat duobus modis.

Diplois.

Nota.

1.Cor.11.

Apoc.3. E

Hebr.12.

Caput.XXXIIII.

Saepe ergo mẽs iuſti vt magis ſecura ſit, alti⁹ trepidat: & cùm flagellis cingitur, ſuperni iudicij incertitudine turbatur. Pauet ne initium ſequentis damnationis ſit omne quod patitur: & per cogitationem interrogat iudicem, qui de vitæ ſuæ meritis ambigit in percuſſione. Sed vitæ virtus cùm ad oculos mentis reducitur, quaſi conſolatio à iudice reſpondetur: quia nequaquam ad perdendum percutit, quem in actionis innocentia feriendo cuſtodit. Bene itaque nunc dicatur: Indica mihi, cur me ita iudices.) Ac ſi apertè diceretur: Quia flagellando me iudicas, oſtende quòd ad iudicium per flagella ſecurum reddas. Quod tamen intelligi & aliter poteſt. Nam plærunque vir iuſtus flagella ad probationem percipit, & vitam ſuam ſubtiliſſima inquiſitione diſcutiens quanuis ſe peccatorem & ſentiat & fateatur: pro qua tamen ſpecialiter culpa percutitur, minime cognoſcit: atque eo magis in percuſſione trepidat, quo cauſas ſuæ percuſſionis ignorat. Petit vt ſemetipſum ſibi iudex indicet, quatenus quod ille animaduertendo percutit, hoc in ſe flendo & ipſe caſtiget. Scit nanque quòd æquiſſimus iudex iniuſtè quenquam noſtrum nullo modo affligit, & magno metu concutitur: quia & dolet in verbere, & deprehendere in ſe perfectè non valet, quod deploret. Vnde adhuc ſubditur. F

Quòd conſilium diaboli totum ſit in perditione generis humani.

Nunquid bonum tibi videtur ſi calumnieris & opprimas pauperem, opus manuum tuarum, & cõſilium impiorum adiuues?) Hoc nimirum ſic per interrogationẽ dicitur, vt negetur. Ac ſi apertè diceretur: Tu qui ſumme bon⁹ es, nouì quia bonum non æſtimas, vt pauperem per calumniam premas. Et ſcio ergo quia non eſt iniuſtum quod patior, & eo magis doleo, quo cauſas iuſtitiæ ignoro. Notandum verò quòd non ait vt opprimas innocentem, ſed pauperem. Qui enim diſtrictioni iudicis nequaquam innocentiam, ſed paupertatem ſuã obiicit, non iam de vita audaciam arripit: ſed quàm ſe infirmum conſpiciat, oſtendit. Vbi & congruè ſubiungit: Opus manuum tuarum. Ac ſi aperte dicat: Impiè opprimere non potes, quem te feciſſe gratuitò recordaris. Bene autem ſubditur: Et conſilium impiorum adiuues? Quos nanque hoc loco impios, niſi malignos ſpiritus vocat? Qui cùm redire ipſi ad vitam nequeunt, crudeliter ſocios ad mortem quærunt. Quorum nimirum conſilium fuit, vt beatum Iob diuina correptio tangeret: vt qui in tranquillitate iuſtus extiterat, ſaltem per flagella peccaret. Sed impiorum conſilium dominus

Universidad de Deusto
Biblioteca

G non adiuuit: quia eorum tentationibus carnem iusti prodidit,animam negauit. Hoc indesinenter contra bonos consilium maligni spiritus ineunt:vt hi quos seruire deo innocuè in tranquillitate conspiciunt,vexati aduersitatibus,ad voraginẽ culpæ rapiãtur.Sed eorũ consilij acumẽ destruitur,quia pius conditor cũ viribus flagella moderatur, ne virtutẽ pœna transeat,& per astutiã fortium, humana infirmitas excedat. Vnde & bene per Paulum dicitur:Fidelis autẽ deus, qui non patietur vos tẽtari suprà q̃ potestis, sed faciet cũ tentatione etiam prouentum,vt possitis sustinere. Nisi enim misericors deus cum viribus tentamẽta modificet, nullus profecto est qui malignorũ spirituum insidias non corruens pertet:quia si mensuram iudex tentationibus non præbet,eoipso protinus stantẽ deiicit,quo vltra vires onera imponit. Sic autem beatus Iob negando requisiuit ista quæ protulit: sicut & requirendo negat ea quę ilico subiungit,dicens:

1.Corin.10

Quòd ante omne tempus,qui semper est,in præsentia sibi cuncta conspiciat.

Nũquid oculi carnei tibi sunt,aut sicut videt homo, & tu videbis?Nunquid sicut dies hominis, dies tui?& anni tui sicut humana sunt tempora:vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris:& scias quia nihil impium fecerim?)Oculi carnei facta tẽporum nõ nisi in tẽpore agnoscũt: quia & ipsi ad videndum cum tempore prodeunt,cum tẽpore
H clauduntur,& humanus visus quodlibet opus sequitur, non præcurrit:quia vix existentia aspicit,& ventura nullo modo agnoscit. Caput.XXXV.

Dies quoque & anni hominis à diebus & annis discrepant æternitatis:quia vitam nostram quæ tempore incipitur,tempore finitur,dum intra sinus sui latitudinem format,æternitas deuorat. Cuius nimirum immẽsitas quia vltra citraq́ue super nos tenditur, sine inchoatione & termino eius æternum esse dilatatur:eique nec trãsacta prętereunt,nec adhuc ventura,quasi quæ non appareant,desunt: quia is qui semper esse habet, cuncta sibi præsentia conspicit, cumq; aspiciendo post & ante non tenditur, nulla intuitus mutatione variatur. Dicat ergo: Nunquid oculi carnei tibi sunt,aut sicut videt homo, & tu videbis? Nunquid sicut dies hominis,dies tui,& anni tui sicut humana sunt tempora:vt quæras iniquitatem meam,& peccatum meum scruteris:& scias quia nihil impiũ fecerim? Ac si humiliter requirens diceret:Cur me in tempore per flagella examinas, quẽ apud te perfectè & ante tẽpora scisti? Cur culpas meas verberibus interrogas,quem per æternitatis tuæ potentiam nec priusquam conderes,ignoras?Cuius nimirum potentię mox pondus exprimit,cùm subiungit: Cùm sit nemo qui de manu tua possit eruere.)Ac si apertè dicat:Quid tibi restat nisi parcere,cuius virtuti nullus valet obuiare? Quo enim nemo
I est qui animaduersionem tuam ex merito suæ virtutis retineat,eo à se facilius tua pietas exigit,vt parcat. Quia autem nos in delictis concepti,in iniquitatibus æditi, aut noxię prauæ perpetramus,aut incautè etiã rectæ agendo delinquimus: districtus iudex vnde nobis fiat placabilis,non habemus.Sed cùm nostrum opus eius obtutibus dignum exhibere nõ possumus:restat vt ad placationem illius suum ei opus offeramus. Vnde & subditur:

Manichæorum error destruitur, & dignitas conditionis humanæ commendatur.

Manus tuæ fecerunt me,& plasmauerunt me totum in circuitu,& sic repentè præcipitas me?)Ac si ei humiliter dicat: Quia sub iusto examine diguum nõ est tua placatione quod feci,pensa misericorditer ne pereat quod feci sti. Quibus etiã verbis peruersum Manichei dogma destruitur,qui duo esse principia mentiens,à deo spiritum,à satana verò carnẽ cõditã asserere conatur.Sãctus etenim vir prophetici spiritus gratia plenus, longè pòst ventura considerat,& errorũ genimina præuidens calcat,dicens:Manus tuæ plasmauerunt me, & fecerunt me totum in circuitu.Qui enim & plasmatum se & factum totum in circuitu à deo asserit,tenebrarum genti, nec in spiritu suo aliquid nec in carne derelinquit.Nam plasmatum se propter internam hominis imaginem retulit:factum vero totum in circuitu,in eo quòd ex carnis cõstat indumento,memorauit. Caput.XXXVI.

NOtandum verò est: quia per hoc quòd se plasmatũ K
dei manibus asserit, misericordiæ iudicis, dignitatem suæ conditionis opponit. Quanuis enim pèr cœternum patri verbum cuncta creata sint:in ipsa tamẽ relatione creationis ostenditur: quantum cunctis animalibus, quantum rebus vel cœlestibus,sed tamen insensibilibus homo præferatur. Cuncta quippe dixit & facta sunt. Cùm verò facere hominem decernit, hoc quod reuerenter pensandum
Gene.1. est præmittit,dicens:Faciamus hominem ad imaginẽ & similitudinem nostram.Neque enim de eo sicut de rebus cæteris scriptum est:Fiat,& factum est: neque vt aquæ volatilia,sic terra hominem protulit:sed priusquàm faceret,faciamus dicitur:vt videlicet quia rationalis natura cõdebatur, quasi cum consilio facta videretur.Quasi per studium de terra plasmatur,& inspiratione conditoris in virtute spiritus vitalis erigitur,vt scilicet non per iussionis vocem, sed per dignitatem operationis existeret,qui ad conditoris imaginẽ fiebat. Quod igitur per conditi[illegible]em homo elegantius in terra creaturis cæteris accepit, hoc in flagello posit⁹ pietati sui opificis opponit,dicens:Manus tuæ plasmauerunt me,& fecerunt me totum in circuitu, & sic repentè præcipitas me? Ac si apertè dicat:Cur tanta vtilitate despicis,quẽ cum tanta dignitate condidisti?Et quem ratione rebus cæteris præfers,cur ex dolore supponis?Sed tamen hæc eadẽ nostra dig-
H nitas fulget per imaginẽ,& longè distat à beatitudinis per- L
fectione per carnem,quia dũ spiritus miscetur pulueri, quodammodo connectitur infirmitati. Quam scilicet infirmitatem beatus Iob pietati iudicis obiicit,cùm subiungit:

Quòd homo ad ueniam perueniat, cùm irremissibile sit peccatum diaboli.

Memento quæso quòd sicut lutum feceris me.) Angelorũ spiritus idcirco irremissibiliter peccauerunt: quia tanto robustius stare poterant,quanto eos carnis commixtio non tenebat.Homo verò idcirco post culpam veniam meruit: quia per carnale corpus aliquid quo semetipso minor esset,accepit. Vnde & apud respectum iudicis argumentum pietatis est hæc eadem infirmitas carnis, sicut per Psalmistam dicitur:Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eo- Psal.77.
rum,&non disperdet eos.Et multiplicauit vt auerteret iram suam ab eis,& non accendit omnem iram suam,& rememoratus est quia caro sunt.Vt lutũ ergo homo factus est, quia de limo est ad conditionem sumptus.Lutum quippe fit, cùm se aqua terræ consp ergit.Sicut lutum itaque homo est conditus:quia quasi aqua infundit pulueremm, cùm anima rigat carnem.Quod sanctus vir benè pietati iudicis obiicit, cùm postulãs dicit:Memento quæso quòd sicut lutum feceris me. Ac si apertè dicat:Infirmitatem carnis considera, & reatum iniquitatis laxa. Vbi aptè quoque mors eiusdem carnis ad- M
iungitur,cùm protinus subinfertur: Et in puluerem deduces me.) Ac si patẽter postulet,dicens:Memento quęso quòd per carnem à terra venio,& per eius interitum ad terram tẽdo.Materiam itaque originis,& pœnam finis aspice, & culpæ citius transeuntis parce.

Quomodo deus hominẽ plasmat,plasmatum uiuificat, uiuificatum custodit. Caput.XXXVII.

SEd quia qualitatẽ protulit hominis conditi, nunc subiũgit ordinẽ propagati,dicens: Nònne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & neruis compegisti me.) Plasmatus quippe homo sicut lutum factus est, propagatus autem & sicut lac mulgetur semine,& sicut case⁹ coagulatur in carne.Carnibus & pelle induitur:ossibus neruisque solidatur. Per lutum ergo,primę conditionis qualitas,per lac vero,sequentis ordo conceptionis exprimitur:quia per coagulationis incremẽta ducitur,vt paulisper in ossa roboretur.Sed angusta dei laus est descriptio creati corporis,nisi etiam subsequenter exprimatur mira aspiratio viuificationis. Vnde & subditur: Vitam & misericordiam tribuisti mihi.)Sed incassum nobis bona conditor tribuit,si nõ omne quod tribuit, ipse custodit. Sequitur: Et visitatio tua custodiuit spiritu meum.)Hæc autem quæ de exteriori homine diximus,etiam interiori quemadmodum possint congruere, libet vt breuiter replicãdo mõstremus: Memẽto quæso quod sicut lutũ feceris

A feceris me.)Sicut lutũ quippe homo noster interior existit: quia sanctispiritus gratia terrenę menti infunditur,vt ad intellectum sui conditoris erigatur. Humana nanque cogitatio quæ peccati sui sterilitate aruit, per vim sanctispiritus quasi irrigata terra virideſcit. Sed sæpe dum perceptis superni doni virtutibus sine interruptione vtimur: ad priuatã fiduciam vsu continuæ prosperitatis eleuamur:vnde fit plærũque vt idem qui subleuauerat,parumper spiritus deserat: quatenus ipsum sibi hominem ostendat. Quod sanctus vir protinus exprimit,cùm subiungit: Et in puluerem deduces me.)Quia cùm per subtractionem spiritus,mens aliquantulum in tentatione deseritur,quasi ab humore pristino terra siccatur:vt infirmitatem suam derelictus sentiat,& siue infusione supernæ gratiæ, quantum homo aruit, agnoscat. Qui aptè quoque reduci ad puluerem dicitur: quia dimissus sibi cuiuslibet tentationis aura raptatur.Sed dum relicti concutimur,ea quæ afflati cognouimus,subtilius iam dona cogitamus.Vnde subiungit: Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut
al.coagulationis caseũ me coagulasti?Mens etenim nostra cùm per sanctispiritus gratiam ab vsu vetustæ conuersationis abstrahitur, sicut lac mulgetur:quia in quadam nouæ inchoationis*teneritudine & subtilitate formatur. Sicut caseus coagulatur: quia in constipatione pinguescentis cogitationis astringitur vt nequaquam iam per desideria diffluat, sed in vno amore
B se colligens,ad solidam reformationem surgat. Caput.XXXVIII.

PLærunque verò contra hæc eadem rudimenta spiritalia : ex vsu veteri caro submurmurat,& mens bella tolerat ex homine quem foris portat. Vnde subiungit: Pellibus & carne vestisti me.)Pelle quippe & carnibus interior homo vestitur:quia in eo quòd ad superna erigitur, carnalium motuum obsidione vallatur. Sed tendentem ad iustitiam nequaquam in tentatione conditor deserit,quia per infusionem gratiæ etiam peccantem præuenit : sed subleuatã mentem & ad bella exterius laxat,& interius roborat. Vnde adhuc aptè subiungitur: Ossibus & neruis cõpegisti me.) Carnibus & pelle vestimur,sed ossibus neruisque compingimur:quia etsi tentatione foris irruente concutimur,intus tamen nos conditoris manus roborat,ne frãgamur. Carnis itaque motibus nos humiliat ad dona,sed per ossa virtutum roborat contra tentamenta. Ait ergo: Carne & pelle vestisti me,ossibus & neruis compegisti me. Ac si apertè dicat.Foris me ad probationem deseris:sed tamen intus ne peream, virtutibus astringendo custodis. Qui idcirco nobis benè viuendi rectitudinem tribuit, quia benignè præterita quæ deliquimus,parcit.Vnde & adhuc aptè subiungitur: Vitam & misericordiam tribuisti mihi.) Vita quippe tribuitur, cùm malignis mentibus benignitas aspiratur. Sed vita sine misericordia accipi nequaquam valet: quia ad obtinenda dominus iustitiæ bona non adiuuat,si prius misericorditer anteactas nequitias non relaxat. Vel certè vitam nobis & misericordiam tribuit:quia ea qua nos misericordia ad benè viuẽdum præuenit, etiam subsequente custodit. Nisi enim misericordiam subroget, seruari non valet vita quam præ-
C bet. Ipso quippe quotidie vsu humanæ vitæ veteraſcimus: & exterioris hominis impulsu, cogitatione lubrica ab interioribus eximus.Et nisi nos superna visitatio vel ad amorẽ cõpungendo viuificet,vel ad timorem flagellãdo restauret,repentino lapsu mens funditus tota destruitur,quæ longo virtutis studio inuouata videbatur. Vnde subditur: Et visitatio tua custodiuit spiritum meum.)Humanum quippe spiritum visitatio superna custodit,cùm hunc virtutibus ditatum,vel flagello percutere, vel compungere amore non desinit.Nam si dona præstat,sed hunc continuè restaurando nõ subleuat,citius bonum perditur,quod non à largiente custoditur.Sed ecce vir sanctus dum se humiliter agnoscit, conferenda generaliter diuinæ misericordiæ secreta apprehendit: cumque infirmitatem suam veraciter fatetur,repentè ad cognoscendam vocationem gentium sublimiter rapitur. Nam protinus subditur:

Quòd uocatio gentium,ab antiquo in dei consilio abscondita sit.

Licèt hæc cæles in corde tuo, tamen scio quia vniuersorũ memineris.) Ac si apertè dicat: Cur de me trepido, qui & D
vniuersas gentes quia colligas,scio?Quod tamen in corde cæ
las:quia hoc adhuc aperto sermone nõ indicas.Sed qui vniuersorum reminiscens,me proculdubio de venia certũ facis.
Caput.XXXIX.

SCiendum verò est,quia in quibusdam factis & certi*de *al.incerti.*
venia reddimur,& post perpetratas culpas ad absolutionis nostræ fiduciam correctione & pœnitentia subsequente roboramur,perpetratæ tamẽ nostræ nequitiæ adhuc memoria tangimur,& cogitatione illicita auersi noleutesque pulsamur.Vnde & aptè subiungitur:

Quòd peccata præterita etiam cùm per pœnitentiam ablata fuerint, importuna cogitatio recurrens nobis perducat ad mentem. Et quid sit quòd per Moysen homo nocturno pollutus somno, extra castra egredi iubetur,& non reuerti permittitur, nisi lotus aqua post solis occasum.

Si peccaui,& ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?)Ad horam dominus peccatori parcit, cùm reatum culpæ concessis protinus fletibus diluit.Sed ab iniquitate nostra mundos nos esse non patitur:quia volentes quidem culpam fecimus,sed nonnunquam nolentes eius memoriam cum delectatione toleramus. Sæpe nanque hoc quod à conspectu iam iudicis fletu interueniente deletum est,ad animũ redit, & deuicta culpa ad de- E
lectationem rursus inserpere nititur, atque in antiquo certamine rediuiua pulsatione reparatur:ita vt quod prius egit in corpore,hoc importuna cogitatione postmodum verset in mente.Quod cautè ille conspicere athleta spiritalis nouerat, qui dicebat: Computruerunt & deteriorauerunt cica- Psal.37.
trices meæ,à facie insipientiæ meæ. Caput.XL.

QVid nanque cicatrices, nisi sanationes sunt vulnerum?Laxatas ergo nequitias ad delectationẽ memoriæ redire conspexerat,qui cicatrices deflebat. Cicatrices quippe computrescere, est sanata iam peccatorum vulnera,rursus in tentationem serpere, atque ex eorum suggestionibus post superductam cutem pœnitentiæ,fœtorem culpæ iterum, deloremque sentire. Quia videlicet in re & nihil foris opere agitur,& sola intus cogitatione peccatur:districtòque se reatu mẽs obligat, nisi hoc sollicitis lamentis tergat.Vnde bene per Moysen dicitur: Si Deut. 23.
fuerit inter vos homo qui nocturno pollu⁹ fit somnio,egredietur extra castra,& non reuertetur priusquam ad vesperũ lauetur aqua,& post Solis occasum regredietur in castra. Nocturnum quippe est somnium tentatio occulta:per quam tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur:quod tamen corporis opere non expletur. Sed somnio nocturno Pollutus sõnio nocturno
pollutus,egredi extra castra præcipitur : quia videlicet dig- cur egredi extra castra
num est,vt qui immunda cogitatione polluitur, indignum F præcipitur.
se cũctorum fidelium societatibus arbitretur, culpæ suę meritum ante oculos ponat,& ex bonorũ se æstimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi impugnatione laborantem,sese ex continentium comparatione despicere.Qui ad vesperum lauatur aqua,cùm defectum suum cõspiciens ad pœnitentiæ lamenta conuertitur, vt fletibus abluat omne quod in animo occulta inquinatio accusat. Sed post occasum Solis ad castra redeat:quia deferuescente tentationis ardore,necesse est,vt iterum fiduciam erga societatem bonorum sumat. Post aquæ quippe lauationem, occumbente,Sole ad castra reuertitur, qui post lamenta pœnitentiæ,frigescẽte flamma cogitationis illicitæ,ad fidelium merita præsumenda reparatur:vt iam se à cæteris longè esse nõ æstimet,qui mundum se per obitum intimi ardoris gaudet. Sed inter hæc sciendum est,quòd idcirco nonnunquam impulsu illicitæ cogitationis astligimur:quia in quibusdã terrenæ conuersationis actibus(quanuis licitis) libenter occupamur. Cumq; vel in minimis terrena actio per desideriũ tãgitur:crescente contra nos antiqui hostis fortitudine,mẽs nostra non minima importunitate tentationis inquinatur: Vn- Leui.1.
de & sacerdos legis, membra hostiæ per frusta concisa, caput atque ea quæ erga iecur sunt, iubetur ignibus cremare: pedes vero atq; intestina hostię,prius aqua diluere. Nos quippe ipsos sacrificium deo offerimus, cùm vitam nostram cultui diuino dedicamus. Qui mẽbra hostiæ per frusta concisa

Universidad de Deusto
Biblioteca

G super ignem ponimus,cùm vitæ noſtræ opera virtutibus diſtinguentes immolamus. Caput atque ea quæ iuxta iecur cõtinentur,incendimus, cùm in ſenſu noſtro quo omne corpus regitur, atque in occultis deſideriis flamma diuini amoris ardemus.Et tamen præcipitur, vt pedes atque inteſtina hoſtiæ lauentur.Pedibus enim terra tangitur,inteſtinis verò ſtercora geſtantur:quia plærunque iam ex deſiderio in æternitatẽ ſuccendimur:iam toto deuotionis ſenſu ad appetitum noſtræ mortificationis inhiamus, ſed quia adhuc terrenum præ infirmitate aliquid agimus,nonnulla etiam quæ iam ſubegim⁹, illicita in corde toleramus. Cumque cogitationes noſtras immunda tentatio inquinat: quid aliud quàm inteſtina noſtræ hoſtiæ,ſtercus portant?Sed vt comburi debeant,lauentur:quia nimirum neceſſe eſt vt immundas cogitationes timoris fletus diluat,quas in acceptione ſacrificij ſupernus amor incendat.Et quicquid mens vel de inexperto certamine vel de conuerſationis priſtinæ memoria patitur, lauetur : vt tanto ſuauius in conſpectu ſui ſpectatoris ardeat, quãto cùm ei aſſiſtere cœperit,nil terrenum ſecum vel lubricum in ara ſuæ orationis imponit . Vir igitur ſanctus humanæ mentis damna conſpiciat,quòd plerunque ſe cogitatione illicita inquinat:& poſtquam reatum operis iudex relaxat,& ſua ploranſ,noſtra quæ ploremus aperiat dicens: Si peccaui,& ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me
H eſſe non pateris?)Ac ſi apertè dicat:Si culpã venia abſtulit, cur hanc & à memoria nõ deterſit?

Caput.XLI.

SAepe autem ita mens in culpæ recordatione concutitur :vt ad perpetrationem illius longè grauius quàm priuſ,quando capta fuerat,vrgeatur:& deprehenſa tre pidat,ſeque ipſam variis motibus impulſa perturbat: metuit quidem ne vincatur tentationibus,ſed reſiſtens , hoc ipſum quod longo labore certaminis affligitur,perhorreſcit . Vnde & apte ſubiungitur.

Quòd uiri ſancti in præſenti uita tentationum miſeria affi-ciuntur,impij uerò non reluctantur,ſed quieſcunt in eis.

Et ſi impius fuero,væ mihi eſt:& ſi iuſtus,non leuabo caput,ſaturatus afflictione & miſeria .)Impius nanque væ habet,iuſtus miſeriam : quia & æterna damnatio reprobum ſequitur,& electus quiſq; doloribus trãſitorię aduerſitatis expiatur.Impius caput leuat , ſed elatus euadere væ quod ſequitur, non valet . Iuſtus labore ſui certaminis afflictus, caput leuare non ſinitur: ſed preſſus à perpetua afflictione liberatur . Ille ſe in voluptatibus erigit : ſed ſuppliciis ſequentib⁹ mergit. Iſte ſe in dolore deprimit,ſed tamẽ à pondere æternæ animaduerſionis abſcõdit.Conſideret ergo vir ſanctus quòd aut renitẽs homo vitiis, præſenti labore afficitur : aut ſuccumbens , perpetuæ afflictioni mancipatur, & dicat.Et ſi impius fuero, væ mihi eſt : & ſi iuſtus , non leuabo caput : ſaturatus afflictione & miſeria. Ac ſi apertè deploret, dicens : Aut ſubſtratus carnis deſideriis , ſupplicio æterno ſubiicior, aut repugnans illicitis motibus , pœna præſenti crucior : quia à labore certaminis liber non ſum. Sed ſuperna diſpenſatio idcirco nos tota ſibi intentione ſeruientes , carnis noſtræ permittit impugnationibus concuti, ne mens noſtra in ſuperbiam audeat præſumptione ſuæ ſecuritatis eleuari , vt dum pulſata trepidat, in ſolo authoris adiutorio ſpei pedem robuſtius figat. Vnde & adhuc apte ſubiungitur:

Quòd aliquando iuſti,ne de ſua iuſtitia intumeſcant cadere permittuntur.

Et propter ſuperbiam, quaſi leænam capies me.) Leæna cùm eſcam catulis exquirit , inhianter in foueam captionis ruit.Sicut enim ex quibuſdam regionibus fertur, ſit in eius ſtinere fouea,in quam pecus deponitur,vt illuc ſe eius appetitu proiicere leæna prouocetur: quæ anguſta ſimul & alta præparatur,vt in eam ruere ambiendo valeat , ſed hanc ſaliendo nullo modo euadat. Alia quoq; fouea quæ priori cohæreat,cõſoditur:quę tamen ei in qua pecus eſt,extremę partis apertione coniungitur:in qua nimirum cauea ponitur, vt leæna corruens:quia deſuper terroribus vrgetur, cùm quaſi in ſecretiori parte foueæ occultare ſe appetit,caueam volens intret:cuius iam ſæuitia nequaquã pertimeſcitur:quia clauſa in cauea leuatur. Quæ enim ſua ſponte in foueam corruit, K ad ſuperiores partes circunſpecta vectibus redit . Sic ſic nimirum humana mens capta eſt,quæ in libertate arbitrij condita,dum nutrire deſideria carnis appetiuit:quaſi leæna catulis eſcam quæſiuit,atque in deceptionis ſuæ foueam cecidit,quæ ſuadente antiquo hoſte,ad cibum prohibitum manum intendit,ſed in fouea protinus caueam inuenit: quia ſpõte ad mortem veniens,corruptionis ſuæ mox carcerem pertulit.Sed cum multa agere conatur,& nõ valet:eiuſdem corruptionis ſuæ obſtaculis quaſi cauea vectibus ligatur, atque ad auras liberas gratia interueniente reducitur.Iam quidem eam in quam ceciderat damnationis foueam euaſit: quia ſecuturæ mortis ſupplicium,manu redemptoris adiuta,ad veniam redeundo ſuperauit. Sed tamen coarctata cauea tolerat:quia ſupernæ quoque diſciplinæ nexibus cingitur , ne per carnis deſideria vagetur . Quæ ergo ſponte ſua in foueã cecidit,ad auras liberas clauſa redit:quia & per libertatem arbitrij in culpam corruit,& tamẽ hanc à ſuis motibus,cõditoris gratia coactam nolentemque conſtringit. Poſt foueã itaque caueam patitur,quæ erepta ex æterno ſupplicio,à pra uæ voluntatis motibus , ſub cœleſtis artificis diſpenſatione religatur.Rectè igitur dicit:Et propter ſuperbiam, quaſi leænam capies me:quia & liber homo per cibum ſibi mortem intulit,& reductus ad veniam, ſub diſciplina melius clauſus viuit:Quaſi leæna ergo propter ſuperbiam captus eſt : quia inde nunc eum diſciplina ſuæ corruptionis deprimit , vnde L tranſgreſſionem præcepti non timens , audacter in foueam ſaltum dedit. Caput.XLII.

SEd ſi parumper obtutus mentis à culpa primi parentis auertimus , nos adhuc quotidie vt leænam capi per vitium elationis inuenimus . Sæpe nanque homo acceptis virtutibus in audaciam ſuæ præſumptionis erigitur : ſed mira diſpenſatione pietatis , ante eius oculos res quælibet in quam corruat,ordinatur . Dumque per culpam aliquid appetit,quid aliud quam prædam in fouea concupiſcit?Sua ſponte inhians cadit,ſed ſuis ſurgere viribus nõ valet. Qui cùm ſe nihil ex ſe eſſe conſiderat,diſcit proculdubio cuius adiutorium requirat . Quem tamen ſuperna miſeratio captum quaſi à fouea euehit : quia hunc infirmitate cognita ad veniam reducit.Leænæ itaque more,propter ſuperbiam ad ſuperiores partes in caueam remeat,qui cùm de virtute extollitur , lapſus ad deſideria in humilitate religatur. Quia enim prius propria præſumptione perierat , mira pietate agitur, vt infirmitatis ſuæ iam notitia clauſus viuat. Quod quia ſanctus vir crebrò accidere hominibus cõſpicit, noſtri in ſe periculi vocem ſumit:vt cùm eius fletus agnoſcimus , quæ in nobis ſunt flenda , diſcamus . Sed cùm mentem noſtram elatio erigit , ſummi à nobis protinus compunctio amoris recedit : cùm verò ſuperna nos gratia viſitat , ſtatim per lachrymas ad ſua deſideria inſtigat . Vnde & apte ſubiungitur: M

Quòd ſancti uiri cùm à deo relinquuntur, ruinæ ſuæ diſpendia non ſentiunt : cùm uerò uiſitans reuertitur ad eos deus,mirabili cruciatu compunctionis ſemetipſos,quales fuerant,diſcutiunt.

Reuerſuſq; mirabiliter me crucias.) Cùm ab authore relinquimur,nec ipſa vllatenus deſtitutionis noſtræ dãna ſentimus.Quo enim longè nos conditor deſerit,eo mens noſtra inſenſibilius obdureſcit,nulla quæ dei ſunt,diligit:nequaquã ſuperna concupiſcit:& quia amoris intimi calorem non habet, frigida deorſum iacet , ac miſerando modo fit quotidie tanto ſecurior,quanto peior: cumq; vnde ſit lapſa , non meminit,& ſupplicia ſecutura non metuit,quãtum lugenda ſit, neſcit. At ſi afflatu ſancti ſpiritus tangitur, ad conſiderationem protinus ſuæ perditionis euigilat:in cœleſtium inquiſitione ſe excutit: amoris ſummi æſtibus inardeſcit : quæ ſe circumprimunt , damna conſiderat : & plorat proficiens , quæ prius læta torpebat . Bene ergo conditori dicitur:Reuerſuſque mirabiliter me crucias : quia omnipotens deus vnde mentem noſtram viſitans,ad amorem ſuum erigit, inde hanc per lachrymas grauius affligit . Ac ſi apertè dicat: Relinquendo me nequaquam afficis : quia inſenſibilem reddis:ſed cùm reuerteris,crucias:quia dũ te inſinuas , mihi me, quàm ſim

A quàm ſim lugendus,demonſtras .Vnde nequaquam ſe pœnaliter,ſed mirabiliter aſſerit cruciari : quia dum per fletum mens ad ſumma rapitur,compunctionis ſuæ pœnam gaudẽs miratur:& libet affici,quia afflictione ſua ſe conſpicit ad alta ſubleuari. Caput. XLIII.

SAepè autem cùm nos à ſancti deſiderij exercitatione torpeſcere ſuperna pietas cernit , exempla ſe ſequentium noſtris obtutibus obiicit,vt mens per otium remiſſa,quo in aliis vigilantiam profectus conſiderat , eo in ſe pigritudinem torporis erubeſcat. Vnde & rectè ſubiũgitur:

Quòd electi contra nos teſtes dei ſunt, ut qui negligimus præcepta,ex aduerſo confundamur per ſanctorum exempla.

Inſtauras teſtes tuos contra me,& multiplicas iram tuam, Teſtes dei. & penè militant in me.)Teſtes enim dei ſunt,qui per exercitium ſancti operis teſtantur quæ electos ſecutura ſint præmia veritatis. Vnde hos quoque quos pro veritate paſſos agnoſcimus,Græco eloquio martyres, id eſt, teſtes vocamus. Et per Ioannem voce angelica dominus dicit: In diebus meis Apoc.2. Antipas teſtis meus fidelis,qui occiſus eſt apud vos . Sed teſtes ſuos contra nos dominus inſtaurat, cùm electorum vitã prauitati noſtræ contrariam,ad arguendos nos inſtruendoſque multiplicat. Contra nos ergo teſtes illius inſtaurantur: quia cuncta quæ agunt, ſtudiis noſtræ prauitatis aduerſa B Mat.5. ſunt. Vnde & ſermo veritatis aduerſarius vocatur , cùm mediatoris voce per Euangelium dicitur: Eſto conſentiens aduerſario tuo cito,dum es cum illo in via. Atque de hoc eodẽ redemptore reprobi perſequentes dicunt : Contrarius eſt operibus noſtris.Et paulopoſt:Diſſimilis eſt aliis vita illius. Teſtes itaque ſuos contra nos dominus inſtaurat : quia bona quæ facere ipſi negligimus , hæc ad correptionem noſtram, fieri ab aliis demonſtrat:vtqui præceptis nõ accendimur,ſaltem exemplis excitemur: atque in appetitu rectitudinis nil ſibi mens noſtra difficile æſtimet , quod perfectè peragi ab aliis videt.Et fit plærunque vt cùm alienæ vitæ bona conſpicimus, noſtra ſollicitius dãna timeamus: & eo patefcat quato poſt pondere animaduerſionis impetimur,quo nunc à bonorum moribus longè diſcrepamus. Vnde & teſtium inſtauratione memorata,protinus aptè ſubiungitur: Et multipli cas iram tuam.)Eo nobis multiplicari ira dei dicitur,quo eſſe multiplex indicatur:quia ex ipſa nunc bonorum vita & labore cognoſcimus , ſi emendari dum tempus eſt , nolumus, quanta poſt animaduerſione feriamur . Electos quippe dei cernimus & pia agere, & crudelia multa tolerare . Hinc ergo colligitur,diſtrictus iudex quanta illic feriat diſtrictione quos reprobat,ſi hìc ſic cruciat quos amat, Petro atteſtãte,qui ait: Tempus eſt vt iudicium incipiat de domo dei : ſi 1.Pet.4. autem primum à nobis , quis finis eorum,qui non credunt C dei Euangelio ? Omnipotens igitur deus cùm contra nos teſtes inſtaurat , iram multiplicat : quia quo bonorum vitam noſtris oculis obiicit,eo prauitatis perpetratę duritiam qua diſtrictione in iudicio percutiat,oſtendit. Nam cùm ſolis ſe ſequẽtibus dona exaggerat,torpẽtes iam quia reliquerit,demõſtrat.Cùm bona ergo in aliis cernimus,valde neceſſe eſt vt & exultationem noſtræ formidini,& formidinem noſtræ exultationi miſceamus:quatenus & de alienis profectibus charitas gaudeat,& de ſuis infirmitatibus conſcientia cõſtricta contremiſcat. Sed cùm fraterno profectu reficimur, quium diſtrictionem ſuper nos interni iudicis ex ipſo noſtro torpore penſamus,quid reſtat niſi vt ad diſcutiendum ſe animus redeat,& quicquid in ſe reprobum , quicquid prauum deprehendit,affligat? Vnde & aptè ſubiungitur: Et penè militant in me.)Conſideratis quippe dei teſtibus, penè in nobis militant:quia dum miranda illorum facta conſpicimus, vitam noſtram, quæ ex eorum nobis comparatione diſplicet,ſtudioſa afflictione cruciamus,vt quicquid in nobis polluerunt opera , diluant lamenta : & ſit quid adhuc culpa delectationis inquinat,pœna mœroris tergat . Beatus igitur Iob: quia vitam patrum præcedentium conſpicit , quid in ſe gemere debeat, ſubtilius agnoſcit . Sed magni doloris magiſterio, dum ſua plangit , ad lamenta nos inſtruit:vt quo virtutes in aliis cernimus, eo apud diſtrictum iudicem noſtra ſollicitè delicta timeamus . Sequitur: Quare de vulua eduxiſti me?Qui vtinam conſumptus eſſem,ne oculus D me videret.)Quod nimirum prima oratione iam protulit,dicens : Quare non in vulua mortuus ſum? Quí hoc quoque quod hìc adiicit ſubdens:Fuiſſem quaſi non eſſem , de vtero tranſlatus ad tumulum:illic verbis aliis non aliter adiungit, dicens; Sicut abortiuum abſconditum non ſubſiſterem, vel qui concepti non viderunt lucem.) Quia vero hæc ſuperius latè digeſſimus, pro vitando lectoris faſtidio , expoſita replicare declinamus. Sequitur:

Quòd cùm peccatum animam pulſat, ſi breuitas delectationis aſpiciatur,non multum iuuat. Caput.XLIIII.

NVnquid non paucitas dierum meorum finietur breui?)Cautum ſe ac ſollicitum viuere oſtendit, qui breuitatẽ preſentis vitæ cõſideraus,non eius vſum, ſed terminum conſpicit: vt ex fine colligat, nihil eſſe quod tranſiens delectat. Hinc nanque per Salomonem dicitur : Si Eccles.11. annis multis vixerit homo,& in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis & dierum multorum: qui cùm venerint , vanitatis arguentur præterita . Hinc Eccli.7. rurſum ſcriptum eſt: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua,& in æternum non peccabis. Igitur cùm culpa animum tentat,mens neceſſe eſt vt breuitatẽ ſuæ delectationis aſpiciat,ne ad viuacem mortem iniquitas rapiat, cùm cõſtet quod ad terminum citius mortalis vita præcurrat. Sed ſæpe oculus contemplationis noſtræ confunditur , dum E dolor noſter flagellis crebreſcentibus aggrauatur. Libet præſentis vitæ exilium gemere , ſed præ ipſa afflictione mens non valet damna ſuæ cæcitatis æſtimare : vnde protinus ſubdit:

Quòd ſi peccatum cui ex conſuetudine obligati ſumus, flendo dolere non poſſumus , niſi pietatis ſupernæ reſpectu compungamur.

Dimitte ergo me vt plangam paululum dolorem meum.) Sicut enim moderata afflictio lachrymas exprimit,ita immoderata ſubducit:quia mœror ipſe quaſi ſine mœrore fit : qui afflicti mentem deuorans,ſenſum doloris tollit . Vir igitur ſanctus ferìri pluſquam ſufficit,pertimeſcit,dicens : Dimitte ergo me vt plangam paululum dolorem meum. Ac ſi apertè dicat: Flagella tuæ percuſſionis tempera : vt moderatis doloribus,æſtimare mala quæ patior,flendo conualeſcã. Quod tamen intelligi & aliter poteſt. Sæpe nanque peccator iniquitatis ſuæ vinculis ita conſtringitur , vt pondus quidem peccatorum toleret:ſed tamen quia tolerat,ignoret.Sæpe autem ſi cognoſcat , quanto reatu premitur, erumpere in lachrymas conatur,& non poteſt:vt hunc in ſe mente libera,& conuerſatione integra perſequatur.Flere ergo dolorem ſuum non valet , qui & iniquitatis ſuæ reatum conſiderat : & tamen præ terrenæ occupationis pondere , hunc & gemere nequaq; vacat. Flere dolorem ſuum nõ valet,qui præ quiF dem conſuetudini contrarie nititur:ſed tamen adhuc ſuccere ſcentibus deſideriis carnis grauatur.Huius doloris præſentia prophetæ mentem cruciauerat,cùm dicebat: Dolor meus Pſal.37. contra me eſt ſemper , quoniam iniquitatem meam ego pronunciabo,& cogitabo pro peccato meo. Sed ſolutis iniquitatis vinculis,dimiſſum ſe nouerat qui exultabat, dicens: Dirupiſti vincula mea , tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Tũc Pſal.115. igitur ad plangendum dolorem nos dominus dimittit , cùm & mala nobis quæ fecimus,demonſtrat:atque ad hęc eadem flenda quæ cognoſcimus,adiuuat. Culpas oculis obiicit , & pia manu gratiæ,vincula cordis ſoluit:vt ad vacationem pœnitentiæ mens noſtra ſe erigat, & carnis ſoluta compedibus, in authorem ſuum libera greſſum amoris tendat.

Caput.XLV.

PLærunque etenim vitam noſtram ipſi reprehendimus, ſed tamen libẽter agimus hoc quod in nobis rectè reprobamus. Ad iuſtitiam ſpiritus nos erigit , ad conſuetudinem caro reſtringit. Amori ſuo mens renititur , ſed protinus delectata captiuatur . Bene itaque dicitur: Dimitte ergo me,vt plangam paululum dolorem meum.)Quia niſi à reatu culpæ quo nos ligauimus , miſericorditer dimittamur , perfectè flere non poſſumus hoc quod in nobiſipſis contra noſmetipſos dolemus.Sed tunc veraciter reatus noſtri dolor plãgit,cũ tenebroſa illa inferni retributio intẽto

Universidad de Deusto
Biblioteca

timore præuidetur. Vnde aptè subiungitur:

Quòd pœnæ infernales nec transitoriæ sint, nec fantasticæ, sed solidæ & perpetuæ.

Antequam vadam & non reuertar ad terram tenebrosam & opertā mortis caligine.) Quid enim terræ tenebrosæ nomine, nisi tetra tartari claustra signantur? Quæ æternæ mortis caligo operit, quia damnatos quoslque in perpetuum à vitæ luce disiungit. Nec immerito infernus terra dicitur: quia quicunque ab eo capti fuerint, stabiliter tenentur. Scriptum quippe est: Generatio præterit, & generatio aduenit, terra verò in æternum stat. Rectè igitur inferni claustra, tenebrosa terra nominantur: quia quos puniendos accipiūt, nequaquam pœna transitoria, vel fantastica imaginatione cruciant: sed vltione solida perpetuæ damnationi seruant. Quæ aliquando tamen laci appellatione signantur: propheta attestante, qui ait: Portauerunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum. Infernus ergo & terra nominatur, quia susceptos stabiliter tenet: & lacus dicitur, quia hos quos semel cœperit, semper fluctuantes & trepidos tormentis circunfluentibus absorbet. Sanctus autem vir siue sua siue humani generis voce dimitti se postulat antequam vadat, nō quia ad terram tenebrosam qui culpā deflet iturus est: sed quia ad hanc procul dubio qui plangere negligit, vadit: sicut debitori suo creditor dicit: Solue debitum, priusquam pro debito cōstringaris, qui tamen nō constringitur, si quod debet soluere, nō moriatur. Vbi & rectè subditur: Non reuertar. Quia nequaquā vltrà misericordia parcentis liberat: quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicis damnat. Caput. XLVI.

Eccles.1.

Ezech.16.

H

Quę adhuc subtilius loca describūtur, cùm dicitur: Terram miseriæ & tenebrarum.) Miseria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cęcitatem. Ea ergo quę à conspectu districti iudicis expulsos tenet, miseriæ & tenebrarum terra perhibetur: quia foris dolor cruciat, quos diuisos à vero lumine, intus cæcitas obscurat. Quanuis miseriæ & tenebrarum terra intelligi & aliter potest. Nam hæc quoque terra in qua nascimur, est quidem miseriæ, sed tenebrarum non est: quia multa hic corruptionis nostræ mala patimur, sed tamen adhuc in ea per cōuersionis gratiam ad lucem redimus: veritate suadente, quæ ait: Ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant. Illa verò simul miseriæ & tenebrarum terra est, quia quisquis ad toleranda eius mala descenderit, nequaquam vltrius ad lucem redit. In cuius adhuc descriptione subiūgitur:

Ioan.12.

Vbi vmbra mortis, & nullus ordo.) Sicut mors exterior ab anima diuidit carnem: ita mors interior à deo separat animam. Vmbra ergo mortis est obscuritas diuisionis, quia damnatus quisque cùm æterno igne succenditur, ab interno lumine tenebratur. Natura verò ignis est, vt ex seipso & lucem exhibeat & concremationem. Sed transactorum vltrix illa flamma vitiorum, concrematione habet, & lumen non habet. Hinc est enim quod reprobis veritas dicit: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quorum rursum omnium corpus in vnius personā significans, dicit: Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores. Si itaque ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is qui repellitur, nequaquam mitti in tenebras diceretur. Hinc etiam Psalmista ait: Super eos cecidit ignis, & non viderunt solem. Ignis enim super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur: quia illos quos gehennæ flamma deuorata à visione veri luminis cæcat: vt & foris eos dolor combustionis cruciet, & intus pœna cæcitatis obscuret: quatenus qui authori suo corde & corpore deliquerunt, simul corde & corpore puniantur, & vtrobique pœnas sentiant: qui dum hic viuerent, prauis suis delectationibus ex vtroque seruiebant. Vnde bene per prophetā dicitur: Descenderunt in infernum cum armis suis. Arma quippe peccantium sunt membra corporis, quibus peruersa desideria quæ concipiunt exequuntur. Vnde rectè per Paulū dicitur: Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. Cum armis ergo ad infernum descendere, est cum ipsis quoque membris quibus desideria voluptatis expleuerunt, æterni iudicij tormenta tolerare: vt tunc eos vndique dolor absorbeat, qui nunc suis delectationibus subditi, vndique contra iustitiam iustè iudicantis pugnant.

Matt.25.

Matt.22.

ignis inferni lumen nō habet. vide T. 60. B.

Psal.57.

Exec.32.

Rom.6.

Quomodo supplicia damnatorum ex iustitia iudicis ordinē habeant, in eis autem qui ea patiuntur confusionem. K

Caput. XLVII.

Mirum verò est valde quod dicitur: Vbi nullus ordo. Neq; enim omnipotens deus qui mala bene punit inordinata esse vllo modo vel tormenta permittit: quia ipsa quoque supplicia quæ ex lance iustitię prodeūt, inferri sine ordine nequaquam possunt. Quomodo nanque in suppliciis ordo non erit, dum damnatum quenque iuxta modum criminis, retributio sequitur vltionis? Hinc quippe scriptum est: Potentes potenter tormenta patientur, & fortiorfortior instat cruciatio. Hinc in Babylonis damnatione dicitur: Quantum exaltauit se, & in delitiis fuit: tantum date illi tormentum & luctum. Si igitur iuxta modum culpæ, pœna distinguitur: constat nimirum quòd in suppliciis ordo seruatur. Et nisi tormentorū summam meritorum acta dirimerent, nequaq̄ iudex veniens dicturum se messoribus esse perhiberet: Colligite primùm zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum. Si enim nullus in suppliciis ordo seruabitur, cur comburenda zizania in fasciculos ligantur? Sed nimirum fasciculos ad cōburendum ligare, est hos qui æterno igni tradendi sunt, pares paribus sociare: vt quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat: & qui nequaquā dispari iniquitate polluti sunt, nequaq̄ dispari torméto crucientur: quatenus simul damnatio conterat, quos simul elatio subleuat, quoſq; nō dissimiliter dilatauit ambitio, nō dissimilis angustet afflictio, & par cruciet flamma supplicij, quos in igne luxuriæ par succendit flāma peccati. Sicut enim in domo patris mansiones multæ sunt pro diuersitate virtutis, sic damnatos diuerso supplicio gehennæ ignibus subiicit disparilitas criminis. Quæ videlicet gehenna quanuis cunctis vna sit, non tamen cunctos vna eademq; qualitate succendit. Nam sicut vno sole omnes tangimur, nec tamen sub eo vno ordine omnes æstuamus: quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris: sic damnatis & vna est gehenna quæ afficit, & tamen non vna omnes qualitate comburit: quia quod hic agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar cauſa meritorum. Quomodo ergo nullus inesse ordo suppliciis dicitur, in quibus profectò quisque iuxta modum culpæ cruciatur? Caput. XLVIII.

Sapien.6.

Apo.18.

Mat.13.

L

Sed sanctus vir postquam vmbram mortis intulit, quanta sit confusio in damnatorum mente subiungit: quia ipsa quoque supplicia quæ ordinata per iustitiam veniunt, ordinata proculdubio in corde morientium non sunt. Vt enim paulò superius diximus, dum damnatus quisque foris flamma succenditur, intus cæcitatis igne deuoratur, atq; in dolore positus, exterius interiusq; confunditur, vt sua deterius cōfusione crucietur. Repulsis ergo ordo in supplicio nō erit: quia in eorum morte atrocius ipsa cōfusio mentis sæuit. Quam tamen mira potentia iudicātis æquitas ordinat, vt pœna animam quasi inordinata confundat. Vel certè abesse ordo suppliciis dicitur: quia quibuslibet rebus in pœnam surgētibus, propria qualitas nō seruatur. Vnde & protinus subinfertur: Et sempiternus horror inhabitat.) In huius vitæ tormentis timor dolorem habet, dolor timorem nō habet: quia nequaquam mentem metus cruciat, cùm pati iam cœperit, quod metuebat. Infernum verò & vmbra mortis obscurat, & sempiternus horror inhabitat: quia eius ignibus traditi, & in suppliciis dolorem sentiunt, & in doloris angustia pulsante se semper pauore feriuntur: vt & quod timent tolerēt, & rursum quod tolerāt, fine cessatione pertimescāt. De his etenim scriptum est: Vermis eorum non morietur, & ignis eorū non extinguetur. Hic flamma quæ succendit, illuminat: illic, vt superius verbis Psalmistæ docuimus, ignis qui cruciat, obscurat. Hic metus amittitur, cùm tolerari iam cœperit quod timebatur: illic & dolor dilaniat, & pauor angustat. Horrendo igitur modo, erit tunc reprobis dolor cum formidine, flāma cum obscuritate. Sic sic videlicet à damnatis sentiri pōdus summæ æquitatis debet: vt qui à voluntate conditoris nequaquam sunt, veriti discrepare dum viuerent, in eorum quandoque interitu ipsa à suis qualitatibus etiam tormenta discordent: quatenus quo se impugnant, cruciatus augeant, & cùm variè prodeunt, multipliciter sentiantur. Quæ tamen

Mat.13.

Esaie.66.

A tamen supplicia in se demersos & vltra vires cruciant, & in eis vitæ subsidium extinguentes seruant: vt sic vitam terminus puniat, quatenus semper sine termino cruciat? viuat, qui & ad finem per tormenta properat, & sine fine deficiens durat. Fit ergo miseris mors sine morte: finis sine fine: defectus sine defectu: quia & mors viuit, & finis semper incipit, & deficere defectus nescit. Quia igitur & mors perimit, & non extinguit: dolor cruciat, sed nullatenus pauorem fugat: flāma comburit, sed nequaquam tenebras discutit: quantum per notitiam præsentis vitæ colligitur, supplicia ordinem nō habent, quæ non suam per omnia qualitatem tenent, quanuis illic ignis & ad consolationem non lucet, & tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet. Caput. XLIX.

Nam sequaces quoque suos secum in tormento reprobi flamma illustrante visuri sunt, quorum amore deliquerūt: quatenus qui eorum vitam carnaliter contra præcepta conditoris amauerunt, ipsorum quoque eos interitus in augmentum suæ damnationis affligat. Quod profectò Euangelio attestāte colligimus, in quo veritate nun ciante, dives ille quem contigit ad æterna incendij tormenta descendere, quinque fratrum describitur meminisse, qui Abraham petiit, vt ad eorum eruditionem mitteret, ne illuc eos quandoque venientes par pœna cruciaret. Qui igitur ad doloris sui cumulum, propinquorum absentium meminit: constat procul dubio quia eos, ad augmentum suppli B cij, paulopost potuit etiam præsentes videre. Quid autem mirum si secum quoque reprobos aspiciat cremari, qui ad doloris sui cumulum, eum quem despexerat, in sinu Abrahæ Lazarum vidit? Si ergo ei vt pœna cresceret, & vir electus apparuit: cur non credēdum sit quòd videre in supplicio eos etiā quos contra deum dilexerat, possit? Qua ex re colligitur, quòd eos quos inordinatè nunc reprobi diligunt: miro iudicij ordine, secum tunc in tormētis videbunt: vt pœnam propriæ punitionis exaggeret illa authori præposita carnalis cognatio, pariante oculos vltione damnata. Ignis itaque qui in obscuritate cruciat, credendum est: quia lumen ad tormentum seruat. Quod si approbare testimoniis in sua expressione non possumus: superest vt è diuerso doceamus. Tres quippe Hebrææ gentis pueri, per Chaldæi regis imperium succensis caminu ignibus, ligatis manibus, pedibusque proiecti sunt, quos tamen cùm idem rex in camini incendio miseratus exploraret, illæsis vestibus deambulantes vidit. Vbi apertè colligitur, quia mira dispositione conditoris, ignis qualitas in diuersa virtute temperata, & vestimenta non attigit, & vincula incendit, sanctisque viris & ad inferendum tormentum flamma friguit, & ad solutionis ministeriū exarsit. Sicut ergo electis ignis ardere nouit ad solatium, & tamen ardere ad suppliciu nescit: ita è diuerso gehēnæ flamma reprobis & nequaquam lucet ad consolationis gratiam, & tamen lucet ad pœnam, vt damnatorum oculis ignis supplicij & nulla claritate candeat, & ad doloris cumulum, delecti qualiter crucientur, ostendat. Quid autem mirum si gehennæ ignem credimus habere supplicium simul obscuritatis & luminis, quando experimento nouimus, quia & tædarum flamma lucet obscura? Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit: tunc infinitè patens inferni baratrum deuorat, quos nunc inanis elatio exaltat, atque qui quolibet ex vitio hic voluntatem callidi persuasoris expleuerunt: tunc cum duce suo reprobi ad tormenta perueniunt.

Luc.16.

Ignis inferni lucet & non lucet. C

Caput. L.

Et quanuis angelorum atque hominum longè sit natura dissimilis, vna tamen pœna implicat, quos vnus in crimine reatus ligat. Quod bene ac breuiter insinuat propheta qui ait: Ibi Assur & omnis multitudo eius, & in circuitu eius sepulchra illius. Quis nanque Assur superbi regis nomine, nisi ille per elationem cadens antiquus hostis exprimitur, qui pro eo quòd multos ad culpam pertrahit, cum cūcta sua multitudine ad inferni claustra descendit. Sepulchra autem mortuos tegunt. Et quis alius mortem acrius pertulit, quàm is qui conditorem suum despiciens, vitam reliquit? Quem videlicet mortuum cùm humana corda suscipiūt, eius proculdubio sepulchra fiunt. Sed in circuitu illius sepulchra eius sunt, quia in quorum se mentibus nunc per desideria sepelit, hos sibi postmodum per tormenta conſungit. Et quoniam nunc in semetipsis reprobi malignos spiritus illicita perpetrando suscipiunt, tunc sepulchra cum mortuis ardebunt. Ecce quæ maneat damnatos pœna cognouimus: & instruēte nos sacro eloquio, quantus in damnatione ignis, quāta in igne obscuritas, quantusque in obscuritate pauor sit, nullatenus ambigimus.

Ezech.32.

Satan scīlicet.

D

Quòd nihil prodest quæ maneant peccatores tormēta cognoscere, nisi ad hoc demus operam, ut possimus euadere.

Sed quid prodest ista prænosse, si non contingat euadere? Tota ergo intentione curandum est, vt cùm vacationis tempus accipimus, bene viuendi studio, malorum vltricia tormēta fugiamus: Hinc quippe per Salomonem dicitur: Quodcūque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec op⁹, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erit apud inferos, quo tu properas. Hinc Esaias ait: Quærite dominum dum inueniri potest, inuocate eum, dum prope est. Hinc Paulus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Hinc rursum ait: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.

Ecclēs.9.

Esa.55.

2.Cor.6.

Galat.6.

Caput. LI.

Sed plærunque se ad viam rectitudinis animus accēdit, torporem discutit, tantoq; in cœlestibus desiderio rapitur: vt penè nil ex eo inferius remansisse videatur. Et tamen cùm ad carnis curam reducitur, sine qua præsentis vitæ via nullo modo expletur, ita hunc inferius depressum tenet, ac si adhuc de summis nulla contigisset. Auditis verbis cœlestis oraculi, in amorem patriæ cœlestis erigitur: sed resurgente præsentis vitæ studio, sub terrenæ curæ aggere sepelitur: atque in terra cordis nequaquam supernæ spei semē proficit, quia cogitationis infimæ spina denlescit. Quam videlicet spinam per semetipsam veritas manu sanctæ exhortationis eradicat, dicens: Nolite solliciti esse in crastinū. Contra hanc quoque per Paulum dicitur: Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis. Sed in his nimirum ducis ac militis verbis agnoscimus: quia tunc ab ea mortifero vulnere animus pungitur, cùm in ea mensura æquitatis non tenetur. Neque enim adhuc mortali in carne viuentibus, funditus cura carnis abscinditur: sed vt discretè animo seruiat, temperatur. Nam quia sollicitos nos esse veritas in crastinum prohibet, habere vtcunque curam in præsentibus non negat, quam tendi ad tempus quod sequitur, vetat. Et nimirū Paulus cùm carnis curam fieri in concupiscentia non sinit, proculdubio in necessitate concedit. Discretione ergo magni moderaminis carnis cura frenāda est, vt seruiat, & minimè principetur, ne quasi domina animum vincat: sed subacta mentis dominio, quasi ancilla famuletur: vt iussa assit, atq; ad nutum cordis repulsa dissiliat: vt vix à tergo sanctæ cogitationis appareat, & nunquā contra faciem recta cogitātis obsistat. Quod benè nobis historia sacræ lectionis innuitur, cùm Abraham tribus angelis occurrisse memoratur. Ipse quippe venientibus extra ostium occurrit, Sara verò post ostium stetit: quia videlicet vt vir ac dominus domus spiritalis, noster scilicet intellectus, debet in cognitione trinitatis, clausūra carnis excedere, & quasi habitationis infimæ ianuam exire: cura autē carnis vt fœmina foris non appareat, & videri iactanter erubescat: vt quasi post tergum viri sit sub discretione spiritus, solis necessariis intenta, nequaquam sciat procaciter detegi, sed verecundè moderari. Cui tamen sæpe cùm dicitur vt de se minimè præsumat, sed totam se in diuinæ spei fiduciā transferat, despicit, & cessante studio, adesse sibi vitæ subsidia posse diffidit. Vnde & hæc eadem Sara promissiones dei audiens ridet, sed ridens corripitur, correpta autem protinus fœcundatur, & quæ in iuuentute vigens fœcundari non potuit, annis fracta senilibus, vtero marcescēte cōcepit: quia cùm cura carnis sui confidentiam habere desierit, contra spē ex diuina promissione accipit, quod habituram se ex humana ratione dubitauit. Vnde & benè Isaac, id est risus dicitur, qui generatur: quia cùm supernæ spei fiduciam concipit, quid mens nostra aliud quàm gaudium parit? Curandum itaque est ne aut necessitatis metas cura carnis transeat, aut in eo quod moderatè exequitur, de se præsumat. Sæpe verò animꝰ fallitur, vt quod voluptuosè appetit, necessariū

Mat.6.

Roma.13.

cura carnis non fidimus abscindē.

F

Gene.17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G suspicetur: quatenus omne quodlibet, vitæ debitam vtilitatem putet. Et sæpe quia effectus prouidentiam sequitur, in sui fiduciam mens leuatur. Cumque sibi adesse quod deesse cæteris viderit, cogitatiõe tacita de magnitudine suæ prouisionis hilarescit, tanto que iam à vera prouisione longè fit, quã to ipsam quoque elationem quam patitur, nescit. Vnde soleti semper custodiæ intentione pensandum est vel quid opere agimus, vel quid corde versamus, ne aut mentem præpedies, foris se terrena cura multiplicet, aut saltem de eius modera mine intus se cogitatio exaltet, vt cum diuina iudicia tempo rali circunspectione metuimus, sempiterni supplicia horroris euadamus.

Libri noni Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER DECIMVS MORALIVM SANcti Gregorij in vndecimũ caput textus beati Iob. expositionis verò primum caput.

H OVOTIES in arenæ spectaculum fortis athleta descenderit, hi qui impares viribus existunt, vicissim se ei expugnatione subiiciunt: & vno victo contra hunc protinus alter erigitur: atque hoc subacto, ali⁹ surrogatur: vt luctantis vires quãdoque molliores inueniant, quas ip sa sua crebrescens victoria fatigat: quatenus cùm nouus quisque congreditur, is qui vinci virium qualitate non valet, personarum saltẽ mutatiõe superetur. Sic sic iuhoc hominũ angelorũmq; spectaculo beatus Iob fortis athleta prodiit, quantumque cõtra mutationes aduersantiũ valeat, cõtinuatione indefessi roboris ostẽdit. Cui primus se Eliphas, secũdus autẽ Baldath obiicit, atq; ad extremũ se Sophar in eius expugnatione supponit, qui ad inferendos ictus totis se conatibus erigunt: sed tamen ad feriendam altitudinem robusti pectoris non pertingunt. Ipsa quippe eorum verba patenter insinuant, quòd ictus in auras iactant: quia cùm sanctum virum non rectè redarguunt, expressa inuacuum verba percussionis perdunt. Quod liquidò ostenditur, cùm Sophar Naamathitis responsio à contumeliis inchoatur, qui ait:

Textus beati Iob caput vndecimum: sed libri decimi moralis expositionis caput. II.

I REspondens autem Sophar Naamathites, dixit: Nunquid qui multa loquitur, non audiet, aut vir verbosus iustificabitur? Tibi soli tacebũt homines, & cum cæteros irriseris, à nullo confutaberis? Dixisti enim: Purus est sermo meus: & mundus sum in conspectu tuo. Atque vtinam deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi, vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex eius: & intelligeres quòd multo minora exigaris ab eo quàm meretur iniquitas tua. Forsitan vestigia dei comprehendes, & vsque ad perfectum omnipotentem reperies. Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno, & vnde cognosces? Longior terra mensura eius, & latior mari. Si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit: quis contradicet ei, vel quis dicere ei potest, cur ita facis? Ipse enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem nonne considerat? Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat. Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas. Si iniquitatem quæ est in manu tua, abstuleris K à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia: tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & nõ timebis. Miseriæ quoque obliuisceris, & quasi aquarum quæ præterierunt, non recordaberis: & quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperã. Et cùm te consumptum putaueris, orieris vt lucifer, & habebis fiduciã, proposita tibi spe, & defossus securus dormies. Requiesces, & non erit qui te exterreat. Et deprecabuntur faciem tuam plurimi. Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis: & spes illorum, abominatio animæ.

Quòd rectè dictis semper procaces ex aduerso respondeant.

Nunquid qui multa loquitur, nónne & ipse audiet? aut vir verbosus iustificabitur?) Mos esse procacium solet, vt rectè dictis semper è diuerso respondeant, ne si ad prolata consentiant, inferiores esse videantur. Quibus iustorum verba quãlibet pauca sonuerint, multa sunt, quia quo eorum vitia resecant, auditum grauant: Vnde & ad crimẽ trahitur hoc quod recta prædicatione contra crimina profertur. Ipsum quippe qui ex veritate fortes sententias dixerat. Sophar redargues, verbosum vocat: quia cùm ab ore iustorum sapientia culpas increpat, stultorum auribus superfluitas loquacitatis sonat. L Prauinanque nil rectum nisi quod ipsi senserint, putant: & iustorum verba eo otiosa æstimant, quo suis hæc sensibus inueniunt diuersa. Nec fallacem quidem Sophar sententiam protulit, quòd vir verbosus iustificari nequaquã possit: quia dum quisque per verba diffluit, perdita grauitate silentij, mẽtis custodiam amittit. Hinc quippe scriptum est: Cultus iustitiæ, silentium. Hinc Salomon ait: Sicut vrbs patens & absq; murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Hinc rursum dicit: In multiloquio peccatum nõ deerit. Hinc Psalmista testatur dicens: Vir linguosus non dirigetur super terram. Sed virtus veræ scientiæ perditur, quæ sub discretionis custodia non profertur. Certum itaque est quòd verbosus iustificari vir nequeat. Sed bonum benè nõ dicitur: quia nõ intenditur cui dicatur. Vera quippe cõtra malos sententia, si bonorum rectitudinem impetit, vim suã perdit, & eo retusa resilit, quo illud est forte quod ferit.

Esaiæ.32. Prouer.25. Prouer.10. Psalm.139.

Quòd iusti ex reprehensione corrigantur, superbi verò ad defensionis suæ insaniam erigantur. Cap. III.

QVia autem praui audire bona patienter nequeunt: & cùm vitæ emendationem negligunt, ad verba se responsionis accingunt: apertè Sophar insinuat, qui subiungit: Tibi soli tacebunt homines, & cùm cæteros irriseris, à nullo confutaberis?) Imperita mẽs, vt diximus, veritatis sententias grauiter tolerat, & silentium M pœnam putat: atque omne quod rectè dicitur, dedecus suæ irrisionis arbitratur: quia cùm vera vox, prauorũ se auribus admouet, memoriam culpa mordet, & in redargutione vitiorum, quo intus cognitione mens tãgitur, foris ad studium contradictionis excitatur. Ferre vocem non valet: quia tacta in vulnere sui reatus dolet, & per hoc quod generaliter contra peruersos dicitur, se impeti specialiter suspicatur. Quod enim intus egisse se meminit, audire foris erubescit. Vnde mox se ad defensionem præparat, vt reatus sui verecũdiam per verba prauæ refutationis tegat. Sicut enim recti de quibusdam quæ ab eis non rectè gesta sunt, correptionis vocem, ministerium charitatis æstimant: sic peruersi contumeliam derisionis putant. Illi se protinus ad obedientiam sternunt, isti ad insaniam suæ defensionis eriguntur. Illi correptionis adiutorium, vitæ suæ patrocinium deputãt, per quod dum præsentis vitij culpa corripitur, venturi iudicis ira temperatur. Isti cùm se impeti redargutione conspiciunt, gladiũ percussionis credunt: quia dum per correptionis vocem culpa detegitur, præsentis gloriæ opinio fœdatur. Hinc quippe in laudem iusti per Salomonem dicit veritas: Doce iustum & festinabit accipere. Hinc prauorum contumaciam despicit dicens: Qui erudit derisorem, ipse sibi facit iniuriam. Nam sit plærunque vt cùm correpta in se mala defendere nequeunt, ex verecundia peiores fiant, ac sic in sua defensione

Prouer. 9. Ibidem

A sione superbiant, vt quædam vitia contra vitam corripientis exquirant, & eo se criminosos non æstimẽt, si crimina & aliis imponant. Qui cùm vera inuenire nequeunt, fingunt: vt ipsi quoque habeant, quod non impari iustitia increpare videantur. Vnde & Sophar quia quasi irrideri se per increpationẽ doluit, protinus mentiendo subiungit: Dixisti enim, purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.) Qui beati Iob dictorum meminit, quàm falso hoc voci illius impingatur, agnoscit. Quomodo enim mundum se dicere potuit, qui ait: Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me. Sed habet hoc prauorũ malitia: vt cùm vera in se flere mala renuit, fingat aliena. Nam quasi solatio facinoris vtitur, si falsis vocibus & vita corripientis inquinetur. Cap. IIII.

SCiendum verò est quòd plærunque peruersi verbotenus bona optant, vt mala esse quæ in præsentibus habẽtur, ostendant: & quasi fauentes prospera expetunt, vt benigni videantur. Vnde & Sophar protinus subiicit, dicens: Atque vtinam deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.) Ipse quippe sibi homo loquitur, cùm per hoc quod sentit, nequaquam diuinitatis spiritu à carnalis prudentiæ intellectu seperatur, cùm caro sensum exerit, & mentem quasi ad intelligentiam prouocãs, foras mittit. Vnde & adhuc Petro terrena sapiẽti veritas dicit: Nõ enim sapis quæ dei sunt, sed quæ hominum. Cui tamen recta confitenti dicitur: Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Mat.16. & Mar.8. Mat.16.

B Quid autem dei labia, nisi iudicia ei⁹ accipimus? Clausis nanque labiis vox premitur, & sensus tacentis ignoratur: apertis autem, sermo dum promitur, animus loquentis innuitur. Labia itaque sua deus aperit, cùm voluntatem suam hominibus per aperta iudicia ostendit. Quasi enim reserato ore loquitur, cùm remota obscuritate dispositionis intimæ, renuit occultare quod vult. Nam velut clausis labiis sensum nobis suum non indicat, cùm per occulta iudicia cur quid faciat, cælat. Sophar itaque beatum Iob, vt de carnali intellectu redarguat, seq; ipsum quantæ sit benignitatis ostendat: ea bona optat, quę & cùm habentur, ignorat, dicens: Atq; vtinã deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.) Ac si patenter dicat: Imperitiæ tuæ potius quàm pœnæ compatior: quia sola carnis prudentia præditum, à veritatis te spiritu vacuum agnosco. Si enim dei iudicia occulta cognosceres, tam procaces contra illum sententias non sonares. Et quia omnipotens deus cùm ad consideranda nos sua iudicia subleuat, ignorãtiæ nostræ protinus cæcitatem fugat: quæ apertis eius labiis, ad nos eruditio prodeat: protinus adiungendo manifestat, dicens:

Quòd secreta sapientiæ dei, nullus inquirendo valet inuenire, & quòd charitas dei cum misericordia eadem sit: quia ad innumera opera mentem multiformiter accendit.

C Vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex sit lex eius.) Publica sapientiæ supernæ sunt opera, cùm omnipotens deus regit quos creat, perficit bona quæ inchoat, & aspirãdo adiuuat, quos visitationis suæ lumine illustrat. Cũctis etenim liquet, quia quos gratis condidit, benignè disponit. Et cùm spiritalia dona largitur: ipse perficit quod ipse exnit. Et cùm spiritalia dona largitur: ipse perficit quod ipse exmunere suæ benignitatis inchoauit. Secreta verò sapientiæ supernæ sunt opera, cùm deus quos creauit, deserit: cùm bona quæ præueniendo cœperat, nequaquam prosequendo cõsummat, cùm claritate nos suæ illustrationis illuminat: & tamen permissis carnis tentationibus tenebris cæcitatis pulsat, cùm dona quæ contulit, minimè custodit, cùm & mentis nostræ ad se desideria excitat, & tamen occulto iudicio, difficultate nos nostræ imbecillitatis angustat. Caput. V.

QVæ nimirum secreta eius sapientiæ pauci valẽt inquirere, sed nullus inuenire: quia quod super nos de nobis ab immortali sapientia non iniustè disponitur, iustũ profectò est vt à nobis adhuc mortalibus ignoretur. Sed hæc ipsa sapientiæ illius secreta conspicere, vtcumq; iam incõprehensibilitatis eius est potentia videre: quia etsi in ipsa consiliorum eius inquisitione deficimus, deficiendo tamen verius discimus quem timeamus. Ad hæc se Paulus sapientiæ illius secreta tetenderat, cùm dicebat: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis D consiliarius eius fuit? Qui superius etiam ex ipsa inquisitione lassescens, sed tamẽ ad cognitionem infirmitatis proprię lassescendo proficiens, præmittit dicens: O homo tu quis es, qui respondeas deo? Nunquid dicet figmentum ei qui se finxit, quare me fecisti sic? Qui igitur ad occulta dei pertingere nõ valẽs, ad infirmitatis suæ cognitionẽ rediit, atque ad eruditionem se propriam deficiendo reuocauit, vt ita dicam, secreta sapientiæ non inueniens inuenit: quia cùm ad superna consilia requirenda lassescęret, didicit vt humilius timeret: & quem sua infirmitas à cognitione intima repulit, hunc ei verius humilitas iunxit. Sophar itaque & per scientiæ studiũ peritus, & per audaciam tumidæ locutionis ignarus: quia ipse grauitatem non habet, meliori optat, quod habet, dicens:

Atque vtinã deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi: vt ostenderet tibi secreta sapientiæ.) Qui eam quoque qua se super amicum pollere æstimat, optando sapientiã ostẽtat: cùm protinus subdit: Et quòd multiplex sit lex eius.) Quid hoc loco dei lex accipi, nisi charitas debet? per quam semper in mente leguntur præcepta vitæ qualiter in actione teneãtur. De hac etenim lege veritatis voce dicitur: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem. De hac Paulus ait: Plenitudo legis est dilectio. De hac iterum dicit: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Lex etenim Christi quid congruẽtius intelligi quàm charitas potest? Quã tunc verè perficimus, cùm fraterna onera ex amore toleramus. Sed hęc eadem lex multiplex dicitur: quia studiosa sollicitudine charitas ad cuncta virtutum facta dilatatur. Quæ à duobus quidẽ præceptis incipit, sed se ad innumera extendit. Huius nanque legis initium, dilectio dei est & proximi. Caput. VI. Ioan.15. Rom.13. Galat.6. E lex Christi efficacius, & ideo multiplex &c.

SEd dei dilectio per tria distinguitur: quia ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute diligi conditor iubetur. Qua in re notandum est quòd diuinus sermo cùm deum diligi præcipit, nõ solum narrat ex quo, sed etiam informat ex quanto, cùm subiungit, ex toto: vt videlicet qui perfectè deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Proximi autẽ dilectio ad duo præcepta deriuatur, cùm & per quendam iustum dicitur: Quod ab alio tibi odis fieri, vide ne tu alteri facias. Et per semetipsam veritas dicit: Quæ vultis vt faciãt vobis homines, & vos facite illis. Quib⁹ duobus scilicet vtriusque testamenti mandatis, per vnum malitia compescitur, per aliud benignitas prærogatur: vt malum quod pati non vult quisque non faciens, cesset à nocendi opere, & rursum bonum quod sibi fieri appetit, impendens, erga vtilitatem se proximi exerceat ex benignitate. Sed hæc nimirũ duo dum sollicita intẽtione cogitãtur, cor ad innumera virturum ministeria tenditur, ne vel ad inferenda quæ non debet, desideriis inquieta mens ferueat, velerga exhibenda quę debet: otio resoluta torpescat. Nam cum cauet alteri facere F quod nequaquam vult ab altero ipsa tolerare, sollicita se intentione circunspicit, ne superbia eleuet: & vsque ad despectum proximi, animum deficiens exaltet, ne ambitio cogitationem dilaniet: cumque hanc ad appetenda aliena dilatat, angustet: ne cor luxuria polluat, & subiectum desideriis per illicita corrumpat: ne ira exasperet, & vsque ad proferendã contumeliam inflammet: ne inuidia mordeat, & alienis fœlicitatibus æmula, sua se face consumat: ne immoderatè linguam loquacitas pertrahat, eamque vsque ad lasciuiam obtrectationis extendat: ne odium malitia excitet, & os vsque ad iaculum maledictionis irritet. Rursum cùm cogitat vt ea alteri faciat, quæ ipsa sibi fieri ab altero expectat, pensat nimirum vt malis bona, & bonis meliora respondeat: vt erga procaces mansuetudinem longanimitatis exhibeat: vt malitiæ peste languentibus, gratiam benignitatis impendat: vt discordes pace vniat, & concordes ad concupiscentiam veræ pacis accingat: vt indigentibus necessaria tribuat: vt errantibus viam rectitudinis ostendat: vt afflictos verbo & cõpassione mulceat: vt accensos in huius mundi desideriis increpatione restringat: vt mínas potẽtum ratiocinatione mitiget: vt oppressorum angustias quanta præualet ope leuet, vt foris resistentibus opponat patientiam: vt intus superbiẽtibus exhibeat cum patiẽtia disciplinam: vt erga errata subditorum sic mãsuetudo zelum temperet, quatenus à iusticiæ studio Tob.4. Matt.7. dilectio proximi ad duo præcepta deriuatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G studio non eneruet: sic ad vltionem zelus feruеat, ne tamen pietatis limitem feruendo transcendat: vt ingratos beneficiis ad amorē prouocet: vt gratos quosque ministeriis in amore seruet: vt proximorum mala cùm corrigere non valet, taceat: vtq; cùm corrigi loquendo possunt, silentium consensum esse pertimescat, vt sic ea quæ tacet, toleret, nec tamen in animo virus doloris occultet: vt sic maleuolis mun⁹ benignitatis exhibeat, ne tamē p gratiā à iure rectitudinis excedat, vt cuncta proximis quæ præualet impendat, sed hæc impendendo non tumeat: vt sic in bonis quæ exhibet, tumoris præcipitiū paueat, ne tamē à boni exercitio torpescat: vt sic quæ possidet, tribuat: quatenus quanta sit largitas remunerantis, attēdat, ne cùm terrena largitur, suam plusquam necesse est inopiam pertimescat, & in oblatione muneris, hilaritatis lumen tristitia obscuret. Caput. VII.

Virtus charitatis. p varia exẽpla

BEne ergo lex dei multiplex dicitur: quia nimirū cùm vna eademq; sit charitas, si mentem plenè cœperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Cuius diuersitatē breuiter exprimimus, si in electis singulis bona illius restringendo numeremus. Hæc nanque primū per Abel & electa deo munera obtulit, & fratris gladium nō reluctando toleranit. Hæc Enoch & inter homines spiritaliter viuere docuit, & ad sublimem vitam ab hominibus etiā corporaliter abstraxit. Hæc Noë despectis omnibus, solum deo placabilem ostendit, atque in arcæ fabricam studio longi laboris exercuit, & mundo superstitem pio opere exercendo seruauit. Hæc per Sem & Iaphet humiliter verenda patris erubuit, & superiecto dorsis pallio quæ non videbat, abscondit. Hæc Abrahæ dextram quia ad mortem filij obediendo extulit, hunc prolis innumeræ, gentium patrem fecit. Hæc Isaac mentem quam semper ad munditiam tenuit, caligantibus ætate oculis, ad videnda longè pòst vētura dilatauit. Hęc Iacob compulit & amissum bonum filium medullitus gemere, & prauorum filiorum præsentiam sub æquanimitate tolerare. Hæc Ioseph docuit à fratribus venundatum, libertate animi infracta seruitium perpeti, & eisdem pòst fratribus mētē nō elata principari. Hæc Moysen delinquēte populo & vsque ad petitionem mortis in precibus strauit: & vsque ad interfectionem populi per zeli studium erexit: vt & pro perеunte plebe sese morti obiiceret, & contra peccantem protinus vice domini irascentis sæuiret. Hæc Phinees brachium in vltionem peccantium erexit: vt arrepto gladio coëuntes transfigeret, & iram domini iratus placaret. Hæc Iosue exploratorem docuit: vt & prius contra falsiloquos ciues veritatem verbo defenderet, & hanc postmodum gladio contra hostes allegaret. Hæc Samuel & in principatu humilē præbuit, & integrum in deiectione seruauit: qui cùm persequentem se plebem diligeret, ipse sibi testimonium extitit, quia culmen ex quo deiectus est, non amauit. Hæc Dauid ante iniquum regem & humilitate commouit ad fugam, & pietate repleuit ad veniam: qui persecutorem suum & timendo fugit vt dominum, & tamen cùm potestatem feriendi reperit, non agnouit inimicum. Hæc Nathan & contra peccantem regem in authoritatē liberæ increpationis sustulit, & cùm regis culpa deesset, in petitiõe humiliter strauit. Hęc per Esaiā nuditatem carnis in prædicatione non erubuit, & subducto carnali velamine, superna mysteria penetrauit. Hæc Heliam: quia feruoris zelo viuere spiritaliter docuit, ad vitam quoque & corporaliter abstraxit. Hæc Helisęum: quia magistrum simpliciter diligere instituit, magistri spiritu dupliciter impleuit. Per hanc Hieremias ne in Aegyptum populus descenderet, restitit: sed tamen & inobedientes diligens, quò descendi prohibuit, & ipse descendit. Hæc Ezechielem: quia prius à terrenis desideriis sustulit, pòst per cincinnum capitis in aëre librauit. Hæc in Danielem: quia à regiis dapibus gulam compescuit, ei & esurientium ora leonū clausit. Hæc tribus pueris: quia in trāquillitate positis incendia vitiorum subdidit, tribulationis tempore & flammas in fornace temperauit. Hæc in Petro & minis terrentium principum fortiter restitit, & in circumcisione submouenda, minorum verba humiliter audiuit. Hæc in Paulo & manus persequentium humiliter pertulit, & tamen in circumcisionis negotio longè se imparis prioris sensum audenter increpauit. Multiplex ergo ista lex dei est, quæ singulis rerum articulis non permutata congruit, & causis se variantibus nō variata coniungit. Caput. VIII.

Gen.4.
Gen.5.
Gen.7.
Gen.9.
Gen.22.
Gen.27.
Gen.37.
Genes.42.
Exod.32.
Num.25.
Iosue.9.
1.Reg.3.
1.Reg.24.
2.Reg.12.
Esa.20.
4.Reg.2.
Ibidem.
Hier.42.
Ezech.8.
Dani.14.
Danie.3.
Act.15.

1.Co.13.

CVius nimirum legis multiplicitatē benè Paulus enumerat dicens: Charitas patiens est, benigna est: non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Patiens quippe est charitas: quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna verò est: quia pro malis bona largiter ministrat. Non æmulatur: quia per hoc quòd in præsenti mũdo nil appetit, inuidere terrenis succeſſibus nescit. Non inflatur: quia cùm præmium internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exaltat. Non agit perperam: quia quo se in solum dei ac proximi amorem dilatat: quicquid à rectitudine discrepat, ignorat. Nõ est ambitiosa: quia quo ardenter intus ad sua fatagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non quærit quæ sua sunt: quia cuncta quæ hic trãsitoriè possidet, velut aliena negligit: cùm nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat, agnoscit. Non irritatur: quia & iniurijs lacessita, ad nullos se vltionis suæ motus excitat: cùm pro magnis laboribus maiora pòst præmia expectat. Non cogitat malum: quia in amore munditiæ mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare in animo quod inquinet, nescit. Non gaudet super iniquitate: quia quo sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduersantium exultat. Congaudet autem veritati: quia vt se cæteros diligẽs, per hoc quod rectũ in aliis conspicit, quasi de augmento proprij profectus hilarescit. Multiplex ergo ista lex dei est, quæ contra vniuscuiusque culpæ iaculum, quod perimendam mentem impetit, instructionis suæ munimine semper occurrit: vt quia antiquus hostis varia circumfusione nos obsidet, ipsa hunc de nobis multipliciter expugnet. Quam nimirum legem si sollicita consideratione pensamus, authori nostro quãtum quotidie delinquamus, agnoscimus. Si autem culpas perpendimus, profectò æquanimiter flagella toleramus, nec ex dolore charitas ad impatientiã proruit: cùm suo se iudicio conscientia addicit. Vnde Sophar quid diceret, sciens: sed cui diceret, nesciens postquam præmisit dicens: vt ostenderet tibi secreta sapiẽtiæ: & quòd multiplex sit lex eius, protinus adiungit:

Quòd sæpe magnis doctoribus contingit ut nimia charitate feruentes, modum correctionis excedant: & quid sit quòd per Moysen dicitur: Qui casu ferro de manubrio lapso nolens hominem occiderit, ad unam leuiticarum urbium confugiat.

Quomodo charitas est patiẽs & benigna.

Et intelligeres quòd multo minora exigarls à deo, quàm meretur iniquitas tua.) Dolor quippe, vt diximus, flagelli tẽperatur, cùm culpa cognoscitur: quia tanto quisque patientius ferramentum medici tolerat, quanto putridum conspicit esse quod secat. Qui igitur multiplicitatem legis intelligit, cuncta quæ patitur, quàm sint minora perpendit: quia per hoc quòd culpæ pondus agnoscitur, afflictionis pœna leuigatur. Caput. IX.

SEd inter hæc sciendum est, quia sine magna iniquitate non fuerit quòd Sophar virum iustum vsque ad obiectionem iniquitatis increpauit. Vnde & eorum audaciam veritas iustè redarguit, sed benignè ad gratiã reducit: quia apud misericordem iudicè nequaquam sine venia culpa relinquitur, cùm per feruorem zeli ex eius amore peccatur. Sæpe nanque magnis hoc doctoribus mirandisque contingit: vt quo alta charitate feruent, eo modum correptionis exaggerent, & lingua aliquid quod non debet, dicat: quia meutem dilectio quantum debet, inflãmat. Sed verbum prolatæ contumeliæ tanto citius parcitur, quanto & ex qua radice prodeat, pensatur. Vnde & per Moysen dominus præcepit dicens: Si quis abierit cum amico suo simpliciter in siluã ad ligna cædenda, & lignum securis fugerit manu, ferrũmque lapsum de manubrio amicum eius percusserit & occiderit, hic ad vnam supradictarum vrbium fugiet, & viuet: ne forte proximus eius cuius effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum, & percutiat animam eius. Ad siluam quippe cum amico imus, quoties cum quolibet proximo ad intuenda delicta nostra conuertimur: & simpliciter

Deut.19.

A pliciter ligna succidimus, cùm delinquẽtiũ vitia pia intẽtiõe resecamus. Sed securis manu fugit, cùm sese increpatio plusq̃ necesse est in asperitatem pertrahit. Ferrum de manubrio prosilit, cùm de correptione sermo durior excedit: & amicũ percutiens occidit, quia auditorem suum prolata contumelia à spiritu dilectionis interficit. Correpti nanque mens repentè ad odium prorult, si hanc immoderata increpatione plusquam debuit, addicit. Sed is qui incautè ligna percutit, & proximum extinguit, ad tres necesse est vrbes fugiat, vt in vna earum defensus viuat: quia si ad pœnitentiæ lamenta cõuerſus, in vnitate sacramenti sub spe, fide & charitate absc̃ditur, reus perpetrati homicidij non tenetur, eumque extincti proximus & cùm inuenerit non occidit: quia cùm districtus iudex venerit, qui sese nobis per naturæ nostræ consortium iunxit, ab eo proculdubio vindictam de culpæ reatu nõ expetit, quem sub eius venia spes, fides & charitas abscondit. Citius ergo culpa dimittitur, quæ nequaquam malitiæ studio perpetratur. Vnde & Sophar iniquum vocat, quem superna sententia laudauerat, nec tamen à venia reprobatus excluditur, quia ad verba cõtumeliæ diuini amoris zelo permouetur. Qui pro eo quòd beati Iob merita non agnoscit, ex imperita adhuc irrisione subiungit, dicens:

Quòd in quibusdam donis suis, quasi ex uestigiis bonitatis conspicimus deum.

B Forsitan vestigia dei comprehendes, & vsque ad perfectũ omnipotentem reperies.) Quid dei vestigia, nisi benignitatem illius visitationis vocat? Quibus nimirum progredi ad superna prouocamur, cùm eius spiritus afflatu tangimur: & extra carnis angustias subleuati, per amorem agnoscimus cõtemplandam authoris nostri speciem, quam sequamur. Nam cùm mẽtem nostram spiritalis patriæ amor inflammat, quasi sequẽtibus iter insinuat, & subiecto cordi velut quoddam vestigium dei gradientis imprimitur: vt ab eo rectis cogitationũ gressibus via vitæ teneatur. Quem enim nec dum cernimus, restat necesse est vt per vestigia sui amoris indagem⁹: quatenus vsque ad contemplationis speciem quandoque mens veniat, quam nunc quasi à tergo subsequens, per sancta desideria explorat. Hæc Psalmista authoris nostri vestigia bene sequi nouerat, cùm dicebat: Adhæsit anima mea post te. Quem reperire quoque vsque ad visionem suæ celsitudinis satagebat, cùm dicebat: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem dei? Tunc quippe cognitione manifesta omnipotens deus reperitur, cum mortalitatis nostræ funditus corruptione calcata, ab assumptis nobis in diuinitatis suæ claritate conspicitur. Nunc autem à carnali cogitatione animum infusione spiritus gratia subleuat, & in contemptum rerum transeuntiũ exaltat, totúmque mens quod appetebat in infimis, despicit: atque ad superna desideria ignescit, & contemplationis suæ vi extra carnem tollitur, quæ corruptionis suæ pondere C adhuc in carne retinetur. Incircunscripti luminis iubar intueri conatur, & non valet, quod infirmitate pressus animus & nequaquam penetrat, & tamen repulsus amat. Iam nanque de se conditor per quod ametur, ostendit, sed visionis suæ speciẽ amantibus subtrahit. Sola ergo eius vestigia conspicientes gradimur, qui hunc per donorum suorum signa sequimur, quem necdum videmus.

Psalm.62.
Psal.41.

Quòd deus in naturæ suæ altitudine, humanæ simul atque angelicæ subtilitati sit inuestigabilis. Caput. X.

QVæ nimirum vestigia comprehendi nequeũt: quia vnde, vbi, quibusve modis veniant eius spiritus dona, nescĩuntur: veritate attestante, quæ ait: Spiritus vbi vult spirat: & vocem eius audis, & nescis vnde veniat aut quò vadat. In retributionis autem culmine reperiri omnipotens per cõtemplationis speciem potest, sed tamen ad perfectum non potest: quia etsi hunc in claritate sua quandoque conspicimus, non tamen eius essentiam plenè contuemur. Angelica etenim vel humana mens cùm ad incircunscriptum lumen inhiat, eoipso se quo est creatura, coangustat, & super se quidem per prouectum tendit, sed tamẽ eius fulgorem cõprehendere nec dilatata sufficit: qui & trãscendendo & portando omnia & implendo concludit. Vnde & adhuc subditur: Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno, & vnde cognosces? Longior terra mensura eius, & latior mari.) Quod deus cœlo excelsior, inferno profundior, terra longior, mariq; latior esse describitur: tanto spiritaliter debet intelligi, quanto de eo quicquam nefas est iuxta corporea lineamenta sentire. Sed cœlo est excelsior, quia in circunscriptione sui spiritus cuncta trãscendit. Inferno profundior, quia transcendendo subuehit. Terra longior, quia creaturæ modum perennitate suæ æternitatis excedit. Mari latior, quia rerum temporalium fluctus sic regens possidet, vt hos sub omnimoda potentiæ suæ præsentia coangustando circundet. Quanuis possint & cœli appellatione angeli, & inferni vocabulo dæmonia signari, per terram vero iusti homines, per mare autem peccatores intelligi. Excelsior itaq; est cœlo: quia ipsi quoque electi spiritus, visionem tantę celsitudinis perfectè non penetrant. Profundior inferno est, quia malignorũ spirituũ astutias longè subtilius quàm ipsi putauerant, iudicans damnat. Terra longior, quia longanimitatem nostram patientia diuinæ lõganimitatis exuperat, quæ nos & peccantes tolerat, & cõuersos ad præmia remunerationis expectat. Mari latior, quia vbique facta peccantium, retributionis suæ præsentia occupat, vt & cùm non præsens per speciem cernitur, præsens per iudicium sentiatur. Cũcta tamen ad solum referri hominem possunt, vt ipse sit cœlum: cùm iam per desiderium summis inhæret. Ipse infernus: cũ tẽtationum suarum caligine perturbatus in infimis iacet. Ipse terra: quia in bono opere fixæ spei vbertate fructificat. Ipse mare: quia in quibusdam trepidus quatitur, & aura suæ mutabilitatis agitatur. Sed cœlo est excelsior deus: quia potentiæ eius magnitudine vincimur, etiam cùm super nosmetipsos eleuamur. Inferno profundior: quia nimirum plus indicat, quàm ipse se humanus animus in tentationibus inuestigat. Terra longior: quia fructus vitæ quos in fine retribuit, nequaqnam nunc vel spes nostra comprehendit. Mari latior quia humana mens fluctuans, multa de his quæ ventura sunt, coniicit: sed cùm iam cernere quæ æstimauerat, cœperit: angustam se fuisse in sua æstimatione cognoscit.

Homo est cœlũ, infernus, terra & mare.

Caput. XI.

EXcelsior igitur cœlo fit, cùm ipsa in eum nostra contemplatio deficit. Vnde & Psalmista cor in altum posuerat: sed necdum se eum contigisse sentiebat, dicẽs: Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, nec potero ad eam. Inferno profundiorẽ nouerat, qui semetipsum discutiens, sed eius subtiliora iudicia pertimescens, dicebat: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me, dominus est. Longiorẽ terra viderat, cùm minora ei esse humanæ mentis vota pensabat, dicens: Qui potens est omnia facere superabũdanter quàm petimus aut intelligimus. Latiorem mari conspexerat, qui timendo pensabat: quia nequaquam mens humana immẽsitatem districtionis eius agnoscerat, quantũlibet inquirẽdo fluctuaret, dicẽs: Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare? Cuius benè potentiam egregius nobis doctor insinuat, cùm breuiter narrat: Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum. Habet quippe deus latitudinem: quia dilectionem suam vsque ad collectionem* persequentium tendit. Habet longitudinem: quia ad vitæ patriam nos longanimiter tolerando perducit. Habet sublimitatem: quia ipsorũ quoque intelligentiam, qui recepti in supernam fuerint congregationem, tanscendit. Habet profundum: quia damnatis inferius districtionis suæ iudiciũ incomprehensibiliter experit. Quæ scilicet quatuor nobis in hac vita positis singulis exercet: quia & latitudinem amando, & longitudinem tolerando, & celsitudinem non solum nostram intelligentiã, sed etiam vota superando, & profunditatem suã exhibet, occultos & illicitos cogitationum motus districtè iudicando. Sed eius celsitudo & profunditas quàm sit inuestigabilis, nullus agnoscit: nisi qui vel contemplatione ad summa prouehi, vel occultis motibus resistens, tentationum cœperit importunitate turbari. Vnde & beato Iob dicitur: Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno, & vnde cognosces? Ac si apertè despecto diceretur: Profunditatem eius atque excellentiam quando tu cognoscere sufficis, qui vel virtute ad summa euehi vel temetipsum reprehendere in tentationibus

Psalm.138.
1.Corin.4.
Ephe.3.
Psalm.89.
Ephe.3.
*al. correctionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quibus nescis? Sequitur:

Quòd cœlum, & infernus, & mare, & terra coarctantur in unum, cùm una eademque mens & deum per contemplationem intuetur: & ex carnis mole ad tentationum tenebras redit, & quasi à tertio cœlo elapsa, lege membrorum & stimulo carnis fluctuans agitatur.

Si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit, quis contradicet ei? vel quis dicere ei poterit, cur ita facis?) Subuertit dominus cœlum, cùm terribili & occulta dispensatione, humanæ contemplationis celsitudinem destruit. Subuertit infernum, cùm cuiuslibet mentem in suis tentationibus pauidam, cadere etiam ad deteriora permittit. Subuertit terrã, cùm fructificationem boni operis aduersis irruentibus intercidit. Subuertit mare cùm fluctuationem nostræ titubationis emergente subito pauore confundit. Dubietate quippe sua cor anxium, hoc ipsum quia titubat, valde formidat, & quasi mare subuertitur, cùm ipsa in deũ nostra trepidatio considerato eius iudicij terrore, turbatur. Caput. XII.

QVia igitur, quomodo cœlum vel infernus, terra vel mare subuertitur, breuiter diximus: nunc aliquãtulum laboriosius restat, vt hæc qualiter in vnum coarctari valeant, demonstremus. Sæpe nanque contingit, vt ad summa iam mentem spiritus eleuet, sed tamen hanc importunis caro tentationibus impugnet. Cũque ad contẽplanda cœlestia animus ducitur, obiectis actionis illicitæ imaginibus reuerberatur. Nam carnis repentè hunc stimulus sauciat, quem extra carnem contemplatio sancta rapiebat. Cœlum ergo simul infernusq; coarctatur, cùm vnam eãdemque mentem & subleuatio contẽplationis illuminat, & importunitas tentationis obscurat: vt & videat intendendo quod appetat, & succumbendo in cogitatione, tole ret quod erubescat. De cœlo quippe lux oritur, infernus autem tenebris possidetur. In vnum ergo cœlum infernusq; redigitur, cùm mens quæ iam lucem patriæ supernæ considerat, etiã de carnis bello tenebras occultæ tentationis portat. Certè iam Paulus tertij cœli culmen ascenderat, iamparadisi secreta cognouerat, & tamen adhuc carnis bella tolerans gemebat, dicẽs: Video aliam legem in membris meis, repugnãtem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Quid ergo in huius tanti prædicatoris pectore, nisi cœlum, deus, infernumque coarctauerat, qui & visionis intimæ iam lumen acceperat, & tamẽ adhuc tenebras de carne tolerabat? Super se videratque quod lętus appeteret, in se cernebat quod metuens doleret. Iam cœlestis patriæ lux irradiauerat, sed adhuc tentationis obscuritas animũ confundebat. Cum cœlo ergo infernum pertulit: quia & illuminatum securitas erexit, & tentatum gemitus strauit. Et sæpe contingit vt fides in mente iam vigeat. sed tamen ex parte aliquãtula in dubietate cõtabescat: quaten⁹ & certa se à visibilibus eleuet, & ex quibusdã se incerta perturbet. Nã plærũq; ad æterna appetẽda se erigit, & subortis cogitationũ stimulis agitata, sibimetipsi cõtradicit. Ca. XIII

IN vnum ergo terra mareque coarctatur, cùm vnam eandemque mentem, & certitudo solidæ fidei roborat, & tamen ex aliquantula mutabilitate perfidiæ, aura dubietatis versat. An non in suo pectore coarctari terram mareque cognouerat, qui & per fidem sperans, & per infidelitatem fluctuans, dicebat: Credo domine, adiua incredulitatẽ meã? Quid itaque est, quòd & se credere asserit, & adiuuari in se incredulitatem quærit, nisi quòd coarctari in suis cogitationibus terram cum mari deprehenderat: qui & exorare certus iam per fidem cœperat, & adhuc incertus vndas perfidię ex incredulitate tolerabat? Quod tamen occulta fieri dispensatione permittitur: vt cùm mens iam surgere ad rectitudinem cœperit, prauitatis suæ reliquiis impugnetur: quatenus hæc ipsa impugnatio aut resistentem exerceat, aut delectationibus seductam frangat. Rectè itaq; nunc dicitur: Si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit: quis cõtradicet ei? vel quis dicere ei potest, cur ita facis? quia nimirũ diuinum iudicium nec aduersitate valet imminui, nec inquisitione cognosci: cùm vel virtutes quas tribuerat, subtrahit: vel has omnino nõ adimens, vitiorum concuti impugnatione permittit. Sæpe nanque in elationẽ cor attollitur, cùm lætis successionibus in virtute roboratur: sed dum latentes motus audaciæ in cogitatione conditor conspicit, se sibi hominem ostendendo derelinquit: vt eius mens derelicta quid sit, inueniat: quæ malè in se secura gaudebat. Vnde cùm subuerti omnia, vel in vnum coarctari dicerentur, protinus additur:

Quòd ex uitiis uitia nascũtur, & qui minima negligit, paulatim cadit.

Ipse enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem nonne considerat?) Ac si præmissa patefaciendo subiungeret, dicens: Quia tolerando succrescere vitia conspicit, iudicando dona confundit. Rectus verò in discretione * ordo seruatur, cùm prius nosci vanitas, & pòst considerari iniquitas perhibetur. Omnis quippe iniquitas vanitas, non tamen omnis vanitas esse iniquitas solet. Vana nanque agimus, quoties transitoria cogitamus. Vnde & euanescere dicitur, quod repentè ab intuentium oculis aufertur. Hinc Psalmista ait: Vniuersa vanitas omnis homo viuens, quoniam per hoc quòd viuendo ad interitum tendit, rectè quidem vanitas dicitur: sed nequaquam rectè etiam iniquitas appellatur: quia etsi de pœna est culpæ quod deficit: non tamen hoc ipsum culpa est, quod à vita percurrit. Vana sunt itaque quæ transeunt. Vnde & per Salomonem dicitur: Omnia vanitas. Aptè autem post vanitatem protinus iniquitas subinfertur: quia dum per quædam transitoria ducimur, in quibusdam noxiè ligamur: cumq; mens incommutabilitatis statum nõ tenet, à semetipsa defluens, ad vitia prorumpit. Vanitas ergo ad iniquitatem labitur, quæ assueta rebus mutabilibus dum ex aliis ad alia semper impellitur, suboriẽtibus culpis iniquinat. Cap. XIIII.

POtest tamen & vanitas culpa intelligi, & iniquitatis nomine, reatus grauior demonstrari. Si enim aliquando vanitas culpa non esset, Psalmista non diceret: Quanquam in imagine dei ambulet homo, tamen vanè conturbatur. Thesaurizat, & ignorat cui congreget ea: quia quanuis trinitatis imaginem in natura seruemus, vanis tamen delectationis motibus perturbati, in conuersatione nostra deliquimus, vt modis nos semper alternantibus cupido concutiat, metus frãgat, lætitia mulceat, dolor affligat. Ex vanitate ergo, vt & superius dictum est, ad iniquitatem ducimur: cùm prius per leuia delicta desseuimus, vt vsu cuncta leuigãte, nequaquam pòst committere etiam grauiora timeamus. Nam dum moderari lingua ociosa verba negligit, more inolitæ remissionis capta, audax ad noxia prorumpit: dum gulæ incumbitur, ad leuitatis protinus insaniam proditur: cumq; mens subigere delectationem carnis renuit, plærunque & ad perfidiæ voraginem ruit. Vnde bene Paulus plebis Israëliticæ damna conspiciens, vt imminentia ab auditoribus mala compesceret, curauit ex ordine trãsacta narrare, dicens: Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Esus quippe potusq; ad lusum impulit, lusus ad idololatriam traxit: quia si vanitatis culpa nequaquam cautè compescitur, ab iniquitate protinus mens incauta deuoratur, Salomone attestãte, qui ait: Qui modica spernit, paulatim decidit. Si enim curare parua negligimus insensibiliter seducti, audenter etiam maiora perpetramus. Et notandum quòd non videri, sed cõsiderari iniquitas dicitur: Studiosius quippe conspicimus, quæ consideramus. Deus itaque hominum vanitatem nouit, iniquitatem considerat: quia nec minora delicta inulta deserit, & ad maiora ferienda sese intentius accingit. Quia igitur à leuioribus malis incipitur, & ad grauiora peruenitur: vanitas meutem obnubilat, iniquitas cæcat. Quæ nimirum mens amisso mox lumine, tanto se altius per tumorem erigit, quanto & iniquitatis capta laqueis, à veritate lõgius recedit. Vnde & aptè quoque quòd vanitas cum iniquitate pertrahat, exprimit: cùm repentè subiungit:

Caput. XV.

VIr vanus in superbiam erigitur.) Vanitatis quippe finis est, vt cum peccato mentem sauciat, hanc ex culpa audacem reddat: quatenus sui reatus oblita, quæ amisisse se innocentiam non dolet, iusto excæcata iudicio, simul & humilitatem perdat. Et fit plerunque vt prauis desideriis seruiens, à iugo se diuini timoris excutiat, & quasi in malorũ perpetratione iam libera, omne quod voluptas suggerit, impleregerit, implere contendat. Vnde cùm vir vanus se erigere in superbiam dicitur, illico subinfertur:

Quòd diuina miseratio, quasi domesticum animal loris aduersitatum electos plærunque ligat, ne per desideriorum siluam effrenum libertate discurrat.

Et quasi pullum onagri se liberum natum putat.) Per pullum quippe onagri, omne agrestium genus exprimitur, quod naturæ dimissum motibus, loris dominantium non tenetur. Agri nanque animalia libertatem habent, & iræ quo appetunt, & quiescere cùm lassantur. Et quanuis insensatis animalibus homo longè sit melior, hoc tamen plerunque homini non licet, quod brutis animalibus licet. Quę enim ad aliud minimè seruantur, eorum motus proculdubio nequaquã sub disciplina restringitur. Homo autem quia ad sequentem vitam ducitur, necesse profecto est, vt in cunctis suis motibus, sub dispositione disciplinæ religetur, & quasi domesticum animal loris vinctum seruiat, atque æternis dispositionibus restrictum viuat. Qui ergo implere cuncta quę desiderat, per effrenatã libertatẽ quęrit, quid aliud quàm pullo onagri esse similis cõcupiscit: vt disciplinę hũc lora non teneant, sed audẽter vagus per siluã desideriorum currat? Sæpe autem diuina miseratio quos prodire in effrenationẽ illicitæ libertatis conspicit, obiectione prosperæ aduersitatis frangit: quatenus elisi discãt, quàm reproba erectione tumuerant: vt iam flagelli experimentis edomiti: quasi iumenta domestica præceptorum loris mentis colla subiiciant, & vitæ præsentis itinere ad nutum præsidentis pergant. Quibus bene loris ligatum se nouerat, qui dicebat: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Vnde & sæuus ille persecutor ab agro perfidæ voluptatis ad domum fidei reductus, rectoris sui calcaribus punctus audiebat: Durum est tibi contra stimulũ calcitrare. Restat ergo vt si esse iam similes pullo onagri nolumus, in cunctis quę appetimus, nutum prius intimæ dispensationis exquiramus: vt mens nostra in omne quod nititur, superni regiminis loro teneatur, & inde magis vota sua ad vitam impleat, vnde vitę suæ studia & cõtra propria volũtatẽ calcat. Multa Sophar fortia protulit, sed quod meliori se hæc loquitur, nescit. Vnde adhuc increpando subiungit. Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.) Firmari cor non hoc loco per virtutem dicitur, sed per insensibilitatem. Omnis nanque animus qui districtionis intimæ considerationi se subiicit, ex eius protinus timore molliscit, eumque sagitta diuinæ formidinis penetrat: quia infirma viscera per humilitatem gestat. Quisquis autẽ pertinacia insensibilitatis obdurescit, quasi cor firmat, ne hoc iacula timoris superni confodiant: Vnde quibusdã per prophetam dominus misericorditer dicit: Tollam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum. Cor quippe lapideum tollit, cùm à nobis superbiæ duritiam subtrahit: & cor carneum tribuit, cùm eandem protinus nostrã duritiã ad sensibilitatẽ vertit. Per manus vero, vt iam crebrò docuim⁹ opera designãtur. Cũ culpa igitur man⁹ ad deũ expãdere, est cõra largitoris gratiã de virtute operũ superbire. Qui enim in conspectu æterni iudicis loquens sibi dona quæ facit, tribuit: ad deũ manus superbiens tendit. Sic profectò contra electos reprobi, sic contra catholicos hæretici semper effrenãtur: vt cum obiurgare facta nequeunt, bonos reprehẽdere de factorum elatione moliantur: quatenus eos quos redarguere ex infirmitate actionis non valent, ex crimine tumoris accusent. Vnde & ea bona quæ extrinsus fiunt, nequaq; bona esse iã censent, quæ quasi per studium turgidę cogitationis exhibẽtur: qui semper humilitate tumẽtes increpãt, & quod dictis suis semetipsos seriunt, ignorant. Sed quia iustũ virũ Sophar hactenus reprehẽdẽdo corripuit, nũc velut docẽdo subiungit:

Quòd in oratione faciem absque timore leuamus, cum tales nos post orationem exhibemus, quales per orationis tempus iudici apparere optamus. Et quòd contemplatiua uita stabilitatem perdidisse dicenda non est, etiam si aliquando deficiat, cùm semper id quod amittit, inquirat. Caput. XVI.

SI iniquitatem quæ est in manu tua, abstuleris à te: & nõ manserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & nõ timebis.) Omne peccatum aut sola cogitatione cõmittitur, aut cogitatione simul & opere perpetratur. Iniquitas ergo in manu est, culpa in opere. Iniustitia verò in tabernaculo, iniquitas in mente. Mens quippe nostra tabernaculum non incongruè vocatur, in qua apud nosmetipsos abscondimur, cùm foris in opere non videmur. Sophar itaque quia iusti viri amicus est, nouit quid dicat: sed quia iustum increpat, hæreticorum tenẽs speciem, proferre rectè etiã quæ nouit, ignorat. Sed nos calcantes hoc quod ab eo tumidè dicitur, pensemus eius verba quàm vera sint si rectè dicerentur. Prius em à manu iniquitatem subtrahi, & pòst à tabernaculo admonet in iustitiam abscindi: quia quisquis iam praua à se opera exterius resecat, necesse profecto est vt ad semetipsum rediens, solerter sese in mentis intentione discernat, ne culpa quam iam in actione non habet, adhuc in cogitatione perduret. Vnde bene etiam per Salomonem dicitur: Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: vt postea ædifices domum tuam. Quid nanque est præparato opere, agrũ diligenter exterius exercere, nisi cuulsis iniquitatis sentibus, actionem nostram ad frugẽ retributionis excolere. Et quid est post agri exercitium, ad ædificium domus redire, nisi quòd plærunque ex bonis operibus discimus: quantam vitæ munditiam in cogitatione construamus? Penè cuncta nanque bona opera ex cogitatione prodeunt. Sed sunt nonnulla cogitationis acumina quæ ex operatione nascuntur. Nam sicut ab animo opus sumitur, ita rursus ab opere animus eruditur. Mens quippe diuini amoris exordia capiens, imperat bona quæ fiant. Sed postquam fieri imperata cœperint, ipsis suis exercitata actionibus discit, cùm imperare bona inchoauerat, quantũ minus videbat. Foris ergo ager excolitur, vt domus postmodum construatur: quia plærunque ab exteriori opere videmus*, quantam subtilitatem rectitudinis in corde teneamus. Quem benè Sophar seruare ordinem studuit: cùm prius auferri iniquitatem à manibus, & pòst à tabernaculo iniustitiam dixit: quia nequaquam plenè animus in cogitatione erigitur, quando adhuc ab eo extrinsecus in opere erratur. Caput. XVII.

QVæ si perfectè duo hæc tergimus, ad deum statim sine macula faciem leuamus. Interna quippe facies hominis, mens est: in qua nimirum recognoscimur, vt ab authore nostro diligamur. Quam scilicet faciem leuare, est in deo animum per studium orationis attollere. Sed eleuatam faciem macula inquinat, si intendentem mentem reatus sui conscientia accusat: quia ab spei fiducia protinus frangitur, si intenta precibus, necdum deuictæ culpæ memoria mordetur. Diffidit nanque accipere se posse quod appetit, quæ profecto reminiscitur nolle se adhuc facere, quod diuinitus audiuit. Hinc per Ioannẽ dicitur: Si cor nostrum non reprehẽderit nos, fiduciam habemus apud deũ, & quicquid petierimus, ab eo accipiemus. Hinc Salomõ ait: Qui auertit aurem suã ne audiat legẽ, oratio eius fit execrabilis. Cor quippe nos in petitione reprehendit, cùm resistere se præceptis eius quem postulat, meminit: & oratio fit execrabilis, cùm à cęlura auertitur legis: quia dignum profectò est vt ab eius beneficiis fit quisque extraneus, cuius nimirum iussionibus non vult esse subiectus. Qua in re hoc est salubre remedium, vt cùm se mens ex memoria culpæ reprehendit: hoc prius in oratione defleat quod errauit: quatenus cùm erroris macula fletibus tergitur, in petitione sua cordis facies ab authore munda videatur. Sed curandum nimis est, ne ad hoc rursus proruat, quod se mundasse fletibus exultat, ne dum deplorata iterum culpa committitur, in conspectu iusti iudicis ipsa etiam lamenta leuigentur. Solerter quippe debemus meminisse quod dicitur: Ne iteres verbum in oratione tua. Quo videlicet dicto vir sapiens nequaquam nos prohibet sæpe veniam petere, sed culpas iterare. Ac si apertè dicat: Cùm malè gesta defleueris, nequaquã rursus facias quod in precibus iterum plangas. Vt ergo ad precem facies sine macula leuetur, ante orationis semper tempora debet sollicitè cõspici, quicquid potest in oratione reprobari, talẽque se mens cùm ab oratione cessat, exhibere festinet: qualis apparere iudici in ipso orationis tempore exoptat. Sæpe nãque immunda quædam vel illicita in animo versamus, quoties à precibus vacamus. Sed cùm se mens ad studium orationis

Rom. 7.
Mat. 9.
Psal. 72.
Act. 9.
Psal. 38.
Ezec. 36.
1. Cor. 10.
Exod. 32.
Eccli. 19.
Eccli. 7.
Prou. 24.
Prou. 28
1. Ioan. 3.
Matth. 6.

K *al. defectione.*
Euanescere. Psal. 38
Eccles. 1.
L
Vanitatis finis.
Parua non sunt negligenda.
M
C
D
E
al. sumimus.
facies interna hominis mens est.
de recidiuatione.
F

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gtionis erexerit,earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus libenter prius otiosa premebatur:& quasi iam faciem anima ad deum leuare non sufficit:quia in se nimirum inquinata mente,maculas pollutæ cogitationis erubescit.Sæpe cu ris mundi libenter occupamur.Cũque post hæc studio orationis intendimus,nequaquã se mens ad cœlestia erigit:quia pondus hanc terrenæ sollicitudinis in profundum mersit, & in prece facies munda non ostenditur,quia cogitationis infimæ luto maculatur. Caput.XVIII.

NOnnunquam verò cor à cunctis excutimus,& ab illicitis motibus etiam cùm à prece vacat, prohibemus:sed tamen quia nos culpas rarius cõmittimus aliena pigrius delicta rela xamus:& quo peccare noster animus sollicitius metuit, eo districtius hoc quod in se ab alio deliquitur,abhorrescit.Vnde fit vt eo inueniatur quisque tardior ad veniam,quo proficiendo factus est cautus ad culpam:& qui ipse excedere in alterum metuit, hoc quod in se

De remissione iniuriæ.

exceditur,puniri durius exquirit.Sed quid hac doloris macu la reperiri deterius potest, quæ in conspectu iudicis charita tem non inquinat,sed necat? Vitam quippe animæ quælibet culpa polluit,seruatus vero contra proximum dolor occidit. Menti nãque vt gladius figitur, & mucrone illius ipsa viscerum occulta perforãtur.Qui scilicet à transfixo corde si pri' nõ educitur, nihil in precibus diuinæ opis obtinetur:quia &

H

vulneratis membris imponi salutis medicamina nequeunt, nisi ferrum à vulnere antè subtrahatur. Hinc est enim quòd

Matt.6. per semetipsam veritas dicit:Nisi remiseritis hominib' peccata eorum,nec pater vester qui in cœlis est, remittet vobis

Ibidem. peccata vestra.Hinc admonet dicens: Cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus alterũ.Hinc rursum

Luc.6. ait: Date, & dabitur vobis: dimittite, & dimittetur vobis.Hinc contra institutionem postulationis, conditionem posuit pietatis,dicens: Dimitte nobis debita nostra,sicut &

Mat.6. nos dimittimus debitoribus nostris:vt profectò bonũ quod à deo compuncti petimus: hoc primùm cum proximo conuersi faciamus.Tunc igitur verè sine macula faciẽ leuamus, cùm nec nos prohibita mala committimus,nec ea quę in nos à proximis commissa sunt,ex proprio zelo retinemus. Gra ui nanque mens nostra orationis suæ tempore confusione deprimitur:si hanc aut sua adhuc operatio inquinat, aut alienæ malitiæ seruatus dolor accusat.Quæ duo quisque dum terse rit,ad ea quæ subnexa sunt,protinus liber exurgit. Et eris stabilis,& non timebis.)Quia nimirum tanto minus iudicem trepidat, quanto in bonis actibus solidius stat. Timorem quippe superat,qui stabilitatem seruat:quia dum sollicitius studet peragere quod mansuetè conditor imperat: securus etiam cogitat,quod terribiliter intentat. Sciendum præterea est quòd nonnulla bona sunt ad quæ indefessi persistimus: & ruetum nonnulla sunt à quibus continuè deficientes labi-

I

mur,atque ad hæc magnis conatibus per interualla temporum reformamur. Caput.XIX.

De vita actiua & cõtẽplatiua.

IN actiua etenim vita sine defectu mens figitur:à contemplatiua autem infirmitatis suæ pondere victa lassatur. Illa quippe tanto firmius durat, quanto ad vicina se erga vtilitatem proximi dilatat.Hæc tanto celerius labitur,quanto & carnis clausstra transgredi ens,super semetipsam ire co natur.Illa per plana se dirigit,& idcirco pedem operis robustius figit.Hæc autem quo super se alta appetit, ad se eo citius fessa descẽdit.Quod bene ac breuiter Ezechiel insinuat, cùm eorum quæ viderat motus animalium narrat, dicens:

Ezech.1. Non reuertebantur cùm incederent. Ac paulopost subiicit adiungens:Et animalia ibant & reuertebantur.Sancta quippe animalia aliquando vadunt,& minimè redeunt: aliquando vadunt,& protinus reuertuntur: quia electorum mentes cùm per collatam sibi actiuæ vitæ gratiam,erroris vias deserunt,redire ad mala mundi nesciunt,quæ reliquerũt: cùm verò per contemplationis aciem,ab hac se eadem actiua vita suspendunt,eunt & redeunt:quia per hoc quòd diu persistere minimè in contemplatione sufficiunt, sese iterum ad

**al. subiecta.* operatiõem fundunt:vt in his quæ sibi iuxta*sunt, se exercẽ do refoueant,& super se rursum surgere contemplando cõualescant.Sed dum hæc eadem contemplatio more debito per tẽporum interualla repetitur,indeficienter proculdubio & in eius soliditate persistitur:quia etsi infirmitatis suæ pondere superata mens deficit:hanc tamen iterum continuis K conatibus reparata comprehendit. Nec stabilitatem suam in ea perdidisse dicenda est,à qua & si semper deficit, hanc & cùm perdiderit,semper inquirit. Sequitur:

Quòd post tentationes huius seculi in quibus consumpti uidentur electi,quasi sol repente à tenebris erumpant.

Miseriæ quoque obliuiscẽris,& quasi aquarum quæ præterierunt,non recordaberis.Mala vitæ præsentis tãto durius animus sentit,quanto pensare bonum quod sequitur, negligit:& quia non vult præmia considerare,quæ restant,grauia æstimat esse quę tolerat.Vnde & contra flagelli ictum, cogitatio cæca conqueritur,& quasi infinita calamita creditur, quę diebus cursu labẽtibus quotidie finitur.At si semel quisque ad æterna se erigat,atq; in his quæ incõmutabiliter permanent,oculum cordis figat, propè nihil esse hoc conspicit, quicquid ad finem currit.Præsentis vitæ aduersa tolerat:sed quasi nihil esse omne quod labitur, pensat. Quo enim se internis gaudiis robustius inserit,eo min'exterius dolores sentit.Vnde Sophar nequaquam verit' ausu temerario docere meliorem,exhortatur ad iustitiam, & demonstrat q̃ nulla iu sti oculis videatur pœna.Ac si apertè dicat: Si degustas gaudium quod intus permanet,leue fit protinus omne quod foris dolet.Bene autem præsentis vitæ miserias aquis præteruntibus comparat,quia calamitas transiens, electi mentem nequaq̃ vi concussionis obruit:sed tantũ tactu mœroris infun dit.Nam madet quidem per cruorem vulneris,sed à suæ certitudine non frangitur salutis. Caput.XX. L

SAepe autem non solũ flagella atterunt, sed in vniuscuiusque iusti animo malignorum quoque spirituum tentameta grassantur,vt exterius ex percussione doleat, & intus aliquatenus ex tentatione frigescat. Sed nequaquam gratia deserit:quæ quo nos durius ex dispensatione percutit,eo amplius ex pietate custodit. Nam cùm tenebrescere per tentationem cœperit,sese iterum lux interna succendit. Vnde & subditur: Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperum.)Fulgor quippe meridianus in vespere, est virtutis renouatio in tentatione: vt repentino charitatis feruore mens vigeat,quæ iam iamque lumen sibi gratiæ occubuisse formidabat.Quod adhuc Sophar subtili' aperit, cùm subiũgit: Et cùm te consumptum putaueris, orieris vt lucifer.) Sæpe nanque tot tentamenta nos obsident, vt ipsa nos eorum numerositas penè ad lapsum desperationis inclinet. Vnde plærunque cùm mens in tædium vertitur,vix ipsa virtutis suæ damna considerat,& tota dolens quasi iam & à sensu doloris aliena frangitur, & enumerare non valet, quanto cogitationum tumultu vastatur. Rulturam se per momenta conspicit,eiq; ne arma repugnationis arripiat:grauius mœror ipse contradicit.Circunductos quolibet oculos obscuritas obsidet,& cùm visum tenebræ semper impediant,mœsta mens nihil aliud quàm tenebras videt.Sed apud misericordẽ M iudicem sæpe hæc ipsa quæ ad nisum quoq; orationis aggrauat,pro nobis subtilius tristitia exorat. Nam tunc mœroris nostri caliginem conditor conspicit,& subtracti luminis radios refundit: ita vt erecta protinus per dona mens vigeat, quam pauloante decertantia vitia superbiæ calce deprimebant.Mox torporis pondus discutit,atque ad contemplationis lumen post turbationis suæ tenebras erũpit.Mox in gaudium profectus attollitur:quæ inter tentamẽta peius cadere ex desperatione cogebatur.Sine cogitationis certamine præsentia despicit,sine dubitationis obstaculo de ventura retributione confidit.Iustus ergo cùm se consumptum putauerit, vt lucifer oritur:quia mox vt tenebrescere tentationum caligine cœperit,ad lucem gratiæ reformatur,& in seipso mon strat diẽ iustitiæ,qui caturus pauloante timuit noctẽ culpæ.

Caput.XXI.

RECtè autem lucifero,iusti vita cõparatur.Solẽ quippe præcurrens lucifer nunciat.Et quid nobis sanctorum innocentia,nisi sequentis iudicis claritatẽ clamat?In eorum nanq; admiratione conspicimus, quid de maiestate veri luminis æstimemus. Nec dum redẽptoris nostri potentiam videmus, sed tamen virtutem illius in electorum suorum moribus admiramur.Quia igitur bonorũ vita in cõsideratione sua oculis nostris vim veritatis obiicit,clarus ad nos lucifer ante solem venit.Sciendũ verò est, quòd hæc quæ ex tenta-

A ex tentationum spiritualium aduersitate discussimus, iuxta exteriora quoque mala nil obstat intelligi. Sãcti etenim viri quia summa medullitus diligunt, in infimis dura patiuntur:sed in fine gaudij lumen inueniunt, quod habere in hoc spatio præcurrentis vitæ contemnunt.Vnde nũc per Sophar dicitur: Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperum.)Peccatoris enim lumen in die,est obscuritas in vespere:quia in præsentis vitæ fœlicitate attollitur,sed aduersitatis tenebris in fine deuoratur. Iusto autem meridianus fulgor ad vesperum surgit,quia quanta sibi claritas maneat, cùm iam occumbere cœperit,agnoscit.Hinc nanque scriptũ

Eccli.1. est:Timenti deum,bene erit in extremis. Hinc per Psalmistã

Psal.126. dicitur:Cùm dederit dilectis suis somnum,hæc est hæreditas domini. Qui in huius quoque vitæ adhuc certamine positus, cùm se consumptum putauerit,vt lucifer oritur: quia foris cadens,intus innouatur: & quo magis exterius aduersa

2.Corin.4. tolerat,eo vberius virtutum lumine interius coruscat: Paulo attestante,qui ait:Sed licet is qui foris est noster homo corrumpitur,tamen is qui intus est,renouatur de die in diem. Id enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ,supra modum in sublimitate, æternum glorię põdus operatur in nobis. Et notandum est quòd nequaquam cùm consumptus fueris: sed cùm te consumptum putaueris

B dicit:quia & quod videmus,in dubietate est, & quod speramus,in certitudine.Vnde & idem Paulus non se consumptũ

2.Cor.6. nouerat,sed putabat, qui & in aduersa tribulationum corruens,vt lucifer resplendebat,dicens: Quasi morientes,& ecce viuimus:quasi tristes,semper autem gaudentes:sicut egentes,multos autem locupletantes. Caput.XXII.

SCiendum quoque est quòd bonorum mens quo duriora pro veritate tolerat, eo æternitatis præmia certius sperat.Vnde & aptè subditur: Et habebis fiduciam, proposita tibi spe.)Tanto nanque spes in deum solidior surgit,quanto pro illo quisque grauiora pertulerit:quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod

Psal.125. non hic prius pia tribulatione seminatur. Hinc etenim per Psalmistam dicitur:Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua:venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos suos.Hinc Paulus ait: Si commorimur, & conuiuemus:si sustinemus,& conregnabimus.Hinc discipulos admonet dicens:Per multas tribulationes oportet nos intrare in

2.Tim.2. regnum dei.Hinc sanctorum gloriam Ioannis angelus indicans ait:Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna,& lauerunt stolas suas,& dealbauerunt eas in sanguine agni. Quia

Act.14. igitur nunc per tribulationem seritur,vt post gaudij fructus

Apo.7. metatur,tanto maior fiducia mentem roborat, quanto hanc fortior pro veritate afflictio angustat*. Vnde aptè protinus

**al.cõtat.* adiungitur: Et defossus securus dormies.)Sicut enim ma-

C lis præsens securitas labor est, ita bonis præsens labor perpetuam securitatem parit.Vnde & defossum se securum dor

2.Tim.4. mire iam nouerat,qui dicebat:Ego enim iam delibor,& tempus meæ resolutionis instat:bonum certamen certaui, cursum consummaui,fidem seruaui,de reliquo reposita mihi est corona iustitiæ,quam reddet mihi dominus in die illa iustus iudex.Quia enim contra mala transeuntia sine defectu certauerat:de mansuris nimirum gaudiis sine dubietate præsumebat.Quanuis defossus & aliter intelligi potest.Sæpe nãq; rebus transitoriis occupati, pensare negligimus per quanta peccamus:sed si reducto consideri ationis oculo,à sinu cordis terrenæ cogitationis aper excutitur,quicquid in mente latebat,inuenitur.Vnde sancti viri animorum suorum latebras perscrutari non desinunt,seseque subtiliter indagantes, terrenarum rerum curas abiiciunt:& effossis plenè cogitationibus,cùm nullo se reatu eriminis morderi deprehendunt, velut in stratu cordis apud se securi requiescunt. Latere quoque ab huius mundi actibus appetunt, semper sua considerant:& cum loro regiminis minimè constringuntur,iudicare quæ aliena sunt, recusant. Defossi ergo securi dormiunt: quia dum sua intima vigilanter penetrant,à laboriosis se huius mundi oneribus sub quietis otio occultant. Vnde & adhuc subditur: Requiesces, & non erit qui te exterreat.) Quisquis enim præsentem gloriam quærit, profecto despectum metuit. Qui semper ad lucra inhiat, semper videlicet damna formidat.Cujus enim perceptione reficitur, eius rei

Præsentia quærẽs dimissionem meruit.

D proculdubio & amissione sauciatur:& quo obligatus mutabilib' ac perituris inhæret, eo lõgè in infimis ab arce securitatis iacet. At cõtra quisquis in solo æternitatis desiderio figitur,nec prosperitate attollitur,nec aduersitate quassatur: dũ nil habet in mũdo quod appetat,nihil est quod de mũdo pertimescat.Hinc etenim Salomon ait:Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Hinc iterũ dicit: Iustus quasi leo confidẽs absq; terrore erit.Bene itaq; nunc dicitur: Requiescẽs,& non erit qui te exterreat Quia tanto quisq; à se plenius pauorẽ qui ex mundo est,abiicit:quanto in semetipso verius concupiscentiam mũdi vincit. An non absq; terrore qui ex mundo est,Paulus in corde requieuerat,qui dicebat:Certus sum enim quia neq; mors,neq; vita, neq; angeli, neq; principatus,neq; instantia,neq; futura,neq; fortitudo,neq; altitudo,neq; profundum,neq; creatura alia poterit nos separare à charitate dei,quę est in Christo Iesu domino nostro? Cuius videlicet fortitudo charitatis,vera sanctę Ecclesiæ voce laudatur,cùm per cantica canticorũ dicitur:Valida est vt mors *Cant.8.* dilectio.Virtuti etenim mortis,dilectio cõparatur: quia nimirũ mentem quam semel ceperit à delectatione mundi,fun ditus occidit:& tanto hanc valẽtius in authoritatem erigit quanto & insensibilem contra terrores reddit.

Aeterna desideras præsentia bus non turbatur.
Prouer.12.
Prouer.16.

Caput.XXIII

SEd inter hæc sciendum est,quòd praui cùm recta prædicãt,valde difficile est vt ad hoc quod taciti ambiũt, non erumpant.Vnde & Sophar protinus adiungit: Et E deprecabuntur faciem tuam plurimi.)Neque enim iusti viri idcirco se per innocentiæ itinera arcta custodiunt, vt ab aliis exorentur.Sed siue hæretici seu peruersi quilibet,per hoc quòd inter homines quasi innocenter viuunt,videri intercessores pro hominibus volunt,& cùm sancta loquentes insinuant quod ipsi appetunt, hoc aliis pro magno pollicentur: dumq; cœlestia prædicant,in suis repentè sponsionibus ostẽdũt,quod amãt.Sed ne diu terrena pollicẽdo patescãt quod sunt,ad verba rectitudinis citius recurrũt.Vnde mox subdit:

Quòd in æterna miseria,nullum sit impiis effugium.

Et quòd abominatio sit sanctorũ,delectatio peccatorũ.

Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis.) Quòd oculorum nomine vera intentio exprimatur, per Euangelium veritas attestatur, dicens: Si oculus tuus fuerit simplex,totum corpus tuum lucidum erit: quia videlicet si operationem nostram intentio munda præuenerit, quamlibet aliter hominibus videatur,interni tamen iudicis oculis mundum subsequentis actionis corpus ostenditur. Oculi ergo impiorum,intentiones sunt in eis carnalium desideriorũ. *oculi impioꝝ qui sint.*

Qui idcirco deficiunt,quia æterna negligunt, & sola semper transitoria præstolantur.Adipisci quippe terrenam gloriam cogitant,multiplicari rebus temporalibus exoptant,ad mortem quotidie cursu rerum labentium tendunt: sed cogitare F mortalia mortaliter nesciunt. Carnis vita per momenta deficit,& tamen carnale desiderium crescit.Res habita instãti fine corripitur,& habendi anxietas nõ finitur.Sed cùm mors impios subtrahit,eorum profectò desideria cum vita terminantur.Quorũ scilicet oculi tunc superna vltione deficiunt: quia suo hic iudicio à terrena deficere delectatione noluerunt. Hos illorum oculos à iucunditate pristina claudi Psal- *Psal.145.* mista conspexerat,cùm dicebat: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum:quia æterna mala nũquam cogitata reperiunt,& subitò amittunt bona temporalia,quę diu tractãdo tenuerunt.A quibus & omne effugium perit: quia eorum malitia ab animaduersione districti iudicis quo.se valeat occultare,non inuenit. Nam nunc iniqui cùm tristia aliqua vel aduersa patiuntur,effugij latebras inueniunt: quia ad volu- *impioꝝ effugia in hoc seculo multa* prãtem protinus desideriorum carnalium recurrũt.Ne enim paupertas cruciet,diuitiis animum demulcent.Ne despectus proximorum deprimat,sese dignitatibus exaltant.Si fastidio corpus atteritur,antepositis epularum diuersitatibus nutritur.Si quo animus mœstitiæ impulsu deiicitur, mox per interposita iocorum blandimenta releuatur.Tot ergo hic habent effugia,quot sibi præparant delectamenta. Sed quãdoque ab eis effugium perit:quia eorum mens amissis omnibus, se solummodo & iudicem conspicit. Tunc voluptas subtrahitur,sed voluptatis culpa seruatur, & repentè miseri perẽundo discunt, quia peritura tenuerunt. Qui tamen quoũsq;

corpora-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G corporaliter viuunt, quærere nocitura non desinunt. Vnde adhuc subditur: Et spes illorũ abominatio animæ.) Quid hic peccator totis cogitationibus sperat, nisi vt potestate cæteros transeat:cunctos rerum multiplicitate transcẽdat: aduersantes dominando subiiciat:obsequentibus mirandus innotescat:iræ ad votum satisfaciat: benignum se cùm laudatur,ostendat:quicquid gula appetit,offerat:ad hoc quod voluptas imperat,operis explctione concurrat? Bene ergo spes illorum abominatio animæ dicitur:quia ea quæ carnales ambiũt,spiritales quique iudicio rectitudinis auersantur. Nam quod peccatores voluptatem æstimant: hoc iusti proculdubio pœnam putant. Caput.XXIIII.

A Bominatio est igitur animæ,spes prauorum: quia nimirum spiritus deficit,vbi caro requiescit. Vt enim caro mollibus,sic anima duris nutritur:illam blanda refouent,hanc aspera exercẽt: illa delectationibus pascitur,hæc amaritudinibus vegetatur.Et sicut carnem dura sauciant,sic spiritum mollia necant:sicuti illam laboriosa interimunt,ita hunc delectabilia extinguunt.Spes itaq; carnalium, abominatio animæ dicitur:quia inde in perpetuum spiritus interit,vnde ad tempus caro suauiter viuit. Sed hæc Sophar rectè diceret,nisi beatus Iob cuncta largius etiam viuendo prædicasset.At,postq̃ sanctiorem monere de vita nititur,doctiorẽq; se erudire sapientiæ magisterio conatur, ipse dictorum suorum pondus leuigat, qui in discretione interposita,
H omne quod loquitur,destruit:quia liquorem scientiæ pleno vasculo superfundit.Sic nanque ab indiscretis opes scientiæ, sicut à stultis sæpe opes corporalis substantiæ possidentur. Nonnulli enim qui rerum terrenarum multiplicitate subuixi sunt,aliquando multa & habentibus tribuunt; vt ipsi cunctis hæc largius habere videantur:Ita peruersi cùm vera sapiunt,recta quædam etiam rectioribus loquuntur: non vt aliosaudientes doceant,sed vt ipsi quanta doctrina polleant, innotescant.Præire se quippe sapientia cunctos æstimant, & idcirco nihil se cuilibet dicere, vltra mẽsuras suæ magnitudinis putant. Sic prauiquilibet, sic omnes hæretici superba voce meliores docere non metuunt:quia omnes se inferiores arbitrãtur.Sed sancta Ecclesia,elatos quosq; ab æstimationis suæ culmine reuocat,& discretionis manu ad æqualitatis cõpagem reformat.Vnde beatus Iob qui eiusdem sanctæ Ecclesiæ membrum est, videns quòd amicorum mens per verba prolatæ eruditionis intumuit,ilico respondit dicens:

Caput duodecimum textus beati Iob, quod continuat Cap.25. expositionis Moralis sancti Gregorij.

I REspondens autem Iob dixit: Ergo vos estis soli homines, & vobiscũ oritur sapientia?Et mihi est cor sicut vobis,nec inferior vestri sum. Quis enim hæc quæ nostis', ignorat? Qui deridetur ab amico suo sicut ego:inuocabit deum,& exaudiet eum.Deridetur enim iusti simplicitas, lampas cõtempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum.Abundant tabernacula prædonũ, & audacter prouocãt deum, cùm ipse dederit omnia in manus eorum.Nimirũ interroga iumenta,& docebũt te,& volatilia cœli,& indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi, & narrabũt pisces maris.Quis ignorat quòd omnia hæc manus domini fecerit? In cuius manu anima omnis viuentis,& spiritus vniuersæ carnis hominis.Nónne auris,verba diiudicat, & fauces comedẽtis, saporem?In antiquis est sapientia,& in multo tempore prudentia.Apud ipsum est sapiẽtia & fortitudo, & ipse habet consilium & intelligentiam.Si destruxerit,nemo est qui ædificet:si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.Si continuerit aquas,omnia siccabũtur:& si emiserit eas,subuertent terram. Apud ipsum est fortitudo & sapientia. Ipse nouit & decipientem, & eum qui decipitur.Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.Baltheum regum dissoluit, & præcingit func renes eorum. Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat. Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens. Effundit despectionem super principes,& eos qui oppressi fuerant,releuat.Qui reuelat profunda de tenebris: & producit in lucem vmbram mortis. Qui multiplicat gentes, & perdit eas: & subuersas in integrum restituit. Qui immutat cor principũ populi terræ:& decipit eos, vt frustra incedant per inuium.Palpabunt quasi in tenebris: & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios. K

Caput.XXV.

ERgo vos estis soli homines, & vobiscum oritur sapientia?) Quisquis se præire omnes ratione æstimat, quid iste aliud quàm solum se esse hominem exultat?Et sæpe contingit,vt cùm per tumorem mens in altum ducitur, in despectu omnium,sui admiratione subleuetur. In cogitatione etenim proprij fauores oriuntur: sibique de singularitate sapientiæ blanditur.Ipsa fatuitas pensat ea quæ audierit,ac verba quæ profert:& miratur sua, ridet aliena. Qui ergo solum se sapere æstimat,quid aliud quàm hanc eandem secum oriri sapientiam putat? Nam quam adesse aliis abnuit, soli sibi hanc tribuens, profecto intra tempora suæ breuitatis claudit.Pensandum verò est, vir sanctus quanta discretione vtitur: vt amicorum superbientium arrogatiã comprimatur,cùm protinus adiũgit. Et mihi est cor sicut & vobis,nec inferior vestri sum.) Quis enim nesciat, quantum beati Iob vita atque scientia,amicorum eius scientiam excedat? Sed vt eorum superbiam corrigat,esse se inferiorem negat:& ne suę humilitatis limitem transeat , esse se superiorem tacet: nec præferendo se, sed conferendo, indicat , quod de se hi qui sibi longe sunt impares , discant : vt dum sponte inflectitur sapientia quæ eminet, nequaquam se contra vires erigat scientia quæ iacet. Quos bene mox ad æqualitatis sensum reuocat: quia tumere valde quasi de singularitate magnitudinis pensat,cùm subsequenter adiungit : Quis enim hæc quæ nostis , ignorat?) Ac si aperte dicat : Cùm cunctis sint nota quæ dicitis , de dictorum scientia singulariter cur tumetis? Quia igitur elationem arrogantium ad æqualitatis communionem reuocans , correptione perfecta redarguit , ad doctrinæ nunc sententias erumpit : vt amici eius humiliati , prius discerent veritatis pondera quàm reuerenter audirent. Sequitur: L

Quòd uiri uirtutum cùm deridentur ab impiis,ad testem conscientiæ deum concurrant,in quo gloriantur. Caput.XXVI. M

QVi deridetur ab amico suo, sicut ego, inuocabit deum, & exaudiet eum.) Sæpe enim infirma mens cùm de bonis actibus aura humani fauoris excipitur,ad gaudia exteriora deriuatur:vt postpo nat quod int' appetit,& in hoc libẽter resoluta iaceat, quod foris audit:ita vt beatam nõ tam fieri quàm dici se gaudeat. Cumq̃ laudis suæ vocibus inhiat , quod esse cœperat, relinquit . Inde ergo à deo disiungitur , vnde in deo laudanda videbatur.Nõnunquã verò recto operi animus cõstanter innititur,& tamẽ humanis irrisionibus vrgetur: miranda agit, & opprobria recipit,& qui exire foras per laudes potuit,repulsus contumeliis,ad semetipsum redit:& eo seipsum intus robustius in deo solidat,quo foris non inuenit in quo requiescat. Tota enim spes in authorem figitur,& inter irrisionum conuitia solus interior testis imploratur:atq; afflicti animus fit deo tãto proximus,quãto & à gratia humani fauoris alienus,in precem protinus funditur:& pressus exterius, ad penetranda quæ intus sunt,mundius liquatur.Bene itaque nunc dicitur:Qui deridetur ab amico suo,sicut ego,inuocabit deum,& exaudiet eum:quia bonorum menti dum praui exprobrant,ostendunt quem suorum actuum testem quærant. Quę dum compuncta sese in precibus accingit , inde intra se supernæ exauditioni iungitur , vnde extra se ab humana laude separatur.

Caput

A Caput.XXVII.

NOtandum vero q̃ prouidè interponitur, sicut ego: quia sunt nonnulli quos & humanæ irrisiones deprimunt,& tamen diuinis auribus exaudibiles non sunt.Nam cùm derisio contra culpam nascitur, profectò nullum virtutis meritum in derisione generatur.Baal etenim sacerdotes clamosis hunc vocibus implorantes,derisi ab Helia fuerant,cùm dicebat:Clamate voce maiori,deus enim vester est,& forsitan loquitur,aut in diuersorio est.Sed hæc eius irrisio ad virtutis vsum non fuit:quia per culpę meritum fuit. Prouidè ergo nunc dicitur : Qui deridetur ab amico suo sicut ego,inuocabit deum, & exaudiet eum : Quia illum facit humana derisio deo proximum , quem ab humanis prauitatibus vitæ innocentia seruat alienum. Sequitur: 3.Reg.18.

De sapientia sanctorum,& prudentia filiorum huius seculi.

Sapientia huius mũdi. Deridetur enim iusti simplicitas.)Huius mundi sapientia est cor machinationibus tegere , sensum verbis velare, quæ falsa sunt,vera ostendere, quæ vera sunt, falsa demonstrare.
Hæc nimirum prudentia vsu à iuuenibus scitur, hæc à pueris precio discitur:hanc qui sciunt, cæteros despiciendo superbiunt:hanc qui nesciunt,subiecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas,iniquitatis nomine palliata diligitur,dum mentis peruersitas,vrbanitas vocatur.Hæc sibi obsequẽtibus præcipit honorum culmina quærere,adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere:irrogata ab alijs mala multiplicius reddere:cùm vires suppetunt,nullis resistentibus cedere,cùm virtutis possibilitas deest,quicquid explere per malitiam non valent , hoc in pacifica bonitate simulare . At contrà sapientia iustorum, est nil per ostensionem fingere,sensum verbis aperire:vera vt sunt diligere,falla deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare quàm facere: nullam iniuriæ vltionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare . Sed hæc iustorum simplicitas deridetur: quia ab huius mundi sapientibus puritatis virtus,fatuitas creditur . Omne enim quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultum putatur, & quicquid in opere veritas approbat,carnali sapientiæ fatuum sonat.Quid nanque stultius videtur mundo,quàm mentem verbis ostendere,nil callida machinatione simulare,nullas iniurias contumelias reddere,pro maledicentibus orare,paupertatem quærere, possessa relinquere,rapienti non resistere,percutienti maxillam alteram præbere? Vnde bene huius mundi dilectoribus ille egregius dei sapiẽs dicit: Abominationes Aegyptiorum immolabimus domino deo nostro? Oues quippe Aegyptij edere dedignantur:sed quod abominantur Aegyptij, hoc Israelitæ deo offerunt: quia simplicitatem conscientiæ quam iniusti quique velut infimam abiectamq̃ despiciunt,hanc iusti in virtutis sacrificium vertunt,& excolentes recti puritatem ac mansuetudinem deo immolant , quam abominantes reprobi fatuitatem putant . Quæ nimirum iusti simplicitas breuiter,sed sufficienter exprimitur,cùm protinus subinfertur: Exod.8. C

Lampas contempta apud cogitationes diuitum.)

Quòd iustorum simplicitas,apud se intus quasi lampas fulgeat,& superborum fastus eorum humilitatem cõtemnat. Caput.XXVIII.

QVid hoc loco significatur nomine diuitum , nisi elatio superborum: qui venturi iudicis respectum non habent,dum superbis apud se cogitationibus tument? Nam sunt nonnulli quos census per tumorem non eleuat,sed misericordiæ opera exaltãt.Et fiunt nonnulli qui dum terrenis se opibus abundare conspiciunt, veras dei diuitias non requirunt,atque ęternam patriam non amant: quia hoc sibi sufficere quòd rebus temporalibus fulciuntur,putant. Non est ergo census in crimine, sed affectus. Cuncta enim quæ deus condidit,bona sunt:sed qui bonis male vtitur,profecto agit,vt quasi per edacitatis ingluuiem, eo quo viuere debuit,pane moriatur.Pauper ad requiem Lazarus venerat, superbum verò diuitem tormenta cruciabant. Sed tamen diues Abraham fuerat,qui in sinu Lazarum tenebat:qui tamen authori suo colloquens dicit: Loquar ad dominum deum meum,cùm sim puluis & cinis? Quid itaq; iste diuitias suas æstimare nouerat,qui semetipsum puluerem cineremq̃ pensabat? Aut quando hunc res possessæ extollerent,qui de se quoque,earum videlicet possessore, tam abiecta sentiret? Atque iterum sunt nonnulli quibus & res terrenæ non suppetunt,& tamen apud se per fastum tumoris eriguntur.Hos & census ad ostensionem potentiæ minimè subuehit,& tamen morum proteruia inter reprobos diuites addicit. Quoscunque ergo sequentis vitæ amor non humiliat: hoc in loco sacer sermo diuites appellat:quia in iudicij quoq; vltione non discrepant,vtrũ rebus, an solis moribus intumescant . Qui cùm vitam simplicium in hoc mundo humilem abiectamque despiciunt, elatis protinus despectibus irrident. Nequaquam quippe his hoc exterius adesse considerant,ad quod ipsi totis conatibus anhelant.Quasi stultos ergo despiciunt, qui scilicet ea non habent, quæ ipsi vtique vel habendo vel solummodo amando mirãtur:& quasi mortuos deputant,quos nequaq̃ secum viuere carnaliter pensant. Qui enim ab huius mundi appetitu moritur,à terrenis mentibus profectò omni modo extinctus æstimatur. Quod bene nostri miraculum redemptoris signat, cùm ab immundo spiritu hominem liberat, de quo nimirum scriptum est : Clamans & multum discerpens eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita vt multi dicerent, quia mortuus est. Iesus autem tenens manum eius, eleuauit eum, & surrexit . Velut mortuus quippe ostenditur , qui à maligni spiritus potestate liberatur, quia quisquis iam terrena desideria subegit, vitam in se carnalis conuersationis extinguit, & mundo mortuus apparet,quia possessore prauo qui per immunda desideria se agitabat, caret. Quem multi mortuum dicunt,quia qui spiritaliter viuere nesciunt , eum qui carnalia bona non sequitur, extinctum funditus arbitrantur. Caput.XXIX. Mar.9. D E

SEd quia ipsi quoque derisores simplicium. Christianitatis nomine censentur,reuerentia religionis pressi,exhibere malum publicæ irrisionis erubescunt . Vnde fit vt apud se tumidi tacentesque derideant,quos abiectos valde atque infirmos per simplicitatem putant. Bene ergo dicitur:

Lampas contempta apud cogitationes diuitum.)Quia superbi quique dum pensare bona sequentia,vt superius diximus,nesciunt : penè nihil esse æstimant,quem non videnthabere quod amant . Sæpe nanque contingit vt electus quisque qui ad æternam fœlicitatem ducitur, continua hic aduersitate deprimatur,non hunc rerum abundantia fulciat,non dignitatum gloria honorabilem ostendat , nulla ei obsequentium frequentia suppetat, nulla hũc humanis oculis veluti pompa componat:à cunctis vero despicabilis cernitur,& huius mundi gloria indignus æstimatur: sed tamen ante occulti iudicis oculos virtutibus emicat,vitę meritis coruscat,honorari metuit,despici non refugit, corpus cõtinentia afficit, sola in animo dilectione pinguescit, mentem semper ad patientiã præparat,& erectus pro iustitia,de perceptis contumeliis exultat,afflictis ex corde compatitur,de bonorũ prosperitatibus quasi de propriis lætatur,sacri verbi pabula in mente sollicitus ruminat,& inquisitus quodlibet eloqui dupliciter ignorat. Bene itaque iusti simplicitas: & lampas esse dicitur,& contempta.Lampas,quia interius lucet, & cõtempta,quia exterius non lucet . Intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria resplendet decoris.Lucet ergo & despicitur,qui flagrans virtutibus,abiectus æstimatur.Mentes quippe carnaliũ pensare bona nõ valẽt,nisi quæ carnaliter vidẽt. Hinc est quòd Dauid sanctum , pater ipse despexerat, quem prophetæ Samuẽlis oculis præsentare recusabat. Qui ad vnctionis gratiam dum septem filios deduxisset à propheta requisitus an numerum sobolis explesset , cum magna despectione respondit : Est adhuc puer paruulus qui pascit oues. Quo deducto & electo protinus audiuit : Homo videt in facie,deus autem intuetur cor . Lampas ergo Dauid per innocentiam fuerat,sed tamen valde contempta, quia exteriora cernentibus non lucebat . Sciendum verò est quòd iustus quisque aut temporalem gloriam non habet, aut hanc sub semetipso frangit si habet,vt honori suo liber emineat,ne ei victus delectatione succumbat.Hinc enim est quòd ille prædicator egregius ante humanos oculos Apostolatũs sui gloriam humiliauerat,qui dicebat : Non vsi sumus hac potestate, cùm possimus oneri esse, vt Christi Apostoli,sed facti sumus paruuli in medio vestrum . Eius vero auditoribus nimirum tumor diuitũ adhuc in corde remanserat, cùm dicẽbat: *al.non appetunt.* 1.Reg.16. 1.Thes.2. F

iusti simplicitas
lãpas cõtempta
Dauid à pũ despectꝰ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paulus Lápas cõtempta.

G Epistolæ graues sunt & fortes, presentia autẽ corporis infirma, & sermo contemptibilis. Quem enim talia dicere posse cognouerant, secum cõmuniter viuere non posse iudicabant. Cũq; eum & humilem videndo cernerent, & altum sermone pensarent, sua eos elatio cõpulit, vt quem per scripta timuerant, per præsentię verba despicerẽt. Quid igitur Paulus nisi contẽpta lãpas apud cogitationes diuitũ fuit, quia vnde magisterium humilitatis exhibuit, inde à rudibus discipulis superbiæ cõtumelias recepit? Hórrẽdo etenim modo languor superbientium vnde detumescere debuit, excreuit, dum mẽs elata carnaliũ hoc quasi dedignabile repulit, quod magister imitabile ostendit. An contempta lãpas non erat, qui tot virtutibus emicans, tanta à persecutoribus aduersa tolerabat? Legatione in catena fungitur, eiusq; vincula in omni prætorio manifestantur, virgis cæditur, multisq; ex genere, ex gentibus, periculis vrgetur, lapidibus Lystris tunditur, pedibus extra vrbẽ trahitur, quia extinctus æstimatur. Sed vsquequo lampas ista contẽnitur, vsquequo despicabilis habetur? Nunquid nõ fulgorem suum nullatenus exerit, & nunquã quanta claritate candeat ostendit? Ostendit planè. Nam cùm lampas contẽpta apud cogitationes diuitum diceretur, protinus additur: Parata ad tempus statutum.) Statutum quippe contemptæ lampadis tempus, est extremi iudicij prædestinatus dies, quo iustus quisque qui nunc despicitur, quanta potestate fulgeat, demonstratur. Caput. XXX.

2.Cor.10.

H TVnc enim cum deo iudices veniunt, qui nũc pro deo iniustè iudicãtur. Tunc eorũ lux tanto latius emicat, quãto eos nunc manus persequentium durius angustat. Tunc reproborũ oculis patescet quòd cœlesti potestate subnixi sint, qui terrena omnia spõte reliquerunt. Vnde electis veritas dicit: Vos qui secuti estis me in regeneratione, cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, iudebitis & vos super duodecim sedes, iudicãtes duodecim tribus Israel. Neque enim plusquã duodecim iudices illa interni cõsessus curia nõ habebit, sed nimirũ duodenario numero quãtitas vniuersitatis exprimitur, quia quisquis stimulo diuini amoris excitatus, hic possessa reliquerit, illic procul dubio culmen iudiciariæ potestatis obtinebit, vt simul tunc iudex cum iudice veniat, qui nunc cõsideratione iudicij, sese spõtanea paupertate castigat. Hinc est enim quod de sanctæ Ecclesiæ sponso per Salomonẽ dicitur: Nobilis in portis vir eius, quãdo sederit cum senatoribus terræ. Hinc Esaias ait: Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Hinc eosdem seniores veritas non iam famulos, sed amicos denunciat, dicens: Non iam dicam vos seruos, sed amicos meos. Quos nimirum Psalmista intuens ait: Mihi autem nimis honorati sunt amici tui deus. Quorum dum celsitudinẽ cordis aspiceret, mundi gloriam qua calce calcarent, protinus addidit: Nimis confortatus est principatus eorũ. Ac ne paucos esse crederemus, quos proficere vsque ad summam tantæ perfectionis agnoscimus, illico adiunxit: Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur. Quo itaq; nunc pro amore veritatis sese libẽter humiliant, tot tunc in iudicio lãpades coruscant. Dicatur igitur rectè: Lampas cõtempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum. Quia vnusquisq; iusti anima velut abiecta contemnitur, cùm degens inferius gloriam non habet, sed admirabilis cernitur, dũ desuper fulget. Libet inter hæc ad redemptoris vias, mentis oculos tollere, sensimq; à membris ad caput peruenire. Ipse enim nobis lampas veraciter extitit, qui pro redemptione nostra in cruce moriens, tenebrosis nostris mentibus lucem per lignum fudit. Hac nos lãpade Ioannes illuminari conspexerat, cùm dicebat: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominẽ &c. Quam tamen apud cogitationes diuitum cõtemptam vidit, cùm paulopost subdit: In propria venit, & sui eum non receperunt. Huius lampadis flamas Herodes explorare voluit, cùm eius miracula videre cõcupiuit, sicut scriptum est: Erat enim ex multo tẽpore cupiẽs videre eum, eo quòd audisset multa de illo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Sed lampas hæc ante eius oculos nullo radio lucis emicuit, quia ei qui sensim pie, sed curiosè quęsierat, nihil de se mirabile ostendit. Inquisitus quippe redemptor tacuit, expectatus miracula exhibere contempsit, sesèq; apud se in occultis retinens, eos quos exteriora quærere comperit, ingratos foris reliquit: magis eligens aperte à superbientibus despici, q̃ à non credẽtibus vacua vo- K ce laudari. Vnde & protinus lampas ista contempta est, sicut illic subditur: Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum veste alba. Caput. XXXI.

Mat.19.

Prouer.31.
Esa.3.
Ioan.15.
Psalm.138.

chris vera lãpas.

Ioan.1.
Ibidem.
Lucæ.24.

SEd contempta lampas quæ in terra irrisiones tolerat, de cœlo lucidius per iudicium coruscat. Vnde hic aptè subiungitur: Parata ad tempus statutũ.) De quo videlicet tempore per Psalmistam dicitur: Cùm accepero tem- Psal.74. pus, ego iustitias iudicabo. Hinc in Euãgelio per semetipsam veritas denunciat, dicens: Tempus meum nondum aduenit. Ioan.7. Hinc Petrus ait: Quem oportet cœlũ susc̃ipere, vsque ad tẽ- Actо.3. pora restitutionis. Lampas ergo quæ nunc contemnitur, ad statutum tempus ventura præparatur, quia ipse peccata in die vltimo iudicat, qui nunc peccantium derisiones portat. Et tãto tunc durius districtionem exerit, quanto nunc vocãdis peccatoribus suam leuius patientiã sternit. Qui enim diu conuertendos expectat, non conuersos sine retractatione eruciat. Quod per prophetam scilicet breuiter insinuat, dicens: Esa.42. Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiẽs loquar. Vt enim iam prædiximus, parturiens cum dolore eiicit hoc quod in intimis tempore lõgo gestauit. Qui ergo semper siluit, sicut parturiens loquitur: quia vẽturus iudex, qui sine vltione diu facta hominum pertulit, quãdoq; cum feruore examinis: quasi cum dolore mentis, quantæ animaduersionis sententiã intus seruauerit, ostendit. Nemo igitur hanc lampadem cùm latet, despiciat, ne contemptores suos cùm de cœlo fulserit, L exurat. Cui enim nunc non ardet ad veniam, tunc procul dubio ardebit ad pœnam. Quia ergo per supernam gratiã vocationis tempus accipimus, dum adhuc licentia supereſt, eius iram, qui vbiq; est, mores in melius cõmutando, fugiamus. Solum quippe animaduersio illa non inuenit, quẽ correctio abscondit. Hæc nos largiente domino in duobus iam corporibus trãscurrisse sufficiat. Quia enim sacri libri sequẽtia mysteriorum virtutibus extensa, complecti breuiter exponendo nõ possumus, ea necesse est vt aliis voluminibus reseruemus, quatenus lector tanto feruentior ad legendi studium redeat, quanto ex lectionis quoque intercisione respirat.

Finit liber decimus Moralium sancti Gregorij, & totius operis pars secunda: nam quinque primi libri partem primam explent.

LIBER VNDECIMVS TOTIVS OPERIS, TERTIAM INCHOANS PARTEM MORALIS EXPOSITIONIS SANCTI GREGORIJ PAPÆ, QUO CONTINUATUR TEXTUS CAPITIS DUODECIMI BEATI IOB.

M QVANVIS in prolixo opere esse culpabilis stili mutabilitas non debet, ne quis tamen me ex locutionis meæ immutatione reprehendat, in Epistola libris præmissa causam reddidi cur tertiã huius operis partem ad aliarum vsq; similitudinem minimè emendando perduxi. Quibus scilicet exclusis, hoc quoq; additur, quod ab eo verbi quo dicitur: Abundant tabernacula prædonum, eiusdem partis expositio incipit, & vsque ad hoc quod scriptũ est: Dulcedo eorũ vermis, differendo pertingit. Quæ nimirũ tam multa sunt vt in vno corpore comprehẽdi non possent, nisi sub magna breuitate dicerẽtur: Qui ergo ab aliis actibus vacat, legat cætera multipliciter dicta. Qui verò ad studiosè legendum non vacat, huius partis ei breuitas placeat, in qua non tam quæ sentimus dicimus, q̃ ea quæ sunt dicenda signamus. Igitur quoniam in ea multa, sicut me loquẽte excepta sunt, ita dereliqui: immutationẽ styli lector meus æquanimiter accipe, quia & sæpe eosdem cibos edentibus, diuersitas placet coctionis. Sed quoties partes singulas ad legendum sumis, reducere semper ad memoriam eam quam proposui

A proposui causæ originem stude, quia & per beatum Iob, qui dolens dicitur, passiones domini eiusq; corporis, id est, sanctæ Ecclesiæ designantur, & amici eius hæreticorum tenent speciem: qui, vt sæpe iam diximus, deum dum defendere nituntur, offendunt. Qui dum fictè consulunt, sanctorum mentem fortiter affligunt: nec tamen per cuncta quæ loquuntur, à veritatis cognitione desipiunt, sed plærunq; & stultis prudentiam, & fictis vera permiscent, vt dum ex veritate aliquid prærogant, facilè ad falsitatem trahant. Vnde amici quoque beati Iob modo despicabilia, modo autem mira sunt quæ loquuntur, quæ tamen sanctus vir aliquando reprobando conuincit, aliquando vero approbando suscipit, atque ad vsum rectitudinis pertrahit etiam quæ ab eis recta, sed non rectè proferuntur. Itaq; inopiam suam despicientes despicit, atque in sterquilinio corpore positus, in quanto virtutum culmine apud se sedeat, ostendit: cùm nil esse præsentis vitæ diuitias memorat, quas abundare & reprobis narrat, dicens:

Quòd aliud est quod omnipotens deus misericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi permittit. Cap. I.

B Abundãt tabernacula prædonum, & audacter prouocant deum, cùm ipse dederit omnia in manibus eorum.) Facile est hominem tunc diuitias despicere cùm habet, difficile verò est eas cùm non habet, viles æstimare. Vnde patenter ostenditur quantus contemptus terrenarum rerũ in beati Iob cogitatione fuerit, qui tunc dicit nulla esse quæ abundant reprobis, quando omnia amisit. Ait ergo: Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant deum, quia plærunque mali eo magis contra deum superbiunt, quo ab eius largitate & contra meritum ditantur: & qui prouocari bonis ad meliora debuerant donis pessimi fiunt. Sed intelligendum nobis est, quomodo prædones appellentur, dum protinus additur: Cùm ipse dederit omnia in manibus eorum.) Si enim prædones sunt, violenter abstulerunt. Et dubium non est, quia violentorum non sit adiutor deus. Quomodo igitur ipse dat, quod hi qui prædones sunt, æquiter tollunt? Sed sciendum est, quia aliud est quod omnipotens deus misericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi finit. Nam quod prædones peruersè faciunt, hoc dispensator æquissimus fieri non nisi iustè permittit, vt & is qui rapere finitur, cæcatus mente culpã augeat, & is qui rapinam patitur, iam in eiusdem rapinæ dãno pro alia quam antè perpetrauit culpa feriatur. Ecce enim quidã in montis fauce *cõstitutus insidiatur itinerãtibus, sed is qui iter agit, iniqua fortasse quędam aliquando perpetrauit, eique omnipotens deus malum suum in præsenti vita retribuens, atq; hunc insidiatoris manibus tradens, vel spoliari rebus, vel etiam interire permittit. Quod ergo prædo iniustè appetit, hoc æquissimo iudex iustè fieri permisit, vt & ille reciperet quod iniustè fecerat, & iste grauius quandoq; feriatur, per cuius nequissimã voluntatem, culpam omnipotens deus in alterum iustè vindicauit. Ille purgatur qui opprimitur, in isto reatus augetur qui opprimit: vt vel de profundo nequitiæ quandoq; ad pœnitentiam redeat, vel non reuertẽs, tanto grauius æterna dãnatione feriatur, quanto diu est in sua iniquitate toleratus. Cum illo ergo misericorditer agitur vt peccatum finiat, cũ isto districtè vt multiplicet, nisi ad pœnitentiam recurrat. In illo mala purgantur, dum vim sustinet, in isto cumulantur, dum facit. Omnipotens itaque deus quod fieri prohibet, iustum est vt fieri sinat, vt vnde nunc expectat, & non conuertos diu tolerat, quandoq; inde plus feriat. Bene ergo dicitur: Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant deum, cùm ipse dederit omnia in manibus eorum, quia quod iniqui tollũt, eis hoc ipse dat, qui illis ad rapinam posset resistere, si misereri voluisset. Quod tamen intelligi de rebus quoq; spiritalibus potest. Caput. II.

*al.uertice

C NAm plærunq; nonnulli doctrinæ dona percipiunt, sed ex eisdem donis intumescunt, & magni præ cæteris videri volunt. Atq; omnipotentem deum prouocare, est de eius donis inter proximos superbire. Qui etiã prædones non immerito vocantur, quia dum loquuntur quæ non faciunt, in vsum locutionis suæ verba iustorum tollunt. Sed quia hæc ipsa verba superna eis gratia tribuit, quorum tamen vitã in prauis moribus relinquit, per semetipsos quidẽ prædones sunt, sed tamen bona quæ habent, diuinitus acceperunt. Sequitur: Nimirum interroga iumenta, & docebunt te, volatilia cœli, & indicabũt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi, & narrabũt pisces maris.) Quid p iumẽta nisi sensu pigriores, quid per cœli volatilia, nisi summa atq; sublimia sapientes intelligere debemus? De iumẽtis quippe, id est, sensu pigrioribus scriptũ est: Animalia tua habitabunt in ea. Et quia sublimia sapientes, in verbis nostri redemptoris euolant, scriptum est: Ita vt volucres cœli veniant, & habitent in ramis eius. Quid vero per terram, nisi terrena sapientes? Vnde & primo homini cœlestia deserenti dictum est: Terra es, & in terrã ibis. Quid per pisces maris, nisi curiosos huius seculi debemus accipere? de quib⁹ Psalmista ait: Pisces maris, qui perambulant semitas maris. Qui in magnis rerum inquisitionibus quasi in abditis fluctibus latent. Quid autem cuncta hæc inquisita doceant, adiungit dicens: Quis ignorat quòd omnia hæc manus domini fecerit? Ac si aperte dicat: Siue sensu tardiores, seu sublimia sapiẽtes, siue terrenis actibus deditos, seu huius mundi occupatos inquisitionibus requiras, cuncta hæc creatorem omnium deum fatentur, & de potestate eius concorditer sentiunt, quanuis sub ea non concorditer viuant. Quod enim iustus quisque etiam viuendo loquitur, hoc iniustus plærunq; de deo vel sola voce compellitur fateri, sitq; vt mali, authori omnium, cui *operibus resistunt, attestatione famulentur: quia quẽ impugnare moribus ausi sunt, creatorem omnium negare non possunt. Quod tamen intelligi etiam iuxta solam speciẽ literæ vtiliter potest, quia omnis respecta creatura quasi dat vocem attestationis proprię, ipsam quam habet speciem suã. Iumenta vel volatilia, terram vel pisces requirimus, dum consideramus quæ nobis concorditer respondent, quòd cũcta dominus fecerit, quia dũ nostris oculis suas species ingerũt, se à semetipsis nõ esse testãtur. Eoipso enim quòd creata sunt, per ostẽsam speciem creatori suo quasi vocem confessionis reddũt: qui quia omnia condidit, qualiter etiam debeant administrari disposuit. Vnde subditur:

D

*al.quibus

E

Quòd spiritus aliquando pro substantia animæ, aliquando pro efficientia spiritali ponatur. Cap. III.

IN cuius manu anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis.) Per manum quippe potestas exprimitur. Anima igitur omnis viuentis & spiritus vniuersæ carnis hominis, in eius potestate est à quo est, vt ipse prouideat qualiter sit, qui præstitit esse quod nõ fuit. Potest verò per animam omnis viuentis, iumentorum vita signari. Omnipotens autem deus iumentorum animam vsque ad corporeos sensus viuificat, hominum vero spiritum vsq; ad spiritalem intellectum tendit. In eius ergo manu est anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis, dum & in illo hoc præstat animæ vt viuificet carnem: & in isto ad hoc viuificat animã, vt ad intelligendam perueniat æternitatem. Sciendum verò est, quia in sacro eloquio spiritus hominis duobus modis poni consueuit. Aliquando nanq; spiritus pro anima, aliquando pro effectu spiritali ponitur. Pro anima nanque spiritus dicitur, sicut de nostro capite scriptum est: Inclinato capite tradidit spiritum. Si enim aliud spiritum q̃ animam Euangelista diceret, exeunte vtiq; spiritu, anima remansisset. Pro effectu quoq; spiritali spiritus dicitur, sicut scriptum est: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem. Angeli quippe, id est, nuncij, in sacro eloquio nonnunquam prædicatores vocãtur, sicut per prophetã dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Omnipotens ergo deus angelos suos spiritus facit, quia prædicatores suos spiritales efficit. Hoc autem loco anima omnis viuentis ipsa corporis vita signatur, spiritu vniuersæ carnis hominis, effectus intelligentiæ spiritalis exprimitur. Sequitur:

F

Ioan.19.

Psalm.103.

Mala.3.

Quòd electi, cibi diuini sentiunt saporem, reprobi verò sonum eius audiunt, sed corde frigido qualiter sapiat, nesciunt.

Nonne auris verba diiudicat, & fauces comedentis, saporem? Penè nullum latet quòd quinq; sensus corporis nostri, videlicet visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus, in omne quod sentiũt atq; discernũt, virtutẽ discretiõis & sensus à cerebro trahũt. Et cũ vn⁹ sit iudex sensus cerebri qui intrinsec⁹ presidet, p meatus tamẽ proprios sensus quinq; discernit, deo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quamuis sit vna sapiã diuersa tñ & dissimilia in nos operatur.

G mira operante,vt neq; oculus audiat,neq; auris videat, neque os olfaciat,neq; naris guſtet, neque manus odoretur. Et cùm per vnum ſenſum cerebri omnia diſponantur, quilibet tamẽ horum ſenſus aliud facere non poteſt,præter id quod ex diſpoſitione conditoris accepit. Ex iſtis ergo corporalibus exterioribus, interiora & ſpiritalia colligenda ſunt, vt per id quod in nobis publicum eſt,tranſire debeamus ad ſecretum, quod in nobis eſt,& noſmetipſos latet. Cap.IIII.

INtuendum quippe eſt, quia cùm vna ſit ſapientia, alium minus,alium magis inhabitat,alij hoc,alij illud preſtat,& quaſi cerebri more, nobiſmetipſis velut quibuldam ſenſibus vtitur, vt quanuis ipſa ſibimet nunquam ſit diſſimilis, per nos tamen diuerſa & diſſimilia ſemper operetur, quatenus iſte ſapientiæ,ille ſcientiæ donum percipiat, iſte genera linguarum,ille gratiam curationum habeat. Sed in his verbis beati Iob,quibus ait: Auris verba diiudicat, & fauces comedẽtis,ſaporem: etiam de electis ac reprobis aliquid videtur innuere,quia verba ſapientiæ quæ reprobi audiunt, electi non ſolum audiunt, ſed etiam guſtant, vt eis in corde ſapiat,quod reproborum non mentibus, ſed ſolummodo auribus ſonat. Aliud nãque eſt nominatum cibum audire ſolummodo,aliud vero etiam guſtare. Electi itaque cibum ſapientiæ ſic audiunt, vt deguſtent, quia hoc quod audiunt, eis per amorem medullitus ſapit. Reproborum verò ſcientia uſque H ad cognitionem ſonitus tenditur,vt quidem virtutes audiãt, ſed tamen corde frigido qualiter ſapiant, ignorent. Quibus videlicet verbis beatus Iob amicorum ſuorum imperitiam, & eorum qui de doctrina ſapientiæ inflantur, arrogantiam reprobat, quia aliud eſt de deo alíquid ſcire, aliud vero hoc quod cognoſcitur,fauce intelligentiæ guſtare. Rectè ergo dicitur: Nonne auris verba diiudicat, & fauces comedentis, ſaporem? Ac ſi apertè arrogantibus diceretur: Doctrinæ verba quæ vobis uſque ad aurem veniunt, mihi etiam per ſaporem intimũ intelligentiæ fauces tangunt. Quia verò infirma ætas etiam cùm recte ſapit, ad prædicandum non debet ſecurè proſilire,ſubditur: In antiquis eſt ſapientia,& in multo tẽpore prudentia.) Illa enim dicta in ſapientiæ radice ſolidata ſunt,quæ per viuendi vſum,etiam actuum experimento conualeſcunt. Sed quia multis & longior vita tribuitur, & ſapientiæ gratia non confertur, rectè adhuc in cuius iudicio ipſa dona pendeant,demonſtratur,dum ſubditur: Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo, ipſe habet conſilium & intelligentiam.) Hæc non incongruè de vnigenito ſummi patris accipimus, vt ipſum eſſe dei ſapientiam & fortitudinem ſentiamus. Nam Paulus quoque noſtro intellectui atteſtatur,dicẽs: Chriſtum dei virtutem & dei ſapientiam, qui apud ipſum ſemper eſt,quia in principio erat verbum,& verbum erat apud deum,& deus erat verbum. Habet autem deus conſilium & intelligentiam: conſilium videlicet,quia diſponit ſua: intelligentiam,quia cognoſcit noſtra. Cap.V.

POteſt quoque conſilij nomine,ipſa occulti iudicij mora ſignari, vt quòd aliquando tardius delinquentes percutit, non quia iniquorum culpa non conſpicitur, ſed vt damnationis eorum ſententia, quæ pro agenda pœnitentia differtur, quaſi tarda ex conſilio prodire videatur. Quod ergo foris quandoque aperta ſententia indicat, hoc apud omnipotentem dominum ante ſecula in conſilio latebat. Sequitur:

Quòd illos includat deus quibus non aperit, & illos deſtruat quos relinquit.

Si deſtruxerit,nemo eſt qui ædificet, ſi incluſerit hominẽ, nullus eſt qui aperiat.) Omnipotens deus humanum cor deſtruit,cùm relinquit: ædificat, dum replet. Neque enim humanam mentem debellando deſtruit,ſed recedendo: quia ad perditionem ſuam ſufficit ſibi dimiſſa. Vnde plærunque fit vt cùm audientis cor exigentibus culpis omnipotentis dei gratia nõ repletur,incaſſum exterius à prædicatore moneatur,quia mutum eſt os omne quod loquitur, ſi ille interius in corde non clamet,qui aſpirat verba quę audiũtur. Hinc propheta aít: Niſi dominus ædificauerit domum, inuanum laborant qui ædificant eam. Hinc Salomon dicit: Conſidera opera dei,quòd nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit. Nec mirum ſi à corde reprobo prædicator minimè auditur, dum nonnũquam ipſe quoque dominus in his quæ loquitur, reſiſtẽtium moribus impugnatur. Hinc eſt enim quòd Caĩn K & diuina voce admoneri potuit, & mutari non potuit, quia Gen.4. exigente culpa malitiæ, iam intus deus cor reliquerat, cui foris ad teſtimonium verba faciebat. Bene autem ſubditur: Si incluſerit hominem,nullus eſt qui aperiat,quia omnis homo per id quod malè agit,quid ſibi aliud q̃ conſcientiæ ſuæ carcerem facit? vt hunc animi reatus premat,etiam ſi nemo exterius accuſet. Qui cum iudicante deo in malitiæ ſuæ cæcitate reliquitur, quaſi intra ſemetipſum clauditur, ne euadendi locum inueniat,quem inuenire minimè meretur. Nam ſæpe nonnulli à prauis actibus exire cupiunt, ſed quia eorũdem actuum pondere premuntur,in malę conſuetudinis carcere incluſi, à ſemetipſis exire nõ poſſunt. Et quidam culpas proprias punire cupientes,hoc quod rectè ſe agere æſtimãt, in grauiores culpas vertunt: fitq; modo miſerabili,vt quod exitum putant, hoc incluſionem inueniant. Sic videlicet reprobus Iudas cùm mortem ſibi contra peccatum intulit, ad æternæ mortis ſupplicia peruenit,& peius de peccato pœnituit q̃ peccauit. Dicatur ergo: Si incluſerit hominem, nullus eſt qui aperiat, quia ſicut nemo obſiſtit largitati vocantis, ſta nullus obuiat iuſtitiæ relinquentis. Includere ítaq; dei,eſt clauſis non aperire. Vnde & ad Moyſen dicitur de Pharaone: Ego obdurabo cor eius. Obdurare quippe per iuſtitiam di- Exod.4. citur deus, quando cor reprobum per gratiam non emollit. Recludit ítaq; hominem quem in ſuorum operum tenebris L relinquit. Caput.VI.

QVaſi enim aperire hãc incluſionẽ cũ Iſaac primogenito filio voluit, cùm hũc fratri præponere benedicendo conatus eſt. Sed filium quẽ pater voluit,dominus reprobauit,& quem dominus voluit, pater etiã nolendo benedixit, vt qui primogenita fratri pro eſca vendiderat, primogenitorũ benedictionem non acciperet,quã ex cupidine gulæ reliquiſſet: qui terrena ambiens,fugitiua ſequens,hæreditare cupiens benedictionem,reprobatus eſt. Non enim inuenit pœnitentię locum,quanquam cum lachrymis inquiſiſſet eam, quía videlicet fructum non habẽt lamenta,quæ ſtudent cum gemitu deſiderare peritura. Aperire itaque Iſaac nec filio potuit,quem deus omnipotens iuſto iudicio in ſuæ carcere malitiæ incluſit. Sequitur:

Quòd ſi cordi noſtro ſpiritus ſancti irrigatio defuerit, omnis terræ plantatio arefcit.

Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur. Si emiſerit eas, ſubuertent terram.) Si aqua ſcientia prædicationis accipitur, ſicut ſcriptum eſt: Aqua profunda,verba ex ore viri,& torrens redundans fons ſapientiæ,cùm aqua continetur, cuncta ſiccantur: quia ſi ſcientia prædicatorum ſubtrahitur, eorum qui virideſcere in ſpe æterna poterant, corda protinus areſiunt,vt in deſperata ſiccitate remaneant,dum fugitiua dilligentes,neſciunt ſperare manſura. Sin verò aquæ nomine ſancti ſpiritus gratia deſignatur,ſicut veritatis voce in Euangelio dicitur: Qui credit in me,ſicut dicit ſcriptura,flumina de Ioan.7. ventre eius fluent aquæ viuæ, vbi ſtatim Euangeliſta ſubiunxit, hoc autem dixit de ſpiritu quem acceptúri erant credentes in eum,cõgruus in his ſermonibus intellectus patet,quibus ait: Si cõtinuerit aquas,omnia ſiccabuntur: quia ſi ſancti ſpiritus gratia ab audientis mente ſubtrahitur,areſcit protinus intellectus qui iam per ſpem virideſcere in audiente videbatur. Quòd autem non aquam, ſed aquas memorat, pluralitatis appellatione,ad ſeptiformem donorum ſpiritalium gratiam recurrit: quia quaſi tot aquis vnuſquiſque inſundi tur, quot donis repletur. De quibus apte ſubiungitur: Si emiſerit eas, ſubuertent terram.) Quid enim terra,niſi peccator accipitur,cui per ſententiam dictum eſt: Terra es,& in terram ibis? Manet itaque terra immobilis, cùm præceptis Gene.3. dominicis peccator obedire cõtemnit,cùm ſeruicem ſuperbiæ erigit, atque à veritatis lumine oculos mentis claudit. Sed quia ſcriptum eſt: Pedes eius ſteterunt,& mota eſt terra, quia cùm veritas in corde figitur,mentis immobilitas agitatur,ſi ſancti ſpiritus gratia ſuperno munere iuxta vocẽ prædicantis infunditur,ſtatim terra ſubuertitur: quia peccatricis mentis duritia ab immobilitatis ſuę obſtinatione permutatur, vt tantum ſe poſtmodum præceptis dominicis flendo ſubiiciat, quantum ſuperbiendo prius contra dominum ceruicem cordis erigebat. Videas nanque quòd terra cordis huma-

1.Cor.1. Ioan.1. Pſal.126. Eccleſ.7.

A nis humani, aqua diuini muneris infuſa, poſt libenter iniurias tolerat, quas prius vehementer irrogabat: poſt etiam ſua tribuat, quæ prius & aliena rapiebat: poſt carnem abſtinendo cruciet, quę prius ſatietate carnis per mortifera turpitudinum oblectamenta deſluebat: poſt etiam perſecutores diligat, quæ prius diligere etiam ſe amantes nolebat.

Caput.VII.

CVm igitur mens humana diuino munere infuſa, contra hoc quod conſueuerat, agere cœperit, terra ſubuerſa eſt, quia deorſum miſſa eſt quę prius eminebat, & ſurſum leuata eſt facies quæ prius in profunda premebatur. Libet in huius rei exemplum vnum è multis ad medium, Paulum vocare, qui cùm acceptis contra Chriſtum epiſtolis Damaſcum pergeret, ſancti ſpiritus gratia in itinere infuſus, ab illa ſua protinus crudelitate mutatus eſt, & poſtmodum plagas pro Chriſto accepit, quas veniebat inferre Chriſtianis: & qui prius carnaliter viuens, in mortem conabatur ſanctos domini tradere, gaudet poſtmodum pro vita ſanctorum ſuæ carnis ſacrificium immolare. Illæ crudelitatis eius frigidæ cogitationes, verſæ ſunt in ardorẽ pietatis. Et qui prius fuit blaſphemus & perſecutor, humilis poſt factus eſt piusque prædicator. Qui lucrum maximum putauit, ſe in diſcipulis Chriſtum occidere, iam vitam ſuam Chriſtũ æſtimat, & mori lucrum. Emiſſa ergo aqua terra ſubuerſa eſt, quia B Pauli mens mox vt ſancti ſpiritus gratiam accepit, ſtatũ ſuæ immobilitatis atque crudelitatis immutauit. Quo contrà per prophetam dominus, contra Ephraim queritur dicens: Oſee.7. Ephraim factus eſt ſubcinericius panis, qui non reuerſatur. Panis nanque ſubcinericius ſuper ſe cinerem portans, partem mundiorem deorſum premit, partemque ſuperiorem tanto ſordidiorem habet, quanto in ea cinerem tolerat. Mens itaque quæ terrena cogitat, quid ſuper ſe aliud quàm cineris molem portat? Sed ſi reuerſari voluerit, mundam faciem quam deorſum preſſerat, ſuperius reducit, cùm cinerem quem portabat, excuſſerit. Si igitur terrenarum cogitationum cinerem à mente excutimus, quaſi panem ſubcinericium reuerſamus: vt illa noſtra intentio iam poſtponi debeat, quam prius cogitationis infimæ cinis premebat, & munda facies ad ſuperiora veniat, vt recta noſtra intentio mole iam terreni deſiderij nõ prematur. Quod nequaquam agere poſſumus, niſi ſancti ſpiritus gratia perfundamur: quia videlicet omnipotẽs deus ſi aquas emiſerit, ſubuertent terram. Sequitur: Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia.

Caput.VIII.

PAulò ſuperius dictum fuerat: Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo, nunc autem dicitur: Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia. Quia enim omnipotens deus cũ pietatis ſuæ myſterio homo factus eſt, prius manſuetudinis doctrinam protulit,& poſtmodum in iudicio, quante ſit fortitudinis, oſtendit, rectè ſuperius ſapientia ante fortitudinẽ memoratur, cùm de patris vnigenito dicitur: Apud ipſum eſt ſapiẽtia & fortitudo. Quia vero ad iudicandũ veniẽs, in terrore ſuæ virtutis apparebit, & repulſis reprobis, electis ſuis in regno perpetuo, qualiter ſit ſapientia patris, indicabit, rectè in ſubſequenti ſententia apud ipſum eſſe prius fortitudo, & poſt ſapientia dicitur. In verbis itaq; prioribus quibus ait: Apud ipſum eſt ſapiẽtia & fortitudo, apertè indicat quia hoc quod manſuetus edocuit, qualiter credendũ fuerit, in iudicij virtute terribilis oſtendet. In verbis vero ſubſequẽtibus quibus ait: Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia, luce clarius demonſtrat, quòd prius in iudicio per virtutẽ reprobos deſtruet, & poſtmodũ electorũ mentibus æterni regni perfecto lumine infulgebit. Sed quia ante extremi diem iudicij, iudicare quotidie occultis diſpoſitionibus facta mortalium non deſiſtit, ad hoc quod nunc agitur, reditur, cùm ſubditur:

Quòd ſapientia huius mundi, ſtultitia eſt apud deum.

Ipſe nouit & decipientẽ, & eum qui decipitur. Adducit cõ filiatos in ſtultũ finem, & iudices in ſtuporẽ.) Cũ omnis qui proximũ ſuũ decipere conatur, iniquus ſit, & iniquis veritas Matt.7. dicat: Nunq̃ noui vos, diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatẽ: qualiter hoc in loco dicitur, quia dominus decipientẽ nouit? Sed quia ſcire dei, aliquãdo cognoſcere dicitur, aliquando approbare, & ſcit iniquũ, quia cognoſcendo iudicat. Nec enim iniquũ quempiã iudicaſſet, ſi nequaq̃ cognoſceret: & tamen iniquũ neſcit, quia eius facta non approbat. Et no- D neſcire Dei. uit ergo, quia deprehendit: & non nouit, quia hunc in ſuæ ſapiẽtię ſpecie nõ recognoſcit, ſicut de veraci quolibet viro dicitur, quia falſitatem neſciat: nõ quia cùm vel ab aliis falſum dicitur, hoc reprehendere ignorat, ſed eandẽ ipſam fallaciã & ſcit in examine, & neſcit in amore, vt videlicet ipſe hanc non agat, quam actam ab aliis damnat. Et fit plærunq; vt nõnulli inſidiis vacantes, alienæ vitæ peruerſitatis ſuæ laqueos tendant: & cùm quis neſciens, eiſdem laqueis capi conſpicitur, vtrum hæc diuinitus videantur, fortaſſe dubitatur, miranturq; homines ſi hæc deus videat, cur fieri permittat: ſed ipſe nouit decipientem, & eũ qui decipitur. Nouit enim decipientem: quia plærunque anteriora eius mala conſpicit, & hunc iuſto iudicio cadere etiã in alia peccata permittit. Nouit decipientem, quia in manu ſuorum operũ dimiſſum hunc vt ad peiora proruat deſerit, ſicut ſcriptum eſt: Qui nocet, Apoc.22. noceat adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Nouit quoq; & eum qui decipitur, quia ſæpe committunt homines mala quæ ſciunt, & idcirco permittuntur decipi, vt cadant in mala etiã quæ neſciunt. Quod tamen deceptis aliquando ad purgationẽ, aliquãdo verò ad vltionis initiũ fieri ſolet. Adducit autem cõſiliarios in ſtultum finem, cùm etiam bonum quodlibet non bona intentione faciunt, ſed ad tẽporalis muneris retributionem tendunt. Si enim ipſe ſummi patris vnigenitus, quia per hoc quòd factus eſt homo, æterna nũciauit, magni conſilij angelus eſt vocatus: rectè conſiliarios prædi- E catores accipimus, qui ſuis auditoribus conſilium vitæ præbent. Sed cùm predicator quiſq; ideo æterna prædicat, vt tẽporalia lucra conſequatur, profectò in ſtultum finem deducitur, quia illuc per laborem tendit, vnde per mentis rectitudinem fugere debuit. Caput,IX.

BEne autem ſubditur: Et iudices in ſtuporem.) Omnes enim qui examinandis aliorum moribus præſunt, rectè iudices vocantur. Sed cùm is qui præeſt, ſubiectorum vitam nequaquam ſollicitè diſcutit, nec quem qualiter corrigat agnoſcit, in ſtuporem iudex deductus eſt: quia qui iudicare malè acta debuit, nequaquam ea quæ iudicãda ſunt, deprehendit. Sequitur:

Quòd qui de caſtimonia ſuperbiunt, nonnunquam deo diſpenſante, in immunditiã carnis cadere permittantur.

Balteum regum diſſoluit, & præcingit fune renes eorum.) Qui membrorum ſuorum motus bene regere ſciunt, non immerito reges vocantur. Sed cùm de ipſa continentia elatione mens tangitur, plærunq; omnipotẽs deus eius ſuperbiam deſerens, hanc in immũditiam operis cadere permittit. Regum ítaque balteum diſſoluit, quando in his qui bene regere ſua membra videbantur, propter elationis culpam, caſtitatis in eis cingulum deſtruit. Qui vero in fune accipitur niſi peccatum? ſicut per Salomonem dicitur: Iniquitates ſuæ capiunt Prouer.5. impium, & funibus peccatorũ ſuorum conſtringitur. Et quia F in renibus carnis delectatio principatur, diſtrictus conſcientiarum iudex, qui regum balteũ diſſoluit, fune præcingit renes eorum, quatenus diſſoluto caſtitatis cingulo, ſcilicet eorum membris delectatio peccati dominetur: vt quos in occulto ſuperbia inquinat, quàm ſint deteſtabiles, etiam in publico oſtendat. Sequitur:

Quòd apud deum ſine gloria ſint qui de prælatione ſua ab hominibus gloriam quærunt.

Ducit ſacerdotes inglorios, & optimates ſupplãtat.) Magna ſacerdotis gloria eſt rectitudo ſubditorum. Vnde bene egregius prædicator diſcipulis dicit: Quæ enim eſt noſtra 1.Theſ.2. ſpes aut gaudium, aut corona gloriæ? nõne vos ante dominũ? Sed cùm ſacerdotes vitam diſcipulorum negligũt, & nullum de eorum profectibus ante dominum fructum ferunt, quid aliud quàm inglorij ducuntur? quia ante diſtrictum iudicem nimirum gloriam tunc non inueniunt, quam modo in ſubditorum ſuorum moribus prædicationis ſtudio nõ exquirunt. Bene autẽ dicitur: Et optimates ſupplantat.) Quia cum mẽtem regentium iuſto iudicio deſerit, hæc internũ retributionis præmium nõ requirit, & in eo ſupplantatur quo fallitur, vt pro æterna gloria de principatu tẽporali gratuletur. Supplantantur igitur optimates, quia dum vera cœleſtis patriæ præmia negligũt, in ſuis hic voluptatibus cadunt. Sequitur:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Commutans labium veracium,& doctrinam senum auferens.)Cùm sacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiã sermo subtrahitur,ne loqui audeat quod non operatur,sicut per prophetam dicitur:Peccatori autem dixit deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Vnde etiam deprecatur dicens: Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque. Perpendit nanq; quòd omnipotens deus,veritatis verbum facientibus tribuit, & nõ facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore suo nõ auferri petit, quid aliud quàm gratiam bonæ operationis quæsiuit?ac si apertè diceret: A bono opere errare me non sinas,ne dũ amitto ordinem bene viuendi,rectitudinem perdam loquendi.

Psal.49.

Caput.X.

ET plerũq; doctor qui docere audet quod negligit agere,cùm desierit bona loqui quæ operari cõtemplit,docere subiectos incipit praua quæ agit: vt iusto omnipotẽtis dei iudicio,in bono iam nec linguam habeat,qui habere bona n vitam recusat, quatenus cùm mens eius terrenarũ rerum amore incenditur,de terrenis rebus semper loquatur. Vnde & in Euangelio veritas dicit: Ex abundantia cordis os loquitur.Bonus homo de bono thesauro profert bona,& malus homo de malo thesauro profert mala.Hinc etiam Ioanes ait: Ipsi de mundo sunt,ideo de mundo loquuntur.Bene ergo dicitur:Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens: quia hi qui prius cœlestia prædicãdo veraces erãt, dum temporalia diligentes, ad terrena corruũt, labium veracium cõmutatur,& senum doctrina tollitur:quia diligẽtes temporalia,priorum suorum præcepta minimè sequũtur,vt locum regiminis quasi ad fructum voluptatis teneant, nõ ad vsum laboris. Quod tamẽ apertius de Iudæis valet intelligi, qui aute incarnationẽ domini veraces fuerunt,quia hunc venturum esse crediderunt atq; nunciauerunt:sed postq̃ in carne apparuit,hunc esse negauerunt.Labiũ itaq; veracium mutatum est:quia quẽ venturum dixerant,negauerunt presentem. Et doctrina senũ ablata est, quia nequaq̃ ea credendo secuti sunt,quæ patres suos prædixisse meminerunt. Vnde etiã Helia veniente promittitur quòd reducat corda filiorum ad patres eorum,vt doctrina senũ quę nunc à Iudæorũ corde ablata est,tunc miserante domino redeat,quando hoc intelligere de domino cœperint filij,quod prædicauerunt patres.Sin vero senes eosdem quoq; Iudæos accipimus,qui suadente perfidia,veritatis verbo contraire conati sunt,doctrina senũ ablata est, postq̃ hanc Ecclesia ex gentibus videlicet iuuencula accepit, quæ per Psalmistam dicit: Super seniores intellexi. Quam quia operando tenuit,qualiter super seniores intellexerit ostendit, dum protinus subdit, dicens: Quia mandata tua exquisiui.Quia enim studuit operando implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret. Vnde adhuc aptè subditur: Effundit despectionem super principes,& eos qui oppressi fuerant,releuat.) Cùm enim Iudæorum populus in legis mandato permaneret,& cuncta gentilitas nulla dei præcepta cognosceret, & illi per fidem principari videbantur, & isti in profundo pressi iacuerũt per infidelitatem.Sed cùm incarnationis dominicę mysterium Iudæa negauit,gentilitas credidit, & principes in despectionem ciderunt,& hi qui oppressi in culpa perfidiæ fuerant, in veræ fidei libertatem luuati sunt.Hunc vero Israëlitarum casum longè antè Hieremias intuens ait:Factus est dominus velut inimicus,præcipitauit Israël, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit munitiones eius. Caput.XI.

Matt.12.

1.Ioan.4.

Mala 4.

Psalm.118.

Thren.2.

MOenia autẽ in vrbibus pro ornamento sunt, munitiones vero in defensionem. Et alia sunt dona quæ nos muniunt, alia quæ ornant. Prophetica quippe doctrina,genera linguarũ,curationum virtus, quasi quædam mœnia mentis sunt. Quæ etsi quisq; non habeat, stare munitus per fidẽ & iustitiam potest,quanuis ornatus virtutũ altitudine minimè esse videatur.Spes vero fides & charitas, non nostra mœnia sed munitiones sunt,quę si habere negligimus, hostilibus insidiis patemus.De Iudæa ergo quia prophetiam atq; doctrinam,vel miraculorum signa abstulit,mœnia præcipitauit. Quia vero spem,fidem, atq; charitatẽ propter eius duritiam auferri permisit,munitiões eius dissipare studuit. Rectus verò ordo seruatus est,vt prius mœnia,& post munitiones dissipatę dicerentur:quia cùm peccatrix anima relinquitur,prius ab eo virtutũ dona quę ad manifestationẽ spiritus data sunt,& postmodum spei,fidei,atq; charitatis fundamenta destruuntur. Quæ cuncta dominus à perfidis ablata, gentilitati tribuit,atq; ex his quę infidelibus abstulit,mentes fidelium orũuit: vnde scriptum est: Et speciei domus diuidere spolia.Cùm enim virtutum spolia à Iudæis abstulit,domui cordis gentilium quam per fidem inhabitare dignatus est,speciem donorum dedit.Quod videlicet gestum est,cùm verba dei,ludęorum populus ad solam literam, quæ occidit, acciperet, & conuersa gentilitas per spiritum, qui viuificat, penetraret. Vnde mox subditur:

K

Psal.67.

Quòd mira dei dispensatione agitur ut omnia in hac uita habeantur incerta, ne quis de accepta gratia intumescat,uel de peccatorum immanitate desperet.

L

Qui reuelat profunda de tenebris,& producit in lucẽ vmbram mortis.)Cùm enim quęq; mystica de occultis prophetarum verbis à credentibus agnoscuntur,quid aliud q̃ profunda de tenebris reuelantur? Vnde ipsa quoq; veritas discipulis in parabolis loquens ait: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine.Cùm enim mysticos allegoriarũ nodos per explanationem soluimus,in lumine dicimus quod in tenebris audiuimus.Vmbra autẽ mortis erat legis duritia, quæ vnũquenq; peccãtem morte corporis puniri sanciebat.Sed postquam redemptor noster asperitatem legalis sanctionis per mansuetudinem temperauit,nec iam pro culpa mortem carnis inferri constituit,sed mors spiritus quantum timenda esset indicauit,in lucem procul dubio vmbram mortis produxit. Caput.XII.

Matt.10.

ISta enim mors in qua caro separatur ab anima, vmbra illius mortis est,in qua anima teparatur à deo.In lucẽ ergo vmbra mortis producitur,cùm intellecta morte spiritus, mors carnis minimè timetur.Quod tamen & aliter intelligi potest. Principes etenim non immerito vocantur,qui magno consilij iudicio suis cogitationibus semper principantur, omnesq; stultos motus potestate sapientiæ comprimunt. Sed sæpe contingit vt in occulto animus de ipsa sua sapientia in elationis fastum subleuetur,& sub eis vitijs corruat, de quibus se victorem fuisse gaudebat.Rectè ergo dicitur:Effundit despectionem super principes.)Sed,quia nonnunquam hi qui in vitijs iacere videntur,ad pœnitentiæ lamenta currunt,secq; contra culpas quibus subiacebant erigunt, aptè subiungitur: Et eos qui oppressi fuerant, releuat.)Nonnulli enim superno illustrati munere, aspiciunt in quanta peccatorum suorum turpitudine iacent:factorũ maculas lachrymis lauant, & sub se postmodum carnis suæ motus deprimunt, à quibus antè premebantur. Quod nimirum magna omnipotentis dei dispensatione agitur, vt videlicet in hac vita omnia habeantur incerta & nullus ex habita castitate superbia: quia effundit despectionem super principes. Nullus ex vitiorum suorum depressione desperet: quia eos qui oppressi fuerant, releuat. Et quoniam cum hæc aguntur, ex occultis dei consiliis super vnumquẽque sententia aperta producitur, rectè subiungitur: Et reuelat profunda de tenebris.) Profunda enim de tenebris dominus reuelat, quando apertam sententiam ex occultis suis consiliis indicat, vt de vnoquoque quæ sentiat, ostendat. Quia enim videt nunc creator omnia, & ipse in consiliis non videtur,rectè de illo per Psalmistam dicitur:Posuit tenebras latibulum suum. Sed quasi de istis tenebris ad lumen exit, quãdo quid de vniuscuiusque actibus sentiat, ostẽdit.Et quia cùm is qui peccatorum suorum pondere premebatur,ad rectitudinis statum ducitur, prius ipsam mortem conspicit,in qua & deficere consueuerat, & hanc considerare nesciebat, rectè additur:Et producit in lucem vmbram mortis.)Vmbra enim mortis est praua operatio quæ de imitatione antiqui hostis, quasi de corporis lineamentis exprimitur. De quo etiam sub cuiusdam significatione dicitur: Et nomen illi mors.Et plærumque eius maligna cogitatio mentes hominũ latet,atque per hoc quòd nescitur,amplius prœualet.Vmbra ergo mortis in lucem producitur, dum sanctorum mentibus maligna operatio antiqui hostis, vt destrui possit,aperitur. Sequitur:

M

Psal.17.

Apoc.6.

Quòd beatus Iob prophetiæ spiritu intellexit uocationem gentium,& reprobationem Iudæorum. Cap.XIII.

Qui

A QVi multiplicat gẽtes,& perdit eas, & subuersas in integrum restituit.)Intelligi fortassẽ valet,quoniã gentes dominus multiplicat & perdit,quia nascũtur quotidie morituri. Et subuersas in integrum restituit,quia resurgent qui fuerint mortui. Quod tamen melius accipimus, si hoc qualiter in earũ mente agitur, sentiamus. Multiplicat enim gentes & perdit,quia eas & per fœcunditatem sobolis extendit, & tamen in propria infidelitate derelinquit. Sed subuersas in integrum restituit, quia quas in infidelitatis casu reliquerat, quandoq; ad fidei statũ reducit. Quibus videlicet in mentis integritatem restitutis, antiquus ille populus qui fidelis deo esse videbatur,reprobatus,corde repulsus est, vt sua perfidia deceptus,cõtra ipsum pòst insurgeret quem antè prædicauit. Sequitur: Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos, vt fruſtra incedant per inuium.Palpabunt quasi in tenebris,& nõ in luce,& errare eos faciet quasi ebrios.) Cor enim principũ terræ immutatum est,cùm in Iudæa summi sacerdotes & seniores populi,illi conabantur suo consilio obsistere,quem prius venturũ esse prædicabant.Cumq̃ eius nomen persequendo molirentur extinguere,decepti sua malitia, incedere per inuium fruſtra conabantur,quia crudelitati eorũ patere via nõ poterat,contra authorem omnium.Miracula cernebant,virtute terrebantur, sed credere renuentes, adhuc signa quærebant,cùm dicerent: Quod ergo tu facis signũ,vt videamus & credamus tibi quod operaris? Bene itaq; dicitur: Palpabunt quasi in tenebris,& non in luce. Qui enim inter tot aperta miracula trepidat,quasi in tenebris palpat,quia quod tangit,nõ videt.Omnis vero qui errat,nunc huc,nũc illuc ducit.Et quia aliquando ostendebantur credere cùm dicerent: Nisi esset hic à deo,non poterat facere quicquam: aliquando vero hũc à deo esse negabant, cùm despicientes dicerent: Nõnne hic est fabri filius:nõne mater eius dicitur Maria,& fratres eius Iacobus & Ioseph & Simon & Iudas, & sorores eius nõnne omnes apud nos sunt? rectè subiungitur: Et errare eos faciet quasi ebrios. Caput.XIIII.

Ioan.6.

B

Mar.6.

VIdebant quippe eum & suscitare mortuos, & tamen esse mortalem. Quis non crederet deum,quem conspiciebant suscitare mortuum?Sed rursum cùm hũc mortalem conspicerent, despiciebant credere hunc esse immortalem deum. Per hoc ergo quòd omnipotẽs deus talem se eorum oculis exhibuit, qui posset & diuina ostendere, & humana pati,errare eos quasi ebrios fecit:vt eorum superbia quæ incarnationis eius mysteriũ despicere maluit quàm sequi,& contra humanitatem eius se extolleret,& intus lucentem deitatis eius potentiam miraretur.Quæ cũcta quia beati Iob oculis,præsentia per prophetię spiritum facta sunt,rectè subiungitur: Ecce omnia.)In illo enim ea quæ secutura erant,videbat assistentia,cui nec futura veniunt,nec præterita discedunt, sed cuncta simul ante eius oculos assistunt. Et quia ea ipsa quæ ventura erant, alia esse vidit in operibus, alia in dictis,rectè subiungitur:

C

Textus beati Iob caput decimumtertium,quod continuat expositio moralis libri vndecimi sancti Gregorij.

ECce omnia hęc vidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi singula. Secundum scientiam vestram & ego noui, nec inferior vestri sum. Sed tamen ad omnipotentem loquar,& disputare cũ deo cupio, prius vos ostẽdens fabricatores mendacij,& cultores peruersorum dogmatũ. Atque vtinam taceretis,vt putaremini esse sapientes. Audite ergo correctiones meas,& iudicium labiorũ meorum attendite.Non quid deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolose?Nun quid faciem eius accipitis,& pro deo iudicare nitimini? Aut placebit ei quem ęclare nihil potest,aut decipietur, vt homo,vestris fraudulentijs?Ipse vos arguet, quoniam in absconditio facie eius accipitis. Statim vt se commouerit,turbabit vos,& terror eius irruet super vos. Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum ceruices vestræ. Tacete paulisper, vt loquar quodcũque mihi mens suggesserit. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis? Etiam si occiderit me,in ipso sperabo. Veruntamen vias meas in conspectu eius arguam, & ipse erit saluator meus. Non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita. Audite sermonem meum,& ænigmata percipite auribus vestris. Si fuero iudicatus, scio quòd iustus inueniar.Quis est qui iudicetur mecum? Veniat. Quare tacens consumor? Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non absconder. Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat. Voca me, & ego respondebo tibi:aut certè loquar, & tu responde mihi. Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi. Cur faciem tuam absconditis, & arbitraris me inimicum tuum? Contra folium quod vento rapitur,ostendis potentiam tuam,& stipulam siccam persequeris? Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ. Posuisti in nervo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas,& vestigia pedum meorũ considerasti. Qui quasi putredo consumendus sum,& quasi vestimentum quod comeditur à tinea.

D

E

Et vidit oculus meus, & audiuit auris mea.) Sed vtilitatem dicta non habent,si intellectu carent. Vnde apertè subditur: Et intellexi singula.) Cùm enim aliquid ostenditur vel auditur,si intellectus nõ tribuitur, prophetia minimè est. Vidit nanque Pharao per somnium quæ erant Aegypto ventura, sed quia nequiuit intelligere quod vidit, propheta non fuit. Sic aspexit Balthasar rex articulum manu scribentis in pariete,sed propheta non fuit,quia intellectum rei quam viderat,non accepit. Vt igitur beatus Iob prophetiæ spiritum se habere testetur, non solum vidisse se & audisse, sed etiam intellexisse omnia asserit. De quo intellectu, quia non extollitur,subiuncta eius verba testantur,cùm ait: Secundũ scientiam vestram & ego noui,nec inferior vestri sum.) Quibus videlicet dictis innotuit, quantæ humilitatis fuit, qui se eis inferiorem negat, quorum longè vitam sanctè viuendo transcenderat. Nam & secundum eorum scientiam se nosse confirmat:qui sciẽdo cœlestia, eorum terrenas cogitationes per prophetiæ quoq; spiritum transibat. Sequitur:

Ad prophetiam scribitur intelligentia rei quę videtur.

Gene.41.

Danie.5.

Quòd loqui cum deo, sit orare humiliter: disputare autem, ex conscientiæ confidentia, pro meritis postulare audacter.

F

Sed tamen ad omnipotẽtem loquar,& disputare cum deo cupio.)Cum omnipotente loquimur, dum eius misericordiã deprecamur. Cum eo vero disputamus, dum nos illius iustitiæ coniungentes, facta nostra subtili indagatione discutimus. Vel certè cum deo disputare,est eum qui hic eius præceptis paruit,cum illo postmodum ad iudicãdos populos iudicem venire, sicut cuncta relinquentibus prædicatoribus dicitur: Vos qui secuti estis me in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israël. Vnde & per Esaiam dominus dicit: Eripite iniuriam accipientem,iudicate pupillo, & iustificate viduam, & venite disputemus. Rectum quippe est,vt cum deo de populis in iudicio disputent, qui ad verba dei, præsens seculum perfectè derelinquunt. Loqui ergo ad orationem, disputare ad iudicium pertinet. Vir igitur sanctus modo ad omnipotentem loquitur,vt cum omnipotente postmodum disputet:quia ille cum deo postmodum iudex venier,qui hic ei modo in prece familiaris extiterit. Sed sancta Ecclesia, cuius sæpe iam beatum Iob speciem tenere prædiximus, non solum tunc de iniquis iudicat,cùm vltimi iudicij dies aduenerit:sed nunc etiam de cunctis prauè agentibus vel stultè sentientibus iudicare non cessat. Vnde subditur: Cap.XV.

disputare cum Deo

Mat.19.

Esaiæ.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PRius vos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum.) Quibus videlicet verbis apertè ostenditur,quòd amici eius quasi ex hæreticorum specie, sancti viri iudiciis aduersantur. Liquet enim quia catholicorũ figuram non teneant, qui cultores peruersorum dogmatum vocãtur. Qua in re hoc quoq; oportet intendi,quòd mendacij fabricatores dicuntur. Sicut enim ædificium lapidibus, ita mẽdacium sermonibus fabricatur. Vbi enim non dolosa locutio,sed sensus veritatis est,quasi munita moles non ex fabrica,sed ex natura consurgit. Sequitur:

Atque vtinã taceretis,vt putaremini esse sapientes.) Sicut clausa iauua,in domo quæ intus membra lateant ignoratur, sic plærunque stultus si tacuerit,vtrum sapiens sit an stultus, absconditur:si tamen nulla alia opera prodeant,quæ sensum etiam tacentis loquãtur.Sanctus igitur vir amicos suos aspiciens velle apparere quod non erant,eos ad tacendum admonuit,ne possent apparere quod erant. Vnde & per Salomonem dicitur:Stultus si tacuerit, sapiens putabitur. Sed quia stultus cùm loquitur,per hoc quòd sua infert,sapientiũ verba pensare non sufficit,rectè adhuc postquam silentium indixit,adiungit: Audite ergo correptiones meas,& iudicium labiorum meorum attendite.) Bene autem prius correptionem,& postmodum iudicium intulit:quia nisi per correptionem prius tumor stulti deprimatur,nequaquam per intelligentiam iudicium iusti cognoscitur. Sequitur: Nunquid deus indiget vestro mendacio,vt pro illo loquamini dolos?) Deus mendacio non eget:quia veritas fulciri non quærit auxilio falsitatis. Hæretici autem quia ea quæ præué de deo intelligunt,ex veritate tueri non possunt: quasi ad probandum rãdium luminis,vmbram falsitatis requirũt. Et pro eo dolos loquuntur, dum infirmas mentes in intellectu illius stulta seductione decipiunt. Sequitur: Nunquid faciẽ eius accipitis,& pro deo iudicare nitimini?) Stulti cùm prudentiũ facta conspiciunt,hæc eis omnia reprehensibilia esse videntur, suæq; imperitiæ atq; infirmitatis oblìti, tãto intẽtius de aliis iudicant,quanto sua profundius ignorant. Cap.XVI.

AT contrà iusti cùm prauorum facta redarguũt,semper suæ infirmitatis cõscij,eos etsi exterius sæuiendo,tamen interius compatiendo reprehendunt:quia illius solius est peccata hominum sine compassione discutere,qui ex naturæ suæ omnipotẽtia ignorat peccare. Quia igitur amici beati Iob, ita eius facta reprehenderant, ac si in ipsi reprehensibile nihil haberent, rectè nunc dicitur: Nunquid faciem eius accipitis,& pro deo iudicare nitimini? Faciem quippe eius accipere,est authoritatem illius in iudicio sumere, & quasi pro deo iudicare nititur, qui cùm infirma quæq; in altero reprehendit,apud se introrsus per compassionem non infirmatur. Sequitur: Aut placebit ei quem celare nihil potest,aut decipietur,vt homo,vestris fraudulẽtiis?) Fraudẽ deo hæretici exhibent,quia ea astruunt quæ nequaq; ipsi pro quo loquuntur placent,eũq; dum quasi defendere nituntur, offendunt, dum in aduersitate eius corruunt, cui videntur ex prædicatione famulari. Vnde & per Psalmistam dicitur: Vt destruas inimicum & defensorem. Omnis quippe hæreticus omnipotenti deo inimicus & defensor est, quia vnde hunc quasi defendere nititur, inde veritati illius aduersatur. Quia autẽ latere deũ nihil potest,hoc in eis indicat,quod intus sentiunt, non quod famulari foris videntur. Quia igitur eorũ fraudulentiis deus vt homo nõ fallitur,rectè subiungitur: Ipse vos arguet,quoniam in absconditofaciẽ eius accipitis.Statim vt se cõmouerit,turbabit vos & terror eius irruet super vos.) Hoc quod in abscõdito accipi asserit faciem dei,duobus modis valet intelligi.Sunt nanq; nõnulli qui & veritatem in corde sentiunt, & tamen quæ falsa sunt,de deo foris loquuntur.Ne enim vinci videantur,& cognoscunt veritatem interius, & tamen hanc exterius impugnant. Vnde & nunc bene dicitur: Ipse vos arguet,quoniã in abscondito faciem eius accipitis.Ac si apertè diceretur: Tãto magis de falsitate apud eum estis reprehensibiles,quanto & apud gosmetipsos quod verum est videtis.Et sunt nonulli qui quando ad mentem redeunt, dei iustitiam & rectitudinẽ cõtemplantur,& orando ac flendo contremiscunt:sed postq; contemplationis hora transierit,sic audaces ad iniquitates redeunt, ac si post dorsum eius positi, à iustitiæ eius lumine minimè videantur. Hi itaq; apud se in abscondito quasi corporaliter videntem accipiunt faciem dei,quia ei & cùm præsentes fiunt,blandiuntur fletibus, & cùm quasi à cõspectu illius recedunt,moribus detrahunt. Qui tanto amplius de malis suis feriendi sunt, quanto & in occulto cogitationis, recta dei iudicia cognoscunt. Vnde & subditur: Cap.XVII.

STatim vt se cõmouerit, turbabit vos, & terror eius irruet super vos.)Cùm sit naturę incommutabilis omnipotens deus,in ira iudicij perturbabilis non est. Sed humano verbo motus dei,dicit ipsa rectitudinis eius districtio, qua humana prauitas feritur.Iusti autem viri antè deum metuunt,q̃ eius contra eos ira moueatur:& ne commotum sentiant,tranquillum timent.At contrà peruersi tunc iam feriri pertimescunt, cùm feriuntur, eosq; tunc terror eius à somno iui torporis exuscitat, cùm vindicta perturbat. Vnde & per prophetam dicitur: Et tantum sola vexatio intellectum dabit auditui. Cùm enim de præceptis dei contemptis atq; despectis verberari per vindictam cœperint, tunc intelligunt quod audierunt.Et Psal.ait:Cùm occideret eos,tũc inquirebãt eum.Bene itaq; dicitur: Statim vt se commouerit,turbabit vos, & terror eius irruet super vos: quia reprobis cordibus non timor requiem,sed pœna timorem parit. Sequitur:

Quòd superborũ gloria in fine luto & cineri comparetur.

Memoria vestra comparabitur cineri.) Omnes qui cogitatione terrena huic sęculo conformantur, per omne quod agunt,huic mundo relinquere sui memoriam conantur. Alij bellorum titulis,alij altis ædificiorum mœnibus,alij distertis doctrinarum secularium libris instanter elaborant, sibiq; memoriæ nomen ædificant. Sed cùm ipsa ad finem celerius vita percurrat, quid in ea fixum stabit, quãdo & ipsa celeriter mobilis pertransit? Aura etenim cinerem rapit,sicut scriptum est:Non sic impij non sic,sed tanquam puluis quẽ proicit ventus à facie terræ.Rectè ergo stultorum memoria cineri cõparatur:quia illic ponitur,vbi ab aura rapiatur.Quãtũlibet etenim quisque pro facienda gloria sui nominis elaboret,memoriam suam quasi cinerem ponit,quia hãc citius ventus mortalitatis rapit. Quo contrà de iusto scriptum est: In memoria æterna erit iustus. Eo ipso enim quo facta sua sõlius dei oculis imprimit, nomen suæ memoriæ in æternitate figit. Sequitur: Et redigentur in lutum ceruices vestræ.) Sicut per oculum vísus,sic per ceruicem solet superbia designari. Ceruix itaq; in lutum redigitur, cùm superbus quisq; humiliatur in morte, & elata caro tabescit in putredine. Intueamur enim qualia in sepulchris iaceant diuitum cadauera,quæ illa in extincta carne sit imago mortis,quæ tabes corruptionis,& certè ipsi erãt qui extollebantur honoribus, habitis rebus tumebant, despiciebant cæteros, & quasi solos se esse gaudebant:& dum non perpenderent quo tendebant,nescìebant quid erãt.Sed in lutũ ceruix redacta est:quia despecti iacent in putredine,qui tumebant in vanitate. In lutũ cer uix redigitur,quia quantũ carnis potentia valeat,tabes corruptionis probat. Sequitur: Tacete paulisper, vt loquar quodcunq; mihi mens suggesserit.) Sensu carnis locutos indicat,quos idcirco ad silentiũ restringit,vt ea quę illi mẽs suggesserit dicat.Ac si apertè dicat:Non ego carnaliter,sed spiritaliter loquor,quia per sensum spiritus audio,quæ per ministeriũ corporis profero. Vnde mox ad alta conscendit,seq; in mysteriis eleuat,& increpationẽ quam protulerat,ad mystica verba permutat,dicens: Quare lacero carnes meas dentibus meis,& animam meam porto in manibus meis?)

Quòd sancti uiri carnes suas dentibus lacerant, cùm internis sensibus carnalia opera sua discutiunt.

Caput.XVIII.

IN scriptura sacra dentes aliquando sancti prædicatores, aliquando vero interni accipi sensus solent. De sanctis enim prædicatoribus sponsæ dictum est: Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro. Vnde & vni eorum ostensis in figura gentibus dicitur: Macta & manduca,id est,vetustatem earum contere,& in corpus Ecclesię vi delicet in tua membra conuerte. Rursum quia dentes, interiores sensus accipi solent: Hieremias propheta testatur dicens:Fregit ad numerum dentes meos. Per dentes etenim cibus frangitur,vt glutiatur. Vnde non immerito in dentibus internos

internos sensus accipimus: qui singula quæ cogitant, quasi mandunt & comminuunt,atque ad ventrẽ memoriæ transmittunt.Quos propheta ad numerum fractos dicit:quia iuxta mensuram vniuscuiusq; peccati,intelligentiæ cæcitas generatur in sensibus,& secundum quòd quisque egit exterius, in eo obstupescit,quod de internis atque inuisibilibus intelligere potuit. Vnde rectè etiam scriptum est: Omnis homo qui comederit vuam acerbam,obstupescent dẽtes eius.Quid nanque vua acerba,nisi peccatum est? Vua quippe acerba, est fructus ante tempus. Quisquis enim præsentis vitæ delectationibus satiari desiderat,quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur vuam acerbam comedit, dentes eius obstupescunt: quia qui præsentis mũdi delectatione pascitur,interni eius sensus ligantur: vt iam spiritalia mandere,id est,intelligere nequeant:quia vnde in exterioribus delectati sunt,inde in intimis obstupescunt.Et dum peccato animã pascitur,panem iustitiæ edere non valet:quoniam ligati dentes ex peccati consuetudine,iustũ quod intus sapit,edere nequaquam possunt.Hoc igitur loco quia dẽtes, vt prædiximus,internos sensus accipimus,cõsiderare magnopere quid agere iusti soleant,debemus.Qui plerũque si qua in se quãlibet leuiter carnalia esse deprehendunt,hæc in internis sensibus retractantes,vehementer in semetipsis insequuntur,afflictione se conterunt, magnisque cruciatibus vel minima in se praua diiudicant, atque hæc per pœnitentiam damnant. Quod idcirco agunt,vt in cõspectu æterni iudicis & ipsi inueniri,in quantum est possibile,irreprehensibiles debeant:& hi qui eos sic se iudicare conspiciunt,emendare semetipsos à culpis grauioribus inardescant. Quod videlicet beatus Iob, coram amicis suis temporalem gloriam tenentibus,& transeuntia bona laudantibus,fecerat: sed tamen eorum sensum ad cognoscendam vtilitatem flagelli sui perducere non valebat:vt scilicet pensare possent:quòd non solum prospera omnipotẽs deus tribueret, sed nonnunquam etiam aduersa propitij irrogaret. Vnde bene nũc dicit:Quare lacero carnes meas dentibus meis? Ac si apertè dicat: Cur internis sensibus carnalia si qua fuerint in me facta discutio,si meis spectatoribus prodesse non possum?Vbi & aptè subdit: Et animam meam porto in manibus meis?)

Quòd sancti uiri animam suam in manibus portant, cùm bonorum operum exempla proximis ostendunt.

Caput. XIX.

ANimam in manibus portare,est intentionem cordis in operatione ostendere. Habent nanque hoc iusti proprium vt in omne quod dicũt,atque omne quod agunt,non solum profectum suum,sed etiam proximorũ ædificationem quærant.Et aliquãdo in quibusdam semetipsos diiudicant,vt pigros auditores ad considerandos semetipsos reuocẽt. Aliquando bona opera ostẽdunt, vt spectatores eorum erubescant nõ imitari quod vident.Nam scriptum est: Videant vestra bona opera & glorificent patrem vestrũ qui est in cœlis.Qui igitur intentionem suam per opera insinuat, animam suam in manibus portat.Sed cùm iustus quisque nec se diiudicando,nec bona opera ostendendo, vtilitati proximorum proficit, per hoc quod egerit,ad verba doloris redit. Vnde rectè nunc dicitur: Quare lacero carnes meas dentibus meis,& animam meam porto in manibus meis?) Id est,cur vel me districtè coram hominibus diiudico,vel quid appetam in opere ostendo:si vtilitati proximorum,nec mala diiudicando,nec bona ostendendo proficio? Sed tamen iusti etiam cùm hæc dicunt,nunquam à præbendo proximis bono exemplo deficiunt.Vnde adhuc coram amicis suis beatus Iob virtutem patientiæ exhibens & ostendens,ait:

Quòd uirtus patientiæ non in prosperis, sed in aduersis agnoscatur.

Etiam si occiderit me,in ipso sperabo.) Nunquam est patientiæ virtus in prosperis. Ille autem verè est patiens,qui & aduersis atteritur,& tamen ab spei suæ rectitudine non curuatur. De reprobi nanque sensu scriptum est: Confitebitur tibi,cum benefeceris ei. In hoc itaque mens iusta ab iniusta discernitur:quod omnipotẽtis dei laudẽ & inter aduersa cõfitetur,quod nõ cum rebus frangitur,non cum casu gloriæ exterioris cadit:sed in hoc magis qualis cum reb⁹ fuerit demonstrat:quæ & sine rebus robustior stat. Sequitur: Veruntamen vias meas in conspectu eius arguam:& ipse erit saluator meus.) Cum Paulus apostolus dicat: Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur:eo tunc dominus saluator inuenitur,quo nũc pro timore dei, peccatum nostrum à nobismetipsis redarguitur. Vnde electi quique culpis suis nunquam sciũt parcere,vt possint culparum iudicem placatum inuenire. Et verè eum postmodum inuenire saluatorem credunt,quem districtè modo iudicem metuunt. Nam qui sibi nunc in culpa parcit,ei postmodum in pœna nõ parcitur. Dicit ergo: Veruntamen vias meas in conspectu eius arguã. Quæ verò vtilitas de hac argutione sequatur, adiungat: Et ipse erit saluator meus. Sequitur: Non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita. Cum constet quòd iudex veniens:agnos ad dexteram,hædos vero ad sinistram ponat: qua nunc ratione dicitur: in conspectu eius hypocritam non esse vẽturum:qui scilicet si inter hædos erit,ad sinistram iudicis apparebit?

Quòd hypocritæ dum hominum iudicia quærunt, diuino se iudicio non exhibent:nec ante deum uenit, cuius uitam deus moresque contemnit: & quod duobus modis sancti in cõspectu dei ueniant. Caput.XX.

SEd sciendum est quod duobus modis in conspectu domini venim⁹. Vno quidem quo hic peccata nostra subtiliter perpendentes, in eius nos conspectu punimus: & flendo diiudicamus. Nam quoties conditoris nostri potentiam ad sensum reducimus, toties in conspectu illius stamus. Vnde rectè per virum dei Heliam dicitur: Viuit dominus deus Israël, in cuius conspectu sto. Alio quoque modo in conspectu domini venimus, cum in extremo iudicio ante tribunal eius assistimus. Hypocrita igitur per examen vltimum,ante conspectum iudicis venit:sed quia modo culpas suas considerare ac deflere dissimulat:in conspectu domini venire recusat.Sicut enim iusti viri cũ districtionem venturi iudicis cõtemplantur:peccata sua ad memoriã reducunt: deflent quæ commiserunt,& districtè se iudicant ne iudicentur:ita hypocritæ quo exterius hominibus placẽt, eo se interius aspicere negligunt:totosque se in verbis proximorũ fundunt: & sanctos se esse æstimant, quia sic se haberi ab hominibus pensant.Cumque mentem per verba suę laudis sparserint, nunquam hanc ad cognitionẽ reducunt culpæ:nunquàm considerant vbi internum iudicem offendant, nihil de eius districtione metuunt:quia sic se placuisse ei, sicut hominibus credunt: Qui si terrorem eius ad mentem reducerẽt,hocipsum quod in mala intẽtione positi placent hominibus,plus timerent.Bene itaque dicitur. Non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita:quia districtionẽ dei ante oculos non ponit,dum placere humanis oculis concupiscit. Qui si mentem suam discutiens, semetipsum in cõspectu dei poneret, profectò iam hypocrita non esset. Sequitur: Audite sermonem meũ:& ænigmata percipite auribus vestris.) Per hoc quòd ænigmata nominat, figuratas se habere locutiones demonstrat. Vnde aptè quoque voce fidelis populi subditur:

Quòd sancti etsi hoc agant,quòd exterius non labuntur in opere, nequaquam tamen hoc agunt, ut non labantur in cogitatione.

Si fuero iudicatus,scio quia iust⁹ inueniar.) Quod ab eiusdem etiam beati Iob persona non discrepat:quando hoc ipse foris de seipso loquitur:quod de illo veritas hosti eius interius dixerat: Vidisti seruum meum Iob,quòd non sit ei similis super terram? Et quidem idem vir valde est inferius quod de se memorat,quàm quod de illo dominus dixerat. Aliud est enim iustum esse,aliud est ei similem non esse. Humiliter igitur de semetipso sensit:qui dum iustus sine comparatione extitit:non se præ cæteris,sed iustum tantummodo inueniri posse memorauit. Caput.XXI.

HOc tamen in eius verbis videtur habere quæstionis, quod qui superius dixit: Vias meas in cõspectu eius arguam:& inferius dicit:Consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ: & peccata sua subtiliter agnoscens, adhuc longè inferius adiungit: Signasti quasi in sacculo delicta mea,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G lecta mea,nunc ait: Si fuero iudicatus, scio quia iustus inueniar. Neque enim simul conuenire queunt peccata & iustitia. Sed sanctus vir sibi iniquitatem tribuens, & omnipotenti domino purgationem suã: & peccatorem se cognoscit ex se, & iustum se factũ non ignorat ex munere. Qui in recto quoque opere positus: ex abundanti gratia meruit flagella sustinere. Iamque se in iudicio iustum inueniri gaudet, qui se ante iudicium percussum videt. Vnde & cum longè pòst dicat: Signasti quasi in sacculo delicta mea, statim subdit: Sed curasti iniquitatem meã. Qui ergo iustum inueniri se in iudicio memorat: nequaquam se iuste flagellatum negat: quãuis flagello eius dominus nõ peccata studuit tergere, sed merita augere. Sequitur: Quis est qui iudicetur mecum? veniat.) Sancti viri ita se in operibus suis deo authore custodiunt, vt omnino vnde accusentur, exterius non inueniatur: interius verò in cogitationibus suis tanta se cautela circunspiciunt, vt si fieri valeat, semper irreprehensibiles interni iudicis oculis assistant. Sed quantum agere possunt, ne exterius labantur in opere, tantum interius agere nequaquã possunt, vt nunquã labantur in cogitatione. Humana enim conscientia eoipso quo ab intimis recedit, semper in lubrico est. Vnde fit vt etiam sancti viri frequenter labantur in corde.

Respõsio.

H Beatus ergo Iob tam voce sua, quàm voce electorum loquens dicat: Quis est qui iudicetur mecum? veniat. Quia enim in exterioribus actibus vnde reprehendatur non habet: liberè accusatorem quærit. Quia verò etiam iustorũ corda semetipsa nonnunquã de ítulta cogitatione reprehendunt: propter hoc fortasse subditur: Quare tacens consumor?) Tacens enim consumitur: qui de ítulta se cogitatione reprehendẽs, apud semetipsum dente conscietię mordetur. Ac si aperè dicat: Si vixi vt accusatorem exterius nullum timerem: vtinam sic vixissem, vt intra memetipsum accusatricem conscientiã non haberem. Tacens enim cõsumitur, qui intus in se inuenit vnde vratur. Sequitur: Duo tantum ne facias mihi: & tunc à facie tua non abscondar.) Hoc loco quid dei faciem, nisi animaduersionem debemus accipere? In qua dum peccata respicit, punit. A qua videlicet nullus etiam iustus absconditur: si duo quæ postulat, non amoueantur, de quibus subdit:

Vtinã sic vixissem vt intra memetipsum accusatricẽ conscientiã nõ haberẽ.

Quòd sancti patres ad eam legem uenire desiderabant, in qua non timore seruirent, sed amore. Caput. XXII.

MAnum tuam longè fac à me, & formído tua nõ me terreat.) In quibus videlicet duob⁹ quid aliud per prophetiæ vocem, quàm tempus gratiæ & redemptionis inquirit? Lex nanque super percussione vltionis populum tenuit: quisquis sub illa peccaret, protinus morte puniretur. Nec plebs Israelitica ex amore, domino, sed ex timore seruiebat. Nunq̃ verò impleri iustitia per timorẽ potest, quia ioxta Ioannis vocem, perfecta charitas foras mittit timorem. 1. Ioan. 4.

Et Paulus quoque adoptionis filios consolatur, dicens: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Ex voce igitur generis humani, legalis percussionis duritiam transire cõcupiscens, atq; à formidine peruenire ad dilectionem appetens, quæ duo à se omnipotens deus longè faciat exorat, dicens: Manum tuam longè fac à me: & formido tua nõ me terreat, id est percussionis duritiam remoue à me, formidinis pondus tolle: sed irradiãte gratia dilectionis, spiritum securitatis infunde: quia si longè à percussione & formidine nõ fuero: scio quia à districtione tui examinis nõ abscondar: quoniam in conspectu tuo iustus esse non valet, qui tibi nõ per dilectionem, sed per formidinem seruit. Vnde & ipsam conditoris sui præsentiam, quasi familiariter ac corporaliter quærit: vt per hanc & audiat quod ignorat, & in his audiatur quæ nouit. Nam protinus adiungit: Voca me, & respondebo tibi: aut certè loquar, & tu responde mihi. Quidum humanis oculis per assumptã carnem apparuit: sua hominibus peccata aperuit, quæ & perpetrabant & nesciebant. Vnde subditur: Roma. 8.

Quòd à luce ueritatis in tantas ignorantiæ tenebras corruerimus, ut nosipsos ignoremus.

Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.) Quanuis vocare ac respondere intelligi & aliter possit. Vocare enim dei, est nos amando & eligendo respicere. Respondere autem nostrũ, est amori illius bonis operibus parere. Vbi aptè additur. Aut certè loquar, & tu responde mihi. Loquimur nanq; cum eius faciem per desiderium postulamus. Respondet verò deus loquentibus, cũ nobis se amantibus apparet. Sed quia quisquis æternitatis desiderio anhelat: semetipsum subtiliter reprehendens, facta sua discutit: & ne quid in illo sit, in quo authoris sui faciem offendat quærit, rectè subiungit: Quantas habeo iniquitates & peccata: scelera mea & delicta ostende mihi. Iste in hac vita iustorum labor est: vt semetipsos inueniant: & inuenientes, flendo atque corrigendo ad meliora perducant. Et quanuis inter iniquitatem atque peccatum nihil distare perhibeat Ioannes Apostolus, qui ait: Iniquitas peccatum est: ipso tamẽ vsu loquendi plus iniquitas quàm peccatum sonat: & omnis se homo liberè peccatorem fatetur: iniquum verò dicere nõ nunquam erubescit. Cap. XXIII. K *Qui æternitatis desiderio anhelat: semetipsum subtiliter reprehendẽs facta sua discutit. &c.* 1. Ioan. 3.

INter scelera verò & delicta hoc distat, quòd scelus etiã pondus peccati transit: delictum verò pondus peccati nõ transit: quia & cùm offerri sacrificium per legem iubetur: nimirum præcipitur sicut pro peccato, ita etiam pro delicto. Et nonnunquam scelus in opere est, delictum verò plærunque in sola cogitatione. Vnde & per Psalmistam dicitur: Delicta quis intelligit? Quia videlicet peccata operis tãto citius cognoscuntur, quanto exterius videntur: peccata verò cogitationis eo ad intelligendum difficilia sunt, quo inuisibiliter perpetrantur. Quisquis igitur æternitatis desiderio anxius, apparere venturo iudici desiderat mundus: tanto se subtilius nunc examinat, quãto nimirum cogitat, vt tunc terrori illius liber assistat, & ostendi sibi exorat vbi displicet: vt hoc in se per pœnitentiam puniat: seque hic diiudicans indicabilis fiat. Sed inter hæc intueri necesse est: quanta peregrinationis nostræ pœna nos perculit, qui in eam cæcitatem venimus: vt nosipsos ignoremus. Perpetramus mala: nec tamen hæc celerius deprehendimus vel perpetrata. Exclusa quippe mens à luce veritatis: nil in se nisi tenebras inuenit: & plærunque in peccati foueam pedẽ porrigit, & nescit. Quod nimirum de sola exilij sui cæcitate patitur: quia ab illuminatione domini repulsa, & semetipsam videre perdidit, quę authoris sui faciem non amauit. Vnde & subditur: Cur faciẽ tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum? Humanũ genus contemplationem lucis intimæ habuit in paradiso: sed sibimetipsi placens, quo à se recessit, lumen conditoris perdidit eiusq; faciem declinando, ad ligna paradisi fugit: quia post culpam videre metuebat, quem amare consueuerat. Sed ecce post culpam venit in pœnam: ex pœna autem ad amorẽ redit: quia quis fuerit culpæ fructus inuenit: atque illam faciem quã timuit in culpa, excitatus requirit ex pœna: vt iam caliginem cæcitatis suæ fugiat, atque hocipsum quòd authorem suum non videt, grauiter perhorrescat. Quo videlicet desiderio compunctus sanctus vir clamat: Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum? quia si vt amicũ aspiceres, tuæ me visionis lumine non priuares. Qui mobilitatem quoque cordis humani subsequens adiungit: *Distantia inter scelera & delicta.* Psal. 18.

Quòd rectè homo folio comperetur, qui tentationibus suis, quasi uentorum flatibus agitatur.

Contra folium quod vento rapitur, ostẽdis potentiam tuã: & stipulam siccam persequeris?) Quid est enim homo nisi folium, qui videlicet in paradiso ab arbore cecidit? Quid est nisi folium, qui tentationis vento rapitur, & desideriorum flatibus leuatur? Caput. XXIIII. *Homo, folium.*

MEns quippe humana quot tentationes patitur, quasi tot flatibus mouetur. Hanc enim plærunq; ira perturbat: cũ recedit ira, succedit inepta lætitia. Luxuriæ stimulis vrgetur: æstu auaritiæ longè lateque ad ambienda quæ terrena sunt tenditur. Aliquando hanc superbia eleuat: aliquando verò inordinatus timor in infimis deponit. Quia ergo tot tentationum flatibus leuatur & ducitur: rectè folio homo comparatur. Vnde bene quoq; per Esaïam dicitur: Cecidimus quasi folium vniuersi: & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos. Quasi ventus quippe nos iniquitas abstulit: quia nullo fixos virtutis põdere in vanã elationem leuauit. Bene autem post folium, etiam stipula appellatur homo. Qui enim arbor fuit in cõditione, folium à semetipso fa- *Quot tentationes patitur: tot quasi flatibus mouetur.* Esa. 64.

A ipso factus est in tentatione: sed pòst stipula apparuit in delectione. Quia enim de alto cecidit, foliũ: quia verò per carnem terræ proximus fuit, etiam cum stare videbatur, stipula esse memoratur. Sed quia viriditatem intimi amoris perdidit: iam stipula sicca est. Consideret itaque vir sanctus, & homo quante vilitatis sit, & deus quante districtionis, & dicat: Contra folium quod vento rapitur, ostendis potentiam tuã: & stipulam siccam persequeris? Ac si apertè deploret dicẽs: Cur tanta rectitudine impetis eum, quem sic infirmum esse in tentatione cognoscis? Sequitur:

Quòd peccata nostra deus scribere dicitur, cum ea uel diutius punit uel retinet punienda.

Scribis enim contra me amaritudines.) Quia omne quod loquimur, transit: quod vero scribimus, manet: deus nõ loquit sed scribere amaritudines dicitur: cum diu super nos eius flagella perdurant. Semel quippe peccanti homini dictum est. Terra es: & in terram ibis. Et sæpe aparẽtes angeli hominibus præcepta dederunt. Moyses legislator per districtionẽ peccata coercuit. Ipse vnigenitus sumi patris ad nos redimẽdos venit: moriendo mortem absorbuit: vitam perpetuã denunciauit nobis, quam ostendit in se. Sed tamen illa quæ in paradiso data est de morte carnis nostræ sententia: ab ipso initio generis humani, vsque ad finem seculi non mutatur. Quis est enim homo qui viuit: & nõ videbit mortem? Quod bene rursum Psalmista intuens ait: Tu terribilis es: & quis resistet tibi? extunc ira tua. Quia videlicet peccanti in paradiso homini irat⁹ semel de mortalitate carnis nostræ sententiam fixit: quæ nunc & vsque ad vltimum mutari nullo modo valebit. Dicat ergo: Scribis contra me amaritudines. Vbi adhuc subditur: Et consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ. Psal. 57. B

Quòd grauia sint in conspectu dei peccata iuuenum & senum: si & iusti sic metuunt qui in adolescentiæ teneritudine deliquerunt. Caput. XXV.

ECce vir iustus quia in iuuentute sua se peccasse nõ inuenit, adolescẽtiæ facta pertimescit. Sed sciendum est: quia sicut in corpore, ita sunt etiam incrementa ætatis in mẽte. Prima quippe hominis ætas infantia est: cum etsi innocenter viuit, nescit tamen fari innocentiam quam habet. Ac deinde pueritia sequitur: in qua iam valet dicere quod vult: cui succedit adolescentia, quæ videlicet prima est ætas in operatione: quam iuuentus sequitur, scilicet apta fortitudini: ac postmodum senectus, etiam per tẽpus iam congrua maturitati. Quia igitur primã ætatem aptam bonis actibus adolescentiam diximus: & iusti viri cùm in magna mentis maturitate proficiunt: nonnunquam ad memoriam actionum suarum initium reducunt: seque tantum de suis primordiis reprehendunt, quantum ex grauitate mentis altius profecerũt: quia eo indiscretos se fuisse inueniũt, quo discretionis artem postmodum plenius consequuntur: rectè nunc per sancti viri vocem, adolescentię peccata formidantur. Quod si ad ipsam literam est tenendum: hinc considerandum est quantum sint grauia peccata iuuenum & senum: si & illud sic iusti metuunt, quod in infirma ætate deliquerunt. Sequitur: C

Quòd pes hominis in neruo ponitur, cum prauã eius intentio, districto iudicio punienda ligatur.

Posuisti in neruo pedem meũ: & obseruasti omnes semitas meas: & vestigia pedum meorum cõsiderasti.) In neruo deus pedem hominis posuit: quia prauitatem illius, forti districtionis suæ sententia ligauit. Cuius omnes semitas obseruat: quia subtilitet singula eius quęq; diiudicat. Semita etẽm angustior solet esse quam via. Quia autem vias actiones: non immerito semitas ipsas actionũ cogitationes accipim⁹. Deus itaque omnes semitas obseruat: quia in singulis quibusq; nostris actibus, etiam cogitationes pensat. Et vestigia pedum considerat: quia intentiones nostrorum operum quam rectè ponantur, examinat: ne & hoc quod bonum agitur, non recto desiderio agatur. Possunt quoq; per pedum vestigia, quędam malè acta signari. Nam pes in corpore, est vestigium in via. Et plærunque dum quædã praua agimus: intuentibus hoc fratribus, exemplum malum præbemus: & quasi inflexo extra viam pede sequentibus vestigia distorta relinquimus: dũ per

nostra opera ad scandalum aliena corda prouocamus. Valde autẽ laboriosum est custodire ne mala homo facere audeat: ne in bonis actibus per intentionem titubet: & inter recta opera sinistra eum cogitatio illsdat. Quæ tamen cuncta omnipotens deus subtiliter examinat: atque in iudicio singula repẽsat. Sed quãdo homo qui carnis suæ infirmitate cõstringitur: contra cuncta valeat subtiliter assurgere: atque incõcussa cogitatiõe rectitudinem tenere? Vnde aptè subditur: Qui quasi putredo consumendus sum: & quasi vestimentum quod comeditur à tinea.) Sicut enim vestimẽtum à de se exorta tinea comeditur: ita homo in semetipso habet putredinem, de qua consumatur: atque hoc est, quod est, vnde consumatur vt non sit. Quod intelligi & aliter potest: si ex voce tentati hominis dicatur: qui quasi putredo cõsumendus sum & quasi vestimentum quod comeditur à tinea. Homo enim quasi putredo consumitur, dum carnis suæ corruptione cõteritur. Cui quia immunda tentatio nõ aliunde, sed à semetipso nascitur: more tineæ carnem tentatio, quasi vestem de qua exiit consumit. In semetipso quippe habet homo vnde tentetur. Quasi ergo tinea vestem cõsumit, quæ ex veste eadem processit. Sciẽdum quoque quòd tinea sine sonitu perforat vestimentum: & plærunque cogitatio ita transfigit mẽtem: vt mens ipsa non sentiat, nisi postquam fuerit eius aculeo transfixa. Bene ergo dicitur quòd homo tanquàm vestimentum à tinea consumitur: quia nonnunquã tentationũ nostrarum vulnera non cognoscimus, nisi postq̃ ab eis confossi in mente fuerimus. Quam videlicet infirmitatem nostrã bene adhuc sanctus vir considerans, adiungit: D E

Caput decimumquartum textus beati Iob, sed caput viceſimumſextum expoſitionis moralis ſancti Gregorij.

HOmo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egredit & cõteritur & fugit velut vmbra, & nũquã in eodẽ statu permanet. Et dignũ ducis super huiusmodi aperire oculos tuos, & adducere eũ tecum in iudicium? Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nónne tu qui solus es? Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est. Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. Recede ergo paululum ab eo, vt quiescat: donec optata veniat sicut mercenarij dies eius. Lignum habet spem. Si præcisum fuerit, rursum viresci: & rami eius pullulãt. Si senuerit, in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius: ad odorem aquæ germinabit: & faciet comam: quasi cum primum plantatum est. Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus atque cõsumptus, vbi quæso est? Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus aresca: sic homo cùm dormierit, non resurget. Donec atteratur cœlum, non euigilabit, nec consurget de somno suo. Quis mihi hoc tribuat vt in inferno protegas me, & abscõdas me donec pertrãseat furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei? Putásne mortuus homo rursum viuat? Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Vocabis me, & ego respondebo tibi. Operi manuum tuarum porriges dexteram. Tu quidẽ gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo. Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra cõsumitur: & homines ergo similiter perdes. Roborasti eum paululum, vt in perpetuũ transiret. Immutabis faciem eius, & emittes eum. Siue nobiles fuerint filij eius siue ignobiles, non intelliget. Attamen F

caro eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

caro eiº dum viuet dolebit:& anima illius super semetipso lugebit.

Gal. 4.

Humanæ uitæ breuitatem & calamitatem describit.

Caput. XXVI.

Eccli. 42.

HOmo natus de muliere,breui viuens tempore, repletur multis miseriis.)In sacro eloquio mulier aut ex sexu ponit,aut pro infirmitate.Pro sexu quippe,sicut scriptum est: Misit deus filium suũ factum ex muliere,factum sub lege. Pro infirmitate verò, sicut per quendam sapientem dicitur: Melior est iniquitas viri quam benefaciês mulier. Vir enim,fortis quilibet & discretus vocatur:mulier verò,mẽs infirma vel indiscreta accipitur.Et sæpe cõtingit, vt etiam discretus quisque subitò labatur in culpam:atque indiscretus alius & infirmus bonam exhibeat operationem. Sed is qui indiscretus atque infirmus est:nonnunquam de eo quid bene egerit,amplius eleuatur,atque grauius in culpam cadit:discretus verò quisq; ex eo quod malè se egisse intelligit,ad districtionis regulam arctius se reducit:& inde altius ad iustitiam proficit:vnde ad tẽpus à iustitia cecidisse videbatur. Qua in re rectè dicit: Melior est iniquitas viri quã benefaciens mulier:quia nonnunquã etiam culpa fortium,occasio virtutis sit:& virtº infirmorum,occasio peccati. Hoc igitur loco mulieris nomine,quid nisi infirmitas designatur,cũ dicitur: Homo natus de muliere? Ac si apertius dicatur:

H Quid in se habebit fortitudinis,qui natus est ex infirmitate?

cõsideratio notãda

Breui viuens tempore,repletur multis miseriis.) Ecce viri sancti vocibus, pœna hominis breuiter est expressa : quia & angustatur ad vitam , & dilatatur ad miseriam . Si enim subtiliter cõsideretur, omne quod hic agitur,pœna & miseria est.Ipsi etenim corruptioni carnis seruire ad necessaria atque concessa, miseria est:vt contra frigus vestimenta:cõtra famẽ alimenta : cõtra æstum frigora requirantur.Quòd multa cautela custoditur salus corporis,quòd etiam custodita amittitur, amissa cum graui labore reparatur:& tamen reparata, in dubio semper est: quid hoc aliud quã mortalis vitæ miseria est? Quòd amamus amicos,suspecti ne offendi valeant: formidamus inimicos, atque securi de eis nõ sumus vtique, quos formidamus:quòd plærũque inimicis sic confidenter quasi amicis loquimur:& nonnunquã pura verba proximorum,& multum nos fortasse diligentiũ,quasi verba suscipimus inimicorum:& qui falli nunquam vel fallere volumus, ex cautela nostra grauius erramus:quid itaque hoc nisi humanæ vitæ miseria est? Quòd amissa cœlesti patria repulsus homo delectatur exilio,grauatur curis:& tamen cogitare dissimulat quam graue sit,quia multa cogitãtur: quod priuatus est interno lumine,& tamẽ in hac vita diu vult perpeti cæcitatem suam:quid hoc aliud quàm de pœna nostra nata miseria est? Sed quanuis diu hic stare desideret: ipso tamen

I cursu mortalis vitæ impellitur,vt egrediatur. Vnde vir sanctus rectè subiungit: Qui quasi flos egreditur & conteritur: & fugit velut vmbra:& nunquam in eodem statu permanet.

Omnequod hic agitur: miseria est.

Caput.XXVII.

Mũdus quasi tot floribus quot hominibus plenus est.

QVasi flos etenim egreditur,quia nitet in carne:sed cõteritur,quia redigitur in putredinẽ.Quid enim sunt nati homines in mundo:nisi quidam flores in campo?Tẽtamus oculos cordis in hanc laditudinẽ mundi præsentis,& ecce quasi tot floribus, quot hominibus plenus est.Vita itaq; in carne,flos in fœno est.Vnde bene per Psalmistam dicitur: Homo, sicut fœnum dies eius: & sicut flos agri, ita florebit. Esaïas quoque ait: Omnis caro fœnum:& omnis gloria eiº sicut flos agri.Homo etenim more floris procedit ex occulto: & subitò apparet in publico: qui statim ex publico per mortem retrahitur ad occultum. Carnis nos viriditas ostẽdit:sed ariditas pulueris ab aspectibus retrahit. Quasi flos apparuimus qui non eramus : quasi flos arescimus,qui temporaliter apparebamus. Et quia per momenta homo quotidie compellitur ad mortem:rectè adiungit. Et fugit velut vmbra:& nunquã in eodem statu permanet.) Sed cum sol quoque indesinẽter cursum suum peragat: nunquãque se in stabilitate figat:cur cursus vitæ hominis vmbræ potius quàm soli comparatur: nisi quia amisso amore cõditoris,calorẽ cordis perdidit, & in solo iniquitatis suæ frigore remansit? Quia iuxta veritatis vocem: Abundabit iniquitas:& refrigescet charitas multorum. Qui igitur K in amore dei,cordis calorem nõ habet:nec tamen vitam quã diligit tenet:scilicet velut vmbra fugit. Vnde rectè quoq; de illo scriptum est:quia secutus est vmbram.Bene autem dicitur: Et nunquam in eodem statu permanet:quia dum infantia ad pueritiam,pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad iuuentutem,iuuentus ad senectutem,senectus trãsit ad mortem:in cursu vitæ præsentis ipsis suis augmentis ad detrimẽta impellitur:& inde semper deficit,vnde se proficere in spatium vitæ credit. Fixum etenim statum hic habere non possumus,vbi transituri venimus:atque hoc ipsum nostrum viuere,quotidie à vita trãsire est. Quem videlicet lapsum primus homo ante culpam habere non potuit: quia tempora eo stante transiebãt.Sed postquam deliquit:in quodam se quasi lubrico temporalitatis posuit:& quia cibum comedit vetitum,status sui protinus inuenit defectum. Quam tamen mutabilitem non solum exterius,sed interius quoque homo patitur,dum ad meliora opera exurgere conatur. Mens etenim mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur quàm est:& nisi in statu suo arcta custodiæ disciplina teneat : semper in deteriora dilabitur. Quæ enim semper stantem deseruit,statum quem habere potuit, amisit. Vnde nunc cùm ad meliora nititur,quasi contra ictum fluminis conatur.Cũ verõ ab intentione ascẽdendi resoluitur,sine labore ad ima reducitur.

Fixum statum hic habere non possumus. Mutabilitatẽ homo non solum exterius sed interius quoq; portat.

Nisi mens arcta custodiæ disciplina teneatur,semper in deteriora dilabitur Luce. 13.

Caput.XXVIII.

QVia enim in ascensu labor est, in descensu ocium: intraturos per angustam portam dominus admonet,dicens: Contendite intrare per angustam portam.Dicturus quippe angustæ portæ introitum,præmisit contendite:quia nisi mentis contentio feruerit, vnda mundi nõ vincitur,per quam anima semper ad ima reuocatur.Quia igitur homo velut flos nascitur & conteritur: quia sicut vmbra fugit,atque in statu suo nũquàm permanet: quid in hac consideratione subiungat,audiamus. Sequitur: Et dignum ducis super huiusce modi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium?) Considerauit quippe superius & omnipotentis dei potẽtiam,& infirmitatem suam: deduxit ante oculos se & deum:pensauit quis cum quo ad iudicium veniat. Vidit hinc hominem,inde conditorem,id est, puluerem,& deum:& rectè ait: Et dignum ducis super huiusce modi aperire oculos tuos?Omnipotenti deo oculos aperire,est iudicia exercere,quem feriat videre.Nam quasi clausis oculis non vult aspicere,quem non vult ferire. Vnde mox de ipso quoque iudicio adiungit: Adducere eum tecum in iudicium?Sed quia contemplatus est ad iudiciũ venientem deũ: rursum considerat infirmitatem suam. Videt quia mundus per semetipsum esse non possit:qui vt esse possit,de immunditia processit,atque subiungit: Quis potest facere mundũ de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es?) Is qui per se solus est mundus: mundare præualet immunda. Homo enim in corruptibili carne viuens, habet tentationum immunditias impressas in semetipso:quia nimirum eas tra- M xit ab origine.Ipsa quippe propter delectationẽ carnis eius conceptio immundicia est. Vnde & Psalmista ait:Ecce enim *Psalm.50.* in iniquitatibº cõceptus sum:& in delictis peperit me mater mea.Hinc est ergo quòd plærunque tentatur & nolens.Hinc est quòd immunda quædam in mente patitur,quanuis ex iudicio reluctetur:quia conceptus de immunditia,dum ad mũditiam tẽdit, hoc conatur vincere quod est . Quisquis autẽ occultæ tentationis motus,atque immunditiã cogitationis euicerit:nequaquam sibi suam munditiã tribuat:quia de immundo conceptum semine,nullus facere mundum potest,nisi is qui mundus per semetipsum solus est.Qui ergo iam ad locum munditiæ mente peruenit: conceptionis suæ viam respiciat per quam venit:atque inde colligat,quia ex sua virtute non habet munditiam viuendi: cui de immũditia factum est initium subsistendi.Potest verò hoc in loco intelligi:quia beatus Iob incarnationem redemptoris intuitus,solum vidit in mundo hominem de immundo semine non esse cõceptum: qui sic in mundum venit ex virgine, vt nihil haberet de immunda conceptione. Neq; enim ex viro & fœmina,sed ex sancto spiritu & Maria virgine processit.Solº ergo in carne sua verè mundus extitit,qui delectatione carnis tangi nõ potuit: quia nec per carnalem huc delectationem venit.

Quæstio.

Responsio

Mat.24.

Libri vn-

A

LIBRI DVO
DECIMI SANCTI GREgorij Caput primum, quod continuat decimumquartum caput textus beati Iob.

MOS IVSTORVM est tãto sollicitius præsentem vitã quàm sit fugitiua cogitare,quãto studiosius nouerint cœlestis patriæ bona æterna perpendere. Ex his enim quę manentia intus aspiciunt: foris fugam rerum labentium subtilius attendunt. Vnde beatus Iob cum de lapsu humani temporis sententiam protulisset dicens:Homo natus de muliere, breui viuens tẽpore:& rursum,& fugit velut vmbra,& nunquã in eodẽ statu permanet,adhuc de breuitate vitæ eius adiungit: Breues dies hominis sunt,numerus mensium eius apud te est.) Hoc etenim apud nos velut non esse cõsideratur,quod tanta velocitate trãscurrit. Quia vero apud omnipotentem deum etiam labentia stãt:apud eũ esse numerum nostrorum mensiũ perhibet. Vel certè in diebus breuitas temporis:in mẽsibus vero quasi multiplicata dierum spatia designatur. Nobis ergo breues dies sunt. Sed quia vita nostra pòst tẽditur,apud deũ numerus nostrorum mẽsium esse memoratur. Vnde per Salomonem dicitur: Longitudo dierum in dextera eius.

B

Prouer.3.

Sequitur :

Quid sit quòd Ezechiæ.xv.anni sunt additi ad uitam: cùm ei per Esaiam dictum sit,morieris tu,& non uiues.

Constituisti terminos eius qui præteriri non poterunt.) Nulla quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis dei occulto consilio veniunt. Nam cuncta deus secutura præsciens,ante secula decreuit,qualiter per secula disponantur.Statutũ quippe iam homini est:vel quãtum hunc mũdi prosperitas sequatur:vel quantũ aduersitas feriat:ne electos eius aut immoderata prosperitas eleuet, aut nimia aduersitas grauet. Statutũ quoque est quantũ in ipsa vita mortali temporaliter viuat. Nam etsi annos quindecim Ezechiæ *4.Reg.20* regi ad vitam addidit omnipotens deus:cum eum mori permitti, tunc eum præsciuit esse moriturum. Qua in re quæstio oritur,quomodo ei per prophetam dicatur: Dispone domui tuæ, quia morieris tu,& non viues:cui cum mortis sententia dicta est:protinus ad eius lachrymas,est vita addita.Sed per prophetam dominus dixit:quo tempore mori ipse merebatur,per largitatem vero misericordiæ,illo eum tempore ad C mortẽ distulit, quod ante secula ipse præsciuit.Nec propheta igitur fallax,quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur:nec dominica statuta conuulsa sunt,quia vt ex largitate dei anni vitæ cresceret,hoc quoq; ante secula præfixum fuit:atque spatium vitæ quod inopinatè foris est additum,sine augmento in præscientia fuit intus statutum. Bene ergo dicitur:

Caput.II.

CONstituisti terminos eius : qui præteriri non poterunt.) Quod tamen intelligi etiam iuxta spiritũ valet:quia nonnunquam in virtutibus proficere conamur:& quædam dona percipimus:à quibusdam vero repulsi in imis iacemus. Nemo enim est,qui tantum virtutis apprehẽdat,quantum desiderat:quia omnipotens deus interiora discernẽs,ipsis spiritalibus profectibus modum ponit:vt ex hoc homo quod apprehendere conatur & non valet,in illis se nõ eleuet quæ valet. Vnde ille quoque egregius prædicator,qui raptus ad tertium cœlum fuerat,paradisi arcana penetrauerat,esse post reuelationem tranquillus atque intentatus non valebat.Sed quia omnipotens deus terminos constituit hominis:qui præteriri non poterunt:& eleuauit hunc ad cognoscenda sublimia,& reduxit iterum ad infirma toleranda : vt modi sui mensuram aspiciens,dum securitatem comprehendere conaretur & non posset:ne per elationem extra se iret, per humilitatem cogeretur intra suos semper terminos re- D dire. Sequitur:

Quòd sancti quasi mercenarii in laboribus huius mũdi gemunt:& ad retributionis suæ denarium suspirant.

Recede paululũ ab eo,vt quiescat donec optata veniat sicut mercenarij dies eius.) Hoc loco recede dicitur, vim flagelli amoue. Quis enim valet deo recedente requiescere, cũ solus ipse sit requies:& à quo quisque quanto longè fuerit,fit tanto & inquietus? Itaque sic recede ab eo dicitur, vt intelligas,feriendo. Aptè autem subiungitur. Donec optata veniat sicut mercenarij dies eius. Mercenarius quanto longè est à fine operis,tanto & à retributione mercedis.Ita vir quisque sanctus in hac vita positus,dũ longè se esse ab exitu vitę præsentis conspicit,longè se esse ab æternis gaudiis gemit.Quid est ergo dicere:Recede paululum ab eo vt quiescat: nisi iam flagella vitæ præsentis subtrahe,& bona æternæ quietis ostẽde? Vnde etiam de ipsa quiete additur:Donec optata veniat sicut mercenarij dies eius. Tunc nanque homini optata sicut mercenarij dies eius venit,quãdo æternam requiem pro recompensatione sui laboris acceperit. Quantũ vero ad præsentis vitæ speciem spectat,adhuc beatus Iob humanũ genus multis miseriis:repletum,quàm sit despectum insinuat: quãtumque ipsa insensibilia ipsum præire videantur narrat, cùm dicit.

Recede deo.

Quòd sanctorum mors in nobis per exemplum fructificat. Caput.III.

LIgnum habet spẽ.Si præcisum fuerit,rursum virescit: & rami eius pullulant.Si senuerit radix eius in terra,& E in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit:& faciet comam,quasi cum primum plantatum est.Homo verò cum mortuus fuerit & nudatus atque consumptus,vbi quæso est?) Sed quia hoc iuxta literam patet:debemus sensum ad interiora reducere: & qualiter hæc iuxta spiritum intelligi debeãt,perscrutari. In scriptura etenim sacra, ligni nomine aliquando crux, aliquando vir iustus,aut etiã iniustus,aliquando vero incarnata dei sapientia figuratur.Crux etenim ligno signatur,cùm dicitur:Mittamº lignum in panem eius.Lignum quippe in panem mittere , est dominico corpori crucem adhibere . Rursum ligni nomine vir iustus,aut etiam iniustus exprimitur : sicut per prophetã dominus dicit: Ego dominus humiliaui lignum sublime : & *Ezechi.17.* exaltaui lignum humile. Quia iuxta eiusdem veritatis vocẽ: Omnis qui se exaltat,humiliabitur:& qui se humiliat,exalta- *Luce.14.* bitur.Salomon quoque ait:Si ceciderit lignum ad Austrum, *Eccles.xi.* aut ad Aquilonem:in quocunque loco ceciderit, ibi erit . In die etenim mortis suæ iustus ad Austrum cadit : peccator ad Aquilonem : quia & iustus per feruorem spiritus ad gaudia ducitur:& peccator cum apostata angelo, qui dixit : Sedebo *Esaiæ.14.* in monte testamẽti,in lateribus Aquilonis:in frigido suo cor F de reprobatur . Rursum per lignum incarnata dei sapientia figuratur:sicut de ea scriptũ est: Lignum vitæ est his qui ap- *Prouer.3.* prehenderint eam:& sicut ipsa ait:Si in viridi ligno hæc fa- *Lucæ.23.* ciunt, in arido quid fiet ? Hoc itaque loco cùm lignum præfertur homini,quid homo nisi carnalis quisque accipitur? Et quid ligni nomine : nisi iusti vniuscuiusque vita designatur? Lignum etenim habet spem:si præcisum fuerit,rursum virescit : quia cùm in morte passionis pro veritate iustus afficitur,in æternæ vitæ viriditate recuperatur.Et qui hic virebat per fidem,illic virescit per speciem. Et rami eius pullulant: quia plærunque ex passione iusti, fideles quique ad amorem cœlestis patriæ multiplicantur, & viriditatem vitæ spiritalis accipiunt:dum hic pro deo fortiter egisse gratulantur.

Ligni nomine multa significantur. Hiere.ii.

Sequitur: Si senuerit in terra radix eius,& in puluere mortuus fuerit truncus illius,ad odorem aquę germinabit,& faciet comam cùm primum plantatum est.) Quid radix iusti, nisi sancta prædicatio:quia ab ipsa oritur,& in ipsa subsistit, *Gene.3.* & quid terræ vel pulueris nomine , nisi peccator accipitur? cui voce conditoris dicitur : Terra es,& in terram ibis. Vel certè sicut habet nostra translatio: Puluis es , & in puluerem reuerteris . Iusti igitur radix in terra senescit, & in puluere truncus emoritur:quia apud corda prauorum,eius prædicatio despecta,cunctisq; viribus effœta creditur. Et in puluere truncus emoritur : quia inter manus persequentium corpus

illius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sapien.3. Aqua quid significat Ioan.4. Ioan.7

Gerillius examinatur. Iuxta Sapientiæ etenim vocem: Visi sunt oculis insipientium mori, & æstimata est afflictio exitus illorum. Sed iste cuius radix in terra senuit: & in puluere truncus mortuus est,ad odorem aquæ germinat: quia per afflatum sanctiſpiritus, in electorum cordibus exemplo sui operis germen virtutis facit. Aquæ etenim appellatione,nõ nunquam sanctiſpiritus irrigatio designari solet, sicut scriptum est:Si quis sitit, veniat ad me,& bibat. Qui autem bibe rit ex aqua quam ego dabo ei,non sitiet in æternum. Et faciet comã quasi cumprimũ plantatũ est.) Succiſo trunco co mam facere,est extincto corporaliter iusto, ipſo suæ passiõis exemplo multorum corda suscitare,& ex fide recta viriditatem veritatis ostendere. Bene autem dicitur: Quasi cumprimum plantatum est. Omne quod hic à iustis agitur, secunda plantatio est:quia prima videlicet plantatio non in opere iustorũ, sed in præscientia conditoris est. Et quia cuncta quæ agunt electi,sicut prius interius conſpiciuntur atque dispo-

*al. profi- ciunt. nuntur:ita postmodum exterius perficiuntur *,bene dicitur: Faciet comam quasi cumprimum plantatum est,id est,viridi tatem suam ostendit in effectu operis,quam prius habuit in præscientia conditoris. Caput.IIII.

H Chris viride lignum.

POtest etiam radix iusti,ipsa natura humanitatis intelligi,ex qua subsistit. Quę videlicet radix senescit in terra,cum natura carnis deficit in puluerẽ redacta. Cuius in puluere trucus emoritur,quia extinctũ corpus,à sua specie dissipatur. Sed ad odorem aquæ germinat: quia per aduetum sanctiſpiritus resurgit. Et faciet comam quasi cumprimum plantatum est,quia ad illam speciem redit ad quã percipiendam creatus fuerat,si in paradiſo positus,peccare noluisset. Quod fortasse etiam de domino ipſo,scilicet bonorũ omnium capite,valet intelligi:iuxta hoc vtiq; quod prædiximus,quia de semetipſo ait:Si in viridi ligno hæc faciunt,in arido quid fiet? Se enim lignum viride, & nos lignum aridũ

*al. lumen. dixit:quia ipſe in se vim*diuinitatis habuit,nos vero qui puri homines sumus,lignum aridum appellamur. Habet ergo lignum spem,si precisum fuerit,quia rursum vireſcit:quoniã & si occidi per passionem potuit,per resurrectionis gloriam rursus ad vitæ viriditatem venit. Huius rami pullulant,quia resurrectione illius multiplicati,longè lateq; fideles creuerunt. Huius radix in terra quasi senuit, quia eius prædicatio Iudæorum perfidiæ despecta fuit. Et in puluere trucus emortuus est:quia in corde persequentium,quod perfidiæ suæ vẽto leuabatur, contẽptibilis & despectus est habitus: quia carne potuit occidi. Sed ad odorem aquæ germinauit, quia per virtutem dei,extincta caro illius ad vitam rediit,iuxta quod scriptum est:quem de? ſuſcitauit à mortuis,Quia enim deus trinitas est,extinctam carnẽ vnigeniti filij ſancta trinitas, id est,pater & idem filius & ſpirituſſanctus resuſcitauit. Et faciet comam quasi cumprimum plantatum est:quia illa Apostolorum debilitas quæ in morte illius expauit & negauit & negando aruit:per resurrectionis eius gloriam rursus ad fidem viruit. In cuius ligni comparatione quid omnis homo nisi puluis est? Vnde & subditur: Caput.V.

I Nullus homo sine peccato est.

HOmo verò cùm mortuus fuerit,& nudatus atque cõ ſumptus:vbi quæſo est?) Nullus homo ſine peccato est,nisi ille qui in hunc mundum non venit ex peccato. Et quia omnes in culpa ligamur, ipſa amiſſione iuſtitiæ morimur:conceſſa prius in paradiſo veſte innocentiæ nudamur:interitu etiam carnis ſubsequente conſumimur. Homo itaque peccator moritur in culpa,nudatur à iuſtitia,conſumitur in pœna. Hanc nuditatem peccatoris filij tegere dignatus est pater,qui eo redeunte dixit:Cito proferte ſtolam primã.

tunica stola. Lucæ.15. Apo.16.

Prima quippe ſtola, est veſtis innocentiæ, quam homo bene conditus accepit,male à ſerpente perſuaſus perdidit. Contra hanc rursum nuditatem dicitur:Beatus qui vigilat,& cuſtodit veſtimenta ſua,ne nudus ambulet. Veſtimenta quippe cuſtodimus, cùm præcepta innocentiæ ſeruamus in mente:vt cùm nos iudici culpa nudat,ad amiſſam redeuntes innocentiã pœnitentia operiat. Bene autem dicitur: Vbi quæſo est? quia peccator homo illic ſtare noluit,vbi conditus fuit:hic verò, vbi cecidit,diu eſſe prohibetur. Patriam volens perdidit: à peregrinatione verò ſua quam diligit,inuitus expellitur. Vbi ergo est qui in eius amore non est, vbi verum eſſe est? Sequitur: Quomodo ſi recedant aquæ de mari,& fluuius vaquefactus areſcat, ſic homo cùm dormierit, non reſurget.) K Mare mens hominis, & quaſi fluctus maris ſunt cogitationes mentis:quæ aliquãdo per iram tumeſcunt,per gratiam trãquillæ fiunt,per odium cum amaritudine defluunt. Sed cùm homo moritur, aquæ maris recedunt, quia iuxta Pſalmiſtæ vocem: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Et Pſal.145. rursum de moriente ſcriptum est:Amor quoque & odium ſimul peribunt. Areſcit ergo fluuius vacuefactus: quia ſubducta anima,vacuum remanet corpus. Quaſi enim alueus fluminis vacuus,est corpus exanime. Qua in re vigilanter intuendum est:quia vita præſens, videlicet quouſque anima moratur in corpore,mari comparatur & fluuio. Aqua enim maris amara est,fluminis dulcis. Et quia hic viuentes modo quibuſdam amaritudinibus afficimur:modo autem dulcedine tranquilli ac mites inuenimur, præſentis vitæ decurſus compatione exprimitur maris & fluminis.

Eccles.9. Vita præsens cõparatur mari & fluuio.

Quòd niſi prius elemẽta ardore ſoluãtur, reſurrectio mortuorum non ſit. Caput.VI.

Quæstio.

SEd in his durum valde videtur esse quod ſubditur: Sic homo cùm dormierit,non reſurgit.) Cur itaque laboramus,ſi in reſurrectionis retributionem nõ tẽdimus? Quomodo autem dicitur:non reſurget, cùm ſcriptum ſit: Omnes quidem reſurgemus:ſed non omnes immutabimur? Et rurſum:Si in hac vita tantum in Chriſto ſperãtes ſumus, miſerabiliores ſum? omnibus hominibus. Et per ſemetipſam veritas dicit:Omnes qui in monumẽtis ſunt,audiẽt vocẽ eius & procedent qui bona fecerunt,in reſurrectionem vitæ. Sed ſubiũcta ſentẽtia indicat,quæ diſcretio in præmiſſa lateat. Nam ſubditur: Donec atteratur cœlum,non euigilabit: nec conſurget de ſomno ſuo.) Liquet enim quia non reſurget,ſcilicet donec atteratur cœlum:quia niſi mundi huius finis aduenerit,humanum genus à ſomno mortis ad vitam non euigilabit. Non ergo quia omnino non reſurgat: ſed quia ante cõtritionem cœli,humanum genus minimè reſurgat, inſinuat. Notandum quoq; est, cur poſtq̃ ſuperius hominem mortuũ dixit inferius non mortuum, ſed dormientem nominat,eũq; de ſomno ſuo minimè reſurgere,donec cœlũ atteratur narrat,niſi quòd patenter datur intelligi: quia in comparatione ligni reuirentis,hominem mortuũ peccatorem nominat,à vita ſcilicet iuſtitiæ extinctum. Vbi autem de morte carnis loquitur,non hanc mortem,ſed ſomnum maluit vocare, ſpem procul dubio reſurrectionis inſinuãs:quia ſicut citius homo à ſomno euigilat: ita concitè ad conditoris nutum à morte corporis reſurget. Vehementer enim ab infirmis mentibus

1.Theſſ.4. nomen mortis pertimeſcitur: ſomni autem vocabulum non timetur. Vnde & Paulus diſcipulos admonet,dicens: Nolumus autem ignorare vos fratres de dormiẽtibus:vt non cõtriſtemini ſicut & cæteri qui ſpem non habẽt. Si enim credimus quòd Ieſus mortuus eſt & reſurrexit:ita & deus eos qui dormierũt per Ieſum,adducet cum eo. Quid eſt quòd prædi- M cator egregius mortem domini,mortem vocat: mortem ſeruorum domini: non mortem,ſed ſomnum nominat:niſi quia infirma corda audientium reſpiciens, medicamentum prædicationis ſuæ mira arte componit:& illum quem iam reſurrexiſſe nouerant,eis mortuum inſinuare non dubitat:eos verò qui necdum reſurrexerant, vt ſpem reſurrectionis inſinuet:non mortuos,ſed dormientes vocat? Non enim verebatur dicere mortuũ quem auditores iã reſurrexiſſe cognouerant:& verebatur dicere mortuos,quos reſurgere vix credebant. Beatus igitur Iob quia carne mortuos ad vitam rurſus euigilare non dubitat,eos dormientes potius quàm mortuos appellat. Sequitur:

Quod ante aduẽtum Chriſti nemo tam probatæ vitæ fuit, quin ad infernum deſcenderet: & quod ibi loca ſint in quibus ſancti dei quieſcebant: & item alia inferiora in quibus mali puniebantur. Caput.VII.

QVis mihi tribuat vt in inferno protegas me?) Quia ante aduentum mediatoris dei & hominis: omnis homo quamuis mũdæ probatæq; vitæ fuerit,ad infernum deſcendit,dubiũ non eſt: quoniam homo qui per ſe cecidit,per ſe ad paradiſi requiem redire non potuit,niſi veniret ille,qui ſuæ incarnationis myſterio eiuſdem nobis paradiſi iter aperiret. Vnde & poſt culpã primi Gene.3.

A primi hominis,ad paradiſi aditum romphęa flammea poſita eſſe memoratur:quæ & verſatilis dicitur, pro eo quòd quãdoque veniret tempus vt etiam remoueri potuiſſet. Nec tamen ita iuſtorum animas ad infernum dicimus deſcendiſſe, vt in locis pœnalibus tenerentur. Sed eſſe ſuperiora inferni loca,eſſe alia inferiora credẽda ſunt:vt & in ſuperioribꝰ iuſti requieſcerent:& in inferioribus iniuſti cruciarentur. Vnde Pſal.85. & Pſalmiſta propter præueniẽtem ſe dei gratiam dicit:Eripuiſti animam meam ex inferno inferiori. Beatus igitur Iob ante mediatoris aduentum ad infernum ſe deſcendere ſciens conditoris ſui illic protectionem poſtulat:vt à locis pœnalibus alienus exiſtat: vbi dum ad requiem ducitur, à ſuppliciis abſcondatur. Vnde ſubiungit:

Quòd furor diſtrictionis diuinæ tunc pertranſiit, cùm electorum animas in infernum deſcendens redemptor noſter ſecum eduxit.

Et abſcondas me donec pertranſeat furor tuus.) Furor etenim omnipotentis dei in hoc quotidie vim ſuæ diſtrictionis peragit: quòd viuẽtes indignè, dignis ſuppliciis demergit. Qui furor nunc quidẽ tranſiit:ſed in fine pertranſit:quia modo agitur,ſed in mundi termino conſummatur. Qui tamẽ iſte furor, quãtum ad electorum animas in redemptoris noſtri aduentu pertranſit: quia eas ab inferni clauſtris ad paradiſi gaudia mediator dei & hominum,dũ ipſe illuc piẽ de- B ſcẽderet, reduxit. Inter hęc ex verò ſciendũ eſt,quòd furoris nomen diuinitati non congruit:quia naturam dei ſimplicem perturbatio nulla confundit. Vnde ei dicitur:Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas: & cum magna reuerentia diſponis nos. Sed quia iuſtorum animæ, per mediatoris aduentum erant quandoque ab inferni locis, quãuis non pœnalibus, liberandæ: hoc quoque iuſtus vir præuidet, & petendo ſubiungit:

Gal.4. *Quòd tẽpus in quo recordatus eſt noſtri deus, primus eius aduentus fit, in quo nos iuſtificauit: & ſecundus, in quos nos glorificabit.* Caput.VIII.

ET conſtituas mihi tempus in quo recorderis mei?) At vbi venit plenitudo temporis, miſit deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege: vt eos qui ſub lege erant, redimeret. Hanc itaque redemptionẽ vir domini præſciens, in qua erant multi etiam ex gentilitate liberandi, ſicut ipſe ait: Licèt hæc cæles in corde tuo, tamen ſcio quia vniuerſorum memineris: apud omnipotentem deũ tempus ſibi cõſtitui ſuæ recordationis petit. Hinc eſt enim quod in Euãgelio dominus dicit: Et ego ſi exaltatꝰ fuero à terra, omnia tra- Ioan.12. ham ad meipſum: omnia videlicet electa. Non enim ab infer no redieus dominus, electos ſimul & reprobos traxit: ſed illa exinde omnia ſuſtulit, quę ſibi inhęſiſſe præſciuit. Vnde etiã Oſee.13. per Oſee prophetam dicit: Ero mors tua ô mors: ero morſus C tuus inferne. Quod enim occidimus, agimus vt penit9 nõ ſit. Ex eo enim quod mordemus, partem abſtrahimus, partemq; relinquimus. Quia ergo in electis ſuis funditus dominus occidit mortẽ: mors mortis extitit. Quia verò ex inferno partem abſtulit, partemq; reliquit non occidit funditus, ſed mordit infernum. Dicit ergo: Ero mors tua ô mors, id eſt, in electis meis te funditus perimo. Ero morſus tuꝰ inferne: quia ſublatis eis te ex parte tranſfigo. Sciẽs igitur beatus Iob hũc aduentum ad inferos redemptoris noſtri: petat quod futurũ prævidit, & dicat: Et conſtituas mihi tempus in quo recorderis mei. Sequitur: Putáſne mortuus homo rurſum viuat?) Solent iuſti viri in eo quòd ipſi certũ ac ſolidũ ſentiũt, quaſi ex dubietate aliquid proferre: vt infirmorum in ſe verba tranſferãt. Sed rurſum per fortem ſententiam infirmanti dubietati omnimodo contradicunt: quatenus per hoc quòd dubiè proferre cernuntur, infirmis aliquatenus condeſcendant: & per hoc quòd certam ſententiam proferunt, infirmorũ mentes dubias ad ſoliditatem trahant. Quod nimirum Mat.26. dum faciũt, exemplũ noſtri capitis ſequuntur. Paſſioni quippe dominus propinquans infirmantium in ſe vocem ſumpſit, dicens: Paterni ſi poſſibile eſt, trãſeat à me calix iſte: eorũq; timorem, vt abſtraheret, ſuſcepit: & rurſus per obedientiam vim fortitudinis oſtendens, ait: Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu: vt cùm hoc imminet quod fieri nolumus, ſic per infirmitatem petamus, vt non fiat: quatenus per fortitudinem parati ſimus: vt voluntas conditoris noſtri etiam contra voluntatem noſtram fiat. Hoc igitur exemplo nonnunquam à fortibus infirmitatis verba ſuſcipienda ſunt: vt per eorum poſt prædicamenta fortia, infirmorum corda gratius roborentur. Vnde beatus Iob cùm quaſi dubitãtis verba protulit, dicẽs: Putáſque mortuus homo rurſum viuat? ilico ſententiam ſuæ certitudinis adiunxit, qua ait:

D

Certitudinem ſuam de reſurrectione ſanctus Iob indicat, qui immutationem ſuam tanto deſiderio expectat. Caput.IX.

CVnctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.) Qui itaque immutationẽ ſuam tanto deſiderio expectat, quam ſit de reſurrectione certus, inſinuat: & curſum vitæ præſentis quãtum deſpiciat, innoteſcit: quia hunc militiam appellat. Per militiam quippe ſemper ad finem tenditur: & quotidie concluſionis terminus expectatur. Curſum itaquè vitæ huius deſpicit, & ſtatum ſoliditatis requirit: qui per hoc quòd mutabiliter militat, ad immutationem ſuam peruenire feſtinat. Iuſto quippe in hac vita ipſa ſarcina ſuæ corruptionis onerоſa eſt: quòd vigiliæ defatigant, ſomnus quæritur, vt vigiliarum labor atq; anxietas temperetur. Sed nonnunquam etiam ſomnus occidit, fames corpus atterit, atque vt eius neceſſitas repellatur, cibi requiruntur: ſed ſæpe & cibi grauant, qui ad repellendum debilitatis grauamen quæſiti fuerant. Grauis itaquè eſt ſarcina corruptiõis: quæ niſi ita grauis eſſet, Paulus nequaquam E diceret: Vanitati creatura ſubiecta eſt, non volens: ſed propter eum qui ſubiecit eam in ſpe: quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum dei. Scimus enim quòd omnis creatura ingemiſcit & parturit vſque adhuc. Sanctus ergo vir incorruptionis ſtatum deſiderans dicat: Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. In qua immutatione quid agatur, adiungit:

Sarcina corruptionis huius vitæ ẽ grauis. Roma. 8.

Quòd tũc uocanti deo reſpondeat, quando in incorruptione ſimilis ei erit: nunc autem corruptibilis incorruptibili non apertè reſpondet.

Vocabis me,& ego reſpondebo tibi.) Reſpondere cuilibet dicimur, cùm eius factis congrua ad vicem opera rẽdimus. In illa igitur commutatione vocat dominus,& reſpondet homo: quia ante incorrupti claritatem, incorruptus homo oſtenditur poſt corruptionem. Nũc etenim quouſq; ſubditi corruptioni ſumus, authori noſtro minimè reſpõdemus: quia dum corruptio ab incorruptione longè eſt, ſimilitudo apta noſtræ reſponſioni non eſt. De illa verò immutatione ſcriptum eſt: Cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam 1.Ioan.3. videbimus eum ſicuti eſt. Tunc ergo vocanti deo veraciter reſpondemus, quando ad ſummæ incorruptionis iuſſum incorruptibiles ſurgimus. Caput.X.

ET quia hoc percipere creatura ex ſemetipſa nõ valet, F ſed ſolius omnipotentis dei dono agitur, vt ad tantam incorruptionis gloria permutetur: rectè ſubiungitur:

Quòd humana natura niſi dei gratia erigatur, per ſe non conualeſcit.

Operi manuum tuarum porriges dexteram.) Ac ſi apertè dicat: idcirco creatura corruptibilis perſiſtere ad incorruptionem poterit, quia tuę poteſtatis manu erigitur: & tui reſpectus gratia vt perſiſtat, tenetur. Humana nanque creatura, eoipſo quod creatura eſt, in ſemetipſa habet ſub ſe deſſue re: ſed à conditore ſuo homo accepit, vt & ſuper ſe contemplatione rapiatur, & in ſemetipſo in incorruptione teneatur. Creatura ergo ne ſub ſe deſſuat, ſed in incorruptione perſiſtat, ad incorruptibilitatis ſtatum aut horis ſui dextera leuatur. Poteſt quoquè dexteræ nomine, filius deſignari: quia o- Dextere nomine filij dei ſignificatur. mnia per ipſum facta ſunt. Operi igitur manuum ſuarum porrexit omnipotens deus dexteram ſuam: quia vt abiectum atquè in infimis iacens ad ſummam erigeret genus humanum, incarnatum ad hoc vnigenitum miſit. Ex cuius nobis incarnatione datum eſt, vt qui ex voluntate propria in corruptionẽ cecidimus: vocãti nos deo quandoque ad incorruptionis gloriam, reſpondere valeamus. Qua in re largitatem diuinæ miſericordiæ penſare quis valeat, quòd ad tantam perducit gloriam, hominem poſt culpam? Penſat deus mala quæ facimus, & tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & tamen per benignitatis suæ gratiam ea misericorditer relaxat. Vnde & subditur:

Quòd omnia nostra opera quasi ì sæculo sigillata sunt, quædiu nõ pœnitemus, donec excutiantur in iudicio: & quòd ea quæ hic pœnituimus, nequaquã deus ì ultimo examine iudicat.

Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parcis peccatis meis.) Gressus deus dinumerat, cùm singula quæque nostra opera propter retributionem signat. Quid enim in gressibus, nisi vnaquæque nostra actio designatur? Omnipotens itaque deus & gressus dinumerat, & peccatis parcit: quia & subtiliter acta nostra cõsiderat, & tamẽ hæc ponitentib⁹ misericorditer relaxat. Qui & duritiã in peccantibus conspicit, sed tamen hanc præueniente gratia ad pœnitentiã emollit. Culpas ergo dinumerat, cũ nosipsos ad singula quæ fecimus, defienda couertit: quas misericorditer relaxat: quia ea dum nos punimus, ipse nequaquam in extremo examine iudicat: Paulo attestante, qui ait: Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur. Vnde adhuc subditur: Caput.XI.

1.Cor.11.

Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.) Signantur quasi in sacculo delicta nostra quia hoc quod nos exterius agim⁹, nisi pœnitentia interueniẽte diluamus, in secreto iudiciorum dei sub quadam occultatione seruatur: vt quandoque etiam de sigillo secreti exeat ad publicum iudicij. Vnde etiam per Moysen dicitur: Nónne hæc congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die vltionis reddam illis. Cùm verò pro malis quæ fecim⁹, disciplinæ flagello atterimur, & hæc per pœnitentiam deflemus: iniquitate nostram signat & curat: quia nec inulta hic deserit, nec in iudicio punienda reseruat. Signat igitur delicta: quia ea hic subtiliter attendit, vt seriat: curat verò, quia hęc per flagellum funditus relaxat. Vnde iniquitatem quoque illius persecutoris sui quem in terra prostrauerat, signando curauit, cùm de illo ad Ananiam dixit: Vas electionis mihi est iste, vt portet nomen meum coram gentibus & regibus, & filiis Israel. Ego enim ostendam illi, quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Cui enim adhuc pro transactis excessibus venturas passiones minatur: profecto hoc quod deliquerat, in corde signatum tenebat. Sed pro culdubio delicta eius signando curauerat, quem vas electionis vocabat. Vel certè peccata nostra signantur in sacculo, cùm mala quæ fecimus, sollicito semper corde pensamus. Quid nanq; est cor hominis, nisi sacculus dei? Vbi dum studiosè cõspicimus per quãta deliquimus: peccata nostra quasi in dei sacculo signata portamus. An non peccatum suũ Dauid signatum tenebat in sacculo, qui dicebat: Iniquitatem meam ego agnosco, & delictum meum coram me est semper? Et quia culpas quas nos intuendo & pœnitendo cognoscimus, pius nobis conditor relaxat, rectè post signata in sæculo delicta, subiungitur: Sed curasti iniquitatem meam. Ac si apertè dicat: Quæ modo signas vt pœnitendo videam, agis procul dubio ne in retributione videantur: Sequitur:

Quòd quibusdam subitis & repentinis tentationibus, excollentes uiri, qui quasi montes sunt, aliquando ruant: & alij nonnulli lentis & mollibus blandimentis, quasi aquis fluxu continuo excauantibus forte propositum mẽtis: usq; in luxuriam permittente deo dissoluũtur.

Mons cadens defluit, & saxũ transfertur de loco suo. Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes.) Hoc crebro agitur, vt cadentibus rupibus, saxum ad loca alia transferatur: vt aquæ lapides excauent, & paulatim terra alluuionibus cõsumatur. Sed magna nobis intentione discutiendum est quod infertur: Et homines ergo similiter perdes. Quid est enim hoc quòd cadenti monti, & saxo translato, quòd excauato lapidi, & per alluuionem terrę consumptæ, perditio humana comparatur, nisi hoc quod patenter datur intelligi: quia duo sunt genera tentationum: Vnũ quod in mente etiã iusti hominis per repentinum euentum agitur quatenus sic subitò tẽtetur, vt hũc inopinato prouẽtu cocutiat & prosternat, casumq; suum nõ, nisi postquam ceciderit, videat. Aliud verò quod paulatim venit in mentem: & resistentem animum lenibus suggestionibus inficit: & omnes in eo vires iustitiæ non nimietate sua, sed assiduitate consumit. Quia ergo alia est tentatio quæ iustos plerunquè subita inuasione prosternit, dicatur: Mons cadens dẽfluit, & saxum trãsfertur de loco suo, id est, mens sancta cuius locus iustitia fuerat, impulsu subito transfertur ad culpam. Rursum quia alia est tentatio quæ se cordi hominis leniter infundit: omnemq́ue duritiam fortitudinis corrumpit atque consumit, dicatur: Lapides excauant aquæ: quia videlicet duritiam mentis absorbent assidua & mollia blandimenta libidinis: & lentum atque subtile vitium corrumpit durum & forte propositum mentis. Vnde subditur:

Caput.XII.

Et alluuione paulatim terra consumitur.) Sicut enim influente aqua paulatim terra consumitur: sic leniter surripiente vitio, mens etiam fortis absorbetur. Vnde bene subiungitur: Et homines ergo similiter perdes.) id est, quia cùm tentationem iusto iudicio eius menti, qui stare in alto cernitur, repẽte dominari permittis: cadere ac defluere montem facis: & cùm voluntas ad vitium cõmutatur, quasi ad locum alium transfertur saxum. Cùm verò tẽtationem lentam atque subtilem, sed tamen assiduam: eorum, qui fortes esse creduntur, prævalere mẽtibus finis: quasi lapides excauant aquæ: & alluuione paulatim terra consumitur: quia nimirum suggestione leni subacta mentis duritia mollitur. Videamus, Dauid ille quantum mons altus fuerit, qui tanta dei mysteria prophetico spiritu valuit contemplari: sed aspiciamus quàm subito casu defluxit: qui dum in solario deambulans, alienam coniugem concupiuit & abstulit: eiusq; virũ cum damno sui exercitus interemit: repentino casu mons cecidit, cùm mens illa mysteriis cœlestibus assueta, inopinata tentatione deuicta est: tanque immanissimę turpitudini subacta. Saxum itaque de loco suo translatum est, cùm prophetæ animus à prophetiæ mysteriis excluſus, ad cogitadas turpitudines venit. Videamus etiam qualiter lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur. Salomon quippe immoderato vsu atque assiduitate mulierum ad hoc perductus est: vt templum idolis fabricaret: & qui prius deo tẽplum construxerat, assiduitate libidinis, etiam perfidiæ substratus, idolis construere templa non timuit. Sicq; factũ est, vt ab assidua carnis petulantia, vsque ad mentis perfidiam peruemiret. Quid itaque aliud quàm aquæ excauarunt lapidem: & alluuione paulatim terra consumpta est? Quia surripiente paulisper infusione peccati, terra cordis illius ad consumptionem defluxit. Consideret ergo beatus Iob vtrasque tentationes: vel subitam, & immensam, vel lentam atque lõgiorem: cõsideret casus hominum, & ex his quæ exterius accidunt, rapiat interius contemplationem, dicens: Mons cadẽs defluit, & saxum transfertur de loco suo. Lapides excauant aquæ: & alluuione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes, id est, Sicut hæc insensibilia modo subito corruunt, modo paulisper infusa aquarum mollitie consumuntur: ita etiam eu̇n quem rationabilem condidisti: vel subita tentatione deiicis, vel longa ac lenta consumi permittis. Atque mox eandem rationabilem creaturam verbis sequentibus explicat, dicens: Roborasti eum paululum, vt in perpetuum trãsiret.) Paululum roborat⁹ est homo, quia hic viuendi vires ad modicum accepit, vt in perpetuum transeat, vbi eius vitam terminus non concludat. Sed in hac breuitate vbi roboratus est, colligat vnde in perpetuitate inueniat vel vt semper gaudeat, vel vt susceptа supplicia non euadat. Qui pro eo quòd paululum roboratus est, vt in perpetuum transeat, apertè mox subditur.

Quod sanctorum animæ quæ intus claritatem dei uident, quod extra est, non ignorant: carnalium uerò animæ, utrum filij, uel cætera quæ maxime amauerunt bene uel malè se habeant, nesciunt.

Immutabis faciem eius, & emittes eum.) Facies hominis immutatur, cum ei⁹ ſpecies morte atteritur. Emittitur verò, quia ab his quæ volens tenuit, transire ad æterna cogitur nolens, dũmq; ad illa perducitur, hęc quę diu cogitata tenuit, qualiter sese habitura sint relicta, nescit. Vnde & additur:

Caput.XIII.

Siue nobiles fuerint filij eius siue ignobiles, non intelliget.) Sicut enim hi qui adhuc viuẽtes sunt: mortuorum animæ quo loco habeãtur ignorãt: ita mortui vitam in carne viuentiũ post eos qualiter disponatur nesciunt: quia & vita spiritus, longè est à vita carnis: & sicut corporea atque incorporea diuersa sunt genere, ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est: quia quæ intus omnipotentis dei claritatem vidẽt, nullo modo credendum est: quia foris sit aliquid quod ignorent. Sed carnales quique quia amorem præcipuum filiis impendunt, hoc eos beatus Iob nescire postmodum asserit, quod hic vehementer amauerunt: vt siue nobiles siue ignobiles sint filij, nesciant, quorum eos semper cura fatigabat. Quod tamen si intelligi spiritaliter debet: non incõgruè filiorũ nomine, opa designantur: sicut de muliere Paulus dicit: Quia salua erit per filiorum generationem. Neque enim mulier quæ continentiæ studens, nequaquàm filios generat, salua non erit: sed per generationem filiorum saluari dicitur: quia per effectum bonorum operum perpetuæ saluti sociatur. Nobiles ergo sunt filij, recta opera: ignobiles autem, facta peruersa. Et sæpe homo agere quælibet bona intentione nititur: sed tamen pro multis quæ surripiunt, eius acta apud omnipotentem deum qualiter habeantur, incertum est. Siue itaque nobiles fuerint filij eius siue ignobiles, non intelliget: quia subtili examine discussa, vtrum approbentur eius opera an reprobentur, ignorat. Et hic ergo homo in dolore laboris est positus: & illuc ducitur in timore suspitionis. Vnde adhuc de ipso presentis vitæ labore subiungitur: Attamen caro eius dum viuit, dolebit: & anima eius super semetipso lugebit.) De coniugibus Paulus dicit: Tribulationem tamen carnis habebũt huiusmodi. Sed tribulationẽ carnis hic pati possunt, etiã iã qui spiritaliter viuũt. Cur ergo inesse cõ lugibus carnis tribulatio quasi specialiter dicitur, quæ etiã à vita spiritualiũ longè nõ est, nisi quòd hi frequenter maiores tribulationes ex carne suscipiũt, qui carnis voluptatibus delectãtur? Bene aũt dicitur: Et anima eius super semetipso lugebit: quia quisquis gaudere in se appetit, eoipso iã in luctu est, quo à vera lętitia recessit. Vera quippe lętitia mẽtis, creator est. Dignũ itaq; est, vt in se semper homo mœrores inueniat, qui derelicto creatore, in se gaudiũ quęrebat. Sequitur.

1.Tim.2.

1.Corin.7.

Textus caput.xv.beati Iob: expositionis moralis verò libri duodecimi, Caput.XIIII.

Respondens autem Eliphas Themanites dixit: Nunquid sapiens respõdebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suũ? Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi: & loqueris quod tibi non expedit. Quãtum in te est, euacuasti timorem: & tulisti preces coram deo. Docuit enim iniquitas tua os tuũ: & imitaris linguã blasphemãtiũ. Cõdenabit te os tuũ, & nõ ego: & labia tua respõdebunt tibi. Nũquid primus homo tu natus es, & ante oẽs colles formatus? Nũquid consiliũ dei audisti, & inferior te erit eius sapiẽtia? Quid nosti quod ignoremus: quid itelligis quod nesciamus? Et senes & ãtiqui sunt in nobis: multo vetustiores quã patres tui. Nũquid grande est vt cõsoletur te deus? Sed verba tua praua hoc prohibẽt. Quid te eleuat cor tuũ, & quasi magna cogitãs, attonitos habes oculos? Quid tumet cõtra deũ spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiusmodi sermões? Quid est homo vt imaculatus sit: & vt iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo imutabilis: & cœli nõ sunt mũdi in conspectu eius: quãto magis abominabilis & inutilis homo: qui bibit quasi aquam iniquitatem? Ostẽdã tibi, audi me: quid vidi narrabo tibi. Sapientes confitentur, & non abscõdunt patres suos. Quibus solis data est terra: & nõ transiuit alienus per eos. Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorũ incertus est tyrãnidis eius. Sonitus terroris semper in auribus illius: & cũ pax sit, ille semper insidias suspicatur. Non credit quod reuerti possit de tenebris ad lucẽ: circunspectans vndiq; gladiũ. Cum se mouerit ad quęrendũ panẽ, nouit quod paratus sit in manu eius tenebrarũ dies. Terrebit eũ tribulatio, & angustia vallabit eũ, sicut regẽ qui præparatur ad prælium: Tetendit enim aduersus deũ manum suam, & cõtra omnipotentẽ roboratus est. Cucurrit aduersus eũ erecto collo, & pingui ceruice armatus est. Operuit faciẽ eius crassitudo, & de lateribus eius aruina depẽdet. Habitabit in ciuitatib⁹ desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ. Nõ ditabit, nec pseuerabit substãtia eius, nec mittet in terrã radicẽ suã. Nõ recedet de tenebris. Ramos eius arefaciet flãma: & auferet spiritus oris ei⁹ ab eo. Nõ credat frustra errore decept⁹, quod aliquo precio redimẽdus sit. Antequã dies eius impleãtur, peribit, & manus ei⁹ arescẽt. Lædetur quasi vinea in primo flore botrus eius, & quasi oliua proiciẽs florẽ suũ. Cõgregatio eiũ hypocritę sterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorũ, qui mũera libẽter accipiunt. Cõcepit dolorẽ, & peperit iniquitatẽ, & vterus eius præparat dolos.

Respondens autem Eliphas Themanites dixit: Nunquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens: & implebit ardore stomachum suum?) Crebro iam diximus beatum Iob typum sanctę vniuersalis Ecclesiæ, amicos vero illius hæreticorum speciem tenere: qui quasi ex defensione domini, occasionem stultæ locutionis inueniunt: & contumelioſa contra bonos verba iaculantur. Quibus cuncta quæ à fidelibus sentiuntur, quasi in ventum prolata displicent. Vnde nunc dicitur: Nunquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens? Nec bonorum verba dicta rationis, sed stimulos furoris existimant. Vnde & subditur: Et implebit ardore stomachum suum. Quia ea etiam quæ se sciunt contumelioſè dicere, studeant semper, vt dictum est, ex domini defensione palliare. Vnde Eliphas subdit:

Quòd cùm peruersi uera mala contra bonos non inueniũt, falsa fingunt ut aliis derogando, ipsi iusti uideantur.

Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.) Nullum vero existimant timorem domini habere, nisi eum quem potuerint ad suæ confessionis stultitiam trahere. Vnde adiungit: Quantum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces coram deo.) Tulisti dicitur, abstulisti: ac si apertè dicat: De tua iustitia præsumens, creatoris tui gratiam despicis deprecari. Cũ enim vera mala hæretici contra bonos non inueniunt, fingunt quæ redarguant, vt iusti esse videantur, & fit plærunque vt ad aperta contumeliarum verba perueniant. Vnde adhuc subditur: Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemãtium.) Iniquitas os docet, quando ex mala vita concipitur, quod peius dicatur: Quia autem beatus Iob tanto in ore liber fuerat, quanto iustus in opere, ab amicis suis hæreticorum typum tenentibus, & de iniqua vita, & de audaci ore reprehenditur, vt dicatur: Docuit enim iniquitas tua os tuum. Ac si apertè ei diceretur: Quod peruersè loqueris, ex peruersiore didicisti vita. Sæpe vero hæretici dum quasi venerantur deũ, eius mysteriis contradicunt: & humilitatem putant, si veritatem denegant. Sunt nanque nonnulli qui deo se iniuriam irrogare existimant, si eum veram carnem assumpsisse fateãtur, aut si hũc veraciter pro nobis carne mori potuisse crediderint. Cũq; deo quasi plus honoris conãtur tribuere, cogũtur laudes veras bonitatis illi⁹ negare. Quid enì ei est in charitatis suæ laude potẽtius, q̃ vt illa sibi pro nobis digna ad susceptionẽ assumptiõe faceret, quę ei videtur idigna: sãcta aũt Ecclesia verã carnẽ, veram mortẽ illius cõfitetur, sed hęc dicens, ab hæreticis irrogare deo contumeliam creditur. Vnde nũc dicitur: Et imitaris linguã blasphemantiũ. Cui si quid in hoc mundo aduersitatis euenerit, hoc ei contingere ex ipsa hac iniuria suæ confessionis dicunt. Vnde adhuc subditur:

Condemnabit te os tuũ, & nõ ego, & labia tua respõdebunt tibi.) Quia enim ex errore confessionis existimant mala aduersitatis erumpere, labia sua ei asserũt respõdere, vt culpa eloquij sit causa flagelli. Caput.XV.

Aliquando verò eam comprimere quasi ratiocinantes volũt. Vnde Eliphas beatũ Iob reprehẽdere quasi ex ratione conatur dicẽs: Nũquid primus homo tu natus

B. grego. cũ oĩ scriptura affirmat aĩas bõy cognoscere illa q̃ apũd nos agunt, sed B. Augus. in li. de cura p mortuis gerẽda. c. 13. 14. 15. expõse dicit: q̃ nec 2.Petr.2. cũm mortui de stẽti, quid agãt vini & cognoscãt filij. vt hẽ in glo. sup illud. Abraã ne sciuit nos &c. Isa. 63. Magis tñ vẽ sũt sententiam gregorij. q̃ aĩę sanctorũ videãtes diũ pũtiã q̃ hic agunt cognoscũt. Sũt. n. Angelis equales Luc. 20. Deinde Aug. asserit q̃ ea q̃ apũd vivos aguntur non ignorãt. Vide S. Tho. 1. p. q. 89. ar. 8. & 4. sent. dist. 45. q. 3. ar. 3. & 4. ubi hoc locũ vbi dicit sententiam suã Augustini.

Hominis dei

iniquitas ẽ. os docet.

duo sunt genera tentationis.

cor hominis sacculus dei est.

ps. 50.

Paulus Act. 9.

Deut. 32.

Tela mea signantur quasi in sacculo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G natus es, & ante colles formatus? Nunquid consilium dei audisti, & inferior te erit eius sapientia? Ac si verbis apertioribus dicat: Qui de æterno loqueris, pensa quia tēporalis es. Qui de eius sapientia disputas, pensa quia eius consiliū ignoras. Sed quia ad hoc hæretici verba dominicæ defensiōis assumunt, vt docti esse videantur, & dum diuinam gloriam defendere videntur, suam scientiam hominibus innotescunt, ipsa hoc Eliphas subiuncta verba testantur, qui loqui quidem de sapientia dei cœpit, sed statim ad suam elationē cecidit, dicēs: Quid nosti quod ignoremus, quid intelligis quod nescimus?) Quæ videlicet dicta patenter ostendunt, ex qua mentis elatione prodeat, quicquid quasi ad dominicā defensionem sonat. Sequitur: Et senes antiqui sunt in nobis, multo vetustiores quàm patres tui.) Quia omnes hæretici à sancta vniuersali Ecclesia sunt egressi, testatur Ioannes qui ait: Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Sed vt eaquę asserunt, commendare stultis mentibus hominum, quasi de antiquitate possint, antiquos patres se habere testantur: atque ipsos doctores Ecclesiæ, suæ professionis magistros dicunt: Cúmque præsentes prædicatores despiciunt, de antiquorū patrum magisterio falsa præsumptione gloriantur: vt ea quę ipsi dicunt, etiam antiquos patres tenuisse fateantur, quatenus hoc, quod rectitudine astruere non valent, quasi ex illorum authoritate confirment. Quia verò scriptū est: Quem diligit dominus castigat, flagellat autem omnem filium quē recipit, sæpe sancta Ecclesia multis in hac vita aduersitatibus laborat, & reproborum vita tanto sine flagello dimittitur, quāto ad nulla præmia seruatur. Sed afflictiones sanctæ Ecclesiæ videtes hæretici, eam despiciunt, & tot illam flagellis atteri, ex prauæ professionis merito suspicantur. Vnde adhuc subditur: Nunquid grande est, vt cōsoletur te deus? Sed verba tua praua hoc prohibent.) Ac si ei patenter dicat: Si professionem fidei corrigeres, iamdudum consolationem à flagellis habere potuisses. Sequitur: Quid te eleuat cor tuum & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?) Sæpe iustorum mens, ita ad altiora contemplanda suspēditur, vt exterius eorum facies obstupuisse videatur. Sed quia hanc cōtemplationis vim in occulto agere hæretici ignorant, hoc à iustis & recta sapientibus fieri magis per hypocrisim quàm per veritatem putant: quia hoc quod ipsi habere nequeunt, inesse veraciter aliis non suspicantur. Sequitur.

Quòd sæpe iustorum & iniustorum similia sint uerba & opera, intentio tamen diuersa. Nota in sequentibus hæresim Manichæorum. Caput. XVI.

QVid tumet contra deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiuscemodi sermones?) Plærúque iusti aliquibus necessitatibus afflicti, sua opera coguntur fateri, quod beatus Iob fecerat, quē post iustitiam flagella deprimebāt: sed cùm eorum dicta insusti audiunt, hæc per elationem potius quàm per veritatem existimant prolata. Ex suis enim cordibus verba iustorū pensant, & dici humiliter posse verba bona non existimant. Sicut enim grauis culpa est, sibi hoc hominem arrogare quod non est: sic plerunque culpa nulla est, si humiliter bonum dicat quod est. Vnde sæpe contingit vt iusti & iniusti habeant verba similia, sed tamen semper cor longè dissimile: & ex quibus dictis dominus ab iniustis offenditur, in eisdem quoque à iustis placatur. Nam Pharisæus ingressus templum, dicebat: Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo: sed iustificatus magis publicanus, quàm ille exiit. Ezechias quoque rex cùm molestia corporis afflictus, ad extremitatem peruenisset vitæ, in oratione compunctus dixit: Obsecro domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto. Nec tamen dominus hanc confessionem perfectionis eius despexit, aut renuit, quem mox in suis precibus exaudiuit. Ecce Pharisæus se iustificauit in opere, & Ezechias iustum asseruit etiam in cogitatione, atque vnde ille offendit, inde iste dominum placauit. Cur itaque hoc? nisi quia omnipotens deus singulorum verba à cogitationibus pensat, & in eius auribus superba non sunt quæ humili corde proferuntur. Vnde beatus Iob cùm sua opera protulit, contra deum nullo modo tumuit, quia ea quæ veraciter fecerat, humiliter dixit: Sed solent hæretici errorum suorum dictis, vera aliqua permiscere: & amici beati Iob quanuis in reprehensione eius omnimodo fallantur, possunt tamen & quædam vera dicere, quæ ex illius assiduitate didicerūt. Quorum dicta si omnia refutanda essent, Eliphas sententiam Paulus Apostolus minimè protulisset, dicens: Apprehendit sapientes in astutia eorum. Quia igitur & ea quæ recta dicunt, contra beatum Iob rectè non dicunt: nos in eorum dictis & calcemus vitium indiscretionis, & discutiamus vires rectitudinis. Sequitur. Quid est homo, vt immaculatus sit? Eo enim ipso quo dicitur homo, terrenus exprimitur & infirmus, homo enim ab humo appellatus est. Et quomodo esse valet sine macula, qui sponte sua ad infirmitatem concidit factus de terra? Vbi additur: & vt iustus appareat natus de muliere.) Primam quippe viro iniustitiam mulier propinauit in paradiso. Quomodo ergo iustus apparebit qui de illa natus est, quæ iniustitiæ propinatrix extitit? Sequitur:

Quòd sancti qui propter excellentiam uitæ, cœli dicuntur, ex semetipsis ante districtū dei iudicium, ad perfectū mundi esse non possunt. Caput. XVII.

ECce inter sanctos eius nemo immutabilis, & cœli non sunt mundi in conspectu eius.) Hoc cœlorum nomine repetiit, quod sanctorū prius appellatiōe signauit. Nā de eiusdem sanctis scriptum est: Cœli enarrant gloriam dei. Qui per naturam omnes in semetipsis propriam mutabilitatem habēt, sed dum immutabili veritati studiosè semper inhærere desiderant, inhærendo agunt, vt immutabiles fiant. Cúmque ad hanc toto affectu se tenent, quandoque accipiūt, vt super semetipsos ducti vincant hoc quòd in semetipsis mutabiles extiterunt. Quid enim mutabilitas, nisi mors quędam est? Quæ dum rem quamlibet in aliud immutat, quasi occidit quod fuerat, vt incipiat esse, quod non erat. Et de authore omnium scriptum est: Qui solus habet immortalitatem: quia videlicet in semetipso solus immutabilis est. De quo per Iacobum dicitur: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obūbratio. Ipsa enim mutabilitas vmbra est, quæ quasi obscuraret lucem, si hanc per aliquas vicissitudines permutaret. Sed quia in deo mutabilitas nō venit, nulla eius lumē vmbra vicissitudinis intercidit. Bene autem dicitur: Cœli non sunt mūdi in conspectu eius, quia per semetipsos ante districtum dei iudicium nec ipsi esse mūdi ad perfectum possunt, qui munditiæ prædicatores fiunt, Ioanne attestante, qui ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Si igitur inter sanctos illius nemo immutabilis est, & cœli in conspectu illius non sunt mundi, quis apud se de iustitiæ opere præsumat? Vnde & subditur:

Quod quasi aquas homo iniquitatem bibit, cùm sine timoris obstaculo peccatum deglutit.

Quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquas iniquitatem? Qui immaculatum prius hominem & iustum per se posse esse negauerat, hūc abominabilē & inutilem appellat: abominabilem scilicet propter immunditiam maculæ: inutilem verò propter iniustitiam imperfectæ vitæ. Qui tamen abominabilis & inutilis intelligi & aliter potest. Aliquādo enim homo peruersus quædam rectè agere videtur, sed per ea quæ iniqua sunt, etiam ea quæ eius recta sunt, destruuntur. Et quia multum deo displicent mala, neque illa placent quæ videntur bona. Qui ergo in malis suis deo abominabilis est, in bonis est inutilis, quia dum se per praua opera deo execrabilem exhibet, nec illud de eo quod rectum videtur placet. Bene autem dicitur: Qui bibit quasi aquas iniquitatem. Hoc nanque quod comeditur, cum mora glutitur, quia manditur vt glutiatur. Quod autem bibitur, tanto ad glutiendum moram non habet, quanto nullam & ad mandendum necessitatem habet. Culpa ergo quia à stulto * homine sine vlla retractatione perpetratur, quasi aqua iniquitas bibitur. Quia enim illicita sine timore facit, quasi potum iniustitiæ sine obstaculo glutit. Sequitur.

Caput. XVIII.

OStendāt tibi, & audi me: quod vidi, narrabo tibi.) Habent hoc oēs arrogantes propriū, vt cùm rectū quid vel parū senserit, in vsum hoc elatiōis inflectant

stant, atque vnde per intellectū sibimetipsis altiores fiāt, inde per tumorem in foueam elationis cadant, seque doctis doctiores existiment, reuerentiam sibi à melioribus exigant, & docere sanctiores quasi ex authoritate contendant. Vnde nunc dicitur: Ostendam tibi, & audi me. Et quia cum minore authoritate docet is, qui audita, quàm is qui ea, quæ viderit loquitur, vt fortiorem sibimet authoritatem Eliphas arroget, dicit: Quod vidi, narrabo tibi. Quia verò nonnunq; hæretici de damnatis suis patribus confunduntur, & tamen eorum sententias quasi cum authoritate ad medium proferunt, ex quorum stultitia iure reprobantur: rectè ipsa hæreticorum audacia subinfertur, cùm dicitur: Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos.) In quorum & laudē prosiliunt, & eos velut solos Ecclesiæ præfuisse gloriantur. Vnde adhuc subditur: Quibus solis data est terra, & nō transiuit alienus per eos.) Solis suis patribus datam terram existimant, quia solos errorum suorum magistros rexisse veraciter Ecclesiam putant. Quis vero alienus, nisi apostata angelus vocatur? Vnde & per Psalmistam de cunctis simul malignis spiritibus dicitur: Quoniā alieni insurrexerunt in me, & fortes quæsierunt animam meam. Hæretici igitur quia doctorum suorum corda apostatæ angelo existimant nō fuisse subiecta, transisse per eos alienum denegant. Cui videlicet alieno per vnūquenquā transire, est iniquas in corde eius cogitatiōes immittere. Vnde & per prophetæ vocem de malignis spiritibus contra stantem animam dicitur: Et dixerunt animæ meæ, incuruare vt transeamus. Sed Eliphas Themanites quia quædam narraturus audiri vult, quanuis multa quæ dicenda sunt sciat, sed quia beato Iob dicenda non erant, nescit: audiamus sententias quas contra beatum Iob protulit. Nec enim debemus cui, sed solū pensare quid dixit. Sequit.

Quòd sancti etsi ad horam insolescant, nequaquam tamen in superbia perseuerant.

Cunctis diebus suis impius superbit.) Solent etiam electi in quibusdam suis cogitationibus atque actibus superbire. Sed qui electi sunt cunctis diebus suis superbire nō possunt: quia priusquam vitam finiant, ad humilitatis metum ab electione corda commutant. Impius verò diebus suis omnibus superbit, quia sic vitam terminat, vt ab elatione minime recedat. Circunspicit quod temporaliter floret, & pensare negligit quòd in æternum ducitur: In hac vita carnis fiduciam ponit, eaq; diu permanere existimat, quæ ad præsens tenet. Solidatur in elatione animus, in despectū adducitur omnis propinquus: quàm repentina mors surrepat, nunquam considerat: quam sit eius incerta fœlicitas nunquam pensat. Qui si incertitudinem fugacis vitæ conspiceret, incerta pro certo nequaquam teneret. Vnde & bene subditur:

Quòd deus non attendat quantum quisque faciat, sed quātum uelit. Et quòd ideo finem nostrum latere nos uoluit, ut semper ad mortem parati simus.

Et numerus annorū incertus est tyrannidis eius.) Superbire enim minimè debuisset, etiam si annorum suorum numerum certum habere potuisset, vt sciens quantū viueret, præsciret quando se ab elatione remoueret. At postquā præsens vita semper incerta est, tanto semper mors surripiens timeri debet, quanto nunquam præuideri valet. Bene autē superbiam impii, tyrannidem vocat. Propriè enim tyrannus dicitur, qui in communi republica non iure principatur.

Caput. XIX.

SEd sciendum est, quia omnis superbus iuxta modum proprium, tyrannidem exercet. Nam quod nonnunquā alius in republica, hoc est per acceptam dignitatis potentiam, alius in prouincia, alius in ciuitate, alius in domo propria, alius per latētem nequitiam hoc exercet apud se in cogitatione sua. Nec intuetur dominus quantū quisque mali valeat facere, sed quantum velit. Et cùm deest potestas foris, apud se tyrannus est, cui iniquitas dominatur intus, quia etsi exterius non affligit proximos, intrinsecus tamen habere potestatem appetit vt affligat. Et quia omnipotens deus corda pensat, iam in eius oculis impius egit quod cogitauit. Ad hoc autem conditor noster latere nos voluit finem nostrum, vt dum incerti sumus quādo moriamur, semper ad mortem parati inueniamur. Vnde rectè postquam dictum est: Cunctis diebus suis impius superbit, adiungit: Et numerus annorum incertus est tyrannidis eius, ac si apertè diceret: Cur quasi de certo extollitur, cuius vita sub pœna incertitudinis tenetur? Sed omnipotens deus prauè agentibus non solum ventura supplicia reseruat, sed eorum corda hic etiam vbi delinquunt, pœnis implicat, vt eo ipso quo peccant, semetipsos ferīat, vt semper trepidi semperque suspecti mala ab aliis pati metuant, quæ se aliis fecisse meminerūt. Vnde adhuc de hoc impio subditur:

Quòd reprobi non tantū ad futura supplicia reseruantur, sed iam hic eorum corda conscientiæ igne torquentur.

Sonitus terroris semper in auribus illius, & cùm pax sit, ille insidias suspicatur.) Nil autem simplici corde fœlicius, quia quo innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab aliis formidet. Habet enim quasi arcem quandam fortitudinis simplicitatem suam. Nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit. Vnde bene per Salomonem dicitur: In timore domini, fiducia fortitudinis. Qui rursum ait: Securus mens, quasi iuge conuiuium. Quasi enim continuatio refectionis est, ipsa tranquillitas securitatis. At contrà mens praua semper est in laboribus, quia aut molitur mala quæ inferat, aut metuit ne hæc sibi ab aliis inferantur. Et quicquid contra proximos excogitat, hoc contra se excogitari à proximis formidat. Fit vndique suspecta, vndique trepida. Omnis qui ad memoriam venit, exquirere contraria creditur. Cui ergo trāquillitas securitatis deest, huic proculdubio terroris sonitus semper in auribus est. Et sæpe contingit vt illi quilibet proximus suus simpliciter loquatur, nil aduersum cogitet. Sed cū pax sit, ille insidias suspicatur, quia qui semper dolosè agit, simpliciter erga se agi non æstimat. Et quia scriptum est: Impius cùm in profundum venerit peccatorū, contemnit: inuolutus iniquitatis suæ tenebris, iam de luce desperat. Vnde sequitur: Non credit quòd reuerti possit de tenebris ad lucem, circunspectans vndique gladium.) Quia dum feriri se vndiq; insidiis credit, salute desperata, semper ad nequitiam excrescit. Caput. XX.

ALiquando vero iste peruersus etiam superna iudicia attendit, & super se hæc euenire metuit. Sed cū stipendium vitæ præsentis quærit, hæc eadem iudicia quæ metuere cœperat, auaritiæ deuictus insania contemnit. Et quidem mori se posse in peccato existimat, sed tamen à peccato non cessat. Vnde & subditur: Cùm se mouerit ad quærendum panem, nouit quòd paratus sit in manu eius tenebarum dies.) Panis etenim stipendium vitę præsentis, tenebrarum vero dies, tempus vltionis accipitur. In actu itaque suo aliquando iste peruersus iram superni iudicis perpendit præsentem, sed à malo non auertitur, vt etiam ipsa quoque ab eius interitu valeat auerti. Accusante se autem conscientia feriri metuit, sed tamē semper auget quo feriatur. Contemnit reditum suum, desperat veniam, superbit in culpa, sed tamen testem suę nequitię intus habet timorem. Et quāuis prava videatur foris audacter agere, de his tamen apud semetipsum cogitur trepidare. Vnde scriptum est: Cùm enim sit timida nequitia, dat testimonium condemnationi, quia cùm illicita quisquis perpetrat, pauet quod facit: & apertus damnatiōis testis, est ipse timor iniquitatis: quia & timetur quod agitur, & tamen malum non vincitur quod timetur. De quo & adhuc subditur: Terrebit eū tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.) In omne quod iniquus agit, tribulatione & angustia vallatur, quia cor eius anxietate & supitiōe confunditur. Alius occultè appetit vi aliena diripere, qui laborat in cogitationibus ne deprehēdi valeat. Alius relicta veritate mentiri deliberat, vt audientium animum fallat. Sed quantus labor est sollicitè custodire, ne ipsa eius fallacia deprehendi queat? Ponit quippe ante oculos quid sibi à veritatem scientibus responderi possit, & cum magno cogitatu pertractat, quomodo per argumenta falsitatis, documenta veritatis exuperet. Hinc inde se circuntegit, & contra hoc vbi deprehendi potuerit, veritati similem responsionem quærit: qui si velit verum dicere, vtique sine labore potuisset. Plana quippe veritatis via, & graue est iter mendacij. Vnde & per prophetam, dicitur. Docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: vt

1.Ioan.2. Hebræ.12. Esa.38. 1.Corin.3. Iob.15. 1.Ioan.1. Psal.18. Psal.53. Esaie.51. Prouer.14. Ibidem. Prouer.18. Sapien.17. Hiere.19.

Heretici mos ut exponatur.

Plerūq; iustorici sua opera absq; culpa fatentur. sicus tū de iniustis intelligi debet.

Simplicitas cordis quanta felicitas.

Peruersa mens semp est in laboribus.

Iniquus semp tribulatione & angustia vallatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Iniquè agerent, laborauerũt. Bene ergo dicitur: Terrebit eũ tribulatio, & angustia vallabit eũ, quia apud semetipsum in labore timoris deficit, qui securitatis sociam viam veritatis reliquit. Qui bene regi præparato ad prælium cõparatur, quia in eoipso malo quod agit, & terretur & festinat, & ex cõ scientia trepidat, & ex desiderio anhelat, metuit & superbit, panescit suspicionibus, & mentem per audaciam erigit.

Caput. XXI.

Sciendũ quoque est, quia rex qui præparatur ad prælium, sic de hoste suspectus est, vt eundem quoq; quem ducit exercitũ metuat, ne labefactetur, ne destitutione militum, iaculis pateat inimicorũ. Iniquus ergo ãgustia vallatur, sicut rex qui præparatur ad prælium: quia videlicet falsa agens, falsa loquẽs, formidat, ne suos amittat milites, id est argumẽta falsitatis, & veritatis iaculis pateat, si ei fortasse defuerit quod est fallacia opponat. Sed quãuis animus trepidet, quãuis conscientia accusẽt, cupiditate tamen sua iniquus vincitur, & suppresso pauore, audaciam de iniquitatibus sumit. Et sæpe etiam vltione mẽti proposita, se contra deũ erigit, quælibet ab eo aduersa perpeti deliberat, dũmodo hic, dum valet, omne quod placet agat. Vnde & subditur:

Quòd hi contra deum manum tendunt, qui mala agentes deum contemnunt: & pingui contra eum ceruice armantur, qui ex opulẽtia rerum secularium inflati, quasi ex pinguedine uitæ præsentis contra creatorem se erigunt.

H Tetendit enim aduersus deum manũ suam, & contra omnipotẽtem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus est.) Hæc de ipso iniquorũ capite, scilicet antichristo, apertius sentiuntur, qui cõtra deum manum erigens, roborari dicitur, quia paruo tẽpore permittitur exaltari, vt cum ad modicũ gloriari sinitur, eo in perpetuum atrocius puniatur. Sed quia eius mẽbra sunt oẽs iniqui, hoc quod in fine mundi ille tũc singulariter acturus est vnus, videamus modo qualiter à malis agatur singulis. Sunt nanq; nonnulli, qui & si qua aliquando agere contra omnipotentis dei iudiciũ nitũtur, ipsa impossibilitate explendæ suæ voluntatis fracti, ad semetipsos respiciunt, atque ad eum quẽ contẽnere voluerant, cõuertũtur: & qui discedere longè poterant, si quod vellent implere valuissent, per hoc aliquãdo saluantur, quia quod nequiter voluerunt, implere nequiuerunt. Vnde ad se reducti, cuius sint cõditionis aspiciunt & plangũt se cõtraria veritati voluisse. Et sunt nonnulli qui hoc quod peruersè contra deũ appetunt, iusto dei iudicio, implere nequius permittũtur. Et cum eos malitia accendit potentia roborat, tanto iam semetipsos in errore cognoscere nequeunt, quanto in rebus affluentibus extra se semper per potentiam trahuntur. De quorũ nunc intentione dicitur. Tetendit enim aduersus deum manum suã, & contra omnipotentem roboratus est.) Contra deum quippe manum tendere, est in operatione praua, despectis dei iudiciis, perseuerare. Et quia tũc magis irascitur deus, quando permittit impleri quod saltè concipi in cogitatione non debuit, contra omnipotẽtem iniquus iste roboratur: quia prosperari in mala sua actione permittitur, quatenus & peruersa faciat, & tamen fœliciter viuat. De quo adhuc subditur: Cucurrit aduersus eum erecto collo.) Erecto collo cõtra deum currere, est ea quæ creatori displicent, cum audacia perpetrare. De quo rectè dicitur:

Tendere manũ cõtra Deum quid sit.

Cucurrit, id est in malo opere obstaculum de aduersitate non habuit. De quo adhuc additur: Caput. XXII.

Tinguis ceruix

ET pingui ceruice armatus est.) Pinguis ceruix est opulenta superbia affluentibus rebus quasi multis carnibus fulta. Potens igitur iniquus pingui ceruice contra deum armatur, quia rebus temporalibus tumens, cõtra præcepta veritatis, quasi de magnitudine carnis erigitur. Quid enim paupertas, nisi quædã macies, & quid rerũ abũdantia, nisi pinguedo est vitæ præsentis? Pingui ergo ceruice se contra deum erigit, qui temporalem abundantiam in superbiam assumit. Habẽt enim hoc potẽtes & iniqui propriũ, vt fallacibus diuitiis occupati veras dei opes negligant, & quanto minus quod verum est inquirunt, tãto amplius falsis diuitiis extollantur. Cura etenim multiplex terrenarũ rerũ quia occupat, excæcat. Vnde adhuc apte subiungitur: Operuit faciem eius crassitudo.) Visus quippe in facie est, in qua & prima corporis honorabilior pars est. Non ergo immerito mentis intẽtio per faciem designatur, quã quolibet vertimus, illuc videmus. Faciem ergo crassitudo operit, quia desiderata terrenarum rerũ abundantia oculos mentis premit, & hoc quod in eis esse honorabile debuit, ante dei oculos fœdat, quia curis multiplicibus aggrauat. Quibus tamẽ nec solũ sufficit vt ipsi superbiant, nisi & hi qui eis cõiuncti sunt, de eorum pinguedine etiã ipsi glorientur. Nam sunt nõnulli qui patronis maioribus adiuti superbiunt, & de eorum potẽtia contra inopes extollũtur. Vnde & adhuc subditur: Et de lateribus eius aruina dependet.) Quia aruina pinguedo carnis est, & latera dicere diuitum solemus hos quos eis conũctos cernimus, aruina de eius lateribus dependet: quia quisquis potenti & iniquo adhæret, ipse quoq; de eius potentia velut ex pinguedine rerum tumet, vt patroni peruersi iniquitatem sequens, deum non timeat, quos valet & quantum valet pauperes affligat: de gloria tẽporali cor eleuet. Cũ ergo talis est qui iniquo potẽti adhæret, de eius profecto latere aruina dependet. De quibus adhuc subditur: Cap. XXIII.

HAbitabit in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactę.) Quia enim à conuersatione cõuiuentium ciuitas appellatur, ciuitates desolatæ sunt ipsi obsequentiũ cunei peruersorum, quorum clamoribus peruersus iste laudatur, cùm ad praua opera per nequitiam rapitur. Vnde scriptum est: Laudatur peccator in desiderio animæ suæ, & qui iniqua agit, benedicitur. Domus verò desertæ, sunt cogitationes prauæ, quas iniquus iste inhabitat, quia per omne quod agit, iniquorum hominũ placere cogitationib⁹ appetit. Quæ ciuitates desolatę, & domus desertæ rectè nominantur, quia nisi omnipotens deus, talium cõuersationes cogitationesq; præcedentibus eorum culpis relinqueret, ad grauiora perpetranda minimè peruenirent. Bene autem dicitur: Quæ in tumulos sunt redactæ. Ruẽtia nanque domorũ atque ciuitatũ ædificia tumulos faciũt, quoniã dum prauis quique cõfusis actionibus sibimetipsis ad peruersa opera iunguntur, ostẽdunt procul dubio quia de ædificio vitæ ceciderunt. Sequitur: Nõ habitabitur, nec perseuerabit substãtia eius, nec mittet in terrã radicem suã.) Quòd hic, nõ habitabitur, dictum est: in quibusdam codicib⁹ reperi, nõ ditabitur: sed sensus nõ discrepat, quanuis à se sermo discordet. Ille em̃ virtutibus ditatur, cuius mentẽ inhabitat omnipotẽs deus. Sed quia superbi cogitatio ab authoris sui gratia non inhabitatur, profectò per hoc virtutibus non ditatur. Propter hoc ergo quòd interius est vacuus, dicatur, nõ inhabitabitur: propter hoc verò quòd transitorium foris tumet, rectè subiungitur: Nec perseuerabit substãtia eius. Ac si apertè dicatur: Hoc quod habere videtur exterius, transit: & illud quod transire nõ poterat, interius non habet. Vnde & aptè subiungitur: Nec mittet in terram radicem suam.) Quòd si de hac terra dictũ accipim⁹, liquet, pculdubio, quia arbor quæ in terra radicem nõ habet, vel tenuissimis cõmota flatibus cadit. Et superbus quisq; dum contra omnipotentem dominũ roboratur, dum currit erecto collo, & pingui ceruice contra authorẽ erigitur, stare quasi arbor videtur. Sed status eius sine radice est: quia velut ad lenem flatũ, sic ad motũ occultæ sentẽtiæ vita eius eruitur. Sin verò hoc loco terram, æternæ vitæ retributionem accipimus, de qua propheta ait: Portio mea in terra viuentium: iniquus iste in terram radicẽ suam nõ mittit, quia nunquã ad æternę vitæ desiderium, cordis sui cogitationem plantat. Caput. XXIIII.

QVod enim radix arbori, hoc vnicuiq; hominũ cogitatio sua est: quia in hoc quod exteri⁹ videtur, per illud tenetur quod exterius nõ videt. Vnde & per prophetã dicitur: Mittet radicem deorsum & faciet fructũ sursum. Cũ em̃ cogitationẽ nostram ad cõpatiendũ indigẽti proximo tẽdimus, quasi radicẽ deorsum mittimus, vt retributionis fructũ superius faciamus. Sequitur: Nõ recedet de tenebris.) Si superbus iste à culpa ad iustitiã redire voluisset, de tenebris recederet. Sed quia lucẽ iustitię non quærit, de tenebris non recedit. Cuius etiam exemplo hi qui ei adhærent, in terrenis profectibus anhelant, auaritiæ facibus accenduntur, desideriorum carnalium ignibus vruntur. Vnde & subditur: Ramos eius arosacit flamma.) Si enim sibi quosdam æternam patriam quærentes adiungeret, ramos in se virides haberet. Sed quia ipsi quoq; qui ei coniuncti sunt, terrenis desideriis æstuant, dum desideriorum flamma, clientium eius animos accendit, scilicet ramos eius arefacit, vt fructum boni operis non ferant, quia ad appetenda infima per nequitiam anhelant. Bene autẽ subditur:

Psal. 9.

Psal. 48.

Esaiæ. 37.

A Et auferetur spiritu oris sui.) Superbus etem̃ quisque quo in hac vita plus valet, eo sibi linguæ frena audacius relaxat, vt loquatur peruersa quælibet, nullumq; de verbis suis metuat, iltos contumeliis feriat, illos maledictionibus iaculetur. Psalm. 72. Nonnunquam verò in blasphemiam contra cõditorem rapitur, sicut de talibus per Psalmistã dicitur: Posuerũt in cœlũ os suũ, & lingua eorũ transiuit super terrã. Vnde & dives in Luc. 16. igne positus, stillari sibi aquã ex digito Lazari in linguã postulat. Qua ex re intelligitur, quia vbi ampli⁹ peccauerat, ibi atrocius ardebat. Rectè ergo nũc dicitur: Et auferetur spiritu oris sui: quia eo percussionis sententiam accepit, quo oris sui spiritum sub diuina formidine nõ restrinxit. Sequitur:

Quòd eleemosynas ex rapinis pauperum, uel ex aliis malis operibus contractas non suscipiat deus. Et qui in his diuites sunt, nullo precio redimantur.

Non credit frustra errore deceptus, quòd aliquo precio redimendus sit. Quotiẽs post culpam eleemosynas facimus, quasi pro prauis actibus precium damus. Vnde & per phetam de eo qui hæc non agit, dicitur: Non dabit deo propitiationem suam, nec precium redemptionis animæ suæ. Nõ-
B nunquã verò diuites elati, inferiores opprimunt, & aliena rapiunt: & tamen quasi quædã aliis largiuntur: & cùm multos deprimant, aliquãdo quibusdã opẽ defensionis ferunt, & pro iniquitatibus quas nunquam deserunt, dare precium videntur. Sed tunc eleemosynę precium nos à culpis liberat, cùm perpetrata plangimus, & abdicamus. Nam qui & semper peccare vult, & quasi semper eleemosynam largiri, frustra precium tribuit, quia non redimit animam quam à vitiis non compescit. Vnde nũc dicitur: Non credat frustra errore deceptus quòd aliquo precio redimẽdus sit. Quia eleemosyna superbi diuitis eum redimere nõ valet, quã perpetrata simul rapina pauperis ante dei oculos ascendere non permittit. Cap. XXV.

QVod fortasse intelligi aliter potest, quia sæpe superbi diuites cùm eleemosynam tribuunt, nõ hanc pro æternæ vitæ desiderio, sed pro extendenda vita tẽporali largiuntur, mortẽ se posse differre donationibus credũt. Sed non credat frustra errore deceptus, quòd aliquo precio redimendus sit, quia obtinere ex impenso munere nõ valet, vt finem debitũ euadat, cuius etiã nequitia intercidit vitã. Vnde & subditur: Antequã dies ei⁹ impleatur, peribit: & manus eius arescẽt.) Præfixi dies singulis ab interna dei præscięntia, nec augeri possũt, nec minui: nisi cõtingat vt ita præsciatur, vt aut cũ optimis operibus lõgio-
C res sint, aut cũ pessimis breuiores, sicut Ezechias augmentũ dierũ meruit impensione lachrymarũ: & sicut de peruersis scriptũ est: Indisciplinatis obuiat mors. Sed sæpe iniqu⁹ quãuis in occulta dei præscięntia lõga vitæ eius tempora non sint prædestinata, ipse tamẽ quia carnaliter viuere appetit, longos animo dies proponit. Et quia ad illud tempus peruenire non valet quod expectat, quasi antequã dies illius impleatur, perit. Quod tamen intelligere & aliter possumus. Plærũque enim quosdam cernimus & peruersè agere, & vsque ad senectutem vltimã peruenire. Quomodo enim dicitur: Antequã dies eius impleantur, peribit: cùm in quibusdam sæpe videamus, quia ætate longa iam membra deficiunt, & tamen praui-
tatem suam eorũ desideria exequi non desistunt? Sunt nãque nonnulli qui post vitam perditam, ad semetipsos redeũt, & accusante se conscientia, peruersa itinera relinquunt, cõmutant opera, antiquæ suæ prauitati contradicunt, terrenas actiones fugiunt, desideria superna sectantur, sed priusquam in eisdem sanctis desideriis solidentur, per torporem mentis ad ea quæ diiudicare cœperant, redeunt: atque ad mala quæ fugere disposuerant, recurrunt. Quia enim sæpe contingit vt pro vtilitate multorum, etiam sancti viri exteriorib⁹ actibus seruiant, & populorũ gubernationibus occupentur, hoc infirmi aspicientes, & per veruſtam adhuc superbiam quærentes imitari, exterioribus se actionibus inserunt: sed quanto ad eas nõ eruditi spiritalibus veniunt, tanto eas carnaliter exequũtur. Nisi em̃ prius cor lõgo studio & diutina cõuersa-
D tione in desideriis cœlestibus conualescat, cũ ad exteriora agẽda reſũditur, ab omni statu boni operis eradicatur. Vnde rectè quoq; de hoc iniquo dicitur: Antequã dies ei⁹ impleãtur, peribit.) Quia & si quid boni fortasse cœpit agere, priusquã in eo per lõgitudinem temporis cõualescat, ad exteriora relabitur, & peruersè deserit, quę rectè inchoasse videbatur. Vnde & aptè subditur: Et manus eius arescent.) Quia dum exterioribus actibus intempestiuè inuoluitur, ab omni nimirum bona operatione siccatur. Vnde adhuc bene subditur:

Prefixi dies singulis ab interna dei præscięntia nec augeri possunt nec minui. &c.

Quòd hypocritæ ideo aridi & infœcundi sint in conspectu dei, quia corã hominibus opera sua congregant.

Lædet quasi vinea in primo flore botrus eius, & quasi oliua proiiciens florem suũ. Congregatio enim hypocritæ sterilis.) Notandũ quòd sic de hoc iniquo generaliter loquitur vt tamẽ diuinus sermo ad specialem eius nequitiam deriuetur. Qui enim dicens: Lædetur quasi vinea in primo flore botrus eius, & quasi oliua proiiciens florem suũ: protinus subdit: Congregatio enim hypocritæ sterilis: patenter indicat, quia in hoc iniquo reprobationis sententiam contra eius hypocrisin ferat. Caput. XXVI.

SEd nunc pensandum nobis est, qualiter hypocrita sicut vinea in primo flore, vel sicut oliua florem proiiciens lædatur. Si florentem vineam per inæqualitatem aẽris
E immoderatũ frigus attigerit, protinus ab omni humore viriditatis arefacit. Et sunt nonnulli qui post peruersa itinera, sanctas vias sectari appetũt, sed priusq; in eis, vt diximus, desideria bona roborẽtur, quædã illos præsentis seculi prosperitas accipit, quæ eos rebus exterioribus implicat, & eorum mentẽ dum à calore intimi amoris retrahit, quasi ex frigore extinguit, & quicquid in eis de virtutũ flore apparere videbatur, interficit. In terrenis quippe actib⁹ valde frigescit animus, si necdũ fuerit per intima dona solidatus. Vnde necesse est vt loca maiora vel exteriora opera quæ humanis sunt necessitatibus profutura, illi exercẽda suscipiãt, qui hęc diiudi care atq; sub semetipsis premere ex virtute intima nouerũt. Nam cũ infirmus quisq; vel ad locum reginiinis, vel ad exteriora agẽda trahitur, quo quasi extra se ducitur, eradicatur: quia & arbor quæ radices in altum prius non mittit citius ventorum impetu sternitur. Si se ad altũ vertice extollit, eo citius ad ima corruit, quo altius in aëre sine radicibus excreuit. Nõnunquã verò florentẽ vineam nõ frigus, sed æstus arefacit. Cunq; immoderato calore tangitur, discusso flore botrus tabescit. Et plærunque cõtingit, vt hi qui ad bona opera recta intentione nõ veniunt, cùm placere se hominibus vidẽt. ad exercenda hæc eadem opera vehementius accendãtur, humanis placitura oculis agere anxiè studeant, & quasi in sancto studio seruescant. Quid itaq; istos, nisi in flore æstus cõtigit, quos humanæ laudis appetitio à fructu alienos facit? F
Vnde & bene subditur: Et quasi oliua proiiciens florem suũ. Oliua quippe cũ in flore est, si immoderata nebula tangitur, à plenitudine fructuum vacuatur. Et quotiens inchoãtes quiq; bona opera, laudari ab aspicientibus cœperint, atque in suis laudibus delectari, fit caligo intelligentiæ in cogitatione, vt iam discernere nequeãt qua intentione quid faciant, & fructũ perdant operis, velut ex nebula fauoris. Vnde bene per Salomonem dicitur: Mane surgamus ad vineas, videam⁹ si floruit vinea, si flores fructus parturiunt. Florent quippe vineæ, cùm Cant. 7. mentes fidelium bona opera proponunt. Sed fructus non pariunt, si ab eo quod proposuerint, aliquibus victi erroribus infirmantur. Caput. XXVII.

NOn ergo intuendum est si vineæ floreant, sed si flores ad partũ fructuũ cõualescant, quia mirum non est si quis bona inchoet, sed valde mirabile est, si intẽtione recta in bono opere pduret. Vnde fit plærũq; vt si in bono opere recta intẽtio nõ tenet, etiã ipsum hoc op⁹ quod bonũ creditur, amittatur. Nam quosdã sæpe videmus terrena quæ possederãt reliquisse, & nil iam trãsitoriũ quærere, nullis pro hac vita iurgiis immiscẽri. Cùm itaq; hoc in se fidelis anima ostendit, quasi oliua florem protulit. Sed cùm quidam ex talibus rursus cœperint mundi gloriam quàm contemserant quærere, & terrenis rebus quas spreuisse videbantur, insatiabiliter inhiare, vacare iurgiis, proximorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

G lectiones exquirere, nimirum proiecit oliua florem quē proposuit: quia rudimēta boni studij ad perfecta opera nō perduxit. Sed sciendum est, quia hæc semper eis eueniunt, qui deum puro ac simplici studio non sequūtur. Vnde rectè subditur: Congregatio enim hypocritæ sterilis. Cœpta enim bona non amitteret, si hypocrita non fuisset. Congregant verò & hypocritæ bona opera, sed eorū sterilis est ipsa cōgregatio, quia per hoc quod agunt, fructum recipere in æterna retributione non appetunt. Fœcundi ac virides in suis operibus, humanis oculis videntur: sed in conspectu occulti iudicis, infœcundi & aridi apparent. Sepe vero æstu auaritię accensi, eo maiora de se opera humanis oculis ostendunt, quo ampliora sibi ab hominibus offerri munera appetunt. Vnde adhuc subditur:

Quid sit munus ab ore & à manu percipere.

Et ignis deuorabit tabernacula eorū, qui munera libenter accipiunt.) Sicut enim corpus in tabernaculo, sic mens habitat in cogitatione. Sed ignis tabernacula deuorat, cùm æstus auaritię, cogitationes deuastat. Et fit plærunq; vt hypocrita aurum vel quæque bona corporalia ab hominibus accipere contemnat, sed quia hæc non accipit, maiores ab eis recipere laudes quærat, & fortasse munus se accepisse non æstimat, quia bona corporalia recipere recusat. Vnde sciendum est, quia aliquando munus à manu, aliquando vero ab ore porrigitur. Nam qui nummum tribuit, munus ex manu dedit. Qui autem verbum laudis impendit, munus ab ore protulit. Hypocrita itaque etsi exteriora dona quæ terrenæ forsitan necessitati congruunt, accipere recusat, plus est quod sibi retribui appetit, cùm vltra meritum laudari desiderans, munus ab ore quærit. Et quia in ipso laudis appetitu nimio cor ardore succenditur, dicatur rectè: Et ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.

Caput.XXVIII.

SIn verò eorum tabernacula, corpora debemus accipere, in quibus illorum animæ habitant, ignis eorum tabernacula deuorat, quia qui hic in mente ardent igne auaritiæ, illic etiam in carne concremantur ignibus gehennæ. Et quia mens hypocritæ nunquam vacat à malitiæ cogitatione, nam siue terrena quæque seu laudē appetat, hæc aliis inuidet quę sibi tribui anhelat: & tanto cęteros ostēdere peruersos molitur, quāto videri sanctior omnibus appetit, vt ex eo quòd alij despicabiles fiunt, ipse reuerentior semper appareat. Vnde fit vt de opinione proximi ante humana iudicia, linguæ suæ laqueos prætendat, vt eorum quibus placere appetit, solus æstimationem capiat. Vnde & sequitur: Cōcepit dolorem, & peperit iniquitatem, & vterus eius præparat dolos.) Dolorem quippe concipit, cùm peruersa cogitat. Iniquitatem parit, cùm explere cœperit quod cogitauit.

I Inuidendo dolorem cōcipit, derogando iniquitatem parit.
Grauis quippe est iniquitas, quando is qui peruersus est, ostēdere alios peruersos molitur, vt inde ipse quasi sanctus appareat, quòd alios sanctos non esse docuerit. Sciendū verò quòd in sacro eloquio, ventris vel vteri nomine mens solet intelligi. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur: Lucerna domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventris. Lux enim gratiæ quę desuper venit, spiraculum homini præstat ad vitam. Quæ videlicet lux omnia secreta ventris inuestigare dicitur, quia occulta mentis penetrat, vt ea quæ de seipsa latebant animam, ante eius oculos flenda reducat.

Prouer.20

Hinc Hieremias ait: Ventrem meū ventrē meū doleo. Qui vt ventrem suum quid dixisset ostenderet, adiunxit. Sensus cordis mei turbati sunt. Vteri itaque nomine, rectè mens accipitur, quia sicut proles in vtero cōcipit, sic cogitatio in mēte generatur: & sicut in ventre cibi, ita continentur in mente cogitationes. Vterus itaque hypocritæ præparat dolos, quia tanto semper maiorem malitiam contra proximos in mente concipit, quanto solus præ omnibus videri innocentior quærit. Hæc idcirco Eliphas protulit, quia beatum Iob tāto percussum verbere propter hypocrisin putauit. Sed eius verba etsi mucris congruunt, ab ipso solo aliena sunt, pro quo solo dicebātur: quia sanctus vir nihil in suis actibus duplicitatis habuit, quem testis veritas de cordis simplicitate laudauit.

Hiere.4.

Libri duodecimi Moralium sancti Gregorij finis.

K

LIBER DE-

CIMVSTERTIVS MORALIVM SANcti Gregorij, exponēs moraliter duo capita textus beati Iob, scilicet decimumsextum & decimumseptimum.

Caput.I.

ESSE hoc peruersorum proprium olet, quòd sua mala per conuitium bonis ingerant, priusquā de eis ipsi veraciter accusentur: & dū metuūt increpari de his quæ faciunt, adversantes suis prauitatibus iustos hæc facere testantur. Sancti etiam viri patienter audiunt etiam quę se nunquam fecisse meminerūt, quāuis ea mala quæ sibi ingeri conspiciūt, ab ipsis suis criminatoribus nouerint perpetrata, & cū eos prædicando corrigere non possunt, patiendo tolerant, quatenus si fructum conuersionis eorum consequi non valent, ex ipsis tamen præmium longanimitatis acquirant. Vnde & sancta Ecclesia Dauid prophetæ vocibus dicit: Supra dorsum meum fabricaueruēt peccatores: quia videlicet dum hæreticos vel quoslibet reprobos quos corrigere non valet, tolerat, facta peccantium supra dorsum portat. Beatus itaque Iob videns Eliphas amicum suum multa cōtra se de hypocrisi conquerentem, qui ex consolationis verbo ad amaritudinem increpationis erupera t, & simulatus consolator apparebat, per patientiam suam typū seruat Ecclesiæ, quæ nouit talia audiendo tolerare, & cū eius sermo admittitur, ratiocinando destruere, & dicit:

De patientia sanctorum.

Psal.128.

L

Caput decimumsextum textus beati Iob.

RESpondens autem Iob dixit: Audiui frequenter talia. Consolatores onerosi omnes vos estis. Nunquid habebunt finem verba ventosa, aut aliquid tibi molestum est si loquaris? Poteram & ego similia vestri loqui. Atque vtinam esset anima vestra pro anima mea. Consolarer & ego vos sermonibus, & mouerem capit meum super vos. Roborarē vos ore meo, & mouerem labia mea, quasi parcens vobis. Sed quid agā? Si locutus fuero, nō quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me. Nunc autē oppressit me dolor meus, & in nihilū redacti sunt omnes artus mei. Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus aduersus faciem meā, contradicens mihi. Collegit furorem suum in me, & cōminans mihi, in fremuit cōtra me dentibus suis. Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Aperuerūt super me ora sua, & exprobrātes pcusserūt maxillā meā, satiati sunt pœnis meis. Cōclusit me deus apud iniquū, & manibus impiorū me tradidit, Ego ille quondā opulētus, repentè cō tritus sum. Tenuit ceruicē meā, confregit me, & posuit me sibi quasi in signū. Circūdedit me lanceis suis, cōuulnerauit lūbos meos. Nō pepercit, & effudit in terrā viscera mea. Cōcidit me vulnere super vulnē, irruit in me quasi gigas. Saccū cōsui super cutē meā, & operui cinere carnē meam. Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerūt. Hæc passus sum absq; iniquitate manū meæ, cū habere mūdas ad deū preces. Terra, ne operias sanguinē meū, neq; inueniat in te locū latendi clamor meus. Ecce eīm in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. Verbosi amici mei. Ad deū stillat oculus meus. Atque vtinā sic iudicaretur vir cum deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo. Ecce enim bre ues anni trāseūt: & semitā per quā nō reuertar, ambulo.

M

Audiui frequenter talia.) Electi quippe frequenter alie na mala quasi sua audiunt, & ab his eis crimen impingitur, à quibus

A quibus crimina impincta perpetrantur. Hac autem responsione beatus Iob illud Ecclesiæ tēpus significat, quo oppressa ab aduersariis, temporali eorū potentia quasi deiecta creditur. Vnde sequitur: Consolatores onerosi omnes vos estis.) Siue enim hęretici seu praui quilibet, cùm laborare bonos in aduersitate conspiciunt, in eo quòd illos cōsolari appetunt, mala eis persuadere conantur. Vnde non immerito bonorū mētibus onerosa fit eorum cōsolatio, quia inter verba dulcedinis, virus propinare cupiunt erroris, & dum dictis lenibus dolores quasi leuigant, peccati onus imponere festinant, sed electi viri etiam cùm temporali gloria priuātur interni vigorem iudicij non amittunt. Nam sciunt & foris aduersa perpeti, & tamē interius infracti, recta fine pauore defendere. Vnde subiungitur: Nunquid habebūt finem verba ventosæ? Ventosa enim verba sunt, quæ inflationi temporali potius quàm rectitudini seruiunt. Sæpe autem mali etiā bona dicunt, sed quia bene non dicunt, ventosa verba proferūt. Nam dicta eorum & si quando sana sunt per sententiam, inflata tamen sunt per elationem. Caput.II.

IN hoc verò quod dictum est: Consolatores onerosi omnes vos estis: quid aliud beati Iob magisterio docemur, nisi vt quisque perpendere sollicitè sciat, ne luctus tempore, verba increpationis inferat? Si enim sunt quædam quæ increpari iure debeant, in afflictione postponēda sunt, ne cōsolator inerepando dolorem augeat, quem lenire proposuerat. Sequitur: Aut aliquid tibi molestum est si loquaris?) Mali viri cùm aliis sibi similibus conuitiosa verba proferunt eo citius obmutescūt, quo de se talia mox audiunt, qualia suis auditoribus dicunt. Cùm autem bonos viros per conuitiosa verba iaculantur, nil eis molestiæ ex conuitio nascitur, quia contra tacentes loquunt, nec compellūtur audire quod sunt, quia iusti cōuitia non rēddunt, etiā dum coguntur audire quod nō sunt. Bene ergo dicitur: Aut aliquid tibi molestū est si loquaris? Ac si ei apertè diceretur: Eo plus loqueris, quo à me molestum aliquid de tua actione nō audis. Vnde & subditur:

B

Quòd pro qualitate personarum temperāda sit correctio doctorum.

Poterā & ego similia vestri loqui.) Narrat iustus quid facere potuit, sed ne iustitiā deserat, quod facere potuit, declinat. Sequitur: Atque vtinā esset anima vestra pro anima mea, cōsolarer & ego vos sermonibus, & mouerē caput meū super vos. Roborarem vos ore meo, & mouerem labia mea, quasi parcens vobis.) Aliquando necesse est vt prauis mentibus quæ humana prædicatione corrigi nequeūt, diuina flagella optari benignè debeant. Quod cū magno fit amoris studio, videlicet non errantis pœna, sed correptio quæritur, & oratio potius quàm maledictio esse monstratur. In his autē verbis hoc beatus Iob mōstratur intendere, vt amici qui dolori illius per charitatē compati nesciebant, ab experimento discerent, alienæ afflictioni qualiter misereri debuissent, atq; edomiti doloribus à sua passione traherent, cōsolationē aliis qualiter inferrent, & tunc salubrius intrinsecꝰ viuerent, cùm aliquid extrinsecꝰ de infirmitate sentirēt. Notandū quòd nō ait: vtinā esset anima mea pro anima vestra, sed vtinā esset anima vestra pro anima mea, quia profectò sibi malediceret, si se illis fieri simile optaret. Illis verò meliora voluit, quos sibi fieri similes quæsiuit. Cōsolamur verò prauos in flagello cōstitutos, cùm de exteriore percussione interiorē in eis cōualescere salutem indicamus. Caput.III.

C

CAput etiā mouemus, cū mentē, quę principale nostrū est, ad cōpassionē inflectimus. Eoſq; inter flagella roboramus, cū doloris eorū vim verbis mitibꝰ lenimus. Sunt nanq; nonnulli qui dum interna nesciunt, de malis exterioribus desperabiliter afliguntur, de quibus per Psalmistā dicitur: In miseriis nō subsistent. Ille eterñ bene nouit in exterioribus miseriis subsistere, qui sit semper de spe interna gaudere. Quòd vero non ait parcēs, sed quasi parcens vobis, nequaquā hoc negligenter prætereundum puto, quia sancta Ecclesia disciplinę vigorē cū permixtione mansuetudinis seruans, aliquando malis & quasi parcēs non parcit, aliquando vero & quasi non parcens parcit. Quod melius ostendimus, si ipsa quæ plærunque accidunt, proferamus. Ponamus itaq; ante oculos mentis, duos prauos intra sanctam Ecclesiam esse

Psal.139.

D constitutos, quorū sit vnus potēs & proteruus, alter mitis & subditus. Si qua mitī & subdito culpa surripuerit, hanc protinus increpando prædicator insequitur & corripit, eumq; corripiendo à culpa liberat, atque ad viam rectitudinis reformat. Quid itaque huic nisi non parcens pepercit? quia dū correptionis verbū non distulit, citius hunc à culpa liberauit. Liberē enim arguens non pepercit, sed in eo quòd correxit, pepercit. At contrà potēs & proteruus, cùm aliquid perpetrasse cognoscitur, tēpus quæritur vt de malo quod fecit increpetur. Nisi enim prædicator sustineat quando proferre cōgruē correptionē possit, auget in eo malum quod insequitur. Sæpe enim contingit, vt talis sit: qui nulla increpationis verba suscipiat. Quid itaq; in huius culpa prædicatori agēdum est, nisi vt in sermone admonitionis quem pro cōmuni salute omnium auditorum facit, tales culpas ad medium deducat, quales eum perpetrasse considerat, qui & præsto est, & de se solo adhuc argui non potest, ne dexterior fiat? Et cū generaliter contra culpam inuectio intenditur, correptionis verbum libenter ad mentem ducitur, quia potēs prauus ignorat, quòd sibi hoc specialiter dicatur. Quid itaque isti prædicator suus nisi parcēs minimè pepercit? cui & specialiter correptionis verba non intulit, & tamen vulnus illius sub cōmuni admonitiōe percussit. Vnde fit plærunque, vt eo vehemētius perpetratam culpam lugeat, quo reatum suum & cùm se percussum sentiat, nesciri putat. Caput.IIII.

E

Ars corrigendi pro teruos.

MAgna itaque prædicationis arte agēdum est, vt qui ex aperta correptione deteriores fiunt, quodā temperamento correptionis ad salutem redeant. Vnde etiam Paulus dicit: Quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circundamus, & inhonesta nostra abundantiorem honestatem habent, honesta autem nostra nullius egent. Sicut enim inhonesta mēbra in corpore, ita quidam sunt intra sanctam Ecclesiam potentes & proterui. Qui dum aperte inuectione feriri nequeunt, quasi honore tegminis velantur. Sed hæc de occultis potentiū delictis loquimur. Nam quādo & aliis cognoscentibus peccāt, aliis etiam cognoscentibus increpandi sunt: ne si prædicator tacet, culpam approbasse videatur, atque hæc crescens in exemplum veniat, quam pastoris lingua non secat. Sancta ergo Ecclesia, cùm per prædicatores suos quædam facta malorum sub dispensatione inuectionis increpat, labia quasi parcens mouet, sed tamen parcendo nō parcit, quia ab inuectione cuiq; generaliter non tacet, quam specialiter tacet. Sequitur: Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus, & si tacuero, non recedet à me.) Hoc personæ beati Iob qualiter congruat, nullus ignorat. Sed si ad sanctæ Ecclesiæ typum trahatur, hæc & cùm loquitur, dolor minimè quiescit, quādo locutione sua peruersos minimè corrigi conspicit. Et cum tacet, dolor minimè recedit, quia etsi aduersa conticuerit, hoc ipsum amplius quod tacet gemit, quia se tacente, peruersorū culpas excrescere conspicit. Sequitur:

1.Corin.12

F

Quanta aduersitatum tempore à falsis & fictis fratribus patiantur electi.

Nunc autem oppressit me dolor meus: & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.) Dolore suo sancta Ecclesia premitur, quādo in malitia sua crescere peruersos intuetur. Et quia dum praui crescunt, etiam infirmi qui in ea sunt, ad sequēda studia prauitatis irritantur, rectè additur: Et ad nihilum redacti sunt omnes artus mei. Sicut enim per ossa fortes, sic per artus, infirmi quique designari solent. Membra ergo Ecclesiæ ad nihilum rediguntur, quādo ex imitatione prauorum in hoc mundo crescentium, infirmi quique deterius infirmātur. Videtes etenim fœlicitatem malorū, sæpe ab ipso fidei statu delabuntur, bona temporalia appetunt, & veluti in nihilum rediguntur: quia dum manentem dei essentiam deserunt, diligentes trāsitoria, quasi ad nō esse tendūt. Bene autē dicitur: Nunc autē oppressit me dolor meus: quia videlicet tempꝰ doloris Ecclesiæ modo est, & tempus gaudij postmodū sequetur. Sæpe verò cōtingit vt sancta Ecclesia nō solum infideles atque extra positos aduersarios toleret, sed eorum quoq; insidias atque aduersitatem vix ferat, quos intus habet. Vnde beati viri voce aptè mox subditur: Et rugæ meæ testimoniū dicunt contra me.) Caput.V.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVid per rugas,nisi duplicitas designat? Rugę itaq; sunt sanctæ ecclesiæ,oēs qui in ea dupliciter viuūt, qui fidem vocibus clamant,operibus denegant. Hi nimirum pacis tēpore,quia huius mundi potestatibus eandē fidem honori esse conspiciunt,fideles se esse mentiuntur.Sed cùm sanctā Ecclesiā subita aduersitatis procella turbauerit,ilico ostēdunt quid in perfida mente moliūtur. Has autem rugas in electis suis sancta Ecclesia non habet,quia videlicet nesciunt aliud de se foris ostendere, & intus aliud habere.Vnde rectè egregius prædicator dicit: Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam,non habētem maculam aut rugam. Maculam quippe & rugam non habet quæ & turpitudine operis, & duplicitate sermonis caret. Sed quia nūc intra sinum fidei multos etiam reprobos tenet,cùm tempus persecutionis exarserit,ipsos hostes patitur,quos prædicationis verbis alere antè videbatur.Dicat ergo: Rugæ meæ testimonium dicunt contra me,id est, ipsi me insequendo increpāt,qui nunc in meo corpore positi, duplicitatis suæ in se malitiā non emēdant. Vnde bene adhuc subditur:Et suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam, contradicens mihi.) Etiam pacis suæ tempore sancta Ecclesia falsiloquium patitur,dum sunt in ea multi qui de æternitatis promissiōe diffidunt,& tamen se fideles esse mentiuntur.Qui dum prædicationi eius apertè contradicere non præsumunt, falsiloquium non contra faciem, sed quasi post dorsum patitur. Sed cùm
H malitiæ tempus eruperit, is qui nunc metuens derogat, ad contradicendum ante faciem venit, quia verbis veræ fidei, apertis vocibus obsistit: Sciendum verò est, quia cùm hæc à carnalibus patimur, non tam ipsi sunt qui in nostra morte sæuiunt, quàm malignus spiritus, qui eorum mentibus principatur,sicut per Paulum dicitur:Non est nobis colluctatio aduersus carnem,& sanguinem,sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum. Vnde cùm hic quoque de falsiloquo loqueretur, aptè mox ad deseribendum eius falsiloqui principem,verba conuertit,dicens: Collegit furorem suum in me: & comminans mihi,infremuit contra me dentibus suis,hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Quid aliud omnes iniqui quàm membra sunt diaboli?Ipse itaq; per eos agit,quicquid in eorum cordibus vt agere debeant immittit.

Nō tam in nos sęuiūt peruersi quàm spiritus malignus. Ephe.6.

Quòd sicut pauperes spiritu & simplices ad prædicandum Christus elegit, ita astutos & duplices antichristus ad falsitatis prædicationem assumet. Caput.VI.

HAbet autem etiam nunc diabolus contra sanctam Ecclesiam furorem, sed sparsus eius furor est, quia occultas tentationes per singulos mouet.Cùm verò cōtra eam in aperta persecutione proruperit,furorem suum in eam colligit,quia in afflictione illius tota se intentione con
I stringit.Membra autem eius hoc pacis tempore idcirco contra electos collectum furorem non habent: quia malitiam suam minus se sentiunt posse implere quàm volunt.Cùm verò sibi suppetere licentiam prauitatis aspexerint,tanto hanc audacius feriunt,quanto & cōtra illa ex vnanimitate glomerantur.Rectè itaque nunc dicitur:Collegit furorem suum in me.Cuius adhuc furor vt latius exponatur, dicitur: Et comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis. De quo & subditur: Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.) Ille quippe antiquus hostis Ecclesiæ contra hanc dentibus fremit eamq; terribilibus oculis intuetur, quia per alios crudelia exercet,& per alios quæ exerceat prouidet.Dentes nanque huius hostis,sunt bonorum persecutores atque carnifices,qui eius membra laniant,dum electos illius suis persecutionibus affligunt.Oculi verò huius hostis, sunt hi qui contra eam prouident mala quæ faciant,suisque consiliis persecutorum eius crudelitates inflammant. Antiquus ergo eius aduersarius fremit contra eam dentibus suis,dum per crudeles reprobos in ea insequitur vitam bonorum. Intuetur hanc terribilibus oculis,quia prauorum consiliis non cessat mala exquirere,in quibus hanc semper deterius affligat. Nam sicut incarnata veritas in prædicatione sua pauperes idiotas & simplices elegit: sic e contrario damnatus ille homo quam in fine mundi apostata angelus assumit, ad prædicandam falsitatem suam, astutos ac duplices,atque huius mundi scientiam habentes electurus est.Vnde & per Esaiam dicit: Cap.VII. K

Antichristus scilicet

VAE terræ cymbalo alarum quæ est trans flumina Aethiopiæ,quę mittit in mari legatos &in vasis papyri super aquas.Terra quippe cui væ dicitur, ille principaliter homo damnatus est qui alarum cymbalum vocatur:quia hi qui per superbiam in altitudinem cogitationis euolant, eūdem peruersum hominem prædicando sonant. Quæ scilicet terra rectè trans flumina Aethiopię esse perhibetur. Aethiopia etenim nigrum populum mittit,& omnem hominem mundus iste quia peccatorē profert,quasi nigrum Aethiopia populū parit.Sed terra cui væ dicitur,trās flumina Aethiopiæ esse perhibetur,quia damnatus ille homo tāta immensitate iniquus est,vt omniū peccantiū peccata trāscendat.Qui mittit in mare legatos,quia prædicatores suos in seculū spargit.De quib' rectè subditur qualiter mittātur, dum dicitur: In vasis papyri super aquas.Ex papyro quippe charta est.Quid itaq; per papyrū,nisi secularis scientia designatur? Vasa ergo papyri sunt corda doctorum secularium. In vasis igitur papyri super aquas legatos mittere, est prædicationem suā in sapientū carnalium sensibus ponere,& defluentes ad culpam populos vocare. Qui ergo illic per vasa papyri,ipsi hic quia carnaliter vidēt,per oculos designātur. De quibus & adhuc subditur: Aperuerunt super me ora sua exprobrātes.)Ora sua reprobi exprobrātes aperiūt,cùm & erroris sui mala prædicare nō metuūt,& prędicamēta rectè fidei irridēt. De quibus sciendum est quia illos præcipuè in sancta Ecclesia perlequūtur,quos multis cōspiciunt esse profuturos, qui vitā carnaliū verbo correptionis cōterunt,eosq; in Ecclesiæ corpore spiritaliter vertunt. Vnde & subditur: L

Esa.18.

Quòd Christi maxillam percutit,qui ueritatis persequitur prædicatores,& doctrinæ Euangelicæ contradicit, & de uariis pressuris Ecclesiæ.

Percusserunt maxillam meam ,satiati sunt pœnis meis.) Maxilla quippe Ecclesiæ, sancti prædicatores sunt, sicut sub Iudææ specie per Hieremiam dicitur:Plorans ploravit in nocte,& lachrymæ eius in maxillis eius, quia in aduersitate Ecclesiæ illi amplius plangunt, qui vitam carnalium cōfringere prædicando nouerūt.Per ipsos quippe sancta Ecclesia inquos à vitiis conterit,& quasi glutiens in sua membra conuertit. Vnde ipsi quoque primo prædicatori velut maxillæ Ecclesiæ dicitur:Occide & manduca. Caput.VIII.

Thre.1.

Iudic.15.

HInc est etiam quòd Samson maxillam asini tenuit ,& hostes peremit, quia redemptor noster simplicitatē atque patientiam prædicantium, suæ manu virtutis tenens,à vitiis suis carnales interfecit. Et maxilla in terram proiecta postmodum aquas fudit, quia data morti prædicatorum corpora,magna populis monstrauere miracula . Maxillam ergo Ecclesiæ peruersi feriunt,cū bonos prędicatores insequunt. Et quia tūc reprobi grāde se aliquid fecisse estimant,cū vitā prędicatorū necant, post percussionē maxillæ M aptè subiūgit:Satiati sunt pœnis meis.)Illa quippe eos pœna satiat,quę mentē Ecclesię præcipuè castigat,Sequitur:Cōclusit me de' apud iniquū,& manib' impiorū me tradidit. Electorū populo apud iniquū concluditur,cū eius caro antiqui hostis persecutiōibus tēporaliter datur: Qui nō spiritui sed manibus impiorum traditur ,quia quo hunc in mente capere nequeunt,eo contra carnem illius crudelius inardescunt.Sed sanctus Ecclesiæ populus cùm aduersa perpeti grauiter cœperit, & infirmos suos cōspexerit ad deteriora delabi , pacis suæ tempora ad mentē reuocat,quando fideles suos prædicationis suæ opulētia pascebat. Vnde aptè subiūgitur: Ego ille quondam opulentus,repentè contritus sum.)In eo quòd se repentè contritum asseruit , infirmorum mentem improuidam designauit. Qui dum mala quæ ventura sunt præuidere nesciunt, tanto eis grauiora fiunt,quanto ab eis inopinata tolerantur.Firmis autē mētibus repentè aduersa non veniunt, quia priusquàm veniant, præuidentur. Quod tamen nunc quoque sancta Ecclesia in quibusdam retro labentibus patitur,qui post doctrinę opulentiam,subitis aliquando vitiis conteruntur,vt sic in quibusdam malis corruant,ac si verbi pabulum nunquam habuissent. Sequitur: Tenuit ceruicem meam,confregit me, & posuit sibi quasi in signū.) Sicut in malis ceruix superbiam, sic in bonis libertatis erectionem

A ctionem signat. Vnde nonnūquam ipsa quoque superbia
Esa.60. pro erectionis authoritate ponitur,sicut per prophetam dominus sanctæ Ecclesiæ pollicens dicit: Ponā te in superbiam seculorū. Et quia persecutionis tēpore infirmi quidam vera quæ sentiunt,prædicare liberè non præsumunt, rectè de hoc hoste dicitur:Tenuit ceruicē meā,confregit me. Cap.IX.

FOrtasse autem hi ceruicis appellatione signati sunt,qui pacis eius tempore plusquam decet eriguntur, & sub occasione defendendæ rectituditis,vitio deseruiunt elationis. Qui persecutionis tempore idcirco aduersa plus sentiunt,quia de prosperis extollūtur. De quibus bene dicitur:

1.Thes.3.

Tenuit ceruicem meam, confregit me.) Id est, elationem quam in infirmis habui, districtione suæ percussionis inclinauit. Et posuit sibi quasi in signum.)Cōstat nimirum quia idcirco signum ponitur,vt sagittarum emissione feriatur.Fidelis itaq; populus in signum hosti suo est positus,quia eum semper suis ictibus impetit,eumq; suis persecutionibus affligit. Qui enim in hac vita assidua mala toleraret, velut in signum positus,ictus excipit ferientis . Vnde & prædicator egregius cùm persecutionum mala toleret, atq; sub persecutione aduersariorum gemeret, teneram discipulorum mentem de suis afflictionibus consolans ait: Ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus. Ac si eis apertè dicatur:Quid in hoc tempore vulnera nostra miramini,qui si æterna gaudia querim', huc ad hoc venimus vt feriamur? Sequitur: Circūdedit
B me lanceis suis,conuulnerauit lumbos meos,non pepercit, & effudit in terram viscera mea.) Hæc iuxta literam beato Iob congruere posse videbantur,per hoc quod dicitur: Circūdedit me lanceis suis,cōuulnerauit lumbos meos, non pepercit, nisi subderetur quod de eo minimè scriptum legitur, effudit in terram viscera mea. Ex qua re necesse est vt dum hæc iuxta literam inuenire non possumus, ea quæ in verbis eius secundum historiam sonant iuxta spiritum inquiramus.Sancta Ecclesia lanceis ab hoste suo circundatur , quando in membris suis ab impugnatore callido tentationum iaculis impetitur.Bene autem circundari lanceis dicimur, quia antiquus hostis tentationis suæ vulnere ab omni parte nos impetit.Sepe enim dū gula restringitur vt libido subigatur,inanis gloriæ aculeus mentem pullat . Si autem corpus abstinentiæ afflictione non atteritur , contra mentem libidinis flamma se excitat . Sæpe dum seruare parsimoniam nitimur, ad tenaciam labimur.Et sæpe dum possessa effusè tribuimus,ad auaritiam ducimur, quia rursum colligere quærimus quod tribuamus.Dum ergo antiqui hostis iacula vbiq; nos impetunt, rectè nunc dicitur:Circundedit me lanceis suis.Et quia omne peccatum hostis quidem callidus suadet,si nos eius suasionibus consentiendo perpetramus,aptè subiungitur: Conuulnerauit lumbos meos.)In lumbis quippe luxuria est.Vnde & is qui cupiditate voluptatē libidinis à corde extinguere, prædicauit dicens : Succincti lumbos mentis vestræ . Cùm ergo
1.Pet.1. C antiquus hostis fidelem populū ad luxuriam pertrahit,hunc proculdubio in lumbis ferit . Vbi notandum quoq; est quòd non ait vulneravit,sed conuulnerauit lumbos meos. Sicut enim loqui aliquādo vnius est,colloqui verò duorum vel fortasse multorum, sic antiquus hostis quia nos ad culpam sine nostra voluntate non rapit, nequaquam lumbos nostros vulnerare, sed conuulnerare dicitur : quia hoc quod nobis ille malè suggerit , nos sequentes ex voluntate propria implemus, & quasi cum ipso nos pariter vulneramus, quia ad perpetrandum malum ex libero simul arbitrio ducimur. Sequitur: Non pepercit.)Ac si dicat,non destitit.

Caput.X.

ET effudit in terram viscera mea.) Quid aliud sanctæ Ecclesiæ viscera debemus accipere, nisi eorum mentes qui eius quædam in se mysteria continent , qui ad intima sacramenta deseruiūt? Sed antiquus aduersarius cùm fideles quosdam qui interioribus sacramentis deseruire videbantur, ad secularia negotia pertrahit, eius proculdubio viscera in terram fundit : quia illos in rebus infimis conculcat , qui prius in occultis ac spiritalibus actibus latebant.

Sequitur: Concidit me vulnere super vulnus.) In infirmis suis sancta Ecclesia vulnere super vulnus conciditur, quando peccatum peccato additur,vt culpa vehementius exaggeretur. Quem enim auaritia pertrahit ad rapinam, rapina ducit ad fallaciam,vt perpetrata culpa ex falsitate etiam defenda- D
tur:quid iste,nisi super vulnus concissus est vulnere?Vnde bene quoque per prophetam dicitur:Maledictum & mendaciū *Osee.4.*
& homicidium & furtum & adulterium inundauerunt,& sanguis sanguinem tetigit. Solet enim sanguinis nomine signari peccatum.Vnde is qui à peccatis liberari desiderat, per pœnitentiā clamat:Libera me de sanguinibus.Sanguis ergo san- *Psalm.50.*
guinem tangit,cùm culpa culpam cumulauerit. Et quia cùm vulnus vulneri additur,vires contra nos antiqui hostis vehementius excrescunt,rectè subiūgitur: Irruit in me quasi gigas.) Facilè quippe inimico resistitur, si non ei vel in multis lapsibus vel in vno diutius consentiatur.Sin verò eius suasionibus anima subesse consueuerit,quanto se ei crebrius subiicit,tanto eum sibi intolerabiliorem facit,vt ei reluctari non valeat: quia nimirum malignus aduersarius contra hanc ex praua consuetudine deuictā,quasi more gigantis pugnat.Sed tamen plærunque sancta Ecclesia etiam post perpetratas culpas,mentes fidelium ad pœnitentiam reuocat, & peccata operis virtute spontaneę afflictionis mundat. Vnde bene subditur: Saccū consui super cutē meam,& operui cinere carnem meam.)Quid in sacco & cinere nisi pœnitentia, quid in cute & carne nisi peccatum carnis debet intelligi?Cùm ergo quidam post lapsum carnis ad pœnitentiam redeunt, quasi saccus super cutem consuitur, & cinere caro operitur: quia culpa carnis per pœnitentiam tegitur, ne in districti iudicis E
examine ad vltionem videatur . Infirma autem membra sua sancta Ecclesia cùm à peccatis retrahit, atque ad pœnitentiæ remedium ducit,hęc proculdubio fletibus adiuuat,vt ad recipiendam authoris sui gratiam conualescant, & per sortes plangit quod nō fecit, quod in membris suis debilibus quasi ipsa fecit.Vnde bene adhuc subditur:

Quòd prælati sanctæ Ecclesiæ subditorum peccata quasi propria plangūt,& dum uiderint aliquos pœnitentes, aliquos in malis perseuerantes,iudicia diuina mirantur. Caput.XI.

FAcies mea intumuit fletu.) Facies quippe sanctæ Ecclesiæ sunt hi qui in locis regiminum positi,apparent primi:vt ex eorum specie fit honor fidelis populi,etiam si quid in corpore latet deforme. Qui nimirum prælati plebibus plangunt culpas infirmātium,sęq; sic de alienis lapsibus, ac si de propriis affligunt . Et sæpe dum quosdam vident ad veniam post culpas redire,quosdam in iniquitate persistere, occulta omnipotentis dei iudicia mirātur,sed penetrare nequeunt.Obstupescunt enim quæ non intelligūt. Vnde & aptè subditur: Et palpebræ meæ caligauerunt.) Palpebræ enim rectè appellati sunt,qui ad præuidenda pedum itinera vigilant.Sed quia occulta dei iudicia,nec prępositi vigilantes intelligunt,palpebræ sanctæ Ecclesię caligant.Sed vt sæpe iam me dixisse memini,beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenēs, F
modo voce corporis,modo autem voce capitis vtitur, & dū membris eius loquitur,repentè ad verba capitis leuatur.Vn de hic quoque subiungitur:

Quòd sanguis Christi melius loquitur quàm Abel: quia sanguis Abel ultionem, sanguis uerò Iesu ueniam impetrat.

Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ,cùm haberem mundas ad deum preces.) Absque iniquitate enim manus suæ pertulit,qui peccatum non fecit,nec inuentus est dolus in ore eius,& tamen dolorem crucis pro nostra redemptione tolerauit . Qui solus præ omnibus mundas ad deum preces habuit:quia & in ipso dolore passionis pro persecutoribus orauit,dicens: Pater dimitte illis, non enim sciūt quid faciunt.Quid enim dici, quid cogitari in prece mundius potest,quàm cùm & illis misericordia intercessionis tribuitur, à quibus toleratur dolore?Vnde factum est,vt redēptoris nostri sanguinem,quem persecutores sæuientes fuderant, postmodum credentes biberent , eumq; esse dei filium prædicarent.De quo videlicet sanguine aptè subiungitur: Terra, ne operias sanguinem meum , nec inueniat inte latendi locū clamor meus.) Peccanti homini dictū est.Terra es,& in ter- *Gene.3.*
ram ibis.Quæ scilicet terra redemptoris nostri sanguinem non abscondit:quia vnusquisque peccator redemptionis suę precium sumens,confitetur ac laudat,& quibus valet proximis inno-

Christi benignitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G nis innotescit. Terra etiam sanguinem eius nō operuit: quia sancta Ecclesia redemptionis suæ mysterium in cunctis iam mundi partibus prædicauit. Caput. XII.

Sanguis Christi clamor eius est. Hebr. 12. Gene. 4.

NOtandum quod subditur: Neq; inueniat in te latēdi locū clamor meus.) Ipse enim sanguis redemptionis qui sumitur, clamor nostri redeptoris est. Vnde etiam Paulus dicit: Et sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel. De sanguine Abel dictum fuerat: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Sed sanguis Iesu melius loquitur q̄ Abel: quia sanguis Abel mortem fratricidę fratris petiit, sanguis autem domini vitam persecutoribus impetrauit. Vt ergo in nobis sacramētum dominicæ passionis non sit otiosum, debemus imitari quod sumimus, & prædicare cęteris quod veneramur. Locum enim latendi clamor eius in nobis inuenit, si hoc quod mens credidit, lingua facet. Sed ne in nobis clamor eius lateat, restat vt vnusquisque iuxta modulum suū, viuificationis suæ mysterium proximis innotescat. Libet mentis oculos ad dominicæ passionis horam reducere, cùm Iudęi persequentes sæuirent, discipuli timentes fugerent. Qui enim in carne mori videbatur, nequaquam deus esse credebatur. Vnde hic aptè subditur:

Quòd testis filij sit pater & conscius: quia in omni trinitatis opere unum consilium est, & una uoluntas.

Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis.) Cùm enim filius labefactaretur in terra, erat ei testis in cœlo. Testis quippe filij pater est, de quo ipse in Euan- *Ioan. 5.*
H gelio dicit: Et qui misit me pater, ipse testimonium perhibet de me. Qui rectè etiam conscius dicitur: quia vna voluntate, vno consilio pater cum filio semper operatur. Cuius etiam testis est, quia nemo nouit filium nisi pater. Tunc ergo in cœlo testem, & conscīū in excelsis habuit: quādo hi qui eū morientem in carne cernebant, diuinitatis eius potentiam cō siderare nesciebant. Et cùm ignorarēt homines, in morte tamen mediatoris dei & hominum nouerat qui cum ipso operabatur pater. Quod fortasse etiam ad vocem eius corporis referri valet. Caput. XIII.

SAncta nanque Ecclesia idcirco aduersa vitæ præsentis tolerat, vt hanc superna gratia ad præmia æterna perducat. Carnis suæ mortem despicit: quia ad resurrectionis gloriam intendit. Et transitoria sunt quæ patitur, perpetua quæ præstolatur. De quibus nimirum bonis perpetuis dubietatem non habet, quia fidele iam testimonium redemptoris sui gloriam tenet. Carnis quippe eius resurrectionem mente conspicit, atque ad spem fortiter conualescit: quia quod in suo videt iam factum capite, sperat in eius quoq; corpore, quod videlicet ipsa est, absque dubietate secuturum. Quam scilicet Ecclesiam Psalmista conspiciens in *Psalm. 88.*
I perpetua perfectione mansuram, sub appellatione lunæ describit, dicens: Luna perfecta in æternum. Quem quia ad resurrectionis spem dominica resurrectio roborat, rectè subsunxit: Et testis in cœlo fidelis: quia vt de sua resurrectione non trepidet, iam eum in cœlo qui resurrexit à mortuis, testem habet. Fidelis itaque populus cùm aduersa patitur, cùm duris tribulationibus fatigatur, ad spem sequentis gloriæ mentem erigat, & de redemptoris sui resurrectione confidens dicat: Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. Qui rectè conscius dicitur, quia naturam nostram non solum creando nouit, sed etiam assumendo. Scire enim eius, est nostra suscepisse. Vnde etiam per Psalmistam dici- *Psalm. 102.*
tur: Ipse enim scit figmentū nostrum. Quid enim mirum si figmentum nostrum dicatur specialiter scire, dum constet nihil esse quod nesciat? Sed figmentum nostrum scire eius, est hoc in seipso ex pietate suscepisse. Quæ tamen vox cum beato Iob congruere nobis etiam singulis potest. Omnis enim qui ex eo quod agit, humanas laudes appetit, testem in terra quærit. Qui autem de actibus suis omnipotenti deo placere festinat, testem se in cœlo habere considerat. Et sæpe contingit, vt ipsa quoque in nobis bona opera ab incautis hominibus reprehendantur. Sed qui testem in cœlo habet, reprehensiones hominū metuere nō debet. Vnde adhuc subditur:

Verbosi amici mei, ad deū stillat oculus meus.) Cap. XIIII.

Matt. 6.

QVid enim per oculum, nisi cordis intentio designatur? sicut scriptū est: Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Quia cum bona intentione quid agitur, eius intentionis actio apud deum mi- K
nimè fuscatur. Cùm ergo verbosi amici sunt, id est, eū & ipsi derogant, qui in fide sociantur, ad deum necesse est vt oculus stillet, quatenus nostra intentio tota in amoris intimi cōpunctione defluat, & tanto subtilius se ad integriora erigat, quāto per exteriora opprobria repulsa, intus redire cogitur, ne foras euanescat. Sequitur: Atque vtinam sic iudicaretur vir cum deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo.) Feccatores quidem nos esse semper agnoscimus, sed tamen sæpe in flagello positi, pro quo magis peccato flagellemur, ignoramus: & nosipsos subtili inquisitione discutimus, vt si quo modo possimus, causam percussionis nostræ inuestigare valeamus. Quæ dum plærūq; nos latet, fit nobis oneri cæcitas nostra, & de eo quod patimur, plus dolemus. Quisquis verò cum collega suo ad iudicium accedit, & quod sentit dicit, & quicquid contradicitur, agnoscit: & quò voluerit, pulsat: & nouit vnde pulsatur. Qui enim diuina animaduersione percutitur, dum nouit quidem quia vapulat, sed cur vapulet ignorat, quasi dicit ipse quod sentit, sed quid contra se dicitur, nescit: quia ipse quidem ingemiscit in verbere, sed deus apertè nō declarat pro qua eum feriat vltione. Itaq; nūc dicitur: Atq; vtinam sic iudicaretur vir cum deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo.) Ac si apertè diceretur: Sicut in omni quod dico audior, sic omne quod de me dicitur, audirem: Quod tamen in hac vita fieri nullatenus potest: quia magna est interpositio oculis cordis nostri L
ad contemplandam subtilitatem dei, ipsa videlicet infirmitas nostra. Sed tunc ad purum intuebimur eum à quo nunc subtiliter intuemur, cùm hac infirmitate deposita, ad contēplationis internæ gratiam venerimus, de qua Paulus dicit: *1. Corin. 13.*
Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Vnde beatus Iob videns eandem cognitionem plenissimè hic perfici nullatenus posse, de cæcitate quidem vitæ præsentis gemit, sed tamen se de eius breuitate consolatur, dicens: Ecce enim breues anni transeunt, & semitam per quam non reuertar, ambulo.) Omne quod transit, breue est: etiam si tardius terminari videatur. In mortis autem semita per quam non reuertimur, ambulamus: nō quò ad vitam carnis minimè resurgendo reducimur, sed quò ad labores huius vitæ mortalis, vel ad conquirenda laboribus præmia iterum non venimus.

CAPVT DE-
CIMVMSEPTIMVM TE-
xtus beati Iob: sed moralis expositionis sancti Gregorij
Caput. XV.

SPiritus meus attenuabitur, dies mei M
breuiabuntur: & solum mihi superest sepulchrum. Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus. Libera me, & pone me iuxta te: & cuiusuis manus pugnet cōtra me. Cor eorum longè fecisti à disciplina, propterea non exaltabuntur. Prædam pollicetur socijs: & oculi filiorū eius deficient. Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sum coram eis. Caligauit ad indignationē oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt. Stupebāt iusti super hoc: & innocens contra hypocritam suscitabitur. Et tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem. Igitur omnes vos conuertimini & venite, & non inueniam in vobis vllum sapientem. Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum. Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem. Si sustinuero, infernus domus mea est: & in tenebris straui lectulum meum. Putredini dixi, pater meus es, mater mea, & soror mea vermibus. Vbi est ergo nūc præstolatio mea: & patientiam meam quis considerat?

A considerat? In profundissimum infernum descendent omnia mea. Putásne saltem ibi erit requies mihi?

Quòd timore iudicij, quanto finem suum magis propinquare cognoscunt electi, eo semetipsos terribilius discutiunt. Caput. XV.

SPiritus meus attenuabitur.) Attenuatur spiritus timore iudicij, quia electorum, mētes quo amplius extremo iudicio propinquare se sentiunt, eo ad discutiendas semetipsas terribilius contremiscunt: & si quas in se carnales vnquam cogitationes inueniunt, pœnitentiæ ardore consumunt: nec cogitationes suas dilatari carnali voluptate permittunt, quia eo semetipsas diiudicantes subtilius feriūt, quo distrīctum iudicem præstolantur vicinum. Vnde fit vt propinquum sibi semper exitum suspicentur. Nam reproborum mentes idcirco multa nequiter agunt, quia hic se viuere diutius arbitrantur. Iustorum ergo attenuatur spiritus, sed craſ sescit iniquorum. Quo enim per elationem tument, eo attenuationem spiritus non habent. Iusti verò dum breuitatem suæ vitæ considerant, elationis & immunditiæ culpas declinant. Vnde & subditur: Dies mei breuiabuntur, & solum mihi supereſt sepulchrum.) Qui enim considerat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione, atque vnde in ocu
B lis suis iam quasi nō viuit, inde veraciter in oculis sui conditoris viuit. Nil quo transeat appetit, cunctis præsentis vitæ desideriis contradicit, & penè mortuum se considerat, quia
Perfecta vita est mortis imitatio. Eccli. 7. moriturum minimè ignorat. Perfecta enim vita est mortis imitatio, quam dum iusti sollicitè peragunt, culparū laqueos euadunt. Vnde scriptum est: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Vnde & beatus Iob quia dies suos considerat breuiari, & solum sibi superesse sepulchrum pensat, aptè subiungit: Non peccaui, &
Dubitatio. in amaritudinibus moratur oculus meus.) Ac si apertè dicat: Culpam non feci, & flagella suscepi. Sed hac in re animū mouet, quia in multis se huius historiæ locis peccasse confitetur, qua ratione peccasse se nunc abneget? Sed ad hæc ratio celeriter occurrit, quia nec tantum peccauit vt flagella
Solutio. mereretur, nec tamen esse sine peccato potuit. Nam quia non pro corrigenda culpa, sed pro gratia augenda percussus est, iudex ipse testatur, qui laudat & ferit. Et rursum quia sine peccato non fuerit, nec ipse negat, qui à iudice laudatur, atque ideo laudatur, quia non negat. Sed credo quòd melius hæc verba discutimus, si dicta ex voce capitis sentiamus.

Caput. XVI.

REdemptor etenim noster ad ereptionē nostram veniens, & nō peccauit, & amaritudinem pertulit, quia pœnam culpæ nostræ sine culpa sua suscepit, de cuius voce subditur: Libera me, & pone me iuxta te, & cuiusC uis manus pugnet contra me.) Ipse etenim non peccauit in cogitatione vel opere, ipse in amaritudine moratus est per passionem, ipse liberatus est per resurrectionem, ipse iuxta patrem positus est per ascensionem, quia profectus in cœlum sedet ad dexteram dei. Et quia post ascensionis eius gloriam Iudæa in discipulorum eius persecutione commota est, rectè nūc dicitur: Et cuiusuis manus pugnet contra me.) Tūc quippe in membris illius furor persequentiū sæuiit, cùm cōtra fidelium vitam flamma crudelitatis exarsit. Sed quo irēt iniqui, aut quid agerent, dum is quem persequebantur in terra, iam sedebat in cœlo? De quibus adhuc subditur:

Quòd reproborum corpus sub disciplina sit, mens verò procul.

Cor eorum longè fecisti à disciplina.) Si enim disciplinæ custodiam nossent, & nequaquam redemptoris nostri præcepta contemnerent, ipsa eos carnis suę mortalitas ad amorem vitæ immortalis excitasset. Hoc ipsum nanq; in hac vita corruptioni nos esse subiectos, iam de flagello disciplinæ est. Aestu enim & frigore, fame sitiq; turbari, morbis affici, quādoque etiam extingui, quid sunt hæc aliud quàm flagella peccatis? Sed sunt nonnulli qui & flagella tolerant, & tamen mentem ad flagellantis metum minimè reformant. Vnde rectè nunc dicitur: Cor eorum longè fecisti à disciplina.) Quia etsi corpus sub disciplina est, cor sub disciplina non est: dum & flagellatur quisque, & tamen ad humilitatem mentis non reducitur. Neq; ita hoc dicitur, ac si omnipotens & misericors deus longè cor hominis à disciplina faciat, sed quòd sponte de la ipsum, ibi remanere vbi cecidit iudicādo permittat: sicut ei in oratione quoq; dicimus: Et ne nos inducas in tētationem, id est, induci minimè permittas. Sequitur: Propterea non exaltabuntur.) Cor enim si sub disciplina esset, superiora appeteret: adipiscendis bonis transeuntibus nō inhiaret. Quorum igitur cor sub disciplina non est, rectè de illis dicitur: Propterea non exaltabuntur: quia dum in infimis voluptatibus dimissi, terrena bona semper desiderant, cor ad superna gaudia nunquam leuant. Exaltarentur quippe, si mētem ad spem patriæ cœlestis erigerēt. Sed qui per disciplinā cūstodire vitam minimè student, sed ex desiderio in imis iacent: &, quod est grauius, iacendo se erigunt, quia de rebus transitoriis extolluntur. Extolli autem possunt, sed exaltari nequeunt, & inde profundius in imo sunt, vnde se apud se altiores fiunt. Cor itaq; quod sine disciplina est, exaltari nō valet, quia humana mēs sicut malè eleuata in infimis premitur, sic bene pressa in sublimibus leuatur. Sequitur: Prædam pollicetur socijs, & oculi filiorum eius deficient. Posquam de multitudine iniquorum, id est, de antiqui hostis corpore, beatus Iob sententiam protulit, mox ad ipsum eorum principem, id est, caput omnium perditorum sententiam vertit, atque à plurali numero ad singularem redit.

Quòd socij diaboli sint apostatæ angeli, qui cum eo corruerunt: filij verò, qui per dilectionem ab eo gignuntur. Caput. XVII.

ITa quippe vnum corpus sunt diabolus & omnes iniqui, vt plærunq; nomine capitis cēseatur corpus, & nomine corporis appelletur caput. Nam capitis nomine cēsetur corpus, cùm de peruerso homine dicitur: Ex vobis vnus diabolus est. Et rursum nomine corporis appellatur caput, cùm de ipso apostata angelo dicitur: Inimicus homo hoc fecit. Iste igitur princeps omnium peruersorum alios socios habet, atque alios filios. Qui nanq; sunt eius socij, nisi apostatæ angeli, qui cum eo de cœlestis patrię sede ceciderunt? Vel quos alios filios habet, nisi peruersos homines, qui de eius praua persuasione in malitiæ operatione generantur? Vnde etiam veritatis voce infidelibus dicitur: Vos ex patre diabolo estis. Peruersus itaque iste author erroris prædam sociis pollicetur, quia malignis spiritibus prauorum promittit animas in eorum fine rapiendas. Et oculi filiorum eius deficiēt.) Quia dum intentiones hominum ad sola terrena speranda excitat, hoc illos amare facit, quod diu tenere nō possunt. Neq; enim valet amoris praui intentio permanere, quando & hoc quod amat, ipsumq; qui amat, constat sub celeritate deficere. Possunt quoque & per socios fortasse intelligi crudelissimi quique & omni malitia iam repleti, per filios verò hi qui adhuc deceptoriis promissionibus illusi, augendæ prauitati nutriūtur: vt illos iam velut ex merito malitiæ diabolus quasi socios habeat, qui iam non habent in perditione quo crescant: istos autem quasi filios, quos promissionibus lactat vt ad peiora proficiant. Sed oculi filiorum eius deficiēt, quia prauorum intentiones cadunt, cùm omne quod hic appetunt, desE runt: & illic quod doleant, sine fine patiuntur. Sequitur:

Posuit me quasi in prouerbiū vulgi, & exemplum sum corā eis.) Hæc beatus Iob dicat ex se, dicat ex vocibus omniū electorum. Omnis quippe qui flagello percutitur, quasi in prouerbium ponitur vulgi, quia stultus quisque dum cuiquam maledicere appetit, ex illius similitudine maledictionem fumit, quem percussum temporaliter videt, eamq; pœnam suo optat aduersario, quam euenisse cōspicit iusto. Sicq; fit vt nō rectè sapiētibus, in exemplum deducatur rectus, dum & pœna iusti esse damnatio creditur, & quæ illi maneat gloria: nulla spe fidei præuidetur. Sequitur:

Quòd iusti cum uident sanctorum innocentiam à peccatoribus opprimi, iudicia dei mirantur, ad quorum secreta non penetrant. Caput. XVIII.

CAligauit ad indignationem oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.) Ad indignationem oculus caligat, quando ipsi quoque qui in dominico corpore, id est, in Ecclesia lumen veritatis habent, dum se diutius à prauis despici ac dedignari conspiciunt, de occulti iu-

Mat. 6. Luc. 10. Quomodo oremus: & ne nos inducas in tētationem.

Vnū corpus sunt diabolus & omnes iniqui. Ioan. 6. Mat. 13. Diabolus habet socios & filios. Ioan. 8.

Omnis qui flagellatur quasi in prouerbiū ponitur vulgi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De decollatione Ioannis baptiſtæ.

G culti iudicij admiratione turbãtur, & ſecretum dei penetrare nequeunt, cur prævalere peruerſi contra bonorum innocentiã permittuntur. Quis etenim non obſtupeſcat, cùm Herodias apud temulentum regem ſaltatu filiæ obtinet, vt caput amici ſponſi, prophetæ & pluſquam prophetæ, ante ora conuiuantium in diſco deferatur? Sed cùm iuſti ad indignationem caligant, infirmi plerũq; vſque ad infidelitatem corruunt. Vnde ſubditur: Et membra mea quaſi in nihilũ ſunt redacta.) Membrorum quippe nomine, teneritudo exprimitur infirmorum, qui dum peruerſos proſpiciunt florere, iuſtoſque cruciari, ad hoc nonnunquam perueniunt, vt ſe bona vel inchoaſſe pœniteant, atq; ita ad agenda mala citius recedunt, ac ſi eorum vitæ nocuerit bonum quod inchoauerunt. Hoc autẽ quod ait: Caligauit ad indignationẽ oculus meus, verbis planioribus aperit adiungens:

Quòd contra hypocritas ſancti ſuſcitantur, cùm eorum gloriam honoremq; contemnunt, & ad ſola bona cœleſtia mentem erigunt, quæ ſibi cum malis communia eſſe non poſſunt.

Stupebunt iuſti ſuper hoc, & innocens contra hypocritam ſuſcitabitur.) Hoc loco innocẽs necdum perfectus iuſtus accipitur, qui bona adhuc inchoans, etſi nocere aliis non nouit, perfecta tamẽ ipſe agere nequaquã valet. Et quia corda paruulorum: dum peruerſos florere in præſenti vita conſpiciũt, inuidiæ facibus ſuccenduntur: tanto enim quiſq; plus inuidet aliis bona præſentia, quanto ea ipſe minus contempſerit. Nã quod haberi ab omnibus non valet ſimul totum, huic deſit quod alter habuerit. Succenditur verò contra hypocritam innocens, dum glorię ſimulatoris inuidet etiam qui nulli nocere ſolet. Sin verò hoc in loco innocẽs quilibet in bono perfectus accipitur, contra hypocritã innocens ſuſcitatur, quando hunc & florere conſpicit, & tamen cum ſuo eum flore cõtemnit, & prædicando quæ recta ſunt, tanto eum deſpiciendum cæteris eſſe denunciat, quanto eum conſpicit illa anxiè quærere, quæ cum eo diu non valeant permanere. In quo adhuc ſenſu ſubiungitur: Caput. XIX.

ET tenebit iuſtus viam ſuam, & mundis manibus addet fortitudinem.) Conſiderato quippe hypocrita, iuſtus viam ſuam tenet, quia dum illum ex peruerſa voluntate obtinere ea quę mundi ſunt intuetur, ipſe ad amorẽ cœleſtium robuſtius ſtringitur: ſciens quia bonis deſideriis præmia æterna non deerunt, dum & prauis & duplicibus cordibus bona temporalia non negantur. Qua ex re mundis quoq; manibus addit fortitudinem, quia conſpiciens peruerſos obtinere terrenam gloriam, bona ſua opera prouehit ad perfectionem, & tãto altius temporalia deſpicit, quanto hæc abũdare etiam malis cernit. Quàm enim ſint deſpicienda conſiderat, quæ deus omnipotens etiam peruerſis præſtat. Si enim principaliter magna eſſent, nequaquam hęc conditor aduerſariis ſuis tribueret. Vnde & indignum ſibi eſſe perpendit, vt illa bona appetat, quæ abundare conſpicit & malis, ſed ad percipienda cœleſtia mentem ſuam dirigit, quæ ſibi cum reprobis cõmunia eſſe non poſſunt. Igitur poſtquam exteriores profectus malorum, bonorum verò interiores intulit, exhortationis verba protulit dicens: Igitur vos omnes cõuertimini, & venite.) Quæ videlicet exhortationis verba proprièad electos format, quos ad æternitatem vocat. Qui duobus modis inuitantur, ſcilicet, vt conuertantur, & veniant: conuertantur nimirum fide, veniant opere. Vel certè cõuertantur deſerendo mala, & veniant bona faciendo, ſicut ſcriptum eſt: Declina à malo, & fac bonum. Mirandũ verò quod ſubditur: Et non inueniam in vobis vllum ſapientem.) Quid eſt quòd eos ad ſapientiam vocat, & tamen optat ne illos ſapientes inueniat, niſi quòd ad veram ſapientiam venire non poſſunt, qui falſæ ſuæ ſapientiæ fiducia decipiuntur? de quibus ſcriptum eſt: Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobis metipſis prudentes. Et quibus rurſum dicitur: Nolite prudentes eſſe apud voſmetipſos. Vnde idem prædicator egregius hos quos carnaliter ſapientes inuenerat vt ſapiẽtiam veram perciperent, prius fieri ſtultos quærebat, dicens: Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo: ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Et per ſemetipſam veritas dicit: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Quia ergo hi qui apud ſemetipſos ſapientes ſunt, ad veram ſapientiam peruenire non poſſunt, rectè beatus Iob conuerſionem auditorum deſiderans, exoptat ne in eis vllum ſapientem inueniat. Ac ſi eis apertè dicat: Stulti eſſe apud voſmetipſos diſcite, vt in deo verè ſapientes eſſe valeatis. Sequitur:

Quòd cogitationes ſanctorum ſiue in lucris animarum, ſiue in diſpenſatione rerum temporalium torqueant corda eorum, quia alternantibus proſperitatibus & in nocte timent ne ruant, & in die ſuſpecti ſunt ne præſumant. Caput. XX.

DIes mei tranſierũt, cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum.) Sancta electorum Eccleſia per diurna & nocturna tempora conſpicit vitæ ſuæ ſpatia tranſire, quia noctem in aduerſitatibus, diem verò in proſperitatibus habere conſueuit. Quaſi enim lux ei oritur ex tranquillitate pacis, & nox ex dolore perſecutionis. Sed cùm poſt quietis ocia ad excreſcentis contra ſe perſecutionis laborem redit, dies ſuos tranſire teſtatur. In quibus tamen diebus ſolet tanto grauioribus curis premi, quanto à ſe de ipſa tranquillitate pacis ſubtiliores à iudice rationes cogitat exquiri. In tranquillitate enim pacis modo animarum lucra cogitat, modo terrenarum rerum diſpenſationes curat. Quæ videlicet terrenorum actuum diſpenſationes tanto bonis mentibus grauiores ſunt, quanto earum intuitu, ab intuẽdis cœleſtibus vel ad modicum auelluntur. Vnde bene beatus Iob ſiue ſua ſiue voce vniuerſalis Eccleſiæ, poſtquam dies ſuos tranſiſſe teſtatur, ilico ſubiunxit: Cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum.) Quia dum bonis mentibus temporalis fœlicitas tranſit, etiam cura eis terrenæ diſpenſationis ſubtrahitur, quæ eas in cogitationibus torquere videbatur. Dum enim erectæ ſemper eſſe ad percipienda cœleſtia appetũt, eoipſo quo aliquãdo ex diſpenſatione terrena ad ima cogitanda deſcendunt, torqueri ſe ſentiunt. Vnde fit vt ipſa quoq; aduerſitas perſecutionis vertatur in magnam exultationem lætitiæ propter adeptam quietem cordis. Vnde & aptè ſubditur: Noctem verterũt in diem.) Diſſipatæ etenim cogitationes noctẽ in diem vertunt, quia nonnunquam iuſtis amplius placet ex aduerſitate mala perpeti, quàm ex proſperitate terrenæ diſpenſationis cura fatigari. Sed quia nouerũt cautius & aduerſa tranſire & proſpera rurſus illuceſcere, aptè ſubiungitur: Et rurſum poſt tenebras ſpero lucem.) Lux enim poſt tenebras ſperatur, quia vel poſt noctem vitæ preſentis æternum lumen percipitur, vel ita hic aduerſitas atq; proſperitas alternant, vt ſibi ſuccedere viciſſim non deſinant. Vnde fit vt in luce nox in ſuſpitione ſit, & in nocte lux in præſumptione, ſicut ſcriptum eſt: In die bonorum ne immemor ſis malorum, & in die malorum ne immemor ſis bonorum. Sed ecce quia authoris noſtri gratia redempti ſumus hoc iam cœleſtis muneris habemus, vt cùm à carnis noſtræ inhabitatione ſubtrahimur, mox ad cœleſtia præmia ducamur, quia dum conditor ac redemptor noſter clauſtra inferni penetrãs, electorum exinde animas reduxit, nos illò ire non patitur, vnde iam alios deſcendendo liberauit. Hi verò qui ante eius aduentum in hunc mundum venerunt, quantamlibet inſtitię virtutem haberent, ex corporibus educti in ſinu cœleſtis patrię ſtatim recipi nullo modo poterant: quia necdum ille venerat qui inferni clauſtra ſua deſcenſione ſolueret, & iuſtorum animas in perpetua ſam ſede collocaret. Vnde beatus Iob & afflictionẽ ſentiens, & adhuc differri retributionem iuſtorum ſciens, aptè ſubiungit:

Quòd ſancti licèt ad infernum poſt mortem ab Adam uſque ad Chriſtum deſcenderint, ibi tamen quaſi in lectulo quieſcebant, ſolas tenebras pro pœna habentes, & hoc eis ſummum tormentum erat, quòd expectatum ſaluatorem nondum uidebant. Cap. XXI.

SI ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtraui lectulum meum.) Priores etenim ſancti & ſuſtinere aduerſa poterant, & tamen è corporibus educti, adhuc ab inferni locis liberari non poterant, quia necdum venerat, qui illuc ſine culpa deſcenderet, vt eos qui ibi tenebantur ex culpa, liberaret. Tunc verò homo ſuum lectulum in tenebris ſtrauit,

A ſtrauit, quando lucem iuſtitię perſuaſori callido conſentiendo deſeruit. Et quia in ipſis quoq; inferni locis iuſtorum animæ ſine tormento tenebantur, vt & pro originali culpa adhuc illuc deſcenderent, & tamen ex propriis actibus ſupplicium non haberent, quaſi in tenebris lectulum ſtrauiſſe, eſt in inferno ſibi requiem præparaſſe. Graue etenim tædium electis fuit, poſt ſolutionem carnis, adhuc ſpeciem non videre creatoris. Quod tædium non immerito beatus Iob tenebras vocat. Sed quia hoc ex pœna infirmitatis venit, rectè eandem mox infirmitatem ſubdit, dicens:

Quòd natura corrupta & praua conſuetudo uermes concupiſcentiarum in nobis generant, & ex putredine huius carnis huiuſmodi ſoboles oriatur.

Putredini dixi, pater meus es, mater mea, & ſoror mea vermibus.) Quid eſt hoc quòd dixit putredini, pater meus es, niſi quòd omnis homo ab origine iam vitiata deſcendit? Vnde & additur: Mater mea & ſoror mea vermibus, quia videlicet & ab ipſa putredine, & cum ipſa in hunc mundũ venimus. Quãtum enim ad materiam corruptibilis carnis, mater noſtra ac ſoror vermes ſunt, quia & de putredine proceſſimus, & cum putredine venimus quam portamus. Quod ſi intelligi ſpiritaliter poteſt, & mater natura: & conſuetudo non immerito ſoror vocatur, quia ab illa cũ iſta ſumus. Quæ videlicet mater & ſoror vermes ſunt, quia ex natura corruptibili & conſuetudine peruerſa cogimur, vt quaſi quibuſdam vermibus, ſic inquietis cogitationibus in mente fatigemur. Carnis enim natura vitiata, & conſuetudo peruerſa quia innumeras curas in corde infirmitatis noſtræ generant, bene mater & ſoror vermes vocantur. Mordent enim animum curæ, dum inquietant. Non enim ceſſant iuſti viri vel ſollicitè cogitare & pertractare quid agant, vel prouidè inſpicere quo poſt præſentem vitam ducendi ſunt. Quia ergo tunc electi ante aduentum domini & in labore vitæ præſentis ſe eſſe cernebant, & tamẽ poſt præſentem vitam necdum cœleſtia bona percipere, multis cogitationibus vrebantur. Expectabant enim gratiam redemptoris ſui, nec tamen ad eam poterant in carne viuendo peruenire. Vnde & aptè ſubditur: Vbi eſt ergo nunc præſtolatio mea?) Quæ eſſe potuit præſtolatio iuſtorũ, niſi iuſtus & iuſtificans deus? qui ad pœnas humani generis ſponte deſcenderet, & captiuos mortis, iuſtitiæ ſuæ virtute liberaret? Huius enim præſentiam minimè ceſſabant intenta cogitatione præſtolari, quam quandoq; eſſe venturam nouerant, ſed venire citius quærebant. Vnde non ait: Vbi eſt ergo præſtolatio mea? ſed ait: Vbi eſt ergo nunc præſtolatio mea? Caput. XXII.

DVm enim addit nunc, oſtendit quia quod quandoq; venturum erat, venire citius deſiderabat. Sequitur:

C Et patientiam meam quis conſiderat?) Expreſſit deſiderium quo feſtinat in carne poſitus redimi, & ab inferis ad ſuperna reuocari. Et quidem paucorum hominum iſta fuit perpẽdere, vt ſcirẽt de præſentis vitæ laboribus, vel de ſubſequenti poſt mortem dilatione cogitare. Quod vtrũq; iuſti ante aduentum redemptoris noſtri ſe perpeti dolebant. Vnde & rectè dicitur: Et patientiam meam quis conſiderat? Et quidem non deeſt qui patientiam conſideret: ſed cùm citius non exaudit, quaſi minus conſiderare deus dicitur: Ipſa enim humani generis, quæ venit in mundi fine, redemptio: ab his qui à mundi initio præceſſerunt, tarda credebatur: quia longo temporis ſpatio à cœleſtiũ remuneratione diſiuncti ſunt, veritate atteſtante, quæ ait: Multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt. Itaq; quod nũc dicitur: Patientiam meam quis conſiderat? ardentis deſiderij vota panduntur. Neq; enim, vt prædiximus, iuſtorum patientiam non conſiderat deus: ſed quaſi non conſiderare dicitur, ad votum deſiderij minus citius apparere, & in prolixiora tẽpora diſpenſationis ſuæ gratiam differre. Dicat ergo: Patientiam meam quis conſiderat? quia quod diſponenti breue eſt, longum eſt amanti. Vnde adhuc dilationis ſuæ damna conſiderans, hoc quod iam prædixerat, repetit: & deſcenſurus ad ima, vocem doloris ingeminat, dicens: In profundiſſimum infernum deſcendent omnia mea.) Cùm conſtet quòd apud inferos iuſti non in locis pœnalibus, ſed in ſuperiori quietis ſinu tenerentur, magna nobis oboritur quæſtio, quid nam ſit quod beatus Iob aſſerit dicens: In profundiſſimum infernum D deſcendent omnia mea. Qui etſi ante aduentum mediatoris dei & hominum in infernum deſcenſurus erat, liquet tamen quia in profundiſſimum infernum deſcenſurus non erat. An ipſa ſuperiora loca inferi, profundiſſimum infernum vocat? Quia videlicet quantum ad ſublimitatem cœli, iam huius aëris ſpatium non immerito dici infernus poteſt. Vnde cùm apoſtatæ angeli à cœleſtibus ſedibus in hoc caliginoſo aëre ſint demerſi, Petrus Apoſtolus dicit: Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit in iudicio cruciandos reſeruari. Si itaque quãtum ad celſitudinem cœli, aër iſte caliginoſus infernus eſt, quantum ad eiuſdem aëris altitudinem, terra quæ inferius iacet, & infernus intelligi, & profundus poteſt: quantum verò ad eiuſdem terrę altitudinem, & illa loca inferi, quæ ſuperiora ſunt aliis receptaculis inferni, hoc loco non incongruè ſuperni profundiſſimi appellatione ſignantur: quia quòd aër ad cœlum, & terra ad aërem, hoc ille eſt ſuperior infernorum ſinus ad terram. Caput. XXIII.

SEd mirum valde eſt quod adiungit: Deſcendent omnia mea. Cùm enim ſola anima deſcenſura eſſet ad inferni loca, quid eſt quod ſanctus vir illuc perhibet omnia ſua deſcendere, niſi quod ibi ſe eſſe totum vidit, vbi pondus ſuæ remunerationis intelligit? Quia hoc quod ex ſe inſenſibile in terra deſerit, quouſque ad incorruptionem reſurrectionis redeat, ſe eſſe non ſentit. Omnia itaq; ſua in infernum E profundiſſimum deſcenſura perhibet, quo ſolam ſuam animam deſcenſuram videt, quia ibi totus eſt, vbi ſentire poſſet quod reciperet. Vel certè in infernũ omnia eius deſcendunt: quia laborum omniũ retributio, adhuc in ſola inferni quiete recipi præſtolabatur. Et quaſi illuc deſcendit omne quod egit: quia ibi quietem retributionis ſuæ ex omnibus inuenit. Vnde etiã ipſa quies præſtolata ſubiungitur, cùm ilico ſubinfertur: Putàs ne ſaltem ibi erit requies mihi?) In quibus nimirum verbis & innoteſcit quod deſiderat, & tamen eſſe ſe adhuc de ſuſcipienda requie dubiũ, deſignat: ne cuius ſancta opera tot flagella ſecuta ſunt, occulto iudicio ſuperni iudicis, poſt flagella temporalia etiã manſura tormenta ſequerentur. Qua in re cum magno nobis timore penſandum eſt, quis noſtrum iam de requie æterna ſecurus ſit, ſi de ea adhuc & ille trepidat cuius virtutis præconia & ipſe iudex qui percutit, clamat. Si enim iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Beatus enim Iob, ad requiem ſe poſt flagella peruenturum nouerat: ſed vt noſtra timore corda concuteret, ipſe viſus eſt de æternæ quietis retributione dubitare, cùm dicit, Putàs ne: vt nos videlicet perpendamus quanta debemus formidine venturum iudicium ſemper expaueſcere, quando & ille qui à iudice laudatus eſt, adhuc de retributione iudicij, in ſuis vocibus ſecurus non eſt.

Libri decimitertij Moralium ſancti Gregorij finis. F

LIBER DECIMVSQVARTVS MORALIS EXPOSITIONIS.

Caput. I.

SVPERIORI huius operis parte tractauimus, quòd omnipotẽs deus vt mentes corrigeret ſub lege poſitorum, beati Iob vitam ad teſtimonium adduxit: qui legem non nouit, & tamen tenuit: qui præcepta vitæ quæ ſcripto non acceperat, cuſtodiuit. Huius prius actio deo atteſtante laudatur: & probari poſtmodũ diabolo inſidiante permittuntur, vt per tentamenta tribulationis oſtenderet, quantum prius in tranquillitate profeciſſet. Huius vitam inimicus generis humani more ſuo improbus, & laudari deo atteſtante cognouit, & tamen ad tentandũ expetiit. Quem cùm tot damnis rerum, tot orbitatibus percuſſum ſternere nequiuiſſet, vxorem ei in ſtimulum malæ ſuaſionis

Bona temporalia quã deſpicienda.

Quòd Chriſtus ſit expectatio iuſtorum.

Eccli. 11.

Pſalm. 36.

Eſa. 5.

Roma. 12.

1. Corin. 3.

Matt. 11. & Luc. 10.

Luc. 10.

Ecclẽ. 11.

Iob. 7.

2. Petr. 2.

iuſtho

terribile valde.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G suasionis excitauit : vt saltem per familiaria verba corrumperet, quem per tot sternere nunciorum tormenta minimè valeret. Sed quum adiutorio fœminæ, quod contra Adam prius in paradiso obtinuit, contra hunc secundum in sterquilinio positum, roborari non potuit, ad alia se tentandi argumenta conuertit : vt amicos eius quasi consolantes adduceret: & tamen eorum mentes in asperitatem increpationis excitaret, quatenus eum, cuius patientiam flagella non vicerât, inter flagella saltem aspera verba superarent. Sed inimicus callidè insidians, fraudem quam contra sanctum virum parauerat, pertulit: quia sancto viro quot occasiones perditionis intulit, tot causas victoriæ ministrauit. Contra tormenta quippe patientiam, contra verba sapientiam tenuit : quia & dolores verberum æquanimiter sustinuit, & stultitiam malè suadentium sapienter frenauit. Sed quia in ipsis passionibus, doctisque locutionibus sanctæ Ecclesiæ typum tenet, amicis eius, vt sæpe iam diximus, quædam recta, & quædam stulta loquentibus, non immeritò hæretici figurantur : qui pro eo quòd sancto viro amici sunt, multa de reprobis rectà dicunt: sed pro eo quòd speciem hæreticorũ tenent, plærunq; in oris sui excessu dilabũtur, & verborum suorum iaculis sancti viri pectus feriunt, sed contra mẽtem inexpugnabilem ipsa sua percussione fatigãtur. Nos igitur subtili debemus discretione distinguere, & quid sit in eorũ verbis quod verè de reprobis sentiunt, & quid quod contra beatum Iob fatuũ sonant.

H Caput secundum libri decimiquarti, exponens caput decimumoctauum textus beati Iob.

REspondens autem Baldath Suites, dixit : Vsque ad quem finem verba iactabis? Intellige prius: & sic loquamur. Quare reputati sumus vt iumenta, & sorduimus coram te? Quid perdis animam tuam in furore tuo? Nunquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo? Nónne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, & lucerna quæ super eũ est extinguetur. Arctabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam. Vndique terrebunt eum formidines, & inuoluent pedes eius. Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors. Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum quasi rex interitus. Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur. Deorsum radices eius siccentur: sursum autem atteratur messis eius. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras, & de vrbe transferet eum. Non erit semen eius neque progenies in populo suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius. In die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror. Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius, qui ignorat deum.

REspondens autem Baldath Suites, dixit. Vsque ad quem finem verba iactabis? Intellige prius, & sic loquamur.) Omnes hæretici sanctam Ecclesiam in quibusdam incognitis superbire putãt, quædam verò nec intelligere suspicantur. Vnde Baldath Suites beatum Iob quasi in superbiam astruit erupisse, quem fatetur verba iactare. Sed signat ipse quanta elatione tumuerat, qui beatum Iob loqui quæ non intelligeret putabat. Et quia omnes hæretici in æstimatione sua à sancta se Ecclesia despici conqueruntur, aptè subiungitur:

Quòd superbi cùm se despici suspicantur, ad contumelias prosiliunt. K

Quare reputati sumus vt iumenta, & sorduimus corã te?) Humanæ mentis est proprium, hoc sibi fieri suspicari, quod facit. Arbitrantur enim se despici, qui bonorum mores despicere consueuerunt. Et quia in his quæ comprehendi valent ratione, contra hæreticos ostendit Ecclesia rationabile nõ esse quod astruunt, æstimari se ab eius iudicio velut iumenta suspicantur. Ex qua despectus sui suspitione protinus ad dedignationem prosiliunt, atque ad eiusdem Ecclesiæ contumelias excitantur. Vnde subditur: Quid perdis animam tuam in furore tuo?) Hæretici vel zelũ rectitudinis, vel spiritalem gratiam sanctæ prædicationis, non virtutis pondus, sed insaniam furoris æstimant. Quo furore videlicet perire fidelium animas arbitrantur, quia inde interire Ecclesiæ vitam credunt, vnde eam contra se inferuere conspiciunt.

Sequitur: Nunquid propter te derelinquetur terra?) Se enim vbique deum colere, se totum mundum existimant occupasse. Quid est ergo dicere : Nunquid propter te derelinquetur terra, nisi hoc quod sæpe fidelibus dicunt, quia si hoc est verum quod vos dicitis, omnis à deo terra derelicta est, quam iam præ multitudine nos tenemus. Sancta autem vniuersalis Ecclesia prædicat, saluari veraciter nisi intra se non posse, asserens, quòd omnes qui extra ipsam sunt, minimè saluabuntur. At contrà hæretici qui etiam extra ipsam saluari L se posse confidunt, in quolibet loco sibi diuinum adiutorium adesse profitẽtur. Vnde dicunt: Nunquid propter te derelinquetur terra, id est, vt quisquis extra te fuerit, minimè saluetur? Vnde etiam subditur: Et transferentur rupes de loco suo.) Hæretici rupes vocant eos quos sublimibus in humano genere excedere sensibus æstimant, quos profectò se habere gloriantur. Cùm verò sancta Ecclesia peruersos quosq; prædicatores intra sinum rectæ fidei colligere studet, quid aliud quàm de locis propriis rupes mouet, vt intra eam recta sentientes humiliter iaceant, qui in peruersis suis sensibus prius rigidi stabant? Sed hoc fieri hæretici omnino contradicunt, & propter eius vocem, rupes de loco proprio transferri renituntur, quia videlicet nolunt vt ad eam venientes, vera humiliter sentiant hi, qui apud eos elatis sensibus falsa sapiebant.

Quòd & bona malis, & mala bonis in hac uita indifferenter eueniunt, in uita uerò æterna sola uera bona bonis, & uera mala malis seruantur. Cap. III.

PLærunq; verò hæretici cùm quosdam in sancta Ecclesia, vel inopia vel flagellis laborantes aspiciunt, semetipsos mox in arrogantiam iustitiæ extollunt, & quicquid aduersum fidelibus eueniſſe cõspiciunt, hoc factum pro eorum iniquitatibus putant, nescientes nimirum quia actionum meritum præsentis vitæ qualitas nullatenus probat. M Nam plærunque & bona malis, & mala bonis eueniunt, pro eo quòd & vera bona bonis & vera mala malis in æterna retributione seruantur. Baldath itaque typum hæreticorum de prosperitate vitæ præsentis sese extollentium tenens, aduersus beati Iob flagella, quasi ex eorum voce contra iustorum opprobria inflatur, & disertè quidem contra impios disputat, sed quàm peruersè cõtra iustum talia dicat, ignorat, nam subiecit dicens: Nónne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius?) Hæc si in præsentis vitæ diffinitione denunciat, fallitur: quia plærunq; & impiis inesse lumen prosperitatis cernitur, & pios tenebræ ignobilitatis ac paupertatis abscondunt. Sin verò ad hoc eius sermo dirigitur, vt ostendat quid impij in suo fine patiantur, veraciter dicitur: Nónne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Quod si dici de impio rectè potuit, contra sanctum tamen virum in flagello constitutum, dici non debuit. Sed nos vires brachiorum illius in suis sententiis perpendentes, pensemus, q̃ validè iacula intorquet, & desinam? aspicere intorquendo quem impetit, nimirum scientes quia frustratis ictibus lapidem ferit. Dicat ergo:

Quòd unusquisque reproborum flammam propriam habeat in corde illius concupiscentiæ, à qua abstrahitur & illicitur.

Nónne

A Nónne lux impij extinguetur?) Quia habent & impij lucem suam, prosperitatem scilicet vitæ præsentis. Sed lux impij extinguetur, quia fugitiuæ vitæ prosperitas cum ipsa citius vita terminatur, vbi aptè subditur: Nec splendebit flamma ignis eius. Omnis nanque impius habet flammã ignis proprij, quem in corde suo ex feruore desideriorum temporalium accendit, dum modo istis, modo illis cupiditatibus æstuat, & cogitationes suas per multiplicia blandimenta seculi amplius inflammat. Ignis autem si flammam non habet, nequaquam fuso lumine iplendet. Flamma itaque ignis, eius est decor vel potestas exterior, quæ de interno eius ardore procedit, quia quod amiè in hoc mundo adipisci desiderat, plærũque ad cumulum perditionis suæ obtinet: & sine in potestate culminis, siue in diuitiis multiplicatur, quasi per exteriorem gloriam lucet. Sed non splendebit flamma ignis eius, cùm in die exitus, omnis exterior decor subtrahitur, & solo suo intrinsecus ardore concrematur. Flamma ergo ab igne subtrahitur, cùm gloria exterior ab interno eius ardore separatur. Habent etiam & iusti flammam ignis sui, sed nimirum quæ resplendeat, quia videlicet eorum desideria in bonis operibus lucent. Iniquorum verò flamma minimè splendet, quia per hoc quòd mala appetunt, ad tenebras pertrahuntur. Vnde & Sequitur: Lux obtenebrescet in tabernaculo illius.) Si plerũque tristitiam tenebras accipimus, non immerito lucem accipere gaudium debemus. Lux ergo B in tabernaculo illius tenebrescit, quia in eius conscientia quã malè inhabitat gaudium quod de temporalibus rebus fuerat, deficit. Vnde & aptè subiungitur: Caput. IIII.

ET lucerna quæ super eum est, extinguetur.) Vt enim de vsu multorum loquar, lucerna lumen in testa est: lumen vero in testa, est gaudium in carne. Lucerna ergo quæ super eum est extinguitur : quia cùm malorum suorum retributio impium sequitur, in eius mente gaudium carnale dissipatur. Bene autem de lucerna hac non dicitur, quæ apud eum est, sed quæ super eum est : quia iniquorum mentem terrena gaudia possident, sicque eam in voluptatibus absorbent, vt super ipsam sint, non apud ipsam. Iusti autem etiã cùm prosperitatem vitæ præsentis habent, eam sub semetipsis premere nouerunt, vt hoc quod apud se in bonis hilarescunt, grauitatis consilio transeant, & virtutis regimine excedant. Lucerna ergo impij quæ super eum est, extinguitur, quia citius eius gaudium deficit, quod eum totum in hac vita possedit. Et qui nunc malè se in voluptatibus dilatat, eum pòst in suppliciis pœna coangustat. Vnde adhuc subditur:

Arctabuntur gressus virtutis eius.) Nunc enim quasi totiens virtutis suæ gressus exerit, quotiens potestatis suæ violentias exercet. Sed gressus virtutis eius arctabuntur, quia vires malitiæ illius, quas nũc in voluptate sua exhibet, postmodum pœna constringit. Sequitur:

C *Quòd sapientes huius seculi in proprium sensum præcipites ruunt.*

Et præcipitabit eum consilium suum.) Habet nunc consilium omnis iniquus præsentia appetere, æterna deserere, iniusta agere, iusta deridere : sed cùm iudex iustorum iniustorumque venerit, suo vnusquisque impius cõsilio præcipitatur, quia per hoc quod hic appetere prauis cogitationibus elegit, in æterni supplicij tenebras mergitur. Quem enim hic gloria temporalis extollit, illic sine termino pœna premit. Qui hic in voluptate lætatus est, illic perpetua vltione cruciatur. Et fit plærunque vt ipsa huius mundi prosperitas, quæ ab impiis inhianter appetitur, eorum gressus ita obliget, vt etiam cùm ad bona opera voluerint redire, vix possint: quia recta agere non valent, cùm huius mundi amatoribus displicere timent. Vnde agitur, vt per gloriam, quam impius ex peccato assequitur, eius adhuc peccata amplius multiplicentur: [quod bene Baldath exprimit, cùm subiungit:]

Quòd dignitas ad quam ambitiosè cùm culpa peruenitur, sine culpa relinqui non possit.

Immisit enim in rete pedem suum, & in maculis eius ambulat.) Qui pedes in rete mittit, non cùm voluerit eiicit. Sic qui in peccatis se deiicit, non mox vt voluerit, surgit, & qui in maculis retis ambulat, gressus suos ambulando implicat, & cùm expedire ad ambulandum nititur, ne ambulet obligatur. Sæpe nanq; contingit, vt quis huius mundi delectatione persuasus, in eo ad honoris gloriam pertingat, vt ad desideriorum suorũ effectum perueniat, & peruenisse se ad hoc quod expetiit, lætetur. Sed quia bona mundi non habita, in amore sunt, & plærunq; habita vilescunt, percipiendo discit, quàm sit vile quod expetiit. Vnde reuocatus ad mentem exquirit, qualiter siue culpa fugiat, quod se cùm culpa conspicit adeptum: sed ipsa eum dignitas quæ implicauit tenet, & sine culpis aliis fugere non valet hoc, vbi non sine culpis peruenit. Immisit ergo in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat, quia cùm expedire nititur, tunc veraciter conspicit q̃ duris nexibus tenetur. Neque enim verè obligationem nostram cognoscimus, nisi cùm euadere nitentes, quasi leuare pedes conamur. Vnde & hanc eandem obligationem aptè subiungit: Caput. V.

D *Bona mũdi plerũq; habita vilescunt.*

TEnebitur planta illius laqueo.) Quia videlicet stringitur finis in peccato. Et quia hostis generis humani, cùm vniuscuiusque vitam in culpa obligat, ad eius interitum anxius anhelat, rectè subiungitur: Et exardescet contra eum sitis.) Antiquus quippe noster inimicus, cùm in peccato vitam illaqueat, sitit: vt mortem peccatoris bibat. Quod tamen & aliter intelligi potest. Nam peruersa mens cùm in peccatum se veniſſe conspicit, quadã cogitationis superficie euadere peccati laqueos quærit, sed vel terrores vel opprobria hominum timens, eligit in æternum mori, quàm E ad tempus aliquid aduersitatis perpeti. Vnde totum se vitiis inserit, quibus iam se semel obligatum sentit. Cuius ergo vsque ad finem vita in culpa constringitur, eius planta laqueo tenetur. Sed quia se quo malis obligatum pẽsat, eo de suo reditu desperat, ipsa iam desperatione acrius ad huius mundi concupiscentias æstuat, fit desideriorum feruor in mente, & peccatis præcedentibus irretitus animus, ad maiora etiã delicta succenditur. Vnde & subdit Et exardescet contra eũ sitis.) In eius quippe animo contra eum sitis exardescit, quia quo agere peruersa consueuit, eo ad ebibenda mala vehementer accenditur. Impio quippe sitire, est huius mundi bona concupiscere. Vnde & redẽptor noster ante Pharisæi domum hydropicum curat: & cùm cõtra auaritiam disputaret, scriptum est: Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erãt auari, & deridebant illum. Quid est ergo quòd ante Pharisæi domum hydropicus curatur, nisi quòd per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quo amplius biberit, amplius sitit: & omnis auarus ex potu * sitim multiplicat, quia cùm ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius [& amplius] anhelat. Qui enim adipiscendo plus appetit, huic sitis ex potu crescit. Sequitur:

Sitis impij.

Luc. 16.

**al. peccato.*

F *Quòd honor temporalis & amor lucri, & cætera huiusmodi, quasi esca sunt in laqueo, quibus cùm appropinquauerit improuidè errans, captus tenetur. Et quòd sit quædam affinitas uitiorum & morum, secundum quam deceptiones suas, diabolus optimè considerat.*

Caput. VI.

ABscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.) In terra pedica absconditur, cùm culpa sub terrenis commodis occultatur. Inimicus quippe insidians ostẽdit humanæ mẽti in terreno lucro quid appetat, & occultat peccati laqueum, vt eius animam stringat: quatenus videat quid est quod concupiscere valeat, & tamen nequaquam videat, in quo culpæ laqueo pedem ponat. Decipula verò à decipiendo vocata est. Et tũc ab antiquo hoste super semitam decipula ponitur, quando in actione huius mundi quam mens appetit, peccati laqueus paratur, quæ videlicet nõ facilè deciperet, si videri potuisset. Sic quippe decipula ponitur, vt dum esca ostenditur, nequaquã ipsa à trãseunte videatur. Quasi esca quippe in laqueo est, lucrum cum culpa, & huius mundi prosperitas cum iniquitate. Dum itaque à concupiscente lucrum appetitur, quasi pedem mentis apprehendit decipula, quæ non videtur. Sæpe ergo proponuntur animo cum culpa, honores, diuitiæ, salus & vita temporalis, quæ mens infirma dum quasi escam videt, & decipulam non videt, per escam quam videns appetit, in culpa constringitur,

pedica in terra abscondita quid sit.

decipula.

Esca in laqueo est lucrũ cum culpa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G stringitur, quæ nō videtur. Existunt etenim qualitates morū, quæ certis vitiis sunt vicinæ. Nam mores asperi, aut crudelitati, aut superbiæ solent esse coniuncti: mores autem blandi, & quam decet paulo amplius lætiores, nonnunquam luxuriæ & dissolutioni. Intuetur ergo inimicus generis humani vnuscuiusque mores, cui vitio sint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ cognoscit facilius inclinari mentem: vt bandis ac lætis moribus sæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam: asperis vero mentibus iram, superbiam vel crudelitatem proponat. Ibi ergo decipulam ponit, vbi esse semitam mentis conspicit: quia illic periculum deceptionis inserit, vbi viam esse inuenerit propinquæ cogitationis. Et quia peruersus homo omne quod facit, etiam pati metuit: atque hoc sibi ab omnibus fieri æstimat, quod ipse omnibus quibus valet, parat, rectè sequitur: Vndique terrebunt eū formidines.) Tales enim contra se omnes esse suspicatur, qualis ipse esse contra omnes nititur. Quæ nimirum formidines quid in eius actione faciant, subinfertur, cùm dicitur:

Astutia inimici.

Et inuoluent pedes eius.) Caput. VII.

PEdes quippe si inuoluti fuerint, gressus liberos habere non possunt, & nullū carpere iter valent: quia sua eos inuolumenta retinent. Praua itaque desideria ad pessimam actionem trahunt, sed pessima actio restringit in formidine. Quæ videlicet formido inuoluit pedes, ne in rectam exire valeant actionem. Et sæpe contingit, vt idcirco quisque bonus esse metuat, ne hoc à prauis ipse patiat, quod se bonis fecisse reminiscitur: dūq; hoc pati quod fecit metuit, vndiq; territus vndiq; suspectus, quasi pedes inuolutos habet: qui timore irretitus, nil liberè agere præualet, quia in bono opere quasi inde gressum perdidit, vnde ad mala quæ cōcupierat excessit. Sequitur: Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius.) Scripturæ sacræ more, optare videtur quod futurum præuidet, scilicet non maledicentis animo, sed prædicentis. Omnis itaque homo quia ex anima & carne cōsistit, quasi ex robore & infirmitate compositus est. Ex ea enim parte qua spiritus rationalis est conditus, non incongruè dicitur robustus: ex ea verò qua carnalis, infirmus est. Robur ergo est hominis anima rationalis, quæ impugnantibus vitiis resistere per rationem valet. Vnde & superius per beatum Iob dictum est: Roborasti eum paululum, vt in perpetuum pertransiret. Ex rationali quippe anima habet homo vt in perpetuum viuat. Huius ergo iniqui robur fame attenuatur, quia eius anima nulla interni cibi refectione pascitur. De qua scilicet fame deus per prophetam loquitur: Emittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum domini. Bene autem subditur: Et inedia inuadat costas illius. Costæ enim viscera constringunt, vt latentia intrinsecus earum soliditate muniantur. Costæ ergo vniuscuiusque sunt sensus animi, qui latentes cogitationes muniunt. Inedia igitur inuadit costas, quando omni spirituali refectione subtracta, sensus mentis deficiunt, & cogitationes suas regere vel tueri non possunt. Inedia inuadit iniqui costas: quia fames interna sensus mentis extenuat, vt cogitationes suas nullatenus regant. Nam dum sensus mentis obtusi fuerint, cogitationes ad exteriora prodeūt, & quasi costis infirmātibus, ea quæ in occulto sana latere potuerant, foras viscera funduntur. Vnde fit vt cogitationibus exterius sparsis, exterioris gloriæ specie deceptus appetat animus, nihil, diligatque nisi quod pulchrum foris viderit. Contra quem adhuc aptè subiungitur:

Amos.8.

I

Quòd primogenita mors, sit superbia. Et quòd multi diuites possent habere sine culpa opes & gloriam, si hæc cum humilitate haberent.

Caput. VIII.

DEuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors.) Pulchritudo cutis, est gloria temporalis, quę dum foris concupiscitur, quasi species in cute retinetur. Brachiorum verò nomine non incongruè opera designantur, quia corporale opus brachiis agitur. Quid autem mors nisi peccatum est, quod ab interiore vita animam occidit? Vnde scriptū est: Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima, quia ille post in carne fœliciter resurget, qui in hac vita positus, à mentis suæ morte resurrexerit. Si igitur peccatum mors, non incongruè primogenita mors, superbia valet intelligi, quia scriptum est: Initium omnis peccati, superbia. Pulchritudinem igitur cutis eius, & brachia illius primogenita mors deuorat: quia iniqui gloriam vel operationem, superbia supplantat. Potuit enim etiam in hac vita sine culpa gloriosus existere, si superbus minimè fuisset: potuit authoris sui iudicio, quibusdam suis operibus commendari, nisi hæc ipsa opera ante eius oculos elatio supplantaret. Sæpe enim quosdam diuites videmus, qui opes & gloriam habere sine culpa potuissent, si hæc habere cum humilitate voluissent. Sed extolluntur rebus, inflantur honoribus, dedignantur cæteros, omnemque vitæ suæ fiduciam in ipsa abundantia rerum ponunt. Vnde & quidam dies dicebat: Anima habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Quas cogitationes dum supernus iudex aspicit, de ipsa hac eum sua fiducia euellit. Vnde hic quoque aptè subditur:

Thēn mors est.

Apoc.20.

Eccli.10.

Luc.æ.12.

Quòd possunt esse corda sanctorum sine regno peccati, licèt sine peccato non possint.

Euellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum quasi rex interitus.) Hoc loco interitus nomine, ipse hostis generis humani, qui interitum intulit, designatur: qui per suum quendam satellitem exprimitur, de quo ad Ioannem dicitur: Nomen illi mors. Iste itaque interitus, in die exitus quasi rex super impium calcat: quia quem prius blandis persuasionibus decepit, ad extremum violentis nexibus ad supplicium rapit: tantoque eum durius deprimit, quanto in prauis actibus vehementius adstringit. Qui hic quoque reprobi mentem dum possidet, calcat: quia quoties eam delectationibus pressit, quasi toties super eam pedes suę tyrannicæ dominationis posuit. Caput. IX.

Apo.6.

H

SI verò interitus nomine non apertè diabolus, sed peccatum debet intelligi, ex quo contingit reprobos ad interitum trahi: talis nimirum interitus quasi rex calcat mentem, cùm eam non resistentem possidet. Non enim potest in hac vita homini posito, tentatio deesse peccati: sed aliud est peccato tentanti resistere, aliud dominanti seruire. Iniquus autem quisque, quia resistere peccati suasionibus nescit, subiugari autem eius dominio non pertimescit, rectè de eo dicitur: Calcet super eum quasi rex interitus. Huius quippe interitus regnum à discipulorū cordibus repellebat Apostolus, cum dicebat: Non regnet peccatū in vestro mortali corpore. Non enim ait, non fit, sed non regnet: quia non esse non potest, non autem regnare in cordibus bonorum potest. Quia ergo cùm quælibet culpa cor iniqui pulsauerit, resistens illud non inuenit, sed suo dominio substernit, dicatur rectè: Euellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum quasi rex interitus. De tabernaculo suo ergo fiducia eius euellitur, quando peruersus quisque, qui multa sibi ad votum in hac vita parauerat, repentina morte dissipatur. Et calcat super eū quasi rex interitus, quia vel hic vitiis premitur, vel mortis suæ tempore per hoc quòd ad supplicia rapitur, potestati dæmonicæ subiugatur. Quod idcirco ita in reproborum mentibus agitur: quia & cùm occasio perpetrandi peccati deest, desideriorum cogitationes eorum cordibus nullatenus desunt. Et cùm semper diabolum sequantur in opere, valde tamē se illi obligant in cogitatione. Prius ergo culpa in cogitatione est, postmodū vero in opere. Vnde filiæ Babylon dicitur: Descende, sede in puluere virgo filia Babylon, sede in terra. Cùm enim semper puluis terra sit, non tamen terra semper est puluis. Quid ergo per puluerem, nisi cogitationes debemus accipere? Quæ dum importunè ac silenter in mente euolant, eius oculos excæcant. Et quid per terram, nisi terrena actio designatur? Et quia reproborum mens prius ad praua cogitanda deiicitur, & postmodum ad facienda: rectè filiæ Babylon, quæ ab internæ rectitudinis iudicio descendit, per ferientem sententiam dicitur, vt prius in puluere, & post in terra sedeat: quia nisi se in cogitatione prosterneret, in malo opere non inhæsisset. Sequitur: Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est.) id est, in mente eius, apostatæ angeli per cogitationes nequissimas conuersantur, eius videlicet socij, qui idcirco iam non est, quia à summa essentia recessit: & per hoc quotidie excrescente

Roma.6.

Esaiæ.47.

K

Eccli.10.

M

A die excrescente defectu quasi ad nō esse tendit, quo semel ab eo qui verè est, cecidit: qui rectè quoque nō esse dicitur, quia bene esse perdidit, quanuis naturæ essentiam non amisit.

Quòd peccatum congruè incendio sulphuris comparetur, quod fœtet & ardet. Caput. X.

ADhuc tamen easdem iniqui cogitationes subtilius exprimens subiungit dicens: Aspergatur in habitaculo eius sulphur.) Sulphur quid aliud quàm fomentum ignis est? Quod tamen sic ignem nutrit, vt fœtorē grauissimum exhalet. Quid itaque in sulphure nisi peccatū carnis accipimus? Quod dū peruersis cogitationibus quasi quibusdam fœtoribus mentem replet, æterna ei incēdia præparat, & dum fœtoris sui nebulā in mēte reproba dilatat, cōtra eā flammis subsequētibus quasi nutrimēta subministrat. Nam quia per sulphur fœtor carnis accipitur, ipsa sacri eloquij historia testatur, quæ contra Sodomā ignem & sulphur pluisse dominum narrat. Qui cùm carnis eius scelera punire decreuisset, in ipsa qualitate vltionis notauit maculam criminis. Sulphur quippe fœtorem habet, ignis ardorem. Qui itaq; ad peruersa desideria ex carnis fœtore arserāt, dignum fuit vt simul igne & sulphure perirent: quatenus ex iusta pœna discerent, ex iniusto desiderio quid fecissent. Hoc ergo in tabernaculo iniqui sulphur aspergitur, quotiens peruersa carnis delectatio in eius mēte dominatur. Quem quia indefinēter prauæ cogitationes possident, eumque ferre boni operis fructum vetant, rectè subiungitur: Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius.) Quid namque radicum nomine, quæ in occulto sitæ sunt, & germen in apertum ferunt, nisi cogitationes accipimus, quæ dum non videntur in corde, visibilia opera producunt? Vnde & messis nomine, eadem aperta operatio signatur, quæ videlicet ex latenti radice producitur. Et quia omnis iniquus prius in cogitationibus tentationum arescit, & postea à bonis actibus deficit, rectè per Baldath dicitur: Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius. Quia dum prauus quisq; cogitationes suas in infimis rebus ponit, & sempiternæ viriditatis gaudia appetere negligit, quid aliud quàm radices suas deorsum siccari permittit? Cuius sursum messis atteritur: quia omnis eius operatio à superno iudicio quasi nihilum deputatur, etiam si ante humanos oculos bona videatur. In imo itaq; radices sunt, & superius messis: quia hic prius bonas cogitationes mittimus, vt quandoque bonorum operum fructū percipere in æterna retributione mereamur. Sed iniquus quisque cùm bonas cogitationes deserit, & ad ea quæ sunt exterius semetipsum fundit, deorsum siccantur radices eius. Sursum vero messis eius atteritur: quia qui hic sterilis persistit, post hanc vitam ad nulla præmia vocatur. Sequitur.

Gen.19.

B

C

De Antichristi damnatione, & de persecutione quam facturus est, & de morte Enoch & Heliæ. Cap. XI.

MEmoria illius pereat de terra, & nō celebretur nomen eius in plateis.) Intuendum est nobis, quia sic Baldath Suites de vnoquoque iniquo loquitur: vt latenter ad caput omnium iniquorum eius verba vertantur. Caput quippe iniquorum diabolus est. Ipse quippe in vltimis temporibus illud vas perditionis ingressus, quod Antichristus vocabitur, qui nomen suum longè lateque diffundere conatur. Quod nunc vnusquisque imitatur, cùm de memoria terreni nominis, gloriam laudis suæ extendere nititur, atque opinione transitoria lætatur. Sic ergo hæc verba intelliganter de vnoquoque iniquo, vt referri quoque debeant ad ipsum specialiter caput iniquorum. Dicat itaque: Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Plateæ quippe appellatione Græca, à latitudine sunt vocatæ. Memoriam verò suam in terra statuere Antichristus conatur cùm in terrena gloria appetit, si esset possibile, in perpetuum permanere. Nomen suum in plateis celebrari gaudet, cùm lōgè lateque operationem suæ iniquitatis extēdit. Sed quia diu hæc eius iniquitas non finitur extolli, dicatur: Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomē eius in plateis, id est, citius laudem terrenæ potestatis amittat, & omne gaudium sui nominis perdat, quod longè lateque in breui tēporis prosperitate diffuderat. Sequitur: Expellet eum de luce in tenebras.) De luce ad tenebras ducitur, cùm de honore vitæ præsentis ad supplicia æterna damnatur. Vnde & apertius subditur: Et de orbe transferet eum. De orbe quippe trāsfertur, cùm superno apparente iudice, de hoc mūdo tollitur, in quo peruerlè gloriatur. Qui pro eo quòd eum omnibus sequacibus suis, fine mundi interueniente, damnabitur: rectè subiungitur: Non erit semen eius neque progenies in populo suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.) Scriptū quippe est, quia dominus Iesus interficiet eum spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Dum ergo eius iniquitas cum mundi statu terminatur, progenies eius in populo suo non relinquetur: quia & ipse & eius populus cum eo ad supplicium pariter vrgetur: & omnes iniqui qui de eius peruersa persuasione in prauis actionibus nati sunt, illustratione aduentus domini, æterno interitu cum eodem suo capite ferientur. Ac nulla eius progenies in mundo remanet: quia districtus iudex iniquitates illius cum ipso mundi fine concludit. Quòd vero hæc apertè de Antichristo intelligi debeant, demonstratur cùm subditur:

1. Thes. 2.

D

Caput. XII.

IN diebus eius stupebūt nouissimi, & primos inuadet horror.) Tanta enim tunc contra nos iniquitate effrenabitur, vt etiam electorum corda non paruo pauore feriantur. Vnde scriptum est: Ita vt in errorem inducatur, si fieri potest etiam electi. Quod videlicet dicitur, non quia electi casuri sunt, sed magnis terroribus trepidaturi. Tunc verò contra eum certamen iustitiæ, & nouissimi electi habere narrantur & primi: quia scilicet & hi qui in fine mundi electi reperiuntur, in morte carnis prosternendi sunt: & illi etiā qui à primordio mundi partibus processerunt, Enoch scilicet & Helias ad medium reuocabuntur, & crudelitatis eius sæuitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt. Huius vires in tantam potestatem laxatas, nouissimi obstupescunt, & primi metuūt quia licèt iuxta hoc quòd spiritu superbiæ subleuatur, omnē temporalem eius potestatem despiciunt: iuxta hoc tamen, quòd ipsi adhuc in carne mortali sunt, in qua cruciari temporaliter possunt, ipsa quæ fortiter tolerant, supplicia per horrescunt: ita vt in eis vno eodemque tempore & constantia ex virtute sit, & pauor ex carne: quia etsi electi sunt, vt tormentis vinci nequeant: per hoc tamen quòd homines sunt, & ipsa metuunt tormenta, quæ vincunt. Dicatur ergo: In diebus eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror: quia videlicet tanta tunc signa monstraturus, & crudelia ac dura facturus est vt ad stuporem perducat, quos in fine mundi inuenerit, & priores patres qui in eius expugnationem seruati sunt, carnalis mortis dolore transfigat. Igitur quia de iniquis omnibus, vel de ipso iniquorum capite multa narrauit, gerali mox diffinitione subiungit: Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius, qui ignorat deum.) Superius enim dixerat: Expellet eum de luce ad tenebras, & de orbe transferet eum. Cuius cùm mala subiungeret, adiunxit: Hæc sunt tabernacula iniqui, & iste locus eius, qui ignorat deum: videlicet indicans, quia is qui nunc deum ignorando extollitur: tunc ad propria tabernacula peruenit, quando eum sua iniquitas in supplicia demergit: & locum suum quandoque inuenit tenebras, qui dum hic de falsa gauderet luce iustitiæ, locum tenebat alienum. Peruersi enim in omne quod per simulationem faciunt, nomen gloriæ iustorum, quasi locum occupare, alienum nituntur. Sed ad locum suum tunc peruenient, cùm iniquitatis suæ merito, perpetuo igne cruciātur. Hic nāque per omne quod agunt, percipiendæ laudis desiderio seruiunt: & per imaginem bonorum operum, sinum mentis ad auaritiam extendunt. Eat igitur nunc iniquus, & multis apparatibus tumidus, sua hic habitacula construat, nomen gloriæ extendat, plura *multiplicet, seque abundantibus opibus delectet: cùm verò ad supplicia æterna peruenerit, perfectè cognoscet, quia hæc sunt tabernacula iniqui, & iste locus eius, qui ignorat deum. Rectè vero hæc Baldath dixerat: sed cui diceret, ignorabat. Vehementer autem iustum cor affligitur, quando contra illud sententiæ ex iniusta æstimatione profe runtur. Vnde beatus Iob protinus respondit, dicens:

al. rura

E

F

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caput. XIX. textus, sed moralis expositionis, Caput. XIII.

RESpondens autem Iob, dixit: Vsque quo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus? En decies cõfunditis me, & non erubescitis opprimentes me. Nempe & si ignoraui, mecum erit ignorantia mea. At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis. Saltem nunc intelligite, quia deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit. Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet. Vociferabor, & nõ est qui iudicet. Semitam meam circunsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit. Spoliauit me gloria mea & abstulit coronam de capite meo. Destruxit me vndique, & pereo, & quasi euulsæ arbori abstulit spem meam. Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum. Simul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi viã per me, & obsederunt in gyro tabernaculũ meum. Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me. Dereliquerũt me propinqui mei, & qui me nouerant, obliti sunt mei. Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ sicut alienum habuerunt me, & quasi peregrinus fui in oculis eorum. Seruum meum vocaui, & non respondit, ore proprio deprecabar illum. Halitum meum exhorruit vxor mea, & orabam filios vteri mei. Stulti quoque despiciebant me: & cùm ab eis recessissem, detrahebant mihi. Abominati sunt me quõdam consiliarij mei, & quem maximè diligebam, auersatus est me. Pelli meæ, consumptis carnibus adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos, miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me. Quare persequimini me sicut deus, & carnibus meis saturamini? Quis mihi tribuat, vt scribantur sermones mei? Quis mihi det vt exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte sculpãtur in silice? Scio enim quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo deum. Quem visurus sum egoipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Repolita est hæc spes mea in sinu meo. Quare ergo nũc dicitis, persequamur eum, & radicem verbi inueniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniam vltor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium.

VSquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus?) Sancti viri eloquia, vt sæpe iam diximus, aliquando ex persona propria, aliquando verò ex voce capitis, aliquando autem ex typo sunt vniuersalis Ecclesiæ sentienda. Valde verò affligitur anima iustorum, quando illi contra bonos districtas sententias intorquent, qui bene viuere ignorant: & ex voce sibi iustitiam vendicant, quam moribus impugnant. Vnde amicis beati Iob, vt sæpe iam diximus, hæreticorum typum tenentibus: rectè ab eodem respõdetur: Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus? Atteruntur enim boni sermonibus iniquorũ, quando contra eos illi in verbis tument: qui aut in peruersa fide, aut in prauis moribus iacent. Sequitur: En decies confunditis me.) Numeratis vicibus locutionũ amicorum Iob, adhuc nisi quinquies locutos eos cognoscimus: sed propter hoc quòd ab eis quinquies increpationes audierat, quorum increpationibus quinquies ipse respondit, decies se perhibet esse confusum: quia & in eo grauiter laborauit, quòd frustra increpatus est: & in eo confusionem pertulit, quòd verba doctrinæ non audientibus dixit. Itaque cùm audiens taceret, & cùm loquens non audiretur, ipse laborem pertulit: qui & tacendo patienter, & eis loquendo inutiliter, cordis dolorem sensit. Vnde & superius dicit: Quid agam? Si locutus fuero, non quiescit dolor meus: & si tacuero, non recedit à me. Sin verò ad typum sanctæ Ecclesiæ hæc verba referimus, liquet quod magnum eius est gaudium, seruare decalogi præcepta. Sed hanc peruersi decies confundunt, quia per omne quod peccant prauis suis moribus, decalogi præcepta relinquunt, & toties bonis confusionem faciunt, quoties in suis actibus diuinis vocibus obsistunt. Sequitur: Et non erubescitis opprimentes me.) Sunt nonnulli quos ad perpetrandam nequitiam oborta subita malitia inuitat, sed tamen humana verecundia reuocat. Et plærunque per hoc quòd exterius erubescunt, ad interiora sua redeunt, & contra se internum iudicium sumunt: quia si propter hominem mala facere metuunt, quanto magis propter deum qui cuncta inspicit, nec appetere mala debuerunt? In quibus fit, vt mala maiora corrigant per bona minima, scilicet per exteriorem verecundiã, interiorem culpam. Et sunt quidam qui post quam deum in mente contempserint, multo magis humana iudicia spernũt: atque omne malum quod appetunt, audacter peragere non erubescunt. Quos ad perpetrandum malum occulta iniquitas inuitat, & nulla aperta verecundia retardat, sicut & de quodam iniquo iudice dicitur: Deum non timebat, & hominem non verebatur. Hinc est etiam quod de quibusdam impudenti fronte peccantibus dictum est: Et peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt. Plerunque ergo tales sunt aduersarij sanctæ Ecclesiæ, qui à perpetrandis malis, nec timore domini, nec hominum pudore refrenantur. Quibus bene per beatum Iob dicitur: Et non erubescitis opprimentes me: quia etsi prauum fuit mala voluisse, peius est malè appetita non erubescere. Sequitur: Nempe & si ignoraui, mecum erit ignorantia mea.) Habent hoc hæretici proprium, vt de inani scientiæ suæ arrogantia inflentur: & rectè credentium simplicitatem sæpe deridean, & nullius esse meriti vitam humilium ducant.

Caput. IIII.

ATT contrà sancta Ecclesia in omne quod veraciter sapit, sensum suum humiliter deprimit, ne scientia infletur, ne in requisitione occultorum tumeat: & perscrutari aliqua quæ vltra vires sunt illius, præsumat. Vtilius etenim studet nescire, quæ perscrutari non valet quàm audacter definire quæ nescit. Scriptum quippe est: Sicut qui mel multũ comedit, non est ei bonũ: sic qui scrutator est maiestatis opprimetur à gloria. Dulcedo etenim mellis si plusquam necesse est, sumitur: vnde delectatur os, inde vita comedentis necatur. Dulcis quoque est requisitio maiestatis: sed qui plus hanc scrutari appetit, quam humanitatis cognitio permittit, ipsa hunc eius gloria opprimit: quia velut immoderatè mel sumptum, perscrutantis sensum dum non capitur, rumpit. Nobiscum vero esse dicitur, quod pro nobis est. Et rursum, non nobiscum esse dicitur, quod contra nos est. Quia ergo sciẽtia sua hæretici cor inflat: fideles autem cognitio ignorãtiæ suæ humiliat, dicat beatus Iob voce sua: dicat etiam confessione vniuersalis Ecclesiæ: Nempe & si ignoraui, mecũ erit ignoratia mea. Ac si apertè hæreticis dicatur: Omnis vestra scientia vobiscum non est: quia contra vos est, dum stulta elatione vos erigit. Mea vero ignorãtia mecum est, quia pro me est: quoniam dum perscrutari de deo aliquid superbè non audeo, in veritate me humiliter seruo. Et quia hęc ipsa hæretici quæ scire quærunt, ad vsum solius elationis arripiunt: vt contra fideles & humiles docti videantur: rectè subiungitur:

At vos contra me erigimini.) Sed hæc fortasse melius verba perpendimus, si ipsis specialiter amicis beati Iob quemadmodũ congruant, demõstremus. Ipsi etenim percussum iustum videntes, ad sua intima redire debuerunt: & nequaquã beatũ Iob verbis increpationis premere, sed se deflere: quia si sic percussus fuerat, qui ita seruiebat, qua vltiõe feriri merebantur, qui nõ ita seruierant? Quibus bene dicitur: At vos contra me erigimini. Ac si eis apertius dicatur: Qui erigi cõtra vosmetipsos, ex mea percussione debuistis.

Quòd prius mundãdi sunt hi, per quos aliorum peccata mundantur: Et quid sit, quòd omnis Israel cùm ad ulciscendum scelus Beniamin, iubente domino ascendisset, semel & iterum cæsus est, & sic demum tertiò victor extitit.

Caput. XV.

Ordo

ORdo quippe erectionis in bono iste est, vt primum contra nos, postmodum contra malos erigamur. Nam qui contra bonos erigitur, per superbiam inflatur. Contra nosmetipsos enim erigimur, quãdo mala propria recognoscentes, districta nosmetipsos pœnitẽtiæ vltione ferimus, quando nequaquam nobis in peccatis parcimus, & nullis erga nos cogitationum blandimentis inclinamur. Qui si districtè prius nostra in nobis mala insequimur, iustũ quoque est, vt etiã contra aliena mala vtiliter erigamur: & ea quæ in nobis punimus, etiam in aliis redarguendo superemus. Sed hanc erectionem mali nesciunt, quia se relinquunt, & bonos impetunt. Sibi se intra conscientiam suam mollitie blandæ adulationis inclinant, & contra bonorum vitam districtione asperitatis eriguntur. Vnde amicis beati Iob in eius flagello tumentibus, rectè nunc dicitur: At vos contra me erigimini, id est, vosmetipsos redarguendos relinquitis, & me districtis sententiis increpatis. Qui enim semetipsum prius non iudicat, quid in alio rectum iudicet, ignorat. Etsi nouit fortasse per auditum quod rectè iudicare debeat: rectè tamen iudicare aliena merita non valet, cui conscientia innocentiæ propriæ nullam iudicij regulã præbet. Hinc est enim quòd infidiantibus quibusdam, & puniẽdam adulteram deducentibus dicitur: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerant. Reuocantur itaque intus ad conscientiam, vt prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendãt. Hinc est quòd cùm tribus Beniamin in causis scelere fuisset obruta: collectus omnis Israël vlcisci iniquitatem voluit, sed tamen semel & iterũ in belli certamine ipse prostratus est. Consulto autem domino si ad vlciscẽdum ire debuisset, iussum est. Qui iuxta diuinæ vocis imperium perrexit, & semel, & secundo perdidit, & tunc demum peccatricem tribũ valde feriens penè funditus extinxit. Quid est quòd in vltionem sceleris inflammatur, & tamen prius ipse prosternitur, nisi quòd prius ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriũtur: vt ipsi iam mundi per vltionem veniant, qui aliorũ vitia corrigere festinant. Vnde necesse est, vt cùm contra nos vltio diuini examinis cessat, nostra seipsam conscientia reprehendat: atque ad lamenta pœnitentiæ ipsa se contra semetipsam erigat, nec contra bonos elata & sibi humilis, sed contra se rigida sit, bonis verò omnibus submissa. Superbis ergo corripientibus, rectè hunc dicitur:

Caput. XVI.

ATT vos cõtra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis.) Omnes elati graue esse opprobrium deputãt mala temporalia: & tanto vnumquemque esse à deo despectum credunt, quanto hunc afflictum percussionis flagello conspiciunt. Nil etenim in moribus, nil in actibus quærunt: sed quoslibet in hac vita percussos viderint, esse iam diuino iudicio damnatos arbitrantur. Vnde bene nũc beati Iob voce dicitur: Et arguitis me opprobriis meis: quia hi qui eũ iustum ante flagella nouerant, iniustum esse ex ipsa iam sua percussione iudicabant. Vnde & sæpe hæretici, quia affligi quosdam intra sanctam Ecclesiam vident: scriptum quippe de deo est: Flagellat omnem filium quem recipit: tribulationes fidelium, non nisi ex peccato esse suspicantur, seque ideo iustos credunt: quia in prauitatis suæ sensu dimissi, sine flagello duruerunt. Sequitur:

Quòd ideo non iusto dei iudicio se dicat afflictum, quia apud se afflictionis causam non inueniebat: non attendens flagello merita augeri, non peccata puniri.

Saltem nunc intelligite, quia deus non æquo iudicio afflixerit me. (O quàm durum sonat vox iusti verberibus afflicti: quam tamen non elatio, sed dolor expressit. Sed iustus non est, qui iustitiam in dolore deserit. Beatus autem Iob, quia mite cor habuit, nec in dura voce peccauit. Nã si hũc peccasse in hac voce dicim⁹, impliesse diabolũ astruimus quod proposuit, dicens: Tange os eius & carnem, si non in faciem benedixerit tibi. Grauis itaque quæstio oritur: Si etenim nõ peccauit in eo quod dicit: Saltem nunc intelligite, quia deus non æquo iudicio afflixerit me: deum, quod dici nephas est, iniustè egisse aliquid consentimus. Si verò peccauit, diabolus de illo quod promisit exhibuit. Astruendum est igitur, quia & deus rectè circa beatum Iob egerit: & tamen beatus Iob ex eo quòd dicit se non iusto dei iudicio afflictum, mentitus nõ sit: & antiqu⁹ hostis in eo quod de beati viri promiserat culpa, mentitus sit. Nonnunquam nanq; ideo prauæ creduntur verba bonorum, quia interiori sua intelligentia minimè pensantur. Beatus enim Iob vitam suam attenderat: & ea quæ patiebatur, flagella pensabat, & videbat æquum non esse, vt ad talem vitam talia flagella reciperet. Et cùm dicit non æquo se iudicio afflictum, hoc libera voce locutus est, quod in secreto suo dominus de illo aduersario eius dixerat: Commouisti me aduersus eum, vt affligerem eũ frustra. Quod enim dicit deus, quia frustra beatum Iob afflixerit, hoc rursum beatus Iob asserit, quia non æquo iudicio à domino sit afflictus. In quo itaque peccauit, qui à sententia authoris sui in nullo discrepauit?

Caput. XVII.

SEd fortasse aliquis dicat, id nos de nobis bonum dicere, quod de nobis in occulto iudex dixerit, sine peccato esse non posse. Nam quem iustus iudex laudat, esse hunc iure laudabilem nõ dubitatur. At verò si se ipse laudauerit, iam eius iustitia laude digna esse non creditur. Quod videlicet rectè dicitur: si quod iudex iustus per æquam sententiam perhibet: hoc de se is de quo agit, præsumat pòst dicere per elatam mentem. Nam si ipse quoque in humili cogitatione permanens, exigente causa vel dolore, bona de se veracia dixerit, intantum à iustitia non recessit, inquantum à veritate nullo modo discrepauit. Vnde Paulus quoq; apostolus multa de se fortia pro discipulorum suorum ædificatione narrauit: sed hæc narrando minimè deliquit, quia à veritatis tramite, & attestatione certa, & corde humili non recessit. Iustã itaque beatus Iob vitam suam sentiens, dicat non se esse iusto iudicio afflictum. Nec peccat in hac voce, in qua non discrepat ab authore, quia is quem deus frustra percussit, ipse quoque semetipsum asserit, non iusto iudicio afflictum. Sed rursus alia quæstio oritur, quam iam in huius operis meminisse exordio solutam, cùm omnipotens deus frustra nil faciat, cur beatum Iob frustra se afflixisse testetur? Iustus enim conditor noster tot verberibus in beatum Iob, nõ vitia illius curauit extinguere, sed merita augere. Aequum ergo fuit quod fecit per augmentum boni meriti: non tamen videbatur æquum, quòd causas credebatur punire peccati. Beatus autem Iob peccata sua illis flagellis deleri credidit, non merita augeri: & idcirco non æquum iudicium vocat, quia vitam suã cum flagellis examinat. Ergo si vita & flagella pensantur, nõ æquum fuit quod beatus Iob, sicut dixi, per iram districtionis sibi fieri credidit. Si vero misericordia iudicis attenditur, quia per pœnam iusti viri vitæ eius merita cumulantur, æquum vel potius misericors iudiciũ fuit. Igitur & vera Iob dixit, dum vitam cum flagello pensauit, & deus non iniusto iudicio Iob afflixit, quia merita ex flagello cumulauit: & diabolus quod promiserat, non impleuit: quia beatus Iob inter verba quæ durum sonant, à vera sententia & mente humili non recessit. Sed hæc afflicti verba minus fortasse intelligimus, nisi sententiam iudicis cognoscamus. Qui cùm inter vtrasque partes sententiam daret, dicit amicis Iob: Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Quis ergo stulta mente beatum Iob in locutione sua peccasse fateatur, dum ipsa voce iudicis rectè locutus asseritur? Quam quidem vocem si ad personam sanctæ Ecclesiæ referamus, infirmis eius membris non incongruè aptamus, quæ persecutionis eius tempore dum & merita illius & flagella considerant, quia iniustos florere conspiciũt, & iustos interire: hoc iustum esse nullatenus suspicantur. Bene autem beati viri voce subditur.

Caput. XVIII.

ET flagellis suis me cinxerit.) Aliud quippe est flagellis percuti, aliud cingi. Flagellis nanque percutimur, cùm consolationem & in doloribus ex rebus aliis habemus. Nam cùm tanta nos afflictio deprimit, vt ex nullius rei consolatione respirare animus possit: non iam flagellis solummodo ferimur, sed etiam cingimur: quia tribulationum verbere ex omni parte circundamur. Cinctus enim flagellis Paulus fuerat, cùm dicebat: Foris pugnæ, intus timores. Cinctus flagellis fuerat, cùm dicebat: In periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, &c. quæ ita enumerat, vt nusquam se habuisse requiẽ ostendat. Sancta verò Ecclesia cùm tribulationum suarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Flagellis cingitur,in ea infirmi quique in pusillanimitatis casu rediguntur:ita vt se eo iam desperatos*existimãt,quo exaudiri se tardius vident. Rectè adhuc etiam ex eorum typo sancti viri voce subiungitur: Ecce clamabo vim patiens,& nemo audiet:vociferabor,& non est qui iudicet.)Omnipotẽs deus quid nobis profuturum esse valeat sciẽs, dissimulat exaudire dolentium vocem,vt augeat vtilitatem,vt purgetur vita per pœnam,& quietis tranquillitas quæ hic inuenirinõ valet,alibi quæratur.Sed hanc dispensationis gratiam, nõnulli etiam fidelium ignorant.Ex quorum etiam persona nunc dicitur:Ecce clamabo vim patiens,& nemo exaudiet: vocifer abor,& non est qui iudicet. Non est enim qui iudicet dicitur,quando iudicare dissimulat ipse qui est, quia causam nostram contra aduersarium, præter eum qui iudicet non est. Nec tamen hoc sine iudicio est,quòd iudiciũ differtur : quia cùm hæc beatus Iob diceret,& sancti viri merita,& aduersarij pœna crescebat.Hoc ipsum ergo iudicium differre iudicis est.Sed aliud est quod iustè intrinsec⁹ disponit deus, aliud quod foris flagellis attritus expetit animus. Vnde adhuc de ipsa verberum depressione subiungit:

Quòd electi nonnunquam ignorantia uel infirmitate peccant,sed ad amissam iusticiam per pœnitentiam redeunt.

H Semitam meam circunsepsit,& transire non possum, & in calle meo tenebras posuit.)Circunseptam vepribus*semitã suam vidit,cùm transire ad securitatem cupiens,euadere flagella non potuit.Et quia se percuti aspexit,nec tamen percussione dignam vitam in semetipso reperit, quasi in calle cordis,ignorantiæ suæ tenebras inuenit:qui cur ita flagellaretur penetrare non potuit. Quod ad infirma quoque membra sanctæ Ecclesiæ non incongruè refertur, quando per hoc quod prauè se egisse meminerũt,à bono quoque opere retardantur,& ex infirmitate propria timidi,bona contra hæc fortia aggredi nõ præsumunt.Timent enim magna bona incipere, qui se in suis actibus infirmos esse meminerũt.Et cùm plærũque etiam bonũ quod eligant nesciunt,quasi in calle suo positas tenebras perhorrescunt.Nam sæpe ita de suo opere fit animus incertus:vt ignoret omnino quid virtus, quid culpa sit.In calle ergo suo tenebras inuenit,qui in his quæ agere appetit,quid eligere debeat,nescit. Caput.XIX.

Q Via igitur sæpe infirmitate,nonnunquã verò ignorantia peccatur, ex infirmitatibus membris dicitur:Semitam meam circũsepsit,& transire nõ possum. Ex eis verò qui ad ipsum opus bonum quod eligant caligant,subditur:Et in calle meo tenebras posuit.Ex pœna etenim culpæ est,videre bonũ quod agere debeat,& tamen implere non posse:& rursum, ex grauiori pœna culpæ est,quod agere debeat,nec videre. Vnde & contra hæc vtraque Psalmistæ voce dicitur: Dominus illuminatio mea,& salus mea,quem timebo? Contra ignorantiæ enim tenebras illuminatio,contra infirmitatem verò salus est dominus,quando & ostendit quid debeat ad agendum appeti,& vires præbet,vt quod ostenderit,possit impleri. Sequitur:

Quòd corona à capite abstrahitur, cùm à præpositis bona spiritualia negliguntur.

Spoliauit me gloria mea ,& abstulit coronam de capite meo.) Quòd cuncta hæc beati viri in afflictione positi persona conueniant,dubium non est.Sed quia historiæ verba patent,iuxta literam expositione non indigent.Oportet ergo vt per sensus debeant mysticos inuestigari.Ait nanque:Spoliauit me gloria mea. Gloria quippe vniuscuiusque iustitia est. Sicut vero vestimentum tegit à frigore, ita iustitia munit à morte.Vnde non immerito iustitia vestimento comparatur, cùm per prophetam dicitur:Sacerdotes tui induantur iustitia.Quia vero afflictionis suæ tempore hoc iustitiæ vestimẽtum,quod apud deum protegit, sancta Ecclesia in membris suis infirmantibus amittit,dicatur rectè:Spoliauit me gloria mea,id est,iustitia ab infirmis ablata est, quæ ab eis auferri non posset,si medullitus inhæsisset. Sed idcirco tolli potuit, quia more vestimenti exterius adhæsit . Qua in re quærendum est,quomodo sanctæ Ecclesiæ membra dici valeant,qui potuerunt iustitiam perdere,quam tenere videbantur : Sed sciendum est,quòd plærunque à membris eius infirmantibus iustitia ad tempus amittitur: sed cùm per cognitionem culpæ postmodum ad pœnitentiam redeunt,sese ad eandem K iustitiam quam perdiderat,fortius quàm credebatur adstringunt.Vbi adhuc subditur:Et abstulit coronã de capite meo: Sicut caput corporis prima pars est,ita principale interioris hominis mens est.Corona verò victoriæ præmium est,quod desuper ponitur:vt qui certauerat,remuneretur. Quia ergo multi aduersitatibus pressi,minimè in certamine perdurant, in eis sancta Ecclesia quasi coronam de capite amittit.Corona quippe in capite,est superna remuneratio in mente. Et sunt plærique qui dum aduersitatibus affliguntur , superna præmia cogitare negligunt,& ad perfectionẽ victoriæ peruenire nõ possunt.In his itaq; corona de capite aufertur , quia supernũ & spiritale præmium de mentis cogitatione tollitur , vt exteriora iam tranquilla appetant:& æterna præmia quæ cogitare consueuerant,non requirãt. Vel certè caput fideliũ non *Sacerdotes pars membrorũ domini prima* immeritò sacerdotes accipimus, qui pars membrorum domini prima sunt. Vnde & per prophetam,caput & cauda exterminari dicitur:Vbi videlicet & capitis nomine sacerdotes, & caudæ appellatione prophetæ reprobi designantur. Corona ergo de capite aufertur,cũ supernæ remunerationis præmia etiam ipsi deserunt,qui in hoc Ecclesiæ corpore præesse videbantur.Et plærunque ducibus cadentibus,latius succumbit exercitus qui sequebatur.Vnde mox post damna maiorum , de multimoda labefactione Ecclesiæ subsecutus adiunxit: Caput.XX. L

D Estruxit me vndique,& pereo:& quasi auulsæ arbori abstulit spem meam.)Quasi vndique enim Ecclesia destruitur,atq; in infirmis mẽbris deperit,quando ipsa quæ videbantur fortia,corruunt: quando corona de capite abstrahitur,id est,quãdo æterna præmia etiam à prępositis negliguntur:Bene autem de infirmis cadentibus subditur:Et quasi auulsæ arbori abstulit spem meã. Arbor quippe vento impellitur,vt cadat.Et quem minæ terrẽt, vt ad iniustitiam corruat:quid aliud quàm arbor flatum venti pertulit,& statum suæ rectitudinis amisit?Quasi enim ex vẽto spẽ perdidit , qui prauorum minis ac persuasionibus deuictus, æterna quæ sperabat præmia reliquit. Et quia plærunque cõtingit , vt pœnas quis metuens iustitiam deserat:fit iudicante deo , vt etiam iustitiam deserens , pœnas quas timuit,non euadat:& qui mentis interitum minimè timuit,etiam carnis mala toleret,quæ timebat. Vnde adhuc subditur:

Quòd qui percussione flagelli superatur, non quasi filius, sed quasi hostis feritur.

Iratus est contra me furor eius,& sic me habuit quasi hostem suum.) Prædicatore quippe egregio attestante didicimus:quia fidelis est deus,qui non patietur nos tentari supra I.Corin.10 id quod possumus ferre,sed faciet cum tentatione prouentũ vt possimus sustinere.Per prophetam quoque dominus dicit: Plaga inimici percussi te,castigatione crudeli. Qui ergo ita M percutitur,vt vires illius à percussione superentur,non hunc *Hier.30.* dominus iam quasi filium per disciplinam, sed quasi hostem per iram ferit.Cùm ergo virtutem nostræ patientiæ flagella transeunt,valde metuendum est ne peccatis nostris exigentibus,non iam quasi filij à patre,sed quasi hostes à domino feriamur.Et quia fit plærunque,vt etiam maligni spiritus afflictorum cordibus multa suadeãt:atque inter flagella quę exterius feriunt,cogitationes noxias in mentibus fundant,post furorem domini rectè subiungitur:

Quòd diaboli,latrones dei dicuntur: ideo latrones, quia semper nocendi uoluntatem habent:ideo dei, quia etiam in hoc quod malè uolũt, diuinæ seruiunt uoluntati,quæ per eorum ministerium iustè homines uel punit uel damnat.

Simul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi viam per me.)Latrones nanque eius , maligni sunt spiritus,qui exqui- *Latrones dei spiritus maligni.* rendis hominum mortibus occupantur. Qui viam sibi in afflictorum cordibus faciunt,quando inter aduersa quæ exterius tolerantur , cogitationes quoque prauas immitere non desistunt.De quibus adhuc dicitur: Et obsederunt in gyro tabernaculum meum.)In gyro enim tabernaculum obsidẽt, *Maligni spiritus ex omni latere mentem obsident.* quando ex omni latere suis tentationibus mentem cingunt. Quam modo lugere de tẽporalibus,modo desperare de æternis,modo in impatientiam ruere,atque in deum blasphemiæ verba

A verba iaculari,pessima suggestione persuadent . Quæ tamen verba,vt iam prædiximus, beato Iob etiam iuxta historiã cõgruunt:qui dum mala quæ pertulit ante oculos congessit:nõ quasi corrigendum filium,sed quasi hostem percussum se esse iudicauit.Per quem sibi etiam latrones eius viam fecerũt, quia maligni contra eum spiritus licentiam percussionis acceperunt.Cuius in gyro tabernaculum obsederũt : quia sublatis rebus & filiis , etiam corpus eius omne vulneribus attriuerunt. Caput.XXI.

S Ed mirum valde est, cùm latrones diceret: cur addidit eius,vt videlicet eosdem latrones dei esse monstraret. Qua in re,si voluntas ac potestas malignorum spirituũ discernatur,cur latrones dei dicãtur,aperitur. Maligni quippe spiritus,ad nocendum nos inessibiliter anhelãt, sed cùm prauam voluntatem ex semetipsis habeant:potestatem tamẽ nocendi non habent, nisi eos voluntas summa permittat . Et cùm ipsi quidem iniustè nos lædere appetunt , quemlibet tamen lædere,non nisi iustè à domino permittuntur . Quia ergo in eis voluntas iniusta est,& potestas iusta: & latrones dicuntur,& dei,vt ex ipsis sit quod inferre mala iniustè desiderant,& ex deo quòd desiderata iustè consummant. Sed quia, vt sæpe iam diximus,sanctus vir positus in dolore pœnarum, modo suis,modo Ecclesię,modo redemptoris nostri vocibus vtitur: & plærunque sic sua narrat, vt tamen per typum ea B quæ sunt sanctæ Ecclesiæ ac redemptoris nostri proferat; postposita paulisper cura historiæ , in his quæ subiungit, qualiter redemptoris nostri vocibus congruat, demonstremus. Sequitur:

Allegoricè ad Christũ & synagogã referuntur sequẽtia.

Fratres meos longè fecit à me,& noti mei quasi alieni recesserunt à me.Dereliquerunt me propinqui mei : & qui me nouerant, obliti sunt mei.) Hoc melius ostendimus, si Ioannis ad medium testimonium proferimus, qui ait : In propria Ioan.1. venit,& sui eum non receperunt. Ab eo quippe fratres lõgè facti sunt,& noti recesserunt:quem tenentes legem, prophetare Hebræi nouerant,& præsentem minimè recognoscebãt. Vnde rectè dicitur:Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant,obliti sunt mei.Iudæi etenim propinqui per carnem,noti per legis institutionem,quasi obliti sunt quẽ prophetauerant,dum eum & incarnandũ verbis legis canerent, & incarnatum verbis perfidiæ negarent. Sequitur: In- *Sacerdotes inquilinido mus dei.* quilini domus meæ & ancillæ,ficut alienum habuerunt me.) Inquilini domus dei fuerunt sacerdotes,quorum origo in dei seruitio deputata iam per officium in conditione tenebatur. Ancillæ autem non immerito intelligũtur leuitarum animæ ad secreta tabernaculi, quasi ad interiora cubiculi familiarius seruientes.Dicat ergo de sacerdotibus sedula cura seruientibus,dcat de Leuitis ad interiora domus dei obsequentibus:Inquilini domus meæ & ancillæ,sicut alienum habuerunt me:quia incarnatum dominum quem dudum per legis C verba prædixerant,cognoscere ac venerari noluerunt . Qui adhuc apertius,quòd ab eorũ peruersa volũtate non sit cognitus,manifestat ,cùm subdit: Et quasi peregrinus fui in oculis eorũ.) Redẽptor etenim noster dũ à synagoga cognitus non est,in domo sua quasi peregrinus extitit.Quod aper- *Hier.14.* tè propheta testatur:dicens:Quare sicut colonus futurus es in terra,& quasi viator declinans ad manendũ?Quia enim vt dominus auditus non est:non possessor agri, sed colonus est creditus. Qui quasi viator ad manendũ tantũmodo declinauit:quia paucos ex Iudæa abstulit, & ad vocationem gentiũ pergens, iter cœptum peregit.Peregrinus ergo in eorũ oculis fuit:quia dum sola quæ videre poterant,cogitabant : non valuerũt intelligere in domino, quod videre non poterant. Dũm enim despiciunt carnem visibilem , non perueniunt ad inuisibilem maiestatem . Dicatur igitur rectè: Et quasi peregrinus fui in oculis eorũ . De quo adhuc populo aptè subiungitur: Seruũ meũ vocaui,& non respondit.) Quid enim Iudaicus populus nisi seru⁹ fuit,qui nõ amore filij obsequebatur domino,sed timore seruili? Quo cõtra nobis per Paulũ di- *Rom.8.* citur: Non accepistis spiritũ seruitutis iterũ in timore, sed spiritũ adoptionis filiorũ,in quo clamamus,abba pater.Hũc igitur seruũ vocauit dominus,quia collatis muneribus quasi emissis eũ vocib⁹ ad se ducere studuit.Sed non respõdit,quia digna opera donis eius reddere contempsit. Vocat nos enim deus,cùm muneribus præuenit:respõdemus verò vocationi D eius,cùm dignè iuxta præcepta munera deseruimus. Quia ergo tot muneribus Iudaicum populum præuenit,dicat:Seruũ meum vocaui.Sed quia etiam postquam tot munera contempsit,subiungat:Et non respondit. Sequitur:

Quòd multipharię olim deus locutus est patribus in prophetis,nouissimè ore proprio locutus est. Caput.XXII.

O Re proprio deprecabar illum.)Ac si apertius diceret:Ego ille qui ante incarnationem meã tot ei præcepta faciẽda per prophetarum ora mandaueram: incarnatus ad eum veniens,ore eum proprio deprecabar.Vnde & Matthæus,cùm præcepta ab eo dari in mõte describeret,ait: A periens os suũ dixit.Ac si patenter dicat:Tũc os suũ *Matth.5.* aperuit,qui prius aperuerat ora prophetarum. Hinc est etiã quod de illo ab sponsa præsentiam eius desiderante dicitur: Osculetur me osculo oris sui.Sãcta quippe Ecclesia quot præ- *Canti.1.* cepta ex eius prædicatione cognouit,quasi tot oris eius osculа accepit.Bene autem dicitur,deprecabar: quia in carne mõ- *Quomodo Christus ferum ro gauerit.* stratus dum mandata vitæ humiliter dixit, quasi superbientem ferũm vt viueret,rogauit.Vbi & aptè subditur:

Quòd halitus Christi odor sit carnis eius.

Halitum meum exhorruit vxor mea.) Quid vxor domini, nisi synagoga accipitur,in legis fœdere,carnali ei intelligen- E tia subiecta? Halitus verò ex carne est.Sed infidelis populus carnem domini carnaliter intellexit,quia purum hunc hominem credidit.Halitum ergo eius vxor exhorruit: quia synagoga eum quem videbat hominem , deum credere expauit. Cumq; ab eius ore verba corporaliter audiret:in eo intelligere diuinitatis arcana recusauit,& creatorẽ non esse credidit,quem creatum vidit.Carnis ergo halitũ carnalis vxor exhorruit,quæ carnalibus sensibus dedita , incarnationis ei⁹ mysterium non agnouit. Sequitur:

Quomodo deus cùm spiritus sit membra corporalia habere dicatur.

Et orabam filios vteri mei.)In deo qui corporis forma nõ *Cur in deõ membra corporis nominãtur* circunscribitur:membra corporis,id est,manus, oculus,vterus ita nominantur , vt ex membrorum vocabulis, effectus eius potẽtiæ designetur.Oculos quippe habere dicitur:quia cũcta videt.Manus habere describitur,quia cũcta operatur. In vtero autem proles concipitur,quæ in hac vita profertur. Quid ergo vterum dei, nisi eius consilium debemus accipere,in quo ante secula per prædestinationem cõcepti sumus, ita vt creati per secula producamur.De⁹ ergo qui manet ante secula,vteri sui filios orauit quia eos quos potenter per di- *Quomodo deus incarnatus filios humiliter rogauerit.* uinitatem condidit, incarnatus veniens humiliter rogauit. Sed quia in ipsa carne quæ apparuit, ab eorum æstimatione F despectus est,subiungitur: Stulti quoque despiciebãt me.) Sapientibus à veritatis fide cadentibus, rectè de stultis quoque additur:quia dum dominum Pharisei ac Legisperiti despicerent eorum incredulitatem etiam populi turba secuta est:quæ in eo quòd hominem vidit,redemptoris mundi prædicamẽta despexit. Nam sæpe stultorum nomine hi qui sunt in plebe pauperes,designantur. Vnde & per Hieremiam dicitur:Dixi,forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viã domini,& iudicium dei sui. Relictis autem mundi sapientibus *Hiere.5.* atq; diuitibus,redemptor noster quærere pauperes,& stultos venerat.Vnde nunc quasi in augmentũ doloris dicitur: Stulti quoque despiciebãt me.Ac si apertè diceretur:Ipsi etiã me despexerũt,pro quibus sanandis stultitiam prędicationis assumpsi. Scriptum quippe est: Quia in dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam deum,placuit deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes.Verbum quippe dei,sapientia est: sed stultitia huius sapientiæ dicta est caro *1.Cor.1.* verbi:vt quia carnales quiq; per carnis suæ prudẽtiam pertingere non valebant ad sapientiam dei: per stultitiam prædicationis,id est,per incarnationem verbi sanarentur. Ait ergo:Stulti quoque despiciebant me.Ac si apertè diceretur: Et ab ipsis despectus sum ,pro quibus stultus æstimari veritus non sum.Et quia Iudæorum plebs cùm miracula nõstri redẽptoris cerneret,hũc ex signis honorabat,dicẽs:Hic est Christus:cùm verò humanitatis eius infirmã,consp iceret,eũ creatorem credere dedignabatur,dicens:Nõ,sed seducit turbas: rectè subiungitur: Caput.XXIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ET cùm ab eis recessissem, detrahebat mihi.) Quasi accedebat quippe ad corda populorũ dominus, cùm eis miracula demoustraret: & quasi recedebat, cùm nulla signa ostenderet. Sed recedenti domino detrahebant, cùm à miraculis quiescenti præbere fidem nolebant. Sed quid mirum cum perpeti ista à plebibus, cum ipsi quoque qui legis doctores esse videbãtur, qui eũ verbis prophetícis incarnan dum esse perhibebant, & incarnatum viderunt, & ab eo tamẽ perfidiæ interruptiõe diuisi sunt? De quib⁹ subditur: Abominati sunt me quõdam consiliarij mei: & quem maximè diligebã, auersatus est me. Cunctis liquet, quia deus cõsiliariis non eget, qui ipsis quoq; cõsiliariis hominũ sapientiæ cõsilio prębet. De quo etiã scriptum est: Quis cognouit sensum domini, aut quis eius consiliarius fuit? Sed quemadmodum cùm panis vel vestimentum egenti tribuitur: hoc se dominus accepisse testatur: ita cùm nescienti cuilibet rectum consilium datur, hoc ipse accipit, cuius ille membrum est qui eruditur. Omnes etenim fideles membra nostri redemptoris sumus: & sicut ipse in nobis per misericordiam largitatis pascitur, ita ipse in nobis per doctrinæ consilium iuuatur. Scribæ itaque & legisdoctores qui erudire populos ad vitam cõsueuerant, quid aliud quàm futuri redemptoris consiliarij fuerũt? Qui tamen dum incarnatum dominum consicerent, consiliis suis multos ab eius fide diuiserunt, quanuis prius ad credendum incarnationis eius mysterium per prophetarum verba multos docuisse viderentur. Et quia ille apud deum magis in amore est, qui ad eius amorem plurimos trahit: adhuc de eodem legisdoctorum atque Pharisæorum ordine subditur: Et quem maximè diligebam, auersatus est me. Ipse enim ordo suadente perfidia, à fide veritatis auersus est, qui prius in labore prædicationis seruiens, maximè diligebatur: quem non solum ad non credendum, sed vsque ad perlequendum quoque dominum populorum turba secuta est, & vsque ad passionẽ illius sęuitię facibus accensa. In qua videlicet passione discipulorum corda turbata sunt. Vnde & nunc subditur:

Quòd allegoricè passionis tempore adhærente Christo sexu firmiori fugerunt apostoli: & dubitantibus de resurrectione discipulis, tantum in eis supererant labia sermonis.

Pelli meæ consumptis carnibus adhęsit os meum.) In osse fortitudo, in carnibus vero infirmitas corporalis designatur. Quia igitur Christus & ecclesia vna persona est: quid per os, nisi ipse dominus designatur? Quid per carnẽ, nisi discipuli, qui passionis eius tempore infirma sapuerunt? Per pellẽ verò quæ exterior carne manet in corpore, quid nisi illę sanctæ fœminæ figurãtur, quæ ad præparanda subsidia corporis, exterioribus domino ministeriis seruiebant? Nam cùm eius discipuli quanuis necdum firmi veritatis fidem populis prædicarent, ossi suo inhærebant carnes. Et cùm sanctæ mulieres ea quæ necessaria erant, exteriora præpararent, quasi pellis exterius manebat in corpore. Sed cùm ad crucis horam ventũ est, eius discipulos grauis ex persecutione Iudæorum timor inuasit: fugerunt singuli, mulieres adhæserunt. Quasi ergo cõsumpta carne, os domini pelli suæ adhæsit: quia fortitudo ei⁹ passionis tempore fugientibus discipulis, iuxta se mulieres inuenit. Stetit equidem aliquandiu Petrus, sed tamen pòst territus negauit. Stetit etiam Ioannes, cui ipso crucis tempore dictũ est: Ecce mater tua. Sed perseuerare minimè potuit: quia de ipso quoque scriptum est, quòd adolescens quidam sequebatur illum amictus syndone super nudo, & tenuerunt eum: at ille reiecta syndone, nudus profugit ab eis. Qui etsi pòst, vt verba redemptoris sui audiret, ad horam crucis rediit, prius tamen territus fugit. Mulieres autem non solum non timuisse neque fugisse, sed etiam vsque ad sepulchrum stetisse memorantur. Dicat ergo: Pelli meæ consumptis carnibus adhæsit os meum. Hoc est, hi qui meæ fortitudini propinquius inhærere debuerant, passionis meæ tempore timore cõsumpti sunt: & eas quas ad exteriora ministeria posui, in passione mea sine formidine inhærere mihi fideliter inueni. Vbi & apertè subintelligitur, quòd hæc verba per mysterium dicantur, dum sequitur: Caput.XXIIII.

ET derelicta sunt tantũmodo labia circa dentes meos.) Quid enim circa dentes aliud q̃ labia habemus, etiã si nulla flagella patiamur? Sed quid per labia, nisi locutio: quid per dentes, nisi sancti apostoli designantur? Qui in hoc Ecclesiæ corpore idcirco sunt positi, vt vitam carnalių correptione mordeant, eamque à suæ pertinaciæ duritia cõfringant. Vnde & eidem primo apostolorum, quasi denti in eius corpore posito dicitur: Macta, & mãduca. Sed quia passionis eius tempore, isti dentes præ timore mortis amiserũt morsum correptionis, amiserunt fiduciam roboris, amiserũt efficaciam omnimodæ operationis: ita vt duo ex illis ambulantes, post eius mortem ac resurrectionem in via loquerentur & dicerent: Nos sperabamus quia ipse esset redempturus Israël: rectè nunc dicitur: Et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Confabulabantur adhuc de illo, sed iam in illo minimè credebant. Tantummodo ergo labia circa dentes eius remanserant: quia virtutem bonæ operationis amiserant, & sola de illo confabulationis verba retinebant. Perdiderant morsum correptionis, & habebant motum locutionis. Labia itaque tantummodo circa dentes relicta sunt, quia adhuc quidem confabulari nouerãt: sed prædicare iam eum, aut mordere infidelium vitia formidabant. Peractis itaque his quæ in voce capitis dixit, ad propria beatus Iob verba reuertitur, dicens: Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me.) Hoc habere solet proprium mens piorum, quòd cùm iniusta ab aduersariis patitur, nõ tam ad iram, quàm ad preces mouetur: vt si moderari eorum prauitas placidè valeat, plus deprecari eligant quàm irasci. Vnde rectè nunc dicitur: Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me. Ecce eos à quibus se per contumelias affligi cõsiderat, amicos vocat: quia bonis mentibus etiam ipsa fiũt prosperа, quæ videntur aduersa. Nam peruersi quique bonorum dulcedine aut conuertuntur vt redeant: & eoipso amici sunt, quo boni fiunt, aut in malitia perseuerãt: & in hoc quoque etiam nolentes amici sunt, quia si qua bonorum delicta sunt, ea suis persecutionibus etiam nescientes purgant. Notandum quoque, quòd eis quę secretò apud deum gesta sunt, beati viri in publico verba cocordãt. A fatã quippe percussus fuerat: nec tamẽ percussionẽ suã satanæ tribuit, sed tactũ se manu domini appellat, sicut ipse quoq; satan dixerat: Mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, si non in faciem benedixerit tibi. Sciebat quippe vir sanctus, quia & per hoc ipsum quod peruersa voluntate contra se satan egerat, potestatem non à semetipso, sed à domino habebat. Sequitur:

Quòd superbi rectores ita infirmos affligant, quasi ipsi de infirmitate nihil habeant: & quòd diuina manu afflictis non tam increpatio, quàm consolatio debeatur. Cap.XXV.

QUare persequimini me sicut deus, & carnib⁹ meis saturamini?) Nõ abhorret à locutiõe pietatis, quòd à deo se perhibet persequi. Est nanque persecutor bonus, sicut de semetipso ore prophetico dominus dicit: Detrahẽtem occultè aduersus proximũ suũ, hũc persequebar. Cùm verò sanctus quisq; flagellari permittitur, scit quòd persecutionẽ cõtra cõmissa vitia ex interna dispensatione patiatur. Crudeles autem persecutorum mentes cùm potestatem feriendi appetunt, contra bonorum vitã nõ studio purgationis, sed liuoris facibus accenduntur. Et quidem hoc faciunt, quod deus omnipotens fieri permittit. Sed dum vna causa cum deo etiam per eos agitur: non tamen voluntas vna in eadem causa seruatur: quia cùm omnipotens deus amando purgationem exhibet, iniustorum prauitas seuiendo malitiam exercet. Quod ergo dicitur: Quare persequimini me sicut deus: ad exteriorem hoc percussionem retulit, non ad intimam intentionẽ: quia etsi hoc agunt exterius, quod deus agi disposuit: non tamen hoc quod deus, in sua actione appetunt, vt boni ex afflictione purgentur. Quod intelligi & aliter potest. Tãto enim omnipotens deus iustius aliena vitia percutit, quanto in semetipso nihil habet vitiorum. Homines verò cùm per disciplinam alios feriunt, sic alienam infirmitatem debent percutere, vt etiam ad suam nouerint oculos reuocare: vt ex semetipsis consideremt, quãtum aliis ferendo parcant, cùm se quoque ipsos dignos percussionibus non ignorant. Itaque nunc dicitur: Quare persequimini me sicut deus? Ac si apertè diceretur: Ita me ex infirmitatibus meis affligitis, ac si ipsi more dei de infirmitate nihil

nihil habeatis. Vnde considerandum est, quòd si qui fortasse sint qui asperitate correptionis indigeãt: tunc eis dura correptio à nobis admouẽda est, cùm dei man⁹ cessat à verbere. Cùm verò superna flagella insunt, nõ à nobis iam correptio, sed consolatio debetur: ne dum in dolore increpationem iũgimus, percussionem percussioni sociemus. Bene autem subditur: Et carnibus meis saturaminí?) Quorum mens proximorũ pœnas esurit, saturari proculdubio alienis carnibus quærit. Sciendũ quoq; est, quia hi etiam qui alienę vitę detractione pascuntur, alienis proculdubio carnibus saturantur. Vnde per Salomonẽ dicitur: Noli esse in conuiuiis potatorũ, neque comedas cum eis qui carnes ad vescendum conferunt. Carnes quippe ad vescendũ conferre, est in collocutione derogationis vicissim proximorum vitia dicere. De quorum illic pœna mox subditur: Quia vacantes potibus, & dãtes symbolum consumentur, & vestietur pannis dormitatio. Potibus vacant, qui de opprobrio alienæ vitæ se deebriant. Symbolũ verò dare, est, sicut vnusquisque solet pro parte sua cibos ad vescendum, ita in confabulatione detractionis verba conferre. Sed vacantes potibus, & dantes symbolum consumentur: quia sicut scriptum est: omnis detractor eradicabitur. Vestietur autem pannis dormitatio: quia despectum & inopem à cunctis bonis operibus mors sua inuenit, quem hic ad alienæ vitæ exquirenda crimina, detractionis suæ languor occupauit. Caput. XXVI.

SEd tot dura quæ beatus Iob sustinet, diguum non est, vt per silentium transeant, eaque à notitia hominum ignorantię obscuritas tegat. Tanti quippe ædificari ad seruandam patientiam valent, quanti implẽte se superna gratia eius patiẽtiæ facta cognouerint. Vnde & idem beatus Iob in exemplum vult pertrahi flagella quæ sentit, qui statim subiungit dicens:

Quòd per plumbi laminam, Iudæorum corda accipiantur, in quibus lex scripta diuinitus cito deleri potuit. Per silicem uero gentiles, in quibus lex magno labore sculpta perseuerat.

Quis mihi tribuat, vt scribantur sermones mei? Quis mihi det vt exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice?) Cuncta quæ beatus Iob pertulit, quia forti patrũ sententia edoctus grauis ille Iudæorũ populus agnouit: stylo ferreo & plumbi lamina scripta sunt. Quia vero hæc etiam dura gentilium corda cognouerunt, quid ea in silice sculpta videmus? Et notãdum, quia in plumbo quod scribitur, ipsa metalli mollitie citius deletur: in silice verò tardius quidem valent literæ imprimi, sed difficilius deleri. Non ergo immerito per plumbi laminam Iudæa exprimitur: quæ præcepta dei & sine labore percepit, & cum celeritate perdidit. Rectè per silicem gentilitas figuratur, quæ verba sacri eloquii vix custodienda susciпere potuit, sed tamen fortiter susceptа seruauit. Per stylum verò ferreum, quid aliud quàm fortis dei sententia designatur? Vnde per prophetam dicitur: Peccatum Iudæ scriptum est, stylo ferreo in vngue adamantino. In vngue finis est corporis. Ita vero lapis durus est adamas, vt ferro non valeat secari. Per stylum verò ferreum fortis sententia: per vnguem verò adamantinum finis signatur æternus. Peccatum itaque Iudæ stylo ferreo in vngue adamantino scriptum dicitur: quia culpa Iudæorum per fortem dei sententiam in fine seruatur infinito. Rectè quoque per plumbi laminã eos accipimus quos auaritiæ pondus grauat, quibus per increpantem prophetam dicitur: Filij hominum vsquequo graui corde? Per plumbũ nanque cuius natura grauis est ponderis, peccatum auaritiæ specialiter designatur: quod mentem quam infecerit, ita grauem reddit, vt ad petenda sublimia attolli nequaquam possit.

Quid sit quod in Zacharia scriptum est de talento plũbi & massa plũbea missa in os amphoræ, super quã sedebat impietas, & de duabus mulieribus alas habentibus.

Hinc enim in Zacharia scriptum est: Leua oculos tuos, & vide. Quid est hoc quod egreditur? & dixi: Quid nam est? Et ait: Hęc est amphora egrediẽs. & dixit: Hæc est oculus eorum in vniuersa terra. Caput. XXVII.

ET ecce talentum plũbi portabatur, & ecce mulier vna sedens in medio amphoræ, & dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os eius. Qui de hac visione amphorę & mulieris & plumbi, vt latius quid cognouisset, ostenderet: adhuc secutus adiunxit: Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milui, & leuauerunt amphoram inter terram & cœlum. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me: Quò istæ deferunt amphoram? Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Sennaar. Quod prophetæ testimonium inutiliter pro documento plumbi protulimus, si non etiam repetentes exponamus. Ait enim: Leua oculos, & vide. Quid est hoc quod egreditur? Et dixi: Quid nã est? Et ait: Hæc est amphora egrediens. Volens deus prophetæ ostendere humanũ genus, ex qua ab eo maximè culpa dilabatur: per imaginem amphoræ quasi patens os auaritię designauit. Auaritia quippe velut amphora est, quæ os cordis in ambitu apertũ tenet. Et dixit: Hæc est oculus eorum in vniuersa terra. Multos obtusi sensus homines cernimus, & tamen eos in malis actibus astutos videmus: propheta quoque attestante, qui ait: Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nesciunt. Hi itaq; sensu torpent, sed in his quæ appetunt, auaritiæ stimulis excitantur: & qui ad bona videnda cæci sunt, excitãtibus prędmiis ad peragenda mala vigilantes fiunt. Vnde rectè de hac eadem auaritia dicitur: Hæc est oculus eorum in vniuersa terra. Ecce talentum plumbi portabatur. Quid est talentum plumbi, nisi ex eadem auaritia pondus peccati? Et ecce mulier vna sedens in medio amphorę. Quam mulierem ne fortassis quæ esset dubitare possimus, illico angelus innotuit. Nã illic mox sequitur: Et dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ. Impietas in medio amphoræ proiicitur: quia nimirum in auaritia semper impietas tenetur. Et misit massam plumbi in os eius. Massa plumbi in os mulieris mittitur: quia scilicet impietas auaritiæ, peccati sui pondere grauatur. Si enim ad ea que deorsum sunt, non ambiret, erga deum ac proximos impia nequaquam existeret.

Caput. XXVIII.

ET leuaui oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum. Quid aliud in his duabus mulieribus accepimus, nisi duo principalia vitia, superbiam videlicet & gloriam inanem? quæ impietati absque vlla dubitatione coniuncta sunt. Quæ & in alis suis spiritum habere narrantur, quia in actionibus suis satanæ voluntati deseruiunt. Ipsum quippe propheta spiritum appellat: de quo Salomon ait: Si spiritus potestatem habentis ascẽderit super te, locum tuum ne dimiseris. Et de quo in Euangelio dominus dicit: Cùm immundus spiritus exierit ab homine: ambulat per loca arida & inaquosa. Spiritus in alis earum est: quia superbia & inanis gloria per omne quod agunt, satanæ voluntati famulantur. Et habebãt alas, quasi alas miluí. Miluus semper naturæ studet insidiari pullorum. Istæ ergo mulieres alas habent, quasi alas miluí: quia actiones earum diabolo sunt procul dubio similes, qui insidiatur semper vitæ paruulorum. Et leuauerunt amphoram inter cœlum & terram. Superbia & vana gloria habent hoc proprium: vt eum quem infecerint, in cogitatione sua super cæteros homines extollant: & modo per ambitum rerum, modo per desiderium dignitatum, quem semel captum tenuerint, quasi in honoris altitudinem eleuent. Qui autem inter cœlum & terram est, & ima deserit, & superiora minimè attingit. Leuant ergo istæ mulieres amphoram inter cœlum & terram, quia superbia & inanis gloria mentem per auaritiam honoris captã ita eleuant: vt quoslibet proximos despicientes, quasi ima deserant, & alta gloriantes petãt. Sed tales quicq; dum superbiunt, & eos mẽte transeũt cùm quibus sunt, & superioribus ciuibus minimè iungũtur: Amphora ergo leuata inter terrã & cœlum dicitur: quia auari quicq; per superbiã atq; inanem gloriã & proximos iuxta se despiciũt: & superiora quæ vltra ipsos sunt, nullatenus apprehendũt. Inter terram itaq; & cœlum feruntur: quia nec æqualitatem fraternitatis in infimis per charitatem tenent, nec tamen summa pertingere sese extollendo prævalent. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me: Quo istæ deferũt amphorã? Et dixit ad me: Vt ædificetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

G est domus in terra Sennaar. Eidem amphoræ ædificatur domus in terra Sennaar. Sennaar quippe fœtor eorum dicitur. Et sicut bonus odor ex virtute est: Paulo attestante qui ait: 2.Corin.2
Odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus deo: ita econtrario fœtor ex vitio. Radix enim est omnium malorum cupiditas. Et quia quodlibet malum per auaritiam gignitur, dignum est vt domus auaritiæ in fœtore construatur. Sciendum quoque est, quòd Sennaar latissima vallis est, in qua turris à superbientibus ædificari cœperat, quæ linguarum facta diuersitate destructa est. Quæ scilicet turris Babylon dicta est: pro ipsa videlicet confusione mentium atque linguarum. Nec immerito ibi auaritiæ amphora ponitur, vbi Babylon, id est, confusio ædificatur: quia dum per auaritiam & impietatem certum est omnia mala exurgere: rectè hęc ipsa auaritia atque impietas in confusione perhibẽtur habitare. Hæc paucis per excessum diximus, vt peccati põdus exprimi per plumbi laminam mõstraremus. Quæ tamen beati Iob verba sanctę quoque Ecclesiæ congruunt, quæ duo sacri eloquij testamenta custodiens, quasi secundò sermones suos scribi expetit, dicens: Quis mihi tribuat, vt scribantur sermones mei? quis mihi det vt exarentur in libro? Quæ quia forti sententia modo per pondus auaritiæ grauibus, modo autem duris cordibus loquitur: stylo ferreo in plumbi lamina, vel celte in silice scribit. Sed iure
H beatum Iob redemptoris nostri eiusque Ecclesię vti vocibus dicimus, si quid de eodem redemptore nostro quod apertè loquitur inuenimus. Caput.XXIX.

QVo etenim pacto credẽdum est: quia ex eo aliquid per figuram insinuat, si eum nobis apertis vocibus non demõstrat? Sed iam quod de eo sentit aperiat, omnesque nobis ambages cogitationum tollat. Sequitur: Scio enim quòd redemptor meus viuit.) Qui enim non ait conditor, sed redemptor: apertè eum denũciat, qui postquam omnia creauit: vt nos de captiuitate redimeret, inter nos incarnatus apparuit, suaque passione nos à perpetua morte liberauit. Et notandum quanta fide se in virtute eius diuinitatis adstringat. de quo per Paulum dicitur: 2.Cor.13.
Quia etsi crucifix⁹ est ex infirmitate, sed viuit ex virtute dei. Ait nanq; Scio enim quòd redemptor meus viuit. Ac si apertis vocibus dicat: Infidelis quisque illum flagellatum, derisum, palmis cæsum, corona spinea coronatum, sputis illitum, crucifixum, mortuum nouerit: ego illum post mortem viuere certa fide credo, libera voce profiteor: quia redemptor meus viuit, qui inter impiorũ manus occubuit. Sed quid beate Iob per resurrectionem illius etiam de tuæ carnis resurrectione confidis, aperta quæso voce profitere. Sequitur:

Quòd multi puri homines quales nos sumus, cum Christo surrexerunt, ne de resurrectione nostra ulla dubita
I *tio haberetur, & quòd resurrectionem nostram etiam in elementis suis mundus imitatur.*

Et in nouissimo die de terra surrecturus sum.) Quia videlicet resurrectionem quam in se ostẽdit, in nobis etiam quãdoque facturus est. Resurrectionem quippe quam in se ostẽdit, nobis promisit: quia sui capitis gloriam sequuntur membra. Redemptor ergo noster susceptit mortem, ne mori timeremus. Ostendit resurrectionem, vt nos resurgere posse confidamus. Vnde & eandem mortem non plusquam triduanã esse voluit, ne si in illo resurrectio differretur, in nobis omni modo desperaretur. Quod bene de illo per prophetam dicitur: Psalm.109.
De torrẽte in via bibit, propterea exaltabit caput. Quasi enim de quodam flumine nostræ passionis non in mansione bibere, sed in via, dignatus est: quia mortem transitorię, id est ad triduum contingit atque in ea morte quam contigit, nequaquam sicut nos vsque ad finem seculi remansit. Dum ergo die tertio resurrexit: quid in eius corpore, id est, Ecclesia sequatur ostendit.

Quòd uirga Leui quæ floruit reliquis aridis permanentibus, Christus sit: qui primitiæ dormientium surrexit: reli
quorum resurrectione in finem mundi dilata.

Exemplo quippe monstrauit, quod promisit in præmio: vt
C sicut ipsum resurrexisse fideles agnoscerent, ita in seipsis in fine mundi resurrectionis præmia sperarẽt. Ecce nos per mortem carnis vsque ad finem mundi remanemus in puluere: ille autem die tertia ab ariditate mortis viruit, vt diuinitatis suæ K
nobis potentiã ipsa innouatione suæ carnis ostẽderet. Quod bene per Moysen virgis duodecim in tabernaculo positis demonstratur. Nam cùm Aaron sacerdotiũ, qui de tribu Leui Num.17.
fuerat, despiceretur: nec digna trib⁹ quę offerret, holocausta crederet: duodecim virgæ, iuxta duodecim trib⁹ in taberna culo poni præceptę sũt: & ecce virga Leui viruit, & quicquid virtutis in munere Aarõ haberet, ostẽdit. Quo videlicet signo quid innuitur, nisi quòd omnes qui vsq; ad finẽ mũdi iacem⁹ in morte, quasi virgæ reliquę in ariditate remanemus? Sed cũctis virgis in ariditate remanentibus, virga Leui ad florẽ rediit: quia corp⁹ domini, veri scilicet sacerdotis nostri, in mortis ariditate positum, in florem resurrectionis erupit. Quo flore Aaron rectè sacerdos esse cognoscitur: quia hac resurrectionis gloria redemptor noster qui de tribu Iuda ac Leui ortus est, intercessor pro nobis esse monstratur. Ecce ergo iã virga Aaron post ariditatem floret: sed virgæ duodecim tribuum in ariditate remanent: quia iam quidem corpus domini post mortem viuit, sed nostra adhuc corpora vsque ad finẽ mundi à resurrectionis gloria differuntur. Vnde cautè hanc eandem dilationem intulit, dicens: Et in nouissimo die de terra surrecturus sum. Caput.XXX.

HAbemus ergo spem resurrectionis nostræ considerata gloria capitis nostri. Sed ne quis vel cogitatione tacita forsitan dicat, quòd idcirco ille resurrexit
L à morte: quia vnus idemque deus & homo mortem quam ex humanitate pertulit, ex diuinitate superauit: nos verò qui pu ri homines sumus, à mortis surgere damnatione non possumus: rectè in resurrectionis eius tempore, etiam multorum sanctorum corpora resurrexerunt: vt & in se nobis exemplũ ostenderet: & de aliorum qui nobis per puram humanitatẽ similes fuerunt, nos resurrectione roboret: quatenus cùm se homo desperaret percipere quod in se ostẽderat de⁹ homo: hoc in se fieri posse præsumeret, quod in ipsis factum cognosceret, quos puros fuisse homines non dubitaret. Sunt verò nõnulli qui cõsiderãtes quòd spiritus à carne soluitur: quòd caro in putredinẽ vertit quòd putredo in puluerẽ redigitur, quòd puluis ita in elementa soluitur, vt nequaq; ab humanis oculis videat, resurrectionẽ fieri posse desperẽt: & dũ arida ossa inspiciũt, hæc vestiri carnibus, rursumq; ad vitã viridescere posse diffidãt. Qui si resurrectionis fidem ex obedientia non tenẽt, certè hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie, nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? Per quotidiana quippe momenta lux ipsa temporalis quasi moritur, dum superuenientibus noctis tenebris, ea quę aspiciebatur, subtrahitur: & quasi quotidie resurgit, dũ lux ablata oculis suppressa iterũ nocte reparatur. Per momẽta quoque temporum cernimus arbusta viriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione cessare: & ecce subitò quasi ex aresctẽti ligno velut quadam resurrectio- M
ne veniente videmus folia erumpere, fructum grandescere, & totam arborem rediuiuo decore vestiri. Indefinenter cernimus parua arborum semina terræ humoribus cõmendari: ex quibus non longè pòst aspicimus magna arbusta surgere, folia, pomaque proferre. Consideremus ergo paruum cuiuslibet arboris semen quod in terrã iacitur, vt arbor ex illo producatur: & comprehendamus, si possumus, vbi in illa tanta breuitate seminis, tam immẽsa arbor latuit, quæ ex illo processit: vbi lignum, vbi cortex, vbi viriditas foliorũ, vbi vbertas fructuum. Nunquid nam in semine tale aliquid videbatur cùm in terram iaceretur? Et tamen occulto rerum omnium opifice cuncta mirabiliter ordinante, & in mollitie seminis latuit asperitas corticis, & in teneritudine illius absc̃sa est fortitudo roboris, & in siccitate eius vbertas fructificationis. Quid ergo mirum, si tenuissimum puluerẽ, vel à nostris oculis in elementis redactum, cùm vult, in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Quia ergo rationales sumus conditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus rerum specie & contemplatione colligere. Sed quia in nobis sensus torpuit rationis, accessit in exemplum gratia redemptoris. Venit nanque conditor noster, susceptit mortem, ostendit resurrectionem: vt qui resurrectionis spem ex ratione tenere noluimus, hanc ex eius adsutorio & exemplo teneremus. Dicat igitur beatus Iob: Scio quòd

A quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. Et quisquis resurrectionis in se virtutem fieri posse desperat, verba in gentilitate positi viri fidelis erubescat, & pensẽt quanto pœnæ sit pondere seriendus, si adhuc non credit suam, qui iam resurrectionem domini cognouit factam: si & ille suam credidit, qui adhuc domini Iesu sperabat esse faciendam. Caput.XXXI.

SEd ecce resurrectionem audio, effectum tamẽ eiusdem resurrectionis exquiro. Credo nanque, quia resurrecturus sim, sed volo vt audiam qualis. Sciẽdum quippe mihi est, vtrum in quodam alio subtili fortasse vel aëreo, an in eo quo moriar corpore resurgam. Sed si in aëreo corpore surrexero, iam ego non ero qui resurgo. Nam quomodo est vera resurrectio, si vera esse non poterit caro? Aperta ergo ratio suggerit: quia si vera caro non fuerit, proculdubio resurrectio vera non erit. Nec enim rectè resurrectio dici potest, vbi nõ resurgit quod cecidit. Sed has nobis beate Iob dubietatis nebulas tolle: quia per acceptam sanctiſpiritus gratiam, de spe nobis loqui nostræ resurrectionis cœpisti: apertè indicat, si caro nostra veraciter resurgat. Sequitur:

Qualiter Euticius de resurrectione senserit, & quo
modo per Gregorium præsente Tiberio Augusto
conuictus sit & correctus.

B Et rursum circũdabor pelle mea.) Dum apertè pellis dicitur: omnis dubitatio veræ resurrectionis aufertur: quia sicut Euticius Constantinopolitanæ vrbis episcopus scripsit corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aëréque subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritalis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ. Vnde etiam redemptor noster dubitatibus de sua resurrectione discipulis, ostendit manus & latus, palpanda ossa carnẽque præbuit, Luc.2.4.
dicens: Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Qui cùm eidẽ Euticio in Constãtinopolitana vrbe posito, hoc Euangelicæ veritatis testimonium protulissem, ait: Idcirco dominus hoc fecit, vt dubitationem resurrectionis suæ de discipulorum cordibus amoueret. Cui inquam: Mira est res valde quam astruis, vt inde nobis dubietas surgat, vnde discipulorum corda à dubietate sanata sunt. Quid enim deterius dici potest, quàm vt hoc nobis de eius vera carne dubium fiat, per quod discipuli eius ad fidẽ ab omni sunt dubietate separati? Si enim non hoc habuisse astruitur quod ostẽdit, vnde fides discipulis eius confirmata est, inde nostra destruitur. Qui adiungebat etiam, dicens: Corpus palpabile habuit quod ostendit: sed post confirmata corda palpantium, omne illud in domino quod palpari potuit, in subtilitatem est aliquam redactum. Ad hæc ip
C se respondi, dicens: Scriptum est: Christus resurgens à mortuis, iã non moritur, mors illi vltra nõ dominabitur. Si quid Rom.6.
ergo in eius corpore post resurrectionem potuit immutari: contra veridicam Pauli sententiam, post resurrectionem dominus rediit in mortem. Quod quis dicere vel stultus præsumat, nisi qui veram carnis eius resurrectionem denegat? Tũc 1.Cor.15.
mihi obiecit, dicens: Cùm scriptũ sit: caro & sanguis regnũ dei possidere non possunt, qua ratione credendum est resurgere veraciter carnem? Cui inquam: In sacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturam, atq; aliter iuxta culpã vel corruptionem. Caro quippe iuxta naturam, sicut scriptũ est: Hoc Gene.2.
nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: &, Verbum Ioan.1.
caro factum est, & habitauit in nobis. Caro verò iuxta culpã, Gene.6.
sicut scriptum est: Non permanebit in hominibus istis spiritus meus, eo quòd sunt caro. Et sicut Psal. ait: Memoratus est, Psal.77.
quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens. Vnde & discipulis Paulus dicebat: Vos autem in carne non estis, sed in spi Gala.4.
ritu. Neq; enim in carne nõ erant, quibus epistolas trãsmittebat, sed quia passiones carnalium desideriorum viceramt, iam liberi per virtutem spiritus in carne non erant. Quod ergo Paulus apostolus dicit: Quia caro & sanguis regnum dei possidere non possunt, carnem vult secundum culpam intelligi, nõ carnem secundũ naturã. Vnde & mox quia carnẽ secundum culpam diceret: ostendit subdens: Neque corruptio incorruptelam possidebit. In illa ergo cœlestis regni gloria caro secundum naturam erit, sed secundum passionum desideria non erit, quia deuicto mortis aculeo, in æterna incor- D
ruptione regnabit. Caput.XXXII

QVibus dictis idẽ Euticius cõsentire se protinus respõdit, sed tamẽ adhuc corp⁹ palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello quem de resurrectione scripserat: Pauli quoque Apostoli testimonium indiderat, dicentis: Tu quod seminas, non vi- 1.Cor.15.
uificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum. Hoc nimirũ ostendere festinans, quia caro vel impalpabilis vel ipsa non erit: dum sanctus Apostolus de resurrectionis agens gloria, non corpus quod futurum est seminari dixerit. Sed ad hæc cĩ tius respondetur: Nam Paulus Apostolus dicens: Non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, hoc insinuat quod videmus: quia granum cum culmo & foliis nascitur, quod sine culmo & foliis seminatur. Ille itaque in augmento gloriæ resurrectionis non dixit grano seminis deesse quod erat, sed adesse quod non erat, iste autem dum verum corpus resurgere denegat, nequaquam dicit adesse quod deerat, sed deesse quod erat. Tunc itaque de hac re in longa contentione perducti, grauissima à nobis cœpimus simulatione resilire, cùm piæ memoriæ Tiberius Constantinus imperator secretò me & illum susc̃ipiens: quid inter nos discordiæ versaretur agnouit, & vtriusque partis allegationem pensans, eundem librum quem de resurrectione E
scripserat: suis quoque allegationibus destrueus, deliberauit vt flammis cremari debuisset. A quo vt egressi sumus, me ægritudo valida, eundem vero Euticiũ ægritudo & mors protinus est secuta. Quo mortuo: quia penè nullus erat qui eius dicta sequeretur, dissimulaui cœpta persequi, ne in fauillas viderer verba iaculari. Dum tamen adhuc viueret, & ego validissimis febribus ægrotarem, quicunque noti mei ad eum salutationis gratia pergebant, vt eorum relatione cognoui, ante eorum oculos pellem manus suę tenebat, dicẽs: Cõfiteor Euticij confessio.
quia omnes in hac carne resurgemus. Quod, sicut ipsi fatebãtur, omnino prius negare cõsueuerat. Sed nos ista postponentes, in beati Iob sermonibus subtiliter exquiramus, si vera erit resurrectio: verumque corpus in resurrectione.

Caput.XXXIII.

ECce enim iam de spe resurrectionis dubitare non possumus, dum ait: Et in nouissimo die de terra surrecturus sum. Dubietatem quoque de reparatione vera corporis abstulit, qui ait: Et rursum circundabor pelle mea. Qui ad huc ad auferendas ambages nostræ cogitationis subdit: Et in carne mea videbo deum.) Ecce resurrectionẽ, ecce pellem, ecce carnem apertis fatetur vocibus. Quid ergo remanet vnde possit meus noster dubitare? si itaque iste vir sanctus ante effectum resurrectionis dominicæ, reducendã carnem in integro statu credidit, qui erit reatus nostræ dubitationis, si vera carnis resurrectio, nec post exemplum credi- F
tur redemptoris? Si enim post resurrectionem corpus palpabile non erit, profectò alius surgit quàm moritur, quod dictu nephas est credere, quia ego morior, & alius resurgat? Vnde quæso te beate Iob subiunge quæ sentis, & huius nobis quæstionis scrupulum tolle. Sequitur:

Quòd post resurrectionem caro nostra & eadem
futura sit per naturam, & diuersa per gloriam.

Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.) Si enim, sicut quidam errorum sequaces arbitrantur, post resurrectionem corpus palpabile non erit, sed insensibilis corporis subtilitas caro vocabitur: quanuis substãtia carnis non sit, profectò alius est qui moritur, & alius qui resurgit. Sed beatus Iob hanc eis sententiam veridica voce destruit, qui ait: Quem visurus sum egoipse, & oculi mei con- corpus palpabile post resu-
specturi sunt, & non alius. Nos autem beati Iob fidem sequtes, & redemptoris nostri post resurrectionem corpus palpabile veraciter credentes, fatemur carnem nostram post resurrectionem futuram, & eandem & diuersam: eandem per naturam, diuersam per gloriam: eandem per veritatem, di- *al. subtilis
uersamq; per potentiam. Erit itaque spiritalis*, quia & incorruptibilis. Erit palpabilis, quia non amittet essentiã veracis naturæ. Sed sanctus vir eandem resurrectionis fiduciã qua spe teneat, quanta certitudine præstoletur, adiungit.

Sequitur:

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Sequitur: Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Nil nos habere certius credimus, quàm hoc quod in sinu tenemus. In sinu ergo suo spem repositam tenuit, quia vera certitudine de spe resurrectionis præsumpsit. Sed quia vêtustum diem resurrectionis innotuit, iam nunc seu voce sua, seu typo sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ prauorum facta redarguit, & iudicium quod in resurrectionis die sequitur, prædicit. Nam protinus subdit: Quare ergo nunc dicitis, persequamur eum, & radicem verbi inueniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniam vltor iniquitatũ gladius est, & scitote esse iudicium. Priori quippe sententia iniquorum facta reprehendit, sequêti autem ex diuino iudicio pœnas innotuit. Ait enim: Quare ergo nũc dicitis: persequamur eũ, & radicẽ verbi inueniamus cõtra eum? Peruersi quilibet quia malo stu dio bene prolata audiunt, & in lingua iusti accusationis aditum inuenire appetunt, quid aliud quàm contra eum verbi radicem quærunt, ex qua videlicet loquẽdi originem sumãt, & ramos prauæ loquacitatis in accusatione dilatent? Sed vir sanctus cùm à prauis talia sustinet, non contra eos, sed magis pro ipsis dolet, & malè cogitata redarguit, ac mala eis quæ fugiant ostendit, dicens: Fugite ergo à facie gladij, quia vltor iniquitatum gladius est: & scitote esse iudicium.)

Caput. XXXIIII.

H Omnis qui peruersa agit: eo ipso quo hoc despicit, esse dei iudicium nescit. Si enim hoc timendum sciret, quæ in illo sunt punienda, non ageret. Nam sunt plærique qui extremum esse iudicium verbotenus sciũt, sed peruersè agendo testantur quia nesciunt. Qui enim hoc non formidat vt debet, necdum cognouit cum quanto turbine terroris adueniat. Si enim pensare pondus tremendi examinis nosset, iræ diem vtique timẽdo præcaueret. Faciem quoque gladij fugere, est animaduersionis districtæ sententiam prius quàm appareat placare. Vitari nãque terror iudicis nõ nisi ante iudicium potest. Modo non cernitur, sed precibus placatur. Cùm verò in illo tremendo examine sederit, & videri potest, & placari iam non potest: quia facta prauorũ quẽ diu sustinuit tacitus, simul omnia reddet iratus. Vnde necesse est nunc timere iudicem, cum necdum iudicium exercet, cùm diu mala sustinet, cùm adhuc mala tolerat quæ videt: ne cùm semel manum in retributione vltionis excusserit: tanto in iudicio districtius feriat, quanto ante iudicium diutius expectat.

Libri decimiquarti Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER DECIMVSQVINTVS MO-

I ralium beati Gregorij papæ, exponẽs consequenter duo capita textus sancti Iob incipiendo à capite vigesimo.

REspondẽs autem Sophar Naamathites, dixit: Idcirco cogitationes meæ variè succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur. Doctrinam quam me arguis, audiã: & spiritus intelligentiæ meæ respõdebit mihi. Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit: & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Si ascenderit vsque ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent: Vbi est? Velut somnium auolans non inuenietur: transiet sicut visio nocturna. Oculus qui eum viderat, non videbit, neque vltrà intuebitur eum locus suus. Filij eius atterentur egestate: & manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Cum K enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua. Parcet illi, & non derelinquet illud, & cælabit in gutture suo. Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus. Diuitias quas deuorauit euomet: & de ventre illius extrahet eas deus. Caput aspidum suget: & occidet eum lingua viperæ. Non videat riuulos fluminis torrentis mellis & butyri. Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur. Iuxta multitudinem adinuẽtionum suarum sic & sustinebit, quoniam confringens nudauit pauperis domum, rapuit & non ædificauit eã: nec est satiatus venter eius. Et cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit. Non remansit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius. Cùm satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis dolor irruet super eum. Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris sui & pluat super illum bellum suum. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum. Gladius deductus & egredies de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua. Vadent & venient super eum horribiles, omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius. Deuorabit eum ignis qui non L suscenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo. Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris dei. Hæc est pars hominis impij à deo, & hæreditas verborum eius à domino.

OVia amici beati Iob nequaquam peruersi esse potuerũt, Sophar Naamathitis verba testantur, qui de ore eius terrorem venturi iudicij audiens, protinus adiungit: Idcirco cogitationes meæ variè succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.) Ac si ei apertis vocibus dicat: Quia extremi iudicij terrorem considero, idcirco cogitationum tumultibus in timore confundor. Tanto se quippe animus amplius in cogitatione dilatat, qto illud esse terribile quod imminet pẽsat. Et in diuersa mens rapitur, quando modo mala quæ egit, modo bona quæ agere neglexit, modo reprehẽsibilia in quib⁹ est, modo recta quæ sibi adhuc deesse cõspicit, sollicito pauore perpendit. Sed amici beati Iob cum assiduitate vitæ illius edocti bene viuere nouerint, pensare tamen subtiliter dei iudicia nescientes, mala hic iustorum quempiam posse M recipere non credebant. Vnde & eundẽ sanctũ virum iniquũ esse suspicati sunt, quem flagellatum viderunt, atque ex hac suspitione agebatur, vt in eius quoque increpationem dilaberentur: ad quam tamen increpationem quasi sub quadam reuerentia descendunt. Vnde Sophar subiicit, dicẽs: Doctrinam qua me arguis, audiam: & spiritus intelligentiæ meę respõdebit mihi.) Ac si apertè dicat: Tua quidem verba audio, sed an rectè prolata sint, spiritu meæ intelligentiæ discerno. Nam qui dicentis verba despiciunt, doctrinam eius non ad adiutoriũ, sed ad occasionem certaminis sumunt: vt audita potius iudicent quàm sequantur. His itaque sub quodam moderamine præmissis, in apertam iam beati viri exprobrationem prosilit, cùm subiungit:

Quòd quicquid inter initium & finem elauditur, breue sit: & quòd in articulo mortis hypocritarum gloria euanescat.

Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.) Liquet nunc quia suæ intelligentiæ spiritu inflatus, eas quas contra impios sententias profert, in beati Iob redargutionibus inflexit. Quem enim prius iusta agere, & postmodum pœnas tolerare conspexit, omne in illo hypocrisim æstimat fuisse quod vidit, quia videlicet à iusto deo iustum

A iustum famulum affligi posse non credidit. Sed nos easdem eius sententias quas non rectè rectas protulit, sollicita intentione pensantes exequamur: & contemnentes, quod falsum contra beatum Iob loquitur, intueamur quàm vera dicat, si hæc contra impios loqueretur. Ait itaque: Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit. Caput. II.

Dicturus breuitatem vitæ præsentis, cordis oculũ ad exordium reduxit originis: vt ex anteactis colligat, quàm nulla sunt, quæ videtur aliqua esse dum sunt. Si enim ab ipso humani generis exortu vsque ad hoc tempus in quo sumus, mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit, quàm breue fuerit, videmus. Ponamus enim quẽlibet hominẽ à primo die mũdi conditũ, vsque ad hodiernũ diem vitam ducere, hodie tamen eãdem vitã quã quasi longã ducere videbatur, finire: ecce finis adest, præterita iam nulla sunt, quia cuncta transierunt. Futurũ in hoc mundo nihil est, quia nullum ad vitam vel breuissimũ restat momentũ. Vbi est ergo longũ tẽpus quod inter initiũ finemq; deprehẽsum, ita cõsumitur, ac si nec breue vnquã fuisset? Impij itaq; quia præsentẽ vitã diligũt, in ea proculdubio elati percipere laudẽ quærũt. Linguæ fauoribus extollũtur, nec esse boni, sed dici appetunt. Quam videlicet laudem longa esse existimãt, dum assequuntur: sed breuem intelligunt fuisse, dum amittunt. In fine quippe eis ostẽditur, quàm nihil fuerit quod amauerũt. Vnde rectè cõtra eosdẽ impios dicitur: Hoc scio à principio ex B quo positus est homo super terrã, quòd laus impiorũ breuis sit. Vbi apte subiungitur: Et gaudiũ hypocritæ ad instar puncti.) Sæpe hypocrita dum sanctum se simulat, & iniquũ exhibere minimè formidat, ab omnibus honoratur, eiq; sanctitatis gloria defertur ab his qui exteriora cernũt, sed interiora perspicere nequeũt. Vnde fit vt gaudeat in prima sessione, hilarescat in primo recubitu, inflatur in prima salutatione, eleuetur in reuerenti voce obsequentium, & superba cogitatione tumeat in famulatu subditorum, sicut voce quoq; veritatis de talibus dicitur: Omnia verò opera sua faciunt, vt videantur, ab hominibus. Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias suas. Amant autẽ primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Sed hoc eorum gaudium æternitati comparatũ, qui sit erit quãdo irruente mortis articulo, ita cõsumitur, ac si omnino non fuerit? Cuius nimirum gaudij lætitia pertransiit, & pœna permanet, & cũ res amittitur, causa durat. Bene autẽ dicitur: Gaudium hypocritæ ad instar puncti. In puncto enim stylus mox, vt ponitur, leuatur, nec mora vlla agitur, vt per exprimendam lineam trahatur. Gaudium itaq; hypocritæ ad similitudinem puncti est, quia apparet ad momentum, sed disparet imperpetuum, & sicut stylus in puncto, dum ponitur, leuatur, sic hypocrita præsentis vitæ gaudia dum tangit, amittit. De quo subditur: C

Quòd huius seculi gloriam electi reputant sicut stercus & quòd non ex æstimatione humana, sed ex diuino iudicio quisque sit sanctus.

Si ascenderit vsque ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur.) Superbia hypocritæ vsque ad cœlum ascendere dicitur: quando eius elatio cœlestem agere vitam videtur. Cuius etiam caput quasi nubes tangit, quando principalis pars, videlicet intellectus illius, sanctorum præcedentium coæquari meritis creditur. Sed quasi sterquilinium in fine perdetur, quia in morte sua cùm ad tormenta ducitur, stercoribus vitiorum plenus, à malignis spiritibus conculcatur.

Caput. III.

GAudia etenim vitæ præsentis quæ iniusti æstimant magna bona, iusti stercora deputant. Vnde scriptum est: De stercore boum lapidatus est piger. Is ergo qui deũ sequi noluerit, ab amore æternæ vitæ pigrescit. Et quoties rerum temporalium damno percutitur, ex his nimirum affligitur, quæ iusti viri velut stercora contemnũt. Qui ergo ex terrenarum rerum percussione atteritur, quid aliud q̃ de boum stercore lapidatur? Et rectè hypocrita sterquilinio similis dicitur: quia dum temporalẽ gloriam habere appetit modo per cogitationẽ apud semetipsum tumet, modo eandẽ gloriam aliis inuidet, eãq; alios veraciter habentes irridet. D Quot ergo vitiis plenus est, quasi tot stercoribus in cõspectu æterni iudicis illius pectus fœtet. Dicatur igitur: Si ascenderit vsque ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit: quasi sterquilinium in fine perdetur.) Qui etsi cœlestem vitam se agere simulat, etsi intellectũ suum esse similẽ veris prædicatoribus ostentat, quasi sterquiliniũ tamen in fine perdetur, quia mens illius pro vitiorum suorum fœtore damnabitur. Sequitur: Et qui eum viderant, dicent: Vbi est?) Plærunque hypocritarũ vita etiam ab omnibus reproba in fine cognoscitur: vt signis iam apertioribus, qui fuerint ostendantur. Qui ergo hunc elatum viderunt, de extincto dicent: Vbi est? Quia neque hic vbi elatus fuerat apparet, neque in æternitatis requie, de qua esse putabatur. De cuius breuitate vitæ adhuc aptè subiungitur:

Quòd locus hypocritæ sit cor adulantium, & quòd uitia adolescentiæ eius, cum eo in puluerem deueniant, cùm usque ad mortem in iniquitate perseuerant.

Oculus qui eum viderat, non videbit: neque vltrà eum intuebitur locus suus.) Quis est locus hypocritæ, nisi cor adulantium? Ibi quippe requiescit, vbi fauores inuenerit. Oculus ergo qui eũ viderat, non videbit: quia subtractus morte, stultis amatoribus suis absconditur, qui eum consueuerant admirando conspicere. Nec vltrà eum locus suus intuebitur, quia linguæ adulantium hunc ad iudicium fauoribus non sequuntur. Sed tamen quousque viuit, ea quæ ipse agit, etiam sequaces suos docere non desinit, & per erroris sui prauitatem, alios quoque ad eam quam exhibet, generat simulationẽ. De quibus hic aptè subditur.) Filij eius atterentur egestate.) Scriptum est: In maliuolam animam, non introibit sapientia. Sapien. 1. Et per Psalmistam dicitur: Diuites eguerunt & esurierunt. Si enim de exteriori fame egestas eorum, & esuries diceretur, profecto diuites non essent, qui pane corporis indigerẽt. Sed quia dum exterius multiplicantur, interius inanes fiunt, & diuites pariter & egentes esse memorantur: quia videlicet panẽ sapientiæ satiari minimè merentur. Filij itaque huius hypocritæ atteruntur egestate, quia hi qui in hypocrisi ex eius imitatione nascuntur, dum veritatis soliditatem non tenent, in cordis egestate deficiunt. Caput. IIII. Psal. 33.

Et manus

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ET manus illius reddēt ei dolorem suum. Quid per manus nisi opera designantur? Manus itaque illius ei dolorem reddent: quia damnationem iustam ex iniqua recipit operatione. Bene autem non dabunt, sed reddent dicitur: quia peruersæ eius actiones, æternum ei supplicium quasi quoddam debitum soluent. Sed prius quàm ad æterna supplicia perueniat, qualem se hic exhibeat, plenius adiungat. Sequitur: Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormiēt. Origo prauæ inchoationis, causas culpæ etiam præsumendo multiplicat. Dum enim mala agere quisque cœperit: vsu iam deterius in hoc quod inchouauerat excrescit. Quid itaq; adolescentia huius hypocritæ, nisi inchoatio prauitatis est? In adolescentia quippe iā libido feruescere iuchoat. Et tunc adolescentiam hypocrita habet: cum appetere & amplecti libidinem gloriæ cœperit. Quam in eo dum adulantium blanda fomenta multiplicant, robustiorem reddunt, & quasi in ossa conuertunt. Hoc enim quod malè cœpit, peius quotidiè per consuetudinem roborat. Dicatur itaque: ossa eius implebuntur vitiis adolescentiæ eius: quia duræ in eo prauitatum cōsuetudines à vitio sumptæ, sunt pessimæ inchoationis. Vnde scriptum est in proverbiis: Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea. Quæ nimirum ossa cum eo in puluere dormient, quia eousque in illo iniquæ consuetudines perdurant: quo hunc ad mortis puluerem pertrahant. Cum eo enim in puluere ossa vel vitia dormire, est vsque ad puluerem eum non deserere, id est, vsque ad mortem ab iniquitate minimè cessare. Tenent igitur illum prauæ consuetudines quæ semel cœperunt, atque quotidie duriores existunt. Et cum illo in puluere dormiunt, quia non nisi cum eius vita finiuntur. Sed hæc intelligi & aliter possunt.

Prouer. 22.

H Prava consuetudo.

Caput. V.

HAbet nanque hypocrita nonnunq; forte ac validum aliquid in operatione, sed dū multa bona se simulat habere quæ non habet, perdit etiam ea quæ habet. Vnde bene nunc dicitur: Ossa eius implebūtur vitiis adolescentiæ eius.) Quia cùm leuis ac mobilis multa pueriliter facit, etiam in his quæ fortia egerit, in vitio molleſcit. Quæ videlicet eius ossa cum eo in puluere dormient, quia scilicet sicut puluis, est omnis simulatio illa quam agit: ita & in illo siquid habet validū, omni soliditate vacuatur: vt per virtutis arrogantiam hoc quoq; perdat, quod in eo potuit esse virtutis. Ossa ergo cum eo in puluere dormire, est cum prauis eius actibus etiam si qua sunt bene acta, deperire. Sequitur:

Cū enim dulce fuerit in ore eius malū, absconder illud sub lingua sua.) In ore hypocritę malum dulce est, quia ei est iniquitas suauis in mēte. Os quippe cordis, cogitatio est: de qua scriptum est: Labia dolosa in corde, & corde locuta sunt mala. Sed hoc malum quod in ore hypocritæ dulce est, sub lingua eius absconditur, quia asperitas malitiæ quæ latet in mēte, sub tegmine blandæ locutionis operitur. Malum nāque in lingua, & non sub lingua esset, si loquens hypocrita malitiā suæ prauitatis aperiret. Sed sicut plerique iustorū, cùm quosdam agere peruersè conspiciunt, qui duris sunt increpationibus feriendi, in lingua asperitatem sumunt, sed sub lingua mentis suæ benignitatem contegunt. Vnde & sanctæ Ecclesiæ sponsi voce dicitur: Mel & lac sub lingua tua. Qui enim mentis suæ dulcedinem aperire infirmis nolunt, sed loquentes quasdam eos asperitate fersunt, & tamen inter verba aspera quasi latenter quiddam dulcedinis intermittunt, hi videlicet non in lingua, sed sub lingua habent dulcedinem: quia inter dura quæ proferunt, emittunt quædam blanda & dulcia, quibus contristati mens possit ex benignitate refoueri. Ita peruersi quique, quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia prætendunt, & cogitationibus peruersa moliuntur. Hinc est enim quòd Ioab Amasæ mentum dextera tenuit, sed sinistram ad gladium latenter mittens, eius viscera effudit. Dextera quippe mentum tenere, est quasi ex benignitate blandiri. Sed sinistram ad gladium mittit, qui latenter ex malitia percutit. Hinc de ipso quoque eorum capite scriptum est: Sub lingua eius labor & dolor. Qui enim non apertè mala quæ cogitat ostendit, laborem ac dolorem eorum, quorum mortem appetit, non in lingua exerit, sed sub lingua premit. Bene autem de

Psal. 11.

I

mel & lac sub lingua

Cant. 4.

Psalm. 9.

hoc hypocrita subditur: K

Quòd peccatores abscondentes peccata sua, parcant sibi: & quòd scientia legis de qua gloriantur, non viuificet eos: sed animam tanquam venenum inficiat.

Parcet illi, & non derelinquet illud, & cęlabit in gutture suo.) Malo enim quod diligit parcit: quia non hoc in semetipsum pœnitendo persequitur. Vnde & additur: Non derelinquet illud. Si enim vellet relinquere, nequaquam parceret: quia persequeretur. Sed hoc cęlat in gutture, quia sic seruat in cogitatione, vt nunquam proferat in voce. Sequitur:

Panis eius in vtero illius, vertetur in fel aspidum intrinsecus.) Quod panis in vtero, hoc est satietas temporalis delectationis in mente. Satietur ergo nūc hypocrita illata laude, delectetur honoribus, panis eius in vtero illi⁹ vertetur in fel aspidum intrinsecus: quia satietas transitoriæ delectationis, in retributionis fine ad amaritudinem vertetur, & fel aspidum, id est, malignorum spirituū, persuasio fuisse cognoscitur: quod hic laus gloriæ esse credebatur. Tunc enim iniqui vident quòd antiqui serpentis veneno infecti sunt, dum flammis vltricibus traditi, cum eodem suo persuasore cruciantur. Panis itaq; iste aliud in ore sapit, sed aliud in vtero: quia transitoriæ delectationis lætitia dulcis est, cùm hic quasi mādendo agitur: sed amarescit in vtero: quia peracta lætitia deglutitur ad pœnam. Caput. VI.

VEl certè quia panis, scripturæ sacræ intelligentia nō inconuenienter accipitur, quæ mentem reficit, eiq; boni operis vires præbet, & plærunque hypocrita etiam sacri eloquij erudiri mysteriis studet: non tamen vt ex eisdem viuat, sed vt cæteris hominibus quàm sit doctus appareat, panis eius in vtero illius in fel aspidum intrinsecus vertetur: quia dum de sacræ legis scientia gloriatur, vitæ potū conuertit sibi in veneni poculum, & inde reprobus moritur, vnde ad vitam erudiri videbatur. Neque hoc autem inconuenienter accipitur, quòd nonnunquam hypocrita dum doctrinæ verbo ad ostensionem studet, diuino iudicio cæcatus, hoc ipsum verbum prauè intelligit, quod malè quærit. Cùm in errorem hæreseos labitur, contingit ei, vt sicut de felle aspidum, sic infœlix de pane moriatur: & in doctrina sua mortem inuenit: quia in verbis vitæ, vitā minimè quæsiuit. Sæpe verò euenit vt diuinæ admonitionis eloquia, etiā si rectè hypocrita intelligat: quia in opere nequaquam seruat, hæc etiā prius quàm præsentis vitæ cursum finiat, amittat: vt perdat scire, quod sciendo noluit agere. Vnde & subditur.

L

Quòd hypocritæ in reprobum sensum iustè traduntur: & quia contemnunt finem, quæ dicunt, ad ultimum nec dicunt, nec faciunt.

Diuitias quas deuorauit, euomet: & de vētre illius extrahet eas deus.) Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamē facere. Vult doctè loqui, nec viuere. Pro eo ergo quòd non agit quæ nouit, etiam hoc quod nouit amittit: vt quia scientiæ suæ puram operationem non sociat, contempta puritate boni operis, & scientiam perdit. Diuitias igitur sacræ legis quas legendo deuorauit, obliuiscendo euomit: easq; de ventre illius deus extrahit: quia quod obseruare noluit, iusto iudicio de eius memoria euellit: ne præcepta dei saltem in lingua teneat, quæ non seruauit in vita. Vnde per prophetam dicitur: Peccatori autem dixit deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Quæ etiam verba doctrinæ si quando contingat, vt hypocrita vsque ad finem videatur in ore retinere, inde magis damnabitur, vnde bono dei munere etiam malus minimè priuatur. Scriptum quippe est: Memoria retinentibus mandata eius, vt faciant ea. Qui ergo mandata illius memoria retinet, sed nequaquam facit, hic in doctrinæ verbis sententias quibus damnetur, tenet.

M

Psal. 49.

Psal. 102.

Quid sit quòd Zacharias uolumen uolans uidit, cuius longitudo uiginti cubitorum, & latitudo decem cubitorum erat.

Zach. 5.

Hinc quippe in Zacharia scriptū est: Quid tu vides Zacharia? Et dixi: Ego video volumen volans, longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorū. Et dixit ad me: Hæc est maledictio quę egredietur super faciem vniuersæ terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur.

Quid

A Quid nanque est volumen volans nisi scriptura sacra? Quæ dum de cœlestibus loquitur, ad superiora mentis nostrę leuat intentionem, quia dum illam super nos esse aspicimus, ima attendere, id est, concupiscere deuitamus. Cap. VII.

QVæ latitudinem decem cubitorum, longitudinem vero viginti habere perhibetur: quia latitudo operationis nostrę simpla est, & lōganimitas spei in duplum tenditur, quoniā pro bono nostro opere, & hic nobis mentis requies, & illic gaudia æterna præparantur, veritate attestante, quæ ait: Si quis reliquerit domum aut agros, &c. cētuplū in hoc seculo recipiet, & in futuro vitā æternam possidebit. Cētenarius quippe numerus decemplicato denario fit perfectus. Hic itaque centuplum recipit, qui etsi nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis iam in hoc seculo habere nihil quærit. Quia ergo per hanc duplum nobis pro simplo redditur, rectè hoc volumen per viginti cubitos in longum tenditur, quod per decem dilatatur. Sed quia hæc ipsa sacra eloquia ad æternam damnationem sunt eis, qui illa vel scire nolunt: vel certè sciendo contemnunt, rectè de hoc volumine dicitur: Hęc est maledictio quæ egredietur super faciem vniuersæ terræ. Et cur maledictio dicatur adiūgit: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Hypocrita igitur, quia secundum verba legis quæ nouit, viuere contemnit, & de doctrina fauores quærit, fur iudicabitur: quia per hoc quòd fusta loquitur, laudem sibi vitæ iustorum rapit. De quo adhuc bene subditur:

Matth. 19. Mar. 10. Luc. 18.

Zacha. 5.

B

Quòd qui suggestionem diaboli, quasi leniter ab initio suadentis libēter accipit, postmodum captus ueneno tentationis uiolentæ negatur.

Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ. Aspis paruus est serpens, vipera vero prolixioris est corporis: & aspides oua gignunt, atque ex ouis eorum filij procreātur: viperę autem cum cōceperint, filij earum in ventre sæuiunt, qui ruptis lateribus matrum ex earum ventribus procedunt. Vnde & vipera, eo quòd vi pariat, nominatur. Vipera itaque sic nascitur vt violenter exeat, & cum matris suæ extinctione producatur. Quid ergo per aspides paruos, nisi latentes suggestiones immundorum spirituum figurantur, qui cordibus hominum parua prius persuasione surrepunt. Quid vero per linguā viperæ, nisi violenta diaboli tētatio designatur? Prius enim leniter surrepit: postmodū vero etiā violēter trahit. Caput itaq; aspidū sugit: quia initiū suggestionis occultæ paruū prius in corde nascitur, sed occidit eum lingua viperæ: quia postmodū capta mēs veneno violentæ tentationis necatur. Primū subtilibus cōsiliis ad cor hominis immūdi spiritus loquuntur, qui dum leniter persuadent, quasi venenum aspidū fundunt. Vnde scriptum est: Oua aspidum ruperunt, & telas aranęæ texuerunt. Qui comederit de ouis eorum, morietur:

Vipera.

Esaie. 59.

C & quod confotum est, erumpet in regulum. Caput. VIII.

OVa quippe aspidum prauis hominib⁹ rumpere, est malignorum spirituum consilia, quæ in eorū cordibus latent, peruersis operibus aperire. Telas quoque aranęæ texere, est pro huius mūdi concupiscentia, temporalia quælibet operari. Quæ dum nulla stabilitate solidata sunt, ea proculdubio ventus vitæ mortalis rapit. Bene autē additur: Qui comederit de ouis eorum, morietur: quia qui immundorum spirituum consilia recipit, vitam in se animæ occidit. Et quod confotum est, erumpet in regulum: quia consilium maligni spiritus quod corde tegitur, ad plenam iniquitatem nutritur. Regulus nanque serpentum rex dicitur. Quis vero reproborum caput est, nisi antichristus? Quod ergo confotum fuerit, erumpet in regulum, quia is qui in se enutrienda aspidis consilia recipit, membrū iniquī capitis factus, in corpus antichristi accrescit. De hoc itaq; hypocrita dicitur: Caput aspidum suget, & occidet eū lingua viperæ, quia cùm iniquam suggestionem antiqui hostis libenter suscipit, violentis se postmodum eius tentationibus deuictus tradit. Vnde & in paradiso quoque, stanti homini verba blandæ persuasionis intulit: sed quem semel rapuit ad consensum iam nunc etiam renitentem trahit, & corruptionis suæ delectationibus deuictum, penè violenter interficit. Sed fortasse hæc ipsa intelligere etiam per contrariam interpretationem valemus. Nam quia veneno suo aspis concitè, vipera autem tardius occidit, per aspidem violēta & subita, per viperam vero lenis & diuturna tentatio designatur. Vnde & illi mors in suctione capitis, viperæ autem in lingua esse perhibetur: quia repentina tentatio sæpe inopinatam mentem mox vt sugit interficit, longa verò tētatio, quia praua diutius persuadendo suggerit, velut ex lingua vipera, occidit. Et quia omnis hypocrita immundorum suggestione spirituum, quasi serpentum veneno, penetratus, quæ sunt superna sancti spiritus dona, nequaquam considerat, dum intentionem cordis in exterioribus fauoribus diuulgat, rectè subiungitur:

D

Quòd per mel dulcedo diuinitatis, per butyrum dulcedo misericordiæ, quam Christus deus & homo nobis ostendit, non incongruè accipiatur.

Non videat riuulos fluminis torrentis mellis & butyri.) In Euangelio dominus dicit: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vbi Euangelista subiungit, dicens: Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant, credentes in eum. Riuuli ergo sunt fluminis, dona spiritussancti. Riuulus est fluminis charitas, riuulus est fluminis fides, riuulus est fluminis spes. Sed quonsam omnis hypocrita, nec deum nec proximum diligit, cùm transitoriā mundi gloriam quærit, riuulos fluminis non videt, quia irrigatione non infunditur charitatis. Hypocrita dum præsentia lucra quærit, munera futura despicit, & fidem non habens, riuulum fluminis mente non videt, quia est fides, rerum argumentum non apparentium. Et dum retinet hypocrita quæ videntur, spem negligit eorum quæ non videntur. Riuulum ergo fluminis per desiderium non videt: quia solis visibilibus intendit. Et scriptum est: Quod enim videt quis, quid sperat? Riuulos ergo fluminis vidisset, si à præsentis mundi gloria oculos clauderet, eosque ad cœlestis patriæ amorem aperiret. Et notandum quòd nō riuos, sed riuulos dicit. Accipi enim riuuli fluminis possūt ea dona spiritualia, quę in amantis mentē ita de cœlestibus subtiliter currunt, vt per os carnis expleri non possint. Sæpe nanq; amātis animus tanto cōtemplationis munere repletur, vt videre valeat, quod loqui non valet. Fluminis autem torrēs, est ipsa inundatio spiritussancti, quæ in contemplantis animum exuberanti infusione colligitur, cùm mens plusquam intelligere sufficit, repletur.

Ioan. 7.

Dona spūs.s.

Riuuli fluminis.

Rom. 8.

Caput. IX.

ET sciendum quia cùm nos spiritussancti gratia infundit, melle nos pariter & butyro replet. Mel enim desuper cadit, butyrum verò ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex aëre, butyrum verò ex carne est. Summi autem patris vnigenitus, cùm sit deus super omnia, homo est factus inter omnia. Qui cùm nos dulcedine diuinitatis suæ, & mysterio incarnationis repleuit, melle nos pariter & butyro satiauit. Quia ergo spiritus Christi mentem quam repleuerit, & diuinitatis eius dulcedine, & incarnationis fide lætificat: isti riuuli torrentis fluminis mellis simul & butyri esse memorantur, quia & de cognitione dei alta mentem suauitate reficiunt, & de incarnationis gratia charismatis hanc mysterio perungunt. Sed iste hypocrita quia in exterioribus fauoribus fusus, hæc interna dona non percipit, ad quæ post supplicia tendat, adiungit, cùm subditur:

E

Quòd peccatores in morte ideo non consumuntur, ut semper supersit in eis quod consumatur.

Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur.) Persoluit enim in tormēto ea quæ hic illicita seruauit desideria, & flāmis vltricibus traditus, semper moritur, quia semper in morte seruatur. Non enim in morte consumitur: quia si consumeretur vita morientis, cum vita etiam pœna finiretur. Sed vt sine fine crucietur, viuere sine fine in pœna compellitur, vt cuius vita hic mortua fuit in culpa, illic eius mors viuat in pœna. Dicat ergo: Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur: quia cruciatur, & non extinguitur: moritur, & viuit: deficit, & subsistit: finitur semper, & sine fine est. Hæc solo auditu valde sunt terribilia, quanto magis passione? Sed quia multitudo iniquitatis eius exigit, vt carere suppliciis nunquā possit, aptè subiungitur: Iuxta multitudinem adinuentionum suarum, sic & sustinebit.) Qui enim multa inuenit ad culpā, multis inuentionibus cruciatur in pœna. Nam quod hic suspicari non

Dānatoꝝ pœna.

mors impij vita in pœna.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G carí non potuit, hoc illic vltioni traditus sentit. Sicut enim exercitati in bonis operibus electi nonnunquam plus studẽt agere, quàm eis dignatus est dominꝰ iubere: carnis enim virginitas nequaquàm iussa est, sed tantummodo laudata: nam si illa iuberetur, nimirum coniugium iam culpa crederetur: & tamen multi virtute virginitatis pollent, vt videlicet plus impendant obsequio, quàm acceperunt præcepto: sic plærũque peruersi quique in prauis actibus exercentur: vt plus inueniant in peruersa operatione quod faciãt, quàm ex vsu reproborum iniquitatis accipere exempla potuerunt. Vnde & amplioris retributionis tormento feriuntur, quia & ipsi ex semetipsis amplius actiones prauas, de quibus feriri debẽt, inuenerunt. Bene itaque dicitur:

Quòd licèt omnium damnatorum immania sint tormenta, grauius tamen puniuntur adinuentores malorum, qui studio malignitatis ea flagitia ex se excogitauerunt, quorũ exempla in aliis reprobis inuenerũt.

Caput. X.

IVxta multitudinem adinuentionũ suarum, sic & sustinebit.) Non enim inueniret iniquitatem nouam, nisi & quæreret, & non quæreret, nisi ex studio perpetrare festinaret. Pensatur ergo in tormento eius nimietas malæ cogitationis: & dolorem recipit dignæ retributionis. Et quanuis H damnatorum omnium sit dolor infinitus, grauiora tamen tormẽta recipiunt, qui multa in iniquitatibꝰ, ex suis quoque desideriis inuenerunt. Sed quia Sophar huius hypocritæ intulit pœnam, protinus adiungit culpam, nec vnam quamlibet narrat, sed eam de qua omnes oriũtur. Scriptum quippe est: 1.Tim.6. Radix omnium malorum est cupiditas. Cui ergo cupiditas dominari dicitur: subiectus proculdubio malis omnibus demonstratur. Nam subiungit: Quoniam confringens nudauit pauperis domum, rapuit & non ædificauit eam: nec est satiatus venter eius.) Domum pauperis confringit & nudat, qui eum quem per potentiam conterit, spoliare quoque per auaritiam non erubescit. Rapit eam, & non ædificat. Ac si apertè diceretur: Qui hanc ædificare debuit, insuper rapit. Venturus nanque in iudicio dominus dicturus est reprobis: Mat.25. Esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me: &c. Ex qua culpa subiungitur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Si igitur tanta pœna mulctatur, qui non dedisse sua conuincitur, quæ pœna feriendus est, qui redarguitur aliena abstulisse? Rapuit ergo & non ædificauit eam, quia non solum de suo nil tribuit, sed etiam quod erat alienum, tulit. Bene autem subditur: Nec est satiatus venter eius.) Venter quippe iniqui auaritia est, quia in ipso colligitur, I quicquid peruerso desiderio glutitur. Liquet verò quia auaritia desideratis rebus non extinguitur, sed augetur. Nã more ignis cùm ligna quæ consumat acceperit, accrescit: & vnde videtur ad momentum flamma comprimi, inde paulopost cernitur dilatari. Et sæpe omnipotens deus cùm auaræ menti vehementer irascitur: prius ei permittit ad votum cuncta suppetere, & postea per vltionem subtrahit, vt pro eis debeat supplicia æterna tolerare. Vnde & subditur: Et cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.) Maioris quippe iracundiæ est, cùm hoc tribuitur quod malè desideratur, atque inde repentina vltio sequitur: quia hoc quoque obtinuit, quod deo irascente concupiuit. Vnde & per Psalmistam dicitur: cùm escam carnis malè populus desideraſſe perhibetur: Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, & ira dei ascendit super eos, & occidit plurimos eorum. Solent nãque tardius apparere diuina iudicia, cùm prę- Psal.77. Num.11. Quãto citius malum uotũ impleri permittitur, tãto celerius punitur. diuntur, ne impleri debeant mala vota. Nam quanto citius malum votum impleri permittitur: plærunque tanto celerius punitur. Vnde ergo hypocrita festinè multiplicatur vt potens sit, inde agitur cum celeritate ne sit: quia & arbusta quæ tardius crescunt, annosa perdurant: & quæ in temporis breuitate proficiunt, celerius arescunt: & quasi cùm festinant esse, tendunt ad non esse. Sequitur: Nec remansit de cibo eius.)

Caput. XI.

Cibus eius, est omne hoc quod peruerso desiderio con K cupiuit. Sed percussõ hypocrita, de cibo suo nil remanet, quia cùm ipse ad æterna supplicia ducitur à cũctis bonis quæ hic possederat, alienatur. Vnde adhuc subditur: Propterea nihil permanebit de bonis eius.) Si enim de bonis suis ei aliquid permaneret, secum quæ habuerat tolleret. Sed quia omnia ambiens, timere iudicem noluit, ex hac vita subtractus, ad iudicem nudus vadit. Cui tamen iniquo ad retributionem minus est, quòd in subsequenti pœna cruciatur, si in hac saltem vita liber esse permittitur. Sed nulla est libertas in culpa, quia scriptum est: Vbi spiritus domini, 2.Cor.3. ibi libertas. Et plærunque peruersæ menti, ipsa sua culpa fit pœna. Vnde & rectè subiungitur:

Quòd auaritia ex copia non extinguitur, sed augetur: & quòd ea quæ auaris deus ad tẽpus habere permittit, postmodum subtrahit, ut iam hæc ultio incipiat à uiuis, quæ perficietur in mortuis.

Cùm satiatus fuerit, arctabitur. Prius quippe anhelat per auaritiam concupita congregare. Et cùm quasi in quodam ventre auaritiæ multa congesserit, satiatus arctatur: quia dum anxiatur qualiter acquisita custodiat, ipsa eum sua satietas angustat. Diuitis enim cuiusdam vberes fructus ager Luc.12. attulerat, sed quia vbi eos tantos reponeret non habebat, dixit: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hæc faciam. Destruam horrea mea, & L maiora ædificabo. Qui ergo ex abundantia coangustatus dicebat: Quid faciam, quasi multo cibo pressus æstuabat. Pensemus quod votis appetiit, vt vberes fructus ager illius afferret. Ecce autem vota completa sunt, quia fructus vberes ager attulerat. Sed quia ad recondendum loca non sufficiunt, multiplicatus dies quid faciat ignorat. O angustia ex satietate nata. De vbertate agri, angustatur animus auari. Dicens nanque quid faciam, profectò indicat, quia votorum suorum affectibus pressus, sub quodam rerum fasce laborabat. Bene ergo dicitur: Cùm satiatus fuerit, arctabitur: quia mens auari quæ prius ex abundantia requiem quæsierat, pòst ad custodiam grauius laborabat. Vnde hic quoque adhuc subditur: Aestuabit, & omnis dolor irruet in eum.) Prius nanque dolorem habuit in ipsa suæ concupiscentiæ fatigatione, qualiter cõcupita raperet, quomodo alia blandimentis, alia terroribus auferret: at postquam acquisitis rebus peruenit ad desiderium, alius hunc dolor fatigat, vt cum sollicito timore custodiat, quod cum graui labore meminit acquisitum. Hinc inde insidiatores metuit, atque se hoc perpeti quod ipse fecit aliis, pertimescit. Formidat potentiorem alterum, ne hunc sustineat violentum: pauperem verò cùm conspicit, suspicatur furem. Ipsa quoque quæ congesta sunt, curat magnopere ne ex naturæ propriæ defectu per negligentiam consumantur. In his itaque omnibus, quia timor M ipse pœna est, tanta infœlix patitur, quanta pati timet. Post hoc quoque ad gehẽnam ducitur, & æternis cruciatibus mãcipatur. Omnis ergo dolor super eum irruit, quẽ & hic prius pœna concupiscentiæ, postmodum verò cura custodiæ, & illic quandoque pœna vltionis cremat. Caput. XII.

Omnis dolor super auarum irruit.

Mira autem est securitas cordis, aliena non quærere: sed vniuscuiusque diei victu contentum manere. Ex qua videlicet securitate etiam perennis requies nascitur, quia à bona & tranquilla cogitatione ad gaudia æterna transitur. Quo contrà reprobi & hic fatigantur in desideriis, & illic in tormentis, eisq; de labore cogitationis, labor doloris nascitur, dum ab æstu auaritiæ trahũtur ad ignẽ gehennæ. Et quia, vt supra iam diximus, sæpe peruersus quisque quanto citius peruenit ad desiderium, tanto facilius rapitur ad tormentum, optando subiũgitur: Vtinã impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.) Super hunc hypocritam bellum suum dominus pluit, cùm iudiciorum suorum gladiis eius opera percutit. Bellum nanque deo pluere, est iniqui vitam districtis sententiis desuper ad interitum vrgere. Bellum deo pluere, est superbientia contra se corda percutere, & mentẽ aridam quasi quibusdam guttis pluuiæ densescentibus, iudiciorum suorum iaculis ferire: vt cùm iam ad iudicium rapitur, modo meminerit quia malè concupiuit, & concupita peius congregare

Bellum deo pluere.

A congregare studuit, modo doleat quòd congregata deserit, quandoque autem & vltionis ignem sentiat, quem ne bene viueret, præuidere contempsit. Sequitur:

Quòd qui præsentes necessitates, quæ sunt quasi arma ferrea, metuentes, multa per auaritiam rapiunt, arcum æneum diuinæ ultionis incurrunt.

Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.) Sciendum quòd auaritia aliquando per elationem surrepit, aliquando vero per timorem. Sunt nanque nonnulli qui dum potiores videri appetunt, ad alienarum rerum ambitum succenduntur. Et sunt nonnulli qui dum sibi subsidiorũ necessaria deesse timent, mentem ad auaritiam relaxant, & aliena ambiũt, cùm sua sibi sufficere non posse suspicantur. Omnis verò necessitas non incongruè ferrũ vocatur, quia vitam inopis mœroris vulnere cruciat, sicut de eius quoq; necessitatibus scriptum est, qui à fratribus venditus afflictam vitam ducebat: Psalm.104 Ferrum pertransiuit animam eius. Quid ergo sunt arma ferrea, nisi necessitates vitæ præsentis, quæ duræ premunt, & vi tam inopis insequuntur? Ferrum quippe ærugo consumit, æs autem consumere difficilius solet. Ferro ergo necessitas præsens quæ transitoria est: ære autem sententia æterna figuratur. Et quia iudicium supernum ab iniqui mente non attenditur, iustè arcui comparatur, quoniam velut ex insidiis percutit, dum illud is qui percutitur, non attendit. Fugiet ergo arma ferrea, & irruet in arcum æreum, quia dum præsentes necessitates metuens, multa per auaritiam rapit, extremi iudicij districtis se percussionibus anteponit. Et cùm fugit arma ferrea, ab arcus ærei sagittis inuenitur: quia mala temporalia stultè præcauens, sententia æterna percutitur. Quienim hic inopiæ duritiam cum culpa fugit: illic perpetuitatem iustæ vltionis inuenit.

B Iniquus fugiens arma irruit in arcum.

Caput. XIII.

SEd priusquam ad iudiciũ rapiatur, adhuc quæ iniquus iste hic operetur, insinuat. Sequitur:

Quòd qui diabolo tentanti consentit, de uagina cogitationis educitur per suggestionem, & ultro egreditur per liberam uoluntatem.

Eductus & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua.) Iniquus iste insidiatur deprædationibus proximorum, sed dum praua in cogitatione machinatur, quasi adhuc gladius in vagina est: dum vero malum quod cogitauit, iniquè perficit, de vagina sua egreditur: quia de occultatione cogitationis suæ per iniquitatẽ malæ operatiõis aperitur. Ostenditur in opere, qualis latuit in cogitatione: Et notandum quòd ait: Eductus & egrediens de vagina sua, eductus scilicet per seductorem, egrediens vero per propriam voluntatem. Nam is qui ducitur, ducentem proculdubio sequitur. C qui autem egreditur, secundum suam pergere voluntatem videtur. Qui ergo ad mala quæque opera, & ab antiquo hoste trahitur, & tamẽ suo libero arbitrio in eorum desideriis obligatur, de vagina sua eductus & egrediens dicitur, quoniam hoc quòd ex praua cogitatione exit ad pessimam operationem, & illius est spiritus qui suggessit, & eius nequitiæ qui ex propria voluntate consensit. Cuius adhuc potentiæ terror ostenditur, cum protinus subinfertur. Et fulgurãs in amaritudine sua.) Fulgur quippe cũ repẽtè desuper venit, cum terrore ante oculos clarescit, claritatem ostẽdit, & anteposita percutit. Sic sic videlicet iniquus cum gloriam vitæ præsentis assumpserit, vnde in hoc mundo per potentiam clarus ostenditur, inde agitur vt in vltimo feriatur. Quasi fulgurare iniqui est, in huius vitæ honore clarescere. Sed quia splendor gloriæ illius æternis gehennæ suppliciis mancipatur, recte nunc dicitur: Fulgurans in amaritudine sua. Qui enim modo quasi ex terrore & claritate feriens gaudet, inde pòst supplicia imperpetuum sustinet. Et quidem de quodã diuite scriptum est: quia epulabatur quotidie splendidè. Sed aliud est splendere, atque aliud fulgurare. Nonnunquã quippe splendor sine percussione est, fulguris verò nomine splendor exprimitur cũ percussione. Qui itaq; in potestate positus aliis nocet, non incongruè fulgurans, dicitur: quia vnde ipse contra bonos quasi ex luce gloriæ extollitur, inde bonorum vita cruciatur. Sequitur:

Luc.16. Aliud est splendere aliud fulgurare.

Quòd horribiles diaboli dicuntur, qui uadunt & ueniunt dum uitia uitiis occurrentia, adinuicem sibi in corde captiuo succedunt. D

Vadent & venient super eum horribiles.) Qui hoc loco horribiles, nisi maligni spiritus appellantur, bonis videlicet mentibus pauendi atque fugiendi: Et quia iidem maligni spiritus certis quibusque vitiis singuli obsequi sunt credendi: cùm peruersus iste alia quidem vitia ad momentum deserere videtur, sed alia agere incipit, super hunc profecto horribiles vadunt & veniunt: quia peruersi mentem, etsi alia mala deserunt, alia occupant. Sæpe nanque videas iniquum in terrena potestate constitutum, graui furore commoueri, quicquid ira suggesserit exequi: & cum furor abscesserit, mox eius mentem luxuria deuastat: cùm luxuria ad tempus intermittitur, elatio protinus quasi de continentia in eius cogitatione subrogatur, atque vt à cæteris timeatur, appetit videri terribilis. Sed cùm res exigit vt loqui quid humiliter * debeat, quasi postposito terrore superbiæ, remissa locutione blanditur, & cùm superbus videri desierit, duplex effici non pertimescit. In cuius ergo mentem vitia vitiis succedunt, rectè de eo dicitur. Vadent & veniẽt super eum horribiles, quia quot vitiis decedentibus & succedentibus premitur, tot magnis spiritibus eius animus quasi euntibus ac redeuntibus deuastatur. Sed hæc quæ agit, extrinsecus per partes prodeũt: nam menti eius simul omnia mala colligantur. Vnde & subditur: Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius.) Quanuis enim hypocrita actiones bonas in superficie ostendat, quædam tamen in eo malorum operum tenebræ apparent, sed tamen minus prodit in opere, quàm in eius latet cogitatione. Nam qui cuncta simul in effectu non explet, cuncta quæ noceant, in mente tacitus tenet. Omnes ergo tenebræ in occultis eius absconditæ dicuntur, quia etsi in se mala omnia non ostendit, omnia tamen inferre proximis appetit.

Horribiles maligni spiritus.

*al. dupliciter.

E

Quòd ab ipsa mundi origine ignis gehennæ creatus est, in quo qui in carne & anima peccauerunt in utroque ardebunt. Caput. XIIII.

SEd mens ista sic reproba qua vltione sit ferienda, subiungit. Sequitur: Deuorabit eum ignis qui non succẽdetur.) Miro valde modo paucis verbis expressus est ignis gehẽnę. Ignis nanq; corporeus, vt esse ignis valeat, corporeis indiget fomẽtis. Qui cùm necesse est vt seruetur, per congesta ligna proculdubio nutritur: nec valet nisi succẽsus esse, & nisi refotus subsistere. At cõtrà gehennę ignis cùm sit incorporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur: sed creatus semel durat inextinguibilis, & succẽsione non indiget, & ardore non caret. Bene ergo de hoc iniquo dicitur: Deuorabit eũ ignis qui non succẽdetur, quia omnipotẽtis iustitia sufficit turorũ præscia, ab ipso mundi origine gehennę ignẽ creauit, F qui in pœna reproborũ esse semel inciperet: sed ardorẽ suũ etiam sine lignis nunq; finiret. Sciendũ verò est quòd omnes reprobi, quia ex anima simul & carne peccauerunt, illic in anima pariter & carne cruciantur. Vnde per Psalmistam dicitur: Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: dominus in ira sua cõturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Clibanus nãq; intrinsecus ardet, is verò qui ab igne deuoratur, ab exteriori incipit parte cõcremari. Vt ergo sacra eloquia, ardere & exterius & interius reprobos, demõstrarẽt, eos & ab igne deuorari, & sicut clibanũ poni testantur, vt per ignẽ cruCientur in corpore, & per dolorẽ ardeant in mente. Vnde hic quoq; cùm de hoc impio diceretur: Deuorabit eum ignis qui non succendetur, protinus de eius spiritu additur:

De igne Inferni.

Psal.20.

Quòd amatores huius uitæ, & hic de corpore nolẽtes educuntur, & in inferno in corpore tenentur inuiti.

Affligetur relictus in tabernaculo suo.) Iniqui enim taber naculum caro est, quia ipsam lætus inhabitat, & si fit possibile, optat vt eam nunquam relinquat. Iusti verò quia gaudium suum in spe cœlestiũ ponũt, eorumq; cõuersatio in cœlis est, cùm adhuc in carne sunt, quasi in carne iam non sunt: quia nulla carnis delectatione pascũtur. Vnde & quibusdam dicitur: Rom.8. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Neque enim in carne non erant, qui per magistri epistolas exhortationis eloquia suscipiebant: sed quasi iam nõ in carne esse, est de amore

carnalium

Universidad de Deusto
Biblioteca

G carnalium nihil habere. At contrà iniquus iste, quia omne gaudium suum in carnali vita posuit, in tabernaculo carnis habitauit. Quam videlicet carnem cùm in resurrectione receperit, cùm ea gehennæ igni traditus ardebit. Tunc ab ea educi appetit: tunc eius tormenta euadere, si valeat, quærit: tunc incipit velle vitare quod amauit. Sed quia eandem carnẽ deo præposuit, iudicante deo agitur, vt ex ea amplius in igne cruciẽtur. Hic itaque eam relinquere non vult, & tamẽ ab ea abstrahitur: illic eam relinquere appetit, & tamẽ in ea propter supplicia seruatur. Ad augmẽtum itaque tormenti, & hic de corpore nolens educitur, & illic, in corpore tenetur inuitus. Quia ergo eius spiritus caruem quam sibi malè amãdo præposuit, euadere in tormento volet & non valet: rectè nunc dicitur: Affligetur relictus in tabernaculo suo.) De cuius accusatione mox dicitur:

Quòd hypocritarum mala quæ modo uidentur abscondita, & angelis & hominibus in fine patebunt. Cap. XV.

Mat. 6. Luc. 11. Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum.) Quid per cœlos, nisi iustos: & quid per terrã, nisi peccatores accipimus? Vnde & in dominica oratione petimus: Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, vt videlicet voluntas nostri cõditoris sicut in omnibus iustis perficitur, ita & in omnibus quoque peccatoribus impleatur. De iustis quoque scriptum est: Cœli enarrant gloriam dei. Et peccanti homini sententia infertur, qua dicitur: Terra es, & in terram ibis. Huius itaque impij ad illud terribile iudicium deducti, reuelant cœli iniquitatẽ, & terra consurgit aduersus eum, vt qui hic nec bonis vnquam nec malis pepercit, in illo eum tremendo examine, & iustorum vita & peccatorum pariter accuset. Et grauius quidem est, si quid iustis potius quàm peccatoribus noceat. Vnde & per prophetam dicitur: Sanguis eius in medio eius est, super lympidissimam petram effudit illum, nõ effudit illum super terram, vt possit operiri puluere. Per terram videlicet & puluerem peccatores, per petram verò lympidissimam iustum signans, qui grauibus peccatorum contagiis non exasperatur. Sanguis ergo super lympidissimam petram effunditur, quando malitia cruentæ mentis in afflictione iustæ animæ grassatur. Cùm ergo sit grauius iustos, quàm iniustè iniustos affligere, multo tamen est grauius & iustis pariter & iniustis nocere. Quia ergo hic iniquus, & iustis pariter nocuit & iniustis, in accusatione condemnationis reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum, quia & illis obstitit, qui cœlestia, & eos pressit, qui ima sapuerunt. Possunt verò per terrã non solum peccatores & reprobi, sed & hi qui terrenis actibus occupati, eleemosynarum & lachrymarum ope ad æternam vitam perueniunt, designari: de quibus per Psalmistam dicitur: cùm venire dominus ad iudicium nunciaretur: Aduocauit cœlos sursum & terrã, vt discerneret populum suũ. Cœlos quippe sursum aduocat, cùm hi qui sua omnia relinquentes, conuersationem cœlestis vitæ tenuerunt, ad consedendum in iudicio vocantur, atque cum eo iudices veniunt. Terra etiã sursum vocatur, cùm hi qui terrenis actibus obligati fuerant: in eis tamen plus cœlestia quàm terrena lucra quæsierunt, quibus dicitur: Hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me. Hypocritæ itaq; huius, cœli iniquitatem reuelant, atque aduersus eum terra consurgit: dum & hi qui cum deo iudices veniunt, & hi qui per iudicium liberantur, prauitatis illius testes existũt. Nihil ergo de his quæ egit, in tempore damnationis eius absconditur, & si quidem acta illius modo hominibus per duplicitatẽ multa celantur: sed in dãnationis die quicquid in eo intrinsecus latebat, ostẽditur. Vnde aptè subiungitur: Cap. XVI.

Ezech. 24. APertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris dei.) Tunc germen domus illius aperitur, cùm omne malum quod in conscientia illius nascebatur, ostenditur. Modo quippe germen domus hypocritæ manet occultum, quia etsi bona in imagine apparet eius operatio, sed latet intentio. Aliud est namque quod agit, aliud quod intendit. Sed cùm adueniente iudice, vniuscuiusq; conscientia ad testimonium fuerit deducta. Vnde scriptum est: Cogitationibus accusantibus aut etiã defendentibus: in hoc hypocritæ germen domus aperitur: quia in eius mente cogitatio peruersa detegitur. Et in die furoris dei detrahit: quia ostensa ira iudicis, flammis vltricibus traditus, ab eius conspectu separatur. Qui enim summa cogitare dum viueret noluit, peccatorum suorum pondere depressus, à facie iudicis in ima suppliciorum cadet. Nunc autem & peccantem considerat iudex & tolerat, atque ad cõuersionem singulos, quia dies patientiæ, & necdum est dies furoris, expectat. Sed in hoc die patientiæ quasi immobilis manet hypocrita, dum & multa mala perpetrat, & hunc flagella nulla castigant. Sed in furoris die detrahetur, quia vindictæ tempore raptus ad supplicia, ab æterni iudicis vultu separatur. Sequitur:

Quòd sancti partem suam non à domino, sed ipsum dominum accipiunt, peccatores uero quia extra deum partem quærunt, partem suam ignem inueniunt.

Hæc est pars hominis impij à deo, & hæreditas verborum eius à domino.) Si enim bene agere in hac positus vita voluisset, partem apud dominum cœlestis regni consortium haberet. Sed quia prauis subdi desideriis elegit, partem suam à domino in tormentis inuenit, quia eiusdẽ domini participare gratiam non quæsiuit. Bene autem dicitur: Et hæreditas verborum eius à domino. Qui enim pro magnis malis in supplicium mergitur, fortasse credebatur quòd pro verbis quę malè dixerat, minimè iudicaretur. Sed cùm districta dei omnipotentis iustitia supplicium à reprobis pro peruersis actibus exigit, eis mala vsque ad verborum retributionem reddit, vt qui de magnis malis debitores sunt, suppliciis traditi, etiam nouissimum quadrantem soluant. Illis enim minima parcuntur, qui maiora in se districtè mala defleuerunt. Nam quos magna premunt, etiam mala minima in gehenna pariter affligunt. Sancti autem viri non partem à domino accipere, sed partem suam ipsum dominum habere desiderant. Vnde propheta deprecatur dicens: Portio mea dominus. Iniquo vero quia portionem suam habere ipsum dominum nõ quęsiuit, partem suam extra dominum ignem inuenit, vt ab eius facie exclusus, quia gaudere in ipso non appetit, sub ipso crucietur. Hæc Sophar ita intulit, vt per ea quæ contra hypocritam dixerat, beati Iob vitam ferret, existimans, quòd is qui à domino percussus esset, cuncta bona quæ egerat, mente simplici non egisset. Quem enim percussum vidit, deo displicuisse credidit. Sed amici beati Iob etiam in hac re hæreticorum speciem tenent, qui in sancta Ecclesia dum quosdam bene agẽtes, aspiciunt sub flagellis gemere, eos existimant bona merita in bonis actibus non habere: & malos credunt, quòd affligi verbere diuino conspiciunt, videlicet nescientes, quia multæ tribulationes iustorum, & flagellat omnem filium quem recipit, Sed beatus Iob more sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ, quæ à peruersis verborum iacula æquanimiter tolerat, & cùm superborum dicta audit, humilitatis suæ tramitem non relinquit, cum magna cordis humilitate subiunxit, dicens:

Caput. xxj. textus, sed expositionis moralis Caput. XVII.

REspondẽs autem Iob, dixit: Audite quęso sermones meos: & agite pœnitentiam. Sustinete me, vt ego loquar, & pòst mea, si videbitur, verba ridete. Nunquid contra hominem disputatio mea est: vt merito non debeam contristari? Attendite me & obstupescite, & superponite digitum ori vestro. Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & concutit carnem meam tremor. Quare ergo impij viuunt, subleuati sunt, confortatique diuitiis? Semen eorũ permanet coram eis: propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum. Domus eorum securæ sunt, & pacatæ: & non est virga dei super illos. Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, & non est priuata fœtu suo. Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum

A tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Qui dixerunt deo: Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Quis est omnipotens, vt seruiamus ei? Et quid nobis prodest si orauerimus illum? Veruntamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longè sit à me. Quoties lucerna impiorum extinguetur, & superueniet eis inundatio: & dolores diuidet furoris sui. Erunt sicut palea ante faciem venti, & sicut fauilla quam turbo dispergit. Deus seruabit filiis illius dolorem patris, & cùm reddiderit, tunc sciet. Videbunt oculi eius interfectionem suam, & de furore omnipotentis bibet. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? Et si numerus mensium eius dimidietur: nũquid deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat? Iste moritur robustus & sanus, diues & fœlix: viscera eius plena sunt ãdipe, & medullis ossa illius irrigantur. Alius vero moritur in amaritudine animæ suæ, absque vllis opibus: & tamen simul in puluere dormient, & vermes operient eos. Certe noui cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi est domus principis, & vbi tabernacula impiorum? Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducetur. Quis arguet coram eo viam eius, & quæ fecit: quis reddet illi? Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit. Dulcis fuit glareis cocyti, & post se omnem hominem trahit: & ante se innumerabiles. Quomodo igitur consolamini me frustra, cùm responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

AVdite quæso sermones meos: & agite pœnitentiã.) Qui enim cùm diceret: audite, addidit, quæso, cum quanta humilitate loquatur insinuat: dum contra se superbientes rogat, vt eorum sensum ad salutis doctrinam reducat. Sancti autem viri dum intra vniuersalem Ecclesiam non solum docere recta, sed etiam peruersa tolerare parati sunt, irrideri non metuunt. Vnde & subditur:

Quod boni in locutionibus suis aut sibi aut suis auditoribus prodesse intendunt.

Sustinete me, vt & ego loquar: & pòst mea, si videbit, verba ridete.) Boni etenim cùm loquuntur, duo sunt quæ in suis locutionibus attendunt, vt videlicet aut sibi & auditoribus suis: aut sibimet solis prosint, si auditoribus prodesse nõ possunt. Cùm enim bene audiuntur bona quæ dicunt, sibi simul & auditoribus prosunt. Cùm verò ab auditoribus deridentur, sibi proculdubio profuerunt, quos à culpa silentij liberos fecerunt. Beatus itaque Iob vt sibi & suis auditoribus prosit, dicat: Audite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam. Vt autem ipse quod debet, exoluat, etiam si auditoribus prodesse non valeat, adiungit: Sustinete me, vt & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba ridete. Et notãdum, quia dum subiungeret: agite pœnitentiam, præmisit audite: cum verò subderet: pòst mea, si videbitur, verba ridete: præmisit, sustinete me. Audire quippe volentis est, sustinere nolentis. Amici ergo eius si doceri appetunt, audiant: si autem irridere parati sunt, sustineant quæ dicuntur: quia videlicet superbis mentibus pondus graue est oneris, doctrina humilitatis. Sequitur:

Quòd Iob quia inter flagella deo displicuisse se credidit, ideo tristabatur. Et quod qui deo placet, licèt hominibus displiceat, non est unde contristetur.

Nunquid contra hominem disputatio mea est, vt merito non debeam contristari?) Omnis qui deo placens, hominibus displicet: causas tristitiæ nullas habet. Qui autem aut hominibus placens, deo displicet, vt simul deo & hominibus displicere se credit: si hunc tristitia non afficit, à virtute sapientiæ alienus existit. Beatus autem Iob displicuisse deo inter flagella se credidit: & idcirco animum ad tristitiam reuocauit: quia despiciendus non erat, cui se displicuisse formidabat. Si autem de vitæ suæ meritis contra hominem disputaret, nequaq̃ contristari debuisset: sed quia per flagella præsentia anceps factus de anteacta vita fuerat: in flagello tristitiam iure requirebat. Vnde etiam subdit: Attendite me & obstupescite.) Id est, considerate quæ egi, & admiramini in hac percussione quæ patior. Qui adhuc rectè infert dicens: Et superponite digitum ori vestro.) Ac si apertè dicat: Scientes bona quæ egi, & considerantes mala quæ patior: vosmetipsos etiam à verborum culpa compescite: atq; in meis percussionibus vestra damna formidate. Vel certè quia digitis quæque discernimus, non incongruè per digitum discretio designatur. Vnde & per Psalmistam dicitur: Benedictus dominus deus meus, qui docet manus meas ad prælium: & digitos meos ad bellum. Per manus videlicet operationem, per digitos verò discretionem signans. Psal. 143.

Caput. XVIII.

DIgitus ergo ori superponitur, cùm per discretionem lingua refrenatur: ne per hoc quod loquitur, in stultitiæ culpam delabatur. Ait ergo: Superponite digitum ori vestro, id est, locutioni vestræ discretionis virtutem adiungite: vt per hæc quæ recta contra hypocritam dicitis, quibus sint dicenda, videatis. Sequitur: Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & concutit carnem meam tremor.) Quia beatus Iob actuum suorum oblitus non fuerat, extrema locutio eius ostendit. Qua ex re hoc quod ab eo nunc amicis dicitur: Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & concutit carnem meam tremor: constat nimirum quòd per irrisionem dicatur. Ac si apertè diceretur: Si me aliquid hypocrite habuisse meminero, in pœnitentiæ mox fletu contremisco. Carnem verò suam, si recordatus fuerit, tremore perhibet concuti, id est, infirmitatem operis vltionis pauore fatigari. Sed quia multa Sophar de subita damnatione impij, in quibus beati Iob potentiam momordit, asseruit: sanctus vir contra eius dicta subiungit, dicens:

Fœlicitatis huius uitæ enumerat gaudia.

Quare ergo impij viuunt, subleuati sunt, confortatique diuitiis?) Nisi enim eos patientia diuina toleraret, nequaquam diu vitam in peccatis ducerent. Subleuantur namque diuitiis, cùm esse potentes incipiunt: confortantur verò, cùm diu in hac vita subsistere permittuntur. Quos enim substantia eleuat, in snæ fastu potentiæ dierum longitudo confortat. Vel certè subleuati & confortati referuntur: quia subleuantur honoribus, confortantur rebus. Sed sunt plærique qui & honoribus subleuati, & diuitiis confortati, ea quæ in hac concupiscunt vita accipiunt: successione autem sobolis priuantur. Istis nimirum ipsa sua potentia pœna est, cùm & magnam se habere hæreditatem considerant: & hæredes non habent quibus relinquant. Quid itaque prodest si assint omnia: & desint filij qui successores fiant? Sequitur: Semen eorum permanet coram eis.) In augmentum magnæ fœlicitatis, cum magno patrimonio dantur & hæredes: ac ne qua necessitas saltem temporalis, ab oculis subtrahat eos, in quibus animus exultat, de hoc eorum semine dicitur: Permanet coram eis. Quid autem si filij dati sunt, sed ipsi sterilitate feriuntur? Sic in eis genus extinguitur, sicut parentum sterilitate extingui timebatur. Sequitur: Propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum.) Ecce adest vita, assunt honores & diuitiæ, assunt filij, assunt nepotes. Quid si quamentem intestina cogitatio exurat: & securitatis gaudia domestica rixa transuerberet? Quæ est mundi huius fœlicitas, si læta non est? Sequitur: Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga dei super illos.) Securæ & pacatæ sunt: quia peccantes viuunt, lugenda agunt, & gaudia non relinquunt. Virga eos supernæ disciplinæ non percutit: & tanto amplius in culpa proficiunt, quanto minus ex culpa feriuntur. Sed quia intus quæ prosperantur audiuimus, in agris quoque quæ prosperitas arrideat, videamus. Sequitur: Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, & non est priuata fœtu suo.) Vulgaris locutionis vsus est, vt bouem masculum, & vaccam fœminam vocent: sed literaturæ locutio bouem communis generis appellat. Vnde nunc dicitur: Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca

m peperit,

Per terram qui significentur.

Iniquoz felicitas & voluptates.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G peperit,& non est priuata fœtu suo. Dominis gregum prima fœlicitas est,si grex sterilitatem non habens concipit: secunda, si conceptus ad partum venit : tertia autem si hoc quod partum est,per nutrimenta ad prouectum ducatur. Vt ergo tota simul adesse impijs demonstraret, eorum greges beatus Iob asserit concepisse,& nō abortisse: peperisse,& fœtu proprio non esse priuatos. Minor autem est fœlicitas,si cum greges crescunt,custodes quoq; gregum non proficiunt. Vnde & ad fœcunditatem gregum,mox fœcunditas familię subrogatur. Nam dicitur: Egrediuntur quasi greges paruuli eorū: & infantes eorum exultant lusibus.) Vt sicut maiora ad habendum concessa sunt:ita multi germinent ad custodiēdum. Sed quia dixit:Exultant lusibus, ipsum quoque infantum lusum in domo iniquorū ne vilem valde esse crederemus, subiungens ait: Tenent tympanum & citharam: & gaudent ad sonitum organi.) Ac si patenter dicat : Cum domini honoribus & rebus tument,subiecti in iudicris actibus gaudēt. Sed ò beate vir,quid tam multa nobis de iniquorum voluptatibus narras ? Iam diu est quòd in eorum descriptione loqueris,post multa breuiter distingue quæ sentis. Sequitur:

Quicquid temporale est,subitum est:& ad instar puncti momentaneum. Caput.XIX.

H DVcunt in bonis dies suos:& in puncto ad infernа descendunt.) Ecce beate vir eorum gaudia diu narraueras: quomodo nunc asseris quod in puncto ad infernа descendant, nisi quòd omnis longitudo temporis vitæ præsentis punctus esse cognoscitur,cum fine terminatur? Cùm enim ad extremum quisque perducitur, de præterito iam nil tenet , quia tempora cuncta delapsa sunt : in futuro nil habet,quia vnius horæ momenta non restant . Vita ergo quæ sic angustari potuit,punctus fuit. Vt enim prædiximus,in pūcto stylum ponimus & leuamus. Quasi ergo in puncto vitam tetigit,qui hanc accepit & amisit. Potest in puncto hoc quoq; intelligi:quòd sæpe hi qui diu in iniquitate tolerati sunt,subita morte rapiuntur:vt nec flere ante mortem liceat quę peccauerunt. Sed quia nonnunq; etiam vita iustorum subito fine terminatur:melius illud accipimus,si hoc de eorum tēporali vita sentiamus: quia quicquid transire potuit, subitum fuit. Amicis autem beati Iob, qui idcirco hunc iniustum esse crediderunt:quia flagellatum viderunt,rectè eiusdem sancti viri voce de iniquorum flore & perditione ostensum est : quia præsentis vitæ prosperitas innocentiæ testis nō est:quia multi ad perennem vitam per flagella redeunt: & plærique ad infinita supplicia perducendi sine flagello moriuntur. De quibus adhuc subditur:

Punctus.

Quòd ideo peruersi deo dicunt,Recede à nobis : quia eius doctrinam & regulam charitatis contemnunt.

Peruersi oēs ut dicūt deo recedere nſc.

Qui dixerunt deo,recede à nobis.) Hæc verbis dicere vel stulti minimè præsumunt:sed tamen peruersi omnes deo, recede,nō verbis sed moribus,dicunt: Qui enim illa agunt quæ deus omnipotens prohibet: quid aliud faciunt q̄ suum animū contra omnipotētem claudunt? Sicut enim eius præcepta cogitare,eum ad se introducere est:ita eius mādatis obsistere, eum à cordis inhabitatione repellere est. Dicunt ergo: Recede à nobis: qui ei ad se aditum præbere recusant, euq̄ prauis actibus impugnant:etiam si verbis laudare videantur. Dicunt etiam : Scientiam viarum tuarum nolumus: eoipso quo eius scientiam apprehendere contemnunt. Sunt namque nonnulli qui ex eo quod veritas dicit : Seruus qui non cognouit voluntatem domini sui,& facit digna plagis,vapulabit paucis:& seruus sciens voluntatem domini sui,& non faciens iuxta eam,vapulabit multis:noluut scire quod faciant, & quasi minus se vapulaturos existimant , si nesciant quod operari debueruant. Sed aliud est nescisse, aliud scire noluisse . Nescit namq; qui apprehendere vult & non valet . Qui autem vt nesciat,aurem à voce veritatis auertit,iste non nescit,sed cōtemptor addicitur. Caput.XX.

Lucæ.12.

Via domini

VIa autem dei pax,via dei humilitas,via dei patientia est. Sed quia hæc omnia iniqui despiciunt, dicunt: Scientiā viarum tuarum nolumus. Dum enim in præsenti vita superbiunt:dum honoribus inflantur:dum etiam si non habent,appetunt:vias dei in sua cogitatione contemnūt. Quia enim via dei in hac vita humilitas fuit:ipse hic deus dominus redemptor noster ad probra,ad contumelias, ad passionem venit: & aduersa huius mundi æquanimiter pertulit, prospera fortiter vitauit,vt & prospera doceret æternę vitę appeti,& aduersa præsentis vitæ nō formidari. Sed quia iniqui gloriam vitæ præsentis appetunt, ignominiam fugiunt: dicere memorantur:Scię tiam viarum tuarum nolumus. Scire quippe nolunt,quod facere contemnunt . Quorum adhuc verba subduntur,cum dicitur: K

Quòd si inuisibilia uisibilibus in ordine creaturarum præstant : quanto ergo magis inuisibilis omnium uisibilium & inuisibilium conditor,omnia superat.

Quis est omnipotens vt seruiamus ei?) Mens enim hominis malè exterius fusa:sic in rebus corporeis sparsa est,vt neque ad semetipsam intus rédeat,neq; eum qui est inuisibilis, cogitare sufficiat . Vnde carnales viri iussa spiritalia contēnentes:deum quia corporaliter non vident,quandoq; ad hoc perueniunt,vt etiam non esse suspicētur. Vnde scriptum est: Dixit insipiens in corde suo,non est deus. Vnde nunc quoque dicitur: Quis est omnipotens vt seruiamus ei? Plærunq; enim plus appetunt homines seruire hominibus, quos corporaliter vident, quàm seruire deo quem non vident. Per omne enim quod faciunt,ad finem oculorum tendunt:& quia in deū oculos corporis tendere non possunt , ei obsequia præbere vel despiciunt,vel si cœperint,fatigantur. Esse enim,sicut dictum est,non credunt,quem corporaliter non intuentur. Qui L si authorem omnium deum humiliter quęrerent,id quod nō videtur esse: ea re quæ videtur, melius in semetipsis inuenirent. Ipsi quippe ex anima inuisibili & corpore visibili subsistunt:& si hoc ab eis quod nō videtur abstrahitur, ilico corruit quod videtur . Et patent quidem carnis oculi:sed videre quicq̄ vel sentire nō possunt. Sensus enim visionis periit: quia habitator recessit,& domus carnis remanet vacua: quia abscessit ille inuisibilis spiritus,qui per eius respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus visibilibus inuisibilia præstantiora sunt, carnales quiq; ex semetipsis pensare debuerunt : atq; per hanc, vt ita dixerim , scalam considerationis tendere in deū:quia eo est,quo inuisibilis permanet:& eo summus permanet,quo comprehendi nequaquam potest. Sunt verò nonnulli qui deum & esse,& incomprehensibilem esse non ambigunt:qui tamen ab eo non ipsum,sed dona exteriora quærūt. Quæ cùm ei seruientibus deesse conspiciunt,ipsi seruire contemnunt. De quorum adhuc verbis adiungitur:

Psal.13.

Quæ in oratione postulanda sint,& quomodo.

Et quid nobis prodest si orauerimus illum?) Cùm deus in oratione nō quæritur,citius in oratione animus lassatur:quia cùm illa quisque postulat,quæ fortasse iuxta occultum iudicium deus tribuere recusat: ipse quoque venit in fastidium, qui nō vult dare quod amatur. Sed se magis dominus quàm ea quæ condidit vult amari,æterna potius quàm terrena postulari,sicut scriptum est: Quærite primum regnum dei & iustitiā eius,& hæc omnia adiicientur vobis. Qui enim non ait dabuntur, sed adiicientur : profectò indicat aliud esse quod principaliter datur,aliud quod superadditur. Quia enim nobis in intentione æternitas,in vsu verò temporalitas esse debet,& illud datur : & hoc nimirum ex abundanti superadditur. Et tamen sæpe homines dum bona temporalia postulant, æterna verò prę mia non requirunt,petunt quod adiicitur,& illud non desiderant vbi adiiciatur. Nec lucrum suæ esse petitionis deputant , si hic sint temporaliter pauperes, & illic beatitudine diuites in æternum viuant:sed solis,vt dictū est, visibilibus intenti , labore postulationis renuunt inuisibilia mercari. Qui si superna quærerent, iam cum fructu laborem exhiberent: quia cùm mens in precibus ad authoris sui speciem anhelat,diuinis desideriis inflammata,supernis consungitur:ab inferioribus separatur:amore feruoris sui se aperit vt capiat:& capiens inflammat:& superiora amare iam sursum ire est,dumq; magno desiderio ad cœlestia inhiat, miro modo hocipsum quod accipere quærit,degustat. Sequitur:

Psal.33.

Quòd sancti habeant in manu bona temporalia , quia ita ut res postulat, hilari animo tribuunt : reprobi verò non tam ea habent,quàm ab eis capti mente tenētur.

Caput. XXI.

Veruntamen

A *Bona temporalia in manu sunt habenda.*

VErūtamen quia non sunt in manu eorum bona sua: consilium eorum longè sit à me.) Bona in manu habet,qui despiciendo temporalia sub dominio mētis premit . Nam quisquis ea nimiè diligit, se magis illis quàm sibi ipsa supponit. Multi etenim iustorum in hoc mundo diuites fuerūt,rebus & honoribus fulti: habere multa videbātur:quorum mentem quia eorum quæ aderant delectatio nimia non possidebat, bona illorum in manu erant : quia potestati animi subiecta tenebantur . At contra iniqui ita se totis desideriis in exteriorum rerū appetitionibus fundunt:vt non magis ipsa habita teneant : sed ab his quæ habent, captiua mente teneantur. Quia igitur non sunt in manu eorum bona sua:rectè subiungitur:Consilium eorum longè sit à me. Quid namq; est iniquorum consilium,nisi terrenam gloriam quærere,æternam negligere, salutem temporalem cum damno interiori appetere,& dolores transitorios ad æternos gemitus commutare.? Vir igitur sanctus has iniquorum cogitationes intuens aspernetur,& dicat:Consilium eorum longè sit à me. Quia nimirum esse bonum incomparabiliter videt:ad breue tēpus eligit hic sub flagello gemere, q̄ æternæ vltionis supplicia tolerare . Sed neque in hac vita hi qui in ea prosperari appetunt,continuè prosperantur. Nam plærunq; eorum gaudia,suborti gemitus interrumpunt. Vnde subditur:

Quòd lucerna carnalium extinguitur, quoties diuitiis uel honoribus uel gloria priuantur.

B Quoties lucerna eorum extinguetur.) Sæpe impius lucernam suam,filiorum vitam æstimat : sed cum filius qui nimiè amatur, subtrahitur : lucerna impij quæ videbatur extincta est. Sæpe impius præsentis honoris gloriam lucernam putat: sed dum sublata dignitate deficitur,lucerna extincta est,quę ei iuxta desiderium lucebat . Sæpe impius opes terrenæ substātiæ adesse sibi,quasi magnam lumipis lucernam putat: sed cum irruente damno diuitias quas plus se amabat, perdiderit:quid iste aliud quàm lucernā in cuius lumine gaudebat * amisit ? Qui ergo gaudere de æternis non appetit, neque hic vbi solidari vult,potest continuè lætari. Nam quoties lucerna impiorū extinguetur:& superueniet eis inundatio:& dolores diuidet furoris sui . Inundatio impiis superuenit, cùm dolorum fluctus ex aliqua aduersitate patiuntur. Omnipotēs enim deus cum se despici : & in terrena videt concupiscentia lætari:hoc quoque doloribus percutit,quod sibi videt in cogitatione impij præferri. Bene autem dicitur: Et dolores diuidet furoris.) Qui enim æternos dolores impio per retributionem seruat:& aliquando eius mentem etiam temporali dolore transuerberat,quia hic quoque & illic percutit,furoris sui super impium dolores diuidit . Neq; enim pœna præsens quæ iniusti animum à prauis desideriis non immutat, ab æternis suppliciis liberat . Vnde & per Psalmistam dicitur: Pluit super peccatores laqueos: ignis,sulphur & spiritꝰ procellarum,pars calicis eorum. Dicendo etenim laqueos,ignis, sulphur & spiritus procellarum,multos nimirū dolores intulit. Sed quia ab eis doloribus peccator qui non corrigitur, ad æterna supplicia vocatur, eosdem dolores non iam totum calicem, sed partem calicis dixit : quia videlicet eorum passio hic quidem per dolores incipitur : sed in vltione perpetua consummatur. De quorum adhuc fine subiungitur:

**al.gradie batur.*

Psal.10.

C

Quòd reproborum uita fauillæ & paleæ comparetur.

Caput.XXII.

ERunt sicut paleæ ante faciem venti:& sicut fauilla quā turbo dispergit.) Iniquus cùm in potestate conspicitur:cùm valde in oppressionibus & violentiis effrenatur, ab infirmorum cogitationibus grauis nimium, & quasi in hoc mundo radicatus æstimatur . Sed cum districti iudicis sententia venerit,omnes iniqui quasi paleæ ante ventū erunt: quia, vt ita dicam, iræ flatu subito leuantur atq; asportantur ad ignē:quos hic in suis quondā præiudiciis quasi duri ponderis superiacentem molem indigentium lachrymæ mouere non poterant . Et ad rapientis iudicij manus leues sunt : qui per iniustitiam proximis graues fuerunt. Et sicut fauilla quam turbo dispergit.) Ante omnipotentis dei oculos iniqui vita fauilla est : quia etsi apparet ad momentum viridis, ab eius tamen iudicio iam consumpta cernitur : quia consumptioni est æternæ deputata . Hanc fauillam turbo dispergit: quia deus manifestus veniet:deus noster,& non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit : & in circuitu eius tempestas valida. Huius enim tempestatis turbine ab æterni conspectu iudicis iniqui rapiuntur : & qui hic mentem desiderio peruerso solidauerant,ibi paleæ & fauillæ videbuntur: quia eos ad æterna supplicia turbo rapiens asportat. Sequitur:

D

Quòd peccata patrum redundant in filios usque ad tertium & quartam progeniem.

Deus seruabit filiis illius dolorem patris : & cùm reddiderit,tunc sciet.) Scriptum nouimus: Qui reddis peccata patrum in filios ac nepotes in tertiam & quartam generationem. Et rursum scriptum est : Quid est quòd inter vos parabolam vertitis in prouerbium istud in terra Israël, dicētes: Patres comederūt vuam acerbam: & dentes filiorum obstupescunt? Viuo ego dicit dominus deus:si erit vobis vltra parabola hæc in prouerbium in Israël. Ecce omnes animæ meę sunt : vt anima patris, ita & anima filij mea est . Anima quæ peccauerit,ipsa morietur. In vtraque igitur hac sententia dū dissimilis sensus inuenitur, auditoris animus vt discretionis viam subtiliter requirat instruitur. Peccatum quippe originale à parentibus trahimus : & nisi per gratiam baptismatis soluamur,etiam parētum peccata portamus: quia vnum adhuc videlicet cum illis sumus. Reddit ergo peccata parētum in filios,dum pro culpa parentis, ex originali peccato anima polluitur prolis . Et rursum non reddit parentum peccata in filios: quia cùm ab originali culpa per baptismū liberamur: iam non parentum culpas,sed quas ipsi committimus, habemus. Quod tamen intelligi etiam aliter potest:quia quisquis praui parentis iniquitatē imitatur,etiam ex eius delicto constringitur. Quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius grauatur . Vnde fit vt iniquus filius iniqui patris non solum sua quæ addidit,sed etiam patris peccata persoluat:cum vitiis patris,quibus iratum dominum non ignorat, sed etiam adhuc malitiam adiungere non formidat. Et iustum est vt qui sub districto iudice vias parētis iniqui non timet imitari : cogatur in vita præsenti etiam culpas parentis iniqui persoluere . Vnde & illic dictum est: Anima patris mea est,& anima filij mea est. Anima quæ peccauerit,ipsa morietur: quia in carne nōnūquam filij etiam ex patris peccato perimūtur. Deleto autem originali peccato, ex parentum nequitia in anima non tenentur . Quid enim est quòd paruuli filij plærunque à dæmonibus arripiuntur, nisi quòd caro filij ex patris pœna mulctatur? In semetipso enim percutitur pater iniquus:& percussionis vim sentire cōtemnit. Plærunq; percutitur in filiis, vt acrius vratur:& dolor patris carni filiorum redditur , quatenus per filiorum pœnas mens patris iniqua puniatur. Cùm verò non paruuli sed iam prouectiores filij ex parentum culpa feriuntur,quid aliud apertè datur intelligi, nisi quòd illorum etiam pœnas luunt, quorum facta secuti sunt? Vnde & rectè dicitur: Vsq; ad tertiam & quartam progeniem. Quia enim vsque ad tertiam & quartam progeniem, eam quam imitantur filij parētum vitam possunt videre:vsq; ad eos vltio extenditur, qui viderunt quod malè sequerentur. Caput.XXIII.

Exo.20.

Ezech. 18.

Hier.31.

Dubitatio.

Solutio prima.

quid sit peccare pœna parētum.

E

Solutio secunda.

Cur paruuli plærūq; à dæmoniis arripiantur.

F

Cur prouectiores filij ex parentū culpa feriantur.

ET quia impiorū oculos culpa claudit , sed in extremū pœna aperit,rectè subiungitur. Et cum reddiderit,tunc sciet. Nescit enim impius mala quæ fecit, nisi cùm pro eisdem malis puniri iam cœperit. Vnde & per prophetam dicitur: Et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui. Tunc namq; intelligit quod audiuit, cum se iam pro contemptu vexari doluerit. Hinc per Balaam de semetipso dicitur: Dixit homo cuius obturatus est oculus : dixit auditor sermonum dei,qui visionem omnipotētis intuitus est,qui cadet:& sic aperientur oculi eius. Consilium quippe contra Israëlitas præbuit: sed post in pœna vidit quid prius ex culpa commiserit . Electi autem quia nec peccare debeant præuident:eis videlicet oculi ante casum patent. Iniquus verò post casum oculos aperit: quoniam post culpam iam in pœna sua conspicit:quia malum debuit vitare quod fecit. De cuius inutili iam tunc sententia subinfertur: Videbunt oculi eius interfectionem suam: & de furore omnipotentis bibet.) Qui si in hac vita positus,culpam suam videre voluisset,de omnipotentis postmodum furore non biberet . Sed qui hic auertit oculos à respectu criminis, illic declinare non valet sententiam damnationis . Sæpe verò hi qui supplicia æterna

Impiorum oculos culpa claudit sed tandem pœna aperit.

Numę. 28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tiũ metuunt, praua agere pro temporali saltem percussione pertimescunt. Sed sunt nonnulli qui ita in iniquitate dure-
runt: vt nec in ipsis metuant feriri quæ amant, dummodo quę
peruersè cogitauerint expleant. Vnde hoc in loco de iniqui
huius obduratione subiungitur: * Quid enim ad eum perti-
net de domo sua post se: aut si numerus mensium eius dimi-
detur? Neq; enim sic debemus accipere: vt iniqu⁹ iste postea
quam damnatus æternis suppliciis fuerit, de domo sua, id est,
cognatis quos reliquerit, minimè cogitabit: cùm per semet-
ipsam veritas dicat: quia dies qui in inferno sepultus fuerat,
de quinque fratribus quos reliquerat, etiam in supplicio po
situs curam gerebat. Omnis nanque peccator prudens erit in
pœna, qui stultus fuit in culpa: quia ibi iam dolore constri-
ctus, ad rationem oculos aperit, quos hic voluptati deditus
clausit: & pœna torquente exigitur vt sapiat, qui hic excæcã-
te se superbia despiebat. Cui tamen sua sapientia iam tunc
minimè proderit: quia hoc vbi operari iuxta sapientiam de-
buit, tempus amisit. Pro summo hic nanq; bono concupiscit
germen generis habere: domum familia & opibus replere:
& diu in hac carnis corruptiõe viuere. Sed si fortasse aliquid
ad eius desiderium veniat: quod tamen obtinere non possit,
nisi cum offensione conditoris: eius animus ad paululum per-
turbatus cogitat, quia si hoc egerit hic vnde offensam sui con
ditoris incurrat: in domo, in filiis, in vita percutitur. Sed su-
perbia sua protinus instigatus obdurescit: & quãlibet in do-
mo, quamlibet in vita percussionem sentiat: nequaquam cu-
rat, dummodo quæ cogitauerit expleat: & quouisq; viuit,
voluptates suas perficere nõ desistit. Ecce enim domus eius pro
culpa percutitur: sed quid ad eum pertinet de domo sua post
se? Ecce pro vltione praui operis ea quæ esse potuit vitæ longi-
tudo breuiatur: sed quid ad eum pertinet, si numerus die-
rum eius dimidietur? Et in hoc ergo se peccator cõtra deum
erigit, vbi deus omnipotẽs eius erectionẽ frangit: & nec illata
percussio mentem humiliat, quã in deliberatione contra do-
minum obstinatio obdurat. Et notandum quàm grauis culpę
reatus sit, & pœnam pro culpa menti proponere: & tamẽ nec
tormenti metu sub iugo conditoris ceruicẽ cordis inclinare.

Lucæ.16.

Omnis peccator prudens erit in pœna, qui stultus fuit in culpa.

H

Quòd secreta dei iudicia nemo ad plenum intelligat.

Caput. XXIIII.

quæstio.

SEd ecce cum hæc audimus, cordi nostro quæstio oritur: cur omnipotens & misericors deus in tantam cęcitatem cadere rationem mentis humanæ permiserit? Ne verò quisquam vltra quàm debet occulta dei iudicia discutere præsumat, rectè subiungitur: Nunquid deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos iudicat? Cum de his quæ de nobis aguntur ambigimus, debemus alia quæ nobis sunt certa conspicere: & eam quæ de nostra nobis incertitudine surrexerat, cogitationis querelam placare. Ecce enim quòd electos ad vitam flagella reuocant: & à malis actibus reprobos nec flagella compescunt, omnipotentis dei iudicia super nos valde occulta sunt, & iniusta non sunt. Sed si tendamus oculum mẽtis ad superiora: in illis aspicimus quia de nobis quid iustè conqueri non habemus. Omnipotens enim deus angelorum merita discernens, alios in æterna luce sine lapsu permanere constituit: alios sponte lapsos à statu suæ celsitudinis, in æternę damnationis vltione prostrauit. Nobiscum igitur iniustè nil agit, qui & subtiliorem nobis naturam iustè iudicauit. Dicat ergo: Nunquid deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos iudicat? Qui enim super nos mira facit, cõstat procul dubio quia de nobis scienter omnia disponit. His itaque præmissis adiungitur, vbi humanus animus in requisitione fatigatur. Nam subditur: Iste moritur robustus & sanus, diues & fœlix, viscera eius plena sunt adipe: & medullis ossa illius irrigantur: alius verò moritur in amaritudine animæ suæ absque vllis opibus.) Ista cum ita sint, quis omnipotentis dei secreta discutiat, cur hæc ita esse permittat? Sed electis & reprobis vita quidem dispar est: carnis autem in morte corruptio dispar non est. Vnde subiungitur: Et tamen simul in puluere dormient: & vermes operient eos.) Quid ergo mirum si prosperitate vel aduersitate præsentis seculi dissimiliter ad momentum currunt: qui per corruptionem carnis ad terram * similiter redeunt?

I

al. ad æterna.

Caput. XXV.

ILla est ergo solùmodo vita cogitanda: in qua cum resurrectione carnis ad finem dissimilem pertingitur retributionis. Quæ est enim iniquis salus aut robur, qui adeps & diuitiæ: dum totum hic cum celeritate relinquitur: & illic retributio quæ nunquam relinqui possit, inuenitur? Sicut autem huius iniqui lætitia transit ad pœnam, ita afflicti innocentis pœna transit ad lætitiã. Nec diuitię ergo debent mentem extollere, nec inopia perturbare. Vnde beatus Iob inter damna rerum nulla admittit ad animum damna cogitationum: sed ad eos qui se in percussione despiciunt, rediarguendo subiungit dicens:

K

Quòd hæretici de sanctis sentiant iniqua, qui nequaquam eos flagellari à deo nisi propter peccata existimant, & quòd uermis terrenæ sollicitudinis non rodat iustum, qui deuorat impium.

Certè noui cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi est domus principis: & vbi tabernacula impiorum?) Impium enim crediderant, quem ablatis rebus temporaliter destructum videbant. Sed sanctus vir tanto eos alta consideratione diiudicat, quãto inter damna quæ pertulerat, infracta rectitudine stabat. Quid enim ei foris rerum damna nocuerant, qui illum non amiserat quem interius amabat? Hoc vero quod dicitur: Simul in puluere dormient, & vermes operiẽt eos: si quis forsitan accipere per allegoriam velit, explere breuiter possumus: si de iniquo hoc diuite ea quæ sunt iam dicta replicemus. Dicitur nanq;: Viscera eius plena sunt adipe. Sicut enim ex abũdanti cibo adeps, ita ex abundantia rerũ superbia nascitur: quę impinguat mẽtem diuitis, dum eleuatur animus superbientis. Superbia quippe cordis quasi quædam pinguedo est crassitudinis. Vnde quia plærique ex abundantia peccata perpetrant, per prophetam dicitur: Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum. Sequitur: Et medullis ossa illius irrigantur. Amatores huius seculi quasi ossa habent, quando in hoc mũdo fortitudinem dignitatum possident. Sed si in exteriori dignitate desint, terrenæ & domesticæ diuitię, quantum ad iudicium suum ossa quidem habent, sed medullas in ossibus non habent. Quia ergo sic iste amator huius seculi exteriori potestate fulcitur: vt etiam interiori terrenæ domus abundantia saginetur, dicitur: Et medullis ossa illius irrigantur. Vel certè ossa sunt huius diuitis prauæ & duræ consuetudines: medullæ verò in ossibus, sunt ipsa desideria malè viuendi: quę neque ex prauitatis satisfactione satiantur. Quæ medullæ quasi ossa irrigant, cùm praua desideria peruersas consuetudines suas in voluptatum delectatione conseruant.

L

Psal.72.

M

Quòd peccatores hoc scient in pœnis, quòd excæcati in superbia dum uiuerent scire nolebant: sed quia tempus operandi tunc non erit, nihil eis hæc scientia proderit. *Caput.* XXVI.

ET sunt nonnulli qui in hoc mundo diuitias non habent, sed habere concupiscũt, elati esse appetunt: quãuis in hoc mundo quod cupiunt, obtinere non possint & cùm nullis rebus vel honoribus fulti sunt: per mala tamen desideria in conspectu interni iudicis reos conscientia addicit. Talis etenim quisque plærunque ideo affligitur: quia dilescere ac superbire non præualet. De quo & subditur: Alius verò moritur in amaritudine animæ suæ absque vllis opibus. Ecce vnde diues superbo corde & inaniter gaudet, inde pauper alius superbo corde inanius affligitur. Bene autem de vtrisque subiungitur: Et tamen simul in puluere dormient: & vermes operient eos. In puluere enim dormire, est in terrenis desideriis oculos mentis claudere. Vnde vnicuique peccanti & in culpa sua dormiẽti dicitur: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus. Vermes verò, qui de carne nascuntur, eos simul operiunt: quia siue diuitis siue pauperis superbientis animum curæ carnales premunt. In rebus etenim terrenis pauper & diues reprobus, quãuis nõ pari prosperitate fulciãtur, pari tamẽ anxietate turbãtur: quia quod ille iam cũ metu habet, iste cũ anxietate appetit: & quia habere nõ valet, dolet. Dicatur ergo. Simul in puluere dormient, & vermes operient eos: quia etsi nõ simul rebus tẽporalibus subleuantur: simul tamẽ in cura rerũ temporalium mentis torpore sopiuntur. Simulq; eos vermes operiunt:

Ephes.5.

A operiunt: quia vel istum vt concupita habeat, vel illum ne habita amittat, carnales cogitationes premunt. Beatus autem Iob qui nec habitis rebus elatus fuerat: nec amissas cum anxietate requirebat: quia nullis exterioris damni cogitationibus mordebatur, eum vermes cordis non operuerant. Et quia in terrena cura mentem suam non deiecerat, nequaquam in puluere dormiebat. Sequitur: Certè noui cogitationes
1.Corin.1. vestras & sententias contra me iniquas.) Cùm scriptum sit: Quis scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? qua ratione nunc dicitur: Certè noui cogitationes vestras? Sed tunc spiritus hominis ignoratur ab altero, cum verbis vel operibus non demonstratur. Nam cùm
Mat.7. scriptum sit: Ex fructibus eorũ cognoscetis eos: per hoc quod foris agitur, quicquid intus latet, aperitur. Vnde rectè quo-
Prouer.17 que per Salomonem dicitur: Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus. Proinde beatus Iob cum amicorum colloquentium cogitationes nosse se diceret, adiunxit: Et sententias cõtra me iniquas: vt ex patenti re ostenderet, quia hoc quod in eis latebat, inuenisset. Vnde ipsas quoque eorum iniquas sententias adiungit, dicens:

Quòd impij in hoc seculo sibi tabernacula figant, & domus & principatus constituant: sancti uero, uiatores dicuntur, & pertranseunt, nec in hoc mundo radices sui amoris figere dignantur.

B Dicitis enim. Vbi est domus principis, & vbi tabernacula impiorum? Infirmi quiq; qui in hoc mundo florere appetunt: & sicut magna mala, sic flagella pertimescunt, in eis quos flagellatos aspiciunt, culpas ex pœna metiũtur. Quos enim percussos cernũt, deo displicuisse suspicantur. Vnde amici beati Iob quem percussum viderunt, impium fuisse crediderunt: videlicet æstimantes quia si impius non fuisset, eius tabernacula permanerent. Sed ista non cogitat, nisi qui adhuc infirmitatis tædio laborat: qui in præsentis seculi delectatione gressum cogitationis figit: qui transire ad æternam patriam perfectis desideriis nescit. Vnde bene subiungitur: Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis: quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducitur. Caput. XXVII.

Sæpe diu tolerãtur dãnandi.

SAepe etenim diu diuina patientia tolerat, quos iam ad supplicia præscita condemnat, permittit florere, quos adhuc cernit deteriora perpetrare. Quia enim videt ad quam damnationis foueam tendant: hoc eis pro nihilo esse existimat, quòd hic peruersi relinquenda multiplicant. Sed quisquis præsentis vitæ gloriam diligit, magnam esse fœlicitatem deputat hìc secundum votum florere: quanuis cogat postmodum supplicia æterna tolerare. Solus ergo ille conspicit nil esse quòd iniquus floret: qui iam gressum cordis ab
C amore præsentis seculi amouit. Vnde rectè cum de subsequenti damnatione impij diceretur, præmittitur: Interrogate quemlibet de viatoribus: & hæc eadem illum intelligere
Viator. cognoscetis. Viator quippe dicitur, qui presentem vitã, viam sibi esse, & non patriam attendit: qui in dilectione prætereuntis seculi cor figere despicit: qui non remanere in transeuntibus, sed ad æterna peruenire concupiscit. Qui enim in hac vita viator esse non appetit, huius vitæ prospera minimè contemnit: & ea quæ ipse desiderat, cùm abundare aliis viderit, miratur. Vnde Dauid propheta quoniam à dilectione præ-
Psal.36. sentis seculi iam corde transierat, iniqui gloriam deserens dicebat: Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani. Sed quia cor huic mundo non subdidit, hunc iure despexit, dicens: Transiui, & ecce nõ erat. Esset quippe aliquid in eius æstimatione impius, si ipse ab hoc seculo per intentionem minimè transisset. Sed is qui non transeunti magnum aliquid esset, transeunti animo quàm nihil esset apparuit: quia dum æterna retributio cogitatur, præsens gloria q̃ sit nulla cognoscitur. Hinc Moyses cum superne contemplationis gloriam quæreret, dixit: Transiens videbo visionem.
Exod.3. Nisi enim gressum cordis à seculi amore remouisset, nequaq̃ intelligere superna potuisset. Hinc Hieremias propheta Iu-
Thren.1. dæum cordis sui considerari deposcens, ait: O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus. Qui enim præsentem vitam non quasi viam transeunt, sed quasi patriam attendunt, luctum cordis electorum consi- D derare nescĩunt. Illos ergo vt dolorem suum considerent exquirit: quos in hoc mundo cõtigit animum non fixisse. Hinc
Prouer.31. per Salomonẽ dicitur: Aperi os tuum muto: & causis omniũ filiorum qui pertranseunt. Muti enim dicuntur qui prædicatorum verbis contradicendo minimè resistunt. Qui etiã pertranseuntes sunt: quia intentionẽ mentis in amore vitæ præsentis figere dedignantur. Igitur quia malus ad diem perditionis seruatur, & ad diem furoris ducitur: hoc non nisi qui est viator, intelligit: quoniam qui cor in præsentibus fixit, quæ iniquo seruantur supplicia nõ deprehendit. De quo adhuc subditur:

Quòd antichristum in fine seculi deus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui.

Qui arguet coram eo viam eius: & quæ fecit, quis reddet illi?) Sæpe malus indignationem conditoris sui quam in æternum passurus est: & in hac quoq; vita positus experitur, dum prosperitatem quam amat amittit: & aduersitatem quã formidat inuenit. Et quanuis increpari de suis prauitatibus à iustorum lingua etiam in prosperis valeat: scimus tamen quòd cùm facta sua peruersum quęq; deiiciunt, iustorum increpatio conualescit. Qua autem ratione nũc dicitur: Quis arguet coram eo viam eius, dum etiam iustis tacentibus hoc quoq; notũ sit: quia toties hic iniqui via arguitur, quoties eius prosperitas interueniente aduersitate turbatur? Cap. XXVIII.

Via iniqui in hoc mundo quando arguitur.

E

SEd beatus Iob dum de omnium malorum corpore loqueretur, subitò ad omnium iniquorum caput verba conuertit. Vidit enim quòd in fine mundi satan hominem ingrediẽs, quem sacra scriptura antichristum appellat: tanta elatione extollitur: tanta virtute principatur: tantis signis & prodigiis in sanctitatis ostẽtione eleuatur: vt argui ab homine eius facta non valeant: quia cum potestate terroris adiungit etiam signa ostensæ sanctitatis, & ait: Quis arguet coram eo viam eius? Quis videlicet hominũ illum increpare audeat: cuius visum ferre pertimescit? Sed tamen eius viam non solum Helias & Enoch, qui in eius exprobrationẽ ad medium deducuntur: sed etiam omnes electi arguunt dum contemnunt, dum virtute mentis eius malitiæ resistunt. Sed quia hoc ex diuina gratia & non suis viribus faciunt, rectè nunc dicitur: Quis arguet coram eo viã eius? Quis etenim nisi deus, cuius adiutorio electi vt resistere valeant fulciuntur? Aliquando enim in scriptura sacra cùm interrogando quis ponitur, omnipotens designatur. Vnde scriptum est: Quis suscitabit eum? De quo per Paulum dicitur: Quem deus suscitauit à mortuis. In eo ergo quòd sancti viri eius iniquitati contradicunt, non ipsi sunt qui viam eius arguunt: sed ille est ex cuius gratia confortantur. Et quia præsentia eius qua in homine venturus est, multo atrocior in persecutione erit, quàm nunc cum minimè cernitur: quia specialiter adhuc illo vase suo proprio non gestatur: bene dictum est: Coram eo. Multi enim nunc vias antichristi diiudicantes corripiunt: sed hoc quasi in eius absentia faciunt: dum illum arguunt, quem adhuc specialiter nõ intuentur. Cùm vero in illo damnando homine venerit, quisquis eius præsentiæ resistit: coram eo viam eius arguit, cuius vires & conspicit & contemnit. Vel certè viam eius arguere, est prosperitatem cursus eius æterno supplicio interueniente turbare. Quod quia solus dominus propria virtute facturus est: de quo scriptum est: Quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui, rectè dicitur: Quis arguet coram eo viam eius? Vnde & sequitur: Et quæ fecit, quis reddet illi?) Quis nimirum nisi dominus? Qui solus illi perdito homini quæ fecit reddet, dum potestatem eius tam validam per aduentum suum æterna damnatione contriuerit. Sed elatus iste princeps malorum: in hac vita quandiu est positus, quid agat audiamus. Sequitur.

De Antichristo.

F

Regula

Gene.49.

Galat.1.

2.Thes.2.

Quòd congeries mortuorum sit multitudo peccantium: in quorum mentibus, quasi in sepulchris suis, satan uigilat. *Caput.* XXIX.

IPse ad sepulchra ducetur: & in congerie mortuorũ vigilabit.) Quia sepulchra mortuos tegunt: quid aliud per sepulchra, quàm reproborum corda signãtur: in quibus extinctæ à vita beatitudinis animæ velut in sepulchris latent?

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Iniquus ergo iste ad sepulchra ducetur: quia in prauorũ cordibus recipietur: quoniam soli eum illi suscipiunt, in quibus mortuæ à deo animæ reperiuntur. De quo rectè etiam dum
Ezech.32. eius supplicia describuntur, per prophetã dicitur: In circuitu illius sepulchra eius, omnes interfecti, & qui ciderũt gladio. Illi quippe in inferno iuxta ipsum sunt, in quibus idem
Psal.143. malignus spiritus mortuus iacet. Qui iniquitatis eius gladio percussi ciderunt. Vnde scriptum est: Qui liberasti David seruum tuum de gladio maligno. Rectè autem dicitur. Et in congerie mortuorum vigilabit: quia nunc in congregatione peccantium astutiæ suæ insidias exerit. Pro eo autem quia in mundo raritas bonorum est, & multitudo malorum: rectè mortuorum congeries nominatur: vt ipsa iniquorum multitudo signetur. Lata enim via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui ingrediuntur per eam. Satanæ itaque in cõgerie mortuorum vigilare, est in reproborum cordibus malitiæ suæ astutias exercere. De quo adhuc subditur:

Quòd diaboli suggestiones dulces sunt his, quos amor huius mundi uoluit in profundum damnationis.

Dulcis fuit glareis cocyti.) Græca lingua cocytus luctus dicitur: qui tamen luctus fœminarum vel quorũlibet infirmantium solet intelligi. Sapientes verò huius seculi à luce veritatis exclusi, quasi vmbras quasdam de veritatis inquisitione tenere conati sunt. Vnde cocyton fluuiũ currere apud inferos putauerunt: videlicet designantes, quòd hi qui digna
H doloribus opera faciunt, in infernum ad luctum decurrunt. Sed nos despiciamus vmbram carnalis sapientiæ, qui iam de veritate lucem tenemus: & cognoscamus voce beati viri cocyton luctum infirmantium dici. Scriptum quippe est: Viri-
Psalm.30. liter agite, & confortetur cor vestrum. Qui enim in deo confortari renuunt, ad luctum per animi infirmitatem tendunt. Glareas verò lapillos fluminum appellare cõsueuimus: quos aqua defluens trahit. Qui ergo per glareas cocyti, nisi reprobi designantur, qui suis voluptatibus dediti, quasi semper à flumine ad ima detrahũtur? Qui enim contra voluptates huius seculi stare fortiter nolunt, glareæ cocyti fiunt: quia suis quotidie lapsibus ad luctum tendunt: vt in æternum pòst lugeant, qui modo se in suis voluptatibus delectabiliter relaxant. Et quia antiquus hostis suum vas illum reprobum hominem ingressus, dum dona peruersis tribuit, dũ eos in hoc mundo honoribus extollit, dum eorũ oculis prodigia ostendit, dum fluxæ mentes hunc in suis prodigiis admirantur & sequũtur, bene de eo dicitur: Dulcis fuit glareis cocyti. Cùm enim hunc electi despiciunt: cum mentis calce contemnunt, illi eum sequentes diligũt, qui velut aqua voluptatis ad perpetuum luctum trahuntur: qui per terrenam concupiscentiam more glareæ quotidianis lapsibus ad ima dilabuntur.
Exemplũ. I Aliis nanque gustum suę dulcedinis per superbiam: aliis per auaritiam: aliis per inuidiam: aliis per fallaciam: aliis per luxuriam porrigit: & ad quanta vitiorum genera pertrahit, quasi tot suæ dulcedinis potus propinat. Nam cum aliquid superbum in mẽtem persuadet, fit dulce quod dicit: quia videri prælatus cæteris hominibus peruersus appetit. Dũ menti auaritiam infundere molitur, fit dulce quod occultè loquitur: quia per abundantiam necessitas vitatur. Dum aliquid de inuidia suggerit, fit dulce quod dicit: quia peruersa mens dum alium decrescere viderit, exultat se eo minorem minimè videri. Cùm aliquid de fallacia persuadet, fit dulce quod suggerit: quia eo ipso quo fallit cæteros, prudens videtur sibi. Cùm luxuriã deceptæ menti loquitur, fit dulce quod suadet: quia in voluptate animum resoluit. Quot ergo vitia carnalium cordibus inserit, quasi tot potus suæ eis dulcedinis porrigit. Quam tamen, vt prædixi, eius dulcedinem non percipiunt, nisi qui præsentibus voluptatibus dediti, ad perpetuum luctum trahuntur. Bene ergo dicitur: Dulcis fuit glareis cocyti: quia amarus electis, & suauis est reprobis. Illos enim solummodo suis delectationibus pascit, quos quotidianis lapsibus ad gemitum impellit. Sequitur:

Quòd diabolus ab initio mundi multo plures ante se traxit, quàm finis mundi habeat, cùm antichristus uenerit. Caput. XXX.

ET post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles.) Hoc loco homo, humana sapiens dicitur. Sed cùm plus sint omnes quàm innumerabiles, quærendum est K nobis, cur ante se innumerabiles, & post se omnes trahere dicatur, nisi quòd antiquus hostis reprobum tunc hominem ingressus, cunctos quos carnales inuenerit, sub suę iugum ditionis rapit? Qui & nunc priusquam appareat, innumerabiles quidem, non tamen omnes carnales trahit: quia quotidie à carnali opere ad vitam multi reuocantur: atque ad statum iustitiæ alij per breuem, alij verò per longam pœnitentiam redeunt. Et nunc innumerabiles rapit, cùm falsitatis suæ stupenda hominibus signa non exhibet. Cùm verò coram carnalium oculis miranda eis prodigia fecerit: pòst se tunc non innumerabiles, sed omnes trahit: quia qui bonis præsentibus delectantur, potestati illius se absque retractatione subiiciunt. Sed sicut præfati sumus: quia plus est omnem hominẽ quàm innumerabiles trahere: cur prius dicitur quia omnem hominem trahit, & pòst in augmento innumerabiles subiiciuntur? Ratio nanq; expetit, vt prius quod minus est, & pòst in augmento quod plus est, diceretur. Sed sciendum quia hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse quã omnes. Pòst se enim omnem hominem trahit: quia in tribus annis & dimidio omnes quos in studiis vitæ carnalis inuenerit, iugo suæ dominationis astringit. Ante se verò innumerabiles traxit: quia per quinque milia & adhuc amplius annorũ curricula, quãuis carnales omnes trahere minimè potuit: multo tamen plures sunt in tam longo tempore hi, quos ante se innumerabiles rapit, quàm omnes quos in tam breui tempore rapiendos L inuenerit. Bene ergo dicitur: Post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles: quia & tunc minus tollit, cùm omnes tulerit: & nunc amplius dirsipit, cùm corda omnium inuadit. Hæc beatus Iob, quia contra iniquorum principem mirè disseruit, qui in hac vita extolli permittitur, sed in aduẽtu domini destruetur: de se patenter ostendit, quia flagella dominica non ex offensione susceperit: quoniam si iniquus quisque in hac vita permittitur prosperari, necesse est vt electus dei debeat sub flagelli freno retineri. Ex qua re amicos arguit, dicens: Quomodo igitur consolamini me frustra, cùm responsio vestra repugnare ostensa sit veritati? Amici beati Iob eum consolari non poterant, in quo suis sermonibus veritati contraibant. Cumque hunc hypocritam vel impium dicerent, per hoc quòd ipsi mentientes perpetrabant culpam: augebant procul dubio pœnam iusti vulneribus afflicti. Nam sanctorum mentes quia veritatem diligunt, etiam culpa fallaciæ torquet alienæ. Quanto enim graue mendacij esse crimen aspiciunt, tanto hoc non solum in se, sed etiam in aliis oderunt.

Libri. xv. Moralium sancti Gregorij finis.

CAPVT VI- M
GESIMVMSECVNDVM TEXTUS libri beati Iob: principium verò libri decimisexti moralis expositionis beati Gregorij in eundem librum.

RESpondẽs autem Eliphas Themanites dixit: Nunquid deo comparari potest homo, etiam cùm perfectæ fuerit scientiæ? Quid prodest deo si iustus fueris, aut quid ei confers si immaculata fuerit vita tua? Nunquid timens arguet te: & veniet tecum in iudicium, & non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas? Abstulisti enim pignus fratrũ tuorũm sine causa: & nudos spoliasti vestibus. Aquam lasso non dedisti: & esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachij tui possidebas terram: & potentissimus obtinebas eã. Viduas dimisisti vacuas: & lacertos pupillorũ comminuisti. Propterea circundatus es laqueis:

A laqueis: & conturbat te formido subita. Et putabas tenebras te non visurum: & impetu aquarum inundantium non oppressum iri. An cogitas quòd deus excelsior cœlo sit, & super stellarum verticem sublimetur? Et dicis: Quid enim nouit deus? Et quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat: & circa cardines cœli perambulat. Nunquid semitam seculorum custodire cupis, quam calcauerunt viri iniqui: qui sublati sunt ante tempus suum: & fluuius subuertit fundamentum eorum? Qui dicebant deo: Recede à nobis: & quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum: cùm ille implesset domos eorum bonis. Quorum sententia procul sit à me. Videbunt iusti, & lętabuntur: & innocens subsannabit eos. Nónne succisa est erectio eorum, & reliquias eorũ deuorabit ignis? Acquiesce igitur ei: & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo. Si reuersus fueris ad omnipotentem, ædificaberis: & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo. Dabit pro terra silicem: & pro silice torrentes aureos. Erítque omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi. Tunc super om-
B nipotentem deliciis affluES: & eleuabis ad deum faciem tuam. Rogabis eum, & exaudiet te: & vota tua reddes. Decernes rem, & veniet tibi, & in viis tuis splendebit lumen. Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur. Saluabitur innocens: saluabitur autẽ munditia manuum suarum.

Caput. I.

QVI CONTRA veritatis verba in allegatione deficiunt: sæpe etiam nota replicant, ne tacendo victi videãtur. Vnde Eliphas beati Iob seruonibus pressus, ea dicit quę nullus ignorat. Ait enim: Nunquid deo comparari potest homo, etiam cũ perfectæ fuerit scientiæ?) In cõparatione enim dei sciẽtia nostra ignorantia est. Ex dei nanque participatione sapimus: non comparatione. Quid ergo mirum cum illud quasi per doctrinam dicitur: quod sciri potuit etiam si taceretur? Qui adhuc dei potentiam quasi defendendo subiungit:

Quòd iustitia nostra non indigeat deus.

Quid prodest deo si iustus fueris: aut quid ei confers, si
C immaculata fuerit vita tua?) In omni quippe quod bene agimus, nosmetipsos, non autẽ deum iuuamus. Vnde & per Psal-
Psal.15. mistam dicitur: Dixi domino, deus meus es tu: quoniam bonorum meorum nõ eges. Ipse enim verè nobis dominus: quia & vtique deus est: qui bono non indiget seruientis: sed bonitatem confert quam recipit: vt oblata bonitas non ipsi, sed
Matt.25. prius accipientibus, & pòst reddẽtibus prosit. Nam etsi in iudicio dominus veniens dicit: Quandiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis: mira hoc pietate loquitur ex suorum compassione membrorum. Et ipse nos per hoc quòd caput nostrum est, adiuuat: qui per nostra bona opera in suis membris adiuuatur. Adhuc adiũgit Eliphas quod nullus ignorat, dicens: Nunquid timens arguet te: & veniet tecum ad iudicium?) Quis hoc vel despiciens sentiat, quòd dominus ex timore nos arguat: & ex metu iudicium contra nos suum proponat? Sed qui verba sua metiri nesciunt, procul dubio ad ociosa dicta dilabuntur. In quibus si se minimè reprehendunt: statim ad noxia & contumeliosa verba prosiliunt. Vnde Eliphas qui ociosa intulit, ad contumeliosa protinus verba prorupit, dicens: Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas.) Ecce à torpenti corde ad verba venit ociosa: ab ociosis autem verbis per crimen fallaciæ ad contumelias exarsit. Isti quippe sunt casus culpæ crescentis, vt lingua cùm non restringitur, nequaquam vbi ceciderit iaceat: sed sempẽr ad deteriora descendat. Ea D vero quæ subiuncta sunt, quia valde iuxta historiam patent, exponenda ad literã non sunt. Sed quia amicos beati Iob hæreticorum speciem tenere diximus, ipsum verò significationem sanctæ Ecclesiæ gerere, iam nunc Eliphas verba quomodo hæreticorum fallitati congruant, demonstremus. Nam sequitur: Abstulisti enim pignus fratrum tuorum: sine causa: & nudos spoliasti vestibus. Aquam lasso non dedisti: & esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachij tui possidebas terram: & potentissimus obtinebas eam.

Quid sit quòd per Moysen iubetur, ut ante solis occasum debitori fratri pignus restituatur. Caput. II.

IN scriptura sacra pignoris appellatione aliquando dona spiritussancti, aliquando verò signatur confessio peccati. Pignus nanq; accipitur donũ spirituſſanctí: sicut per Paulum dicitur: Qui dedit nobis pignus spiritus. Ad hoc enim 2.Corin.1.
pignus accipimus, vt de promissione quæ nobis fit, certitudinem teneamus. Donum ergo sancti spiritus pignus dicitur: quia per hoc nostra anima ad interioris spei certitudinem roboratur. Rursum pignoris nomine, peccati confessio solet intelligi: sicut in lege scriptum est: Cum debet tibi quippiam Exod.22.
frater tuus, & abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue. Frater etenim noster debitor nobis efficitur: cũ quilibet proximus in nos aliquid deliquisse monstratur. Pec-E
cata quippe debita vocamus. Vnde peccatori seruo dicitur: Mat.18.
Omne debitum dimisi tibi. Et in dominica oratione quotidie Mat.6.
precamur: Dimitte nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. A debitore autem nostro pignus accipimus, quando ab eo qui in nos peccasse cognoscitur, peccati eius iam confessionem tenemus: per quam relaxare peccatum quod in nos perpetratũ est postulamus. Qui enim peccatum quod commisit fatetur, & veniam petit: iam quasi pro debito pignus dedit. Quod nimirum pignus ante solis occasum reddere iubemur: quia priusquam in nobis per dolorẽ cordis sol iustitiæ occidat, debemus ei confessionem veniæ reddere, à quo confessionem accipimus culpæ: vt qui se deliquisse in nos meminit, à nobis mox relaxatum sentiat, quod deliquit. Quia ergo sancta Ecclesia quoslibet ab hæreticis ad veritatem fidei reuertentes recipit, prius vt confiteri erroris sui culpam debeant persuadet: quasi sub hæreticorum specie per Eliphas dicitur: Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, id est, ab his qui à nobis ad te veniunt, inutiliter confessionem erroris exegisti. Si verò, vt prædiximus, pignus sancti spiritus dona sentiamus, hæretici sanctam Ecclesiam fratrum suorum pignus dicunt abstulisse: quia eos qui ad illam veniunt, dona spiritalia suspicantur amittere. Vnde & sequitur:

Quòd hæretici in catholica Ecclesia panem sanæ doctrinæ, & uestimenta disciplinæ negant esse, apud se esse affirmant, ideoq; catholicis insultant. F

Et nudos spoliasti vestibus.) Eos quos hæretici peruersis prædicationibus trahunt, præcepta doctrinæ suæ quasi quædam vestimenta habere existimant: & tandiu illos vestitos putant, quandiu hæc quæ ipsi prædicauerunt, ab illis seruari considerãt: ex quibus cùm quidam ad sanctam Ecclesiam redeunt, eos protinus doctrinæ vestimenta perdidisse suspicantur. Caput. III.

SEd cùm nudus expoliari nequeat, quærẽdum nobis est: quomodo prius nudi, & pòst spoliati memorantur? Sed sciendum est quia omnis qui cordis puritate perfruitur, eoipso quo duplicitatis in se tegumentum non habet, nudus est. Et sunt nonnulli apud hæreticos, qui cordis quidem puritatem habent, sed tamen doctrinæ eorum dogmata peruersa suscipiunt. Hi nimirum & ex sua puritate nudi sunt: & quasi ex eorum prædicatione vestiuntur. Et quia tales quique facile ad sanctam Ecclesiam redeunt, eo quòd duplicitatis malitia non vtuntur, eos hæretici nudos fateutur, quos ab ea dicunt vestibus expoliatos: quia simplices quosque pigros atque hebetes putant, quos praua sua dogmata perdidisse considerant. Sequitur: Aquam lasso non dedisti: & esurienti subtraxisti panem.) Hæretici quoque quo veritatis soliditatem non tenent, eo nonnunquam student vt loquaciores appareant: & contra catholicorum fidem quasi de doctrinæ

m iiij scientia

Universidad de Deusto
Biblioteca

G scientia gloriantur. Cunctos quos aspiciunt, prauis ad se trahere sermonibus quærunt: & vnde sibi alios ad interitum sociant, inde se agere aliquid viuaciter putant. Eos vero lassos dicimus, qui sub huius seculi onere laborioso fatigantur. Vnde & per semetipsam veritas dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Hæretici igitur, quia sua dogmata prædicare non cessant, sanctam Ecclesiam quasi de imperitia irridentes, dicentes: Aquam lasso non dedisti: & esurienti panem subtraxisti. Se enim aquam lasso dare existimant, cùm quibusdam sub terreno fasce laborantibus sui poculum erroris præbent. Et panem se esurientibus non subtraxisse suspicatur: quia etiam de inuisibilibus atque incomprehensibilibus requisiti, cum superba audacia respondent. Et tunc se doctos præ omnibus credunt, cùm loqui de incognitis infœlicius præsumunt. Sancta verò Ecclesia dum quempiam videt esurire, quod ei non prosit accipere: aut si iam sunt sibi cognita, modestè supprimit: aut si adhuc videntur incognita, humiliter fatetur: eosque ad ordinatæ humilitatis sensum reuocat, cùm per suum illis prædicatorem dicit: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Et rursum: Noli altùm sapere, sed time. Atque iterum: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Et rursum: Mel inuenisti: comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus euomas illud. Mel quippe inuenire, est sancti intellectus dulcedinem degustare. Quod tunc sufficiètèr comeditur, quando nostra intelligentia iuxta mensuram sensus sub moderamine tenetur. Nam satiatus mel euomit, qui plus appetens penetrare quàm capit, & illud perdit vnde potuit nutriri. Quia ergo sancta Ecclesia ab infirmis mentibus prohibet alta perscrutari, beato Iob dicitur: Esurienti subtraxisti panem.

Roma.12.
Roma.11.
Eccli.3.
Prouer.25.

H

Caput.IIII.

ET quia eius quoq; magnitudini hæretici inuident, quòd in fide vera populos vniuersaliter tenet, cùm terrenæ prosperitatis tempus inueniunt, contra eam in superbis vocibus excedunt: & exprobrantes aperiunt, quantum prius eius potentiæ latenter inuidebant. Nam sequitur: In fortitudine brachij tui possidebas terram: & potentissimus obtinebas eam.) Ac si patenter dicant: Quòd in prædicatione tua terram vniuersaliter occupasti, potentia fortitudinis, nõ ratio veritatis fuit. Quia enim Christianos principes prædicationem eius tenere cõspiciunt, hoc quod ei à populis creditur, non virtutem rectitudinis, sed causam secularis potentiæ esse suspicantur. Sequitur: Viduas dimisisti vacuas: & lacertos pupillorum comminuisti.) Plebes quæ hæreticis prædicantibus sunt subiectæ, ex carnali intelligentia errorum eorum semina peruersa concipiunt, eisque in sua damnatione sociantur. Sed cùm sancta Ecclesia ipsos errorũ prædicatores vel ratione victos ad se suscipit: vel studio peruersitatis obduratos sub disciplinę suæ vincula restringit: destituti hæretici cùm remanere apud se plebes sine prædicatoribus vident: quid aliud à sancta Ecclesia quàm viduas vacuas relictas dolent? Et quia subtractis hæreticorum magistris, eorum discipulos in suo opere infirmari suspicantur, quasi lacertos pupillorum comminutos ab Ecclesia esse conqueruntur. Vel certè quia sancta Ecclesia dum quosdam ab hæreticis venientes suscipit: liquet nimirum quòd pristino eorum errori contradicit. Nam sunt nonnulli qui ita virginitati carnis student, vt nuptias damnent: & sunt nõnulli qui ita abstinentiam laudant, vt sumentes alimenta necessaria detestentur. De quibus per Paulum dicitur: Prohibentium nubere: iubẽtium abstinere à cibis quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus. Quia ergo eos à carnali intentione suæ superstitionis reuocat: hæretici cum hos aspiciunt aliter viuere quàm docuerunt: lacertos eorum ab operatione quam prius tenuerãt, comminutos esse ab Ecclesia detestantur. Vnde & in hoc tempore disciplinę si quid ei aduersitatis euenerit, hoc euenisse ex digna peccatorum retributione suspicantur. Nam subditur: Propterea circundatus es laqueis: & conturbat te formido subita.) Illum formido subita conturbat, qui cõsiderare negligit quid ex districtione iudicis venientis immineat. Quia ergo fidelem populum hæretici culpis perfidiæ oppressum credunt, circundatum laqueis accusant. Et quia existimant quòd futura non præuideat, in percussione suã hunc subita formidine conturbatum putant. Qui adhuc insultantes adiungunt: Et putabas te tenebras non visurum: & impetu aquarum inundantium non oppressum iri.) Ac si apertè dicat: Securitatem pacis in spe tibi proposueras: & idcirco de præsumptione tua quasi de luce gaudebas: nec te vnquam opprimi tribulationibus existimasti. Sed ecce dum superuenientibus malis affligeris: an sint recta quæ tenes, ipsæ quæ te opprimunt tribulationum tenebræ ostendunt. Quas videlicet tribulationes Eliphas aquis inundantibus comparat: quia dum aliæ super alias irruunt, quasi aquis tumentibus vndæ vndas sequuntur:

I

1.Tim.4.

K

Sequitur: An cogitas quòd deus excelsior cœlo sit: & superstellarum vertices sublimetur? & dicis: Quid enim nouit deus? & quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius: nec nostra considerat: & circa cardines cœli perambulat.)

Caput.V.

SVnt plærique ita hebetes, vt formidare nesciant, nisi quod corporaliter vident. Vnde fit, vt deum non metuant, quem videre non possunt. Hæretici autem quia se esse sapientes arbitrantur: verba contra catholicos irrisionis proferunt: atque ab eis illum nõ timeri suspicantur, quẽ videre corporaliter nequeunt: vt quasi per torporem sensus authorem suum existiment, quia cœlo excelsior est: & super stellarum vertices sublimatur, ex longinquo videre nõ posse: & quia internos & cœlestem sedem partes aëreæ intersunt: quasi in nube latẽs per caliginem iudicet: & superioribus intentus, minus ima perpendat: & dum cœli cardines ambiendo constringit, inferiora non videat. Sed quis de deo ista vel desipiens suspicetur? Qui nimirum dum sit semper omnipotens: sic intendit omnibus, vt assit singulis: sic adest singulis, vt simul omnibus nunquam desit. Nam etsi quosdam peccãtes deserit: eisdem tamẽ ipsis adest per iudicium, quibus deesse cernitur per adiumentum. Sic itaque exteriora circundat, vt interiora impleat: sic interiora implet, vt exteriora circundet: sic summa regit, vt ima non deserat: sic imis præsens est, vt à superioribus non recedat: sic latet in sua specie, vt tamen cognoscatur in operatione: sic cognoscitur in suo opere, vt tamen comprehendi non valeat à cognoscentis æstimatione: sic adest, vt videri nequeat: sic videri non valet, vt tamen eius præsentiam ipsa sua iudicia testentur: sic se nobis intelligendum præbet, vt tamen ipsum nobis radium sui intellectus obnubilet: & rursum sic caligine nos ignorantię reprimit, vt tamen menti nostræ radiis suæ claritatis intermicet: quatenus & subleuata quippiam videat, & reuerberata contremiscat: & quia eum sicuti est videre nõ potest, aliquatenus videndo cognoscat. Sed hæc hæretici sanctam Ecclesiam scire non æstimant: quia stulto iudicio solos se esse sapientes putant. Ex quorum adhuc typo subiungitur: Nunquid semitam seculorum custodire cupis: quam calcauerunt viri iniqui?) Sicut semita redemptoris nostri humilitas, ita semita seculorum superbia est. Seculorum itaque semitam viri iniqui calcant: quia per huius vitæ desideria in elatione perambulant. De quibus adhuc iniquis subditur: Qui sublati sunt ante tempus suum: & fluuius subuertit fundamentum eorum.)

L

M

Deus mutat sententiam, consilium uerò immobile manet. Caput.VI.

Quomodo iniqui ante tẽpus subtrahuntur.

CVm tempus vitæ à diuina nobis præscientia sit procul dubio præfixum: quærendum valde est, qua ratione nunc dicit: quòd iniqui ex præsenti seculo ante tempus proprium subtrahantur? Omnipotens enim deus & si plærunq; mutat sententiam, consilium nunquam. Eo ergo tempore ex hac vita quisq; subtrahitur, quo ex diuina potentia ante tempora præscitur. Sed sciendum quia creans & ordinans nos omnipotens deus iuxta singulorum merita, disponit, & terminum: vt vel malus ille breuiter viuat, ne multis bene agẽtibus noceat: vel bonus iste diutius in hac vita subsistat: vt multis boni operis adiutor existat: vel rursum malus longius differatur in vita, vt praua adhuc opera augeat: ex quorum tentatione purgati iusti verius viuant: vel bonus citius subtrahatur, ne si hic diu vixerit, eius innocentiam malitia corrumpat. Sciendum tamen quia benignitas dei est, peccatoribus spatium pœnitentiæ largiri. Sed quia accepta tempora non ad fructum pœnitentiæ, sed ad vsum iniquitatis vertũt, quod à diuina misericordia mereri poterãt, amittunt.

A tunt. Quanuis omnipotens deus illud tempus vniuscuiusque ad mortẽ præsciat, quo eius vita terminatur: nec alio in tempore quisquam mori potuit, nisi ipso quo moritur. Nam si
4.Reg.20. Ezechiæ anni additi ad vitam quindecim memorantur: tempus quidem vitæ creuit ab illo termino, quo mori ipse mere batur. Nam diuina dispositio eius tempus tũc præscinit: quo hunc postmodum ex præsenti vita subtraxit. Cùm ergo ita sit, quid est quod dicitur: quia iniqui sublati sunt ante tẽpus suum, nisi quòd omnes qui præsentem vitam diligunt, longiora sibi eiusdem vitæ spatia promittũt? Sed cùm eos mors superueniens à præsenti vita subtrahit, eorũ vitæ spatia quæ sibi longiora quasi in cogitatione tendere consueuerant, intercidit. De quibus rectè dicitur: Et fluuius subuertit fundamentum eorum.

Quòd reprobi in hac uita ciuitates ædificant, & delectationum suarum solennia dedicant, sanctiuerò dedicationem sabbati sui expectant.

Iniqui enim dum corde transire ad æterna negligunt, & cuncta præsentia fugitiua esse non intuẽtur: mentem in amore præsentis vitæ figũt: & quasi longæ habitationis in ea sibi fundamentum construunt: quia in terrenis rebus per desiderium solidantur. Sic primus in terra Caïn ciuitatem constru
Gene.4. xisse describitur: qui videlicet peregrinus aperte mõstratur: quia ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate æter
B næ patriæ alienus fuit. Peregrinus quippe à summis, fundamentum in infimis posuit, qui statione cordis in terrena delectatione collocauit. Vnde & in eius stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur, primus nascitur: in electorum verò progenie Enoch septimus fuisse memoratur: quia videlicet reprobi in hac vita quæ antè est, semetipsos ædificando dedicant: electi verò ædificationis suæ dedicationem in fine temporis, id est, in septimo tempore expectant. Videas nanque plurimos temporalia sola cogitare, honores quærere, ambiẽdis rebus inhiare, nil post hanc vitam requirere. Quid itaque isti nisi in prima se generatione dedicant? Videas electos nil præsentis gloriæ quærere: libenter inopiam sustinere: mala mundi æquanimiter perpeti, vt possint in fine coronari. Electis ergo Enoch in septima generatione nascitur: quia sui dedicationem gaudij, in extremæ retributionis gloria requirunt. Et quia quotidiano temporis lapsu ipsa præsentis vitæ mortalitas decurrit: atque reproborum dedicationẽ eosdem reprobos subtrahendo destruit: rectè de iniquis dicitur: Et fluuius subuertit fundamentum eorum, id est, ipse cursus mutabilitatis statũ in eis subruit peruersæ cõstructiõis. Sequitur:

Qui dicebant deo: Recede à nobis.) Hæc etiam beatum
C Iob dixisse quis ambigat? Sed quæ in eius dictis exposuimus propter legentis fastidium replicare deuitamus. Sequitur:

Et quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum.) In his quoque sermo, & non sentẽtia immutatur. Nam quod per beatum Iob dictum est: Quis est omnipotens vt seruiamus ei? hoc per Eliphas dicitur: Et quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum. Sequitur:

Caput. VII.

CVm ille implesset domos eorum bonis.) Malorum domos dominus bonis implet: quia etiã ingratis sua dona non denegat: vt aut benignitatẽ conditoris erubescant, & ad bonitatem redeant: aut redire omnimodo cõtemnentes, inde illic grauius puniantur, vnde hic & bonis dei largioribus mala reddiderunt: vt durìora eos tunc supplicia puniant, quorum hic malitiam nec dona vicerunt.

Sequitur: Quorum sententia procul sit à me.) Hoc etiam per beatũ Iob dictum est. Ait nanque: Quorum consiliũ longè sit à me, quanuis aliud sententia, atque aliud consiliũ possit intelligi. Sententia quippe in ore est, consilium in cogitatione. Dum ergo Eliphas longè se à malorum sententia, beatus verò Iob à consilio optauit: constat nimirum quia iste malorum verbis, ille verò etiam cogitationi desiderat esse dissimilis. Sequitur:

Quòd iusti in hac uita in peccatis reproborum tabescunt, adhuc de suo fine incerti, postmodum uerò iam non habẽtes quod metuant, in interitu eorum gaudebunt, unáque erit eis cum iudice & districtio & uoluntas.

Videbunt iusti, & lętabũtur, & innocẽs subsannabit eos.) D
Iusti cùm hic iniustos errare conspiciunt, de errore pereuntium lætari non possunt. Si enim gaudẽt erroribus, iusti non sunt. Rursum si per insultationem lætãtur, eo quòd tales non sunt, quales alios esse conspiciunt, omnino superbi sunt. Vnde & Pharisæus iustificationem perdidit: quia publicani meritis gaudendo se prætulit: dicens: Gratias ago tibi, quia non *Luc.18.*
sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Rursum si dicimus quòd perfecto gaudio exultare iusti possunt de morte prauorũ, quale est in hoc mundo gaudium de vltione peccantium, in quo ad huc incertæ est vita iustorum? Discernamus igitur tempora tremoris & exultationis. Vident etenim nunc iniustos iusti, & de eorum nequitia tabescunt. Cumque eos perire conspiciunt, de sua quoque vita suspecti fiunt. Quando ergo videbunt iusti iniquorum interitum & lætabuntur, nisi cùm districto iudici perfecta iam securitate exultationis inhæserint, cùm in illo extremo examine illorũ damnationẽ conspiciũt, & de se iam quod metuant non habebunt? Nunc itaque reprobos aspiciunt & gemunt, tunc aspiciũt & subsannant: quia eos exultando conspiciunt, quos modo nec sine gemitu iniqua pepetrantes, nec sine metu vident pro iniquitate morientes. Vnde per hoc quod subditur: quia de damnatione eorum vltima dicatur, ostenditur, nam protinus subinfertur:

Quòd gloria peccatorum succedetur in fine, & ipsas carnis reliquias quas in sepulchro deseruerat, anima rursum accipiet, ut pariter flamma gehennæ corpus & animam affligat. E

Nõne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis?) Hic nanque iniqui erecti sunt: quia hic prauis *Impiorũ gloria*
actionibus extolluntur, quia & peruersè agunt, & tamen pro peruersis actibus minimè feriuntur. Peccant & florent, peccata augent, & terrena bona multiplicant. Sed eorum erectio tunc succiditur, cùm vel à præsenti vita ad interitum, vel à conspectu æterni iudicis ad æternũ gehennæ incendiũ pertrahuntur. Qui etsi hic mortuã suã carnẽ relinquunt, ipsam quoque in resurrectione recipiunt, vt cum carne ardeant, in qua peccauerunt. Sicut enim eorũ culpa in mente fuit & corpore, ita eorum pœna in anima erit pariter & carne. Quia ergo nec hoc eis erit à tormento liberum, quod hic mortuum relinquunt, rectè nunc dicitur: Reliquias eorum deuorabit ignis. Sequitur: Caput. VIII.

Culpa sibi est docere meliorem, quã sæpe hereticipeperant. F

ACquiesce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legẽ & pone sermones eius in corde tuo.) Culpa superbiæ est docere meliorem. Quàm sæpe hæretici perpetrant, qui de his quæ prauè sentiũt, quasi docere catholicos præsumunt. Tunc enim eos putãt deo acquiescere, si illos contigerit eorum peruersitatibus cõsentire. Et acquiescentibus pacẽ promittunt: quia contra eos qui sibi cõsentiunt, iam iurgari desistunt. Fructus autem optimos sibi consentientibus pollicẽtur: quia eos solos bona opera agere existimant, quos ad sua dogmata se trahere exultant. Quibus & hoc congruit quod adiungit: Suscipe ex ore illius legem. Quia ea quæ ipsi sentiũt, ex ore dei procedere suspicãtur. Et pone sermones eius in corde tuo: Ac si apertè astruat, dicẽs: Quos nũc vsq; in ore, & nõ in corde tenuisti. Quia em̃ eorũ peruersa dogmata respuit, nõ eum verba dei in sensu, sed in ostensione habuisse criminãtur. Vnde quasi sub quadam specie dulcedinis infundũt virus pestiferæ persuasionis, vt verba dei Ecclesiam in corde suo ponere admoneant. Quæ si vnquam à corde illius recessissent, ab illis talia nullatenus audiret. Sequitur:

Si reuersus fueris ad omnipotentem, ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.) Fidelem populũ hæretici à deo discessisse existimãt: quia eũ suis prædicationibus resistentem vident. Quem cum malis præsentibus afflictum conspiciunt, quasi per admonitionẽ ad conditoris gratiam trahere conantur, dicentes: Si reuersus fueris ad omnipotentem, ædificaberis. Ac si apertè dicant: Quia nostris dogmatibus resistendo à domino recessisti, idcirco à iustitiæ ędificatione destructus es. Tabernaculum verò aliquãdo accipimus habitaculum corporis, aliquando verò habitaculum cordis. Nam sicut anima habitamus in corpore, ita per cogitatio-

Tabernaculum varie accipitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G cogitationes habitamus in mente. Iniquitas ergo in tabernaculo mentis est, peruersa intentio in studio cogitationis. Iniquitas autem in tabernaculo corporis, per expletionē operis actio carnalis. Eliphas itaque quia amicus beati viri extitit, quædam vera sentiens, & tamen in his in quibus à rectitudine deuiat, hæreticorum speciem tenēs, beatum Iob ex virtutibus flagellatum nesciens, errasse credidit, quem percussum vidit, eique si reuersus ad omnipotētem fuerit, pollicetur dicens: Longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo, ac si patēter dicat: Quisquis ad deum post errata reuertitur, in cogitatione simul & in opere mundatur. Sequitur:

Quòd infirmi sanante deo ita conualescant, ut postmodum doctrinæ claritate effulgeant. Caput. IX.

DAbit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.) Quid per terram, nisi infirmitas actiōis, quid per duritiam silicis, nisi fortitudo signatur? Quid per torrentes aureos, nisi doctrinam intimæ claritatis accipimus? Omnipotens autem deus ad se conuersis pro terra dat silicem: quia pro infirma actione fortitudinem tribuit robusti operis. Dat etiam pro silice torrentes aureos: quia pro robusto opere doctrinam multiplicat claræ prædicationis, vt peccator quisque conuersus, & ex infirmo fortis existere valeat, & in sua fortitudine vsque ad proferenda verba intimæ claritatis exurgat, quatenus in eo & infirmitas actionis in qua velut terra soluitur, bene viuendi fortitudine solidetur, & rursus cùm sensus ex vita trahitur, ex ipsa fortitudine torrētes aurei defluāt: quia in ore bene viuentiū doctrinę claritas inundat. Sequitur: Eritque omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi.) Quos magis alios hostes patimur quàm malignos spiritus? Qui in nostris nos cogitationibus obsident, vt ciuitatem valeant nostræ mentis irrumpere, eamque sub sui iugo dominij captam tenere. Argenti autem nomine, sacra eloquia designari testatur Psalmista, qui ait: Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum. Et sæpe cùm eloquiis sacris intendimus, malignorum spirituum insidias grauius toleramus: quia menti nostræ terrenarum cogitationum puluerem aspergūt, vt intentionis nostræ oculos à luce intimæ visionis obscurent. Quod nimirum Psalmista pertulerat, cùm dicebat: Declinate à me maligni, & scrutabor mandata dei mei. Videlicet patēter insinuans: quia mandata dei perscrutari non poterat, cùm malignorum spirituum insidias in mente tolerabat. Quod etiam in Isaac opere sub Allophylorum prauitate cognoscimus designari, qui puteos quos Isaac foderat, terræ congerie replebāt. Hos enim nos nimirum puteos fodimus, cùm in scripturæ sacræ abditis sensibus alta penetramus. Quos tamen occultè replent Allophyli, quando nobis ad alta tendētibus immundi spiritus terrenas cogitationes ingerunt, & quasi inuētam diuinæ scientiæ aquam tollunt. Sed quia nemo hos hostes sua virtute superat, per Eliphas dicitur: Eritque omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi. Ac si apertè diceretur: Dū malignos spiritus dominus sua à te virtute repulerit, diuini intus eloquij talentum lucidum excrescit. Sequitur:

Quòd delitiis affluunt multiplices intellectus, qui in scripturis sanctis discernere sciunt. Caput. X.

TVnc super omnipotentem delitiis afflues.) Super omnipotentem delitiis affluere, est in amore illius scripturæ sacræ epulis satiari. In cuius nimirum verbis tot delitias inuenimus, quod ad profectum nostrum intelligentiæ diuersitates accipimus, vt modo nuda nos pascat historia, modo sub textu literæ velata medullitus nos reficiat moralis allegoria, modo ad altiora suspendat contemplatio, in presentis vitæ tenebris iam de lumine æternitatis intermicans. Et sciendum quòd quisquis deliciis affluit, in quadam sui remissione soluitur, atque à laboris studio quasi ex lassitudine relaxatur: quia nimirū anima, cùm internis deliciis abūdare cœperit, terrenis iam operibus incubare minimè consentit, sed amore conditoris capta, & sua captiuitate iam libera, ad contemplandam eius speciem deficiendo suspirat, & quasi lassescendo conualescit: quia dum sordida onera portare iam non valet, ad illum per quietem properat quem intus amat. Hinc etiā in admiratione sponsæ scriptum est: Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens? Quia nimirum sancta Ecclesia nisi verborū dei deliciis affluret, de deserto vitæ præsentis ascendere ad superiora non posset. Deliciis ergo affluit, & ascendit, quia dum mysticis intelligentiis pascitur, ad superna quotidie cōtemplanda subleuatur. Hinc etiam Psamista ait: Et nox illuminatio mea in deliciis meis: quia dum per intellectum mysticum studiosa mens reficitur, iam in ea vitæ præsentis obscuritas fulgore diei subsequētis illuminatur, vt etiā in huius corruptionis caligine in intellectum illius vis futuri luminis erumpat, & verborum deliciis pasta prægustando discat, quid de pabulo veritatis esuriat. Sequitur: Et leuabis ad deum faciem tuam.) Ad deum faciem leuare, est cor ad sublimia inuestiganda attollere. Nam sicut per corporis faciem homini, ita per interiorem imaginem deo noti atq; conspicabiles sumus. Cùm verò reatu culpæ deprimimur, ad deum leuare cordis nostri faciem veremur. Dum enim nulla bonorum operum confidentia fulcitur, intueri summa mens trepidat, quia ipsa se conscientia accusat. Cùm verò iam pœnitentiæ lamentis culpa diluitur, & sic perpetrata planguntur, vt plangenda minimè perpetrentur, magna menti fiducia nascitur, & ad conspicienda supernæ retributionis gaudia cordis nostri facies leuatur. Sed hęc Eliphas rectè diceret, si infirmū moneret. Cùm verò iustum virum propter flagella despicit, quid aliud quàm verba scientiæ nescíens fundit? Quæ nimirum dicta si ad hæreticorum typum ducimus, ipsi falsis promissionibus ad deū nos faciem leuare pollicentur. Ac si fideli populo patenter dicant: Quādiu prædicationem nostram non sequeris, cor in infimis premis. Quia verò Eliphas beatum Iob ad deum reuerti admonuit, à quo videlicet idem vir beatus nunquam recessit, adhuc pollicendo subiūgit: Rogabis eū, & exaudiet te. Rogāt quippe dominum, sed exaudiri minimè merentur, qui iubētis domini præcepta contemnunt. Vnde scriptum est: Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Quandiu ergo Eliphas beatū Iob non exaudiri credidit, hunc nimirum in suo opere errasse iudicauit. Vnde & adhuc subdit: Caput. XI.

ET vota tua reddes.) Qui vota vouit, sed hæc præ infirmitate soluere non valet, ei ex peccati pœna agitur, vt volenti bonum posse subtrahatur. Cùm verò in cōspectu intimi iudicis ea quæ obstitit culpa detergitur, fit protinus vt votum possibilitas sequatur. Sequitur:

Cur uolēti bonū posse subtrahatur.

Decernes rem, & veniet tibi.) Hoc esse proprium infirmantium iudicium solet, vt tanto quempiam existiment iustum, quanto hunc adipisci conspiciunt omne quod appetit: cùm videlicet nouerimus nonnunquā bona terrena iustis subtrahi, quæ largo munere tribuuntur iniustis, quia & desperatis ægris medici quicquid poposcerint, dari præcipiunt, & eis quos reduci posse ad salutem præuident, quæ appetunt dari contradicūt. Sed si dicta hęc Eliphas de donis spiritalibus intulit, sciendum quòd res decernitur & venit, cùm virtus quæ ex desiderio appetitur, largiēte deo etiam effectu prosperatur. Vnde & adhuc subditur:

Cur bona iustis subtracta, triū buuntur in iustis.

Quòd apud deum nulla est iustitia hominis, si eam extollit arrogantia mentis.

Et in viis tuis splendebit lumen.) In viis quippe iustorum lumen, splendere, est per mira opera virtutum signa suæ claritatis aspergere, vt quocunque per intentionem pergunt, ab intuentium cordibus peccati noctem excutiant, & exemplo sui operis in eis iustitię lumen fundant. Sed quantalibet sit iustitia operis, apud internum iudicem nulla est, si hanc eleuat tumor mentis. Vnde & subditur: Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur.) Quæ nimirum sententia à veritatis ore non discrepat, dicentis: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Vnde & per Salomonem dicitur: Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, & antequam glorietur, humiliatur. Rectè autem dicitur qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur: quia quantū per membrorum ministerium deprehendi potest, prima superbiæ ostentio esse in oculis solet. Hinc enim scriptum est: Et oculos superborum humiliabis. Hinc de ipso superbientium capite dicitur: omne sublime videt. Hinc de illa quę ei per infidelitatē adhæsit, scriptum est:

Lucæ.14. Prouer.18.

Psal.17. Iob.41.

Generatio

Prouer.30. A Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in altum surrectæ. Oculos ergo inclinare, est nullum respiciendo despicere, sed se minorem atque imparem cunctis quos aspicit, æstimare. Saluabitur itaque qui oculos inclinat: quia qui falsum superbiæ verticem deserit, veritatis altitudinem ascendit. Sequitur: Saluabitur innocens: saluabitur autem munditia manuum suarum.) Quæ scilicet sententia si de cœlestis regni retributione promittitur, veritate fulcitur: quia cùm de deo scriptum sit: Qui reddit vnicuique secundum opera eius, illum in extremo examine iustitia æterni iudicis saluat, quem hic eius pietas ab immundis operibus liberat. Sin verò ad hoc saluari quisque hic munditia manuum suarum creditur, vt suis viribus innocens fiat, procul dubio erratur, quia si superna gratia nocentem non præuenit, nunquā profectò inueniet quem remuneret innocentem. Vnde veridici Moysis voce dicitur: Nullus; apud te per se innocēs est. Superna ergo pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, vt subsequēte quoque nostro libero arbitrio, bonum quod iam appetimus, agat nobiscum, quod tamen per impensam gratiam in extremo iudicio ita remunerat in nobis, ac si solis processisset ex nobis. Caput. XII.

Roma. 2. Quē iustitia saluet in extremo exanime. Nota errorem. Exo. 34. Superna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis. 1. Cor. 15.

QVia enim diuina nos bonitas, vt innocentes faciat, præuenit, Paulus ait: Gratia autē dei sum id quod sum. Et quia eandem gratiam nostrum liberum arbitrium sequitur, adiungit: Et gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Qui dum se de se nihil esse conspiceret, ait: Non autem ego. Et tamen quia se esse aliquid cum gratia inuenit, adiūxit: Sed gratia dei mecum. Non enim diceret mecum, si cum præueniente gratia subsequens liberum arbitrium nō haberet. Vt ergo se sine gratia nihil esse ostenderet, ait: Non ego. Vt vero se cum gratia operatum esse per liberum arbitriū demonstraret, adiunxit: sed gratia dei mecum. Munditia itaque manuum suarum innocens saluabitur: quia qui hic præuenitur dono, vt innocens fiat, cùm ad iudiciū ducitur, ex merito remuneratur. Quæ cuncta Eliphas, sicut prædictum est, etsi rectè protulit, cui tamen proferret ignorauit: quia docere meliorem non debuit, sed audire. Quæ tamen omnia per typum hæreticorū promissionibus congruūt, qui cùm fideles quosque in præsenti vita afflictos inueniunt eos ex culpa perfidiæ percussos arbitrantur, eisque si sua dogmata sequantur, salutem innocentiæ per bonorum operum munditiam promittunt. Sed mens fidelium tanto eos altius despicit, quanto illos innocentiam non videt habere quam pollicentur. Vnde bene per Salomonem dicitur: Frustra iactatur rete ante oculos pennatorum. Pennati quippe sunt bonorum spiritus, qui dum ad altiora per spem veritatis euolāt, apposita prauorum hominum deceptionis retiacula declinant. Sequitur:

Ibidem. B Typus hæreticorum.

Prouer.1. C Textus capitis vigesimitertij beati Iob, quod continuatur libri decimisexti Moralium beati Gregorij capite duodecimo.

REspondens autem Iob ait: Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum. Quis mihi tribuat vt cognoscam & inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius? Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus, vt sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat. Proponat æquitatem contra me, perueniet ad victoriam iudiciū meum. Si ad Orientem iero, non apparet. Si ad Occidentem, non intelligam eum. Si ad sinistram, quid agam? Non apprehendam eum. Si me vertam ad dexteram nō videbo illum. Ipse verò scit viam meam, & probabit me quasi aurum quod per ignē transit. Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius. Ipse enim solus est & nemo auertere potest cogitationem eius, & anima eius quodcūque voluit hoc fecit. Cùm expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præsto sunt ei. Et idcirco à facie eius turbatus sum, & considerans eum, timore sollicitor. Deus molliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me. Nō enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

D

Quòd iusti quanto plus in hoc mundo laborant, tanto amplius contemplari deum desiderant.

Respondens autem Iob dixit: Nūc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum.) More suo beatus Iob planioribus verbis inchoat, sed dicta sua alta mysterij prosecutione cōsummat. Mederi quippe dolor afflicti ex amicorum consolatione debuerat, sed quia consolatio ad blandimenta fallaciæ erupit, afflicti dolor inhorruit. Quia enim Eliphas spondere conuerso meliora nō timuit, quasi ex noxio medicamine vulnus creuit. Vnde rectè dicitur: Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum: quia videlicet inordinatæ consolationis intentio, percussionem quam minuere debuit, multiplicauit. In quibus nimirum verbis per typum sanctæ Ecclesiæ etiam fidelium dolor exprimitur, qui eo amplius gemunt, quo malos blandiri conspiciunt, qui iuxta Pauli vocem: Per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium. Caput. XIII.

E Romo. 16.

QVæ etiam verba ad considerandam subtilius mentem fidelium rectè referuntur. Qui esse sine amaritudine nesciunt, etiā si in hoc mundo prosperari videantur. Quibus cùm aduersitas euenit, eū quem inuenit, ingeminat dolorem. Vnde rectè dicitur: Nunc quoque) vt apertè monstretur: quia electorum mens sine amaritudine & in prosperitate nō fuerit. Bene autem dicitur: Et manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum. Manus quippe plagæ est fortitudo percussionis. Primā nanq; percussionem suam electi considerant: quia à conditoris sui visione diuisi sunt: quia nequaquam illuminationis intimæ claritate perfruuntur, sed in præsentis vitæ exilio quasi in cæcitatis loco religati gemunt. Semper ergo habent in hac manu plagæ gemitum suum. Sed cùm adhuc etiam aduersa in hac vita accidunt, manus plagæ eorum etiā super gemitum grauatur. Erat enim plagæ gemitus etiā cùm præsentis vitæ aduersa deessent. Sed amaritudo primæ percussionis, ex tentatione cresci aduersitatis. Dicit ergo: Et manus plagę meæ aggrauata est super gemitum meum: quia iustum quemque in hac vita aduersitas non lætum perculit, sed in eo dolorem vulneris multiplicauit. Fit tamen miro omnipotentis dei moderamine, vt cùm in hoc mundo mens iusti aduersitatibus plus laborat, authoris sui contemplandam faciem amplius sitiat. Vnde hic aptè subiungitur:

F

Quòd electi dum deum cognoscunt per fidem, desiderant uidere per speciem, & cum fidei oculis eum præsentem angelis quasi in solio suo intuentur, inueniūt apud ipsum causas rationabiles & iustas quæ extrinsecus uidentur iniustæ.

Quis mihi tribuat, vt cognoscam & inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius? Electus quisq; nisi deum cognouisset vtique non amaret. Sed aliud est cognoscere per fidem, atque aliud per speciem, aliud inuenire per credulitatem, aliud per contemplationem. Ex qua re agitur, vt electi omnes eum quem fide cognouerunt, videre quoque per speciem anhelent. Cuius amore flagrantes æstuant: quia eius dulcedinis suauitatem iam in ipsa suæ fidei certitudine degustant. Quod bene ille in gerasenorum regione sanatus à dæmonibus designat, qui vult abire cum Iesu: sed ei à magistro salutis dicitur: Redi in domum tuā, & narra quanta tibi fecerit deus. Amati enim adhuc dilatio imponitur, vt ex dilati amoris desiderio, meritum retributionis augeatur. Fit ergo nobis omnipotēs deus dulcis in miraculis, & tamen in sua celsitudine manet occultus, vt & quiddam monstrando de se, occulta nos inspiratione in suo amore succendat, & tamen in absconditis

Lucæ. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Abscondendo maiestatis suæ gloriam,amoris sui vim per æstum desiderij augeat. Nisi enim sanct⁹ vir videre hūc in sua maiestate quæreret,non vtique subinferret:Et veniam vsque ad solium eius. Caput.XIIII.

QVid nanq; est solium dei, nisi illi angelici spiritus qui scriptura teste,throni vocati sunt? Qui ergo vsque ad solium dei venire vult,quid aliud quàm interesse angelicis spiritibus concupiscit? vt nulla iam defectiua tēporum mometa sustineat:sed ad permanentem gloriam in contemplatione æternitatis exurgat. Quæ tamen verba etiam in hac vita positis iustis cōueniunt. Nam cùm contra votum suum atque desiderium quodlibet agi conspiciunt,ad occulta dei iudicia recurrunt,vt in eis videant quia inordinatè intus nō disponitur, quod inordinatū foris currere videtur. Cùm enim præsidentē angelicis spiritibus creatorem omnium, fidei oculis contemplantur, ad eius nimirum solium veniunt. Et quia considerant quoniam is qui mirè angelos regit iniustè homines non disponit, profectò inueniunt causales rationes quàm iustæ sint, dum ipse causæ extrinsecus videātur insuste:dumque id humiliter faciunt,semetipsos sæpe in sua voluntate reprehendunt,sua in se nonnunquam vota diiudicant, dum meliora esse ea quæ disponit conditor,pensant. Vnde bene adhuc subditur:

Quòd si subtile dei iudicium intuetur,amaritudine pœnitẽtiæ seipsum persequitur.

Ponam coram eo iudicium,& os meum replebo increpationibus.) Coram deo iudicium ponere,est intra secretū mētis per fidei contemplationem ad tremendum examen maiestatis illius,oculos nostrę cōsiderationis aperire,quid peccator homo mereatur attendere,& occultus nunc & tacitus iudex quàm terribilis pòst appareat considerare. Ex qua re agitur vt ad cognitionem sui anima subtilius reuocetur, & quo occultum iudicem suum magis terribilem videt,eo de suis actib⁹ formidolosius angustetur. Anxiè trepidat,culpas suas lamentis insequitur,pœnitendo increpat, qualem fuisse se meminit. Vnde nunc quoque postquàm dictum est: Ponā coram eo iudicium,rectè subiūgitur: Os meum replebo increpationibus. Qui enim sibi in conspectu dei iudicium ponit,os suum increpationibus replet:quia dum subtile examen tremendi contra se iudicis contemplatur,amare se pœnitētiæ inuectione persequitur. Sæpe autem dum culpas nostras pensare negligimus, quæ earum reprehensio in iudicio sequatur, ignoramus, dum vero eas pœnitendo persequimur, quid nobis de eis iudex in suo examine dicere possit, inuenimus. Vnde adhuc aptè subiungitur: Vt sciam verba quæ mihi respondeat,& intelligam quid loquatur mihi.) Tunc enim culpas plangimus,cùm pensare cœperimus. Sed tunc subtilius pensamus,cùm sollicitius plangimus, atq; ex lamentis in corde nostro plenius nascitur,quid peccantibus diuina districtio minatur, quę erunt illa reproborū improperia,qui terror,quę implacabilis maiestatis animaduersio. Tanta enim tūc dominus reprobis iratus dicit,quāta eos pati ex æquitate permiserit. Quæ nimirum verba animaduersionis illius,iusti dummodo sollicitè metuunt,euadunt. Sed quis in illo examine inueniri iustus valeat, si secundum suæ fortitudinis maiestatem,vitam hominū discutiat deus? Aptè ergo subiungitur:

I *Quòd nihil nobis fortitudo diuina prodesset,nisi nobis per assumptam humanitatem congrueret.* Cap.XV.

NOlo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.) Mens etenim quālibet iusti,si ab omnipotēte domino districtè iudicatur,mole magnitudinis premitur. In quibus nimirum verbis hoc quoque intelligendum est,quod sanctus vir dum dei
1.Corin.1. fortitudinem deuitat,quid eius aliud quàm infirmitatē desiderat? Et scriptum est: Quod infirmum est dei, fortius est
Ibidem. hominibus. Vnde & protinus adiungit:Proponet æquitatem contra me,& perueniet ad victoriam iudicium meum. Quis enim alius nisi mediator dei & hominum homo Christus Iesus æquitatis nomine designatur? de quo scriptum est: Qui factus est sapientia nobis a deo & iustitia. Quæ scilicet iustitia dum in hunc mundum contra vias peccatorum venit,antiquuum hostem vincimus,à quo capti tenebamur. Dicat ergo: Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat:proponat æquitatem cōtra me, & perueniet ad victoriam iudicium meū,id est,ad redarguēdas vias meas incarnatum filium mittat,& tunc insidiantem aduersarium per absolutiōis meæ iudicium victor excludā. Si enim in diuinitatis fortitudine sic vnigenitus filius inuisibilis maneret,vt nil de nostra infirmitate susciperet, infirmus homo ad eum inuenire accessum gratiæ quando potuisset? Consideratum quippe pōdus eius magnitudinis opprimeret potius quàm iuuaret. Sed fortis super omnia,apparuit infirmus inter omnia, vt dum nobis ex assumpta infirmitate congrueret,ad permanentem nos suam fortitudinem eleuaret. In altitudine enim sua diuinitas à nobis vtpote paruulis apprehendi non potuerat,sed ftrauit se hominibus per humilitatem * & quasi in iacentem ascendimus : surrexit, & leuati sumus. Vnde hoc quoque mox subditur,per quod diuinitas inuisibilis atque incomprehensibilis demonstretur. Nam sequitur:

K **al.humanitatem.*

Quod deus implēs omnia,si in parte quæritur,nō inuenitur.

Si ad orientem iero,non apparet,si ad occidentem, nō intelligam eum,si ad sinistram,quid agam? Non apprehendam eum. Si me vertam ad dexteram,non videbo illum.) Creator quippe omnium in parte non est:quia vbique est. Et tunc minus inuenitur,quando is qui totus vbique est,in parte quæritur. Incircunscriptus nanque spiritus omnia intra semetipsum habet,quæ tamen & implendo circundat, & circundādo implet,& sustinēdo transcēdit,& transcendēdo sustinet. Bene autem postquam dictum est: Si ad orientem iero,non apparet,si ad occidentem, non intelligam eum, si ad sinistram, quid agam? Non apprehendam eum,si me vertam ad dexteram,non videbo illum , illico adiunxit . Ipse verò scio viam meam. Ac si apertè dicat: Videre non valeo videntem me,& eum qui me subtiliter intuetur,intueri non possum,vt videlicet ostendat quia tanto cautius formidandus est, quanto cōspicabilis non est. Qui enim ita nos aspicit, vt à nobis aspici nequeat,eo magis timendus est,quo cūcta videns minimè videtur. Cùm enim contra nos latere quēpiam in insidiis credimus, eo illum amplius metuimus, quo minimè videmus. Cumq; eius insidias nequaquam deprehendimus vbi sunt, & ibi eas metuimus vbi non sunt. Creator autē noster qui vbiq; totus est,& cernens cuncta non cernitur,tanto magis metuēdus est,quanto inuisibilis permanens,de nostris actibus quādo & quid decernat,ignoratur. Quę tamen verba intelligi & aliter possunt. Ad orientem quippe imus,cùm mentē in consideratione maiestatis eius attollimus. Sed non apparet:quia qualis in natura sua est,à cogitatione mortali videri nō prævalet. Si ad occidentem,non intelligam eum. Cap.XVI.

L

AD occidentem imus,cùm subleuatum in deo cordis oculum, sed ipsa immensitate luminis reuerberatū, ad nosmetipsos reducimus , & lassati discimus valde super nos esse quod quærebamus, nostramq; mortalitatē considerantes,indignos nos adhuc esse deprehendimus , qui immortalem videre valeamus. Si ad sinistram , quid agam? Non apprehendam eum. Ad sinistram ire,est peccatorū delectationibus consentire. Et nimirum constat,quia deum apprehendere non valet,qui adhuc in delectatione peccati per sinistram iacet. Si me vertam ad dexteram, nō videbo illum. *Deut.17.*
In dexteram procul dubio vertitur, qui de virtutibus eleuatur. Sed deum videre non valet , qui priuata lætitia de bonis actibus gaudet : quia in eo cordis oculum tumor elationis premit. Vnde bene aliās dicitur : Non declines ad dexteram aut ad sinistram. In quibus cunctis plærunque se anima discutit,nec tamen plenè deprehendere semetipsam valet . Vnde hic aptè subditur: Ipse verò scit viam meam.) Ac si patēter dicat : Ego me & districtè discutio, & perfectè scire non possum,& tamen ille quem videre non valeo,videt subtiliter cuncta quæ ago. Sequitur: Et probabit me quasi aurum quod per ignem transit. Aurum in fornace ad naturæ suæ claritatem proficit,dum sordes amittit.) Quasi aurū ergo quod per ignem transit,probātur animæ iustorum,quibus exustione tribulationis & subtrahuntur vitia,& merita augentur. Nec elationis fuit,quòd sanctus vir in tribulatione se positū auro cōparauit : quia qui dei voce iustus ante flagella dictus est

M

A est,non idcirco tentari permissus est,vt in eo vitia purgarentur,sed vt merita crescerent . Aurum vero igne purgatur.

C Minus ergo de se æstimauit ipse quàm erat,dum tribulationi traditus,purgari se credidit,qui purgandum in se aliquid non habebat. Sciendum verò est,quia quanuis de se humilia sentiat animus iustorum,ea tamen quæ agunt , quàm sint recta conspiciunt,sed de eorum rectitudine non præsumunt. Vnde adhuc subditur: Vestigia eius secutus est pes meus. Viam eius custodiui,& non declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi,& in sinu meo abscondi verba oris eius.) Sed in his omnibus an se esse aliquid existimet, videamus. Sequitur:

Quòd solus deus principaliter & immobiliter est,de quo per Moysen dictum est, Qui est,misit me ad uos.

Ipse enim solus est.) Qua sententia subiuncta ostendit: quia in tot bonis quæ egerat,nil esse se credidit. Sed hæc ipsa superius verba repetentes , vt possumus perstringamus.

Vestigia eius est secutus pes meus . Quasi quidam nanque gressus dei sunt quas cernimus operationes eius, quibus bonus quisque malusque regitur,quibus iusti iniustiq; suis ordinibus disponuntur, quibus & subiectus quisque ad meliora quotidie ducitur,& aduersus ad deteriora corruens tolleratur. De quibus nimirum gressibus propheta dicebat. Visi sunt gressus tui deus. Nos itaque cùm virtutem longanimita
B tis atque pietatis eius intuemur,& intuētes imitari cōtendimus,quid aliud quàm gressuum eius vestigia sequimur? quia extrema quædam eius operationis imitamur. Hæc enim pa-
Mat.5. tris sui vestigia veritas admonebat imitari,cùm diceret: Orate pro persequentibus & calumniantibus vos,vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super malos & bonos. Caput.XVII.

PRotestamen beatus Iob qui certa fide iam dixerat. Scio quod rēdēptor meus viuit,& in nouissimo die de terra surrecturus sum,sic in futura operatione incarnandæ sapientiæ intendere,sicut nos eiusdem sapientiæ iam præterita opera per fidem videmus, quod mediator dei & hominum benignus ad tribuendum,humilis ad sustinendum, patiens ad exemplum præbendum fuerit. Cuius nimirum vitam dum beatus Iob superno spiritu repletus, sollicita intentione consp̄iceret futuram mansuetudinis illius humilitatē præuidens,quasi ad exemplum sibi propositum recurrit,vt quicquid in hac vita ageret,ad imitationis illius vestigia ligaret, quatenus qui occultæ dispositionis eius sublimia videre nō poterat,quasi in terra conspiciens ad imitationem eius vestigia teneret . De quibus eius vestigiis per Petrum dicitur:
1.Petri.2. Christus passus est pro nobis,vobis relinquens exemplum,vt sequamini vestigia eius. De quo adhuc subditur: Viam eius custodiui,& non declinaui ex ea.) Custodit etenim & nō declinat,qui hoc vbi intendit operatur. Custodire quippe per
C intentionem,est non declinare per operationem. Hæc nanq; est sollicitudo iustorum,vt actus suos quotidie iuxta vias veritatis examinent,& eas sibi in regulam proponentes,à rectitudinis earū tramite non declinent. Super semetipsos quippe quotidie ire contēdunt,& quod in virtutū verticem proruehuntur,cauta reprehensione diiudicant quicquid de eis ex semetipsis remanet infra semetipsos,& totos se illò festināt trahere, vbi se inueniūt ex parte peruenisse. Sequitur:

A mandatis labiorum eius non recessi.) Sicut bene obsequentes famuli dominorum suorum vultibus semper intenti sunt,vt ea quæ præceperint,festinè audiant & implere contendant,sic iustorum mentes per intentionem suam omnipotenti domino assistunt, atque in scriptura eius quasi os eius intuentur,vt quia per eam de⁹ loquitur omne quod vult, tāto à voluntate eius non discrepent,quanto eandem voluntatem illius in eius eloquio agnoscunt. Vnde sit vt eius verba non per eorū aures superuacuè transeant, sed hæc in suis cordibus figant. Vnde hic subditur: Et in sinu meo abscondi verba oris eius.) In sinu etenim cordis verba oris eius abscōdimus,quando mandata illius non transitoriè, sed implenda
Lucæ.2. opere audimus. Hinc est quod de ipsa matre virgine scriptū est: Maria autem conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Quæ nimirum verba & cùm ad operationē prodeunt,in sinu cordis absconsa latent,si per hoc quod foris agitur,intus agentis animus non eleuatur. Nam cùm cōceptus D
termo ad opus ducitur,si per hoc humana laus quæritur,ser mo dei in sinu mentis proculdubio non occultatur. Sed nosse velim beate vir,cur te tanta intentione examines,cur tāta sollicitudine astringas. Sequitur: Caput.XVIII.

IPse enim solus est,& nemo auertere potest cogitationem eius.) Nunquid nanque non sunt angeli & homines, cœlū & terra,aēr & maria, cuncta volatilia, quadrupedia, atq; repentia? Et certe scriptum est: Creauit, vt essent omnia. *Gene.1.*
Cùm ergo in rerum natura tam multa sint,cur beati viri vo ce nunc dicitur: Ipse enim solus est? Sed aliud est esse, aliud principaliter esse , aliud mutabiliter, atque aliud immutabiliter esse. Sunt enim hæc omnia , sed principaliter non sunt: quia in semetipsis minimè subsistunt, & nisi gubernātis manu teneantur , esse nequaquam possunt. Cuncta nanque in illo subsistunt à quo creata sunt,nec ea quæ viuunt, sibimetipsis vitam tribuunt,neque ea quæ mouentur & non viuunt, suis nutibus ad motum ducūtur,sed ille cuncta mouet, qui quædam viuificat , quædam verò non viuificata in extremam essentiam mirè ordinans seruat. Cuncta quippe ex nihilo facta sunt, eorumque essentia rursum ad nihilum tenderet,nisi eam author omnium regiminis manu retineret. Omnia itaque quæ creata sunt, per se nec subsistere prævalent, nec moueri, sed intantum subsistunt,inquantum vt esse E
debeant acceperunt. Intantum mouentur,inquantum occulto instinctu disponuntur . Ecce enim peccator flagellandus est de rebus humanis. Aresc̄it in eius laboribus terra, cōcutitur in eius naufragiis mare, igneſcit in eius sudoribus aër, obtenebreſcit contra eum inūdationibus cœlum,inardeſcūt in eius oppressionibus homines, mouentur in eius aduersitate & angelicæ virtutes. Nunquid nam hæc quę inanimata, vel quæ viuentia diximus,suis initinctionibus & nō magis diuinis impulsionibus agitantur ? Quicquid est itaque quod exterius sæuit,per hoc ille intuendus est qui hoc interius disponit. In omni igitur causa solus ipse intuendus est,qui principaliter est. Qui etiam ad Moysen dicit: Ego sum qui sum. Sic *Exo.3.*
dices filiis Israël. Qui est,misit me ad vos. Cùm itaq; flagellamur per ea quæ videmus,illum debemus sollicitè metuere, quem non videmus. Vir itaque sanctus despiciat quicquid exterius terret,quicquid per essentiam suā,nisi regeretur, ad nihilum tenderet, & mentis oculo suppressis omnibus intuea tur vnum,in cuius essentiæ comparatione esse nostrum non esse est,& dicat: Ipse enim solus est: De cuius mox immutabilitate aptè subiungitur:

Quòd sententiam dei licèt quidam deprecando auerterint, hoc ipsum erat apud eius clementiam,ut sic fieri posset.

Et nemo auertere potest cogitationem eius . Sicut enim immutabilis natura est,ita immutabilis cogitatione . Cogitationem quippe eius nullus auertit:quia nemo resistere occultis eius iudiciis prævalet. Nam etsi fuerunt quidam qui deprecationibus suis eius cogitationem auertisse videantur, ita fuit eius interna cogitatio, vt sententiam illius auertere deprecādo potuissent,& ab eo acciperēt quod agerent apud ipsum. Dicat ergo: Et nemo auertere poterit cogitationem eius:quia semel fixa iudicia mutari nequaquā possunt. Vnde scriptum est:Præceptum posuit,& nō prēteribit. Et rursum. *Psal.148.*
Cœlum & terra transibunt,verba autem mea non transibūt. *Lucæ.21.*
Et rursum: Non enim cogitationes meæ sicut cogitatiōes ve *Esa.55.*
strę,neque viæ meæ sicut viæ vestræ. Cùm ergo exterius mu tari videtur sententia, interius consilium non mutatur : quia de vnaquaque re immutabiliter intus constituitur, quicquid foris mutabiliter agitur. Sequitur:

Quòd etiam quæ contra uoluntatem dei fieri uidentur, uoluntati eius non obsistunt. Et quod eo ordine uoluntas peruersa diaboli in hoc utilitati sanctorum seruiat ut purget eos. Caput.XIX.

ET anima eius quodcunque voluit hoc fecit.) Cùm sit cunctis corporibus exterior,cūctis mentibus interior deus,eaipsa vis eius qua omnia penetrat, cūctaque disponit,anima illius appellatur. Cuius videlicet volūtati nec illa obsistunt quæ cōtra voluntatem illius fieri videtur: quia ad hoc nonnunquā permittit fieri etiam quod non præcepit, vt per hoc illud certi⁹ impleatur quod iubet. A postatæ quip
pe angeli

Universidad de Deusto
Biblioteca

G pe angeli peruersa voluntas est,sed tamen à deo mirabiliter ordinatur,vt ipse quoque eius insidię vtilitati bonorum seruiant, quos purgant dum tentât.Sic itaque eius anima quodcunque voluit hoc fecit,vt inde quoq; voluntatem suam impleat,vnde voluntati illius repugnari videbatur. Terreatur ergo vir iustus,& tante maiestatis pondus considerans,infirmum se esse deprehendat. Sed inter verba hæc percunctari libet ac dicere: O beate Iob inter tot flagella positus, cur adhuc aduersa formidas?Iam tribulationibus cingeris,iam innumeris afflictionibus âgustaris. Malum timeri debet,quod necdum suscepetum est, tu in tanto positus dolore quid metuis? Sed ecce vir iustus nostris inquisitionibus satisfaciens adiungit. Cùm expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præsto sunt ei.) Ac si apertè dicat:Iam perpedo quæ patior, sed adhuc formido quæ pati possum .Explet enim in me voluntatem suam: quia multis me persecutionibus affligit. Sed multa similia præsto sunt ei, quia si scire cogitat,adhuc inuenit vbi plaga crescat. Hinc itaque pêfandum est quam pauidus ante flagellum fuit,qui etiam percussus adhuc metuit ne feriatur. Incomprehensibilem quippe vim ei inesse considerans & potestatis & examinis,esse virum iustus noluit nec de flagello securus. Vnde adhuc metuens adiungit:

H Et idcirco à facie eius turbatus sum,& considerâs eum timore sollicitor.) Bene à facie domini turbatur qui terrorem maiestatis illius cordis sui obtutibus proponit,& eius rectitudinis pauore concutitur,dum se reddêtis rationibus conspicit idoneum non esse si districtè iudicetur. Rectè autè dicitur: Et considerans eum,timore sollicitor: quia diuinæ animaduersionis vim cùm minimè quisque considerat,minimè formidat,& tâto magis in hac vita quasi securus est,quâto à consideratione internæ districtionis alienus. Semper etenim iusti viri ad cordis secretarium redeunt , vim occultæ districtionis intuentur,maiestatis intimæ iudicio assistût, vt eo magis quandoq; securi sint,quo hic quandiu viuerent,securi esse noluerunt. Nam malorum mentes cùm renuunt cõsiderare quod timeant,ad hoc quâdoq; gaudentes perueniût, quod timeates nullo modo euadant. Sed ecce de beato Iob nouimus,quod crebris dei sacrificiis deditus,quod hospitalitatibus, quod indigentiis pauperũ impensus,quod suis etiã subditis humilis, quod sibi aduersantibus benignus fuit, & tamen tot flagella suscepit,nec iam securus extitit inter flagella,sed adhuc metuit,adhuc diuinæ districtionis vim considerans contremiscit. Quid nũc itaque miseri, quid peccatores dicemus,si sic timet qui sic egit? Sed tanti timoris põdus an à semetipso habeat, innotescat. Sequitur:

Caput.XX.

D Eus molliuit cor meum,& omnipotens conturbauit me.) Ex diuino munere cor iusti molliri dicit: quia superni iudicij timore penetratur. Molle est enim I
quod penetrari potest,durum quod penetrari non potest. Prouer.28
Vnde per Salomonem dicitur: Beatus homo qui semper est pauidus,qui vero mentis est duræ,corruet in malum. Virtutem ergo suę formidinis non sibi,sed authori tribuit,qui ait: Deus molliuit cor meum,& omnipotens conturbauit me. Non autem securæ,sed perturbata sunt corda bonorum:quia dum futuri examinis pondus considerant,quietem hic habere non appetunt,securitatem suam districtionis intimæ cõsideratione perturbant. Qui tamen inter ipsa timoris supplicia sæpe animum reuocant ad dona,& vt semetipsos consolatione refoueant, inter hoc quod metuunt, reducunt oculum ad dona quæ acceperunt, vt spes subleuet,quem timor premit. Vnde & sequitur:

Quòd in corda iustorum in ipso orationis sacrificio sæpe carnales se cogitationes ingerunt,& ea polluunt.

Non enim perij propter imminentes tenebras,nec faciem meam operuit caligo.) Ille enim in flagello positus, á salute corporis propter imminentes tenebras perit,qui idcirco pro transactis percutitur, vt à futuris supplicijs abscondatur. Flagella quippe bonorum aut vitia perpetrata purgant, aut ea quæ poterant perpetrari futura deuitant. Beatus autè Iob quia in flagello positus,nec à peccatis præcedentibus purgabatur, nec ab imminentibus tegebatur, sed eius tãtummodo in flagello virtus augebatur, fiducialiter dicit: Nõ enim perij propter imminentes tenebras,'nec faciem meam operuit K
caligo. Qui enim semper diuinæ formidinis pondus alpexit, eius cordis faciem caligo peccati non operuit. Et is quem supplicia nulla sequebantur,salutem corporis propter immi nentes tenebras non amisit. Et notandum quod ipse priora denuncians,nequaquam ait: faciem meam non tetigit,sed nõ operuit caligo. Sæpe enim etiam corda iustorũ subortæ cogitationes polluũt,terrenarũ rerum delectationibus tangũt, sed dũ citius manu sanctæ discretionis abigũtur , festinè agitur ne cordis faciem caligo operiat,quæ hanc iam ex illicita delectatione tangebat.Nam sæpe in ipso orationis sacrificio importunè se cogitationes ingerunt,quæ hoc rapere vel maculare valeant,quod in nobis deo flentes immolamus. Vnde Abraham cùm ad occasum solis sacrificium offerret,insistẽtes aues pertulit,quas studiosè,ne oblatum sacrificium raperent, abegit. Sic nos cùm in ara cordis holocaustum deo offerimus,ab immundis hoc volucribus custodiamus, ne maligni spiritus & peruersæ cogitationes rapiant quòd mẽs nostra offerre se domino vtiliter sperat. Sequitur: Gene.15.

Textus capitis vigesimiquarti beati Iob, sed moralis expositionis libri decimisexti. xxj.

A B omnipotente non sunt abscondita tempora, qui autem nouerunt eum ignorant dies illius. Alij terminos transtulerunt, diripuerunt greges,& pauerunt eos. Asinũ pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore boue viduæ. Subuerterunt pauperum viam,& oppresserunt pariter mãsuetos terræ. Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum, vigilantesq; ad prædam præparant panem liberis. Agrum non suum demetunt, & vineã eius quę vi oppressérant,vindemiant. Nudos dimittunt homines,indumenta tollentes,quibus non est operimentum in frigore, quos imbres montium rigant, & non habẽtes velamen amplexãtur lapides. Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliauerũt. Nudis & incedentibus absq; vestitu & esurientibus tulerũt spicas. Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt. De ciuitatibus fecerunt viros gemere,& anima vulneratorum clamauit, & deus inultũ abire non patitur. Ipsi fuerunt rebelles lumini. Nescierunt vias eius,nec reuersi sunt per semitas illius. Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem,per noctẽ verò erit quasi fur.Oculus adulteri obseruat caliginem,dicens:non me videbit oculus,& operiet vultum suum. Perfodiunt in tenebris domos,sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem.Si subitò apparuerit aurora,arbitantur vmbram mortis, & sic in tenebris quasi in luce ambulant. Leuis est super faciem aquæ.Maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum . Ad nimium calorem transeat ab aquis nitium, & vsque ad inferos peccatum illius. Obliuiscatur eius misericordia. Dulcedo illius vermes. Non sit in recordatione,sed conteratur sicut lignũ infructuosum. Pauit enim sterilem,& quæ non parit,& viduæ bene non fecit. Detraxit fortes in fortitudine suа: & cum steterit,non credet vitæ suæ. Dedit ei deus locũ pœnitentiæ,& ille abutitur eo in superbia, oculi autem eius sunt in viis illius.Eleuati sunt ad modicum & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur. Quod si nõ est ita, quis me potest arguere esse mentitum,& ponere ante deum verba mea ? L M

Quod omnipotentem deum fideles quique & sciunt per fidem, & nesciunt per speciem. Magnoque moderamine attendendum

A *attendendum est,in naturæ humanæ circunscriptione, non plus sapere quàm oportet sapere.*

A B omnipotente nõ sunt absconditа tempora:qui aũt nouerunt eum,ignorant dies illius.) Quid dies dei, nisi ipsa eius æternitas appellatur? quæ nonnunquã
Psalm.83. vnius diei pronunciatione exprimitur,sicut scriptũ est: Melior est dies vna in atriis tuis super milia. Nonnunquã verò pro sua longitudine, dierum multorum appellatione signatur,de quibus scriptum est: In seculum seculi anni tui. Nos
Psal.101. itaque intra tẽpora voluimur,per hoc quòd creatura sumus: deus autem quia creator est omnium,æternitate sua tempora nostra comprehendit. Ait ergo: Ab omnipotente nõ sunt absconditа tempora:qui autem nouerunt eum,ignorant dies illius. Quia ipse quidem nostra comprehensibiliter conspicit,nos autem ea quæ eius sunt comprehendere nullatenus valemus. Sed natura dei cùm simplex sit,mirãdum valde cur dicit:qui nouerunt eum,ignorant dies illius.Neq; enim aliud ipse,atque aliud dies eius sunt. Deus nanque hoc est quod habet. Aeternitatem quippe habet,sed ipse est æternitas. Lucẽ habet,sed lux sua ipse est. Claritatem habet,sed ipse est claritas sua.Non est ergo in eo aliud esse,& aliud habere. Quid est itaque dicere,qui nouerunt eum,ignorant dies illius, nisi quia & qui cognoscunt eum,adhuc nesciunt ? Nam & qui iã eum fide tenent,adhuc per speciem ignorãt.Et cùm ipse sibi sit æternitas,quem veraciter credimus,qualiter tamẽ sit ipsa eius æternitas, ignoramus.In hoc nanque quod de diuinæ naB turæ potentia audimus,ea nonnũquam cogitare cõsueuimus, quæ per experientiam scimus. Omne enim quod cœpit & desinit,initio & fine cõcluditur. Quòd si mora aliquantula differtur vt finiatur, longum dicitur: In qua videlicet longinquitate cùm quisq; mentis oculos reducit retro per memoriam,tendit antè per expectationem,quasi per spatium temporis dilatat in mente.Cumq; audit æternitatem dei, humano more intendẽti animo longa vitæ spatia proponit,in quibus metiatur semper & quid abiit retro quod retineatur in memoria,& quid ante restat quod expectetur ex intentione. Sed quoties in æternitate ista cogitamus,æternitatem necdũ cognouimus. Ibi quippe est quod nec initio incipitur,nec fine terminatur, vbi neque expectatur quod veniet, neque percurrit quod debeat recordari,sed est vnum quod semper esse est. Quod etsi nos & angeli cum initio esse videre incipimus,esse tamen hoc sine initio videmus,vbi sic semper sine fine esse est,vt nunquam se animus tendat ad sequentia,ac si multiplicentur quę sunt,& lõga fiant.Nam & si per prophetiæ spiritum dictum est: Domine qui regnas in æternum, & in seculum & adhuc,more sacri eloquij,humano modo spiritus hominibus est locutus,vt ibi adhuc diceret,vbi expectatio non inesset. Adhuc enim æternitas nõ habet,quæ semper esse habet,in qua nulla pars suæ longitudinis preterit,vt pars alia succedat,sed totum simul esse est, & nil deest quod cernat,in qua omne quod est,animus videt ,& tardum non esse, C & longum esse.Sed hæc de æternitatis diebus loquentes, conamur magis videre aliquid quàm videmus . Dicatur igitur rectè: Qui autem nouerunt eum,ignorant dies illius:quia etsi iam deum per fidem nouimus qualiter tamen sit eius æterni tas sine præterito âte secula,sine futuro post secula,sine mora longa,sine præstolatione perpetua, non videmus. Beatus itaque Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quia sub magno se scientiæ freno moderatur,ne plus sapiat quàm oportet sapere,& dies dei non posse comprehendi testificans, ad hæreticorum mox superbiam respectum mẽtis reducit,qui alta sapere appetunt,& quod capere vtcunque non possunt, perfectè se scire gloriantur. Nam sequitur:

Quòd hæretici patrum instituta transgrediuntur, & actiuos uiros à ministerio sanctorum auertunt.

Alij terminos transtulerunt,diripuerunt greges,& pauerunt eos.) Quos aliorũ nomine,nisi hæreticos designat,quia sanctæ Ecclesiæ gremio extranei exisstunt ? Ipsi enim terminos transferunt: quia constitutiones patrum præuaricando transcendunt.De quibus nimirum cõstitutionibus scriptum
Prouer. 22 est: Ne trãsgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui. Qui greges diripiũt & pascunt:quia imperitos quosque peruersis ad se persuasionibus trahunt, & doctrinis pestiferis ad interficiendum nutriunt. Caput.XXII. D

N Am quòd gregum nomine imperiti populi designẽ tur sponsi verba testantur,qui sponsam suam alloquitur,dicẽs:Nisi cognoueris te ò pulchra inter mu Canti.1.
lieres,egredere & abi post veltigia gregum,id est,nisi honorem tuum,quo ad similitudinem dei es condita, bene viuendo cognoueris,à conspectu meæ contemplationis egredere, & imperitorum vitam imitare populorum. Sequitur: Asinum pupillorum abegerunt , & abstulerunt pro pignore bouem viduæ.) Quos hoc loco pupillos accipimos , nisi electos dei,in mentis teneritudine positos?qui magna fidei gratia nutriuntur , & patris sui iam pro se mortui faciem necdũ vident.Et sunt plærique in Ecclesia qui quosdam conspiciũt cœlestia appetere,terrena omnia despectui habere, quanuis ipsi in huius mundi laboribus insudent,eis tamen quos ad cœlestia anhelare conspiciunt,de rebus quas in hoc mundo possident,huius vitæ adiutorium ferunt .Et quanuis ipsi agere spiritalia nequeant , ad summa tamen tendentibus libenter subsidia ministrant. Portare enim asinus onera hominum solet. Quasi ergo quidam asinus electorum est,qui terrenis actibus deseruiens , deportat onera vsibus hominum.Et sæpe cùm hæretici quemlibet talem à sanctæ Ecclesiæ gremio auertunt,quasi pupillorum asinum abigunt : quia cùm hũc ad perfidiam suam pertrahunt,à' ministerio bonorum repellũt. Quæ autem vidua,nisi sancta Ecclesia debet intelligi, quæ occiſi viri sui interim visione priuata est ? Bos autem huius est E
viduæ,vnusquisque prædicator.Et sæpe contingit,vt hæreti ci peruersis suis dogmatibus ipsos etiam qui prædicatores videbantur,trahant.Boue ergo viduæ auferunt,cùm de sancta Ecclesia etiam prædicantem tollunt. Vbi rectè est adiunctum:Pro pignore.Pignus nãque cùm tollitur, aliud quidem est quod tenetur,sed tamen adhuc aliud quærit.Et plærunq; hæretici ideo eos conantur auferre qui prædicant,vt eorum etiam sequaces trahãt.Pro pignore ergo bos viduæ tollitur, quando idcirco ipse qui prædicabat rapitur, vt alij sequantur.Ex cuius ruina plærunque agitur,vt hi quoque de sanctæ Ecclesiæ gremio exeant,qui in ea bonis moribus præditi, mites atque humiles esse videbantur.Vnde & subditur:Subuerterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ. Paupertatis nanque nomine , sæpe humilitas designari solet.Et nonnũquam hi qui mansueti atque humiles videtur,si seruare discretionem nesciũt,exemplis aliorum cadunt. Sunt vero nonnulli hæretici qui populis admiscerí fugiunt,sed secessum vitæ secretioris petunt,qui plærunq; eos quos inueniunt,eo amplius peste suæ persuasionis inficiunt, quo quasi ex vitæ meritis reuerentiores videntur. De quibus subditur:

Quòd hæretici, ut sanctiores æstimentur, solitariam sibi uitam eligũt,& sanctorum uerba suo sensu exponẽtes auditoribus suis panẽ præbent erroris. Cap.XXIII. F

A Lij quasi onagri in deserto egrediũtur ad op⁹ suũ.) Onager enim agrestis est asinus.Et rectè hoc in loco onagris comparantur hæretici:quia in suis voluntatibus dimissi,à vinculis sunt fidei & ratiõis alieni.Vnde scriptum est: Onager assuetus in solitudine,in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui. Onager quippe in solitudine assuetus est,quia dum terrã cordis sui disciplinæ virtute non excolit,ibi habitat vbi fructus non est. Qui in desiderio animæ suæ ventum amoris sui attrahit:quia ea quæ ex desiderio scientiæ in mente concipit:inflare prævalent, non ædificare.Contra quos dicitur: Scientia inflat,charitas vero ædificat.Vnde hic quoque cõgruè infertur: Egrediũtur ad opus suum.Non enim dei, sed suum opus peragunt,dum nõ recta dogmata,sed propria desideria sequuntur. Scriptum quippe est: Ambulans in via immaculata,hic ministrabat. Qui ergo Psal.100.
non in via immaculata ambulat,sibi magis quàm domino ministrat. Sequitur: Vigilantes ad prædam præparant panem liberis.) Ad prædam vigilant,qui verba iustorũ ad sensum proprium semper rapere conantur,vt per hæc peruersis filiis panem erroris parent.De quo videlicet pane apud Salomonem verbis mulieris pranitatis hæreticę typum gerentis,dicitur:Aquæ furtiuæ dulciores sunt,& panis abscoditus Prouer.9.
suauior. Sequitur: Agrum nõ suum demetunt, & vineam eius quem

quæstio.
Deus angeli noluit esse flagellum.
diuinum examen quam metuendum.
considerátio notanda.
Sancti non securi sed perturbata sunt.
Flagella bonorum cur immittuntur.
quæstio.
Hæretici cur cõparantur onagris. Hiere.2.
1.Cor.8.
Ad prædã uigilãt hæretici.
Asinus pupillorũ quis sit.
Vidua est secta ecclesiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G cius quem vi oppresserant vindemiant. Potest agri nomine scripturæ sacræ latitudo signari,quam hæretici no suam demetunt:quia ex ea sententias longè à suis sensibus diuersas tollunt. Quæ vineę quoque appellatione exprimitur, quia per veritatis sententias botros virtutum profert. Cuius vineæ dominum,id est,scripturæ sacræ conditorẽ,quasi vi opprimunt:quia eius sensum in verbis sacri eloquij inflectere violenter conãtur,qui dicit:Seruire me fecisti in peccatis tuis: præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis.Et eandẽ vineã vindemiant,qui ex ea sententiarum botros, pro suæ intelligentiæ intentione coaceruant. Potest agri vel vineæ nomine, vniuersa Ecclesia designari, quã peruersi prædicatores demetunt,& authorẽ eius in membris suis opprimendo vindemiant:quia creatoris nostri gratiã persequẽtes, dum quosdã de illa qui recti videbantur rapiũt:quid aliud quã spicas vel botros animarũ tollunt? De quibus adhuc subditur: Nudos dimittunt homines,indumenta tollentes,quibus non est operimentũ in frigore.) Sicut vestimenta corpus,sic bona opera protegunt animã. Vnde cuidam dicitur: Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua,ne nudus ambulet.Hæretici itaq; cùm in quorundam mentibus bona opera destruũt, nimirum velamina indumentorũ tollunt.Bene autẽ dicitur: Quibus nõ est operimentum in frigore.Operimentũ quippe ad iustitiam pertinet,frigus ad culpam.Et sunt nõnulli qui in quibusdam rebus peccata faciunt,in quibusdam verò recta opera sequũ tur. Qui ergo ex aliis actibus delinquit, atque ex aliis iustitiam peragit,quid iste nisi in frigore vestitur? Et alget & tegitur:quia ex alio opere feruescit ad iustitiam,& ex alio frigescit ad culpam.Sed cùm hæretici bona opera talibus subtrahunt,agũt ne in frigore habeãt quo vestiantur. Rectè ergo dicitur: Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore: vt videlicet solum culpæ frigus interimat,quos calor alterius operis ex parte aliqua tegebat. Caput.XXIIII.

Potest verò per frigus desiderium,per vestimentũ operatio signari.Et sunt plærique qui adhuc peruersis desideriis æstuant,sed contra se spiritaliter decertantes, rectis sibi operibus repugnant: & bonis actibus tegunt hoc, quod sinistrum sibi resultare per tentationẽ sentiũt.Hi itaq; vnde mala desiderant,inde algent:vnde autem bona operantur,inde vestiti sunt.Cùm verò hæretici peruersis allegationibus rectè fidei eis opera subtrahunt,quid agunt, nisi vt hi qui adhuc desideriorum carnalium frigora sentiunt,sine bonorum actuum vestimento moriantur? Sequitur: Quos imbres montium rigant,& non habentes velamen,amplexãtur lapides.)Imbres montium sunt verba doctorum.De quibus montibus voce sanctæ Ecclesiæ dicitur: Leuaui oculos meos ad montes. Hos itaque imbres montiũ rigant,quia sanctorum patrum fluenta satiant.Velamen autem,vt iam prædiximus,boni operis tegmen accipimus, quo quisq; tegitur, vt ãte omnipotẽtis dei oculos,prauitatis eius fœditas operia tur.Vnde scriptum est:Beati,quorum remissę sunt iniquitates,& quorũ tecta sunt peccata.Quos autem lapidum nomine,nisi fortes in sancta Ecclesia viros accipimus? quibus per primum pastorem dicitur: Et vos tanquã lapides viui superædificamini.Hi itaque qui de nullo suo opere confidunt, & ad sanctorum martyrum protectionem currunt,atque ad sacra eorum corpora fletibus insistũt,promereri se veniam eis intercedentibus deprecantur. Quid ergo isti in hac humilitate faciunt,nisi quia bonæ actionis velamen non habent,lapides amplexantur? Sequitur:

Descriptio persecutionis,quam in membris suis,sancta Ecclesia ab hæreticis patitur.

Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgũ pauperem spoliauerunt.)Cũ prosperitatem vitæ præsentis hæretici nõ habent,infirmis mentis verbis blandioribus puersa persuadẽt.Si qua verò illis prosperitas tẽporis præsentis arrisérit, etiam violẽter trahere quos præualent,non desistunt.Pupillorum itaque nomine designãtur hi qui adhuc sunt teneri in tra sanctam Ecclesiam constituti,quorum vitam misericors pater moriendo seruauit:qui ad bonam iam intentionem deducti sunt,sed adhuc in bonis actibus nulla virtute roborantur. Hæretici igitur deprædantes pupillos vim faciunt:quia contra infirmas fideliũ mentes,verborũ & operum violentia grassantur.Vulgus autem pauper, est populus indoctus, qui si veræ sapientiæ diuitias haberet,vestimentum suæ fidei nequaquam amitteret. Quasi quidam quippe intra sanctã Ecclesiam senatores sunt, viri doctiores: qui cum scientiam in corde multiplicant,veris apud se diuitiis abundant. Sed hæretici vulgum pauperem spoliãt:quia dum doctos non præualent indoctos quosq; à velamine fidei,prædicatione pestifera denudant. Sequitur: Caput.XXV.

Nvdis & incedẽtibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.) Quod ait nudis,hoc replicat absque vestitu:sed aliud est nudum esse,aliud nudũ incedere.Omnis enim qui nec bona nec mala operatur, nudus est & ociosus:qui autem mala agit,nudus incedit: quia sine velamine boni operis per iter prauitatis pergit. Sunt verò nonnulli qui malum suæ nequitiæ cognoscentes,satiari pane iustitiæ festinãt,percipere sacri eloquij dicta desiderãt. Qui quoties patrum sententias pro ædificandis mentibus in cogitatione versant,quasi de bona segete spicas portant.Hæretici igitur nudis & incedentibus absq; vestitu, & esurientibus spicas tollunt:quia siue quidam ociosi sint,& in nullis se bonis exerceant,seu pariter impudicitiæ absque velamine boni operis pergant, etiam si quando iam ad pœnitentiam redire cupiunt,& pabulũ verbi concupiscunt,eis esurientibus spicas tollunt:quia in eorũ mente pernicios persuasionibus patrũ sententiam destruũt.Nec immerito spicas signare patrũ sententias dicimus,quia sæpe dum per figurata eloquia proferuntur,ab eis tegmẽ literæ quasi aristarum paleas subtrahimus,vt medulla spiritus reficiamur. Sequitur: Inter acernos eorum meridiati sunt,qui calcatis torcularibus sitiũt.) Omnes qui sanctam Ecclesiam persequuntur,quid aliud quã torcular calcant? Quod diuina agi dispositione permittit,vt animarum botri in spiritale vinum defluant,quę carne corruptibili exutæ,ad regna cœlestia velut in apothecã currãt. Nam iniusti dum iustos deprimũt,quasi botros sub pedibus mittunt.Cõpressi autem botri ad superni conuiuij latietatẽ exuberant,qui prius quasi in huius aeris libertate pendebãt. Vnde Dauid propheta sanctæ Ecclesiæ afflictionem conspiciens,psalmum pro torcularibus scribit.Sed omnes qui vitã fidelium persequũtur,calcant & sitiunt:quia agendo crudelia ferociores fiunt,& impietatis suæ meritis cæcati, eo ambiunt graviora facere,quo iam grauia fecerunt.Hæretici autem cùm per se potestatem persecutionis non habẽt, huius seculi potentes cõmouent eorũq; mentes ad persequendum trahunt,& quibus valent persuasionibus accendunt. Quos cũ crudelia agere contra catholicorũ vitam conspiciunt, quasi in ipso solis feruore requiescunt. Bene ergo nunc dicitur. Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt,quia eorum se multitudini adiungũt,quos iam videt grauia agere,& adhuc sitire graviora. Quorum feruor dum eorum desideria satiat,in eorũ actibus,quasi in meridie quie scunt. Sequitur: De ciuitatibus fecerunt viros gemere.) Quia ciuitates à conuiuentibus populis appellantur,non immerito ciuitatũ nomine veræ sunt fidei Ecclesiæ designatæ, quæ in singulis mundi partibus positæ,vnam catholicam faciunt,in qua fideles omnes de deo recta sentientes concordiater viuunt. Caput.XXVI.

Hanc itaque in euangelio dominus conuiuantiũ populorum etiã per locorum distinctionem cõcordiã designauit:cùm satiaturus de quinque panibus populum,quinquagenos per turmas vel centenos discumbere præcepit,vt videlicet turba fidelium escam suã & locis disiuncta,& moribus coniuncta perciperet. Iubilæi quippe requies quinquagenarij numeri mysterio continetur, & quinquagenarius bis ducitur vt ad cẽtenarium perducatur. Quia ergo prius à malo quiescitur opere, vt post anima plenius quiescat in cogitatione,alij quinquageni, alij autem centeni discumbunt,quoniam sunt nonnulli qui iam à prauis actibus habent requiem operis,& sunt nonnulli qui à peruersis cogitationibus habent iam requiem mentis.Hæretici igitur quia peruersis sæpe huius mundi potentibus adhærentes, bonorũ socialem vitam atque concordiam persequuntur, rectè nunc dicitur: De ciuitatibus fecerunt viros gemere. Quos rectè beatus Iob memorat viros,quia illos magis hæretici extinguere

A guere ambiunt,qui perfectis gressibus per viam dei non fluxè & enerviter, sed viriliter currunt. Qui cùm vulnus perfidiæ ingeri in paruulorum fidelium mente conspiciunt, semper ad clamorem & gemitus redeunt. Vnde & rectè dicitur: Et anima vulneratorum clamabit,& deus inultum abire non patitur. Vulneratur quippe anima iustorum,cùm fides turbatur infirmorum,quibus iam hocipsum clamare,est de alie no lapsu tabescere.Sed deus inultum abirẽ non patitur: quia etsi iusto ordine iniustum aliquid fieri iustè permittit,inultũ tamen abire non finit iniustum quod fieri iustè permisit:quia & per reproborum iniustitiam quasdam quas inesse conside rat culpas percutit electorum, & tamen æterna iustitia ferire non negligit iniustitiam serientium. Sequitur:

Quòd hæretici qui bona quæ intelligunt,malè interpretando peruertunt,& facere contemnunt, postmodum itadantur in reprobum sensum,ut faciant ea quæ non conueniunt,nec hoc ipsum intelligunt,quòd malè agunt.

Ipsi fuerunt rebelles lumini.) Plærunque peruersi & cognoscunt recta quæ sequi debeant, & tamen sequi despiciũt quæ cognoscunt.Lumini ergo rebelles sunt:quia sua desideria sequendo,bonũ despiciunt quod nouerunt.Qui ergo non per ignorantiam,sed per superbiam delinquũt,elationis suæ scutum iaculis veritatis obiciunt, ne salubriter in corde feriantur.Ex qua videlicet eorum superbia agitur, vt quia nolunt facere quæ cognoscunt, nec cognoscant iam bona quæ B faciant,sed sua eos cęcitas à veritatis lumine funditus excludat. Vnde & aptè subditur: Nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas illius.) Qui enim prius sciendo rebelles sunt,postmodum cæcantur vt nesciant,sicut de quibusdã Rom.1. dicitur: Quia cùm cognouissent deum,non sicut deum glorificauerunt,aut gratias egerunt. De quibus paulopòst additur:Tradidit illos deus in reprobum sensum,vt faciãt ea quæ non conueniunt. Quia enim glorificare noluerunt quem cognouerant,reprobo sensui traditi, ad hoc relicti sunt, vt nescirent iam pensare mala quę faciebant.Bene autem dicitur:

Caput.XXVII.

Nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas illius.Angustior quippe est semita quàm via. Qui autem bona manifestiora agere contemnunt, nequaquam ad subtiliora intelligenda peruenjunt. Expectauit autem omnipotens deus,vt per eius semitas pergerent,sed vtinam per eas vel reuerti voluissent, vt vitæ itinera quæ noluerunt per innocentiam, saltem per pœnitentiam tenerent. Qua in re quanta sint misericordiæ viscera dei omnipotentis ostẽditur,qui eos quos à se discedentes aspicit,vt reuertãtur quærit.Vnde post enumeratas culpas delinquentium, synagogam per vocem propheticam reuocat,dicẽs:Ergo saltem Hiere.3. amodo voca me,pater meus,dux virginitatis meæ tu es. Sequitur:

Quòd qui in fraterno odio sunt,homicidæ dicantur.

Mane primo consurgit homicida,interficit egenũ & pauperem,per noctem verò erit quasi fur.) Cùm homicida in ne C ce proximorum per nocturnum maximè silentiũ soleat grassari,cur hoc in loco mane primo consurgere ad interficiendum egenum & pauperem dicitur,in nocte verò quasi fur esse perhibetur?Sed ipsis verbis literæ dum sibi non congruũt, ad indaganda spiritus secreta reuocamur. In scriptura sacra mane aliquando aduentus dominicæ incarnationis,aliquando aduentus iam terribilis & districti iudicis,aliquando verò præsentis vitæ prosperitas poni consueuit. Mane etenim aduentus dominicæ incarnationis extitit, sicut propheta di- Esaiæ. 21. cit: Venit mane & nox:quia & nouæ lucis primordia in redemptoris præsentia fulserunt,& tamẽ à persecutorum cordibus perfidiæ suæ tenebræ non sunt detersæ. Rursum per Psal.100. mane aduentus iudicis designatur.Vnde per Psalmistam dicitur: In matutinis interficiebam omnes peccatores terræ, sicut & electorum quoque personam exprimens, ait: Mane Psalm.5. astabo tibi & videbo.Rursum per mane præsentis vitæ pro- Eccles.10. sperita designatur,sicut per Salomonem dicitur: Væ tibi terra,cuius rex est puer,& cuius principes mane comedũt. Quia enim mane primum dei tempus est, & vesperæ extremum, nequaquam reficiendi sumus de huius vitæ prosperitate quę prævenit,sed de his quæ in fine diei,id est, in mundi termino D sequuntur. Mane ergo comedunt, qui de huius mundi prosperitatibus extolluntur, & dum præsentia vehementer curant,futura non cogitant.Omnis enim qui odit fratrem suũ, 1.Ioan.3. homicida est. Mane itaque primò consurgit homicida, quia in præsentis vitæ gloria peruersus quisque erigitur, & illorum vitam deprimit, qui dum sequentem gloriam sitiunt, quasi satiari in vespere exquirunt. Prauus etenim quisque in hoc mundo dignitatem tranfitoriæ potestatis arripiens,tanto se acrius ad peragenda mala dilatat, quanto per charitatis viscera nullum amat. Quotiens enim cogitationibus cõtra bonos sæuit, totiens innocentium vitam interimit. Qui si disponente deo subitò gloriam acceptæ potestatis amiserit,locum mutat,sed mentem non mutat: quia ad hoc protinus dilabitur, quòd subinfertur:

Caput.XXVIII.

Per noctem verò erit quasi fur.) In nocte quippe tribulationis atque deiectionis suæ, etsi exerere crudelitatis manum non valet:eis tamen quos præualere cõspicit,consilia peruersitatis præbet.Huc illucque discurrit, & quæque potest in bonorum læsionẽ suggerit. Qui rectè quasi fur dicitur,quia in ipsis suis peruersis consiliis metuit ne deprehendatur. Qui ergo contra egenum & pauperem mane homicida est,per noctem quasi fur absconditur,quia peruer- E sus quisque qui in prosperitate vitæ præsentis humilium vitam deprimendo interimit, in aduersitate atque deiectione positus per iniqua consilia latenter lædit,atque id quod per se explere non valet,adhærendo huius mundi potentibus exercet. Sequitur: Oculus adulteri obseruat caliginem,dicens: non me videbit oculus.) Hoc etiam iuxta literam nil obstat intelligi,quia qui adulterium perpetrare desiderat,te nebras exquirit. Sed quia contra hæreticos sententia promi tur,dignum est vt hoc quod dicitur: mystice sentiatur.Nam Paulus ait: Non enim sumus sicut plurimi adulterantes ver- 2.Cor.4. bum dei. Adulter quippe in carnali coitu non prolem, sed voluptatem quærit. Et peruersus quisq; ac vanæ gloriæ seruiens, rectè adulterari verbũ dei dicitur,quia per sacrũ eloquium non deo filios gignere,sed suam scientiam desiderat ostentare. Quem enim libido gloriæ ad loquendum trahit, voluptati magis quàm generationi operam impendit.

Vbi & aptè subditur: Non me videbit oculus,quia adulterium quod in mente agitur,valde est difficile vt ab humano visu penetretur. Quod peruersa mens tanto securius perpetrat,quanto se ab hominibus videri non metuit quos erubescat: Sciendum quoque est,quia sicut is qui adulterium facit,carnem alienæ coniugis sibi illicitæ coniungit:ita omnes hæretici cùm fidelem animã in suo errore rapiunt, quasi cõiugem alienam tollunt, quia videlicet mens deo spiritaliter inhærens, & ei quasi in quodam amoris thalamo coniuncta, cùm peruersis persuasionibus ad prauitatem dogmatis per- F ducitur, quasi aliena coniunx à corruptore maculatur.Bene autem subditur: Et operiet vultum suum.) Idcirco faciem suam adulter operit,ne cognoscatur. Omnis autem qui sentiẽdo vel agẽdo nequiter viuit,vultũ suũ operit,quia ad hoc puersitate dogmatis vel operis tẽdit: vt ab omnipotẽte deo in iudicio recognosci non possit. Vnde quibusdã in fine dicturus est: Nunquam noui vos, discedite à me, qui opera- Mat.7. mini iniquitatem. Quid autem vultus cordis humani est,nisi similitudo dei? Quem videlicet vultum peruersus operit, vt cognosci nequeat, cùm vitam suã vel malis actibus, vel perfidiæ errore confundit. Sed talis quisque cum prosperitate vitæ præsentis iustos fulciri conspicit, eis peruersa suadere minimè præsumit, si qua vero illos procella aduersitatis inuenerit: ad verba protinus pestiferæ persuasionis erumpit. Vnde & subditur: Perfodiũt in tenebris domos,sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem.)Quid nanque hoc loco domorum nomine, nisi conscientiæ designantur,in quibus habitamus: cùm tractando quid agimus. Vnde cuidam sanato dicitur: Vade in domum tuã ad tuos, & annũcia il- Lucæ.8. lis quanta tibi dominus fecerit, id est, à peccati iam vitio securus ad conscientiam reuertere, & in vocem prædicationis excitare. Iusti itaque cùm in præsenti seculo die prosperitatis clarescunt, eis errorũ magistri peruersa suadere me-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tiunt. Sed consilia exquirunt, deiectionem prosperitatis eorum summopere præstolãtur, vt in aduersitatis tenebris eorum mentes suadendo perfodiant, quibus prosperè viuentibus peruersa loqui minimè audebant. Quos mox in aduersitate vt viderint, exurgunt, & non nisi ex peccati merito talia illos perpeti asserunt, quia solam præsentis vitæ gloriam diligentes, flagellum damnationem credunt. In tenebris ergo domos perfodiunt, quia bonorum mentes ex ipsa eorum corrumpere aduersitate moliuntur. Bene autem dicitur: Sicut in die condixerant sibi, quia cùm iustos cõspicerent prosperitatis luce claruisse, quoniam loqui non poterant, ad maligna solummodo contra eos consilia vacabant.

Caput. XXIX.

Siue autem hæretici siue peruersi quilibet, cùm iustos in deiectione conspiciunt, gaudent: cùm vero eos ad regendæ potestatis viderint culmẽ erumpere, perturbãtur, metuunt, afflictionibus tabescunt. Vnde & subditur: Si subitò apparuerit aurora arbitrãtur vmbram mortis. Iniqui semper afflictionem fidelium expectant, eosque in tribulatione videre desiderant. Et in tenebris domos perfodiunt: dum cor innocentium, sed tamen infirmorum, deiectionis tempore pessima collocutione corrumpunt. Sed plærunque cõtingit vt dum bonos quosque in deiectione conspiciunt, subitò occulta dispensatione diuina iustus quispiam qui videbatur oppressus, aliqua seculi potestate fulciatur, eique prosperitas vitæ præsentis arrideat, quem prius aduersitatis tenebræ premebant. Quam nimirum prosperitatem illius cùm peruersi conspiciunt, sicut dictũ est, perturbantur. Mox enim ad corda sua redeunt, ante meutis oculos reuocant quicquid se peruerse egisse meminerunt, vindicari in se omne vitium formidant, & vnde lucet ille qui potestatem suscipit, inde peruersus quisque qui corrigi metuit in tristitia tenebrescit.

Bene ergo dicitur: Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis. Aurora quippe mens iusti est, quæ peccati sui tenebras deserẽs, ad lucem iam erumpit æternitatis, sicut de sancta quoque Ecclesia dicitur: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens? Quo igitur iustus quilque iustitiæ luce irradians, in præsenti vita honoribus sublimatur, eo ante peruersorum oculos tenebræ mortis fiunt: quia qui peruersa se egisse meminerunt, corrigi pertimescunt. Semper nanque desiderãt in suis prauitatibus relaxari, incorrecti viuere, & de culpa gaudium habere. Quorũ ipsa lætalis lætitia conuenienter exprimitur, cùm protinus subinfertur. Et sic in tenebris quasi in luce ambulant. Peruersa etenim mente gaudent in facinoribus, per culpam suam quotidie ad supplicium trahuntur, & securi sunt. Vnde & per Salomonem dicitur: Sunt impij qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. De quibus rursum scriptum est: Qui lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Sic itaque in tenebris quasi in luce ambulant, quia ita gaudent in nocte peccati, ac si eos lux iustitię circũfundat. vel certè quia tenebræ vitam præsentem non incõuenienter exprimunt, in qua alienæ conscientiæ non videntur. Lux verò nostra patria æterna est: in qua dum vult⁹ aspicimus, corda in nobis nostra vicissim videmus. Iniqui autem quia vitam præsentem iam diligunt, atque hæc exilij tempora complectuntur, ac si iam in patria regnent, rectè dicitur: Sic in tenebris quasi in luce ambulant: quia sic in præsenti cęcitate læti sunt, ac si iam æternæ patriæ luce perfruantur. Sequitur:

Caput. XXX.

Cui dicantur in tenebris quasi in luce ambulare.

Euis est super faciem aquæ.) A plurali numero ad singularem redit: quia plærunque vnus mala inchoat, & imitando multi subsequuntur. Sed eius principaliter culpa est, qui peruersis sequentibus exempla præbuit iniquitatis. Vnde ad illum redit crebrò sententia, qui author extitit in culpa. Aquæ autem superficies huc illucq; aura impellitur, & nulla stabilitate solidata passim mouetur. Iniqui igitur mens plusquàm aquæ superficies leuis est: quia quęlibet hãc aura tentationis attigerit, fine tarditate aliqua retractationis trahit. Si enim cor fluxũ cuiuslibet peruersi cogitam⁹, quid aliud quam in vẽto positam aquę superficiẽ cernimus? Nunc nanque illum aura superbiæ impellit, nunc aura luxuriæ, nunc aura inuidiæ, nunc aura fallaciæ perrahit. Super faciem ergo aquæ leuis est is, quem quilibet erroris vẽtus cũ venerit impellit. Vnde bene quoque per Psalmistam dicitur: Deus meus pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti. Vt rota quippe ponuntur iniqui, quia in circuitu laboris missi, dum ea quæ ante sunt negligunt, & ea quæ deserenda sunt sequuntur, ex posterioribus eleuantur, & in anterioribus cadunt. Qui rectè quoque stipulæ ante faciem venti comparantur: quia irruente aura tentationis, dum nulla subnixi sunt ratione grauitatis, eleuantur vt corruant, & sæpe eo se alicuius meriti existere æstimant, quo eos in alta flatus erroris portat. Sequitur:

Ecclés. 8.

Prouer. 2. I

Canti. 6.

H

K Psal. 82.

Quòd hæretici quia nec in fide Ecclesiæ, nec in uia charitatis ambulant, etsi ab hominibus ad tempus uidentur beneditti, ipsi tamen maledictione æterna damnantur.

Maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum.) Quisquis in vita præsenti recta agit & aduersa sustinet, laborare quidem in aduersitate cernitur: sed ad benedictionem hæreditatis perpetuæ cõsummatur. Quisquis verò peruersa agit, & tamen prospera recipit, seque à malis actibus nec donorum largitate compescit, prosperari quidẽ conspicitur, sed reatu perpetuę maledictionis ligatur. Vnde rectè nunc dicitur: Maledicta sit pars eius in terra. Quia etsi ad tempus benedicitur, in reatu tamen maledictiõis tenetur. De quo & aptè subditur: Nec ambulet per viam vinearum. Via nãq; vinearũ, est rectitudo Ecclesiarũ. Qua in re siue hæreticum, siue carnalẽ quempiam nil obstat intelligi, quia via vinearum, id est, rectitudo Ecclesiarum amittitur, dum vel fides recta, vel rectitudo iustitiæ nõ tenetur. Ille nanque per viam vinearum ambulat, qui sanctæ vniuersalis Ecclesiæ prædicationem pensans, neque à fidei, neque à bonorum actuum rectitudine declinat. In via quippe vinearũ ambulare, est sanctæ ecclesiæ patres velut dependentes botros aspicere, quorum verbis dum intendit in labore itineris, amore debriatur æternitatis. Sequitur:

L

Quòd quidam sicut in peccato immoderati fuerunt, & ultra modum frigidi, ita cùm calescere incipiunt, nimij sunt, nec in aliquo habent mensuram.

Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium.) Idcirco iniquitas frigori comparatur: quia peccantis mentem torpore constringit. Vnde scriptum est: Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suã. Quo cõtrà charitas calor est: quia videlicet mentem accendit quam replet. De quo calore scriptum est: Abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Et sunt nõnulli qui dũ iniquitatum suarum frigora declinant, ad veram fidem vel ad sanctitatis habitum veniunt. Sed quia plusquã necesse est de suis sensibus præsumunt, sæpe in fide quam accipiunt, ea quæ nõ capiunt, perscrutari volunt, vt ratione magis in deo quàm fide teneantur. Quia verò humana mens perscrutari non valet diuina secreta: omne quod ratione perscrutari non possunt, credere contemnunt, & per inquisitionem nimiam in errorẽ labuntur. Hi itaque cùm necdũ crederent: vel adhuc ad iniquitatis opera vacarent, aquæ niuium fuerunt. Sed cum carnalia facta deserentes, in fide ad quam perducti sunt, plus appetunt perscrutari quàm capiunt: amplius profectò calent, quàm calere debuerũt. Bene ergo de hoc peruerso quolibet prophetantis duntaxat sententia, non optantis dicitur: Ad nimium calorem trãseat ab aquis niuium. Ac si apertè diceretur: Qui humiliter sub disciplinæ vinculo non restringitur, ab infidelitate sua, vel peruersi operis frigore, p immoderatam sapientiam in errorem labitur. Vnde bene quoque egregius prædicator discipulorum suorum cordibus hunc exquisitæ sapientiæ nimium calorem deuitans, ait: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Ne fortasse nimius calor interimeret, quos prius aquæ niuium, id est, infidelitas vel torpentium actionum frigora morituros tenebant. Et quia valde difficille est, vt is qui se sapientem æstimat, mentem ad humilitatem reducat, & recta prædicantibus credat, sensumque suæ peruersitatis abiiciat, rectè subiungitur:

Hiere. 6.

Mat. 24.

M

Prophetæ non optat mala.

Rom. 13.

Quòd peccatum usque ad inferos ducitur, quod ante moræ tem per pœnitentiam non emendatur.

Et vsq;

A Peccatum usque ad inferos ducitur. 1. Ioan. 5. Peccatum ad mortẽ. Omnipotẽtis dei misericordia illius obliuiscitur, qui eius iustitiam fuerit oblitus.

Et vsque ad inferos peccatum illius.) Peccatum quippe vsque ad inferos ducitur, quod ante finem vitæ præsentis per correctionem ac pœnitentiam non emendatur. De quo videlicet peccato per Ioannem dicitur:

Caput. XXXI.

Est peccatum ad mortẽ non pro illo dico vt roget quis. Peccatum nanque ad mortem, est peccatum vsque ad mortem: quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur, eius venia frustra postulatur. De quo adhuc subditur: Obliuiscatur eius misericordia.) Omnipotẽtis dei misericordia obliuisci eius dicitur: qui omnipotentis dei iustitiæ fuerit oblitus: quia quisquis eum nũc iustũ non timet, post-ea inuenire non valet misericordem. Quæ nimirum sententia non solum ei intenditur, qui veræ fidei prædicamenta deserit: sed etiam qui in fide rectæ positus carnaliter viuit, quia vltio æternæ animaduersionis nõ euaditur, vtrũ in fide, an in opere peccetur. Nam etsi damnationis dispar est qualitas, culpæ tamen quæ nequaquã per pœnitentiam tergitur: nulla absolutionis suppetit facultas. Sequitur:

Quòd carnalis dulcedo delectationis in conscientia nutrit uermem doloris, & tota carnalis uoluptas ad putredinem fœtoris festinat.

Quies in labore, & fatigatio B in quiete. Naturæ est uermium incessanter moueri.

Dulcedo illius vermis.) Qui in hoc appetit mundo prosperari, cæteros excedere, rebus & honoribus tumere, huic nimirum cura secularis in delectatione est, & quies in labore. Valde etenim fatigatur, si desit cura seculi qua fatigetur. Quia autem naturæ est vermium, momentis singulis incessanter moueri, non immerito signatur nomine vermium, inquietudo cogitationũ. Peruersæ itaque mentis dulcedo vermis est, quia inde delectabiliter pascitur: vnde per inquietudinẽ incessanter agitatur. Potest quoque apertius vermis nomine caro designari. Vnde & superius dicitur: Homo putredo, & filij⁹ hominis vermis. Luxurioſi igitur cuiuslibet atq; carnis voluptatibus dediti, quanta sit cæcitas demonstratur, cùm dicitur: Dulcedo illius vermis. Quid nanque caro, nisi putredo ac vermis est? Et quisquis carnalibus desideriis anhelat, quid aliud quàm vermẽ amat? Quæ enim sit carnis substantia, testantur sepulchra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti sui tangere carnem scaturientem vermibus potest? Caro itaque cùm concupiscitur, pensetur quis sit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nil quippe sic ad edomãdum desideriorum carnaliũ appetitum valet, quàm vt vnusquisque hoc quod viuum diligit, quale sit mortuũ pensset. Considerata etenim corruptione carnali citius cognoscitur, quia cùm illicitè caro concupiscitur, tabes desideratur. Bene ergo de luxurioſi mente dicitur: Dulcedo illius vermis: quia is qui in desiderio carnalis corruptionis æstuat, ad fœtorem putredinis anhelat. Hæc sicut in huius partis tertiæ initio promisisse me memini, sub breuitate transcurri, vt ea quæ in hoc opere sequuntur, quia magna obscuritate implicata sunt, opitulãte deo latius disserantur.

C

Libri decimisexti Moralium sancti Gregorij: tertiæ partis operis totius finis.

LIBER MORALIVM BEATI GREGORIJ papæ decimusseptimus, continuans textum capitis, xxiiij. sancti Iob.

Caput. I.

Votiens in sancti viri historia per nouum volumen enodare mysterium typicæ expositionis aggredimur, oportet vt ex eiusdem viri vel nomine vel passione significationẽ mysticam principaliter proferamus: quatenus habitaculorum more, dum superscriptionem tituli in ipsa postis fronte præfigimus, quia cuius est domus agnoscitur, securius intretur. Crebrò autem dixisse me memini, quoniam beatus Iob passiones redemptoris nostri, eiusque corporis, id est, sanctæ Ecclesiæ, & passione sua signauit & nomine. Iob quippe interpretatur dolens. Et quis alius in hoc dolente figuratur, nisi is de quo scriptum est: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit? De quo rursum dicitur: Liuore eius sanati sumus. Amici verò eius, hæretici eorum speciem tenent, qui, vt sæpe iam diximus, deum dum defendere nituntur, offendunt. Sanctus ergo vir per vulnera & verba sic loquatur sua, vt etiam nostra significet, & plærunque per prophetiæ spiritum ventura narret, præsentia transcendat: nonnunquã verò sic de præsentibus disserat: vt de futuris reticescat. Cognita itaque discretionis huius custodia, cum immutatione vocis illius nostra quoque intelligentia alternet: vt tanto verius eius sensibus congruat, quanto se & cũ eius vocibus immutat. Verbis itaque præcedentibus sanctus vir per distertas prudentiæ arte sententias iniqui cuiuslibet culpas protulit, & quam sit damnanda eius actio expressit. De cuius pœna mox subiuit, dicens:

D

Esaiæ. 54: Ibidem.

Quòd malorum uitam in eo uidet deus, quòd iudicat: in eo quòd non miseretur, ignorat.

Non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.) In recordationem enim conditoris non reducitur, quisquis vsque ad finem vitæ vitiis subiugatur. Nam si hunc superni respectus memoria tangeret, procul dubio ab iniquitate reuocaret. Eius quippe merita exigunt, vt funditus ab authoris recordatione deleatur. Sciendum verò est, quod recordari deus nequaquam propriè dicitur: Qui enim obliuisci non potest, quo pacto recordari potest? Sed quia eos nos, quorum recordamur, amplectimur: ab his autem quorum obliuiscimur, elongamur: humano vsu & recordari deus dicitur, cum dona tribuit: & obliuisci, cùm in culpa derelinquit. Sed quia cuncta pensat, cuncta sine intermissionis alternatione considerat, & recordatur bonorum, quorum tamen nunquam obliuiscitur: & nullatenus recordatur malorum, quos tamen per iudicium semper intuetur. Quasi enim redit ad bonorum memoriam, quam tamen nunquam deseruit, & quasi nequaquam malos respicit, quorum tamen facta consideraret, sed super hæc dãnationis iudicium in vltimis seruat. Hinc enim scriptum est: Oculi domini contemplantur bonos & malos. Hinc per Psalmistam dicitur: Vultus domini super facientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum. Considerat igitur quos puniat, sed eosdem ipsos antè non vidit, quos nescit. Nam quibusdam in fine dicturus est: Nescio vos vnde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis. Miro igitur modo prauorum vitam, & intuetur & obliuiscitur, quia quos per districtionem sententiæ iudicat, quãtum est ad memoriam misericordiæ ignorat. Qui quoniam in eius recordationem non veniunt, quasi infructuosum lignum ex eius iudicio conterũtur. Terra quippe eos temporali sumptu aluit, prædicationis desuper pluuia infudit. Sed quia eorum vita nequaquam fructum boni operis protulit, iratus hanc agricola abscidit: vt iuxta veritatis sententiam locum non occupet, quem tenere alius ad fructum valet. De hoc infructuoso ligno per Ioannem dicitur: Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Hoc autem loco vt æterna reprobi supplicia designentur, nequaquam lignum dicitur abscindi, sed conteri: quia videlicet reprobos mors quidem carnis abscindit, sed pœna subsequens conterit. Quasi enim hic inciditur, cùm à præsenti vita separatur. Sed in gehenna conteritur, cùm perpetua damnatione cruciatur. Vir autem sanctus, quia districtam peruersi pœnam protulit, protinus ad culpam recurrit: vt ex iniustitiæ immensitate edoceat, quòd tanta eius damnatio non sit iniusta. Sequitur.

E

Pſal. 15. Pſalm. 33.

Mat. 7.

F

Mat. 3. Ibidem.

Cur dicit contemnitur.

Quòd reprobi infructuosam carnem in huius mundi deliciis enutriunt, & animam Christo marito uiduam contemnunt.

Pauit enim sterilem & quæ non parit, & viduæ bene non fecit.) Quæ hoc loco sterilis, nisi caro nominatur? Quę dum sola præsentia appetit, bonas gignere cogitationes nescit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Quæ autem vidua, nisi anima nuncupatur? Quam quia sibi conditor coniungere voluit, ad thalamum vteri virginalis venit, Psalmista attestante, qui ait: Et ipse tanquam sponsus, procedens de thalamo suo. Quæ rectè vidua dicitur: quia eius vir pro ea mortem pertulit, & nũc in cœli penetralibus ab eius oculis occultus, quasi in parte alterius regionis viuit. Psal. 18.

Caput.II.

INiquus ergo sterilem pascit, & viduæ benefacere negligit, quia carnis desideriis seruiens, curam animę vitamque contemnit. Tota nanque intentione omniq́ue studio cogitat, quomodo sine vllis necessitatibus caro moritura subsistat, & curare animæ vitam despicit, quæ vel in morte vel in beatitudine procul dubio in perpetuum viuit. Rectè autem cũm diceretur. Pauit sterilem: protinus adiungitur: Et quæ non parit. Quasdam nanq; ex sacra historia fœminas nouimus steriles extitisse, & tamen in tempore extremo periisse. Caro autem non solum sterilis, sed etiam quæ nõ parit dicitur: quia suo sensu bonas cogitationes gignere, nec in vltimis valet. A vigore enim iam proprio deficit, & tamen adhuc transitoria concupiscere non desistit: iamq; à pristino robore lassata, pene ab ipso quem diligit mundo repellitur, & tamen adhuc annisu improbo obtinere temporalia conatur. Agere iam peruersa non sufficit, sed tamen cogitare vel quæ non agit nequaquam desistit. Rectè ergo non solum sterilis, sed etiam non pariens dicitur: quia suo sensu, vt diximus, ad bonæ cogitationis prolem, nec cũm infirmata fuerit fœtatur. Quod tamen intelligi etiam de hæreticis prædicãtibus potest. Vnusquisque enim prædicator erroris, dum plebem extra vnitatem Ecclesiæ positam docet, profecto sterilem & eam quæ parere non valet pascit, quia & ei vsum sui laboris impendit, quæ spiritales fructus nequaquam reddit. Bene autem viduę non facit, quia videlicet sanctæ vniuersali Ecclesiæ cuius vir aduersa mortis pertulit, viuere ac deseruire contemnit. Viduæ enim benefacere, est in eius, quæ mortui viri sui amore conteritur, consolatione laborare. Vnde & Psalmistæ voce hæc eadẽ vidua, scilicet sancta Ecclesia queritur, dicens: Consolantem me quæsiui, & non inueni. Tunc solum quippe consolantem inuenit, cùm ex ea morte quã vir eius pertulit, multos intra semetipsam surgere ad vitam cernit. Sæpe autem prædicator erroris, huius mundi diuitibus iungitur, qui pro eo quòd terrenis occupationibus incubant, dictorum deprehendere astutias ignorant, & cùm potentes esse exterius ambiunt: peruersæ prędicationis laqueo sine labore capiũtur. Vnde & subditur: Detraxit fortes in fortitudine sua.) In fortitudine quippe sũę prauitatis fortes quosque detrahit, cùm per sui erroris astutiam mundi huius potẽtes rapit. Quos contra per Paulũ dicitur: Infirma mundi elegit deus, vt cõfunderet fortia. Fortitudo autem peruersi prædicatoris, est elata scientia locutionis, qua inflatus, cæteros despicit, atq; in contemptu omniũ, quasi singulariter apud se peritus, intumescit. Qui magna de se sentiens, sed vera de domino ignorãs, lõgè à fidei cognitiõe disiũgitur, & tamẽ videri fidei prædicator conatur. Vnde adhuc subditur:

H Alia expositio de hereticis prædicantibus.

Psal. 68.

I Afflatus hæreticorum mine detegit

1. Cor. 1.

I Fortitudo peruersi prædicatoris.

Caput.III.

ET cùm steterit non credet vitæ suæ.) Stat in hoc mũdo peruersus quisque prædicator, quousq; terreno vitæ in corpore. Sed vitæ suæ credere renuit, quia de deo vera cognoscere contemnit. Vitæ enim suæ crederet, si de conditoris sui substantia recta sentiret. Hæc itaque superius de quolibet iniquo prolata dicebamus, sed repentè ad erroris prædicatorẽ intellectum vertimus, quomodo pec cator diu toleratur. Vnde sciendum est, quia sic ad speciem ducimur: vt nequaquã tamen à genere funditus euellamur. Nam peruersus quisque etiam si rectam fidem in sinu vniuersalis Ecclesiæ tenere videatur, stat, & vitæ suæ nõ credit: quia recta quidẽ sunt quæ per fidẽ de conditore intelligit, sed tamen fidei opera tenere contemnit, & incredulitatis redargui tur, qui ab eo quod se ostendit credere viuendo reprobatur. Hinc enim per Ioannem dicitur: Qui dicit se nosse deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Hinc Paulus ait: Cõfitentur se nosse deum, factis autem negant. Hinc Iacobus dicit: Fides sine operibus mortua est. Sed inter hæc conditor mira dispensatione cõsilij & culpas respicit, & viuendi tẽpora impendit: vt longiora temporalis vitæ spacia, aut cõuersio fiant in adiutorium muneris, aut non conuersio ad augmentũ damnationis. Vnde adhuc subditur: K

1. Ioan. 2.
Ad Tit. 1.
Iaco. 2.

Quòd multum timere debent hi quos ad pœnitentiam deus expectat, & quòd contemptus clementiæ prouocat iram.

Dedit ei deus locum pœnitentię, & ille abutitur eo in superbia.) Quisquis delinquit & viuit, idcircò hunc diuina dispensatio in equitate tolerat, vt ab iniquitate compescat. Sed qui diutius toleratur, nec tamen ab iniquitate compescitur, munus quidem supernæ patiętiæ percipit, sed reatus sui vinculis ex ipso se munere arctius astringit. Nam quia accepta pœnitentię tempora diuertit ad culpam: districtus in vltimis iudex impensa argumenta misericordiæ conuertit ad pœnam. Hinc nãque per Paulum dicitur: An ignoras quia patiẽtia dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij dei. Hinc Esaias ait: Puer cẽtum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit: Ac si apertè nos deterreat, dicens: Vita quidem pueri in longum trahitur, vt à factis puerilibus corrigatur, sed si à peccati perpetratione, nec tẽporis longinquitate cõpescitur, hæc ipsa vitæ lõginquitas quam per misericordiam accepit, ei ad cumulũ maledictonis crescit. Vnde necesse est, vt cùm nos diutius expectari conspicimus, ipsa prærogatæ pietatis tempora, quasi damnationis argumenta timeamus, ne ex clementia iudicis crescat supplicium peccatoris, & vnde quisque eripi à morte poterat, inde grauius ad mortẽ tendat. Quod idcircò plærunque agitur, quia nequaquã à præsentibus mentis oculus seperatur. Considerare nanque peccator redemptoris vias negligit, & idcircò in suis itineribus sine cessatione veteralcit. Vnde & subditur: L

Roma. 2.
Esa. 65.

Quòd peccatores non vias dei, sed suas suspiciunt.

Caput. IIII.

OCuli enim eius sunt in viis illius.) vias enim suas peccator intuetur: quia sola cogitare, sola cernere nititur, quę sibi ad commodum tẽporale suffragẽtur: Hinc etenim Paulus dicit: Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Via nanq; elati, superbia: via raptoris, auaritia: via est lubrici, concupiscentia carnalis. In viis ergo suis iniquus quisque oculos deprimit: quia solis vitiis vt per hæc animo satisfaciat, intendit. Vnde per Salomonẽ dicitur: Oculi stultorum in finibus terræ: quia hoc solum tota cordis intentione conspiciunt, per quod ad finem terreni desiderij perducantur. Nequaquam verò suę considerationis obtutum in terra peccator figeret: si ad sancta sui redẽptoris itinera mẽtis oculos leuaret. Vnde per Salomonem rursum dicitur: Oculi sapientis in capite eius: quia videlicet sapiens quisque illum tota intentione considerat, cuius se membrum esse per fidem pensat. Has nanque humanæ cõuersationis vias videre contemperat, qui dicebat: In mandatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas. Ac si apertè spondeat, dicens: Quæ mea sunt, iam videre refugio: quia per imitationis tuæ viam, pergere conuersionis gressibus inardesco. Qui enim præsenti iam mundo contradicit, amoris excitatione cõtinua, redemptoris sui vias cordis oculis obiicit, vt mens prospera fugiat ad aduersa præparetur, nihil quod demulcet appetat, nihil quod deterrere creditur, pertimescat, mœrorem gaudiũ deputet, præsentis vitæ gaudia damna, mœroris putet, abiectionis detrimenta non timeat, sed per hæc manentis gloriæ locum quærat. Has etenim vias sequentium monstrabat oculis veritas, cùm dicebat: Si quis mihi ministrat, me sequatur. Ad has vias tumentia discipulorum corda reuocabat, cùm locum iam gloriæ quærerent, sed eiusdem gloriæ iter ignorarent, dicens: Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Confessionis quippe illius celsitudinem à dextris siuistrisq́ue quæsierant, sed quanta ad hanc esset itineris angustia non videbant. Vnde & eorum mox oculis imitandus passionis calix obiicitur, vt videlicet si ad sublimitatis gaudia tenderent, prius viam humilitatis inuenirent. Quia igitur considerare peccator vias dei negligit, sed solis in quibus carnaliter delectetur intendit, rectè nunc dicitur: Oculi enim eius sunt in viis illius. Sequitur. Elevati sunt ad modicum, & non subsistent.) Iniquorum gloria

Phil. 2. & 1. Cor. 11.

Prouer. 17

Eccles. 2.

M

Psal. 118.

Viæ redẽptoris.

Ioan. 12.

Mat. 20.

A rum gloria cùm plærumq́ue in annorum multitudinẽ tenditur, ab infirmorum mentibus esse longa & quasi stabilis æstimatur. Sed cũ repentinus hanc finis intercipit, breuem procul dubio fuisse redarguit, quoniam determinãs innotescit: quia quod præterire potuit, modicum fuit. Eleuantur ergo ad modicum, & minimè subsistũt, quia eoipso quo videri alti appetunt, à vera dei essentia longè per elationem fiunt. Subsistere etenim nequeunt, quia ab æternæ essentiæ soliditate diuiduntur, atque hanc primam ruinam tolerant, quia per priuatam gloriam in semetipsis cadunt. Hinc enim per Psalmistã dicitur: Deiecisti eos cum alleuarentur, quia eo intrinsecus corruunt, quo malè extrinsecus surgunt. Psalm. 72.

Caput. V.

HAne breuitatem gloriæ temporalis aspiciens iterũ dicit: Vidi impium superexaltatum & eleuatũ super cedros libani: transiui, & ecce non erat. Hinc iterum ait: Pusillum adhuc, & non erit peccator. Hinc Iacobus dicit: Quæ est enim vita vestra? Vapor est ad modicum parens. Hinc propheta breuitatem gloriæ carnalis pensans, denunciat, dicens: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius sicut flos fœni. Iniquorum quippe potẽtia fœni floribus cõparatur, quia nimirum carnalis gloria dum nitet, cadit: dum apud se extollitur, repentino intercepta fine terminatur. Sic nanque aurarum flatu in altum stipula rapitur, sed casu cõcito ad ima reuocatur. Sic ad nubila fumꝰ attollitur, sed repentè in nihilum tumescendo diffipatur. Sic ab infimis nebula densescendo se erigit: sed exortus hanc Solis radius, ac si non fuerit abstergit. Sic in herbarum superficie nocturni roris humor aspergitur: sed diurni luminis subito calore siccatur. Sic spumosæ aquarum bullæ inchoantibus pluuiis excitatæ, ab intimis certatim prodeunt, sed eo celerius diruptæ depereunt, quo inflatæ citius extenduntur. Cumq́ue crescunt vt appareant, crescendo peragunt ne subsistant. De iniquis igitur temporalis gloriæ elatione tumẽtibus, sed tamen nulla in hac soliditate durantibus, dicatur rectè: Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent. De quibus adhuc subditur: Et humiliabũtur sicut omnia, & auferentur.) Sic prouectus esse contemplationis debet: vt ex paucis ad multa, ex multis ad omnia consideranda rapiatur, quatenus gradatim educta proficiat, & transitoria omnia cõprehendenda diiudicans, ipsa penè incomprehẽsibiliter excrescat. Vnde sanctus vir cùm prauorum gloriam defectumq; discutereret, ad cuncta protinus mentis oculum tetẽdit, dicens: Humiliabũtur sicut omnia, & auferentur. Omnia profectò terrena. Ac si apertè dicat: Stare vllo modo nequeunt, quia ipsa quoque fugiunt quibus inniuntur, dumq́ue temporalia diligunt, cum his ex temporis volubilitate percurrunt. Sed quæri potest cùm per Salomonem dicitur: Generatio præterit, & generatio aduenit: terra verò in æternum stat: cur beatus Iob omnia humiliari asserat & auferri? Quod tamen facilè discutimus, si terra & cœlũ vel qualiter trãseat vel qualiter maneat distinguamus. Vtraq; nãq; hæc per eam quã nũc habẽt imagine transeunt, sed tamẽ per essentiã sine fine subsistũt. Hinc nanque per Paulum dicitur: Præterit enim figura huius mũdi. Hinc per semetipsam veritas dicit: Cœlum & terra trãsibunt, verba autem mea non transibunt. Hinc ad Ioannẽ angelica voce perhibetur: Erit cœlum nouum, & terra noua. Quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renouãtur. Cœlum igitur & terra, & transit & erit, quia & ab ea quam nunc habet specie per ignem tergitur, & tamen in sua semper natura seruatur. Vnde per Psalmistam dicitur: Mutabis ea, & mutabuntur. Quam quidem vltimam commutationem suam ipsis nobis nunc vicissitudinibus nunciant, quibus nostris vsibus indefinenter alternant. Nam terra à sua specie hyemali ariditate deficit, vernali humore viridescit. Cœlum quotidiè caligine noctis obducitur, & diurna claritate renouatur. Hinc ergo fidelis quisque colligat & interire hæc, & tamen in innouationem refici, quæ constat nunc assiduè velut ex defectu reparari.

Eccles. 1.

Quæstio.
Responsio

Col. 7.
Mat. 24.
Apo. 21.

Psalm. 101.

Quòd in die iudicij, impius quasi aristis proiectis in ignem, iustitiæ sanctorum quantus sit candor patebit.

Caput. VI.

INter hæc igitur vir sanctus cùm prauorum cursum conspicit, quanta quandoque animaduersione deficiant inotescit, dum protinus subdit: Et sicut summitates spicarum conterẽtur.) Spicarum quippe summitates, aristæ sunt. Aristæ autẽ coniunctæ in spica prodeunt, sed crescendo paulisper, à se hirsutæ & rigidæ* disiunguntur. Sic nimirum sic ad huius mundi gloriam praui diuites surgunt. Naturæ enim sibi communione coniuncti sunt, sed contra se vicissim crescendo diuiduntur. Alius quippe alium despicit, & alter in alterum inuidiæ facibus ignescit. Qui ergo ex tumore mentis à charitatis vnitate se separant, quasi aristarum more cõtra se rigidi stant. Quid ergo prauos huius mundi diuites dixerim, nisi aristas quasdam generis humani? Qui dum cõtra se superbiunt, sed bonorum vitam vnanimiter affligunt: aduersum se quidem diuisi sunt, sed tamen concorditer grana deorsum premunt. Nunc igitur aristæ ad alta prosiliunt, grana latent, quia & reproborum potentia eminet, & electorum gloria non apparet. Illi se honorum fascibus ostendunt, isti in humilitate se deprimunt. Sed triturę tẽpus aduenit, quod & aristarum rigiditatem frangat, & solida grana non cõterat. Tunc quippe superbia iniquorum comminuitur: tũc electorum vita quãta integritate fulgeat, declaratur: quia cùm iniusti deficiunt, ex hac ipsa aristarum contritione agitur: vt grana appareant quæ latebãt. Cumq; aristę franguntur, granorum candor ostenditur, quia iniquis in supplicia æterna cadentibus, sanctorum iustitia quanta veritate candeat, demonstratur. Vnde rectè quoque per Ioannem dicitur: Cuius ventilabrum in manu sua est, & permundabit aream suam, & triticum quidem recondet in horrea sua, paleas autem comburet igni inextinguibili. Beatus igitur Iob prauorum elatio quanta animaduersione frangatur, aspiciat: eosq; aristis pereuntibus comparans, dicat: Sicut spicarum summitates cõterentur, quia nimirum rigiditas superborum, triturę vltimæ fortitudine frangitur, quæ nunc electorum vitam despicieus eleuatur. Sequitur: D

Similitudo.
*al. turgidæ.

Praui diuites huius mundi aristis comparantur.

E

Mat. 3.
Luce. 3.

Quòd sit indignum & iniustum, ut sancti si in aliquo offendant, à malè viuentibus increpentur.

Quod si nõ ita est, quis me arguere poterit esse mẽtitum, & ponere ante deũverba mea?) Si ita nõ est vt loquitur, profectò de falsitate hunc omnes arguere possunt. Cur ergo dicitur: Et si non ita est, quis me arguere poterit esse mẽtitum, dum scilicet nouerimus quòd fallacẽ cuilibet reprehendere licet? Sed si loquentis sensum subtili interrogatione discutimus, quã sint recta quæ protulit, citius inuenimꝰ. Iustus nanq; etsi quid vnquã delinquẽdo loquitur, dignũ non est vt ab insustis & prauè viuẽtibus iudicetur. Vnde sanctꝰ vir amicorũ superbiã deprimens, non solũ si ita est, verũetiam si ita nõ est vt protulit, nequaquã se reprehẽdi posse cõfidit, quia nimirũ illi rectè redarguere falsa possunt, qui falsa agere nesciunt. Nam correptionis ausum cõtra fallaciã perdunt, qui adhuc fallaciter viuunt. Ait ergo: Quod si ita non est, quis me poterit arguere esse mentitũ? Ac si apertè dicat: Ita sunt cuncta vt protuli, quæ tamen si ita nõ essent, à vobis redargui nequaquam possem, quia dũ adhuc proprię succũbitis, alienam reprehendere fallaciã non valetis. Vbi & aptè subditur: Et ponere ante deũ verba mea. Quisquis enim dicta fallacia veraciter reprehẽdit, audita cogitans, aut hęc ex regula veritatis pensans, verba ante deum ponit: quia apud se in cõspectu veritatis examinat, quid foris contra fallaciam decernat. Ante deum quippe verba ponere, est considerato intimo iudice, exteriora dicta pensare. Vir autem sanctus ab amicis superbientibus verba sua ante deum poni posse nõ æstimat. Ac si apertè dicat: Idcirco quæ loquor: ponere ante iudicem non valetis quia eius vobis faciem peccantes absconditis. Quod tamen & ex typo sanctæ Ecclesiæ nil obstat intelligi, quæ cũ de infirmis suis ab hæreticorũ irrisione reprehẽditur, ipsam irrisionis eorum astutiam dedignatur: quia tolerabilius deo est, vt in infirmitate quis atque ignorãtia cum humilitate iaceat, quàm cum elatione alta comprehendat. Sed quia sanctus vir multa contra eos protulit, qui fugitiua potestate superbiunt, & ventosis honoribus intumescunt, Baldath Suites ex eius correptione proficiens, apud quem vera sit potentia agnoscit, dicens: F

Universidad de Deusto
Biblioteca

Textus capitis.xxv. libri Iob.

REspondens autem Baldath Suites dixit. Potestas & terror apud eum est qui facit concordiam in sublimibus suis. Nunquid est numerus militū illius? Et super quē nō surget lumen illius? Nunquid iustificari potest homo cōparatus deo: aut apparere mundus natus de muliere? Ecce luna etiā non splendet: & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius, quanto magis homo putredo: & filius hominis vermis?

Quòd angeli præpositi gentibus inter se nō dissident, dum pro meritis singulorum, quisque sui ministerij opus implet, in quibus uoluntati diuinæ obsequitur.

Caput.VII.

POtestas & terror apud deum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.) Ac si apertè dicat: Solus corda mortalium veraciter terret, qui ex diuinitatis suæ potentia veraciter hæc possidet. Humana enim potentia quem terrorem incutit, quæ iure eiusdem potentiæ quando careat nescit? Rectè autem dicitur: Qui facit concordiam in sublimibus suis, quia multa sibimet inferius dissident, sed ad concordem supernorum plenitudinem currūt, & ex internæ pacis causa agitur, vt sæpe ea quæ sunt exterius, sine pace disponantur. Nam bonos omnipotens deus ad meritum proue hit, cùm contra eorum vitam malos fœuire permittit. Atque in concordia componuntur summa, dum confunduntur infima, quia inde in cœlestibus electos suos angelorū choris sociat, vnde in terrenis & infimis reproborum mentes suis nutibus aduersantes portat. Sed inter hæc libet inquirere si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per angelum Danieli dicitur: Ego veni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus, & ecce Michaël vnus de principibus primis, venit in adiutorium mihi. Et paulopòst: Nunc reuertar vt prælier aduersum principem Persarum. Cùm enim egrederer, apparuit princeps Græcorum aduenies. Quos itaque alios principes gentium, nisi angelos appellat, qui sibi resistere exeunti potuissent? Quæ ergo esse pax in sublimibus potest, si inter ipsos quoq; angelicos spiritus prœliandi certamen agitur, qui semper cōspectui veritatis assistunt? Sed quia certa angelorum ministeria dispensandis singulis quibusque gentibus sunt prælata, cùm subiectorum mores aduersum se vicissim præpositorum spirituum opem merentur, ipsi qui præsunt spiritus, contra se venire referuntur. Is nanque angelus qui Danieli loquebatur, captiuis Israëlitici populi in Perside constitutis prælatus agnoscitur. Michaël autem eorum qui ex eadem plebe in Iudææ terra remanserant, præpositus inuenitur. Vnde & ab hoc eodem angelo paulopost Danieli dicitur: Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michaël princeps vester. De quo & hoc quod præmissimus, dicit: Et ecce Michaël vnus de principibus primis venit in adiutorium mihi. Qui dum nequaquam simul esse, sed venire in adiutorium dicitur: apertè ei populo prælatus agnoscitur, qui captiuus in alia parte tenebatur. Quid est ergo angelum dicere, Ego veni propter sermones tuos: princeps autē regni Persarum restitit mihi nisi sua subditis opera nunciare? Ac si apertè dicat: Precum quidem tuarum merita exigunt, vt Israëliticus populus à iugo suæ captiuitatis exuatur, sed est adhuc quod in eodem populo, Persarum dominio purgari debeat: vnde ereptionem illi?, Persarum princeps mihi iure contradicat, quanuis preces tuas eorum quoque lachrymæ qui in Iudæa relicti sunt adiuuent. Vnde hoc quoque quòd diximus subiungit: Michaël princeps vester, venit in adiutoriū mihi. Cumq; vt aduersus principē Persarum prælietur, egreditur: Græcorū sibi princeps aduenies apparet. Qua ex re innuitur quòd aduersum Græcos quoq; aliquid Iudæa cōmiserat, quorū profectò causa ereptioni illius resistebat. Prophetæ igitur preces ægelus exaudit, sed Persarum princeps resistit: quia etsi iam vita susti deprecātis ereptionem populi exigit, eiusdē tamē populi adhuc vita contradicit, vt quia needū hi qui in captiuitatem fuerant ducti, plenè purgati sunt: iure eis adhuc Persæ domi nentur. Michaël adiuuat, sed Græcorum princeps ad prælium venit: quia mereri quidem veniam tam longa oppressorum captiuitas poterat, sed ereptionis eorum beneficio hoc quoque quod in Græcos deliquerant, obuiabat. Rectè ergo dicitur, quod contra se angeli veniunt, quia subiectarum sibi gētium vicissim merita contradicunt. Nam sublimes spiritus eisdem gentibus principantes nequaquam pro iniusta agentibus decertant, sed eorum facta iustè iudicantes examinant. Cumque vniuscuiusq; gentis vel culpa vel iustitia ad supernæ curiæ consilium ducitur, eiusdem gentis præpositus vel obtinuisse in certamine, vel non obtinuisse perhibetur. Quorum tamen omnium vna victoria est sui super se opificis voluntas summa, quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non valent, nunquam volunt. Bene ergo dicitur: Qui facit cōcordiam in sublimibus suis. Sequitur:

Quòd sancti angeli contra diabolum potestatiuè decertāt: & quæcunque contra eum appetunt, possunt.

Nunquid est numerus militum eius?) In cognitione humanæ rationis supernorum spirituū numerus non est: quia quāta sit illa frequentia inuisibilis exercitus nescit: de quo per Danielem dicitur: Milia milium ministrabant ei: & decies milies centena milia assistebant ei. Supernorum ciuiū numerus infinitus & definitus exprimitur: vt qui deo est numerabilis, esse hominibus innumerabilis demonstretur: quanuis aliud est assistere, aliud ministrare. Assistunt enim illæ procul dubio potestates, quæ ad quædam hominibus nuncianda non exeunt. Ministrant verò hi, qui ad explenda officia nunciorum veniunt, sed tamen ipsi quoque contemplatione ab intimis non recedunt. Et quia plures sunt qui ministrant, quā hi qui principaliter assistunt, assistētium numerus quasi definitus, ministrātium verò infinitus ostenditur.

Caput.VIII.

ANgelicos verò spiritus rectè dei milites dicimus, quia decertare eos contra potestates aëreas nō ignoramus. Quæ tamen certamina non labore, sed imperio peragunt: quia quicquid agendo contra immundos spiritus appetunt, ex adiutorio cūcta regentis possunt. De hac nāque militia, nascente rege nostro scriptum est: Subitò facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis. Cui tamen militiæ electorum quoque hominum numerus iungitur, qui per sublime mentis desiderium, à terrenæ conuersationis seruitute liberantur. De quibus per Paulum dicitur: Nemo militans deo, implicat se negociis secularibus. Qui licet nūc pauci appareant, in inuisibili tamē patria innumerabiles regnant, quia etsi ex comparatione prauorum pauci sunt, in cōgregationis suæ frequentia metiri nequaquam possunt. Quia verò eorundem militum virtus non propriis viribus, sed supernæ gratiæ infusione roboratur, rectè subiungitur: Et super quem non surget lumen illius. Lumen quippe dei, est gratia præueniens. Quæ si in nostro corde nequaquam gratuita consurgeret, profectò mens nostra in peccatorum suorum tenebris obscura remaneret. Vnde & subditur:

Quòd quandiu sumus in corpore huius mortis, à peccato immunes esse non possumus.

Nunquid iustificari potest homo comparatus deo, aut apparere mūdus natus de muliere?) Versus iste superius à beato Iob dicitur: & nunc in eius exprobratione replicatur. Omnis nanque vir iustus, dei illustratione iustus est, non cōparatiōe. Humana quippe iustitia authori cōparata, iniustitia est: quia etsi in ipsa sui conditione homo persisteret, creatori nō posset æquari creatura. Cui tamen ad grauiora defectus pōdera, accessit & culpa, quam serpens insidians intulit, & mulier infirmata persuasit. Vnde nunc quia homo per mulierē culpæ subditā nascitur, reatus primi infirmitas in prole propagatur. Et quia in radice putruit humani generis ramus, in conditionis suæ viriditate minimè subsistit. Vnde rectè nūc dicitur: Nunquid iustificari potest homo comparatus deo, aut apparere mundus natus de muliere? Ac si apertè diceretur: Ne contra authorem suum homo superbiat, consideret vnde huc venit, & intelligat quid sit. Sed ecce non nulli per

A nulli per donum spiritus adiuti, cōtra infirmitatem suæ carnis eriguntur, virtutibus emicant, signorum quoque miraculis coruscant, nullus tamen est qui sine culpa vitam transeat, quousq; carnem corruptionis portat. Vnde adhuc subditur: Ecce etiam luna non splendet, & stellę non sunt mūdæ in cōspectu eius.) Quid per lunam, nisi cuncta simul Ecclesia quid per stellas, nisi singulorum bene viuentium animę designantur: qui inter prauorū hominum conuersationes, dum magnis virtutibus eminent, quasi in tenebris noctis lucent? Vnde per Paulum quoque discipulis dicitur: Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Quia enim sancta Ecclesia lunæ appellatione exprimitur, propheta testatur, dicens: Eleuatus est sol, & luna stetit in ordine suo Eleuato enim solæ, in suo ordine luna statuitur: quia ascendente ad cœlos domino, sancta protinus Ecclesia in prædicationis authoritate roboratur. Et quia stellarum nomine electi signantur, rursum Paulus insinuat, dicens:

Caput.IX.

STella enim à stella differt in claritate. Luna ergo non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius: quia nec sancta Ecclesia virtute propria tot miraculis emicat, nisi hanc præuenientis gratiæ dona perfundāt, nec singulorum bene viuētium mentes à peccatorum maculis mūdæ sunt, si remota pietate iudicentur, quia apud districti iudicis oculos, sua vnūquēque corruptibilitas inquinat nisi hūc quotidie gratia parcentis tergat. Electorum quippe animus prodire ad libertatem iustitiæ nititur, sed adhuc cōpede infirmitatis tenetur, & culpas quidem subigere perfectè desiderat, sed quousque corruptione carnis astringitur, eius vinculis etiam cum non vult ligatur. Hinc itaque colligat, quāto peccatorum pondere presti sint, qui contra hæc decertare negligunt, si plenè culpam nec illi superant, qui contra hāc viriliter pugnant. Vnde & postquàm dictum est: Ecce enim luna non splendet, & stellę non sunt mundæ in conspectu eius, protinus additur: Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?) Ac si apertè diceretur: Si ipsi quoque esse sine contagio non valent, qui inter præsentis vitæ tenebras virtutibus lucent, quanto reatu iniquitatis obstricti sunt, qui adhuc carnaliter viuunt? Si à peccato esse liberi nequeunt, qui iam in cœlestibus desideriis conuersantur, quæ peccatorum pondera tolerāt, qui carnis suæ voluptatibus dediti adhuc putredinis iugum portant? Hinc Petrus ait: Si iustus vix saluabitur, impi? & peccator vbi parebūt? Hinc per Esaiam dicitur: Super humum populi mei spinæ & vepres ascendēt, quanto magis super omnem domum gaudij ciuitatis exultantis? Humum quippe populi sui dominus electorum omnium mentem vocat, super quam spinas ac vepres ascendere perhibet, quia nec ipsam quoque esse absque punctionibus vitiorum videt. Domus verò gaudij ciuitatis exultantis, est mens prauorum, quæ dum vētura supplicia consp̄icere negligit, in carnis voluptate se deserens, inaniter hilarescit. Ait ergo: Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent, quanto magis super omnem domum gaudij ciuitatis exultantis? Ac si apertè dicat: Si & illorum mentem vitia deprimunt, qui se pro cœlestis patriæ desiderio affligunt, quibus culpis subtracti sunt, qui sine vlla formidine sese in carnis voluptate derelinquunt? Notandum verò in sermone suo quātum Baldath ordinem cōditionis nostræ tenuit & natiuitatis, qui hominem non vermē, sed putredinem: filiū verò hominis vermen vocat. Primus nanque humani generis parens, homo nō filius hominis, ex quo quisquis prodiit nō solum homo, sed filius quoque hominis fuit. Sicut ergo ex homine filius, ita ex putredine nascitur vermis. Vnde rectè homo putredo, filius verò hominis vermis vocatur. Primus quippe homo putredo, non vermis, quia etsi per mortem putruit, non tamen ex putredine per natiuitatem venit. Qui autem hominis est filius, vermis dicitur: quia iam ex mortalium corporum corruptione propagatur. Igitur quia amicorum verba finita sunt: beatus Iob altiori acumini prosecutiōis inuitur, eiusque dicta tam sunt valida quam extrema: quia & sic vsus esse iurisperitorum solet: vt argumentum quo aduersariis suis eminere se prævident, ad prosecutionis conclusionem seruent.

Textus libri beati Iob caput.xxvj.

REspondens autem Iob dixit. Cuius adiutor es: nunquid imbecillis, & sustentas brachium eius qui nō est fortis? Cui dedisti consilium? Forsitan illi qui nō habet sapientiam, & prudentiam tuam ostēdisti plurimam. Quem docere voluisti? Nonne eum qui fecit spiramentum? Ecce gigantes gemunt sub aquis: & qui habitant cum eis. Nudus est infernus coram illo: & nullum est operimentum perditioni. Qui extendit aquilonem super vacuum: & appendit terram super nihilum. Qui ligat aquas in nubibus suis: vt non erumpant pariter deorsum. Qui tenet vultum soliį sui: & expandit super illud nebulam suā. Terminum circundedit aquis: vsque dum finiantur lux & tenebræ. Columnæ cœli contremiscunt & pauent ad nutum eius. In fortitudine illius repente maria congregata sunt: & prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornauit cœlos, & obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Ecce hæc ex parte dicta sunt viarum eius. Et cum vix paruam stillam sermonis eius audierimus: quis poterit tonitrū magnitudinis illius intueri?

REspondens autem Iob dixit: Cuius adiutor es? Nūquid imbecillis, & sustentas brachium eius qui non est fortis?) Adiuuare imbecillem charitatis est, adiuuare potentem velle, elationis. Quia igitur amici eius hæreticorum speciem tenentes, quasi adiuuantes deum, sapientiam suā ostendere conabantur, iustè Baldath reprehēditur, vt dicatur: Cuius adiutor es? Nunquid imbecillis, & sustentas brachium eius qui non est fortis? Ac si apertè dicat: Dum eum iuuare niteris, sub cuius magnitudine succumbis, omne quod impendis solatium, de ostentatione est, non de pietate. Sed inter hæc sciendum est, quod plærunque etiam deū, qui videlicet imbecillis non est, humiliter agentes adiuuamus. Vnde & per Paulum dicitur: Adiutores enim dei sumus. Nam cum ei quem ipse per internam gratiam infundit, nos exhortationis voce concurrimus, hoc quod ille per spiritum sanctum agit intrinsecus, nos exterius ministerio vocis adiuuamus, & tunc solum nostra exhortatio ad perfectionem ducitur, cùm in corde deus fuerit qui adiuuetur. Vnde & alias dicit: Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Plantare quippe & rigare, adiuuare est. Quod vtrunque vacuum erit ministeriū, si in corde deus non dat incrementum. Sed qui de sensu suo alta sapiunt, esse humiliter dei adiutores nolunt, quia dum se deo vtiles esse æstimant, à fructu se vtilitatis alienant. Vnde & veritatis voce discipulis dicitur: Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis dicite: serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus. Sequitur: Cui dedisti consilium, forsitan illi qui non habet sapientiam?) Dare stulto consilium, charitatis est: dare sapienti, ostentationis: dare verò ipsi sapientiæ, peruersitatis. Et quia hi quos tenere hæreticorum speciem diximus, per locutionem suam ostentationi potius quàm vtilitati seruiebant, rectè adhuc contra Baldath subditur: Et prudentiam tuam ostendisti plurimam. Omnis cui prudentia recta est, plurima non est: quia iuxta Pauli vocem, non plus appetit sapere quàm oportet sapere. Cui verò est recta: quia dū vltra modum tenditur, in quolibet latere culpę declinatur. Prudentiam verò suam plurimam ostendūt, qui videri præ aliis prudentiores appetunt. Vnde fit plærūque vt cùm moderatè sapere nesciunt, etiam fatua loquantur. Pro qua re ipse adhuc excessus prudentiæ subiungitur, vt dicatur: Quem docere voluisti? nonne eum qui fecit spiramentum? Per spiramentum viuimus, per prudentiam sapientes sumus. Prius autem nostrum est viuere, postmodū sapere: quia vt sapientes esse valeamus, prius agitur vt simus. Qui ergo vitam dedit, ipse procul dubio & prudentiam contulit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Baldath autem quia beatum Iob flagellatum pro culpa credidit, occultum dei iudicium, quod humiliter venerari debuit, superba nisus est temeritate penetrare. Ipsi ergo se per prudentiam prætulit, cuius iudicium non intelligendo iudicauit. Ipsi se per prudentiam prætulit, à quo viuendi spiraculum accepit: ac si plus ipso esset sapiens, à quo habebat vt esset. Sed quia beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, pauca in superborum correptione protulit, quos tenere hæreticorum speciẽ non ignorauit, sicut superius dixit. Disputare cũ deo cupio, prius vos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum, repẽtè se ad doctrinã erigit, & contra elatorũ imperitiam, scientiæ suæ latitudinem per sententias expandit, dicẽs: Ecce gigãtes gemũt sub aquis.)

Quòd potentes huius seculi quasi gigantes ex propria superbia confunduntur, & ideo magis suppositi sunt, unde tumidè appetunt multis præesse. Caput. XI.

gigantes quid significent.

Esa.26.

DIgnum quippe erat, vt per increpationem prius tumorem sapientiæ terrenæ retunderet, & per doctrinam postmõdum ad plena mysteriis verba trãsiret. Gigantes enim, vel apostatas angelos, vel superbos quosque homines, nil obstat intelligi. Hinc enim per prophetam dicitur: Mortui non viuent, gigantes non resurgent. Quos nanq; mortuos, nisi peccatores nominat? Et quos gigantes, nisi eos qui de peccato etiam superbiunt, appellat? Illi autem non viuunt, quia peccando vitam iustitiæ perdiderunt. Isti etiã resurgere post mortem nequeunt, quia post culpam suam insita per superbiã: ad pœnitentiæ remedia non recurrunt. Hinc rursum scriptum est: Vir qui errauerit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur: quia quisquis iter rectitudinis dereliquerit, quorum se numero nisi superborum spirituum iungit? Bene autem contra elatos dicitur: Ecce gigantes gemunt sub aquis. Ac si apertè diceretur: Cur de scientia homõ superbiat, cùm ignorantiæ abyssus & ipsos superbissimos angelorum spiritus premat? Si autem gigantum nomine, potẽtes huius seculi designantur, in aquis possunt populi figurari, Ioanne attestante, qui ait: Aquæ enim sunt populi. Bene autem contra superbientem dicitur: Ecce gigantes gemunt sub aquis, quia elati omnes dum in hac vita assequi honorum celsitudinem cupiunt, sub ponderibus populorum gemunt. Nam quanto quis hic altius erigit, tãto curis grauioribus oneratur, eisq; ipsis populis mente & cogitatione supponitur, quibus supponitur dignitate. Et bene his verbis ac breuiter indicatur, quia omnis superbia eo ipso in imo iacet, quo in alta se erigit, vt inde magis cũctis supposita sit, vnde cũctis expetit superesse. Homo quippe in sublimibus eleuatus, tantos super se sustinet, quantos suppositos regit. Hi autem qui talibus sociantur, ipsi etiam laboris eorum participatione deprimuntur. Nam cũ eis laborem etiam tolerant ponderis, dũ pariter gloriã affectant honoris. Vnde cùm diceret: Ecce gigantes gemunt sub aquis, protinus adiunxit: Et qui habitant cum eis. Ac si dicat: Pariter gemũt, qui eorum gloriæ exdelectatione sociantur. Ipsa autem occupatio secularium dignitatum tanto facilioribus vitiis premitur, quanto maioribus curis grauatur. Humanus nanq; animus videre & deuitare peccata vtinam valeat vel quietus. Quia ergo vidit desideratas rerum celsitudines absque peccatis ministrari non posse: & quia diuinæ iræ non absconditur quicquid illicitum perpetratur: aptè iecutus adiunxit: Nudus est infernus corã illo, & nullum est operimentum perditioni.) Quod Paulus apostolus quoque ait: Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Inferni verò & perditiõis nomine, diabolum omnesq; damnationis eius socios designant. Quis vero ille sit, coram quo infernus est nudus, sequitur dicens:

Notabilis sententia.

Lexicalum dignitatum.

occupatio secularium dignitatum

Heb.4.

Quòd iustè deus diaboli potestatem super corda uacua extendat: & item ex gratia, cui uult, misereatur.

Qui extendit Aquilonem super vacuum.) Aquilonis nomine, in sacro eloquio appellari diabolus solet, qui vt torporis frigore gentiũ corda constringeret, dixit: Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis. Qui super vacuum extẽditur: quia illa corda possidet, quæ diuini amoris gratia non replentur. Sed tamen omnipotenti deo suppetit, etiam vasa diaboli cunctis virtutibus vacua suæ gratiæ munere imple-

Esa.14.

re, in eisque diuini amoris * soliditatem ponere, quos nulla conspicit rectitudinis actione roborari. Vnde aptè subiungitur. Et appendit terrã super nihili.) Quid enim terræ nomine, nisi sancta ecclesia designatur, quæ dum verba prædicationis suscipit, fructũ boni operis reddit? De qua per Moysen dicitur: Audiat terra verba ex ore meo, expectetur sicut pluuia eloquium meum. Et quid per nihilum, nisi gẽtiles populi designantur? De quibus per prophetam dicitur: Omnes gẽtes velut nihilum & inane reputatæ sunt. In eo ergo nihilo terra suspenditur, quod prius vacuũ ab Aquilone tenebatur: quia illa corda gentilium repleta sunt charitate dei, quę pressa prius fuerant torpore diaboli.

K
*al. timoris

Deut. 32.

Esa.40.

Caput. XII.

POtest verò & per hoc vacuũ Iudææ infidelitas, & per terram, sicut diximus, sanctę ecclesię fructificatio designari. Vir ergo sanctus Iudææ pereuntis casum aspiciat, & gentilitatis merita ad veniam redeuntis cernat, ac dicat: Qui extendit Aquilonem super vacuũ, & appendit terrã super nihili. Nam quia Iudæorum corda fide vacua, diabolo sunt subdita, extendit Aquilonẽ super vacuũ. Quia verò nullis existentibus meritis, sicut dictum est: pro nihilo saluos facies eos, super gentes dominus fundauit Ecclesiam suam quę per prophetam nihilum sunt vocatæ, aptè secutus adiunxit: Appendit terram super nihili. Hoc verò quo ordine factum sit, mirifica subdens ratione contexit: Ait enim:

Psal. 55.

L

Quòd secũdum capacitatẽ audientiũ contemperare se debeat lingua doctorũ. Et quid sit quod in lege scriptũ est, quod qui foderit cisternam & non operuerit eam, si ceciderit in eã bos uel asinus, dominus cisternæ reddet precium iumentorum.

Qui ligat aquas in nubibus suis, vt non erumpant pariter deorsum.) Quid hoc loco aquam, nisi scientiam: quid nubes nisi prædicatores appellat? Nã quia in sacro eloquio aliquãdo aqua scientia dicitur: Salomone attestante didicimus, qui ait. Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons sapientiæ. Aqua signari scientiam Dauid propheta testatur, dicens: Tenebrosa aqua in nubibus aëris, id est occulta scientia in prophetis, qui ante aduentum domini dum occultis sacramentis grauidi, mysteria immensa gestarent, intuentium oculis, eorum intelligentia caligabat. Nubium verò nomine quid hoc in loco aliud quàm prædicatores sancti, id est, apostoli designantur qui per mundi partes circũquaque transmissi, & verbis nouerant pluere & miraculis coruscare? Quos Esaias propheta lõgè antè intuẽs, dixit: Qui sunt isti qui vt nubes volant? Quia igitur vir iste prophetico plenus spiritu, in hac locutione sua ad laudem dei initia nascentis Ecclesia desiderat exordiri, studet eius ordinem ab Apostolorum prædicatione narrare, qui curauerunt summopere rudibus populis plana & capabilia, non summa atque arduа prædicare. Nam si scientiam sanctam, quæ hic aquæ nomine designat, vt hauriebãt corde, ita ore funderent, immensitate eius auditores suos opprimerent potius quam rigarent. Vnde religata intrinsecus scientia, vt non pariter deorsum erumperet, auditores suos distillatione verborum nutriens, nubes illa loquebatur, dicens: Non potui loqui vobis quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Quis enim ferre potuisset, si raptus ad tertium cœlum, raptus in paradisum, etiam arcana verba audiens, quæ loqui homini non liceret, tam immensos supernæ scientiæ sinus aperiret? Aut cuius non virtutẽ auditoris opprimeret, si ea quæ intrinsecus haurire poterat, inquantum carnis lingua sufficeret, extrinsecus inundans aquæ huius immensitas emanasset? Vt verò auditores rudes non inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis distillatione foueantur, ligat deus aquas in nubibus, vt non erumpant pariter deorsum, quia doctorum prædicationem temperat, vt auditorum infirmitas, doctorum rore nutrita conualescat. Quod bene in Euangelio mystica descriptione narratur, dum dicitur: Ascendit Iesus in nauiculam Petri, & rogauit vt à terra reduceret pusillum, & ita sedens prædicabat turbis. Per nauem Petri, quid aliud quàm commissa Petro Ecclesia designatur? De qua vt dominus turbis confluentibus prædicet, eam à terra paululum reduci iubet. Quam nec in altum duci, & tamen à

Prouer.17.

Psal.17.

Esa.60.

1.Corin.3.

Lucæ.5.

terra

A terra præcipit remoueri, profectò significans prædicatores suos rudibus debere populis, nec alta nimis de cœlestibus, nec tamen terrena prædicare. Aqua itaque ligatur in nubibus: quia prædicatorum scientia infirmorum mentibus loquens, quantum sentire valet, docere prohibetur.

Caput. XIII.

Exo.21.

NAm plærunq; si auditorum cor verbi immensitate corrumpitur, lingua docentium indiscretionis pœna mulctatur. Vnde scriptum est: Si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam, ceciderit̃que bos vel asinus in eam, dominus cisternæ reddet precium iumentorum. Quid est enim aperire cisternam, nisi intellectu validoscripturæ sacræ arcana penetrare? Quid autem per bouẽ & asinum, mundum scilicet, & immundum animal, nisi fidelis quisq; & infidelis accipitur? Qui ergo cisternam fodit, coopertã illuc bos vel asinus ruat, id est, qui in sacro eloquio iã alta intelligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegat, ne per scandalum mentis, aut fidelem paruulum, aut infidelem qui credere potuisset, interimat. Ex morte enim iumentorum debet precium: quia illud scilicet admisisse conuincitur, vnde ad agendam pœnitentiam reus tenetur. Quisquis nanq; ad alta scientiæ fluenta peruenies, cùm hæc apud bruta audientium corda nõ contexerit, pœnæ reus addicitur, si per verba eius in scandalum siue munda seu mẽs immũda capiatur. Operienda est itaque cisterna: quia coram

B paruulis mentibus tegenda est alta scientia, ne vnde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur. Dicatur igitur rectè: Qui ligat aquas in nubibus, vt non erumpant pariter deorsum. Pariter nanque aquæ erumperent, si coram infirmis auditoribus, quanta est scientia ex ore loquentis emanaret: si simul se omnis plenitudo prædicationis effunderet, & nil sibi cum proficientibus reseruaret. Dignum quippe est vt qui prædicat, audientis modum consideret: quatenus ipsa prædicatio cum auditoris sui incrementis crescat. Sic quippe agere vnusquisq; prædicator debet, sicut cũ illo diuinitus agitur: vt nequaquam cuncta quæ sentit, infirmis insinuet: quia & quousq; ipse carne mortalitatis infirmus est, ea quæ superna sunt cuncta non sentit. Prædicare ergo rudibus non debet quantum cognoscit, quia & ipse de supernis mysteriis cognoscere non valet quanta sunt. Hinc est enim quod Paulus Apostolus, postquam mysteriis cœlestibus interfuit, dicit: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Vndè & continuè hic sequitur:

Nota

1.Cor.13.

Quòd in hac uita gloria dei ex parte cognoscitur, sed sicut est, nondum uidetur.

Qui tenet vultum solij sui, & expandit super illud nebulã suam.) In vultu solet cognitio demonstrari. Solij ergo eius vultus tenetur: quia à nobis in hac vita regni eius gloria, non

C quanta intrinsecus habetur agnoscitur. Super quod rectè expandi nebula dicitur: quia sicut est illa cœlestis regni gloria, non videtur. Nam corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. A videndo ergo eo nebula aspergimur: quia ipsa nostræ ignorantiæ obscuritate caligamus. Vnde rectè per Psalmistã dicitur: Caligo sub pedibus eius, & ascẽdit super Cherubin, & volauit, volauit super pẽnas ventorum, & posuit tenebras latibulum suum. Caligo nanque est ei sub pedibus, quia non in ea claritate ab inferioribus cernitur, qua in superioribus dominatur. Ascendit enim super Cherubin, & volauit. Cherubin quippe plenitudo scientiæ dicitur: Proinde super plenitudinem scientię ascendisse perhibetur, & volasse: quia manifestatis eius celsitudinem scientia nulla comprehendit. Volauit igitur, quia longè in altũ ab intellectu nostro se rapuit. Volauit super pennas ventorum, quia scientiam transcendit animarum. Qui posuit tenebras latibulum suum: quia dum caligine nostræ infirmitatis obscuramur: per ignorantiam nostram nobis absconditur, ne à nobis modo in æterna & intima claritate videatur. Vnde ei & in Canticis canticorum à sponsa dicitur: Fuge dilecte mi, fuge. Caput. XIIII.

Psal.17.

Sapien.9.

Canti.8.

FVgit nos, dicimus, quoties menti nostræ id quod reminisci volumus, non occurrit. Fugit nos, dicimus, quoties id quod reminisci volumus, memoria non tenemus.

Sancta ergo Ecclesia postquam mortem ac resurrectionem D domini, ascẽsionemq; describit, clamat ei prophetico plena spiritu: Fuge dilecte mi, fuge. Ac si diceret: Tu qui ex carne comprehensibilis factus es, ex diuinitate tua, intelligentiam nostri sensus excede, & in teipso nobis incomprehensibilis permane. Tenet ergo vultum solij sui, qui maiestatis suæ potentiam mortalibus absconditi. Sed si eius solium angelicas virtutes accipimus, ipsis quippe velut sedi regiæ præsidet, sui nobis solij vultum tenet: quia quandiu in hac mortali carne subsistimus, quæ, quantaq; sint illa angelorum ministeria, nõ videmus. Et expandit super illud nebulam suam, quia procul dubio & cor nostrum ad quærendum subleuat: & tamen occulta moderatione agitur, vt ipsa requisitionis suæ immensitate reprimatur. Vnde scriptum est: Dedit abyssus vocem Abac.3. suam, ab altitudine phantasię suæ. Exclamare enim mens humana in admiratione compellitur, dum altitudine considerationis in requisitionibus suis eoipso quo latius extenditur, angustatur. Vel certè, quia solium dei ipsi nos sumus, vultũ solij sui non immerito tenere dicitur, dũ nostra scientia progredi ad altiora prohibetur. Super quod solium suum nebulam deus aspergere dicitur: quia inuisibilis manens, occulta super nos iudicia exerit, vt & fiat in promptis quod videre possimus: & tamen origo facti lateat in abditis, vt cur fiat, nescire debeamus. Vnde & aptè subditur:

Quòd nulli æternitatis scientia tribuatur, quandiu uita hæc transitoria agitur. E

Terminum circundedit aquis, vsque dum finiantur lux & tenebræ.) Quia plærunq; in sacro eloquio, vt suprà diximus, aquarum nomine populi designantur, aquas dominus termino circundat: quia humani generis ita scientiam moderatur, vt quousq; vicissitudines alternantium temporum transeant, perfectè ad cognitionem claritatis intimæ non pertingat. Sin verò lucis nomine iustos accipimus, tenebrarum vero appellatione peccatores: vnde & Paulus dicit: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, hoc ipsum quod diximus, sentiri nil obstat: quia perfecta æternitatis scientia nulli tribuitur, quousque cursus iustorũ, iniustorumq; finiatur. Sed quia mirũ non est carnales populos superna nescire, sanctus vir in eiusdẽ diuinæ potẽtiæ admiratione se erigit: & quòd ipsam quoque angelorum, perfectorumq; hominũ scientiam transeat, intuetur dicens:

Ephes.5.

Quòd electi, & ipsi angeli maiestatem diuinã quam assidue uident, contremiscunt, non timore, sed admiratione.

Columnæ cœli contremiscunt, & pauent ad nutum eius.) Quid aliud colũnas cœli, quàm vel sanctos angelos vel summos Ecclesiæ prædicatores appellat? Super quos in cœlestibus crescens vniuersalis spiritalis fabricę structura surrexit: sicut aliàs sancta scriptura testatur, dicens: Qui vicerit, faciã Apoc.3. illum columnam in templo dei mei. Nam quisquis in dei opere recta intentione firmatur, columna in structura fabricæ F spiritalis erigitur: vt in hoc templo quod est Ecclesia, positus, & vtilitati sit & decori. Eos verò Iob colũnas cœli, quos apostolus columnas vocat Ecclesiæ, dicens: Petrus, & Iacobus, & Ioannes qui videbantur columnæ esse, dextras dederũt mihi. Possumus etiam columnas cœli, & ipsas Ecclesias non inconuenienter accipere, quæ multæ vnam catholicam faciunt, toto terrarum orbe diffusam. Vnde & septem Ecclesiis scribit Ioannes apostolus, vt vnam catholicam septiformis gratiæ plenam spiritu designaret. Et de domino nouimus dixisse Salomonem: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Qui vt se id de septem Ecclesiis dixisse innotesceret, secutus etiam sacramenta ipsa, diligenter inseruit, dicens: Immolauit victimas, miscuit vinum, & proposuit mensam, misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem & mœnia ciuitatis: Si quis est paruulus, veniat ad me. Immolauit enim dominus victimas, seipsum offerendo pro nobis. Miscuit vinum, præceptorum suorum poculum ex narratione historica, & intelligentia spiritali contemperans. Vnde aliàs dictũ est: Calix in manu domini, vini meri, plenus est mixto. Et posuit mensam, id est, scripturam sacram: quæ fessos ad se, atq; à seculi oneribus venientes, pane verbi nos reficit, & contra aduersarios sua refectione nos roborat. Vnde & aliàs ab Ecclesia dicitur: Posuisti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui

columnæ cœli sanctos Angelos & Apostolos significant

Prouer.9.

Ibidem.

Psalm.74.

Psal.22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eos qui tribulant me. Misit ancillas suas, apostolorum videlicet animas, in ipso suo initio infirmas, vt vocarēt ad arcem, & mœnia ciuitatis: quia dum æternam vitam denunciant, ad alta nos mœnia supernæ ciuitatis leuant: quæ profectò mœnia, nisi humiles non ascendunt. Vnde illic ab eadem sapientia subditur: Si quis est paruulus, veniat ad me. Ac si apertè dicat: Quisquis se apud se magnum æstimat, aditum sibi mei accessus angustat: quia tanto ad me altius pertingitur, quanto vniuscuiusque mens apud se verius humiliatur.

Caput. XV.

SEd quantalibet quisq; virtute proficiat, quātalibet scientia excrescat, penetrare non sufficit, quo nos conditor moderamine iudiciorum regit. Dicat ergo: Colūnæ cœli contremiscunt, & pauent ad nutum eius. Quia in plærisque nec ipsi pertingere ad voluntatis eius celsitudinem prævalent, qui eiusdem voluntatis præmia denunciantes vident. Quod, sicut superius diximus, de sanctis quoq; angelis nil obstat intelligi: quia ipsæ quoq; virtutes cœlestium, quæ hunc sine cessatione conspiciunt, in ipsa sua contemplatione contremiscunt. Sed idem tremor ne eisdem pœnalis sit, non timoris est, sed admirationis. Quia verò quātus pauor sit admirationis eius intulit, nunc ordinem nostræ salutis narrat: Sequitur:

Tremor cœlestium virtutum, non timoris est, sed admirationis.

H

Quòd incarnato domino secularium corda concorditer crediderunt: & superbus diabolus sapientia non virtute superatus est, quoniam dum eum in quem nihil habebat, iniustè appetiit, quem iure tenebat, amisit.

Mare præsens seculum.

In fortitudine illius repentè maria cōgregata sunt, & prudentia eius percussit superbum.) Quid aliud maris nomine, quàm præsens seculum designatur, in quo corda hominum terrena quærentium, diuersis cogitationum fluctibus intumescunt: qui elatione superbiæ concitati, dum alterna intentione se impetunt, quasi aduersante se vnda collidunt? Sed iā in fortitudine illius maria congregata sunt, quia incarnato domino, discordantia secularium corda cōcorditer credunt. Iam Petrus in mari ambulat: quia nimirum Christi prædicatoribus, illa quondam tumida humili auditu corda substrata sunt: vt rectè etiam in Euangelio huius mundi mansuetudinē figuraverit, quòd procellosa maris aqua domini pedib⁹ pressu tumore calcata est. Sed quonam modo id actum sit, aperitur, dum dicitur: Et prudentia eius percussit superbum. Quis hic superbus alius appellatur, nisi ille qui dixit: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo? Et de quo voce dei dicitur: Qui factus est vt nullum timeret, & ipse est rex super omnes filios superbiæ. De quo etiam huic sententiæ Dauid propheta concordat, dicens: Tu humiliasti, sicut vulneratum, superbum. Sed quanuis simplici naturæ diuinitatis non sit aliud esse, & aliud sapere: nec aliud sapere, & aliud fortem esse: quippe quia ipsa fortitudo quæ sapientia, & ipsa sapientia quæ diuinitatis essentia est: vigilanter tamen intuendum puto, quòd vir iste prophetico plenus spiritu, superbum diabolum, prudentia dei potius maluit dicere, quàm fortitudine esse percussum. Non enim ait fortitudo, sed prudentia eius percussit superbum. Nam quanuis, sicut dictum est, propter naturam simplicem dei fortitudo sapiētia sit: dominus tamen diabolum, quantum ad faciem spectat, non virtute, sed ratione superauit. Ipse nanq; diabolus in illa nos parentis primi radice supplantās, sub captiuitate sua, quasi iustè tenuit hominem, qui libero arbitrio conditus, ei iniusta suadenti cōsensit. Ad vitam nanq; conditus in libertate propriæ voluntatis, sponte sua factus est debitor mortis. Delenda ergo erat talis culpa, sed nisi per sacrificiū deleri non poterat. Quærendum erat sacrificium. Sed quale sacrificium poterat pro absoluendis hominibus inueniri? Neque etenim iustum fuit, vt pro rationali homine brutorum animalium victimæ cæderentur. Vnde ait apostolus: Necesse est ergo exemplaria cœlestium his mundari, ipsa autem cœlestia melioribus hostiis q̄ istis. Ergo si bruta animalia propter rationale animal, id est, pro homine dignæ victimæ non fuerunt: requirēdus erat homo qui pro hominibus offerri debuisset, vt pro rationali peccante rationalis hostia mactaretur. Sed quid, quòd homo sine peccato inueniri non poterat, & oblata pro nobis hostia quando nos à peccato mundare potuisset,

Incarnato domino discordantia corda concorduerunt.

Prudentia Christus percussit superbum.

Esaiæ.14.

Iob.41.

Psal.88.

Cur dictum est Prudentia &c. & non fortitudine percussum Superbum.

I

Hebr.9.

si ipsa hostia, peccati contagione nō careret? Inquinata quippe inquinatos mundare non potuisset. Ergo vt rationalis esset hostia, homo fuerat offerendus. Vt verò à peccatis mundaret hominem, homo, & sine peccato. Sed quis esset sine peccato homo, si ex peccati commixtione descenderet? Proinde venit propter nos in vterum virginis filius dei, ibi pro nobis factus est homo. Sumpta est ab illo natura, non culpa. Fecit pro nobis sacrificium, corpus suum exhibuit pro peccatoribus, victimam sine peccato, quæ & humanitate mori, & iustitia mundare potuisset. Caput. XVI.

K

HVnc ergo cùm post baptisma vidit antiquus hostis, mox tentationibus impetiit, & per diuersos aditus ad interiora eius molitus irrepere, victus est, atque ipsa inexpugnabilis mētis ei⁹ integritate prostrat⁹. Sed quia ad interiora non valuit, ad eius se exteriora conuertit: vt quia mentis virtute victus est, eum quem decipere tentatione non valuit: carnis saltem videretur morte superare, atq; vt ante nos dictum est, permissus est in illud quod ex nobis mortalibus mediator acceperat. Sed vbi potuit aliquid facere, ibi ex omni parte deuictus est: & vnde accepit exterius potestatem dominicæ carnis occidendæ, inde interior potestas eius qua nos tenebat, occisa est. Ipse nanque interius victus est, dum quasi vicit exterius: & qui nos iure debitores mortis tenuit, iure in nobis ius mortis amisit: quia per satellites suos eius carnem perimendam appetiit, in quo nil ex culpæ debito inuenit. Dominus ergo noster pro nobis mortem soluit indebitam, vt nobis mors debita non noceret. Bene itaque dictū est. Prudentia eius percussit superbum: quia antiquus hostis per excessum præsumptionis suæ eum etiam perdidit, quem iniquæ persuasionis lege possedit: & dum audacter eum in quo nihil sibi competebat, appetit: iure illum quē quasi iustè tenebat, amisit. Prudentia itaque non virtute percussus est, qui dum ad tentādum deum soluitur, ab homine possidendo religatur: vt inde eum qui sub ipso erat, perderet: vnde cum illo qui super ipsum est, congredi præsumpsisset. Occiso autē carne domino, quæ prædicatores eius virtutum gloria sit secuta, narratur, cùm subditur:

L

Quòd apostoli accepto spiritu sancto, ornati sunt miraculis, & constanter obedire deo magis quàm hominibus parati fuerint.

Spiritus eius ornauit cœlos.) Quos cœlos, nisi eos de quibus scriptum est: Cœli enarrant gloriam dei. Quos tunc ornauit spiritus, cùm repleuit. Quod Luca referente didicimus qui ait: Factus est repentè de cœlo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes. Et apparuerūt illis dispertitæ linguæ tanquā ignis, seditq̄ue super singulos eorum. Et repleti sunt omnes spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Ex eo ergo acceperunt ornamēta virtutis, quos immensa antè possederat fœditas timoris. Scimus enim quòd ille apostolorum, id est, cœlorū primus, ante acceptam huius spiritus gratiam, quoties dum mori timuit, vitam negauit. Qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate cuiusquam, sed vnius mancipij sola est interrogatione prostratus. Et quidem mācipium, ne sexus firmior terribile demonstraret, ancilla est inquirente tentatus. Rursusq; vt talis sexus infirmitas, etiam officij sui deiectione vilesceret, non ab ancilla tantummodo, sed ab ostiaria est ancilla requisitus. Ecce quàm vilis est ad tentandum persona requisita, vt apertè proderetur, quāta eum timoris infirmitas posfideret, qui nec ante vocem ostiariæ ancillæ subsisteret.

Psal.18.

Actor.2.

De negatione Petri.

M

Caput. XVII.

SEd iam hic pauloante timidus, qualis post aduentum spiritus extiterit, videamus. Certè Luca testante didicimus, contra sacerdotes ac principes quanta dominū authoritate prædicauit. Nam cùm facto miraculo quæstio fuisset exorta, & sacerdotum principes, seniores ac scribæ in apostolorum persecutionem concurrerent, eos in medio stantes: in qua virtute miraculum fecerint, percunctari curauerunt. Quibus repletus spiritu sancto Petrus dixit: Principes populi & seniores, si nos hodie diiudicamur in beneficto hominis infirmi, in quo iste saluus est factus: notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israël: quia in nomine Iesu Christi Nazareni,

De eius fortitudine & constantia.

Acto.4.

A sti Nazareni, quem vos crucifixistis, quem deus suscitauit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis saluus. Cūq; erga hæc persequentium furor excresceret, eosq̄ue sacerdotes ac principes Iesum prædicare prohiberent, contra iram principum qua authoritate Petrus excreuerit, indicatur, cùm illic protinus subditur: Petrus verò & apostoli dixerunt: Obedire oportet deo magis quàm hominibus. Sed cùm authoritatem prædicantium, resistentium præcepta non premerent, ad flagella peruenitur. Nam subditur: Tunc principes sacerdotum cæsis denunciauerunt, ne loquerentur, in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Sed quia apostolorum virtutem premere, nec flagella valuerunt: patenter ostenditur, cùm protinus subinfertur: Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliā pati. Mox etiam post flagellorum gaudia quid agerent, indicatur. Omni autem die in templo & circa domos non cessabant docentes & euangelizantes Christum Iesum. Ecce ille pauloante timidus, iam linguis loquitur, coruscat miraculis, infidelitatem sacerdotum ac principū libera voce increpat, ad prædicandū Iesum exemplū authoritatis cæteris præstat: ne in nomine eius loqui debeat, verberibus prohibetur, nec tamen compescitur. Contemnit flagella cædentium, qui pauloante requirētium verba timuerat: & qui ancillæ vires requisitus expauit, vires principum cæsus premit. Sancti enim spiritus iam virtute solidatus, huius mundi altitudines libertatis calce deprimebat: vt in imo esse decerneret, quicquid cōtra creatoris gratiam altum tumeret. Caput. XVIII.

B

1.Cor.12.

HAec sunt ornamenta cœlorum, hæc sunt dona spiritus, quæ diuersis manifestari virtutibus solent, quas occultè dispensationis munere diuisas, Paulus enumerat dicens: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundē spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Quæ mox generali diffinitione concludens, ait: Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. De his etiam cœlis in Psalmo dictum est: Verbo domini cœli firmati sunt. De his quoque ornamentis spiritus subditur: Et spiritu oris eius omnis virtus eorum. Bene itaque dicitur: Spiritus eius ornauit cœlos: quia prædicatores sancti nisi promissa paracleti dona perciperent, nullo fortitudinis decore claruissent. Sed quia sanctis apostolis virtutum gratia decoratis, vitę prædicatio contra infidelium corda conualuit: & antiquus hostis obsessas infidelium mentes prædicatorum vocibus expulsus reliquit, post ornamēta cœlorum aptè subiungitur:

Psal.32.

Ibidem.

Quòd mediante manu diuina antiquus hostis à peccatorum cordibus, quasi de cauernis suis electus est.

Et obstetricāte manu eius eductus est coluber tortuosus.)

C

Esa.27.

Quis enim colubri appellatur nomine, nisi antiquus hostis & lubricus & tortuosus, qui decipiendo homini colubri ore locutus est? De quo per prophetam dicitur: Leuiathan serpentem, vectem tortuosum. Qui idcirco loqui serpētis ore permissus est, vt ex ipso vase eius homo cognosceret, qualis esset qui intus habitaret. Serpens quippe non solum tortuosus est, sed etiam lubricus. Qui ergo in rectitudine veritatis non stetit, tortuosum animal intrauit. Quia igitur suggestioni eius, si primò nō resistitur: repētè totus ad interiora cordis dū nō sentitur, illabitur, verba ad hominem per animal lubricum fecit. Cauernæ verò huius colubri, corda fuerāt iniquorum. Quæ quia ad prauitatem propriam traxit, quasi in eorum habitatione requieuit. Sed obstetricante manu domini, tortuosus coluber de propriis cauernis expulsus est: quia dum nobis diuina gratia medetur, is qui nos tenuerat antiquus à nobis hostis eicitur, sicut incarnata veritas dicit: Nūc princeps huius mundi eiicietur foras. Vnde iam nunc sanctos omnes non tenendo possidet, sed tentando persequitur. Nā quia non in eis intrinsecus regnat, contra eos pugnat extrinsecus: & quia intus dominium perdidit, bella molitur foris. Ille enim eum de carnalibus hominum cordibus expulit: qui propter homines ad incarnationem venit: dumq̄ue corda infidelium tenuit, quasi manum ad latibula serpentis misit. Vnde rectè per prophetam dicitur: Delectabitur infans ab vbere super foramine aspidis: & in cauerna reguli qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. Non nocebunt, & non occident in vniuerso monte sancto meo. Quem nanque infantem ab vbere, vel cum qui ablactatus fuerit, nisi deum appellat? Quid verò foramine aspidis & cauernis reguli, nisi corda signauit iniquorum? Quia antiquus hostis dum totum se in eorum consensum contulit, quasi in foramine proprio coluber tortuosus, sinus astutiæ colligendo glomerauit. Quem & aspidis nomine appellat occultè læuientem, & reguli apertè feriētem. Manum ergo suam dominus in foramine reguli atque aspidis misit, quando iniquorum corda diuina potestate tenuit: & comprehensum exinde aspidem vel regulum, id est, captiuum diabolum traxit: vt in monte sancto eius, quæ est Ecclesia, electis fidelibus non noceret. Hinc nanq; in canticis canticorum sponso venienti dicitur: Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonū. Quid aliud leonum nomine, q̄ dæmonia designantur, qui ira contra nos atrocissimæ crudelitatis insæuiunt? Et quia peccatores ad fidem vocati sunt, quorum quōdam corda, leonum cubilia fuerunt, dum vicisse mortem dominus eorum confessione creditur, quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio quippe victoriæ corona est. Toties ergo ei coronam fideles offerunt, quoties hunc vicisse mortem ex resurrectione cōfitentur. Leo ergo de cubilibus suis pellitur: quia obstrepente manu domini, tortuosus coluber in cauernis quas tenuerat, habitare prohibetur. Nam victus à fidelium cordibus exiit, qui super hæc antea sceptro perfidiæ regnauit. Ecce in paucis breuibusque sententiis sanctus vir aduentus dominici ordinem retulit, pondera expressit: quid ex eius incarnatione fieri potuit, admirando narrauit.

Canti.4.

D

E

Quàm terribilis erit deus in iudicio, qui etiam cùm iudicandus uenit, una uoce suos persecutores strauit: & quanta sit eius ira, cuius intolerabilis est etiā mansuetudo. Caput. XIX.

SEd qui mira fecit in humilitate veniens, cōsiderari non potest, cum quanto terrore venturus est, in maiestatis suæ fortitudine apparens. Ordo primi aduentus illius pensari, & conspici intantum potuit, inquantum ad redimēdos carnales veniens, diuinitatis suæ magnitudinem carnalibus oculis temperauit. Quis verò eius celsitudinis terrorem ferat, cùm secundi aduentus potētia per ignem iudicium exercens, in potestatis suæ maiestate canduerit? Vnde vir sanctus aduentum illius narrat primum, sed lassatur ad secundum, dicens: Ecce hæc ex parte dicta sunt viarū eius. Et cùm vix paruam stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Quid hoc loco viarū nomine, nisi actiones domini appellat? Vnde & per prophetam dominus dicit: Non enim sunt viæ meæ sicut viæ vestræ. Aduentum ergo domini narrans, vias dei ex parte retulerat: quia alia eius actio fuit qua nos condidit, alia qua redemit. Ea itaque quæ de domini actione narrauit, extremi iudicij comparatione leuigans, ait: Ecce hæc ex parte dicta sunt viarum eius. Quod & paruam stillam sermonum eius appellat: quia quicquid altum, quicquid terribile in hac vita positi, de eius consideratione cognoscimus, ex immensitate cœlestium secretorum, velut tenuis ad nos gutta superni liquoris emanat: Et quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri?) Ac si apertè dicat: Si humilitatis eius admirāda vix ferimus: horrendum atque terribilem maiestatis eius aduentum, qua virtute tolerabimus? Hunc tonitruum aduentus illius etiam psalmista insinuat, dicēs: Deus manifestè veniet, deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Hunc Sophonias propheta denunciat, dicens: Iuxtà est dies domini magnus, iuxtà & velox nimis. Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarū & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Terrorem ergo districti examinis, quem Sophonias tubam, beatus verò Iob tonitruum appellat, Iohel quoque considerans, ait: Conturbentur omnes habitatores terræ: quia venit dies domini, quia propè est dies tenebrarū & caliginis, dies nubis & turbinis. Magnus enim dies domini & terribilis valde, & quis sustinebit eum? Sed quàm incomprehensibilis sit, atque inconsiderabilis illa magnitudo, qua in secunda

De horrore aduētus eius ad iudicium.

Psal.49.

Sopho.1.

Iohel.2.

Esaiæ.11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ipsa secunda ostensione venturus est: bene vtcumq; perpendimus, si primi aduentus pondera sollicita consideratione pensamus. Certè vt nos à morte redimeret, mori dominus venit, & defectum nostræ carnis in suo corpore pœnasq; tolerauit. Qui priusquam ad crucis patibulum peruenire t: teneri, conspui, illudi, & alapis cædi se pertulit. Ecce ad quanta propter nos venire probra consensit: & tamen priusquam se teneri permitteret, persecutores suos requisiuit, dicès: Quem quæritis? Cui ilico respondérunt: Iesum Nazarenum. Quibus cũ repentè diceret: Ego sum, vocem solummodo mitissimæ responsionis edidit, & armatos persecutores suos protinus in terram strauit: Quid ergo facturus est cùm iudicaturus venerit, qui vna voce hostes suos perculit, etiam cùm iudicandus venit? Quod est illud iudicium quod immortalis exerit, qui in vna voce nõ potuit ferri moriturus? Quis eius iram toleret, cuius & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Consideret ergo vir sanctus, & dicat: Cùm vix paruam stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

Ioan.18.

Quis eius iram toleret, cuius mãsuetudo non potuit tolerari?

Libri. XVII. Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER MORALIVM SANCTI GREgorij decimusoctauus.

H PRæunq; in sacro eloquio sic nonnulla mystica describuntur, vt tamẽ iuxta narrationem historicam prolata videantur. Sed sæpe dicta talia in eadem historica narratione permixta sunt, per quæ superficies historiæ cũcta cassetur, quædum nil historicum resonat, aliud in eis inquirere lectorem cogunt. His enim dictis quæ aperta credimus, cùm interiecta aliqua obscurius inuenimus, quasi quibusdam stimulis pungimur: vt ad aliqua altius intelligenda vigilemus, & obscurius prolata sentiamus, ea etiam quæ apertè dicta putauimus. Cùm ergo beatus Iob de sermone domini, & de magnitudine tonitrui loqueretur, eisdem verbis protinus subinfertur:

Libri. XVIII. Moralium in Vigesimumseptimum caput textus beati Iob, Caput. I.

I ADdidit quoque Iob assumens parabolam suã, & dixit: Viuit deus qui abstulit iudicium meum, & omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam: quia donec supereſt halitus in me, & spiritus dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. Absit à me vt iustos vos esse iudicem. Donec deficiam, nõ recedam ab innocentia mea. Iustificationem meam quam cœpi, tenere non deseram. Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Sicut impius inimicus meus, & aduersarius meus quasi iniquus. Quæ est enim spes hypocritæ, si auarè rapiat, & non liberet deus animam eius? Nũquid deus audiet clamorem eius, cùm venerit super eum angustia? Aut poterit in omnipotente delectari, & inuocare deum omni tempore? Docebo vos per manum dei, quæ omnipotens habeat, nec abscondam. Ecce vos omnes nostis: & quid sine causa vana loquimini? Hæc est pars hominis impij apud deum, & hæreditas violentorum, quam ab omnipotente suscipiẽt. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt. Si comportauerit quasi terram argentum, & sicut lutum præparauerit vestimenta, K præparabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argẽtum innocens diuidet. Aedificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit vmbraculum. Dives cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo. Emittet super eum, & non parcet. De manu eius fugiens, fugiet: stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum intuens locum eius.

ADdidit quoq; Iob assumens parabolam suam, & ait.) Quo profectò versu ostenditur huius sanctissimi viri dicta quàm mysticè sint prolata: dum parabola, id est, similitudo assumpta narratur ab eo, qui nihil inferius per comparationem vel similitudinem loquitur. Absit enim ne hoc loco parabolam illud musicæ organum sentiamus. Neq; enim fas est credere, quòd in afflictione pœnarum musicis Eccli.22. veteretur, cùm per scripturam suam veritas dicat: Musica in luctu, importuna narratio est. Nominata ergo parabola, ex textu ipso loquente iam discimus, ne iuxta textum tantummodo eius verba pensemus. Ad eam itaq; similitudinem cũcta trahenda sunt, qua figuratè Ecclesia designatur. Et in ipso quidẽ locutionis exordio dicta apertè prolata sunt, sed subL functis obscurioribus implicantur. Nam plana, vt solet, locutione inchoat: sed verba sua per mysticos sensus grauida narratione consummat: itaq; ait:

Quòd sancti contra uerba detrahentia, utuntur sapientia: contra persecutorum gladios, patientia.

Viuit deus qui abstulit iudicium meũ, & omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam.) Quibus nimirum verbis beatus Iob & sua narrat, & sanctæ Ecclesiæ tempora afflictæ significat, in quibus aperta infidelium peruicacia premitur, & persecutionis amaritudine perturbatur. Duobus nanque modis Ecclesia tentari ab aduersariis solet: vt videlicet persecutionem, aut verbis patiatur, aut gladiis. Sancta verò Ecclesia summopere habere sapientiam & patientiam studet. Sed exercetur eius sapientia cùm tentatur verbis, & exercetur eius patientia cùm tentatur gladiis. Nunc verò de ea persecutione loquitur, in qua non gladiis, sed falsis assertionibus lacessitur. Multos enim nouimus, qui cùm in hac vita aliqua aduersa patiuntur, deum esse non credunt. Nonnulli verò deum esse æstimant, sed res humanas minimè curare. De illis quippe per Dauid dicitur: Dixit insipiens in corde Psal.13. suo, nõ est deus. Isti verò apud se dicunt: Quomodo scit deus, Psal.72. & si est scientia in excelso? Et rursus: Et dixerunt, nõ videbit dominus, nec intelliget deus Iacob. Vir ergo iste sanctæ Ecclesiæ typum gestans, in ipsa afflictionis suæ amaritudine cõM stitutus, contra vtroſq; respondit. Nam quia essentiam vita habet, mors nõ habet, vt deum esse fateretur, ait: Viuit deus. Vt verò eum res humanas curare perhiberet, subdidit: Qui abstulit iudicium meum, & ad amaritudinem adduxit animam meam. Ista etenim quæ patitur, non casu se perpeti, sed deo omnia disponente testatur: nec tentatori suo amaritudinis suæ potestatem tribuit, sed authori. Scit nanq;, quia diabolus licèt afflictionem iustorum semper appetat: tamen si ab authore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus conualescit. Vnde & omnis voluntas diaboli iniusta est, & tamen permittente deo omnis potestas iusta. Ex se enim tentare quoslibet iniustè appetit, sed eos qui tentandi sunt, prout tentandi sunt, non nisi tentari deus iustè permittit.

Caput. II.

VNde etiam in libris Regum, de diabolo scriptum 1.Reg.18. est: quia spiritus domini malus irruebat in Saũl. Vbi iustè quæritur: si domini, cur malus: & si malus, cur domini dicatur? Sed duobus verbis comprehensa est potestas iusta in diabolo, & voluntas iniusta. Nam & ipse dicitur spiritus malus per nequissimam voluntatem: & idem spiritus domini per acceptam iustissimam potestatem. Bene ergo dicitur: Viuit deus, qui abstulit iudicium meum, & omnipotẽs qui ad amaritudinem adduxit animã meam: quia etsi hostis sæuit, qui ferire appetit, creator tamẽ est qui eum ad aliquid

A prævalere permittit. Sed quia sanctus vir ad aliquid inuocata dei vita se constrinxit: audiamus quid sese constringendo subiungit: Sequitur:

Quòd illud genus mendacij in quo quis uitam præstando mentitur, facillimè relaxari credendum sit: & de mendacio obstetricum Aegypti.

Quia donec supereſt halitus in me, & spiritus dei in naribus meis: non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.) Quod prius iniquitatem: hoc postmodum repetens, mendacium dicit. Nam & omne mendacium iniquitas est, & omnis iniquitas mendaciũ: quia profectò ab æquitate discrepat, quicquid à veritate discordat. Sed inter hoc quod ait, loqui: & postmodum subdit, meditari: magna distantia est. Nonnunquam enim peius est mendacium meditari, q̃ loqui. Nam loqui plærunq; præcipitationis est, meditari verò studiosæ prauitatis. Et quis ignoret in quã ta distãtia culpa distinguitur: vtrum præcipitatione aliquis, an studio mentiatur? Sed vir sanctus, vt perfectè adhæreat veritati, nec studio se perhibet, nec præcipitatione mentiri. Summopere enim cauendum est omne mendacium, quanuis nonnunq̃ sit aliquod mendacij genus culpæ leuioris, si quisquã vitam præstando mentitur. Sed quia scriptum est: Os quod mentitur, occidit animam: &, Perdes omnes qui loquuntur mendacium: hoc quoque mendacij genus perfecti viri summopere fugiunt, vt nec vita cuiuslibet per eorum fallaciam defendatur, ne suæ animæ noceant, dum præstare vitam carni nituntur alienæ, q̃q̃ hoc ipsum peccati genus facillimè eredimus relaxari. Nam si quælibet culpa sequẽti solet pia operatione purgari, quanto magis hæc facilè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur? Nonnulli verò de obstetricum fallacia conantur asserere hoc mendacij genus non esse peccatum: maximè quòd illis mentientibus scriptum est, quia ædificauit illis dominus domos. In qua magis recompensatione cognoscitur, quid mendacij culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui: pro admissa culpa mendacij, in terrenam est recompensationem declinata: vt in vita sua quã mentiendo tueri voluerunt, ea quæ fecerunt, bona reciperent: & vlterius quod expectarent, mercedis suæ præmium non haberẽt. Nam si subtiliter perpendatur, amore vitæ præsentis mentitæ sunt, non intentione mercedis. Parcendo quippe coronatę sunt infantium vitam tegere, mentiendo suam. Et licèt in testamento veteri nonnulla possint talia reperiri, penè nunquã tamen hoc vel tale genus mendacij à perfectis admissum, stu diosius ibi lector inueniet: quauis mendacium quandam tenere veritatis imaginem videatur, & sub veteri forsitã testamento minoris culpæ esse potuit, in quo per taurorum hircorumq̃ victimas, sacrificium non fuit ipsa veritas, sed vmbra veritatis. Nam in testamento nouo præceptis altioribus manifestata per carnem veritate proficimus: iustumq̃ est, vt facta quædam quæ in illo populo vmbræ veritatis deseruierant, deseramus.

Peius est quandoq; mendaciũ meditari quã loqui.

Sapien.1. Psal.5.

Facillimè hoc peccati genus relaxatur. De mendacio obstetricum. Exo.1.

Caput. III.

SI quis verò per testamentũ vetus vult suum tueri mendacium, quia minus illic quibusdam fortasse nocuerit, dicat, necesse esse rerũ alienarũ raptum: dicat, retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non posse. Quæ omnia cunctis liquet, quanta animadueršione veritas insequitur, quæ nobis iam significationis suæ vmbra postposita, in vera carne declaratur. Sed quia sanctꝰ vir, nec loqui se, nec meditari mendacium spondet: hæc ipsa in quibus veritati congruit, exequendo subiungit: _Absit à me, vt iustos vos esse iudicem. Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.) Ab innocentia quippe recederet, si bona de malis æstimaret: Salomone attestante, qui ait: Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, vterque abominabilis est ante deum. Sunt nanq; nonnulli qui dum malè facta hominũ laudibus efferunt, augent quæ increpare debuerunt. Hinc enim per prophetam dicitur: Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis. Ad hoc quippe puluillus ponitur, vt mollius quiescatur. Quisquis ergo malè agẽtibus adulatur, puluillum sub capite vel cubito iacentis ponit: vt qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat. Hinc rursum scriptum est: Ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum. Parietis quippe nomine, peccati duritia designatur. Aedificare ergo parietem, est contra se quẽpiam obstacula peccati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrãtibus adulantur: vt quod illi peruersè agentes ædificant, ipsi adulantes quasi nitidum reddant. Sed sanctus vir, sicut mala de bonis non æstimat, ita iudicare bona de malis recusat, dicens: Absit à me vt iustos vos iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Vbi apte subiungit: Iustificationem meam quã cœpi, tenere non deseram.) Cœptam nanque iustificationem desereret, si in peccantium laudem declinaret. Sed quia tunc verius à peccatis alienis absistimus, cùm prius nos à propriis custodimus: cur de eis peccare pertimescat, rationis causam insinuat, cùm subiungit:

Ezech. 13.

Prouer.17

Quòd sanctos cor suum non reprehendit, quos peccati consensus non accusat.

Neq; enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.) Ac si apertè dicat: Pro vobis non debeo ad culpam pertrahi, qui peccare in propriis formidaui. Sciendum verò est, quòd quisquis à præceptis dominicis discordat opere, quoties ea audit, à corde suo reprehenditur atque confunditur: quia id quod non fecerit, memoratur. Nam in quo se erraſſe considerat, ipsa se latenter conscientia accusat. Vnde Dauid prophe ta deprecatur, dicens: Tunc non confundar, dum respicio omnia mandata tua. Grauiter nanque vnusquisque confunditur, quando mandata dei vel legendo vel audiendo respicit, quæ viuendo contempsit. Hinc enim Ioannis voce dicitur: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad deum: & quicquid petierimus ab eo accipiemus. Ac si diceret: Si id quod præcipit, facimus: id quod petimus, obtinebimus. Valde nanque apud deum vtraque hæc sibi necessariò congruunt: vt & oratione operatio, & operatione fulciatur oratio. Hinc enim Hieremias ait: Scrutemur vias nostras, & quæramus & reuertamur ad dominum. Leuemus corda nostra cum manibus ad deũ in cœlos. Vias etenim nostras seruari, est cogitationum interna discutere. Corda verò cum manibus leuat, qui orationẽ suam operibus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissimulat: cor leuat, & manus non leuat. Quisquis verò operatur & non orat: manus leuat, & cor non leuat. Iuxta ergo Ioannis vocem, tunc cor fiduciam in oratione accipit, cùm sibi vitæ prauitas nulla contradicit. De qua rectè fiducia à sancto viro nunc dicitur. Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Ac sic apertè dicat: Nequaquam se fecisse reminiscitur, vnde in suis precibus confundatur.

Ibidem.

D

Psalm. 118.

E

1.Ioan.3.

Oratio debet operibus roborari.

Thren.3.

Caput. IIII.

SEd quæri potest quo pacto à corde suo reprehendi se denegat, qui se peccasse superius accusat, dicens: Peccaui: quid faciam tibi ô custos hominum? Vel certè: Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me. Sed sciendũ est, quòd sunt peccata quæ à iustis vitari possunt, & sunt nõnulla quæ etiam à iustis vitari non possunt. Cuius enim cor in hac corruptibili carne cõsistens, in suis tra cogitatione nõ labitur, vel si vsq; ad consensus foueam non mergatur? Et tamen hæc ipsa praua cogitare, peccare est. Sed dum cogitationi resistitur, à confusione sua animus liberatur. Mens ergo iustorum, etsi libera est à peruerso opere, aliquando tamen corruit in peruersa cogitatione. Et in peccatum ergo labitur, quia saltem in cogitatione declinatur: & tamen vnde semetipsam postmodum flendo reprehendat, non habet: quia antè se reparat, q̃ per consensum cadat. Rectè ergo is qui peccatorem se confessus est, nequaquam se à suo corde reprehẽdi confitetur: quia & si qua illicita fortasse cogitando defuit vnquam rectitudini, forti tamen mentis certamine restitit cogitationi. Sequitur:

F

Sunt peccata quæ à iustis uitari possunt, & nõ possunt Nam praua cogitare, peccare est.

Quòd sancti pessimorum consortia execrantur.

Sicut impius inimicꝰ meus, & aduersarius meus quasi iniquus.) In sacro eloquio, sicut & quasi aliquãdo non pro similitudine ponitur, sed pro veritate. Vnde est illud: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre. Vnde & hic quoq;, sicut & quasi pro affirmatione potius q̃ pro similitudine dictum videtur. Inter impium verò & iniquum hoc distare nonnunquam solet: quia omnis impius iniquus, non tamen omnis iniquus est impius. Impius nanq; pro infideli ponitur,

Ioan.1.

Distantia inter impiũ & iniquum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Impius. Iniquus.

G nitur,id est,à pietate religionis alienus. Iniquus vero dicitur,qui prauitate operis ab æquitate discordat,vel si fortasse Christianæ fidei nomen portat. Beati igitur Iob voce typica, sanctæ Ecclesiæ,quia alios rectæ fidei contradicentes tolerat, impium se habere fatetur inimicũ. Quia verò alios sub prætextu fidei intus positos in prauis operibus patitur, iniquum suum aduersarium detestatur. Si autem sicut & quasi oportet magis,vt pro similitudine positum sentiamus:sancta Ecclesia eos quos viuentes carnaliter intra se tolerat, de similitudine impiorum notat. Intus quippe ei inimicus est, qui fidelem se dum affirmat vocibus,moribus negat. Et quia eum velut infidelem æstimat, qui illam specietenus intus positus vitio prauæ actionis impugnat, rectè dicit : Sicut impius inimicus meus,& aduersarius meus quasi iniquus. Ac si apertè dicat: A me etiam fide discrepat, qui mihi opere nõ concordat. Sequitur:

Quòd sancti non per hypocrisin fauorem hominum rapiant, licet aliquando ad eruditionem proximorum bona sua ostendant.

hypocrita iusty ē non appetit, sed videri

Quæ enim spes est hypocritæ,si auarè rapiat,& non liberet deus animam eius?) Hypocrita qui Latina lingua dicitur simulator:iustus esse non appetit,sed videri . Et idcirco auarus raptor est: quia dum iniquè agens desiderat de sanctitate venerari,laudem vitæ rapit alienæ . Studium verò esse hypocritarum solet:vt & quod sunt, supprimant : & hoc quod non sunt,esse se hominibus innotescant : quatenus mensuram suam per æstimationem trãseant,& præire se cæteros actionis nomine ostendant. Refugiunt videri quod sunt, & ante oculos hominum superducta quadam innocentiæ honestate se vestiunt. Vnde rectè per Euangelium voce nostri redemptoris increpantur, cùm eis dicitur : Væ vobis hypocritæ, Mat.23. & Luc.11. quia similes facti estis sepulchris dealbatis:quę foris quidem apparent hominibus speciosa, intus verò sunt plena ossibus mortuorum,& omni spurcitia. Ita & vos foris quidem apparetis hominibus iusti,intus verò pleni estis auaritia & iniquitate.

Caput.V.

Sancti nõ quærũt hoc ipsũ videri quod esse meruerũt.

QVo contra omnes veraciter sancti,non solum gloriam supra modũ suum omnino non appetunt: sed etiam hoc ipsum videri refugiũt,quod esse meruerunt . Vnde ille prædicator egregius veritatis,contra pseudoapostolos loquẽs,dũ virtutes eximias operationis suæ pro discipulorum eruditione narraret, dum tot se pericula toleraſſe coaceruata persecutione describeret: & post hæc vsq; ad tertium cœlum,rursumque in paradisum rapti se esse memoraret,vbi tanta cognoscere potuisset, quãta loqui omnino nõ posset: erat de se adhuc fortasse admirabiliora locuturus , sed ab humana laude alta se consideratione temperãs,subdit:Parco autem,ne quis me existimet supra id quod videt in me,aut audit aliquid ex me.Habebat ergo adhuc dicendum de se aliquid,qui parcit dicere:sed egit vtrũque doctor egregius, vt & loquendo quæ egerat, discipulos instrueret,& tacendo sese intra humilitatis limitem custodiret. Nimis nanq; esset ingratus,si de se discipulis tota reticeret:& fortasse nimis incaut?, si de se tota vel discipulis proderet,sed mirabiliter,vt dictum est,egit vtrunq;:vt loquẽdo erudiret vitã audientium,& tacendo custodiret suam. Sciendum verò est,quòd sancti viri quoties de se aliquid sequẽtibus innotescunt,morẽ creatoris sui imitantur.Nam deus qui nos prohibet, ne proprio ore laudemur, per scripturam sacrã laudes suas loquitur:non quia ipse eis indiget,qui proficere laudibus nescit:sed dum suam nobis magnitudinem narrat,nostram ad se imperitiam subleuat:& bona sua loquendo nos edocet,quem omnino homo non cognosceret, si de se tacere voluisset. Idcirco ergo laudes suas indicat, vt valeamus eum audientes cognoscere,cognoscentes amare,amantes sequi, sequentes adipisci, adipiscentes verò eius visione perfrui. Vnde Psalmista ait : Virtutem operum suorum annunciabit populo suo:vt det illis hæreditatem gentium. Ac si apertè dicat: Idcirco fortitudinem suæ operationis insinuat, vt eum qui audierit,donis ditescat. Morem ergo sui creatoris imitantes sancti viri,nonnunquam quædam de se vt audientes instruant,non vt ipsi proficiant,manifestant : & tamen in his alta se consideratione custodiunt, ne dum alios à terrena intentione erigunt, ipsi in terrenæ laudis appetitione mergantur. Quorum plærunque dicta imitantur hypocritæ, sed dictorum sensum penitus ignorant:quia quod iusti agunt ad vtilitatem proximi,hoc ipsi faciunt ad extẽsionem nominis sui. Sanctus autem vir hypocritas intuẽs,nequaquam gloriam futurã appetere,sed cupere præsentem tenere,ait: Quę enim spes est hypocritæ ? quia dum præsentia diligit, futura minimè sperat. Scriptum nanque est: Quod enim videt quis, quid sperat? Idcirco ergo ab hypocrita ad æterna præmia per spem minimè tenditur: quia quod alió quærendum fuerat,hic se tenere gloriatur . Cuius quia culpa prolata est, etiam pœna subiungitur, cùm protinus subinfertur: Nunquid clamorem eius audiet deus,cùm venerit super illũ angustia?)Clamorem eius angustiæ tempore deus non audit, quia tranquillitatis tempore in præceptis suis ipse clamantem dominum non audiuit.Scriptum quippe est:Qui auertit aurem suam ne audiat legẽ,oratio eius erit execrabilis. Sanctus itaque vir intuens, quia omnes qui nunc operari rectа contemnunt,extremo se tempore ad petitionis verba conuertunt,dicit : Nunquid clamorem eius audiet deus ? Quibus profectò verbis,vocibus nostri redemptoris obsequitur,qui ait:Nouissimè venſunt,& fatuæ virgines dicentes: Domine domine,aperi nobis. Et respondetur eis : Amen dico vobis, nescio vos: quia tanto magna tunc exercetur seueritas,quanto nunc maior misericordia prorogatur:& districtè tunc iudicium non correctis exerit,qui pietatem nunc delinquentibus patienter impendit. Hinc etenim propheta ait : Quærite dominũ dum inueniri potest,inuocate eum dum propè est. Modo enim non videtur,& propè est:tunc videbitur,& propè non erit . Necdum in iudicio apparuit:& si quæritur,inuenitur. Nam miro modo cùm in iudicio apparuerit, & videri potest, & non potest inueniri.

Caput.VI.

HInc Salomon sapientiam refert,& suauiter blandiẽtem,& terribiliter iudicantem,dicens:Sapientia foris prædicat,in plateis dat vocẽ suam. Cuius vocem quoq; insinuat,subdens: V squequo paruuli diligitis infantiã, & stulti ea quæ sibi sunt noxia,cupient, & imprudentes odibunt scientiam?Conuertimini ad correctionẽ meam:en proferam vobis spiritum meum,& ostẽdam verba mea. Et en vidimus qualibus verbis expressa est dulcedo vocãtis. Videamus nunc quibus insinuatur modis seueritas increpantis,vt in fine quandoq; se exerceat districtio punictis. Quia vocaui,inquit, & renuistis:extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne cõsilium meum,& increpationes meas neglexistis. Dicat iam qualiter feriat, quos ad se nullatenus reuertẽtes tanta longanimitate sustentat. Ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo cùm vobis quod timebatis aduenerit,cùm irruerit repentina calamitas , & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent,& non inuenient me.Ore itaq; sapientissimi Salomonis cuncta de superno iudicio diligenter expressa sunt : quia & prius dulciter vocat,& postmodum terribiliter increpat, & ad extremum irretractabiliter dãnat. Bene ergo dicitur: Nunquid clamorem eius audiet deus, quando venerit super illum angustia? Quia nimirum omnis hypocrita tunc remedium in clamore non inuenit,qui nunc tempus congruum clamoris perdit.De cuius adhuc prauitate subiungitur:

Quòd qui in hoc mundo delectatur,in deo delectationem habere non possit.

Aut poterit in omnipotente delectari?)Qui enim terrenarum rerum amore vincitur,in deo nullatenus delectatur.Esse quidẽ sine delectatione anima nunq; potest. Nam aut infimis delectatur,aut summis:& quanto altiori studio exercetur ad summa,tanto maiori fastidio torpescit ad infima:quantoque acriore cura inardescit ad infima, tanto tepore dãnabili frigescit à summis . Vtraq; enim simul & æqualiter amari non possunt. Vnde Ioannes apostolus sciens inter spinas amorum secularium,supernæ charitatis messem germinare non posse, priusquã æterni amoris semina proferat,de audientiũ cordibus sanctа verbi manu,amorum secularium spinas eradicat, dicens:Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt. Moxq; subiungit: Quia si quis diligit mundũ,non est charitas patris in eo. Ac si apertè dicat: Vtriq; se amores in vno corde non

Anima nõ potest esse sine delectatione.

de non capiunt, nec in eo seges supernæ charitatis pullulat, in quo illam spinæ infimæ delectationis necant . Atq; illas ex hac infima delectatione nascentes enumerat punctiones, dicens: Quia omne quod in mundo est,cõcupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum,& superbia vitæ,quæ non est ex patre,sed ex mũdo est:& mundus trãsit, & cõcupiscẽtia eius. Delectari ergo in deo hypocrita non valet: quia in eius mẽte desideria superna nõ prodeunt,quã profectò spinæ terreni amoris premunt. De quo aptè subditur: Et inuocare deũ in omni tẽpore?)Tunc quippe hypocrita deũ inuocat,cũ hunc terrenarũ rerum tribulatio angustat. Nã cùm in hoc seculo effectum quæsitæ fœlicitatis inuenerit, authorẽ qui hanc ipsam fœlicitatẽ tribuit, non requirit . Quia verò,vt prædiximus,esse ars docentium debet,vt in auditorum suorum mentibus prius studeant peruersa destruere,& postmodum rectа prædicare,ne bonum sanctæ prædicationis semen plena malis corda nõ capiant:vnde ad Hieremiam dicitur : Ecce constitui te hodie super gentes & regna,vt euellas,& destruas,& disperdas,& dissipes,& ædifices,& plantes. Prius itaq; iubetur vt destruat, & postmodum ædificet : prius vt euellat, & postmodum plantet: quia nequaquam rectæ veritatis fundamẽtum ponitur,nisi prius erroris fabrica destruatur.Beatus Iob postquam causas vniuersalis Ecclesię,amicorum suorum dictis quasi contra hæreticorum verba respondit, eorumque elationẽ multimoda respõsione destruxit,iam docere se perhibet:vt videlicet aperte videat in his quę subdidit,rectа plã tare:in his verò quę præmisit,euulsisse peruersa. Sequitur:

Quòd superbi sibi attribuunt quod sapiunt, sancti uerò totum deo ascribunt.

Docebo vos per manum dei quæ omnipotens habeat, nec abscondam.) Sic beatus Iob loquitur verbis suis, vt aliquid signet ex nostris.Nam sanctа Ecclesia docens,inquantum cognoscere expedit,nihil veritatis abscõdit. Quia enim manus dei vocatur filius,omnia quippe per ipsum facta sunt,per manum dei docere se perhibet eos quos in propria sapiẽtia remanere fatuos videt. Ac si apertè dicat: Ego ex me aliquid nescio : sed quicquid de veritate sentio, hoc ex eiusdem veritatis largitate comprehendo . Vos idcirco rectа non sapitis:quia hanc eandem vestram sapientiam non dei manui, sed vobismetipsis datis. Nã hostes sanctæ Ecclesiæ,si quid veri aliquando sentiunt,id propriis viribus tribuũt,& tanto magis se priuant superna sapiẽtia, quanto illam quasi ex suo ingenio habere priuatam volunt. Quibus aliquando datur ad iudicium suum:vt rectè quidem aliqua sciant,sed ex ipsa hac scientia obligatiores ad pœnam fiunt. Vnde aptè subditur:

Caput.VII.

Luc.12. ECce vos omnes nostis : & quid sine causa vana loquiminí?)Scriptum est: Seruus qui cognouit voluntatem domini sui,& non paruit:& non fecit secundum voluntatem eius,plagis vapulabit multis. Qui autem nõ cognouit, & fecit digna plagis,vapulabit paucis.Rursumque scriptum Iacobi.4. est:Scienti igitur bonum facere,& non facienti,peccatum est illi.Ad maioris ergo culpæ cumulum hostes suos sancta Ecclesia perhibet, & scire quod sequi debeant , & sequi nolle Psal.54. quod sciant.De quibus aliàs dictum est: Descendant in infernum viuẽtes. Viui sunt qui sentiunt,quæ erga illos fiunt. Mortui enim nec sciunt,omnino,nec sentiunt . Mortui itaque qui non sentiunt,pro nescientibus:viuẽtes verò qui sentiunt,pro scientibus poni solent. Viuentes ergo in infernum descendere,est scientes sentientesque peccare. Sequitur:

Quòd hæretici & successores eorum iudicium dei euadere non possunt,quibus in errore suo sepultis, gaudent bi quos illi corrumpunt,cùm ad uiam ueritatis reducuntur.

Hæc est pars hominis impij apud deum,& hæreditas violentorum quam ab omnipotente suscipient.) Quam profectò partem hæreditatemque protinus insinuat, cùm subiungit: Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane.) Non absurdè impij vocantur hæretici, qui per errorem praui dogmatis, à cognitione sunt veritatis alieni,quos sequenti verbo etiam violentos appellat:quippe qui scripturæ sacræ sentẽtias rectа dogmata continentes,ad intellectum prauum conantur violenter inflectere . Violenti ergo sunt, & si non rebus hominum, certè sensibus præceptorũ. Filij autem violentorum sunt sequaces hæreticorum,qui dum eorũ errori consentiunt, quasi ex eorum prædicatione generantur. Sed multiplicati ingladio erunt : quia quanuis modo immensa multitudine in perdita libertate succrescunt , venturi tamen iudicis sententia feriuntur . Vnde per Moysen dominus dicit : Gladius meus manducabit carnes. Dei enim gladius carnes comedit : quia in extremo iudicio eius sententia eos qui carnaliter sapiunt , occidit . Qua in re quærendum est , cur dicatur quod hanc partem atque hæreditatem suam praui ab omnipotente percipiunt?Sed rectè considerantibus liquet : quia etsi à seipsis habuerunt iniustè agere , supernæ tamen æquitati suppetit, iniustè acta,iustè iudicare:vt diuina sententia ordinet in pœnam,quos inordinata sua actio traxit ad culpam . De quibus aptè subiungitur: Et nepotes eius non saturabũtur pane.) Nepotes quippe hæreticorum sunt qui de errantium filiorũ prædicatione nascuntur.Quos nequaquam panis satiat:quia dum in sacri verbi pabulo plus quærunt sentire quàm capiunt,semper à veritatis cognitione ieiunant:& prædicamẽta doctrinæ quæ student ad quæstionem quærere,habere nõ valent ad refectionem.Quia verò nonnullos ex eisdem hæreticis,sanctа Ecclesia colligit, nonnullos in malitia sua pertinaces relinquit , protinus additur: Qui reliqui fuerint ex eo,sepelientur in interitu.) Ex eo videlicet hæreticorum populo derelicti sepeliuntur in interitu: quia dum ad lucem veritatis non redeunt, profectò in pœna perpetua intelligentia terrena deprimuntur. Et quia nonnunquam dum author errantium plebium rapitur ad pœnam , seductæ plebes reformantur ad veritatis scientiam:& tũc ad veram cognitionem redeunt subditi,cùm ad æterna supplicia peruenit,qui malè fuerant prælati : aptè subiungitur : Et viduæ illius non plorabunt.) Quas viduas eius accipimus , nisi subiectas plebes morte illius fœliciter destitutas? Quia sæpe,vt dictũ est, dum prædicator erroris ad æterna supplicia rapitur , subiectæ plebes illius ad cognitionis veræ gratiam reuertuntur. His enim plebibus peruersus prædicator quasi maritus præfuit , quia malè eis coniunctus inhæserat corruptor mentis. Nequaquam ergo viduæ vel destitutæ plorant : quia morte praui doctoris viã veritatis inueniũt,ex cuius interitu affligi posse videbantur. Vel certè non plorant viduæ : quia in suo errore remanentes,dum sanctum fuisse æstimant prædicatorem suum,spe falsa ne lugeant consolantur. Sequitur:

Filij uiolẽtorum dicũtur sequaces hæreticorum.

Deut.32.

Nepotes hereticoꝝ

Quòd catholici hæreticos eisdem authoritatibus quas proferunt,superant,& quasi Goliam proprio gladio detruncant.

Caput.VIII.

SI cõportauerit sicut terrã argentum,& sicut lutũ præparauerit vestimenta:præparabit quidẽ, sed iustus vestietur illis,& argẽtum innocens diuidet.) Argentũ intelligi sacri eloquij claritas solet,sicut aliàs dicitur: Eloquia domini eloquia casta,argẽtum igne examinatum. Et quia nõ- Psal.11. nulli eloquium dei non interius per exhibitionẽ,sed exterius per ostensionem habere concupiscunt: idcirco per prophetã dicitur:Disperierunt omnes inuoluti argento. Hi nimirũ, qui eloquio dei nõ interiori refectiõe se replẽt,sed exteriori ostẽ- Sophó.1. sione se vestiunt. Vnde & horũ argẽtum,id est,hæreticorum eloquium terræ cõparatur:quia de scriptura sacra vt aliquid sciant,ex appetitu terrenæ laudis elaborant. Qui etiam sicut lutum præparãt vestimenta : quia fluxè & inquinabiliter ea quibus se tueri volunt, scripturæ sacræ cõtexunt testimonia. Præparabit quidem, sed iustus vestietur illis: quia vir rectа fide plenus,quæ sanctis solet ad iustitiã deputari,eaipsa scripturæ sacræ quæ hæreticus affert,testimonia colligit,& erroris eius pertinaciã inde cõuincit . Contra nos nãq; dum sacræ legis testimonia apportãt,secũ nobis afferunt vnde vincãtur. Optima & opportuna figura. Vnde & Dauid typũ dominí, Golias verò hæreticorũ superbiã signãs:hoc rebus locuti sunt, quod nos verbis aperimus. Golias quippe cum gladio,Dauid verò cum pera pastorali venit ad prælium.Sed eundẽ Goliam Dauid superãs,suo gladio occidit.Quod nos quoq; agimus,qui promissa Dauid mẽbra ex eius fieri dignatione meruimus.Nã cùm superbientes hæreticos & sacræ scripturæ sententias deferentes,eisdem verbis atque sententiis quas proferunt, vincimus, quasi elatum Goliã suo gladio detruncamus.Iustus ergo vestitur eis vestimentis

Impij uocãtur hæretici.

Violenti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentis quæ præparat iniustus: quia vir sanctus eisdem sententiis ad veritatem vtitur, quibus se peruersus quisque doctum ostendere contra veritatem conatur: Et argentum innocens diuidet.) Argẽtum innocẽtem diuidere, est eloquia domini minutè discretèque exponere, & vnicuiq; quid dignè congruat coaptare. Nã eloquium domini quod hic argẽtum vel vestimenta, hoc alibi spolia nominatur. Quod etiam Psal. Pſal.118. mista testatur per cõparationem, dicens: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Quæ spolia idcirco vocata sunt: quia ad fidẽ domini gẽtilitate trãseunte, iudei sacris eloquiis quibus induti fuerant, exuuntur. Caput. IX.

Eloquia Sacra
Cum spolia vocantur.

Gene.49. DE hac quoque argẽti vel spoliorũ diuisione aliàs dicitur: Beniamin lupus rapax: mane comedet prædã, vespere diuidet spolia. Quibus profectò dictis Paulus apostolus designatur, de Beniamin stirpe progenitus, qui mane prædam comedit: quia in primordiis suis fideles quos potuit rapiens, crudelitati propriæ satisfecit. Vespere spolia diuisit: quia fidelis postmodum factus, sacra eloquia exponendo distribuit. Quanuis hoc argentum quod diuidit innocens, intelligi, & aliter potest. Hæretici nanque, vt facile valeant peruersa suadere, dictis suis quædam recta permiscent, vt animos audientium ex rectis sensibus trahant, ex peruersis feriant. Qui in præceptis dei, quia sana insanaque locutione variantur: bene in Euangelio decem leprosorum sunt species designati, quorum colori sano dum vitiosus candor aspergitur, immoderato candore fœdantur. Vnde admonemur non plus sapere q̃ oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Qui etiam quia nec deum diligunt, de quo malè sentiũt: nec proximum, à quo diuidũtur, decalogi præceptis aduersi sunt, atque ideo ad deprecandum dominum decem veniunt. Pro eo autem quod sanis insana miscuerunt, coloris diuersitate variantur. Sed quia in eius præceptis offenderant, ad illum vnde offenderant vocant, dicẽtes: Iesu præceptor: vnde & mox curari meruerunt. Ergo quia vir catholicus quę ab eis rectè vel quæ prauè sentiuntur, intelligit: argentum innocens diuidit, id est, quæ ab eis salubriter, vel quæ pestiferè fuerint dicta, discernit. Sequitur: Aedificauit sicut tinea domum suã, & sicut custos fecit vmbraculum.) Tinea sibi domum corrumpẽdo ædificat. Nec meliori potuit cõparatione hæreticus demonstrari, qui locum suæ perfidiæ nã nisi in mentibus quas corruperit, tacite: qui etiam sequaces suos ab æterno igne liberos esse pollicetur. Spondet quippe eis refrigerium quietis æternæ, sed verba eius soliditatem nõ habent, quia plenitudine veritatis carent. Vnde subiungitur: Et sicut custos fecit vmbraculum. Vmbraculum nanq; custodis nullo fundamento solidatur, sed tempore mox transeunte destruitur. Et promissa ab hæreticis requies, cum tempore destruitur, quæ post hanc vitam nullatenus inuenitur. Et quia sæpe hæretici in contemptu vniuersalis Ecclesiæ, potentum seculi patrociniis fulciũtur, eisq; diuites protectione atq; administratione quanta prævalent opitulari nõ cessant: ipse etiam quilibet diues contra conditorem suum rebus temporalibus intumescens, sancti viri nunc sententia tangitur, atque ab speciali hæreticorum interitu, ad generalem elatorum omnium diffinitionem sermo deriuatur, cùm subditur: Diues cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet.) Cui nimirum sententiæ Psalmista concinens dicit: Pſal.75. Turbati sunt omnes insipientes corde: dormierunt somnum suũ, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarũ in manibus suis. Vt enim in sua manu diuites post mortem quicquam inueniant, eis ante mortẽ dicitur, diuitias suas in quorum manibus ponant: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Luc.16.

Quòd præsentes diuitiæ somno comparantur, quæ subitò marcescunt: & quòd superbi in nouissimo ad inopiam redacti, impellẽte diabolo quasi uento urente à fornace uitiorũ impelluntur in incendia tormentorũ.

Diues cùm dormierit, nihil secum auferet.) Res suas cùm moreretur, secum tolleret, si ad petentis vocem cùm viueret, sibi tulisset. Nam terrena omnia quæ seruando amittimus, largiendo seruamus: patrimoniumque nostrum retentũ perditur, manet erogatum. Diu enim cùm rebus nostris durare non possumus: quia aut nos illas moriẽdo deserimus, aut ille nos viuentes quasi deseruntpereundo. Agendum ergo nobis K est: vt res absolutè perituras, in non pereuntem cogamus trãsire mercedem. Caput. X.

SEd mirandum valde est quod dicitur: Cùm dormierit, aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Vt dormiamus quippe oculos claudimus, & euigilantes aperimus. Sed hac in re, quia homo ex anima constat & corpore, cùm vnius rei somnus dicitur, alterius vigilię demonstrantur: quia cùm corpus obdormiscit in morte, tunc anima euigilat in vera cognitione. Et dormit ergo diues, & oculos aperit: quia cũ carne moritur, eius anima videre cogitur, quod prouidere contẽpsit. Tunc profectò in vera cognitione euigilat, tũc nihil esse conspicit quod tenebat. Tunc se vacuam inuenit, quę plenam rebus præ cæteris se hominibus esse lætabatur. Dormit, & nihil secum aufert: nihil nimirum de rebus quas tenuit. Nam culpa rerum simul ducitur, quauis hic omnia pro quibus culpa perpetrata est, relinquantur. Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, sesecq; super cęteros extollat, glorietur se habere quod proximus non habet. Veniet quãdoque tempus vt euigilet: & tunc cognoscat q̃ vacuum fuerit, quod in somno tenuerat. Sæpe nãque contingit dormienti inopi, vt se per somnium diuitem videat, atque ex eisdẽ rebus animum extollat, lætetur se habere quod nõ habuit, iamque dedignari quærat à quibus dedignatum esse se doluit. Sed repente euigilans, cui gilasse se doleat, qui interim diuitiarum imaginem, vel dormiens tenebat. Gemit enim protinus sub paupertatis pondere, & inopiæ suæ angustiis premitur: & eo peius, quo ad tempus breuissimum, vel vacuè diues fuit. Sic sic nimirum huius mundi sunt diuites, qui rebus acceptis tument. Bene operari de sua abundantia nesciunt, quasi dormiẽtes sunt diuites: sed paupertatem suam euigilãtes inueniunt, quia nihil secum ad illud iudicium quod permanet, ferunt: & quanto nunc ad breue tempus sublimius elati sunt, tanto cõtra se imperpetuum grauius ingemiscunt. Dicat ergo: Aperiet oculos suos, & nihil inueniet: quia illic aperit ad supplicia, quos hic ad misericordiam clausos tenebat. Aperit oculos suos, & pietatis fructum non inuenit, quos hic clausos tenuit cùm viueret. Tardè quoque illi oculos aperiunt, qui teste Sapientia, damnationis suæ tempore dicturi referuntur: Quid nobis profuit superbia, diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius percurrens. Vilia & fugitiua fuisse quæ tenuerant, iã amissa cognoscunt: quæ quãdiu aderant, stultis eorum cordibus magna & mansura videbantur. Serò diues aperuit oculos, quãdo Lazarum requiescentem vidit, quem iacentem ante ianuã videre contempsit. Intellexit ibi quod hic facere noluit: in damnatione sua cognoscere compulsus est quid fuit quod perdidit, quando indigentem proximum non agnouit. De quo adhuc subditur: Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.) Videamus nunc inopiam ardentis diuitis, cuius tanta abundantia fuit epulantis. Ait enim: Pater Abraham miserere mei: & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquã, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quibus verbis nobis non hoc innotescitur, quia illic in tanto ardore vna tunc ad sufficientiam refrigerij aquæ stilla requiratur: sed quòd is qui de abundãtia peccauerit, illic estuanti nimis cremetur inopia. Videmus enim in verbis diuitis ex subtilissimo dei iudicio, quàm digna tali culpæ pœna respondeat. Agente nanque inopia, illic vsque ad minima petenda compulsus est, qui hic agente tenacia, vsque ad minima neganda peruenit. Quid retribui subtilius, quid districtius potest? Guttam aquę petit, qui micas panis negauit. Apprehendit eum quasi aqua inopia. Non immeritò aquæ tunc illa inopia comparatur: quia in inferno cruciat qui susceptos in profundis absorbens, solet lacus nomine designari. Vnde per prophetam quoque humani generis voce dicitur: Lapsa est in lacum vita mea. Ereptorum verò exultatione canitur: Domine deus meus clamaui ad te, & saluasti me. Domine abstraxisti ab inferis animam meam, saluasti me à descendentibus in lacũ. Nocte opprimet eum tempestas.) Caput. XI.

QVid hoc loco noctem, nisi absconditum tempus repentini exitus appellat? Tempestatis verò nomine, iudicij turbinem designat. Quod etiam Psal. testatur,

Psal.49. A stratur, dicens: Deus manifestè veniet, deus noster, & non silebit: ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. De qua tempestate etiam sapientia per Salomonem dicit: Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsanna bo cùm vobis quod timebatis aduenerit: cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Et quia ipsa venturi exitus ignorantia nox vocatur, nocte opprimit eum tempestas, id est, turbo eum diuini iudicij dum ignorat apprehendit. Hinc est nanque quod per semetipsam veritas dicit: Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non fodi domum suam. Et vos estote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Hinc etiam contra malum seruum dicitur: Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos: manducet autem & bibat cum ebriis: veniet dominus serui illius in die qua nõ sperat, & hora qua ignorat. Hinc Paulus discipulis dicit: Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei, non sumus noctis neque tenebrarum. Hinc superbienti diuiti dei voce dicitur: Sulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem præparasti, cuius erunt? Nocte animam reddere perhibetur: qui mortem non prouidẽs, in tenebris cordis abstrahitur. Ait ergo: Nocte opprimet eum tempestas. Quia enim non vult agere bona quæ videt, deprehenditur B interitus sui tempestate quam non videt. De quo adhuc subditur: Tollet eum ventus vrens, & auferet.) Quis hoc loco ventus vrens, nisi malignus spiritus vocatur, qui desideriorum flammas in corde excitat, vt ad æternitatem supplicioru trahat? Peruersum ergo quemlibet vẽtus vrẽs tollere dicitur: quia insidiator malignus spiritus, qui viuentem quẽque accendit ad vitia, morientem trahit ad tormenta. Nam quia ventus vrens immũdus spiritus solet intelligi, qui malæ suggestionis flatu ad terrena desideria iniquorũ corda succendit: Hieremias propheta testatur, dicens: Ollam succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. Olla nanque succensa est cor humanum, secularium curarum ardoribus, desideriorumque anxietatibus feruens. Quæ à facie Aquilonis succenditur, id est, diaboli suggestionibus inflammatur. Ipse enim vocari nomine Aquilonis solet, qui dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium. Ab huius igitur vrentis venti, vniuscuiusque electi mens adustione temperatur: quando in ea vitiorum feruor extinguitur, & desideriorum carnalium flamma frigescit. Vnde & sancta Ecclesia in sponsi sui laudibus læta clamat: Sub vmbra illius quem desideraueram sedi. De huius ardoris temperie ei per Esaiam promittente domino dicitur: Pro saliuncula ascendet abies, & pro vrtica crescet myrtus. Pro saliuncula nanque in ea ascendit abies, dum in C sanctorum corde pro abiectione terrenæ cogitationis, altitudo supernæ contemplationis exoritur. Vrtica verò igneæ omnino naturæ est. Myrtus autem temperatiuæ fertur esse virtutis. Pro vrtica igitur crescit myrtus, cùm iustorum mentes à prurigine & ardore vitiorum, ad cogitationum temperiem tranquillitatemque perueniunt, dum iam terrena non appetunt, dum flammas carnis desideriis cœlestibus extinguunt. Caput. XII.

Psal.49. Prouer.1. Mat.24. Ibidem. 1.Thes.5. Lucæ.12. Hie.1. Esaiæ.14. Cantt.2. Esa.55. Lucæ.1. Mariæ obumbratio.

PRopter hoc quoque mentis refrigerium cœlitus datũ Marię dicitur: Virtus altissimi obumbrabit tibi. Quãuis hac in re per obumbrationis vocabulum, incarnandi dei vtraque potuit natura signari. Vmbra enim à lumine formatur & corpore. Dominus autem per diuinitatem lumen est: qui mediante anima, in eius vtero fieri dignatus est per humanitatem corpus. Quia ergo lumen incorporeum in eius erat vtero corporandum, ei quæ incorporeum cõcepit ad corpus, dicitur: Virtus altissimi obumbrabit tibi, id est, corpus in te humanitatis accipiet incorporeum lumen diuinitatis. Sed iam de iniquo quolibet quod cœpimus, exequamur. Tollit ergo eũ ventus vrẽs: quia videlicet malignus spiritus eum quem nunc succenderit igne peruersę cõcupiscentiæ, rapit postmodum ad flammas gehennæ. Sequitur: Et velut turbo rapiet eum de loco suo.) Locus peruersorum est temporalis vitę delectatio, & carnis voluptas. Quasi turbine igitur vnusquisque de loco suo rapitur, cùm à cunctis suis delectationibus extremo territus die separatur. De quo ex- D tremo die aptè mox subditur:

Quòd deus cùm sanctos flagellat, parcit eis: reproborum uero flagella præsentia, sunt initia tormentorum.

Emittet super eum, & non parcet.) Peccatorẽ deus quotiens feriendo corrigit, ad hoc flagellum emittit, vt parcat. Cùm verò eius vitam in peccato permanentem feriendo concludit, flagellum emittit, sed nequaquam parcit. Qui enim flagellum emisit vt parceret, ad hoc emittit quandoque vt non parcat. In hac nanque vita dominus tanto magis studet, vt parcat: quãto magis expectando flagellat: sicut ipse voce angeli ad Ioannem ait: Ego quos amo, arguo & castigo. Et sicut aliàs dicitur: Quem diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Econtra autem de flagello damnationis scriptum est: In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. De quo per Hieremiam dominus dicit: dum incorrigibiliter delinquentes populos videt, quos non iam sub disciplina filios, sed sub districta percussione hostes intuetur: Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Et quod hic dicitur: Non parcet, ibi quoque verbis aliis declaratur: Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus. Vnde hoc semper electi prouident, vt antè ad iustitiam redeant, quàm sese ira iudicis inextinguibiliter accendat, ne vltimo flagello deprehẽsis simul eis finiatur vita cum culpa. Flagellum nanque tunc diluet culpam, cùm mutauerit E vitam. Nam cuius mores non mutat, non expiat actiones. Omnis ei go diuina percussio, aut purgatio in nobis vitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis. Propter eos enim qui ex flagello proficiunt, dictum est: Qui fingis dolorẽ in præcepto. Quia dum flagellatur iniquus, & corrigitur: audire præceptum noluit, audit dolorem. Dolor ergo in præcepto fingitur ei, qui à malis operibus quasi præcepti vice, dolore cohibetur. De his verò quos damnãt flagella & non liberãt, dicitur: Percussisti eos, nec doluerunt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. His flagella ab hac vita inchoant, & in eterna percussione perdurant. Vnde per Moysen dominus dicit: Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit vsque ad inferos deorsum. Quantum ad præsentem etenim percussionem spectat, rectè dicitur: Ignis exarsit ab ira mea. Quãtum verò ad æternam damnationem, aptè mox subditur: Et ardebit vsque ad inferos deorsum. Licet à quibusdã dici soleat illud quod scriptum est: Non iudicat deus bis in idipsum. Qui tamẽ hoc quod per prophetam de iniquis dicitur, non attendunt: Et duplici contritione contere eos. Et quod aliàs scriptum est: Iesus populum de terra Aegypti saluans: secundo eos qui non crediderũt, perdidit. Quibus tamen si consensum præbemus, quamlibet culpam bis feriri non posse: hoc ex peccato percussis atque in peccato suo morientibus debet æstimari: quia eorũ percussio hic cœpta, illic perficitur: vt incorrectis vnũ flagellum sit quod temporaliter incipit: sed in æternis supplicijs consummatur: quatenus eis qui omnino corrigi renuunt, iam presentium flagellorum percussio, sequentium sit initium tormentorum. Emittet ergo super eum, & non parcet. Sequitur: Caput. XIII. F

Apoca.3. Heb.12. Pſal.91. Hier.30. Omnis diuina percussio aut est purgatio in nobis ui tæ præsẽtis aut initium pœnæ subsequentis. Pſal.93. Hiere.5. Deut.32. Naum.1. Hiere.7. Iudæ.1. Reprobi quomodo conterendi duplici contritione. Reproboꝝ percussio hic cœpta illic efficitur. Pſal.57.

DE manu eius fugiens fugiet.) Ille etenim de manu fugit ferientis, qui suæ prauitatem corrigit actionis. Vel certè quia in sacro eloquio manus operatio solet intelligi, de manu percussi fugit, qui dum prauitem interitum conspicit: vias prauitatis relinquit. Vnde adhuc subditur: Stringet super eum manus suas.) Manus quippe stringere, est vitæ suæ opera in rectitudine confirmare. Vnde etiam Paulus ait: Remissas manus & dissoluta genua erigite. Dum itaque alienum interitum conspiciũt, reuocantur ad cor, vt recogitent suum, & vnde alius ad tormenta ducitur, à tormento alius inde liberatur. Stringit ergo super eum manus suas: quia conspicit in aliena pœnã quid timeat, & dum delinquẽtem sic percussum conspicit, dissoluta sua opera, iustitiæ vigore constringit. Sicq; fit vt qui iniquus viuens, multos ad culpam traxerat delectatione peccati, quosdam moriens à culpa reuocet terrore tormenti. Quod etiam prouenire bonis Psalmista testatur, dicens: Lætabitur iustus cùm viderit vindictam impiorum, manus suas lauabit in sanguine peccatorum. In peccatorum morientium sanguine iusti lauantur manus: quia dum eorum pœna conspicitur, cõspicientis vita

Universidad de Deusto
Biblioteca

G mundatur. Sequitur: Et sibilabit super illum, intuens locum eius.) Quid in sibilo, nisi intētio admirationis exprimitur? Si verò in sibilo alia fortasse significatio quæritur, moriente peccatore, hi qui interitum eius aspiciunt, os in sibilo struūt dum ad ea quæ contempserant, verba spiritalia cō uertuntur: vt iam credere & prædicare incipiant, quæ prius dum iniquum florere cernerent, non credebant. Nam fit plerunque vt infirmorum animus eo magis de auditu veritatis trepidet, quo florere contemptores veritatis videt. Sed dum iusta vltio iniustos subtrahit, alios à prauitate cōpescit. Vnde per Salomonē dicitur: Mulctato pestilēte, sapientior erit paruulus. Vir igitur sanctus postq̄ potentum pœnas, qui extolluntur in seculo, sufficienter expleuit: rursus ad hæreticorum superbiam, qui extolluntur in eloquio, verba conuertit. Prouer. 21.

Textus beati Iob caput vigesimumoctauum, libri verò. XVIII. moralis expositionis caput. XLIII.

H Abet argentum venarum suarum principia, & auro locus est in quo cōflatur. Ferrum de terra tollitur, & lapis solutus calore, in æs vertitur. Tēpus posuit tenebris, & vniuersorum finem ipse considerat. Lapidē quoque caliginis & vmbrā mortis diuidit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios. Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igni subuersa est. Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurū. Semitam ignorauit auis, nec intuitus est oculos vulturis. Non calcauerunt eam filij insti tutorum, nec pertransiuit per eam leæna. Ad silicem extendit manum suam, subuertit à radicibus mōtes. In petris riuos excidit, & omne preciosum vidit oculus eius. Profunda quoque fluuiorum scrutatus est, & absconditа produxit in lucem. Sapientia vero vbi inuenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentium. Abyssus dicit: Non est in me: & mare loquitur: Non est mecum. Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonyco preciosissimo, vel sapphiro. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia, nec commemorabuntur I in comparatione eius. Trahitur autem sapientia de occultis: non adæquabitur ei topazium de Aethiopia, nec tinctura mundissimæ componentur. Vnde ergo sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ? Abscondita est ab oculis omnium viuentium, volucres quoque cœli latet. Perditio & mors dixerunt: Auribus nostris audiuimus famam eius. Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locū illius. Ipse enim fines mūdi intuetur, & omnia quæ sub cœlo sunt, respicit. Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit mensura. Quando ponebat pluuiis legem, & viam procellis sonantibus: tunc vidit illam, & narrauit, & præparauit, & inuestigauit, & dixit homini: Ecce timor domini ipsa est sapientia, & recedere à malo, intelligentia.

* Quòd hæretici, de sanctis libris assertionum suarum principia assumunt, sed miscent mendacia. Et quòd frustra extra unitatem Ecclesiæ quasi pro Ecclesia pœnas patiantur: cùm martyrium non faciat pœna, sed causa: nec clarescere potest aliquis fulgore uirtutis, qui non arserit in officina charitatis. Caput. XLIII.

H Abet argentum venarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur.) In argento eloquium, in auro vitæ vel sapientiæ claritas designari solet. Et quia hæretici sic de eloquij sui nitore superbiunt: vt nulla sacrorum librorum authoritate solidētur, qui libri ad loquēdum nobis quasi quædam argenti venæ sunt: quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus, eos ad sacræ authoritatis paginas vocat: vt si verè loqui desiderēt, inde sumere debeant, quid loquantur. Et ait: Habet argētum venarum suarum principia. Ac si apertè dicat: Qui ad veræ prædicationis verba se præparat, necesse est vt causarum origines à sacris paginis sumat: vt omne quod loquitur, ad diuinæ authoritatis fundamentū reuocet, atque in eo ædificiū locutionis suæ firmet. Vt enim prædiximus, sæpe hæretici dum sua student peruersa astruere, ea proferunt quæ profectò in sacrorum librorum paginis nō tenentur. Vnde & discipulum suū prædicator egregius admonet, dicens: O Timothee, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates: quia dum laudari hæretici tanquam de excellenti ingenio cupiunt: quasi noua quædam proferunt, quæ in antiquorum patrum libris veteribus non tenentur, sicque fit vt dum videri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitiæ semina spargant. Benè autem subditur: Et auro locus est in quo conflatur.) Ac si apertè dicat: Vera fidelium sapientia, cui vniuersalis Ecclesia locus est, tribulationem vobis persequentibus patitur, sed à cunctis peccatorum sordibus persecutionis ve strę igne purgatur. Vnde scriptum est: In igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis. Quo in loco potest hoc quoque conuenienter intelligi: vt de sua hæretici increpari stulta passione videantur. Nam sæpe pro Iesu Christi, dominj ac redemptoris nostri nomine multa patiuntur, seseque eisdē passionibus eius fieri martyres sperāt. Quib⁹ sancti viri voce nūc dicitur: Auro locus est in quo cōflatur. Nā iuxta hoc quod iā & ante nos dictum est, quisquis extra vnitatem Ecclesiæ patitur, pœnas pati potest: martyr fieri non potest: quia auro locus est in quo conflatur. Quid itaque ad hæc hæretici dicitis? Conflari per afflictionē carnis, vel etiam per martyrium vultis, sed locum in quo debeatis conflari, nescitis. Audite quid sancti prædicatoris voce dicitur: Auro locus est in quo conflatur. Hunc ergo conflationis locum quærite, hanc fornacem qua aurum aptè purgari valeat, inuenite. Vna est Ecclesia in qua qui conflari voluerit, ab omni etiam poterit peccatorū sorde purgari. Si quid pro deo amaritudinis, si quid tribulationis extra hanc positi sustinetis, incendi poteritis tātummodo, non purgari. Dicat Hieremias, dicat quomodo conflationis vestræ ignis omni virtute sit vacuus: Fruſtra conflauit conflator. Malitiæ enim eorum non sunt consumptæ. Ecce ignis exterius conflans, & duræ passionis admouet pœnam, & tamen erroris non excoquit culpam, & tormenta crudeliū dat pœnarum, & bonorum non facit incremēta meritorum. Huius etiam conflationis ignis qui extra catholicā toleratur Ecclesiam, quàm nullius omnino virtutis sit, Paulus apostolus insinuat, dicens: Si tradidero corpus meū ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.

Caput. XV.

A Lij quippe praua de deo sentiunt, alij recta de authore tenent: sed vnitatem cum fratribus non tenent. Illi errore fidei, isti verò schismatis perpetratione diuisi sunt. Vnde & in ipsa prima parte decalogi vtrarūq; partiū culpæ reprimuntur, cùm diuina voce dicitur: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Atque mox subditur: Diliges proximū tuum sicut teipsum. Qui enim de deo peruersa sentit, liquet profectò: quia deum non diligit. Qui verò de deo recta sentiens, à sanctæ Ecclesiæ vnitate diuisus est, constat: quia proximum non amat, quem habere socium recusat. Quisquis ergo ab hac vnitate matris Ecclesiæ siue per hæresim de deo peruersa sentiendo, seu errore schismatis proximum non diligendo diuiditur, charitatis huius gratia priuatur: de qua hoc quod præmisimus, Paulus dicit: Si tradidero corpus meū ita vt ardeam, charitatem autem non habeā, nihil mihi prodest. Ac si aperta voce diceret: Extra locum suū, conflationis mihi ignis adhibitus, tormento me cruciat, mundatione non purgat. Hunc omnes sanctæ pacis amatores, summo studio locum quærunt, hunc quærentes inueniunt: hunc inuenientes tenent, scientes, peccatorum remissio vel vbi vel quando, vel quali-

K Libri sacri sunt quasi uenæ argēti.

Omne quod loquitur prædicator ad diuinæ authoritatis fundamentum reuocet. 1. Timo. 6.

Prouer. 17.

L

Hier. 6.

M 1. Corin. 13.

Deut. 6.

1. Cor. 13.

A vel qualibus detur. Vbi quippe, nisi in Ecclesiæ matris sinu? Quando, nisi ante venturi exitus diem? Quia ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: &, Quærite dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum propè est. Qualibus, nisi conuersis, qui ad paruulorum imitationem, magistra humilitate formantur? Quibus dicitur. Sinite paruulos venire ad me, talium enim est regnum cœlorū: &, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnū cœlorum. Quia ergo non nisi in catholica Ecclesia veri martyres fiunt, dicitur rectè: Auro locus est in quo conflatur: quia non clarescet anima in fulgore æternæ pulchritudinis: nisi vt ita dicam, prius hic arserit in officina charitatis.

2. Cor. 6. Esa. 55. Matt. 19. Mat. 18.

Quòd reprobi dum seruos dei præditos uirtutibus uident: quia de præsentibus non possunt, de præteritis eos accusant.

Pensandum præterea est quòd occulto consilio omnipotens deus quosdam ab ipsis exordiis suis innocentes custodiens, vsque ad virtutum prouehit culmen: vt ætate crescente simul in eis proficiat & annorum numerositas, & celsitudo meritorum. Alios verò in exordiis suis deserens, scaturientibus vitiis, ire per abrupta permittit. Plærunque tamen etiam eos respicit, & ad sequēdum se, sancti amoris igne succendit: atque inolitas in eorum cordibus prurigines vitiorum vertit in feruorem virtutum, & eo magis igniscunt ad desiderium requirendæ pietatis dei, quo magis erubescunt memoriam iniquitatis suæ: sicut sæpe contigit, vt in pugnę certami ne miles ante ducis sui oculos constitutus, hostili virtuti turpiter cedat, & eneruiter præbens terga feriatur, qui tamen hoc ipsum quod turpiter cessit erubescens, ante ducis sui oculos, maiores ex ipsa verecundia vires sumit: tantaq́e pòst fortia exercet, quantis & præsentem gloriam virtutis peragat, & præteritę ignominiam debilitatis tegat. Sic ergo nōnūquam quidam in dei seruitio ex anteacta acrius debilitate roborantur, eosque ad custodienda mandata & futurorū trahit desiderium, & impellit memoria præteritorum: vt hinc ad ventura amor prouocet, illinc de præteritis verecundia instiget. Caput. XVI.

B

Q Vos tamen aduersarij Ecclesiæ dum summis præditos virtutibus viderint, eisque in præsenti vita vnde derogent: quia inuenire nequaquam possunt, accusare illos de præteritis moliuntur, sicut Moysen nostrum Manichæus impetit, in quo sequētium virtutum gratiam, transacti homicidij conatur culpa fœdare. In quo non attendit postmodum quàm patiens ad sustinendum, sed priusq̄ præceps ad feriendū fuerit. Talibus ergo aduersariis beatus Iob subtilissima consideratione obuians, postq̄ dixit: Habet argentum vænarum suarum principia, & auro locus est, in quo conflatur, aptè subditur:

Quòd contemni non debeat, qui se à terrenis occasionibus separauit.

C Ferrum de terra tollitur.) Solent hæretici de iustitiæ suæ contra nos elatione gloriari, atque opera sua ostentationis inflatione iactare: nosq́; iniquos, vt diximus, aut esse aut fuisse criminantur. Per humillimam ergo confessionem & veracem defensionem contra eos vir sanctus loquitur, dicens: Ferrum de terra tollitur. Ac si apertè dicat: Fortes viri qui acutissimis linguarum gladiis in hac acie defendendæ fidei ferrum fiunt, aliquando terra in infimis actionibus fuerunt. Peccanti quippe homini dictum est: Terra es, & in terrā ibis. Sed de terra ferrum tollitur, cùm fortis propugnator Ecclesiæ à terrena, quam prius tenuit, actione seperatur. Non ergo in eo debet despici quicquid fuit, qui iam cœpit esse, quod non fuit. An non Matthæus in terra inuentus est, qui terrenis negotiis implicatus, telonij vsibus seruiebat? Sed de terra subIatus in fortitudinem ferri conualuit: cuius videlicet lingua quasi acutissimo gladio, Euangelij administratione dominus infidelium corda transfixit, & qui infirmus prius despectusq; fuerat per terrena negotia, fortis postmodum factus est ad cœlestia prædicamenta. Vnde adhuc subiungitur:

Gene. 3.

Quòd corda dura cùm diuini amoris igne tacta fuerint liquefiunt, & quæ credere noluerant, prædicare incipiunt.

Et lapis solut⁹ calore, in æs vertitur.) Tūc lapis calore soluitur, cùm cor durum, atque à diuini amoris igne frigidum, eodem diuini amoris igne tangitur, & in feruore spiritūs liquatur: vt ad sequentem vitam desiderium æstu ardeat, quam prius audiens, insensibilis manebat. Ex quo ardore sciIicet & emollitur, ad amorem, & roboratur ad operationem: vt sicut prius durus fuerat in amore seculi, ita se postmodū fortem exerat in amore dei, & quod antè audire renuebat, iā & credere & prædicare incipiat. Caput. XVII.

D

L Apis ergo solu⁹ calore, in æs vertitur: quia dura mēs superni amoris igne liquefacta, ad verā fortitudinem commutatur: vt peccator qui prius insensibilis extiterat, postmodum & per authoritatem fortis, & per prædicationem sonorus fiat. Quod bene per Esaiam dicitur: Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem. Fortitudinem mutamus, cùm conuersi, tanta virtute præsens seculū fugimus, quāta hoc antè quærebamus. Quia autem malè ab aduersariis catholicorum moribus anteacta vita reputatur, rectè subditur: Tempus posuit tenebris, & vniuersorum finem ipse considerat.) Ipse posuit tempus tenebris, inIquis videlicet modum, quo iniqui esse desistant. Vnde eis per Apostolum dicitur: Eratis aliquando tenebræ, nūc autem lux in domino. Sicut aliis quoque discipulis idem doctor egregius dicit: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abiciamus ergo opera tenebrarum, & induamus nos arma lucis: sic vt in die honestè ambulemus. Vnde & in Canticis canticorum Ecclesia veniente dicitur: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens? Aptè enim Ecclesia autoræ comparata describitur, quæ per cognitionem fidei, à peccatorum suorum tenebris in clara luce iustitiæ commutatur. Tempus ergo posuit tenebris, & vniuersorum finem ipse considerat. Vniuersorum nomine, & electos voluit & reprobos comprehendi. Nam bona faciens & ordinans deus: mala verò non faciens, sed ab iniquis facta ne inordinatè eueniant, ipse disponens, cō siderat vniuersorum finem, & patienter tolerat omnia, atque intuetur electorum terminum, quòd ex malo mutentur ad bonum. Intuetur etiam reproborum finem, quòd de malo opere dignum se trahantur ad supplicium. Vidit finem persequentis Saūli, quò prostratus diceret: Domine, quid me vis facere? Vidit finem quasi obsequentis discipuli, quòd pro cō misso scelere guttur laqueo stringeret, seque & peccantē puniret, & deterius puniendo deciperet. Vidit Niniuitas delinquentes, sed considerauit finem delinquentiū pœnitētia correctorum. Vidit quoque Sodomam delinquentem, sed considerauit finem ardoris luxuriæ, ignem gehennæ. Vidit gentilitatis finem, quòd possessa iniquitatum tenebris, quandoque fidei luce clarescet. Vidit etiam Iudęę terminum, quòd ab ea luce fidei quam tenebat, obduratæ perfidiæ se tenebris cæcaret. Vnde adhuc congrue subditur:

Esa. 40.

Ephe. 5.

Rom. 13

Can. 6.

E

Vniuersorum finem deus considerat.

Acto. 9.

Quòd inter sanctos & reprobos ignis diuinus in iudicio diuidet.

Lapidem quoque caliginis & vmbram mortis diuidit torrens à populo peregrināte.) Quid durus ille perfidia Iudæorum populus, qui authorem vitæ per fidem videre noluit, quem per prophetiā prædixit, nisi lapis caliginis fuit: quia & crudelitate durus extitit, & infidelitate nebulosus? Qui alio quoque vocabulo vmbra mortis dicitur. Vmbra quippe talis exprimitur, qualia eius rei de qua trahitur, fuerint lineamenta. Quis autem mortis nomine, nisi diabolus vocatur? De quo per quandam ministri sui significationem dicitur: Et nomen illi mors. Cuius ille populus vmbra extitit: quia iniquitatem illius sequens, eius in se imaginē expressit. Quid verò torrentis nomine, nisi ille à conspectu tremendi iudicis per vltimum examen egrediens, atque electos & reprobos diu idens ignis vocatur? Vnde & per prophetam dicitur: Fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius.

F

Apo. 6.

Daniel. 7.

Quòd Iudæa quæ apud se panem legis habuerat, & quæ regibus claruerat & prophetis, quasi sapphiris & glebis aureis: quia mortē & resurrectionē Christi credere noluit, igne inuidiæ succensa, funditus periit.

Caput. XVIII.

Populus peregrinus.

Q Vis autem in hoc mundo peregrinatur populus nisi qui ad sortem electorū currens, habere se patriā nouit in cœlestibus, & tanto magis se illic sperat

Universidad de Deusto
Biblioteca

Populus peregrinus numerus electorum.

Heb.11.

2.Cor.5.

Philip.1.

Psal.119.

Psal.41.

Quid torrentis nomine significatur.

Prouer.30.

1.Ioan.2.

Prædicatores ecclię corui & torrentes dicuntur.

Canti.1.

1.Ioan.1.

2.Cor.8.

Pedes hominis egentis fuerūt S.ti prædicatores.

Ephes.6.

Act.10.13.

Psal.45.

G inuenire propria, quanto hic cuncta quæ prætereūt, esse à se deputat aliena? Peregrinus itaq; est populus, omniū numerus electorum, qui hanc vitam quoddam sibi exilium deputantes, ad supernam patriā tota cordis intentione suspirāt, de quibus Paulus dicit: Confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Hanc peregrinationem idem quoque Apostolus tolerat, cùm diceret: Dum sumus in corpore, peregrinamur à domino. Per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Hu ius peregrinationis ærumnam satagebat euadere, cùm dicebat: Desiderium habeo dissolui, & cum Christo esse. Et rursum: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Huius peregri nationis pondus graue sentiebat Psalmista, cùm diceret: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habi tantibus cedar, multum incola fuit anima mea. Ab hac eripi quantocyus anhelabat, cùm supernis desideriis flagrans diceret: Sitiuit anima mea ad deum viuum, quando veniam & apparebo ante faciem dei? Sed hoc desiderium nesciunt, qui cor in terrenis voluptatibus defigunt. Dum enim sola quæ sunt visibilia diligunt, profectò inuisibilia vel si credunt esse, non diligunt: quia dum nimis se exterius sequuntur, etiam mente carnales fiunt. Simul enim in hac vita vterque populus currit, sed non simul ad perpetua peruenit: quia lapidem caliginis & vmbrā mortis diuidit torrens à populo peregrinante. Ac si apertè dicat: Eos quos modo vel infidelitas excæcat, vel crudelitas obdurat: flammarum fluuius à conspectu æterni iudicis exiens, ab electorum tunc populo separat: vt tunc à bonis ignis districti examinis diuidat, quos nunc in suis concupiscentiis tenebræ vitiorum excęcant. Potest fortasse in torrentis nomine, ipsa irrigatio sanctæ prædicationis intelligi: iuxta id quod per Salomonem dicitur: Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant illum corui de torrentibus. Peruersi quippe dum diuina iudicia reprehendunt, subsannant patrem. Et quilibet hæretici dum prædicationem sanctæ Ecclesiæ, fœcunditatemque illius deridendo contemnunt, quid aliud quàm partum matris despiciunt? Quam non immerito eorum quoque matrem dicimus, quia de ipsa exeunt, qui cōtra ipsam loquū tur: Ioanne attestante, qui ait: A nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. Corui verò de torrentibus veniunt, cùm prædicatores viri ad defensionem sanctæ Ecclesiæ, à sacrorum librorum fluentis procedunt. Qui etiam rectè corui vocati sunt: quia nequaquam de iustitiæ luce superbiunt, sed per humilitatis gratiam, peccatorum in se nigredinem confitentur. Vnde etiam ab electorū Ecclesia dicitur: Nigra sum, sed formosa. Et Ioannes ait: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus. Qui videlicet corui subsannantis oculum effodiunt: quia prauorum ac pertinacium hominum intentionem vincunt. Ex hoc itaque testimonio si hic quoque torrens prædicatio debet intelligi, lapidem caliginis & vmbram mortis diuidit torrens à populo peregrinãte: quia sanctorum prædicatio obduratas mentes reproborum deserit, & ad pia humilium se corda cōuertit. Vnde adhuc subditur:

Eos quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios.)

Caput. XIX.

QVis hoc loco alius accipitur egens homo, nisi ille de quo per Paulum dicitur: Qui propter nos egenus factus est, cùm diues esset? Cuius videlicet egē tis hominis pedes, sancti prædicatores fuerunt, per quorum præsentiam gentilitatem circuiens, mundū perambulauit vniuersum. De quibus per prophetam dicitur: Et inambulabo in eis. An pes eius non erat, qui tentus in cōpedi bus dicebat: Pro quo legatione fungor in catena? Sed eorum qui vmbra mortis & lapis caliginis extiterunt, pes hominis egentis oblitus est: quia in ipso initio nascētis Ecclesiæ, dum sancti apostoli cœlorum regnū Iudææ prædicare voluissent: videntes quòd eis nihil omnino proficerent, ad prædicandū gentibus defluxerunt, sicut ipsi in suis actibus dicunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitę, ecce cōuertimur ad gentes. De quibus & per Psalmistam dicitur: Transferentur montes in cor maris: quia repulsi sunt à Iudæa apostoli, in hoc gentilitatis salum translati sunt. Qui sunt ergo qui immensa duritia pro obscuritate cordis, quasi quidam lapis caliginis, & vmbra mortis à peregrinante sanctorum populo diuiduntur, nisi hi quos pes egentis hominis est oblitus, id est quos prædicatores domini, videlicet per humilitatem pauperis, pro superbiæ suæ tumore reliquerunt, eorumque omnino obliti sunt, dum prædicationis suæ semina ad so lam fructificationem gentium transtulerūt? Quos rectè quoque & inuios vocat: quia dū in infidelitate sua obdurati sunt, verbis vitæ ad cor viam præbere noluerunt. Sed Iudæa hæc quæ sic obduruit, vel qualis dudū fuerit, vel quid pòst pertulerit, audiamus. Sequitur: Terra de qua oriebatur panis in loco suo igne subuersa est.) Panem Iudæa dare consueuerat, quæ legis verba proferebat. Quam videlicet legem, quia intelligere iam reprobi atque explanare non poterant, propheta Hieremias in lamentis deplorat, dicens: Paruuli petierunt panem, & qui frangeret eis non erat. Sed hæc terra in loco suo igne subuersa est: quia fidelium signa conspiciens, inuidiæ se face concremauit. Quia enim semper inuidia de superbia nasci solet, in loco suo igne periit, quæ idcirco arsit inuidia: quia superbiam non reliquit. Terra ergo quæ prius panem habuit, pòst igne subuersa est, quoniam synagoga quę mandata dei per legem protulit, nascentem Ecclesiam persequens, inuidiæ se igne consumpsit. An non æmultationis suæ facibus ardebat, cùm redemptoris nostri signa conspiciens, per quosdam suos diceret: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit: vel certè, Videtis: quia nihil proficim⁹, ecce totus mundus post eum vadit? Videbant vnde conuerti debuerant, atque exinde peruersiores fiebant. Quærebant extinguere, quem cernebant mortuos viuificare. In ore tenebant legem, sed legis persequebantur authorem. Terra ergo de qua oriebatur panis, in loco suo igne subuersa est: quia iudæa in semetipsa & prius habuit legem quæ reficeret, & pòst inuidiam quæ concremaret. De cuius adhuc descriptione subiūgitur: Locus sapphiri lapides eius, & glebę illius aurum.) Anget reatum culpę sequentis, præconium glorię precedentis. Nam vnius cuiusque casus tanto maioris est criminis, quanto prius quam caderet, maioris potuit esse virtutis. Dicatur ergo de Iudæa, dicatur quid fuerit, & præcedentiū magnitudo virtutum crescat ad cumulum sequentium delictorum. Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Quid enim hoc loco per lapides, nisi sanctorum ac fortium mentes accipimus? Caput. XX.

IN scriptura etenim sacra aliquando lapides in malo, aliquando verò in bono accipi solent. Nam cùm lapis pro insensibilitate ponitur, dura per lapides corda signātur. Vnde & per Ioannem dicitur: Potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Qui videlicet nomine lapidum corda gentilium designat, dura tunc atque insensibilia per infidelitatem. Et per prophetam dominus pollicetur, dicens: Auferam cor lapideū de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Rursum per lapides, mentes fortium designari solēt. Vnde & per Petrum sanctis dicitur: Et vos tanquam lapides viui superædificamini domus spiritales. Et per prophetam dominus venienti Ecclesiæ pollicetur, dicens: Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris, & ponam iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles, vniuersos filios tuos doctos à domino. Strauit nanque in illa per ordinem lapides: quia in ea sanctas animas meritorum diuersitate distinxit. Fundauit eam in sapphiris, qui scilicet lapides, coloris aërei in se similitudinem tenent: quia robur Ecclesiæ in animabus cœlestia appetentibus solidatur. Et quoniam iaspis viridis est coloris, iaspidem propugnacula eius posuit: quia illi contra aduersarios pro sanctæ Ecclesiæ defensione obiecti sunt, qui internis desideriis virentes, nulla teporis reproba ariditate marcescunt. Portas verò eius posuit in lapides sculptos. Hi quippe portæ sunt Ecclesiæ, per quorum vitam atque doctrinam intrat in eam multitudo credentium. Qui pro eo etiam quòd magnis operibus pollent, & id quod loquentes asserunt, viuentes ostendunt, non puri, sed sculpti lapides esse memorantur. In quorum enim vita recta operatio cernitur, quasi in eisdem ipsis exprimitur, quod egerunt. Vbi omnem quoque sanctorum numerū generali collectione cōcludēs, subdidit:

Matt.3.

Ezech.11.

1.Pet.2.

Esa.54.

Omnes terminos tuos in

Threno.4.

Ioan.11.

Threno.4.

Prouer.31.

A tuos in lapides desiderabiles. Et tanquàm si audientes ista peteremus, vt hos lapides quos diceret, indicaret, adiunxit dicens: Vniuersos filios tuos doctos à domino. Quia igitur de Iudæa nunquam sanctæ animæ quę cœlestem vitam ducerēt, defuerūt, dicitur: Locus sapphiri lapides eius. Et quia magna vitæ ac sapientiæ claritate per fidem fulsit, adiungitur: Et glebæ illius aurum. Quid per glebas, nisi collectiones singulorum ordinum ac multitudines designantur? Glebæ autem ex humore & puluere constringuntur. Omnes ergo qui rore gratiæ infusi, ex mortis debito se puluerē esse veraci cognitione confessi sunt, dum vitæ virtute clarescerēt, quasi aureæ in illa glebæ iacuerunt. Glebas hæc terra habuit in prophetis, glebas in doctoribus, glebas in patribus antiquis, qui magna se infusione gratiæ in professionis & operis vnanimitate tenuerunt. Dicat ergo: Et glebæ illius aurum: quia in ea multitudo spiritalium tanto maiori virtute claruit, quanto se in deum ac proximum maiori vnanimitate cōstrinxit. Sed hoc aurum perfidiæ est postmodum tenebris obscuratum. Cuius profectò nigredinem Hieremias propheta intuens deplorat, dicens: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Aurum nāque obscuratum est: quia in eis antiquus ille fidei atque innocentiæ splendor, irruente perfidia, malitiæ se nocte fuscauit. Quia igitur quid fuit, audiuimus: locus scilicet sapphiri lapides eius, & glebę illius aurum, nunc iam dilectus ille deo populus, cur tanta hæc bona perdiderit, audiamus. Sequitur: Caput. XXI.

B

SEmitam ignorauit auis, nec intuitus est oculos vultu-
ris.) Quis hoc loco auis nomine, nisi ille signatur, qui
corpus carneum quod assumpsit, ascendēdo ad æthera
librauit? Qui aptè quoque etiam vulturis appellatione exprimitur. Vultur quippe dum volat, si iacens cadauer conspicit, ad eum se cadaueris deponit, & plerunque sic in morte capitur, dum ad mortuum animal de summis venit. Rectè ergo mediator dei & hominum, redemptor noster vulturis appellatione signatur, qui manēs in altitudine diuinitatis suę quasi quodam volatu sublimi cadauer mortalitatis nostræ conspexit in infimis, & sese de cœlestibus ad ima submisit. Fieri quippe propter nos homo dignatus est, & dum mortuū animal petiit, mortē apud nos, qui apud se erat immortalis, inuenit. Sed huius vulturis oculus fuit ipsa intentio nostræ resurrectionis: quia ipse ad triduum mortuus, ab æterna nos morte liberauit. Ille ergo perfidus Iudææ populus mortalē vidit, sed quomodo morte sua nostram mortem destrueret, minimè attendit. Conspexit quidem vulturē, sed oculos vulturis non aspexit. Qui dum humilitatis eius vias quibus nos ad alta subleuauit, considerare noluit, semitam auis ignorauit. Neque enim pensare studuit, quod eius nos humilitas leuaret ad cœlestia: & mortis eius intentio reformaret ad vitā. Semitam igitur ignorauit auis, nec intuitus est oculos vultu-

C

ris: quia etsi vidit eum quem in morte tenuit, videre noluit quanta vitæ nostræ gloria de eius morte sequeretur. Vnde & ad crudelitatem quoque persecutionis exarsit, verba vitæ recipere renuit: prædicatores regni cœlorum prohibendo, sæuiendo, feriendo repulit. Qui scilicet repulsi Iudæam ad quam missi fuerant deserentes, in gentilitatis collectionem dispersi sunt. Vnde adhuc subditur:

Quòd apostolis & successoribus eorum quasi Ecclesiasticis negotiatoribus à Iudæa repulsis, ad gentes, quasi silices duros, manus prædicationis conuersa est.

Non calcauerunt eam filij institorum, nec pertransiuit per eam leæna:) In cunctis latinis codicibus institores positos reperimus, in Græcis verò negotiatores inuenimus. Ex qua re colligi valet, quòd hoc in loco pro negotiatoribus institores, scriptores ignorando posuerunt. Institores enim negotiatores dicimus, pro eo quòd exercendo operi insistunt. Sed vterque sermo licēt in voce dissonet, in intellectu non discrepat: quia omnes qui fidelium mores instituunt, spiritale negotium gerunt: vt cùm prædicationem suis auditoribus præbent, ab eis fidem & opera recta percipiant, sicut de sancta Ecclesia scriptum est: Sindonem fecit & vendidit: de qua & paulopost illic dicitur. Vidit quòd bona est negotiatio eius. Qui hoc loco institores, nisi prophetę sancti vocati sunt, qui synagogæ mores ad fidem instituere curauerunt prophetando? Quorum nimirum filij sancti apostoli nuncupantur, qui vt deum hominem crederent: ad eadem fidem ex eorum sunt prædicatione generati. De quibus Ecclesię per Psalmistam dicitur: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terrā. Sed quia repulsi apostoli à synagogæ finibus sunt egressi, rectè nunc dicitur: Non calcauerunt eam filij institorum. Calcarent quippe eam institorum filij, si prædicatores sancti eiusdem synagogæ vitia calce virtutis premerent. Si autem institores eosdem sanctæ Ecclesiæ prædicatores accipimus: institorum filios, pastores & doctores, qui apostolorum vitam secuti sunt, nil obstat intelligi. Qui synagogam minimè calcauerunt: quia dum eorum patres, id est, apostoli ab illa repulsi sunt, ipsi quoq; ab eius vocatione cessauerunt. Caput. XXII.

D Apostoli cur dicuntur filii institorum.

Psal.44.

Alterum expositio.

Ecclesia cur dicitur leæna.

PErquam videlicet synagogam leæna non pertransiit: quia sancta Ecclesia collectioni gētium dedita, nequaquàm sese ad illum Iudææ populum diutius occupauit. Rectè autem Ecclesia leæna nuncupatur: quia malè viuentes in vitiis, ore sanctæ prædicationis interficit. Vnde & ipsi primo pastori quasi huius leænę ori dicitur: Macta & manduca. Quod mactatur quippe, à vita occiditur: id verò quod comeditur, in comedentis corpore commutatur: Macta ergo & manduca dicitur, id est, à peccato eos in quo viuunt interfice: & à seipsis illos in tua membra conuerte. Et quia hæc Ecclesia corpus est domini: ipse etiam dominus Iacob voce leo vocatur ex se, leæna vocatur ex corpore, dum ei sub Iudæ specie dicitur: Ad prædam fili mi ascēdisti, requiescēs accubuisti vt leo & quasi leæna. Quis suscitabit eum? Hæc igitur leæna nequaquam dicitur: quia per Iudæam transiit, sed non pertransiit. Apostolis nanque prędicantibus prius ex illa tria milia, postmodum quinque milia crediderunt. Ecclesia itaque per synagogam transiit, sed non pertransiit: quia ex illa ad fidem paucos rapuit, sed tamen illum infidelem populum à perfidia funditus non extinxit. Sed quod sæpe iam diximus, repulsa ab infidelitate Iudæorum, deflexit ad vocationem gentium. Vnde adhuc de eadem leæna dicitur: Ad filicem extendit manum suam, subuertit à radicibus montes. Manum quippe ad filicem extendit: quia ad duritiam gētium suæ brachium prædicationis misit. Vnde & idem beatus Iob passionis suæ historiam præsciens gentibus innotescēdam, dicit: Scribantur hæc stylo ferreo in plumbi lamina, vel celte sculpātur in silice. Quid verò hoc in loco mōtes nisi huius seculi potentes accipimus, qui pro terrena substantia in altum tument? De quibus Psalmista ait: Tange montes, & fumigabunt. Sed montes à radicibus sunt euersi: quia prædicante sancta Ecclesia summæ huius seculi potestates in adoratum omnipotentis dei ab intima cogitatione ceciderunt. Radices enim montium cogitationes sunt intimæ superborum. Et à radicibus montes cadunt: quia ad colendū deum, potestates seculi ab imis cogitationibus prosternuntur. Rectè etenim per radicem cogitatio occulta signatur: quia per hoc quod intus non cernitur, erumpit, quod videatur foris. Vnde & in bonam partē per prophetam dicitur: Emittet id quod saluatum fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. Ac si apertè diceretur: In imis cogitatio nascitur, vt in summis retributio reddatur. Dicat ergo: Ad filicem extendit manū suam, subuertit à radicibus montes: quia dum duritiam gentium sancta prædicatio petiit, superborum altitudinem funditus strauit. Quia verò eos quos à cogitationibus terrenis euacuat, donis cœlestibus replet, & quos infimis curis exhaurit, supernis rigat fluentis, mox subditur: In petris riuos excidit.) id est, in duris gentilium cordibus fluuios prædicationis aperuit, sicut per prophetā quoque de irriganda dicitur ariditate gentilium: Posuit desertum in stagna aquarū, & terram sine aqua in exitus aquarum. Atque in Euangelio promittit dominus dicens: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina aquæ viuæ de ventre eius fluent. Quod promissum tūc audiuimus, etiam nunc completū videmus. Ecce enim in sanctis prædicatoribus, & non ex Iudæa progenitis, per cūctam Ecclesiam in toto orbe diffusam, fluenta cœlestium mandatorum vbertim manant ore gentilium. Quia enim in petris riuos aperuit, ex duris quoque cordibus fluuius sanctæ prædicationis emanauit. Sequitur: Et omne preciosum

Act.10.

E

Gen.49.

Montes huius seculi potentes Significant.

Psalm.143

F

Esaiæ.37.

Psal.106.

Ioan.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G vidit oculus eius.)Sciendum magnopere est:quia tanto vnaquæque anima fit preciosior ante oculos dei,quãto prę amore veritas despectior fuerit ante oculos suos.Hinc ad Saül dicitur:Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis,caput te constituí in tribubus Israël?Ac si apertè diceret: Magnus mihi fuisti:quia despectus tibi,sed nũc quia magnus tibi es,factus es despectus mihi.Vnde & per prophetam dicitur: Væ qui sapientes estis in oculis vestris,& coram vobismetipsis prudentes. Tanto ergo fit quisque vilior deo, quanto preciosior sibi:tanto preciosior deo, quanto propter eum vilior sibi:quia humilia respicit,& alta à longè cognoscit.

1.Reg.15.

Esa.5.

Psal.137.

Caput.XXIII.

Videri Dei quid sit.

Omne itaque preciosum vidit oculus eius.In scriptura sacra videre dei,aliquando pro eligere ponitur, sicut in Euangelio scriptum est:Cum esses sub ficu, vidi te, id est, positum te sub vmbra legis elegi: Vidit ergo preciosum:quia humilia elegit. Infirma enim mundi elegit deus,vt confunderet fortia.Vidit preciosum,cum humanam animam de se abiectam sapientiæ gratiæ suæ illustratione respexit.De qua videlicet ama per prophetam dicitur:Si se paraueris preciosum à vili,quasi os meum eris. Vilis quippe deo est mundus præsens,preciosa verò ei est anima humana. Qui ergo preciosum à vili separat,quasi os domini vocatur: quia per eum deus verba sua exerit, qui ab amore præsentis seculi, loquendo quæ potest, humanam animam euellit. Et quia testamenti noui doctores ad hoc vsque perducti sunt, vt occultas quoque allegoriarum caligines in veteri testamento rimentur,rectè subditur:

1.Cor.1.

Hier.15.

H

Quòd populus Christianus, in fluuiis legis & prophetarum reuelante Christo, scrutatus sit profundos intellectus, & produxerit in lucem quæ Moysi velata facie absconderat.

flumina sit antiquæ patrum dicta.

Profunda quoque fluuiorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem.) Quid nanque hic aliud flumina, nisi antiquorum patrum dicta nuncupantur?Quis enim pensare sufficiat,quam vehemens fluuius dum legem cõderet, ex pectore Moysi erupit ? Quàm vehemens fluuius ex Dauid corde defluxit?quanta à Salomonis ore atque omnium prophetarũ fluminum fluenta manarunt ? Sed horum fluminum Iudæa speciem tenuit,dum literæ superficiem seruans, eorum profunda nescíuit. Nos verò qui veniente domino in eis interna spiritalia quærimus,eorum profunda rimamur. Quod ipse dominus facere dicitur:quia id nos agere ipso donante præualemus.Per nos ergo,qui non literam quæ occidit, sed spiritum qui viuificat, sequimur : profunda fluuiorum dominus scrutatur, & abscondita in lucem producit:quia dicta legis quæ caliginosa nimis historia obscurat, nunc expositio spiritalis illuminat. Vnde & loquens in parabolis per Euangeliũ veritas discipulis præcepit, dicens: Quod dico vobis in tenebris,dicite in lumine:& quod in aure auditis, prædicate super tecta. Apertè nanque dicta exponentium fecerunt nobis esse iam conspicuas sententias antiquorum patrum. Vnde Esaías propheta plana sanctæ Ecclesiæ expositionis verba cõspiciens,& non allegoriarum tenebris obscura, exclamauit dicens:Locus fluuiorum riui latissimi & patentes.Testamenti enim veteris dicta quasi angusti & clausi riui fuerant, qui immensas scientiæ suæ sententias collectione obscurissima constringebant. At contrà doctrina sanctæ Ecclesiæ riui & lati & patentes sunt:quia eius dicta & inuenientibus multa sunt,& quærentibus plana. Ait ergo: Profunda fluuiorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem. Quia dum suis expositoribus intelligentiæ spiritum infudit, antiquas prophetantium obscuritates aperuit. Et hoc iam sancta Ecclesia per spiritum agnoscit,quod synagoga prius per literã intelligere omnino non valuit. Vnde & Moyses cùm populo loqueretur,faciem velabat:vt videlicet designaret quòd ille Iudæorum populus legis verba cognosceret,sed eiusdem claritatẽ legis omnimodo non videret. Vnde rectè per Paulum dicitur: Vsque in hodiernum enim diem cùm legitur Moyses,velamen est positum super cor eorum. Sed quia dicta dei nullatenus sine eius sapientia penetrantur : nisi enim qui spiritum eius acceperit, eius nullo modo verba cognoscit, sanctus vir de inuestiganda eadem dei sapientia verba subiungit, dicens:

Mat.10.

I

Esa.33.

Moses cum faciem velabat.

Exod.34.

2.Cor.3.

K

Quòd nihil deo dignè recompensari potest,cuius gratia est,quòd inuentus à nobis, & quòd passus est pro nobis. Caput.XXIIII.

Sapientia vero vbi inuenitur,& quis est locus intelligẽtiæ?Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentium.Abyssus dicit,non est in me,& mare loquitur,non est mecum. Nõ dabitur aurum obryzum pro ea,nec appendetur argentum in commutatione eius.) Notandum prius est,quòd duo sibi proposuit,& duo subdidit respõdendo. Ad id nanque quod superius dixit:sapientia verò vbi inuenitur,& quis est locus intelligentiæ ? isto versu respondit: Abyssus dicit,non est in me,& mare loquitur, nõ est mecum. Ad id verò quod dixerat : Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuẽtium, inferiorem versum reddidit,dicens:Non dabitur aurum obryzum pro ea,nec appendetur argentum in commutatione eius. Ad vtraque ergo respondit,sed augendo quod obiecerat,non soluendo . Cùm sapientiæ nanque locum quæreret,ac deinde inferius respondet,abyssus dicit , non est in me: non vbi esset,sed vbi non esset,indicauit.Rursus cùm ab homine eius precium diceret ignorari,atque ad hoc inferius redderet, non dabitur aurum obryzum pro ea , non quid esset eius precium , sed quid non esset,ostendit . Cunctis autem liquet,quòd neque hæc humana sapientia vel teneri loco, vel emi diuitiis potest . Sed vir sanctus mysticis sensibus plenus,ad alia nos intelligẽda trãsmittit,vt non creatam,sed creantem sapientiam requiramus. Nam nisi in verbis istis allegoriarum secreta rimemur , ea vtique quæ sequuntur,omnino sunt digna despectu,si ex sola historica narratione pensentur.Paulopost nanque dicit:Non adæquabitur ei aurum vel vitrum.Et cùm,sicut nouimus, vitrum longè atque dissimiliter auro sit vilius,cur post auri nomen,metalli vtique preciosi , pro immensa laude vitrũ quoque dixit sapientiæ non æquari? Ipsa ergo literæ difficultate compellimur,vt ad sententias horum verborum mysticas vigilemus . Vir itaque sanctus quam sapientiam contemplatur , nisi eam de qua Paulus apostolus dicit : Christum dei virtutem , & dei sapientiam ? De qua per Salomonem scriptum est : Sapientia ædificauit sibi domum : & de qua Psalmista ait: Omnia in sapientia fecisti . Huius nimirum sapientiæ homo precium nescit: quia nihil dignum æstimationi illius inuenit . Non autem hoc sapientiæ precium , & esse dicitur & nesciri : sed idcirco nesciri , quia deest,eo scilicet loquendi genere,quo in angustiis quisque deprehensus, cùm remedium subuentionis non inuenit , fateri solet : quia quid faciat,nescit.Huius ergo sapientiæ precium nescire, est digni operis meritum , quo illam percipiat,non inuenire.Ad hoc nanque precium damus, vt eius vice rem quam appetimus , possidere debeamus. Quid autem nos dedimus,vt hãc sapientiam , quæ Christus est , percipere mereamur ? Gratia quippe redempti sumus . Illa nanque sola opera malè viuendo dedimus , quibus si iusta retributio seruaretur,non Christus , sed supplicia redderentur . Sed aliud homo per iustitiam meruit : aliud per gratiam accepit. Testatur Paulus,priusquam mens illius semen gratuitæ veritatis acciperet , quibus sentibus premebatur erroris: Qui prius, inquit, fui blasphemus & persecutor & contumeliosus,sed misericordiam consecutus sum:quia ignorans feci in incredulitate.Testatur pro qualibus Christus mori dignatus est : Cùm adhuc,inquit , peccatores essemus,secundum tempus Christus pro impiis mortuus est.Qui ergo veniente sapientia impij inuenti sumus , quid boni operis dedimus, quo accipere eandem sapientiam mereremur?Huius itaque sapientiæ homo precium nescit:quia quisquis à brutis animalibus rationis intellectu discretus est,quoniam quòd suis meritis non sit saluatus, intelligit : nihil se dedisse boni operis vt ad fidem veniret, agnoscit. Quasi enim ad percipiendum sapientiam precium dare,est cognoscendum deum actionis suæ mercede præuenire.Non esse huius sapientię precium cognouerat, qui dicebat:Quis prior dedit illi,& retribuetur ei?Hinc iterum scriptum est:Gratia salui facti estis per fidem,& hoc nõ ex vobis,sed dei donũ est,non ex operibus, vt ne quis glorietur.Hinc de semetipso iterũ loquit, dicẽs: Gratia dei sum id quod sum.

L

1.Cor.1.

Prouer.9.

Psal.103.

M

Rom.11.

1.Tim.1.

Rom.5.

Rom.11.

Ephe.2.

1.Cor.15.

A quod sum.Ex huius nimirum aspiratione gratiæ, quia virtutũ opera protinus in corde generantur, vt ex libero quoque arbitrio subsequatur actio,cui post hanc vitam retributio æterna respondeat, ilico adiecit . Et gratia eius in me vacua non fuit. Caput.XXV.

Sed sunt nonnulli qui saluos se suis viribus exultãt,suisq; præcedentibus meritis redemptos se esse gloriantur. Quorum profectò assertio inuenitur sibimetipsi contraria : quia dum & innocentes se asserunt , & redemptos, hocipsum in se redemptionis nomen euacuant. Omnis nanq; qui redimitur,ex aliqua proculdubio captiuitate liberatur. Vnde ergo quilibet ille redemptus est, si prius non fuit sub culpa captiuus? Liquet ergo quia multum desipit quisquis hæc sapit. Hominis quippe meritum superna gratia non vt veniat, inuenit:sed postquam venerit,facit:atque & ad indignam mentem veniens deus dignam sibi exhibet veniendo, & facit in ea meritum quod remuneret,qui hoc solum inuenerat,quod puniret.

Quòd latro in cruce subita repletus gratia,habuit fidem, spem,& charitatem.

Libet inter hæc mentis oculos ad illum latronem reducere,qui de fauce ascendit crucem,de cruce paradisum.Intueamur qualis ad patibulum venerit,& à patibulo qualis abscesserit.Venit reus fraterno sanguine,venit cruentus , sed interna gratia est mutatus in cruce:& ille qui mortem fratri intulit, morientis domini vitam prædicauit , dicens : Memento mei domine,dum veneris in regnum tuum. In cruce clauí manus eius pedesque ligauerant,nihilque in eo à pœnis liberum nisi cor & lingua remanserant.Inspirante deo totum illi obtulit, quod in se liberum inuenit, vt iuxta hoc quod scriptum est: Corde crederet ad iustitiam,ore confiteretur ad salutem. In corde autem fidelium tres summopere manere virtutes testatur Apostolus , dicens : Nunc autem manent fides , spes, charitas.Quas cunctas subita repletus gratia, & accepit latro,& seruauit in cruce. Fidem nãque habuit, qui regnaturũ dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit,qui regni eius aditum postulauit dicens: Memẽto mei domine,dum veneris in regnũ tuum.Charitatem quoque in morte sua viuaciter tenuit, qui fratrem & collatronẽ pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua arguit , & ei vitam quam non cognouerat,prædicauit,dicens:Neque tu times deum,qui in eadem es damnatione , & nos quidem iustè:nam digna factis recipimus,hic vero nihil mali gessit.Ille qui talis ad crucem venit ex culpa,ecce qualis à cruce recedit ex gratia.Confitebatur dominum quem videbat secum humana infirmitate morientem, quando negabant apostoli eum, quem miracula viderant diuina virtute facientem.

B

Lucæ.23. Latro in cruce clamatus.

Rom.10.

1.Cor.13.

Caput.XXVI.

C

Sed hi qui saluari hominem propriis viribus astruunt, eandem confessionem hominis ab ipsius esse hominis virtute suspicantur.Quod si ita esset,in dei laude Psalmista non diceret:Confessio & magnificẽtia opus eius.Ab eo itaq; accipimus recta confiteri,à quo nobis & magna dantur operari. Quia ergo nil boni operis dedimus,quo hanc sapientiam percipere mereremur:dicatur rectè:Nescit homo precium eius:quoniam quisquis iam ratione vtitur: tanto altius sub huius sapientiæ intellectu se despicit,quanto eiusdem sapientiæ verius interna cognoscit, vt indignũ se ad hanc peruenisse videat, per quam gratuitò agitur , vt dignus fiat.De qua bene mox subditur:

Psalm.110.

Quòd qui huius mundi suauitatibus se exponunt, & interblandimenta uoluptatum uersantur, ab intellectu sapientiæ & cognitione diuina penitus alieni sunt.

Nec inuenitur in terra suauiter viuentium. Quid hoc in loco terræ signatur nomine,nisi anima humana?De qua Psalmista dicit : Anima mea sicut terra sine aqua tibi . Hæc autem sapientia inueniri in terra suauiter viuentium non valet:quia quisquis adhuc huius vitæ voluptatibus pascitur , ab æternæ sapientiæ intellectu separatur . Nam si verè saperet , expulsus ab internis gaudiis,de ea in quam cecidit, exilij sui cæcitate lugeret.Hinc nãque per Salomonẽ dicitur: Qui apponit scientia apponit & dolorẽ:quia quãto plꝰhomo cœperit scire quid perdidit,tanto plus lugere incipit corruptionis suę sententiã quam inuenit . Considerat nanq; vnde quo lapsus est: quòd à paradisi gaudiis ad ærumnas vitæ præsentis,ab angelorum societatibus venit ad curas necessitatum : pensat in quot iam periculis iacet,qui prius sine periculo stare contẽpsit:luget exilium quod damnatus patitur, & suspirat ad cœlestis gloriæ statum,quo perfrui securus posset, si peccare noluisset. Quod bene Psalmista considerans ait: Ego dixi in pauore meo , proiectus sum à vultu oculorum tuorum . Contemplatus quippe inter gaudia visionis dei & socialem frequẽtiam angelorũ persistentium,reduxit oculos ad ima , vidit quo iaceret qui ad hoc conditus fuerat , vt in cœlestibus stare potuisset , pensauit vbi esset , & quo deesset , ingemuit: proiectumque se à vultu oculorum dei doluit , quia in comparatione lucis intimæ,grauiores senserat exilij sui tenebras quas tolerabat. Caput.XXVII.

Psal.30.

D

Hinc est quòd ad animum suum ex præsenti vita nullius gratiæ consolationem admittit,dicens: Negaui consolari animam meam.Nam plærunque huius seculi diuites solent mentis tædio affecti , bona, temporaliter accepta conspicere,& tristitiam delinire. Cùm enim mœrore quodam se tangi sentiunt,equos aspiciunt,auri argentique sui vascula contemplantur,prædia circumeunt. Cumque per hæc temporalia oculos libenter trahunt,obortũ animæ mœrorem vincunt.Vnde eis & in euangelio veritas dicit: Væ vobis diuitibus,qui hic habetis consolationem vestrã. Sed sanctus vir qui hoc luget,quia ab æternis gaudiis cecidit,consolationem de temporalibus non admittit dicens: Negaui consolari animam meam. Ac si apertè dicat : Qui de temporaliũ amissione non lugeo, de temporalium abundantia consolari nequaquam possum.Cui tanquam si nos audientes ista diceremus:Quid igitur quæris, qui consolari in his quæ mundi sunt,renuis?ilico adiecit: Memor fui dei, & delectatus sum. Ac si apertè dicat : Terrenarum rerum me nec abundantia refouet,authoris autem mei quem adhuc videre non valeo, vel sola memoria delectat.Hæc est igitur amaritudo sapientium:quia dum spe in alta erecti sunt, nullis hic gaudiis animum sternunt.Hinc enim scriptum est:Cor sapientium , vbi tristitia est,& cor stultorum,vbi lætitia. Hinc Iacobus dicit: Miseri estote,& lugete, & plorate , & risus vester in luctum conuertatur,& gaudium in mœrorem.Hinc per semetipsam veritas attestatur,dicens: Beati qui lugent nunc,quoniã ipsi consolabuntur . Inueniri ergo sapientia in eorum terra non potest,qui suauiter viuunt:quia tanto verius stulti sunt,quãto maiora perdentes,in minimis lætantur.Hinc Petrus eandem prauorum stultitiam reprehendit,dicens: Voluptatem existimantes diei delitias coinquinationis & maculæ . Hinc Salomon ait:Risum deputaui errorem,& gaudio dixi, quid frustra deciperis?Dicat itaque vir sanctus de sapientia: Nec inuenitur in terra suauiter viuentium : quia nimirum qui in hoc mundo suauiter viuũt,ita adhuc stulti sunt,vt hocipsum quoque nesciant,vnde ceciderunt. Sequitur:

Psal.76.

Luc.6.

E

Psalm.76.

Eccles.7.

Iacobi. 4.

Mat.5.

2.Petri. 2.

Eccles.2.

F

Quòd filij huius seculi dum carnaliter sapientes esse appetunt deum in se esse nequaquam ostendunt:quia duplicium & fictorum corda quasi abyssus sunt,& amaras & inquietas animas spiritus sanctus minimè inhabitat.

Abyssus dicit,non est in me.) Quid hoc loco abyssum nisi corda hominum vocat?quæ & per lapsum fluida, & per duplicitatis sunt caliginem tenebrosa . Quæ nimirum abyssus non esse in se hanc sapientiam profitetur : quia iniqua mens dum esse sapiens carnaliter appetit , stultam se ad spiritalia ostendit.Nam quia teste Paulo , sapientia huius mundi stultitia est apud deum: tanto quisque amplius intus stultus fit, quanto conatur exterius sapiens videri . De hac abysso per Ioannem dicitur:Vidi angelum descendentem de cœlo , habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua , & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas , & ligauit eum per annos mille , & misit in abyssum, & clausit,& signauit super illum , vt non seducat amplius gentes,donec consummẽtur mille anni. Millenario etenim numero non quantitatem temporis,sed vniuersitatem qua regnat Ecclesia,designauit. Antiquus autem serpens ligatus catena in abyssum mittitur : quia religatus à bonorum cordibus,apud reproborũ mentes reclusus eis atrocius

1.Cor.13. *Tanto quis stultior fit, quãtocunq; sapiẽs uideri.*

Apo.20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dominatur. Qui paulopost quoque de puteo abyssi educi describitur: quia de iniquorum cordibus nunc occultè sæuientibus, tunc accepta contra Ecclesiam potestate, in vim apertæ persecutionis erumpet. Hæc itaque abyssus in qua nunc diabolus seruatur occultus, non esse in se sapientiam dicit: quia alienam se à vera sapientia iniquis operibus ostendit. Dum enim malitiam quisque tegit in corde, ore autè blandimẽta exhibet, dum cogitationes suas duplicitate obnubilat, dum puritatis verba quasi fatuitatem deuitat, dum vias simplicis innocentiæ declinat, quasi habere abyssus dei sapientiam recusat. Et quia huic mundo mentes deditæ, præsentis vitę curis & sollicitudinibus perturbantur: & idcirco eiusdem sapientiæ tranquillitate perfrui nequaquã possunt, rectè subiungitur: Et mare loquitur, non est mecum.) Quid enim maris nomine, nisi secularium mentium arma inquietudo signatur? Quæ dum se vicissim inimicitiis impetunt, quasi aduersantes se vndæ collidunt. Rectè etenim mare vita secularium dicitur: quia dum procellosis actionum moribus concitatur, ab internæ sapientiæ quiete atque stabilitate disiungitur. Quo contra bene per prophetam dicitur: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & trementem sermones meos? A terrenis autem mentibus tanto longius spiritus fugit, quanto apud has quietem non inuenit. Hinc est enim quod de quibusdam per Psalmistã dicitur: Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. A qua nimirum contritione perturbationis nos dominus reuocat, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam: tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Quid enim in hac vita laboriosius, quàm terrenis desideriis æstuare? aut quid hic quietius, quàm huius seculi nihil appetere?

Vita secularium cuz dr̃ mare.

Esa.66.

Psal.13.

H

Mat.11.

Caput. XXVIII.

Exod.16.

HInc est quòd Israëliticus populus custodiam sabbati accepit in munere: hinc econtra est Aegyptus mu scarum multitudine percussa. Populus nanque qui deum sequitur, accipit sabbatum, id est, requiem mentis: vt nullo in hac vita desideriorum carnaliũ appetitu fatigetur. Aegyptus verò quæ huius mundi speciem tenet, muscis percutitur. Musca enim nimis insolens & inquietum animal est. In qua quid aliud, quàm insolentes curæ desideriorum carnalium designãtur? Vnde aliàs dicitur: Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti: quia cogitationes superfluæ quæ assiduè in animo carnalia cogitãte & nascuntur & deficiunt, eam suauitatem qua vnusquisque intrinsecus per spiritum vnctus est, perdunt: quoniam integritate eius perfrui non permittunt. Aegyptus ergo muscis percutitur: quia eorum corda qui terrenam vitam diligunt, dum desideriorum suorum inquietudinibus feriũtur, turbis cogitationum carnalium ad ima depressa sunt: vt ad quietis intimę desiderium non leuẽtur. Vnde cùm mira ope pietatis ad cor veritas venit, prius ab eo cogitationum carnalium æstus eiicit, & post in eo virtutum dona disponit. Quod bene nobis sacra Euangelij historia innuit, in qua dum ad resuscitandam filiam principis inui tatus dominus duceretur, protinus addit tur: Et cùm eiecta esset turba, intrauit: & tenuit manum eius, & surrexit puella. Foras ergo turba eiicitur, vt puella suscitetur: quia si non prius à secretioribus cordis, expellitur importuna secularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecus iacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorũ cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit. In his itaque inquietudinũ fluctibus habitare sapientiam non posse cognoscens, ait: Et mare loquitur, non est mecum. Nullus quippe eam plenè recipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnaliũ fluctuatione contendit. Vnde & aliàs dicitur: Sapientiam scribe in tempore otij, & qui minoratur actu, ipse percipiet eam. Et rursum: Vacate & videte, quoniam ego sum deus. Caput. XXIX.

Mat.9.

Eccles.38.

Psal.45.

Quæstio.

SEd quid est quòd plerosque antiquorum patrum nouimus hanc sapientiam & intrinsecus viuaciter tenuisse, & curas mundi extrinsecus solenniter ministrasse? An perceptione huius sapientiæ Ioseph priuatum dicimus, qui famis tempore totius Aegypti curas suscipiens, non solum Aegyptiis alimenta præbuit, sed vitam quoque exterorum aduenientium ministerij sui arte seruauit? An ab hac sapientia Daniel alienus extitit, qui à Chaldæorum rege in Babylonia princeps magistratuum effectus: tanto maioribus curis occupatus est, quanto & sublimiori dignitate omnibus prælatus? Cùm igitur constet plærunque etiam bonos non terreno studio terrenis curis implicari, patenter agnoscimus, quia sic nonnunquàm ciues Hierusalem angarias soluunt Babyloniæ, sicut sæpe ciues Babyloniæ impendunt angarias Hierusalem. Nam sunt nonnulli qui verbum vitæ pro sola sapientiæ ostẽtatione prædicant, eleemosynarum opem pro appetitu vanæ gloriæ subministrant. Et quidem Hierusalem videntur esse quæ agunt, sed tamen Babyloniæ ciues sunt. Sic itaque aliquã do contingit, vt qui solam cœlestem patriam diligunt, terrenæ patriæ curis subiacere videantur. Quorum tamen ministeriũ à prauorum operibus plærunque in actu, nonnũquam vero ante supernum iudicem in sola cogitatione discernitur. Pleni quippe superna sapientia discernunt qualiter debeant & ad aliud vacare intrinsecus, & ad aliud extrinsecus occupari, vt si forte occulta dei ordinatione aliquid eis non appetentibus de huius seculi curis imponitur: cedant deo quem diligunt, & præ amore eius intrinsecus solam illius desiderent visionem, præ timore vero eius impositam sibi extrinsecus humiliter expleant actionem, vt & vacare deo appetant ex gratia dilectionis, & rursum curas superimpositas ex conditione expleant seruitutis. Cumque occupationes extrinsecus perstrepunt, intrinsecus in amore pacatissima quies tenetur, atque occupationẽ tumultus exterius perstrepentis, dispensat interius præsidens iudex ratio, & tranquillo moderamine ea quæ circa se minus sunt tranquilla, disponit. Sicut enim vigor mentis frenandis præest motibus carnis, sic sæpe superimpositos tumultus occupationis bene regit amor quietis: quia exteriores curæ si peruersio amore non appetuntur, non confuso sed ordinato animo ministrari queunt. Sancti etenim viri nequaquam eas appetunt, sed occulto ordine sibi superimpositas gemunt, & quanuis illas per meliorem intentionem fugiant, tamen per subditam mentem portant. Quas quidem summopere, si liceat, vitare festinant: sed timentes occultas dispensationes dei, tenent, quod fugiunt, & exercent quod vitant. Intrant enim ad cor suum, & ibi consulunt quid velit occulta voluntas dei, sesèque subditas debere esse summis ordinationibus cognoscentes: humiliant ceruicem cordis iugo diuinæ dispensationis. Quisquis verò talis est, quilibet tumultus versentur extrinsecus, nunquam ad eius interiora perueniunt. Itaque agitur vt aliud intrinsecus voto, aliud extrinsecus teneatur officio, & hac sapientia non iam turbulenta atque confusa, sed tranquilla corda repleantur. Bene ergò de ea dicitur: quia abyssus dicit, non est in me, & mare loquitur, nõ est mecum. Ac si apertè diceretur: Perturbatę mẽtes secularium coipso clamant, quoniam à vera sapientia longe diuisæ sunt, quo quietæ non sunt. Quia verò hæc dei sapiẽtia manens cum patre ante secula, incarnanda erat in fine seculorum, vt ad redimendum genus humanum, non sanctos angelos, non iustos homines mitteret, sed in manifestatione visionis per semetipsam veniret, rectè subiungitur:

Cur ad redimendum hominem non misit deus angelum, sed ipse uenit.

Responsio Ciues Hierusalẽ sæpe soluunt angarias Babyloniæ & uice uersa. Quomodo qui solam cœlestẽ patriã diligũt terrenæ patriæ curis subiacere uideantur.

L

M

Non dabitur aurum obrysum pro ea.) Quid nanq; per aurum obrysum, nisi sancti angeli designantur? Qui rectè & aurum vocantur, & obrysum: aurum, quia fulgent claritate iustitiæ: obrysum, quia nullum habuerunt vnquam contagium culpæ. Homines verò iusti quandiu in hac carne corruptibili mortaliter viuunt, aurum quidem esse possunt, obrysum omnino non possunt: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Nam quanuis in hac vita ex magnæ iustitiæ claritate resplendeant, nequaquàm tamen ad purum peccatorum sordibus carent: Ioanne apostolo attestante, qui dicit: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est: & affirmante Iacobo qui astruit, dicens: In multis enim offendimus omnes. Propheta etiam deprecante, qui ait: Ne intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Aurum ergo obrysum illi nuncupantur, qui in ea qua conditi sunt innocentia perdurantes, & fulgent claritate iustitiæ, & nullis vel minimis

Quid per aurum obrysum. Homines iusti hicsse aurum possũt, & obrysum nõ possũt. Sap.9. Probatio. 1.Ioan.1. Iaco.3. Psal.142.

A minimis maculantur sordibus culpæ. Caput. XXX.

SEd quia pro hac sapiẽtia nullus angelorum redemptor humani generis mittẽdus fuit, ne quis spem in his, quos in adiutorio hominum sæpe apparuisse didicimus, angelis poneret, dictum est: Non dabitur aurum obrysum pro ea. Ac si apertè diceretur: Per semetipsam sapientia manifestabitur, vt humanum genus à culpa redimatur. Nullus vice eius angelus mittitur: quia per creatorem necesse est vt

Ioan.8. creatura liberetur. Vnde & in Euangelio dominus dicit: Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Sed vir sanctus spiritu eiusdem sapiẽtiæ repletus, quosdam in Iudæa præuidit nõ esse defuturos, qui spem in legislatore ponerent, & suæ salutis auctorem Moysen putarent: sicut & cuidam sanato male-

Ioan.9. dicentes dicunt: Tu discipulus sis eius, nos enim Moysi discipuli sumus. Vnde adhuc congruè subinfertur: Nec appendetur argentum in commutatione eius.) Quia enim argento sæpe eloquia diuina signantur, possunt argenti vocabulo etiam eiusdem eloquij scriptores intelligi, quorum vita inter turbas hominum resplenduit luce virtutum. Sed quia lex peccata indicare potuit, non auferre: non quisq; veterum patrum, non legislator Moyses humani generis redemptor extitit. Argentum ergo in commutatione huius sapientiæ non appẽditur: quia quilibet sancti esse potuerunt, in comparatione vnigeniti filij nullius meriti fuisse pensantur: qui nisi huius sapientiæ seruos se cognoscerẽt, sancti nullatenus fuissent. Ad

B hoc quippe illi missi sunt, vt in cordibus hominum viã huic sapientiæ prædicando præpararent, neque vt pro ea, sed per ea subiectos populos regerẽt. Quia enim certũ erat quòd per accessum temporum, deficiẽtis seculi languores excrescerẽt, actum est vt æterna dei sapientia in fine seculorũ per semetipsam veniret ad grandem hunc & nimiæ infirmitatis ægrotum, id est, per totum mundũ iacẽs languidũ genus humanũ: vt transmissis prius prædicatoribus, quasi quibusdam visita toribus, tanto postmodum maior fieret potentia medici, quã to magis morbus creuisset ægroti. Quia verò nullus vice ei⁹ ad saluandos nos mittitur, dicatur rectè: Nec appendetur argentum in commutatione eius, quoniam vita iustorũ prædicantium quantalibet sanctitatis luce polleat, aduentũ nobis supernæ sapientiæ per suam præsentiam non commutat. Sed fuere multi gentilium, qui mũdi huius sapientũ disciplinis dediti, ea quæ sunt inter homines honesta seruarent, & saluandos seruata honestate se crederent, nec iam mediatorem dei & hominum quærerent, cùm quasi sufficientem sibi philosophorũ doctrinam tenerẽt. In quorũ despectu mox subdit.

Cur dei sapientia in mundum uenerit.

Quòd sapientia huius seculi quæ tincta est coloribus Rhetorum, Christo comparata nihil sit, & nulla philosophiæ honestas ad salutem sine Christo proficiat.

Non conferetur tinctis Indiæ coloribus.) Quid enim per

C Indiam quæ nigrum populum mittit, nisi hic mundus accipitur? in quo vita hominũ per culpam obscura generatur. Tincti autem colores Indiæ, sunt huius mundi sapiẽtes, qui quãuis per infidelitatem, & plærunque per actionem fœdi sunt, ante humanos tamen oculos superinductæ honestatis colore fucantur. Sed cœterna dei sapientia tinctis Indiæ coloribus non confertur: quia quisquis hanc veraciter intelligit, ab his hominibus quos mundus sapientes coluit, quàm longè distet, agnoscit. Ipsaq; eius mandatorum verba ab huius mundi sapientibus, differunt: qui dum intendunt eloquẽtiæ eorum dicta quasi pulchra apparent specie & fucatione tincturæ, & cum virtute rerum careant, aliud se esse quàm sunt, verborũ compositionibus quasi superductis coloribus mentiuntur. At contrà doctrina sapientiæ & prædicatione pulchra est, & pura veritate conspicua, nec aliud se per fallaciam prætẽdit exterius, & aliud reseruat interius, neque in dictis suis pulchra videri appetit nitore sermonis, sed integritate veritatis. In mandatis igitur suis dei sapientia non cõfertur tinctis Indiæ coloribus: quia dum fucata eloquentiæ ornamenta non

1.Corin.2. habet, quasi vestis sine tinctura placet. Quam fucationẽ tinctureę bene Paulus despexerat, cùm dicebat: Quę & loquimur non in doctis humanæ sapientię verbis, sed in doctrina spiritus. Malebat quippe hanc sapientiam sola puritate veritatis ostendere, non autem eloquij tinctione fucare. Sequitur: Nec lapidi sardonyco preciosissimo vel sapphiro.) Sardonycum vel sapphirum lapides preciosos esse quis nescit? Et dum D multi alij preciosi sint lapides, qui longè istos æstimatione magnitudinis antecellant, cur sapphirus vel sardonycus potissimum preciosus nominatus est, cùm vterque lapis iste aliorum lapidum comparatione vilissimus sit? nisi vt eos lapides qui preciosi describuntur, dùm preciosos non esse cognoscimus, in eorum intelligentia aliud exquiramus. Sardonycus quippe terræ rubræ similitudinem tenet. Sapphirus verò aëream habet speciem. Possunt ergo in sardonyco per terrã rubram homines, in sapphiro autem per aëream visionẽ angeli designari. Nam cùm rubræ terræ speciem lapis sardonycus habeat, non immerito hominem designat: quia & Adã *Adam.* qui primus est conditus, Latino sermone terra rubra nominatur. Quid est ergo quod dicitur: quia hæc sapientia lapidi sardonyco vel sapphiro non cõfertur, nisi quòd is qui est dei virtus & dei sapientia, mediator scilicet dei & hominum homo Christus Iesus, tãta magnitudine excellat omnia, vt ei nec in terra primi homines, nec in cœlo angeli comparẽtur? Vnde & per Psalmistam dicitur: Quis in nubibus æquabitur do- *Psal.88.* mino, aut quis similis erit deo inter filios dei?

Caput. XXXI.

POssunt autem per sardonycum lapidem patres testamenti veteris, per sapphyrum verò prædicatores exprimi testamenti noui. Illi quippe quanuis magnam iustitiæ vitã tenerent, carnali tamen propagini seruiebãt. Quia E igitur constat quòd quædam terrena agerent, non immerito per sardonycum lapidem qui, vt prædiximus, terræ rubræ tenent speciem, designantur. Per sapphirum verò qui ætherei est coloris, testamenti noui cõgruè prædicatores accipimus, qui carnalis propaginis desideria postponentes, cœlestia sola sectati sunt. Vnde & propheta conspiciens cuncta carnis desideria, sanctos apostolos spiritali ardore transcẽdere, admiratus ait: Qui sunt hi qui vt nubes volant? Ac si apertè di- *Esa.60.* cat: Nos per terram gradimur, qui adhuc coniugiis implicamur, & propagandæ soboli opera carnis impendimus: isti vero in terra non ambulant, sed vt nubes volant, qui dum cœlestia appetunt, de terrenis desideriis nihil tangunt. Ait ergo: quia dei sapiẽtia sardonyco vel sapphiro lapidi non confertur, ac si patenter insinuet dicens: Ei qui homo inter homines cernitur, nec in antiquis quisquam nec in nouis patribus æquatur: quia ex deitate habet quod in humanitate quemquã similem non habet. Vnde adhuc subditur: Non adæquabitur ei aurum vel vitrum.) Quis hoc sanum sapiens iuxta literam sentire dignetur? Vitrum quippe, vt superius diximus, auro longè est vilius, & postquam dictum est, quòd aurum huic sapientiæ non adæquatur, adhuc quasi crescendo subiungitur: quòd ei quoque nec vitrum possit æquari. Sed ipsa nos litera ab historico intellectu deficiens, ad indagandum allegoriæ mysterium mittit. Auri nanque metallum nouimus potiori metallis omnibus claritate fulgere. Vitri quoque natura est, F vt extrinsecus visu pura, intrinsecus perspicuitate perluceat, In alio metallo quicquid intrinsecus continetur, absconditur: in vitro verò quilibet liquor qualis cõtinetur interius, talis exterius demonstratur: atque, vt ita dixerim, omnis liquor in vitreo vasculo clausus patet. Quid ergo aliud in auro vel vitro accipimus, nisi illam supernam patriam, illam beatorum ciuium societatem, quorum corda sibiinuicem & claritate fulgent, & puritate transluceant? Quam Ioannes in Apocalypsi conspexerat, cùm dicebat: Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa verò ciuitas aurum mundum, similis vi- *Apoc.21.* tro mundo. Quia enim sancti omnes summa in ea beatitudinis claritate fulgebunt, instructa auro dicitur. Et quoniam ipsam eorum claritas vicissim sibi in alternis cordibus patet, & cùm vnusquisque vultus attẽditur, simul & conscientia penetratur: hoc ipsum aurum vitro mundo simile esse memoratur. Ibi quippe vnusquisque mentem ab alterius oculis, mẽbrorum corpulentia non abscondet, sed patebit animus: patebit corporalibus oculis ipsa etiam corporis harmonia, sicque vnusquisque tunc erit conspicabilis alteri, sicut nunc esse non potest conspicabilis sibi. Cap. XXXII.

NVnc autem corda nostra quandiu in hac vita sumꝰ, quia ab altero in alterum videri non possunt, non intra vitrea, sed intra lutea vascula concluduntur, cui scilicet luto per passionem mentis inhærere Propheta formidabat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G formidabat,cùm diceret:Eripe me de luto, vtnõ inhæream. Psal.68.
Quod nimirum habitaculum corporum Paulus domum ter 2.Cor.5.
reitrem nominat,dicẽs:Scimus quoniã si terrestris domus no
stra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex
deo habemus,domum non manufactam,æternam in cœlis.In
hac itaque terrestri domo quousq; viuimus, ipsum,vt ita di-
cam,corruptionis nostræ parietem mentis oculis nullatenus
penetramus,& vicissim in aliis videre occulta non possumus.
Vnde sancta Ecclesia spõsi sui speciẽ videre in diuinitate de-
siderans, nec tamen valens: quia æternitatis illius formam
quam intueri concupiuerat,ab eius oculis assumpta humani-
tas absconderat:in Canticis canticorum mœrens dicit: En Canti.2.
ipse stat post parietem nostrum. Ac si apertè dicat:Ego hunc
in diuinitatis suæ iam speciẽ videre desidero, sed adhuc à
visione illius per assumptæ carnis parietem excludor. Quo-
usque itaque in hac corruptibili carne viuimus,cogitationes
nostras in alterutrum non videmus. Vnde rursum per eundẽ
Paulum dicitur: Quis scit hominum quæ sunt hominis, nisi 1.Cor.2.
spiritus hominis qui in ipso est?Et rursum: Nolite iudicare 1.Cor.4.
ante tempus,donec veniat dominus, qui & illuminabit ab-
scondita tenebrarum,& manifestabit consilia cordium. Illa
itaque ciuitas quæ sua vicissim singulis corda manifestat, ex
auro dicitur similis vitro mundo, vt designetur auro clara,
vitro perspicua. Sed quanuis in ea sancti omnes tanta cla
H ritate fulgeant, tanta perspicuitate transluceant, ei tamen
sapientiæ de cuius imagine habent omne quod sunt, æquari
non possunt. Bene ergo dicitur: Non adæquabitur ei aurũ
vel vitrum. Ad hoc enim sancti omnes ad illa gaudia æter-
na perueniunt:vt esse deo similes possint, sicut scriptum est:
Cùm apparuerit,similes ei erimus,quoniam videbimus eum 1.Ioan.3.
sicuti est. Et tamen scriptum est: Domine deus virtutum Psalm.34.
quis si milis tibi?Et iterum: Aut quis erit similis deo inter fi-
lios dei?Vnde ergo similes & vnde non similes, nisi quia huic
sapientiæ & similes erunt ad imaginem, & tamen non erunt
similes ad æqualitatem? Aspiciendo quippe æternitatem
dei, fit eis vt æterni sint, & dum visionis eius donum percipiunt, ex perceptione beatitudinis imitantur, quod vident.
Et similes ergo sunt,quia beati sunt: & tamen creatori simi
les non sunt, quia creatura sunt. Et habent itaque quandam
dei similitudinẽ: quia non habent finem, & tamen incircun-
scripti æqualitatẽ non habent, qui habent circunscriptionẽ.
Dicatur igitur rectè:Non adæquabitur ei aurum vel vitrum,
quia quantalibet sancti claritate & perspicuitate fulgeant:
aliud est homines esse sapientes in deo, atque aliud esse ho-
minem sapientiam dei. Quam profectò sapientiam ille ve-
raciter agnouit,qui mediatori dei & hominum aliquem com
parare sanctorum minimè præsumpsit. Vnde & subditur:

Caput.XXXIII.

I NEc commutabũtur pro ea vasa auri excelsa & emi-
nentia.) Excelsum quippe vas auri Helias extitit,
excelsum vas auri Hieremias, excelsa atque emine
tia auri vasa priores patres fuere. Sed hæc dei sapientia, vt à
carnali nos conuersatione redimeret, apparuit in carne, &
qui illam veraciter non agnouit,mediatorem dei & hominũ,
hominem Iesum Christum vnum esse ex prophetis putauit,
quem electorum oculi fide tenuerunt deum,cùm viderent ho
minem. Vnde ab eo sanctis discipulis dicitur: Quem dicunt Mat.16.
homines esse filium hominis?Cui cùm protinus respondere-
ũt: Alij Ioannem Baptistam,alij Heliam, alij verò Hieremiam:
aut vnum ex prophetis, de suo mox sensu requiruntur. Vos
autem quẽ me esse dicitis? Cui protinus Petrus totius Eccle-
siæ voce respondens ait: Tu es Christus filius dei viui. Quia
igitur iuxta Pauli vocem,Christum nouimus dei virtutem &
dei sapientiam. Petrus pro hac sapientia vasa auri excelsa & 1.Cor.1.
eminentia commutare noluit:quia de illa non aliud quàm
erat,intellexit. Magnum quippe,vt dictum est,vas auri Ioan-
nes:magnum vas auri Helias vel Hieremias fuit. Sed quisquis
eundem deum quemlibet eorum esse crediderit,vas auri ex-
celsum & eminens pro sapientia commutauit. Ecclesia vero
pro hac sapientia vasa auri excelsa & eminentia non commu
tat:quia Christum filium dei non vnum esse prophetarum,
sed vnum prophetarum dominum credit. Ipsam quippe ad
se venisse sapietiam videns,noluit se in illis aureis vasis fige-
re, sed in eam studuit fide certissima pertransire. Vnde in
Canticis canticorum dicit:Inuenerunt me vigiles qui custo K
diunt ciuitatem. Num quem diligit anima mea, vidistis? Canti.3.
Paululum cùm pertransissem eos, inueni quem diligit anima
meà. Quos enim vigiles qui custodiunt ciuitatem, nisi prio-
res patres vel prophetas accipimus: qui studuerunt ad custo
diam nostram sanctæ prædicationis voce vigilare? Sed cùm
redemptorem suum Ecclesia quæreret,in ipsis antiquis præ-
dicatoribus spem figere noluit,cùm dixit:Paululũ cùm per-
transissem eos,inueni quem diligit anima mea. Illum quip-
pe inuenire non posset,si istos pertransire noluisset. In istis se
custodibus infideles fixerant,qui Christum dei filium vnum
quemlibet esse illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri
inuentos vigiles sancta Ecclesia transiit, quæ prophetarum
dominum vnum quemlibet ex prophetis credere cõtempsit.
Dicatur ergo:Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa
& eminentia:quia electi quique sanctorum vitam & venerã-
tur ex sublimitate,& tamen non suscipiunt ad errorẽ. Quos
enim puros homines esse sciunt, deo homini omnino non cõ
ferunt. Vnde adhuc subditur: Nec commemorabuntur
in comparatione eius.) Omnes enim supernæ patriæ electi
sancti quidem & iusti sunt:sed participatione sapientiæ,non
comparatione. Quid enim sunt homines deo comparati?Lu
men autem sapientia:lumen & serui sapientiæ vocari solent.
Sed illa lumen illuminans,isti lumen illuminatum,sicut scri- Ioan.1.
ptum est: Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem ve L
nientem in hunc mundum. Istis autem tantummodo dici- Mat.5.
tur: Vos estis lux mundi. Iustitia quidem sapientia, iustitia
& serui sapientiæ nuncupantur, sed ista iustitia iustificans,
isti autem iustitia iusificata. De deo quippe qui sapiẽtia est, Rom.3.
dicitur. Vt sit ipse iustus & iustificans,isti vero dicũt: Vt nos 1.Cor.5.
efficeremur iustitia dei in ipso. Aliter ergo venerandum est
lumen illuminans, aliter lumen illuminatum, aliter iustitia
iustificans,aliter iustitia iustificata. Caput.XXXIIII.

SApientia verò est,& sapit:nec habet aliud esse,aliud sa
pere, serui autem sapientiæ esse quidem sapientes pos-
sunt,nec tamen hoc habent esse quod sapere:nam esse
possunt,& sapientes non esse. Habet vitam sapientia, sed non
aliud habet,& aliud est:quippe cui hoc est esse quod viuere.
Serui autem sapientiæ cùm habent vitam,aliud sunt,& aliud
habent:quippe quibus non est hoc ipsum esse quod viuere:
nam possunt iuxta aliquid esse,nec viuere. Aliud quippe illis
est esse,aliud viuere:quia in ipso parente primo essentiam ha
buere per initiũ, vitam per accessum,quoniam prius de ter- Gene.2.
ra factus est homo,& postmodum,sicut scriptum est: Inspi-
rauit in faciem eius spiraculum vitæ,& factus est homo in a-
nimam viuentem. Sapientia verò habet essentiam, habet vi-
tam:sed hoc quod habet,ipsa est. Proinde incommutabiliter
viuit:quia non ex accidenti,sed essentialiter viuit. Sola ergo
cum patre & sanctospiritu veraciter est:cuius essentiæ com
paratum esse nostrum non esse est. Huic si coniungimur, su- M
mus,viuimus,sapimus:huic si comparamur,nec sapimus,nec
viuimus,omnino,nec sumus. Hinc est quòd sancti omnes quã
do in dei visione proficiunt,quanto magis diuinitatis intern
na conspiciunt, tanto magis se nihil esse cognoscunt. Nus-
quam quippe legitur quòd Abraham cinerem & puluerem
se esse professus est,nisi cùm habere dei meruit collocutio- Gene.18.
nẽ. Ait enim:Loquar ad dominum meum,cùm sim puluis &
cinis? Esse enim se aliquem fortasse crederet, si veracem es-
sentiã quæ super ipsum est, minimè sensisset. At vero vbi ad
immutabilem contemplandũ super se raptus est,impletus tã
tæ contemplationis potentia,dum videret illum, nil se esse
nisi puluerem vidit. Hinc est etiam quòd propheta repletus Psalm.xcii.
eadem sapientia,exclamat:Memento domine quòd puluis su Exo.3.
mus. Qui rursus eiusdem incommutabilitatem essentiæ con-
templatus, ait:Omnes sicut vestimentũ veterascent, & sicut
opertoriũ mutabiseos,& mutabũtur:tu autẽ idem ipse es,&
anni tui non deficient. Hinc ad Moysen dicitur: Ego sum qui
sum:& dices filiis Israël:Qui est,misit me ad vos. Solus quip
pe veraciter est,qui solus incommutabiliter permanet. Nam
omne quod modo sic & modo aliter est, iuxta non esse est.
Permanere enim in statu suo non potest. Atque aliquo modo
ad non esse itur,dum ab eo quod fuerat,semper ad aliud per
momenta temporum ducitur: Vt ergo in participatione il-
lius essentiæ aliquid simus, cognoscamus nosmetipsos: quia
propè

A propè nihil sumus. Bene itaque dicitur: Nec commemorabun
tur in comparatione eius:quia vasa auri excelsa & eminẽtia,
quæ ex participatione sapientię nobis veneranda sunt,in cõ-
paratione sapientiæ etiam memoranda non sunt. Quia verò
hæc sapientia humanis cordibus latẽter infunditur,sicut de
Ioan.3. sanctospiritu quoque dictum est:Spiritus vbi vult, spirat: &
vocem eius audis,& nescis vnde veniat,aut quò vadat,idcir-
co subiungitur: Trahitur enim sapientia de occultis.) De
occultis sapientia trahitur: quia cùm sit inuisibilis, non nisi
inuisibiliter inuenitur. Quæ rectè quoque trahi dicitur: quia
sicut flatum trahimus,vt corpus viuat:sic ab intimis sapien-
Psal.118. tiæ spiritus ducitur,vt ad vitam anima subsistat. Vnde Psal-
mista ait:Os meum aperui,& attraxi spiritum. Quæ nimirũ
sapientia,humana carne cum anima rationali susceptа, dum
ab intimis apparuisset in promptu,mundus hic quia author
rem suum inuisibilem videre non potuit,quem visibilem cõ-
spexit hominem, eum quoque & inuisibilem agnouit deum.
Conuersa est ab infidelitatis suæ tenebris, superba prius sua
auersione gentilitas,ostensis signis atque prodigiis creuit fi-
des,propagata autem fide,in veneratione omnium sanctæ Ec
clesiæ culmen emicuit. Cui cùm deessent aperti aduersarij,
tentari cœpit à suis. Nam multæ quoque in ea hæreses exor-
tæ,contra eam duri certaminis bella parauerunt. Exercenda
quippe est hoc tempore per laborem, quæ sequenti tendit
B ad remunerationem. Qua ex re factum est, vt in ea nonnulli
prodirent,qui mediatorem dei & hominum hominem Chri-
stum Iesum, purum hominem creatum dicerent, sed gratia
deificatum,tantumque el sanctitatis tribuerent, quantum de
sanctis cæteris,eius videlicet famulis,agnouissent. Quos bea-
tus Iob prophetiæ spiritu afflatus,sententiæ suæ definitione
redarguit,dicens: Caput.XXXV.

NOn adæquabitur ei topazium de Aethiopia.) Quid
per Aethiopiam nisi præsentem mundũ accipimus?
quæ coloris nigredine designat peccatorum popu-
lum,fœditatemq; meritorũ. Aliquando verò Aethiopiæ no-
mine specialiter gentilitas designari solet,infidelitatis prius
nigra peccatis. Quam veniente domino Abacuc propheta
vidit timore perterritam,& ait: Tabernacula Aethiopũ ex-
pauescent, tabernacula terræ Madian. Dauid quoque pro-
pheta videns quòd ad Iudæam redimendam veniret domi-
Rom.11. nus: sed antè gentilitas crederet, & postmodum Iudæa se-
queretur,sicut scriptum est: Donec plenitudo gentium in-
troiret,& sic omnis Israël saluus fieret,dicit: Aethiopia pre-
Psal.67. ueniet manus eius deo,id est,priusquàm Iudæa credat,saluã-
dam se offert omnipotenti domino peccatis nigra gentiliti-
tas. Topazium vero preciosus lapis est, & quia Græca lingua
pan omne dicitur,pro eo quòd omni colore resplẽdet, topa-
zium quasi topandium vocatur. Dum verò in deum conuer-
sa gentilitas credidit,ex ea multi iam ita sunt dono spiritus
C locupletati, vt quasi multis coloribus, sic multis virtuti-
bus luceant. Sed ne acceptis quisquam virtutibus extollatur,
â sancto viro nunc dicitur: Non adæquabitur ei topazium
de Aethiopia. Ac si apertè dicat: Nullus sanctorum quibus-
libet virtutibus plenus,ex ista tamen nigredine mundi col-
Luc.1. lectus,æquari ei potest de quo scriptum est: Quod nascetur
ex te sanctum,vocabitur filius dei. Nos quippe etsi sancti ef-
ficimur,non tamen sancti nascimur: quia ipsa naturæ corru-
Psal.50. Christus solus veraciter sanctus natus est. Quidã hæresiarches dixit: Non inuideo Christo deo facto,quoniam si uolo & ipse possum fieri. Qui Iesum Christum dominum nostrum non per my-
ptibilis conditione constringimur, vt cum propheta dica-
mus: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in pec-
catis peperit me mater mea. Ille autem solus veraciter san-
ctus natus est, qui vt ipsam conditionem naturæ corrupti-
bilis vinceret, ex commixtione carnalis copulæ conceptus
non est. Huic se sapientiæ quasi quoddam topazium. de Ae
thiopia æquari voluit, cùm quidam hæresiarches dixit: Non
sterium conceptionis,sed per profectum gratiæ deum puta-
uit, peruersa allegatione astruens eum purum hominem na-
tum: sed vt deus esset, per meritum profecisse, atque ob hoc
æstimans & se & quoslibet alios posse ei coæquari, qui filij
dei per gratiam fiunt, non intelligens, non attendens: quia
non adæquabitur ei topazium de Aethiopia. Aliud est enim
natos homines gratiam adoptionis accipere, aliud vnum
singulariter per diuinitatis potentiam deum ex ipso conce-
ptu prodiisse. Nec æquari potest gloria vnigeniti habita D
per naturam,aliis accepta per gratiam.

Caput.XXXVI.

MEdiator quippe dei atque hominum homo Chri-
stus Iesus,non,sicut iste hæreticus desipit, alter in In hæreti-
humanitate, alter in deitate est. Non purus homo cum.
conceptus atque editus, pòst per meritum vt deus esset, ac-
cepit:sed nunciante angelo,& adueniente spiritu, mox ver-
bum in vtero,mox intra vterum verbum caro,& manẽte in- Modus in-
commutabili essentia,quæ ei est cum patre & cum sanctospi carnatiõis
ritu coæterna,assumpsit intra virginea viscera: vnde & im- uerbi.
passibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante secula,
temporalis posset esse in fine seculorum: vt per ineffabile
sacramentũ,conceptu sancto, & partu inuiolabili,secundum
veritatem vtriusque naturæ,eadem virgo & ancilla domini Maria uir
esset & mater. Sic quippe ei ab Elizabeth dicitur: Vnde hoc go & an-
mihi,vt veniat mater domini mei ad me?Et ipsa virgo conci- cilla domi-
piens dixit:Ecce ancilla domini,fiat mihi secundum verbum ni & mater
tuũ. Et quanuis ipse aliud ex patre,aliud ex virgine,nõ tamẽ fuit.
alius ex patre,alius ex virgine: sed ipse est æternus ex patre, Luc.1.
ipse temporalis ex matre,ipse qui fecit,ipse qui factus est: ip
se speciosus forma præ filiis hominum per diuinitatem,& ip- Esa.53.
se de quo dictum est: Vidimus eum,& non erat aspectus, &
non est species ei neque decor, per humanitatem. Ipse ante E
secula de patre sine matre, ipse in fine seculorum de matre
sine patre. Ipse conditoris templum,ipse conditor templi,ip
se auctor operis,ipse opus auctoris: manens vnus ex vtraque
& in vtraque natura, nec naturarum copulatione confusus,
nec naturarum distinctione geminatus. Sed quia non hæc tra
ctanda suscepimus,ad exponendi ordinem redeamus. Notan
dum nobis est quòd sanctus vir vt longè distare ab hac sapiẽ
tia angelos demonstraret, dicit: Non dabitur aurum obryzũ
pro ea. Qui vt antiquos etiam patres sacri eloquij tractato-
res inferiores ostenderet,adiunxit: Nec appendetur argentũ
in commutatione eius. Vt philosophorum quoque sapien-
tiam huic mostraret longè subesse, intulit. Non conferetur
tinctis Indiæ coloribus:atque subiunxit:Nec lapidi sardony-
co preciosissimo vel sapphiro. Vt in illa quoque superna ci-
uitate nullum peruenire ad æqualitatem vnigenìti demon-
straret,addidit: Non adæquabitur ei aurum vel vitrum. Vt
prophetas quoque ei subesse ostenderet,adiunxit:Nec com-
mutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia,nec com-
memorabuntur in comparatione eius. Trahitur enim sapien
tia de occultis. Ad extremum vero vt ipsos quoque in Eccle
sia hæreticos increparet,qui à gentilitatis errore venientes,
fidem quam percipiunt,per superbiam scindunt,addidit: Nõ
adæquabitur ei topazium de Aethiopia. Ac si patenter in-
sinuet, dicens: Hi qui ex peccati nigredine ad conuersionem
veniunt, æquari deo [homini] omnino non possunt, quanuis
multis colorum virtutibus resplendere videantur. Quorum F
vt superbia refutetur,aptè subiungitur:Nec tincturæ mundis
simæ componentur. Tincturæ enim mundissimæ vocantur
hi qui veraciter sunt humiles, & veraciter sancti: qui sciunt
quidem quia ex semetipsis virtutum speciem non habent:sed
hanc ex dono gratiæ desuper venientis tenent. Tincti enim
non essent,si sanctitatem naturaliter habuissent. Sed mundis
simæ tincturæ sunt:quia humiliter custodiunt superuenien-
tem in se virtutum gratiam quam acceperunt. Hinc est enim
quòd sponsi voce de sancta Ecclesia dicitur: Quæ est ista quę Canti.6.
ascendit de albata? Quia enim sancta Ecclesia cœlestem vitã & Can.1.
naturaliter non habet, sed superueniente spiritu pulchritu-
dine donorum componitur, non alba, sed dealbata memo-
ratur. Et notandum quòd superius cùm dixisset, non confe-
retur tinctis Indiæ coloribus,eosdem colores non intulit mũ
dos. Hoc verò in loco vt tincturam veracium virtutum ab il-
la philosophorum fucatione distingueret, tincturas dicens,
addidit mundissimas. Tincturæ enim mundissimæ rectè no-
minantur hi qui prius per praua opera fœdi fuerant, super-
ueniente tamen spiritu, nitore gratiæ vestiuntur: vt longè
aliud appareant esse quàm erant. Vnde etiam baptisma, id
est,tinctio dicitur ipsa nostra in aquam descensio. Tingimur
quippe,& qui prius indecori eramus deformitate vitiorum,
accepta fide reddimur pulchri gratia & ornamento virtu-
tum. Sequitur:

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd quandiu mortaliter uiuitur, per quasdam imagines, non in propria natura potest uideri deus.

Vnde ergo sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ? Abscondita est ab oculis omnium viuentium.) Pensandũ magnopere est quod à sancto viro requiritur, vnde sapientia veniat. Ab eo etenim venit à quo orta est. Sed quia ab inuisibili & cœterno patre nascitur, ei⁹ via occulta est. Vnde & per prophetam dicitur: Generationem illius quis enarrabit? Locus verò intelligentiæ eius est mens humana, quam hæc dei sapientia dum repleuerit, sanctã facit. Quia ergo & inuisibilis est de quo prodiit, & incertum nobis est in cuius mẽte intellecta requiescat, rectè nunc dicitur: Vnde ergo sapiẽtia venit, & quis est locus intelligentiæ? Caput. XXXVII.

Esaiæ.53.

Quomodo sapientia absc̃dita sit ab oculis omnium uiuentium.

SEd hoc valde mirum est quod protinus subinfertur. Abscondita est ab oculis omnium viuentium.) Sapientia quippe quæ deus est, si omnium viuẽtium oculis occulta esset, hanc proculdubio sanctorum nemo vidisset. Sed ecce huic sententiæ Ioannem audio concordantem, qui ait: Deum nemo vidit vnquam. Rursumque cùm testamenti veteris patres intueor, multos horum, teste ipsa sacræ lectionis historia, deũ vidisse cognosco. Vidit quippe Iacob dominũ, qui ait: Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Vidit Moyses deum, de quo scriptum est: Loquebatur dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo adamicum suum. Vidit idem Iob dominum, qui dicit: Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te. Vidit Esaias dominũ qui ait: Anno quo mortuus est rex Ozias vidi dominum sedẽtem super solium excelsum & eleuatum. Vidit Michæas dominũ, qui ait: Vidi dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli assistentem ei à dextris & à sinistris. Quid est ergo quòd tot testamenti veteris patres deum se vidisse testati sunt, & tamen de hac sapientia quæ deus est, dicitur: Abscondita est ab oculis omnium viuentium: & Ioannes ait: Deum nemo vidit vnquam, nisi hoc quod patenter datur intelligi: quia quãdiu hic mortaliter viuitur, videri per quasdam imagines deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest: vt anima gratia spiritus afflata, per figuras quasdam deum videat, sed ad ipsam vim eius essentiæ non pertingat. Hinc est enim quòd Iacob qui deum se vidisse testatur, hunc non nisi in angelo vidit. Hinc est quòd Moyses qui cum deo facie ad faciẽ loquebatur, sicut loqui solet homo cũ amico suo: ei inter ipsa verba suæ locutionis dicit: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostẽde mihi temetipsum manifestè, vt videam te. Certè enim si deus non erat cum quo loquebatur, ostende mihi deum diceret, & non ostende temetipsum. Si autem deus erat cum quo facie ad faciẽ loquebatur, cur petebat deum videre quẽ videbat? Sed ex hac eius petitione colligitur: quia eum sitiebat per incircunscriptæ naturæ suæ claritatem cernere, quẽ iam cœperat per quasdã imagines videre: vt sic superna essentia mentis eius oculis adesset: quatenus ei ad æternitatis visionem nulla imago creata temporaliter interesset. Et viderunt ergo patres testamenti veteris dominum, & tamen iuxta Ioãnis vocem: deum nemo vidit vnquam, & iuxta beati Iob sententiam: sapientia quæ deus est, abscondita est ab oculis omnium viuentium: quia in hac mortali carne consistẽtibus & videri potuit per quasdam circunscriptas imagines: & videri non potuit per incircunscriptum lumen æternitatis. Caput. XXXVIII.

H
Esaiæ.6.
3.Regũ.12
I
Exod.33.
Deus qualiter in hac vita videri potest.

Deq̃ a quibusdam sanctis in hac vita ꝑ cius visus.

SIn verò à quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne viuentibus, sed tamen inæstimabili virtute crescentibus, quodam contemplationis acumine æterna dei claritas videri, hoc quoque à beati Iob sententia nõ abhorret, qui ait: Abscondita est ab oculis omnium viuentium, quoniam quisquis sapientiam, quæ deus est, videt: huic vitæ funditus moritur, ne iam eius amore teneatur. Nullus quippe eam vidit, qui adhuc carnaliter viuit: quia nemo potest deum simul amplecti & seculum. Qui enim deum videt, eo ipso moritur: quo vel intentione cordis vel effectu operis ab huius vitæ delectationibus tota mẽte separatur. Vnde adhuc ad eundem quoque Moysen dicitur: Non enim videbit me homo, & viuet. Ac si apertè diceretur: Nullus vnquam deum spiritaliter videt, & mundo carnaliter viuit. Vnde Paulus quoque apostolus qui adhuc dei inuisibilia, sicut ipse testatur, ex parte cognouerat: iam huic mundo totum se mortuum esse perhibebat, dicens: Mihi mũdus crucifixus est: & ego mundo. Sicut enim iam longè superius diximus, non sufficit, vt deceret mundo crucifixus sum, nisi etiam præmitteret, mihi mũdus crucifixus est, vt non solum se mundo mortuum, sed etiã mundum sibi mortuum esse testaretur: quatenus nec ipse mũdum, nec ipsum iam mundus appeteret. Si enim duo fortasse in vno loco sint, quorũ vnus viuus, alter verò sit mortuus, etsi mortuus viuentem non videt, viuus tamen mortuum videt. Prædicator autem dei vt ostenderet, quia per abiectionem qua se humiliãdo deiecerat, talis iam factus esset: vt nec ipse mundum, nec mundus ipsum concupisceret, non solum ait se mundo crucifixum: vt ipse mundi gloriam quam appeteret, tanquam mortuus non videret: sed etiam mundum sibi asseruit crucifixum, in quo tanta se humilitate deiecerat, vt & ipse mundus tanquam ad eum mortuus, Paulum humilem atque despectum iam videre nequaquam posset. Sciendum verò est quòd fuere nonnulli qui deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem sua conspici, sed in natura minimè videri. Quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neque enim illi simplici & incommutabili essentiæ aliud est claritas, & aliud natura: sed ipsa ei natura sua claritas, ipsa claritas natura est. Quia enim suis dilectoribus hæc dei sapientia se quandoque ostenderet, ipse pollicetur dicens: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo meipsum illi. Ac si patenter dicat: Qui in vestra me cernitis, restat vt in mea me natura videatis. Hiuc rursus ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Hinc Paulus dicit: Nunc videmus per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nũc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Caput. XXXIX.

K
Gal.6.
Mat.5.
1.Cor.13.

SEd quia de deo per primum Ecclesiæ prædicatorem dicitur: In quem desiderant angeli prospicere: sunt non nulli qui nequaquam deum videre vel angelos suspicantur: & tamen dictum per veritatis sententiam scimus. Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei qui in cœlis est. Nunquid ergo aliud veritas, aliud prædicator insonat veritatis? Sed si sentẽtia vtraq; cõfertur: quia sibi nequaquã discordet, agnoscitur. Deum quippe angeli & vidẽt, & videre desiderant, & sitiũt intueri, & intuentur. Si enim sic videre desiderant vt effectu sui desiderij minimè perfruãtur, desiderium sine fructu anxietatem habet, & anxietas pœnã. Beati verò angeli ab omni pœna anxietatis longè sunt: quia nunquã simul pœna & beatitudo cõueniũt. Rursum cùm eos dicimus dei visione satiari: quia & Psalmista ait: Satiabor dum manifestabitur gloria tua: considerandũ nobis est quoniam satietatem solet fastidium subsequi. Vt ergo rectè sibi vtraq; conueniãt, dicat veritas: quia semper vidẽt, dicat prædicator egregius, quia semper videre desiderant. Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur, ne autẽ sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderant igitur sine labore, quia desideriũ satietas comitatur: & satiãtur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur. Sic quoq; & nos erimus quãdo ad ipsum fontẽ vitæ venerimus. Erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque satietas. Sed lõgè abest ab ista siti necessitas, lõgè à satietate fastidiũ: quia & sitiẽtes satiabimur, & satiati sitiemus. Videbimus igitur deum, ipsumq; erit præmiũ laboris nostri, vt post mortalitatis huius tenebras, accessa eius luce gaudeamus. Sed cùm eius lucem dicimus accessam, obsistit animo quod Paulus dicit: Qui lucem habitat inaccessibilẽ, quem vidit nullus hominũ, sed nec videre potest. Et rursum audio quod Psalmista ait: Accedite ad eum, & illuminamini. Quomodo ergo accedendo illuminamur, si ipsam lucẽ qua illuminari possumus, non videmus? Si verò accedẽdo ad eum ipsam qua illuminamur, lucẽ videm⁹, quomodo inaccessibilis esse perhibet? Qua in re pensandũ est quòd inaccessibilẽ dixit, sed omni homini, sed humana sapienti. Scriptura quippe sacra omnes carnalium sectatores, humanitatis nomine notare solet. Vnde idẽ Apostolus quibusdã discordantibus dicit: Cùm enim sit inter vos zelus & cõtentio, nonne carnales estis, & secundũ hominem ambulatis? Quibus paulopòst subiicit: Nonne homines estis? Et vnde aliàs testimonium protulit, quòd oculus nõ vidit, nec auris

I.Pet.I.
Mat.18.
Psalm.16.
M
1.Tim.6.
Psal.33.
Humanitatis nomine in scriptura notatur omnes carnalium sectatores.
1.Cor.3
1.Cor.2.

A auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, quę præparauit deꝰ diligentibus se. Et cum hoc hominibus diuisset, absconditum mox subdidit: Nobis autem reuelauit deus per spiritum suum, ipsum se ab hominis vocatione discernens, qui raptus supra hominem diuina iam saperet. Ita etiam hoc loco cùm lucem dei inaccessibilẽ perhiberet, vt ostẽderet quibus, subdidit: Quem vidit nullus hominũ, sed nec videre potest. More suo homines vocãs omnes humana sapiẽtes: quia qui diuina sapiũt, videlicet supra homines sunt. Videbim⁹ igitur deũ, si per cœlestem cõuersationẽ supra homines esse mereamur. Nec tamen ita videbimus sicut videt ipse seipsum. Lõgè quippe dispariliter videt creator se, quàm videt creatura creatorem. Nam quantum ad immensitatem dei, quidam nobis modus figitur contemplationis: quia eoipso pondere circunscribimur, quo creatura sumus. Caput. XL.

Non uidebimus deũ sicut uidet ipse seipsũ.

B
Matth.13.
Matth.8.

SEd profectò non ita conspicimus deum sicut ipse conspicit se, sicut non ita requiescimus in deo, quemadmodum ipse requiescit in se. Nam visio nostra vel requies erit vtcunque similis visioni vel requiei illius: sed æqualis non erit. Ne enim iaceamus in nobis, vt ita dicam contemplationis penna nos subleuat, atque à nobis ad illum erigimur intuẽdum, raptique intentione cordis & dulcedine contemplationis, aliquo modo à nobis imus in ipsum, & iam hoc ipsum nostrũ ire minus est requiescere, & tamẽ sic ire perfectè requiescere est. Et perfecta ergo requies est, qua deus cernitur, & tamen adæquanda non est requiei illius: quia non à se in alium transit, vt quiescat. Est itaque requies, vt ita dicã, similis atque dissimilis: quia quod illius requies est, hoc nostra imitatur. Nam vt beati atque æterni simus in æternum, imitamur æternum. Et magna nobis est æternitas imitatio æternitatis. Nec exortes sumus eius quẽ imitari possumus: quia & videntes participamur, & participantes imitamur. Quæ nimirum visio nunc fide inchoatur, sed tunc in specie perficitur, quando cœternam deo sapientiam quam modo per ora prædicantium quasi per decurrentia fluminna sumimus, in ipso suo fonte biberimus.

Libri decimioctaui Moralium sancti Gregorij finis.

LIBRI DE CIMINONI MORALIVM

Sancti Gregorij magni, cõtinuantis caput vigesimumoctauum textus beati Iob, Caput primum.

C
Ecclesiast.3.

QVID mirum si æterna dei sapientia conspici non valet, quando ipsa quoque inuisibilia quę per eam cõdita sunt, humanis oculis comprehendi non possunt? In rebus ergo creatis discimus creatorem omnium quanta humilitate veneremur: vt in hac vita vsurpare sibi de omnipotentis dei specie mens humana nil audeat, quod solũ electis suis præmium in subsequenti remuneratione seruat. Vnde benè postquam dictum est: Abscondita est ab oculis omnium viuentium, ilico subinfertur. Volucres quoque cœli latet. In scriptura enim sacra volucres aliquando in malo aliquando in bono dantur intelligi. Per volucres quippe nonnunquam potestates aëriæ designantur, bonorum studiis aduersæ. Vnde veritatis voce dicitur: Quoniam semen quod secus viam cecidit, venerunt volucres, & comederunt illud: quia nimirum maligni spiritus humanas mentes obsidentes, dum cogitationes noxias ingerunt, verbum vitæ à memoria euellunt. Hinc rursum cuidam diuiti superba sapienti dicitur: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Vulpes val de fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis vel specubus se abscondunt: cumque apparuerint, nunquã rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currũt. Volucres verò, vt nouimus, alto volatu se in aëra subleuant. Nomine ergo vulpium, dolosa atque fraudulenta: nomine autem volucrum, hæc eadem superba dæmonia designantur. Ac si dicat: Fraudulẽta & elata dæmonia in corde vestro, id est, in cogitatione superbiæ inueniunt habitationem suam: filius autem hominis vbi caput suum reclinet non habet, id est, humilitas mea requiem in superba mente vestra non inuenit. Quasi enim quodam volatu volucris illa prima se extulit, quę per elatã cogitationẽ dixit: In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo soliũ meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascẽdam super altitudinem nubium, & ero similis altissimo. Ecce quàm alta superbè volando petiit. Quem etiam volatũ & primis hominibus persuasit. Ipsi quippe volando quasi super se ire conati sunt, quando eis dictum est, vt gustarent, & essent sicut dij. Cumque similitudinem diuinitatis appetunt, immortalitatis munera perdiderunt. Qui in terram moriendo non issent, si super terram humiliter stare voluissent. At contrà in bono volucres poni solent, sicut in Euangelio dominus cum similitudinẽ regni cœlestis ex grano sinapis denunciaret, dixit: Cui simile est regnum dei, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam, & volucres cœli requieuerunt in ramis eius. Ipse quippe est granum sinapis, qui in horti sepultura plantatus, arbor magna surrexit. Granum nanque fuit, cùm moreretur, arbor cùm resurgeret. Granum per humilitatem carnis, arbor per potentiam maiestatis. Granum, quia vidimus eum, & nõ erat aspectus: Arbor autem, quia speciosus forma præ filiis hominum. Caput. II.

D
Esa.14.
Matth.13.
Chrs̃ appellatur sinapis & arbor magna.
E

HVius arboris rami sanctí prædicatores sunt. Et videamus quàm latè tendantur. Quid enim de eis dicitur: In omnem terram exiuit sonus eorũ, & in fines orbis terræ verba eorum. In istis ramis volucres requiescunt: quia sanctę animę quæ quibusdã virtutũ pennis à terrena cogitatione se subleuãt, in eorũ dictis atq; consolationibus ab huius vitæ fatigatione respirant. Hoc igitur in loco postquã de sapientia dictũ est: Abscondita est ab oculis omnium viuentiũ, rectè subiungitur: Volucres quoque cœli latet: quia in hac corruptibili carne constituti, naturæ eius potentiam ipsi quoque videndo non penetrãt, qui iam per meritum sanctæ contemplationis volant. Vbi aptè subiũgitur:

Psal.18.

Quòd maligni spiritus famam tantum de deo per scripturas sanctas & miracula audiunt, sed de eius sapiẽtia nihil intelligunt.

Perditio & mors dixerunt, auribus nostris audiuimus famam eius.) Qui perditionis & mortis nomine, nisi maligni spiritus designantur? Qui inuentores mortis & perditionis extiterunt, sicut de ipso eorum principe sub ministri eius specie per Ioannem dicitur: Et nomen illi mors. Cui subiecti omnes superbi spiritus, de hac sapientia, quæ deus est, dicunt: Auribus nostris audiuimus famam eius: quia nimirum visionem illius plena beatitudine habere nequiuerunt. Videre quippe perfectè cœternam deo sapientiã, hoc est quod habere. Vnde ad Ioannem de munere vincentis dicitur: Dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. In hac enim vita scire aliquid vel videre possumus, etiam quod non accipimus habere. Nomen verò nouum in calculo scriptum, id est, in æterno præmio notitiam dei humanis mentibus inusitatam scire nemo potest, nisi qui hanc etiam acceperit habere. Quia itaque, vt diximus videre deum, hoc est quod habere: ideo iniqui spiritus hanc sapientiam non vident: quia repulsi per superbiam nequaquam eam habere potuerunt. Ad lucem quippe eius clauserunt oculos cordis, superfusis eius radiis repugnantes, sicut intelligi etiam de eisdem malignis spiritibus potest, quod scriptum est: Ipsi rebelles fuerunt lumini. Famam ergo sapientiæ malignis spiritibus audisse, sed eandem sapientiam non vidisse, est & eius potentiam ex virtute illius cognouisse, & tamen sub ea humiliter stare noluisse. Vnde & veritatis voce de ipso malignorum spirituum capite dicitur: Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit. Sequitur:

F
Apo.6.
Videre perfecte cœternũ deo Sapiam, hoc est quod habere.
Apoc.2.
Ioan.8.

Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *Quòd solius dei est scire seipsum, & quos prædestinauerit, & ad quos ueniat & in quibus quiescat.*

Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locum illius.) Hæc cœterna dei sapientia aliter viam habet, atque aliter locũ. Locum verò, si quis intelligit non localem. Nam teneri corporaliter non potest deus: sed, vt dictum est, locus intelligitur non localis. Locus sapientiæ pater est, locus patris sapientia, sicut ipsa sapientia attestante dicitur: Ego in patre, & pater in me. *Ioan.14.*

Caput.III.

ALiter ergo ipsa sapientia habet viam, atque aliter locum. Viam per humanitatis transitum, locum verò per statum diuinitatis. Inde enim non transit, vnde æterna est, sed inde transit, vnde propter nos apparuit temporalis. Sic nanque in Euangelio scriptum est: quia egrediẽs ab Hierico dominus transibat. Duo autem cæci sedentes iuxta viam, clamauerunt dicentes: Domine miserere nostri fili Dauid. Ad quorum vocem, sicut illic scriptum est, stetit Iesus, & lumen reddidit. Quid est autem transeundo audire, stando lumen restituere, nisi quod per humanitatem suam nobis misertus est, qui per diuinitatis suæ potentiam, à nobis mentis nostræ tenebras excludit? Qui enim propter nos natus & passus est, qui resurrexit, ascendit in cœlũ, quasi transit Iesus: quia hæc nimirum actio temporalis est. Sed istãs eos tetigit & illuminauit: quia non sicut illa dispensatio temporalis, ita verbi eternitas transit, quæ in se manens innouat omnia. Stare enim dei, est incommutabili cogitatione mutabilia cuncta disponere. Qui ergo clamorem petentium transiens audiuit, stans lumen reddidit, quia etsi proper nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, vnde habere mutabilitatis transitũ nescit. Quia igitur quando per carnem appareret hominibus incertum fuit, rectè nunc dicitur: Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locũ illius. Ac si apertè diceretur: Humanæ cogitationi occulta sunt, vel quando per carnẽ ad homines sapiẽtia veniat, vel quomodo apud patrem inuisibilis, etiam cùm foris apparuerit, persistat. Quanuis hoc intelligi & aliter potest. Nam via eius non inconuenienter accipitur hocipsum, quod venit ad cor, seseque nobis intrinsecus infundit. Locus verò eius fit cor, ad quod veniẽs permanet. De hac quippe via illius dicitur: Vox clamantis in deserto, parate viam domino, id est, in corde vestro venienti sapientiæ aditum reserate, sicut aliàs dicitur: Iter facite ei, qui ascendit super occasum. Super occasum fuit ascendere, ipsam mortem quam pertulerat, resurgendo superasse. Ait ergo: Ei qui ascendit super occasum, iter facite, id est, resurgenti domino in vestris cordibus per fidem viam præbete. Hinc Ioanni per spiritũ dicitur: Præibis ante faciem domini parare vias eius. Quisquis etenim prædicando à sordibus viciorum corda audientium mundat, venienti sapientiæ viam præparat. Habet ergo viam ista sapientia, habet & locum. I Viam qua venit, locum quo manet, sicut ipsa ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eũ, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Via est igitur qua venit, locus quo manet. Sed quando venit quæ vbique est? Venire est sapientiæ, per illuminationẽ mẽtis nostræ, indicare præsentiam maiestatis suæ. Et quia hominibus incertũ est, vel in cuius corde veniat, vel in quo postquam venerit, permanendo requiescat, rectè nunc dicitur: Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locum illius: quia solius diuinæ visionis est cernere, vel quibus modis intellectus sapiẽtię ad cor hominis veniat, vel cuius mens intellectum vitæ quem perceperit, mortiferis cogitationibus non amittat. Et quia hæc eadem sapientia per humanitatis gratiam manifestata, in cunctis mũdi partibus, electorum fuerat corda repletura, rectè subditur: *Mar.10.* *Matth.3.* *Psal.67.* *Lucæ.1.* *Ian.14.*

Caput.IIII.

IPse enim fines mũdi intuetur, & omnia quę sub cœlo sunt, respicit.) Respicere quippe dei, est ea quæ amissa ac perdita fuerant, ad suam gratiã reformare. Vnde scriptũ est: Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malũ intuitu suo. Respiciendo nãque leuitatis nostræ mala coërcuit, & magna merita maturitatis dedit. Vnde adhuc subditur: *Respicere dei.* *Prouer.20*

Quòd animas uagas & mobiles, diuina gratia uirtute cõstantiæ & stabilitate iustitiæ stabilit, & aliquãdo ne extollãtur, reprimit tentationibus, quos sublimat uirtutibus.

Qui fecit ventis pondus.) Velocitate enim ac subtilitate* ventorum in scriptura sacra solent animæ designari, sicut per Psalmistam de deo dicitur: Qui ambulat super pennas ventorum, id est, qui transgreditur virtutes animarum. Fecit ergo ventis pondus: quia dum superna sapientia replet animas, eas maturitate indita graues reddit: non illa grauitate qua dicitur: Filij hominum vsquequo graui corde? Aliud nãque est grauem esse per cõsilium, aliud per peccatum: aliud est grauem esse per cõstantiam, aliud per culpam. Ista enim grauitas pondus habet oneris, illa virtutis. Pondus ergo accipiunt animæ: vt ab intentione dei non iam leui motu dissiliant, sed in eum fixa constantiæ grauitate consistant. Adhuc ille populus leuiter mouebatur, de quo per prophetam dicitur: Abiit vagus in viam cordis sui: viam eius vidi, & dimisi eum. Graue autem consilium cordis omnem inconstantiã vagationis expellit. Et quoniam sunt animæ quæ leui motu nũc ista, nunc illa desiderent, omnipotens deus quia ipsas leues fluctuationes mentium non leuiter pensat, vagationem cordis relinquendo diiudicat. Sed cùm per gratiam respicit vagam mentem, in consilii stabilitatem figit. Rectè ergo nũc dicitur: Qui fecit ventis pondus: quia cùm leues motus animi misericorditer dignatur aspicere, hunc protinus ad constantiæ maturitatem format. Vel certè ventis pondus facere, est concessam hic electis de virtutibus gloriam permixta infirmitate tẽperare. Vnde & subditur: Et aquas appendit mensura.) Aquæ in scriptura sacra aliquando spiritum sanctum, aliquando scientiam sacram, aliquando scientiam prauam, aliquando tribulationem, aliquando defluentes populos, aliquando mentes bonorum fidei prædicamenta sequentium, designare solẽt. Per aquam quippe sanctí spiritus infusio designatur, sicut in Euangelio dicitur: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vbi Euangelista secutus adiunxit: Hoc autem dixit de spiritu quẽ accepturi erant credentes in eum. Rursum per aquam sacra scientia designatur, sicut dicitur: Aqua sapientiæ salutaris potabit eos. Per aquam quoque praua scientia appellari solet, sicut apud Salomonem mulier quæ typum hæreseos tenet, callidis suasionibus blanditur, dicens: Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Aquarum etiam nomine nonnunquam solent tribulationes intelligi, sicut per Psalmistã dicitur: Saluum me fac deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meã. Per aquam populi designantur, sicut per Ioannem dicitur: Aquæ verò sunt populi. Per aquam quoque non solum fluxus decurrentium populorum, sed etiam bonorum mentes fidei prædicamenta sequentiũ, designantur: sicut propheta ait: Beati qui seminatis super omnes aquas. Et per Psal. dicitur: Vox domini super aquas. Hoc ergo in loco, quid aquarũ nomine nisi electorũ corda signãtur, quæ per intellectũ sapiẽtiæ, auditũ iam supernæ vocis acceperũt? De quibus rectè dicitur: Cap.V. *Esaiæ.56.* *Ioan.7.* *Eccli.15.* *Prouer.9.* *Psal.68.* *Apoc.17.* *Esa.32.* *Psal.28.*

ET aquas appendit mensura.) Quia sancti ipsi qui sancto subleuante spiritu ad summa rapiuntur, quandiu in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant, quibusdam tentationibus reprimuntur: vt nequaquã tantũ proficere valeant, quantũ volunt: sed ne extollantur superbia, fit in eis ipsarum quædam mẽsura virtutum. Hinc est enim quòd Helias dum tot virtutibus in alta profecisset, quadam mensura suspẽsus est, dum Iezabel postmodum quãuis reginã, tamẽ mulierculã fugit. Perpendo quippe hunc miræ virtutis virũ, ignem de cœlo trahere, & secundò quinquagenarios cũ suis omnibus petitione subdita concremare, verbo cœlos à pluuiis claudere, verbo cœlos ad pluuias aperire, suscitantem mortuos, ventura quoque præuidẽtem, & ecce rursus animo occurrit, quo pauore ante vnam mulierculam fugerit. Consi dero virum timore perculsum, de manu dei mortem petere, nec accipere: de manu mulieris mortẽ fugiẽdo vitare. Quærebat enim mortem dum fugeret, dicens: Sufficit mihi, tolle animam meã: neque enim melior sum quàm patres mei. Vnde ergo sic potens, vt tot illas virtutes faciat? Vnde sic infirmus, vt ita fœminam pertimescat: nisi quia aquæ appendũtur mensura: vt ipsi sancti dei homines & multum valeant per potentiam dei, & rursum quadã mensura moderati sint per infirmitatem suã? In illis virtutibus Helias, quid de deo acceperat, in istis infirmitatibus quid de se esse poterat, agnoscebat. Illa potentia virtus fuit, ista infirmitas custos virtutis. In illis vir- *Ibidem.*

Aquæ in scriptura sacra diuersa designãt.

Cur ipsi sancti qui ad summa rapiuntur, tentationibus reprimuntur.

3.Reg.19. Exemplũ de Helia.

A illis virtutibus ostendebat, quid acceperat: in istis infirmitatib⁹ hoc quod acceperat, custodiebat. In miraculis mõstraba tur Helias, in infirmitatibus seruabatur. Sic Paulũ video fluminũ & latronũ, ciuitatis & solitudinis, maris ac terræ pericula sustinẽtẽ, frenantẽ ieiunijs ac vigilijs corpus, sustinentẽ frigoris & nuditatis ærumnam, ad Ecclesiarum custodiam, vigilanter se ac pastoraliter exerentem, ad tertium cœlum raptum, rursumque eum in paradisum raptum, & audisse arcana verba quæ non licet homini loqui: & tamen satanæ angelo ad tentandum conceditur, orat vt eximi debeat, & non exauditur. Cuius cùm ipsa initia conuersionis aspicio, perpendo quòd ei superna pietas cœlos aperit, seseque illi Iesus de sublimibus ostendit. Qui lumen corporis ad tempus perdidit, lumen cordis in perpetuum accepit. Ad Ananam mittitur, vas electionis vocatur: & tamen de ciuitate eadem quam post visionem Iesu ingressus fuerat, fugiens recedit, sicut ipse testatur, dicens: Damasci præpositus gentis Arethæ regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, vt me comprehenderet, & per feneſtrã in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius. Cui licenter dicam: O Paule in cœlo iam Iesum conspicis, & in terra adhuc hominem fugis? In paradisum duceris, secreta dei verba agnoscis, & adhuc à satanæ angelo tentaris? Vnde sic fortis vt ad cœlestia rapiaris? Vnde B hic infirmus, vt in terra hominem fugias, & adhuc à satanæ angelo aduersa toleres: nisi quia ipse qui te subleuat, rursum subtilissima te mensura moderatur: vt & in miraculis tuis no bis prædices virtutem dei, & rursum in timore tuo reminisci nos facias infirmitatis nostræ? Quæ tamen infirmitas ne in desperationem nos pertrahat, cùm pulsat, dum de infirmitate tua dominum rogares, quia auditus non es, nobis quoq; locutus es, quid audiuisti: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Caput.VI. *Exemplum de Paulo.* *Rom.4.7.*

Custos uirtutis infirmitas.

APerta ergo voce dei ostenditur: quia custos est virtutis infirmitas. Tunc quippe benè interius custodimur, cum per dispensationem dei tolerabiliter tentamur exterius, aliquando vitiis, aliquando pressuris. Nam eis quoque quos viros nouimus fuisse virtutum, tentationes atque certamina non defuere vitiorum. Hinc est enim quòd ad consolationem nostram idem prædicator egregius de se quædam talia prodere dignatur, dicens: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mẽtis meæ, & captiuum me ducentẽ in lege peccati, quæ est in mẽbris meis. Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat spiritus: & ad alta sustollit spiritus, ne prosternat caro. Spiritus leuat, ne iaceamus in infimis: caro aggrauat, ne extollamur ex summis. Si non subleuante spiritu nos caro tentaret, perfectione proculdubio tentationis suæ in ima deiiceret. Rursum verò si non tentante carne ad summa nos spiritus subleuaret, in superbiæ casu ipsa nos peius subleuatione prosterneret. Sed fit certo moderamine, vt dum vnusquisque sanctorum iam quidem interius ad summa rapitur, sed adhuc tentatur exterius, nec desperationis lapsum nec elationis incurrat: quoniã nec tentatio exterior culpam perficit: quia interior intentio sursum trahit: nec rursum intentio interior in superbiam eleuat: quia tentatio exterior humiliat dum grauat. Sicque magno ordine cognoscimus in interiori profectu quid accipimus, in exteriori defectu quid sumus. Et miro modo agitur, vt nec de virtute quisquam extolli debeat, nec de tentatione desperare: quia dum spiritus trahit, & caro retrahit: subtilissimo iudicij interni moderamine, infra summa, & supra infima in quodam medio anima libratur. Bene ergo dicitur: Et aquas appendit mensura. Sequitur: Quãdo ponebat pluuijs legem, & viã procellis sonãtibus, tunc vidit illam & enarrauit, & præparauit, & inuestigauit.) Solent per pluuias prædicantiũ dicta signari. Vnde per Moysẽ dicitur: Expectetur sicut pluuia eloquium meum. Quorum videlicet verba cùm blandè persuadent, pluuiæ sunt: cùm verò terribilia de venturo iudicio intonant, sonantes procellæ. Et notandũ quòd pluuijs lex ponitur: vt via procellis sonãtibus aperiatur. Lex quippe est ipsis prædicatoribus posita, vt viuẽdo impleãt quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi authoritas perditur, quãdo vox opere non adiuuatur. Hinc enim per Psalmistã dicitur: Peccatori autem dixit deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti *Deu.32.* *Psal.49.*

disciplinam, & proiecisti sermones meos post te. Sermones D etenim dei post se prædicator proiicit, cùm hoc quod dicit, facere contemnit. Quando autem dictis eius alter obediat, dum ipse respuit opere, quod prædicat voce, & dissimulat audire quod narrat? De ista prædicationis lege scriptũ est. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Qui autẽ fecerit & docuerit sic, magnus vocabitur in regno cœlorũ. Regnum cœlorum, videlicet Ecclesiã præsentẽ appellat, de qua scriptum est: Et colligent de regno eius omnia scãdala. In su perno etenim regno, scandala quæ ex eo colligi debeant, non habentur. Qui ergo soluit opere, & sic docet voce, in isto regno cœlorum erit minimus, in illo nec minimus. Viam autẽ procellis sonantibus posuit, cũ prædicatoribus suis, ad corda hominum terrore venturi iudicij perculsa, aditum fecit. Prius itaque lex ponitur, vt postmodum via pandatur: quia illa vox cor audiẽtis penetrat, quæ hoc quod sonuerit, opere conseruat. *Mat.5.* *Mat.13.*

Caput.VII.

TVnc autem cùm legem pluuiis & viam procellis sonantibus poneret, hanc sapientiam deus vidit, enarrauit, præparauit & inuestigauit. Vsitata sacri eloquij locutione videre dei dicitur, videre nos facere, sicut iusto viro domin⁹ dicit: Nũc cognoui quòd timeas deũ. Et Israelitæ præmonentur: Tentat vos dominus deus vester, vt sciat si diligitis eum, id est, vt scire vos faciat. Tunc ergo cùm legem pluuiis poneret: hoc est mandatum custodię prædicatoribus daret, hanc incarnatam sapientiam videri & enarrari à prædicatoribus, præparari & inuestigari ab auditoribus fecit. Si bi quippe illam præparat, quisquis illam bene viuendo in diẽ iudicij propitiam parat. Et notãdum quòd de ea quatuor dicta sunt. Ait enim: Vidit, enarrauit, præparauit, inuestigauit. Vidit nanque, quia species est: enarrauit, quia verbum: præparauit, quia remediũ: inuestigauit, quia occultum. Sed hoc quod æterna dei sapientia species patris & verbum dicitur, quando ab humana mente penetratur? Quis nanque intelligat vel verbum sine tempore, vel speciem sine circũscriptione? Dicendum ergo erat aliquid, quod de illa homo cognosceret in se. Vnde aptè subditur: *Iob.28.* *Gene.22.* *Deut.13.* E

Quòd in eo sapientiam domini se habere potest homo cognoscere, si timeat deum, & quem in sua natura non intelligit, in se quodammodo cognoscit.

Et dixit homini: Ecce timor domini ipsa est sapiẽtia, & recedere à malo intelligentia.) Ac si apertè diceretur: Ad temetipsum homo reuertere, cordis tui secreta perscrutare. Si deum te timere deprehendis, profectò constat quia hac sapiẽtia plenus es. Quam si adhuc cognoscere nõ potes quid sit in se, iam cognoscis interim quid sit in te. Quæ enim apud se ab angelis metuitur, apud te timor domini vocatur: quia hanc habere te certum est, si timere te deum incertũ non est. Hinc etiam per Psalmistam dicitur: Initium sapientiæ timor domini: quia tunc penetrare cor inchoat, cùm hoc extremi iudicij pauore perturbat. Ad paruitatem igitur nostram diuinus sermo se attrahit: sicut cùm pater cum paruulo filio loquitur, vt ab eo possit intelligi, spõte balbutit. Quia enim naturam sapientiæ penetrare non possumus quid sit in se, ex cõ descensione dei audiuimus quid sit in nobis, cùm dicitur: Ecce timor domini, ipsa est sapiẽtia. Sed quia ille veraciter vim diuini timoris intelligit, qui se à cunctis prauis operibus custodit, rectè dicitur: Et recedere à malo intelligentia. Ea igitur quæ sequuntur: quia prophetiæ spiritu plena sunt: ipsa sacræ historiæ verba testantur, cùm dicitur: *Psal.110.* F

Caput vigesimumnonum textus beati Iob, libri vero. XIX. caput. VIII.

ADdidit quoque Iob assumens parabolam suam, & dixit: Quis mihi tribuat vt sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus deus custodiebat me? Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabã in tenebris. Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

G deus erat in tabernaculo meo. Quando erat omnipotẽs mecum, & in circuitu meo pueri mei. Quando lauabã pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi. Videbant me iuuenes, & abscondebantur, & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebãt duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, eo quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non esset adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum. Iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimento & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Conterebã molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prędam. Dicebãmque, in nidulo meo moriar: & sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secº aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.

H Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum. Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum. Si quãdo ridebam ad eos, non credebant: & lux vultus mei non cadebat in terrã. Si voluissem ire ad eos, sedebam primus. Cúmque sederem quasi rex circunstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.

ADdidit quoque Iob assumens parabolam suã.) Quia enim parabola similitudo nominatur, apertè constat quòd per exteriorum verborum formam, mysteria loquitur, qui ad loquendum, parabolã assumpsisse memoratur. Cùm etenim sua narrat, quæcunque sunt sanctę Ecclesiæ ventura denunciat, & per hoc quod ipse patitur, indicat quid illa patiatur. Nonnunquam verò sic suæ historię verba permiscet, vt nil allegoricum insonet, nonnunquam verò sic suos dolores loquitur, ac si ex voce dolentis Ecclesiæ loquatur. In hac verò vltima sui parte sermonis, vltimum tempus designat Ecclesię: quando aduersarios suos, id est, carnales quosque vel hæreticos atque gentiles, quos nunc studet sapientiæ authoritate comprimere, effrenata iactantia elatos cogitur irrisa tolerare. Vnde in hoc quoq; sermone dicitur: Nunc autem derident me iuniores tempore, quorum non di-

I gnabar patres ponere cum canibus gregis mei. Et ipsa ordinis ratio exposcit, vt per verba beati Iob vltima, extremi sanctæ Ecclesiæ designentur dies, quando persecutione crescente, apertas hæreticorum voces tolerare compellitur, cùm motus cordis sui quos nunc intra cogitationum sinus contegunt, tunc in voce manifestati erroris aperiunt. Nunc

Apoc.20. enim, sicut per Ioannem dicitur, draco in abyssо clausus tenetur: quia diabolica malitia in eorum subdolis cordibus occultatur. Sed sicut illic scriptum est, educetur draco de puteo abyssi: quia quod modo prę timore tegitur, nunc contra Ecclesiam publicè de iniquorum cordibus omne serpentinum virus aperitur. Nunc enim absconditur se sub blandiẽte lingua seuiẽs cõscientia, & malitia calliditatis, quasi quadam se tetigit abyssо simulationis: Nunc dominus, sicut Psalmistæ

Psalm. 32. voce dicitur, cõgregat sicut in vtre aquas maris. Vter quippe, carnalis est cogitatio. Aquæ ergo maris in vtre cõgregatæ sunt, cùm amaritudo peruersæ mẽtis non erumpit exteriº in vocẽ praue libertatis. Veniet profectò tẽpus quãdo contra hanc peruersi atque carnales aperta voce, prędicẽt, quod nũc occulta cogitatione moliũtur. Veniet tẽpus, quando catholicam Ecclesiã non solum iniustis vocibus, sed etiam crudelibº plagis premant. Ab aduersariis nanq; suis duobus modis Ecclesia persecutionẽ patit, scilicet aut verbis, aut gladiis. Sed cùm verbis persecutionẽ sustinet, exercetur eius sapiẽtia: cũ verò gladiis, exercetur eius patientia. Sed verborum persecutiones ab hæreticis nunc etiam quotidie toleramus: cùm ipsi K hæretici linguis nobis subdolis & falsa humilitate blandiũtur. Persecutiones vero gladiorũ iuxta finem mũdi secuturę sunt: vt grana cœlestibus horreis recondenda, tanto verius à peccatorũ paleis exuantur, quãto acrius affliguntur. Tũc electi omnes qui in illa fuerint tribulatione comprehensi, reminiscũtur horũ temporũ, in quibus nunc Ecclesia fidei pacem tenet, & superba hęreticorũ colla comprimit, non potentatu culminis, sed iugo ratiõis. Reminiscũtur nostri, qui quieta fidei tempora ducimus, qui etsi in bellis coarctamur gentiũ, nõ tamen in dictis expugnamur patrum. Beatus ergo Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quæ tunc in illis angustiis inuenitur: & tamen nostræ, vt dixi, quietis reminiscitur: sua transacta narrat, & aliis ventura denunciat, dicens:

Tantas tribulationes Ecclesiæ in fine mundi uenturas, per spiritum prophetiæ sanctus Iob prævidit, ut comparatione earum, huius temporis pressuræ desiderari non immerito videantur.

Quis mihi tribuat vt sim iuxta menses pristinos?) Multa enim talia sancta Ecclesia doloribus pressa dictura est. Tantis quippe illam futurũ est tribulationibus angustari, vt hęc tempora cum magno suspirio desideret, quę nos cum magno dolore toleramus. Dicat ergo, dicat per vocem beati Iob: Quis mihi tribuat vt sim iuxta menses pristinos? Quia enim

L statutus dierum numerus, menses vocantur: quid aliud nomine signat mensium, nisi collectiones animarum? Dies quippe dum colliguntur in mensibus, subtrahuntur: quia & in hoc tempore sancta Ecclesia dum veritatis luce splendentes animas colligit, in intimis abscondit. Aliquando etiam mensis pro perfectione ponitur, sicut propheta ait: Erit mẽsis ex mẽ Esa.66. se: perfectio videlicet eis in requie, quibus nunc perfectio fuerit in operatione. Caput. IX.

REminiscatur ergo perfectionis pristinæ, reducat ad memoriam quanta prædicatione sua collectis animabus reportabat lucra, & angustata tribulationibus dicat: Quis mihi tribuat vt sim iuxta mẽses pristinos? In quibus profectò mensibus qualis fuerit, enumerando subiungit, dicens: Secundum dies quibus deus custodiebat me quando splẽdebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris.) Tunc quippe videt ex se, persecutione cogente, infirmorum multos cadere, quos nũc vt mater intra pacis sinum paruulos fouet, & intra tranquillas fidei cunas continet, quia admixti fortibus, ipsa fidei trã quillitate nutriuntur. Tunc verò tales multi casuri sunt, & per viscera charitatis, quicquid in damno paruulorum sustinet, se perpeti animus perfectorum dolet. Infirmorũ etenim damna ad corda fortium per compassionem trãseunt. Vnde per Paulum dicitur: Quis infirmatur, & ego non infirmor? 2.Cor.11. Quis scandalizatur, & ego non vror? Tanto enim quisque perfectus est, quanto perfectè sentit dolores alienos. Vn-

M de sancta Ecclesia infirmis tunc cadentibus angustata, cùm horum reminiscitur temporum, iure dictura est: Secundum dies quibus deus custodiebat me: quia se tunc in illis æstimat cadere, quæ se nunc in istis respicit custodiri. Bene autem dicitur: Quando splẽdebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Lucernæ enim nomine, lumen signatur sacræ scripturæ, de qua ipse Ecclesię pastor dicit: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui 2.Pet.1. bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris. Et psalmista ait: Lucerna pedibus meis verbum tuum Psal.118. domine. Quia autem principale nostrum mens est, apellatione capitis mens vocatur. Vnde per Psalmistam dicitur: Psal.22. Impinguasti in oleo caput meum. Ac si apertè dicat: Charitatis pinguedine repleti mentem meam. Nunc ergo lucerna super caput Ecclesiæ splẽdet: quia sacra eloquia tenebras nostræ mentis irradiant: vt in hoc caliginoso vitæ præsentis loco, dum verborum dei lucem percipimus, quæ sunt agenda, videamus. Nunc ad lumen in tenebris ambulat, quoniam sancta vniuersalis Ecclesia etsi alienę occulta cogitationis nõ penetrat, quia quasi faciem non cognoscit in nocte, tamen ponit gressus boni operis directa lumine supernæ locutionis. Sequitur:

Reminiscitur

A *Reminiscitur Ecclesia fœcunditatis suæ, quam in primo tempore habuit, quanuis circa mundi finem maxima prædicationis uirtute roboretur.*

Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quãdo secretò deus erat in tabernaculo meo.) Sicut vniuscuiusque hominis, sic sanctæ Ecclesiæ ætas describitur. Paruula quippe tunc erat, cùm à natiuitate recens verbum vitæ prędicare non poterat.

Cant.8. Hinc enim de illa dicitur: Soror nostra paruula est, & vbera non habet: quia nimirum sancta Ecclesia priusquam proficeret per incrementa virtutis, infirmis quibusque auditoribus præbere non potuit vbera prædicationis. Adulta vero Ecclesia dicitur: quando dei verbo copulata, sancto repleta spiritu, per prædicationis ministerium in filiorum cõceptione fœcundatur, quos exhortando parturit, conuertendo pa-

Cant.1. rit. De hac eius ætate domino dicitur: Adolescentulæ dilexerunt te. Vniuersæ quippe Ecclesiæ, quæ vnam catholicam faciunt, adolescentulæ vocantur: non iam vetustæ per culpam, sed nouellæ per gratiam: non senio steriles, sed ætate mentis ad spiritalem congruæ fœcunditatem. Tunc ergo cùm in diebus illis Ecclesia quasi quodã senio debilitata, per prædicationem filios parere non valet: reminiscitur fœcunditatis antiquæ, dicens: Sicut fui in diebus adolescentiæ meę. Quanuis post eosdem dies quibus deprimitur, iam tamen cir

B ca ipsum finem temporum, grandi prædicationis virtute roboretur. Nam susceptis ad plenum gentibus, omnem Israëliticum populum, qui tũc inuentus fuerit, in fidei signum trahit, Scriptum quippe est: Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israël saluus fieret. Sed ante illa tẽpora erũt

Roma.11. dies, in quibus ab aduersariis paululum videbitur oppressa, cùm & horum dierum reminiscitur, dicens: Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secreto deus erat in tabernaculo meo. Caput. X.

QVid hoc loco tabernaculum, nisi habitationẽ mentis accipimus? Quia per omne quod cogitando agimus, in consilio nostri cordis habitamus. Quisquis autem mandata dei tacitus cogitat, se-

Psalm.18. cretò illi deus in tabernaculo est. Habitationem etenim cordis sui ante dei esse oculos viderat, qui dicebat: Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Exteriora nanque opera patent oculis hominum, longè verò incomparabiliter in-

Hebr.4. teriores ac subtilissimę cogitationes nostrę patẽt oculis dei: Omnia enim, sicut scriptum est, nuda & aperta sunt oculis eius. Et sæpe in exteriori opere ante oculos hominum inordinati apparere metuimus, & in interiori cogitatione illius respectum non metuimus, quem videntem omnia nõ videmus. Multo enim magis intrinsecus deo, quàm extrinsecus hominibus conspicabiles sumus. Vnde & sancti omnes foris se intusque circunspiciunt, & vel reprehendendos se exterius, vel

Ezech.10. iniquos se interius videri inuisibiliter timent. Hinc est quòd

C animalia quæ per prophetam videntur, in circuitu & intus plena oculis esse memorantur. Quisquis enim exteriora sua honestè disponit, sed interiora negligit: in circuitu oculos habet, sed intus nõ habet. Sancti verò omnes quia & exteriora sua circunspiciunt, vt bona de se exempla fratribus præbeant, & interiora sua vigilanter attendunt: quia sese irreprobabiles interni iudicis obtutibus parant, & in circuitu oculos & intus habere perhibẽtur: magisque se quo deo placeant, in sua interna componunt, sicut per Psalmistam quo-

Psal.44. que de sancta Ecclesia dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Sed quia exteriora sua etiam irreprehensibilia custodit, iure de ea subdidit: In fimbriis aureis circumamicta varietatibus: vt & pulchra sibi intº sit, & aliis foris, & se prouehens per internam gloriam, & alios erudiens per exteriora operum exempla. Beatus igitur Iob dicat ex se, dicat ex persona vniuersalis Ecclesiæ: Quando secretò deus erat in tabernaculo meo. Vt enim demonstret quantum intus profeceri, secretò deum fuisse in suo tabernaculo perhibet. Vt etiam ostendat rectitudinis opera quãtum extrinsecus custodiunt, adiungit: Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei: Omnes enim qui diuina præcepta metuunt, dei tabernacula fiunt. Vnde, vt supra iam diximus, per

Ioan.14. semetipsam veritas dicit de eo qui illius mandata custodit: Ego & pater meus veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quo contrà peruersi quique dum interna non appetunt, D in suis se cogitationibus foras fundunt. Vnde eis per prophetam dicitur: Redite prævaricatores ad cor. Et rursum: Væ Esaiæ.46. qui cogitatis inutile. In actionibus quippe suis verentur homines, quos corporaliter vident, & deum sibi præsentem non æstimant esse, quem non vident. Quo contrà in laude iusti dicitur, dum Aegypti regem contemneret, & dei mandatis obediret: quia inuisibilem tanquam videns sustinuit. Peruersum quippe terræ principem quasi non vidit, quem ab oculis sui cordis abiecit. Regem vero inuisibilem tanquam videns sustinuit: quia ab eius timoris intuitu, mentis oculos non deflexit. Sancta itaque Ecclesia in magnis tũc tribulationibus deprehensa, cùm multos à deo conspicit praua cogitatione discedere, videt profectò mentis eorum habitaculum discedẽte deo vacuum remanere, & iure deplorans, dicit: Quando secretò deus erat in tabernaculo meo. Caput. XI.

QVibus verbis non immerito etiam simulatio religionis plangitur: quia nonnulli etiam nunc Christiani esse non appetunt, sed videri. His videlicet deus in publico est, non in secreto. Sed sancta Ecclesia deum in secreto habere desiderat: quia illos verè fideles respicit, quos ad fidei vitam corde pleno permanere cognoscit. Quę iuxta exteriorem quoque vigoris sui rectitudinem dicit: Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei.) Pueri scilicet vocãtur, qui cœlestibus mãdatis inseruiunt. Vnde per prophetam dominus dicit: Ecce Esa.8. E ego & pueri mei quos mihi dedit deus. Et rursus in Euangelio. Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Nunc ergo in circuitu eius sunt pueri: quia in cunctis ferè gentibus reperiuntur, qui cœlestia mandata custodiunt, & spiritalis disciplinæ regulis obsequuntur. Qui profectò tunc ad obsequium pueri deerunt, quando prauì qui reperti fuerint, spiritalia eius mandata contemnunt. Sequitur: Ioan.21.

Quòd tunc Ecclesia pedes prædicatorum butyro lauabat, cùm beatorum operum pinguedine & obedientiæ adipe collectum de gloria prædicationis pulueream eis detergebat.

Quando lauabam pedes meos butyro. Quia Christum & Ecclesiam vnam esse personam crebrò iam diximus, illum videlicet huius corporis caput, hanc autem illius capitis corpus, aliter hæc verba iuxta vocem capitis accipi, atque aliter iuxta vocem corporis debent. Quos ergo pedes domini, nisi sanctos prædicatores accipimus? De quibus dicit: Et ambulabo in eis. Butyro ergo pedes lauantur: quia prædicatores sancti bonorum operum pinguedine replentur. Etenim vt suprà iam diximus, vix ipsa prędicatio sine aliquo transitur admisso. Nã quilibet prædicans, aut ad quantulãcunq; indignationem trahitur, si contemnitur: aut ad quantulãcunque gloriam, si ab audientibus veneratur. Vnde & apostolis pedes loti sunt, vt à quamlibet prauo contagio in ipsa prædicatione contracto, quasi à quodam itinere collecto puluere mundarentur. Et beatus Iacobus dicit: Nolite plures magistri fieri Iaco.3. fratres mei. Et paulopost. In multis enim offendimus omnes. Pedes ergo lauantur butyro: quia pinguedine boni operis infunditur atq; mundatur collectus puluis de gloria prædicationis. Vel certè butyro pedes lauãtur dum sanctis prædicatoribus debita ab audientibus stipendia cõferuntur, & quos fatigat iniunctus prædicationis labor, exhibita à discipulis pinguedo boni operis fouet, nõ quòd ideo prædicent vt alãtur, sed ideo alãtur vt prædicẽt, id est, vt prædicare subsistãt, non vt in intentionem sumendi victus transeat actio prædicationis, sed ad vtiltatem prædicationis deseruiant ministeria sustentationis. Vnde à bonis prædicatoribus non causa victus prædicatio impenditur, sed causa prædicationis accipitur victus. Et quoties prædicantibus necessaria ab audientibus conferuntur, non solent de rerum munere, sed conse- Philip.4.
rentium gaudere mercede. Vnde per Paulum dicitur: Non quæro datum, sed requiro fructum. Datum quippe est res ipsa quæ impenditur, fructus verò dati est, si benigna mente futuræ mercedis studio aliquid impendatur. Ergo datum in re accipimus, fructum in corde. Et quia discipulorum suorum apostolus mercede potius quàm munere pascebatur, nequaquam datum, sed fructum se quærere fatetur.

P Vnde &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ibidem. G Vnde & subdidit protinus dicens: Habeo autem omnia, & abundo. Butyro ergo lauantur pedes, cùm prædicatores sancti, vt diximus ipsa prædicatione fatigati, auditorum suorum bonis operibus fouentur. Fessos nanque pedes butyro vnxerat ille qui audiebat: Viscera sanctorum requieuerunt per te frater. Hoc butyro vnctus fuerat pes qui in cathena tenebatur, dicens: Det misericordiam dominus Onesiphori domui: quia sæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit. Si ergo ex voce capitis hæc verba pensamus, rectè pedes, sicut dictum est, prædicatores accipimus. Caput. XII.

Ad Philemonem. 2. Tim. 1.

SI autem sentire ista ex voce solius corporis debemus, nimirum pedes Ecclesiæ sunt inferiorum operum ministri, qui dum ad vsus necessarios ea quæ sunt exterius exercent, per extremum ministerium velut pedes terræ inhærent. Sed debent hi qui præsunt, qui doctrinæ studio inuigilant, solerti cura occupatorum corda requirere, eisque eam quam ipsi vacando percipiunt, crebrę admonitionis voce, infusionem pinguedinis ministrare. Nam quia in vno corpore inuicem pro se membra solicita sunt: sicut illorum ministeriis nostra extrema fulciuntur, ita necesse est vt nostris studiis illorum interiora repleantur. Quando igitur sancti doctores quibusdam ad extrema ministeria deditis, vnctionem dominicæ incarnationis prædicant, butyro eloquij pedes lauant. Solent etiam pedes ipsa itineris asperitate lacerari. Vnde & omnino difficile est in terrenis actionibus huius vitæ iter agere, & nulla ex labore itineris vulnera sustinere. H Cùm ergo vigilantes prepositi, auditores suos curis exterioribus intentos ad cor reuocant, vt quæ inter ipsa licita opera admiserint mala, cognoscant, & quæ cognouerint, defleant, pedes butyro lauant: quia eorum vulneribus, pœnitętiæ vnguenta subministrant. Reminiscatur igitur tunc Ecclesia vehementer afflicta, quomodo pacis suæ tempore per exhortationis verbum membra in se etiam extrema mundabat, & dicat: Quando lauabam pedes meos butyro. Quod de beato Iob admirabiliter libet intueri, qui inter tot curas rerum, inter tot affectus pignorum, inter tot studia sacrificiorū, subiectis suis quamlibet extremis, bona sequentis vitæ prædicabat, vt eos de cœlestibus imbueret, qui sibi ad terrena opera deseruirent. Quid ad hæc nos episcopi dicimus, qui commissis nobis verbum vitæ impendere non curamus, quando coniugatum virum prohibere non valuit à butyro prædicationis, vel secularis habitus, vel magnæ occupatio facultatis? Sed seruata veritate historiæ, ad sanctæ Ecclesiæ iam verba redeamus, quæ per beatum Iob, id est, per os membri sui loquitur, quanta sint quæ tempore extremo patietur, cùm trãsactorum suorum reminiscitur, vt per eam videlicet verbi pinguedine operantium vita lauaretur. Quæ ipsam quoque prædicatorum suorum vigilantiam plenius exequens, subdit:

I *Quòd petra riuos olei fundebat, cùm corda discipulorum spiritus sancti unctione Christus impleuit.*

Et petra fundebat mihi riuos olei.) Quia petræ nomine
1. Corin. 10. Christus accipitur, prædicator egregius fatetur, dicens: Petra autem erat Christus. Quæ videlicet petra nunc ad vsum sanctæ Ecclesiæ olei riuos fundit: quia in ea loquens dominus prædicamẽta vnctionis intimę emanat. De hac petra olei riuus exiit, Liber Matthæi, liber Marci, liber Lucæ, & liber Ioannis. In diuersis huius mundi partibus quot prędicamenta ædidit, tot petra hæc per ora apostolorum omnium olei riuos fudit. Toties adhuc de petra hac olei riuus funditur, quoties à sancto spiritu vngendis mentibus auditorum, ea quæ in libris veteribus de Christo dicta sunt, explanantur. Et riui vocantur olei: quia decurrunt & vngunt. In quibus quisquis tingitur, quisquis vngitur, interius impinguatur.

Caput. XIII.

Psal. 62. DE qua nimirum pinguedine Psalmista ait: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Potest nomine olei, ipsa sancti spiritus vnctio designari, de
Esa. 10. qua per prophetam dicitur: Cõputrescit iugum à facie olei. Iugum quippe à facie olei computrescit: quia dum sancti spiritus gratia vngimur, à captiuitatis nostræ seruitute liberamur, dumque maligni spiritus dominatio superba repellitur, iugum conteritur, quo libertatis nostrę colla premebantur. *Psal. 5.* De hoc rursus oleo scriptum est: Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei. Filius quippe olei, fidelis populus K dicitur, qui ad fidem dei interna sancti spiritus vnctione generatur. Multis ergo tũc sancta Ecclesia tribulationibus depressa, dona spiritus & mira quæ nunc habet prædicamenta ad memoriam reuocet, & suum silentium deploret, dicens: Petra fundebat mihi riuos olei. Quibus verbis congruè subiicit: Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant mihi cathedram. Videbant me iuuenes & abscondebantur, & senes assurgentes stabant. Principes cessabãt loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.) Mos veterum fuit, vt seniores in porta consisterent, & causas introeuntium iudicarent, quatenus tanto esset pacificus vrbis populus, quanto ad hanc discordes ingredi non liceret. Sed nos sacram historiam venerantes, hæc egisse beatum Iob pro cultu iustitiæ certum tenemus, atque ad indaganda allegoriæ mysteria ducimur. Quid ergo per ciuitatis portam, nisi *Porta bona actio.* bona quæque actio designatur, per quam anima ad conuentum regni cœlestis ingreditur? Vnde & propheta ait: Qui *Psal. 9.* exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. Portæ quippe mortis, sunt actiones prauæ, quæ ad interitum trahunt. Quia autem Sion speculatio dicitur, portas Sion, actiones bonas accipimus, per quas supernam patriam ingredimur, vt regis nostri gloriam contemplemur. Quid vero per cathedram, nisi magisterij au L thoritas designatur? Græca autem lingua platea pro latitudine dicitur. Nunc ergo sancta Ecclesia ad ciuitatis portam procedit: quia vt aditum cœlestis regni percipiat, in sanctis se actionibus exerit. Cui in platea paratur cathedra, quia in magnæ authoritatis latitudine sui magisterij exhibet libertatem. Quæ enim recta quæ sentit, publica voce prædicat, quasi in platea super cathedram sedet, cùm nullum de sua prædicatione metuit, nullius pressa terroribus, se sub silentio abscondit. An non in publico ad docendum præsidet, quam simul & sentiendi veritas, & docẽdi potestas fulcit? Sed cùm ad portam procederet, & in platea super cathedram sederet, quid à leuibus, quidve à grauibus ageretur, adiungit dicens: Videbant me iuuenes, & absconde bantur, & senes assurgentes stabant. Si historiæ intendimus, quæ dixit credimus: si allegoriæ, quæ prædixit videmus. Iuuenes nanque dici solent qui nulla consilij grauitate fulciuntur. Senes verò non eos scriptura sacra vocare consueuit, qui sola quantitate temporum, sed morum grandęuitate maturi sunt. Vnde per quẽ- *Sapien. 4.* dam sapientem dicitur: Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata. Cani autem sunt sẽsus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Vnde rectè quoque dominus ad Moysen dicit: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israël, quos tu nosti quòd senes populi sũt. In quibus quid aliud quàm senectus cordis requi- M ritur, cùm tales iubentur eligi, qui senes esse sciuntur? Si enim senectus in eis corporis quæreretur, à tantis sciri poterant, à quantis videri. Dum verò dicitur: Quos tu nosti quòd senes populi sunt, profectò liquet: quia senectus mentis, non corporis eligenda nunciatur.

Caput. XIIII.

SAnctam ergo Ecclesiam vident nunc iuuenes & absco-dũtur, senes verò ei assurgentes assistunt: quia vigorem eius atque rectitudinem immaturi formidant, grandęui glorificant. Leues quippe sunt qui fugiũt, graues verò atque perfecti hanc vitæ suæ meritis assurgendo venerantur. Disciplinam quippe illius perfecti diligunt, imperfecti reprehendunt. Vident ergo hanc iuuenes & absco-dũntur: quia deprehendi in suis occultis actibus metuũt. Senes verò assurgentes stant: quia perfecti quisque ex humilitate indicant, quantum in bona operatione profecerũt. Sed quia hæc de suis loquitur, narret quoque qualiter ab exteris timeatur. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.) Qui hoc loco alij duces intelligi vel principes possunt, nisi hæreticæ prauitatis authores? De quibus per Psal- *Psal. 106.* mistam dicitur: Effusa est contentio super principes eorum, & seduxerunt eos in inuio, & non in via. Ipsi etenim dum dispensationem dei peruersè interpretari non metuũt, profectò plebes subditas non in eam viam quę Christus est, sed in iu-

A sed in inuium trahunt. Super quos rectè quoque effusa contentio dicitur: quia suis sibi vicissim allegationibus contradicunt. Arius quippe tres personas in diuinitate suscipiens, tres etiam deos credidit. Quem cõtra Sabellius vnum deum suscipiens, vnam credidit esse personam. Inter quos sancta Ecclesia rectum prædicationis suæ tramitem indeclinabiliter tenens, & vnum deum prædicãs, tres personas contra Sabellium asserit, & tres personas asserens, vnum deum contra Arium confitetur. Quia autem in sacro eloquio Manichæus virginitatem laudari comperit, conjugia damnauit. At contrà Iouinianus quia concedi coniugia cognouit, virginitatis munditiam despexit. Vnde fit vt semper hæreticis peruersa intelligentia confusis, vicissim sibi eorum nequitia & in culpa concordet, & in sententia discrepet. At contra sancta Ecclesia per medias vtrarumque partium lites, ordinata pace graditur, & sic scit superiora bona suscipere, vt nouerit etiam inferiora venerari, quatenus nec summa æquet infimis, nec rursum ima despiciat, cùm summa veneratur. Nunc ergo hæreticarum plebium principes, authoritatem sanctæ Ecclesię perpendentes cessant loqui, & quasi ori suo digitum superponunt, dum falsis querelis non ratione vocis se reprimi, sed virtutis manu significant. Vocem suam duces cohibent: quia nimirum hi qui post se errantes populos trahere conantur, ne loqui peruersa nunc audeant, & authoritatis fre
B nantur pondere, & virtute rationis. Quorum lingua suo gutturi adhæret: quia etsi peruersa loqui libera voce non audeant, intus tamen apud se contegũt cuncta, quæ contra veram fidem proponere falsa moliuntur. Horum ergo temporum, sequenti tribulatione deprehensa, reminiscens Ecclesia deplorat, dicens: Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi. Videbant me iuuenes, & absconde bantur, & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam duces cohibebant, & lingua eorum gutturi suo adhærebat. Ac si apertè dicat: Cùm prædicare mihi voce publica licuit, omnis qui meæ veritati non fuit subiectus, expauit. Illo nanque tempore cùm sancta Ecclesia aduersitate premitur, prauis quibusque prædicatoribus licentia locutionis datur.

Caput. XV.

Thre. 4. QVod longè antè Hieremias intuẽs ait: Sed & lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos. Quid nanque lamias, nisi hæreticos appellat, humana quidem faciem, sed beluina per impietatem corda gestantes? Qui tunc mammam nudant, cùm errorem suum liberè prædicant. Tunc catulos lactant: quia malè sequaces paruulorum animas dum peruersa insinuant, ad impietatem nutriendo confirmant. Sequitur:

Quòd rectoribus Ecclesiæ summopere attendendum est, quòd in disciplinæ rigore mansueti sint.

C Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.) Dum beatificari se ab audientibus, sibique testimoniũ reddi à videntibus fatetur, beatus Iob qualis in sermone, qualis in opere fuerit, ostenditur. Neque enim aut in opere iam perfectus est, cui adhuc linguæ prauitas cõtradicit: aut in sermone laudabilis, qui hoc quod loquitur, opere non ostendit. Vt igitur beatus Iob amicorum suorum increpationibus exactus, vtraque se habuisse perhibeat, sese & audientibus & videntibus venerationi fuisse manifestat. Quod si ad vocem sanctæ Ecclesiæ referamus, ille eius verba beatificat, qui ea quę audierit, opere cõsummat. Ille enim testimoniũ reddit, qui exẽplis vitæ illius bene viuendo respondet. Sanctam etenim Ecclesiam ille veraciter videt, cuius testatur vita quia videt. Ad hoc nãque bonorum intra eam rectitudo cernitur, vt quique hanc viderint, à suis prauitatibus corrigãtur. Nec dum ergo intra sanctam Ecclesiam videt bonos, qui non est emendatus à malis. Sed vnde ei testimonium reddatur, ostenditur cùm subiungit: Eo quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adiutor. Benedictio perituri cùm subiungit: Eo quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum.) Magnæ misericordię ista sunt opera, liberare vociferantem pauperem, pupillo adiutorium ministrare, perituram eripere, cor viduæ consolari. Superius enim dictũ est quid exhibuit per doctrinam. Ait nanque: Auris audiens beatificabat me. Nunc autem narrat quæ per misericordiam impendit, dicens: Eo quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adiutor. Vox quippe cum opere sibi necessario concordat. Hęc beatus Iob & exhibuit subditis, & tamen per sanctam Ecclesiã exhibenda signauit. Quæ vtrunque nunc incessabiliter exercet, vt videlicet filios suos & loquendo pascat, & defendendo protegat, quatenus & per verba bonos satiet, & per patrocinia tueatur à malis. Bene autem scriptum est: Germinet terra herbam virentem & fa- *Gene. 1.* cientem semen, & lignum fructiferum faciens fructum iuxta genus suum. Quod sic est veraciter factum, vt significaret faciendum. Per terram quippe figuratur Ecclesia, quæ & verbi nos pabulo reficit, & patrocinij vmbraculo custodit, quæ & loquendo pascit, & opitulando protegit, vt non solũ herbam refectionis proferat, sed & cum fructu operis, arborem protectionis. Caput. XVI.

PErpendendum quoque video his qui plebium gubernationibus præsunt, quod superius dicens: Videbant me iuuenes, & absconde bantur: nũc astruit: Cor viduæ consolatus sum. Quanta disciplina regiminis, vt ante eum iuuenes absconde bantur, quanta mansuetudo pietatis, vt per eum viduarum corda consolentur. Sunt nãque nonnulli ita districti, vt omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant, & sunt nonnulli ita mansueti, vt perdant districti iura regiminis. Vnde cunctis rectoribus vtraque summopere sunt tenenda, vt nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in mansuetudine districtionem deserant di- E sciplinæ, quatenus nec à compassione pietatis obdurescant, cùm contumaces corrigunt, nec disciplinæ vigorem mollient, cùm infirmorum animos consolantur. Regat ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Hæc autem quæ supra diximus pietatis opera, sancta Ecclesia & corporaliter exhibet, & spiritaliter exhibere non cessat. Nam pauperem vociferãtem liberat, cùm peccatori veniam deprecanti, eas quas com miserat culpas relaxat. De talibus quippe pauperibus dicitur: Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœ- *Mat. 5.* lorum. Et talium pauperum clamor est, Psalmistæ voce dicentium: Citò nos anticipet misericordia tua: quia pau- *Psal. 78.* peres facti sumus nimis. Pupillum vero cui non est adiutor liberat, dum vnusquisque mortuo antiquo patre diabolo, ad sanctæ Ecclesiæ sinum currens, in ea exhortationis adiutoriũ inuenit, qui iam desideria mundi persequentis fugit. Potest pupilli nomine, fidelis quisque etiam propter mortem boni patris intelligi, cuius ad tempus visione destitutus est quanuis solatio destitutus non est. Benedictio etiam perituri super eam venit, cùm peccatoris interitum præuenit, & cum sanctis exhortationibus, à culpæ fouea reducit. Vnde scriptum est: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ sal- *Iaco. 5.* uabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Si enim magnæ mercedis est à morte eripere carnem F quandoque morituram, quanti est meriti à morte animam liberare, in cœlesti patria sine fine victuram? Cor autem viduę consolatur, dum fideli cuique animæ qui æternas domini retributiones narrat, quasi viri sui bona ad memoriam reuocat. Cui quia spiritaliter anima iuncta est, eo mortuo vidua dicitur, sed sanctę Ecclesiæ vocibus ex eius resurrectione refouetur. Magnam ergo consolationem cor viduæ suscipit, quando fidelis anima in verbis Ecclesiæ de aduẽtu illius aliquid, cui spiritaliter est coniuncta, cognoscit. Sequitur:

Iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimento.) Vestimento vtique cùm vestimur, ex omni parte circundamur. Ille ergo iustitia sicut vestimento vestitur, qui se vndique bono opere protegit, & nullam partẽ actionis suæ peccato nudam reliquit. Nam qui in aliis actionibus iustus est, in aliis iniustus: quasi hoc latus cooperuit, illud nudauit, nec iam bona sunt opera quæ subortis aliis prauis operibus inquinantur. Hinc enim per Salomonem dicitur: Qui in vno offende- *Eccles. 9.* rit, multa bona perdet. Hinc Iacobus dicit: Quicũque totam *Iaco. 2.* legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. Quam videlicet sentẽtiam suã ipse diligenter exposuit, cùm subiunxit: Qui enim dixit, non mœchaberis, dixit: & non occides. Quòd si non mœchaberis, occidas autem, factus es transgressor legis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caput.XVII.

COrdis ergo oculis circunquaque porrectis, vndique nobis adhibenda custodia est. Vnde rectè quoq; per Salomonem dicitur: Omni custodia serua cor tuum, Prouer. 4. quia ex ipso vita procedit. Dicturus enim custodia, præmisit omni, vt videlicet vnusquisque hincinde se diligenter inspiciat, & quandiu in hac vita est, contra spiritales inimicos in acie se positum sciat, ne mercedem quã per has actiones colligit, per alias amittat, ne hinc hosti fores obstruat, & aliunde aditum pandat. Si qua etenim ciuitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte insomni muniatur custodia, vnum verò in ea foramẽ tantummodo immunitum per negligẽtiam relinquatur, inde procul dubio hostis ingreditur, qui vndique exclusus videbatur. Pharisæus nanque ille qui in templum oraturus ascendit, ciuitatem mentis suę quanta munitione vallauerit, audiamus: Ieiuno, inquit, bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Qui præmisit: Gratias ago tibi, magna Lucæ.18. certè munimina adhibuit. Sed videamus vbi insidianti hosti immunitum foramen reliquit: Quia non sum sicut publicanus iste. Ecce ciuitatem cordis sui insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quam frustra per ieiunium & eleemosynas clausit. Incassum munita sunt cætera, cùm locus vnus de quo hosti patet aditus, munitus nõ est. Gratias rectè egit, sed peruersè se super publicanum extulit. Ciuitatem cordis sui H extollendo prodidit, quam abstinendo & largiendo seruauit. Victa est per abstinentiam gula, destructa ventris ingluies, superata est largitate tenacia, auaritia depressa. Quib⁹ hoc laboribus actum credimus? Sed ô quot labores vno vitio percussi ceciderunt, quanta bona vnius culpæ gladio sunt perempta. Vnde magnopere oportet & bona semper agere, & ab ipsis nos bonis operibus cautè in cogitatione custodire, ne si mentem eleuant, bona non sint, quæ non authori mistant, sed elationi. De qua re non inordinatè agimus, si ex libris, licèt non canonicis, sed tamen ad ædificationem Ecclesiæ ædit is, testimonium proferamus.

Libri non canonici ad ædificationem Ecclesiæ ædit i sunt.

Quòd qui uitia superant, cùm de victoria sua superbiunt, ipso hoste super se ruente intereunt.

1.Mac.6. Eleazar nanq; in prælio elephantem feriẽs strauit, sed sub ipso quem extinxit occubuit. Quos ergo iste significat quem sua victoria oppressit, nisi eos qui vitia superant, sed sub ipsa quæ subiiciunt, superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste quẽ prosternit moritur, quid de culpa quam superat eleuatur. Pensandum ergo magnopere est: quia bona prodesse nequeunt, si mala quæ subrepunt non cauentur. Perit omne quod agitur, si non sollicitè in humilitate custoditur. Vnde Gene.2. bene quoq; de ipso primo parente dicitur: Posuit eum dominus in paradiso voluptatis, vt operaretur & custodiret. Operatur quippe qui agit bonum quod præcipitur, sed quod operatus fuerit non custodit, cui hoc subrepit quod prohibetur. I Beatus igitur Iob quia ex omni parte bono se opere texerat, dicat: Iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimẽto. Vbi protinus subdidit: Caput.XVIII.

ET diademate iudicio meo.)Iustorum iudicia rectè diadema comparantur: quia per magni operis gloriam, ad retributionis ducunt coronam. Quæ nimirum iudicia secum quotidie introrsus agunt: quid deo, quid proximo debeant, solerter aspiciunt, atq; ad agenda bona se vehemẽter accendũt, & de perpetratis malis districtè redarguũt. Prouer.12. Vnde bene quoque per Salomonem dicitur: Cogitationes iustorum iudicia. Iusti quippe ab omni strepitu seculari ad corda sua redeunt, ibiq; ascendunt tribunal mentis, atque ante oculos se & proximum statuunt, deducunt ad medium regu- Mat.7. lam testamenti, qua dicitur: Quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Transferũt se in personã proximi, & sollicitè attendunt, quid sibi si ita esset, fieri vel nõ fieri iustè voluissent, sicq; districto iure atque iudicio causam suam & proximi iuxta tabulas diuinæ legis in foro cordis examinant. Bene ergo dicitur: Cogitationes iustorum iudicia: quia ipse eorum intimus motus cordis quasi quædam libra est iudiciariæ potestatis. Quibus peractis: quia retributionem inferius non requirunt, rectè eorum iudicia diademati comparantur. Diadema quippe in superiori parte corporis ponitur. Iustorum ergo iudiciũ diadema dicitur: quia per hoc non in terrenis & infimis, sed sursum remunerari K concupiscunt. Sequitur:

Quòd in proferenda sententia nihil perperam agendum sit, ne quælibet temere dicta indiscussa & imperita reddamus.

Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam.) Inter hæc lectoris animus forsitan quærat, cur beatus Iob suas tam subtiliter virtutes enumeret. Sanctorum quippe virorũ est, bona quæ fecerint occultare, ne contingat eos lapsum elationis incurrere. Vnde per semetipsam veritas dicit: Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videa- Mat.6. mini ab eis. Hinc est etiam quòd duos cæcos iuxta viam sedentes illuminans præcepit dicens: Videte ne quis sciat. De Mat.9. quibus ilico scriptum est: Abeuntes diffamauerunt eum per totam terram illam. Sed quærendum nobis est, quid sit hoc quod ipse omnipotens, cui hoc est velle quod posse, & tacere virtutes suas voluit, & tamen ab his qui illuminati sunt, quasi inuitus indicatur: nisi quòd seruis suis se sequentibus exemplum dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultare desiderent, & tamen, vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti, & facta quidem sua occultando seipsos custodiant, sed dum produntur inuiti, bona ad proximos suos exempla transmittant. Occultẽtur ergo studio, necessitate publicen- L tur, & eorum occultatio sit custodia propria, eorumque pu- Matth.5. blicatio sit vtilitas aliena. Rursum quia scriptum est: Neque accendũt lucernam, & ponũt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Aliquando sancti viri & coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem hominibus sua facta narrare, sed ad eũ finem omnia referentes, vt non ipsi eisdem operibus, sed pater eorum qui in cœlis est, debeat glorificari. Dum enim sancta prædicant, ipsa prædicatio eorum fortassẽ despicitur, quorum vita nescitur. Compelluntur ergo vitam suam dicere, vt auditorum suorum valeant vitam mutare. Et facta sua referunt, vt veneration sint: venerari appetunt, vt reuerenter audiantur. Scriptum quippe est: Cùm eleuarentur animalia de terra, eleuabantur pariter & rotæ: quia videlicet cùm auditorũ mentes prædicantium vitam suspiciunt, necessariò vtique etiam vim prædicationis admirantur. Ezec.1.

Caput.XIX.

HInc est ergo quòd prædicatores boni & honorem propter elationem fugiunt, & honorari tamen propter imitationem velint. Sic nimirum Paulus apostolus discipulis loquens & honorem fugit, & tamen quantũ esset honorandus ostendit. Nam cùm Thessalonicensibus dicit: Neque enim aliquãdo fuimus in sermone adulationis, 1.Thes.2. sicut scitis, neque in occasione auaritiæ, deus testis est, secutus, adiunxit: Neque quærentes ab hominibus gloriam, neq; M à vobis, neque ab aliis, cùm possimus honori *vobis esse vt *al.oneri. Christi apostoli, sed facti sumus paruuli in medio vestrum. 2.Cor.4. Rursus Corinthiis, honorem fugiens, dicit: Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum dominum nostrum, nos autem seruos vestros per Iesum Christum. Quos tamen videns falsorum Apostolorum persuasionibus à veræ fidei tramite deuiare, eis se summopere quantum esset venerandus ostendit, dicens: In quo quis audet, in insipientia dico, audeo & ego. Hebræi sunt, & ego. Israëlitæ sunt, & ego. Semen Abrahæ sunt, & ego. Ministri Christi sunt, & ego. Vt minus sapiens dico, plus ego. Quibus etiam subiũgit: quòd ei quoque tertij cœli secreta patuerint, quòd raptus etiã paradisi arcana penetrauit. Ecce honorem fugiens, seruum se discipulorum prædicat. Ecce honorem pro vtilitate audientium quærens, falsis Apostolis vitæ suæ merita superponit. Egit quippe doctor egregius, vt dum ipse qualis esset, agnoscitur, & vita & lingua malè prædicantium eius comparatione vilesceret, illos videlicet commendaret, si se absconderet, cumq; se non ostenderet, errori locum dedisset. Miro igitur modo & humilitatis exhibet gratiam, & vtilitatis quærit incrementum, vt & seruum discipulorum prædicet, & aduersariis potiorem demonstret. Ostendit discipulis quid humilitatis

A litatis acceperit, ostendit aduersariis quid sublimitatis. Innotescit discipulis qualis apud se maneat in cogitatione. Innotescit aduersariis qualis foris appareat in operatione. Sancti ergo viri cùm coguntur bona narrare quę faciunt, nõ elationi seruiunt, sed vtilitati. Vnde beatus Iob amicis suis se insultè increpantibus, atque idcirco nescientibus bona sua loquendo aperit, vt nimirum discerent, non contra eius vitam increpantes erigi, sed hanc tacentes imitari, quanuis, vt suprà iam diximus, hunc ad memoriam facta sua reducere, inuicta ab increpãtibus desperatio compellebat. Nam inter tot dolores vulneris & verba desperationis, cùm bona quę fecit narrat, quasi collapsum verbis & verberibus ad spem animum reformat. Dicat ergo bona quæ fecit, vt non cogatur inter tot mala de se desperare quæ audit. Oculus fui cæco, & pes claudo. Cùm sancti operis exempla pensamus, intuendum nobis prius est quàm rectus narrandi ordo seruetur, vt antè iustitiæ, & pòst misericordiæ opera describantur. Ille quippe bene agit quæ pia sunt qui scit prius seruare quæ iusta: vt collatus in proximis riuus misericordiæ, de iustitiæ fonte du catur.

Caput.XX.

Misereri nolẽs proximo sibi ipsi prius debet misereri. B Eccli.30. Deut.6. Eccli.14. *Ad misericordiã exhibendam duo requiruntur.*

NAm multi proximis quasi opera misericordiæ impendunt, sed iniustitię facta non deserunt. Qui si veraciter proximis misericordiam facere student, sibiipsis prius debuerant iustè viuendo misereri. Vnde scriptũ est: Miserere animæ tuæ placens deo. Qui ergo misereri vult proximo, à se trahat necesse est originem miserẽdi. Scriptum nanq; est: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quomodo ergo alteri miserendo pius est, qui adhuc iniustè viuendo fit impius sibimetipsi? Vnde per quendam sapientem dicitur: Qui sibi nequam est, cui bonus erit? Ad exhibendam quippe misericordiam vt indigentibus plenè exterius valeat impendi, duo sibi necessaria congruunt, id est, homo qui præbeat, & res quæ præbeatur. Sed longè incomparabiliter melior est homo quàm res. Qui itaque indigẽti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam à nequitia non custodit, rem suam deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obtulit authori, & hoc quod maius est, seruauit iniquitati. Bene itaque per beatũ Iob prius dicitur: Iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimento, & sicut diademate iudicio meo. Ac deinde subiungitur: Oculus fui cæco, & pes claudo. Quia tunc est apud deum oblatio veræ rectitudinis, cùm de radice iustitiæ procedunt rami pietatis. Sed quia in ipso misericordiæ operæ plus solet apud internum iudicem animus pensari quàm factum, notandum quòd cæci oculum fuisse se asserit, pedem claudi. Hæc etenim dicens, profectò indicat quia & illi per semetipsum manum præbuerat, & hunc portando sustinebat. Ex qua re colligitur, super egenos ac debiles quantum misericordiæ illius viscera fundebantur. Vnde & subditur: Pater eram pauperum. Quę videlicet verba si ad vocem sanctæ Ecclesiæ typica interpretatione referamus, ipsa est oculus cæco, quia per verbum lucet: ipsa pes claudo, C quia per adiutorium continet. Cæcos enim prædicando illuminat, claudos vero opitulando sustentat. Cæcus quippe est, qui adhuc quo pergat non videt. Claudus autem est, qui non potest ire quo videt. Crebro nanque peccatum aut ignorantia aut infirmitate perpetratur, vt vel nesciat homo quid velle debeat, vel non omne quod voluerit possit. Quo contrà Psal.26. rectè per Psalmistam dicitur: Dominus illuminatio mea & salus mea. Quia enim dominus & scientiam & virtutem prębet, & contra ignorantiam illuminatio, & contra infirmitatem salus vocatur. Hinc etiam de iniquis dicitur: Fiant viæ Psal.24. eorum tenebræ & lubricum, vt scilicet per tenebras quo ire debent non videant, qui etsi recta viderent, in eis tamen per lubricum stare nõ possent. Isti itaque per lubricum inter bona claudicant, illi per tenebras quæ bona sequantur ignorãt. Sancta itaque Ecclesia extremis tribulationibus deprehensa, antiquorum reminiscitur temporum, quando & docendo illuminare consueuerat, & adiuuando firmare, & præcedentis mẽbri sui ore loquitur, dicẽs: Oculus fui cæco, & pes claudo.

Caput.XXI.

QVę quia duos in se populos collegit, Iudaïcum scilicet atque gentilem, rectè etiam potest cæco Gentilis, claudo autem Iudaïcus populus designari. Gentilis quippe quasi oculos nõ habuit: quia non recepta lege non vidit quo ire debuisset. At contrà Iu- D daïcus habens oculos, claudus fuit: quia legem quidem sciendo tenuit, sed in ea gressum recti operis non tetendit. Si enim Gentilis populus cæcus minimè fuisset, propheta non diceret: Populus qui sedebat in tenebris, lucem vidit magnam. Esaiæ.9. Rursum si Israëliticus populus à bono opere minimè claudicasset, nequaquam voce domini Psalmista dixisset: Filij Psal.17. alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Qui nimirum populus claudus idcirco nominatur: quia sanum gressum in operatione non habuit, quippe qui vtroque pede vti noluit, dum vnum testamentum recepit, aliud spreuit. Quem cùm ad se venientem sancta Ecclesia suscipit, quia ei iam vetus tenenti, & nouum testamentum inserit, ad dirigendos gressus illius quasi alterum pedem iungit. Qui fidelis sanctæ Ecclesiæ populus adhuc rectè subiungit: Pater eram pauperum: quia videlicet humiles qui pauperes spiritu dicti sunt, ex eius prædicatione generantur. Sed oportet vt in his omnibus ipsa historiæ subtiliter verba pensemus. Ait enim: Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Plerunque enim multa homines pauperibus largiuntur, non quia eosdem pauperes diligunt, sed quia si minimè tribuant, iram iudicij superni formidant, qui si deum nõ metuerent, quæ habent dare noluissent. Et quidem in bono opere primus insipientium gradus est, vt qui adhuc proximum E sicut se nescit diligere, iam tamẽ incipiat iudicia superna formidare. Quia igitur aliud est bonum opus ex præcepto, aliud verò etiam ex affectu facere, sanctus vir vt mentem nobis suæ operationis insinuet, dicat: Pater eram pauperum. Non enim patronum se vel proximum vel adiutorem pauperum, sed patrem fuisse testatur: quia nimirum magno charitatis officio studium misericordiæ vertit in affectum naturæ, vt eos quasi filios cerneret per amorem, quibus quasi pater præerat per protectionem. Quia igitur vis misericordiæ illius naturam fuerat imitata, patrem se pauperum fuisse cõmemorat. Vbi etiam subdit: Et causam quam nesciebam diligentissimè inuestigabam. In quibus videlicet verbis pensanda sunt omnia quam distinctè narrãtur, quòd nulla ab eo merces prætermittitur. Iustus quippe est in actionibus suis, plus in infirmitatibus proximorum, strenuus in negociis pauperum. Qui enim æternæ retributionis bona cogitat, necesse est vt ad omnem se causam secuturæ mercedis extendat. Hinc enim per Salomonem dicitur: Qui deum timet, ni- Eccles.7. hil negligit. Hinc etiam Paulus ait: Ad omne opus bonum 2.Tim.3. parati. Sed inter hæc sciendum est, quia aliquando in actionibus nostris minora bona prætermittenda sunt pro vtilitate maiorum. Nam quis ignoret esse boni operis meritum, mortuum sepelire? Et tamen cuidam qui ad sepeliendum patrem se dimitti popposcerat, dictum est: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade & annuncia regnum dei. Lucæ.9. Postponendum nanque erat obsequium huius ministerij officio prædicationis: quia illo carne mortuos in terram conderet, isto autem anima mortuos ad vitam resuscitaret. Per F prophetam quoque primatibus synagogæ dicitur: Quæri- Esa.1. te iudicium, subuenite oppresso. Et tamen Paulus Apostolus dicit: Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite 1.Cor.6. ad iudicandum. Auditores etenim suos ad virtutem sapientiæ, ad linguarum genera, ad prophetiæ quoque indaganda mysteria succendebat, dicens: Aemulamini spiritalia, ma- 1.Cor.12. gis autem vt prophetetis. Sed quia spiritalia dona non caperent, si terrena eos negocia depressissent, longè antè præmisit, dicens: Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos consti- 1.Cor.6. tuite ad iudicandum. Ac si apertè dicat: Qui minoris meriti sunt in Ecclesia, & nullis magnorum donorum virtutibus pollent, ipsi de terrenis negociis iudicent, quatenus per quos magna nequeunt, bona minora suppleantur. Quos & contemptibiles nominat, & tamen sapientes vocat, cùm dicit: Sic Ibidem. non est sapiens inter vos quisquam qui possit iudicare inter fratrem suum? Qua ex re quid colligitur, nisi vt hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt? Qui autem spiritalibus donis ditati sunt, profectò terrenis non debent negociis implicari, vt dum non coguntur inferiora bona disponere, exercitati valeant bonis superioribus deseruire.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caput.XXII.

G SEd cȝandum magnopere eſt,vt hi qui donis ſpiritalibus emicant, nequaquam proximorum infirmantium negocia funditus deſerant,ſed hęc aliis quibus dignum eſt,tractanda committant. Vnde Moyſes quoque ad populũ viros pro ſe ſeptuaginta conſtituit, vt quanto ſe ab exterioribus cauſis * abſconderet,tanto ardentius interna penetraret. Sicȝ fit vt ſummi viri magis ad ſpiritalia dona proficiant,dum eorum mentes res infimæ nõ conculcant,& rurſum viri in Eccleſia vltimi ſine bono opere non viuant,dum in rebus exterioribus inueniunt recta quæ agant. Sancta quippe Eccleſia ſic conſiſtit vnitate fidelium, ſicut corpus noſtrum vnitum eſt compage membrorum. Alia nanq; ſunt membra in corpore quæ intuendæ luci deſeruiunt, alia quæ à terreno actu minimè diſiunguntur.Oculus quippe luci intenditur,& ne cæcari valeat,à puluere cuſtoditur. Pes verò tunc ſuum officium rectè peragit, cùm ſuſcipiendum terræ puluerem non refugit. Quæ tamen corporis membra viciſſim ſibi ſua officia impartiendo copulantur,vt pes oculis currat, & oculus pedi proſpiciat. Sic itaque ſic ſanctæ Eccleſiæ membra debent & officio eſſe diſtincta,& charitate cõiuncta,vt ſummi viri eorum viam prouideant,qui in terrenis negociis vacant:quatenus velut ad lumen oculorum pes ambulet,& rurſum quicquid terrenis negociis implicati agunt, hoc ad maiorem * vtilitatem referant,vt pes cuius via proſpicitur, nõ ſibi tantummodo,ſed etiam oculis gradiatur.Dum itaque ſibiinuicem alterna adminiſtratione conueniunt, miro modo agitur,vt quia electi quiq; viciſſim ſibimet impẽdendo quod valent faciunt, eorum fiant opera etiam quæ facere ipſi non poſſunt.Sed inter hæc ſciendum eſt, quia cùm proximorum cauſis exterioribus qui aptè deſeruiãt,deſunt:debent hi quoque qui ſpiritalibus donis plenis ſunt, eorum infirmitatibus condeſcendere,terreniſq; illorum neceſſitatibus inquantum decenter valeant,charitatis condeſcenſione ſeruire.Nec tædere animum debet, ſi ſenſus eius contemplationi ſpiritaliũ ſemper intentus,aliquando diſpẽſandis rebus minimis quaſi minoratus inflectitur, quando illud verbum per quod cõſtat omnis creatura, vt prodeſſet hominibus, aſſumpta humanitate voluit paulominus ab angelis minorari. Quid ergo mirum ſi homo ſe propter hominem attrahit,dum creator hominum & angelorum, formam hominis propter hominem ſuſcepit? Nec tamẽ minoratur ſenſus cùm ſic attrahitur:quia tanto ſubtilius ſuperiora penetrat,quãto humilius pro amore conditoris nec inferiora contemnit.Quid indignum nobis vel difficile eſt,ſi ſupra infraq; animum ducimus, qui eadem manu corporis lauamus faciem, qua etiam calceamus pedẽ? Beatus igitur Iob quia cùm magna ageret, minima non deſpexit,dicat: Caput.XXIII.

I ET cauſam quam neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam.) Qua in re notandum video, ne ad proferendam ſententiam vnquã precipites eſſe debeamus,ne temere indiſcuſſa iudicemus,ne quælibet mala audita nos moueant, ne paſſim dicta ſine probatione credamus. Quod profectò perpetrare pertimeſcimus, ſi authoris noſtri ſubtilius facta penſamus. Ipſe quippe vt nos à præcipitata ſententiæ prolatione cõpeſceret, cùm omnia nuda & aperta ſint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare,qui ait : Clamor Sodomorum & Gomorreorum multiplicatus eſt, & peccatũ eorum aggrauatum eſt nimis, deſcendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint, an non eſt ita,vt ſciam.Omnipotens itaque dominus & omnia ſciẽs,curante probationem quaſi dubitat,niſi vt grauitatis nobis exẽplum proponat,ne mala hominum ante præſumamus credere quàm probare?Et ecce per angelos ad cognoſcenda mala deſcendit,moxq; facinoroſos percutit, atque ille patiens, ille mitis, ille de quo ſcriptum eſt : Tu autem domine cum tranquillitate iudicas,ille de quo ſcriptum eſt rurſum: Dominus patiens eſt redditor, in tãto crimine inuolutos inueniẽs, quaſi patientiam prætermiſit,& diem extremi iudicij expectare ad vindictam noluit, ſed eos igne iudicij ante iudicij diem prænouit. Ecce malum quaſi cum difficultate credidit cùm audiuit,& tamen ſine tarditate percuſſit, cùm verum agnoſcendo reperit,vt nobis videlicet daret exemplum, quòd maiora crimina & tardè credenda ſunt cùm audiuntur,& citius puniẽda ſunt cùm veraciter agnoſcũtur. Huius ergo diligẽtiæ beatus Iob ſollicitudinem gerens ait:Et cauſam quã neſciebam,diligentiſſimè inueſtigabam. Quæ ſcilicet verba etiam per vocem Eccleſiæ ad interpretationem typicam poſſumus non inconuenienter referre. Ipſa quippe per electos ſuos cũ mala carnalium iudicat, hoc quod neſcit inueſtigat: quia mala quę neſcit operando,inueſtigat per iudicium corrigendo.Sancta itaq; Eccleſia cùm iniuſtorum fuerit ad tempus improbitate compreſſa,reminiſcitur dicẽs: Cauſam quã neſciebam,diligentiſſime inueſtigabam. Ac ſi apertè dicat: Mala quæ in electis meis agendo non noueram,in iniquis hominibus diſtrictè iudicando plectebam. Et quia nunc virtute prædicationis ſuæ diabolum cõterit,atque ex eius ore vniuſcuiuſque quem ſuſcipit animam rapit. Sequitur:

Quòd dentibus diaboli prædam eripit, qui ab errore uel malitia aliquem prædicando conuertit.

Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebã prædam.)O qualem de ore diaboli prędam tulit,quando ipſum raptorẽ Saulum conuertendo rapuit, quando adhuc ſpirans minarum,acceptis epiſtolis pergebat Damaſcũ, & dum perſequendo fideles,congregaret plebẽ diabolo,cognoſcendo fidem ipſe aggregatus eſt Chriſto. Toties ex iniqui dentibus Eccleſia prædam tulit,quoties ex erroris morſu animã prædicando diripuit. Quis nanq; iniquus verius dici poteſt q̃ diabolus?Cuius molas conterimus, quoties differendo contra eius inſidias, occulta illius machinamenta monſtramus, ac ſi de eius dentibus prædam tollimus: quia mentem quam ſam ad peccatum frangendo momorderat, ad ſalutem vitæ conuertendo reuocamus. Caput.XXIIII.

PEr molas quippe occultæ eius inſidiæ, per dentes verò aperta iam culpæ perpetratio demonſtratur. De quibus nimirum molis ac dẽtibus per Pſalmiſtam ſcriptũ eſt:Deus verò conteret dentes eorum in ore ipſorum, molas leonum confringet dominus. Sed ſanctus vir antè ſe aſſerit molas conterere, vt poſt de dentibus illius prædam potuiſſet auferre: quia tunc veraciter prædã de eius dentibus tollimus,cùm prius molas illius conterere ſcimus. Prius enim neceſſe eſt occulta conſiliorum illius machinamenta prodere,vt auditoris noſtri animam valeamus poſtmodũ ab aperto lapſu reuocare. Huius iniqui molas ipſe ſummus paſtor Eccleſiæ prædicando conterebat,cùm diceret: Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærẽs quem deuoret,cui reſiſtite fortes in fide. Contra hunc leonem ſancta Eccleſia quia eius inſidias conſpicit,fidei caulas munit.Cuius totles molas frãgit, quoties hæreticorum argumenta deſtruit,totieſq; ab eius dentibus prædam diripit, quoties ab errore quempiam prædicando conuertit. Et quia plærique iuſtorum tunc erunt qui ſe Eccleſiaſticæ pacis tempore ab hoc mundo exituros eſſe crediderint,beatus Iob dum ſua narrat,voces quoque iuſtorum ſequentium indicat,dicens:

Quòd ſancta Eccleſia filios ſuos in nido pacis enutriat.

Dicebamq; In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies.) Quid hoc loco per nidi nomen exprimitur, niſi tranquilla quies fidei,qua vnuſquiſq; infirmus nutritur? Multitudo quippe illa bonorum, quæ perſecutionum temporibus fuerit deprehenſa,nutrimentorũ ſuorum dies quaſi in nido ſic in loco quietis, explere ſe credidit. Nam niſi ſancta Eccleſia infirmos quoſque filios nunc in nido pacis enutriret,Pſalmiſta non diceret : Etenim paſſer inuenit ſibi domum,& turtur nidum,vbi reponat pullos ſuos. Iam quippe domum ſinuenit ſibi paſſer : quia æternum cœli habitaculum, noſter redemptor intrauit. Et turtur inuenit nidum, quia ſancta Eccleſia amore conditoris affecta crebris gemitibus vtitur, & velut nidum ſibi, id eſt, pacatiſſimam fidei quietem conſtruit,in qua creſcentes filios quaſi plumeſcentes pullos, quouſque ad ſuperiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. Igitur quia tunc erunt, qui pacis tempore ſe ad ſuperna migrare, id eſt, à nido euolare crediderunt, eorum vox beati Iob voce præuenitur, cùm ait : Dicebamque:In nidulo meo moriar. Quia verò hoc ipſum ſibi pacis ocium ex multorum dierum longitudine promittebant, rectè ſubiungit,dicens: Et ſicut palma multiplicabo dies.)

palma

A Palma enim tardè proficit, ſed diu in viriditate ſubſiſtit. Cũ multis autem difficultatibus ſancta Eccleſia ad fidei ſtatum venit,& pro collectione plurimorum,in eiuſdem fidei gloria diutius ſtare concupiſcit. Sicut palma ergo multiplicare ſe dies credidit,quæ emergente ſubitæ tentationis articulo,pacis ſuæ gratiam & tardè à fidelibus adeptam, & citius ab infidelibus interceptam dolet. Cap.XXV.

NEc immerito iuſtorum vita palmæ cõparatur: quia ſcilicet palma inferius tactu aſperaeſt,& quaſi aridis corticib⁹ obuoluta, ſuperius verò & viſu & fructibus pulchra: inferius corticum ſuarũ inuolutionibus anguſtatur, ſed ſuperius amplitudine pulchræ viriditatis expanditur.Sic quippe eſt electorum vita, deſpecta inferius,ſuperius pulchra:in imo iſta quaſi multis corticibus obuoluitur, dum innumeris tribulationibus anguſtatur : in ſummo verò illa quaſi pulchræ viriditatis foliis amplitudine retributionis expanditur.Habet quidem aliud palma,quo à cunctis arborum generibus differt. Omnis nanque arbor in ſuo robore iuxta terram vaſta ſubſiſtit,ſed creſcendo ſuperius anguſtatur,& quanto pauliſper ſublimior,tanto in altũ ſubtilior redditur. Palma vero minor ab imis inchoat, & iuxta ramos ac fructus ampliori robore exurgit, & quæ tenuis ab imis proficit,vaſtior ad ſummа ſucreſcit. Quibus itaq; alia arbuſta niſi terrenis mentibus inueniuntur eſſe ſimilia,infe-
B rius vaſta,ſuperius anguſta?quia nimirum omnes huius ſeculi
Contra hũ ius ſeculi dilectores. dilectores, in terrenis rebus fortes ſunt, in cœleſtibus debiles. Nam pro tẽporali gloria vſque ad mortem deſudare appetunt,& pro ſpe perpetua,ne parum quidem in labore ſubſiſtunt.Pro terrenis lucris quaſlibet iniurias tolerant, & pro cœleſti mercede vel tenuiſſimi verbi ferre contumelias recuſant: terreno iudici toto etiam die aſſiſtere fortes ſunt,in oratione verò coram domino vel vnius horæ momento laſſantur.Sæpe nuditatem,deiectionem,famem,pro acquirendis diuitiis atq; honoribus tolerant,& earum rerum ſe abſtinentia cruciant,ad quas adipiſcendas feſtinant,ſuperna autem labore ſe quærere tanto magis diſſimulant, quanto ea retribui tardius putant. Hi itaq; quaſi aliarum arborum more deorſum vaſti ſunt,ſurſum anguſti:quia fortes in inferiora ſubſiſtunt,ſed ad ſuperiora deficiunt. At contrà ex qualitate palmarum deſignatur proficiens vita iuſtorum,qui nequaquam ſunt in terrenis ſtudiis fortes, & in cœleſtibus debiles, ſed longius atque diſtantius ſtudioſos ſe deo exhibent, quàm ſeculo fuiſſe meminerunt. Nam cùm quibuſdam per prædicatorem noſtrum dicitur: Humanum dico, propter infirmitatem carnis veſtræ: ſicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem,ita nunc exhi-
C bete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem, eorum proculdubio infirmitati condeſcenditur, ac ſi eis apertius diceretur:Si nequaquam amplius poteſtis, ſaltem tales eſtote in fructu bonorum operum, quales fuiſtis dudum in
*al. ſancta libertas charitatis quã in carne &c. actione vitiorum, ne debiliores vos habeat ſancta libertas hæredes, quos in carne * validos habuit vſus terrenæ voluptatis. Caput.XXVI.

SVnt verò nonnulli qui cùm cœleſtia appetunt, atque huius mundi noxia facta derelinquunt, ab inchoatione ſua quotidie inconſtantiæ puſillanimitate deficiunt. Quibus hos niſi arbuſtis reliquis ſimiles dixerim, qui nequaquã tales ſuperius ſurgunt,quales inferius oriuntur?Hi quippe ad conuerſionem venientes, non tales quales cœperunt perſeuerant,& quaſi more arborum, inchoatione vaſti ſunt, ſed tenues creſcunt: quia pauliſper augmẽta temporum patiuntur detrimenta virtutum.Senſim quippe in eis deſideria ſuperna langueſcunt, & qui robuſta ac fortia propoſuerant,debilia atque infirma conſummant, dumque ætatis augmento proficiunt,quaſi flexibiles creſcunt. Palma verò, ſicut dictum eſt, vaſtior in ſummitate eſt quàm eſſe cœperit ex radice: quia ſæpe electorum converſio plus finiendo peragit,quàm proponit inchoãdo, & ſi tepidius prima inchoat, ſeruentius extrema conſummat : videlicet ſemper inchoare
Eſa.40. ſe æſtimat,& idcirco infatigabilis in nouitate perdurat. Hãc ſcilicet iuſtorum conſtantiam propheta intuens ait: Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem ſuam, aſſument pennas vt aquilæ,current & non laborabunt,ambulabunt & non deficient. Mutant quippe fortitudinem:quia fortes ſtudent eſſe in ſpiritali opere,qui dudum fuerant fortes in car-
D ne. Aſſumunt autem pennas vt aquilæ: quia contemplando volant. Currunt & non laborant, quia velocibus magna celeritate prædicant.Ambulant & non deficiunt,quia intellectus ſui velocitatem retinent,vt tardioribus condeſcendant. In cunctis verò bona quæ accipiunt,quanto aliis libenter accommodant, tanto ipſi incommutabiles in nouitate perdurant,& qui tenues à radice inchoationis exeunt,fortes in culminis perfectione conualeſcunt. Dicat itaque beatus Iob ex perſona ſua,dicat ex voce ſanctæ Eccleſiæ his quos pacis tẽpore ad ſe conuerſos habuerat, atque in bonis moribus perſeueraturos credebat. Dicebamque: In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies. Quaſi enim palmam multiplicare ſe dies credidit,quæ mentes fidelium ad extremum vlq; robuſtiores exurgere putabat. Cùm enim multorũ corda perſecutionibus cœperint laſſata molleſcere,dolet iam in ſe quaſi ad debilitatem tendere,quos mirabatur fortia propoſuiſſe.Et quia mente ſemper ſpiritali ſcientiæ intendit,rectè ſubiungitur: Radix mea aperta eſt ſecus aquas.) Iuxta aquas enim radix aperitur,quando ad pereipienda veritatis fluenta latenter cogitatio mentis expanditur. Vt enim in ſuperiori libro iam diximus, ſolet in ſacro eloquio radicis nomine, occulta cogitatio deſignari. Radicem igitur noſtram ſecus aquas aperimus,cùm infuſioni intimæ cogitationem taciti cordis intendimus. Caput.XXVII.

E QVæ ſcilicet verba ſi ad vocem ſanctæ Eccleſiæ ducimus, radix illius ipſa debet incarnatio redemptoris intelligi. Quæ iuxta aquas aperta eſt, dum deus inuiſibilis per aſſumptionem humanitatis ſuæ patuit aſpectibus viſionis noſtræ. Creator quippe qui in diuinitate videri non poterat, aſſumpſit à nobis vnde videretur à nobis.Radix ergo ſecus aquas aperitur: quia author humani generis per humanitatem ſuam hominibus demonſtratur. Vnde rectè quoque per Pſalmiſtam dicitur : Et Pſalm.1. erit tanq̃ lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum. Decurſus quippe aquarum ſunt quotidiani trãſitus deficientium populorum.Et de ſemetipſis veritas dicit:Si in liguo viridi hæc faciunt,in arido quid fiet? Lignum ergo ſecus decurſus aquarum eſt, qui fructum & protectionem ſui nobis vmbraculi proferens,apparuit creator in carne, vt humanum genus per reſurrectionẽ robuſtũ figeret, quod per defectum quotidie ibat in mortem. Sequitur: Et ros morabitur in meſſione mea)Subaudis,dicebã. Meſſio enim ſanctæ Eccleſiæ non inconuenienter accipitur, cùm perfectæ animæ corporibus abſtractæ, velut maturæ ſegetes à terra deciſæ, ad cœleſtia horrea demigrant, quod quia non noſtra virtute,ſed cœleſti gratia largiente agitur,bene ait: Et ros morabitur in meſſione mea.Ros nanq; deſuper cadit,meſſis deorſum colligitur.Ergo ros morabitur in meſſione : quia gratia deſuper veniens agit, vt digni ſimus qui de inferioribus colligamur.Ipſa quippe nos deſuper infundente,fructum bono-
F rum operum ferimus.Vnde rectè quoq; per Paulum dicitur: Gratia dei ſum id quod ſum,& gratia eius in me vacua nõ fuit. 1.Cor.15. Si enim quæratur quid ſit ros deſuper veniens,ait:Gratia dei ſum id quod ſum.Si intueamur meſſem,ſub rore creſcentem, ait:Et gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui. Sequitur: Gloria mea ſemper innouabitur, & arcus meus in manu mea inſtaurabitur.) Subaudis, dicebam. Superiori quippe ſententiæ conjungitur, quod locutione cõtinua ſubinfertur,cùm ait: Dicebamque: In nidulo meo moriar,& ſicut palma multiplicabo dies. Ac deinde ſubiungitur:Radix mea aperta eſt ſecus aquas,& ros morabitur in meſſione mea. Gloria mea ſemper innouabitur, & arcus meus in manu mea inſtaurabitur. Cunctis vera ſcientibus liquet, quòd ad vetuſtam vitam vitia pertinent, virtutes ad nouam.Hinc enim Paulus dicit:Exuentes vos veterem Colo.3. hominem cum actibus ſuis,& induentes nouum.Hinc rurſus ait : Vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt.Hinc Pſalmiſta Roma.6. ex typo humani generis loquens, inter malignos ſpiritus deprehenſus dicit: Inueteraui inter omnes inimicos meos. Pſal.6. A feruore etenim mentis vel inter ſpiritales inimicos, vel inter carnales quoſque proximos, ipſo aliquo modo viuendi vſu veteraſcimus, & aſſumptæ nouitatis ſpeciem fuſcamus. A qua tamen vetuſtate quotidie ſi ſtudio circunſpectio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G nis inuigilamus,orando, legendo, bene viuendo renouamur: quia vita nostra dum lachrymis lauatur, bonis operibus exercetur,sanctis meditationibus tenditur,ad nouitatẽ suam sine cessatione reparatur.Beatus igitur Iob sic sua narrat, vt nostra significet: quia sancta Ecclesia cùm fideles suos cõspicit ad vitæ veteris culpas redire, eos quos nouitatem mentis intuetur perdere,cogitur plorare. Prædicator quippe egregius discipulis suis dicit: Quæ est enim nostra spes aut gaudium aut corona gloriæ? Nonne vos ante dominum? Sancta ergo Ecclesia quasi amissam gloriã deplorat, cùm fideles suos ad vitam veterem redire considerat. Ait enim: Dicebam,gloria mea semper innouabitur: quia eos quos in se nouæ vitæ militare credidit,vetustis desideriis seruire cognoscit.

1.Thes.2.

Caput.XXVIII.

Arcus. ARcus autem nomine in sacro eloquio aliquando malorum insidiæ,aliquando dies iudicij, aliquando verò ipsa eadem sacra eloquia designantur.Per arcum

Psal.63. quippe insidiæ figurantur,sicut per Psalmistam dicitur: Intẽderunt arcum suum,rem amaram. Per arcum quoque dies extremi iudicij designatur, sicut per eundem rursum Psalmi

Psal.59. stam dicitur:Ostendisti populo tuo dura,potasti nos vino cõpunctionis.Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiãt à facie arcus.In arcu enim quanto lõgè trahitur chorda,tanto de eo districtior exit sagitta. Sic nimirũ sic extremi iudicij dies quanto longè differtur vt veniat,tanto cùm venerit, de

H illo districtior sententia procedit. Idcirco autem diuersis nunc cladibus percutimur,vt his correcti, paratiores tũc inueniri valeamus. Vnde illic præmissum est:Ostendisti populo tuo dura, flagella videlicet seculi quæ secuturum grauius iudicij diem præcurrunt. Potasti nos vino compunctionis,vt terrena gaudia in lachrymas verterentur. Dedisti metuentibus te significationem,vt fugiant à facie arcus. Ac si diceret: Hoc tempus misericordiæ est, illud tempus iudicij erit. Per ista ergo huius temporis flagella significas, quomodo tunc percussurus es quando non parcens iudicas, qui sic districtè modo percutis quando parcis. Aliquando autem per arcum etiam sacra scriptura signatur. Ipsa quippe arcus est Ecclesię,ipsa arcus est domini,de qua ad corda hominum sicut ferientes sagittæ, sic terrentes sententiæ veniunt. Vnde rectè

Psal.7. quoque per Psalmistam dicitur: Arcum suum tetendit & paravit illum,& in ipso parauit vasa mortis sagittas suas ardẽtibus effecit. Arcum nanque suum dominus tetendit: quia cunctis peccatoribus per scripturam sacram minas exhibuit. In quo arcu scilicet vasa mortis præparat:quia secundum eloquij sui sententiam,eos qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In quo etiam sagittas suas ardentibus effecit, quia in eos quos per terrorem corrigit, accensas verborum sententias emittit.De hoc prædicatorum arcu per Esaiam dicitur:Cum sagittis & arcu egrediuntur illuc: quia nimirum

Esa.7. I sancti Apostoli ad feriendam gentilis vitę duritiam cum districtis verborum spiculis venerunt. Quid igitur hoc in loco arcus nomine, nisi sacrum eloquium debet intelligi? In chorda etenim testamẽtum nouum, in cornu verò testamentum vetus accipitur. In arcu autẽ dum chorda trahitur, cornu curuatur. Sic in hoc eodem sacro eloquio dum testamentum nouum legitur,duritia testamenti veteris emollitur. Ad eius nanque spiritalia & blanda præcepta illius literæ se rigor inclinat: quia testamentũ nouũ dum quasi quodã bonæ operationis brachio trahitur, in testamento veteri seueritatis iura flectuntur. Nec indecẽter dicimus chordam testamẽto nouo congruere, quod de incarnatione dominica certum est extitisse. Quasi ergo chorda trahitur,& cornua curuantur: quia dum in testamento nouo incarnatio mediatoris agnoscitur,ad spiritalem intelligentiam rigor testamenti veteris inclinatur. Ait igitur sanctus vir:Dicebam, gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur. Arcus in manu, est scriptura sacra in operatione. In manu etenim arcum tenet, qui diuina eloquia quæ intellectu cognoscit, operatione perficit. Instauratur ergo arcus in manu, dum quicquid in sacro eloquio studendo cognoscitur,viuendo completur. Hinc etiam Salomon dum fortes spiritalis

Cant.i.4. pugnæ describeret bellatores,ait: Omnes tenẽtes gladios,& ad bella doctissimi. Quid nanq; in diuina scriptura per gla-

Ephes.6. dium figuretur,Paulus aperuit,dicens: Et gladium spiritus, quod est verbum dei. Caput.XXIX. K

SAlomon autem non ait:omnes habẽtes gladios,sed tenentes:quia videlicet verbum dei non est mirabile solummodo scire,sed facere. Habet quippe,sed non tenet gladium,qui diuinum quidem eloquium nouit,sed secundum illud viuere negligit. Et doctus esse ad bella iam non vellet, qui spiritalem quem habet gladium minimè exercet. Nam resistere tentationibus omnino non sufficit, qui hunc verbi dei tenere gladium malè viuendo postponit. Sancta itaque Ecclesia quæ subsequenti persecutione deprimitur,malorum abundantiam,& bonorum inopiam pensans, beati Iob vocibus damna sua prænunciat,dicens:Dicebamq; in nidulo meo moriar,& sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innouabitur,& arcus meus in manu mea instaurabitur. Quæ videlicet cuncta considerans, nequaquam spe cassa fallebatur.Nam perfecti quique multos nunc eius conspiciunt adiutores, sed pensant proculdubio quòd emergẽte persecutionis articulo,ex his plærique hostes illius fiũt, qui esse pacis tẽpore eius ciues videntur.Non autem de omnibus ita desperant:sed tamen plærũque contingit,vt hi de quibus maiorem fidei fiduciam habuerant, ipsi eiusdem fidei hostes atrociores fiant: vt eos tunc videant cõtra sacra eloquia agere,ex quorum se operatione crediderant hæc eadẽ sacra eloquia ad prædicationis gratiam restaurare. Quæ tamen tempora iam nunc inchoasse ingemiscimus,cùm multos intra Ec L clesiam positos cernimus,qui aut nolunt operari quod intelligũt,aut hocipsum quoq; sacrum eloquiũ intelligere ac nosse contẽnunt. A veritate etenim auertentes auditum,ad fabulas conuertuntur,dum omnes quæ sua sunt quærũt,non quæ sunt Iesu Christi.Scripta dei vbiq; reperta opponunt oculis, sed hæc cognoscere homines dedignantur.Penè nullus quærit scire quod credidit.Multitudo ergo bonorum præcedentium arcum suum destrui dolebat,quę sacrum eloquium restaurari semper per studium subsequentium credebat.

Libri decimiquinti Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER VIGESIMVS MORALIS EXPOSITIONIS SANCTI GREGORII, DOCTORIS ECCLESIÆ, SUPER RELIQUA CAPITIS VIGESIMINONI TEXTUS BEATI IOB.

Caput. I.

QVANVIS omnem scientiam atque doctrinam scriptura sacra sine M aliqua comparatione transcendat, vt taceã quòd vera prædicat, quòd ad cœlestem patriam vocat: quòd à terrenis desiderijs, ad superna amplectẽda cor legentis immutat: quòd dictis obscurioribus exercet fortes: & paruulis humili sermone blanditur:quòd nec sic clausa est vt paueſci debeat,nec sic patet,vt vilescat:quòd vsu fastidium tollit,& tanto amplius diligitur,quanto amplius meditatur:quod legentis animum humilibus verbis adiuuat,sublimibus sensibus leuat: quòd aliquo modo cum legentibus crescit: quòd à rudibus lectoribus,quasi recognoscitur, & tamen doctis semper noua reperitur: vt ergo de rerum pondere taceam, scientias tamen omnes atque doctrinas ipso etiam locutionis suæ more transcendit:quia vno eodẽque sermone dum narrat textum, prodit mysterium, & sic scit præterita dicere, vt eoipso nouerit futura prædicare,& non immutato dicendi ordine, eisdẽ ipsis sermonibus nouit & anteacta describere, & agenda nunciare, sicut hæc eadem beati Iob verba sunt, qui dum sua dicit,nostra prædicit,dumque lamenta propria per sermonem indicat,sanctæ Ecclesiæ causas per intellectum sonat. Ait enim: Qui me audiebant,expectabant sententiam,& intenti tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebant,& super illos stillabat eloquium meum. Expectabãt me sicut

A sicut pluuiam,& os suum aperiebãt quasi ad imbrem serotinum. Hanc etenim apud beatum Iob fuisse subiectorum reuerentiam indubitanter credimus. Sed sicut iam sæpe diximus,sancta Ecclesia hæreticorum vel carnalium tribulationibus pressa,præteritorũ reminiscitur temporum, in quibus omne quod ab ea dicitur cũ metu à fidelibus auditur,& aduersariorum suorum proteruiam deplorans, dicit:

Quantæ reuerentiæ Iob fuerit apud auditores suos, & quantæ discretionis in sermonibus proferendis.

Qui me audiebant,expectabant sententiam,& intenti tacebant ad consilium meum.) Ac si aperte dicat: Non vt hi proterui ac tumidi,qui dum veritatis verba suscipere renuunt, prædicationis meæ sententias quasi docẽdo præcurrũt. Cuius nunc discipuli intenti ad eius consilium tacent: quia verba eius nõ audent impugnare,sed credere. Vt enim profi cere ex ipsis possint,ea ,pcul dubio nõ iudicaturi,sed secuturi audiũt. De quib⁹ rectè subiungit: Verbis meis addere nihil audebãt: quia nimirũ hæretici cùm cõtra hanc libertate pessima fuerint effrenati,dictis eius addere aliquid præsumunt, cùm prædicamentorum eius rectitudinem quasi emendare moliuntur. Quæ adhuc de bonis autoribus subdit: Et super illos stillabat eloquium meum.) In hac stillatione eloquij, quid aliud quàm mensura prædicationis accipitur? quia B oportet vt exhortationis gratia singulis iuxta capacitatem ingenij conferatur. Per hoc ergo quod dicitur: Verbis meis addere nihil audebant,reuerentia laudatur audientium. Per hoc verò quod subdit: Et super illos stillabat eloquiũ meũ, indicatur dispensatio magistrorum. Debet enim subtiliter is qui docet respicere,ne plus studeat,quàm ab audiẽte capiatur,prædicare. Debet enim ad infirmitatem audientium semetipsum contrahendo descẽdere,ne dum paruis sublimia, & idcirco non profutura loquitur,se magis curet ostendere, quàm auditoribus prodesse. Caput.II.

Exo.37. IVbente autem domino non solum phialæ ad mensam tabernaculi,sed etiam cyathi præparantur. Quid enim per phialas, nisi larga prædicatio,quid verò per cyathos, nisi minima & tenuis de deo locutio designatur? In mensa igitur domini & phialæ præparantur & cyathi: quia videlicet in doctrina sacri eloquij non solum exhibenda sunt magna & arcana, quæ deebriant,sed etiam parua & subtilia quæ quasi per gustum notitiam præstant. Huius ergo discretissimę dispensationis suæ,sancta Ecclesia extremis pressa tẽporibus reminiscatur,& dicat: Super illos stillabat eloquium meum Vbi aptè quoque subiungitur: Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.) Verba quippe sanctæ prædicationis sicut pluuiã sustinemus: cùm vera humilitate ariditatem nostri cordis agnoscimus, *Psal.142.* vt potu sanctæ prædicationis irrigemur. Vnde deo rectè per Psalmistam dicitur: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. C *Esa.55.* His doctrinæ fluentis infundi propheta nos admonet,dicẽs: Sitientes venite ad aquas. Qui dum in extrema parte iam seculi verba sanctæ prædicationis accipimus,quasi ad imbrem serotinum os cordis aperimus. Nam si os in corde non esset. *Psal.11.* Psalmista non diceret: Labia dolosa in corde & corde locuti sunt mala.Os igitur cordis quia verbis intendimus vltimæ prædicationis,hoc velut serotinis aperimus fluctibus. Quæ *Psal.14.* nimirum prædicatio ex eius ad nos sacrificio prodiit,qui per Psalmistam dicit:Eleuatio manuum mearũ sacrificiũ vespertinum.Quia enim redemptor noster iuxta mundi finem vim persequentium pertulit,semetipsum pro nobis sacrificium vespertinum dedit. De hoc imbre serotino alias scriptũ est: *Hiere.5.* Dabo vobis pluuiam temporaneam & serotinam. Temporaneam quippe pluuiam dedit:quia electis suis priori tempore legis intellectum contulit, Serotinam quoque pluuiam tribuit,quia prædicari diebus vltimis incarnationis suæ mysterium fecit.Quod quia sancta Ecclesia quotidie annũciare nõ desinit, ora cordis audientiũ velut ex imbre serotino infundit. Sequitur:

Quòd prælatus quisque ea circa subditos suos debet uti cẽsura, ut eis pro tempore sic se grauẽ exhibeat,ut nõ reddat odiosum,sic hilarem,ut non faciat uilem.

Si quando ridebã ad eos:non credebant,& lux vultus mei non cadebat in terram.) Hæc si iuxta historiæ verba percipimus,credi necesse est quòd vir sanctus talem se exhibuerit subditis,vt etiam ridens timeri potuisset. Sed cùm superius patrem se pauperum,viduarum verò consolatorẽ fuisse perhibet,magna valde discretione res indiget,quomodo in tãto terrore regiminis,tanta quoque affuerit lenitas & mansuetudo pietatis.Sine magna em benignitatis lenitate non fuit hoc quod se patrem pauperum,& viduarum consolatorem dicit. Sed rursum sine magna seueritate non potuit etiam ridens timeri.Qua in re quid aliud docemur,nisi quod talis debet es se dispensatio regiminis:vt is qui præest,ea se circa subditos mensura moderetur:quatenus & arridens timeri debeat: & iratus amari? vt eum nec nimia lætitia vilem reddat nec immoderata seueritas odiosum. Sæpe enim subiectos frangimus,dum plus iusto vigorẽ iustitiæ tenemus. Qui profecto vigor iam iustitiæ non erit,si se sub iusto moderamine non custodit. Et sæpe à disciplinæ metu resoluimus subditos, si nostro regimini hilaritatis frena relaxam⁹:quia dũ nos quasi licenter lætos aspiciunt,audacter ipsi ad illicita resoluũtur. D

Caput. III.

SEd vt rectoris vultus etiam lætus debeat timeri,necesse est vt ipse vultum sui conditoris sine cessatione timeat. Illi etenim mẽti difficile de lętitia creditur:quę quod se pro amore domini continuè affligat,à subditis scitur. Qui enim incessanti æstu spiritalis desiderij superna appetit, val- E de de ea in dubium venit hoc quod aliquando ante homines hilarescit. Vnde &idem beatus Iob non longè pòst dicturus est: Semper enim quasi tumẽtes super me fluctus timui deũ. Sic quippe metuebat iudicem suum:quasi imminentes impetus fluctuum,iam iamque moriturus. Cuius ergo ita mentem mœror diuini timoris infuderat,rectè hilaritati illius subditi non credebant:quia cogebantur ridenti non credere,cuius cor in timore conditoris nouerant quàm continua mœstitia tenebat. Hoc quoque iuxta historiam non inconuenienter accipitur,quod protinus subinfertur:

Quòd sanctorum lux in terrenorum desideriis nõ est,quorum conuersatio in cœlis est.

Et lux vultus mei non cadebat in terrã.) Scriptum quippe *Eccles.2.* est: Oculi stultorum in finibus terræ. Rursumque per eundẽ Salomonẽ dicitur: Oculi sapientis in capite eius. Paulus quo *1.Corin.11.* que ait: Caput viri Christus. Oculi ergo sapientis in capite eius sunt,dum redẽptoris sui semper opera quæ imitari debeat,contemplatur. Lux ergo vultus eius in terra non cecidit:quia ea quæ terrena sunt,per concupiscentiam non aspexit. Sed quia superficiem historiæ sub breuitate discussim⁹: quid in his intellectu mystico lateat, perpendamus. Vnam esse personam Christum & Ecclesiam plærunque iã diximus, & sæpe vox capitis ad vocem corporis:sæpe vox corporis ad vocem capitis transit. Qui enim sunt in carne vna,nil obstat F vt conueniant etiam in voce vna. Dicat ergo voce capitis de electis suis,dicat Ecclesia: Si quando ridebam ad eos,nõ credebant. Ridere etenim dei,est sanctorum vias prosequẽti fauore prosperari:sicut de his quoque per vsum dicitur, quos in hoc seculo fœlicitatis blandimenta comitantur: Arrisit illis tempus. Vnde ecõtra ira appellatur domini à bonis actionibus infirmari:sicut scriptum est: Nequando irascatur dominus,& pereatis de via iusta. Si igitur irasci dominus per- *Psal.2.* hibetur,cùm viam iustitiæ homines perdunt, rectè arridere dominus dicitur,cum bona nostra opera fauor gratię supernæ comitatur.

Quòd graue peccatum sit incauta securitas:& ualde utile sit,etiam cùm stamus,formidare ruinam.

Sed electi quique quandiu in hac vita sunt,securitatis sibi confidentiam non promittunt. Horis enim omnibus contra tentamenta suspecti occulti hostis insidias metuunt:qui etiã tentatione cessante,vel sola grauiter suspitione turbantur. Nam sæpe multis graue periculum incauta securitas fuit:vt callidi hostis insidias non tẽtati,sed iam prostrati cognoscerent. Vigilandum quippe semper est,vt mens continuè sollicita nunquã relaxetur intentione superna:ne laboriosa deserens,in cogitationibus fluxis,quasi in quibusdam mollibus stramẽtis iacens,veniẽti corruptori diabolo mens se resoluta prosti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Ita prostituat. Semper verò est ad certamen aduersarij erigẽdus animus: semper contra occultas insidias cautela prouidẽda. Hinc etenim Abacuc propheta ait: Super custodiam meã stabo. Hinc rursum scriptum est: Statue tibi speculam: pone tibi amaritudines, qui euangelizas Sion. Hinc per Salomonẽ dicitur: Beatus vir qui semper est pauidus: qui autem mentis est duræ, corruet in malum. Hinc iterum dicit: Vniuscuiusq; ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Nocturni quippe timores sunt insidiæ tentationis occultæ. Ensis autem super femur, est custodia vigilãs: carnis illecebras premens. Ne ergo nocturnus timor, id est, occulta & repẽtina tẽtatio subrepat: semper necesse est vt femur nostrum superpositus custodię ensis premat. Caput. IIII.

Abac.2. Hiere.13. Prouer.28

Psal.2. SAncti etenim viri sic de spe certi sunt: vt tamẽ semper sint de tentatione suspecti: quippe quibus dicitur: Seruite domino in timore: & exultate ei cum tremore, vt & de spe exultatio, & de suspitione nascatur tremor. Quorum voce iterum Psalmista ait: Lætetur cor meum vt timeat nomen tuum. Qua in re notandum quod non ait: lætetur vt securum sit, sed lætetur vt timeat. Meminerunt nanq; quanuis eorum actio prosperetur: quia adhuc in hac vita sunt: de qua per eundem Iob dicitur: Tentatio est vita humana super terram. Meminerunt rursum quod scriptum est: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantẽ. Meminerunt & metuunt: & certitudinem sibi in se promittere non præsumunt: sed positi inter gaudium spei, & tentationis metum, confidunt & timent: confortantur & titubãt: certificãtur * & suspecti sunt. Bene ergo per vocem electi membri sub figura nostri capitis dicitur: Si quando ridebam ad eos, non credebant mihi: quia redemptori nostro quasi arridenti non credimus: dum multis iam eius donis testãtibus & gratiam fauoris eius: accipimus: & tamen adhuc sub eius iudicio de nostra infirmitate titubamus. Videamus qualiter Paulo & arridetur iã per supernam gratiam: & ipse adhuc quasi non credit per suspicionis metum. Iam è cœlo illi dominus loquens: eiusq; interius oculos aperiens, exterius claudens: potentiam suæ maiestatis ostenderat: iam de eo Ananiæ dixerat: Vas electiõis mihi est: iam ad tertium cœlum super se raptus fuerat: iam in paradisum ductus, arcana verba quæ dicere non posset audierat: & tamẽ adhuc timidus dicit: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Ecce arridenti sibi diuinæ gratiæ iam credit per spem: & necdum tamen credit per securitatem. Iam quia bene hæc verba redemptoris nostri vocibus congruunt: etiam subiuncta testantur, cum dicitur: Et lux vultus mei non cadebat in terram. Quid nãque terra nisi peccator vocatur: cui prima sententia dictum est: Terra es & in terram ibis? Lux ergo vultus domini in terrã nequaquam cadit: quia visionis eius claritas peccatoribus non apparet. Scriptum nãque est: Tollatur impius, ne videat gloriam dei. Quasi enim lux in terram caderet, si in extremo iudicio veniens, claritatem maiestatis suæ peccatoribus aperiret. Quòd si hęc verba ex sanctæ Ecclesiæ voce suscipimus, non incongruè intelligere poterimus, lucem vultus eius in terram non cadere: quia occupatis in terrenis actionibus, vetat summa contemplationis suæ mysteria prædicare. Dici enim infirmis fortia prohibet, nè dum incapabilia audiũt, prædicationis verbis quibus subleuari debuerant, opprimantur. Lux quippe ipsa corporea quæ oculos sanos irradiat, infirmos obscurat: & dum lippientibus oculis claritati Solis intenditur, plærunque eis cæcitas ex luce generatur. Sancta itaq; Ecclesia oppressa persecutionis tempore: memor autem præteritæ discretionis suæ dicat: Lux vultus mei non cadebat in terram. Sed quia ex eius capite hæc verba intelligere cœpimus, in ipso adhuc quod sequitur exequamur. Nam subditur:

Psalm.85. Sapien.9. H *al. certi morantur. Actuũ.9. 1.Corin.9. Gene.3. I Esaiæ.26.

Quòd in eorum cordibus qui carnem animæ præponunt, Christus non primum locum habet, sed ultimum.

Si voluissem ire ad eos, sedebam primus.) Quia in corde reproborum priori loco actiones carnis sunt, & posteriori actiones animæ: in eorum procul dubio cogitationibus Christus non primus, sed vltimus sedet. Sed electi quique quia ea præ omnibus, quę æterna sunt, cogitant: & posteriori cura ac minima si qua sunt tẽporalia disponũt, quibus & magistra vo K
ce veritatis dicitur: Quærite primum regnum dei & iustitiã Mat.6.
eius: & hæc omnia adiicientur vobis: in eorum corde dominus primus sedet. Vbi aptè præmittitur: Si voluissem ire ad Ephe.1
eos. Quia enim, sicut scriptum est, omnia operatur secundum consilium voluntatis suę: non secundum nostrum meritum: sed quia ipse ita vt vult, visitatione sua nos dominus illustrat. Itaque & cum vult venit: & cum venerit, primus sedet: quia & aduentus eius in corde nostro gratuitus est: & appetitus eius desiderij, in cogitatione nostra, æqualis cæteris desideriis non est. Sequitur:

Quòd prædicator circũstantem Ecclesiæ exitum quem regit, diuinarum promissionum authoritatibus debeat consolari.

Quomodo Christꝰ qua si rex sedet in corde nostro. Fructus illalius sessionis. Matth.5. L Cunq; sederem quasi rex circunstante exercitu: eram tamen mœrentium consolator.) Quasi rex dominus sedet in corde: quia circunstrepẽtes regit animorum motus in nostra cogitatione. In mente quippe quam inhabitat, dum torpentia excitat, inquieta frenat, frigida accendit, accensa moderatur, emollit rigida, fluxa restringit: ex ipsa hac diuersitate cogitationum quasi quidam illũ exercitus circunstat. Siue certè quasi rex sedet circunstante exercitu: quia præsidentem illum mentibus electorum circũstat turba virtutum. Qui etiã mœrentium consolator est: ex ea promissiõe qua dicit: Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. Et rursus: Iterum videbo vos & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Ea verò quæ de sanctæ Ecclesiæ capite diximus, nil obstat si ad vocem quoque eiusdẽ Ecclesiæ referamus. In ea quippe ordo doctorum quasi rex præsidet, quem fidelium suorum turba circunstat. Quæ scilicet multitudo fideliũ rectè quoque exercitus dicitur: quia in procinctu bonorum operum indefinenter quotidie contra tentationũ bel la præparatur. Caput. V.

COrda quoque mœrentium sancta Ecclesia cõsolatur, dum per præsentis peregrinationis ærumnas afflictas mentes electorum pensat: & has æternæ patriæ promissione lætificat. Considerat etiam quòd cogitationes fidelium diuino sint timore percussæ: & quos de deo conspicit districta audisse vt timeant: agit quoque quatenus & mãsuetudinem pietatis eius audiant vt præsumant. Sic nanq; sancta Ecclesia fidelibus suis de pietate & iustitia redemptoris in prædicationis serie spem miscet & metum: quatenus nec incautè de misericordia confidant: nec desperatè iustitiam timeant. Nam verbis sui capitis formidãtes refouet, dicens: Nolite timere pusillꝰ grex: quia cõplacuit patri vestro dare vobis regnum. Atque iterum præsumentes terret, cùm dicit: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Rursum formidantes refouet, dicens: Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. Sed semetipsis presumentes deterret, cũ ait: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Formidãtes refouet, cùm dicit: Oues meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum: & non rapiet eas quisquam de manu mea. Sed in semetipsis præsumentes deterret, dicẽs: Dabũt signa magna & prodigia: ita vt in errorẽ inducantur, si fieri ꝓotest, etiam electi. Formidantes refouet, dicens: Qui perseuerauerit vsq; in finem: hic saluus erit. Presumentes deterret, dicens: Cum venerit filius hominis, putas inueniet fidem in terra? Metuentes refouet, cùm latroni dicit: Hodie mecum eris in paradiso. Sed terret præsumentes, dum Iudas ex Apostolatus gloria in tartarum labitur. De quo per sentẽtiæ diffinitionem dicitur: Duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est. Formidantem refouet, cùm dicit: Si dimiserit vir vxorem suam, & recedẽs ab eo duxerit virum alterũ, nunquid reuertetur ad eam vltra? Nunquid non contaminata & polluta erit mulier illa? Tu autem fornicata es cũ amatoribus tuis multis: tamẽ reuertere ad me, dicit dominus. Sed præsumentem deterret, cùm dicit: Quid clamas super cõtritione tua? insanabilis est dolor tuus. Formidantem refouet, dicens: Ergo saltem amodo voca me, pater meus: dux virginitatis meæ tu es. Sed præsumentem deterret, dicẽs: Pater tuus Amorrhæus: & mater tua Cethea. Formidanten refouet, cum ait: Reuertere aduersatrix Israël: & non auertam faciem

Sancta ecclesia ĩ prædicatione sua spem miscet & metum. Lucæ.12. Lucæ.22. M Luc.10 Ibidem. Ioan.10. Mat.24. Ibidem. Lucæ.23. Ioan.6. Lucæ.16. Hiere.3. Hiere.30. Hiere.3. Ezec.36. Hiere.3.

A facies meam à vobis, quia sanctus ego sum, dicit dominus: & non irascar in perpetuum. Sed præsumentem deterret, cũ prophetam suum ab intercessione prohibet, dicens: Non assumas pro eis laudem & orationem: quia nõ exaudiam clamorem eorum in tempore afflictionis: quia si steterint corã me Moyses & Samuel, non est anima mea ad populum istum. Sancta itaque Ecclesia auditorum suorum mentem & de misericordiæ benignitate subleuat: & de iudicij districtione perturbat: quatenus in prædicatione dum bene vtrunque permiscet, electi eius nec de exhibita iustitia præsumant, nec de præterita iniquitate desperent. Hiere.7.

Quòd in prælatis ecclesiæ sese complecti debeant & affectus misericordiæ & districtio disciplinæ.

Sed hoc quod ait: Cùm sederẽ quasi rex circũstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator: sciẽdum nobis est quod valde lectorem ædificare etiã iuxta historiam potest, si perpendat quomodo bonis rectoribus mixta sit & regendi authoritas & benignitas consolandi. Ait enim: Cumque sederem quasi rex circunstante exercitu, ecce authoritas regiminis. Eram tamen mœrentium consolator, ecce ministerium pietatis. Caput. VI.

DIsciplina enim vel misericordia multũ destituitur, si vna sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet & iustè consolãs misericor Lucæ.10.
dia & piè sæuiens disciplina. Hinc est quòd semiuiui illius vulneribus qui à Samaritano in stabulum ductꝰ est, & vinum adhibetur & oleum: vt per vinum mordeantur vulnera, per
B oleum foueantur: quatenus vnusquisq; qui sanandis vulneribꝰ præest: in vino morsum districtionis adhibeat: in oleo molli tiem pietatis: per vinum mundentur putrida, per oleum sanãda foueantur. Miscenda est ergo lenitas cum seueritate, faciendumque quoddam ex vtraque temperamẽtum: vt neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate soluãtur. Hoc nimirum illa tabernaculi arca significat: in qua cùm tabulis virga simul ac manna est: quia cum scripturæ sacræ scientia est in boni rectoris pectore: si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam Dauid ait: Pſal.22.
Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga etenim percutimur, & baculo sustẽtamur. Si ergo est districtio virgæ quæ feriat, sit & cõsolatio baculi quæ sustẽtet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate sæuiẽs: sit pietas, sed nõ plus quã
Exẽplũ ꝺ Moyſe. expediat parcẽs. Intueri libet in Moysi pectore misericordiã cum seueritate sociatam. Videamus amantem piè, & districtè læuientem. Certè cum Israëliticus populus ante dei oculos penè inueniabilem contraxisset offensam, ita vt eius rector audiret: Descende, peccauit populus tuus: ac si ei diuina vox diceret: Qui in tali peccato lapsus est, iam meus nõ est: Exo.32.
atque subiungeret: Dimitte me, vt irascatur furor meus cõtra eos: & deleam eos: faciamq; te in gentem magnam: ille semel & iterum pro populo cui præerat, obicem se ad impetum dei irascentis opponens ait: Aut dimitte eis hanc noxam aut si non facis, dele me de libro tuo quẽ scripsisti. Pensemus ergo quibus visceribus eundem populum amauit: pro cuius vita de libro vitę deleri se petiit. Sed tamẽ iste qui tanto eius
C populi amore constringitur: contra eius culpas pensemus quãto zelo rectitudinis accẽdatur. Mox enim vt petitiõe prima, ne delerentur, culpæ veniam obtinuit, ad eundem populum veniens ait: Ponat vir gladium suum super femur suũ, ite & redite de porta vsque ad portam per medium castrorum: & occidat vnusquisque fratrem & amicum & proximũ suum. Ceciderunt́; in die illo quasi viginti tria milia hominum. Ecce qui vitam omnium etiam cũ sua morte petiit: paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris: foris accensus est zelo seueritatis. Tanta fuit pietas, vt se pro illis coram domino morti offerre non dubitaret: tanta seueritas, vt eos quos diuinitus feriri timuerat, ipse iudicij gladio feriret. Sic amauit eos quibus prę fuit, vt pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est quos amauit, vt eos etiam domino parcente prosterneret. Vtrobique legatus fortis, vtrobique mediator admirabilis, causam populi apud deum precibus, causam dei apud populum gladiis allegauit. Intus amans diuinæ iræ supplicando obstitit: foris seuiens culpam feriendo consumpsit. Succurrit citius omni- D
bus ostensa morte paucorum. Et idcirco omnipotens deus fidelem famulum suum citius exaudiuit agentem pro populo: quia vidit quid super populum acturus esset ipse pro deo. In regimine ergo populi vtrunque Moyses miscuit: vt nec disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ. Vnde hic quoque iuxta vtrãque virtutem dicitur. Cumq; sederem quasi rex circunstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator. Sedere quippe circunstante exercitu, vigor est ac disciplina regiminis. Mœrentium verò corda consolari, ministerium pietatis. Sed quia inter hæc necesse est, vt expositionis sermo ad spiritalem intelligentiam recurrat: sancta Ecclesia ab aduersariis suis extremis temporibus pressa, reminiscitur transacti iura regiminis: reminiscitur & quanta afflictis exhibuerit beneficia pietatis. Cuius videlicet disciplina & misericordia tunc à leuibus irridetur. Vnde & subditur. Caput. VII.

Caput trigesimum textus beati Iob: Libri verò vigesimi expositionis moralis caput. VII.

NVnc autem derident me iuniores tempore, quorũ non dignabar patres ponere cũ canibus gregis mei. Quorum virtus manuũ mihi erat E
pro nihilo: & vita ipsa putabantur indigni. Egestate & fame steriles qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Et mandebant herbas & arborum cortices: & radix iuniperorum erat cibus eorum. Qui de conuallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant. In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ, vel super glaream. Qui inter huiusce modi lætabãtur: & esse sub sentibus delitias computabant. Filij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes. Nunc in eorum canticum versus sum: & factus sum eis in prouerbium. Abominantur me, & lõgè fugiunt à me: & faciem meã conspuere non verentur. Pharetram enim suam aperuit & afflixit me: & frenum posuit in os meum. Ad dexteram Orientis calamitates meæ ilico surrexerunt. Pedes meos subuerterunt: & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis. Dissipauerunt itinera mea: insidiati sunt mihi & præualuerunt: & non fuit qui ferret auxiliũ. Quasi rupto muro & aperta ianua irruerũt super me: & ad meas miserias deuoluti sunt. Redactus sum in nihilum. Abstulit quasi ventus desiderium meũ: & velut nubes pertransiit salus mea. Nunc autem in memetipso marcescit anima mea: & possident me dies afflictionis. Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt. In multitudine eorum consumitur vestimẽtum meum: & quasi capitio tunicæ succinxerunt me. F
Comparatus sum luto, & assimilatus sum fatillæ & cineri. Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me. Mutatus es mihi in crudelem: & in duritia manus tuæ aduersaris mihi. Eleuasti me, & quasi super vẽtum ponẽs, elisisti me validè. Scio quia morti trades me: vbi constituta est domus omni viuenti. Veruntamen non ad consumptionẽ eorũ emittis manũ tuam: & si corruerint, ipse saluabis. Flebam quòdam super eo qui afflictus erat: & compatiebatur anima mea pauperi. Expectabam bona, & venerũt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ. Interiora mea efferbuerunt absque vlla requie: præuenerunt me dies afflictionis. Mœrens incedebam: sine furore consurgens in turba clamabam. Frater fui draconum: & socius struthionum. Cutis mea denigrata est super me: & aruerũt ossa mea præ caumate. Versa est in luctum cithara mea: & organum meum in vocem

Universidad de Deusto
Biblioteca

& vocem flentium.

Quòd hæreticorum derisio nullius est inter patres authoritatis. Caput. VII.

NVnc autem deridentme iuniores tempore.) Omnes hæretici ætati vniuersalis Ecclesiæ comparati, iuniores tempore congruè vocantur: quia ipsi ab ea, non autem ipsa egressa est ab illis. Vnde rectè quoque per Ioannem dicitur: A nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum. Iuniores ergo tempore sanctam Ecclesiam irrident: cùm hi qui ab ea egressi sunt, doctrinæ eius verba despiciunt, de quibus adhuc subditur: Quorũ non dignabar patres ponere cũ canibus gregis mei.) Quis est grex sanctæ Ecclesiæ: nisi multitudo fidelium? Vel qui alij huius gregis canes vocantur: nisi doctores sancti: qui eorundem fidelium custodes extiterunt? Qui dum pro domino suo diurnis nocturnisque vigiliis intenti clamauerunt: magnos, vt ita dixerim, latratus prædicationis dederunt. De quibus eidem Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: Lingua canum tuorũ ex inimicis ab ipso. Nonulli quippe ab idolorum cultibus reuocati, facti sunt prædicatores dei. Lingua ergo canum Ecclesiæ ex inimicis prodit: quia cõuersos gentiles dominus etiam prædicatores facit. Vnde Iudæorum tarditas, qui pro deo loqui noluerunt, increpãte prophetareprehenditur, qui ait: Canes muti, non valentes latrare. Patres verò hæreticorum, dicimus eos videlicet quos hæresiarchas vocamus: de quorum peruersa prædicatione, id est locutionis semine, sequentes populi in errore generati. Sancta ergo Ecclesia cum canibus gregis sui hæreticorũ patres ponere dedignatur: quia inuentores errorum diiudicando respuit, eosq; inter veros patres numerare contẽnit. Qui & si quosdam visi sunt à gentilitatis errore reuocasse, quorũdam mores ad honesta agenda docuisse: pro eo tamen quod de deo rectanon senserunt: eos cum canibus gregis sui non ponit: quia cum rectis prædicatoribus non ascribit. Liquet enim quòd Arrius, Fotinus, Macedonius, Nestorius, Eutícius, Dioscorus, Seuerus, multique his similes docendo atque suadendo conati sunt patres videri: sed errores eorũ sancta vniuersalis Ecclesia districta seueritate diiudicans, eos inter custodes gregis sui non numerat, quos eiusdem gregis vnitatem dissipantes damnat. De quibus voce Pauli Ephesiis dicitur: Scio quia post discessum meum ingredientur ad vos lupi graues, non parcentes gregi. Et quia nonnunquã hæretici quanto magis in perfidiæ errorem dilabuntur, tanto amplius in exteriori sese operatione custodiunt, ita vt agere præ cæteris magna videantur: sancta vniuersalis Ecclesia cuncta eorũ opera despicit, quæ ex authoritate fidei non prodire perpendit. Vnde rectè quoque beati Iob voce subiungitur: Quorũ virtus manuum erat mihi pro nihilo: & vita ipsa putabantur indigni.) Virtus quippe in manu, est magnitudo in operatione. Sed virtus manuum hæreticorum sanctę Ecclesiæ pro nihilo ducitur, quia nullius esse meriti conspicit vera fide perdita quicquid operantur. Charitatem quippe dei & proximi deserunt, qui & de deo falsa sentiunt: & à proximis iurgando diuiduntur. Sed virtutem manuum sine charitate testatur prædicator egregius non valere, qui ait: Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperũ: & si tradidero corpus meum vt ardeam: charitatem autẽ non habeam, nihil mihi prodest.

1. Ioan. 2.

Psal. 67.

Esa. 36. *Prẽs hæreticorum hæresiarchæ.*

Act. 20.

Caput. VIII.

NOnnunquam verò hæretici signa quoque ac miracula faciunt, sed vt hic præmia afflictionis suæ, abstinentiæq; recipiant: videlicet laudes quas quærunt. Vnde & redemptoris voce dicitur: Multi mihi dicent in illa die, domine domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus: & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: quia non noui vos: discedite à me qui operamini iniquitatẽ. Qua nimirum sententia quid datur intelligi, nisi vt in hominibus charitatis humilitas: non autem debeant virtutum signa venerari? Vnde nunc sancta Ecclesia etiam si qua fiant hæreticorum miracula despicit: quia hæc sanctitatis specimẽ non esse cognoscit. Probatio quippe sanctitatis non est signa facere, sed vnũquẽque vt se diligere: de deo autem vera cognoscere, de proximo verò meliora quàm de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostentione miracu li: ver

Matth. 7.

tas demonstrat, quæ ait: In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Qui enim non ait: in hoc cognoscetur quia mei discipuli estis, si signa feceritis, sed ait: Si dilectionem habueritis adinuicem: apertè indicat, quia veros dei famulos non miracula, sed sola charitas probat. Testimonium ergo superni discipulatus, est donũ fraternæ dilectionis. Quam videlicet dilectionem quia omnes hæretici habere refugiunt, dũ ab vniuersalis Ecclesiæ vnitate diuiduntur: iure de eis dicitur: Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo. Et quia ad eadem signa quæ exhibent, nulla humilitate concordant, rectè subditur: Et vita ipsa putabantur indigni. Vel certè omnes hæreticos sancta Ecclesia vita ipsa fatetur indignos: quia nimirum sub nomine Christi militant contra nomen Christi. De quibus adhuc subditur:

H

Ioan. 13.

Quòd hæretici quo de deo plus uolunt sapere: eo plus amittunt.

Egestate & fame steriles.) Omnes hæretici dum in sacro eloquio plus secreta dei student perscrutari quàm capiunt, fame sua steriles fiunt. Neque enim ea quærunt ex quibus semetipsos ad humilitatem erudiant: mores in tranquillitate disponant: patientiam seruent: longanimitatem exhibeãt: sed ea solummodo quæ eos doctos atque loquaces demonstrent: illa scire appetunt, ex quibus singulariter eruditi videantur. Plerunque enim audacter de natura diuinitatis tractant, cùm semetipsos miseri nesciant. Egestate ergo ac fame sua steriles fiunt: quia ea perscrutari desiderant, ex quibus bonę vitæ germina non producant. Vltra se quippe sunt quæ perscrutatur: dumque ad hoc tendunt quod comprehendere nequeũt, ea cognoscere negligunt ex quibus eruditi potuerant. Quam bene eorum audaciam prædicator egregius refrenat, dicens: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc Salomon ait: Prudentiæ tuę pone modum. Hinc rursum dicit: Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi ne forte saturatus euomas illud. Dulcedinem quippe spiritalis intelligẽtiæ, qui vltra quàm capit comedere appetit, etiã quod comederat euomit: quia dum summa intelligere vltra vires quærit, etiam quæ bene intellexerat amittit. Hinc rursum dicit: Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui perscrutator est maiestatis, opprimitur à gloria. Gloria quippe inuisibilis conditoris, quæ moderatè inquisita nos erigit, vltra vires perscrutata premit. Itaque hæretici quia de sublimitate intelligẽtiæ quãto amplius repleri ambiũt, tanto amplius inanescunt, bene de eis dicitur: Egestate & fame steriles. Immoderatis nanque ausibus cognitionis supernę scientiam quo plus appetunt, plus amittunt. Caput. IX.

L

Roma. 12. Prouer. 25. Prouer. 25.

AT contrà hi qui in sancta Ecclesia veraciter sunt humiles, & veraciter docti, norunt de secretis cœlestibus & quædam considerata intelligere, & quędam non intellecta venerari: vt & quę intelligunt, veneranter teneant: & quę necdum intelligunt, humiliter expectent. Vnde nobis per Moysen dicitur: vt comedẽtes agnum, quicquid de eo reliquum fuerit, igni comburamus. Agnum quippe comedimus, cum multa dominicę humanitatis intelligendo recondimus in ventrem mentis. Ex quo quædam nobis remanent quæ comedi nequeunt: quia multa adhuc de illo restant quę intelligi nequaquam possunt. Quæ tamen igne comburenda sunt: quia ea quæ capere de illo non possumus, humiliter sancto spiritui reseruamus. Quæ plærũque humilitas ea etiã electorum sensibus aperit, quæ ad intelligendum impossibilia esse videbantur. Nam peruersæ hæreticorum mentes dum sibi superbè intellectum tribuunt, quasi certas dare sententias etiam de incognitis presumunt, vnde fit vt ipsa eos elatio quę intus apud semetipsos eleuat, à veritate foras repellat: vixq; in dictis dei exteriora capiant, qui se secreta spiritalia penetrasse singulariter putabant. Vnde hic quoque subditur:

M

Exo. 12.

Quòd hæretici ad medullam scripturæ sacræ non perueniunt, sed corticem eius rodant, & uix exteriora eius agnoscant.

Qui rodebant in solitudine: squalentes calamitate & miseria, & mandebant herbas & arborum cortices.) Rodi solet quod comedi non potest. Hæretici autem quia scripturam sacram intelligere sua virtute moliũtur: eam procul dubio apprehendere nequaquam possunt: quam dum non intelligunt, quasi non edunt. Et quia per superuam gratiã non adiuti hanc comedere

A comedere nequeunt, quasi quibusdã illã nisibus rodũt. Exterius quippe illã contrectant: cùm quidẽ conantur, sed non ad eius interiora perueniunt. Qui quia ab vniuersalis Ecclesiæ societate disiuncti sunt: non quolibet rodere, sed in solitudine memorantur. Ad quam nimirum solitudinem quia prædicatores falsi sequaces suos traherent: Longè antè veritas præ

Mat. 24.

monuit, dicens: Si dixerint vobis: ecce in deserto est, nolite exire. Qui rectè perhibentur calamitate & miseria squalidi: quia & morum sunt pernicie, & sensuum prauitate despecti. Qui herbas quoque & arborum cortices mandunt: quia elationis suæ obice repulsi: in sacro eloquio magna & intima percipere nequeunt: sed vix in illo quædam tenera & exteriora cognoscunt. Per herbas quippe dicta planiora: per arborum cortices patrum eloquia exteriora signantur. Qui ergo ea scire appetunt: ex quibus docti nequaquam sint, sed esse videantur: dum in sacris voluminibus vim charitatis erga deũ ac proximum medullitus non exquirunt: quasi herba vel cortice pascuntur: quia vel ima vel exteriora sunt, quę mẽtes superbientium nutriunt. Vel certè herbas mandere, est de scriptura sacra minima præcepta seruare, maiora contemnere.

Mat. 23.

Quos bene veritas increpat, dicens: Vę vobis scribę & Pharisæi hypocritę, qui decimatis mentam & anethum & cuminum: & reliquistis quæ grauiora sunt legis. Qui arborũ quoque cortices mandunt: quia sunt nonnulli qui in sacris voluminibus solam literæ superficiem venerantur: nec quicquam de spiritali intellectu custodiunt: cum nihil in verbis dei amplius nisi hoc quod exterius audierint, esse suspicãtur. Quos tamen in cunctis erroribus suis inanis gloriæ appetitus posB sidet: eosq; honoris ambitus captiuos tenet: & plærunque per ipsa quæ loquuntur, nihil aliud quam terrena lucra appetũt.

Ro. 16. & Phil. 3.

De quibus per Paulum dicitur: Huiusmodi enim Christo domino non seruiunt, sed suo ventri. Vnde rectè quoque subiungitur:

Quòd hæreticorum intentio in auaritia sit: de cuius radice punctiones peccatorum nascuntur.

Et radix iuniperorum erat cibus eorum.) Arbor nanque iuniperi pro filiis punctiones habet. Sic quippe sunt hirsuta quæ profert: vt spinis similia contrectantem pungere valeãt. Spina verò est omne peccatum: quia dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Vnde iusti voce & pœnitentis dicitur: Conuersus sum in ærumna mea, dum confringitur spina: quia scilicet mens ad lamentum vertitur, vt peccati punctio pœnitendo frangatur. In translatione vero alia non confringi, sed configi spina pérhibetur: quod videlicet ab eodem sensu non dissonat: quia pœnitentis animus ad luctum ducitur, dum perpetrata culpa in memoria fixa retinetur.

Psal. 31.

Caput. X.

QVid ergo per radicẽ iuniperi, nisi auaritia designatur, ex qua peccatorum omnium spinæ producũtur? De qua per Paulum dicitur: Radix omniũ malorum est cupiditas. Ipsa quippe latenter oritur in mente, sed punctiones peccatorum omnium patenter producit in opere. Quas videlicet punctiones ab hac radice

2 Tim. 6.

C surgentes, statim prædicator egregius insinuat, cum subdit: Quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribꝰ multis. Qui enim multos dolores dixit: quasi nascentes innotuit ex hac radice punctiones. In iuniperis ergo peccata: in radice verò inniperorũ quid aliud quam auaritiam, id est, materiam intelligimus peccatorum? Quia igitur plærũque hæretici sola in verbis suis exteriora lucra sectantur: nec ignorant quiá peruersa astruunt, sed erroris prę dicamenta non deserunt: dum sumptus percipere quasi doctorum volunt: bene de eis sancti viri nunc voce dicitur. Et radix iuniperorum erat cibus eorum: quia dum totis mentis suæ sensibus auaritiam cogitant, quasi eo alimento vescũtur de quo nasci procul dubio peccatorum sequẽtium punctiones solent. Qui si quando in sacro eloquio quædã quasi prudenter inueniunt: quæ dum non intelligunt, pro suis esse assertionibus suspicantur: mox miseris auditoribus suis quorũ non animas sed substantias appetunt: hæc vociferãtes aspergunt. Vnde congruè subinfertur:

Quòd hæretici de humilitate sanctæ scripturæ aliqua testimonia extorquentes, quasi uictores exclamant: & ubi deest authoritatis occasio, quæ malè sentiũt, clanculò persuadẽt. D

Qui de conuallibus ista rapientes, cũ singula reperissent, ad ea cum clamore currebant. De conuallibus illa rapiunt: quia hęc de humilibus dictis patrum, superbo spiritu colligunt. Quæ dum pro suis se partibus inuenisse gloriantur, ad ea cum clamoribus currunt: quia videlicet omne quod sentiunt, appetitu laudis ad aures hominum diffamare conãtur. Sequitur: In desertis habitabant torrentium: & in cauernis terræ, vel super glaream.) Torrẽtes dicimus riuos qui aquis hyemalibus colliguntur: qui certis etiam temporibus arescunt. Iure itaque inuentores peruersorum dogmatum torrẽtes vocantur: quia à calore charitatis frigidi, quasi in tempore temporis hyemalis excrescunt, quia non perpetua plenitudine profluunt, sed catholicorũ allegationibus quasi æstiuis Solibus exiccantur. Et quidem inuentores peruersorum dogmatum contra sanctam Ecclesiam exorti, feruore iam veritatis extincti sunt: sed tamen eorũ discipuli ea quæ illi docuerunt, tenere ac defendere non desistunt. Hi ergo qui illorum sequuntur errores, in desertis torrentium habitant, id est in eorum prædicatione confidunt: quorum eloquia catholicorum iam responsione & ratiocinatione siccata sunt.

Caput. XI.

QVid verò aliud cauernas terræ quàm occultas hæreticorum prædicationes accipimus? Sic enim hæretici inter se clandestinis conuenticulis coëunt: vt errori suo reuerentiam, quàm ex ratione non valent, præbeant ex occultatione: & infirmis animabus prauitatis sermo tanto reuerendus appareat, quãto secretus. Vnde apud Salomonem mulier ex typo hereseos dicit: Aquę furtiuę dulciores sunt: & panis absconditus suauior. Quæ occulta scilicet prædicamenta detestatur veritas, dicẽs: Si quis vobis dixerit: ecce hic est Christus, aut ecce illic, nolite credere. Et rursum: Si dixerint vobis: ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgurexit ab oriente, & paret vsque in occidentẽ: ita erit & aduentus filij hominis. Hoc itaque illic in penetralibus, quod hic dicitur in cauernis. In cauernis ergo hæretici habitant: quia plærunque errorem suum secretis prædicationibus occultant: vt quo se doctioribus prudentioribusq; non iudicant, eo ad se vehementius imperitos trahant. Vnde bene etiam subinfertur: Vel super glaream. Glaream quippe illos minutissimos lapides dicimus, quos aqua pluuialis trahit. Doctores igitur peruersorum dogmatum super glaream habitant: quia illas hominum mentes trahunt, quæ nulla grauitatis stabilitate solidantur: quas velut de loco semper ad locum flumina errorum ducunt. Vnde & prædicator egregius cũ auditores suos non temporaliter duci: sed forti cuperet grauitate solidari, admonuit dicens: Vt iam non simus paruuli fluctuãtes, nec circumferamur omni vento doctrinę. Sancta itaque Ecclesia ab aduersariis ad modicum depressa: cùm sibi F audaces errantium mentes insultare conspexerit: quæ eorum conuersatio fuerit ad memoriam reducit, dicens in desertis habitant torrentium: & in cauernis terræ: vel super glaream. Quia enim eorum peruersa prædicatio amisso igne charitatis ex frigore mentis conualuit: profecto in torrentiũ desertis habitauit. Quia verò aperta & libera non fuit, in cauernis latuit. Quia autem plebem non fixam sed mobilẽ tenuit: non super petram, sed super glaream mansit. De quibus adhuc subditur:

E

Prouerb. 9

Mat. 24.

Quòd hæretici delitias æstimant, cùm errori suo quos decipiunt associant.

Qui inter huiusce modi lętabantur: & esse sub sentibus delitias computabant.) Quid nomine sentium, nisi eas quos iam suprà diximus, punctiones peccatorũ intelligimus? Quia autem peruersæ mentes gaudẽt in iniquitatibus quas flere debuerunt: omnes hæretici tãto se inani lætitia extollunt, quãto magis ad peiora conualescunt: atque esse sub sentibus delitias deputant: quia inde peruersam mentem ad gaudium subleuant, vnde spinas peccatorum portant. Nam si quando ad errorem suum valuerint quempiam trahere: sese per lætitiã iactant: atque vnde sibi peccata quotidie etiã alios perdendo congregant: inde se esse quasi duces ad iustitiam exultant. Bene ergo dicitur: qui inter huiusce modi lætabãtur:

& esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & esse sub sentibus delitias computabant. Trahũt enim quos valent ad perditionem suam: & se sub peccatis esse, vel culpis culpas addere non credunt: sed virtutum opulentiam cumulare.

Quòd imitatores reproborum filij eorum dicantur: stulti, quia erronei: ignobiles, quia à generositate cœlesti immunes.

Filij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.) Eorum videlicet filij, qui fuerunt errorum magistri. Filij igitur dicuntur, non de eorum semine, sed de imitatione generati: qui docendo peruersa, stulti fuerunt per ignorantiã viuendo nequiter, ignobiles per actionem. Qui redemptori nostro nulla sapientiæ, nulla vitæ cognatione coniuncti sunt. De quo Salomonis voce in laude sanctæ Ecclesiæ dicitur:
Prouer. 31. Nobilis in portis vir eius. Hi itaque quia peruersa errantium exempla secuti sunt, filij stultorum & ignobilium esse memorantur. Rectè autem subiungitur: Et in terra penitus non parentes. Quia dum hic videri aliquid appetunt, nimirum à terra viuentium exortes fiunt. Sed hoc quod in hæreticorum typo diximus: omnino nil obstat si etiam de peruersis atque carnalibus, quãuis in recta fide positis, sentiamus. Neq; enim sancta electorum Ecclesia solos sibi aduersarios deputat, qui ab eius fide positi extrà dissentiunt, sed eos quoque qui vitã illius malè viuendo interius premunt. Contempletur igitur ærumna irruentis aduersitatis afflicta: quomodo prosperitatis suæ tempore, iniquorum & intra se viuentium prauitate grauata sit. Contempletur quòd exigẽtibus meritis quorundam non iniustè in illa vita turbata sit omnium, & dicat:

H Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria.) Sicut in prima huius operis parte præfatus sum: per virtutem contemplationis nonnunquam solet intelligi solitudo mentis. Sed hoc in loco cùm solitudo per obiurgationem dicitur: quid aliud quàm boni destitutio demonstratur? Vnde & sub Iudææ typo Hieremias peccatoris animam deplorat,
Thren. 1. dicens: Quomodo sedet sola ciuitas plena populo? Sed cùm per beatum Iob de prauis dicitur: Rodebant in solitudine: libet intueri hoc etiam quod per Psalmistam dictum est: Inimi
Psal. 72. ci eius terram lingent. Caput. XII.

DVo quippe sunt genera hominũ ambitioni suæ seruientium: vnum videlicet quod semper ad auaritiã blandimẽtis vtitur linguę: aliud verò quod aperta vi intendit rapinæ. Nam rodimus, cum aliquid exterius forti adnisu atterimus. Lambitur enim quando hoc quod edi faci le non potest, impressa linguę lenitate gustatur. Omnes igitur etiam sub specie fidei prauæ viuentes, qui aliena appetũt, sed ea quæ appetunt, rapere nequaquam possunt: blandis enim sermonibus, & quasi molitie dulcedinis concupita abstrahere conantur: quid aliud quàm terrã lingũt? quia terrena quęque quę virtute nequeunt auferre, mollitie linguæ moliuntur.

I Qui verò in hoc mundo aliqua potestate suffulti sunt: & concupiscentes aliena, blandiri quidẽ ex fraude desiciũt: quia etiam iniusto robore possunt implere quod volunt: hi hoc quod appetunt, non lambunt, sed rodunt: quoniam propinquorum vitam fortitudine virium velut admisu dentium demoliuntur. Conspiciat itaque sancta Ecclesia veras diuitias æternæ patriæ: conspiciat frequentiam supernorum ciuium: conspiciat in electis suis cultum* mentis, & innumerabilium dona virtutum: atque ab eis ad prauorum vitam omni bono destitutam, mentis oculum reuocet, & ex illorũ comparatione videat, qualiter ista cunctis virtutibus sit vacua: quia superna deseruit, & infima concupiuit. Videat quomodo plerunque id quod appetit, si fortasse præualeat, etiã violenter rapit. Videat tales se quasi intra* se positos diu tolerasse: atque ex eorum culpis vsque ad bonorum quoque pericula ac detrimenta peruenisse, & dicat: Qui rodebant in solitudine. Ac si apertè conqueratur dicens: Aliena etiã violenter rapiendo non roderent, nisi prius ipsi in interioribus suis soli ac vacui à virtutum cultura remanerent. Bene autẽ eorum qualitatem explicat dicens: Squalentes calamitate & miseria. Aegra nãq; caro si studiosè curari negligitur, squalore desuper ducto in infirmitate deterius grauatur, & dum calamitati ægritudinis negligentiæ miseria additur, grauior molestia oborto squalore toleratur. Natura igitur humana
Miseria humana ex bené condita, sed ad infirmitatem vitio propriæ voluntatis lapsa, in calamitatem cecidit: quia pressa innumeris necessitatibus, nihil in hac vita nisi vnde afflige retur, inuenit. Sed cùm eisdem naturæ nostræ necessitatibus plærunque plusquã expedit, deseruimus, mentisq; curam negligimus, ex miseria negligentiæ infirmitati nostræ addimus squalorem culpæ. Necessitates nanque naturales hoc habere valde periculosum solent, quòd sæpe in eis minimè discernitur, quid circa illas per vtilitatis studium, & quid per voluptatis vitium agatur. Crebrò enim occasione seductionis inuenta, dum necessitati debita reddim⁹, voluptatis vitio deseruimus, & infirmitatis velamine ante discretiõis oculos excusatio nostra se palliat, ac quasi sub patrocinio explẽdę vtilitatis occultat. Infirmitatem verò naturæ nostræ per negligentiam relaxare, nihil est aliud quam calamitati miseriam addere, ac vitio rum squalorem ex eadem miseria multiplicare. Vnde sancti viri in omne quod agunt: studiosissima intentione discernũt, ne quid plus ab eis naturæ suæ infirmitas quàm sibi debetur exigat: ne sub necessitatis tegmine in eis vitiũ voluptatis excrescat. Aliud enim ex infirmitate: aliud ex tentationis suggestione sustinent: & quasi quidã rectissimi arbitri inter necessitatem voluptatemque constituti, hanc consolando subleuant, illam premendo frenant. Vnde fit vt & si infirmitatis suæ calamitatem tolerent: tamen ad squalorẽ miserię per negligentiam non descendant. Hoc ipsum enim esse in calamitate, est necessitates naturæ ex carnis adhuc corruptibilis infirmitate sustinere. Quas videlicet necessitates cupiebat euadere qui dicebat: De necessitatibus meis eripe me. Sciebat enim plærunque voluptatum culpas ex necessitatum occasione prorumpere: & ne quid sponte illicitum admitteret, hoc ipsum satagebat euelli quod nolens ex radice tolerabat. At contrà praui gaudent in his corruptionis suæ necessitatibus: quia nimirum eas ad vsum voluptatum retorquent. Cùm enim reficiendis cibo corporibus naturæ seruiunt: per delectationem gulæ, in voluptatis ingluuie distendũtur. Cùm tegendis membris vestimenta quærunt: non solum quæ tegãt, sed etiam quæ extollant expetunt: & contra torporem frigoris non solum quæ per pinguedinem muniant, sed etiam quæ per mollitiem delectent: non solum quæ per mollitiem tactũ mulceant, sed etiam quæ per colorem oculos seducant. Necessitatis igitur causam in vsum voluptatis vertere: quid est aliud quàm calamitati suæ squalorem miseriæ sociare? Pressa itaque tempore aduersitatis Ecclesia, reminiscatur eorum ex quorum merito talia sustinet, & dicat: Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Calamitate scilicet non squalerent: si in istis necessitatibus voluptatum miseriam non superadderent. Quas videlicet necessitates exparentis primi culpa meruim⁹. Hi verò qui calamitati suæ miseriam adiungunt: ex crucíatu pœnę ad augmenta prorũpunt culpæ. Sed vtinam tales cum ad melius permutari despiciũt: ita peruersa agerent, vt non ea etiam aliis propinarent. Vtinam illis mors sua sola sufficeret: & non virulentis persuasionibus alienam etiam vitam necarent. Innident enim alios esse quod non sunt: dolent alios adipisci quod perdunt. Nam si qua forte in aliorum actibus exoriri bona cõspiciunt: mox ea manu pestiferæ exprobrationis euellunt. Vnde & sequitur. Caput. XIII.

Carne prona. Periculum circa necessitates naturales. Discretio sanctorum uirorum in omni actione. Psal. 70.

ET mandebant herbas & arborum cortices.) Quid enim per herbas nisi tenera ac terræ proxima bene inchoantium vita? & quid per arborum cortices nisi exteriora opera eorum qui iam sublimia appetunt, designantur? Praui nanque cum recta incipientes aspiciunt, aut irridendo, aut quasi cõsulendo contradicunt. Cùm verò iam quosdam pensant ad summa proficere: quia eorum profectus funditus dissipare nequeũt: à quibusdã illos suis operibus diuertunt. Herbas itaque eis & arborum cortices mandere, est, vel studia bene inchoantium vel operatiões quorũdam iam more arborum ad superiora tendentium, pestiferis persuasionibus quasi quibusdam malitiæ suæ dentibus dissipare. Herbas mandunt reprobi, cùm infirmorum initia irridendo consumunt. Arborum quoque cortices mandunt, cùm manu peruersi consilij à vita rectè credentium, tegmen bonorum operum subtrahunt. Hos autem in quibusdam actibus velut arbores expoliant, illos verò velut herbas (quia despicientes trahunt) quasi quæ calcant comedunt. Quorundam iam fortitudinem in alta surgentem ex parte demoliuntur, quorundã

A quorundam verò tenerũtudinem & adhuc in imis positã penitus conterunt. Dicat igitur: Mandebant herbas & arborũ cortices: quia prauis irrisionibus in nonnullis exteriora opera, in nonnullis autem per spem virentia corda dissipabant. Vel certè herbas mãdere, est leuia quædam ac tenera de antiquis patribus imitari. Arborũ verò cortices edere, est eorum opera superficietenus agere, sed intentionem rectam in eisdem operibus non tenere. Sunt enim nonnulli qui dũ presentis mundi gloriam eiusdem mundi actionibus adipisci nõ possunt: speciem sanctitatis appetunt: habitum venerationis sumunt: imitatores antiquorum patrum videri concupiscũt & quædam quidem parua ac leuia peragunt: sed eorum fortia & quæ ex solius charitatis radice prodeunt, imitari contemnunt. Hi videlicet herbas edũt: quia magna negligunt, & vilibus satiantur. Plærunque tamen etiam quædam quasi robustiora opera exercent: sed intẽtionem rectam in eisdẽ operibus non tenent. Quibus profectò arborum cortices mandere, est exteriores electorum actus assumere: & intẽtionem bonam in bonis actibus non habere. Dum enim pro humana laude recta opera exquirunt: sed imitari cor rectè operantiũ negligunt, ex solis arborum corticibus replentur. Tòto nanque desiderio præsentis vitæ gloriam vel abundantiam quęrunt. Vnde & rectè subiungitur: Et radix iuniperorum erat cibus eorum.) Intus enim quanuis per fidem positi, dũ plærunque auaritiæ cogitationibus seruiunt, quasi illud come-
B dũt: vnde in extremo vitæ suppliciorum aspera proferuntur. Qui dum frugem diuini eloquij non concupiscunt: sed ad rerum temporalium ambitum seruiunt: nequaquã pane tritici, sed radice iuniperi satiantur. Ipsa quippe eos ab imis atque infimis oborta occupant quæ illos more iuniperi postmodũ ex duritia tribulationum velut ex asperitate foliorum pungant. Contemnentes nãque deum hic minimè sentiunt quãtum sit malum quod agunt, Adhuc enim iuniperi radicem comedunt: sed huius radicis quàm sint rami asperi, non attendunt: quia nimirum praua actio modo quasi ex radice delectat in culpa: sed postmodum quasi ex ramis pũgit in pœna. Vbi & bene subiungitur: Qui de conuallibus ista rapientes, cùm singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.) In comparatione videlicet supernorũ, omnis præsens vita cõuallis est. Hi autem quia sublimia montium, id est fortia acta sanctorum contemplari nesciunt: semper in oblectatione infima quasi in conuallibus conuersantur: & dum quodlibet lucrum vel parui stipẽdij inueniunt, cum clamore currunt: quia hoc abstrahere etiam iurgando moliuntur. In conualle enim repertis singulis cum clamore currere, est subortis causarum occasionibus etiam pro praua stipe litigare. Plærunq; autem quem sanctum bona actio ostentat: oborta terreni cõmodi occasio examinat. Videas nanque nonnullos iam sublimia agere: iam in abstinentiæ, iam in doctrinæ opere patrum
C præcedentium exempla sectari: sed cũ repentè præsentis vitæ lucrum, quasi fructum conuallis inuenerint: ad hoc cum clamore currũt: quia quasi dirupta ad illud superductæ sanctitatis tranquillitate prosiliunt. Caput. XIIII.

Contrariũ praui agũt calamitati suæ miseriã sociantes.

POssunt quoque per herbas atq; arborum cortices non solum, vt predictum est, bonorum opera, sed in hac vita cõsolationes ac prosperitates intelligi. Sæpe enim omnipotens deus electos suos cum donis interioribus ditat: exterioribus etiam honoribus subleuat. Cũque eos præterẽdo cæteris honorabiles reddit, latius imitabiles ostendit: & nõnunquã praui eorum quidem vitam despiciunt, sed fœlicitatem in hoc mundo assequi concupiscunt. Quia igitur blandimenta hic transitoriæ consolationis quęrunt, herbas comedunt: quia in cogitationibus suis exteriorem eorum gloriam meditantur, arborum cortices mandunt. Et quoniam in his omnibus soli auaritiæ tota intentione deseruiunt, radice iuniperi replentur. Quæ cuncta de conuallibus rapiunt: quia ex amore huius infimæ & corruptibilis vitæ immensis cupiditatibus inardescunt. Et cùm singula rapiunt, ad ea cum clamoribus currunt: quia videlicet sanctorum patrum, quorum merita adipisci non quærunt, loca eorum atque regimina apprehẽdere satagunt: & cùm tranquillè nequeunt, hæc plerũque assequi, etiam dirupta concordiæ pace moliuntur. Qui Proeo quòd longè à patrum præcedentium actione disiuncti sunt, rectè subiungitur: In desertis habitabant torren-
D tium: & in cauernis terræ, vel super glareã.) In bona etenim parte rectè torrentes, sanctos prædicatores accipimus: qui dum in præsenti vita diuinis nobis eloquiis influunt, aquarũ multitudine, quasi in hyeme colliguntur. Qui & æstiuo sole adueniente se subtrahunt: quia cum æternæ patriæ lux emicuerit, prædicare cessabunt. Horum torrentium deserta, sunt vitæ temporalis commoda. Ea nanque deserunt: & ad lucra
Phil. 4. se cœlestia adipiscenda conuertunt. Cuncta autem hæc torrens ille reliquerat, qui dicebat: Propter quem omnia detrimentum feci: & arbitror vt stercora. Sed quia prauorum mẽtes ea in hac vita adipisci appetunt: quæ despiciẽtes iusti derelinquunt, in desertis torrentium habitare referuntur. Illa enim quæ sanctis indigna sunt: ipsi percipere pro magno cõcupiscunt. Cauernæ autem terræ, sunt cogitationes prauæ: in quibus se ab humanis oculis abscondũt. Praui quippe vt sunt ab hominibus videri refugiũt: dumq; aliud quàm sunt, simulant, sese in conscientiæ suæ latibulis quasi in cauernis occultant. Qui cuncta hæc non agerent, nisi de æterna & solida vita desperarent: nisi in hoc incerto temporalitatis animũ figerent. Vnde bene subditur: Vel super glaream. Glarea nãque est vita præsens: quæ indesinẽter ad terminum suum ipso defectu mutabilitatis, quasi impulsu fluminis ducit. Super glaream itaque habitare, est fluxui vitæ præsentis inhærere: & ibi intentionem ponere, vbi gressum nequeat fixè stando solidare. Est aliud in glarea quod nequaquam debeat tacẽdo
E præteriri: quia cũ pes in eius superficie ponitur, ipsa eius volubilitate labitur, atque ad ima deuoluitur. Cui videlicet rei in nullo discrepat vita prauorum: quia cum pro amore mũdi aliqua ſtudent licita atque honesta agere: quasi planum in superficie pedem ponunt, sed repentè pes ad ima labitur: quia eorum actio dum plura semper appetit, vsq; ad iniqua & illicita descendit. Cùm ergo sancta Ecclesia huius temporis contraria tolerat, ad vitam carnalium, quos aduersos sibi etiam in prosperis sustinuit, per memoriã recurrat, & quorũ meritò hæc patiatur, agnoscat, dicens: In desertis habitabãt torrentium, & in cauernis terræ, vel super glareã. Quia enim patrum doctrinis destituti sunt, in desertis torrentium: quia in occultis se cogitationibus tegunt, in cauernis terræ: quia verò in præsentis seculi mobilitate intentionem suam figere appetunt, super glaream habitare referuntur. Sed vtinam tales, quia peccata nolunt impugnare tentantia, flẽdo tergerẽt vel commissa: vtinam mala sua saltem perpetrata cognoscerent: atque sterili ficulneæ cophinum stercoris, id est, infructuosæ menti pinguedinem lamentationis admouerent.

Caput. XV.

SEd habet hoc plærunque humanus animus proprium: quod mox vt in culpam labitur, à sui adhuc longius co-
F gnitione separatur. Hoc ipsum nanq; malum quod agit, menti se obicem ante oculum rationis interserit. Vnde fit vt anima prius voluntariis tenebris obsessa, postmodum bonũ iam nec quod quærat agnoscat. Quanto enim magis malis adhæret: tanto minus intelligit bona quæ perdit. Lux quippe veritatis quia subtiliter reproborum culpas examinat, quo habita negligitur, eo permittit districtus iudex vt nec amissa requiratur: & cum ab actu repellitur, fugit à sensu: vt cui⁹ quasi facies in opere contemnitur, eius per recordationem iam nec terga videantur. Hinc itaque est quod reprobi subiecti flendis sceleribus gaudent, de quibus per Salomonem dicitur: Qui lætantur cùm malefecerint: & exultant in rebus
Prouer. 2. pessimis. Hinc est quod lachrymarũ causas tripudiantes peragunt: Hinc est quod mortis suæ negocium ridentes exequũtur. Vnde hic quoque aptè subiungitur:

Quòd peccatores flagitiorum consuetudinem, quæ utique animam crebris punctionibus cruentant & lacerant, delitiosam putant.

Qui inter huiuscemodi lætabantur: & esse sub sentibus delitias computabant.) Inter huiuscemodi lætantur: quia nimirum attendunt transitoria quæ percipiunt: & intueri negligunt permanentia bona quæ perdunt. Cumque amore temporalium flagrant, veram lætitiam volentes ignorant. Quam si studiosè cognoscere quærerent, quã flẽda sunt gaudia quæ appetunt, viderent: Sed dum meliora scire contemnunt: sola

ctione

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gratione blandiuntur. Visibilia scilicet sequentes cor signut: & tanto extrinsecus gaudet, quanto recordationem sui intrinsecus non habent. Miscentur tamen eorum gaudiis plærúq; tribulationes: atque ex rebus ipsis ex quibus superbiunt, flagellantur. Neque enim sine grauibus curarum molestiis possunt temporalia quæ appetunt, vel non habita quærere, vel quæsita seruare: inter æquales præstantiorem gloriam appetere: à minoribus reuerētiam plusquam oportet exigere, & minus quàm debent eandem maioribus exhibere: plærúque potentiā per iniustitiā ostendere: semper praua agere: & tamen ne opinionē prauitatis habeant, formidolosè custodire. Hæc profectò omnia miseros pungunt: sed easdem punctiones ipso rerum temporalium victi amore non sentiunt. Vnde & rectè nunc dicitur: Et esse sub sentibus delitias cōputabant: quia peccatorum delectationibus pressi: ex affectu vitæ præsentis quàm sint aspera, quæ patiuntur, ignorant.

Lætantur itaque sub sentibus: quia rebus quidem temporalibus gaudent: sed tamen dum dispēsare siue tribulatione eadem temporalia non valent: ea cura punguntur miseri qua premuntur. Manent sub sentibus: & hoc ipsum delitias æstimant: quia & dura quidem ex præsentis vitæ amore tolerāt: & tamen affectu nimiæ cupiditatis obligati, laborem eiusdē tolerantiæ voluptatem putant. Vnde rectè Hieremias totius in se humanæ conuersationis speciem sumens, per lamentum queritur dicens: Inebriauit me ablynthio. Vt enim in superiori iam parte prædiximus: ebrius quisque quod patitur nescit. Qui verò absynthio inebriatur: & hoc quod sumpsit amarum est: & tamen non intelligit eandem amaritudinem qua repletur. Humanū igitur genus recto dei iudicio in voluptatibus suis sibi dimissum: atque per easdem voluptates spontaneis tribulationibus traditum, ablynthio est ebrium: quia & amara sunt quæ pro huius vitæ amore tolerat: & tamen eandem amaritudinem cæcitate cupiditatis quasi insensibilitate ebrietatis ignorat. Mundi enim gloriam sitiens dū multas pro ea tribulationes reperit, amarum est quod bibit. Sed quia hoc nimis inhianter sumpsit: eiusdem amaritudinis malum discernere iam præ ipsa ebrietate non sufficit.

Thren.3.

H

Caput.XVI.

AMant enim peruersi homines pro huius mundi gloria etiam tribulationes: cūctisq; pro ea sudoribus libenter seruiunt: & grauium laborum iugo deuotissimè colla submittunt. Quod bene sub Ephraim specie Oseæ prophetante describitur, qui ait: Ephraim vitula docta diligere triturам. Vitula enim trituræ laboribus assueta: relaxata plærunque ad eundem laboris vsum etiam non compulsa reuertitur: Ita prauorum mens huius mundi seruitiis dedita, & rerum temporalium fatigationibus assueta: etiam si sibi libere vacare liceat: subesse tamē terrenis sudoribus festinat, & vsu miserę conuersationis triturам laboris quærit: vt à iugo mundanæ seruitutis cessare non libeat, etiam si liceat.

Oseæ.10.

I

Quod videlicet iugum dominus à discipulorum ceruice sub leuans, cum dicit: Attendite vobis ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate: ilico adiūxit: Et in curis huius vitæ: & superueniat in vos repentina dies illa. Et rursus: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis: & ego reficiam vos. Tollite iugum meū super vos: & discite à me, quia mitis sum: & humilis corde. Quid est enim dominum mitem se in magisterio atque humilem dicere: nisi relictis exercēdæ elationis difficultatibus, plana quædam bene viuendi itinera demonstrare? Sed quia prauorum mētes plus per aspera elationis quā per blanda humilitatis ac mansuetudinis delectātur: esse sub sentibus delitias deputant. Dura enim præ amore seculi quasi quædam mollia ac delectabilia ferre parati sunt, dum in hac vita rerum culmina apprehendere conātur. Cessationē dominus à mundi laboribus imperat: sanctæ quietis dulcedinem persuadet: & tamen vesana iniquorum mens plus se assequi aspera carnaliter, q̄ tenere blanda spiritualiter gaudet: plus acerbitate fatigationis, q̄ quietis dulcedine

Luc.æ.21.

Mat.11.

Exo.16.

pascit. Quod apertè in semetipso nobis Israeliticus populus ostendit: qui dum refectionem mannæ desuper perciperet: ab Aegypto ollas carnium, pepones, porros cepasq; concupiuit. Quid enim signatur in manna, nisi esca gratiæ, suaue sapiens, ad refectionē interioris vitæ, bene vacantibus desuper datæ? Et quid p ollas carniū, nisi carnalia opera vitæ, in tribulatio num laboribus quasi ignibus excoquenda? Quid per pepones, nisi terrenæ dulcedines? Quid per porros ac cepas exprimitur: quæ plærunque qui comedunt lachrymas emittunt, nisi difficultas vitæ præsentis, quæ à dilectoribus suis & nō sine luctu agitur, & tamen cum lachrymis amatur? Manna igitur deserētes, cum peponibus ac carnibus porros cepasq; quæsierunt: quia videlicet peruersæ mentes dulcia per gratiam quietis dona despiciunt: & pro carnalibus voluptatibus laboriosa huius vitæ itinera etiam lachrymis plena concupiscunt: contemnunt habere vbi spiri: aliter gaudeāt: desideranter appetunt vbi & carnaliter gemant. Horum itaque vecordiam veridica voce Iob reprehendat: quia nimirū peruerso iudicio, perturbata trāquillis, dura lenibus, aspera mitibus, transitoria æternis, suspecta securis anteponunt. Horū vecordiæ facta Ecclesia recordetur, cùm sæuius extrinsecus aduersitatibus premitur: quos intra se velut fideles cōtinuit: sed eorum vitam aduersantem fidei diu tolerauit, & dicat. Qui inter huiusce modi lætabantur: & esse sub sentibus delitias computabant: quia nimirum mala quæ agunt, ex iniquorum præcedentium prauitate didicerunt. Vnde & rectè subiungitur. Filij stultorum & ignobilium.) Cap.XVII.

K

SCiendum nobis est quòd alij intra sanctā Ecclesiā vocātur stulti, sed tamen nobiles: alij verò stulti, & ignobiles. Stulti nanq; dicūtur, sed esse ignobiles nequeūt: qui carnis prudentiā contemnentes, profuturam sibi stultitiam appetunt: & ad nobilitatem internæ prolis, virtutis nobilitate subleuantur: qui stultam sapientiam mundi despiciunt: & sapientem dei stultitiam concupiscunt. Scriptum quippe est: Quod stultum est dei, sapientius est hominibus. Hāc nos stultitiam Paulus comprehēdere admonet, dicens: Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo: stultus fiat, vt sit sapiens. Hanc stultitiam qui perfectè secuti sunt: voce sapientiæ audire meruerunt: Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ: sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Ecce relinquentes temporalia, gloriam potestatis æternæ mercati sunt. Quid itaque in hoc mundo stultius, quàm sua deserere? Et quid in æternitate nobilius, quàm cū deo iudices venire? Horum scilicet iudicum nobilitas Salomone attestante memoratur: cum hoc quod iam præfatus sum dicitur: Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Valde quippe nobiles considerat quos senatores vocat. Hanc in se nobilitatem Paulus aspexerat, cum cognitioni conditoris per spiritum iunctus dicebat: Genus ergo cum simus dei, non debemus æstimare auro vel argēto aut lapidi sculpturæ artis & cogitatiōi hominis diuinū esse simile. Genus videlicet dei dicimur: non ex eius natura æditi, sed per spiritum illius & voluntariè conditi, & adoptiuè recreati. Tanto ergo ad hanc nobilitatē quisq; erigitur: quanto per acceptam imaginē ad similitudinē illius ex imitatione renouatur. At cōtrà sunt stulti & ignobiles: qui dum supernam sapientiā semetipsos sequētes fugiunt, in sua ignorantia quasi in abiectæ prolis vilitate, sopiunt. Quo enī id ad quod conditi sunt, non intelligūt: eo etiam cognationē acceptę per imaginē generositatis perdunt. Stulti sunt ergo & ignobiles quos ab æternę hereditatis consortio repellit seruitus mentis. Scriptum quippe est: Omnis qui facit peccatum, seruꝰ est peccati. Et voce egregij prædicatoris dicitur: Sapientia huius mundi stultitia est apud deum. Qui ergo dum terrena sapèrent, ab intima generositate repulsi sunt, stulti simul & ignobiles fuerunt. Quorum dū plærique actus imitātur, filij stultorum & ignobilium fiunt: dumq; eos sensibus ac moribus sequuntur, stulti sunt: quia veram sapientiā non intelligunt: & ignobiles, quia nulla spiritus libertate renouātur. Sed hi quis iniquorum actus exerceant: plærunq; tamen in hac vita occupant loca iustorum: atque eorū se filios æstimant, quorū per honoris concupiscētiam officia exterius administrant. Quos sancta Ecclesia per correptionē ad cognitionē sui reuocat: vt videlicet in prauis desideriis positi, quorū sint filij attendāt. Nō enim eorū sunt filij, quorū loca tenēt: sed quorū opera exercent. Dicatur igitur rectè, Filij stultorum & ignobilium. Vbi aptè subiungitur: Et in terra penitus non parentes.) Sicut enim plærique in terra sunt, & à cogitatione hominum abiectione vilitatis sue, quasi quadā superinductione velaminis

L

1.Corin.1.

Ibidem.

Mat.19.

Prouer.31.

Act.17.

M

Ioan.8.

1.Corin.3.

A nis absconduntur: ita sunt nonnulli in Ecclesia, qui dū abiectioni se prauorū operū subdūt, diuino cōspectui noti nō sunt. Quibus & quādoq; dicendum est: Amē dico vobis: nescio vos. Esse ergo in terra & apparere: est in fide rectа per virtutē operis nobilitatē mentis ostēdere. Esse verò in terra, & penitus nō apparere, est in Ecclesia quidē per fidem cōsistere: sed nil dignum fidei in opere demoustrare. Hi itaque intra sanctam Ecclesiam diuinitatis oculis & videntur per iudicium: & tamen per bonæ vitæ meritum non videntur: quia ea quæ confitendo tenent, viuendo non exhibent. De quibus Paulus dicit: Confitentur se nosse deum, factis autem negant. Hi in sancta Ecclesia fidem quam tenere se asserunt, premunt potius quàm venerātur: dum sua magis illius nomine, quàm eius adipisci lucra concupiscunt.

Matt.25.

ad Tit.1.

Caput.XVIII.

ELecti ergo dum seruari fidei meritum rectis operibus curant, ad authoris sui notitiam etiam inter reproborum tumultus appropinquant. Quod bene in Euangelio in muliere sanguinis fluxu laborante signatum est: de qua cùm dominus diceret: Quis me tetigit? Petrus ratiocinando respondit: Turbæ te comprimunt & affligunt: & dicis, quis me tetigit? Sed audire caulas veræ rationis meruit, cùm ei dominus dixit: Tetigit me aliquis. Nam & ego noui virtutē exisse de me. Ecce turbæ premebant dominum: sed tamen sola tetigit quæ ad illum humiliter venit: quia nimirum multi etiam in sancta Ecclesia reprobi veritatem cognoscendo premunt, quam bene viuendo tāgere negligunt. Premunt & lōgè sunt: quia diuinam notitiam professionibus * sequuntur, moribus fugiunt. Premunt inquam, sed longè sunt quia eidē fidei quam loquendo astruunt, agendo malè contradicunt. Sicut ergo hoc testimonio docemur: quia nōnulli dominum tangendo non tangunt, ita nonnulli videntur à domino etiam cum non videtur: quia occultis eius obtutibus & ad damnationis supplicium apparent: & ad electionis meritū non apparent. Dicatur igitur rectè: Et in terra penitus non parentes: quia etsi illos specietenus Ecclesia tenuit: eos tamen intra illā conditor quasi non vidit quos ignorauit. Qui tranquillitatis tempore idcirco fidem verbotenus tenent: quia eandem fidē florere generaliter vident. Sed cùm repentina contra illam procella aduersitatis oboritur: mox ab ea negatione publica disiunguntur: & quicquid prius quasi venerātes tenuerāt, contra hoc postmodum deridentes pugnant. Vnde aptè subditur:

B

Luc.8.

**al.profes si nocibus.*

Quòd hæreticorum opprobria & contemptus ad patientiam sanctorum cooperantur in bonum: & frenum silentij oportere imponi, ubi prædicatio uidetur contemni.

C

Nunc in eorum cantico versus sum: & factus sum eis proverbium.) Quibus videlicet verbis illud sanctæ Ecclesiæ tēpus exprimitur: quo publicè à reprobis irridetur, quādo iniquis crescentibus, in opprobrium fides, & veritas erit in crimen. Tanto quippe despectior vnusquisque erit, quanto iustior esse potuerit: tanto abominabilis, quanto laudabilis. Sancta itaque electorum Ecclesia afflictionis tempore prouerbium prauis efficitur: quia cum bonos mori per tormenta conspiciunt, ab eis similitudinem maledictionis sumunt. Quo enim transitoriam mortē vident: sed permanentem vitam non vident: tanto magis deridendo mala præsentia fugiunt, quanto per intellectum intrinsecus ad bona permanētia non pertingunt. Sed ea quæ subiūcta sunt: quia obscuris sententiis implicata non sunt, debemus sub breuitate transcurrere: vt ad ea in quibus laborādum est, valeamus citius peruenire. Sequitur: Abominantur me & lōgè fugiūt à me: & faciem meam conspuere nō verentur.) Longè à sancta Ecclesia fugiunt omnes iniqui: nō passibus gressuum, sed qualitatibus morum: longè fugiunt non loco, sed merito: dū crescente superbia, aperta eam exprobratione contemnunt. Faciem nanq; eius conspuere est: non tantum in absentia bonis detrahere: sed vnūquēque iustum etiam in præsentia cōfutare. Quos tunc praui dum apertè irridendo despiciunt, in eorum contumeliis fluxa verba quasi defluctes saliuas emittunt.

Caput.XIX.

SEd scit sancta Ecclesia in passionibus crescere: atq; inter opprobria honorabilem vitam tenere: scit nec aduersis deiici, nec de prosperis gloriari: nouit cōtra prospera mentem suam in deiectione sternere: nouit contra aduersa animum ad spem superni culminis exaltare: scit bona sua misericordiæ redemptoris, scit mala sua iustitię tribuere iudicis: quòd & bona illo largiente habeat: & mala illo permittente patiatur. Vnde & mox de domino subiungit, dicēs: Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me.) Quid per pharetram dei, nisi occultum consilium designatur? Sagittā verò de pharetra dominus iacit, quando de occulto consilio apertam sententiam emittit. Quia enim flagellatur quis, cognoscimus: sed qua ex causa flagellum veniat, ignoramus. Cùm verò post flagella, vitæ correctio sequitur: etiam ipsa consilij virtus aperitur. Pharetra enim clausa, est consilium occultum. Sed aperta pharetra affligimur, quādo per id quod post flagellum sequitur, quo consilio flagellamur, videmus. Cùm peccata dominus videt: & tamen manum ad vindictam non cōmouet: quasi clausam pharetram tenet. Sed feriendo indicat, quantum ei in nobis displicuit hoc quod diu videndo tolerauit. Sancta itaque electorū Ecclesia tribulationibus pressa dicat: Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me. Quæ aduersariorum voces insolentes sustinens, dum cernit quòd eius prædicatio non admittitur, quorundam duritiam deserens, prædicationis suæ verba moderatur. Perpendēs etenim persecutores suos ad exhortationis suæ vocē deteriores existere, magis eligit tacere. Cumq; indignos qui audiant, conspicit, prædicationem suam obducto silentio astringit. Vnde aptè subiungit: Et frenum posuit in os meum.) Frenum sibi apud quosdam positum cognouerant, qui dicebant: Vobis oportebat primum loqui verbum dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Frenum silentij sibi superimpositum sancti viri apud dura reproborum corda cōspiciūt, qui per prophetam dicunt: Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Frenum poni etiam Paulus admonuit, qui discipulo præcepit, dicens: Hæreticum post primam & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit proprio iudicio condemnatus. Sancti quippe doctores plærunque alta considerationē refistētium corda conspiciunt, & dum ea derelicta diuinitus vident, afflicti gementesque conticescunt. An non aliquando frenum Salomon doctoribus imponit, qui dicit: Noli arguere derisorem, ne oderit te? Sed si ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere derisoris odia formidamus, nō iam lucra dei, sed nostra quærimus. Qua in re sciendum est, quòd nonnunquam cùm redarguuntur praui, deteriores existunt. Ipsis ergo & non nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. Vnde necesse est, vt aliquando toleremus tacendo quod sunt, quatenus in nobis discant videndo * quod non sunt. Quia igitur sancta Ecclesia quæ verba sua semper per charitatem erexit, ea etiam nonnunquam ex charitate restringit, dicat: Frenum posuit in os meum. Ac si apertè fateatur dicens: quia in quibusdam profectum non vidi prædicationis, ab eis impetum temperaui, vt vitam meā saltem per patientiam discerēt, cū verba mea admittere per oblatam prædicationem nollent.

D

Psalm.136.

ad Tit.3.

Prouer.9.

F

**al.bene uidendo.*

Caput.XX.

SEd plus nobis hoc plærunque in tribulationibus dolet, quòd eas ab illis patimur, in quibꝰ germano amore cōfidebamus. Vnde & subditur:

Quòd nonnunquā qui in Ecclesia sub nomine Christi militant, Christi in eadem nomen impugnant.

Ad dextram Orientis calamitates meę ilico surrexerūt.) Ad sinistram quippe calamitates surgerent, si à quibuslibet extra religionem positis, & apertè Christum negātibus, persecutionis aduersa sustineret. Cùm verò ab aliquibus quasi fidelibus tentationem cruciamentorum patitur, quasi ad dextram illi calamitates oriuntur, quia hi qui sub Christi nomine militant, Christi in ea nomen impugnant. Ipso enim locutionis vsu, pro dextro habere dicimur, quod pro magno pensamus, pro sinistro verò id quod despicimus: quod Zacharias apertè insinuat, dicens: Et ostendit mihi Iesum

Zacha.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Sacerdotem magnum,ſtantem coram angelo domini,& Satã ſtabat à dextris eius,vt aduerſaretur ei. Qui vt patẽtius hoc quod præmiſit oſtenderet,ſecutus adiunxit: Et dixit dominus ad Satan: Increpet dominus in te Satan,qui elegit Hieruſalem. Nunquid non eſt iſte torris erutus de igne? Et Ieſus induebatur erat veſtibus ſordidis. Sordidis enim veſtib⁹ Ieſus indutus erat,quia quanuis alienus ab omni peccato, tamen in ſimilitudine venit carnis peccati. Cui venienti Satanà dextris ſtetit. Pro magno nãque dominus Iudaicum populum,& pro nihilo gẽtes habere videbatur. Sed poſtquam incarnatus apparuit,gentilitas quæ pro ſiniſtro habita fuerat,credidit: Iudaïcus verò populus ad perfidiam declinauit. Satan ergo illi à dextris ſtetit,quia illum ei populum rapuit,qui dudum dilectus fuit. Sed quia ipſe Iudaicus populus modo perditus,in fine eſt quandoque crediturus,propheta teſtante,qui ait: Reliquiæ ſaluæ fient: Satan à dextris ſuis dominus remouit,dicens: Increpet dominus in te Satan: & eiuſdem populi liberationem indicans ſubdit: Qui elegit Hieruſalem. Qui nimirum populus quia ad gehẽnæ incendia perfidia duce defluebat, ſed dum ad fidem reducitur, ab eodem æterni ignis incendio liberatur,ſtatim de eo illic ſubditur: Nunquid non eſt iſte torris erutus de igne? Sicut ergo illic pro dextra plebs Iudaïca,ita hoc in loco dextræ vocabulo,fidelis popul⁹ ſanctæ Eccleſiæ deſignatur. Vnde & venturus iudex hœdos ad ſiniſtrã, agnos ad dextram ponit. Sed cùm ſanctam Eccleſiã aduerſitatis tempore ipſi quoque laceſſunt, qui fideles eſſe videbantur,eſ proculdubio calamitates ad dextram ſurgunt.

Ibidem. *Zacha.3.* *Matt.25.* H

Caput.XXI.

Zacha.6. BEne autem hæcipſa dextra Orientis vocatur. De ipſo quippe eiuſdem capite ſcriptum eſt: Oriens eſt nomen eius. Nam quia ab Oriente lux ſurgit,rectè Oriens dicitur, cuius iuſtitiæ lumine, noſtræ iuſtitiæ nox illuſtratur. Ad Orientis ergo dextram calamitates ſurgunt,quia hi quoque ad perſecutionem proſiliunt,qui electa membra redemptoris noſtri eſſe credebantur. Iuxta quam videlicet calamitates rectè ilicò aſſerit ſurgere, quia dum non erant extranei qui perſequuntur,ab eis repentè mala & ilicò fiunt. Si verò dextra,hi qui veraciter fideles ſunt appellantur,calamitates ad dextram Orientis ſurgunt: quia erumpẽte perſecutionis articulo crudeles prauorũ impet⁹ iuſti patiũtur. Sequit.

Quòd dum maligni ſpiritus uel peruerſi homines extrema Eccleſiæ membra perſequuntur, uidetur deus non ferre auxilium, cùm ſtatim non eripit, cũ eos quos amat, aliquãdo utiliter derelinquat.

Pedes meos ſubuerterunt,& oppreſſerunt quaſi fluctibus ſemitis ſuis.) Quid per pedes Eccleſiæ, niſi extrema illius mẽbra ſignantur? Quæ dum ad opera terrena deſeruiunt, tanto celerius ab aduerſariis falli poſſunt, quãto ſublimia minus* intelligunt. Hos itaque pedes aduerſarij ſubuertunt, videlicet cum extrema membra illius ad ſui dogmatis errorem trahunt. Subuerſi pedes viam tenere nequeunt, cùm infirmi quique perſecutorũ ſuorum vel promiſſionibus perſuaſi, vel minis territi, vel cruciatibus fracti, ab itinere recto deuiant. Bene autẽ aduerſariorum ſemitæ fluctibus comparantur cũ dicitur: Et oppreſſerunt quaſi fluctibus ſemitis ſuis: quia ſcilicet vita prauorũ inſolenti inquietudine moleſta, ad obruẽdam, vt ita dixerim, nauem cordis quaſi tempeſtas illabitur. De qua videlicet tempeſtate per Salomonem dicitur: Quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius. Cumque infirmus quiſque peruerſos florere conſpicit, hunc in peruerſitatis pelagus vnda miſeræ imitationis mergit. Sequitur: Diſſipauerunt itinera mea, inſidiati ſunt mihi, & prævaluerunt, & nõ fuit qui ferret auxilium.) Dicat hæc beatus Iob de malignis ſpiritibus, videlicet hoſtibus occultis, dicat vniuerſa Eccleſia de prauis perſecutoribus, ſcilicet aduerſariis apertis. Ipſi quippe eius itinera diſſipant, cùm in quorundam infirmorum mentibus, veritatis vias callida perſuaſione perturbãt. Ipſi inſidiantes prævalent, cùm eos quos apertè ad malũ trahere nequeunt, bona ſimulando peruertunt. Sed mirum valde quod ſubiicit: Non fuit, qui ferret auxilium: cùm de diuino adiutorio Pſalmiſta clamet: Adiutor in opportunitatib⁹, in tribulatione. Et, Sperent in te qui nouerunt nomen tuum,

I **al. nimis.* *Prouer.10.* *Quæſtio.* *Pſalm.9.*

quoniam non derelinques quærentes te domine. Et cùm rurſum ſcriptũ ſit: Quis ſperauit in domino, & confuſus eſt, permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? Et: Quis inuocauit illum, & deſpexit eum? Qua itaque ratione nunc dicitur: Nõ fuit, qui ferret auxilium: niſi quia omnipotens deus eos quos ætternum diligit, aliquando ad tempus relinquit. Vnde ſcriptum eſt: Ad punctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abſcõdi faciem meã parumper à te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui. Hinc etiam Pſalmiſta deprecabitur, dicens: Nõ me derelinquas vſquequaq;. Derelinqui igitur ſe, ſed ad modicum poſſe vtiliter nouerat, qui ne vſquequaque relinqueretur, petebat. Sanctos etenim ſuos dominus veniendo adiuuat, derelinquendo probat, donis firmat, tribulationibus tentat. Vnde rectè quoque per quendam ſapientem dicitur: In primis elegit eum, timorẽ & metum & probationem inducet ſuper illum, & excruciabit illum in tribulatione doctrinæ ſuæ, donec tentet illum in cogitationibus illius. Iuſti quippe animam gratia vocat tẽtatio interrogat. Et omnipotens deus electorum ſuorum aduerſarios temporaliter permittit excreſcere, vt per malorũ ſæuitiam purgetur vita bonorum. Nunquam quippe dominus aduerſus bonos eos ſæuire permitteret, niſi etiam quantum prodeſſent videret. Nam dum iniuſti ſæuiunt, iuſti purgantur, & vtilitati innocentium militat vita prauorum, dum hanc & premendo humiliat, & humiliando ſemper ad melius format. Vnde rectè quoque per Salomonem dicitur: Qui ſtultus eſt, ſeruiet ſapienti. Et tamen ſæpe conſpicimus ſapientes ſubeſſe, ſtultos verò arcem dominij tenere: ſapientes ſeruiliter obſequi, ſtultos tyrannica elatione dominari. Quomodo igitur definitione diuinæ ſententiæ ſapiẽti ſtultus ſeruit, dum plærumque hunc iure temporalis dominij comprimat? Sed ſciẽdum eſt: quia contra ſapientis vitam, dum ſtultus præeminens terrorem poteſtatis exercet, dum hunc laboribus fatigat, cõtumeliis lacerat, profectò hunc ab omni vitiorũ rubigine vrẽdo purgat. Stultus ergo ſapienti etiam dominãdo ſeruit, quẽ ad meliorem ſtatum premendo prouehit. Sic nonnunquam pupillis dominis ad diſciplinæ magiſterium ſerui præſunt, terrent, premunt, ferſunt, & tamen eſſe ſerui nullo modo deſiſtunt: quia ad hoc ipſum ordinati ſunt, vt proficientibus dominis etiam feriendo famulentur. Quia igitur mala reproborum bonos dum cruciant purgant, vtilitati iuſtorum militat etiam poteſtas iniquorum. Sed plærunque iuſti tribulatione deprehenſi, tardam manum ſubueniẽtis æſtimant, cùm ſe perſequentium immanitas paulo longius anguſtat. Et cõcita quidẽ ſunt ereptoris remedia, ſed hoc quod ab ereptore citius agitur, dolori tardum videtur. Cumque adeſſe poſtulationi auxilium quæritur, ſi vocem non ſtatim ſequitur, quia deſit æſtimatur. Vnde nunc dicitur: Et non fuit qui ferret auxilium. Qua videlicet in voce ipſa vis paſſionis exprimitur, quia ſupernum auxilium etſi adeſt quãtum ad ordinatam prouidentiam protectoris, deeſſe tamen creditur quantum ad concita vota patientis. Sequitur:

K *Eccli.2.* *Soluitio.* *Eſa.54.* *Pſal.118.* *Eccli.4.* L *Prouer.11.*

Quòd miſerias errantium ſancti ſuas reputant, cùm eorum corda rupto fidei muro perſuaſione hæretica uident diſſipata.

Caput.XXII.

Mali rupto muro ſuper bonos irruũt *Eſa.26.*

QVaſi rupto muro & aperta ianua irruerunt ſuper me, & ad meas miſerias deuoluti ſunt.) Quid hoc loco muri nomine, niſi redẽptor humani generis apellatur? De quo pro ſanctæ Eccleſiæ ædificatione per prophetã dicit: Ponetur in ea murus & antemurale. Ipſe enim nobis mur⁹ eſt qui ad corda noſtra pertingere malignorũ ſpirituũ curſũ vetat. Qui noſtræ quoq; fidei etiã antemurale poſuit quia priuſquã ſe per carnem oſtenderet, prædicatores ſui myſterij prophetas miſit. Rectè quippe ãtemuralis nomine vocantur, quia dum ſubſequentẽ prædicauerunt dominum, quaſi ante murũ ſteterunt. Sed quaſi murus rumpitur, cùm prauorum perſuaſionibus fides quæ in redẽptore noſtro eſt, in quorundam corde diſſipatur. Cumque peruerſis in hac vita poteſtas tribuitur, quid aliud q̃ ianua erroris aperitur? Quaſi rupto ergo muro & aperta ianua ſuper bonos irruũt mali, cùm accepta temporaliter poteſtate peruerſi ipſa quoque in quorumdam corde deſtruere munimina fidei

A mina fidei conantur. De quibus aptè dicitur: Et ad meas miſerias deuoluti ſunt, quia videlicet prius ad ſuas. Niſi enim peruerſè viuendo, ad ſuas antè miſerias caderent, nequaquam ad eas poſtmodum & alios ſuaderent. Sed poſt ſuas reprobi & ad noſtras miſerias deuoluũtur, quãdo ad ea mala in quibus iam ipſi implicati ſunt, etiã quoſdam nobis vnitos trahunt. Poteſt quoque intelligi muri nomine, munitio diſcipline: Salomone atteſtante, qui ait: Per agrũ hominis pigri tranſiui, & per vineam viri ſtulti, & ecce totum repleuerant vrtice, operuerant ſuperficiem eius ſpinæ, & maceria lapidum deſtructa erat. Per agrum enim hominis pigri, atque per vineã viri ſtulti tranſire, eſt cuiuſlibet vitam negligentis inſpicere, eiuſq; opera conſiderare. Quam vrticę vel ſpinæ replent: quia in corde negligentium prurientia terrena deſideria, & pũctiones pullulant vitiorum, quippe quia ſcriptum eſt: In deſideriis eſt omnis ocioſus. Maceria lapidũ deſtructa erat, id eſt, diſciplina patrum ab eius corde diſſoluta. Nam quia deſtructam maceriam lapidum, diſſolutam eſſe diſciplinam vidit, protinus illic ſecutus adiunxit: Quod cùm vidiſſem, poſui in corde meo, & exemplo didici diſciplinam. Quaſi rupto ergo muro hoſtis ingreditur, cùm vel malignorum ſpirituum vel prauorum hominum perſuaſione callida diſciplinæ munimina in corde diſſipantur. Sed cùm eiuſdem diſciplinæ vigor in corde reproborum ſoluitur, ante eorum oculos cũcta bonorum opera deſpectui habẽtur, nihilq; eſſe æſtimant, quicquid de virtutibus electorum vident. Vnde & ſubditur: Redactus ſum in nihilum.) Apud æſtimationem quippe malorum in nihilum redigimur, quando ea quæ ipſi quaſi ſumma diligunt, bona temporalia non tenemus. Deſpectis nanq; ſupernis promiſſionibus terrena deſiderant, etſi quando in eorum mente aliquid de appetitu æternitatis oritur: ſuborta citius trãſitoria delectatione diſſipatur. Vnde & ſtatim ſubſungitur: Abſtulit quaſi ventus deſiderium meum.) Fidelis quippe populus ſe pati denunciat, quod eos quos diligit pati dolet. Ventus ergo deſideriũ tollit, cùm res quælibet tranſitoria æternitatis appetitum deſtruit. Vnde adhuc congruè ſubinfertur: Et velut nubes pertranſiit ſalus mea. Nubes quippe in alto eminet, ſed hanc ad curſum flatus impellit. Sic nimirum ſic ſunt temporalia iniquorum bona. Velut in alto quidem per honoris celſitudinem degere videtur, ſed ad curſum vitæ quotidie quaſi quibuſdam mortalitatis ſuæ flatibus impellũtur. Salus ergo vt nubes tranſit: quia per ueſorum gloria quæ alta eſt, fixa non eſt: ſed expletis deſide riis actibuſque infirmãtium, ad electorum vocem ſermo cõuertitur, cùm protinus ſubinfertur. Nũc autem in memetipſo marceſcit anima mea, & poſſidẽt me dies afflictionis.) Electorum quippe anima nunc marceſcit, quia in illa poſtmodum æternã exultatiõe viridẽſcit. Modo eos dies afflictionis poſſident, quia dies lętitiæ pòſt ſequuntur. Scriptum quippe eſt: Timenti deum, bene erit in extremis. Et rurſum de Eccleſia dicitur: Ridebit in die nouiſſimo. Nunc enim tempus afflictionis eſt bonis, vt ſequatur eos exultatio quandoque ſine tempore. Hinc ab eis alias dicitur: Humiliaſti nos in loco afflictionis. Locus nãque afflictionis eſt vita præſens. Iuſti ergo hic, id eſt, in loco afflictiõis humiliati ſunt, quia in ęterna vita, id eſt, in loco gaudij ſublimantur. Cũ verò marceſcere animã diceret, rectè etiam præmiſit: In memetipſo, quia in nobiſmetipſis, quidem affligimur, ſed in deo mens noſtra refouetur, tantoque à viriditate gaudij longè fit, quãto adhuc ab authoris repulſa lumine ad ſe redit. Tunc verò ad veræ lætitiæ viriditatem peruenit, quando per ætern̄ contẽplationis gratiam ſubleuata etiam ſemetipſam trãſit. Sed hęc quæ allegorica indagatione tranſcurrimus, oportet vt per omnia etiam iuxta hiſtoriam teneamus. Quæ tamen nunc idcirco prætereo: quia hæc aperta eſſe legẽtibus non ignoro. Diebus autem perſecutionis vltimæ, quia multi qui pereunt, & pauci ſunt qui ſaluantur, idcirco vir ſanctus paſſionis ſuæ tempore & pauca de bonis, & multa de peruerſis loquitur. Vnde & mox ad eorum perſonam qui corruunt, verba conuertit, ſicque ſua inſinuat, vt audiẽtibus * poſſint congruere quæ narrat. Nam ſequitur:

B **al.cadentibus.*

Quòd in nocte tribulationum huius ſeculi, etiam qui perfecti uidebantur, & quaſi oſſa carnalium aliquando laſſitudine ſuccumbant, & à ſanctorum infeſtatione maligni ſpiritus nunquam quieſcant. D

Nocte os meum perforatur doloribus, & qui me comedũt non dormiunt.) Si ipſi hiſtoriæ intendimus, patet cauſa quoniam ſancti viri corpus per ſinus vlcerum ſcaturiens vermiũ multitudo lacerabat. Caput.XXIII.

SI verò allegoriæ myſteriũ perſcrutamur, quid per oſſa niſi fortes quique in ſanctæ Eccleſiæ corpore deſignãtur? Qui quaſi ſuo robore mẽbra cõtinent, dum mores infirmantium ſtabiliter portant. Sed cùm tribulationis vltimæ contra eam feruor excreuerit, in nocte os illius perforatur doloribus, quia nonnunquam tormẽtis victi etiam ipſi ad perfidiã deſluunt, qui ad fidem alios tenere videbantur: Ait ergo: Nocte os meum perforatur doloribus. Ac ſi apertè dicat: Tribulationis tenebris preſſi, ita afflictione tenebrãtur, vt & ipſi qui in me habebant vigorẽ fortitudinis, quaſi iam quoddam habeant foramen timoris. Bene autem dicitur: Et qui me comedunt, non dormiunt, quia maligni ſpiritus qui carnales quoſque de Eccleſia cõſumunt, tãto magis quieſcere à tentatione neſciunt, quanto nullo carnis pondere grauãtur. Sed perſecutores ſanctæ Eccleſiæ quia valde peruerſi ſunt, eſſent vtinam pauci. Sequitur:

Diaboli à tentationibus quieſcere neſciunt

Quòd immenſitate percuſſionum ſancti qui Chriſto quaſi ueſtimentum adhærent, uicti tormentis deficient, & cõtricto capitio libertas prædicationis ſuffocata, extinguetur. E

In multitudine eorũ conſumitur veſtimentũ meũ, & quaſi capitio tunicæ ſuccinxerũt me.) Si hiſtoriæ intẽdimus, quid aliud veſtimentum beati Iob q̃ eius corpus accipimus? cuius videlicet veſtimentum cõſumitur, dum caro cruciatur. Iuxta allegoriæ verò myſterium, veſtimẽtũ eſt ſanctæ Eccleſiæ, fidelium vita. Nã ſicut tota ſimul Eccleſia veſtimentũ Chriſti, ita fideles quique eiuſdẽ Eccleſiæ veſtimenta deputantur. Si enim ſancta Eccleſia veſtimẽtum Chriſti nõ eſſet: Paulus profectò nõ diceret: Vt exhiberet ſibi gloriõſam Eccleſiam, non habentẽ maculam neq; rugam, id eſt, nec per peccatũ habentem maculã, nec per duplicitatẽ rugam, quia & per iuſtitiam munda eſt, & per ſimplicẽ intentionẽ tenſa. Quæ igitur ablata eſt ne habeat maculam, tenſa eſt ne habeat rugam, vtique veſtis eſt. Sicut ergo indumentũ Chriſti tota generaliter Eccleſia dicitur, ſic indumentũ ſunt Eccleſię, ſingulorum animæ quæ ab errore cõuerſæ, eandem Eccleſiã credendo, eamq; fideliter inhærẽdo circundant. De quibus eidem Eccleſiæ per prophetã domin⁹ dicit: Viuo ego, quia omnibus his velut ornamẽto veſtieris. Sed cùm procella ſæuę perſecutiõis oboritur, plæriq; fideliũ ab eius amore ſeparãtur, qui ei ſeduló inhærere videbãtur: Dicat ergo: In multitudine eorũ cõſumitur veſtimẽtum meũ, quia dũ multi ſunt qui cruciãt, deſtruuntur plurimi qui ei cõnexione amoris inhærebant. Bene autem ſubditur: Et quaſi capitio tunicæ ſuccinxerunt me. Tunicæ quippe capitium collũ circundat induentis. Collũ verò ſi ſtringitur, vocis vſus & vitalis flatus necatur. Sanctam ergo Eccleſia reprobi quaſi capitio tunicæ cõſtringunt, quia in ea perſecutionibus ſuis vitã fidei, & prædicationis vocẽ extinguere conãtur. Hoc quippe conari perſecutores eius ſpeciaཀliter ſolent, vt ab ea ante omnia verbum prædicationis tollant. Vnde & hi qui ſanctæ fidei primordiis reſiſtebant, cæſis Apoſtolis denunciabant, dicentes: Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine iſto, & ecce repleſtis Hieruſalẽ doctrina veſtra. Corpus ergo ſanctæ Eccleſiæ quaſi capitio tunicæ cinxerant, qui conſtrictis prædicatoribus velut eius collum prementes, in ea claudere iter vocis volebant. Sed electi quique perſecutionis ſuæ tempore paratiores ſunt mori quàm tacere. Qui dum in morte temporaliter corruunt, à ſtultis quibuſque & carnalibus deſpecti ac viles æſtimãtur, quia cùm videre reprobi nequeũt, quæ electi bona ſpiritaliter teneant, quos carnaliter extingui conſpiciunt, infœlices arbitrantur. Vnde & ſubditur: Comparatus ſum luto & aſſimilatus ſum fauillæ & cineri.) In reproborum quippe iudicio, ſancta electorum Eccleſia luto comparatur, quia temporaliter cõculcata deſpicitur. Fauillæ aſſimilatur & cineri, quia dum bona eius interiora non vident, ad ſola hanc mala peruenisſe æſtimant quæ in ea exhiberi corporaliter vident. Fidelis tamen electorum populus cùm multos ex ſe cadere

Eccli.1. *Prouer.31.* C *Locus afflictionis uita præſens.* **al.cadentibus.* *Eſa.49.* F

Universidad de Deusto
Biblioteca

G conſpicit: optat,ſi obtinere valeat,aduerſitatis ſuæ tempora mutari. Huius quia oratio differtur,gemitus augetur. Vnde adhuc ſubditur: Caput.XXIIII.

Cur dei differat uoces petentes. Pſal.21.

CLamo ad te, & non exaudis:& non reſpicis me.) Sancta quippe Eccleſia perſecutionis ſuæ tempore fide ſtat,deſideriis clamat. Sed dolet ſe quaſi non reſpici, dū ſua videt in tribulationibus vota differri. Alto nāque cōſilio omnipotēs deus cū ſanctis eius aduerſariorū perſecutionibus cōprimuntur,cūq; aſſiduis vt liberētur interpellationibus clamāt,differre ſolet voces petentiū,vt merita patiētium creſcant,quatenus eo magis exaudiātur ad meritum,quo citius non exaudiuntur ad votū. Vnde alias ſcriptum eſt: Deus meus clamabo per diē,nec exaudies,& nocte. Atque ipſa vtilitas de exaudiēdi mora mox ſubditur,cū illic protinus ſubinfertur: Et nō ad inſipientiā mihi. Ad multiplicādam quippe ſanctorū ſapientiā proficit,quod poſtulata tarde percipiūt, vt ex dilatione creſcat deſideriū,ex deſiderio intellectus augeatur. Intellectus verò cū intēditur,eius in deū ardētior affectus aperit. Affectus autē ad promerēda cœleſtia tanto fit capax,quanto fuerit expectādo longanimis. Sed tamen inter hæc ſanctorum patientiam dolor vrget ad vocem,& cū dilati proficiunt, metuunt ne deficientibus viribus deſpecti reprobentur. Sequitur:

Quòd improprie deus dicatur zelare,& iraſci,& pœnitere,& miſereri,& cætera huiuſmodi:& quod crudelis dicatur tunc cùm diſtrictè peccata ulciſcitur.

H Mutatus es mihi in crudelē,& in duritia manus tuæ aduerſaris mihi.) Lōgè ab hac ſentētia vetuſta tranſlatio diſſonat, quia quod in hac de deo dicitur, hoc in illa de aduerſariis ac perſecutoribus memoratur. Sed tamē quia hęc noua trāſlatio ex Hebręo nobis Arabicoq; eloquio cūcta verius tranſfudiſſe perhibetur,credēdū eſt quicquid in ea dicitur: & oportet vt verba illius noſtra expoſitio ſubtiliter rimetur: Ait ergo. Mutatus es mihi in crudelē,& in duritia manus tuæ aduerſaris mihi. In ſcriptura ſancta cū de deo aliquid indignum dici tur,mouetur legētis animus,velut ſi aliquādo de deo aliquid indignū dicatur. Penè omne quippe quod de deo dicitur,eo ipſo iam indignum eſt,quo potuit dici: Nā cuius laudi nō ſufficit obſtupeſcēs cōſcientia,quādo ſufficiet loquēs linguæ:Sāctus ergo ſpirit⁹ hocipſum hominib⁹ intelligētibus inſinuās, quā ſint ineffabilia ſumma etiam verba diuina,his verbis nōnunquam de deo vtitur quæ apud homines habētur in vitio, vt ex his quæ indigna videntur hominibus, & tamen dicuntur de deo,admoneātur ſcire homines quod nec illa iam deo digna ſint,quæ dum digna habentur apud homines,digna putātur deo. Dicitur enim deus zelans,ſicut ſcriptum eſt: Dominus zelotes nomen eius. Dicitur iratus,vnde ſcriptū eſt: Iratus eſt dominus contra Iſrael: Dicitur deus pœnitens,ſicut ſcriptum eſt: Pœnitet me feciſſe hominem ſuper terram. Et rurſus: Pœnitet me quod conſtituerim Saūl regem in Iſrael. Dicitur miſericors,ſicut ſcriptum eſt: Miſericors & miſerator dominus,patiens & multū miſericors: Dicitur præſcius, ſicut de illo ait Apoſtolus. Quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui: dum nec zelus,nec ira,nec pœnitentia, nec propriè miſericordia, nec præſcientia eſſe poſſit in deo. Hæc nanque omnia ab humanis in illum qualitatibus tracta ſunt,dum ad noſtræ infirmitatis verba deſcenditur,vt quaſi quibuſdam nobis gradibus factis, & iuxta nos poſitis,per ea quæ nobis vicina conſpicimus, ad ſumma eius aſcendere quandoque valemus. Zelare enim dicitur,qui cū cruciatu mentis caſtitatem cuſtodit vxoris. Iraſci dicitur, qui feruore animi contra puniendum vitium accenditur. Pœnitere dicitur,cui id quod fecit,diſplicet, & econtra mutando aliquid aliud facit. Miſericors dicitur, qui pietate ad proximum promouetur. Miſericordia autem à miſero corde vocata eſt, eo quod vnuſquiſque intueatur quempiam miſerum,atque ei compatiens,dum dolore animi tāgitur,ipſe cor miſerum facit vt eum à miſeria liberet cui intendit. Præſcire dicitur,qui vnamquamque rem antequam veniat videt,& id quod futurum eſt,priuſquam præſens fiat,præuidet. Deus ergo quomodo zelans eſt, qui in cuſtodienda caſtitate noſtra nullo mentis cruciatu tangitur? Quomodo iraſcitur qui in vlciſcendis vitiis noſtris, nulla perturbatione animi commouetur? Quomodo eſt pœnitens, qui id quod ſemel fecerit,ſe feciſſe nequaquam dolet? Quomodo habet miſericordiam,qui cor nunquam miſerum habet? Quomodo eſt præſcius,dum nulla niſi quæ futura ſunt,præſciantur: Et ſcimus quia deo futurum nihil eſt,ante cuius oculos præterita nulla ſunt,præſentia non tranſeunt,futura non veniunt, quippe quia omne quod nobis fuit & erit, in eius proſpectu præſto eſt,& omne quod præſens eſt,ſcire poteſt potius quam præſcire. Et tamen dicitur zelans, dicitur iratus, dicitur pœnitens,dicitur miſericors, dicitur præſcius: vt quia caſtitatem animæ vniuſcuiuſque cuſtodit, humano modo zelans vocetur,quanuis mentis cruciatu non tangatur. Et quia culpas percutit,dicitur iraſci,quāuis nulla animi perturbatione moueatur. Et quia ipſe immutabilis id quod voluerit mutat,pœnitere dicitur, quanuis rem mutet, conſilium non mutet. Cùm miſerię noſtræ ſubuenit, miſericors vocatur, quanuis miſeris ſubueniat,& cor miſerum nunquam habeat. Et quia ea quæ nobis futura ſunt videt,quæ tamen ipſi ſemper præſto ſunt,præſcius dicitur,quanuis nequaquam futurum pręuideat,quod præſens videt. Nam & quæque ſunt:nō ab æternitate eius ideo videntur quia ſunt,ſed ideo ſunt quia videntur. Dum ergo ad verba mutabilitatis noſtræ deſcenditur,ex eis quibuſdam gradibus factis aſcendat qui poteſt ad incommutabilitatem dei,vt videat ſine zelo zelantem,ſine ira iraſcētem,ſine dolore,& pœnitētia pœnitētem,ſine miſero corde miſericordē,ſine præuiſionibus præſcientem. In illo enim nec præterita,nec futura reperiri queūt,ſed cūcta mutabilia immutabiliter durāt,& quæ in ſeipſis ſimul exiſtere nō poſſunt,illi ſimul omnia aſſiſtūt, nihilq; in illo præterit quod tranſit: quia in æternitate eius modo quodam incomprehenſibili,cuncta volumina ſęculorum tranſeuntia manent, currentia ſtant. Caput.XXV.

Diſſonātia uetuſtæ trāſlationis. Cōmendatio huius nouæ trāſlationis.

Oē quod de deo dicitur eoipſo indignum eſt,quo dici potuit.

SIcut ergo accipimus ſine zelo zelātem,ſine ira iraſcentem,ita à ſancto Iob etiam ſine crudelitate dici potuit crudelis. Crudelis quippe dicitur, qui diſtrictē feriendo nō parcit, vt videlicet hoc loco crudelis diſtrictē feriens poſſit intelligi,& vlciſcendæ culpæ nō parcens: Vnde Eſaīas quoque cùm videret vltimi iudicij diem non iam cum venia ſed cum diſtrictione eſſe venturum,ait: Ecce dies domini veniet crudelis & indignationis plenus,& iræ furoriſq; eius,ad deponendam terram in ſolitudine, & peccatores eius conterendos de ea. Sanctus igitur vir vt hāc eandem crudelitatem ſibi potius aſſereret congruere poſſe quam deo,ait: Mutatus es mihi in crudelem. Ac ſi apertè dicat: Qui in teipſo crudelitatis nihil habes,mihi quē reſpirare à perſecutione non ſinis,crudelis videris. Ita enim deus crudelis eſſe non poteſt, ſicut nec mutari vllatenus poteſt. Sed quoniā in deo nec crudelitas nec mutabilitas,vnquam venit,dum mihi dicit, quod in ſemetipſo deū nec crudelem nec mutabilem ſentiat,oſtendit: Nam dum circa nos quædam proſpera & aduerſa variantur, in eo quod nos mutamur,quaſi eius circa nos mutatum animum ſuſpicamur. Ipſe verò in ſe incommutabilis permanens, aliter atque aliter in cogitatione ſentitur hominum, pro qualitate meritorum. Nam & lux Solis cùm nequaquam eſt ſibimetipſi diſſimilis, infirmis aſpera,ſanis autem oculis lenis videtur, eorum videlicet immutatione,non ſua. Vnde vt prædiximus dicens: Mutatus es,adiunxit mihi,vt ipſa hæc crudelitas atque mutatio,nō ſit in qualitate iudicis,ſed mēte patientis. Quod verbis quoq; aliis retexit dicēs: Et in duritia manus tuæ aduerſaris mihi.) Manus etenī dei dura credit,cū volūtati noſtræ cōtraria,hoc quod ei in nobis diſplicet,feriēdo perſequitur,& flagella ingeminat,cū dolētis animā clemētiā expectat. Quæ tamen iuxta allegoriæ myſteriū, bene ſanctæ Eccleſiæ verbis cōgruūt ex vocibus infirmorum,qui plęrūque ſe plus feriri æſtimāt quā mereri putāt,& quaſi crude litatē arbitrātur iudicis,diſtrictionē æquiſſimam ſectionis, quia & cū vulnus ægri medicinali ferramēto abſcinditur,me dicus crudelis vocatur,qui tamē per ſecātis manus duritiam aduerſatur vulneri,ſed concordat ſaluti. Sequitur:

Quòd quaſi ſuper uentum fundati repentè ſternuntur, qui trāſitorioriū bonorum ſucceſſionibus delectantur.

Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens,eliſiſti me validè.) Quia præſentis vitæ gloria quaſi in alto cernitur, ſed nulla

A nulla ſtabilitate ſolidatur, velut eleuatus ſuper ventum ponitur,qui proſperitate tranſitoria lætatur,quando ad hoc ſolum hunc fugitiuæ fœlicitatis aura ſubleuat, vt repentè deterius in imūs ſternat. Quia enim ſancta Eccleſia cunctis in honore eſt, infirmi quique in ea qui tranſitoriis ſucceſſibus lætantur,quò niſi ſuper ventum poſiti videntur eleuati? quia ſubſequente perſecutionis tempore, dum proſperitatis aura pertranſit,eorum protinus eleuatio corruit, & repentè cadentes diſcunt,quia eleuati prius in ventum ſe dederunt.* Quæ videlicet verba etiā ſancti viri perſonæ ſpecialiter congruunt,non ad id quod erat,ſed ad id quod eſſe videbatur. Neque enim mentem illius proſperitas fugitiua leuauerat, quam inter tot rerum affluentias,miro ſemper virtutis pondere premebat, ſed iuxta hoc quod videri exterius potuit, qui in ſuis humilis,in alienis oculis eleuatus fuit,& quaſi ſuper ventum poſitus,eliſus eſt validè: quia rebus exterioribus fultus,vnde æſtimabatur ſurgere,videbatur inde cecidiſſe. Quem videlicet caſum ſanctus vir in mente non pertulit: quia nulla aduerſitas deiicit, quē proſperitas nulla corrumpit. Qui enim veritati inhęret,vanitati nullo modo ſuccumbit: quia dum forti pede cogitationis intus intentionem fixerit,omne quod foras mutabiliter agitur,ad arcem mentis minimè pertingit. Sequitur:

alias ſedē runt.

Quòd ſancti mortem præſentem non ad conſumptionem ſibi eſſe intelligunt, qui de reſurrectione ſua confidunt, qui & ſi aliquando peccant,per pœnitentiam reformantur.

B Caput.XXVI.

SCio quia morti trades me, vbi cōſtituta eſt domus omni viuenti.) In ſuperiori huius operis parte tractatum eſt,quod ante aduentum domini ad inferni receptacula etiam iuſti deſcenderunt,quanuis non in ſuppliciis, ſed in requie ſeruarentur. Quod nunc teſtimoniis edocere negligimus: quia in ea iam ſufficienter probatum putamus. Hoc ergo quod dicitur: Scio quia morti trades me,vbi conſtituta domus eſt omni viuenti,rectè beato Iob etiam iuxta hiſtoriam congruit,dum nimirum conſtat, quia ante redemptoris gratiam,ad inferni clauſtra etiam iuſti deſcenderent: Ipſa quippe inferni receptio, domus omnium viuentium dicitur: quia nullus huc venit qui ante mediatoris aduentū non illuc ipſa corruptionis ſuæ conditione pertranſiit. Nullus huc venit, qui ad carnis mortem eiuſdem corruptionis ſuæ greſſibus non tetendit. De qua videlicet morte per Pſalmiſtam dicitur: Quis eſt homo qui viuit, & non videbit mortem? Nam etſi ad cœlum raptus Helias eſſe perhibetur,mortē tamē diſtulit,non euaſit,de ipſo quippe ore veritatis dicitur: Helias quidem venturus eſt,& reſtituet omnia. Venit enim reſtituturus omnia, quia ad hoc nimirum huic mundo reſtituitur, vt & prædicationis munera impleat, & carnis debitum ſoluat. Quæ tamen ſancti viri ſententia iuxta allegoriæ myſterium, ſanctæ Eccleſiæ vocibus ex perſona congruit infirmorum, qui fidem verborenus tenēt, ſed contra præcepta fidei ſuis deſideriis famulantur: Ait etenim: Scio quia morti trades me,vbi conſtituta domus eſt omni viuenti. Quia enim multos in ſe voluptatibus deditos conſpicit, eorumque iam interitum præſcit, penſat quod in via vitę præſentis ſuis quidem deſideriis ſeruiunt, ſed tamen ad mortis domum peruenturi omnes qui in ea carnaliter viuūt. Sunt verò nonnulli qui in voluptatum ſuarum foueam corruunt,ſed tamen per lamenta pœnitentiæ ab imis citius pedem reducunt,quos ſuperną percuſſionis verbera ad eruditionem potius quam ad extinctionem ſecant. Ex quibus aptè ſubiungitur.) Veruntamen non ad conſumptionem eorum emittis manum tuam,& ſi corruerint,ipſe ſaluabis.) In quibus profectò verbis hoc ſolerter debet intelligi, quod beatus Iob dum ſua narrat,in ſe alios tranſfigurat. Velut enim de ſe ſpecialiter dicebat: Eleuaſti me,& quaſi ſuper ventū ponens eliſiſti me validè, ſcio quia morti trades me, vbi conſtituta eſt domus omni viuenti,& tamen non de ſe, ſed de aliis adiungit: Veruntamen non ad conſumptionem eorum emittis manum tuam. Dum enim de ſe loquens ratiocinando cauſas de aliis ſubdit,quā multorum perſonas in ſe ſignificet,oſtendit. Manū itaque ſuam dominus ad conſumptionem peccantium non emittit,cùm feriendo à peccatis corrigit,& corruentes ſaluat: dum cadētes ad culpam in ſalutem corporis vulnerat,vt proſtrati exterius,interius ſurgāt,quatenus iacentes corpore, ad interiorem ſtatum redeant, qui ſtantes exterius ab ſtatu mentis iacebant. Sequitur:

D

Quòd compaſſio quam afflictioni proximorum debemus, non tam ſit in largitione exteriorum, quàm in mentis affectu,quia extra nos ſunt quæ damus, affectus autem intus ex nobis.

Flebam quondam ſuper eum qui afflictus erat,& cōpatiebatur anima mea pauperi.) Quanuis vera compaſſio eſt paſſioni proximi ex largitate concurrere, nonnunquam tamen cùm exteriora quęque abundē ad largiendum ſuppetunt,celerius dantis manus dationem inuenit,quàm animus dolorē, Vnde ſcire neceſſe eſt: quia ille perfectè tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit,afflicti quoque in ſe animum ſumit,vt prius in ſe dolentis paſſionem tranſferat,& tunc contra dolorem illius per miniſterium concurrat. Nam ſæpe,vt prædiximus,largitorem muneris, rerum facit abundantia, & non virtus cōpaſſionis. Qui enim afflicto perfectè cōpatitur,plęrunque & hoc indigenti tribuit,in quo ipſe qui dederit,angu ſtatur. Et tūc plena eſt cordis noſtri compaſſio, cùm malum inopiæ pro proximo ſuſcipere non metuimus,vt illum à paſſione liberemus. Quam videlicet pietatis formam mediator nobis dei & hominum dedit. Qui cùm poſſet nobis etiam nō moriendo concurrere: ſubuenire tamen moriēdo hominibus voluit: quia nos videlicet minus amaſſet, niſi & vulnera noſtra ſuſciperet,nec vim nobis ſuæ dilectionis oſtenderet, niſi hoc quod à nobis tolleret,ad tempus ipſe ſuſtineret. Paſſibiles quippe mortaleſq; nos reperit,& qui nos exiſtere fecit ex nihilo,reuocare videlicet etiam ſine tua morte potuit à paſſione. Sed vt quanta eſſet virtus compaſſionis oſtenderet,fieri pro nobis dignatus eſt,quod eſſe nos voluit,vt in ſemetipſo temporaliter mortem ſuſciperet,quam à nobis in perpetuum fugaret. An non in diuinitatis ſuæ diuitiis nobis inuiſibilis permanens,miris nos potuit virtutibus ditare? Sed vt ad internas diuitias rediret homo, foras apparere dignatus eſt pauper deus. Caput.XXVII.

E

VNde & prædicator egregius vt ad largitatis gratiā viſcera noſtræ compaſſionis accenderet,dixit: Propter nos egenus factus eſt,cùm diues eſſet. Qui etiā dicit: Non vt aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio: hæc procul dubio condeſcendendo infirmis intulit,quoniam quibuſdam inopiam ferre non valentibus,tolerabilius eſt minus tribuere,quàm poſt largitatem ſuā ex inopiæ anguſtia murmurare. Nam vt ad magna largiendi ſtudia audientium mētes accenderet,paulopoſt intulit,dicens: Hoc autē dico. Qui parcè ſeminat,parcè & metet. Plus ergo nonnunquā eſſe dicimus compati ex corde quàm dare, quia quiſquis perfectè indigenti compatitur, minus æſtimat omne quod dat. Niſi enim dantis manum bona voluntas vinceret, eiſdem prædicator egregius diſcipulis non dixiſſet: Qui non ſolum facere,ſed & velle cœpiſtis ab anno priori. Facile quippe eſt in bono opere obedire etiam volentem. Sed hæc magna in diſcipulis virtus extiterat, eos bonū quod illis præceptum eſt, & antè voluiſſe. Quia itaque vir ſanctus apud omnipotētem deum, aliquando maius datum nouerat mentis eſſe quàm muneris, dicat: Flebam quondam ſuper eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Exteriora etenim largiens,rem extra ſemetipſum præbuit. Qui autem fletum & compaſſionem proximo tribuit,ei aliquid etiam de ſemetipſo dedit. Idcirco autem plus compaſſionem quàm datum dicimus,quia rem quamlibet plærunque dat etiā qui nō compatitur,nunquam autē qui verè cōpatitur, quod neceſſarium proximo conſpicit,negat. Quæ nimirū ſententia bene quoq; ſanctæ Eccleſiæ vocibus congruit, quæ dum afflictos quoſq; per lamenta pœnitentiæ conſpicit,ſuos ei oratione continua fletus iungit,& totiens egeno compatitur,quotiens mēti virtutibus nudatæ,interuentionis ſuæ precibus opitulatur. Super afflictum quippe compatientes plangimus,quando aliena damna noſtra deputamus, & culpas delinquentium, noſtris mundare fletibus nitimur. Quod videlicet agentes, plus plærunque nobis quam his pro quibus agitur ſubuenimus,quia apud intimum arbitrū & gratiā charitatis aſpiran

2.Cor.8. *ibidem.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tem,commissa quæque perfectè diluit propria,qui purè plãgit aliena.Persecutionis igitur vltimæ sancta Ecclesia tribulatione deprehẽsa,reducat ad memoriam pacis tẽpore bona quæ gessit,dicens: Flebam quondam super eo qui afflictus erat,& compatiebatur anima mea pauperi.Quæ æternæ lucis gaudia æterna desiderans,sed tamen adhuc dilata, quia malis exterioribus premitur,sancti viri vocibus adiungat:

Quòd sancta Ecclesia ab ipsis quos per charitatis gratiã quasi uiscera sua antè gestauerat, persecutionis impetũ ferat.

Fideles expectãt bona & suscipiũt mala.

Expectabã bona,& venerũt mihi mala,præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ.)Fidelis enim populus expectat bona, sed mala suscipit,præstolatur lucẽ,& tenebras incurrit , quia per remunerationis gratiam interesse iam iamq; angelorum se gaudiis sperat,& tamen hic diutius dilatus,manus persequentium tolerat,& qui se quantocyus æstimat æternæ lucis retributione perfrui,hic adhuc compellitur persecutorũ suorum tenebras pati. Quæ videlicet mala persequentium minus dolerent,si ab infidelibus aduersariisq; cõsurgerent.Sed eo deterius mentem electorum cruciant,quo ab illis veniunt de quibus bona præsumebant. Vnde adhuc subditur: Interiora mea efferbuerunt absque vlla requie.) Sanctæ quippe H Ecclesiæ interiora efferuescere,est ipsos quoque quos per amorem fidei velut viscera antè gestauerat , in persecutionis atrocitate tolerare. Qui secreta prius illius cognoscẽtes,quã to sciunt vbi magis doleat , tanto deterius ab afflictione eius minimè quiescunt. Quos tamen & pacis suæ tempore grauiter tolerat ,quia suis prædicationibus eorum mores contrarios pensat. Gemit enim cùm eorum vitam sibi dissimilem conspicit. De quibus & aptè subiungitur:

Caput.XXVIII.

PRæuenerunt me dies afflictionis.Sic nanque sancta electorum Ecclesia quod persecutione vltima mala multa passura sit,sed hanc afflictionis suę dies præueniũt:quia malorum vitam intra se grauiter etiam tempore pacis portat.Nam quanuis diebus vltimis aperta infidelium persecutio sequatur,hanc tñ & priusquam appareat:hi qui in ea verbotenus fideles sunt,prauis moribus antecurrunt. Sequitur:

Quòd sancti in culmine honoris,statum custodiunt humilitatis : & licet potestati semper amica sit impatientia , mansuetè tolerant ipsos quos ex officio suo increpant.

Mœrens incedebam,sine furore consurgens in turba clamaui.) Notandum sollicitè iuxta historiam video,quod sanctus vir qui paulo superius dixit: Eleuasti me,inferis adiungit: Mœrens incedebam.Miro enim ordine,vno eodemq; tempore conuenire in actibus bonorum solet,& foris honor culI minis,& intus afflictæ mœror humilitatis.Vnde sanctus quo que vir eleuatus rebus & honoribus,mœrẽs incedebat,quia etsi hunc prælatum hominibus gloria potestatis ostenderat, interius tamen mœrore suo secretũ sacrificium domino contriti cordis offerebat.Sacrificium quippe deo est spiritus cõFsal.50. tribulatus.Sciunt autem electi quique consideratione intima contra exterioris excellentiæ tentamenta pugnare. Qui si ad exteriorem fœlicitatem suam cor apponerent,iusti profectò nõ essent.Sed quia cor humanum nõ potest de ipsis prosperitatibus rerum quantulacunq; gloria nullo modo tentari,cõtra ipsam prosperitatẽ suam sancti viri intrinsecus dimicãt. Non dico in elatione,sed ne in eius saltẽ amore succumbant. Cui valde succubuisse est,captiuã mentẽ eius desideriis subdidisse.Quis autem terrena sapiens,temporalia amplectens, beatum Iob inter tot prosperа lętum nõ crederet,cùm ei supeteret salus corporis,vita filiorum,incolumitas familiæ,integritas gregum?Sed quia in his omnibus nõ gaudebat,ipse sibi testis est,qui ait: Mœrẽs incedebam.Sancto enim viro adhuc in hac peregrinatione posito,omne quod sine visione dei abundat,inopia est,quia cùm sibi omnia electi adesse vident, gemunt quod omnium authorem non vident,eiſq; totum hoc minus est,quia adhuc species vnius deest:sicque eos foris exaltat gratia supernæ dispensationis,vt tamen intus sub disci plina teneat mœror magistræ charitatis. Per quam videlicet discũt,vt de his quæ exterius accipiũt,apud semetipsos semper amplius humilientur,mentem sub iugo teneant disciplinæ,nunquam ex potestatis licentia ad impatientiam erumpant. Vnde & aptè subiungitur: Sine furore consurgens in K terra clamaui.) Sæpe nanque seditiosorum tumultus hominum præpositorum suorum mentem laceſſunt, suique ordinis limitem inordinatis motibus excedunt. Et plerunque qui præsunt nisi in ore cordis spiritussancti freno teneantur, in iratæ retributionis attrocitatem prosiliunt,quantumq; que prævalent agere,tantum in sibi subditis æstimant licere. Amica etenim potestati pẽè semper impatientia est, eiq; etiã malæ subiectæ imperat,quia quod ipsa sentit , potestas exequitur.Sed sancti viri plus se interius patiẽtiæ iugo subiiciũt quam foris hominibus præsunt,& eo veriorem principatum foris exhibent , quo humiliorem deo intrinsecus famulatum tenent,atque idcircò sæpe plus quosdam tolerant , quo se de eis vlcisci amplius possunt,ac ne vnquam ad licita transeant, plærunque nolunt pro se exequi etiam quod licet, subiectorum strepitus sufferunt,per amorem increpãt,quos per man suetudinem portant.Vnde nunc rectè dicitur:Sine furore cõsurgens in turba clamaui , quia nimirum boni contra tumultus insolentium clamorem habent,& furorem non habent , quoniam eos quos clementer tolerant , docere non cessant. Sed hæc quæ iuxta historiam de vno diximus , iuxta allegoriam necesse est vt de diuersis electis Ecclesiæ sentiamus.Ipsa quippe in electis suis etiam per prosperа incedit mœrens, quia nil sibi verè prosperum deputat,quousque bonum quod singulariter quærit,apprehendat.Fideles quippe illius tempo- L rali quidem pace perfruuntur,sed perpetuè suspirant,honorantur,& afflicti sunt:quia plærunque ibi videntur in culmine,vbi ciues non sunt. Ipsa etiam in turba sine furore consurgit,& clamat:quia prauorum vitam studio rectæ æmulationis,non autẽ vesania furoris insequitur.Iraſcitur & amat, sæuit & tranquilla est , quatenus infirmos suos corrigat ex æmulatione , foueat ex pietate. Sequitur:

Quòd uerè sancti sunt,qui inter malos conuersari innocentèr possunt.

Amica potestati, impatiẽtia.

Nullus perfectè est qui inter proximorum malapatiẽs non est.

Dracones.

Frater fui draconum,& socius struthionum.) Quid draconum nomine nisi malitiosorum hominum vita signatur ? De quibus & per prophetã dicitur:Traxerunt ventum quasi dracones. Peruersi etenim quique ventum quasi dracones trahunt,cùm malitiosa superbia inflantur. Qui autem struthionum appellatiõe intelligi,nisi simulatores solent? Struthio etenim pennas habet,& volatum non habet, quia simulatores quique speciem sanctitatis habent, sed virtutẽ sanctitatis non habent.Visio quippe eos bonę actionis decorat, sed à terra minimè pẽna virtutis leuat.Electus itaque sanctæ Ecclesiæ populus quia pacis suæ tempore intra se quosdam malitiosos ac simulatores patitur, dicat : Frater fui draconum,& socius struthionum. Quod beatè quoque Iob vocibus specialiter congruit,qui ad culmen magnæ fortitudinis, M bonus inter malos fuit. Caput.XXIX.

Struthiones.

NVllus quippe perfectus est,qui inter proximorum mala patiens non est. Qui enim æquanimiter aliena mala non tolerat,ipse sibi per impatientiam testis est,quia à boni plenitudine longè distat. Abel quippe esse renuit,quem Caĩn malitia non exercet.Sic in tritura areæ grana sub paleis premunt,sic flores inter spinas prodeunt,& rosa quæ redolet,crescit cum spina quæ pungit.Duos nãque filios habuit primus homo sed vnus electus, alter reprobus fuit.Tres quoque filios Noë arca cõtinuit,sed duobus in humilitate persistentibus,vnus ad patris irrisionem ruit. Duos Abraham filios habuit,sed vnus innocens,alius verò fratris persecutor fuit. Duos quoque Isaac filios habuit , vnus in humilitate seruatus,alter verò & priusquam nasceretur,reprobatus est. Duodecim Iacob filios genuit , sed ex his vnus per innocentiam venditus,cæteri verò per malitiam venditores fratris fuerunt. Duodecim quoque Apostoli in sancta Ecclesia sunt electi,sed ne improbati remanerent,vnus eis admixtus est,qui eos persequens probaret.Sic nanque iusto peccator cum malitia iungitur,sicut in fornace auro palea cũ igne sociãtur,vt quo ardeat palea,purgetur aurum.Hi ergo veraciter boni sunt , qui in bonitate persistere etiam inter malos possunt. Hinc etiam sponsi voce sanctæ Ecclesiæ dicitur : Sicut liliũ inter spinas,sic amica mea inter filias.Hinc ad Ezechielẽ dominus dicit : Fili hominis,increduli & subuersores sunt

Canti.2.

Ezech.2.

A sunt tecũ,& cum scorpionibus habitas.Hinc Petrus vitã beati Ioth glorificat,dicens:& iustum Loth, oppressum à nefan-
2.Petri.2. dorum iniusta conuersatione eripuit. Aspectu enim & auditu iustus erat habitans apud eos,qui quotidie animam iusti iniquis operibus cruciabat.Hinc Paulus discipulorum vitã
Philip. 2. glorificat,& glorificãdo confirmat, dicẽs:In medio nationis prauę & peruersæ,inter quos lucetis sicut luminaria in mundo,verbum vitæ continentes.Hinc per Ioãnem angelus Per-
Apoc. 2. gami Ecclesiæ attestatur,dicẽs:Scio vbi habitas,vbi sedes est Sataũæ & tenes nomen meũ,& nõ negasti fidem meã. Beatus igitur Iob vt ostendat cuius fortitudinis fuerit,insinuet cum quibus vixit,dicens: Frater fui draconum,& socius struthionum.Quia minus esset quod ipse bona ageret,nisi & ad bonitatis suæ cumulum,ab aliis mala toleraret. Sequitur:

Quòd sancti in apostatatione reproborũ tabescunt,& denigrantur & arescunt,dum zeli sui ardore torquentur.

Cutis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt prę caumate.) Hæc iuxta historiam pẽsare negligimus,quia videlicet sermonis virtus patet ex pœna passionis. Sed quia vt sæpe iam diximus, plærunq; beatus Iob sic narrat gesta,vt gerenda prænũciet,bene hoc sanctæ Ecclesiæ vocibus congruit,quæ dolorem persecutiõis vltimæ in infirmis grauiter sentit.Cùmque ab illa alij pereunt,valentiores quique mœrore cruciantur. Exterior quippe causa eius est terrena dispẽsatio:interior verò cura cœlestis.Cutis ergo nomine,infirB mi signantur: qui nunc in ea exteriori vtilitati deseruiunt. Per ossa verò fortes eius figurati sunt,in quibus corporis illius tota compago solidatur.Quia igitur aut prouocati muneribus,aut persecutionibus afflicti,multi in ea abstatu fidei infirmi cadunt,eamque ipsi postquam ceciderunt persequũtur,quid aliud quam cutis suæ nigredinem patitur, vt in ipsis postmodum fœda appareat,in quibus prius pulchra videbatur?Dum enim hi qui prius exteriora bene dilpensare consueuerant,contra electos dei postmodum sæuiunt, quasi cutis Ecclesiæ anteactæ iustitiæ colorem perdidit , qui adnigredinem iniquitatis venit. Quod Hieremias etiam sub præcipui metalli specie deplorat, dicens: Quomodo obscuraThre.4. tum est aurũ,mutatus est color optimus? Peruersi ergo dum ab eius sacramẽtis exeunt , plerunque inter reprobos locum honoris sumũt,vt ipsi cõtra sanctã Ecclesiã ex authoritate sę uiãt,qui hãc atrocius quasi sciẽdo contẽnũt. Vnde & cũ dicere:Cutis mea denigrata est,addidit,super me,quia hos quos prius ad decorẽ iustitię quasi cãdidos habuit , post deterius nigros portat. Sed cũ cutis ad nigredinẽ vertitur,fortes qui in illa sunt zelo fidei cõtabescũt. Vnde aptè subiũgit:Et ossa mea aruerũt prę caumate.Sic nãq; & priori tẽpore os fortissimũ sanctę Ecclesię, quadã ariditate tædij Paulus æstuabat, 2.Cor.11. cũ quibusdã cadẽtibus diceret: Quis infirmatur,& ego nõ infirmor?Quis scãdalizat,& ego nõ vror?Cutis ergo denigratur,& ossa præ caumate arescũt:quia dũ infirmi ad iniquiC tatẽ prosiliũt,fortes quiq; zeli sui igne cruciantur : Sequit.

Quòd abstinẽtia & doctrina sanctorum in luctum eis uertatur,cùm se ab eis contemni uident, quibus uerbo & exẽplo prodesse studebant. Caput.XXX.

VErsa est in luctũ cithara mea,& oganum meũ in voceem flentiũ.) Quia organum per fistulas,& cithara per chordas sonat, potest per citharã recta operatio,per organũ verò sancta prædicatio designari.Per fistulas quippe organi,ora prædicãtiũ,per chordas verò citharæ,intentionẽ rectè viuentiũ non inconuenienter accipimus. Quæ dum ad vitam aliã per afflictionẽ carnis tenditur,quasi extẽnuata chorda in cithara per intuẽtiũ admirationẽ sonat.Siccatur etenim chorda vt cõgruũ in cithara cantũ reddat,quia & sancti viri castigãt corpus suũ,& seruituti subiiciunt, atq; ab infimis ad superiora tẽdũt.Pẽsandũ quoque est quod chor
De discretione in abstinẽtia seruanda. da in cithara si minus tẽditur , nõ sonat:si amplius,raucũ sonat:quia nimirũ virtus abstinẽtiæ aut omnino nulla est,si tãtũ quisque corpus nõ edomat quãtũ valet:aut valde inordinata est:si corpus atterit pluſquã valet.Per abstinẽtiã quippe carnis vitia sunt extinguẽda,nõ caro,& tãto quisque sibimet debet moderamine pręesse,vt & ad culpã caro nõ superNon caro sed carnis biat,& tamẽ ad affectũ rectitudinis in operatiõe subsistat. In-

D *Vitia sunt extinguẽda.*

Roma.13. ad Col. 3. 1.Tim.5.

tueri inter hæc egregiũ predicatorẽ libet , quãta arte magisterij fideliũ animas velut in cithara chordas tẽsas,alias amplius tẽdẽdo extenuat,atque alias à tẽsione sua relaxãdo cõseruat. Aliis etenim dicit:Nõ in cõmessationibus & ebrietatibus,nõ in cubilib⁹ & impudicitiis.Et rursus ait: Mortificate membra vestra quæ sunt super terrã.Et tamẽ prædicatori charissimo scribit,dicẽs: Noli adhuc aquã bibere,sed modico viño vtere,propter stomachũ tuũ,& frequẽtes tuas infirmitates. Illas ergo chordas attenuãdo tẽdit,ne nõ tẽsæ omni modo nõ sonẽt:hãc verò à tẽsiõe tẽperat,ne dũ plus tẽditur. minus sonet:siue autẽ sacti prædicatores in Ecclesia,seu quilibet simplices & abstinẽtes ,prout vires accipiũt,in ea proximis suis cãticũ bonę exhortationis reddũt. Nam & prudẽtes quique ad prædicatiõis fructũ solerter inuigilãt,atq; vt alios ad vitã pertrahãt,sono magnæ persuasionis elaborant,& qui in ea tardioris ingenij vidẽtur,ex ipso suæ vitæ merito inquã tũ se posse cõspiciũt,exhortationis erga alios authoritatem sumũt,atq; ad cœlestẽ patriã quos valet trahere nõ desistũt. Sed sancta Ecclesia extremis persecutionib⁹ pressa , cũ verba sua à reprobis cõtẽni cõsiderat,amoris sui gratiã ad sola lamẽta format,quia nimirũ deflet,quos exhortãdo trahere nõ valet.Dicat ergo:Versa est in luctũ cithara mea,& organum meũ in vocẽ flentiũ. Ac si apertè fateatur dicẽs: Pacis quidẽ meæ tempore per alios parua more citharæ , per alios verò more organi magna & sonora prædicabã,sed nunc versa est in luctũ cithara,& organũ in vocẽ flẽtiũ verſum est:quia dũ E me cõtẽni conspicio,eos qui prædicationis cãtũ non audiũt, deploro.Hæc per quosdã sancta Ecclesia in fine factura est, hęc per quosdã in suis iã exordiis fecit.Prim⁹ quippe martyr Stephan⁹ Iudæis persequẽtib⁹ prodesse prædicãdo conat⁹ est, quos tamẽ post verba prædicationis,dũ videret ad iaciẽdos lapides cõuolasse,fixis genib⁹ orabat,dicẽs:Domine Iesu, ne *Acto.7.* statuas illis hoc peccatũ. Quid ergo huic qui diu & parua & magna narrauerat,nisi iã suæ citharę atque organi cãtus silebat, atque in luctũ versa fuerãt,quia eos quos prædicãdo nõ traxerat,amando flebat?Quod nimirum quotidie sancta Ecclesia agere non desistit,quæ prædicationis verbũ penè vbique conticuisse iam conspicit. Alij nanq; loqui dissimulant, alij recta audire contẽnunt.Sed electorum mens dum tacere cantũ prædicationis conspicit,gemẽs ac tacita ad fletus redit.Dicat ergo:Versa est in luctum cithara mea,& organum meum in vocem flentium,quia electus quisq; quo sanctę prædicatiõis vox siluit,damna Ecclesiæ grauius plangit. Hucusque beatus Iob descripsit mala quæ pertulit,hoc verò ex loco incipit narrare subtilius bona quæ fecit.Sed doloris verba historica atque allegorica expositione transcurrimus,vir F tutum verò opera ex magna parte iuxta solius historię textũ tenemus,ne si hęc ad indaganda mysteria trahimus,veritatẽ fortasse operis vacuare videamur.

Alij loqui dissimulãt, alij recta audire cõtemnunt.

Libri.XX.Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER MORALIVM SANCTI GREgorij vigesimusprimus,cõtinuãs caput trigesimũprimũ textus beati Iob

Quid sit quòd Iacob uirgas populeas & amygdalinas decorticauit,& in canalibus in quibus greges bibebant, posuit. Caput.I.

Quãta liberatiõe pẽsandus sit intellectꝰ sacrij eloquij

INtellectus sacri eloquij inter textum & mysterium tanta est libratione pensandus, vt vtriusque partis lance moderata , hunc neque nimiæ discussionis pondus deprimat , neque rursus torpor incuriæ vacuum relinquat. Multæ quippe eius sententiæ tanta allegoriarum conceptione sunt grauidæ , vt quisquis eas ad solã tenere historiã nititur,earũ notitia per

Universidad de Deusto
Biblioteca

Figura. Gene.31.

Quam incuriam priuetur. Nonnullæ verò ita exterioribus præceptis inseruiũt, vt si quis eas subtilius penetrare desiderat, intus quidem nihil inueniat, sed hoc sibi etiam quod foris locuntur abscõdat. Vnde bene quoque narratione historica per significationem dicitur: Tolleus Iacob virgas populeas virides & amygdalinas & ex platanis, ex parte decorticauit eas, detractisque corticibus, in his quę spoliata fuerant candor apparuit, illę verò quæ integrę erant, virides permanserunt, atque in hunc modum calor effectus est varius. Vbi & subditur: Posuitque eas in canalibus in quibus effundebatur aqua, vt cùm venissent greges ad bibendum, ante oculos habe rent virgas, & in aspectu earum conciperent. Factumque est vt in ipso calore coitus oues intuerentur virgas, & parerent maculosa & varia, & diuerso colore respersa. Quid est enim virgas virides amygdalinas atque ex platanis ante gregum oculos ponere, nisi per scripturæ sacræ seriem, antiquorum patrum vitas atque sententias in exemplum populis præbere? Quæ nimirum quia iuxta rationis examen rectæ sunt, virgę nominãtur. Quibus ex parte corticem subtrahit, vt in his quæ expoliantur, intimus candor appareat, & ex parte corticem seruat, vt sicut fuerant exterius, in viriditate permaneãt, variusque virgarum color efficitur, dum cortex ex parte subtrahitur, ex parte retinetur. Ante considerationis enim nostræ oculos, præcedentium patrum sententię, quasi virgę variæ ponuntur. In quibus dum plerunque intellectum literæ
H fugimus quasi corticẽ subtrahim⁹, & dũ plerunq; intellectũ literę sequimur, quasi corticẽ reseruamus. Dũq; ab ipsis cortex literæ subducitur, allegoriæ candor interior demonstratur: & dum cortex relinquitur, exterioris intelligentiæ virentia exempla monstrantur. Quas bene Iacob in aquæ canalibus posuit, quia & redemptor noster in libris eas sacræ scientiæ quibus nos intrinsecus infundimur, fixit. Has aspiciẽtes arietes cum ouibus coeũnt: quia rationales nostri spiritus dũ in earum intentione defixi sunt, singulis quibusque actionibus permiscentur, vt tales fœtus operum procreent, qualia exempla præcedentium in vocibus præceptorum vident, & diuersium colorem proles boni operis habeat, quia & nonnunquam subtracta literæ cortice, acutius interna considerat, & seruato nonnunquam historiæ tegmine, bene se in exterioribus format. Nam quia diuinæ sententiæ aliquando
Prouer.30. laterius rimandæ sunt, aliquando exterius obseruandæ, per Salomonem quoque dicitur: Qui fortiter premit vbera ad eliciendum lac, exprimit butyrum, & qui vehementer emungit, elicit sanguinem. Vbera quippe fortiter premimus, cùm verba sacri eloquij subtili intellectu pensamus, qua pressione dum lac quærimus, butyrum inuenimus, quia dum nutriri vel tenui intellectu quærimus, vbertate internæ pinguedinis vngimur. Quod tamen nec nimiè nec semper agendum est, ne dum lac quæritur ab vberibus, sanguis
I sequatur. Plærique etenim quidam dum verba sacri eloquij pluſquam debent discutiunt, in carnalem intellectũ cadũt. Sanguinem quippe elicit, qui vehementer emungit, quia carnale efficitur hoc quod ex nimia spiritus discussione sentitur. Vnde necesse est vt beati Iob opera, quę inter increpãtium amicorum verba idcirco narrat, ne afflicta mens illius in desperatione deficiat, iuxta põdus historię perscrutemur, ne si hæc animus pluſquam necesse est spiritaliter inuestiget, à verborum eius vberibus sanguis nobis pro lacte respondeat. Si quando verò quædam mystica in suorum operũ narratione permiscet, ad hæc necesse est vt mens cõcita redeat, ad quæ hanc ipse vt datur intelligi ordo loquentis vocat.
Nam sanctus vir postquam ea quæ sibi per flagellum domini fuerant inflicta narrauit, nunc per ordinem proprias enumerando virtutes qualis ante flagellum fuerit innotescit, sic vitæ suæ historiã texẽs, vt ei perrarum aliquid quod allegoricè intelligi possit interserat, quatenus & ex magna parte historica sint quæ memorat, & tamen aliquando per hæc eadem ad spiritalem intelligentiam consurgat. Qua itaque fortitudine ab omni lapsu exteriora sua custodiæ interioris disciplina constrinxerit, insinuat dicens:

Caput trigesimumprimum textus beati Iob. K

PEpigi fœdus cũ oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partẽ haberet in me deus desuper, & hæreditatẽ omnipotens de excelsis? Nunquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniustitiam? Nónne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, & sciat deus simplicitatem meã. Si declinauit gressus meus de via, & si secutus est oculus meus cor meũ, & si in manibus meis adhęsit macula: seram, & alius comedat: & progenies mea eradicetur. Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad hostium inimici *mei insidiatus sum: *al. amici.
scortum alterius sit vxor mea, & super illam incuruẽtur alij. Hoc enim nephas est, & iniquitas maxima. Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicãs genimina. Si contempsi subire iudicium cum seruo meo & ancilla mea, cùm disceptarent aduersum me. Quid enim faciã cùm surrexerit ad iudicandum deus, & cũ quæsierit, quid respondebo illi? Nunquid non in vtero L
fecit me, qui & illũ operatus est, & formauit me in vulua vnus? Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduę, expectare feci. Si comedi buccellam meã solus, & nõ comedit pupillus ex ea. Quia ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Si despexi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum, & absque operimento pauperẽ. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est. Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorem: humerũ eius à iunctura sua cadat: & brachium meum cũ ossibus suis confringatur. Semper enim quasi tumẽtes super me fluctus timui deum & põdus eius ferre non potui. Si putaui aurum robur meũ, & obryso dixi, fiducia mea. Si lætatus sum sup multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea. Si vidi Solem cum fulgeret, & lunam incedentem clare, & lætatũ est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meã ore meo, quæ est iniquitas maxima & negatio contra deũ altissimum. Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius. Si non dixerunt viri tabernaculi M
mei, quis det de carnibus eius vt saturemur? Foris non mãsit peregrinus, ostiũ meum viatori patuit. Si abscõdi quasi homo peccatum meũ, & cælaui in sinu meo iniquitatem meam. Si expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorũ terruit me, & non magis tacui, nec egressus sum ostium. Quis mihi tribuat audito rem, vt desiderium meũ audiat omnipotens, & librum scribat ipse qui iudicat, vt in humero meo portem illũ, & circundem illum quasi coronam mihi? Per singulos gradus meos pronunciabo illum, & quasi principio offeram eum, si aduersum me terra mea clamat, & cũ ipsa sulci eius deflent, si fructus eius comedi absq; pecunia, & animam agricolarum eius afflixi, pro frumẽto oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Quòd serui dei non solum ad munditiam carnis, sed etiam ex proposito & pacto ad puritatem cordis operam dare debeant. Caput.II.

Pepigi

A PEpigi fœdus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de virgine.) Cùm sit inuisibilis anima, naquaqua corporearum rerum delectatione tãgitur, nisi quod inhæreus corpori, quasi quædam egredienti foramina eiusdem
Viæ mẽtis sensus exteriores. corporis sensus habet. Visus quippe, auditus, gustus, odoratus & tactus quasi quædam viæ mentis sunt quibus foras veniat, & ea quæ extra eius sunt substantiam, concupiscat. Per hos etenim corporis sensus quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc
Hiere.9. etenim Hieremias ait: Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. Mors quippe per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cùm per sensus corporis concupiscentia venieus habitaculum intrat mentis. Quo contra hoc
Esa.60. quod iam sæpe diximus de iustis per Esaiã dicitur: Qui sunt hi qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Iusti nanque volare vt nubes dicti sunt, quia à terrenis contagiis subleuãtur: & quasi columbę ad fenestras suas sunt, quia per sensus corporis exteriora quæq; intentione non respiciunt rapacitatis, eosque foras non rapit concupiscẽtia carnalis. Quisquis verò per has corporis fenestras incautè exterius respicit, plerunque in delectationem peccati, etiam nolens cadit *, atque obligatus desideriis, incipit velle quod no
*al. rapitur. luit. Præceps quippe anima dum antè non prouidet ne incautè videat quod cupiscat, cæca pòst incipit desiderare quod
2. Reg. 11. vidit. Vnde & prophetæ mens quæ subleuata sæpe mysteriis
B internis intererat, quia alienam cõiugem incautè vidit, obtenebrata postmodum sibimet illicitè cõiunxit. Sanctus autem vir qui acceptis corporis sensibus velut subiectis ministris quidam æquissimus iudex præest, culpas conspicit antequam veniant, & velut insidianti morti fenestras corporis claudit, dicens: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Vt enim cogitationes cordis castè seruare potuisset, fœdus cum oculis pepigit, ni prius incautè aspiceret, quod postmodum inuitus amaret. Valde nanque est grauis quod caro deorsum trahit, & semel species formæ cordi per oculos alligata, vix magni luctaminis manu soluitur. Ne ergo quædam lubrica in cogitatione versemus, prouidẽdum nobis est quia intueri non decet quod non licet concupisci. Vt enim munda mens in cogitatione seruetur, à lasciuia voluptatis sue deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad
Gene.3. culpam. Neque enim Eua lignum vetitum cõtigisset, nisi hoc prius incautè conspiceret. Scriptum quippe est: Vidit mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit. Hinc ergo pensandum est quanto debeamus moderamine erga illicita visum restringere nos qui mortaliter viuim⁹, si & mater viuentium per oculos ad mortem venit. Hinc etiã
Thre.3. sub Iudææ voce quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdiderat, propheta dicit: Oculus meus depredatus est animam meam. Concupiscendo enim visibilia, inuisi-
C biles virtutes amisit. Quæ ergo interiorem fructum per exteriorem visum prodidit, per oculum corporis pertulit prędam cordis. Vnde nobis ad custodiẽdam cordis munditiam, exteriorũ quoq; sensuum disciplina seruanda est. Nam quantalibet virtute mens polleat, quantalibet gravitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius perstrepũt, & nisi interioris gravitatis põdere, & quasi inuenili quodam vigore refrenentur, ad fluxa quæq; & leuia mentem eneruem trahũt. Videamus igitur quomodo beatus Iob id quod in eo fluxum ac puerile caro sapere potuit, iuuenili sapietiæ vigore restrinxit. Ait enim: Pepigi fœdus cum oculis meis. Et quia non in re actionem tantummodo, sed & cogitationem luxuriæ extinxit, secutus adiunxit: Vt ne cogitarẽ quidem de virgine. Sciebat nimirum luxuriam esse in corde refrenandam, sciebat per sancti spiritus donum, quòd redemptor noster veMat.5. niens, legis præcepta transcenderet, & ab electis suis non solum luxuriam carnis, sed etiam cordis aboleret, dicens: Scriptum est: Non adulterabis, ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Per Moysen quippe luxuria perpetrata, per authorem verò munditiæ, luxuria cogitata damnatur. Hinc est enim quòd discipulis primus Ecclesiæ pastor
1. Pet. 1. dicit: Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij perfectè sperate in eam quæ offertur vobis gratiam. Lumbos enim carnis succingere, est luxuriam ab effectu refrenare. Lũ D
bos autem mentis succingere, est hanc etiam à cogitatione restringere. Hinc est quòd angelus qui Ioannẽ alloquitur, zona aurea super mãmillas cinct⁹ esse perhibet. Quia enim testamenti noui munditia etiam cordis luxuriam frenat, angelus qui in eo apparuit, in pectore cinctus venit. Quem bene zona aurea stringit: quia quisquis supernæ patriæ ciuis est, non iam timore supplicij, sed amore charitatis immunditiã deserit. Malũ verò luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus nanq; aduersarius noster cũ ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationis molitur. Vnde & serpenti à domino dicitur: Pectore & ventre repes. Serpẽs Gene.3.
videlicet ventre repit, quando hostis lubricus per humana membra sibimet subdita vsq; ad explet ionem operis luxuriã exercet. Serpens autem repit pectore, quãdo eos quos in opere luxuriæ non valet, polluit in cogitatione. Alius itaq; luxuriam iam perpetrat actione, huic serpens repit ex ventre. Alius autem perpetrandam versat mente, huic serpẽs repit ex pectore. Sed quia per cogitationem ad explenda opera peruenitur, rectè serpens prius pectore, & postmodũ repere ventre describitur. Vnde beatus Iob quia disciplinam etiam in cogitatione tenuit, vna custodia serpentis pectus ventremq; superauit, dicẽs: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.

Quòd uirtutes inuicem se complectuntur, nec castitas sine humilitate, nec humilitas sine castitate aliquid ualet. Caput.III. E

QVam nimirum cordis munditiam quisquis adipisci non appetit, quid aliud q̃ eiusdem à se mũditiæ authorem repellit? Vnde & beatus Iob protinus subdit: Quam enim partem deus haberet in me desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? Ac si apertè dicat: Si mentem in cogitatione polluero, eius qui munditiæ author est, esse hæreditas nequaquã possum. Nulla enim bona sunt cætera, si occulti iudicis oculis castitatis testimonio nõ approbantur. Omnes quippe virtutes in conspectu cõditoris sui vicaria ope se subleuãt, & quia vna virtus sine alia vel nulla est omnino, vel minima, vicissim sua coniunctione fulciantur. Si enim vel castitatem humilitas deserat, vel humilitatem castitas relinquat, apud authorem humilitatis & mũditiæ prodesse quid prævalet vel superba castitas, vel humilitas inquinata? Sanctus igitur vir vt ab authore suo in bonis reliquis possideri mereatur, cordis munditiam custodiẽs dicat: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidẽ de virgine. Quam enim partem haberet deus in me desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? Ac si apertè fateatur, dicens: Habere me possessionem suam cœlorum conditor renuit, si mens mea ante conspectum illius in infimis desideriis tabescit. Sed inter hæc sciendum est aliud esse quod F
animus de tentatione carnis patitur, aliud verò cùm per cõsensum delectationibus obligatur. Plærunque enim cogitatione prava pulsatur, sed renititur, plærunque autem cùm peruersum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat cùm pulsat, sed cùm hanc sibi per delectationem subiugat: Hinc etenim prædicator egregius di-
1. Cor. 10. cit: Tentatio vos nõ apprehẽdat, nisi humana. Humana quippe tentatio est, qua plærunque in cogitatione tangimur etiã nolentes, quia vt nonnunquam & illicita ad animum veniãt, hoc vtique in nobis mẽtipsis ex humanitatis corruptibilis põdere habemus. Iam verò dæmoniaca est, & non humana tentatio cùm ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit. Hinc iterum dicit: Nõ regnet Rom. 6.
peccatum in vestro mortali corpore. Peccatũ quippe in mortali corpore nõ esse, sed regnare prohibuit, quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse nõ potest. Hoc ipsum nanque ei de peccato tentari peccatũ est, quo quia quãdiu viuimus, perfectè omnimodo non caremus. Sancta prædicatio quoniam hoc expellere plenè non potuit, ei de nostri cordis habitaculo regnũ tulit, vt appetitus illicitus & si plærunque bonis nostris cogitationibus occultè se quasi fur inserit, saltem si ingreditur, non dominetur. Vir igitur sanctus dicens: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidẽ de virgi-

Cordis mũditiã quisquis adipisci non appetit, eiusdem à se authorem mũditiæ repellit.

Omnes uirtutes uicariæ se ope subleuant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G de virgine, nequaquam vult intelligi quia eius animum culpa in cogitatione non contigit, sed quia nunquam hunc ex cõsensu superauit. Nam velut integerrimam possessionem dei, mentem suam contra aduersarij deprædationem vendicat, qui protinus adiungit: Quam enim partem haberet deus in me desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? Ac si apertè dicat: Carne quidem mortali corruptionis conditioni subiaceo, sed authori vnde seruio, si ei integrum à consensu culpæ animum non defendo? Sequitur:

Quòd iusti dum temporaliter flagellantur, probantur: reprobi verò qui in laboribus hominũ modo non sunt, æterno anathemate condemnantur. Caput. IIII.

NVnquid non perditio est iniquo, & alienatio operãtibus iniquitatem?) O quanta consolatio ægrotis, & quantus mœror sanis. Festina consolatio bonorum, est consideratus finis malorum. Dum enim ex eorum interitu malum conspiciunt, quod euadunt, leue existimant quicquid aduersum in hac vita patiũtur. Eant ergo nũc reprobi, & delectationum suarum desideria compleant: in finis sui damnatione seusuri sunt, quia mortem malè viuentes amauerunt. Transitorio autem hic verbere affligantur electi, vt à prauitate flagella corrigant, quos paterna pietas ad hæreditatem seruat. Nunc etenim flagellatur iustus, & verbere disciplinæ corrigitur, quia ad æternę hæreditatis patrimonium præparatur. In suis autem voluptatibus relaxatur iniustus, quia tanto ei temporalia bona suppetunt, quanto æterna denegantur. Iniustus ad debitam mortem currès, effrenatis voluptatibus vtitur, quia & vituli qui mactandi sunt, in liberis pastibus relinquũtur. At contra iustus à delectationis transitoriæ iocũditate restringitur, quia & nimirum vitulus ad laboris vsum vitæ deputatus sub iugo retinetur. Negãtur electis in hac vita bona terrena, quia & ægris quibus spes viuendi est, nequaq̃ à medico cuncta quæ appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona quæ in hac vita appetunt, quia & desperatis ægris omne quod desiderant, non negatur. Perpẽdant igitur iusti quæ sint mala quæ iniquos manent, & nequaquam eorũ fœlicitati inuideant quæ percurrit. Quid est enim quòd de eorum gaudiis admirentur, quando & ipsi per iter asperum ad salutis patriam, & illi quasi per amœna prata ad foueam tendunt? Dicat ergo vir sanctus: Nunquid nõ perditio est iniquo & alienatio operantibus iniquitatem? Quod videlicet & alienationis verbum durius sonaret, si hoc interpres in suæ linguæ voce tenuisset. Quod enim apud nos alienatio, hoc apud Hebræos anathema dicitur: Tunc ergo alienatio erit reprobis, cùm ab hæreditate districti iudicis se anathema esse conspiciunt, quia hic eum peruersis moribus contempserũt. Floreant iniqui, à flore æternæ hæreditatis alieni. Iusti verò semetipsos solerter inspiciant, & in cunctis actionibus suis à domino se videri pertimescant. Vnde & aptè mox subditur:

I Viæ actiones desiginant. Hie. 7.

Nõne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?) Quid viarum nomine, nisi actiones denunciat? Hinc enim per Hieremiam dicitur: Bonas facite vias vestras & studia vestra. Quid verò gressuũ appellatione, nisi vel motus mẽtium, vel profectus accipimus meritorũ? Quibus profectò gressibus ad semetipsam nos veritas vocat, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Ad se quippe venire nos dominus præcipit, nimirum non gressibus corporis, sed profectibus cordis. Ipse nanq; ait: Veniet hora quando neq; in monte hoc neque in Hierosolymis adorabitis patrem. Et paulopost: Veri adoratores adorabunt patrẽ in spiritu & veritate. Nam & pater tales quærit qui adorent eum. In corde ergo esse gressus insinuat, quando & vt veniamus vocat, & tamen motu corporis nequaquam nos ad alia transire denunciat. Caput. V.

Quid est gressus. Mat. 11. Ioan. 4.

Quòd districtè dominus dinumerat gressus uniuscuiusque. Mat. 5.

SIc autem dominus vniuscuiusque considerat vias, sic dinumerat gressus, vt ne minutissimæ quidem cogitationes eius iudicio, ac verba tenuissima quæ apud nos vsu viluerunt, indiscussa remaneant. Hinc enim dicit: Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Racha quippe in Hebræo eloquio vox indignantis est, quæ quidem animum irascentis ostendit, nec tamen plenum verbum iracundiæ exprimit. Prius ergo ira reprehenditur sine

H Similitudo.

voce, postmodum verò ira cum voce, sed necdum pleno verbo formata, ad extremum quoq; cùm dicitur fatue, ira redarguitur, quę cum excessu vocis expletur etiam perfectione sermonis. Et notandum quòd in ira perhibet reum esse iudicio, in voce iræ quod est racha reum cõcilio, in verbo vocis quod est fatue reum gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ creuit ordo sententiæ, quia in iudicio adhuc causa discutitur, in concilio autem iam causæ sententia definitur. In gehenna verò ignis ea quę de cõcilio egreditur sententia expletur. Quia igitur humanorum actuum dominus subtili examine gressus enumerat, ira sine voce iudicio, ira in voce concilio, ira vero in voce atq; sermone gehennæ ignibus mãcipatur. Hanc subtilitatem considerationis eius propheta aspexerat, cùm dicebat: Fortissime, magne, potens exercituum nomen tibi, magnus concilio, incomprehensibilis cogitatu, cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, vt reddas vnicuique secundum vias suas, & secundum fructum adinuentionũ manuum eius. Sic easdem vias dominus subtili examinatione cõsiderat, vt in vnoquoque nostrum nec ea quæ remuneret bona prætereat nec mala quæ videlicet displicent, sine increpatione derelinquat. Hinc est enim quòd angelũ Ecclesiæ Pergami, & in quibusdam laudat, & in quibusdam redarguit, dicẽs: Scio vbi habitas, vbi sedes est Satanæ, & tenes nomẽ meũ & non negasti fidem meam. Et paulopost: Sed habeo aduersum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaã. Hinc angelo Thyatiræ dicitur: Noui opera tua & charitatẽ tuam, & fidẽ & ministeriũ, & patientiã tuã, & opera tua nouissima plura prioribus, sed habeo aduersum te pauca, quia permittis mulierem Hiezabel quæ se dicit propheten, docere, & seducere seruos meos, & fornicari, & mãducare idolothytum. Ecce bona memorat, nec tamen resecanda mala sine pœnitẽtia relaxat, quia scilicet sic singulorũ vias considerat, sic gressus enumerans pensat, vt subtili examine perpendat, vel quãtum quisque ad bona proficiat, vel quantum ad mala deuians suis profectibus contradicat: Incrementum quippe meritorum quod bonæ vitæ studiis augetur plærunq; mali admixtione retrahitur, & bonum quod animus operãdo construit, hoc alia perpetrãdo peruertit. Vnde sancti viri tanto se subtilius in cogitatione constringũt, quanto à superno iudice districtius considerari conspiciunt. Mentem quippe discutiunt, inuenire si qua deliquerint quærũt, vt tanto fiant irreprehensibiles iudici, quanto semetipsos quotidie & sine cessatione reprehendunt, nec tamen hac de re iam gaudia securitatis sumunt, quia ab illo se videri cõsiderant, qui in eis & illa videt quæ videre ipsi in semetipsis non valent. Et quidẽ beatus Iob perfectionis vitam inter veteres tenuit, sed quia eius intentio ad redemptoris aduentum prophetico spiritu erumpit in illius præceptis, pensat ipse quàm multa de perfectione minus habeat. Vnde & subdit: Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, & sciat deus simplicitatem meam:

K

Hie. 32.

Apoc. 2.

L

M

Quòd sancti uiri utrum amore an odio digni sunt, non satis intelligunt, sed reuelari sibi à deo utrum simpliciter an aliter ambulent, humiliter postulant. Caput. VI.

SCire deus dicitur, scire nos facere, vsitato nostræ locutionis modo, qui lætum diem dicimus ex quo cõtingit vt lætemur. Hinc est enim quòd ad Abraham dominus dicit: Nunc cognoui quòd timeas deum. Neque enim creator temporum, quicquam cognouit ex tempore, sed cognoscere eius est, ex cuiuslibet causæ emergentis articulo nobis cognitionem prębere. Quis verò statere nomine, nisi mediator dei & hominum designatur? In quo æqua lance omnia merita nostra pensantur, & in cuius præceptis agnoscimus quid in nostra vita minus habeamus. In hac autem statera appẽdimur, quotiens ad vitæ eius exempla prouocamur. Hinc nanq; scriptum est: Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cùm malediceretur, non maledicebat: dum pateretur, non cõminabatur. Hinc per Paulum dicitur: Per patientiam curramus ad propositũ nobis certamen, aspicientes in authorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione

Gene. 22.

Christus positus est nobis in exemplum. 1. Pet. 2.

Heb. 12.

A fusione contempta. Ad hoc itaq; dominus apparuit in carne, vt humanam vitam admonendo excitaret, exempla præbendo accenderet, moriendo redimeret, resurgendo repararet. Cùm ergo nulla in se beatus Iob iure redarguenda reperit, ad excedentem omnia redemptoris vitam mentis oculos tendit, vt in illa cognoscat ipse quid minus habeat, cùm dicit: Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, & sciat deus simplicitatem meam. Ac si apertè dicat: Si qua vnquam leuiter, si qua pernicioſè perpetraui, dei & hominum mediator appareat, vt in eius vita cognoscam, an ego veraciter simplex fuerim. Qui enim, vt diximus, suorum temporum viros excesserat, mediatorem dei & hominum quærebat, vt in illo pensatus agnoscereet, si vitam simplicem verè tenuisset: Dicat ergo: Appendat me in statera iuxta, & sciat deus simplicitatem meã. Quod est, scire me faciat. Ac si patenter fateatur dicens: Quantum ad humanæ vitæ modum, nulla in me reprehendenda iam video, sed nisi mediator dei & hominum cum subtilioris vitæ præceptis appareat, quantum adhuc à vera simplicitate discrepẽ non cognosco. Recte verò ordo seruatur, si prius in vanitate, & postmodum pes in dolo festinasse dicatur: Vanitas quippe ad leuitatem, dolus verò ad malitiam pertinet. Et nonnulli plerũque ad quędam post malitiosa perueniunt, quia prius leuia nõ declinant. Sequitur: Caput. VII.

B SI declinauit gressus meus de via.) Totiès gressus de via declinat, quotiens nostra cogitatio iter rectitudinis per consensum relinquit erroris. Quasi verò tot gressus extra viam ponimus, quot peruersis desideriis ab cœlestis vitæ delectatione separamur. Vt enim præfati sumus, adhuc carnis corruptibilis pondere grauati, nequaquam valemus sic viuere, vt nulla nos possit culpæ delectatio pulsare. Sed aliud est nolentem tangi, aliud consentientem animum perimi. Sancti autem viri tanto vigilantiori se circunspectione custodiunt, quanto se pulsari sinistris motibus vel transitoriæ delectationis dedignantur. Vnde & adhuc subdit:

Quanta sollicitudine sancti cor suum custodiant, & exteriora membra ab illicito tactu uel aspectu auertant.

Si secutus est oculus meus cor meum.) Ecce iterum per interioris vigoris custodiam, ad exteriorum membrorum disciplinam redit, vt si quid fortasse cor illicitum concupiscereret, pressus disciplinę magisterio oculus videre recusaret. Sicut sæpe tentatio per oculos trahitur, sic nonnunquam concepta intrinsecus, compellit sibi extrinsecus oculos deseruire. Nam plærunq; res quælibet innocenti mẽte respicitur, sed ipso conspectu animus cõcupiscentiæ gladio confoditur. Nõ enim, vt exempli causa iam diximus, Dauid Vriæ coniugem ideo studioſè respexit, quia concupierat, sed potius ideo concupiuit, quia incautè respexit. Fit verò rectæ retributionis examine, vt qui exteriori negligenter vtitur oculo, interiori non iniustè cæcetur. Sæpe autem intrinsecus concupiscentia dominatur, & illecebratus animus ad vsus suos sensus corporeos famulari more tyrannidis exigit, suisque voluptatibus oculos seruire compellit: atq;, vt ita dicam, senestras luminis ad tenebras aperit cęcitatis. Vnde sancti viri cũ sinistra pulsari delectatione se sentiunt, ipsa per quæ formæ species ad mentẽ ingreditur, disciplinæ magisterio lumina restringunt, ne praue cogitationis visio lenocinata famuletur. Quę si vnquam subtiliter custodiri negligitur, cogitationis immunditia protinus ad operationem transit. Vnde & mox subditur:

Sicut tentatio per oculos trahitur, sic concepta intrinsecus compellit sibi extrinsecus oculos deseruire.

C Oculi restringendi sunt.

Quòd nisi festinè resistatur tentationi nascenti in corde, subitò ita roboratur, ut ipsam mentem membrorum dominam teneat captiuam.

Et si in manibus meis adhæsit macula.) Sanctus ergo vir sciens, quòd plærunque praua cogitatio per oculos veniat ad mẽtem, paulo superius dixit: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Perpendens etiam quòd nonnunq; in mente oritur, sed huic obortæ oculi peruerſè famulantur, ait: Si secutus est oculus meus cor meũ. Ac si apertè dicat: Nec passim videre volui quæ cõcupiscerem, nec videndo vnquam secutus sum quæ cõcupiui. Dicat ergo. Si secutus est oculus meus cor meũ, quia & si quid vnquam illicitum mens eius, vt videlicet humana, concepit: altioris disciplinæ magisterio constrictus, se per illicita ducere, sibique famulari oculus noluit. Pensemus ad hæc conscientias nostras & quanti culminis vir iste fuerit, ex nostri cordis deiectione videamus. Ecce si qua illicita aliquãdo cogitauit, quia ea citius inter arcana cordis gladio sancti vigoris extinxit, peruenire illa vsque ad opera non permisit. Vnde vt præmissimus, ilico subiungit: Et si in manibus meis adhæsit macula. Quomodo enim macula in manib⁹, id est culpa in actionibus inhæreret, quam censura disciplinę non sinebat in cogitatione proficere? Neq; enim culpa ad opus prodire permittitur, si intus vbi nascitur, extinguatur. Si autem tentationi in corde nascenti festinè non resistitur, hac eadem qua nutritur mora roboratur, & existens foris in operibus, vinci vix prævalet, quia ipsam intus membrorum dominam menten captiuam tenet. Quia verò vir sanctus superiora omnia sub contione intulit, si hæc vnquam perpetrauerit, sentẽtia se maledictionis astringit, dicens:

D Festinè resistendum est tentationi in corde nascẽti.

Quòd doctor Ecclesiæ si aliter docet quàm uiuat, ipso ieiuno, alius quod seminatum est comedit, & sæpe quod gignit uerbo, occidit exemplo. Et de iudicio Salomonis in quo mulier quæ filium suffocauerat, ab ea cuius filius uiuebat, subtilissimo examine distincta est.

Seram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur.) More sacri eloquij ferere dicim⁹, verba vitę prædicare. Hinc etenim propheta ait: Beati qui seminatis super omnes aquas. Sanctæ quippe Ecclesiæ prædicatores super omnes aquas seminare conspexit, quia cunctis latè populis verba vitæ quasi cœlestis panis grana tradiderũt. Comedere autem est bonis operibus satiari. Vnde per semetipsam veritas dicit: Meus cibus est, vt faciam volũtatem eius qui misit me. Si ergo ea quæ protulit, facere prætermisit, ait: Seram, & alius comedat. Ac si apertè dicat: Quod os meum loquitur, non ego sed alter operetur. Prædicator quippe qui à suis vocibus moribus discrepat, ieiunus ferit, quod alius manducet: quia suo semine ipse non pascitur, quãdo à verbi sui rectitudine praua actione vacuatur. Caput. VIII.

Esa. 32. E

Ioan. 4.

ET quia plærunq; discipuli incassum bona audiunt, cùm ex magistri vita, operum exemplo destruuntur, rectè subiungitur: Et progenies mea eradicetur. Doctoris enim progenies eradicatur, quado is qui per verbum nascitur, per exemplum necatur: quia quem lingua vigilans gignit, vitæ negligentia occidit. Neq; enim torpenti nobis est mente trãseundum, quod apud Salomonem mulier filium quem vigilãs lactare consueuerat, dormiens interemit, quia nimirum magistri vigilantes quidem scientia, sed vita dormientes, audidores suos quos per vigilias prędicationis nutriunt, dũ quod dicunt, facere negligunt, per somnum corporis occidunt, & negligendo opprimunt, quos alere verborum lacte videbantur. Vnde plærunque dum ipsi reprehensibiliter viuunt, & habere discipulos vitæ laudabilis nequeunt: alienos sibi attrahere conantur, quatenus dum bonos se habere sequaces ostendunt, apud iudicia hominum excusent mala quæ agunt, & quasi per subditorum vitam mortiferam tegant negligẽtiam. Vnde illic mulier filium quia extinxit proprium, quæsiuit alienum. Sed tamen veram matrem Salomonis gladius inuenit: quia videlicet cuius fructus viuat, vel cuius intereat, extremo examine ira districti iudicis demonstrat. Vbi & illud est solerter intuendum, quòd viuens filius prius diuidi præcipitur, vt soli postmodum matri reddatur, quia in hac vita quasi partiri conceditur vita discipuli, dum ex illa nonnunquam alter apud deum meritum, alter verò apud homines laudem habere permittitur. Sed falsa mater eum quem non genuit, occidi non metuit: quia arrogantes magistri & charitatis ignari, si plenissimum nomen laudis ex alienis discipulis consequi nequeunt, eorum vitã crudeliter insequuntur. Inuidiæ enim face succensi, nolũt aliis viuere, quos se cõspiciunt non posse possidere. Vnde illic peruersa mulier clamat: Nec meus sit, nec istius. Vt enim diximus, quos sibi obsequi non vident ad gloriam temporalem, eos aliis inuident viuere per veritatem. Vera autẽ mater satagit, vt eius filius saltem apud extraneum sit & viuat: quia concedunt veraces magistri vt ex eorum discipulis, alij quidem magisterij laudem habeant, si tamen integritatem vitæ iidem discipuli nõ amittant. Per quæ pietatis viscera hæc eadem vera mater

3. Reg. 3.

Contemptores attendunt.

F

agnoscitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

C aguoſcitur,quia omne magiſterium in examine charitatis ap probatur:Et ſola recipere totũ meruit quę quaſi totum conceſſit, quia fideles præpoſiti pro eo quòd ex bonis diſcipulis ſuis non ſolum aliis laudem non inuident, ſed vtilitatem eis etiam profectus exorant, ipſi & integros & viuẽtes filios recipiunt,quando in ſupremo examine ex eorum vita perfectæ retributionis gaudia conſequuntur. Hęc paucis per exceſſum diximus,vt auditorum progenies per doctorum negligẽtiam qualiter extinguitur,monſtraremus: quia quiſquis iuxta hoc quod loquitur non viuit,quos verbo genuit, à ſtabilitate rectitudinis opere euellit. Sed beatus Iob quos prædicatione vigilans edidit,nequaquam actione dormiens extinxit, atque ideo fidenter dicit:Si quo minus prædicta compleui: ſeram, & alius comedat,& progenies mea eradicetur. Qui adhuc ſe de inquinatione praui operis diſcutiens,ſubdit: Si deceptũ eſt cor meum ſuper muliere, & ſi ad hoſtium inimici mei inſidiatus ſum.)

Quòd in ſacro ordine conſtitutos,ita ſtudioſa concupiſcentia,ſicut ſeculares adulterij inquinat culpa,& quòd ſcelus luxuriæ omnia bona opera euacuat, & uirtutum omnium plantaria eradicat. Caput.IX.

Matth.5. H Q Vanuis nonnunquam à reatu adulterij nequaq̃ diſcrepet culpa fornicationis,cùm veritas dicat : Qui viderit mulierem ad cõcupiſcendũ, eam iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Quia enim Græco verbo mœchus adulter dicitur, cùm non aliena coniunx, ſed mulier videri prohibetur,aperte veritas oſtendit,quia etiam ſolo viſu cùm turpiter vel innupta concupiſcitur,adulterium perpetratur. Quod tamen plærunque ex loco vel ordine cõcupiſcentis diſcernitur, quia ſcilicet ſic hunc in ſacro ordine ſtudioſa concupiſcentia, ſicut illum adulterij inquinat culpa. In perſonis tamen non diſſimilibus idem luxuriæ diſtinguitur reatus,in quibus fornicationis culpa: quia ab adulterij reatu diſcernitur,prędicatoris egregij lingua teſtatur:quæ inter cætera aſſerit,dicens: Neque fornicarij, neque 1.Cor.6. idolis ſeruientes, neque adulteri regnum dei poſſidebunt. Quod enim diſiunctæ reatui ſententiæ ſubdit,q̃ valde à ſe diſſideat oſtendit. Per hoc ergo quod dicitur:Si deceptũ eſt cor meum ſuper muliere,neque cogitaſſe vir ſanctus de fornicationis macula demonſtratur. Per hoc autem quod ſubiicit: Et ſi ad oſtiũ inimici mei inſidiat⁹ ſum, patẽter innoteſcit quòd à reatu adulterij liber fuit. Sed ad hæc fortaſſe aliquis dicat: Quid de ſe mirum ſanctus vir aſſerit,ſi non ſolum ab adulterij crimine,verumetiam à fornicationis inquinatione ſe liberum ſeruauit? Hæc autem paruipendimus, ſi virtutum eius tempora minimè penſamus. Necdum enim ad reſtrictionem carnis, reuelatæ gratiæ diſtrictior cenſura proceſſerat, quæ non ſolum corporis,ſed & cordis laſciuiã reprehendit. Necdum multorum contiuentiam caſtitatis bona imitanda prodierant,& tamen beatus Iob exempla munditiæ quæ non acceperat,tradebat. A multis autem nunc etiam poſt prohibitionem dei,carnis immunditia perpetratur. Hinc ergo colligendũ eſt,cũ quanta culpa nũc etiam poſt præceptum in gra uibus deliquitur,cùm tanta laude ante à grauibus abſtineba tur. Qui ſi hoc vnquam fecerit,eandem culpam verti ſibi expetit in pœnam, dicens: Scortum ſit alterius vxor mea, & ſuper illam incurruentur alij.) Et quia plærunque hoc quod faciendo non perpendimus q̃ graue ſit, patiendo penſamus, eiuſdem vim facinoris quod ſe pati ſi reus ſit, debere denunciat,exprimendo manifeſtat dicens: Hoc enim nefas eſt,& iniquitas maxima, ignis eſt vſq; ad perditionem deuorans,& omnia eradicans genimina.) Hoc inter peccatũ diſtat & crimen,quòd omne crimen peccatum eſt,non tamen omne peccatum crimen eſt. Et in hac vita multi ſine crimine,nullus verò eſſe ſine peccatis valet. Vnde & prædicator ſanctus cùm virum dignum gratia ſacerdotali ſcriberet, nequaquam dixit,ſi quis ſine peccato:ſed,ſi quis ſine crimine eſt. Quis verò 1.Ioan.1. eſſe ſine peccato valeat,cùm Ioannes dicat:Si dixerimus quia peccatum nõ habemus,noſmetipſos ſeducimus,& veritas in nobis non eſt? In qua videlicet peccatorum & criminum diſtinctione penſandum eſt, quia nonnulla peccata animã polluunt quam crimina extinguunt. Vnde beatus Iob crimen luxuriæ diſſimiens ait : Ignis eſt vſq; ad perditionem deuorans: quia nimirum reatus huius facinoris non ſolum vſque ad in- K quinationem maculat,ſed vſq; ad perditionem vorat. Et quia qualibet alia fuerint bona opera,ſi luxuriæ ſcelus non abluitur,immenſitate huius criminis obruuntur,ſecutus adiunxit. Et omnia eradicans genimina. Genimina quippe ſunt animæ operationes bonæ. Cui tamen ſi peruerſo ordine caro dominatur,igne luxuriæ omnia bene prolata concrematur. Nulla quippe ante omnipotentis dei oculos iuſtitiæ pietatiſq; ſunt opera, quæ corruptionis contagio monſtrantur immunda. Quid enim prodeſt ſi piè quiſquã neceſſitati cõpatitur proximi, quando impiè in ſemetipſo deſtruit habitationem dei? Si ergo per cordis munditiam,libidinis flamma nõ extinguitur,incaſſum quælibet virtutes oriuntur ſicut per Moyſen di citur: Ignis exarſit ab ira mea,& ardebit vſq; ad inferos deor ſum comedet terram & naſcentia eius: Ignis quippe terram atque eius naſcentia comedit, cùm libido carnem atque per hanc omnia bene acta conſumit. Nam quicquid procedit ex fruge rectitudinis, hoc nimirum concrematflamma corruptionis. Dicat ergo: Ignis eſt vſque ad perditionem deuorãs, & omnia eradicans genimina, quia ſi corruptionis malo non reſiſtitur,& illa procul dubio pereunt, quæ bona videbãtur. Sed ſolent nonnullos ad humilitatem vitia ſternere,atque ad tumorem mentis,virtutes eleuare. Caput.X.

Q Væredum ergo nobis eſt, ſi beatus Iob in tanta caſtitatis munditia et iam humilis fuit? Sed ſanctus L vir cùm alta virtutum teneat, q̃ de ſe humilia ſentiat,repentè aperit, cùm ſubiungit: Si contempſi iudicium ſubire cum ſeruo meo & ancilla mea, cùm diſceptarent aduerſum me.) Qui enim iudicari cũ ſeruis ancilliſque non renuit, liquidò indicat quòd cõtra nullum vnquam proximum apud ſe tumidus fuit. Inter hęc autem libet intueri,vitam ſuam in omnibus quãta vir ſanctus diſcretione cuſtodiuit. Non enim longè ſuperius dixit : Videbant me iuuenes,& abſcondebãtur,& ſenes aſſurgentes ſtabant,principes ceſſabant loqui,& digitum ſuperponebant ori ſuo, vocem ſuam cohibebãt duces, & lingua eorum gutturi ſuo adhærebat. Nunc verò ait:

Quòd ſublimibus uiris multum proſit ad cuſtodiam humilitatis conſiderata æqualitas humanæ conditionis. Et quòd homo à principio non hominibus ſed animalibus prælatus eſt.

Si contempſi iudicium ſubire cum ſeruo meo & ancilla mea,cùm diſceptarent aduerſum me.) Quis digne cõſiderare valeat huius viri tam ſublimia virtutum moderamina? In quo tanta eſt authoritas regiminis,vt ad ſilentium reſtringantur duces: tanta humilitas cordis, vt ex æquo ad iudicium venire permittantur ancillæ. Ecce apparet miro modo in poteſtate principibus potentior, in certamine ſeruis æqualis : in cœtu principum memor regiminis, in certamine famulorum me- M I mor conditionis. Se quippe ſub vero domino famulum conſpicit,ideoque cordis altitudine ſe ſuper famulos non extollit. Vnde & protinus ſubdit: Quid enim faciam cùm ſurrexerit ad iudicandum deus,& cùm quæſierit,quid reſpondebo illi? Qui venturum iudicem cogitat, indefinenter quotidie rationum ſuarum in melius *caſuas parat, quia dum æternum dominum timore cordis intuetur,iura tẽporalis domini ſuper ſubiectos moderari compellitur. Perpendit enim nil eſſe quòd temporaliter præeſt cæteris,quãdo illi ad reddendam rationem ſubeſt,qui ſine fine dominatur. Sæpe nanque tranſitoria poteſtas animum per abrupta elationis rapit. Et quia eo quiſque extollitur,quo ſe eſſe ſuper alios videt,illũ oportet qui ſuper ſe eſt ſemper aſpiciat, vt eius metu qui ſupra omnia eſt,creſcentem intrinſecus animi tumorẽ premat. Intueatur enim qui ſub ipſo ſint,ſed conſideret ſub quo ipſe ſit,vt ex conſideratione veri domini,decreſcat tumor falſæ dominationis. Vnde beatus Iob quia eius iudiciũ, qui ſuper omnia eſt,metuit: hic ad temporale iudicium famulis æqualis venit,dicens: Si contempſi iudicium ſubire cum ſeruo meo & ancilla mea,cùm diſceptarent aduerſum me. Quid enim faciam cùm ſurrexerit ad iudicãdum deus,& cùm quæſierit,quid reſpondebo illi? Qui vt ſemper cor in humilitate deprimat,nequaquam in eiſdem famulis conſpicit,quòd ſibi ſtatus eſt diſpar,ſed quòd natura cõmunis. Vnde etiã ſubdit:

**al. meritis*

Caput.

A Caput.XI.

N Vnquid non in vtero fecit me qui & illum operatus eſt,& formauit in vulua vnus? Potentibus viris magna eſt virtus humilitatis,conſiderata æqualitas cõditionis. Omnes nãq; homines natura æquales ſumus, ſed acceſſit diſpenſatorio ordine,vt quibuſdam prælati videamur. Si igitur hoc à mente deprimimus quod temporaliter acceſſit,inuenimus citius quod naturaliter ſumus. Plærunq; enim ſe animo accepta poteſtas obiicit, eumq; tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimæ conſiderationis deprimendus eſt tumor elationis. Si enim apud ſemetipſam mens deſcendit de vertice culminis,citius planitiem inuenit naturalis æqualitatis. Nam,vt prętati ſumus,omnes homines natura æquales genuit,ſed variante meritorum ordine,alios aliis diſpẽſatio occulta poſtponit. Ipſa autem diuerſitas quę acceſſit ex vitio,rectè eſt diuinis iudiciis ordinata,vt quia omnis homo iter vitę æquè non graditur,alter ab altero regatur. Sancti autem viri cùm prælunt non in ſe poteſtatem ordinis,ſed æqualitatẽ conditionis attendunt,nec præeſſe gaudent hominibus,ſed prodeſſe. Sciunt enim quòd antiqui patres noſtri,nõ tam reges hominum, quàm paſtores pecorum fuiſſe memoratur. Et cùm Noë dominus filiiſq; eius diceret: Gene.9. Creſcite & multiplicamini & implete terram,ſubdit:Et terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ. Non e- B nim ait,ſit ſuper homines qui futuri ſunt,ſed ſit ſuper cuncta animalia terræ. Homo quippe animalib⁹ irrationabilibus,nõ autem cæteris hominibus natura prælatus eſt:& idcirco ei dicitur,vt ab animalibus & non ab homine timeatur,quia contra naturam ſuperbire eſt,ab æquali velle timeri,quanuis plerunque à ſubditis etiam ſancti viri timeri appetunt,ſed quãdo ab eiſdem ſubditis deum minimè timeri deprehendunt,vt humana ſaltem formidine peccare metuant,qui diuina iudicia non formidant. Nequaquam ergo præpoſiti ex hoc quæſito timore ſuperbiunt,in quo non ſuam gloriam, ſed ſubditorum iuſtitiam quęrunt. In eo enim quòd metum ſibi à peruerſe viuentibus exigunt,quaſi non hominibus ſed brutis animalibus dominantur, quaſi videlicet ex qua parte beſtiales ſunt ſubditi,ex ea etiam debent formidini iacere ſubſtrati. Cùm verò deeſt vitium quod corrigatur,non de excellentia poteſtatis,ſed de æqualitate conditionis gaudent, & non ſolum ab eis metui, ſed etiam pluſquã neceſſe eſt honorari refugiunt. Neq; enim leue ſe perpeti damnum humilitatis credunt,ſi ab eis pro merito fortaſſe ordinis pluris æſtimentur. Hinc eſt enim quòd primus paſtor Eccleſiæ, cùm adorante ſe Cornelio ſuper ſe ſibi honorem videret oblatum,ad æqualitatem conditionis ſuæ citius recurrit, dicens : Surge,& ipſe Actio.10. ego homo ſum. Quis enim neſciat quòd conditori ſuo homo debeat,& nõ homini proſterni? Quia ergo humiliari ſibi plus C q̃ debuit proximum vidit, ne vltra humanitatis metas mens intumeſceret,eſſe ſe hominem recognouit,quatenus illati ſibi honoris elationem frangeret,ex conſiderata æqualitate cõ ditionis . Hinc à Ioanne angelus adoratus creaturam ſe eſſe Apoc.19. & 22. cognouit,dicens: Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum & fratrum tuorum. Hinc propheta cùm ad videnda ſublimia rapitur,filius hominis vocatur,vt ductus ad cœleſtia,hominem ſe eſſe meminerit. Ac ſi eum diuina vox verbis apertioribus admoneat,dicens : Memento quid ſis,ne de his ad quæ raperis extollaris, ſed altitudinem r euelationis tempera memoria conditionis. Ex eo ergo colligendum eſt quanta communis naturæ memoria in corde deprimi debeat terrenæ poteſtatis tumor,ſi ex humanitatis vocabulo agitur,ne cogitationis elatio ex ſecretis cœleſtibus generetur. Cuius videlicet humanitatis bene beatus Iob ſemper recordationem tenuit,qui ait: Nunquid nõ in vtero fecit me qui & illum operatus eſt,& formauit in vulua vnus? Ac ſi apertè dicat : Cur non æquè debeamus in cuiuſlibet negocij iudicio diſcuti, qui per conditoris potentiam ſumus æqualiter factiſ? Sed quia caritatis eius atque humilitatis acta cognouimus,nunc liberalitatis opera cognoſcamus. Sequitur:

Quòd hi qui charitatem dei habent, ſecundum facultatis ſuæ menſuram pauperibus ſpiritu, qui non exdeſiderio, ſed ex neceſſitate poſtulant, nihil negare debent Caput.XII.

S I negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduæ D expectare feci.) Per hæc dicta vir ſanctus oſtenditur, non ſolum ad inopiam pauperibus, ſed etiam ad habendi deſiderium deſeruiſſe. Sed quid ſi ipſa vellent pauperes quæ fortaſſe accipere non expediret? An quia in ſcriptura ſacra dici pauperes humiles ſolent,ea ſola æſtimãda ſunt accipere pauperes,quæ humiles petũt? Et procul dubio oportet vt incunctanter detur quicquid cum vera humilitate requiritur, id eſt quod non ex deſiderio,ſed ex neceſſitate poſtulatur. Nam valde ſuperbire eſt extra metas inopię aliquid deſiderare. Vnde & ſuperbè petentibus dicitur: Petitis & nõ accipitis,eo quòd malè petatis. Quia ergo illi ſunt veraciter pauperes qui inflati per ſuperbiæ ſpiritum non ſunt,quos a- Matth.5. pertè veritas exprimit,cùm dicit: Beati pauperes ſpiritu: rectè nunc per ſanctum virum dicitur: Si negaui quod volebant pauperibus: quoniam qui ea volunt quę profectò liquet quòd eis non expediunt, eoipſo quòd ſuperbiæ abundant ſpiritu, iam pauperes non ſunt. Sed beatus Iob dum pauperes humiles appellat, quicquid ab eo accipere pauper voluit, non negauit: quia veraciter quique humilis quod non potuit obtinere nec voluit. Sed cùm largitatem mentis ſuæ indicat, quia ad votum ſe pauperibus concurriſſe manifeſtat, neceſſe eſt vt quæramus ne lumen miſericordiæ dationis tarditate fuſcauerit. Vnde ſubiungit: Et oculos viduæ expectare feci. Petentem ſe viduam expectare noluit, vt non ſolum ex munere, ſed E ex celeritate quoque muneris bonorum operum merita augeret. Vnde alias ſcriptum eſt : Ne dicas amico tuo, vade & Prouer.3. reuertere,& cras dabo tibi,cùm ſtatim poſſis dare. Sed nonnulli ſolent exterius multa largiri,cõmunis autem vitæ gratiam repellentes, habere pauperes ſocios in domeſtica conuerſatione refugiunt. Vnde beatus Iob vt non ſolũ ſe inſinuet exterius multa præbuiſſe, ſed apud ſe quoſq; inopes etiam in domeſtica conuerſatione recepiſſe, protinus adiungit:

Quòd ſerui dei cum pupillis & uiduis ſubſidia temporalia & menſam debeant habere communem.

Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea.) Scilicet pietati ſe præiudicium facere æſtimans, ſi ſolus comederet quod dominus omnium cõmuniter creaſſet. Quæ profectò communio cõuerſationis eſſe cum talibus intra domeſticos parietes debet, ex quibus æternæ proficiat merita retributionis. Vnde ſanctus vir nõ quemlibet, ſed ad manducãdum ſocium pupillum ſe habuiſſe perhibet, ſed tãta hæc pietatis viſcera, vtrum à ſemetipſo habuerit an conditoris ſui gratia ſit conſecutus, innoteſcit. Sequitur:

Quòd ſancti non ſibi, ſed conditori ſuo tribuant, ſi quid boni habeant.

Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio,& de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum.) Miſeratio etenim etſi eius fuerit arbitrij vt cum ipſo proficeret, liquet tamen quia eius arbitrij nõ fuit, vt cũ ipſo de vtero exiret. Conſtat ergo quia F ſuæ virtuti nil tribuit, qui profectò teſtatur, quia hoc ex cõditoris munere accepit. Bonum igitur quod à conditore habuiſſe ſe intimat, liquet procul dubio quia ad laudem conditoris narrat, indicans ab ipſo ſe accepiſſe vt plus eſſet, à quo accepit vt eſſet: quia ſicut ſuo opere in vtero cõditus nõ fuit: ita nec ſua virtute ab vtero plus fuit. Sed penſandum nobis eſt, quòd aſſerit, Creuit mecum. Nonnulli enim quo ad ætatem creſcunt, ab innocentia decreſcunt. Electis verò cùm foris ætas corporis, intus, ſi dici liceat, creſcit ætas virtutis. Sequitur:

Quòd opera miſericordiæ cum benignitate & hilaritate debeant fieri, quia qui faſtu elationis aliquid dat, amplius ex contemptu culpam quàm ex munere meretur mercedem. Caput.XIII.

S I deſpexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentum,& abſque operimento pauperem, ſi non benedixerũt mihi latera eius,& de velleribus ouiũ mearum calefactus eſt.) Quòd pauperem non deſpexit, virtutem humilitatis exhibuit, quòd autẽ operuit, pietatis. Duæ quippe iſtæ virtutes ita ſibimet eſſe connexæ debent, vt vicario ſemper opere fulciantur, quatenus nec humilitas cùm veneratur proximum, largitatis gratiam deſerat, nec pietas cùm largitur, intumeſcat. Erga indigẽtiam itaque proximi humilitatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

G litatem pietas fulciat, humilitas pietatem, vt cùm indigentem rebus necessariis naturæ tuæ consortem videris, nec per impietatem desinas tegere, nec per superbiam negligas venerari quem tegis. Nam sunt nonnulli qui mox vt ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, pòst dona largituri in eos prius contumelioſa verba iaculantur. Quæ etsi rebus ministerium pietatis perficiunt, verbis tamen gratiam humilitatis perdunt, ita vt plærũque videatur quia illatæ iam iniuriæ satisfactionem soluunt, cùm post cõtumelias dona largiuntur. Nec magni est operis quòd postulata tribuunt, quia ipso donationis suæ munere, vix eundem excessum sermonis tegunt. Quibus bene per Ecclesiasticum librum dicitur: Omni dato non des tristitiam verbi mali. Et rursùm: Adde verbum super datum bonum, & vtraque cum homine iustificato, videlicet vt datum exhiberi debeat per pietatem, & bonum verbum tribui per humilitatem. At contrà alij egenos fratres non studeant rebus fulcire cùm possint, sed blandis tantum sermonibus fouere. Quos vehementer Iacobi prædicatio sancta reprehẽdit, dicẽs: Si autẽ frater aut soror nudi sunt, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefiamini & saturamini, non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid vobis proderit? Quos Ioannes quoque Apostolus admonet, dicens: Filioli mei, non diligamus verbo nec lingua, sed opere & veritate. Dilectio nanque nostra semper exhibenda est & veneratione sermonis, & ministerio largitatis.

Ecclí.18.

Iaco.2.

1.Ioan.3.

H

Caput.XIIII.

Lucæ.16.

MVltum verò ad ẽdomandam dantis superbiam valet, si cùm terrena tribuit, verba sollicitè magistri cœlestis penset, qui ait: Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Si enim eorũ amicitiis æterna tabernacula acquirimus, dantes proculdubio pẽsare debemus: quia patronis potius munera offerimus, q̃ egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur: Vestra abundantia illorum inopiam supleat, vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplemẽtum. Vt videlicet sollicitè perpendamus, quia eos quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoque videbimus: & qui abundantes aspicimur, si largiri negligimus, quandoque inopes erimus. Qui itaque nunc temporale subsidium pauperi tribuit, ab eo postmodum perpetua recepturus, vt ita dicam, quasi ad frugem terrã excolit, quæ quod acceperit, vberius reddit. Restat ergo vt nũquam elatio surgat ex munere, quãdo videlicet diues ex eo quòd pauperi tribuit, agit vt ĩmperpetuum pauper non sit. Beatus igitur Iob vt diligenter ostenderet, humilitas atque misericordia quanta in eo fuerit consideratione sociata, ait: Si despexi prętereuntem, eo quòd non habuerit indumentum, & absq; operimento pauperem, si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium

2.Cor.8.

I

mearum calefactus est. Ac si apertè diceret, in amore proximi vno eodemq́ue ordine, & superbiæ vitium & ĩpietatis præmens, prætereuntem quempiam & humiliter aspiciens non despexi, & misericorditer calefeci. Quisquis enim super eum cui aliquid tribuit, fastu se elationis extollit, maiorem culpam intrinsecus superbiendo peragit, quàm extrinsecus largiendo mercedem: fitq́ue ipse bonis interioribus nudus, cùm nudum despicit vestiens, eoq́ue agit vt seipso deterior fiat, quo se indigenti proximo meliorem putat. Minus quippe inops est qui vestem non habet, quàm qui humilitatem. Vnde necesse est vt cùm naturæ nostræ consortes exteriora non habere conspicimus, quàm multa nobis desint bona interiora pensemus, quatenus sese super inopes cogitatio nostra non eleuet, cùm solerter videt quia nos tãto verius, quãto & interius indigentes sumus. Et quia sunt nõnulli qui pietatis suæ viscera tendere vsque ad incognitos nesciunt, sed solis quos per assiduitatem notitiæ didicerint miserẽtur, apud quos nimirum plus familiaritas quàm natura valet, dũ quibusdam necessaria non quia homines, sed quia noti sunt largiuntur, bene nunc per beatum Iob dicitur: Si despexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentum. Ignoto enim proximo misertum se indicat, quem prætereũtem vocat, quia videlicet apud piam mẽtem plus natura valet, quàm notitia. Nam & vnusquisque qui indiget, eo ipso quo homo est, ei iam incognitus non est. Sequitur:

Quòd sancti in propriis causis ius habentes cum inferioribus personis, grauari se etiam iniustè aliquando patiuntur. K

Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta superiorem.) Mos apud veteres fuit, vt ad portam sensores sederent, qui certantium iurgia iudiciaria examinatione discernerent, quatenus vrbem in qua concorditer oporteret viuere, discordes minimè intrarent. Vnde & per prophetam dominus dicit: Cõstituite in porta iudicium. Amos.5. Hoc itaque loco quid portæ nomine exprimitur, nisi id quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare castra dicimus, pro eo quòd pugnatur ex castris, ita iudicium quod in porta agi cõsueuerat, porta nominatur. In porta ergo se superiorem videt, qui se melioris partis esse in iudicio equitatis merito cõspicit. Beatus igitur Iob quia nec tunc contra pupillum manum exercuit, cùm se etiam per iustitiæ meritum potentiorẽ vidit, nobis timoris regulam insinuans, dicit: Si leuaui super pupillum manum meam, cùm viderem me in porta superiorem. Ac si patenter dicat: Neque tunc vtilitatis meæ negocia virtute contra pupillum exequi volui, quando me in iudicio etiam ex iustitia potiorem vidi. Caput.XV.

Sancti etenim viri quando cum personis minoribus contentionum negocia subeunt, dum grauare vel in minimis timent, ipsi contra iustitiam grauari nequaquã refugiunt. Sciunt quippe quia omnis humana iustitia iniustitia I esse deprehenditur, si diuinitus districtè iudicetur. Vnde hoc quod sibi competit, cauent vehemẽter exigere, ne eorũ actus supernam rectitudinem contingat subtiliter examinare. Sed vt inueniri iusti in diuino examine valeant, plerunq; apud humana iudicia grauari se iniustè patiuntur. Beatus autem Iob vitæ suæ celsitudinem narrans, & multa sunt & mira quę dixit: Sed quia plærunque humana mens renuit bona credere, quæ nescit operari, maledicti sibi sentẽtiam protinus subiicit, si qua horum quæ dixerat, opere non impleuit, dicens:

Quòd bonum concordiæ per patientiam conseruetur, sine qua socialis uita non perseuerat, & quòd quando per discordiam homines diſsident, quasi membra à corpore cadant.

Humerus meus à iũctura sua cadat, & brachium meũ cum ossibus suis conteratur.) Quia operatio corporea per humerum ac brachium agitur: bona quæ ore protulit, si opere non impleuit, cadere sibi humerum, & cõteri brachium exoptat. Ac si apertè dicat: Si ea quæ dixi, operari renui, ipsum quod mihi ad operandum datum est corporis membrũ, perdam, vt videlicet cadat à corpore, quod exercere nolui ad vtilitatem. Si verò hæc maledicti sententia ad spiritalem est intelligentiam referẽda, liquet profectò quòd brachiũ corpori per humerum iungitur: Et sicut per brachiũ bona operatio, ita per humerum socialis vitæ coniunctio designatur. Vnde prophe M ta quoq; intuens sanctos vniuersalis Ecclesię populos deo cõcorditer seruituros, ait: Et seruiẽt ei in humero vno. In eo ergo quod dicit: Si leuaui super pupillum manum meam, cùm viderem me in porta superiorem, miram virtutem patientiæ seruasse se asserit, qui grauari se à personis minimis, nec contra hoc quod sibi iustè competere poterat, declinauit. Quod tamen si minimè fecerit, adiungit: Humerus meus à iunctura sua cadat.) Quia nimirum qui patientiam seruare cõtemnit, socialem vitam citius per impatiẽtiam deserit. A iunctura etenim humerus cadit, cùm aduersitatis aliquid ferre animus non valens, fraternã concordiam relinquit, & quasi mẽbrum separatur à corpore, cum is qui operari bona poterat, à bonorum omnium abscinditur vniuersitate. Neque enim vnquam seruari concordia nisi per solam patientiam valet. Crebrò nanque in humana actione nascitur, vnde mentes hominum vicissim à sua vnitate ac dilectione separentur, & nisi ad aduersa tolerãda se animus præparet, proculdubio humerus Gal.6. corpori non inhæret. Hinc etenim Paulus ait: Inuicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi. Hinc per semetipsam veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Caput.XVI.

Recte autem humero cadente subiungitur: Et brachiũ meum cum ossibus suis conteratur: quia nimirum cũcta nostra operatio cùm quibuslibet videatur esse fulta

A fulta virtutibus, soluitur, nisi per charitatis vinculũ patiẽtia conseruet. Sua enim bona perdit operari, qui aliena mala renuit perpeti. Feruore quippe iracundi spiritus læsus quisque à dilectione resilit, & cùm se exterius grauari non tolerat, intus se per amissum lumen charitatis obscurat, nec videt iam quo tẽdat pedem boni operis, qui oculum perdidit dilectionis. Sed sancti viri humerus à iunctura sua non cadit, quia videlicet eius dilectio à socialis vitæ concordia per impatientiam non recedit. Eiusq́ue brachium minimè frangitur, quia omnis eius operatio in cõiunctione humeri, id est, in charitatis cõnexione custoditur. Sed quia cõsideratione bona hæc tãta egerit, atq; à malis omnibus sese abstinuerit, adiũgit dicens:

Quantum sancti, & unde, præsentium tribulationum fluctus tantum metuant.

Semper enim quasi tumẽtes super me fluctus timui deum, & pondus eius ferre nõ potui.) A pauore tantæ similitudinis pensemus, si possumus, quanta in sancto viro fuerit vis timoris. Fluctus etenim cùm tumentes desuper imminent, cumq́ B eam quam deferunt mortem minantur, nulla tũc nauigantibus rerum cura tẽporalium, nulla carnis delectatio ad mentẽ reducitur: eaipsa quoq; ex naui proiiciunt pro quibus longa nauigia sumpserunt, cunctæ res in despectum mentis veniũt, amore viuendi. Quasi ergo tumẽtes super se fluctus deũ metuit: qui dum veram vitam desiderat, omnia despicit quæ hic possidentes portat. Nam velut tempestatæ deprehensi põdus nauis abiicimus, quãdo ab oppressa mente desideria terrena remouemus. Fitq́; vt subleuata nauis enatet, quę mergebatur onerata, quia nimirum curæ quæ in hac vita deprimunt, mẽtem in profundum trahunt. Quæ videlicet mens tanto altius inter tentationum fluctus attollitur, quanto sollicitius ab huius seculi cogitatione vacuatur. Est vero & aliud, quod de maris concussione debeat solerter intueri. Tempestas quippe cũ oritur, prius lenes vndæ, & postmodũ volumina maiora contitantur, ad extremum fluctus se in alta erigunt, & nauigantes quosque ipsa sua altitudine subuertũt. Sic nimirum extrema illa properat, quæ vniuersum mũdum subruat tempestas animarum. Nunc enim bellis & cladibus quasi quibusdam vndis sua nobis exordia ostendit, & quanto ad finem quotidie propinquiores efficimur, tanto grauiora irruere tribulationum volumina videmus. Ad extremum verò commotis omnibus elementis, superueniens iudex finem omnium apportat, quia videlicet tunc tempestas fluctus in cœlum leuat. Vnde & dicitur: Adhuc modicum, & ego mouebo non solũ terram, sed etiam cœlum. Quam scilicet tempestatem quia sancti viri vigilanter aspiciunt, quasi tumentes super se quotidie fluctus expauescunt, atque ex his tribulationibus quę mundũ feriunt, præuident quæ sequantur. Bene autem subditur: Et põdus eius ferre non potui, quoniam qui extremi iudicij aduentum intenta mente considerat, profectò videt quia tantus C pauor imminet, quantũ non solũ tunc videre, sed se etiam nũc præuidere pertimescat. Consideratione nanq; tanti terroris metu animus palpitat, & intentionis suæ oculos declinans, intueri quod præuidet recusat. Bene ergo dicitur: Et pondus eius ferre non potui, quia cùm supernæ maiestatis vim ad iudicium venientis, terroremq́ue tanti examinis considerando animus conatur exquirere, mox ad semetipsum refugiens, sese expauescit inuenire. Sed inter hæc pensandum est, quia beatus Iob ista de se loquatur laudatus & flagellatus. Si igitur saltem ad meritorum profectum ita percussus est qui sic timuit, quomodo feriendus est qui contemnit? Quomodo depressura sunt dei iudicia eos, qui se eleuant, si & illos ad tempus deprimunt, qui hæc semper in humilitate formidãt? Quo modo pondus dei poterit ferre qui despicit, si hoc & ille in verbere pertulit, qui per timorem prœuidit? Vnde summopere formidandum nobis est illud tantæ districtionis examen. Cõstat autem quia in hac vita, cùm percutit, si percussionem correctio sequitur, disciplina patris est, non ira iudicis: amor corrigentis est, non districtio punientis. Ex ipso ergo præsenti verbere, iudicia æterna pensanda sunt. Hinc etenim perpendere summopere debemus, quomodo feratur illa quæ reprobat, si ferri modo vix valet eius ira, quæ purgat.

Aggei.2.

Libri.XXI.Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER VIGESIMVSSECVNDVS MORALIUM sancti Gregorij continuans caput trigesimumprimum textus beati Iob. D

Caput.I.

QVod antè sæpe iam dictum est, hoc me crebrò repetere onerosum non est, quia & prædicator egregius dicit: Eadẽ vobis scribere mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. Beatus Iob idcirco gestas virtutes narrat, quia inter increpationis verba & percussionis verbera deprehensus, à spei fiducia mentem suam labefactari considerat. Multa quippe & egisse se mala ab increpantibus amicis audierat, & ne verbis pariter & flagellis pressa in desperationem mens corruat, hanc per suarum virtutum memoriã ad spem reformat, vt nequaquam se debeat in calamitate deiicere, quæ tranquillitatis suæ tempore se meminerat tam sublimia egisse. Quia igitur intentionis eius causam diximus, restat vt auditas virtutes illius subtiliter perpendamus. Hoc autem primum sciendum est, quia quisquis virtute aliqua pollere creditur, tunc veraciter pollet, cum vitiis ex aliqua parte nõ subiacet. Nam si ex E alio vitiis subditur, nec hoc est solidum vbi stare putabatur. Vnaquæque enim virtus tanto minor est, quanto desunt cæteræ. Nam sæpe quosdam pudicos quidem vidisse nos contigit, sed non humiles: quosdam verò quasi humiles, sed non misericordes: quosdam quasi misericordes, sed nequaquam iustos: quosdã verò quasi iustos, sed in se potius quàm in domino confidentes. Et certum est quia nec castitas in eius corde vera est, cui humilitas deest: quippe quia superbia se intrinsecus corrumpente fornicatur, si semetipsum diligens, à diuino recedit amore. Nec humilitas vera est, cui misericordia iuncta non est: nec debet humilitas dici, quæ ad compassionem fraternæ miseriæ nescit inclinari. Nec misericordia vera est, quæ à rectitudine iustitiæ exiſtit aliena, quia quæ potest per iniustitiam pollui, nescit proculdubio sibimetipsi misereri. Nec iustitia vera est quæ fiduciam suam non in conditore omnium, sed in se fortasse, aut in rebus conditis ponit: quia dum à creatore spem subtrahit, ipse sibi principalis iustitiæ ordinem peruertit. Vna itaque virtus sine aliis aut omnino nulla est, aut imperfecta. Vt enim, sicut quibusdam visum est, de primis quatuor virtutibus loquar, prudentia, temperantia, fortitudo, atque iustitia: tanto perfectæ sunt singulæ, quanto vicissim sibimet coniunctæ. Diſiunctę autem perfectæ esse nequaquam possunt, quia nec prudentia vera est, quæ iusta, temperans, & fortis non est: nec perfecta temperã- F tia, quæ fortis, iusta, & prudẽs non est: nec fortitudo integra, quæ prudens, temperans, & iusta non est: nec vera iustitia, quæ prudens, fortis, & temperans non est: Beatus itaque Iob quòd non vnam sine alia, sed coniunctas in se virtutes habuerit, enumerando singulas innotescit, nam bona pudicitiæ insinuans dicit: Si deceptum est cor meum super muliere. Atq; vt eidem pudicitię demonstraret humilitatis gratiam nullatenus defuisse, post cætera subiungit. Si contempsi iudicium subire cum seruo meo. Qui vt humilitati suæ ostenderet misericordiam fuisse coniunctã, paulopòst dicit: Si negaui quod volebant pauperibus. Atque vt misericordiam suam ostenderet de iustitiæ radice descendere, paulo superius præmisit dicẽs: Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus. Atque vt monstraret quàm fuerit ad cuncta pauidus, & ad omnia circunspectus, inferius asserit dicẽs: Sẽper enim quasi tumẽtes super me fluctus timui dominũ. Qui scilicet in prosperis positus, atque abundantia rerum fultus, si spem aut in suis actibus, aut in circunfluentibus rebus poneret, profectò iustus non esset. Sed quando iste vir sanctus in se spem posuit qui apertè dicit: Ecce non est auxilium mihi in me?

Quòd non in defluentibus diuitiis, sed in deo qui stat in æternum, confidendum sit. Caput.II.

Quid ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

G QVid ergo nunc supereſt, niſi vt ipſas quoq; diuitias qua mente poſſideret innoteſcat? Ait enim: Si putaui aurum robur meum, & obryſo dixi, fiducia mea.) Obryſum dicim⁹? obrude aurū. Sanctus ergo vir nec aurum robur, nec ſibi eſſe obryſum, id eſt, rudis auri molem fiduciam credidit: quia ſpem atque delectationem *ſuam in ſolius gratia conditoris figens, neque de quantitate auri, neq; de ſpe ^ peccauit. De creatore quippe deſperaſſe fuerat, ſpem in creatura poſuiſſe. In rebus autem dubiis ſpem fixerat diues ille, qui dicebat: Anima, habes multa bona repoſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare. Sed hunc ſuperna vox increpat, dicens: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem paraſti, cuius erunt? Eadem enim nocte ſublatus eſt, qui in rerum ſibi abundantia multa tēpora fuerat præſtolatus, vt ſcilicet qui in longū ſibi ſubſidia colligendo proſpiceret, ſubſequente diem vel vnum minimè videret. Quaſi in aquis enim defluentibus fundamētū ponere, eſt in rebus labentibus ſpei fiduciam velle ſolidare. Stante enim in perpetuū deo, tranſeunt omnia. Quid ergo ab ſtante fugere eſt, niſi tranſeuntibus rebus inhærere? Quis nanq; vnquam decurrentiū fluminum tumidis vorticibus raptus, manere ipſe fixus potuit, deorſum vnda defluente? Quiſ quis ergo defluere deuitat, ſupereſt vt quod defluit fugiat, ne per hoc quod amat, in hoc cogat peruenire quod vitat. Qui enim rebus labentibus inhæret, illo videlicet trahitur, quo tendit quod tenet. Prius itaq; curandū eſt, ne quis temporalia diligat, ac deinde in eiſdem tēporalibus quæ non ad delectationem ſibi, ſed ad vſum retinet, fiduciam ponat, quoniā conſunctus decurrētibus, mox ſtatum ſuum animus perdit. Nam vitæ præſentis fluctus trahit quem leuat: & valde demens eſt qui in vnda voluitur, & plantam figere conatur. Sed ſunt plærique qui etſi in rebus tranſeuntibus fiduciam nequaquam ponunt, cùm tamen ſibimet ad vſus neceſſarios abunde aſſunt, mente tacita lætantur. Qua in re dubium non eſt, quia tanto quiſq; minus dolet quod deſint æterna, quanto magis gaudet quòd aſſint temporalia, & qui minus dolet quòd deſint temporalia, certius expectat vt aſſint æterna. Hoc itaque de terrenis rebus gaudium beatus Iob non ſe habuiſſe teſtificans ſubiungit dicens: Si lætatus ſum ſuper multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.) Caput. III.

*al. dilectionem. *al. ſpecie Lucæ.12.

S Anctī quippe viri in huius peregrinationis ærūna, quoniam eam quam appetunt adhuc creatoris ſui ſpeciem contemplari minimè ſinuntur, omnem præſentis vitæ copiam, inopiam deputant: quia videlicet nil extra deū ſufficit menti, quæ veraciter deum quærit, & plærūq; eis ipſa ſua abundantia fit vehementer oneroſa: quia hociplum grauiter tolerant, quòd feſtinantes ad patriam in itinere multa portant. Vnde fit vt hæc cum indigentibus proximis deuotè partiantur, quatenus dum ſumit ille quod nō habet, deponat ille
I quod amplius habebat, nec conuiator vacuus ambulet, nec eū quem retardare in via poterat, nimirum onus grauet. Electi ergo de multa abundantia minimè lætantur, quam videlicet pro amore cœleſtis patrimonij aut largiendo diſpergūt, aut deſpiciendo deſerunt. Sequitur: Si vidi ſolem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè, & lætatum eſt in abſcondito cor meū, & oſculatus ſum manum meam ore meo, quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra deum altiſſimū.) Incertum non eſt quòd vtraq; hæc luminaria humanis miniſterijs deputata, cœli militiæ vocantur. In quorū cultum multos no
4.Reg.17. uimus, ſcriptura teſte, cecidiſſe, ſicut ſcriptum eſt: Adoraueruntvniuerſam militiam cœli. Et quia Sol & Luna aliter videntur ad vſum, aliter ad veneratione: eo more quo à cultoribus ſuis venerari ſolent, Solem & Lunā beatus Iob nequaq; vidiſſe ſe perhibet, nec lætatum fuiſſe cor ſuū, nec oſculatum manū ore ſuo. In qua videlicet oſculatione, quid aliud q; gratia venerationis exprimitur? Quod ſi feciſſet vnquā, hoc iniquitatem maximam & dei negationem vocat. Sed poſtq; tanta de ſe locis ſuperioribus virtutum culmina narrauit, quid nunc mirū memorat, ſi Solem ac Lunā non ſe adoraſſe manifeſtat? Vnde penſandum eſt quòd poſtq; in auro non habuiſſe fiduciam, nec in multis diuitiis lętatū ſe fuiſſe teſtatur, adhuc ad ſublimiora ducitur, vt tanto nos magis eruditat, quanto de ſe aliqua ſubtilius narrat. Ait enim: Si vidi ſolem cùm fulgeret & lunam incedētem clarè, & lætatū eſt in abſcondito cor meum. Quid hoc in loco videre dicitur, niſi deſideranter iK tueri? Vnde Pſalmiſta ait: Iniquitatē ſi cōſpexi in corde meo, Pſalm. 65. non exaudiat deus. Quæ nimirū iniquitas in ore exprimi non poſſet, ſi non conſpiceretur in corde. Sed aliud eſt videre per iudiciū, aliud per appetitū. Beatus ergo Iob fulgentē Solem & clarè incedentem Lunam nequaq; vidiſſe ſe perhibet, vt ſe demonſtret præſentis lucis ſpeciem non appetiſſe. Ac ſi poſt deſpectū terrenæ ſuæ abundantię, patenter inſinuet: Quid dicam: quia nequaq; in auro lætatus ſum, qui in ipſa quoque luce corporea delectatus non ſum? Sancti enim viri poſtq; omnia præſentis vitæ oblectamenta deſpiciūt, præ illius lucis internæ dulcedine, ab hac exteriori animum luce quaſi à tenebris auertunt, multumque ſecum intrinſecus contendūt, ne huius lucis, quæ fulget extrinſecus, delectatione rapiātur. Lux quippe viſibilis ſi incauté diligitur, à luce inuiſibili cor cæcatur: quia quanto extra ſe inhians animus funditur, tanto amplius in internis obtutibus reuerberatur. Vnde ſolerter quique ne corporeis ſenſibus nimis ad ^ exteriora dilabantur, continuo ſtudio intra mētem ſuam occulta cuſtodiæ diſciplina ſe colligunt, vt tāto magis inueniantur interius integri, quāto minus ſunt exterius ſuſi. Hoc enim vigore diſciplinę intra meutis ſuę ſe arcana conſtrinxerat, qui exterioris vitæ appetitum fugiens, dicebat: Diem hominis non concupiui, tu ſcis. Quod Hiere.17. ergo apud propheta dicitur: Diem hominis nō concupiui, tu ſcis, hoc de ſemetipſo beatus Iob verbis aliis aſſerit, qui fulgentem Solem, & lunam incedentem clarè non viderit, atque L ex his in cordis abditis lætatus non ſit, quia nimirū gaudere non poterat de his, quæ per delectationis deſiderium non videbat. Caput. IIII.

Quid auru obryſu.

S I verò cuncta hæc quæ iuxta hiſtoriam tractando diſcurrimus, per allegoriæ quoque myſteria perſcrutemur, quid hoc in loco aurum accipimus, niſi præclari intellectus ingenium, quid obryſum, niſi humanam mentem? Quæ dum igne amoris excoquitur, ſemper in ſe ſeruat claritatem pulchritudinis quotidiana innouatione feruoris. Neſcit enim mens per torporem veterascere, quę ſtudet per deſiderium ſemper inchoare. Hinc nanque per Paulum dicitur: Renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Hinc Pſalmiſta qui ad Ephe.4. perfectionis iam culmen peruenerat, quaſi inchoans dicebat: Dixi, nunc cœpi: quia videlicet ſi laſſeſcere ab inchoatis bonis nolumus, valde neceſſe eſt vt inchoare nos quotidie credamus. Nec abhorret à rationis ordine, quòd auro dicimus ingenium deſignari: quia ſicut in ornamēto aurum ſupponitur, vt gemmarū deſuper diſponatur, ita clara ſanctorū ingenia diuinis muneribus humiliter ſubſternuntur, & diſtincta ſuper ſe gratiarum dona percipiūt. Et niſi quid ſimile aurum cum ſapientia haberet, quidam ſapiens minimè dixiſſet: Eccli.20. Sapientia abſconſa & theſaurus inuiſus, quæ vtilitas in vtriſ- &.41.
que. Sancti autem viri robur ſuum aurum non deputant: quia M
quantolibet ingenio fulgeant, niſi ſe eſſe ex ſuis viribus penſant. Et cùm ſentire omnia valenter poſſunt, prius intelligere ſemetipſos cupiunt, quatenus lumen ingenij more Solis prius illuſtret locum in quo oritur, & poſtmodum cætera ad quæ procedendo dilatetur, ne ſi intendēdo cognoſcendis aliis ſemetipſos neſciant, ibi Solis radius vbi oritur obtenebreſcat. Ingenij itaque virtutem ad cognoſcendam propriam infirmitatem dirigunt, atque ex infirmitatis ſuæ melius cognitione conualeſcunt. Aurum ergo robur non creditur, ſi in accepto ingenio fiducia non habetur. Quod bene Salomon admo Prouer.3.
nēs ait: Habe fiduciam in domino in toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Dicat ergo: Si putaui aurum robur meum, & obryſo dixi, fiducia mea. Ac ſi apertè fateatur, dicēs: Nec quæ veraciter intellexi, meo ingenio tribui: nec mēti propriæ, ſi qua egiſſe me bona contigit, hæc principaliter deputaui. Qui adhuc ſubtilius humilitatem nobis ſui cordis inſinuans, adiungit dicens: Si lætatus ſum ſuper multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.) Quid multas diuitias appellatas per ſignificationem credimus, niſi abundantia acumina conſiliorum? Quæ quærentis manus inuenit, cùm hæc cogitatio tractantis gignit. Has etenim Salomon ſapientiæ diuitias contemplatus ait: Corona ſapien- Prouer.14
tium diuitiæ eorum. Qui quia diuitias non metalla terrena ſed prudentiam nominat, illico per contrarietatem ſubdit: Fatuitas ſtultorum imprudentia. Si enim coronam ſapientium

A tium terrenas diuitias diceret, proculdubio fatuitatem ſtultorum, paupertatem potius quam imprudentiam fateretur. Sed dum fatuitatem ſtultorum imprudentiam ſubdidit, ſapiē tum diuitias quia prudentiā dixerit indicauit. Has in ſe Paulus ſcientiæ diuitias contemplatus, & contemplationem ſuā conſideratione humanæ fragilitatis humilias, ait: Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. Multas itaque apud nos 2.Cor. 4.
diuitias reperimus, cùm dona abundantis intelligentiæ, ſacra eloquia inueſtigādo percipimus, atque in his plura, nec tamē ſibimet diuerſa ſentimus. Non eſt autem ſecura lætitia, in diuinis paginis vel fortia vel multa cognoſcere, ſed cognita cu ſtodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat agnoſcit. Quanto enim intellectu latius extenditur, tanto ad explenda opera enixius ligatur. Vnde in Euangelio veritas dicit: Cui multum datum eſt, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus repetent ab eo.

Nō eſt ſecura lætitia multa cognoſcere, ſed cognita cuſtodire Lucæ.12.

Quid ſit quòd filiis prophetarum ligna cædētibus ferrum de manubrio lapſum diſparuit, quod Heliæo lignum aquis immergente, reuerſum eſt. Caput. V.

B Deputemus igitur intelligentiam datam quaſi pecuniam mutuam, quia quo plus nobis creditur ex beni gnitate, eo debitores amplius tenemur in opere: & plærunque eadem intelligentię accepta pecunia, cùm ad vſuras auditoribus datur, amittitur, niſi cautè tribuatur. Neque enim negligenter intuendum eſt, in Regum volumine, quòd prophetarum filij cum Iordane ligna cæderēt, vni eorum ſecuris ex manubrio in profundum lapſa diſparuit. Ferrū quip pe in manubrio, eſt donum intellectus in corde. Ligna vero per hoc cædere, eſt prauè agentes increpare. Quod nonnunquam dum fluxè agitur, dum lapſus vanæ gloriæ in accepta eadem ſapientia nō vitatur, ferrum in aqua perditur, quia ex diſſoluto operæ intelligentia fatuatur. Quam profectò intelligentiam ad hoc nouimus dari, vt ante dantis oculos ex bona debeat actione reſtitui. Vnde rectè is qui ferrum amiſe- 4.Reg. 6.
rat, clamabat: Heu heu heu domine mi, & hocipſum mutuo acceperam. Habent enim hoc electi proprium, vt ſi quando eis in ſua ſcientia furtiua vanæ gloriæ culpa ſurrepit, ad cor velociter redeant, & quicquid in ſe ante diſtricti iudicis oculos damnabile inueniunt, lachrymis inſequantur. Qui flentes non ſolum cautè inſpiciunt mala quæ commiſerunt, ſed ex accepto munere quæ reddere etiam bona debuerunt: quia nimirum tanto ſe amplius peccatores ſentiunt, quanto ex neglectis bonis quæ agere poterant, debitores tenentur. Rectè ergo qui ferrum perdidit, clamabat: Heu heu heu, & hocipſum mutuo acceperam. Ac ſi dicat: Illud per diſſolutionem negligentiæ perdidi, quod vt per bona opera redderem, ex gratia conditoris accepi. Sed nunquam deus mentem deſerit, quæ in peccatis ſe veraciter agnoſcit. Vnde & mox Heliſæus veniens, lignum deorſum mittit, & ferrum in ſuperficiem attollit, quia videlicet redemptor noſter pie nos reſpiciens, cor peccatoris humiliat, & ei quam amiſerat intelligentiam reformat, lignum mergit: & ferrum releuat: quia cor affligit, & ſcientiam reparat. Vnde bene alia tranſlatione dicitur, quòd confregit lignum atque iactauit, & ſic ferrum ſuſtulit. Lignū nanque cōfringere, eſt cor ab elatione conterere. Lignum adima iactare, eſt elatum cor in cognitione, vt diximus, propriæ infirmitatis humiliare. Atque illico ferrum ad ſuperficiem redit, quia ad vſum exercitationis priſtinæ intelligentia recurrit. Igitur quoniam donum intellectus quod accipitur, vix cum tot difficultatibus cuſtoditur: curandum quippe eſt, ne otio torpeat, curandum ne in exercitatione operis, vitio elationis euaneſcat, ſancti viri minimè exultant, cùm cognoſcunt quæ faciant, ſed cùm faciunt quæ cognouerant, & ſi intelligendo congaudent muneri largitoris, mœrentes tamen conſiderant debitum operis, vt videlicet actione perſoluant, quod eis prærogatum eſt in cognitione. Stultus nanque eſt debitor, qui gaudens pecunias mutuas accipit, & tempus quo reddere debeat non attendit. Moderatur autem lætitia accipiendi, quando ſolerti prouidentia etiam cōſtitutum tē pus reddendi cogitatur. Quia igitur viri iuſti in his quæ vigilanter intellignnt, ſecura lætitia non extollūtur, dicatur rectè: Si lætatus ſum ſuper multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea. Ac ſi aperte diceretur: Nequaquam me D
in eo locupletem ex iuſtitia credidi, quo recta quæ agere debui etiam multa cognoui, nec intelligentia cor extulit, quia illud conſideratio debitæ operationis preſſit.

*al. creditoris.

Sanctī viri exultāt cū fecīt quæ cognouerant.

Caput. VI.

S Ciendum verò eſt quòd plærūque contingit vt cùm intelligentiæ altitudo percipitur, circa ſemetipſum animus valde ſollicitus ab elationis lapſu teneatur. Sed cū mira quæ intelligit, etiam operari cœperit, eoipſo nonnunq; quo foras oſtenditur, labitur, atque in ſuis actibus ſe cæteros præire gloriatur. Beatum igitur Iob ſicut intelligentiæ aurum non extulit, nec lumen quoq; ante humanos oculos mirę operationis eleuauit. Vnde & aptè ſubiungit:

Quòd ſancti nec de bono opere ſuo, nec de fama, nec corā hominibus, nec in conſcientia gloriantur.

Si vidi ſolem cùm fulgeret.) Sol quippe in fulgore, eſt bo Sol in fulgore, bonū opus in manifeſtatiōe. Mat.5. Lucæ.12.
num opus in manifeſtatione. Scriptum nanq; eſt: Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videat o pera veſtra bona: & glo rificent patrem veſtrū qui in cœlis eſt. Et rurſum: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes. Quod enim hoc in loco fulgente Sole, id in Euāgelio lucernis ardētibus deſigna tur. Bonum quippe opus cum in medio perfidorum lucet, lucerna ardet in nocte: cùm vero in Eccleſia reſplendet, ſol fulget in die. Bonum opus ſi adhuc tale eſt quod ſoli mali mirētur, lucerna videlicet in nocte eſt, ſi autem ſta proficit vt mirari à bonis ac perfectioribus poſſit, nimirū ſol eſt in die. Bonum opus cùm per actiuam vitam in corporibus lucet, quaſi lucernæ more, lumen ex teſta reſplendet. Cùm vero per ſolam virtutem mentis in cōtemplatione attollitur, quaſi more Solis de cœlo veniens lux videtur. Quia igitur multa beatus Iob hoſpitalitatis ac miſericordię de ſe bona narrauerat, quæ profectò tanto adhuc minima, quanto & corporaliter nouerat geſta ad virtutum ſpiritalium culmen mentis oculū reuocans, perfectionis ſuæ meminit: & lucem exemplorum quam de ſe aliis tribuit, Solem vocauit. E

Quòd electi in malis præteritis ſæpius oculos mentis figūt quàm in bonis quæ agunt: & ſoli bona ſua non vident, quæ aliis ad exemplum videnda præbent.

Sunt verò nonnulli, qui cùm bona aliqua faciunt, iniquitatum ſuarum protinus obliuiſcuntur, & cordis oculum in conſideratione bonorum operum quæ exhibent figunt, atque eo ſe iam ſanctos exiſtimant, quo inter bona quæ agunt, malorum ſuorum, in quibus & fortaſſe adhuc implicati ſunt, memoriam declinant. Qui ſcilicet ſi diſtrictionem iudicis vigilanter attenderent, plus de malis ſuis metuerēt, quàm de imperfectis bonis exultarent: plus inſpicerent quòd de his quæ adhuc eis agenda ſunt debitores tenentur, quàm quòd operantes quædam, iam debiti partem ſoluunt. Neque enim abſolutus eſt debitor qui multa reddit, ſed qui omnia: nec ad F
brauium victoriæ peruenit, qui in magna parte ſpectaculi velociter currit, ſi iuxta metas veniens, in hoc quod eſt reliquum deficit. Nec ad quælibet deſtinata loca pergētibus inchoando prodeſſet longum iter carpere, ſi non etiam totum valerent conſummare. Qui ergo æternam vitam quærimus, quid aliud quàm quædam itinera agimus, per quæ ad patriā feſtinamus? Sed quid prodeſt quòd carpimus multa, ſi ea quę ad peruenīendum reſtant, negligimus reliqua? More itaque viatorum, nequaquam debemus aſpicere quantum iam iter egimus, ſed quātum ſupereſt vt peragamus: vt pauliſper fiat præteritū, quod indeſinenter & timidè adhuc attenditur futurum. Amplius igitur debemus inſpicere quæ bona necdū fecimus, quàm ea quæ iam nos feciſſe gaudemus. Sed habet hoc humana infirmitas proprium: vt plus ei intueri libeat quod ſibi i ſe placet, q̄ quod ſibi in ſe diſplicet. Aeger quippe Plus libet homini intueri quod ſibi in ſe placet, quā quod ſibi in ſe diſplicet.
oculus cordis, dum laborare in conſideratione ſua metuit, quaſi quoddam ſtratum delectationis in animo vbi molliter iaceat, requirit: atque idcirco quæ commoda de peractis bonis ſi r aſſecutus, intelligit: ſed quæ damna de neglectis patitur, neſcit. Plærunque enim hoc vitio tentantur etiam electi. Plærunq; eorum cordi ſuggeritur: vt bona quæq; quæ fecerunt, ad animum reuocent, & ſecuritatis iam lætitia exultēt. Sed ſi verè electi ſunt, ab eo in quo ſibi placēt, mentis oculos diuertunt, omnē in ſe de peractis bonis lætitiam deprimunt:

r & de

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & de his quæ se minus egisse intelligunt, tristitiam requirũt, indignos se æstimant, & penè soli, bona sua non vident, quæ in se videnda omnibus ad exemplum præbent. Hinc est quòd Paulus dum expleta in se bona postponeret, & sola adhuc reliqua quę essent explenda cogitaret, dixit: Ego me non arbitror apprehendisse. Hinc est quòd vt posset se de bonis quæ agebat humiliare, studebat ad animum prꝛterita mala reducere, dicens: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus. Philip.3.

Caput. VII.

QVi & si aliquando dixit: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: intuendum summopere est, quia eo illud tempore intulit, quo iam ex corpore discessurum se esse cognouit. Ibi quippe præmisit, dicẽs: Ego enim iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Tunc ergo ad memoriam perfectionem reduxit operis, cùm iam præuidit ad largitatis spatium minimè subesse tẽpus operationis. Sicut enim dum viuimus, debemus bona nostra à memoria repellere ne extollant: ita appropinquante exitu, plærunque ea ad memoriam iustè reuocamus, vt videlicet fiduciam præbeant, & desperatum timorem premant. Qui & si Corinthiis bona sua enumerando narrauit, illos confirmare studuit, nõ se ostendere. Nam quia eadem bona non in se attenderet, patefacta tribulatione propriæ tentationis edocuit, qua expressè subiunxit: Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis. Vt ergo discipulos instrueret, de se summa referebat. Vt verò se in humilitate custodiret, considerationis oculum, nõ in virtutibus suis, sed in infirmitatibus fixerat. Habent itaque proprium sancti viri: vt bona quidem quæ agunt, videant: & tamen cùm peregerint, ab eorum memoria oculos auertant. Vnde rectè per beatum Iob dicitur: Si vidi Solem cùm fulgeret. Ac si apertè diceret: Opus meum etiam cùm aliis exemplorum lucem tribueret, ad præsumptionis gratiam non attendi: quia dum de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos auerti. 2.Tim.4. H

Sequitur:

Et lunam incedentem clarè.) Post præmissum Solem, aptè quoque incedẽtem clarè lunam subdidit: quia videlicet post opus bonum fama laudabilis sequitur, per quam celebre nomen in hac præsentis vitæ nocte possidetur. Si enim verum est, quod quidam putant, illustrationem lunam per occultũ circulum à radio Solis accipere, vt possit lucem nocturnis cursibus exhibere, ab huius significationis ordine hæc quoque suspitio non abhorret. Fama quippe à bono opere vires accipit, & fauoris * gratiam quasi claritatem luminis aspergit. Est & aliud in luna, quod per similitudinem bonam spargenti famæ conueniat. Lux nanque eius etiam in tenebrarum tempore iter ambulantibus ostendit: quia & dum de aliena vita lux laudis emicat, alios ad exercenda bona opera illustrat. Cumq; illius opinio clara cognoscitur, huic quasi pergenti in itinere exempli lumen præbetur. Sed nonnunquam opus quod ab aliena opinione sumitur, minus mundo desiderio in animo formatur. Nam infirmæ mentes cùm bona de aliis audiunt, aliquando se ad operationem rectam non amore virtutis, sed delectatione laudis accendunt. Et profectò liquet: quia sicut naturæ Solis est vt quæque attigerit, accendat & siccet: ita lunaris ignis est proprium, vt quicquid contigerit, exurat quidem, sed exurendo humidum reddat. Ad vitam igitur bonam alios pro amore dei affectus recti operis, alios verò amor laudis inflammat. Sed cùm recti operis affectu accendimur, quasi per ignem Solis à vitiorum humore siccamur. Eum verò quẽ ad opus bonum laudis amor prouocat, concupita fama quasi luna attingit, quia videlicet eius animum & accendit & resoluit. Accendit, scilicet ad exercitium operis, resoluit verò ad concupiscentiam fauoris. Plærunque tamen ad exercenda bona opera, aliena nos vtiliter exempla persuadent. Et cùm mente humili opinionis alienæ bona suscipimus, nostra vel ad melius bona producimus, vel ad bonum mala permutamus. Cumque nos de vita proximi famæ splendor irradiat, mens nostra, vt prædiximus, quæ ad obtinẽdum virtutis iter se dirigit, quasi in lunæ lumine gressus ponit. Sed sicut ex aliena opinione proficimus, sic plærũque si famæ nostræ laudibus inhiamus, à virtute vacuamur: quia cùm delectatur animus in hoc quod de se extrinsecus haberi considerat, illud obliuiscitur ad quod introrsus anhelabat. *al. splendoris. I

Caput. VIII.

QVia igitur sanctum virum intelligentia scientiæ nõ corrumpit, de multis diuitiis gaudere despexit. Quia vero eum magnitudo operis non inflauit, Solem fulgentem non vidit. Quia autem illum nec fama laudis extulit, clarè incedentem lunam minimè attendit. Sunt enim nõnulli qui eo in elationẽ corruũt, quo per subtilem intelligentiam, vel quę non facĩt bona, cognoscũt. Hi nimirũ super multis diuitiis lætantur, cùm quęlibet summa intelligendo reperiunt, atque in elatione ipsis inuentionibus corrumpũtur. Sunt verò nonnulli quos intelligẽtia quidem non eleuat, sed exhibita operatio exaltat. Qui dũ actiones suas respiciunt, apud mentẽ suam sibi cæteros dedignãdo postponunt. Hi videlicet etsi in multis diuitiis non gaudent, Solem tamen fulgentem vident: quia de sola boni operis magnitudine quasi alios despiciendo tument. Et sunt nõnulli quos nec operatio propria extollit: sed cùm laudari ab hominibus pro hac eadem bona operatione cœperint, ipsis hominum fauoribꝰ deuicti, quasi magnos se quosdam in sua cogitatione considerant, atque à cordis custodia dissoluuntur. Hi profectò etsi fulgentem Solem videre noluerunt, lunã tamen clarè incedentem respiciunt: quia inter huius vitæ tenebras dum in opinionis suæ claritate animum defigunt, humilitatis gratiam quasi ex nocturno lumine amittunt: & intuentes lunam, se non vident, qui semetipsos nescire incipiũt, dũ mentis oculos in transitoriũ fauorem figunt. Sic autẽ profectus est hominũ, sicut incrementa esse cõspicimus arbustorum. Vis quippe futuræ arboris, prius in semine est: postmodum in ortu, atq; ad extremum producitur in ramis. Sic nimirum sic vniuscuiusq; virtus succrescit operãtis: Seminatur nanq; in intelligentia, oritur in operatione, atque ad vltimũ conualescit vsq; ad profectus magni latitudinem. Sed cùm quemlibet sua intelligẽtia extollit: arbor quæ oriri poterat, in semine putrescit. Cùm verò post operationem bonam elationis pestę corrumpitur, quasi iam orta siccatur. Cùm autẽ neque intelligentia neq; operatio corrumpit, sed excrescente magnitudine, dum fauor laudantiũ sequitur, atq; ab statu suo bene operantis animũ euertit: linguarũ vẽtos arbor pertulit, & omne quod in ea robustum creuerat, tempestas fame radicitus euulsit. Quo enim arbor altius ad superiora surrexerit, eo ventorũ vim vehementius sentit, quia quo plus quisque in bonis operibus attollitur, eo ampliori ab ore laudantiũ flatu fatigatur. Si itaq; adhuc arbor in semine est, metuendũ est, ne ipsa scientiæ cognitione putrefiat. Si iam ad virgultum prodiit, curãdum est, ne hanc manus elationis tãgat, atq; à viriditate suæ actionis arefaciat. Si autẽ valenti robore iam ad alta se subleuat, valde formidandum est, ne hanc admotæ laudis ventus grauior radicitus euellat. K

Caput. IX.

SEd inter hæc sciendum est, quia ne immoderatis laudibus erigamur: plærunque miro rectoris nostri moderamine, etiam detractionibus lacerari permittimur: vt cùm nos vox laudantis eleuat, lingua detrahentis humiliet: quia & arbor sæpe quæ vnius venti impulsu ita impellitur, vt penè iam erui posse videatur, alterius è diuerso venientis flatu erigitur: & quæ hac ex parte inflexionẽ pertulit, ab alia ad statum redit. Vnde & illa arbor altè radicata, quasi inter aduersantes ventos fixa steterat, quæ dicebat: Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Sæpe enim laus bene agentis auribus insolenter admota, dum foris sermonibus perstrepit, intus quandam menti tacitam elationis tempestatem gignit: fitq; vt hoc quod animus de humanis fauoribus gaudet: non facilè exterius ostendat, sed tamen corruptionis vim non tenuiter interius sentiat. Et sunt nonnulli quos ita laus inflat, vt vsq; ad verba elationis pertrahat. Quidam verò, vt prædiximus, hoc ipsum patefacere, quòd eleuãtur, erubescunt, atque auditis suis præconiis extolluntur: sed tamen vsque ad elationis verba non exeunt, & gaudere se in talibus non ostendunt. Vnde beatus Iob, quia nouerat arrogantem se non solum nullo modo in verbis, sed etiam in cogitatione quoque tacita minimè fuisse, postquam dixit: Si vidi Solem cùm fulgeret, & Lunam incedẽtem clarè, ilicò subdidit: Et lætatum est in abscondito cor meum. Qua videlicet attestatione quid nobis innuitur, nisi quòd nobis magno metu, & circunspectione opus est, ne mens nostra vnquã de suis laudibus vel tacita lætetur? Quisquis enim quasi claritatem Lunæ, famæ suæ magnitudinem consp̃icit, sibi in occulto mentis gaudium facit: cui iste nisi authori se prætulit, cuius dono vt bene operaretur, præcipit, & tamen in eius munere de gratia suæ laudis hilarescit? Despecto enim honore conditoris, semetipsum plus amare conuincitur, cuius præconiis lætatur. Quanuis nonnunquam etiam sancti viri de bona sua opinione gaudeant: sed cùm per hanc ad meliora proficere audientes pensant, nec iam de opinione sua, sed de proximorum gaudent vtilitate: quia aliud est fauores quærere, & aliud de profectibus exultare. Qua in re necesse est: vt cùm audientiũ vtilitati non proficit, mentem nostram fama laudabilis non eleuet, sed fatiget. Cùm enim humanæ linguę attestatione laudamur, occulta pulsatiõe requirimur, quid de nobis ipsis sentiamus, vt in hoc humiles permaneamus. Superba etenim mens etiam cùm de se falsa bona dicuntur, exultat: quia non apud deum qualiter viuat, sed apud homines qualiter innotescat, excogitat. Iudicium enim de se omnipotentis dei despiciens, & solummodo hominũ quærẽs, inter auditas laudes extollitur: & quæ hoc solum quæsierat, quasi de brauio operis lætatur. At contrà, si cor veraciter humile est, bona quæ de se audit, aut minimè recognoscit: & quia falsa dicuntur, metuit: aut certè si adesse ea sibi veraciter scit, eo ipso formidat, ne ab æterna dei retributione sint perdita, quo hæc considerat hominibus diuulgata: pauetq; vehementer, ne spes futuri muneris in mercedẽ permutetur trãsitorij fauoris. Qua ex re agitur, vt electorum animus magno laudum suarum igne crucietur, atque ab omni torporis sui rubigine mœrore cogitationis excoquatur. Cauta enim considerationę trepidat, ne aut de his in quibus laudatur, & nõ sunt, maius dei iudicium inueniat: aut de his in quibus laudatur & sunt, competẽs præmiũ perdat. Vnde plærunq; fit, vt sicut iniustus ex laude sua polluitur, ita vir iustus audita sua laude purgetur. Nam dum bona quæ egit, ab hominibus proferri cognoscit: lubtile contra se, vt dictum est, extremi iudicij examen metuit, ac trepidus ad conscientiam recurrit: & quicquid illic ineſt reprehensibile, corrigit. Dũ enim bona sua innotuisse formidat, subtilitatẽ secuturi examinis pertimescens, si qua in se mala occulta sunt, amputat. Pauet nãque si saltem talis deo nõ ostẽditur, qualis ab hominibus putatur: & neq; cõtẽtus est, vt in quo potuit innotescere, in hoc debeat remanere. Iam enim de bonis suis, quasi retributionẽ sibi factam æstimat, nisi eis & alia quæ ab hominibus nesciũtur, adiungat. Vnde bene per Salomonem dicitur: Sicut probatur in conflatorio argentũ, & in fornace aurum, ita probatur homo ore laudãtis. Argẽtum quippe vel aurũ si reprobũ est, igne consumitur: si probum vero, igne declaratur. Sic nimirum est, & sensus operantis. Nam qualis sit in eo quòd laudatur, ostẽditur. Si enim se auditis suis laudibꝰ extollit, quid iste aliud quàm aurũ, vel argentũ reprobum fuit, quẽ videlicet fornax linguæ consumpsit? Si autẽ fauores suos audiẽs, ad superni iudicij considerationẽ redit, ac ne de his apud occultum arbitrum grauetur, metuit: quasi ex purgationis igne ad magnitudinem claritatis excrescit: & vnde incendium trepidationis sustinet, inde clariꝰ fulget. Beatus igit Iob, quia nequaquam de operatione se prætulit, fidenter dicit: Si vidi Solem cùm fulgeret. Quia vero hunc à iudicij interioris intuitu fama laudabilis non diuertit, adiungit: Et Lunam incedentem clarè. Quia autem opinionis suæ gratia animum deuinci, nec tacita cogitatione permisit, protinus subdidit: Et sį lętatum est in abscondito cor meum.

Gaudent nõnunquã sancti uiri de bona sua opinione. A B C

Caput. X.

ET quia plærunque inconsiderata mens, dum transitorio fauori non renititur, ad hoc vsque pertrahitur, vt laudet ipsa quod facit, conditionẽ quæ præmissa est, qua dicitur: Si lætatum est in abscondito cor meum, congruè subinfertur: Et osculatus sum manũ meã ore meo. Per manũ quippe operatio, per os autem locutio designatur: sicut per Salomonẽ dicitur: Abscondit piger manum suam sub axilla sua, & laborat si ad os suum porrigat eam. Pigro labor est manum suã ad os porrigere: quia desidiosus quisq; prædicator nec hoc vult operari quod dicit: Manũ quippe ad os porrigere, est voci suæ opere concordare. Manũ ergo suam osculatur ore suo, qui laudat quod facit, & testimonio propriæ locutionis sibi virtutem tribuit operis. Qua in re quis despicitur nisi is qui ipsa operãdi munera largitur? Vnde bene per egregium prædicatorem dicitur. Quid autem habes quod nõ accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Sancti autem viri sciunt post primi parentis lapsum, de corruptibili stirpe se editos, & non virtute propria, sed præuenięte superna gratia ad meliora se vota vel opera cõmutatos: & quicquid sibi mali inesse cognoscunt, de mortali propagine sentiunt meritũ: quicquid verò in se boni inspiciunt, immortalis gratiæ cognoscũt donum: eisq; de accepto munere debitores fiunt, qui & præueniendo dedit eis bonũ velle quod noluerant, & subsequendo concessit bonũ posse quod volunt. Vnde bene per Ioannem dicitur: Adorauerunt viuẽtem in secula seculorum, mittentes coronas suas ante thronũ domini. Coronas nanque suas ante thronum domini mittere, est certaminum suorũ victorias non sibi tribuere: sed authori, vt ad illum referant gloriam laudis, à quo se sciunt vires accepisse certaminis. Beatus ergo Iob, quia sic bona quæ operatus est, narrat: vt tamen hæc suæ operationi nõ tribuat, sed ad authoris laudem recurrat, manum suam ore suo oscultatum fuisse se denegat. Ac si patenter dicat: Ego mea opera tanquam mea non profero: quia authoris sui gratiam negare cõuincitur, quisquis sibi tribuit quod operatur. Vnde & protinus subdit: Quę est iniquitas maxima, & negatio cõtra deũ altissimum. Liquet etenim, quia illum negat, cuius despecta gratia, sibi vires boni operis arrogat. Quod rectè quoque & iniquitas maxima vocatur: quoniam omne peccatũ quod ex infirmitate est, spem nequaquam perdit, quia à superno iudice veniam requirit. Præsumptio autem virtutis propriæ, tanto grauius in desperatione est, quanto longius ab humilitate. Cumque vires sibi tribuit operis, ad adiutorium non recurrit authoris: fitque vt eo grauius peccator pereat, quo & ipsum hoc quia est peccator ignorat. Deut.8. D

Sequitur:

Quod summa sit perfectio charitatis, diligere inimicos, & de eorum profectu gaudere, & de ruina dolere.

Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inuenisset eum malum. Omnipotentis dei nos esse discipulos, sola custodia charitatis probat. Hinc est enim quod per semetipsam veritas dicit: In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Quę nimirum dilectio si cor nostrũ veraciter replet, duobus modis ostendi solet: scilicet si & amicos in deo, & inimicos diligimus propter deum. Sed sciendum est: quia inimici dilectio tunc veraciter custoditur: cùm nec de profectu addicimur, nec de ruina illius lætamur. Nã sæpe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, seque hunc diligere æstimat, si eius vitæ contrarius non existat. Sed dilectionis vim, occulte & veraciter, aut profectus inimici, aut casus interrogat. Hac etenim de re ad plenum semetipsam mens hominis nescit, nisi eum quem sibi aduersarium credit, in defectu vel profectu mutasse modũ sui status inuenerit. Si enim de prosperitate addicitur, & de calamitate se odientis lætatur: constat, quia non amat quem nõ vult esse meliorem: eumque etiã stantem voto persequitur, quem cecidisse gratulatur. Ioan.13. F

Caput. XI

SEd inter hæc sciendum est: quia euenire plærunque solet, vt non amissa charitate, & inimici nos ruina lætificet: & rursum eius gloria sine inuidiæ culpa contristet: cùm & ruente eo quosdam bene erigi credimus: & proficiẽte illo, pleroſque iniustè opprimi formidamus. Qua in re mẽtem nostram, nec eius iam defectus erigit, nec eius profectus addicit, si recta nostra cogitatio, non quid in ipso, sed quid de ipso circa alios agatur, attendit. Sed ad hæc seruanda valde est necessarium subtilissimæ discretionis examen: ne cùm nostra odia exequimur, fallamur sub specie vtilitatis alienæ. Si enim de inimici morte gaudendum omnino non esset, Psalmista non diceret: Lætabitur iustus cùm viderit vindictam impiorum. Sed aliud est impium, aliud verò inimicum perpeti. Nam sunt pleriq; inimici qui non sunt impij: & sunt nonnulli impij qui nobis specialiter non videntur inimici. Humana autem mẽs omnem inimicum quem tolerat, etiam impiũ & iniquum putat, quia eius culpas apud cogitationem suam liuor acculator exaggerat. Quibuslibet verò flagitiis praematurꝰ minꝰ iniquꝰ creditur, si aduersariꝰ minimè sentitur. Qua in re discernendũ est, aliud esse quod nobis, aliud verò quod sibi & cęteris noster inimicus nocet. Nã si aliis bonus est, sine

Lætificat nos quandoque ruina inimicorum. Psalm. 57.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G nostra forsitan culpa esse non potest nobis malus:nec omnino iam de eius ruina gaudendum est, cuius nos solos certum est aduersa tolerasse. Cùm vero noster ac multorum hostis perimitur,de ereptione proximorum potius quàm de inimici interitu necesse est, vt animus lætetur. Oportet nanque vt pereunte aduersario subtiliter pẽsare debeamus,& quid debemus ruinæ peccatoris,& quid iustitiæ ferientis. Nam cùm peruersum quenq; omnipotens percutit:& condolendum est miseriæ pereuntis,& congaudendum iustitię iudicis,vt nobis & in luctu sit pœna morientis proximi: & rursus, in gaudiũ veniat exhibita æquitas iudicatis dei:quatenus nec pereunti homini existimamus aduersarij,nec iudicati deo inueniamur ingrati. Beat⁹ igitur Iob,quia cũcta in aduersitate odia perfectè calcauit, dicat: Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat,& exultaui quòd inuenisset eum malũ : qui videlicet & inimicum diligens,dum aduersario ruenti cõdoluit,in malis illius ipse ad bonum creuit, vt inde iste ad benignitatem cresceret,vnde illum mala quę merebatur,inuenissent.Quia verò sæpe nonnulli eos quos sibi aduersarios æstimant, maledictione feriunt: quoniam virtute nequaquam possunt in quibus patenter apparet,quæ mala si possent facerent,qui ea quæ facere nequeunt, imprecari minimè desistunt : beatus Iob ostendens se à culpa etiam maledictionis alienum, secutus adiunxit: Non enim dedi ad peccãdum guttur meum, H vt expeterem maledicens animam eius.) Peccaret quippe, si hoc optaret à deo fieri,quod ipse facere vel omnino non posset:vel si posset,minimè deceret. Nam qui maledictionibus inimicum impetunt , quid aliud in illo facere deum volunt, nisi quod ipsi facere aut nequeunt,aut erubescunt?Mortem nanque aduersario exoptant:quam & si possunt, inferre metuunt:ne aut perpetrati homicidij rei teneantur , aut iniqui appareant etiam cùm sint.Quid est ergo deo dicere: Occide quem odi,nisi apertis ei vocibus clamare : Hoc fac meo aduersario quod me in illum facere nec peccatorem decet ? In quibus profecto verbis pensandum nobis est,vbi iste vir legerat: Diligite inimicos vestros.Et vbi legerat: Benedicite, & Lucæ.6. nolite maledicere.Et rursum:Non reddẽtes malum pro malo,nec maledictum pro maledicto . Sed exterius non audita 1.Pet.3. supernæ gratiæ præcepta seruabat, quia hæc in mente illius sancti spiritus afflatus scribebat. Cui tamẽ minus esset,quòd positos extrà diligeret , nisi & interius viuentes , secumque quotidie conuersantes,etiam familiares aduersarios toleraret. Vnde subiungit:

Quòd sancti uiri multos ex domesticis suis,exoptatores mortis suæ æquanimiter tolerant.

Si non dixerunt viri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius vt saturemur?) Quæ nimirum sententia potest quoque per mysterium ex voce redemptoris intelligi. Viri quippe I eius tabernaculi de carnibus illius saturari cupierunt:vel Iudæi scilicet persequentes,vel gentiles credentes : quia & illi molliti sunt corpus illius,quasi consumendo extinguere : & isti esurientem mentem suam desiderant quotidianæ immolationis sacrificio de eius carnibus satiare. Caput.XII.

SEd nunc solius historiæ virtutem sequentes: pensemus quãta fortitudine sancti viri animus extra , intraq; sollicitus ad omnia paratur.Qui si iniustè agentibus , aut vnquam per silentium cederet,aut per rectitudinem non cõtrairet,profectò aduersarios non habuisset . Sed in eo quòd vias vitæ tenuit,exoptatores suæ mortis inuenit. Foris patentes aduersarios pertulit,intus latentes.Minor est autem virtus certaminis,foris quempiam videre mala quæ superet,& intus quod toleret non habere. Perfectæ autem magnitudinis laus est aduersa perpeti: & exterius fortiter , & interius clementer . Nam sunt nonnulla quæ inipsa quoque familiarium conuersatione corrigi nequeunt, sine culpa corrigẽtis: atque ideo cùm vel corrigentem inquinant , vel omnimodo hæc agentem grauant , magna magisterij arte dissimulanda sunt,ipsaque hac dissimulatione toleranda . Quæ contra nos illata citius à corde laxamus,si nostra circa proximos errata cognoscimus.Vnde bene quoque per Salomonem dicitur: Eccles.7. Cunctis sermonibus qui dicũtur,ne accommodes cor tuum, ne forte audias seruum tuum maledicentem tibi . Scit enim tua conscientia,quia & tu crebro maledixisti aliis. Dũ enim pensamus quales erga alios fuimus,esse circa nos tales alios minus dolemus:quia aliena iniustitia in nobis vindicat,quod K in se iustè nostra conscientia accusat. Sequitur:

Quantæ hospitalitatis sanctus Iob fuit,cuius ostium patens,peregrinus & uiator inuenit.

Foris non mãsit peregrinus,ostium meum viatori patuit.) Quia teste Paulo, charitas patiens & benigna describit: per 1.Cor.13. patientiam aliena mala æquanimiter tolerat, per benignitatem quoque bona misericorditer impendit sua. Vnde beatus Iob,& patienter domesticos maledicentes pertulit,& viatores atque peregrinos apud se benignè suscepit: illis morum exempla tribuens,iltis exteriorum ope concurrens : illis per mansuetudinem non concitus ad irascendum , istis per misericordiam ad subueniendum paratus. Vir etenim sanctus redemptorem generis humani per prophetiæ spiritum intuẽs, prædicamenta quoque illius in opere seruabat: quibus nos admonet,dicẽs: Dimittite,& dimittetur vobis:date & dabi- Lucæ.6. tur vobis.Dare nanque ad res pertinet, quas exterius habemus:dimittere autem ad relaxãdum dolorem quem interius ex aliena culpa contrahimus.Sed sciendum,quia qui omnino dimittit & non dat:etsi non plenè operatus est,meliorem tamen partem misericordiæ tenuit. Qui autem dat, & minimè dimittit,omnino misericordiam nullam facit:quia ab omnipotente deo munus ex manu non accipitur, quod corde oblìgato in malitia profertur. Mundari etenim debet prius animus qui eleemosynam præbet : quia omne quod datur deo, L ex dantis mente pensatur. Cuncta itaque malitiæ macula ab interiori nostro homine cogitationis immutatione tergenda est:quia iram iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerẽtis. Vnde scriptum est: Respexit deus ad Abel Gene.4. & ad munera eius,ad Caĩn autem & ad munera eius nõ respexit. Neque etenim sacrum eloquiũ dicit: Respexit ad munera Abel,& ad Caĩn munera non respexit:sed prius ait,quia respexit ad Abel:ac deinde subiunxit: Et ad munera eius . Et rursum dicit,quia non respexit ad Caĩn : ac deinde subdidit: Nec ad munera eius.Ex dantis quippe corde id quod datur, accipitur.Idcirco non Abel ex muneribus : sed ex Abel munera oblata placuerunt.Prius nanq; ad eum legitur dominus respexisse qui dabat,quàm ad illa quę dabat. Vnde bene beatus Iob dicturus nobis in hospitalitatis gratia largitatem suam,prius circa aduersarios protulit patientiam & benignitatem suam:quòd de ruina nõ exultauit inimici,quòd verbis maledicis persecutores suos non impetlit,quòd læsientes in trinsecus æquanimiter tolerauit, & tunc demũ hospitalitatis suæ munificentiam protulit:vt audito scilicet narrationis eius ordine,discamus, quia exteriora munera ex interna cordis munditia condiuntur:vt virtutũ eius contexio lectorẽ doceat,qualis apud se esse debeat:cùm exteriora bona aliis subministrat.Sed quis se inter tanta virtutum culmina sanctum esse non crederet?Quis non vtcunq; ipsis tot meritis tẽtaretur:vt si quando vt homo deliqueret,delictum suum vt hominibus nollet innotescì:& leue esse crederet, si quid in minimis peccaret,culpamq; suam mallet silentio tegere, quàm voce confessionis aperire?Sæpe nanq; contingit,vt elatus vir tutibus animus,dum multa bona inæstimatione proximorũ de se spargi cognouerit : agnosci non velit , si quid est quod reprehensibiliter facit. Quas videlicet erroris tenebras,idcirco mens tolerat,quia cordis oculum tumor grauat.Vnde beatus Iob inter tot eximia facta virtutum,qui tam summus extitit in operatione,vt demonstraret, quàm humilis fuerit in mente,protinus adiunxit. Si abscondi quasi homo peccatum meum,& cælaui in sinu meo iniquitatem meam.

Quòd quasi homo abscondit peccatum, quiad imitationem primi hominis,uel erubescit confiteri quòd male fecit, uel defendit. Caput.XIII.

HAec sunt nanq; veræ humilitatis testimonia & iniquitatem suam quenq; cognoscere,& cognitam voce confessionis aperire.At contra vitatũ humani generis vitiũ est:& latendo peccatũ cõmittere, & cõmissum negando abscondere,& conuictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augmẽta nequitiæ ducimus,ex quo ipsam radicem traximus culpæ.Sic nanque ille dum lignum vetitum contigisset,absc͂dit se à facie deum

A deum latere non poterat:nõ latendi effectus describitur, sed affectus notatur.Qui cùm argueretur à domino , quòd de ligno vetito contigisset, ilico respondit : Mulier quam dedisti Gene.3. mihi sociam,ipsa mihi dedit de ligno,& comedi . Ipsa quoq; mulier inquisita respondit,dicens:Serpens decepit me,& cõedi . Ad hoc quippe requisiti fuerant , vt peccatum quod transgrediendo commiserant,confitendo delerent . Vnde & serpens ille persuasor qui non erat reuocandus ad veniam, non est de culpa requisitus.Interrogatus itaque homo est vbi esset,vt perpetratam culpam respiceret,& cõfitendo cognosceret,quàm longè à conditoris sui facie abesset.Sed adhibere sibimet vtrique defensionis solatia, quàm confessionis elegerunt.Cumque excusare peccatum voluit vir per mulierẽ, mulier per serpentem : auxerunt culpam quam tueri conati C sunt:obliquè Adam dominum tangẽs, quòd ipse peccati eorum actor extiterit,qui mulierẽ fecit:& Eua culpã ad dominum referens,qui serpentem in paradiso posuisset.Qui enim ore diaboli fallentis audierãt:Eritis sicut dij:quia deo esse similes in diuinitate nequiuerunt, ad erroris sui cumulum deũ sibi facere similem in culpa conati sunt.Sic ergo reatum suũ dum defendere moliuntur,addiderunt,vt culpa eorum atrõcior discussa fieret,quàm fuerat perpetrata.Vnde nũc quoque humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinẽ trahunt:vt cum de vitio suo quisq; arguitur , sub defensionũ B verba quasi sub quædam se arborum folia abscondat, & velut ad quædam excusationis suæ opaca secreta faciẽ condito ris fugiat,dum non vult cognosci quod fecit.In qua videlicet occultatione non se domino,sed dominũ absc͂dit sibi.Agit quippe ne omnia videntẽ videat,non autem ne ipse videatur. Quo contra cuiq; peccatori iam exordiũ illuminationis , est humilitas cõfessionis:quia sibimetipsi iã parcere renuit , qui malũ non erubescit cõfiteri quod fecit:& qui defendendo ac cusari potuit,accusando se celerrimè defendit. Vnde & mortuo Lazaro,qui mole magna,premebatur:nequaquã dicitur, Ioan.11. Reuiuisce:sed, Veni foras. Ex qua scilicet resurrectione quæ gesta in illius est corpore:signatur qualiter nos resuscitemur in corde,cùm videlicet mortuodicitur,Veni foras:vt nimirũ homo in peccato suo mortuus,& per molem malæ consuetudinis iam sepultus, quia intra conscientiam suã absconsus iacet per nequitiam,à seipso foras exeat per confessionẽ. Mortuo enim,veni foras dicitur, vt ab excusatione atq; occultatione peccati,ad accusationem suam ore proprio exire pro- 2.Reg.12. uocetur. Vnde Dauid propheta ab illa tanti mole facinoris reuiuiscens:ad vocem domini quasi foras exiit,dum per Nathan correptus,quod fecerat accusauit. Quia igitur hæc occultationis culpa in humano genere vehementer exercuit,ne beatus Iob cùm diceret:Si absc͂ndi peccatum meum, interposuit:Quasi homo.Hominis quippe esse proprium conspicit,quod ex parentis veteris imitatione descendit.Vbi apC tè subditur:Et cælaui in sinu meo iniquitatem meam.

Quòd perfectè humilitatis indicium sit,peccata, & ultro accusare,& aliis accusantibus non negare. Caput.XIIII.

SCriptura etenim sacra plærunque sinũ ponere,pro mẽte consuevit:sicut voce Ecclesiæ de persecutoribus nostris, quinobis natura quidem coniuncti sunt , sed vita Psal.78. disiunctì:per Psalmistam dicitur:Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum.Ac si apertè diceretur: In mente sua recipiant hoc,quod in nostris corporibus sęuientes operantur: vt dum nos exterius ex parte puniũt ipsi interius perfectè puniantur.Quia igitur sinus secretum mentis accipitur, in sinu iniquitatem cælare,est hanc in cõscientiæ latibulis occultare,nec per confessionem detegere,sed per defensionem velare.Quo contra Iacobus dicit:Confitemini alterutrum pecca Iacob.5. ta vestra, & orate pro inuicem vt saluemini . Salomon quòProuer.28. que ait: Qui absc͂ndit scelera sua, non dirigetur:qui autem confessus fuerit & dereliquerit ea , misericordiam consequetur.Sed inter hæc sciendum est quòd plærũque homines & culpas confitentur,& humiles nõ sunt. Nam multos nouimus,qui arguente nullo, peccatores se esse confitentur:cùm verò de culpa sua fuerint fortasse correpti, defensionis patrocinium quærunt , ne peccatores esse videantur . Qui si tunc cùm id sponte dicunt,peccatores se esse veraci humilitate cognoscerent:cùm arguuntur ab aliis,esse se quod confessi fuerant,non negarẽt . Qua in re indicia veræ cõfessionis sunt , si cùm quisq; se peccatorẽ dicit,id de se dicenti etiam alteri nõ contradicit.Nã quia scriptum est: Iustus in principio accu- Prouer.18. sator est sui:nõ magis peccator,sed iustus videri appetit , cũ peccatorẽ se quisq; nullo arguẽte confitetur, sed cõfessionis veritatẽ probat,cùm alter malũquod fecim⁹,increpat.Quod si superbè defendimus,liquet,quia peccatores nos ex nobis fi ctè dicebamus.Vnde sumimopere curandũ est,vt mala quę fecimus,& spõte fateamur,& hæc aliis arguẽtibus nõ negem⁹. Superbiæ quippe vitium est, vt quod de se fateri quisq; quasi sua sponte dignatur, hoc sibi dici ab aliis dedignetur. Beat⁹ itaq; Iob quantæ fuerit humilitatis ostẽdit,qui se & inter aduersarios nouerat viuere,& tamẽ non verebatur culpas voce cõfessionis aperire.Sed notandũ,quòd superius virtutes suas loquitur,inferius peccatũ fatetur.Hinc enim liquidò demonstrat,q̃ vera de bonis suis dixerat,qui noluit tacere de malis. Modo virtutes suas indicat,modo culpam:quia & perpetraD uerit peccatũ,& nõ tacuerit,manifestat.Vnde certissimè apparet quantæ munditiæ in omnipotẽtis dei oculis fuerit , qui & vitauit mala ne committeret:& tamen quæ eum cõmittere contigit,hominibus nõ absc͂dit:quatenus ei & iustitię sit gloria,declinasse peccatũ,& iustitiæ custodia, quod non potuit declinare,prodidisse. Videatur vir iste cuilibet magnus in virtutibus suis,mihi certè sublimis apparet,etiã in peccaE tis suis.Mirentur in eo qui volunt castitatis continentia,mirẽ tur integritatẽ iustitiæ,mirẽtur viscera pietatis:ego in eo nõ minus admiror confessionem humillimam peccatorum,q̃ tot sublimia gesta virtutũ.Scio enim quòd per infirmitatis vere cũdiã plęrũq; grauioris est certaminis cõmissa peccata prodere,q̃ non admissa vitare: & vnũquodq; malũ quanuis robustius vitetur,tamẽ humilius prodìtur. Beat⁹ ergo Iob qui tot magnis operibus fultus cõfiteri culpã non erubuit , ofliendit in virtutibus quàm humilis fuit.Sed quia ex humilitate vera secura semper authoritas nascitur : vt tanto foris nil metuat, quanto ad rerum culmina animus per elationis desiderium non anhelat,expressa confessione peccati, rectè subiungitur: Si expaui ad multitudinem nimiam , & despectio propinquorũ terruit me:& nõ magis tacui,nec egressus sum ostium.Magna est securitas cordis,nil concupiscentiæ habere secularis.Nam si ad terrena adipiscenda cor inhiat, securum,tranquillumq; esse nullatenus potest: quia aut non habita cõcupiscit vt habeat,aut adepta metuit ne amittat: & dũ in aduersis sperat prosperà:in prosperis formidat aduersa: huc illucq; quasi quibusdã fluctibus voluitur, ac per modos varios rerum alternantiũ mutabilitate versatur. Caput.XV.

SIn verò semel in appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, minus rerum temporaliũ perF turbatione vexatur. A cunctis quippe externis motib⁹ eandem intentionem suam,quasi quendam secretissimum secessum petit:ubique incommutabiliter inhæreus, & mutabilia cuncta transcendens, ipsa iam trãquillitate quietis suæ in mundo extra mundum est.Excedit profecto ima omnia intentione summorum:& cunctis rebus quas non appetit, libertate quadam se supereſſe sentit,nec tempestatẽ rerum temporalium intus sustinet, quam intuetur foris : quia terrena omnia quæ cõcupita opprimere mentem poterat,despecta subteriacent.Vnde bene per prophetam dicitur:Statue tibi spe- Hier.31. culam:vt dum quisque speculatur summa,supereminear infimis.Hinc etiam Abacuc dicit: Super custodiam meam sta- Abac.2. bo:Stat quippe super custodiam suam , qui per solertiam disciplinæ terrenis desideriis non succumbit,sed supereminet: vt dum semper stantẽ appetit æternitatẽ,infra se sit ei omne quod transit.Tamẽ quia sanctus vir quãtalibet virtute profecerit,eum in hac vita positũ adhuc extrinsecus carnis infirmitas premit,vt scriptũ est: Quasquã in imagine dei ambu- Psal.38. let homo,tamẽ vanè conturbatur:plærunq; agitur,vt & turbetur exterius,& imperturbabilis duret interius,& quod vanè cõturbari potest,de infirmitate carnis sit,quanuis in imagine dei ambulet de virtute mentis:quatenus & roboretur intus diuino adiutorio,& tamẽ adhuc foris sarcina prematur humana. Vnde bene Abacuc iterũ vnã sententiã protulit ad vtraq; seruientẽ, Ait enim:Et introiuit tremor in ossa mea,& subtus me turbata est virtus mea.Ac si diceret:Nõ mea virt⁹

Universidad de Deusto
Biblioteca

G est,in qua superius raptus imperturbabilis maneo: sed meæ infirmitatis est,in qua inferius turbor. Ipse ergo super se imperturbabilis est,ipse sub se perturbabilis:quia super se ascenderat,inquantū rapiebatur ad summa: & sub semetipso erat, inquantum adhuc reliquias trahebat in infima. Ipse super se imperturbabilis est, quia in dei iam contemplationem trāslatat. Ipse sub se perturbabilis,quia sub semetipso adhuc infirmus homo remanebat. Huic sententiæ Dauid propheta cōcinens, ait: Ego dixi in excessu mentis meæ,omnis homo mēdax. Cui respondēri potest: Si omnis,& tu. Falsáque iam erit sententia quam mendax ipse protulisti. Si verò ipse non es mendax, vera iam sententia non erit: quia dum tu verax es, non omnis homo cognoscitur mēdax. Sed notandū est, quòd præmittitur: Ego dixi in excessu mentis meæ. Per excessum ergo mentis,etiam semetipsum transiit,cùm de hominis qualitate definiuit. Ac si pateater dicat: De falsitate omnium hominum inde veram sententiam protuli, vnde egoipse super hominem fui. Intantum vero & ipse mendax inquantum homo,intantum autem omnino non mendax,inquātum per excessum mentis super hominem. Sic itaq; sic perfecti omnes, quanuis adhuc aliquid turbulentū de infirmitate carnis tolerant:iam tamē intrinsecus tranquillissimo secreto perfruūtur per contemplationē mentis: vt quicquid acciderit exterius,in nullo turbet interius. Vnde beatus Iob securitatem in H se esse mentis ostendens: postquā de se tot virtutum prædicamenta protulit,hoc quod præmisimus secutus adiunxit:

Pſal.115.

Quòd ſancti eos non timeant,à quibus nihil expectant: & contempti à proximis cum omni patientia ſuſtinentes, ad contumelias nec uerbum reddunt. Caput.XVI.

SI expaui ad multitudinem nimiam,& despectio propinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egressus sum ostium.) Ac si apertius dicat: Turbatis contra me extrinsecus aliis,ipse in me intrinsecus imperturbabilis māsi. Quid nāque in hoc loco hostium,nisi os debemus accipere? Per hoc quippe quasi egredimur,dū verbis quibus possumus,secreta nostri cordis aperimus: & quales intus manem⁹ in conscientia,tales foras egredimur per linguam. Sunt vero nōnulli qui omniao despici metuūt,ac neviles fortasse iudicētur,sapientes videri appetunt. Hi coguntur ostium egredi: quia pulsati contumeliis, quàm magni apud se lateant, loquentes denūciant. Dumq; per impatientiam victi, quædā de se quæ nesciebātur,produnt, tanquam per oris ostium egrediuntur. Vnde beatus Iob dicturus: quod oris ostium nō fuisset egressus, bene præmisit, tacui: quia videlicet impatiētia turbatus,à domo conscientiæ exisset,si tacere nescisset.

Quòd exemplo domini, ibi de doctrina cœlesti silendum est,ubi auditores non ad ædificationem,ſed ad curioſitatem conueniunt.

I Sancti etenim viri in commotionis tentatione semetipsos ostendere omnino refugiunt,& cùm audiētibus prodesse nequeunt, etiam despici tacentes volunt, ne de sapientiæ suæ ostentatione glorientur. Cumque aliquid dicunt prudenter: non quærunt gloriā suā,sed auditorū vitam. Cùm vero conspiciunt,quia auditorum vitam loquendo lucrari nō possunt, tacendo absconduntscientiam suam. Ad imitandum quippe viam domini,quasi ad quoddam nobis propositum signū curimus. Ipse enim,quia Herodem vidit nō profectum quærere,sed signa vel scientiam velle mirari, requisitus ab eo tacuit:& quia constanter tacuit, ab eo irrisus exiuit. Scriptum Lucæ.23. nanque est: Herodes autem viso Iesu, gauisus est valde:erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quòd audiret multa de illo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Vbi subditur: Interrogabat autem illum multis sermonibus: at ipse nihil illi respondebat. Tacens verò dominus quàm sit despectus ostenditur, cùm illic protinus subinfertur: Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illusit. Quod videlicet factum oportet nos audientes discere: vt quoties auditores nostri, nostra volunt quasi laudanda cognoscere: nō autem sua peruersa mutare,omnino taceamus: ne si ostentationis studio verbum dei loquimur,& illorū culpa quæ erat, esse non desinat: & nostra quæ non erat,fiat.

Caput.XVII.

DIcat fortasse aliquis. Vnde nouimus quo corde quis K audiat? Sed multa sunt quæ audientis animum produnt: maximè si auditores nostri,& semper laudant quod audiunt,& nunquam quod laudant, sequuntur. Hanc suanem loquēdi gloriam prædicator egregius fugerat, cùm dicebat: Non enim sumus sicut plurimi, adulterātes verbum 2.Cor.2. dei: sed ex sinceritate,sicut ex deo coram deo in Christo loquimur. Adulterari nanque verbum dei, est aut aliter de illo sentire quàm est: aut ex eo non spiritales fructus,sed adulterinos fœtus quærere laudis humanæ. Ex sinceritate verò loqui,est nil in eloquio extra quàm oporteat quærere. Sicut ex deo autē loquitur,qui scit non se à se habere, sed ex deo accepisse quod dicit. Coram deo verò loquitur,qui in omni quod dicit,nō humanos fauores appetit,sed omnipotentis dei præsentiæ intēdit: non suā,sed authoris gloriā requirit. Qui autē scit quidem ex deo se accepisse quod dicit,& tamen dicendo propriam gloriam quærit: sicut ex deo loquitur, sed non coram deo: quia eum quem cordi suo non proponit cùm prædicat,quasi absentem putat. Sed sancti viri & ex deo loquūtur, & coram deo: quia ab eo se sciunt habere quod dicunt, & ipsum suis sermonibus adesse iudicē adiutoremq; confiderat. Vnde fit,vt cū se à proximis despici agnoscūt,tuaq; dicta vitæ audientiū non prodesse,absconsant quāte virtutis sint: ne si secretū cordis inutiliter sermo prolatus aperiat,ad inanē L gloriam prorumpat. Beatus igitur Iob inter obstinatas mentes non appetens ex virtutis suæ patefactione clarescere, ait: Si despectio propinquorum terruit me,& nō magis tacui,nec egressus sum ostium. Qui enim per humilitatem solidus, nequaquam despici timuit: hunc vt foras lingua eiceret,impatientia non euicit. Vbi bene præmittitur: Si expaui ad multitudinē nimiā: vt cuius constantiæ fuerit, agnoscatur, quia videlicet nequaq̄ terret exterius numerus hominū,quē nō deuastat interius turba vitiorum. In hac etenim vita qui nulla prospera appetit, nulla proculdubio aduersa pertimescit. Quæ scilicet verba si ad intellectū mysticū pertrahimus, in eis citius operationem nostri redemptoris inuenimus. Ipse quippe ad multitudinem nimiā nō expauit, qui persecutores suos cum gladiis & fustibus venientes, vna tantum responsione perculit,dicens: Ego sum. Ipsum despectio propinquorū non terruit,qui nos ab æternis suppliciis liberans, palmas in facie æquanimiter accepit. Ipse tacuit, & ostium egressus nō est: qui sub ipsa iam hora passionis cùm humanitatis infirma paterētur,diuinitatis potentiam exercere noluit. Mediatori quippe dei & hominum,quasi egredi ostium fuisset: si cùm teneretur vt homo maiestatis suę potentiam volquisset ostendere: & per diuinitatis magnitudinem,susceptæ carnis infirma transire. Vt autem apertius homo mori posset, deus man 1.Cor.2. sit occultus: quia si cognouissent,nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Non est ergo egressus ostium, qui & requisitus à Pilato tacuit: atque inter persecutorum manus & corM pus passioni obtulit,quod pro electis assumpserat,& resistētibus noluit demonstrare quod erat. Vnde etiam per Psalmistam dicitur: Posuerunt me in abominationem sibi, traditus Pſal.87. sum,& non egrediebar. Cùm enim despiceretur, quia homo videbatur,egressus esset: si occultam maiestatem suam ostētare voluisset. Sed quia infirmitatem prodidit, potentiam absconditin eo quod persecutoribus suis incognitus mansit: ad eos minimè exiuit. Qui tamen ad electos exit: quia diuinitatis suæ suauitatem quærentibus aperit. Vnde ei per Prophetam dicitur: Existi in salutem populi tui, vt saluos facias Abac.3. Christos tuos. Sequitur:

Quòd efficaciores uoces in auribus dei habeant deſiderio ſancta,quàm uerba clamoroſa. Cap.XVIII.

QVis mihi tribuat adiutorem, vt desiderium meum omnipotēs audiat?) Sanctus vir postquam tot virtutum suarum sublimia gesta narrauit: scīs quòd suis meritis ad summa peruenire nequeat, adiutorē quærit. Et quē, nimirum nisi vnigenitū dei filiū contēplatur,qui humanā naturā in hac mortalitate laborantē dū susceпit, adiuuit? Ipse quippe adiuuit hominē factus homo: vt quia puro homini via redeūdi nō patebat ad deum,via redeūdi fieret per hominem deū. Lōgē quippe distabamus,à iusto & immortali,nos mortales & iniusti. Sed inter & immortalem iustum, & nos mortales iniustos apparuit mediator dei & hominum, mortalis & iustus,qui & mortem haberet cum hominibus,& iustitiam cum deo: vt quia per ima nostra longè distabamus à summis, in seipso vno iungeret ima cum summis: atque ex eo nobis via redeundi fieret ad deum, quo summis suis ima nostra copularet. Hunc ergo beatus Iob per totius Ecclesiæ significationē loquens,mediatorem requirit: qui cùm dixisset: Quis mihi tribuat adiutorē,aptè subdidit:

Vt desiderium meum omnipotens audiat.) Sciebat quippe,quod ad requiem liberationis æternæ,humanę preces nisi per aduocatum suum audiri non possent. De quo per Ioannē 1.Ioan.2. apostolum dicitur: Si quis peccauerit,aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum,& ipse est propitiatio pro peccatis nostris,non pro nostris autem tantum, sed etiā Roma.8. pro totius mundi. De quo Paulus apostolus dicit: Christus Iesus qui mortuus est pro nobis,imò qui & resurrexit,qui est in dextera dei,qui etiam interpellat pro nobis. Vulgenito enī filio pro homine interpellare, est apud cœternum patrem seipsum hominem demonstrare: eique pro humana natura rogasse, est eādem naturā in diuinitatis suæ celsitudine suscepisse. Interpellat igitur pro nobis dominus non voce,sed miseratione: quia quod dānari in electis noluit, suscipiendo liberauit. Adiutor ergo quæritur, vt desiderium exaudiatur: quia nisi pro nobis interpellatio mediatoris intercederet,ab aure dei proculdubio nostrarum precum voces silerent. Notandum quoque est,quod nequaquam dicitur preces,sed desiderium meum omnipotens audiat. Vera quippe postulatio B non in oris est vocibus,sed in cogitationibus cordis. Valentiores nanque voces apud secretissimas aures dei non faciunt verba nostra,sed desideria. Aeternam etenim vitam si ore petimus,nec tamen corde desideramus, clamantes tacemus. Si vero desideramus ex corde, etiam cùm ore conticescimus,tacentes clamamus. Hinc est quòd in eremo populus vocibus perstrepit,& Moyses à strepitu verborum tacet: & tamen silens aure diuinæ pietatis auditur, cùm dicitur: Quid clamas ad me? Intus ergo in desiderio est clamor secret⁹, qui adhuc ad humanas aures non peruenit,& tamen auditum cō ditoris replet. Hinc est quòd Anna ad templum pergens: ore quidem tacuit,& tamē tot sui desiderij voces emisit. Hinc in Euangelio dominus dicit: Intra in cubiculum tuum,& clauso ostio tuo ora patrem tuum in absconditio: & pater tuus qui videt in absconditio,reddet tibi. Clauso quippe ostio petit in cubiculo,quitacente ore in conspectu supernæ pietatis fundit affectum mētis. Et vox auditur in absconditio,cùm per sancta desideria silenter clamatur. Vnde rectè quoque per Psalmistam dicitur: Desiderium pauperum exaudiuit dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Sed beatus Iob quem sibi in exaudiendo desiderio adiutorem quærat, subiunctis verbis aperit,dicens: Caput.XIX.

Vera postulatio nō est in oris uocibus, ſed in cordis cogitationib⁹: nā deſiderium omnipotēs audit.

Matt.6.

Pſal.9.

C ET librum scribat ipse qui iudicat.) Quia enim timenti adhuc populo lex est transmissa per seruum: diligētibus verò filiis Euāgelij gratia est collata per dominū, qui ad redemptionem nostram veniens, nouum nobis testamentum condidit: sed de eiusdem nos testamenti mandato discutiēs,quandoque etiā iudex venit: necessarium non est vt per expositionē clarescat: quia librum scribit ipse qui iudicat. Ipsa enim per se veritas dicit: Pater non iudicat quenquā sed omne iudicium dedit filio. Erit ergo tunc author iudicij, qui nunc est conditor libri: vt tūc districtus exigat,quod modo manſuetus iubet. Sic nanque quotidie conspicimus: quòd magistri pueris elementa literarum blandientes⁹ imponunt, sed hæc ab eis sæuientes exigunt: & quæ dant cum manſuetudine,cum verbere requirunt. Blanda nanque nunc sonant elo quij diuini mandata,sed erunt aspera in exactione sentienda. Manſuetamodo est admonitio vocantis,sed tunc districta vētura est iustitia iudicis: eo quòd certum est,quia nihil vel minimi mandati sine discussione prætereat. Quo videlicet constat,quia librum scripsit ipse qui iudicat. Quē scilicet librū nouitestamenti,quia ipse per se humani generis redemptor in extremo conderet: bene Ezechiel prophera denunciat, dicens: Ecce sex viri veniebant de via portę superioris quæ respicit ad Aquilonem,& vnusquisque vas interitus in manu eius. Vir quoque vnus in medio eorum vestitus lineis,& atramentarium scriptoris ad renes eius. Quid nāque aliud in sex viris venientibus,nisi sex ætates humani generis designantur? Qui de via portæ superioris veniunt: quia à conditione D paradisi sicut ab ingressu mundi, à superioribus generationibus euoluuntur. Quæ porta ad Aquilonem respicit: quia videlicet mēs humani generis vitiis aperta, nisi calorem charitatis deserens,torporem mentis appeteret,ad hanc mortalitatis latitudinem non exisset. Et vnusquisque vas interitus in manu eius: quia vnaquæque generatio singulis quibusque ætatibus euoluta,ante redemptoris aduentum in sua operatione habuit,vnde pœnam damnationis sumpsit. Vir quoque vnus in medio eorum vestitus lineis: quia redemptor noster, etiam de sacerdotali tribu iuxta carnem parentes habere dignatus,vestitus lineis venire perhibetur. Vel certè,quia linū de terra,non autem sicut lana de corruptibili carne nascitur: quia indumentum sui corporis ex matre virgine, non autem ex corruptione commixtionis sumpsit,profectò ad nos vesti tus lineis venit. Et atramentarium scriptoris ad renes eius. In renibus posterior corporis pars est. Et quia ipse dominus postquam pro nobis mortuus est,& resurrexit, & ascendit in cœlum: tunc testamentum nouum per apostolos scripsit, vir iste atramentarium ad renes habuit. Qui enim scripturam testamenti noui postquam decessit condidit, atramentarium quasi à tergo portauit. Hoc ergo atramentarium viro lineis vestito inhærere considerat,qui dicit: Et librum scribat ipse qui iudicat. Sed cur beate Iob ab eo qui iudex est,librum scribi desideras? Sequitur: E

Quòd noui teſtamenti librum antiqui ſancti legere deſiderabant: in quo eſt & doctrina perfectorum operum & certitudo præmij poſt completionē præceptorum. Caput.XX.

VT in humero meo portem illum,& circundem illum quasi coronā mihi.) Librum quippe in humero portare,est scripturam sacrā operando perficere. Et notandū q̄ ordinate describitur,& prius in humero portare,& postmodum sicut corona circundari: quia videlicet sacri eloquij mandata,si modo bene portantur in opere,post nobis coronam victoriæ exhibent in retributione. Beatus autem Iob cur scribi librum à iudice postulat, qui ad testamenti noui peruenire tempora non valebat? Sed sicut sæpe iam dictū est, electorum vocibus vtitur,atque ex eorum significatione postulat,quod profuturum eis per omnia prouidebat. Ipse nanque per spiritum hunc apud se librum iam dudum tenebat, quem per gratiam aspirationis acceperat,& viuendo cognoscere,& præuidendo nunciare. Sed inter hæc sciendum est, quia cùm eiusdem sacri eloquij præcepta cogitamus: cumq; mentē à vitæ corruptibilis amore diuertimus, quasi quibusdam cordis passibus ad interiora properamus. Nemo autem infima deserēs,repentè fit summus: quia ad obtinendū perfectionis meritū dū quotidie mēs in altū ducitur,ad hoc procul dubio velut ascēsionis cuiusdā gradibus peruenitur. Vnde hic quoq; aptè subiūgitur: Per singulos grad⁹ meos pronūciabo illū.) De his quippe meritorum gradibus per Psalmistā dicitur: Ambulabunt de virtute in virtutē. De his iterum sanctā Ecclesiā contēplatus,ait: Deus in gradibus eius dinoscitur,dum suscipiet eā. Neq; enim,sicut dictū est, repentè ad summa peruenitur, sed ad virtutum celsitudinem per incremēta mens ducitur. Hinc nanq; est, quòd propheta idem iterum dicit: Exercitatus sum, & defecit paulisper spiritus meus. Quid est itaq; quod ait: spiritus meus, nisi spiritus hominis,videlicet spiritus elationis? Et quia per occultam gratiam ad amorem dei tēperata desuper mensura proficimus: quanto in nobis quotidie de dei spiritu virtus crescit, tanto noster spiritus deficit. Qui spiritus erroris, quia non à nobis subitò penitus amputatur,bene paulisper defecisse perhibetur. Tunc verò in deo plenè proficimus,cùm à nobis ipsis funditus defecerimus. Hæ itaque crescentium mensuræ virtutū,sancti viri vocibus gradus dicuntur. Electus etenim quisq; à rudimenti sui prius teneritudine inchoās,ad robusta postmodum & fortia conualescit. Quod apertè in Euangelio demonstrat veritas,dicens: Sic est regnum dei,quem admodum si iaciat homo sementem in terram, & dormiat: & exurgat Mar.4. nocte ac die,& semen germinet,& increscat dum nescit ille. Cuius nimirū seminis incrementa denunciās,adiungit: Vltro enim terra fructificat primum herbam,deinde spica, deinde

Universidad de Deusto
Biblioteca

G plenum frumentum in ſpica. Cuius profectus quoque etiam
finem ſubrogat,dicens:Et cùm ex ſe produxerit fructus, ſta-
tim mittit falcem,quoniam venit tempus meſſis. Ecce verita
Marc.14. tis voce per qualitates frugum,diſtincta ſunt incrementa me
ritorũ. Ait enim:Primùm herbã, deinde ſpicam, deinde ple-
num frumentũ in ſpica. An non herba,adhuc tunc fuerat Pe-
trus,cùm ab ancillæ ore ſubito vnius flatu ſermonis inflexus
eſt:iam quidem per deuotionem viridis,ſed adhuc per infir
mitatem tener? Plenum vero frumentum in ſpica inuentus
eſt, quando perſequentibus principibus reſiſtebat, dicens:
Obedire oportet magis deo quàm hominibus. Plenum verò
Acto.5. frumentũ in ſpica inuentus eſt , quãdo in tritura perſecutio-
nis tot verbera pertulit:& tamen nequaquam paleарũ more
imminutus eſt,ſed granum integrum mãſit. Pauliſper quippe
in vnaquaque anima,vt ita dicam,internæ gratiæ humor ex-
uberat, vt herba in frugem creſcat. Nemo ergo quemlibet
proximũ,cùm adhuc herbã videt,de frumento deſperet. Ab
herbarum quippe foliis,quę huc illucq; molliter defluũt,ſur
gentia frugum grana ſolidantur. Caput.XXI.

B Ene autem Daniel propheta loquẽte ad ſe domino dũ
poſitionem nobis ſui corporis inſinuare ſtuduit, hæc
Dan.10. meritorũ incrementa ſignauit. Ait enim: Audiui vocẽ
verborum eius,& audiens iacebam conſternatus ſuper faciẽ
meam,vultuſq; meus hærebat terræ. Et ecce manus tetigit
me,& erexit me ſuper genua mea, & ſuper articulos manuũ
H mearum, & dixit ad me : Daniel vir deſideriorum , intellige
verba quæ egõ loquor ad te , & ſta in gradu tuo : nunc enim
miſſus ſum ad te. Cumque dixiſſet mihi ſermonem iſtum,
ſteti tremens,& ait ad me: Noli metuere. Quam videlicet po
ſitionem ſui corporis, dum verba intrinſecus loquentis au-
diret,nequaquam nobis tãta cura exprimeret, ſi à myſteriis
vacare cognouiſſet.In ſcriptura enim ſacra iuſti viri,non ſo-
lum quod dicunt,prophetia eſt , ſed etiam plærunque quod
agunt. Vir itaque ſanctus internis myſteriis plenus, per poſi-
tionem quoque corporis exprimit virtutem vocis:& per hoc
quòd primum in terra proſtratus iacuit, ac per hoc quòd ſe
poſtmodum in manũ ſuarum articulis & in genibus erexit:
per hoc quod ad extremum erectus quidem, ſed tremens cõ
ſiſtit,in ſemetipſo nobis omnem ordinẽ noſtri profectus in-
noteſcit. Verba enim dei in terra iacẽtes audimus,cùm inpec
catis poſiti,terrenæ pollutioni coniuncti,ſanctorum voce ſpi
ritalia præcepta cognoſcimus. Ad quæ precepta,quaſi ſuper
genua & ſuper manuum noſtrarũ articulos erigimur , quia à
terrenis contagiis recedentes, quaſi iam ab infimis ventrem
leuamus. Sicut enim totus terræ inhæret qui conſternatus ia-
cet:ita qui in genibus, & manuum ſuarũ articulis incuruatus
tur,inchoante profectu ex magna iam parte à terra ſuſpẽdi-
tur. Ad extremum verò voce dominica erecti quidem , ſed
trementes aſſiſtimus,cùm à terrenis deſideriis perfectè ſuble
uati: verba dei quo pleni⁹ cognoſcimus,plus timem⁹. Adhuc
enim quaſi in terra iacet , qui ad cœleſtia erigi terrenorum
deſideriis negligit. Quaſi ſubleuatus autem adhuc manibus
& genibus incumbit:qui quædam ſam contagia deſerit , ſed
quibuſdam adhuc terrenis operibus non contradicit. Iam ve
ro ad verba dei erectus aſſiſtit,qui perfectè mentem ad ſubli
mia erigit,& per immunda deſideria incuruari cõtemnit. Be
ne autem trementem ſe ſtetiſſe indicat, quia examen ſubtili-
tatis internæ quo plus ad illud proficitur, amplius formida-
tur. Vbi aptè diuina voce ſubiungitur:Noli metuere:quia cũ
plus ipſi quod timeamus agnoſcimus,plus nobis de deo per
internam gratiam infunditur quod amemus : quatenus &
contemptus noſter pauliſper tranſeat in timorem,& timor
tranſeat in charitatem : vt quia quærenti nos deo per con-
temptum reſtitimus , per timorem fugimus , & contemptu
quandoque & timore poſtpoſito , ſolo ei amore iungamur.
Pauliſper enim etiam timorem,eius diſcimus,cuius ſolius di
lectioni inhæremus. Appoſitis igitur, quaſi quibuſdam gra-
dibus profectus noſtri,mẽtis pedem prius per timorẽ in imo
ponimus,& poſtmodũ per charitatẽ ad alta amore leuamus:
vt ab eo quilibet tumet,reprimatur vt timeat:& ab eo quod iã
metuit,ſubleuetur vt præſumat. Hos autẽ virtutũ gradus nõ
magni laboris eſt prendere,cùm ab vna ad alteram trãſitur.
Sed ſubtiliſſima diſputatione res indiget,cùm mens penſare
nititur,in vna eademq; virtute quibus profectus ſui gradi-
bus eleuetur. Vt enim prima elementa virtutum, fidem ſci- K
licet & ſapiẽtiam loquar,obtineri ſingula perfectè nequeũt,
niſi ad hæc diſtinctis,ordinatiſq; modis quaſi quibuldã gradi
bus aſcẽdamus. Ipſa enim fides quæ ad bona alia perfectè ca
peſſenda noſ imbuit:plerũq; in exordiis ſuis,& nutat,& ſoli-
da eſt, & iã certiſſimè habet *:& tamẽ de eius fiducia adhuc *al. & no
ſub dubitatione trepidatur. Pars nanq; eius prius accipitur, ta & ſoli-
vt in nobis poſtmodũ perfectè cõpleatur. Si enim certo gra- da certiſſi-
du in credentis mente non proficeret,requiſitus in euangelio mè habe-
pater ſanãdi pueri nõ dixiſſet:Credo domine, adiuua incre- tur.
dulitatẽ meã. Adhuc ergo aſcendebat ad fidẽ quã iam perce Marc.9.
perat,qui vno eodemq; tempore clamabat ſe & iam credere,
& adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc eſt etiam,quod re-
demptori noſtro à diſcipulis dicitur : Auge nobis fidem: vt
quæ iam accepta per initium fuerat,quaſi per augmenta gra
duum ad perfectionem veniret. Caput.XXII.

IPſa quoque ſapientia quæ eſſe bonorum operum ſolet ma
giſtra anhelãti meuti per incrementa tribuitur:vt ad eam
proculdubio magni moderaminis gradibus aſcendatur.
Quod bene Ezechiel propheta figurata narratiõe denũciat,
qui de eo viro quẽ in excelſo monte viderat,narrat dicẽs:Mẽ
ſus eſt cubitos mille,& tranſduxit me per aquam vſq; ad ta- Ezech.47
los. Rurſumq; menſus eſt mille,& tranſduxit me per aquam
vſq; ad genua. Et mẽſus eſt mille, & trãſduxit me per aquam
vſq; ad renes. Et mẽſus eſt mille,& tranſduxit me per torren
tẽ,quẽ non potui pertranſire,quoniã intumuerunt aquę pro- L
fundæ torrentis,qui non poteſt tranſuadari. Quid nanq; mil-
lenario numero,niſi collati muneris plenitudo ſignatur? Vir
itaque qui apparuit,mille cubitos metitur, & propheta per
aquas vſq; ad talos ducitur:quia redẽptor noſter cùm nobis
ad ſe conuerſis bõni exordij plenitudinẽ tribuit:dono ſpiri-
talis ſapientiæ,prima noſtri operis veſtigia infundit. Aquã
quippe vſq; ad talos venire,eſt iam nos per acceptam ſapien
tiam deſideratę rectitudinis veſtigia tenere. Qui rurſum mil
le mittitur,& propheta vſq; ad genua per aquã ducitur: quia
cùm boni operis plenitudo tribuitur,ad hoc vſque noſtra ſa
pientia augetur , vt in prauis iam actibus minimè flectatur.
Hinc nanq; per Paulum dicitur:Remiſſas manus,& diſſoluta Hebr.12.
genua erigite,& greſſus rectos facite pedibus veſtris. Aqua
ergo ad genua peruenit,cùm nos percepta ſapientia,perfectè
ad boni operis rectitudinem ſtringit. Qui iterũ metitur mil
le,& propheta per aquã vſq; ad renes ducitur: quia videlicet
tũc in nobis plenitudo operis excreſcit,quãdo in nobis per-
cepta ſapientia omnẽ quoq;,inquantum eſt poſſibile,delecta
tionem carnis extinxerit. Niſi enim carnis delectatio eſſet in Pſal.25.
renibus , Pſalmiſta minimè dixiſſet : Vre renes meos & cor
meũ. Aqua igitur ad renes venit,cùm dulcedo ſapientiæ,etiã
incẽtiua carnis interimit:vt ea quæ vrere mentẽ poterãt,de-
lectationis incendia frigeſcant. Qui adhuc menſus eſt mille,
torrentẽ videlicet quẽ propheta pertranſire non potuit , de M
quo etiam dicit:quoniam intumuerunt aquæ profundæ tor-
rentis,qui nõ poteſt tranſuadari. Percepta nanq; perfectione
operis, ad contẽplationem venitur. In qua ſcilicet contẽpla-
tione,dũ mens in altũ ducitur,ſubleuata videt in deo:quia nõ
poteſt penetrare quod videt: & quaſi tangit aquam torrẽtis
quã pertranſire nõ valet:quia & intuetur ſpeculãdo quod li-
beat,& tamẽ hocipſum perfectè nõ valet intueri quod libet.
Propheta ergo quandoq; ad aquã peruenit,quã non pertran
ſit:quia ad contemplationẽ ſapientiæ cùm ad extremũ duci-
mur,ipſa eius immẽſitas quæ ex ſe hominẽ ſubleuat,ad ſe hu
mano animo plenã cognitionẽ negat:vt hãc & tãgẽdo amet,
& tamẽ nequaquã pertranſeũdo penetret. Beatus igitur Job
hęc incremẽta virtutũ,quia diſtinctè hominib⁹ ſuperno mu-
nere tribui cõſpexit,gradus vocauit:quoniã per ipſa aſcẽdi-
tur,vt ad cœleſtia obtinenda veniatur. Sacri itaq; libri,id eſt,
diuini eloquij memoriã faciẽs dicit:Per ſingulos grad⁹ meos
pronũciabo illũ:quia nimirũ ille ad doctrinam dei veraciter
aſcẽdit,qui ad obtinendã hanc gradibus ſanctæ operationis
eruperit. Et quaſi per ſingulos gradus ſuos librũ pronũciat:
qui percepiſſe ſe eius ſcientiã non per verba tantũmodo,ſed
etiã per opera demõſtrat. Vnde adhuc ſubdit:Et quaſi prin-
cipi offeram eũ. Omne enim quod offerimus,in manibus te-
nemus. Venienti ergo ad iudiciũ principi librum offerre, eſt
verba præceptorum illius in actione tenuiſſe. Sequitur:

Quòd

A *Quòd aduerſus præpoſitos Eccleſiæ , terra clamat cum ſulcis ſuis, quãdo deeſſe ſibi doctrinæ ſeminarium ſubditi conqueruntur , uel cùm eis à prælatis peccati exempla monſtrantur.* Caput.XXIII.

SI aduerſum me terra mea clamat,& cum ipſa ſulci eius
deflent:& ſi fructus eius comedi abſque pecunia,& ani-
mam agricolarum eius afflixi, pro frumẽto oriatur mi
hi tribulus,& pro hordeo ſpina.) Quid eſt clamare terrã,de-
flere ſulcos,& fructus proprios emendo comedere ? Cui vnq;
neceſſe eſt ſua emere?Quis clamantem audiuit terram. Quis
ſulcos deflentes vidit ? Et cùm ſulci terræ ſemper ex terra
ſint,quid eſt quòd pronunciatione diſtincta & clamaſſe terra,
& ſulci eius cum ea deflеſſe deneganſ?Cùm enim nihil ſit
aliud ſulcus terræ q̃ terra,magnæ diſtinctionis ratione nõ ca
ret,dum ſubiungit: & cũ ea ſulci eius deflent. Qua videlicet
in re,quia ordo hiſtoriæ deficit, ſeſe nobis intellectus myſti
cus,quaſi apertis iam foribus oſtendit. Acſi patenter clamet:
Quia rationem literæ defeciſſe cognoſcitis, nimirum reſtat,
vt ad me ſine dubitatione redeatis. Omnis enim qui vel priua
to iure domeſticã familiã regit,vel pro vtilitate cõmuni ſi
delibus plebibus præeſt:in hoc quòd iura regiminis in com-
miſſis ſibi fidelibus poſſidet,quid aliud quàm terram incolẽ
dam tenet?Ad hoc quippe diuina diſpẽſatione ceteris vnuſ-
quiſque pręponitur,vt ſubiectorũ animus quaſi ſubacta ter-
B ra prædicationis illius ſemine fœcundetur. Sed terra cõtra
poſſeſſorem clamat:ſi contra eum qui ſibi præeſt,aliquid in-
iuſtum,vel priuata domus,vel ſancta Eccleſia murmurat. Cla
mare quippe terram eſt,contra regentis iniuſtitiam ratione
biliter ſubiectos dolere. Vbi rectè ſubiungitur:Et cũ ea ſulci
eius deflẽt. Terra enim etiam nullis operibus exculta, plærũ
al.locutio nis. que ad vſum hominis aliquod alimentum profert, exarata ve
ro fruges ad ſatietatem parit. Et ſunt nonnulli qui nullo le-
ctionis ,nullo exhortationis vomere proſciſſi, quædã bona,
quanuis minima,tamen ex ſemetipſis proferunt , quaſi terra
necdum exarata. Sunt verò nonnulli qui ad audiendum ſem-
per,atque retinẽdum ſanctis prædicationibus ac meditatio-
nibus intenti:à priori mentis duritia , quaſi quodam linguæ
vomere ſciſſi,ſemina exhortationis accipiunt,& fruges boni
operis per ſulcos voluntariæ afflictionis reddunt. Sæpe verò
contingit,vt hi qui præſunt,iniuſta aliqua faciant:ſitq; vt ip-
ſi ſubiectis noceant,qui prodeſſe debuerant. Quæ dum rudes
quiq; conſpiciunt,commoti contra rectorem murmurãt, nec
tamen valde proximis per compaſſionem dolent. Cùm verò
hi qui iam aratro lectionis attriti ſunt, atque ad frugem bo-
ni operis exculti,grauari,vel in minimis innocentes aſpiciũt:
per compaſſionem protinus ad lamenta vertuntur, quia ve-
lut ſua plangunt ea quæ proximi iniuſtè patiuntur. Perfecti
C nanque cùm ſemper de ſpiritalibus moueantur, tanto ſciunt
de alienis corporalibus damnis ingemiſcere,quanto iam edo
cti ſunt non dolere de ſuis. Omnis ergo qui præeſt,ſi peruer-
ſa in ſubditis exercet:contra hunc terra clamat , & ſulci de-
flent:quia cõtra eius iniuſtitiã rudes quidem populi in mur-
murationis vocibus erũpunt,ſed perfecti quiq; pro prauo ei⁹
opere ſe in fletibus affligunt,quodq; imperiti clamant, & do
lent,hoc probatioris vitæ ſubiecti deflent & tacent. Cum cla
mante ergo terra ſulcos plangere,eſt per hoc vnde multitu-
do fideliũ iuſtè contra rectorem queritur, vberioris vitæ ho
mines ad lamenta peruenire. Sulci itaq; & ex terra ſunt,& ta
men à terræ vocabulo diſtinguũtur:quia hi qui in ſancta Ec
cleſia mentem ſuam labore ſanctæ meditationis excolunt:cæ
teris fidelibus tãto meliores ſunt,quanto per accepta ſemi-
na fœcundiores operum fruges reddunt. Et ſunt nonnulli qui
ſanctis plebibus prælati,vitæ quidem ſtipendia ex Eccleſia-
ſtica largitate conſequuntur , ſed exhortationis miniſteria
debita non impendunt. Contra quos adhuc exemplum ſancti
viri rectè ſubiungitur,cùm ab eo protinus ſubinfertur:

*Quòd abſque pecunia fructus Eccleſiæ comedit, qui Ec-
cleſiaſtica commoda accipiens , prædicationis debitum
non impendit.*

Si fructus eius comedi abſque pecunia. Fructus etenim ter
ræ abſque pecunia comedere, eſt ex Eccleſia quidẽ ſumptus
accipere,ſed eidem Eccleſiæ prædicationis precium nõ præ-
bere. De qua videlicet prædicatione authoris voce dicitur:
Oportuit te committere pecuniam meam numulariis: & ve- Matt.25.
niens ego recepiſſem vtique quod meum erat cum vſura. Ter D
ræ igitur fructus abſque pecunia comedit, qui Eccleſiaſtica
cõmoda ad vſum corporis percipit,ſed exhortationis mini-
ſterium populo non impendit. Quid ad hæc nos paſtores di-
cimus ,qui aduentum diſtricti iudicis præcurrentes officium
quidem præconis*ſuſcipimus,ſed alimenta Eccleſiaſtica mu *al.prædia
ti mandacumus?Exigimus quod noſtro debetur corpori,ſed cationis.
non impendimus quod ſubiectorum debemus cordi. Ecce vir
ſanctus tot in hoc ſeculo pigũoribus obſtrictus,inter occupa
tiones innumeras,liber ad ſtudium prædicationis fuit . Qui
fructus terræ nunquam ſine pecunia comedit : quia nimirum
ſubditis verbum bonæ admonitionis reddidit, à quibus fru-
ctus corporeæ ſeruitutis accepit. Hoc nanque debet omnipo-
tẽti deo omnis q̃ præeſt populo, hoc qui multis,hoc qui pau
ciorib⁹ præeſt:vt ſic debita miniſteria à ſubditis exigat:qua-
tenus ſubditis ipſe etiam quid ſemper admonitionis debeat,
ſollicitus attendat. Omnes nanque qui ſub diſpenſatione con
ditoris vicario nobis miniſterio iũgimur,ſub vno ac vero do
mino:quid nobis aliud niſi inuicem ſerui ſumus ? Cùm igitur
is qui ſubeſt, ſeruit ad obſequium : reſtat proculdubio,vt is
qui præeſt,ſeruiat ad verbum. Cùm is qui ſubeſt,ſuſſis obtẽ-
perat : oportet vt is qui præeſt, curam ſollicitudinis ac pie-
tatis impendat. Sicque fit,vt dum ſtudioſè nunc ſeruire no-
bis inuicem per charitatem nitimur,quandoque cũ vero do-
mino communi exultatione dominemur. Caput.XXIIII. E

SEd ſunt nonnulli qui in eo quòd officium prædicationis
exhibent,aliis inuident bonum quod habẽt,atq; ideo iã
veraciter non habẽt. Quibus rectè per Iacobũ dicitur:
Quòd ſi zelũ amarũ habetis inter vos, & cõtentiones ſunt in Iacobi.3.
cordibus veſtris:nõ eſt iſta ſapiẽtia deſurſum deſcẽdens,ſed
terrena,animalis,diabolica. Vnde hic quoq; cùm dictũ eſt:Si
fructus eius comedi abſq; pecunia:rectè ſubiungitur: Et ani-
mam agricolarum eius afflixi. Agricolæ quippe huius terrę
ſunt hi qui minori loco poſiti,quo valent zelo,quãto poſſunt
opere,ad eruditionem ſanctæ Eccleſiæ in prædicationis gra-
tia cooperãtur. Quos videlicet terræ huius agricolas hoc eſt
non affligere,eorum laboribus non inuidere: ne rector Eccle
ſiæ dum ſoli ſibi ius prædicationis vendicat,etiam aliis rectè
prædicantibus inuidia ſe mordente contradicat. Pla etenim
paſtorum mẽs,quia non propriã gloriam,ſed authoris quæ-
rit,ab omnibus vult adiuuari quod agit. Fidelis nanque prę-
dicator optat,ſi fieri valeat, vt veritatem quã ſolus loqui nõ
ſufficit,ora cunctorũ ſonẽt. Vnde cũ Ioſue duobus in caſtris
remanẽtibus atque prophetantibus vellet obſiſtere:rectè per
Moyſen dicitur: Quid æmularis pro me? Quis tribuat vt om Num.11.
nis populus prophetet , & det eis dominus ſpiritum ſuum?
Prophetare quippe omnes voluit , qui bonum quod habuit,
aliis non inuidit. Quia igitur beatus Iob cuncta hæc ſuſpen-
ſa intulit:& ſi ea minimè fecerit , ſententia ſe maledictionis F
adſtringit. Sequitur:

Quòd contra negligentes præpoſitos, non immeritò à ſubditis murmuratur.

Pro frumẽto oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpina.)
Ac ſi apertè dicat:Si iniuſtum quid erga ſubditos geſſi,ſi ex-
egi debita:& ipſe quod debui,non impendi: ſi exercitationẽ
boni operis aliis inuidi,pro bonis quæ in æternum reficiũt,
retribuantur mihi in iudicio mala quæ pungunt. Pro frumen
to quippe tribulus,& pro hordeo ſpina oritur, cùm in retri-
butione vltima,de qua remuneratio laboris quæritur, pun-
ctio doloris inuenitur. Et notandum quòd ſicut à frumento
hordeum diſtat,quanuis vtrunque rehciat, ſic à tribulo ſpina
quanuis ſit vtrũq; quod pungat:quia tribulus mollior , & ad
pungendum ſemper durior eſt ſpina. Ait ergo:Pro frumento
oriatur mihi tribulus ,& pro hordeo ſpina. Ac ſi patenter di
cat:Egiſſe quidem & magna me bona & minima ſcio : ſed ſi
non ita eſt,pro bonis magnis mala minima,& pro bonis mini
mis mihi reſpondeant mala maiora. Quanuis hoc intelligi &
aliter poteſt. In frumento quippe ſpiritale opus quod mentẽ
reficit:in hordeo autem terrenarum rerum diſpenſatio figu
ratur. In qua ſæpe dum ſeruire infirmis atque carnalibus co-
gimur,quaſi ſua iumentis alimenta præparamus , atque ipſe
noſtrorum vſus operum quaſi more hordei habet aliquid de
admixtione palearum. Et plærunque contingit vt rector qui
præeſt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G præest,dum iniusta contra subditos exercet, dum nullo bonos blandimẽto refouet,dum quod grauius est,bene operãtes quoſque ex inuidia affligit,etiam quædam bona aliquando facit,ac si frumentum ſerat, ſeſeque in diſpenſandis terrenis rebus nonnunquam in auaritiæ ſtudio,pro vtilitate carnalium miſceat:& ſic eiuſdem laboris fructũ velut meſſem hordei expectet.Sed ſubiecti quiq; pro eo quòd in maximis grauantur,gaudere in eius bonis minimis nequeunt,quia nec hoc opus coram deo placet quod alterius operis iniuſtitia polluit,nec ipſa terrenarum rerum diſpenſatio pro vtilitate ſubditorum ſuſcipi creditur,quando is qui præeſt, anhelare per auaritiam videtur.Vnde ſit vt ad ipſa etiam pauca bona quæ fieri inter multa mala conſiderant, nõ laudes,ſed gemitus reddant,atque infirmantes murmurent:dum perpendunt puri operis non eſſe quod vident. Ait ergo:Si aduerſum me terra mea clamat,& cum ipſa ſulci eius deflent:ſi fructus eius comedi abſque pecunia,& animam agricolarum eius afflixi, pro frumento oriatur mihi tribulus,& pro hordeo ſpina.Ac ſi apertè dicat:Si magna quæ debui,ſollicitè non feci,pũctiones murmuris à ſubiectis recipiã, etiam de bono quod feci. Si neglexerim exhibere quod foueat, ſuſtè in querelam proſiliens eorum lingua me pungat.Qua in re ſemper ſolicita cõſideratione pẽſandum eſt,ne aut hi qui præſunt, exempla mali operis ſubiectis præbeant,eorumq; vitã ſuæ gladio praui-
H tatis extinguãt:aut hi qui alieno regimini ſubiacent,facile iudicare audeant facta rectorum, atque per hoc quod de his qui ſibi prælati ſunt,murmurãt:non humano, ſed ei qui cũcta diſponit,diuino ordini contradicant.Illis nãque dicitur:
Ezech.24 Oues meæ his quæ conculcata pedibus veſtris fuerant paſcebantur,& quæ pedes veſtri turbauerant,hæc bibebant. Oues enim turbata pedibus bibunt, cùm ſubiecti ea ad exemplum viuendi appetunt,quæ prælati quique prauo opere peruertunt.At contrà à prælatis hi audiunt: Nos enim quid ſumus? Nec contra nos eſt murmur veſtrum,ſed cõtra dominũ. Qui enim cõtra ſuperpoſitam ſibi poteſtatem murmurat, liquet quòd illum redarguit,qui eandem homini poteſtatem dedit. Tandem beati Iob plenas myſtica virtute ſententias, in quibus contra amicorum verba reſpondit, deo largiẽte digeſſimus,nunc ſupereſt vt ad Heliu verba veniamus, quæ tanto grauiori circunſpectione penſanda ſunt, quanto & per iuuentutis audaciam ſpiritu feruentiore proferuntur.

Libri vigeſimiſecundi Moralium ſancti Gregorij,
totius operis partis quartæ,finis.

TOTIVS
OPERIS PARS QVINTA,
in qua incipit liber beati Gregorij Vigeſimuſtertius expoſitionis moralis.
Caput primum.

PRæfationem huius operis totiens neceſſariò repeto, quotiens hoc in diſtinctione voluminum locutionis meæ pauſatione ſuccido:vt cũ legendi exordium ſumitur, prius ipſa memoriæ lectionis cauſa renouetur,& tanto robuſtius ſurgat doctrinæ ædificium,quanto ex cõſiderata cauſæ origine ſtudioſius ponitur in mente fundamentũ. Beatus Iob deo ſoli ſibique cognitus, in tranquillitate ad noſtrã notitiam perducendus,tactus eſt verbere,vt odorem ſuauitatum virium tanto latius ſpargeret, quanto more aromatum melius ex incenſione fragraret. Nouerat in bonis piè ſubditos regere,& à malis ſe diſtrictè cuſtodire.Nouerat bene vti rebus habitis,ſed neſciebamus ſi patiens permaneret ablatis. Nouerat quotidiana deo pro ſanis pignoribus ſacrificia ſoluere,ſed incertum erat ſi ei gratiarum ſacrificium & orbatus immolaret.Ne quid ergo vitij ſalus tegeret,dignum fuit vt hoc dolor aperiret.Data itaque eſt contra ſanctum virum hoſti callido tentandi licentia.Qui dum bona eius multi cogni- K
ta interimere appetit,etiam bonum patientiæ quod latebat oſtendit:& quem ſe auguſtare perſequendo credidit, flagellis auctum & in exẽplo dilatauit.Nec ſine graui arte exercuit licẽtiam quam accepit.Nam combuſſit greges,extinxit familias,obruit hæredes,percuſſit ſalutem corporis, & ad intorquendum grauioris tentationis iaculum, linguam ſeruauit vxoris, quatenus ſancti viri forte ac ſolidum pectus & per damna rerum dolore ſterneret, & per verba coniugis maledictione perforaret.Sed quot vulnera fæuiẽs intulit, tot ſancto viro neſciens victorias miniſtrauit. Nam fidelis dei famulus,vno eodemq; tempore inter vulnera & verba deprehenſus,& dolentem carnem æquanimiter pertulit: & deſipiẽtem coniugem prudenter increpauit. Antiquus itaque hoſtis quia vinci ſe in domeſticis doluit, protinus exteriora requiſiuit.Amicos nanque eius de locis ſingulis, quaſi pro exercenda charitate commouit,eorumq; ora ſub ſpecie conſolationis aperuit:ſed per hæc iacula increpationis intorſit, quæ eo durius cor ſecurè audientis infigerent,quo inter oſtẽ ſæ & non ſeruatę charitatis tenebras improuiſa vulnerarẽt. Antiquus hoſtis amicos Iob de locis ſingulis commouit.
Poſt hos quoque ad contumelias etiam Heliu iunior excitatur,vt tranquillitatem tantæ manſuetudinis ſaltem dedigna ta leuitas perturbaret ætatis. Sed contra tot antiqui hoſtis machinas ſtetit inuicta conſtantia: ſtetit æquanimitas infracta.Nam vno eodemq; tempore verbis aduerſantibus oppoſuit prudentiam,rebus vitam. Nemo igitur ſanctum virum L
quamuis de illo apertè poſt flagella ſcriptum ſit: In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis, ſaltem poſtmodum in contentione amicorum æſtimet inter verba deliquiſſe.Satã quippe tentationem illius expetit,ſed deus qui hunc laudauerat, in ſeipſo eius intentionem certamini accepit.Quiſquis ergo beatum Iob deliquiſſe in ſuis ſermonibus queritur, quid aliud quàm deum qui pro illo propoſuit, perdidiſſe confiteturꝰ Quia verò antiqui patres fructiferis arboribus ſimiles, non ſolum pulchri ſunt per ſpeciem,ſed etiã vtiles per vbertatem:ſic eorum vita pẽſanda eſt,vt cùm miramur quæ ſit viriditas in hiſtoria,inueniamus & quanta ſit vbertas in allegoria, quatenus cùm blandum eſt quod in foliis redolet,cognoſcamus & quàm dulce ſit quod in fructibus ſapit.Nullus quippe ſupernæ adoptionis gratiam habuit,niſi qui hanc per cognitionem vnigeniti accepit. Dignum itaque eſt vt ipſe in eorum vita & lingua reſplendeat,qui eos vt reſplendere mereantur illuſtrat.Nam cùm in tenebris lucernæ lumen accenditur,priùs lucerna eadem quæ videri cętera efficit videtur. Vnde neceſſe eſt vt ſi verè intendimus illuminata cernere, ſtudeamus mentis oculos ad ipſum illuminans lumen aperire.Quod & in eiſdem beati Iob ſermonibus etiam remotis allegoriarum vmbris, quaſi depreſſis altæ noctis tenebris coruſci more pertrãſeuntis intermicat, cùm dicitur: Scio quòd redemptor meus viuit, & in carne mea videbo deum. M
Hoc nimirum in nocte hiſtoriæ Paulus lumen inuenerat, 1.Cor.10.
cùm dicebat: Omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt. Bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus. Si igitur redemptoris ſpeciem petra tenuit, cur non figuram illius beatus Iob inſinuet, qui eum quem voce prætulit, etiam paſſione ſignauit? Vnde & non immerito, Iob videlicet dolens dicitur, quia illius in ſe imaginem exEſa.53.
primit, de quo per Eſaiam longè antè annunciatur, quòd dolores noſtros ipſe portauit.Sciendum quoque eſt,quòd redẽptor noſter vnam ſe perſonã cum ſancta Eccleſia quam aſſumpſit exhibuit.De ipſo enim dicitur: Qui eſt caput, Chriſtus. Rurſumque de eius Eccleſia ſcriptum eſt: Et corpus Epheſ.1. Col.1.
Chriſti, quod eſt Eccleſia.Beatus igitur Iob qui mediatoris Ordotenta
typum eo verius tenuit, quo paſſionem illius non loquendo tionis Iob
tantummodo,ſed etiam patiendo prophetauit, cùm in dictis breuiter cõ
factiſque ſuis expreſſioni redemptoris innititur, repente ad prehenſus.
ſignificationem corporis aliquando deriuatur:vt quòd Chriſtum & Eccleſiam vnam perſonam credimus,hoc etiam vnius perſonæ actibus ſignificari videamus.Vxor verò eius quæ eum ad maledicendum prouocat, quid aliud quàm prauitatem carnalium ſignat?Qui intra ſanctam Eccleſiam incorrectis moribus poſiti, eo durius vitam fidelium, quo vicinius premunt,

A premunt,quia dum vitari à fidelibus quaſi fideles nequeũt, tanto grauius,quanto & interius tolerantur.

Caput.II.

AMici verò eius qui quaſi dum conſulunt inuehũtur, hæreticorum figuram exprimunt, qui ſub ſpecie cõſulendi,agũt negotium ſeducẽdi. Vnde & ad beatũ Iob dum pro domino verba faciunt, à domino reprobantur: quia videlicet omnes hæretici dum deum defendere nituntur,offendũt.Vnde eis aptè & ab eodem viro ſancto dicitur:
. Diſputare cum deo cupio, priùs vos oſtendens fabricatores mendacij,& cultores peruerſorum dogmatum.Conſtat ergo eos hæreticorum typum gerere,quos ſanctus vir redarguit cultui peruerſorum dogmatum deſeruire. Quia igitur Iob interpretatur dolens, quo nimirum dolore vel mediatoris paſſio,vel ſanctæ Eccleſiæ labor exprimitur, quæ multiplici præſentis vitæ fatigatione cruciatur, amici quoque eius ex vocabulo nominis meritum ſuæ indicant actionis. Nam Eliphas Latina lingua dicitur dei contemptus.Et quid aliud hæretici faciunt,niſi quòd dum falſa de deo ſentiũt, eum ſuperbiendo contemnunt?Baldath interpretatur vetuſtas ſola.Bene autem omnes hæretici in his quæ de domino loquuntur, dum non intentione recta,ſed appetitione temporalis gloriæ videri prædicatores appetunt,vetuſtas ſola nominantur.Ad
B loquendum quippe non zelo noui hominis, ſed vitæ veteris prauitate concitantur. Sophar quoque latino ſermone dicitur diſſipatio ſpeculæ,vel ſpeculationem diſſipãs. Mẽtes nãque fidelium ad contemplanda ſuperna ſe erigunt,ſed dũ hæreticorum verba peruertere recta contemplantes appetunt, ſpeculam diſſipare conantur.In tribus itaque amicorum Iob nominibus, tres in hæreticis perditionum caſus exprimuntur.Niſi enim deum contẽnerent, nequaquã de illo peruerſa ſentirent,& niſi vetuſtatẽ contraherent,in nouæ vitæ intelligentia non errarent,& niſi ſpeculationem bonorum deſtruerent,nequaquã eos ſuperna iudicia tã diſtricto examine pro verborum ſuorũ culpa reprobarent.Contẽnendo igitur deũ, in vetuſtate ſe retinent,ſed in vetuſtate ſe retinendo, prauis ſuis ſermonibus ſpeculationi rectorum nocẽt.Poſt hos quoque Heliu iunior in beati Iob exprobratione ſubiungitur,ex cuius perſona videlicet ſpecies quorundã doctorum fidelũ, ſed tamẽ arrogantiũ deſignatur. Cuius verba non facile intelligimus,niſi ea ex ſubſequenti dominica correptione penſemus.Ait nanq; de illo dominus: Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis?Cùm vero dicit ſententias, ſed non addit protinus quales:vult proculdubio bonas intelligi. Nã cùm ſententiæ nominantur,niſi etiam malè dicantur,malæ ſentiri non poſſunt.In bono enim ſemper ſententias accipimus,quæ ſine reprobationis adiectione ponũtur,ſicut ſcriptum eſt:Sapiẽtior ſibi videtur piger,ſepte viris loquentibus
C ſententias. Quòd vero dicitur quia eius ſententiæ imperitis
Prouer.26 ſermonibus inuoluuntur,hoc ſummopere oſtẽditur,quia ab eo cũ elationis fatuitate proferũtur.Magna quippe in eo imperitia eſt,humiliter dicere neſcire quod dicit: & veritatis ſenſibus elationis verba miſcere.

Caput.III.

OMne enim quod dicitur, quadripertita poteſt qualitate diſtinguiꝛ:ſi aut mala malè,aut bona bene,aut mala bene,aut bona malè dicantur. Malè enim malum dicitur:cùm res peruerſa ſuadetur, ſicut ſcriptum eſt: Benedic deo,& morere.Bonum bene dicitur, cùm rectè recta
Matt.3. prædicantur,ſicut Ioannes ait:Agite pœnitentiã, appropinquauit enim regnum cœlorum.Malum bene dicitur,quando per os dicentis idcirco vitium exprimitur,vt reprobetur:ſi-
Rom.1. cut Paulus ait:Fœminę eorum immutauerũt naturalẽ vſum, in eum qui eſt contra naturam. Quo loco execranda quoque virorum facinora ſubdidit: ſed honeſtè inhoneſta narrauit: vt multos ad honeſtatis formam inhoneſta narrando reuocaret.Malè autem bonum dicitur,cùm rectũ aliquid recto ſtu
Ioan.9. dio nõ profertur,ſicut illuminato cæco Phariſæi dixiſſe perIoan.11. hibentur: Tu ſis diſcipulus eius. Quod maledictionis vtique dixerũt ſtudio,non orationis voto. Vel ſicut Caiphas ait:Expedit vnum hominem mori pro populo, vt nõ tota gens pereat. Bonum quippe, ſed non bene locutus eſt: quia dum crudelitatem necis appetit,redemptionis gratiam prophetauit. Hoc igitur modo Heliu quoquo dicere nõ bene bona reprehenditur,quia in his quę veraciter loquitur,arroganter inſiD
tur.Qui in eo ſpeciem arrogantiũ ſignat,quo per ſenſum rectitudinis in tumoris verba ſe eleuat. Sed quid eſt quòd tres amicos reconciliari per ſeptem ſacrificia diuina vox præcipit.Heliu vero ſub vnius tantummodo ſententiæ increpatione derelinquit,niſi quòd nonnunquam hæretici diuinæ gratiæ largitate perfuſi, ad vnitatem ſanctæ Eccleſiæ redeunt. Quod bene ipſa amicorum reconciliatione ſignatur, pro quibus tamen beatus Iob exorare præcipitur, quia nimirum hæreticorum ſacrificia accepta deo eſſe non poſſunt, niſi pro eis vniuerſalis Eccleſiæ manibus offerantur: vt eius meritis remedium ſalutis inueniant,quam verborum ſuorum iaculis impugnãdo feriebant. Vnde & ſeptem pro eis ſacrificia memorantur oblata,quia dum ſeptiformis gratiæ ſpiritum cõfitentes accipiunt,quaſi ſeptem oblationibus expiãtur. Hinc in Ioannis Apocalypſi per ſeptenarium Eccleſiarum numeApoc.1.
rum,vniuerſalis Eccleſia deſignatur. Hinc per Salomonẽ de ſapientia dicitur: Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit Prouer.9.
columnas ſeptem. Ipſo ergo ſacrificiorum numero reconciliati hæretici,quid prius fuerint exprimunt, qui perfectioni ſeptiformis gratiæ non niſi redeundo iungũtur. Bene autem tauros pro ſe & arietes obtuliſſe deſcribunt. In tauro quippe ceruix ſuperbiæ,in ariete autem ducatus gregum ſequẽtium deſignatur. Quid itaque eſt pro eis tauros arietesq; mactare,niſi eorum ſuperbum ducatum interficere:vt de ſe humilia ſentiant,& poſt ſe corda innocentium iam non ſeducant? Ceruice enim tumenti ab Eccleſiæ vniuerſitate reſilierãt, & infirmos poſt ſe populos, quaſi ſequentes greges trahebant. E
Veniant igitur ad beatum Iob, id eſt,reuertantur ad Eccleſiam,& ſeptenario ſacrificio tauros & arietes mactandos offerant:quia vt vniuerſali Eccleſiæ coniungantur, humilitate interuemente interficiãt quicquid priùs tumidum de ſuperbo ducatu ſapiebant.

Caput.IIII.

HEliu verò per quem vanæ gloriæ amatores ſignati ſunt,etiam intra ſanctam Eccleſiam conſtituti, qui ea quæ rectè ſentiunt, humiliter proferre contemnunt,nequaquam per ſacrificiũ reconciliari præcipitur:quia arrogantes quidem,ſed tamẽ fideles, pro eo quòd iam intus ſunt,per ſeptem ſacrificia reuocari non poſſunt. Quos tamẽ ſub Heliu ſpecie ſententia diuina redarguit,atque in eis non veritatis ſententias, ſed elationis mentem ac verba tumida reprehendit. Quæ nimirum reprehenſio quid aliud ſignat, niſi quòd eos intrà poſitos ſupernæ diſtrictionis increpatio, vel per flagellũ corrigit,vel per iuſtũ examẽ ſibimetipſis relinquit?Tales quippe intra ſanctam Eccleſiam recta quidem prædicant, ſed tamen deo iudice audire merentur aduerſa, quia per ea bona quæ non propria proferunt, nõ auctoris ſui gloriã,ſed propriam laudem quærunt. Vnde hoc quoq; cautè penſandum eſt,quod diuina voce de Heliu dicitur: Quis eſt iſte?Prima quippe exprobratio,eſt talis interrogatio. Nã quis eſt iſte non dicimus, niſi de eo vtique quem neſcimus. Neſcire autem dei,reprobare eſt:vnde quibuſdam quos re- F
probat,in fine dicturus eſt:Neſcio vos vnde ſitis, diſcedite à Luc.13.
me omnes operarij iniquitatis. Quid eſt ergo de hoc arrogante requirere,quis eſt iſte,niſi apertè dicere: Ego arrogantes neſcio, id eſt, eorum vitam in ſapientiæ meæ virtute non approbo:quia laudibus humanis dum inflantur, à vera gloria æternæ retributionis inaneſcunt. Cuius dum ſententias minimè reſpuit, ſed tamen eum ipſum qui illas protulit reprehendit,quaſi apertè inſinuat dicens: Noui quæ dicit, ſed ignoro qui dicit: quia veraciter prolata approbo, ſed eum qui de bonis quæ profert extollitur,non agnoſco.Vt vero apertius oſtendamus in elationis iactantia Heliu quàm turpiter defluat, formam priùs oſtendere boni prædicatoris debemus,quatenus ex ſtatu huius rectitudini,mõſtretur liquidò tortitudo quàm praua ſit incuruationis. Sanctæ vniuerſalis Eccleſiæ ſpiritalis quiſque prædicator, in cunctis quæ dicit, ſolerti cura ſe inſpiciat:ne in eo quòd recta prædicat, vitio ſe elationis extollat,ne vita à lingua diſcordet: ne pacẽ quam in Eccleſia annunciat,in ſeipſo dum bene dicit,& malè viuit amittat.Sed ſtudet ſummopere cõtra maledicos rumores aduerſantium,& defendere loquendo quod viuit, & ornare viuendo quod dicit: Nec in his omnibus ſuam, ſed authoris gloriam quærit:atque omnem ſapientiæ gratiam quã vt loqueretur accipit:non ſuis ſe æſtimat meritis,ſed eorum
interceſſionibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Interceſſionibus pro quibus loquitur acceꝑiſſe. Sicque dum ſe infrà deſicit,ſuper eſt, quia luæ nimirum magis mercedi proficit,eo quòd bona quæ exercere præualet, alienis meritis reddit.Indignum ſe omnibus iudicat, etiam cùm dignius cunctis viuat.Scit enim quòd bona quæ innoteſcunt hominibus,ſine periculo eſſe vix poſſunt. Et quanuis ſapientem ſe eſſe ſentiat:velle tamen eſſe ſapiens,nõ videri,atque hoc ſibi omnimodo quod loquendo proditur pertimeſcit,& ſi liceat, tacere appetit,dum eſſe multis tutius ſilentium cernit:eoſq; ſe fœliciores putat, quos intra ſanctã eccleſiã locus inferior per ſilentium occultat:& tamẽ vt ſanctã Eccleſiam defendat, quia ad loquendum vi charitatis impellitur, ex neceſſitate quidem officium locutionis ſuſcipit:ſed ex magno deſiderio otium taciturnitatis quærit. Hoc ſeruat voto: illud exercet miniſterio. Hanc autem dicendi formulam arrogãtes ignorant. Neque enim loquuntur quia cauſæ eueniunt,ſed cauſas euenire appetunt vt loquãtur. Quorum nunc Heliu ſpeciem ſignat,qui in locutione ſua immẽſo ſe vitio elationis exaltat. Igitur finitis beati Iob ſermonibus ſubditur:

Textus capitis trigeſimi ſecundi,
libri beati Iob.

H QUiſerunt autem tres viri iſti reſpondere Iob,eo quòd iuſtus ſibi videretur.Et iratus indignatúſque eſt Heliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram. Iratus eſt autẽ aduerſum Iob, eo quòd iuſtum ſe eſſe diceret corã deo. Porrò aduerſum amicos eius indignatus eſt, eo quòd non inueniſſent reſponſionem rationabilem, ſed tantummodo condẽnaſſent Iob.Igitur Heliu expectauit Iob loquentem, eo quòd ſeniores eſſent qui loquebantur.Cùm autem vidiſſet quòd tres reſpondere non potuiſſent, iratus eſt vehemẽter.Reſpondénſque Heliu filius Barachel Buzites dixit.Iunior ſum tempore,vos autem antiquiores.Idcirco demiſſo capite veritus ſum indicare vobis meã ſententiam. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur:& annorum multitudo doceret ſapientiam. Sed vt video, ſpiritus eſt in hominibus, & inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam. Non ſunt longæui ſapientes, nec ſenes intelligunt iudicium. Ideo dicam:audite me, & oſtendam vobis etiam ego meam ſapientiam. Expectaui enim ſermones veſtros: audiui prudẽtiam veſtrã. I Donec diſceptaretis ſermonibus veſtris,& donec putabam vos aliquid dicere,conſiderabam.Sed vt video,nõ eſt qui arguere poſſit Iob: & reſpõdere ex vobis ſermonibus eius.Ne fortè dicatis:inuenimus ſapientiam:deus proiecit eum: non homo.Nihil locutus eſt mihi & ego non ſecundum ſermones veſtros reſpondebo illi.Extimuerunt,nec reſponderũt vltra, abſtulerúntque à ſe eloquium. Quoniam igitur expectaui, & non ſunt locuti: ſteterunt, nec reſponderunt vltrà: reſpondebo & ego partem meam, & oſtendam ſcientiam meam. Plenus enim ſum ſermonibus,& coarctat me ſpiritꝰ vteri mei. En venter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit.Loquar & reſpirabo paululum:aperiam labia mea: & reſpondebo. Non accipiam perſonã viri,& deũ homini non æquabo. Neſcio enim quãdiu ſubſiſtã:& ſi poſt modicũ tollat me factor meus.

Quod nomen Heliu & loci & cognationis eius intentionem ipſius denotant.

Caput.V.

QUiſerunt autẽ tres viri iſti reſpondere Iob,eo quòd iuſtus ſibi videretur.) Hoc quod de eo dicitur, eo quòd iuſtus ſibi videretur, ſacræ huius ſcriptor hiſtoriæ ad amicorum iudicium retulit,non autem beatum Iob K de elationis tumore reprobauit. Sequitur: Et iratus indignatuſq; eſt Heliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram.)Bene hæc ipſa vel eius,vel parẽtis,vel loci,vel cognationis nomina notam propriæ exprimũt actionis.Heliu quippe interpretatũ ſonat deus meus iſte, vel deus dominus. Per quem,ſicut ſuperius diximus,deſignatur recta fides arrogantium intra Eccleſiam poſitorum. Vnde eis & hocipſum eius etiam nomen congruit.Nam quanuis iuxta dominica præcepta non viuunt, deum tamen dominum eſſe recognoſcunt: quia in veritate carnis etiam formam deitatis intelligunt,ſicut per prophetam dicitur: Scitote quoniã dominus ipſe eſt *Pſal.99.* deus. Barachel vero interpretatum, dicitur benedictio dei: Buzites autem contemptibilis. Quod arroganter prædicantibus bene vtrunque concordat:quia in prædicationis facũdia benedictionẽ quidem gratię diuinæ percipiunt:ſed in elatis ſuis moribus eſſe eam contemptibilem oſtendunt. Ipſa quippe quæ acceperunt bona,eo deſpicabilia faciũt,quo nequaquam eis bene vti nouerunt. Aptè autem etiam de cognatione Ram dicitur:Ram quippe interpretatur excelſus. Excelſus nanque eſt fidelium populus,qui huius vitæ infima & abiecta contemnit. Excelſi ſunt qui dicere cum Paulo no- *Philip.3.* uerunt:Noſtra converſatio in cœlis eſt. Heliu itaque de cognatione Ram dicitur:quia vnuſquiſque prædicator arrogãs intra vniuerſalem Eccleſiam poſitus, ſanctis populis fidei ve L ritate ſociatur,quanuis ab eorũ vita elationis prauitate diſſungitur. Sequitur:

Quòd ſectatores uanæ gloriæ, dum ſe omnibus præferunt, alios nihil ſcire,nec rectè uiuere iudicant.

Iratus eſt autem aduerſus Iob, eo quòd iuſtum ſe diceret coram deo. Porrò aduerſus amicos eius indignatus eſt, eo quòd non inueniſſent reſponſionem rationabilem, ſed tantummodo condemnaſſent Iob.)Solerter intuendum eſt quòd beatum Iob ideo reprehendit,quòd coram deo ſe iuſtum eſſe dixerit:amicos vero eius ideo redarguit,quòd condemnãtes eum, reſponſionem contra illum rationabilem non dederunt.Iſtis nanque indiciis apertè colligitur,quòd per eum ſpecies amatorũ vanæ gloriæ deſignatur. Iob puippe de præſumpta iuſtitia, amicos verò eiꝰ de ſtulta reſpõſione redarguit. Cuncti enim vanæ gloriæ ſectatores, dum ſe omnibus præferunt,alios quidem de fatuis ſenſibus,alios autẽ de indignis meritis reprehendunt, id eſt alios cenſent nihil ſcire, alios non bene viuere. Et quanuis iuſtè omnes extra Eccleſiã poſitos praua ſentire redarguunt,tamen etiam eos qui intus ſunt,pro vitæ deſpectu contemnũt,& contra illos ex magnitudine rectè ſentiendi,contra iſtos verò quaſi ex merito bene viuendi ſuperbiunt. Capt.VI.

BEne autem Heliu modo beatũ Iob,modo amicos eius increpare perhibetur: quia amatores vanæ gloriæ aliquando intra ſanctam Eccleſiam conſtituti,& aduer- M ſarios premunt dum vera prædicant, & eiuſdem ſanctæ Eccleſiæ moribus contradicunt,dum de ipſa prædicatione gloriantur.Premunt aduerſarios virtute dicti, premũt ſanctam Eccleſiam,qualitate dicendi.Illos prædicatione veritatis, iſtam vitio elationis impugnant. Sequitur. Igitur Heliu expectauit Iob loquentem,eo quòd ſeniores eſſent qui loquebantur. Cùm autem vidiſſet quòd tres reſpomdere non potuiſſent, iratus eſt vehementer.) Quanuis ſancta Eccleſia ſit proculdubio aduerſariis ſuis antiquior,quia de illa ipſi, non autem exiit ipſa de illis:ſicut de eis per Ioannem dicitur: Ex nobis exierunt,ſed non erant ex nobis,rectè tamen eiſdẽ aduerſariis Heliu iunior fuiſſe deſcribitur: quia nimirum poſt exorta hæreticorum bella,eſſe intra ſanctam Eccleſiã faſtu ſciẽtię inflati arrogantes cœperũt.Cũ enim grauiora hoſtiũ prodiere certamina, tunc ſunt profectò ſubtiliora ſenſuũ ſpicula requiſita, tunc argumentorum obſtacula, tunc perplexior indago verborum.Quæ ſæpe viri feruentes ingenio, dum congruè inueniunt, arroganter intumeſcunt, & quod per elationis vitium plærũque cõtingit, iiſdem acutis ſenſibus quibus hoſtem ſeriunt,proſternũtur:dum in his quæ rectè de deo ſentiunt,non dei,ſed ſuam gloriam quærunt. Vn de Heliu quoque multa quidem recte loquitur:& tamen diuina voce ac ſi peruerſa dixerit, increpatur. Cùm verò dicitur,quia Heliu expectauit Iob loquentem,eo quòd ſeniores eſſent

A eſſent qui loquebantur:apertè beato Iob nõ pro ſua, ſed pro amicorum reuerentia honorem reſeruaſſe monſtratur: quia videlicet arrogantes intra poſiti eandem ſanctam eccleſiam quam defendunt deſpiciunt, & plærunque contingit vt plus ingenia male ſapientium,quàm ſimplicem vitam innocentiũ venerentur:plus reſeruent linguis extrà loquentium, quàm meritis intrà poſitorum: quanuis vtriſque ex diuerſo obuiẽt, cùm & ab illis rectitudine ſenſuum, & à ſancta Eccleſia morum prauitate diſcordent. Sequitur: Reſpõdenſque Heliu filius Barachel Buzites dixit:Iunior ſum tempore, vos autẽ antiquiores.Idcirco demiſſo capite veritus ſum indicare vobis meam ſententiam. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur,& annorum multitudo doceret ſapiẽtiam.) Cũcta hæc quæ ab eo per tumorem ſuperbiæ proferũtur,curſim potius perſtringenda ſunt,quam attentius exponenda. Quæ enim ſolliditate grauitatis carent, expoſitionis ſubtilitate nõ indigent. Sed ſolum puto breuiter intimandum, quòd Heliu quandiu pro ætatis ſuæ reſpectu tacuit, ſapientior fuit: cùm vero in aliis annorum multitudinem ſemetipſum præferens deſpicit,quàm pueriliter deſipiat oſtendit.Nam contra eius ſententiam,& ætas prolixior loquitur,& per annorum multitudinem ſapientia docetur,quia etſi longæuitas ſenſum non præbet,vſum tamen vehementer exercet. Sequitur:

B *Quòd quatuor modis arrogantium tumor dignoſcitur. Cùm autẽ bonũ à ſeipſis habere ſe æſtimant,aut à deo,ſed meritis ſuis,aut cùm ſe iactant habere quod non habent,aut cùm ex eo quod ſingulariter ſibi habere uidentur, cæteros contemnunt.*

Sed vt video,ſpiritus eſt in hominibꝰ, & inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam.)Hæc rectè diceret, ſi eandẽ intelligentiam ſibi præ cæteris nõ arrogaret. Neque enim parua condemnatio eſt ex eo bono quod communiter datur, priuatè gloriari,ſcire bonum vnde acceperit,& neſcire quomodo bono vti debeat quod accepit. Caput.VII.

Arrogantiæ tumorũ ſpecies quatuor.

QVatuor quippe ſunt ſpecies quibus omnis tumor arrogantium demonſtratur, cùm bonum aut à ſemetipſis habere ſe æſtimant,aut ſi ſibi datum deſuper credunt,pro ſuis ſe hoc accepiſſe meritis putant,aut certe cùm iactant ſe habere quod non habent,aut deſpectis cæteris ſingulariter videri appetunt habere quod habent.A ſemetipſo enim bonum ſe habere iactabat,cui per 1.Cor.4. Apoſtolum dicitur: Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti,quid gloriaris quaſi non acceperis? Rurſum ne dari nobis bonum gratiæ pro noſtris præcedentibus Epheſ.2. meritis crederemus,idem Apoſtolus admonet dicens: Gratia eſtis ſaluati per fidem,& hoc non ex vobis,ſed dei donum eſt,non ex operibus, vt ne quis glorietur.Qui etiã de ſemetipſo ait:Qui priuſ fui blaſphemus,& perſecutor,& contume- 1.Tim.1. C lioſus:ſed miſericordiam cõſecutus ſum. Quibus verbis apertè declarat,quòd gratia non pro meritis tribuatur, dum ex ſeipſo docuit,& quid de malitia meruit,& quid de beneuolẽtia accepit.Rurſum nonnulli iactant ſe habere quod non ha- Hier.48. bent,ſicut diuina voce per prophetã de Moab dicitur:Superbiam eius & arrogantiam eius ego noui, & quòd nõ ſit iuxta eum virtus eius. Et ſicut angelo Eccleſiæ Laodiciæ dicitur: Apoc.3. Quia dicis quòd diues ſum & locupletatus, & nullius egeo, & neſcis quia tu es miſer,& miſerabilis,& pauper,& cæcus, & nudus.Rurſum nonnulli deſpectis cæteris videri appetũt ſingulariter bonum habere quod habent.Vnde & Phariſęus idcirco de templo abſque iuſtificatione deſcendit: quia bonorum operum meritum ſibi quaſi ſingulariter tribuẽs orãti publicano ſe prętulit.Sancti quoq; Apoſtoli ab hoc elatio- Lucæ.9. nis vitio reuocantur, qui de prædicatione redeuntes, cùm elati dicerent:Domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis ſubiecta ſunt:ne de hac miraculorum ſingularitate gaudereut,ilico eis reſpondit dominus, dicens: Videbam Satanam, velut fulgur de cœlo cadentem.Ipſe quippe ſingulariter elatus dixerat:Super aſtra cœli exaltabo ſolium meum, ſedebo Eſaiæ.14 in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis:ſimilis ero altiſſimo.Et mirè dominus vt in diſcipulorum cordibus elationẽ premeret, mox iudicium ruinæ retulit, quod ipſe magiſter elationis accepit:vt in authore ſuperbiæ diſcerent, quid de elationis vitio formidarent.In hac itaque arrogantiæ quarta ſpecie crebrò humanus animus labitur:vt ſi quod habet,ha D bere ſe ſingulariter glorietur. In qua tamen ſimilitudini dia bolicæ vicinius appropinquat:quia quiſquis bonum ſe habere ſingulariter gaudet, quiſquis videri ſublimior cæteris quærit,illum videlicet imitatur,qui deſpecto bono ſocietatis angelorum,ſedẽ ſuam ad Aquilonẽ ponens,& altiſſimi ſimilitudinem ſuperbè appetens, per iniquum deſideriũ quaſi ad quoddam culmen conatus eſt ſingularitatis erumpere. Heliu ergo quanuis dari à domino ſapientiam confitetur, in hac tamen elationis ſpecie labitur, vt ſapientiorem ſe cæteris gaudeat, & quaſi de ſingulari bono ſeſe inaniter extollat. Quod verbis ſequentibus indicat,dicens. Non ſunt longæui ſapientes, nec ſenes intelligunt iudicium, ideo dicam: audite me,oſtendam vobis & ego meam ſapientiam. Expectaui enim ſermones veſtros,audiui prudentiam veſtram donec diſceptaretis ſermonibus,& donec putabam vos aliquid dicere conſiderabam.)Quantum ad intentionem literæ ſpectat,loquẽs Heliu indicat quàm ſuperbè tacuerit.Cùm enim dicit:Expectaui ſermones veſtros,& putabam vos aliquid dicere:apertè declarat ſe ad verba ſenum iudicantis potius ſtudio, quàm tacentis voto tacuiſſe. Quanuis hæc melius vitã arrogatium deſignant, qui aliquando intra ſanctam Eccleſiam poſiti,cùm eiuſdem ſanctæ Eccleſiæ aduerſarios conſpiciunt,non in eis annos temporum,ſed intentionem ſolent pẽſare verborum. Nam quantolibet ſint eiſdem arrogantibus E antiquiores hæretici,eos audaciter comprimunt, in quorum verbis dogmata peruerſa reprehendunt. Sequitur: Sed vt video,non eſt qui arguere poſſit Iob,& reſpondere ex vobis ſermonibus eius:ne fortè dicatis:inuenimus ſapientiam, deus proiecit eum non homo.)

Caput.VIII.

SAepe hæretici per hoc quòd eſſe & hominibus deſpicabiles ſolẽt,cùm à cunctis ferè gentibus ſanctam Eccleſiã venerari conſpiciunt, opinionem eius quibus valẽt obtrectationibus lacerare contendunt,dicentes:Idcirco illi cũcta temporalia ſuppetunt,quia ei præmia æternorum munerum ſubtrahuntur. Quorum vocibus Heliu obuiat, dicens: Ne fortè dicatis,inuenimus ſapiẽtiam,deus proiecit eum, nõ homo. Ac ſi arrogantes intra ſanctam Eccleſiam,ſed tamen fideles contra hæreticos dicant:Per hoc quòd ſanctam Eccleſiam in honore hominum florere temporaliter cernitis,proſectam eam à domino non credatis.Scit enim redemptor eiꝰ, & in hoc itinere ſolatia venienti tribuere, & peruenienti ad æternam patriam ſuperna præmia reſeruare. Incaſſum igitur dicitis:quia deus eam,& nõ homo proiecerit, cũ venerari illam à cunctis ferè hominibus videtis, quia ſic ei terrenæ gloriæ adiumentum tribuitur,vt per hoc multiplicius etiam ad cœleſtia ſubuehatur. Sequitur: Nihil locutus eſt mihi,& ego non ſecundum veſtros ſermones reſpondebo illi.) F Quid eſt quod ait,Nihil locutus eſt mihi?Nunquid ſancta Eccleſia per prædicatores iuſtos cùm intra ſe arrogantes conſpicit,erudire ac redarguere prætermittit ? Exercet hæc, & quotidie exercere nõ ceſſat. Sed Heliu qui loquentẽ publicè beatum Iob audierat,dicat:Nihil locutus eſt mihi,quia nimirum omnes arrogãtes voces quidem ſanctæ Eccleſiæ audiũt, *Arrogantes,uoces Eccleſiæ ſibi dici, diſſimulant.* ſed ſibi eas dici diſſimulant,quando elationis vitium emendare contemnunt.Nec ſe de ſuperbia redargui æſtimãt, quia eſſe ſe humiles putant, qui etiam redargui deſpiciunt, dum ſapientiores ſe & ipſis redarguentibus arbitrantur. Quod vero ait: Et ego non ſecundum ſermones veſtros reſpondebo ei:bene beato Iob non ſecundum ſermones eorum reſpondere ſe dicit. Arrogantes enim intra ſanctam Eccleſiã poſiti,reſpondent contra eam:ſed non ſicut hæretici exterius conſtituti.Neque enim contradicunt ei praua prædicãdo, ſed perueꝛſe viuendo:quia nec de deovt hęretici indigna ſentiũt,ſed de ſe plus quàm neceſſe eſt,digna ſuſpicantur. Sequitur:

Caput.IX.

EXtimuerunt nec reſponderunt vltra, abſtuleruntque à ſe eloquium.) Bene ad Heliu verba amici Iob extimuiſſe referuntur, quia nonnunquam arrogantes Eccleſiæ defenſores,quanuis ordinẽ dicendi non teneãt,tamen aduerſarios ipſa dictorum virtute perturbant. Sequitur: Quoniam igitur expectaui,& non ſunt locuti:ſteterũt,nec reſpõderunt vltrà.)Finis eſſe locutionis ſapiẽtium ſolet: vt eouſq; dicant

Universidad de Deusto
Biblioteca

G dicant quo aduersariis silentium imponãt. Non enim se oste
dere,sed praua docentes compescere cupiunt. Postquam vero de amicis Iob dictum est:Extimuerunt,nec respondерunt vltrà,abstuleruntque à se eloquium:Heliu subiungẽs,ait:Expectaui,& non sunt locuti:steterunt,nec respondерunt vltrà. Et illis iam silentibus adhuc verba multiplicat: quia videlicet vir arrogans,& formam in se arrogantium intentans, nõ aduersariorum dicta superare,sed suam sapientiam ostentare festinat. Vnde & sequitur. Respondebo & ego partem meam,& ostendam scientiam meam.) Hãc enim partem suã omnis arrogans æstimat,si scientiam non tam habeat quàm ostendat, quia nimirum omnes elati scientiam habere non appetunt,sed ostendere. Quo contra bene per Moysen dicitur: Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper,immundum erit. Tegmen quippe operculi vel ligatura, est censura disciplinæ:qua quisquis non premitur, quasi vas immundum pollutumque reprobatur. An non vas sine operculo Heliu fuerat,qui hanc esse partem suam æstimauerat,si ostenderet scientiam quam habebat? Quasi enim vas sine operculo vel ligatura polluitur, qui per studiũ ostentationis patens,nullo velamine taciturnitatis operitur.

Caput.X.

H Prædicatores autem sancti partem suam reputant, si intus quidem ipsi de sapientia gaudeant, foris autem alios ab errore compescant,neque à se ipsi ita loquendo exeunt, vt gaudium mentis in ostensione ponant distertæ locutionis:sed bonum scientiæ in cordis secreto meditãtur, & ibi gaudent vbi hoc percipiunt,non vbi inter tot tentationum laqueos innotescere compelluntur: quãuis cùm bonum quod accipiunt,innotescunt: media interueniente charitate, ex profectu audientium & non ex propria ostensione gratulantur. Arrogantes enim cùm scientiam accipiũt,nihil se accepisse æstimant,si hanc eos occultam habere cõtingat. Nusquàm quippe suum gaudium, nisi in ore hominum ponunt. Mat.25. Vnde & fatuæ virgines in vasis suis oleum non sumpsisse referuntur:quia arrogantes omnes cùm se ab aliquibus fortasse vitiis continent, bonum gloriæ intra conscientias habere nõ possunt. In vase autem proprio sumpserat Paulus oleum, 2.Cor.1. qui dicebat: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Inane ergo vasculum ferre,est intus corde vacuo, foris humani fauoris iudicium quærere. Heliu itaque quia gloriam dum exterius quærit,intra vas oleum non habet, dicit: Respondebo & ego partem meam,& ostendam scientiã meã. Vnde & hocipsum quod de feruore vanæ gloriæ intus patitur,verbis sequentibus aperit,dicens:

Quòd superbi, spiritu sancto plenos se esse asserunt, cuius feruor in uirtute minoris intelligentiæ animos superat & transcendit.

I Plenus sum sermonib⁹,& coarctat me spiritus vteri mei. En venter meus quasi mustum absque spiraculo,quod lagũculas nouas dirumpit. Loquar & respirabo paululũ,aperiam labia mea,& respondebo.) Nonnunquam arrogantes viri,dũ prædicatores sanctos magna eloqui,ac pro locutione sua venerari cõspiciunt,locutionis eorum celsitudinem & non vtilitatem intentionis imitantur, neque hoc amãt quod illi appetunt,sed hoc summopere appetunt quòd clari hominibus ostendantur. Nam sæpe contingit vt sapientes viri cùm se non audiri considerant,ori suo silentium indicant, sed dum plerunque conspiciunt quòd inquorum facinora ipsis tacẽtibus,& non corripientibus crescunt, vim quandam spiritus sustinent, vt in locutionem apertæ correptionis erumpant. Vnde propheta Hieremias cùm prædicationis sibi silentium Hiere.20. indixisset dicens:Non recordabor eius,neque loquar vltrà in nomine illius,ilico adiunxit:Et factus est in corde meo quasi ignis exæstuans:claususque in ossibus meis,& defeci ferre nõ sustinens. Audiui enim contumelias multorum:Pro eo enim quòd se minimè audiri conspexit,silentium appetiit: sed cùm crescentia mala cerneret, in eodem silentio non permansit. Quia enim foris tacuit:ex tædio locutionis intus ignem pertulit de zelo charitatis. Inflammantur quippe corda iustorum,cùm non correpta crescere conspiciunt acta malorum: eorũque culpæ se participes credunt,quòd in iniquitate crescere silendo permittũt. Dauid propheta postquam sibi silẽtium indixerat,dicens:Posui ori meo custodiam,dum consisteret peccator aduersum me:obmutui & humiliatus sum,& silui à bonis, in ipso suo silẽtio, iusto zelo charitatis exarsit, qui ilico subdidit: Et dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Intus ergo cor concaluit,quia dilectionis ardor per admonitionem locutionis exterius emanare recusauit. Ignis in meditatione cordis exarsit:quia increpatio delinquentiũ à correptione oris refrixit. Charitatis enim zelus consolatione admirabili augendo se temperat:quando contra iniquorum opera per vocem correptionis emanat: vt & quæ corrigere non valet,increpare non desinat:ne se participem delinquentium,ex consensu taciturnitatis addicat. Caput.XI.

Psal.38. K

Vitia sæpe mẽtiuntur se esse uirtutes.

Sed quia sæpe nonnulla vitia virtutes se esse mentiũtur, sicut effusio nonnunquam misericordia: & tenacia,nõnunquam parsimonia: & crudelitas aliquando iustitia vult videri:ita plerunque mentem ad loquendi impetũ,vanæ gloriæ anxietas nequaquam se intra silentium capiens quasi zelus charitatis inflammat:atque appetitæ ostẽtionis vis ad effrenationem locutionis impellit, & quasi sub studio consulendi libido erumpit apparendi. Non enim curat loquendo quid prosit, sed quid appareat:nec studet vt malum quod cernit corrigat,sed bonum quod sentit ostẽdat. Vnde Heliu quoque spiritu elationis extensus, & sese intra silentij claustra non capiens ait:Plenus sum enim sermonibus,& coarctat L me spiritus vteri mei. En venter meus quasi mustum absque spiraculo,quod lagunculas nouas dirumpit. Quod si intelligere spiritaliter debemus,hoc loco videlicet ventrem sinum cordis appellat. In musto vero sancti spiritus feruor accipitur,de quo in Euangelio dominus dicit: Vinum nouum mit- Matth.9. tunt in vtres nouos. Ex quo dum repentè replerentur Apostoli: dum linguis omnibus loquerentur,à Iudæis nescientibus,sed tamen vera attestantibus dictum est:Hi musto Act.9. pleni sunt. Lagunculas verò,infirmas ipsa humanitate conscientias,vel certè hæc terrena corporum vascula, non incõ- 2.Cor.4. uenienter accipimus:de quibus Paulus Apostolus ait: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Heliu autem, quia, sicut superius diximus,sic inflatione elationis extenditur,ac si ad loquendum per charitatis gratiam ardore spirituſanctí accẽdatur,sensus sui spiritum in eo quod tacuit,quasi musto absque spiraculo comparauit. Et benè ait: quod lagunculas nouas disrumpit,quia sancti spiritus feruor non solum veteri, sed etiam noua vita vix capitur. Mustum ergo lagunculas nouas disrumpit,quia feruoris eius potentia etiam spiritalia corda transcendit. Loquar & respirabo paululum, aperiã labia mea,& respõdebo. Bene ait respirabo:quia sicut labor iustorum est videre praua nec corrigere,ita grauis est labor arrogantiũ,si quod sapiunt:non ostendunt. Vim quippe intrinsecus æstuantẽ ferre vix possunt,si omne quod sentiũt, paulo M tardius innotescũt. Vnde necesse est vt cùm res bona agitur, prius eius elatio in corde vincatur,ne si à radice misere intẽtionis prodeat,amaros nequitiæ fructus producat.

Quòd hi qui adhuc uitiis impugnari se sentiunt, aliorum curam suscipere omnino non præsumant.

Caput.XII.

Hi ergo qui adhuc vitiorum bello subiacent, nequaquam per prædicationis vsum præesse magisterio cæterorum debent. Hinc est enim quod iuxta diuinæ dispensationis vocem,ab anno vigesimo & quinto Leuitę tabernaculo seruiunt,sed à quinquagesimo custodes vasorũ fiunt. Quid enim per annum quintum ac vigesimum, in quo flos iuuẽtutis oboritur,nisi ipsa contra vnum quodque vitiũ bella signantur? Et quid per quinquagesimum, in quo & iubilæi requies continetur, nisi interna requies edomito bello mẽtis exprimitur? Quid verò per vasa tabernaculi, nisi fideliũ animæ figurantur? Leuitæ ergo ab anno vigesimo & quinto tabernaculo seruiunt,& à quinquagesimo custodes vasorum fiunt,vt videlicet qui adhuc impugnantium vitiorũ certamina per consensum delectationis tolerant, aliorum curã suscipere non præsumant: cùm vero tentationum bella subegerint, quo apud se iam de intima trãquillitate securi sunt, animarum custodiam sortiantur. Sed quis hæc tentationum Rom.7. prælia sibi perfectè subigat: cùm Paulus dicat: Video aliam legem

A legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ:& captiuum me ducentem in lege peccatis? Sed aliud est bella fortiter perpeti:aliud bellis eneruiter expugnari. In istis exercetur virtus, ne extolli debeat in illis omnimodo extinguitur, ne subsistat. Qui igitur scit fortiter tentationem ferre certa minis,& cũ tentatione concutitur,in alta arce præsidet quietis,quia etiam apud semetipsum sub seipso esse contentiones vitiorum conspicit,quibus nulla fractus delectatione consentit. Sequitur: Non accipiam personam viri,& deum homini non æquabo. Nescio enim quandiu subsistam, etsi post modicum tollat me factor meus.) Recta consideratio quòd deum homini idcirco nõ æquat,quia quandiu hic subsistat, vel quando ad dei iudiciũ tollatur,ignorat. Et bene ait: Post modicum tollat me factor meus,quia quamlibet longũ fuerit tempus vitæ præsentis,eoipso breue est, quo permanens non est. Neque enim dignum est vt diutinũ iudicetur, quicquid fine circunscribitur. Sed inter has sentẽtias quas ex virtute solidas profert,ad verba rursum elationis erũpit dicẽs.

Textus capitis trigesimi tertij libri beati Iob.

B Audi igitur Iob eloquia mea & omnes sermones meos auscultа. Ecce aperui os meum: loquatur lingua mea in faucibus meis. Simplici è corde sermones mei:& sententiam labia mea puram loquentur. Spiritus dei fecit me,& spiraculum omnipotentis viuificauit me. Si potes,respõde mihi: & aduersus faciem meam consiste. Ecce & me sicut & te fecit deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum. Veruntamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi grauis. Dixisti ergo in auribus meis:& vocem verborum tuorum audiui. Mundus sum ego,& absque delicto immaculatus:& non est iniquitas in me. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in nervo pedes meos,custodiuit omnes semitas meas. Hoc est ergo in quo non es iustificatus. Respondebo tibi,quia maior sit deus homine. Aduersus eum contendis, quòd nõ ad omnia verba responderit tibi. Semel loquitur deus: & secundo idipsum non repetit. Per somnium in visione nocturna: quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:tunc aperit aures virorum, & erudiẽs eos instruit C disciplina:vt auertat hominẽ ab his quę fecit: & liberet eum de superbia,eruens animam eius à corruptione, & vitam illius vt non transeat in gladium. Increpat quoq; per dolorem in lectulo: & omnia ossa eius marcescere facit. Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis. Tabescet caro eius:& ossa quæ tecta fuerant,nudabuntur. Appropinquabit corruptioni anima eius:& vita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquens vnum de similibus,vt annunciet hominis æquitatem:miserebitur eius,& dicet:Libera eum, & non descendat in corruptionẽ. Inueni in quo ei propitier. Consumpta est caro eius à suppliciis: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ. Deprecabitur deum, & placabilis erit ei:& videbit faciẽ eius in iubilo: & reddet homini iustitiam suam. Respiciet homines,& dicet:Peccaui,& verè deliqui:& vt erã dignus,non recepi. Liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed viuẽs lucẽ videret. Ecce hæc omnia operatur deus tribus vicibus per singulos:vt reuocet animas eorum à corruptione,& illuminet luce viuentium. Attende Iob & audi me:& tace dum ego loquor. Si autem habes quid loquaris:respõde mihi. Loquere. Volo enim te apparere iustum. Quod si non habes:audi me,& tace:& docebo te sapientiam.

Quòd superbi eàipsa quæ recte sentiunt, rectè proferre non possunt,unde eos quos infra se uident, non consulẽdo,sed dominando alloquuntur. D

Audi ergo Iob eloquia mea,& omnes sermones meos auscultа. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.) Pensemus de qua elatione descendit, quòd beatum Iob audire se admonet, quòd os aperuisse se perhibet, quòd linguam suam in faucibus loqui promittit. Hoc enim habet proprium doctrina arrogantium,vt humiliter nesciant inferre quod docent,& recta quæ sapiũt, rectè ministrare nõ possint. In verbis enim eorum proditur,quòd cùm docent, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere, eósque quos docent,vt longè infra se positos, veluti in imo respiciunt,quibus non consulẽdo loqui, sed vix dominãdo dignãtur. Rectè autem his per prophetam dominus dicit: Vos autẽ cum austeritate imperabatis eis, & cũ potẽtia. Cum austeritate enim & potentia imperant, qui subditos suos non tranquillè ratiocinando corrigere, sed asperè inflectere dominando festinant. Caput.XIII.

Proprium doctrinæ arrogantium.

Ezech.37.

E

Humilitas magistra & mater est omniũ uirtutum.

1.Thes.2.
1.Pet.3.
1.Tim.4.

At contrà vera doctrina tanto vehementius hoc elationis vitium fugit per cogitationem, quanto ardentius verborum suorum iaculis ipsum magistrum elationis insequitur. Cauet enim ne eum magis elatis moribus prædicet,quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur. Humilitatem nanque,quæ magistra est omnium materque virtutum,& loquendo dicere, & viuẽdo conatur ostẽdere: vt eã apud discipulos veritatis plus moribus quàm sermonibus eloquatur. Vnde Paulus Thessalonicensibus loquens,quasi culminis proprij Apostolatus oblitus, ait: Facti sumus paruuli in medio vestrum. Vnde Petrus Apostolus cùm diceret: Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem, de ea quæ in vobis est spe, in ipsa doctrinæ scientia qualitatem docendi asseruit esse seruandam,subdẽs: Sed cum modestia & timore,conscientiam habentes bonam. Hoc autem quod discipulo Paulus ait: Præcipe hæc & doce cum omni imperio,non dominationem potentiæ, sed authoritatem suadet vitæ. Cum imperio quippe docetur, quod prius agitur q̃ dicatur. Nã doctrinæ subtrahit fiduciã,quãdo cõscientia præpedit linguam. Non ergo ei potestatem elatæ locutionis,sed bonæ fiduciam insinuauit actionis. Vnde etiam de domino scriptum est: Erat enim docens sicut potestatem habens:non sicut scribæ & pharisæi. Singulariter nanque ac principaliter solus ex potestate bona locut⁹ est:quia ex infirmitate mala nulla commisit. Ex diuinitatis quippe potentia habuit id quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministrauit.

Mat.7.

Quòd rectus ordo sit in doctrina:ut consideremus in primis quales sumus,& quales fuimus. Si nec sumus nec fuimus, quales illi sunt quos emendare curamus, non extollamur. Item si nulla bona in eis sunt, quorum mala corriginus, summopere attendendum est, quòd ita illos potest diuina gratia permutare, ut nos posterius in bonis quæ antè accepimus,præueniant. F

Caput.XIIII.

Cõsiderationes habendæ in aliorũ correctione. Prima.

Secunda.

Tertia.

Nos enim quia infirmi homines sumus, cùm de deo hominibus loquimur,debemus primum meminisse quod sumus, vt ex propria infirmitate pensemus quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Cõsideremus igitur,quia aut tales sumus,quales nõnullos corrigimus,aut tales aliquando fuimus,etsi iam diuina gratia operante non sumus:vt tanto temperantius humili corde corrigamus,quanto nosmetipsos verius in his quos emendamus agnoscimus. Si autem tales nec sumus,ne fuimus, quales adhuc illi sunt quos emendare curamus: ne cor nostrum fortè superbiat,& de ipsa innocẽtia peius ruat, quorum mala corrigimus,alia eorum bona nobis aute oculos reuocem⁹. Quæ si omnino nulla sunt,ad occulta dei iudicia recurramus,quia sicut nos meritis nullis hocipsum bonum quod habemus,accepimus:ita illos quoque potest gratia supernæ virtutis infundere, vt excitati posterius etiã ipsa possint bona quæ nos antè recepim⁹ præuenire. Quis enim crederet quòd per Apostolatus meritum Saulus lapidatum Stephanum præcessurus erat;

Universidad de Deusto
Biblioteca

G erat: qui in morte eius lapidantium vestimenta seruabat? His ergo primùm cogitationibus humiliari cor debet, & tũc demum delinquentium iniquitas increpari. Sed hunc, vt sæpe dictum est, locutionis modum Heliu ignorare ostenditur, qui in locutione sua elationis typo quasi potentia cuiusdam autoritatis inflatur, dicens: Audi igitur Iob eloquia mea: & omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meũ, loquatur lingua mea in faucib⁹ meis.) In faucib⁹ verò loqui est silẽter dicere, & non clamoribus vociferari. Quibus verbis arrogantes intra sanctam Ecclesiam positos signat. Hi enim velut in faucibus loqui dicuntur, quando non contra aduersarios extrà viuentes*clamãt: sed quosdam intra sinum sanctæ Ecclesiæ quasi vicinos, ac iuxta positos increpãt. Sepe verò arrogantes eandem quam tenent arrogantiam se fugere ostendunt, & dum sic cuncta agunt vt nullum lateant, hæc priuatè singulis quasi latenter narrant: quatenus non solum de sensu intelligentiæ, sed de ipso apud homines etiã arrogantiæ contẽptu glorientur. Vnde nunc dicitur: Loquatur lingua mea in faucibus meis. Ac si apertè dicatur: Quæ contra te prudenter sentio, ecce silenter narro. Aliquando autem in tantam imprudentiæ elationem prosiliunt, vt aliis tacentibus, ipsi se laudare quod dicunt. Vnde subiungit: Simplici è corde meo sermones mei, & sententiam labia mea purà loquẽtur.)

*al. aduersarios exeuntes.

H Magnæ virtutis laus est simplicitas locutionis. Quã quia arrogantes nõ habent, habere se hãc sollicitius asserũt: vt securius audiantur. Et purè se locuturos denunciant: quia duplicitatis suæ malitiam deprehendi formidant. Sæpe autem & falsis vera permiscent: vt inde eorum mendacio citius credatur, vnde ineffe eis assertio veritatis agnoscitur. Quia igitur Heliu & purè se locuturum perhibuit, & dicta sua appellando sententias fauore præcucurrit, eandem iam sentẽtiam quã promisit adiungit, dicens:

Quòd sermo inordinatè prolatus, scientiam quam in audientium sensibus gignere debuerat, fœdat, & quid sit, quòd uir qui feminis fluxum sustinebat, immundus erat.

Caput. XV.

SPiritus dei fecit me, & spiraculum omnipotentis viuificauit me.) Subditurus vera, præmisit elata, & dicturus hoc quod rectè saperet, antè innotuit quantum tumeret. Sic nimirum sic arrogantium mentes insaniunt, vt & in eis quæ rectè sentiunt, elationis suæ tortitudine depraue tur. Vnde fit vt etiam eorũ recta auditores nequaquam instruãt: quia profectò illos per ea quæ tumidè sentiunt, non ad sui reuerentiam, sed ad contemptum vocãt. Dumque dictis prudẽtibus stultitię verba miscent: quia stultitia ab audiẽte despicitur, etiam prudentia non tenetur. Hinc enim per Moysen dicitur: Vir qui fluxum seminis sustinet, immundus erit. Quid est enim sermo nisi semen? Qui dũ ordinatè emittitur, audiẽtis mens quasi concipientis vterus ad boni operis prolem fœtatur. Si verò importunè defluit, emitteutem polluens, generandi virtutem perdit. Nam si sermo semẽ non esset, de prædicante Paulo nequaquam Athenienses dicerent: Quid vult sibi seminiuerbi⁹ hic dicere? De quo & Lucas dicit: Ipse enim erat dux verbi. Semen ergo vsui propaginis dicatum incompetenter fluens, cætera membra coinquinat: cùm sermo per quem in audientium sensibus nasci scientia debuit, si inordinatè prodeat, etiam quæ rectè senserit fœdat. Vnde Heliu quoque etiam quæ rectè potest sentire, commaculat: dum cui vel quid loquatur ignorat. Et quasi fluxum seminis sustinet, cùm linguam vtilitati congruam, per verba vanæ locutionis mouet. Bono autem ordine & factum se astruit & animatum. Per spiritum factum, & per spiraculum se narrat animatum. Facto quippe Adam, scriptum est: Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Sed hæc quæ rectè astruit, vtrum rectè exequatur, audiamus. Sequitur: Si potes responde mihi: & aduersus faciem meam resiste.) Ecce dum narrat ordinem veræ conditionis, in fastũ subitò superbæ elatiõis erũpit, atq; aliis verbis hoc idem replicat, dicens: Ecce & me sicut & te fecit de⁹: & de eodem luto ego quoque formatus sum. Veruntamen miraculũ meũ nõ te terreat, & eloquẽtia mea non sit tibi grauis.) Quid est hoc quòd Heliu ordinem veræ conditionis agnoscit, & modũ rectæ locutionis ignorat? Quid est quòd se beato Iob & conditus exæquat, & locuturus exaltat, nisi hoc quòd arrogantes omnes cunctis quidem hominibus sæequaliter conditos meminerunt, sed per fastum scientiæ auditores suos æquales sibi vel esse vel credere dedignantur: eisque se per naturæ conditionẽ conferunt, sed per tumorem scientiæ superponunt? Aequales quidem se iudicant extitisse nascendo, sed nõ æquales remansisse viuendo. Atque in eo quòd æquales quasi viuendo iam non sunt, illud ad maius miraculum reuocant, quòd æquales nascendo fuerunt. Vnde inflatus Heliu dicit: Ecce & me sicut & te fecit deus, & de eodẽ luto ego quoq; formatus sum. Veruntamen miraculum meũ non te terreat: & eloquentia mea non sit tibi grauis. Caput. XVI.

K

HAbent hoc etiam arrogantes proprium quòd prius quàm dicant, mira se dicere semper existimant, & locutionem suam admirando præueniunt: quia vel in acutis sensibus ipsa elatio quanta sit fatuitas, ignorant. Notandum quoque est quòd Paulus dum mirè Hebræos admoneret, adiunxit: Rogo autem vos fratres vt sufferatis verbũ solatij, etenim perpaucis scripsi vobis. Heliu aũt inania protulit, & quasi consolando subiunxit: Miraculum meum nõ te terreat, & eloquentia mea non sit tibi grauis. Ille dicta sua verbum solatij: hic verò eloquentiam & miraculum vocat. Ecce quàm distincti sapores prodeunt fructuum ex diuersa radice cogitationum. Ille de magnis humiliter sentit, iste de minimis se inaniter erigit. Quid ergo inter hęc nisi hoc solet ter est intuendum quòd & ascensuri in imo se esse considerãt, & casuri semper in præcipiti stãt? Salomone attestãte, qui ait: Ante ruinã exaltatur cor, & ante gloriã humiliatur. Sequit:

Heb.13.

L

Ascensuri in imo se esse considerant, & casuri semper in præcipiti stant.

Quòd superbi non tã cõsolari, quàm increpare desiderãt.

Dixisti ergo in auribus meis: & vocem verborum tuorum audiui.) Atque eandem vocem subiungens, ait: Mũdus sum ego, & absque delicto immaculatus, & nõ est iniquitas in me. Quia querelas in me reperit: ideo arbitratus est me inimicũ sibi. Posuit in neruo pedes meos, custodiuit omnes semitas meas. Moxque contra hæc verba quæ beatum Iob dixisse narrauit, sententiã suam proferens, ait: Hoc est ergo in quo nõ es iustificatus.) Profectò beat⁹ Iob veraciter dixerat, quòd absq; culpa fuerit flagellat⁹. Hoc enim ipse de se quod de illo ad diabolum dominus dixit: Commouisti me aduersus eum: vt affligerem illum frustra. Sed Heliu non credidit cessante culpa potuisse eum etiam pro gratia flagellari. Nesciebat enim flagellis eius non deleri vitium, sed meritum augeri, & pro eo quod sine delicto se dixerat flagellatum, hac eum sententia increpat, dicens: Hoc est ergo in quo non es iustificatus. Habent enim hoc arrogantes proprium, vt plus arguere appetant, quàm consolari: & quęq; hominibus euenire cognoscũt, ex solis euenisse iniquitatibus arbitrentur. Nesciunt quippe occulta iudicia subtiliter quærere, atque id quod non intelligunt, humiliter perscrutari, quia eos sæpe à secretis inuestigationibus iudiciorum dei, ipsa scientię sue elatio deiicit dum extollit. Obstaculum nanque veritatis est tumor mentis, quia dum inflat obnubilat. Qui & si quando scientiam videntur adipsci, quasi de quodã rerum cortice & non de secretæ dulcedinis medulla pascuntur, micantibusq; ingeniis sæpe exteriora tantũmodo attingũt, sed interni gustum saporis ignorant, videlicet foris acuti, sed intus cæci sunt. Neq; id de deo sentiunt quod dulcè interius sapiat, sed quod excussum exterius sonet. Qui etsi secreta quædã intelligẽdo percipiũt, eorum dulcedinẽ experiri non possunt, etsi nouerunt quomodo sunt, ignorant vt dixi quomodo sapiunt. Caput. XVII.

Potest quis pro gratia flagellari.

Proprium arrogãtiæ

M

Obstaculũ ueritatis tumor mẽtis.

ET fit plærũq; vt fortiter dicãt, sed tamen iuxta ea quæ dicunt, viuere nesciant. Vnde bene quidã sapiens dixit:

Mihi autem det deus, hæc dicere ex sententia. Sententia quippe à sensu vocata est. Et recta quæ intelligit, non ex sola scientia, sed ex sententia dicere appetit, qui nequaquam tantummodo sciendo dicere, sed sentiendo desiderat experiri quod dicit. Sed mens arrogãtium dictorum suorum sensum nõ penetrat, quia ab interno gustu recto iudicio in eos fauores redigitur, quos foris amat. Vera autem scientia afficit, non extollit: nec superbientes quos repleuerit, sed lamentantes facit. Qua quisq; cùm repletus fuerit: primo loco se scire appetit, & iam sui conscius, tanto per illam robustius sapit, quãto se infirmũ in illa verius recognoscit, atq; amplioré via huius scientiæ ipsa ei humilitas aperit: dumq; imbecillitatẽ suam

Vnde sententia.

Veræ scientiæ uirtus.

A suam conspicit, ipsa ei cognitio secretorum sublimium absconditos sinus pandit: qua cognitione pressus subtilior redditur, quo ad occulta rapiatur. Heliu ergo in flagellis beati Iob idcirco veracem rationem non inuenit, quia eam quęrere humiliter nescit, & increpare potius quàm cõsolari paratior dicit: Hoc est ergo in quo non es iustificatus. Notandum quoque est quòd beatus Iob in neruo pedem suum positum dixit: sed nequaquam mundum se hoc modo quo ei obicitur, absque peccato vel immaculatum & sine iniquitate fuisse memorauit. Sed Heliu dum cum austeritate studuit increpare quæ dicta sunt, mentiens addidit quæ dicta nõ sunt. Qui enim semper increpare appetunt, & nunquam fouere, multa plærunque increpando mentiũtur. Nam vt arguere doctè videantur, fingunt nonnunquam quæ redarguant, & cùm ipsi equino more in cursum suæ ostentationis inferueant, in subiectorum inuectionibus ex fictis sibi iniquitatibus campum parant. Sciendum præterea est, sicut & superius dixi: quòd arrogantes viri inflatis suis sermonibus sæpe fortia dicta permiscent, nec considerant aliquando quid iuuent, sed pensant studiosè quid deceant. Quorum nũc Heliu speciem tenet, qui non rectè viuere appetit, sed docere. Quia ergo sciens, sed arrogans loquitur, taceamus iam quod tumidum viuit, & audiamus quod solidum dicit. Posit tot itaque elationis verba, tandem scientiam suam ostendere inchoans, ait: Respondebo tibi quòd maior sit deus homine.) Dicatur fortassè ab

B aliquo: Quis istud vel cùm non audit, ignorat? Sed nimirum hæc sententia vilis * creditur, si non ex ipsa intentionis suæ radice pẽsetur. Flagellato videlicet loquebatur, qui & percussionis verba acceperat, & causas verberum nesciebat. Idcirco ergo intulit: Caput. XVIII.

*al. humilis.

REspondebo tibi quòd maior sit deus homine: vt flagellatus homo cõsiderans quia illo maior est deus, in omne quod patitur, eius iudicio se postponat: cui se minorem esse non dubitat, & quod à meliore patitur, iustum credat, etiam si eiusdem iustitiæ causas ignorat. Quisquis enim etiam pro peccato percutitur, nisi murmurando renitatur: eoipso iam iustus esse inchoat, quo ferientis iustitiam non accusat. Homo nanque sub deo est conditus: & ad conditionis ordinem redit, quando sibi æquitatem iudicis sui ẽtiam quam non intelligit, anteponit. Bene ergò dicitur: Respondebo tibi quòd maior sit deus homine: vt considerata potentia creatoris, deferueat tumor mentis per memoriam conditionis. Vnde Dauid propheta cùm percussionis ponderе in excessum vocis erumpere cogeretur, ad considerationẽ conditionis suæ se recolligens, ait: Obmutui, & non aperui os meum: quoniam tu fecisti me. Pensauit enim conditionis suæ ordinem, & iustitiam percussionis inuenit, quia qui benigne eum qui non erat condidit, eum profectò qui erat, nõ nisi iustè percussit. Sequitur:

Psalm.37.

C

Quòd in scriptura sancta semel dixit deus quicquid expedit homini, nec singulis cogitationibus hominũ per prophetarum uoces uel angelorũ ministeria interrogatus respondeat.

Aduersus eum contendis, quòd non ad omnia verba respõderit tibi. Semel loquitur deus, & secundò idipsum non repetit.) Afflicti cordis est proprium: vt in omne quod appetit, & tamen rerum ordinem contrarium sentit, si possit fieri, cur ita, vel non ita sit, diuinis sibi responderi vocibus velit: vt deum de cuncta rerum controuersia consulat, & responsionis eius cognita ratione conquiescat. Heliu autem præuidens quòd scripturam sacram dominus conderet: vt in ea vel publicis vel occultis cunctorum quæstionibus responderet, ait: Aduersus eum contendis, quod non ad omnia verba responderit tibi. Semel loquitur deus, & secundò idipsum non repetit. Ac si diceret: Deus singulorum cordibus priuatis vocibus non respondet, sed tale eloquium constituit, per quod cunctorum quæstionibus satisfacit.

Caput. XIX.

IN scripturæ quippe eius eloquio causas nostras singuli si requirimus, inuenimus, nec opus est vt in eo quod specialiter quisq; tolerat, respõderi sibi diuina voce specialiter quærat. Ibi enim nobis omnibus in eo quod specialiter patimur, communiter respondetur, ibi vita præcedentium, sit forma sequentium. Vt enim vnum è pluribus proferamus: ecce dum passione aliqua vel molestia carnis afficimur, scire fortassè occultas causas passionis eiusdem vel molestiæ optam⁹, quatenus in eo quod patimur, ex ipsa rerum scientia consolemur. Sed quia de specialibus tentationibus nostris nequaquam nobis singulis specialiter respondetur: ad scripturam sacrã recurrimus. Ibi videlicet inuenimus quòd Paulus carnis suæ infirmitate tentatus, audiuit: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Quod idcirco illi in infirmitate propria dictum est: ne sigillatim nobis omnibus diceretur. In scriptura igitur sacra vocem dei afflicto Paulo audiuimus, ne cùm fortassè affligimur, singuli audire eã priuata consolatione quæreremus. Non ergo dominus ad omnia verba nobis respondet: quia semel loquitur, & secundò idipsum non repetit, id est, in his quæ per scripturam sacram ad patres nostros protulit, nos erudire curauit. Discant itaque sanctæ doctores Ecclesiæ, discant & arrogantes cùm intra eam laborare quosdam pusillanimitate conspiciunt, quia nobis deus ad verba omnia non respondet: quia semel loquitur deus, & idipsum secundò non repetit, id est cogitationibus vel tẽtationibus singulorũ non iam passim per prophetarum voces, non iam per angelica officia satisfacit: quia in scriptura sacra quicquid potest singulis euenire comprehendit: atque in illa per exempla præcedentium, etiam vitam sequentium informare curauit. Quanuis quod ait: Semel loquitur deus: & secũdò idipsum nõ repetit: hoc intelligi subtilius potest: quòd pater vnigenitum consubstantialem sibi filium genuit. Loqui enim dei, est verbum genuisse. Semel autem loqui dei, est verbum aliud præter vnigenitum non habere. Vnde & aptè subditur: Et secundò idipsum non repetit: quia videlicet hoc ipsum verbum, id est, filium non nisi vnicũ genuit. Quod autẽ non ait: locutus est, sed loquitur: non videlicet tempus præteritum nec futurum ponens: liquet omnibus quia deo nec præteritum tempus congruit nec futurum. Tanto ergo in eo quodlibet tempus ponitur liberè: quanto nullum verè. Neq; enim quodlibet liberè dici poterat, si saltem vnum propriè diceretur. Inde itaque dici in deo tempus audaciter quodlibet licet: vnde in eo dici propriè nullum licet. Verbum nanque pater sine tempore genuit. Et quis dignè fari queat illam ineffabilem natiuitatẽ, quòd de æterno natus est coeternus, quòd existẽs ante secula genuit æqualem, quòd gignẽte natus posterior non est? Quæ videlicet nos mirari possumus, sed intueri minimè valemus. Illius autem natiuitatis vim iã mirari posse, aliquatenus videre est. Sed quomodo videmus quod nequaquam comprehendimus? Est autẽ quod de vsu carnis pertrahere ad sensum spiritus debemus. Nam si quis in tenebris clausis oculis iaceat: atque ante eum subitum lucernę lumen erumpat, clausi eius oculi ipso aduẽtu luminis feriuntur vt pateſcant. Cur ergo turbati sunt, si clausi nihil viderunt? Nec tamen aliquid perfectũ fuit: quod videre clausi potuerunt. Nam si perfectè totum vidissent: cur aperti quærerẽt quod viderẽt? Sic itaq; sic sumus: cũ de incõprehẽsibili natiuitate intueri aliquid conamur. Eoipso enim quòd fulgoris admiratione percutitur animus: & quasi videt quod videri non valet: velut in tenebris positus, vim lucis oculus clausus videt. Heliu nanque ait: Semel loquitur deus: Dauid verò verbi vnigeniti natiuitatem intuens ait: Semel locutus est deus. Quia enim vnigenitus filius idem verbum patris & perfectione natus dicitur: & pro æternitate semper nasci perhibetur: sacra scriptura liberè dicere de deo consueuit: quia locutus est, & loquitur. In eo enim quòd perfectũ verbum genuit, & locutus est pater: in eo autem quòd semper gignit, vtique loquitur: quanuis hoc quod perfectum diximus, propriè non dicamus, neque enim quod factum non est, propriè dicitur esse perfectum: sed eius plenitudinem per quandam angustiam nostræ locutionis exprimimus: sicut etiam de patre dominus dicit: Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Quia verò hæc diuinæ naturæ secreta admiratio non facile occupatis per terrena desideria mentibus innotescit: aptè dei locutio qualiter ad nos fiat insinuat dicens: Per somnium in visione nocturna: quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo.)

D

1.Cor.12.

E

In scriptura sacra quicquid potest singulis euenire, dominus cõpreh ẽdit &c.

F

Matth.5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Impedimẽ tũ cognitionis dei secretorũ.

Quòd in nocte uitæ præsentis diuina natura ad plenum non agnoscitur: & idipsum quod quasi in caligine conspici potest, tunc demũ uidemus, cùm ab huiusmodi mundi tumultuosa cõcupiscentia segregati, quasi clausis corporalibus sensibus in quiete contemplationis diuinæ dormiamus. Caput. XX.

QVid est quod per somniũ nobis locutio diuinitatis innotescit, nisi quòd dei secreta non cognoscimus, si in terrenis desiderijs vigilemus? In somnio enim exteriores sensus dormiunt, & interiora cernuntur. Si ergo interna contemplari volumus, ab externa implicatione dormiamus. Vox videlicet dei quasi per somnium auditur, quando tranquilla mente ab huius seculi actione quiescitur: & in ipso mentis silentio diuina præcepta pensantur. Cùm enim ab externis actionibus mens sopitur: tunc plenius mandatorum dei pondus agnoscitur. Tunc verba dei mens viuacius penetrat, cũ ad se admittere curarũ secularium tumultus recusat. Malè autem homo vigilat: quando eum secularium negociorum æstus insolenter inquietat. Aurẽ quippe cordis terrenarum cogitationum turba dum perstrepit claudit: atq; in secretario mentis, quanto minus curarum tumultuantiũ sonus compescitur, tanto amplius vox præsidentis iudicis non auditur. Neq; enim perfectè homo sufficit ad vtraque diuisus: sed dum sic interius erudiri appetit vt tamen exterius implicetur: vnde exterius auditum aperit, inde interius obsurdescit. Moyses admixtus Aegyptijs quasi vigilabat: & idcirco vocem domini in Aegypto positus non audiebat. Sed extincto AEgyptio postquam in desertum fugit, illic dum quadraginta annis deguit, quasi ab inquietis terrenorũ desideriorũ tumultibus obdormiuit: atque idcirco diuinam vocem percipere meruit: quia per supernam gratiam quanto magis ab appetendis exterioribus torpuit, tãto verius ad cognoscenda interiora vigilauit. Rursus Israëlitici populi turbis prælatus, vt legis præcepta percipiat, in montem ducitur, atque vt interna penetret, ab exteruis tumultibus occultatur.

H *Exod.3.*

Exo.19.

Caput. XXI.

Cautela sanctorũ uirorum.

VNde & sancti viri qui exterioribus ministeriis deseruire officij necessitate coguntur: studiosè semper ad cordis secreta refugiunt: ibiq; cogitationis intimę cacumen ascendunt: & legem quasi in monte percipiũt: dum postpositis tumultibus actionum temporalium, in cõtemplationis suæ vertice supernæ voluntatis sententiam perscrutãtur. Hinc est quòd idem Moyses crebrò de rebus dubijs ad tabernaculum redit: ibiq; secretò dominum consulit: & quid certius decernat agnoscit. Relictis quippe turbis ad tabernaculum redire, est postpositis exteriorũ tumultibus, secretũ mentis intrare. Ibi enim dominus consulitur: & quod foris agendũ est publicè, intus silenter auditur. Hoc quotidie boni rectores faciunt: cum se res dubias discernere non posse cognoscunt: ad secretum mentis velut ad quoddam tabernaculum reuertuntur: diuinaq; lege perspecta, quasi coram posita arca dominũ consulunt: & quod prius intus tacentes audiũt: hoc foris postmodũ agentes innotescunt. Vt enim exterioribus officijs inoffensè deseruiant, ad secreta cordis recurrere incessabiliter curant: & sic vocem dei quasi per somnium audiunt, dũ in meditatione mentis à carnalibus motibus abstrahuntur. Hinc est quòd sponsa in Cãticis canticorũ sponsi vocem quasi per somniũ audierat, quæ dicebat: Ego dormio, & cor meũ vigilat. Ac si diceret: Dum exteriores sensus ab huius vitæ sollicitudinibus sopio: vacãte mente viuacius interna cognosco. Foris dormio: sed intus cor vigilat: quia dũ exteriora quasi nõ sentio, interiora solerter apprehendo. Bene ergo Heliu ait: Quia per somniũ loquitur deus, atq; aptè subdidit, in visione nocturna.) Nocturna enim visio apparere cõtemplationi mentis sub quibusdã imaginibus solet. In diurna autem luce certius cernimus: in nocturna verò visione cũctater videmus. Et quia sancti omnes q̃diu in hac vita sunt, diuinę naturę secreta quasi sub quadã imaginatione cõspiciũt, quia videlicet necdum sicut sunt, ea manifestius cõtemplantur, bene Heliu postq̃ dixit deum nobis per somnium loqui, subdit: In visione nocturna. Nox quippe est vita præsens: in qua quandiu sumus, per hoc quòd interna conspicimus, sub incerta imaginatione caligamus. Propheta nanq; ad videndũ dominum quadam se premi caligine sentiebat, dicens: Anima mea desideravit te in nocte. Ac si apertè diceret: In hac obscuritate vitę præsentis videre te appeto: sed adhuc infirmitatis nubilo circũscribor. Dauid quoq; huius noctis caligi nem videns, claritatẽ veri luminis præstolatus ait: Mane astabo tibi, & videbo. Adhuc ergo in nocte minus se videre conspicit: qui ad videndum deum futurum mane concupiscit. Quia verò, vt diximus, ab exteriori actione cessare dormire est: bene Heliu subdit: Quãdo irruit sopor super homines.) Quia autem sancti viri cum exteriori actioni nõ deseruiunt: intra mentis cubilia conquiescunt, aptè subiungit: Et dormiũt in lectulo.) Sanctis enim viris dormire in lectulo, est intra mentis suæ cubile quiescere. Vnde scriptũ est: Exultabũt sancti in gloria, & lætabuntur in cubilibus suis. Dicatur ergo quòd semel nobis loquitur deus per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo: quia nimirũ tunc secreta diuinitatis agnoscimus, cum ab huius mundi tumultuosa cõcupiscentia intra mẽtis nostrę cubilia segregamur. Quia verò, vt sæpe iã diximus, aurẽ cordis tumultus secularium negociorum claudit: & quies secretæ considerationis aperit, aptè subiungit: Tunc aperit aures virorum: & eruditens eos instruit disciplina. Cùm enim ab exterioribus actionibus sopiuntur: aperta aure interni examinis causas audiunt. Quidam subtiliter vel flagella publica vel iudicia occulta considerant: semetipsos afflicere flendo nõ cessant. Vnde bene dictum est:

I *Canti.5.*

Nox uita præsens.

K *Esa.26.*

Psal.5.

Psal.149.

M

L

Quòd quatuor modis in compunctione afficimur.

Et eruditens eos instruit disciplina: quia considerantes mẽti & sese per pœnitentiam laceranti, quasi quædam plagæ percussionis, sunt lamenta compunctionis. Vnde etiam Salomon rectè vim percussionis vtriusque coniungens, ait: Liuor vulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus vẽtris. Per liuorem quippe vulneris, disciplinam insinuat corporeæ percussionis. Plagæ verò in secretioribus ventris, sunt interna mentis vulnera, quę per compunctionem fiunt. Sicut enim venter cibis repletus extenditur: ita mens prauis cogitationibus dilatata subleuatur. Abstergunt igitur mala & liuor vulneris & plagæ in secretioribus ventris: quia & disciplina exterior culpas diluit: & extensam mentem compunctio pœnitentiæ vltione transfigit. Sed hoc inter se vtraque hæc differunt: quòd plagæ percussionum dolent, lamenta cõpunctionũ sapiunt. Illæ affligentes cruciant: ista reficiunt dum affligunt, Per illas in afflictione mœror est: per hæc in mœrore lætitia. Quia tamen ipsa compunctio mentem lacerat: eandẽ compunctionẽ nõ incongruè disciplinã vocat. Quatuor quippe sunt qualitates quibus iusti viri anima in cõpunctione vehementer afficitur. Cùm aut malorũ suorum reminiscitur, cõsiderans vbi fuit: aut iudiciorũ dei sententiã metuẽs, & secum quærens, cogitat vbi erit: aut cùm mala vitæ præsentis solerter attendẽs, mœrẽs, cõsiderat vbi est: aut cùm bona supernæ patriæ contẽplatur: quæ quia necdum adipiscitur: lugens cõspicit vbi nõ est. Malorũ suorũ Paulus meminerat: & ex eis se in quibus fuerat, affligebat, cùm diceret: Nõ sum dignus vocari Apostolus: quia persecutus sum Ecclesiam dei. Rursum diuinum iudicium subtiliter pensans: in futuro malè esse metuebat dicens: Castigo corpus meũ & seruituti subiicio: ne forte aliis prædicans ipse reprobus efficiar. Rursus mala præsentis vitæ pẽsabat cùm diceret: Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino. Et, Video aliam legem in membris meis repugnãtem legi mentis meæ: & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et rursum bona æternæ patrię considerabat dicens: Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nũc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Atque iterum: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur: quòd ædificationem ex deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis. Cuius domus bona intuens, Ephesijs dicit: Vt sciatis quæ sit spes vocationis eius: & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis: & quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credidimus. Mala vitæ præsentis beatus Iob considerans, ait: Tentatio est vita humana super terram. Vnde Dauid quoque ait: Vniuersa vanitas omnis homo viuens. Et

Prouer.20

Sicut uentер cibis plenus extenditur: ita mens prauis cogitationibus dilatata subleuatur.

Psal.38.

A uens. Et quanquam in imagine dei ambulet homo: tamen vanè conturbabitur. Qui rursum æternam patriam contẽplatus: & hæc mala pensans in quibus erat: atq; illa bona considerans in quibus adhuc non erat, ait: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est. Et, Ego dixi in pauore meo: proiectus sum à vultu oculorum tuorum. Subleuatus in ecstasi, quod nostri interpretes pauorem non propriè vocauerunt, à vultu oculorum dei vidit se esse proiectum. Post interni quippe luminis visionem, quæ in eius anima per contemplationis gratiam radio claritatis emicuit, ad semetipsum redit: & cognitione percepta, vel quibus illic bonis deesset, vel quibus malis hic adesset, inuenit. Neque enim quis præsentis vitæ mala sicut sunt conspicere præualet: si bona æternæ patrię per cõtemplationis gustum contingere necdum valet. Vnde & à vultu oculorum dei proiectum se esse cognouit. Subleuatus quippe vidit quod se hic videre non posse ad se relapsus ingemuit. Perfectam scilicet animam ista compunctio afficere familiarius solet: qua omnes imaginationes corporeas insolenter sibi obuiantes discutit: & cordis oculum figere in ipso radio incircunscriptæ lucis intendit. Has quippe figurarum corporalium species, ad se intus ex infirmitate corporis trahit. Sed perfectè compũcta hic summopere inuigilat: ne cum veritatem quærit, eam imaginatio circũscriptę visionis illudat: cunctaq; sibi obuiantes imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est: sine illis super se ire conatur: & postquam per multa indecenter sparsa est, in vnum se colligere nititur: vt si magna vi amoris prævalet, esse vnum atque incorporeum contempletur. Vnde aliquando ad quandam insuetam dulcedinem interni saporis admittitur: ac raptim aliquo modo ardenti spiritu affata renouatur: tantoq; magis inhiat, quãto magis quod amet degustat: atque hoc intra se appetit, quod sibi dulce sapere intrinsecus sentit: quia videlicet eius amore dulcedinis sibi coram se viluit: & postq̃ hanc vtcunque percipere potuit: quid sine illa dudum fuisset inuenit. Cui inhærere conatur, sed ab eius fortitudine, sua adhuc infirmitate repellitur: & quia eius munditiæ contemperarinon valet, flere dulce habet: ibique ad se cadẽti infirmitatis suæ lachrymas sternere. Neq; enim mentis oculum potest in id quod intra se raptim conspexerit figere: quia ipso vetustatis suæ vsu deorsum ire compellitur. Inter hæc anhelat, æstuat, super se ire conatur: sed ad familiares tenebras suas victa fatigatione relabitur. Quia ergo sic affecta anima contra semetipsam graue certamẽ tolerat: & quia omnis hęc de nobis controuersia cum nos afficit, affligit: quanuis delectatione permixta non modicum dolorem parit: Heliu postq̃ dixit deum nobis per somniũ loqui: & locutione eius nostras aures aperiri: non immerito eandem apertionem aurium disciplinam vocat: quia eo magis nos afficiendo conterit, quo magis ad nos per occultam eius inspirationis gratiam internæ intelligentiæ sonus erumpit. Neque enim fieret extrinsecus quisq; quod est: si non intrinsecus potuisset sentire quod noadum est. Nanque cum nosmetipsos inspicimus bene conditos: sed ad persuasionem diabolicam pestifera cõsensione deceptos: in nobismetipsis attẽdim⁹ aliud esse quod fecimus, aliud quod facti sumus: conditione nos integros, sed culpa viatos. Proinde compuncti appetimus vitare quod fecimus: vt ad id quod facti fuimus, reformemur. Vnde & aptè sequit:

Præsentis uitæ mala sicut sunt, conspicere non ualet, qui bona æternæ patriæ per cõtemplationem gustare non potest.

B

C

Eccli.10.

Caput. XXII.

VT auertat hominem ab his quæ fecit: & liberet eum de superbia.) Quid enim homo de seipso nisi peccatum fecit? Et scriptum est: Initium omnis peccati superbia. Bene ergo dicitur: quia homo cum ab his quæ fecit auertitur: de superbia liberatur. Contra conditorem quippe superbire, est præcepta eius peccãdo trãscendere: quia quasi à se iugum dominationis eius excutit: cui per inobedientiam subesse cõtemnit. At contrà qui id quod fecit vitare appetit: id quod à deo factus est recognoscit: & ad cõditionis suæ ordinem humiliter redit, dum sua opera fugiens, talem se esse qualis à deo factus est diligit. Quia verò per hanc intelligentiam gloria sempiterna recipitur, supplicia æterna vitantur, aptè subiungitur.

Quòd de corruptione transeunt ad gladium, qui de peccato ad supplicia rapiuntur.

Eruens animam eius de corruptione: & vitam illius vt non transeat in gladium.) Omnis quippe peccator ab hac corruptione vitiorum illuc ad gladium compellitur tranfire pœnarum: vt vnde hic iniquè delectatus est, inde illic iustè crucietur. Notandum est ergo quòd deus nobis per somnium loquens, prius nos à corruptione, & postmodum à gladio liberat: quia nimirum illius vitam illic eripit ab vltione supplicij, cuius hic mentem subtrahit à delectatione peccati. Neq; enim illic habet quod formidare debeat de gladio sententię: quẽ hic post emendationẽ suam pollutio non corruperit culpæ. Bene ergo dicitur: Eruens animam eius de corruptione: & vitam illius vt non transeat in gladium. De corruptione nanq; ad gladium transire, est post peracta vitia ad toleranda supplicia peruenire. Sequitur:

D *Deus nobis per somnium loquẽs prius nos à corruptione & postmodum à gladio liberat.*

Quòd occulto dei iudicio agitur: ut in cuiusque ordinis loco, in cuiusq; secreti recessu homo sine tentationibus non uiuat: & plærunque quod sibi ad requiem parat, mœretur in perturbationem. Cap. XXIII.

INcrepat quoque per dolorẽ in lectulo: & omnia ossa eius marcescere facit.) In scriptura sacra lectus siue grabbatus seu stratum, aliquando voluptas carnis, aliquando requalitio in bonis operibus, aliquãdo requies temporalis accipitur. Quid est enim quòd in Euangelio sanato cuidam dominus dicit: Surge, tolle grabbatum tuum: & vade in domũ tuam: nisi quòd per grabbatum voluptas corporis designatur? Et iubetur vtique vt hoc sanus porter, vbi infirmus iacuerat: quia nimirum omnis qui adhuc vitijs delectatur, infirmus iacet in voluptatibus carnis. Sed sanatus hoc portat, vbi infirmus iacuerat: quia diuino adiutorio ereptus, à vitijs eiusdem carnis cõsuetudinis postmodum tolerat, in cuius prius desideriis requiescebat. Rursum per lectum vel stratum repausatio in bonis operibus designatur. Vnde in Apostolorum actibus Petrus apostolus dicit: Aenea, sanet te dominus Iesus Christus: surge & sterne tibi. Quid est dicere surge, nisi mala quæ perpetrasti derelinque? Et quid est dicere: sterne tibi, nisi mercedis causas in quibus requiescere debeas operare? vt & deserat resurgendo quę fecit: & inueniat sternẽdo quod fecerit. Quod vtrũque propheta breuiter comprehendit dicens: Declina à malo, & fac bonum. Declinare quippe à malo, est ab eo quo iacuit surgere: bonum verò facere, est mercedis opera in quibus requiescere debeat præparare. Qui enim declinat à malo, sed bona adhuc non facit: surrexit quidem ab eo quo iacuit: sed vbi requiescere debeat nondum strauit. Et rursum lectus vel stratum requies temporalis accipitur: sicut scriptum est: Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Cùm enim quisque curis secularibus fatigatus: deserere per diuinam gratiam huius mundi itinera laboriosa compungitur: cogitare solet quomodo præsentis vitæ desideria fugiat, & ab eius laboribus requiescat: sibique mox desideratæ quietis ordinem quærit: & velut quoddam stratum sicut à cunctis laboribus cessationis locum inuenire concupiscit. Sed quia in hac vita adhuc homo positus: in cuiuslibet ordinis loco, in cuiuslibet secreti secessu viuere sine tentationibus nullatenus potest: plærunque in id quod ad requiem construitur, maior dolor tentationis inuenitur. Vnde rectè per prophetam dicitur: Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Ac si diceret: Omne quod hic sibi parauit ad requiem: hoc ei mutasti occulto iudicio ad perturbationem. Quod pio quidem dei consilio agitur: vt huius peregrinationis tempore electorum vita turbetur.

Ioan.5.

E

Acto.9.

Psal.36.

Psal.40.

F *Viuere sine tẽtationibus nulla tenus homo potest.*

Caput. XXIIII.

VIa quippe est vita præsens qua ad patriam tẽdimus: & idcirco hic occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Solent etenim nonnulli viatores cùm amœna fortasse in itinere prata conspiciũt, pergendi moras innectere: & à cœpti itineris rectitudine declinare: eorũque gressus tardat pulchritudo itineris dum delectat. Electis ergo suis ad se pergentibus dominus huius mundi iter asperum facit: ne dum quisq; vitæ præsentis requie, quasi amœnitate viæ pascitur: magis eum diu pergere q̃ citius peruenire delectet: ne dum oblectatur in via, obliuiscatur quod desiderabat in patria. Quia ergo in hac vita omnis nostra quâ fortasse parauim⁹ requies turbatur, rectè dicitur: Increpat quoq; per dolorẽ in lectulo: id est

Via ad patriam præsens uita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G In præsentis vitæ requie,vel tentationis nos stimulis, vel flagelli afflictione conturbat. Nam sæpe humanus animus quâlibet breui tempore sine tentatione in bonis studiis fuerit, mox de eisdem studiis,in quibus quiescendo se exerit:de ipsis virtutibus quibus multiplicari nititur, dum proficere se sentit eleuatur. Vnde pio rectoris nostri moderamine,impulsu tentationis afficitur, vt in eo ipsa profectus sui elatio comprimatur. Quapropter postquam dixit:Increpat quoque per dolorem in lectulo,aptè subiunxit:

Quòd tentationum profectus sit, cùm infirmitatem nostram recolimus,& cognoscimus quid diuino munere possumus:& quid ex nobis sumus.

Psal.33. Et omnia ossa eius marcescere facit. Ossa in scriptura sacra virtutes accipimus:sicut scriptum est: Dominus custodit omnia ossa eorum,vnum ex eis non conteretur. Quod vtique non de ossibus corporis,sed de viribus dicitur mentis. Nam certè nouimus quòd & multorum martyrum corporaliter ossa cõfracta sunt: & persecutores domini, latronis illius cui dictum est: Hodie mecum eris in paradiso: sicut latronis alterius in cruce crura fregerunt. Cùm ergo increpat per dolorem in lectulo,omnia ossa facit marcescere: quia cum in ea requie quam nobis ab hoc seculo præparamus: flagello tentationis afficimur: qui fortasse de virtutibus nostris inflari potuimus,cognite infirmitatis nostrę tædio extenuamur. Cũ H enim sicut cupimus ad deum proficimus:si profectum nostrũ tentatio nulla pulsaret, alicuius nos fortitudinis esse crederemus. Sed quia nobiscum superna dispensatione agitur, vt infirmitatis nostræ quia proficientes obliuiscimur: tentati recolamus:& in profectu nostro quid de diuino munere,& in tentatione cognoscamus, quid de propriis viribus sumus. Quæ nos profectò tentatio ad plenum raperet,nisi protectio superna seruaret. Sed pulsat nec frangit: impellit nec mouet: quatit nec deiicit: vt de nostra infirmitate sentiamus esse quòd quatimur: & de diuino munere esse quòd stamus. Et quia sæpe anima alicuius boni sibi conscia, cum virtutes suas sibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione pascitur:& quasi gratulatione proprię plenitudinis impinguatur: bene dicitur,quòd tentatione pulsante marcescunt ossa:quia dum propria infirmitas tentatione interrogante cognoscitur, omuis illa nostrarum virium velut pinguis viriditasque gratulatio,subito anxietatis mœrore siccatur:& qui nos alicuius esse momenti bona nostra pẽsando credidimus, pulsati paulo amplius perituros nos iam iamque formidamus. Tunc omne bonorum nostrorum gaudiũ vertitur in pauorem pœnarum. Tunc iniquos nos esse deprehendimus, qui sanctos pauloante credebamus. Tabescit mens, stupent oculi: omne quod prius prosperum arridebat euanescit, lux ipsa fastidio est:& solæ se in animo tenebrę mœroris effundũt:nihil quod I delectet aspicitur,triste est quicquid occurrit. Vnde & aptè sequitur:

Quòd homini in tentationibus constituto præsentis uitæ dulcedo amarescit: & nihil aliud quàm gemere & flere delectat.

Abominabilis ei fuit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis. Ac si apertè dicat:afflicta mens sibi in amaritudinem verti considerat,quicquid se antea blandè libenterque satiabat. Caput.XXV.

Panis multiplex. IN scriptura enim sacra panis,aliquãdo ipse dominus,aliquando spiritalis gratia,aliquando diuinæ doctrinæ eruditio,aliquando hæreticorum prædicatio, aliquãdo subsidium vitæ præsentis, aliquando iocunditas humanæ delectationis accipitur. In pane dominus signatur: sicut ipse in Euangelio dicit: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Ioan.6. Rursum per panem gratia doni spiritalis accipitur:sicut per prophetam dicitur: Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem:& claudit oculos suos ne videat malum, iste in excelsis habitabit: munimenta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est. Quid est enim obturare aures suas ne audiat sanguinem: nisi peccatis suadentibus, quæ de sanguine & carne nascuntur,non præbere consensum? Et quid est, ne malum videat,oculos claudere, nisi omne quod rectitudini aduersum est,non approbare? Iste in excelsis habitabit: quia quanuis eũ adhuc caro in inferioribus retinet,mẽtem iam in sublimibus Esa.33. fixit. Munimenta saxorum sublimitas eius: quia qui obiecta K desiderii terrenæ conuersationis calcat,ad supernã patriam per præcedentium patrum exempla se subleuat. Et quia per contemplationis donum gratia spiritali satiatur,aptè subiungitur: Panis ei datus est,id est, refectionem spiritalis gratiæ percipit:quia se à bonis infimis cœlestia sperando suspendit. Hinc etiam de sancta Ecclesia per Dauid dominus dicit: Pau- Psal.131. peres eius saturabo panibus:quia in illa mentes humiliũ positæ,spiritalium implentur refectione donorum. Rursum per panem diuinæ doctrinæ eruditio designatur: sicut per prophetam dicitur: Qui habitatis in terra Austri,cum panibus E Isaiæ.51. occurite fugienti. In terra quippe Austri habitant, qui in sancta Ecclesia positi, superni spiritus charitate perflantur. Fugit autem, qui huius mũdi mala euadere concupiscit. Qui ergo in terra Austri habitat,fugienti cum panibus occurrat, id est, is qui iam sancto spiritu intra Ecclesiã plenus est:eum qui mala sua euadere nititur, eruditionis alloquio consoletur. Fugienti scilicet cum panibus occurrere,est metuenti æterna supplicia,doctrinæ sacræ escas offerre: & modo tumorem terrore comprimere, modo pauorem exhortatione refouere. Quia panis refectio scripturæ sacræ non inconuenienter accipitur:per eundem prophetam Iudæis solam literam seruantibus dicitur: Quare appenditis argentum, & non in E Isaiæ.55. panibus? Ac si diceret: Pensatis sacra eloquia, sed non in refectione:quia dum solam literæ speciem custoditis,de spiritali intelligentia pinguedinem internæ refectionis amittitis. L Vnde illic aptè subiungitur: Et laborem vestrum non in saturitate. Caput.XXVI.

RVrsum per panem hæreticorũ prædicatio designatur:sicut per Salomonem mulier hæreticæ Ecclesiæ typum gestans & stultos conuocans dicit: Panes occultos libenter edite. Vel sicut in nostra translatione scriptũ est: Aquæ furtiuæ dulciores sunt: & panis absconditus suauior. Sunt enim nonnullæ hæreses quæ apertè metuunt prædicare quod sentiunt: & apud infirmorum mentes verba sua tanto magis condiunt,quanto quasi amplius reuerenter abscondunt. Vnde non immerito dicitur:Panes occultos libenter edite. Miseris enim cordibus occulta hæreticorum verba eo magis sapiunt, quo cum reliquis communiter non habentur. Rursum per panem subsidium præsentis vitę accipitur:sicut Iacob ad Laban transiens,ait:Domine deus si dederis mihi panem ad manducandum,& vestem ad induendum. Et sicut in Euangelio dominus turbis se sequentibus dicit: Quæritis me,non quia vidistis signa: sed quia manducastis Ioan.6. ex panibus meis,& saturati estis. De septẽ enim panibus fuerant satiati. Et per eorum personam dominus illos intra sanctam Ecclesiam detestatur, qui per sacros ordines ad dominum propinquantes: non in eisdem ordinibus virtutum meM rita,sed subsidia vitæ præsentis exquirunt: nec cogitant quid viuendo imitari debeant,sed quæ compendia percipiendo sa tientur. Satiatos quippe de panibus dominum sequi, est de sancta Ecclesia temporalia alimenta sumpsisse. Et non prosignis est dominum,sed pro panibus quærere:ad religionis officium,non pro augendis virtutibus,sed pro requirendis subsidiis inhiare. Rursum per panem iocunditas humanæ delectationis accipitur. Vnde Hieremias propheta cum synago- Thren.1. gæ perditos mores defleret,dixit:Omnis populus eius gemẽs & quærens panem: dederunt preciosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. Gemens enim populus quærit panem,dum praua hominum multitudo affligitur: quia non ad votum de præsentis vitæ iocunditate satiatur. Sed & preciosa quæque pro cibo dat: quia virtutes mentis in appetitum delectationis transitoriæ inclinat. Et refocillare animam nititur:quia peruersis suis desideriis satisfacere conatur. Vnde bene mox ex voce illic electæ multitudinis subdit: Vide Ibidem. domine & considera:quia facta sum vilis. Vilis quippe plebs dei efficitur: quando prauorum numero crescente,in eis nõ summa & cœlestia:sed abiecta & terrestria sectatur.

Caput.XXVII.

HEliu itaque quid aliud panem quàm præsentis vitæ delectationẽ vocat? Qui postquã vim tẽtationis expressit,ilicò subdidit: Abominabilis ei fit in vita sua panis:& animę illi⁹ cib⁹ antè desiderabilis: quia videlicet oẽ qđ pri⁹ de ipsa prosperitate viuẽdi dulce sapiebat: postmodum per

A dum per vim tentationis amarescit. Nonnunq; verò quicquid gaudij,quicquid virtutis fauere videbatur, subitò in pauore tentationis amittitur: & quasi euacuatus eisdem virtutibus tristis animus solo mœrore possidetur. Cùm enim paulo vehementius impulsu tentationis afficitur: quia exerere vim solitæ fortitudinis non valet,eam iam velut perditam dolet: seque ex se vacuum sentiens, infirmitatem suam ex ipsa sua vanitate recognoscit. Vnde ab omni mox iocunditate quasi frangitur:& escas prioris lætitię respuens,eo quem solum libẽter appetit,luctu satiatur. Vnusquisque enim cum sibi bene viuendi prosperitas arridet, hilarescit: atque ipsa hilaritas animum velut desiderabilis cibus reficit. Sed cùm tentatione paulo amplius imminente pulsatur: à mente eius per mœroris fastidium gaudium omne respuitur, quæ prius eodem gaudio quasi satiata lætabatur. Quia igitur homo tentatus,ab ore cordis omnem cibum respuit delectationis: nihilque ei aliud quàm semetipsum & cognoscere & flere delectat, bene dicitur: Abominabilis ei fit in vita sua panis: & animæ illius cibus antè desiderabilis. Sed sicut superius diximus: idcirco moderamine occultæ dispensationis ita tentari permittimur: vt qui ex diuino munere in virtute proficimus: etiam quid sumus ex propria infirmitate memoremur: & qui ex perceptione muneris opera virtutis inferim⁹, ex infirmitatis nostræ memoria sacrificiũ humilitatis offeramus. Aliquando autem post profectum virium non solum tentant vitia,sed etiam flagella castigant. Cùm autem tentamur B vitiis, pia dispensatione nobiscum agitur: ne his virtutibus quibus proficimus extollamur. Cùm verò flagellis atteriCur tentari permittimur. Differẽter tentamur uitiis,differenter atteritur flagellis.

mur,malis increpantibus admonemur, ne mundo blandiente seducamur. Vitia dum nos tentant: proficientes in nos virtutes humiliant: flagella dum tentant, surgentes in corde huius mundi voluptates eradicãt. Per tentantia vitia discimus. quid de nobis simus:per ferientia flagella cognoscimus quid de hoc mundo fugiamus. Per illa restringimur ne intrinsecus extollamur: per ista comprimimur ne quid extrinsecus appetamus. In hac ergo vita dum sumus: & flagellis atteri, & aliquando tentari vitiis necesse est. Siue enim in laboribus flagellorum seu in certamine vitiorum, non solum nobis nostra infirmitas innotescit: sed etiam in quanta virtute profecerimus agnoscimus.

De utilitate tentationis:& quòd in aduersis magis se agnoscat homo quàm in prosperis.

Nemo uires suas in pace cognoscit. Nemo quippe vires suas in pace cognoscit. Si enim bella desunt: virtutum experimenta non prodeunt. Improuidus miles est,qui fortem se in pace gloriatur. Cap.XXVIII.

QVia ergo sæpe virium merita per flagellorum aduersa patefiunt:aptè Heliu subiungit dicens: Tabescet caro illius:& ossa quę tecta fuerant nudabũtur.) Cùm enim flagellis premẽtibus omnis exC terior voluptas atteritur:internæ fortitudinis ossa nudãtur. Caro delectatio carnalis. Quid autem hoc loco carnis nomine,nisi ipsa delectatio carnalis accipitur? Vel quid per ossa nisi virtutes animæ designantur? Tabescit ergo caro & ossa nudantur: quia dum flagellis arguentibus carnalis delectatio extenuatur:ea quæ dum quasi sub carne latuerant virtutum fortia patefiunt. Nemo quippe quantum profecerit,nisi inter aduersa cognoscit. Psalm. 41. Cùm enim affunt prospera,cerni virium documenta non possunt. Vnde alias scripum est:In die mandauit dominus misericordiam suã,& nocte declarauit: quia videlicet vnusquisq; superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit: sed quantum perceperit,in aduersitate perturbationis ostendit. Tabescat ergo caro,vt nudẽtur ossa. Feriamur paternis perturbationibus:vt quantum proficimus agnoscamus. Flagellis enim domini, pinguedo carnalis delectationis atteritur: sed virtutũ nostrarum ossa patefiũt. Decus nostrum exterius ipsa hui⁹ mũdi aduersitate fœdatur:sed quid in nobis intrinsecus latebat ostenditur. Cæsis nanq; Apostolis denunciatũ est:ne loquerẽtur vltrà in nomine Iesu: sed magna exultatione gauisi sunt:quòd digni habiti sunt pro nomine Iesu contuAct.5. meliam pati: fuisque aduersariis cum fiducia respondentur: Obedire oportet deo magis quàm hominibus. Ecce inter aduersa validius fidei robur emicuit: ecce concisa est integritas carnium: sed patefacta sunt ossa virtutũ. Hinc de eis per sapientiam dicitur: Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se. Tentati sunt quippe aduersitate plagarum: sed digni D Sapien.3. inuenti sunt nudatione ossium. Nam quia hæc illorũ illa tentatio est, quæ ex flagellis adhibetur, illic apertè declaratur, dum sequitur: Tanquam aurum in fornace probauit illos, & Ibidem. quasi holocausti hostiam accepit illos. Quia ergo vniuscuiusque vires non nisi per aduersa patefiunt,bene dicitur: Tabescet enim caro eius:& ossa quæ tecta fuerant,nudabũtur. Tabescit enim caro dum omne quod fluxum infirmumque est, flagellis atteritur. Nudãtur ossa,dum per hæc in nobis etiam quod validum latet aperitur. Quia verò sicut & superius dictum est:in ipsa aduersitate tentationis non solum detegitur robur fortitudinis,sed etiam cognoscitur infirmitas humanitatis: & tentatus quisque ostẽdit quidem quantum de deo profecerit: sed in ipsis flagellorum afflictionibus etiã quantum de semetipso sit infirmus agnoscit: quia non tantummodo nudantur ossa:sed etiam tabescit caro,aptè subiungitur:

Quòd qui tentantur,corruptioni & morti appropinquant,nisi per dei gratiam liberẽtur: quæ utiliter plærunque se subtrahit: & quàm nihil sit homo sine illa, ex propria infirmitate intelligit.

Approqinquabit corruptioni anima eius, & vitia illius mortiferis.) Tẽtati enim vniuscuiusq; iusti anima corruptioni appropinquare dicitur: quando ne eam virtus possit extollere,per flagella compellitur,quid sit ex propria infirmitate, E sentire. Corruptioni videlicet appropinquat: quia ex suis se viribus proximũ non ignorat: vt hoc quod à perditione longè est,non sibi,sed domino tribuat. Appropinquat verò mortiferis, quia ex infirmitate carnis proximum se peccatis mortẽ ferentibus respicit:à quibus diuino munere tanto magis longè fit, quanto se eis proximũ ex suis meritis deprehendit. Per contemplationem conditionis suę Dauid corruptioni appropinquauerat,cùm dicebat: Memento domine Psalm.102. quòd puluis sumus:homo sicut fœnum dies eius. Per contemplationem quoque infirmitatis proprię Paulus mortiferis appropinquauerat, cùm dicebat: Video aliam legem in mem- Roma.7. bris meis repugnantem legi mentis meæ:& captiuum me ducentem in lege peccati quæ est in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Corruptioni ergo & mortiferis appropinquare, est considerata infirmitate humanitatis suæ peccatorem se ex suis meritis cernere,atque apud se arrogantiam ex propriis viribus non habere. Quid enim sumus,si à conditoris nostri protectione deseramur? Quę nimirum protectio minus necessaria creditur, si semper habeatur. Sed vtiliter plærunque subtrahitur,vt sibimetipsi homo quàm sine illa nihil sit ostendatur. Manus igitur dei aliquando nos nobis per aduersa insinuat: quæ etiam nescientes nos in prosperis portat. Qua destituti dum cadere incipimus,& tamen adiuti retinemur: & doctrina fit quod in lapsu trepidamus: & custodia quod in statu permanemus. Nemo ergo se alicuius virtutis æstimet, etiam cùm quid fortiter potest:quia si diuina protectio deserat: ibi repentè eneNihil sumus si à dei protectione deseramur. F Nemo se alicuius uirtutis æstimet. 3.Reg.13. uiter obruitur,vbi se valenter stare gloriabatur. Quid est enim quòd vir dei contra altare Samariæ ad prophetandum directus: præsente rege authoritatem liberæ vocis exercuit: eiusdemque regis extensum brachium in rigorem miserabiliter astrinxit: quod tamen mox misericorditer saluti restituit? Cuius in domo inuitatus comedere noluit: quia ne in via comederet prohibitionis dominicæ præcepta seruauit. Qui tamen in eadem via & seductus comedit, & pastus interiit. Qua in re quid subtili consideratione colligimus:quid,vt ita dixerim, formidandum suspicamur: nisi quòd forsitan quia apud semetipsum tacitus,pro præceptis dominicis regem se contempsisse gloriabatur: ab interna mox soliditate quassatus est:& inde ei in opere culpa surripuit,vnde gloria in corde surrexit:vt prophetæ falsi verbis deceptus diceret: quia nequaq; propriæ fortitudinis fuerit, quòd regis verbis restitisset? Bene autem ex eius ore mortis sententiam accepit, cuius seductione à vitæ præcepto deuiauit: vt inde pœnam veraciter sumeret,vnde culpã negligenter admisisset. Quia igitur vnũquenq; electũ suum diuina gratia tunc magis erudiendo custodit:cũ quasi percutiẽs deserit,dicatur rectè: Appropinquabit corruptioni anima eius:& vita illius mortiferis,vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo se suis viribus vicinum morti per aduersa considerat: eo in cunctis quæ fortiter egerit, ad diuinæ spei munimen fugiens solidius viuat.

Libri. XXIII. Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER MORALIVM BEATI GREgorij papæ Vigesimusquartus super Iob, continuans textum capitis trigesimitertij.

Caput. I.

HELIV vim supernæ dispensationis insinuãs, de electi vniuscuiusq; percussione intulit dicens: Appropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis. Et dum tẽtatum hominem demonstrat vnum: in qua tentatione sit positum humanũ genus ostendit vniuersum: dumq; narrat quid specialiter agatur in singulis: liquidò intimat quid generaliter agatur in cunctis. Sic enim tentationem expressit quorũdam proprié singulorum: vt possit intelligi & vniuersaliter omnium. Cunctum quippe electorum genus in hac vita huius tædio laboris afficitur. Vnde & mox huic generali pestilẽtiæ generale subintulit remedium medicinæ, dicens:

Generale remedium medicinæ cõtra generalẽ pestilentiã tentationis.

Quòd Christus, magni consilij angelus, similis nobis locutus est æquitatem: homo pro hominibus interpellans: & impetrauit indulgentiam, exauditus pro sua reuerentia.

Si fuerit pro eo angelus loquens vnum de similibus, vt annunciet hominis equitatem, miserebitur eius.) Quis enim est iste angelus, nisi ille qui per prophetam dicitur magni consilij angelus? Quia enim Græca lingua euangelizare denunciare dicitur: semetipsum nobis annuncians dominus angelus vocatur. Et bene ait: Si fuerit pro eo angelus loquẽs: quia sicut ait Apostolus, etiam interpellat pro nobis. Sed quid pro nobis loquatur audiamus: Vnum de similibus. Mos medicinæ est, vt aliquando similia similibus: aliquãdo contraria cõtrariis curet. Nam sæpe calida calidis, frigida frigidis: sæpe autem frigida calidis, calida frigidis sanare contueuit. Veniens ergo ad nos desuper medicus noster: tantisq; nos inueniens languoribus pressos: quiddam nobis simile, & quiddam contrarium apposuit. Ad homines quippe homo venit, sed ad peccatores iustus: concordauit nobis veritate naturæ, sed discrepauit à nobis rigore iustitiæ. Vitiosus enim homo corrigi non poterat, nisi per deum. Videri autem debuit qui corrigebat: vt præbendo imitationis formam, anteactæ malitiæ mutaret vitam. Sed videri ab homine non poterat deus: ergo homo factus est, vt videri potuisset.

Esaiæ. 11. Euangelizare denũciare.

I

Caput. II.

IVstus igitur atque inuisibilis deus apparuit similis nobis homo visibilis: vt dum videretur ex simili, curaret ex iusto: & dum veritate generis concordat conditioni, virtute artis obuiaret ægritudini. Quia ergo in carne veniens dominus non culpam nostram ex vitio, non pœnam ex necessitate suscepit, nulla enim labe peccati pollutus, reatus nostri teneri conditione nõ potuit, atque ideo mortem nostram omni necessitate calcata, cùm voluit, sponte suscepit: rectè dicitur quòd pro tentato homine iste angelus vnum de similibus loquitur: quia nec ita natus vt reliqui: nec ita mortuus: nec ita resuscitatus. Non enim cooperante coitu: sed spiritu sancto superueniente conceptus est. Natus autem materna viscera & fœcunda exhibuit, & incorrupta seruauit. Rursum nos omnes cum nolumus morimur: quia ad soluendæ pœnæ debitum culpæ nostræ conditione coarctamur. Ille autẽ quia nulli admixtus est culpæ: nulli ex necessitate succubuit pœnæ. Sed quia culpam nostram dominando subdidit: pœnam nostram miserando suscepit, sicut ipse ait: Potestatem habeo ponẽdi animam meam: & potestatem habeo iterum sumendi eam. Qui etiam præmisit: Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso. Rursum non vt reliqui suscitatus est: quia nostra resurrectio in seculi finem dilata est: illius verò die tertio celebrata. Et nos quidem per illum resurgimus, nam ipse per se. Neque enim qui deus erat, sicut nos ab alio vt resuscitari potuisset indigebat. In eo ergo eius resurrectio distat à nostra: quòd non per nosmetipsos resurgimus, sicut ipse. Pro eo enim quòd simpliciter homines sumus, superiori adiutorio vt resurgere valeamus indigemus. Ille autem eiusdem resurrectionis vim cum patre & spiritu sancto deus exhibuit: quam tamen solus in humanitate percepit.

K *Ioan. 10.*

Caput. III.

QVia igitur dominus verè natus, verè mortuus, verè suscitatus: in omnibus tamẽ distat à nobis magnitudine potentiæ, sed sola concordat nobis veritate naturæ: bene dicitur quia pro nobis angelus iste vnum de similibus loquitur. Cum enim in cunctis operationibus suis immensa nos virtute transcendat: in vno tamẽ à nobis, id est, in formæ veritate non discrepat. Per hoc pro nobis patri loquitur: per quod semetipsum nobis similem ostendit. Loqui quippe eius vel interpellare est ipsum se pro hominibus hominem demõstrare. Et bene cum dixisset, Vnũ de similibus loquitur, ilico adiunxit: Vt annunciet hominis æquitatem.) Quia nisi ille hominibus similis fieret, equus homo ante deum non appareret. Inde quippe annũciat æquitatem nostram: vnde suscipere dignatus est infirmitatem nostram. Omnes videlicet nos inimica illa persuasio in culpæ contagio ab ipsa radice polluerat: nullusque erat qui apud deum pro peccatoribus loquens, à peccato liber appareret: quia ex eadem massa editos æque cunctos par reatus inuoluerat. Proinde venit ad nos vnigenitus patris: assumpsit ex nobis naturam, non perpetrans culpam. Sine peccato quippe esse debuit, qui pro peccatoribus interuenire potuisset: quia nimirũ alienæ pollutionis contagia non tergeret, si propria sustineret. Bene ergo dicitur: quia in eo quòd similis apparuit, æquitatem hominis annunciauit. Intercedẽs enim pro peccatoribus, semetipsum iustum hominem qui pro aliis indulgentiam mereretur, ostendit. Sequitur:

L

Quòd in eo quòd uerbum caro factum est, & in proprio sanguine Christus introiuit in sancta, nostra redemptio inuenta est.

Miserebitur eius, & dicet: Libera eum, vt non descẽdat in corruptionẽ: inueni in quo ei propitier.) Mediator dei & hominum homo Christus Iesus in eo miseretur homini: quo formam hominis sumpsit: qua misericordia pro redẽpto homine dicit patri: Libera eum vt non descendat in corruptionẽ. Sicut iam suprà diximus, dicere eius est liberare hominẽ: naturã hominis assumendo liberam demõstrare. Ex ea quippe carne quã sumpsit, etiam hanc ostendit liberam quam redemit. Quę redempta videlicet caro nos sumus: qui cognitione nostri reatus astringimur. Sed mediatoris tanti æquitate liberamur: sicut ipse ait: Si vos filij liberauerit, vere liberi eritis. Et bene pro hoc redempto homine dicitur:

M *Ioan. 8.*

Caput. IIII.

NOn descendat in corruptionem. Superius enim dictũ fuerat: Appropinquabit corruptioni anima eius: postmodum dicitur: Nõ descendat in corruptionẽ. Ac si diceret: Quia cognoscendo infirmitatem suam esse, se corruptioni proximũ nõ ignorat: idcirco ad corruptiõis interitũ non descendat. Ad corruptionem enim iustè descẽderet, si suis viribus longè se à corruptione esse iudicaret. Sed quia corruptioni appropinquauit humiliter, debet ab ea misericorditer liberari: vt eo cõtra impugnãtia vitia fortis sit, quo se suis meritis agnoscit infirmũ. Quisquis enim supra se extollitur, ipso elationis suæ põdere grauatur: & eo se in infimis mergit, quo in superbiæ vitium proruens, ab eo qui verè excelsus est, elongauit: atque inde magis ima appetit, vnde se coniunctum summis æstimauit: sicut per prophetã extolenti se animæ dicitur: Quo pulchrior es descende, & dormi cum incircuncisis. Omnis enim qui fœditatem infirmitatis suæ cõsiderare negligit: sed per elationis fastum virtutis suæ gloriam

Ezec. 32.

A gloriam attendit: vnde pulchrior est, inde descẽdit: quia extollendo se de suis meritis, inde in ima deterius corruit, vnde gloriosum se esse iudicauit. Qui descendens cum incircũcisis dormit: quia in æterna morte cum cæteris peccatoribus deficit. Quia ergo homo iste humiliter corruptioni se propinquum esse cognouit, bene de eo dicitur: Libera eum vt nõ descendat in corruptionem, vt eo magis euadat pœnam, quo oculos suos non auertit à culpa. Quia verò nullus erat cuius meritis nobis dominus propitiari debuisset: vnigenitus patris formam infirmitatis nostræ suscipiens, solus iustus apparuit: vt pro peccatoribus intercederet. Et bene pro redempto homine isto loquens angelus dicit: Inueni in quo propitier ei. Ac si apertè mediator dei & hominum dicat: Quia nullus hominum fuit, qui coram deo intercessor iustus pro hominibus appareret: memetipsum ad propitiandum hominibus hominem feci: & dum me hominem exhibui, in quo iustè hominibus propitiarer inueni. Et quia infirmitatem suscipiens dominus dum pœnam nostram moriendo tolerauit: corruptionem nostram resurgendo mutauit: bene ergo iste angelus mortalitatis nostræ flagella subiungit: eorumq; miseretur, dicens: Consumpta est caro eius à suppliciis: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.) In illo quippe primo homine à deo recedente, repulsi à paradisi gaudiis, in hanc mortalis vitæ ærumnam cecidimus: & q̃ grauem culpam serpentis suasione commisimus, pœna nostræ vltionis sentimus. Huc enim lapsi nihil extra deum nisi quo affligeremur inuenimus. Et quia per oculorum visum carnem secuti sumus, de ipsa carne quã præceptis dei præposuimus flagellamur. In ipsa quippe quotidie gemitum, in ipsa cruciatum, in ipsa interitum patimur: vt hoc nobis mira dispositione dominus in pœnã verteret, per quod fecimus culpam: nec aliunde esset interim cẽ sura supplicij, nisi vnde fuerat causa peccati: vt eius carnis amaritudine homo erudiretur ad vita: cuius oblectatione superbiæ peruenit ad mortem. Quia ergo innumeris humanum genus carnalis vitæ suppliciis premebatur: sed redemptore nostro veniente, & vitia corruptionis nostrę & tormenta deleta sunt: dicatur de hoc redempto homine.

B

Quòd Christo interpellante pro nobis, genus humanum tentationum tormentis consumptum, reuersum est ad id unde ciderat antequam peccaret. Cap. V.

COnsumpta est caro ei? à suppliciis: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.) Ac si diceret: Mortalitatis suæ pœna in quadã vetustatis suæ senectute deiectus est: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ, id est, prioris vitæ integritate renouetur: vt nõ eo maneat quo lapsus est: sed ad hoc redemptus redeat, ad quod percipiendum conditus fuit. Scriptura enim sacra sæpe adolescentiam pro nouitate vitæ ponere consueuit. Vnde venienti sponso dicitur: Adolescentulę dilexerunt te, id est, electorum animæ gratia baptismatis renouatæ: quæ non in vitę veteris vsu deficiunt, sed noui hominis conuersatione decorantur. Senectutem quippe veteris hominis inter vitia tabescentem deflebat ille, qui ait: Inueterauí inter omnes inimicos meos. Econtra alius gaudere in virtutibus admonet, dicens: Lætare iuuenis in adolescentia tua. Ac si diceret: Fortis quisq; gaudeat in renouatione sua, id est, lætitiam suam non in vitæ veteris voluptate, sed in conuersationis nouæ virtute constituat. Quia verò ad hoc nouitatis robur non nostris viribus, sed redemptore interueniente reuocamur: pro hoc flagellato homine deprecans angelus dicat: Reuertatur ad dies adolescentiæ suæ. Et quia dum redẽptor noster patrem pro nobis interpellat: nos quoque vitæ pristinæ torpore discusso, ad sitim orationis accendimur: aptè de hoc homine redempto subiungitur: Deprecabitur deum, & placabilis ei erit.) Prius enim postulare angelum, & postmodum hominem dicit: quia nisi antè ipse dominus per incarnationem suam interpellans patrem, vitam nostram peteret: nunquam se insensibilitas nostra ad postulanda ea quæ æterna sunt excitaret. Sed incarnationis eius præcessit oratio, vt torporis nostri euigilatio subsequatur.

C *Cant. 1.* *Psal. 6.* *Eccles. 11.*

Quòd post labores tentationum, orationum instantiam, placato deo serui dei quasi in excessu mentis suspensi, dum præsentia contemnunt, quædam de deo sentiunt, quæ tamen effari non possunt.

Caput. VI.

D

QVia verò post tentationes, sæpe post immẽsas amaritudines menti nostræ in occulto gaudio lux veritatis erũpit: bene de hoc tentato homine & deprecante subiungitur: Et videbit faciem eius in iubilo.) Superius dictum est quomodo deus innotescendo afficit: nunc verò dicitur: quomodo dum innotescit exhilarat. Aliter enim quisq; compungitur, cùm interna intuens, malorum suorũ pauore terretur: aliter verò cõpungitur, cùm gaudia superna cõspiciens, spe quadam & securitate roboratur. Illa compunctio afficientes & tristes, hæc verò lætas lachrymas mouet. Iubilũ nanq; dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur: quod nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri: & tamen quibusdã motibus proditur, quanuis nullis proprietatibus exprimatur. Vnde Dauid propheta intuens electorum animas tantũ gaudium mente concipere, quãtum sermone non valent aperire, ait: Beatus populus qui scit iubilationẽ. Nõ enim ait, qui loquitur: sed qui scit: quia sciri quidem iubilatio intellectu potest: sed dicto exprimi nõ potest. Sentitur per illam quippe quod vltra sensum est. Et cũ vix ad hoc contemplandũ sufficiat conscientia sentiẽtis: quomodo ad hoc exprimendũ sufficiat lingua dicentis? Quia ergo cordibus nostris lux se veritatis insinuans: modo districtã iustitiam prætendendo cõtristat: modo interna gaudia aperiendo lætificat: post tentationũ amaritudines, post tribulationũ luctus, aptè subiungitur: Videbit faciẽ eius in iubilo.) Menti enim nostræ de cõsideratione cæcitatis suæ prius ignis tribulationis immittitur: vt omnis vitiorũ ærugo concremetur: & tunc mundatis oculis cordis, illa lætitia patrię cœlestis aperitur: vt prius purgemus lugẽdo quod fecimus: & postmodũ manifestius contẽplemur per gaudia quod quæramus. Prius à mẽtis acie exurente tristitia interposita malorũ caligo detergitur: & tunc resplendente raptim coruscatione incircũscripti luminis illustratur. Quo vtcũq; conspectu in gaudio cuiusdam seueritatis absorbetur: & quasi post defectum vitæ præsentis vltra se rapta, in quadã nouitate aliquo modo recreatur. Ibi mens ex immenso fonte infusione superni roris aspergitur: ibi non se sufficere ad id quod rapta est contemplatur: & veritatẽ sentiendo, videt, quia quanta est ipsa veritas, nõ videt. Cui veritati tãto magis se longè existimat, quãto magis appropinquat: quia nisi illam vtcunq; conspiceret, nequaquam eam conspicere se non posse sentiret. Adnisus ergo animi dum in illam intenditur immẽsitatis eius coruscãte circunstantia reuerberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cũcta circunstat: & idcirco mens nostra nequaquam se ad comprehendendam incircũscriptam circũstantiam dilatat: quia eam inopia suæ circũscriptionis angustat. Vnde & ad semetipsam citius labitur: & prospectis quasi quibusdam veritatis vestigiis, ad sua ima reuocatur. Hęc ipsa tamen per contemplationẽ facta nõ solida & pmanẽs visio: sed, vt ita dixerim, quasi quædã visionis imitatio, dei facies dicitur. Cap. VII.

Psal. 88.

F

QVia enim per faciẽ quemlibet agnoscimus, nõ immerito cognitionẽ dei, faciem eius vocamus. Vnde Iacob postq̃ cum angelo luctatus est, ait: Vidi dominũ facie ad faciem. Ac si diceret. Cognoui dominum: quia me cognoscere ipse dignatus est. Quã cognitionem plenissimè fieri Paulus testatur in fine, dicens: Tũc cognoscã sicut & cognitus sum. Quia ergo post laborũ certamina, post tentationum fluctus sæpe in excessu anima suspenditur: vt cognitionem diuinæ præsentiæ contempletur: quam tamen præsentiam & sentire possit, & explere non possit: rectè post tot labores de hoc tentato homine dicitur: Videbit faciem eius in iubilo. Quia verò vnusquisq; quanto amplius cœlestia contẽplatur, tanto magis à terrena operatione corrigitur: bene post gratiam contemplationis, iustitiam subdidit operationis, dicens: Et reddet homini iustitiam suam. Iustitia nostra dicitur, non quæ ex nostro nostra est: sed quę diuina largitate fit nostra: sicut in dominica oratione dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Ecce & nostrũ dicimus: & tamẽ vt detur oramus. Noster quippe fit cum accipitur, qui tamen dei est: quia ab illo datur. Et dei ergo est ex munere: & noster fit veraciter per acceptionem. Ita ergo hoc loco homini suam iustitiam dominus reddit: non quã ex semetipso habuit, sed quam cõditus vt haberet accepit: & in

Gene. 32. *1. Cor. 13.* *Iustitia nostra quõ nostra. Matt. 6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

G qua lapsus perseuerare noluit. Illâ ergo iustitiâ reddet deus homini, ad quam conditus fuit: vt inhærere deo libeat: vt minacem eius sententiam pertimescat: vt serpentis callidi blandis iam promissionibus non credat. Quod enim in paradiso egit, hoc quotidie antiquus hostis agere non desistit. Verba quippe dei de cordibus hominum molitur euellere: atque in eis ficta promissionis suæ blandimẽta radicare, quotidie hoc quod deus minatur leuigat: & ad hoc credendum quod falsum promittit inuitat. Falsò enim pollicetur temporalia: vt mentibus hominum ea supplicia leuiget, quæ deus minatur æterna. Nam cùm præsentis vitæ gloriam spõdet, quid aliud dicit quàm gustate & eritis sicut dij? Ac si apertè dicat:

Callidꝰ serpens quotidie agit quod in paradiso fecit.

Caput. VIII.

TEmporalem cõcupiscentiam tangite: & in hoc mundo sublimes apparate. Et cùm timorem diuinę sentẽtiæ amouere conatur: quid aliud loquitur quàm id quod primis hominibus dixit: Cur præcepit vobis deus, vt nõ comederetis de omni ligno paradisi? Sed quia diuino munere redemptus homo iustitiam recepit, quam dudum conditus amisit: robustiorem se iam contra blandimenta callidę persuasionis exercet: quia experimento didicit quantum obediens esse debeat præcepto. Et quem tunc culpa duxit ad pœnam: nunc pœna sua restringit à culpa: vt tanto magis delinquere metuat, quanto cogente supplicio & ipse iã quod perpetrauit accusat. Vnde & sequitur:

Genes.3.

H

Quòd qui sanctorum patrum exempla respicit, eorum comparatione se inferiorem cognoscit.

Respiciet homines, & dicet: Peccaui.) Sed peccatorem se non cognosceret, si iustitiam non haberet. Nemo quippe tortitudinẽ suam nisi cum rectus esse cœperit, deprehẽdit. Nam qui omnino peruersus est, neque hoc potest videre quod est. Qui verò peccatorem se intelligit, iam ex parte aliqua iustus esse inchoauit: atq; id quod non iustus fecerat: ex eo quòd iustus est accusat. Qua accusatione sua deo inhærere inchoat, dum rectum contra se iudicium proferens, hoc in se quod illi sentit displicere condemnat. Recepta ergo iustitia sua dicit homo iste. Peccaui. Et notandum quòd præmittitur, Respiciet homines: & tunc deinde subiungitur, Et dicet, peccaui. Ideo enim nõnulli peccasse se nesciunt: quia homines non attendunt. Nam si considerarent homines, citius agnoscerẽt quantũ peccando infra homines cecidissent. Et quanuis scriptura sacra aliquando homines ponere soleat humana sapiẽtes, sicut ait Apostolus: Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nõnne carnales estis? & paulopost subiicit dicens: Nõne homines estis? nõunquam tamen homines dicit eos quos à bestiis ratio distinguit, id est, quos non atteri bestiali passionum motu demonstrat. Quibus per prophetam dominus dicit. Vos autẽ greges pascuæ meæ homines estis, quia illos nimirum dominus pascit, quos voluptas carnis iumentorum more non afficit. At contrà hi qui carnali affectioni succumbunt: non iam homines sed iumẽta nominantur: sicut de quibusdam qui in peccato suo moriuntur, per prophetam dicitur: Computruerunt iumenta in stercore suo. Iumenta quippe in stercore suo computrescere, est carnales homines in fetore luxuriæ vitam finire. Non enim esse homines, sed iumẽta declarantur: de quibus per prophetã dicitur: Vnusquisq; ad vxorem proximi sui hinniebat. Et de quibus propheta alius dicit: Vt carnes asinorum, carnes eorum: & fluxus equorum, fluxus eorum. Vnde & per Dauid dicitur: Homo cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipiẽtibus, & similis factus est illis. Cùm ergo vocentur homines hi qui iustitiæ ratione suffulti sunt: & irrationabilia iumenta nominentur hi qui carnali delectationi deseruiunt: rectè de hoc pœnitente dicitur: Caput. IX.

1.Corin.3.

Ezec.34.

I

Iobel.1.

Hiere.5.

Ezec.23.

Psal.48.

REspiciet homines, & dicet, peccaui.) Ac si dicatur: Sanctorum virorum exempla conspicit: atque eorũ comparatione se pensans, iniquũ se esse deprehendit. Qui enim plenissimè intelligere appetit qualis est, tales nimirum debet conspicere qualis non est: vt ex bonorum forma metiatur, quanto ipse deserto bono deformis est. Ex his quippe quibus plenissimè bona assunt, perpendit rectè quæ sibi minus sunt, atque in illorum pulchritudine conspicit fœditatem suam, quam in semetipso, & potest perpeti, & sentire non potest. Lucem nanq; debet conspicere, qui vult de tenebris iudicare, vt in illa videat quid de tenebris æstimet, per quas videre præpeditur. Peccator nanq; si incognita vita iustorum semetipsum cõspicit, peccatorem se nullatenus comprehendit. Videre enim se nõ potest, quia fulgorem lucis neciens, cum semetipsum conspicit, quid aliud quàm tenebras attendit? Iustorum ergo debemus vitam conspicere, vt subtiliter deprehẽdamus nostram. Illorum videlicet species quasi quędam forma nobis imitanda proponitur, quia viua lectio est vita bonorum: Vnde & non immerito iidem iusti in sacro eloquio libri nominãtur, sicut scriptum est: Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris. Liber nanque vitæ est ipsa visio aduenientis iudicis. In quo quasi scriptum est omne mãdatum, quia quisquis eum viderit, mox teste cõscientia quicquic non fecit intelligit. Libri etiam aperti referuntur, quia iustorum tunc vita conspicitur, in quibus mandata cœlestia opere impressa cernuntur. Et iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, quia in ostensa vita iustorum quasi in expansione librorum legunt bonum quod agere ipsi noluerunt, atque ex eorum qui fecerunt comparatione damnãtur. Ne ergo vnusquisque tunc videẽs eos, quod non fecit defleat, nunc in eis quod imitetur attendat. Quod quidem facere electi non cessant. Meliorem nanque vitam considerant & deterioris vsus conuersationem mutant. Vnde sponsi voce sanctæ Ecclesiæ in Canticis canticorum dicitur. Caput. X.

K

Iustorum vita conspicienda.

Apoc.20.

Liber vitæ, visio aduenientis iudicis.

DVo vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Quæ enim sunt duo vbera, nisi ex Iudæa ac gentilitate veniens vterque populus, qui in sanctæ Ecclesiæ corpore per intentionem sapientiæ arcano est cordis infixus? Ex quo populo hi qui electi sunt, idcirco capreæ hinnulis cõparantur, quia per humilitatem quidem paruos sese ac peccatores intelligunt, sed eis per charitatem currẽtibus, si qua obstacula de impedimento tẽporalitatis obuiant, transeunt, & datis contemplationis saltibus, ad superna transcendunt. Qui vt hæc agant, præcedentium sanctorum exempla conspiciunt. Vnde, & in liliis pasci referuntur. Quid enim per lilia, nisi illorum vita declaratur, qui veraciter dicunt: Christi bonus odor sumus deo? Electi ergo vt assequi summa præualeant: conspecta odorifera, & candida iustorũ vita satiantur. Iam quidem videre dominum sitiunt, iam de eius contemplatione satiari charitatis æstibus inardescunt. Sed quia in hac vita positi, necdum valent, per præcedentium interim patrum exempla pascuntur. Vnde & aptè illic tempus depsho liliorũ pastu diffinitur, dum dicitur: Donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Tandiu quippe refici iustorum exemplis indigemus, donec præsentis mortalitatis vmbras eterno die aspirante transeamus. Cùm enim huius temporalitatis vmbra transacta hac mortalitate fuerit inclinata, quia ipsius diei internum lumen cernimus, nequaquam iam appetimus, vt ad amorem eius per aliorum exempla flagremus. Nunc autem quia necdum eum intueri possumus, summopere necesse est, vt eorum qui illum perfectè secuti sunt, conspectis actionibus incitemur. Intueamur ergo quam pulchra est agilitas sequentium, & videamus quam turpis sit hebetudo pigrorũ. Statim nanque vt bene agentium gesta respicimus, nosmetipsos confusione intima vlciscente iudicamus: mox verecundia mentem concutit, mox iustè sequens reatus addicit, & vehementer hoc etiam displicet, quod adhuc fortasse turpiter libet. Vnde per Ezechielem dicitur: Fili hominis ostende domui Israël templum, vt confundantur ab iniquitatibus suis: & metiantur fabricam & erubescant ex omnibus quæ fecerunt. Templum quippe dei filiis Israël ad confusionem ostenditur, quando vniuscuiusque iusti anima quam inspirando deus inhabitat: quanta sanctitate fulgeat, ad confusionem suam peccatoribus demonstratur: vt in illa bonum quod negligunt videant, & in seipsis malum quod operantur erubescant. Metiri verò fabricam, est pensare subtiliter iustorum vitam. Sed dũ metimur fabricã, necesse est vt ex cunctis quæ facimus erubescamus: quia bonorum vitam quanto subtilius pensando discutimus, tanto seuerius in nobis omnia iniquè gesta reprobamus. Bene autem prophetæ dicitur: vt ostendat templum. Quia enim iustorum rectitudinem considerare peccator dissimulat: saltem hanc ex voce prædicantis agnoscat.

L

Canti.4.

Quid per duo vbera.

2.Cor.2.

Quandiu indigemus refici exemplis iustorum.

M

Ezec.43

A agnoscat. Tẽplum quippe peccatoribus ostendere, est sponte sua considerare nolentibus rectorum opera narrare. Qui itaque, sicut diximus, perduci ad summa desiderant, semper necesse est vt meliorum profectibus intendant: quatenus tãto districtius in se culpas iudicent, quanto in illis altius quòd admirentur vident. Sed quid ista de peccãtibus dicimus, cùm ipsos quoque operatores iustitiæ tanta prouehi dispensatione videamus? Alius nanque donum scientiæ accipit: & tamẽ ad virtutem miræ abstinentiæ nõ pertingit. Alius magna abstinentiæ virtute accingitur: nec tamẽ in summa scientiæ cõtemplatione dilatatur. Alius per prophetiæ spiritum valet omnia ventura prænoscere: sed tamen per curationis gratiã non valet præsentis molestiæ mala subleuare. Alius per curationis gratiã mala præsentis molestiæ subleuat, sed tamẽ quia prophetiæ spiritum non habet, quid sequatur ignorat. Alius indigentibus multa iam propria largiri potest, sed tamen iniustè agentibus obuiare liberè non potest. Alius iniustè agentibus audaciter pro deo obuiat: sed tamen indigentibus quæ habet tribuere omnia recusat. Alius iã & ab otioso se sermone restringẽs, linguæ lasciuiam superat: sed tamẽ adhuc insurgẽtes iræ stimulos perfectè non caleat. Alius insurgentem iram iam perfectè edomat, sed tamen adhuc lingua in lætitiã relaxat. Quid est hoc quòd iste eo bono indiget quo alius pollet, & ille cum multis polleat, abundè aliis bonum adesse cõsiderat, quod sibi deesse suspirat? nisi quod mira nobiscum dispensatione agitur, vt per hoc quod alter habet, & iste non habet, vnus altero melior ostendatur: quatenus tanto ardentius ad humilitatẽ quisque proficiat, quãto ex bonis quæ non habet, inferiorem se habentibus pensat. Sicque fit vt dum ille in isto atq; hic in illo respicit quod admiretur, distincta bona & ab altitudine elationis reprimant, & ad studiũ profectus accendant. Magna nanq; sollicitudine ad curã nostræ melioris accingimur, quando id virtutis in aliis cernimus quod non habemus. Vnde Ezechiel propheta cùm volantia animalia descripsisset, adiunxit: Et audiui post me vocem commotionis magnæ benedicta gloria domini de loco sancto suo: & vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram. Quid nanque alas animalium nisi virtutes debemus sentire sanctorum. Qui dum terrena despiciunt, ad cœlestia volando subleuantur. Vnde rectè etiam per Esaiam dicitur: Caput. XI.

Quid templum ostẽdere peccatoribus.

Diuersitas dispensationis in operatoribus iustitiæ.

B

Ratio.

Ezech.3.

Esa.40.

QVi confidunt in domino, mutabunt fortitudinem: assument pennas vt aquilæ. Volantia itaque animalia alis suis se vicissim feriunt, quia sanctorum mẽtes in eo quod superna appetunt, cõsideratis inuicẽ alternis virtutibus excitantur. Ala enim sua me percutit, qui exẽplo sanctitatis propriæ me ad melius accendit. Et ala mea vicinum animal ferio, si aliquãdo alteri opus bonum quod imitetur ostẽdo. Sed quia sanctorum vitam significari istis animalibꝰ diximus, libet in ipso volatu animalium oculos mentis attollere, & quãta vicissim alarum percussione se excitent, subtili consideratione pensare. Paulus nanque cum cæterorum sanctorum sollicitudinem in prædicatione robustius laborando transcenderet, vt ab elatione se premeret, & vires suas in humilitatis gremio nutriret, crude litatis suę antiquæ non immemor, apostolorum omnium innocentiam contemplatus ait: Ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum ecclesiam dei. Et tamen eorundem omnium apostolorum primus quasi accepti principatus oblitus, ac si minus ipse aliquid saperet, in Paulo sapientiam miratur dicens: Sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu. Ecce Paulus in apostolis miratur innocentiam, ecce apostolorum princeps miratur in Paulo sapientiam:

C

1.Cor.15.

2.Pet.3.

Caput. XII.

QVid est hoc nisi quòd sancti viri dum virtutum cõsideratione vicissim sibi alios præferunt, volantia animalia alarum percussione se tangunt: vt eo ad volatũ se altius excitent, quo humilius alter in altero quod admiretur videt? Hinc itaq; colligendũ est quãta debemus sollicitudine meliorũ vitã cõspicere, nos qui in infimis iacemus, si & hi qui iam tãta sanctitate sublimes sunt, vt per humilitatis gressum ad maiora proficiant, adhuc quærunt in aliis quod imitantes admirentur. Sed hæc reprobi nesciunt: quia mentis oculos semper in infimis premunt, qui & si quando in viam domini veniunt, non ad meliorũ vestigia, sed ad intuenda semper deteriorum exempla vertuntur. Neque enim eorũ vitam considerant, quibus se humiliãdo postponant, sed quibus superbiendo se præferant. Deteriores nanque respiciunt, quibus meliores se esse gloriantur, & idcirco proficere ad meliora nõ possunt: quia hoc sibi sufficere æstimant, quòd pessimos antecedũt. O miseri, viã pergunt, & in terga respiciunt. Per spem quidem quasi ante se pedem proferunt, sed per considerationem prauorũ hominum, post se oculos tendunt. Recti videri appetũt, sed ad inueniendum se tortam regulam sumunt. Si enim semetipsos quales sunt cognoscere appetunt, non deteriorum conspicere, sed meliorum exempla debuerãt. Idcirco ergo peccatores se esse non intelligunt, quia homines non attendunt. Nam si homines attenderet, quantum peccando distarent à bonis hominibus, inuenirent. De hoc ergo pœnitente qui idcirco bonorum exempla considerat, vt sibimetipsi quantum à bono recessit innotescat, bene dicitur: Respiciet homines, & dicet: Peccaui, & verè deliqui, & vt eram dignus nõ recepi.) Peccatores se esse plærunque cõfitentur: etiam qui se peccasse non credunt. Nam sæpe cõtingit, vt passim se homines iniquos esse fateantur, sed cum peccata sua veraciter aliis arguẽtibus audiunt, defendunt se & summopere, atque innocẽtes videri conantur. Vnusquisq; ergo cùm talis est: si deliquisse se dicit, verè non dicit: quippe qui peccatorem se non ex cordis intimo, sed verbotenus asserit. Quia enim scriptũ est: Iustus in principio accusator est sui: iste de confessione peccati ornari voluit, non humiliari, per accusationem suã humilis appetit videri, non esse. Nam si confitendo peccatum esse humilis veraciter appeteret, de perpetratione peccati arguẽtes se alios non impugnaret. Itaque iustus vitam suam iudicãs, per exempla meliorũ ex corde intimo cognoscit se esse quod dicit. Ait enim: Peccaui, & verè deliqui, atque de eoipso quod tolerat flagello subiungit: Et vt eram dignus non recepi. Vnusquisq; enim in flagello positus, minꝰ adhuc peccata sua considerat, si vel tantum, vel amplius se percussum quam merebatur existimat. Iste autem quia quanto maiorum exempla considerat, tanto districtiori examinatione se pensat, minus se percussum quàm merebatur agnoscit, quia in illorũ iustitia cõspicit quàm grauis sibi culpa fuerit quod errauit, & idcirco hoc quod patitur, districtum esse non sentit: quia districtè nouit pensare quòd fecit. Valde autem facile est vt peccatorem se quisq; cùm nihil pro peccato suo patitur, fateatur. Securè videlicet inīquos nos dicimus, cùm vindictam nullam de iniquitate sentimus. Nam peccatores nos quidem in tranquillitate loquimur, sed cùm de peccatis ipsis flagello interueniente corripimur, murmuramus. Pœna ergo nos interrogat, si veraciter cognoscimus culpam. Vir itaque iustus quia culpam suam districtè considerat, etiam in flagello positus dicat: Et vt dignus eram, non recepi. Sequitur: Liberauit enim animam suam, ne pergeret in interitum. Quia præueniente diuina gratia in operatione bona nostrum liberum arbitrium sequimur, nosmetipsi nos liberare dicimur, qui liberanti nos domino consentimus. Vnde Paulus cùm diceret: Abundantius illis omnibus laboraui: ne labores suos sibi tribuisse videretur, ilico adiũxit: Non autẽ ego, sed gratia dei mecum. Quia enim præueniẽtẽ dei gratiam, etiam ipse per liberum arbitriũ fuerat subsecutus, aptè subiungit: Mecum: vt & diuino muneri non esset ingratus, & tamen à merito liberi arbitrij non remaneret extraneus. De hoc autem qui liberatori suo semetipsum cognoscendo consensit, rectè dicit: Liberauit animam suam, ne pergeret in interitum. Sequitur: Sed viuens lucem videret.) Lucem scilicet veritatis, quam corde mortuus videre nõ posset. Vel etiam certè quia dominus dixit: Ego sum lux mũdi, videbũt lucem etiam mortui: quãdo omnes iniusti eum venire ad iudicium in humanitatis forma conspexerint. Sed viuens tunc lucem respicit, qui liberis oculis cordis in forma eum diuinitatis attendit. Sequitur:

D

Falsè se peccatores

E

Verè dicẽtes se esse peccatores

Error flagellatorũ.

Recta cognitio.

F

1.Cor.15.

Ioan.8.

Quòd illa tentationum genera quæ numerata sunt, operatur deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur deus in nobis, ut labore conuersionis, & prouocatione tentationis, & timore mortis attriti purgemur, & post amaritudines gaudia subsequantur.

Hæc omnia operatur deus tribus vicibus per singulos.) De hoc tẽcto flagellatoque homine dictum superius fuerat: Abominabilis ei fit in vita sua panis, & appropinquauit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis. Inferius verò subnexum est: Deprecabitur deum, & placabilis erit, & videbit faciem eius in iubilo, & liberauit animam suam ne pergeret in interitũ, sed viuens lucẽ videret. In his itaq; iam collectis coaceruatisq; sententiis & supra mœror amaritudinis, & infra subiuncta est lætitia securitatis, moxque post hæc dicitur: Hæc omnia operatur deus tribus vicibus per singulos. Ac si diceret: Quod semel de vno dixi, hoc trib⁹ vicibus per singulos agitur. Sed solerter intuendum est, quæ tres istæ vices sint, quibus vnusquisque homo anxietate mœroris afficitur, & post mœrorem protinus ad securitatem lætitiæ reuocatur. Id enim superius, sicut iã dixi, narrauerat, quòd & grauis prius mœror afficit, & magna postmodum lætitia attollit. Igitur si vigilanter intendimus, has tres vices mœroris & lætitiæ in vniuscuiusque electi animo istis alternari modis inuenimus, id est, conuersione, tentatione, & morte. In prima quippe quam diximus conuersionis vice, grauis mœror est, cùm sua vnusquisque peccata considerãs, curarum secularium vult compedes rumpere, & viam dei per spatium securæ cõuersationis ambulare, desideriorum temporalium onus graue abiicere, & lene iugum domini libera seruitute portare. Cogitanti enim ista, occurrit illa familiaris sua delectatio carnalis, quæ inueterata dudum, quãto eum diutius tenuit, tanto arctius astringit, atque à se tardius abire permittit. Et quis ibi mœror, quæ anxietas cordis, quando hinc spiritus vocat, hinc caro reuocat, hinc amor nouæ conuersationis inuitat, hinc vsus vetustæ peruersitatis impugnat, hinc desiderio ad cœlestem patriam flagrat, & hinc in semetipso carnalem concupiscentiam tolerat, quæ eum etiam aliquo modo inuitum delectat? Rectè ergo de hoc amarescẽte homine dici potest. Abominabilis ei fit in vita sua panis, & appropinquauit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis. Sed quia diuina gratia diu nos istis difficultatibus affici non permittit, ruptis peccatorum nostrorum vinculis citius nos ad libertatem nouæ conuersationis cõsolando perducit, & præcedentem tristitiam subsequens lętitia refouet, ita vt conuersi vniuscuiusq; animus eo magis ad votũ suũ perueniendo gaudeat, quo magis se pro illo meminit laborando doluisse. Fit cordi immensa lætitia: quia ei quem desiderat, iam per spem securitatis propinquat, vt rectè de hoc dici debeat. Deprecabitur deum, & placabilis ei erit, & videbit faciem eius in iubilo, vel certè liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret. At ne conuersus quisque iam sanctum se esse credat, & quem mœroris pugna superare nõ valuit, ne ipsa postmodum securitas sternat, dispensante deo permittitur, vt post conuersionem suam tentationum stimulis fatigetur. Iam quidem per conuersionem rubrum mare transitum est, sed adhuc in eremo vitę præsentis ante faciem hostes occurrũt. Iam peccata præterita velut extinctos Aegyptios post terga relinquim⁹, sed adhuc nocẽtia vitia quasi alij hostes obuiãt, vt ad terram promissionis pergẽtibus cœptum iter intercludant. Iam priores culpæ velut insequentes aduersarij sola diuina virtute prostratæ sunt, sed tentationũ stimuli quasi hostes alij contra faciem veniunt, qui & cùm nostro labore superentur. Conuersio videlicet securitatem parit, mater autem negligentiæ solet esse securitas. Ne ergo securitas negligentiam generet, scriptum est: Fili accedẽs ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore, & prępara animã tuã ad tentationem. Non enim ait ad requiem, sed tentationẽ: quia hostis noster adhuc in hac vita nos positos, quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tãto ąplius expugnare contẽdit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere sentit. Contra nos verò eo vehementius incitatur, quo ex corde nostro quasi ex iure propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in seipso dominus sub quadam dispensatione figurauit, qui diabolum non nisi post baptisma se tentare permisit, vt signum nobis quoddam futuræ conuersionis innueret, quòd membra eius postquàm ad deum proficerent, tunc acriores tentationum insidias tolerarent. Post primam igitur vicem mœroris atque lætitiæ, quam vnusquisque per studium cõuersionis agnoscit, hæc secunda suboritur: quia ne securitatis negligentia dissoluatur, impulsu tentationis afficitur. Et quidem quisque in ipso conuersionis initio magna plærũque excipitur dulcedine cõsolationis, sed durum laborem postmodum experitur probationis. Caput.XIII.

Tres uices sunt quibus unusquisq; anxietate mœroris afficitur, & post H mœrorẽ ad lætitiam reuocatur. Declaratio primæ uicis.

K nos expugnare contendit.

Cõuersorum tres modi.

TRes quippe modi sunt conuersorum, inchoatio, mediętas, atque perfectio. In inchoatione autem inueniunt blandimenta dulcedinis, in medio quoque tẽpore certamina tẽtationis, ad extremum verò perfectionem plenitudinis. Prius ergo illos dulcia suscipiunt, quæ consolẽtur, postmodum amara, quæ exerceãt, & tunc demum suauia atque sublimia, quæ confirment. Nam & sponsam suam vir quisque prius dulcibus blandimentis fouet, quam tamen iam coniunctam asperis increpationibus probat, probatam verò securis cogitationibus possidet. Vnde & plebs Israëlitica cũ despondente se deo ad sacras mentis nuptias ex Aegypto vocaretur, quasi arrarum vice prius accepit blandimenta signorum, cõiuncta autem probationibus exercetur in eremo, probata verò in repromissionis terra virtutis plenitudine confirmatur. Antè igitur in miraculis degustauit quod appeteret, postmodũ in labore tentata est, si custodire nouerit quod gustasset. Ad extremum quoque plenius accipere meruit, quod laboribus probata custodiuit. Ita ergo vitam vniuscuiusque conuersi, & inchoatio blãda permulcet, & aspera me dietas probat, & plena pòst perfectio roborat. Nam sępe cõuersi quique in ipso adhuc aditu inchoationis suæ, vel tranquillitatem pacatissimã carnis, vel dona prophetiæ, vel prædicamenta doctrinæ, vel signorum miracula, vel gratiam curationis accipiũt, post hæc autem duris tentationum probationibus fatigantur, à quibus tentationibus adhuc cùm inclinant, quia si eorum initia amaritudo tentationis exciperet, tam facilè ad ea quę reliquerant redirent, quàm nec longius discesserant, nam contemptis prius vitiis quasi iuxta positis replicarentur. Vnde & scriptum est: Cùm emisisset Pharao populum, nõ eos duxit dominus per viã terræ Philistiim, quæ vicina est, reputans ne fortè pœniteret eũ si vidisset aduersum se bella consurgere: & reuerteretur in Aegyptum. Ex Aegypto itaq; exeũtibus èvicino bella subtrahuntur: quia derelinquentibus seculum, quædã prius trãquillitas ostenditur: ne in ipsa sua teneritudine atq; inchoatione turbati, ad hoc territi redeant quod euasérunt. Prius ergo suauitatem securitatis sentiunt: prius pacis quietę nutriuntur: post cognitam verò dulcedinem tanto iam tolerabilius tentationum certamina sustinent quanto in deo altius cognouere quod amẽt. Vnde & Petrus prius in montem ducitur: prius claritatem transfigurationis dominicæ contemplatur, & tunc demum tentari ancilla interrogãte permittitur, vt per tentationem factus sibi ex infirmitate conscius, ad illud flendo & amando recurreret quod vidisset, & cùm eum timoris vnda in peccati pelagus raperet, esset prioris dulcedinis anchora quæ retineret. Sæpe etenim tam diutina sunt tentationum certamina, quàm longa inchoationum fuerant blandimenta. Sæpe verò maius datur in inchoatione dulcedinis, minus autem in labore probationis. Sæpe minus in inchoatione dulcedinis, maius in labore probationis. Nũquam verò laborem tentationis dispar sequitur perfectio firmitatis: quia iuxta summam certaminis, remuneratur quisque plenitudine perfectionis. Plærunque autem in eo quisque cõuersus labitur, quod dum quibusdam donis gratię dulcedine inchoationis excipitur, confirmationem accepisse se perfectionis arbitratur, & plenitudinis cõsummationem æstimat, quæ adhuc blandimenta esse inchoationis ignorat. Vnde fit vt dũ subita tentationis procella tangitur, despectũ se deo & perditum suspicetur. Qui si inchoationi suæ non passim credere, adhuc in prosperis positus, mentem ad aduersa præpararet, & vitiis venientibus postmodum tam firmius resisteret, quàm ea etiam sagacius præuidisset. Quæ quidem tranquillius si præuidet tolerat. Eorum tamẽ omnino certamina, etiã si præuideat, non declinat: quia cursus nostri itineris nequaquam

L

Cur inciṗtes sæpe nõ tentantur.

Exod.13.

Marci.9.

Matth.26.

M

A quam peragitur sine puluere tentationis. Plærunque autem conuersus quisque talibus tentationũ stimulis agitatur, qualibus ante conuersionis gratiam nunquam pulsatum se esse reminiscitur, non quia tunc hæc eadem radix tentationis deerat, sed quia non apparebat. Caput.XIIII.

HV manus quippe animus multis cogitationibus occupatus est, sępe sibimetipsi aliquo modo manet incognitus, vt omnino quod tolerat, nescit: quia dum per multa spargitur, ab interna sui cognitione remouetur. Si autem deo vacare appetat, & ramos multimodæ cogitationis abscindat, tunc liberè conspicit, quod de intima radice carnis procedit. Carduus nanque si nascatur in via, itinerantium pedibus teritur, atque ipso vsu transeuntiũ eius superficies ne appareat confringitur. Sed quanuis desuper fructificantes spinæ non appareãt, subter tamẽ radix occulta perdurat. Si autem eum transeũtiũ pedes terere & calcare cessauerint, mox in superficiẽ surgendo progreditur, & per spinam prodit in publicũ, quicquid in radice viuebat occultũ. Ita & in corde secularium sæpe occulta quædam tentationũ radix non facilè apparet exurgere: quia velut in via actionũ sita, transeuntium teritur pede cogitationum, & per innumeras curas quasi multis itinerãtibus premitur, ne videatur. Si autem per conuersionis gratiam à via cordis curarum turba remouetur, vt nulla actionum insolentia conterat, nullus

B cogitationum tumultus premat, tũc quod occultum latebat agnoscitur, tunc de radice vitiorum pungit libere spina tẽtationum. Contra quam bene viuẽtis manu agitur, vt inquãtum potest fieri, nõ tegatur occulta, sed radicitus euellatur. Quod donec fiat, vniuscuiusque conuersi animũ ita hæc spina cõturbat, vt sępe percussione subita penè superari se sentiat, eiusque vulnus medullitus inflictum exitialiter pertimescat. Caput.XV.

PLærunque verò ipsi tentationum stimuli dum in vsum veniunt, dilatantur, & non quidem acriores, sed longiores existunt. Minus autem dolent, sed magis inficiunt: quia dũ menti diutius adhærent, tanto fiunt minus pauendi, quanto magis assueti. Inter hæc ergo depressa mens huc illucque distenditur, & multiplicibus tentationum æstibus dissipatur, & sæpe hincinde prouocata, cui tentanti vitio obuiet, vel quod primum impugnet, ignorat. Vnde plærunque euenit, vt dum nimis insurgentia vitia cruciant, dum repugnantis animum iamiamq; quasi in lapsum desperationis inclinant, conuersus quisque hanc ipsam sublimitatis viam quam sibi ad remedium elegit expauescat, & quasi in summo eductus titubat, qui in imo solidius stabat. Ita verò circumfrementibus tentationum motibus ãgustatur, vt rectè de eo dici debeat: Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cib⁹ antè desiderabilis. Vel certè, Appropinquauit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis. Sed quia misericors deus probari nos permittit tentationibus, non repro-

C bari, sicut scriptum est: Fidelis autem deus qui non patitur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam prouentum, vt possitis sustinere, citius nobis consolationis ope succurrit, & surgentes tentationum stimulos mitigat, impugnantesque se cogitationum motus interna pace tranquillat. Moxque anima immensam de spe cœlesti lætitiam percipit, dum deiectum malũ respicit quod tolerauit, vt iure de hoc tentato liberatoque homine dici debeat: Vídebit faciem eius in iubilo, &: Liberauit animam suã ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret. Istis itaque duabus vicibus, id est, conuersionis & probationis, per mœrorẽ lætitiamque transactis, supereſt tertia, cuius & mœrorẽ adhuc sustineat, & gaudia consequatur. Caput.XVI.

1.Cor.10.

Declaratio tertiæ uicis Conuersus quisq; solliciẗe cõsideraṫ æternus iudex quã districtẽ aduenial

POst conuersionis nanque certamina, post probationis ærumnã, restat adhuc dura tẽtatio: quia venire nõ potest ad perfectę gaudia libertatis, nisi pri⁹ debitũ soluerit humanæ conditionis. Conuersus autem quisque sibi cautè sollicitus, tacitè secum considerare non cessat: æternus iudex quàm districtus adueniat, suumque terminum quotidie prospicit, & ante sæueritatẽ tãtæ iustitiæ quas rationes vitæ suę sit positurus attẽdit. Etsi cũcta praua opera quę intellige re potuit deuitauit, venturus tamen coram districto iudice il la magis quę in semetipso nõ intelligit pertimescit. Quis eñ considerare valeat, quanta mala per momenta temporum ipsis inconstãtibus cogitationũ motibus perpetramus? Facile est enim opera peruersa vitare, sed nimis difficile est ab illicita cogitatione cor tergere. Et tamen scriptum est: Væ vobis qui cogitatis inutile. Et rursum: In die cũ iudicabit dominus occulta hominum. Qui etiam præmisit: Inter seinuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium. Et rursum: Labia dolosa in corde & corde locuti sunt mala. Et rursum: Etenim in corde iniquitates operamini in terra. Humana autem anima semel æternitatis statum deserens, ad fluxum temporalitatis delapsa, hãc mutabilitatem alternantium motionum, quam dum caderet volens appetiit, dum conatur surgere, cogitur inuita tolerare. Inde quippe punita est vnde delectata: quia inde cõuersa habet laborem certaminis, vnde peruersa appetiit gaudium voluptatis.

D

Mich.2.
Roma.2.
Psal.11.
Psal.57.

Caput.XVII.

Electi uehemẽter mẽtuunt, cùm districto iudici appropinquare se cernũt unde de pauore tũc crescit.

SAepe ergo electis etiam nolentibus in cogitatione surripitur, quod in se quidem solerter inspiciunt, & ante dei oculos quanti sit reatus attendunt, & cùm de his omnibus semper iudicia districta pertimescant, tunc tamen hæc vehementer metuunt, cùm ad soluendum humanæ conditionis debitum venientes, districto iudici appropinquare se cernunt. Et fit tanto timor acrior, quanto & retributio æterna vicinior. Ante oculos autem cordis nihil inane tunc transuolat de phantasmate cogitationis: quia subductis è medio omnibus, se & illum tantummodo considerant cui appropinquant. Crescit pauor vicina retributione iustitiæ, & vrgente solutione carnis quanto magis districtum iudicium iamiamque quasi tangitur, tanto vehemẽtius formidatur. Etsi ea quæ sciunt, nunquam se prætermisisse meminerunt, formidant tamen illa quæ nescíunt: quia videlicet semetipsos diiudicare & comprehendere omnino non possunt, atque vrgente exitu, subtiliori terrentur metu. Vnde redemptor noster solutioni carnis appropinquans, & membrorum suorum seruans speciem, factus in agonia, cœpit prolixius orare. Quid enim pro se ille cùm in agonia esset, peteret qui in terra positus cœlestia cũ potestate tribuebat? Sed appropinquante morte, nostræ mentis in se certamen expressit, qui vim quandam terroris ac formidinis patimur, cùm per solutionem carnis æterno propinquam⁹ iudicio. Neq; enim tunc cuiusłibet anima immerito terretur, quando post pusillum hoc inuenit quod in æternum mutare non possit.

Cur Christus in agonia factus proxilius orauit.

Appropinquãte morte cuiusłibet anima nõ immeritò terretur

Caput.XVIII.

Psal.142.
F
1.Cor.4.
Iaco.3.
1.Ioan.1.

COnsideramus quippe quòd viam vitæ præsentis nequaquam sine culpa transire potuimus, consideram⁹ etiam quia nec hoc quidem sine aliquo reatu nostro est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur. Quis enim nostrũ vitã præcedentiũ patrũ valeat vel superare vel assequi? Et tamẽ Dauid dicit: Ne intres in iudiciũ cũ seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuẽs. Paulus cùm diceret: Nihil mihi conscius sum, cautè subiunxit: Sed non in hoc iustificatus sum. Iacobus dicit: In multis enim offendimus omnes. Ioãnes dicit: Si dicerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Quid ergo facient tabulæ si tremunt columnæ? Aut quomodo virgulta immobilia stabunt, si huius pauoris turbine etiam cedri quatiuntur? Solutioni ergo carnis appropinquans, nonnunquam terrore vindictæ etiã iusti anima turbatur. Cui etsi quid tranquillum in hac vita sapere potuit, mortis articulo interueniente cõcutitur, vt iure dici debeat: Abominabilis sit ei panis in vita sua, & animæ eius cibus antè desiderabilis. Vel certè propter pauoris pœnam hoc quod illic subditur: Appropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis. Sed quia iustorum animæ à leuibus quibusque contagiis, ipso sępe mortis pauore purgantur, & æternæ retributionis gaudia iam ab ipsa carnis solutione percipiunt, plærunque verò contemplatione quadam retributionis internæ etiam priusquam carne expoliantur, hilarescunt: & dum vetustatis debitum soluunt, nouí iam muneris lætitia perfruuntur, rectè dicitur: Videbit faciem eius in iubilo, vel certè liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed viuens lucẽ videret. Iusti itaque anima in iubilo faciem dei conspicit: quia tantum de lætitia interna percipit, quantum capere vel assumpta vix possit. Ibi igitur lucem viuens videt: quia spiritalẽ oculum in radios interni solis infigit. Ibi lucẽ viuens

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Viuens videt: quia omni iam mutabilitatis viciſſitudine atque obumbratione calcata, veritati æternitatis inhæret, eique in hærẽdo quẽ cernit, ad ſimilitudinẽ incõmutabilitatis aſſurgit, atque in ſemetipſam authoris ſui inconuerſibilem ſpeciẽ dum reſpicit aſſumit. Quæ enim ad mutabilitatẽ per ſemetipſam lapſa eſt, ad immutabilitatis ſtatũ immutabilem videndo formatur. Igitur Heliu de afflicto hoc liberatoque homine, quia prius mœroris amaritudinem, & poſtmodũ gaudia conſolationis expreſſit, aptè ſubiunxit: Hæc omnia operatur deus tribus vicibus per ſingulos, videlicet conuerſionis, probationis, & mortis: quia per tria hæc, & duris prius ſtimulis mœroris afficitur, & magnis poſtmodum ſecuritatis gaudiis refouetur. Et quia electi vniuſcuiuſque mens iiſdem tribus vicibus: id eſt, vel labore conuerſionis, vel tentatione probationis, vel formidine ſolutiõis atteritur, atq; ipſa attritione purgata liberatur, aptè ſubiungitur.

Epilogus.

Caput. XIX.

VT reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium.) Lux quippe morientium eſt, quam corporeis oculis cernimus. Qui autem adhuc huic mundo viuunt, luce morientium tenebreſcunt. Illuminantur autem luce viuentium, qui deſpecto temporali lumine, ad ſplendorem internæ claritatis recurrunt, vt ibi viuãt, vbi verum lumen ſentiendo videant, vbi non aliud lumen, atque aliud vita, ſed vbi ipſa lux vita ſit: vbi ſic nos lux exterius

H circunſcribat, vt interius impleat, ſic interius impleat, vt incircunſcripta exterius circunſcribat. Illuminantur ergo hac luce viuentium, quam tanto tunc ſubtilius conſpiciunt, quãto nunc ad illam purius viuunt. Magna Heliu ac valde fortia protulit, ſed hoc vnuſquiſq; arrogãs habere proprium ſolet, quod dum vera ac myſtica loquitur, ſubitò per tumorẽ cordis quædam inania & ſuperba permiſcet. Foris enim placere appetit in hoc quod veraciter ſentit, & inde mox inaneſcit à vero, vnde per elationis typum recedit ab intimo. Quia enim approbari doctus exterius quærit, intus plenitudinem qua docebatur amittit. Vnde & Heliu quem tenere arrogãtium typum ſæpe iam diximus, poſtquã multa ſapientiæ profunda digeſſit, ſubitò poſt eaſdem ſententias veraces ac myſticas, faſtu ſcientiæ inflatus extollitur, cuius mox inflationis merito eius ſenſus ad inania verba deriuatur. Nã ſubdidit dicens: Attende Iob & audi me, & tace dum ego loquor. Si autem habes quod loquaris, reſponde mihi. Loquere. Volo enim te apparere iuſtum. Quod ſi non habes, audi me, tace, & ego docebo te ſapientiam.) Qualem ſe apud ſe habeat, hac locutione manifeſtat qua dicit: Attẽde Iob & audi me, & tace dum ego loquor.) Immenſa enim ſuperbia eſt, à ſeniore ſibi reuerentiam exigere, & ſilentium imperare meliori ſe.

Arrogãtis proprium.

Immenſa ſuperbia.

Caput. XX.

I QVia autẽ prædicatores iuſti dum quoſlibet corripiunt, ſæpe per humilitatis gratiam ad cogitationum ſuarũ intima reuertũtur, atq; in eoipſo quod corripiunt, ne quid fortaſſe fallantur exquirunt, correptisque licentiam tribuunt, vt ſi quid pro ſeipſis iuſtius ſentiant, fateantur, hoc nonnunquam etiam arrogantes imitari appetunt. Pauliſper enim in verbis elatione poſtpoſita, quaſi eorũ quos corripiũt, ſi fortè reperire potuerint, iuſtitiam quærunt: non quia ita ſentiunt, ſed quia ornari per humilitatis ſpeciem concupiſcunt. Metuunt enim ne ſuperbi ac tumidi, quia iũt, eſſe videãtur. Vnde Heliu ſtatim ſubdidit, dicens: Si autem habes quod loqueris, reſponde mihi. Loquere. Volo enim te apparere iuſtũ. Sed quia hæc ex corde non protulit, audire quod quæſierat non expectauit. Nam ilico ſubiunxit: Quod ſi non habes, audi me, tace, & docebo te ſapientiam. Qui enim veraciter quærunt audire quod iuſtum eſt, æquanimiter expectant audire quod quærunt. Heliu autẽ qui veraciter requiſitionis verba nõ protulit, dici quod quæſierat non permiſit, ſed mox quod intrinſecus geſtabat erupit, qualemque ſe in oculis ſuis habebat oſtendit, dicens: Tace, & docebo te ſapientiam. Arrogantes enim viri quãdo aliquid humiliter ſonant, diu in eiuldem humilitatis ſpecie non perdurant. Cùm fortaſſe quærũt vt audiant, mox loquẽdo obuiant ne doceantur: quia ſuperficiem vocis quam protulerant, citius oſtentationis intentio comprimit, quæ ex radice cordis exurgit, atq; eandẽ humilitatis formam ſpecietenus ſumptam, eo celerius probant, quia aliena eſt, quo illã K diutius tenere non poſſunt. Ecce Heliu iuſtitiam cùm requirit vt diſcat, promittit quia doceat. Ecce quaſi requirendo quod iuſtũ eſt, aliquid planum ſonuerat lingua, ſed mox cælare non potuit hoc quod altum tumebat conſcientia. Nam repentè ſubiunxit: Tace, & docebo te ſapientiam. Quia verò arrogantes omnes in eo quod proferũt typo ſuperbiæ inflantur, & velut in alto poſiti, ſic doctorum ſpeciem ſumunt, ac ſi eorum verba dignatione quadam ſuper indignos homines cœlitus effundãtur, bene à ſcriptore huius hiſtoriæ verſus interponitur quo dicatur:

Textus capitis trigeſimiquarti, libri beati Iob.

PRonũcians itaque Heliu etiã hæc locutus eſt: Audite ſapientes verba mea, & eruditi auſcultate me. Auris enim verba probat, & guttur eſcas guſtu diiudicat. Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid ſit melius: quia dixit Iob: Iuſtus ſum, & deus ſubuertit iudicium meum. In iudicãdo enim me, mendacium eſt, & violẽta eſt ſagitta mea abſq; vllo peccato. Quis eſt vir vt eſt Iob, qui bibit ſubſannationem quaſi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis? Dixit enim: Non placebit vir deo, etiam ſi cucurrerit cum eo. Ideo viri cordati audite. Abſit à deo impietas, & ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias ſingulorũ reſtituet eis. Verè enim deus nõ cõdemnabit fruſtra, nec omnipotens ſubuertet iudicium. Quem conſtituit alium ſuper terram, aut quem poſuit ſuper orbem quem fabricatus eſt? Si direxerit ad eum cor ſuum, ſpiritum illius & flatum ad ſe trahet. Deficiet omnis caro ſimul, & homo in cinerem reuertetur. Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & auſculta vocem eloquij mei. Nunquid qui non amat iudicium, ſanari poteſt: Et quomodo tu eum qui iuſtus eſt, intantum condemnas? Qui dicit regi apoſtata, qui vocat duces impios. Qui non accipit perſonas principum, nec cognouit tyrannum cum diſceptaret contra pauperem. Opus enim manuum eius ſunt vniuerſi. Subitò moriẽtur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertranſibunt & auferent violentum abſque manu. Oculi enim eius ſuper vias hominum, & omnes greſſus eorum conſiderat. Non ſunt tenebræ, & non eſt vmbra mortis, vt abſcondantur ibi qui operantur iniquitatem. Neque enim vltra in hominis poteſtate eſt, vt veniat ad deum in iudicium. Conteret multos & innumerabiles, & ſtare faciet alios pro eis. Nouit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem, & conterentur. Quaſi impios percuſſit eos in loco videntium. Qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt, vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum. Ipſo enim concedente pacem, quis eſt qui condemnet? Ex quo abſconderit vultum, quis eſt qui contempletur eum? Et ſuper gentes & ſuper omnes homines. Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi. Quia ergo ego locutus ſum ad deum, te quoque non prohibebo. Si erraui, tu doce me. Si iniquitatem locutus ſum, vltrà non addam. Nunquid à te deus expetit eam quia diſplicuit tibi? Tu enim cœpiſti loqui, & non ego. Quod ſi quid noſti melius, loquere. Viri intelligentes loquantur mihi, & vir ſapiens audiat me. Iob autem ſtulte loquutus eſt, & verba illius non ſonant diſciplinam. Pater mi probetur

A betur Iob vſque ad finem. Ne deſinas ab homine iniquitatis, qui addidit ſuper peccata ſua blaſphemiam. Inter nos interim conſtringatur, & tunc ad iudicium prouocet ſermonibus ſuis deum. Caput. XXI.

PRonuncians quoque Heliu etiã hæc locutus eſt.) Quid enim per huius pronunciationis vocabulum, niſi inflatio elationis oſtenditur? vt verba quæ de alta ſuperbiæ radice veniebant, cum quadam quaſi altitudine & diſtinctione procederent. Ita videlicet prædicare omnes arrogantes ſolent. Cum quodam enim faſtu proferunt hoc quod ſingulariter intellexiſſe ſe credunt, & fortaſſe tunc humilitatẽ prædicant, cùm per elationis typum exempla ſuperbiæ oſtẽtant. Vnde fit vt eorum prædicatio concors ſibi manere non poſſit: quia id quod rectum loquentes ſeminant, peruerſè tumentes impugnant. Humilibus nãque auditoribus verba ſua non cõpatiendo, ſed vix dedignando largiũtur. Longè quippe ſe in altum poſitos æſtimant, & ſuper eoſdem auditores ſuos quaſi præcedentes doctrinæ reſpectum vix de ſummo diguanter inclinant. At contra verba iuſtorum ex radice veniunt humilitatis, vt fructum valeant ferre pietatis, & quicquid ſalubre potuerint, non tumendo, ſed compatiendo ſubminiſtrant. Per verba quippe charitatis vel ſe in auditoribus ſuis, vel auditores ſuos in ſe ita tranſformant, ac ſi & illi per

B iſtos hoc quod audiunt doceant, & iſti per illos hoc quod docendo proferunt diſcant. Heliu ergo typum arrogãtium tenens, & cum pronunciationis oſtentatione inchoans, quid dicat audiamus. Sequitur: Audite ſapientes verba mea, & eruditi auſcultate me. Auris enim verba probat, & guttur eſcas guſtu diiudicat.) Ac ſi diceret: Sicut nec auris eſcas, nec guttur verba cognoſcit, ita nec ſtultus quiſque ſententiam ſapientis intelligit. Sapiẽtes ergo atque eruditi audite quod dico, qui poteſtis ea quæ fuerint dicta cognoſcere. Videamus igitur quantum tumeat, qui verba ſua non niſi à ſapientibus audiri decenter exiſtimat. Verus autem ſapientiæ prædicator dicit: Sapiẽtibus & inſipiẽtibus debitor ſum. At contrà arrogans in prædicatione ſua aures tantummodo ſapientium expectat: quia non ideo prædicat, vt poſſit quoſlibet ſapientes efficere, ſed ideo ſapiẽtes quærit, vt poſſit quod ſenſerit ſuperbiendo monſtrare. Sicut enim ſuperius dictum eſt, non illos appetit erudire, ſed ſe oſtendere, nec intuetur, quàm iuſti qui audiunt fiant, ſed ipſe quàm doctus cùm audi tur appareat. Caput. XXII.

Sicut nec auris eſcas nec guttur verba agnoſcit, ita nec ſtultus ſententiam ſapientis intelligit. Rom. 5.

QVia verò prædicationem arrogantium nullus admitteret, ſi non aliquid de humilitatis imagine permiſcerent, bene Heliu poſtquam per tumida verba ſe extulit, rurſum quaſi ad æqualitatis cõcordiam condeſcendit, dicens: Iudicium eligamus nobis, & in-

C ter nos videamus quid ſit melius.) Sed vtrum hoc iudicium ex humili corde quæſierit, facilè cognoſcimus ſi ſubſequentia eius verba penſemus. Sequitur: Quia dixit Iob iuſtus ſum, & deus ſubuertit iudicium meũ. In iudicando enim me mendacium eſt, & violenta ſagitta mea abſque vllo peccato.) Hæc beatum Iob dixiſſe quæritur, quæ tamen quia minimè dixerit, requiſita ſacræ hiſtoriæ verba teſtantur. Sed qui iudicium æquè quæſierat, ex culpa quam finxit protinus ſententiam promulgat. Nam ſequitur:

Quòd ſuperbi ſine ullo timore deum derideant, ita blaſphemias pro nihilo habentes, ſicut aquam deglutiens, in ſorbendo non moratur.

Quis eſt vir vt eſt Iob qui bibit ſubſannationem quaſi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis?) Ecce iudicium quærens, iudicium protulit, & poſt allegationẽ ſuam nulla beati Iob expectata ſententia, cum damnatione dignum ex reproborum ſocietate iudicauit. Ait enim: Quis eſt vir vt eſt Iob? Vt vtique ſubaudiamus, nullus. Atque ſubiungit: Qui bibit ſubſannationem quaſi aquam. Aqua autem cùm bibitur, ita liquidè ſumitur, vt ad ſorbendum nulla ſui pinguedine retardetur. Subſannationem verò vt aquam bibere, eſt deum ſine aliquo obſtaculo cogitatiõis irridere, vt in eo quod ſuperbit lingua vel cõſcientia, nulla trepidatio contradicat. Hæc autem eius ſentẽtia ſuper beatum Iob quantum à tramite veritatis exorbitet illa domini atteſtatione cognoſcimus, qua ad diabolũ dicit: D Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra? Ecce quem veritas dicit abſque comparatione iuſtum, eum Heliu aſſerit abſque comparatione peccatorẽ. Sed hæc eſſe propria arrogantium prædicatorum ſolent, vt etiam afflictos auditores ſuos magis diſtrictè corripere appetant, quàm blandè refouere. Plus enim ſtudẽt vt mala obiurgando increpent, quàm bona laudando confirment. Superiores quippe videri deſiderant, & magis gaudent cùm eorũ animũ ira cleuat, quàm cùm charitas exæquat. Semper inuenire optant quę increpando rigidè feriant. Vnde ſcriptũ eſt: *Prou. 14.* In ore ſtulti virga ſuperbiæ: quia videlicet percutere rigidè *Verba præ* ſit, ſed compati humiliter neſcit. Solent etiam prædicatores *dicatorum* iuſti auditores ſuos obiurgando corripere, ſolent in eorũ vi- *claui.* tiis diſtricta increpatione ſæuire. Vnde ſcriptum eſt: Verba *Eccli. 12.* ſapientium quaſi ſtimuli, & ſicut claui in altum defixi. Rectè autem eorum verba claui vocati ſunt: quia culpas delinquentium neſciunt palpare, ſed pungere. An Ioannis verba claui *Mat. 3.* non erant, cùm dicebat: Progenies viperarum, quis vobis demonſtrauit fugere ab ira ventura? An verba Stephani claui *Act. 7.* non erant, cùm dicebat: Vos ſemper ſpiritui ſancto reſiſtitis. An verba Pauli claui non erant, cùm dicebat: O inſenſati Ga- *Gal. 3.* latæ, quis vos faſcinauit? Et rurſum cùm Corinthiis diceret: *1. Corin. 3.* Cùm enim ſit inter vos zelus & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Cap. XXIII.

SEd neceſſe eſt vt cautè videamus: quia prædicatores iuſti in ipſis quos corrigũt, cùm ex parte alia fortaſſe aliE quid bonæ operationis inueniunt, ad eadem obiurgationis verba cum quanta diſpenſatione deſcendunt. Ecce Paulus Corinthios docens, eosq; in culpa diuiſionis aſpiciens exorſus eſt, dicens: Gratias ago deo meo ſemper pro vobis, in *1. Cor. 2.* gratia dei quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu: quia in omnib⁹ diuites facti eſtis in illo. Multum profectò laudauit quos in Chriſto diuites in omnibus dixit. Et ecce adhuc blandimenta multiplicat, dicens: In omni verbo & in omni ſcientia, ſicut teſtimonium Chriſti confirmatum eſt in vobis. Teſtimoniũ Chriſti confirmatum eſt in vobis dixit, ac ſi opere peregiſſent, quod doctrina didicerant. Et mox in laudis conſummatione ſubiunxit: Ita vt nihil vobis deſit in vlla gratia, ex- *1. Cor. 1.* pectantibus reuelationem domini noſtri Ieſu Chriſti. Quæſo te Paule iſtis tot fauoribus iam quo tendas, inſinues. Et ecce paulopòſt ſequitur: Obſecro vos autem fratres per miſericordiam domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. Significatum eſt enim mihi de vobis fratres mei, ab his qui ſunt Cloës: quia cõtentiones inter vos ſunt. De quibus contentionibus paulopòſt ſubdidit, dicens: Cùm enim ſit inter vos zelus & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Ecce quibus laudibus ad aperta correptionis verba deſcendit, ecce in corde audientium quàm blanda fauoris manu viam diſtrictæ increpationis aperuit. Prius nanque ſuperborum brachia F ſtuduit per blandimentorum vincula religare, vt poſtmodũ potuiſſet vulnus ſuperbiæ ferro correptionis incidere. Erant profectò in Corinthiis, & quæ laudari debuiſſent, erãt & quæ argui. Peritus itaque medicus prius ſana membra quæ circa *Peritus medicus.* vulnus erant laudando palpauit, & poſtmodum putridum ſinum vulneris feriendo trauſfixit. Habet ergo in ſanctis prædicatoribus ad vtraque aptum doctrinæ regula pondus ſuũ, vt & recta facientes nutriant, & peruerſa animaduertentes abſcindant. Caput. XXIIII.

Iuſtorum prædicatorum modus corrigẽdi.

NOnnunquam verò etiam prædicatores iuſti rigidè feriunt. Sed aliud eſt cùm iuſtitia ſtimulat, aliud cũ ſuperbia inflat. Iuſti cùm ſeuerè corrigunt, interq; dulcedinis gratiam non amittunt. Nam ſæpe pro inquietudine refrenanda prauorum, duritiam diſtricti rigoris aſſumũt, ſed intus charitatis igne liquefiunt, atque eorum amore ardent, in quos aſpera correptione ſæuiunt, ſeque etiam eis intrinſecus in ſecreto cordis humiliant, quos duris foris animaduerſionum ſtimulis quaſi deſpiciendo caſtigant. Plerũque autem & non deſpiciendo deſpiciunt, & non deſperando deſperant, vt tanto eos celerius à culpa reuiuiſcere ac reſilire faciant, quanto iam quaſi vicinius mortis foueã oſtentant.

Quanto moderamine ſancti in correctione utantur.

Sæpe etiam quodam decenti moderamine ſuas culpas coram diſci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gram discipulis indicant,vt illi audientes discant, quomodo semetipsos de suis actionibus subtiliter reprehendant. Tanta autem dispensatione se temperant, vt neque cum se erigũt intrinsecus rigidi sint,neque rursum cùm se humiliant, extrinsecus remissi:quia & in disciplina humilitatem custodiunt, & in humilitate disciplinam. Paulus disciplinam tenuit, cùm Corinthiis diceret: Cùm enim sit inter vos zelus & contentio,nónne carnales estis,& secundum hominem ambulatis? Sed humilitatem in disciplina non perdidit:quia deprecando præmisit, dicens: Obsecro vos fratres per misericordiam dei,vt idipsum dicatis omnes,& non sint in vobis schismata. Rursum humilitatem tenuit, cùm eisdem Corinthiis loquens paulo latius fortasse quàm voluerat,semetipsum reprehendit,dicens: Factus sum insipiens. Sed disciplinã in hac humilitate non perdidit:quia illico adiunxit: Vos me coëgistis. Exemplum magnæ humilitatis exhibuit, cum discipulis dixit: Non enim nosmetipsos prædicamus,sed Iesum Christum dominum nostrum,nos autem seruos vestros per Christum.Sed in hac humilitate disciplinam iustitiæ non amisit, qui eisdem delinquentibus dicit: Quid vultis,in virga veniã ad vos? &c. Sciunt ergo prædicatores sancti vtroque moderamine artem magisterij temperare, & cùm delinquentium reatus inuenerint, sciunt modo seuerè corripere: modo humiliter deprecari. Sed cùm arrogãtes viri eos imitari appetũt, sumunt ab eis aspera verba correctionis,& sumere ab eis veraciter nesciunt,preces humilitatis. Magis enim terribiles volũt esse quàm mites,& idcirco discunt vnde se erigant, & discere negligunt,vt animum submittant. Cúmque admonere delinquentes placidè nesciunt,nimio rigoris viu per inuectionis iracundia etiã contra rectè agẽtes effrenãtur. Quorũ iste Heliu speciem tenens,beatum Iob nõ refouet,sed obiurgat dicens: Quis est vir vt est Iob,qui bibit subsannationem quasi aquam,qui graditur cùm operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis? Caput.XXV.

Aliena semper est à ueritate superbia.

Et quia aliena semper est à veritate superbia,mox & adiecta prorumpit,dicens: Dixit enim: Non placebit vir deo,etiam si cucurrerit cũ eo. Quod profectò quia minimè dixerit,quisquis beati Iob verba legit agnoscit. Sed qui idcirco loquitur,vt semetipsum ostẽdẽdo superbiat,quid mirũ,si in altero fingit quod reprehendat? Quomodo enim veritati cohæreat in verbis increpationis quem intra semetipsum longè ab eadem veritate dirimit tumor mentis? Sequitur: Ideo viri cordati audite me.) Ecce iterum fastu superbiæ inflatus, eos tantummodo qui quasi digne intelligẽdo se assequi valeant quærit: & sic quod sentiebat erumpit, dicens: Absit à deo impietas,& ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum restituet eis.)Beaedixit quia in omnipotente deo iniquitas vel impietas nõ est.Sed in hac vita nequaquã semper hoc agitur quod subiunxit:quia iuxta opus suum singulis, & iuxta vias proprias reddit. Nam & multos illicita ac peruersa perpetrantes gratuitò præuenit, atque ad opera sancta conuertit, & nõnullos rectis actibus deditos,flagello interueniente corripit,ac sic placentes quasi displiceant affligit, Salomone attestante qui ait: Sunt iusti quibus multa eueniunt,quasi opera egerint impiorum. Et sunt impij qui ita securi sunt,ac si iustorum facta habeant. Quod nimirum omnipotens deus inæstimabili pietate dispensat,vt & iustos flagella crucient, ne opera extollãt,& iniusti saltem fine pœna hanc vitã peragant:quia ad tormenta quæ sine fine sunt,malè agendo festinant. Nam quia aliquando iusti nequaquam iuxta opera flagellantur,hac ipsa historia quam tractamus ostenditur. Neque enim idem beatus Iob pro culpa fuerat flagellatus, qui ante flagelli stimulum ipso iudice attestante laudatus est. Verius ergo Heliu diceret,si dixisset quia in omnipotẽte deo impietas atque iniquitas non est,etiam cùm iuxta vias proprias hominibus reddere non videtur. Nam &quod à nobis non intelligitur,ex occulti iudicij non iniusta lance profertur. Quia verò prædicatores arrogantes dum multa inania spargunt,etiã sæpe vera ac solida proferũt. Heliu rectè subiungit: Caput.XXVI.

In hac uita nõ semper dominus reddit iuxta opus singulis.
Eccles.8.
Ratio.

Verè enim deus non cõdemnabit fruſtra,nec omnipotens subuertet iudicium.) Ad diabolũ dominus dixit. Commouisti me aduersus eum,vt affligerem eũ fruſtra. Heliu autem dicit:quia non condemnabit dominus fruſtra. Quod vtique discordare dictis veritatis creditur, nisi subtili consideratione pensetur. Aliud nanque est damnare,aliud affligere. Affligit ergo iuxta aliquid fruſtra,sed fruſtra non damnat. An non iuxta aliquid fruſtra Iob afflixerat, cùm non delebatur vitium,sed meritum augebatur? Fruſtra enim condẽnare non potest:quia damnatio fieri non ex parte ad aliquid potest, quæ videlicet in extremo punit omne quod hic quisque iniquè commiserit. Nec omnipoteus deus subuertit iudicium: quia etsi minus recta videntur esse quæ patimur, rectè tamen in occulto examine decernuntur. Sequitur:

Aliud est damnare, aliud affligere.

Quòd ad amorem suum nonnullos deus & corpore & spiritu trahit, ut nihil caro, nihil mens de exterioribus appetat.

Quem constituit alium super terram,aut quem posuit super orbem quem fabricatus est?) Vt videlicet subaudias,nullum. Per se quippe mundum regit,quem per se condidit, nec eget alienis adiutoriis ad regendum, qui non eguit ad faciẽdum. Sed hęc idcirco colliguntur,vt liquidò indicet: quia omnipotẽs deus si per semetipsum regere non negligit quod creauit, quod bene creauit, vtique bene regit: quia quod pie condidit,impiè non disponit,& qui necdum facta curauit vt essent,quæ sunt facta non deserit. Quia ergo præsens est in regimine,qui author extitit in creatione, ideo curam nostri non præterit. Vnde & aptè subiungit: Si dixerit ad eũ cor suum,spiritum illius & flatum ad se trahet) Curuum cor est, cùm ima appetit, dirigitur,cum ad superna subleuatur. Si ergo homo cor suum ad dominum dirigit ,spiritum & flatum illius dominus ad se trahit. Spiritum videlicet pro internis cogitationibus,flatum verò qui per corpus trahitur,pro externis actionibus ponit. Deo ergo spiritum hominis & flatũ ad se trahere, est ad conuersionem sui desiderij & interiora nostra & exteriora cõmutare, vt nihil iam mẽti exterius libeat, nihil caro inferius vel si appetit adipisci conetur, sed omne quod homo est, ad eũ videlicet à quo est & interius desiderando ferueat,& exterius se edomãdo constringat. Vnde & aptè subiungit.

Omnipotens per se mundum regit quę per se condidit.

Deo spiritum hominis & flatũ ad se trahere quid sit.

Quod sancti, spiritu humilitatis tacti,in nulla uoluptate obediunt carni, & hic moriendo mundo, uitiorum appetitus consideratione dissolutionis suæ in cinerem redigunt.

Deficiet omnis caro simul,& homo in cinerem reuertetur.) Simul enim omnis caro deficit,quando iam nullis suis motibus seruit:quia præsidens spiritus cuncta eius fluxa restringit,& quodam districtionis luæ gladio omne quod in illa malè viuebat interficit. Hoc nimirum disciplinæ gladio se metipsum Hieremias interfecerat,cùm dicebat: Postquã cõuertisti me,egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meũ. Quid enim in femore nisi voluptas carnis accipitur? Et quid est quod ait:Postquam ostẽdisti mihi, percussi femur meum?nisi quod postquam superna spiritaliter vidit,omne quod in se inferius carnaliter viuebat extinxit, vt quanto magis summa patescerent, tanto amplius ima quæ tenuerat non liberent. Nam quanto incipit quisque superius viuere,tanto & inchoat inferius interire. Iuxta affectũ nanque carnalis operationis,omnis caro Pauli simul interierat,cùm dicebat: Viuo autem iam non ego: viuit verò in me Christus. Caput.XXVII.

Omne quod homo est,ad eum à quo est referendũ est.

Hiere.31.

Quãto uitium super biæ magis patimur, tãto minus uidemus.

Quãto incipit quisq; superius uiuere,tanto inchoat inferius interire.

Bene etiam Heliu hoc loco subdidit:Et homo in cinerẽ reuertetur.In peccato enim quisque positus, mortalitatis suæ obliuiscitur,& terram se esse non meminit,dum adhuc per superbiam inflatur. Post conuersionis verò suæ gratiam,cùm humilitatis spiritu tangitur,quid esse se aliud quàm cinerem recordatur? Iam in cinerem Dauid reuersus fuerat,cùm dicebat: Memento domine quod puluis sumus. Abraham in cinerem reuersus fuerat,dicens: Loquar ad dominum meum,cùm sim puluis & cinis? Et si viuẽtem carnem necdum in terra mors solueraat,hoc tamen apud se erãt quod se futuros absque dubitatione præuidebãt. Hinc alias dicitur: Auferes spiritum eorum & deficient,& in puluerem suum reuertẽtur. Qui autem eorum spiritus, nisi spiritus superbiæ nominatur? Tollatur ergo spiritus eorum vt deficiãt, id est

Gene.18.

Psal.103.

id est,subducto superbiæ spiritu, nihil se ⌊de se⌋ esse cognoscant. Et reuertantur in puluerem,id est, humilientur ex infirma conditione. Propter hunc puluerem, ad cuius memoriam qui semetipsos considerãt reuocantur, per sapientiam dicitur: Iusti fulgebunt,& sicut scintillæ in arundineto discurrent. Sancti enim viri dum peccatoribus permiscentur, eos exemplorum suorum igne succendunt:atque per omne quod nitent,in cinerem redeunt: quia pietatis flamma cõsumpti,dum infirmitatem conditionis suæ conspicũt,nihil aliud quàm fauillam se esse cognoscunt,vt à superbiæ suæ duritia resoluti,per pœnitentiam dicant id quod supra protulimus: Memẽto domine quia puluis sumus. Bene ergo dicitur:quia cùm ad se spiritum hominis dominus trahit, deficiet omnis caro simul,& homo in cinerem reuertetur.Hęc Heliu & vera sunt & magna quæ dicit, sed quia malè mox ex eo quòd bene sensit intumuit, verbis sequentibus prodit dicens: Si habes ergo intellectum,audi quod dicitur: & ausculta vocem eloquij mei.

Sapien.3.

Quòd superbia ubi nasci intelligitur, eradicanda est: quia difficilè inueterata deprehenditur. Cap.XXVIII.

Habent hoc proprium omnes arrogantes,vt cũ fortasse acutũ aliquid sentiunt:inde mox ad vitiũ elationis erumpãt,sensusq; omnium in sui cõparatiõe despiciant,seq; in suo iudicio aliorum meritis anteponant.

Quibus contingit miseris,vt plus videdo tenebrescant:quia dum subtilia attendunt,semetipsos intueri nesciunt , & quo intelligentiã acutius percipiunt,eo per superbiam deterius cadunt. Qui bene quidem subtilia conspicerẽt,si in eo quod proferunt se viderent. Superius nanque Heliu dixerat: Si habes quod loquaris,respõde mihi. Loquere, volo enim te apparere iustum. Nũc autẽ ait: Si habes intellectum,audi quod dicitur: Ecce quomodo pauliſper elatio per verborum incrementa proficit. Superius dubitauit si posset beatus Iob proferre quod iustum est,nũc verò discutit,si hoc quod dicitur, saltem possit audire. Ibi dixit:Si habes quod loquaris,respõde mihi,ac si diceret:dic aliquid,si tamen dignus poteris esse qui dicas: Hic autem ait:si habes intellectũ,audi quod dicitur: Ac si apertè dicat:audi me,si tamen dignus poteris esse qui audias. Isti sunt quotidiani defectus qui in cordib⁹ reproborum fiunt,quibus indefinẽter ad deteriora descendũt: quia dũ minora incautè negligunt,ad maiora pernicioſè prorumpũt. Iam & hoc de superbia fuerat,quòd beatum Iob id quod iustũ est,loqui posse dubitabat.Sed dum hãc in semetipso cõsiderare negligit,ad nequiora peruenit, vt non solum posse ab eo dici quod iustũ est dubitet,sed etiã dicẽtẽ se iusta ab eo intelligi posse desperet.Vnde vitium superbiæ ab ipsa mox radice secandum est,vt cũ latenter oritur, tunc vigilanter abscindatur,ne prouectu vigeat, ne vsu roboretur. Difficilè enim in se quisq; inueteratam superbiam deprehendit:quia nimirum hoc vitium quanto magis patimur, tanto minus videmus.Sic quippe in mente superbia,sicut in oculis caligo generatur. Quo se hęc latius dilatat, eo vehementius lumen angustat.Pauliſper ergo elatio in præcordiis crescit, & cùm se vastius extenderit,oppressæ mentis oculũ funditus claudit,vt captiuus animus typũ elationis & pati possit, & tamen id quod patitur, videre non possit. Sed quia arrogantes viri aliquando vt diximus, recta non rectè sentiunt , & bona inuenire nouerũt,sed hęc bene proferre cõtenunt.Heliu post elationis typum quo dixerat:Si habes intellectum audi quod dicitur, subdit dicens: Caput.XXIX.

Remedium contra superbiam.

Quotidiani defectus reproborũ

In omni quod dicitur intuendum est, quid, cui, quãdo, quomodo dicatur.

Nunquid qui non amat iudicium,sanari potest? Quomodo tu eum qui iustus est,intantum condemnas?) Bonam quidem sententiam protulit,sed beato Iob proferenda non fuit. In omni enim quod dicitur,summopere intuendũ est quid dicatur,cui dicatur,quando dicatur, quomodo dicatur. Heliu autem attendit quid diceret : sed cui diceret , non attendit. Beatus quippe Iob amabat iudicium: quia causas suas cum domino pensare subtiliter nouerat. Nec condẽnauerat eum qui iustus est,sed cur sine peccato percussus fuerat, in dolore positus cum humilitate requirebat. Amat iudiciũ quisquis vias suas subtiliter discutit, & secretariũ cordis ingressus, quid dominus ipsi tribuat, quid ipse domino debeat pensat. Quod beatus Iob quomodo non fecerat,qui tam crebra sacrificia in expiatione filiorum etiã pro cogitationibus offerebat? Quia ergo Heliu dixit,quod is qui iudicium non amat, sanari non possit,arguens beatũ Iob quod iudicium non amaret:& quia eum qui iustus est condemnasset, ilico eiusdem iusti, id est, domini iustitiam, subdit dicens:

Quis amet iudicium.

Quòd ex imitatione diaboli apostasiæ culpam incurrunt, qui honoris sui gloria lætantes, præesse hominibus potestate & dominatione delectantur.

Qui dicit regi apostata, qui vocat duces impios.) Sæpe nouimus quod pleriq; qui præsunt,inordinatum sibi metum à subditis exigunt,& non tam propter dominũ,quàm pro dominio venerari volũt. Intus enim se tumore cordis extollũt, cunctosq; subditos in sui cõparatione despiciunt, nec cõdescendendo cõsulunt,sed dominando premunt:quia videlicet alta cogitatione se erigũt,& æquales se illis quibus eos præesse contigit,non agnoscunt.Contra hunc tumorẽ per Ecclesiasticũ librũ dicitur: Ducẽ te cõstituerunt,noli extolli,sed esto in illis quasi vnus ex illis. Vnde tumorem dominus per prophetam in pastoribus increpans, ait:Vos autem cum austeritate imperabatis eis,& cũ potentia. Ipsa enim bona quæ subditis dicunt,dominando potius quam consulendo proferunt:quia videlicet quicquã eis quasi ex æquo dicere, semetipsos existimant deiecisse. Singularitate enim gaudent culmis, & non æqualitate cõditionis. Sed quia hęc tumentia corda rectorum subtiliter dominus pensat,bene contra eos dicitur: Qui dicit regi,apostata. Vnusquisq; enim superbus rector toties ad culpam apostasiæ dilabitur , quoties præsse hominibus delectatus, honoris sui singularitate lætatur. Sub quo enim fit non considerat,& quod æqualibus quasi non sit æqualis exultat. Vnde autem hæc vitiorum radix pullulat in corde regentium,nisi ex imitatione illius,qui despectis angelorum societatibus dixit: Ascendam super altitudinem nubium,& similis ero altissimo? Quia ergo vnusquisque rector quoties extollitur in eo quòd ceteros regit,toties per lapsum superbiæ à summi rectoris seruitio separatur,& cùm æquales sibi subditos despicit,eius super se dominium sub quo omnes æquales sunt non agnoscit,rectè dicitur : Qui dicit regi,apostata.

Esa.14.

Cõtra superbos rectores.

Caput.XXX.

Quia vero cùm dominando præsunt,exẽplo suæ superbiæ subditos ad impietatem trahunt,aptè subiungitur:

Quòd impij duces sint qui uerbo & exemplo ducatum præbent erroris.

Qui vocat duces impios.) Ad viam nanque pietatis ducerent,si subditorum oculis,humilitatis exempla monstrarẽt. Dux autem est impius qui à tramite veritatis exorbitat,& dũ ipse in præceps ruit, ad abrupta sequentes inuitat. Dux est impius qui per tumoris exemplum viam ostendit erroris.

1.Thes.2.

Paulus dux esse impietatis metuebat,cùm potestatis suæ celsitudinem reprimebat dicens: Nec quærentes ab hominibus gloriam,neq; à vobis,neq; ab aliis,cùm possimus oneri* esse vt Christi apostoli, sed facti sumus in medio vestrũ paruuli. Paruulus in medio eorum fact⁹ fuerat:quia timebat ne si inter discipulos honorem suæ celsitudinis vẽdicaret , exempla elationis ostenderet. Timebat nimirum ne dum ipse sibi potestatẽ pastoralis potentiæ quæreret,grex subditus per abrupta sequeretur , & ad impietatem sequentes duceret , qui pietatis officium susceperat. Vnde necesse est vt is qui præest,quæ exempla subditis præbeat,solerter attendat , & tantis se sciat viuere,quantis præest, ac vigilanter inspiciat , ne in eo quòd prælatus est intumescat,ne iura debitæ potestatis immoderatius exigat , ne disciplinæ ius mutetur in rigorem superbiæ, & vnde à peruersitate subditos restringere poterat,inde magis intuẽtium corda peruertat,ne, vt dictum est, impietatis dux per officium pietatis existat. Non autem debet hominum ducatum suscipere,qui nescit homines bene viuendo præire,ne qui ad hoc eligitur vt aliorum culpas corrigat,quod resecare debuit,ipse committat . Hinc inde ergo se qui præsunt circunspiciant,vt sibi & subditis viuant,vt bonum quod faciũt,& intra sinum mentis abscondant,& tamẽ ex eo ad profectum sequentium exempla rectæ operationis impar-

al. honori

Universidad de Deusto
Biblioteca

G impartiant: & subditorum animaduertentes culpas corrigant, nec tamen per vim eiusdem animaduersionis intumescant, vt quædam leniter correpta tolerent, nec tamen disciplinæ vincula eadem lenitate dissoluant, vt quædam tolerando dissimulent, nec tamen ea crescere dissimulando permittant. Labor iosa sunt ista, & nisi diuina gratia fulciat, ad custodiendum difficilia. Rectè verò de aduentu districti iudicis per sapientiæ librū dicitur: Horrendè & cito apparebit, quoniam iudicium durissimū his qui præsunt, fiet. Quia ergo plerunque per potestatem regiminis ad culpam prorūpitur elationis, atque apud districtum iudicem ipsa elatio impietas æstimatur, bene de domino per Heliu dicitur: Qui vocat duces impios. De ipso quippe ducatu dum superbiunt, exemplo suo subditos ad impietatem trahunt. Vnde magnopere curandum est, vt qui regēdis hominibus præfertur, apud se intra secretarium mentis in cathedra præsideat humilitatis. Cumque iudicanti ei à cæteris foris assistitur, vigilāti oculo inceſſanter aſpiciat, cui quandoque iudici ipse de his iudicādus assistat, vt quanto nunc ante eum quem non videt, sollicitius trepidat, tanto eum cùm viderit securior cernat.

Sapien. 6.

Quòd rectores Ecclesiæ sollicitè cogitare oporteat, quoniam de animabus eorum qui sibi commissi sunt, in iudicio reddent rationem.

H Penset ergo qui ad satisfaciendum districto iudici de sua tantummodo anima fortassè vix sufficit: quia quot regendis subditis præest, reddēdæ apud eum rationis tempore, vt ita dicam, tot solus animas habet. Quæ nimirum cogitatio si assiduè mentem excoquit, omnem superbiæ tumorem premit. Et rector prouidus tanto iam neque rex apostata, neque dux impius vocabitur, quanto ei cogitatione sollicita potestas quæ accepta est, non honor, sed onus æstimatur. Nam cui esse nunc iudicem libet, huic videre tunc iudicem non libet. Numerari enim culpæ nequeūt, quæ habēdæ potestatis amore perpetrātur. Tūc solū vero potestas bene geritur: cū non amādo, sed timēdo retinetur. Quę vt ministrari rectè valeat, oportet primū vt hāc non cupiditas, sed necessitas imponat. Percepta autē nec p formidine debet deseri, nec ex libidine amplecti, ne aut peius quis quasi ex humilitate superbiat, si diuinæ dispensationis ordinem fugiendo contemnat, aut eo fugum superni rectoris abiiciat, quo eum super cæteros priuatum reginem delectat. Potestas ergo cùm percipitur, non ex libidine amanda est, sed ex longanimitate tolerāda, vt inde tunc ad iudicium salubriter leuis fit, vnde nunc ad ministerium patienter grauis innotescit.

Libri vigesimiquarti Moralium sancti Gregorij finis.

I

LIBER MORALIS EXPOSITIONIS

Sāncti Gregorij vigesimusquintus, cōtinuans caput trigesimumquartum textus beati Iob.

Caput primum.

IPSA humanæ cōpunctionis qualitas indicat, q̄ longè rebus cæteris præstat. Nam collata homini ratio asserit quantū oia quæ vel vita, vel sensu, vel ratiōe carēt, natura rationalis antecedit. Et tamē quia ab interuis atq; inuisibilib⁹ oculos claudimus, & visibilib⁹ pascimus, plærunque hominem non ex eo quod ipse est, sed ex his quæ circa ipsum sunt, veneramur. Cumq; non intuemur quid ipse sit, sed quid possit, in acceptiōe personarum, non ex personis, sed ex rebus adiacētibus ducimur, Sicque fit, vt is quoque apud nos intus in despectionē veniat, qui foris honoratur: quia dum pro his quæ circa illum sunt honorabilis habetur, rebus suis in examine nostro postponitur. Sed omnipotens deus vitam hominum ex sola qualitate interrogat meritorū, & sæpe inde plus punit, vnde huic maiora ad ministerium contulit, veritate attestāte quæ ait: Cui multum datum est, multum quæretur ab eo. Vnde bene nunc per Heliu dicitur: K Luc.12.

Quòd personam hominis deus non accipiat, & oppressores pauperum in tremendo iudicio non agnoscat.

Qui non accipit personam principum, nec cognouit tyrānum, cùm discepterat cōtra pauperem. Potest autē per principem vel tyrannum quisque superbus intelligi: per pauperē verò humilis designari. Tyrannum ergo disceptantem contra pauperem nō cognoscit: quia superbos omnes vitam nūc humilium deprimentes, in iudicio nescire se perhibet, dicēs: Nescio vos vnde sitis. Et quia sic potenter cùm vult destruit, sicut cùm voluit potenter creauit, aptè ratiocinando subiungitur: Luc.13.

Quòd subita & inpræmeditata mors, incuruatos & huius mundi amore captos rapiat.

Opus enim manuum eius sunt vniuersi.) Atque mox subditur: Subitò morientur, & in media nocte curuabuntur populi, & pertransibunt. Quamlibet serò de hac vita tollātur, iniqui, subitò & repentè tolluntur: quia finem suum cogitādo prævidere nesciunt. Subitum est homini quòd autē cogitare non potuit. Subitò diues ille stultus raptus est, qui horrea quæ præparabat deserit, & inferni locū quem nō præuidebat inuenit. Ad aliud exercebat animam per cogitationē, sed ad aliud emisit per sententiam. Aliud dum viueret contemplatus est, aliud dum moreretur expertus. Reliquit enim diu tractata temporalia, & inopinata inuenit æterna. Vnde ei propter hanc ignorantiā cæcitatis suæ bene per diuinam sententiam dicitur: Hac nocte repetunt animam tuam à te. In nocte quippe ablata est, quę in obscuritate est cordis amissa. In nocte ablata est, quę considerationis lucem habere noluit, vt quod poterat pati præuideret. Vnde bene discipulis futura cogitantibus, Paulus Apostolus dicit: Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquàm fur cōpre hendat. Omnes enim vos filij lucis estis & filij diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Dies enim exitus tāquàm fur in nocte ita comprehendit, quando stultorum animas futura non prævidentes eiicit. Vnde hic quoque aptè subiungitur: Et in media nocte curuabūtur populi, & pertransibunt.) In media enim nocte curuati pertranseūt, qui obscuritate suæ negligentiæ humiliati rapiuntur. Tunc curnabūtur per sententiam iudicis, qui nunc curuari negligunt per humilitatē cordis. Electi autem ne inuiti curuentur in morte, sponte curuantur in humilitate. Vnde sanctæ Ecclesiæ de cōuersa prole persecutorum dicitur: Venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerūt te. Et bene de moriētibus populis non ait: trāsibunt, sed pertransibunt: quia etiam viuendo temporaliter quotidie ad finem tendimus, & præsentem vitam quasi quādam viam subigendo transimus. Hoc ipsum enim morituros viuere, quasi ad mortem ire est. Et quod dies vitæ peragim⁹, quasi in itinere ad locum propositum tot passibus propinquamus. Ipsa quippe augmenta, detrimenta sunt temporum: quia vitæ nostræ spatia quanta esse cœperint, incipiunt iam tanta non esse. L qui. Subitò & repētè tolluntur iniq. Luc.12. 1.Thes.5. Psal.85. M

Caput. II.

PRimus verò homo ita conditus fuit, vt manente illo, decederent tempora, ne cum temporibus ipse trāsiret. Stabat enim momentis decurrentibus: quia nequaquā ad vitæ terminum per dierum incrementa tendebat. Stabat tanto robustius, quanto semper stanti ardentius inhærebat. At vbi vetitum contigit, mox offenso creatore cœpit ire cū tempore. Statu videlicet immortalitatis amisso, cursus eum mortalitatis absorbuit. Et dum iuuentute ad senium, senio traheretur ad mortem, transeundo didicit, stando quid fuit. Cuius nos quia de propagine nascimur, radicis amaritudinē quasi in virgulto retinemus. Nam quia ex illo originem ducimus, eius cursum nascendo sortimur, vt eoipso quotidiano momento quo viuimus, inceſſanter à vita transeamus, & viuendi nobis spatium vnde crescere creditur, inde decrescat. Quia ergo ad summā moriendi quotidie tendimus per incremēta

A Viuēdi spatium unde crescere creditur, decrescit. Differētia inter transitur & per transitur. Inuisibiliter rapitur qui uisibiliter rapiebat. Diuina securitas eo acrius iniquū punit quo diutius pertulit.

incrementa viuendi, bene de morientibus nequaquam transibūt dicitur, sed pertrāsibunt: quia transeunt etiam dum viuunt, sed pertranseunt dum moriuntur. Sequitur:

Quòd dum patientia dei peccatores ad pœnitentiam expectat, ipsi contemnentes, & rapientis diaboli non uident manum, & uiolentia malitiæ uiolenter trahuntur in gehennam.

Et auferent violentum absque manu.) Subaudis diuina iudicia. Absque manu verò auferent eum qui manu violentus fuit. Absque manu auferent: quia videlicet subito exitu vrgente inuisibiliter rapitur, qui visibiliter rapiebat. Vidit ipse quos rapuit, sed quis illū in morte rapiat non videt. Absq; manu ergo violentus aufertur: quia & raptorem suum non intuetur, & tamen ducitur. Quem tanto sequitur districtior sententia, quanto peccanti ei magna est patientia prorogata: quia diuina scueritas eo iniquum acrius punit, quo diutius pertulit. Sæpe verò euenit, vt dum peccatores superna clementia expectat, in maiorem cordis cæcitatem prosiliant. Vnde scriptum est: An ignoras, quia benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei. Et ecce dum violentus quisque quos valuerit rapit, dū inualidos opprimit, & dū diu omne quod nequiter concupiscit exercet: quia nō subitò percutitur, sed eius in finem pœna differtur, nequissima eius actio à deo videri non creditur. Vnde aptè postquam eius narrauit interitum, ilico de domino adiungit dicens: Oculi enim eius super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat. Tūc enim nequaquam considerare credebatur, quando violentus iste omne malum quod poterat inultè perpetrabat. Aestimabatur deus iniustè acta non cernere: quia differebat iustè damnare, & magna eius patientia quasi quædam negligentia putabatur. Iniquus quoque ipse toties se in peccatis suis non videri à deo credidit, quoties inultè peccauit. Cui per quendam sapientem dicitur: Ne dicas, peccaui, & quid accidit mihi triste? Emendare non vult nequitiam, pro qua dignam non pertulit pœnam. Qui quo piè expectatus est, eo est ad peccandum nequiter instigatus, & patientiæ superna longanimitatem despiciens, vnde corrigere culpam suam debuit, inde cumulauit, sicut per eundem Iob dicitur: Dedit ei deus locum pœnitentiæ & ille abutitur eo in superbia. Sæpe etiam quia pœnam quam meretur repentè non suscipit, hoc ipsum deo non æstimat displicere quod facit. B Ecclī.5.

Caput III.

C Veniet æterna & repentina percussio, & tunc cognoscet à deo cuncta conspici &c.

EAt itaque nunc, & ad quaslibet blasphemias præsumēdo prorūpat. Voluptatum suarum nequitias impleat, aliena rapiat, innocentium oppressione satietur. Et quia necdum percutitur, vias suas à domino aut non videri æstimet, aut, quod peius est, approbari. Veniet profectò, veniet æterna & repentina percussio, & tunc cognoscet à deo cuncta conspici, quando se improuiso exitu viderit pro cunctorum retributione damnari. Tunc in pœna sua oculos aperiet, quos diu tenuit clausos in culpa. Tunc considerasse omnia verum iudicem sentiet, quando malorum suorum meritum iam euadere sentiendo non possit. Iniquus ergo qui diu expectatus est, ideirco est repentè sublatus: quia oculi domini super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat. Ac si diceret: quia ea quæ diu patienter conspicit, quandoq; inulta non deserit. Nam ecce subitò violentum rapuit, & mala eius quæ expectando pertulit, animaduertendo resecauit. Nemo igitur dicat humana facta deum nō cernere, cùm iniquum quempiā iniquitates suas libere prospicit cumulare. Subitò enim tollitur, qui diu toleratur. Gressus vero hominum vocat vel singulas operationes quibus innitimur, vel alternantes motus intimæ cogitationis, quibus quasi passibus vel longè à domino recedimus, vel piè domino propinquamus. Ad deum enim quasi tot gressibus mens accedit, quot bonis moribus proficit. Et rursum tot gressibus longè fit, quot malis cogitationibus decrescit. Vnde plerunque contingit vt necdum procedat in opere motus mentis, & tamen perfecta iam culpa sit ex ipso reatu cogitationis, sicut scriptum est: manus in manu non erit innocēs malus. Manus enim manui iungi solet, quādo quiescit in ocio, & nullus eam vsus laboris exercet. Manus ergo in manu non erit innocens malus. Ac si diceret: Et cùm manus cessat ab iniquo opere, malus tamen non est innocens per cogitationem. Quia ergo nouimus quòd districtè omnia non solum facta, sed saltem cogitata pensentur, quid faciemus de incessu mali operis, si sic subtiliter deus iudicat gressus cordis? Ecce occulta mentis nostræ itinera nullus hominum videt, & tamen ante dei oculos tot gressus ponimus quot affectus mouemus. Subitò tollitur qui diu tolerātur. Prouer.11. D

Caput. IIII.

TOties ante illum labimur, quoties à recto itinere infirmæ cogitationis pede claudicamus. Nisi enim in conspectu eius iste assiduus nostrarū mētium lapsus increscret, per prophetam scilicet nō clamaret: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Hæc nimirum dicens: vim coopertæ nostræ malitiæ quasi ferre se non posse testatur. Quæ cooperta illi esse non potest: quia videlicet importunæ eius conspectui ingeritur, quicquid à nobis illici tum occultè cogitatur. Omnia enim sicut scriptum est: nuda & aperta sunt oculis eius. Vnde hic quoq; aptè subiungitur: E Esa.1. Heb.4.

Quòd nihil deus ignorat, nihil obliuiscitur, ut ab eius iudicio aliquis possit abscondi.

Non sunt tenebræ & non est vmbra mortis, vt abscōdantur ibi qui operantur iniquitatem.) Quid per tenebras nisi ignorantiam, & quid per vmbram mortis, nisi obliuionem F Ephe.4. studuit designare? De quorundam quippe ignorātia dicitur: Tenebris obscuratum habentes intellectum. Et rursum de obliuione quæ in morte contingit, scriptū est: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Quia ergo per mortem funditus obliuioni traditur quicquid viuendo cogitatur, quasi quædā vmbra mortis obliuio est. Sicut enim agit mors interueniens non esse quod fuit in vita, ita interueniens agit obliuio non esse quod fuit in memoria. Rectè itaq; vmbra ei⁹ dicitur: quia velut de ipsa exprimitur, dum vim illius sopiendo sensus imitatur. Deus autem quia mala hominum nec cogitata ignorat, nec perpetrata obliuiscitur, nisi ab eius oculis pœnitendo deleantur, congruè dictum est: Non sunt tenebræ, & non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Ac si diceret: Idcirco eius iudicio nullus absconditur: quia nullatenus potest aut non videre quod facimus, aut obliuisci quod videt. Quanuis intelligi tenebræ vel vmbra mortis etiam aliter possunt. Omnis nanq; immutatio velut quædam mortis imitatio est. Id enim quod mutat, quasi ab eo quod erat interficit, vt desinat esse quod fuit, & incipiat esse quod non fuit. Lumen igitur verum, creator videlicet noster: quia nulla mutabilitatis vicissitudine tenebrescit, nullis naturæ suæ defectibus obumbratur, sed eius esse sine mutabilitate fulgere est, tenebræ vel vmbra mortis dicitur ei non inesse. Vnde aliàs scriptum est: Apud quē non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. Et vnde rursus Paulus Apostolus dicit: Qui solus habet immortalitatē, & lucem habitat inaccessibilem. Caput. V. Iaco.1. 1.Tim.6.

SEd cùm cuncti nouerimus quòd & humana anima & angelici spiritus sint immortales instituti, cur ab Apostolo solus deus immortalitatem habere perhibetur, nisi quia solus deus verè non moritur, qui solus nunquā mutatur? Humana quippe anima in lapsum non caderet, si mutabilis non fuisset, quæ à paradisi quoque gaudiis expulsa, si mutabilis non esset, ad vitam nunquam rediret. In hoc ipso verò quod ad vitam redire nititur, defectus suos cogitur alternante semper mutabilitate tolerare. Quia ergo ex nihilo est condita, ex se nihilominus infra se tendit, nisi ad boni desiderij statum artificis sui manu teneatur. Ex eo itaque quòd creatura est, deorsum ire habet. Virtute nanque propria in præceps posse se ire considerat, sed ad creatorem suum amoris manu se retinet, ne cadat, quousque ad immutabilitatem transeat, & eo verè immortaliter, quo immutabiliter viuat. Ipsi quoq; angelici spiritus mutabiles ex natura sunt cōditi, quatenus aut sua sponte caderent, aut ex arbitrio starent. Sed quia humiliter elegerunt ei inhærere à quo creati sunt, hāc ipsam in se mutabilitatē suam stando iam immutabilitate vicerunt, vt hoc ipsum merito transcenderent, quod naturæ suæ ordine mutabilitati subesse potuissent. Quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ergo solius diuinæ naturæ est vmbras ignorantiæ mutabilitatisque non pati, dicatur rectè: Non sunt tenebre, & non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.

Caput. VI.

Cùm uideri nos non credimus, in sole clausos oculos tenemus.

LVx enim æterna, quæ deus est, quanto immutabiliter fulget, tãto penetrabiliter videt, & neque occulta nescit, quia cuncta penetrat, neque penetrata obliuiscitur, quia incommutabilis durat. Proinde quotiens indignum aliquid corde concipimus, totiens in luce peccamus, quia ipsa nobis & non sibi præsentibus præsto est, & peruersè gradientes in ipsam impingimus, à qua per meritum longè iumus. Cùm verò nos videri non credimus, in sole clausos oculos tenemus. Illum videlicet nobis abscõdimus, non nos illi. Nunc ergo dum possumus, à conspectu æterni iudicis & malè cogitata, & peius perpetrata deleamus, renuocemus ante oculos cordis quicquid peruersè egimus per nequitiam præsumptionis. Nihil sibi nostra blanditur infirmitas, atque in his quæ recolit, semetipsam delicatè non palpet, sed quanto sibi mali sit conscia, tanto in se benignius sit seuera, proponat cõtra se futurum iudicium: & quæque in se sentit districtè ferienda per sententiã iudicis, hæc in se piè feriat per pœnitentiam conuersionis. Vnde aptè postquam violenti huius pœna descripta est. Sequitur:

Proponẽdum cõtra se futurum iudicium.

Quòd nemo post mortem ad illud iudicium reduci possit, de quo Apostolus ait: Si nosmetipsos iudicaremus, nõ utique iudicaremur.

H Neq; enim vltrà in hominis potestate est, vt veniat ad deũ in iudicium.) Versus iste tanto maiore disputatione indiget, quanto hoc quod dicit si negligitur acrius dolet. Hic nimirum non illud iudicium designatur quod per æternam retributionem punit, sed quod mente conceptum per conuersionem diluit. Ad illud quippe venire non desideratur, quisquis se per illud damnari formidat. Dum ergo dicitur: Neq; enim vltrà in hominis potestate est, vt veniat ad deum in iudiciũ, profectò ostenditur esse quoddam iudicium quod quandoq; etiam à damnatis ac reprobis desideretur. Et quod est illud, nisi hoc de quo Paulus Apostolus dicit? Si nosmetipsos diiudicaremus: non vtiq; iudicaremur: & de quo per prophetã dicitur: Non est iudicium in gressibus eorũ. Et de quo Dauid ait: Honor regis iudicium diligit, vt videlicet qui iam deum honorat ex fide, sollicitè iudicet quid ei debeat in operatione. Vnde rursum scriptum est: Iudicare corã domino, & expecta eum. Coram domino scilicet iudicatur, qui corde dominum cõspicit, & actus suos sub eius præsentia sollicita inquisitione discernit. Quem tanto quis securius expectat, quanto quotidie vitam suam suspectus examinat. Qui enim ad extremum eius iudicium venit, non iam coram illo, sed ab illo iudicatur. De hoc quoq; mentis iudicio obliuiscenti animæ per prophetam dominus dicit: Reduc me in memoriam: vt iudicemur simul. Narra si quid habes, vt iustificeris.

1.Cor.11.
Esa.59.
Psal.98.
Iob.35.
Coram domino iudicari quis dicatur.
I
Esa.43.

Quòd in iudicio mentis nullum causæ mysterium desit: ubi & conscientia accusat, & ratio iudicat.

Vnusquisque causas suas apud dominũ, & causas domini cõtra se sollicita inquisitione debet discutere &c.
Prouer.12.

Debet enim vniuscuiusq; mens & causas suas apud dominum, & causas domini contra se sollicita inquisitione discutere, debet cautè pensare, vel quę ab eo bona perceperit, vel quæ mala bonis illius peruersè viuendo responderit. Quod electi quidem quotidie facere omnino non cessant. Vnde bene Salomon ait: Cogitationes iustorũ iudicia. Accedũt enim ad secretarium iudicis intra sinum cordis: considerant quàm districtè quandoque feriat, qui diu patienter expectat, metuunt in his quę se egisse meminerũt, & puniunt flendo quod perpetrasse se intelligunt, timẽt subtilia diuina iudicia, etiam de his quæ in semetipsis intelligere fortasse non possunt. Vident enim videri diuinitus quod ipsi in se per humanitatem non vident, conspiciunt districtum iudicem, qui quo tardius venit, eo seuerius percutit: sanctorum etiam patrum residere conuentum cum eo pariter contemplantur, eorumq; vel exempla vel dicta se contempsisse reprehendunt, atq; in hoc secreto interioris iudicij ipsa mentis suæ executione constricti pœnitendo feriunt, quod superbiendo commiserunt. Ibi nãque aduersum se quicquid se impugnat enumerant, ibi ante oculos suos omne quod defleãt coaceruant: ibi quicquid per iram districti iudicis decerni possit intuentur, ibi tot patiũtur supplicia, quot pati timent, nec deest in hoc iudicio mente concepto, omne ministerium quod punire reos fuse plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. Quod iudicium eo certius punit, quo interius sæuit, quia videlicet ab exterioribus non accedit. Vnusquisq; enim cùm causam huius examinis contra se aggredi cœperit, ipse est actor qui exhibet, ipse reus qui exhibetur: odit se qualem fuisse se meminit, & ipse qui est, per semetipsum iusequitur illum qui fuit, atq; ab ipso homine aduersus semetipsum fit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum deo. Hanc cordis rixam dominus requirebat, cùm per prophetam diceret: Attendi & auscultaui, nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? Ista cordis humani rixa placatus est, cùm prophetæ suo de Achab rege semetipsum reprehendente loqueretur, dicens: Vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa: non inducam malum in diebus eius. Quia ergo nunc in potestate est, internum mentis nostræ contra nos subire iudicium, recognoscẽdo ac cusemus nosmetipsos, & quales fuimus pœnitendo torqueamus, non cessemus dum licet iudicare quod fecimus, audiamus cautè quod dicitur: Neq; enim vltrà in hominis potestate est: vt veniat ad deum in iudicium. Reproborum nanque esse proprium solet, semper praua agere, & nũquam quę egerint retractare. Omne enim quod faciunt, ęca mente pertranseunt, factumq; suum nisi cùm puniti fuerint, non agnoscunt. At contrà electorum est actus suos quotidie ab ipso cogitationis fonte discutere, & omne quod turbidum profluit ab intimis exiccare.

Hiere.8.
3.Reg.21.
L
Oseæ.7.
M
Ephe.4.

Caput. VII.

Exemplo ualde adiuuamur.

SIcut enim non sentimus quomodo crescunt membra, proficit corpus, mutatur ipecies, nigredo capillorum albescit in canis, hæc quippe omnia nobis nescientibus aguntur in nobis, ita mens nostra per momenta viuendi ipso curarum vsu à semetipsa permutatur, & non agnoscimus, nisi vigilanti custodia ad interiora nostra residentes, profectus nostros quotidie defectusque pensemus. Hoc ipsum enim in hac mortali vita consistere, quasi ad vetustatem ire est, & cũ indiscussa mens relinquitur, in quodam senio torporis sopitur: quia sui negligens, & propositũ robur insensibiliter perdens, à forma prioris fortitudinis dum nescit senescit. Vnde & per prophetam sub Ephraim specie dicitur: Comederunt alieni robur eius, & nescierunt: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. Cum verò semetipsam quærit, & subtiliter pœnitendo se discutit: ab ipsa hac vetustate sua lota lachrymis & mœrore incẽsa renouatur, & quæ iam penè inueterata frixerat: per subministrata interni amoris studia nouum calet. Vnde Paulus Apostolus vsu mortalis vitæ veterascentes discipulos admonet, dicens: Renouamini spiritu mentis vestræ.

Exemplo ualde adiuuamur.

Leui.6.

Quid sit quòd per Moysen dicitur: Ignis in altari semper ardebit, quem sacerdos nutriet, subiiciens mane ligna per singulos dies: & quòd patrum exempla ad formam bene uiuendi multum nos adiuuent.

Sed ad hæc agẽda valde exempla patrum & sacri eloquij præcepta nos adiuuant. Si enim sanctorum opera inspicimus, & diuinis iussionibus aurem præbemus, alia nos contemplata, alia audita succendunt, & cor nostrum torpore non constringitur, dũ imitatione prouocatur. Vnde bene ad Moysen dicitur: Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subiiciens mane ligna per singulos dies. Altare quippe dei est cor nostrum, in quo iubetur ignis semper ardere: quia necesse est ex illo ad dominum charitatis flammam indesinenter accendere. Cui per singulos dies sacerdos ligna subsiciat, ne extinguatur. Omnis enim Christi fide prædituς, mẽbrum vtiq; summi sacerdotis effectus est, sicut cunctis fidelibus Petrus Apostolus dicit. Vos autem genus electum, regale sacerdotium. Et sicut Ioannes Apostolus dicit: Fecisti nos deo nostro regnum & sacerdotium. Sacerdos ergo in altari ignem nutriens, quotidie ligna subiiciat, id est, fidelis quisq; ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde suo tam exempla præcedentium, quàm sacræ scripturæ testimonia

1.Pet.2.

congerere

A congerere non desistat. Nã quasi quædam fomenta igni dare, est in excitatione charitatis, vel exempla patrum, vel præcepta dominica ministrare. Quia etenim interna nouitas nostra ipsa quotidie huius vitæ conuersatione veterascit, ignis iste adhibitis lignis nutriẽdus est: vt dum per vsum se nostræ vetustatis extenuat, per patrum testimonia & exempla reuiuiscat. Et bene illic præcipitur, vt mane ligna per dies singulos congerantur. Hæc quippe non fiunt, nisi cùm nox cæcitatis extinguit. Vel certè, quia mane prima pars diei est, postpositis cogitationibus vitæ præsentis, hoc priori loco quisque fidelium cogitet, vt quod in se iamiamque quasi deficit: quibus valet nisibus studium charitatis inflammet. Ignis enim iste in altari domini: id est, in corde nostro citius extinguitur, nisi solerter adhibitis exemplis patrum & dominicis testimoniis reparetur. Bene autem illic subiungitur: Et impositio holocausto desuper adolebit adipes pacificorũ. Nam quisquis in se ignẽ hũc charitatis accendit, semetipsum vtiq; holocaustum desuper imponit, quia omne vitium quod in se malè viuebat exurit. Cùm enim cogitationum suarum interna conspiciat, & vitam reprobam per immutationis gladium mactat: in ara se sui cordis imposuit, & igne charitatis incẽdit. De qua hostia pacificorũ adipes redolet, quia interna nouę charitatis impinguatio pacem inter nos & deum faciens, odorem de nobis suauissimum reddit. Quia verò eadem charitas in cordibus electorum inextinguibilis manet, aptè illic subditur: Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet de altari. Nunquam profecto de altari ignis iste deficiet: quia etiam post hanc vitam eorum mentibus feruor charitatis accrescit. Aeterna quippe contemplatione agitur, vt omnipotens deus quo magis visus fuerit: eo amplius diligatur.

B

Caput. VIII.

QVod autem diuinis admonitionibus & præcedentium exemplis adiuti, de huius vitæ profundo libe
ramur, bene etiam per prophetam Hieremiam in
puteum missum signatum est, qui vt leue-
Hiere.38. tur ex puteo, funes ad eum & panni veteres deponuntur. Quid enim funibus nisi præcepta dominica figurantur? Quæ quia nos in mala operatione positos, & conuincunt, & eripiunt, quasi ligant & trahunt, coarctant & leuant. Sed ne ligatus his funibus dum trahitur, incidatur, simul etiam panni veteres deponuntur: quia ne diuina præcepta nos terreant, antiquorum patrum nos exempla confortant: & ex eorum cõparatione facere nos posse præsumimus, quod ex nostra imbecillitate formidamus. Si ergo leuari de hoc profundo festinamus, ligemur funibus, id est, præceptis dominicis astringamur. Iterfint etiam panni veteres, cum quibus melius teneantur funes, id est, præcedentium confortemur exẽplis, ne infirmos nos ac timidos præcepta subtilia vulnerent, dum leuant. Quasi quosdã pannos veteres Paulus Apostolus subC jungebat, cùm leuandis discipulis suis, præceptis spiritalibus exempla veterum commodaret dicens: Iusti ludibria & Heb.11. verbera experti, insuper & vincula & carceres. Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt: Heb.12. Et paulo post: Habentes itaque tãtam impositam nubem testium, deponentes omne pondus, & circunstans nos peccatũ, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen. Heb.13. Et iterum: Mementote præpositorũ vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum dei. Quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem. Superius videlicet dum spiritalia præcepta loqueretur, quasi funes miserat, postmodum verò memorans exempla maiorũ quasi veteres pannos adhibebat. Excitati ergo tot vocibus præceptorum, adiuti tot comparationibus exemplorum, ad corda nostra redeamus: discutiamus omne quod agimus, & quicquid in nobis diuinæ rectitudinis regulam offendit, accusemus: vt apud districtum iudicem ipsa nos accusatio excuset. In hoc enim mentis nostræ iudicio tanto citius absoluimur, quanto nos districtius reos tenemus. Nec ad hæc agenda prætermittendæ sunt tempora quibus vacat: quia ad hæc agenda post huius vitæ tempora non vacat. Vacuè quippe non dicitur: Neq; enim vltra in hominis potestate est, vt veniat ad deum in iudiciũ. Idcirco nãque memoramur quod tunc non possumus, ne nunc quod possumus negligamus. Sed ecce negocia occupant, quæ nobis incessanter appositа, à considerandis nosmetipsis mẽtis nostræ

Exteriora nos occupant.

oculum declinant. In istis nanque visibilibus quæ intuetur cor nostrum, extra se spargitur: & quid de se intrinsecus agatur obliuiscitur, dum extrinsecus occupatur. Diuina autem vox terribilibus sententiis suis quasi quibusdam clauis illud pũgit vt euigilet: vt homo occulta super se iudicia quę pressus torpore dissimulat, terrore saltem pulsatus expauescat: vt enim superius diximus, ipso vlu vitę veteris mes malè assueta deprimitur, & in hæc quæ spectat exterius, quasi dormiẽs sopitur, quia postquã semel se ad appetẽda visibilia foras fudit, à contemplandis inuisibilibus intus euanuit. Vnde nunc necesse est, vt quæ per visibilia spargitur, de inuisibilibus iudiciis feriatur, & quia in iis se exterioribus malè delectata prostranit saltẽ, percussa requirat quod deseruit. Ecce autem scriptura sacra terrore quodam torpentia corda transfigit: ne in his inhæreãt quæ exterius defluunt, sed quæ interius æterna perdiderũt. Indicat quid sententia occulta decernitur, ne immoderatè à nobis hæc publica cogitentur. Dicit quid super nos agatur de nobis, vt ab hoc publico temporalitatis, colligamus oculum cordis ad secretũ internæ dispositionis.

D *Pãt, ne nosmetipsos consideremus.*

Remedium per scripturam sacrã.

Caput. IX.

NAm postquam multa narrata sunt de pœna malorum, subitò infertur occultum iudicium, quod piè super nos iustèque disponitur quomodo alij perdunt quod tenere videbantur, & alij accipiũt quod alij ex meritis perdunt. Ait enim: Conteret multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis. Hoc quotidie agitur. Sed quia ad huc finis partium vtrarunque non cernitur, minus timetur. Nunquam enim culpam suam reprobi nisi in pœna cognoscunt. Et quia pœna differtur, culpa despicitur. Labũtur verò à statu iustitiæ, & locum vitæ illis cadentibus alij sortiũtur. Sed eo lapsum suum negligunt, quo interitum qui se in æternum maneat non attendunt. Si enim ad illud quod illic passuri sunt, oculos suos mitterẽt, hoc quod hic faciũt timerẽt. Cũctis autẽ liquet quòd in illa extrema requisitiõe examẽ publicum facturus est omnipotens deus: vt alios ad tormenta deserat, alios ad participationem regni cœlestis admittat. Sed hoc nunc secreto iudicio quotidie agitur, quod tunc in publico demonstratur. Nam iustè ac misericorditer singulorum corda vel examinans, vel disponens, alios in exteriora respuit, alios ad ea quæ sunt intrinsec⁹ trahit, hos accẽdit interna appetere, illos pro voluptatib⁹ suis deserit exteriora cogitare, horũ mentẽ ad superna erigit, illorũ per superbiam in infimis desideriis mergit. Aliena autem corda humanis oculis clausa sunt, & nescit̃ qui repellitur: quia penetrare nequeunt quæ ab vnoquoque cogitantur. Nam sæpe de corde peruerso, necdum processit vsque ad effectum operis deliberatio cogitationis, & adhuc fortasse per habitum intus astringitur, qui iam mente foris vagatur. Sed talis quilibet iste tunc ante oculos interni iudicis cecidit, cùm ab appetendis interioribus per desiderium exiuit. Nonnunquam verò alij post malæ operationis vsum, ad spem cœlestem subito amore reuiuiscunt, & qui in peruersa actione se sparserant, ad sinum internæ retractationis semetipsos increpando recolligunt. Hos adhuc respicientes homines, quales dudũ in opere nouerant, tales putant. At contrà illi per districtæ considerationis examen, vitam suam qualem fuisse recolunt insequũtur, sciturq; quid fuerunt, sed quid iam cœperint esse, nescitur. In hoc ergo vtroque genere hominum sæpe cõtingit, vt & qui videntur stare humano iudicio: iam in cõspectu æterni iudicis iaceant, & qui adhuc coram hominibus iacent, iam in conspectu æterni iudicis stent. Quis enim hominum æstimare potuisset, Iudam viuendi sortem etiam post ministeriũ Apostolatus amittere? Et quis econtra latronem credaret causam vitę etiam in ipso articulo mortis inuenire? Occultus autem iudex præsidens, & vtrorũque corda discernens, alterũ piè statuit, *alterũ iustè cõfregit. Illum districtè exterius repulit, hunc introrsus misericorditer traxit. Vnde bene etiam per prophetam casuros alios passionis suæ tempore atque alios resurrecturos annuncians, ait: Potum meum cum fletu temperabam. Potus quippe ab exterioribus interius trahitur, fletus autem ab interioribus exterius emanat. Potum ergo domino cum fletu temperare, est alios ab

E *Alij perdunt quod tenere uidebãtur, alij accipiunt quod alij perdunt.*

Secreto dei iudicio quotidie nunc hoc agitur, quod tunc in publico demonstratur.

Aliena corda humanis oculis clausa sunt

F

Admiratio de Iuda & de latrone.
**al. strauit.*

Psal.101.

t ij exterio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus in exteriora reprobare.

Quòd superbi perdant quæ acceperunt, dum ex gratia intumescunt, & humiles quorum uita ex peccato contemptibilis erat eorum loco per eandem gratiam stauantur: unde & illud est: Qui stat, uideat ne cadat.

Caput. X.

CONteret ergo multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis. Sicut autem superius diximus, hæc contritio prius intus agitur, vt post extrinsecus ostendatur. Hæc cõtritione nonnunquam adhuc quorundam exteriora quasi sana sunt: & iam interiora putruerunt, Scriptum nanque est: Ante ruinam exaltatur cor. Ibi ergo feriuntur, vbi superbiunt. Vnde Scriptum est: Cõtriui cor eorum fornicans & recedens à me. Interius enim fornicari est exterius vetitis delectari. Magna autem contritio cordis est hæc eadem elatio superbientis. Eo quippe ipso ab integritate salutis corruit, quo iactantia cuiuslibet virtutis intumescit. Superbientes enim deum despiciunt, & relicta creatoris sui gloria propriam quærunt. Quibus iam hoc ipsum cecidisse est, amissa superioris sui potentia in se venisse. Cõteruntur etiã, quia relictis cœlestibus terram quærunt. Quæ autem maior poterit esse contritio, quàm deserto creatore creaturam quærere: desertis supernis gaudiis, infimis rebus inhiare? Vnde bene per prophetam dicitur: Humiliat autem peccatores vsque ad terram. Amissis enim cœlestibus terrenum est omne quod sitiunt, & dum plus videre conãtur, minus est quod appetunt. De quibus rectè per Hieremiam dictum est: Recedentes à te, in terra scribentur. At contrà de electis dicitur: Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Ista ergo contritio prius serpit in mente, vt postmodum præcedat in opere, prius fundamentum cogitationis concutit, vt postmodum fabricam operationis alliđat. Vnde summa est cura satagendum, vt illic vitetur, vbi oritur. Scriptum nanque est: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Et rursum scriptum est: Ex corde exeunt cogitationes malæ. Intus ergo vigilandum est, ne mens dum extollitur, cadat. Intus seruemus omne quod foris agimus. Si enim semel medullam cordis elationis putredo consumpserit, citius corruit cortex vacua externæ visionis. Notandum verò est, quia dum aliis cadentibus ad standum alij solidari perhibentur, electorum numerus certus ac definitus ostenditur. Vnde etiam Philadelphiæ Ecclesiæ per angelũ dicitur: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.

Prouer.16. Ezech.6. Pſal.146. Hiere.17. Lucæ.10. Prouer.4. Mat.15. Apoc.3.

Caput. XI.

HAc ergo sententia qua narratur aliorum erigi, aliorum autem vita confringi, & spes nutritur humilium, & elatio premitur superborum, dum & illi bona possunt amittere de quibus superbiunt, & isti ea percipere, quæ quia non habebant, contemnuntur. Formidemus igitur in his quæ accepimus, nec eos qui illa necdum assecuti sunt, despiciamus. Quid enim sumus hodie, nouimus: quid autem post paululum possimus esse, nescimus. Hi verò quos fortasse despicimus, & tardè possunt incipere: & tamen vitam nostram feruentioribus studiis anteire. Timendum itaq; est, ne etiam nobis cadentibus surgat, qui à nobis stantibus irridetur, quanuis stare iam non nouit, qui non stantem nouit irridere. Hunc autem supernorum iudiciorum metum Paulus Apostolus discipulorum cordibus incutiens ait: Qui se existimat stare, videat ne cadat. Quod autem dicens, conterit multos, illicò adiunxit: Innumerabiles, vel multitudinem exprimere studuit reproborum, quæ humanæ rationis numerum transit: vel certè indicare voluit, quòd omnes qui pereunt, intra electorum numerum non habentur: vt eo sint innumerabiles, quo extra numerum currunt. Vnde propheta intuens tantos hoc Ecclesiæ tempore specietenus credere, quantos nimirum certum est electorũ numerum summamq; transire, ait: Multiplicati sunt super numerum. Ac si diceret: Multis Ecclesiam intrantibus, etiam hi ad fidem specietenus regni veniunt, qui à numero regni cœlestis excluduntur, quia electorum summam, sua videlicet multiplicitate transcendunt. Vnde & per Hieremiam prophetam dicitur: Aedificabitur ciuitas domino à turre Ananehel vsque ad portam angu-

I

1.Cor.10. Pſal.39. Hiere.31.

guli, & exibit vltra normam mensuræ. Ciuitatem quippe esse domini sanctam Ecclesiã, nullus ignorat. Ananehel verò dei gratia interpretatur. In angulo autem duplex paries iungitur. Ciuitas ergo domini à turre Ananehel vsq; ad portam anguli ædificari perhibetur: quia sancta Ecclesia à celsitudine supernæ gratiæ inchoans, vsque ad ingressum susceptionemque constituitur vtrorũque populorum, Iudaici videlicet atque gentilis. Sed quia in ea crescente multitudine etiam reprobi colliguntur, aptè subditur: Et exibit vltra normam mensuræ, quia vsque ad eos quoq; extenditur, qui normam iustitiæ transeuntes, intra mensuræ cœlestis numerum non sunt. Vnde per Esaiam quoque eidem Ecclesiæ dicitur: Ad dexteram enim & ad læuam dilataberis, & semen tuum gentes hæreditabit. In tanta quippe multitudine gẽtium ad dexteram extenditur, dum quosdam iustificandos suscipit. Ad læuam quoque dilatatur, dum ad se quosdã etiam in iniquitate permansuros admittit. Propter hanc multitudinem quæ extra electorum numerum iacet, in Euangelio dominus dicit: Multi sunt vocati, pauci verò electi. Sed quia hoc quòd electis aliis alij conteruntur de merito patientis est, non de iniquitate punientis, non enim iniquus deus qui infert iram, aptè subiungitur:

Esa.54. Mat.20.

Quòd exigentibus præcedentibus peccatis peccatores excæcantur, ut lumen iusticiæ uidere non possint, quod cùm possent uidere contempserunt, & quòd idẽ peccatum interdum & peccatum sit, & causa peccati, & pœna peccati.

L

Nouit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem & conterentur.) Sciendum summopere est, quòd iniquus quisque duobus modis in nocte conteritur, vel cùm exterioris pœnæ tribulatione percutitur, vel cùm occulta sententia interius cæcatur. In nocte corruit, cùm per extremum iudicium viuendi lumen imperpetuum amittit. Vnde Scriptum est: Ligate ei manus & pedes, & mittite eũ in tenebras exteriores. Tunc enim coactus in tenebras exteriores mittitur, quia nunc in interioribus excæcatur voluntariè. Rursum in nocte iniquus conteritur: cùm peccatorum præcedentium confusione damnatus, veritatis lumen nõ inuenit, & quid desinceps agere debeat, non agnoscit.

Iniquus cõteritur duplicíter. Mat.22.

Caput. XII.

OMne quippe peccatum quod tamen cuius pœnitendo non tergitur: aut peccatum est, & causa peccati, aut peccatum, & pœna peccati. Peccatũ nanque quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Vnde fit vt non solum peccatum sit, sed peccatum & causa peccati. Ex illo quippe vitio culpa subsequens oritur, ex quo cæcata mens ducitur, vt pefus ex alio ligetur. Sed peccatum quod ex peccato oritur, non iam peccatũ tantummodo, sed peccatum est & pœna peccati, quia iusto iudicio omnipotens deus cor peccantis obnubilat: vt præcedẽtis peccati merito etiam in aliis cadat. Quem enim liberare noluit, deserendo percussit. Non ergo immerito pœna peccati dicitur, quod iusta desuper irrogata cæcitate, ex præcedentis peccati vltione perpetratur. Quod videlicet agitur dispositione superius ordinata, sed inferius iniquitate cõfusa, vt & præcedens culpa sit causa subsequentis: & rursum culpa subsequens sit pœna præcedentis. Quod bene in infidelibus & lubricis, Paulus quasi quoddam semen erroris aspexerat, cùm dicebat: Qui cùm cognouissent deum, non sicut deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis. Sed quid ex huius erroris semine pullulauit, illico adiungit, dicens: Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum in immunditiam: vt cõtumeliis afficiãt corpora sua in semetipsis. Quia enim cognoscentes deum, peccatum superbiæ intelligendo cõmiserunt, cæcantur etiam ne intelligant quod committunt. Et qui intelligentiam suam sequi noluit in peccato & causa peccati: & ipsum lumen intelligentiæ perdunt in peccato & pœna peccati. Prioris ergo peccati merito, peccatorum subsequentiũ fouea tegitur, vt qui malum sciens perpetrat, deinceps iustè in aliis etiam nesciens cadat. Hoc quippe agitur vt culpæ culpis feriantur, quatenus supplicia fiant peccantium ipsa incremẽta

Peccatum & causa peccati. M *Peccatum & pœna peccati.* *Quẽ deus liberare noluit, deserẽdo percussit.* Rom.1. *Culpæ culpis feriuntur.*

A incrementa vitiorum. Nam quia omnipotens deus ad pœnitentiam tempus indulget: quod tamen humana malitia ad vsum suæ iniquitatis intorquet, nimirum iusto dei iudicio augeri culpa permittitur, vt ad feriendum altius quandoq; cumuletur. Hinc enim rursum de quibusdam Apostolus dicit: Vt impleant peccata sua semper. Hinc voce angelica Ioanni dicitur: Qui nocet noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Hinc Dauid ait: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, vt non intrent in iustitiam tuam. Hinc rursum de domino ab eodem Psalmista dicitur:

1.Thes.2. Apoc.22. Pſal.68.

Caput. XIII.

IMmissiones per angelos malos, via fecit semitæ iræ suæ. Cor quippe dominus prioribus meritis aggrauatum iuste permittit etiam subsequentibus malignorum spiritũ persuasionibus falli, quod cum digne in culpa trahitur, reatus eius in pœna cumulatur. Vnde & iræ suæ dominus viam de semita fecisse perhibetur. Latior enim est via quàm semita. Ex semita verò iræ suæ viam facere, est iræ causas districte iudicando dilatare: vt qui illuminati agere rectè noluerunt, iustè cæcati adhuc faciant, vnde amplius puniri mereantur. Hinc per Moysen dicitur: Nondũ completa sunt peccata Amorræorum. Hinc per eundem Moysen dominus dicit: Ex vinea enim Sodomorum vitis eorum, & propago eorum ex Gomorra. Vua eorum vua fellis, & botrus amaritudinis in ipsis. Furor draconum vinum eorum, & furor aspidũ insanabilis. Nonne hæc omnia congregata sunt apud me: & signata in thesauris meis? In die vltionis reddam eis. Quam multa eorum mala narrauit, & tamen ilicò adiungit: In tempore quo lapsus fuerit pes eorum. Ecce atrocissima illorum facinora describuntur, & tamen ad vltionis diem adhuc subsequens lapsus aspicitur, quò eorum culpæ cumulentur. Habent iam quidem vnde feriri mereantur, sed sustinetur tamẽ adhuc peccatum crescere vt peccantes possit atrocior pœna cruciare. Iam meretur supplicium peccatum & causa peccati, sed expectatur adhuc vt augmentum supplicij subroget peccatum, & pœna peccati. Plærunque verò vnum atque idẽ peccatum, & peccatum est, & pœna & causa peccati. Quod melius ostendimus si res ipsas ad medium deducamus. Effrenata enim vẽtris ingluies in feruorẽ luxuriæ plenitudinem carnis instigat. Perpetrata autem luxuria sæpe aut periurio, aut homicidio tegitur, ne humanarum legum vltione puniatur. Ponamus ergo ante oculos quòd quidam voracitatis sibi frena laxauit, quia voracitate superatus, adulterij facinus admisit: deprehensus autem in adulterio, latenter virum adulteræ, ne ad iudicium traheretur occidit. Hoc igitur adulterium inter voracitatem & homicidium positum, de illa videlicet nascens, hoc generans: peccatum est, & pœna & causa peccati. Peccatum profectò est per semetipsum, pœna verò peccati est, quia culpam voracitatis auxit, causa autẽ peccati est, quia subsequens etiam homicidiũ genuit. Vnum ergo idemque peccatum est, & pœna præcedentis, & causa culpę subsequentis, quia & transacta dum exaggerat, damnat: & adhuc sequentia quæ damnari debeant seminat. Igitur quia peccatis præcedentibus cæcatur oculus cordis, ipsa cæcitas quæ peccantis animum ex anteactæ culpæ damnatione cõfundit, meritò nox vocatur, quia per hanc ab oculis delinquentis lumen veritatis absconditur. Bene itaque dicitur: Nouit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem & cõterentur: quia, vt sæpe dictũ est, præcedentia nimirum mala faciunt vt ad peccandum iterum tenebris subsequentibus inuoluantur: vt eo iam lumen iustitiæ videre non possint, quo illud & quando poterant videre noluerunt. Inducere autẽ noctem dominus dicit: nõ quòd ipse tenebras inferat, sed quòd obscura corda peccantium misericorditer non illustret: vt hoc ipsum in nocte cæcasse sit à cæcitatis tenebris liberare noluisse. Sequitur:

Ex semita iræ uiam facere. Gene.15. Deut.32. B *Ad diem ultionis culpæ cumulantur.* *Idem peccatum plerunque & peccatum est, & pœna & causa peccati.* C

Quòd locus uidentium deum, sit sancta Ecclesia, à quo iusto iudicio falsi & ficti repelluntur, quia ueritatem fidei scientes contemnunt.

Quasi impios percussit eos in loco videntium.) In scriptura sacra, quasi aliquando pro similitudine, aliquando pro veritate poni consueuit. Pro similitudine enim quasi ponitur, sicut Apostolus dicit: Quasi tristes, semper autem gaudentes. Pro veritate enim ponitur, sicut Ioannes ait: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre. Hoc autẽ loco nihil differt vtrum pro similitudine, an pro veritate sit positum, quia quolibet dicatur ordine, aperte praua malorum vita signatur. Impios verò scriptura sacra propriè infideles appellat. Hac nanque distantia peccatores ab impiis discernuntur, quia cùm omnis impius sit peccator non tamen omnis peccator est impius. Peccator enim dici etiam qui in fide pius est potest. Vnde Ioannes ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Impius verò propriè dicitur, qui à religionis pietate separatur. De talibus enim propheta ait: Non resurgunt impij in iudicio.

2.Cor.6 D Ioan.1. *Distantia inter impiũ & peccatorem.* 1.Ioan.1. Pſalm.1.

Caput. XIIII.

LOcus autem videntium, sancta Ecclesia vocatur. In ipsa enim rectè consistitur: vt lumen verum quod deus est, videatur. Vnde ad Moysen dicitur: Est locus penes me: & stabis supra petram cùm transeat mea maiestas. Et post paululum: Auferam manum meam, & videbis posteriora mea. Per locum quippe Ecclesia: per petram dominus, per Moysen verò multitudo plebis Israëliticæ figuratur, quæ domino in terra prædicante non credidit. Ipsa ergo in petra stetit terga domini transeuntis aspiciens, quia videlicet post passionem ascensionemque dominicam, intra sanctam Ecclesiam deducta, fidem Christi percipere meruit: & cuius præsentiam nõ vidit, eius posteriora cognouit. Dicatur ergo de his quos intra sanctam Ecclesiam diuina vltio inuenit, iniquitatibus perdurantes, dicatur de his quorum vitam Paulus Apostolus notat, qui confitentur se nosse deum, factis autem negant. Quasi impios percussit eos in loco vidētium. Ibi quippe stabant vbi deum videre videbantur, ibi tenebras dixerunt, vbi lumen veritatis aspicitur. Et quanuis apertos habuerunt oculos in fide, tenuerunt tamen eos clausos in opere. Vnde bene & de Iudæa dicitur: Speculatores eius cæci: quia videlicet nõ videbant opere, quod professione cernebant. Vnde etiam de Balaam Scriptum est: Qui cadens apertos habet oculos. Cadens quippe in opere, apertos tenuit oculos in contemplatione. Ita ergo hi etiam oculos aperientes in fide, & non videntes in opere, intra Ecclesiam positi pia specie, extra Ecclesiam inuenti sunt impia conuersatione. De quibus alias bene Scriptum est: Vidi impios sepultos, qui cùm adhuc viuerent, in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. Multos enim peste propriæ prauitatis obsessos sub Christiano nomine, ipsa tranquillitas Ecclesiasticæ pacis absconditi. Quos tamen si leuis persecutionis aura pullulauerit, mox extra aream velut paleas tollit.

Exo.33. *ad Ti.1.* E Eſa.56. Nũe.24. Eccles.8. F

Caput. XV.

QVidam verò idcirco Christianitatis vocatione signantur, quia Christi nomine sublimiter exaltato, penè omnes iam videri fideles aspiciunt, & pro eo quòd hoc vocari alios cernunt, ipsi nõ videri fideles erubescunt, sed esse negligunt quod dici gloriãtur. Rem enim virtutis intimæ ad decorem sumunt visionis externæ, & qui ante supernum iudicem nudi conscientiæ infidelitate consistunt ante humanos oculos professione sancta verbotenus palliantur. Nonnulli autem fidem medullitus tenent, sed viuere fideliter nullatenus curant. Insequuntur enim moribus quod credulitate venerantur. Quibus diuino iudicio sæpe contingit: vt per hoc quod nequiter viuunt, & illud perdant quod salubriter credunt. Incessanter nanque se prauis actionibus polluũt, & super hoc vindictam iusti iudicij retribui posse diffidunt, & sæpe cùm bene viuere negligunt, etiam persequente nullo vsque ad perfidiã dilabuntur. Nam qui imminere districtum iudicium non credunt, qui inuultè se peccare suspicantur: quo pacto vel esse vel dici fideles possunt? Fidem quippe perdidisse, est incorrectis malis operibus, digna supplicia reddi posse non credere. Quia ergo digna fidei opera seruare contemnunt, etiam fidem perdunt quam tenere videbantur. Super quos bene per prophetam sub Hierusalem specie inimicorum destruentium verba memorantur, à quibus scilicet dicitur: Exinanite exinanite vsque ad fundamentum in ea. Paulus quippe ait: Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Inimici ergo destruentes, vsque ad

Fidem perdere. Pſal.136. 1.Co.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G fundamentum Hierusalem exinaniunt, quando peruersi spíritus à corde fideliũ destructo prius ædificio boni operis, soliditatem quoque exhauriũt religionis. Sicut enim supra fundamentum fabrica, sic super fidem opera construuntur. Vsque ad fundamentum ergo exinaniſſe, est euersо bene viuẽdi opere, etiam robur fidei dissipasse. Hinc etiam ad Iudeam per Hieremiam dicitur: Filij quoque Mempheos & Thaphneos constuprauerunt te vsque ad verticem. Vsque ad verticem quippe constuprari, est post malæ operationis vsum etiam in ipsa fidei sublimitate corrumpi. Cùm enim nequissimi spiritus vniuscuiusque animam in prauis operibus inuoluunt, sed integritatem fidei vitiare non possunt, quasi adhuc inferiora membra polluunt, sed ad verticem non pertingũt. Quisquis autem in fide corrumpitur, iam vsque ad verticem constupratur. Malignus enim spiritus quasi ab inferioribus membris vsque ad summa pertingit, quando actiuam vitam polluens, castam celsitudinem fidei diffidentiæ morbo corrumpit. Quia igitur cuncta hæc humanis oculis abscosa sunt, sed diuinis obtutibus patent, & multi in hac domo fidei sine fide moriuntur, dicatur rectè: Quasi impios percussit eos in loco videntium. Pios enim se in Ecclesia hominibus ostendunt, sed quia diuina iudicia latere non possunt, quasi impij feriuntur. Quibus hoc magis ad supplicij cumulum crescit, quòd vnusquisque eorum in Ecclesia fidelibus admixtus, ve- H ritatem fidei sciendo cõtemnit, atq; eo grauior vltio sequitur, quo per exempla rectorum etiam bene viuendi eos scientia comitatur. Quod enim eis modo recti ac fideles fratres ostenduntur, tot in futuro iudicio testibus impugnantur. Sciunt ergo quod sequi negligunt. Vnde & aptè subiũgitur:

Hiere.2.

Quòd tribus modis peccatur, ignorantia, infirmitate, & studio, & quòd ex industria peccare sit, cùm quis quod scit & potest, contemnit.

Caput. XVI.

Peccatum cõmittitur tribus modis.

QVi quasi de industria recesserunt ab eo.) Sciendum quippe est quòd peccatum tribus modis committitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur. Et grauius quidem infirmitate quàm ignorantia, sed multo grauius studio quàm infirmitate peccatur. Ignorãtia Paulus peccauerat, cùm dicebat: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Petrus verò infirmitate peccauit, quando in eo omne robur fidei quod domino perhibuit, vna vox puellæ cõ cussit, & deum quem corde tenuit, voce denegauit. Sed quia infirmitatis culpa vel ignorantiæ eo facilius tergitur, quo nõ studio perpetratur. Paulus quæ ignorauit, sciendo correxit: & Petrus motam & quasi arescentem iam radicem fidei lachrymis rigando solidauit. Ex industria verò peccauerunt ij de quibus ipse per se magister dicebat: Si non venissem, & lo I cutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et paulopòst: Et viderunt & oderunt me & patrem meum. Aliud est enim bona nõ facere, aliud bonorum odisse doctorem, sicut aliud est præcipitatione, aliud deliberatione peccare. Sæpe enim peccatũ præcipitatione committitur, quod tamen consilio & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plærunque solet accidere amare bonum, sed implere non posse. Ex studio verò peccare, est bonum, nec facere nec amare. Sicut ergo nonnun quam grauius est peccatum diligere, quàm perpetrare: ita nequius est odisse iustitiam, quàm non fecisse. Sunt ergo nonnulli in Ecclesia qui non solum bona non faciunt, sed etiam persequuntur: & quæ ipsi facere negligunt, etiam in aliis detestantur. Horum peccatum scilicet non ex infirmitate vel ignorantia, sed ex solo studio perpetratur, quia videlicet si vellent implere bona, nec tamen possent, ea quæ in se negligunt, saltem in aliis amarent. Si enim ea ipsi vel solo voto appeterent, facta ab aliis non odissent, sed quia bona eadem audiendo cognoscunt, viuendo despiciunt, animaduertendo persequuntur, rectè dicitur: Qui ex industria recesserunt ab eo. Vnde & aptè subiungitur: Et omnes vias eius intelligere noluerũt.) Nõ enim ait: Infirmitate nõ intelligũt, sed intelligere noluerũt, quia sæpe quæ facere despiciunt, etiam scire contemnunt. Quia enim scriptum est: Seruus nesciens volũ-

1.Tim.1.

Ioan.15.

Luc.12.

tatem domini sui, & faciens digna plagis, vapulabit paucis: K & seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens iuxta eã, plagis vapulabit multis: impunitatè peccandi existimãt remediũ nesciendi. Qui nimirũ sola superbiæ caligine tenebrescũt, atq; ideo nõ discernũt, quia aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescire em̃ ignorãtia est: scire noluisse superbia. Et tanto magis excusationẽ non possunthabere, quia nesciãt, quãto magis eis etiã nolentib⁹ opponitur quod cognoscant. Vnde per Salomonem dicitur: Nunquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam in summis excelsisq́ue verticibus super viam in mediis stans semitis? Transire fortasse per viam vitæ temporalis, cum eius ignorantia poteramus, si hæc eadem sapientia in semitæ angulis constitisset. Inuestiganda fuerat, si occultari voluisset. Sed postquam incarnationis suę mysteria publicè ostendit, postquam humilitatis suæ superbientibus præbuit, semetipsam nobis quasi transeũtibus in mediis semitis fixit: vt videlicet in eam quam quærere nolumus impingamus: & quam transeuntes videre negligimus, tãgamus offendẽtes. Dicatur itaq; Et omnes vias eius intelligere noluerũt. Via quippe est incarnatæ sapiẽtiæ: omnis actio quam tẽporaliter gessit. Viæ eius sunt viuendi ordines, quos ad se venientibus strauit. Tot itaq; ad se veniẽtibus vias præbuit, quot bene viuẽdi exẽpla monstrauit. Humilitatis eius vias propheta aspexerat, cũ suspirabat, dicens: In mãdatis tuis me exercebo: & cõsiderabo vias tuas. Hinc rursum de vnoquoque iusto dicitur: qui curat vt per dominica exempla gradiatur: A domino gressus hominis diriguntur, & viam eius cupit nimis.

Prouer.8.

Psal.118.

L

Psal.111.

Caput. XVII

QVia ergo superbi quiq; humilitatis dominicæ facta contemnunt, rectè dicitur: Vias eius intelligere noluerũt. Viæ enim istæ visione despectæ sunt, sed intellectu reuerendæ. Aliud quippe est in eis quòd cernitur, aliud quod expectat. Quid enim in hac vita aliud quàm deiectionem, sputa, ludibria, mortẽq́ue intuentium oculis ostendit? Sed per hęc infima trãsitur ad summa, per hæc dedecora quæ præcedunt, æterna nobis & gloriosa pollicentur. Viderunt ergo superbi vias dei, sed intelligere noluerunt: quia dum abiecta quæ in se ille ostẽdit despiciunt, perdiderũt iustè sublimia quæ promittit. Vias itaque dei intelligere, est & humiliter tolerare transitoria, & perseueranter expectare mansura, vt exemplo domini coæterna quæratur gloria opprobriis temporalibus comparata, & non quod hic quisque tolerat, sed in id quod expectat, intendat. Ad hæc ergo superbi clausos oculos tenuerũt, quia dum in gloria præsentis vitæ superbiunt, humilitatis dominicæ celsitudinem non viderunt. Lumen enim intelligentiæ humilitas aperit, superbia abscõdit. Nam secretum quoddã pietatis est, & tanto minus ad illud animus peruenit, quanto M magis intumescit: quia eo ipso foras repellitur, quo insanius inflatur. Sequitur:

Vias dei intelligere.

Quòd egeni & pauperes ad deum clamãt, cum præpositi curis secularibus dediti, prædicationis officium deserunt.

Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.) Cùm enim isti superbiunt, clamant ad deum hi qui ab ipsis superbientibus opprimũtur. Vnde certè idcirco dicitur quòd ad deum fecerunt clamorem pauperum peruenire, quia istis cadentibus, in eorum locum pauperes, id est, spiritu humiles subrogantur, & quia hoc eorum casu factum est, ipsi feciſſe referuntur, eo videlicet locutionis genere, quo pugnare castra dicimus: quia pugnatur ex illis. Vel certè quia cuncta quæ superius dicta sunt, referri etiam ad rectores Ecclesiasticos possunt, qui relicto prædicationis studio, sub occasione regiminis terrenis negociis inuoluũtur, aptè subiungitur: Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum: quia nimirum dum ipsi curis secularibus occupati, prædicationis officium deserũt, gregem subditũ in querelarum prorumpere clamorem cõpellunt: vt quasi iure vnusquisque subiectus de vita ficti pastoris immurmuret, cur teneat magistri locum qui non exercet officium.

Caput. XVIII.

A QVamuis fortasse melius per tumorem potentium, superbia Iudæorum, & per clamorem pauperum desideria gentium figurantur: sicut attestante veritate per epulantem splendidè diuitem Iudaicus populus designatur: copiã scilicet legis non ad necessitatem salutis, sed ad pompam elationis assumens, atque in præceptorum verbis non semetipsum ordinatè reficiens, sed iactanter ostendens, & per vulneratum Lazarum, qui interpretatur adiutus, forma populi gentilis exprimitur, quem diuinum adiutoriũ tanto magis erigit, quanto minus de suarum virium facultate confidit. Qui pauper & plenus vlceribus esse describitur, quia gentilitas corde humilis peccatorum suorum aperuit confessiones. Nam sicut in vulnere ab internis trahitur virus in cute, ita in confessione peccati dum in publicum secreta panduntur, quasi mali humores à viscеribus intimis foras prorumpunt. Illis ergo peccãtibus pauperum clamor auditur: quia dum Iudæi cõtra deum superbiunt, ad deum vota gentilium peruenerunt. Vnde & mox hæc ipsa immensa ac profunda iudicia perhorrescens, non ea curat ratione discutere, sed admiratione venerari atque ait:

Quòd temere discutitur, quare hũc deus trahat, illum repellat: cùm de beneplacito eius ratio non reddatur.

Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet, B & ex quo absconderit vultum suum, quis est qui contempletur eum?) Nemo ergo discutiat cur ſtante Iudaico populo dudũ in infidelitate gentilitas iacuit, & cur ad fidem getilitate surgente, Iudaicum populum infidelitatis culpa prostrauit. Nemo discutiat cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim gentilitatem miraris assumptam ipso concedente pacem, quis est qui condemneț? Si Iudæam obstupescis perditam, quo absconderit vultum suum, quis est qui contẽpletur eũ? Itaq; consiliũ summæ & occultæ virtutis, satisfactio sit apertæ rationis. Vnde & in Euãgelio dominus cùm de huius rei causa loqueretur, ait: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia absconsisti hæc à sapiẽtibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater. Atque mox tanquam rationem quandam absconsionis ac reuelationis adiungens, ait: Quia sic fuit placitum ante te. Quibus nimirum verbis exempla humilitatis accipimus, ne temere discutere superna cõsilia de aliorum vocatione, aliorum verò repulsione præsumamus. Cùm em̃ intulisset vtrũque, non mox rationem reddidit, sed sic deo placitum dixit: hoc videlicet ostendens, quia iniustum esse non potest quod placuit iusto. Vnde & in vinea laborantibus mercedem reddens, cùm quosdam operarios inæquales in opere, æquaret in præmio, & plus in mercede quæreret, qui labori amplius insudasset, ait: Nónne ex denario conuenisti mecum? Volo autem & huic nouissimo dare, sicut & tibi. An non licet mihi C quòd volo facere? In cũctis ergo quę exterius disponuntur, aperta causa rationis est occultę iustitia voluntatis. Dicatur itaque: Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? Ex quo absconderit vultum suum, quis est qui contempletur eum? Caput. XIX.

Mat.11.

Mat.20.

ET quia sic minima sicut maxima, sic singula deus iudicat sicut cuncta, aptè subiungitur: Et super gentem, & super omnes homines.) Ac si apertè admoneamur intendere, quia hoc iudicium quod super vnam gẽtem describitur, etiã super omnes homines inuisibili examinatione celebratur: vt alius eligatur, alius repellatur occultè, sed nullus iniustè. Hoc ergo quod in maximis fieri cernimus, etiam in nobis singulis cautè timeamus. Sic enim intenduntur diuina iudicia super vnam animam, sicut super vnam vrbem, sic super vnam gentem, sicut super vniuersam generis humani multitudinẽ: quia & sic intendit dominus singulis, ac si vacet à cunctis, & sic simul intendit omnibus, ac si vacet à singulis. Qui enim omnia administrando implet, regit implendo: nec vniuersis deest cùm disponit vnum, nec vni deest, cùm disponit vniuersos, cuncta scilicet naturæ suæ potentia quietus operatur. Quid ergo mirum, quia non angustatur intẽtus, qui operatur quietus? Dicatur itaque quia hoc subtile iudicium exercet, & super gentem, & super omnes homines. Quia igitur de specie transiuit ad genus, nunc de genere se conuertit ad speciem, & quid Iudæa propriæ mereatur ostendit, di- D cens: Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi.

Quòd secundum merita subditorum dentur sæpe rectores, & pro iniquitate mali gregis, delinquat uerè boni uita pastoris, & quòd uirtutis est meritum, dum salua fide res agitur, tolerare & cælare mala rectorum.

Caput. XX.

VErum nãque regem super se Iudæa regnare noluit, & idcirco exigentibus meritis hypocritam accepit: sicut ipsa quoque veritas in Euangelio dicit, Ego ve- *Ioan.5.* nio in nomine patris mei, & non accepistis me, si alius venerit in nomine suo, illum accipietis. Et sicut Paulus ait: Pro eo *2.Thes.2.* quòd charitatẽ veritatis non receperunt, vt salui fierent: ideo mittet illis deus operationem erroris, vt credant mendacio. In eo ergo quod dicitur: Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi, potest ipsum omnium hypocritarum caput antichristus designari. Seductor quippe ille tunc sanctitatem simulat, vt ad iniquitatẽ trahat. Sed propter peccata populi regnare permittitur: quia nimirum tũc ipsi sub illius regimine præordinanț, qui eius dominio digni ante secula præsciuntur, qui peccatis subsequentibus exigunt, vt sub illo iudiciis præcurrentibus disponantur. Quòd ergo tunc antichristus super impios regnat, nõ est ex iniusti- E tia iudicantis, sed ex culpa patiẽtis: quãuis plærique & principatum illius non viderunt, & tamen eius principatui peccatorum suorum conditione deseruiunt, quia & quem dominantem sibi minimè conspiciunt, eum procul dubio peruersè viuendo venerantur. An non eius membra sunt, qui per affectatæ sanctitatis speciem appetunt videri quod non sunt? Ille nanque principaliter hypocrisim sumit, qui cùm sit dãnatus homo & nequaquam spiritus, deum se esse mentitur. Sed procul dubio ex eius nunc corpore prodeunt qui iniquitates suas sub tegmine sacri honoris abscondunt, vt professione videri appetãt quod esse operibus recusant. Quia enim scriptum est: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati, *Ioan.8.* quanto nũc liberius peragunt peruersa quæ volũt tanto eius seruitio obnoxius obligantur. Sed nullus qui talem rectorẽ patitur, eum quem patitur accusęt, quia nimirum sui fuit meriti peruersi rectoris subiacere ditioni. Culpam ergo proprij magis accusęt operis, quàm iniustitiã gubernantis. Scriptum nanque est: Dabo tibi reges in furore meo. Quid ergo illos *Osee.13.* nobis præsse despicimus, quorum super nos regimina ex domini furore suscipimus? Si igitur irascente deo secundum nostra merita rectores accipimus, in illorum actione colligimus, quid ex nostra æstimatione pensemus, quanuis plerũque & electi subiacent reprobis. Vnde & diu Dauid Saũlem pertulit, sed subsequente culpa adulterij proditur, quia di- *1.Reg.18.* guus tunc fuit qui tanta præpositi asperitate premeretur. Sic ergo secundum merita subditorum tribuuntur personæ F regentium, vt sæpe qui videntur boni, accepto mox regimine permutentur: sicut scriptura sacra de eodem Saũle intulit, quia cor cum dignitate mutauit. Vnde scriptum est: Cũ esses paruulus in oculis tuis, caput te cõstitui in tribubus Is- *1.Reg.15.* raël. Sic pro qualitatibus subditorum disponuntur acta regẽtium: vt sæpe pro malo gregis, etiam verè boni delinquat vita pastoris. Ille enim deo attestante laudatus, ille supernorum mysteriorum conscius Dauid propheta, tumore repen- *2.Re.24.* tinæ elationis inflatus, populum numerando peccauit, & tamen vindictam populus Dauid peccante suscepit. Cur hoc? quia videlicet secundum meritum plebium disponũtur corda rectorum. Iustus verò iudex peccantis vitium ex ipsorum animaduersione corripuit, ex quorũ causa peccauit. Sed quia ipse scilicet sua voluntate superbiẽs, à culpa alienus nõ fuit: vindictam culpæ etiam ipse suscepit. Nam ira sæuiens quæ corporaliter populum perculit, rectorẽ quoque populi intimo cordis dolore prostrauit. Certum verò est, quòd ita sibi inuicem & rectorum merita connectantur & plebium: vt sæpe ex culpa pastorum deterior fiat vita plebium, & sæpe ex plebium merito, mutetur vita pastorum.

Caput. XXI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Matt.12. SEd quia rectores habent iudicem suum, magna cautela subditorum est nō temere vitam iudicare regentiū. Neque enim frustra per semetipsum dominus æs nummulariorum sudit,& cathedras vendentium columbas euertit,nimirum significās quia per magistros quidem vitam iudicat plebium,sed per semetipsum facta examinat magistrorum. Quanuis etiam subditorum vitia quæ à magistris modo vel dissimulantur iudicari,vel nequeūt,eius procul dubio iudicio reseruantur. Igitur dum salua fide res agitur, virtutis est meritū,si quicquid prioris est,toleratur. Debet tamē humiliter suggeri,si fortasse valeat quod displicet emēdari. Sed curandum summopere est,ne in superbiam transeat iustitiæ inordinata defensio,ne dum rectitudo incautè diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur, ne eū ibi præesse quisq; despiciat,quem fortasse contingit vt in aliqua actione reprehendat.Contra hunc tumorem superbiæ, subditorum mens ad custodiam humilitatis edomatur, si infirmitas propria incessanter attenditur. Nam vires nostras veraciter examinare negligimus, & quia de nobis fortiora credimus,idcirco eos qui nobis prælati sunt districtè iudicamus. Quo enim nosmetipsos minus agnoscim⁹,eo illos quos reprehendere nitimur, plus videmus. Communia hæc mala sunt quæ sæpe à subditis in prælatos, sæpe à prælatis in subditos committuntur, quia & omnes subditos hi qui præsunt, minus quam ipsi sunt sapientes arbitrantur: & rursum qui subiecti sunt, rectorum suorum actiones iudicant,& H si ipsos regimen habere cōtingeret,se potuisse agere melius putant. Vnde plærunque fit vt & rectores minus prudenter ea quę agenda sunt videant,quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat,& nonunquàm is qui subiectus est, hoc cū prælatus fuerit faciat, quod dudū fieri subiectus arguebat: & pro eo quòd illa quæ iudicauerat perpetrat,saltē quia iudicauit erubescat. Igitur sicut prælatis curandum est,ne eorum corda æstimatione singularis sapientiæ locus superior extollat, ita subiectis prouidendum est,ne sibi rectorum facta displiceant.

Caput.XXII.

SI autem magistrorum vita iure reprehenditur,oportet vt eos subditi etiam cùm displicent venerentur.

Quòd mali pastores non semper imitandi sunt, tamen necesse est venerari.

Sed hoc est solerter intuendum, ne aut quem venerari necesse est, imitari appetas: aut quem imitari despicis venerari contemnas. Subtilis etenim via tenenda est rectitudinis & humilitatis: vt sic reprehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens à seruanda magisterij reuerentia non recedat. Quod bene in Noë debriato exprimitur,cuius nudata verecūda boni filij auersi veniendo texerūt. Auersari quippe dicimur,quod reprobamus. Quid est ergo quòd filij verecūda patris superiecto dor sis pallio auersi venientes operiunt, nisi quòd bonis subditis sic præpositorum suorum mala displicent: vt tamen hæc ab aliis occultent? Operimentum auersi deferunt,quia iudicātes factum, & venerantes magisterium, nolunt videre quod tegunt.

Quòd multi dum sibi iusti uidētur,in eo quòd rectores suos secularibus negotiis occupatos iudicant, deum accusant: & cùm ipse per Moysen pellibus & ciliciis tabernaculum operiri præcepit,quasi hæc detrahētes,diuinis dispositionibus contradicunt.

Sunt verò nonnulli qui si parum quid de spiritali cōuersatione inchoāt,cùm rectores suos temporalia agere,& terrena considerant, mox ordinem supernæ dispositiōis accusant quòd nequaquam bene ad regendum prælati sint, per quos, conuersationis infimæ exempla monstrantur. Sed hi nimirū dum temperare se à rectorum suorum reprehensione negligunt,culpæ suæ exigentibus meritis,vsque ad reprehensionē conditoris excedunt, cuius profectò dispensatio inde ab humilibus rectior agnoscitur,vnde ab elatis non rectè iudicatur. Quia enim potestas regiminis ministrari non potest sine studio curæ temporalis,aliquando omnipotens deus mira dispensatione pietatis vt teneræ spiritalium mentes à terrena cura disiūctę sint,on⁹ regiminis duris ac laboriosis coribus iniungit,vt tanto illæ ab hoc mundo securius lateant, K quanto hæc in terrenis sollicitudinibus valenter elaborant. In exhibitione quippe suscepti oneris pro ipsis quoque vtilitatibus subditorum duræ vitæ sunt mundanæ seruitutis. Et sæpe,vt dictum est, misericors deus quo suos tenerè diligit, eo sollicitè ab externis actionibus abscondit. Nam & plærunque paterfamilias ad eum laborem seruos dirigit,à quo subtilius filios suspēdit,& inde filij sine vexatiōe decori sunt, vnde serui in puluere fœdantur. Quod quàm rectè in Ecclesia diuinitus agitur,ipsa tabernaculi constructione signatur. Ad Moysen quippe diuina voce præcipitur,vt ad tegēda in- Exo.26. terius sancta sanctorum ex byssо cocco atque hyacintho vela texantur,iussumque est vt ad protegendum tabernaculum, vela cilicina & pelles extenderet,quæ nimirum vel pluuias vel ventos vel puluerem tolerarent. Quid ergo per pelles,& cilicia quibus tabernaculū tegitur,nisi grossas hominū mētes accipimus:quæ aliquando in Ecclesia occulto dei iudicio quanuis duræ sint præferuntur? Quę quia seruire curis temporalibus non timent, oportet vt tentationum ventos & pluuias de huius mundi contrarietatibus portent. Quid verò per hyacinthum coccum bissumque signatur, nisi sanctorum vita tenera, sed clara? Quæ dum cautè in tabernaculo sub ciliciis, & pellibus absconditur:sua integra pulchritudo seruatur. Vt enim in interiora tabernaculi byssus fulgeat, coccus coruscet,hyacinthus ceruleo colore resplendeat: desuper pelles & cilicia,imbres,ventos & puluerem portant. Qui L igitur magnis virtutibus in sanctæ Ecclesiæ sinu proficiunt: præpositorum suorum vitam despicere non debent:cum vacare eos rebus exterioribus vident:quia hoc quòd ipsi securi intima penetrant,ex illorum adiumento est, qui contra procellas huius seculi exterius laborant. Quam enim candoris sui gratiā retineret,si byssum pluuia tangeret? Aut quid fulgoris atq; claritatis coccus vel hyacinthus ostenderet:si hęc susceptus puluis fœdaret? Sit ergo desuper textura cilicij fortis ad puluerem:sit inferius color hyacinthinus aptus ad decorem. Ornent Ecclesiam qui solis rebus spiritalibus vacant, tegant Ecclesiam quos & labor rerum corporalium nō grauat. Nequaquam ergo cōtra rectorem suum exteriora agētem murmuret is qui intra Ecclesiam sanctam iam spiritaliter fulget. Si enim tu securè interius vt coccus rutilas, cilicium quo protegeris cur accusas?

Caput.XXIII.

SEd à quibusdā quæritur,quia dum saltem pro vtilitate subditorum rectores nimium temporalibus curis inseruiunt,plærique in Ecclesia eorum exemplo deteriscunt. Quod verum valde esse quis abneget,cùm curari à pastoribus terrena quam cœlestia sollicitius videt? Sed neque hec iniusta sunt,sicut superius diximus,si mores præsidentiū iuxta subditorum merita disponuntur. Occultæ nanq; & spōte perpetratæ culpæ exigūt,vt praua & à pastoribus exē pla M præbeātur, quatenus iusto iudicio is qui de via⁹dei superbus I exorbitat,in via qua graditur,etiam per ducatum pastoris offendat. Vnde per prophetā quoq; prænūciantis studio dicit, Psal.168. non maledicentis voto:Obscurentur oculi eorum ne videāt, & dorsum eorum semper incurua. Ac si dicat: Qui humanæ vitæ actionibus quasi præuidendis itineribus præsunt,veritatis lucem non habeant,vt & qui sequūtur subditi,iniquitatum suarum oneribus incuruati, omnem statum rectitudinis amittant. Quod factum procul dubio in Iudæa nouimus, cùm in ipso nostri redemptoris aduentu Pharisęorum turba atque sacerdotū à vero lumine mentis oculos clausit, & per præpositorum exempla gradiens,in infidelitatis tenebris populus errauit. Sed quæri rationabiliter potest quomodo hoc in loco dicitur: quòd regnare hypocritam dominus facit,cùm de hac re specialiter per prophetam conqueritur, dicens: Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui. Quis enim rectè sentiens dicat: quia Oseæ.8. facit dominus quod minimè cognoscit? Sed quia scire dei approbare est, nescire reprobare: vnde quibusdam quos reprobat dicit: Nescio vos vnde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis, & aliquando facere dei, est id,quod Lucæ.13. fieri prohibet, irascendo permittere: vnde & regis Aegypti cor se obdurare asseruit, quia videlicet obdurari permisit: miro modo hypocritas dominus & regnare facit & nescit: facit sinendo, nescit reprobando. Vnde necesse est vt ad omne quod in hac vita concupiscitur, prius voluntas interna requiratur. Quam cùm humani cordis auris percipere appetit,sciat quia hæc non verbis, sed rebus sonat. Locus ergo regiminis cùm regendus offertur, in se prius necesse est vt quisque discutiat, si loco vita congruit, si ab honore actio non dissentit,ne iustus omnium rector eo post in tribulatione preces non audiat: quo ipsa quoque eius de quo tribulatio oritur,exordia honoris ignorat. Exo.3.

Necesse A est ut ad oē quod i hac uita concupiscitur, prius uolū tas interna requiratur

Libri vigesimiquinti Moralium sancti Gregorij,finis.

LIBER VIGESIMVSSEXTVS MORALium beati Gregorij papæ.

Quòd proprium sit superborum doctorum dum bene locutos se nouerint, quasi pro æquitate inquirere ab auditoribus suis utrum in aliquo offenderint: ut eo modo laudem ab eis extorqueant.

Caput.I.

B IN locutionibus suis hoc arrogantes viri habere inter alia propriū solent:quòd ab auditoribus suis ne quid fortasse inordinatū dixerint, tunc requirunt, cùm se laudabiliter aliquid dixisse cognoscūt. Hæc videlicet faciunt, nō quo de dictis suis ambigant, sed quo ab audientium iudicio fauores quærāt. Nam inuenīri facile poterunt quo animo percūctantur, si quisquā cùm eorum bona laudat, etiam mala reprehendat. Certum quippe est,quia sicut inflātur laudibus,ita correctionibus inflammātur, & à quolibet se vel iustè reprehendi despiciunt, moxque in malis suis fomitē defensionis exquirunt. Quomodo ergo de bonis suis humiliter ambigunt, qui mala sua defendere etiam peruersè moliuntur? Ille est enim verè humilis in bonis,qui non est defensor in malis. Nam qui de malis suis arguitur,& contra verba arguentis accenditur,quādo de bonis suis quasi humiliter titubat,per humilitatis vocem ornari appetit,nō doceri. Heliu itaque vitam arrogantiū signans, postquā multa interna & sublimia intulit,ecce in verbis formam humilitatis assumit,& æquitate proposita sub quadam discipulatus imagine beatū Iob alloquitur,dicens: Quia ego locutus sum ad deum,te quoque non prohibebo. Si errauì,tu doce me:si iniquitatem locutus sum,vltrà non addam.)Sicut C sæpe contingit vt bona loquantur & mali,multa Heliu fortia paulo superius se dixisse meminerat, & secur⁹ idcirco ne fortasse errauerit requirebat. Neque enim requireret,si se errasse credidisset.) Est nanque, vt dixi, propria arrogantium fraus,vt tunc de errore requirere studeant, quando se nouerint non errasse. Qui rursum requirere vel argui de errore despiciunt,si quando se errasse veraciter prægnoscunt. Nō enim esse,sed videri humiles appetūt,& tunc requirēdo speciem humilitatis assumunt,quando de ipsa magis requisitione laudantur. Sed quia omnino difficilè est, vt elatio quæ regnat in corde, non erumpat in voce:auditores arrogantium si eorum dicta paulisper taciti expectant atque considerant, citius corda illorū subsequentia verba manifestāt. Diu quippe morari nō possunt in ipsa humilitatis imagine quam specietenus sumunt. Superbis enim mentibus humilitas alta est, & cùm eius formā conscendere ambiunt,lassatis animi gressibus quasi à clinosis atque asperis itineribus dilabuntur. Alienum est scilicet quod videri appetūt, & idcirco eius imagini diu inhærere nequaquam possunt. Graue pondus æstimant,cùm eam saltem specietenus portant, & quousque hāc abliciant,vim quandam in corde patiuntur:quia videlicet elationis vsui malè dominanti deseruiunt, atque eius imperio semetipsos quales sint prodere compelluntur,ne diu possint videri quod non sunt. Vnde Heliu quoque postquam de erRoma.14.

rore doceri se petiit, postquam iniquitatem non se vltra locuturum promisit, subitò ab humilitatis specie ad verba tumidæ excusationis exiliuit. Nam subdidit dicens: Nūquid à te deus expetit eā:quia displicuit tibi?) Ac si diceret: Ego coram domino rationes posturus sum, cur modo iniquitas mea à te reprehenditur,quæ constat quòd in iudicio à te non requiratur. D

Quòd sancti humanum iudicium non timeant, sed diuinum: cùm econtrario superbi iudicium dei non metuunt, & ab hominibus iudicari erubescunt.

Caput.II.

REcti viri cùm iniustè ab hominibus impetuntur,ad supernum iudicium recurrunt. Vnde & ab eodem ad beatum Iob dicitur: Ecce in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis.)Et quia ei placere summopere cupiunt,eius solius testimonium requirunt. Peruersi quoq; quia iustorum vitam deserunt, sed nonnunquam eloquia sequuntur,cùm de suis malè gestis increpantur,hoc assumunt in argumentum defensionis,quod iusti proferunt cum testimonio puritatis. Vnde eis consuetudo iam facta est,vt si quis eos de factis suis arguat, dei magis iudicium quàm hominum quærant. A deo enim & cum se damnandos nouerint, iudicari nō metuunt, & iudicari ab hominibus erubescunt. Proponunt ergo maius quod non metuunt, vt minus declinare valeant, quod erubescūt:Scriptum quippe est: Vnusquisque nostrum pro se rationem reddet deo. Quia ergo tunc damnatio vniuscuiusque manifesta est,exinde modo iniqui colligunt,vt iam peruersa vniuscuiusque actio sit secura, ne modo eam quilibet iustus arguendo discutiat, à qua constat quòd in iudicio alienus existat. At contrà piorum cōscientiæ grande sibi cōferri præmium credūt:cùm de quibusdam modo suis actionibus illicitis arguuntur. Proponunt etenim ante oculos cordis quia districtum dei iudicium tanto verius tunc super eos mitigabitur, quanto nunc acrius arguente homine præuenitur,& temporalē iram super se lucrum computant, per quā se æternam posse euadere non ignorant. Heliu ergo typum cunctorum arrogantium tenens, & magis eligens æterna inuectione percuti,quam temporaliter increpari,dicat: E

Nunquid à te deus expetit eam,quia displicuit tibi?Quia verò esse culpabiliores solent hi qui loqui in contentione inchoant, quàm qui respondent,subdidit,dicens:Tu enim cœpisti loqui, & non ego.) Eo se innocentem credidit,quo pulsatus erupit,nimirum nesciens quia innocentia non tempore defenditur,sed ratione. Quid enim eius defensionibus admiscet,quod etsi tacenti nulla intulit,recta tamen inchoāti praua respondit?Postquam verò in verbis elationis ostenditur,ecce iterum sub requisitionis velamine palliatur,atque infert,dicens: Quòd si quid melius nosti, loquere. Quanuis dum non ait: quia melius nosti,sed si quid melius nosti loquere,nimis hocipsum superbisse,est de melioris scientia dubitasse. Hoc tamen quod beato Iob locum loquendi tribuit, humilitate se exhibuisse iudicauit. Sed sicut suprà dictū est, quia in actione arrogantium omne quod superducto sermone tegitur,prorumpente rursum intentione elationis aperitur,citius Heliu innotuit,qua mente beatum Iob loqui postulauit. Nam sequitur: F

Quòd Heliu uerba Iob non intellexerit, quæ sine disciplina fuisse æstimabat.

Viri intelligentes loquātur mihi,& vir sapiens audiat me. Iob autem stultè locutus est,& verba illius non sonant disciplinam.) Ecce dum quasi humiliter beato Iob loqui tribuit: quod intrinsecus gestaret ostendit,dicens: Viri intelligentes loquātur mihi:dedignatus videlicet si beatus Iob loqui præsumeret, qui quasi eius intelligere verba non posset. Et quia non solum ad loquendum, sed etiam ad audiendum beatum Iob indignum fuisse iudicauit,ilicò adiunxit: Vir sapiens audiat me. Ac si diceret:Huic loqui iniustè conceditur,qui etiā audire verba sapientium non meretur. Atque mox apertè quàm despecta de illo sentiat,manifestat, dicens: Iob autem stultè locutus est,& verba illius non sonant disciplinam. Sine disciplina locutum beatum Iob credidit,quia iustum se in suis operibus fuisse memorauit. Vera fortasse Heliu diceret: si ea quę beatus Iob de seipso narrauerat,non de illo hęc eadem ipse

Universidad de Deusto
Biblioteca

G demipse disciplinæ author æstimasset. Innocenter enim Iob se asseruit flagellatum, quem deus etiam perhibuit frustra percussum. Quid ergo vox percussi superbum sonuit, quæ à sententia ferientis nullatenus discrepauit? Incautè sunt humiles qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant, imò mentiendo superbiunt, quia contra veritatem se erigũt quàm relinquunt. Qui enim necessitate cogente vera de se bona loquitur: tanto magis humilitati iungitur, quanto & veritati sociatur. An Paulus humilis non fuit, quãdo æmulatione veritatis contra falsos apostolos tot de se discipulis fortia gesta narrauit? Qui nimirum veritati inimicus existeret, si abscondendo virtutes proprias, prædicatores errorum prætimo. 2. & Act. 19. & 20. ualere permisisset. Sed quia arrogantes viri in eo quòd bonorum dicta superbè examinant, verborum magis superficiem, quàm rerum cardinem pensant, Heliu beati Iob sententias disciplinam credidit non sonasse. Caput. III.

QVia verò sæpe asperitas superborum vsque ad duritiam maledictionis extenditur, ilico contra beatum Iob, quasi ad deum faciens verba, subiungit:

Quòd superbi afflictorum tribulationibus nulla compassione condescendunt, sed super dolorẽ uulnerũ addunt, & elisos cõfringũt.

Pater mi probetur Iob vsque ad finem.) Ecce hoc quod quasi de arrogantiæ tumore conceperat, in verbis etiam maledictionis exaltat. Sed fortasse benevolæ vim probationis optaret, si stetisse eum in probatione iudicasset. Vt ergo aperte malitia eius crudelitatis appareat, probari eum adhuc per flagella deprecatur, quem inter flagella lapsum fuisse iam queritur. Præmisit quod sensit, vt apertius cognosci debeat quod optauit. Adhuc feriri postulat, quem iam peccasse sub manu ferientis accusat. Propria hæc arrogantium vota sunt, vt vitam dolentiũ examinari acrius deprecentur: quia quanto sibimetipsis iustiores sunt, tanto alienis doloribus duriores existunt. Nesciunt enim in se passionẽ alienæ infirmitatis trahere, & sicut suæ, ita etiam proximi imbecillitati miserari. Quia enim de se alta sentiunt, idcirco humilibus nullatenus condescendunt. Heliu beatum Iob pro culpa percussum credidit, atque ideo exhibenda ei pietatis viscera, nec inter tot dolores æstimauit. Viri autem veraciter sancti cùm flagellari quempiam etiam pro culpa cognoscunt: etsi quędam eius inordinata corripiunt, ad quædam tamen dolentia compatiuntur: & sic sciunt tumentia premere, vt sciãt etiam cruenta refouere: quatenus in eis cùm dura emoliuntur, infirma roborentur.

Quòd sancti doctores ex quibusdam signis, sicut boni medici solent, etiam occulta rimari, ut cognita castigent & sanent. Vnde ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode parietem &c. Et quid sit quòd Ezechiel sumere laterem iubetur, & describere in eo ciuitatem Hierusalem. Caput. IIII.

AT contrà arrogantes viri, quia charitatis viscera nõ habent, non solum non cõpatiuntur, etiam iustis dolentibus, sed eos insuper sub specie iustæ increpationis affligunt: & vel si qua in eis sunt, parua mala exaggerant: vel ea quæ verè bona sunt, malè apud se interpretando commutant: quanuis etiam sancti doctores sæpe exaggerare soleant delinquentium vitia: & ex quibusdam signis publicis occulta rimari, vt possint ex minimis maiora cognoscere. Vnde ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode parietẽ. Vbi mox subdidit: Et cùm fodissem parietẽ, apparuit ostium vnũ, & dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium abominatio, & vniuersa idola domus Israël depicta erant in pariete. Per Ezechielem quippe præpositorum persona signatur, per parietem duritia subditorum. Et quid est parietem fodere, nisi asperis correptionibus duritiam cordis aperire? Quem cùm perfodisset, apparuit ostium: quia cùm cordis duritia asperis correptionibus aperitur, quasi quædam ianua ostenditur: ex qua omnia in eo qui corripitur, cogitationũ interiora videantur. Vnde & bene illic sequitur: Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. Quasi ingreditur, vt abominationes aspiciat, qui discussis quibusdam signis exterius apparentibus: ita corda subditorum penetrat, vt cuncta ei quæ illicitè cogitantur, innotescant. Vnde & subdidit: Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium abominatio. In reptilibus cogitationes omnino terrenæ signantur: in animalibus verò iam quidem aliquantulũ à terra suspensæ, sed adhuc terrenæ mercedis præmia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terræ inhærent: animalia autem ventre à terra suspenta sunt, appetitu tamen gulæ ad terram semper inclinantur. Reptilia itaque sunt intra parietem, quando cogitationes voluuntur in mẽte, quæ à terrenis desideriis nunquã leuãtur. Animalia quoq; sunt intra parietem: quando & si qua iam iusta, si qua honesta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribusque deseruiunt: & per semetipsa quidẽ iam quasi à terra suspensa sunt, sed adhuc per ambitum quasi per gulæ desiderium sese ad ima submittũt. Vnde & bene subditur: Et vniuersa idola domus Israël depicta erant in pariete. Scriptum quippe est: Et auaritia, quæ est idolorum seruitus. Rectè ergo post animalia, idola describuntur: quia etsi honesta actione, quasi à terra se erigunt, ambitione tamen inhonesta semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur: Depicta erant: quia dum exteriorum rerum intrinsecus species attrahuntur, in corde quasi depingitur, quicquid fictis imaginibus cogitatur. Caput. V.

NOtandum itaque est, quia prius foramen in pariete, ac deinde ostium cernitur, & tunc demum occulta abominatio demonstratur: quia nimirum vniuscuiusque peccati prius signa forinsecus, deinde ianua apertæ iniquitatis ostenditur: & tunc demum omne malum quod intus latet, aperitur. Idcirco ergo solent etiam sancti doctores grauiter minuta discutere, vt ab externis erroribus ad occulta possint maiora peruenire. Verba asperæ increpationis mouent, vt spinas mortiferæ cogitationis eradicent: & hæc cùm agunt, charitatis amore seuiunt, non inflatione elationis intumescũt. Mori enim pro ipsis parati sunt, quos quasi vsque ad mortem sæuientes affligunt. Seruant in cogitatione quod diligunt, sumunt in specie quod persequuntur. Bona prædicantes insinuant, mala autem cauentes prænunciant, non vt Heliu desiderantes exorant. Erga commissos sibi ita nonnunquã in correptione feruent, acsi de tranquillitate nihil habeant: sed ita in dilectione trãquilli sunt, ac si nullus eos feruor accendat. Valde enim metuunt, ne si à prauorum correptione cessauerint, ipsi pro eorum damnatione puniantur, & cùm ad verba inuectionis inflammantur: inuiti quidem ad hæc veniunt, sed tamẽ hæc defensionem sibi apud districtum iudicem præparant. Vnde & eidem rursus Ezechieli dicitur: Fili hominis sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem, & ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter ciuitatẽ. Cuius enim Ezechiel, nisi magistrorum speciem tenet? cui dicitur: Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem. Doctores quippe sancti sibi laterẽ sumunt, quando terrenum cor auditorum vt doceant, apprehendunt. Quem laterem coram se ponũt, quia tota illud sollicitudinis intentione custodiũt. In quo & ciuitatem Hierusalẽ iubentur describere, quia prædicando terrenis cordibus curant summopere quanta sit supernæ pacis visio demõstrare. Cui bene etiam dicitur: Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones. Sancti enim prædicatores obsidionem circa laterem in quo Hierusalem ciuitas describta est, ordinant: quando terrenæ menti, sed iam supernam patriam requirenti, quanta eam in huius vitę tempore vitiorum impugnet aduersitas, demõstrant. Cùm enim vnumquodque peccatum quomodo menti insidietur, ostenditur, quasi obsidio circa Hierusalem ciuitatem voce prædicatoris ordinatur. Sed quia non solum insinuant quomodo mentem insidiantia vitia expugnent, sed etiã quomodo custoditæ virtutes roborent, rectè subiungitur: Et ædificabis munitiones. Munitiones quippe sanctus prædicator ædificat, quando quæ virtutes quibus vitiis obuient, insinuare non cessat. Et quia virtutibus crescentibus plærunque bella

A bella tẽtationis augentur, rectè adhuc additur: Et cõportabis aggerẽ, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Aggerem nanque comportat, quando prædicator quisq; molem crescentis tentationis indicat. Et contra Hierusalem castra erigit, quando rectæ intentioni audientium, hostis callidi circumuentiones quasi incomprehensibiles insidias prædicit. Atque in gyro arietes ponit, quando tentationum aculeos in hac vita nos vndique circundantes, & virtutum murum perforantes innotescit. Vbi bene additur: Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum, inter te, & inter ciuitatem. Per sartaginem nanque frixura, per ferrum verò fortitudo ostenditur. Quid autem ita magistri atque doctoris mentem, quàm zelus domini frigit & excruciat? Vnde Paulus huius sartaginis incẽdebatur frixura, cùm 2. Cor. 11. diceret: Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? Et quis scãdalizatur, & ego nõ vror? Et quia quisquis zelo dei cõtra peccãtes accẽditur, forti in perpetuũ custodia munitur, ne ex neglecta prædicationis & regiminis cura dãnetur, rectè dicitur: Pones eam murũ ferreũ inter te & inter ciuitatẽ. Sartago enim ferrea murus ferreus inter prophetam & ciuitatem ponitur: quia cùm nunc fortẽ zelum doctores exhibent, eundem zelũ postmodũ inter se, & auditores suos fortẽ munitionem tenẽt: ne tunc ad vindictam destituti sint, si nunc fuerint in correptione dissoluti. Hanc sartaginem propheta idem, vt inter se & auditores suos murũ sumeret, audiebat, cùm ei diuina vox Ezech. 3. præmitteret, dicens: Si tu annunciaueris impio, & ille nõ fuB rit cõuersus ab impietate sua, & à via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Hãc sartaginem inter se & discipulos murum Paulus posuerat, cùm dicebat: Mundus sum à sanguine omnium vestrum: Act. 20. non enim subterfugi quo minus annunciarem omne consiliũ dei vobis. Nunc ergo doctores necesse est, vt appetant zeli ardoribus frigi, ne cogãtur pòst de torpore negligentiæ igne gehennæ cruciari. Caput. VI.

Aliud debemus iniustis subditis, aliud iustis & nõ subditis.

SEd aliud est quod iniustis & subditis, aliud quod iustis & nõ subditis debemus. Ad illorũ nos correptionẽ atq; custodiam reddẽdarum rationũ debet timor accendere, ad istorum verò venerationem ipsa considerata æquitas inclinare. Sed arrogãtes viri, quia huius formam discretionis ignorãt, hoc iustis & nõ subditis exhibẽt, quod à bonis prædicatoribꝰ fieri, & iniustis & subditis vidẽt. Qui cũ ad feruorem inuectionis iniustè prosiliũt, etiã per verba maledictionis excedunt. Qui enim nequaquã proximos sicut se diligunt, proximis optare nõ desinunt, quod ipsi sibimet euenire pertimescũt. Vnde Heliu occultum odium in manifestatione maledictionis exudãs, ait: Pater mi, probetur Iob vsq; ad finem, ne desinas ab homine iniquitatis. Hominem iniquitatis vocat, quem deus iustum præ omnibus superna attestatione denunciat. Et quia multa adhuc sub hac indiscretione * subiũcta sunt, breuiter ea æstimo transcurrẽda. Dicta enim quę gratiate carent, intenta expositione non indigent. Sequitur:

**al. increpatione. Dicta quæ gratia caret, intẽta expositione nõ diligẽt. Pœna debetur culpæ, non præmium.*

Quod in usu & cõsuetudine habeãt superbi derogãdo mẽtiri.

Qui addit super peccata sua blasphemiã.) Accusat eum & pro peccatis flagella meruisse, & post flagella peccasse. Lõgè verò aliter dominus iudicat, qui & frustra flagellatũ insinuat, & bona duplicia post flagella retribuit. Pœna enim debetur culpæ, nõ præmiũ. Beatus ergo Iob sine culpa locutus ostẽditur, quẽ post locutionẽ præmia subsequũtur. Heliu itaq; quia pro domini defensionibus loquens, de beato Iob aliud q̃ dominus sentit, quasi dũ pro veritate verba multiplicat, à veritate discordat. Sequitur: Inter nos interim cõstringatur, & tũc ad iudiciũ, puocet sermonibꝰ suis deũ.) Ac si diceret: Ex nostra assertiõe cognoscat, quia nequaq̃ diuinę examinationi sufficiat. Et quia arrogãtes viri nõ solũ studeant inepta dicere, sed etiã multa: versꝰ qui sequit, bene de illo frequẽter inserit.

Caput XXXV. textus libri beati Iob.

IGitur Heliu hæc rursum locutus est: Nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt diceres: Iustior deo sum? Dixisti enim. Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit si ego peccauero? Itaque ego respõdebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum. Suspice cœlum, & intuere, & contempla- D re æthera, quòd altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis? Et si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eũ? Porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua, & filiũ hominis adiuuabit iustitia tua. Propter multitudinẽ calumniatorũ clamabunt & eiulabũt ꝓpter vim brachij tyrãnorũ. Et nõ dixit: Vbi est deꝰ qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cœli erudit nos. Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum. Non ergo frustra audiet deus, & omnipotens singulorum causas intuebitur. Etiam cùm dixeris: Non considerat, iudicare coram illo, & expecta eum. Nunc enim non infert furorẽ suum, nec vlciscitur scelus valde. Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat.

Caput. VII.

IGitur Heliu hæc rursum locutus est.) Omnis qui multa loquitur, in locutione sua semper incipere studet: quatenus inchoatione ipsa suspensos auditores faciat: vt eo attentius taceant, quo quasi nouum audire aliquid expectant. Heliu verò alia finiens, alia incessanter exorditur, vt immensa loquacitas per subiuncta semper initia continuetur. E Sequitur: Nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio: vt dicerꝰ, Iustior deo sum?) Quia beatus Iob iustiorem se deo non dixerit: Omnis qui textum historiæ legit, agnoscit: sed ait, proponat æquitatem contra me, & perueniet ad victoriam iudicium meum. Vitam suã videlicet pensans, & causas percussionis ignorans, vt sæpe iam dictum est: Pro diluendis peccatis se credidit, & non augendis meritis flagellari: & idcir co iudicium suum ad victoriam peruenire confisus est: quia culpã in se pro qua debuisset percuti, non inuenit. Quod quidem de illo & dominus ad diabolum dixit: Commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustra. Quid ergo hæc loquendo peccauit, qui verbis istis diuinæ de se & occultę sententiæ etiam nesciendo consensit? Aut quid obest, si à rectitudine veritatis humano iudicio verba nostra superficietenus discrepant, quando in cordis cardine el compaginata cõcordant? Humanæ aures verba nostra talia iudicant, qualia foris sonant: diuina verò iudicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex verbis, apud deum verò verba pensantur ex corde. Beatus ergo Iob dum hoc ait exterius quod interius dominus dixit: Omne quod locutus est, tanto iustè exterius intulit, quanto piè ab interna sententia nõ recessit. Quanuis prophetico spiritu repletus, in eo quod ait: Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad victoriã iudicium meum, intueri redemptoris nostri præsentiam potuit. F Ipse enim qui est virtus patris & sapientia, etiam eius æquitas non inconuenienter accipitur. Vnde scriptum est: Qui factus est nobis à deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio. Quam 1. Cor. 1. scilicet æquitatem, quia deus iniquis fugientibus incarnatã ostendendo contraposuit: eos protinus ab iniquitate reuocauit, & humanum genus eo in iudicio antiquum aduersarium vicit, quo æquitatem dei aduersantẽ suis itineribus inuenit. Sequitur: Dixisti enim, non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit si ego peccauero? Si tota libri series attenditur, nihil horum beatus Iob dixisse monstratur. Sed arrogantes viri, sicut & superius diximus, habere hoc proprium solent: vt dum in nimia inuectione prodeunt, etiam inuehendo mentiantur: & cùm non possunt reprehendere iustè quæ sunt, reprehendunt mentiendo quæ non sunt. Sequitur:

Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.) Dictis superioribus, quasi beati Iob culpabilia verba narrauit, atque ex eis sibi materiam loquendi proposuit: sed verbis subsequentibus forti acumine discutit hoc quod sibi ad dicendi materiam fallaciter finxit. Et fortes quidem sunt sententiæ quæ sequuntur, sed beati Iob personæ non congruunt: tantoque eum increpationis huius tela non feriunt: quãto contra eum iniustè mittuntur. Sequitur:

Quòd ex ipsa creaturæ positione, & altitudine ad quam at=

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam attingere non possumus, quia supra nos est, considerare debemus quantum supra intellectum sit creator, cuius omnipotentiam, nec augẽt bona nostra, nec minuunt mala.

Nõ omnia opera dicẽda sunt.

Suspice cœlum, & intuere, contemplare æthera, quòd altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis: & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Quãuis beato Iob scienti maiora, nequaquam dici ista debuerint: vera tamen sunt quæ dicuntur, quòd videlicet deo nec peccata nostra noceant, nec bene gesta concurrant. Vnde subsecutus adiunxit. Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iustitia tua.) Sed inter hæc illud est solerter intuendum quod ait: Suspice cœlum, & intuere, contemplare æthera, quòd altior te sit. Hæc enim dicens, nimirum colligit, vt considerare debeat quanto minus deo actione sua, aut prosit, aut noceat, qui altitudini cœli atque ætheris prodesse vel nocere non possit. Quanuis in cœlo vel æthere possimus supernas potestates accipere, diuinis semper obtutibus inhærentes, vt cùm angelicos spiritus longè adhuc à nobis distare conspicimus, ipsi creatori atque dominatori spirituum quanto distamus, inferius agnoscamus, corpoream tamen cœli ætherisque materiam hoc loco sentiri nil obstat. Caput. VIII.

Roma.1. Sapien.13.

H NAm si vigilanter exteriora cõspicimus, per ipsa eadem ad interiora reuocamur. Vestigia quippe creatoris nostri, sunt mira opera visibilis creaturæ. Ipsum nanque adhuc videre non possumus: sed iam ad eius visionem tendimus, si eum in his quæ fecit, miramur. Eius ergo vestigia creaturam dicimus, quia per hæc quæ ab ipso sunt, sequẽdo imus ad ipsum. Vnde Paulus ait: Inuisibilia eius per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius & diuinitas. Vnde & in libro Sapientiæ scriptum est: Per magnitudinem enim creaturæ & speciem, potest intelligibiliter creator videri. Menti enim nostræ peccato suo exterius sparsæ, necdum deus sicut est, interius innotescit: sed dum factura suæ decus foris proponit, quasi quibusdam se nobis nutibus innuit: & quæ intus sequamur, ostendit: ac miro modo ipsis formis exterioribus nos ad interiora perducit: innuit immensa admiratione quod est, mira hęc exterius ostendendo quæ non est. Hinc enim de sapientia scriptum est:

Sapien.6.

Ia viis ostendit se illis hilariter, & omni prouidentia occurrit illis. Viæ quippe ad creatorem sunt, opera considerata creatoris. Quæ dum facta cernimus, potentiam factoris miramur. In istis viis à sapientia omni nobis prouidentia occurritur: quia factoris nobis virtus inquirenda proponitur in omne quod mirabiliter factum videtur: & quocunque se verterit anima, si vigilanter intendit, in iisdem ipsis deum inuenit per quæ reliquit, eiusque potentiam ex eorum rursus I consideratione cognoscit, quorũ amore deseruit: & per quæ peruersè cecidit, per hæc conuersa reuocatur. Vbi enim lapsi sumus, ibi incumbimus vt surgamus: & quasi ibi surgẽdo manum considerationis figimus, vbi pede amoris lubrici corruentes negligendo iacebamus. Quia enim ab inuisibilibus per visibilia cecidimus, dignum est vt ad inuisibilia ipsis rursum visibilibus innitamur: vt quo casu anima venit ad infima, eo gradu reuertatur ad summa: atque eisdem quibus corruit, passibus surgat: dum, sicut dictum est, illa nos ad deum bene considerata reuocant, quæ nos ab eo malè electa diuiserunt. Heliu itaque, vt vim considerationis admoueret, atq; ex corporeis rebus ostenderet, quanto sit homine excelsior deus, bene intulit: Suspice cœlum, & intuere, & contemplare æthera, quòd altior te sit. Ipsis enim rebus creatis atque corporeis agnoscimus, quantũ à creatoris nostri sublimitate distamus: quia per omne quod cernimus, esse humiles admonemur: vt quasi quædam sit lectio mentis nostræ, species considerata creaturæ. Dicat ergo: Suspice cœlum, & intuere, contemplare æthera, quod altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis? Et si multiplicatę fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eũ? Porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Ac si diceret: Ex ipsis creaturis intellige, quas altiores te esse corporaliter vides, quantum à diuinæ potentiæ sublimitate disiungeris, atq; ex hac tua consideratione collige: quia deum nec bene viuendo adiuues, nec rursus malis actionibus graues. Si verò, sicut superius diximus, in cœlo vel æthere superna potestates accipimus, verbis istis Heliu conferre nos admonet: quia ipsi angelici spiritus creatoris nostri potentiam plenè contemplari non possunt: de quibus tamen certum est, quia nobis eoipso altiores sunt, quo lapsi in infimis non sunt, vt videlicet colligamus quanto deo inferiores existimus: quia etiã creaturis sublimibus, sed longè illo inferioribus subiacemus. Ac si diceret: Vide quantum à diuina celsitudine separaris: à cuius potentia etiam potestates illæ humilitate contremiscunt, quæ te immensa sublimitate transcendunt: & quanto ipso summo inferior es, qui inferiorem te esse etiam inferioribus deprehendis. Ostendendo verò summa, reducit ad æqualia, atque ait: Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iustitia tua.) Humana impietas ei nocet, quem peruertendo inquinat. Et rursus, eum adiuuat nostra iustitia, quem à prauis actionibus mutat. Nocere enim vel iuuare nescìut ea quæ vel à bono corrumpere, vel à malo permutare non possunt. Supernæ igitur potestates eo lædi vel iuuari nequeunt, quo esse iam incommutabiles acceperunt. Sed cõsiderare hæc nequeunt, qui terrenis desideriis implicantur. Sparsis enim foris mentibus ad semetipsas redire difficilè est: quia praua iti nera semel captas, tanto delectabiliter tenent, quanto in eis omne quod libuerit licet. Nullus quippe disciplinæ murus obuiat qui constringat: nulla retributionis prospicitur pœna quæ terreat: sed clausis oculis cordis eo anima præcipitatur in infimis, quo obscuratur à summis: & tanto securius mala temporalia perpetrat, quanto durius bona æterna desperat.

Impietas nostra cui noceat, & iustitia nostra quem adiuuet. Cur terrenis dediti hæc consi- L *derare nequeunt.*

Quòd in hac uita iusti ab impiis affligi permittuntur, sicut Moyse uocante ad promißionis terram, urgente Pharaone de Aegypto egredi compellitur plebs inuita. Caput. IX.

Reproborũ nequitia premit, & purgat uitã electorum.

SEd ista reproborum nequitia tritura more electorum vitam, quasi grana à paleis separans premit vt purget. Mali enim bonos magis ab huius mundi desideriis expediunt dum affligunt: quia dum multa eis hic violenta ingerunt, festinare illos ad superna compellũt. Quod bene de Israëlitico populo vocante Moyse, & Pharaone rege sæuiente signatum est. Tunc nanque Moyses ad vocandum missus est, cùm iam Pharao duris operibus ad opprimẽdum fuerat exci tatus, vt Israëlitarum mentes Aegypto deformiter inhærentes: alius dum vocaret quasi traheret, alius quasi impelleret dum sæuiret: & plebs in seruitio turpiter fixa, vel prouocata bonis, vel malis impulsa moueretur. Hoc quotidie agitur, dũ prędicatis cœlestibus prẽmiis, sæuire in electos reprobi permittuntur: vt si ad repromissionis terram vocati exire negligimus, pressuris saltem sæuientibus impellamur: atque hæc Aegyptus, videlicet vita præsens quę nos oppressit blandiẽs, M adiuuet premens: & quę dum fouit, seruitutis iugo contriuit, libertatis viam dum cruciat, ostendat. Hæc vtique causa est, quòd ab iniustis iusti siuuntur affligi: vt scilicet dum futura audiunt bona quæ cupiant: patiãtur etiã mala præsentia quæ perhorrescant, atq; ad faciliorem exitum dum amor prouocat, cruciatus impellat. Vnde Heliu eosdem labores electorum sub oppressionibus reproborum exequens, ait:

Exod.3.

Quòd reprobi bona nostra calumniantur, dum detrahunt, & in nos tyrannide utuntur.

Quanta grauitas malorum exẽplorũ.

Propter multitudinem calumniatorum clamabũt, & eiulabunt propter vim brachij tyrãnorum.) Calumniatores rectè dicere possumus omnes iniquos: non solum qui exteriora bona rapiunt, sed etiam qui malis suis moribus, & vitæ reprobæ exemplo interna nostra dissipare contendunt. Illi nanque ea quæ nobis extra sunt, inuadere ambiunt, isti verò nos prædari interius quærunt. Illi amore rerũ, isti non cessant odiis sæuire virtutum. Illi inuident quod habemus, isti quod viuimus. Illi studẽt rapere bona exteriora, quia placent: isti satagunt interiora bona dissipare, quia displicent. Quanto igitur morum vita, à rerum distat substantia, tanto grauior calũniator est, qui malè viuendo vim nostris infert moribus, quã qui violenter opprimendo damna ingerit rebus. Nihil iste de nostra sustentatione subtraxit, sed exempla nobis perditionis appo-

A nis apposuit. Eo ergo grauiorem calumniã intulit, quo quietum cor in tentatione commouit. Qui etsi nequaquam nobis actionis suæ opera persuasit, pugnam tamen tentationis ingessit. Grauem igitur de vita eius calumniã sustinemus, quia nimirum intus patimur quod cum labore vincamus. Et quia in hoc mundo abundat malorum vita quæ cruciet, rectè dicitur: Propter multitudinem calumniatorũ clamabunt. Quia verò ea quæ verbis suadere non valent, extorquere nonnũquam etiam effrenatis viribus student, aptè subiungitur: Et eiulabunt propter vim brachij tyrannorum. Cap. X.

Quisquis enim malè viuere suo nos exemplo compellit, adhuc in nobis voce calumniatoris vtitur. quisquis verò peccatum suadẽs etiam terrere nos appetit, iam contra nos brachio tyrãnidis sęuit. Aliud est enim vitia suadere viuendo, aliud iubere terrẽdo. Dum ergo exempla malæ actionis aspicimus, quasi adhuc strepitum calumniatoris audimus. Dum verò vi peccare cogimur, iam tyrannum in corde sustinemus. Sed robustorum mentes in deo immobiliter fixæ: tanto ista despiciunt, quanto cernunt quòd contra præcepta conditoris excrescũt. Aeternitatis quippe præmia præstolantes, vires ex aduersitatibus sumunt, quia crescente pugna gloriosiorem sibi non ambigunt manere victoriam. Sic itaque electorum desideria dum premũtur, aduersitate proficiunt, sicut ignis flatu premitur vt crescat: & vnde quasi extingui cernitur, inde roboratur. In eo nanque ostendimus quanta ad dominum cupiditate flagramus, si non solum ad eum per trãquilla & mollia, sed etiam per aspera & dura transimus. Hinc nãque prophe-

B

Psal.17.

eta ait: Qui perfecit pedes meos quasi cerui. Ceruus enim cùm montium iuga conscendit: quæque aspicit aspera, quæque se obiiciunt sentibus illigata, dato saltu transgreditur, & absq; vllo cursus sui obstaculo in superioribus eleuatur. Ita etiam electorum mentes quæq; sibi in hoc mundo obsistere atq; obuiare conspiciunt, contẽplationis saltu transcendunt, & more ceruorum despectis terrenorum sentibus in superna se euehunt. Hinc rursum dicit: Et in deo meo trãsgrediar murum.

Ibidem.

Murus quippe est omne quod itineri nostro obiicitur, ne ad eum qui diligitur, transeatur. Sed murũ transgredimur, cùm præ amore supernę patriæ quæq; in hoc mundo fuerint obiecta calcamus. Hinc per eundem prophetam certanti animæ dominus dicit: Exaudiui te in abscondito tempestatis, probaui te ad aquas contradictionis. Absconditum quippe tempestatis est, cùm in corde contrito cogitationum tentantium fluctus intumescunt, cùm contra amoris sancti studia curarum secularium se tumultus illidunt. In abscõdito ergo tẽpestatis auditur: quia clamor deprecantis est hæc ipsa tribulationis fluctuatio. Quia verò omnino non desunt, qui bona quærentibus suadere peruersa moliantur, aquæ contradictionis sunt populi resistentes. Et quia tunc probatur desideriũ, cùm

Psal.80.

C aliqua ei aduersitate resistitur, rectè dicitur: Probaui te ad aquas contradictionis. His itaque virtutum nisibus robusti ex aduersitate proficiunt, sed infirmi sæpe in desideriis suis si qua eis fuerint ex aduerso obiecta langueſcunt: & cùm validam tribulationę pulsantur, pusillanimitate deficiunt. Vnde Heliu beato Iob probra pusillanimitatis impingens, præmissis malorum oppressionibus, infirmorum mox pusillanimitates exequitur, dicens:

Quòd ideo tentationibus quilibet frangitur, quia factorem & liberatorem desperans, non contemplatur.

Et non dixit: Vbi est deus qui fecit me? Mos sacræ scripturæ est, vt à singulari numero ad pluralem subitò transeat, atque à plurali sæpe se ad singularem vertat. Atque inde Heliu cùm diceret: Clamabunt & eiulabunt, nequaquam subdidit: Non dixerunt, vbi est deus: sed, Non dixit vbi est deus. A plurali quippe numero in singularem veniens, ad personam subitò infirmi vniuscuiusque transiuit: fortasse quia à singulis melius recognoscitur quicquid de eis singulariter auditur, vt ad cor suum quisque redeat, & in semetipso hoc quod devnoquoque dicitur, reprehendat. Singularem igitur numerum tenuit, dicens: Non dixit, vbi est deus qui fecit me? Quisquis enim aduersitatum tribulatione frangitur: à quo factus est, minimè contemplatur. Nam qui quod non erat, fecit, factum sine gubernatione non deserit: & qui benignè homi-

D nem condidit, nequaquam iniustè cruciari permittit: nec sinit neglectè perire quod est, qui hoc etiã quod non fuit, creauit vt esset. Cùm ergo causam tribulationis nostræ requirimus, & fortasse tardius inuenimus: est ista cõsideratio, quòd nihil iniustè patiamur: quia si deo authore sumus qui nõ fuimus, deo regente nõ affligimur iniustè qui sumus. Sequitur:

Quòd in nocte tribulationum huius uitæ carmen habeamus lætitiæ, diuinam consolationem. Caput. XI.

QVi dedit carmina in nocte.) Carmen in nocte, est lętitia in tribulatione: quia etsi pressuris temporalitatis affligimur, spe iam tamen de æternitate gaudemus. Carmina Paulus in nocte prædicabat, dicens: Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Carmen in nocte Dauid sumpserat, qui dicebat: Tu mihi es refugium à pressura quæ circũdedit me, exultatio mea, redime me à circundantibus me. Ecce noctem pressuram nominat, & tamen liberatorem suum inter angustias exultationem vocat. Foris quidem nox erat in circundatione pressuræ, sed intus carmina resonabant de consolatione lætitiæ. Quia enim ad æterna gaudia rędire non possumus, nisi per temporalia detrimẽta: tota sacræ scripturę intentio est, vt spes manentis lætitię nos inter hæc transitoria aduersa corroboret. Vnde & Ezechiel propheta librum se accepisse testatur, in quo scriptæ erant lamentationes, carmen, & væ. Quid enim libro hoc, nisi diuina eloquia figurantur? Quæ quia nobis lachrymas luctusque præcipiunt, lamentationes in eo scriptæ referuntur. Carmen quoq; & væ cõtinent: quia sic de spe gaudium prædicant, vt in præsenti tamen pressuras atque angustias indicent. Carmen & væ continent: quia & si illic dulcia appetimus, prius necesse est vt hic amara toleremus. Carmen & væ discipulis prædicabat dominus, cum dicebat: Hæc locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis, in mundo pressuram habebitis. Ac si apertè diceret: Sit vobis de me interius quod consolando reficiat, quia erit de mundo exterius quod læuiendo grauiter premat. Quia ergo infirmus quisque cùm premitur, à spe gaudij nimia pusillanimitate lassatur: & dum foris aduersa tolerat, intus obliuiscitur quo gaudebat, bene dicitur: Non dixit, vbi est deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Si enim ista diceret, vim quam patitur, temperaret: & per hoc quod manſurum intus quæreret, id quod foris transitorium sustinet, esse intolerabile non æstimaret. Sequitur:

Roma.12. Psalm.31. Ezech.2. E Ioan.16.

Quòd doctrina Euangelica abstrahat hominem à uitiis in quibus putrescebat, ne ambulet in mirabilibus super se, & ut immunditiam carnis per castitatem refrenet.

Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cœli erudit nos.) Iumẽta terræ sunt qui vsu vitæ carnalis ima appetunt. Volucres verò cœli sunt, qui superbæ curiositatis studio sublimia perscrutantur. Illi viuendo se deponunt infra q̃ sunt, isti inquirẽdo se eleuant vltrà q̃ possunt. Illos in infimis voluptas deiicit carnis, istos quasi in superioribus erigit libido curiositatis. Illis per sacra eloquia dicitur: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Istorum superbus labor increpatur, dum dicitur: Altiora te ne quæseris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Illis dicitur: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram: fornicationem, immũditiam, libidinem, concupiscentiam malam. Istis dicitur: Nemo vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam. Docet igitur nos deus super iumenta terræ & volucres cœli: quia dum hoc quod sumus, agnoscimus, nec carnis nos infirmitas deiicit, nec superbiæ spiritus eleuat, nec defluẽdo imis subiicimur, nec superbiendo de sublimibus inflamur. Qui enim carne labitur, iumentorum appetitu prosternitur. Qui verò extollitur mente, more volucrum quasi leuitatis penna subleuatur. Capvt. XII.

Psal.31. F Eccles.3. Coloss.2. Ibidem.

SEd si vigilanter intenditur, vt & mẽtis humilitas, & carnis castimonia teneatur, citò cognoscimus, quia alterũ custoditur ex altero. Nam multis sæpe superbia luxurię seminariũ fuit: quia dum eos spiritus quasi in altum erexit, caro in infimis mersit. Hi enim prius secretò eleuantur, sed postmodũ publicè corruũt: quia dum occultis intumescunt motibus cordis, apertis cadũt lapsibus corporis. Sic sic elati iusta fuerant retributione feriendi: vt quia superbiẽdo se hominibus præferunt, luxuriando vsque ad iumentorum similitudinem

Universidad de Deusto
Biblioteca

G studium deuoluantur. Homo quippe cùm in honore esset,
non intellexit:comparatus est iumentis insipientibus, & simi-
lis factus est illis. Quasi scientiæ enim illos in altũ penna sub-
leuauerat: de quibus Paulus hoc quod & superius protuli-
mus, dicebat: Quia cùm cognouissent deum, non sicut deum
glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogi-
tationibus suis. Quomodo autem in iumentorum, aut plus-
quam iumentorum voluptatem decideriat, subdidit dicens:
Tradidit eos deus in desideria cordis sui, in immunditiã. Ecce
caro mersit, quos superba scientia subleuauit, & à volatu vo-
lucrum vltra appetitum lapsi sunt iumẽtorum: atq; inde sub
se prostrati sunt, vnde super se ire videbantur. Curandũ ita-
que est, & omni custodia mens à superbiæ tumore seruanda.
Non enim ante oculos dei vacuæ transuolãt cogitationes no
strę, & nulla momenta temporis per animum transeunt sine
statu retributionis. Intus ergo videt deus quod mentem ele-
uat, & idcirco permittit foris inualescere quod deponat. In-
tus prius extollitur, quod foris postmodum luxuriæ corrup-
tione feriatur. Occultam videlicet culpam sequitur aperta
percussio, vt malis exterioribus interiora puniantur, & cor
publicè corruat, quod latẽter tumebat. Hinc quippe p Oseę
contra Israëlitas dicitur: Spiritus fornicationis in medio eo-
rum, & dominum non cognouerunt. Qui vt ostenderet, quòd
causa libidinis ex culpa prorũperet elationis, mox subdidit
dicens: Et respondebit arrogantia Israël in faciem eius. Ac si
H diceret: Culpa quæ per elationem mentis in occulto latuit,
per carnis luxuriam in aperto respondit. Proinde per humi-
litatis custodiam seruanda est mũditia castitatis. Si enim piè
spiritus sub deo premitur, caro illicitè super spiritum non le
uatur. Habet quippe spiritus commissum sibi dominium car
nis, si tamen sub deo recognoscit iura legitimæ seruitutis. Nã
si authorem suum superbiendo contemnit, iure & à subiecta
carne præliũ suscipit. Vnde & ille primus inobediens mox vt
superbiendo peccauit, pudenda contexit. Quia enim contu-
meliam spiritus deo intulit, mox contumeliam carnis inue-
nit. Et qui authori suo esse subditus nolult, ius carnis subditæ
quam regebat, amisit: vt in seipso videlicet inobedientiæ suæ
confusio redundaret, & superatus disceret, quid elatus ami-
sisset. Caput. XIII.

NVllus ergo qui postquã superna appetere cœperit,
carnis voluptate prosternitur, tunc le victũ iudicet,
cùm apertè superatur: Si enim plærunq; virus libi-
dinis de radice nascitur elationis, tũc caro vicit, cùm spiritus
latenter intumuit: Iam tunc anima per originem culpæ in pe
tulantiam iumentorum cecidit, cùm offerendo se more volu-
crũ vltrà q̃ debuit, euolauit. Hinc est enim, quòd longa cõti-
nentia repetè soluitur, hinc quòd plærunq; & vsq; ad senium
virginitas seruata vitiatur. Quia enim negligitur humilitas
cordis, rectus iudex despicit etiam integritatem corporis: &
I quandoque per apertũ malum reprobos annunciat, quos du-
dum reprobos in occulto tolerabat. Nam qui diu seruatũ bo
num subitò perdidit, apud semetipsum intus aliud malũ te-
nuit, ex quo aliud subitò erupit: per quod ab omnipotẽte deo
etiã tunc alienus extitit, quãdo sęei per munditiam corporis
inhærere mõstrauit. Quia igitur mentis elatio ad pollutionẽ
pertrahit carnis, reproborũ cor à volatu volucrũ ad petulan
tiam mergitur iumentorũ. Sancti autem viri ne appetitu be-
stiali ad luxuriæ voraginem deuoluãtur, sollicitæ cogitatio-
nes mentis à superbiæ volatu custodiunt: ac ne in infima de-
sipiendo corruant, omne quod sublimiter sapiunt, humiliter
premunt. Rectè itaque dicitur: Qui docet nos super iumẽta
terræ, & super volucres cœli erudit nos: subaudis, hoc quoq;
non dixit. Hoc itaq; quòd iumentis ac volucribus antecellit,
eum non dicit in tribulatione memorari. Ac si diceret: Infir
mus quisq; idcirco nequaq̃ se in perturbatione corroborat,
quia & in trãquillitate non tẽperat: & ideo nescit aduersa to
lerare, quia constitutus in prosperis, cogitatione se nõ nouit
à volatu volucrũ premere, nec carnales motus à iumentorũ
ingluuie subleuare. Sed hoc beato Iob tanto inconuenienter
dicitur, quãto vita eius inter alta & infima mirabiliter tem-
peratur. Quod quidem intelligi, & aliter potest. Qui docet
nos super iumenta terræ, & super volucres cœli erudit nos.
Nam sicut iumentorũ vocabulo signatur vita hominũ carnis
adhuc motibus subditorũ, ita appellatione volucrũ figura-

Roma.1.

Osee.5.

Gene.3.

tur elatio spirituũ superborum: vt per iumenta quidẽ terreni K
homines, per volucres verò dæmonia designẽtur. Vnde cùm
semina dominus iuxta viam diceret cecidisse, subiungit: Ve- Matth.13.
nerunt volucres cœli & comederunt ea: nimirũ per volucres
signans aëreas potestates. Sancti autem viri, quia nec infima
hominum exempla appetũt, nec rursum dæmoniaca subtili-
tate falluntur: & super iumenta terræ, & super cœli volucres
virtute eruditionis excrescũt. Super iumenta enim terræ edo
cti sunt: quia quicquid in imis potest ambiri, despiciunt. Su-
per volucres quoq; cœli eruditi sunt: quia omnes immundo-
rum spirituum insidias comprehendũt. Super iumenta terræ
edocti sunt, quia nihil in hac vita quod præterit, quærunt. Su
per volucres cœli eruditi sunt: quia potestates aëreas quas
adhuc per carnis infirmitatem tolerant, iam vitæ meritis cal
cant. Paulus iam super iumenta terræ edoctus fuerat, dicens:
Multi enim ambulant. Et paulopost: Quorum finis interitus, Philip.3.
quorum deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui
terrena sapiunt. Nostra autẽ conuersatio in cœlis est. Et rur-
sum, super volucres cœli eruditum se nouerat, cùm dicebat:
Nescitis quoniam angelos iudicabimus? Sub se iumenta cer- 1.Cor.6.
nebat, quia videlicet in terra adhuc positus calcabat mores
hominum qui in infimis conuersabantur. Et rursum, volatum
volucrum meritorum dignitate transcenderat: quia subitu-
rus cœlestia, iudicaturum se angelos non ignorabat. In illis
immundorum infima, in istis superborum summa calcabat.

Caput. XIIII.

MEntes quippe sanctorũ transitoria cũcta despiciũt, L
& sub se labi quicquid superbit, quicquid prę terit,
contemplantur: & quasi in quodam rerum vertice
constitutæ, tanto sibi omnia subesse conspiciunt, quanto se-
metipsas verius authori omnium subdunt: atque inde cuncta
transcendunt, vnde creatori cunctorum vera se humilitate
substernunt. Dicat ergo: Qui docet nos super iumenta terræ,
& super volucres cœli erudit nos. Ac si diceret: Infirmus pu-
sillanimitate victus ista non dixit: & idcirco eum aduersitas
tentationis perculit, quia tranquillitatis tempore hęc cuncta
transeuntia nulla perfectione superauit. Huius enim vitę ad-
uersa non perhorresceret, si perfectionis merito, etiam secũ-
da calcasset. Sequitur:

Quòd omnipotens deus clamantes ad se seruos suos, ideo aliquando de tribulatione non eripit: quia & ipsi ex aduersis proficiunt, & reproborum malitia tanto in iudicio districtius punitur, quanto hic in sanctos exarsit crudelius.

Ibi clamabũt, & non exaudiet propter superbiã malorũ.) Psal.101.
Ibi videlicet in tribulatione, vt econtra de gaudio scriptum
est: Filij seruorum tuorũ inhabitabunt ibi. Sed videtur incer
tum vtrũ dicat: propter superbiam malorũ non exaudiet, an M
propter superbiam malorũ clamabunt. Intelligi antẽ melius
potest, si non exaudiri potius propter malorum superbiam q̃
clamare referantur. Nam quòd propter malorũ superbiam
clamant, iam supra dictum est, eo versu quo dicitur: Propter
multitudinem violentorũ clamabũt. Aliquid ergo nobis hoc
versu innuitur, quod paulò subtilius attẽdatur: quia sępe op-
pressi quidam dum clamauerint, ex se quidẽ merentur audi-
ri, sed tamẽ eorũ desideria propter opprimẽtiũ superbiã dif
ferũtur. Iustus quippe deus, & suos permittit tẽporaliter op
primi, & violentorum malitiã nequiter augeri: vt dum horũ
vita in purgatione terit, illorũ nequitia cõsummet. Cap. XV.

PLærunq; verò accidit, vt iusti in tribulatione deprehẽsi
supernum solatium, etiam temporaliter percipiant:
quod tamen nõ temporaliter implorant. Saluari enim
nõ propter se, sed propter aduersariorũ salutẽ concupiscũt:
vt dũ illos omnipotens deus ab immẽsis periculis facto quo-
dam miraculo liberat: virtutem suam ipsis etiam persecuto-
ribꝰ innotescat: atq; inde aduersarios ad æternitatẽ redimat, Psal.68.
vnde suos temporaliter saluat: sicut propheta quoq; vocem
martyrũ suscipiens, ait: Propter inimicos meos eripe me. Ac
si diceret: Propter me quidem eripi de tẽporali tribulatione
non appeto, sed tamen eripi propter aduersarios meos con-
cupisco: vt dũ mea vita saluari mirabiliter cernitur, ipso mi-
raculorũ visu inimicorũ duritia conuertatur. Sicut ergo sępe
dominus suorũ vitam temporaliter pro inimicorũ conuersa-
tione

A tione eripit: ita sæpe suorũ voces propter damnationẽ per-
sequentium non exaudit, vt videlicet inde reatũ suum cumu-
lent, vnde præualuisse se nequiter gaudent. Nam qui inuisibi
lia despiciunt, moueri nõnunq; visibilibus miraculis possunt.
sed idcirco cùm iustis plærunq; nil mirum visibiliter agitur,
quia eorum aduersarij illuminari visibiliter non merentur.
Dicatur ergo: Ibi clamabunt, & non exaudiet propter super-
biam malorum. Ac si diceret: Reatus opprimentium audiri
voces prohibet oppressorum. Nec eripiũtur visibiliter iusti,
Psal.48. quia saluari inuisibiliter non merentur iniusti. Vnde rursum
per prophetam dicitur: Cùm viderit sapientes morientes, si-
mul iusipiens & stultus peribunt. Quos enim visibiliter mori
conspiciunt, inuisibiliter viuere posse non credunt: atque eo
reatum infidelitatis suæ cumulant, quo visa morte fidelium
de æternitate desperant. Igitur violenti quique inde interius
deficiunt, vnde contra vitam innocentium exterius conuales-
cunt: tantoq; illos intima veritas à se foras eiicit, quanto
eos contra suos temporaliter quod volunt posse permittit.
Pœn pe- Quisquis itaque bonorum vitam persequitur, tunc peiore vl
tiore ultio- tione dãnatur, cùm nulla ei aduersitate resistitur: & tunc for-
ne damna- tioris iræ periculis subiacet, cùm prospere peragit, quod ne-
tur, cùm ei quiter concupiscit: quia videlicet vindicta superni iudicij ad
nulla ad- futurum eum supplicium reseruando deseruit, cui hic in ma
uersitate lo obuiare contempsit. Hinc enim per prophetam dominus
resistitur. B dicit: Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, & ibunt
in voluntatibus suis. Hinc rursum dicitur: Non est virga dei
super illos. Hinc etiam de ipso eorum capite scriptum est:
Prouer.1. Faciet & prosperabitur. Hinc rursus de eodem dicitur: Et do
lus in manu eius dirigetur. In manu quippe Antichristi do-
lus dirigitur: quia hoc quod cõtra bonos proposuerit, imple
re temporaliter nulla aduersitate præpeditur. Hinc rursus
per Salomonem dicitur: Prosperitas stultorum perdet illos.

Caput. XVI.

Perditionis indicium est, quãdo affectatis iniquitatibus subsequẽs fauet effectus.

MAnifestũ ergo perditionis indicium est, quãdo affe
ctatis iniquitatibus subsequẽs fauet effectus: & nul
la contrarietas impedit, quod mens peruersa con-
cepit. Nam sæpe prauorum hominum dum tardantur, vota
mutantur: & dum difficultatem perfectionis sentiunt, reatũ
malæ actionis agnoscunt: & quibus prius inuitis contradici-
tur, volentes postmodum hoc quod conceperant, auersantur.
Quia igitur malos cùm deserit dominus prævalere, per-
mittit: & vnde superborum nequitia perficitur, inde humiliũ
longanimitas consummatur, dicatur rectè: Ibi clamabunt, &
non exaudiet propter superbiam malorum. Sequitur:

Quòd deus non frustra nos audiat, quos ilico non adiuuat, cùm desideria dilatione proficiant, ut exerceatur uirtus certamine.

Neq; enim frustra audiet deus, & omnipotens singulorum
causas intuebitur.) Notandum quòd duo sunt dicta: quia &
clamantem non frustra audit, & tamẽ quod patitur, respicit,
C & exaudire voces dissimulat: & quod vnusquisque tolerat,
Consolatio non ignorat. Nemo ergo qui tardius auditur, credat quòd à
eorum qui superna cura negligatur. Sæpe enim nostra desideria, quia ce
tardius ex- leriter non fiunt, exaudiuntur: & quod impleri concitè peti-
audiuntur. mus, ex ipsa melius tarditate prosperatur. Sæpe vox nostra eo
perficitur, quo differtur: & cum superficietenus petitio ne-
Similitudo. gligitur, vota nostra altius in cogitationum radice comple
tur, sicut & semina messium gelu pressa solidantur: & quo
ad superficiem tardius exeunt, eo ad frugem multipliciora
Profectus consurgunt. Desideria itaque nostra dilatione extenduntur
dilationis vt proficiant: proficiunt, vt ad hoc quod perceptura sunt,
conualescant: exercitantur in certamine, vt maioribus cumu
lentur præmiis in retributione: labor protrahitur pugnæ, vt
crescat corona victoriæ. Suos ergo dominus cùm velociter
non exaudit, quo repellere creditur, trahit. Internus quippe
est medicus, & peccatorum in nobis contagia quæ messe me-
dullitus reprobat, secat, abscindit virus putredinis ferro tri
bulationis: & quo voces ægri audire dissimulat, eo ægritudi-
Psal.21. nis finem procurat. Hinc enim propheta ait: Deus meus cla-
mabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipien-
tiam mihi. Ac si diceret: Nequaquam mihi ad insipientiam
proficit, quòd die ac nocte clamantem me continuo non ex-
audis: quia vnde me in temporali tribulatione quasi deseris,
iude ad æternam sapientiam plus erudis. Hinc etiam dicit: D
Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Tribulationem Psal.9.
quippe dicturus, opportunitatem præmisit, quia sæpe & tri-
bulatione conterimur: & tamen opportunum nondum est, vt
desiderio ereptionis adiuuemur. Dicat ergo: Neq; enim fru-
stra audiet deus, & omnipotens singulorũ causas intuebitur.

Caput. XVII.

SEd quia plærunque nonnulli ab ipsa adiutorij tardita-
te franguntur, aptè subiungit:

Quòd qui facta sua discutit & diiudicat, etiam si quasi nõ considerans de tribulatione, non statim eũ deus eripiat, nequaquam tamen de clementia diuina desperet.

Etiam cùm dixeris, non considerat, iudicare coram illo, &
expecta eum.) Fortasse enim dum clamor noster quasi negli
gitur, spes quæ cordi inerat, infirmatur, & superna adiutoria
de futura credimus: quia tardius impetramus, ac penè incon-
siderata deo esse ingemiscimus, quæ inulta toleramus. Sed cũ
ista nos desperationis procella conturbat, concussa mens ci- Spes infir-
tius in portum spei se collocat, si causas suas cũ domino sub- ma quomo
tiliter pensat, si bona eius ad memoriam reuocat: si mala quę do firme-
bonis eius reddidit, apud semetipsam callide non excusat: si tur.
perpendit quid ab eo iustè meruit, & quid clementer accepit, Concussa
si vitam suã viuaciter discutit: si ante dei oculos omne quod mens citius
agit examinans semetipsam sibimet non abscondit, si factam in portum
se quæ non erat, meminit: si illuminatam se atque subleuatã spei se col-
quæ in tenebris iacebat, agnoscit. Hæc ergo in semetipsa cũ- E locat,
cta recolligens, dum bona accepta considerat, aduersa quæ si causas
tolerat non accusat: nec desperatione frangitur, quæ tanto- suas cũ do
rum munerum cõsolatione roboratur: quia spem de futuris mino subtiẽ
recipit, dum transacta beneficia recognoscit. Dicat itaq; Etiã liter pẽsat.
cùm dixeris, non considerat, iudicare coram eo, & expecta
eum. Ac si diceret: Cùm idcirco deus considerare non credi
tur, quia tarde miseretur, intima cogitationis ingredere, atq;
illic coram eius oculis causæ tuæ iudicium suscipe: & quæ
ipse viuendo contulisti, vel quæ misericorditer percepisti, di-
scerne: & tunc ad spei fiduciam redis, dum bona tantæ beni-
gnitatis erubescis: quatenus inter aduersa fidenter expectes,
quem & post delicta propitium recolis. Speranda enim fuerat
superna adiutoria, etiam si nulla beneficia præcessissent. Sciẽ- Deus homi
dumq;, quia deus hominem quem benigne condidit, iniquè nem quem
non spernit. Pensandum est igitur quanti est periculi trans- benignè cõ
acta munera cernere, & futura desperare, quanti est periculi si didit, iniq;
in hac procella tribulationum, desperationis naufragio fran- què non
gimur, qui ad portum spei velut immensis fumibus preteritis spernit.
donis ligamur. Dicatur itaque rectè: Iudicare coram deo, & Qui semet
expecta eum. Nam qui semetipsum coram deo non iudicat, ipsum corã
cũ dum affligitur, non expectat. Cuius enim bona præcessisse deo non iu
dissimulat, adiutoria subsequi posse desperat: & cùm præter- dicat: eum
itorum obliuiscitur, etiam subsequentium largitate frau- dũ efflig-
datur. Sed ecce dum nos affligimur, dum consolationis gra- atur nõ ex-
tiam longanimiter sustinemus, mali ad peiora prorumpunt: F pectet.
atque eo iniquitatis aggregatione proficiunt, quo sine verbe-
re relinquũtur. Et tamen omnipotẽs deus peccantes miseri-
corditer expectat, tempus ad pœnitentiam tribuit, quod non
conuersis ad grauioris reatus testimonium vertit, patienter
iram retinet, quã quandoque irretractabiliter effundit. Vn-
de aptè subiungitur.

Quòd in hoc mundo non omnia impiorum scelera punit deus, quorum tormenta examini supremo reseruat.

Caput. XVIII.

NVnc enim non infert furorem suum, nec vlciscitur
valde scelus.) Diu quippe deus tolerat, quia imper
petuum damnat: & furorem nunc inferre dissimu-
lat, quia effundẽdum sine fine in posterum seruat. Electorum
nanq; est hic conteri, vt ad præmia debeant æternæ hæredi-
tatis erudiri. Nostrum est hic flagella percipere, quibus ser-
uatur de æternitate gaudere. Hinc enim scriptum est: Flagel-
lat omnem filium quẽ recipit. Hinc ad Ioannem dicitur: Ego Apoc.3.
quos amo, arguo, & castigo. Hinc Petrus ait: Tẽpus est vt inci 1.Petri.4.
piat iudicium de domo dei. Vbi mox admirando subiungit:
Si autem primum à nobis, quis finis eorum qui non credunt
deo Euangelio? Peccata quippe nequaquam diuina seueritas
inulta

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gene.9.

Cur quædã à domino hic feriantur, & quædã seruentur inulta.

G inulta remanere permittit: sed iram iudicij à nostra hic correptione inchoat, vt in reproborum damnatione cõquiescat. Eant ergo nũc reprobi, & voluptatum suarum desideria inulta ini.uitate consumant: atque eo temporalia flagella non sentiant, quo æterna eos supplicia expectant. Bene autem inulta eorum nequitia Cham peccante signata est, cui à patre dicitur: Maledictus Chanaan puer, seruus erit fratribus suis. Chanaan videlicet Cham filius fuit. Et quid est quòd Cham peccante, Chanaan eius filius sententiam vltionis accipit? Quid est quòd nõ in se, sed in posteritate percutit: nisi quòd reproborum nequitiæ hic quidem inultæ proficiunt, sed in posterum seruantur? Dicatur ergo: Nunc enim non infert furorem suum, nec vlciscitur valde scelus. Notandum verò est, quòd subintulit valde: quia etsi quædam longanimiter tolerat, quædam tamen etiam in hac vita flagellat: & hic nonnũquam ferire inchoat, quos æterna damnatione consummat. Ergo & nõnulla percutit, & nõnulla inulta derelinquit: quia si nulla resecaret, quis deum res humanas curare crederet? Et rursus: si hic cũcta percuteret, extremum iudicium vnde restaret? Quædam igitur seruantur, vt rectoris nostri super nos sollicitudinem formidemus: quædam verò inulta seruantur, vt adhuc iudicium restare sentiamus. Bene ergo dicitur: Nec vlciscitur valde scelus: quia dum exiguum quiddam de iniquitate percutitur, inconuersis mentibus æterni iam iudicij sententia propinatur. Totum itaque hoc ab Heliu rectum dicitur, si rectè diceretur: Scit enim quid loqui debeat, sed cui loquatur, ignorat. Vera sunt nãque quæ dixit, sed à beati Iob

H increpationibus aliena: quia tanto hac correptione nõ eguit, quanto nec aliqua pusillanimitate peccauit. Cap. XIX.

Sed quia iustis viris solet accusatio esse virtutum, elatio superborum occulto iudicio cum beato Iob agitur: vt post flagella pœnarum, etiam per verba arrogantium crescat. Ecce enim tanto magis à superbiæ ministro despicitur, quanto à veritate intrinsecus, id est humilitatis magistra refouetur. Nam Heliu postquam tot fortia se dixisse cognouit, quid elationis gestaret aperuit, atq; beatum Iob alta de se sentiendo despexit, dicens: Ergo Iob frustra aperit os suum, & absq; scientia verba multiplicat. Hæc nimirum inserens, beatum Iob & nil scisse asserit, & multa dixisse: & cùm ipse quæ sentit, loquaciter inferat, hunc de vitio loquacitatis accusat. Sed hoc quoq; esse proprium arrogantiũ vitium solet: vt & pauca credãt, quæ ipsi multa dixerint, & multa credãt quæ ipsis pauca dicuntur. Quia enim sua dicere semper volunt, aliena audire non possunt: vim se pati existimant, si ea quæ immoderatè sentiunt, immoderatius non effundant. Et quanuis beatus Iob ad eius verba tacuerit, Heliu tamen de locutione illius quam amicis responderat, causam inuectionis inuenit: vt sibi exhibere latius eius silentium possit, atque vt Ipse multa respondeat, illum verba multiplicasse confirmat. Nam & mox iuitia prolixę locutionis exorditur: & quasi adhuc nil dixerit, inchoare conatur. Vnde subditur:

I

Caput trigesimumsextum textus libri beati Iob.

ADdens quoque Heliu hæc locutus est: Sustine me paululum, & indicabo tibi. Adhuc enim habeo quod pro deo loquar. Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo iustum. Verè enim absque mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi. Deus potẽtes nõ abiicit, cùm & ipse sit potens, sed non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit. Non aufert à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illic erigũtur. Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerũt. Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat, & loquetur vt reuertantur ab iniquitate. Si audierint & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibũt per gladium, & consumentur in stultitia. Simulatores & callidi prouocant irã dei, neque clamabũt cùm vincti K fuerint. Morietur in tẽpestate anima eorũ & vita eorũ inter effœminatos. Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius. Igitur saluabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentum subter se. Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumque recipies. Non te ergo superet ira, vt aliquem opprimas, nec multitudo donorum * inclinet te. Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine. Ne protrahas noctem: vt ascendant populi pro eis. Caue ne declines ad iniquitatem. Hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Ecce deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus. Quis poterit scrutari vias eius, aut quis audet ei dicere: Operatus es iniquitatem? Memẽto quòd ignores opus eius de quo cecinerunt viri. Omnes homines vident eum, & vnusquisque intuetur procul. Ecce deus magnus vincens scientiam nostram. Numerus annorum eius inæstimabilis. Qui aufert stellas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum, qui de nubibus fluũt, quæ prætexunt cuncta desuper. Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet. Per hæc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus. Immanibus abscondit lucem, & præcipit ei vt rursus adueniat. Annunciat de ea amico suo quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.

*al.locorũ

L

Caput.XX.

ADdens quoq; Heliu, etiam hęc locutus est. Sustine me paululum, & indicabo tibi.) Multa iam dixerat, & sustineri adhuc paululũ postulat: quia videlicet arrogantes graue se damnum perpeti iudicant, si scientia suam loquendi breuitate cõstringant. Tanto enim semetipsos credunt doctiores ostendere, quanto se potuerint multiplicitate loquacitatis aperire. Sed quia sæpe sibi sentiunt silentij reuerentiam non deferri: domini nonnunquam potentiam de quo quasi loquuntur, insinuant, ac sub prætextu illius sibi silentiũ exigũt, quòd minimè merentur: & dũ speciętenus deum proferunt, auditum sibi ex reuerentia eius exigentes: se studeant magis ostendere, q̃ illius facta prædicare. Vnde & Heliu subiungit, dicens: Adhuc enim habeo quod pro deo loquar.) Quia verò nonnunquam doctores sancti crebrò repetunt, si qua obscurius dicunt: vt quæ occulta prædicant, auditorum cordibus voce hæc iterationis infundant: plærunq; hoc appetunt, etiam arrogantes imitari: & insolenter ea quæ dixerint, replicant: non quo auditorũ cordibus insinuare res appetãt, sed quo eorum iudicio videri eloquentes volunt. Vnde Heliu M subiungens, ait: Repetam scientiã meam à principio.) Sed quia nominata scientia, tumor cordis in voce claruerat: arrogans apertè cognoscitur, si non citius aliquo velamine pallietur. Vnde mox in occultatione suæ arrogantiæ domini iustitiam subinferens, ait: Et operatorẽ meum probabo iustũ.) Vt dum quasi pro dei iustitia loquitur, apud humana iudicia quicquid arroganter effluit, excusetur. Sequitur: Verè enim absque mendacio sermones mei.) Cùm ab infirmis auditoribus se intelligi non posse conspiciunt, solent plærunq; etiam iusti laudare bona quæ dicunt: non quo ipsi suis laudibus inhient, sed quo auditores suos ad audiendi sollicitudinem accendant: vt dum eorum voce proferuntur, ab illorũ cordibus ardentiori affectu rapiantur. Vnde Paulus cùm mira Corinthiis, & multa dixisset, adiungit: Os nostrum patet ad vos, ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est. Sed arrogantes dum cor bonorum nesciunt, & solas aliquando voces imitantur: efferunt laudando quæ dicunt, non quo eis torpor audientium displicet, sed quo sibi inhianter placent. Iustorum vocem imitantes simulant, sed vim vocis ignorant. Vident quod iusti proferunt, sed nesciunt quid requirunt. Cùm enim sancti doctores laudem prædicationis exaltant, quasi manu vocis ab imis cogitationibus corda audiẽtium leuant, vt excussa

2.Corin.6.

*al.infra.

A vt excussa velociter dictis sequentibus velut in itinere occurrant: & tanto ea intelligentiæ amplexu cõstringant, quãto illa & quasi priusquam cernerent, in voce laudantis amauerant. Sed hæc, vt dixi, arrogantes nesciunt. Quia enim foris est quod appetunt: quid sit intus desiderabile, sentire non

Psal.44. possunt. De electorum quippe Ecclesia scriptum est: Omnis gloria eius filiæ regum abintus. Et sapientes virgines in vasis oleum portare referuntur. Vnde & sanctorum voce dicitur:

2.Cor.1. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Arrogantes autem, quia coram deo conscientiæ suæ testimoniũ non habent, quærunt coram hominibus testimonium vocis alienæ. Quam cùm tarde reperiunt, ipsi etiam in impudentiã sui fauoris erumpunt. Si enim non inueniunt voces hominum quas inhianter expectant, ipsi scientiam suã laudantes prædicant. Vnde & Heliu subdit, dicẽs: Et perfecta scientia probabitur tibi.) Nimirũ sensit se magna dicturum: sed tumenti corde hoc quod de semetipso sublimiter æstimauit, tacere non potuit: & idcirco quod rectum sensit, laudando præcucurrit. Quia iam quidem diuino iudicio reus esset, si magna de se saltem silendo sensisset. Ante subtile enim veritatis examen securi omnimodè non sumus: etiam si humano iudicio quod in nobis reprehendi debeat, non habemus. Nam plærũ que negligentius cogitantes elatione pulsamur, quam tamen tacentes premimus. Sed nisi retractatione cõcita tumor occultus in ipso cubili cordis in quo oritur, suffocetur, coram

B districto iudice omne meritum nostræ actionis extinguitur. Hinc ergo pensandum est, illa cordis elatio quanta animaduersione damnabitur, quę vsque ad audaciam vocis nutritur: si neq; hæc est excusabilis, quæ in corde latenter oboritur. Considerandum quoque qualis intrinsecus regnat, quæ eousque seruata est, vt etiam foras erumpere non erubescat. Heliu ergo, quia magna sensit, semetipsum humiliter tẽperare nescuit, sciẽtiæ celsitudinẽ tenuit, humilitatis gratiã recusauit: & dũ sequitur bonũ quo bene dicere appetit: bonũ quo bene viuere potuisset, amisit. Sciẽtia quippe inflat, charitas vero ædificat. Sed iã nunc rectũ dicat, quod tamen rectè dicere ignorat. Nã postquã inflatas animi cogitationes per verba elationis exhalauit, fortem sententiam subdidit, dicens:

Quòd res immensæ uirtutis sit in honore premere gloriã & in potentia se nescire esse potentem: & quòd in crimine sit fastus elationis, non ordo potestatis. Caput. XXI.

DEus potentes non abiicit, cùm & ipse sit potens.) In vsu vitæ mortalis quædam ex semetipsis sunt noxia, quædam vero ex his quæ circa ipsa versantur. Ex semetipsis quædam sunt noxia, sicut peccata atque flagitia. Quædam vero nonnunquam nobis ex his quę circa ipsa sunt, nocent: sicut temporalis potentia, vel copula coniugalis. Bonum nanque est coniugium, sed mala sunt quæ circa illud ex

1.Cor.7. huius mundi cura succrescũt. Vnde Paulus ait: Qui autem cũ

C vxore est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori. Vnde & quibusdam meliora persuadens, eos à coniugio reuocat, dicens: Hoc autem dico, non vt laqueum vobis iniiciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento dominum obsecrandi. Dum ergo tenetur quod non nocet, ex rebus iuxtà positis committitur, plærunque quod nocet: sicut sæpe rectum, mundumque iter pergimus: & tamen ortis iuxta viam vepribus, per vestimẽta retinemur. In via quidem munda non offendimus, sed à latere nascitur quo pungamur. Magna est etiam potentia temporalis, quæ habet apud deum meritum suum de bona administratione regiminis: nonnunquã tamen eoipso quo præminet cęteris, elatione cogitationis intumescit: & dum ad vsum cuncta subiacent, dum ad votum velociter iussa complentur, dũ omnes subditi si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt: malè gestis autem nulla authoritate cõtradicũt, dum plærunq; laudant, etiã quod obiurgare debuerunt, seductus ab his quę intra subduntur, super se animus tollitur: & dũ foris immenso fauore circũdatur, intus veritate vacuatur, atq; oblitus sui, in voces se spargit alienas, talemq; se credit, qualẽ foris audit, nõ qualem intus discernere debuit: subiectos despicit, eosque æquales sibi naturæ ordine nõ agnoscit: & quos forte potestatis excesserit, transcendisse se etiam vitæ meritis credit: cunctis se æstimat amplius sapere, quib⁹ se videt amplius posse. In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum: D & qui æqua cæteris naturæ conditione cõstringitur, ex æquo respicere cæteros dedignatur: sicque vsque ad eius similitudinem ducitur, de quo scriptum est: Omne sublime videt, & Iob.41. ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Et de cuius corpore dicitur: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ Prouer.30. eius in alta surrectæ. Ad eius similitudinem ducitur, qui singulare culmen appetens, & socialem angelorum vitam despiciens, ait: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Esa.14. altissimo. Miro ergo iudicio intus foueam deiectionis inuenit, dũ foris se in culmine potestatis extollit. Apostatę quippe angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur: Sic Saiil ab humilitatis merito in tumorem superbiæ culmine potestatis excreuit. Per humilitatem quippe prælatus est, per superbiã reprobatus: domino attestante, qui 1.Reg.15. ait: Nonne cùm esses paruulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israël? Paruulum se ante potestatem viderat, sed fultus temporali potentia, iam se paruulum non videbat. Cæterorum nanque comparatione se præferens, magnum se apud se esse iudicabat. Miro autem modo cùm apud se paruulus, apud dominum magnus: cùm verò apud se magnus, apud dominum paruulus fuit. Magnos nos dominus apud nos esse prohibet, per prophetam dicens: Væ qui sapientes estis Esa.5. in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Ne magni apud nos esse debeamus, Paulus admonẽs, ait: Nolite pru Roma.12. dentes esse apud vosmetipsos. Plærunque ergo dum ex subie E ctorum affluentia animus inflatur, in luxum superbiæ ipso potentiæ fastigio lenocinante corrumpitur. Sed aliud est quælibet bona non esse, aliud bona bene habere nescire. Bona nãque est ordine suo potentia, sed cautar egentis indiget vita. Igitur bene hanc exercet, qui & retinere illam nouerit, & impugnare. Bene hanc exercet, qui scit per illam super culpas erigi, & scit cum illa cæteris æqualitate componi. Humana enim mens plærunque extollitur, etiam cùm nulla potestate fulcitur: quanto magis in altum se erigit, cùm se etiam ei potestas adiungit? Et tamen corrigendis aliorum vitiis apta exRoma.13. ecutione præparatur. Vnde & per Paulum dicitur: Minister enim dei est, vindex in iram ei qui malum agit.

Caput. XXII.

CVm ergo potentiæ temporalis ministerium suscipitur, summa cura vigilandum est, vt sciat quisq; & iumere ex ea quod adiuuat, & expugnare quod tentat: & æqualem se cum illa cæteris cernere, & tamen se peccantibus zelo vltionis præferre. Quam discretionẽ plenius cognoscimus, si etiam potestatis Ecclesiasticæ exempla cernamus. Petrus nanq; authore deo, Ecclesiæ principatum tenẽs: à bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternẽte, immoderatius venerari recusauit, seque illi similem recognouit, dicẽs: Surge ne feceris, & ego ipse homo sum. Sed cùm A- Acto.10. naniæ & Saphiræ culpam reperit, mox quanta super cæteros 1bidem.5. potentia excreuisset, ostẽdit. Verbo enim eorum vitam perF culit, quam spiritu perscrutante deprehendit: & summum se intra Ecclesiã contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso, coram bene agẽtibus fratribus nõ agnouit. Illic cõmunionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus vltionis ius aperuit potestatis. Paulus bene agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, cùm diceret: Non 2.Cor.1. quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. Atque illico adiunxit: Fide enim statis. Ac si diceret: Ideo nõ dominamur fidei vestræ: quia fide statis. Aequales enim vobis sumus, vbi vos stare cognoscimus. Quasi prelatũ se fra tribus esse nesciebat, cùm diceret: Facti sum⁹ paruuli in me- 1.Thes.2. dio vestrum, &: Nos autẽ seruos vestros per Iesum Christũ. 2.Cor.4. Sed cùm culpam quæ corrigi debuisset, inuenit: illico magistrum se esse recoluit, dicens: Quid vultis? In virga veniam 1.Cor.4. ad vos? Summus itaque locus bene regitur, cùm is qui præest, vtiis potius quàm fratribus dominatur. Cunctos quippe natura æquales genuit, Vt autem alij ad regendum aliis committantur, non eos natura, sed culpa postponit. Vitiis ergo se debent rectores erigere, quorum & causa præferuntur, & cùm delinquentes corrigunt, sollicitè attendant, vt per disciplinam culpas quidem sure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam æquales se ipsis fratribus qui corriguntur, agnoscant. Quanuis plærunque etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Dignum est,vt eosdem quos corrigimus,tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum nanque per nos vitia disciplinæ rigore feriuntur,in his verò quæ ipsi committimus, ne forte quidē ab aliquo inuectione laceramur. Tanto ergo apud dominum obligatiores sumus,quanto apud homines inultè peccamus. Caput.XXIII.

DIsciplina autem nostra subditos tanto diuino iudicio liberiores reddit,quanto hic eorum culpas sine vindicta non deserit. Seruanda itaque est & in corde humilitas,& in opere disciplina. Atque inter hæc solerter intuendum,ne dum immoderatius custoditur virtus humilitatis,soluantur iura regiminis,& dum prælatus quisque plus se quàm decet,deiicit:subditorum vitam stringere sub disciplinæ vinculo non possit. Teneamus ergo exterius quod pro aliorum vtilitate suscipimus:teneamus interius quod de nostra æstimatione sentimus. Sed tamen decenter quibusdā erumpētibus signis tales nos apud nos esse ipsi nos etiam qui nobis commissi sunt,non ignorent: vt & de authoritate nostra quod formident,videant:& de humilitate quod imitentur,agnoscant. Seruata autem authoritate regiminis, ad cor nostrum sine cessatione redeamus, & consideremus assiduè quòd sumus æqualiter cum cæteris conditi, non quòd temporaliter cæteris prælati. Potestas enim quanto exterius eminet,tanto premi interius debet,ne cogitationem vincat,ne
H in delectationem sui animum rapiat, ne iam sub se mens eam regere non possit:cui se libidine dominandi supponit. Benè
Psal.130. Dauid regni potentiam regere nouerat, qui elationem eiusdem potentiæ semetipsum premendo vincebat,dicens:Domine non est exaltatum cor meum. Quique in eius humilitatis augmento subiungit: Neque elati sunt oculi mei. Atque addidit:Neque ambulaui in magnis. Et adhuc subtilissima semetipsum inquisitione discutiens ait: Neque in mirabilibus super me. Omnésque etiam cogitationes suas à fundo cordis exhauriens,subiungit dicens: Si nō humiliter sentiebam,sed exaltaui animam meam. Ecce humilitatis hostiam ab intimo cordis oblatam crebrò replicat,& iterum atque iterum confitendo offerre non cessat:eamque multipliciter loquens,iudicis sui oculis ostentat. Quid est hoc? Et quomodo istud sacrificium deo placere cognouerat,quod in conspectu eius tā ta iteratione vocis immolabatʒnisi quòd vicina esse superbia potentibus solet,& penè semper rebus affluentibus elatio sociatur: quia & sæpe humoris abundantia durit iam dat tumoris. Caput.XXIIII.

MIrum verò valde est cùm in cordibus sublimiū regnat humilitas morum. Vnde pensandum est:quia potentes quique cùm humiliter sapiunt, culmen extraneæ & quasi longè positæ virtutis attingūt,& rectè hac virtute dominum quantotius placeant:quia illud ei sacrificium humiliter offerunt,quod potētes inuenire vix possunt.
I Subtilissima namque ars viuendi est culmen tenere, gloriam premere,esse quidem in potentia,sed potentem se esse nescire:ad largienda bona potentem se cognoscere,ad rependenda noxia omne quod potenter valet ignorare. Rectè itaque de talibus dicitur:Deus potentes non abiicit, cùm & ipse sit potens. Deum quippe imitari desiderat,qui fastigium potentiæ alienis intentus vtilitatibus,& non suis laudibus elatus administrat,qui prælatus cæteris prodesse appetit, non præesse. Tumoris nanque elatio,non ordo potestatis in crimine est. Potentiam deus tribuit,elationem verò potentiæ malitia nostræ mentis inuenit. Tollamus ergo quod de nostro contulimus,& bona sunt quæ deo largiēte possidemus. Quia enim nequaquam iusta potentia, sed actio praua damnatur, aptè subiungitur:

Quòd alij iudicentur & pereant,alij non iudicentur & regnent.

Sed non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit.) Scriptura sacra plærunque pauperes humiles vocare consuet. Vnde in euāgelio cū adiectione spiritus nominātur,dū dicitur:Beati pauperes spiritu quoniā ipsorū est regnū cœlorū. Mat.5. Quos enim diuitiæ visibiliter potētes ostendūt,apud semetipsos pauperes sunt,qui elati in suis cōscientiis non sunt. Eos vero impios vocat,qui aut à fidei pietate disiūcti sunt, aut in hoc quod fideliter credūt,prauis sibi moribus contradicunt. Quia ergo omnipotēs deus malitiæ superbiā,nō potētię celsitudinē damnat,postq̄ dictum est. Deus potentes non abiicit, G
cùm & ipse sit potēs,rectè subiungitur:Sed nō saluat impios, & iudiciū pauperibus tribuit,id est,elatos destruit, humiles vero per iudiciū liberos reddit. Vel certè iudiciū pauperibus tribuit:quia hi qui nūc nequiter opprimūtur, ipsi tūc super oppressores suos iudices veniunt. Duæ quippe sunt partes, electorum scilicet atque reproborum. Sed bini ordines eisdē singulis partibus continentur. Alij nanque iudicātur & pereunt,alij non iudicantur & pereunt. Alij iudicātur & regnāt, alij nō iudicantur & regnāt. Iudicantur & pereūt,quibus do
Mat.25. minica voce in damnatione dicitur:Esuriui,& nō dedistis mihi manducare:sitiui,& non dedistis mihi potum: hospes erā, & non collegistis me:nudus,& non operuistis me:æger & in carcere,& non visitastis me. Quibꝰ præmittitur:Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Alij verò in extremo iudicio non iudicantur
Psal.1. & pereunt,de quibus Propheta ait: Non resurgunt impij in iudicio:& de quibus dominus dicit: Qui autem non credit, iam iudicatus est:& de quibus Paulus ait: Qui sine lege pec
Roma.2. cauerūt,sine lege peribunt. Resurgūt ergo etiā omnes infideles,sed ad tormentum,non ad iudicium. Non enim eorum tūc causa discutitur:quia ad conspectum districti iudicis iam cū damnatione suæ infidelitatis accedunt. Professionem verò fidei retinentes,sed professionis opera non habentes, redarguuntur vt pereant. Qui vero nec fidei sacramenta tenuerūt, L
increpationem iudicis in extrema examinatione non audiūt: quia præiudicati infidelitatis suæ tenebris, eius quem despexerant inuectione redargui non merētur. Illi saltem iudicis verba audiunt:quia eius fidei saltem verba tenuerunt. Isti in damnatione sua æterni iudicis nec verba percipiunt:quia eiꝰ reuerentiam nec verbotenus seruare voluerunt. Illi legaliter pereunt:quia sub lege positi peccauerunt, istis in perditione sua de lege nihil dicitur:quia nihil legis habere conati sunt. Caput.XXV.

PRinceps nanque terrenam rempublicam regens,aliter punit ciuem interius delinquentem,atque aliter exterius hostem rebellantem. In illo iura sua consulit,eūq; sub verbis dignæ inuectionis addicit: cōtra hostem vero bella mouet,instrumenta perditionis exercet,dignaque eius malitiæ tormenta retribuit,de malo vero eius quid lex habeat, non requirit. Neque enim lege necesse est perimi,qui lege nū quàm potuit teneri. Ita ergo in extremo iudicio & legalis illum inuectio percutit,qui ab eo quod professione tenuit, actione declinauit,& iste sine iudicij inuectiōe perimitur,qui lege fidei non tenetur. Ex electorum vero parte alij iudicantur & regnant,qui vitæ maculas lachrymis tergunt,qui mala præcedentia factis sequentibus redimentes,quicquid illicitum aliquando fecerunt,ab oculis iudicis eleemosynarum superductione cooperiunt. Quibus iudex veniens in dextera
Mat.25. constitutibus dicit:Esuriui,& dedistis mihi manducare: sitiui,& dedistis mihi bibere:hospes eram, & collegistis me: M
nudus,& operuistis me:infirmus,& visitastis me: in carcere eram,& venistis ad me. Quibus præmittit,dicens:Venite benedicti patris mei,possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Alij autem non iudicantur & regnant: qui etiam præcepta legis perfectione virtutum transcendunt, quinequaquam hoc solum quod cunctis diuina lex præcipit, implere contenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exhibere appetunt, quàm præceptis generalibus audire potuerunt. Quibus dominica voce dicitur:Vos qui reliquistis om
Mat.19. nia,& secuti estis me,cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ,sedebitis & vos super duodecim thronos,iudicantes duodecim tribus Israël. Et de quibus propheta ait: Do
Esaiæ.3. minus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Et de quibus Salomon cùm de sanctæ Ecclesiæ sponso loqueretur, Prouer.31. intulit dicens:Nobilis in portis vir eius,quando sederit cum senatoribus terræ. Hi itaque in extremo iudicio non iudicantur, & regnant: quia cū authore suo etiam iudices veniunt. Relinquentes quippe omnia plus prompta deuotione executi sunt quam iubere generaliter audierunt. Speciali nanque
Mat.19. iussione paucis perfectioribus, & non generaliter omnibus dicitur hoc quod adolescens diues audiuit: Vade & ven-
Mar.10. de omnia quæ habes, & da pauperibus:& habebis thesau-
Luce.18. rū in cœlo,& veni,& sequere me. Si enim sub hoc præcepto cunctos

A cunctos iussio generalis astringeret,culpa profecto esset aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est quod per sacram scripturā omnibus generaliter præcipitur: aliud quod specialiter perfectioribus imperatur. Hi ergo rectè sub generali iudicio non tenentur,qui & præcepta generalia viuendo vicerunt. Sicut enim non iudicantur,& pereunt:qui suadente perfidia legem tenere contemnunt,ita non iudicantur & regnant,qui suadente pietate etiam vltra generalia diuinæ legis præcepta proficiunt. Hinc est quòd Paulus etiam specialia præcepta transcendens, plus opere exhibuit q̄ institutione permissionis accepit. Cùm enim accepisset vt Euangelium prædicans, de Euangelio viueret, & Euangelium audientibus cōtulit, & tamen Euangelij sumptibus sustentari recusauit. Cur ergo iste iudicetur,vt regnet,qui minus quod seruaret,accepit:sed maius quod viueret,inuenit? Dicatur igitur rectè:Iudicium pauperibus tribuit:quia quāto huic mundo magna humilitate despecti sunt,tanto tunc acceptis sedibus maiore culmine potestatis excrescunt. Vnde & sequitur:

Quòd sanctos in persecutionibus & laboribus tunc maximè dominus iudet cùm eorum patientia delectatur.

Non aufert à iusto oculos suos, & reges in solio collocat imperpetuum,& illic erigūtur.) Abstulisse enim à iustis oculos suos fortasse dominus creditur:quia iniustorum crudelitatibus
B hic sine vindicta lacerantur,sed famulos suos tunc magis respicit,cùm iniustè eos nequitia persequentis affligit. Videns enim quid hic humiliter tolerent, nimirum iam præuidet quid illic eis misericorditer recōpensēt. Nō ergo aufert à iusto oculos suos. Ecce iste humiliter ingemiscit, ille super bit & nequiter floret. Iste cor conterit, ille se de gloria iniquitatis extollit. Horum ergo quis diuinis obtutibus longè est,qui iniustitiam pertulit:an qui eam patiētibus irrogauit, qui supernam gratiam inter mœroris tenebras tenuit:an qui inter exteriora gaudia lumen iustitiæ intus amisit? Caput.XXVI.

BEne autem sancti viri scripturæ sacræ testimonio reges vocantur:quia prælati cunctis motibus carnis,modo luxuriæ appetitum frenant, modo æstum auaritiæ temperant,modo gloriam elationis inclinant, modo suggestionem liuoris obruunt,modo ignem furoris extinguūt. Reges ergo sunt:quia tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere,sed regendo præesse nouerunt. Quia igitur ab hac potestate regiminis ad potestatē transeunt retributionis,dicatur rectè: Reges in solio collocat imperpetuū. Semetipsos enim regendo,ad tempus fatigati sunt, sed in regni erectionis interiæ solio in perpetuum collocantur, & eo illic accipiunt alios dignè iudicare, quo hic nesciūt sibimetipsis nequiter parcere. Hinc enim aliàs dicitur: Donec iustitia conuertatur in iudiciū. Paulus de se suisq̄ consortibus dicit: Vt nos efficeremur iustitia dei in ipso. Iustitia ergo in iudicium vertitur:quia hi qui nunc iustè atque irreprehensibiliter viuunt,tunc iudicandi potentiam nanciscuntur. Hinc Laodiciæ Ecclesiæ dominus dicit: Qui vicerit,dabo ei sedere mecum in throno meo,sicut & ego vici, & sedi cū patre meo in throno eius. Vincēs dominus in throno cū patre sedisse se asserit:quia post passionis certamina, post resurrectionis palmā,clarius se omnibꝰ quòd potestati patris esset æqualis indicauit,eiq; se nō disparē calcato mortis aculeo innotuit. Vnde & Mariæ necdū credenti se patri similē dicit:Noli me tāgere,nondū enim ascēdi ad patrē. Nobis enim in throno filij sedere,est ex eiusdē filij potestate iudicare.

Pſal.93. 2.Cor.5. Iustitia cō uertitur in iudiciū. C Apoc.3. Ioan.20.

Caput.XXVII.

QVia enim iudicij principatū ex eius virtutepe rcipimus,velut in throno eius residemus. Nec abhorret à vero quòd aliàs super duodecim thronos venturos testatur esse discipulos,hic vero in throno suo perhibet esse sessuros. Per thronos quippe duodecim vniuersale iudicium,per thronum vero filij singulare culmē iudiciariæ potestatis ostenditur. Hoc ergo duodecim thronis,quod vno throno filij designatur: quia videlicet vniuersale iudicium, ex mediatoris nostri interuentione percipitur. Dicatur ergo:Reges in solio collocat in perpetuum. Apte autem in perpetuū subdens:apertè quid dicat,insinuat. Si enim de terreni regni solio diceret,nullatenus in perpetuum subdidisset:quia quique illud arripiunt,profectò nō in eo in perpetuum,sed temporaliter collocātur. Bene autem subdidit: Et illic erigūtur. Ac si intentioni audientis innueret dicens. Quia qui hic humiliati sunt,illic eriguntur. Sanctis nāq; viris iste locꝰ humilitatis est,vt ille sit celsitudinis. Vnde aliàs scriptū est:Humiliasti nos in loco afflictionis. Locus quippe affli- Pſal.43.
ctionis est vita presens. Qui ergo ad æternā patriā tēdūt,nūc semetipsos tēporaliter in afflictionis loco despiciunt,vt tunc in loco gaudij veraciter sublimentur. Sequitur.

Quòd sancti cùm huius mundi habitationem quasi catenas & uincula sua perfectè oderint, tunc maximè intelligunt quales essent,cùm mundum amarent.

Et si fuerint in catenis,& vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum & scelera eorum:quia violenti fuerint.) Catenæ obligationis sunt,ipsa adhuc retentio peregrinationis. Ligatum se his cathenis Paulus aspexerat, cùm dicebat: Desiderium habens dissolui,& cum Christo esse. Pau- Philip.1.
pertatis funibus vinctum se esse cernebat,quando veras diuitias intuens,eas etiam discipulis enarrabat,dicens: Vt sciatis Epheſ.1.
quæ sit spes vocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis. Bene autem post illa subditur: Indicabit eis opera eorum & scelera eorū,quia violēti fuerint. Cùm enim supernam gloriam magis amando cognoscimus, tunc mala quæ egimus, grauiora fuisse sentimus. Vnde & Paulus post E
perceptam gratiam supernorum,ea quæ in se studia virtutū crediderat fuisse,iam scelera cognoscebat,dicens: Qui prius 1.Tim.1.
fui blasphemus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum:quia ignorans feci in incredulitate. Vel certè:Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum Philip.3.
propter Christum detrimenta. Vnde & aptè subditur: Reuelabit, quoq; aurem eorum vt corripiat, & loquetur,vt reuertantur ab iniquitate.) Aurem ab iniquitate reuelare,est intel- Auremre-
lectum cognitionis aperire. Reuelata verò aure vnusquisque uelare.
corripitur,quando intrinsecus æternorum bonorum desiderio percipit,& quæ mala extrinsecus perpetrauit, agnoscit. Potest vero in catenis & funibus paupertatis, pœna etiam tēporalis afflictionis intelligi:quia sæpe qui iubentis verba non audiunt,ferientis verberibus admonentur,vt ad bona æterna saltem pœnæ trahant,quos præmia non inuitant. Vnde per Prophetam dicitur: In chamo & freno maxillas eorum con- Pſal.31.
stringe, qui non approximant ad te. Si verò etiā flagella despiciunt,constat nimirum quòd tanto illic grauioris vindictę supplicia sentiant,quanto hic maioris prouidentiæ gratiam calcant. Vnde & sequitur: Si audierint & obseruauerint, Qui obe-
complebunt dies suos in bono,& annos suos in gloria. Si au- dire præce
tem non audierint,transibunt per gladium, & consumentur ptis cœle-
stultitia.) Per bonum recta actio, per gloriam verò superna stibus stu-
retributio designatur. Qui ergo obedire præceptis cœlesti- dent,dies
bus studet,dies suos in bono complent,annos in gloria: quia suos in bo-
& cursum præsentis temporis in recto opere, & consumma- no com-
tionem suam perficiunt fœlici retributione. Si verò non au- plent.&c.
dierint,transibunt per gladium,& consumētur stultitia: quia F
& vindicta eos in tribulatione percutit, & finis in fatuitate concludit. Cap.XXVIII.

SVnt enim nonnulli,quos à perditis moribus nec tormēta compescūt. De quibus per prophetam dicitur: Per- Hiere.5.
cussisti eos,nec doluerunt, flagellasti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Et de quibus iub Babylonis specie dicitur: Curauimus Babylonem, & non est sanata. De quibus Hiere.51.
rursum dicitur: Interfeci & perdidi populum meum,& tamē Hiere.15.
à viis suis non sunt reuersi. Hi nonnunquam deteriores existūt ex verbere: quia pulsati doloribus,aut contumaci pertinacia duriores existunt,aut, quod peius est, in blasphemiæ etiam exasperationem prosiliunt. Bene ergo dicitur quòd per gladium transeunt,& stultitia consumuntur: quia peccata quæ flagellis emendare debuerant, flagellis exaggerant. Et hic nanque pœnas percussionis sentiunt, & illic iustæ retributionis supplicia non euadunt. Fatuitas quippe stultitiæ stultorum
est quòd illos sic iniquitas obligat, vt à culpa eos nec pœna fatuitas.
compescat. Sequitur:

Quòd hypocritæ nec etiam tunc cùm uincti ad pœnas infernales trahuntur,cōfiteri peccata sua hominibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

G *uolunt, quæ sciunt tamen deum latere non posse.*

Simulatores & callidi prouocant iram dei.) Cùm simulatores diceret,aptè subiūxit & callidi: quia nisi ingenio calleant,quod videri appetunt,congruè simulare non possunt. Sunt enim nonnulla vitia quæ etiam à sensu tardioribus facilè perpetrantur. Elatione nanque intumescere,auaritiæ æstibus inhiare,luxuriæ pulsanti succumbere,etiam quilibet obtusis sensibus potest,simulationis vero falsitatem exequi,nisi qui subtilioris ingenij fuerit,non potest. Quisquis enim talis est,ad custodienda duo videlicet continua obseruatione diui ditur,vt callidè nouerit & occultare quod est , & ostentare quod non est,& vera mala premere,& falsa bona monstrare: nec se apertè in hoc quod videtur extollere , atque vt maiorem gloriam teneat,læpe se simulat gloriam declinare. Quia enim ante oculos hominum sequendo eam apprehendere nō potest,studet plærunque gloriam tenere fugiendo . Hæc itaque simplicibus minimè congruunt: quia si congruunt, iam simplices non sunt. Bene autem cùm diceret simulatores & callidi,non subdidit,merentur:sed prouocant iram dei. Irá quippe dei mereri,est etiam nesciendo peccare . Prouocare vero est mandatis illius sciendo contraire, scire bonum, sed despicere:facere posse,nec velle. Hi enim perpetratione nequitiæ intrinsecus tenebrescunt, & ostentatione iustitiæ superficietenus dealbantur. Quibus voce dominica dicitur: Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ:quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris parent hominibus speciosa , intus vero plena sunt ossibus mortuorum & omni spurcitia : ita & vos quidem foris apparetis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate. Foris ergo ostēdendo seruāt, quæ viuendo intus impugnant . Intus verò mala cogitantes exaggerant,quæ foris alia superducentes occultant. Ante di strictum itaque iudicem excusationem iam de ignorantia habere non possunt:quia dum ante oculos hominum omnē modum sanctitatis ostentant,ipsi sibi sunt testimonio, quia bene viuere non ignorant. Dicatur igitur rectè: Simulatores & callidi prouocant iram dei. Quid verò eos ad extremum sequatur,adiungit dicens: Neque clamabunt cùm vincti fuerint.) Omnis iniquus qui cùm iniquus sit,sanctus videri nō appetit, in flagelli percussione deprehensus , fateri quòd iniquus sit, non erubescit. Qui verò iniqua agens , humana de se iudicia sub specie sanctitatis intercipit, etiam cùm flagello percutitur,iniquum se prodere refugit:quia sanctus videri consueuit. Si quando autem grauiter coarctatur, iniquum se vix superficietenus confitetur:quia interna sua detegere,veraci cō fessione confunditur. Quasi liberi verò sumus,cùm nulla correptione castigamur. Quasi autem vincimur , cùm flagello percussionis astringimur. Vincti igitur tanto clamamus altius,quanto in percussione positi, peccata nostra veracius cō fitemur. Apud aures quippe dei vox valida deuota confessio est. Quia ergo simulatores quosque etiam cùm percussionis flagella corripiunt, ad confessionem simplicem non perducunt,cognosci enim peccatores refugiunt: quia sancti omniū opinione ferebantur: quanuis eos ad extremum iam flagella feriant,quanuis duci se ad æterna supplicia nō ignorent,tales tamen cupiunt apud humana iudicia remanere,quales se studuerant semper ostendere . Deprehensi ergo etiam flagello percussionis extremæ : quia confessionem puram vel afflicti exerere negligunt,quasi vincti clamare contemnunt. Bene ergo dicitur: Neque clamabunt cùm vincti fuerint. Quanuis intelligi etiam aliter potest. Omnis enim qui cùm iniquus sit,dici sanctus ab hominibus non pertimescit, etsi iniquum se tacita cogitatione reprehendit,tamen dum sæpius sanctum audire se cœperit,hoc quod de se intrinsecꝰ tenebat,amittit. Cor quippe exterius fundit,& quia libenter foris falsum de se testimonium recipit,qualem se intus habeat,non requirit. Unde fit vt vacuæ laudis fomenta etiam cùm defuerint,quærat, & oblitus quod est,appetat videri quod non est.

Iram dei mereri. Iram dei prouocare

Mat.23.

H

Caput XXIX.

I Gitur qui tales sunt, dū iustos se ante humana iudicia simulant , dum actiones suas laudibus dignas intuentium oculis ostentant,occulta cum eis iustitia agitur : vt quo nituntur foris alios fallere , eo de se intus etiam ipsi fallantur. Nam omnem circa se sollicitæ inuestigationis oculum perdunt. Vitam enim suam discutere & perscrutari dissimulant, sed tales sequales audiunt,putant:sanctosque se esse,nō quia ita viuunt,sed quia ita dicuntur , existimant . Subtile autem dei iudicium seqūe ipsos intueri negligunt:quia fidem sui meriti in attestatione ponunt oris alieni. Cùm vero subita percussione feriūtur,iniquos se vel veraciter fateri,vel sicut sunt deprehendere omniuo non possunt:quia videlicet sanctos se humana professione crediderunt. Bene ergo dicitur:Nec clamabunt cùm vincti fuerint. Spe enim vacua tales se ante supernū iudicē venire cōsidūt, quales se hominibus innotuisse cognoscūt,seq; ipsos miserinec inter tormēta deprehēdunt, & dum testimonium falsæ laudis aspiciunt , remedium veræ confessionis amittunt. Etiam vincti ducuntur,& non clamant: quia humanę laudis importunitate superati,sanctos se miseri & cùm in peccatis moriuntur , putant . Quibus bene per prophetam dicitur : Redite prævaricatores ad cor.Si enim ad cor redirent,per exterioris attestationis se verba non funderent. Nam quid vicinius nobis est corde nostro? Quid vicinius nobis est ea re quæ intra nos est? Et tamen cùm per prauas cogitationes spargitur,à nobis cor nostrum longius euagatur. Longè ergo propheta prævaricatorem mittit, cùm eū ad cor suum redire compellit: quia quo se exterius fudit , eo ad se vnde possit redire vix inuenit. Quia vero simulatorum mens pro eo quòd ab vna eternitatis intētione diuiditur,cogitationum multiplicium inundatione vastatur,rectè subiūgitur: Morietur in tempestate anima eorum. Quasi tranquille nanque videbantur viuere,cùm de sanctitatis curarent laude gaudere.Sed tempestate subita eorū anima moritur , quæ humanæ laudis pessima tranquillitate lætabatur. Plærunque subito inopinata tempestas omne quod aër serenus blanditur,immutat:& eo periculum vitari non potest , quo nec potuit prævideri. Vnde simulatores qui vitæ suæ custodiā negligunt,in tempestate mori referuntur. Hinc quippe eos turbo iubitus internæ percussionis eiicit,quos arrogantia externi fauoris extollit, & dum amplectuntur in laude quod non sunt,repente inueniunt in vltione quod sunt.

Esaiæ.46.

Nihil nobis uicinius corde nostro & tamen sæpe longius euagatur.

K

L

Caput XXX.

BEne autem per Salomonem dicitur: Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum,sic probatur homo ore laudantis. Laus quippe sua iustos cruciat,iniquos exaltat. Sed iustos dum cruciat, purgat:iniquos dum lætificat,reprobos mōstrat. Isti enim sua laude pascuntur:quia authoris sui gloriam non requirunt. Illi autem qui authoris gloriam quærunt, sua laude cruciantur,ne non sit intus quod foris dicitur,ne si est etiam quod dicitur,ante dei oculos ipsis fauoribus vacuetur , ne humana laus robur mentis emolliat,eamq; in sui delectatione prosternat,& quæ adiumentū debet esse augendi operis,iā retributio fit laboris. Cùm verò sua præconia in dei laudē tendere sentiunt,ea etiā desiderabiliter amplectuntur. Scriptū namq; est: Videāt opera vestra bona , & glorificent patrem vestrum qui est in cœlis. Viam se ergo hominibus faciunt, quoties in se aliquid quo deus cognoscatur,ostendunt: quia non studeant in se humanam laudem figere,sed quærunt eam per se medios ad auctoris gloriam pertransire. Arrogantes autem humanis laudibus mollia corda prostituunt , quia suis amoribus corrūpuntur. De quibus aliās dicitur: Erunt homines seipsos amātes. Aptè verò hic de hac eorum corruptione subiungitur: Et vita eorum inter effœminatos.) Si enim viriliter viuerēt, laus transitoria nulla eos corruptione vitiaret. Vnde electus propheta persuadet dicens: Viriliter agite,& cōfortetur cor vestrum. Dicens enim viriliter agite , & confortetur cor vestrum,quod ilicò subdidit:quasi sexum cordis munire curauit. Luxuriosi quippe mens corrumpitur, si rebus trāsitoriis delectatur. Igitur simulatorum vita inter effœminatos moritur:quia laudis luxuria corrupta reperitur. Trāslatione verò alia non habetur: Vita eorū inter effœminatos,sed, Vita eorum vulneretur ab angelis. Vtrunq; tamen & si sermone discrepat,ratione cōcordat:quia effœminatorum vitam angeli vulnerant,dum nuncij veritatis eam iaculis sanctæ prædicationis impugnant . Quia igitur de damnatione reproborum quid agatur,audiuimus:de ereptione humilium quid sequatur,audiamus. Eripiet pauperem de angustia sua.) Pauper de angustia sua eripitur : cùm vnusquisque humilis de hac peregrinationis suæ afflictione liberatur . Nam & assiduis hic tri-

Prouer.17

Matth.5.

M

2.Tim.3.

Psal.26.

A hic tribulationibus premitur,vt ad requirendum veræ consolationis gaudiū prouocetur. Vnde & sequitur: Et reuelabit in tribulatiōe aurē eius.) Aurem in tribulatione reuelare,est auditū cordis verberum plagis aperire. Cum enim præcepta despicimus: pia districtione nobiscum agitur,vt flagella timeamus. Aurem itaque cordis tribulatio aperit,quam sæpe huius mundi prosperitas claudit. Per Salomonem nanque dicitur: Auersio paruulorū interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Sequitur:

Prouer.1.

Quòd peccatum latum os habeat cùm in ipsum descēditur: latissimum uerò cum quis de eo egredi conatur.

Igitur saluabit te de ore angusto latissimè. Omnis qui vitæ viam deserens,in peccatorum se tenebras deiicit:semetip sum quasi in puteum vel foueam mergit. Si verò diutina perpetratione etiam consuetudine iniquitatis opprimitur,ne ad superiora iam possit exurgere,quasi angusti ore putei coarctatur. Vnde Dauid propheta sub specie peccantium exorat dicens: Non me demergat tempestas aquæ,neque absorbeat me profundum,neque vrgeat super me puteus os suum. Quē enim mali operis iniquitas à bona stabilitate cōmouit, quasi tempestas aquæ rapuit: sed si adhuc longa consuetudine non prævaluit,non demersit. Iam in puteū cecidit, qui hoc quod diuina lex prohibet,perpetrauit. Sed si adhuc longa consuetudo non deprimit,nequaquam os suum puteus coangustauit. Tanto ergo facilius egreditur,quanto minori consuetudine coarctatur. Vnde Hieremias propheta dum Iudeam iniquitatibus longa consuetudine obrutam fuisse considerat, in lamentis suis sub eius specie semetipsum deplorat,dicens: Lapsa est in lacum vita mea,& posuerūt lapidem super me.

Psal.68.

B

Threno.3.

Caput.XXXI.

IN lacum quippe vita labitur, cùm labe iniquitatis inquinatur. Lapis verò superponitur, cùm etiam dura consuetudine mens in peccato deuoratur, vt etsi velit exurgere, iam vtcunque non possit:quia moles desuper malæ consuetudinis premit. Sed quia diuinæ potētiæ subiacet, & post angustiam prauæ consuetudinis ad bonæ actionis amplitudinem reuocatur,idcirco dicitur:Saluabit te de ore angusto latissimè.) Latissimè quippe de ore angusto saluatur , qui & post iniquitatis iugum,ad libertatem boni operis pœnitendo reducitur. Quædam nanque quasi conclusionis angustia est , ab opprimente mala cōsuetudine exurgere velle, nec posse:iam quidē desiderio ad superna tēdere , sed adhuc actu in infimis remanere,præire corde,nec tamen sequi opere,atq; in semetipso contradictionem perpeti semetipsum. Cùm vero ita tendens anima manu gratiæ exaltātis adiuuatur, ab angusto ore ad latitudinem peruenit:quia victis difficultatibus,opera bona perficit,quæ concupiscit. Dauid propheta conclusionem angusti oris cōspexerat,cū dicebat: Saluā fecisti de necessitatibus animā meā,nec conclusisti me in manus inimici. Latissimè autē saluatū se nouerat , cùm subdidit dicens: Statuisti in loco spatioso pedes meos. In spatioso quippe loco pedes stabiliti sunt,quādo & ad congruētia bona tēdimus,& nulla difficultate præpedimur. Quasi enim per latum locum quo volumus,pergimus:quia nullis obiectis difficultatib⁹ angustamur. Sed hæc Heliu rectè diceret,si beato Iob eius sententia conueniret. Pro culpa enim flagellatum credidit , & idcirco eum in os angustum cecidisse iudicauit. Quo enim validioribus vidit eum plagis affici,eo deterioribus credidit iniquitatibus prægrauari,profectò nesciens quòd flagella eius augmentum essent meriti, non pœna peccati. Cùm vero eum in os angustum cecidisse fateatur,adhuc quasi latius exequitur in quanta Iob profunditate teneatur,dicens: Et non habens fundamentum subter se.)

Psal.30.

Ibidem.

C

Caput.XXXII.

OMne peccatum fundamentum non habet: quia non ex propria natura subsistit. Malum quippe sine substantia est. Quod tamen vtcunque sit,in boni natura coalescit. Igitur os angustum nullum subter se dicitur habere fundamētum:quia peccati inquinatio subsistendi ius non habet proprium. Quia verò à fundo dicitur fundamētum, possumus etiam fundamentum pro fundo positum non inconuenienter accipere,sicut auditus ab aure dicitur,& tamen plærunque ipsa auris auditus nomine designatur. Cùm ergo diceret os angustum,explere profundi voraginem volens subdidit:Et non habentem fundamentum subter se. Quem enim rapit iniquitas,infernus absorbet. Infernus vero rectè fundum non habere creditur:quia quisquis ab illo rapitur,in immensa profundo deuoratur. Immensam nanque eius explere latitudinem volēs propheta ait: Dilatauit infernus animam suā, & aperuit os suum absq; vllo termino. Sicut ergo sine termino dilatatus dicitur , qui ad se plurimos trahit: ita sine fundo altus non incōgruè creditur:quia eos quos in se suscipit, quasi in quadā abyssō suæ immēsitatis absorbet. Itaque cùm diceret:Saluabit te de ore angusto latissimè,aptè subiunxit: Et non habentem fundamētum subter se. Ac si diceret : De ore angusto saluabit, quod sub se fundū non habet . Quia enim per peccatum tenditur ad infernum, quem à peccato saluat, de ore angusto liberat. Quem verò de ore angusto eripit , ab inferni profundo subducit. Quanuis etiam aliter intelligi potest. Nam sicut qui in puteum mergitur,putei profundo retinetur , ita corruens quasi in quodam fundi loco consisteret anima,si semel lapsa in aliqua se peccati mensura retineret. Sed cùm peccato in quo labitur, non potest esse contenta,dū quotidie ad deteriora deiicitur , quasi in puteo quo cecidit, fundum non inuenit quo figatur. Esset enim fundus putei, si fuisset mensura peccati:vnde bene aliās dicitur:Peccator cū venerit in profundum malorū,cōtemnit. Redire nanque dissimulat:quia misereri sibi posse desperat. Sed cùm desperando amplius peccat,quasi puteo suo fundum subtrahit,ne vbi retineri possit,inueniat. Sequitur: Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.) Requies mensæ est refectio satietatis internæ. Quæ pinguedine plena dicitur : quia in æternæ voluptatis delectatione præparatur. Huius mensæ epulas esuriebat Propheta,cùm diceret : Satiabor dum manifestabitur gloria tua. Huius mēsæ pocula sitiebat, dicens:Sitiuit anima mea ad deum viuū,quādo veniā & apparebo ante faciem dei? Heliu itaq; beatū Iob in tēporali verbere,æternorum volēs retributione cōsolari , quod iure ei debebatur ex meritis,ex semetipso quasi gratuito promittit,dicens:Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine. Sequitur.

Prouer.18.

D

E

Psal.16.

Psalm.41.

Quòd sancti quasi impij ab hoc mundo iudicētur,apud deū uero iustitiæ suæ coronam accipiant.

Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq; recipies.)Bonorum causa iustitia est. Quorum causa quasi impij iudicatur:quia eorum hic iustitia paterno flagello fatigatur : vt ad ampliorem vigilantiam præceptione non solum mandatorum,sed etiam verberum percussione doceātur. Sed causam iudiciumque recipiunt:quia ex ea iusticia qua modo viuunt,tūc in culmine iudiciarię potestatis enitescunt, vt tāto tunc potentius cuncta iudicent , quanto nunc in eis subtilis cuncta iudicantur. Hæc Heliu quasi noua spondendo intulit, quæ beatus Iob semper credendo stabiliter tenuit.

Caput.XXXIII.

HAbent profectò hæc propria omnes arrogātes vt & malum mētientes exaggerent,& si quod forsitan bonum dicunt,hoc velut incognitū proferāt. Vnde fit vt etiam doctiores se docere audeant, quia videlicet se scire talia solos putāt. Cùm vero ad aliqua cōsolationis verba descendūt,statim viluisse se æstimāt,& per increpationis tumidæ asperitatem quasi quoddā sibi ingenium reformāt,vt qui condescendisse blandimentis visi sunt,exorta subito increpatione timeantur. Vnde & mox Heliu subdidit,dicens:

Arrogātis proprium.

F

Quòd qui hominibus placere uolunt, crudelitatem iudicāt & iram, quicquid à doctoribus sanctæ Ecclesiæ zelo agitur disciplinæ,& dum benigni uolunt uideri,neminem censent seueritatis districtione coercendum.

Non te ergo superet ira,vt aliquem opprimas: nec multitudo locorum inclinet te. Depone magnitudinē tuam absque tribulatione,& omnes robustos fortitudine. Ne protrahas nocē,vt ascendant populi pro eis. Caue ne declines ad iniquitatē. Hanc enim cœpisti sequi post miseriā.)In plærisq; codicibus donorū:in paucis verò sed antiquioribus locorum inuenimus. Sed quia expositione nō indiget si dicatur, nec multitudo donorum inclinet te:hoc magis exponi placuit, quod cum difficultate aliquantula videtur aperiri . Hæc autem quantæ elationis verba sint,ipse qui ea formauit tumor ostēdit. Sed quia Heliu arrogantium , & beatum Iob tenere typū diximus electorum, si ea subtilius discernimus, etiam nunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

G iustra Ecclesiam quomodo arrogantibus congruant demonstramus. Sancti viri aliena opera etiam parua mirantur, sua verò etiam magna despiciunt. At contrà arrogantes aliena etiam magna despiciunt, sua vel quę parua sunt admirantur, & plærunque de suis malis bona æstimant, de alienis autẽ bonis mala sentire non cessant. Nam dum propriam gloriam quærũt, pernicioſẽ studẽt vt quicquid virtutis ab aliis agit, iniquitatis nota laceretur, & bonæ pondus actionis vertunt in maculam criminis. Sæpe enim cùm vidẽt ab Ecclesia districtè prauos corrigi, quasi queruntur iniustè nocentes affligi, & nitorem disciplinæ eius commutant appellatione nequitiæ. Vnde Heliu figuram arrogantium seruans, beatum Iob quasi admonens ait: Non te ergo superet ira, vt aliquem opprimas.

Caput. XXXIIII.

ARrogantes enim iræ motum deputant: quicquid à sanctis geritur censura disciplinæ. Et quia humanæ laudis appetitu benigni student semper apparere, nullos censent districtione seueritatis corrigendos. Vnde, & à bonis rectoribus, sicut superius dictum est, opprimi æstimant, quos inuitos cernunt à vitiis coërceri. Authore autem domino, quia in cunctis mundi partibus sancta Ecclesia culmine religionis excreuit, hancipsam temporalem potentiam qua quidem bene vtitur, obtrectando in vitium elationis inflectunt. Vnde Heliu subiungit dicens:

H *Quòd ueneratio sanctis uiris impensa non debeat illos in aliquam extollentiam eleuare.*

Nec multitudo locorum inclinet te.) Ac si eidem sanctæ Ecclesiæ humilitatem magis inter prospera conseruanti, arrogantium voce dicatur: Quia vbique fidei reuerentia coleris, caue ne eiusdem reuerentiæ fastibus extollaris. Quosdam quippe consp iciunt qui sub religionis obtentu, vitio elationis intumescunt, & quod in quibusdam iure reprehendunt, hoc iniustè ad crimen omnium pertrahũt, nequaquam videlicet perpendentes quòd sint in ea qui & despicientes nouerint perfectè temporalia regere, & amãtes ęterna plenis desideriis expectare: & dispensationẽ potestatis acceptæ peragere, & humilitatis insitæ ministerium custodire, vt nec humilitatis causa curas suscepti regiminis negligãt, nec rursum occasione regiminis in eis humilitas intumescat. Et si quidã fortasse intra ipsam sunt, qui non dei, sed suæ gloriæ sub religionis prætextu deseruiunt, studet tamen eos aut, si valet, districtè corrigere, aut, si non valet, æquanimiter tolerare: & vel corrigendo illos quasi filios amplectitur, vel tolerando quasi ab hostibus exercetur. Scit nanque quòd per eorum superbiam laceretur vita iustorum, scit quòd in eius crimẽ extenditur quicquid talium praua stat peccatur, sed notam alieni criminis sustinere tanto minus metuit, quanto & caput suũ talia toleraſſe cognoscit. De illo quippe scriptũ est: Et cũ iniquis deputatus est, De illo rursum dicitur: Lãguores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Eant ergo arrogãtes & æstimatione prauorum vitam mordeant innocentum. Scit enim electorum Ecclesia, & illorum facta, & horum verba tolerare, scit prauorum mentes tolerando cõuertere. Qui etsi conuerti nequiuerint: eorum tamen ignominiam æquanimiter suffert. Perpendit quippe quia ad duplex eius præmiũ proficit, quòd ex eorum meritis foris despicitur, quorum & intus vita laceratur. Notãdum verò quòd nõ ait: Nec multitudo locorũ extollat te: sed ait: Nec multitudo locorum inclinet te. Omnis enim qui tẽporaliter extollitur, eoipso quo extollitur inclinatur: quia cũ se exterius erigit, intus cadit. Heliu itaq; casum cordis in elatione intuens, ait: Nec multitudo locorum inclinet te. Ac si voce arrogantium sanctæ Ecclesiæ diceretur: Caue ne si vniuersitatis veneratione extolleris, ab interna intentione curueris. Sequitur:

Mar. 15.
Esaiæ. 53.
I

Quòd arrogantes se solos sapientes & dignos honore æstimant, eos uero qui pro patribus in Ecclesia doctores positi sunt, illudunt, & quasi idiotas æstimant.

Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.) Quos alios sanctæ Ecclesiæ robustos accipimus, nisi eos qui ad vincenda mundi huius desideria & cœptis sublimibus & consummatis profectibus conualescunt? Magnitudo itaque eius in robustorum suorum vita consistit, quia tũc gloriosior redditur cùm pro defensione veritatis ad mortem vsque ab electis illius constanti virtute certat. Arrogantes igitur viri subductis de hoc mundo apostolis, subductis ad superna martyribus: quia fortasse doctiores valentioréſque præpositos abũde deesse cõspiciunt, quasi solos se remansisse intra Ecclesiam suspicantur. Vnde dum se præferunt, ei velut consulentes illudunt, dicentes. Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine. Ac si apertis exprobrationibus dicant: Nequaq; te magnitudinẽ habere cõfidas, quia subductis prioribus patribus, iam non habes de quorum vita glorieris. Dicunt hæc profectò, nescientes quia omnipotens deus Ecclesiam suam digna sine administratione non deserit. Nam cum fortes ad præmium vocat, eorum vice debiles ad certamina roborat, cùm illos suscipiendo remunerat, istis laborum vires quas remuneret subministrat. De quibus eidem sanctæ Ecclesiæ dicitur: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. In virtute quippe antiquorum patrum, hi qui postmodum prælati sunt subrogantur: quia & cùm annosa arbusta succiduntur, in eorum robore tenera virgulta succrescunt. Sed arrogantes viri conualescere non credunt, quos infirmos aliquando nouerant, & permutatos venerari despiciunt, quos despicabiles fuisse meminerunt.

Psal. 44.

Caput. XXXV.

QVia vero in ea iustiores paucos, iniquos autem numerosiores aspiciunt, sicut & in tritura frugum maior est multitudo palearum, etiam iustorum vitam ex iniquorum æstimatione contemnunt. Vident profectò quòd nonnulli rectores illius temporali potestate subnixi, eiusdem potestatis elatione pascuntur. Vident quòd religionis reuerentiam quam huic mundo patres moriendo seruauerunt, hi exultando in terrenis gaudiis metunt, & perpendunt quidem quia robusti sunt, sed nõ fortitudine. Nam dum temporali potestate fulciuntur, quasi quadam debilitate roborantur. Quanto enim exterius fortes sunt, tanto à cunctis fortitudinis viribus intus inanescunt. Et idcirco ab arrogantibus ei dicitur: Depone robustos fortitudine. Ac si apertè dicatur: Illi tibi veraciter robustè inhæserant, qui in te hoc quod docendo locuti sunt, viuendo tenuerunt: nunc verò hi qui tibi præsident, visione robusti sunt, non fortitudine, quia honorabiles quidem se ostentare non desinunt, sed tanto imbecilliores & contemptibiliores sunt, quanto honoris sui gloriam despici pro veritate pertimescunt. Quod arrogantes quidem de plærisque veraciter sentiunt, sed eo in elationis vitium corruunt, quo omnes quos præesse conspiciunt, tales arbitrantur. Neque enim debet plurimorum malum tendere in æstimationem cũctorum: quia etsi iniqui sunt quos cognoscentes diiudicant, nõnulli tamẽ sancti sunt quos ignorant. Triturę quippe tempus est, & adhuc grana sub paleis latẽt. Nullus ergo ex area fructus expectabitur, si hoc solum in ea esse creditur quod superficietenus videtur. Igitur quia quos cernunt, despiciũt: & in antiquorum patrum ordinibus hos quos norũt subrogari contẽnunt, aptè subiũgitur: Ne protrahas noctẽ, vt ascẽdant populi pro eis.) Ac si apertè arrogantes dicãt: Ignorantiæ tuæ obscuritate non agas, vt in loco fortiũ numerositatẽ subroges infirmorũ. Populi quippe nomine designantur, qui quasi vulgari cõsuetudini dediti, in cunctis quæ appetunt, passim vsuunt. Noctem verò protrahere, est vt pro robustis populi ascendant, si per negligentiã agitur, vt doctorum & fortiũ loca indocti ac debiles fortiãtur. Populi pro robustis ascendunt: quando hi qui viuere iniquè didicerunt, pastorum locum percipiũt. Quod rectè quidem dici poterat, si humiliter diceretur. Arrogantes enim etiam cùm bona admonent, superstitionis suæ vitium exercent. Nam plus, sicut & superius dictum est, increpãdo ferire appetunt, quàm consolando refouere. Vnde mox subiungitur: Nec declines ad iniquitatem, hanc enim cœpisti sequi post miseriam.) Hoc profectò arrogantes Ecclesiæ miseriã vocant, quòd despectam deo eius multitudinem suspicantur, & eo illam altiori elatione contemnunt, quo & despectã deo funditus suspicantur. His igitur figurata expositione transcursis, iam nunc inferenda sunt quæ moraliter sentiuntur, vt figura Ecclesiæ cognita, quam expressam generaliter credimus: audiamus etiam quid ex verbis in singulis specialiter colligamus. Ait itaque:

Psal. 26.

Caput. XXXVI.

Non te ergo

A NOn te ergo superet ira, vt aliquem opprimas.) Omnis per quem necesse est aliena vitia corrigi, semetipsum prius debet solerter intueri, ne dum aliorum culpas vlciscitur, ipse vlciscendi furore superetur. Plærunq; enim mentem sub obtentu iustitiæ, iræ immanitas vastat, & dum quasi sæuit zelo rectitudinis, rabiem explet furoris, iustæque se facere æstimat, quicquid ira nequiter dictat. Vnde & modum sæpe vlciscendi transgreditur: quia mensura iustitię nõ frenatur. Dignũ quippe est vt cũ aliena corrigimus, prius nostra metiamur, vt prius mẽs à sua accensione deferueat, prius intra semetipsa zeli sui impetũ trãquilla æquitate cõponat, ne si ad animaduertenda vitia abrupto furore trahimur, peccatum corrigendo peccemus, & qui culpam diiudicando insequimur, immoderatè feriendo sæuiamus. Non autẽ iam correctio delinquentis, sed magis oppressio sequitur, si in vltione ira vltra q̃ culpa meretur, extenditur. In correptione quippe vitiorũ subesse mẽti debet iracũdia, nõ præesse: vt executionẽ iustitiæ non dominãdo præueniat, sed famulando subsequatur, & notũ iudiciũ possessa impleat, non possidens præcurrat. Bene itaq; dicitur: Non te ergo superet ira, vt aliquẽ opprimas: quia videlicet si is qui corrigere nititur, ita superatur, opprimit anteq̃ corrigat. Nam dum pluſq̃ debet, accenditur: sub iustæ vltionis obtẽtu, ad immanitatẽ crudelitatis effrenatur. Quod plærunq; idcirco euenit: quia corda rectorũ minus amori sunt solius creatoris intenta. Nã dum multa in hac vita appetunt, innumeris cogitationibus dispergũtur: & cùm subito subditorũ culpas reperiũt, dignè cum deo eas iudicare nequeũt, quia corda sua in curis transitoriis sparsa, ad discretionis culmẽ colligere repẽtè nõ possunt. Cõmoti ergo tanto minus ad vlciscenda peccata libram æquitatis inueniunt, quanto eam tranquillitatis suæ tempore non requirũt. Vnde cùm Heliu diceret: Nõ te superet ira, vt aliquem opprimas: quatenus easdem causas iniustitiæ & iræ superantis exprimeret, illico adiunxit: Nec multitudo locorum inclinet te. In tot quippe locis inclinamur, in quot superuacuis curis extẽdimur. Nam sicut locus est corporis spatiũ corporale: ita locus est mentis vnaquæque intentio cogitationis. Quæ dum huc illucq; impellitur, si delectatione aliqua cogitationis suæ libenter occupatur, velut in quodam loco ponitur vt requiescat. Nam quoties victi tædio à cogitatione in cogitationem ducimur: quasi fessa mente de loco ad locũ migramus. Tot itaq; loca culmen mentis inclinant, quot subortæ cogitationes vnitatem bonæ intentionis dissipant. Recta etenim mẽs staret, si vni cui debuerat cogitationi sem per inhæreret. Recta mens staret, si non se innumeris motib⁹ fluxa mutabilitate prosterneret. Sed dum nunc ista pertractat, nunc ad alia labitur, quasi per locorum multitudinem, à statu suæ rectitudinis inclinatur, & dum per plura se tẽdit, ab vna cui adhærere debuit, intentione se deiicit. Qui tamen mutabilitatis vsus ex primæ præuaricationis vitio, iam quasi in naturam venit. Nam cùm stare animus in semetipso nititur, à semetipso aliquo modo etiam nesciendo deriuatur. Humana nanque anima ab vnaquaque re cui intenditur, fastidio impellente remouetur. Sed dum inhianter cogitanda appetit, & repentè cogitata fastidit, docet quòd aliunde pendet, quæ quolibet posita non requiescit. Ad illum quippe suspensa est à quo formata. Et quia ad deum solum appetendum facta est, omne autem quod infra appetit minus est, iure ei non sufficit, quod deus non est. Hinc est quòd huc illucque spargitur, & ab vnaquaque re, vt diximus, fastidio impellente remouetur. Delectationis videlicet auida, quærit quo pauset: vnũ vero quem sufficienter habere poterat, amisit. Vnde nũc per multa ducitur: vt quia qualitate rerum non potest, saltem varietate satietur.

Quid seruandum in correptione uitiorũ.

Locus mẽtis.

Caput. XXXVII.

SAncti autem viri quia cauta se obseruatione custodiũt, ne ab intentione sua mutabiliter dissoluantur, & quia idem esse appetũt, ad cogitationem qua deum diligũt, se solerter astringunt. In contemplatione nanque creatoris hoc accepturi sunt, vt vna semper mentis stabilitate perfruãtur, nulla eos tunc mutabilitas dissipat: quia scilicet eorum cogitatio sibimetipsi semper indissimilis perseuerat. Hoc ergo cum labore nunc conantes imitantur, quod pòst in munere gaudentes accipiunt. Cui se propheta immutabilitati virtute amoris astrinxerat, cùm dicebat: Vnam petij à domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini. Hinc Paulus vnitati intentione adhæserat, dicens: Vnum autem quæ retro sunt oblitus, ad ea quæ antè sunt extentus, sequor ad palmam supernæ vocationis Christi. Nam si quid in eorum corde humanitus diffluit, mox hoc discussio seuera restringit, & cùm quasi pueriliter cogitatio labitur, iuuenili mox coërctiõe retrenatur. Vnde fit vt sparsam mentem continuo colligant, & in vna quantum præualent cogitatione componant. Quia igitur status mentis cogitationum mutabilitate curuatur, rectè ab Heliu dicitur: Nec multitudo locorum inclinet te. Sed sæpe dum viri iusti animus in ipsa intentionis suæ arce cõsistit, dũ ab omni mutabilitatis se sparsione colligit, dũ quicquid in se superfluè oboritur, premit, ipsa suæ rectitudinis gloria tãgitur, & in tumore propriæ præsumptionis eleuatur. Qui enim magna agit, quanuis de se humilia sentiat, scit tamẽ magna esse quæ agit. Nam si magna esse nescit, ea proculdubio minimè custodit. Quæ dum custodire negligit, aut in eis minus proficit, aut ea funditus amittit. Dum ergo bona nostra opera scire necesse est vt custodiamus, ex ipsa eorum scientia elationis aditus panditur, & ad operantis cor culpæ manus admittitur, qua vastante rapiantur. Mira autem dispensatione agitur, vt conditor noster subleuatum prosperis animum subita concuti tentatione permittat: quatenus semetipsum in infirmitate verius videat, & ab eo quem de virtutibus sumpserat, iam seipso melior elationis fastu descendat. Vnde & bene nunc subditur: Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.) Robusti quippe sunt motus cordis, cùm nulla nisi quæ virtutis sunt, sentiunt. Sed magnitudinem & robustos motus deponimus, quando pulsante vitio cogimur pensare quid sumus. Robustos motus deponimus, quando iam non de virtute attollimur, sed in culpa consentiendo, obrui de ipsa quam patimur infirmitate formidamus. Multum nanque de se animus confidit, quando sibi ad votum vires suppetere cõspicit. Iam sibi fiduciam sanctitatis arrogat, iam se idoneum etiam ad cuncta virtutum culmina quæ sola cogitatione conceperit, putat. Sed cùm hunc tentatio subito oborta transuerberat eas quæ natæ de virtutibus fuerant, elatas cogitationes funditus turbat. Quasi securam quippe vrbem inopinatus hostis ingreditur: & repentino gladio superborum ciuium colla feriuntur. Nihil ergo tunc nisi continuus luctus agitur, dum capta vrbs animi, à magnatorum suorum gloria cæde interueniente vacuatur. Vnde nũc dicitur: Depone magnitudinem tuam absq; tribulatione, & omnes robustos fortitudine. Ac si apertè diceret: Omne quod intrinsecus de bona actione intumueras, reprime, & cordis mot⁹ quos ex recto opere robustos habueras depone: quia iam in ipsa aduersitatis tentatione consideras, quàm frustra prius de te magna elat⁹ æstimabas. Quę videlicet magnitudo idcirco absque tribulatione deponenda dicitur: quia nimirum cùm per tentationem humilitas proficit, prospera est ipsa aduersitas quæ mentem ab elatione custodit.

Causa instabilitatis mentis.

Origo mutabilitatis.

Cur anima remouea-tur à re cui intendit.

Cautela sanctorum uirorum.

Qui magna agit, scit magna esse quæ agit.

Ex ipsa scientia elationis aditus panditur.

Caput. XXXVIII.

SEd tamen sine magna tribulatione non agitur, cùm trãquilla mens irruente tentatione quasi repentino hoste turbatur. Ipsa nanque tẽtationis aduersitas dum se mẽti inserit, quasdam in illa tenebras gignit, eamque obscuritate suæ amaritudinis turbat, quæ apud se dudum virtutũ dulcedine irradiante clarueraṭ. Vnde & aptè subiungitur: Ne protrahas noctem, vt ascendant populi pro eis.) Nox quippe protrahitur, cùm subortæ de tentatione tristitiæ consolationem concita non finitur. Nox protrahitur: quia mœror animi confusis cogitationibus elongatur. Nam dum mens posita in tentatione considerat quòd à virtutis suæ pristina soliditate repellitur, superductis mœroribus quasi quibusdam tenebris cæcatur, atque ab omni luce gaudij eius oculus claudi-tur, dum sollicita trepidat, ne hoc quod esse dudũ cœperat, funditus amittat. Vnde & bene dicitur quòd in hac nocte pro robustis populi ascendunt: quia videlicet in hoc mœrore tẽtationis pro robustis motibus indignæ cogitationes & multiplices in corde prosiliunt. Nam dum se in pertubatione conspicit iã penè amisisse quod fuerat, fluctus in se innumeros tumultusque coaceruat, modo trãquillitatem suam quia perdidit, dolet: modo ne vsque ad praua opera corruat, pertimescit: modo in quo culmine steterat, meminit: modo i quo

Prospera aduersitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G visiorum profundo per delectationem iaceat,attendit: modo ad resumendas vires se reparat, modo se eas posse resumere quasi victus iam fractúsque desperat. Cùm ergo ad supradictam mentem tam multiplices cogitationes prodeunt, hanc quasi in nocte populi consurgentes premunt. Quos nimirum populos non per se,sed per diuinæ protectionis auxilium Propheta subigere se posse præsumpserat,cùm dicebat: Protector meus, & in ipso sperabo, subiiciens populos sub me. Sanctis quippe mentibus populi subiguntur, cùm ab eis per districtæ seueritatis præsentiam, cogitationes stultæ dissiliunt,vt non per abrupta phantasmatum rapiant,sed rationi subditæ,à corde humiliter conquiescant. Quia ergo positus in tentatione animus qui de se in prosperis maiora præsumebat, tumultus spei desperationisque tolerat, rectè nunc dicitur: Ne protrahas noctem, vt ascendant populi pro eis. Ac si apertè diceretur: In tentatione deprehensus citius tenebras mœroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta senseras, in perturbatione quoque deterius cogitationum te caligine confundas. Quod rectè Heliu diceret,si tamen cui diceret,sciret. Nam hæc beato Iob tanto minus cogruunt,quanto ab illo omnia altius sciuntur. Quia verò, vt sæpe diximus, arrogantes dum præsumunt docere quos non debent, vsque ad contumeliosa increpationum verba dilabuntur, subditur:

H *Quòd iniquitatem post miseriam sequitur, qui post correptionem uitium incurrit impatientiæ, & de modo corrigendi arrogantium.*

Caue ne declines ad iniquitatem,hanc enim cœpisti sequi post miseriam.) Iniquitatē post miseriam sequitur, qui post mala quæ pro correctione sustinet,feruenti corde impatientiæ se facibus inflammat. Quod beatum Iob perpetrasse Heliu credidit, qui eum inter flagella positum,liberis effari vocibus audiuit, videlicet nescientis quia omne quod dixit, non hoc de iniquitate impatientiæ, sed de virtute veritatis protulit: quia ab interni iudicis sententia nec cùm se iustificaret,errauit.

Caput.XXXIX.

Sed considerandum valde est quomodo cùm diceret, ne declines ad iniquitatem,de eadem iniquitate protinus subdidit: Hāc enim cœpisti sequi post miseriam. Quid est hoc,quòd dum ad eā declinare vetat,de ea protinus quasi ad quam declinatum iam fuerit,damnat: nisi quod arrogantes viri plus videri iudices quàm consolatores volunt? Vnde & nonnunquam ea districtis sententiis feriunt, quæ nata in corde suspicantur, & priusquam certa sit culpa delinquē tium,profertur inuectio districta verborum,& antè per sententiam percutitur, quàm prodeat quod feriatur. Quanuis & iusti viri plærunque prauis & occultis cogitationibus arguendo obuiant, sed cum per easdem cogitationes aliqua quæ præeunt opera demonstrant, plærunque ab auditorum suorum cordibus ea vitia quæ necdum prolata sunt manu correctionis eradicant,sed iam illa subsequi conspiciunt ex aliis quæ præcedunt. Sicut enim corporales medici quasdam ægritudines iam venisse inueniunt,quasdam vero ne veniant medentur: ita doctores sancti aliquando inuenta vulnera saluti restituunt, aliquando verò agunt in mentibus ne vulnerentur. In quibus hoc solerter intuendū est: quia sicut certa plærunque cum asperitate redarguunt, ita incertis vitiis & cū tranquillitate contradicunt, certa ferientes increpant, incerta præmunientes deuitant. Quam quia arrogantes viri discretionis regulam nesciunt,sententiarum suarum iaculis sicut nota, sic incognita, sicut certa, sic etiam incerta configunt. Vnde nunc ab Heliu dicitur: Caue ne declines ad iniquitatem, hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Quia vero ea quæ subnexa sunt, longiori allegatione protrahuntur, istum libellum hoc fine contringimus,ne immoderatius extendamus.

Quæstio.

Responsio contra arrogantes.

Contra arrogantes.

Libri vigesimisexti Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER MORALIVM SANCTI GREgorij papæ.XXVII. in expositionem libri beati Iob. Caput.I.

QVISQVIS de magnis dictis arrogantium sumere scientiam nititur, prouidere solerter debet, ne hoc quòd eorum scientia altum tumet,imitetur: ne cum virtutū flore, morum vitia colligat,& in eo quòd loquendi notitiam assequitur,viuē di se imperitia trāsfigat. Hos nanq; cùm fortia dicere audimus, sed tamen de dictis fortibus tumere conspicimus,quasi doctrinæ hortum ingressi,de spinis rosas attingimus. Discreta ergo nobis sollicitudine op⁹ est & carpere quod redolet,& cauere quod pūgit: ne si fortasse improuidè dictorum flos legitur, incaute legentis manus morum spina laceretur. Heliu itaque doctus & arrogans,profert aliquando quod redoleat,aliquando quod pungat. Sic igitur sumendum est de eius doctrina quod fragrat: vt tamen sollicitè cauendum sit de elatione quod vulnerat. Qui multa quidē superius moraliter intulit, sed in verbis sequentibus ad sola se prophetiæ arcana sustulit. Ima enim iam moralitatis deserit,& ad prophetiæ summa conscendit. L

Quòd multi prophetiæ spiritum accipiunt, sed tamen ad sanctitatis meritum non attingunt.

Nec mirandum quòd vir arrogās impleri prophetico spiritu potuit,cùm Saūl etiam in numero prophetarum fuit. Sed hoc de Saūle cur dicimus,cùm ex visione angeli accepisse verba rationabilia & asinam nouerimus: Sed sicut irrationale animal rationis verba edidit,nec tamen ad permutationem naturę rationalis accessit,ita sæpe quilibet indignus sancta verba per prophetiæ spiritum recipit: sed tamen ad promerendam sanctitatis gloriam non pertingit, vt & supra se loquēdo emineat,& infra se viuendo torpescat. Vnde nunc Heliu redemptoris nostri aduentum humilem non humilis conspicit,& eum prophetando prædicat,quem elatis moribus impugnat,dicens: Ecce de⁹ excelsus in fortitudine sua,& nullus ei similis in legislatoribus.) Ac si apertè dicat. Qui humilis videbitur in infirmitate, excelsus manet in fortitudine, Paulo hoc etiam attestāte,qui ait: Quia & si crucifixus est ex infirmitate,sed viuit ex virtute dei. De quo rectè subiūgitur: Nullus ei similis in legislatoribus. Legislator Moyses,legislator Iosue, legislatores etiam prophetæ: legislatores cunctos dicere possumus,quos ex lege admouisse recta populum scimus. Sed huic mediatori in legislatoribus similis nullus est: quia isti gratuito vocati ex peccatis ad innocentiam redeūt, & ab his quæ intra semetipsos experti sunt,prędicando alios reducunt. Redemptor autem noster homo sine peccato est, filius sine adoptione: nec perpetrauit vnquā quod redarguit, & sic mundo ex humanitate loquitur,vt tamen eidem mundo ante secula ex diuinitate dominetur. Hunc mediatorem dei & hominum quidam legislatoribus simillem fuisse crediderunt. Nam requirenti quem dicunt homines esse filium hominis,respondērunt discipuli dicentes: Alij Ioannem Baptistam,alij Heliam,alij Hieremiā,aut vnum ex prophetis. Sed nimirum Petrus quàm excelsus in fortitudine esset,apparuit, cùm eum veraciter intuens,à legislatorum æqualitate discreuit,dicens: Tu es Christus filius dei viui. Vnde rectè de illo sponsa in Canticis canticorum dicit: In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni. Et paulopost: Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem. De quibus rursum dicit: Vulnerauerunt me, tulerūt pallium meum. Quos iterum percunctatur,dicens: Num quē diligit anima mea vidistis? Paululum cùm pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea, Dilectus nanque per noctes in lectulo quęritur: quia intra secreta cordis cubilia in tribulatione spiritus desideratur. Quem tamen quærens sponsa nō inuenit: quia electa quæque anima iam quidem amoris eius facibus

1.Reg.10.

Num.22.

2.Cor.14.

M

Matth.16.

Canti.3.

A facibus flagrat,sed adhuc quæsiti negatur species,vt amātis desideriū crescat,& quasi in siti aqua subtrahitur, vt eiusdē sitis æstus augeatur,& quo hanc diutius sitiens desiderat, eo quandoque cùm inuenerit,auidius sumat. Sed hanc quærentem vigiles inueniunt,eamque vulnerant,& eius pallium tollunt: quia vnamquamque animam redemptoris sui iam speciē requirentem,cùm sollicīti doctores inueniunt,hanc per prędicationis verbum cœlestis amoris spiculis vulnerant, & si quod ei adhuc de vetusta conuersatione tegmen inest,subtrahunt,vt quo exuta ab huius mundi onere redditur, eo is qui quæritur,ab illa citius inueniatur. Bene autem subditur: Paululum cùm pertransissem eos,inueni quē diligit anima mea: quia visionis eius mens auida,nisi prophetarum ęstimationē, nisi patriarcharū celsitudinem, nisi cunctorum hominū mē suram transcenderet,eum qui est super homines non inueniret. Transire ergo est vigiles,etiam eos quos miratur anima, in eius comparatione postponere. Et tunc is qui quærebatur, cernitur,si homo quidem, sed tamen extra mensuras hominum credatur. Vnde bene nunc dicitur: Nullus ei similis in legislatoribus. Sed is videlicet per infirmitatem carnis, nostris obtutibus apparens,dum alios reprobat,alios vocat: mira iudicia exhibuit: quæ à nobis & cogitari possint, & cōprehendi non possint. Ait nanque: In iudicium ego in hunc mūdum veni,vt qui non vident,videant: & qui vident, cæci fiāt. Ioan.9.

B

Et rursum: Confitebor tibi domine pater cœli & terræ: quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. In quibus nimirum iudiciis Iudæa repellitur, gentilitas aggregatur. Quod videlicet factum mirari possumus, sed perscrutari nullatenus valemus. Vnde & bene nunc ab Heliu subditur: Quis poterit scrutari vias eius, aut quis audet ei dicere,operatus es iniquitatem? Ac si dicat cuius perscrutari actio non potest,quo pacto reprehendi potest? Nemo enim bene iudicat quod ignorat. Tāto ergo debemus sub eius iudiciis silendo quiescere, quāto & rationē iudiciorum illius nos cernimus non videre. Vnde & bene subditur: Matt.11.

Quòd nostræ scientiæ mensuram Christi opera excedant. Caput.II.

MEmento quòd ignoras opus eius de quo cecinerūt viri. In scriptura sacra aliquando viri angeli, aliquando autē perfectæ vitæ homines memorantur. Nam quia aliquādo vir angelus dicitur: Daniel propheta testatur,dicens: Ecce vir Gabriel: Rursum quia virorum nomine perfectæ vitæ homines exprimuntur,in prouerbiis sapiētia loquitur,dicens: O viri, ad vos clamito. De domino igitur viri canunt,cùm eius nobis potentiam vel superni spiritus,vel perfecti quique doctores innotescunt. Sed tamen op⁹ eius ignoratur: quia nimirum iudicia illi⁹ ipsi etiam qui hūc prædicant,impenetrata venerantur. Et sciunt ergo quē prędicant, & tamen eius opera ignorant: quia cognoscunt per gratiam eum à quo facti sunt,sed eius iudicia comprehendere nequeunt,quæ ab illo etiam super ipsos fiunt. Quod enim omnipotens deus perspicuè in sua actione non cernitur,Psalmista testatur,dicens: Qui posuit tenebras latibulum suum. Et rursum: Iudicia tua abyssus multa. Atque iterū: Abyssus sicut pallium amictus eius. Vnde bene etiam per Salomonē dicitur: Sicut ignoras quæ sit via spiritus, & qua ratione cōpingantur ossa in ventre prægnantis,sic nescis opera dei, qui fabricator est omnium. Vt enim vnum è multis loquar, duo ad hanc lucem paruuli veniunt, sed vni datur vt ad redemptionem per baptisma redeat,alter antè subtrahitur, quàm hunc regenerans vnda perfundat. Et sæpe fidelium filius sine fide rapitur,sæpe infidelium concesso fidei sacramento renatur. Sed fortasse aliquis dicat,quòd hunc deus acturū prauè etiam post baptisma nouerat,& idcirco eū ad baptismatis gratiam non perducat. Quod si ita est, peccata quorundā procul dubiò priusquam sint perpetrata,puniuntur. Et quis ista rectè sentiens dixerit: quia omnipotens deus qui alios à perpetratis facinoribus liberat,hæc in aliis etiam non perpetrata condemnat? Occulta itaque sunt eius iudicia, & quanta obscuritate nequeunt conspici, tāta debent humilitate venerari. Dicat ergo: Memēto quòd ignoras opus eius, de quo cecinerunt viri. Ac si apertè diceret: De quo fortes quique locuti sunt,eius opera tuæ mentis oculis absconduntur: quia Iudicia dei incomprehensibilia sunt. C

Psal.17.

Psal.35.

Eccles.11.

Exemplū.

Responsio quorundā. Cōfutatio.

mensuram tuæ notitiæ eoipso quo humanitate circunscribexis,transeunt. Sequitur: D

Quòd deum quidem esse scimus, quod maius est, & eius iudicia ignoramus, quod minus est.

Omnes homines vident eum,& vnusquisque intuetur procul.) Omnis homo eoipso quo rationalis est conditus,debet ex ratione colligere eum qui se condidit deum esse. Quem nimirum iam videre, est dominationem illius ratiocinando conspicere. Cùm verò dictum sit: Omnes homines vident eū, rectè subiungitur: Vnusquisque intuetur procul. Procul quippe eum iutueri,est nō iam illum per speciem cernere,sed adhuc ex sola operum suorum admiratione pensare. Procul illum hic etiam electi conspiciunt: quia necdum claritatem illius per acumen intimæ visionis apprehendunt. Cui etsi iam per amorem iuxtà sunt,adhuc tamen ab illo terrenę inhabitationis pondere disiunguntur: & quanuis & bene viuendo inhæreant,à contemplationis eius specie longē se esse suspirant. Quem nimirum reprobi etiam cùm ad iudicium venientem viderint, procul intuentur: quia non eum in diuinitatis forma,sed in sola qua & cōprehendi potuit humanitate conspiciunt: quia videlidet eorum oculos reducta tunc ad memoriam sua male gesta reuerberant, & dum eius humanitatē vident,cuius diuinitatis claritatem nō vident,miro modo ab eius visione quem conspiciunt,longe fiunt. Caput.III. E

Sed cùm dicitur: Memento quòd ignores opus eius ac deinde subiungitur: Omnes homines vident eum quem sicut diximus, videre, est transcendentem omnia,eius essentiam ex ratione colligere, valde mirandum est quòd & ipsum cernimus,& eius op⁹ ignoramus. Dubij quippe de ei⁹ essentia non sumus,& tamen in eius iudiciis incerti remanemus. Patet nobis quod summum est,absconditur quod minimum. Minus quippe sunt eius opera quàm ipse, & agentem cernimus,sed in actione caligamus: quia videlicet cur quid fiat incertum est: sed quis sit qui hæc incerta faciat, incertū non est. Dicat ergo: Memēto quòd ignores opus eius de quo cecinerunt viri,omnes homines vidēt eum: vnusquisque intuetur procul, quia eum cuius iudicia minimè comprehendimus,esse per rationem videmus: quem tanto adhuc procul cernimus,quanto ab eius fortitudine nubilo infirmitatis nostræ separamur. Sequitur:

Quòd infirmum Christi secundum carnem fortius est hominibus: nec in hac humana natura aliquis ei uel in patribus uel prophetis possit æquari.

Ecce deus magnus vincens scientiam nostram.) Superius dixerat: Ecce deus excelsus, nunc iterum dicit: Ecce deus magnus. Quid est quod de deo loquens,ecce dicit,& ecce repetit,nisi quòd ecce dicimus de ea re quam in præsenti monstramus? & quia deus vbique præsens est, cùm de illo ecce dicitur: etiam non videntibus adesse memoratur. Bene autem eū vincere scientiam nostram narrat, quem videri ab omnibus dixerat: quia & sic ex ratione conspicitur, vt magnitudo tamen illius nulla nostri sensus subtilitate penetretur. Quicquid nanque de claritate eius magnitudinis scimus, infra ipsum est: & tanto ab eius scientia longē repellimur, quāto ei⁹ potentiam nos comprehendisse suspicamur. Nam quanuis in altum mens nostra rapiatur,eius tamen magnitudinis immēsitate transcenditur. Cuius tūc aliquid quasi ex parte cognoscimus, quando eum nos dignè cognoscere non posse sentimus. Sequitur: Numerus annorum eius inæstimabilis.) Dicere vtcunque æternitatem voluit, & ipsam æternitatis lōgitudinem annos vocauit. Cùm enim breuitatem temporis dilatare volumus, momenta per horas, horas per dies, dies per menses, menses autem per annos extendimus. Quia ergo peramplum quiddam dicere voluit, sed quid diceret, latius non inuenit: ideo annos sine æstimatione numeri multiplicauit, dicens: Numerus annorum eius inæstimabilis, vt dum ea quę apud se sunt prolixa multiplicat, æternitatis longitudinem se metiri non posse infirmitas humana cognoscat. Tende itaque oculum in ęternitatem, vt videas deum vel quando est à principio, vel quousque, & nusquam finis superior, quia esse non incipit: nusquam finis inferior, quia esse non desinit. Intra ipsum omnia coangustantur, ipse verò circa omnia sine spatio extenditur, sine loco dilatatur. F

Universidad de Deusto
Biblioteca

G latatur. Ecce cuncta quæ facta sunt, ea ipsa circunscriptione qua creata sunt, superiori & inferiori fine cinguntur. Lege enim sua qua antè esse incipiunt, festinant non esse. Sed quædã mirabiliter acceperũt, vt quãuis ea finis superior inchoat, finis tamen inferior non constringat, & licet esse incipiãt, esse in perpetuũ non desistant. Horũ vero æternitas idcirco summæ est æternitati dissimilis: quia æterna esse cœperũt. Cùm ad extrema prospicimus, horum finem qui omnino deest, nõ comprehendimus: eorum tamen initia cernimus, cùm mentem retro reuocamus, & dum in eis infra supraque animum ducimus, non capimus omnino quousque sunt, sed videmus ex quo. Deus autem quia quasi quiddam in eo per æternitatẽ longum est, quod nec initio oritur, nec fine terminatur, nec ex quo in semetipso recipit, nec quousque, dicatur ergo: Numerus annorum eius inæstimabilis. Per hoc ergo quòd annorum illius numerus dicitur, diutinum eius esse ostenditur. Per hoc vero quòd inæstimabilis memoratur, hoc ipsum esse infinitum & incomprehensibile demonstratur. Sed quia humanis mentibus innotescat, agnouimus: dum omnes homines vident eum, & quia eius magnitudinem admiranter cernimus, dum annorum eius numerus inæstimabilis habetur: restat iam vt etiam quid agat, audiamus. Sequitur:

Quòd ablatis prophetis, & ueteris testamenti authoribus Ecclesiastica doctrina multipliciter exponens
H *quod illi sub breuitate locuti sunt, quasi ex guttis gurgites fecit.* Caput. IIII.

QVi aufert stellas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.) Duo in hac vita sunt genera iustorum. Vnum videlicet bene viuẽtium, sed nulla docentium: aliud verò rectè viuentium, & eadem recta docentium: sicut & in cœli facie aliæ stellæ prodeunt quas nullæ pluuiæ subsequũtur, aliæ prodeũt quæ arẽ tẽ terrã magnis imbribus infundunt. Igitur quoties in sancta Ecclesia rectè quidam viuunt, sed tamen prædicare eandem rectitudinem nesciunt, stellę quidem sunt, sed in siccitate aëris natæ: quia per exemplum bene viuẽdi lucere cęteris possunt, sed per prædicationis verbum pluere nequeũt. Cùm verò in ea quidam & rectè viuunt, & aliis eandem rectitudinem verbis prædicationis influunt, quasi ad proferendas pluuias in cœlum stellę producũtur, quæ sic vitæ suæ meritis luceãt, vt etiam sermone prædicationis pluant. An non in hoc cœlo astrum pluuiæ Moyses extitit, qui cùm de supernis emicuit, corda peccantium quasi arentem inferius terram sanctæ exhortationis pluuia ad vbertatem germinis infudit? An non Esaïas astrum pluuię ostensus est, qui in eo quòd lucem veritatis præuidens tenuit, siccitatem infidelium prophetando annuncians rigauit? An non Hieremias & prophetæ cæteri velut in cœlo positi astra pluuiæ fuerunt, qui in prædicationis culmine erecti, dum prauitatem peccãtium liberè increpare ausi sunt, quasi verborum guttis obcæcationis humanæ pulueremrigando presserunt? Quorum videlicet animas ab hac corruptibili carne susceptas: quia ex præsenti vita superna iudicia auferunt, quasi à cœli facie stellæ pluuiæ subtrahuntur, & ad occultũ astra redeũt, dum peractis suis cursibus sanctorum animæ in thesauris dispositionis intimæ recõduntur. Sed quia terra arescęret, si subductis stellis pluuiæ superna funditus fluẽta cessarẽt, rectè dicitur: Qui aufert stellas pluuiæ, & effudit imbres ad instar gurgitũ. Ná cùm prophetas abstulit eorũ vice dominus Apostolos misit, qui in similitudinẽ gurgitũ pluerẽt, postq̃ subductis antiquis patrib⁹ exteriora legis prædicamẽta tacuissent. Stellas ergo pluuiæ abscondit, & ad instar gurgitũ imbres fudit: quia dũ prædicatores legis ad secreta & intima retulit, per dicta sequentiũ vberior vis prædicationis emanauit.

Caput. V.

Hiere.3. POssunt quoque per stellas pluuię, sancti Apostoli designari, de quibus Iudææ reprobatæ per Hieremiam dicitur: Prohibitæ sunt stellæ pluuiarũ, & serotin⁹ imber non fuit. Stellas ergo pluuiæ dominus abstraxit, atque ad instar gurgitum imbres fudit: quia cùm de Iudæa prædicãtes Apostolos abstulit, doctrina nouæ gratiæ mundum rigauit. Quod vtrunque factum in Ecclesia potest non inconuenienter intelligi: quia cùm solutis corporibus ad secretos superI norum sinus Apostolorum animas retulit, quasi à cœli sacie stellas pluuiæ abscondit. Sed ablatis stellis pluuię, in morem gurgitum imbres dedit: quia etiam reductis ad superna Apostolis, per expositorum sequentium linguas, diuinæ fluenta scientiæ diu abscondita largiori effusione patefecit. Nam quod illi sub breuitate locuti sunt, hoc exponẽdo isti multipliciter auxerunt. Vnde & non immerito ipsa expositorum prædicatio gurgitibus comparatur: quia dum multorũ precedentium dicta colligunt, ipsi in eo quod astruunt, profundius dilatantur. Nam dum testimonia testimoniis iungunt, quasi ex guttis gurgites faciunt. Quorum verbis dum quotidie gentilitas docetur: quia peccatorum mens cœlestem scięntiam accipit, quasi stans in terra aqua gurgites ostendit. Sed nequaquam se eisdem Apostolis expositores in scientia præferant, cùm exponendo latius loquuntur. Meminisse quippe incessanter debent, per quos eiusdem scięntiæ inuentiones acceperunt. Vnde & aptè subiungitur: Qui de nubibus fluunt.) Hi quippe de nubibus gurgites fluunt: quia si ex sanctis Apostolis vis intelligentiæ non inciperet, nequaquam per doctorum ora largior manaret. In scriptura enim sacra aliquãdo per nubes mobiles quique homines, aliquando prophetæ, aliquando autem Apostoli designãtur. Per nubes quippe mobilitas humanæ mentis exprimitur, sicut Salomon ait: Qui vẽtum obseruat, non seminat: & qui considerat nubes, nũquam metit. Ventum proculdubio immundum spiritum, nubes vero subiectos ei homines appellat, quos toties huc illucque impellit & reuocat, quoties tentationes eius in eorum cordibus suggestionum flatibus alternat. Qui igitur ventum obseruat, non seminat: quia qui tentationes venturas metuit, cor ad bona opera non proponit. Et qui considerat nubes, non metit: quia is qui ante humanæ mutabilitatis terrorem trepidat, mercedis æternæ retributione se priuat. Per nubes prophetæ figurantur, sicut per Psalmistam dicitur: Tenebrosa aqua in nubibus aëris, id est occulta scientia in prophetis.

Eccles.11.

Psal.17.

Caput. VI.

PEr nubes quoque Apostoli designantur: sicut per Esaïã dicitur: Mandabo nubibus, ne pluãt super eam imbrẽ. Ipsi igitur stellæ: quia vitæ meritis lucent, ipsi nubes, quia arentem nostri pectoris terram cœlestis intelligentiæ fluentis rigant. Si enim nubes non essent, nequaquam eos intuens propheta dixisset: Qui sunt isti qui vt nubes volant? Imbrium itaque gurgites de nubibus fluũt: quia profundæ prędicationes sequentium, intelligentiæ originem à sanctis Apostolis acceperunt. De quibus adhuc nubibus aptè subiungitur: Quæ prætexunt cuncta desuper.) Nubes cùm desuper aërem prætexunt, si in cœlum oculos attollimus, non cœlum sed ipsas intuemur, nec visus noster æthereas plagas penetrat: quia ei illas ipsa sua infirmitas occultat, & cùm de cœlo sol rutilat, prius interfuso aëre pascitur, vt post in cœlo Solis radios cõtempletur. Quia ergo carnales homines sumus, cùm superna appetere nitimur, quasi in cœlum oculos leuamus, & velut in cœlum aciem intendimus: quia pressi vsu rerum corporalium, docere spiritalia conamur. Sed quia trãsire intellectus noster ad diuina non sinitur, nisi prius per sanctorum præcedẽtium exempla formetur, quasi iam cœlum noster oculus suspicit, sed nubes videt: quia comprehendere ea quæ dei sunt, appetit, sed vix mirari ea quæ hominibus collata sunt, potest. Vnde & alias dicitur: Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis. Qui enim Orientem Solem contemplari non valet, irradiatos montes aspicit: & quia sol ortus sit, deprehendit. Ex æternis ergo montibus nos deus illuminat: quia per admiratam vitam patrum præcedentium, radio nos suæ claritatis illustrat. Ecce in studio deuotionis dominicæ & charitatis accẽdimur, sed in hac deuotione atque charitate melius harum nubium contemplatione formamur. Quid enim deuotius Petro? quid charius Ioanne? Ille per deuotionem fluida maris dorsa calcare non timuit, iste per amorem in ipso authoris nostri pectore requieuit, & qui ad corporalis cœnæ refectionem venerat, spiritale pabulum de sinu redemptoris sumpsit.

Esaie.5

Esaie.60.

Psal.75.

Mat.14.

Ioan.13.

Caput. VII.

SEd quia signari per nubes etiam prophetas diximus, necesse est vt adhuc ad medium superiorum patrum exempla deducamus. Ecce cùm præceptis cœlestibus subdi

Exemplis patrum inuamur.

A subdi per obedientiam cupimus, cõsideratis antiquorum patrum vestigiis iuuamur. Quid enim Abraham obedientius, qui ad vnam vocem dominicã cognatos ac patriam deserit: & pro adipiscenda æterna hereditate ipsum ferire non trepidat, quem senex iam & penè moriturus acceperat hæredẽ? Cùm patientiæ virtutem apprehendere conamur, præcedentium exempla conspicimus. Quid enim Isaac patientius, qui ligna portat, de holocausto interrogat, atque post paululum ligatur, & non loquitur, aræ superponitur, & non reluctatur? Quid ergo isto viro dici patientius potest? qui quasi ad solatium ducitur, & requirit, ad feriẽdum ligatur & conticescit, & oblaturus holocaustum interrogat, offerendus in holocaustum tacet. Cùm accingi ad laborum tolerantiam nitimur, exemplis præcedentium informamur. Quid enim Iacob laboriosius, qui apud Laban tam longo tempore propinquus iure cognationis, opera exercuit seruitutis, & vice obsecut⁹ est famuli, vt perfrueretur præmiis hæredis? Cùm arcem continentiæ & castitatis ascendere nitimur, exemplis præcedentium subleuamur. Quid enim Ioseph castius, qui ad desiderium petulantis dominæ iugo luxuriæ premi non potuit etiã captiuus? Et quidem hominibus extitit seruus, sed contra dominantem nequitiam & in seruitio liber fuit. Cùm mansuetudine repleri concupiscimus, præcedentium exemplis adiuuamur. Quid enim Moyse mansuetius, qui commissi sibi populi seditionem tolerat, & tamen irascentem dominum pro eisdem suis persecutoribus rogat, seque pro illis diuino furori obiicit: quia in sancto eius pectore etiam ex persecutione charitas ignescit? Cùm contra aduersa mundi firmare mentem per constantiam nitimur, præcedentium consideratione fulcimur. Quid enim Iosue constantius, qui ad explorãdam gentium qualitatem missus, nec proceritatis magnitudinem, nec numerositatis multitudinem expauit? Vnde & eas dem gentes quas explorando non timuit, etiam præliando prostrauit. Cùm benignitatis culmẽ apprehẽdere conamur, præcedentium exemplis instruimur. Quid enim Samuele benignius, qui de principatu regendi populi deiectus, successorem sibi humiliter requirit, inuẽtumque vngit in regem, vnctum mox tolerat persecutorẽ? A quo ne moriatur, trepidat: & tamẽ ne ei dominus irascatur rogat. Ipse quippe cùm mitteretur, ait: Audiet Saül, & interficiet me. Et ei per semetipsam veritas dicit: Quousque tu luges Saülem, cùm ego abiecerim eum? Quid ergo isto viro benignius dici potest, qui & hunc non vult diuinitus percuti, à quo formidat occidi? Cùm ad pietiatis atque humilitatis celsitudinem tendimus, præceptis exemplis leuamur. Quid enim Dauid misericordius, quid humilius dici potest, qui à rege reprobo pro victoriis contumelias recipit, qui de manu hostili Israëliticam gentem fortis eripuit: & tamen ipso ne moriatur, quasi debilis fugit? Qui & se electum diuino iudicio, & persecutorem suum reprobum agnoscit, & tamen eidem persecutori suo crebræ tristitiæ humilitate se subiicit, qui persecutoris lanceam tollit, oram chlamidis detruncat, atque ad cacumen montis protinus properat, & vno eodemque tempore quia occidendi potestatem habuerit, ostentat: & ne occidatur, rogat, Quia ergo in cunctis quæ spiritaliter appetimus, exemplis præcedentibus informamur, bene de his nubibus dicitur: Quæ prætexunt cuncta desuper. More enim nubiũ extensa super nos patrum vita tegimur, vt ad fructum fœcundi germinis infundamur. Et quasi intuentes cœlum prius nubes aspicimus: quia antè bonorum facta admirando cernimus, & post illa quæ sunt cœlestia experiendo penetramus. Sed quia nequaquam harum nubium, id est antiquorum patrum vita nobis virtusque patesceret, nisi eam nubes aliæ, id est sancti Apostoli lumine suæ prædicationis aperirent, ad has nubes quæ prædicando mundum circũcunt, sermo redeat, & quid per illas dominus in mundo egerit, ostendat. Sequitur:

Gene.12.

Gene.22.

Gene.27.

Gene.39.

Exod.32.

Iosue.10.

Samuel.

1.Reg.16.

B

C

Quòd diffusis per orbem prædicatoribus, mansio præparata est deo in credentium cordibus, & clarescentibus miraculis, usque ad terminos mũdi nomẽ Christi peruenit.

Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.) Extendit nubes dominus, dum ministris suis viã prædicationis aperiens, eos in mundi latitudinem circunquaque diffundit. Bene autem dictum est: Quasi tentorium suum. Tentoriũ quippe in itinere poni solet. Et cũ prędicatores sancti in mũdo mittuntur, iter deo faciunt. Vnde scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante. Et vnde rursum per Psalmistam dicitur: Iter facite ei qui ascendit super occasum. Et rursum: Deus cùm egredereris coram populo tuo, dum transgredereris per desertũ, terra mota est. Deus enim qui per semetipsum non localiter vbique est, per prædicatores suos in mundi partes localiter ambulat. Vnde etiam per Prophetam dicitur: Et inambulabo in eis. Iter quippe per eos agit, dũ humanis cordibus eorũ se eloquio infundit. Atque in hoc itinere tentoria dei sunt hæc eadem corda sanctorum, quibus quasi in via quiescẽdo tegitur, dum per hæc ad mentes hominum veniens agit quæ disposuit, & non videtur. Caput. VIII.

D

Malach.3.

Psal.67.

Ibidem.

HInc est quòd simul omnis synagoga tentorium vocatur, cùm cessasse à prædicatione iacerdotes dominus per Hieremiam queritur, dicẽs: Non est qui extendat vltra tentorium meum, & erigat pelles meas. Hinc rursum de exterminatione eius dicitur: Dissipauit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suũ. Quia enim in vnius populi cultu tũc dominus inter homines latuit, eundem sibi populum tentorium vocauit. Vnde & rectè nunc nubes istæ eius tentorium dicũtur: quia ad nos deus per gratiam veniens, intra prædicatorum suorum mentes operitur. An Paulus eius tentorium non erat, cùm ab Hierusalem per circuitum vsque ad Illyricum ad corda mortalium veniens, in eius mente dominus quiescebat? Nubes quippe erat hominibus, tentorium deo: quia quem prædicando infundebat audientibus, hunc inuisibiliter in mente retinebat. Idem rursus dum catenis vinctus Romã peteret Paulus occupaturus mũdum, latens in eius pectore quasi sub tentorio ibat deus: quia & occultus videri non poterat, & per verba prædicationis proditus, iter inchoatæ gratiæ sine cessatione peragebat. Nubes eius Moyses extitit, cùm priusq̃ plebi Israëliticæ ducatũ præberet, quadraginta annis in deserto permanens, & sublimia appetens, à conuersatione populi segregatus vixit. Sed tentorium dei factus est, cùm ad reuocandum populum in Aegyptum missus ibat, portans inuisibilem in corde veritatẽ, cùm omnipotẽs deus qui patescebat in opere, latebat in corde. Et vbique præsens omnia continens, iter in suo famulo in Aegyptum veniens faciebat. Vnde scriptum est: Iuit deus in Aegyptum vt redimeret sibi populum. Ecce ire dicitur per cuius incircunscriptam præsentiam cuncta continentur: quia is qui vbique ex maiestate est, quasi in via gressus ponit ex prædicatione. Sed eisdem sanctis prædicatoribus nequaquã ad persuadẽdum verba sufficiunt, nisi etiam miracula addãtur. Vnde cùm dictum sit: Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, rectè subiungitur: Et fulgurare lumine suo desuper. Quid enim sentire fulgura nisi miracula debemus? de quibus per Psalmistam dicitur: Fulgura multiplicabis, & conturbabis eos. Per has ergo nubes lumine suo desuper fulgurat: quia per prædicatores sanctos insensibilitatis nostræ tenebras etiam miraculis illustrat. Cumque nubes istæ verbis pluunt, cumque miraculis vim coruscæ lucis aperiunt, extremos etiam mundi terminos in diuino amore conuertunt. Vnde rectè subditur: Cardines quoque maris operiet.) Quod faciendum quidem Heliu vocibus audiuimus, sed authore deo iam factum cernimus. Omnipotens enim dominus coruscantibus nubibus cardines maris operuit: quia emicãtibus prædicatorũ miraculis, ad fidem etiam terminos mundi perduxit. Ecce enim penè cunctarum iam gentiũ corda penetrauit, ecce in vna fide Orientis limitem Occidentisque coniunxit: ecce lingua Britanniæ quæ nil aliud nouerat quàm barbarum frendere, iam dudum in diuinis laudibus Hebræum cœpit halleluia resonare. Ecce quondam tumidus iam substratus sanctorum pedibus seruit Oceanus, eiusque barbaros motus quos terreni principes edomare ferro nequiuerant, hos pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus verbis ligant, & qui cæteruas pugnantium infidelis nequaquam metuerat, iam nunc fidelis humilium linguas timet. Quia enim perceptis cœlestibus verbis, clarescentibus quoque miraculis, virtus ei diuinæ cognitionis infunditur, eiusdem diuinitatis terrore refrenatur, vt praua agere metuat, ac

E

Per totam Exodum

Exod.15.

F

Psal.143.

Britannia ad fidem conuersa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tuat,ac totis desideriis ad æternitatis gratiam peruenire cõcupiscat. Vnde hic quoq; conuenienter adiungitur: Per hęc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus.) Per hæc nimirum verba prædicatorum,id est guttas nubium,per hæc fulgura miraculorum deus populos iudicat: quia eorũ corda territa ad pœnitentiam vocat. Nam dum superna audiunt,dum mira opera attendunt,mox ad corda sua redeũt, & se de anteactis prauitatibus affligentes, æterna tormenta pertimescunt. Sed per easdem nubes per quas terror infligitur,etiam esca datur:quia magna prædicatorum dispensatio est,vt sic sciant superbientium mentes affligere,vt etiam afflictas nouerint consolationis eloquio nutrire: quatenus & peccãtes de ęternis suppliciis terreãt,& pœnitẽtes de superni regni gaudiis pascãt. Vnde bene ipse dispensationis ordo seruat? est, vt ordinatè Heliu diceret quòd p has nubes pri? iudicat populos,& postmodum escas præbet: quia nimirum omnipoteus deus per prædicatores suos prius nos de praua actione corripiens concutit,& postmodum per spem consolans nutrit. Si enim diuina dispensatio per has nubes iudiciũ
Ioan.20. modo non ageret,nequaquam eisdem nubibus dixisset: Accipite spiritum sanctum,quorum remiseritis peccata,remittuntur eis,& quorum retinueritis,retenta sunt. Et rursum si per eas ieiuna nostra corda nõ pasceret, nequaquam de esurientibus populis discipulis dominus diceret: Date illis vos
Mat.14. mãducare. Quod sic tũc eorum manibus factum credimus,
H vt hoc eorum verbis quotidie fieri sine cessatione videamus. Quid enim agit Petr?,cùm per epistolas loquitur,nisi vt verbi pabulo corda nostra malè ieiuna satiẽtur? Quid Paulus, quid Ioannes per epistolas loquentes operantur,nisi vt mentes nostræ cœlestia alimenta percipiant,& inædiæ suæ fastidium quo moriebãtur,vincant? Dicatur ergo: Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, & fulgurare lumine suo desuper,cardines quoque maris operiet. Per hæc enim iudicat populos,& dat escas multis mortalibus. Ac si apertè diceret: Si sanctos suos in ministerio prædicationis extendit, eorumq; verba miraculis adiuuat, totius mundi limites ad fidem vocat,per quæ & prius superbientes iudicat, & pòst per verbum cõsolationis nutriens in spe humiles roborat.

Caput.IX.

Sed cùm escas dare mortalibus diceret:notandum quòd non ait omnibus sed multis:quia videlicet scriptũ est:
1.Tim.3. Non omnium est fides. Et quibusdam dicitur: Propter-
Ioan.8. ea vos non auditis:quia ex deo non estis. Et rursum: Nemo po-
Ioan.6 test venire ad me,nisi pater qui misit me,traxerit eum. Et rursum: Nouit dominus qui sunt eius. Vnde in ipsa quoq; sancta Ecclesia plurimi fidem tenent, & vitam fidei non tenent: humilitatis dominicæ sacramenta percipiunt,sed humiliari dominica imitatione contemnunt: blanda diuini eloquij prædicamenta communicant,sed apud se immanes in tumore perseuerant. Vnde hic quoque postquam per cardines maris ag-
I gregatæ Ecclesiæ latitudo signata est,aptè subiungitur:

Quòd superbis cognitio denegatur ueritatis, & quid sit quòd filij Ruben & Gad & dimidia tribus Manasse ultra Iordanem ad alenda pecora campestria cõcupiscant, & in terra promissionis hæreditatem non uelint, cùm tamẽ ante fratres ad bellum armati præcedant.

Immanibus abscondit lucẽ.) Immanes quippe sunt qui se elatis cogitationibus extollunt. Quos contra per Esaiam dicitur: Væ qui sapientes estis in oculis vestris,& coram vobis-
Esaiæ.5 metipsis prudentes. Quos cõtra etiam Paulus ait: Nolite pru-
Rom.12. dentes esse apud vosmetipsos. Sed his immanibus lux absco-
ditur: quia nimirum superbientibus veritatis cognitio dene-
Luc.10.& gatur. Vnde per semetipsam veritas dicit: Confitebor tibi
Matth.11. pater domine cœli & terræ: quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus,& reuelasti ea paruulis. Sapientes & prudentes videlicet superbiẽtes vocans. Qui enim nõ subiunxit, Reuelasti ea stultis,sed paruulis, tumorem se damnasse in-
Psal.114. notuit,non acumen. Vnde & aliàs dicitur: Custodiẽs paruulos dominus. Atque vt ostendatur hæc eadem paruitas quid
Ibidem. vocatur,adiungitur: Humiliatus sum,& liberauit me. Quia ergo sunt multi in Ecclesia qui paruuli esse despiciunt,etiam in humilitatis loco immanes apud se esse minimè desistunt. Hos plærunque videas honoribus extolli,voluptatibus perfrui,rerum multiplicitate dilatari. Hi sæpe nil præcipuè nisi K
præesse cæteris appetunt,à multis timeri gratulantur: rectè viuere negligunt,& rectæ vitæ famam habere concupiscunt, adulationes quærunt,fauoribus intumescũt. Et quia in rebus sibi copiosè præsentibus prompti sunt, ventura gaudia non requirunt. Cumque eos multiplex actio occupat,etiam à semetipsis alienos demonstrat. Caput.X.

Et tamen si qua fidei tẽtatio exurgat: quia in ea saltem specietenus continentur,hanc verbis, hanc laboribus defendunt,& patriam cœlestem vindicant, nec tamen amant. Quos bene apud Moysen filij Ruben & Gad & dimi-
Iosue.3. dia tribus Manasse exprimunt, qui multa pecora & iumenta possidentes,dum extra Iordanem ea quæ vderãt, campestria concupiscunt, in repromissionis terra hæreditatem habere noluerunt,dicentes: Terra quam percussit dominus in conspectu filiorum Israël,regio vberrima est ad pastum animalium,& nos serui tui habemus iumenta plurima, precamúrque si inuenimus gratiam coram te,vt des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanem. Qui igitur iumenta plurima possident, Iordanem transire refugiunt quia quos multa mundi implicamenta occupant, habitationem cœlestis patriæ non requirunt. Sed ipsa eos quam specietenus tenent,fides increpat:ne otij delectatione torpescant,atque exemplo suo alios à laboris tolerãtia & studio
Nume.32. longanimitatis frangant. Vnde eis per Moysen dicitur. Nun-
L quid fratres vestri ibunt ad pugnã,& vos hic sedebitis? Cur subuertitis mentes filiorum Israël? Sed quia erubescunt non defendere quod confitentur, pro eadem fide quam profes-
Ibidem. si sunt,ad certamen properant,eãque non sibi sed proximis vẽ dicant. Vnde & ad Moysen dicunt: Caulas ouium fabricabimus,& stabula iumẽtorum,paruulisq; nostris vrbes munitas:nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israël. Qui mox fortes pro aliis veniunt,& repromissionis terram ab hostibus liberant,& relinquunt:atque ad pascenda armenta extra Iordanem redeunt. Multi quippe quanuis fideles curis præsentibus occupati, quasi armenta extra Iordanem pascunt: quia contra fidem baptismatis tota mente omniq; desiderio rebus perituris inseruiunt. Qui tamen,vt diximus,cùm fidei tentatio oritur, defensionum armis accinguntur. Hostes fidei superando trucidant,& hæreditatem terræ repromissionis,id est,fructum fidei non amãt, ficq; pro illo pugnant, vt tamen sua pignora extra illam deponant. Quia enim paruulos foris habent,affectum in eius habitatione non habent. Vnde ad campestria redeunt: quia ab altis cacuminibus montium quasi à spe cœlestium dilabuntur: vt extra repromissionis terram bruta animalia nutriant: quia ad pascendos varijs desideriis irrationabiles animi motus elaborant: quia æternæ lucis quanta sit claritas nescíunt, qui transitorijs occupationibus obcæcantur, & dum de terrenis rebus superbiunt,cœlestis sibi luminis aditum claudũt:
M Caput.XI.

Vnde rectè nunc dicitur: Immanibus absconditlucẽ. Sed tamen aliquando hos immanes superna gratia respicit,atque ipsis rerum abundãtium occupationibus affligit,eorumq; prosperitatibus,aduersas quidem sed vtiles tribulationes interserit, vt contristati ad cor redeant, atque in perituris rebus quàm inaniter occupentur, agnoscãt. Vnde hic quoque postquam subtracta lux dicitur,aptè subiũgitur: Et præcipit ei,vt rursus adueniat:)quia veritatis lumen quod elatis occupatisq; mentibus absconditur, afflictis humiliatisq; reuelatur. Lux quippe aduenit,cùm afflicta mens ipsas quas de perituris rebus tribulationum tenebras tolerat,agnoscit: quia nisi aliquid ex lumine ĩterno perciperet,nec hocipsum quia lumen perdideratsideret. Quod intelligi specialiter etiam de Iudeis potest,qui idcirco redẽptori nostro in carne venienti contradicere ausi sunt: quia apud semetipsos immanes extiterunt. Sed his immanibus lux absconsa est: quia superbi lumen veritatis dum persequuntur, amiserunt. Sed quia in fine mundi ad fidem recipiendi
Esaiæ.10. sunt,rectè subiungitur: Et præcipit ei vt rursus adueniat. Vn de etiam per Esaiam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israël quasi arena maris,reliquiæ saluæ fient. Tunc quippe ad eos lux reuertitur,cùm ipsi ad confitendam redemptoris nostri potentiam reuertuntur. Si autem in manibus nequaquam per dati-

A per datiuum casum vnum nomen, sed duas partes orationis accipimus,potest intelligi quia in manibus lux absconditur, cùm apud rectum iudicem iniqui quique in suis operibus cæcantur. Cui tamen præcipitur vt rursus adueniat: quia dum peccatores se suis viribus saluari non posse cognouerint, gratiæ lumen accipiunt,& protectionis intimæ radiis illustrantur vt maiore ardore postmodum cœlestem patriam diligant quàm prius in terrena delectatione flagrabant. Sed hæc cum de cœlesti patria loquimur, cui inesse mira claritate prædicta angelorum agmina audimus: cui rerum omnium conditor præsidet,quam visione sua reficiens replet,cui vera hæreditas lux est,& defectus eiusdem luminis nullus est: ad nosmetipsos mentem reducimus: & quòd terrena gestemus membra cogitamus,pensamus quòd nati in tenebris, atque à radiis intimæ lucis alieni,tanto nequius viximus, quanto rebus corporalibus dediti,à spiritalibus longius degebamus. Qua consideratione permotum cor ac malè sibi conscĩ trepidat,& tantæ illius quam audit patriæ ciuem se fieri posse desperat. Vnde hic quoque aptè subiungitur,quo mens pauida ad fiduciam reducatur. Nam de hac luce mox subditur:

Quòd omnipotens deus patriam cœlestem possessionem nostram fecit,& nos amicos & cohæredes Christi constituit.

Annunciat de ea amico suo quòd possessio eius sit, & ad eã possit ascẽdere.) Amicus veritatis est rectè amator actionis.
Ioan.15. Vnde & ipsa veritas discipulis dicit: Vos amici mei estis,si fe-
B ceritis quæ ego præcipio vobis. Amicus quippe animæ custos dicitur. Vnde non immerito qui custodire voluntatem dei in præceptis illius nititur,eius amicus vocatur. Hinc est quòd rursum eisdem discipulis veritas dicit: Vos autem dixi amicos,quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. De hac igitur luce æternæ patriæ amico suo deus annunciat quòd possessio eius sit, vt nequaquam infirmitatis suæ fragilitate desperet,nequaquam hoc quòd creatus, sed quod recreatus est pensẽt,sed tanto certius sciat quia illius lucis claritatem possideat, quanto nunc vitiorum pulsantiũ tenebras verius calcat. Bene autem in promissione subiungitur: Et ad eam possit ascendere. Quid enim difficilius quã homini in terra edito terrena & fragilia membra gestanti cœlorum alta conscẽdere,supernorum spirituum arcana penetrare? Sed eorundẽ spirituum ad nos conditor venit,secq; hominẽ etiam sub ipsis exhibuit,sicut de illo patri per prophetam dicitur. Minuisti eum paulo minus ab angelis. Et quia
Psal.8. inter nos & eosdem spiritus discordantis vitæ scandalũ reperit,mira potentia,mirabiliori etiam pietate summa creãs,
Christo nato angelorum chori consono ore concinunt hymnum, C Gloria in excelsis. ima suscipiens,ima cum summis iunxit. Hinc est quod de eodem rege nato angelorum chori in eius annunciatione prodeunt,hymnum dicunt,& deuicta prauæ vitæ discordia, hos quos dudum despexerant,ciues agnoscunt,consono ore prędicantes: Gloria in excelsis deo,& in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ac si apertè dicant: Quos à nobis malitia disiunxerat,iam nunc in terra nata bonitas iũgat. Hinc est quòd
Apo.19. & 22. ante incarnationem eius in testamento veteri adorasse homo angelum legitur,nec tamen adorare prohibetur,sed post me diatoris aduentum,cùm se Ioannes adorando angelo prostra uisset,audiuit. Vide ne feceris, conseruus tuus sum & fratrũ tuorum. Quid est enim quòd prius æquanimiter se concedebant adorari,pòst ab homine angeli recusant,nisi quòd prius hominem carnalibus corruptiombus deditum, nec ab eisdẽ carnalibus corruptionibus redemptum,quo abiectiorem noueranr,iustius contemnebant, postmodum verò humanam naturam eo iam substratam habere non poterant, quo hanc in authore suo etiam super semetipsos ductam videbant? Neque enim debebat in membris subiecta despici, quæ in ipso membrorũ capite meruit prælata venerari. Is ergo qui propter nos minor angelis extitit, æquales non angelis virtute suæ minorationis fecit. Vnde & moriendo docuit mortẽ non metui,resurgendo de vita confidi,ascendendo de cœlestis patrię hæreditate gloriari,vt quo caput pręisse cõspiciũt,illuc se subsequi & membra gratulentur. Vnde bene ab eodẽ nostro
Mat.24. 1.Pet.1. ipsite dicitur: Vbicunq; corpus fuerit,illuc congregabuntur & aquilæ. Vnde Petrus ait: In hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcessibilem conseruatam in cœ-
2.Cor.5. lis. Vnde Paulus dicit: Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur,quòd ædificationẽ ex deo habemus domum non manufactam, æternã in cœlis. D
Sed si nos quoque qui editi in terra sumus,cœlum conscendimus,vbi est quod rursum veritas dicit: Nemo ascendit in cœ-
Ioan.3. lum,nisi qui de cœlo descendit, filius hominis qui est in cœlo? Cui nimirum sententiæ statim obuiat quod hæc eadem veritas dicit: Pater,volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum.
Ioan.17. Quæ sibi in verbis suis non discrepat,sed ad inquirenda hæc quasi discordantia studium nostræ mentis inflammat. Omnes enim nos qui in eius fide nati sumus, eius proculdubio corpus existimus. Quia igitur mira dispensatione pietatis mẽbrorum suorum dominus caput factus est: repulsa reproborum multitudine,solus est etiã nobiscum. Nemo igitur ascẽdit in cœlum,nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo: quia dum nos vnum cum illo iam facti sumus,vnde solus venit in se,illuc solus redit etiam in nobis, & is qui in cœlo semper est,ad cœlum quotidie ascendit: quia qui diuinitate super omnia permanet, humanitatis suæ compage sese quotidie ad cœlos trahit. Ergo si desperet humana fragilitas,vnigeniti sanguinem consideret,& in precio suo conspiciat quàm magna est quæ tanti valet. Perpendat sollicitè quo caput præcessit,& quo ad viuendum præceptis astringitur, ad sperandũ exemplo roboretur, confidat cœlos,speret supernam patriam,angelorum se sociam sciat, atque in suo capite prælatam se etiam angelis gaudeat. Dicatur igitur rectè de hac luce æternæ patriæ: Annunciat de ea amico suo quòd possessio eius sit,& ad eam possit ascendere. E

Caput.XII.

Sed valde mira sunt ista, valde terribilia,quod homo in terra editus,atque à cœlesti patria exigentibus meritis longe damnatus, non solum ad statum conditionis reducitur,sed etiã gloriosius exaltatur: vt qui paradisum perdidit,cœlum recipiat: & non solum hunc debiti sui reatus nõ teneat,sed huic post culpam dona cumulatius excrescant, vt ille contemptor dei,ille imitator diaboli,si ad fructum pœnitentiæ redeat,vsque ad celsitudinem contemplandæ intimæ lucis ascendat. Cuius itaque cor non in huius pietatis admiratione exiliat? Cuius torpor non in subleuatione tantæ considerationis expauescat? Vnde & aptè subiungitur:

Caput trigesimumseptimum textus libri beati Iob.

Super hoc expauit cor meum, & motum est de loco suo. Audiet auditionem in terrore vocis eius, & sonum de ore illius procedentem. Subter omnes cœlos ipse considerat,& lumen illius super terminos F
terræ. Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & nõ inuestigabitur cùm audita fuerit vox eius. Tonabit deus in voce sua mirabiliter,qui facit magna & inscrutabilia. Qui præcipit niui vt descẽdat in terram,& hyemis pluuiis,& imbri fortitudinis suæ. Qui in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua. Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur. Ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus. Flante deo concrescit gelu, & rursum latissimè funduntur aquæ. Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum. Quæ lustrãt cuncta per circuitũ, quocũque eas vo luntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis,super faciem orbis terrarum,siue in vna tribu, siue in terra sua,siue in quocunque loco misericordię suæ eas iusserit inueniri. Ausculta hæc Iob:sta, & considera mirabilia dei. Nunquid scis quando præcepit deus pluuiis vt ostenderent lucem nubium eius? Nunquid nosti semitas nubium magnas,& perfectas scientias? Nõne vestimenta tua calida sunt,cùm perflata fuerit terra Austro? Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos: qui soli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G dissimi quasi æreæ fusi sunt. Ostende nobis quid dicamus illi. Nos quippe inuoluimur tenebris. Quis narrabit ei quæ loquor? Etiam si locutus fuerit homo deuorabitur. At nunc non videt lucem. Subitò aër cogitur in nubes, & ventus transiens fugabit eas. Ab Aquilone aurum venit, & à deo formidolosa laudatio. Dignè eum inuenire non possumus. Magnus fortitudine & iudicio & iustitia, & enarrari non potest. Ideo timebunt eum viri & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

Psal.30. SVper hoc expauit cor meũ, & motum est de loco suo.) Quia pauor dum mentem percutit, hanc à semetipsa alienam reddit, nonnunquam Latini interpretes ecstasim pauorẽ vocant, sicut per Psalmistam dicitur: Ego dixi in pauore meo proiectus sum à vultu oculorum tuorum. Vbi vi delicet non pauor, sed excessus dici poterat. Sed pauor illic pro excessu ponitur: quia sicut in excessu, ita in pauore alienatur animus. Vnde hic quoque considerata luce æternæ patriæ rectè subiungitur: Super hoc expauit cor meum. Ac si dicat: In admirationis excessu se transtulit, & quia nouæ spei spiritu mens afflata est, semetipsam qualis in vetusta cogitatione fuerat, reliquit. Bene autem dicitur: Et motum est de loco suo. Locus quippe humani cordis est delectatio vitæ præ-
H sentis. Sed cum diuina aspiratione tangitur locus nostri cordis, fit amor æternitatis. Consideratione igitur æternæ patriæ de loco suo animus mouetur: quia derelictis infimis, in supernis cogitationibus ponitur. Prius enim quæ essent æterna nesciebat, in præsentium delectatione torpuerat, simulque ipse transiens, amore transeuntia tenebat. Sed postquam quæ essent æterna cognouit, postquam supernæ lucis radios raptim contemplando contigit, admiratione summorum, sese ab infimis suscitatus eleuauit, vt nulla iam ei nisi quæ æterna sunt, libeant: & despectis transeuntibus, sola quæ permanent, requirat. Bene ergo dicitur: Super hoc expauit cor meum, & motum est de loco suo: quia pigrum cor & terrenis dudum cogitationibus deditũ, cum repẽte per excessum se ad summa suspendit, cogitationis infimæ locum mutauit. Sed quia per semetipsam in amore præsentis seculi prostrata mẽs dormitat, & nisi diuinæ gratiæ aspiratione pulsetur, in suis delectationibus frigida insensibilisq; torpescit, necesse est vt quomodo interna cogitatione tangatur, vel qualiter ad spiritalia sensificetur, adiungat. Sequitur:

Quòd superbus quisque prius timore iudicij concutitur, deinde data indulgentia deo familiarius inhæret, & unctus gratia spiritussancti, deinde amat & prædicat.

Caput. XIII.

I AVdiet auditionem in terrore vocis eius, & sonum de ore illius procedentem.) Mos sacri eloquij est vt cũ audiri aliquid per auditum insinuat, audiri eundem auditum dicat, sicut Abacuc ait: Domine audiui auditũ tuũ,
Abacuc.3. & timui. Vnde hic quoque dicitur: Audiet auditionem in terrore vocis eius. Notandum verò est quòd vox dei non in gaudio, sed in terrore audiri perhibetur: quia nimirum peccator quisque dum sola quæ terrena sunt, cogitat: dum cor oppressum infimis cogitationibus gestat, si repentè diuinæ gratiæ aspiratione tangitur, hoc ante omnia intelligit, quòd cuncta quæ agit, districta æterni iudicis animaduersione puniantur. Auditio igitur vocis dei prius in terrore fit, vt pòst vertatur in dulcedinẽ: quia ante nos districti iudicis timore castigat, vt iam castigatos supernæ dulcedinis consolatione reficiat. Nam cùm nos violenta rerum temporalium delectatio possidet, & mentis nostræ oculos in somno torporis premit, si manu subita superni respectus excitamur, diu clausos, mox eosdem ad veritatis lucem oculos mentis aperimus, quæ egimus, mala meminimus: quàm districtus iudex contra hæc veniat, videmus: versatur in mente quantus ille sit tanti iudicis aduentus, quæ tunc illa sit hominum angelorumque frequentia, quanta vi contra reprobos & ardentia pugnent elementa, quàm terribiliter æterna pr. deat de districti iudicis ore sententia, qua reprobis dicitur: Discedite à me maledicti in ignẽ
Matth.25. æternũ, qui præparatus est diabolo & angelis eius. Eorundem pœna reproborum ante oculos voluitur, & quæ sint gehennæ tenebræ, cum graui amaritudinis obscuritate pensatur. K Quia ergo superbum cor prius terrore concutitur, vt cõcussum in amore solidetur: rectè nunc dicitur: Audiet auditionem in terrore vocis eius. Vbi & bene subiungitur: Et sonum de ore illius procedentem. Sonus ex dei ore, est vis timoris de superna irruens aspiratione: quia cùm nos de venturis dominus aspirando replet, proculdubio de malè gestis præteritis terret. Potest autem per os dei, vnigenitus designari filius, qui sicut brachium eius dicitur, quia per eum cuncta
Esaiæ.53 pater operatur, de quo propheta ait: Et brachium domini
Ioan.1. cui reuelatum est? de quo Ioannes dicit: Omnia per ipsum facta sunt, ita etiam os dicitur. Hinc est enim quod propheta
Esaiæ.58. ait: Os enim domini locutum est hæc. Per quem nobis omnia loquitur, ac si oris nomine patenter diceretur verbum, sicut nos quoque pro verbis linguam dicere solemus, vt cùm Græcam vel Latinam linguam dicimus, Latina vel Græca verba monstramus. Os ergo domini non immerito ipsum accipimus. Vnde & ei sponsa in Canticis canticorum dicit: Os-
Canti.1. culetur me osculo oris sui. Ac si dicat: Tangat me dulcedine præsentiæ vnigeniti filij redemptoris mei.

Caput. XIIII.

PEr sonum verò oris potest eiusdem domini sanctus spiritus designari. Vnde & aliàs in eiusdem spiritus signi
Act.2. ficatione scriptum est: Factus est repentè de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis. Sonus igitur de ore domini procedit, cùm consubstantialis ei spiritus ad nos per filium veniens, surditatem nostræ insensibilitatis rũpit, sicut de eodem sono incircunscripto atque incorporeo
Ioan.16. os domini loquitur, dicens: De meo accipiet, & annunciabit vobis. Potest ergo & per terrorem vocis vis formidinis, & per sonum oris dulcedo consolationis intelligi: quia quos spiritus sanctus replet, prius eos de terrena actione terrificat, & postmodum spe cœlestium consolatur, vt tanto pòst cõtẽdo de præmiis gaudeant, quanto prius sola supplicia conspiciendo metuebant. Hinc est quod de vnigeniti spiritu quasi
Rom.8. de hoc oris sono Paulus dicit: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timorem, sed accepistis spiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Hinc per semetipsam veritas dicit: Accipite spiritum sanctum, quorum remi-
Ioan.20. seritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Ecce conuersorum terror vertitur in potestatem: quia dum mala sua pœnitendo puniunt, vsque ad exercendũ iudicium ascendunt, vt hoc in deo posse accipiãt, quod prius de deo ipsi metuebant. Iudices quippe fiunt qui supernum iudicium perfectè timuerunt, & aliena iam peccata incipiunt dimittere, qui prius formidauerant ne retinerentur sua. Sed quia hoc ipsum iudicium quod spiritaliter agitur, modo à carnalibus non videtur, sunt nonnulli qui deum res humanas curare non æstimant, & eas ferri fortuitis motibus putant. Contra quos rectè subditur: M

De dei æqua in omnia prouisione, & quòd primitiua Ecclesia miraculorum adiutoriis indiguit, quàm persecutionis tribulatio pressit, nunc verò sola exigat operum merita, non uirtutum signa.

Subter omnes cœlos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.) Ac si apertè diceretur: Qui summa regit, etiam extrema non deserit: quia sic impenditur maximis, vt tamen hæc eadem cura regiminis non præpediatur à paruis. Qui enim vbique præsens & vbique æqualis est, etiam in dissimilibus sibiipsi dissimilis non est. Aequè ergo omnia respicit, æquè cuncta disponit, qui in omnibus locis præsens, nec localiter tenetur, nec varia curando variatur. Si autem cœlos sanctos prædicatores accipimus, Propheta attestante, qui ait:
Psal.18. Cœli enarrant gloriam dei, postquam per sonum oris aduentus spiritussancti designatur, rectè subiũgitur: Subter omnes cœlos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ. Sunt nanque nonnulli qui cùm mira Apostolorum opera audiunt, quòd accepto spiritusancto mortuos verbo suscitarẽt, ab obsessis dæmonia pellerent, vmbra infirmitates amouerent, ventura quæque prophetando prædicerent, & vnigenitum verbum dei, omnium gentium loquentes lingua prædicarent: quia has virtutes nunc in Ecclesia non vident, subtractam iam ab Ecclesia supernam gratiam suspicãtur, nescientes pen-

Error quo rundam.

A tes pẽsare quod scriptum est: Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Tunc quippe sancta Ecclesia miraculorum
Psal.9. Ecclesia olim adiutoriis miraculorum indiguit, nunc uero non. adiutoriis indiguit, cùm eã tribulatio persecutionis pressit. Nam postq̃ superbiam infidelitatis edomuit, nõ iam virtutũ signa, sed sola merita operum requirit, quanuis & illa per multos cùm opportunitas exigit, ostendit. Scriptum quippe est: Linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus. Vbi ergo omnes fideles sunt, quæ causa exigit vt signa monstrẽtur? Vnde citius fortasse satisfacimus, si quid de ipsa apostolica dispensatione memoremus. Paulus nanque egregius
1.Cor.14 prædicator Melitem veniens, & plenam infidelibus insulam
Declaratio per exempla. sciens, patrem Publij dysenteria febribusque vexatum, orando saluauit, & tamen ægrotanti Timotheo præcepit, dicens:
1.Tim.5. Modico vino vtere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Quid est Paule quòd ægrum infidelem orãdo ad salutem reuocas, & tantum adiutorem Euangelij more medici per alimenta curas, nisi quòd idcirco fiunt exteriora miracula, vt mentes hominum ad interiora perducantur: quatenus per hoc quod mirum visibiliter ostenditur, ea quæ admirabiliora sunt inuisibilia credantur? Signo quippe
B virtutis pater Publij sanandus fuerat, vt mente reuiuisceret, dum miraculo ad salutem rediret. Timotheo autem adhibẽ dum foris miraculum non erat, qui iam totus intus viuebat. Quid est ergo mirum si propagata fide, crebrò miracula nõ fiunt, quando hæc ipsi quoque Apostoli in quibusdam iam fidelibus non fecerunt?

Caput. XV.

ELeuatis ergo cœlis, dominus inferiora considerat: quia & ablatis summis prædicatoribus incessanter etiam infima nostræ infirmitatis curat. Et quasi subter cœlos lumẽ illius terræ terminos respicit: quia post sublimem vitam præcedentiũ, etiam peccatorũ mores actusque gratiæ suæ illustratione comprehendit. Qui etsi virtutum signa nũc per vitam fidelium crebrò non exerit, ab eisdem tamen fidelibus per virtutẽ operum nunquam recedit. Potest etiam lumen illius super terminos terræ ita intelligi, quòd prædicatio supernæ gratiæ dum gentes ad fidem collegit, intra semet ipsam mundi limites clausit. Vel certè termini terræ sunt fines hominum peccatorum. Et sæpe cõtingit vt plærique deũ deserant, & vitæ suæ tẽpora in desideriis carnalibus expendant, sed tamen superna gratia respecti, in extremis suis ad
Quidam in extremis suis ad deũ redeunt. deum redeunt, quæ sint iudicia æterna cognoscunt, cunctaq; quæ se peruersè egisse meminerint, fletibus puniunt, atque hæc verè se insequi rectis operibus ostendunt. Quibus subsequente iustitia profectò totum dimittitur, quod antè deliquerunt. Hinc enim per prophetiæ spiritum Anna dicit: Do-
Exod.13. minus iudicabit fines terræ: quia nimirum anteactam vitam deus non iudicat, quando posteriora peccatorum respectu supernæ pietatis illustrat. Hinc Moyses ait: Primogenita asini
C mutabis oue. Per asinum quippe immunditia, per ouem verò innocentia designatur. Asini ergo primogenita oue mutare, est immundæ vitæ primordia in innocentiæ simplicitatẽ cõuertere, vt postquam illa peccator egit, quæ vt immunda dominus respuit: ea iam agenda proferat, quæ dei sacrificio imponat. Quia ergo post praua opera peccator conuertitur, & ab actionum suarum tenebris iuxta finem aliquando reuocatur, rectè nunc dicitur: Et lumen illius super terminos terræ. Sed graui luctu afficit eadem gratia, quæ post facinora mentem replet. Nam malè gesta ad memoriam reducit, sibique hominem quàm sit iustè damnãdus ostendit. Vnde fit vt peccatũ omne quod se egisse reminiscit, quotidianis fletib⁹ insequatur, & quo magis valet ia quod iustũ est cernere, eo ardẽti⁹ appetit iniustũ lesse gemitib⁹ punire. Vnde aptè subiũgit.

Quòd cùm mentem hominis deus ingreditur, continuo pœnitentiæ gemitus sequatur.

Post eum rugiet sonitus.) Quem enim dominus illustrando repleuerit, eius vitam proculdubio in lamentum vertit, atque illuminatæ menti quo magis æterna supplicia insinuat eo hãc durius de transacta nequitia gemitibus fatigat, & dolet homo quod fuit: quia bonum iam incipit videre quod nõ fuit: odit qualem se fuisse meminit, amat qualem se esse debuisse cognoscit, & solam iam pœnitentiæ amaritudinem diligit, quia cautè considerat in quantis voluptatibus sua delectatione peccauit. Bene ergo dicitur: Post eum rugiet sonit⁹: quia cùm mentẽ deus ingreditur, constat proculdubio quòd mox pœnitẽtię gemit⁹ sequat, vt ei iã salubriter flere libeat, D quæ pri⁹ de iniquitatib⁹ fœda iucũditate gaudebat. Ca. XVI.

SEd quò vberius culpa fletur, eo altior cognitio veritatis attingitur: quia ad videndum internum lumen polluta dudum cõscientia lachrymis baptizata renouatur. Vnde post pœnitentiæ rugitum aptè subiungitur:

Quòd actionem spiritussancti siue effectum eius nemo ad plenum inuestigat, cum eadem actio per eundem spiritum ordinata aliis in resurrectionem, aliis sit in ruinam.

Tonabit voce magnitudinis suæ.) Voce enim magnitudinis suæ deus tonat, cùm se nobis bene iam per lamẽta præparatis, quàm sit magnus in supernis insinuat. Quasi enim de cœlo tonitrus procedit, cùm nos incuria negligentiaque torpentes respectus gratiæ pauore subito percutit, atque in terra positi, sonum de superioribus audimus: quia terrena cogitantes, superni terroris sententiam repẽtè pertimescimus & mens bene iam de summis sollicita trepidat, quæ prius in infimis malè secura torpescat. Sed istius visitationis occultè quibus modis se nobis insinuet terror, ignoratur: neque ipsius mentis acie comprehenditur, cuius ad melius intentio commutatur. Vnde apte subiungitur: Et non inuestigabitur, cùm audita fuerit vox eius.) Vox domini auditur, cùm gratiæ ei⁹ aspiratio mente concipitur, cùm insensibilitas occultę surditatis rumpitur, & cor ad studium summi amoris excitatum, virtutis intimæ clamore penetratur. Sed istam vocẽ super- E
uenientis spiritus quæ se in aures cordis insinuat, nec ipsa mens quæ per hanc illustrata fuerit, inuestigat. Pensare enim non valet, inuisibilis virtus quibus sibi meatibus influat, quibus ad se modis veniat, quibus recedat. Vnde & bene per Ioã-
Ioan.3. nem dicitur: Spiritus vbi vult spirat: & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, & quo vadat. Vocem enim spiritus audire, est vim compunctionis intimæ in amorem inuisibilis conditoris assurgere. Sed nemo scit vnde veniat: quia ignoratur, per ora prædicantium quibus se ad nos occasionibus fundat. Et nemo scit quo vadat: quia cùm vnam prædicationem multi audiunt, intelligi procul dubio non potest quem deserẽs abiiciat, aut cuius ingrediens in corde requiescat. Vna quippe res foris agitur, sed non per hanc vno modo intuentium corda penetrantur: quia qui inuisibiliter visibilia modificat, in humanis cordibus causarum semina incomprehensibiliter plãtat. Hinc est quòd resuscitato Lazaro multi crediderũt, sed tamen Iudæorum plurimi ad persecutionis zelum ex hac ipsa resuscitatione commoti sunt. Vnum ergo idemq; miraculum, quod aliis lumen fidei præbuit, alios per inuidiæ tene-
Ioan.11. bras à lumine mentis excæcauit. Hinc est quòd vterque latro & eandem & suæ morti similem mortem redemptoris vidit, sed eum superbiendo alter contumeliis lacessere nõ timuit, quẽ timẽdo alter honorauit, atq; in vna re vna vtriusq; cogitatio nõ fuit: quia hãc internus arbiter inuisibiliter mo- F
dificãdo distinxit. Sed hic occultæ aspirationis modi, quia cõprehẽdi nostra cogitatione nequeũt, nimirũ diuinæ vocis vestigia nescium. Bene ergo dicit: Et non inuestigabit cùm audita fuerit vox eius. Vnde & adhuc subiungit: Tonabit de⁹ voce sua mirabiliter.) Voce sua deus mirabiliter tonat: quia occulta vi corda nostra incõprehensibiliter penetrat. Quæ dum latẽtibus motibus premit in timore, & format in amore, quãto ardore sequendus sit, aliquo modo silẽter clamat, & fit cuiusdã impulsionis nimietas in mẽte, cùm nihil sonet in voce. Quæ tanto apud nos valentius perstrepit, quãto & ab omni exteriori strepitu aurẽ nostri surdescere cordis facit.

Caput. XVII.

VNde & anima ad semetipsam mox hoc intimo clamore collecta mirat, quod audit: quia vim cõpũctionis incognitæ percipit. Cui⁹ ipsa admiratio bene apud Moysen mãna desuper veniẽte signat. Dulcis enim cib⁹ qui de supernis accipitur, manhu vocatur. Manhu enim dicitur, quid est hoc? Et quid est hoc dicimus, quando hoc quod cernimus, nescientes admiramur. Supernum igitur manna anima percipit, cùm per vocem cõpunctionis elenata, nouam speciem internæ refectionis obstupescit, vt diuina dulcedine repleta, iure respõdeat, quid est hoc? quia dum ab infima cogitatione suspenditur, ea quæ de supernis conspicit, insolitè miratur. Et quia cum hac voce torporis nostri surditas rumpitur, vetustæ vitæ protinus vsus mutatur, vt anima superno

spiritu

Universidad de Deusto
Biblioteca

G spiritu afflata,& in summis appetat quæ contemplerat,& cõtemnat in infimis quæ appetebat,rectè subiũgitur: Quis facit magna & inscrutabilia.) Vt enim homo terrenis vsib⁹ deditus,quisquis desideriis pressus,subito ad noua efferueat,atq; ad consueta frigescat,exterioribus curis renunciet,in internis cõtemplationibus anhelet,quis hanc virtutẽ supernæ vocis cõsiderare sufficiat? Quis cõsiderando cõprehendat? Magna sunt quæ per vocẽ suam dñs facit,sed minus magna esse nt:si discrutari potuissent. Facit ergo magna & inscrutabilia:quia ostẽdit foris perfectionẽ operis,sed latet intus ipsa qualitas operationis. Voce sua foris etiã per Apostolos insonat,sed corda audientiũ per seipsum interius illustrat:Paulo attestante,qui ait:Ego plãtaui,Apollo rigauit:de⁹ autẽ incrementũ dedit. Neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementũ dat deus. Quãuis ergo nostris mentibus supernæ vocis auditũ nõ ipsi præbeãt,missi tamẽ sunt,vt verbis nobis exterioribus cõdescendãt. Vnde aptè subiungitur:

1.Cor.3.

Quòd uiri contemplatiui quorum conuersatio in cœlis est, infimis fratribus condescendunt, & in eorum amore liquefiunt, irrigantes arida corda eorum, ut & ipsi fructificent deo.

Qui præcipit niui vt descẽdat in terrã,& hyemis pluuiis,
Psal.50. & imbri fortitudinis suæ.) Quia Psalmista ait:Lauabis me,&
H super niuẽ dealbabor:quid hoc loco niuẽ,nisi per lucem iusti tiæ cãdida accipimus corda sanctorũ? Aquæ autem ductæ in superioribus cõstipantur,vt niues fiant. Sed cùm hæipsæ niues ad terrã veniunt,in aquarũ iterũ liquorẽ vertũtur. Aquæ igitur sunt prædicatorũ mentes: quæ dũ ad contemplãda superna se erigũt,altiori intellectu solidantur. Cumq; in summa considerationc rapiuntur,virtutem confirmationis accipiunt. Sed quia adhuc in terris fraterna dilectione retinẽtur, semetipsas ab alto intellectu modificant,& infirmis humiliter prædicantes,more niuium corda arentium liquatæ rigãt. Niues ergo ad terram de cœlestibus veniunt, cùm sublimia corda sanctorum quæ iam solida contemplatione pascuntur, pro fraterna charitate ad humilia prædicationis verba descendunt. Caput.XVIII.

Sicut enim nix terrã cùm iacet operit, cùm verò liquatur,rigat:ita sanctorum virtus per firmitatem suã apud deum vitam peccatorũ protegit,& per condescensionẽ suam,quasi liquefacta arentem terrã vt fructus proferat, infundit. Et quia aqua prius ab infimis trahitur, vt post à superioribus sparsa reddatur,sancti quique etiam cùm in virtutis arce consistunt: vnde eleuati sunt cõsiderant, ne alienæ infirmitatis abiecta contẽnant. Quasi ergo aquę ad terras de quibus subleuatæ sunt,redeunt:dũ cõdescendentes iusti peccatoribus,reminisci nõ desinunt,quod fuerũt. Certè aqua in terris adhuc Paulus fuerat cùm legẽ carnaliter sapiebat:sed
I ductus ad cœlestia, in niuẽ versus est:quia quod prius infirmum sapuit,ad soliditatẽ veræ intelligentiæ cõmutauit,& tamen condescendens fratribus, quasi nix ima repetit:quia &
1.Timo.1. post virtutum culmina,quàm fuerat indignus agnoscit,dicẽs: Qui prius fui blasphemus & persecutor &c. Ecce q̃ clementer suæ imbecillitatis reminiscitur,vt aliorum æquanimiter infirma patiatur. Quasi enim ad terrã de qua sumpta fuerat post cœlum aqua rediit,dum post tantæ suæ cõtemplationis arcana peccatorẽ se Paulus meminit, vt prodesse humiliter peccatoribus possit. Videamus itaq;,aqua hæc in niuis solidi
2.Cor.5. tatẽ vertenda,qualiter trahatur ad summa,ait:Siue mẽte excedimus deo. Videamus qualiter ad ima nix redeat, vt dũ liIbidem. quatur,infundat, ait: Siue sobrij sumus vobis. Videamus
Ibidem. qua manu ducitur,vt & iacens eleuari valeat, & subleuata re uocari,ait:Charitas enim Christi vrget nos. Quia igitur charitas Christi quæ sanctorũ mentes ad superna subleuat, eas pio moderamine pro fraterna dilectione etiã ad humilitatẽ cõdescensionis formar,rectè dicitur: Qui præcipit niui vt descendat in terrã. Vbi & aptè subiũgitur:Et hyemis pluuiis,& imbri fortitudinis suæ. Hyẽs quippe est vita præsens, in qua nos etsi iã spes ad superna erigit,adhuc tamẽ mortalitatis no
Sapien.9. stræ frigidus torpor astringit:quia scriptũ est:Corpus quod corrũpitur,aggrauat animam,& deprimit terrena habitatio sensum multa cogitatẽ. Habet autẽ hæc hyẽs pluuias,rectorum procul dubio prædicationes. De quibus videlicet pluuiis per Moysen dicitur:Expectetur sicut pluuia eloquiũ meum, K
Deut.32. & descendant sicut ros verba mea. Hæ nimirũ pluuiæ hyemi cõgruunt,æstate cessabunt: quia cùm nunc carnaliũ oculis vita cœlestis absconditur,necesse est vt sanctorũ nobis prædicationibus irroretur. Cùm vero æterni iudicij æstus incãduerit,nullus verba prędicantiũ necessaria tũc habebit:quia veniente iudice,ad cor suum quisq; reducitur, vt sancta iam cùm agere non valet,sentiat:& rectum quod sequi debuit,ex tortitudinis suæ pœna cognoscat. Vnde bene per prophetã
Hier.12. dicitur:Congrega eos quasi gregem ad victimã, & sanctifica eos in die occisionis. In die enim occisionis sanctificãtur reprobi:quia tunc sancta quæ debuerunt,agere cõsentiunt: cũ digna prauitatis suæ supplicia iam declinare non possunt. Quia autem prædicationes sanctæ cum vita præsenti, id est pluuiæ cum hyeme cessabunt, rectè exeunti animæ, atque ad æternæ fœlicitatis æstiua properãti,spõsi voce suadentis dicitur:Surge, propera amica mea, formosa mea & veni. Iam
Cant.2. enim hyems transiit,imber abiit & recessit. Transeũte quippe hyeme,imber recedit:quia cùm vita præsens peragitur,in qua nos ignorãtiæ nubilo,carnis corruptibilis torpor astrinxerat,omne ministerium prædicationis cessat. Clarius quippe per nos tunc videbimus hoc quod sanctorum vocibus nũc obscurius audimus. Præcipit igitur dominus niui & hyemis pluuiis,vt in terram descendant,dum aspiratione sanctispiritus pro corrigendis peccatoribus corda sanctorum ad mini
L sterium prædicationis humiliat. Vbi rectè additur:

Quòd alia sit prædicatio de infirmitate humanitatis, alia de fortitudine diuinitatis.

Et imbri fortitudinis suę.) Imber quippe fortitudinis dei, est prædicatio diuinitatis. Nam imber infirmitatis, est prædi
1.Cor.1. catio eius incarnationis, de qua per Paulũ dicitur: Quod in-
2.Cor.13. firmũ est dei,fortius est hominibus. Et rursum:Si crucifixus est ex infirmitate,sed viuit ex virtute dei. Sic autem sancti viri humanitatis eius infirma prædicant, vt auditorum suorũ cordibus etiam diuinitatis fortia infundant. Audiamus per
Ioan.1. tonitruum nubis,imbrem fortitudinis: In principio erat verbum,& verbũ erat apud deum,& deus erat verbum. Audiamus etiam imbrẽ infirmitatis: Verbum caro factũ est, & habitauit in nobis. Audiamus imbrem fortitudinis: Omnia per ipsum facta sunt,& sine ipso factum est nihil. Quod factum est in ipso,vita erat. Audiamus etiam imbrẽ infirmitatis: In propria venit, & sui eum non receperunt. Imbri ergo fortitudinis suæ præcipit,vt in terram descendat:quia sanctorum suorum vocibus sic nobis humanitatis suæ infirma prędicat, vt nobis etiam mira & fortia suæ diuinitatis innotescat. Sed cùm virtutem nostri conditoris audimus, statim ad corda nostra formidine compellere reducimur, & tantum super nos iudicem perpendentes,quæ digne quæve egimus indigne,pẽsamus. Vnde & bene subiungitur:

M *Quòd naturali ratione, quæ est lex mentis, & lege prædicationis, homini deus quid agat & quid mereatur, insinuat.*

Qui in manu omnium hominum signat,vt nouerint singuli opera sua) Mala enim quæ agunt homines,pensare contemnunt. Sed cùm virtutem supernæ districtionis audiunt,prauorum operum hoc quod se deprimit pondus agnoscunt. Prædicationis quippe verbis pulsati euigilant,vt pensent ad quæ supplicia sese antiquæ actionis meritum trahat. Dum ergo imber fortitudinis in terram descendit,in manu vniuscuiusque signatur,vt sua opera sciat:quia dũ virtus incõprehensibilis maiestatis agnoscitur,ab vnoquoque subtilius sua vita pensatur. Quod tamen intelligi & aliter potest. Creator nãq; omnipotens à cunctis insensibilibus irrationabilibusque distinctam rationabilem creaturam hominem condidit:quatenus quod egerit,ignorare non possit. Naturæ enim lege scire compellitur,seu prauum siue rectum sit quod operatur. Nam ad iudiciũ pro actione cur venit,si potuit nescire quod egit? Et ipsi ergo qui præceptis dominicis eruditi contemnunt, vtrum bona an mala sint quæ faciunt, sciunt. Nam si bona se facere nesciũt,cur de aliquibus factis in ostentatione gloriãtur? Rursum si malè se agere ignorant, cur in eisdem factis alienos oculos declinant? Ipsi enim sibi testes sunt: quia sciunt malum esse quod agunt, quod videri ab aliis veretur. Si enim veraciter malum esse nõ crederent,nequaquã hoc ab aliis

A aliis videri formidarent. Vnde & bene per quendam sapien-
Sapien.17. tem dicitur: Cùm sit timida nequitia, dat testimonium condemnationi: quia dum de facto suo conscientiam pulsans timor redarguit,ipsa sibi testimoniũ perhibet damnabile esse
1.Ioan.3. quod agit. Quo contra per Ioannem dicitur: Si cor nostrum non reprehenderit nos,fiduciã habemus apud deum. Fugiant ergo iniqui humanos oculos,semetipsos certè fugere nõ possunt. Quia enim malum quod faciunt nouerunt, habent testem conscientiam, habent iudicem rationem suam. In peccato igitur quod committunt, prius contra se iudicium suæ
B rationis inueniunt, & post ad districtionem æterni examinis
Psal.41. perducuntur. Et hoc est fortasse quod per Psalmistam dicitur: Abyssus abyssum inuocat in voce cataractarum tuarum: quia dum miro ordine dispositionis occultæ malum nõ permittitur nesciri, quod agitur, & suo se iam iudicio peccator in conscientia condemnat,& post cõdemnationem propriam ad æterni iudicis sententiam properat. Abyssum ergo abyssum inuocare,est de iudicio ad iudicium peruenire. Eant ergo prædicatores sancti, redarguant facta peccantium, auditores autem praui contemnant verba iustorum, defendant quantum voluerint prauitates suas, atque impudenter gestas,impudentius defendendo multiplicent, certè ipsi sibi in conscientia testes sunt,quia excusabiles non sunt. Eo enim ipso quo rationabilem creaturam deus hominem condidit: in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera
B sua. Sed quia Heliu de prauitate singulorum sententiam protulit, ilico ad ipsum prauitatis authorem per quem vnumquodque malum oboritur,mẽtis oculos deflectit:vt quia vno hoc versu praui capitis membra perstrinxerat, etiam hocipsum membrorum caput sub breuitate describat. Vel certe, quia superius nubium dei virtutes intulerat, agit nunc vt contra bonorũ vitam aduersarij impugnationes innotescat. Nam sequitur: Ingreditur bestia latibulum suum,& in antro suo morabitur.)

Quòd in reproborum cordibus diabolus quasi in antro suo lateat. Cap. XIX.

Quis alius nomine bestiæ nisi antiquus hostis accipitur, qui deceptionem primi hominis æuus impetiit, & integritatem vitæ illius malè suadendo laniauit? Contra quem prophetæ vocibus de sanEsa.35. cta electorum Ecclesia in antiquum statum restaurãda promittitur: Et mala bestia non transibit per eam. Sed hęc bestia cùm post redemptoris aduentum,post prædicatorum voces, quasi post tonitruum nubium in fine mundi illum damnatũ hominem qui Antichristus vocatur,inuaserit:quid aliud quã latibulum suum ingreditur, vt in antro proprio demoretur? Vas quippeillud diaboli, antrum ac latibulum bestiæ est, vt
C insidians hominibus viam huius vitæ carpentibus, in illo & per signa lateat,& per malitiam occidat. Qui tamẽ omnium reproborum corda etiam nunc priusquam apertus appareat, possidet: eaque per occultam malitiam quasi proprium antrum tenet,atque ad omne quod nocere bonis appetit,in eorum se obscuris mentibus abscondit. An Iudæorum persequentium corda,antrum huius bestię non fuerunt,in quorum diu consiliis latuit, sed repentè vocibus erupit clamantium,
Ioan.19. crucifige crucifige? Et quia ad laceration em mentis pertingere tentando non potuit in redemptore nostro ad mortem carnis anhelauit. Hæc nimirum bestia multa electorum corda tenuit, sed hanc ab illis moriens agnus excussit. Vnde &
Ioan.12. in Euangelio dicit: Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Qui miro rectoque iudicio dum confessiones humilium illuminans susceptt, superborum oculos deserens clausit.
Psal.103. Vnde ei per Psalmistam dicitur: Posuisti tenebras, & facta est nox,in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluarum: catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant à deo escam sibi. Tenebras quippe dominus ponit, cùm peccatis iudicia rependens, lumen suæ intelligentiæ subtrahit. Et nox efficitur: quia prauorum mens ignorantiæ suæ erroribus cæcatur. In qua omnes bestiæ syluæ pertranseunt: dum maligni spiritus sub opacitate fraudis latentes,in reproborum cordibus prauitates suas explendo percurrunt. In qua & catuli leonum rugiunt: quia nequissimarum, sed tamen eminentium potestatum ministri spiritus importunis tentationibus insurgũt. Qui tamen à deo escam appetunt: quia nimirum capere animas nequeunt,nisi iusto iudicio præualere diuinitus permittantur. Vbi & aptè subiungitur: Ortus est sol,& congregati
Ibidem. sunt,& in cubilibus suis se collocauerunt: quia veritatis lumine per carnem apparente, à fidelium mẽtibus excussi,quasi ad cubilia sua reuersi sunt, dum sola infidelium corda tenuerunt. Quod igitur illic leonum cubile, hic antrum bestiæ dicitur: Notandum verò magnopere æstimo quòd bestia hæc non solum antrum suum ingredi,sed in eo etiam morari perhibetur. Aliquando nanque etiam bonorum mentes ingreditur, illicita suggerit, tentationibus fatigat, rectitudinem spiritus ad delectationem carnis deflectere conatur,delectationem quoque ad consensum perducere nititur: sed tamen resistente superno adiutorio prævalere prohibetur. Intrare
Diabolus aliquando bonorũ mẽtes ingredi tur, sed nõ in eis moratur. ergo in mentes bonorum potest,sed in eis morari non potest: quia cor iusti huius bestiæ antrum non est. Quos enim quasi proprium antrum possidet, eorum mentes procul dubio immorans tenet: quia & prius in eis cogitationes vsque ad iniqua desideria, & post iniqua desideria vsque ad nequissima opera perducit. Neque enim studeat reprobi suggestiones eius recta iudicij manu repellere: cuius voluptatibus appetunt subdita delectatione seruire. Cumque in eorum cordibus prauum quid oritur, mox per studium delectationis enutritur,& cùm sibi minimè resistitur, protinus ex consensu roboratur,statimque consensus ad opus perducitur,opus verò etiam consuetudine grauatur. Rectè ergo in antro suo mo
E rari hæc bestia dicitur, quæ tam diu cogitationes reproborum tenet,quousque eorum vitam etiam aculeo praui operis perforet. Vnde bene ad Iudæam dominus per prophetam
Hiere.4. dicit: Quousque morabuntur in te cogitationes noxiæ? Neque enim reprehendit, cur veniant: sed cur morentur. Et in bonis enim cordibus cogitationes illicitæ veniunt,sed tamen morari prohibentur: quia recti quique ne captiuandam domum conscientiæ præbeant,ab ipso cordis limine hostem fugant. Qui etsi quando repentinis suggestionibus vsque ad primum vestibulum surripuerit, ad consensus tamen ianuam nõ
Matt.26. pertingit. Huic nimirum bestiæ impulsu subitæ formidinis victus ianuam cordis Petrus negando aperuit, sed citius cognoscendo restitit,flendo clausit. Caput.XX.

Quia verò antiquus hostis persecutorum corda non solum intrando tenuit,sed etiam tenendo possedit, dicatur rectè: Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur. Quantum nanque in Iudæorum mentibus demorata sit discimus, cùm illorum consilia attestatione Euangelicænarrationis audimus. In illa nanq; describitur cùm redemptorem nostrum viuificare mortuos cernerẽt, in morte eius quãta anxietate crudelitatis insanirent,quot explere contra illum praua desideria ardenter vellent,sed tamen populum timerent: quot occasiones occidendi quærerent,& inuenire non possent: quot ad votum suæ
F fœuitiæ alienigenarum manibus vsi sunt: quia eum quem legaliter interimere ipsi non poterant,feriendum gentibus tradiderunt,vt ex sola potestate Romanus præses ageret,quod ex sola malitia vt agi debuisset, ipsi anhelarent. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd Christus Iudæis qui zelo legis feruere uidebantur, scandalum fuit: gentibus verò infidelitatis frigore torpentibus, stultitia.

Ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus.) Scriptura sacra cùm contra arcturũ interiora memorat,diuersam Aquilonis partibus Austri plagã designat. Vnde in hoc eodem libro scribitur: Qui facit arcturũ & orionas & interiora Austri. Quia igitur interiora Austri Sol feruentior tenet,in arcturo verò cursum omnimodo nõ habet,interiorũ nomine plebs Iudaica: arcturi autẽ vocabulo,hoc in loco populus gẽtilis exprimitur. Hi enim qui vnũ atq; inuisibilẽ deũ nouerant,eiusdẽque legi saltẽ carnaliter seruiebãt,quasi sub meridiano Sole feruentes in fidei calore tenebantur. Gentiles autem quia nullam scientiam supernæ cognitionis attigerant,velut sine sole frigidi sub Aquilone remanebãt. Quia verò tempestas impellit,frigus autem torpore opprimit,rectè nunc dicitur: Ab interioribus egredietur tempestas,& ab arcturo frigus,ac si apertè diceretur, à Iudæis surgit malitia

Universidad de Deusto
Biblioteca

G perſequens,& à gentilibus poteſtas premẽs. Neque enim miraculaſieri legis præcepta vetuerant, & tamẽ Iudæi pro eiſdem miraculis interimere humani generis redemptorẽ quærebant. Vnde explere hoc quod cœperant non valentes, ad Pilati prætorium cucurrerunt,vt ipſe hunc perimeret,quem iniuſtẽ perimere lex nulla cohiberet . Ab interioribus ergo tempeſtas,atque ab arcturo frigus prodiit,dum quod Iudæa ex inuidia petiit, hoc gentilis iudex ex Romana authoritate perpetrauit.Vnde bene contra hãc eandem adhuc inuidiam ſubditur. Caput.XXI.

FLante deo concreſcit gelu.) Quia quo fidelium cordibus ſpiritusſanctus aſpirauit,quo maiora virtutum miracula contulit,eo infidelium mentibus grauioris inuidiæ torpor excreuit, atque inde contra deum plebs infidelis obduruit, vnde humilis populus anteactam duritiam qua ſe aſtrinxerat,emolliuit. Deo enim flante in gelu verſi fuerant, qui viſis miraculis inuidentes dicebant : Ecce totus mundus poſt eum abiit.Conſpiciebant ſigna,cernebant per miniſtros eius miracula, totum iam mundum ſecuturum fidei prædicamenta præuidebant,& tamen quo ſanctus ſpiritus mũdum repleuerat,eo illorum mentes arctius inuidiæ malitia ligabat.Aqua ergo in gelu verſa fuerat,dum eunte poſt deum mũdo,Iudæa in inuidia pigra remanebat. Sed quia ſupernæ poteſtati * ſuppetiit etiam tantæ crudelitatis duritiam ſolnere,atque ad amandũ ſe corda infidelium liquare: poſt hoc gelu mox bene ſubditur: Et rurſum latiſſimè funduntur aquæ.)Poſt gelu quippe dominus latiſſimas aquas fudit: quia poſtquam Iudæorũ ſæuitiam vſque ad mortem pertulit, eorum corda protinus ab infidelitatis duritia, amoris ſui aſpiratione liquefecit, vt tanto poſt deſiderabilius ad obediendum currerent,quanto præceptis illius prius obſtinatius reſtitiſſent. Vnde bene per quendam ſapientem dicitur : Sicut glacies in ſereno,ſic reſoluentur peccata tua . Ab hoc frigidi torporis gelu ſolui propheta deſiderauerat, cùm dicebat: Conuerte domine captiuitatem noſtram, ſicut torrens in Auſtro. De his aquis, id eſt,ad deum cõcurrentibus populis rurſum dicitur: Mittet verbum ſuum & liquefaciet ea,flabit ſpiritus eius,& fluent aquæ. Aquæ de gelu currunt : quia plærique ex duris perſecutoribus magni prædicatores fiunt.Gelu igitur in aqua liquatur,cùm torpor interni frigoris ad irrigationem vertitur prædicationis. An Paulus gelu non erat, qui acceptis epiſtolis Damaſcum pergens, in corde fidelium quaſi in terra dei iactata verbi ſemina,ne ad perfectionem operum ſurgerent, reſtringere quærebat ? Sed gelu hoc in aquam rediit: quia quos perſequendo prius premere ſtuduit, hos poſtmodum fluentis ſanctę exhortationis infudit,vt tanto vberior electorum meſſis exurgeret, quanto hanc imber dei etiã ab ore perſecutoris irrigaret. Vnde & bene ſubdit:

Quòd meſſis Eccleſiaſtica operarios deſiderat,quorum compluatur doctrina, & exemplis proficiat.

Caput.XXII.

FRumentum deſiderat nubes.)Quid enim electi quique ſunt, niſi frumenta dei cœleſtibus horreis recondenda? Quæ nunc in tritura areæ paleas tolerant: quia in hac purgatione ſanctæ Eccleſiæ mores contrarios reproborum portant,quouſque hanc internus agricola vẽtilabro iudicij dirimat,& in ſuperna habitacula electos ſuos quaſi mũda iam grana ſuſcipiens,æternis paleas ignibus tradat. Vnde bene per Ioannem dicitur:Cuius ventilabrum in manu ſua,& permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum,paleas autem comburet igni inextinguibili . Sed hoc frumentum quouſque ad perfectionem fructuum veniat, nubium pluuias expectat vt creſcat:quia bonorũ mens prædicantium verbis infunditur , ne ab humore charitatis deſideriorum carnalium ſole ſiccetur.Hoc frumentum ſupernus agricola in mundo ſurgere ac nubes deſiderare cõſpexerat, cùm dicebat:Meſſis quidem multa,operarij autem pauci.Rogate autem dominum meſſis vt mittat operarios in meſſem ſuam. Qui igitur hic frumentum,illic meſſis,qui verò hic nubes,illic operarij vocãtur:quia prædicatores ſancti & nubes ſunt & operarij,nubes videlicet per doctrinam,operarij per vitam,nubes quia verbis influunt, operarij quia non deſinũt agere quod loquuntur. Vnde & ſubditur: Et nubes ſpargunt lumen ſuum.) Nubes enim lumen ſpargere , eſt prædicatores ſanctos exempla vitæ & loquendo & agendo dilatare.Sed quanuis annunciationis intimæ lumen ſpargant, non tamen ad conuertenda omnium quæ appetunt corda perueniunt.Nam ſequitur: Quæ luſtrant cuncta per circuitum, quocunque eas voluntas gubernantis duxerit.) Sæpe enim prædicatores ſancti exhortari quoſdam volunt,ſed nequeũt. Sæpe quoſdam declinare appetunt,ſed tamen internæ inſtigationis impulſu exhortari eos inſtantiſſimè compelluntur. Videamus nubem dei quomodo gubernantis manu & ad ea quæ non appetit ducitur, atque ab impulſu ſuo iterum gubernantis manu retinetur. Certè Paulus cùm veſtimenta ſua excutiens à Corinthiis diſcedere vellet,audiuit: Noli timere,ſed loquere,& ne taceas,propter quod ego tecum ſum,& nemo apponetur tibi vt noceat te, quoniam multus eſt mihi populus in hac ciuitate . Rurſum cùm ad Theſſalonicenſes voluiſſet ire,retentus eſt,dicẽs:Volui venire ad vos ego quidem Paulus , & ſemel & iterum , ſed impediuit me ſatanas. Neque enim per ſemetipſum ſatan præpedire tanti Apoſtoli vias potuit, ſed occultæ diſpenſationis vſibus dum aduerſatur , neſciens deſeruiuit , vt nimirum Paulus dum ad alios vellet accedere nec valeret,eis à quibus recedere nõ poterat, altius * prodeſſet.Nubes igitur dei cuncta per circuitum luſtrant : quia prædicationis luce mundi fines illuminant. Sed quia diuinis nutibus ſubditę nequeunt explere quod volunt, ſre nõ poſſunt,niſi quo eas voluntas gubernãtis duxerit. Vnde & adhuc ſubiungitur: Ad omne quod præcipitur eis ſuper faciem orbis terræ.) Sæpe enim cùm gubernantis voluntate perducuntur,aliter agere appetunt,ſed aliter diſponuntur.Nam plærunque quoſdam auditores ſuos ſtudent blandè corrigere,& tamen eorum ſermo in aſperitatem ducitur. Plerunque quoſdam reſecare aſperè appetunt,ſed tamen eorum rigor per manſuetudinis ſpiritum refrenatur. Sicut ergo non poſſunt ire quo volunt, ita etiam nequeunt agere ſicut volunt. Quia enim eos internus arbiter tenet cùm mittit, ita illos etiam modificans ſuſcipit cùm perducit,vt aliquando in cogitatione alia diſponant, ſed alia in opere peragant, aliquando aliter inchoent,ſed aliter conſumment. Quia igitur iuxta hoc quod ſibi præcipitur ſeruiunt , dicatur rectè: Quocũque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis ſuper faciem orbis terræ.Eo enim apertiorẽ viam prędicationis inueniunt,quo ad hanc non ſuis,ſed præceptoris ſui nutibus ducuntur.Vnde adhuc ſubditur:

Quòd ſecundum gratiam dei, uerbum fidei ad omnes peruenit,& profectus iuſtitiæ,neque uolentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt dei.

Siue in vna tribu,ſiue in terra ſua, ſiue in quocunque loco miſericordiæ ſuæ eas iuſſerit inueniri.) Vna tribus profectò Iuda intelligitur, quæ in ſcriptura ſacra clara ac multiplex præ cæteris memoratur. Quæ in hoc quòd ex ſe redemptoris noſtri carnem protulit, ſpeciale præ omnibus munus accepit.Terra autem dei,ſimul omnis Iudæa nominatur. Quæ tunc ei fidei ſuæ fructum protulit, cùm totus ſub idolorum cultu delapſis gentibus mundus errauit. Locus autem miſericordiæ dei eſt ipſa gentilitas , cuius culpas diſtrictus iudex ſi iuſtè animaduerteret, ad reconciliationem gratiæ nũquam veniret. Quæ cùm nulla apud deum merita habuit,reconciliationis tamen gratiam ex ſola miſericordia accepit. Vnde per Paulum dicitur: Gentes autem ſuper miſericordia honorare deum . Vnde rurſus ſcriptum eſt : Qui quondam non conſecuti miſericordiam , nunc autem miſericordiam conſecuti. Nubes ergo ſuas deus ducit,ſiue in vna tribu, ſiue in terra ſua,ſeu in quocunque loco miſericordiæ ſuæ eas iuſſerit inuenſri: quia prædicatores veteris nouique teſtamenti aliquando ſoli tribui Iudæ contulit, & Iſraël penè totum ex praua regum gubernatione reprobauit.Aliquando & in terra ſua has pluere nubes facit:quia eundem Iſraëliticum populum ad antiquam gratiam poſt correptionem captiuitatemque reuocauit. Aliquando de loco ſuæ miſericordiæ eas clarefcere voluit:quia per prædicatores ſanctos etiam gentibus virtutum miracula oſtendit, vt ſola miſericordia à iugo erroris abſolueret, quos ingenitæ perfidiæ ira deprimebat. Caput.XXIII. Sed ecce

A SEd ecce Heliu quia futura per propheticum ſpiritum ſenſit:quia multa ſublimiter protulit, vir arrogans elationis ſuæ pondere laſſatus non valet portare quæ dicit: Nam per iactantiam protinus adiungit: Auſculta hæc Iob, ſta & cõſidera miracula dei.) Quaſi in comparatione ſui iacentem vidit,quem ad verba tantæ prædicationis vt ſtaret admonuit. Quanuis & per hoc quod dicit: Auſcult a, grauem beato Iob contumeliam irrogat: quia,ſicut iam de illo & ſuperius diximus, arrogãtia minoris eſt, auditum ſibi velle extorquere maioris . Sed licèt Heliu bona quæ dicit, neſciat penſare cui dicit,nos qui erudiri ab hominibus quærimus,indagare verba doctrinæ illius ſubtiliter debemus . Nam magna fortaſſis virtutis arte dicitur : Sta & conſidera miracula dei. Sunt nonnulli quippe qui dei miracula iacentes conſiderant: quia operationis eius potentiam nõ ſequentes admirãtur. Stare quippe eſt rectа agere. Vnde & per Paulũ dicitur: I.Cor.10. Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. Et ſæpe quidam ſuperna iudicia mirantur, prædicamenta cœleſtis patriæ cùm audiunt diligunt, mira opera internæ diſpoſitionis obſtupeſcunt,ſed tamen amando & viuendo ad hæc eadem opera aſſurgere negligunt. Iacentes ergo dei miracula conſiderant, qui eius potentiam ſciendo penſant,ſed viuendo non amant. Per contemplationem quidem in conſideratione oculos tendunt,ſed tamen per intentionem ſeſe à terra non erigũt. Vnde bene in Balaam exprobratione dicitur: Qui cadens apertos habet oculos. Multa nanque de aduentu redemptoris dixerat,& quæ in nouiſſimis temporibus erant ventura præuidebat , ſed tamen ei viuendo aſſurgere noluit, quem præuidendo prædicauit. Iacẽs ergo apertos oculos habuit, cũ eius mẽtem & prophetia ad cœleſtia tenderet, & auaritia in terra retineret. Iacens apertos oculos habuit: quia eum videre de ſuperioribus potuit, quem proſtratus in infimis non amauit. Heliu itaque qui beatum Iob nequaquam credidit viuendo tenuiſſe quod dixit,quaſi admonens dicit:Sta & conſidera miracula dei . Quem adhuc de venturis diſcutit, & quaſi de ignorantia humilians adiungit:

Quòd niſi prædicatores loquendo prodant quales intus ſint, aut reliquis hominibus ſimiles,aut longè deſpectiores uideantur.

Nunquid ſcis quando præceperit deus pluuiis vt oſtenderent lucem nubium eius ? Si nubes ſancti prædicatores ſunt, pluuiæ nubium ſunt verba prædicationum . Sed nubes cùm per aëra tranſuolant, niſi pluuiæ deorſum veniant , neſcitur quantam aquarum immenſitatem portant. Niſi coruſcus Sol inter pluuias erumpat, intelligi non valet quid in eis etiam claritatis lateat : quia nimirum prædicatores ſancti ſi taceant, & nequaquam loquentes oſtendant, quanta ſit cœleſtis ſpei claritas quam in cordibus geſtant, aut reliquis hominibus ſimiles,aut longè his deſpectiores videntur . Cùm autem aperire per prædicationem cœperint quæ ſit ſupernæ patrię remuneratio,quã intrinſecus tenent, cùm perſecutione preſſi, in qua virtutis arce profecerint innoteſcunt, cùm viſione deſpecti , loquendo inſinuant vnde timeantur, ipſæ quæ de nubibus influunt pluuiæ, lucem nobis earundem nubium oſtendunt. Per verba enim prædicatorũ agnoſcimus, vt in eis claritatem vitæ quam appetunt, cum magna humilitate veneremur . Hanc nimirum lucem Paulus diſcipulis oſtendebat,cùm diceret: Vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis eius,quæ diuitiæ glorię hęreditatis eius in ſanctis,& quæ ſit ſuperemineńs magnitudo virtutis eius in nos qui credimus . Hanc lucem Corinthij per ſcriptorum verba quaſi per pluuiæ guttas agnouerant,cùm dicebant:Epiſtolæ graues ſunt & fortes, preſentia autem corporis infirma,& ſermo contemptibilis.

Caput.XXIIII.

SEd plærunque prædicatores ſancti oſtendere ſemetipſos vt proſint cupiunt,nec tamen poſſunt. Plærunque latere vt quieti ſint appetunt, nec tamen permittuntur. Nemo igitur ſcit quando lucem nubium pluuiæ oſtendant: quia nemo comprehendit quando deus virtutem prædicationis præbeat, vt prædicantium gloria clareſcat. Dicit ergo: Nunquid ſcis quando præceperit deus pluuiis, vt oſtenderent lucem nubium eius?Ac ſi apertè dicat:Nunquid ſi vẽturos in mundo prædicatores iam conſpicis, quando eos ad prædicandum dominus repletione ſancti ſpiritus impellat, quibuſve modis eorum vitæ claritatem mundo innoteſcat, apprehendis?Vnde adhuc apté ſubiungitur: D

Quòd in doctrina Euangelica anguſtæ ſemitæ ſunt regulæ continentiæ, & perfecta ſcientia ſit, de profectu uirtutum,non in ſe,ſed in domino gloriari.

Nunquid noſti ſemitas nubium magnas & perfectas ſcientias?)Habent iſtæ nubes ſemitas ſubtiliſſimas,ſcilicet ſanctæ prædicationis vias. Anguſta quippe porta eſt quæ ducit ad vitam.Eos ergo per ſemitas aſtringũt, qui ab intentionis eorum tramite per lata mundi deſideria euagando non exeunt. Arcta enim bene viuendi cenſura non eſt ampla via, ſed ſemita,in qua prædicator quiſque ſtudioſè conſtringitur: quia ſub præceptorum cuſtodia ſollicitè coanguſtatur . An non quaſi quædam anguſtia eſt itineris,in hoc quidem mundo viuere, ſed de huius mundi concupiſcentia nihil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mundi deſpicere,& pro deo opprobria amare, gloriam fugere, deſpectum ſequi, adulantes deſpicere, deſpicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere? Quæ videlicet omnia ſemitæ ſunt, ſed magnæ : quia quanto in præſenti vita pro ipſa viuendi cuſtodia anguſtæ ſunt, tanto amplius in æterna retributione dilatantur. Vnde & bene ſubditur: Et perfectas ſcientias. Perfecta quippe ſcientia eſt,& cuncta hæc ſollicitè agere, & ſe de ſuis meritis ſcire nihil eſſe. Vnde & ipſæ nubes de hac perfecta ſcientia docentur, cùm eis voce veritatis dicitur: Dum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis,dicite, Lucæ.17. ſerui inutiles ſumus . Perfecta ſcientia eſt ſcire omnia, & tamen iuxta quẽdam modum ſcientem ſe eſſe neſcire: quia etſi iam dei præcepta nouimus,etſi iam virtutem verborum illius ſollicita intentione penſamus, etſi iam quæ intellexiſſe nos credimus agimus, adhuc tamen acta eadem qua diſtrictione examinis ſint diſcutiẽda neſcimus,necdum dei faciem cernimus,necdum occulta eius conſilia videmus. Quanta ergo eſt noſtra ſcientia , quæ quouſque mortalitatis noſtræ pondere premitur, ipſæ ſuæ incertitudinis nubilo cæcatur? De qua bene per Paulum dicitur : Qui ſe exiſtimat ſcire ali- 1.Cor.8. quid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum ſcire.In hoc itaque mundo dum viuimus,tunc perfectè quæ ſcienda ſunt ſcimus, cùm proficientes per intelligentiam , nihil nos perfectè ſcire cognoſcimus. Dicitur igitur: Nunquid noſti ſemitas nubium magnas & perfectas ſcientias? Ac ſi apertè dicat : Nunquid iam ſumma acta prædicantium conſpicis , qui poſtquam per ſcientiam ad alta ſe eleuant, deorſum ſe humiliter per cognitionem ſuæ ignorantię inclinant? Quod quia ſolo ſancti ſpiritus dono agitur,vt humanum cor non ſolum de ſcientia, ſed etiam de ipſa ſua ignorantia perfectè doceatur,& calore amoris ad ſuperna feruеat,dum minora eſſe quæ cognouit in infimis penſat,rectè ſubiungitur: F

Quòd doctorum & auditorum concordia quæ mutua charitate coaleſcit,ex ſpiritu ſancto eſt.

Nonne veſtimenta tua calida ſunt,cùm perflata fuerit terra Auſtro?) Sæpe beatum Iob figuram ſanctæ Eccleſiæ tenere iam diximus.Veſtimenta verò Eccleſiæ ſunt omnes qui ei fidei adunatione ſunguntur . De quibus eidem Eccleſiæ per prophetam dominus dicit : Viuo ego: quia omnibus his ve- Eſa.49. lut ornamento veſtieris. Per Auſtrum verò qui nimirum calidus ventus eſt,nõ immerito ſpiritusſanctus deſignatur,quo quiſque dum tangitur, ab iniquitatis ſuæ torpore liberatur. Vnde bene in Canticis canticorum dicitur: Surge Aquilo & Cant.4. veni Auſter, perfla hortum meum, & fluant aromata illius. Aquilo enim iubetur vt ſurgat, vt nimirum is qui mortalium corda reſtringit aduerſarius ſpiritus fugiat . Auſter enim venit & hortum perflat vt eius aromata diffluant : quia per aduentum ſancti ſpiritus dum mens hominum repletur, ex ea mox opinio virtutum aſpergitur , vt iure iam ſanctorum lingua quaſi hortus Auſtro perflatus dicat: Chriſti bonus odor ſumus deo. Veſtimenta ergo ſanctæ Eccleſiæ calida 2.Cor.2. ſunt dum terra Auſtro perflatur: quia hi qui ei per fidem inhærent, feruentibus charitatis ſtudiis inardeſcunt, dum eorum mens ſancti ſpiritus afflatu perfunditur. Quod quidè &

Universidad de Deusto
Biblioteca

G de eodem beato Iob nil obstat intelligi: quia sic hæc generaliter in sancta Ecclesia dicimus, vt tamen per membra eius singula specialiter teneam⁹. Vnusquisq; enim qui rectè viuit, atque hoc & alios docere consueuit, quasi tot vestimenta habet, quot auditores ei concorditer inhærent. Caput. XXV.

NAtura nanque vestimentorum est, vt per semetipsa calere non possint, sed adiuncta viuenti corpori, dũ exhalantes membrorum poros contegunt, emanantem ab intimis calorem premunt, quo nimirum calore hæc eadem vestimenta calefiunt, sed calefacta calorem quem acceperint, retinendo ad corpus reddunt. Quid ergo per vestimenta viuenti corpori adhærentia, nisi discipulorũ vita magistris bene viuentibus coniuncta signatur? Quæ quasi per poros calorem accipit: quia ad amorẽ dei & exemplo actionis, & impulsu exhortationis igneſcit. Quę velut frigus proprium expellit, dũ à pristina iniquitate discedit, calorem quẽ accepit retinet: quia in eo quem prædicando sumpserit feruore conualescit. Doctores autem sancti dum auditores suos in amorẽ dei proficere sentiunt, ipsi amplius in doctrinæ virtute feruescunt, & quia eos ad summa inardescere & feruescere conspiciunt, ad prædicanda bona cœlestis patriæ validius succenduntur. Qui etsi quãdo pro eo quòd adhuc vitam corruptibilẽ humanæ infirmitatis agunt, de qualibet culpa saltem tenuiter in opere, in locutione, in cogitatione tentantur, discipulorum suorum profectum conspiciunt, & ipsi vel
H in minimis esse reprehensibiles erubescunt, ne qua forte exẽpla tortitudinis præbeant eis quos prædicationis voce ad regulam intimæ rectitudinis vocant. Dum ergo verbo doctorũ accenduntur auditores, quasi ex viuenti corpore vestimenta calefiunt. Sed dum ex profectu auditorum etiam vita docentium proficit, quasi ex calefactis vestimentis calor ad corpus redit. Sed nequaquam sibi doctores tribuant quòd per exhortationem suam ad summa proficere auditores vident: quia nisi spiritus sanctus eorum corda repleat, ad aures corporum vox docentium incassum sonat. Formare enim vocem magistri exterius possunt, sed hãc imprimere, interius nõ possunt.
1.Cor.3. Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Dicatur ergo: Nonne vestimenta tua calida sunt, cùm perflata fuerit terra Austro? Quia nimirum tunc auditores qui iam bene viuentibus doctoribus inhærẽt, calorem superni amoris accipiunt, cùm per afflatum sancti spiritus excitantur, ac si apertè beato Iob diceret: Incassum tibi tribuis si quos per te profecisse in virtutibus cõtemplaris: quia hi quos per te incaluisse æstimas, nisi eos spiritus sancti feruor attingeret, frigidi in sua insensibilitate remanerẽt. Postquam verò hæc fortiter dixit, per arrogantiam leuiter motus, irrisionis ilico verba subiungit dicens:

Quòd sancti angeli hoc in munere retributionis acceperunt à deo, ut ad peccatum ultrà moueri non posſint.

I Tu forsitan cũ eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.) Possunt per cœlos hi qui in cœlestibus sunt cõditi, angelici spiritus designari. Vnde & in oratione nostra
Matt.6. dicere voce veritatis instruimur: Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, vt nimirum voluntas dei, sicut à superiori creatura agitur, ita in omnibus etiam ab humana infirmitate seruetur. De quibus bene dicitur: Qui solidissimi quasi ære fusi sunt. Naturæ nanque æris est rubigine difficilè consumi. Et virtutes angelicæ quæ in diuino amore fixæ perstiterunt, lapsis superbientibus angelis, hoc in munere retributionis acceperunt, vt nulla iam rubigine surripientis culpæ mordeantur, vt in contemplatione conditoris sine fœlicitatis fine permaneãt, & in hoc quod sunt cõditæ æterna stabilitate
Gene.1. subsistant. Quod bene apud Moysen ipsa de mundi origine historiæ verba testatur, cùm & prius factum cœlum dicitur, & hoc idem postmodum firmamentum vocatur: quia videlicet natura angelica, & prius subtilis est in superioribus condita, & pòst ne vnquam potuisset cadere, mirabilius confirmata. Possunt etiam per cœlos, vt sæpe diximus, electorum mentes exprimi, à cunctis terrenis contagiis intimo amore suspensæ. Qui quanuis corpore degant in infimis: quia tamẽ
Philip.3. corde iam inhærent summis, veraciter dicunt: Nostra conuersatio in cœlis est. Qui solidissimi vt ære fusi sunt: quia ab integritate cœptæ fortitudinis, nulla mutabilitatis rubigine consumũtur. Quibus & fortiter contra aduersa durantibus authoris voce dicitur: Vos estis amici mei, qui permansistis K
mecum in tentationibus meis. Sed quanuis doctus & arrogãs Ioan.15.
cùm irridere sanctum virum nititur, irrisioni suę fortia dicta permiscat, à dictis tamen fortibus semper ad superuacua verba relabitur. Nam iterum eum deridendo subiungit:

Ostende nobis quid dicamus ei, nos quippe inuoluimur tenebris.) Ac si dicat: Tu qui iam magna intelligentiæ luce perfrueris, docere nos qui ignorantiæ tenebris inuoluimur, debes. Qui mox ab irrisione resiliens, despiciendo subiungit:

Quis narrabit ei quę loquor?) Ac si apertè dicat: Quę ego ei de tuis laudibus acutè sentiens nõ audita loquor, quis hęc narrare vel postquam audierit potest? Sed quia cum doctrina & arrogantia in vnius mentis habitatione confligit, à loquentis ore non solum sonat viuendi leuitas, sed etiam grauitas sentiendi, postquam Heliu per arrogantiam leuiter intumuit, dicens: Quis narrabit ei quæ loquor, mox per doctrinam subdidit:

Quòd ineffabilis sit deus, & scrutator maiestatis opprimatur à gloria. Caput. XXVI.

ETiam si locutus fuerit homo, deuorabit.) Omne quod aliquid deuorat, hoc introrsus trahens, ab intuentium oculis occultat, & rem quæ videri in superficie potuit, in profundum rapit. Homo igitur cùm de deo tacet, per rationẽ in qua est cõditus, esse aliquid videtur. At si loqui de deo cœperit, ilico quàm sit nihil ostenditur: quia magnitudinis illius immensitate deuoratur, & quasi in profundũ raptus absconditur: quia fari ineffabilem cupiens, ipsa sue ignorantiæ angustia deglutitur. Loquitur enim caro de spiritu, circunscriptus spiritus de incircũscripto, creatura de creatore, temporalis de æterno, mutabilis de immutabili, mortalis de viuificante, & cùm in tenebris positus internũ lumen sicut est nesciat, homo de æternitate differere cupiens, cæcus de luce loquitur. Si ergo locutus fuerit homo, deuorabitur: quia si effari homo æternitatẽ sicut est appetit, etiam hoc sibi subtrahit quod de illa vel tacitus sentit. Sed ecce æternitas tunc hominibus verè innotuit, cùm se eis humanitate suscepta mõstrauit. Quæ quia necdum reuelata fuerat, de eisdem hominibus rectè subiungitur. At nunc non vident lucem.) De
Esa.9. qua nimirum luce etiam per prophetã dicitur: Populus qui ambulat in tenebris, vidit lucem magnam. Sed hæc eadẽ lux qualiter ab hominibus videatur, insinuat: cùm protinus subdit: Subitò aër cogitur in nubes.) Aër quippe ipsa sua tenuitate spargitur, vt nulla firmitate soliderur. Nubes autem tanto firmiores sunt, quanto densiores. Quid ergo per aërem nisi mentes secularium designantur, quę innumeris huius vitæ desideriis deditæ, huc illucq; more aëris fluidæ dispergũtur? Sed aër in nubes cogitur, cùm fluxæ mentes per superni respectus gratiam, virtutis soliditate roborantur, vt intra finum cordis recta sentiendo se colligant, & in vanis cogita- M
tionibus non liquescant. Aër Petrus fuerat, cùm per terrena Mat.4.
desideria sparsum, eum quasi aura transiens pro vita carnis Ibidem.
cura piscationis agitabat. Aër etiam Apostoli omnes extiterant, qui iam per legem alta didicerant, sed necdum per fidẽ firma sapiebant. Subitò autem aër in nubes coactus est: quia per respectum supernæ gratiæ, fluxa corda piscantium in soliditatem versa sunt prædicatorum, vt eorum infirmæ cogitationes fortia sentiendo densescerent, ac more nubiũ aquas scientiæ caperent, & subter iacentem terram verbis prædicationis irrigarent, quo peracto ministerio, ad cœli secreta recurrerent, atque ad æternam requiem finito labore peruenirent. Vnde & bene mox subditur: Et ventus transiens fugabit eas.) Ventus quippe est transiẽs, vita præsens. Ventus ergo trãsiens nubes fugat: quia mortalis vita percorrẽs prędicatores sanctos à nostris oculis corporaliter occultat. Ventus ergo trãsiens nubes fugat: quia vitæ temporalis excursus à carne Apostolos subtrahit, & eos à terræ superficie in secreta requie quasi in cœlorum cardine absondit. Sed quia vsque ad mortem prædicare non desinunt, & præsentis vitæ spatium more nubium cùm verborum pluuia excurrũt, quid eorum laboribus in sancta Ecclesia agatur, adiũgit cùm protinus subdit:

Quòd filiis regni in tenebras exteriores proiectis, multi ab Oriente & Occidente quasi aurum in thesauros ueuerunt,

A *uenerunt, & multus ex hoc nobis sit timor, quoniã non intelligimus cur reprobato trunco, in ramis insitis complacuit ei.*

Ab Aquilone aurum veniet.) Quid per Aquilonem nisi peccati frigore constricta gentilitas designatur? quã ille sub
Esa.14. iugo suæ tyrannidis tenuit, qui superbiens dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Quid verò auri nomine, nisi animæ fideles exprimuntur? De quibus per Hieremiam dicitur: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est
Thren.4. color optimus? Aurũ quippe obscuratũ doluit: quia in quibusdam claritatem innocentiæ versam in culpæ nigredinem vidit. Ab Aquilone ergo aurum venire dicitur: quia per respectum gratiæ redemptoris, à gentilitate dudum perfidiæ torpore frigida, intra sanctam Ecclesiam preciosa deo vita fidelium multiplicatur. Ab Aquilone etenim aurum venit, cùm ab ipsis idolorum cultoribus vera in domino fides clarescit. Sed conuersis ad fidem gentibus, Iudæa contradicit, &
Act.11. ad præmiorum retributionem cœlestium dedignatur suscipere eos qui dudum fuerant cultores idolorum. Vnde post conuersionem gentium Petro dicitur: Quare introisti ad viros præputium habentes, comedisti cum eis? Quo contrà rectè per Esaiam dominus dicit: Dicam Aquiloni da, & Austro
Esa.43. noli prohibere. Sicut etim per Aquilonem gentilitas, sic per Austrũ Iudæa signatur. Quæ quasi meridiano Sole incaluit: quia redemptore in carne apparente, feruorem fidei prima
B suscepit. Aquiloni ergo da dicitur, cùm offerre deo suæ fidei munera gentilitas imperatur. Austro autem iubetur ne prohibeat, quia Hebræis in fide consistentibus præcipitur ne vitam gentium repellendo condemnẽt. Vnde hic quoque quia dictum est: Ab Aquilone aurum veniet, aptè subiungitur:

Et à deo formidolosa laudatio.) Sic enim formidolosa laudatio à deo venire dicitur: ac si ab his qui in parte dei sunt, id est, à fidelibus venire diceretur: Auro igitur ab Aquilone veniente, à deo formidolosa laudatio prodiit: quia dum claritatem suę fidei gentilitas obtulit, multitudo Hebræorũ fidelium diuina iudicia pertimescẽdo laudauit. Sed quomodo ab Aquilone veniat aurũ, quomodo ab his qui sub deo sunt, formidolosa laudatio erumpat, ipsa nobis historia sacri eloquij
Act.10. ostendit. Scriptum quippe est: Cornelius Centurio cohortis quę dicitur Italica, religiosus & timens deũ cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans deũ semper, vidit in visu manifestè quasi hora diei nona, angelum dei introeuntem ad se, & dicentẽ sibi: Corneli. At ille intuens eũ, timore correptus dixit: Quis es domine? Dixit autẽ illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu dei. Aurũ ergo ab Aquilone venit, dum in conspectu dei ex gentibus cum eleemosynis veniẽs oratio ascendit. Quod cùm Petrus fratribus retulisset, quomodo vel Cornelius angelum, vel ipse de cœlo submitti ad se linteum cũ bestiis reptilibus ac volatilibus vidisset, vel quomodo spiritus-
C sanctus etiam ante baptisma gentiliũ corda perfuderit, qui nunq; pro anteactis laboribus remunerata reprobatur. Vnde
Ibidem. fit etiã vt accepta virtus dum in vsu transitoriæ laudis assumitur: quia vitio militat, virtus non sit. Quia enim origo virtutis humilitas est, illa in nobis virtus veraciter pullulat, quę in radice propria, id est, in humilitate perdurat. A qua nimirũ si abscinditur, arescit: quia viuificantem se in intimis humorem charitatis perdit. Sed quia per hoc quod ab Heliu dicitur: Non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes, occulta cordis elatio reprobatur, intueri libet, quã ta virtutum munera Dauid perceperat, atque in his omnibus q̃ forti se humilitate seruabat. Quem enim nõ extolleret ora leonum frangere, vrsorum brachia dissipare, despectis priioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula vngi, timendum cunctis vno lapide Goliam sternere, à rege proposita extinctis allophylis numerosa præputia reportare: promissum tandem regnum percipere: cunctumque Israëliticum populum sine vlla contradictione possidere? Et tamen cum arcam dei in Hierusalem reuocat: quasi oblitus prælatum se omnibus, admixtus populis ante arcam saltat. Et quia coram arca saltare, vt creditur, vulgi mos fuerat: rex se in diuino obsequio per saltum rotat. Ecce quem dominus cũctis singulariter prætulit: sese sub domino, & exæquando minimis, & abiecta exhibendo cõtemnit. Non potestas regni ad

D titudine: quia fortem aduersarium superat, & de domo illius vasa contumeliæ auferens, in misericordiæ vasa permutat. Magnus iudicio: quia & si hic electos suos per aduersa deprimit, eos quandoque in gloria æternæ prosperitatis extollit. Magnus iustitia: quia etsi hic diu tolerat, quandoq; tamen reprobos sine termino damnat. Bene autem subditur: Et enarrari non potest. Qui enim sentiri dignè non valet, quanto minus dici? Sed melius hunc vtcunque dicimus, si sub consideratione eius formidine admirando taceamus. Sequitur:

Quòd deum contemplari non possunt qui humiles non sunt, & quid sit quòd Dauid cùm reduceret arcam dei in Hierusalem, nudus saltabat.

Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.) Hoc loco Heliu viros eos qui ad intelligentiam sunt fortes appellat. Et notandum quod non ait: Et non audebunt cõtemplari sapientes, sed qui sibi videntur esse sapientes. Quibus videlicet verbis peritos quidem, sed arrogãtes insinuat. Heliu ergo dum multa fortiter sentit, in locutionis suæ fine se tetigit. Viri nanque arrogantes & docti cùm rectè non viuunt, sed tamen recta dicere doctrinæ impulsionibus compelluntur, ipsi dãnationis suæ aliquo modo præcones fiunt: quia dum ea quæ agere respuũt, prædicantes insinuant, suis se vocibus dãnatos clamant. Cõtra quos bene per Psalmistã dicitur: Conuersi sunt in arcum Psal.77.
E peruersum. Arcus quippe peruersus ipsũm à quo intenditur percutit. In dictis autem suis arrogantium linguæ arcui peruerso sunt similes: quia dum contra elationẽ verba faciunt, in suis authoribus sagittas figunt. Vnde summa cura prouidẽdum est, ne accepta sapientia cùm ignorantiæ tenebras illuminat, lumẽ humilitatis tollat, vt iam sapientia esse nequeat. Quæ etsi virtute locutionis fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obscurat. Alia nanq; sunt bona summa, alia bona media. Bona enim summa sunt, fides, spes, charitas. Quæ Bona summa.
cùm veraciter habentur, in malum inflecti non possunt. Bona autem sunt media, prophetia, doctrina, curationum virtus, & Bona media.
cætera, quæ ita inter vtrunque sunt posita, vt aliquando per hæc sola æterna patria, aliquãdo verò gloria terrena requiratur. Medias ergo has virtutes dicimus, quas ad quodcunq; mẽs appetit inclinamus. Quibus perceptis ita vti animꝰ sicut terrenis diuitiis potest. Per terrenas nanq; diuitias alij in gloriæ ostentatione superbiunt, alij erga proximorũ indigentiã ministeria pietatis operantur. Cùm per doctrinã igitur atque prophetiam laus exterior quæritur, quasi per corporales diuitias terrenæ glorię culmẽ ambitur. Cùm verò doctrina atque prophetia lucrãdis animabus impenditur, quasi acceptæ diuitiæ egenis fratribus largiuntur. Quia ergo sæpe per ipsa dona quę se percipere exultat, à manu dãtis incautus animus elongat, vigilanti prouisione curandũ est, vt & prius subigãtur vitia, & pòst sub circũspectione dona teneantur. Nã si in eis mens incautè se deserit, nõ per hęc adiuta subuehitur, sed F
quasi pro anteactis laboribus remunerata reprobatur. Vnde fit etiã vt accepta virtus dum in vsu transitoriæ laudis assumitur: quia vitio militat, virtus non sit. Quia enim origo virtutis humilitas est, illa in nobis virtus veraciter pullulat, quę in radice propria, id est, in humilitate perdurat. A qua nimirũ si abscinditur, arescit: quia viuificantem se in intimis humorem charitatis perdit. Sed quia per hoc quod ab Heliu dicitur: Non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes, occulta cordis elatio reprobatur, intueri libet, quã ta virtutum munera Dauid perceperat, atque in his omnibus q̃ forti se humilitate seruabat. Quem enim nõ extolleret ora leonum frangere, vrsorum brachia dissipare, despectis priioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula vngi, timendum cunctis vno lapide Goliam sternere, à rege proposita extinctis allophylis numerosa præputia reportare: promissum tandem regnum percipere: cunctumque Israëliticum populum sine vlla contradictione possidere? Et tamen cum arcam dei in Hierusalem reuocat: quasi oblitus prælatum se omnibus, admixtus populis ante arcam saltat. Et quia coram arca saltare, vt creditur, vulgi mos fuerat: rex se in diuino obsequio per saltum rotat. Ecce quem dominus cũctis singulariter prætulit: sese sub domino, & exæquando minimis, & abiecta exhibendo cõtemnit. Non potestas regni ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

G memoriam reducitur:non ſubiectorum oculis ſaltando vileſcere metuit:non ſe honore prælatum cæteris, ante eius arcâ qui honorem dederat recognoſcit. Coram deo egit vilia vel extrema:vt illa ex humilitate ſolidaret,quæ coram hominibus geſſerat fortia. Quid de eius factis ab aliis ſentiatur ignoro:ego Dauid plus ſaltantem ſtupeo q̃ pugnantem. Pugnando quippe hoſtes ſubdidit:ſaltãdo autem coram domino ſemetipſum vicit. Quẽ Michol filia Saũl adhuc ex tumore regij generis inſana,cùm humiliatum deſpiceret dicẽs: Quàm glorioſus fuit hodie rex Iſraël diſcooperiens ſe ante ancillas ſeruorum ſuorũ,& nudatus eſt quaſi ſi nudetur vnus de ſcurris,protinus audiuit: Viuit dominus:quia ludam ante dominum qui elegit me potius q̃ patrem tuũ. Ac paulopoſt ait:Et ludam,& vilior fiam pluſquam factus ſum, eroq; humilis in oculis meis. Ac ſi apertè dicat: Vileſcere coram hominibus appeto:quia ſeruare me coram domino ingenuum per humilitatem quæro. Sunt verò nonnulli qui de ſemetipſis humilia ſentiunt:quia in honoribus poſiti nil ſe eſſe niſi puluerem fauillaq̃ue perpendunt, ſed tamen coram hominibus deſpecti apparere refugiunt, & contra hoc quod de ſe interius cogitant,quaſi rigida exterius venuſtate palliantur. Et ſunt nonnulli qui viles videri ab hominibus appetũt, atq; omne quod ſunt,deiectos ſe exhibendo contemnũt,ſed tamen apud ſe introrſus quaſi ex ipſo merito oſtenſæ vilitatis intumeſcunt, & tanto magis in corde elati ſunt, quanto amplius in ſpecie elationem premunt. Quæ vtraque vnius elationis bella,magna Dauid circunſpectione deprehendit, mira virtute ſuperauit. Quia enim de ſemetipſo intus humilia ſentiẽs, honorem exterius non querit,inſinuat dicens:Ludã & vilior fiam. Et quia per hoc quod vilem ſe exterius præbuit,nequaquam interius intumeſcit, adiungit: Eroq; humilis in oculis meis. Ac ſi dicat: Qualem me exterius deſpiciens exhibeo, talem me & interius attendo. Quid ergo acturi ſunt quos doctrina eleuat, ſi Dauid ex carne ſua venturũ redemptorem nouerat, eiuſq; gaudia prophetando nunciabat,& tamen in ſemetipſo ceruicẽ cordis valida diſcretionis calce deprimebat,dicens:Eroq; humilis in oculis meis? Bene ergo per Heliu dicitur: Ideo timebunt eum viri,& non audebunt cõtemplari omnes qui ſibi videntur eſſe ſapientes. Cõtemplari enim dei ſapientiam nõ poſſunt, qui ſibi ſapientes videntur: quia tanto ab eius luce longè ſunt,quanto apud ſemetipſos humiles nõ ſunt: quia in eorum mentibus dum tumor elationis creſcit,aciem contemplationis claudit,& vnde ſe lucere præ ceteris æſtimant,inde ſe lumine veritatis priuant. Si igitur veraciter ſapientes eſſe, atque ipſam ſapientiam contemplari appetimus, ſtultos nos humiliter cognoſcamus. Relinquamus noxiam ſapientiã,diſcamus laudabilem fatuitatem. Hinc quippe ſcriptũ eſt: Stulta mundi elegit deus,vt confundat ſapientes. Hinc rurſum dicitur: Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo,ſtultus fiat vt ſit ſapiens. Hinc Euangelicæ hiſtorię verba teſtantur: quia Zachæus cùm videre præ turba nihil poſſet,ſycomori arborem aſcendit,vt tranſeuntem dominum cerneret. Sycomorus quippe fic⁹ fatua dicitur: Puſillus itaq; Zachæus Sycomorũ ſubiit, & dominum vidit: quia qui mundi ſtultitiã humiliter eliguntur, ipſi dei ſapientiam ſubtiliter contemplantur. Puſillitatem nanque noſtram ad videndum dominum turba præpedit: quia infirmitatem humanæ mentis ne lucem veritatis intendat, curarum ſecularium tumultus premit. Sed prudenter ſycomorum aſcendimus, ſi prouidè eam quæ diuinitus præcipitur ſtultitiam mente tenemus. Quid enim in hoc mundo ſtultius q̃ amiſſa non quærere, poſſeſſa rapientibus relaxare,nullã pro acceptis iniuriis iniuriam reddere,imò adiunctis aliis patientiam præbere? Quaſi enim ſycomorum nos aſcendere dominus præcipit, cùm dicit. Qui aufert quæ tua ſunt,ne repetas. Et rurſum: Si quis te percuſſerit in dextram maxillam, præbe illi & alteram. Per Sycomorum dominus tranſiens cernitur: quia per hanc ſapiẽtem ſtultitiam etſi necdum vt eſt ſolidè, iam tamen per contemplationis lumen dei ſapiẽtia quaſi in tranſitu videtur. Quam iuxta Heliu verba videre nequeunt,qui ſibi ſapientes eſſe videntur: quia ad conſpiciendum dominum in elata cogitationum ſuarum turba deprehenſi, adhuc ſycomori arborem non inuenerunt.

2.Reg.6.

1.Cor.1.

Ibidem.

I

Lucæ.19.

H

Lucæ.6.

Matth.5.

Libri vigeſimiſeptimi Moralium ſancti Gregorij finis.

LIBER VIGESIMVSOCTAVVS MORALIS expoſitionis ſancti Gregorij in librum beati Iob.

K

Caput.I.

POST damna rerum, poſt funera pignorum, poſt vulnera corporis, poſt verba malè ſuadentis vxoris, poſt contumelioſa dicta conſolantium, poſt ſuſcepta fortiter iacula tot dolorum, de tanta virtute conſtantiæ laudandus à iudice beatus Iob ſuerat, ſi iam de præſenti ſeculo eſſet euocandus. At poſtquam hic adhuc duplicia recepturus eſt, poſtquam ſaluti priſtinæ reſtituitur vt rebus redditis diutius vtatur, ne per elationis gladium ipſa illum ſua victoria ſternat, debet omnipotens deus increpare per diſtrictam iuſtitiam quẽ ſeruat ad vitã. Quid enim peius plærunq; animã quàm cõſcia virtus interficit? Quæ illã dũ cõſideratione ſua inflat, à plenitudine veritatis euacuat,& dum ſe ad percipiẽda præmia ſufficere ſuggerit,eam à meliorationis intentione diſtendit. Iuſtus igitur Iob ante flagella extitit,ſed iuſtior poſt flagella permanſit,& laudatus antea dei voce,poſtmodum creuit ex verbere. Profectò velut tuba ductilis ex percuſſione producta, in laudem dei tanto altius eleuatus eſt, quanto maiori eſt caſtigatione percuſſus. Sed humiliãdus erat iſte qui proſtratus vlceribus ſic virtutibus ſtabat. Humiliandus erat,ne tam robuſtiſſimũ pectus elationis tela confoderent, quod conſtabat certè quia & illata vulnera non viciſſent. Requirẽdus nimirum fuit homo,cuius debuiſſet cõparatione ſuperari. Sed quid eſt quod de eo voce domini dicitur: Vidi ſeruum meum Iob,quòd nõ ſit ei ſimilis vir ſuper terram? Cuius ergo comparatione poterat vinci,de quo deo atteſtante dicitur: quia nullius hominis comparatione poſſit æquari? Quid itaque agendum eſt, niſi vt ex perſona ſua ipſe dominus ſuas illi virtutes narret, & dicat ei? Nunquid producis luciferum in tempore ſuo, & veſperum ſuper filios terræ conſurgere facis?) Et iterum: Nunquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, & oſtia tenebroſa vidiſti? Vel certè: Nunquid poſt ortum tuum præcepiſti diluculo,& oſtendiſti auroræ locum ſuum? Quis verò iſta niſi dominus poteſt? Et tamen interrogatur homo, vt cognoſcat quia iſta non poteſt,quatenus vir qui tam immenſis virtutibus creuit:& nullius hominis exẽplo vincitur,ne extolli debeat,dei comparatione ſuperetur. Sed ô quàm potenter erigitur,qui tam ſublimiter humiliatur. O quanta eſt hominis victoria,hanc ex dei cõparatione perdidiſſe. O quanto homi M nibus maior eſt,qui teſtimoniis cõuincitur deo minor. Multũ quippe potens eſt,qui tali interrogatione oſtenditur: quia potens non eſt. Sed quia ad obſcura nimis differenda ducimur,ad eiuſdem textus iam verba veniamus.

Textus capitis.xxxviij.libri beati Iob.

RESpondens autem dominus Iob de turbine,dixit: Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis? Accinge ſicut vir lũbos tuos, interrogabo te, & reſponde mihi. Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi ſi habes intelligentiam. Quis poſuit menſuras eius, ſi noſti, vel quis tetendit ſuper eam lineam? Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? Aut quis demiſit lapidem angularem eius cùm me laudarẽt ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filij dei? Quis cõcluſit oſtiis mare,quando erũpebat quaſi de vulua procedens,cùm ponerem nubem veſtimentum eius,& caligine illud quaſi pannis infantiæ obuoluerem?

A obuoluerem? Circũdedi illud terminis meis,& poſui vectem & oſtia,& dixi: Hucuſque venies, & non procedes amplius,& hic confringes tumentes fluctus tuos. Nunquid poſt ortum tuum præcepiſti diluculo,& oſtendiſti auroræ locum ſuum,& tenuiſti concutiens extrema terræ,& excuſſiſti impios ex ea? Reſtituetur vt lutum ſigna culum,& ſtabit ſicut veſtimentum. Auferetur ab impiis lux ſua, & brachium excelſum confringetur. Nunquid ingreſſus es profundum maris, & in nouiſſimis abyſſi deambulaſti? Nunquid apertæ ſunt tibi portæ mortis,& oſtia tenebroſa vidiſti? Nunquid conſideraſti latitudinẽ terræ? Indica mihi ſi noſti omnia,in qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus ſit,vt ducas vnumquodque ad terminos ſuos,& intelligas ſemitas domus eius? Sciebas tũc quòd naſciturus eſſes, & numerum dierum tuorum noueras? Nunquid ingreſſus es theſauros niuis,aut theſauros grandinis aſpexiſti, quæ præparaui in tempus hoſtis,in diem pugnæ & belli? Per quã viam ſpargitur lux, diuiditur æſtus ſuper terram? Quis dedit vehementiſſimo imbri curſum,& viam ſonantis tonitrui, vt plueret ſuper terram abſque homine in deſerto,vbi nullus mor

B talium commoratur, vt impleret inuiam & deſolatam, & produceret herbas virentes? Quis eſt pluuiæ pater,vel quis genuit ſtellas roris? De cuius vtero egreſſa eſt glacies,& gelu de cœlo quis genuit? In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur, & ſuperficies abyſſi conſtringitur. Nunquid coniungere valebis micãtes ſtellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris diſſipare? Nunquid producis luciferum in tempore ſuo, & veſperum ſuper fines terræ conſurgere facis? Nunquid noſti ordinem cœli,& pones rationem eius in terra? Nunquid eleuabis in nebula vocem tuã,& impetus aquarũ operiet te? Nunquid mittes fulgura,& ibunt, & reuertentia dicent tibi aſſumus? Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam? Quis enarrabit cœlorum rationem,& concentũ cœli quis dormire faciet? Quando fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebãtur? Nunquid capies leænæ prædam, & animã catulorũ eius implebis,quãdo cubant in antris,& in ſpecubus inſidiãtur? Quis præparat coruo eſcam ſuam, quãdo pulli eius clamant ad deum,vagantes eo quòd nõ habeant cibos?

Quibus modis hominibus loquatur deus. Cap.II.

C RESpondens autẽ dominus Iob de turbine dixit:) Nõ tandũ video:quia ſi ſano atq; incolumi loqueret,ex tràquillitate dominica locutio facta diceretur, ſed quia flagellato loquitur, de turbine locutus fuiſſe deſcribitur: Aliter enim dominus ſeruis ſuis loquitur, cùm eos intrinſecus per cõpunctionem prouehit,aliter cùm per diſtrictionem ne extollantur premit. Per blandam enim locutionẽ domini amanda dulcedo eius oſtenditur, per terribilẽ verò poteſtas eius metuenda monſtratur. In illa perſuadetur animæ vt proficiat,in iſta reprimit quæ proficit. In illa diſcit quod appetat,in iſta quod metuat. Per illam dicit: Gaude & lætare filia Sion: quia ecce venio & habitabo in medio tui. Per iſtam dicitur: Dominus in tempeſtate veniet,& in turbine viæ eius. Blãdus quippe eſt, qui vt in medio inhabitet venit. Cùm verò ſe per tempeſtatem & turbinem inſinuat,nimirũ quæ tangit corda perturbat,atq; ad edomãdam elationem ſe exerit, quando potens & terribilis innoteſcit. Sciendũ præterea eſt quia duobus modis locutio diuina diſtinguitur. Aut per ſemetipſum nanq; dominus loquitur,aut per creaturam angelicam eius ad nos verba formantur. Sed cùm per ſemetipſum loquitur,ſola nobis vis internæ inſpirationis aperitur. Cùm per ſemetipſum loquitur, de verbo eius ſine verbis ac ſyllabis cor docetur: quia virtus eius intima quadã ſubleuatione cognoſcitur. Ad quã mens plena ſuſpẽditur,vacua grauatur. Pondus enim quoddam eſt,quod omnem animã quam replet leuet. Incorporeum lumen eſt, quod & interiora repleat,& repleta exterius circunſcribat. Sine ſtrepitu ſermo eſt,qui & D auditũ aperit,& habere ſonitũ neſcit. Quod enim de aduentu ſancti ſpiritus ſcriptum eſt: Factus eſt repente de cœlo ſonus tanq̃ aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domũ vbi erant ſedentes,& apparuerunt illis diſpertitæ linguæ quaſi ignis,ſeditq; ſupra ſingulos eorũ: per ignem quidẽ dominus apparuit, ſed per ſemetipſum locutionem interius fecit. Et neq; ignis deus,neq; ille ſonit⁹ fuit,ſed per hoc quod exterius exhibuit,expreſſit hoc quod interius geſſit. Quia enim diſcipulos & zelo ſuccenſos,& verbo eruditos intus reddidit,foris linguas igneas oſtẽdit. In ſignificatione igitur admota ſunt elementa,vt ignem & ſonitum ſentirent corpora, ſigne verò inuiſibili,& voce ſine ſonitu docerentur corda. Foris ergo fuit ignis qui apparuit,ſed intus qui ſcientiam dedit. Et cùm reginæ Candacis eunuchus currui præſidens iter ca- Act.8. peret,atq; Eſaiã non intelligens in manibus haberet,in corde nimirum ſpiritus Philippo dixerat: Adiunge te ad currũ. Et cùm ad euocãdum Petrum timentes deum milites Cornelius dimiſiſſet,in mẽte proculdubio à ſpiritu Petrus audiuit: Ecce Act.10. tres viri quærunt te. Surge itaque,deſcende & vade cum eis. Ibidem. Spiritum enim dei quaſi quæda nobis verba dicere, eſt occulta vi ea quæ agenda ſunt intimare,& cor hominis ignarũ non adhibito ſtrepitu & tarditate ſermonis, peritum repentè de abſconditis reddere. Nam quia auditus ea quæ ad ſe fiunt nõ ſimul omnia dicta cõprehendit, quippe qui & cauſas per verba,& particulatim verba per ſyllabas percipit, viſus autem E noſter in eo quòd ſe dirigit,totum ſubitò & ſimul apprehendit,dei locutio ad nos intrinſecus facta videtur potius q̃ audiatur: quia dũ ſemetipſum ſine mora ſermonis inſinuat, repentina luce noſtræ ignorãtiæ tenebras illuſtrat. Vnde & Baruch Neriæ filius cùm requiſitus exponeret,quemadmodum verba Hieremiæ prophetantis audiſſet,ait: Ex ore ſuo loque Baruch.1. batur quaſi legẽs,& ego ſcribebã. Qui enim legens loquitur, alio intẽdit,ſed alio verbũ facit: quia qđ videt dicit. Prophetæ ergo dei quia eius verba vident potius in corde q̃ audiũt, quaſi legentes loquuntur. Cùm verò per angelum voluntatem ſuam dominus indicat,aliquando eam verbis,aliquando rebus demonſtrat,aliquando ſimul verbis & rebus,aliquãdo imaginibus cordis oculis oſtẽſis, aliquãdo imaginib⁹ & ante corporeos oculos ad tempus ex aëre aſſumptis, aliquãdo cœleſtibus ſubſtantiis,aliqñ terrenis,aliquãdo ſimul terrenis & cœleſtibus. Nonnunq̃ verò etiam per angelum humanis cordibus ita loquitur deus,vt ipſe quoq; angelus mentis obtutibus præſentetur. Verbis nanq; per angelum loquitur deus,cũ nil in imagine oſtenditur, ſed ſupernæ verba locutionis audiuntur,ſicut dicente domino: Pater clarifica filium tuum,vt Ioan.17. & filius tuus clarificet te,protinus reſpondetur: Clarificaui, & iterum clarificabo. Neq; enim deus qui ſine tẽpore vi impulſionis intimæ clamat, in tempore per ſuam ſubſtantiã illam vocem edidit,quam circunſcriptam tempore per humana verba diſtinxit,ſed nimirum de cœleſtibus loquens,verba ſua quæ ab hominibus audiri voluit,rationali creatura admi F niſtrante formauit. Aliquando rebus per angelos loquitur deus,cùm nil verbo dicitur,ſed ea quæ futura ſunt,aſſumpta de elementis imagine nunciantur,ſicut Ezechiel nil verborũ Ezech.1. audiẽs,electri ſpeciem in medio ignis vidit, vt videlicet dum ſolam ſpeciem aſpiceret,quę eſſent in nouiſſimis ventura ſentiret. Electrum quippe ex auri argentiq; metallo miſcetur,in qua permixtione argentum quidem clarius redditur, ſed tamẽ fulgor auri temperatur. Quid ergo in electro niſi mediator dei & hominum demonſtratur? Qui dum ſemetipſum nobis ex diuina atq; humana natura compoſuit, & humanã per deitatem clariorem reddidit, & diuinam per humanitatẽ noſtris aſpectibus tẽperauit. Quia enim virtute diuinitatis eius tot miraculis humanitas fulſit, ex auro creuit argentum, & quòd per carnẽ deus cognoſci potuit,quódq; per carnem tot aduerſa tolerauit, quaſi ex argento temperatum eſt aurum. Quod bene & in medio ignis oſtenditur: quia incarnationis eius myſterium ſubſequentis iudicij flamma comitatur. Scriptum quippe eſt: Pater nõ iudicat quenq̃,ſed omne iudicium Ioan.5. dedit filio.

Zacha.2.

Eſaiæ.66.

Caput.III.

ALiquando per angelos verbis ſimul & rebus loquitur deus, cùm quibuſdã motibus inſinuat hoc quod ſermonibus narrat. Neq; enim Adam poſt culpam in

Universidad de Deusto
Biblioteca

G diuinitatis subſtantia videre dominũ potuit, ſed increpationis verba per angelum audiuit, de quo ſcriptum eſt: Cùm audiſſet vocem domini dei deambulantis in paradiſo ad auram poſt meridiem, abſcondit ſe inter ligna paradiſi. Quid eſt enim quòd poſt peccatum hominis in paradiſo dominus iam non ſtat, ſed deambulat, niſi quòd irruente culpa ſe à corde hominis motum demonſtrat? Quid eſt quòd ad auram poſt meridiem, niſi quòd lux feruentior veritatis abſceſſerat, & peccatricem animam culpæ ſuæ frigora conſtringebant? Increpauit ergo Adam deambulans, vt cæcis mentibus nequitiam ſuam non ſolum ſermonibus, ſed etiam rebus aperiret, quatenus peccator homo & per verba quod fecerat audiret, & per deambulationem amiſſo æternitatis ſtatu mutabilitatis ſuæ inconſtantiam cerneret, & per auram feruore charitatis expulſo, torporem ſuum animaduerteret, & per declinationem Solis cognoſceret quòd ad tenebras propinquaret.

Gene.3.

Caput. IIII.

Gene.28. Aliquando imaginibus cordis oculis extenſis per angelos loquitur deus, ſicut Iacob ſubnixam cœlo ſcalam dormiens vidit: ſicut Petrus linteum reptilibus ac quadrupedibus plenum in ecſtaſi raptus aſpexit, qui niſi incorporeis oculis hæc cerneret, in ecſtaſi non fuiſſet, ſicut Paulo in viſione noctis vir Macedo apparuit, qui tranſire eũ in Macedoniam rogauit. Aliquando imaginibus & ante corH poreos oculos ad tempus ex aëre aſſumptis per angelos loquitur deus, ſicut Abraham non ſolum tres viros videre potuit, ſed etiam habitaculo terreno ſuſcipere, & non ſolũ ſuſcipere, ſed eorum vſibus etiam cibos adhibere. Niſi enim angeli quædam nobis interna nunciantes ad tempus ex aëre corpora ſumerent, exterioribus profectò noſtris obtutibus non apparerent: nec cibos cum Abraham caperent, niſi propter nos ſolidum aliquid ex cœleſti elemento geſtarent. Nec mirum quòd illic ipſi qui ſuſcepti ſunt, modo angeli, modo dominus vocantur: quia angelorum vocabulo exprimuntur qui exterius miniſtrabant, & appellatione domini oſtenditur, qui eis interius præerat, vt per hoc præſidentis imperium, & per illud clareſceret officium miniſtrantium.

Act.10. Act.16.

Caput. V.

Matth.3. Aliquando cœleſtibus ſubſtantiis per angelos loquitur deus, ſicut baptizato domino ſcriptum eſt: quia de nube vox ſonuit, dicens: Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Aliquando terrenis ſubſtãNum.22. tiis per angelos loquitur deus, ſicut cùm Balaã corripuit, in ore aſinæ humana verba formauit. Aliquando ſimul & terrenis & cœleſtibus ſubſtantiis per angelos loquitur deus, ſicut ad Moyſen in mõte cùm luſſionis ſuæ verba edidit, ignem rubumq; ſociauit, atque aliud ſuperius, aliud inferius iunxit. Quod tamen tunc ſolum agitur, cùm ex ipſa aliquid coniunctione ſignatur. Nam per ſuccẽſum rubũ Moyſen alloquens, quid aliud oſtenditur, niſi quòd eius populi ductor fieret, quiExo.3. I & legis flammam perciperet, & tamẽ peccati ſpinam nequaquam vitaret: vel quòd ex illo populo exiret, qui in igne deitatis carnis noſtrę dolores quaſi rubi ſpinas ſuſciperet, & inconſumptam humanitatis noſtræ ſubſtantiam, etiam in ipſa diuinitatis flamma ſeruaret?

Caput. VI.

Zacha.1. NOnnunquam verò humanis cordibus etiam per angelos deus, ſecreta eorum præſentia, virtutem ſuæ aſpirationis infundit. Vnde & Zacharias ait: Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me. Dum ad ſe quidem, ſed in ſe tamen loqui angelum dicit, liquidò oſtendit quòd is qui ad ipſum verba faceret, per corpoream ſpeciem extra non eſſet. Vnde & paulopoſt ſubdidit: Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur. Sæpe enim non exterius apparent, ſed ſicut ſunt angelici ſpiritus, voluntatem dei prophetarum ſenſibus innoteſcunt, atque eos ita ad ſublimia ſubleuant, & quæque in rebus futura ſunt, in cauſis originalibus præſentia demonſtrant. Humanum nanque cor ipſo carnis corruptibilis pondere grauatum, hanc ipſam corpulentiam ſuam quaſi obicem ſuſtinens, interna non penetrat, & graue exterius iacet: quia leuantem manum interius non habet. Vnde fit, ſicut dictum eſt, vt prophetarum ſenſibus ipſa vt eſt ſubtilitas angelicæ virtutis appareat, eorũq; mens quo ſubtili ſpiritu tangitur, leuetur: & non iam pigra torpenſq; in imis iaceat, ſed repleta intimis afflatibus, ad ſuperna conſcẽdat, atque inde quaſi de quodam rerum vertice quæ infra ſe ventura ſunt, videat. Sed ne quis in prædictis Zachariæ verK bis angeli deſignatum nomine vel patrem, vel filium, vel ſpiritum ſanctum putet, ſi textum ſcripturæ ſacræ conſiderat, quod ſentit velociter emendat, quæ nunquã patrem, nunquã ſpiritum ſanctum, & non niſi per incarnationis ſuæ prædicationem filium angelum vocat. Vnde & in eiuſdem Zachariæ verbis apertè oſtenditur, quòd in illo verè angelus, id eſt, creatura loqueretur, cùm diceretur: Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur. Statimq; ſubiungitur: Et alius angelus egrediebatur in occurſum eius, & dixit ad eum: Loquere ad puerum iſtum, dicens: Abſque muro habitabitur Hieruſalem. Non eſt itaque deus angelus qui mittitur, cui verba ab angelo quę dicere debeat, iubentur. Sed quia in conſpectu conditoris angelica miniſteria ordinata graduum poſitione diſtincta ſunt, vt & pro communi fœlicitate beatitudinis opificem ſuum ſimul videntes gaudeant, & tamen pro diſpoſitione dignitatis aliis alij ſubminiſtrent, ad prophetam angelus angelum mittit, & quem ſecum de deo gaudere communiter conſpicit, & docet, & dirigit: quia cum & per ſuperiorem ſcientiam virtute cognitionis, & per præſtantiorem gratiã culmine poteſtatis excedit. Hæc igitur dicta ſunt, vt quibus modis loquatur deus hominibus demonſtraretur. Cùm verò beato Iob reſpondiſſe dominus de turbine dicitur, vtrũ per ſemetipſum, an ei per angelum ſit locutus ambigitur. Potuerunt quippe per angelum commotiones aëris fieri, & hęc L ei quæ ſubiecta ſunt per eum verba mandari. Rurſumque potuit & exterius angelus in turbine aërem excutere, & tamen interius per ſemetipſum dominus vim ſuæ ſententiæ cordi eius ſine verbis inſonare, vt credatur quòd dicta dominica quæ ſequũtur, ipſe iam per verba protulit, qui repletus deo, hæc ſine verbis audiuit.

Quòd arrogantes deus ſe neſcire dicit cùm improbat.

Caput. VII.

Matt.25. Lucæ.13. ITaque dicitur: Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis? Sicut & ſuperiori parte iam diximus, prima exprobratio eſt talis interrogatio qua dicit, quis eſt iſte? Heliu enim arroganter locutus fuerat. Et quis eſt iſte non dicimus niſi de eo vtique quem neſcimus. Scire autẽ dei, approbare eſt: neſcire, reprobare. Vnde quibuſdam quos reprobat dicit: Neſcio vos vnde ſitis. Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. Quid eſt ergo de hoc arrogante requirere, quis eſt iſte, niſi apertè dicere, ego arrogantes neſcio, id eſt, eorum vitã in ſapientiæ meæ arte non approbo? Quia dũ laudibus humanis inflantur, à vera gloria æternæ retributionis inaneſcunt. In eo verò quod ait ſententias, & non addidit quales, bonas vtique accipimus, quas quidem imperitis aſſerit ſermonibus inuolutas: quia cum verbis ſactantiæ fuerant prolatæ. Imperitiæ quippe vitium eſt rectum non rectè ſapere, id eſt cœleſte donum ad appetitum terrenæ laudis inclinare. Sicut enim ſæpe contingit vt & bona malè, & mala bene proferantur, ita Heliu arrogãs recta non rectè protulit: quia humiles in dei defenſione ſententias non humiliter dixit. Vnde & eorum qui intra catholicam Eccleſiam inani gloriæ ſtudent, non immeritò typum tenet, qui dum ſe præ cæteris peritos credunt, diuino iudicio de imperitia redarguũtur: quia 1.Cor.8. ſicut Apoſtolus ait: Si quis ſe exiſtimat ſcire aliquid, nondum cognouit quẽadmodum oporteat eum ſcire. Quia enim prima ſtultitia angeli elatio cordis fuit, vera ſapientia efficitur hominis, humilitas ſuæ æſtimationis. Quam quiſquis vel magna ſapiendo deſerit, eoipſo vehementer deſipit, quo ſemetipſum neſcit. Vnde Heliu & ſententias protulit, & imperitis ſermonibus inuolutas: quia & de deo rectum quod diceret nouerat, & tamen de ſemetipſo dicta illius elatio ſtulta infatuabat. Hoc itaque deſpecto, ad erudiendum Iob verba vertuntur, ac dicitur.

Quòd res perfectæ uirtutis ſit non eſſe caſtum tantum corpore, ſed etiam mente.

Accinge ſicut vir lumbos tuos.) Scriptura ſacra viros vocare cõſueuit, qui nimirũ vias domini fortibus & non diſſolutis greſſibus ſequũtur. Vnde per Pſal. dicitur: Viriliter agite, & cõfortetur cor veſtrũ. Vnde Paulus ait: Remiſſas manꝰ Pſal.26. & diſſoluta genua erigite. Vnde & ſapientia in Prouerbiis dicit: O viri ad vos clamito, ac ſi apertè diceret: Ego non fœminis ſed Heb.12. Prouer.8.

A nis ſed viris loquor: quia hi qui fluxa mente ſunt, mea verba percipere nequaquam poſſunt. Lumbos verò accingere, eſt vel in opere luxuriam, vel in cogitatione laudis appetitum refrenare. Delectatio nanque carnis in lumbis eſt. Vnde &
Lucæ.12. ſanctis prædicatoribus dicitur: Sint lumbi veſtri præcincti, & luceræ ardentes. Per lumbos enim luxuria, per lucernas autem bonorum operum claritas deſignatur. Iubentur ergo lumbos accingere, & lucernas tenere. Ac ſi apertè audiant: Prius in vobis metipſis luxuriam reſtringite, & tunc de vobis aliis bonorum operum exempla monſtrate. Sed cùm beatum Iob tanta præditum caſtitate nouerimus, cur ei poſt tot flagella dicitur: Accinge ſicut vir lumbos tuos, id eſt, ſicut fortis reſtringe luxuriam: niſi quia alia eſt luxuria carnis qua caſtitatem corrumpimus, alia verò luxuria cordis eſt, qua de caſtitate gloriamur? Dicitur ergo ei: Accinge ſicut vir lumbos tuos, vt qui prius luxuriam corruptionis vicerat, nunc luxuriam reſtringat elationis, ne de patientia vel caſtitate ſuperbiens, tanto peius intus ante dei oculos luxurioſus exiſteDeut.10. ret, quanto magis ante oculos hominum & patiens & caſtus appareret. Vnde bene per Moyſen dicit: Circũcidite præputia cordis veſtri, ideſt, poſtquam luxuriam à carne extinguitis, etiam ſuperflua cogitationum reſecate. Sequitur:

Quibus modis deus hominem interroget.

Tribus modis nos cõditor inter rogat. Interrogabo te, & reſponde mihi.) Tribus modis nos conditor noſter interrogare conſueuit, cùm aut flagelli diſtrictione nos percutit, & quanta nobis inſit vel deſit patientia oſtendit, aut quædam quæ nolumus præcipit, & noſtram nobis obedientiam vel inobedientiam patefacit, aut aliqua no
B bis occulta aperit, & aliqua abſcondit, & nobis menſuram humilitatis noſtræ innoteſcit. Flagello nanque interrogat, cùm mentem bene ſibi per tranquillitatem ſubditam, afflictionibus pulſat, ſicut idem Iob & laudatur atteſtatione iudicis, & tamen ictibus conciditur percuſſoris, vt eius patientia tanto verius clareſceret, quanto inquiſita durius fuiſſet. Pręcipiendo autem dura nos interrogat: ſicut Abraham terram
Gene.22. ſuam iubetur egredi, & pergere quo neſciebat: in mõtẽ vnicum filium ducere, & quem ad conſolationem ſenex acceperat, immolare. Cui nimirum ad interrogationem bene reſpõ
Ibidem. denti, id eſt, ad iuſſionem obedienti dicitur: Nunc cognoui
Deut.13. quia times deum: vel ſicut ſcriptum eſt: Tentat vos dominus deus veſter, vt ſciat ſi diligitis eum. Tentare quippe dei, eſt magnis nos iuſſionibus interrogare. Scire quoq; eius, eſt noſtram obedientiam noſſe nos facere.

Caput. VIII.

Pſal.10. APeriendo verò nobis quædã, atque claudendo quædam, nos interrogat deus: ſicut per Pſal. dicitur: Palpebræ eius interrogant filios hominum. Palpebris quippe apertis cernimus, clauſis nihil videmus. Quid ergo per palpebras dei, niſi eius iudicia accipimus? Quæ iuxta aliquid clauduntur hominibus, & iuxta aliquid reſerãtur, vt homines qui ſe neſciunt, ſibimetipſis innoteſcant, quatenus dũ quædam intelligendo comprehendunt, quædam verò cognoM C ſcere omnino non poſſunt, eorum corda ſeſe latenter inquirant, ſi illos diuina iudicia vel clauſa non ſtimulant, vel aperta non inflant. Hac enim interrogatione Paulus probatus eſt, qui poſt perceptam internam ſapientiam, poſt aperta clauſtra paradiſi, poſt aſcenſum tertij cœli, poſt ſuperne locutionis myſteria adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendiſſe. Et rurſum: Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui nõ ſum
Phil.3. 1.Cor.15. dignus vocari Apoſtolus. Et rurſum: Nõ quia ſufficientes ſu-
1.Cor.3. mus aliquid cogitare à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Apertis ergo palpebris dei interrogatus Paulus rectè reſpondit: qui & ſuperna ſecreta attigit, & tamen in humilitate cordis humiliter ſtetit. Qui rurſum cùm ſecreta dei iudicia de repulſione Iudæorum, & gentium vocatione diſcuteret, atq; ad ea peruenire nõ poſſet, quaſi clauRoma.11. ſis dei palpebris interrogatus eſt. Sed rectũ valde reſponſum reddidit, qui deo ſe in ipſa ſua ignorantia ſcienter inclinauit dicens: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, quã incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Ecce enim abſcõſis myſteriis quaſi clauſis palpebris inquiſitus placita ac recta reſpondit, qui ſecreti aditum pulſans: quia per cognitionem intromitti ad interiora nõ valuit, per confeſſionẽ ante ianuas humilis ſtetit, & quod D intus comprehendere nõ potuit, foris timendo laudauit. Vnde nunc quoque beatus Iob poſt interrogationem verberis diſcutitur interrogatione ſermonis, vt quæ ſint ſuperna conſideret, quæ dum minimè comprehendit, ad ſemetipſum redeat, & quàm ſit iuxta nihilum in ſupernorum comparatione cognoſcat. Audiat itaque: Interrogabo te, & reſponde mihi. Ac ſi apertius dicatur: Verbis meis ad ſublimia conſideranda te excito, & dum ea quæ ſuper te ſunt, neſcire te perſpicis, tibimetipſi te notiorem reddo. Tunc enim mihi verè reſpondes, ſi quæ ignoras intelligis. Sequitur:

Quòd fundator mundi ſit deus, & menſuram & lineas ſuper eum ponat, cum diuidens ſingulis prout uult, conſtituit ut non pro ſuo nutu, ſed ſecũdum menſuram donationis eius quiſque proficiat.

Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi ſi habes intelligentiam. Quis poſuit menſuras eius ſi noſti, vel quis tetendit ſuper eam lineam? Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? Ecce omnia quaſi de mundi origine narratione hiſtorica contexuntur. Repentè verò ſubiungitur quod non de mundi, ſed de Eccleſiæ dictum conditione videatur. Nam dicitur: Aut quis dimiſit lapidem angularem eius? Per hoc enim quòd non in mundi origine factum eſt, & illud ſuperius oſtenditur, quia de mundi origine dictum non eſt. Idcirco nanque rebus planis ac patentibus obſcura quædam ac diſſona permiſcentur, vt per hoc quod intellectu litera diſcrepat, & illud inquiratur myſticè quod dictum iuxta literam ſonat. Nanque ſicut aliis apertis rebus, alia clauſa cognoſcimus, ita aliis clauſis compellimur, & illa altiori intellectu pulſare, quæ aperta credebamus. Dicat ergo: Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?

E *Cur rebus planis & patentibus obſcura quædã & diſſona permiſceatur. Fundamẽta prædicatores. Exo.28. Cur ſacerdos tabernaculũ ingrediens duodecim lapides in pectore portet. Pſal.86. Fundamẽtum domi F nus. 1.Cor.3. Ieſus Chriſtus fundamentũ fundamẽtorũ.*

Caput. IX.

IN ſcriptura ſacra quid aliud fundamenta quàm prædicatores accipimus? Quos dum primos dominus in ſancta Eccleſia poſuit, tota in eis ſequentis fabricæ ſtructura ſurrexit. Vnde & ſacerdos cùm tabernaculum ingreditur, duodecim lapides portare in pectore iubetur: quia videlicet ſemetipſum pro nobis ſacrificium offerens pontifex noſter, dũ fortes in ipſo exordio prædicatores exhibuit, duodecim lapides ſub capite in prima ſui corporis parte portauit. Sancti itaque Apoſtoli & pro prima oſtenſione ornamenti lapides ſunt in pectore, & pro prima ſoliditate ædificij in ſolo fundamenta. Vnde Dauid Propheta cùm ſanctam Eccleſiã in ſublimibus Apoſtolorum mentibus poni ædificariq; conſpiceret: Fundamenta eius, inquit, in montibus ſanctis. Cùm verò in ſacro eloquio non fundamenta ſed ſingulari numero fundamẽtum dicitur, nullus alius niſi ipſe dominus deſignatur, per cuius diuinitatis potentiam, nutantia infirmitatis noſtræ corda ſolidantur. De quo & Paulus ait: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Ipſe quippe fundamentum fundamentorum eſt: quia & origo eſt inchoantium, & conſtantia robuſtorum. Quia igitur fundamenta noſtra ſunt hi qui iniquitatum noſtrarũ pondera portauerunt: ne beatus Iob in ſuperbia de virtutũ ſuarum potentia ſubleuetur, in ipſa dominici prima parte ſermonis de ſanctorum prædicatorum commemoratione diſcutitur: vt quanto illos admirabiles venire conſpiceret, tanto in eorum comparatione de ſe vilius æſtimaret. Quod idcirco à domino iam quaſi præteritũ deſcribitur: quia quicquid foris futurum eſt in opere, intus iam factum eſt in prædeſtinatione. Dicitur itaque ei. Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? Ac ſi apertè diceretur: Virtutem fortium conſidera: meq; eorum ante ſecula authorem penſa: & cùm eos quos in tempore condidi, mirabiles ſuſpicis, perpende quantum mihi ſubdi debeas, quem authorẽ mirabilium ſine tempore eſſe cognoſcis. Sequitur: Indica mihi ſi habes intelligentiam, quis poſuit menſuras eius ſi noſti: vel quis tetendit ſuper eam lineam?) Menſurarum lineæ in terrarum partitione tenduntur: vt dimenſionis æquitas ex ipſa linearum tenſione teneatur. In carne autem dominus ad Eccleſiã veniens, menſuras terræ lineis menſus eſt: quia fines Eccleſiæ occulti iudicij ſubtilitate diſtinxit. Huius terræ occultæ menſuræ vel lineæ tendebantur, quando prædicatores ſancti agente

Quicquid foris futurum eſt in opere, iam factum eſt, in prædeſtinatione.

Dominus in carne uenſ, fines

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecclesiæ occulti iudicij subtilitate distinxit. Act.16. Ibidem.

agête spiritu in alias partes mũdi vocabantur vt irent, ab alius verò partibus arcebantur ne accederent. Paulus nanque Apostolus cùm Macedonię prædicare negligeret: per visum illi apparuit vir Macedo, qui diceret: Transiens in Macedoniam, adiua nos. At contrà sicut scriptum est: Tentabãt Apostoli ire in Asiam, & nõ permisit eos spiritus Iesu. Dum ergo prædicatores sancti & vocantur ad Macedoniam, & ab Asia prohibentur: ista occultarum mensurarum linea illic ducta est, hinc reducta. Illic tenditur, vt Macedonia intra sanctæ Ecclesiæ spatia colligatur: hinc attrahitur, vt extra fines fidei Asia relinquatur. Erant quippe tunc in ea qui colligendi non erant: quibus iuxta meritum suum perditis, iam nunc Asia intra mensuras Ecclesiæ deo largiente susceptа est.

I

Intra has ergo mensuras sunt omnes electi, extra has omnes reprobi: etiam si intra fidei limitem esse videantur. Vnde & in Apocalypsi scriptum est: Atrium quod foris templum est, eiice foras: & ne metiaris illud. Quid enim aliud atriũ quàm latitudinem significat vitæ præsentis? Et rectè foris templum sunt, qui per atrium designantur: atque ideo metiendi non sunt, quia angusta est porta quæ ducit ad vitam: & latitudo vitæ prauorum non admittitur ad mensuras & regulas electorum. Istæ spirituales lineæ occulto iudicio tendebantur, quando cuidam dicenti: Magister, sequar te quocunq; ieris: eiusdem magistri voce responsum est: Vulpes foueas habẽt, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Istæ mensuræ & lineæ tendebantur cùm cuidam dicenti: Domine, permitte me primum ire sepelire patrem meum: eiusdem magistri voce responsum est: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, annuncia regnum dei. Ecce alius secuturum se promittit & repellitur: alius relaxãdum se postulat & retinetur. Vnde hoc, nisi quia super occulta cordis spatia supernorũ iudiciorum lineæ tẽdebantur, vt & hunc intus incomprehensibiles mensuręconstringerent: & ille foris non iniustè remaneret? Sed cum nullus nesciat quia deus has occultorum iudiciorum lineas tendat, cur ad Iob dicitur: Indica mihi si habes intelligẽtiã: quis posuit mensuras eius si nosti: vel quis tetendit super eam lineam? An idcirco requiritur vt quòd nosse, sed tamen prætermittere poterat memoretur: quatenus pondus secretorum dei sollicitius pensẽt: dispensationem videlicet hominis non in humanis viribus, sed in manu consistere conditoris: vt dũ considerat insufficibiliter ista quis agat, suæ virtuti nihil tribuat: nec iam de se audeat aliquid, cum dei iudicia occulta formidat: sed perpendens desuper mensuras & lineas incomprehensibiliter tensas, tanto magis in humilitate formidinis consistat, quanto magis pendere videt omnia in potestate mensoris. Sequitur: Super quo bases illius solidatæ sunt? Quid aliud huius terræ bases, quàm sanctæ Ecclesię doctores accipimus? In basibus quippe columnæ, in columnis autem totius fabricæ pondus erigitur. Non ergo immerito doctores sancti basium nomine designantur: quia dum rectа prædicant, & prædicationi suæ viuendo concordant, omne pondus Ecclesiæ fixa morum suorum grauitate sustentant: asperas ab infidelibus tentationes ferunt: & quæque in præceptis dei velut difficilia à fidelibus formidantur, exemplis operum facilia ostendunt. Vnde & bene cùm in typo Ecclesiæ tabernaculum figeretur, ad Moysen dicitur: Facies columnas quatuor, & bases earum vesties argento. In argento enim quid aliud quàm claritas diuini sermonis accipitur? sicut scriptum est: Eloquia domini eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum. Bases ergo argento vestitæ quatuor columnas tabernaculi sustinẽt: quia prædicatores Ecclesiæ diuino eloquio decorati: vt cunctis se exemplum prebeant, quatuor Euangelistarũ dicta & ore & operibus portãt. Possunt per bases etiam prophetæ signari: qui dũ primi apertè de dominica incarnatione locuti sunt, quasi quasdam bases eos cõspicimus à fundamento consurgere, & superpositæ fabricæ pondera sustinere. Vnde ad Moysen rursum dominus cũ tabernaculi tabulas erigi præcepit: fundi earũ bases argẽteas iubet. Quid eñ per tabulas, nisi Apostoli extẽsa in mundũ prædicatione dilatati: quid per bases argẽteas nisi ꝓphetæ signant? qui superimpositas tabulas ipsi firmi ac fusiles sustinent: quia apostolorum vita dum eorũ prædicatione instruitur, eorum & authoritate solidatur. Vnde & coniunctæ binæ bases singulis tabulis superponuntur: quia dum prophetæ sancti in verbis suis de mediatoris incarnatiõe cõcordant, subsequẽtes prædicatores Ecclesiæ indubitanter ædificant: vt cùm à semetipsis non discrepant, illos in se robustius figant. Nec immerito bases quibus prophetę signant, vt ex argento fundi debeãt præcipit. Argenti quippe claritas ex vsu seruat: siue vsu autẽ in nigredinem vertitur. Prophetarũ quoq; dicta ante mediatoris aduentum quia in vsu spiritalis intelligentiæ non erãt, dum conspici præ obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant. At postquã mediator veniens, ea ante oculos nostros incarnationis suæ manu terſit, quicquid in eis lucis latebat inclaruit: sensusq; patrum præcedentium in vsum dedit: quia verba rebus exposuit. Siue itaq; prophetas seu doctores extremis temporibus subsequentes basium appellatione significet, dicat: Super quo bases illius solidatæ sunt? subaudis, nisi super me, qui cuncta mirabiliter teneo: & bonis exterioribus intus principaliter originem præsto. Qui enim sibi quod bonum est tribuit, solida basis non est: quia dum fundamento non innititur, ipso suo pondere in ima præcipitatur. Sed cum iam multa de sanctæ Ecclesiæ cõstructione referantur, audire mens appetit, inimicæ natiões qua virtute coniunctæ sint, id est, diuersa huius domus ædificia qua sibi arte concordent. Sequitur: Aut quis dimisit lapidẽ angularem eius? Iam per diuinam gratiam omnibus liquet, quem scriptura sacra angularem lapidem vocet: illum profectò qui dum in se hinc Iudaicum, illinc gentilem populum susçipit: in vna Ecclesiæ fabrica quasi duos parietes iungit, illum de quo scriptum est: Fecit vtraque vnum. Qui angularem se lapidem non solum in inferioribus, sed & in supernis exhibuit: quia in terra plebi Israëliticæ nationes gentiũ, & vtranq; simul angelis in cœlo sociauit. Eo quippe nato clamauerunt angeli: In terra pax hominibus bonæ voluntatis. In ortu enim regis nequaq; pro magno offerrent hominibus pacis gaudia, si discordiam non haberent. De hoc lapide per prophetam dicitur: Lapidem quem reprobauerunt ædificãtes, hic factus est in caput anguli. Huius lapidis typum Iechonias rex tenuit, quẽ Matthæus dum quaterdenas generationes describeret, secũdò numerauit. Quem enim fini secũdæ, ipsum rursum initio tertiæ generatiõis inseruit. Ipse nãque in Babyloniam cùm Israëlitica plebe migratus est, qui dum ab aliis ad alia ducitur, pro vtriusque parietis latere nõ immerito secundo numeratur. Cuius migrationis flexu angularem lapidem designat. Vbi enim ordo à rectitudine flectitur, vt eat in diuersum, tanquam angulum facit. Rectè ergo numerari bis potuit: quia per vtrũq; parietem quasi duo in se latera ostendit, vnde & eius bene imaginem tenuit, qui in Iudæa ortus, gentilitatem colligẽs, quasi ab Hierosolymis Babyloniam venit, atq; hãc in semetipso fidei fabricam prius discordiæ studio scissam, arte charitatis intexuit. Sed hæc quæ de significatiõe sanctæ Ecclesiæ dicta sunt, placet vt breuiata replicatione moraliter differantur. Dignum nãque est vt per ea quæ beato Iob dici cognoscimus, ad corda nostra reuocemur: quia verba dei tunc mens verius intelligit, cum in eis semetipsam quærit. Ecce enim dicitur: Vbi eras quãdo ponebam fundamẽta terræ? Si peccatoris animus puluis est: quia in superficie attollitur, & tentationis aura raptatur. Vnde scriptum est: Non sic impij nõ sic: sed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ, nil obstat terram intelligi animã iusti: de qua scriptũ est: Terra enim fæpe venientẽ super se bibens imbrem, & generãs herbã, opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem.

K L M

Caput X.

SEd huius terræ fundamentum fides est. Huius terræ fundamẽtum iacitur, quando in occultis cordis prima soliditatis causa diuinus timor inspiratur. Iste necdũ credit æterna quæ audit, huic cum fides datur, ad ædificium subsequentis operis iam fundamentum ponitur. Ille æterna iam credit, nec tamen metuit: venturi iudicij terrorem despicit: peccatis se carnis & spiritus audenter inuoluit. Huic repentè cùm futurorum timor infunditur, vt bonæ vitæ surgat ædificium, iam fundamenta construuntur. Posito itaque prosperæ formidinis fundamento: cùm virtutum fabrica in altum ducitur, necesse est vt vnusquisq; proficiens vires suas cautè

Apoc.11. Atriũ latitudo uitæ præsentis.

Mat.8.

Luc.9.

Pſal.11.

Exo.26.

Ephe.2.

Luca.2.

Pſalm.117.

Mat.1.

Pſalm.1.

Heb.6.

A cautè metiatur: vt cùm diuina cõstructione magnus esse iam cœperit, semetipsum respiciat sine cessatiõe quod fuit: quatenus attendens humiliter, quod per meritum inuentus est, nequaquam sibi arroget quod per gratiam factus est. Vnde & nunc beatus Iob per supernam vocem ad semetipsum reducitur: & ne de virtutibus gloriari audeat, de anteacta vita memoratur, eique dicitur. Vbi eras quando ponebam funda menta terræ? Ac si iustificato peccatori apertè veritas dicat: Virtutes à me acceptas tibi non tribuas, noli contra me de meo munere extolli. Recole vbi te inueni, quando meo timore prima in te fundamenta virtutum posui. Recole vbi te inueni quãdo meo te timore solidaui. Vt ergo ego in te nõ destruam quod construxi: ipse non cesses considerare quod reperi. Quem enim veritas nisi aut in flagitiis, aut in excessibus inuenit? Sed pòst hæc bene possumus seruare quod sumus, si nunquam negligimus pensare quod fuimus. Nonnunquàm tamẽ clandestina elatio etiam sollicitis cordibus surrepere solet: vt bonorum cogitatio licet subtilis sit ac pressa: cum valde in virtutibus creſcit, oblita infirmitatis propriæ nequaq; ad memoriam reuocet quid in vitiis fuerit. Vnde & omnipotens deus quia augeri infirmitatem etiam de remediis salutis considerat: mensuram ipsis nostris profectibus imponit: vt habeamus quædam virtutum bona quæ nunquam quæsiuimus: & quæramus quædam, nec tamen habere valeamus: quatenus mens nostra dum hæc non potest habere quæ appe

B tit: & illa se intelligat de semetipsa non habere quæ habet: & per ea quæ affunt considerentur illa quæ desunt: & per ea quæ vtiliter desunt, seruẽtur humiliter bona quę affunt. Vnde & rectè pro huius terræ, id est, iustæ animæ dispensatione subiungitur. Indica mihi si habes intelligentiam: quis posuit mensuras eius si nosti: vel quis tetendit super eam lineam? Quis enim nisi conditor noster huius terræ mensuras ponit? Qui interni iudicij secreto moderamine, alij sermonem sapientiæ, alij sermonem scientiæ, alij plenam fidem, alij gratiam sanitatum, alij operationem virtutum, alij prophetiam, alij discretionem spirituum, alij genera linguarum, alij interpretationem sermonum tribuit: quatenus in vno eodemque spiritu iste verbo sapientiæ polleat, nec tamen sermone scientiæ, id est, doctrinæ fulciatur: quia sentire atque inuenire sufficit etiam quod per discendi studium non apprehendit. Ille sermone scientiæ fulgeat, nec tamen in verbo sapientiæ conualescat: quia & explere sufficit quantum didicit, & tamen ad sentiendum ex semetipso subtile aliquid non affurgit. Iste per fidem elementis imperat, nec tamen per sanitatum gratiam infirmitates corporũ curat. Ille orationis ope morbos subtrahit, nec tamen arenti terræ verbo pluuias red

C dit. Iste operatione virtutum ad præsentem vitam etiã mortuos reuocat: & tamen prophetiæ gratiam non habens, quæ sibi ventura sunt ignorat. Ille ventura quæq; velut præsentia attẽdit: & tamen in nulla signorum operatione se exerit. Iste per discretionem spirituum in factis subtiliter mentes cõspicit: sed tamen diuersi generis linguas nescit. Ille diuersi generis linguas examinat, sed tamen in rebus similib⁹ dissimilia corda non pensat. Alius in vna lingua quam nouit, ser monum pondera interpretando prudẽter discutit, & tamen reliquis bonis quæ non habet patienter caret. Sic itaq; creator noster atque dispositor cuncta moderatur: vt qui extolli poterat ex dono quod habet, humilietur ex virtute quã non habet. Sic cuncta moderatur: vt cùm per impensam gratiam * al. dispar vnumquenque subleuat, etiam per dispar̃ alteri alterum subdat: & meliorem quisque dono alio eum qui sibi subiicitur attendat: ac licèt se præire & aliis sentiat: eidem tamen quem superat, se in aliis postponat. Sic cuncta moderatur: vt singula quæ sunt omnium, interposita quadam charitatis necessitudine fiant omnia singulorum: & vnusquisque sic quod non accipit, in altero possideat: vt ipse alteri possidendum quod accepit, humiliter impendat. Caput XI.

titam.

1.Pet.3.

HInc enim per Petrum dicitur: Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes: sicut boni dispensatores multiformis gratiæ dei.

Gala.5.

Tunc nanq; bene multiformis dei gratia dispensatur, quãdo acceptum donum & eius qui hoc non habet creditur: quanpropter eum cui impenditur, sibi datum putatur. Hinc per Paulum dicitur: Per charitatem seruite inuicem. Tunc enim nos charitas à iugo culpæ liberos reddit, cũ vicissim nos nostro per amorem seruitio subiicit: cùm & aliena bona nostra credimus, & nostra aliis quasi sua offerẽtes exhibemus. Hinc rursum per Paulum dicitur: Nam & corpus non est vnũ mẽbrum, sed multa. Si dixerit pes quoniam non sum manus, non sum de corpore: non ideo non est de corpore. Et si dixerit auris quoniam non sum oculus: non sum de corpore: non ideo non est de corpore. Si totum corpus oculus, vbi auditus? si totum auditus, vbi odoratus? Et paulopost: Quod si essent omnia vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra, vnum verò corpus. Quid enim sancta Ecclesia nisi superni sui capitis corpus est? In qua alius alta vidẽdo oculus, alia rectа operãdo manus, alius ad iuncta discurrendo pes, alius præceptorum vocem intelligẽdo auris, alius malorum fœtorem, bonorumq; fragrantiam discernendo nasus est. Qui corporalium more membrorum, dum vicissim sibi accepta officia impendunt, vnum de semetipsis omnibus corpus reddunt: & cùm diuersa in charitate peragunt, diuersum esse prohibent vbi continentur. Si autem vnũ quid cuncti agerent, corpus vtique quod ex multis continetur non esset: quia videlicet multipliciter compactum non existeret: si hoc concors membrorum diuersitas non teneret. Quia ergo sanctis membris Ecclesiæ virtutum dona dominus diuidit, terræ mẽsuras ponit. Vnde iterum Paulus dicit: Vnicuique sicut deus diuisit mensuram fidei. Et rursum: Ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iunctura submiſtrationis secundum operationem in mensura vnius-

E cuiusque membri augmentum corporis facit in ædificationẽ sui in charitate. Sed cùm miro consilio author ac dispositor noster huic illa largitur, quæ alij denegat: alij hæc denegat, quæ isti largitur: mensuras sibi positas egredi nititur, quisquis posse plusquam acceperit conatur: vt fortasse eis cui tantummodo datum est præceptorum occulta differre: tentet etiam miraculis coruscare: aut is quem supernæ virtutis donum ad sola miracula roborat, etiam diuinæ legis pandere occulta contendat. In præcipitio enim pedem porrigit, qui mensurarum suarum limitem non attendit. Et plærunque amittit & quod poterat, qui audacter ea ad quę pertingere nõ valet, arripere festinat: nam & membrorum nostrorum tunc bene ministeriis vtimur, cùm sua eis officia distinctè seruamus. Lucem quippe oculis cernimus, vocem verò auribus audimus. Si quis autem mutato ordine voci oculos, luci aures accommodet, huic incassum vtraque patent. Si quis odores velit ore discernere, sapores nare guttare: vtriusque sensus sibi ministerium, quia peruertit, interimit. Dum enim propriis hæc vsibus non aptantur, & sua officia deserunt, & ad extranea non assurgunt. Bene itaque Dauid propheta intra acceptas ex diuina largitate mensuras pedem cordis presserat, cùm dicebat: Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilib⁹ super me. Super se quippe in mirabilibus ambularet si apparere magnus vltra quã poterat quæreret. Super se nãque in mirabilib⁹ attollit, qui & in his ad quæ nõ sufficit, videri idoneus conatur. Bene intra has mensuras etiam in ipsa Paulus prædicationis suæ se latitudine coarctabat, cùm dicebat: Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me nõ efficit Christus. Tunc autem rectè accepta mensura seruatur, cùm antepositа oculis virorum spiritalium vita respicitur. Vnde & sequitur: Vel quis tetendit super eam lineam?) Super hanc enim terrã linea tenditur, quando electæ vnicuique animæ ad fumendam viuendi regulam patrum præcedentium exempla monstrantur: vt ex illorum vita cõsideret, quid in suis actibus seruet: quatenus respecto iusti limitis transmite, nec infra minima negligens deficiat: nec vltra maxima superbiens tendat: nec minus conetur explere quàm sufficit: nec plus arripiat quam accepit: ne aut ad mensuram quam debet non perueniat: aut eandem mensuram deserens extra limitem cadat. Angusta quippe porta est quæ ducit ad vitã: & ille hanc ingreditur, qui in cunctis quæ agit, discretionis subtilitate propter hanc sollicitè coarctatur. Nam qui per voluntates proprias secura mente se dilatat, angustæ sibi portæ aditum damnat. Vt ergo huius terræ mensura seruetur, super eam diuinitus linea tenditur: quia vt nostra opera vel minora proficiant, vel maiora moderẽtur: per sacra eloquia subtilis ante nos sanctorum vita expanditur: & quid nobis quantumq;

D

1.Cor.12.

Ibidem.

Pſal.130.

F

Roma.15.

Mat.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quantumque agendum sit, ostensa illorum discretione definitur. Caput.XII.

ECce aliquis vel damna rerum,vel afflictionem corporis metuens,minas terrenæ potentiæ pertimescit: & cõtra vim resistentium veritatem defendere non præsumit. Hinc Petrus quia in timore angustum respicit, ostensa *Actorũ. 5.* exemplorum suorum linea,ad virtutis latitudinem tendit. Ipse quippe flagellatus à principibus populi:cum idcirco se relaxari conspiceret,vt à prædicatione cessaret: cùm prohiberetur loqui in posterum,nequaquam saltem in præsens cessit. Nam respondẽs protinus dixit:Obedire oportet deo magis quàm hominibus.Et rursum: Non enim possumus quæ vidimus & audiumus,non loqui. At ille dudũ debilis & præsentia damna formidans, dum exẽpla tantæ fortitudinis cõtemplatur,in authoritate verbi iam Petri lineam sequitur: iã nil aduersitatis metuit: iam resistentes deo potestates seculi etiam cum corporis laceratione contemnit.Sed tamen tanto vires persequentium patiendo fortiter destruit,quanto inter aduersa nullis terroribus cedit. Alius plærunq; & in his etiã quæ inter fideles posit⁹ sensrit,se cæteris præponit:sua magis consilia eligit,& sibi potius quàm aliis credit. Hic nimirum dum iniustis obiectionibus non cedens,in virtute se exerit:etiam recta aliorum consilia non recipiens, pedem extra limitem tendit. Hunc Petrus intra mensuræ lineam re- *Act.15.* H uocat:qui postquam libertate vocis authoritatem principum pressit,per humilitatem cordis de non circũcidendis gentibus Pauli consilium audiuit. Sic enim semetipsum cõtra aduersarios ex authoritate curabat erigere:vt tamẽ sibimetipsi non crederet in his quæ non rectè sentiret:vt & libertate fortitudinis tumentes potestates excederet:& humilitate mansuetudinis obedientiam in recto consilio etiam minoribus fratrib⁹ exhiberet:& modo per semetipsum aliis,& modo sibimetipsi cũ aliis obuiaret. In factis igitur Petri quẽdã ante oculos nostros authoritatis & humilitatis linea tenditur:ne mens nostra aut per timorem ad mensuram non perueniat:aut per tumorem limitẽ excedat. Dictum est quomodo linea tẽditur,ne per alterius actionis formidinem, ad alterius causę vitiũ transeatur. Dicatur nunc quẽadmodũ in vna eademq; virtute discretionis lineã deserimus: si hanc & aliquãdo agere,& aliqñ postponere nesciamus. Non enim res eadẽ semper est virt⁹:quia per momenta tẽporũ sępe merita mutãtur actionũ. Vnde fit vt cùm quid bene agimus,plærunque melius ab eius actione cessemus : & laudabilius ad tempus deserat:quod in suo tempore laudabiliter mens tenebat. Nam si pro nostris bonis minimis , quibus actis proficimus, nec tamen intermissis interimus,maiora laborum mala proximis imminent: necessariò nos virtutum augmenta seponimus, ne infirmioribus proximis fidei detrimẽta generemus: ne tanto iam quod agimus virtus non sit,quanto per occasionem sui , in alienis cordibus fundamenta virtutum destruit. Quam discretionis lineam bene ante intuentium oculos Paulus tetendit:qui & gentiles ad libertatem fidei venientes circuncidi prohibuit:& tamen Listris atque Iconium transiens, *Act.15.* ipse Timotheum qui gentili patre editus fuerat,circuncidit. Videns enim quòd nisi se mandata literę seruare ostenderet, Iudæorum rabiem etiam in his qui sibi tunc comites aderant excitaret,assertionis suæ vim postposuit: & sine damno fidei se suosq; comites à persecutionis immanitate custodiuit. Fecit quod fieri fidei amore prohibuit:sed ad fidei retorsit ministerium,quod quasi non fideliter fecit. Plærunq; enim virtus cùm indiscretè tenetur , amittitur:cumq; discretè intermittitur,plus tenetur . Nec mirum si in incorporeis intelligimus,quod agi & in corporeis rebus videmus. Ex studio nãque arcus distenditur : vt in suo tempore cum vtilitate tendatur. Qui si ocium relaxationis non accipit,feriendi virtutẽ ipso vsu tensionis perdit. Sic aliquando in exercitatione virtus cùm per discretionem prætermittitur,reseruatur: vt tanto pòst vitia valenter feriat,quãto à percussione interim prudenter cessat. Subtili igitur discretione super hanc terram linea tenditur,quando ostensis vnicuiq; animæ exemplis præcedentium patrum,& vtiliter ad operationem virtus accenditur,& nonnunquam vtilius temperatur.

Cap.XIII.

SEd cùm parumper ab opere zeli fortitudo seponitur, K alta cõsideratione opus est ne fortasse nequaquàm cõmunis boni consilio,sed timore proprio, vel cuiusłibet ambitionis studio à virtutis exercitatione cessetur. Quod nimirum cùm agitur,iam nõ dispensationi sed culpæ seruitur. Vnde curandum sollicitè est:vt cùm quis susceptum negociũ cum virtutis cessatione dispensat,semetipsum prius in radice cordis inspiciat: ne fibi per hoc aliquid auarus appetat : sibi per hoc soli timidus parcat:& eo fiat prauũ quod in opere sequitur:quo non ex recta cogitationis intentione generatur. Vnde bene in Euangelio veritas dicit: Lucerna corporis *Mat.6.* tui est oculus tuus. Si occulus tuus simplex fuerit,totũ corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Quid enim per oculum exprimitur,nisi opus suum præueniens cordis intentio? quæ priusquàm se in actione exerceat,hoc iam quod appetit, cõtemplatur. Et quid appellatione corporis designatur,nisi vna quæque actio quæ intentionem suam quasi intuentem oculũ sequitur? Lucerna itaque corporis est oculus:quia per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis. Et si oculus tuus simplex fuerit: totum corpus tuum lucidum erit : quia si rectè intendimus per simplicitatem cogitationis : bonum opus efficitur,etiam si minus bonum esse videatur. Et si oculus tuus nequam fuerit , totũ corpus tuum tenebrosum erit: quia cùm peruersa intentione quid vel rectum agitur : et- L si splendere coram hominibus cernitur:apud examen tamen interni iudicis obscuratur. Vnde & rectè subiungitur: Vide ergo ne lumẽ quod in te est,tenebræ sint. Si lumẽ quod *Ibidem.* in te est,tenebræ sunt:ipsæ tenebrę quantæ erunt? quia si hoc quod bene nos agere credimus,ex mala intẽtione fuscamus: quãta ipsa mala sunt,quę mala esse etiã cũ agimus non ignoramus? Et si ibi nil cernimus,vbi quasi discretionis lumẽ tenemus:qua cæcitate in illa offendimus,quæ sine discretione perpetramus? Vigilanti igitur cura per cuncta opera intentio nobis nostra pensanda est:vt nil temporale in his quæ agit appetat,totã se in soliditate æternitatis figat:ne si extra fundamentum actionis nostræ fabrica ponitur,terra dehiscẽte soluatur. Vnde hic quoque aptè subiungitur: Super quo bases illius solidatæ sunt?)Bases quippe vniuscuiusque sunt animę intentiones suę. Nam sicut fabrica columnis , columnę autem basibus innituntur:ita vita nostra in virtutibus,virtutes verò in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum *1.Cor.3.* est: Fundamentum aliud nemo potest ponere, prꝛeter id quod positum est,quod est Christus Iesus:tunc bases in fundamẽto sunt,cùm intẽtiones nostræ in Christo roborantur.In cassum verò alta super se bases ędificia erigunt,si non ipsę in fundamento solidatæ consistunt,quia nimirum quamlibet summa opera inaniter faciunt,si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur : & vitæ veræ prꝛemia non M requirunt:tantoq; graviora ruinę super se damna ædificant, quanto altiora ædificia extra fundamentum portant : quia cum æternæ vitæ prꝛemiis non intendunt , quo plus se quasi in virtutibus erigunt,eo in gloriæ inanis foueam profundius cadunt.Non ergo pensandum est bases quid sustinẽt,sed vbi sustinentur:quia profectò humana corda diuinitus perscrutantur non solum quæ faciunt, sed quid in operibus quærũt. Vnde cum districtum iudicem Paulus describeret : atque actionum bona narraret,dicens: Qui reddet vnicuique secun- *Roma.2.* dum opera eius:his quidem secundum patientiam boni operis, gloriam & incorruptionem : quia nominata boni operis patientia,quasi totam electę actionis fabricam dixerat: subtiliter illico vbi bases eiusdẽ fabricæ consisterent exquisiuit dicens:Gloriam & honorem & incorruptionem quęrentibus vitam æternam. Ac si apertè diceret : Et si quidam patientiam boni operis ostendunt,gloriam & incorruptionem non recipiunt: si intentiones cordis, id est , bases fabricę in fundamento non figunt:quia videlicet deus vel honestæ vitę ędificium non inhabitat,quod extra se positum non ipse sustentat. Quia igitur intentationes electę vniuscuiusq; animę spei æternitatis innituntur, rectè voce dominica de hac terra dicitur:Super quo bases illius solidatæ sunt?Ac si apertè diceret:nisi super me. Cui dum iusta quæq; anima intendit,omne quod temporaliter facit,in me procul dubio non temporaliter cõstruit. Quia verò tunc robustius in fundamento solidamur,

A damur , cum verba dei & in exterioribus præceptis sequimur:& in intimis sensibus subtilius intelligendo pensamus: rectè subiungitur: Caput. XIIII.

VEl quis dimisit lapidem angulare eius?)Lapis quippe angularis est ad sacra eloquia intellectus duplex. Qui tunc diuinitus dimittitur,quando nequaquam districto iudicio ignorantiæ suæ tenebris illigatur,sed quadam libertate perfruitur , dum in præceptis dei sufficit velexequẽdo exteriora agere, vel contẽplãdo interna sentire. Ad quod nunquam noster intellectus assurgeret, si ad suscipiendam naturam nostram ipse noster conditor non veniret. Qui aliter angularis lapis dicitur:quia duos in se populos iunxit:atque aliter,quia coniunctæ vtriusque vitæ,actiuæ videlicet & contemplatiuæ in se exempla monstrauit. Ab actiua enim vita longè contemplatiua distat:sed incarnatus redemptor noster veniens,dum vtranque exhibuit,in se vtran- *Lucæ.6.* que sociauit. Nam cùm in vrbe miracula faceret,in monte verò orando continuè pernoctaret : exemplum suis fidelibus præbuit:vt nec contemplationis studio proximorum curam negligant : nec rursum cura proximorum immoderatius obligati , contemplationis studia derelinquant : sed sic in vtrilque mentem partiendo coniungant : quatenus nec amorem dei præpediat amor proximi : nec amorem proximi,quia transcendit,abiiciat amor dei. Quia igitur humano cordi quid ageret ignoranti,dei atque hominis mediator apparuit,qui & agendo transitoria disponeret:& contemplando ostenderet vnde cuncta penderent,rectè dicitur: Vel quis B dimisit lapidem angularem eius?Ac si apertè dominus diceret:nisi ego,qui vnicum quem sine tempore genui, seruandis hominibus cum tempore ostendi: in cuius vita discerent etiã diuersa viuendi studia non discrepare?Et notandum quòd eũ nõ se emisisse,sed dimisisse asserit : quia profectò humanam naturam filius suscipiens, ad ima de sublimibus venit. Cuius incarnationis mysteriũ quia & electi angeli mirati sunt , qui eodem mysterio redempti non sunt,rectè subiungitur:

Quòd angeli à mane creationis suæ laudent deum : iubilent verò homines sancti , qui præ angustia interius deficiunt,nec quod affectant hoc possunt.

Cùm me laudarent simul astra matutina.)Quia enim prima in tempore condita natura rationabilium spirituum creditur,non immeritò matutina astra angeli vocantur. Quod si ita est,dum terra esset inuisibilis & incompositа , dum tenebræ essent super abyssum, venturum diem subsequentis seculi per lucem sapientiæ existendo præuenerunt. Nec negligẽter audiendum est quod additur simul : quia nimirum astra matutina etiam cum vespertinis redemptoris potentiam laudant , dum electi angeli etiam cum redemptis in mundi fine hominibus largitatem gratiæ supernæ glorificant. Ipsi quippe vt nos ad laudem conditoris accenderent,hoc quod *Lucæ.2.* C superius diximus , orta per carnem luce clamauerunt : Gloria in excelsis deo:& in terra pax hominibus bonæ voluntatis . Simul ergo laudant:quia redemptioni nostræ voces suæ exultationis accommodant.Simul laudant:quia dum nos conspiciunt recipi,suum gaudent numerum repleri.Qui & fortasse ideo matutina astra memorantur:quia sæpe ad exhortandos homines missi sunt:& dum venturum mane nunciant:ab humanis cordibus præsentis vitæ tenebras fugant.Sed ecce angeli diuinam potentiam laudant:quia ipsa eos tantæ claritatis visio delectat.Nos autem qui redimimur,sed tamen corruptione adhuc carnis grauamur, donum quod percipimus, qua virtute laudamus ? Quomodo enim valebit lingua dicere quod non sufficit mens nostra sentire? Sequitur: *Iubilatio.* Et iubilarent omnes filij dei.) Iubilatio quippe dicitur, cùm cordis lætitia oris efficacia non expletur: sed quibusdã modis gaudium prodit,quod ipse qui gaudet,nec tegere prævalet nec explere.Laudent itaque angeli qui iam tantæ claritatis latitudinem in sublimibus vident. Iubilent verò homines , qui adhuc in inferioribus oris sui angustias sustinent. Quæ quia certò futura dominus nouerat:non tam facienda insinuat quàm facta narrat.Sed quid agimus, quòd cùm boni de redemptionis suæ mysterio iubilant, malos inuidia inflammat : dum electi proficiunt , reprobi ad rabiem furoris excitantur:& bona nascentia quia nolunt imitari, persequũtur? Sed tamen inter hæc etiam qui redemit , non relinquit. D Scriptum quippe est:Fidelis autem deus qui nõ patietur vos *1.Corin.10* tentari supra quàm potestis:sed faciet cum tentatione etiam proventum, vt possitis sustinere. Nouit enim conditor noster quando exurgere persecutionis procellam sinat:quando exurgentem reprimat. Nouit pro custodia nostra restringere,quod contra nos egredi pro nostra exercitatione permittit:vt sæuiens nos diluat procella , & non mergat . Vnde & sequitur:

Quòd miraculis sanctorum fracta est uiolentia tyrannorum. Caput.XV.

QVis conclusit ostiis mare,quãdo erumpebat quasi de vulua procedens?)Quid enim mare nisi seculũ, *Mare secu* quid vuluam nisi cõceptum carnalis cogitationis *lum.* accipimus? Hoc enim loco vuluæ nomine, occulta & malitiosa carnalium cogitatio designatur. Quæ vulua non ad proferendam prolem concipit substantiã corporis:sed ad explendam nequitiam causam doloris. De hac vulua cordis iniquorum,alias dicitur: Concepit dolorem,& *Psal.7.* peperit iniquitatem.Per hanc vuluam praui concipiunt,cum mala cogitant. Per hanc vuluam pariunt , cum mala quæ cogitauerint,operantur. Erũpebat ergo mare quasi de vulua procedens:cùm miserarum secularium fluctus de carnalis cogitationis iniquitate concepti,in sanctæ Ecclesiæ interitum fæuirent.Sed authore deo ostiis hoc mare conclusum est:quia contra tumores persequentiũ sancti viri quasi quædam ostia oppositi sunt:vt eorum miraculis atque reuerentia iræ persequentium frangerentur.Humiliatis quippe dominus terrenis principibus,per eos sanctam Ecclesiam supra mundi culmen euexit:& sæuiẽtis maris impetus erecta eiusdẽ Ecclesię potestate coërcuit. Sed huic sæuienti mari quid dominus fecerit, audiamus. Sequitur:

Quòd persecutorum malitia puerili insipientia uestita, id est pannis infantiæ obuoluta constringatur,cùm sæuire in sanctos diuina dispensatione prohibetur.

Cùm ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem.) Mare fæuiens nube induitur:quia crudelitas persequentium stultitiæ suæ velamẽto vestitur. Interposita enim caligine infidelitatis suæ perspicuam veritatis lucem videre non sufficit:& id quod agit per crudelitatis impulsum,per cæcitatis suæ meritum non agnoscit.Nam si cognouissent,vt ait Apostolus,nunquam dominũ *1.Cor.2.* gloriæ crucifixissent.Hęc nubes non solũ solet infideles extrà positos premere:sed quosdam etiam viuentes carnaliter intra Ecclesiam tenebrare. Vnde sancti viri qui etiam alienæ negligentiæ compatiuntur: & se pati æstimant quod perpeti alios sentiunt , deo orantes dicunt : Opposuisti nubem ne transeat oratio,ac si apertè dicant:Menti nostræ terrenis voluptatibus assuetæ , curarum suarum phantasmata iusto iudicio obiicis:quibus eam in ipsa orationis suæ intentione cõfundis:& quam desideriis infirmis deditam non ignoras: rectè cæcatam ab intuenda lucis tuæ perspicuitate reuerberas: vt cùm in te intẽditur,ipso à te cogitationum suarum nubilo reflectatur:& quæ terrena hæc assiduè cogitat quia vult, hæc etiam toleret in oratione cùm non vult. Quia igitur ipsa persecutorum nequitia superna dispensatione constringitur, ne contra sanctos viros inquantum voluerit,effrenetur:postquam dixit:Cùm ponerem nubem vestimentũ eius,aptè subdidit : Et caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem. Pannis quippe infantiæ pedes ac brachia constringuntur, ne huc atque illuc dissoluta libertate iactentur. Quia ergo persecutores sanctæ Ecclesiæ instabilitate cordis inquieti,atque huic seculo dediti,non grãdęua sed puerilia sapiunt,qui quidem obscuritate atque caligine , non intellecti superni iudicij constringuntur:ne tantum persequi valeant quantum volunt,pannis infantiæ referuntur obuoluti: quia sicut dictum est,puerilia quidem sapiunt,sed diuina dispensatione constricti,ad quod volunt brachia non extendunt , & si cuncta mala leuiter perpetrare appetunt : nequaquam tamen implere cuncta quæ appetunt permittuntur. Sequitur: Circundedi illud terminis meis.) Terminis suis dominus mare circundat:quia iras persequentium, iudiciorum suorum dispensatione modificat:vt insani tumida vnda feruoris plano frãgatur

Thren.3. Quomodo opponatur nubes ne transeat oratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gatur littore occultæ dispensationis. Sequitur:

Caput. XVI.

ET posui vectem & ostia,& dixi:Hucusque venies, & non procedes amplius:& hic cõfringes tumentes fluctus tuos.) Quid per ostia nisi prædicatores sancti: quid per vectẽ nisi incarnatus dominus designatur? qui hæc videlicet ostia contra sæuientis maris impetum tanto valẽtiora opposuit,quãto ea sua obseruatione roborauit. Quia enim ista sanctæ Ecclesiæ ostia vectis huius oppositione solidata sunt:potuerunt quidem tundi fluctibus,sed effringi nequiuerunt:vt ea exterius vnda persecutionis illideret:sed ne quaquam cordis eorum interna penetraret . Et quia doctores sancti prædicatione quidem sequentibus aperti sunt:authoritate autem sua resistentibus clausi, non immeritò ostia vocantur,id est,aperta conuersationi humiliũ,& clausa terroribus superborum. Non immeritò ostia vocantur:quia & ingressum fidelibus aperiunt : & rursum sese perfidis ne ingrediantur opponunt,Pensemus quale Ecclesiæ ostium extitit Petrus: qui inuestigantem fidem Cornelium recepit:precio quærentem miracula Simonem repulit,illi dicens:In veritate comperi quoniam non est personarum acceptor deus: secreta regni benignè aperuit,huic inquiens: Pecunia tua tecum sit in perditionem: per districtæ damnationis sententiã cœlestis aulæ aditum claudit. Quid cuncti Apostoli nisi sanctæ Ecclesiæ ostia existunt,cũ voce redemptoris sui audiũt: Accipite spiritum sanctũ:quorũ remiseritis peccata remittuntur eis:& quorum retinueritis,retenta sunt ? Ac si illis apertè diceretur: Per vos ingredientur ad me hi,quibus vosmetipsos panditis:& repellentur quibus obseratis.Igitur dũ mare sæuit,dominus vectem & ostia opponit:quia ab amaris & perfidis cordibus dum persecutiõis procella se dilatat in mundo , deus vnigeniti sui gloriam prædicatorumque eius reuerentiam exaltat: & dum innotescit mysteria diuinæ fortitudinis,frangit in impiis fluctus furoris . Bene autem dicitur:Hucusque venies,& non procedes amplius : quia nimirũ diuini iudicij occulta mensura est & quando persecutionis procella prosiliat,& quando conquiescat:ne aut non exagitata electos non exerceat,aut immoderata in profundũ mergat. Cum verò notitia fidei vsque ad persequentes extenditur : turbati maris tumor sedatur : ibique fluctus suos mare frãgit:quia ad cognitionem veritatis veniẽs, omne quod nequiter egit , erubescit . Fracta quippe vnda in se reliditur : quia victa nequitia etiam per cogitationem sui cordis accusatur:& quasi ipsam vim quam intulerat recipit: quia de pra uitate quam gesserat , reatus sui stimulos sentit . Vnde quibusdam per Paulum dicitur : Quem ergo fructum habuistis tunc in illis,in quibus nunc erubescitis?ac si diceretur: Quid se in altum fluctus vestræ prauitatis extulerunt , qui nunc in semetipsis fracti, vnde peruersos vos inflauerant , conuersos inde confundunt?Rectè itaque dicitur:Et hic confringes tumentes fluctus tuos. Quod verò in hac conclusione maris se cũdò de ostiis dicitur,more sacri eloquij,res semel dicta,pro confirmatione replicatur . Si autem hoc in loco mare accipere non specialiter turbam persequentium,sed generaliter seculum debemus : secundò contra hoc mare dominus ostia opposuit : quia & prius humano generi præcepta legis , & postmodum nouæ gratiæ testamentum dedit. Secundò obiectis ostiis huius maris impetũ clausit:quia eos quos ad obsequiũ sui cultꝰ assumpsit,& prius ab idolis data lege coërcuit: & pòst ab intellectu carnali gratia reuelata correxit.Secundò mare ostia accepit: quia humanum genꝰ prius deus ab operibus iniquitatis prohibuit: postmodum verò etiam à cogitationis culpa constrinxit. Videamus quemadmodum prima tumenti mari dominus ostia imponat: Ecce enim per legem dicitur:Non occides,non mœchaberis : non furtum facies:non falsum testimonium dices. Videamus quemadmodum secundis hoc mare dominus ostiis claudat. Ecce in Euãgelio dicit: Audistis quia dictum est antiquis:nõ mœchaberis,ego autem dico vobis,quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscẽdum eam,iam mœchatus est eam in corde suo.Rursùmque dicitur: Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum:& odio habebis inimicum tuum : ego autẽ dico vobis diligite inimicos vestros:& benefacite his qui oderunt vos. Qui igitur prius nequitias operis prohibuit, & postmodum culpas cordis exhaurit : nimirum tumenti mari,ne circunducta iustitiæ littora transeat,bis ostia imponit.

Acto.10.

Ioan. 20.

Diuini iudicij occulta mensura est &c.

Roma.6.

I More sacri eloquij res semel dicta pro cõfirmatione replicatur.

Exo.20.

Mat.5.

Caput.XVII.

BEne autem cùm diceret: Quis concluſit ostiis mare: Illico & tempus adiunxit, dicens: Quando erumpebat quasi de vulua procedens:quia videlicet tunc humano generi præceptis legis obuiauit,quando adhuc seculũ suę origini vicinum,quasi ab ortu proprio ad profectũ vitæ carnalis exibat. De vulua quippe procedere, est in lucem præsentis gloriæ carnaliter apparere. Et rectè subiungitur:

Cùm ponerem nubem vestimentum eius,) Quia nimirum deus hominibus non tunc aperta ostẽsione se intulit:sed dum eos ab errore perfidiæ eriput,nec tamen illis claritatem sui luminis patefecit: quasi ex tenebris eos abstulit, sed adhuc nube vestiuit:vt & pristina prauitatis acta relinquerẽt,& tamen ventura bona adhuc certius non viderent. Vbi & aptè subditur: Et caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem.) Dum enim rudes populos non aperta spiritus prædicatiõe edocuit,sed figurata locutiõe præceptis literæ astrinxit: adhuc infirma sapientes, verborum suorũ caligine quasi pannis infantiæ obuoluit:vt mãdatis grossioribus ligati crescerẽt,ne malè liberi in suis voluptatibus perirent. Quos ad viam iustitiæ dum non iam charitas,sed adhuc timor astringeret, diuina dispensatio quasi pressit vt nutriret . Infirmus nanque populus cũ præceptorum pannos nolens pertulit, ad firmiorem statum ex ipsa sua ligatione peruenit . Quia enim timor eum prius à culpa coërcuit,competenter postmodum in libertatem spiritus exiuit. Hos pannos infantiæ quos inchoantibus dedit:ipse per prophetam dominus reprehẽdit, dicẽs: Ego dedi eis præcepta non bona. Mala enim quasi;mala esse definunt comparatione peiorum:& bona quasi bona non sunt comparatione meliorum. Nã sicut peius delinquẽti Iudææ de Sodoma atque Samaria dicitur: Iustificasti sorores tuas in omnibꝰ abominationibus tuis,quas operata es:ita melioribus noui testamenti præceptis subsequentibus : præcepta bona quæ rudibus data sunt:non bona esse memorantur. Neque enim mentes vsui vitæ carnalis inhærentes, euelli ab infimis possent, nisi gradatim ducta prædicatione proficerent. Hinc quippe est quòd in Aegypto positis pio iustoque moderamine latenti eorum concupiscentiæ condescenditur, & vicinorum suorum vasis aureis argenteisque sublatis discedere iubẽtur. Qui ad Sina montẽ ducti, accepta lege mox audiunt: Non concupisces rem proximi tui.Et hinc est quòd in eadem lege oculum pro oculo, dentem pro dente præcipiuntur exigere:& quandoq; tamen reuelata gratia, percussi maxillam alteram iubentur præbere. Quia enim plus sem per ira in vindicta exigit,quàm iniuria accepit: dum discunt mala non multiplicius reddere, quandoque discerent ea & multiplicata sponte tolerare. Hinc est quòd eundem rudem populum à quibusdam prohibuit:quędã verò ei in vsum pristinum seruauit,sed hæcipsa tamẽ in melioris vitæ figura cõposuit.Bruta nanque animalia idolis in Aegypto mactabant: eique in vsum postmodum animalium mactationẽ retinuit, sed idolorum cultum vetuit:vt dum de vsu suo aliquid amittet:consolaretur eius infirmitas per hoc quod de vsu suo aliquid haberet.Mira autem dispensatione consilij: quod ei dominus de consuetudine carnali retinuit,hoc in figurã spiritus potentius vertit. Quid enim sacrificia illorum animalium,nisi vnigeniti mortem designant? Quid sacrificia illorum animalium,nisi extinctionem carnalis nostræ vitæ significant? Vnde ergo imbecillitati populi rudis condescẽditur, inde ei per obumbratas allegoriarũ species maior fortitudo spiritus nunciatur.Rectè itaq; dicitur:Et caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem:quia vnde eius teneritudinis infirma pertulit, inde altam significationum spiritalium nubẽ fecit. Quæ quia præceptorum limite ab immoderatis animi euagationibus cinxit,rectè subiicit:

Ezec.20.

Ezec.16.

Exo.3.

Exo.21.

Caput.XVIII.

CIrcundedi illud terminis meis.) Et quia huiꝰ humani generis motꝰ misso mediatore coërcuit , aptè subiũgit: Et posui vectem & ostia.) Vectem quippe & ostia posuit:quia redẽptore nostro contra culpas delinquẽtium misso,nouæ vitæ prædicamenta firmauit. Clausa nãq; ostia opposito vecte roborantur. Vectẽ ergo deus opposuit: quia

A quia contra lasciuos motus humani generis vnigenitum misit:qui præcepta spiritalia quæ loquendo docuit,agendo solidauit. Bene autem subditur: Et dixi . Hucusque venies, & non procedes amplius:& hic cõfringes tumentes fluctus tuos.)Hoc quippe mare ostia priora trascenderat:quia claustra legis oppositæ humani tumoris vnda transiliebat. At postquàm mũdus oppositum sibi vnigenitum reperit,elationis suæ impetum fregit:& transire non valuit:quia eius fortitudine furoris sui terminum clausum inuenit . Vnde rectè per prophetam dicitur: Mare vidit & fugit. Possunt etiam per ostia apertè passiones eius non inconuenienter intelligi. Quibus ex occulto vectem posuit:quia eas ex inuisibili diuinitate roborauit. Contra quas mundi fluctus veniunt, sed fracti dissiliunt: quia superbi eas viuendo despiciunt,sed earum vires experiendo pertimescunt. Nam dũ passiones vnigeniti humanum genus prius irrisit, postmodum expauit: quasi contra opposita ostia more elidendi maris & tumore elatum venit, & fractum virtute dissiluit. Sed quia idcirco hoc ad beatũ Iob dicitur,vt de tot virtutibus cordis eius gloria premeretur: ne sibi fortasse tribuat quod se stare sublimiter non ignorat: cum quanta eius ædificatione sint dicta perpendimus,si hæc etiam moraliter differamus. Dicat itaque : Quis concluſit ostiis mare?) Quid est mare, nisi cor nostrum furore turbidum , rixis amarum elatione superbiæ tumidum,fraude malitiæ obscurum? quod mare quantũ sæuiat attendit,quisquis in se occultas cogitationum tentationes intelligit. Ecce enim iam peruersa relinquimus:iam desideriis rectis inhæremus : iam praua opera foris abscindimus:sed tamen latenter intus ea cum qua huc venimus , vitæ veteris procella fatigamur,quam nisi respectu iudicij, & æterni pauore tormenti,immensi timoris claustra constringerent:cuncta in nobis penitus superædificati operis fundamenta corruissent. Si enim quod per suggestionem sæuit intrinsecus,per deliberationem foras erumperet : vitæ nostræ fabrica funditus euersa iacuisset . In iniquitate nanque concepti , & in delicto editi, per insitæ corruptionis molestias pugnam nobiscum huc deferimus , quam cum labore vincamus.Vnde & rectè de hoc mari dicitur:Quando erumpebat quasi de vulua procedens . Vulua enim prauæ cogitationis adolescentia est. De qua per Moysen dominus dicit : Sensus enim & cogitatio humani cordis prona est in malum ab adolescentia sua. Corruptionis nanque malum quod vnusquisq; nostrum ab ortu desideriorum carnalium sumpsit,in proiectu ætatis exercet : & nisi hoc citius diuinæ formidinis manus reprimat,omne conditæ naturæ bonum repentè culpa in profundum vorat . Nemo igitur sibi cogitationum suarum victoriam tribuat,cum veritas dicat:Quis cõclusit ostiis mare,quando erumpebat quasi de vulua procedẽs? Quia nisi ab ipso cogitationis primordio cordis fluctus gratia diuina retineret,tentationum procellis mare sęuiens , terram procul dubio humanæ mentis obruisset : vt salsis fluctibus perfusa areſceret,id est, perniciosis carnis voluptatibꝰ delectata deperiret.Solus ergo dominus ostiis mare concludit: qui prauis motibꝰ cordis claustra inspiratę formidinis obicit.Quia verò ea quæ cernimus,sequi prohibemur:quia à corporearũ rerum delectatione retundimur,libet etiam ad inuisibilia oculos mentis attollere:atque hæcipsa quæ sequi præcipimur videre.Sed quid agimus?Infirmis illa obtutibus necdum patent. Ecce ad eorum amorem vocamur : sed tamen à visione restringimur:quia etsi quando aliquid furtim parumq; aspicimꝰ,sub incerto nimis adhuc visu caligamꝰ , vnde aptè subsungitur:

Psal.113.

Moralis dissertio. Mare cor nostrum.

B

Quo constringatur eius procella.

Vulua prauæ cogitationis. Gene.8.

Nemo sibi cogitationum suarũ victoriam tribuat. C Solus dominus ostiis mare concludit.

Caput. XIX.

CVm ponerem nubem vestimentum eius , & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem.) Hoc mare tumultuosum videlicet cogitationibus fluctuans cor nostrum nube vestitur: quia ne internam quietem purè conspiciat, inquietudinis suæ confusione tenebratur . Hoc mare caligine quasi pannis infantiæ obuoluitur,quia à cõtemplandis sublimibus adhuc teneris sensibus suæ infirmitatis ligatur.Videamus Paulum quadam caligine quasi infantiæ pannis obuolutum,dũ ait: Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscã sicut & cognitus sum. Qui si se ad contemplanda cœlestia infantem nõ cerneret,ætatis suæ ad hęc comparationem nullo modo præmisisset,dicens: Cùm essem paruulus,loquebar vt paruulus:sapiebam vt paruulus,cogitabam vt paruulus.Tunc ergo ad robur iuuenile conscendimus,cùm forti sensu eam ad quam tendimus vitam videmus: nunc autem quia intentionis nostræ acies per infirmitatem suam ab interna luce retunditur,mens nostra ligata infantiæ pannis tenetur.Vbi aptè subiungitur : Circundedi illud terminis meis.Terminis enim suis dominus hoc mare circũdat: quia cor nostrum adhuc corruptionis suæ molestia & cura turbulentum sub mensura contemplationis humiliat : vt licèt plus appetat,vltra tamen quàm sibi conceditur,non ascẽdat . Vel certè terminis suis dominus hoc mare circundat : quia cor nostrum tentationibus tumidum,occultis donorum distributionibus mitigat:modo agens ne praua suggestio ad delectationem veniat:modo ne praua delectatio vlq; ad consensum prorumpat. Qui ergo illicitos motꝰ cordis respicit: & in quibusdam eos vsque ad consensum venire prohibet:in quibusdam verò illos etiam à delectatione restringit: nimirum furenti mari terminos imponit:vt nequaquam in opere exeat, sed intra sinum mentis tentationum submurmurans se vnda collidat. Quæ quia tunc valenter restringitur , cum ei dilectione dei atq; inspiratis virtutibus obuiatur, rectè subiungitur:Et posui vectem & ostia,& dixi : Hucusque venies, & non procedes amplius:& hic confringes tumentes fluctus tuos.) Quid enim moraliter per ostia nisi virtutes, quid per vectem nisi robur charitatis accipimus? Hæc itaq; ostia licilicet operationum virtutes mare sęuiens dissipat,nisi eas ex occulto mẽtis opposita charitas astringat.Facile autem omne virtutum bonum tentatione cordis irruẽte destruitur,nisi ab intimis fixa charitate solidetur.Vnde & Paulꝰ in suis prędicationibus dum quędam virtutum ostia mari tentationis opponeret:ilico eisdem ostiis quasi robur vectis adiunxit,dicens:Super omnia autem hęc charitatem habentes: quod est vinculum perfectionis. Perfectionis enim vinculum charitas dicitur : quia omne bonum quod agitur, nimirum per illam ne pereat ligatur. A tentatore nanque citius quodlibet opus euellitur, si solutum à vinculo charitatis inuenitur , si autem mens,dei ac proximi dilectione constringitur,cùm tentationum motus quælibet ei iniusta suggesserint , obicem se illis ipsa dilectio opponit, & prauę suationis vndas virtutũ ostiis ac vecte intimi amoris frangit.

D Ibidem.

Quomodo dominus mare circũdat terminis suis.

Ostia. Vectis. E

Col.3. Charitas cur uinculum perfectionis.

Caput.XX.

QVia ergo dominus per inspiratæ charitatis fortitudinem nascentia in corde vitia reprimit, insurgẽtis maris impetum per obserata claustra compescit. Ira fortasse in occulto exasperat,sed ne quies superna perdatur,perturbationi mentis officium linguæ subtrahitur,ne vsque ad vocem exeat,quod in sinu cordis tumultuosum sonat . Luxuria in occultis cogitationibus accenditur,sed ne supernam munditiam mens amittat, conceptæ immũditiæ ea quæ famulari poterant, membra castigat,ne vsque ad corruptionem exhalet corporis, fœtor cordis.Auaritia stimulat,sed ne cœlesti regno mens careat, intra claustra se parsimoniæ cõtenta propriis ligat:ne in prauo se opere dilatet,& vsque ad exteriores actus internæ concupiscentiæ æstus exudet. Superbia inflat:sed ne veram celsitudinem amittat,cõsiderando quisque quia puluis est,ab altitudine se conceptæ elationis humiliat: certãs nimirum ne quod in suggestione cogitationis tolerat, in exercitationem operis erumpat. Bene ergo dicitur: Posui vectem & ostia,& dixi:Hucusque venies,& non procedes amplius: & hic confringes tumentes fluctus tuos, quia dum electus quisque & tentatur vitiis,& tamen facere malè suggesta renititur,quasi mare clausum tenetur. Quod etsi intus tumultuosis cogitationum fluctibus mentem percutit,statuta tamen bene viuẽdi littora non excedit.Quod mare quidem in tumorẽ se erigit:sed dum fixa deliberatione cordis illiditur, fractum redit.Beatus igitur Iob ne sibi tribuat quòd contra procellas cordis fortiter stat,voce diuina audiat: Quis concluſit ostiis mare quando erumpebat quasi de vulua procedens &c . Aç si ei apertè diceretur: Incassum quę in te tentationis vndas compesco consideras. Vt enim tu fluctus ferre possis in opere,meę virtutis est, qui fluctus frango tentationis in corde.

Quomodo charitas remittit uitia ira.

Luxuria.

Auaritia. F

Superbia.

Libri.xxviij.Moralium sancti Gregorij finis.

Liber.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIB. XXIX

MORALIS EXPLANATIO-

nis Sancti Gregorij papæ in librum beati Iob. Caput. I.

DOMINVS deus noster Iesus Christus in eo quod virtus & sapientia dei est, de patre ante tempora natus est: vel potius quia nec cœpit nasci nec desiit: dicam⁹ verius semper natus. Non autem posumus dicere, semper nascitur: ne imperfectus videatur. At verò vt æternus designari valeat & perfectus, semper dicam⁹ & natus: quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & semper ad æternitatem: vt quocunque modo illa essentia sine tempore temporali valeat designari sermone: quanuis hocipso quòd perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expressione deuiamus: quia quòd factum nō est, non potest dici perfectum.
Mat. 5. Et tamen infirmitatis nostræ verbis dominus condescendēs ait: Estote perfecti sicut & pater vester cœlestis perfect⁹ est.
H In illa itaque natiuitate diuina ab humano genere cognosci non poterat: proinde in humanitate venit vt videretur: videri voluit vt imitaretur. Quæ carnis natiuitas despecta visa est sapientibus mundi, contempserunt nanque infirma humanitatis eius, deo hæc indigna iudicantes. Cui tanto magis homo debitor fuit, quanto pro illo deus etiam indigna suscepit.
1. Cor. 1. Quia enim non cognouit mundus per sapientiam deum: placuit deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Ac si diceret: Cum deum qui est sapientia, nequaquam per sapientiam suam mundus inueniret: placuit vt deum hominem factum per humanitatis stultitiam cognosceret: quatenus eius sapientia ad nostram stultitiam descenderet: & lucem supernæ prudētiæ lutō suæ carnis illuminata nostra cecitas videret: Natus igitur ex patre sine tempore, ex matre nasci est dignatus in tempore, vt per hoc quòd ortum suum inter initium finemq; concluderet, humanæ mentis oculis ortum qui nec initio sumitur, nec fine angustatur aperiret, vnde bene nunc ad beatum Iob dicitur:

Quòd nato in carne domino sancta Ecclesia de tenebris noctis egrediens quærit suum locum in luce beatitudinis æternæ.

Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo: & ostendisti aurorę locum suum?) Subaudis vt ego. Ortus quippe diuinitatis eius antè & pôst non habet. Cui dū semper esse est
I per æternitatem, dum omne quod labitur circunscribit: intra semetipsum temporum discursus claudit. Ortus verò humanitatis ei⁹ quia & cœpit & desiit: & antè & post habere à tempore accepit. Sed quia dum ipse vmbras nostræ temporalitatis suscepit, lumen nobis suæ æternitatis infudit: rectè per hunc ortum quem creator sibi in tempore condidit, locum suum sine tempore aurora cognouit. Quia enim diluculum vel aurora à tenebris in lucem vertitur, nón immerito diluculi vel aurorę nomine, omnis electorum Ecclesia designatur. Ipsa nāq; dum ab infidelitatis nocte ad lucem fidei ducitur, velut auroræ more in diem post tenebras splendore supernæ claritatis aperitur. Vnde & bene in Canticis cāticorum dicitur: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora
Canti. 6. consurgens? Sancta enim Ecclesia cœlestis vitæ præmia appetēs, aurora vocata est: quia dum peccatorum tenebras deserit, iustitiæ luce fulgescit.

Caput. II.

HAbemus tamen subtilius aliquid quod considerata qualitate diluculi vel auroræ pensemus. Aurora nanque vel diluculum noctem quidem præterisse nunciant: nec tamen diei claritatem integram ostentant: sed dum illam pelluntˌ hanc suscipiunt: lucem tenebris permixtam tenent. Quid itaque in hac vita omnes qui veritatem sequimur, nisi aurora vel diluculum sum⁹? quia & quędam iam quæ lucis sunt agimus: & tamen in quibusdam adhuc tenebrarum reliquiis non caremus. Per prophetam quippe deo K
dicitur: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Psal. 142.
Rursumque scriptum est: In multis offendimus omnes. Pau- Iaco. 3.
lus quoque ait: Video aliam legē in membris meis repugnā- Roma. 7.
tem legi mentis meæ: & captiuum me ducentem in lege peccati quæ est in membris meis. Vbi ergo lex peccati cum lege mentis contēdit, profecto adhuc aurora est: quia lux quæ iam emicuit, necdū prætereuntes funditus tenebras pressit. Adhuc aurora est: quia dū lex carnis legē mētis, & lex mētis legē carnis percutit, inter se vicissim lux & vmbra confligit. Vnde rursū Paul⁹ cū diceret: Nox præcessit, nequaq; subdidit Roma. 13.
dies venit: sed, dies autē appropinquauit. Qui cūm post discessum noctis iā nō veniſſe, sed appropinquasse diē intuatur, esse se proculdubio ante solē post tenebras adhuc in aurora demonstrat. Tunc autem plenè sancta electorum Ecclesia dies erit, cùm ei admixta peccati vmbra iam non erit. Tunc plenè dies erit, quando interni luminis perfecto feruore claruerit. Tunc plenè dies erit, quando nullam malorum suorum tentantem memoriam tolerans, omnes à se tenebratum etiā reliquias absconditˌ Vnde & bene hæc aurora quasi adhuc in transitu demonstratur, cùm dicitur: Et ostendisti auroræ locum suum.) Cui enim locus suus ostenditur, profectò ex alio ad aliud vocatur. Quid est enim locus auroræ, nisi perfecta claritas visionis internæ? Ad quem cùm ducta venerit, iam de transactæ noctis tenebris nihil habebit. Nunc autem L
adhuc tentationum molestias sustinet: quia per intentionem cordis ad aliud festinat Ecclesia, ad locum suum tendit aurora. Quem locum si mente non cerneret, in huius vitæ nocte remaneret. Sed cùm quotidie contendit perfici, & in lucem quotidie augeri: locum suum iam conspicit, & plenè sibi claréscere solem quærit. Locum suum aurora considerat: quando sancta anima ad contemplandam conditoris sui speciem flagrat. Ad locum suum pertingere aurora satagebat, cùm Dauid diceret: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum: Psal. 41.
quando veniam & apparebo ante faciem dei? Locum suum veritas auroræ monstrabat, cùm per Salomonem diceret: Eccles. 6.
Quid habet amplius sapiens à stulto: & quid pauper: nisi vt pergat illuc vbi est vita? Quem profectò locum etiam præcedentibus incarnationem suam patribus post ortum suum dominus ostendit: quia nisi per prophetiæ spiritum incarnandum supernæ patriæ regem cognoscerent: bona eiusdem Ioan. 17.
patriæ quàm essent desiderabilia non viderent. Locum suum veritas auroræ patefecit, cùm patrem coram discipulis petiit, dicens: Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & Mat. 24.
illi sint mecum. Locum suum auroræ monstrauit, cùm dicebat: Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Ad hunc locum quem cognouerat, peruenire aurora festinabat, cùm Paulus desiderio habere se diceret dissolui, & cū Philip. 1.
Christo esse. Et rursum: Mihi viuere Christus est: & mori lu- 1. Cor. 5.
crum. Et rursum: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex deo habemus: domum non manufactam, æternam in cœlis. Bene M
autem post ortum suum locum proprium auroræ ostendisse se perhibet, quia futuræ retributionis beatitudinem priusq; per corpus ipse innotesceret, in paucorum intellectu continuit. Cùm verò humanæ natiuitatis infirma suscepit, venturæ claritatis notitiam in multitudinis innumeræ amore dilatauit. Sed cùm diuini operis mysteriū sic misericordia peragat: vt tamen & ira comitetur: quatenus occultus arbiter alios respiciens redimat, alios deserens perdat: quia cognouimus quomodo per incarnationem suā electos illuminet: audiamus nunc quomodo reprobos damnet. Sequitur:

Quòd Iudaica perfidia uiso Christo concussa est: & aliis sic, aliis aliter de eo sentientibus: paucis ex illa tanta plebe assumptis: Scribas & Pharisæos meritò reprobauit.

Nunquid tenuisti concutiens extrema terræ: & excussisti impios ex ea?) Extrema terræ dominus tenuit: quia in fine seculorum ad destitutam iam & alienigenis regibus subditam synagogam venit: atque ex illa impios excussit: quia spiritalia fidei prædicamenta renuentes, etiam à carnalis sacrificij gloria repulit. Vel certè extrema terræ tenuit: quia ex Iudęa paucos abiectos & humiles elegit. Extrema terræ tenuit: quia legisdoctores deserens, piscatores sumpsit. Dumque eius ex-

A eius extrema tenet, ex ea impios excutit: quia dum infirmos fideles roborat, fortes in illa infideles damnat. Rectè verò etiam concutiens addidit: quia per aduentum suum immensa formidine etiam reproborum corda commouit. Concussi
Ioan. 12. quippe fuerant qui dicebant: Nihil proficimus: ecce totus mundus post eum abiit. Res autem quæ concutitur, huc illucq; ducta fatigatur. Concussa ergo Iudæa fuerat, quæ de Christo per alios dicebat quia bonus est, & per alios resistebat dicens: nō, sed seducit turbas. Per alios dicebat: Nisi hic
Ioan. 7. Ioan. 9. esset à deo, non poterat facere quicquam, atque ad extremū
Ioan. 18. per alios clamat: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. Concussi quidē, sed nō prostrati sunt reprobi, cùm modo miracula obstupescentes cernerent: modo infirmitatis opprobria despicientes irriderent. An non concussi
Ioan. 10. fuerant qui dicebant: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam. Vel certè extrema terræ concussit & tenuit: quia cum infirma corda humilium pio timore terruit: nequaquam ea iudicio districto dereliquit. Inde enim multitudo credentium in deum robustius stetit, vnde in se humiliata trepidauit. Nam quia eum deus quem concutit tenet: insinuat per prophetam dicens: Super quē requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & tremētem sermones meos? Quia eum quem concutit tenet, Salo-
Prou. 28. mone attestante intimatur, qui ait: Beatus vir qui semper est pauidus: qui autem mentis est duræ, corruit in malum. Igitur
B quia extrema Iudææ dominus in apostolis tenuit: atque exilia Scribas & Pharisæos ac pontifices impietatis suæ merito exigente reprobauit: quid adhuc de eorum damnatione subdatur, audiamus. Sequitur: Restituetur vt lutum signaculum: & stabit sicut vestimentum.) Quid aliud dominus plebem Israëliticam nisi lutum reperit: quam obsequiis gentilium deditam, in Aegypto seruientem lateribus inuenit? Quam dum tot miraculis ad terram repromissionis duxit, Quam perductam cognitionis suæ scientia impleuit: dum tot arcana secretorū ei per prophetiam cōtulit: quid eam aliud
al. diuina. quàm seruandi mysterij signaculum fecit? Ipsa quippe diu in prophetia clausum continuit, quicquid de se veritas in fine reuelauit. Sed dum post tot diuina secreta, post tot perce pta miracula in redemptoris sui aduentu, plus terram quàm
Ioan. 11. veritatem dilexit: per sacerdotes dicens: Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem: quasi ad eos quos in Aegypto reliquerat lateres rediit: & quæ facta iam dei signaculū fuerat, ad hoc se iterum quod deseruerat inflexit: lutumque se post signaculum in oculis veritatis exhibuit: cū per impietatis malitiam accepti verbi mysteria perdidit: & sola terrena sapere quæ inquinant elegit. Vbi aptè subiungit: Et stabit sicut vestimentum. Impolita nanque & grossiora vestimenta etiam
C cùm induta fuerint, quia inuentis membris bene applicata non inhærēt, stare feruntur. Iudæa igitur circa veritatis notitiam etiam cum seruire videretur, sicut vestimentum stetit, quia per exteriora mandata seruire se domino ostendit, sed adhærere ei per charitatis intelligentiam noluit. Dum solam in præceptis dei literam tenuit, & nequaquam se per spiritū sensibus intimis iunxit, quasi ei qui se induerat non adhæsit. Vbi & aptè subiungitur: Auferetur ab impiis lux sua.) Quia dum credere veritati renuunt, cognitionē legis in perpetuum amittunt: & dum de accepta lege superbiunt, nimirum de scientiæ suæ gloria cæcantur. Scriptum quippe est:
Psal. 68. Obscurētur oculi eorum, ne videant. Rursumque scriptum
Esa. 6. est: Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua. Et rur-
Ioan. 9. sum scriptum est: In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant. Et quia semetipsos de legis operibus contra conditorem legis extulerunt, aptè subditur: Et brachium excelsum conteretur.) Excelsum quippe brachium conteritur, quādo prædicata fidei gratia superba legis operatio reprobatur cùm di-
Roma. 3. citur: Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. Cuncta tamen hæc intelligi & aliter possunt. Terram quippe scriptura sacra vocare consueuit Ecclesiam. Extrema igitur terræ dominus tenet, & concutit: quia ecclesiæ suæ vltima per aduentum antichristi persecutione immanissima turbari permittit, nec tamen permittendo deserit. Hanc terrā aliquando dominus tenet & non concutit, aliquando tenet & concutit: quia modo eam tranquilla pace fidei possidet, mo D
do commoueri impetu persecutionis iubet. Bene autem cùm diceret: Nunquid tenuisti concutiēs extrema terræ, ilico adiunxit, & excussisti impios ex ea? Attestante enim Paulo, plę ad Tit. 1.
rique in ea sunt qui confitentur se nosse deum, factis autem negant. Impios ergo ex ea dominus excutit: quia hi quos nūc intima vitia possident, tunc in voraginem aperte infidelitatis cadent, atque in aceruum palearum transeunt, cùm tentationis illius aura cōmouentur. Et quanuis se nunc sub specie fidei intra areæ sinum tegant, tunc nimirum extra granorum cumulum districti examinis ventilabro resilient. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd Iudæi qui legis seruandæ signaculum acceperant in iudicio tanquam lutum restituentur: quia quòd terrena sapuerint, omnibus demonstrabitur.

Restituetur vt lutum signaculum.) Ac si apertè diceret: Hi qui nunc videntur in Ecclesiæ sinu signaculum, tunc ante oculos omnium restituentur vt lutum, id est, nequaquā iudicia hominum de professione religionis fallūt: sed quòd terrena sapiant demonstrantur. Solet enim scriptura sacra pro fide appellare signaculum, pro iniquitate lutum. Nam filius iunior qui consumpta substantia ad patrem rediit, in munere annulum accepit. Gentilis enim populus qui Luc. 15.
immortalitate perdita, ad deum pœnitendo reuertitur, per E
fidei signaculum munitur. Vnde & à sponso suo Ecclesiæ dicitur: Pone me vt signaculum super cor tuum. Idcirco nan- Can. 8.
que signaculum rebus ponitur, ne qua diripientium præsumptione temerentur. Sponsus ergo in corde signaculum ponitur, quando fidei eius mysterium in custodiam nostræ cogitationis imprimitur, vt ille infidelis seruus nimirum noster aduersarius, cùm signata fide corda considerat tentando ea irrumpere non præsumat. Per lutum vero quia terrena cōtagia demonstrantur attestatur Psalmista qui ait: Eduxisti Psal. 39.
me de lacu miserię, & de luto fecis. Quia igitur multi in terrenis contagiis inuenti, perducti ad Ecclesiam, cœlestis fidei sacramento signantur, & tamen ab iniquis operibus non recedunt: seque nunc fidei velamine contegunt, sed cùm tempus inuenerint, quid sint veraciter ostendunt: rectè dicitur: Restituetur vt lutum signaculum. Quos enim nunc fideles credimus, ipsos tunc fidei hostes inueniemus, & quāuis appareant non tentati signaculum, erunt proculdubio tentati lutum. Vnde & rectè dicitur: Restituetur: quia qualis eorum conscientia esse ante fidem potuit, tales eos postmodum reproba vita conuincit. De quibus aptè subiungitur: Et stabit sicut vestimentum.) Tot nunc quasi vestibus sancta Ecclesia induitur, quot fidelium veneratione decoratur. Vnde & ei ostensis gentibus à domino per prophetam dicitur: Viuo ego dicit dominus: quia omnibus his velut orna- Esa. 49.
mento vestieris. Multis tamen quasi fidelibus nunc specie- F
tenus induitur: sed pulsante persecutionis impetu, tunc eis exuta nudabitur: de quorum sorte hic dicitur: Et stabit sicut vestimentū. Stare verò hoc loco ponit, in peccato persistere. Vnde scriptum est: Et in via peccatorum non stetit. Vel certè reprobus quisque sicut vestimentum stare dicitur, vt non posse stare monstretur, quia sicut induta vestis in visionis suæ specie per corpus tenditur, exuta autem fracta cōplicatur: ita vnusquisque quia à sanctæ Ecclesiæ tunc statu recesserit, tēsus ac decorus quasi dum indueretur fuit, sed exutus postmodum confractus atque abiectus iacebit. Si verò stare intelligimus perdurare, sicut vestimentum stat quisq; reprobus, qui in hac vita quam diligit, breuiter durat. Vnde Psal. 101.
& per prophetam dicitur: Omnia sicut vestimentum veterascent, & sicut opertorium mutabis ea, & mutabuntur. Hæc itaque quæ allegoriarum nube tecta intulit, nūc verbis apertioribus innotescit subdens:

Quòd impiorum lux sit, hoc quod eis ex fide lucet, quæ tūc auferetur, quando pulsante persecutionis articulo, quod rectum credere uidebantur amittunt.

Caput. III.

AVferetur ab impiis lux sua.) Neque enim eos nunc dei lumē illustrat, qui iniquitatis suæ malitiam fidei nomine palliant. Nā dum iuxta prędicationem fidei

Universidad de Deusto
Biblioteca

G viuere negligunt,& tamen eandem fidem ſpecietenus venerantur, honorem vitæ præſentis ex nomine religionis quærunt. Hocque eis ex fide lucet,quòd eos fides coram hominibus reſouet. Sunt verò nonnulli qui æterna quæ audiunt veraciter credunt, & tamen eidem quam tenent fidei malè viuendo cõtradicunt. Habent hi quoque in tenebris lucem ſuã, quia dum peruerſa agunt,& tamen de deo recta ſentiunt , ne tenebreſcant funditus,ex quadam parte fulgore luminis illu ſtrantur. Qui dum plus terrena quàm cœleſtia,plus quæ vident q̃ quæ audiũt diligunt, pullante perſecutionis articulo, quod rectum credere vibebantur amittunt. Quod illo maxime tempore multiplicius agitur,quando ſurgente ipſo ini quorum capite,in ſancta Eccleſia perſecutione vltima liberis ſuis viribus eius fortitudo graſſatur. Ibi tunc cor vniuſcuiuſ que oſtenditur, vbi quicquid in occultis latebat aperitur, & qui nũc ore ſunt pij,& corde ſunt ipij,publicata malitia cor ruunt, & lucem fidei quam ſpecietenus tenuerant perdunt. Sed inter hæc neceſſe eſt vt vnuſquiſque noſtrum ad cordis ſui ſecretum redeat,& actionis ſuæ dãna pertimeſcat,ne exigentibus meritis per diſtrictam iuſtitiam iudiciorum dei in talium hominum numerum incurrat.

Quòd omnia moraliter ad antichriſtum tempora referuntur, in quibus concuſſio perſecutionum erit, & ſi ctos quoſque qui modo in Eccleſia ſunt infideles, etiam nunc reproba uita conuincit.

H Nemo autem ſibi incautè blãdiatur & idcirco ſe à tali oc caſu extraneum credat, quia ad illius tempeſtatis procellam peruenire ſe non exiſtimat. O quanti illius tentationis tẽpora non viderunt,& tamen in eius tentationis procella verſan tur. Caĩa tempus antichriſti non vidit,& tamen membrum antichriſti per meritum fuit. Iudas fæuitiam perſecutionis illius ignorauit, & tamen viribus crudelitatis eius auaritia ſuadente ſuccubuit. Simon diuiſus longè ab antichriſti tẽpo ribus extitit,& tamen eius ſe ſuperbiæ miraculorum potẽtiam peruerſè appetendo coniunxit. Sic iniquum corpus ſuo capiti,ſic membris membra iunguntur,cùm & cognitione ſe neſciunt,& tamen praua ſibi actione copulantur. Neq; enim Pergamus Balaam libros aut verba cognouerat,& tamẽ eius nequitiam ſequẽs,voce ſupernæ increpationis audiebat: Habes illic tenentes doctrinam Balaam,qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſraël,edere & fornicari. Thyatiræ quoque Eccleſiam ab Hiezabel notitia & tẽpora & loca diuidebant, ſed quia eam par vitę reatus aſtrinxerat,ineſſe ei Hiezabel dicitur,atque operibus peruerſis inſiſtere, an gelo atteſtante:qui ait: Habeo aduerſus te aliqua,quia permittis mulierem Hiezabel,quæ ſe dicit prophetam, docere, & ſeducere ſeruos meos,fornicari & manducare de idolothytis. Ecce quia reperiri potuerunt qui Hiezabel vitam reproba actione ſecuti ſunt: Hiezabel illic inuenta memoratur,quia videlicet prauum corpus coniuncti mores vnum fa ciunt, etiam ſi hoc loca vel tempora ſcindunt . Vnde fit vt in peruerſis ſuis imitatoribus & iniquus quiſque maneat qui ſam præteriit,& in ſuis operatorib⁹ ipſe iniquorum author iam appareat,qui necdum venit. Hinc Ioannes ait: Nunc antichriſti multi facti ſunt,quia iniqui omnes iam ei⁹ membra ſunt,quæ ſcilicet peruerſe edita, caput ſuum malè viuendo præuenerunt. Hinc Paulus ait: Vt reueletur in ſuo tempore. Nam myſterium iam operatur iniquitatis. Ac ſi diceret: Tũc antichriſtus manifeſtus videbitur,nam in cordibus iniquorũ ſecreta ſua iam nunc occultus operatur. Vt enim de apertioribus criminibus taceam,ecce alius fratri in corde ſuo tacitus inuidet,& ſi occaſionem reperiat,eum ſupplantare cõtendit. Cuius alterius membrum eſt, niſi eius de quo ſcriptũ eſt: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum? Alius magni meriti eſſe ſe æſtimans , per tumorẽ cordis cunctis ſe præferẽs,oẽs ſemetipſo inferiores credit. Cui⁹ alterius mẽbrum eſt,niſi ei⁹ de quo ſcriptũ eſt: Omne ſublime videt, & ipſe eſt rex ſup vniuerſos filios ſupbiæ? Alius mũdi hui⁹ potentiã quærit,nõ quo aliis ꝓſit,ſed quo ipſe alteri ſubdit⁹ nõ ſit. Cuius alterius membrum eſt,niſi eius de quo ſcriptũ eſt, qui dixit: Sedebo in monte teſtamenti,in lateribus Aquilonis,aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo? Solus quippe altiſſimus ita dominatur ſuper omnia, vt alteri ſubeſſe nõ poſſit. Quem diabolus imitari peruerſè voluit, cùm ſuum dominum quærens,ei ſubeſſe recuſauit. Imitatur ergo diabolum quiſquis idcirco poteſtatem ſuam appetit, quia ei qui ſibi eſt ſuperna ordinatiõe prępoſitus,ſubeſſe faſtidit. Caput. IIII.

Mẽbra antichriſti. *Cain.* *Iudas.* *Simon.* *Balaam.* *Apoc.2.* *Hiezabel.* *Ibidem.* *1.Ioan.2.* *2.Theſ.2.* *Exẽplũ de inuidis.* *Sapien.2.* *Exẽplũ de ſuperbis.* *Iob.41.* *Exẽplũ de potentibus* *Eſa.14.*

K Svnt præterea plurima quæ quoſdam in ipſa pace Eccleſiæ conſtitutos,infideles eſſe renũcient. Video nãq; nonnullos ita perſonam potentis accipere, vt requiſiti ab eo, pro fauore eius non dubitent in cauſa proximi veritatem negare. Et quis eſt veritas,niſi ille qui dixit: Ego ſum via, veritas & vita? Neque enim Ioannes baptiſta de confeſſione Chriſti,ſed de iuſtitiæ veritate requiſitus occubuit: ſed quia Chriſtus eſt veritas,ad mortem vſque idcirco pro Chriſto, quia videlicet pro veritate peruenit. Ponamus ergo ante oculos quòd aliquis percunctatus perſonam potentis accepit,& ne verbi ſaltem iniuriam pateretur, veritatẽ rogauit. Quid rogo iſte faceret in dolore pœnarum,qui Chriſtũ erubuit inter flagella verborum? Ecce & poſt hæc ante oculos hominum adhuc Chriſtianus eſt,& tamen ſi eũ dominus diſtrictè diſpoſuit iudicare,iam nõ eſt. Video autem alios quibus per locum magiſterij exhortandi ſunt officia arguẽdiq; cõmiſſa,qui vident aliquid illicitum admitti, & tamen dum quorundam potentum offendere gratiam metuunt, arguere non præſumunt. Quiſquis iſte eſt,quid aliud facit, niſi ví dit lupum venientem,& fugit? Fugit,quia tacuit: tacuit,quia deſpecta æterna gratia,temporalem gloriam plus amauit. Ecce ante potentis faciem intra ſui ſe latebras ſilentij abſcõdit,& ſicut perſecutioni publicè,ſic occultè locum dedit timori. Bene de talibus dicitur: Dilexerunt gloriam hominũ magis quã dei . Quiſquis igitur talis eſt,ſi hæc diſtrictè iudicantur,etſi perſecutio publica defuit, tamẽ tacendo Chriſtum negauit. Nõ ergo deſunt vel in pace Eccleſiæ antichriſti tentamenta. Nemo itaque illa perſecutionis extremæ tẽpora quaſi ſola perhorreſcat . Apud iniquos nanque quotidie res antichriſti agitur, quia in eorum cordibus myſterium ſuum iam nunc occultus operatur. Et ſi multi nũc ſpecietenus intra Eccleſiam conſtituti ſimulant ſe eſſe quod nõ ſunt,in aduentu tamẽ iudicis prodẽtur quod ſunt: de quibus bene Salomon ait: Vidi impios ſepultos,qui etiam cùm adhuc viuerent,in loco ſancto erant, & laudabantur in ciuita te quaſi iuſtorum operum. Igitur poſtquã de iniquis dictum eſt: Reſtituetur vt lutum ſignaculum,& ſtabit ſicut veſtimẽtum,& auferetur ab impiis lux ſua,quod vtique in illa eſt antichriſti perſecutione faciendum,mox de eiuſdem antichriſti perſecutione nos conſolans ait: Et brachiũ excelſum cõfringetur.) Quid nanq; aliud excelſum brachium accipitur, niſi ſuperba antichriſti celſitudo,quæ ſuper reprobas mẽtes hominũ faſtu glorię ſecularis erigitur,ita vt homo peccator & tamen æſtimari homo deſpiciens,deum ſe ſuper homines mentiatur? Vnde & Paulus Apoſtolus dicit: Ita vt in tẽplo dei ſedeat,oſtendens ſe tanquam ſit deus. Cuius vt tumorem plenius oſtenderet, præmiſit : Qui aduerſatur & extollitur ſuper omne quod dicitur deus,aut quod colitur. Deus enim dici aliquando & homo poteſt,ſuxta quod ad Moyſen dicitur: Ecce conſtitui te deum Pharaonis. Deus verò coli purus homo non poteſt. Quia verò ſe antichriſtus & ſuper ſanctos quoſque homines & ſuper ipſius potentiam diuinitatis extollit,per exactum ſibi nomen gloriæ, & hoc quod deus dicitur, & hoc quod deus colitur tranſire conatur. Notandum verò eſt in quantam ſuperbiæ foueam cecidit,qui in menſura ruinæ qua lapſus eſt,non permanſit. Diabolus quippe vel homo à ſtatu conditionis propriæ elata mente corruerunt, vt vel ille diceret: Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo: vel iſte audiens crederet : Aperientur oculi veſtri,& eritis ſicut dij. Idcirco ergo vterq; cecidit,quia eſſe deo ſimilis non per ſuſtitiam, ſed per potentiam concupiuit. Sed homo per gratiam liberatus, qui dei ſimilitudinẽ peruerſè appetendo ceciderat,in reatu criminis ſui lõgè deo imparem ſe eſſe cognoſcens clamat. Domine quis ſimilis tibi? Diabolus verò in lapſu ſui criminis ſuſtẽ dimiſſus,in mẽſura ruinæ ſuæ minimè permanſit , ſed quando diutius ab omnipotentis gratia defuit , tanto magis reatum criminis cumulauit. Nam qui ideo cecidit quia peruerſo ordine deo eſſe ſimilis voluit , eouſque perductus eſt vt in antichriſtum ve-

Ecclĩ.8. *Exẽplũ de non corrigentibus.* *Ioan.14.* *2.Theſ.2.* *Exod.7.* *Eſa.14.* *Gene.3.* *Ioan.11.* *Pſal.88.*

A ſtum veniſſe,videri deo ſimilis dedignetur,atque eum quem habere non potuit ſuperbus æqualem,damnatus inferiorem putet. Nam cùm de illo hoc quod iam præmiſimus dicitur: Extollẽs ſe ſupra omne quod dicitur deus,aut quod colitur, apertè mõſtratur: quia appetendo dudum dei ſimilitudinẽ, quaſi iuxta deum erigere ſe voluit,ſed in ſuperbiæ culpa cre ſcendo,iam ſe ſupra omne quod deus dicitur & colitur extollit. Quia ergo hæc eius ſuperbia diſtricti iudicis erit aduentu ferienda,ſicut ſcriptum eſt: Quem dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui,& deſtruet illuſtratione aduẽtus ſui, rectè dicitur: Et brachium excelſum confringetur . Cuncta tamẽ hæc quæ bis diſcuſſa ſunt,adhuc intelligi & aliter poſſunt. Verba enim dei quaſi pigmẽta quædam noſtri ſunt adiutorij. Et ſicut pigmentum quanto plus teritur, tãto plus in poculo eius virtus augetur,ita diuina eloquia quo magis exponendo conterimus, eo audientes amplius quaſi bibentes iuuamur. Caput. V.

1.Theſ.2. *Verba dei quaſi pigmẽta ſunt.*

Q Via igitur miſericors deus diu peccata hominum tolerat,& cùm iam vicinum finem reſpicit,plærũque mentes peccantium immutat, rectè de ſe vim tantæ pietatis inſinuãs ait: Nunquid tenuiſti concutiens extrema terræ,& excuſſiſti impios ex ea? Per terrã quippe homo infima ſapiẽs deſignatur,cui peccãti dictum eſt: Terra es & in terram ibis. Sed quia pius conditor facturam ſuam non deſerit,mala hominum & per ſuam patientiam tolerat,& per eorum quandoque conuerſionem relaxat. Cùm autem duras atq; inſenſibiles mẽtes reſpicit,modo eas minis,modo verberibus, modo reuelationibus terret, vt quæ peſſima ſecuritate duruerant, ſalubri timore molleſcant, quatenus vel ſero redeant , & hocipſum ſaltem quod diu expectati ſunt, erubeſcant. Scit enim dominus quia extrema vitæ noſtræ plus iudicat , & idcirco electos ſuos in fine ſollicitus purgat. Scriptum quippe eſt : Deus iudicabit fines terræ. Tanto ergo impenſius vltimis noſtris inuigilat, quanto in ipſis pendere initia vitæ ſequentis penſat . Quod quia miſericorditer facit pietate ſua in mediũ deducta , qua etiam ſero conuerſos peccatores recipit,beati Iob iuſtitiam erudit,dicens : Nunquid tenuiſti concutiens extrema terræ, & excuſſiſti impios ex ea? ſubaudis vt ego, qui in ſuis vltimis ſæpe peccatores terrendo concutio,conuertendo teneo, atq; ab eorum cordibus impios cogitationũ motus euello. Et rectè beato Iob dominus, quomodo iuxta finem peccatores cõuertat,inſinuat. Ac ſi apertè dicat: Miſericordiæ meæ potẽtiam reſpice,& tuæ iuſtitiæ elationem preme. Quę extrema hominis quia etiam cum conuertitur per carnis mortem,illa antiquæ culpæ vindicta comitatur, protinus inſinuat cùm dicit: Reſtituetur vt lutum ſignaculum, & ſtabit ſicut veſtimentum.) Hominem quippe dominus quem ad ſuam ſimilitudinem condidit,quaſi quoddam ſuæ potẽtiæ ſignaculum fecit. Quod tamẽ vt lutum reſtituetur,quia licet æterna ſupplicia per conuerſionem fugiat,in vltione tamen perpetratę ſuperbiæ carnis morte damnatur. Ex luto quippe homo conditus,& mentis accepta ratione, ſimilitudine diuinæ imaginis decoratus,elatione cordis intumeſcens , quòd de infimis formatus eſſet , oblitus eſt : Vnde mira conditoris iuſtitia actum eſt, vt quia per ſenſum intumuit , quem rationabilem accepit: rurſus terra per mortem fieret , quam eſſe ſe conſiderare humiliter noluit: & quia peccando dei ſimilitudinem perdidit , moriendo vero ad limi ſui materiam redit , rectè dicitur: Reſtituetur vt lutum ſignaculum. Et quia de corpore dum ſpiritus vocatur , quodam quaſi inuolucro ſuæ carnis exuitur , aptè de eodem luto ſubiungitur: Et ſtabit ſicut veſtimentum.) Lutum nanque noſtrum ſicut veſtimẽtum ſtare , eſt vſque ad reſurrectionis tempus inane exutumq; perdurare. Sed quia hanc pœnam ſuperbiæ nec illi tranſeũt, qui & eandem ſuperbiam viuendo humiliter vincunt, quę ſit ſuperbientium ſpecialis pœna, ſubiungit dicens: Auferetur ab impiis lux ſua, & brachium excelſum confringetur.) Mors enim carnis quæ electos luci ſuæ reſtituit, lucem ſuam reprobis tollit. Lux nanque ſuperbiẽtis eſt gloria vitæ præſentis. Quæ ei lux tunc ſubtrahitur, cùm per carnis interitum ad retributionum ſuarum tenebras vocatur. Ibi tunc excelſum brachium confringitur, quia celſitudo cordis vltra naturæ ordinem violenter arrepta , opprimentis ſe diuinæ iuſtitiæ mole diſſipat, vt quia ſe peruerſè in breui erexerat, per pondus iudicij in æternum fracta cognoſcat. Nullus autem noſtrum quid poſt mortem ſequeretur agnoſceret, niſi vitæ noſtræ conditor ad pœnam vſque mortis noſtræ veniret. Niſi enim ipſe miſericorditer infima peteret, nequaquã nos poſt ſuam imaginẽ perditos iuſtẽ ad ſumma reuocaret. Vnde & rectè ſubiungitur:

Eſa.51.

Quòd dominus ad inferna deſcendens,carcerem gehennæ uiam & tranſitum fecit, ipſe uerò liberans alligatos liber deambulauit,& apertis portis mortis, exitum de tenebris ad lucem fecit.

Nunquid ingreſſus es profundum maris, & in nouiſſimis abyſſi deambulaſtî?) Ac ſi dicat: Vt ego,qui non ſolum mare,id eſt,ſeculum per aſſumptam humanam carnẽ atque animam petij, ſed etiam per eam ſponte in morte poſitus,vſq; ad vltima inferni quaſi ad maris profunda deſcendi. Si enim mare,more diuini eloquij,ſeculũ debet intelligi,nil prohibet profunda maris, inferni clauſtra ſentiri. Quod profundum maris dominus petiit,cùm inferni nouiſſima electorum ſuorum animas erepturus intrauit. Vnde & per prophetam dicitur: Poſuiſti profundum maris viam,vt tranſirent liberati. Hoc nanque profundum maris ante redemptoris aduentũ non via,ſed carcer fuit: quia in ſe etſi bonorum animas quãuis non in locis pœnalibus claudit. Quod tamen profundum viam dominus poſuit: quia illuc veniens,electos ſuos à clauſtris inferni ad cœleſtia trãſire cõceſſit. Vnde & aptè illic dicitur: Vt tranſirent liberati. Quod verò profundum maris dixerat, hoc aliis verbis replicans,abyſſi nouiſſimum vocat, quia ſicut aquarum abyſſus nulla noſtra viſione comprehẽditur,ita occulta inferni nullo à nobis cognitionis ſenſu penetrantur. Qui enim hinc ſubtrahantur cernimus,ſed quæ illos iuxta meritum retributio ſuppliciorum maneat, non videmus. Caput. VI.

Sapien. 7.

V Igilanti verò eſt cura penſandum,quòd in nouiſſimo abyſſi deambulaſſe ſe perhibet. Deambulare quippe non conſtricti,ſed liberi eſt. Quem enim vincula ſtringunt,eius nihilominus greſſus impediunt. Quia igitur dominus nulla peccati vincula pertulit, in ſaſerno deãbulauit. Liber quippe ad ligatos venit. Vnde ſcriptum eſt: Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio,inter mortuos liber. In nouiſſimis ergo abyſſi domino deambulare,eſt in loco damnationis nil ſuæ retentionis inuenire, atteſtante Petro qui ait: Solutis doloribus inferni,iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo. Vel certè quia deambulando nos cùm de loco ad locum ducimur,hic illicque præſentes inuenimur: deambulaſſe in inferno dominus dicitur , vt electis animabus in locis ſingulis per diuinitatis potentiam præſens fuiſſe monſtraretur. Vnde & ſpiritus ſapientiæ mobilis deſcribitur, vt per hoc quod nuſquam deeſt, vbiq; nobis occurrere deſigne tur. Quam deſcenſionem ſuam dominus tanto mirabilẽ reſpicit, quanto eam redempto homini crebrius infundit. Eam nanque adhuc replicans ſubdit : Nunquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, & oſtia tenebroſa vidiſti?) Portæ enim mortis ſunt poteſtates aduerſę. Quas deſcendens dominus aperuit,quia earum fortitudinem moriendo ſuperauit. Quæ appellatione quoque alia tenebroſa oſtia vocantur, quia dum per occultationis ſuæ inſidias non videntur,deceptis mentibus viam mortis aperiunt. Quæ tenebroſa oſtia dominus vídet, quia immundorum ſpirituum fraudulentam malitiam & reſpicit & premit. Quos niſi ipſe nobis neſcientibus videndo prohiberet,& nil de inſidiis eorum mens noſtra cognoſceret, & eiſdem inſidiis capta deperiret. Quæ tenebroſa etiam nos oſtia cernimus, quando ſupernæ lucis radiis illuſtramur. Vnde & per prophetã dicitur: Dominus mihi adiutor eſt,& ego videbo inimicos meos. Hoſtes igitur noſtros ipſe videt,qui ſuo eos munere nobis viſibiles facit. Vel certè tenebroſa tunc oſtia dominus vidit,cũ clauſtra inferni penetrans,crudeles ſpiritus perculit,& mortis prepoſitos morieudo damnauit. Quod idcirco hic nõ adhuc de futuro, ſed iam de præterito dicitur, quia hoc quod factur⁹ erat in opere,nimirum iam fecerat in prædeſtinatione. Quia verò poſt mortem reſurrectionemq; eius creuit Eccleſia, atq; in cũctis eſt gentibus dilatata,aptè ſubiungitur:

Pſal.87. *Actо.2.* *Pſal.117.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caput. VII.

G NVnquid consideraſti latitudinem terræ?) Dum enim dominus anguſtias mortis petiit, fidem ſuam in gentibus dilatauit,atq; ad innumera corda credentium,ſanctam Eccleſiam extẽdit. Cui per prophetam dicitur:Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorũ tuorum extende,ne parcas. Longos fac funiculos tuos, & clauos tuos conſolida. Ad dexteram enim & ad læuam penetrabis, & ſemen tuum gentes hæreditabit. Quæ latitudo terræ profectò non fieret, niſi ipſe prius & vitam quàm nouimus moriendo deſpiceret, & vitam quam non nouimus, reſurgendo monſtraret. In morte quippe ſua noſtræ oculos mentis aperuit, & quæ eſſet vita quæ ſequeretur oſtendit. Esa.54.

Vnde & hunc in Euangelio ordinem tenens diſcipulis dicit: Sic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die,& prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes. Pauci enim ex plebe Iſraëlitica ipſo prædicante crediderunt, innumeri verò gentium populi viam vitę moriente illo ſecuti ſunt. Superbos nanque dum adhuc paſſibilis viueret pertulit, à paſſibili verò vita multos dum moreretur ſtrauit. Quod bene Sãſon in ſemetipſo dudum figuraliter expreſſit,qui paucos quidem dũ viueret interemit,deſtructo autem templo, hoſtes innumeros cùm moreretur occidit. Quia nimirum dominus ab elatione H ſuperbiæ paucos cùm viueret,plures verò cùm templum ſui corporis ſolueretur extinxit,atque electos ex gentibus quos viuendo ſuſtinuit,ſimul omnes moriendo proſtrauit. Rectè itaque poſt quam inferna penetraſſe ſe docuit, conſiderandã mox terræ latitudinem ſubiunxit: Ac ſi flagellato homini diceret: Perpende quid pertuli,& pẽſa quod emi,nec queraris ipſe de verbere,dum neſcis quæ te præmia maneant in retributione. Inter hęc itaque verba creatoris operæprecium puto,ſi à bono cõmuni ac publico parũ per oculos flectimus, & quid in ſingulis nobis latenter agat,intuemur. Dicit enim: Luc. 24.

Quòd moraliter mẽtem humanam deus in profundo uitiorum immerſam uiſitando ingreditur, & cor quaſi abyſſum obſcuram illuſtratione ſua irradians,uitiis calcatis uictor ingreditur.

Nunquid ingreſſus es profundũ maris?) Mare quippe eſt mens humana,cuius profunda deus ingreditur, quãdo per cogitationem ſuam ad lamenta pœnitentiæ ab intimis cogitationibus perturbatur,quando prioris vitæ nequitias ad memoriam reducit,fluctuantem in confuſione ſua animum concutit. Profundum maris deus penetrat,quãdo etiam deſperata corda permutat. Ipſe enim mare intrat,quando cor ſeculare humiliat: profundum maris ingreditur,quando viſitare mẽtes etiam preſſas ſceleribus non dedignatur. Vnde & rectè percunctãdo ſubiungitur: Et in nouiſſimis abyſſi deambuI laſti?) Quæ enim eſt abyſſus niſi mens humana quæ dum ſemetipſam comprehendere non valet ſeſe in omne quod eſt, velut obſcura abyſſus latet? Vnde bene per prophetam dicitur: Dedit abyſſus vocem ſuã ab altitudine phantaſiæ ſuę, Abac.3. quia dũ ſemetipſam mens humana non penetrat, ex cõparatione ſui,diuinæ naturę potentiam quam comprehendere nõ ſufficit, humilius laudat. In nouiſſimis ergo abyſſi deo deambulare,eſt etiam nequiſſimorum corda hominum conuertere,& deſperatas mentes viſitationis ſuæ veſtigiis tangendo mirabiliter reformare. Cùm enim poſt immenſa ſcelera vnuſquiſque compungitur, quid aliud quam in nouiſſimis abyſſi deus deambulans videtur? Quaſi in abyſſo nanq; deus deambulat,cum obſcurum cor penetrans, fluctus inuiſibiles vitiorum calcat. Plærũq; enim præterita alia plangimus, & aliis præſentibus vrgemur,vt modo ſuperbia,modo ira,modo luxuria,modo auaritia tentante fatigemur. Sed cùm cuncta hæc in corde noſtro dominus occulte viſitationis ſuæ timore reprimit,quid aliud quàm in abyſſo greſſus ponit? Quos greſſus mente conſpicimus,quando cõtra inſurgentia vitia quomodo timoris eius obuient dona penſamus. Hos nanque greſſus propheta conſpexerat, cum dicebat: Pſal.67. Viſi ſunt ingreſſus tui deus,ingreſſus dei mei, regis mei, qui eſt in ſancto ipſius. Qui enim inordinatos motus animi,diuinorum iudiciorũ memoria in ſe reprimi conſpicit, quaſi deambulãtis in ſe greſſus domini videt: Dicat ergo beato Iob:

Nunquid ingreſſus es profundum maris,& in nouiſſimis abyſſi deambulaſtiſ ſubaudis,vt ego,qui mira miſericordia in peccatorum cordibus modo iram,modo luxuriam,modo auaritiam,modo ſurgentem ſuperbiam calco? Ac ſi ei aperte diceretur: Si latentia cordis vitia me ſolum reprimere conſpicis, tu extolli de propria iuſtificatione ceſſabis. K

Caput. VIII.

ET quia cùm diuinitus viſitamur,etiam de occultis & illicitis motibus mentis ad confeſſionem ducimur, rectè ſubiungitur: Nunquid apertæ ſunt tibi portæ mortis?) Portæ enim mortis ſunt cogitationes prauæ quas deo pãdimus,qñ eas in pœnitẽtia flendo cõfitemur. Quas etiã nõ cõfeſſas intuet, ſed cõfeſſas ingreditur. Tunc quippe viã ſibi in portis mortis aperit, qñ ſolutis prauis cogitationibus,ad nos poſt cõfeſſionẽ venit. Quæ portæ mortis idcirco vocatę ſunt, quia profectò via ad interitum per iniquas ſemper cogitationes aperitur. Quod adhuc replicatur cùm ſubditur: Et oſtia tenebroſa vidiſtiſ?) Tenebroſa nanque oſtia ſunt latentia mentis mala,quæ & haberi intrinſecus poſſunt, & tamen ab altero videri non poſſunt. Quæ tamen dominus cernit,quando ea occulto reſpectu gratiæ deſtruxit. Scriptum quippe eſt: Rex qui ſedet in ſolio iudicij,diſſipat omne malũ Pro.20. intuitu ſuo. Et quia omne vitium anguſtat,omnis verò virtus animum dilatat, poſt deſtructa vitia rectè ſubiungitur: Nũquid conſideraſti latitudinem terræ?) Niſi enim virtus animum dilataret,nequaquam Paulus Corinthiis diceret: Dilatamini & vos,& nolite iugum ducere cum infidelib⁹. Solerter verò intuendum eſt quod dicitur: Conſideraſti latitudinem terræ? Latitudo nanque bonorum interiorum nequaquam comprehenditur,niſi cautè conſideretur. Nam plærũque eos exterius inopia humiliat, pœnæ cruciatus anguſtat, ſed tamen inter hæc ſemper interior fortitudo ſe vſq; ad ſperanda cœleſtia dilatat. Anguſtati Apoſtoli exterius fuerãt, quando flagella ſuſtinebant,ſed in magna ſtabant intus latitudine liberi,qui apud ſe hæc eadem flagella in gaudiũ verterant. Scriptum nanque eſt: Ibant Apoſtoli gaudentes à cõſpectu concilij,quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Hanc latitudinem inter anguſtias Paulus inuenerat,qui dicebat: Scire autẽ vos volo fratres, quia quæ circa me ſunt,magis ad profectum venerunt Euangelij,ita vt vincula mea manifeſta fierent in omni prætorio. Hanc latitudinem Dauid inter anguſtias obtinebat, dicens: In tribulatione dilataſti me. Tunc itaque hæc terra, id eſt ſanctorũ Pſal.4. conſcientia dilatatur,cùm mundi huius aduerſitatibus exterius premitur. Nam cùm à præſentis vitæ ſecuritate repellitur,intus ad ſe impingitur,vt ad ſperanda ſuperna tendatur. Cumq; euagari exterius nõ permittitur, quaſi in ſinum ſuum reuocata dilatatur. Nos autem quę boni viri aduerſa tolerent cernimus,ſed intus quantum gaudeant non videmus. Mẽtis eorum latitudinem modo in verbis,modo in operibus M conſiderando cognoſcimus,ſed tamen quanta in eis amplitudo ſit eiuſdem latitudinis ignoramus. Audiat ergo humana ſapientia, & ſe inſipientem dicat: Nunquid conſideraſti latitudinem terræ? Ac ſi dicat,vt ego, qui flagellis cinctam, occultam iuſtorum lætitiam ſolus plane conſidero, quia ſolus miſericorditer firmo. Vel certè idcirco beatus Iob vtrũ terræ latitudinem conſideraverit inquiritur, vt exemplo alienæ latitudinis humilietur. Ac ſi apertè diceretur: Eos quos innumera mala præſentis vitæ nequeũt anguſtare, cõſidera, & de ſtatu cordis tui inter verba gloriari ceſſa. Sequitur.

Quòd iudicia dei nemo in hac uita intelligat, cùm latro de patibulo in regnum, Iudas de apoſtolatu mergatur in tartarum, nec aliquis ſciat qui redeant de bonis ad mala,uel qui conuertantur de malis ad bona.

Caput. IX.

INdica mihi ſi noſti omnia,in qua via habitet lux,& tenebrarum quis locus ſit, vt ducas vnumquodq; ad terminos ſuos,& intelligas ſemitas dom⁹ eius?) Beatus Iob gra Grauis ui quęſtiõe diſcutitur,vt & de via lucis,& tenebrarũ loco requiraſ,vt vnũquodq; ad ſuos terminos ducat,ac ſemitas domus eius intelligat. Quid enim lucis nomine niſi ſuſtitia accipitur? Et quid per tenebras niſi iniquitas deſignatur? Vnde quibuſdã quæſtio.

A quibuſdam conuerſis à peccatorum nequitia dicitur: Eratis aliquando tenebræ,nunc autem lux in dominò. Et de quibuſ Ephe.5. dam in peccato manentibus memoratur: Qui dormiunt,nocte dormiunt. Beato itaque Iob dicitur: Indica mihi ſi noſti 1.Theſſ.5. omnia, in qua via habitet lux, & tenebrarum quis locus ſit? Ac ſi dicatur ei: Si plenam te habere ſciẽtiam ſuſpicaris, dic vel in cuius corde ea quę nunc eſt malitia perſeueret. In qua via habitet lux,id eſt,cuius mentem veniens iuſtitia impleat, & tenebrarum quis locus ſit, id eſt, in quo iniquitas cæca perduret,vt ducas vnumquodq; ad terminos ſuos,id eſt, vt diiudices ſi vel is qui nunc iniquus cernitur, in iniquitate vitam finiat,vel is qui iuſtus cernitur,extremitatem vitæ ſuæ cùm iuſtitiæ perfectione concludat, & intelligas ſemitas domus eius,id eſt,conſideres atq; diſcernas vel cui bona actio perſeuerans æternam manſionem præſtet in regno,vel quem vſque ad terminum ſuum actio praua conſtringens in æternum dãnet ſupplicium. Domus quippe pro manſione ponitur,ſemita pro actione. Semita igitur ad domũ ducit,quia actio ad manſionẽ pertrahit. Sed quis hominum iſta diſcuſſus dicat? Quis iſta ſaltẽ imperterritus audiat? Multos enim videmus quotidie qui iuſtitiæ luce reſplẽdent,& tamen ad finẽ ſuum nequitiæ obſcuritate tenebrãtur: & multos cernimus peccatorum tenebris obuolutos,& tamen iuxta vitæ ſuæ terminũ repentè reddi luci iuſtitiæ liberos. Multos etiam nouimus ſe B mel inuentam viam iuſtitiæ illibatè vſque ad mortẽ tenuiſſe,& plærosque conſpeximus vſque ad exitum cœpta ſemel crimina ſine ceſſatione cumulaſſe. Quis verò inter iſta occultorum iudiciorum nubila mentis ſuæ radium mittat, vt aliqua conſideratione diſcernat,vel quis perduret in malo, vel quis perſeueret in bono, vel quis ab infimis conuertatur ad ſumma,vel quis à ſummis reuertatur ad infima? Latent hæc ſenſus hominũ,nec quicquàm de cuiuſlibet fine cognoſcitur, quia diuinorum iudiciorum abyſſus,humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. Videmus nanque quòd illa aduerſa deo gentilitas iuſtitiæ luce perfuſa eſt,& Iudæa dudum dilecta,perfidiæ eſt nocte cæcata. Scimus etiam quòd latro de patibulo tranſiuit ad regnum, Iudas de apoſtolatus gloria eſt lapſus in tartarum. Rurſumq; quia aliquãdo ſortes quę cœperint non mutantur,& latronem nouimus alium perueniſſe ad ſuppliciũ,& Apoſtolos ſcimus percepiſſe propſitum quod deſiderauerant regnum. Quis ergo diſcutiat in qua via habitet lux,& tenebrarum quis locus ſit,vt ducat vnũquodque ad terminos ſuos,& intelligat ſemitas dom⁹ eius? Video Acto.9. Paulum ex illa perſecutionis lætitia,ad gratiam apoſtolatus vocatum,& tamen ſic inter iudicia occulta formidat, vt reprobari ſe etiam poſtquam vocatus eſt, timeat. Aſt enim: 1.Corin.9. Caſtigo corpus meum,& in ſeruitutem redigo,ne forte aliis Philip.3. prædicans,ipſe reprobus efficiar. Et rurſum: Ego me non arC bitror comprehendiſſe: vnum autem,quæ quidem retro ſum oblitus,ad ea quæ ſunt priora extendens meipſum ad deſtinatum,ſequor ad palmã ſupernæ vocationis dei in Ieſu Chriſto. Sequor autem ſi comprehendam in quo & comprehenſus ſum. Et certè iam de illo voce dominica dictum fuerat: Acto.9. Vas electionis miſhi eſt,& tamen adhuc caſtigans corpus ſuũ metuit ne reprobetur. Væ miſeris nobis,qui de electione noſtra nullã adhuc dei vocem cognouimus,& iam in ocio quaſi de ſecuritate torpemus. Debet profectò debet in ſpe eſſe nõ ſolum ſecuritas,ſed etiam timor in conuerſatione, vt & illa certantes foueat,& iſte torpẽtes pungat. Vnde rectè per prophetam dicitur: Qui timent dominum,ſperent in domino. Ac ſi aptè diceret: De ſpe incaſſum præſumit,qui timere deũ in ſuis operibus renuit. Sed cur beatus Iob de tã valida quæſtione requiritur,quæ omnino ab hominibus ignoratur,vt iuſtorum iniquorumq; terminum comprehendat,niſi vt aliorum finem cognoſcere non valens,ad ſuum recurrat: quia ſicut aliorum,ſic etiam ſuum neſciat,& neſciens timeat,timẽs humilietur,humiliatus iam de operibus ſuis extolli non debeat, & non elatus,in gratiæ arce perſiſtat? Dicatur ergo ei:

Indica mihi ſi habes intelligentiam,in qua via habitet lux,& tenebrarũ quis locus ſit, vt ducas vnũquodque ad terminos ſuos?) Ac ſi diceretur: Sicut qui de malis cõuertantur ad bona,vel qui de bonis ad mala redeant neſcis,ita etiam nec de te quid tuis meritis exigentibus agatur, intelligis. Et ſicut alienum nullatenus comprehendis,ita etiam tuum terminum D prænoſcere non vales. Iam enim quantũ ipſe profeceris ſcis, ſed quid adhuc de te ego in occultis ſentia neſcis. Iam iuſtitiæ tuæ acta conſideras,ſed quàm diſtrictè apud me penſentur ignoras. Væ etiam laudabili vitæ hominũ,ſi remota pietate iudicetur: quia diſtrictè diſcuſſa,inde ante oculos iudicis,vnde ſe placere ſuſpicatur, obruitur. Vnde rectè deo per prophetam dicitur: Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, Pſal.142. quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Vnde bene per Salomonẽ dicitur: Sunt iuſti atque ſapiẽtes,& opera eorum in manu dei,& tamẽ neſcit homo vtrum amore an Eccle.9. odio dignus ſit,ſed omnia in futurum ſeruantur incerta. Hinc rurſum per eundem Salomonem dicitur: Quis hominum in- Pro.20. telligere poterit viam ſuam? Et nimirum bona malave quis faciens conſcientia atteſtante cognoſcitur. Sed idcirco dicitur quòd via ſua ab hominibus neſciatur,quia etiam ſi recta ſe quiſque opera agere intelligat,ſub diſtricto tamen examine quo tendat ignoraſ.

Caput. X.

IGitur poſtquam illum de iſta finis ſui cõſideratione perterruit,ad examinandum eius exordium redit,ac ne conqueratur cur finem ſuũ neſciat: cõmemoratur etiam quia nec quo huc initio æceſſit intelligat. Nam ſequitur:

Quòd ſicut nemo nouit ſuum initium,ita nec etiam exitum.

Sciebas tunc quòd naſciturus eſſes, aut numerum dierum tuorum noueras? Ac ſi illi apertè diceret: Quid mirum ſi terminum tuũ non intelligis: qui nec initium comprehendis? Et qui ignoras quo huc initio veneris,quid mirũ ſi neſcias quo E fine ſubtraharis? Si ergo meũ fuit te per initium ex occultis ad prompta producere,meum quoque erit etiam te ex prõptis ad occulta reuocare. Cur de vitæ tuæ diſpenſatione aliquid quereris,qui in manu artificis temetipſum neſciens teneris? Extolli itaq; tãto magis nõ debes in eo quod agis,quãto intra ſignũ æternitatis clauſus,nec quo huc ordine veneris,nec quando vel quomodo hinc educaris agnoſcis. Hæc tamen intelligi & aliter poſſunt. Sciebas tunc quòd naſciturus eſſes, & numerum dierum tuorum noueras? ſubaudis,vt ego: qui me naſciturum noui,qui & ante humanitatis ortum in diuinitate ſemp ſubſtantialiter vixi. Homines quippe tũc eſſe incipiunt,cum in matrum ſuarum ventre naſcuntur. Nã ipſa quoque conceptio natiuitas dicitur,iuxta hoc quod ſcriptum eſt: Quod in ea natum eſt,de ſpiritu ſancto eſt. Et idcir- Mat.1. co ſe naſcituros neſciunt, quia nec priuſquam creentur exiſtunt. Deus verò qui ſine initio ſemper extitit,preſciuit de ſe hoc quod in vtero virginis per initium ſumpſit,& quia præſciuit diſpoſuit: quia diſpoſuit,nihil profectò in humana forF ma ſine ſua voluntate tolerauit. Cõuincatur ergo cur de flagellis ſuis homo queritur, qui ortum ſuum præſcire nõ potuit, ſi ipſe etiam qui ortum ſuum præſciendo diſpoſuit, ſe inter homines ad flagella præparauit. Sequitur:

Quòd deus peccatores in malis congelatos, tanquam in niue uel grandine theſauros habeat,quos à uita peruerſa ad medium educens,fidei conſtituit defenſores.

Nunquid ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros grandinis aſpexiſti: quæ præparaui in tẽpus hoſtis & in diem pugnæ & belli?) Quid aliud niue vel grãdine niſi frigida ac dura intelligenda ſunt corda prauorũ? Sicut enim feruore charitas, ſic ſolet in ſacro eloquio frigore malitia deſignari. Scri- Hiere.6. ptum nãq; eſt: Sicut frigidam facit ciſterna aquam ſuam, ſic frigidã facit animã malitia ſua. Et rurſum: Abũdabit iniqui- Mat.24. tas,& refrigeſcet charitas multorũ. In frigore ergo niuis vel in duritia grandinis quid accipi aptius poteſt quàm vita prauorum,quæ & per torporem frigeſcit,& per duritiæ malitiã percutit? Quorum tamen vitam dominus tolerat, quia eos ad iuſtorum ſuorum probationem ſeruat. Vnde & rectè ſubſunxit: Quæ præparaui in tempus hoſtis, in diem pugnæ & belli, vt cùm aduerſarius noſter diabolus tentare nos nititur, eorum moribus quaſi ſuis contra nos armis vtatur. Per ipſos quippe nos ſæuiens cruciat,ſed neſciens purgat. Peccatis nanq; noſtris ipſi flagella fiunt,de quorum tali vita dum percutimur, ab æterna morte liberamur. Vnde agitur vt electorum, vitæ proficiat etiam perdita vita reproborum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G & vtilitati noſtræ dum illorum perditio militat, mira diſpẽſatione fiat, quatenus electis dei nõ pereat etiam omne quod perit.

Cap. XI.

INtelligi hoc quoque aliter poteſt, vt quia verbis præcedentibus videtur annexum, à ſuperioris verſus expoſitione non diſcrepet. Nam quia indicauerat vel bonos ad mala ſum, vel malos ad bonum poſſe cõuerti, illico ſecutus adiunxit: Nũquid ingreſſus eſt theſauros niuis, aut theſauros grãdinis aſpexiſti, quæ præparaui in tempus hoſtis, in diem pugnæ & belli? In niue vel grandine frigida, vel dura, vt dictũ eſt, accipimus corda prauorum. Sed quia omnipotens deus ſanctos ſuos de talibus elegit, & quàm multos electos adhuc inter prauorum vitam repoſitos habeat nouit, apte in niue vel grandine theſauros habere ſe perhibet. Theſaurus quippe ἀπὸ τῆς θέσεως, id eſt, à poſitione nominatur. Et plærosque in vita frigida diu latẽter reſpicit, quos ad mediũ cũ iubet producit, & iuſtitię nitore candidos per ſupernã gratiã oſtẽdit.

Vnde thesaurus.

Pſal. 50. Scriptũ quippe eſt: Lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Quos ad diem belli pugnæque præparatos, diu intra ſuæ præſcientiæ ſinum tegit, ſed cùm repentè eos eduxerit, reſiſtẽtia aduerſariorum pectora illorum verbis ac redargutionibus, quaſi quibuſdam grandinibus percutit. Vnde alias ſcriptũ eſt: Præ fulgore in conſpectu eius nubes tranſierunt, grando & carbones ignis.

Pſal. 17.

H Præ fulgore in cõſpectu eius nubes tranſierunt, quia prædicatores ſancti vniuerſa mundi ſpatia miraculorum charitate percurrunt. Qui etiam grando & carbones ignis vocati ſunt, quia & per correptionem feriunt, & per flammam charitatis accendunt. Ipſa quoq; libera ſanctorum increpatio, natura grandinis cõuenienter exprimitur. Grando enim veniens percutit, liquata rigat. Sancti autẽ viri corda audientium & terrentes feriunt, & blandientes infundunt. Nam quemadmodũ feriant, propheta teſtatur dicens:

Pſal. 144. Virtutem terribilium tuorum dicent, & magnitudinem tuã narrabunt. Et quemadmodum blãdientes rigent, ſecutus adiunxit:

Ibidem. Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt, & iuſtitia tua exultabunt. In niue ergo vel grandine habentur theſauri, quia plæriq; iniquitatis torpore frigidi, à ſuperna gratia aſſumpti, in ſancta Eccleſia iuſtitiæ luce fulgeſcunt, & prauam aduerſariorum ſcientiam doctrinæ ſuæ ictibus tundunt. Vnde & aptè ſubditum eſt: Quæ præparaui in tempus hoſtis, in diem pugnæ & belli.

Caput. XII.

NIX quippe vel grando fuerat Saulus per frigidã inſenſibilitatem, ſed nix & grando cõtra aduerſariorum pectora factus eſt vel candore iuſtitiæ vel diſtricti eloquij correptione. O qualem hunc theſaurum in niue & grandine habuit, quando illum inter prauorum vitã poſitum, iam tunc electum ſuum dominus latenter vidit. O ad quanta aduerſariorũ pectora ferienda hanc in manu ſua grãdinem ſumpſit, per quam tot ſibi reſiſtẽtia corda proſtrauit.

I Nemo itaq; de ſuis operibus extollatur, nemo deſperet eos quos adhuc frigidos videt: quia theſauros dei in niue & grãdine nõ videt. Quis enim crederet quòd per apoſtolatus gratiam lapidatum Stephanũ ille præcederet, qui in morte eius omnium lapidantium veſtimẽta ſeruauit? Si ergo ad iſta dona vel iudicia occulta recurrimus, nullos omnino deſperantes, nec illis nos in corde noſtro præferimus, quibus pro tempore prælati ſumus: quia & ſi iam videmus quantum præceſſimus, neſcimus quantum cùm currere cœperint præcedamur. Bene ergo ad beatum Iob dicitur: Nunquid ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros grandinis aſpexiſti, quæ præparauit in tempus hoſtis, in diem pugnæ & belli? Ac ſi apertè diceretur: Nulli te de operibus tuis præferas, quia de his quos intueris adhuc per culpam frigidos, quantos operatores iuſtitiæ, & defenſores rectæ fidei ſim facturus, ignoras. Quod quia per aduentum mediatoris agitur, rectè ſubiungitur:

Quòd ſparſis per mũdum fidei prædicatoribus, æſtus perſecutionis incaluit.

Ioan. 14. Per quam viã ſpargitur lux?) Ipſe quippe via eſt qui ait: Ego ſum via, veritas & vita. Per hanc ergo viã lux ſpargitur, quia per eius præſentiam cuncta gentilitas illuſtratur. Spargitur autem conuenienter dixit, quia per apoſtolorum voces non anguſtata atq; coarctata, ſed latè fulgens lux prædicationis emicuit. Quia verò accepta luce conuerſionis, inardeſcit intrinſecus vis amoris, vt vel trãſacta mala anxiè lugeãtur, vel vẽtura bona flagrantiſſimè requirãtur, competenter adiũgitur: Diuiditur æſtus ſuper terram.) Sparſa enim luce æſtus ſuper terrã diuiditur, quia per apertum orbem iuſtitia prædicata, ad requirendum deum cordis anxietas in virtutũ exercitatione dilatatur, vt iſte in ſermone ſapiẽtiæ, ille in ſermone ſciẽtiæ fulgeat, hic in curationum gratia, ille in virtutum operatione cõualeſcat, & dona ſancti ſpiritus dum diſpariliter ſinguli accipiunt, neceſſario ſibimet iuncti omnes vnanimiter accendantur.

K

Caput. XIII.

SEd poſtquã ſpargi lux dicitur, poteſt conuenienter intelligi quòd per æſtum perſecutio deſignatur: quia vt lux prædicationis inclaruit, mox à perhidorum cordibus ardor perſecutionis exarſit. Nam quod per æſtum perſecutio exprimitur, dominicus ſermo teſtatur, de iactatis ſeminibus ſuper petroſam terrã dicens: Sole orto æſtuauerũt omnia, & quia non habebant radicem aruerunt. Quod paulopoſt cum expoſuit, æſtum perſecutionem vocauit. Sparſa igitur luce æſtus ſuper terram diuiſus eſt, quia clarelcente vita fidelium, accenſa eſt crudelitas perfidorũ. Diuiſus nanque æſtus erat, quãdo nũc Hieroſolymis, nũc Damaſci, nũc in aliis lõgè regionib⁹ perſecutio ſæuiebat. Scriptũ quippe eſt:

Mar. 13.

Act. 8. Facta eſt in illa die perſecutio magna in Eccleſia quæ erat Hieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudææ & Samariæ. Rurſumq; ſcriptũ eſt: Saulus adhuc ſpirans minarum & cædis in diſcipulos domini, acceſſit ad principẽ ſacerdotũ, & petiit ab eo epiſtolas quas deferret in Damaſcũ ad ſynagogas, vt ſi quos inueniſſet huius viæ viros ac mulieres vinctos deduceret in Hieruſalem. Quia ergo nũc hic, nũc illic perſecutio excreuerat, hi qui lucẽ veritatis agnouerant, quaſi ſub ardore diuiſi æſtus anhelabant. Sed quia beatũ Iob de occultis iudiciis requiſitũ ſuperioribꝰ dictis audiuimus: oportet vt hoc quod de ſparſa luce vel diuiſo æſtu dictũ eſt, ſubtilius perſcrutemur. Adhuc enim alta interrogatiõe diſcutitur: vt ſaltẽ quia neſciat doceatur, eiq; dicatur: Per quã viam ſpargitur lux, diuiditur æſtus ſuper terram? Quid enim lucis nomine niſi iuſtitia deſignatur? De qua ſcriptũ eſt: Populus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnã. Omne autẽ quod ſpargitur, non continuẽ, ſed ſub quadam intermiſſione factatur. Idcirco ſpargi lux dicitur, quia etſi iam quædam vt ſunt perſpicimus, quædam tamen ita vt videnda ſunt, non videmus. Cor nanq; Petri lux ſparſa tenuerat, qui tanto fidei, tanto miraculorũ fulgore claruerat, & tamen conuerſis gẽtibus dum circunciſionis pondus imponeret, quid rectum diceret neſciebat. Lux ergo in hac vita ſpargitur, quia ad omnis rei intelligentiam cõtinua non habetur. Dum enim aliud ſicut eſt comprehendimus, & aliud ignoramus, quaſi ſparſa luce & ex parte cernimus, & in obſcuritate ex parte remanemus. Tunc verò lux nobis ſparſa iam non erit, quando mens noſtra ad deum funditus rapta fulgeſcet. Et quia hæc eadem lux quibus modis humano cordi inſinuetur ignoratur, rectè in percunctatione dicitur: Per quam viã ſpargitur lux? Ac ſi apertè diceretur: Dic quo ordine iuſtitiam meam occultis ſiuibus cordium infundo, cùm & per acceſſum non videor, & tamẽ viſibilia opera hominum inuiſibiliter immuto, cum vnam eandemq; mentem modo hac, modo illa virtute irradio, & tamen per ſparſam lucem adhuc ex parte aliqua eam in tentationis tenebris remanere permitto. Requiratur homo neſciens per quam viam ſpargitur lux. Ac ſi patenter dicatur. Dum dura corda emollio, dũ rigida inflecto, dum aſpera mitigo, dum frigida accendo, dum debilia roboro, dum vaga ſtabilio, dum nutantia confirmo intuere ſi vales incorporaliter veniens quibus ea meatibus illuſtro. Hæc quippe omnia nos facta cernimus, nam qualiter intrinſecus efficiantur, ignoramus. Hanc viam lucis eſſe nobis inuiſibilem in Euangelio veritas oſtendit dicens: Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, & neſcis vnde veniat & quò vadat.

L

Act. 9.

M

Ioan. 3.

Caput. XIIII.

SEd quia cùm lux ſpargitur, mox ab occulto aduerſario contra fulgentẽ mentẽ tentamenta ſuccreſcunt, rectè ſubiungitur: Diuiditur æſtus ſuper terrã.) Hoſtis nãq; callidus

A callidus quos ſuſtitiæ luce eniteſcere conſpicit, eorum mẽtes illicitis deſideriis inflammare contendit, vt plærunq; plus ſe vrgeri tentationibus ſentiant, quàm tunc cùm lucis internæ radios non videbant. Vnde & Iſraëlitæ poſtquam vocati ſunt: contra Moyſen & Aaron de excreſcente labore conqueruntur, dicentes: Videat dominus & iudicet, quoniam fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone & ſeruis eius, & præbuiſtis ei gladium vt interficeret nos. Volentibus quippe ex Aegypto diſcedere, Pharao paleas ſubtraxerat, & tamen eiuſdem menſuræ opera reuirebat. Quaſi ergo contra legem mens ſubmurmurat, poſt cuius cognitionem tẽtationum ſtimulos acriores portat, & cùm ſibi labores creſcere conſpicit, in eo quòd aduerſario diſplicet, quaſi fœtere ſe in oculis Pharaonis dolet. Poſt lucem ergo æſtus ſequitur, quia poſt illuminationem diuini muneris, tentationis certame augetur. Rectè verò etiam diuidi æſtus dicitur, quia nimirum non ſinguli omnibus, ſed quibuſdam vicinis ac iuxtà poſitis vitiis fatigantur. Prius enim conſperſionem vniuſcuiuſque antiquus aduerſarius perſpicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius nãque lætis, alius triſtibus, alius timidis, alius elatis moribus exiſtit. Quo ergo occultus aduerſarius facilè capiat, vicinas conſperſionibus deceptiones parat. Quia etenim lætitiæ voluptas iuxtà eſt, lætis moribus luxuria proponit. Et quia triſtitia in iram facilè labitur, triſtibus peculũ diſcordiæ porrigit. Quia timidi ſupplicia formidant, pauentibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conſpicit, eos ad quæque voluerit blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitiis conuenientibus inſidiatur. Neque enim facilè captiuaret, ſi aut luxurioſis præmia, aut auaris ſcorta proponeret, ſi aut voraces de abſtinentiæ gloria, aut abſtinentes de gulæ imbecillitate pulſaret, ſi mites per ſtudium certaminis, aut iracundos capere per fauorem formidinis quæreret. Quia ergo in tẽtationis ardore callidè ſingulis inſidians, vicinos moribus laqueos abſcondit, rectè dicitur: Diuiditur æſtus ſuper terram. Sed cùm præmittitur: Per quam viam ſpargitur lux, ſtatimq; ſubiungitur: Diuiditur æſtus ſuper terram, nimirum per eandem viam per quam lux ſpargitur, etiam diuidi æſtus indicatur. Alta quippe atq; incomprehẽſibilis ſpirituſſancti gratia cùm luce ſua noſtras mentes irradiat, etiã tentationes aduerſarij diſpenſando modificat, vt ſimul multæ non veniant, aut ipſæ tantùmodo quæ ferri poſſunt, illuſtratam iam à deo animam tangant, vt cùm tactus ſui ardore nos cruciant, perfectionis incendio non exurant: Paulo atteſtante qui ait: Fidelis autem deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam exitum, vt poſſitis ſuſtinere. Hunc ergo æſtum aliter diuidit callidus ſupplantator, aliter miſericors conditor. Ille diuidit vt per illum citius interimat, iſte vt eũ tolerabilem reddat. Et quia cum tentatione fatigamur, non ſolum interno dei ſpiritu inſtruimur, ſed etiam exterioribus prædicantium verbis adiuuamur, rectè poſt diuiſum æſtum ſubditur:

Singulis hominibus uitiis conuenientibus inſidiatur.

Conſolatio

I. Cor. 10.

C

Quòd Euãgelica tonitrua, & nubis apoſtolicæ doctrinæ currunt uſque ad fines terræ, nec impediri potuit ab homi nibus conſilium dei.

Caput. XV.

QVis dedit vehementiſſimo imbri curſum?) Si verò vt ſuperius diximus, diuiſi æſtus nomine illa in Iudææ regionibus perſecutio deſignatur, vt ipſa per ſecutiõis aſperitas prædicatores ſanctos ſuperno munere adiutos, à prædicationis ſuæ miniſterio nullo timore compeſcuit, aptè ſubiungit: Quis dedit vehementiſſimo imbri curſum? Ac ſi diceret, niſi ego. Diuiſo enim æſtu, curſum vehementiſſimo imbri dediſſe, eſt inter ipſas perſecutionis anguſtias prædicationis impetum roboraſſe: vt tanto magis virtus prædicantiũ creſceret, quãto magis perſequẽtiũ crudelitas obuiaret, quatenꝰ arẽtia corda audientiũ pluuiæ guttis infunderẽt, & ſiccitatẽ perfidiæ vberius irrigarẽt, vt quanuis contra eos ſeuitiæ æſtus candeſceret, per eos tamen vox gratiæ non taceret. Hũc perſecutionis æſtum, Paulus & tolerabat & irrigabat cùm diceret: Laboro vſque ad vincula quaſi malè operans, ſed verbũ dei non eſt alligatum.

I. Tim. 1.

Eſa. 5. De hoc imbre alias dicitur: Mandabo nubibus ne pluant ſuper eam imbrem. De hoc curſu imbris qui in electorum cordibus agitur, Pſalmiſta teſtatur dicens: Velociter currit ſermo eius. Plærumq; verò imber eſt, & curſum non habet, quia prædicatio ad aures venit, ſed ceſſante interna gratia, ad corda audientiũ non pertranſit. De cuius prædicationis verbis propter electos dicitur: Etenim ſagittæ tuæ pertranſierunt.

D

Pſal. 147.

Pſal. 76. Sagittæ quippe dei pertranſeunt, quando verba prædicationis eius ab auribus ad corda deſcendunt. Quod quia ſolo diuino munere agit, imbri curſum dñs ſe dediſſe teſtatur. Sed notandũ video quòd eundẽ imbrem nõ vehementẽ, ſed vehemẽtiſſimũ vocat. Imber vehemẽs eſt vis magna. Imber verò vehementiſſimus vis immenſa prædicationis. Vehemens nãque imber erat cùm prædicatores ſancti credere gaudia æterna ſuadebant. Imber autem vehemẽtiſſimus, quando propter ſpem admonebant rem deſeri: cuncta viſibilia propter inuiſibilia contẽni, & propter audita gaudia, præſentis ſeculi pœnas cruciatuſque tolerari. Sed cùm fide cognita ſæuiẽte æſtu perſecutionis, tot electi poſſeſſa reliquerunt, carnalis affectꝰ obliti ſunt, & præ gaudio ſpiritus in cruciatibus mẽbra poſuerũt, quid aliud dominus fecit, niſi etiam vehementiſſimo imbri curſum præbuit, qui vſque ad exequenda ſumma præcepta per verba corporis inuiſibilia cordis irrigauit? Vbi & aptè ſubiungitur:

Caput. XVI.

ET viam ſonantis tonitrui.) Quid enim per tonitruum niſi prædicatio ſuperni terroris accipitur? Quem terrorem dum percipiunt humana corda quatiuntur. Aliquãdo verò in tonitruo ipſe incarnatus dominus figuratur, qui ex antiquorum patrum conueniente prophetia ad noſtram noſtram quaſi ex nubium cõcurſione prolatus eſt. Qui inter nos viſibiliter apparens ea quæ ſuper nos erant, terribiliter ſonuit. Vnde & ipſi ſancti Apoſtoli de eius gratia generati, boanerges, id eſt filij tonitrui ſunt vocati. Aliquando autem ſicut dictum eſt, tonitruus, ipſa eius prædicatio accipitur, per quam ſupernorum iudiciorum terror auditur. Sed quia quilibet prædicator verba dare auribꝰ poteſt, corda verò aperire non poteſt, & niſi per internam gratiam ſolus omnipotens deus prædicantium verbis ad corda audientium inuiſibiliter aditum præſtet: incaſſum prædicatio aure audientis percipitur, quæ peruenire ad intima corde ſurdo prohibetur: ſe dominus viam ſonantis tonitrui dare aſſerit, qui cùm prædicationis verba tribuit, per terrorem corda cõpungit. Hanc viam Paulus prædicator egregius dũ ſuperna myſteria terribiliter intonaret, ſe à ſe habere non poſſe conſpiciens, diſcipulos admonebat dicens: Orantes ſimul & pro nobis, vt deus aperiat nobis oſtium verbi, ad loquendum myſterium Chriſti. Qui ergo loquebatur myſteria, ſed in corde audientium eiſdẽ myſteriis à domino aperiri oſtium precabatur, habebat quidẽ iam tonitruũ, ſed dari ei deſuper viã quærebat. Hãc viã nequaq; ſe Ioannes dare poſſe cognouerat, qui dicebat: Non neceſſe habetis vt aliquis doceat vos, ſed vnctio eius docet vos de omnibus. Hanc viam rurſum Paulus quis daret intimabat dicens: Neque qui plãtat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. Accepta igitur via quid iſte imber ac tonitruus agat audiamus. Sequitur:

E

Col. 4.

F

1. Ioan. 2.

1. Cor. 3.

Quòd gentibus ad fidem Chriſti conuerſis, plebs Iudaica ſiccas rodens legis ſtipulas, ad uiriditatem ſpiritalis intellectus peruenire nõ præualens, in ſua cæcitate permanſit.

Vt plueret ſuper terrã abſq; homine in deſerto, vbi nullus mortalium commoratur.) Super terram abſque homine in deſerto pluere, eſt verbum dei gentilitati prædicare. Quæ dum nullum cultum diuinitatis tenuit, nullamq; in ſe ſpeciem boni operis oſtendit, videlicet deſertũ fuit: In qua quia legiſlator non fuit, & qui rationabiliter deum quæreret non fuit, quaſi hominum nullus fuit, & velut ſolis beſtiis occupata, vacua à mortalibus extitit. De hac deſerti terra alias dicitur: Poſuit in deſerto viam. De hac prædicatione gentilitati conceſſa Pſalmiſta teſtatur dicens: Poſuit flumina in deſerto.

Mar. 3.

Eſa. 43.

Pſal. 106.

Caput. XVII.

NOtandum verò eſt quòd poſtquã æſtus ſuper terrã diuiſus eſt, curſum vehemẽtiſſimus imber accepit, vt in deſerto plueret, quia poſtq; in Iudea aſperitas perſecutionis inhorruit, vt non ſolum fidem minimè reciperet, ſed etiam eam gladiis impugnaret, ad Iſraël miſſus quiſque prædicator, ad vocandas gentes deflexit. Vnde ſancti

Acto. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Apostoli Hebræis persequentibus quos deserũt dicunt: Vobis oportebat primum loqui verbum dei, sed quia repulistis illud,& indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Diuiso igitur æstu, deserta & absq; homine terra compluitur,quia dispersa in Iudææ regionibus persecutione fidelium,derelicta dudum & quasi ab infusione rationis aliena, prædicationis guttis gentilitas irroratur. Quæ gentilitas qualis adhuc à prædicatoribus sit inuenta ostenditur,cùm subditur: Vt impleret inuiam & desolatã.) Quid verò compluta reddidit, monstratur cùm ilico adiungitur:

Et produceret herbas virentes.) Inuia nanque dudum gẽtilitas fuit, ad quam via dei verbo non patuit. Redemptore quippe nostro veniente, sic accepit vocationem gratiæ,vt nõ in ea prius fuerit via prophetiæ. Desolata etiam rectè vocata est: vel ratione videlicet cõsilij,vel fructu boni operis destituta. Dedit ergo dominus vehementissimo imbri cursum & viam sonantis tonitrui, vt in deserto plueret,& impleret inuiam & desolatã,& produceret herbas virentes, id est,exteriori prædicationi internam aspirationem cõtulit, vt corda gentilium arentia virescerent, clausa patescerent, inania complerentur, infœcunda germinarent.

Caput.XVIII.

IN scriptura enim sacra aliquando herba víror gloriæ tẽporalis accipitur, aliquando refectio diaboli, aliquando sustentatio prædicatorũ, aliquando bona operatio, aliqñ
H æternæ vitæ scientia atq; doctrina. Viror nanq; gloria tẽporalis accipit sicut ppheta ait: Mane sicut herba trãseat, mane
Psal.89. floreat & pertrãseat. Mane nãq; sicut herba florere atq; trãsire,est in prosperitate huius seculi temporalis gloriæ decus velociter arescere. Herba refectio diaboli accipitur, sicut de
Iob.40. illo à domino dicitur: Huic mõtes herbas ferunt. Ac si diceret: Superbi ac tumidi dum se illicitis cogitationibus atque
Psal.146. actionibus efferunt, suis illum iniquitatibus pascũt. Herba sustentatio prædicantium demonstratur,cũ dicitur: Producit in montibus fœnũ & herbam, seruituti hominum. In montibus quippe fœnum & seruituti hominum herba producitur, cùm sublimes huius seculi ad fidei cognitionem vocati, sanctis prædicatoribus in huius vitæ itinere transitoria alimẽta largiuntur. Herba bona operatio ponitur, sicut scriptum est:
Gene.1. Germinet terra herbam virentem. Quod licèt in conditione mundi ita historicè factum teneamus, terram tamen Ecclesiam figurasse non inconuenienter accipimus, quæ in eo germinauit herbam virentem, in quo ad verbũ dei fœcunda misericordiæ opera protulit. Herbam aliquando scientiam atque doctrinam æternæ viriditatis accipimus, sicut per Hie-
Hiere.14. remiam dicitur: Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones, defecerũt oculi eorũ quia non erat herba. Quo dicto superba ac nequissima Iudæorum est persecutio prophetata. Ipsi quippe onagri pro mentis elatione: ipsi
I dracones pro virulenta cogitatione vocati sunt. Qui steterũt
Ioan.19. in rupibus, quia non in deo, sed in summis potestatibus huius mundi confisi sunt, dicentes: Regem non habemus nisi Cæsarem. Traxerunt ventos quasi dracones, quia spiritu elationis inflati, superbia malitiosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum, quia scilicet spes eorum ab eo quòd intendebat corruit. Qui temporalia diligens præstolari æterna neglexit, & terrena ideo quia deo præposuit amisit. Dixerunt enim:
Ioan.11. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum,& venient Romani,& tollent nostrum locum & gentem. Timuerunt ne locum non occiso domino perderent & tamen occiso perdiderunt. Sed cur ista miseris euenerint subdit: Quia non erat herba, id est, quia eorum cordibus defuit æternitatis scientia, & nullo eos refecit pabulo viriditatis internæ doctrina. Hoc igitur loco quid aliud virentes herbas, nisi sanctę doctri næ scientiam, vel congruas operationes accipimus? Deserta igitur terra compluitur, vt ab ea virentes herbæ producantur, quia dum sanctæ prædicationis imbrem gentilitas percepit,& vitæ opera & doctrinæ verba germinauit. Ista viriditas voce prophetica desertæ terræ pollicetur, cùm dicitur:
Esa.35. In cubilibus in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci. Quid enim per calamum nisi prædicatores, quid per iuncum qui iuxta aquæ humorem semper nascitur, nisi pusilli ac teneri auditores sacri eloquij designantur? In draconum ergo cubilibus viror calami & iunci oritur, quia in eis populis quos antiqui hostis malitia possidebat, & doctorum scientia,& auditorum obedientia coaceruatur. K

Caput. XIX.

HAec tamẽ quæ generaliter de gẽtilitate dicta sunt, si solerter inspicimus, intra sinum sanctæ Ecclesiæ agi in singulis videmus. Sũt enim plærique ad verba dei valde insensibiles, qui fidei quidẽ nomine cẽsent, verba vitæ auribꝰ audiunt, sed ea trãsire vsq; ad interna cordis minimè permittunt. Hi quid aliud quàm deserta terra sunt? Quæ scilicet terra hominem non habet, quia eorũ mens sensu rationis caret. Et nullus mortalium in hac terra commoratur, quia & si quando in eorum conscientia rationabilium sensuum cogitationes veniunt, non persistunt. Prauæ enim de sideria in eorum cordibus sedẽ inueniunt, recta verò si quãdo venerint, ac si impellantur decurrunt. Sed cùm misericors deus imbri suo cursum & sonanti tonitruo viam dare dignatur, compuncti per internam gratiam verbis vitę aures cordis aperiunt. Et impletur terra in via, quia dum prębet auditum verbo, cumulatur mysterio. Et producit herbas virentes, quia per gratiam cõpunctionis infusa prędicationis verba non solum libenter recipit, sed etiam vbertim reddit: vt quod audire non poterat, iam loqui concupiscat: & quæ non audiendo etiam intrinsecus aruerat, iam loquendo quæ sancta sunt, viriditate sua quoslibet esurientes pascat. Vnde bene per prophetam dicitur: Emitte spiritum tuum & creabũtur,& renouabis faciẽ terræ. Sic enim sic facies terrę virtute renouationis immutatur, dum ficca dudum mens gratia veniente compluitur, & post ariditatem pristinam quasi productis herbis sciẽtiæ viriditate vestitur. Quæ conditoris nostri gratia adhuc nobis altius commendatur, cùm subditur: Psal.103. L

Quòd à deo patre & gratia est & doctrina, & ipse omnis creaturæ sit conditor, non tantum hominum, sed angelorum: non tantum sanctorum angelorum, sed malignorum spirituum. Caput. XX.

QVis est pluuiæ pater vel quis genuit stellas roris?) Ac si diceret, nisi ego: qui siccam terram humani cordis guttis scientiæ gratuitò aspergo. De hac enim pluuia alias dicitur: Pluuiam voluntariã segregabis deus hæreditati tuæ. Voluntariam quippe pluuiã hæreditati suæ dominus segregat: quia non eam nobis pro nostris meritis, sed pro suæ munere benignitatis præstat. Et idcirco hoc loco pater pluuiæ dicit, quia superna nobis prędicatio non de nostro merito, sed de eius gratia generatur. Psal.67.

Stellæ enim roris ipsi sancti prædicatores sunt, qui arua pectoris nostri inter mala vitæ præsentis, quasi inter tenebras siccæ noctis arentia, gratia supernæ largitatis infundunt. De his stellis contumaci Iudęæ dicitur: Propterea prohibitæ sunt stellæ pluuiarũ, & serotinus imber non fuit. Ipse quip
M pe stellæ roris sunt, quę stellæ pluuiarum. Quando enim dispensatione aliqua prędicationem temperant, quasi rorem tenerum aspergunt. Quando verò ea quę de supernis sentiunt, virtute qua præualent loquuntur, quasi vbertim manãtem pluuiam fundunt. Rorem aspergebat Paulus cùm Coriathiis diceret: Non enim iudicaui scire me aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum. Et rursum pluuiam manabat dicens: Os nostrum patet ad vos ò Corinthij, cor nostrum dilatatum est. Hinc est quòd Moyses qui & valida fortibus, & tenera infirmis dicturũ se nouerat, dicebat: Expectetur sicut pluuia eloquium meum, & descendent sicut ros verba mea. Sed ecce audiuimus quo munere gentilitas vocatur, audiamus nunc qua districtione Iudæa repellitur. Audiuimus quomodo deserta excolat, arentia infundat, audiamus nunc quomodo ea quæ quasi videntur interna proficiat. Neque enim sic colligit electos suos, vt non etiam iudicet reprobos, neque sic quibusdam culpas relaxat, vt non & in quibusdam feriat. Scriptum quippe est: Misericordia enim & ira ab illo. Vnde hic quoque postquam tot dona gratiæ intulit, etiam iræ suæ iudicia non abscondit. Nam sequitur: 1.Cor.2. 2.Cor.6. Deut.32. Eccli.5.

Caput. XXI.

DE cuiꝰ vtero egressa est glacies,& gelu de cœlo quis genuit?) Quid enim aliud in gelu vel glacie, nisi frigida & perfidiæ torpore cõstricta accipimus corda Iudæorum? Quis quondam per acceptionem legis, per custodiam mandatorũ, per ministeria sacrificij, per mysteria prophetiæ, sic intra sinum gratiæ, quasi intra vterum creatoris habebantur. Sed quia veniente domino cõstricti frigore perfidiæ, feruorem fidei & charitatis amiserunt, à secreto gratię sinu proiecti, quasi glacies de vtero creatoris egressi sunt. A

Deut.32. Et gelu de cœlo quis genuit?) Quid hic aliud cœlum, nisi sublimis debet intelligi vita sanctorũ: cui cœlo dicitur: Attende cœlum,& loquar. Non enim insensibili,sed rationabili creaturæ loquebatur. De hoc cœlo dominus ait: Cœlum mi-
Esa.66. hi sedes est. De qua sede alias scriptum est: Anima iusti sedes sapientiæ est. Quia ergo sapientia est deus, si sedes dei cœlũ est,& anima iusti sedes est sapientiæ, cœlum est vtique anima iusti. Cœlum fuit Abraham, cœlum Isaac, cœlum Iacob. Sed quia persecutores domini pontifices Iudæorum perfidiæ tor pore frigidi, de illorum patrum progenie processerunt, quasi de cœlo gelu exiit, quia de sublimi prole sanctorum processit frigida plebs infidelium. Cùm enim de Abraham natus est Caïphas, quid aliud nisi gelu de cœlo processit? Quod tamẽ gelu idcirco dominus genuisse se dicit, quia Iudæos quos naturaliter ipse bonos condidit, iusto iudicio per eorum malitiam frigidos à se exire permisit. Dominus enim author est naturæ, non culpæ. Genuit ergo creando naturaliter, quos ini
B quos permisit viuere tolerando patienter. Et quia illa quondam tenera ac fidei penetrabilia corda Iudęorum, in perfidię postmodum obstinatione durata sunt, rectè subiungitur: In similitudinem lapidis aquæ durantur.) Aquas enim populos accipi iam sæpius edocuisse me memini. In lapide verò propria duritia aliquando gentiles populi designantur. Ipsi quip
Psal.113. pe lapides coluerunt. Et de his per prophetam dictum est: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidũt in eis. Vnde Ioannes Iudæos aspiciens se de stemmate generationis
Mat.3. extollere,& gentiles præuidens ad Abrahæ prolem fidei cognitione transire, ait: Ne velitis dicere intra vos, patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potẽs est deus de lapidibꝰ istis suscitare filios Abrahæ. Lapides vtiq; duros perfidia gentiles vocans. Quia ergo primum Iudæa deo credidit, gentilitate omni in perfidiæ suæ obstinatione remanẽte, postmodum verò ad fidem gentilium corda mollita sunt, & Iudæorum infidelitas obdurata, bene dictum est: In similitudinem lapidis aquæ durantur. Ac si diceret. Illa mollia ac penetrabilia fidei corda Iudæorum, in insensibilitatem vertuntur gentium. Cùm enim misericors deus gentes traxit, iratus Iudæam repulit. Actumque est vt sicut dudum ad percipiendam fidem gentilitas fuerat obdurata, ita postmodum ad fidem gẽtilitate susceptа Iudææ populus perfidiæ torpore du
Roma.11. resceret. Vnde Paulus Apostolus eisdem gentibus dicit: Sicut aliquando vos non credidistis deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem, ita & isti non crediderunt in vestra misericordia, vt & ipsi misericordiam consequantur. Concluſit enim deus omnia in incre-
C dulitate, vt omnium misereatur. Quam sententiam suam primùm quidem de vocatione Iudæorum & repulsione gẽtium, postmodum verò de vocatione gẽtium & repulsione Iudæorum subtiliter pensans, seque occulta dei iudicia comprehen-
Ibidem. dere non posse considerans exclamando subiunxit: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Vnde hic quoque cùm de Iudęorum perfidia dominus diceret: In similitudinem lapidis aquæ durantur, vt de repulsione eorum oculta esse sua iudicia demonstraret, aptè subdidit.

Caput XXII.

ET superficies abyssi constringitur.) Quia superiecto quodam ignorantiæ nostræ velamine, incomprehensi-
Psal.35. bilitatem diuini iudicij humanæ mentis oculus nullatenus penetrat, scriptum quippe est: Iudicia tua abyssus multa: nemo ergo perscrutari appetat, cur cùm alius repellitur, alius eligatur, vel cur eũ alius eligitur, alius repellatur, quia
Roma.11. superficies abyssi constringitur,& attestante Paulo: Inscrutabilia sunt iudicia eius,& inuestigabiles viæ eius. Per hoc verò quod dictum est: De cuius vtero egressa est glacies,& gelu de cœlo quis genuit, etiam satan in gelu & glacie nil obstat intelligi. Ipse quippe quasi de dei vtero glacies processit, quia à calore secretorum eius malitiæ torpore frigidus, magister iniquitatis exiuit. Ipse gelu de cœlo est genitꝰ, quia D cõtricturus corda reproborum, à summis cadere est ad ima permissus. Qui bene in cœlestibus conditus, in culpæ frigore mentes sequacium quasi gelu dum cecidit astrinxit. Qui ad terram veniens, quid in hominibus egerit, expletur cùm subditur: In lapidis similitudinem aquæ durantur.) Per aquas nanque populi, per lapidem verò eiusdem satanæ duritia designatur. Illo igitur ad ima veniente, in similitudinem lapidis aquæ duratæ sunt, quia eius malitiam imitati homines, mollia viscera charitatis amiserunt. Cuius fraudulenta consilia quia à seductis hominibus deprehẽdi non possunt, rectè subiungitur: Et superficies abyssi constringitur. Aliud quippe ei intrinsecus latet, atq; aliud extrinsecus ostendit. Transfigurat enim se velut angelum lucis, & callida deceptionis arte plerunq; proponit laudabilia, vt ad illicita pertrahat. Abyssi ergo superficies constringitur, quia dum quasi bona pertuasionis eius species velut solida desuper glacies ostenditur in profundo latens eius malitia non videtur. Cuncta tamen hęc intelligere & aliter possumus, si moraliter exquiramus.

Caput. XXIII.

MEntes nanque hominum omnipotens deus dum in suo timore format, quasi concipit, easque ad aperE tas virtutes dũ prouehit gignit, sed si de acceptis virtutibus extolluntur, relinquit. Et sæpe quosdam cognouimus malorum suorum consideratione compungi, diuini terroris pauore feruescere,& per panoris exordia vsque ad virtutum summa peruenire, sed dum de eisdem virtutibus quas accipiunt extolluntur, inanis gloriæ laqueo astricti, ad antiquum torporem redeũt. Rectè ergo cùm tales dominus profitetur, dicit: De cuius vtero egressa est glacies? Quasi enim de dei vtero glacies egreditur, quando hi qui iam intus incaluerant, ex virtutum dono frigescunt, & inde exteriorem gloriã torpentes appetunt, vnde ad interna diligenda ardentius flagrare debuerunt. Dumque iste signis, ille scientia, iste prophetia, ille magnis operibus pollet, atque per hæc dona placere hominibus appetit, omne quod prius intimum caluerat, exteriorem laudem diligens, in torporem vertit. Quasi ergo glacies de vtero egreditur, dum post donorum beneficia à vi sceribus pietatis supernæ seperatur. An non sunt glacies qui in virtutibus quas accipiunt, laudes ab hominibus quærunt? Et tamen venienti iudici dona sua ad eius memoriam reuocantes dicunt: Domine, domine: nónne in nomine tuo prophe Matt.7. tauimus, in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Sed quomodo hanc glaciem dominus proiiciat ostendit, dicens: Nescio vos vnde sitis, discedite Ibidem. à me omnes operarij iniquitatis. Hanc glaciem nunc in vtero dominus portat, quia intra sinum Ecclesiæ tolerat. Sed tunc apertè eicit, cùm tales à secretis cœlestibus per extremum & publicum iudicium repellit. His itaque verbis quid apertè agitur, nisi vt beatus Iob de summis suis virtutibus humilietur, ne in hoc quòd bene viuendo caluerat, superbiendo frigescat, & à diuinitatis vtero repulsus exeat, si intra signum F sui cordis se tumidus extollat? Caput. XXIIII.

ET quia iusto iudicio superbas mentes ad culpam egredi ex accepta virtute permittit, rectè adhuc subiungitur: Et gelu de cœlo quis genuit?) Plærunque enim sacri eloquij scientiam præstat, sed dum de eadem scientia is qui accipit extollitur, ira districti iudicis in ipso sacro eloquio cæcatur, vt exteriores fauores per illam sequès, eius iam interna non videat, & qui intus manens calere poterat, exeundo frigescat, duratusq; in ima corruat, qui ad cognitionẽ dei prius tractabilis in summis liquidus stabat. An sacrum eloquium cœlũ non est, quod diem nobis intelligentiæ aperiens, Sole nos iustitiæ illustrat, quod dum nos vitæ præsentis nox continet, stellis nobis mandatorum fulget? Sed quia I.Cor.11. oportet esse hæreses, vt probati manifesti fiant, cùm ab intellectu sano mens superba repellitur, vltione districti iudicis gelu de cœlo generatur, vt cùm ipsa scriptura sacra in electorum cordibus caleat, eos qui se superbè scire appetũt, à se frigidos emittat. Ibi quippe errant, vbi corrigere errata debuerant,& dum à superna intelligentia resplendentis eloquij & obdurati ipsi & seducturi ceteros corruũt, ad ima venientes vt gelu & alios astringunt. Semetipsum tamen dominus hoc gelu gignere perhibet, non quo prauorum mentes

ipse

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Exo.10. Ipſe ad culpam format,ſed quo à culpa nõ liberat,ſicut ſcriptum eſt:Ego obdurabo cor Pharaonis . Quod quia miſericorditer emollire noluit, profectò diſtrictè ſe obdurare nũciauit. Quia verò cùm inchoata diuini timoris virtus amitti tur, propter humanas laudes virtutis imago retinetur, rectè ſubiungitur: In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur,& ſu perficies abyſſi conſtringitur.) Aquæ enim per glaciem in ſu perficie dureſcũt,ſed fluidæ in intimis remanent.Et quid per aquas niſi fluxa accipimus corda reproborum ? Quæ cùm ex proposito virtutem deſerunt, fortes ſe in bonis operibus per hypocriſin oſtendunt,dũque in intimis ſuis ad vitia defluunt, & foris ſe ſanctorum ac fortium imitatores finguntaquæ in ſimilitudinem lapidis durãtur,& ſuperficies abyſſi conſtringitur,quia per ſuperductã ſanctitatis ſpeciem fluxa ac inſtabilis eorum conſcientia hominibus tegitur.Nã cùm ſibimetipſis intrinſecus turpes ſint,ante alienos tamen oculos quadã viuendi venuſtate veſtiuntur . Sed ne quis hæc verba domini in bonam intelligi partem velit, debemus ſic etiam quærentibus aſtruere , dummodo minimè iudicemur quæ perſcrutanda fuerant neglexiſſe.Superiori enim verſu dicitur: Quis eſt pluuiæ pater:vel quis genuit ſtellas roris ? ſtatimque additur: De cui⁹ vtero egreſſa eſt glacies, & gelu de cœlo quis genuit ? Si ergo dictis præcedentibus ſequens ſententia non H diſpari ſenſu coniungitur, profectò & in bonam partem nobis eius intelligentia ſine obſtaculo difficultatis aperitur.

Caput.XXV.

TErra enim cùm compluitur,iactata in eam ſemina feracius rigantur.Sed rurſum ſi illam pluuia immoderatius irrigat, in culmi pinguedinem frumenti virtutem mutat. Sin verò iactatum ſemen poſt pluuiam gelu premitur, quo foris citius apparere repellitur, eo intus fœcundius radicatur,& quo vetatur progredi,cogitur multiplicari,quia cùm ab immaturo ortu reſtringitur, ex conceptionis ſuæ tarditate laxatũ ad fructum vberius impletur . Quid eſt ergo quòd dominus prius quidem patrẽ ſe pluuiæ inſinuat, poſtmodum verò de ſuo egredi vtero glaciem narrat, ſeque gelu gignere de cœlo pronunciat, niſi quòd miro modo noſtri pectoris terram ad ſuſcipienda verbi ſemina & prius per occultæ gratiæ pluuiam infundit,& poſtmodum ne in conceptis virtutibus immoderatius profluat,diſciplina intimæ diſpenſationis premit, vt quam acceptæ gratiæ pluuia irrigat, etiam diſciplinæ rigor adſtringat, ne ſi aut antequam debet aut pluſquam neceſſe eſt conceptas virtutes proferat,fruges in herbam vertat?Plærunque enim ab inchoantibus opus bonum dum priuſquam oportet oſtenditur, à grano perfectionis inanitur,& plærunque virtutes dum pluſquam neceſſe eſt exuberant,exhalãt. Vnde & electorum ſuorum dominus vel ante tempus deſideria renuit, vel rurſum in tempore vltra menſuram profectus premit, ne ſi aut antequam debent, aut pluſquam debent proficiant, per profectus ſui magnitudinẽ I in elationis defectum cadant. Nam cùm cor poſt peccata cõpungitur,terra quæ aruerat,infuſione pluuiæ rigatur,& cùm relictis iniquitatibus bona exequi opera proponit,quaſi poſt infuſionem ſemen accipit.Et plæriq; cùm deſideria ſancta cõcipiunt,in ſummis iam exerceri virtutibus inardeſcunt,vt nõ ſolum culpa operationem non inquinet,ſed nec cogitationẽ pulſet. Et adhuc quidem in corpore poſiti ſunt, ſed nil iam perpeti de communione præſentis vitæ volũt,imitarí perintentionem internam mentis ſtabilitatem appetunt,ſed interuenientibus tentationibus reuerberãtur,vt videlicet infirmitatis ſuæ meminerint , & elati de virtutibus quas accipiunt non ſint.Quod dum mira diſciplinæ repreſſione agitur,quid aliud quàm ſuper infuſam terram gelu de cœlo generatur? Quid aliud quàm de dei vteroglacies producitur, quãdo de interno ſecreto diſpenſatio egreditur, & voluntates noſtræ etiam in bonis deſideriis frenantur? Videamus,Paulus infuſa videlicet terra,quanta diſciplinæ glacie prematur,dum ait: Rom.7. Velle adiacet mihi,perficere autem bonum nõ inuenio. Qui enim velle habere ſe aſſerit, ſam per infuſionem gratiæ quæ in ſe lateant ſemina,oſtendit. Sed dum perficere bonum non inuenit,profectò indicat quanta illum diſpenſationis ſuperne glacies premat . An iſta glacies eorum corda non preſſerat quibus dicebat: Vt non quæcunque vultis,illa faciatis ? Ac ſi apertè diceret : Occulta cordis veſtri ſemina ſam prodire in frugem quærunt,ſed ſuperni moderaminis gelu premuntur, K vt tanto poſt fœcũdius exeant,quanto diuini iudicij premẽtia pondera patientius portant. Caput.XXVI.

ET quia plærunque humana corda quoniam erumpere ad virtutes quas appetunt nõ valent,eoipſo quo ab intentionis ſuę perfectione reſiliunt,tentationum ſtimulis fatigantur , ſed tamen eaſdem tentationes cogitationum comprimunt, ſeque per exercitationis vſum in quodam viuẽdi rigore componunt, bene ſubditur : In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur . Quia etſi fluxæ cogitationes interius laceſſunt, nequaquam tamen vſque ad conſenſum praui operis trahunt.Sed mens ſub inolita bene viuendi cõſuetudine quaſi ſub quadam duritia exterius abſcondit quicquid intus ex tentationis pulſatione molleſcit . Vnde & bene ſubiungitur: Et ſuperficies abyſſi conſtringitur . Quia praua cogitatio & ſi vſque ad ſuggeſtionem venit, vſque ad conſenſum nõ proſilit,quia fluctuantes motus animi ſuperductus rigor ſanctæ deliberationis premit. Poteſt etiam in gelu vel glacie præſentis vitæ aduerſitas deſignari,quæ dum aſperitate ſua ſanctos comprimit, valentiores reddit. Dum enim nos omnipotens deus moleſtijs exerceri permittit,atque ad melioris vitæ ſtatum interueniente triſtitia prouehit, miro conſilio ſuper futuram frugem gelu & glaciem gignit, vt electus quiſq; in hac vita tanquã in hyeme aduerſa ventorum & frigorum toleret,& velut in eſtiua ſerenitate poſtmodum fructus quos hic conceperit demonſtret . Vnde & ſponſi voce vnicuique L animæ poſt huius mundi turbines,ad illa æternitatis amœna properanti dicit: Surge propera amica mea, formoſa mea & Cant.2. veni,iã enim hyems tranſiit,imber abiit & receſſit. Et quia ſi ſola nobis aſſunt proſpera, ſoluimur: ad virtutẽ verò melius per aduerſa ſolidamur,rectè ſubiungitur: Cap.XXVII.

IN ſimilitudinem lapidis aquæ durantur: Mentes enim quæ per proſpera molliter fluerent,conſtrictæ aduerſitatibus dureſcunt, & ad ſimilitudinem lapidis aqua perducitur, quando infirmus quiſque per acceptam deſuper tolerantiam paſſiones ſui redemptoris imitatur. In ſimilitudinẽ quippe lapidis aqua durauerat, cùm ille prius impatiens perſecutor poſtmodum Paulus dicebat : Impleo ea quæ deſunt Col.1. paſſionum Chriſti in carne mea . Et quia cùm deprimuntur aduerſis,ſolertius interna dona cuſtodiunt, rectè additur : Et ſuperficies abyſſi conſtringitur. Solet enim lętitia arcana mẽtis aperire,atque aperiendo amittere, aduerſa verò cùm nos exterius deprimũt,interius cautiores reddunt. Poſt gelu itaque vel glaciem ſuperficies abyſſi conſtringitur , quia mens noſtra ad cõſeruãda profunda dona quæ acceperit, ipſis aduerſitatibus munitur. Abyſſi enim ſuæ ſuperficiem Eſaias cõ ſtrinxerat,cùm dicebat:Secretum meum mihi,ſecretum meũ Eſa.24. mihi. Abyſſi ſuæ ſuperficiem Paulus cõſtrinxerat,qui tot periculis ac aduerſitatibus inſudans,ſub prætextu cuiuſdam de 2.Cor.12. ſemetipſo loquitur,dicens: Audiuit arcana verba, quæ non li Ibidem. cet homini loqui.Et rurſum:Parco autem, ne quis me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Qui M igitur foris aduerſa tolerans, ne fortaſſe in laudibus defluere t, arcana ſua aperire metuebat, quid aliud quàm ſecretorum ſuorum abyſſum per cõſtrictam ſuperficiem preſſerat? Sequitur:

Quòd arcturum & pleiades dominus iungit, cùm de diuerſis mundi partibus unit Eccleſiam , & ſanctorum uaticinia licèt diuerſa , una eadémque intentione prolata oſtendit.

Nunquid cõiungere valebis micantes ſtellas pleiades,aut gyrũ arcturi poteris diſſipare?) Pleiades ſtellæ ἀπὸ τοῦ πλεῖσθαι id eſt,à pluralitate vocatæ ſunt . Ita autem vicinæ ſibi & diuiſę ſunt conditæ,vt & ſimul ſint,& tamen coniungi nequaq̃ poſſint,quatenus vicinitate quadam coniunctæ ſint,ſed tactu diſiunctæ. Arcturus verò ita nocturna tempora illuſtrat,vt in cœli axe poſitus per diuerſa ſe vertat,nec tamẽ õccidat.Neque enim extra ſe currens voluitur,ſed in loco ſitus,in cũctis mũdi partibus nequaquam caſurus inclinatur.Quid ergo eſt quòd homo ex terra factus, atque in terra poſitus de cœleſti adminiſtratione diſcutitur, quia pleiades coniungere non valet, quas vicinas ſibimetipſis conditas & penè coniunctas videt,quia arcturi gyrum diſſipare non poteſt,quẽ tamen cernere

A nere ipſa ſua vertigine penè diſſipatum poteſt ? An vt in iſtis miniſteriis authoris potentiam penſans,infirmitatis ſuæ meminerit, & eum quem adhuc in maieſtate ſua videre non poterat quàm ſit inæſtimabilis,in ipſa miniſteriorum cœleſtiũ gubernatione perpendat? Sed cur iſta loquimur qui ſtimulo rationis vrgemur,vt hæc verba myſticis ſenſibus grauida cognoſcamus? Caput.XXVIII.

QVid enim micantes pleiades , quæ & ſeptem ſunt, aliud q̃ ſanctos omnes denunciant, quæ inter præſentis vitæ tenebras ſeptiformis ſpiritus gratię nos lumine illuſtrant , qui ab ipſa mundi origine vſq; ad eius terminum diuerſis temporibus ad prophetãdum miſſi & iuxta aliquid ſibi coniuncti ſunt,& iuxta aliquid diſiuncti?Stellæ enim pleiades,ſicut ſuprà dictum eſt, vicinitate ſibi coniunctæ ſunt,& tactu diſiũctæ.Simul quidem ſitæ ſunt, & tamen lucis ſuæ variatim radios fundunt.Ita omnes ſancti aliis atq; aliis ad prædicandũ temporibus apparentes, & diſiuncti ſunt per viſionem ſuæ imaginis,& coniuncti per intentionem mentis.Simul micant, quia vnum prædicant, ſed non ſemetipſos tangunt, quia in diuerſis temporibus partiuntur. Quàm diuerſis temporibus Abel,Eſaias & Ioannes apparuerunt.Diuiſi quidem fuerunt tempore, ſed non prædicatione.
Gene.4. Nam Abel redemptoris noſtri paſſionem ſignificans, agnum
Eſa.53. in ſacrificio obtulit,de cuius paſſione Eſaias ait : Sicut agnus
Ioan.1. coram tondente ſe obmuteſcet,& non aperiet os ſuũ. De quo Ioannes quoque ait : Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata
B mundi.Ecce diuiſis quidem temporibus miſſi, & tamen concorditer de redemptoris noſtri innocentia ſentientes,eundẽ agnum Ioannes oſtendendo,Eſaias prænũciãdo,Abel offerendo locutus eſt:& quem Ioannes in oſteuſione, quem Eſaias in locutione,hũc Abel ſignificando in manibus tenuit. Quia igitur quomodo pleiades ſtellæ de humanitate redemptoris ſibi concinant diximus, nunc quomodo in oſtendenda vnitate trinitatis concorditer luceant demõſtremus . Diuerſis quippe temporibus huic mundo Dauid,Eſaias,& Paulus apparuit, ſed tamen nullus eorum alteri diuerſum ſenſit,quia etſi ſemetipſos non nouerant facie, vnum tamen didicerant ex diuina cognitione . Dauid quippe vt authorem omnium deum
Pſal.66. in trinitate oſtenderet,dixit: Benedicat nos deus deus noſter, benedicat nos deus . Ac ne tertio deum nominans, tres deos
Ibidem. dixiſſe putaretur:ilico vnitatem eiuſdem trinitatis inſinuans addidit.Et metuant eum omnes fines terræ.Qui enim nõ eos, ſed eum ſubdidit , vnum tria quæ dixerat intimauit . Eſaias quoque cùm laudem de vnitate trinitatis aperiret , Seraphin
Eſa.6. voces exprimens,ait: Sanctus ſanctus ſanctus,ac ne tertiò ſanctum nominans,vnitatem diuinę ſubſtantiæ ſcindere videretur,adiunxit:Dominus deus ſabaoth. Quia ergo non domini dij,ſed dominus deus addidit, vnum exiſtere quod tertiò ſanctum vocauerat indicauit.Paulus quoq; vt operationem ſanctæ trinitatis oſtenderet,ait: Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo
Roma.11. C ſunt omnia,atq; vt vnitatem eiuſdẽ trinitatis intimaret,protinus addidit.Ipſi gloria in ſecula ſeculorum,amen. Qui igitur non ipſis,ſed ipſi ſubdidit, vnum naturaliter, tria ſecundum perſonas innotuit, quod ſuperius tertiò idipſum dixit: Quaſi ergo & vno in loco pleiades ſitę ſunt,quia de deo concorditer ſentiunt,& tamen ſemetipſas non tangũt:quia,ſicut
Ezechi.1. dictum eſt,per huius mundi tẽpora diuerſa partiũtur. Quod bene ac breuiter Ezechiel propheta deſcribit,qui cũ diuerſi generis animalia videre ſe diceret,adiunxit:Iunctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. Pennæ quippe animalium alterius ad alterum iunctæ ſunt,quia etſi diſſimilia ſunt quæ agunt,vno tamen eodemque ſenſu ſibi ſanctorum voces virtuteſque ſociantur.Et quanuis alius rationabiliter cuncta agendo ſit homo,alius in paſſionibus fortis aduerſa mundi nõ timendo ſit leo,alius per abſtinentiam ſemetipſum viuam hoſtiam offerendo ſit vitulus,alius ſe in alta rapiendo contemplationis volatu ſit aquila:pennis ſe tamen dum volant tangunt,quia & confeſſione vocum & virtutum ſibi vnanimitate iunguntur.Quod quia ſolius diuinæ virtutis eſt & diſiunctis temporibus miſſos in fidei prædicatione coniungere, & diſſimilibus virtutibus prædictos fulgore intentionis vnire, rectè dicitur: Nunquid coniungere valebis micantes ſtellas pleiades?) Ac ſi dicat,vt ego, qui vnus omnia impleo atq; in vnitatis ſenſu electorũ mẽtes implendo cõiungo.In arcturo autem qui per gyrũ ſuũ nocturna ſpatia nõ occaſurus illu D ſtrat,nequaq̃ particulatim edita vita ſanctorũ,ſed tota ſimul Eccleſia deſignatur,quę fatigationes quidem patitur,nec tamen ad defectum proprij ſtatus inclinatur, gyrum laborũ tolerat,ſed ad occaſum cũ tẽporibus nõ feſtinat. Neq; enim ad ima poli arcturus cum nocturno tẽpore ducitur, ſed dũ ipſe voluitur,nox fiuitur. Quia nimirũ dum ſancta Eccleſia innumeris tribulationibus quatitur,preſentis vitæ vmbra terminatur,eaque ſtante nox præterit: quia illa in ſua incolumitate perdurante,mortalitatis huius vita percurrit.

Caput.XXIX.

EST in arcturo quod conſideratius poſſimus intueri . In ſeptem quippe ſtellis voluitur , & modo quidem tres ad ſumma eleuat, atque ad ima quatuor inclinat, modo quatuor ſuperius erigit,& tres inferi⁹ premit. Sãcta quoque Eccleſia cùm modo infidelibus trinitatis notitiam, modo autem fidelibus virtutes quatuor,id eſt,prudentiam, fortitudinem , temperantiam, iuſtitiam prædicat , quaſi rotatu prædicationis ſtatus ſui ſpeciem quodammodo immutat. Nam cùm quibuſdam de operibus ſuis gloriantibus confidentiam proprij laboris euacuat, & fidem trinitatis exaltat, quid aliud facit niſi tres ſtellas arcturus eleuat , quatuor inclinat?Et dum quoſdam bona opera non habentes de ſola fide præſumere prohibet , ſed operari enixius quæ præcepta ſunt iubet,quid aliud arcturus facit , niſi quatuor ſtellas erigit,tres deponit?Videam⁹ quomodo tres eleuet,quatuor deponat . Ecce per Paulum contra fidem de opere ſuperbientibus dicitur:Si Abraham ex operibus iuſtificatus eſt, habet Roma.4. gloriam:ſed non apud deum. Quid enim ſcriptura dicit?Credidit Abraham deo,& reputatũ eſt illi ad iuſtitiam. Videa- Gen.15. & mus quomodo quatuor eleuet,tres deponat. Ecce per laco- Rom.4. bum de fide ſine opere ſuperbientibus dicitur : ſicut corpus Iacobi.2. ſine ſpiritu mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt. Arctur⁹ itaq; voluit,quia ſancta Eccleſia iuxta auditorũ ſuorum mentes in diuerſo latere prædicationis arte verſatur. Arcturus voluitur:quia hęc in noctis huius tribulationib⁹ rotatur. Sed hunc arcturi gyrum quãdoque dominus diſſipat, quia labores Eccleſię ad requiem permutat. Tũc & pleiades plenius iungit,cum gyrum arcturi deſtruit:quia tunc nimirũ ſancti omnes etiam viſionis ſibi ſpecie copulantur,quando in fine mundi ſancta Eccleſia ab his quos nõ ſuſtinet laboribus ſoluitur.Dicat ergo: Nunquid coniungere valebis micantes ſtellas pleiades,aut gyrum arcturi poteris diſſipare ? ſubaudis vt ego,qui tunc ſanctorum vitam etiam per ſpeciem vnio, cùm gyrum vniuerſalis Eccleſię corporaliter ſoluo . Et quis hominum ſolius diuinæ hoc eſſe virtutis ignorat?Sed vt cognoſcat homo quid ipſe ſit , memoretur aſſidue quid ſolus dominus poſſit . Habenus adhuc quòd de ſtellis pleiadibus atque arcturo aliud ſentiamus . Pleiades quippe ab Oriente, arcturus verò ex parte Aquilonis ſurgit . Quocuque autem F ſe per gyrum ſuum arcturus verterit,pleiades oſtendit,& cũ lux diei iam vicina efficitur,ſtellarum eius ordo diſtenditur. Poteſt igitur per arcturum qui à plaga frigoris naſcitur,lex: per pleiades verò quę ab Oriente ſurgũt, teſtamẽti noui gratia deſignari. Quaſi enim ab Aquilone lex venerat,quæ tanta ſubditos rigiditatis aſperitate terrebat . Nam dum pro culpis ſuis alios præciperet lapidibus obrui, alios gladij morte mulctari,plaga torpens & velut à ſole charitatis aliena,preceptorum ſuorum ſemina plus premebat ex frigore,q̃ ex calore nutriebat. Cuius oppreſſionis põdus Petrus horruerat, cùm dicebat: Quid tentatis deum,imponere iugũ ſuper cer- Acto.15. uicem diſcipulorum,quod neque patres noſtri, neq; nos portare potuimus ? Nec mirum quòd per arcturi ſeptem ſtellas teſtamẽtum vetus exprimitur,quia & veneratione legis dies ſeptimus extitit venerabilis , & per hebdomadam integram conſtituti ſacrificij vota tendebantur. Pleiades verò quæ ipſæ quoq;,ſicut ſuperius diximus,ſeptem ſunt,teſtamenti noui gratiam tanto apertius indicant,quanto cuncti liquidò cernimus,quòd per illam fideles ſuos ſpirituſſanct⁹ ſeptiformis muneris lumine illuſtrat . Quaqua igitur ſe arcturus vertit, pleiades oſtendit, quia per omne quod teſtamẽtum vetus loquitur,teſtamenti noui opera nunciantur. Sub textu enim literæ, tegit myſterium prophetiæ. Et quaſi inclinat ſe arcturus & demonſtrat, quia dum ad ſpiritalem intellectum flectitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Atitur, significata per illud lux gratiæ septiformis aperitur. Et propinquante diei luce, stellarum eius ordo distenditur, quia postquam per semetipsas nobis veritas innotuit, ab obsequiis carnalibus literæ præcepta laxauit. Caput. XXX.

Esa.11. Redemptor autem noster in carne veniens, pleiades iunxit, quia operationes septiformis spiritus simul in se & cunctas & manētes habuit. De quo per Esaiam dicitur: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus dominispiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. De quo Zacharias ait: Super lapidem vnum septem oculi sunt. Atque iterum: Et in candelabro aureo lucernę septem. Nullus verò hominum operatione sanctiſspiritus simul omnes habuit, nisi solus mediator dei & hominum, cuius est idem spiritus qui de patre ante secula procedit. Bene ergo dicitur: Super lapidem vnum septem oculi sunt. Huic enim lapidi septem oculos habere, est simul omnem virtutem spiritus septiformis gratiæ in operatione retinere. Alius nanque prophetiam, alius scientiam, alius virtutes, alius genera linguarum, alius interpretationes sermonum iuxta distributionem sanctiſspiritus accipit, ad habenda verò cuncta eiusdem spiritus munera nemo pertingit. At verò conditor noster infirma nostra suscipiens, quia per diuinitatis suæ potētiam simul se habere omnes sancti spiritus virtutes edocuit, micantes proculdubio pleiades iunxit: Dum verò pleiades iungit, arcturi gyrum disſipat, quia dum semetipsum factum hominem habere cūctas sanctiſspiritus operationes innotuit, intestamento veteri literæ laborem soluit, vt fidelis quisque iam eum libertate spiritus illud intelligat, cui prius in formidine inter tot discrimina seruiebat. Audiat itaque beatus Iob:

Zach.4.3. Zach.4.

1.Cor.12.

H Nunquid coniungere valebis micantes stellas pleiades?) Ac si apertè diceretur: Habere quidem lumina quarundam virtutum potes, sed nunquid exercere simul omnes operationes sancti spiritus sufficis? Me ergo coniungentem pleiades in cunctis virtutibus contemplare, & tu de paucis ab elatione compescere. Audi quod dicitur: Aut gyrum arcturi poteris disſipare?) Ac si ei aperte diceretur: Et si ipse iā quæ recta sunt sentis, nunquid virtute tua etiam in alienis cordibus laborem grossioris intelligentiæ destruis? Me itaque considera, qui carnalium stultitiam corrigo, dum me per carnis stultitiam manifesto, vt tanto magis hæc quæ putas virtutum tuarum fortia humilies, quanto nec vestigia meæ infirmitatis apprehendis. Quia verò in ipso dominicæ incarnationis mysterio aliis lux veritatis ostenditur, aliorum verò per scādalum corda tenebrantur, rectè subiungitur:

Quòd cùm venit plenitudo temporis, misit deus filiū suum natum ex muliere, factum sub lege, & eo apparente in fine mundi, reuelabitur homo peccati, filius perditionis.

I Nunquid producis luciferum in tempore suo, & vesperū super filios terræ consurgere facis?) Pater quippe in tempore suo luciferum produxit, quia scriptum est: Cùm venit plenitudo temporis, misit deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret. Qui natus ex virgine, velut lucifer inter tenebras nostræ noctis apparuit, quia fugata obscuritate peccati, æternum nobis mane nunciauit. Lucifer verò se innotuit, quia diluculo ex morte surrexit, & fulgore sui luminis mortalitatis nostræ tetram caliginem pressit. Cui bene per Ioannem dicitur: Stella splēdida & matutina. Viuus quippe apparens post mortem, matutina nobis stella factus est, quia dum in semetipso exemplū nobis resurrectionis præbuit, quę lux sequatur indicauit. Vesperū verò super terræ filios dominus consurgere facit, quia infidelibus Iudæorum cordibus dominari antichristum eorum merito exigente permittit. Qui idcirco à domino huic vesperi iustè subdūtur: quia ipsi sponte sua filij terræ esse voluerunt. Terrena quippe & non cœlestia requirentes, à perspicienda luciferi nostri claritate excæcati sunt, & dum præesse sibi vesperum expetunt, subsequentis damnationis æterna nocte merguntur. Hinc in Euangelio dominus dicit: Ego veni in nomine patris mei, & non accepistis me, alius veniet in nomine suo, & ipsum recipietis. Hinc Paulus ait: Eo quòd

Gal.4.

Apoc.22.

Ioan.5.

2.Thes.2.

charitatē veritatis non receperunt vt salui fierent, ideo mittet illis deus operationem erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Nequaquam ergo super eos vesper consurgeret, si cœli filij esse voluissent. Sed dum visibilia appetunt, amisso cordis lumine, sub noctis duce tenebrescunt. K

Caput. XXXI.

Quod tamē si moraliter discutimus, quomodo quotidie agatur inuenimus: quia nimirum & electis lucifer oritur, & reprobis deo permittēte vesper dominatur. Vnus enim atque idem sermo dei est in ore prædicantis. Quem dum isti gaudendo, illi verò inuidendo audiunt, claritatem sibi luciferi in vesperi tenebras vertunt. Dum isti humiliter vocem sanctæ prædicationis accipiunt, quasi ad stellæ lucem oculos cordis aperiunt, dum verò illi bene dicenti inuident, & non salutis causam, sed elationis gloriam quærunt, prorumpente iniquitatis suę vespere, in somnum mortis oculos claudunt. Per occultum ergo iudiciū is qui electis est lucifer, reprobis auditoribus fit vesper, quia exhortatione sancta qua boni ad vitā redeunt, praui deterius in culpa moriuntur. Vnde bene per Paulum dicitur: Christi bonus odor sumus deo, in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt, aliis quidem odor mortis in mortē, aliis autem odor vitæ in vitam. Verbum itaque suum auditoribus esse luciferum simul & vesperum vidit, per quod & alios ab iniquitate suscitari, & contrà alios sopiri in iniquitate conspexit. Quod quia occultis dei iudiciis agitur, quę in hac vita ab hominibus comprehendi non possunt, rectè illic subdidit:

2.Cor.2.

L

Et ad hæc quis tam idoneus?) Ac si diceret: Idonei quidē sumus ad hæc consideranda quæ fiunt, sed idonei non sumus ad hæc inuestigāda cur fiant. Vnde hic quoq; dominus quia aliis produci luciferum, aliis verò consurgere vesperum dixerat, ne perscrutari homo occulta dei iudicia audeat, illico subiungit:

Quòd causas iudiciorum dei uel prædestinationem eius in hac uita nemo cognoscat. Cap. XXXII.

Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?) Ordinem cœli nosse, est supernarum dispositionum occultas prædestinationes videre. Rationem verò eius in terra ponere, est ante humana corda talium secretorum causas aperire. Rationem videlicet cœli in terra ponere, est supernorum iudiciorum mysteria vel considerando discutere, vel loquendo manifestare. Quod vtique facere in hac vita positus null⁹ potest. Vt enim à paruis ad maiora veniamus, quis intelligat quæ esse secretorum subtilitas potest, quòd sæpe vir iustus à iudicio non solum non vindicatus, sed etiam punitus redeat, & iniquus eius aduersarius non solum non punitus, sed etiam victor abscedat? Quis intelligat cur viuit alius insidians mortibus proximorum, & moritur alius qui profuturus esset vitæ multorum? Alius culmen potestatis assequitur, qui non nisi lædere studet, alius tantummodo læsos defendere concupiscit, & tamen ipse oppressus iacet? Alius vacare appetit, & innumeris negocijs implicatur: alius negociis implicari desiderat, & coactus vacat. Alius malè inchoans, vsque ad vitæ suæ terminum ad peiora protrahitur, alius bene incipiens, per longitudinem temporū proficit ad augmenta meritorum. At contrà alius malè viuens diu reseruatur vt se corrigat, alius verò bene quidem videtur viuere, sed in hac vita eousque durat quo ad peruersa prorumpat. Alius in errore infidelitatis natus in errore defecit, alius in catholicæ fidei rectitudine genitus in catholicæ fidei rectitudine consummatur. Econtra verò alius catholicæ matris ventre editus, iuxta vitæ terminum erroris voragine deuoratur, alius autem vitam suam in catholica pietate consummat, qui ortus in perfidia cum lacte matris hauserat virus erroris. Alius celsitudinem bene viuēdi appetere & vult & valet, alius nec vult nec valet. Alius vult & non valet, alius valet & non vult. Quis ergo ista iudiciorum cœlestium secreta discutiat? Quis intelligat discretam lancem æquitatis occultę? Ad cognoscendos quippe istos iudiciorum secretorum sinus nullus ascendit. Dicatur ergo homini vt se nescire cognoscat: nescientem verò se cognoscat vt timeat: timeat vt humilietur: humilietur ne præsumat in se: non præsumat in se, vt conditoris sui auxiliū requirat: & qui in se fidens mortuus

M

A tuus est, authoris sui adiutorium appetens viuat. Audiat itaq; vir iustus iam quidem se sciens, sed adhuc quæ supra se sunt nesciens: Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationes eius in terra? id est, nunquid occultos ordines iudiciorum cœlestium comprehendis, aut aperire humanis auribus sufficis? Beatus igitur Iob de iudiciorum incomprehensibilium inuestigatione requiritur, ac si ei apertè diceretur: Cūcta quæ pateris, tanto tolerare patientius debes, quanto secretorum cœlestium ignarus, cur hæc pateris nescis.

Libri. XXIX. Moralium sancti Gregorij finis.

LIB. XXX.

MORALIVM SANCTI GREGORIJ in librum Beati Iob, continuans caput trigesimumoctauum textus

Caput. I.

B Eatus Iob talia vtrum ne fecerit domino interrogante requiritur, qualia vtique facere non potest homo, vt dū se ista facere non posse deprehendit, ad eum refugiat quem solū talia quia facere possit intelligit, atque ante oculos iudicis sui magis potens appareat, si sua verius infirma cognoscat. Quod ergo mire à domino fieri non ignoratur, de eo diuina Iob voce requiritur. Dicturq; ei:

Quòd Iudæis in ænigmatibus & nebula multipliciter per patres locutus sit deus, & quòd contra illum sæuiens populorum turba surrexerit, clamaueritque, crucifige.

Nunquid eleuabis in nebula vocem tuā, & impetus aquarum operiet te?) Vocem quippe suam in nebula dominus leuat, quando per prædicatorum suorum linguas ad caliginosa corda infidelium exhortationem format, eumque aquarū impetus operit, dum bene agentia membra eius turba resistentium populorum premit. Hinc est enim quod scriptum est:

Hiere.26. Factum est verbum domini ad Hieremiā prophetam, dicens: Sta in atrio domus domini, loquens ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt vt adorent in domo domini, vniuersos sermones quos ego mandaui tibi. Et paulopost: Et audierunt sacerdotes & prophetæ & omnis populus Hieremiam loquentem verba hæc in domo domini. Cumque compleuisset Hieremias loquens, apprehenderunt eum sacerdotes & prophetæ & omnis populus, dicens: Morte moriatur. Quare prophetauit in nomine domini? Ecce in nebula dominus vocem leuauit, quia obscuras mentes superbientium directo propheta

Ibidem. C corripuit. Ecce aquarū impetus eum protinus operuit, quia ab insurgentibus populis & causa suæ correptionis instigatis, ipse in Hieremiam cuncta pertulit, qui correptionis verba mandauit. Per semetipsum quoque dominus in nebula vocem leuauit, quando præsentem se etiam assumpto corpore exhibens, multa suis persecutoribus, sed figuris ænigmatum velata prædicauit. In nebula autem vocem leuauit, quia veritatem suam non secuturis infidelibus quasi per caliginem sonuit. Vnde & bene in libris Regum scriptum est: Nebula impleuit domum domini, & non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam. Exigentibus enim meritis, dum superbi Iudæorum pontifices diuina mysteria per parabolas audiunt, sacerdotes in domo domini quasi propter nebulam ministrare nequiuerunt. Qui & in testamento veteri dum sensus mysticos literæ velamine coopertos inter obscuras allegoriarum caligines inuestigare despiciunt, debitum fidei suæ ministerium propter nebulam perdiderunt. Quibus & tunc in nebula doctrinæ suæ vocem dominus protulit, cùm de se etiā aperta narrauit. Quid est enim aperti⁹ quàm, ego & pater vnū sumus? Quid apertius diceret, quàm, Antequā Abraham fieret, ego sum? Sed quia auditorum mentes infidelitatis caligo repleuerat, quasi emissum solis radium nebula interiacens abscondebat. Cap. II.

3.Reg.8.

Ioan.10.

Ioan.8.

AD hanc nanq; eleuationem vocis eum aquarum impetus operuit, quia contra illum mox sæuiens populorum turba surrexit. Scriptū quippe est: Propterea ergo quærebant eum Iudæi interficere, quia non solum solebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat deum, æqualē se faciens deo. De hoc aquarum impetu per prophetam clamat: Circundederunt me sicut aqua tota die, circundederūt me simul. Et rursum: Saluum me fac deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Quas profectò aquas in semetipso ante mortem, in suis autē & post ascēsionem pertulit. Hinc est enim quòd & de superioribus clamat: Saule, Saule, quid me persequeris? Ecce iam cœlum conscenderat, & tamē adhuc eum Saulus aquarum infidelium impetu persequens, & tumidior cæteris vnda tangebat. Ipse quippe est qui per bonos recta loquitur, ipse qui in bonorum passione laceratur. Vt ergo mirifica domin⁹ charitatis vnitate mō straret se esse, qui indignis auditoribus per sanctorum suorū ora prædicaret, ait: Nunquid eleuabis in nebula vocem tuā? Vt verò ostenderet se esse qui in sanctis suis omnia aduersa pateretur, subdidit: Et impetus aquarum operiet te? subaudis, vt me: quem iniqui omnes neq; per prædicantes sanctos loquentem intelligunt, neq; per morientes patientem vidēt. Narrat ergo dominus quod ab hominibus patitur, vt dolor afflicti hominis mitigetur, ac si illi apertè dicat: Mea subtiliter pēsa, & tua æquanimiter tempera. Multo enim minus est te vulnera quàm me humana tolerare. Adhuc tamen verba hęc subtilius perscrutari possumus, si inter dona cœlestia nostra sollicitè corda pensamus. Iam quidem fideles sumus, iā quæ audimus, superna credimus, iā quæ credimus, amamus. Sed dum quibusdam superuacuis curis premimur, obducta confusione caligamus, & cùm nobis etiam talibus mira quedā dominus de se sentienda insinuat, quasi in nebula vocem leuat. Dum caliginosis nostris mentibus per semetipsum loquitur, velut in nebula is qui non cernitur auditur. Summa sunt nanq; quæ de illo cognoscimus, sed tamē adhuc eū in secreta inspiratione qua intruimur non videmus. Qui igitur cordibus nostris præbet quidem locutionē, sed occultat speciem, velut in nebula formatque vocem. Sed ecce iam verba dei intrinsecus per semetipsum loquentis audimus, iamque amori eius qua cōtinuatione, quo studio inhærere debeamus agnoscimus, & tamen ab internæ cōsiderationis culmine ad cōsueta nostra ex ipsa mortalitatis huius mutabilitate relabimur, & imminentium peccatorum mole sedula importunitate tētamur. Cùm ergo cæcis nostris mentibus subtilia de semetipso insinuat, in nebula vocem leuat. Caput. III.

Ioan.7. D

Psal.87. Psal.68.

Act.9.

CVm verò tentatione vitiorum ipse de deo noster intellectus opprimitur, quasi aquarum impetu in voce sua deus operitur. Tot enim super illū aquas admittimus, quot post inseparationem eius gratiæ, cogitationes illicitas in corde versamus. Nec tamen nos vel oppressos deserit, nam ilico ad mentem redit, tentationum nebulas discutit, imbrem compunctionis infundit, & subtilis intelligentiæ solem reducit, atq; sic ostendit quantum nos diligit, qui nos nec cùm respuitur relinquit, vt saltē sic erudita humana conscientia ad se tentationes erubescat admittere, quām redemptor suus & vagantem nō cessat amare. Hoc in nobis per semetipsum tolerat, hoc ab infidelibus per suos quotidie prædicatores portat. Eius enim donum suborta in nobis tentatione repellitur, & tamen ab infundendo intrinsecus munere nequaquam nostra infirmitate reuocatur. Eius publicè verba respuuntur, & tamen ab erogandæ gratiæ largitate nulla infidelium iniquitate compescitur. Nam cùm praui homines prædicamenta despiciunt, adiungit etiam miracula quæ venerentur. Vnde post editam vocem, post inundantium aquarum impetum aptè subiungitur:

E

Quòd prædicatores sancti à deo missi, non sibi sed deo profectum prædicationis asscribunt.

Nunquid mittes fulgura, & ibunt: & reuertētia dicent tibi, assumus?) Fulgura quippe ex nubibus exeunt, cū mira opera ex sanctis prædicatoribus ostenduntur. Qui, vt sæpe diximus, idcirco nubes vocari solent, quia & coruscant miraculis, & verbis pluunt. Et quia humana corda postquā per prædicationem mota non fuerint, isti⁹ miraculorum fulgoribus conturbantur, propheta attestante didicimus, qui ait: Fulgura mul-

Psal.17. F

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ra multiplicabis,& conturbabis eos. Ac si diceret: Dum verba prædicationis tuæ non audiunt, per prædicantium mira-
Abac.3. cula perturbantur. Vnde alias scriptum est: In lumine iacula tua ibunt, in splendore fulgoris armorum tuorum. Iacula dei in lumine ire, est verba eius aperta veritate resonare. Sed quia sæpe homines verba vitæ etiam intellecta despiciũt, adiunguntur etiam miracula. Vnde illic subdit: In splendore fulgoris armorum tuorum.) Fulgor quippe armorum est claritas miraculorum. Armis nanque nos tuemur, iaculis aduersa destruimus. Arma ergo cũ iaculis, sunt miracula cũ prædicamentis. Sancti enim prædicatores verbis suis quasi quibusdam iaculis aduersarios feriunt, armis verò, id est, miraculis semetipsos tuẽtur, vt & quantũ sint audiendi, sonẽt per impetum iaculorum, & quantum sint reuerendi, clarescant per arma miraculorum. Caput. IIII.

Dicit ergo ad beatum Iob: Nũquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, assumus? subaudis, vt mihi. Vadunt enim fulgura, cum prædicatores miraculis coruscant, & superna reuerentia auditorum corda transfigunt. Reuertentia verò dicunt assumus, cùm non sibi, sed dei viribus tribuunt, quicquid se fortiter egisse cognoscunt. Quid est enim deo dicere assumus? quoddam nanq; in hoc verbo obsequium declaratur. Reuertẽtes itaque prædicatores sanctos dicere assumus, est illi laudẽ tribuere gra-
H tiæ, à quo se accepisse sentiunt victoriam pugnæ, ne sibi tribuant quod operantur. Et ire quidem fulgura operando possunt, sed reuerti superbiendo non possunt. Videamus itaque
Acto.3. fulgur vadens. Claudo cuidam ait Petrus: Argentum & aurũ non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et apprehensa eius manu dextra alleuauit eum, & protinus consolidatæ sunt bases eius & plantæ, & exiliens stetit & ambulabat. Sed cùm hoc de facto ludæorum fuisset turba commota, videamus nunc fulgur rediens quod ait: Viri Israëlitæ quid admiramini in hoc,
Ibidem. aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob, deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum. Et paulopost: Cuius nos testes sumus, & in fide nominis eius hunc quem vidisti, & nostis confirmauit nomen eius, & fides quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum. Iuit ergo fulgur, cùm Petrus miraculum fecit, rediit cùm non sibi tribuit, sed authori quod fecit. Vadunt fulgura cùm prædicatores sancti mira opera ostendunt, sed reuertendo dicunt assumus, cùm in eo quòd faciunt, ad potentiam authoris recurrunt. Quod tamen intelligi & aliter potest. Fulgura etenim, sicut superius dictum est, sancti viri mittuntur & eunt, cùm à secreto contemplationis in publicum operationis exeunt. Mittuntur & vadunt, cum de abscondito speculationis intimæ in actiuæ vitæ latitudinem diffunduntur. Sed reuertentes dicunt deo, assumus, quia post opera exteriora quæ peragunt, semper ad sinum contemplationis recurrunt, vt illic ardoris sui flãmam reficiant, & quasi ex tactu supernæ claritatis ignescant. Citius enim inter ipsa licèt bona exteriora opera frigesceret, nisi intentione sollicita ad cõtemplationis ignem incessanter redirent. Vnde
Eccles.1. bene per Salomonem dicitur: Ad locum de quo exeunt flumina, reuertuntur: vt iterum fluant. Ipsi quippe illic flumina, qui hic fulgura sunt vocati. Quia enim corda audientium rigant, dicuntur flumina: quia verò accendunt, fulgura
Psal.92. vocantur. De quibus alias scriptum est: Eleuauerunt flumina
Psal.96. domine, eleuauerunt flumina voces suas. Et rursum: Illuxerunt fulgura eius orbi terræ. Ad locum ergo de quo exeunt flumina reuertuntur, quia sancti viri etsi à conspectu creatoris sui cuius claritatẽ mente conspicere conantur, foras propter nos ad actiuæ vitæ ministerium veniunt, incessanter tamen ad sanctum contemplationis studium recurrunt, & si in prædicatione sua exterius nostris auribus per corporalia verba se fundant, mente tamen tacita ad considerandum semper ipsum fontem luminis reuertuntur. De quibus & bene dicitur: Vt iterum fluant. Nisi enim ad contemplandũ deum sollicita semper mente recurrerent, nimirum interna cæcitas etiam exteriora prædicationis eorũ verba siccaret. Sed dum videre deum indefinenter sitiunt, quasi decursura foras flumina intus semper oriuntur, quatenus illic amando sumant, vnde ad nos prædicando defluant. Dicatur igitur rectè: K

Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, assumus?) Subaudis, vt ego, qui prædicatores meos cùm voluero post contemplationis gratiam ad actiuæ vitæ ministerium compono, quos tamen semper à bonis exterioribus ad internum culmen contemplationis reuoco, & modo iussi ad exercenda opera exeant, modo reuocati ad speculationis studium apud me familiarius viuant. Reuertentes itaque dicũt, assumus, quia quanuis per exteriora acta parum quid contemplationi deesse videantur, per ardorem tamẽ desiderij quem in mente sua continuè accendunt, obsequentes deo suam præsentiam ostendunt. Assumus nanque dicere, est præsentes se amando monstrare. Sequitur:

Quòd sapientia uel doctrina sanctorum à deo est.

Quis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam?) Qui hoc loco alij galli nomine designantur, nisi modo alio repetiti iidem prædicatores sancti, qui inter tenebras vitæ præsentis studẽt venturam lucem prædicando quasi cantando nunciare? Dicũt enim: Nox
Rom.13. præcessit, dies autem appropinquauit. Qui vocibus suis somnum nostri torporis excium̃t, clamantes: Hora est iam nos
Ibidem. de somno surgere. Et rursum. Euigilate iusti, & nolite peccare. De hoc gallo rursum scriptum est: Caput. V.

L TRia sunt quæ bene gradiuntur, & quartum quod fœliciter incedit, Leo fortissimus bestiarum qui ad nullius pauebit occursum. Gallus succinctus lumbos, &
Prouer.30. aries, nec est rex qui resistat ei. Ipse quippe hoc loco leo ponitur, de quo scriptum est: Vicit leo de tribu Iuda. Qui fortissimus bestiarum dicitur, quia in illo hoc quod infirmum
Leo Christũ figurat. Apoc.5. est dei, fortius est hominibus. Quid ad nullũ panet occursum.
1.Cor.1. Dicit enim: Venit princeps mundi huius, & in me non habet
Ioan.14. quicquam. Gallus succinctus lumbos, id est, prædicatores sancti, inter huius noctis tenebras verum mane nunciantes. Qui succincti lumbis sunt, quia à membris suis luxuriæ fluxa restringunt. In lumbis quippe luxuria est. Vnde & eisdem à domino dicitur: Sint lumbi vestri præcincti. Et aries, nec est rex
Lucæ.12. qui resistat ei. Quem alium hoc loco arietem accipimus, nisi primum intra Ecclesiam ordinem sacerdotum? De quibus
Psal.28. scriptum est: Afferte domino filios arietum, qui per exempla sua gradientem populum quasi subsequẽtem ouium gregem trahunt. Quibus spiritaliter rectèque viuentibus nullus rex sufficit omnino resistere, quia quilibet persecutor obuiet, intentionẽ eorum nõ valet prepedire. Sciunt enim ad eum quẽ desiderant & anxiè currere, & moriendo peruenire. Ponitur ergo primus leo, secundus gallus, tertius aries. Apparuit enim Christus, deinde sancti prædicatores Apostoli & tũc demum spiritales patres Ecclesiarum præpositi, videlicet duces gregum, quia doctores sequentium populorum. Sed hæc
M adhuc melius affirmamus, si eiusdem loci etiam reliqua exponendo subiicimus. Nam quia post hæc & antichristus apparebit, hoc illic quartum subdidit, dicens: Et qui stultus apparuit, postquam eleuatus est in sublime. Si enim intellexisset, ori imposuisset manum.) Ipse quippe in sublime eleuabitur, cùm deum se esse mentietur. Sed eleuatus in sublime stultus apparebit, quia in ipsa eleuatione sua per aduentum veri iudicis deficiet. Quod si intellexisset, ori imposuisset manum, id est, si supplicium suũ cùm superbire exorsus est, præuidisset, bene aliquando conditus, in tantæ factationem superbiæ non fuisset elatus. De quo nequaquam moueat quod superius dictum est: Quartum quod incedit fœliciter. Tria quippe incedere bene dixit, & quartum fœliciter. Non enim omne quod fœliciter, bene: neque in hac vita omne quod bene, fœliciter. Nam leo, gallus & aries bene incedunt, sed non hic fœliciter, quia persecutionum bella patiuntur. Quartum verò fœliciter & nõ bene incedit, quia in fallacia sua antichristus graditur, sed iuxta breue tempus vitæ præsentis ipsa illi fallacia prosperatur, sicut de eo sub Antiochi specie
Danic.8. per Danielem dictum est: Robur datum est ei contra iuge sacrificiũ, propter peccata, & prosternetur veritas in terra, & faciet & prosperabit. Quod Salomon ait: Incedit fœliciter, hoc Daniel dicit prosperabitur. Iuxta hoc itaq; testimoniũ quod per Salomonem dicitur: Gallus succinctus lumbos, aptè etiam hoc loco gallum sanctos prædicatores accipimus. Ad se ergo cuncta referens dominus dicit: Quis posuit in visce-

Non omne quod fœliciter, bene: non omne quod bene, fœliciter.

ribus

A ribus hominis sapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiã? Ac si diceret: In cor hominis humana sapientis supernæ sapientiæ gratiam quis infudit? vel ipsis sanctis prædicatoribus quis nisi ego intelligentiam dedit, vt sciant quando vel quibus debeant venturum mane nunciare? Idcirco enim quando & quid agant sentiunt, quia hoc intrinsecus me reuelante cognoscunt. Notandum verò est quòd sapientia diuinitus inspirata in viscеribus hominis ponitur, quia nimirum quantum ad electorum numerum spectat, nõ in solis vocibus, sed etiam in sensibus datur, & iuxta quod loquitur lingua, viuat conscientia, vt lux eius tanto clarius resplendeat in superficie, quanto verius inardescit in corde.

Quòd pro qualitate audientium formari debeat sermo doctorum, & pro personis & officiis & ætatibus aliter atq; aliter admonendi sint homines.

Magni autem laboris est hoc quod additur: Vel quis gallo dedit intelligentiam, subtiliori adhuc expositione discutere. Intelligentia quippe doctorum tanto esse subtilior debet, quanto se ad penetranda inuisibilia exercet, quanto nil materiale discutit, quanto & per vocem corporis loquens, omne quod est corporis transit. Quæ profectò nullatenus summis congrueret, nisi cantanti eam gallo, id est, prædicanti doctori ipse summorum conditor ministraret. Intelligentiam quoque gallus accepit, vt prius nocturni temporis horas discu-
B tiat, & tunc demum voces excitationis emittat: quia videlicet sanctus quisq; prædicator in auditoribus suis prius qualitatem vitæ considerat, & tunc demum ad erudiendum congruam vocem prædicationis format. Quasi enim horas noctis discernere est prædicatorum merita diiudicare. Quasi horas noctis discernere, est actionum tenebras apta increpationis voce corripere. Gallo itaque intelligẽtia desuper tribuitur, quia doctori veritatis, virtus discretionis vt nouerit quibus, quid, vel quando, vel quomodo inferat, diuinitus ministratur. Caput. VI.

NOn enim vna eademque cunctis exhortatio conuenit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit. Sæpe enim aliis officiunt quæ aliis prosunt. Nam & plærunque herbæ quæ hæc animalia reficiunt, alia occidũt: & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat: & medicamẽtum quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit: & panis qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt & ad sua singulis congruat, & tamen à communis ædificationis arte nunquam recedat. Quid enim sunt intentæ mentes auditorum, nisi quasi quædam in cithara tensiones strataæ chordarum? quas tangendi artifex vt non sibimetipsis dissimile canticum faciant, dissimiliter pulsat. Et idcirco chordæ con-
C sonam modulationem reddunt, quia vno quidem plectro, sed non vno impulsu feriuntur. Vnde & doctor quisque vt in vna cunctos virtute charitatis ædificet, ex vna doctrina non vna eademque exhortatione tangere corda audientiũ debet. Aliter nanque virũ, aliter admonendæ sunt fœminæ: aliter iuuenes, aliter senes: aliter inopes, aliter locupletes: aliter læti, aliter tristes: aliter subditi, aliter prælati: aliter serui, aliter domini: aliter huius mundi sapientes, aliter hebetes: aliter impudentes, aliter verecundi: aliter proterui, aliter pusillanimes: aliter impatientes, aliter patientes: aliter beneuoli, aliter inuidi: aliter simplices, aliter impuri: aliter incolumes, aliter ægri: aliter qui flagella metuunt, & propterea innocenter viuunt, aliter qui sic in iniquitate duruerunt, vt nec per flagella corrigantur: aliter nimis taciti, aliter multiloquio vacantes: aliter timidi, aliter audaces: aliter pigri, aliter præcipites: aliter mansuetꝫ, aliter iracundi: aliter humiles, aliter elati: aliter pertinaces, aliter inconstantes: aliter gulæ dediti, aliter abstinentes: aliter qui sua iam misericorditer tribuunt, aliter qui aliena rapere contendunt: aliter qui nec aliena rapiunt, nec sua largiuntur: aliter qui & ea quę habent sua tribuunt, & aliena rapere non desistunt: aliter discordes, aliter pacati: aliter seminantes iurgia, aliter pacifici: aliter admonendi sunt qui sacræ legis verba non rectè intelligunt, aliter qui rectè quidem intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur: aliter qui cùm prædicare digna valeant, præ nimia humilitate formidant, aliter quos à prædicatione imperfe-
D ctio vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: aliter qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperantur, aliter qui quidem quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen aduersitatis labore fatigantur: aliter coniugiis obligati, aliter à cõiugij nexibus liberi: aliter commixtionem carnis experti, aliter ignorantes: aliter qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum: aliter qui commissa plangunt, nec tamen deserunt, aliter qui deserunt, nec tamen plangunt: aliter qui illicita quæ faciunt, etiam laudant, aliter qui accusant praua, nec tamen deuitant: aliter qui repentina concupiscentia superantur, aliter qui in culpa ex consilio ligantur: aliter qui licèt minima, crebrò tamen illicita faciunt, atque aliter qui se à paruis custodiunt, sed aliquando in grauibus demerguntur: aliter qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minimè consummant: aliter qui mala occultè agunt, & bona publicè, aliter qui bona quæ faciunt abscondunt, & tamẽ quibusdam factis publicè, malè de se opinari permittunt. Et quidem de singulis quis sit admonitionis ordo subtiliter insinuare debuimus, sed formidata locutionis prolixitate præpedimur. Authore autem deo in alio opere id explere appetit animus, si tamen laboriosæ huius vitæ adhuc aliquantulum tempus restauerit. Caput. VII.

HAbemus vero aliud quod de galli huius intelligentia considerare debeamus, quia profundioribus horis noctis valentiores ac productiores ędere cantus
galli natura.
solet, cùm verò matutinũ iam tempus appropinquat, leniores & minutiores omnimodo voces format. In quibus galli E huius intelligentia quid nobis inuat, considerata prædicatorum discretio demonstrat. Qui cum iniquis adhuc men-
nota.
tibus prædicant, altis & magnis vocibus æterni iudicij terrores intimant, quia videlicet quasi in profundę noctis tenebris clamãt. Cum vero iam auditorum suorum cordibus veritatis lucem adesse cognoscũt, clamoris sui magnitudinem in lenitatem dulcedinis vertunt, & non tam illa quæ sunt de pœnis terribilia, quàm ea quæ sunt blanda de præmiis proferunt. Qui etiam minutis tunc vocibus cantant, quia appropinquante mane, subtilia quæque de mysteriis prædicant, vt sequaces sui eo minutiora quæq; de cœlestibus audiant, quo luci veritatis appropinquãt, & quos dormientes longus galli clamor excitauerat, succiſior vigilãtes delectet, quatenus correcto cuilibet de regno cognoscere subtiliter dulcia libeat, qui prius aduersa iudicij formidabat. Quod bene per Moysen exprimitur, cùm ad producendum exercitum tubæ clangere concisius iubentur. Scriptum nanque est: Fac tibi
Nume.10.
duas tubas argenteas ductiles. Et paulopost: Cum concisus clangor increpuerit, mouebuntur castra. Per duas enim tubas exercitus ducitur, quia per duo præcepta charitatis ad procinctum fidei populus vocatur. Quæ idcirco argenteæ fieri præcipiuntur, vt prædicatorum verba lucis nitore pateant, & auditorum mentem nulla sui obscuritate confundant. Idcirco autem ductiles: quia necesse est vt hi qui venturam vitam prædicant tribulationum præsentium tunsionibus crescant. Bene autem dicitur. Cùm cõcisus clangor increpuerit, mouebuntur castra: quia nimirum prædicationis F
Vita galli propriétas.
sermo cùm subtilius ac minutius agitur, auditorũ corda contra tentationum certamina ardentius excitantur. Est adhuc aliud in gallo solerter intuendum, quia cum iam ædere cantus parat, prius alas excutit, & semetipsum ferions, vigilatiorem reddit. Quod patenter cernimus, si sanctorum prædicatorum vitam vigilanter videmus. Ipsi quippe cum verbum prædicationis mouent, prius se in sanctis actionibus exercẽt, ne in semetipsis torpẽtes opere, alios excitẽt voce, sed ante se per sublimia facta excutiunt, & tunc ad bene agendum alios sollicitos reddunt. Prius cogitationum alis semetipsos feriunt, quia quicquid in se inutiliter torpet, sollicita inuestigatione deprehendunt, districta animaduersione corrigunt. Prius sua punire fletibus curant, & tunc quæ aliorum sunt punienda denunciant. Prius ergo alis insonant, quàm cantus emittant, quia antequam verba exhortationis proferant, omne quod locuturi sunt, operibus clamant, & cùm perfectè in semetipsis vigilant, tunc dormientes alios ad vigilias vocant. Sed vnde tanta hęc doctori intelligẽtia, vt & sibi perfectè vigilet, & dormientes ad vigilias sub quibusdam clamoris progressibus vocet, vt & peccatorum tenebras prius cautè discutiat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tiæ, & discretè postmodum lucem prædicationis ostendat, vt singulis iuxta modum & tempora congruat, & simul omnibus quæ illos sequantur ostendat? Vnde ad tanta & tã subtiliter tenditur, nisi intrinsecus ab eo à quo est conditus doceatur? Quia ergo laus tantæ intelligentiæ non prædicatoris virtus est sed authoris, rectè per eundem authorem dicitur: Vel quis dedit gallo intelligentiam? Ac si diceret: Nisi ego, qui doctorum mentes quas mirè ex nihilo condidi, ad intelligenda quæ occulta sunt, mirabilius instruxi. Vnde bene vt in dictis prædicantium non solum inspiratorem se intelligentiæ, sed etiam authorem locutionis ostendat, adiungit:

Quòd redemptor cùm in sua maiestate uidebitur, sicut debet omnis doctrina, & quomodo unum diuisibiliter tria sint, & indiuisibiliter tria unum, & manifestato ipso qui est causa causarum, creaturarum ratio palam erit.

Quis enarrabit cœlorum rationem?) Quorum tamen verba quia cum sese nobis per speciem ostẽderit, subtrahit, protinus subdidit: Et concentum cœli quis dormire faciet?) In hac enim vita infirmitati nostrę dominus non aperta specie maiestatis suæ, sed prædicatorum suorum voce locutus est, vt corda adhuc carnalia carnalis lingua pulsaret, & tanto facilius insueta perciperent, quanto ea per sonitum consuetæ vocis audirent. At postquam per mortem in puluerem
H caro resoluitur, & per resurrectionem puluis animatur, tunc de deo audire verba non quærimus: quia vnum ipsum quod implet omnia, iam per speciem dei verbum videmus. Quod nobis tanto altius sonat, quanto & mentes nostras vi intimæ illustrationis penetrat. Sublatis nanque orientibus & occidentibus verbis, quasi quidam sonus æternæ prædicationis fit ipsa imago interne visionis. Vnde & rectè nunc ad beatum Iob dominus dicit: Quis enarrabit cœlorũ rationem & concentum cœli quis dormire faciet? Quid enim cœlorum ratio accipitur, nisi vis superna secretorum? Quid per cœli concentum, nisi concors prædicantiũ sermo signatur? Conditor igitur noster cùm cœlorum rationem narrare cœperit, dormire cœli concentum facit: quia cùm iam nobis per speciẽ ostenditur, nimirum prædicantiũ verba subtrahuntur. Hinc enim
Hierem.31. per Hieremiam dominus dicit: Non docebit vltrà vir proximum suum, & fratrem suum dicens: Cognosce dominum. Omnes enim cognoscent me, à minimo eorum vsque ad maximũ, dicit dominus. Hinc Paulus ait: Siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur.

Caput. VIII.

VEl certè cœlorum ratio, est ipsa viuificatrix virtus quæ spiritus format angelorum. Deus enim sicut est causa causarum, sicut vita viuentium, ita etiam ratio rationabilium creaturarum. Tunc ergo cœlorum rationem
I dominus narrat, cùm semetipsum nobis quomodo electis spiritibus præsit insinuat. Tunc cœlorum rationem narrat, cùm detersa mentis nostræ caligine, clara se visione manifestat.
Ioan.16. Vnde & in Euangelio dominus dicit: Venit hora cùm iam nõ in prouerbiis loquar vobis, sed palam de patre annunciabo vobis. Palam quippe de patre annunciare se asserit, quia per patefactam tunc maiestatis suę speciem, & quomodo ipse genitori non impar oriatur, & quomodo vtrorumque spiritus vtrique coæternus procedat, ostendit. Apertè nanque tũc videbimus, quomodo hoc quod oriundum est, ei de quo oritur, subsequens non est, quomodo is qui per processionem producitur, à proferentibus non præitur. Apertè tunc videbimus quomodo & vnũ diuisibiliter tria sint, & indiuisibiliter tria vnum. Lingua ergo tunc narrantis dei, est visa claritas subleuantis. Et concentus cœli tunc dormiet, quia apparente in iudicio retributore operum, exhortationum iam verba cessabunt. Vnde & apertè ipsum resurrectionis tempus adiungitur, cùm ilico profertur: Quãdo fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebantur?) More enim suo quæ adhuc futura sunt, quasi iam præterita diuinus sermo describit, hoc in se videlicet seruans, quod per eum dicitur: Qui fecit quæ futura sunt. Puluis itaq; tunc in terram fundatur: quia in solida membra corpus reducitur. Et glebæ compinguntur: quia nimirũ firma corpora ex puluere collecta consurgũt. Sed postquam verba hæc dominica quomodo de futuro intelligenda sint diximus, nũc etiam quid de præsenti insinuẽt indicemus. K

Caput. IX.

QVis enarrabit cœlorum rationem, & concentũ cœli quis dormire faciet?) Cœlorũ rationem dominus narrat, dum nunc insinuando superna secreta, electorũ suorum mentes illuminat. Concentũ verò cœli dormire facit, dũ concordes angelorum hymnos, atq; illa cœlestium virtutum gaudia reproborum cordibus iusto iudicio abscondit. Qui cõcentus cœli quanuis in se intrinsecus vigilet, in ipsa tamen reproborum ignorantia extrinsecus dormit. Enarratur ergo secreti cœlestis ratio, & tamen concentus cœli dormire permittitur, quia & aliis per inspirationem supernæ retributionis scientia pãditur, & aliis quæ sit internæ laudis suauitas occultatur. Narratur cœlorũ ratio, quia electorum mentibus quę sit supernorum retributio indesinenter aperitur, vt nimirũ sine cessatione proficiãt, & transcurrentes visibilia, sese ad inuisibilia extendãt. Omne enim visibile quod in hac vita reprobos figit, hoc electos ad alia impellit, quia dum bona quæ facta sunt, respiciunt, in eũ à quo facta sunt inardescunt, tantoq; eum præstantius amant, quanto illum hoc quod ipse bonum condidit prę ire considerant. Loquitur quippe hoc eis intrinsecus, quod silẽter sonat inuisibilis lingua compunctionis. Quam tanto plenius intus audiunt, quanto ab exteriorum desideriorum strepitu perfectius auertuntur. His itaq; cõcentus cœli nõ dormit, quia eorũ mens quæ sit laudis superne suauitas, appofita amoris aure cognoscit. Intus enim quod appetũt audiũt, & de cœlestiũ bonorũ præmiis ipso desiderio diuinitatis instruũtur. Vnde & præsentem vitã non solum aduersantẽ, sed etiam fauẽtem grauiter tolerãt: quia eis onerosum est omne quod cernitur, dũ ab eo quod intus audiũt differũtur. Omne quod sibi præsto est, graue æstimant: quia illud non est ad quod anhelant. Indesinenter autem eorũ mens ipsis temporalitatis laboribus fessa, in illud cœleste gaudiũ resumendo suspenditur, dum in aure cordis intro erũpente cõcentu cœli, societatẽ sibi quotidie supernorũ ciuium prestolantur. Iste concentus superne laudis in aurem illius eruperat, qui dicebat: Ingrediar in locũ Psal.41.
tabernaculi admirabilis, vsq; ad domũ dei. In voce exultationis & confessionis, sonus ciuitatis epulantis. Qui igitur intus vocem exultationis & confessionis ac sonũ ciuitatis epulantis audierat, quid illum aliud nisi cœli concentus excitabat? Qui tamen concentus reprobis dormit, quia eorum cordibus nequaq̃ per vocem compunctionis innotescit. Non enim considerare illam desiderabilem supernorũ ciuium frequentiam student, nullo ardoris radio illa solennitatis internæ festa cõspiciunt, nulla in intimis contẽplationis penna subleuantur. Solis nanq; visibilibus seruiunt, & idcirco nil supernæ suauitatis intrinsecus audiunt, quia eos, sicut superius diximus, in aure cordis curarũ seculariũ surdi tumultus premunt. Quia igitur occulta dispensatione iudicij quod aliis aperitur, aliis M
clauditur, quod aliis detegitur, aliis occultatur, dicatur rectè: Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet? Quod tamẽ tunc nobis latius innotuit, cùm redemptor noster per dispensationis mysterium apparens, & indignis misericordiam præbuit, & eos à se qui digni videbantur exclusit. Vnde hic quoque aptè subiungitur:

Quòd peccatores ad Ecclesiam uocati, per spiritussancti gratiam infusi, in collectione sunt charitatis uniti, & quòd in diuersis Ecclesiasticis ordinibus peccatores conuersi tanquam diuersæ glebæ in unitatis sacramẽti concordiam conuenerunt. Caput. X.

QVando fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebantur.) Quid in puluere nisi peccatores accipimus? qui nullo rationis pondere solidati, cuilibet tentationis flatu rapiũtur. De quibus
Psal.1. scriptum est: Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quem proicit ventus à facie terræ. Puluis ergo in terram fundatus est, cùm peccatores vocati in Ecclesia, traditæ fidei sunt ratione solidati, vt qui prius inconstantia mobiles tentationis aura leuabantur, immobiles postmodum contra tentamenta consisterent, & deo perseueranter inhærentes, fixum bene viuendi pondus tenerent. Glebæ verò ex humore coagulantur & puluere. In hac itaque terra glebæ compactæ sunt, quia

A quia vocati peccatores & per spirituſſancti gratiam infusi, in collectione sunt charitatis vniti. Istæ glebæ in terra compactæ sunt, quando populi qui prius quasi in disperſione pulueris diuersa sentiebant, postmodum sanctispiritus gratia accepta, in illa pacatissima vnanimitatis concordia coueneruntvt cùm essent tria milia, vel rursum quinque milia, scriptura teste diceretur, quia erat in eis cor vnum & anima vna. Has glebas ex vno quidem puluere, sed quasi diuersa mole distinctas quotidie dominus in terra compingit, quia seruata vnitate sacramẽti, iuxta varietatem morum atque linguarum fideles in Ecclesia populos colligit. Has glebas iam tunc
Mat.14. dominus designauit, quando ad esum panis & piscium quinquagenos discumbere vel centenos iussit. Quas tamẽ glebas si in Ecclesia ex diuersitate meritorum attendimus, fortasse adhuc distinguere subtilius valemus. Nam dum alius est ordo prædicantium, alius auditorum, alius regentium, atque alius subditorum, alius coniugum, alius continentium, alius pœnitentium, alius virginum, quasi ex vna terra est diuersa glebarum forma distincta, dum in vna fide, in vna charitate disparia demonstrantur bene operantium merita. Has glebas populus ille significauit, qui ad constructionem tabernaculi sub vno studio diuersa donaria obtulit, de quo scriptum
Exo.35. est: Quicquid in cultum tabernaculi & ad vestes sanctas necessarium erat, viri cum mulieribus præbuerunt, armillas & inaures annulos & dextralia. Omne vas aureum in donaria
B domini separatum est, si quis habuit hyacinthum, purpuram, coccumque bis tinctum, byssum & pilos caprarum. In ornamento ergo tabernaculi viri dona cum mulieribus offerunt: quia in explendo cultu sanctæ Ecclesiæ, & fortium facta sublimia & infirmorum opera extrema numerãtur. Quid autem per armillas quæ lacertos astringunt, nisi præpositorum validè laborantium opera demonstrantur? Et quid per inaures, nisi subditorum obedientia exprimitur? Quid per annulos nisi signaculum secretorum? Plerunque enim magistri signant quod ab auditoribus capi non posse considerant. Et quid per dextralia, nisi primæ operationis ornamẽta memorantur? Quid per vas aureum in donaria domini separatum, nisi diuinitatis intelligentia accipitur? quæ tanto ab inferiorum amore disiungitur, quãto ad sola quæ æterna sunt amãda subleuatur. Quid per hyacinthum nisi spes cœlestium? Quid per purpurã nisi cruor ac tolerantia passionum, amore regni perpetui exhibita? Et quid per bis tinctum coccum nisi charitas demonstratur, quę pro perfectione bis tingitur, quia dei & proximi dilectione decoratur? Quid per byssum nisi immaculata carnis incorruptio? Et quid per pilos caprarum, ex quibus ciliciorum asperitas texitur, nisi dura pœnitentium afflictio designatur? Dum igitur alij per armillas & annulos forte magisterium exercent: alij per inaures & dextralia deuotam obedientiam rectamque operationem exhibent: alij per separatum vas aureum præclaram subtiliorẽm
C que dei intelligentiam tenent: alij per hyacinthum, purpurã & coccum, audita cœlestia sperare, credere, amare non desinunt, etiam quæ adhuc subtiliori intellectu minimè cognoscunt: alij per byssum incorruptionem carnis offerũt: alij per caprarum pilos deplorant asperè, quod libenter commiserunt: quasi ex vna terra innumeræ glebæ proferũtur, quia ex vno & pari obsequio facta fidelium disparia procedũt. Quæ nimirum glebæ nequaquam concretæ ex pulucre surgerent, nisi aquam prius puluis acciperet, & concepto se humore solidaret, quia nisi peccatores quoſque sanctiſpiritus gratia infunderet, constrictos eos ad fidei opera charitatis vnitas nõ teneret. Quando igitur dominus enarrabit cœlorum rationem, vel concentum cœli dormire faciet, aperiat. Ait enim:

Quando fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebantur.) Ac si diceret: Tunc primum vocatione & discretione manifesta secreta spiritalia & non sine misericordia aliis aperui, & non sine iustitia aliis clausi, cùm alios respicerem, & alios intra Ecclesiam concordia charitatis adunarem. Quæ sancta Ecclesia quia perfidia Iudæorum repulsa, ad rapiendas gentes se contulit atque in suo corpore conuertendas quod quidem non suis, sed domini viribus fecit, aptè subiungitur:

Quòd catuli Ecclesiastici noui testamenti prædicatores intelligantur. Caput. XI.

NVnquid capies leænæ prædam, aut animam catulorum eius implebis? Ista nimirum illa leæna est de qua Iob dicebat, cùm superbientem Iudęam cerneret prædicante Ecclesia prætermissam. Non calcauerunt eã Iob.28.
filij institorum: nec pertransiuit per eam leæna. Huic ergo leænę dominus prædam capit: vt animam catulorũ eius impleat: quia ad augmentum huius Ecclesiæ, innumeros de gẽtilitate diripuit: & per animarum lucrum, esurientia Apostolorum vota satiauit. Ipsi quippe catuli pro mentis teneritudine & formidinis infirmitate vocati sunt, qui passo domino Ioã.20. &
clausis foribus residebant, sicut de illis scriptum est: Cùm Lucæ. 24.
esset sero die illo vna sabbatorum, & fores essent clausæ vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Iesus, & stetit in medio eorum. Vnde hic quoque de eisdem catulis aptè subiungitur: Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.) Cùm enim nequaquam sancti apostoli contra membra diaboli in voce liberæ prædicationis exurgerent, & necdum post passionẽ domini sanctiſpiritus effusione solidati, redemptorem suum firma authoritate prædicarent, adhuc contra aduersarios suos quasi in antris insidiabantur. Clausis quippe foribus quasi in quibusdam abditis specubus suis catuli rapturi mundum cubabãt, vt animarum prædam postmodum præsumentes diriperent, de quibus tunc certum est quòd mundi impetum etiam sibimetipsis latendo formidarent. Illis foribus clausis isti catuli mor- E
tem mortis nostræ insidiati quæsierunt: vt culpam nostram interficerent, omnemque in nobis peccati vitam necarẽt. Horum primo illi esurienti catulo, sed iam valenti, ostensa per linteum gentilitate, quasi monstrata præda dicitur: Macta & Actо.10.
mãduca. His catulis velut adhuc infirmis, vt cubare in antris Lucæ. 24.
debeant iubetur, cùm eis dominica voce dicitur: Sedete hic in ciuitate quoadusq; induamini virtute ex alto. An nõ rectè leænæ catuli vocantur, qui in Ecclesia editi, aduersantem mũdum ore rapuerunt? Et hæc quidem facta à sanctis Apostolis nouimus, hæc nunc etiam fieri à perfectis doctoribus videmus. Ipsi enim etsi subsequentium populorum patres sunt, tamen præcedentium filij, vnde & non immeritò catuli vocantur. Vel certe quia etsi quorũdam fidelium magisteri sunt, vniuersalis tamen Ecclesiæ discipulos se esse gloriantur. Leænæ itaque prædam dominus capit, quia virtute suæ inspirationis ab errore vitam delinquentium diripit, & animas catulorum illius replet, quia conuersione multorum piis doctorum desideriis satisfacit. De quibus catulis bene subiungitur: Quãdo cubant in antris, & in specubus insidiantur.) Neque enim cuncta tempora doctrinæ sunt congrua. Nam plærũque dicto rum virtus perditur, si intempestiuè proferãtur. Sepe verò & quod lenius dicitur, conuentu temporis congruentis animatur. Ille ergo scit rectè dicere, qui & ordinatè nouit tacere. Quid enim prodest eo tempore irascentem corripere, quo alienata mente nõ solum aliena verba percipere, sed semetipsum vix valet tolerare? Furẽtem quippe qui per inuectionem corripit, quasi ei qui non sentiat plagas ebrio imponit. Doctrina itaque vt peruenire ad cor audientis valeat, quæ sibi congrua sint temporum momenta perpendat. Bene ergo de his catulis dicitur: Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.) Doctores enim sancti quando & arguenda conspiciunt, & tamen seper silentium in cogitationibus retinent, quasi in specubus latent, & velut in antris se contegunt, quia in suis cordibus occultentur. Sed cùm opportunum tempus inuenerint, repẽtè profiliunt, nulla quæ dicenda sunt reticent, & ceruicem superberientium morsu asperæ increpationis tenent. Siue itaque per Apostolos siue doctores quos in Apostolorum locum subrogauit, huic leænæ dominus quotidie prædam capit, & per eos quos cepit, alios etiam capere non desistit. Ad hoc quippe iusti huius mundi peccatores rapiunt, vt per conuersos eos etiam alij ex mundo rapiantur. Vnde & ipsa gentilitas quæ pio Apostolorum ore rapta est, tanta nunc fame alios esurit, quanta se ab Apostolis concupitam fuisse cognoscit. Proinde & aptè subiungitur.

Quòd non tantum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus Ecclesia doctores accepit, quorum pulli in discussione Euangelij longè latèque euagati sunt. Caput. XII.

Nõ omnia tẽpora sũt doctrinæ congrua.

F

Rectè scit dicere qui & ordinatè scit tacere.

Furẽs fraus tra per inuectionem corripitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius
ad deum clamant, vagantes eo quòd non habeant
cibos?) Quid enim corui pullorumq; eius nomine,
nisi peccatis nigra gentilitas designatur? De
Psal.146. qua per prophetam dicitur: Qui dat iumentis escam ipsorũ,
& pullis coruorum inuocantibus eum. Iumenta quippe escã
accipiunt, dum sacræ scripturæ pabulo mentes dudũ brutæ
satiantur. Pullis vero coruorum, filiis scilicet gentium esca
datur, cùm eorum desiderium nostra cõuersatione reficitur.
Iste coruus esca fuit, dũ ipsum sancta Ecclesia quæreret. Sed
nunc escam accipit, quia ipse ad conuersionem alios exquirit. Cuius videlicet pulli, id est, prædicatores ex eo editi, non
in se præsumunt, sed in viribus redemptoris sui. Vnde bene
dicitur: Quando pulli eius ad deum clamant: Nihil enim sua
virtute posse se sciunt. Et quanuis animarum lucra piis votis
esuriant, ab illo tamen qui cuncta intrinsecus operatur, hæc
1.Cor.3 fieri exoptant. Vera enim fide comprehendunt, quia neque
qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementũ
dat deus. Quod vero dictum est: Vagãtes eo quòd nõ habeãt
cibos, in hac vagatione nihil aliud quàm æstuantium prædicatorum vota signantur. Qui dum in Ecclesiæ sinum recipere populos ambiunt, magno ardore succensi, nũc ad hos, nũc
ad illos colligendos desiderium mittunt, Quasi quædã quipe vagatio est ipsa cogitationis æstuatio, & velut ad loca va-
H ria mutatis nutibus trãseunt, dum pro aduenandis animabus
in modos innumeros, ac in partes diuersas esuriente mente
discurrunt. Caput. XIII.

HAnc vagationem pulli coruorum, id est, filij gentilium ab ipso gentium magistro didicerũt. Ipse quipe quàm valida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca se vagatione permutat, transire ad alia ex aliis appetit, quia ipsa eum quæ implet, charitas impellit. Longè naq;
Rom.1. à Romanis positus scribit: Memoriam vestri facio semper in
orationibus meis, obsecrans si quo modo tandem aliquando
prosperum iter habeam in voluntate dei veniendi ad vos, desidero enim videre vos. Retentus Ephesi Corinthiis scribit:
2.Cor.12. Ecce tertiò paratus sum venire ad vos. Rursum Ephesi commorans Galatis loquitur, dicẽs: Vellem modo esse apud vos,
Galat.4. & mutare vocem meam. Romæ quoque custodia carceris
clausus, quia ire ad Philippenses per semetipsum non per-
Philip.2. mittitur, transmittere se discipulum pollicetur, dicens: Spero in domino Iesu Timotheum me citò mittere ad vos, vt &
ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. Constrictus etiam vinculis atque Ephesi retentus. Colossensibus scri-
Coloss.2. bit: Nam si corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum.
Ecce quomodo tancto desiderio quasi vagatur, hic corpore
tenetur: illuc spiritu ducitur, & paterni amoris affectũ istis
præsentib⁹ exhibet, illis absentibus ostendit: coràm positis
impẽdit opera, audientibus exprimit vota, efficaciter præ-
I sens eis cum quibus erat, nec tamen illis absens cum quibus
non erat. Cuius vagationem melius cognoscimus, si eius ad-
1.Cor.16. huc ad Corinthios verba pẽsamus. Ait enim: Veniam ad vos
cùm Macedoniam pertransiero. Nam Macedoniam pertrãsibo, apud vos autem forsitã manebo, vel etiam hyemabo. Perpendamus quæso quæ sit ista vagatio. Ecce alio interim manet: alio se iturum perhibet, atque alio deflexurum promittit
Quid est quòd tam anxiè per tot loca partitur, nisi quòd circa omnes vna charitate constringitur? Charitas enim quæ diuisa vnire cõsueuit, vnum cor Pauli per multa diuidi compellit. Quod tamen tanto arctius in deo colligit, quanto latius
per sancta desideria spargit. Prædicando igitur Paulus vult
simul omnia dicere: amando vult simul omnes videre, quia
& in carne permanendo, vult omnibus viuere, & de carne
transeundo, per sacrificium fidei vult omnibus prodesse. Vagentur itaque pulli coruorum, id est, magistrum suum imitẽtur filij gentium, torporem mentis excutiant & cùm animarum lucrum, id est, cibum suum minimè reperiunt, non quiesc int: ad profectum se ex profectibus extendant, & æstuantes
in vtilitate multorum, refectionem suam quasi vagantes esuriant. Quia vero per prædicationum opera discurrẽdo, refectione fidei gentilitatem satiare non cessant, dicatur rectè:
Quis præparat coruo escam suam, quando pulli eius ad deũ
clamant, vagantes eo quòd non habeant cibos?
Caput. XIIII.

POtest etiam corui nomine, nigra per infidelitatis me- K
ritum plebs Iudaïca designari. Nam pulli eius ad deũ
clamare referuntur, vt eidem coruo à domino esca
præparetur: quia nimirum sancti apostoli plebis Israëliticæ
carne generati, dum pro gente sua preces ad dominum funderent, quasi pulli coruorum eum de quo carnaliter æditi
sunt, spiritali intelligentia parentem populum pauerunt. Igitur dum pulli eius clamant, coruo esca præparatur: quia dũ
Apostoli exorant, plebs dudum perfida, ad cognitionem fidei ducitur, & ex prædicatione filiorum quasi ex pullorum
voce satiatur. Illud tamen in hoc versu debemus solerter intueri, quòd huic coruo esca dicitur primùm pullis clamantibus, & postmodum vagantibus præparari. Clamantibus nãque pullis coruo esca præparata est, cùm prædicantibus apostolis verbum dei Iudæa audiens, modo in tribus milibus,
modo in quinque milibus spiritali est intelligentia satiata.
Sed cùm reproborum multitudo crudelitatem suam contra
prædicantes exerceret, & quasi pullorum vitam necaret, idẽ
pulli in vniuersa mundi spatia dispersi sunt. Vnde & eisdem
carnalibus patribus spiritali prædicationi resistentibus dicunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum dei, sed quia Acto.13.
repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce
conuertimur ad gentes: scientes profectò, quòd postquam gẽ
tilitas crederet, etiam Iudæa ad fidem veniret. Vnde & scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis L
Israël saluus fieret. Quia igitur summopere sancti apostoli, Rom.11.
& studuerũt prius audientibus prædicare: & postmodum resistentibus exempla conuersæ gentilitatis ostendere, quasi
esurientes pulli huic coruo escam suam prius clamando, &
postmodum vagando quæsierunt. Vnde enim vagantur pulli, inde escam coruus inuenit: quia dum per laborem prædicantium conuersam ad deum gentilitatem Iudaïcus populus
respicit: ad extremum quandoque stultitiam suę infidelitatis
erubescit, & tunc scripturæ sacræ sententias intelligit, cùm
priusquam sibi eas gentibus innotuisse cognoscit, atque expleta vagatione pullorum, ad percipienda sacra eloquia os
cordis aperit: quia peractis in mundum cursibus Apostolorum, sero ea spiritaliter percipit, àquibus diu se perfidia adstringente ieiunauit. Quæ quia omnia solius diuinæ potentiæ
virtus operatur, rectè dicitur: Quis præparat coruo escam
suam quando pulli eius ad deum clamant, vagantes eo quòd
non habeant cibos? Subaudis, nisi ego, qui infidelem populũ
filiis suis & exorantibus tolero, & prædicantibus parco, atq;
ad alia vagantibus conuertendum, quãdoque in fine sustineo.
Caput. XV.

ESt adhuc aliud, quod de coruo moraliter possit intelligi. Editis nanque pullis, vt fertur, escam plenè præbere
dissimulat priusquam plumescendo nigrescant, eósque inedia affici patitur, quoadusque in illis per pennarum
nigredinem sua similitudo videatur. Qui huc illucque vagãtur in nido, & ciborum expetunt aperto ore subsidium. At
cùm nigrescere cœperint, tanto eis præbenda alimenta ardentius requirit, quanto illos alere diutius distulit. Coruus
profectò est doctus quisque prædicator, qui magna voce clamat, dum peccatorum suorum memoriam atque cognitionẽ
infirmitatis propriæ, quasi quandam coloris negredinẽ portat. Cui quidem nascuntur in fide discipuli, sed fortasse adhuc considerare nigredinem infirmitatis propriæ nesciunt:
fortasse à peccatis præteritis memoriam auertũt, & per hoc
eam quam assumi oportet contra huius mundi gloriam, humilitatis nigredinem non ostendũt. Hi velut ad accipiendas
escas os aperiunt, cùm doceri de secretis sublimibus quęrũt.
Sed eis doctor suus alimenta prædicamentorũ sublimium tã
to minus tribuit, quanto illos peccata præterita minus dignè
deflere cognoscit, Expectat quippe atque admonet, vt à nitore vitæ præsentis prius per pœnitentiæ lamenta nigrescãt, &
tunc demum congrua prædicationis subtilissimæ nutrimenta percipiant. Coruus in pullis ora inhiantia respicit, sed ante
in eis pennarum nigredine indui corporis quærit. Sic & discretus doctor interna mysteria eorum sensibus non ministrat, quos adhuc ab hoc seculo nequaquam se abiecisse considerat. Quanto igitur discipuli exterius per cultum vitæ
præsentis minus quasi nigri sunt, tãto per cibum verbi interi⁹
minus replentur: & quo se à corporali gloria non euacuant,
eo à spiritali M

A eo à spiritali refectione ieiunant. Si vero in confessione vitæ
præteritæ lamẽti sui gemitus velut nigrescẽtes plumas proferant, illico in contemplationem doctor ad escam de sublimibus deferendam, quasi pullorum refectionẽ cogitans coruus volat, eisque hiantibus in ore cibum reuocat, dum ex ea
intelligentia quam cœperit, esurientibus discipulis alimenta vitæ loquendo subministrat. Quos tanto ardentius de supernis reficit, quanto verius à mundi nitore nigrescere pœnitentiæ lamentatione cognoscit. Pulli autem dum nigro se
pennarum colore vestiunt, de se etiam volatum promittunt:
quia quo magis discipuli abiecta de se sentiunt, quo magis
esse despicientes affligunt, eo amplius spem profectus sui in
altiora pollicentur. Vnde & curat doctor festinantius alere,
quos iam per quædam indicia prouidet posse & aliis prodesse. Hinc enim Timotheum Paulus admonet, velut plumescen
2.Tim.2. tes pullos sollicitius nutrire, dum dicit: Quę audisti à me per
multos testes: hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. Quæ doctrinæ discretio dum cautè à prædicatore custoditur, ei diuinitus largior copia prædicationis datur. Dum enim per charitatem cõpati afflictis
discipulis nouit, dum per discretionem congruum doctrinæ
tempus intelligit, ipse nõ solum pro se, sed etiam pro eis qui
bus laboris sui studia impendit, maiora intelligentiæ munera percipit. Vnde hic quoque aptè dicitur: Quis præparat coruo escam suam quando pulli eius ad deum clamant,
B vagantes eo quòd non habeant cibos?) Cùm enim pulli vt sa
tientur, clamant, coruo esca præparatur: quia dum verbum
dei boni auditores esuriunt, pro reficiendis eis maiora doctoribus intelligentiæ dona tribuuntur. Sequitur:

Textus capitis. XXXIX. libri beati Iob.

NVnquid nosti tempus partus ibicũ
in petris, vel parturientes ceruas
obseruasti? Dinumerasti menses cõ
ceptus earum, & scisti tempus partus earum? Incuruantur ad fœtum,
& pariunt, & rugitus emittunt. Separantur filij earum, & pergunt ad
pastum: egrediuntur, & non reuertuntur ad eas. Quis di
misit onagrum liberum, & vincula eius quis soluit? Cui
dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra
salsuginis. Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorẽ
exactoris non audit. Circunspicit montes pascuæ suæ, &
virentia quæque perquirit. Nunquid volet rhinoceros
seruire, aut morabitur ad præsepe tuum? Nunquid al-
ligabis rhinocerota ad arandum loro tuo, aut con-
C fringet glebas vallium post te? Nunquid fiduciam ha-
bebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei la-
bores tuos? Nunquid credes illi quoniam sementẽ red-
dat tibi, & aream tuam congreget? Penna struthionis si
milis est pennis herodij & accipitris. Quando derelin-
quit ouа sua in terra, tu forsitã in puluere calefacies ea:
Obliuiscitur, quòd pes conculcet ea, aut bestia agri con-
terat. Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra la
borauit, nullo timore cogente. Priuauit enim eã deus sa
pientia, nec dedit illi intelligentiam. Cùm tempus fue-
rit, in altum alas erigit, deridet equum & ascensorem
eius. Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circun-
dabis collo eius hinnitum? Nunquid suscitabis eũ quasi
locustas: Gloria narium eius terror, terram vngula fo-
dit. Exultat audacter, in occursum pergit armatis. Con-
temnit pauorem, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit
pharetra, vibrabit hasta & clypeus. Feruens & fremens
sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem. Vbi
audierit buccinam, dicit Vah. Procul odoratur bellum,
exhortationem ducum, & vlulatum exercitus. Nunquid
per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens
alas suas ad Austrum? Nunquid ad præceptum tuum
eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum? In pe D
tris manet, & in prærupтis silicibus commoratur, atque
inaccessis rupibus. Inde contemplatur escam, & de lon-
ge oculi eius prospiciunt. Pulli eius lambunt sanguinẽ,
& vbicunque cadauer fuerit, statim adest. Et adiecit do-
minus, & locutus est ad Iob. Nunquid qui contendit
cum deo, tam facile conquiescit? Vtique qui arguit deũ,
debet & respondere ei. Respondens autem Iob domino
dixit: Qui leuiter locutus sum, respõdere quid possum?
Manum meam ponam super os meum. Vnum locutus
sum, quod vtinam non dixissem, & alterum, quibus vl-
trà non addam.

Quòd præpositi sanctæ Ecclesiæ, quia eorum onera portant, quos affectu nimio deo pariunt: ceruæ uocantur: ibices uero auditores, qui patrum prouocati exemplis, scilicet patientia Dauid, castitate Ioseph, abstinentia Danielis, quasi in huius mundi petris sancta his similia parturiunt opera.

Caput. XVI.

NVnquid nosti tempus part⁹ ibicũ in petris, vel parturientes ceruas obseruasti?) Meridiana pars ibices
aues vocat, quæ Nili fluentis inhabitant. Orientalis
verò Occidentalisque plaga parua quadrupedia ibices no- E
minat quibus & moris est in petris parere, quia neque sciunt
nisi in petris habitare. Quæ si quando etiam de altis saxorũ
cacuminibus ruunt, in suis se cornibus illæsa suscipiunt. Caput quippe ruentes feriunt, cuius dum prima cornua opponunt, fit omne corpus à iactura casus alienum. Ceruarum verò moris est, inuentos serpentes extinguere, eorumque membra morsibus dilaniare. Fertur autem, quia si quando flumina transeunt, capitum suorum onera dorsis præcedentium su
perponunt, sibique inuicem succedentes, laborem ponderis omnino non sentiunt. Quid est ergo quòd beatus Iob de
partu ibicum ceruarumque discutitur, nisi quia in ceruis vel
ibicibus magistrorũ spiritalium persona signatur? Ipsi quippe velut ibices in petris pariunt: quia in doctrina patrum,
qui petræ pro soliditate vocati sunt, ad cõuersionem animas gignunt. Ipsi velut ibices nullius casus damna sentiunt, dum
in suis cornibus excipiuntur: quia quicquid eis ruinæ tempo
ralis accesserit, in testamentis sacrę scripturę se suscipiunt, &
quasi cornuum exceptione saluantur. De his enim testamentis dictum est: Cornua sunt in manib⁹ eius. Ad scripturarũ Abac.3.
go consolationem refugiunt, dum aliqua temporalis casus
iactura feriuntur. An non more ibicum huius mundi aduersitatibus, quasi in suis se cornibus cadens excipiebat Paulus,
cùm diceret: Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam Rom.15.
scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarũ
spem habeamus? Ipsi etiam ceruæ vocati sunt, sicut per Hie- F
remiam de doctoribus genitos filios incautè deserentibus
dicitur: Cerua in agro peperit, & reliquit. Ipsi more ceruarũ Hiere.14.
interemptis vitiis, quasi extinctis serpentibus viuunt: & de
ipsa extinctione vitiorum, ad fontem vitæ acrius inardescũt.
Vnde Psalmista ait: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarũ, Psal.41.
ita desiderat anima mea ad te deus. Ipsi etiam dum labentia
huius temporalitatis momenta, quasi quædam flumina trãseunt, compatientes charitate onera sua sibi inuicem superponunt, quia cauta obseruatione custodiunt, id quod scriptũ
est: Inuicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Galat.6.
Christi. Quia verò post aductum domini spiritales magistri
per mundum sparsi sunt, qui auditorum animas in conuersio
ne parere prædicando potuissent: & quia hoc idem tempus
incarnationis domini ante prophetarum voces cognitum nõ
fuit, quanuis futura ipsa incarnatio præcognita omnibus electis fuit: bene beatus Iob de tempore partus ibicum ceruarumque discutitur, eique dicitur: Nunquid nosti tempus
partus ibicum in petris, vel parturientes ceruas obseruasti?)
Ac si dicatur ei: Idcirco te egisse aliquid sublimiter credis:
quia illud tempus necdum præuides, quo spiritales magistri
in mundum missi, per doctrinam antiquorum patrum filios
generant, suisque laboribus animarum mihi lucra comportant. Nã si illorũ fructum quasi ibicum, ceruarũq; partus aspi
ceres, valde humiliter de tua virtute sentires. Magna quippe

Universidad de Deusto
Biblioteca

G quæ agimus, quasi minima ducimus, cùm hæc per fortia exempla pensamus. Sed tunc apud deum crescunt per meritū, cùm apud nosmetipsos per humilitatem decrescunt. Cap. XVII.

DOssunt verò ceruarum significatione doctores, appellatione autem ibicum qui animalia sunt minima, auditores intelligi. In petris verò ibices pariunt: quia ad exercenda sancta opera per exempla patrum præcedentium fœcundantur, vt cùm fortassè præcepta sublimia audiunt, & infirmitatis propriæ conscij, ea se implere posse diffidunt, maiorum vitam conspiciant, atque in eorum considerata fortitudine bonorum operum fœtus ponant. Vt enim pauca de multis loquar, quatenus studiosus lector multa in paucis intelligat, istæ verborum cōtumeliis pressus, cùm virtutem patientiæ seruare non sufficit: Dauid factum ad memoriam reducit, quem cùm tot Semei conuitiis vrgeret, & armati proceres vlcisci contenderent, ait: Quid mihi & vobis filij Sarui? Dimittite eum vt maledicat: dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid. Et quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Et paulopost: Dimittite eum vt maledicat iuxta præceptum domini: si forte respiciat dominus afflictionem meā, & reddat mihi bonū pro maledictione hac hodierna. Quibus profecto verbis indicat, quia pro perpetrato Bersabeæ scelere, exurgentem contra se filium fugiens, reduxit ad animum malū quod perpetrauit, & æquanimiter pertulit quod audiuit: & contumeliosa verba non tam conuitia quàm adiutoria credidit, quibus se purgari, sibique misereri posse iudicauit. Tunc enim illata cōuitia bene toleramus, cùm in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe videbitur, quòd iniuria percutimur, dum in actione nostra cōspicimus, quia peius est quod meremur: sicque fit, vt contumeliis gratia magis quàm ira debeatur, quarum interuentu deo iudice pœna grauior declinari posse confiditur.

2.Reg.14.

H

Caput. XVIII.

ECce alius dum mundi huius successibus proficit, lenocinante cordis lætitia tentari se luxuriæ stimulis sentit: sed si Ioseph factum ad memoriam reuocat, in arce se, castitatis seruat. Qui dum sibi à domina conspiceret pudicitiæ damna suaderi, ait: Ecce dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua: nec quicquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi præter te, quæ vxor eius es, quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? Quibus verbis ostenditur, quia bona quæ assecutus fuerat, repente memoriæ intulit, & malum quod se pulsabat, euicit: & quia perceptæ gratiæ meminit, vim culpæ imminētis fregit. Cùm enim voluptas lubrica tentat in prosperis, hæc ipsa sunt prospera aculeo tentationis opponenda, vt eo erubescamus praua committere, quo nos à deo meminimus gratuitò bona percepisse, & illatam gratiam exteriorum munerum vertamus in arma virtutum,

Genes.39.

I vt sint ante oculos quæ percipimus, & quæ nos alliciunt, subigamus. Quia enim voluptas ipsa ex prosperitate nascitur, eiusdem prosperitatis est considerationе ferienda, quatenus hostis noster vnde oritur, inde moriatur. Considerandum quippe est, ne acceptum munus vertamus in vitium, ne per fauorem vitæ nos absorbeat vorago nequitiæ. Iram nanque contra nos superni iudicis inextinguibiliter accendimus, si cōtra benignitatem illius, etiam ex ipsa sua largitate pugnamus. Alius internæ scientiæ dulcedinem quærens, nec tamen secreta eius contingere prævalens, Danielis vitam ad imitandum conspicit, & desideratum scientiæ culmen apprehendit. Ille quippe qui postmodum voce angelica pro cognitionis internæ concupiscentia vir desideriorum dicitur: prius in aula regia carnis in se desideria edomuisse memoratur: vt nil ex delectabilibus cibis attingeret, sed lautis ac mollioribus duriora atque asperiora cibaria præferret: vt dum sibi exterioris cibi blandimēta subtraheret, ad interni pabuli delectamenta peruenire: & tanto auidius gustum sapientiæ intus acciperet, quanto saporem carnis pro eadem sapientia foris robustius repressisset. Si enim à carne hoc quodlibet abscindimus, mox in spiritu quod delectet, inuenimus: intentioni quippe animæ, si exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur. Nam quo extra se spargi propter discipli nam mens non potest, eo super se tendere per profectum potest: quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibetur. Et cùm riuos fontis obstruimus, K fluenta surgere ad superiora prouocamus. Igitur dum studiosi quique sanctorum vitam imitando conspiciunt, in petris ibices fœtus ponunt. Hinc est quòd auditores suos quasi ibices in petris parere Paulus admonet, cùm enumeratis maiorum virtutibus diceret: Habentes tantam impositam nubem testium: deponentes omne pondus, & circunstans nos peccatum, per patientiā curramus ad propositum nobis certamen. Et rursum: Quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem.

Daniel.10.

Heb.12.

Heb.13.

Caput. XIX.

SEd cùm diuina præcepta corde concipimus, non statim quasi iam solidè cogitata parturimus. Vnde & beatus Iob non de partu ibicum, sed de tempore partus inquiritur. Quod videlicet tempus, dum in nobismetipsis vix cōprehendimus, multo magis in aliena mente nescimus'. Prius enim superni timoris semina vterò cordis suscepta, per meditationem studij coagulantur vt maneant: postmodum stricta intentione cogitationis affixa, dum ad discretionē rationis tendunt, quasi in membrorum distinctionem formantur: dehinc vsu perseuerantiæ confirmata, velut in soliditatē ossium veniunt: ad extremum verò perfecta authoritate roborata, quasi in partum procedunt. Quæ incrementa diuinorū seminum nullus in aliena mente cōsiderat, nisi ipse qui creat. Nam etsi quemlibet iam vim supernæ concupiscentiæ cōcepisse quarūdem rerum attestatione cognoscimus: quādo tamen in partu erumpat, ignoramus. Sæpe autē concepta mēte semina peruenire ad perfectionem nequeunt, quia oriēdo tē pus partus antecedunt. Et quia necdum plenè in cogitatione formata ante humanos oculos prodeunt, velut abortiua moriuntur. Bona quippe adhuc tenera plærunque humana lingua, dum iam quasi fortia laudat, extinguit. Tanto enim celerius occidūt*, quanto ad fauoris notitiam intempestiuè prorumpunt. Nonnunquam vero imperfecta nostra cogitatio necdum roborata, dum citius hominibus ostenditur, resistentium aduersitate dissipatur: & cùm conatur antę tempus videri quia fit, quasi agitur vtnō fit. Sancti autem viri, quia cūcta quæ bene cogitant, studēt vt occultè cōualescant, & quasi processuros fœtus prius intra vterum mentis formant: rectè beatus Iob de partus tempore discutitur, quod videlicet vni cuique quando sit congruum, nisi à creatore nescitur. Qui dū penetralia cordis aspicit, quando ad humanā notitiam bona nostra congruè nascantur, apprehendit. Bene itaque dicitur:

L

*al. exciē dunt.

Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris?) Ac si apertè dicat: vt ego, qui idcirco electorum fœtus viuaces facio, quia præscito in tēpore produco. Bene autem expleto fœtu auditorum subditur: Vel parturientes ceruas obseruasti? Parturientes enim ceruas obseruare, est illos labores patrum qui spiritales filios generant, cauta considerationе pensare. Solerter quippe intuendum est, quòd hic sermo tam vigilanter imprimitur, vt dicatur obseruasti: quia vtique perpaucorum est pensare quis labor sit in prædicationibus patrum: quantis doloribus, quasi quibusdam conatibus animas in fide & conuersatione parturiunt, quàm cauta se obseruatione conspiciunt: vt sint fortes in præceptis, compatientes in infirmitatibus, in minis terribiles, in exhortationibus blādi, in ostendēdo magisterio humiles, in rerum temporalium contemptu dominantes, in tolerandis aduersitatibus rigidi: & tamen dum vires suas sibimet non tribuunt infirmi, quantus sit eis dolor de cadentibus, quātus sit de stantibus timor, quo feruore alia adipisci appetunt, quo pauore alia adepta conseruant. Quia igitur perpaucorum est ista pensare, bene ei dicitur: Vel parturientes ceruas obseruasti.

M

Caput. XX.

NIl verò obstat, quod verba deus de doctorib⁹ faciēs non ceruorū, sed ceruarum eos specie designat, quia nimirum illi veri doctores sunt, qui cùm per vigorem disciplinæ patres sunt, per pietatis viscera esse matres nouerūt. Qui labores sanctę cōceptionis tolerant, & proferendos deo filios intrā vterū charitatis portant. In edenda enim prole amplius matres laborant, quæ crescentem intra vterum cōceptionem, longo mensium tempore sustinent: & quæ ex vtero procedentem non sine magnis doloribus deponunt. Vnde & hic apta considerationе subiungitur:

Quòd

A *Quòd discreti viri non passim ad prædicandum exiliunt, sed in tempore mensuram tritici erogandam per conceptum desiderium intra se fouēt, donec congruè forment, similem in omnibus formam iustitiæ præbētes quorum nō solum fructus, sed etiam pios conatus iustus dinumerat arbiter.*

Dinumerasti menses conceptus earum?) Sancti enim viri cùm de profectu auditorum cogitant, quasi iam in vtero cōceptionem portant. Sed cùm nonnulla quæ dicenda sunt, differunt, & aptum suis exhortationibus tempus quærunt, velut à partu quem fieri appetunt, in mensium prolixitate dilatantur. Et sæpe dum quædam quæ sentiunt, intempestiuè dicere audientibus nolunt: in ipsa tarditate proferendæ sententiæ, siue ad hæc quæ suadenda sunt, seu ad illa quæ increpanda, consilio altiori firmantur. Et dum cogitatur vita filiorū, nec tamen ante tempus lingua consilium mentis eiicit, quasi iam concepta soboles intra vterum crescit: vt ad auditorum notitiam tunc sententia cordis exeat, quādo prolata vtiliter, quasi per congruum tempus partus viuat. Et quia hæc homines in magistrorum mente, quando vel quomodo agantur, ignorant: deus vero ad retributionis gloriam non solum effectū considerat, sed etiam momēta cogitationū signat, rectè ad beatū Iob dicitur: Dinumerasti menses cōceptus earum?

B Subaudis: vt ego, qui in sanctis prædicatoribus nō solum fructus exteriorum operum, sed ipsas diuinas cogitationes numero, qui & eas ad retributionem seruo. Caput. XXI.

POssunt per menses, quia cōgesti dies sunt, etiam multiplicatæ virtutes intelligi. In mensibus quoque Luna renascitur, nilque obstat, si per menses noua regenerationis creatura signetur. De qua Paulus apostolus dicit: In

Galat.5. Christo Iesu, neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed noua creatura. Sancti igitur viri cùm se ad prædicā

C.6. dum parant, prius se interius virtutibus innouant: vt ad hoc quod loquendo docēt, viuendo cōcordent. Prius sua interna cōsiderant, atque à cūctis se vitiorū sordibus emūdant: cunctes summopere vt contra iram patientiæ luce respleudeant, contra carnis luxuriam, etiam cordis munditia fulgescant, cōtra torporem zelo candeant, contra confusos præcipitationis motus serena grauitate rutilent, contra superbiam vera humilitate luceāt, contra timorem radiis authoritatis clarescant. Quia ergo tanta in se prius studia cōgerunt, quasi in cō ceptu sanctæ prædicationis menses virtutum fiunt. Quos mē ses dominus solus dinumerat: quia eadē bona in eorū cordib⁹ nō nisi qui dedit, pensat. Et quia iuxta mensurā virtutum, effectus etiam subsequitur fructuum, rectè subiungitur: Et scisti tempus partus earum?) Subaudis: vt ego, qui dum in cogitatione virtutum menses dinumero, quando hoc quod imple re appetunt, parere valeant, scio: quia nimirum dum cordis occulta conspicio, futurum foris effectum operis, intus in pō dere cogitationis penso. Sequitur: Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.) Rugiunt quippe dum per incuruationem suam in conuersatione lucis auditorū animas gignunt, quia ab æternis nos suppliciis remouere, nisi flē do & dolendo non possunt. Prædicatores enim sanctī nunc in lachrymis seminat, vt segetem postmodum gaudiorum metant. Nūc quasi ceruę in dolore partus sunt, vt spiritali prole postmodum sint fœcundi. Vt enim vnum de multis loquar, video Paulum quasi quandam ceruam quosdam in partu suo

Galat.4. magni doloris rugitus emittentē. Ait enim: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis: vellem esse apud vos modo, & mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis. Ecce mutare vult vocē in partu suo, vt prædicationis sermo in rugitum vertatur doloris. Vult mutare vocem suam, quia quos iam prædicando pepererat, reformā do gemens iterum parturiebat. Qualem rugitum hæc ceruа pariens emittebat, quando eisdem post se redeuntibus exclamare cogebatur, dicens: O insensati Galatæ, quis vos fascinauit: & sic stulti estis, vt cùm spiritu cœperitis, nunc carne consumamini? Vel certè: Currebatis bene, quis vos impediuit veritati non obedire? Qualis in huius ceruæ partu rugitus fuit, quæ diu cōceptos filios cum tot difficultatibus peperit, & quandoque partos ad malitiæ vterum rediisse cognouit? Consideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quæ & postquam potuit concepta edere, rursum compulsa D est extincta suscitare. Caput. XXII.

Galat.3.

Galat.5.

NOtandum verò summopere est, quòd istæ ceruæ incuruātur vt pariant: quia nimirum si erectę starent, parere non valerent. Nisi enim prædicatores sancti ab illa immensitate contemplationis internæ quam capiunt, ad infirmitatem nostrā humillima prædicatione quasi quadam incuruatione descenderent, nunquam vtique in fide filios procrearent. Nobis quippe prodesse nō possent, si in suæ altitudinis erectione persisterent. Sed videamus ceruam sese vt pariat incuruantem. Ego, inquit, nō potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus: tāquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, nō escam. Atque mox eiusdem incuruationis causas exequitur, dicens: Nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis. Sed hanc ceruam quæ propter nos incuruata est, quæso videamus erectam. Ait: Sapientiam loquimur inter perfectos. Et rursum: Siue mēte excedimus deo. Cùm vero mente excedit deo, excessum eius nos omnino nō capimus. Vt ergo nos lucretur, incuruatur ad nos. Vnde illic aptè subiungit: Siue sobrij sumus vobis. Si enim sancti viri ea nobis prædicare vellent quæ capiunt, cùm in superna contemplatione debriantur: & non magis scientiam suam quodam moderamine, & sobrietate temperarent, adhuc angusto intelligentiæ sinu illa superni fontis fluenta quis caperet? Incuruatæ autem istæ ceruæ, aliās cœli E vocati sunt, de quibus dicitur: Domine inclina cœlos tuos, & descende. Cùm enim inclinātur cœli, descēdit dominus: quia cùm se in prædicatione sua sancti doctores attrahūt, diuinitatis notitiam nostris cordibus infundunt. Nequaquam quippe ad nos dominus descenderet, si prædicatores eius in contemplationis rigore inflexibiles permanerēt. Inclinantur ergo cœli vt descēdat dominus, incuruantur ceruæ vt nos in nouа fidei luce nascamur. Istæ incuruatæ ceruæ in Canticis canticorum sponsæ verba sunt vocatæ, sicut scriptum est: Melio ra sunt vbera tua vino. Ista enim sunt vbera quæ in arca pectoris fixa, lacte nos potant: quia ipsi arcanis summæ contemplationis inhærentes, subtili nos prædicatione nutriunt. Vt igitur ab æterno gemitu & dolore nos retrahant, nunc incuruātur ceruæ, atque in partu rugitus emittunt. Quia verò ipsi qui sancta patrum prædicatione nascuntur: aliquando doctores suos patiendo præueniunt, vt eis adhuc in hac vita duran tibus ipsi iam martyrio consummentur, aptè sequitur:

*psal.143.

Cant.1.

Quòd qui ad pascua æternæ uitæ fuerint separati, doctrina temporali ultrà non indigent, quibus in ipso uitæ libro cuncta perspicua erunt.

Separantur filij earum, & pergunt ad pastum: egrediūtur, & non reuertūtur ad eas.) Pastum scriptura sacra illud viriditatis æternæ pabulum vocat, vbi iam nostra refectio nulli⁹ defectus ariditate marcescet. De quo pastu per Psalmistam dicitur: Domin⁹ regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Et rursum: Nos autem populus eius, & oues pascuæ eius. De quibus nimirum pascuis veritas per semetipsam dicit: Per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Pergunt ergo ad pastum: quia de corporibus exeuntes, illa pabula internæ viriditatis inueniunt. Egrediuntur & non reuertūtur ad eas: quia su illa susceptī contemplatione gaudiorum, iam nullatenus indigent verba audire docentium. Egressi itaque ad eas iam non redeunt: quia angustias vitæ præsentis euadentes, vltrà à doctoribus prædicationem vitæ accipere non requirunt. Tunc quippe impletur quod scriptum est: Non docebit vltrà vir proximum suum, & vir fratrem suum dicens: Cognosce dominum: omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsq; ad maximum, dicit dominus. Tunc impletur quod in Euange lio veritas dicit: Palàm de patre meo annunciabo vobis. Filiꝰ quippe de patre palàm annunciat: quia sicut superius diximus, per hoc quòd verbum est, ex natura nos diuinitatis illustrat. Verba enim tunc docentium, quasi quosdam humanæ linguæ riuulos non quærunt, quando de ipso iā veritatis fonte debriantur. Igitur postquam figurata incuruatione ceruarum, multa de magistrorum virtute narrata sunt, nunc ad eorum vitam qui remotæ conuersationis secreta appetunt, verba vertuntur: qui & ipsa vacandi otia, quia diuino adiutorio & non suis viribus assequuntur, de eis à domino dicitur:

Psalm.23. F

Psal.94.

Ioan.10.

Hiere.31.

Ioan.16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd uiri contẽplatiui solitudinem mẽtis inhabitent, & liberi à seculariũ negotiorũ tumultibus, deũ sitiant. Cap. XXIII.

QVis dimisit onagrum liberum in solitudine, & vincula eius quis soluit?) Subaudis, nisi ego. Onager enim qui in solitudine commoratur, non incõgruè vitam eorum significat, qui remoti à turbis secularibus conuersantur. Qui aptè etiam liber dicitur: quia magna est seruitus secularium negotiorũ, quibus mẽs vehementer atteritur, quãuis in eis sponte desudet. Cuius seruitutis conditione carere, est in mũdo iã nil cõcupiscere. Quasi enim quodam iugo seruitutis premunt prospera dum appetuntur, premunt aduersa dũ formidantur. At si quis semel à dominatione desideriorum temporalium colla mentis excusserit: quadã iam etiam in hac vita libertate perfruitur, dum nullo desiderio fœlicitatis afficitur, nullo aduersitatis terrore coarctatur. Hoc graue seruitutis iugum, dominus vidit secularium ceruicibus impressum, cùm diceret: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiã vos. Tollite iugũ meũ super vos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum meũ suaue est, & onus meum leue. Asperum quippe iugum & duræ, sicut diximus, seruitutis põdus est, subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in nõ stantibus, appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex desiderio adeptionis afflixerant, post ex pauore amissionis premunt. Liber ergo dimittitur, qui calcatis terrenis desideriis, ab appetitione rerum temporalium securitate mentis exoneratur: Et vincula eius quis soluit?) Subaudis, nisi ego. Soluuntur vero vniuscuiusque vincula, dum diuino adiutorio interna desideriorũ carnalium retinacula dirũpuntur. Cùm enim pia intentio ad conuersionem vocat, sed adhuc ab hac intẽtione carnis infirmitas reuocat, quasi quibusdam vinculis anima ligata præpeditur. Multos enim sæpe videmus vitam quidem sanctæ conuersationis appetere: sed ne hanc assequi valeant, modo irruentes casus, modo futura aduersa formidare. Qui incerta mala dum quasi cauti prospiciunt, in peccatorum suorum vinculis incauti retinentur. Multa enim ante oculos ponunt, quæ si eis in conuersatione eueniant, subsistere se non posse formidant. De quibus bene Salomon ait: Iter pigrorum, quasi sepes spinarum. Nam cùm viam dei appetunt, eos velut spinę obstantium sepium, sic formidinum suarum oppositæ suspiciones pungunt. Quod quia electos prepedire non solet, bene illic secutus adiũgit: Via iustorum absque offendiculo. Iusti quippe in cõuersatione sua quodlibet eis aduersitatis obuiauerit, non impingunt: quia tẽporalis aduersitatis obstacula, æternæ spei & internæ contemplationis saltu transcendunt. Soluit itaque deus onagri vincula, quando ab electi vniuscuiusque animo, infirmarum cogitationũ nodos rumpit, & propitius dissipat omne quod illectam mentem ligabat. Sequitur: Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis.) Hoc loco pro solitudine corporis debemus intelligere solitudinem cordis. Quid enim prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remot⁹ viuit, sed tumultib⁹ conuersationis humanæ, terrenorum desideriorum cogitationibus se inserit, non est in solitudine. Si verò prematur ali quis corporaliter popularibus turbis: & tamen nullos curarum secularium tumultus in corde patiatur, non est in vrbe. Itaque bene cõuersantibus primùm solitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premant, vt ebullientes ab infimis curas cordis per superni gratiam restringãt ærioris, omnesque motus importunè se offerentium leuium cogitationum, quasi quasdam circumuolantes muscas ab oculis mentis abigant manu grauitatis, & quoddam sibi cum domino intra se secretum quærant, vbi cum illo exteriori cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. Caput. XXIIII.

DE hoc secreto cordis, aliàs dictum est: Factum est silentium in cœlo, quasi dimidia hora. Cœlum quippe Ecclesia vocatur electorum, quæ ad æterna sublimia dum per subleuationẽ contẽplationis intendit, surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit, atq; intra se deo quoddam silentium facit. Quod quidem silentium contẽplationis, quia in hac vita non potest esse perfectum, factum dimidia hora dicitur. Nolenti quippe animo dum cogitationum tumultuosi se strepitus ingerunt, etiam sublimibus intendentem, rursum ad respiciẽda terrena cordis oculũ violenter trahunt. Vnde scriptum est: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animã: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Bene ergo factum hoc silentium non integra, sed dimidia hora describitur: quia hic contemplatio nequaquã perficitur, quãuis ardenter inchoetur. Quod etiã per Ezechielem prophetam congruenter exprimitur, qui p̃ mensura ciuitatis in monte conditæ, in manu viri calamum sex cubitorum, & palmi se vidisse testatur. In monte quippe electorũ Ecclesia sita est, quia fundata in infimis desideriis non est. Quid autẽ per cubitũ nisi operatio, quid per senariũ numerũ nisi perfectio operationis ostenditur: quia & sexto die cuncta opera dominus expleſſe memoratur? Quid ergo super sex cubitos palmus insinuat, nisi contemplationis vim, quæ iam initia æternæ & septimæ quietis demonstrat? Quia enim æternorũ contẽplatio hic minimè perficitur, mensura septimi cubiti non expletur. Electorũ itaq; ecclesia, quia cuncta quæ operanda sunt, perficit: in sex cubitis sese in monte posita ciuitas ostendit. Quia verò hic adhuc sola initia contẽplationis inspicit, de septimo cubito, non nisi palmum tangit. Sciẽdum vero est, quia nequaquã culmen contẽplationis attingimus, si non ab exterioris curæ oppressione cessemus. Nequaquã nosmetipsos intuemur, vt sciamus aliud in nobis esse rationale quod regit: aliud animale quod regitur, nisi ad secretum huius silentij recurrentes, ab omni exterius pertur batione sopiamur. Quod silentium nostrũ bene etiam Adam dormiẽs figurauit, de cui⁹ mox latere mulier processit: quia quisquis ad interiora intelligenda rapitur, à rebus visibilib⁹ oculos claudit: & tũc in semetipso, vel quæ præesse viriliter debeant, vel quæ subesse possint, infirma distinguit: vt aliud in illo sit quod regere valeat tanquam vir, aliud tanquam fœmina quod regatur. In hoc itaque silentio cordis, dum per cõtemplationem interius vigilamus, exterius quasi obdormisci mus. Quia ergo remoti viri, id est, à desideriis carnalibus alieni, hoc silentium mentis inhabitant, huic onagro dominus in solitudine domum dedit, vt turba desideriorum temporalium non prematur. Sequitur: Caput. XXV.

ET tabernacula eius in terra salsuginis. Salsugo accẽdere sitim solet. Et quia sancti viri quãdiu in huius vitę tabernaculis degũt, ad supernã patriã desiderij sui quotidianis æstibus acceduntur, in terra salsuginis tabernacula habere perhibẽtur. Incessanter quippe accẽduntur vt sitiãt, sitiũt vt satientur: sicut scriptũ est: Beati qui esuriũt & sitiũt iustitiam, quoniã ipsi saturabũtur. Sequitur: Contẽnit multitudinẽ ciuitatis. Multitudinẽ ciuitatis cõtemnere, est humanæ cõuersationis praua studia deuitare, vt iam nõ libeat terrenorũ hominũ qui præ abũdãtia iniquitatis multi sunt, perditos mores imitari. Cum paucis nanq; ingredi angustã portam desiderãt: & non cũ multis lata itinera ingredi appetunt quæ ad interitũ ducũt. Solerter quippe à quo & ad quid sunt creati, cõspiciunt: & recta consideratione acceptæ imaginis, sequi vulgi multitudinẽ dedignãtur. Vnde & sponsi voce spõsę in Canticis canticorũ dicitur: Nisi cognoueris te, ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregũ, & pasce hædos tuos. Semetipsam nanq; ea quæ est pulchra inter mulieres cognoscit, quando electa quæq; anima etiam inter peccantes posita: quia ad authoris sui imaginẽ ac similitudinem sit cõdita meminit, & iuxta perceptæ similitudinis ordinem incedit. Quæ si se non cognoscit, egreditur: quia à secreto sui cordis expulsa, in exterioribus cõcupiscentiis dissipatur. Egressa vero abit post vestigia gregũ, quia sua interna deserẽs, ad latã videlicet viã ducit, & sequitur exẽpla populorũ. Nec iã agnos, sed hœdos pascit: quia nõ innoxias cogitationes mẽtis, sed nutrire pravos mot⁹ carnis intẽdit. Quia ergo electa⁹ q̃q; ac cõtinẽs abire post gregũ vestigia despicit, dicat rectè: Contẽnit multitudinẽ ciuitatis. Vbi & aptè subiungit.

Quòd uiri abstinentes uentris garritus non audiũt, sed guttę flammã, quæ si nutriatur, omnem uirtutum messem exurit, studioſè restringunt, sciẽtes quòd Nabuchodonoſor uincẽte princeps cocorum Hieruſalem muros deſtruxerit.

Clamorem

Exactor est diabolus.

Clamorem exactoris non audit.) Quis intelligi exactor alius nisi diabolus potest, qui semel in paradiso homini malæ persuasionis nummum contulit, & quotidie ab eo huius debiti exigere reatum quærit? Huius exactoris sermo est malæ suggestionis inchoatio. Huius exactoris clamor est iã non leuis sed violenta tentatio. Hic exactor loquitur cùm leniter suggerit. Hic exactor clamat: cùm fortiter tentat. Clamorẽ ergo exactoris non audire, est violentis tentationum motibus minimè consentire. Audiret enim si ea quæ suggerit faceret. Sed cùm peruersè agere despicit, rectè dicitur: Clamorem exactoris non audit. Caput. XXVI.

NOnnulli verò hoc loco per exactorem intelligi ventrem volunt. Ipse nanque à nobis quoddam debitũ exigit: quia quotidianum fructum sibi humani laboris impendi etiam per naturam quærit. Abstinentes igitur viri (qui hoc loco onagri vocabulo figurantur) dum violenta gulæ desideria reprimunt, quasi clamantis exactoris verba contemnunt. Sed cùm contienti viro contra innumera vitia multa virtutum certamina suppetant: cur sub exactoris clamore contempto, de solo hic ventre dicitur quòd eius impetum impulsumq; restringat, nisi quòd nullus palmam spiritualis certaminis apprehendit: qui nõ in semetipso prius per afflictam ventris concupiscentiam, carnis incentiua deuicerit? Neque enim ad conflictum spiritalis agonis assurgitur, si non prius intra nosmetipsos hostis positus, gulæ videlicet appetitus edomatur: quia si nõ ea quę nobis sunt viciniora prosternimus, nimirum inaniter ad ea quæ longius sunt impugnãda transimus. Incassum nanq; contra exteriores inimicos in campo bellum geritur: si intra ipsa vrbis mœnia ciuis insidians habetur. Mens quoque ipsa certantis sub graui confusionis dedecore à spiritalis certaminis congressione repellitur: quãdo infirma in carnis prælio, gulæ gladiis cõfossa superatur. Nam cùm se prauis prosterni conspicit: confligere maioribus erubescit. Nonnulli vero ordine certaminis ignorantes, edomare gulam negligunt, & iam ad spiritalia bella consurgunt. Qui aliquando multa etiam quæ magnæ sunt fortitudinis, faciunt: sed dominante gulæ vitio, per carnis illecebram omne quod fortiter egerint perdunt: & dum venter nõ restringitur, per carnis concupiscentiam simul cunctæ virtutes obruuntur. Vnde & Nabuchodonosor vincẽte scribitur: Princeps cocorum destruxit muros Hierusalem. Quid enim per muros Hierusalem significans scriptura exprimit, nisi virtutes animæ, quæ ad pacis visionem tendit? Aut quis cocorum princeps nisi venter accipitur: cui diligentissima à coquentibus cura seruitur? Muros igitur Hierusalem princeps cocorum destruit: quia virtutes animæ dum non restringitur venter, perdit. Hinc est quòd Paulus contra Hierusalem mœnia decertanti vires cocorũ principi subtrahebat, cùm diceret: Castigo corpus meũ, & seruituti subiicio: ne forte aliis prædicãs, ipse reprobus efficiar. Hinc etiã premisit dicẽs: Sic curro: non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans. Quia cùm carnem restringimus: ipsis abstinentiæ nostræ ictibus nõ aërem, sed immundos spiritus verberam⁹: & cùm hoc quod est intra nos subiicimus, extra positis aduersariis pugnas damus. Hinc est quòd cùm rex Babylonis succẽdi fornacẽ iubet, naphthæ, stuppæ, picis & malleoli ministra ri congerię præcepit: sed tamen abstinentes pueros hoc igne minimè cõsumit: quia antiquus hostis licèt innumeras ciborũ cõcupiscẽtias nostris obtutibus opponat, quibus libidinis ignis crescat, bonis tamen mentibus superni spiritus gratia insibilat: vt à carnalis concupiscentiæ æstibus illæsæ perdurent: vt etsi vsque ad tentationẽ cordis flamma ardeat, vsq; ad consensum tamen tentatio non exurat. Caput. XXVII.

SCiendum præterea est quia quinque nos modis gulę vitiũ tentat. Aliquãdo nanq; indigentiæ tẽpora præuenit: aliquando vero tẽpus non præuenit, sed cibos lautiores quærit: aliquãdo quælibet sumenda sint præparari accurati⁹ expetit: aliquando autem & qualitati ciborũ & tempori congruit: sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam verò & ablectius est quod desiderat: & tamen ipso æstu immensi desiderij deterius pec cat. Mortis quippe sententiam patris ore Ionathas meruit: quia in gustu mellis cõstitutum edendi tempus anteceſsit. Et ex Aegypto populus eductus, in eremo occubuit: quia despecto manna, cibos carniũ petlit, quos lautiores putauit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, quòd ex eorum voto lacerdotis puer non antiquo more coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quæreret, quas accuratius exhiberet. Et cùm ad Hierusalem dicitur: Hæc fuit iniquitas sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia: apertè ostenditur quòd idcirco salutem perdidit: quia cum superbiæ vitio mensuram moderatæ refectionis excessit. Et primogenitorũ gloriam Esaü amisit: quia magno æstu defide rij vilem cibum, scilicet lenticulam concupiuit: quã dum vẽ dendis etiam primogenitis prætulit, quo in illã appetitu anhelaret indicauit. Neq; enim cibus, sed appetitus in vitio est. Vnde & lautiores cibos plerunq; sine culpa sumimus, & abiectiores non sine reatu conscientiæ degustamus. Hic quippe quem diximus, Esaü primatum per lenticulam perdidit; & Helias in eremo per virtutem spiritus *carnes edendo seruauit. Vnde & antiquus hostis quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit: & primum sibi hominem non carne sed pomo subdidit: & secundum non carne, sed pane tentauit. Hinc est quòd plærunq; Adam culpa cõmittitur, etiam cum abiecta & vilia sumuntur. Neque enim Adam solus vt à vetito se pomo suspenderet, præceptũ prohibitionis accepit. Nam cùm alimẽta quædã saluti nostrę deus contraria indicat: ab his nos quasi per sententiã vetat. Et dum concupiscẽtes noxia attingimus: profecto quid alind quàm vetita degustamus? Ea itaq; sumenda sunt: quæ naturæ necessitas quærit: & non quæ edendi libido suggerit.

Quòd ſumma diſcretione moderandum ſit: ut nõ carnem quis, ſed uitia carnis occidat: & ſic parcat ciui, ut eum hoſtem non nutriat.

Sed magnus discretionis labor est huic exactori & aliquid impendere, & aliquid denegare: & non dando gulam restringere, & dando naturam nutrire. Quæ fortasse discretio subinfertur, cùm dicitur: Clamorem exactoris non audit. Sermo nanque huius exactoris, est necessaria postulationis naturę. Clamor verò eius, est mensuram necessitatis transiens appetitus gulæ. Hic itaque onager exactoris huius sermonem audit, clamorem non audit: quia discretus vir ac continens & vsque ad temperandam necessitatem ventrem reficit, & à voluptate restringit: Caput. XXVIII.

SCiendum verò est quia sic voluptas sub necessitate se palliat, vt vix eam perfectus quisq; discernat. Nam dum solui debitum necessitas petit: voluptas explere desiderijs suppetit: & tanto gula securius in præceps rapit, quanto sub honesto nomine necessitas explendæ se cõtegit. Sępe autẽ in ipsa edendi via furtiuè adiuncta voluptas subsequitur: nõnunquã vero impudenter libera etiam præire conatur. Facile autem est deprehendere cùm voluptas eius necessitatem præuenit: sed valde est difficile discernere, cùm in ipso esu necessario se occulta subiungit. Nam quia præeuntẽ naturæ appetitum sequitur: quasi à tergo veniẽs tardius videtur. Eo enim tempore quo necessitati debitũ soluitur, quia per esum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat: & quid, sicut dictum est, voluptas suppetat, ignoratur. Sæpe vero & discernimus: & quia vtranque per experientiam sibi coniunctam nouimus: in hoc quod extra metas rapimur, liberè reficiendo fallimur* & dum sibi mens ex necessitate blãditur, ex volũtate decipitur. Scriptum quippe est: Carnis curam ne feceritis in desideriis. Quæ igitur fieri in desiderio prohibetur: in necessitate conceditur. Sed sæpe dum incautè necessitati condescendimus, desideriis deseruimus. Nonnunquã vero dum desideriis immoderatius obuiare nitimur, necessitatis miserias augemus. Sic enim necesse est vt artem quisque continentię teneat: quatenus non carnem, sed vitia carnis occidat. Nam plærunque dum plus iusto caro restringitur: etiã ab exercitatione boni operis eneruatur: vt ad orationẽ quoq; vel prædicationem non sufficiat, dum incentiua vitiorum in se funditus suffocare festinat. Adiutore quippe habemus intentionis internæ, hunc hominem quem exterius gestamus: & ipsi insunt motus lasciuiæ: ipsi effectus suppetunt operationis bonæ. Sæpe verò dum in illo hostem insequimur: etiam ciuem quem diligimus trucidamus: & sæpe dum quasi conciui parcimus, ad prælium hostem nutrimus. Eisdem nãq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

G alimentis vitia superbiunt: quibus nutritæ virtutes viuunt. Et cùm virtus alitur: plærunque vires vitiis augentur. Cùm verò immensa continentia vitiorum vires extenuat: etiã virtus deficiens anhelat. Vnde necesse est vt interior homo noster æquus quidam arbiter præsideat inter se & eum quem exterius gestat: quatenus ei homo suus exterior & semper ad debitum ministerium seruire sufficiat: & nunquam superbè libera ceruice contradicat: nec moueat si quid suggerendo submurmurat, dum modo eum semper superposita calce dominationis premat. Sicque fit vt dum repressa vitia reniti quidem nobis patimur: & tamen hæc nobiscum congredi ex æquo prohibemus, nec vitia contra virtutem prgualeant: nec rursum virtus cum vitiorum omnimoda extinctione succumbat. Qua in re sola elatio funditus extinguitur: quia quanuis victoriæ seruiat, ad edomandam tamen cogitationum superbiã continua nobis pugna seruatur. Vnde bene hic quia vnusquisque vir continens, & debitæ necessitati congruit, & violentæ voluptati contradicit, voce dominica dicitur: Clamorem exactoris non audit. Quia autem discretus vir eo ad intelligenda superiora se eleuat, quo in se carnis incentiua castigat: rectè post cõtemptum exactoris clamorem subditur:

Doctrina.

Quòd uiri sancti incentiuis carnis ieiuniorum uirtute extinctis cœlesti dulcedine pascantur.

Circunspicit montes pascuæ suæ. Montes pascuæ sunt altæ cõtemplationes internæ refectionis. Sancti enim viri quãto magis se exterius despiciẽdo deficiunt, tanto amplius interius reuelationum contemplatione pascuntur. Vnde scriptum est: Ascensus in corde eius disposuit in cõualle lachrymarum: quia quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius subleuat ascensus contemplationis.

H

Psal.83.

Caput.XXIX.

MOntes etiam pascuæ sunt sublimes virtutes angelorum. Quæ idcirco hic nos ministrando & adiuuando reficiunt: quia illic interno cõtemplationis rore pinguescunt. Quæ quia largiente deo in omni nos certamine protegunt: rectè circunspici dicuntur. Vndique enim nobis adesse circunspicimus, quorum defensione contra aduersarios ex omni latere munimur. Possunt adhuc montes pascuæ accipi altæ sententiæ scripturæ sacræ: de quibus per Psalmistam dicitur: Mõtes excelsi ceruis: quia hi qui iã dare contemplationis saltus nouerunt, altos sententiarum diuinarum vertices quasi cacumina montiũ ascendunt: ad quæ profecto cacumina, quia infirmi peruenire non valent, rectè illic subditur: Petra refugium erinaciis: quia videlicet inualidos non sublimiter intelligentia exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet. Sequit: Virẽtia queq; perquirit. Arẽtia quippe sunt omnia quæ temporaliter condita, venturo fine à iocunditate vitæ præsentis quasi æstiuo sole siccantur.

Psal.103.

I Virentia autem sunt vocata, quæ nulla temporalitate marcescunt. Huic ergo onagro virentia perquirere, est sancto vnicuique viro despectis rebus transitoriis in æternum mansura desiderare. Cuncta vero hæc de onagro dicta sunt: intelligi etiam & aliter possunt. Quæ repetito superiori versu exponimus: vt lectoris iudicio quod eligendum crediderit, relinquamus. Igitur postquam prædicatorum dispensatio sub ceruarum præ:extu descripta est: vt ostenderetur per quem hęc eadem virtus prædicationis datur: ilico cõmemoratio de dominica incarnatione subnectitur vt dicatur: Quis dimisit onagrũ liberũ? Nec indignum quis iudicet per tale animal incarnatum dominũ posse figurari: dũ constat omnibus quia per significationem quandam in scriptura sacra & vermis & scarabeus ponatur: sicut scriptum est: Ego autem sum vermis, & non homo. Et sicut apud septuaginta interpretes per prophetam dicitur: Scarabeus de ligno clamauit. Cum ergo nominatis rebus tam abiectis & vilibus figuratur: quid de illo contumelioso dicitur, de quo constat quòd propriè nihil dicatur? Vocatur etenim agnus, sed propter innocentiam. Vocatur leo, sed propter potentiam: Aliquando etiam serpenti comparatur, sed propter [mortẽ vel] sapientiã. Atque ideo per hæc omnia dici figuraliter potest, quia de his omnibus credi aliquid essentialiter non potest. Si enim vnum horum quodlibet essentialiter existeret, alterum iam dici non posset. Nam si agnus propriè diceretur, leo iam vocari nõ poterat. Si leo propriè diceretur, per serpentẽ signari nõ posset.

Psal.21.

Sed hæc in illo omnia dicimus tanto latius in figura, quanto K longius ab essentia. Potest ergo onager incarnatum dominũ designare. Agreste quippe animal est onager. Et quia incarnatus dominus gentilitati magis quam Iudææ profuit animale corpus assumens, quasi non in domum, sed potius in agrũ venit. De quo agro gentilitatis per Psalmistam dicitur: Species agri mecum est. Incarnatus itaque dominus qui in forma dei æqualis est patri, in forma serui minor est patre, qua minor est etiam seipso. Caput.XXX.

Psal.49.

DIcatur ergo à patre de filio secundum formã serui, Quis dimisit onagrum liberum & vincula eius quis soluit? Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati. Et quia incarnatus dominus particeps nostrę factus est naturæ, non culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur. De quo alias scriptum est: Inter mortuos liber. Dimissus dicitur, quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis iugo nullo modo tenetur. Quem quãuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamẽ nostræ mortalitatis astrinxit. Vnde & postquã liber dimissus dicitur, rectè de illo adiungitur. Et vincula eius quis soluit?) Vincula quippe eius tũc soluta sunt, cũ infirmitates passioẽs illius in resurrectionis sunt gloriã cõmutatæ. Quasi quædã vincula dominus habuit, ea quę nos nequitię merito patimur, nostrę mortalitatis infirma, quibus & vsq; ad mortẽ spõte ligari se voluit, & quæ per resurrectionẽ mirabiliter soluit. Esurire eñ, sitire, lacessere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ mortalitatis vinculum fuit. Sed cùm expleta morte velũ templi rumperetur, scinderentur petræ, monumenta panderentur, inferni claustra patescerent, quid aliud tot argumentis tantæ virtutis ostenditur, nisi quòd illa infirmitatis vincula soluebantur: vt is qui ad suscipiendam serui formã venerat, in ipsa serui forma ab inferni vinculis absolutus, ad cœlum etiam cum membris liber rediret? De quibus eius vinculis Petrus Apostolus attestatur, dicẽs: Quem deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat illum teneri ab eo. Et quia post mortem suam atque resurrectionem ad gratiam fidei gentilitatem vocare dignatus est, postquam dicta sunt soluta eius vincula, aptè subiungitur: Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis.) In gẽtilitate enim in qua patriarcha nõ fuit, propheta non fuit: quia ad intelligẽdum deum qui ratione vteretur non fuit, homo penè nõ fuit. De hac solitudine per Esaiam dicitur: Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi liliũ. Et rursum de Ecclesia dicitur: Ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortum domini. Terra verò salsuginis hæc eadem solitudo repetita est, quæ priusquam veram dei sapientiam cognosceret, salsuginem protulerat, quia nullam viriditatem boni intellectus proferẽs, peruersa sapiebat. Domum ergo in solitudine & tabernaculum in terra salsuginis accepit, quia incarnatus pro hominibus deus, derelicta Iudęa M gẽtilitatis corda possedit. Vnde ei patris voce per prophetã dicitur: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Qui iuxta hoc quòd deus est, cũ patre dat omnia, iuxta hoc vero quòd homo est, à patre accipit omnia, sicut scriptũ est: Potestatẽ dedit ei & iudicium facere, quia filius hominis est. Et rursum scriptũ est: Sciens quia omnia dedit ei pater in manus. Vel sicut ipse dicit: Omne quod dat mihi pater, ad me veniet. Iam verò si quę ritur quid inter domũ ac tabernaculum distet, domus in habitatione est, tabernaculum in itinere. Corda itaque gentiliũ quasi quædam tabernacula habuit veniendo: sed ea per iustitiam firmans, domum fecit habitando. Et quia eorum vitam ad quos venerat, imitari despexit, rectè dicitur: Contemnit multitudinem ciuitatis.) id est mores despicit humanæ conuersationis. Homo quippe inter homines factus, vsum tenere hominum noluit. Idcirco nanque inter nos homo factus est: vt nõ solum nos sanguine fuso redimeret, sed etiam ostenso exemplo commutaret. In conuersatione igitur nostra & veniendo alia inuenit, & viuendo alia docuit. Studebant enim omnes superba Adam stirpe progeniti prospera vitæ præsentis appetere, aduersa deuitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos dominus incarnatus aduersa appetens, prospera sperneus, opprobria amplectens, gloriam fugiens. Nam cùm Iudæi illum regem sibi constituere voluissent,

Psal.87.

L

Psal.2.

Ioan. 5

Ioan.13.

Ioan.6.

A luissent, fieri rex refugit. Cùm vero eum interficere molirentur, sponte ad crucis patibulum venit. Fugit ergo quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt. Sed cùm fugit quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt, fecit quod omnes mirarentur: vt & mortuus ipse resurgeret, & morte sua alios de morte resuscitaret. Caput.XXXI.

DVæ quippe vitæ sunt hominis in corpore consistentis, vna ante mortem, alia post resurrectionem, quarum vnam omnes agendo nouerant, alteram nesciebant, & humanum genus soli huic quam nouerat intẽdebat. Venit per carnem dominus, & dum suscepit vnam, alteram, demonstrauit. Dum hanc nobis cognitam suscepit, illam quę nobis est incognita, ostendit. Moriendo quippe vitam exercuit quam tenemus, resurgendo aperuit quam quęramus, exemplo suo nos docens quòd hęc vita quã ante mortem ducimus, non propter se amanda sit, sed propter alteram toleranda. Quia ergo noua conuersatione vius inter homines, mores Babyloniæ secutus non est, bene de eo scriptum est: Contemnit multitudinem ciuitatis. Vel certè quòd multos per spatiosam viam vagantes deseruit, & per angustam gradientes paucos elegit. Multitudinem nanque ciuitatis contemnere, est humani generis partem quæ latam viam ingreditur, quę & pro abundantia iniquitatis multa est, à regni sui sorte reprobare. Sequitur: Clamorem exactoris non au- B dit.) Sicut suprà dictum est, quis hoc loco exactor accipi nisi diabolus potest? qui male suadendo spem contulit immortalitatis, sed decipiendo exigit tributum mortis, qui suadendo intulit culpam, læuiendo exigit pœnam. Huius exactoris sermo, est ante mortem hominis astuta persuasio. Clamor verò eius, est violenta iam rapina post mortem. Quos enim ante mortem lateuter intercipit, hos ad supplicij sui consortium post mortem violenter rapit. Sed quia ad mortem veniẽs dõminus huius exactoris violentos impetus non expauit, sicut ip se ait: Venit enim princeps huius mundi, & in me non habet quicquam, bene dicitur: Clamorem exactoris non audit. Venit quippe ad eum exactor humani generis, quia illum hominem vidit. Sed quem infirmitate despectum hominem credidit, virtute supra hominem sensit.

Quid sit quòd Laban idola apud Iacob posita non reperit.

Gene.32.

Huius nimirum exactoris typum Laban tenuit quando cũ furore veniens, sua apud Iacob idola requisiuit. Laban quippe interpretatur dealbatio. Dealbatio autem non inconuenienter diabolus accipitur, qui cùm sit tenebrosus ex merito, transfigurat se velut angelum lucis. Huic seruiuit Iacob id est ex parte reproborũ Iudaicus populus, cuius ex carne incarnatus dominus venit. Potest etiam per Laban mundus hic exprimi, qui cũ furore Iacob persequitur, quia electos quos- C que qui redemptoris nostri membra sunt, persequendo opprimere conatur. Huius filiam id est siue mundi siue diaboli Iacob abstulit, cùm sibi Christus Ecclesiam ex gentilitate cõiunxit. Quam & de domo patris abstrahit, quia ei per prophetam dicit: Obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Quid vero in idolis nisi auaritia designatur? Vnde per

Psal.44.

Col.3.

Paulum dicitur: Et auaritia, quæ est idolorum seruitus. Labã ergo veniens apud Iacob idola non inuenit: quia ostensis mũdi thesauris, diabolus in redemptore nostro vestigia concupiscentiæ terrenæ non reperit. Sed quæ Iacob non habuit, ea Rachel sedendo cooperuit. Per Rachel quippe quæ & ouis dicitur, Ecclesia figuratur. Sedere autẽm est humilitatẽ pœnitentiæ appetere, sicut scriptum est: Surgite postquam sederitis. Rachel ergo idola sedendo operuit: quia sancta Ecclesia Christum sequens, terrenæ concupiscentiæ vitia pœnitendo texit. De hac coopertione vitiorum per Psalmistam dicitur: Beati quorum remissæ sunt iniquitates & quorum tecta sunt peccata. Nos igitur Rachel illa signauit, qui idola sedendo premimus, si culpas auaritiæ pœnitendo damnamus. Quæ vtique auaritia illis non solet euenire qui in via domini viriliter currunt, quibus dicitur: Viriliter agite, & confortetur cor vestrum. Sed his maximè qui quasi effœminato gressu gradientes, per blandimenta seculi resoluuntur. Vnde & illic eiusdem Rachelis hæc verba sunt: Iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. Apud Iacob ergo idola Laban nõ reperit: quia exactor callidus quid in redemptore

Psal.126.

Psal.31.

Psal.30.

Gene.31.

nostro reprehenderet non inuenit. De quo exactore redemptori nostro gẽtilitatem ab eius dominio liberanti per prophetã dicitur. Iugũ enim oneris eius & virgam humeri eius & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Eripiens quippe gentilitatem dominus superauit iugum oneris eius, cum eam aduentu suo ab illa dęmoniacæ tyrannidis seruitute liberauit. Superauit virgam humeri eius, cùm percussionem illius quę ex peruerso opere grauiter deprimebat, ab humano genere redemptor compescuit. Superauit sceptrum exactoris eius, cùm regnum eiusdem diaboli qui pro pestifera perpetratione vitiorũ exigere consueuerat debita tributa pœnarum, de fidelium corde destruxit. D

Esaiæ.9.

Quid sit quòd Gedeon contra Madian dimicaturus, per præceptum domini quoscunque flexis genibus ad bibendum aquas haurire conspexit, repulit à conflictu, eos uero qui stantes manibus aquas quasi canes lambebant, tubis & lampadibus & lagœnis armauit. Caput.XXXII.

SEd quomodo hæc acta sunt audiamus. Subiunctum est illico: Sicut in die Madian. Non ab re arbitror si hoc Madianitarum bellum quod in comparatione aduẽtus dominici à propheta vigilanter illatum est, aliquanto latius differamus. In libro quippe Iudicum, Gedeon contra Madianitas dimicasse describitur. Is cùm exercitus multitudinem ad bella produceret, diuina illi admonitione præceptum est, E vt ad fluuium veniens, omnes quos flexis genibus aquas haurire conspiceret, à bellorum conflictu remoueret. Actumq; est vt trecenti viri tantummodo qui stantes manibus aquas hauserant, remanerent. Cum his ad prælium pergit, eosque non armis, sed tubis, lampadibus & lagenis armauit. Nam sicut illic scriptum est: Accensas lampades miserunt intra lagunculas: & tubas in dextra, lagenas autem in sinistra tenuerunt, & ad hostes suos cominus venientes cecinerunt tubis, confregerunt lagunculas, lampades aperuerunt, & hinc tubarũ sonitu, illinc lãpadum coruscatione territi hostes sunt in fugam conuersi. Quid hoc est quòd tale bellum per prophetam ad medium adducitur, & aduentui redemptoris nostri istius pugnæ victoria comparatur? An indicare prophetа nobis studuit, quòd aduentum redemptoris nostri contra diabolum illa sub Gedeon duce pugnę victoria designauit? Talia illic nimirum acta sunt: quæ quanto magis vsum pugnandi transeunt, tanto amplius à prophetandi mysterio nõ recedũt. Quis enim vnquam cum lagœnis & lampadibus ad prælium venit? Quis cõtra arma veniẽs, arma deseruit? Ridicula nobis hęc profectò fuerant, si terribilia hostibus non fuissent. Sed victoria ipsa testante didicimus ne parua hæc quæ facta sunt perpendamus. Gedeon itaque ad prælium veniẽs, redemptoris nostri signat aduentum: de quo scriptum est: *Psal.23.* Tollite portas principes vestras, & eleuamini portę æternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Hic redemptorem nostrum non solum opere, sed etiam nomine prophetauit. Gedeon nanque interpretatur circumiẽs in vtero. Dominus enim noster per maiestatis potentiam omnia complectitur, & tamen per dispẽsationis gratiam intra vterum virginis humanitatem sumens venit. Quis est ergo circumiens in vtero, nisi omnipotẽs deus sua dispensatione nos redimẽs: diuinitate cũcta complectens, & humanitatem intra vterum sumens? in quo vtero & incarnatus est, & clausus nõ est: quia & intra vterum fuit per infirmitatis substantiam, & extra mundum per potentiam maiestatis. Madian vero interpretatur de iudicio. Vt enim hostes eius repellendi destruendique esseat non de vitio repellentis, sed de iudicio sustẽ iudicantis fuit. Et idcirco de iudicio vocantur: quia alieni à gratia redemptoris, iustæ damnationis meritum etiam in vocabulo nominis trahunt. F

Iudi.7.

Caput.XXXIII.

COntra hos Gedeon cum trecentis pergit ad prælium. Solet in centenario numero plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo per ter ductum centenarium numerum designatur, nisi perfecta cognitio trinitatis? Cum his quippe dominus noster aduersarios fidei destruxit: cum his ad prædicationis bella descendit: qui possunt diuina cognoscere: qui sciunt de trinitate (quæ deus est) perfecta sentire.

Notandum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Differẽtia figurarum inter tau T & crucis.

G Notandum vero est quia iste trecentenarius numerus in Tau litera continetur, quæ crucis speciẽ tenet. Cui si super transuersam lineam in quod in cruce eminet, adderetur, non iam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorũ numerus in Tau litera continetur: & per Tau literam, sicut diximus, species crucis ostenditur, non immerito in his trecentis Gedeonem sequentibus illi designati sunt, quibus dictum est: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suã, & sequatur me. Qui sequentes dominum tanto verius crucem tollunt, quanto acrius & se edomant: & erga proximos suos charitatis compassione cruciantur. Vnde & per Ezechielem prophetã dicitur: Signa Tau super frõtes virorum gementium & dolentium. Vel certè in his trecentis qui in Tau litera continentur, hoc exprimitur, quòd ferrum hostium crucis ligno superetur. Ductiq́ue sunt ad fluuium vt aquas biberent, & qui aquas flexis genibus hauserunt, à bellica intentione remoti sunt. Aquis nanque doctrina sapientiæ, stante autem genu recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibũt, genu flexisse perhibentur, à bellorum certamine prohibiti recesserunt, quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad prælium, qui cùm doctrinę fluenta hauriunt, rectitudinem operum non inflectunt. Omnes quippe tunc bibisse aquam, sed non omnes recto genu stetisse narrati sunt. Reprobatiq́ue sunt, qui genua dum aquas biberent inflexerunt: quia attestante Apostolo, non auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Quia enim, vt diximus, dissolutio operum in ipsa genuũ incuruatione signatur, rectè rursum per Paulum dicitur: Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris. Hi ergo Christo duce ad bellum procedunt, qui hoc quod ore annunciant, opere ostendunt, qui fluenta doctrinæ spiritaliter hauriunt, nec tamẽ in prauis operibus inflectuntur carnaliter, quia sicut scriptum est: Non est speciosa laus in ore peccatoris. Itum ergo est ad prælium cum tubis, cum lampadibus, cum lagenis. Inusitatus iste, vt diximus, fuit ordo præliandi. Cecinerunt tubis, & sinistris lagænæ tenebantur, intra lagænas autem sunt missæ lampades, confractis vero lagænis lampades ostensæ sunt, quarum coruscante luce, hostes territi in fugam verterunt. Designatur itaque in tubis clamor prædicantium, in lampadibus claritas miraculorum, in lagænis fragilitas corporum. Tales quippe secum dux noster ad prædicationis prælium duxit, qui despecta salute corporum, hostes suos moriendo prosternerent, eorúmque gladios non armis, non gladiis, sed patientia superarent. Armati enim venerunt sub duce suo ad prælium martyres nostri: sed tubis, sed lagænis, sed lampadibus. Qui sonuerunt tubis, dum prædicant: confregerunt lagænas, dum soluenda in passione sua corpora hostilibus gladiis supponunt: resplẽduerunt lampadibus, dum post solutionem corporum, miraculis coruscauerunt. Moxque hostes in fugam conuersi sunt, quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce veritatis fracti quod impugnauerunt crediderunt. Cecinerunt ergo tubis, vt lagænę frangerentur, lagænæ fractæ sunt, vt lampades apparerent, apparuerunt lampades, vt hostes in fugam verterentur, id est prædicauerunt martyres, donec eorum corpora in morte soluerentur, corpora eorum in morte soluta sunt, vt miraculis coruscarent, coruscauerunt miraculis, vt hostes suos ex diuina luce prosternerent: quatenus nequaquam deo erecti resisterent, sed eum subditi formidarent. Et notandum quòd steterunt hostes ante lagænas, fugerunt ante lampades, quia nimirum persecutores sanctæ ecclesiæ fidei prædicatoribus adhuc in corpore positis restiterunt, post solutionem vero corporum apparentibus miraculis in fugam versi sunt, quia pauore conterriti, à persecutione fidelium cessauerunt. Prædicatione scilicet tubarum, fractis lagænis corporum, visis timuerunt lampadibus miraculorum.

Ezech.9.

Roma.2.

H

Hebr.12.

Eccli.15.

Caput.XXXIIII.

INtuendum est etiam id quod illic scriptum est: quia in dextera tubas, lagænas autem in sinistra tenuerunt. Pro dextero enim habere dicimur, quicquid pro magno pensamus: pro sinistro vero quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptum est quòd in dextera tubas, lagænas autem in sinistra tenuerunt, quia Christi martyres pro magno habent prædicationis gratiam, corporum vero vtilitatem pro minimo. Quisquis enim plus facit vtilitatem corporis, quàm gratiam prædicationis, in sinistra tubam, atque in dextera lagænam tenet. Si enim priori loco gratia prædicationis attenditur, & posteriori vtilitas corporis, certum est quia in dextris tubæ, & sinistris lagenæ teneãtur. Hinc dominus in Euãgelio ait: Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio: sed super candelabrum. In modio enim commodum temporale, in lucerna autem lux prædicationis accipitur. Lucernã ergo sub modio ponere, est propter temporale commodum, gratiam prædicationis abscondere, quod nemo vtique electorum facit. Et bene illic additur: Sed super candelabrum. In cã delabro enim status corporis designatur, cui lucerna superponitur, dũ eidem corpori cura prædicationis antefertur. Bene itaque per prophetam dictum est: Sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Sed quia exponendi prophetici testimonij gratia longè digressi sumus, ad operis nostri ordinem reuertamur.

K

Matt.5.

Esa.9.

Quòd onager iste ad Christum referatur, qui uocem exactoris diaboli non audiuit, quia in illo nil malignus inuenit.

Igitur postquam dictum est: Clamorem exactoris non audit: quia videlicet antiqui hostis insidias dominus in carne manifestatus despexit, quid etiã de electis suis fecerit, rectè subiungit, dicens: Circunspicit montes pascuæ suæ.) Montes accipimus omnes elatos huius seculi, qui in corde suo altitudine terrena tumuerunt. Sed quia etiam tales dominus Ecclesiæ suæ corpori conuersos inuiscerat, eosq́ue à priori elatione commutans, in sua membra transformat, isti montes pascuæ eius sunt, quia nimirum de conuersione errantium, & de superborum humilitate satiatur, sicut ipse ait: Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui me misit. Et sicut Apostolis ad prędicationem missis præcepit, dicens: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternã. De his mõtibus per prophetam dicitur: Non repellet dominus plebem suam, quoniã in manu eius sunt omnes fines terræ, & altitudines montiũ ipse considerat. Altitudines eñ montiũ, elationes sunt vtique superborum. Quas dominus conspicere dicitur, id est, ab iniquitate sua in melius commutare. Conuertit nanq; dominus eum quem conspicit. Vnde scriptum est: Cõuertus dominus respexit Petrũ, & recordatus est Petrus verbi domini sicut dixerat: quia priusquã gallus cantet, ter me negabis: & egressus foras flevit amarè. Et sicut Salomon ait: Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. De hoc respectu montium rursum per prophetam dicitur: Mõtes sicut cera fluxerũt à facie domini, quia post peruersitatis suæ duritiam, diuina formidine liquefacti, ab illo prius rigido tumore substracti sunt. Intuẽdum et iã quod nõ ait inspicit, sed circũspicit mõtes pascuæ suæ. In Iudæa quippe incarnatus est dominus: quæ posita in medio gẽtium fuit. Atque inde circunspexit mõtes, quia elatos huius seculi circunquaq; positos ex gentilitatis vniuersitate collegit. In his itaque montibus pascitur: quia bonis operibus couersorum quasi herbis virentibus satiatur. Hinc est quòd ei sponsæ voce in Canticis canticorum dicitur: Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. Pascitur quippe dominus, cùm bonis nostris actibus delectatur. Cubat verò in meridie, cũ ex desideriis carnalibus ardenti corde reproborum, apud electorum suorum pectora refrigerium inuenit cogitationis bonæ. Mons enim quidam Matthæus fuerat, quando in telonij lucris tumebat: de quo & scriptum est: quia postquã credidit, inuitato in domum suam domino, conuiuium magnum fecit. Mons itaque iste huic onagro virentis pascuæ herbas protulit, quia & foris eum cõuiuio, & intus epulis virtutum pauit. Quod adhuc pleniſſimè expletur, cùm subditur: Virentia quæque perquirit.) Arentia enim deserit, & virentia quæq; perquirit. Arẽtia nanque corda sunt hominum, quæ in huius seculi spe peritura plantata, æternitatis fiduciam non habẽt. Virent autẽ quæ illi hæreditati inhærent, de qua Petrus Apostolus dicit: In hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcessibilem. Tanto enim verius quique vires tes sunt, quanto in hæreditatis immarcessibilis sorte cogitationis radicem figũt. Quisquis itaque intrinsecus arere formidat,

I

Ioan.4.

Ioan.6.

Psal.114.

Mat.26.

Prouer. 20

M

Cant.1.

Luc.5.

1.Pet.1.

A midat, arẽtia extrinsecus mũdi huius desideria fugiat. Quisquis à domino perquiri desiderat, æternam patriam appetẽs, in interna cordis plantatione viridescat. Hæc autem de onagro exposita sub duplici intellectu sufficiant. Lectoris vero iudicio relinquendum est, quid magis duxerit eligendum. Et si vtriusque expositionis intelligentiam fortasse despexerit, libenter ipse lectorem meum subtilius veriusque sentientẽ velut magistrum discipulus sequar, quia mihi propriè donatum credo, quicquid illum me melius sentire cognosco.

Caput.XXXV.

OMnes enim qui fide pleni de deo aliquid sonare nimirum, organa veritatis sumus, & in eiusdem veritatis potestate est, vtrum per me sonet alteri, an per alterum mihi. Ipsa quippe in medio nostri, etiam non æquè viuentibus omnibus æqua est, & sæpe alium tangit, vt bene audiat quod per alium ipsa sonuerit: sæpe verò alium tãgit, vt bene quod ab aliis audiatur sonet. Sæpe doctori verbum pro gratia tribuitur auditoris, & sæpe propter auditoris culpã subtrahitur sermo doctori. In his ergo quæ vbertim prędicat doctor, nulla elatione se efferat, ne fortasse non pro sua sed pro auditoris gratia eius repleatur lingua, & in his quæ doctor steriliter dicit, auditor non succenseat, ne fortasse doctoris lingua nõ pro sua, sed pro auditoris reprobatione torpescat. Pro auditoris nanque gratia datur bonus etiam malis

B sermo doctoribus, sicut potuerunt Pharisæis suppetere verba prædicationis, de quibus scriptum est: Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum vero opera eorum, nolite facere. Propter auditorũ vero reprobationem bonis etiam doctoribus sermo subtrahitur, sicut ad Ezechielem contra Israël dicitur: Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans, quia domus exasperans est. Aliquando autem sermo prædicationis propter vtrosque datur, aliquãdo propter vtrosque subtrahitur. Propter vtrosque enim datur, sicut diuina voce Paulo apud Corinthios dicitur: Noli timere, sed loquere. Et paulopost: Quia populus multus est mihi in hac ciuitate. Propter vtrosque vero subtrahitur: sicut Heli sacerdos & prauam filiorum cognouit actionem, & dignam increpationis nor exercuit vocem, cùm profecto futurum esset vt in mortis supplicio, & istos reatus flagitij, & illum silẽtij pœna mulcta ret. Inter hæc igitur cùm vel pro quo sermo detur, vel propter quem subtrahatur ignoramus, vnum est salubre remedium, nec de his quæ aliis magis accepimus, nosmetipsos extollere, nec de eo alterum quòd minus acceperit irridere, sed fixo humilitatis pede, grauiter & constanter incedere: quia in hac vita tanto veracius docti sumus, quanto doctrinam nobis à nobismetipsis suppetere non posse cognoscimus. Cur ergo quilibet de doctrina superbiat, quæ occulto iudicio, vel cui quando detur, vel quando cui subtrahatur ignorat? Quanuis enim securitati timor semper lõgè videatur abesse, nobis tamen nihil est securius, quàm sub ipe semper timere, ne incauta mens aut desperando se in vitiis deiiciat, aut extollẽdo de donis ruat. Ante districti enim ac pij iudicis oculos quãto de se sub spe humilius trepidat, tanto in illo robustius stat.

Mat.23.

Ezec.3.

Acto.18.

1.Reg.3.

C

Libri trigesimi Moralium sancti Gregorij, finis.

LIBER MORALIVM BEATI GREGORII in librum beati Iob trigesimus primus. Caput.I.

IN paradiso sano homini diabolus inuidens superbiæ vulnus inflixit, vt qui mortem non acceperat conditus, more retur elatus. Sed quia diuinæ potentiæ suppetit non solum bona de nihilo facere, sed ea etiam ex malis quæ diabolus perpetrauerat reformare, contra hoc insitũ vulnus superbientis diaboli, medicina apparuit inter homines humilitas dei, vt authoris exemplo humiliati surgerẽt, qui imitatione hostis elati ceciderant. Contra ergo superbientem diabolum apparuit inter homines homo factus humilis deus. Hunc potentes huius seculi, id est membra diaboli superbiẽtis, eo despicabilem crediderunt, quo humilem conspexerũt. Vulnus enim cordis eorum quanto magis tumuit, tanto amplius medicamentum vitæ despexit. Repulsa igitur à vulnere superborum medicina nostra peruenit ad vulnus humilium. Infirma quippe mundi elegit deus vt confundat fortia, actumq́ue est cum pauperibus, quod pòst etiam diuites elati mirarentur. Nam dum nouas in illis virtutes aspiciunt, eorũ quorum prius contempsere vitam postmodum obstupuere miracula. Vnde mox pauidi ad sua corda redeuntes, extimuerunt sanctitatem in miraculis, quam despexerant in præceptis. Per infirma ergo confusa sunt fortia, quia dum in venerationem vita surgeret humilium, elatio cecidit superborũ. Igitur quia beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typũ tenet, & omnipotens deus præuidit quòd in primordiis nascentis Ecclesię, potentes huius seculi leue eius iugum suscipere crassa cordis ceruice recusarent, dicat: Nunquid volet rhinoceros seruire tibi? Rhinoceros enim indomitæ omninò naturæ est: ita vt si quando captus fuerit, teneri nullatenus possit. Impatiens quippe, vt fertur, ilico moritur. Eius vero nomen Latina lingua interpretatum sonat, in nare cornu. Et quid aliud in nare nisi fatuitas, quid in cornu, nisi elatio designatur? Nam quia in nare fatuitas solet intelligi: Salomone attestante didicimus, qui ait: Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. Hæreticam nanque doctrinam nitore vidit elo quij resplendere, nec tamen sapientiæ apto intellectu congruere, & ait: Circulus aureus in naribus suis, id est, pulchra & circunflexa locutio in sensibus mentis stultæ: cui ex eloquio aurum pendet, sed tamen ex terrenæ intentionis põdere, more suis, ad superiora non respicit. Quod secutus exposuit, dicens: Mulier pulchra & fatua, id est, doctrina hæretica: pulchra per verbum, fatua per intellectum. In cornu verò quia elatio frequenter accipitur, propheta attestante didicimus, qui ait: Dixi iniquis, nolite iniquè agere, & delinquẽtibus, nolite exaltare cornu. Quid ergo in rhinocerote hoc nisi potẽtes huius seculi designãtur, vel ipsæ in eo summę principatuum potestates, qui typo fatuæ iactationis elati, dum falsis exterius inflantur honoribus veris miseriis intus inanescunt? Quibus bene dicitur: Quid superbis terra & cinis? In ipsis vero initiis nascentis Ecclesiæ, dum contra illam diuitum se potestas extolleret, atque in eius necem immensitate tantæ crudelitatis anhelaret, dum tot cruciatibus anxia, tot persecutionibus pressa succumberet: quis tunc credere potuit quòd illa erecta & aspera superborum colla sibi subiiceret, & iugo sancti timoris edomita, mitibus fidei loris ligaret? Diu quippe in exordiis suis rhinocerotis huius cornu ventilata, & quasi funditus interimenda percussa est. Sed diuina gratia dilpensante, & illa moriendo viuificata conualuit, & cornu suum rhinoceros iste feriendo lassatus inclinauit, quodque impossibile hominibus fuit, deo difficile non fuit: qui potestates huius mundi rigidas non verbis, sed miraculis fregit. Ecce enim quotidie seruire rhinocerotes agnoscimus, dum potentes mundi huius qui in viribus suis fatua dudum fuerant elatione confisi, deo subditos iam videmus. Quasi de quodam indomito rhinocerote dominus loquebatur, cùm diceret: Dines difficile intrabit in regnum cœlorum. Cui cùm responsum esset: Et quis poterit saluus fieri? ilico adiũxit: Apud homines hoc impossibile est, apud deũ autem omnia possibilia sunt. Ac si diceret: Rhinoceros iste humanis viribus mansuescere non potest, sed tamen diuinis subdi miraculis potest. Vnde hic quoque aptè beato Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenenti, dicitur:

D

E

Prouer.11.

Psal..74.

Eccli.10.

F

Mat.19.

Quòd potestates huius seculi in statu suo elatæ, nec doctrina, nec ratione, sed miraculis conuersæ sunt ad fidem Christi.

Nunquid volet rhinoceros seruire tibi? Subaudis: vt mihi, qui eum prædicamentis quidem hominum diu resistere pertuli, sed tamẽ repentè cùm volui miraculis strauí. Ac si apertius dicat: Nũquid hi qui fatua elatione superbiunt, sine meis adiutoris tuæ prædicationi subduntur? Per quem itaque prævaleas

Universidad de Deusto
Biblioteca

G præualeas cõsidera,& in omne quod præuales, elationis sen
sum inclina. Vel certè ad beati Iob notitiam pro humilianda
eius virtute deducitur, quàm mira quandoque per Apostolos agatur, qui mundum deo subiiciunt, eique edomitam potentum huius seculi superbiam flectunt, vt tanto de se beatus Iob minus æstimet, quanto aggregari deo tam difficiles animas per alios videt. Dicat ergo: Nunquid volet rhinoceros seruire tibi? Subaudis, sicut per eos quos misero seruit mihi. Sequitur: Caput. II.

Psal.67. AVt morabitur ad præsepe tuum?) Præsepe hoc loco ipsa scriptura sacra non incõuenienter accipitur, in qua verbi pabulo animalia sancta satiantur, de quibus per prophetam dicitur: Animalia tua habitabunt in ea. Hinc etiam natus dominus à pastoribus in præsepi reperitur: quia eius incarnatio in ea qua nos reficiunt prophetarũ scriptura cognoscitur. Rhinoceros itaque iste, videlicet omnis elatus in primordiis nascentis Ecclesiæ cùm patriarcharum dicta, cùm prophetarum mysteria, cùm Euangelij arcana audiret, irridebat: quia tanto in prædicatorum præsepi claudi satiarique contemperat, quanto in voluptatibus propriis dimissus desperationis suæ campum tenebat. Quem superborum campum bene Paulus insinuat, dicens: Qui desperantes
Ephes.4. semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem immũditiæ omnis, in auaritiam. Tanto enim se quisque in malis
H præsentibus latius relaxat, quanto post hanc vitam se assequi bona æterna desperat. Sed omnipotens deus diu quidem rhinocerotem hunc per prauæ voluptatis campum vagantem pertulit,& tamen cùm voluit, repentè ad suum præsepe religauit: vt vitæ pabulum bene clausus accipiat, ne vitam funditus malè liber amittat. Ecce enim iam cernimus quòd potentes huius seculi eiusq; principes prædicamenta dominica libenter audiunt, cõstanter legunt, pastiq́ue à præsepi nõ exeunt: quia præcepta dei quæ aut legẽdo aut audiendo cognoscunt, nequaquã viuendo transcendunt, sed ad verbi pabulũ quasi clausi stare æquanimiter tolerant, vt edendo & pernando pinguescant. Quod cùm deo agente cõspicimus, quid aliud q̃ rhinocerotem hunc ad præsepe morantem videmus? Quia vero post acceptum pabulum prædicationis rhinoceros iste fructum debet ostendere operis, rectè subiungitur.

Quòd fidei persecutores facti sunt prædicatores,& principes mũdi iam subditi nomini Christiano, rebelles quosque qui quasi glebæ in Ecclesiæ campo alios impediunt ne fructificent deo, pede potestatis terrenæ premunt, quos Ecclesiæ frãgere nõ potuit disciplina.
Caput. III.

NVnquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo?) Lora sunt Ecclesiæ, præcepta disciplinæ. Arare verò est per prædicationis studium humani pe-
I ctoris terram vomere linguæ proscindere. Hic igitur rhinoceros quondam superbus ac rigidus, iam nunc loris fidei tenetur ligatus, atque à præsepi ad arandum ducitur, quia eam prædicationem qua ipse refectus est, innotescere & aliis conatur. Scimus enim rhinoceros iste, terrenus videlicet princeps, quanta prius contra dominum crudelitate sæuierit, & nunc agente domino cernimus quanta se ei humilitate substernit. Hic rhinoceros non solum ligatus, sed etiam ad arãdum ligatus est, quia videlicet disciplinæ loris astrictus non solum se à prauis operibus retinet, sed etiam in sanctæ fidei prædicationibus exercet. Ecce enim sicut superius dictũ est, ipsos humanarum rerũ rectores ac principes dum metuere deum in suis actionibus cernimus, quid aliud quàm loris ligatos videmus? Cùm verò eam fidẽ quam dudum persequẽdo impinguauerant, nunc prolatis legibus prædicare nõ cessant, quid aliud faciunt nisi aratri laboribus insudant? Libet videre hunc rhinocerotem, id est, terræ principem fidei loris ligatum, quemadmodum & cornu portat per potentiam seculi, & iugum fidei sustinet per amorem dei. Timeri iste rhinoceros valde poterat, nisi ligatus esset. Cornu quippe habet sed ligatus est. Habeat ergo in loris eius quod humiles diligant, habeat in cornu eius quod elati pertimescant. Strictus enim loris, seruat pietatem mansuetudinis, sed fultus cornu terrenæ gloriæ exercet dominiũ potestatis. Plærunque autẽ cùm exigente ira ad feriendum rapitur, diuino timore reuocatur. Et quidẽ per exasperatã potentiã in furorem se eleuat, K
sed quia æterni iudicis reminiscitur, cornu ligat' se inclinat. Sæpe ipse vidisse me memini, quòd cùm ad se feriendum graniter hic rhinoceros accenderet: & quasi eleuato cornu bestiolis minimis mortes, exilia, damnationẽsq; subiectis immẽsis terroribus intentaret, repentè fronti signo crucis impresso, omne in se incendium furoris extinxit, conuersus minas deposuit: & quia ad deliberata progredi non posset, ligatus agnouit. Et non solum in se iras edomat, sed in subiectorum etiam sensibus omne quod rectũ est, inserere festinat: vt quia omnes sanctam Ecclesiam ex intima cogitatione venerentur, exemplo ipse suæ humilitatis demõstret. Dicatur igitur beato Iob: Nunquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo? Ac si apertè dicat: Nunquid potentes huius seculi in sua fatua elatione confidentes, ad laborem prædicationis dirigis, & sub disciplinæ vinculo restringes? Subaudis, vt ego: qui id egi cùm volui, qui persecutores meos quos prius hostes pertuli, ipsos postmodum rectæ fidei defensores feci. Sequitur:
Caput. IIII.

AVt cõfringet glebas vallium post te?) Solent exultæ terræ superiacentes glebæ iactata semina premere, & nascentia suffocare. Quibus glebis hoc loco illi signantur, qui per duritiam suam atque pestiferam vitam, nec ipsi semina verbi recipiunt, nec receptorum seminum fructus alios ferre permittunt. Sanctus enim quisque prædicator in mundum veniens euangelizando pauperibus, quasi L
molles vallium terras arauerat, sed quorundam duritia electorum Ecclesia rumpere non valens, eos quasi superiectas labori suo glebas oppressa tolerabat. Multi enim peruersæ mentis ipsa terrenorum principum infidelitate confisi, surgentem Ecclesiã malè viuendi pondere premebant, cùm diu quos possent modo dãnabilib' exemplis, modo minis, modo blãdimẽtis destruerent, ne terra cordis auditorũ, ad spiritalis seminis fructum exculta perueniret. At cùm omnipotens deus hũc rhinocerotem loris suis subdidit, per eum ilico glebarum duritiam fregit. Mox quippe terrenum principatum suæ fidei subiugauit, dura persequentium corda contriuit, vt quasi confractæ glebæ non iam obturatæ premerent, sed ad percepta verbi semina resolutæ germinarent. Vnde rectè nunc ait: Aut confringet glebas vallium post te? Ac si diceret: Sicut post me, qui postquam mentem cuiuslibet elatæ potestatis iugredior, non solum eam mihi subditam reddo, sed etiam ad conterendos fidei hostes exerceo, vt potentes huius seculi meæ formidinis loris ligati, non solum in me credentes permaneant, sed & pro me alieni cordis duritiam zelantes frangant. Hoc autem quod de infidelibus diximus in plærisque etiam qui fidei nomine censentur, videmus. Multi nanq; in medio humilium fratrum positi, fidem verbotenus M
tenent, sed dum elationis typũ non deserunt: dum quos possunt illatis violentiis premunt, dum fructificãtibus aliis, ipsi nequaquam semina verbi recipiunt, sed ab exhortantis voce aurem cordis auertunt: isti quid alium quàm obduratæ glebæ in exaratis vallibus sacẽt? Qui eo nequiores sunt, quo nec ipsi humilitatis fructum proferũt, & quod est deterius, prohibentes humiles premunt. Ad horum duritiam dissoluendã nonnunquam sancta Ecclesia, quia propria virtute non sufficit, rhinocerotis huius, id est terreni principis opitulationem quærit, vt ipse superiacentes glebas conterat, quas Ecclesiarum humilitas quasi planities vallium portat. Has itaq; glebas rhinoceros pede premit ac comminuit, quia prauorum potentiumq; duritiam cui Ecclesiastica humilitas resistere nõ valet, principalis religio ex potestate dissoluit. Quod quia sola diuina virtute agitur, vt terreni regni culmina ad perfectum regni cœlestis inclinentur, rectè nunc dicitur: Aut cõfringet glebas vallium post te? Vt verò de suis virtutibus beatus Iob humilia sentiat, & adhuc de huius mundi potestatibus sub rhinocerotis nomine sublimia cognoscat. Sequitur: Nunquid habebis fiduciam in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?) In rhinocerotis fortitudine fiduciam dominus habere se asserit: quia vires quas temporaliter terreno principi contulit, ad cultum suę veneration is inclinauit: vt ex accepta potestate per quam dudum cõtra deũ tumuerat, religiosum nunc deo obsequium latius impendat. Quo enim in mundo plus potest, eo pro mundi authore plus
præualet.

A præualet. Nam quia à subiectis ipse metuitur, tanto facilius persuadet, quanto & cum potestate indicat qui verè metuatur. Dicat ergo: Nũquid habebis fiduciam in magna fortitudine eius? Ac si diceretur: vt ego, qui vires terrenorum principũ meo cultui seruituras aspicio. Tanto enim ea quæ nunc agis minora æstimo, quãto iam præuideo quia & maiores hus ius mundi mihi potestates inclinabo. Bene autem subditur:
Et dereliquies ei labores tuos?) Labores enim suos huic rhinoceroti dominus reliquit, quia conuerso terreno principi eam quã sua morte mercatus Ecclesiam credidit, quia videlicet in eius manu quanta sollicitudine pax fidei sit tuenda cõmisit. Sequitur: Nunquid credes ei quòd reddat semen tẽ tibi, & aream tuam congreget?)

Quòd principes huius mundi semen uerbi diuini multipli cant, dum pro Ecclesia contra hæreticos & tyrannos leges promulgant.
Caput. V.

Mat.13. QVid aliud semẽ nisi verbum prædicationis accipi-
Esa.32. tur: sicut in euangelio veritas dicit: Exiit qui semi-
Matt.3. nat: seminare. & licut propheta ait: Beati qui seminatis super omnes aquas. Quid aliud area nisi Ecclesia debet intelligi? De qua præcursoris voce dicitur: Et permũdabit aream suam. Quis ergo in initio nascentis Ecclesiæ crederet, dum contra eam ille indomitus princi-
B patus terræ tot minis & cruciatibus sæuiret, quia rhinoceros iste deo sementem redderet, id est acceptum prædicationis verbum operibus repensaret? Quis posset tunc infirmorum credere, quod eius aream congregaret? Ecce enim modo pro Ecclesia leges promulgat, qui dudum contra eam per varia tormenta sæuiebat. Ecce quaslibet gẽtes capere potuerit, ad fidei illius gratiam suadendo perducit, eisq́ue æternam vitã indicat, quibus captis præsentem seruat. Cur hoc? Quia videlicet aream nunc congregat, quam aliquando superbo cornu dispergendo ventilabat. Audiat igitur beatus Iob quid gentilitatis principes faciant, & nequaquam se apud semetipsum de gloria tantæ suæ virtutis extollat. Audiat & rex potens, potentiores huius mundi reges quanta deo deuotione famulentur, & virtutem suam quasi pro singularitate nõ trahat in elatiõis vitium, qui habet in aliis exemplum: quia etsi tunc ei similem dominus non vidit, multos tamen per quos eius gloriam retunderet, præuidit. Igitur quia terreni principes magna se deo humilitate substernunt, praui homines qui dudum cõtra Ecclesiam in infidelitate positi, aperta aduersitate sæuiebant, nunc ad alia fraudis argumenta vertuntur. Quia enim illos religionem venerari cõspiciunt, ipsi cultum religionis assumunt, & bonorum vitam sub despectis vestibus iniquis moribus premũt. Mũdi quippe dilectores sunt, hocq́ue in se quod homines venerentur ostendunt, atque eis
C qui verè semetipsos despiciunt, non mente, sed veste copulantur. Quia enim præsentem gloriam amantes assequi non possunt, quasi despicientes sequuntur. Qui quid sentirent contra bonos ostenderent, si aptum nequitiæ tempus inuenirent.
Caput. VI.

SEd hęc etiam argumenta prauorum ad electorum salutem proficiunt. Sancta enim Ecclesia transire sine labore tentationis non potest tempora peregrinationis, quę etsi foris apertos hostes non habet, intus tamen tolerat fictos fratres. Nam contra vitia semper in acie est, & habet etiam pacis tempore bellum suum, & fortasse grauius affligitur: cũ non extraneorum ictibus, sed suorum moribus impugnatur. Siue itaque illo seu isto tempore, est tamen semper in labore. Nam & in persecutione principum timet ne amittant boni quod sunt, & in conuersione principum tolerat, quia mali simulant bonos se esse, quod non sunt. Vnde omnipotens de' quia rhinocerotem hunc loris ligatum dixit, ilico prauorum hypocrisim subdidit, dicens:

Quòd hypocritæ sanctitatis speciem habeant, sed charitatem supernam non habent, & in his quos uerbo doctrinæ gignunt, quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.

Penna struthionis similis est pennis herodij & accipitris.) Quis herodium & accipitrem nesciat aues reliquas quanto volatus sui velocitate transcendant? Struthio verò pennę eorum similitudinem habet, sed volatus eorum celeritatem nõ habet. A terra quippe eleuari nõ valet, & alas quasi ad volatũ D
specietenus erigit, sed tamen nunquam se à terra volando suspendit. Ita sunt nimirum omnes hypocritæ, qui dum bonorum vitam simulant, imitationem sanctæ conuersationis habẽt, sed veritatẽ sanctæ actionis nõ habẽt. Habẽt quippe volãdi pennas per speciẽ, sed in terra repũt per actionẽ, quia alas per figuram sanctitatis extendunt, sed curarũ secularium pondere prægrauati, nullatenus à terra subleuãtur. Speciem nãque Pharisæorum reprobans dominus quasi struthionis pennam redarguit, quę in opere aliud exercuit, & in colore aliud ostendit, dicens: Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritę, quia Mat.23.
similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparẽt hominibus speciosa, intus vero sunt plena ossibus mortuorũ: ita & vos foris apparetis hominibus iusti, intus vero pleni estis auaritia & iniquitate. Ac si diceret: Subleuare vos videtur species pennæ, sed in infimis vos deprimit pondus vitæ. Psalm.4.
De hoc pondere per prophetam dicitur. Filij hominum vsquequo graui corde? Huius struthionis conuersurum se hypocrisim dominus pollicetur, cum per prophetam dicit: Glo- Esa.43.
rificabũt me bestiæ agri, dracones & struthiones. Quid enim draconum nomine, nisi in aperto malitiosæ mentes exprimũtur, quæ per terram semper in infimis cogitationibus repũt? Quid verò per struthionum vocabulum, nisi hi qui se bonos simulant designantur, qui sanctitatis vitam quasi volatus pẽnam per speciem retinent, sed per opera non exercent? Glo- E
rificari itaque se dominus à dracone vel struthione asserit, quia & aperte malos, & fictè bonos plærunque ad sua obsequia ex intima cogitatione conuertit. Vel certè agri bestiæ dominum, id est, dracones struthionesq́ue glorificant, cùm fidem quæ in illo est, ea quæ in hoc mundo dudum membrum diaboli fuerat gentilitas exaltat. Quam & propter malitiam draconum nomine exprobrat, & propter hypocrisin, vocabulo struthionum vocat. Quasi enim pennas accepit gentilitas, sed volare non potuit, quæ & naturam rationis habuit: & actionem rationis ignorauit. Habemus adhuc quod in consideratione struthionis huius de accipitre & herodio attentius perpendamus. Accipitris quippe & herodij parua sunt corpora, sed pennis densioribus fulta, & idcirco cum celeritate transuolãt, quia eis parum inest quod aggrauat, multum quod leuat. At contrà struthio raris pennis induitur, & immani corpore grauatur: vt etsi volare appetat, ipsa pẽnarum paucitas molem tanti corporis in aëre non suspendat. Bene ergo in herodio & accipitre electorum persona signatur, qui quandiu in hac vita sunt, sine quantulocunque culpæ contagio esse non possunt. Sed cùm eis parum quid inest quod deprimit, multa virtus bonæ actionis suppetit quæ illos in superna sustollit. At cõtrà hypocrita etsi facit pauca quæ eleuent, perpetrat multa quæ grauent. Neque enim nulla bona agit hypocrita, sed quibus ea ipsa deprimat, multa peruersa F
committit. Paucæ igitur pennæ corpus struthionis non subleuant, quia paruum bonum hypocritæ, multitudo prauæ actionis grauat. Hæc quoque ipsa struthionis penna ad pennas Herodij & accipitris similitudinem coloris habet, virtutis verò similitudinem non habet. Illorum nanque conclusæ & firmiores sunt, & volatu aërem premere virtute suæ soliditatis possunt. At contra struthionis pennæ dissolutæ, eo volatum sumere nequeunt, quo ab ipso quem premere debuerant, aëre transcendunt. Quid ergo in his aspicimus, nisi quòd electorum virtutes solidæ euolant, vt ventos humani fauoris premant? Hypocritarum verò actio quamlibet recta videatur, volare nõ sufficit, quia videlicet fluxę virtutis pennam humanæ laudis aura pertransit.
Caput. VII.

SEd ecce cùm vnum eundemq; bonorum malorumq; habitum cernimus, cùm ipsam in electis ac reprobis professionis speciem videmus, vnde nostræ intelligentiæ suppetat, vt electos à reprobis, à falsis veros cõprehendẽdo, discernat? Quod tamen citius agnoscimus, si intemerata in memoriam præceptoris nostri verba signamus, qui ait: Ex
fructibus eorum cognoscetis eos. Neque enim pensanda sunt Mat.7.
quæ ostendunt in imagine, sed quæ seruant in actione. Vnde hic postquam speciẽ struthionis huius intulit, mox facta subiungit, dicens: Quæ derelinquit in terra oua sua.) Quid enim per oua nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fouenda est: vt ad viuum volatile perducatur? Oua quippe
insensibilia

Universidad de Deusto
Biblioteca

G insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta, in viuis vo
latilibus cōuertūtur. Ita nimirū paruuli auditores ac filij cer
tum est quòd frigidi insensibilesq; remaneāt, nisi doctoris sui
sollicita exhortatione calefiāt. Ne igitur derelicti in sua insen
sibilitate torpescāt, assidua doctorū voce foueūdi sunt, quousq;
que valeant, & per intelligentiam viuere, & per contēplatio
nem volare. Quia verò hypocritæ quanuis peruersa semper
operentur, loqui tamen recta non desinunt, bene autē loquē
do in fide vel conuersatione filios pariunt, sed eos bene viuē
do nutrire non possunt, rectè de hac struthione dicitur: Quæ
derelinquit in terra oua sua. Curam nanque filiorum hypo
crita negligit: quia ex amore intimo rebus se exterioribus
subdit: in quibus quanto magis extollitur, tanto minus de
prolis suæ defectu cruciatur. Oua ergo in terra dereliquisse,
est natos per conuersionē filios nequaquā à terrenis actibus
interposito exhortationis nido suspendere. Oua in terra dere
liquisse, est nullū cœlestis vitæ filiis exemplū præbere. Quia
enim hypocritæ per charitatis viscera non calēt, de torpore
prolis editæ, id est de ouorum suorum frigore nequaquam
dolent, & quanto se libentius terrenis actibus inseruut, tanto
negligentius eos quos generant, agere terrena permittūt. Sed
quia derelictos hypocritarum filios superna cura non dese
H rit, nonnullos nanque etiam ex talibus intima electione præ
scitos, largitæ gratiæ respectu calefacit, rectè subiungitur:

Quòd eos quos prauorum doctorum negligentia in pul
uere peccati inuisitatos deserit, gratia dei calefacit: & si
ne hominum ministerio, multos desperatos per se deus ui
sitat & uiuificat.

Tu forsitan in puluere calefacies ea?) Ac si dicat: vt ego,
qui illa in puluere calefacio, quia scilicet paruulorum ani
mas & in medio peccantium positas, amoris mei igne succen
do. Quid enim pulais nisi peccator accipitur? Vnde & ille ho
stis huius peccatoris perditione satiatur, de quo per prophe
tam dicitur: Serpenti puluis panis eius. Quid per puluerem,
nisi ipsa iniquorum instabilitas demonstratur? De qua Da
uid ait: Non sic impij non sic: sed tanquam puluis quem pro
icit ventus à facie terræ. Oua ergo dominus in puluere dere
licta calefacit, quia paruulorum animas prædicatorum suo
rum sollicitudine destitutas, etiam in medio peccātium posi
tas amoris sui igne succendit. Hinc est quòd plærosque cer
nimus, & in medio populorum viuere, & tamen vitam torpē
tis populi non tenere. Hinc est quòd plærosque cernimus, &
malorum turbas non fugere, & tamen superno ardore fla
grare. Hinc est quòd plærosq; cernimus, vt ita dixerim, in fri
gore calere. Vnde enim nōnulli in terrenorum hominū tor
pore positi, supernæ spei desideriis inardescunt, vnde & in
1 ter frigida corda succensi sunt, nisi quia omnipotēs deus de
relicta oua scit etiā in puluere calefacere: & frigoris pristini
insensibilitate discussa, per sensum spiritus vitalis animare,
vt nequaquam iacentia in infimis torpeant, sed in viuis vola
tilibus versa, sese ad cœlestia contemplando, id est volan
do suspendant? Notandū verò est quòd in his verbis non so
lum hypocritarum actio peruersa reprobatur, sed bonorum
etiam magistrorum si qua fortasse subrepserit elatio premi
tur. Nam cùm de se dominus dicit: quòd derelicta oua in pul
uere, ipse calefaciat, pfectò apertè indicat, quia ipse operā
tur intrinsecus per verba doctoris, qui & sine verbis vllius
hominis calefacit quos voluerit in frigore pulueris. Ac si a
pertè doctoribus dicat: Vt sciatis quia ego sum qui per vos
loquentes operor, ecce cùm voluero, cordibus hominum etiā
sine vobis loquor. Caput. VIII.

HVmiliata igitur cogitatione doctorum, ad exprimē
dum hypocritam sermo conuertitur, & qua fatuita
te torpeat, adhuc sub struthionis facto plenius indi
catur. Nam sequitur:

Quòd hypocritæ nulla sollicitudine infirmis prouideant,
nec aliquam charitatis affectionem impendant his quos be
stiarum morsibus expositos uident, sed duri ad filios,
quasi sui non sint, reputant alienos.

Obliuiscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conte
rat.) Quid in pede nisi transitus operationis accipitur? Quid
in agro nisi mundus iste signatur? De quo in Euāgelio domi
Mat.13. nus dicit: Ager autem est mundus. Quid in bestia, nisi anti
quus hostis exprimitur, qui huius mundi rapinis insidiās, hu K
mana quotidie morte satiatur? De qua per prophetam polli
cente domino dicitur: Et mala bestia non transibit per eam. Esaiæ.35.
Struthio itaque oua sua deserēs, obliuiscitur quòd pes cōcul
cet ea, quia videlicet hypocritæ eos quos in conuersatione fi
lios generant derelinquunt, & omnino non curant ne aut ex
hortationis sollicitudine, aut disciplinæ custodia destitu
tos, prauorum operum exempla peruertant. Si enim oua quæ
gignunt diligerent, nimirum metuerent ne quis ea peruersa
opera demonstrando calcaret. Hunc Paulus pedem infirmis
discipulis, quasi ouis quæ posuerat metuebat, cùm diceret:
Multi ambulant quos sæpe dicebam vobis, nūc autem & flēs Phili.3.
dico inimicos crucis Christi. Et rursum: Videte canes, vide Ibidem.
te malos operarios. Et rursum: Denunciamus vobis fratres in 2.Thes.3.
nomine domini nostri Iesu Christi: vt subtrahatis vos ab om
ni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionē
quam acceperunt à nobis. Hunc pedem Ioannes Gaio formi
dabat, qui cum multa Diotrephis mala præmisisset, adiūxit: Epistola
Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Hūc ip Ioannis.3.
se synagogæ dux infirmo suo gregi metuebat, dicens: Quan Deut.18.
do ingressus fueris terram, quam dominus deus dabit tibi:
caue ne imitari velis abominationes illarum gentium. Obli
uiscitur etiam quòd bestia agri conterat, quia nimirum si dia
bolus in hoc mundo sæuiens editos in bona conuersatione fi L
lios rapiat, hypocrita omnino non curat. Hāc autem agri be 2.Cor.11.
stiam Paulus ouis quæ posuerat metuebat, dicens: Timeo ne
sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sen
sus vestri à charitate, quæ est in Christo Iesu. Hanc agri be
stiam discipulis metuebat Petrus, cùm diceret: Aduersarius 1.Petri.5.
vester diabolus, quasi leo rugiens circuit, quærens quem de
uoret: cui resistite fortes in fide. Habent ergo veraces ma
gistri super discipulos timoris viscera ex virtute charitatis.
hypocritæ autem tanto minus commissis sibi metuunt, quā
to nec sibimetipsis quid timere debeant deprehendunt. Et
quia obduratis cordibus viuunt, ipsos etiam quos generant
filios, nulla pietate debiti amoris agnoscunt. Vnde adhuc
sub struthionis specie subditur: Duratur ad filios quasi nō
sint sui.) Quem enim charitatis gratia non infundit, proxi
mum suum etiam si ipse hunc deo genuit, extraneum respi
cit: vt profectò sunt omnes hypocritæ, quorum videlicet mē
tes dum semper exteriora appetūt, intus insensibiles fiunt: &
in cunctis quæ agunt, dum sua semper expetunt, erga affectū
proximi nulla charitatis compassione mollescunt. O quàm
mollia viscera gestabat Paulus, quando circa filios suos tāto Philip.1.
æstu amoris inhiabat, dicens: Nos viuimus, si vos statis in do
mino, & testis mihi est deus, quomodo cupiam omnes vos in Rom.1.
visceribus Christi Iesu. Romanis quoque ait: Testis est mihi
deus cui seruio in spiritu meo, in Euāgelio filij eius, quòd sine M
intermissione memoriam vestri semper facio in orationibus
meis: obsecrās si quo modo tandem aliquando prosperū iter
habeam in voluntate dei veniendi ad vos: desidero enim vi
dere vos. Timotheo quoque ait: Gratias ago deo meo, cui ser 2.Tim.1.
uio à progenitoribus meis in cōscientia pura, quia sine inter
missione habeam tui memoriā in orationibus meis: nocte ac
die desiderans te videre. Thessalonicensibus quoque amorē
suum iudicans, dicit: Nos autem fratres desolati à vobis ad 1.Thes.2.
tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinauimus
faciem vestram videre cum multo desiderio. Qui duris per
secutionibus pressus, & tamen de filiorum salute sollicitus,
adiūxit: Misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrū 1.Thes.3.
dei in Euangelio Christi, ad confortandos vos, & exhortādos
pro fide vestra, vt nemo moueatur in tribulationibus istis.
Ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus. Ephesiis quoq; ait: Ephes.3.
Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est
gloria vestra. Ecce in tribulatione positus, alios exhortatur,
& in hoc quod ipse sustinet, alios roborat. Non enim filiorū
suorum fuerat more struthionis oblitus: sed metuebat nimis
ne eius discipuli in prædicatore suo tot persecutionum pro
bra cernentes, fidem in eo despicerent, contra quam innume
ræ passionum contumeliæ prævalerent. Et idcirco minus do
lebat in tormentis, sed magis filiis de tormentorum suorum
tentatione metuebat. Paruipēdebat in se plagas corporis, dū
formidaret in filiis plagas cordis. Ipse patiendo suscipiebat
vulnera tormentorum, sed filios cōsolando, curabat vulnera
cordium.

A cordiū. Pensemus ergo cuius charitatis fuerit, inter dolores
proprios aliis timuisse: pēsemus cuius charitatis fuerit, filio
rū salutem inter sua detrimenta requirere, & statū mētis in
proximis etiam ex sua deiectione custodire. Caput. IX.

SEd hæc hypocritæ charitatis viscera nescīūt, quia eo
rum mens quanto per mundi concupiscentiam in exte
riora resoluitur, tanto per inaffectionē suā interius ob
duratur, & torpore insensibili frigescit intrinsec⁹: quia amo
re damnabili mollescit foris, seque ipsam considerare non va
let, quia cogitare se minime studet. Cogitare vero se mēs nō
potest, quæ tota apud semetipsam nō est. Tota verò apud se
metipsam non sufficit, quia per quot concupiscentia rapitur,
per tot à semetipsa species dissipatur, & sparsa in infimis ia
cet, quæ collecta si vellet, ad summa cōsurgeret. Vnde iusto
rum mens quia per custodiam disciplinæ, à cunctorum visi
bilium fluxo appetitu constringitur, collecta apud semetip
sam intrinsecus integratur: qualisque deo vel proximo esse
debeat, plenè conspicit, quia nihil suum exterius derelinquit,
& quanto ab exterioribus abstracta compescitur, tanto aucta
in intimis inflammatur: & quo intus magis ardet, eo ad de
prehendenda vitia amplius lucet. Hinc est enim quòd sancti
viri dum se intra semetipsos colligunt, mira ac penetrabili
acie occulta etiam aliena delicta deprehendunt. Vnde bene
Ezech.8. per Ezechielem prophetā dicitur: Emissa similitudo manus
B apprehēdit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me spirit⁹
inter terrā & cœlū, & adduxit me in Hierusalem in visione
dei iuxta ostium interius quod respiciebat ad Aquilonē: vbi
erat statutū idolū zeli, ad prouocandā æmulationē. Quid est
enim cincinnus capitis, nisi collectæ cogitationes mentis: vt
nō sparsæ diffluant, sed per disciplinā constrictæ subsistant?
Manus ergo desuper mittitur, & propheta per cincinnū ca
pitis eleuatur: quia cùm nostra mens sese per custodiā colli
git: vis superna sursum nos ab infimis trahit. Bene vero inter
terram & cœlū sublatum se asserit: quia quilibet sanctus in
carne mortali positus, plenè quidem ādhuc ad superna non
peruenit, sed iam tamen ima derelinquit. In visione vero dei
in Hierusalem ducitur: quia videlicet vouisquisq; proficiēs per
charitatis zelū, qualis esse Ecclesia debeat cōtemplatur. Be
ne quoque additur, quia iuxta ostiū interius ductus est, quod
respiciebat ad Aquilonem: quia nimirū sancti viri dum per
aditū internæ cōtemplationis aspiciunt, plus praua inter Ec
clesiā fieri q̄ recta deprehendunt, & quasi in Aquilonis parte
oculos, id est, ad Solis sinistrā flectunt, quia contra vitiorum
frigora, charitatis se stimulis accendunt. Vbi & rectè subiun
gitur: quia illic erat statutū idolum zeli ad prouocandā æmu
lationem. Dum enim intra sanctam Ecclesiam à nōnullis spe
cie sola fidelibus, rapinas & vitia perpetrari considerāt, quid
aliud quàm in Hierusalem idolum vident? Quod idolum ze
li dicitur, quia per hoc contra nos æmulatio superna prouo
C catur: vt tanto districtius delinquentes feriat, quāto nos cha
rius redemptor amat. Caput. X.

HYpocritæ igitur quia cogitationes mentis non colli
gunt, per cincinnum capitis minimè tenentur. Et qui
sua nesciunt, commissorum sibi quando delicta de
prehendunt? Hi itaque torpent à cœlestibus, ad quæ flagrare
debuerant, & flagrant terrenis rebus anxiæ, à quibus lauda
biliter torpuissent. Postposita quippe filiorū cura, sæpe eos
videas se contra pericula immensi laboris accingere, maria
transmeare, adire iudicia, pulsare principatus, palatia irrum
pere, iurgantibus populorum cuneis interesse, & terrena pa
trimonia laboriosa obseruatione defendere. Quibus si fortas
se dicatur, cur ista vos agitis, qui seculum reliquistis? respon
dent ilico deum se metuere, & idcirco tanto studio defendē
dis patrimoniis insudare. Vnde bene adhuc de struthionis hu
ius stulto labore subiungitur:

Quòd hypocritæ animarum damna non curant, sed tempo
ralium rerum iactura anxiè perturbantur.

Frustra laborauit, nullo timore cogente.) Illic nanque tre
Psalm.13. pidauerunt timore, vbi non erat timor. Ecce enim diuina vo
Matt.5. ce præcipitur. Si quis tibi tulerit tunicam, & voluerit tecum
iudicio contendere, dimitte illi & pallium. Et rursum: Si quis
quod tuum est tulerit, ne repetas. Paulus quoque Apostolus
discipulos suos cupiens exteriora despicere, vt valeāt interi
1.Cor.6. na seruare admonet dicens: Iam quidem omnino delictū est
in vobis, quòd iudicia habetis inter vos, quare non magis in- D
iuriam accipitis, quare non magis fraudem patimini? Et ta
men hypocrita assumpto sanctæ conuersationis habitu, filio
rum custodiam deserit, & temporalia quæque defendere etiā
surgiis quærit. Exemplo suo eorum perdere corda non trepi
dat, & quasi per negligentiam amittere patrimonia terrena
formidat. In errorem discipulus labitur, & tamen cor hypo
critæ nullo dolore sauciatur. Ire in iniquitatis voraginem cō
missos sibi conspicit, & hæc quasi inaudita pertransit, at si
quod sibi leuiter inferri temporale damnum senserit, in vl
tionis iram repente ab intimis inardescit. Mox patientia rū
pitur, mox dolor cordis in vocibus effrenatur: quia dum ani
marum damna æquanimiter tolerat, sacturam verò rerum
temporalium repellere, etiam cum spiritus commotione fe
stinat, cunctis veraciter indicat teste mentis perturbatione
quid amat. Ibi quippe est grande studium defensionis, vbi &
grauior vis amoris. Nam quantomagis terrena diligit, tanto
priuari eis vehementius pertimescit. Qua enim mente ali
quid in hoc mundo possidemus, non docemur, nisi cùm amit
timus. Sine dolore nanq; amittitur, quicquid sine amore pos
sidetur. Quæ vero ardenter diligimus habita, grauiter suspi
ramus ablata. Quis autem nesciat quia nostris vsibus res ter
renas dominus condidit, suis autem animas hominum crea
uit? Plus ergo deo se amare conuincitur, qui neglectis his quę
eius sunt, propria tuetur. Perdere nanque hypocritæ ea quæ
dei sunt, id est, animas hominū non timent, & ea quę sua sunt, E
amittere, videlicet res cum mundo transeuntes, quasi distri
cto iudici posituri rationes timent, ac si placatum inueniant,
cui desideratis rebus, id est rationabilibus perditis, insensibi
lia & non quæsita conseruant. Possidere aliquid in hoc mun
do volumus: & ecce veritas clamat: Nisi quis renunciauerit Luc.14.
omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Per
fectus igitur christianus quomodo debet res terrenas iurgā
do defendere, quas nunc præcipitur non possidere? Itaque cū
res proprias amittimus, si perfectè deum sequimur, in huius
vitæ itinere à magno onere leuigati sumus. Cùm verò curam
rerum, eiusdem nobis itineris necessitas imponit, quidam dū
eas rapiunt, solummodo tolerandi sunt: quidam verò con
seruata charitate prohibendi, non tamen sola cura ne nostra
subtrahant, sed ne rapientes nō sua, semetipsos perdant. Plus
quippe ipsis raptoribus debemus metuere, quàm rebus ir
rationabilibus defendendis inhiare. Ista nanque etiam nō ra
pta morientes amittimus, cum illis verò & nunc conditionis
ordine, & si corrigi studeant: post perceptionē muneris vnū
sumus. Quis autem nesciat, quia minus ea quibus vtimur, &
plus debemus amare quod sumus? Si ergo & pro sua vtilita
te raptoribus loquimur, iam non solum nobis quæ tempora
lia, sed ipsis etiam quæ sunt æterna, vendicamus. Qua in re il
lud est solerter intuendum, ne per necessitatis metum, cupi
ditas surrepat rerū: & zelo succensa prohibitio, impetu im
moderatiore distensa, vsque ad odiosa verba & turpitudinē F
cōtentionis erumpat. Dumq; pro terrena re pax à corde cum
proximo scinditur, liquidò apparet, quia plus res quàm pro
ximus amatur. Si enim charitatis viscera etiam circa raptorē
proximū non habemus, nosmetipsos peius ipso raptore per
sequimur, grauiusq; nos quàm alter poterat deuastam⁹, quia
dilectionis bonum sponte deserentes, à nobisipsis intus est
quod amittimus, qui ab illo sola exteriora perdebamus. Sed
hanc hypocrita formam charitatis ignorat: quia plus terre
na quàm cœlestia diligens, contra eum qui temporalia diri
pit, sese in intimis immani odio inflammat. Caput. XI.

SCiendum verò est: quia sunt nonnulli quos charitatis
gremio nutriens mater Ecclesia tolerat, quousque ad
spiritalis ætatis incrementa perducat, qui nōnunquam
& sanctitatis habitum tenent, & perfectionis meritum exe
qui non valent. Ad dona nanque spiritalia minimè assurgūt,
& idcirco his qui sibi cōiuncti sunt, ad tuenda ea quæ terre
na sunt, seruiunt, & nonnunquam in defensionis eiusdem ira
cundia excedunt. Hos nequaquā credendum est hypocritarū
numerum incurrere, quia aliud est infirmitate, aliud malitia
peccare. Hoc itaque inter hos & hypocritas distat, quòd isti
infirmitatis conscij malunt à cunctis de culpa sua redargui,
quàm de ficta sanctitate laudari. Illi verò & iniqua se agere
certi sunt: & tamen apud humana iudicia de nomine sancti
tatis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tatis,intumescunt. Isti non metuunt prauis hominibus etiam de bona actione displicere:dum supernis tantummodo iudiciis placeant,illi vero nunquam quid agant, sed quomodo de actione qualibet hominibus possint placere considerant. Isti iuxta modum suæ intelligentiæ,etiam in rebus seculi militãt causis dei,illi verò pro causis dei,intentioni deseruiũt seculi, quia inter ipsa quoq; quæ se agere sanctã opera ostendunt,nõ conuersionem quærunt hominum,sed auras fauorum. Igitur dum quosdam non despectæ conuersationis viros : iracundè vel nimiè defendere terrena conspicimus, debemus hoc in illis per charitatẽ reprehendere, nec tamen eos reprehendendo desperare,quia plerunque vni eidemque homini & insunt quædam iudicabilia quæ apparent, & magna quæ latent. In nobis autem sæpe magna in facie prodeunt,& nõnunquã quę reprehendenda sunt occultantur. Hinc ergo humilianda est nostræ mentis elatio,quòd & illorum infirma sunt publica, & nostra secreta,& rursum fortia illorum secreta sunt, & in publico nostra vulgantur. Quos ergo de aperta infirmitate reprehendimus,supereſt vt de occultæ fortitudinis æstimatione veneremur,& si de aperta se infirmitate nostra mẽs eleuat,occulta sua infirma cõsiderãs,sese in humilitate premat. Sæpe enim nonnulli multis præceptis obseq̃untur,& quædã pauca prætereunt,& nos multa prætermittimus,cum pauca seruamus. Vnde fit plærunq; vt quia quod seruare nos nouimus,hoc præterire alios videmus, ilico nostra se in elatione
H mens eleuet, obliuiscens quàm multa prætereat , cum valde sint pauca quę seruat. Necesse est igitur vt in quibus alios reprehendimus,elationem sollicitè nostræ cogitationis inclinemus: quia si sublimiorẽ se cæteris noster animus conspicit, quasi in præcipitio singularitatis ductus, eo peius ruit. Sed cur hypocrita cœlestia lucra deserens,terrena elaboret, sub struthionis adhuc nomine subiungit, dicens:

Quòd hypocritas dedit deus in reprobum sensum, & ita excæcati sunt mente, ut electorum sanctitatem, & eorum rectorem deum contemnant.

Priuauit eam deus sapientia,nec dedit illi intelligentiã.) Quanuis aliud sit priuare,aliud non dare,hoc tamen repetiit subdendo,non dedit,quod præmisit,priuauit. Ac si diceret:
Exod.7. Quod dixit priuauit,non iniustè sapientiam abstulit,sed iustè nõ dedit. Vnde & Pharaonis cor dominus obdurasse describitur,non quòd ipse duritiam contulit,sed quòd exigentibus eius meritis, nulla illud desuper infusi timoris sensibilitate molliuit. Sed nunc hypocrita quòd sanctum se simulat, quòd sub imagine boni operis occultat,sanctæ Ecclesiæ pace premitur,& idcirco ante nostros oculos religionis visione vestitur. Si qua ergo tentatio fidei erumpat, statim lupi mens rabida,habitu se ouinæ pellis expoliat:quantumque cõtra bonos sæuiat,persequens demonstrat. Vnde & rectè subditur:

I Cum tempus fuerit,in altum alas erigit, deridet equitẽ & ascensorẽ eius.) Quid enim alas hui' struthionis accipimus, nisi pressas hoc tempore quasi complicatas hypocritæ cogitationes? Quas cum tempus fuerit,in altum eleuat , quia opportunitate comperta, eas superbiendo manifestat . Alas in altum erigere,est per effrenatam superbiam cogitationes aperire. Nunc autem quia sanctum se simulat,quia in semetipso stringit quæ cogitat,quasi alas in corpore per humilitatẽ plicat. Caput.XII.

NOtandum verò est quòd non ait: Deridet equum & ascensorem:sed equitem & ascensorem eius. Equus quippe est vnicuiq; sanctæ animæ corpus suũ:quod videlicet nouit & ab illicitis continentiæ freno restringere, & rursum charitatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare. Equitis ergo nomine anima sancti viri exprimitur: quæ iumentum corporis bene subditum regit. Vnde & Ioãnes apostolus in Apocalypsi dominum contemplatus ait : Et
Apoc.19. exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis. Multitudinem quippe sanctorum quæ in hoc martyrij bello sudauerat,rectè exercitum vocat:qui idcirco in equis albis sedere referuntur:quia nimirum eorum corpora & luce iustitiæ,& castimoniæ candore claruerunt. Deridet ergo hypocrita equitem:quia cùm ipse in aperto iniquitatis eruperit, electorũ despicit sanctitatem: & elatus fatuos appellat,quos pace pressus fidei,callida arte simulãbat. Quis verò alius hu
K ius ascensor est equitis,nisi omnipotens deus: qui & ea quæ non erant præuidens condidit:& ea quę sunt possidens regit? Ascendit quippe equitem:quia iusti vniusquiusq; viri animũ possidet,sua bene membra possidentem. Huic ergo hypocritæ deridere est equitem,sanctos despicere: deridere vero est ascensorem equitis , profilire vsque ad iniuriam creatoris. Quia enim in vnoquoque lapsu à minimis semper incipitur, & succrescentibus defectibus ad grauiora peruenitur , rectè hypocritæ huius iniquitas per supposita detrimenta distinguitur : vt dicatur prius bonum se quod non sit ostendere, postmodũ vero bonos apertè despicere: ad extremũ quoque vsq; ad iniuriam cõditoris exilire. Nunquam quippe illic anima quòcciderit iacet,quia volũtariè semel lapsa ad peiora pondere suæ iniquitatis impellitur:vt in profundum corruẽs semper adhuc profundius obruatur. Eat ergo hypocrita , & nunc suas laudes appetat,postmodum vitam proximorũ premat,& quandoque se in irrisione sui conditoris exerceat: vt quo elatiora semper excogitat, eo se suppliciis atrocioribus immergat. O quàm multos tales nũc sancta Ecclesia tolerat, quos cùm tempus eruperit,tentatio aperta manifestat. Qui voluntates suas quia contra eam modo non exerunt, quasi cõplicatas interim alas cogitationum premunt. Quia enim à bonis malisq; hæc vita communiter ducitur : nunc Ecclesia ex vtrorumque numero visibiliter congregatur, sed deo inuisibiliter iudicante discernitur:atque in exitu suo à reproborũ
L societate separatur. Modo verò esse in ea,nec boni sine malis nec mali sine bonis possunt. Hoc enim tempore coniuncta vtraque pars sibi necessariò congruit:vt & mali mutẽtur per exempla bonorum,& boni purgentur per tentamenta malorum. Atq; ideo dominus postquã sub struthionis specie multa de hypocritarum reprobatione intulit, mox ad electorum sortem verba conuertit:vt qui in illis audierant quod fugiẽtes tolerent,in istis audiant quod imitantes ament. Sequitur:

Quòd ea quæ de rhinocerote dicta sunt, intelligi & aliter possunt.

Nunquid præbebis equo fortitudinem , aut circundabis collo eius hinnitum?)Sed fortasse prius quàm huius equi fortitudinem hinnitumq; differamus, ab aliquibus quæritur, vt aliter etiam moralitate postposita,& rhinocerotis virtus, & struthionis huius fatuitas exponatur. Mãa quippe est verbum dei,& quicquid bene voluntas suscipientis appetit, hoc profectò in ore comedentis sapit. Terra est verbum dei , quã quanto labor inquirentis exigit , tanto largius fructum reddit. Debet ergo intellectꝰ sacri eloquij multiplici inquisitione ventilari:quia & terra quæ sępius arando vertitur, ad frugem vberius aptatur. Quæ igitur & aliter de rhinocerote ac struthione sentimus,sub breuitate perstringimus:quia ad ea quæ obligatoria sunt enodanda properamus.

Caput.XIII.

RHinoceros iste,qui etiam monoceros in Græcis exemplaribus nominatur,tantæ esse fortitudinis dicitur,vt nulla venantium virtute capiatur. Sed sicut hi asserũt,qui describendis naturis animaliũ laboriosa inuestigatione sudauerũt,virgo ei puella proponitur,quæ venięti sinũ aperit,in quo ille omni ferocitate postposita caput depo nit,sicq; ab eis à quibus capi quæritur,repętè velut inermis inuenitur. Buxei quoq; coloris esse describitur,qui etiã cũ elephãtis quãdo certamẽ aggreditur, eo cornu quod in nare singulariter gestat,ventrẽ aduersantiũ ferire perhibetur, vt cũ ea quæ molliora sunt vulnerat,impugnãtes se facile sternat. Potest ergo per hũc rhinocerotẽ vel certè monocerotẽ, scilicet vnicornẽ:ille populus intelligi,qui dũ de accepta lege nõ opera,sed solã inter cunctos homines elationẽ sumpsit, quasi inter cæteras bestias cornu singulare gestauit . Vnde passionẽ suã dominus propheta canente pronunciãs,ait:Libera me
Psal.21. de ore leonis,& de cornibus vnicorniũ humilitatẽ meã. Tot quippe in illa gente vnicornes, vel certe rhinocerotes extiterunt,quot contra prædicamenta veritatis de legis operibus singulari, & fatua elatione confisi sunt. Beato igitur Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenenti dicitur : Nunquid volet Rhinoceros seruire tibi ? Ac si apertè dicatur: Nunquid illum populum quem superbire in nece fidelium stulta sua elatione consideras , sub iure tuæ prædicationis inclinas , subaudis, vt ego , qui & contra me illum singulari cornu extolli conſpicio,

M *Rhinocerotis fortitudo.*

Modus capiendi eius

A cõspicio,& tamẽ mihi cùm voluero, protinus subdo:Sed hoc melius ostendimus,si de genere ad speciem transeamus . Ille ergo ex hoc populo & prius in superbia,& postmodum præcipuus testis in humilitate nobis ad mediũ Paulus ducatur: qui dum contra deum se quasi de custodia legis nescIens extulit, cornu in nare gestauit. Vnde & hocipsum naris cornu
1.Tim.1. per humilitatem postmodum inclinans, dicit : Qui prius fui blasphemus & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum : quia ignorans feci. In nare cornu gestabat, qui placiturum se deo de crudelitate confidebat, sicut ipse postmodum semetipsum redarguens dicit: Et proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo , abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum. Huius autem Rhinocerotis fortitudi-
Act.9. nem omnis venator extimuit, quia Sauli sæuitiam vnusquisque prædicator expauit . Scriptum namque est : Saulus adhuc spiraus minarum & cædis in discipulos domini, accessit ad principem sacerdotum,& petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, vt si quos inuenisset huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem. Cùm flatus nare reddendus trahitur,spiratio vocatur,& illud sæpe per odorem nare deprehendimus, quod oculis non videmus. Rhinoceros ergo iste nare gestabat cornu quo percuteret , quia minarum & cædis in domini discipulos spirans, postquam
B præsentes interfecerat, absentes quærebat . Sed ecce omnis ante illum venator absconditur,id est, omnis homo rationale sapiens opinione timoris eius effugatur. Vt ergo hunc Rhinocerotem capiat,sinum suum virgo,id est secretum suum ipsa per se inuiolata in carne dei sapiẽtia expandat. Scriptum quippe est quòd cùm Damascum pergeret,subitò circunfulIbidem. sit illum die media lux de cœlo,& vox facta est,dicens: Saule Saule quid me persequeris ? Qui prostratus in terra respondit: Quis es domine?Cui ilico dicitur: Ego sum Iesus Nazarænus,quem tu persequeris. Virgo nimirum rhinoceroti sinum suum aperuit, cùm Saulo incorrupta dei sapientia incarnationis suæ mysterium de cœlo loquendo patefecit , & fortitudinem suam rhinoceros perdidit,quia prostratus,humi, omne quod superbum tumebat amisit. Qui dum sublato oculorum lumine,manu ad Ananiam ducitur:patet iam rhinoceros iste quibus dei loris astringitur,quia videlicet vno in tempore cæcitate, prædicatione,baptismate ligatur. Qui etiam ad dei præsepe moratus est: quia ruminare verba E-
Gal.2. uangelij dedignatus non est. Ait enim: Ascendi Hierosolymam cum Barnaba , assumpto & Tito . Ascendi autem secundum reuelationem, & contuli cum illis Euangelium . Et
Act.9. qui prius ieiunus audierat: Durum est tibi contra stimulum calcitrare: mira postmodum virtute præsidentis pressus, ex verbi pabulo vires obtinuit, & calcem superbiæ amisit. Loris quoque dei non tantum à feritate restringitur, sed quod
C magis sit mirabile : ad arandum ligatur : vt non solum homines crudelitatis cornu non impetat, sed eorum etiam refectioni seruiens, aratrum prædicationis trahat . Ipse quip-
1.Cor.9. pe de euangelizantibus quasi de arantibus dicit: Debet enim in spe qui arat arare,& qui triturat, in spe fructus percipiendi. Qui igitur tormenta prius fidelibus irrogauerat, & pro fide postmodum flagella libenter portat, qui scriptis etiam epistolis humilis ac despectus prædicat quod dudum terribilis impugnabat, profectò bene ligatus sub aratro desudat ad segetem, qui viuebat in campo malè liber à timore . De quo rectè dicitur: Caput.XIIII.

AVt confringet glebas vallium post te?) Iam scilicet dominus quorundam mentes intrauerat, qui illum veraciter humani generis redemptorem credebant. Qui tamen cùm nequaquam à pristina obseruatione recederent, cùm dura literæ prædicamenta custodirent, eis prædi-
Gal.5. cator egregius dicit : Si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit. Qui ergo in humili mente fidelium legis duritiam redarguendo contriuit , quid aliud quàm in valle post dominum glebas fregitẽe videlicet grana seminum quę excisus aratro fidei sulcus cordis exciperet, per custodiam literæ pressa deperirent . De quo bene adhuc subditur : Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius,& derelinques ei labores tuos ? In Rhinocerotis huius fortitudine fiduciam deus habuit : quia quanto illum crudelius sibi dura
D inferentem pertulit,tanto pro se constantius tolerantem aduersa presciuit. Cui labores etiã quos ipse i carne pertulerat dereliquit:quia conuersum illum vsque ad imitationem propriæ passionis traxit. Vnde & per eundem Rhinocerotem dicitur: Suppleo ea quæ desunt passionũ Christi in carne mea. Col.1.
De quo adhuc subditur : Nunquid credes ei quòd reddat semẽtem tibi:& aream tuã congreget? Consideremus Saulum quis fuerit, cùm ab ipsa adolescentia lapidantium adiutor existeret,cùm alia Ecclesiæ loca vastaret, & acceptis epi Act.7.&
stolis vastanda alia peteret,cùm mors & fidelium nulla sufficeret, sed semper ad aliorum interitum aliis extinctis anhelaret, & profectò cognoscimus quia nullus tũc fidelium crederet,quòd ad iugum deus suæ formidinis,vim tantæ elationis inclinaret. Vnde & Ananias voce dominica hunc & post-
Act.9. quam conuersum audiuit extimuit, dicens : Domine audiui à multis de viro hoc quanta mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem . Qui tamen repentè commutatus ab hoste prædicator efficitur,& in cunctis mundi partibus redemptoris sui nomen insinuat,supplicia pro veritate tolerat,pati se quæ irrogauerat exultat, alios blandimentis vocat , alios ad fidem terroribus reuocat. Istis regnum pollicetur cœlestis patriæ, illis minatur ignes gehennę. Hos per authoritatem corrigit, illos ad vitam rectitudinis per humilitatem trahit, atque in omni latere ad manũ se sui rectoris inclinat,& tanta arte dei aream congregat,quanta illam prius elatione ventilabat.

Caput. XV. E

SEd neque hoc abhorret à Paulo, quod Rhinoceros buxei coloris dicitur: & elephantorum ventres cornu ferire perhibetur. Quia enim viuere sub rigore legis assueuit,arctius cæteris in illo custodia vniuscuiusque virtutis inoleuit . Quid enim per colorem buxeum nisi abstinentiæ pallor exprimitur ? Cui ipse se tenaciter adhærere testatur
1.Cor.9. dicens: Castigo corpus meum, & seruituti subiicio, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Qui diuinæ legis eruditione præditus, dum aliorum ingluuiem redarguit,cornu elephantes in ventrem ferit.In ventrem quippe elephan-
Philip.3. tes percusserat,cùm dicebat: Multi ambulant quos sæpe dicebam vobis:nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi,quorum finis interitus, quorum deus venter est , & gloria in confusione ipsorum. Et rursum : Huiusmodi Christo domino non seruiunt,sed suo ventri. Cornu suo igitur Rhinoceros iste non iam homines, sed bestias percutit, quando illa Paulus doctrinæ suæ fortitudine nequaquam perimendos humiles impetit, sed superbos ventris cultores occidit. Quæ ergo in Paulo scripta cognouimus : supereſt & facta & in aliis credamus. Multi quippe ad humilitatis gratiam ex illius populi elatione conuersi sunt, quorum fæuitiam dominus dum sub iugo inspirati timoris edomuit, nimirum Rhi-
F nocerotis sibi fortitudinem subegit . Sed quia mira dei potentia quid de electis egerit audiuimus, nunc mira eius patientia in his quos reprobat quid toleraverit audiamus.

Penna struthionis similis est pennis herodij & accipitris.) Quid struthionis nomine, nisi synagoga signatur ? quæ alas legis habuit,sed corde in infimis repens, nunquam se à terra subleuauit? Quid verò per herodium & accipitrem, nisi antiqui patres exprimuntur, qui ad ea quæ potuerunt intelligendo perspicere,valuerunt etiam viuendo peruolare? Penna igitur struthionis, herodij & accipitris pennæ est similis, quia synagogæ vox priorum doctrinam loquendo tenuit,sed viuendo nescIuit . Vnde & eiusdem synagogæ populos de Pharisæis atque scribis veritas admonet,dicens: Super cathe
Mat.23. dram Moysi sederunt scribæ & pharisæi . Omnia ergo quæcunque dixerint vobis,seruate & facite, secundum opera verò eorum nolite facere. Multa autem dicere de herodij vita potuimus , sed quia penna eius tantummodo ad memoriam deducitur, de vita loqui prohibemur.

Caput.XVI.

QVando derelinquit in terra ouа suа : tu forsitan in puluere calefacies ea?) In ouis aliud est quod cernitur, aliud quod speratur: & videri spes non potest:Paulo attestãte,qui ait: Quod enim videt
Roma.8. quis, quid sperat? Quid ergo per struthionis oua,nisi de synagogæ carne editi Apostoli designantur?qui dum se in mũdo despectos atque humiles exhibent,sperare gloriam in su-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G pennis docent. Abiecti nanque & quasi nullius momẽti apud elatos habiti,in terra velut oua iacuerunt: sed intus in eis latebat vnde viuerent:& subleuati spei pennis ad cœlestia volarent. Quæ oua struthio in terra derelinquit: quia eos quos carne genuerat synagoga Apostolos audire contemnens,vocandæ gentilitati deseruit. Mira autem potẽtia dominus hæc eadem,in puluere oua calefacit:quia viuos apostolorum fœtus in illa abiecta dudum gentilitate suscitauit:& quos synagoga velut insensatos inuiuificatosque desperexerat : ipsi nunc in veneratione gentium per doctrinæ magisterium viuentes volant . Oua sua struthio in puluere derelinquit: quia omnes quos prædicando synagoga genuit, à terrenis desideriis minimè suspendit . Quæ nimirum desideria quia antiquus hostis concepta in corde inuenit: obsessas mentes etiam in scelcribus rapit. Vnde & subditur: Obliuiscitur quòd pes cõculcet ea:& bestia agri conterat.) Tunc oua pes calcat,& bestia agri conterit,cùm in terra deseruntur: quia videlicet humana corda dum semper terrena cogitare, semper quæ ima sunt agere appetunt: ad conterendum se agri bestiæ, id est, diabolo seruiunt : vt cùm diu in infima cogitatione abiecta sunt , quandoque etiam maiorum crimium perpetratione frangantur. Synagoga ergo oua quæ genuit, à terra suspendere bene viuendo neglexit. Sed omnipotens deus multos eius filios quanuis in terrenis desideriis mortuos ac frigidos
H reperit, calore tamen sui amoris animauit . Sed vitam quam filiis synagoga non dedit:hanc postmodum inuidit: dum moliretur persequendo extinguere, quos se ad bona opera non meminerat fouendo genuisse. Vnde & aptè de hac struthione subditur: Duratur ad filios quasi non sint sui.) Quasi non suos despicit,quos aliter viuere quàm docuit ipsa deprehendit:& durescente sauitia terrores admouet : seque in eorum cruciatibus exercet:atque inuidiæ facibus inflãmata,in quibus non laborauit vt possint viuere, laborat vt debeant interire: & cum domini membra persequitur,placere se per hoc domino suspicatur . Vnde & eisdem struthionis ouis veritas
Ioan.16. dicit:Venit hora vt omnis qui interficit vos : arbitretur obsequium se prestare deo. Quia ergo dum crudelitate ad persequendum synagoga ducitur:hoc se agere impulsu diuini timoris arbitratur, rectè subiungitur: Frustra laborauit, nullo timore cogente.) In labore quippe illam persecutionis anhelare non timor sed crudelitas coegit . Sed quia plærunque vitia colore virtutum tincta, tanto nequiora sunt, quanto & esse vitia minimè cognoscuntur: eo in persecutione synagoga durior extitit,quo religiosiorem se fieri fideliũ mortibus æstimauit:& idcirco quæ ageret,discernere omninò nõ potuit:quia lumen sibi intelligentiæ per superbiæ abiectionem clausit. Vnde & bene subditur: Priuauit eam deus sapientia: nec dedit illi intelligentiam.)Districtum quippe est occultæ retributionis examen : & quia sciens humilitatem
I perdidit,etiam veritatis intelligentiam nesciens amisit. Valde autem minora sunt vulnera quæ in redemptoris aduentu fidelibus intulit:quàm ea quibus sanctam Ecclesiam adhuc per aduentum antichristi ferire contendit . Ad illud nanque se tempus præparat : vt vitam fidelium coaceruatis viribus premat. Vnde & aptè subditur:

Caput.XVII.

CVm tempus fuerit,in altum alas erigit:deridet equitem & ascensorem eius.) In altum struthio alas erigit:quando suo conditori synagoga non vt antea formidando,sed apertè iam repugnando contradicit.In mẽbra quippe diaboli trãsiens,& mendacij hominem deum credẽs: contra fideles tanto in altum extollitur,quanto & dei corpus se esse gloriatur . Quæ quia non solum humanitatem domini, sed ipsam etiam diuinitatem despicit , non tantum equitem,sed ascensorem etiam equitis irridet.Nam custodita vnitate personæ valet intelligi quia verbum dei tunc equitem ascendit, quando animatam carnem sibi intra vterum virginis condidit.Tunc equitem ascendit, quando humanam animam propriæ carni præsidentem,diuino cultui semetipsum creando subiugauit. Carnem quippe diuinitas anima mediante suscepit:& per hoc totum simul equitem tenuit: quia in semetipso non solum illam quæ regebatur,sed hanc etiã quę regebat astrinxit . Iudæa igitur per aduentum superbientis antichristi laqueo seductionis capta:quia redemptorem nostrum humilem fuisse inter homines despicit:deridet equitẽ, K
quia eius in omnibus diuinitati contradicit:deridet nihilominus & ascensorem.Sed redemptor noster vnus idemque & eques & equitis est ascensor: & cùm in mundum venit,fortes contra mundum prædicatores exhibuit:& cùm in mundi termino antichristi fallaciam tolerat, virtutem prose certantibus subministrat:vt cùm antiquus hostis in illa sua citius finienda libertate laxatur : fideles nostri tanto maiores vires accipiant,quanto contra aduersarium solutum pugnant. Vnde hic cum struthio alas eleuare, ascensorem & equitem deridere describitur,ilico fortium prædicatorũ memoria subrogatur,& dicitur: Nunquid præbebis equo fortitudinem: aut circundabis collo eius hinnitum:) Caput.XVIII.

IN scriptura sacra equi nomine aliquando lubrica vita prauorum:aliquando dignitas temporalis: aliquãdo hoc ipsum præsens seculum: aliquando præparatio rectæ intentionis : aliquando sanctus prædicator exprimitur . Equi enim nomine lubrica prauorum vita signatur,sicut scriptum est : Nolite fieri sicut equus & mulus . Et sicut per prophe- *Psalm.31.*
tam alium dicitur: Equi amatores & emissarij facti sunt:vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat. Equi nomine *Hiere.5.*
dignitas temporalis accipitur: Salomone attestante, qui ait: Vidi seruos in equis,& principes ambulantes quasi seruos su- *Eccles.10.*
per terram . Omnis quippe qui peccat,seruus est peccati,& L
serui in equis sunt,cùm peccatores præsentis vitæ dignitatibus efferuntur . Principes verò quasi serui ambulant : cùm multos dignitate virtutum plenos nullus honor erigit : sed summa hic aduersitas velut indignos deorsum premit . Hinc rursum dicitur:Dormitauerunt qui ascenderũt equos,id est, *Psal.75.*
in morte animæ mentis oculos à veritatis luce clauserunt, qui in præsentis vitæ honore confisi sunt. Equi nomine hocipsum præsens seculum designatur:sicut Iacob voce dicitur: Fiat Dan coluber in via,cerastes in semita: mordens vngulas *Gene.49.*
equi:vt cadat ascensor eius retrò. Quo in testimonio quid equus significet melius ostendimus : si & ea quæ circunstant, paulo subtilius exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan venire antichristum ferunt : pro eo quòd hoc loco Dan & coluber asseritur & mordẽs. Vnde & non immerito dum Israëliticus populus terras in castrorum partitionem susciperet: *Nume.2.*
primus Dan ad Aquilonem castrametatus est:illum scilicet signãs qui in corde suo dixerat: Sedebo in monte testamenti, *Esa.14.*
in lateribus Aquilonis:ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo . De quo & per prophetam dicitur : A *Hiere.8.*
Dan auditus est fremitus equorum eius. Qui nõ solum coluber:sed etiam cerastes vocatur . Cerata enim Græcè cornua dicuntur,serpensque hic cornutus esse perhibetur:per quem dignè antichristi aduentus asseritur : quia contra fidelium vitam cum morsu pestiferæ prædicationis , armatur etiam cornibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angustiorẽ esse quàm viã?Fit ergo Dan coluber in via:quia in præsentis M
vitę latitudine eos ambulare prouocat,quibꝰ quasi parcendo blanditur:sed in via mordet:quia eos quibus libertatem tribuit,erroris sui veneno consumit.Fit cerastes in semita:quia quos fideles reperit,& sese ad præcepti cœlestis angusta itinera constringentes:non solum nequitia callidę persuasionis impetit:sed etiam terrore potestatis premit: & in persecutionis langore post beneficia fictæ dulcedinis exercet cornua potestatis.Quo in loco equus hunc mundum insinuat,qui per elationem suam in cursu labẽtium temporum spumat.Et quia antichristus extrema mundi apprehendere nititur: cerastes iste equi vngulas mordere perhibetur.Vngulas quippe equi mordere , est extrema seculi feriendo contingere . Vt cadat ascensor eius retro. Ascensor equi est quisquis extollitur in dignitatibus mundi . Qui retro cadere dicitur : & non in fa- *Act.9.*
ciem: sicut Saulus cecidisse memoratur . In faciem enim cadere , est in hac vita suas vnumquenque culpas agnoscere , easque pœnitendo deflere . Retro verò quo non videtur cadere , est ex hac vita repentè decedere : & ad quæ supplicia ducatur ignorare . Et quia Iudæa erroris sui laqueis capta, pro Christo antichristum expectat : bene Iacob eodem loco repentè in electorum voce conuersus est dicens : Salu- *Gene.49.*
tare tuum expectabo domine , id est , non sicut infideles antichristum : sed eum qui in redemptionem nostram venturus est , verum credendo fideliter Christum . Equi nomine
præpara-

A præparatio rectæ intentionis accipitur, sicut scriptum est:
Prouer.21. Equus paratur in diem belli : sed dominus salutem tribuit, quia contra tentationem quidem se animus præparat:sed nisi adiuuetur desuper, salubriter non decertat . Equi nomine sanctus quisque prædicator accipitur:propheta attestãte qui
Abac.3. ait: Misisti in mare equos tuos,turbãtes aquas multas. Quietæ quippe aquæ iacuerunt : quia humanæ mentes diu sub vitiorum suorum torpore sopitæ sunt.Sed equis dei mare turbatũ est:quia missis sanctis prædicatoribus: omne cor quod pestifera securitate torpuit, impulsu salutiferi timoris expauit.Hoc itaque loco equi nomine sanctus prædicator accipitur,cùm beato Iob dicitur:

Quòd prædicatores à deo & uitam habeant & doctrinam. Caput.XIX.

NVnquid præbebis equo fortitudinem:aut circunda bis collo eius hinnitum?) Sed quid est quòd huic equo dominus se prius dare fortitudinem : & postmodum collo eius hinnitum circundare asserit ? Hinnitu enim vox prædicationis exprimitur. Verus autẽ quisque prędicator antè fortitudinem,& pòst hinnitum accipit : quia cũ in se prius vitia extinxerit: tunc pro eruiendis aliis ad vocem prædicationis venit. Equus iste habet fortitudinẽ: quia aduersa constanter tolerat . Habet hinnitum : quia ad superna blandiens vocat . Huic equo dominus & fortitudi-
B nem & hinnitum se dare testatur,quia in prędicatore eius ni si & vita & sermo conuenerint, nequaquam virtus perfectionis apparebit.Non enim multum prodest si sublimis vitæ operatione suffultus sit:si tamen loquendo non valet ad hoc alios excitare quod sentit . Vel quid prodest bene loquendo alios accendere:si semetipsum indicat malè viuẽdo torpuisse ? Quia ergo in prædicatore necesse est vt ad perfectionem vtraque conueniant, equo suo dominus & cum actionis fortitudine hinnitum vocis, & cum hinnitu vocis fortitudinem ministrat actionis.Et notandum cur hinnitus qui interius nimirum per guttur ducitur,equi collo circundari,id est,quasi per gyrum trahi exterius dicatur: quia videlicet prædicationis vox de internis emanat,sed extrà circundat. Nam quo alios ad bene viuendum suscitat: eo ad bene agendum & opera prædicantis ligat:ne extra sermonem actio transeat,ne voci vita contradicat.Collo ergo equi hinnitus circunducitur: quia ne ad peruersa opera prodeat, suis vocibꝰ etiã vita prędicantis obsidetur . Hinc est enim quòd potenter dimicantibus in munere torques datur: vt quia signa virtutum gestãt, maiora semper exerceãt:& debilitatis crimẽ incurrere metuant,dum in semetipsis iam fortitudinis est prẽmium quod ostentant. Vnde & rectè in laude sapientiæ auditori cuilibet
Eccli.32. per Salomonem dicitur:Coronam gratiarum accipies capiti tuo:& torquem auream collo tuo. Sequitur:

C *Quòd sancti uiri in tentationum ardoribus feruentiores inueniuntur : & impellentes se ualidis conatibus ad cœlestia rapiuntur.*

Nunquid suscitabis eum quasi locustas?) Locustarum nomine aliquando Iudaicus populus: aliquando conuersa gentilitas:aliquando adulantium lingua:aliquando verò per cõparationem resurrectio dominica vel prædicatorum vita signatur. Quia enim Iudæorum populum locustæ exprimant,
Matt.3. vita Ioannis signat:de quo scriptum est: Locustas & mel siluestre edebat . Ioannes quippe eum quem prophetiæ authoritate pronunciat : etiam specie ciborum clamat . In semetipso enim designauit dominum quem præuenit. Qui nimirũ in redemptionem nostram veniens:quia infructuosæ gentilitatis dulcedinem sumpsit, mel siluestre edit . Quia verò Iudęorum plebem in suo corpore ex parte conuertit,in cibo locustas accepit. Ipsos nanque locustæ significant, subitos saltus dantes,sed protinus ad terram cadentes . Saltus enim dabant,cùm præcepta domini se implere promitterent: sed citius ad terram cadebant,cùm per praua opera hæc se audisse denegarent.Videamus in eis quasi quendam locustarum saltum: Omnia verba quæ locutus est dominus : & faciemus &
Exod.24. audiemus.Videamus autem quomodo citius ad terram ruũt:
Nume.14. Vtinam mortui essemus in Aegypto, & non in hac vasta solitudine . Vtinam pereamus : & non inducat nos dominus in terram istam. Locustę ergo erant,quia habebant saltum per vocem,& casum per actionem. Caput.XX. D

LOcustarum quoque nomine gentilitas designatur:Salomone attestante,qui ait: Florebit amygdalum,impin- *Eccles.12.*
guabitur locusta:dissipabitur capparis . Amygdalum quippe florem prius cunctis arboribus ostẽdit. Et quid in flore amygdali,nisi sanctę Ecclesiæ primordia designantur?quę in prędicatoribus suis primitiuos virtutum flores aperuit:& ad inferenda poma bonorum operum,venturos sanctos quasi arbusta sequentia præuenit.In qua mox locusta impugnata est:quia sicca gentilitatis sterilitas pinguedine est gratię cœlestis infusa:Capparis dissipatur:quia cùm gratiam fidei vocata gentilitas attigit: Iudæa in sua sterilitate remanens, bene viuendi ordinem amisit.Hinc rursum per eundem Salomonem dicitur:Regem locusta non habet:& egreditur vniver- *Prouer.30.*
sa per turmas suas:quia videlicet derelicta gentilitas, aliena dudum à diuino regimine extitit : sed tamen ordinata postmodum contra aduersantes spiritus ad fidei bellum proces- *Locusta lin*
sit.Locustę vocabulo lingua adulantis exprimitur : quod ex- *gua adulã-*
hibitæ cœlitus Aegyptiæ plagæ testantur: quæ exigentibus *tis.*
meritis corporaliter semel illatæ sunt : sed quæ mala prauas mentes quotidie feriant, spiritaliter signauerunt . Scriptum nanque est : Ventus vrens lauabat locustas:quæ ascenderunt *Exod.10.*
super vniuersam terram Aegypti:operueruntque vniuersam faciem terræ,vastantes omnia. Deuorata est igitur herba terræ,& quicquid pomorum in arboribus fuit. His enim Aegyptus plagis affecta est:in quibus exteriori percussione com- E
mota dolensque perpenderet quæ deuastationis damna interius negligens toleraret:vt dum foris perire minima,sed amplius dilecta cerneret, per eorum speciem, quæ intus pertulerat grauiora sentiret. Quid autem per significationem locustæ portendunt: quę plusquam cætera minima quæque animantia humanis frugibus nocent: nisi linguas adulantium, quę terrenorum hominũ mentes si quando bona aliqua proferre conspiciunt,hęc immoderatius laudando corrumpunt? Fructus quippe Aegyptiorum est operatio cenodoxorum, quam locustæ exterminant: dum adulantes linguæ ad appetendas laudes transitorias cor operantis inclinant. Herbam verò locustæ comedunt, quando adulatores quique verba loquentium fauoribus extollunt.Poma quoque arborum deuorant, quando vanis laudibus quorundam iam quasi fortium & opera eneruãt.Locustæ nomine per comparationem redemptoris nostri resurrectio designatur.

Caput.XXI.

VNde & voce eius per prophetam dicitur : Excussus *Psal.108.*
sum sicut locusta.Teneri enim à persecutoribus vsque ad mortem pertulit : sed sicut locusta excussus est:quia ab eorum manibus saltu subitę resurrectionis euolauit.Quod referri quoque ad prædicatorum numerũ potest. In ipsis quippe sicut locusta excussus est : quia Iudæa in sua persecutione fæuiente,dum per diuersa fugiunt, quasi quos- F
dam recessionis suæ saltus dederunt . Quia verò ille prædicator ad perfectionis culmen erigitur, qui non actiua solũmodo,sed etiam contemplatiua vita solidatur:rectè ipsa prędicatorum perfectio locustis exprimitur : quæ quoties se in aëra attollere conantur,primum se cruribus impellẽtes subleuant,& postmodum,alis volant. Ita nimirum sunt sancti viri : qui dum superna appetunt, primum quidem actiuæ vitæ bonis operibus insistuntur: & tũc demum se ad sublimia per contemplationis saltum volando suspendunt. Crura figunt, & alas exerunt:quia rectè agendo stabiliuntur:& alta videndo subleuantur. Qui in hac vita positi:diu in diuina contemplatione manere non possunt :sed quasi locustarum more,à saltu quem dederant, in pedibus suis se excipiunt, dum post contemplationum sublimia, ad necessaria actiuæ vitæ opera reuertuntur : nec tamen in eadem vita actiua remanere contenti sunt . Sed dum ad contemplationem desideranter exiliunt,quasi rursus aëra volantes petunt:vitamque suam quasi locustæ ascendentes descendentesque peragũt:dum sine cessatione semper & summa videre appetunt , & ad semetipsos naturæ corruptibilis pondere reuoluuntur. Est adhuc aliud quod locustæ simile sanctis prædicatoribus gerunt . Matutinis nanque horis,id est, teporis tempore vix à terra se subleuant : cum verò æstus exarserit : tanto altius, quanto alacrius volant . Sanctus autem quisque prædicator dum quie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ta fidei tempora conſpicit, humilis ac deſpectus aſpicitur: & locuſtæ more quaſi vix à terra ſubleuatur. Si autem perſecutionis ardor incandeat, corde cœleſtibus inhærens, mox quantæ ſit ſublimitatis oſtendit: & pulſatus alis in altum rapitur, qui quietus in imis torpuiſſe videbatur. De hoc ergo equo, id eſt, prædicatore ſuo beato Iob dominus dicit: Nunquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? Subaudis, vt ego: qui eo illum ad altiora excitãdo ſubleuo, quo grauiori perſecutionis æſtu excruciari permitto: vt tunc in illo robuſtior virtus emigilet, cum ſe ei ardentior infidelium crudelitas illidit. Sed cùm multa exterius ſanctus prædicator patitur, cũ dira perſequentium vexatione cruciatur: quis intueri valet quid eſt quod intus conſpicit, qui tot ſua exterius damna non ſentit? Niſi enim eſſent mira quę ſalubriter intus paſcerent: ea procul dubio quæ admouentur exterius, vſque ad cor tormenta peruenirent. Sed in arce ſpei ſe animus ſubleuat: & idcirco obiectæ ſeditionis iacula minimè formidat. Vnde & hoc loco dominus vt oſtendat: equus iſte quàm ſuauia iàm de internis odoretur, cùm tot aduerſa in exterioribus patitur, rectè ſubiungit: Gloria narium eus terror.) In ſcriptura ſacra vocabulo narium aliquando fatuitas, aliquando antiqui hoſtis inſtigatio, aliquando verò præſcientia ſolet intelligi. Naribus nanque fatuitas deſignatur, ſicut iam ſuperius Salomone
Prouer.11. atteſtante didicimus, qui ait: Circulus aureus in naribus ſuis mulier pulchra & fatua. Narium nomine exhalantes inſidiæ
H atque inſtigatio antiqui hoſtis accipitur, quod in hoc eodem
Iob.41. libro de illo dominus atteſtatur, dicẽs: De naribus eius procedit fumus. Ac ſi dicat: De peruerſa inſtigatione illius in humanis cordibus caligo nequiſſimę cogitationis ſurgit: per quam videntium oculi tenebreſcant. Naribus quoque præ-
Eſaiæ.2. ſcientia deſignatur: ſicut per prophetam dicitur: Quieſcite ab homine cuius ſpiritus eſt in naribus eius: quia excelſus reputatus eſt ipſe. Sæpe enim id quod non videmus: odore cõprehendimus, ita vt nonnullæ res etiam cùm longè iaceant, fragrantiam nobis ſuæ qualitatis innoteſcant, dumque per nares ſpiritum ducimus, plærunque aliqua & inuiſa præſcimus. Redemptoris ergo noſtri ſpiritus eſſe in eius naribus dicitur: vt videlicet ſcientia illius eſſe in præſcientia deſignetur: quia quæcunque ſe ſcire in natura humanitatis innotuit, hæc nimirum ante ſecula ex diuinitate præſciuit. Qui vnde
Ibidem. ſpiritum in naribus habuerit: mox per prophetam ſubiungit, dicens: Quia excelſus reputatus eſt ipſe. Ac ſi diceret: In inferioribus ventura deſuper præſciuit: quia ad ima de cœleſtibus venit. Sancti etiam viri quia ab illo audita crediderunt: ipſi quoque iam ventura præſciunt: dumque eius fideliter præceptis inſeruiunt, aduentum illius ſpe certa præſtolantur. Vnde & hoc loco equi huius naribus prædicatoris ſancti præſcientia ac præſtolatio deſignatur. Dum enim venire extremum iudicium, oſtendi cœleſtem patriam, perſoI iuſtis præmia appetit: quaſi per nares ſpiritum de futuris trahit. Sed gloriam narium eius terror eſt: quia viſionem diſtricti iudicis, quam iuſtus vehementer expectat, iniuſtus venire formidat. Iſte nanque labores ſuos conſiderans, mercedem retributionis quærit: & cauſæ ſuæ meritum ſciens, præſentiam iudicis expetit: eumque vt veniat in flamma ignis dans vindictam impiis: & contemplationis ſuæ ſpeciem in retributione deferens, piiſſimo ardore concupiſcit. Ille verò qui iniuſtitiæ ſuæ meminit: venire iudicium perhorreſcit: actuſque ſuos examinari metuit: quia damnari ſi examinentur nouit. Gloria ergo narium eius terror eſt: quia iuſtus inde gloriatur: vnde peccator pœnæ addicitur. Videamus equum quomodo de his quæ adhuc non videt: iam per nares ſpiritum trahit. Videamus quanta gloria attollitur,
2.Tim.4. cùm iam vẽtura præſtolatur. Ecce labores ſuos intuens prædicator egregius dicit: Ego iam delibor, & tẽpus meæ reſolutionis inſtat. Bonum certamen certaui: curſum conſummaui: fidem ſeruaui. De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ: quam reddet mihi dominus in illa die iuſtus iudex. Vbi & apte ſubiungit: Non ſolum autem mihi, ſed & his qui diligunt aduentum eius. Ac ſi dicat: Sed & omnibus qui ſibi de bona operatione ſunt conſci). Aduentum enim iudicis non diligunt, niſi qui in cauſa ſua ſe habere iuſtitiæ meritum ſciunt. Quia igitur vnde gloriatur iuſtus, inde terretur iniuſtus, dicatur rectè: Gloria narium eius terror.) Sed ſanctus iſte prædicator dum venturam gloriam præſtolatur: dum venire K ante faciem iudicis nititur: dumque à laboris ſui adhuc mercede differtur, in hac vita interim poſitus quid agat audiamus. Sequitur:

Quòd ſancti uiri quaſi fodientes puteos terrenas cogitationes de cordibus auditorum eiiciunt: nec allophylis uolentibus implere quæ effodiunt, ab ipſa effoſſione quieſcunt.

Terram vngula fodit.) Solet in equi vngula laboris fortitudo cognoſci. Quid ergo per vngulam, niſi in prædicatore ſancto virtutum perfectio deſignatur? Qua videlicet vngula terram fodit, cùm de corde audientium exemplo ſuorum operum terrenas cogitationes eiicit. Vngula terram fodit: quia auditorum corda à ſecularibus curis euacuat, cùm doctor bonus cõtemni ſeculum opere oſtentat. Videamus Paulum terram cordis audientium, qua oſtenſæ virtutis vngu-
Philip.3. la fodiat. Ipſe nanque diſcipulis dicit: Hæc cogitate: quæ & didiciſtis & accepiſtis & audiſtis & vidiſtis in me, hæc agite: & deus pacis erit vobiſcum. Et rurſum: Imitatores mei eſtote fratres, ſicut & ego Chriſti. Qui igitur exemplo ſui operis alios corrigit: nimirum vngula terram fodit.

Caput.XXII.

HAbemus aliud quod adhuc ſubtilius de huius vngulæ effoſſione tractemus. Sancti enim viri quanuis L intento mentis oculo in ſupernis euigilent: quanuis cuncta quæ in ima præterfluunt, pede rigidi contemptus calcent, ex corruptione tamen terrenæ carnis cui adhuc alligati ſunt, plærunque cogitationum puluerem in corde patiuntur. Cumque foris aliis ad appetenda cœleſtia perſuadent: ſemetipſos ſemper intrinſecus ſubtili inquiſitione diſcutiũt: ne qua immorante in ſe diu infima cogitatione polluantur. Equus ergo iſte vngula terram fodit: cùm prædicator quiſque inquiſitione forti terrenas in ſe cogitationes diſcutit. Equus vngula terram fodit: quando is cui iam dominus præſidet, quæ ſibi moles congeritur ex vetuſta cogitatione, conſiderat, ſeque ab illa flendo euacuare non ceſſat. Vnde bene &
Gene.26. Iſaac apud alienam gentem puteos fodiſſe deſcribitur. Quo videlicet exemplo diſcimus: vt in hac peregrinationis gruma poſiti, cogitationum noſtrarum profunda penetremus: & quouſque nobis veræ intelligentiæ aqua reſpondeat: nequaquam noſtræ inquiſitionis manus ab exhaurienda cordis terra torpeſcat. Quos tamen puteos allophyli inſidiantes re-
Ibidem. plent: quia nimirum immundi ſpiritus cùm nos ſtudioſè cor fodere conſpiciunt, congeſtas nobis tentationum cogitationes ingerunt. Vnde ſemper mens euacuanda eſt, inceſſanterq; fodiẽda: ne ſi indiſcuſſa relinquitur, vſque ad tumorem peruerſorum operum cogitationũ ſuper nos terra cumuletur.
Ezech.8. Hinc ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode parietem, id M eſt, cordis duritiam crebris perſcrutationum ictibus rumpe. Hinc ad Eſaiam dominus dicit: Ingredere in petram: abEſaiæ.2. ſcondere foſſa humo à facie timoris domini: & à gloria maieſtatis eius. Petram quippe ingredimur: cùm cordis noſtri duritiam penetramus, atque à facie timoris domini foſſa humo abſcondimur: ſi terrenas cogitationes egerentes, ab ira diſtricti iudicis in humilitate noſtræ mentis celamur. Quo enim plus terra fodiendo proiicitur: eo pauimentum ſemper inferius demonſtratur. Vnde & nos ſi à nobis ſtudioſius terrenas cogitationes eiicimus, quo apud noſmetipſos abſcondamur, humilius inuenimus. Ecce enim quia diuini iudicij dies imminet: quaſi ipſa iam timoris eius facies apparet: tantoq; magis neceſſe eſt vt vnuſquiſque illum terribilius timeat, quanto iam gloria maieſtatis eius appropinquat. Quid ergo agendum eſt, quoue fugiendum? Quo enim quis latere poteſt eum qui vbique eſt? Sed ecce petram ingredi, foſſa humo occultari præcipimur: vt videlicet cordis noſtri duritiam dirumpentes, eo iram inuiſibilem declinemus, quo ab amore rerum viſibilium apud noſmetipſos in corde ſubtrahimur: vt cùm prauæ cogitationis terra eiicitur, mens apud ſemetipſam tanto tutius, quanto & humilius abſcondatur. Hinc Iſraëlitico populo per Moyſen à do-
Deut.23. mino iubetur: vt cùm egreditur ad requiſita naturæ, mittat paxillum in balteo: & foſſa humo abſcondat quæ egeſta fuerint. Naturæ enim corruptibilis pondere grauati: à mentis noſtræ

A tis noſtræ vtero quædam cogitationum ſuperflua quaſi ventris grauamina erumpunt. Sed portare paxillum ſub balteo
Ad reprehendendos noſmetipſos ſemper accincti eſſe debemus debemus: vt videlicet ad reprehendendos noſmetipſos ſemper accincti, acutum circa nos ſtimulum compunctionis habeamus, qui inceſſanter terram mentis noſtræ pœnitẽtiæ dolore confodiat: & hoc quod à nobis fœtidum erumpit abſcõdat. Ventris quippe egeſtio foſſa humo per paxillũ tegitur: cùm mentis noſtræ ſuperfluitas ſubtili redargutione diſcuſſa, ante dei oculos per compunctionis ſuæ ſtimulum celatur. Quia igitur ſancti viri quæque inutilia cogitant: reprehendere ac diiudicare non ceſſant: de equo ſuo dominus dicat, Terram vngula fodit, id eſt, quicquid in mente ſua terrenum verſari conſpicit, hoc nimirum ſuperductæ pœnitentiæ duris percuſſionibus rumpit. Cùm verò ſe interius diſtricta ſubtilitate diiudicant: iam nihil eſt quod exterius pertimeſcant. Tanto enim minus ad mala præſentia trepidant: quanto ſemetipſos plenius bonis venturis parant. Vnde & ſubditur:

Quòd ſancti uiri cum locus & cauſa exigit, pro defenſione pietatis debent ſemetipſos perſecutoribus obiicere, & etiam cùm non quæruntur obuiare.

Caput.XXIII.

EXultat audacter: in occurſum pergit armatis.) Exultat audacter: quia ſic aduerſis nõ frangitur, ſicut nec proB ſperis eleuatur. Aduerſa nanque non deiiciunt quem proſpera nulla corrumpunt. Equus itaque iſte & fortis & ſub freno eſt. Ne ergo prematur aduerſis, habet vim fortitudinis: ne eleuetur proſperis, habet pondus deſuper inſidentis. Decurrunt quippe tempora, ſed idcirco iuſtum trahere non valent, quia leuare non poſſunt. Illos nimirum trahunt quos leuant: irata deiiciunt, quos blanda ſuſtollunt. Vir autem bene deo ſubditus ſcit inter tranſeuntia ſtare: ſcit inter lapſus decurrentium temporum mentis greſſum figere: ſcit nec ad ſubiecta ſe erigere, nec ad obiecta trepidare. Plærunque autem quia exerceri ſe vtilius contritionis ſuę laboribus
Act.5. nouit: in aduerſis hilareſcit, quæ dum conſtanter pro veritate tolerat, augeri ſibi virtutis meritũ lætatur. Hinc eſt quòd tunc Apoſtolos exultaſſe legimus, cùm pro Chriſto illos cõtigit flagella toleraſſe, ſicut ſcriptum eſt: Ibant gaudentes à conſpectu concilij: quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Hinc Paulus cùm duris in Macedonia faiſſet perſecutionibus preſſus, in eo quòd ſe afflictum inſinuat, etiam iocundatum demonſtrat, dicens: Nam cùm ve-
2.Cor.7. niſſemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro noſtra. Ac ſi apertè diceret: quia ſpiritus requiem habuit, dum per profectum animæ, perſecutionum ſupplicia caro toleraſſet. Contra hunc itaque equum ab aduerſariis ſanctæ Eccleſiæ parantur gladij de dolore pœnarum: parantur arma de patrociniis ſecularium poteſtatum. Solent nanque hæretici poC tentum mundi defenſionibus quaſi quibuſdam armis ſe tegere: ſolent omnes infideles prædicationem fidei excitatis etiam ſeculi poteſtatibus impugnare. Sed equus dei exultat audacter: & exteriora tormenta non metuit, quia internam delectationem quærit, poteſtatum mũdi iracundiam non formidat, quia ipſius quoque vitæ præſentis deſiderium per mẽ
Prouer.12. tis exceſſum calcat. Hinc per Salomonem dicitur: Non contriſtabit iuſtũ quicquid ei acciderit. Hinc in eo rurſum ſcriptum eſt: Iuſtus quaſi leo confidens abſque terrore erit. In
Prouer.28. occurſu beſtiarum idcirco leo non trepidat, quia prævalere ſe omnibus non ignorat. Vnde iuſti viri ſecuritas rectè leoni comparatur: quia contra ſe cùm quoſlibet inſurgere conſpicit: ad mentis ſuæ confidentiam redit: & ſcit quia cũctos aduerſantes ſuperat, quia illum ſolum diligit quem inuitus nullo modo amittat. Quiſquis enim exteriora quæ & nolenti ſubtrahuntur appetit, ſua ſe ſponte extraneo timori ſubſternit. Infracta autem virtus eſt cõcupiſcentia vitæ æternæ, terrenæ contemptus, quia & in alto mens ponitur, cùm à rebus infimis ſpei ſuæ iudicio ſubleuatur: atque à cunctis aduerſantibus tanto minus attingitur quãto in ſupernis ſita tutius munitur. Equus itaque iſte non ſolum contra ſe venientes minimè metuit, ſed eis etiam in occurſum pergit. Vnde bene hic additur: In occurſum pergit armatis. Plærunque enim quieti atque inconcuſſi relinquimur, ſi obuiare prauis per iuſtitiam non curamus. Sed ſi ad æternæ vitæ deſiderium animus D exarſit: ſi iam verum lumen intrinſecus reſpicit: ſi in ſe flammam ſancti feruoris accendit: inquantum locus admittit, inquantum cauſa exigit, debemus pro defenſione iuſtitiæ noſmetipſos obiicere: & peruerſis ad iniuſta erumpentibus, etiã cùm ab eis non quærimur obuiare. Nam cum iuſtitiam quam nos amamus, in aliis feriunt: nos nihilominus ſua perſecutione confodiunt: etiam ſi venerari videantur. Quia ergo vir ſanctus prauis ac malè agentibus ſeſe etiam cum non quæritur opponit: rectè de equo dei dicitur: In occurſum pergit armatis. Intueri libet illum ſeſſoris ſui calcaribus excitatum contra armatos hoſtes: quantus Paulum feruor accenderat, quando eum Epheſi ad irrumpendas theatri turbas zeli flãma rapiebat. Scriptum quippe eſt: Repleti ſunt ira, & exclamauerunt dicẽtes: Magna Diana Epheſiorum: & impleta eſt Act.19. ciuitas confuſione: & impetum fecerunt vno animo in theatrum, rapto Gaio & Ariſtarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Atque mox ſubditur: Paulo autem volẽte intrare in populum, non permiſerunt diſcipuli. Quidam autem & de Aſiæ principibus qui erant amici eius miſerunt ad eum, rogantes ne ſe daret in theatrum. In quibus profectò verbis agnoſcimus quo impetu cõtra cuneos aduerſantes irrueret, niſi eum per amicos & diſcipulos charitatis frena tenuiſſent. Sed ſi obuiare hoſtibus, ſi vltro pugnam petere, ſi noſmetipſos ſem
E per relinquere in curſu noſtri feruoris debemus: quid eſt quòd idem prædicator egregius de ſemetipſo fatetur dicẽs: Damaſci præpoſitus gentis Arethæ regis cuſtodiebat ciui-
2.Cor.11. tatem Damaſcenorum, vt me comprehenderet: & per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum per murum, & ſic effugi manus eius? Quid eſt quòd equus iſte modo ſponte armatos cuneos impetit: & modo ſe ab armatis hoſtibus quaſi trepidus abſcondit: niſi hoc quòd neceſſe eſt vt in eius artificioſa virtute diſcamus aduerſariorum pugnam & conſtanter aliquando appetere, & prudenter aliquando declinare?

Caput.XXIIII.

NEceſſe quippe eſt vt per omne quod agimus, in mentis trutina poſitum hinc pondus, illinc fructum noſtri laboris æſtimemus: & cùm pondus fructum ſuperat, laborem quiſque innoxiè declinet: dummodo ſe in aliis exerceat, in quibus lucro fructum pondus laboris vincat. Cũ verò ſubſequenti quantitate fructuum, menſura laboris aut æquatur aut vincitur, labor non ſine grauí culpa declinatur. Vnde prædicator ſanctus cùm Damaſci valde obſtinatas mẽtes perſequentium cerneret, eorum noluit aduerſitati confligere: quia & ſemetipſum quem profuturum multis nouerat, vidit poſſe deficere: & aut nullis ſe ibi aut paucis prodeſſe. Receſſum ergo à certamine petiit: & pugnaturum fœlicius ad alia ſe bella ſeruauit. Non enim loco virtus, ſed locus virtuti defuit: & idcirco fortiſſimus miles ab obſidionis anguſtia, certaminis campum quæſiuit. Vbi autem ſubiuganda regi proprio multa aduerſariorum colla cõſpexit: ſubire bellum F vel cum morte non timuit: ſicut ipſe cùm Hieroſolymã pergeret: eumque diſcipuli paſſione illius per prophetiam prę-
Act.21. ſcita prohiberent, ſibimetipſi atteſtatur dicens: Ego non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum pro nomine domini Ieſu. Neque enim facio animam meam pretioſiorem quàm me. Qui igitur hic hoſtiles cuneos etiam præſcita paſſione ſua imperterritus petiit, illic de diſpenſatione fuiſſe edocuit, non de timore quòd fugit. Qua in re penſandum eſt: quia ille labores quoſdam per diſpenſationis iudicium laudabiliter declinat: qui pro deo maiores alios fortiter tolerat. Nam ſæpe ab hominibus timor debilis cauta diſpenſatio vocatur: & quaſi prudenter impetum declinaſſe ſe aſſerunt, cum fugientes turpiter in terga feriũtur. Vnde neceſſe eſt vt in cauſa dei cùm res diſpenſationis agitur, metus cordis ſubtiliſſima libratione penſetur: ne per infirmitatem timor ſurrepat: & ſeſe per diſpenſationis imaginem, rationem confingat: ne culpa ſe prudentiam nominet: iámque nec ad pœnitentiam animus redeat, quando hoc quod iniquè perpetrat, virtutem vocat. Reſtat igitur vt in dubiis quiſque deprehenſus, cùm quælibet ſibi aduerſitas imminet, prius intra ſemetipſum contra formidinem & præcipitatiõnẽ pugnet: quatenus nec formidoloſè ſe ſubtrahat, nec præcipitanter opponat. Valde enim præceps eſt qui ſemper ſe

Universidad de Deusto
Biblioteca

Forma bellica prædicatorib⁹ seruanda.

G aduersis obiicit,& valde pauidus qui semper abscondit. Sed hæc melius in bellis spiritalibus discimus,si formam exercitij à corporalibus bellis trahamus. Non enim ille dux sapiès est, qui semper contra hostiles cuneos exercitũ præceps admouet:neque ille dux fortis, qui semper hunc ab hostis facie cauendo subducit. Scire nanque dux debet modo ab hostili impetu exercitum cautè subtrahere:modo hostem circunfusis cornibus coarctare. Quod nimirum sollicitè perfecti prædicatores exhibent: cùm modo persecutionis rabiem declinantes, nouerunt sapienter sed non eneruiter cedere: modo autem persecutionis impetum contemnentes,nouerunt ei fortiter,sed non precipitanter obuiare. Quia autem sanctus vir cùm congruum cernit,ictibus pectus obiicit:& venientia iacula vel mortiens retundit,rectè dicitur: In occursum pergit armatis. De quo adhuc bene subditur: Contemnit pauorẽ, nec cedit gladio.) Videamus quomodo pauorem despiciat: qui ipsos aduersariorum gladios enumerans calcat. Ait enim: Quis nos separabit à charitate dei: tribulatio, an angustia,an fames,an persecutio? In pauore autem ventura pœna meruitur: In gladio verò iam dolor de præsenti percussione sentitur. Quia ergo vir sanctus ventura aduersa non metuit,pauorem despicit: quia verò nec superueniente percussione vincitur,nequaquam gladiis cedit. Contra hunc itaque equum tot sunt gladij hostium, quot genera persecutionum, H quæ cuncta obuians superat:quia amore vitæ sese ad interitum parat. Sed quia tam robustissimum pectus quomodo se iaculis opponat audiuimus: nunc quid ab aduersariis agatur audiamus. Sequitur: Super ipsum sonabit pharetra.) In scriptura sacra pharetræ nomine aliquando iustum dei occultumque consilium: aliquando verò clandestina prauorũ machinatio designatur. Per pharetrã iustum dei occultúmque consilium exprimitur: sicut idem beatus Iob superiore parte testatur dicens:Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me, id est, occultum suum consilium detexit: & publica me percussione vulnerauit. Sicut enim in pharetra sagittæ: sic in occultò dei cõsilio latent sententiæ:& quasi ex pharetra sagitta educitur, quando ex occulto consilio apertam deus sententiam iaculatur. Pharetræ quoque nomine prauorum machinatio designatur:sicut per prophetam dicitur:Parauerunt sagittas suas in pharetra: vt sagittent in obscuro rectos corde.

Caput.XXV.

INiqui enim cùm dolos quos bonis excogitãt, secretis machinationibus occultant: quasi in pharetra sagittas parant: & in hac præsentis vitæ caligine velut in obscuro rectos corde feriunt: quia malitiosa eorum iacula & sentiri per vulnus possunt: & tamen venientia deprehendi non possunt. Igitur quia equus dei nulla aduersitate terretur, eique quo magis obuiatur,eo vi intentionis suæ super armatos hostes feruentior ducitur:persecutores eius qui se etiam ferientes vinci sentiunt,turbati ad consiliũ reuertuntur,dolos præparant, & velut ex longinquo mittendo vulnera occultant. Vnde nunc rectè dicitur:

I

Quòd sancti uiri nec insidiis, nec minis, nec disputationibus,nec pœnis terrentur.

Super ipsum sonabit pharetra,vt eum ex absconsa machinatione longè feriant, cui apertis congressionibus inaniter appropinquant.)Hęc tunc super equum dei pharetra sonuerat:cum quadraginta viri qui in eius mortem coniurauerãt, Acto.23. educi de carcere Paulum quærebant: vt consiliorum suorum fictibus quasi clam sagittarum dolo interficerent: quem congressione persecutionis publicæ superare nequaquã possent. Pharetra ergo sonuit: quia occultæ machinationis ad Paulum causa peruenit. Quanuis si vigilanter quærimus, adhuc in pharetræ sonitu aliquid subtilius inuenimus. Sæpe enim aduersarij consilia contra bonos ineunt: prauis inuentionibus innituntur: ad excogitandos dolos se conferunt: sed tamen qui eosdem dolos prodere bonis debeant, ipsi instituũt latenter,ipsi transmittunt: vt crudelis suppliciorum præparatio dum quasi furtim innotescitur,amplius timeatur:& audientis animum plus suspecta vulnera quàm percepta perturbent. In pharetra enim saggitæ dum latent & sonant:mortem etiam non visæ denunciat. Pharetra ergo contra equum sonitum reddit: cùm contra prædicatorem sanctum occulta prauorum machinatio cõsilium suum quod fraudulenter o- K perit,fraudulentius innotescit: vt præmissis minis quasi ex sonitu pharetræ terreat:cùm prædicator dei apertas contumelias velut cominus ferientia iacula non formidat. Cum verò eisdem minis minimè terretur: mox persecutorum crudelitas ad supplicia manifesta perducitur. Vnde bene postquã dictum est: Super ipsum sonabit pharetra, ilico additur:

Vibrabit hasta.) Contra prædicatorem dei post pharetræ sonitum hasta vibratur: quando post terrores exhibitos è vicino iam feriens aperta pœna producitur. Prædicatores autem sancti cùm pro defensione fidei supplicia subeunt: ad eandem fidem, quos valent, rapere & inter verbera non desistunt: & cum patienter vulnera suscipiunt,prudenter contra corda infidelium sagittas prædicationis reddunt. Vnde nonnunquam agitur vt ipsi qui in persecutione sæuiunt: non tam doleãt quòd cor prædicatoris nõ emolliunt,quàm quòd per eius verba etiam alios amittant. Quia igitur eum feriẽdo non superant: ne fortasse & alij qui illum audiunt, se derelinquant: mox contra loquentis verba scutum responsionis parant. Vnde cùm diceret. Vibrabit hasta:rectè subiungit,& clypeus. Persecutor enim sæuiens postquam prædicatoris corpus supplicio percutit, auditorum cor quasi clypeo verbis suæ disputationis munit. Vir igitur sanctus vt feriri debeat,hasta vibratur:sed ne audiri possit: clypeus opponitur. Habent nanque defensores dei in prælio sagittas suas: quas eo citius auditorum cordibus insiciunt, quo illas de spi L ritali arcu, id est,de intima cordis tensione distringunt. His quippe se in bello fidei Paulus armauerat,cùm dicebat: La- 2.Tim.2. boro vsque ad vincula quasi malè operans: sed verbum dei non est alligatum. Ac si diceret: Hasta quidem suppliciorum ferior: sed tamen verborum sagittas emittere non desisto. Vulnera crudelitatis accipio: sed cor infidelium vera loquendo transfigo. Dicatur ergo: Super ipsum sonabit pharetra,vibrabit hasta & clypeus. Contra equum quippe dei quia prauorum consilia perstrepunt, pharetra sonat: quia aperta pœna exquiritur, hasta vibratur: quia verò ei etiam disputatione resistitur, clypeus antefertur. Sed nunquid à feruore suo per ista compescitur? Vir enim sanctus quo maiore persecutione premitur:eo ad prædicandam veritatem acrius instigatur:& cùm patienter persecutores tolerat, ardenter ad se auditores trahere festinat. Vnde & bene adhuc de equo dei subditur: Feruens & fremens sorbet terram:nec reputat tubæ sonare clangorem.) Primò nanque peccanti homini dictum est:Terra es,& in terram ibis. Tubæ autem clan- Gene.3. gunt: cùm huius seculi potestates loqui sanctos terribiliter prohibent. Quia igitur prædicator zelo sancti spiritus inflammatus, vel inter supplicia positus, quoslibet peccatores ad se trahere non desistit: feruens procul dubio terram sorbet,quia verò persecutorum minas minimè formidat, clangorem tubæ sonare non reputat. Tuba enim quæ discrimen belli denunciat:quid est aliud quàm vox secularium potesta M tum: quæ contempta resistentibus mortis certamen parat? Hæc à principibus sacerdotum tuba sonuerat, cùm flagellatos Apostolos de deo loqui prohibebant, sicut scriptum est: Acto.5. Cæsis denunciauerunt,ne loquerentur in nomine Iesu.Sed vi deamus quomodo equum dei clangor tubæ non terreat. Ait Ibidem. Petrus: Obedire oportet deo magis quàm hominibus. Qui aliis quoque persequentibus dicit: Non enim possumus quæ Acto.4. vidimus & audiuimus,non loqui. Equus ergo clangorem tubæ non metuit, quia prædicator egregius despectis potestatibus seculi,nullos minarum sonitus pertimescit. Videamus alium equum dei quomodo terram sorbeat: quomodo nullus eum tubæ terror attingat,sicut scriptum est:Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi:& persuasis turbis lapidantes Paulum traxerunt extra ciuitatem,æstimantes eum mortuum esse. Circundantibus autem eum discipulis:surgens intrauit ciuitatem:& postera die profectus est cum Barnaba in Derben. Cumq; euangelizassent ciuitati illi,& docuissent multos:reuersi sunt Lystram & Iconium & Antiochiam:confirmantes animas discipulorum. Perpendamus ergo quæ hunc possent equum minę compescere:quando eum ab intentione sua nõ valet mors ipsa prohibere. Ecce lapidib⁹ obruitur: nec tamẽ à veritatis sermone remouetur. Occidi põt:superari nõ põt,velut extinct⁹ extra vrbẽ proiicit: sed intra

A sed intra vrbẽ die alio illæsus prædicator inuenitur. O quàm fortis huic viro inest infirmitas: ò quàm victrix pœna:o quã dominatrix patientia. Ad arguendũ repulsione prouocatur: ad prædicandam salutem plagis erigitur: ad propellendam laboris lassitudinem pœna refouetur. Quæ ergo hunc aduersitas superet,quem pœna fouet?Sed equus dei est,& pharetræ sagittas despicit: quia malitiæ consilia contemnit. Vibratam hastam superat: quia & contra apertæ persecutionis vulnera pectus firmat. Oppositum clypeũ rumpit:quia disputationem resistentium ratiocinando subigit. Terrã sorbet: quia peccatores in suo corpore exhortando conuertit. Clangorem buccinæ sonare non reputat: quia vocem quamlibet terribilis prohibitionis calcat. Minus est autem quod dicitur quia fortis perseuerat in laboribus:ad huc,quod maius est,exultat in aduersis. Vnde sequitur.

Quòd sancti absq; ulla formidine etiam inter tormenta sint:& potestatibus huius seculi prædicare prohibentibus,non desistunt: nec tam terrentur periculo, quàm gloriantur victoriæ triumpho:& quasi odorantes bellum præparant se in persecutionis occursum.

Vbi audierit buccinam, dicit vah) Quibus profectò verbis & illud ostenditur quòd hoc loco à domino de equo irrationabili nil dicatur. Neque enim vah dicere brutum ani- B mal potest:sed dum asseritur dicere quod omnino dicere nõ *Vah uerbũ exultationis.* valet,innuitur quem designet. Vah quippe sermo exultationis est. Equus ergo cum audit buccinam, vah dicit:quia fortis quisque prædicator cùm certamen passionis sibi propinquare considerat:de exercitio virtutis exultat: nec terretur pugnæ periculo,quia victoriæ lætatur triumpho. Equo itaq; est vah dicere, prædicatorem sanctum de ventura passione gaudere.

Caput.XXVI.

SEd si prædicator fortis gloriam passionis appetit:si discrimen mortis subire pro domino lætus quærit: quid est quòd ipsi fortissimo prædicatori qui ex robusto cor Ioan.21. de virtutem traxit nominis,Petro veritas dixit: Cum senueris,extendes manus tuas:& alius te cinget: & ducet quo non vis? Quomodo de passione gaudet qui cinct⁹ ab alio, ire quo ducitur non volet?Sed si pensamus qualiter animus appropin quãte passione,& mortis metu quatitur,& tũ de venturo regni præmio lætatur: intelligimus quomodo glorioſi certaminis subire periculum volens nolit: quia & in morte considerat quod tolerãs paueat:& in fructu mortis aspicit quod appetens quærat. Videamus Paulum quomodo amet quod Philip.1. refugit:quomodo refugiat quod amat. Ait enim:Desiderium habeas dissolui,& cum Christo esse:& mihi viuere Christus 2.Cor.5. est & mori lucrum,& tamen dicit:Qui sumus in hoc habitaculo ingemiscimus grauati:eo quod nolumus expoliari,sed superuestiri:vt absorbeatur quod mortale est à vita. Ecce & mori desiderat:& tamen carne expoliari formidat. Cur hoc? C Quia etsi victoria imperpetuum lætificat, ipsa nihilominus ad præsens pœna perturbat: & quanuis vincat amor subsequentis muneris,tangit tamen non sine mœrore animum pulsus doloris. Sicut enim vir fortis cùm vicino iam belli certamine armis accingitur:& palpitat & festinat:tremit & sequit: quasi pauere per pallorem cernitur: sed per iram vehementer vrgetur: ita vir sanctus cum passioni se propinquare conspicit:& naturæ suæ infirmitate concutitur: & spei suæ soliditate roboratur:& de vicina morte trepidat: & tamẽ quod moriendo verius viuat,exultat. Ad regnum quippe non potest nisi interposita morte transire: & idcirco confidendo quasi ambigit:& quasi ambigendo confidit: & gaudens metuit, & metuens gaudet: quia scit quòd ad brauium quietis non perueniat,nisi hoc quod interiacet, cum labore transcẽdat. Sic nos cùm morbos à corpore repellere cupimus: tristes quidem amarum purgationis poculum sumimus: certi autem de subsequenti salute gaudemus. Quia enim peruenire corpus aliter ad salutem non valet,in potu libet etiã quod tædet: cumq; amaritudini inesse vitam animus conspicit, mœrore turbatus hilarescit. Dicatur ergo: Vbi audierit buccinam, dicit vah: quia prædicator fortis cognito certaminis nũcio:etsi vt homo ad vim percussionis trepidat, per spei tamen certitudinem ad præmium remunerationis exultat. Sed nequaquam ad hoc passionis bellum inconcussus existeret, nisi eandem passionem intenta cogitatione meditando D præueniret. Malum nanque quod consilio preuenitur:decertanti contra se animo ex ratione subiicitur:quia tanto quisque minus aduersitate vincitur:quanto contra illam præsciẽ do paratus inuenitur. Sæpe enim graue timoris pondus vsu leuigatur:sæpe mors ipsa sicut inopinata perturbat,ita deliberatione præuenta lętificat. Vnde & rectè de hoc equo subiungitur: Procul odoratur bellum.) Ac si apertius dicatur: Idcirco quodlibet certamen exuperat: quia mentem certa- *Bellum odorari.* mini ante certamen parat. Bellum quippe procul odorari,est aduersa quæque longè adhuc posita cogitando prænoscere, ne fortasse valeant improuisa superare. Hoc bellum procul odorari discipulos Paulus admonebat,cùm diceret: Vosmet 2.Cor.13. ipsos tẽtate si estis in fide,ipsi vos probate. Ac si aperte præciperet dicens: Persecutionum certamina ad mentem reducite: & cordis vestri intima atque occulta pensantes, quales inter supplicia existere valeatis inuenite. Hoc bellum sancti viri procul odorãtur:quando & in pace vniuersalis Ecclesiæ positi,vel hæreticorum bella, vel imminentia ab infidelibus persecutionum tormenta conspiciunt. Qui dum rectè viuũt: sæpe pro bonis mala recipiunt: detractionum contumelias æquanimiter ferunt:vt si persecutionis occasio suppetat:tanto illos fortiores aperti hostes inueniant,quanto eos & intra Ecclesiam falsorum fratrum iacula non expugnant. Nam quia statu patientiæ ante linguarum vulnera corruit,ipse sibi E testis est quia cõtra manifestę percussionis gladios non subsistit. Quia ergo vir dei exercitatus præsentibus contra ventura, & exercitatus minimis contra maiora nititur: rectè de equo dei dictum est quòd bellum procul odoratur. Sequitur: Exhortationem ducum,& vlulatum exercitus.)Duces aduersæ partis sunt erroris authores: de quibus per Psalmi- *Psal.106.* stam dicitur: Effula est contentio super principes eorum: & seduxerunt eos vana eorum: & errare fecit eos in inuio, & *Mat.15.* non in via. De quibus per semetipsam veritas dicit: Cæcus si cæco ducatum præbet: ambo in foueam cadunt. Hos autem duces exercitus sequitur, prauorum scilicet turba: quæ iniquis eorũ præceptionibus famulatur. Notandum quoq; quòd duces exhortari,exercitum verò dicit vlulare: quia videlicet hi qui infidelibus vel hæreticis præsunt, praua quæ teneri præcipiunt,quasi ex ratione persuadent. Turba verò eis subdita, quia sine iudicio eorum voces sequitur: dum per confusionis insaniam perstrepit,bestiali mente vlulare perhibetur. Lupis quippe propriè vlulatus conuenit. Et quia caternæ reproborum contra vitam moresque fidelium soli rapacitati inhiant: quasi per vlulatum clamant.

Caput.XXVII.

EQuus ergo dei exhortationem ducum & vlulatum exercitus procul odoratur: dum sanctus quisque prædicator longè antè considerat: quid vel authores errorum contra electos valeant præcipere:vel turba eis subdita quàm possit immaniter insanire. Hanc exhortationem du- F cum odorabatur Paulus, cùm diceret: Per dulces sermones *Roma.16.* & benedictiones seducunt corda innocentium. Hunc vlulatum exercitus odorabatur dicens: Intrabunt post discessio- *Acto.20.* nem meam lupi graues in vos. Exhortationem ducum odoratus est Petrus: cùm de quibusdam discipulos admoneret dicens:In auaritia fictis verbis de vobis negociabuntur. Vlula- *2.Pet.2.* tum quoque exercitus odorabatur,cum præmitteret dicens: Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis *Ibidem.* blasphematur.

Quòd ea quæ de equo dei dicta sunt, moraliter ad unumquemque militem Christi referri possint.

Igitur quia sanctus quisque prædicator atque in persecutionis bello dux fidei, qualẽ se possit exhibere narrauimus: nunc sub huius equi specie vnũquenq; Christi militem describamus: vt & qui ad prædicationis culmen necdum se peruenisse considerat:hac tamen voce dominica,si iam bene viuere cœperit,expressum se esse cognoscat:quatenus hinc colligat quantum deo notus sit,si ad maiora peruenerit: quem signanter deus eloqui nec in minimis prætermittit. Singula itaque quæ de equo dicta sunt,repetentes intimemus quomodo miles dei à primæua conuersatione proficiat:quomodo à minimis ad maiora succrescat:vel quib⁹ gradibus ab infimis ad superna perueniat. Dicatur ergo:Nunquid præbebis equo

Universidad de Deusto
Biblioteca

G fortitudinem,aut circundabis collo eius hinnitum ? Vnicuique animæ cui dominus misericorditer præsidet,ante omnia fidei fortitudinem præbet : de qua Petrus ait : Aduersarius vester diabolus sicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret:cui resistite fortes in fide. Huic autem fortitudini hinnitus iungitur:dum fit quod scriptum est:Corde creditur ad iustitiam:ore autem confessio fit ad salutem. Sequitur:

2.Pet.5.

Rom.10.

Caput.XXVIII.

NVnquid suscitabis eum quasi locustas ? Vnusquisq; qui deum sequitur, in ipso suo exordio vt locusta suscitatur: quia etsi in quibusdam actionibus locustarum more flexis poplitibus terræ inhæret : in quibusdam tamen expansis alis sese in aëra suspendit. Conuersionũ quippe initia,bonis moribus malisq; permixta sunt: dum & noua iam per intẽtionem agitur:& vetus adhuc vita ex vsu retinetur.Tanto autẽ minus permixtis interim malis lædimur: quanto contra illa quotidie sine cessatione pugnamus.Nec suos nos iam culpa vendicat,cuius prauo vsui nostra sollicita mens resultat . Minus itaque nobis inchoantibus terrena opera officiunt: quia in nobis diutius demorari prohibẽtur. Proinde quoniam in ipso nostræ conuersationis initio infirma quædam piẽ de nobis dominus tolerat:vt nos quandoque ad cœlestia ex perfectione perducat:quasi locustas nos in exordio suscitat:quia etsi in volatu virtutis subleuat: non tamẽ de terreni operis casu desperat. Sequitur: Gloria narium H eius terror.)Pro eo quòd non visa res odore deprehenditur: non immeritò narium nomine, spei nostræ cogitationes exprimuntur : quibus venturum iudicium quod etsi oculis adhuc non cernimus,iam tamen sperando præuidemus. Omnis autem qui bene viuere incipit: audiens quòd per extremum iudicium iusti ad regnum vocentur,hilarescit: sed quia quædam mala adhuc ex reliquiis sibi inesse considerat:hocipsum iudicium de quo exultare inchoat,appropinquare formidat. Vitam quippe suam bonis malisq; permixtam conspicit: & cogitationes suas aliquo modo spe & timore confundit. Nam cum audit quæ sint regni gaudia : mox mentem lætitia subleuat: & rursum cum respicit quæ sint gehennæ tormenta,mox mentem formido perturbat . Bene ergo gloria narium eius terror dicitur : quia inter spem & metum positus, dum futurum iudicium mente conspicit , hoc ipsum timet vnde gloriatur.Ipsa ei sua gloria terror est:quia inchoatis iam bonis,spe de iudicio lætus est : & necdum finitis omnibus malis,perfectè securus non est.Sed inter hæc sollicitè ad mẽtem reuertitur:& procellas tantæ formidinis renuens,seque in solius pacis tranquillitate disponens : totis viribus à districto iudice inueniri liber conatur. Seruile quippe æstimat dominicam præsentiam formidare : ac ne conspectum patris metuat, illa agit per quæ se filium recognoscat. Discit ergo iudicem tota expectatione diligere:atq; vt ita dixerim,timendo renuit timere.Oriri autem cordi formidinem pro carnali actione considerat:& idcirco ante omnia carnem forti edomatione castigat. Vnde postquam dictum est:Gloria narium eius terror, rectè subiungitur: Terram vngula fodit.)Vngula nanque terram fodere: est districta abstinentia carnem edomare.Quo autem plus caro premitur : eo de cœlesti spe animus securius lętatur.Vnde effossa terra aptè subnectitur:

Cõuersionum initia bonis moribus malisq; permixta sunt.

I

Exultat audacter.) Quia enim valenter reprimit quod impugnat : audacter exultat de his quæ in æterna pace desiderat:tantoq; mens melius ad superna appetenda componitur,quanto ab illicitis arctius corpus edomatur . Vnde rectè per Salomonem dicitur : Diligenter exerce agrum tuum : vt postea ædifices domum tuam.Ille quippe bene mentis domũ ædificat,qui prius agrum corporis à spinis vitiorum purgat: ne si desideriorum lentes in carnis agro proficiant, intus tota virtutum fabrica fame boni operis crescente destruatur. In ipso autem quisque belli certamine positus : tanto subtilius fraudem hostium conspicit,quanto & districtius corpus proprium quasi quendam hostium adiutorem premit. Vnde & post contritionem corporis, post lætitiã cordis rectè subiungitur: In occursum pergit armatis.)Hostes armati sunt immundi spiritus: innumeris contra nos fraudibus accincti. Qui cùm suadere nobis iniqua nequeunt,ea sub virtutũ specie nostris obtutibus opponunt : & quasi sub quædam arma se contegunt, ne in sua malitia à nobis nudi videantur. Quibus armatis hostibus in occursum pergimus:quando eorum K insidias longè præsidemus. Effossa igitur terra,armatis hostibus in occursum pergere,est edomita carnis superbia,dolos immundorum spirituum mirabiliter explorare . Effossa terra armatis hostibus in occursum pergere,est deuicta carnali nequitia, contra spiritalia vitia certamen subire. Nam qui adhuc secũ eneruiter pugnat:frustra contra se bella extra posita suscitat. Qui enim semetipsum carnalibus subiugat, quomodo spiritalibus vitiis resultat ? Aut quomodo de labore externi certaminis triumphare appetit, qui adhuc apud semetipsum domestico libidinis bello succumbit?

Caput.XXIX.

VEl certè armatis hostibus in occursum pergimus: quando per exhortationis studium, eorum insidias & in alieno corde præuenimus . Quasi enim ex loco in quo sumus,ad locũ alium obuiam hostibus venimus: quãdo nostra cura ordinatè postposita,accessum immũdorũ spirituum à proximi mente prohibemus . Vnde fit plærunque vt hostes callidi militem dei iam etiam de intestino bello victorem,tanto de semetipso terribilius tentent, quanto illum contra se & in alieno corde præualere fortiter vidẽt: vt dum illum ad se tuendum reuocant,aliena corda liberius quæ exhortatione eius protegebantur, inuadant. Cumq; eum superare non possint:saltem occupare conantur,quatenus dum miles dei de semetipso concutitur, non ipse sed is quem defendere consueuerat,perimatur.Sed mens in deum immobi- L liter fixa,tentationum impetum despicit:nec cuiuslibet terroris iacula pertimescit.Superne enim gratiæ fretus auxilio: sic vulnera infirmitatis suæ curat,vt aliena non deserat. Vnde & bene de hoc equo subiungitur: Contemnit pauorem, nec cedit gladio.) Contemnit pauorem : quia nullius tentationis formidine ad hoc vsque terretur vt taceat . Nec cedit gladio: quia etsi violenta illum tentatio percutit:à cura tamen proximi non repellit . Vnde & Paulus exemplum nobis inuictæ conuersationis insinuans:& quos ab hoste gladios suscipiat dicit:& quomodo eisdem gladiis non cedat ostendit. Omni enim iam carnalis operis pugna superata: carnalis tẽtationis gladium ab hoste susceperat,qui dicebat: Video aliã *Roma.2.* legem in membris meis repugnãtem legi mentis meę:& captiuum me ducentem in lege peccati , quæ est in membris meis.Sed eidem gladio quem in se vicerat : etiam in aliis nõ cedebat:cùm profectò proximis diceret: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore:ad obediendũ desideriis eius *Roma.6.* Et rursum: Mortificate membra vestra quę sunt super terrã, *Col.3.* fornicationem, immunditiam , libidinem , concupiscentiam malam.Grauis illum tentationum gladius feriebat : de quibus ipse ait:In laboribus plurimis,in carceribus abundãtius, *2.Cor.11.* in plagis supra modũ,in mortibus frequẽter.A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi : ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum,ter naufragiũ feci : nocte & die in profundo maris fui,& cætera quæ ipse tolerare potuit, & nos enumerare lassamur.Sed quomodo eidem gladio in proximi dilectione non cedat:post multa ipse subiungit : Præter illa *Ibidem.* quæ extrinsecus sunt:instantia mea quotidiana : sollicitudo omnium Ecclesiarum . Equus ergo dei & gladio percutitur: nec tamen percussione eadem à cursu prohibetur : dum fortis spiritalis certaminis miles,& ipse vulnera ab hoste suscipit:& tamen ad salutem alios stringit . Sed erga tam durum cœlestis militis pectus antiquus hostis tanto acutiora spicula perquirit:quanto se despici robustius conspicit . Vnde & sequitur. Caput.XXX.

Prouer.24

SVper ipsum sonabit pharetra : vibrabit hasta & clypeus.) Quia enim videt sanctæ mentis studium contra se & aliis prodesse:multiplicata hanc satagit tentatione confodere . Vnde sæpe contingit vt hi qui regendis aliis præsunt,tentationum certamina fortiora patiantur : quatenus corporalium more bellorum dum dux ipse ad fugã vertitur,resistentis exercitus constipata vnanimitas sine labore dissipetur . Hostis itaque callidus contra cœlestem militem *Callidus hostis diuersos dolos parat.* diuersa percussionum vulnera exquirens,modo ex pharetra per insidias eum sagitta vulnerat:modo ante eius faciem hastam vibrat , quia videlicet vitia & alia sub virtutum specie contegit,& alia vt sunt aperta eius oculis opponit. Vbi enim infirmari dei militem conspicit : illic fraudis velamina non requirit. Vbi autem sibi resistere fortè considerat : illic cõtra vires proculdubio dolos parat . Nam cũ infirmum quẽpiam in carnis illicebra videt: apertè speciem corporis quæ concupisci valeat,eius obtutibus obicit.Si autem fortasse validum contra auaritiam cernit:importunè eius cogitationibus domesticorum suorum inopiam suggerit : vt dum mens ad prouisiõis curam quasi piè flectitur,ieducta furtim in rerum ambitu iniquè rapiatur.Equum ergo dei sagitta per insidias impetit:quando ei hostis callidus sub virtute vitiũ abscondit.Hasta autem cominus vulnerat: cùm manifesta nequitia etiam scientem tentat. Sæpe verò cœlesti militi vno eodemq; tempore vtrũque ab hoste obiicitur : vt in qualibet vna percussione perimatur.Dolosus nanque aduersarius simul ferire nititur & apertè læuiens & in insidiis latens: vt dum de occulto sagitta metuitur, minus ante faciem hasta timeatur: vel dum ante faciem hastæ resistitur, nequaquam ex occulto veniens sagitta videatur. Sæpe enim tentationem proponit de libidine:& subitò fraudulentius cessans, elationem suggerit de seruata castitate. Et sunt nonnulli qui dum multos ex castitatis arce in elationis foueam cecidisse conspiciunt:vitæ suæ custodiam negligentes , in immunditiam libidinis demerguntur.Sunt vero è diuerso nonnulli qui dum libidinis immunditiam fugiunt:per castitatis culmen in voraginem elationis ruunt. Quasi ergo apertè feriens hasta,est B culpa de vitio:& quasi ex occulto vulnerans de pharetra sagitta,est culpa de virtute.Sed equus dei & ante faciem hastã superat, cùm libidinem calcat: & à latere sagittam circunspicit:cũ in castitatis munditia se ab elatione custodit.Vnde *Prouer.3.* & bene inter vtraque certãti per Salomonem dicitur: Dominus erit in latere tuo: & custodiet pedem tuum ne capiaris. Pes nanque in anteriora tendit. Anteriora autem non videt, qui ea quæ sunt à latere conspicit.Rursumque qui pedis custodiam præuidens anteriora cernit: circunspectionem lateris deserit . Dum verò ante faciem positæ virtutis aliquid agimus: quasi quò pes debeat poni prouidemus:sed dum ex virtute eadem furtim culpa suboritur:quasi dum in anteriora respicitur, ad sagittam latus nudatur.Sæpe verò dũ suborientem culpam metuimus , virtutem quæ agenda est declinamus:& quasi dum latus circunspicitur, nequaquam cernitur pes in anteriora quomodo ponatur.Bene ergo dicitur: Dominus erit in latere tuo: & custodiet pedem tuum ne capiaris:quia miles dei diuinæ gratiæ clypeo protectus:& quę ex latere possint prodire circunspiciendo considerat : & gressum ante faciem ferre proficiendo non cessat. Cui fraudulentus hostis inuidens quia per pharetram & hastam nequaquam se prætualere conspicit,clypeum opponit: vt si resistentis pectus feriendo non perforat , saltem quibusdã obiectionibus proficientis iter intercludat . Quasdam nanque C difficultates ipsis eius cognatibus obiicit : & cùm superare non valet,vel resistit.Sed quid contra tot argumenta bellorũ equus dei agat audiamus: Feruens & fremens sorbet terram:nec reputat tubæ sonare clangorem)Contra equũ clangor tubæ insonat:quando electi mentem in eo quod agit fortiter : è vicino quædam posita culpa terribiliter tentat . Sed feruens & fremens sorbet terram:quia nimio ardore semetipsum discutit: & quicquid in se terrenum reperit, quotidie proficiendo consumit . Et clangorem tubæ sonare non reputat : quia consideratione forti omne vitium quod de virtutis gloria nascitur,sollicitus declinat. Sonare enim clangorem tubæ reputaret : si fortasse propter aliud quod prauè suboritur,alia agere recta metueret . Quia ergo ad agenda fortia ante insonantia tentamenta non trepidat: in feruore suo positus,clangorem tubæ minimè formidat.Sæpe autem dum prosperari se virtutibus conspicit : ne ipsa illum virtutum prosperitas eleuet,pulsari se tentationibus gaudet . Vnde & aptè subiungitur: Vbi audierit buccinam:dicit vah.) Mul- *Multos sua fœlicitas strauit.* tos eni peius sua fœlicitas strauit,multos diuturna pax inertes reddidit: eoq; illos inopinatus hostis grauius perculit, quo longo quietis vsu negligentes inuenit. Vnde sancti viri cum multa se proficere virtutum prosperitate considerant: quodam dispensationis supernæ moderamine, exerceri se etiam tentationibus exultant:quia tanto robustius acceptam virtutum gloriam custodiunt quanto tẽtationis impulsu cõcussi infirmitatem suam humilius cognoscunt. Equus ergo audita buccina vah dicit: quia videlicet prælior dei cùm D vim tentationis incumbere conspicit:vtilitatem superne dispensationis considerans,ex ipsa validius aduersitate condit.Cuius aduersitatis certamina idcirco illum non superat: quia nunquam improuisa tentant , Longe quippe prænotat ex vnaquaq; re,cuiusvitiis pugna succrescat. Vnde & sequit:

Procul odoratur bellum.) Bellum nanque procul odorari est, ex causis præcedentibus quæ vitiorum pugnæ subsequantur agnoscere. Quia enim sicut iam sæpe dictum est:odore res non visa cognoscitur: bellum procul odorari est,sicut flatu narium,sic prouisione cogitationum neqnitias latẽtes indagare.De quo odoratu dominus rectè in Ecclesiæ suæ *Canti.7.* laudibus dicit: Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano. Per nasum quoq; odores fætoresque discernimus.Et quid per nasum nisi sanctorum prouida discretio designatur ? Turris verò speculationis in altum ponitur, vt hostis veniens longè videatur. Rectè ergo nasus Ecclesiæ turri in Libano similis dicitur:qua sanctorũ prouida discretio dum sollicitè circũquaquæ conspicit in altum posita, priusquam veniat culpa deprehendit:eamque quo vigilanter prænotat, eo fortiter declinat. Hinc Abacuc ait: Super custodiam meam stabo. *Abac.2.*

Caput.XXXI.

HInc vniuscuiusque electi animam Hieremias admonet dicens: Statue tibi speculam: pone tibi amaritudines. Speculam quippe sibi statuere,est vẽtura vi- *Hiere.31.* tiorum certamina ex alta consideratione prænoscere.Sibique E electi mens amaritudines ponit,quando & in virtutum pace constituta:dum mala insidiantia conspicit, secura quiescere non consentit. Primo autem ne mala quælibet:secundo verò loco considerat:ne bona incautè faciat: & postquàm praua subegerit,ipsa etiam sibi subiicere recta contendit:ne si mẽtis dominium transeant,in elationis culpam vertantur. Quia enim,sicut superius dictum est, plærumque ex bonis per in- *Plærunque ex bonis mala nascũtur.* curiæ vitium mala nascuntur: vigilanti studio cõtemplatur, quomodo ex doctrina arrogãtia,ex iustitia crudelitas,ex pietate remissio,ex zelo ira,ex mansuetudine torpor oriatur. Cumque bona hæc agit,quòd hi cõtra se hostes per hæc exurgere valeant, conspicit. Nam cùm adipiscendis doctrinæ studiis elaborat:mentem sollicitè contra certamen arrogãtiæ præparat. Cùm culpas delinquentium iustè vlcisci desiderat:sagacissimè cuitat, ne modum iustitiæ crudelitas vindictæ transcendat.Cùm pietate frenare se nititur : solerter prospicit ne qua disciplinæ dissolutione vincatur. Cùm se recti zeli stimulis excitat: summopere prouidet ne plusquam necesse est iræ se flamma succendat.Cùm magna mansuetudinis tranquillitate se temperat: vigilanter obseruat ne torpore frigelcat. Quia ergo spiritalis militis cogitatione omne vitium priusquàm surripere possit aspicitur: rectè de equo dei dicitur: Procul odoratur bellum. Perpendit etiam quæ turba iniquitatum proruat, si mala ad se ingredi vel pauca permittat. Vnde & sequitur: Exhortationem ducũ & vlu- F latum exercitus.) Tentantia quippe vitia quæ inuisibili cõtra nos prælio regnanti super se superbiæ militant:alia more ducum præeunt,alia more exercitus subsequuntur . Neq; enim culpæ omnes pari accessu cor occupant. Sed dum maiores & paucæ neglectam mentem præueniunt : minores & innumeræ ad illam se cateruatim fundunt. Ipsa nanque vitio- *Vitiorũ regina superbia.* rum regina superbia cùm deuictum plenè cor ceperit:mox illud septem principalibus vitiis, quasi quibusdã suis ducibus deuastandum tradit. Quos videlicet duces exercitus sequitur:quia ex eis procul dubio importunæ vitiorum multitudines oriuntur.Quod melius ostendimus: si ipsos duces atq; exercitũ specialiter, vt possumus,enumerando proferamus. Radix quippe cuncti mali superbia est:de qua scriptura at- *Radix cũcti mali superbia.* testante dicitur: Initium omnis peccati est superbia. Primæ autem eius soboles:septẽ nimirum principalia vitia, de hac *Eccli.10.* virulenta radice proferuntur:scilicet inanis gloria, inuidia, *Soboles superbiæ septem vitia principalia.* ira,tristitia,auaritia,ventris ingluuies,luxuria. Nam quia his septem superbiæ vitijs nos captos doluit,idcirco redemptor noster ad spiritale liberationis prælium,spiritu septiformis gratiæ plenus venit. Sed habent contra nos hæc singula exercitum suum.Nam de inani gloria, inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ,discordiæ, & nouitatum præsumptiones oriuntur. De inuidia odium,susurratio, detra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G detractio,exultatio in aduersis proximi,afflictio autē in prosperis nascitur. De ira rixæ,tumor mentis,contumeliæ,clamor,indignatio,blasphemiæ proferuntur. De tristitia malitia,rancor,pusillanimitas,desperatio,torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita nascitur. De auaritia, proditio, fraus,fallacia,periuria,inquietudo,violentiæ, & contra misericordia obdurationes cordis oriuntur. De ventris ingluie inepta lætitia,scurrilitas, immunditia, multiloquiū, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur. De luxuria cæcitas mentis,inconsideratio,inconstantia,præcipitatio, amor sui,odium dei, affectus præsentis seculi,horror autē vel desperatio futuri generantur. Quia ergo septem principalia vitia tantam de se vitiorum multitudinem proferunt, cùm ad cor veniunt, quasi subsequentis exercitus cateruas trahunt. Ex quibus videlicet septem quinque spiritalia, duoq; carnalia sunt. Sed vnumquodque eorum tanta sibi cognatione iungitur, vt non nisi vnum de altero proferatur. Prima nāque superbiæ soboles inanis est gloria, quæ dum oppressam mentem corruperit, mox inuidiam gignit: quia nimirum dū vani nominis potentiam appetit, ne quis hanc alius adipisci valeat tabescit. Inuidia quoque iram generat: quia quanto interno liuoris vulnere animus sauciatur, tanto etiam mansuetudo tranquillitatis amittitur,& quia quasi doleus membrum tangitur, idcirco oppositæ actionis manus velut grauius pressa sentitur. Ex ira quoque tristitia oritur: quia turbata mens quo se inordinatè concutit, eo addicendo confun-
H dit: & cum dulcedinem tranquillitatis amiserit, nihil hanc nisi ex perturbatione subsequens mœror pascit. Tristitia quoque ad auaritiam deriuatur: quia dum confusum cor bonum lætitiæ in semetipso intus amiserit, vnde consolari debeat foris, querit,& tanto magis exteriora bona adipisci desiderat, quanto gaudium non habet ad quod intrinsecus recurrat. Post hæc verò duo carnalia vitia, id est, ventris ingluies & luxuria supersunt. Sed cunctis liquet quòd de ventris ingluuie luxuria nascitur, dum in ipsa distributione membrorum ventri genitalia subnexa videantur. Vnde dum vnū inordinatè reficitur, aliud procul dubio ad contumelias excitatur.

Caput.XXXII.

BEne autem duces exhortari dicti sunt, exercitus vlula re: quia prima vitia deceptæ menti quasi sub quadam ratione se inserunt, sed innumera quæ sequuntur, dum hanc ad omnem insaniam pertrahunt, quasi belluali clamore confundunt. Inanis nanque gloria deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Debes maiora appetere, vt quo potestate valueris multos excedere, eo etiā valeas multis prodesse. Inuidia quoque deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: In quo illo vel illo minor es? cur ergo eis vel æqualis vel superior non es? Quinta vales quæ
I illi non valent? Non ergo tibi aut superiores esse, aut etiam æquales debent. Ira etiam deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri non possunt, imò hæc patienter tolerare peccatum est: quia ei si non eis cum magna exasperatione resistitur, contra te deinceps sine mensura cumulantur. Tristitia quoque deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Quid habes vnde gaudeas, cùm tanta mala de proximis portas? Perpende cum quo mœrore omnes intuendi sunt, qui in tanto contra te amaritudinis felle vertuntur. Auaritia quoque deuictum animum quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Valde sine culpa est, quòd quędam habenda concupiscis: quia non multiplicari appetis, sed egere pertimescis: & quod malè alius retinet, ipse melius expendis. Ventris quoque ingluies deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Ad esum deus omnia munda condidit,& qui satiari cibo respuit, quid aliud quàm muneri concesso contradicit? Luxuria quoque deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari cùm dicit: Cur te in voluptate tua modo nō dilatas, cùm quid te sequatur, ignoras? Acceptum tempus in desideriis perdere non debes: quia quàm citius pertranseat, nescis. Si enim misceri deus hominem in voluptate coitus nollet, in ipso humani generis exordio masculum & fœminam non fecisset. Hæc est ducum exhortatio, quæ dum incautè ad secretū cordis admittitur, familiarius iniqua persuadet. Quam videlicet exercitus vlulatus sequitur: quia infœlix anima semel principalibus vitiis capta, dum multiplicatis iniquitatibus K in insaniam vertitur, ferali iam immanitate vastatur. Sed miles dei quia solerter præuidere vitiorum certamina nititur, bellum procul odoratur: quia mala præeuntia quid menti persuadere valeant, cogitatione sollicita respicit. Exhortationem ducum naris sagacitate deprehendit, & quia longè præsciendo subsequentium iniquitatum confusionem cōspicit, quasi vlulatum exercitus odorādo cognoscit. Igitur quia vel prædicatorē dei, vel quemlibet spiritalis certaminis militem descriptum equi narratione cognouimus, nunc eundē iterum in auis significatione videamus: vt qui per equum dicimus eius fortitudinem, etiam per auem discamus illius contemplationem. Quia enim per descriptam equi magnitudinem audiuimus quantum contra certamina vitiorum vir sanctus per patientiam tolerat, nunc per auium speciem cognoscamus, quantum per contemplationē volat. Sequitur.

Quòd non est ex homine, sed ex gratia dei, quòd ueteris uitæ pennas peccator cōuersus ad deū, abiiciat.

Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expādens alas suas ad Austrum?) Quia per annos singulos pennā veterem accipiter noua nascente proiiciat, ac sine intermissione plumescat, penè nullus ignorat. Non autē hic illud plumæ tempus dicitur, quo in nido vestitur: quia tunc nimirum adhuc videlicet pullus ad Austrum alas expandere non valet, sed illa annua pluma describitur, quæ laxata veteri penna renouatur. Et quidem domesticis accipitribus quo melius plumescere debeant, humida ac tepentia loca requiruntur. L Agrestibus verò moris est vt flante Austro alas expandant, quatenus eorum membra ad laxandam pennam veterē venti tepore concalescant. Cùm verò ventus deest, alis contra radios Solis expansis atque percussis, tepentem sibi aurā faciunt, sicq; capto tepore, apertis poris, vel veteres exiliūt, vel nouæ succrescunt. Quid est ergo accipitrem in Austro plumescere, nisi quòd vnusquisque sanctorum tactus flatu sancti spiritus concalescit, & vsum vetustæ conuersationis abiiciens, noui hominis formam sumit? Quod Paulus admonet dicens: Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & *Col.3.*
induentes nouum. Et rursum: Licèt is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in *Ephe.4.*
diem. Vetustam autem pennam proicere, est inueterata studia dolosæ actionis amittere, & nouam pennam sumere, est mitem ac simplicem bene viuendo sensum tenere. Pēna nanque veteris conuersationis grauat, & pluma nouæ immutationis subleuat, vt ad volatum tanto leuiorem, quanto nouiorem reddat.

Caput. XXXIII.

ET bene ait: Expandit alas suas ad Austrum. Alas quippe nostras ad Austrum expandere, est per aduentum sancti spiritus nostras confitendo cogitationes aperire, vt iam non libeat defendendo nos tegere, sed accusando publicare. Tunc ergo accipiter plumescit, cùm ad Austrum alas expanderit: quia tunc vnusquisque se virtutum pennis M
induit, cùm sancto spiritui cogitationes suas confitendo substernit. Qui enim vetera fatendo non detegit, nouæ vitæ opera minimè producit, qui nescit lugere quod grauat, non valet proferre quod subleuat. Ipse nanque compunctionis vis poros cordis aperit, & plumas virtutum fundit, cunq; se studiosè mens de pigra vetustate redarguit, alacri nouitate iuuenescit. Dicatur ergo beato Iob: Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad austrum? id est, nūquid cuilibet electo tu intelligentiam contulisti, vt fāte sancto spiritu, cogitationum alas expandat, quatenus pondera vetustæ conuersationis abiiciat, & virtutum plumas in vsum noui volatus sumat? Vt hinc videlicet colligat: quia vigilantiam sensus in semetipso ex se non habet, qui hanc ex se conferre aliis nequaquam valet. Potest etiam per hunc accipitrem, renouata gentilitas designari, ac si beato Iob apertè diceretur: Futuras virtutum plumas in gentilitate respice, & vetustas superbiæ pennas amitte. Sequitur:

Quòd uiri contemplatiui cùm mente deo excedunt, uniuersam corpoream creaturam transgrediuntur.

Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum sibi?) In scriptura sacra vocabulo aquilæ, aliquando maligni spiritus, raptores animarum, aliquando præsentis seculi potestates, aliquando verò vel subtilissimę sanctorū

A sanctorum intelligentiæ, vel incarnatus dominus ima celeriter transuolans, & mox summa repetens designatur. Aquilarum nomine insidiatores spiritus exprimuntur, Hieremia
Thre.4. attestante, qui ait: Velociores sunt persecutores nostri aquilis cœli. Persecutores enim nostri aquilis cœli velociores sunt, cùm tanta contra nos maligni homines faciunt, vt ipsas etiam aëreas potestates inuentionibus malitię præire videātur. Aquilæ etiam vocabulo potestas terrena figuratur. Vn-
Ezec.17. de per Ezechielem prophetam dicitur: Aquila grandis, magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, venit ad libanum,& tulit medullam cedri,& summitatem frondium eius euulsit. Quæ videlicet aquila quis alius quā Nabuchodonosor rex Babyloniæ designatur? Qui pro immēsitate exercitus, magnarum alarum: pro diuturnitate temporum, longo membrorum ductu: pro multis verò diuitiis, plen⁹ plumis: pro innumera autē terrenæ gloriæ cōpositione, plenus varietate describitur. Qui venit ad Libanū & tulit medullam cedri, & summitatem frondiū eius euulsit: quia Iudææ celsitudinem petens, nobilitatem regni eius quasi medullam cedri abstulit, & dum tenerrimam regum prolem à regni sui culmine captiuando sustulit, quasi summitatem frondium eius euulsit. Aquilæ vocabulo vel subtilis sanctorum intelligentia, vel volatus dominicæ ascēsionis exprimitur. Vnde idem propheta dum sub animalium specie
Ezec.1. B Euangelistas quatuor se vidisse describeret, in eis sibi hominis, leonis, bouis, & aquilæ faciem apparuisse testatur, quartum procul dubio animal Ioannem per aquilam designans, qui volando terram deseruit: quia per subtilem intelligentiā interna mysteria verbi videndo penetrauit. Cui nimirū prophetica sententiæ, ipse quoque Ioannes in reuelatione sua de
Apoc.4. semetipso non dissonat, dicens: Animal primum simile leoni, secundum animal simile vitulo, tertium animal habens faciem quasi hominis, quartum animal simile aquilæ volanti. Et quanuis singula ad vnumquęque Euangelistam rectè conueniant, dum alius humanæ natiuitatis ordinē, alius per mūdi sacrificij mactationem quasi vituli mortem, alius potestatis fortitudinem quasi leonis clamorem insinuat, alius natiui tatem verbi intuens, quasi ortum solem aquila aspectat, possunt tamen hæc quatuor animalia ipsum suum caput cuius sunt membra signare. Ipse nanque & homo est, quia naturā nostram veraciter suscepit: & vitulus, quia pro nobis patiēter occubuit: & leo: quia per diuinitatis fortitudinem suscepte mortis vinculum rupit: & ad extremum aquila, quia ad cœlum de quo venerat rediit. Homo ergo nascendo, vitulus moriendo, leo resurgendo, aquila ad cœlos ascendendo vocatus est.

Caput.XXXIIII.

C SEd hoc loco aquilæ nomine subtilis sanctorum intelligentia, & sublimis eorum contemplatio figuratur. Cūctarum quippe auium visum acies aquilæ superat, ita vt solis radius fixos in se ei⁹ oculos nulla lucis suæ coruscatione reuerberans claudat. Ad præceptum ergo dei eleuatur aquila, dum iussionibus diuinis obtēperans, in supernis suspēditur fidelium vita. Quæ & in arduis nidum ponere dicitur: quia desideria terrena despiciens, spe iam de cœlestibus nutritur. In arduis nidum ponit: quia habitationem mentis suę in abiecta & infima conuersatione non construit. Hinc est
Nume.24. quòd Cineo Balaam prophetante dicitur: Robustum quidē est habitaculum tuum, sed si in petra posueris nidum tuum. Cineus nanque possessor interpretatur. Et qui sunt qui præsentia possidēt, nisi hi qui ingenio sapientiæ secularis callēt? Qui in hoc veraciter robustum sibi habitaculum cōstruunt, si per humilitatem paruuli apud semetipsos facti, in Christi sublimitate nutriantur, si semetipsos infirmos sentiant: & in excelsa humilitate cogniti, redemptori fouendam mentis fiduciam ponant, si ima non appetant, si omne quod præterit, cordis volatu transcendant. Videamus aquilam nidum spei
Phil.3. sibi in arduis construentem, qui ait: Nostra cōuersatio in cœ
Ephe.2. lis est. Et rursum: Qui conresuscitauit & consedere nos fecit in cœlestibus. In arduis habet nidū: quia profectò in supernis figit consilium. Non vult mentem in ima deiicere, nō vult per abiectionem conuersationis humanæ in infimis habitare. Tunc Paulus fortasse in carcere tenebatur, cùm se consedere Christo in cœlestibus testaretur. Sed ibi erat, vbi ardētem iam mentem fixerat, non illic vbi illum necessariò pigra adhuc caro retinebat. Hoc nanque esse speciale specimē ele- D
ctorum solet, quòd sic sciunt præsentis vitæ iter carpere, vt per spei certitudinē nouerint iam se ad alta peruenisse, quatenus cuncta quæ præterfluunt, sub se esse videant, atque om ne quod in hoc mundo eminet, amore ęternitatis calcēt. Hinc est enim quòd sequenti se animæ per prophetā dominus dicit: Sustollam te super altitudines terræ. Quasi quædam nā- *Esa.58.*
que inferiora terræ sunt, damna, contumeliæ, egestas, abiectio, quæ ipsi quoque amatores seculi dum per latæ viæ planitiem ambulant, vitando calcare non cessant. Altitudines autem terrę sunt, lucra rerum, blandimenta subditorum, diuitiarum abundantia, honor & sublimitas dignitatum, quæ quisquis per ima adhuc desideria incedit, eoipso alta æstimat, quo magna putat. At si semel cor in cœlestibus figitur, mox quàm abiecta sint cernitur quæ alta videbantur. Nā sicut qui in montem conscendit, eo paulisper cætera subteriacentia despicit, quo ad altiora gressum amplius tendit, ita qui in summis intentionē figere nititur, dum anniſu ipso nullam præsentis vitæ gloriam esse deprehendit, super terræ altitudines eleuatur, & quod prius in imis desideriis positus super se credidit, post ascendendo proficiens sibi subesse cognoscit. Quæ ergo illic dominus facturū se esse pollicetur, dicens: Sustollam te super altitudines terræ, hæc apud beatū Iob solum sese facere posse testatur, dicens: Nunquid ad præ ceptum tuum eleuabitur aquila, & ponet in arduis nidum si- E
bi? Ac si diceret: Vt ad meum, qui quod exterius prędicio, hoc intrinsecus gratia occultæ largitatis inspiro. Sequitur: In petris manet.) In sacro eloquio cùm singulari numero petra nominatur, quis alius quàm Christus accipitur? Paulo at *1.Cor.10.*
testante, qui ait: Petra autem erat Christus. Cùm verò petrę pluraliter appellantur, mēbra eius, videlicet sancti viri, quiillius robore solidati sunt, exprimuntur. Quos nimirū Petrus Apostolus lapides vocat, dicens: Vos tanquam lapides *1.Petri.2.*
viui coædificamini domus spirituales. Ista itaque aquila quæ ad veri Solis radios cordis oculos exerit, in petris manere dicitur: quia in dictis antiquorum & fortium patrum mentis statione collocatur. Eorum quippe vitā quos in via dei prę se conspicit, ad memoriam reducit, atque in celsitudine illorum fortitudinis studendo, nidum sibi construit sanctæ meditationis. Cumque eorum acta dictaque tacitè cogitat, cùm præsentis vitæ gloriam in comparatione æternæ excellentiæ quàm sit abiecta considerat, quasi sub se esse ima terrarum in petris residens obseruat.

Caput.XXXV.

POssunt etiam petræ sublimes virtutum cœlestium potestates intelligi, quas non iam quasi more arborū huc atque illuc ventus nostræ mutabilitatis inclinat: quia velut petrę in arduis sitę, ab omni motu mutabilitatis alienę sunt, & ad soliditatem fixę celsitudinis, ipsa cui inhærent æternitate durauerunt. Vir itaque sanctus cùm terrena despicit, F
more se aquilę ad altiora suspendit, & per contemplationis spiritum subleuatus, perennem angelorum gloriam pręstolatur, atque huic mundo hospes, illa appetendo quæ aspicit, iam in sublimibus figitur. Rectè ergo dicitur: In petris manet, id est, intentione cordis inter illas cœlestes virtutes residet, quę & per æternitatis suæ fortitudinem tanta iam soliditate fixę sunt, vt in nullo culpę latere mutabilitatis varietate flectatur. Vnde & aptè sequitur: Et in prærupti is silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus.) Qui enim sunt alij prærupti silices, nisi illi fortissimi angelorum chori, qui quāuis non integri, sed tamen in proprio statu fixi, cadente cum suis angelis diabolo remanserunt? Prærupti enim sunt: quia pars eorum cecidit, pars remansit. Qui integri quidem stant per qualitatem meriti, sed per numeri quantitatem prærupti. Hanc prærupti onem restituere mediator venit, vt redēpto humano genere, illa angelica damna sarciret, & mensuram cœlestis patriæ locupletius fortasse cumularet. Propter hanc prærupti onem de patre dicitur: Proposuit in eo in dis- *Ephe.1.*
pēsatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis & quæ in terra sunt in ipso. In ipso quippe restaurantur ea quæ in terra sunt, dum peccatores ad iustitiā conuertuntur. In ipso restaurantur ea quæ in cœlis sunt, dū illuc humiliati homines redeunt, vnde apostatæ angeli superbiendo ceciderunt. Quòd verò ait: Inaccessis rupibus, ni-

mirum

Universidad de Deusto
Biblioteca

G mirũ quid prærupti silices, ipsi sunt inaccessæ rupes. Cordi enim peccatorum hominum valde inaccessa est claritas angelorum: quia quo ad pulchra corporalia cecidit, eo à spirituali specie oculos clausit. Sed quisquis ita contẽplatione rapitur, vt per diuinam gratiam subleuatus, intentionem suam iam angelorum choris interserat, & fixus in sublimibus, ab omni se infima actione suspendat, non ei sufficit gloriam angelicæ claritatis aspicere, nisi eum etiam qui est super angelos, valeat videre. Sola namque eius visio, vera mentis nostræ refectio est. Vnde cùm dixisset hanc aquilam in petris manere, & in præruptis silicibus atque in inaccessis rupibus commorari, ilico subdidit:

Quòd quantumlibet quis in hac uita per speculum in ænigmate deum uideat, & eum degustet, suauitatem tamen illius dulcedinis esuriat adhuc.

Inde contemplatur escam.) id est, ex illis chorís angelicis tendit oculum mẽtis ad contẽplandam gloriã supernæ maiestatis, qua non visa, adhuc esurit, qua tãdem visa satiatur. Scriptum quippe est: Pro eo quod laborauit anima eius, videbit & saturabitur. Et rursum: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quis verò mentis nostræ cibus sit, indicatur apertè cùm dicitur: Beati mũdo corde, quĩ ipsi deum videbunt. Et quia interpositione corruptibilis carnis grauati, deum, sicut est, videre non possumus, rectè subiũgitur: Oculi eius de longè prospiciunt. Quantumlibet enim in hac vita positus quisque profecerit, necdum deum per speciem, sed per ænigma & speculum videt. E vicino autem cùm respicimus, verius cernimus, cùm verò longius aciem tendimus, sub incerto visu caligamus. Quia igitur sancti viri in alta se contemplatione erigunt, & tamen deum, sicut est, videre non possunt, bene de hac aquila dicitur: Oculi eius de lõgè prospiciunt. Ac si diceret: Intentionis aciem fortiter tẽdunt, sed necdum propinquum aspiciunt cuius claritatis magnitudinem penetrare nequaquam possunt. A luce enim incorruptibili caligo nos nostræ corruptionis obscurat, cũque & videri aliquatenus potest, & tamen videri lux ipsa, sicut est, non potest, quàm longè sit indicat. Quam si mens vtcunque non cerneret, nec quia longè esset videret. Si autem perfectè iam cerneret, profectò hanc quasi per caliginem non videret. Igitur quia nec omnino cernitur, nec rursum omnino non cernitur, rectè dictum est quia à longè deus videtur. Libet ad medium Esaiæ verba deducere, atq; hæc & illa quia vnoſpiritu proferantur indicare. Qui cum actiuæ vitæ virtutes exprimeret, dicens: Qui ambulat in iustitiis & loquitur veritatem, qui proicit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum, ilico ab eiusdem actiuæ vitæ gradibus ad quæ contemplationis culmina ascendatur, adiunxit dicens: Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Regem in decore suo videbunt oculi eius, cernent terram de longè. In excelsis namque habitare, est cor in cœlestibus ponere. Et munimenta saxorum sublimitas nostra est, cùm fortium patrum præcepta & exempla respicimus, atque ab infima cogitatione separamur. Munimenta saxorum sublimitas nostra est, cũ mente chorís castrisq; cœlestibus iungimur, & insidiantes malignos spiritus stantes in arce cordis quasi subterpositos expugnamus. Tũc nobis etiam panis datur: quia in supernis erecta intentio æternitatis cõtemplatione reficitur. Aquæ enim nostræ fideles sunt: quia doctrina dei quod hic per spem promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapientia namque huius mundi infidelis est: quia mansura post mortem non est. Aquæ nostræ fideles sunt: quia verba vitæ quod ante mortem insinuãt, hoc etiam post mortem demonstrãt. Regem in decore suo oculi nostri conspiciunt: quia redemptor noster in iudicio & à reprobis homo videbitur, sed ad diuinitatis eius intuẽdam celsitudinem, soli qui electi sunt subleuantur. Quasi enim quandam fœditatẽ regis videre, est solam seruilem formam in qua ab iniquis despectus est cernere. Sed ab electis in decore suo rex cernitur: quia vltra semetipsos rapti, in ipso diuinitatis fulgore oculos cordis figunt. Qui quãdiu in hac vita sunt: quia illam viuentium patriam, sicut est, videre non possunt, rectè adiungitur: Cernẽt terram de longè. Quod ergo hic ait: Eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum sibi, hoc illic dicitur: In excelsis habitabit. Quod hic dicitur, in petris manet, & in præruptis silicibus commoratur, atq; in inaccessis rupibus, hoc illic subiicitur: Munimenta saxorum sublimitas eius. Quod rursus hic subinfertur: Inde contemplatur escam: hoc illic quoque subditur: Panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt, regem in decore suo videbunt oculi eius. Et quod hic subiungitur: Oculi eius de longè prospiciunt, hoc illic aptè subiicitur: Cernent terram de longè.

Esa.53. Mat.5. Ibidem. Esa.33. Quid in excelsis habitare.

Caput. XXXVI.

COnsideremus quàm sublimis aquila fuerit Paulus, qui vsque ad tertium cœlum volauit, sed tamen in hac vita positus, è longinquo adhuc deum prospicit, qui ait: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tũc autem facie ad faciem. Et rursum: Ego me non arbitror comprehendisse. Sed quanuis æterna valde minus quam sunt ipse conspiciat, quanuis ea se cognoscere perfectè non posse cognoscat. Infirmis tamẽ auditoribus eaipsa infundere prædicando nõ potest, quæ videre saltem per speculum & imaginem potest. De semetipso quippe tanquam de alio loquitur, diceos: Audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui. Interna ergo quanuis minima & extrema videantur, fortibus tamen prædicatoribus summa sunt, infirmis verò auditoribus incapabilia. Vnde & prædicatores sancti cùm auditores suos diuinitatis verbum capere non posse conspiciunt, ad sola incarnationis dominicæ verba descendunt. Vnde bene hic dum subleuata in arduis aquila longè videre dicitur, ilico subinfertur:

1.Cor.13. Philip.3. 2.Cor.12.

Quòd dum in hac uita uiuimus, nos pulli sanctorũ, sanguine crucifixi & morte saluatoris nutrimur.

Pulli eius lambunt sanguinem.) Ac si apertè diceretur: Ipsa quidem diuinitatis cõtemplatione pascitur, sed quia auditores eius diuinitatis percipere arcana nequaquã possunt, cognito crucifixi domini cruore satiantur. Sanguinem nanq; lambere, est passionis dominicæ infirma venerari. Hinc est quòd idem Paulus, qui sicut pauloante iam diximus, ad tertij cœli secreta volauerat, discipulis dicebat: Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum. Ac si apertè hæc aquila diceret: Ego quidem escam meam, diuinitatis eius potentiam de longè prospicio, sed vobis adhuc paruulis incarnationis eius tantummodo lambendum sanguinem trado. Nam qui per prædicationem suam tacita diuinitatis celsitudine, infirmos auditores de solo cruore crucis edocet, quid aliud quàm sanguinẽ pullis præbet? Quia verò vniuscuiusq; sancti prædicatoris anima corruptione carnis exuta, ad eũ mox ducitur qui pro nobis spõte sua in mortẽ cecidit, & de morte surrexit, aptè de hac aquila subditur:

Quid sanguinem Christi lãbere. 1.Cor.2.

Quòd in Christo sancti uiuificabũtur, & illuc tẽdit humilitas gregis, ubi secundũ carnẽ est celsitudo pastoris.

Et vbicunque cadauer fuerit, statim adest.) Cadauer quippe à casu dicitur. Et nõ immerito corpus domini propter casum mortis cadauer vocatur. Quod autem hic de hac aquila dicitur: Vbicunque cadauer fuerit, statim adest: hoc de egredientibus animabus fieri veritas spopondit, dicens: Vbicũq; fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Ac si apertè dicat: Qui cœlesti sede incarnatus redemptor vester præsideo, electorum quoque animas cùm carne soluero, ad cœlestia subleuabo.

Vnde cadauer. Mat.24.

Caput. XXXVII.

SEdhoc quo d de hac aquila dicitur: Vbicunque fuerit cadauer, statim adest: intelligi & aliter potest. Omnis enim qui in peccati mortem ceciderit, non inconuenienter poterit cadauer vocari. Quasi exanimis nanque iacet, qui iustitiæ viuificantem spiritum non habet. Quia ergo sanctus quisque prædicator vbi peccatores esse considerat, illuc anxiè peruolat, vt in peccati morte iacẽtibus lucem viuificationis ostendat, bene de hac aquila dicitur: Vbicunque cadauer fuerit, statim adest, id est, illuc tendit vbi vtilitatem prædicationis prospicit, vt ex eo quòd iam spiritaliter viuit aliis in morte sua iacentibus prosit, quos corripiendo quasi edit, sed ab iniquitate ad innocentiam permutando, in sua membra quasi edendo conuertit. Ecce ipse, quem ad testimonium iam sæpe

A iam sæpe deduximus, Paulus cùm nunc Iudææ nunc Corinthũ, nunc Ephesum, nũc Romã, nunc Hispanias peteret, vt in peccati morte iacẽtibus, æternæ vitæ gratiã nũciaret, quid se aliud quàm esse aquilam demõstrabat, quæ velociter omnia transuolans, vbicũque iacens cadauer quærebat, vt dum voluntatem dei lucratis peccatoribus faceret, quasi escam suã in cadauere reperiret? Esca quippe iustorũ est, conuersio perIoan.6. uersorum, de qua dicitur: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Auditis itaque tot sanctorum virtutibus, beat⁹ Iob obstupuisse intelligitur, & sub admirationis terrore siluisse. Nam sequitur:

Quòd consideratio meliorum multum proficiat ad humilitatem sanctorum.

Adiecit dominus, & locutus est ad Iob. Nunquid qui cõtendit cum deo, tam facilè conquiescit? V tiq; qui arguit deũ, debet & respondere illi.) Vir sanctus tanta hac districtione flagelli non æstimauit augeri sibi merita, sed vitia resecari. Quę quia in se nulla cognouit, percussum iniustè se credidit, & percutientem prorsus arguere, est de percussione murmurare. Considerans autem dominus quod ea quæ protulit, non ex tumore superbię, sed ex qualitate collegerat vitæ, piè illũ increpat dicens: Nunquid qui contendit cum deo, tam facilè conquiescit? Vtique qui arguit deum, debet & respondere
B illi. Ac si apertius diceret: Qui tanta de tua actione locutus es, cur audita sanctorum vita siluisti? Me enim fuit arguere, de percussiõe mea an fuerit iusta dubitare. Et bona quidẽ tua veraciter protulisti, sed hæc quo tenderent flagella nescisti: qui etsi nõ habes iam quod corrigas, habes adhuc tamẽ quo crescas. In quãta verò virtutis arce quàm plurimos subleuẽ, me ecce narrãte cognouisti. Ipse cõsiderabas tuam, sed aliorum celsitudinẽ nesciebas. Auditis igitur alienis virtutibus, si quid vales, responde de tuis. Scimus autem quòd cordis sui oculum per elationis tenebras extinguit, qui cùm recta agit, considerare meliorum merita negligit. At contrà magno humilitatis radio sua opera illustrat, qui aliorum bona subtiliter pẽsat: quia dum ea quæ ipse fecerit, facta foris & ab aliis conspicit, eum qui de singularitate intus erumpere nititur, superbiæ tumorem premit. Hinc est quòd voce dei ad Heliam
3.Reg.19. solum se æstimantem dicitur: Reliqui mihi septem milia virorũ qui non curuauerũt genua ante Baal, vt dum nõ solũ se remãsisse cognosceret, elationis gloriam quæ ei de singularitate surgere poterat, euitare posset. Beatus itaque Iob nihil peruersè egisse reprehenditur, sed de aliorum etiam bene gestis docetur, vt dum se æquales & alios habere cõsiderat, ei qui singulariter summus est, se humiliter subdat.

Libri trigesimiprimi Moralium sancti
C Gregorij finis.

LIBER TRIGESIMVS SECVNDVS MO-

ralis expositionis sancti Gregorij papæ in librum Iob.

Quòd sancti ea quæ cum minori sollicitudine attendunt quando cogitãt uel agunt, & quasi leuia negligunt, cùm fuerint compuncti diuinitus, quasi grauia illa & mortifera perhorrescunt.

Caput. I.

SANCTI viri quo apud deum altius virtutum dignitate proficiunt, eo subtilius indignos se esse deprehendunt: quia dum proximi luci fiunt, quicquid eos in seipsis latebat inueniunt, & tanto magis foris sibi deformes apparent, quanto minus pulchrum est quod intus vident. Vnusquisque enim sibi dum tactu veri luminis illustratur ostenditur, & vnde agnoscit quid est iustitia, inde eruditur vt videat quid est culpa. Hinc est quod sæpe mens nostra quanuis frigida in conuersationis humanæ D actione torpescat, quanuis in quibusdã delinquat & nesciat, quanuis peccata quædam quasi nulla perpendat, cùm tamen ad appetenda sublimia orationis compunctione se erigit, ipso suæ cõpunctionis oculo excitata, ad circunspiciendam se post fletum vigilantior redit. Nam cùm neglectam se deserit, & noxio torpore torpescit, vel ociosa verba vel inutiles cogitatiões minoris esse reatus omnimodo credit. At si igne compunctionis incalescens, à torpore suo tacta subito afflatu contemplationis euigilet, illa quæ leuia pauloante credidit, mox vt grauia ac mortifera perhorrescit. Cuncta enim vel in minimis noxia quasi atrocissima refugit: quia videlicet per conceptionem spiritus grauida, introire ad se iam inania nulla permittit. Ex eo enim quod intus conspicit, quàm sint horrenda hæc quæ exterius perstrepunt sentit, & quãto amplius subleuata profecerit, tãto magis refugit infima in quibus prostrata defecit. Nihil quippe eam nisi id quod interi⁹ viderat pascit, atque eo grauius tolerat, quicquid se ei extrinsecus ingerit, quo illud non est quod interius vidit, sed ex his interioribus quæ raptim videre potuit, ad exteriora quæ tolerat iudicandi regulam sumit. Super se enim rapitur dum sublimia contemplatur, & semetipsam iam liberius exceden do cõspiciens, quicquid ei ex seipsa sub seipsa remanet, subtilius comprehendit. Ex qua re miro modo agitur, vt sicut superius dictum est, vnde dignior efficitur, inde sibimet indigna videatur, & tunc rectitudini se longè esse sentiat, cùm ap E propinquat. Vnde Salomon ait: Cuncta tentaui in sapientia, Eccli. 7. & dixi: Sapiens efficiar, & ipsa longius recessit à me. Quæsita enim sapientia longè recedere dicitur: quia appropinquãti altior videtur. Qui verò hanc nequaquam quærunt, tanto se ei propinquos æstimant, quanto & eius rectitudinis regulam ignorant: quia siti in tenebris, mirari lucis claritatem nesciunt quam nunquã viderunt: cumque in forma eius pulchritudinis non tenduntur, in semetipsis libenter quotidie deformiores fiunt. Nam quisquis eius radiis tangitur, sua illi manifestius tortitudo monstratur, & eo verius inuenit quantum flectatur in vitio, quo sagacius summa cõsiderans, conspicit quantum distat à recto. Vnde beatus Iob humanũ genus virtutibus transiens, amicos loquendo superauit, sed loquente deo, sublimius eruditus semetipsum cognoscendo reticuit. Illos nanque iniustè loquentes subdidit, sed ad verba locutionis intimæ reum se iustè cognouit. Et quidem cur flagellatus sit nescit, sed tamen cur flagella veneratus diuina nõ sit, silendo redarguit. Diuina enim iudicia cùm nesciuntur, non audaci sermone discutienda sunt, sed formidoloso sileutio veneranda: quia & cùm causas rerum conditor in flagello non aperit, eo iustas indicat, quo se eas facere qui summè iustus est demonstrat. Vir ergo sanctus & prius de locutione, & post de silentio reprehensus, quid de semetipso sentiat innotescat. Ait enim:

F *Quòd de uerbo ocioso nec sancti possunt excusari, licèt manu operis in conspectu dei studeant operire.*

Qui leuiter locutus sum, respondere quid possum? Ac si dicat: Sermonem meum defenderem, si hunc cum rationis pondere protulissem. At postquam lingua leuitate vsa conuincitur, q⁹id restat nisi vt conticendo refrenetur?

Sequitur: Manum meam ponam super os meum.) V su sacri eloquij in manu operatio, in ore locutio solet intelligi. Manum ergo super os ponere, est virtute boni operis culpas tegere incautę locutionis. Quis verò inueniri potest qui quamlibet perfectus sit, de ocioso tamen sermone non Iaco.3. peccet? Iacobo attestãte, qui ait: Nolite plures magistri fieri, Ibidem. in multis enim offendimus omnes. Et rursum: Linguã nullus hominum domare potest. Cuius culpas redarguẽs per semetipsam veritas dicit: Dico autem vobis quoniam omne verbũ Mat.12. ociosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationẽ in die iudicij. Sed sancti viri ante dei oculos studẽt culpas linguæ tegere meritis vitæ, studentbonorum operum pondere premere immoderata verborũ. Vnde in sancta Ecclesia manus super os ponitur, dum in electis eius quotidie ociosæ locutionis vitium bonæ actionis virtute operitur. Scriptũ nanque est: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum Psal.31. tecta sunt peccata. Sed rursum cùm scriptum sit: Omnia nu- Heb.4. da & aperta

Universidad de Deusto
Biblioteca

G da & aperta sunt oculis eius,quomodo tegi possunt quæ eius oculis cui cuncta nuda sunt,abscondi nequaquã possunt? Sed quia hoc quod tegimus inferius ponimus,atque hoc vnde tegimus nimirum superducimus, vt quod est subterpositũ tegamus,tegere peccata dicimur,quę quasi subterponimus dũ abdicamus, eisque aliud superducimus dum bonæ actionis opus ad hoc pòst eligimus vt preferamus. Qui ergo priora mala deserit,& bona posteri⁹ facit,per hoc quod addit, trãsactam nequitiam tegit, cui boni operis merita superducit. Beatus igitur Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, & in verbis suis sua allegans,nostra designans,dicat ex se,dicat ex nobis, manum meam ponam super os meum,id est,hoc quod districto iudici de sermone meo in me displicuisse considero, ante eius oculos sub velamine recti operis abscondo. Sequitur:

Quòd Iob correctus non defendit,sed humiliter confitetur se peccasse in eo quod se credidit iustum & frustra percussum,& innocentia propriæ conscientiæ cõtentus,districtionem superni examinis attendit.

Vnum locutus sum,quod vtinam non dixissem,& alterum quibus vltra non addam.) Si transacta beati Iob verba discutimus, nihil eum nequiter dixisse reperimus.Si verò dicta ei⁹ quæ cum veritate ac libertate prolata sunt,in aliquo superbiæ vitio flectimus,duo iam solummodo non eruut:quia multa sunt. Sed quia loqui nostrum,est hominibus occultum seu sum verbis aperire,loqui verò nostrum ad diuinas aures,est
H motum mentis etiam expressione actionis ostendere,beatus Iob ad libram se subtilissimi examinis pensans,locutione sua secundò se deliquisse confitetur. Vnum enim loqui illicitè, est res flagello dignas agere,aliud loqui illicitè,est etiam de flagello murmurare. Qui ergo ante increpationem dominicam in omni opere hominibus prælatus fuit,ipsa in altum increpatione proficiens,& minus se rectum prius in opere, & minus se patientem pòst in verbere agnouit. Vnde semetipsum redarguit dicens: Vnum locutus sum,quod vtinam nõ dixissem,& alterum,quibus vltra non addã. Ac si dicat: Rectum me quidem inter homines,credidi, sed te loquente, & ante flagella prauum,& pòst flagella me rigidũ inueni. Quibus vltra non addam:quia iam quãto nunc te loquentẽ subtilius intelligo,tanto meipsum humilius inuestigo.

Quid sit quod per Moysen agnum uel capram iubetur offerre qui bene uel malè se facturum iuramento protulerit,& hocipsum obliuione transcendit.

Caput.II.

I ET quia beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenet, possunt electis omnibus hęc eius verba cõgruere, qui cognoscentes dominum,in vno & alio deliquisse se sentiunt:quia se intelligũt vel in cogitatione & opere,vel in dei ac proximi neglecta dilectione peccasse. Quibus se promittunt vltra nil addere:quia per conuersionis gratiam curant pœnitendo quotidie etiam transacta purgare.Per hoc tamẽ quod beatus Iob de duobus se pœnitendo redarguit,liquidò ostendit quòd peccator omnis in pœnitentia duplicem habere gemitum debet,nimirum quia & bonum quod oportuit nõ fecit,& malum quod non oportuit fecit. Hinc est enim quod per Moysen de eo qui iuramentum protulit vt vel malè quid vel bene faceret,& hoc ipsum obliuione transcendit,dicitur: Leui.5. Offerat agnam de gregibus siue capram, orabitque pro eo sacerdos & pro peccato eius. Sinautem non potuerit offerre pecus,offerat duos turtures vel duos pullos columbarum, vnum pro peccato, & alterum in holocaustum.Iuramentum nanque proferre,est voto nos diuinæ seruitutis alligare. Et cùm bona opera promittimus,bene nos facere spondemus. Cùm verò abstinentiam cruciatumque carnis nostræ vouemus,malè ad præsens nos nobis facere iuramus.Sed quia nullus in hac vita ita perfectꝰ est vt quãlibet deo deuotus sit,inter ipsa quantũcunq; pia vota non peccet, pro peccato agna offerri de gregibus siue capra præcipitur.Quid enim per agnam nisi actiuæ vitæ innocentia,quid per caprã quæ in summis sæpe extremisque rupibus pendens pascitur, nisi contẽplatiua vita signatur? Qui ergo se conspicit promissa ac proposita non implesse, ad sacrificium dei sese studiosius debet vel innocentia boni operis,vel sublimi pastu contemplationis accingere.Et bene agna de gregibꝰ,capra verò offerri de K
gregibus non iubetur:quia actiua vita multorum est, contẽplatiua paucorum. Et cùm hæc agimus quæ multos agere & egisse cõspicimus,quasi agnam de gregibus damus. Sed cùm offerentis virtus ad agnam capramque non sufficit:in remedio pœnitentis adiungitur,vt duo pulli columbarum vel duo turtures offerantur. Scimus quia columbarum pulli vel turtures pro cantu gemitus habent. Quid ergo per duos columbarum pullos vel duos turtures,nisi duplex pœnitentię nostræ gemitus designatur?vt cum ad offerenda bona opera nõ assurgimus,nosmetipsos dupliciter desleamus: quia & recta non fecimus,& praua operati sumus. Vnde & vnꝰ turtur pro peccato, alter verò offerri in holocaustum iubetur. Holocaustum nanque totum incensum dicitur. Vnum ergo turturem pro peccato offerimus,cùm pro culpa gemitũ damus, de altero verò holocaustũ facimus,cùm pro eo quòd bona negleximus,nosmetipsos funditus succẽdentes igne doloris ardemus.Quia igitur duplex in pœnitentia gemitus debetur,beatus Iob diuinæ vocis increpatione proficiens,atque in sua reprehensione succrescens,dixisse se vnum & alterum pœnitẽs fatetur,ac si apertè dicat, & erga bona per negligẽtiam torpui, & ad mala per audaciam prorupi.

Textus capitis quadragesimi libri beati Iob.

RESpõdens autem dominus Iob de L
turbine dixit: Accinge sicut vir lũbos tuos,interrogabo te & indica mihi.Nunquid irritum facies iudicium meum,& condemnabis me vt tu iustificeris? Si habes brachiũ sicut deus,& voce simili tonas, circunda tibi decorẽ,& in sublime erigere,& esto gloriosus, & speciosis induere vestibus. Disperge superbos in furore tuo,& confunde eos,& respiciens omnem arrogantem humilia. Respice cunctos superbos & confunde eos, & contere impios in loco suo.Absconde eos in puluere,simul & facies eorum demerge in foueam, & ego confitebor quòd saluare te possit dextera tua. Ecce Behemoth quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet. Fortitudo eius in lumbis eius,& virtus illius in vmbilico vẽtris eius.Stringit caudam suam quasi cedrum, nerui testiculorum eius perplexi sunt. Ossa eius velut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminę ferreæ. Ipse est principium viarum dei. Qui fecit eũ, applicabit gladiũ eius. Huic montes herbas ferunt.Omnes bestiæ agri ludent ibi. Sub vmbra dormit,in secreto calami,in locis humentibus. Protegunt vmbræ vmbram eius, circũdabunt eum salices torrentis.Ecce absorbebit fluuium, & M
non mirabitur,& habet fiduciã quod influat Iordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eum,& in sudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris Leuiatham hamo,& fune ligabis linguam eius? Nunquid pones circulum in naribus eius,aut armilla perforabis maxillam eius? Nunquid multiplicabit ad te preces,aut loquetur tibi mollia? Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum? Nunquid illudes ei quasi aui,aut ligabis eum ancillis tuis? Concident eũ amici, diuident illum negociatores. Nunquid implebis sagenas pelle eius,& gurgustium piscium capite illius? Pones super eum manum tuam. Memento belli, nec vltra addas loqui. Ecce spes eius frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

Caput.III.

RESpondens autem dominus Iob de turbine dixit: Accinge sicut vir lumbos tuos,interrogabo te,& indica mihi.) Quid sit dominum de turbine respondere:quid beatum Iob lumbos accingere,quid interrogare dei, quid hominis indicare,primo iam domini sermone tractatũ est.Quia

A est.Quia ergo lectoris tædio parcimus,curamus summopere ne dicta replicemus. Sequitur:

Quòd qui in flagellis positus murmurat, iustitiam ferientis accusat.

Nunquid irritum facies iudicium meum,& condemnabis me vt tu iustificeris?) Quisquis cõtra domini flagella semet ipsum defendere nititur,flagellantis iudicium euacuare conatur. Nam cum culpa sua feriri se denegat, quid aliud quã iustitiam ferientis accusat? Beatum itaque Iob non idcirco flagella cœlestia percusserunt vt in eo culpas extinguerent, sed potius vt merita augerent, quatenus qui tranquillitatis tempore in tanta sanctitate claruerat, & ex percussione pateſceret quæ in eo etiam patientiæ virtus latebat. Qui quidem culpam suam inter flagella non inueniens,nec tamẽ flagella eadem causam sibi esse augendi meriti deprehendens, iniustè se feriri credidit,cùm quid in se debuisset corrigi nõ inuenit.Sed ne ipsa innocentia in tumorem elationis insſetur diuina voce corripitur,& mens eius ab iniquitate libera,sed verberibus pressa, ad iudicia occulta reuocatur, vt superna sententia, etsi non est cognita,non tamẽ credatur iniusta,sed eo saltem iustum credat omne quod patitur, quo nimirum constat quia deo authore patiatur. Magna enim satisfactio
B percussionis est,voluntas iusta conditoris. Quæ cùm iniustũ facere nil solet,iusta agnoscitur etiam si latet.Nam cùm pro iniustitiæ peccato percutimur,si in percussione nostra diuinæ volũtati coniũgimur,mox à nostra iniustitia ipsa coniunctione liberamur. Quisquis enim iam percussionem tolerat, sed adhuc causas percussionis ignorat,si iustum credẽs hoc ipsum contra se iudicium amplectitur, eo ipso ab iniustitia sua iam correctus est,quo percussum se iustè gratulatur. In vindicta enim sua deo se socians,sese contra se erigit,& magna est iam iustitia quod voluntati iudicis concordat in pœna,cui discrepauit in culpa. Vir igitur sanctus quia in nulla deo culpa discrepauerat,quasi cum difficultate ei inter supplicia concordabat.Neque enim credidit quòd flagella quæ solẽt vitia extinguere, in illo sola merita augerẽt.Vnde nũc iustè corripitur,vt occultis iudiciis & nesciens subderetur, eiq́ue dicitur: Nunquid irritum facies iudicium meum,& cõdemnabis me vt tu iustificeris? Ac si apertè diceretur: Tua quidem bene acta consideras,sed mea occulta iudicia ignoras.Si ergo ex tuis meritis cõtra mea flagella disputas, quid aliud quàm me de iniustitia addicere te iustificando festinas? Sequitur:

Quòd ex considerata magnitudine & iustitia creatoris, cuiusque meriti sint homines,infirmos se cognoscãt
C *& peccatores,& quòd Anthropomorphitarum hæresis sit deum æstimare in sua natura secundum membra humana & lineamenta corporea.*

Caput.IIII.

SI habes brachium sicut deus, & si voce simili tonas.) Quia humanum genus beatus Iob meritis transcendebat,eum pius conditor & eruditor ad considerandam similitudinem suæ magnitudinis prouocat, vt cognita tanta dissimilitudine, in humilitate se premat. Sed cum in deo vox & brachium dicitur,cauendum summopere est,ne quid in eo mẽs corporeum suspicetur. In Anthropomorphitarum nãq; hæresim cadere est, eum qui incircũscriptè implet & circũplectitur omnia,intra corporalia lineamenta cõcludere. Sed omnipotens deus ad sua nos trahens,vsque ad nostra se humiliat,atque vt alta insinuet,humilibus cõdescendit, quatenus paruulorum animus rebus cognitis enutritus, ad inquirenda exurgat incognita,atq; ab eo qui longè super ipsum est,quędam iuxta se audiens,quasi quibusdam ad illum passibus moueatur. Vnde fit vt per scripturam suam aliquando à corporibus hominũ,aliquando à mentibus,aliquando verò ab auibus,aliquando etiam ab insensatis rebus quasdam longè dissimiles in se similitudines trahat. Prærũque enim à corporibus hominum in se similitudinem trahit,sicut de eo prophe-
Zacha.2. ta ad Israëlitas dicit: Qui tetigerit vos,tanget pupillã oculi eius.Et sicut de eo rursum speranti homini per prophetam
Psal 90. dicitur: In scapulis suis obumbrabit tibi. Constat nimirum quòd in natura sua nec oculum deus nec scapulas habeat,sed quia nos per oculum cernimus,in scapulis verò onera sustinemus,deus quòd omnia videt, oculum habere perhibetur, D
quòd verò nos tolerat,atque eoipso quo tolerat seruat, obũbrare nobis in scapulis dicitur.Ait enim:In scapulis suis obũbrabit tibi. Ac si diceretur peccatori homini,& pòst peccatum veniam deprecanti:Ea pietate dominus te protegit,qua te pietate tolerauit. Obumbrat enim in scapulis suis:quia dũ portat defendit. Caput.V.

ALiquando verò à mentibus in se similitudinem trahit,sicut per prophetam ad Israël dicit: Recordatus sum,tui miserans adolescẽtiam tuam.Et rursum Hiere.2.
per sponsę comparationem loquens ait: Et si illa oblita fuerit,ego tamen non obliuiscar tui. Quis enim nesciat quia dei Esa.49.
memoria nec obliuiõe rumpitur,nec recordatione sarcitur? Sed dum aliqua deserens prætermittit,more mentium obliuisci dicitur,& cùm pòst longum tempus quæ voluerit visitat,nostræ mutabilitatis coniuetudine recordatus vocatur. Quo enim pacto diuinitatis ei⁹ vim obliuio dissipat,cui ipsa quoque laudabilis memoria essentialiter concordat? Nulla nanque nisi aut præterita aut absentia recordantur. Quomodo ergo de⁹ præteritorum reminiscitur, cùm ipsa quæ in semetipsis præstereunt, eius nutui semper præsentia assistunt? Aut quomodo absentiũ recordatur, dum omne quod est,per hoc illi præsto est quod in ipso est? Quod si ei præsto non esset,omnino non esset:nam non existentia videndo creat, existentia videndo continet. Quicquid ergo creator non videt, E
essentia subsistendi caret. Aliquando autem ab auibus in illum similitudo trahitur,sicut per Moysen dicitur: Expandit Deut. 32.
alas suas,& assumpsit eos.Et sicut propheta ait: Sub vmbra Psal.16.
alarũ tuarum protege me. Quia enim nos paruulos dũ protegit nutrit,& non graui atque onerosa,sed leui & blãda protectione nos refouet,dum suas in nos misericordias exerit, quasi more super nos auium alas tendit. Aliquãdo etiam insensatis rebus propter infirmitatem nostram alta condescẽsione se cõparat,sicut per prophetam dicit: Ecce ego stride- Amos.2.
bo super vos sicut stridet plaustrum onusti fœno. Quia enim fœnum est vita carnalium,sicut scriptũ est: Omnis caro fœ- Esa.40.
num,in eo quòd dominus vitam carnaliũ patitur,more plaustri fœnum se portare testatur. Cui sub fœni onere stridere, est pondera & iniquitates peccãtium cum querela tolerare. Cùm ergo longè dissimiles in se similitudines trahat,solerter intuendum est quòd quædam talia aliquando dicãtur in deo propter effectum operis,aliquãdo autem ad indicandam eius substantiam maiestatis. Nam cùm in deo oculus,scapulæ atque alæ nominãtur,effectus quidam operationis ostenditur. Cùm vero manus,brachium, dextera vel vox in deo dicitur,per hæc vocabula consubstantialis ei filius demõstratur.Ipse quippe est & manus & dextera, de cuius ascensione per Moysen pater loquitur dicens: Tollam in cœlum manũ Deut.32.
meam,& iurabo per dexteram meam.Ipse brachium,de quo Esa.53.
propheta ait: Et brachiũ domini cui reuelatum est?Ipse vox F
quia eum pater gignendo dixit: Filius meus es tu,ego hodie Psal.2.
genui te.Et de quo scriptum est:In principio erat verbum,& Ioan.1.
verbum erat apud deum,& deus erat verbum.Per hoc verbum fecisse patrem omnia Dauid asserit dicens: Dixit,& facta sunt. Deum ergo brachium habere,est operantem filium Psal.32.
gignere. Voce tonare,est consubstantialem sibi filium mũdo terribiliter demonstrare. Beato igitur Iob dum dicit dominus:Si habes brachium sicut deus,& si voce simili tonas,mira dispensatione pietatis eum dum increpat exaltat: quia eũ quem sua comparatione superat, superiorem cunctis demõstrat.Cui in hac propositione subiungit:

Quòd sancti in cõspectu dei gloria & honore & speciosis uirtutum uestibus induantur,superbos uerò extremæ confusionis nuditas maneat.

Circunda tibi decorem,& in sublime erigere,& esto gloriosus,& speciosis induere vestibus.) Subaudis vt ego. Ipse Psal.92.
enim sibi circundat decorem,de quo scriptum est: Dominus regnauit,decorem induit. Ipse apud nos in sublime erigitur, cũ nostris mentibus in natura sua esse impenetrabilis demõstratur. Ipse verò gloriosus est,qui dum seipso perfruitur,accedentis laudis indigens non est. Ipse speciosis induitur vestibus:quia sanctorum angelorum choros quos condidit, in vsum sui decoris assumpsit,& velut quãdam vestem gloriosam sibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

G sam ſibi Eccleſiam exhibet,non habentem rugam aut maculam. Vnde & per prophetam dicitur: Confeſſionem & decorem induiſti,amictus lumine ſicut veſtimẽto.Hic quippe cõfeſſionem induit,illic decorem:quia quos hic per pœnitentiam confitentes fecerit, illic fulgentes per decorem iuſtitiæ oſtendet.Luce ergo ſicut veſtimento amictus eſt:quia ſanctis omnibus, quibus dictum eſt : Vos eſtis lux mundi, in illa æterna gloria veſtietur. Vnde & per Euangelium dicitur,quia tranſfiguratus in mõte domino,veſtimenta eius facta ſunt cãdida ſicut nix. In qua tranſfiguratione quid aliud quam reſurrectionis vltimæ gloria nunciatur? In monte enim veſtimenta eius ſicut nix facta ſunt:quia in ſuperne claritatis culmine ſancti omnes ei luce iuſtitiæ fulgentes adhærebunt.

Pſal.103.
Mat.5.
Marci.9.

Caput.VI.

SEd quia ſpecioſarum veſtium nomine iuſtos ſibi quomodo adiungat inſinuat, iniuſtos etiam quomodo à ſe diſiungat oſtendit. Sequitur: Diſperge ſuperbos in furore tuo.) Subaudis vt ego,qui eos & tranquillitatis tempore vnitos contra me tolero, & diſtrictus quandoque veniens,in meo eos furore diſpergo. Sed inter hæc ſolerter intuendum eſt,quòd grauis perfidiæ error admittitur,ſi fortaſſe quis æſtimet,quòd in illa diuinitatis ſubſtantia, furor & tranquillitas varietur. Creator nanque omnium eo ſummè immortalis eſt,quo creaturæ moræ mutabilis non eſt.

Iaco.1. Hinc de illo per Iacobum dicitur: Apud quem non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio.Hinc rurſum ſcriptũ eſt:Tu autẽ domine,cũ tranquillitate iudicas.Hinc propheta
Sapien.12. Hiere.25. ait:Deſerta facta eſt terra à facie iræ colũbę,à facie furoris & dñi.Quod iram colũbæ prædixerat,hoc furorẽ domini ſubiunxit. Columba nanque valde ſimplex eſt animal , & quia in deum nulla furoris inæqualitas ſerpit,furorem domini irã colũbæ nominauit.Vt enim diuinæ diſtrictionis vim imperturbabilem demonſtraret,& iram dixit, & colũbæ. Ac ſi apertius diceret: Diſtrictum iudicium inconcuſſus exerit, qui permanens mãſuetus iniuſtos punit. Vnde & in extremo iudicio in ſemetipſo incõmutabilis manens, nulla viciſſitudine ac mutabilitate variatur,ſed tamẽ electis ac reprobis nequa quam ſub ſpecie eiuſdem incommutabilitatis oſtenditur: quia & tranquillus iuſtis,& iratus apparebit iniuſtis . Teſte enim conſcientia,intra ſemetipſos deferunt,vnde eorũ mentes æquẽ vnum reſpiciant, ſed non æqualiter modificentur: quia & iſtis eum benignum oſtendit anteacta iuſtitia, & illis terribilem culpa. Quorum pauorem quis explicet,cùm contigerit miſeris & intra ſe culpas cernere, & ante ſe iudicem iuſtum videre? Hoc nimirum quotidie in vſu vitæ præſentis agitur, vt de qualitate venturi iudicis mortalium corda doceantur. Nam cum duo ad iudicium pergunt,alius innocentiæ ſibi conſcius,alius culpæ:ante prolatam ſententiam adhuc tacentem iudicem vtrique conſpiciunt , & tamen culpæ debitor grauem contra ſe iram hoc ipſum iudicis ſilentium ſuſpicatur.Quam iram ſibi non denunciat perturbatio iudicis,ſed recordatio prauitatis:quia etſi adhuc foris reum ſententia nõ clamat,intus tamẽ grauiter cõſcientia accuſat. At contra iuſtitiæ amicus decernentis vultum conſpicit,ſed intus de teſtimonio bonæ recordationis hilareſcit, & quo apud ſe quod metuat non habet,omne quod erga ſemetipſum eſt,blandum videt. Hoc itaque loco furor domini dicitur nõ perturbatio diuinæ ſubſtantiæ,ſed ſuper peccatores malè ſibi conſcios examinatio iuſta vindictæ . Quanuis enim eum tranquillum in iudicio videant, tamẽ quia feriẽdos ſe ab illo non dubitant, eum ſuis moribus perturbatum putant . Sequitur: Et reſpiciens omnem arrogantem humilia.) Ac ſi dicat,vt ego. Apte autem ad vindictæ ordinem arrogantibus ſuperborum culpa præponitur:quia nimirum nõ ſuperbia de arrogantia, ſed generatur arrogantia de ſuperbia.

I

Duobus autem modis à domino peccator vnuſquiſque reſpicitur, cùm aut à peccato conuertitur, aut ex peccato punitur. De reſpectu enim conuerſionis dicitur : Quia reſpexit
Lucæ.22. Pſalm.33. dominus Petrum, & recordatus Petrus verbi Ieſu fleuit amarè. De reſpectu vltionis rurſus dicitur: Vultus autem domini ſuper facientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum. Vtriſque autem modis in humilitate arrogans ſternitur:quia aut pœnitendo cognoſcit culpã,aut pereundo percipit pœnam. Sequitur. Caput. VII.

REſpice cunctos ſuperbos,& confunde eos,& conte- K
re impios in loco ſuo.) Subaudis,vt ego. Superbi enim ex reſpectu domini confunduntur, aut hic de pietate domini cognoſcentes & damnantes crimina,aut illic ſupplicia de iuſtitia ſentiẽtes. Impiorum verò locus ipſa ſuperbia eſt:quia cùm ſcriptum ſit: Initium omnis peccati ſu- Eccli. 10.
perbia, vnde oritur impietas,ibi continetur, quãuis nec quic quam à ſuperbia diſtat impietas. Valde enim ſuperbire eſt impia de authore ſentire. Impius ergo in loco ſuo cõteritur quia ipſa ſuperbia qua eleuatur opprimitur, cũque efferendo ſe in cogitationibus erigit,lumen ſibi iuſtitiæ quod inuenire debuiſſet abſcondit.Sæpe autem dum contra deum falſa gloria exterius proficit,vera miſeria interius inaneſcit. Vnde propheta ait: Deieciſti eos dum alleuarentur. Non e- Eſa. 72.
nim ait:Deieciſti eos poſtquàm eleuati ſunt,ſed dum alleuarentur:quia hoc ipſum fit ſuperbis interius deiici,quod eis falſa contingit gloria exterius eleuari. Ordinante enim diuino iudicio,non eis hic aliud culpa eſt,atque aliud pœna,ſed ſua illis in pœnã vertitur culpa,vt elatis faſtu ſuperbiæ hocipſum ſit verè intus cadere, quod foris oſtenditur proficiſſe. Sequitur: Abſcõde eos in puluere,ſimul & facies eorum demerge in foueam.) Ac ſi dicat,vt ego.Superbos enim atq; impios iuſto iudicio dominus in puluere abſcondit:quia eorum corda ipſis,quæ deſpecto amore creatoris eligũt, terrenis opprimi negociis permittit.Vnde & illorum vitã cùm in extremo iudicio diſcutit,tanquam ſibi abſconditam non L
agnoſcit,dicens:Neſcio qui eſtis.Vita prauorum ſub puluere abſconditur:quia abiectis & infimis deſideriis grauatur. Luc.13.
Quiſquis enim adhuc ea quæ mundi ſunt appetit,quaſi ante faciem veri luminis non apparet:quia nimirum ſub puluere terrenæ cogitationis latet.Hunc prauarum cogitationũ pulueremoppreſſa mens tolerat,quem ventus nequiſſimæ tentationis apportat.

Caput.VIII.

HInc eſt eñ quod de vnaquęq; anima terrenis deſideriis aggrauata ſub Ephraim ſpecie per prophetam Oſee.7.
dicitur: Factus eſt Ephraim panis ſubcinericiꝰ, qui non reuerſatur . Ex natura quippe bene condita eſt nobis intentio quæ ſurgat in deũ,ſed ex conuerſatione nequiter aſſueta ineſt voluptas,quæ preſens premat in ſeculum.Panis autẽ ſubcinericius ex ea parte eſt mundior,quã inferius occultat, atque ex ea parte ſordidior,qua deſuper cinerẽ portat.Quiſquis ergo intentionem qua deum debuiſſet quærere negligit, quaſi more panis ſubcinericij mundiorem partem inferius premit,& cùm curas ſeculi libenter tolerat,quaſi congeſtum cinerem ſuperius portat.Reuerſaretur autem panis ſubcinericius,ſi deſideriorum carnalium cinerem repelleret , & intentionem bonam quam in ſe dudum deſpiciẽdo oppreſſerat, ſuperius oſtentaret . Sed reuerſari renuit , cùm mens amore curarum ſeculariũ preſſa,molem ſuperpoſiti cineris abiicere negligit,dumq; aſſurgere in intentionẽ bonam non appe- M
tit,quaſi mundiorẽ faciem ſubter premit. Apte autem ſubiungitur : Simul & facies eorum demerge in foueam. Ac ſi dicat,vt ego.Iuſto nanq; iudicio ſuperborum facies dominus in foueam mergit:quia intentionem cordis eorum ſeſe vltra homines erigẽtem inferius deiicit. Ima enim reſpicit,cuius facies foueam attendit.Et bene de ſuperbis dicitur quòd eorum facies in foueam demergũtur: quia ſima petunt dum ſuperbiendo altiora appetunt,& quo magis extollendo ſe erigunt,eo magis ruendo inferius tendunt. Terrenã quippe gloriam quærunt , & infima ſunt quæ proſpiciunt dum ſuperbiendo alta ſequũtur. Vnde miro & diuerſo modo res agitur,vt humiles cœlum petant, dum ſe inferius deiiciunt : ſuperbi infima appetant , dum deſpiciendo cæteros quaſi in altioribus extolluntur. Iſti ſe dum deſpiciunt, cœleſtibus iunguntur illi dum ſe erigunt, à ſuperioribus diuiduntur : atque, vt ita dixerim , illi ſe eleuantes deprimunt , iſti deprimentes eleuant. Et bene de ſuperbiẽtibus per Pſalmiſtam Pſal.146.
dicitur:Humiliat autem peccatores vſque ad terram:quia ea quę infra ſunt ambientes dum extollendo ſe erigunt, amiſſo cœlo quid aliud quam terram petũt? Quibus hocipſum iam in ipſis cecidiſſe,eſt relictis ſuperioribus ima queſiſſe.Rectè ergo eorum facies in foueam demergi perhibentur,quia ſequentes infima ad inferni barathrum tendunt.Iuſto enim iudicio

A dicio agitur,vt quos hic voluntaria auerſio excæcat,illic ab intuitu veri luminis digna ſupplicij fouea abſcondat. Igitur quia vir ſanctus tanto diuinæ potentiæ terrore diſcuſſus eſt, vt ei diceretur: Si habes brachium vt deus, & ſi voce ſimili tonas,diſperge ſuperbos in furore tuo,& reſpiciens omnem arrogantem humilia,& cætera quæ deus quidem facere, ſed homo vix ſufficit audire,cuncta hæc qua dominus intentione præmiſerit, fine ſubditæ concluſionis oſtendit,dicens:

Pelagianorum hæreſis præſenti capite deſtruitur , qui ſine adiutorio gratiæ,propria uirtute quemquã poſſe ſaluari affirmant. Caput.IX.

ET ego confitebor quod ſaluare te poſſit dextera tua.) Ac ſi apertè diceret:Si potes terribilia hæc facere,ipſe quæ protuli , tibi & non mihi deputo bona omnia quæ feciſti.Si verò peccãtes alios reſpiciendo nõ potes perdere, liquet quòd à reatu nequitiæ tua te non vales virtute liberare . Ecce diuina voce ad beatum Iob dicitur quòd ſua dextera non ſaluetur:& tamen nonnulli hominum qui ab hu
B ius viri viribus longè ſunt:deſpecto dei adiutorio,ſua ſe fortitudine ſaluari poſſe confidunt . Pro quibus quid deprecari aliud debemus, niſi vt ſi iam dona bonorum operum perceperunt:hoc quoque donum accipiant, vt à quo hæc acceperint diſcant? Quia autem præmiſſis verbis dominus potentiã ſuę magnitudinis intulit:nunc in ſubſequentibus nequitiã antiqui hoſtis oſtendit:vt bonus famulus & auditis priusvir tutibus domini ſciret quantum diligeret:& cognita poſt cal liditate diaboli,diſceret quantum timeret. Vnde bene per
Amos.3. prophetam dicitur : Leo rugiet, quis non timebit? Dominus deus locutus eſt: quis non prophetabit ? Poſtquam enim virtutes ſui conditoris innotuit : nequaquam illum vires aduerſarij latere debuerunt:vt eo magis defenſori ſuo ſe humilius ſubderet, quo hoſtis ſui nequitias ſubtilius agnouiſſet:protectoremq; ſuum tanto ardentius quæreret , quanto terribiliorem hoſtem cognoſceret quem vitaret . Certum quippe eſt quia minus diligit ereptorem ſuum,qui minus intelligit periculum quod euaſit, & vile ſolatium deputat defenſoris,qui virtutem aduerſarij debilem putat . Vnde bene
Pſal.17. ereptionem ſuam domino tribuens propheta dicebat : Diligam te domine virtus mea,apertè videlicet dicens,eo te magis diligo , quo infirmitatem propriam ſentiens, virtutem
Pſal.16. meam te eſſe cognoſco. Hinc rurſum ait: Mirifica miſericordias tuas,qui ſaluos facis ſperantes in te : quia tunc nimirum miſericordiæ domini miræ apud noſmetipſos qui eripimur fiunt , cùm per eaſdem miſericordias quàm grauia fuerint pericula quæ euaſimus agnoſcimus. Et quia ſermone præcedenti dominus beato Iob mira opera ſanctorum ſequentium patefecit,vt his auditis diſceret,de virtutum ſuarum culmine quàm humilia ſentire debuiſſet,nunc ei cũ quo hoſte bellum gerat oſtenditur, & vires fraudeſq; illius ſubtilius iudicantur, vt qui ad colloquium authoris ſui perdu-
C ctus eſt,argumẽta aduerſarij apertè cognoſcat. Verbis enim ſequentibus fideli famulo dominus cũctas hoſtis callidi machinationes inſinuat, omne quod opprimendo rapit ,omne quod inſidiando circumuolat, omne quod minando terret, omne quod ſuadẽdo blãditur,omne quod deſperando frangit, omne quod promittendo decipit.Cuncta ergo tergiuerſationis eiꝰ certamina exorditur dicens:Ecce Behemoth quẽ feci tecum.

Quòd Manichæorum hæreſis qui aſtruunt duo principia,deum ſcilicet, & neſcio quam tenebrarum gentem,conuincatur : cum manifeſtum ſit quòd in principio deus omnem ſpiritalem & corporalem creaturam fecerit,primò in ſubſtantia materiæ,deinde in formarum diſtinctione. Caput.X.

QVem ſub Behemoth nomine,niſi antiquum hoſtem inſinuat ? qui interpretatus ex hebræa voce in latina lingua animal ſonat. Cuius inferius dum malitia ſubditur , patenter perſona monſtratur. Sed cùm de deo ſcriptum ſit quia fecit omnia ſimul, cur hoc animal cum homine feciſſe ſe indicat,dum cuncta quia ſimul fecerit conſtat? Rurſum quærendum eſt,quomodo deus cuncta ſimul condidit,dum Moyſes ſex dierum mutatione vari- D
ante diſtinctè creata deſcribat? Quod tamen citius agnoſcimus,ſi ipſas cauſas originum ſubtiliter indagamus . Rerum quippe ſubſtantia ſimul creata eſt, ſed ſimul ſpecies formata non eſt,& quod ſimul extitit per ſubſtantiam materiæ,nõ ſimul apparuit per ſpeciem formæ . Cùm enim ſimul factum cœlum terraque deſcribitur, ſimul ſpiritalia atque corporalia, ſimul quicquid de cœlo oritur,ſimul factum quicquid de terra producitur indicatur.Sol quippe luna & ſydera quarto die in cœlo facta perhibentur,ſed quod quarto die proceſſit in ſpecie, primo die in cœli ſubſtantia extitit per conditionem . Primo die creata terra dicitur : & tertio arbuſta condita, & cuncta terræ virentia deſcribuntur,ſed hoc quod die tertio ſe in ſpecie protulit, nimirum primo die in ipſa de qua ortum eſt terræ ſubſtantia conditum fuit.Hinc eſt quòd Moyſes & diſtinctè per dies ſingulos condita omnia retu- Gene.2.
lit, & tamen ſimul omnia creata ſubiunxit, dicens: Iſtæ ſunt generationes cœli & terræ, quando creatæ ſunt in die quo fecit dominus cœlum & terram , & omne virgultum agri antequã oriretur in terra, omnemque herbam regionis.Qui enim diuerſis diebꝰ creatum cœlũ & terram,virgultum,herbamque narrauerat,nunc vno die facta manifeſtat,vt liquidò oſtenderet quòd creatura omnis ſimul per ſubſtãtiam extitit, quanuis non ſimul per ſpeciem proceſſit. Hinc illic quoque Gene.1.
ſcriptum eſt : Creauit deus hominem ad imaginem ſuam,ad E
imaginem dei creauit illum, maſculum & fœminã fecit eos. Necdum enim Eua facta deſcribitur, & iam homo maſculus & fœmina perhibetur. Sed quia ex Adę latere proculdubio fœmina erat proceſſura,in illo iam computatur per ſubſtantiam, à quo fuerat producenda per formam. Conſiderare tamen hæc in minimis poſſumus, vt ex minimis maiora penſemus. Herba nanque cùm creatur, necdum in illa fructus,nec dum fructus ſui ſemen oſtendit.Ineſt vero ei etiam cũ nõ apparet fructus & ſemen:quia nimirũ ſimul ſunt in radicis ſubſtantia, quæ non ſimul prodeunt per temporis incrementa. Sed quia hæc ſimul creata per ſubſtantiam dicimus,quæ prodire alia ex aliis inuenimus,quo pacto cùm beato Iob Behemoth creatus aſſeritur, cùm neque vna ſit ſubſtantia angeli & hominis, neque homo ex angelo, neque angelus ex homine proferatur? Si verò propter hoc factus Behemoth cũ beato Iob dicitur, quod creatura omnis ab authore,qui in actione ſua nequaquam temporis protelatione diſtenditur, ſimul condita non dubitatur:cur de Behemoth ſpecialiter dicitur, quod commune cum creaturis omnibus generaliter habetur? Sed ſi rerum cauſa ſubtili diſcuſſione penſamus , ſimul angelum factum hominemque cognoſcimus: ſimul videlicet non vnitate temporis, ſed cognitione rationis,ſimul per acceptam imaginem ſapientiæ,& non ſimul per coniunctã ſubſtantiam formæ. Scriptum nanque de homine eſt:Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram . Et per Ezechielem,ad ſatan dicitur: Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia & perfectus decore in delitiis paradiſi dei fuiſti. In cuncta igitur creatura, homo & angelus ſimul conditus extitit: quia ab omni creatura irrationabili diſtinctus proceſſit. Quia ergo in cuncta conditione rerum nullum rationale animal niſi angelus & homo eſt , quicquid ratione vti non poteſt, cum homine factum non eſt . Dicatur itaque homini,dicatur de angelo, qui etſi potentiam ſublimitatis perdidit, ſubtilitatem tamen naturæ rationalis non amiſit : Ecce Behemoth quem feci tecum,vt dum homo eum qui in ratione ſecum factus eſt periſſe conſideret, vicinum ſibi caſum ſuperbiæ ex ipſa propinqui ſui perditione pertimeſcat . In his autem verbis ſolerter intuendum eſt , quod apertè voce dominica nefarium Manichæi dogma reprehenditur, qui dum duo principia loquitur , tenebrarum gentem non factam aſſerere conatur . Quomodo enim non facta gens nequiſſima dicitur , dum Behemoth iſtum, videlicet authorem nequitiæ per naturam bene conditum ſe dominus feciſſe teſtatur? Sed quia Behemoth iſte cum quo ſit factus audiuimus, perditus quid agat audiamus. Sequitur:

Quòd eſcæ diaboli electæ ſint,& hypocritarum,ſimulatione maximè ſaturetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Fœnum sicut bos comedet.) Si prophetarum sollicitè verba discutimus,hæc & illa vno spiritu prolata reperimus. Esaias nanque cùm cerneret vitam peccantium ab antiquo & insatiabili hoste deuorari,ait: Leo sicut bos comedet paleas. Quid autem fœni palearumque nomine nisi carnalium vita signatur? De qua per prophetam dicitur: Omnis caro fœnum. Qui ergo hic Behemoth,illic leo,qui hic fœnum,illic paleæ nominantur. Sed perscrutari mens nititur cur iste vel apud Esaiam leo, vel hic dominica voce Behemoth,in comessatione fœni vel paleæ, vtroque loco non equo,sed boui comparetur. Quod tamen citius agnoscimus, si in vtrisque animalibus quæ sit nutrimentorum distantia perpendamus. Equi nanque fœnum quamlibet sordidum comedunt,aquam verò non nisi mundam bibunt. Boues autem aquam quamlibet sordidam bibunt, sed fœno non nisi mundo vescuntur. Quid est ergo quòd boui qui mundo pabulo pascitur,Behemoth iste comparatur, nisi hoc quod de isto antiquo hoste per prophetam alium dicitur: Esca eius electa? Neque enim se eos gaudet rapere,quos prauis ac sordidis actionibus implicatos in imis secum respicit voluntariè iacere. Fœnum ergo comedere sicut bos appetit: quia suggestionis suæ dente conterere mundam vitam spiritalium quærit. Sed quærendū video quomodo Behemoth iste fœnum sicut bos comedens, vitam spiritualium consumere dicitur,cùm sicut supra dictū est,fœni nomine vita carnalium designatur. Esca quoque eius
H electa iam non erit, si fœnum comedens,carnales rapit. Sed ad hæc citius occurrit: quia nonnulli hominum & apud deū fœnum sunt,& apud homines sanctitatis nomine censentur, cùm & ante humanos oculos aliud ostendit vita, & ante diuina iudicia aliud intendit conscientia. Ii itaque apud humana iudicia electi sunt,sed apud subtile domini examen fœnū.
1.Reg.10. An ante diuinos oculos Saūl fœnum non erat: de quo Samuël propheta populo dicebat: Certè videtis quem elegit dominus: & de quo paulò superius dicitur: electus & bonus? Quem enim peccans populus meruit: & apud deum reprobus extitit: & tamen caularum ordine electus & bonus fuit.

Caput.XI.

Ecclés.8. QVia multi fœnum sunt,& electos se ex humana æstimatione suspicantur,bene per Salomonem dicitur: Vidi impios sepultos, qui etiam dum adhuc viuerent, in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. Quia multi fœnum sunt: sed tamen sanctitatis fauore vallantur,bene quidam sapiens indicat dicens: Transi hospes,& orna mensam. Transeundo nanq; hospes,ornare mēsam dicitur: quia si ad altare
Eccli.29. dei quis positus per bona opera gloriam propriam quærit: & de ostentatione sanctitatis eius laus altaris extenditur, & ipse tamen apud deum in numero ciuium non habetur. Aliis eius opinio proficit, & tamen à deo extraneus ipse pertransit. Mensam itaque transeundo decorauit, quia stare ad sacra noluit,qui per omne quod agere studuit,ad humanas laudes mente decurrit. Quia ergo nonnulli mundam quidem vitam per studium ducunt, sed ex illa intus placere non appetunt,rectè & esca eius electa dicitur: & tamen fœnum sicut
I bos comedere Behemoth iste perhibetur. Quasi enim ante os Behemoth istius mundum fœnum in terra, atque in infimis iacet, cùm & vita quasi innocens per mandatorum custodiam agitur,& tamen inter actionem quæ bona ostenditur,cor ad appetenda sublimia non eleuatur. Quid itaque vtilitatis agit qui in se munditiam vitæ custodit, si per intentionem infimam in ore Behemoth huius inueniendum se in terra derelinquit? Quia igitur omnipotens deus quid hostis noster agat insinuat,nunc quomodo præualeat innotescit,vt calliditatis eius nequitia quo aperti? cognoscitur,eo facilius superetur. Sequitur.

Quòd malorum mentes diabolus in uirtute possideat.

Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus eius in vmbilico ventris eius.) Seminaria coitus viris in lumbis esse,ineſſe autem fœminis in vmbilico perhibentur. Hinc est enim quod
Lucæ.12. veritas discipulis dicit: Sint lumbi vestri præcincti. Hinc Petrus cùm luxuriam à corde restringeret,admonebat,dicens:
1.Pet.1. Succincti lumbos mentis vestræ. Hinc Paulus cùm per Abrahæ sacrificium Melchisedech tempore leui sacerdotium di- K
ceret decimatum: vbi tunc in Abrahæ corpore Leui lateret Heb.7.
ostendens,ait: Adhuc enim in lumbis patris erat. Quia verò seminarium luxuriæ fœminis in vmbilico continetur, propheta testatur: qui sub specie fœminæ prostitutæ ludęæ petulantiam increpans,ait: In die ortus tui,nō est præcisus vEzec.16.
bilicus tuus. In die quippe ortus vmbilicū præcidere,est cōuersionis tempore carnis luxuriam resecare. Quia enim difficile est malè inchoata corrigere, & semel formata deformiter in melius reformare,de ortu suo ludęa reprehenditur, quæ dum in deo nata est, impræcisum vmbilicum retinuit: quia fluxa luxuriæ non abscidit. Quia igitur potestate diaboli vtriusq; generis sexus valde ex luxuriæ infirmitate substernitur,& fortitudo eius in lumbis contra masculos,& virtus illius contra fœminas in vmbilico perhibetur.

Caput.XII.

SEd cur cùm Behemoth istum fœnum comedere intulit, prima deceptionis eius argumēta luxuriæ damna subiunxit,nisi quòd liquidò omnibus patet,quia postquam semel hominis spiritum superbia ceperit, mox se ad corruptionem carnis extendit? Quod in ipsis quoque hominibus Gene.3.
primis agnoscimus, qui dum post perpetratam superbiam pudenda membra contegunt,patenter indicarunt,quia postquàm apud semetipsos intus arripere alta conati sunt, mox in carne foris erubescenda pertulerunt. Behemoth itaque iste insatiabiliter sæuiens, & deuorare totum simul hominē L
quærens,modo in superbiam mentem erigit, modo carnem luxuriæ voluptate corrumpit. Bene autem nequaquam fortitudo eius in lumbis vel vmbilico eorum dicitur, qui prosternuntur: sed fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius. Ac si apertè diceretur: Fortitudo eius in lumbis suis,& virtus illius in vmbilico ventris sui,quia nimirum eius propriè corpus fiunt, qui suggestionum turpiū blandimentis decepti, ei per luxuriæ fluxa succumbunt. Sequitur.

Quòd tota uirtus diaboli in antichristo stringatur, qui in fine huius mundi causa omnis erit malitiæ, & quasi esset deus immensitate prodigiorum sublimis apparebit.

Stringit caudam suam quasi cedrum.) Multa in his suppetunt,quæ instruendis moribus proferantur, sed prius Behemoth istius violēta discutimus: vt post subtilius astuta detegamus. In scriptura sacra cedri nomine aliquādo alta excellentia gloriæ cœlestis exprimitur: aliquando autem prauorum rigida elatio designatur. Cedri nomine cœlestis gloriæ celsitudo exprimitur, sicut Psalmista testatur: Iustus vt palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Cedri rursus nomine superba prauorum potentia designatur, Psal.91.
M
sicut per eundem prophetam dicitur: Vox domini confrin- Psal.28.
gentis cedros. Quid autem cauda Behemoth istius, nisi illa antiqui hostis extremitas dicitur, cùm nimirum vas proprium illum perditum hominem ingreditur, qui specialiter antichristus nuncupatur. Qui quoniam modo honoribus seculi, modo signis & prodigiis fictæ sanctitatis in tumorem potentiæ eleuari permittitur, rectè voce dominica cauda illius cedro cōparatur. Sicut enim cedrus arbusta cætera in altū crescendo deserit,ita tūc antichristus mundi gloriā tēporaliter obtinens,mensuras hominū & honoris culmine & signorum potestate transcendit. Spiritus quippe in illo est, qui in sublimibus conditus,potentiā naturæ suę non perdidit vel defectus. Cuius idcirco virtus nūc minimè ostendit, quia dispensatione diuinæ potentiæ ligatur. Vnde per Iohannē di citur: Vidi angelum descendentē de cœlo, habentē clauem Apoc.20.
abyssi,& catenam magnā in manu sua,& apprehendit draconem serpentem antiquum,qui est diabolus & satanas: & ligauit eum per annos mille,& misit eum in abyssum, & clausit & signauit super eum. Ligatus quippe missus in abyssum perhibetur, quia retrusus in prauorum cordibus, potentia diuinæ dispensationis astringitur, ne inquantum nocere valet, effrenetur: vt quanuis per eos occultè sæuiat, ad violentas tamen rapinas superbia non erumpat. Sed illic quomodo in mundi fine sit soluendus intimatur, cùm dicitur. Et postquam

A postquam consummati fuerint mille anni, soluetur satan de
Apo.20. carcere suo,& exibit,& seducet gentes. Millenario nanque numero vniuersum pro perfectione sua hoc quantumlibet sit Ecclesiæ sanctæ tempus exprimitur. Quo peracto antiquus hostis suis viribus traditus,pauco quidem in tempore,sed in multa contra nos virtute laxatur: Quem quamuis sæuitia ad crudelitatem dilatet,superna tamen misericordia dierū breuitate coangustat. Hinc enim veritas per semetipsam dicit:
Mat.24. Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo,neque fiet. Hinc rursum ait: Nisi breuiati fuissent dies illi,nō fieret salua omnis caro. Quia enim & superbos nos & infirmos dominus conspicit: dies quos singulariter malos intulit,misericorditer breuiatos dicit,profectò vt
Ibidem. & superbiam terreat de aduersitate temporis, & infirmitatē refoueat de breuitate.

Caput. XIII.

SEd considerandum valde est, cùm Behemoth iste caudam suam sicut cedrum subleuat: in quo tunc atrocior quàm nunc se exerit surgat. Quæ enim pœnarum genera non nouimus, quæ non iam vires martyrum exercuisse gaudemus? Alios nanq; improuiso ictu immersus iugulo gladius strauit, alios crucis patibulum afflixit: in quo & mors prouocata repellitur, & repulsa prouocatur. Alios hirsutis terra dentibus attriuit. Alios armato ferro insulcans vngula carpsit: alios beluina rabies morsibus detruncādo cōminuit,
B alios ab intimis viscerum pre cutem pressa vis verborum rupit,alios effossa terra viuentes operuit,alios in altum demersos in mortem præcipitium fregit, alios in se proiectos aqua replendo absorbuit, alios edax flamma vsq; ad cineres depasta consumpsit. Cum igitur Behemoth iste caudam suam in fine mundi nequius dilatat,quid est quòd in his tormētis tūc
Mat.24. atrocius crescat, nisi hoc quòd in Euangelio veritas per semetipsam dicit: Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia: ita vt in errorem mittantur,si fieri potest etiam electi? Nunc enim fideles nostri mira faciunt,cùm peruersa patiūtur,tunc autem Behemoth huius satellites etiam rēum peruersa inferunt,mira facturi sunt. Pensemus ergo quæ erit humanæ mentis illa tētatio, quādo pius martyr & corpus tormentis subiicit: & tamen ante eius oculos tortor miracula facit? Cuius tunc virtus non ab ipso cogitationum fundo quatiatur, quando is qui flagris cruciat, signis coruscat? Dicatur igitur rectè: Stringit caudam suam quasi cedrum, quia nimirum & altus tunc erit veneratione prodigii,& durus crudelitate tormenti.

Caput. XIIII.

Pſal.9. NOn enim sola tunc potestate erigitur, sed etiam signorum ostensione fulcitur. Vnde & per Dauid dicitur: Insidiatur in occulto, quasi leo in cubili suo. Ad apertam nanque potentiam sufficisset vt leo esset, etiam si insidians non fuisset,rursumque ad occultas versutias sustiC cisset,vt insidiās surriperet,etiā si leo non esset. Sed quia hic antiquus hostis in cunctis suis viribus effrenatur, sæuire per vtraque permittitur: vt contra electos in certamine & fraude & virtute laxetur: virtute per potētiam, fraude per signa. Rectè ergo & leo & insidians dicitur: Insidians per miraculorum speciem, leo per fortitudinem secularem. Vt enim eos qui apertè iniqui sunt pertrahat,secularem potentiam ostentat: vt verò iustos etiam fallat,signis sanctitatem simulat. Illis enim suadet elationem magnitudinis, istos decipit ostensione sanctitatis. De hac cauda Behemoth istius sub draconis
Apoc.12. specie per Ioannem dicitur: Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cœli,& misit eas in terram. Cœlum nāque est ecclesia, quæ in hac nocte vitæ præsentis dum in se innumeras sanctorum virtutes continet, quasi radiantibus desuper sideribus fulget. Sed draconis cauda in terram stellas deiicit,quia illa satanæ extremitas per audaciā assumpti hominis erecta,quosdam quos velut electos dei in ecclesia inuenit, obtinendo reprobos ostendit. Stellas itaque de cœlo in terram cadere,est relicta nonnullos spe cœlestium illo duce ad ambitum gloriæ secularis inhiare. Hinc Daniel sub Antiochi specie contra hanc draconis caudam loquitur, dicēs:
Daniel.8. Deiecit de fortitudine & de stellis: & conculcauit eas,& vsq; ad principem fortitudinis magnificatus est,& ab eo abstulit iuge sacrificium,& deiecit locum sanctificationis eius. Ro- D
bur autem datum est ei contra iuge sacrificium,propter peccata,& prosternetur veritas in terra,& faciet,& prosperabitur. De fortitudine quippe & de stellis deiicit, cùm nonnullos & luce iusticiæ resplendentes, & virtute operis robustos frangit. Qui vsque ad principem fortitudinis magnificatur, quia contra ipsum authorem virtutis extollitur. Iuge verò sacrificium tollit,quia studium conuersationis Ecclesiæ in eis quos ceperit interrumpit. Robur verò ei propter peccata cōtra iuge sacrificium datur, quia nisi pereuntium merita exigerent,eos qui rectè credebantur, obtinere aduersarius nequaquam posset. Veritas in terra prosternitur,quia fides tūc rerum cœlestium ad desiderium vitæ temporalis inclinatur. Et faciet,& prosperabitur: quia tunc non solum in reproborum mentibus,sed etiam in electorum corporibus crudelitate inæstimabili,sine qualibet obiectione grassatur. Hinc rur- Ibidem.
sum per Danielem dicitur: Consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones,& roborabitur fortitudo eius, sed non in suis viribus. Illius nanque hominis fortitudo non in suis viribus roboratur, quia satanę virtute in gloriam perditionis attollitur. Hinc rursum ait: Interficiet robustos & populū sanctorum secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu eius. Robustos nanque interficit,cùm eos qui mente inuicti sunt, corporaliter vincit. Vel certè robustos & populum sanctorum secundum voluntatem suam interfi- E
cit,cùm eos qui robusti ac sancti credebantur, ad nutum suę voluntatis trahit. In cuius manu dolus dirigitur, quia in illo fraus per opus adiuuatur. Quod enim fallendo dicit,hoc mira faciendo asserit: nam quicquid mendax lingua simulat, hoc quasi verum esse manus operis ostentat. Hinc rursum dicit: Contra principem principum consurget,& sine manu 1.Thes.2.
conteretur. Hinc Paulus ait: Ita vt in tēplo dei sedeat,ostendens se tanquam sit deus. Hinc rursum ait: Quem dominus Ibidem.
Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduētus sui. Quod enim per Danielem dictū est: Cōtra principem principū consurget,hoc per Paulū dicitur: Ita vt in tēplo dei sedeat ostendens se tanquam sit deus. Et quod per Danielem subiungitur: Sine manu conteretur, hoc per Paulū exprimitur. Quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Sine manu quippe conteretur,quia non angelorum bello,non sanctorum certamine,sed per aduentum iudicis solo oris spiritu æterna morte ferietur. De huius Behemoth elatione itē per Paulum dicitur: Qui aduersatur & extollitur supra o- Ibidem.
mne quod dicitur deus,aut quod colitur. De quo Daniel cùm quartam bestiam diceret decem cornibus fultam, protinus adiunxit: Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruu- Danie.7.
lum ortum est de medio eorum, & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius: & ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto,& os loquens ingentia. Vndecimum quippe huius bestiæ cornu esse describitur,quia regni eius potentia in iniquitate roboratur.

Caput. XV. F

OMne enim peccatum vndenariū est: quia dum peruersa agit,præcepta decalogi transit. Et quia in cilicio plāgitur, hinc est quòd in tabernaculo vela ciliciaa vndecim fiunt. Hinc per vndecimū psalmum dicitur: Saluum me fac domine,quoniam defecit sanctus. Hinc in vndenario numero remanere Apostolos Petrus metuens,Matthiam duodecimum sorte missa requisiuit. Nisi enim signari culpam per vndenariū cerneret, impleri Apostolorum numerum tam festinè duodenario non curaret. Quia ergo per vndenarium trāsgressio exprimitur, huius bestiæ cornu vndecimo ipse author trāsgressionis indicatur. Quod videlicet paruulum oritur, quia purus homo generatur, sed immanitèr crescit: quia vsque ad cōiunctam sibi vim angelicæ fortitudinis proficit. Quod tria cornua quæ ei ante faciem sunt euellit: quia ditioni suæ regna totidem quæ sibi vicina sunt subigit. Cuius oculi sunt vt oculi hominis, sed os ingētia loquitur, quia in illo humana quidem forma cernitur, sed verbis suis vltra homines eleuatur. Quod ergo per Paulum dicitur: Extollens se super omne quòd dicitur deus aut quod colitur, hoc Daniel propheta testatur dicens: Os loquens ingentia. Quod verò illum vel Daniel ingentia loqui, vel Paulus perhibet supra cultum deitatis ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G tolli, hoc est quòd apud beatum Iob diuino eloquio cedro comparatur. More enim cedri ad alta nititur, dum in omni fastu fallaciæ & virtutis robore & culminis elatione prosperatur. Bene autem stringere caudam dicitur: quia tota eius virtus in vno illo dānato homine cōgesta densatur, vt tanto per illum fortia ac mira faciat, quanto illum collectis suis viribus instigat. Sed quia quale sit iniquorum caput audiuimus, nunc huic capiti quæ membra adhæreāt, agnoscamus. Sequitur:

Quòd multiplicia sint argumenta diaboli quibus animas prostratas sibi polluit & corrumpit.

Nerui testiculorum eius sunt perplexi.) Tot iste Behemoth testes habet, quot iniquitatis suæ prædicatores possidet. An eius testes non sunt, qui prauis persuasionibus corda hominū virulenta erroris sui semina fundendo corrumpunt? Aptè autem dicitur, quòd testiculorum eius nerui perplexi sunt, quia videlicet prædicatorum illius argumenta dolosis assertionibus innodantur: vt recta esse simulent quæ peruersa persuadent: vt allegationum implicatio quasi neruorum perplexitas etsi videri possit, solui non possit. Neruos eius testiculi perplexos habēt, quia acumina prædicatorum illius sub argumentis duplicibus latent. Plærunque autem cum verbis corda inficiunt, in opere innocentiam ostendunt. Neque enim H ad se bonos persuasiōe sua traherēt, si se & in actionibus peruersos exhiberent. Sed quia testes sunt huius beluę, & perplexis neruis illigantur, & rectos se ostentant vt lateant, & peruersa prædicant vt corrūpant, ipsum nimirum suum caput imitantes, qui quasi leo in insidiis & fœuit per potētiam terreni culminis, & blanditur per speciem sanctitatis. Sed hæc belua vtinam tunc solum talia ageret, & nunc quoq; ad corrumpenda fidelium viscera, hos luxuriæ testiculos non haberet. Neque enim malum sola locutione oris infunditur, sed peius & à pluribus operis exemplo propinatur. Quàm multi enim antichristum non viderunt, sed tamen testiculi eius sunt, quia corda innocentium actionis suæ exemplo corrumpunt. Quisquis nanque in superbia extollitur, quisquis auaritiæ desideriis cruciatur, quisquis luxuriæ voluptatibus soluitur, quisquis iniustæ atq; immoderatæ iræ flagris ignitur, quid aliud quàm antichristi testis est? Qui dum se libenter eius vsibus implicat, exemplo suo aliis erroris fœtus ministrat. Iste praua agit, ille praua agentibus adhæret, & non solum non obuiat, sed etiam fauet. Quid ergo aliud quàm antichristi testis est, qui perdita authoritate promissæ deo fidei, testimonium perhibet errori? Quos tamen siquis redarguat, mox se sub quodam velamine defensionis occultant, quia videlicet eorum nerui perplexi sunt & malè impliciti, correptione solui nequaquam possunt. Sequitur:

I *Quòd ossa diaboli hæresiarchæ sint & principes malitiæ, qui fistulis æreis comparantur, quia bene quidem & sonorè loquuntur, sed quæ dicunt, hæc nec agunt, nec sentiunt.* Caput. XVI.

Ossa eius velut fistulę æris.) In corpore ossa sunt quę continent membra, & quæ continentur. Habet ergo carnes hæc belua, habet & ossa, quia & iniqui sunt alij, qui tamen ab aliis in errore retinentur, & nequiores alij, qui in errore & alios retinent. Quid itaque aliud ossa antichristi, quàm quosliibet in eius corpore valentiores accipimus? In quorum corde iniquitas dum vehementer induruit, per eos tota eius corporis compago subsistit. Multi nanque in hoc mundo diuites videntur, qui dum rebus opibusq; subnixi sunt, quasi ex fortitudine solidantur, sed largiendo hæc ipsa quibus fulti sunt, ad suum alios errorem trahunt. Modo nonnullos vt praui fiant, donis illiciunt: modo nonnullos vt praui permaneant, muneribus astringunt. Quid itaque hi nisi antichristi ossa sunt, qui dum malos continendo multiplicāt, in eius corpore carnes portant? Hi nonnunquam in decipiendis auditoribus exhibent linguæ dulcedines, quia & spinæ pferūt flores, & apparet qdē in eis qđ oleat, sed latet quod pungat. Amaris dulcia, noxiis blanda permiscent, & potestate quidem admirandi videri appetunt, sed fallendi arte per remissa colloquia quasi humiliter substernuntur: & per sermonem de se insinuant, quod per exhibitionem negant. Vnde & recte ossa Behemoth istius æris fistulis comparantur, quia nimirum more metalli insensibilis, sonum bene loquendi habent: sed sensum bene viuendi non habent. Hoc nanque quasi humiliter loquendo asserūt, quòd elatè viuendo contemnūt. Vnde bene per Paulum dicitur: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem nō habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Bona quippe loquens, sed per amorem eadem bona non sequens, velut æs aut cymbalum sonitū reddit, quia ipse nō sentit verba, quæ ipse facit. 1.Cor.13.

Caput. XVII.

SVnt vero nonnulli in huius beluæ corpore non honoribus clari, non diuitiis fulti, nō virtutum specie decorati, non scientia calliditatis periti, sed tamē videri quales non sunt ambiunt, & idcirco contra bonorum vitam nequiores fiunt. De quibus & sequitur:

Quod quidam cùm mēbra diaboli sint, quia ad seditiones, neque per miracula, neque per argumenta sufficiunt, in contumelias & mortes sanctorum ferre armantur.

Cartilago illius quasi laminæ ferreæ.) Cartilago nanque ossis quidem speciem habet, sed ossis fortitudinem non habet. Quid est ergo quod cartilago eius laminis ferreis comparatur, nisi quòd hi qui in illo debiliores sunt ad perpetranda mala nequiores existunt? Ferro quippe cætera metalla cōcidūtur: & cartilago eius ferro similis dicitur: quia hi qui in L eius corpore ad ostensionem virtutum non sufficiunt, contra necem fidelium acrius accenduntur. Quia enim cum eo se facere signa & prodigia nō posse considerant, fideles se illi per crudelitatem probant, & pro eo quòd innocentiū corda corrumpere persuadendo non possunt, multiplicius cæteris bonorum corpora se extinguere gloriantur. Bene ergo dicitur: Cartilago eius vt laminę ferreæ, quia in eius corpore quo infirmius quisque crediderit, eo nequius incidit. Qui rectè non ferro tantummodo, sed laminis ferreis comparantur, quia dum se circumquaque in crudelitate dilatare ambiunt, quasi in ferri se laminas extendunt.

Quòd ea quæ de Behemoth dicuntur, etiam alio intellectu accipi possint, & ad sanctorum tentamenta referri.

Libet arctiori inquisitionis manu hæc eadem verba cōditoris, quæ iam videntur discussa, distinguere: atque vberiores intelligentiæ fructus instruendis moribus apportare. Nam quia atiquus hostis quid per assumptum hominem cōtra homines agat audiuimus: superest vt nunc quid in hominibus etiam per semetipsum sine homine moliatur, explore mus. Ecce enim dicitur: Stringit caudam suam quasi cedrum.) Prima quidem serpentis suggestio mollis ac tenera est, & facilè virtutis pede cōterēda, sed si hæc inualescere negligēter permittitur, eique ad cor aditus licenter præbetur, tāta se virtute exaggerat, vt captam mentem deprimens, vsque ad intolerabile robur excrescat. Caudam itaque quasi cedrum stringere dicitur: quia semel eius in corde recepta tentatio, in cunctis quæ subsequenter intulerit, velut ex iure dominatur. Huius ergo Behemoth caput herba est, cauda cedrus, quia ex prima quidem suggestione blandiens substernitur, sed per vsum vehementer inualescens, succrescente tentationis fine roboratur. Superabile nanque est omne quod initio suggerit, sed inde sequitur quod vinci vix possit. Prius enim quasi consulens blanda ad animum loquitur: sed cùm semel dentem delectationis infixerit, violenta pōst consuetudine pœnæ insolubiliter innodatur. Vnde & bene stringere caudam dicitur. Dente enim vulnerat, cauda ligat: quia suggestione prima percutit, sed percussam mentem ne euadere valeat, inualescente fine tentationis astringit. Quia enim peccatum tribus modis admittitur, cùm videlicet serpentis suggestione, carnis delectatione, spiritus consensione perpetratur: Behemoth iste prius illecta suggerens, linguam exerit, pōst ad delectationem pertrahens, dentem figit: ad extremū vero per cōsensionē possidens, caudā stringit. Hinc est enim quòd nonulli peccata lōgo vsu perpetrata, in semetipsis ipsi reprehēdunt, atq; hęc ex iudicio fugiunt, sed vitare opere nec decertātes possunt, quia dū Behemoth istius caput nō cōterūt, plerūq; cauda & nolētes ligātur. Quæ cōtra eos cedri more induruit, quia à blāda voluptate exordij vsq; ad violē- M

Peccatum admittitur tribus modis.

tiam re-

A tiam retentionis excreuit. Dicatur ergo: Stringit caudam suam quasi cedrum, vt tanto quisq; debeat initia tentationis fugere, quanto finem eius intelligit citius solui non posse.

Caput. XVIII.

SCiendum quoque est quòd plerumq; eis quos ceperit, tunc grauiores culpas ingerit, cùm præsentis vitæ terminō illos propinquare cognoscit, & quo se cōsummaturum tentationem considerat, eo eis iniquitatum pondera grauiora coaceruat. Behemoth igitur caudā suam quasi cedrum stringit, quia quos per praua initia ceperit, ad finem deteriores reddit: vt tentamenta eius quo citius cessatura sunt, eo valētius compleantur. Quia enim suis pœnis eorum satagit æquare supplicum, in eis ardentius ante mortem nititur omne exaggerare peccatum. Plærūq; verò Behemoth iste iam cor malè subditum possidet, sed tamē diuina illum gratia repellit, & manus misericordiæ eiicit, quem ad se captiua voluntas introduxit. Cumq; à corde expellitur, acriores infigere iniquitatum stimulos conatur, vt eos tētationum fluctus mēs ab illo impugnata sentiat, quos etiam possessa nescibat. Quod bene in Euangelio exprimitur, cùm exire ab homine immundus spiritus domino iubente narratur. Nam cùm demoniacus puer fuisset oblatus, scriptum est: Comminatus est Mar.9. Iesus spiritui immundo, dicēs: Surde & mute spiritus, ego tibi præcipio, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum, & exclamans, & multum diserpens eum, exiuit ab eo. Ecce eum nō B discerpserat cùm tenebat, exiens discerpsit: quia nimirum tunc peius cogitationes mentis dilaniat, cùm iam termino egressus sui diuina virtute compulsus appropinquat. Et quē mutus possederat, cum clamoribus deserebat: quia plærunq; cùm possidet, minora tentamenta irrogat: cùm verò de corde pellitur, acriori infestatione perturbat. Bene itaque dicitur: Stringit caudam suam quasi cedrum, quia & cor possidens semper in malitia ex posterioribus crescit, & cor deserens vehementioribus cogitationum stimulis percutit.

Quòd quædam peccata ita perplexa sint, ut ea si fugere appetas, tamen sine alio peccati laqueo non euadas.

Adhuc autem Behemoth istius mira pietate cōditoris astutiora argumenta panduntur, cùm subditur: Nerui testiculorū eius perplexi sunt.) Nerui testiculorum eius sunt pestifera argumenta machinationum. Per ipsa quippe callliditatis suæ vires exerit, & fluxa mortalium corda corrūpit. Testiculi eius sunt suggestiones prauæ, quibus in mentis corruptione feruescit, atque in constuprata anima iniqui operis prolem gignit. Sed horum testiculorum nerui perplexi sunt: quia suggestionū illius argumēta implicatis inuentionibus illigantur: vt plærosque ita peccare faciant, quatenus si fortasse peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non euadant: & culpam faciant dum vitant, ac nequaquam se C ab vna valeant soluere, nisi in alia consentiant ligari.

Caput. XIX.

QVod melius ostendimus si qua ex conuersatione hominum illigationis huius exempla proferamus. Quia verò in tribus ordinibus sancta Ecclesia cōstat, coniugatorum videlicet, continentium, Eze.14. atque rectorum, vnde & Ezechiel tres viros liberatos vidit, videlicet Noë, Daniel, & Iob: & in euangelio dominus dum Mat.24. alios in agro, alios in lecto, atque esse in molēdino alios perhibet, tres proculdubio in Ecclesia ordines ostendit, liquidò satisfacimus si singula ex singulis exquiramus. Ecce enim quidam dum mundi huius amicitias appetit, cuilibet alteri similem sibi vitam ducenti, quod secreta illius omni silentio contegat, se iureiurando constringit: sed his cui iuratum est, adulteriū perpetrare cognoscitur, ita vt etiā maritum adulteræ occidere conetur. Is autem qui iusiurandum præbuit, ad mentē reuertitur: & diuersis hinc inde cogitationibus impugnatur, atque hoc silere formidat, ne silentio, adulterij simul & homicidij particeps fiat, & prodere trepidat, ne reatu se periurij obstringat. Perplexis ergo testiculorum neruis ligatus est, quia in quamlibet partem declinet, metuit ne à transgressionis contagione liber non sit. Alius cuncta quæ mūdi sunt deserens, atq; per omnia frangere proprias volūtates quærens, alieno se subdere regimini appetit, sed eum D qui sibi apud deum præsse debeat, minus cauta inquisitione discernit. Cui fortasse is qui sine iudicio eligitur, cùm præsse iam cœperit, agi que dei sunt prohibet, quæ mundi sunt iubet. Pensans itaque subditus vel quæ sit culpa inobedientiæ, vel quod contagium secularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat, ne aut obediens deum in suis præceptis deserat, aut rursum non obediens deum in electo priore contemnat, & aut illicitis obtemperans, hoc quod pro deo appetit, contra deum exerceat, aut rursum non obtemperās, eum quem suum iudicem quæsierat, suo iudicio supponat. Aperte ergo iste per indiscretionis suæ vitium perplexis testiculorum neruis astringitur: quia aut obtēperans, aut certè non obtemperans, in culpa trāsgressionis ligatur. Studebat proprias voluntates frangere, & curat eas etiam cōtempto priore solidare. Decreuit mundum funditus relinquere, & ad mundi curas vel ex aliena voluntate cōpellitur redire. Perplexi itaque nerui sunt, cùm sic nos argumenea hostis alligat, vt culparum nodi quo quæruntur solui, durius astringant. Alius pensare pondus honoris Ecclesiastici negligens ad locum regiminis prę mis ascendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus mœroribus afficitur, quam honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriam culpa reuocat, doletque se ad laborem cū culpa peruenisse, & quā sit iniquū quod admiserit, ex ipsa fructus difficultate agnoscit. Reum igitur se cum impensis præmiis agnoscens, vult E adeptæ sublimitatis locum deserere: sed timet ne grauius delictum sit suscepti gregis custodiam reliquisse: vult suscepti gregis curam gerere: sed formidat ne deterior culpa sit regimina pastoralis gratiæ empta possidere. Per honoris ergo ambitum ligatum culpa hincinde se conspicit. Esse quippe sine reatu criminis neutrū videt, si aut susceptus semel grex relinquatur, aut rursum sacra actio seculariter empta tenea tur. Vndique metuit, & suspectus latus omne pertimescit, ne aut stans in empto regimine non dignè lugeat, quòd non eiā deserens, dum aliud emendat, aut certe regimen deserens, flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis destitutione cōmittat. Quia ergo Behemoth iste ita inexplicabilibus nodis ligat, vt plærunq; mens in dubiū adducta, vnde se à culpa soluere nititur, inde in culpa arctius astringatur, rectè dicitur: Nerui testiculorum eius perplexi sunt. Argumenta nanque machinationū eius quasi quo laxantur vt relinquant, eo magis implicantur vt teneant.

Caput. XX.

EST tamē quod ad destruendas eius versutias vtiliter fiat, vt dum mēs inter minora & maxima peccata cōstringitur, si omino nullus sine peccato euadēdi aditus patet, minora semper eligantur, quia & qui murorū vndique ambitu ne fugiat clauditur, ibi se in fugam præcipitat, vbi breuior murus inuenitur. Et Paulus dum quosdam in F Ecclesia incontinentes aspiceret, concessit minima, vt maiora declinarent, dicens: Propter fornicationem autem vnusquisque vxorem suam habeat. Et quia tunc solum coniuges in ad 1.Cor.7. mixtione sine culpa sunt, cùm non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur: vt hoc etiam quod concesserat sine culpa quāuis minima non esse monstraret, illico adiunxit. Hoc autem dico secundū indulgentiam, non secundū imperium. Non enim est sine vitio quod ignoscitur, & non præcipitur. Peccatum profectò vidit quod posse indulgeri præuidit. Sed cùm in dubiis constringimur, vtiliter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus. Itaque plærūque neruorum Behemoth istius: perplexitas soluitur, dum ad virtutes maximas per commissa minora transitur.

Sequitur: Ossa eius sicut fistulæ æris.) Quid per ossa Behemoth istius nisi consilia designantur? Nam sicut in ossibus positio corporis roburque subsistit, ita in fraudulentis consiliis tota se eius malitia erigit. Neque enim vi quempiam premit, sed calliditate petitiferæ persuasionis interficit. Et rursum, sicut ossa quæ irrigant medullæ confortant, ita eius consilia per spiritalis naturæ potentiam infusa ingenij subtilitas roborat. Hoc verò testiculi eius ab ossibus id est, suggestiones à consiliis distant, quòd per illas apertò noxia iuserit: per hæc autem quasi ex bono consulens ad culpam trahit, per illas pugnando superat, per hæc velut consulendo supplantat. Vnde & bene eius ossa, id est, *Ossa Behemoth consilia eius.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc eadem consilia,æris fistulis comparantur. Aeris quippe fistulæ sonoris aptari cantibus solent, quæ admotæ auribus dum blandum carmen subtiliter concinunt, interiora mētis in exteriora delectationis trahunt,& dum dulce est quod auribus sonant, virilitatem cordis in voluptatis fluxu debilitant,cumque auditus ad delectationē trahitur,sensus ab statu suæ fortitudinis eneruatur. Ita quoque astuta eius consilia dum quasi blanda prouisione consulunt,cor à forti intentione inuertunt,& dum dulcia resonant, ad noxia inclinant. Quasi ergo æris fistulæ sunt,quæ dum libenter audiūtur, ab interna intentione animum in exterioris vitæ delectationem deiiciunt. Hoc enim Behemoth iste magnopere ad exequendam deceptionem satagit,vt dum peruersitatis suæ consiliū quasi vtile ostendit,suauiter valeat sonare quod dicit, quatenus & ostensa vtilitate mentem mulceat, & absconsa iniquitate corrumpat.

Caput.XXI.

Declaratio exemplaris argutorum consiliorū Behemoth.

QVę apertius in cunctis ostendimus,si pauca breuiter consiliorum eius argumenta pandamus. Ecce enim quidā rebus cōtentus propriis, decreuit nullis mundi huius occupationibus implicari, valde formidans quietis suę commoda perdere,& valde despiciens cum peccatis lucra cumulare. Ad hūc hostis callidus veniens,vt intentionem bonæ deuotionis subruat, quasi vtilitatis consilium subministrat,dicens: Ea quidem quę iunt in præsenti sufficiunt:sed his deficientibus quid acturus es? si enim post hæc nulla prouidentur, assunt quæ ad præsens impendēda sunt filiis,sed tamen paranda sunt quę seruētur. H Deesse potest citius etiam quod adest,si sollicitudo prouida cesset parare quòd deest. An non & terrena potest actio peragi,& tamen in actione culpa declinari: quatenus & exteriora stipendia præbeat,& tamen internam rectitudinē non inflectat? Hæc interim blandiens insinuat,& seorsum iam in negocio terreno quod prouidet,peccati laqueos occultat. Ossa itaque eius sicut fistulę æris sunt,quia pernicioſa eius consilia auditori suo cōsulentis vocis suauitate blandiuntur. Alius quoque non solum decreuit terrena commoda non quærere sed etiam cunctis quæ possidet renunciare,vt in discipulatu cœlestis magisterij tanto se liberior exerceat,quanto & expeditior redditus ea quæ possidētem premere poterant,deserens calcat. Huius cor hostis insidiās occulta suggestione alloquitur,dicens: Vnde hæc temeritatis tantę surrexit audacia: vt credere audeas quòd omnia relinquendo subsistas? Aliter te creator condidit,atque aliter tu teipsum disponis, valentiorem te robustioremque faceret, si sequi te sua vestigia cum inopię necessitate voluisset. An non plærique & terrena patrimonia nequaquā deserunt,& tamen ex his per misericordiæ opera supernæ sortis bona æterna mercantur? I Hæc blandiens suggerit,seorsum verò in eisdem rebus quas retinere admonet,ante retinentis oculos delectationes pestiferas decipiens apponit, quatenus seductum cor ad blandimenta exteriora pertrahat,& intima perfectionis vota peruertat. Ossa itaque eius sicut fistulæ æris sunt,quia dolosa eius consilia dum blandum de exterioribus sonum reddunt, pernicioſum dispendium de interioribus ingerunt. Alius relictis omnibus quæ exterius possederat, vt ordinem sublimioris discipulatus apprehendat,etiam intimas frangere voluntates parat,vt rectioribus se alterius volūtatibus subdēs, *Detatio re gioſorū.* non solum prauis desideriis,sed ad perfectionis cumulum etiam in bonis votis sibimetipsi renunciet:& cuncta quæ sibi agenda sunt,ex alieno arbitrio obseruet. Hunc hostis callidus tanto mollius alloquitur,quanto ab excellentiori loco deiicere ardentius conatur,moxque virulenta suggestione blandiens dicit: O quanta per temetipsum miranda agere poteris, si nequaquam te iudicio alterius subdis. Cur profectum tuum sub studio meliorationis imminuis? Cur intētionis tuę bonum, dum vltra quā necesse est extendere niteris, frāgis? Quę enim dum voluntate propria vsus es,peruersa perpetra stię? Qui ergo tibi plenè ad bene viuendum sufficis,alienū super te iudicium cur requiris? Hæc blandiens intimat, seorsum verò in voluntatibus eius propriis exercendæ superbiæ causas parat,& dum laudat cor de intestina rectitudine, inuestigat callidè vbi subruat in prauitate. Ossa itaque eius sicut fistulæ æris sunt,quia clandestina eius cōsilia vnde quasi animum blandè delectant, inde pernicioſè à recta intentione K dissipant. Alius fractis plenè voluntatibus suis,multa iam vtusti hominis vitia & mutatione vitæ, & lamentatione pœnitentiæ correxit,& tanto maiori zelo cōtra aliena peccata accenditur,quanto sibimetipsi funditus mortuus iniquitatibus propriis non tenetur. Hunc hostis callidus,quia zelo iustitię etiam cæteris prodesse cognoscit, quasi prosperè consulētibus verbis impetit,dicens: Quid te ad aliena curāda dilatas? Vtinam tua considerare cōualescas. An non perpendis, quia cùm ad aliena extenderis,erga ea curanda quæ tua sunt minor inueniris? Et quid prodest alieni vulneris cruorem tergere,& putredinem proprij negligendo dilatare? Hæc dum quasi cōsuleus dicit,zelum charitatis adimit,& omne bonū quod prodire ex charitate poterat,gladio subintroducti torporis extinguit. Si enim proximos sicut nosmetipsos diligere præcipimur,dignum est vt sic eorum zelo contra vitia,sicut & nostro flagremus. Quia igitur dum suauiter consulit, mentem ab intentione propria alienam reddit, rectè dicitur: Ossa eius sicut fistulæ æris. Quando enim per fraudulenta consilia audientis animo blandum sonat,quasi cum fistula æris cantat,& vnde mulcet,inde decipiat.

Caput.XXII.

SEd Behemoth iste valde mollius certamen mouet,quādo se in insidiis sub prætextu infirmitatis exercet. Tūc autem duriores tētationes excitat, quādo ante tentati L oculos iniquitatis laqueos sub specie virtutis occultat. Vnde & rectè subiungitur: Cartilago eius quasi laminæ ferreæ.) Quid enim per cartilaginem nisi simulatio eius accipitur? Cartilago nanque ossis ostendit speciem,sed ossis non habet firmitatem. Et iunt nonnulla vitia quæ ostendunt in se rectitudinis speciem,sed ex prauitatis prodeunt infirmitate. Hostis enim nostri malitia tanta se arte palliat,vt plærūque ante deceptæ mentis oculos culpas virtutes fingat,vt inde quisque quasi expectet præmia,vnde dignus est æterna inuenire tormenta. Plærunq; enim in vlcisendis vitiis crudelitas agitur, & iustitia putatur,atq; immoderata ira,iusti zeli meritū creditur,& cùm à distortis moribus peccantes dirigi cautè debeant, violenta inflexione franguntur. Plærunque dissoluta remissio quasi mansuetudo ac pietas habetur, & dum plus quàm decet delinquentibus temporaliter parcitur,ad æterna supplicia crudeliter reseruantur. Nonnunquam effusio misericordia creditur,& dū malè seruare culpa sit,peius spargi quod acceptum est,non timetur. Nonnunquā tenacia parcitas putatur,& cùm grauè sit vitium nō tribuere,virtus creditur accepta retinere. Sæpe malorum pertinacia constantia dicitur, & dum mens à prauitate sua flecti non patitur, quasi ex recti defensione gloriatur. Sæpe inconstantia quasi tractabilitas habetur, & quo quisque fidem integram nulli seruat, eo amicum se omnibus æstimat. Aliquando timor incompetens humilitas creditur,& cùm temporali formidine M pressus quisq; ad defensionem veritatis tacet,arbitrat quòd iuxta dei ordinem humilem se potioribus exhibeat. Aliquādo vocis superbia,veri libertas æstimatur, & cùm per elationem veritati contradicitur,loquendi procacitas,veritatis defensio putatur. Plærūque pigritia quasi continentia quietis attenditur,& cùm grauis culpæ sit,recta studioſè non agere, magnæ virtutis meritum creditur, à praua tantum actione cessare: Plærunque inquietudo spiritus,vigilans sollicitudo nominatur,& cùm quietè quisque non tolerat, agendo quæ appetit,virtutis debitę implere se exercitium putat. Sæpe ad ea quæ agenda sunt, incauta præcipitatio, laudandi studij feruor creditur, & cùm desideratum bonum intempestiua actione corrumpitur, eo agi melius quo celerius æstimatur. Sæpe accelerandi boni tarditas consilium putatur, & cùm expectatur vt ex retractatione proficiat, hoc insidiās mora supplantat.

Caput.XXIII.

IGitur cùm culpa velut virtus aspicitur,necessariò pēsandum est,quia tanto tardius mens vitium suū deserit, quāto hoc quod perpetrat non erubescit,& tanto mens tardius vitium deserit,quanto per virtutis speciem decepta,præmiorum etiam de eo retributionem quærit. Facilè autē culpa corrigitur quæ & erubescitur, quia esse culpa sentitur.

Quia

A Quia itaque error cùm virt⁹ creditur, difficilè emendatur, rectè dicitur: Cartilago eius quasi laminę ferreæ. Behemoth enim iste quo sub prætextu boni calliditatem suam fraudulentius exhibet,eo in culpa mētē durius tenet. Hinc est quòd nonnunquam hi qui quasi viam sanctitatis appetunt, in errorem lapsi tardius emendantur. Rectum quippe æstimant esse quod agunt,& sicut excolendæ virtuti,sic vitio perseuerantiam iungunt. Rectum existimant quod agunt, & idcirco suo iudicio quixius seruiunt. Vnde bene Hieremias cùm dicet: *Thre. 4.* Cādidiores Nazarei eius niue,nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores,denigrata est super carbones facies eorum,& nō sunt cogniti in plateis,ilico adiūxit: Adhæsit cutis eorū ossibus,aruit,& facta est quasi lignum. Quid enim Nazarę orum nomine,nisi abstinentium & continentium vita signatur? quę niue & lacte nitidior dicitur: Nix enim ex aqua congelascit,quę desuper venit: lac autem ex carne exprimitur, quę in inferioribus nutrit ē. Quid ergo per niuem,nisi candor vitę cœlestis,quid per lac nisi temporalis dispensationis administratio demonstratur? Et quia plerunque continentes viri in Ecclesia tam mira opera faciunt, vt ab eis multi qui cœlestem vitam tenuerunt, multi qui terrena bene dispensauerunt,superari videantur,& candidiores niue,& nitidiores lacte referuntur. Qui etiam quia per feruorem spiritus antiquorum ac fortium patrum nonnunquā B vincere vitam videntur, rectè subiungitur: Rubicundiores ebore antiquo. Dum enim ruboris nomen imprimitur, sancti desiderij flamma signatur. Ebur verò esse os magnorū animalium nō ignoramus. Ebore itaque antiquo rubicūdiores sunt, quia sępe ante humanos oculos nonullis prędecētibus patribus studij feruentioris existunt. De quibus vt totum simul ostendatur,adiūgitur: Sapphiro pulchriores. Aetherei quippe coloris est sapphirus. Et quia præcedentes multos, atque ad superna tendentes per cœlestem conuersationem videntur vincere: narrātur sapphiro pulchriores extitisse. Sed plerūq; dum virtutum copia etiam plusquā expedit prosperatur, in quandam sui fiduciam mens adducitur, & decepta præsumptione propria, repentè peccato surripiente sulcatur, vnde rectè subiungitur: Denigrata est super carbones facies eorum. Nigri enim post candorem fiunt, quia amissa dei iustitia, cùm de se præsumunt, in ea etiam quæ non intelligunt peccata dilabuntur,& quia post amoris ignem ad frigus torporis veniunt, extinctis carbonibus ex comparatione præferūtur. Nonnunquam enim dum timorem dei per sui fiduciam deserunt, etiam frigidis mentibus frigidiores fiunt. De quibus rectè subiungitur: Nō sunt cogniti in plateis. Platea quippe sermonis græci ratione pro latitudine dicitur. Quid verò est humanæ menti angustius, quàm voluntates proprias frā- *Mat. 7.* gere? De qua fractione veritas dicit: Intrate per angustā portam. Quid autem latius quàm nullis propriis voluntatibus C reluctari,& quaquauersum impulsus arbitrij duxerit, se sine retractatione diffundere? Qui ergo per fiduciam sanctitatis postposito meliorum iudicio se sequuntur, quasi per plateas pergunt. Sed nō sunt cogniti in plateis, quia de vita sua aliud ostēderant, quando frangendo voluntates proprias in angusto se calle retinebant. Et bene additur: Adhæsit cutis eorum ossibus. Quid in osse nisi duritia fortitudinis, quid in cute nisi mollities exprimitur infirmitatis? Cutis ergo eorum adhęrere ossibus dicitur: quia ab eis prana sentientibus infirmitas vitij, duritia virtutis putatur. Infirma enim sunt quæ faciunt, sed elationis fiducia decepti, fortibus ea suspitionibus iungunt,& quo de se magna sentiunt, eo de sua nequitia emē dari contemnunt. Vnde & rectè adiungitur: Aruit, & facta est quasi lignum. Culpa quippe eorū tanto insensibilior redditur, quanto apud eos etiam laudabilis habetur. Quàm rectè aridam asserit, quia nulla sui cognitione viridescit. Quod ergo apud Hieremiam per infirmitatē cutis, hoc apud beatū Iob per fragilitatem dicitur cartilago,& quod illic ossa per duritiam, hoc hic laminæ ferreæ dicuntur.

Caput.XXIIII.

Diabolus cuius conditionis.

SEd Behemoth iste qui per membra sua extremo tempore contra electos dei tanta se arte iniquitatis exercet, qui etiam per semetipsum ad decipiendas mentes in tanta insidiarum tergiuersatione se exhibet, cuius natura, cuius sit conditionis audiamus. Neque enim tam mira vel magna operari posset, si non ex magna conditione sub- D sisteret. Vnde & mox mira pietate dominus ac si causas tantæ astutiæ tantæque fortitudinis redderet, adiunxit, dicens:

Quòd prima creatura dei sit angelus, & quanto subtilior est illa spiritalis creatura, tanto in illa similitudo dei plenius est expressa.

Ipse est principium viarum dei,) Velut si apertè diceret: Idcirco ad tā multa fortiter sufficit,quia in natura rerū hunc creando per substantiam conditor primum fecit. Quid enim vias dei,nisi eius actiones accipimus? De quibus per prophe- tam dicit: Non enim sunt viæ meæ sicut viæ vestræ. Et prin- *Esaię. 55.* cipium viarum dei Behemoth dicitur: quia nimirum cū cuncta creans ageret, hunc primum condidit,quem reliquis angelis eminentiorem fecit. Huius primatus eminentiam conspicit propheta,cùm dicit: Cedri non fuerunt altiores illo in *Eze. 31.* paradiso dei, abietes non adæquauerunt summitatem eius, platani non fuerunt æquæ frondibus illius. Omne lignum paradisi dei non est assimilatum illi & pulchritudini eius, quoniam speciosum fecit eum in multis condensisq; frondibus. Qui nanque accipi in cedris, abietibus & platanis possunt, nisi illa virtutum cœlestium proceræ celsitudinis agmina,in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quānuis excelsa, sint condita, huic tamen nec prælata sunt nec æquata. Qui speciosus factus in multis condensisq; frondibus esse dicitur: quia prælatum cæteris legionibus tanta illum species E pulchriorem reddidit, quanta & supposita angelorum multitudo decorauit. Ista arbor in paradiso dei tot quasi condē sas frondes habuit,quod sub se positas supernorum spiritū legiones attendit. Qui idcirco peccans sine venia damnatus est,quia magn⁹ sine cōparatione fuerat creatus. Hinc ei rursum per eundem prophetam dicitur: Tu signaculum simili- *Ezec. 28.* tudinis dei,plenus sapientia & perfectus decore, in deliciis paradisi dei fuisti. Multa enim de eius magnitudine locuturus, primo verbo cuncta complexus est. Quid nanque boni non habuit,si signaculum dei similitudinis fuit? De sigillo quippe annuli talis similitudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad similitudinem dei creatus sit, angelo tamen quasi maius *Deus angelo aliquid maius tribuit quàm homini.* aliquid tribuens, non eum ad similitudinem dei conditum, sed ipsum signaculum dei similitudinis dicit, vt quo subtilior est in natura, eo in illo similitudo dei plenius credatur expressa. Hinc est quòd primatus eius potentiam adhuc insinuans, idem propheta subiungit.

Caput.XXV.

OMnis lapis preciosus operimentum tuum, sardius & topazius & iaspis: chrysolitus,onyx,& berillus sapphirus, carbunculus & smaragdus. Nouem dixit genera lapidum,quia nimirum nouem sunt ordines angelorum. Nam cùm per ipsa sacra eloquia angeli,archangeli,throni,dominationes,virtutes,principatus,potestates, che rubin,& seraphin,aperta narratione memorātur: quantæ sint supernorum ciuium distinctiones ostenditur: Quibus tamen Behemoth iste opertus fuisse describitur, quia eos quasi vestem ad ornamentum suum habuit, quorum dum claritatem trāscenderet, ex eorum cōparatione clarior fuit. De cuius illic adhuc descriptione subiungit: Aurum opus decoris tui,& foramina tua in die qua condit⁹es prępparata sunt. Aurum opus decoris eius extitit, quia sapientiæ claritate canduit, quàm bene creatus accepit. Foramina verò idcirco in lapidibus fiunt, vt vinculati auro in ornamenti compositione iungantur, & nequaquam à se dissideant, quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat. Huius ergo lapidis in die conditionis suæ foramina præparata sunt, quia videlicet capax charitatis est conditus. Qua si replere voluisset, stantibus angelis tanquam positis in regis ornamento lapidibus potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese penetrabilem præbuisset, sanctis angelis sociatus, in ornamento, vt diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina, sed per superbiæ vitium, charitatis auro non sunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro ne cadant, idcirco iste cecidit, quia etiam perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari contem-

 pſit. Nunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

G psit. Nunc autē cæteri lapides qui huic similiter fuerant perforati, penetranti se inuicem charitate ligati sunt, atque hoc in munere, isto cadente, meruerunt, vt nequaquam iam de ornamento regio cadendo soluantur. Huius principatus celsitudinem adhuc idem propheta intuens, adiungit: Tu cherub extentus & protegēs in monte sancto dei, in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti. Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur, & idcirco iste cherub dicitur: quia eminentissime cunctos scientia non dubitatur. Qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulauit: quia inter angelorum corda charitatis igne succensa, clarus gloria conditionis extitit. Quem bene extentum ac protegentem dicit: Omne enim quod extenti protegimus, obumbramus. Et quia cōparatione claritatis suæ, cæterorum claritatem obumbrasse creditur: ipse extentus & protegens fuisse perhibetur. Reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinē excellentia maiore transcendit. Quod ergo illic speciosus in multis frondibus, quod illic signaculum similitudinis, quod illic cherub, quod illic protegens dicitur, hoc hic voce dominica Behemoth iste viarum dei principium vocatur.

Ezc.28.

Caput.XXVI.

DE quo idcirco tam mira in quibus fuit, & quæ amisit insinuat, vt territo homini ostendat, quid ipse si superbiat, de elationis suæ culpa passurus sit, si ferendo illi parcere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis eleuauit. Considereat ergo homo quid elatus in terra mereatur, si & prælatus angelis, angelus in cœlo prosternitur. Vnde & bene per prophetam dicitur: Inebriatus est in cœlo gladius meus. Ac si apertè diceret: Quia ira feriam superbos terræ perpendite, si ipsos etiam quos in cœlo iuxta me condidi, pro elationis vitio percutere nō peperci? Tot itaque hostis antiqui virtutibus auditis tanta cōditionis eius magnitudine cognita, quis nō immensa formidine corruat, quis nō desperationis percussione succumbat? Sed quia elationem nostram ostensa hostis nostri potētia reprimit, etiam infirmitatem nostra dominus patefacta gratię suæ dispensatione fouet. Vnde cum eum principium viarum dei diceret, illico adiunxit:

H

Esa.34.

Quòd diaboli malitia dispensatione diuina cohibetur, ne quantum uult, mentes hominum ferire permittatur.

Qui fecit eum, applicauit gladium eius.) Gladius quippe Behemoth istius ipsa nocendi malitia est. Sed ab eo à quo bonus per naturam factus est, eius gladius applicatur: quia ei malitia diuina dispensatione restringitur, ne ferire tantum mentes hominum quantum appetit, permittatur. Quia ergo hostis noster & multum potest & minus percutit, eius gladiū pietas conditoris astringit: vt replicatus intra eius conscien tiam lateat, & vltra quā desuper iustè disponitur, sese in mortes hominū ei⁹ malitia nō extēdat. Quod igitur ad multa fortiter prævalet, hoc de principio magnæ conditionis potest: quod verò à quibusdā vincitur, eius nimirum gladius ab authore replicatur. Iste nanq; Behemoth qui principium viarū dei est, cùm contra sanctum virum licentiam tentationis accepit, gētes mouit, greges abstulit, ignem de cœlo deposuit, perturbato aēre vētos excitauit, domum concutiens subruit, conuiuantes filios extinxit, vxoris mentē in dolo prauæ suasionis exercuit, mariti carnem inflictis vulneribus confodit, sed eius gladius à conditore replicatur, cùm dicitur: Animā illius serua. Qui replicato gladio quātæ sit infirmitatis, Euāgelista testante describitur, quia nec manere in obsesso homine potuit, nec rursus inuadere bruta animalia non iussus præsumpsit, dicens: Si eiicis nos, mitte nos in gregem porcorum. Malitiæ quippe eius gladius quam sit replicatus ostenditur, cui sit potestas summa licentiam non præberet, nec grassari in porcorum gregem valeret. Quando ergo iste sua sponte nocere factis ad dei imaginem hominibus audeat, de quo nimirum constat quod non iussus contingere nec porcos præsumat? Notandum quoque est quod dum viarum dei principium Behemoth dicitur: vesanum dogma Arij aperta ratione dissipatur. Facturam quippe dei filium fatetur, & ecce Behemoth in factura rerum primus creatus ostenditur. Superest ergo vt Arius aut non factum filium prędicet, aut eū post Behemoth conditū stultus putet. Quia verò omne quod applicatur, in semetipsum reducitur, rectè applicatus Behemoth gladius dicitur: In semetipsa nāque se eius malitia decoquit, cùm ad votum suum sese cōtra electorum vitam prohibita non exercet. Multos autem exigentibus meritis ferire permittitur, vt cū deum deserūt, damnato hosti famulētur. Ab electis verò eo valentius vincitur, quo soli authori omniū humilius substernuntur. Quia igitur per hoc quòd viarū dei principium dicitur, per hoc quod permittente domino valde intolerabilis demonstratur: apertè cognoscimus cū quanto hoste pugnemus. Superest igitur vt vnusquisque nostrum tanto se plenius authori subiiciat, quanto cōtra se verius violentas aduersarij vires pensat. Quid nanq; nos nisi puluis sumus? Quid verò ille nisi vnus atq; ex cœlestibus spiritibus, & quod adhuc maius est, summus? Quid ergo de propria virtute audeat, quando contra angelorum principem puluis pugnat? Sed quia supernorum spirituum cōditor terrenum corpus assumpsit, rectè iam superbientem angelum humilis pulvis vincit. Inhærendo quippe veræ fortitudini vires accipit, quas transfuga spiritus cùm semetipsum sequitur amisit. Et dignum est vt vincatur à puluere, qui fortem se credidit deserto creatore, vt superatus inueniat quia defecit elatus. Vale autem anhelat sæuiens, quòd cùm ipsum ima cruciant, homo ad summa conscendat, quod in illa celsitudine subuecta caro permanet, à qua tantus ipse spiritus sine fine proiectus iacet. Sed loca mentium mutauit ordo meritorum. Sic sic superbia meruit deiici, sic humilitas exaltari, quatenus & cœlestis spiritus erigēdo se, tartarum toleret, & terra humilis sine termino super cœlos regnet.

K

Cur multos Behemoth ferire permittatur, & ab electis uincatur.

Cū quāto hoste pugnemus, qui nō nisi puluis sumus.

L

Libri trigesimisecūdi Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER TRIGESIMVS TERTIVS MORALIVM SANCTI GREGORIJ, CONTINVANS CAPVT QVADRAGESIMVM TEXTVS LIBRI BEATI IOB. CAPVT. I.

ANtiquo hosti qui sub Behemoth nomine, dominica voce describitur, superbi quique tanto familiarius seruiunt, quanto huius vitæ successibus apud semetipsos altius intumescunt. His nanque cū gloria augetur elatio, cum elatione verò additur cura, huc illucq; animus tēditur, quia & desideria cum rebus crescunt. Cūque cogitatiōes innumeras quasi agri fœnū proferunt, eisdem cogitationibus velut desiderato pabulo Behemoth istius famem pascunt. Vnde nunc rectè dicitur:

M

Quòd in superborum lubricis mentibus pastus sit dæmonū.

Huic montes herbas ferunt.) In scriptura sacra cū numero singulari mons ponitur, aliquādo incarnatus dominus, aliquando sancta Ecclesia, aliquando testamentum dei, aliquando apostata angelus, aliquando quilibet hæreticus designatur. Cùm verò montes plurali numero nominantur, aliquando celsitudo Apostolorum atq; prophetarum, aliquādo verò secularium potestatum tumor exprimitur. Mons nāq; dominū designat, sicut scriptum est: Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus domini in vertice montiū. Mons quippe est in vertice montium incarnatus dominus, transcendēs celsitudinem prophetarū. Rursum per montem sancta designatur Ecclesia, sicut scriptum est: Qui confidunt in domino, sicut mons Sion. Sion nāque speculatio dicitur, per quam scilicet speculationem contemplans deum Ecclesia figuratur. Rursum per montem testamentum dei exprimitur, sicut Abacuc ait: Deus à Libano venier, & sanctus de monte vmbroso & condenso. Qui enim venturum se per testamenti sui paginas spopondit, quasi inde venit, vnde velut sub promissione se tenuit. Quod videlicet testamentum bene mons vmbrosus

Gladius Behemoth per dominū applicatur cū eius malitia restringitur.

Contra Arium.

Iob.2.

Mat.8.

Esaiæ.2.

Psal.144.

A vmbrosus & condensus dicitur, quia spissis allegoriarum obscuritatibus opacatur. Rursum per montem angelus apostata designatur, sicut sub Babylonis regis specie de antiquo hoste prædicatoribus dicitur: Super montem caliginosum leuate signum. Prædicatores quippe sancti super caliginosum montem signum eleuant, quādo contra satanæ superbiam qui sæpe sub nebula simulationis absconditur, virtutem crucis exaltant. Rursum per montem hæreticus quilibet exprimitur, sicut ex voce Ecclesiæ Psalmista ait: In domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montem sicut passer? Cùm enim fideli animæ vnitate relicta in tumenti doctrina confidere hæretici prædicatoris dicitur: deserto domino quasi in montem transmigrare suadetur. Rursum per montes Apostolorum atque prophetarum celsitudo designatur, sicut scriptum est: Iustitia tua sicut montes dei. Et voce Pauli dicitur: Vt nos efficeremur iustitia dei in ipso. Vel sicut iterum voce sperantis Ecclesiæ Psalmista ait: Leuaui oculos meos in montes: vnde veniet auxilium mihi. Rursum per montes secularium potestatum tumor exprimitur, de quibus Psalmista ait: Montes sicut cera fluxerunt à facie domini, quia multi qui prius alta rigiditate tumuerant, deo in carne apparente, magno sunt per pœnitentiam timore liquefacti. Vel sicut idem propheta iterum dicit: Ascendunt montes, & descendunt campi. Plærique enim persecutores domini superbi contra eum veniunt: sed ab eo humiles reuertuntur. Qui montes ascendunt per tumorem potētiæ, sed cāpi descendunt, plani videlicet facti per cognitionem culpæ.

Esaiæ.13.

Psal.10.

Psal.35.

2.Cor.5.

Psalm.120.

Psal.96.

Psal.103.

B

Caput.II.

SEd quia nonnulli in elationis suæ altitudine remanent, & ad diuina obsequia flecti humiliter dedignantur, eo quòd iuxta desideriū antiqui hostis praua cogitare ac perpetrare non desinunt: rectè hoc loco de Behemoth dicitur: Huic montes ferunt herbas.) Elati nanque seculi huic Behemoth herbas ferunt, quia ex eo illum reficiūt, quod nequiter operātur. Huic Behemoth herbas ferunt, quia suas illi offerunt fluxas & lubricas voluptates. Erunt enim, ait Apostolus, homines seipsos amantes. Quorum descriptionem complexus est dicens: Voluptarū amatores magis quàm dei. Quæ est ergo herba montium, nisi voluptas fluxa, quę ex corde gignitur superborum? Quia nisi deum superbiendo contēnerent, nequaquam tot lubrica lasciuiendo perpetrarent. Quibus nimirum herbis iste Behemoth pascitur, quia in eis pœnam æternæ mortis esuriens, eorum perditis moribus satiatur. Superbi enim huius seculi etsi quando supernæ dispēsationis ordine præpediti, ab expletione prauorum operum cessant, praua tamen in cogitatione multiplicant, modo vt se potentiores cęteris rebus & honoribus ostendāt, modo vt eādem suam potentiam in studio alienæ læsionis exerceant, modo vt lubricis motibus ducti, per læuia se facta voluptatésque dissoluāt. Qui dum rebus diuinitus acceptis nequaquam recta, sed praua semper agere cogitant, quid aliud faciūt nisi suis contra deum donis pugnant? Quia igitur Behemoth iste in superborum mentibus sua semper desideria recognoscit, quasi herbas in montibus inuenit, quibus refectum suæ malitiæ ventrem tendit. Bene autem subditur:

2.Tim.3.

C

Quòd ludus dæmonum sit, cùm uagas & instabiles animas de uitio rotant in uitium.

Omnes bestiæ agri ludent ibi.) Quid per bestias, nisi immūdi spiritus: quid per agrum, nisi præsens seculum designatur? Vnde de ipso malignorum spirituum principe contra Ephraim dicitur: Bestia agri scindet eos. Vel sicut Esaias ait: Et mala bestia non ascendet per eam. Quia autem agri nomine mundus accipitur, dominicus per Euangeliū sermo testatur, qui ait: Ager autem est mundus. Agri ergo bestiæ in herbis montium ludūt, quia proiecta de superioribus in hoc mundo dæmonia, prauis superborum operibus delectantur. Bestiæ in herbis luduant, cùm reprobi spiritus humana corda in illicitas cogitationes pertrahunt. An non immundis spiritibus ludere est mentes hominum ad imaginem dei conditas, modo ficta promissione decipere, modo vacuis terroribus irridere, modo eis transitoria gaudia quasi mansura imprimere, modo mansuras pœnas quasi transitorias lenigare? Harum procul dubio bestiarum illusionem pertimuerat qui dicebat: Deus meus in te confido, non erubescam: neque irrideant me inimici mei. Quia igitur superborum cor ad omne vitium sternitur, vt cuilibet maligno spiritui irruenti praua cogitatione præparetur, rectè de herbis montium dicitur: Omnes bestiæ agri ludent ibi. Pro eo enim quòd superbi quique nullum malum cogitando prætereunt, nulla est agri bestia quæ non horum montiū herbis satietur. Nam etsi quando carnis luxuriam fugiunt, interioris luxuriæ vitium de ipsa castitate gloriando committunt. Si quando nil auarè exterius rapiunt: nequaquam ab illecebra auaritiæ mundi sunt: quia etsi res nullas ambiunt, fauore tamen hominum laudem de continentia rapere conantur. Huic ergo Behemoth montes herbas ferunt, & omnes bestię agri ludunt ibi: quia in superborum corde quilibet malignus spiritus tanto latius pascitur, quanto & omne vitium de superbia generatur.

Esaiæ.35.

Osee.13.

Matth.13.

D

Psal.24.

E

F

Caput.III.

SEd quia audiuimus quid iste Behemoth comedat: nunc audiamus necesse est vbi interim per prauum desiderium requiescat. Sequitur:

Quòd in illis mentibus satanas dormiat, quas uel nequitiæ torpor obūbrat, uel tēporalis altitudo inflat.

Sub vmbra dormit, in secreto calami, in locis humētibus. Obumbratio in sacro eloquio aliquando incarnatio domini ponitur: vel mentis refrigerium à feruore carnalium cogitationum, vnde appellatione vmbræ ex superna protectione hoc ipsum refrigerium cordis insinuari solet. Aliquando verò vmbra recedente charitate torpor frigidę mentis accipitur. Nam quod dominica incarnatio seruata veritate historiæ obumbrationis appellatione signetur, angelicus sermo testatur: qui ad Mariam ait: Virtus altissimi obumbrabit tibi. Quia enim vmbra nō aliter exprimitur nisi per lumen & corpus, virtus ei altissimi obumbrabit: quia in eius vtero lux incorporea corpus sumpsit. Ex qua videlicet obumbratione omne in se refrigerium mentis accepit. Rursum per vmbram ex superna protectione refrigerium cordis exprimitur, sicut Psalmista ait: Sub vmbra alarum tuarum protege me. Vel sicut sponsa in Canticis canticorum aduentum sponsi præstolata prænunciat, dicens: Sub vmbra illius quem desideraueram, sedi. Ac si dicat: Ab æstu desideriorum carnalium sub aduentus illius protectione requieui. Rursum per vmbram recedente charitate, torpor frigidæ mentis exprimitur, sicut de peccante homine scriptum est, quia secutus est vmbram. Calorem enim charitatis fugiens veritatis solem homo deseruit, & sub vmbra se interni frigoris abscondit. Vnde & voce eiusdem veritatis dicitur: Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum. Vnde primus homo post culpam inter arbores paradisi ad auram post meridiem absconsus inuenitur. Quia enim meridianum charitatis calorem perdiderat, iam sub peccati vmbra quasi sub frigore auræ torpebat. Iste igitur Behemoth quia in illis quasi quandam requiem inuenit, quos à veri Solis ardore subtrahendo frigidos facit, sub vmbra dormire perhibetur. Nonnunquam verò per vmbram, si tamen cum adiectione mortis ponatur: vel mors carnis exprimitur, vel quilibet reprobi qui antiqui hostis tenebras studio prauæ operationis imitantur. Vnde voce martyrum per Psalmistam dicitur: Humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis. Vmbra enim mortis electos dei opprimit: cum mors carnis, quæ imago mortis æternæ est, ab hac eos vita disiungit, quia sicut illa animam à deo, ita hæc ab anima separat corpus. Vel certè vmbra eos mortis opprimit, quia de antiquo hoste scriptū est: nomen illi mors. Vmbra ergo mortis sunt omnes reprobi, quia illius nequitiam elationis imitantur, eiusq; imaginem quasi vmbram exprimunt, dum eius in se malitiæ similitudinem trahunt. Qui electos deoperiūt: dum contra illos in atrocitate persecutionis temporaliter cōualescunt. Hoc autē loco vmbra nequitię torpor accipitur: in qua iste Behemoth dormit, quia contra corda charitate calentia sollicitus vigilat, in frigidis autem mentibus securus iacet. Dormire enim in sanctorum mentibus non potest, quia etsi quando se in eis ad breue momentum collocat, ipse eum desideriorum cœlestium æstus fatigat, & quasi totiens vt recedat, pūgitur, quotiens ab eis amore intimo ad æterna suspiratur. Tantæ cum

Luc.1.

Quomodo uirtus altissimi Mariæ obumbrauit.

Psal.16.

Canti.2.

Matth.24.

Gene.3.

Psal.43.

Apo.6.

voces

Universidad de Deusto
Biblioteca

G voces excitant, quantæ ex illorum mentibus ſanctæ cogitationes ad cœlum clamant. Vnde fit vt bonarum actionum armis territus, ac ſuſpiriorum ſpiculis percuſſus fugiat, & ad corda reproborum frigida rediens, eam quam ſecurus poſſideat, malitiæ vmbram quærat. Quæ vbi ab illo inueniatur oſtenditur, cùm protinus ſubinfertur: In ſecreto calami.

Caput. IIII.

IN ſacro eloquio calami vel arundinis appellatione aliquando verbum manens, aliquando doctorum peritia, ali quando mobilitas mentis, aliquando nitor gloriæ temporalis accipitur. Per calamum quippe verbi æternitas deſigna
Pſal.44. tur, cùm voce patris per Pſalmiſtam dicitur: Lingua mea calamus ſcribæ, velociter ſcribentis. Quia enim quod loquimur tranſit, quod ſcribimus permanet, lingua patris ſcribæ calamus dicitur: quia ab eo eſt verbum illi coæternum, ac ſine trâſitu generatum. Rurſum per calamum ſcriptorum doctrina exprimitur: ſicut de ſancta Eccleſia propheta pollicetur dicens:
Eſa.35. In cubilibus in quibus dracones prius habitabât, orietur viror calami & iuncꝰ. Qua nimirum ſententia ſicut in hoc opere longè ſuperius diximus, per calamum exprimitur doctrina ſcribentium, per iuncum viriditas auditorum. Rurſum per calamum ſeu certè arundinem, mentis mobilitas deſignatur: ſicut Iudæorũ turbis in Ioannis laude à domino dicitur:
Matt.11. Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam? vt videlicet ſubintelligatur non. Ioannes quippe arũ
H do vento agitata non erat: quia eius mentem ſpiritu ſancto ſolidam per diuerſas partes nullus linguarum flatus inclinabat. Rurſum per calamum vel arundinem nitor gloriæ temporalis exprimitur, ſicut de iuſtis per ſapientiam dicitur:
Sapien.3. Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Arundinetũ nanq; vitam ſecularium appellat: qui more arundinum per temporalem gloriam foris quaſi ad alta proficiunt, ſed intus à ſoliditate veritatis inaneſcunt. Vnde & in dæorum regnum calamo comparatur, cùm per prophetam
Eſa.42. apparẽte in veritate carnis domino dicitur: Calamum quaſſatum non cõfringet: & linum fumigans nõ extinguet. Quid enim calami nomine niſi Iudaici populi temporale regnum denunciat? virens quidem exterius, ſed interius vacuũ. Et quia in eodem populo genus iam regale defecerat, & regnum eius alienigena poſſidebat: aptè hoc idem regnum calamum quaſſatum vocat. Quid verò per linum niſi eius ſacerdotium exprimitur: quod lineis nimirum veſtibus vtebatur? Quod quia in aduentu domini charitatis ardorem perdidit, quaſi amiſſo iam igne fidei, non ardens, ſed fumigans fuit. Incarnatus autem dominus calamum quaſſatum non confregit, & linum fumigans non extinxit: quia Iudææ regnum quod penè deſtructum iam fuerat: eiuſque ſacerdotium quod ignem fidei non tenebat: non poteſtate iudicij perculit, ſed cũ patientiæ longanimitate toleraut. Hoc ergo loco quid aliud appel
I latione calami, niſi mentes ſecularium temporali gloriæ deditæ deſignantur? Qui tanto apud ſemetipſos intus inaneſcunt, quanto alti & nitidi exterius oſtendũtur: quia dum ad exteriorem gloriam per ſuperficiem defluunt, nulla intus firmitate ſolidatur. More quippe calami intus ſunt quidem per fatuitatem vacui, ſed foris per ſpeciem & oſtentationem pulchri, ſed quanto ab eis exterior gloria ſtudioſius quæritur, tanto eorum corda grauioribus cogitationum ſtimulis agitantur. Vnde rectè nunc Behemoth iſte in ſecreto calami dormire perhibetur: quia quorum ſtudia ad appetitum temporalis nitoris atque altitudinis commouet, eorum corda tenacius tenet, & quaſi ipſe ibi quietus dormit, vbi eos quos poſſidet quieſcere non permittit. Dum enim excedere cæteros bonorum altitudine ambiunt: dum more calami per nitorem exterioris munditiæ, iuſtorũ ſpeciem quaſi ſolidarum arborum corticem vincunt: in hoc quod ipſi interius vacui remanẽt, locũ Behemoth iſti, vbi apud ſe requieſcere debeat præbent.

Caput. V.

Matt.12. & Luc.11. VNde & in Euangelio dominus dicit quòd ſpiritus exiens qui in locis aridis & inaquoſis requiem non inuenit: quia domum quam reliquerat, vacuam, ſcopiſque mundatam reperit, hanc multiplicior intrauit. Quia enim fluxa ſit terra quæ infunditur, loca arentia atque inaquoſa ſunt corda iuſtorum: quæ per diſciplinæ fortitudinem ab omni carnalis cõcupiſcentiæ humore ſiccantur. Vnde hic quoque adhuc vbi Behemoth iſte dormiat, neceſſariò demõ- K ſtratur, cùm protinus ſubditur: In locis humentibus. Loca enim humentia ſunt terrenorum hominum mentes: quas humo carnalis concupiſcentiæ quia replet, fluidas facit. In quibus Behemoth iſte iniquitatis ſuæ veſtigia tanto altius imprimit, quanto in eiſdem mentibus pertranſitus illius quaſi in fluxa terra deſcendit. Loca quippe humẽtia ſunt opera voluptuoſa. Pes quippe in arida terra non labitur: fixus verò in lubrica vix tenetur. In locis ergo humentibus iter vitæ præſentis faciunt: qui in hac ad iuſtitiam recti ſtare non poſſunt. In his itaque locis humentibus Behemoth dormit: quia in reproborum hominum lubrica operatione requieſcit. Nonnulli verò loca humentia membra genitalia ſuſpicantur. Quod ſi ita eſt: quid apertè aliud locis humentibus niſi luxuria deſignatur: vt & per calamum gloriæ ſuperbia, & per loca humentia luxuria corporis exprimatur? Duo quippe hæc ſunt vitia quæ humano generi immaniter dominantur: vnum videlicet ſpiritus, atque aliud carnis. Elatio nanque ſpiritum erigit: luxuria carnem corrumpit. Antiquus itaque hoſtis humanum genus vel per elationem præcipuè, vel per luxuriam premens, in ſecreto calami atque in locis humentibus dormit: quia hominem damnatum ſub ditione ſuæ dominationis aut per elationem ſpiritus, aut per carnis corruptionem tenet. Quoſdam verò in vtroque poſſidet: quia cùm eos ſuperbiæ ſpiritus eleuat: à tumore ſuæ altitudinis nec verecundia corruptionis inclinat. Sed nunquid contra hos intra ſanctam L Eccleſiam inceſſanter quotidie virtutum magiſtri non vigilant? Nũquid redarguere voluptates infimas, & ſuadere gaudia patriæ cœleſtis ceſſant? Sed prauorum mentes tanto obſtinatius ſumma non audiunt, quanto arctius infimis inhæſerũt. Quibus neq; hoc ſufficit vt ipſi pereant, ſed adhuc quod eſt deterius, cùm quoſlibet argui emendarique conſpiciunt, noſtrorum increpationibus obuiant, ne ſaltem alij corrigantur. Vnde & bene ſubditur:

Quòd reprobi in quibus eſt imago diaboli, ſimilibus ſuis patrocinia parant: & ſe inuicem defendentes, nullum correctioni locum relinquunt.

Protegunt vmbræ vmbram eius. Vmbrę quippe ſunt diaboli omnes iniqui: qui dum imitationi iniquitatis eius inſeruiunt, quaſi ab eius corpore imaginis ſpeciem trahunt. Sicut autem vmbræ eius ſunt pluraliter reprobi: ita ſingulariter vmbra eius eſt vnuſquiſque peccator. Sed dum doctrinæ iuſtorum mali contradicunt: dum ab eis iniquum quemlibet corrigi non permittunt: vmbræ Behemoth iſtius vmbram eius protegunt: quia peccatores quique in quo ſibi malè ſunt conſcij, in eo & alium peccantem defendunt. Vmbræ vmbrã eius protegũt: dum nequiſſimorum facta nequiores peruerſis patrociniis tuentur. Quod hoc nimirum ſtudio faciunt: ne dum culpa in qua & ipſi obligati ſunt, in aliis corrigitur, ad M ipſos quandoque veniatur. Se igitur tegunt dum alios protegunt: quia ſuam vitam præuident impeti, vnde alios conſiderant libera correctione confundi. Sicque fit vt ſumma criminum dum defenditur augeatur, & vniuſcuiuſque nequitia eo fit ad perpetrandum facilis, quo difficilis ad puniendum. Scelera quippe peccantium tanto maiora incrementa percipiunt, quanto per defenſionem potentium diu inulta toleran tur. Sed tales quique ſeu extra ſeu intra ſanctam Eccleſiam eſſe videantur: tanto ſe apertiores dei hoſtes exhibent, quanto maiores ſunt patroni vitiorum. Contra illum quippe ſuis defenſionibus pugnant: cuius quæ diſplicent, defendẽdo, multiplicant. Quod factum bene per prophetam dominus ſub Babylonis ſpecie redarguit, dicens: Oriuntur in domibus e- Eſaiæ.34. ius ſpinæ & vrticæ & paliurus in munitionibus eius. Quid nanque per vrticas, niſi cogitationum prurigines: quid verò per ſpinas, niſi vitiorum punctiones accipimus? In domibus igitur Babylonis vrticæ & ſpinę pullulant: quia in confuſione mentis reprobæ & deſideria cogitationum ſurgunt quæ exaſperant, & operum peccata quæ pungunt. Sed hæc agentes habent etiam nequiores alios defenſores ſuos. Vnde illic aptè protinus ſubdidit: Et paliurus in munitionibus eius. Paliurus quippe tanta ſpinarum circundatione deſeſcit, vt præ aſperitate tangi vix poſſit. Intus igitur vrtica & ſpina naſcitur, ſed vtrunque hoc exterius per paliurum munitur: quia videlicet

A videlicet minores ſuſqui mala quælibet faciũt, ſed ea nequiſſimi maiores tuentur. Vnde bene & hic dicitur: Protegunt vmbræ vmbram eius.) Dum enim malũ peior vindicat, quaſi vmbra vmbram ne à veritatis lumine irradietur obſcurat. Sequitur:

Quòd amatores huius ſeculi licèt ſpeciem ſanctitatis in populo quaſi virentia folia habeant, fructum tamen eius non habent. Caput. VI.

CIrcundabunt eum ſalices torrentis.) Infructuoſę quidem arbores ſunt ſalices: ſed tamen tantæ viriditatis ſunt, vt areſcere vel abſciſſæ radicitus & proiectę vix poſſint. Vnde in ſacro eloquio ſalicum nomine, aliquando pro viriditate boni: aliquãdo pro ſterilitate reprobi deſignantur. Niſi enim electorum vitam per conſtantiam ſuæ viriditatis exprimerent: nequaquam de ſanctæ Eccleſiæ filiis
Eſa.44. propheta dixiſſet: Germinabunt inter herbas: ſicut ſalices iuxta præterfluentes aquas. Sanctæ enim Eccleſiæ filij inter herbas ſicut ſalices germinant, dum inter areſcentem vitam carnalium hominũ, & multiplici numeroſitate, & perpetua mẽtis viriditate perdurant. Qui bene iuxta præterfluentes aquas germinare perhibetur: quia vnuſquiſque eorum vbertatem ad fructum percipit, ex doctrina ſacri eloquij quę temporaliter percurrit. Et rurſum niſi per ſterilitatem ſalicum, vita peccantium ſignaretur: nequaquam ex voce prædicantium contra Babyloniam Pſalmiſta dixiſſet: In ſalicibus in
Pſal.136. B medio eius ſuſpendimus organa noſtra. Babylonis quippe medio ineſſe ſalices deſcribuntur: quia nimirum infructuoſi quique atque ab amore patriæ cœleſtis alieni totis viſceribus cordis in hac ſeculi cõfuſione radicantur. Vnde & prædicatores ſancti in iſtis ſalicibus non exercent organa, ſed ſuſpendunt: quia cùm infructuoſas ac reprobas mentes aſpiciunt, vim ſuæ prædicationis non exhibent, ſed potius lugentes ſilent. Quid enim etiam per torrentem, niſi huius mortalis vitæ curſus exprimitur? De quo rurſum per prophetam
Pſal.109. dicitur: De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput: quia videlicet redemptor noſter mortalis vitæ pœnã in quodam tranſitu attigit, & idcirco diu eidem morti cui ſponte ſuccubuit, non inhæſit. Vnde die tertia hoc quod moriendo poſuerat, reſurgendo caput eleuauit. Quid eſt ergo quod de Bethemoth iſto dicitur: Circundabunt eum ſalices torrentis: niſi quòd amatores vitæ mortalis, à bonis actibus quaſi à fructibus alieni, tanto illi arctius inherent, quanto eos largius delectatio tranſitorię voluptatis infundit? Hos enim quaſi in radicibus torrens rigat, dum in ſuis cogitationibus amor vitæ carnalis inebriat. Qui ſcilicet more ſalicum fructus non ferunt, ſed in foliis viride ſcunt: quia eæ quę grauia ad dicendum non ſunt, aliquando honeſtatis verba proferunt, ſed nullum vitæ pondus ex bonis operibus oſtendunt. Bene igitur dicitur. Circundabunt eum ſalices torrentis: quia infructuoſi
C quique dum amori vitæ temporalis inſeruiunt, antiquo hoſti peruerſis moribus familiarius obſequuntur.

Caput. VII.

SEd quia quid ei à ſuis clientibus impendatur audiuimus: nunc etiam quid in illis agat ipſe, audiamus. Sequitur:

Quòd non ſolum ante aduentum Chriſti diabolus ad ſe rapuerit infideles, ſed etiam multos ex his qui renati ſunt in Chriſto, deglutire ſe poſſe confidat.

Abſorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius.) Quid enim hoc loco fluuij nomine, niſi humani generis decurſio deſignatur? quæ velut à fontis ſui origine naſcendo ſurgit, ſed quaſi ad ima defluẽs moriendo pertranſit. Qui autem ſignantur appellatione Iordanis, niſi qui iam imbuti ſunt ſacramẽto baptiſmatis? Quia enim redemptor noſter in hoc flumine baptizari dignatus eſt, eius nomine debent omnes baptizati exprimi: in quo hoc ipſum contigit ſacramentum baptiſmatis inchoari. Quia igitur Behemoth iſte à mundi origine exortum (vix paucis electis euadentibus) humanum genus in ima defluens, vſque ad redemptoris tempora quaſi quendam in ſe fluuium traxit: bene nunc dicitur: Abſorbebit fluuiũ, & nõ mirabitur. Quia verò & poſt mediatoris aduẽtum quoſdam qui rectè viuere negligunt, etiam fideles rapit: rectè ſubiungitur: Et habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius. Ac ſi apertè dicere- D tur: Ante redemptorem mundi mundum non miratus abſorbuit, ſed quod eſt grauius, etiam poſt redemptoris aduẽtum quoſdam qui baptiſmatis ſacramento ſignati ſunt, deglutire ſe poſſe confidit. Alios nanque ſub Chriſtianitatis nomine poſitos deuorat: quia in ipſo eos fidei errore ſupplantat. Alios à rectitudine fidei nequaquam deuiat, ſed ad vſum prauæ operationis inclinat. Alios quantũ vult in operatione immunditiæ inflectere non valet, ſed apud ſemetipſos intus in ſtudio intentionis intorquet: vt dum à charitate mentem diuidunt, rectum non ſit quicquid extrinſecus operentur. Et fidẽ tenent: ſed vitam fidei non tenent: quia aut apertè illicita faciunt: aut ex peruerſo corde quæ agunt, praua ſunt, etiam ſi ſancta videantur. Quia enim nõnulli confitendo fideles ſunt, non viuendo: hinc eſt quod voce veritatis dicitur: Non om- Matt.7.
nis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cœlo- Lucæ.6.
rum. Hinc rurſum ait: Quid autem vocatis me domine do- ad Titũ.1.
mine, & non facitis quæ dico? Hinc Paulus ait: Confitentur ſe 1.Ioan.2.
noſſe deum: factis autem negant. Hinc Ioannes dicit: Qui dicit ſe deum noſſe, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Hinc eſt quod de ipſa ſua prima plebe dominus conqueritur Mar.7.
dicens: Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum lon- Pſal.77.
ge eſt à me. Hinc etiam Pſalmiſta ait: Dilexerunt eum in ore ſuo, & lingua ſua mentiti ſunt ei. Sed minimè mirũ fuit quòd Behemoth iſte ante lauacri vndam, ante ſacramenta cœleſtia, ante corpoream præſentiam redemptoris humani gene- E
ris fluuium hiatu profundæ perſuaſionis abſorbuit: ſed hoc valde mirum, hoc valde terribile eſt: quia multos aperto ore etiam poſt cognitionem redemptoris ſuſcepit: poſt lauacri vndam polluit: poſt ſacramenta cœleſtia ad inferni profundum rapit. Dicatur ergo, dicatur terribiliter voce veritatis: Abſorbebit fluuiũ, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. Neque enim pro magno diabolus habuit quòd infideles tulit, ſed toto nunc annilu in illorum mortem ſe erigit, quos contra ſe regeneratos tabeſcit. Nemo igitur ſibi fidem ſine operibus ſufficere poſſe confidat, cum ſcimus quòd ſcriptum ſit: Fides ſine operibus mortua Iaco.2.
eſt. Nullus Behemoth morſum ex ſola confeſſione fidei plenè euaſiſſe ſe exiſtimet: quia iam quidem fluuium abſorbuit, ſed adhuc Iordanem ſitit, & totiens in os illius Iordanis fluit, quotiẽs Chriſtianus quiſque ad iniquitatem defluit. Os quidem eius iam fide nos ſubleuante fugimus: ſed magno ſtudio curandũ eſt, ne in hac lubrica operatione dilabamur. Si ambulandi cautela negligitur, incaſſum credendo rectum iter tenetur: quia via quidem fidei ad cœleſtem patriam proficit, ſed offendentes minimè perducit.

Caput. VIII.

HAbemus adhuc quod hac in re ſubtilius perpenda mus. Hi enim quos per Iordanem diximus exprimi: poſſunt per fluuium deſignari. Qui enim fidem iam veritatis agnouerunt, ſed viuere fideliter negligunt, rectè fluuius dici poſſunt: quia videlicet deorſum fluunt. Iordanis ve- F
rò Hebræo vocabulo deſcenſio eorum dicitur. Et ſunt nonnulli qui viam veritatis appetentes ſemetipſos abiiciunt: atque à vitæ veteris elatione deſcẽdunt: cumq; æterna cupiũt, valde ſe ab hoc mundo alienos reddunt, dum non ſolum aliena non appetunt, ſed etiam ſua derelinquũt, & non ſolum in eo gloriam non quærunt, ſed hanc cùm ſe obtulerit etiam cõtemnunt. Hinc eſt enim quod voce veritatis dicitur. Si quis Lucæ.9.
vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. Semetipſum enim abnegat, qui calcato typho ſuperbiæ, ante dei oculos eſſe ſe Pſal.41.
à ſe alienum demonſtrat. Hinc Pſalmiſta ait: Memor ero tui de terra Iordanis & Hermoniim. Iordanis quippe, vt dixi, deſcenſio: Hermoniim autem anathema, id eſt alienatio interpretatur. De terra igitur Iordanis & Hermoniim deo reminiſcitur: qui in eo quòd ſemetipſum deiicit, atque à ſe alienus exiſtit, ad conditoris ſui memoriam reuocatur. Sed antiquus hoſtis hoc pro magno non habet: quòd ſub iure ſuæ tyrannidis terrena quærentes tenet. Propheta quippe atteſtante cognouimus, quia eſca eius electa. Neque enim mirum deputat, ſi eos abſorbeat, quos ſuperbia erigit, auaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia anguſtat, ira inflammat, diſcordia ſeparat, inuidia exulcerat, luxuria inquinans necat. Abſorbebit ergo fluuium, & non mirabitur: quia pro magno nõ æſtimat cùm eos deuorat, qui per ipſa ſuæ vitæ ſtudia deorſum cur-

Universidad de Deusto
Biblioteca

G sum currunt,sed illos magnopere rapere nititur,quos deſpectis terrenis ſtudiis, iungi iam cœleſtibus contemplatur. Vnde abſorpto fluuio recte ſubiungitur.

Caput.IX.

ET habet fiduciã quòd influat Iordanis in os eius.)quia illos inſidiando rapere appetit, quos pro amore ſupernæ patriæ à præſentis vitæ gloria ſemetipſos deiicere agnoſcit. Nonnulli quippe mundum deſerunt: honore tranſeuntium vana derelinquunt, & ima humilitatis appetentes,humanæ conuerſationis morem bene viuendo tranſcendunt:atque in tanta ſtudiorum arce proficiunt, vt ſignorum ſam virtutes operentur:ſed quia ſemetipſos circunſpiciendo tegere negligunt, inanis gloriæ telo percuſſi, peius de alto ruunt. Hinc eſt enim quòd æternus iudex qui occulta cordis examinat, eiuſdem ruinæ caſum prænuncians intentat, cùm

Mat.7. dicit:Multi dicent mihi in illa die:domine domine, nónne in nomine tuo prophetauimus: & in nomine tuo dæmonia eiecimus,& in tuo nomine virtutes multas fecimus?Et tunc confitebor illis,quia nunquam noui vos:diſcedite à me qui operamini iniquitatem,neſcio qui eſtis.Hinc etiam per prophe-

Amos.7. tam dicitur:Vocabit dominus iudicium ad ignem & deuorabit abyſſum multam:& comedet partem domus domini. Iudicium quippe ad ignem vocatur, cùm iuſtitiæ ſententia ad pœnam iam æternæ concremationis oſtenditur. Et multam abyſſum deuorat: quia iniquas atque incomprehenſibiles ho-

H miaum mentes concremat: quæ nũc ſe hominibus etiam ſub ſignorum miraculis occultant. Pars autem domus domini comeditur:quia illos quoq; gehenna deuorat, qui nunc quaſi in ſanctis actibus de electorum numero ſe eſſe gloriantur. Qui ergo hic Iordanis : ipſi illic pars domus domini vocantur. Antiquus ergo hoſtis habet fiduciam quod in os eius & Iordanis influat: quia nonnunquam calliditatis ſuæ inſidiis eos etiam qui iam electi putantur necat.

Caput. X.

SEd cuius cordis duritiam non iſta domini verba perturbent ? cuius mentis conſtantiam non ab intimis cogitationum radicibus quatiatur: cùm hoſtis noſter tantæ eſſe contra nos fortitudinis demonſtratur? Nullum ne erit conſolationis adiutorium?Erit certe.Nam ſubditur:

Quòd in carne ſua Chriſtus diuinitatem abſcondit, & quòd hamo captus ſit diabolus in oculis.

In oculis eius quaſi hamo capiet eum . Notandum valde eſt quod ſcripturę ſuæ verba miſericorditer temperãs deus: modo nos aſperis incitationibus terret:modo blandis conſolationibus refouet, & terrorem fomentis miſcet, & fomenta terrori: vt dum circa nos vtrunque mira magiſterij arte temperatur, nec deſperatè inueniamur territi, nec incautè ſecuri. Nam cùm Behemoth aſtutas inſidias atque effrenatas vires multiplicibus ſententiis indicaſſet:protinus vnigeniti filij ſui redemptoris noſtri commendat aduentum, & quo ab illo ordine Behemoth iſte ſit perimendus inſinuat: vt quia cor noſtrum narrata illius virtute perculerat: mœrorem noſtrum citius indicata eius perditione releuaret . Igitur poſtquam dixit : Abſorbebit fluuium & non mirabitur, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius: ipſum ilico dominicę incarnationis aduentum annunciat,dicens:In oculis eius quaſi hamo capiet eum . Quis neſciat quòd in hamo eſca oſtẽditur,aculeus occultatur? Eſca enim prouocat,vt aculeus pungat. Dominus itaque noſter ad humani generis redẽptionem veniens:velut quendam de ſe in necem diaboli hamum fecit . Aſſumpſit enim corpus, vt in eo Behemoth iſte quaſi eſcam ſuam mortem carnis appeteret . Quam mortem dum in illo iniuſtè appetit:nos quos quaſi iuſtè tenebat amiſit . In hamo ergo eius incarnationis captus eſt:quia dum in illo appetit eſcã corporis,tranſfixus eſt aculeo diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas,quæ ad ſe deuoratorem duceret: ibi diuinitas quæ perforaret: ibi aperta infirmitas quæ prouocaret: ibi occulta virtus quæ raptoris faucem tranſfigeret . In hamo igitur captus eſt:quia inde interiit vnde deuorauit. Et quidem Behemoth iſte filium dei incarnatũ nouerat,ſed redemptionis noſtræ ordinẽ neſciebat. Sciebat enim quod pro redemptione noſtra incarnatus dei filius fuerat, ſed omnino quod idẽ redẽptor noſter illũ moriendo tranſſigeret,neſcie-

Quomodo Behemoth filium dei incarnatũ nouerat.

bat. Vnde & bene dicitur : In oculis eius quaſi hamo capiet K eum.In oculis quippe habere dicimus, quod coram nobis poſitum videmus. Antiquus verò hoſtis humani generis redemptorem ante ſe poſitum vidit, quem cognoſcendo confeſſus, confitendo pertimuit dicens: Quid nobis & tibi fili dei?Ve- Mat.8.
niſti ante tempus torquere nos ? In oculis itaque ſuis hamo captus eſt,quia & nouit & momordit, & cognouit prius quẽ pertimeſceret, & tamen pòſt non timuit, cùm in illo quaſi eſcam propriam mortem carnis eſuriet.

Caput.XI.

IGitur quia caput noſtrũ per ſe quid fecit audiuimus: nũc per membra ſua quid faciat,audiamus. Sequitur:

Quòd ſubtiliſſimas aſtutias dæmonum perforare poſſit & penetrare acutiſſima intentio & infatigabilis repugnantia ſanctorum.

Et in ſudibus perforabit nares eius.) Quid aliud ſudes,ſd eſt palos accipimus : qui videlicet acuuntur vt figantur : niſi acuta ſanctorum conſilia? Quæ huius Behemoth nares perforant, dum ſagaciſſimas eius inſidias & vigilando circunſpiciunt, & ſuperando tranſfigunt . Per nares verò odor trahitur,& deducto flatu hoc agitur,vt res etiam quæ longè eſt poſita,cognoſcatur.Naribus ergo Behemoth callidæ eius inſidiæ deſignantur:per quas ſagaciſſimè nititur,& occulta cordis noſtri bona cognoſcere:& hęc peſſima perſuaſione diſſipare.In ſudibus itaque dominus nares eius perforat:quia cal L
lidas eius inſidias acutis ſanctorum ſenſibus penetrans eneruat . Sæpe autem bonorum vias tanta inſidians arte circunuolat: vt per ea quæ ab eis bene geſta cognouerit, ad malitiã aditum quærat.Nam vnde alium largiri quid conſpicit, inde alium in diſcordiæ flamma ſuccendit : & cùm hunc reſpicit miſereri,illi perſuadet iraſci:vt dum bonum quaſi non communiter factum inſinuat,concordes animos à bono gratię cõmunis abſcindat . Quia enim iuſtorum mentes ad mala ſuadendo non valet frangere,bonis ſatagit actibus inter eas mala ſeminare.Sed ſancti viri has eius inſidias tãto celerius vincunt, quanto & ſubtilius deprehendunt. Quod melius oſtendimus, ſi vnum é multis aſſertoribus veritatis in teſtimoniũ Paulum vocemus : ſub quo quidam Corinthius dum inceſtũ 1.Cor.5.
facinus perpetraſſet: eum doctor egregius in carnis interitũ ad ſatiſfactionem pœnitentiæ ſatanæ tradidit:& in diem domini ſaluum eius ſpiritũ reſeruauit. Magna quippe arte magiſterij ipſi eſt traditus coactus in pœnã:cui ſponte eſt ſubſtratus in culpa:vt qui author fuerat ad vitium nequitiæ,ipſe flagellum fieret diſciplinæ.Qua tamen bene geſta pœnitentia , dum cognouiſſet Corinthios ſuper eum iam miſericorditer motos,ait:Cui aliquid donaſtis & ego: nã & ego quod donaui:ſi quid donaui:propter vos in perſona Chriſti. Com munionis verò gratiam cogitans ait: Cui aliquid donaſtis, & ego.Ac ſi diceret: A bono veſtro non diſſentio:meũ ſit quic- 2.Cor.2.
quid ipſi feciſtis.Atque mox ſubdidit: Et ego ſi quid donaui, propter vos.Ac ſi diceret:Veſtris actibus bonũ addidi:quic M
quid propter vos miſericorditer feci . Veſtra ergo eſt vtilitas,bonitas mea:mea eſt vtilitas, bonſtas veſtra . Qui ipſam mox compagem cordium in qua ſic tenetur: adiungens ſubdidit : In perſona Chriſti . Cui velut ſi dicere præſumamus, quare te ita cautè diſcipulis copulas ? quare vel te illorum, vel illos tuis actionibus tam ſollicita mente conformas ? ilico ſubiunxit: Vt non circunueniamur à ſatana . Cuius ſagaces inſidias quam acuto ſenſu tranſfigat, inſinuat ſubdens: Non enim ignoramus cogitationes eius. Ac ſi verbis aliis dicat: Acuti authore domino ſudes ſumus, & nares Behemoth iſtius ſubtiliter circunſpiciendo penetramus , ne hoc quòd bene meus inchoat,ipſe in malitiæ finem vertat.

Caput.XII.

POſſunt per ſudes acuta ipſius per carmen manifeſtatæ ſapientię verba ſignari:vt quia naribus odor trahitur, per Behemoth nares illa antiqui hoſtis exploratio figuretur. Qui cùm deum incarnatum eſſe dubitaret, hoc expetitis miraculis voluit tentando cognoſcere,dicens:Si filius Matt.4.
dei es,dic vt lapides iſti panes fiant. Quia ergo ſignorum indiciis odorem diuinitatis eius cognoſcere concupiuit, quaſi flatum naribus traxit.Sed dum ei protinus reſpondetur,Non in pane ſolo viuit homo : &,Non tentabis dominum deum tuum:

A tuum:quia ſententiarum ſuarum acuminibus indagationem antiqui hoſtis veritas perculit, quaſi nares eius ſudibus perforauit.Sed quia Behemoth iſte per varia fraudum argumẽta diſtenditur:adhuc adiuncto & alio nomine notatur : Nam ſubditur:

Quòd per incarnationem Chriſti captus ſit diabolus: & lingua totius falſitatis ad Euangelij veritatem ligata & coniuncta conticuit.

An extrahere poteris Leuiathan hamo?) Leuiathan quippe additamentum eorum dicitur. Quorum videlicet niſi hominum?quibus ſemel culpam præuaricationis intulit,& hãc vſque ad æternam mortem quotidie peſſimis ſuggeſtionibus extendit.Quibus dum reatum fœnore peccati multiplicat pœnas procul dubio ſine fine coaceruat . Poteſt quoque Leuiathan etiam per irriſionem vocari.Primo quippe homini perſuaſione callida diuinitatem additurum ſe perhibuit, ſed immortalitatem tulit . Additamentum ergo hominum per irriſionem dici poteſt : quibus dum hoc quod non erant ſe addere ſpopondit, etiam hoc quod erant fallendo ſubtraxit. Sed Leuiathan iſte hamo captus eſt: quia in redemptore noſtro dum per ſatellites ſuos eſcam corporis momordit, diuinitatis illum aculeus perforauit.Quaſi hamus quippe fauces glutientis tenuit: dum in illo & eſca carnis patuit quam deuorator appeteret , & diuinitas paſſionis tempore latuit
B quæ necaret.In hac quippe aquarum abyſſo,id eſt in hac immenſitate generis humani:ad omnium mortem inhians, vitã penè omnium vorans:huc illucque aperto ore cetus iſte ferebatur,ſed ad mortem ceti iſtius hamus in hac aquarum profunditate caliginoſa, mira eſt diſpoſitione ſuſpenſus . Huius hami linea illa eſt per Euangelium antiquorum patrum pro-
Matt.1. pago memorata. Nam cum dicitur : Abraham genuit Iſaac: Iſaac genuit Iacob:cumque cæteri ſucceſſores interpoſito Ioſeph nomine vſque ad Mariam virginem deſpõſatam deſcribuntur: quaſi quædam linea torquetur : in cuius extremo incarnatus dominus id eſt hamus iſte ligaretur : quem in his aquis humani generis dependentem aperto ore iſte cetus expeteret,ſed eo per ſatellitum ſuorum,ſæuitiam morſo,mordendi vires vlteriusnon haberet. Ne ergo iſte humanis mortibus cetus inſidians,quos vellet vltrà deuoraret: hamus hic raptoris fauces tenuit,& ſeſe mordentem momordit.Incarnationem igitur vnigeniti filij fideli famulo indicans deus, ait: An extrahere poteris Leuiathan hamo?Subaudis,vt ego: qui ad raptoris mortem incarnatum vnigenitum filium mitto: in quo dum mortalis caro conſpicitur,& immortalitatis potentia non videtur : quaſi hamus quidam inde deuorãtem perimit,vnde acumen potentiæ quo tranſfigat occultat. Sequitur: Et fune ligabis linguam eius?) Subaudis, vt ego. Scriptura enim ſacra fune aliquando dimenſionum ſortes:aliquando peccata:aliquando fidem deſignare cõſueuit. Nam
Pſal.15. propter hæreditarias dimenſionum ſortes dicitur:Funes ce-
C ciderunt mihi in præclaris : etenim hæreditas mea præclara eſt mihi.Funes quippe in præclaris cadunt, dum per humilitatem vitæ,ſortes nos patrię melioris excipiũt.Rurſum quia
Eſaiæ.5. fune peccata ſignantur, per prophetam dicitur:Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis . Iniquitas nanque in funiculis vanitatis trahitur,dum per augmentum culpa protelatur. Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: Funes peccatorum
Pſal.118. circumplexi ſunt me.Quia enim funis addendo torquetur vt creſcat:nõ immeritò peccatum in fune figuratur:quod perſo corde ſæpe dum defenditur,multiplicatur.Rurſum fu-
Eccles.4. ne fides exprimitur: Salomone atteſtante,qui ait : Funiculus triplex difficile rumpitur:quia fides videlicet quæ de cognitione trinitatis ab ore prædicantium texitur:fortis in electis permanens,in ſolo reproborum corde diſſipatur.Hoc itaque loco funis nomine ſiue peccatũ ſiue fidem nil obſtat intelligi.

Caput.XIII.

INcarnatus etenim dominus noſter fune Leuiathan linguã ligauit:quia in ſimilitudine carnis peccati apparuit,& omnia errorum eius prædicamenta damnauit. Vnde Paulo
Roma.8. atteſtante dicitur : Et de peccato damnauit peccatum . Fune linguam ligauit:quia per ſimilitudinem carnis peccati,ab electorum ſuorum cordibus cuncta eius fallaciæ argumenta deſtruxit. Ecce enim apparente in carne domino, Leuiathan lingua ligata eſt:quia eius veritate cognita, illæ falſitatis do D
ctrinæ tacuerunt. Vbi enim nunc eſt Academicorum error: qui certè conantur aſtruere certum nil eſſe : qui impudenti fronte aſſertionibus ſuis fidem ab auditoribus exigunt, cùm vera eſſe nulla teſtantur? Vbi mathematicorum ſuperſtitio, qui dum ſignorum curſus ſuſpiciunt,vitas hominum in ſiderum momenta ſuſpendunt ? Quorum apertè doctrinam ſæpe geminorum natiuitas diſſipat, qui cum vno eodemque momento horæ prodeant, non in vna conuerſationis qualitate perdurant. Vbi tot prædicamenta falſitatis quæ enumerare fugimus:ne ab exponendi ordine longè recedamus?Sed cuncta iam erroris doctrina conticuit : quia Leuiathan linguam dominus incarnationis ſuæ fune cõſtrinxit. Vnde bene etiam
Eſaiæ.11. per prophetam dicitur:Et deſolabit dominus linguam maris Aegyptij. Lingua quippe maris eſt ſcientia doctrinæ ſeculeris. Bene autem mare Aegyptium dicitur : quia peccati obſcuritate fuſcatur . Linguam ergo maris Aegyptij dominus deſolauit : quia huius mundi falſam ſapientiam per carnem ſe oſtendendo deſtruxit.Fune ergo Leuiathan lingua cõſtringitur:quia per ſimilitudinem carnis peccati, ligata eſt prædicatio vetuſti peccatoris. Si autẽ fides fune ſignatur: idem nobis iterum intellectus innuitur : quia dum per prædicatores ſanctos in mundo fides trinitatis innotuit,contra electorum mentes erumpere mundi doctrina ceſſauit . Vnde bene
domino per prophetam dicitur:Tu dirupiſti fontes & torrẽ- Pſal.73.
tes:tu ſiccaſti fluuios Ethã. Ethan quippe interpretatur for- E
tis . Et quis eſt hic fortis niſi de quo per Euangelium dominus dicit: Nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus domum diripe- Mar.3.
re,niſi prius fortem alliget? Fontes itaque & torrentes dominus dirupit: dum in Apoſtolorum ſuorum cordibus fluenta veritatis aperuit. De quibus rurſum per prophetã alium dicitur : Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris . Ad Eſaiæ.12.
eorum quippe doctrinam ſitientes pergimus: vt veritatis plenas cordium noſtrorum lagunculas reportemus . Sed emanantibus ſuis fontibus Ethan fluuios exiccauit : dum doctrinam fortis & maligni ſpiritus oſtenſo radio ſuę veritatis arefecit. Leuiathan ergo lingua fune ſtringitur: quia extenſa fide trinitatis,errorum prædicamenta ſiluerunt. Sed quia iam ſe apertè extollere non valet:huc illucque circũiens per inſidias mordet.

Caput.XIIII.

MIra autem miſericordia contra hunc pro nobis dominus vigilat,atque eum & in hoc quod fraudibus molitur expugnat.Vnde ſubditur:

Quòd aſtutiam diaboli per quam humani generis fragilitatem explorat & odoratur, deus omnipotens iudicij ſui poteſtate confringat , & perforata eius maxilla homines quos iam per peccati commiſſioneminter fauces tenebat,inde extrahat:ſi per pœnitentiam exitum & reditum ad uitam aperiat.

Nunquid pones circulum in naribus eius?)Sicut per nares F
ſuſidiæ:ita per circulum diuinæ virtutis omnipotentia deſignatur . Quæ cùm apprehendi nos tentationibus prohibet, miris ordinibus antiqui hoſtis inſidias circũplectens tenet. Circulus ergo ei in narib⁹ ponitur , dum circunducta protectionis ſupernæ fortitudine eius ſagacitas retinetur:ne contra infirmitatem hominum tantum præualeat quantum perditionis argumenta latenter explorat . Poteſt etiam circuli nomine,occulti iudicij adiutorium deſignari:quod in huius Behemoth naribus ponitur:cùm à calida ſua crudelitate refrenatur . Vnde bene per prophetam cùm ab Iſraëlitarum Eſaiæ.37.
læſione prohibetur, regi Babyloniæ dicitur : Ponam circulum in naribus tuis. Ac ſi apertè diceretur: Cogitando inſidias ſuſpiras : ſed explere quod appetis non valendo omnipotentiæ meæ circulum in naribus portas, vt cùm bonorum mortem ardentius anhelas , ab eorum vita vacuus redeas. Quod verò hoc loco circulum,hoc ſcriptura ſacra per Ioannem in Apocalypſi falcem vocat. Ait enim:Vidi,& ecce nu- Apo.14.
bes candida: & ſuper nubem ſedẽtem ſimilem filio hominis, habẽtem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua falcem acutam. Poteſtas enim diuini iudicij,quia vndique ſtringit,circulus dicitur: & quia intra ſe omnia incidẽdo amplectitur, falcis appellatione ſignatur. In falce enim quicquid inciditur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

G inciditur,quaquauersum flectitur,intus cadit. Et quia potestas superni iudicij nullatenus euitatur, intra ipsam quippe
Psal.138. sumus: quolibet fugere conemur, rectè cùm venturus iudex ostenditur,falcem tenere perhibetur: quia cùm potenter ad omnia obuiat,incidendo circundat. Esse se intra iudicij falcem propheta vidit, cùm diceret: Si ascendero in cœlum, tu illic es:si descendero ad infernum, ades. Si sumpsero pennas meas ante lucem: & habitauero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me: & tenebit me dextera tua. Intra quandam falcem se vidit: cùm ex nullo sibi loco patere
Psal.74. fugæ aditum posse cognouit, dicens: Quia neque ab oriente,nec ab occidente,neque à desertis montibus: subaudis,patet via fugiendi. atque mox ipsam supernæ potentiæ omnimodam comprehensionem subdens, ait: Quoniam deus iudex est. Ac si diceret:Fugiendi via vndique deest:quia ille iudicat, qui vbique est. Diuina itaque iudicia sicut signantur falce:quia circumuallantia incidunt,ita exprimuntur circulo:quia vndique stringunt.In Leuiathan itaque naribus à domino circulus ponitur: quia iudicij eius potentia in insidiis suis ne quantum vult prævaleat coarctatur. Dicatur ergo: Nunquid pones circulũ in naribus eius?Subaudis,vt ego: qui astutas ei? insidias omnipotẽti iudicio cõstringo:vt nec tãtũ tẽtet,quantũ appetit: nec tantũ capiat,quantũ tẽtat. Sequit:

Aut armilla perforabis maxillã eius?)Ab intellectu circuli
armilla non discrepat: quia ipsa hoc quoq; vbi ponitur, am-
H biẽdo constringit.Sed quia armilla latius tẽditur,per armillã occulti eius iudicij erga nos protectio impensior designatur. Armilla ergo dominus maxillam Leuiathan istius perforat: quia ineffabili misericordiæ suæ potentia sic malitiæ antiqui hostis obuiat: vt aliquando eos etiam quos iam cœpit amittat, & quasi ab ore illius cadunt, qui post perpetratas culpas ad innocentiam redeunt. Quis enim ore illius semel raptus maxillam eius euaderet, si perforata non esset? An non in ore Petrum tenuit, cùm negauit? An non in ore Dauid tenuit, cùm in tantam se luxuriæ voraginem mersit? Sed cùm ad vitam vterque per pœnitentiam rediit:Leuiathã iste eos aliquo modo quasi per maxillæ suæ foramina amisit. Per foramen ergo maxillæ ab eius ore subtracti sunt: qui post perpetrationem tantæ nequitiæ pœnitendo redierunt. Quis autem hominum Leuiathan istius os euadat,vt nulla illicita committat?Sed hinc cognoscimus quãtum redemptori humani generis debitores sumus, qui non solum nos in os Leuiathan ire prohibuit,sed ab ore etiã redire concessit: qui spẽ peccatori non abstulit:quia maxillã eius vt euadendi viã tribueret,perforauit: vt saltem post morsum fugiat,qui incautus prius morderi nequaquam metuebat. Vbique ergo nobis occurrit superna medicina: quia & dedit homini præcepta ne peccet, & tamen peccanti dedit remedia ne desperet. Vnde cauendum summopere est,ne quis delectatione peccati Leuiathan istius ore rapiatur, & tamen si raptus fuerit,non
I desperet: quia si peccatum perfectè lugeat, adhuc foramen in maxilla eius inuenit per quod euadat. Iam dentibus teritur,sed adhuc si euadendi via quæritur, in maxilla eius foramen inuenitur. Habet etiam captus quo exeat, qui præuidere noluit ne caperetur. Quisquis ergo nondum captus est, maxillam eius fugiat:quisquis verò iam captus est,in maxilla foramen quærat.

Caput.XV.

Pius enim ac iustus est conditor noster. Sed nemo dicat:quia pius est,venialiter pecco. Et nemo qui peccauerit dicat: quia iustus est, de peccati remissione despero. Relaxat enim deus facinus quod defletur, sed perpetrare quisque timeat quod si dignè deflere possit ignorat. Ante culpam ergo iustitiam metuat, post culpam tamen de pietate præsumat:neque ita iustitiam timeat vt nulla spei cõsolatione cõualescat: neque ita confidat de misericordia, vt adhibere vulneribus suis dignæ pœnitentiæ negligat medicinam,sed quem præsumit sibi piè parcere,semper etiam cogitet & districtè iudicare. Sub pietate itaque eius spes peccatoris gaudeat, sed sub districtione illius pœnitentis correctio contremiscat. Spes igitur præsumptionis nostræ habeat etiam morsum timoris:vt ad corrigenda peccata iustitia iudicantis terreat,quem ad fiduciam veniæ gratia parcẽtis inuitat. Hinc enim per quendam sapientem dicitur:Ne di-
Eccli.5. xeris,miserationes domini multæ sunt, peccatorum meorum K non memorabitur. Pietatem nanque eius protinus & iustitiam subdit,dicens: Misericordia enim & ira ab illo. Diuina itaque clementia maxillam Behemoth istius perforans, vbique humano generi & misericorditer & potenter occurrit: quia nec libero admonitionem præcauendi tacuit, nec capto remedium fugiendi subtraxit. Ad hoc quippe in scriptura sacra virorum talium, id est Dauid & Petri peccata sunt indita,vt cautela minorum sit ruina maiorũ. Ad hoc verò vtrorumque illic & pœnitentia insinuatur & venia, vt spes pereuntium sit recuperatio perditorum. De statu ergo suo Dauid cadente nemo superbiat. De lapsu etiam suo Dauid surgente nemo desperet. Ecce quam mirabiliter scriptura sacra eodẽ verbo superbos premit,quo humiles leuat. Vnam nanque rem gestam retulit,& diuerso modo superbos quidẽ ad humilitatis formidinem: humiles verò ad spei fiduciam reuocauit. O inæstimabile noui generis medicamentum: quod vno eodemque ordine positum & premẽdo tumẽtia excitat, & subleuando arentia infundit. De maiorum nos lapsu terruit,sed de reparatione roborauit. Sic quippe semper,sic nos diuinę dispensationis misericordia & superbientes reprimit, & ne ad desperationem corruamus fulsit.

Quid sit quod Moyses dicit: Non accipies loco pignoris superiorem uel inferiorem molam.

Caput.XVI.

VNde etiam per Moysen admonet dicens: Non accipies loco pignoris superiorem aut inferiorem mo- L
Deut.24. lam. Accipere nanque aliquando dicimus auferre. Vnde & aues illæ quæ sunt rapiendis auibus auidæ, accipitres vocantur. Vnde Paulus apostolus dicit: Sustinetis enim
2.Cor.11. si quis deuorat,si quis accipit. Ac si diceret: Si quis rapit. Pignus verò debitoris,est cõfessio peccatoris. A debitore enim pignus accipitur: cùm à peccatore iam peccati confessio tenetur. Superior autẽ & inferior mola,est spes & timor. Spes quippe ad alta subuehit: timor autem cor inferius premit. Sed mola superior & inferior ita sibi necessariò iunguntur, vt vna sine altera inutiliter habeatur. In peccatoris itaque pectore incessanter debet spes & formido coniungi: quia incassum misericordiam sperat, si non etiam iustitiam timeat: incassum iustitiam metuit,si non etiam de misericordia confidat. Loco igitur pignoris mola superior aut inferior tolli prohibetur: quia qui peccatori prædicat,tanta dispensatione componere prædicationem debet:vt nec derelicta spe timorem subtrahat, nec subtracta spe, in solo eum timore derelinquat. Mola enim superior aut inferior tollitur: si per prædicantis linguam in peccatoris pectore aut timor à spe, aut spes à timore diuidatur. Sed quia exigente causa Dauid ad medium deducto,tanti facinoris memoriam fecimus: lectoris fortasse animus mouetur: cur eos omnipotens deus quos imperpetuum elegit: quos ad donorum quoque spiritalium culmen assumpsit: illæsos à corporalibus vitiis non M
custodit. Vnde quia satisfieri citius credimus, breuiter respondemus. Nonnulli enim per accepta dona virtutum, per impensam gratiam bonorum operum,in superbiæ vitium cadunt,sed tamen quo ceciderint, non cognoscunt. Proinde cõtra eos hostis antiquus quia iam interius dominatur etiam exterius sæuire permittitur: vt qui in cogitatione elati sunt, per carnis luxuriam prosternantur. Scimus autem quia aliquando minus est in corporis corruptionem cadere, quàm cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare,sed cùm minus turpis superbia creditur, minus vitatur. Luxuriam verò eo magis erubescunt homines quo simul omnes turpem nouerunt. Vnde fit plærunque vt nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes: ex aperto casu malum culpæ latentis erubescant, & tunc etiã maiora corrigunt,cùm prostrati in minimis grauius confunduntur. Reos enim se inter minora conspiciunt,qui se liberos inter grauiora crediderunt. Pia ergo domini dispensatione laxatus nonnunquam Behemoth iste de culpa ad culpam trahit, & dũ plus percutit,inde eum quem ceperat amittit: atque vnde vicisse cernitur, inde superatur. Considerare libet intra munitũ gratiæ sinum,quanto deus fauore misericordiæ nos continet. Ecce qui de virtute se extollit, per vitium ad humilitatem redit.

Caput.XVII.

Qui verò

A QVi verò acceptis virtutibus extollitur,non gladio, sed(vt ita dixerim)medicamẽto vulneratur. Quid est enim virtus nisi medicamentum:& quid est vitium nisi vulnus? Quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit ille de vulnere medicamentum: vt qui virtute percutimur, vitio curemur. Nos nanque virtutum dona retorquemus in vsum vitiorum:ille vitiorum illecebras assumit in artem virtutum, & salutis statum percutit vt seruet:vt qui humilitatem currentes fugimus,ei saltem cadentes hæreamus. Sed inter hæc sciendum est quod plærique hominum quo in multis corruũt, arctius ligatur,cùmque eos Behemoth iste ex vno vitio percutit vt concidant, ex alio quoque illigat ne resurgant. Consideret itaque homo cum quo hoste bellum gerat, & si iam se in aliquo deliquisse perpendit,saltem ad culpam pertrahi ex culpa pertimescat: vt studiosè vitentur vulnera,quibus frequẽter interficit:quia valde rarum est quod hostis noster electorum saluti etiam vulneribus seruit. Maxilla tamen Behemoth istius perforata intelligi & aliter potest: vt in ore tenere dicatur non quos iam perfectè peccato implicauit,sed quos iam adhuc peccati
2.Cor.12. persuasionibus tentat,quatenus ei quemlibet mandere,sit de peccati eum delectatione tentare. Mandendum quidem, sed non deglutiendum acceperat Paulum:quando illum post tot reuelationum sublimia, stimulis carnis agitabat. Tunc ergo
B cùm contra illum licentiam tentationis accepit: in maxilla eum tenuit,sed perforata. Qui verò elatus perire poterat: tentatus est ne periret. Tentatio ergo illa non vorago vitiorum,sed custodia meritorum fuit: quia Leuiathan iste fatigando eum in afflictione contriuit,sed non in culpa capiendo deuorauit. Elatos autem in sanctitate viros nõ amitteret, nisi tentaret. Sancti quippe non essent qui de sanctitatis gloria superbirent: & tanto sub eius iure caderent, quanto se in suis virtutibus eleuarent. Sed miro dispensationis ordine dum tentantur,humiliantur: dum humiliantur, eius esse iam desinunt. Bene ergo maxilla Behemoth istius perforata dicitur: quia electos dei vnde conterit, inde amittit: vnde tentat vt perdat,agit inde ne pereant. Antiquus itaque hostis occultis dei dispensationibus seruiens, sanctorum animas ad interitũ tẽtat volẽs,sed ad regnũ tentãdo seruat inuitꝰ. Maxilla ergo eius perforata est, quia eos quos tentando id est mandendo conterit,quasi cùm deglutit amittit. Quod quia non humana sed diuina prouidentia agitur: vt vtilitati iustorum ipsa vetusti aduersarij astutia suffragetur:quatenus cum electos tentat, eo magis tentando custodiat, bene ad beatum Iob dicitur: Aut armilla perforabis maxillam eius?Subaudis,vt ego: qui prouidè cuncta disponens,electos meos inde robustius in integritate custodio:vnde eos per maxillam Leuiathan istius labefactari aliquo modo ab integritate permitto. Sequitur:

Quod in die iudicij supplicium & pœnitentia impiorum in irritum erit. Caput.XVIII.

C NVnquid multiplicabit ad te preces:aut loqueturti bi mollia? Subaudis, vt mihi: Si enim ad personam filij hæc verba referantur, incarnato ei mollia loLucæ.4. quebatur cùm diceret:Scio quia fis sanctus dei. Ad quem Leuiathan iste multiplicauit preces, cùm per subditam sibi legionem
Matt.8. dixit: Si eiicis nos, mitte nos in gregem porcorum. Quanuis intelligi potest apertius: quia ad dominum preces multiplicat, cùm extremi die iudicij iniqui qui eius corpus
Mat.25. sunt,sibi parci deprecantur: cùm membra eius videlicet reprobi serò clamantes dicunt. Domine domine aperi nobis. Quibus protinus dicitur:Nescio vos vnde sitis. Tũc etiam do
Mat.7. mino per membra sua mollia loquetur: quando multi ex eius corpore dicturi sunt: Domine domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Mollia quidem deprecantes dicunt, cùm eius nomine replicant quæ fecerunt, sed duro corde illa cùm facerent, in suam laudem rapuerũt. Vnde mox audiunt:Nescio qui estis. Sequitur:

Quòd diabolus in hac uita nescions sanctorum usibus seruit,& tentationis licentia quasi ex pacto accepta, uoluntatem suam implet tentando, sed uoluntate dei ligatur ut electos & uolens tẽtet,& nescies probet.

Nunquid feriet tecum pactum? Subaudis, vt mecum.) Et D
accipies eum seruum sempiternum.? Subaudis, vt ego. Sed valde solerter intuendum est quod pactum cum domino Leuiathan iste feriat, vt sempiternus ab eo seruus habeatur. In *Diabolus est seruus dei sempiternus ex pacto.*
pacto enim discordantium partium voluntas impletur: vt ad votum suum quæque perueniat, & iurgia desiderato fine concludat. Antiquus itaque hostis à sinceritate diuinæ innocentiæ malitiæ suæ face succensus discordat, sed ab eius iudicio etiam discordando non discrepat:nam viros iustos sem per maleuolè tentare appetit,sed tamen hoc dominus vel misericorditer fieri, vel iustè permittit. Hæc ipsa ergo tentationis licentia pactum vocatur: in qua & desiderium tentatoris agitur, & tamen per eam miro modo voluntas iusti dispensatoris impletur. Erudiẽdos enim (sicut nuper diximus) electos suos dominus sæpe tentatori subiicit:sicut post paradisi claustra, post tertij cœli secreta, ne reuelationum magnitudine Paulus extolli potuisset, ei satanæ angelus datus
2.Cor.12. est. Sed (vt præfati sumus) ipsa hac tentatione diiponitur, vt qui elati perire poterant, humiliati à perditione seruentur. Secreto ergo dispensationis ordine, vnde sæuire permittitur iniquitas diaboli: inde piè perficitur benignitas dei. Et bene ex hoc pacto quòd cum domino ferire dicitur, seruus accipi perhibetur: quia inde obtẽperat nutibus supernæ gratiæ, vnde exercet iram nequissimæ voluntatis suæ.

Caput.XIX.

SEruus ergo ex pacto est:qui dum voluntatem suam im- E
plere permittitur, à superni consilij voluntate ligatur: vt electos dei (sicut dictum est) volens tentet, & tentando nesciens probet. Sed quia tãdiu in hac vita electorum vsibus seruit, quamdiu malitiæ suæ nequitiam tentationibus exercere potuerit: hoc autem in loco à domino non solum ex pacto seruus, sed sempiternus seruus accipi dicitur: inuestigare cõpellimur quomodo & post præsentis vitæ terminum seruire eum in perpetuum domino demonstremus. Neque enim tunc iustos cœlesti fœlicitate pollentes adhuc tentare permittitur, cùm ante eorum oculos æternis gehennæ ignibus mancipatur: quia nequaquam in illa superna patria tentationibus erudiendi sunt:in qua iam pro tentationũ laboribus remunerantur. Sed tunc Leuiathan iste cum suo corpore,reprobis videlicet omnibus,flammis vltricibus traditur,quibus sine fine crucietur. Quos scilicet cruciatus dũ iusti conspiciunt, in dei laudibus crescunt, quia & in se cernunt bonum quo remunerati sunt, & in illis inspiciunt supplicium quod euaserunt. Ita enim tunc pulchra erit vniuersitas:dum & gehenna iustè cruciat impios,& æterna fœlicitas iustè remunerat pios. Sicut enim niger color in pictura substernitur,vt superiectus albus vel rubeus pulchrior ostendatur:ita tunc etiam malos bene ordinans deus, fœliciora exhibet gaudia beatorum, ostensis ante eorum oculos supplициis reproborum. Et quãuis illud ex visione dominica eorum gaudium non sit quo crescat:magis tamen authori suo esse se F
debitores sentiunt,quando & bonum cernunt quod iustè remunerati percipiunt,& malum quod misericorditer adiuti vicerunt. Igitur si vtilitati iustorum & hic tentatio Leuiathã istius,& illic damnatio proficit:sempiternus seruus est:dum dei laudibus nescies seruit:& illic pœna eius iusta,& hic voluntas iniusta. Sequitur:Nunquid illudes ei quasi auí?)

Quid sit quòd diabolus modo Behemoth,id est,belua uel iumẽtum:modo Leuiathan,id est serpens marinus: modo auis uocatur, & quòd in passione Christi illusus sit. Caput.XX.

QVid est quòd aduersarius noster prius Behemoth, postmodũ Leuiathan dicitur:nũc verò aui in perditionis suæ illusione cõparatur? Behemoth quippe,vt diximus,belua interpretatur:quę quadrupes ostenditur,dum sicut bos fœnum comedere perhibetur. Leuiathan verò quia hamo capitur,proculdubio serpens in aquis innotescitur. Nunc verò ad auis similitudinem ducitur,cùm dicitur:Nunquid illudes ei quasi aui? Cur ergo belua vel iumentum,cur draco,cur auis appelletur,indagemus. Citius enim nomina eius agnoscimus, si tergiuersationis illius astutiam subtiliter exploremus. De cœlo quippe ad terram venit, & ad spem cœlestium nulla iam reipiratione se erigit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G erigit. Irrationabile ergo & quadrupes animal est per actionis immunditæ fatuitatem, draco per nocendi malitiam, auis per subtilis naturæ leuitatem. Quia enim hoc quod contra se agit, ignorat, bruto sensu belua est: quia malitiosè nobis nocere appetit, draco est: quia verò de naturæ suæ subtilitate superbè extollitur, auis est. Rursum, quia in hoc quod iniquè agit, ad vtilitatem nostram diuina virtute possidetur, iumentum est: quia verò latenter mordet, serpès est: quia autè nonnunquam per indomitam superbiam se etiam lucis angelum simulat, auis est. Humanum etenim genus quanuis inexplicabili iniquitatis arte lacessat: tribus tamen vitiis valde tentat: vt videlicet alios sibi per luxuriam, alios per malitiam, alios per superbiam subdat. Non ergo immeritò in eo quod agere nititur: ex ipso suarum actionum nomine vocatur, cùm iumentum, draco vel auis dicitur. In eis quippe quos ad stultitiam luxuriæ excitat, iumentū est. In eis quos ad nocēdi malitiam inflammat, draco est. In eis autem quos in fastum superbiæ quasi alta sapientes eleuat, auis est. In illis verò quos pariter in luxuria & superbia & malitia polluit, iumentum, draco, simul & auis existit. Per tot nanque ad deceptorum cor se species intulit, in quot eos nequitias implicauit. Multarum igitur rerum nomine vocatur: quia ante deceptorum mentes in varias formarum species vertitur. Cùm enim hunc per canis luxuriam tentat, & tamen minimè superat, mutata suggestione cor illius in malitiam inflammat. Quia ergo
H ad eum venire belua non valuit: draco venit. Illum veneno malitiæ corrumpere non valet, sed tamen bona sua eius oculis opponit, & cor illius in superbiam extollit. Huic ergo vt draco surrepere non valuit, sed tamen adducto phantasmate inanis gloriæ, coram cogitationis eius obtutibus quasi auis volauit. Quæ nimirum auis tanto contra nos immanius extollitur, quanto nulla naturæ suæ infirmitate præpeditur. Quia enim carnis morte non premitur, & redemptorem nostrum carne mortalem vidit, altiori fastu elationis intumuit, sed vbi contra authorem suum penna se superbiæ extulit, ibi laqueum suæ mortis inuenit. Nam ea eius carnis morte prostratus est, quam expetiit elatus: & inde pertulit laqueum, vnde quasi escam suæ malitiæ mortem iusti concupiuit. Dicatur ergo: Caput. XXI.

NVnquid illudes ei quasi aui? Quasi aui quippe dominus illusit: dum ei in passione vnigeniti filij sui ostendit escam, sed laqueum abscondit. Vidit enim quod ore perciperet, sed non vidit quod gutture teneret. Nam quamuis eum fuerat ipse confessus filium dei, velut parum tamen illum hominem mori credidit: ad cuius mortem Iudæorum persequentium animos concitauit. Sed in ipso traditionis eius tempore tardè iam cognouisse intelligi-
Mat. 27. tur, quòd ipse eius illa morte puniretur. Vnde & Pilati conjugem somnijs terruit: vt vir illius à iusti persecutione cessaret. Sed res interna dispensatione disposita, nulla valuit machinatione refragari. Expediebat nanque vt peccatorum
I mortem iustè morientium solueret mors iusti iniustè morientis. Quod quia Leuiathan iste vsque ad tempus passionis illius ignorauit: quasi more auis illusus, diuinitatis eius laqueum pertulit, dum humanitatis eius escam momordit. Sequitur:

Quòd infirma mũdi & ignobilia & stulta elegit deus, & fortitudinem armati hostis humilium prædicatione destruxit.

Aut alligabis eum ancillis tuis? Subaudis, vt ego. In seruis etsi despecta est conditio, virilitas viget: in ancillis autem cum conditione pariter sexus iacet. Bene ergo dominus Leuiathan istum nò seruis, sed ancillis suis ligare se asserit: quia ad nostram redemptionem veniens, & suos contra mundi superbiam prædicatores mittens, relictis sapientibus insipientes, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pauperes elegit. Ancillis ergo suis Leuiathan huius fortitudinem domi-
1. Cor. 1. nus ligauit: quia attestante Paulo: Infirma mũdi elegit deus,
Prouer. 9. vt confundat fortia. Vnde bene per Salomonem dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, immolauit victimas, miscuit vinum, proposuit mensam, misit ancillas suas vt vocarent ad arcem & mœnia ciuitatis. Sapientia quippe domum sibi condidit, cùm vnigenitus dei filius in semetipso intra vterum virginis mediante anima hu- K
manum sibi corpus creauit. Sic quippe corpus vnigeniti domus dei dicitur: sicut etiam templum vocatur: ita verò vt vnus idemque dei atque hominis filius ipse sit qui inhabitat, ipse qui inhabitatur. Quod tamen rectè & aliter accipitur, si domus sapientiæ Ecclesia vocatur. Quæ septem sibi columnas excidit: quia ab amore presentis seculi disiunctas ad portandam eiusdem Ecclesiæ fabricam mentes prædicantium erexit. Quæ pro eo quòd perfectionis virtute subnixæ sunt, septenario numero signantur. Immolauit victimas: quia vitam prædicantium mactari in persecutione permisit. Vinum miscuit: quia diuinitatis & humanitatis suę nobis pariter arcana prædicauit. Mensam quoque proposuit: quia scripturæ sacrę nobis pabula aperiendo præparauit. Ancillas etiam suas misit: quæ ad arcem nos atque ciuitatis mœnia vocarent: quia prædicatores infirmos abiectosque habere studuit, qui fideles populos ad spiritalis patriæ ædificia superna colligerent. Vnde in Euangelio dominus Nathanaelem Ioan. 1.
laudat: nec tamen in sorte prædicantium numerat: quia ad prædicandum eum tales venire debuerát: qui de laude propria nihil habebant: vt tanto solidius veritatis esse cognosceretur quod agerent, quanto & apertè cernaeretur quia ad hoc agendum per se idonei non fuissent. Vt ergo mira potentia per prædicatorum linguas clarescceret: prius mirabilius actũ est, vt eorundem prædicantium meritum nullum esset. Ancillas ergo dominus misit & Leuiathan huius fortitudinem
L ligauit: quia infirmos prædicatores mundo exhibuit, & potentes quosque qui eius corpus fuerant, sub terroris sui vinculo restrinxit. Et in semetipso Leuiathan iste ancillis ligatur: cùm infirmis prædicantibus, veritatis clarescente lumine, contra electorum mentes antiquus hostis non quantum vult sæuire permittitur: sed ne sub infidelitatis captiuitate cunctos quos appetit teneat, signis & virtutibus coarctatur, Ipse ergo per se hoc fortiter facit qui contra illum vires non fortibus tribuit. Sed quía quos contra eum dominus mittat insinuat: nunc etiam quid ipsi agant qui mittuntur, adiungit. Sequitur:

Quòd prædicatorum officio (qui de Euangelico talento negociantur) à capite diabolo concidantur & separentur, qui prius ei quasi membra carnea adhærebant. Caput. XXII.

COncident eum amici: diuident illum negociatores. Leuiathan iste totiens conciditur, quotiens diuini verbi gladio sua ab illo membra separantur. Iniqui enim cùm verbum veritatis audiunt: & sancto timore perculsi, ab antiqui se hostis imitatione suspendunt: ipse in corpore suo diuiditur, cui hi qui prauè inhæserant, subtrahuntur. Ipsos verò amicos nominat, quos superius ancillas vocat: ipsos etiam negociatores appellat, quos amicos dixerat. Sancti etenim prædicatores prius ancillæ sunt per formidinem: pòst amici per fidem: ad extremum quoque negocia- M
tores per actionem. Ipsis quippe infirmantibus dicitur: No- Lucæ. 12.
lite timere pusille grex: quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. Ipsis rursum conualescentibus dicitur: Vos au- Ioan. 15.
tem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Ipsis ergo ad extremum in negocij operationem pergentibus iubetur: Euntes in mundũ vniuersum: præ- Mar. 16.
dicate Euangelium omni creaturæ. In prædicatione quippe fidei quasi quoddam negocium geritur dum verbum datur, & fides ab auditoribus sumitur. Quasi quoddam negocium faciunt qui prædicationem prærogãt, & à populis fidem reportant. Fidem impartiũt, & eorum sanctam protinus vitam sumunt. Si enim iustorum prædicatio negocium non fuisset: profectò Psalmista non diceret: Sumite psalmũ, & date tym- Psal. 80.
panũ. In tympano etenim corium siccatur vt sonet. Quid est ergo dicere: Sumite psalmum & date tympanũ: nisi accipite spiritale canticũ cordis, & reddite temporalem macerationem corporis? Si superna prædicatio negotium non fuisset: nequaquã sub typo fortis mulieris Salomon de sancta Ecclesia diceret: Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradi- Prouer. 31.
dit Chananæo. Quid enim signatur per linteum sindonis, nisi subtilis intextio sanctæ prædicationis? In qua molliter quiescitur, quia mens in illa fidelium spe superna refouetur.

Vnde &

Acto. 10. Vnde & Petro animalia in linteo demonstrantur: quia peccato-
A rum animæ misericorditer aggregatæ, in blãda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonẽ Ecclesia fecit & vendidit: quia fidem quam credendo texuerat, loquendo dedit, & ab infidelibus vitam rectæ conuersationis accepit. Quæ & Chananæo cingulum tradidit: quia per vigorem demonstratæ iustitiæ, fluxa opera gentilitatis altrinxit: vt hoc quod præcipi-
Luc. 21. tur viuendo teneatur. Sint lumbi vestri precincti. Prædicatores ergo suos dominus quærendo ancillas inuenit, permutando amicos facit: ditando negociatores exhibet. Qui enim mũ di prius minas infirmi timuerunt: pòst ad cognoscenda diuina consilia ascendunt. Ditati autem virtutibus, vsque ad exercendum fidei negotium perducuntur: vt Leuiathan istius mẽbra increpando atque suadendo tanto seuerius incidant: quãto & amici facti, amori veritatis semetipsos verius copulãt: atque ab eo peccantium animas tanto celerius subtrahant: quanto negotiatores idonei effecti in semetipsis amplissimas apotheeas virtutum monstrant. Quia enim per prædicatores dei valde laudabiliter à Leuiathan isto res possessa diuiditur veritatis vox per prophetam pollicetur, di-
Hier. 15. cens: Et si separaueris pretiosum à vili: quasi os meum eris. Pretiosum quippe à vili separat: qui humanas mentes à reproba antiqui hostis imitatione disiungit. Rectè os dei dicitur: quia per eum proculdubio eloquia diuina formantur. Sequitur:

B *Quòd sancta Ecclesia prius pelle diaboli, id est infimis impleta sit, deinde capite, id est prudentibus & sapientibus. Prius enim piscatores habuit: deinde per piscatores, philosophos & rhetores, principes & imperatores.*

Nunquid implebis sagenas pelle eius: & gurgustiũ piscium capite illius?) Quid per sagenas vel gurgustium piscium: nisi Ecclesiæ fidelium quæ vnam Ecclesiam catholicam faciũt designantur? Vnde in Euangelio scriptum est: Simile est re-
Mat. 13. gnum cœlorum sagenæ missæ in mare: & ex omni genere piscium congregãti. Regnum cœlorum, scilicet vocatur Ecclesia: cuius dum mores dominus ad superna subleuat: iam hęc ipsa in domino per cœlestem conuersationem regnat. Quæ rectè etiam sagenæ missæ in mare comparatur, ex omni genere piscium congreganti: quia missa in hoc gentilitatis seculum nullum reliquit: sed malos cum bonis, superbos cum humilibus, iracundos cum mitibus, & fatuos cum sapientibus cepit. In pelle vero Leuiathan istius, stultos eius corporis, in capite autem prudentes accipimus. Vel certe pelle quæ est exterius, subditi ad hæc extrema seruientes, capite autem prępositi designantur. Et bene dominus seruato ordine, has sagenas vel gurgustium piscium, id est Ecclesiam suam, & vota fidelium prius se pelle eius, & postmodum capite asserit impleturum, quia (sicut superius diximus) prius elegit infirma, vt pòst confunderet fortia. Elegit quippe stulta mundi, vt cõ-
C funderet sapientes. Prius nanque collegit indoctos, & post-
1. Cor. 1 modum philosophos, & non per oratores docuit piscatores, sed mira potentia per piscatores subegit oratores. Dicit ergo: Nunquid implebis sagenas pelle eius, aut gurgustium piscium capite illius? subaudis, vt ego, qui intra ecclesiam fidelium prius quasi pellem diaboli extremos atque infimos colligo, & postmodum caput illius id est prudentes mihi aduersarios subdo. Sequitur: Caput. XXIII.

POnes super eum manum tuam?) id est vt ego, qui fortis illum potentia reprimens, non pluspam expediat sæuire permitto: eiulque sęuitiam quantum permisero in electorum meorum vtilitatem retorqueo. Vel certè manum super eum ponere, est virtutis potestate superare. Beato igitur Iob per interrogationem dicitur: Pones super eum manũ tuam? Ac si apertè diceretur: Nunquid virtute illum propria reprimis? Vnde & aptè mox subditur: Memento belli, nec vltra addas loqui.) Alta dispensatio iudiciorum dei idcirco sæpe bene merentes famulos vel minis impetit, vel flagellis premit, vel quibusdam super impositis oneribus grauat, vel laboriosis occupationibus implicat, quia mira potentia præuidet, quòd si quieti ac liberi in trãquillitate persisterẽt, tentationes ferre aduersarij non valentes, mentis prostrati vulneribus iacerent. Dum ergo eos foris tolerandis flagellis vel oneribus occupat à suscipiendis intus tentationum iaculis oc-

Alta dispẽsatio iudiciorum dei: cur sæpe famulos suos molestat.

cultat. Moris quippe medicinalis est, vt sæpe feruorem visce- D
rum in prurigine cutis trahat, & plærunque inde interius curat, vnde exterius sauciat. Ita nonnunquam diuinæ dispensationis medicamine agitur, vt exterioribus doloribus internum vulnus adimatur, & flagellorum sectionibus repellatur ea quæ occupare mentem poterat interior putredo vitiorum, & tamen sæpe dum patentis culpæ sibi homines conscij non sunt, & aut doloribus cruciantur, aut laboribus deprimuntur, contra iustum atque omnipotentem iudicem in querelam posiliunt scilicet minus intuentes contra quàm fortem aduersarium bellum gerunt. Cuius si intolerabiles vires sollicitè attenderent, nequaquam de his quæ exterius tolerant murmurarent. Sed ideo videntur nobis hæc grauia, quia bella occulti aduersarij nolumus pensare graviora. A quibus plę runque bellis (vt diximus) dum flagellamur, defendimur: dum affligimur, occultamur. Caro enim nostra priusquam resurrectionis incorruptione solidetur, si nullo mœrore affligitur, in tentationibus effrenatur. Quis autem nesciat quòd multo melius sit ardere flamma febrium quàm igne vitiorũ? Et tamen cùm febre corripimur, quia vitiorum æstum qui oe cupare nos poterat, considerare negligimus, de percussione murmuramus. Quis nescíat quòd multo melius sit duris in seruitio hominibus subiici, quàm blandientibus dæmoniacis spiritibus subdi? Et tamen eùm alto dei iudicio iugo humanæ conditionis atterimur in querelam prosilimus, nimirum quia minus attendimus quòd si nos nulla conditio seruitutis opprimeret, fortasse mens nostra multis iniquitatibus peius libera deseruiret. Ideo ergo hæc quæ toleramus, gratia credimus, quia bella hostis callidi quàm sint cõtra nos dura atque intolerabilia nõ videmus. Menti enim nostræ omne pondus vilesceret, si ea quę se opprimere poterãt, occulti aduersarij bella pensaret. Quid enim si omnipotens deus onera quæ patimur subleuet, sed tamen sua nobis adiutoria subtrahat, & inter Leuiathã istius nos tẽtamenta derelinquat? Sæuiẽ te tãto hoste quò ibimus, si nullis authoris nostri protectionib⁹ defendamur? Quia ergo beat⁹ Iob culpæ sibi cõscius nõ erat, & dura tamẽ flagella tolerabat, ne fortasse in vitio murmurationis excedat, memoretur quòd timeat, & dicatur ei:

Quòd qui tentamenta uel percussiones diaboli diligenter considerat, & illud bellum mente retractat, de flagellis & percussionibus dei, quæ sunt correctio uel disciplina, si filius est, nequaquam murmurat.

Multo melius est ardere flãma febrium quam igne uitiorum.

Multo melius duris in seruitio hominibus subiici, quã blandientibus dæmonibus subdi.

Memento belli, nec vltrà addas loqui.) Ac si ei apertè diceretur: Si occulti hostis contra te bellum consideras quicquicquid à me pateris, non accusas. Si impetenté te aduersarij gladium prospicis, flagellum patris nullatenus perhorrescis. Vides enim quali flagello te ferio, sed intueri negligis à quanto te hoste flagellando liberum seruo. Memento ergo belli, nec vltrà addas loqui, id est tanto te ad disciplinam patris exhibe tacitum, quato te prospicis ad bella hostis infir- F
mum. Dum ergo me corripiente percuteris, vt æquanimiter feras, hostem tuum ad memoriam reuoca, & durum non æstimes omne quod pateris, dum externis cruciatibus ab interna passione liberaris. Quia autem Leuiathan iste de diuina misericordia falsa sibi promissione blanditur, postquam terrorem fortitudinis eius intulit, & beati Iob animum in eius circunspectione commouit, dicens: Memento belli nec vltrà addas loqui, vt irremissibilem reatum eius ostenderet, ilico adiunxit:

Quòd iudicium ultimũ sine misericordia sit. Cap. XXIIII.

ECce spes eius frustrabitur eum.) Quod sic de eo debet intelligi, vt referri etiam ad illius corpus possit: quia iniqui omnes qui districtionem iustitiæ diuinæ nõ metuunt, incassum sibi de misericordia blãdiuntur. Moxq; ad cõ solationem nostrã rediens, extremi iudicij futurum eius in- *Incassum sperat: qui deum non timet.*
teritum prænunciat, dicens: Et videntibus cunctis præcipitabitur.) Cunctis enim videntibus præcipitabitur, quia æter no tunc iudice terribiliter apparente, attantibus legionibus angelorum, assistente cuncto ministerio cœlestiũ potestatum atque lectis omnibus ad hoc spectaculũ deductis, ista belua crudelis & fortis in medium captiua deducitur: & cũ suo corpore. i. cũ reprobis omnib⁹ æternis gehẽnę incẽdiis mancipatur, cùm dicitur: Discedite à me maledicti in ignẽ æternũ, Matth. 25.

C qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

G qui præparatus est diabolo & angelis eius. O quale erit illud
Matth.25. spectaculum: quãdo hæc immanissima bestia electorũ oculis ostenditur: quę hoc belli tempore nimis illos terrere potuerat, si videretur. Sed occulto ac miro dei consilio agitur: vt & nunc per eius gratiam à pugnãtibus non visa vincatur, & tũc à lætis victoribus iam captiua videatur. Tunc autem iusti diumo adiutorio quãtum debitores sunt, plenius recognoscũt: quando iam fortem bestiam viderint, quam nunc infirmi vicerunt: & in hostis sui immanitate conspiciunt, quantum debeant gratiæ defensoris sui. Redeunt enim de hoc prælio tũc milites nostri virtutum trophæa referentes: & receptis corporibus cùm iam in illo iudicio cœlestis regni introitum sortiuntur: prius immanissimas vires huius antiqui serpentis aspiciunt, ne vile æstiment quod euasserunt. Bene ergo dicitur: Et videntibus cunctis præcipitabitur, quia visa mors eius tũc gaudiũ exhibet: cuius tolerata vita, nunc iustis quotidie in cruciatibus bellum mouet. Sed audientes ista: ac si protinus quereremur domino dicẽtes: Domine qui Leuiathã istum tantæ esse fortudinis nõ ignoras: eum in certamine infirmitatis nostræ cur suscitas? illico adiunxit:

Caput Quadragesimumprimum textus libri beati Iob.

H NOn quasi crudelis suscitabo eum. Quis enim resistere potest vultui meo, & quis antè dedit mihi, vt reddam ei? Omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt. Non parcam ei verbis potentibus: & ad deprecandum compositis. Quis reuelabit faciem indumenti eius: & in medium oris eius quis intrabit? Portas vultus eius quis aperiet? Per gyrum dentium eius formido: corpus illius quasi scuta fusilia: compactum squamis se prementibus. Vna vni coniungitur: & ne spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit: & tenentes se nequaquam separabuntur. Sternutatio eius splẽdor ignis, & oculi eius vt palpebræ diluculi. De ore eius lampades procedunt sicut tædæ ignis accensæ. De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ atque feruentis. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedet egestas. Membra carnium eius cohærentia sibi. Mittet contra eum fulmina, & ad locum alium nõ ferentur. Cor eius indurabitur tanquam I lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur. Cùm apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit, neque hasta neque thorax. Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum æs. Nõ fugabit eum vir sagittarius. In stipulã versi sunt ei lapides fundæ. Quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam. Sub ipso erunt radij Solis, & sternet sibi aurum quasi lutum. Feruescere faciet quasi ollam profundum maris, & ponet quasi cùm vnguenta bulliunt. Post eum lucebit semita. Aestimabit abyssum quasi senescẽtem. Non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret. Omne sublime videt. Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.

Quòd non crudeliter sed rationabiliter deus agit cum diabolo, qui iusto iudicio electos recipit, & impios damnat. Caput.XXV.

Quomodo dominus suscitat diabolum. NOn quasi crudelis suscitabo eum.) Et velut si mox à nobis causa rationis quæreretur, quomodo non eũ quasi crudelis suscitas, quem scimus quia tãtas inuadere & deuorare permittis? statim subdidit dicens: Quis enim resistere potest vultui meo? & quis antè dedit mihi vt K
Hier.50. reddam ei?) Quibus duobus versibus & virtutem suæ potenCr.49. tiæ, & omne pondus rationis expleuit. Nam propter potentiam dixit: Quis enim potest resistere vultui meo? Et propter rationem subdidit: Quis antè dedit mihi vt reddam ei? Ac si diceret: Non eum quasi crudelis suscito: quia de eius fortitudine & electos meos potenter eripio, & rursum reprobos nõ iniustè sed rationabiliter damno, id est, & eos quos benignè eligo, eripere mirabiliter possum, & eos quos respuo, non iniustè derelinquo. Nemo quippe vt diuina illum gratia subsequatur, prius aliquid contulit deo. Nam si nos deum bene operando præuenimus, vbi est quod propheta ait: Misericordia eius præueniet me? Si quid nos bonæ operationis dedimus, vt eius gratiã mereremur: vbi est quod Apostolus dicit: Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed dei donum est, non ex operibus? Si nostra dilectio deum præuenit, vbi est quod Ioannes apostolus dicit: Non quia nos dilexerimus deũ, sed quia ipse prior dilexit nos? Vbi est quod per Oseę dominus dicit: Diligam eos spontaneè? Si sine eius munere nostra virtute deum sequimur, vbi est quod per Euãgelium veritas protestatur dicens: Sine me nihil potestis facere? Vbi est quod ait: Nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me, traxerit eum? Vbi est quod iterum dicit: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos? Si saltem, dona bonorum operum virtute nostra bene cogitando præuenimus, vbi est L quod rursum per Paulum tam salubriter dicitur, vt omnis de se humanæ mentis fiducia ab ipsa cordis radice succidatur, cùm dicit: Non quia sufficientes simus aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est? Nemo ergo deum meritis præuenit: vt tenere eum quasi debitorem possit, sed miro modo æquus omnibus conditor, & quosdam prælegit, & quosdam in suis prauis moribus iustè derelinquit. Nec tamen electis suis pietatem sine iustitia exhibet: quia hic eos duris afflictionibus premit: nec rursum reprobis iustitiã sine misericordia exercet: quia hic æquanimiter tolerat, quos quandoque imperpetuum damnat. Si ergo & electi præuenientem se gratiam sequuntur, & reprobi iuxta quod merentur, accipiunt: & de misericordia inueniũt electi quod laudent, & de iustitia non habent reprobi quod accusent. Bene itaque dicitur: Quis antè dedit mihi, vt reddam ei? Ac si apertè diceretur: Ad parcendum reprobis nulla ratione compellor: quia eis debitor ex sua actione non teneor. Idcirco enim nequaquam cœlestis patriæ præmia æterna percipiunt: quia ea nunc dum promereri poterant, ex libero arbitrio cõtempserunt. Quod videlicet liberum arbitrium in bono formatur electis, cum eorum mens à terrenis desideriis gratia aspirante suspenditur. Caput.XXVI.

BOnum quippe quod agimus, & dei est & nostrum, dei per præuenientem gratiam, nostrum per obsequentẽ liberam voluntatem. Si enim dei non est, vnde ei gratias in æternum agimus? Rursum si nostrum non est: vnde nobis retribui præmia speramus? Quia ergo non immerito gratias agimus, scimus quòd eius munere præuenimur, & rursum quia non immerito retributionem quærimus, scimus quòd subsequente libero arbitrio bona elegimus quę ageremus. Sequitur: Omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt.) Omnibus liquet quòd non solum ea quæ sub cœlo sunt: sed ipsa quoque quæ super cœlos condita cœlestia vocantur, ei voluntati seruiunt, à quo se creata esse meminerunt. Cur ergo tantummodo de inferioribus loquens ait: Omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt? Sed quia de Leuiathan loquitur, qui iam nõ in ætherei cœli sede cõtinetur, cuncta quæ sub cœlo sunt, asserit sua esse: vt eum quoque qui de cœlo cecidit, suæ doceat potestati seruire. Ac si diceret: Leuiathã iste beatitudinem quidem meam perdidit, sed dominium non euasit: quia & ipsæ mihi potestates inseruiunt, quæ mihi prauis actionibus aduersantur. Sequitur:

Quòd in extremo examine uel etiam in præsenti Ecclesia frustra fundatur oratio, quam bona actio non præcedit, & quòd uirtus orationis non sit in uerbo, sed in perseuerantia compunctionis.

Non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.) Quis hoc, quod legisse se nequaquam nouit, *Non legitur quòd* existimet:

A existimet: quia culparum suarum diabolus sit veniam petiturus? Sed ille fortasse homo quem Leuiathan iste in mundi termino vas sibi proprium facit, quem attestante Paulo, dominus Iesus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui, territus tantæ maiestatis præsentia: quia exercere vires suas non valet, ad preces inclinatur. Quod tamẽ de eius corpore, id est iniquis omnib⁹ intelligi aptius potest, qui serò ad petitionum verba veniunt: quia nũc exequi facta contemnunt. Vnde per Euangelium veritas dicit: Nouissimè veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine domine aperi nobis. Quibus ilicò respõdetur: Amẽ dico vobis: Nescio vos. Sed cùm verba potentia ad deprecãdum componere dicitur: vrget magis vt quod de eius corpore in futuro diximus, in hoc tempore sentiamus.

diabolus sit suarum cul parũeniã petiturus.

Mat.25.

Caput.XXVII.

Vanè orãtes. SVnt nanque intra sanctam Ecclesiam nonnulli, qui prolixas ad dominum preces habent, sed vitam deprecãtium non habent: nam promissa cœlestia petitionibus sequuntur, operibus fugiunt. Hi nonnunquam etiam lachrymas in oratione percipiunt, sed cùm post orationis tempora eorum mentem superbia pulsauerit: ilicò in fastu elationis intumescunt. Cùm auaritia instigat, mox per incendia auidæ cogitationis exæstuant. Cùm luxuria tentauerit, in illicitis protinus desideriis anhelant. Cùm ira suaserit, mox mansuetudinẽ mentis flamma insaniæ concremat. Vt ergo diximus, B & fletus in prece percipiunt, & tamen expletis precibus, cùm vitiorum suggestione pulsantur, nequaquam pro æterni regni desiderio se fleuisse meminerũt. Quod apertè de se Balaã

Num.23. innotuit, qui iustorum tabernacula conspiciens ait: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Sed cùm compũctionis tempus absceſſit, contra eorũ vitam quibus se similem fieri morièdo poposcerat, cõsilium præbuit: & cùm occasionem de auaritia reperit, ilico oblitus est quicquid sibi de innocentia optauit. Virtutis igitur pondus oratio non habet, quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet. Quo contra bene de Anna flente perhibetur: Vultusq; eius nõ sunt amplius in diuersa mutati: quia videlicet mens eius nequaquam post preces inepta lætitia lasciuiendo perdidit, quod orationis suæ tempore gemituum rigore exquisiuit. Nonnullis vero in vsum negotiationis vertitur labor orationis. De quibus in euangelio veritas

Marc.12. dicit: Deuorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis. Hi accipient prolixius iudicium. Quia ergo iniquorũ petitionibus qui Leuiathan istius corpus sunt, nullo modo parcitur, cùm eorum preces opere destruuntur, rectè nunc dicitur: Non parcam ei, & verbis potentibus ad deprecandum compositis: quia & per hoc quòd verba potentia & ad deprecãdum composita referuntur, apertè inanitas orationis ostẽ C ditur. Veraciter nanque orare, est amaros in compunctione gemitus, & non composita verba resonare.

Caput.XXVIII.

SEd quia antiquus hostis quo districtius frãgitur, eo nequius per multiplicia argumenta dilatatur: cuius tamẽ insidias dominus quanto subtiliùs occultari considerat tanto nobis misericordius manifestat, rectè subiungitur:

Quòd diabolus reprobos patenter ad quæcunque flagitia uocat, cùm sanctis uero in malitiæ suæ consiliis aliter agit, & suggesturus pessima transfigurat se in angelum lucis.

Leuiathan aliter tentat mentes religiosas, aliter mentes huic mũdo deditas. Quis reuelabit faciem indumenti eius? Leuiathan iste aliter religiosas hominum mentes, aliter vero huic mundo deditas tentat: nam prauis mala quæ desiderant, apertè obiicit: bonis autem latenter insidians, sub specie sanctitatis illudit. Illis velut familiaribus suis iniquum se manifestius insinuat. Istis vero velut extraneis cuiusdã quasi honestatis prætextu se palliat, vt mala quæ eis publicè nõ valet, tecta bonæ actionis velamine subintromittat. Vnde & membra eius sæpe cùm aperta nequitia nocere non possunt, bonæ actionis habitum sumunt, & praua quidem se opere exhibent, sed sancta specie mentiuntur. Iniqui enim si apertè mali essent, à bonis recipi omnino non possent, sed sumunt aliquid de visione bonorum, vt dum boniviri in eis recipiunt speciem quam amãt, permixtum sumant etiam virus quod vitant. Vnde quosdam Paulus Apostolus intuens sub prædicationis velamine vẽtris D studio seruientes, ait: Ipse enim satanas transfigurat se in ange2.Cor.11. lum lucis. Quid ergo mirum si ministri eius transfigurãtur velut ministri iustitiæ? Hanc transfigurationem Iosue timuit, quando videns angelum, cuius esset partis inquisiuit, dicens: Noster es, an aduersariorum? vt videlicet si aduersæ virtutis Iudi.5. esset, eoipso quo se suspectum cognosceret, ab illusione resiliret. Quia ergo Leuiathan iste in eo quòd iniquitatis opus molitur, sæpe specie sanctitatis induitur: & quia nisi per diuinam gratiam simulationis eius detegi indumenta nõ possunt, bene dicitur: Quis reuelabit faciem indumenti eius? subaudis, nisi ego, qui seruorum meorum mentibus gratiam subtilissimæ discretionis inspiro, vt reuelata malitia faciem ei⁹ nudam videant, quam coopertam ille sub habitu sanctitatis occultat. Et quia aliquando fidelium mentes corrumpere ostensione sua, aliquando suggestione conatur, agit enim modo opere, modo persuasione, rectè subiungitur: Et in medium oris eius quis intrabit?) Subaudis, nisi ego, qui per discretas electorum mentes suggestionum eius verba discutio, & non ita hæc esse vt sonuerunt manifesto. Bonum nanque videntur promittere, sed ad perditum finem trahunt. In mediũ igitur oris eius intrare, est calliditatis eius verba penetrare, vt nequaquam pensetur quid resonant, sed quo intendant. Intrare Adam in medium oris eius voluit, quando intentionem persuasionis illius cautè pensare neglexit: diuinitatem quippe se per illum accipere credidit, & immortalitatem amisit. Vnde ergo ab intellectu verborum eius incauté exterius stetit, inde se ori illius deuorandum funditus præbuit. Sequitur: F

Quòd pseudoprædicatores, & falsæ persuasionis doctrina & secularium uiolentia potestatum utantur.

Portas vultus eius quis aperiet?) Portæ vultus eius sunt iniqui doctores, qui idcirco portę vult⁹ eius vocati sunt: quia per ipsos quisque ingreditur, vt Leuiathan iste quasi in potestatis suę principatu videatur. Sicut enim scriptura sacra sanctos viros portas Sion vocare cõsueuit. Sion quippe speculatio interpretatur, & non immeritò prædicatores sanctos viros portas Sion dicimus: quia per eorum vitam atque doctrinam abscondita supernæ cõtemplationis intramus, ita etiã portis Leuiathan istius errorum magistri signantur, quorũdum prædicatio peruersa recipitur, miseris auditoribus via perditionis aperitur. Sed portæ istæ ante oculos hominum plærunque ad introducendum quidem apertæ sunt, sed tamẽ ad deprehendendum clausæ: quia recta in specie exhibẽt, sed opere praua persuadent. Ad deprehendendum ergo clausæ sunt: quia ne intrinsecus cognosci valeant, exteriori simulatione muniũtur. Quas tamen mira potentia dominus aperit: quia electis suis hypocritarum mentes comprehensibiles facit. Portas ergo vultus eius quis aperiet? subaudis, nisi ego: qui electis meis magistros errorum sub specie sanctitatis abF sconditos, perspicua cognitione manifesto. Et quia antichristus veniens, ipsas etiam summas huius seculi potestates obtinebit, qui duplici errore sæuiens conatur ad se corda hominum & missis prædicatoribus trahere, & commotis potestatibus inclinare, bene de Leuiathan isto dominus subdidit, dicens: Caput.XXIX.

PEr gyrum dentium eius formido. Mutato nanque nomine, hos eius dentes insinuare aliter voluit, quos super- *Dentes Leuiathan.* rius portas vocauit. Peruersi enim prædicatores portę eius sunt: quia ingressum perditionis aperiunt. Dentes eius sunt: quia eos quos in errore capiunt, à veritatis soliditate confringunt. Sicut enim sanctæ Ecclesiæ dentes accipimus eos, qui prædicationibus suis peccãtium duritiam conterũt, vnde ei per Salomonem dicitur: Dentes tui sicut greges detõ *Canti.4.* sarum ascendentium de lauachro, qui non immerito detonsis ac lotis ouibus comparantur: quia innocuam vitam sumentes, in lauachro baptismatis conuersationis pristinæ vellera vetusta posuerunt, ita etiam dentibus Leuiathan istius errorum magistri figurantur: quia reproborum vitam mordendo dilaniant, & eos à veritatis integritate subductos, in sacrificio falsitatis mactant. Quorum quidem prædicatio facile despici ab auditoribus poterat: sed hãc ante humana iudicia adiunctus secularũ potestatũ terror exaltat. Rectè ergo dicit: Per gyrũ dẽtiũ eius formido, id est iniquos prædicatores

Universidad de Deusto
Biblioteca

G antichristi peruersæ huius seculi protegunt potestates. Nã quos illi appetunt loquendo seducere, multi potentium student sæuiendo terrere. Per gyrum ergo dẽtium eius formidoest. Ac si apertè diceretur: Idcirco isti peruersi prædicatores aliquos suadentes conterunt: quia circa ipsos sunt alij qui infirmorum mentes terrentes affligunt. Quale itaque illud tempus persecutionis apparebit, quando ad peruertendã fidelium pietatem, alij verbis sæuiunt, alij gladiis? Quis enim etiam infirmus Leuiathan istius dentes non despiceret, si nõ eos per circuitum potestatum secularium terror muniret? Sed duplici contra eos calliditate agitur: quia quod eis ab aliis verbis blandientibus dicitur, hoc ab aliis gladiis ferientibus imperatur. Quæ vtrorũque actio, id est, potentium atque lo quentium, in Ioannis Apocalypsi breui est sententia comprehensa, qua dicitur: Potestas equorum in ore & in caudis eorum erat. In ore nanque doctorum scientia, in cauda verò secularium potentia figuratur. Per caudam quippe quæ retro est, huius seculi postponenda temporalitas designatur, de qua Paulus apostolus dicit: Vnum autem, quæ retrò sunt oblitus, ad ea quæ antè sunt extentus. Retrò enim est omne quod transit, antè verò est omne quod veniẽs permanet. Istis ergo equis, id est, nequissimis prædicatoribus vbiq; carnali impulsu currentibus, in ore & in cauda potestas est: quia ipsi quidem peruersa suadendo prædicant, sed temporalibus potestatibus fulti, per ea se quæ retrò sunt: exaltant. Et quia ipsi H apparere despicabiles possunt, ab iniquis auditoribus suis per eos sibi reuerentiam exigunt, quorum patrociniis fulciũ tur. Vnde hic quoque non immerito per gyrum dentium ei⁹ formido inesse describitur: quia multis terroribus agitur, vt in peruersis eorum prædicationibus & si non veritatis sententia, certè temporalis potentia timeatur. Vnde bene eundem antichristum Psalmista descripsit dicens: Sub lingua eius labor & dolor, sedet in insidiis cum diuitibus in occultis. Propter enim peruersa dogmata sub lingua eius labor & dolor est, propter miraculorum vero speciem sedet in insidiis, propter secularis autem potestatis gloriam, cum diuitibus in occultis. Quia enim simul & miraculorum fraude & terrena potestate vtitur, & in occultis, & cum diuitibus sedere perhibetur.

Apo. 9.

Philip. 3.

Psal. 9.

Quòd reprobi scuto defensionis corripientium se uerba repellunt, & concordi pertinacia alterna se adinuicẽ defensione tuentur.

Corpus illius quasi scuta fusilia.) Sacra scriptura scuti nomine aliquando vti in parte prospera, aliquando in aduersa consueuit. Nam sæpe scuti defensio pro diuina protectione ponitur, nonnunquam vero pro humana repugnatione memoratur. Pro diuina enim protectione ponitur, sicut per Psalmistam dicitur: Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. Scuto nos dominus coronare perhibetur: quia quos protegens I adiuuat, remunerans coronat. Rursum pro humana repugnatione per eundem Prophetam scutum ponitur, sicut alibi ait: Ibi confregit cornua, arcum, scutum, gladium & bellum. In cornibus quippe elatio superborum, in arcu enim insidiæ lõgè ferientium, in scuto autem obstinata duritia defensionum, in gladio vicina percussio, in bello verò ipsa contra dominũ mentis motio designatur. Quod nimirum totum in sancta Ecclesia confringitur, dum mentes deo resistentium, superpositio iugo humilitatis edomantur. Hinc rursum per eundem Psalmistam dicitur: Arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni. Arcum enim dominus conterit, cùm occulta insidiantium machinamenta dissoluit. Arma cõfringit, cum ea que contra se erecta fuerant patrocinia humana comminuit. Scuta igni comburit, cùm peccantium mentes obstinata se duritia defendentes ad pœnitentiæ & confessionis ardorem sancti spiritus calore succendit.

Psal. 5.

Psal. 75.

Psal. 40.

Caput. XXX.

QVod verò in hoc loco corpus Leuiathan istius scutis fusilibus comparatur, perscrutãdum nobis innuitur: quia durum quidem, sed tamen cùm labitur fragile solet esse vas omne quod fusile est. Scuta ergò si sunt fusilia, in suscipienda sagittarum percussione robusta sunt, sed casu fragilia. Ictu quidem ferientium minimè penetrantur, sed suo se lapsu per fragmẽta dissoluũt. Corpus ergo Leuiathan istius, id est omnes iniqui: quia per obstinationem duri sunt, sed per vitam fragiles, scutis fusilibus cõparãtur. Cùm enim verba prædicationis audiunt, nulla corruptionis iacula se penetrare permittunt: quia in omni peccato quod faciunt, scutum superbæ defensionis opponunt. Nam cum talium quisque de reatu suæ iniquitatis arguitur, non mox cogitat quomodo culpam corrigat, sed quid in adiutorio suæ defensionis opponat. Nulla igitur veritatis sagitta penetratur: quia verba sanctæ correctionis in scuto excipit superbæ defensionis. Vnde bene de Iudæis contra præcepta domini superba se defensione tuentibus per Hieremiam dicitur: Reddes eis vicem domine iuxta opera manuum suarum. Moxque eandem vicem expressius subdidit dicens: Dabis eis scutũ cordis laborẽ tuum. Labor quippe domini apparens inter homines passibilis ei⁹ humanitas fuit, quam Iudæi superbè sapientes dum cernerent, despexerunt: eumque immortalem credere dedignati sunt, quem natura passibili mortalem viderunt. Cumque eius humilitatem cõspicerẽt, superbiæ fastibus obdurati, summa cura moliti sunt, ne eorũ mentes sancta prædicantium verba penetrarent. Dum ergo eis dominus vicem malorum operũ redderet, dedit illis scutum cordis laborem suum: quia recto iudicio inde illos contra se superbè obstinatos exhibuit, vnde ipse pro nobis in infirmitate laborauit. Repulerunt quippe à se verba prædicãtium: quia dedignati sunt in domino infirma passicnum. Laborem igitur domini contra eundem dominum scutum cordis habuerunt: quia superba sapientibus eo despectus apparuit, quo propter eos humilis fuit. L

K

Threno. 3.

Caput. XXXI.

HOc scutum, sicut iam superius diximus, primus ille peccator tenuit, qui requirente domino cur lignum vetitum contigisset, non ad se culpam retulit, sed à muliere quam dominus dederat, se accepisse respondit, vt quasi reatum suum obliquè in authorem relideret, qui ei mulierem dederat, quę talia persuaderet. Hoc scutum etiam requisita mulier tenuit, quando neque ipsa ad se culpam retulit, sed serpentis illud persuasionibus replicauit, dicens: Serpens decepit me, & comedi: vtipsa quoque reatum suum obliquè in creatorem reduceret, qui illuc intrare serpentẽ persuasurum talia permisisset. Serpẽs vero iam non requiritur, quia nec eius pœnitentia quærebatur. Hi autem quorum pœnitentia quæsita est, scutum nequissimæ defensionis contra iustissimæ correptionis verba protulerunt. Vnde nunc vsque in vsum peccantium trahitur, vt culpa cùm arguitur, defendatur: & vnde finiri reatus debuit, inde cumuletur. Bene ergo dicitur: Corp⁹ illius quasi scuta fusilia: quia omnes iniqui ne ad se corripientium verba perueniant, quasi contra aduersariorum iacula scuta defensionum parant. Quod videlicet eius corpus adhuc nobis expressius detegit, dum subiungit:

Genes. 3.

Compactum squamis se prementibus.) Fertur quia draconis corpus squamis tegitur, ne citius iaculatione vllius penetretur. Ita corpus omne diaboli, id est multitudo reprobo M rum cùm de iniquitate sua corripitur, quib⁹ valet tergiuersationibus se excusare conatur, & quasi quasdam defensionis squamas obiicit, ne trãsigi sagitta veritatis possit. Quisquis enim dum corripitur, peccatum suum magis excusare appetit quàm deflere, quasi squamis tegitur, dum à sanctis prædicatoribus gladio verbi iaculatur. Squamas habet, & idcirco ad eius præcordia transeundi viam verbi sagitta non habet. Duritia enim carnali repellitur, ne spiritalis ei gladius infigatur. Carnali sapientia contra deum Saulus obdurauerat, quando cor eius nulla prædicationis Euangelicæ sagitta penetrabat. Sed postquam forti cœlitus increpatione iaculatus & superno respectu cæcatus est, lumen quippe vt acciperet, amisit: ad Ananiam veniens illuminatur. In qua illuminatione quia defensionum suarũ duritiã caruit, bene de eo scriptum est: Ceciderunt quasi squamæ ab oculis eius. Carnalis videlicet tegumenti illum duritia presserat, & idcirco radios veri luminis non videbat. Sed postquam superbæ repugnationes eius victæ sunt, defensionum eius squamæ ceciderunt. Quæ quidem sub Ananiæ manibus ab oculis ceciderunt corporis, sed antè iam sub dominica increpatione ceciderant ab oculis cordis. Cùm enim altæ inuectionis iaculo cõfossus iaceret, humili iã & penetrato corde requirebat dicens:

Actor. 9.

Ibidem. A dicens: Domine quid me vis facere? Repulsis videlicet squamis, iam ad cordis viscera veritatis sagitta peruenerat, quãdo deposita elatione superbiæ eum quem impugnauerat dominum confitens: & quid ageret nesciens requirebat. Intueri libet vbi est sæuus ille persecutor, vbi lupus rapax.

Caput. XXXII.

ECce in ouem iam versus est qui percutiatur pastoris semitam quam sequatur. Et notandum quòd cùm diceret: Quis es domine? non ei à domino respondetur: Ego sum vnigenitus patris, ego principium, ego verbum ante secula. Quia enim Saulus incarnatum dominum credere contẽnebat, & eius humanitatis infirma despexerat, de cœlo hoc quod cõtempserat audiuit: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Ac si diceret: Hoc à me audi de superioribꝰ, quod in me de inferioribus despicis. Authorem cœli venisse despexeras in terram, ex terra ergo hominem cognosce de cœlo, vt tanto in me amplius sacramẽta infirmitatis metuas, quanto & hæc perducta in cœlestibus ad excellentiam potentatis probas. Prosternens igitur te, nequaquam tibi hoc astruo quòd ante secula deus sum, sed illud à me audis quod de me credere dedignaris. Postquam enim dixit Iesus, adhuc in expressione terrenæ inhabitationis subdidit, Nazarenus: velut si apertius diceretur: Humilitatis meæ infirma suscipe, & tuæ superbiæ squamas amitte. Sciendum tamen est quod istæ defensionum squamæ quanuis penè omne humanum genus contegant, hypocritarum tamen specialiter & callidorum hominum mentes premunt. Ipsi etenim culpas suas tanto vehementius confiteri refugiunt, quanto se citius videri ab hominibus peccatores erubescunt. Correpta itaque sanctitatis simulatio & malitia occulta deprehensa, squamas obiicit defensionis, & veritatis gladium repellit. Vnde bene per prophetam contra Iudæam dicitur: Ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem, ibi habuit foueam hericius. Per lamiam quippe hypocritæ, per hericium vero malitiosi quique, qui diuersis se defensionibus contegunt, designantur. Lamia etenim humanam habere dicitur faciem, sed corpus bestiale. Sic & omnes hypocritæ in prima facie quod ostendunt, quasi ex ratione sanctitatis est, sed bestiale est corpus quod sequitur: quia valde iniqua sunt, quæ sub boni specie moliuntur. Hericij autem nomine, malitiosarum mẽtium defensio designatur: quia videlicet hericius cùm apprehenditur, eius & caput cernitur, & pedes videntur, & corpus omne conspicitur, sed mox vt apprehensus fuerit, semetipsum in sphæram colligit, pedes introrsus subtrahit, caput abscondit: & intra tenentis manum totum simul amittitur, quod totum simul antè videbatur. Sic nimirum sic malitiosæ mẽtes sunt, cùm in suis excessibus comprehenduntur. Caput enim hericij cernitur: quia quo initio peccator ad culpam accesserat, videtur. Pedes hericij conspiciuntur: quia quibus vestigiis nequitia sit perpetrata cognoscitur, & tamen adductis repentè excusatio C nibus malitiosa mens introrsus pedes colligit: quia cuncta iniquitatis suæ vestigia abscondit. Caput subtrahit, qui miris defensionibus nec inchoasse se prauum aliquid ostendit, & quasi sphæra in manu tenentis remanet: quia is qui corripit, cuncta quæ iam cognouerat, subito amittens, inuolutum intra conscientiam peccatorem tenet, & qui totum iam deprehendendo viderat, tergiuersatione praue defensionis illusus, totum pariter ignorat. Foueam ergo hericius in reprobis habet: quia malitiosa mens se intra se colligens, in tenebris defensionis absconditur. Sed in hoc quòd se peccator excusat, in hoc quòd caliginosis defensionibus fixum in se oculũ corripientis obnubilat, diuinus nobis sermo etiam quomodo à similibus fulciatur, ostendit. Sequitur:

Esaiæ. 34.

Caput. XXXIII.

VNa vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas.) Istæ squamæ peccãtium, ne ab ore prædicantium aliquo vitæ spiraculo penetrẽtur, & obduratæ sunt, & coniunctæ. Quos enim similis reatus sociat, cõ cordi pertinacia etiam defensio peruersa constipat, vt de facinoribus suis alterna se inuicem defensione tueantur. Sibi enim quisque metuit, dum admoneri, vel corrigi alterum cernit, & idcirco contra corripientium verba vnanimiter assurgit: quia se in altero protegit. Bene ergo dicitur: Vna vni cõiungitur, & ne spiraculũ quidem incedit per eas: quia in iniquitatibus suis dum vicissim superba se defensione protegunt, sanctæ exhortationis spiracula ad se nullatenus intrare permittunt. Quorum pestiferam concordiam adhuc aperti⁹ subdidit, dicens: Vna alteri adhærebunt, & tenentes se nequaquam separabuntur.) Qui enim diuisi corrigi poterant, in iniquitatum suarum pertinacia vniti perdurãt, & tanto magis quotidie à cognitione iustitiæ separabiliores sunt, quanto à se inuicem nulla increpatione separantur. Nam sicut esse noxium solet si vnitas desit bonis, ita pernicio sum est si non desit malis. Peruersos quippe vnitas corroborat, dum cõcordat: & tanto magis incorrigibiles, quanto vnanimes facit. De hac vnitate reproborum per sapientem dicitur: Stuppa collecta synagoga peccantiũ. De hac Naum propheta ait: Sicut spinæ inuicem se complectuntur, sic cõuiuium eorum pariter potantium. Conuiuium nanq; reproborum, est delectatio tẽporalium voluptatum. In quo nimirum conuiuio pariter potãt, qui delectationis suæ illecebris se cõcorditer debriãt. Igitur quia membra Leuiathan istius, id est, iniquos omnes quos dei sermo squamarum compactionibus comparat, ad defensionem suam par culpa concordat, bene dicitur: Vna alteri adhærebunt, & tenentes se nequaquam separabũtur. Tenentes enim se separari nequeunt: quia eo ad defensionẽ suam vicissim cõstricti sunt, quo se sibi per omnia similes esse meminerunt. Descripto itaq; eius corpore, ad caput sermo reducitur, & quid per semetipsum extremæ persecutionis tempore antiquus hostis exerceat, nunciatur. Nam sequitur:

Ecclí. 21.

Naum. 1.

D

E

F

Quòd in extrema iudicij commotione antichristus in signis & miraculis tantus erit ut à multis Christus æstimetur. Caput. XXXIIII.

STernutatio eius splendor ignis.) Quod melius exponimus, si pri⁹ sternutatio quomodo agatur, indagemus. In sternutatione quippe inflatio à pectore exurgit, quæ cũ apertos ad emanandum poros non inuenit, cerebrum tangit, & congesta per nares exiens, totũ caput protinus cõcutit. In hoc itaque Leuiathã corpore, id est, siue in maligni⁹ spiritibus, siue in reprobis hominibus, qui illi per similitudinẽ insquitatis inhæserunt, quasi inflatio surgit à pectore, dum elatio se erigit ex præsentis seculi potestate. Quæ quasi ad emanandũ poros non inuenit: quia in hoc quòd contra iustos extollitur, disponente deo quantum appetit prævalere prohibetur. Exurgẽs autem cerebrum tangit & concutit: quia collecta elatio satanæ, sensum in fine mundi arctius percutit, & caput turbat, dum ipsum authorem malignorum spirituum per eum qui antichristus dicitur, in persecutione fidelium vehementius excitat. Tunc congesta inflatio per eius nares egreditur: quia tota superbiæ eius iniquitas apertis malitiæ flatibus demonstratur. Quia ergo sternutatio caput maximè concutit, Leuiathan istius sternutatio vocatur illa eius extrema commotio, qua damnatum hominem ingreditur, & per eum reprobis principatur. Qui tanta tunc virtute se commouet, vt membra domini, si potest fieri, etiam electa perturbet, tantis signis & prodigiis vtitur, vt miraculorum potentia quasi quodam ignis lumine resplendere videatur. Quia ergo commotum caput illius miraculis clarescere nititur, rectè eius sternutatio splendor ignis vocatur. In eo enim quòd se ad persequendos iustos commouet, ante reproborum oculos signorum virtutibus lucet. Et quia eius tyrannidi sapientes mundi adhærent, eorumque consiliis omne quod prauum molitur, exercet: rectè subiungitur:

Caput. XXXV.

ET oculi eius, vt palpebræ diluculi.) Per oculos, qui inhærẽtes capiti, vtilitati visionis inseruiũt, non immeritò eius consiliarij designantur, qui dum peruersis machinationibus, quæ qualiter agenda sunt, prænident, malignis ei⁹ operariis quasi ostensum pedibus iter præbent. Qui rectè palpebris diluculi comparantur. Palpebras nanque diluculi extremas noctis horas accipimus, in quibus quasi nox oculos aperit, dum venturæ lucis iam initia ostendit. Prudentes igitur seculi malitiæ antichristi peruersis consiliis inhærentes, quasi palpebræ sunt diluculi: quia fidem quam in Christo inueniunt, quasi erroris noctem asserunt, & venerationẽ antichristi verum esse mane pollicentur. Spondent enim se tenebras repellere & veritatis lucem signis clarescentibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

G nunciare: quia nec persuadere quæ volunt, possunt: nisi exhibere se meliora fateantur. Vnde hicipse coluber in paradiso primis hominibus loquês, in eo quòd se melius aliquid prouidere simulauit, quasi diluculi palpebras aperuit, quando in innocentibus mentibus humanitatis ignorantiam reprehendit, & scientiam diuinitatis promisit. Quasi ignorantiæ enim tenebras repellebat, & æternæ scientiæ diuinum mane nunciabat, dicens: Aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii, sciêtes bonum & malum. Ita in illo tunc damnato homine vepiens: eius oculi palpebris diluculi comparantur: quia sapiêtes illius simplicitatem veræ fidei quasi transactæ noctis tenebras respuunt, & eius signa mendacia quasi exurgentis Solis radios ostendunt. Sed quia Leuiathan iste nõ solum habet oculos qui malignis cõsiliis peruersa prouideãt, sed os quoque ad peruertendas mentes hominum aperit, quoniam per prædicatores prauos ad diligendam erroris fallaciam auditorum corda succendit, apte subiungitur:

Genes.3.

Quòd prædicatores antichristi multos ad perfidiam accendent, sed lux & odor signorum mendacium in carnem bonum nigredinem redigetur.

Ibidem.

De ore eius lampades procedunt.) Qui enim prouident oculi, qui autem prædicant, os vocãtur. Sed de hoc ore lampades exeunt: quia mentes audientium ad amorem perfidiæ accendunt, & vnde quasi per sapientiam lucent, inde proculdubio per nequitiam concremant. Sed qualis ipsa sapientia eorum lux sit, ostenditur, cùm protinus subinfertur.

H

Caput. XXXVI.

Sicut tædæ ignis accensæ.) Ecce iam hypocrisis eorum apertè describitur, quorum prædicatio tædarum lampadibus comparatur. Tæda enim cùm accenditur, odorem quidem suauem habet, sed lumen obscurum. Ita isti prædicatores antichristi quia sanctitatis sibi speciem arrogant, sed tamen opera iniquitatis exercent, quasi blandum quidê est quod redolent, sed nigrum quod lucent. Olent enim per simulationem iustitiæ, sed obscurum ardent per nequitiæ perpetrationem. Quorum simulationis malitiam Ioannes in Apocalypsi breui descriptione comprehendit, dicens: Vidi aliam bestiam ascendentem de terra, habentem duo cornua similia agni, & loquebatur vt draco. Priorem quippe bestiã, id est, antichristum superiore iam descriptione narrauerat, post quem etiam hæc alia bestia ascendisse dicitur: quia post eum multitudo prædicatorum illius ex terrena potestate gloriatur. De terra quippe ascendere, est de terrena gloria superbire. Quæ habet duo cornua agni similia: quia per hypocrysin sanctitatis, eam quã in se veraciter dominus habuit singularem, sibi inesse & sapientiam mentitur & vitam. Sed quia sub agni specie auditorib⁹ reprobis serpẽtinũ virus infundit, rectè illic subditur: Et loquebatur vt draco. Ista ergo bestia, id est prædicantium multitudo, si apertè vt draco loqueretur, agno similis non appareret, sed assumit agni speciem, vt draconis exerceat operationem. Quod hic vtrunque per tædarum lampades exprimitur: quia & obscurum ardẽt per effectum malitiæ, & quasi suaue redolent per simulationem vitæ. Sed nequaquam æstimandum est quòd tunc solum antichristi prædicatores apparebunt, & nunc ab humanis deceptionibus desunt. Modo nanque priusquam per semetipsum appareat, nonnulli illum vocibus, plærique autem moribus prædicant. An prædicatores simulationis illius non sunt, qui cùm sacros dei ordines obtinent, fugiẽtem totis desideriis mundum tenent, qui virtutes esse ostendunt, quæ faciunt, sed vitium est omne quod agunt?

Apo.13.

I

Caput. XXXVII.

Sed electorum mens quanto magis internæ lucí inhæret, tanto subtilius quomodo virtutes à vitiis discernere debeat, videt. Quid autem mirum est hoc nos spiritaliter agere, quod quotidie corporaliter cernimus numularios implere? Qui cùm numisma percipiunt, prius qualitatem illius, post figuram, ad extremum verò pondus examinant, ne aut sub auri specie æs lateat, aut hoc quod veraciter aurum est, monetæ reprobæ figura dehonestet: aut quod & aurum, & rectæ figuræ est, hoc non integrum pondus leuiget. Cùm igitur mira ignotorum hominum facta conspicimus, residere ad mentis nostræ trutinam quasi solertes numularij debemus, vt prius discretio aurum examinet, ne sub virtute se vitium occultet, & quod praua intentione agitur, recti visione pallietur. Cuius si intentionis qualitas approbatur, impressæ mox formulæ figura quærẽda est, si à probatis monetariis, id est ab antiquis patribus ducitur, & ab eorum vitæ similitudine nullo errore vitiatur. Cùm verò & per intentionem qualitas, & recta per exemplum figura cognoscitur, restat vt integrum eius pondus exquiratur. Bonum quippe quod per signa & miracula coruscat, si perfectionis summam nõ habet, pensari sollicitè per cautelam circumspectionis debet, ne dũ imperfecta res quasi pro perfecta accipitur, in accipientis dãnum vertatur. Prædicatores itaque antichristi quomodo veram numismatis qualitatem tenent, qui in his quæ agunt, intentionis rectę vim nesciunt: quia per hæc non cœlestem patriam, sed culmen gloriæ temporalis exquirunt? Quomodo à monetæ figura non discrepant, qui ab omni pietate iustorum iustos persequendo discordant? Quomodo in se integritatis pondus ostendunt, qui non solum humilitatis perfectionem nequaquam assecuti sunt, sed neque ipsam primam eius ianuam contigerunt? Hinc ergo hinc electi cognoscant, quemodo eorum signa despiciant, quorũ profecto actio omne quod à piis patribus gestum memoratur, impugnat. Sed ipsi quoque electi dum tot signa conspiciunt, dum contemnentes vitam tanta eius miracula perhorrescunt, quoddam dubietatis nubilum in corde patiuntur: quia dum se per prodigia illius malitia leuat, in illis aliquatenus visus certior caligat. Vnde rectè subditur:

Examinatio numismatis.

K

L

Quòd in persecutione antichristi in errorem penè mitantur electi.

De naribus eius procedit fumus.) Oculorum quippe acies fumo sauciatur. Fumus ergo de eius naribus procedere dicitur: quia de miraculorum eius insidiis ad momentum caligi nosa dubietas etiam in electorum corde generatur. De Leniathan naribus fumus exit: quia ex eius prodigiis mendacibus, etiam bonarum mentium oculos trepidationis caligo cõfundit. Tunc nanque in electorum cordibus conspectis terribilibus signis, obscura cogitatio cõglobatur. Vnde hoc quod iam supra protulimus, veritatis ore per Euangelium dicitur: Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia: ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Quam re valde quærendum est, quomodo aut hi qui electi sunt, induci in errorem possunt, aut cur si fieri potest, quasi ex dubietate subditur: cùm quid faciẽdum sit, dominus omnia præsciens præstolatur. Sed quia electorum cor & trepida cogitatione concutitur, & tamen eorum constantia non mouetur, vna hac sententia dominus vtrunque cõplexus est dicens: Ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Quasi enim iam errare, est in cogitatione titubare, sed protinus si fieri potest, subiungitur: quia proculdubio fieri non potest, vt in errore plenè electi capiantur. Bene autem in hac fumi caligine, ipse etiam animorum feruor exprimitur, cùm protinus subinfertur: Sicut ollæ succensæ atque feruentes.) Velut enim olla feruens est vnaquęque tũc anima, cogitationum suarum impetus quasi spumas ardentiũ vndarum sustinens, quas & ignis zeli commouet, & ipsa temporalis oppressio more ollæ intrinsecus clausas tenet. Vnde Ioannes quoque cùm huius bestię signa narraret, adiunxit: Ita vt ignem faciat de cœlo descendere. Ignem quippe de cœlo descendere est de cœlestibus electorum animis sancti zeli flammas emanare,

Marc.13.

M

Caput. XXXVIII.

Quia verò Leuiathan iste aliàs non solum serpens, sed etiam regulus dicitur, pro eo quòd immundis spiritibus vel reprobis hominibus principatur: sicut Esaias ait: De radice colubri egredietur regulus: inspiciendũ nobis summopere est qualiter regulus perimat: vt ex operatione reguli, huius nobis malitia apertiꝰ innotescat. Regulus nanq; non morsu perimit, sed flatu consumit. Sæpe quoq; aërem flatu afficit, & quicquid vel positũ lõge contigerit, sola narium inspiratione tabefacit. Hinc ergo pensare compellimur, per hoc quod de naribus eius fumus procedere dicitur etiam priusquam apertus appareat, quid quotidie in humanis cordibus fumo pestiferæ exhalationis operetur. Quia enim sicut & superius diximus, fumo oculorum acies infirmatur: non immeritò de eius naribus fumus procedere

Esaiæ.14.

A procedere asseritur, cuius noxiis inspirationibus praua in humanis cordibus cogitatio nascitur, per quam acies mentis obtunditur, ne lux interna videatur. Quasi enim flatu narium caliginem emittit: quia in reproborum cordibus insidiarum suarũ aspirationibus ex amore vitæ temporalis æstum congerit multiplicium cogitationum. Et velut fumi globos multiplicat: quia inanissimas præsentis vitæ curas in terrenorum hominum mente coaceruat. Iste fumus ex eius naribus prodiens, aliquando ad tempus etiam electorum oculos tangit. Hunc nanque intrinsecus fumum patiebatur Propheta, cùm

Psal.6. dixit: Turbatus est præ ira oculus meus. Huius inundatione premebatur dicens: Cor meum conturbatum est in me, & lumen oculorum meorum non est mecum. Fumus quippe iste obtundit aciem cordis: quia caliginis suę nubilo serenitatem intimæ turbat quietis. Cognosci verò nisi tranquillo corde

Psal.40. non potest deus. Vnde per eundem Prophetam rursus dicitur: Vacate & videte quoniam ego sum deus. Vacare autem mens non potest, quæ huius fumi inundationibus premitur: quia in ea terrenarum cogitationum voluminaex præsentis vitæ amore glomerantur. Lumen ergo quietis internæ hoc fumo amittitur: quia curarum prurigine cordis oculus dum confunditur, tenebratur. Sed fumus iste aliter electorum animos turbat, aliter reproborum oculos excæcat. A bonorum

B quippe oculis spiritalium desideriorum flatu respergitur, ne prævalente misera cogitatione denseatur. In prauorum verò mentibus quo se licentius per tetras cogitationes colligit, eo ab eis funditus veritatis lumen tollit. Fumus iste reproborũ cordibus quot illicita desideria ingerit, quasi per tot ante illos globos intumescit.

Caput. XXXIX.

Et certè fumi globos nouimus: quia cùm alij superius inanescunt, alij inferius surgunt, sicut & in cogitatione carnali & si alia prauitatis desideria trâseunt, alia succedũt. Sæpe autẽ mẽs misera quid iã transierit, videt: sed vbi adhuc retineatur, non videt. Gaudet de quibusdã vitiis quòd eis subiecta iã non sit, & præcauere ac gemere negligit: quia eorum vice successerunt alia, quibus fortasse nequius succumbit: sicque fit vt dum alia vitia transeũt, & semper alia succedunt, ab hoc serpẽte cor reproborum sine intermissione teneatur. Vnde bene per Iohel prophetam dicitur: Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit

Iohel.1. bruchus, & residuum bruci comedit rubigo. Expergiscimini ebrij, & flete. Quid enim per erucã, quæ toto corpore in terra repit, nisi luxuria designatur? quæ cor quod tenet, ita polluit, vt in superioris munditiæ surgere amorem non possit. Quid per locustam quæ saltibus euolat, nisi inanis gloria exprimitur, quæ se vanis præsumptionibus exaltat? Quid per

C brucum cuius penè totum corpus in ventrem colligitur, nisi effendi ingluuies figuratur? Quid per rubiginem quę dum tangit, incendit: nisi ira innuitur? Residuum ergo erucæ locusta comedit: quia sæpe cùm luxuriæ vitium à mente recesserit, inanis gloria succedit. Nam quia iam per amorem carnis non sternitur, quasi sanctam se ex castitate gloriatur. Et residuum locustæ brucus comedit: quia sæpe cùm inani gloriæ quæ quasi ex sanctitate veniebat, resistitur, vel ventri vel quibuslibet ambitionis desideriis immoderatius indulgetur. Mens enim dei nescia, tanto atrocius ad quemlibet ambitum ducitur, quanto nullo vel humanæ laudis amore refrenatur. Residuum bruci rubigo consumit: quia sæpe dum ventris ingluuies per abstinentiam restringitur, iræ impatientia acrius dominatur, quæ more rubiginis quasi exurendo messem comedit: quia virtutum fructus impatientiæ flamma tabescit. Cùm ergo vitia vitiis succedunt, agrum mentis alia pestis deuorat, dum alia relinquit. Bene autem illic subditur:

Ibidem.

Caput. XL.

Expergiscimini ebrij & flete: Ebrij quippe vocati sunt, qui mundi huius amore confusi, mala non sentiunt quæ patiuntur. Quid est ergo dicere: Expergiscimini ebrij & flete, nisi somnum vestræ insensibilitatis excutite, & in deuastatione cordis tot sibi succedentibus vitiorum pestibus, vigilantibus lamentis obuiate? Per tot igitur globos de Leuiathan naribus fumus surgit, per quos nimirum pestes frugem cordis reprobi occulta aspiratione consumit. Cuius adhuc fumi vim sollicitè dominus exprimit, cùm illico subiũgit: Sicut ollæ succensæ atque feruentis.) Olla enim succẽ ditur: cùm mẽs humana maligni hostis suasionib⁹ instigatur. D Olla autem feruet cùm iam etiam per consensum in desideriis prauæ persuasionis accenditur. Et tot vndas quasi feruẽdo proicit, per quot nequitias vsque ad exteriora opera extendit. Huuc nanque carnalis conscientiæ, id est ollæ feruorem, ex Leuiathan fumo venientem propheta conspexerat, cùm dicebat: Ollam succensam ego video, & faciem eius à *Hiere.1.* facie Aquilonis. Ab Aquilonis nanque facie humani cordis olla succenditur, dum instigatione aduersarij spiritus illicitis desideriis inflammatur. Ille nanque qui ait: Sedebo in mõ *Esaiæ.14.* te testamenti, in lateribus Aquilonis, mentem quam semel ceperit, malignis persuasionis suæ flatibus, quasi suppositis ignibus accendit: quatenus non contenta præsentibus, indefinenter per desideria æstuet, vt alia contemnenda appetat, alia adepta contemnat: vt modo suiscompendiis inhiet, modo aliẽnis commodis etiam cum proprio detrimento contradicat, modo carnis illecebris satisfaciat, modo quasi in quodam culmine per cogitationis superbiam rapta, carnali cura postposita, totam se in typho elationis attollat. Quia ergo cor per varia desideria abducitur, quod instigationibus Leuiathan istius inflammatur, rectè eius fumus succensæ & feruenti ollę similis esse perhibetur: quia per tot se feruores afflata eius tentationibus conscientia erigit, per quod intra se cogitationes intumescit. Quod verbis aliis adhuc veritas apertius exequitur, dum subiungit: E

Quòd persuasione diabolica ad diuersa uitia reproborũ animæ inflammẽtur, & flamma malitiæ eius infructuosa ligna comburat.

Halitus eius prunas ardere facit.) Quid enim prunas nisi succensas in terrenis concupiscentiis reproborum hominum mentes appellat? Ardent enim cùm quodlibet temporale appetunt: quia nimirũ vrunt desideria, quę quietũ ac integrum esse animum non permittunt. Toties igitur Leuiathan halitus prunas accendit, quoties eius occulta suggestio humanas mentes ad delectationes illicitas pertrahit. Alias nanque superbiæ, alias inuidiæ, alias luxuriæ, alias quaritiæ facibus inflammat. Superbiæ quippe facem menti Euæ suppositi, cũ *Genes.3.* hanc ad contemnenda verba dominicæ iussionis instigauit. Inuidiæ quoque flamma Caĩn animum succendit, cùm de ac- *Gene.4.* cepto fratris sacrificio doluit, & per hoc vsque ad fratricidij facinus peruenit: Luxuriæ facibus cor Salomonis exussit, quẽ *3.Reg.11.* tanto mulieribus amore subdidit, vt vsque ad idolorum venerationem deductus, dum carnis delectationem sequeretur, conditoris reuerentiæ obliuiscereturAuaritiæ quoque igne Achab animum concremauit, cùm eum ad appetẽdam alie- *3.Reg.21.* nam vineam impatientibus desideriis impulit, & per hoc vsque ad reatum homicidij pertraxit. Tanto igitur Leuiathan iste halitu in prunis flat, quanto annisu suggestionis occultæ humanas mentes ad illicita inflammat. Vnde & bene mox subditur: F

Caput. XLI.

Et flamma de ore eius egreditur.) Flamma quippe oris eius est ipsa instigatio occultæ locutionis. Prauæ enim suasionis verba ad vnius cuiusque animum facit, sed flãma est quod de eiꝰ ore egreditur: quia ardet in desideriis animus, cùm eius suggestionib⁹ instigatur. Hæc quotidie suggerit, hæc vsque ad præsentis vitæ terminum suggerere non desistit: sed tunc se nequius dilatat, cùm per illum damnatũ hominem veniens, in huius mundi se gloria apertius ostendit. Tunc ab eius naribus vastior fumus procedit: quia humana corda signorum eius admirationibus territa amplior instigatio percutit. Tunc eius halitus vehementius prunas ardere facit: quia reproborum mentes quas iam calentes amore gloriæ temporalis inuenerit, suggestionis suæ flatibus vsque ad nequitiam exercendæ crudelitatis incendit. Tunc de ore eius flamma egreditur: quia quicquid per se quicquid per prædicatores suos loquitur, ignis est, quo infructuosa ligna concrematur. Igne autem terrenæ concupiscentiæ eorum mens tangitur, qui nequaquam fieri pretiosa metalla concupiscunt. Qui ergo oris eius non vult flamma affici, iuxta doctoris veri sententiam, non lignum, fœnum, stipula: sed aurum, argentum, & pretiosus lapis curet inueniri: quia tanto ignis suasionis illius amplius incendit, quãto se ei ad consentiendum molliorem quisque prębuerit. *1.Cor.3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Sed quia nulla ratione conceditur, vt mens in hac corruptibili carne posita, nequaquam suasionis illius ardore tangatur, restat vt malignis flatibus adusta, ad orationis opem se sine cessatione conuertat. Flammam quippe suggestionum illius extinguit citius vnda lachrymarum.

Libri trigesimitertij Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER MORALIVM BEATI GREGORII in librum Iob trigesimusquartus.

Caput. I.

H QVIA ex hoc mundo corpus gerimus, vniuersitatis terminum ex ea qua nos sumus, parte pensemus. Citius quippe qualis sit mundi finis agnoscimus, si sollicitè aspicimus, hoc quod de mundo gestamus. Aetas etenim nostra per iuuenilesannos robustior viget, in senili autem tempore crebrescentibus morbis ex coquitur, & dum diutius distenditur, vt subsistat, moriendi vice quotidie deficit per momenta viuendi. Ita etiam mundi tempus dum veniētibus annis augetur, crebrescentibus malis afficitur: & vnde ætatis augmentum percipit, inde salutis dispendium sentit. Tribulationes nanque illi cum temporibus crescunt, & eo detrimēta vitæ debiliorem tolerat quo quasi ad vitam prouectior durat. Totis enim cōtra illum hostis antiquus viribus soluitur, qui quanuis iam nunc interiit, pro eo quod superne conditionis beatitudinē amisit, tunc tamen plenius extinguitur, quādo & à tentandi licentia abstractus, æteruis incendiis religatur. Vnde & extrema mundi atrocius tēraturus aggreditur: quia tanto fit feruentior ad sæuitiam, quanto se viciniorem sentit ad pœnam. Considerat quippe quòd iuxtà sit vt licentiam nequissimæ libertatis amittat: & quantum breuitate tē poris angustatur, tantum multiplicitate crudelitatis expanditur, sicut de illo voce angelica ad Ioannem dicitur: Væ terræ & mari quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet. Tunc ergo in magnæ iræ feruorē se dilatat, ne qui in beatitudine stare non potuit, in damnationis suæ foueam cum paucis ruat. Tunc quicquid nequiter valuerit, callidius exquirit: tunc ceruicem superbiæ altiùs erigit, & per damnatum illum quem gestat hominem, omne quod temporaliter præualet, nequiter ostendit. Vnde & diuina voce rectè nunc dicitur:

Apo.12.

I

Quòd in fine mundi superbiæ antichristi potentia suffragetur.

Esaiæ.3.

In collo eius morabitur fortitudo.) Quid enim collo Leuiathan istius, nisi elationis ostensio designatur? qua contra deū se erigens, cum simulatione sanctitatis etiam tumore potestatis extollitur. Quia enim per collum superbia exprimitur: Esaias propheta testatur, qui Hierusalem filias redarguit dicens: Ambulauerunt extento collo. In collo ergo Leuiathā istius fortitudo demorari dicitur: quia elationi illius etiam subiuncta potentia suffragatur. Nam quicquid tunc superbè extollitur, quicquid callidè machinatur, etiam cum virtute potentiæ secularis exequitur. Quod Daniel propheta intuēs ait: Dolus in manu eius dirigetur. Dolus quippe in manu eius, est fraus in virtute: quia omne quod nequiter voluit, hoc ad tempus exequi etiam fortiter potest. Dolus vero eius dirigi dicit: quia fraudis eius malitia nulla difficultate præpeditur. Hoc enim Leuiathan iste vel vasa eius habere crebrò proprium solent, quòd ad iniquitatis suæ cumulum ea quæ nequiter appetunt, explere nequius possint. Nā cùm fortasse infirmatur electi, atq; in desideriis illicitis ruunt in hoc plærunque diuini muneris manu retinentur, quòd voluntatis miseræ nullos effectus inueniunt. Cumque eorum votis valida contrarietas nascitur, plerunque ex ipsa impossibilitate corriguntur, & miro internæ dispositionis ordine, per cōuersionem mutatio malæ voluntatis sequitur, dum per infirmitatē perfectio denegatur. Hinc est enim quòd sub specie vniuscuiusq; animæ, de infirmāte ludæa, atq; in prauis itineribus gradiente, per prophetam dominus dicit: Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inuenier, & sequetur amatores suos, & non apprehendet eos, & quæret eos, & non inueniēs dicet: Vadam & reuertar ad virū meum priorem: quia mihi bene erat tunc magis quàm nūc. Spinis enim electorum viæ sepiūtur, dum dolorem punctionis inueniunt in hoc quod temporaliter concupiscunt. Quasi interposita maceria vis eorum obuiat, quorum nimirum desideria perfectionis difficultas impugnat. Horum profectò animæ amatores suos quærunt, & non inueniunt, dum sequēdo malignos spiritus, nequaquam eas quas appetunt huius seculi voluptates apprehendunt. Bene autem subditur, quòd ex ipsa difficultate mox dicat: Vadam & reuertar ad virum meum priorem: quia melius mihi erat tūc, magis quàm nūc. Prior quippe vir dominus est, qui castam sibi animam sancti spiritus interposito amore coniunxit. Quem tunc mens vniuscuiusque desiderat, cùm multiplices amaritudines velut quasdā spinas inuenit in iis delectationibus quas tēporaliter cōcupiscit. Nam dum aduersitatibus mūdi quē diligit, anima morderi cœperit, tunc plenius intelligit, quanto illi cū priore viro melius fuit. Eos ergo quos voluntas praua peruertit, plerūq; aduersitas corrigit. Vnde & nimis timendū est, ne sequantur prospera cùm desiderantur iniusta: quia difficilius malū corrigitur, quod profectionis* etiam prosperitate fulcitur. Leuiathan itaque iste qui cum membris suis æternis est cruciatibus deputatus, & dolus in manu eius dirigitur, & in collo eius fortitudo demoratur: quia hoc quod temporaliter peruersa contra bonos voluntate desiderat, peruersiore facultate consummat, vt tanto ei de aduersitate in præsenti nil obstet, quanto ei in posterum de prosperitate nihil remanet. Et quia omnis qui peruersis moribus amicitiis eius innotescit, prius veras mētis diuitias amittit, aptè subiūgitur:

K

L

al. perfectionis.

Dan.8.

Quòd subtilissima fraude diabolus consentientium sibi mentes propriis uirtutibus spoliat prius quàm qui tentatur, agnoscat: & quòd antichristo ueniente, prophetiæ & miracula cessabunt. Caput. II.

ET faciem eius præcedet egestas.) Per faciem quippe solet notitia designari. Vnde scriptum est: Et faciem mea præcedet te, id est, notitia ducatū præbebit. Sciēdum vero est quòd egestas in sacro eloquio aliter electorum ponitur, atque aliter reproborum. Egestas nanque electorū est, cùm veræ diuitiæ cœlestis patriæ ad eorum animum redeunt, & in hoc ærumnoso præsentis vitæ exilio positi, pauperes se esse meminerunt. Illas quippe diuitias sine cessatione suspirant, de quibus Paulus dicit: Vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis. Et quia adhuc eas nequaquam conspiciunt, studiosè interim in ærumna istius paupertatis gemunt. Hanc proculdubio paupertatē Hieremias inspexerat, cùm dicebat: Ego vir videns paupertatē meam in virga indignationis eius. Virga enim indignationis dei, est percussio districtionis. Quā indignationē tūc homo pertulit, cū ex paradiso pulsus, veras interni gaudij diuitias amisit. Sed quia electi quiq; incessanter conspiciūt quòd in præsentis vitæ penuriam ab illa potestatis ingenitæ facultate ceciderunt, bene dicitur: Ego vir videns paupertatem meam. Quisquis enim hæc adhuc visibilia appetit, peregrinationis suæ malum non intelligit: & hocipsum quod patitur, videre nescit. Hanc paupertatem Dauid Propæeta intuens ait: Infirmata est in paupertate virtus mea. In paupertate etenim virtus infirmari dicitur: quia lapsus in hac peregrinatione animus, & corruptionis suæ molestiis reuerberatus, hoc quod perdidit, contemplari præpeditur. Sed hanc paupertatem reprobi considerare nesciunt: quia dum sequuntur ea quæ conspiciunt, cogitare inuisibilia negligunt quæ perdiderunt. Vnde & egestas eorum proprié dicitur: quia dum replentur vitiis, virtutum diuitiis vacuantur. Quibus sæpe euenit vt per elationis dementiam subleuati, dum nequaquam ruinæ suæ damna considerant, esse se etiam à bonis

Exod.33.

Egestas electorum.

M

Ephes.1.

Thren.3.

Psalm.30.

Egestas reproborū

A bonis actionibus inopes non cognoscant. Vnde voce angelica prædicatori Laodiciæ dicitur: Dicis quòd diues sum & locupletatus & nullius egeo, & nescis quia tu es miser, & miserabilis & pauper, & cæcus & nudus. Quasi diuitem se asserit, qui per arrogantiam sanctitatis extollitur, sed pauper, cæcusque & nudus arguitur. Pauper vtique, quia virtutum diuitias non habet: cæcus, quia nec paupertatem quam patitur, videt: nudus, quia primam stolā perdidit: sed peius, quia nec se perdidisse cognoscit. Quia ergo, vt diximus, egestas reproborum, est defraudatio meritorum: rectè de Leuiathan dicitur: Faciem eius præcedet egestas. Nemo quippe cognitioni eius iungitur, nisi prius virtutum diuitiis denudetur. Prius enim bonas cogitationes subtrahit, & tunc eis apertiorē notitiam suæ iniquitatis infundit. Egestas ergo faciem illius præcedere dicitur: quia prius facultas virium perditur, vt quasi per familiaritatem postmodum eius notitia cognoscatur. Vel certè quia multis ita fraudulenter surrepit, vt ab eis deprehendi nequaquam possit, & sic eorum virtutes euacuat: quatenus astutiæ suæ malitiam non ostēdat, faciem eius egestas præire perhibetur, ac si aperte diceretur: quia cùm insidians tentat, priusquā videatur expoliat: Hinc est enim quòd de Ephraim per prophetam dicitur: Comederunt alieni robur eius, & ipse ignorauit. Alieni quippe intelligi apostatæ angeli solent: qui robur comedunt, dum virtutē mentis peruertendo consumunt. Quod Ephraim & pertulit & nescuit: quia in tentatione malignorum spirituum & robur animæ perdidit, & hocipsum quia perdiderit, non intellexit. Leuiathan ergo faciem egestas antecedit: quia negligentium mētes antè tentando spoliat, quàm eius insidias is qui tentatur, agnoscat. Per hoc ergo quod dictum est: In collo eius morabitur fortitudo, virtus violentiæ ostenditur. Per hoc vero quod subditur: Et faciem eius præcedet egestas, fraudis subtilitas designatur. Quanuis de eo quòd eius faciem egestatem præire cognoscimus, suppetit aliud quod tamen tristius exponamus. Terribili quippe ordine dispositionis occultæ, priusquam Leuiathan iste in illo damnato homine quē assumit, appareat: à sancta Ecclesia virtutum signa subtrahuntur. Nam prophetia absconditur, curationum gratia auffertur, prolixioris abstinentiæ virtus imminuitur, doctrinæ verba conticescunt, miraculorum prodigia tolluntur. Quæ quidem nequaquam superna dispensatio funditus subtrahit, sed noua hæc sicut prioribus temporibus apertè ac multicitèr ostendit. Quod tamē mira dispensatione agitur, vt vna ex re diuina simul pietas & iustitia compleatur. Dum enim subtractis signorum virtutibus, sancta Ecclesia velut abiectior apparet, & bonorū præmiū crescit, qui illā pro spe cœlestiū, & nō propter præsentia signa venerantur, & malorum mens cōtra illā citius ostēditur, qui sequi quæ promittit inuisibilia negligunt, dū signis visibilibus non tenētur. Dū igitur humilitas fidelium, multitudine & manifestatione signorum quasi destituitur, terribili occultæ dispositionis examine, inde bonis misericordia largitur, vnde malis iusta ira cumulatur. Quia ergo Leuiathan iste priusquam manifestus & conspicuus veniat, ex magna parte in sancta Ecclesia signa virtutum cessant, rectè nunc dicitur: Faciem eius præcedet egestas. Ante enim à fidelibus miraculorum diuitiæ subtrahuntur, & tunc cōtra eos antiquus ille hostis per aperta prodigia ostenditur, vt quo ipse per signa extollitur, eo à fidelibus sine signis robustius laudabiliusque vincatur. Quanuis etiam fidelibus in eius certamine signa non deerunt, sed tanta erunt illius vt nostrorum aut pauca aut nulla videantur. Quorum nimirum virtus omnibus signis fit potior, cùm omne quod ab illo terribiliter fieri conspicitur, per internæ constantiæ calcem premunt. Sed malignus hostis tanto contra eos acriori immanitate se exhibet, quanto se despici etiā clarescentibus miraculis dolet. Totum ergo se in eorum interitum colligit, cunctosq; reprobos in necem fideliū vnanimi crudelitate coniungit, vt sæuitiā suam tanto robustius exerceat, quanto & in eis quæ peruersè agere appetit, nulla sibi sui corporis membra discordant. Vnde & rectè dicitur:

Apoc.3.

Egestas facie Leuiathan præcedit.

Oseæ.7.

B

Quantæ uirtutis in fine futura sit feritas reproborum.

Membra carnium eius cohærentia sibi.) Carnes vero Leuiathan istius, sunt omnes reprobi, qui ad intellectum spiritalis patriæ per desiderium non assurgunt. Membra verò sunt carnium, hi qui eisdem peruersè agentibus & sese ad iniquitatem præcedentibus iunguntur, sicut econtra per Paulū de dominico corpore dicitur: Vos estis corp⁹ Christi, & mēbra de membro. Aliud quippe est membrum corporis, aliud membrum membri. Membrum quippe corporis pars ad totum, membrum verò membri est particula ad partem. Membrum nanque membri est digitus ad manum, manus ad brachium, membrum verò est corporis totum hoc simul ad corpus vniuersum. Sicut ergo in spiritali dominico corpore mēbra de membro dicimus eos qui in eius Ecclesia ab aliis reguntur: ita in illa Leuiathan istius reproba congregatione membra sunt carnium, qui iniquo opere quibuldam se nequoribus iunguntur. Sed quia hostis malignus sibi in peruerso opere à primis vsque ad extrema concordat, diuinus sermo in eo membra carnium sibimet cohærētia memorat. Sic nanque peruersa vnanimiter sentiunt, vt nulla contra se vicissim disputatione diuidantur. Nulla eos diuersitatis altercatio tunc scindit, & idcirco contra bonos vehementer prævalent: quia in malo se concorditer tenent.

C

D

1.Cor.12.

Caput. III.

SIcut enim iam superius diximus, vt pernicioſum est si vnitas desit bonis, ita perniciosius est si non desit malis. Reproborum quippe vnitas, bonorum vitam tanto durius præpedit, quanto ei se per collectionem durior opponit. Hanc vnitatem reproborum pernicioſam sibi Paulus cōspexerat, cùm in medio Sadducæorum Phariſeorumq; deprehensus dicebat: De ſpe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Qua nimirum voce percussa, protinus contra se vicissim audientium turba dissiluit. Cumq; in duas partes tumultuantium multitudo diuiditur: Paulo via ereptionis aperitur: quia quem turba perſequentium vnita constrinxerat, diuisa laxabat. Eripiuntur ergo iusti dum diuiduntur iniusti, & electorum vota ad perfectum perueniunt, dum reproborum agmina per discordiam confunduntur. Quod bene etiam maris rubri scissione designatur. Dum enim in duas partes vnda diuiditur, ab electo populo ad terram repromissionis tenditur: quia dum malorum vnitas scinditur, bonæ mentes ad hoc quod appetunt, perducuntur. Si malorum vnitas noxia non fuisset, nequaquam diuina prouidentia superbientium linguas in tanta diuersitate dissipasset. Si malorum vnitas noxia non fuisset, de sanctę Ecclesiæ hostibus propheta nō diceret: Præcipita domine, & diuide linguas eorum. Quia ergo Leuiathan iste tunc contra electos dei in suis viribus effrenatur: ad augmentum suæ malitiæ, vnitatem quoque in reprobis habere permittitur, vt tanto contra nos robustius vires suas exerat, quanto non solum nos ictu fortitudinis, sed etiā mole adunationis impugnat. Sed quis contra ista sufficiat? Quæ mens ad tantæ elationis & compagis pondera, nō ab ipsa cogitationum radice contremiscat? Vnde quia trepidare nos per infirmitatem conſpicit, protinus diuina clementia quid per semetipſam faciat, adiungit. Nam sequitur:

Vnitas bona.

Vnitas mala.

E

Exod.14.

Psal.54.

F

2.Thes.2.

Quòd in die iudicij iustis gaudentibus impij maledictionis fulmine ferientur.

Mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur.) Quid appellatione fulminum, nisi tremendæ illæ extremi iudicij sententiæ designantur? Quæ idcirco fulmina vocantur: quia nimirum eos quos feriunt, in perpetuum incendunt. Fulmina nanque super eum Paulus venire conſpexerat, cùm dicebat: Quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illuſtratione aduentus sui. Hæc autem quæ in eum mittuntur fulmina ad locum alium nō feruntur: quia iustis gaudentibus solis tunc reprobos feriunt. Nam post trituram vitæ præsentis, in qua nunc triticum sub paleis gemit, ita illo extremi iudicij ventilabro inter triticum paleaſque discernitur: vt nec in tritici horreum paleæ tranſeant, nec in palearum ignem horrei grana delabantur. Illa ergo fulmina locum alium nequaquam tangunt: quia videlicet igne suo non grana, sed paleas incendunt. Sed quia Leuiathan istum pœna non corrigit, insinuat dum subiungit:

Quòd diabolus sit impœnitens, & nos illo perſequente modo proficimus, ipſe uero sicut incus semper percutitur, nec tamen mutatur.

Cor eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

G Cor eius indurabitur quasi lapis.) Cor enim antiqui hostis vt lapis indurabitur: quia nulla vnquam conuersionis pœnitentia mollietur. Qui quia solis ictibus æternæ vltionis aptabitur, rectè protinus subinfertur: Et stringetur quasi malleatoris incus.) Incudem quippe malleator solis aptam percussionibus figit. Ad hoc namque incus statuitur, vt crebris ictibus feriatur. Leuiathan ergo vt malleatoris incus stringitur: quia inferni vinculis coarctabitur, vt æterni supplicij contínua percussione tundatur. Qui modo quoque percutitur, dum iusti quique illo in insidiis vigilante, sed doloribus tabescente saluantur. In incude autem alia vasa formantur: ipsa vero tot percussionibus in vas aliud non transfertur. Rectè ergo Leuiathan iste incudi comparatus est: quia nos illo perlequente componimur, ipse autem & semper percutitur, & in vas vtile nunquam mutatur. Æternæ illum percussioni relinquimus, & nos superni artificis manu in eius tẽtatione percussi, per illum quasi vascula formata transimus. In ipso enim tundimur, sed vt ad vsum domus supernæ veniamus. Ipse verò quasi incus stringitur: quia etsi nunc tentando mundum circuit, in inferno tamen positus, iam subicta sententiæ non vagatur. Sequitur:

Quòd in ruina diaboli sancti angeli territi sunt ne peccarent, & purgati, ut in munditia stabiles permanerent.

Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabun H tur.) Scriptura sacra ita nonnunquam tempus præteritum futurumque permiscet, vt aliquando futuro pro præterito, aliquando verò vtatur præterito pro futuro. Futuro. nanq; pro præterito vtitur, cùm Ioanni mulier paritura masculum, qui regat gentes in virga ferrea, demonstratur. Quod quia Apoc.12. incarnato domino veniente iam tunc factum fuerat, res gesta nunciabatur. Rursum præterito vtitur pro futuro, sicut per Psalmistam dominus loquitur, dicens: Foderunt manus Psal.21. meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Quibꝰ videlicet verbis species dominicæ passionis quasi iam transacta describitur, sed tamen adhuc longè póst futura nunciatur. Hoc ergo loco quo dicitur: Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, nil obstat intelligi: quia sub futuri temporis modo præterita describuntur. Nec rectæ intelligentiæ sensum relinquimus, si credamus Leuiathan isto ab arce beatitudinis cadẽte, in ruina eiꝰ etiã electos angelos expauisse, vt cùm istum ex illorum numero superbiæ lapsus eiiceret, illos ad robustius standum timor ipse solidaret. Vnde & sequitur:

Caput. IIII.

ET territi purgabuntur.) Purgati vero sunt: quia nimirum isto cum reprobis legionibus exeunte, soli in cœlestibus sedibus qui beatè in æternum viuerent, remanserunt. Huius itaque lapsus eos terruit & purgauit. Terruit ne conditorem suum superbè despicerẽt: purgauit vero, quia exeuntibus reprobis, actum est vt electi soli remanerent. Et I quia cũctorum opifex deus scit ad bonorum custodiam etiã bene vti mala actione reproborum, lapsum cadentium vertit in profectum manentium, & vnde punita est culpa superbiẽtium, inde humilibus angelis & inuenta & solidata sunt augmenta meritorum. Istis nanque cadentibus, illis in munere datum est, vt cadere omnino non possent. Sancti enim angeli dum in istis naturæ suæ damna cõspiciunt, in seipsis iam cautius robustiusque consistunt. Vnde fit authore omnium rerũ domino cuncta mirabiliter ordinante, vt illi electorum spirituum patriæ etiam ruinæ suæ damna proficiant, dum inde firmius cõstructa sit, vnde fuerat ex parte destructa. Sed quia Prædicatores angeli sunt. sæpe scriptura sacra prædicatores Ecclesiæ pro eo quòd gloriam patriæ cœlestis annunciant, angelorum solet nomine designare, possumus hoc loco angelos sanctos prædicatores accipere. Hinc est enim quòd Ioannes in Apocalypsi septem Ecclesiis scribens, angelis Ecclesiarum loquitur, id est prædicatoribus populorum. Hinc propheta ait: Et angeli pacis Esaiæ.33. amarè flebunt. Hinc rursum Malachias propheta ait: Labia Mala.2. sacerdotis custodiunt scientiam, & legem inquirunt ex ore eius: quia angelus domini exercituũ est. Hinc Paulus ait: Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in 1.Tim.3. carne, iustificatum in spiritu. Apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Qui igitur dispensationis mysterium postquam apparuisse angelis dixit, prædicatum esse gentibus subdidit, profectò angelorũ nomine, prædicatores sanctos, id est veri- K tatis nũcios designauit. Si ergo hoc quod dicitur: Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur, ad futurum tempus refertur, aduenìente districto iudice, extrema hic istius Leuiathan damnatio designatur: qua de hoc mundo per iram iudicij tollitur, qui nunc mira mansuetudinis longanimitate toleratur. Tanto autem hinc pondere terroris excutitur: vt sanctorum etiam prædicatorum fortitudo turbetur. Cùm enim sublatus fuerit, timebunt angeli: quia cùm iudicij turbine rapitur, hi qui in corporibus reperiri potuerint, immẽso terrore concussi, etãi supernæ patriæ nuncij contremiscũt. Quanuis enim fortes iam atque perfecti sunt, adhuc tamen quia in carne sunt positi, non possunt in tanti terroris turbine nulla formidine concuti. Sed cùm Leuiathã iste rapitur, cumque omnia in eius interitu elementa quatiuntur: prædicatores sanctos quos, vt dixi, adhuc in suis corporibus illud tempus iudicij inuenerit, spes de regni propinquitate lætificat: & carnis infirmitas de iræ ostensione perturbat. Erit ergo in eis aliquo modo tremor lætus, & timor securus: quia & cœlesti regno se remunerari certi sunt, & per tanti turbinis metum, pro carnis infirmitate contremiscunt. Consideremus ergo quomodo tunc iniquorum conscientia concutitur, quando etiam iustorum vita turbatur. Hi qui oderunt aduentum iudicis: quid facient, si terrorem tanti iudicij etiam qui diligunt, expauescunt? Et quia in sanctis prædica- I toribus hoc pauore excoquitur siqua eis inesse potuit leuiũ rubigo vitiorum, postquam dixit: Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, aptè mox subdidit: Et territi purgabuntur. Sed quia hæc de Leuiathã istius fine cognouimus, interim priusquam pereat quid agat, audiamus: Sequitur:

Quòd in persecutione antichristi prædicatio & patientia sanctorum periclitetur.

Cùm apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta neque thorax.) In scriptura sacra aliquando per gladium sancta prædicatio, aliquando æterna damnatio, aliquando tribulatio temporalis, aliquando antiqui hostis ira vel persuasio designatur. Gladius enim sancta prædicatio ponitur, sicut Paulus ait: Et gladium spiritus, quod est verbum Ephes.6. dei. Gladij nomine æterna damnatio designatur, sicut de prædicãte hæretico scriptum est: Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt: quia quantalibet hic numerositate germinẽt, æterna damnatione consumuntur. Gladius tribulatio temporalis accipitur, sicut Mariæ de secuturis tribulationibus dicitur: Et tuam ipsius animam pertrãsibit gladius. Rursum Luc.2. per gladiũ ira vel persuasio maligni hostis exprimitur, sicut Psalmista ait: Qui liberasti Dauid seruum tuũ de gladio ma- Psal.143. ligno. Benignus quippe sanctæ prædicationi est gladius quo percutimur, vt à culpa moriamur. Malignus verò est diabolicæ persuasionis gladius, quo malè quisque percutitur, vt à M vita rectitudinis extinguatur. Antiqui ergo hostis est gladius ille tunc damnatus homo, in vsum ministerij eiꝰ assumptus. Ipsum quippe per malitiam fraudis exacuit, & infirmorum corda transfigit. Hunc ergo. Leuiathan gladium apprehẽdit, cùm eũ suus damnatus homo susceperit. Si autem gladij nomine eius ira signatur, rectè non apprehendere gladium: sed à gladio apprehendi describitur. In tantam quippe tunc insaniam vertitur, vt dominari omnibus appetens, nequaquam suæ iræ dominetur. Nos nanque cùm iram in vsum iustitiæ assumimus, gladium tenemus: quia eam sub æquitate iudicij possidendo moderamur. Ille autem quia per abrupta furoris rapitur, non apprehẽdere gladium, sed à gladio apprehendi perhibetur. Non enim iram possidens tenet, sed ab ira sæuiès tenetur.

Caput. V.

CVnctis autem liquet quòd hasta aduersarium percutimus, thorace verò ab aduersario munimur. Per hastam vulnera inferimus, per thoracem tegimur ne vulneremur. Quid igitur per hastam nisi prædicationis iaculum, quid per thoracem nisi fortitudo patientiæ designatur? Leuiathan ergo iste quia per assumptum reprobum hominẽ in ira omnimodæ crudelitatis effrenatur, apprehendi à gladio dicitur. Nam per ostensionem immensæ tunc fortitudinis exhibet, quicquid nequiter potest. Et neque hasta neque thorax subsistere poterit: quia in antichristum veniens, tantæ virtutis apparebit, vt si supernum adiutorij desit, & prædicantium

A dicantium acumen obtundat, & longanimitatem patientium destruat. Nisi enim iustorum vitam superna gratia solidet, non subsistit hasta, quia prædicatorum virtus frangitur: non subsistit thorax, quia constãtium patientia dirupta penetratur. Vnde & subditur: Reputabit enim vt paleas ferrum, quasi lignum putridum æs. Quod superius hastam dixit, hoc inferius ferri appellatione replicauit, & quod thoracẽ protulit, hoc rursum æris commemoratione signauit. Ferrum nanque acuitur, vt aduersarius vulneretur. Aes autem rubigine penè nulla consumitur. Ferro ergo prædicationis iaculà, ære autem longanimitatis constantia designatur. Vnde Deut.33. & sub Aser specie de sancta Ecclesia per Moysen dicitur: Ferrum & æs calciamentum eius. Calciamentum quippe in scriptura sacra munimen prædicationis accipitur, sicut scriptũ Ephes.6. est: Calciati pedes in præparatione Euangelij pacis. Quia ergo per ferrum virtus, per æs autem perseuerantia exprimitur: ferrum & æs calciamentũ eius dicitur, cum prædicatio eius acumine simul & constãtia munitur. Per ferrum enim mala aduersantia penetrat, per æs autem bona quæ proposuit, longanimiter seruat. Cuius profecto perseuerantiam illic apertius insinuat, dicens:

Quòd ab initio mundi usque ad finem persecutio diaboli nõ quiescat, & quod multi qui se ferrum uel æs æstimant, id est fortes uel longanimes, infirmos & contemptibiles ut
B *paleas & putrida ligna tunc se agnoscent.*

Deut.33. Sicut dies iuuentutis eius, ita erit & senectus illius. Sed Leuiathan iste quando illum gladium quem sacra eloquia antichristum vocant, in exercitationẽ suæ iniquitatis assumpserit, & ferrum velut paleas, & æs velut lignum putridum reputabit: quia nisi diuina gratia protegat, & prædicantiũ vires velut paleas nequitiæ suæ igne cõsumet, & patientium cõstantiam quasi lignum putridum in puluerem rediget. Et acumen igitur ferri & æris fortitudo deficit, dum per violentiam virtutis illius, & prædicationis sensus obtunditur, & patientiæ longanimitas dissipatur. Nisi ergo electos suos opitulatio diuina roboret, vbi tunc infirmi erunt, si fortes sicut paleæ reputantur? Quid tunc Leuiathan iste de paleis faciet, si ferrum quasi paleas æstimabit? Quid de putridis lignis acturus est, si quasi lignum putridum æris fortitudinem soluet. Sed ò quàm multi qui suis viribus ferrum se vel æs æstimant, in illo tunc tribulationis igne se paleas esse deprehendunt, & quàm multi qui per infirmitatem propriã se esse paleas metuunt, per diuinum adiutorium fulti, in ferri atque æris soliditate roborantur, vt contra aduersarium suũ tanto magis in deo fortes sint, quanto de se amplius infirmos se esse meminerunt. Sed quanto altius Behemoth iste contra electos dei per miracula erigitur, tanto contrà eum sancti quique vehementius ad prædicationis se verba constringunt. Qui tamen ita reproborum mentes possidet, vt eas C nulla confossus veritatis iaculatione relinquat. Vnde & subditur:

Quòd Leuiathan à cordibus reproborum nullis prædicatorum sagittis tunc repellatur, & totum robur Ecclesiæ ipsumque diuini iudicij malleum in illo damnato homine absque timore contemnat.

Non fugabit eum vir sagittarius.) Quid enim per sagittas, nisi verba prædicatorum accipimus? Quæ dum voce bene viuentium distringuntur, audientium corda transfigunt. His sagittis sancta Ecclesia percussa fuerat, quæ dicebat: Vulnerata charitate ego sum. De his sagittis Psalmistæ voce narra- Psal.63. tur: Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum: quia scilicet verba humilium penetrauerunt animos superborum. De Psal.44. his sagittis venienti propugnatori dicitur: Sagittæ tuæ acutæ potentissimæ, populi sub te cadent in corde. Vir itaque est sagittarius, qui per sanctæ intentionis arcum, audientium cordibus verba rectæ exhortationis infigit. Quia ergo Leuiathã iste verba prædicantium despicit, & cùm reproborum mentes malè suadendo momorderit, durus inter iacula omnimodo eas non relinquit, rectè dicitur: Non fugabit eum vir sagittarius. Ac si apertè dicatur: A reproborum cordibus eum sancti prædicatoris sagitta non excutit: quia quisquis ab illo apprehenditur, verba iam prædicantium audire contemnit. Vnde bene peccatis præcedentibus irascens, de his quos in manu antiqui hostis deserit, dominus per prophetam dicit: D Immittã vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio. Hier.8. Ac si diceret: Iusto iudicio talibus vos immundis spiritibus tradam, qui à vobis excuti exhortatione prædicantium quasi incantantium sermone non valeant. Quia vero Leuiathan iste à cordibus reproborum sanctæ prædicationis spiculis non mouetur, ipse etiam sanctorum virorum contemptus adducitur, cùm ilico subinfertur:

Caput. VI.

IN stipulam versi sunt ei lapides fundę.) Quid per fundam nisi sancta Ecclesia figuratur? Funda nanque dum in gyrum mittitur, sicut de illa lapides exeũt, quibus aduersariorum pectora feriãtur: ita sancta Ecclesia dum volubilitate temporum per tribulationum circumitum ducitur: fortes ex illa viri prodeunt, quibus quasi lapideis ictibus iniquorũ corda tundantur. Vnde & ad prophetam de bonis doctoribus dominus dicit: Deuorabunt, & subiicient lapidibus fun- Zach.9. dæ. Sancti quippe doctores qui ad virtutem & alios instruũt, hostes deuorant, dum eos intra corpus suum per vim conuersionis immutant. Quos lapidibus fundæ subiiciũt: quia dum fortes quosque in sancta Ecclesia viros instituunt, per eos aduersariorum superbientium pectora dura confringunt. Vnde 1.Reg.17. & Golias immanissimus saxo fundæ moritur: quia singulari sanctæ Ecclesiæ lapide diabolica celsitudo superatur. Leuiathan itaque iste quia damnato illo homine assumpto, quosli- E bet fortes Ecclesiæ velut infirmos despicit, eorumque vires temporaliter premit, rectè nunc dicitur: In stipulam versi sunt ei lapides fundæ. Ac si apertè diceretur: Sanctorum robur quasi in stipulæ mollitiem redigit, quorum lingua prius pectus illius duris ictibus tutudit. Omnem quippe tunc fortitudinem suæ iniquitatis exercens, quanto se ab eis vinci spiritaliter dolet, tanto atrocius contra eos corporaliter præualet. Et quia nil se contra eorum spiritum præualere considerat, in eorum carne crudelitatis suæ omnia argumenta consummat.

Caput. VI.

SEd quid mirum si humanas vires despicit, qui ipsa etiã superni in se iudicij æterna tormenta contemnit? Vnde & subditur: Quasi stipulam æstimabit malleum.) Ac si diceret: Etiam pondus eius animaduersionis despicit, qui se per supplicium desuper veniẽs ferit. In scriptura enim *Malleus significat diabolum.* sacra mallei nomine, aliquando diabolus designatur, per quẽ nunc delinquentium culpæ feriuntur. Aliquando verò percussio cœlestis accipitur, qua vel electi supernos ictus sentiunt, vt à prauis itineribus corrigantur, vel iusta ira reprobos *Malleus significat percussionem cœlestem.* percutit, vt iam supplicia æterna præueniens, quid etiam in posterum mereantur, ostendat. Nam quia appellatione mallei antiquus hostis exprimitur, propheta testatur, cùm super Hier.50. eum vim extremi iudicij contemplatur, dicens: Quomodo confractus est & contritus malleus vniuersæ terræ? Ac si diceret: Eum per quẽ vascula sua dominus in ministerij vsum F formanda percutit, quis perpendat quo turbine veniente extremo iudicio in æterna damnatione confringit? Rursus per malleum percussio cœlestis exprimitur, quod Salomone tem- 3.Reg.6. plum ædificante signatur, cùm dicitur: Domus autem cùm ædificaretur, lapidibus dedolatis atque perfectis ædificata est, & malleus & securis & omne ferramentum non sunt audita in domo cùm ædificaretur. Quid enim domus illa nisi sanctam Ecclesiam, quam in cœlestibus dominus inhabitat, figurabat? Ad cuius ædificationem electorum animæ quasi quidam expoliti lapides deferuntur. Qui cùm ædificantur in cœlis, nullus illic iam disciplinæ malleus resonat: quia dolati atque perfecti illuc lapides ducimur, vt locis iuxta meritum congruis disponamur. Hic enim foris tundimur, vt illuc sine reprehensione veniamus. Hic malleus, hic securis, hic omnia tunsionum resonant ferramenta. In domo autem dei nulli ictus audiuntur: quia in æterna patria omnis iam percussionum strepitus conticescit. Nequaquam ibi malleus percutit: quia nulla animaduersio affligit. Nequaquam securis incidit: quia receptos interius nulla foras seueritatis sententia proiicit. Nequaquam ferramenta perstrepunt: quia nec quælibet minima vltra iam flagella sentiuntur. Quia ergo per malleum desuper venientem cœlestis pondus percussionis exprimitur, quid est quòd Leuiathan iste malleum despicit, nisi

Universidad de Deusto
Biblioteca

G cit,nisi quòd supernæ animaduersionis ictus formidare contemnit?Et quasi stipulam malleum deputat:quia ad iustæ iræ se pondera velut contra terrores leuissimos parat. Vnde & adhuc expressius subditur:

Quòd imminentibus tormentis excæcatus malitia ad exercenda mala diabolus aerius insurgit.

Et decidebit vibrantem hastam.) Contra Leuiathan enim dominus hastam vibrat,quia in eius interitu districtam minatur sententiam. Hastam quippe vibrare, est æternã ei mortem ex districta animaduersione præparare. Sed apostata spiritus authorem vitæ etiam cum sua morte despicies, hastam vibrantem derideat:quia ex districto iudicio quicquid graue, quicquid horribile esse præuidet,pati non metuit,sed quo se æterna tormenta non posse euadere conspicit,eo in exercenda nequitia durior surgit. Quem cùm plærique huius mundi sapientes in cũctis quę appetit,tãta pertinacia,tãta formidine stringi cõsiderãt,corda sua ad famulatũ eius tyrãnidis inclinãt,& omne quod deo largiẽte sapiũt, hoc cõtra eum ad seruitium hostis illius inflectunt. Vnde & rectè subditur:

Quòd hi qui uidebantur radiis uirtutum splendere, uel minis territi, uel cruciatibus uicti, Leuiathan seditionem subintrent.

Sub ipso erunt radij Solis.) In scriptura enim sacra cùm figuratè Sol ponitur,aliquando dominus, aliquando persecutio,aliquando de re qualibet manifestæ visionis ostensio,aliquando autem intelligentia sapientium designatur. Per Solẽ quippe dominus figuratur,sicut Sapientiæ libro perhibetur quòd omnes impij in extremi die iudicij cognita sua damnatione dicturi sunt:Erraimus à via veritatis,& lumen iustitiæ non luxit nobis,& Sol non est ortus nobis. Ac si apertè dicant:Interni nobis luminis radius non refulsit. Vnde & Ioannes ait: Mulier amicta Sole,& luna sub pedibus eius. In Sole vero illustratio veritatis,in luna autem quæ menstruis suppletionibus deficit, mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta autem Ecclesia quia superni luminis splendore protegitur,quasi Sole vestitur:quia verò cuncta temporalia despicit,lunam sub pedibus premit: Rursum Sole persecutio designatur, sicut in Euangelio veritas dicit quòd nata sine radicibus semina orto Sole aruerunt: quia videlicet verba vitæ in corde terrenorum hominum temporali momento virentia,superueniente persecutionis ardore siccantur. Rursum Sole manifestæ visionis ostẽsio designatur, sicut prophetа dominum cunctorum oculis apparentem denunciat,dicẽs: In Sole posuit tabernaculum suum. Ac si diceret:Humanitatis assumptæ sacramentum in lumine manifestæ visionis ostẽdit. Et sicut eidem prophetæ diuina voce per Nathã dicitur: Tu fecisti in abscondito,ego vero faciam verbũ istud in conspectu omnis Israël,& in conspectu Solis. Quid enim per cõspectum Solis,nisi cognitionem insinuat manifestæ visionis? Rursum solis nomine,sapientium intellectus exprimitur, sicut in Apocalypsi scriptũ est: Quartus angelus effudit phialam suam in Solem,& datum est illi æstu afficere homines & igni. Phialam videlicet in Solem effundere, est persecutionis supplicia viris sapientiæ splendore fulgentibus irrogare. Et datum est illi vt afficeret homines æstu & igni: quia dum sapientes viri cruciatibus victi,malè agendi errore tãguntur, illorum exemplo persuasi infirmi quique temporalibus desideriis inardescunt. Ruinæ nanque fortium augmenta præstant perditionibus infirmorum. Quia Sole acumen sapientię designatur, per comparationẽ quoque à Salomone dicitur: Sapiens vt Sol permanet,stultus vt luna mutatur.

H

Sapien.5.

Apoc.12.

Mat.13.

Psal.18.

2.Reg.12.

I

Apoc.16.

Eccli.27.

Caput. VIII.

HOc ergo loco quid per Solis radios nisi acumina sapientium demonstrantur? Quia enim multi qui in sancta Ecclesia luce sapientiæ resplendere videbantur,tunc vel persuasionibus capti,vel minis territi, vel cruciatibus fracti,Leuiathã istius seditioni subiiciũtur,rectè dicitur:Sub ipso erunt radij Solis. Ac si apertè diceretur: Hi qui intra sactam Ecclesiam per acumina sapientiæ quasi radios videbantur lucis aspergere, & per authoritatem rectitudinis desuper resplendere, potestati Leuiathan istius iniqua se operatione substernunt:vt non iam recta prædicando desuper luceant,sed ei peruersè obsequendo famulentur. Solis ergo radij sub ipso sunt,cùm nonnulli etiam docti viri sapiẽ- K tiæ suæ acumina non liberè agendo subleuant,sed ad vestigia Leuiathan istius & peruersitate operis, & blandimento adulationis inclinant:vt intelligentia quæ illis sicut sol desuper fuit ex cœlesti munere,antiqui hostis pedibus substernatur ex terrena cupiditate. Vnde & nunc cum quisque sapientiũ vel doctorum pro commodo vel gloria vitæ temporalis per adulationis lapsum terrenis se potestatibus praue agentibus subiicit,quasi sub vestigiis venientis antichristi Solis se radius sternit. Et velut cœli lucem sibi Behemot humiliat,dum per pestiferum assensum sapientium mentes calcat. Toties verò Leuiathan istius pedibus se radij Solis subdunt,quoties hi qui doctrinæ videntur lumine resplendere, immoderato acumine praua in sacro eloquio sentiunt, peruersisque sensibus eius se erroribus substernunt: quia dum contra fidelia veritatis prædicamenta se erigunt,Leuiathan istius vestigiis falsa sentiendo famulantur. Toties radij Solis sub ipso sunt, quoties docti quique & intelligentiæ luce pollentes,vel despectis cæteris in elatione se erigunt,vel summa quæ sapiũt posponentes,sordidis carnis desideriis inquinantur,vel oblìti cœlestium,terrena ambiunt:vel non remiscẽtes quia terra sunt,de cognitione cœlestium inaniter gloriantur. Vnde & rectè ibi subiungitur:

Quòd hi qui ante humanos oculos quasi aurum singularitate splendere iustitiæ uidentur, sed sic cadunt ut non pœniteant, ante dei oculos nunquam aurum sed lutum fuerunt. L

Sternet sibi aurum quasi lutum.) Appellatione quippe auri,in sacro eloquio aliquando diuinitatis claritas, aliquando splendor supernæ ciuitatis, aliquando charitas, aliquando nitor gloriæ secularis,aliquando pulchritudo sanctitatis accipitur. Auri enim nomine, ipsa intima diuinitatis claritas designatur,sicut in Canticorum canticis sponsi species describitur:Caput eius aurum optimum. Quia vero caput Christi deus,nil verò est in metallis auro fulgentius,sponsi caput aurum dicitur:quia eius humanitas ex diuinitatis suæ nobis claritate principatur. Rursum auri nomine splendor supernę ciuitatis accipitur: sicut hanc Ioannes se vidisse testatur, dicens:Ipsa ciuitas aurum mundum simile vitro mundo. Aurum nanque ex quo illa ciuitas constat, simile vitro dicitur: vt & per aurum clara, & per vitrum perspicua designetur. Rursum auri nomine charitas intimatur, sicut angelum quẽ sibi loqui idem Ioannes aspexit,ad mãmillas zona aurea cinctum vidit: quia nimirum supernorum ciuium pectora dum pœnali iam nequaquam timori subiecta sunt, atq; à se vicissim nulla scissione soluuntur, ex sola se charitate constringunt. Zonam verò auream circa mammillas habere,est cunctos mutabilium cogitationum motus,per solius iam amoris M vincula restringere. Rursum auri nomine, nitor gloriæ temporalis exprimitur, sicut per prophetam dicitur: Calix aureus Babylon. Quid enim Babylonis nomine,nisi huius mundi gloria designatur? Quæ calix aureus dicitur: quia dum pulchra esse temporalia ostentat, stultas mentes in sua concupiscentia deebriat, vt speciosa temporalia appetant,& inuisibilia pulchra contemnant. Hoc aureo calice prima spõte sua Eua deebriata est,de qua historia veritatis dicit:quia cùm vetitum lignum concupisceret,vidit quòd esset pulchrum visu,aspectuq; delectabile, & comedit. Aureus ergo Babylon calix est:quia dum visum exterioris pulchritudinis ostẽdit, sensum internæ rectitudinis subtrahit. Rursum auri nomine, splendor sanctitatis accipitur, sicut Iudaicum populum à splendore iustitiæ ad nequitiæ tenebras commutatum Hieremias deplorat,dicens: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Sicut enim superius diximus,aurum obscuratur,cùm consequentibus iniquitatum tenebris, iustitię pulchritudo deseritur. Color optimus mutatur,cùm splendor innocentiæ in fœditatem vertitur culpæ.

Hier.51.

Genes.3.

Thren. 4.

Caput.IX.

LVti quoque nomine,in sacro eloquio aliquando terrenarum rerum multiplicitas, aliquando sordidum sapiens iniqua doctrina,aliquando desiderij carnalis illecebræ designantur. Per lutum quippe terrenarum rerum multiplicitas figuratur,sicut per Abacuc prophetã dicitur: Væ ei

Abac.2. A Vę ei qui multiplicat nõ sua,vsquequo aggrauat cõtra se dẽ sum lutũ? Denso enim se luto aggrauat,qui per auaritiã terrena multiplicans, peccati sui ile oppressione coãgustat. Rursum luti nomine,doctrina sordidum sapiens designatur,sicut

Abac.3. per eundem prophetam domino dicitur: Viam fecisti in mari equis tuis in luto aquarum multarum. Ac si diceret: Aperuisti iter prædicatoribus tuis inter doctrinas huius seculi sordida & terrena sapientes. Per lutum quoque desiderium

Psal.68. sordidæ voluptatis exprimitur,sicut Psalmista deprecãs ait: Eripe me de luto,vt non inhæream. Luto quippe inhærere, est sordidis desideriis concupiscẽtiæ carnalis inquinari. Hoc ergo loco aurum claritas sanctitatis accipitur, lutum verò vel terrenarum rerum auaritiam, vel prauarum contagia doctrinarũ, vel sordes carnaliũ voluptatum nil obstat intelligi. Quia enim multos Leuiathan iste qui intra sanctam Ecclesiam fulgore iustitiæ resplendere videbantur, tunc vel terrenarum rerum concupiscentia, vel errantis doctrinæ cõtagio vel carnalibus sibi voluptatibus subiicit, aurum sibi proculdubio quasi lutum sternit. Aurum enim quasi lutum sternere, est in quibusdam vitæ munditiam per illicita desideria cõculcare, vt hi etiam sordidis eius vestigiis seruiant, qui contra illum prius virtutum splendore rutilabant. Antiquus ita que hostis alios tunc sub specie sanctitatis illudit, alios autem per fœda vitia vitæ carnalis intercipit. Sed tunc per hæc

B *2.Thes.2.* apertè grassabitur, nunc autem multorum cordibus occultè dominatur, sicut Paulus Apostolus dicit: Vt reueletur in suo tempore: nam mysterium iam operatur iniquitatis. Toties igitur etiam nunc aurum sibi quasi lutum subiicit quoties castitatem fidelium per carnis vitia sternit. Toties aurum velut lutum calcat, quoties sensum continentium per immunda desideria dissipat. Quod tunc tanto vehementius peragit, quanto suæ perditę libertati commissus, hoc quòd appetit, effrenatius perpetrat. Et fortasse quempiam moueat cur misericors deus fieri ista permittat: vt Leuiathan iste seu nunc per suggestiones callidas, siue tunc per damnatum illũ quem replet hominẽ, vel solis sibi radios, id est doctos quosque sapientésque subiiciat: vel aurum, hoc est viros sanctitatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi vitiis coinquinando substernat. Sed citius respondemus: quia aurum quòd prauis eius persuasionibus quasi lutũ sterni potuerit, aurũ ante dei oculos nunquam fuit. Qui enim seduci quandoque non reuer suri possunt, quasi habitam sanctitatem ante oculos hominũ videtur amittere: sed eam ante oculos dei nunquam habuerunt. Sæpe nanque homo multis occultè peccatis inuoluitur, & in vna aliqua virtute magnus videtur. Quæ ipsa quoque virtus inanescens deficit: quia dum innotescit hominibus, proculdubio laudatur,eiusque laus inhianter appetitur. Vnde fit vt & ipsa virtus ante dei oculos virtus nõ sit, dum absC condit quod displicet,prodit,quod placet. Quæ itaque esse merita apud deum possunt,quando & mala occulta sunt, & bona publica? Plærunque enim,sicut diximus,latet superbia & castitas innotescit: atque ideo ostensa diu castitas circa vitæ finem perditur:quia cooperta superbia vsque ad finem incorrecta retinetur. Alius eleemosynis vacat, propria distribuit:sed tamen multis iniustitiis seruit, vel fortasse linguam in detractionibus exercet. Et fit plærunque vt is qui misericors fuerat,iuxta vitæ suæ terminum,rapacitatis & crudelitatis stimulis inardescat. Quod valde iusto iudicio agitur, vt & perdat ante homines,vnde hominibus placuit,qui hoc vnde deo displicuit,corrigere nunquam curauit. Alius patiẽtiæ studet,sed dum inuidere aliis,& seruare in corde malitiã non cauet,fit quandoque impatiẽs,qui diu latuit dolens. Hi staque & per aliquid aurum sunt,& per aliquid lutum sunt. Atque hoc aurum quasi lutum sternitur, quãdo occultis peccatis exigentibus,etiam virtus quæ publicè claruerat, dissipatur. Sed operæprecium credimus, si in his virtutem supernę ordinis subtilius perpendamus.

Cur omnipotẽs deus sæpe occulta mala tolerat reproborum

Caput.X.

SAepe enim omnipotens deus occulta quorundam mala tolerat,vt aperta eorum bona electorum suorum vsibus profutura dispenset. Nam nonnulli mundum nequaquam funditus deserentes, non perseueraturi angustum iter arripiunt,sed ad quærendum angustam viam exẽplo suo eos qui perseueraturi sunt,accendunt. Vnde plærunque contingit,vt ipsum hoc quod bene videntur viuere:non sibi, sed solis potius electis viuant:dum exemplis suis ad bene viuendi studia perseueraturos alios non perseueraturi prouocant. Sæpe verò quosdam videmus viam ingredi,ad locum propositum festinare,quos alij quia euntes conspiciunt, sequuntur: eundemque locum pariter appetunt. Sed fit plærunque vt irruente aliquo implicationis articulo, post se redeant qui præibant,& hi ad locum perueniant,qui sequebantur. Ita nimirum sunt qui non perseueraturi viam sanctitatis arripiũt. Idcirco enim virtutis iter non peruenturi inchoãt, vt eis qui peruenturi sunt,quã gradiantur, ostendant. Quorum etiam casus vtilitate non modica electorũ profectibus seruit: quia illorum lapsum dum conspiciunt, de suo statu cõtremiscũt, & ruina quæ illos damnat,istos humiliat. Discunt enim in superni adiutoris protectione confidere,dum plærosque conspiciunt de suis viribus cecidisse. Quando ergo bene agere videntur reprobi,quasi planum iter electis sequentibus monstrant:quando verò in lapsum nequitiæ corruunt,electis post se pergentibus quasi cauendam superbiæ foueam ostendunt. Eat ergo Leuiathan iste,& solis sibi radios subdat,atque aurum luti more subiiciat. Scit omnipotens deus ad electorum suorum solatium,bene vti malo reproborum, quando hi qui ad illum peruenturi sunt, & suis ad eum meritis proficiunt, & sæpe in eo quod superbè sapiunt,alienis lapsibus corrigũtur. Sed si hæc Leuiathan iste agit in eis etiam quos claros E aliqua virtus ostendit,quid de illis facturus est quorum mens vel ex parte aliqua subleuata à terrenis concupiscentiis nõ est? Quos tamen diuinus sermo aperte exprimit,dum subiungit:

D *Quia non perseueraturi angustum iter arripiant.*

Quòd intantum cæci erunt qui adhærebunt antichristo, ut feruentes in contumeliis & morte sanctorum, arbitrentur obsequium se præstare deo.

Feruescere faciet quasi ollam profundũ mare.) Quid per mare nisi vita secularium, quid per profundum nisi altæ & abditæ eorum cogitationes exprimuntur? Quod profundum mare Leuiathan iste quasi ollam facit feruescere: quia nimirum constat quòd persecutionis extremæ tempore, contra electorum virtutem studeat animos reproborum per flammam crudelitatis excitare. Tunc profundũ mare quasi olla feruescit,cùm corda reproborum valido ardore succendit:& quę F hoc pacis tempore intra suam malitiam clausa latuerunt, tũc in æstum immanissimę persecutionis ebulliunt,ac per abruptam crudelitatis apertę licentiam, ea quæ diu pressĕrãt odia antiqui liuoris exhalant. Quia autem pestifero errore persuasi,sic in istis famulantur antichristo, vt tunc verius præbere se æstiment obsequium Christo:postquam dixit: Feruescere faciet quasi ollam profundum mare, aptè subiunxit:

Caput.XI.

POnet quasi cùm vnguenta bulliunt.) Vnguenta quippe cùm bulliunt, fragrantiam suauitatis reddunt. Quia ergo Leuiathan iste ita seducet corda reprobrum,vt quicquid agũt ex iniquitate perfidiæ,pro veritate rectę fidei se agere sulpicentur,quasi bene eis olet, id quod zelo religionis exercent. Vnde in Euangelio discipulis veritas dicit: Vt omnis qui interficit vos,arbitretur obsequium se præstare deo. Igitur sicut olla feruẽt,dum crudeliter persequũtur: sed apud eos ipsa persecutio, vnguentorum fragrantiam redolet, dum mens eorum vanis suspitionibus decepta, æstimat quia deo obsequium persoluat. In scriptura enim sacra vnguẽtorũ odoribus opinio solet signari virtutum. Vnde sponsa in Canticis canticorum sponsum desiderans dicit: In odore vnguentorum tuorũ currimus. Et vnde Paulus Apostolus virtutũ laude fragare se sciens,ait: Christi bonus odor sumus deo. Itaque quia Leuiathan iste ministros illius perditi vasis sui in crudelitatis opera sub opinione laudis & prætextu virtutis intercipit: postquam dixit: Feruescere faciet quasi ollam profundũ mare, rectè mox subdidit: Ponet quasi cùm vnguenta bulliunt. Quod enim per crudelitatis incendium mare feruet, hoc in eorundem iudicio qui excæcantur falso nomine virtutis ac si vnguenta bulliant, ostendit: vt tanto atrociores ad crudelitatem fiant,quanto se etiam mereri premia quasi pro zelo religionis existimãt. Iustũq; hoc est diuino iudicio,vt qui pietatis vim ppendere & custodire negligunt,suspitionis suæ odore fallantur. Vnde & ad illu-

Ioan.16.

Odor unguentorũ opinio uirtutum.

Canti.1.

2.Cor.2.

sionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

G sionis augmentum,eos crudelia perpetrantes, signa quoque ac prodigia subsequuntur,sicut & rectè subiungitur:

Quòd antichristi semita multis miraculis fulgeat.

Caput. XII.

POst eum lucebit semita.)Post Leuiathan quippe semita lucere perhibetur:quia quaquà transit, admirationem nimiam ex miraculorum suorum claritate derelinquit,& siue per se,seu per ministros suos quolibet prodeat,mendacibus signis coruscat. Vnde & hoc quod iam sæpe protulimus,in Euangelio veritas dicit: Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia: ita vt in errorem inducantur,si fieri potest,etiam electi. Semita igitur post Leuiathan lucet:quia quorum corda penetrat,eorum opera prodigiis illustrat,vt nimirum tanto alti⁹ eorum mentes in erroris tenebris teneat, quanto per eos foris quasi potentius lucem de miraculis ostentat.Sed sunt nõnulli qui in memoria & verba prophetica & Euangelica precepta retinentes,sciant & falsa esse signa quæ exhibet, & vera supplicia ad quæ decipiens trahit.Horum corda Leuiathã iste quia sanctitatis ostentatione non intercipit, in alia se eis illusione componit.Quosdam nanque hæc scientes, sed tamẽ præsentem vitam diligentes conspicit,quorum protinus mẽtibus ventura supplicia leuigat, finienda quandoque districtionis iudicia asserit,& deceptos callidè ad præsentes voluptates rapit. Vnde & aptè mox subditur:

Marc.13.

H

Quòd ita infatuati sunt quidam hæretici, quòd iudicium dei finem habere existiment,& minas tormentorum ad terorem tantum intentatas à deo,ut à peccatorum perpetratione genus humanum compesceret.

Iudicia dei abyssi dicũtur. Psal.35. Heb.8.

Æstimabit abyssum quasi senescentem.)Quòd æterna incomprehensibiliaque iudicia abyssi soleant nomine designari,Plalmista testatur dicens:Iudicia tua abyssus multa.Senectus vero aliquando pro finis propinquitate ponitur. Vnde Apostolus ait:Quod antiquatur & senescit, prope interitum est.Leuiathan itaque iste æstimabit abyssum quasi senescẽtẽ: quia reproborum corda sic infatuat,vt suspitionem eis de vẽturo iudicio quòd quasi finiatur,infundat. Abyssum nanque senescere æstimat,qui terminari quandoque in suppliciis supernam animaduersionem putat.Igitur antiquus iste persuasor in membris suis,id est in mẽtibus iniquorum, futuras pœnas quasi certo fine determinat, vt eorum culpas sine termino correptionis extendat,& eo magis hic peccata nõ finiũt, quo istic æstimant peccatorum supplicia finienda.Sunt enim nunc etiam qui idcirco peccatis suis ponere finem negligũt, quia habere quandoque finem futura super se iudicia suspicantur. Quibus breuiter respondemus, si quandoque finienda sunt supplicia reproborum, quandoque finienda sunt ergo & gaudia beatorum.Per semetipsam nãque veritas dicit: ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Si igitur hoc verum non est quod minatus est, neque illud verum est quod promisit.At inquiunt, ideo æternam pœnam peccantibus minatus est,vt eos à peccatorum perpetratione compesceret:quia creaturæ suę eterna supplicia minari debuit,non inferre. Quibus citius respondemus: Si falsa minatus est vt ab iniustitia corrigeret, etiam falsa pollicitus est vt ad iustitiam prouocaret.Et quis hanc eorum vesaniam toleret,qui dum promissionibus suis reproborum supplicia finiri asserunt,assertione sua etiam electorum præmia remunerationeſque confundunt?Quis hanc eorum væsaniam toleret,qui conantur astruere verum non esse quod veritas de æterno igne minata est,& dum satagunt deum perhibere misericordem,non verentur prædicare fallacem ? At inquiunt: Sine fine puniri non debet culpa cum fine.Iustus nimirum est omnipotens deus,& quod non æterno peccato commissum est,æterno nõ debet puniri tormento. Quibus citius respondemus,quòd rectè dicerent,si iudex iustus districtusque veniens,non corda hominum , sed facta pensaret. Iniqui enim ideo tunc cum fine deliquerunt:quia cũ fine vixerunt.Voluissent quippe fine fine viuere,vt sine fine potuissent in iniquitatibus permanere.Nam magis appetunt peccare quàm viuere,& ideo hic semper viuere cupiunt , vt nunquam desinant peccare,cùm viuunt.Ad districti ergo iudicis iustitiam pertinet,vt nunquam careant supplicio,quorum mens in hac vita nũquam voluit carere peccato,& nullus detur iniquo terminus vltionis,qui quandiu valuit , habere noluit terminum criminis.At inquiunt: Caput.XIII.

Recapitulatio

Error Origenistarũ.

Confutatio illorum.

I

Mat.25.

Euasio eorum.

Repulsio.

K

Obiectio prædictorum.

Respõsio.

NVllus iustus crudelitatibus pascitur, & delinquens seruus à iusto domino idcirco cædi præcipitur,vt à nequitia corrigatur.Ad aliquid ergo cæditur, cùm non eius dominus cruciatibus delectatur.Iniqui autem gehẽnæ ignibus traditi,quo fine semper ardebunt?Et quia certum est quòd pius atque omnipotens deus non pascitur cruciatibus iniquorum,cur cruciantur miseri si non expiantur? Quibus citius respondemus,quòd omnipotens deus qui pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia autem iustus est, ab iniquorum vltione imperpetuum non sedatur.Sed iniqui omnes æterno supplicio & quidem sua iniquitate puniũtur,& tamen ad aliquid concremantur , scilicet vt iusti omnes & in deo videant gaudia quæ percipiunt,& in istis respiciant supplicia quæ euaserunt:vt tanto in æternum magis diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quanto inæternum mala puniri conspiciunt,quæ eius adiutorio vitare potuerunt.At inquiunt:Et vbi est quòd sancti sunt , si pro inimicis suis quos tunc ardere viderint,non orabunt:quibus vtique dictum est: Pro inimicis vestris orate?Sed citius respondemus:Orãt pro inimicis suis eo tempore,quo possunt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda conuertere,atque ipsa conuersione saluare . Quid enim aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc quod Apostolus ait:Vt det illis deus pœnitentiam,& respiscant à diaboli laqueis,à quo capti tenentur,ad ipsius voluntatem?Et quomodo pro illis tunc orabitur,quando iam nullatenus possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate commutari? Eadem itaque causa est cur non oretur tunc pro hominibus æterno igne damnatis,quæ nunc etiam causa est, vt non oretur pro diabolo angelisque eius æterno supplicio deputatis. Quæ nunc etiam causa est vt non orent sancti homines pro hominibus infidelibus impiisque defunctis , qui de eis vtique quos æterno deputatos supplicio iam nouerunt , ante illum iudicis iusti conspectum orationis suæ meritum cassari refugiunt.Quòd si nunc quoque viuentes iusti mortuis & damnatis iniustis minimè compatiuntur,quando adhuc aliquid iudicabile de sua carne se perpeti etiam ipsi nouerunt , quanto districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt , quando ab omni vitio corruptionis exuti,ipsi iam iustitiæ vicinius atque arctius inhærebunt?Sic quippe eorum mentes per hoc quòd iustissimo iudici inhærent,vis districtionis absorbet:vt omni no eis non libeat quicquid ab illius internæ regulæ subtilitate discordat.Sed quia suborto occasionis articulo, hæc contra Origenistas breuiter diximus,ad eum quem prætermisimus,exponendi ordinem recurramus. Postquam misericors dominus callida machinamẽta Leuiathã istius indicauit,aperte prædicens omne quod electos exterius vehementer opprimit,omne quod interius suggestione sua reprobis blandienter infundit,mox immanitatem virtutis illius breuiter insinuans subdit:Nõ est super terrã potestas quæ cõparetur ei.)

Relictis origenistis redit author ad propositũ

M

Quòd reprobus angelus antequam peccaret, omni creaturæ prælatus sic factus est , ut deum & amans timeret, & timens amaret:sed sua peruersitate talis factus est, ut nullum timeret. Caput.XIIII.

POtestas eius super terram cunctis eminentior perhibetur:quia etsi actionis suæ merito infra homines cecidit,omne tamen humanum genus naturæ angelicæ cõditione transcendit.Quanuis enim internæ fœlicitatis beatitudinem perdidit,naturæ tamen suæ magnitudinem nõ amisit,cuius adhuc viribus humana omnia superat , licet sanctis hominibus meritorum suorum deiectione subiaceat.Vnde & eisdem sanctis contra hunc decertantibus eo retributionis suæ meritum crescit,quo ille ab eis vincitur , qui per naturæ potentiam quasi iure se hominibus supereſſe gloriatur. Sequitur: Qui factus est vt nullum timeret.) Sic quidem factus est per naturam,vt conditorem suum castè timere debuisset,timore videlicet sobrio & securo , non timore quem foras charitas mittit,sed timore qui in seculum seculi permanet,id est quem charitas gignit . Aliter enim timet confugem vxor amans, aliter dominum ancilla peccans.Sic ergo fuerat iste conditus: quatenus timore læto authorem suum & amans

A & amans metueret,& metuens amaret. Sed sua peruersitate talis factus est,vt nullum timeret . Ei quippe à quo conditus fuerat,subesse despexit.Ita enim deus super omnia est,vt ipse sub nullo sit . Leuiathan verò iste eius celsitudinis culmen aspiciens,ius peruersæ libertatis appetiit, vt & præesset

Esaiæ.14. cæteris,& nulli subesset,dicens: Ascendam super altitudinẽ nubium,& similis ero altissimo. Cuius eoipso similitudinem perdidit,quo esse ei superbè similis in celsitudine concupiuit. Qui enim charitatem eius imitari debuit , subditus ambiit eius celsitudinem,& hoc quod imitari poterat,amisit elatus.Celsus nimirum esset,si ei qui veraciter celsus est, inhærere voluisset.Celsus esset,si participatione veræ celsitudinis contentus fuisset. Sed dum priuatam celsitudinem superbè appetit,iure perdidit participatam.Relicto enim eo cui debuit inhærere principio,suum sibi appetiit quodammodo esse principium.Relicto eo qui verè illi sufficere poterat, se sibi sufficere posse iudicauit , & tanto magis infra se cecidit: quanto magis se contra gloriam sui conditoris erexit . Nam quem exaltabat libera seruitus, deiecit captiua libertas.Qua libertate nunc vt nullum timeat,effrenatur:sed ipsa grauiter effrenatione restringitur.Superno enim iudicio cuncta mirabiliter ordinante, vnxit illum libertas quam appetiit : quia nunc omnimodo non timens omnibus suppliciis subiacet,qui elemẽtis etiam superesse poterat,si vnum quem debuit timere voluisset.Vnũ profectò timeret omnia possidens , qui nũc

B vnum non timens omnia patitur. Factus est ergo vt nullum timeret,nullum videlicet,quia nec deum:sed neque hoc quod passurus est,metuit.Cui nimirum fœlicius fuerat , timendo vitare supplicia,quàm nõ timendo tolerare. Appetitum itaque celsitudinis vertit in rigorem mẽtis, vt dãnatus iam per duritiam se malè egisse nõ sentiat , qui præesse per gloriam querebat.Nã quia ius quæsitę potestatis non obtinuit , quasi quoddam superbiæ suæ remedium insaniam insensibilitatis inuenit,& quia prouectu transgredi cuncta non potuit, desipectu se contra cuncta præparauit.

Caput.XV.

CVius adhuc superbia studiosè describitur, cùm protinus subinfertur:Omne sublime videt, id est, cunctos velut infra se positos quasi de sublimi respicit : quia dum per intentionem contra authorem nititur , æstimare sibi quemlibet similem dedignatur. Quod aptè etiam eius mẽbris congruit:quia omnes iniqui per tumorem cordis elati, cunctos quos cernunt,superbiæ fastu despiciunt, & si quãdo exterius venerantur,intus tamen in secreto cordis , vbi apud se sua æstimatione magni sunt , cunctorum sibi vitam meritumque postponunt,eosque infra se esse respiciunt: quia per elatam cogitationem cordis in cuiusdam se altitudinis arce

Esaiæ.5. posuerunt.Quibus bene per prophetam dicitur : Væ qui sapiẽtes estis in oculis vestris,& corã vobismetipsis prudẽtes.

C Hinc etiam Paulus ait:Nolite prudentes esse apud vosmetipsos.Hinc ad Saũl diuina increpatione dicitur:Nonne cùm esses paruulus in oculis tuis,caput te constituit in tribubus Israël?Paruul⁹ quippe in oculis suis est, qui in eo quòd semetipsum considerat , imparem se alienis meritis pensat . Nam quasi grandem se aspicit,quisquis se super aliena merita elatione cogitationis extẽdit.Saũl autẽ reprobus in bono quod cœperat,non permansit:quia fastu susceptæ potestatis intumuit. Caput.XVI.

Rom.12.

1.Reg.15.

AT contrà Dauid semper de se humilia sentiens,eiusdemque Saũl se comparationi postponens , postquã feriendi locum reperit & pepercit , eidem sæuienti

1.Reg.24. aduersario,humili se professione prostrauit, dicens : Quem persequeris rex Israël?quem persequeris? Canem mortuum, & pulicem vnum ? Et certè iam vnctus in regem fuerat , iam exorante Samuele & cornu super se oleum fundẽte didicerat quòd eum diuina gratia,Saũl reprobato,ad regni gubernacula possidendo seruabat,& tamen persequẽti aduersario mẽte humili se substernebat,cui diuino iudicio prælatum se esse nouerat.Illi itaque se humiliter postponebat,cui per elationis gratiam incomparabiliter se nouerat esse meliorem.Discant ergo quomodo humiliari proximis debeant,qui adhuc quo loco apud deum habeantur nesciunt,si sic se electi etiam illis humiliant,quibus iam se per interna iudicia antepositos deprehendunt.Hoc autem proprium esse specimen electorũ solet,quòd de se semper sentiunt infra quàm sunt.Hinc nanq; ab eodem Dauid dicitur:Si non humiliter sentiebam,sed exaltaui animam meam.Hinc Salomon ad sapientiam paruulos vocat,dicens:Si quis paruulus,veniat ad eam.Qui enim necdum semetipsum despicit,humilem dei sapientiam non appreheudit.Hinc in Euangelio dominus dicit : Confiteor tibi domine pater cœli & terræ:quia abscõdisti hæc à sapiẽtibus & prudentibus,& reuelasti ea paruulis.Hinc rursum Psalmista ait:Custodiens paruulos dominus.Hinc magister gentiũ dicit:Facti sum⁹ paruuli in medio vestri. Hinc discipulos admonens ait:Superiores sibi inuicem arbitrantes . Nam quia iniquus quisque inferiorem se omnem quem cognouit,putat: ẽ diuerso iustus studet vt superiorem quemlibet proximum attendat.Ac ne dum se alij aliter humiliat, humiliatio iret alteri in elationem bene vtranque partem admonuit, dicens: Superiores sibi inuicem arbitrãtes,vt in cogitationibus cordis & ego mihi illum præferam , & vicissim ille me sibi: vt cùm ab vtraque parte cor inferius premitur,nullus ex impenso honore subleuetur.Sed hanc humilitatis formam reprobi, quia Leuiathan huius membra sunt,vel cognoscere vel tenere contemnũt,qui & si quando se humiles specietenus ostendunt,humilitatis vim seruare intrinsecus negligunt. Quibus sæpe accidit,vt si quando vnum quodlibet bonum vel minimum faciant,à malis suis omnibus respectum mentis protinus auertãt,atq; hoc quod vel extremum bonũ fecerint,tota E intentione semper inspiciant, & ex eo sese iam quasi sanctos aspiciant obliti malorum omnium quæ commiserunt , vnius sui tãtùmodo boni memores,quod fortasse facere nec perfectè potuerunt,sicut euenire contra electis solet: vt cùm multarum virtutum gratia polleant , vnum eos vel tenuissimum vitium valde defatigans pulset:quatenus dum ex quadã parte sese infirmari considerãt, de his virtutibus in quibus pręualent,se minimè extollant,dumque de infirmitate trepidãt, hoc quoque vbi fortes sunt,humilius seruant . Sæpe ergo reprobi per hoc quòd vnum vel minimũ bonum suum incautè conspiciunt,mala multa & grauia in quibus demersi sunt,nõ agnoscunt.Et sæpe electi per hoc quòd ad tenuissimum malum suum infirmari trepidant,mira dispensatione agitur, vt magna bona ad quę prouecti sunt,non amittãt.Iusti itaque & occulti examinis mẽsura disponitur, vt istos mala & adiuuẽt, & illos bona grauent , dum & isti ad prouectum boni vtũtur leuibus malis , & illi ad augmentum mali vtuntur minimis bonis.Isti quippe inde perfectius in bono proficiunt,vnde de malo tentantur,illi autem inde ad maius malum deficiũt,vnde de bono gloriantur. Sic itaq; malè bono vtitur reprobus, & bene malo vtitur probus, sicut sæpe contingit vt alius ex cibo salutifero inordinatè sumpto, pestem languoris incurrat,alius veneno serpentis in medicamine ordinatæ cõfectionis adhibito,languoris molestiam vincat. Ille ergo qui cibo salutifero vti rectè noluit, inde pernicioſè moritur , vnde F alij salubriter viuunt,iste autem qui veneno serpentis cautè vti studuit,inde salubriter viuit,vnde alij pernicioſè moriũtur.Venenum ergo serpentis non ipsam nequitiam , sed suggestionem nequitiæ dicimus,qua nolentes sæpe renitentesq; tentamur.Quod tunc in medicamen vertitur,cùm mens virtutibus erecta conspectis cõtra se tentationibus humiliatur. Iniqui igitur atque ab approbatione interni examinis reprobi,quælibet opera faciãt,in quibuslibet virtutibus enitescãt, humilitatis sensum penitus ignorant:quia nimirum Leuiathã huius membra sunt,de quo superna voce dicitur:

De regula humilitatis, & de superbia disputatio.

Omne sublime videt,quia non solum per semetipsum,sed per eorum quoque corda quos ceperit,quasi de sublimi cunctos inferius despicit. Caput.XVII.

NOtandum verò quòd Leuiathan iste,qui per corpoream bestiã designatur , sublime videre describit: quia videlicet cordis superbia cùm exteriusvsq; ad corpus extẽditur,prius per oculos iudicatur.Ipsi quippe per fastum tumoris inflati,quasi ex sublimi respiciunt , & quo se deprimũt,alti⁹ extollũt.Nisi enim superbia per oculos quasi per quasdam se fenestras ostenderet,nequaquam deo psalmista dixisset : Populum humilem saluum facies, & oculos Psal.17. superborum humiliabis.Nisi se superbia per oculos funderet, Salomon quoque de Iudææ elatione non diceret: Generatio

Psal.130.

Prouer.9.

Matt.11.

Psal.114.

1.Thes.2.

Philip.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G ratio cuius excelsi sunt oculi,& palpebræ eius in altum surrectæ.Quia ergo per corporeum animal Leuiathan iste signatur,& superbia vsque ad corpus prodiēs,apertius oculis principatur,antiqui hostis quasi de sublimi omnes videre describitur.Sed quia multa de ostendendo humani generis inimico prolata sunt,valde mens appetit,vt in fine locutionis dominicæ,vnum aliquid manifestius exprimatur : vnde membra illius breui nobis designatione monstrentur. Sequitur:

Eccli.10. Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.) Vt Leuiathā iste in cunctis quæ superius dicta sunt,caderet:sola se superbia perculit.Neque enim per tot illos vitiorum ramos aresceret,nisi per hanc prius in radice putruisset . Scriptum est nanque:Omnis peccati initium superbia.Per hanc enim ipse suecubuit, per hanc se sequentem hominē strauit.Eo etenim telo salutem nostræ immortalitatis impetiit, quo vitam suæ beatitudinis extinxit.Sed idcirco hanc dominus fini suæ locutionis inseruit,vt cùm post mala omnia Leuiathan istius superbiam diceret,quid esset malis omnibus deterius indicaret.Quanuis etiam per hoc quòd in imo ponitur , vitiorum radix esse monstretur.Sicut enim inferius radix tegitur , sed ab illa rami extrinsecus expanduntur : ita se superbia intrinsecus cælat,sed ab illa protinus aperta vitia pullulant. Nulla quippe mala ad publicum prodirent , nisi hæc mentem in occulto constringeret.Hæc est quæ Leuiathan istius sensum ferueſcere sicut olla facit. Vnde & humanas mentes in quodam feruore insaniæ concutit , sed per aperta opera qualiter concussi animam euertat,ostendit. Intus nāque prius ebullit in elatione,quod foris postmodum spumat in opere.

H

Caput.XVIII.

Sed quia occasio de superbiæ disputatione se præbuit, debemus hanc subtilius sollicitiusque discutere, atque ad humanas mentes quanta vel qualis veniat,& quibus qualitérve surripiat demonstrare.Alia quippe vitia eas solummodo virtutes impetunt quibus ipsa destruuntur : vt videlicet ira patientiam,gastrimargia abstinentiam,libido cōtinentiam expugnet.Superbia autem, quam vitiorum radicē diximus,nequaquam vnius virtutis extinctione contenta,cōtra cuncta animæ membra se erigit,& quasi generalis ac pestifer morbus corpus omne corrumpit: vt quicquid illa inuadente agitur,etiam si esse virtus ostenditur,non per hoc deo, sed soli vanæ gloriæ seruiatur. Quasi enim tyrannus quidam obsessam ciuitatem intercipit,cùm mentem superbia irrumpit,& quo ditiorem quenque cœperit,eo in dominio durior exurgit:quia quo amplius resvirtutis sine humilitate agitur, eo latius ista dominatur. Quisquis verò eius in se tyrannidē captiua mente susceperit , hoc primum damnum patitur, quòd clauso cordis oculo, iudicij æquitatem perdit. Nam cuncta quæ ab aliis bene geruntur,displicent : & sola ei quæ ipse vel prauè egerit,placent.Semper aliena opera despicit, semper miratur quæ ipse facit:quia & quicquid egerit, egis se singulariter credit,atque in eo quod exhibet per gloriæ cupiditatem,sibimetipsi fauet per cogitationem,& cùm se in cunctis transcendere cæteros æstimat , per lata cogitationum spatia secum deambulans, laudes suas tacitus clamat. Nonnunquam verò ad tantam elationem mens ducitur:vt in eo quod timet,etiam per ostentationem locutionis effrenetur.Sed tanto facilius ruina sequitur,quāto apud se quisque
Prouer.16. impudentius exaltatur.Hinc enim scriptum est: Ante ruinam
Dan.4. exaltatur cor.Hinc per Danielem dicitur:In aula Babylonis deambulabat rex,respondítque & ait : Nónne hæc est Babylon magna,quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ,in gloria decoris meiʔ Sed hunc tumorem quàm concita vindictæ ira represserit,ilico adiunxit dicens: Cùm adhuc sermo esset in ore regis, vox de cœlo ruit : Tibi dicitur:Nabuchodonosor rex:Regnum transiet à te,& ab hominibus te eiicient,& cum bestiis ferisq; erit habitatio tua, fœnum quasi bos comedes,& septem tempora mutabuntur super te . Ecce quia tumor mentis vsque ad aperta verba se protulit,patientia iudicis protinus vsque ad sententiam erupit,tantoque hunc districtius perculit,quanto eius se superbia immoderatius erexit:& quia enumerando bona dixit in quibus sibi placuit , enumerata mala in quibus feriretur, audiuit.

Caput.XIX.

K Sciendum verò est quòd ipsa hæc de qua tractamus elatio,alios ex rebꝰ secularibus,alios verò ex spiritalibus possidet. Alter nanque intumescit auro, alter eloquio, alter infimis & terrenis rebus, alter summis cœlestibusque virtutibus:vna tamen eademque res ante oculos dei agitur, quanuis ad humana corda veniens, in eorum obtutibus dsuerso amictu pallietur.Nam cùm is qui de terrena prius gloria superbierat,postmodum de sanctitate extollitur , nequaquā cor eius elatio deseruit,sed ad eum consueta veniens , vt cognosci nequeat , vestem mutauit.Sciendum quoque est quòd aliter hæc præpositos,atque aliter subditos tentat. Prælato nanque in cogitationibus suggerit:quia solo vitæ merito super cæteros excreuit , & si qua ab eo bene aliquando gesta sunt,hæc importunè eius animo obiicit,& cùm hunc deo singulariter placuisse insinuat,quo facilꝰ suggesta persuadeat, ipsam ad testimonium potestatis traditæ retributionem vocat , dicens : Quia nisi omnipotens deus te his omnibus meliorem cerneret , omnes hos sub tuo regimine non dedisset, eiusque mox mentem erigit,viles atque inutiles eos qui subiecti sunt,ostēdit:ita vt nullum iam quasi dignum respiciat, cui æquanimiter loquatur.Vnde & mox mentis tranquillitas in iram vertitur:quia dum cunctos despicit, dum sensum vitamque omnium sine moderamine reprehendit , tanto effrenatius se in iracundiam dilatat,quanto eos qui sibi commissi sunt,esse sibimet indignos putat. Caput.XX.

L AT contrà cùm subiectorum cor superbia instigat, hoc summopere nititur agere , vt sua acta considerare funditus negligant,& semper tacitis cogitationibus rectoris sui iudices fiant, qui dum in illo quod reprehendere debeant,importunè respiciunt, in semetipsis quod corrigant nunquam vident. Vnde & tanto atrocius pereunt, quanto à se oculos auertunt:quia in huius vitæ itinere offendentes corruunt,dum alibi intendunt.Et quidem peccatores se asserunt,nec tamen tantum vt tam noxiè in regimine personæ traderētur,cōsiderant.Et dum eius facta despiciunt,dū præcepta contemnunt,ad tantam vsque insaniā deuoluūtur, vt deum res humanas curare non æstiment : quia ei qui quasi iure reprehenditur,esse se commissos dolent.Sicque dū contra rectorem superbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumescunt:& dum pastoris sui vitam diiudicāt , ipsam quoq; sapientiam omnia disponentis impugnant. Sæpe autē rectoris sui dictoris proterue obuiant,& eandem vocis superbiam libertatē vocāt.Sic quippe elatio se quasi pro libertatis rectitudine obiicit, sicut sæpe se & timor pro humilitate supponit.Nam sicut plærique reticent ex timore , & tamen tacere se æstimant ex humilitate,ita nonnulli loquuntur per impatientiam elationis, & tamen loqui se credunt per libertatem rectitudinis. Aliquando autem subditi proterua quæ sentiūt, nequaquam prodūt, & hi quorum loquacitas vix compescitur,nonnunquam ex sola amaritudine intimi rācoris obmutescunt. Qui per dolorē mentis, procacitatis suæ verba subtrahentes,cùm malè loqui soleant, peius tacent:quia cū peccantes aliquid de correctione audiunt:indignantes etiam responsionis verba suspēdunt. Cum his quando asperè agitur, sæpe ad querelæ vocem de hac ipsa asperitate prosiliunt. Cū verò eos magistri sui blandè preueniunt, de hac ipsa humilitate qua præuenti sunt,grauius indignantur,& tanto eorum mens vastius accenditur,quanto consideratius infirmari iudicatur.Hi nimirum quia humilitatem,quæ virtutum mater est,nesciunt:vsum laboris sui perdunt:etiam si qua bona sunt quæ operari videantur:quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non figitur,quæ nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur . Soli ergo ruinæ crescit quod ædificant: quia ante molem fabricæ , humilitatis fundamina non procurant.Quos bene ab intimis prodimus,si paucis in exterioribus ostendamus.Cūctis nāque superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione , amaritudo in silētio,dissolutio in hilaritate,furor in tristitia,inhonestas in actione,honestas in imagine,erectio in incessu,rancor in responsione . Horum mens semper est ad irrigandas contumelias valida , ad tolerandas infirma , ad obediendum pigra, ad lacessendos verò alios importuna , ad ea quæ facere & debet & prævalet ignaua,ad ea autē quę facere nec debet nec prævalet parata.Hæc in eo quod spōtè non appetit,nulla exhorta-

A exhortatione flectitur,ad hoc autem quod latēter desiderat, quærit vt cogatur:quia dum metuit ex desiderio suo vilescere,optat vim in ipsa sua voluntate tolerare.

Caput.XXI.

Esa.40. IGitur quia humanos animos aliter tētari ex rebus carnalibus , atque aliter ex spiritalibus diximus , audiant illi:
Lucæ.13. Omnis caro fœnum,& gloria eius sicut flos fœni.Audiāt & isti quod quibusdam post miracula dicitur: Nescio vos vn de sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis . Audiant
Psal.61. illi:Diuitię si affluāt,nolite cor apponere. Audiāt isti quia fa
Mat.25. tuę virgines quę cū vacuis vasculis veniūt,ab ęternis nuptiis excludutur . Rursum quia aliter tentari prelatos,atq; aliter
Eccli.32. subditos præfati sumus,audiāt illi quod per quendā sapiētē
Heb.13. dicit: Ducē te cōstituerunt?noli extolli,sed esto in illis quasi vnꝰ ex eis. Audiāt isti:Obedite præpositis vestris,& subiacete
Lucæ.16. eis:ipsi enim peruigilāt quasi rationē reddituri ,p animabus vestris.Audiant illi cūm de accepta potestate gloriātur, hoc quod Abrahæ voce ardenti diuisi dicitur:Memento fili,quia
Exo.16. recepisti bona in vita tua.Audiant isti cū cōtra rectores suos in querela prosiliunt, hoc quod murmuranti populo Moysi & Aaron vocibus respondetur: Nec contra nos est murmur
Psal.67. vestrū,sed contra dominum.Nos enim quid sumus ? Audiāt illi:Turbabuntur in conspectu eius patres orphanorū & iu-
Roma.13. dices viduarum. Audiant isti quid contra contumaciam sub
Iaco.4. ditorum dicitur : Qui resistit potestati, dei ordinationi resi-
Eccli.10. stit. Audiant simul omnes : Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Audiant omnes:Immundus est apud deū
B omnis qui exaltat cor suū. Audiant omnes:Quid superbis terra & cinis ? Contra huius languoris pestem audiamus cuncti
Mat.11. quod magistra veritas docet dicens: Discite à me,quia mitis sum & humilis corde. Caput.XXII.

Cur unigenitus dei filius se humiliauerit. AD hoc nanq; vnigenitus dei filius formam infirmitatis nostræ susc̄epit,ad hoc inuisibilis,non solum visibilis,sed etiam despectus apparuit,ad hoc contumeliarum ludibria,irrisionum opprobria, passionumque tormenta toleranuit,vt superbū non esse hominem doceret humilis deus. Quanta ergo humilitatis virtus est,propter quam so lam veraciter edocedam,is qui sine æstimatione magnus est, vsq; ad passionem factus est paruus ? Quia enim originē perditioni nostræ superbia prębuit diaboli,instrumentū redemptionis nostræ inuenta est humilitas dei . Hostis quippe noster magnus inter omnia conditus, videri super omnia voluit elatus. Redemptor autē noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruus.Sed melius & elationis causam detegimus , & fundamenta humilitatis aperimus,si breui commemoratione perstringimus,quid mortis author, quid vitæ conditor dicat.Ille nanq; ait:In cœlū ascendā. Iste
Psal.87. autem per prophetam dicit:Repleta est malis anima mea, &
Esa.14. vita mea inferno appropinquauit.Ille dicit: Supra astra cœli
C exaltabo soliū meum.Iste humano generi à paradisi sedibus
Zacha.2. expulso dicit:Ecce venio citò, & habitabo in medio tui . Ille
Esa.14. dicit: Sedebo in monte testamēti,in lateribus Aquilonis.Iste
Psalm.21. dicit:Ego sum vermis & non homo, opprobrium hominū, &
Esa.14. abiectio plebis. Ille dicit : Ascendam super altitudinem nubiū,& similis ero altissimo.Iste cùm in forma dei esset, nō ra
Philip.2. pinam arbitratus est se æqualem deo,sed semetipsum exinaniuit,formam serui accipiens:& per membra sua loquitur di
Psal.85. cens : Domine quis similis tibi?Ille per mēbra sua loquitur
Exod.5. dicens:Nescio dominum,& Israēl non dimittam. Iste per se-
Ioan.8. metipsum dicit:Si dixero quia nō noui eum,ero similis vobis
Ezec.29. mendax:sed noui eū, & sermonem eius seruo.Ille dicit : Mea
Ioan.14. sunt flumina,& ego feci ea.Iste dicit:Nō possum à meipso fa-
Ibidem. cere quicquā.Et rursum:Pater meus in me manens, ipse facit
Luc.4. opera.Ille regna omnia ostendens dicit:Tibi dabo potestatē
Mat.20. hanc vniuersam & gloriā illorum:quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa.Iste dicit:Calicem quidē meū bibetis,sedere autem ad dextram vel ad sinistrā meam, non est meum dare
Gene.3. vobis,sed quibus paratū est à patre meo.Ille dicit : Eritis sicut dij,scientes bonum & malum.Iste dicit:Non est vestrum
Act.1. nosse tēpora vel momenta,quæ pater posuit in sua potestate. Ille vt voluntas diuina despici,& vt possit propria suaderi,di
Gene.3. cit:Cur præcepit vobis deus vt non comederetis ex omni ligno paradisiʔEt paulopost : Scit enim deus quòd in quacunq; die comederitis ex eo,aperientur oculi vestri.Iste dicit:Non
Ioan.5. quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Sap.2.
Ille per membra sua loquitur,dicens:Nullum pratū sit quod D
non pertranseat luxuria nostra,coronemus nos rosis antequā
marcescant , vbique relinquamus signa lætitiæ nostræ . Iste Ioan.16.
membris suis prænunciat dicens : Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit . Ille nihil aliud mentes sibi subditas docet quàm celsitudinis culmen appetere,cuncta equalia mentis tumore transcendere,societatem omnium hominum
alta elatione transire,ac sese & contra potentiam conditoris Psal.72.
erigere,sicut de eisdem per Psalmistam dicitur:Transierunt in dispositionem cordis, cogitauerunt & locuti sunt nequitias,iniquitatem in excelso locuti sunt.Iste ad sputa, ad palmas, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mortem veniens, membra sua admonet di-
cens:Si quis mihi ministrat,me sequatur. Ioan.12.

Caput.XXIII.

QVia igitur redemptor noster corda regit humiliū, & Leuiathan iste rex dicitur superborū, aperte cognoscimus quòd euidentissimum reproborum signum superbia est,at cōtrà humilitas electorum. Cùm ergo quā quisq; habeat,cognoscitur:sub quo rege militet,inuenitur . Vnusquisq; enim quasi quendam titulum portat operis,quo facile ostendat sub cuius seruiat potestate rectoris. Vnde & per Euangelium dicitur : Ex fructibus eorū Mat.7.
cognoscetis eos.Ne igitur nos Leuiathan istius membra vel mira faciendo fallerent,apertū signum dominus quo depre- E
hēdi valeāt demōstrauit,dicens : Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Qui etsi quando fictam speciem humilitatis assumunt, semetipsos tamen celare in omnibus nequaquam possunt:quia eorum superbia diu latere non sustinēs, cùm ex alia tegitur,ex alia actione denudatur.Qui verò sub quę humilitatis militant,semper pauidi,atq; ex omni latere circunspecti,aduersum iacula elationis pugnant, & quasi contra venientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiūt, dum in semetipsis principaliter humilitatem tuentur.

Libri trigesimiquarti Moralium sancti Gregorij finis.

LIBER TRI-
GESIMVSQVINTVS & VLTIMVS

Moralium sancti Gregorij,continuans quadragesimisecundi capitis textus libri Iob expositionem.

Caput.I.

QVIA iste vltimus huius operis liber est,& locis difficilioribus pertractatis, minus obscura sunt quæ F
supersunt : libet hunc indulgentius remissiusq; trāscurrere.Velut emē so enim magno mari,iam littus cernimus,& intentionis nostræ vela deponentes, non eodem quo prius impetu ducimur:sed tamen adhuc ex impulsione pristini flatus imus. Quasi anxietatis nostræ ventus cecidit, sed tamen eius vis iam seipsa tranquillior vsque ad stationem nos littoris impellit.Igitur postquam fideli famulo dominus Leuiathan hostis eius quàm sit & fortis & callidus ostendit, dum vires illius subtiliter fraudesque patefecit,beatus Iob ad vtraque respondit,dicens:

Textus capitis.XLII.libri beati Iob.

RESpondens autem Iob domino,dixit: Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio . Quis est iste qui cælat consilium absque scientia ? Ideo insipienter locutus sum, & quæ vltra modū excederent scientiam meam. Audi,& ego loquar: interrogabo te, & responde mihi . Auditu auris audiui

D te,nunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

G te, nunc autem oculus meus videt te. Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Postquam autē locutus est dominus ad Iob verba hæc, dixit ad Eliphaz Themanitem. Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum sicut seruus meus Iob. Sumite ergo vobis septem tauros & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis. Faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia. Neque enim locuti estis coram me rectum sicut seruus meus Iob. Abierunt ergo Eliphaz Themanites & Baldath Suites & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat dominus ad eos, & suscepit dominus faciem Iob. Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob, cùm oraret pro amicis suis. Et addidit dominus omnia quæcūque fuerant Iob duplicia. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius. Et mouerunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo quod intulerat dominus super eum, & dederunt ei vnusquisque ouem vnam & inaurem auream vnam. Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis quàm principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim milia ouium, & sex milia camelorum, & mille iuga boum, & mille asinæ, & fuerunt ei septem filij, & tres filiæ. Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen secundæ Casiam, & nomen tertiæ Cornustibij. Non sunt autem inuentæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob in vniuersa terra. Deditque eis pater suus hæreditatem inter fratres earum. Vixit autem Iob post flagella hæc centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum vsque ad quartam generationem, & mortuus est senex & plenus dierum.

Libri Iob finis.

Quòd omnis sapientia humana sapientiæ diuinæ comparata, insipientia est.

Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.) Contra immanes quippe vires eius intulit: Scio quia omnia potes, cō tra occultas verò machinationes illius subiunxit: Et nulla te latet cogitatio. Vnde & mox Leuiathan eidem exprobrat dicens: Quis est iste qui cælat consilium absque scientia?)

I Absque scientia enim Leuiathan cælat consilium: quia quanuis contra infirmitatem nostram multis fraudibus occultetur, protectoris tamen nostri sancta nobis inspiratione detegitur. Absque scientia cælat consilium: quia licèt tentatos lateat, latere tamen protectorem non potest tentatorum. Igitur audita fortitudine & calliditate diaboli, audita etiam creatoris nostri potentia, quæ & illum valenter reprimit, & nos misericorditer tegit, quæsumus beate Iob, vt quæ de temetipso sentis, nobis minimè occultes. Sequitur: Ideo insipienter locutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam.) Omnis humana sapientia quantolibet acumine polleat, diuinæ sapientiæ comparata, nec iusta nec pulchra, sed insipientia est. Omnia enim humana quæ iusta, quæ pulchra sunt, dei iustitiæ & pulchritudini comparata, nec iusta nec pulchra sunt, nec omnino sunt. Beatus itaque Iob ea quæ dixerat, sapienter se dixisse crederet, si verba superioris sapientiæ non audiret. In cuius comparatione stultum est nostrum omne quod sapit. Et qui sapienter quidem locutus hominibus fuerat, diuinas tamen sententias audiens, sapientius se cognoscit non esse sapientem. Hinc est quòd Abraham

Gene.18. inter verba dominica nil se nisi puluerem vidit, dicens: Loquar ad dominum meum, cùm sim puluis & cinis? Hinc est quòd Moyses omni Aegyptiorum sapientia instructus, ex

Exo.4. quo loquentem dominum audiuit, impeditioris & tardioris linguæ se esse deprehendit, dicens: Obsecro domine, non sum eloquens, ab heri enim & nudiustertius ex quo locutus K
es ad seruum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum.
Esa.6. Hinc est quòd Esaias postquam sedentem dominum super solium excelsum atque eleuatum vidit, postquam Seraphin duabus alis faciem, duabus velare pedes, & duabus volare conspexit, postquam id quod est, sanctus, sanctus, sanctus dominus deus exercituum, alterum ad alterum clamare audiuit, ad seipsum rediens ait: Væ mihi quia tacui, quoniam vir
Ibidem. pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito. Moxque ipsam pollutionem vnde cognouerat subdens, ait: Et regem dominum exercituum vidi oculis meis. Hinc etiam Hieremias diuina verba audiens, verba se non habere cognouit, dicens: A, a, a. Domine deus ec-
Hiere.1. ce nescio loqui: quia puer ego sum.

Caput. II.

HInc Ezechiel loquens de quatuor animalibus dicit: Cùm fieret vox supra firmamentum quod erat supra caput eorum, stabant & submittebant alas suas. Quid enim per volatum animalium, nisi Euangelistarum atque doctorum sublimitas designatur? Vel quid sunt alæ animalium, nisi sanctorum cōtemplationes, eos ad cœlestia subleuantes? Sed cùm fit vox supra firmamentum quod super caput eorum est, stantes submittunt alas suas: quia cùm interna vocem supernæ sapientiæ audiunt, quasi volatus sui alas deponunt: quia videlicet ipsam veritatis altitudinem minus se contemplari posse cognoscunt. Ad vocem ergo desuper venientem alas deponere, est cognita superna potentia, virtutes proprias humiliare, & consideratione creatoris nil de se aliud quàm abiecta sentire. Sancti itaque viri dum diuinitatis arcana audiunt, quanto magis contemplando proficiunt, tanto amplius despiciendo quod sunt, aut nihil, aut propè nihil se esse cognoscunt. Respondeat ergo diuinis sermonibus beatus Iob, & sapienter proficiens, stultum se esse deprehendat, dicens: Insipienter locutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam. Ecce tāto se amplius redarguit, quanto amplius proficit, & scientiam suā vltra modum excessisse se credidit: quia in verbis domini plus quàm æstimauerat, secreta eius sapientiæ agnouit. Sequitur:

Quòd serui dei ignorantiam suam profitentes, non arrogant sibi quod nesciunt, sed doceri à deo uolunt.

Audi & ego loquar, interrogabo te, & respondebo mihi.) Audire nostrum, est sono aliunde venienti aurem alio posita commodare. At contra deo, cui nil extra est, audire proprie est, sub semetipso surgentia desideria nostra percipere. Ad deum ergo, qui & tacentium corda cognoscit, loqui nostrum est nō vocib⁹ gutturis id quod sentimus prodere, sed prōptis ad illum desideriis inhiare. Et quia ideo quisque interrogat, vt discere valeat quod ignorat, homini deum interrogare, est in conspectu eius nescientem se cognoscere. Respondere autem dei, est eum qui se bene humiliter nescientem cognouerit, occultis inspirationibus erudire. Ait ergo beatus Iob: Audi & ego loquar. Ac si diceret: Misericorditer desideria mea percipe, vt dum hæc tua pietas percipiens adiuuat, ad te multipliciora consurgant. Bona quippe vota quoties effectum percipiunt, multiplicantur. Vnde aliàs scriptum est:

Audire nostrum. *Audire dei.* *Loqui nostrum ad deum.* *Interrogare nostrum.* *Respōdere dei.*

Psal.16. Ego clamaui, quoniam exaudisti me. Non enim ait: quia clamaui exaudisti me, sed clamaui quoniam exaudisti me. Qui enim loquens exauditus fuerat, vtris proficientibus exauditus clamabat: Interrogabo te, & respondebo mihi. Ac si diceret: nescientem me ex tuæ scientiæ contemplatione cognosco. Interroganti igitur respondebo, id est, stultitiam propriam humiliter cognoscentem doce. Quia enim interrogaret ipse ex desiderio humilitatis, & deum sibi respondere quæreret ex magisterio aspirationis, verbis sequentibus declaratur. Interrogaturum quippe se perhibuit, sed nihil interrogando subiungit: Nam sola de se humilia sentiens, & quæ misericorditer à domino perceperit agnoscens, protinus subdit:

Quòd sanctus Iob tantum ex percussione profecerit ut internæ mentis oculo flagelli sui utilitatem reuelante deo intellexerit.

Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.)

His ni-

A His nimirum verbis apertè indicat: quia quanto visus superior est auditu, tanto differt ab eo quod prius extitit, & hoc quod postmodum per flagella profecit. Et quia interno oculo veritatis lumen magis conspexerat, humanitatis suæ tenebras diiudicans plus videbat. Vnde & sequitur:

Quòd tunc utilis sit reprehensio, cùm correctio sequitur & pœnitudo.

Idcirco ipse me reprehendo.) Quanto enim quisque se minus videt, tanto sibi minus displicet, & quanto maioris gratiæ lumen percipit, tanto amplius reprehensibilem se esse cognoscit. Cùm enim intrinsec⁹ subleuatur per omne quod est, ad eam quam super se conspicit regulam congruere nititur. Et quia adhuc humana infirmitas præpedit, cernit quia ei ex non minima parte dissentit, totūsque ex se illi onerosum est, quod internæ regulæ conueniens non est. Quam regulā beatus Iob post flagella proficiens amplius suspicit, & à semetipso in magna sui redargutione dissentit, dicens: Idcirco ipse me reprehendo. Sed quia nulla est cognitio reprehensionis, si non sequantur etiam lamenta pœnitudinis, rectè post reprehensionem subditur: Et ago pœnitentiam in fauilla & cinere.) In fauilla etenim & cinere pœnitentiam agere, est contemplata summa essentia, nil aliud quàm fauillam se cineremque cognoscere. Vnde & ciuitati reprobæ in Euange-
Mat.11. lio dominus dicit: Si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœniten-
B tiam egissent. In cilicio quippe asperitas & compunctio peccatorum, in cinere autem puluis ostenditur mortuorum. Et idcirco vtrunque hoc adhiberi ad pœnitentiam solet, vt in punctione cilicij cognoscamus quid per culpam fecimus, & in fauilla cineris perpendamus, quid per iudicium facti sumus. Consideretur ergo in cilicio pungentia vitia, consideretur in cinere per mortis sententiam subsequens iusta pœna vitiorum. Quia enim post peccatum carnis contumeliæ surrexerunt, videat homo in asperitate cilicij superbiendo quid fecit, videat in cinere vsquequo peccando peruenit. Potest quoque cilicio ipsa per recordationem atque pœnitentiam dolorum punctio designari. Nam hoc quod ait beatus Iob: Ipse me repræhendo, quasi quodam cilicio pungitur, dum in mente sua asperis redargutionum stimulis conficitur. In cinere autem agit pœnitentiam: quia ex primo peccato quid per iustum iudicium factus sit, solerter attendit, dicens: Ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Ac si apertè dicat: De nullo authoris mei dono superbio: quia sumptus ex puluere, per illatæ mortis sententiam ad puluerem me redire cognosco.

Caput. III.

AVditis igitur cunctis sermonibus Iob, cognitis etiam responsionibus amicorum, libet ad interni iudicis sententiam spectationem mentis nostræ conuertere, eique dicere: Ecce domine vtrasque in conspectu tuo dis-
C ferentium partes audiuimus, & Iob quidem in hoc certamine virtutis suæ facta reuoluere, & amicos eius contra eum cognouimus tuæ iustitiæ gloriam defensare. Inter hæc autem quid nostra mēs sentiat agnoscis. Neque enim possumus eorum nos dicta reprehendere, quos defensioni tuæ cognoscimus deseruire. Sed ecce assistunt partes, expectant sententiā, profer ergo domine ex inuisibili regula subtilissimum tuæ discretionis examen, & quis in contentione ista sit rectius locutus ostende. Sequitur:

Quòd ex dei sententia uerba amicorum Iob reprobentur, ipsius uerò Iob responsio & patientia probatur.

Postquam autem locutus est dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Elipham Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum sicut seruus meus Iob.) O domine, iudicij tui sententia indicat, quantum à luce tuæ rectitudinis cæcitas nostra discordat. Ecce te iudice beatum Iob victorem esse cognoscimus, quem in te peccasse loquendo credebamus. Te iudice addicti sunt, qui beati Iob se merita transcendere pro te loquendo crediderunt. Quia igitur ex diuina sententia quid de partibus æstimemus agnouimus, nunc eiusdem sententiæ paulo subtilius verba pensemus. Quomodo enim superius beatus Iob reprehēditur, si in comparatione eius rectitudinis amici illius nequaquā coram domino locuti rectum memorantur? An adhuc illa de eo sententia confirmatur, qua anti-
D quo hosti dicitur: Vidisti seruum meum Iob, quod non sit ei similis super terram? Sed quid est hoc quòd & laudatur hosti, & in seipso reprehenditur, in seipso autem reprehenditur, & tamen amicis loquentibus antefertur, nisi quòd sanctus vir cunctos meritorum suorum virtute transcendit, sed eo ipso quòd homo fuit, ante dei oculos sine reprehensione esse non potuit? In sancto quippe homine in hac interim vita commorante, diuini examinis regula habet adhuc quod iudicet, quanuis iam ex comparatione cæterorum hominum habeat quod laudet. Beat⁹ igitur Iob pro culpa se credidit & non pro gratia flagellari, resecari in se æstimauit vitia, non autem merita augeri, & in eo reprehenditur quòd intentionem flagelli fuisse aliam suspicatur, & tamen amicis resistentibus interni iudicij definitione prælatus est.

Caput. IIII.

VNde apertè colligitur quantæ iustitiæ fuerit in eo quòd contra amicorum verba innocentiam suæ operationis astruxit, qui diuino iudicio etiam ipsis eius-
E dem diuini iudicij defensoribus antefertur. In exordio autem libri huius agnouimus: quia de illo Satan domino dixerat: Mitte manum tuam & tange eum, & vide si non in faciem bene dicat tibi. Ad quam petitionem beatus Iob damnis, orbitate, vulneribus, & verborum scandalis tangi permittitur: quia videlicet certus qui eū laudauerat extitit, quòd nequaquam iuxta assertionem diaboli sanctus vir in maledictionis culpam laberetur. Sicut ergo & superius diximus, quisquis beatum Iob in locutione sua æstimat post flagella peccasse, apertè dominum iudicat in sua assertione errasse. Et quanuis dominus ad diabolum loquens, bona illius præsentia prætulit, non autem eius perseuerantiam spopondit, sciendum tamen est quia nequaquam eius iustitiam permittendo tentatori prætulisset, si eum iustum in tentatione perstitere non posse prænouisset. Permisso itaque diuinitus in eius tentatione diabolo, quisquis eum in tētatione succubuisse existimat, ignorantiam permittentis accusat. Approbemus igitur in dictis suis veraciter Iob, ne deum in sua prouidentia nequiter accusemus. Et quidem quantum ad humana iudicia, in verbis suis amici eius multa illo rectius dixisse crederentur, sed veritas aliam ex occulto regulam proferens, ait: Non estis locuti coram me rectum sicut seruus meus Iob. Coram me ait, id est, intus, vbi sæpe multorum vita displicet, quæ etiam foris hominibus placet. Vnde cautè nimis in laudem iustorum coniugum dictum est: Erant iusti ambo ante deum. Nō enim Luc.1. secura laus est, iustos ante homines apparere. Sæpe enim humana sententia velut in deo magnum quempiam approbat, sed hūc omnipotēs deus qui quasi ex se approbatur ignorat. Hinc est enim quòd Psalmista vigilanter exorat dicens: Di-
Psal.5. rige in conspectu tuo viam meam. Nimirum quia plærunque in conspectu hominum recta via creditur etiam quæ à
F veritatis itinere deprauatur. Et notandum quòd non dicitur: Non estis locuti coram me rectum sicut Iob, sed sicut seruus meus Iob, vt videlicet interpositione seruitutis, dum eum quasi sub quadam peculiaritate commemorat, cuncta quæ in defensione sua dixerat: quia non contumaci superbia, sed humili veritate dixerit ostendat.

Caput. V.

SEd quia iustus est & misericors deus, amicos eius & per iustitiam districtè redarguit, & per misericordiam benignè conuertit. Nam sequitur:

Quòd hæretici ad catholicam Ecclesiam redeuntes per humilitatem confessionis & pœnitentiæ, sancti spiritus gratiam orātibus orthodoxis accipiunt, nec sit aliquis extra communionem Ecclesiæ, indulgentiæ locus.

Sumite vobis septem tauros & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia.) Ecce iustus & misericors deus nec culpas sine increpatione deserit, nec reatum sine conuersione derelinquit. Quia enim internus est medicus, primò putredinem vulneris innotuit, & post remedia consequendæ salutis indicauit. Quia autē sæpe iam diximus quòd amici beati Iob hæreticorum speciem teneant, qui deū dum

Universidad de Deusto
Biblioteca

G defendere niteruntur offendunt, quoniam in dictis suis veritati rebelles sunt, cui famulari se in falsa assertione suspicatur, omnipotens deus sæpe illos corpori sanctæ Ecclesiæ per cognitionem veritatis inuiserat, bene ipsa quoque eorum cõuersio, quæ sæpe misericorditer agitur, per hanc veniam quã amici Iob percipiunt, designatur. Notandum verò magnopere est quòd conuersionis suæ sacrificium domino non per se, sed per Iob iubentur offerre. Nimirum hæretici cùm ab errore redeunt: quia erga se iram domini suo per se oblato sacrificio placare nequaquam possunt, nisi ad catholicam Ecclesiam, quam beatus Iob significat, conuertantur, vt salutem suam eius precibus obtineant, cuius fidem peruersis assertionibus impugnabant. Ait enim: Iob seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia. Ac si apertè hæreticis dicat: Sacrificia vestra non accipio, petitionũ vestrarum verba nõ audio, nisi per intercessionem illius, cuius professionis verba de me veracia recognosco. Et vos quidem tauros atque arietes ad exhibenda sacrificia conuersionis vestræ deducite, sed à me salutem vestram per catholicam Ecclesiam, quam diligo postulate. Ipsi enim volo dimittere id quod mihi in ipsa deliquistis, vt hęc vestram incolumitatem obtineat, quæ ex vestro languore laborabat.

Caput. VI.

H Sola quippe est per quam sacrificium dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde etiam de agni hostia dominus præcepit dicens: In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras. In vna nanque domo agnus comeditur: quia in vna catholica Ecclesia vera hostia redemptoris immolatur. De cuius carnibus diuina lex efferri foras prohibet: quia dari sanctum canibus vetat. Sola est in qua opus bonum fructuosè peragitur, vnde & mercedem denarij non nisi qui intra vineam laborauerant acceperunt. Sola est quæ intra se positos valida charitatis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem quos extra arcam inuenit extinxit. Sola est in qua superna mysteria veraciter contemplemur. Vnde & ad Moysen dominus dicit: Est locus apud me, & stabis supra petram. Et paulopost: Tollam manum meam, & videbis posteriora mea. Quia enim ex sola catholica Ecclesia veritas conspicitur, apud se esse locum dominus perhibet de quo videatur. In petra Moyses ponitur, vt dei speciem contempletur: quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diuinam præsentiam non cognoscit. De qua soliditate dominus dicit: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quid est ergo hoc loco dicere ad amicos Iob: Ite ad Iob, nisi petram ascendite? Quid est, faciem eius pro vobis suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia, nisi id quod illic dicitur: Posteriora mea videbis? id est, eius quæ postmodũ futura est mysteria incarnationis intelliges. Hæretici autem pro eo quòd in petra stare contemnunt, transI euntis domini posteriora non aspiciunt: quia extra Ecclesiam positi, incarnationis eius sicut sunt mysteria non agnoscunt. Sicut autem & superius diximus, per tauros ceruix superbiæ, per arietes verò ducatus exprimitur, qui ab hæreticis persuasis plebibus quasi seductis gregibus agitur. De hereticis nanq; superbientibus dicitur, qui infirmorũ mentes malè suadendo corrumpunt: Consilium taurorum inter vacas populorum. Et quia sequentes se populos velut greges trahunt, arietes aliquando nominantur. Gregem scilicet arietes ducunt. Vnde per increpationem Hieremias ait: Principes tui velut arietes. Quia igitur hæretici cùm ad sanctam Ecclesiam redeunt, superbiæ elationem deserũt, & nequaquam iam quasi sequentes greges populorum cuneos ad interitum ducunt, amici beati Iob offerre tauros & arietes iubentur. Tauros enim & arietes offerre in sacrificio, est superbum ducatum conuersionis humilitate mactare, vt edomita ceruice superbiæ, discant obediendo sequi, qui dudum docendo præire conabantur. Rectè quoque eorum hæc superbia septem sacrificiis expiatur: quia hæretici ad Ecclesiam reuertentes: per humilitatis hostiam dona spiritus gratiæ septiformis accipiunt, vt qui elationis suæ vetustate tabuerant, nouitate gratiæ reformentur. Septenarius autem numerus apud sapientes huius seculi quadam sua habetur ratione perfectus, quòd ex primo pari & ex primo impari consummatur. Primus enim impar ternarius est, primúsK que par quaternarius. Ex quibus duobus septenarius constat, qui eisdem partibus suis multiplicatus in duodenarium surgit. Nam siue tres per quatuor, seu quatuor per tres ducimus, ad duodenarium peruenimus. Sed nos quia à superno munere veritatis prædicamenta percipimus, hæc fixa scientiæ altitudine despiciendo calcamus. Hoc procul dubio inconcussa fide retinentes: quia quos spiritus gratiæ septiformis repleuerit, perficit, eisque non solum trinitatis notitiam, sed etiam virtutum quatuor, id est, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis, atque iustitiæ operationem præbet. Qui in ipsis quoque quos ingreditur, suis quodammodo partibus augeatur, dum & per trinitatis notitiam quatuor virtutum actio accipitur, & per operationem virtutum quatuor vsque ad manifestam trinitatis speciem peruenitur. Et apud nos ergo septenarius, sed longè dissimiliter: quia plenè & non inaniter in duodenarium surgit, dum & per fidem opera, & rursum per opera perficit fidem. Sancti quoque Apostoli gratiæ septiformis spiritu implendi, duodecim sunt electi. In quatuor enim mundi partibus trinitatem, quæ deus est, innotescere mittebantur. Duodecim ergo electi sunt, vt etiam ex ipsius numeri ratione causa clarescerет, quòd per quatuor infima tria summa prædicarent. Siue itaque hac seu alia qualibet fortasse ratione, in scriptura tamen sacra septenario numero aliquando secura requies æternitatis, aliquando vniuersitas præsentis huius temL poris, aliquando autem sanctæ Ecclesiæ vniuersitas designatur. Septenario quippe numero perfectio æternitatis innuitur, cùm dies septimus in requiem domini sanctificatus vocatur. Cui iam vespera inesse non dicitur: quia æternæ beatitudinis requies nullo termino coarctatur. Hinc est etiam quòd lege data dies septimus feriatus esse præcipitur, vt æterna per illum requies designetur. Hinc est quòd in annorum curriculo septenarius numerus septies multiplicatus monade addita ad quinquagenarium ducitur, vt perpetuam beatitudinem signans iubilæi sacratissima requies obseruetur. Hinc est quòd resurgens dominus & frequenter apparens, vltimo iam conuiuio cùm septem discipulis comedisse describitur: quia hi qui in illo nunc perfecti sunt, æterna per illum refectione satiantur.

Exod.12.

Gene.7.

Exod.33.

Mat.16.

Psal.67.

Thre.1.

Gene.2.

Exod.20.

Caput. VII.

RVrsum per septenarium numerum hæc vniuersitas temporalitatis accipitur. Hinc est enim quòd per septem dies hoc totum vitæ præsentis tempus euoluitur. Hinc est quòd in typo sanctæ Ecclesiæ, quæ omni tempore hunc mundum prædicando circuit, arca domini tubis clangentibus muros Hiericho diebus septem circumacta confregit. Hinc propheta ait: Septies in die laudem dixi tibi. Quod ipse rursum pro toto atque vniuerso suæ deprecationis tempore se dixisse significans, ait: Semper laus eius in ore meo. Quòd verò per septenarium numerum præsentis vitæ vniuersitas designatur, tunc magis ostenditur, cùm post eum quoque etiam octonarius subinfertur. Septenarij quippe cùm adhuc alius sequitur, ex ipso eius augmento exprimitur, quòd finienda temporalitas æternitate concludatur. Hinc est enim quòd Salomon admonet dicens: Da partes septem, nec non & octo. Per septenarium quippe numerum hoc quod septem diebus agitur, præsens tempus expressit. Per octonarium verò vitam perpetuam designauit, quam sua nobis dominus resurrectione patefecit. Dominico scilicet die resurrexit, qui dum diem septimum, id est, sabbatum sequitur, à conditione octauus inuenitur. Bene autem dicitur: Da partes septem nec non & octo: quia ignoras quid mali futurum sit super terram. Ac si apertè diceretur: Sic dispensa temporalia, vt appetere non obliuiscaris æterna. Oportet nanque vt in posterum bene agẽdo prouideas, qui de venturo iudicio quanta tribulatio sequatur ignoras. Hinc est quòd quindecim gradibus templum ascenditur, vt ex ipsa eius ascensione discatur, quatenus per septem & octo & temporalis sollicitè dispensetur actio, & prouidè mansio æterna requiratur. Hinc est etiam quòd dum monas in denarium surgit, centum quinquaginta Psalmos propheta cecinit. Propter hunc septenarium numerum temporalia, octonarium verò æterna signantem, super centum vi-

Iosue.6.

Psal.118.

Psal.33.

M

Eccles.11.

A tum viginti fideles in cœnaculo residentes spiritussanctus effusus est. Per septem quippe & octo quindecim componuntur, & si ab vno vsque ad quindecim numerãdo paulatim per incrementa consurgimus, vsque ad centesimum & vigesimũ numerum peruenimus. Qua scilicet effusione spiritussancti didicerunt, vt & temporalia tolerando transirent, & æterna inhianter appeterent. Rursum septenario numero sanctæ Ecclesiæ vniuersitas designatur. Vnde Ioannes in Apocalypsi septem Ecclesiis scribit, sed per eas quid aliud quam vniuersalem Ecclesiam intelligi voluit? Quæ nimirum vniuersalis Ecclesia vt plena septiformis gratiæ spiritu signaretur:

4.Reg.4. Helisæus super puerum mortuum septies oscitasse describitur. Super extinctum quippe populum dominus venies, quasi septies oscitat: quia ei dona spiritus septiformis gratiæ misericorditer tribuit. Quia igitur sæpe septenario numero sanctæ Ecclesiæ vniuersitas figuratur, veniant ad beatum Iob amici illius, & iussum diuinitus offerant holocaustum. Sed vigilanter omnino septenarij numeri arcana custodiant, vt videlicet hi qui extra sunt positi, prius se vniuersitati sanctæ Ecclesiæ misceant, & tunc demum veniam de reatu pristinæ elationis exquirant. Pro culpa sua septem sacrificia offerant: quia reatus sui ablutionem non accipiunt, nisi gratiæ septiformis spiritu vniuersali paci à qua excisi fuerant aggregentur. Dicatur igitur: Sumite vobis septem tauros

B & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia. Ac si hæreticis redeuntibus apertè diceretur: Vniuersali vos Ecclesiæ per humilitatem pœnitentiæ iungite, atq; eam quam per vosmetipsos digni non estis, veniam, eius âme precibus obtinete: qui cùm per hanc veraciter sapere discitis, prioris apud me vestræ sapientiæ stultitiam delectis. Sequitur:

Caput. VIII.

NEque enim locuti estis coram me rectum sicut seruus meus Iob.) Hæc pauloante iam dominus protulit, & tamen hæc eadem iterando subiungit. Quid est hoc nisi quòd sententiam quam semel iudicando dixerat, iterum replicando confirmat? atque vt manifestius beati Iob iustitia, amicorumque eius iniustitia demonstretur, eius laus, illorumque reprehensio iterata voce depromitur, vt replicata foris, appareant quàm fixa intus habeantur. Namq; cùm

Gene.41. rex Aegypti metuenda venturæ famis tempora sub boum spicarumque specie gemina visione cognouisset, voce sancti interpretis audiuit. Quòd vidisti secundò ad eandem rem pertinens somnium, firmitatis indicium est. Qua ex re apertè colligitur: quia quicquid in eloquio diuino repetitur, robustius confirmatur. Sed quia quid iudex decreuit audiuimus, addicti quoque quid faciant audiamus. Sequitur:

C Abierunt ergo Eliphas Themanites, & Baldath Suites & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat ad eos dominus, & suscepit dominus faciem Iob.) Horum interpretationem nominum idcirco reticemus: quia in huius operis exordio de ea nos latius disseruisse meminimus. Intuendum verò est: quia ita cautè, sicut prædictum fuerat ordo, acceptę veniæ custoditur, vt in sacrificiis dominus non illorum sed beati Iob faciem suscepisse referatur. Sed quia quisquis pro aliis intercedere nititur, sibi potius ex ipsa charitate suffragatur, rectè subiungitur: Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob, cùm oraret pro amicis suis.) Iam enim superius pro amicis suis exauditus ostenditur, cùm factum quod prædiximus memoratur: Fecerunt sicut locutus fuerat ad eos dominus, & suscepit dominus faciem Iob. Sed cùm protinus subinfertur: Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob cùm oraret pro amicis suis, apertè ostenditur: quia etiam pro semetipso pœnitens tãto citius exaudiri meruit, quanto deuotè pro aliis intercessit. Plus enim pro se valere preces suas efficit, qui has & aliis impendit. Libentius quippe sacrificium orationis accipitur, quod in conspectu misericordis iudicis proximi dilectione conditur. Quod tũc veraciter quisque cumulat, si hoc etiam pro aduersariis impendat. Hinc est enim quòd magistra veritas dicit: Orate pro

Lucæ.6. Mar.11. persequẽtibus & calumniantibus vos. Hinc rursum ait: Cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem, vt & pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Quantum verò pro se obtinuit qui pro aliis interuenit, ilico demonstratur, cùm subditur:

D

Quòd in regno dei simplex sit adhuc stola sanctorum.

Addidit dominus omnia quæcunq; fuerant Iob duplicia.) Cuncta quæ amiserat, duplicia recepit: quia per pietatem benigni iudicis tentationis nostræ dispendium vincunt suffragia consolationum. Minus autem tentat probatio, quàm remuneratio consolatur, vt ex retributionis merito leue fuisse quod tolerauit agnoscat, qui ex persecutionis pondere grauе se aliquid tolerare iudicabat. Vnde afflictæ quoque Iudææ dicitur: Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. Aliquando verò iuxta afflictionis pondus disponitur mensura consolationis. Vnde aliàs scriptum est: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lętificauerunt animam meam. In ea enim mensura consolatum se in qua afflictus fuerat indicat, qui lætificatum se secundum multitudinem dolorum clamat. Non autem minimè lector instruitur, si ipsum remunerationis ordinem contempletur. Excessum quippe correctio, correctionem pœnitentia, pœnitentiam venia, veniam verò munera subsequuntur. Sed quia diuinæ dispensationis permissione percussus, etiam amicorum verbis afflictus est, diuinæ pietatis muneribus consolatus, etiam humana debet charitate refoueri, vt vndique ei consolationis gaudia respondeant, quem vndique dolorum tristitia & aduersa lacerabant. Vnde & subditur: Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius, & mouerunt super eum caput suum.) Quid in comestione panis nisi charitas, quid verò in motione capitis nisi admiratio designatur? Bene autem subditur: Et consolati sunt eum super omne malum quod intulerat dominus super eum.) Percussi enim mœrorem consolari, est ei post percussionem de venia congaudere. Nam quanto quisque de restituta proximi salute cernitur hilarescere, tanto se indicat de ablata doluisse.

Esa.54.

Psal.93.

E

Quòd in fine mundi de Gentibus & Iudæis una erit Ecclesia, & innocentiam & obedientiam vterque populus offeret deo.

Et dederunt ei vnusquisque ouem vnam, & inaurem auream vnam.) Licèt cuncta hęc iuxta historiam veraciter dicta sint, ipsis tamen oblatis muneribus cogimur, vt ad allegoriæ mysterium recurramus. Neque enim ociosè debemus accipere, quòd ouem, quòd vnam, quòd inaurẽ auream obtulere, quòd vnam. Et si fortasse iuxta literam mirum non est, ouis oblata cur vna, valde tamen mirum est, inauris oblata cur vna. Quid verò aut ouis ad inaurem pertinet, aut quid inauris ad ouem? Ex ipso ergo munerum fine compellimur, vt priora quoque quæ superficietenus iuxta solam historiam contingendo trãs F currimus, in allegoriæ mysteriis indagem⁹. Quia igitur Christus & Ecclesia, id est, caput & corpus vna persona est, sæpe beatum Iob diximus modo capitis, modo figuram corporis designare.

Caput. IX.

SEruata ergo historiæ veritate, sub typo gestum sanctæ Ecclesiæ sentiamus id quod scriptum est: Addidit dominus omnia quæcunque fuerant Iob duplicia.) Sancta quippe Ecclesia etsi multos nunc percussione tentationis amittit, in fine tamẽ huius seculi ea quæ sua sunt duplicia recipit, quando susceptis ad plenum gentibus, ad eius fidem currere omnis quæ tunc inuenta fuerit etiam Iudæa consentit. Hinc nanque scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israël saluus fieret. Hinc in Euangelio quoque veritas dicit: Helias veniet, & ille restituet omnia. Nunc enim amisit Israelitas Ecclesia, quos conuertere prædicando non valuit, sed tunc Helia prędicante, dum quotquot inuenerit colligit, velut plenius recipit quod amisit. Vel certè sanctæ Ecclesiæ in fine suo duplum recipere, est in singulis nobis & de beatitudine animæ & de carnis incorruptione gaudere. Hinc est enim quod per prophetam de electis dicitur: In terra sua duplicia possidebunt. Hinc est quod Ioannes Apostolus de sanctis finem mundi quærentibus dicit: Datæ sunt illi singulæ stolæ albæ, & dictum est eis

Roma.11.

Matt.17.

Esa.61.

Apoc.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G est eis, vt requiescerent tempus adhuc modicum, donec compleretur numerus conseruorum & fratrum eorum. Sicut enim longè superius diximus, ante resurrectionem sancti singulas stolas accipiunt: quia sola animarum beatitudine perfruuntur, in fine autem mundi binas habituri sunt: quia cum mentis beatitudine etiam carnis beati gloriam possidebunt. Sed ea quæ subnexa sunt, in fine magis huius seculi conuersionem se Iudaici populi nunciare testantur. Nam subditur:

Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius.) Tunc quippe fratres sui ac sorores ad Christum veniunt, quando ex plebe Iudaïca quotquot inuenti fuerint conuertuntur. Ex illo enim populo carnis materiam sumpsit. Tunc ergo ad eum fratres ac sorores accedunt, quando ex ea plebe quæ ei per cognationem iuncta est, vel qui fortes futuri sunt, velut fratres, vel infirmi, velut sorores, ad eum per cognitionem fidei deuota gratulatione concurrunt. Tunc apud eum celebre festiuitatis conuiuium exhibent, quando eum iam nequaquam quasi purum hominẽ contemnẽtes, propinquitatis suæ memores, diuinitati se eius inhærere congaudent. Tunc in domo eius panem comedunt, cùm positæ obseruationis subiacentis literæ, in sancta Ecclesia mystici eloquij quasi frugis medulla pascuntur. Bene autem subiungitur: Caput. X.

H Cuncti qui nouerant eum prius. Prius quippe nouerãt, quem in passione sua quasi incognitum contempserunt. Nam nascituram Christum nullus qui plenè legem didicit ignorauit. Vnde & Herodes rex Magorum occursione perterritus, sacerdotes & principes studuit solerter inquirere, vbi Christum nascituram esse præscirent, qui protinus responderunt: In Bethleem Iudæ. Prius ergo nouerant, quem passionis suæ tempore dum despicerent ignorabant. Quorum & notitia prior, & ignorantia posterior bene ac breuiter Isaac caligante signatur. Qui dum Iacob benediceret, & quid eueniret in futuro præuidebat, & quis illi præsens assisteret nesciebat. Sic quippe Israëlitarũ populus fuit, qui pphetiæ mysteria accepit, sed tamen cæcos in contẽplatione oculos habuit, qui eum præsentem non vidit, de quo tam multa in futuro præuidit. Ante se enim positum nequaquam cernere valuit, cuius aduentus potentiam longè antè nunciauit. Sed ecce in fine mundi veniũt, & eum quem prius nouerant recognoscunt. Ecce in domo eius panem comedũt: quia in sancta Ecclesia sacri eloquij fruge pascuntur, & omnem insensibilitatem pristini torporis excutiũt. Vnde & subditur: Et mouerunt super eum caput.) Quid enim in capite nisi principale mentis accipitur? sicut per Psalmistam dicitur: Impinguasti in oleo caput meum. Ac si apertè diceretur: Arentem in suis cogitationibus mentem meam charitatis vnctione rigasti. Caput ergo mouetur, cùm per formidinem veritatis tacta, ab insensibilitate sua mens quatitur. Veniant ergo parentes ad conuiuium, atque excusso torpore moueant caput, id est, hi qui redẽptori nostro carne coniuncti fuerant, refectionem quandoque verbi in fide percipiant, & insensibilitatis pristinæ duritiam amittant. Vnde bene per Abacuc dicitur: Pedes eius steterunt, & mota est terra. Stante enim domino terra procul dubio mouetur, quia cum cordi nostro timoris sui vestigia imprimit, cuncta in nobis cogitatio terrena contremiscit. Hoc itaque loco caput mouere, est immobilitatem mentis excutere, & ad cognitionẽ fidei crudelitatis gressibus propinquare. Sed quia sancta Ecclesia nunc Hebræorum auersione afficitur, & tunc conuersione releuatur, rectè subiungitur:

Mat. 2.

Gene. 27.

Psal. 22.

I

Caput. XI.

Et consolati sunt eum super omni malo quod intulerat dominus super eum.) Cõsolantur videlicet Christum, consolantur Ecclesiam, qui ab infidelitatis pristinę errore resipiscunt: & prauitatem vitæ per quam recta docentibus repugnauerant deserunt. An non grauis mœror est duris cordibus infructuosè prædicare, laborem in ostendenda veritate sumere, sed nullum de conuersione audientium fructum laboris inuenire? At contrà magna prædicatorum consolatio est, subsequens profectus auditorum. Releuatio quippe docentis est immutatio proficiẽtis. Et notandum quòd in flagello positum consolari noluerunt, sed ad consolandum eum post flagellum veniunt: quia nimirum passionis eius tẽpore Hebræi prædicamenta fidei contemnentes, quem hominem ex morte probauerant, deum credere despexerunt. Vnde per Psalmistam dominus dicit: Sustinui qui simul mecum contristaretur, & non fuit, consolantem me quæsui, & non inueni. Consolantem quippe in passione minimè inuenit, qui in despectu mortis etiam ipsos hostes pertulit, pro quibus ad mortem venit. Post flagella ergo propinqui ad consolationem veniunt: quia in membris suis nunc quoque dominus patitur, sed extremo tempore Israëlitæ omnes ad fidem cognita Heliæ prædicatione conçurrunt, atque ad eius protectionem quem fugerant redeunt, & tũc illud eximium multiplici aggregatione populorum conuiuium celebratur. Tũc post flagella quasi Iob sanus ostenditur, quando à conuersis atque credentibus post passionem suam ac resurrectionem dominus in cœlis immortalis viuere per certitudinem fidei scitur. Tunc quasi remuneratus Iob cernitur, quando in maiestatis suæ potentia sicut est deus creditur, & eius fidei subiici hi qui prius restiterant videntur. In fine igitur mundi credentes Hebræi conueniant, & humani generis redemptori in potentia diuinitatis quasi sano Iob oblationum suarum vota persoluant. Vnde & bene subditur:

K

Psal. 68.

Caput. XII.

Et dederunt ei vnusquisque ouem vnam & inaurem auream vnam.) Quid per ouem nisi innocentia, quid per inaurem nisi obedientia designatur? Per ouem quippe simplex animus, per inaurem verò ornatus humilitatis gratia auditus exprimitur.

L

Quanta sit virtus obedientiæ.

Sed quia ad ostendendam virtutem obedientiæ occasio opportuna se præbuit, libet hanc paulo vigilantius sollicitiusque discutere, & quanti sit meriti demonstrare. Sola nanque virtus est obedientia quæ virtutes cæteras menti inserit, insertasq; custodit. Vnde & primus homo præceptum quod seruaret accepit, cui se si vellet obediens subdere, ad æternam beatitudinem sine labore peruenire. Hinc Samuel ait: Melior est obedientia quàm victimæ, & auscultare magis quã offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatrię nolle acquiescere. Obedictia quippe victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque deum citius placat, quanto ante eius oculos repressa arbitrij sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo contra ariolandi peccatum inobedictia dicitur, vt quanta sit virtus obedientiæ demõstretur. Ex aduerso igitur melius ostenditur, quid de eius laude sentiatur. Si enim quasi ariolandi peccatum est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere, sola est quæ fidei meritũ possidet, sine qua quisq; iusidelis esse conuincitur, etiam si fidelis esse videatur. Hinc per Salomonem in ostensione obedientiæ dicitur: Vir obediens loquitur victorias. Vir quippe obediẽs victorias loquitur: quia dum alienę voci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Hinc in Euangelio veritas dicit: Eum qui venit ad me, non eiiciam foras: quia de cœlo descendi, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Quid enim? si suam faceret, eos qui ad se veniunt, repulisset? Quis autem nesciat quòd voluntas filij à patris voluntate non discrepet? Sed quoniam primus homo quia suam facere volũtatem voluit, à paradisi gaudio exiuit, secundus ad redemptionem hominum veniens, dum voluntatem se patris & non suam facere ostẽdit, permanere nos intus docuit. Cùm igitur non suam, sed patris voluntatem facit, eos qui ad se veniunt: foras non eiicit: quia dum exemplo suo nos obedientię subiicit, viam nobis egressionis claudit. Hinc rursum ait: Non possum ego à meipso facere quicquam, sed sicut audio iudico. Nobis quippe obedientia vsque ad mortem seruanda præcipitur. Ipse autem si sicut audit iudicat, tũc quoq; obedit, cùm iudex venit. Ne igitur nobis vsq; ad præsentis vitæ terminum obedientia laboriosa appareat, redemptor noster indicat: quia hãc etiam cùm iudex venerit seruat. Quid ergo mirum si homo peccator se obedientię in præsentis vitę breuitate subiicit, quando hanc mediator dei & hominum, & cùm obedientes remunerat, non relinquit?

M

Sine obedictia quisque infidelis conuincitur esse.

Prouer. 21.

Ioan. 6.

1. Reg. 15.

Obediẽtiæ commẽdatio.

Ioan. 5.

Caput. XIII. Sciendum

A Sciendum verò est quòd nunquam per obedientiã malum fieri, aliquando autem debet per obedientiam bonũ quod agitur intermitti. Neq; enim mala in paradiso arbor extitit, quam deus homini ne cõtingeret interdixit. Sed vt per melius obedientiæ meritum, homo bene conditus crescceret, dignum fuerat vt hunc etiam à bono prohiberet: quatenus tanto verius hoc quod ageret, virtus esset, quanto & à bono cessans, authori suo se subditum humilius exhiberet. Sed notãdum quòd illic dicitur: Ex omni ligno paradisi comedite, de ligno autem scientiæ boni & mali ne tetigeritis. Qui enim ab vno quolibet bono subiectos vetat, necesse est vt multa concedat, ne obedientis mens funditus intereat, si à bonis omnibus penitus repulsa ieiunat. Omnes autẽ paradisi arbores ad esum dominus cõcessit, cùm ab vna prohibuit, vt creaturam suam quam nolebat extingui sed prouehi, tanto facilius ab vna restringeret, quanto ad cunctas latius relaxaret. Sed quia nonnunquã nobis huius mundi prospera, nõnunquam verò subentur aduersa, sciendum summopere est quod obedientia aliquãdo si de suo aliquid habeat, nulla est, aliquando autem si de suo aliquid non habeat minima. Nam cùm huius mundi successus præcipitur, cum locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem euacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda huius vitæ prospera libidini propriæ ambitionis seruit. Rursum cùm mundi despectus præcipitur, cùm probra adipisci & contumeliæ iubentur, nisi ex seipso animus hæc appetat, obedientiæ sibi meritum minuit: quia ad ea quæ in hac vita despecta sunt, inuitus nolensque descendit. Ad detrimẽtum quippe obedientia ducitur, cum mentem ad suscipienda probra huius seculi nequaquam ex parte aliqua etiam sua vota comitantur. Debet ergo obedientia & in aduersis ex suo aliquid habere, & rursum in prosperis ex suo aliquid omnimodo non habere, quatenus & in aduersis tanto sit glorioſior, quanto diuino ordini etiam ex desiderio iungitur, & in prosperis tãto sit verior, quanto à præsenti ipsa quam diuinitus percipit gloria, funditus ex mente separatur. Sed hoc virtutis pondus melius ostendimus si cœlestis patriæ duorum hominum facta memoremus. Moyses nanque cùm in deserto oues pasceret, domino per angelũ in igne loquente, vocatus est, vt eripiendę omni Israëlitarum multitudini præesset. Sed quia apud se mente humilis extitit, oblatam protinus tanti regiminis gloriã expauit, moxque ad infirmitatis patrociniũ recurrit, dicens: Obsecro dñe, non sum eloquẽs, ab heri enim & nudiustertius ex quo cœpisti loqui ad seruũ tuũ, tardioris & impeditioris linguæ sum fact⁹. Et se postposito, aliũ de posse dicens: Mitte quem missurus es. Ecce cum authore linguæ loquitur, & ne tanti regiminis potestatem susciꝑat, elinguem se esse causatur. Paulus quoque diuinitus fuerat vt in Hierusalem debuisset ascendere admonitus, sicut ipse Galatis dicit: Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam, assumpto Barnaba & Tito, ascendi autem secundum reuelationem. Isq́ue in itinere cũ prophetam Agabum reperisset, quanta se aduersitas in Hierosolymis maneret audiuit. Scriptum quippe est quod idem Agabus zonam Pauli suis pedibus inserens dixit: Virum cuius hæc zona est sic alligabunt in Hierusalem. A Paulo autem protinus respõdetur: Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Iesu, neque enim preciosiorem facio animam meam quã me. Præceptione igitur reuelationis Hierosolymam pergens, aduersa cognoscit, & tamen hæc libenter appetit, audit quæ timeat, sed ad hæc ardentior anhelat. Moyses itaque ad prospera de suo nihil habet: quia precibus reuitur, ne Israëliticæ plebi præferatur. Paulus ad aduersa etiam ex suo voto ducitur: quia malorum imminentium cognitionem percipit, sed deuotione spiritus etiam ad acriora feruescit. Ille præsentis potestatis gloriam deo voluit iubente declinare, iste deo aspera & dura disponente, se studuit ad grauiora præparare. Præeunte ergo vtrorunque ducum infracta virtute instituimur, vt si obedientiæ palmam apprehẽdere veraciter nitimur, prosperis huius seculi ex sola iussione, aduersis autem etiam ex deuotione militemus.

Exo. 4.

Gene. 2.

B

C

Gala. 2.

Act. 21.

Caput. XIIII.

NOtandum verò est quod hoc loco cum inaure ouis, cum oue inauris offertur: quia nimirum innocuis mentibus ornamentum semper obedientiæ iungitur, domino attestante, qui ait: Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me. Beato igitur Iob nemo inaurem sine oue, nemo ouem sine inaure obtulit: quia profectò redemptori suo non obedit, qui innocẽs non est, & innocens esse non potest, qui obedire contemnit. Quia verò ipsa obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu seruãda est, nõ terrore pœnę, sed amore iustitiæ, cuncti qui ad cõuiuium veniunt, auream inaurem obtulisse perhibẽtur, vt videlicet in ea quæ exhibetur obedientia charitas fulgeat, quæ virtutes omnes quasi auri more cætera metalla trahat. Sed quia nulla esse innocentia, nulla esse vera obedientia in multiplicibus hæreticorum diuisionibus potest, ad cognitionem fidei venientes offerant ouem, sed vnam, offerant inaurẽ sed vnam, id est, tales veniant, qui in vnitate sanctæ Ecclesiæ innocui obedientesque persistant. Vnum quippe diuidi per numeros non potest: quia & hoc ipsum vnum quod dicimus, numerus non est. Offerant igitur ouem, sed vnam, offerant in aurem, sed vnam, id est, ad sanctam Ecclesiam cum innocentia atque obedientia venientes, eam mentem deferant, quam sectarum schismata non diuidant.

D

Caput. XV.

APerire libet oculos fidei, & illud extremum sanctæ Ecclesiæ de susceptione Israëlitici populi conuiuiũ contemplari. Ad quod nimirum conuiuiũ magnus ille veniens Helias conuiuantium inuitator adhibetur, & tũc propinqui, tunc noti ad eum cũ muneribus veniunt, quem in flagello pauloante positum contempserunt. Appropinquãte enim die iudicij, vel præcursoris vocib⁹, vel quibusdam erũpentibus signis, ipsa eis iam aliquo modo aduenientis domini virtus interlucet. Cuius iram dũ præuenire festinant, cõuersionis suæ tempus accelerant. Conuersi autem cũ muneribus veniunt: quia eum quem pauloante in passione deriserunt, tunc virtutum opera quasi munera offerendo venerantur. Illud procul dubio hac sua oblatione complentes, quod & cernimus magna ex parte iam factum, & adhuc credimus ex magna parte *faciendum. Adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus. Tunc nanque illum plenius filiæ Tyri in muneribus adorant, cùm Israëlitarũ mentes huius nunc mũdi subditæ desideriis, ei quem superbientes negauerunt, quandoq; cognito suæ hostias confessionis apportant. Et quanuis eisdẽ temporibus quibus antichristus appropinquat, aliquatenus vita fidelium minoris esse virtutis appareat, quanuis in conflictu illius perditi hominis grauis etiam corda fortium formido constringat. Helia tamen prædicante roborati, non solum fideles quique in sanctæ Ecclesiæ soliditate persistũt, sed sicut superius diximus, ad cognitionem fidei multi quoque ex infidelibus conuertũtur, ita vt Israëliticæ gentis reliquiæ, quæ repulsæ prius funditus fuerant, ad sinum matris Ecclesiæ pia omnimodo deuotione concurrant. Vnde & bene nunc subditur:

Ioan. 10.

*al. perfectè.

Psal. 44.

E

F

Caput. XVI.

DOminus autem benedixit nouissimis Iob magis quã principio eius.) Hæc historicè facta credimus, hæc mystícè facienda speramus. Magis enim nouissimis Iob quam principio benedicitur: quia quantum ad Israëlitici populi susceptionem pertinet, vrgente fine præsentis seculi, dolorem sanctæ Ecclesiæ dominus animarum multiplici collectione consolatur. Tãto quippe locupletius ditabitur, quãto & manifestius innotescit quòd ad finem præsentis vitæ tẽporalitas vrgetur. Prædicatores nanque sanctæ Ecclesiæ benedictione extremi temporis Psalmista ditari conspexerat, cùm dicebat: Adhuc multiplicabuntur in senecta vberi, & bene patientes erunt vt annuncient. In senecta scilicet vberi multiplicantur: quia cùm eorũ vita differtur, semper ad melius fortitudo producitur, eisque per augmentum temporum crescunt etiam lucra meritorum. Bene autem patientes sunt vt annuncient: quia cœlestia prædicãtes, tanto robustius aduersa tolerant, quanto & per tolerantiã suam animarum cõmoda locupletius reportant. Sequitur:

Psal. 91.

Quòd ideo Iob duplicis numeri sobolem non accepit, sicut in alia substantia acceperat: quia apud deum filij

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius & filiæ non perierant, qui in occulta animarum æternitate viuebant, & quòd per quatuordecim milia ouium plenitudo uirtutum ex gratia sancti spiritus intimatur, quæ electis quidem in hac uita, sed amplius cõceditur in futura.

Et facta sunt ei quatuordecim milia ouium, & sex milia camelorum, & mille iuga boum, & mille asinæ, & fuerunt ei septem filij & tres filiæ.) Quòd septem milia ouium, & tria milia camelorum, & quingenta iuga boum, & quingentas asinas ante probationem percussiõis habuerit, ipsa eiuidẽ historiæ præfatio ostendit, quæ per flagellũ perdita, ei nũc sunt duplicia restituta. Filij autem totidẽ sunt redditi quot amisit. Septem quippe filios & tres filias habuit, septem autem nunc filios & tres filias recepisse describitur, vt & hi qui extincti fuerant, viuere demonstrentur. Dum enim dicitur: Addidit dominus quæcũque fuerant Iob duplicia, & tamen totidem filios ei restituit quot amisit, & liberos dupliciter addidit, cui decem postmodum in carne restituit, decem verò qui amissi fuerant, in occulta animarum vita reseruauit.

Caput.XVII.

Si quis autem in prædictis animalib⁹ postposito culmo historię, vt intellectuale videlicet animal, pasci myste-
H riorum fruge desiderat, necesse est vt quę sentimus agnoscat. Intelligere enim possumus quòd in his animalibus
Psalm.8. aggregata fidelių vniuersitas designatur. Hinc est nanq; quod per Psalmistã patri de filio dicitur: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi.
Psal.67. Hinc est quòd idẽ propheta sanctã Ecclesiam simplices quosq; inhabitare consp iciẽs ait: Animalia tua habitabũt in ea. Quid ergo in ouibus, nisi innocentes: quid in camelis, nisi eos qui cæterorum mala transeunt extuberanti & tortuosa mole vitiorum: quid in iugatis bobus, nisi Israëlitas legi subditos: quid in asinis, nisi simplices gentilium mentes accipimus? Nã
Psal.78. quia innocentes quique ouium nomine designantur, testatur Psalmista, qui ait: Nos autẽ populus eius, & oues pascuę eius. Neque enim qui seruare innocentiam negligunt, illa internæ pascuę refectione satiantur. Cameli verò nomine, aliquando in sacro eloquio dominus, aliquando gentilium superbia exprimitur, quasi excrescente desuper tumore tortuosa. Quia enim ad suscipienda onera sponte se camelus humiliat, non immeritò redẽptoris nostri gratiam designat, qui in eo quòd
Ioan.10. infirmitatis nostræ onera suscipere dignatus est, à potestatis suæ celsitudine sponte descẽdit. Vnde & per Euangeliũ dicit: Potestatem habeo ponendi animã meam, & potestatẽ habeo iterum sumendi eam, & nemo tollit eam à me. Et vnde iterũ
Mat.19. dicit: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm
I diuitem intrare in regnum cœlorum. Quid enim nomine diuitis, nisi quemlibet elatum, quid cameli appellatione nisi propriam condescensionem signat? Camelus enim per foramen acus transiit, cùm idem redẽptor noster vsq; ad susceptionẽ mortis per angustias passionis intrauit. Quæ passio velut acus extitit: quia dolore corpus pupugit. Facilius autem camelus per foramen acus, quam diues cœlorum regnum ingreditur: quia nisi ipse prius infirmitatis nostrę onera susceperit, per passionem suam formam nobis humilitatis ostẽderet, nequaquam se ad humilitatem illius superba nostra rigiditas inclinaret. Rursum cameli nomine, tortuosa ac plena
Gene.34. vitiis gentilitas designatur, sicut per Moysen dicitur quod inclinata iã die, egressum in agro Isaac in camelo sedens Rebecca conspexit, ac protinus de camelo descendit, & sese pallio ad visionem illius verecũdata cooperuit. Quẽ enim Isaac alium in eo quòd inclinata iã die in agro egressus fuerat designabat, nisi eum qui extremo huius mũdi tempore, velut in diei fine veniens, quasi in agrum foras exiit? quia cum sit inuisibilis, in hoc mundo se visibilẽ demonstrauit. Quem in camelo sedens Rebecca conspexit: quia eum Ecclesia ex gentibus veniens, dum adhuc vitiis esset innixa, & necdum spiritalibus, sed animalibus motibus inhæreret, attendit. Sed protinus de camelo descendit: quia vitia quibus pri⁹ fuerat superbè elata, deseruit, seque etiam pallio operire curauit: quia viso domino, infirmitatẽ suę actionis erubuit, & illa quę prius in camelo libera gestabatur, descendens postmodum verecũda tegitur. Vnde eidem Ecclesiæ à priore elatione conuersę per apostolicam vocem quasi Rebeccæ de camelo descendẽti, sibique pallium superducenti dicitur: Quem enim fructũ
K *Roma.6.* habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?

Caput.XVIII.

In bobus verò aliquando luxuriosorũ dementia, aliquando laboriosa fortitudo prædicantium, aliquando humilitas exprimitur Israëlitarũ. Quia enim bouis nomine per comparationem luxuriosorum dementia designatur. Salomon indicat, qui cùm malè suadentis mulieris petulantiam
Prouer.7. præmisisset, adiunxit: Statimque eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam. Rursum quia bouis nomine, labor prædicatoris exprimitur legis verba testantur, quæ ait: Non obtu-
Deut.25. rabis os boui trituranti. Ac si apertè diceret: Prædicatores verbi à stipendiorum suorum perceptione non prohibeas. Rursum quia bouis nomine plebs Israëlitica figuratur, propheta asserit, qui redemptoris aduentum denuncians dicit:
Esa.1. Cognouit bos possessorem suũ, & asinus præsepe domini sui. Per bouem scilicet Israëliticum populum, iugo legis edomitum signans, per asinum verò gentilem populum indicans, voluptatibus deditum, & grauius brutum. Asinorum quoque & asinarum nomine aliquando luxuriosorum petulantia, aliquando mansuetudo simplicium, aliquando verò, vt prædixi mus, stultitia gentiliũ designatur. Quia enim luxuriosorũ petulantia asinorum appellatione per comparationem expri
Ezec.23. mitur, apertè declaratur, cùm per prophetam dicitur: Quorum carnes sunt vt carnes asinorum. Rursum quia asinarum
L nomine simplicium vita figuratur, redemptor noster cũ Hierusalem pergeret, sedisse asinã describitur. Hierusalẽ quippe visio pacis dicitur: Quid igitur signat quod dominus sedendo asinam Hierusalem ducit, nisi quòd simplices mentes dum præsidendo possidet, eas vsq; ad visionem pacis sua sacra sessione perducit? Rursum quia asinorum nomine, stultitia gentilium designatur, propheta testatur, dicens: Beati
Esaiæ.32. qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bouis & asini. Super omnes quippe aquas seminare, est cunctis populis fructuosa vitæ verba prædicare. Pedem verò bouis & asini immittere, est vias Israëlitici & gentilis populi per præceptorum cœlestium vincula religare.

Caput.XIX.

Iterę igitur veritate seruata, sub beati Iob nomine cũctis his animalibus nõ immerito credimus sanctæ Ecclesię populos designari, quatenus ea quæ scripta sunt dispensatione sancti spiritus cuncta mirabiliter ordinante, & transacta nobis referant, & futura prædicent. Agnoscamus ergo in ouibus fideles atque innocentes ex Iudæa populos, legis dudum pascuis satiatos. Agnoscamus in camelis ad fidem simplices ex gentilitate venientes, qui prius sub ritu sacrilego quasi quadam deformitate membrorum valde turpes ostensi sunt, videlicet fœditate vitiorum. Et quia sæpe, vt prædiximus, sacra eloquia curant repetere quod affirmant, possunt rursum in bobus Israëlitæ accipi, quasi iugo legis attriti: asinis verò vt dictum est, gentiles populi, designari, qui dũ se colendis lapidibus inclinabant, non reluctante mẽte, quasi dorso stultè suppositio, quibuslibet idolis bruto sensu seruiebãt. Sancta ergo Ecclesia quæ in exordiis suis innumeris tẽtationibus pressa, vel Israëliticum populum vel multos ex gẽtibus amisit, videlicet quos lucrari non potuit, duplicia in fine recipit: quia in ea ex vtraque natione, fideliũ numerus multiplicior excrescit. Possunt etiam per iugatos boues, prædi-
Mar.6. catores intelligi. Vnde cũ eos ad annunciandũ dominus mitteret, teste Euangelio, bínos misisse describit, vt quia vel duo sunt præcepta charitatis, vel quia haberi societas min⁹ quã inter duos non potest, prædicatores sancti ex ipsa qualitate suæ missionis cognoscerent quantum concordiam societatis amarent. Possunt, sicut prædiximus, per asinas mentes simplicium designari. Sancta verò Ecclesia duplices boues atque asinas recipit: quia prædicatores sancti qui pressi formidine su eius dudum tentatione tacuerant, & mentes simplicium quæ victæ terroribus veritatem illius cõfiteri formidabant, tanto iam nunc robustius in confessione veritatis voces suas exerunt, quanto debilius antè timuerunt. Hec in significatione Ecclesiæ breuiter diximus: quæ quomodo eiusdem sanctæ Ecclesiæ capiti seruiãt, in exordio hui⁹ operis latius nos dixisse

A dixisse memoramus. Qui ergo de his sibi pleni⁹ satisfieri nititur, secundum huius operis librũ legere dignetur. Iam verò si quærimur vt etiam de ipso animalium numero differa mus, cur mille iuga boum, vel mille asinæ, & sex milia camelorum, & quatuordecim milia ouiũ numerentur, dicere breuiter possumus quòd apud seculares quidem scientiam mil lenarius numerus idcirco perfectus habetur: quia denarij numeri quadratum solidum reddit. Decem quippe decies ducta sunt centum, quæ iam figura quadrata, sed plana non est. Vt autem in latitudinem surgat & solida fiat, rursus centum decies multiplicantur, & mille sunt. Senarius autem numerus idcirco perfectus est: quia primus in numeris cõpletur partibus suis, id est, sexta sui parte & tertia & dimidia, quæ sunt vnum & duo & tria: quæ in summam ducta sex fiũt. Nec alius ante senarium numerum reperitur, qui in suis partibus dum diuiditur, tota eius summa compleatur.

Caput.XX.

Sed quia cuncta hæc per sacræ scripturæ celsitudinem proficiendo transcendimus, ibi senarium, ibi septenarium, ibi denarium, ibi millenarium vnde sit perfectus inuenimus. Senarius quippe numerus in scriptura sacra perfectus est: quia in mundi origine dominus ea quæ primo die cœpit, sexto die opera impleuit. Septenarius in ea perfectus est: quia omne opus bonum septem per spiritum virtutibus
B agitur, vt & fides simul & opera consummẽt. Denarius numerus in ea perfectus est: quia lex in decem præceptis cõclu
Mat.20. ditur, omnisque culpa non amplius quàm per decem verba cohibetur, atque enarrante veritate operatores vineæ denario remunerantur. In denario quippe tria iungũtur ad septẽ. Homo autem qui ex anima constat & corpore, in septẽ qualitatibus contiuetur. Nam tribus spiritaliter, & quatuor cor
Mat.22. poraliter viget. In dilectione etenim dei tribus qualitatibus spiritaliter excitatur, cũ ei per legẽ dicitur: Diliges dominũ deũ tuũ ex tota mẽte tua, & ex tota aia tua, & ex tota virtute tua. Corporaliter verò quatuor qualitatibus cõtinet: quia vi delicet ex materia calida & frigida, humida & sicca componitur. Homo ergo qui ex septem qualitatibus constat denario remunerari dicitur: quia in illa perceptione supernæ patriæ, septem nostra ad tria iunguntur æterna, vt homo contemplationem trinitatis accipiat, & de remuneratiõe operis quasi quodam denario consummatus viuat. Vel certè quòd septem virtutes sunt quib⁹ in hac vita laboratur, dumque eis in remuneratione contemplatio trinitatis redditur, vita labo rantium denario remuneratur. Sed perfectus quisque etiam in hac vita denarium accipit, dum eisdem septem virtutibus, spem, fidem, charitatemque coniungit. Millenarius quoque numerus in sacro eloquio perfectus accipitur: quia appella-
Psal.104. tione eius vniuersitas designatur. Vnde scriptum est: Verbi quod mandauit in mille generationes. Cum enim nequaquã
C credendum sit quòd ad centum generationes mundus extenditur, quid aliud mille generationibus, nisi vniuersitas generationum figuratur? Beatus igitur Iob quatuordecim milia ouium recepit. Quia enim in sancta Ecclesia virtutum perfectio ad vtrunque sexum ducitur, septenarius in ea numerus duplicatur. Et sex milia camelorum: quia plenitudinem in il la operis accipiunt qui ab illa dudum vitiorum suorum fœditate perierunt.

Quòd hi qui peccato mortui sunt, & in quibus uitiorũ struma quassata est, per dei gratiam in bonis operibus consummantur.

Mille quoque iuga boum ac mille asinas recepit: quia Israëlitas atque gentiles, doctos ac simplices, post tẽtationum casus in culmine perfectionis assumit.

Quòd in septem filiis Iob septiformis uirtutum operatio accipiatur, & in nominibus filiarum eius cõditio & redemptio & assumptio generis humani possit intelligi.

Septem quoq; filios & tres filias recepit: quia eorũ mentibus quos septem virtutibus genuerat, ad perfectionis summam, spem, fidem, charitatemque coniungit, vt tanto verius prole sua gaudeat, quanto suis fidelibus nil deesse virtutis pensat.

Caput.XXI.

Sed quia hæc succinctè transcurrimus, nunc ipsis quoq; D indagandis filiarum vocabulis intendamus. Sequitur. Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen secundæ Casiam, & nomen tertiæ Cornustibij.) Hæc nomina pro eo quòd à virtutibus sumpta sunt, aptè curauit interpres nõ ea sicut in Arabico sermone inuenta sunt ponere, sed in latinum eloquiũ versa apertius demonstrare. Quis enim nesciat Diem vel Casiam latina esse vocabula? At verò Cornus tibij quauuis non cornus, sed cornu dicitur, nec cantantium fistula tibium sed tibia vocatur, in latina tamen lingua sermonis genere minimè custodito, rem credendo prodere maluit, atque in eius linguæ de qua trãsferebat, proprietate perdurare. Vel quia per cornu & tibiam vnum verbum ex vtroque composuit, vtrunque verbum per vnam orationis partem in latina lingua tranlfusum, quo voluit genere licitè vocauit.

Caput.XXII.

Quid est ergo quòd prima filia beati Iob Dies, dicitur, secunda Casia, tertia verò Cornustibij vocata memoratur: nisi quia vniuersum genus humanum quod beginitate conditoris atque eiusdem misericordia redemptoris eligitur, istis nominibus designatur? Homo nanque quasi dies ex conditione claruit: quia hũc author suus ingenitæ innocentiæ splendore resparsit. Sed E
sponte sua ad peccati tenebras lapsus: quia veritatis lucem deseruit, quasi in nocte se erroris abscondit: quia aliàs dicitur secutus vmbram, sed quia authori nostro non defuit largitas bonitatis suæ etiam contra tenebras iniquitatis nostrę, eum quem prius potenter ad iustitiam condidit, potentius redimendo postmodum ab errore reuocauit. Cui quia post casum suum illa conditionis suæ pristina firmitas defuit, eum contra bella intima repugnantis corruptionis multiplicibus donorum suorum virtutibus fulsit. Quæ nimirum virtutes proficientium in notitia cæterorum hominum quasi suauitate fragrant odorum. Hinc est enim quod per Paulum dici- *2.Cor.2.*
tur: Christi bonus odor sumus deo. Hinc est quòd sancta Ecclesia in electis suis quandam fragrantiam suauitatis odorata in Canticorum cantico loquitur dicens: Donec rex in *Canti.1.*
recubitu suo est, nardus mea dedit odorem suum. Ac si apertè dicat: Quousque meis obtutibus rex apud se in requie secreti cœlestis absconditi, electorũ vita miris virtutũ odoribus exercetur, vt quo adhuc eum quem appetit non videt, ardentius per desiderium flagret. Rege quippe in recubitu suo posito, nardus odorem dat, dum quiescente in sua beatitudine domino, sanctorum virtus in ecclesia magnæ nobis gratiã suauitatis administrat. Quia ergo & conditum luce innocẽtiæ claruit, & redemptum genus humanum exercitio bonorum operum odorem suauitatis aspersit, prima filia rectè Dies, & secunda non incongruè Casia nominatur. Bene autem
F Casia dicitur, quæ in tanto sublimis vitæ odore dilatatur. In ipsa quippe sua origine in qua iustus homo conditus fuerat, tantis quantis nunc opus est virtutibus non indigebat: quia si stare sicut est conditus vellet, hostem extrà positum vincere sine difficultate potuisset. Postquam verò per assensum hominis semel aduersarius ad intima irrupit, laboriosius iam victor eiicitur, qui adhuc impugnans sine labore repelleretur. Multa nanque nunc exhibenda sunt, quæ in paradiso necessaria non fuerunt. Nunc quippe opus est virtute patientiæ, laboriosa eruditione doctrinæ, castigatioe corporis, assiduitate precis, confessione delictorum, inundatione lachrymarum, quorum profectò omnium conditus homo non eguit: quia salutis bonum ex ipsa sua conditione percepit. Aegro quippe poculum amarum porrigitur, vt ad salutis statũ morbo sublato reuocetur. Sano autẽ nequaquam precipitur quid accipiat vt conualescat, sed à quibus caueat ne languescat. Nunc ergo maioribus studiis vtimur, cùm salutem nequaquam seruamus habitam, sed reparare curamus ablatam. Et quia omnes hi annisus nostrę reparationis magnis intra sanctam Ecclesiam opinionibus pollent, nomen secundæ filiæ velut Casia ex merito redolet, vt quia prima filia quasi dies extitit per dignitatem conditionis, secunda Casia sit per fragrantiam fortitudinis ex gratia redemptionis.

Caput.XXIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

G VNde & eidem venienti redemptori per prophetam
Psal.44 dicitur: Myrrha & gutta & casia à vestimentis tuis
à gradibus eburneis: ex quibus te delectauerunt
filiæ regum in honore tuo. Quid enim myrrhæ, guttæ, & casiæ nomine, nisi virtutum suauitas designatur? quid eburneis
gradibus, nisi magna nitens fortitudine proficientium ascensus exprimitur? Redemptor igitur veniens, myrrha, gutta, &
casia in vestimento vtitur: quia ex electis suis quibus se misericorditer induit: myrrhæ virtutis fragrantiam aspergit.
In quibus iste odor ab eburneis gradibus ducitur: quia in eis
virtutum opinio non ex ostensione simulationis, sed ex veri
ac solidi operis ascensu generatur. Bene autem subditur: Ex
quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo. Sanctæ
nanque animæ ab antiquis patribus ad cognitionem veritatis editæ, redemptorem suum in eius honore delectant: quia
ex eo quòd bene agunt, suæ laudi nihil vendicant. Quia verò tertio ordine est humanum genus etiam carnis resurrectione renouatum: in illo concentu æternæ laudis assumitur
tertia filia, quæ cornustibij vocatur. Quid enim per cornu-
Psal.105. stibij nisi lætantium cantus exprimitur? Ibi enim veraciter
adimpletur, quod modo per prophetam dicitur: Cantate
domino canticum nouum. Ibi veraciter adimpletur: vbi
canticum laudis dei non iam ex fide, sed ex specie contemplata cantabitur. Ibi à nobis conditor noster laudum suarum
veraces cantus recipit: qui humanum genus & condẽdo diẽ,
& redimẽdo casiam, & assumẽdo cornustibij fecit. Qui enim
H lux fuimus conditi: & nunc sumus casia redempti: erimus
quandoque cornustibij: in exultatione æternę laudis assumpti. Sed priusquam ad nuptiarum thalamum sponsa perueniat: omnem à se vitæ fœditatem respuit: & sponsi amori
præparans sese per species virtutum comit. Studet quippe
interni arbitri iudicio placere: & intimis desideriis subleuata, fœdos mores conuersationis humanæ transcendere. Vnde bene & de eisdem filiabus beati Iob subditur:

Quòd pulchritudo sanctarum animarum ad hæc terrena incomparabilis sit, & licèt inter se quasi stellæ differant: in claritate tamen eadem actiuis & contemplatiuis est hæreditas.

Non sunt autem iuuentę mulieres speciosæ sicut filiæ Iob
in vniuersa terra.)Electorum quippe animæ omne humanũ
genus quod in terra secundum hominem conuersatur, suæ
pulchritudinis decore transcendunt: quantoq; se exterius af-
fligẽdo despiciunt, tanto se verius intus componunt. Hinc est
enim quòd sanctæ Ecclesiæ quæ electorum pulchritudine de-
Psal.44. coratur per Psalmistam dicitur: Concupiuit rex speciem tuam. De qua paulopost subditur: Omnis gloria eius filiæ regũ
ab intus. Nam si foris gloriam quæreret: intus speciem quam
I rex concupiscereret, non haberet.

Cap. XXIIII.

IN qua quidem quamuis multi virtutum decore fulgeant:
atque ipsa viuendi perfectione cæterorum merita excedant: nonnulli tamen quia ad altiora assequenda non sufficiunt, infirmitatis suæ conscij pietatis eius gremio continent. Qui inquantũ prævalẽt, mala vitant: quis inquantũ appetunt, altiora bona nõ impleant. Quos tamẽ benignè dominus suscipit: eosq; apud se pro modo dignæ retributionis admittit. Vnde & sequitur: Deditq; eis pater suus hæreditatem inter fratres earum.) Ipsæ ergo ex perfectorum meritò
speciosæ memorantur: ipsæ etiam quasi ex imperfectorum ty-
po velut infirmæ hæreditatem inter fratres accipiunt. Vsus
nanque vitæ veteris non habebat vt hæreditatem fœminæ
inter masculos sortirentur: quia legis seueritas fortia eligẽs,
infirma contemnens: districta potius studuit, quàm benigna
sancire. Sed pio nostro redemptore veniente: nullus infirmi-
tatis suæ conscius, de sortiendâ cœlestis patrimonij hæredi-
tate desperet. Pater enim noster inter masculos etiam fœmi
nis iura successionis tribuit: quia inter fortes atque perfe-
ctos, infirmos & humiles ad sortem supernæ hæreditatis ad-
mittit. Vnde ipsa veritas in Euangelio dicit: In domo patris
Ioan.14. mei mansiones multæ sunt. Apud patrem quippe mansiones
multæ sunt: quia in illa beatitudinis vita non dispari, vnus-
quisque iuxta dispar meritum, locum disparem percipit: sed
eiusdem disparilitatis damna non sentit: quia tantũ sibi, quã-
tum perceperit sufficit. Sorores ergo cum fratribus ad hæ-
reditatem veniunt: quia infirmi illuc cum fortibus admittũ- K
tur: quatenus si quis per imperfectionem non erit summus:
ab hæreditatis tamen sorte per humilitatẽ non sit extraneus.
Quas bene Paulus mansiones iuxta merita distributas insi-
nuat, cùm ait: Alia claritas Solis, & alia claritas lunæ, & alia 1.Cor.15.
claritas stellarum. Stella enim ab stella differt in claritate.
Sequitur:

*Quòd sancta Ecclesia post huius uitæ terminum, depo-
sito corruptionis pondere, peccato emortuo, in pleni-
tudine dierum æternitatis, cum sanctorum sobole, bono-
rum operum multiplicata retributione, in æternum cum
Christo quiescat.*

Vixit autem post hæc flagella Iob centũ quadraginta annis: & vidit filios suos: & filios filiorum suorum vsque ad
quartam generationem: & mortuus est senex & plenus die-
rum.) In scriptura sacra non facile plenus dierum ponitur:
nisi is cuius per eandem scripturam vita laudatur. Vacuus
quippe dierum est: qui & quamlibet multum vixerit, ætatis
suæ tempora in vanitate consumit. At contrà plenus dierum
dicitur: cui nequaquam dies sui pereundo transeunt: sed ex
quotidiana mercede boni operis, apud iustum iudicẽ & post-
quam transacti fuerint, reseruantur.

Caput. XXV.

SEd quia sunt qui hæc etiam in typo sanctæ Ecclesiæ interpretari desiderant, quorum votis tanto magis obediendum est, quãto & eorum spiritali intelligentiæ cõ- L
gaudendum: si quatuordecim per denarium ducimus: ad
cẽtesimum & quadragesimum numerum peruenimus. Et re-
ctè vita sanctæ Ecclesię multiplicata per decẽ & quatuor cõ-
putatur: quia vtrunq; testamentum custodiens, & tam secun-
dum legis decalogum, quam secundum quatuor Euangelij
libros viuens, vsque ad perfectionis culmen extẽditur. Vnde
& Paulus Apostolus quanuis epistolas quindecim scripserit:
sancta tamen Ecclesia non amplius quàm quatuordecim te-
net: vt ex ipso epistolarum numero ostenderet quòd doctor
egregius legis & Euangelij secreta rimasset. Bene autem bea-
tus Iob post flagella viuere dicitur: quia & sancta Ecclesia
prius disciplinę flagello percutitur: & postmodum vitæ per-
fectione roboratur. Quæ etiam filios suos & filios filiorum
suorum vsque ad quartam generationem conspicit: quia in
hac ætate quæ annuis quatuor temporibus voluitur, vsque
ad finem mundi per ora prædicantium nascentes sibi quoti-
die soboles contemplatur. Nec abhorretà vero quòd per ge-
nerationes dicimus tempora designari. Quid enim vnaquæq;
successio, nisi quædam propago est generis? Et pincerna re-
gis Aegypti cùm vidisset somnium quòd tres propagines Gene.39.
duceret: Ioseph præditus in solutione somniorum, tres pro-
pagines, tres dies renunciat designare. Si ergo per tres propa-
gines spatium trium dierum exprimitur: cur non etiam per
quatuor generationes annua quatuor tempora figurentur? M
Sancta itaque Ecclesia videt filios suos, cùm primam fideliũ
sobolem conspicit. Videt filios filiorum: cùm ab eisdem fi-
delibus ad fidem gigni & filios cognoscit. Quæ etiam senex
& plena dierum moritur: quia subsequente luce ex mercede
quotidianorum operum, deposito corruptionis pondere, ad
incorruptionem spiritalis patriæ mutatur. Plena videlicet
dierum moritur: cui labentes anni non transeunt, sed stanti-
um actuum retributione solidantur. Plena dierum moritur:
quæ per hæc transeuntia tempora id quod non transit opera-
tur. Vnde & Apostolis dicitur: Operamini non cibum qui Ioan.6.
perit: sed qui permanet in vitam æternam. Dies itaque suos
sancta Ecclesia etiam cùm præsentem vitam deserit, non a-
mittit: quia in electis suis tanto eorum lucem multiplicius
inuenit, quanto nunc in eis ab omni tentatione se cautius sol-
licitiusque custodit. Dies suos Ecclesia non amittit: quia sese
in hac vita vigilanter quotidie pensare non negligit: & ad o-
mnia quę rectè facere valeat, inertia nulla torpescit. Hinc est
enim quòd de illa per Salomonem dicitur: Considerat semi- Prouer.31.
tas domus suæ: & panem ociosa non comedit. Semitas quip-
pe domus suæ considerat: quia cunctas suæ conscientiæ co-
gitationes subtiliter inuestigat. Panem ociosa non comedit:
quia hoc quod de sacro eloquio intelligendo perceperit, an-
te æterni iudicis oculos exhibendo operibus ostendit. Mori

autem

A autem dicitur: quia cùm illam æternitatis contemplatio absorbuerit: ab hac mutabilitatis suæ vicissitudine funditus ex
tinguit, vt in ea iam hoc quod acumen intimæ visionis impediat, vllo modo nihil viuat. Tanto enim verius tunc interna
conspicit: quanto cunctis exterioribus plenius occumbit.
Hanc itaque mortem, hanc dierum plenitudinem & in beato
Iob, vno scilicet membro Ecclesiæ credamus factam: & in to
ta simul Ecclesia speremus esse faciendam: quatenus ita te-
neatur rei gestæ veritas, vt non euacuetur rei gerendæ pro-
phetia. Bona enim quæ de sanctorũ vita cognoscimus: si ve-
ritate carent, nulla sunt: si mysteria non habent, minima. Quę
ergo per spiritum sanctum bonorum vita describitur: & per
intellectum nobis spiritalem fulgeat: & tamen sensus à fide
historiæ non recedat: quatenus tãto fixior animus in suo in-
tellectu permaneat, quãto hunc quasi in quodam medio cõ-
stitutum: & erga futura spes, & erga præterita fides ligat.

*Quod sanctus Gregorius in his quæ iam recta in-
tentione protulit, uanæ gloriæ uel laudis humanæ
fauorem subrepsisse sibi formidat: & pro recom-
pensatione operis postulat orationem lectoris.*

Caput. XXVI.

B EXpleto itaq; hoc opere: ad me mihi video esse redeũ-
dum. Multum quippe mens nostra etiam cum rectè lo
qui conatur, extra semetipsam spargitur. Integritatẽ
nanque animi, dum cogitantur verba qualiter proferantur:
quia eum trahunt ext: insecus, minuunt. Igitur à publico lo-
cutionis redeundum est ad curiam cordis: vt quasi in quodã
concilio consultationis ad meipsum discernendum conuocẽ
cogitationes meũtis: quatenus ibi videam ne aut incautè ma
la, aut bona nõ bene dixerim. Tunc enim bene dicitur bonũ:
cùm is qui dicit, soli ei à quo accipit, per id appetit placere
quod dicit. Et quidẽ mala me aliqua etsi dixisse nõ inuenio:
tamen quia omnino non dixerim, non defendo. Bona verò si
qua diuinitus accipiẽs dixi: meo videlicet vitio minus me di-
xisse profiteor. Nã ad me intrinsecus rediens, postpositis ver-
borum foliis: postpositis sententiarũ ramis, dum ipsam sub-
tiliter radicem meæ intentionis inspicio: deo quidem ex ea
me summopere placere voluisse cognosco: sed eidem inten-
tioni qua deo placere studeo, furtim se, nescio quomodo, in-
tentio humanæ laudis interserit. Quod cùm iam postmodum C
tardeq; discerno: inuenio me aliter agere, quod scio me ali-
ter inchoasse. Sic etenim sæpe intentionem nostrã dum ante
dei oculos rectè suscipitur: occultè sibi subiuncta, & eam ve-
lut in itinere comprehendens, intentio humanæ laudis asse-
quitur: sicut pro necessitate quidem cibus sumitur: sed in ip
so esu dum furtim gula surrepit, edendi delectatio permisce-
tur. Vnde plærunque cõtingit: vt refectionem corporis quã
salutis causa cœpimus, causa voluptatis expleamus. Fatendũ
est igitur quod rectam quidem intentionem nostrã quæ soli
deo placere appetit: nonnunquam intentio minus recta, quæ
de donis dei placere hominibus quærit, insidiando comita-
tur. Si autem de his diuinitus districtè discutimur: quis inter
ista remanet salutis locus, quando & mala nostra pura mala
sunt: & bona quæ nos habere credimus, pura bona esse ne-
quaquã possunt? Sed hoc mihi facere operæprecium credo:
quòd fraternis auribus omne quod in me latẽter ipse repre-
hendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non cela-
ui quod sensi: confitendo non abscondo quod patior. Per ex-
positionem patefeci dona: per confessionem detego vulnera.
Et quia in hoc tam magno humano genere, nec paruuli de- D
sunt qui dictis meis debeãt instrui: nec magni desunt qui co-
gnitæ meæ valeant infirmitati misereri: per hæc vtraq; aliis
fratribus quantum possum curam confero, ab aliis spero. Il-
lis dixi exponendo quod faciant: istis aperio confitẽdo quod
parcant. Illis verborum medicamenta non subtraho: istis la-
cerationem vulnerum non abscondo. Igitur quæso vt quis-
quis hęc legerit: apud districtum iudicem solatium mihi suę
orationis impendat: & omne quod in me sordidum deprehẽ-
dit, fletibus diluat. Orationis autem atque expositionis vir-
tute collata: lector meus in recompensatione me superat: si
cùm per me verba accipit, pro me lachrymas reddat.

GREGORII MAGNI PAPAE DOctoris Ecclesiæ præcipui, finiunt fœliciter omnes Moralium libri in grauissimas beati Iob sententias, morali digestione ad amussim castigati.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca